R. 4983

A
14
14

Commentariorum

FELINI SANDEI FERRARIENSIS,

IN DECRETALIVM LIBROS V. PARS SECVNDA:

DOCTISSIMORVM VIRORVM ADNOTAtionibus, rerumq; summis illustrata, atq; innumeris locis, collatione ad uetustissimorum codicum fidem facta, integritati suæ fideliter restituta.

De la libreria del collegio de S.ta Catharina letra A n.º 4

FRO BEN

[illegible]

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
Æ. C. N.

BASILEAE, EX OFFICINA FROBENIANA,
M. D. LXVII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA

R. 4983

Commentariorum

FELINI SANDEI FERRARIENSIS,

IN DECRETALIVM LIBROS V. PARS SECVNDA:

DOCTISSIMORVM VIRORVM ADNOTA-*tionibus, rerumq́ summis illustrata, atq; innumeris locis, collatione ad uetustissimorum codicum fidem facta, integritati suæ fideliter restituta.*

De la libreria del collegio de Sta. Catalina letra A n. 4

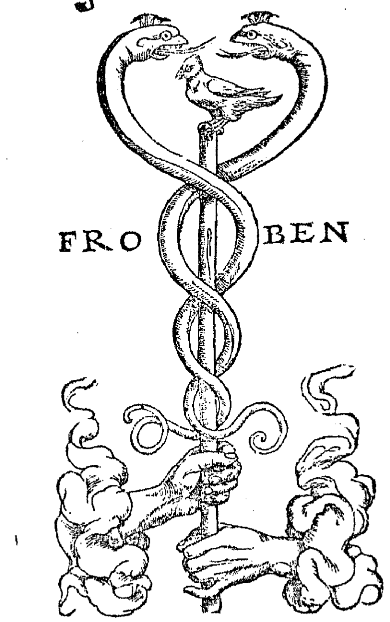

Dr. D. Juan Clem. de Carpio, ...

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. C. N.

BASILEAE, EX OFFICINA FROBENIANA,
M. D. LXVII.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

Titulorum & Capitulorum II. Partis Commentariorum Felini, Index.

¶ De iudicijs.

Cap. 1. De Quouultdeo. Col. 7.
2. Decernimus. 19.
3. Quanto.
4. At si clerici. 29.
§. de adulterijs. 42.
5. Cæterum. 54.
9. Dilecti filij. 63.
7. Intellex mus. 67.
8. Clerici. 76.
9. Causam. j. 79.
10 Cùm non ab homine. 87.
11. Quia G. 96.
12. Cùm uenissent. 101.
13. Nouit ille. 106.
14. Pastoralis. 125.
15. Examinata. 130.
16. Cùm deputati. 143.
17. Qualiter, & quando. 148.
18. Causam. ij. 149.
19. Exhibita. ibid.
20. Venerabilis. 156.
21. Significauerunt. 166.

¶ De foro competenti.

1. Si quis clericus. 175.
2. Nullus iudicum. ibid.
3 Sanè. 180.
4. Si quis contra. ibid.
5. Si clericus laicum. 184.
6. Ex transmissa. 186.
7. Verùm. 187.
8. Cùm sit. 193.
9 Quod clericis. 207.
10. [illegible] ex suscepto. 208.
11. Ex tenore. 211.
12. S[illegible] di[illegible]igenti. 212.
13. Cùm contingat. 226.
14 Postulasti. 230.
15. Ex parte B. 238.
16. Conquestus. 240.
17. Dilecti. 242.
18 Significasti. 243.
19. Proposuisti. 250
20. Licet ratione delicti. 252.

¶ De libelli oblatione.

1. Ignarus episcopus. 272
2. Significantibus. 278.
3. Dilecti filij. 295.

¶ De mutuis petitionibus.

1. Ex literis. 298.
2. Prudentia. 300.

¶ De litis contestatione.

1. Olim. 303.

¶ Vt lite non contestata, etc.

1. Ad hoc Deus. 310.
2. Accidens. j. 325.
3. Tuæ fraternitatis. 331.
4. Accidens. ij. 333.
5 Quoniam frequenter. 343.

¶ De probationibus.

1. Ex epistolæ. 371.
2. Sicut consuetudo. 390.
3. Ex literis. 401.

Cap. 4. Proposuisti. Col. 408.
5. Tertio loco. 414.
6. Iurauit quidam. 419.
7. Post cessionem. 422.
8. In præsentia. 433.
9. Licet causam. 472.
10. Per tuas. 504.
11. Quoniam contra. 513.
12. Ad nostram. 548.
13. Cùm causam. 552.
14. Causam. 558.
15. Cùm bonæ. 561.

¶ De testibus & attestat.

1. Placuit. 563.
2. In nomine. 564.
3. Quoniam. 578.
4. In omni. 580.
5. Quoties. 584.
6. Insuper. 590.
7. Ex parte. 599.
8. Si qui testium. 605.
9. Sicut. 609.
10. Veniens. 613.
11. Causam, quæ. 623.
12. Cùm nuncius. 634.
13. Super eo. 636.
14. De cætero. 638.
15. In causis. 642.
16. Cùm tu. 645.
17. Fraternitatis. 654.
18. Intimauit. 666.
19. Causam, quæ. 672.
20. Personas. 678.
21. Iudæi. 679.
22. Super eo. 681.
23. Licet uniuersis. 686.
24 In literis. 687.
25. Cùm uenisset. 693.
26. Series. 698.
27. Præterea. 701.
28. Cùm à nobis. 704.
29. De testibus. 711.
30. Constitutus. 716.
31. Præsentium. 717.
32. In nostra. 723.
33. Tam literis. 728.
34. Cùm olim. 731.
35. Ex tenore. 737.
36. Significauerunt. 739.
37. Cùm causam. 747.
38. Veniens. 766.
39. Tuis quæstionibus. 778.
40. Dilecto. 784.
41. Significauit. 787.
42. Cùm causa. 791.
43. Albericus. 794.
44. Cùm in tua. 797.
45. Constitutis j. 801.
46. Constitutis. ij. 802.
47. Licet ex quadam. ibid.
48. Per tuas. 811.
49. Licet. 815.
50. Præsentata. 818.

Cap. 51. Nuper. Col. 823.
52. Venerabili. 824.
53 Cùm clamor. 826.
54. Testimonium. 830.
55. Vltra tertiam. 846.
56. Non debet. 851.

¶ De testibus cogendis.

1. Causam. 855.
2. Cùm super causa. 858.
3. Super eo. 862.
4. Peruenit ad aud. 865.
5. Peruenit ad uos. 866.
7. Præterea. 867.
10. Dilectorum. 872.
11. Venerabilis. 874.

¶ De fide instrumentorum.

1. Si scripturam. 880.
2. Scripta. 890.
3. Ex literis. 903.
4. Accepimus. 913.
5. Contingit. 917.
6. Inter dilectos. 920.
7. Quod super his. 923.
8. Pastoralis. 939.
9. Cùm dilectus. 943.
10. Cùm Ioannes. 953.
11. Ex parte. 972.
12. G. perpetuus. 974.
13. Imputari. 977.
14. Si cautio. 981.
15. Cùm P. tabellio. 1013.
16. Si instrumenta. 1021.

¶ De præsumptionibus.

1. Sicut noxius. 1027.
2. Afferte. 1033.
3. Ex studijs. 1039.
4. Nullus. 1040.
5. Nonne. 1042.
6. Mandata. 1049.
7. Quosdam. 1051.
8. Quanto. 1054.
9. Scribam. 1058.
10. Quia uerisimile. 1061.
11. Illud. 1063.
12. Literis. 1069.
13. Tertio loco. 1073.
14 Literas. 1079.
15. Cùm in iuuentute. 1085.
16. Dudum. 1086.

¶ De iureiurando.

1. Ex administrationis. 1105.
2. Peruenit. j. 1121.
3. Peruenit. ij. 1122.
4. Ego N. 1126.
6. Debitores. 1132.
7. Ad nostram. 1140.
8. Si uerò. 1147.
9. Ex rescripto. 1151.
10. Querelam. 1159.
11. Tua nos. 1164.
12. Cùm quidam. 1170.
13. Sicut ex literis. 1177.

FELINI

COMMENTARIA

FELINI SANDEI FERRARIENSIS,

IVRIS INTERPRETIS EMINENTISSIMI, SAcrique Palatij Apostolici causarum auditoris meritissimi, in DECRETALIVM Gregorij IX. librum II,

DOCTISSIMORVM VIRORVM ADNOTATIONIbus ac rerum summis fideliter illustrata, & genuinæ lectioni restituta.

De iudicijs, Tit. I.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Iudicium dicitur criminale, quando pœna applicatur fisco.*
2 *Iudicium an sit criminale, si sit statutum episcopi priuās aliquem beneficio, si fecerit tale quid.*
3 *Iudiciorum quot sunt species.*

1 VBI [a] Pœna † applicatur fisco, iudicium est criminale: ubi uerò non, tunc est ciuile. Glo. est in l. iij. in prin. ff. de sepul. uio. & in l. j. in gl. fi. C. eo. & ibi illam pōderat Salic. ad hoc: & est gloss. in l. aut damnum. in prin. ff. de pœnis. & in §. in summa. Insti. de iniurijs. & hoc tenet Bart. in l. j. ff. de priua. deli. & in l. nō solùm. §. fi. ff. de procur. & Bald. in l. trāsigere. C. de transact. ¶ Vtrùm
2 autem, si † sit statutum episcopi priuans quē beneficio, si fecerit tale qd, an tale iudicium sit criminale? Dom. Anton. in c. super his. de accu. dicit, ꝙ sic: & ibi dom. Abb. dicit, hoc sibi non displicere: quia ex quo illa pœna est propria delicti, dicitur iudiciū criminale. Sed Ioan. de Imol. ibi contrà tenet, & idem tenet ibi Ioā. de Ana. Sed opin. do. Ant. & Abb. est uera: qa non est posibile dicere, ꝙ istud sit iudicium ciuile, ex quo pœna non applicatur parti: & licet iudiciū dicatur criminale, ubi pœna applicatur fisco, tamen ex quo isto casu delictum non habet aliam pœnam, meritò iudicium dicetur criminale: maximè, quia punit ea pœna, qua ipsum punit statutum. ¶ Vtrùm autem in dubio pœna debeat applicari fisco, uel parti, ponit Pet. de Anch. in cle. Pastoralis. in xx. nota. de re iu. Et ubi imponitur pœna ademptionis omnium bonorum, tunc in dubio applicatur fisco: c. cùm secundum. de hæret. in vj. c. felicis. de pœnis. eod. lib. vj. Et ubi imponitur pœna per uerba multiplicatiua, tunc applicatur parti. Text. est in c. super contumacia. & in c. quisquis inuentus. in fi. xvij. q. iiij. & in c. cùm deuotissimā. xij. q. ij. Vbi autem imponitur pœna contemplatione partis, etsi nō dicant uerba, ꝙ applicetur parti, tamen applicabitur damnum passo. Tex. est cum glo. in c. in quibusdam. de pœnis. & in c. si Canonici. de offi. or. in vj. & est etiam tex. cum glo. in c. quia clerici. de iure pa. & hæc allegat Lud. in l. ij. §. item si in facto. ff. de uerb. obl. Et quando pœna applicet fisco, uide Salic. in l. mulctarū. C. de modo mulctar. & Anahiam in c. ij. de maledicis. Et per hoc succinctè remanet expedita hæc
3 Rubrica. ¶ De iudicijs adde, ꝙ † iudiciorū multæ sunt species, quas prosequit Spec. in tit. de iudi. §. j. & ij. Et ideo rubrica est posita in plurali. Ad quā materiā uide do. Ias. May. in rubrica C. eo. tit. qui ponit septem principales species: quarū Prima est, quia quoddam est iudicium uniuersale, quando agitur petitione hæreditatis, uel actione de pec. uel actione de dote: quoddā est iudicium generale, quando agitur actione generali tutelæ, l. j. C. de iudi. uel, quādo agitur ac. neg. gest. quoddam est iudicium particulare, quādo agitur ad unam rem. Et de istis est gl. magistra. in l. j. in prin. in glo. ma. ff. de eden. de qua etiam per do. Ias. May. in l. edita. C. de eden. Secunda, quia quædam sunt iudicia simplicia, & quædā sunt iudicia duplicia. Et dicuntur iudicia duplicia, quādo unus sustinet personam actoris & rei: ut in tribus iudicijs, fami. her. cōmuni diui. & finium regūd. l. in tribus. ff. de iudi. Tertia, quia quoddā est iudicium ordinarium, quoddam extraordinariū: ut declarat gl. in c. quoniā cōtra. in uerbo, extraord. iud. ī. de proba. & gl. in c. dilectus. ī. de sentent. excō. & in l. filiusfa. ff. si cer. pet. Quarta, quia quoddam est iudiciū plenarium, quoddam summarium: cle. dispendiosam. de iudi. Quinta, quia quoddam est iudicium incidens, quoddam emergens: ut declarat gl. in l. quod iussit. ff. de re iudi. & gl. in l. j. ī. de ordi. iudi. Sexta, qa quoddā est iudicium merè tēporale, quādo litigatur de re profana: quoddā merè spirituale, putà de iure ecclesiastico: quoddam est temporale annexum spirituali, ut est ius patronatus in aliqua ecclesia, c. quāto. ī. eo. Et quale sit, declarat gl. magistra. in c. piæ mentis. xvj. q. vij. Septima & ultima, quia quoddam est iudicium merè ciuile, quoddam merè criminale: & quoddam mixtum, quod quando fit, gl. uariant, quas recitat Bar. in l. iij. in prin. ff. de sepul. uio. Tamē, prout dicit do. Ias. in d. rub. uera conclusio & communis est, ꝙ quando agitur pro pœna applicanda parti, etiamsi ageretur pro delicto, dicitur causa ciuilis: quando uerò agitur ad pœnā applicandam fisco, quia dicitur agi ad uindictam publicam, l. licitatio. §. qui illicitè. ff. de publicanis. dicit esse criminalis. Ita dicit tenere gl. in l. prætori. in prin. ff. de sepul. uio. quæ gl. dicitur esse ad hoc singularis, secundum Imol. in rub. ff. de pub. iudi. sed est similis gl. in l. j. in glo. fi. & ibi per Salic. no. C. de sepul. uio. & gl. in l. aut damnū. in prin. ff. de pœnis. firmat Bart. in d. l. iij. Cy. & Bal. in l. si qua per calumniā. reprobata gl. ibi, C. de episco. & cle. & communiter Cano. hîc. Si uerò in parte pœna applicatur fisco, & in alia parte ipsi parti, dicit causa mixta. Tex. est singularis in c. tuæ. ubi do. Ant. & alij, de procu. Et ad obiecta contra communē doctrinam prędictā per d. Abb. & Pan. hîc, in ult. col. responde, prout per do. Iaso in d. rub. quē uide. Et qualiter, & quot modis sumatur, uide ibi per eum plenè, & nota.

a VBI.] Adde, ꝙ regulariter pœna in qua uenit cōdēnandus reus cōuētus ciuiliter, est in totum applicāda parti: & hoc idem est in actione populari, ut p Scribētes in l. iij. ff. de sepulc. uiol. Adde do. Alex. in l. eū, q. §. in popularib. ff. de iureiu.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Citatio debet fieri ad instantiam partis.*
2 *An præsumatur in dubio facta ad instantiam partis.*
3 *Citatio quibus casibus ualet non facta ad instantiam partis.*
Iudex post cōclusionem in causa, an possit interrogare ad finem fundandi nouam intentionem partis.

4 Excommunicatio facta de aliquo, donec satisfecerit, requirit absolutionem: Vbi uerò aliquis est suspensus, in dubio non requiritur absolutio, si satisfecit causæ, propter quã fuit suspensus. Et inu. 5.
6 Synodus an recusari possit tanquam suspecta.
7 Promittens soluere in tali loco, non potest uariare.
8 Excommunicatus si sustinet excommunicationem per annum, est priuatus beneficio.
9 Excommunicatio an requirat nouam citationem.
An notorius cõtumax possit excõmunicari sine noua citatione.
10 Citatio realis requirit cõmissionem iudicis: & rationẽ subiungit, Nam ad capturam requiritur causæ cognitio. Item nu. 11.
12 Nuncius generalis cum authoritate citandi, ubi non requiritur causæ cognitio, potest citare sine alia commissione.
13 Commissio citationis non præsumitur de iure.
14 Citatio realis de debitore fugitiuo competit parti.
15 Captura non solùm est licita propter recuperationẽ sui, uel sibi debiti, sed etiam ablatio rei alienæ.
16 Nullus tali communicet: uel, Talis euitetur ab omnibus: Talia uerba inducunt excommunicationem, si sunt lata præcedente apparatu ad excommunicandum.
17 Noueris te excommunicatum: hæc uerba sunt latæ sententiæ.
18 Iudicium ualet præsente non citato, & non contradicente.
19 Præsens in iudicio cogitur pati, ut sibi offeratur libellus.
20 Venditor non tenetur de euictione, si nõ uocatur, ut litem defendat, licet sciat emptori litem moueri.
21 Recedens à iudicio sine licentia, dicitur contumax.
22 Citatio si fit ad unum actum, uel ad unum locum, uel ad unũ tempus, & postea fiat alius actus, uel alio loco, uel alio tempore: citatus enim est contumax.
23 Concilium prouinciale utrùm possit deponere episcopũ: & pronunciare deponendum.

CAPITVLVM I.

De Quoouultdeo. Pactum de non declinando iudice suo, qui exceptione repelli poterat, est irreuocabile: &, Contumax in non respondendo, uel comparendo, potest excommunicari, sed non incurret priuationem beneficij. H. D. ¶ Not. q̃ quando dicitur, Ex concilio. tunc declaratur, q̃ aliquis proposuit tale quid in concilio, & Papa assensit: ubi uerò dicitur, In concilio. tunc demonstratur, q̃ Papa proposuit, & concilium assensit. Ita do. Abb. in c. j. de pac. & in c. j. de spons. & in c. consensus. de re. eccle. non alie. ¶ No. ibi, in uerbo, Aduersarius. Dicit hîc d. Ant. q̃ ille dicitur meus aduersarius, q̃ aduersatur mihi in lite etiã per aliũ mota. Et est de hoc text. in c. fi. de eo, qui mit. in poss. ubi Abbas hoc tenet, & Milus in Reportorio suo nouiter impresso in uerbo, Aduersarius. An aũt aduersarius meus possit esse testis contra me? Dicas, q̃ aduersarius olim, hodie repellitur. Ita Inn. in c. cùm oporteat. de accusa. & Bald. in l. in ipsius. C. fami. herc. & alibi text. in §. accusatores. iij. q. v. uult, q̃ etiã repellatur is, qui de nouo reconciliatus est: ponunt Imol. & Inn. in c. cùm l. & A. de re iu. Quòd autem in cõsideranda inimicitia non attendatur, an sit nata ex lite mouente, uel ex alio, & sic nõ consideretur, quis dederit causam inimicitiæ, uide ad hoc Bal. in l. prescriptione. C. si contra ius, uel util. publ.
1 ¶ No. ibi, petijsset. q̃ † citatio [a] debet fieri ad instãtiam
4 partis. An autem præsumatur ad instantiã partis facta, dicit hîc do. Ant. q̃ sic, per l. sciẽdum. ff. de uerb. obl. Dicit hîc Aret. q̃ ista conclusio reprobatur ibi p Lud. quia petitio citationis est solẽnitas extrinseca, quæ non præsumit, nisi appareat. Ergo, etc. Sed tu dicas, q̃ in factis antiquis præsumit solemnitas etiam extrinseca. Ita Inno. in c. illud. de præsumpt. Ergo ita erit in casu nostro, ubi res esset de antiquo. Are. autem ipse hîc respondet ad argumentum hoc modo, dicens: q̃ actus citationis nõ fit sine expensa: sed sic est, q̃ ubi actus requirit expensam, & reperitur factus, & nescit à quo, q̃ præsumit factus ab eo, cuius interest. Ita Bar. in l. cùm seruus. ff. de uerb. ob. Sed sic est, q̃ citatio fit cũ expensa partis. Ergo, etc. Et de ista solemnitate extrinseca, q̃ præsumat, apparet ex eo, quod decidit Bal. in l. ij. C. de eden. ubi dixit, q̃ si mercator scripsit in libris suis unam meã rationem, q̃ præsumitur scripta ad petitionẽ meã: quia, ex quo agitur de interesse meo, præsumitur facta ad instantiam meã. Ergo idẽ in casu nostro. Item pro alia respõsione dicti argumenti aduerte: quia solẽnitas extrinseca præsumit adesse, qũ solet cõmuniter interuenire. Ita Ioan. And. in tit. de emp. & uend. §. j. uer. sed nunc formam. ubi ponit de inuestitura, quæ fit communiter præsenti: & si non dicatur facta præsenti, præsumitur, quòd in uestitus fuerit præsens.
2 ¶ Valet † aũt tribus casibus citatio facta nõ ad instantiã partis. Primus casus est, ubi post talem citationẽ pars comparuit, & non opposuit, secundũ Bal. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. Secũdus, nisi iudex uideret instantiam perire: quia tunc motu proprio potest citare. Ita Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Fal. quia instantiam perire, damnum reipublicæ est. Inn. in c. cùm contingat. in fi. de iureiur. Tertius casus est, ubi causa concernit bonum publicum, ut in electione: quia ex officio citare potest. Abb. in c. proposuisti. de for. cõpe. & gl. in c. fi. de elect. in vj. quæ dicit, q̃ citare est iudicis, & nõ partis
b officium. ¶ Vtrùm [b] iudex † post cõ
3 clusionẽ in causa possit interrogare, ad finem fundandi nouam intentionẽ partis. Do. And. Barba. hîc allegat Bal. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. ubi dicit, q̃ cõclusio fit partibus, & non iudici. Sed antè poterat interrogare, ergo & pòst. Item iudex post conclusionem in causa potest admittere probationes. Text. est in l. unius. §. fi. ff. de quæst. Allegat etiam pro hac opi. do. Ant. & Imol. in c. cũ causa. de iura. cal. & Lud. in repe. l. admonendi. ff. de iureiur. & do. Ant. hîc. Contrariũ tenet Inn. in c. cùm Ioãnes. de fi. instru. & est additio, ubi dicit, q̃ ad declarationẽ iam actorum, non aũt nouarũ rerum interrogare potest: & ibi Card. dicit. Not. hoc dictum Inno. quia uidi multos reputatissimos Doctores errare in hoc: pro quo quidem dicto consuluit & ipse consilio suo lxxij. incip. Si

a Citatio.] Adde tu pro uera cõclusione, quòd ubi ex actis cõstat de citatione, q̃ eò tunc citatio præsumitur facta ad instantiam partis. Ita Guid. de Su. in l. ad peremptorium. ff. de iudic. Imo. hic in instrumento. Text. & do. Abb. etiam hic in ij. co. in uersic. tertiò not. Ad de do. Lanfra. de Oriano in c. quoniam contra. de probat. in uersic. citationes.

b Vtrum.] Adde tu, & dic clariùs, quòd post didicita testificata iudex potest ex officio suo testem iterum interrogare: & hoc, quando obscurè deposuit. Ita tenuit glo. in c. pertuas. de testi. in gl. j. in uer. & iudex. Adde aliam glo. in c. cùm Ioãnes. de fi. instr. in uerbo, postquã. do. Car. in cle. sæpe. de uerb signi. in xxij. col. et practicam Papin. in fol. xxxix. in uerbo deinde, circa quid, si testis. Adde etiam, q̃ si sunt deperditæ attestationes, possunt iterum testes examinari. Text. est in c. fi. 5. de probat. & ibi Bald. Adde Spec. in titul. de teste. §. satis. in fi. Adde tu, q̃ iudex potest conclusionem in causa reuocare ex causa, & admittere probationes per testes & instrumẽta. Ita do. Abb. in c. quoniã contra. de proba. in x. col. in uersic. no. bene glo. & in c. dilectæ. de fide instru. in ij. col. do. Alexã: in l. quod iussit. ff. de re iudi. in

di. in penul. col. in uer. octauò fallit. & Ioã. de Ana. in c. ad petitionẽ. de accu. in iiij. col. in uer. no. q̃. hîc Papa. Et adde Fel. in d. c. quoniam contra. in uer. glo. in uerbo, productiones.

gillatim ad singula. in quarto dubio, alleg. gl. in §. illud. in authen. de testi. in uerbo. nõ habebit. circa fin. col. vij. ubi glos. dicit, potest interrogare post cõclusionem in causa, non ut addat, sed ut habeat declarationem iam dictorum. Idem tenet Pet. de Anch. in c. j. de confes. in vj. & Lud. in l. iiij. §. hoc aũt iudicium. ff. de dam. infec. sed pro do. Ant. uidetur tex. in c. Pastoralis. in fi. de causa posses. & ppriet. Cui tamẽ, si subtiliter consideraberis, potes respõdere. Et ideo tene secundam opin. & nõ primam. ¶ Ex
4 cõmunicatio † facta de aliquo, donec satisfecerit, requirit absolutionẽ. gl. est in cle. j. in uerb. donec. de decimis. Limita hoc, nisi lex, ppter quã est incursa excõmunicatio, reuocaretur per legislatorẽ: quia tunc etiamsi aliqs contrauenisset, non est opus absolutione. gl. est de hoc in cle. j. in uerbo, pro infectis. de immuni. ec. & ibi Paul. de Leaza. quem refert ibi do. Card. Secundus casus est, ubi Papa ipse excõmunicasset aliquẽ ad tempus: quia tunc elapso tempore non requiritur alia absolutio: dictum est do. Ant. in c. fi. de matri. cont. cõtra interdictũ eccl. sed Domin. in c. in primis. ij. q. j. reprobat illud dictum, dicens: q̃ licet Papa non subiaceat iuri positiuo, tamen in dubio, ubi non apparet, præsumitur in actib. suis inniti iuri cõmuni. Ergo & hoc casu standum erit iuri cõmuni, & sic requiretur absolutio: & hoc teneo p text. in c. in causis. de re iudi. & cõtra do. Ant. facit text. in cle. fi. de sent. excom. ubi p admissionẽ osculi nõ absoluitur excõmunicatus. Et q̃ excõmunicatus, donec satisfecerit, debeat absolui etiã post satisfactionem, est gl. in cle. præsenti. in uerbo, donec. de censibus. & gl. in c. cùm tu. in uerbo, donec. de usuris. Idem tenet Arch. in c. decenter. lxxxix. distin. Et no. q̃ ibi Arch. reprobat unam gl. quæ est in d. c. fi. de matri. contra. cõtra interdic. ecclesiæ. Hanc regulã tenet Domin. in c. si quis autem.
5 xviij. dist. & Abb. in c. non est. de spons. ¶ Vbi † uerò aliquis est suspensus, in dubio non requiritur absolutio, si satisfecit causæ, ppter quã incurrit suspensionem. De hoc est gl. in c. q̃ meritò. xj. q. iij. & in c. si quis deinceps. in gl. iij. xvj. q. vij. & in c. quisquis. de elec. in gl. iij. ¶ Fallit primò, ubi absolutioni apponitur tempus, putà suspẽdo te, donec fueris absolutus. Tex. est in c. Parochianos. & in c. cõquesti. de sent. excõ. & tenet Paul. de Leazaris in d. cle. j. de decimis. ¶ Secundò fallit, quoad forũ cõscientiæ: quia suspensio fertur pro culpa, & sic requiritur, q̃ pœniteat de illa culpa. Ita Ioan. And. post Host. in c. j. de sent. excõ. in vj. in gl. in uerbo, clapso. ¶ Tertiò limita, nisi suspensioni adijciatur factum, nõ tempus: ergo nõ satisfecisse sufficit, nisi doceas de facto corã superiore. Ita dicit Innoc. in c. cùm bonæ. de æta. & qual. Sed in hoc ueritas est in contrariũ: nam Inn. met tenet oppositũ in c. sicut. el j. de coha. cle. & mulie. & hoc firmat Domin. post Io. And. in c. quia sæpe. in gl. in uerbo, donec. de elec. in vj. Debet tam en fieri fides, an satisfecerit superiori: sed nõ restat, qn possit celebrare interim post factum adimpletũ. Et hoc etiam tenet Domin. in d, c. in primis. ij. q. j. Item ista conclusio non habet locum in suspensione ab homine, sed in suspẽsione à iure. Ita Arch. in c. sacerdotes. l. dist. & in d. c. qui meritò. Nã secũdum ipsum ibi, bene est uerũ, q̃ in suspẽso à lege, ut in symoniaco & notorio fornicatore, nõ requiritur absolutio: secus uerò in suspenso ab homine: sed certè nõ capio istã suã differentiã, quã ipse fundat p l. Celsus. ff. de arbi. ubi mitiùs agitur cum lege, q̃ cũ homine: & ipsam reprobat Domin. in c. ad hæc. xxiiij. dist. dicens, q̃ intẽtio omnium est, loqui sic in suspensione hominis, sicut in suspensione legis. ¶ Nota ibi, donec satisfecerit, q̃ cõtu-
6 max potest mulctari, parte etiã nõ petente [a]. ¶ No. etiã, q̃ excõmunicatus nõ appellat, quãdo contempsit absoluí. Ita dicit Cal. in c. ab excõmunicato. de rescript. & ibi do. Ant. in fi. cõmẽti. ¶ Gl. in uerbo, interrogat. Dicũt
6 hîc Moder. q̃ † Synodus recusari non poterat: ratio, quia ex diuersis diœcesibus ueniebãt episcopi, & erat impossibile, q̃ oẽs essent concordes: nõ sic est in ciuitate, quæ est unũ corpus mixtũ: & respondẽt ad tex. in c. quia suspecti. iij. q. v. q̃ illud cõciliũ ibi principaliter fuerat cõgregatũ contra Io. Chrysostomũ: secùs, ubi alia de causa fuisset congregatũ. Tamẽ dicas, q̃ Synodus recusari potest: qa appellatio & recusatio
b à pari procedũt [b], c. super eo. de appel. Sed à synodo appellari potest, c. multis. xvij. di. ergo & recusari. Et uide Cal. consi. vj. in tit. de app. ubi dicit, q̃ unũ collegiũ totũ potest recusari. Et uide etiam Spec. in tit. de requisitiõe cõcilij. ubi dicit, q̃ unus potest habere suspectos oẽs Doctores unius studij: & Bal. in l. j. C. si rector prouin. ubi dicit, q̃ propter caput suspectũ potest totũ collegium recusari: qd̃ ego intelligerẽ uerũ, dum modò illud caput sit tale, cui nõ auderet uniuersitas cõtradicere. Ita dicit Bal. hîc. ¶ Limita secundò, dum modò uniuersitas subsit sibi: secus, si non subest collegiũ sibi. Ita Ioã. And. in addi. Spec. in tit. de iudi. delegato. §. fi. in uer. itẽ quod ex plurib. iudicibus. Omnia ista limita, ut nõ habeãt locũ in cõcilio generali: quia illud nõ potest recusari. Ita Ab. hîc: gl. in uerbo, experiri. De hoc allego primò glo. in l. inter tutores. in gl. j. post prin. ff. de admin. tut. & gl. in c. dispendia. §. reo. de rescrip. in vj. & gl. in l. sæpe. in uerbo experiri. ff. de re iudi. gl. in uerbo, placere. ¶ Pactũ de prorogandã iurisdictione factũ in præsentia iudicis, est irreuocabile. Ita Ab. hîc, & tenet Ang. & Paul. de Cast. in d. l. si cõuenerit. allegata in gl. & l. j. ff. de iudi. Ang. ubi ampliat, etiãsi iudex solùm est præsens, licet alter non acceptet: & tenet Bal. in authẽ. & cõsequenter. C. de sen. & Abb. in c. significasti. in ij. not. de fo. cõpet. & do. Ant. in c. P. & G. de offi. deleg. & facit l. cùm ostendimus. §. fin. ff. de excusat. tut. ubi, si actus sit factus coram iudice, præsumitur in eo interuenisse stipulatio. Ad idẽ facit tex. in l. pacta nouissima. C. de pac. & ibi Bal. Ab. Card. & Imo. hîc tenẽt contrariũ, q̃ imo tale pactũ sit reuocabile. Et aduerte etiã, qa Are. dicit hîc, q̃ licet cõmunis conclusio sit, q̃ ex aliquo actu citra litis contestationẽ tacita, progatio inducat: quod tũ in contrariũ facit l. cùm apertissimi. C. de iudi. ubi probat, q̃ terminus proponẽdi declaratorias est litis cõtestatio. sed respõde, q̃ hoc est uerũ, nisi priùs qs renunciasset declinatorijs: quia tunc nõ expectat litis cõtestatio. Secũdò mouet: omnis exceptio, quæ præponitur ante litẽ contestatã, fit ad finem declinãdi iudiciũ: ergo nõ debet operari contrariũ. Sed his non obstantib. tene opin. primã Abb. ¶ Secundò fallit d. l. si cõuenerit. respectu interesse: quia hoc respectu nõ dat facultas uariãdi. Ita Abb. hîc, & Bal. in l. j. C. de iurisdi. om. iud. & Car. & Imo. hîc. Et sic, si uariat, tenetur ad interesse. Et ita tenẽt hîc oẽs Mod. Ex quo sequitur, q̃ ille, q̃ non est cõpetens in causa principali, est cõpetẽs in isto incidenti expensarũ. Et ponit Spec. in ti. de expensis. §. in ista. uer. ix. dicẽs, q̃ practica est, q̃ condẽnet eũ in expensis, & postea dicat se incompetentem. Sed certè uidetur, q̃ imo etiã possit fieri cõdemnatio expẽsarum, postq̃ dixit se incõpetentem, per text. in c. cum appellationibus. de app. in vj. ibi eadẽ die cõdemnet in expensis. Ecce, q̃ iste actus est posterior. Ad idem est text. in c. statutum. §. cùm uerò. de rescrip. in vj. Amplia, q̃ iudex incõpetens, est cõpetens non solùm in cõdemnãdo in expensis, sed etiam in tradendo malũ impetratorẽ carcerí. Casus est in c. super eo. de crimi. fal. Intellige tamẽ, q̃ ille

a Nõ petente] Adde dom. Alex. de Imo. in l ex cõsensu. §. fi. de appel. & in l. si quæ pœn. de uerb. sig. & Bal. in l. certa. C. quãdo prouo. non est necef.

b A pari procedũt] Adde Lap. in sua alleg. j. & Spec. in tit. de accus. §. j. uers. sed quid si causa. & §. effectus. uer. qs ergo. & in tit. de inquisitio. §. j.

c. Dequo uultdeo.

quòd ille text. loquitur in delicto, ut ibi per Ana. in fin. & Abb. in c. cùm sit generale. in fi. de fo. compe. ¶Tertiò fallit dicta lex, si conuenerit. ubi quis iurasset: quia tunc pœnitere non potest. Ita Pet. de Anch. consil. cxcij. incip. In auxilium ueritatis. in fin. dicens, hoc esse nouum ad intellectum d. l. si conuenerit. & sic contradicit Abb. hîc: ratio, quia iuramentum habet uim compellendi ad factum. Gloss. est in l. si pecuniam. in princ. ff. de condi. ob cau. ibi, dum gloss. dicit, ut quia iurasti. & tenet Bald. in c. ex rescripto. de iureiur. & Abb. in c. per tuas. in repet. de arbit. ubi tenet contra dictum Innoc. de quo hîc per ipsum. Et sic tenet ibi cōtrarium, quòd hîc, & in lectura ibi, in penult. col. ¶Vbi renunciatum est foro, non procedit §. contrahentes. Gloss. est in l. j. ff. si quis in ius uoc. non ierit. Imol. reprobat gloss. illam in c. fin. j. tit. proximo, dicens: quòd ubi etiam renunciatum est foro, idem est. Sed tu tamen tene illam glo. quia idem tenet Abb. in dicto capitulo fin. ad fin. Et ibi dicit, quòd fallit in clerico, qui non potest renunciare foro [a] sine licentia episcopi. Et idem tenet Ang. in l. hæres absens. & in l. j. ff. de iudi. Bald. in l. cùm Archimedoram. Cod. ut in pos. leg. & ibi dicit, quòd glossatores antiqui idē tenuerunt. Text. est in dicto §. contrahentes. qui loquitur. ubi non est renunciatum foro. Et ita tenet ibi Pet. de Ancha.

7 ¶Not. † quartò unum ad declarationem d. l. si conuenerit. quòd, ubi pactum fit per hæc uerba, Promitto soluere in tali loco. non possum tūc uariare. Hoc primò intellige, nisi inuenires me in loco pestifero, uel in loco, ubi propter potentiam tyranni dubitarem opprimi. Hoc est dictū Ang. in l. cùm res. §. j. ff. de leg. j. Idem, si ego nauigarem per illum locum. Imo. ibi tenet cōtrariū, quia debuit promittens cogitare, per l. si quis domū. §. j. ff. loca. Tamē hoc non obstāte, limitatio est uera: quia hoc intelligit, ubi hoc interuenire solebat: sed secus erat in casu nostro. Ratio, quia in loco nō tuto nullus tenet litigare. ¶Secundò [b] declara, nisi expresis aliquib. locis tunc subijciat̄ clausula generalis: quia intelligitur de locis nō magis distantibus expresis. Ita dicit Abb. hîc, & do. Ant. per tex. in c. sedes. de rescrip. Cōtra hoc tenet hîc Imol. & dicit, ꝙ c. sedes. nō intelligitur in genere, quod sequitur per uerba uniuersalia, & nō indefinita: allegat Io. And. in c. ij. de rescript. in vj. ubi ita limitat dictum c. sedes. quia si dicitur contra Pet. Martinū, & alios oēs, ista sunt uerba uniuersalia, & nō indefinita: & non procedit dictum c. sedes. De hoc ponit Domin. in c. generali. de elec. in vj. Imo. in cle. in plerisq;. de elec. ¶Tertiò declara, nisi quis promitteret respondere in aliquo loco: quia tunc adhuc locus est pœnitentiæ. Hoc uoluit Bald. in l. eū. C. de procu. ubi dicit, quòd uerbum, Respondere, non importat solutionem: & ita tenent omnes hîc, saluo nisi dicatur, Promitto respondere de pecunia. Ita Paul. de Cast. in d. l. si conuenerit [c]. & Bald. in l. eam, quam. C. de fideicom. & in l. si quis in conscribendo. C. de pac. Vltimò uide Bart. Cepol. in cautela sua lxxxviij. incip. Sepisimè. char. x. ubi dicit, quòd cautela est, ꝙ in instrumento dicatur, Promittis soluere ubicūq; locorum, etiā pestiferis, etiāsi nauigares, etiamsi distarent, etc. ¶Sed not. ꝙ ubi quis proponit exceptiones, de quibus debet cognosci post litem cōtestatam dicet̄ facta prorogatio irreuocabiliter. Ita Bald. in l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. ¶Item not. ꝙ d. l. si conuenerit. non habet locum in procuratore. Ita consuluit Ancha. in consil. cxl. incip. Primum dubiū. ubi dicit, ꝙ procurator non potest reuocare pactum D. promittentis conueniri posse in aliquo loco, nisi habeat ad hoc mādatum, licet D. posset pœnitere ante litem contestatam. per d. l. si cōuenerit. ¶Itē not. ꝙ ubi quis astrinxit se ad cōparendū per modum cōfessionis, tūc non est locus pœnitentiæ: & sic nō habet locū d. l. si conuenerit. Ita dicit Bal. in l. si pater. C. ne de sta. defunct. Ad omnia ista not. ꝙ ubi iudex erat cōpetens, sed declinabilis, ꝙ tunc non habet locū iste text. tūc enim pactum est irreuocabile. Item illa uerba, Vbicūq; tibi placuerit, uel uisum fuerit, not. ꝙ important arbitriū boni uiri. Ita dicūt Abb. & do. Ant. hîc. ¶Sed quid, si aliquis dixit, Promitto parêre mandatis curiæ? Dicas, quòd ista uerba inducunt rogationem. Ita Ang. in l. j. ff. si quis in ius uoc. non ierit. ¶Gloss. in uerbo. donec. Super ista glos. non insistunt Doc. quia clara est: & de hoc posui anno præterito in c. quærenti. de offic. deleg. ubi de offensa dubia & manifesta ibi plenè uideas.

8 ¶Gloss. † in uerbo, episcopatum. qui sustinet excommunicationem per annum, est priuatus beneficio. Dicunt hîc Moderni, quòd ista opinio communis est uera. Et aduerte, in quantum Pan. hîc latè scribit circa c. rursus. xj. q. iij. qa omnia ista, quæ ipse hîc dicit, furatus fuit à domino Card. in c. perpendimus. in repe. de sent. excō. ubi ipse ponit hæc per uerba formalia, & ibi dicit, ꝙ propter authoritates antiquorū difficilè sustineret̄ in practica, ꝙ esset priuatus beneficio, sed quòd tamē poterit mitti in possessionem ex secundo decreto, ita ut faciat fructus suos, per text. in l. Fulcinius. §. fi. ff. ex quib. cau. in pos. eatur. Et ibi Bart. ad hoc ponderat illum text.

9 ¶Vtrùm † excommunicatio requirat nouam citationem? Notorius contumax potest excōmunicari sine citatione. Ita Doctores hîc, & Host. in c. uenerabili. de censibus. Lap. allegatione lxxiij. incip. Prælatus regularis. Host. in c. j. de offi. deleg. in vj. Inn. in c. ad petitionē. de accus. & gl. in cle. si aū. de dolo & contu. Contra Doctores hîc tenet Inn. in c. sacro. de sent. excom. in glo. ij. Archi. in c. indignè. xij. q. ij. do. Ant. in c. cùm sit Romana. de app. Pro quibus facit, quia etiā in notorio facto requiritur citatio, c. porro. de diuor. c. ad nostram. quartò, de iureiu. Dicas, ꝙ requiritur citatio in casu isto, sed unica, ex quo notoriè est cōtumax. Ita Domin. in c. j. de offi. deleg. in vj. Dicit hîc Are. ꝙ non obstat dictum Bar. in l. eius, qui delatorem. ff. de iure fi. ubi dicit, ꝙ ille, qui dixit nolle uenire, non est manifestè cōtumax: quia poterat habere legitimam causam: & sic erit iterū citādus, quia dicit ipse hîc, quòd hoc dictum est falsum: nam si erat impeditus, debebat allegare. Ergo si non allegauit, est sibi imputandum, per notata in l. contumacia. ff. de re iudi. ¶Mulcta uerò requirit nouā citationem [d]. Hoc uult Bart. in l. j. in fi. prin. ff. si quis ius dicē. non

a Foro] *Adde Spec. in tit. de renun. §. cui aūt. & in ti. de pos. §. vij. uersi. ij. & in tit. de senten. §. iij. ad fin.*

b Secundò] *Adde tu, ꝙ ego teneo opin. Feli. & sic cōtra Imol. & dico, si etiam facta sit specificatio per uerbū generale, uel simile, restringitur secūdum species præcedentes, ut non sit maior expressis. Ita tenet dom. Abb. in cōsil. suo clxxx. inci. Si admittamus. Pro ista opi. allego duas decisiones in simili: primò illud, quod per c. sedes. de rescript. tenet Bart. in l. sed & si. §. quæsitum. in duobus locis. ff. si quis cau. ubi dicit: debitor promisit de aliquib. casibus specificatis fortuitis: postea subdit uerbū generale. Et de omnibus, quod intelligitur de omnibus similib. specificatis. Secundò illud, quod uult Lud. Ro. in cōsil. suo cclxxj. incip. Ius tota. in similibus terminis. Tertiò allego doctrinam Bar. ubi etiā Bal. l. quoties. C. fami. heris. ubi dicit, ꝙ uerba generalia idefinita recipiunt intellectū à specialibus præcedētibus. Facit, quod no. Bald. in d. l. j. C. de hære. & acti. uē. in fin. ubi dicit, ꝙ uerba generalia debent intelligi generaliter, nisi limitentur per præcedētia: & sic concludo, ꝙ si debitor promisit soluere certis locis specificatis, & subdit, & quibuscūq; locis, itelligitur nō de remotioribus expressis.*

c l. si conuenerit] *Et ibidē ad hoc uide omnino dom. Alexand. de Imol. & in l. j. de in ius uocan. & in l. ij. §. defendi. ff. ex qui. cau. in poss. eatur.*

d Nouam citationē.] *Adde do. Alex.*

c. De quo uult deo.

Alex. de Imol. in l. desertorem. §. si ad diem. de re mili. & in d. l. j. allega. in text. ubi etiam uide per Raphaelem.

obtempe. & ibidem Ang. in §. j. Bart. in l. iiij. C. de procura. Imol. & Paul. de Cas. in d. l. cōtumacia. Archi. in c. certum. xj. q. iij. Ancha. in c. j. de dolo & contu. in vj. ¶Fallit primò, ubi mulcta concernit processum. Bart. in l. iij. §. si ad diem. ff. de re mili. ¶Secundò fallit, ubi citans cōminatur se mulctaturum: tunc si non comparuit ex prima citatione, nō debet necessariò amplius citari. Ita dicit Bar. in l. impuberibus. §. fi. ff. de suspect. tutoribus. & est tex. in c. ij. de testi. cogē. & ibi hoc not. do. Ant. & idem tenet Imo. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. ubi dicit, ꝙ citatus cum comminatione, de qua s̄. si non uenit, nō est amplius citandus. ¶Tertiò fallit in excōmunicatione: casus est hîc in textu nostro. ¶Quartò fallit, ubi notoriè cōstat de contumacia in iudicio: quia tunc nō est amplius citandus. Hoc sentit hîc Abb. & latiùs in cap. fin. de iura. cal. ¶In condemnatione [a] expensarum ratione contumaciæ, non requiritur noua citatio. Innoc. in c. calumniam. de pœnis. Cy. in l. sancimus. in xiij. q. C. de iudi. Ioan. And. in c. finem litib. de do. & contu. & ibi do. Ant. & est tex. in c. cùm dilect. in fi. de do. & contu. & in c. j. eod. titu. lib. vj. & in c. cōstitutus. de procur. & ibi gl. expressa in uerbo, taxatione. Dicit hîc do. Ant. ꝙ non uidet differentiam inter mulctam & cōdemnationē expensarū. Imo. dicit, ꝙ differūt: quia mulcta uenit ex officio iudicis, meritò citatur ex quo nō fuit cōtumax in aliquo actu mulctæ: sed condēnatio expensarū est de processu, in quo fuit facta citatio, meritò nō citatur ad se uidendū condemnari. Ita dicit hîc Imo. Domi. in c. j. de resti. spo. in vj. tenet expressè, ꝙ sit citandus cōdemnandus in expensis, propter illū tex. ibi in uerbo, iudicialiter taxatiōe præmissa. Ergo si iudicialiter: ergo requiritur citatio. Tamē dicas, ꝙ hoc nō obstat, ꝙ expensæ requirant taxationem iudicialē: quia ille tex. ibi in d. c. j. non loquitur in casu cōtumaciæ, per tex. in d. c. constitutus. de procur. Stat ergo firma cōmunis conclusio, ꝙ ubi quis fuit cōtumax, nō requiritur noua citatio in condemnatione expensarū: secus, ubi non fuit contumax. Et ita loquit̄ d. c. j. de resti. spo. in vj. ¶Dicit hîc Abb. quòd citatio quæcūq; sit, requirit commissionem iudicis [b]. Fallit hoc secundū ipsum, nisi lex permittat capturā in certo casu: quia tunc competit priuato, ut est casus in l. ait prætor. §. si debitorem, ff. de his, quæ in frau. cre. & gl. in l. nullus. C. de Iudæ. quæ dicit, ꝙ possum capere offensorem meū, & ducere ad iudicem: & si non possum ducere, possum ulcisci iniuriā meam. Innoc. quoq; ponit in c. olim. j. de resti. spo. & glo. in c. ius gentiū. j. dist. Sed tu in ista materia fac infrà scriptas
10 conclusiones. ¶Prima itaq; sit, ꝙ † citatio realis requi-
11 rit commissionem iudicis. Ratio est, quia † ad capturam requiritur causæ cognitio, etiam in ciuili. Text. est in l. nemo. C. de exact. trib. lib. x. De criminali uerò captura est dictum Ioan. And. in c. si clericos. de sent. excom. in vj. & Bald. in l. quod euitandi. C. de condi. ob turp. cau. Sed causæ cognitio non spectat ad nuncium. Ergo in omni captura requiritur commissio iudicis. Et hinc est, quòd ad impetrandam capturam requiritur in procuratore speciale mandatum: & ita etiam ad relaxandum. Ita dicit egregiè Bar. in consilio suo lxxxiij. incip. In causa Stasij. ¶Secunda conclusio: Citatio uerbalis requirens aliqualem causæ cognitionem, requirit etiam commissionem. Bald. in leg. si quando. C. de testi. dicens, ita debere restringi. Bart. in l. ij. C. de exhiben. reis. Pro hoc facit text. in l. properandum. §. si quidem. C. de iudi. ibi, iudicibus aures suas reseruantibus. & in c. ex parte. de rescript. in uerb. authoritate iudicis citatus.

12 ¶Tertia conclusio: † Generalis nuncius cum authoritate citandi, ubi non requiritur causæ cognitio, potest citare sine alia commissione. Inno. in c. quoniā. de proba. quem ita intelligit Bal. in d. l. si quando. Et ista cōclusio est contra do. Ant. & Abb. hîc, nisi saluent̄ in dictis præcedentib. Sed opi. Inn. contra do. Ant. tenet hîc. Imo. pro ista opi. Are. hîc allegat text. cum glo. in l. j. in uerbo, traditus. C. de sportul. Et ibi gl. dicēs, ꝙ nuncius electus in principio causę potest citare usq; ad finē causæ sine cōmissiōe iudicis. Et Tex. i authē. sed libellū. C. de lit. contest. ubi executor potest recipere cautionē à parte de obediendo rei iudicatæ, sine alia cōmissione. Ergo & ita enūcio. Et allegat rationē: quia notarius ex generali cōmissione recipit libellū & alia acta. Nō obstat l. cum clericis. C. de epis. & cle. quia est uerū, ꝙ electio sola nō sufficit: sed opus est, ꝙ cōmittatur etiam facultas citandi in tota causa. Declara hoc, nisi agatur de citandi persona in dignitate cōstituta: quia tunc requiritur cōmissio iudicis. Ita dicit Bar. in l. quoties. C. de digni. lib. xij. ¶Secundò nota, quòd, ubi requiritur specialis cōmissio, non sufficit dicere, Cita debitores istius: quia oportet specificare omnes illos debitores. Ita Bar. in l. j. C. de iure domi. impe. ¶Quarta conclusio est,
13 ꝙ † commissio citationis non præsumitur. Ita omnes hîc. Idem tenet do. Ant. in c. quoniam contra. de proba. & Ludouicus in leg. sciendum [c] ff. de uerb. obli. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, per nuncium. Sali. in leg. tres denunciationes. C. quomodo, & quando iudex. Ioan. And. in Spec. in tit. de cita. §. j. in uer. sed nūquid credatur. ubi dicit, quòd creditur nuncio dicenti se citasse, sed non creditur sibi dicenti iudicem commisisse: ratio, quia officium suū non est electum circa hoc, quòd dicat, iudicem commisisse [d]. Et ibi dicit, quòd notarius malè facit scribere, Talis ad commissionem iudicis citauit. Et hoc tenet Bal. in l. his solis. C. de reuocandis dona. Non obstat: quod suprà dixi de petitione: quia illud sustentatur propter rationem expensæ. Non obstat, ꝙ probatis extremis, præsumant̄ media: qa dico, ꝙ hoc nō procedit in medijs, quę requirūt̄ ꝑ solēnitate: & sic, si media sunt de solēnitate, ut est in hoc casu, nō præsumunt̄. ¶Quin-
14 ta conclusio, quòd † citatio [e] realis de fugitiuo competit parti. Tex. est in d. leg. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraudem creditorum. Ratio est, defectus iudiciariæ potestatis. Circa hoc nota dictum Bal. in leg. j. C. ubi quis de curiali. ubi dicit, ꝙ ꝓpter defectū iudicis est licita parti captura: sed nō ultio damni, nisi tēpus hoc

a In condemnatione] *Adde tamen, quòd est magna differentia inter istas expensas, & expensas quæ debentur ex stipulatione: quia regula est, quòd quando expensæ debentur ex stipulatione, iusta causa non excusat: gl. fina. in §. oportet. in uersic. solo. in fin. ubi Ange. in authen. de iud. quam alleg. Bal. in c. breui. de iure. & Sali. in l. properandum. in §. si autem. C. de iudi. Illam gl. reputant singularē. Sed expensæ aliæ, quæ ueniūt ratione cōtumaciæ, iusta causa excusantur, licet ueniāt iure actiōis, ut no. Bar. in l. j. §. is uidetur. ff. si quis ius di. nō obtem. circa fi. in uer. quæro, an ad hoc. & est gl. cū tex. in c. querelā. de procur.*

b Commissionē iudicis] *Ad quā materiam adde Ange. in trac. malefi. uer. citentur. & do. Alexan. de Imo. in l. qui noua ff. de falsis. et Tancre. in sum. de cita. v. q.*

c In l. sciendū] *Et ibidem ad hoc uide plenè. et not. do. Alex. de Imo. & uide Gui. de Su. in l. ad peremptorium. de iudi. Ad quam materiam adde etiam, quæ habētur per dom. Alexan. in consil. cxxiij. ij. parte.*

d Commisisse] *Adde Pau. de Ca. in consil. l. & Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. eum, qui. de appel.*

e Citatio] *Adde tu, an competat iudici aliàs incompetenti, ut puta iudex incompetens ad preces creditoris capi fecit debitorem fugitiuum? Vide Rom. in l. ij. ff. de iurisd. om. iud. qui dicit, quòd captura personæ, quæ est suspecta de fuga, potest fieri à quocunq; delegato, & à quocunq; iudice aliàs incompe-*

incōpetenti: nam contra capturam factam propter suspicionem fugæ, non potest opponi de incompetentia iudicis. Ita ipse Ludo. Rom. in loco prælegato refert consuluisse Pet. de Anc. in consi. clxxxiiij. quod consilium etiam allegat do. Alex. ibi in d. l. ij. sed corruptè: quia debebat allegare in consi. cxcij. quod incipit, In auxilium ueritatis. Et pro conformatione eorū, quæ scripta sunt, mouetur: quia si debitor suspectus de fuga potest capi per ipsum creditorem, & sic per priuatam personam, leg. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraudem cre. multò magis per iudicē, quam uis aliàs incōpetentē: arg. l. fi. C. de malefi. Secundò, quia die feriato in honorē Dei iudex est incompetens, quo ad exercitium iurisdictionis, & tamen illo tēpore potest facere capi debitorem suspectum de fuga, ut est gl. sing. in l. fin. C. de fer. Tertiò, cùm mora sit periculū allatura, cessant regulæ iuris prohibitiuæ. l. de pupillo. §. si quis. ff. de oper. no. nun. Istam decisionem Pet. de Anchar. sequitur per dicta fundamenta Roma. in d. l. ij. ff. de iurisd. om. iudi. et in cōsi. suo ccxlij. quod incip. Vnde est & plenius in l. de pupillo. §. meminisse, in addi-tio. nouis, ubi quædam alia addidi, ff. de no. oper. nun. Idem simpliciter sequitur do. Alex. in d. l. de pupillo. §. si quis, & in d. l. ij. ff. de iurisd. omn. iudi. Adde, quòd Francis. de Arc. in consi. xcv. quod incip. Respondendo dubijs. recitat istam decisionem Pe. de Anch. & dicit, quòd est falsissima, & Pe. non fundauit se supra firmam petram, sed aurū & pecunia corruperunt eum, & fecerunt eum malè consulere, & quòd rationes Pe. sunt somnia. Et multa allegat, sed inter cætera optimum text. qui uel de tangit, in l. j. §. hoc aut. ff. de ser. fugi. ubi magistratus non tenetur capere seruū fugitiuū, nec facere ei auxilium ad capiendū, nisi ad litras iudicis domicilij: quod esset absurdū, si ratione fugæ quilibet iudex incōpetens posset capere. Secundò dicit aliud, quod placet, q̃ fundamentum Pe. de Ancha. non est ueru, dum dicit, Potest fieri die feriato. Ergo per iudicem incōpetentē. Hoc non est ueru: nam tutores & curatores possunt dari diebus feriatis, l. ij. ff. de feriis. & tamen non potest dari per iudicem incompetentē, l. j. C. ubi pe. tu. Quid tenendū in hoc passu subtilis? Ego teneo decisionē Pet. de Anch. & Ro. quā puto esse ueriorem, & eam confirmo iiij. optimis fundamentis. Primò, non pateretur: quia tunc potest ulcisci. Glo. est in d. c. ius gentiū. j. disti. Ad hoc facit text. in c. si qs pecunia. lxxix. dist. ubi electus in Papā propter pecuniam de facto eijcit: & est tex. similis §. pater. iij. q. j. quia ibi nō inuenitur iudex, cuius officio ille posit excludi, ut dixit tex. in d. §. pater. Facit gl. in c. Guilizari[9]. xxiij. q. iiij. quæ dicit, q̃ Papa potest iudicare in facto, ꝓprio, qa non habet iudicē. Ad idem uide Cardi. in cle. unica. de sequest. pos. & fruc. in uer. si quis aūt. in prima oppo. ubi dicit, q̃ in defectū omnimodæ iustitię licitū est sibi ius dicere, etiam de facto. Et uide Bal. in repet. l. ij. C. de serui. ubi dicit, q̃ passus furetū castri licitè tenet & occupat aliud castrū furis, donec re habeat suum. Ad idē etiā uide Bar. in l. si alius. §. bellissimè. ff. quod ui, aut clām. ubi dicit, q̃ ciuitates, quæ nō recognoscunt superiorē, possunt sibi ad inuicē ius dicere: & in l. nullus. C. de Iudeis. & Bal. in l. j. C. de his, qui à nō dominis. ubi dicit, q̃ princeps expulsus de suo territorio potest occupare etiā authoritate propria, etiamsi posset cō sequi iusticiā, sed tardè. Vide etiā ad idem Bald. in l. pignoris. C. de pigno. act. ubi dicit, q̃ creditor potest authoritate ꝓpria capere pignus hypothecatū debitoris fugitēis. Et ibi dicit, q̃ est ibi glo, quæ dicit, q̃ tantū operatur fuga, quando est in procinctu, quātū operatur, quando est in actu. Ad hoc ego allego Ab. in c. cùm non ab homine. j. eo. & in c. qualiter. in pri. no. j. eo. & in c. fi. de foro compe. & in c. postulasti. eod. titu. & in cap. j. de dolo & cōtuma. ¶ Et not. † q̃ nō solùm est licita captura propter recuperationem sui, uel sibi debiti, sed etiam ablatio rei alienæ. Ita dicit Inn. in c. olim. el j. de restitu. spolia. & sequitur Pet. de Ancha. in regula, peccatum. in iiij. q. de reg. iur. in vj. Abb. in c. j. quod met. cau. Archi. in ca. non sanè. xxiiij. q. ij. Abb. in c. ij. de immu. eccle. & Pau. de Cast. cōs. xxxvij. Car. in cle. j. in iij. q. de offi. ordi. Limita hoc, nisi dubitet de aliquo malo, uel scandalo futuro ex tali ablatione, secundū Inn. in loco prædicto. Et tripliciter potest occurrere scandalum, ut ponit Scotus in iiij. sentē. dist. xv. q. ij. & Alexan. de Halis in iiij. parte tractatus de usur. quos refert quidam Alexa. in tracta. suo de usu. q. ij. ¶ Nota illam conclusionē, q̃ † uerba, Nullus tali cōmunicet. uel, Talis euitetur ab omnib. inducunt excōmunicationem, si sunt lata præcedēte apparatu ad excōmunicandū. Ita dicit do. Ant. & Abb. in c. sup spe. ne cle. uel mona. & est de hoc ibi tex. Et ibi dicit domi. Ant. quòd ex hoc est sopita altercatio Doctorū in c. j. de iud. & est tex. etiā in c. præcipuè. xj. q. iij. ¶ No. † q̃ ista uerba, Noueris te excōicatū. sunt excōicationis latæ sententiæ. Ita do. Ant. in c. requisisti. de appel. Quid, si dicit, Noueris te excōicationi subiacere? Dic, q̃ idem est. Ita Abb. in c. non nimis. in ultimo not. de immun. eccle. Quid, si dicatur: Scias te excōicatum? Dic idem. Ita Dom. in c. ij. & q. ij. & in c. Engeltrudam. iij. q. iij. Et q̃ uerbū, Subiaceat. & omne denotans subiectionē, sit latæ sententiæ: de hoc est glo. in c. j. in gl. fin. de iniur. in vj. & ponit Ab. in c. clericis. in fi. ne cle. uel mona. Sed pone, q̃ iudex dicat solùm, Excōmunico te. dic, q̃ est uerbum latæ sententiæ. Glo. est in extrauaganti, uas electionis in impressis fol. xxviij. & uide, quæ ego posui in c. ueniens. in princ. de præsc.

15 ¶ Valet † iudiciū præsente nō citato. Arch. in c. proposuisti. xxxij. distin. & do. Anto. hîc post multa, Ang. & Imo. in l. de unoquoq̃. ff. de re iudi. Ioan. And. in c. fin. de cle. in vj. Et idem dicit esse, si pars est citata in uno loco, & actus fit in alio loco eo præsente, q̃ quia clericum debitorē suspectum de fuga, potest capere iudex secularis: & ualet captura, quando aliàs periculum esset in mora: imo ipsemet creditor secularis potest tunc capere propria authoritate clericum suspectum de fuga. & tamen ibi est omnimoda incompetentia. Ita concludit do. Abb. in c. cùm non ab homine. de iudi. & ante eū Bald. ibidem, & Bald. ī c. dilectis. de appel. Secādò moueor, quia ubi periculum est in mora, iudex aliàs incōpetens potest examinare testes, & ualent dicta testiū, & probant, non obstante incōpetentia, secundū Bar. in l. ij. C. de naufra. lib. xj. Sequitur Roma. in leg. si uerò. §. de uiro. in liiij. falletia, ff. sol. ma. Facit, quod uult Bar. in l. admonē di. in uer. quid si dictū testis. ff. de iureiur. Sequitur Ant. de But. in c. fi. de iureiur. Tertiò moueor: nam si creditor potest propria authoritate capere debitorem suspectum de fuga, ut est tex. in d. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, q̃ in fraudem, certè si fecerit capi per iudicem incompetentē, nihil debet nocere incompetentia iudicis: quia regula est, q̃ quando aliquid de necessitate non requiritur ad actū, si illud interuenit, & malè, non uitiat actū, l. unica. C. de rei uxo. act. Et q̃ tunc non obstat incōpetentia iudicis, quando non requiritur, est bona glo. in §. multis. in uerbo, in transitu. Instit. de lib. quam ad hoc reputat sing. Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & in l. is. C. de iure emphy. & in c. j. §. si uerò. de pa. iura. fir. Quartò facit, quia debitor in diem, uel sub conditione, si est suspectus de fuga, interim potest contra eū fieri executio, l. quæsitum. cum glo. in uerb. quia interest. ff. de piz. & ibi clarius Bar. & Ang. in summa, & per text. do. Bald. in l. fi. in fin. C. de condi. ex lege. quòd debitor fugitiuus etiam ante diem potest capi. Et idem Bal. in l. iij. in fin. C. eo. & in l. si debitorē. ff. de iudi. Item si lite pendente debitor efficitur suspectus de fuga, potest non obstante litis pendentia etiam propria authoritate capi. Ita not. tenet Ang. in repe. l. nemo carcerem. C. de exacto. tribu. lib. x. in uersi. quæro, quid si lite pendente. quem refert & sequitur do. Alexan. in consilio suo cccclxx. incip. Magnifice Prætor. Item alibi tenet Bald. in rubri. de treu. et pace. quòd debitorem meum fugitiuum possum capere tempore treugæ: quia treuga non prodest fugitiuis. Concludo ergo, q̃ debitor suspectus de fuga, si capitur authoritate

c. de Quo uultdeo.

thoritatē iudicis incompetētis, nō potest opponere de incompetentia iudicis. Intelligo sanè tamen, quando periculū erat in mora: qa tunc non poterat habere copiā iudicis cōpetētis: et sic aliàs potuisset fugere. Itē intellige, q̃ talis captura facta per iudicem incōpetentē ualet cum hoc, ut postea consignet eū iudici cōpetenti, sicut quādo creditor capit, ꝓpria authoritate, secūdū Bar. in d. l. ait prætor. §. si debitorē. gl. in c. j. §. j. in uerbo, potestatē. de pa. iur. fin. not. in l. generali. ubi Bal. C. de decu. lib. xj. Facit §. audierit. in auth. de sen. ciui. sicut quando iudex laicus capit clericū suspectū de fuga: quia debet eū cōsignare iudici ecclesiastico, secundum do. Ab. in d. c. cùm non ab homine. sicut quādo iudex laicus capit clericū repertum in flagranti crimine, nō debet eum consignare iudici ecclesiastico, secūdum Bart. in l. si quis in seruitutē. ff. de fur. Bal. in l. si quis. C. de epi. et cle. Canonistæ in c. ut famæ. de sent. excō. & in d. c. cū non ab homine. Not. tamē diligētēr, q̃ creditor faciens capi debitorē authoritate iudicis incōpetētis, si scienter facit, pdit ius. Ita singulariter tenet Bal. in c. causam matrimonij. in fi. de offi. dele. accedat l. extat. cū glo. ff. quod met. cau.

ualebit nihilo minus actus propter partis præsentiam: & sic collige, q̃ ubi fit actus parte præsente etiā non citata, quòd est satisfactum statuto, etc. Et hoc intellige, ubi per statutum simpliciter requiritur citatio. Facit tex. in l. etiā. §. fi. ff. de muneri. & hono. in uerbo citatis, uel præsentibus. Amplia, q̃ nedum tenet iudiciū, sed etiā sententia. Hoc firmat Ioan. An. in addi. Spe. in ti. de sen. prola. §. ut aūt. in uer. & not. & do. Anto. in c. j. de libelli obla. Hanc conclusionem tenet Bal. in c. ij. in ult. col. de testi. Imo. in cle. sepe. in gl in uerbo, perēptorio. de uerb. signifi. Domi. in §. hinc etiā. xvij. dis. ¶ Limita, dū modò iudex declaret parti præsenti, q̃ uult, pcedere super illo actu, ne pars ex ina duertentia decipiat. Ita do. Anto. hîc, Bar. in l. furioso. ff. de re iudi. Ratio, quia non sufficit præsentia sine intelligentia. Et hoc dictū sequitur Imo. in d. c. ij. de test. Aret. hîc reprobat hoc, quia contrarium tenet Ange. & Imo. in d. l. de unoquoq̃. per l. etiam. §. fi. ff. de minoribus. Secundò mouetur, qa præsens in iudicio præsumitur intelligere, l. j. ff. de author. tut. Aliàs sequeretur, q̃ in iudicio pars nunquam præsumeret aduertere, nisi diceretur parti, Aduerte. Item gesta coram principe non præsumerentur solenniter acta, nisi diceretur, Aduerte. Sed posito, q̃ sit uera ista limitatio, sublimita: nisi notarius scripsisset secūdū ipsum parte præsente. Allegat Bald. in l. fi. C. de senten. ex breuicolo recitandis. Sed ego teneo, quòd debeat admonere, ut aduertat, etiamsi est præsens, dum modò sit præsens ad alium finem: & uide

19 Bar. in d. l. furioso. ¶ Nota etiā, q̃ † præsens cogitur pati, ut sibi libellus offeratur, etiamsi ad hoc non fuit citatus. Ita latè do. Ant. hîc, & Bar. in l. j. ff. de iniustis uocan. & Bal. in l. ad nos. C. de appel. Bal. & Sali. in l. ulnia. C. de in ius uocan. Imo. in c. bonæ. el j. de ele. Abb. in c. tenor. in fi. de re iud. Ratio, qa ius deliberādi super respōsione libelli nō læditur. Amplia, etiamsi propter illū libellum fuerat citatus, & pendēte termino uenit ad alium finem. Ita Bal. in authen. offeratur. C. de lit. contest. Hāc conclusionem tenet Bal. in l. prolatā. C. de sen. & interloc. om. iudi. Bal. in l. si accusationibus. C. de accusa. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. in ult. col. quicquid dixerit Bar. in d. l. de unoquoq̃. & Arch. in c. uocatio. v. q. ij. quæ dicissiones saluantur per sequentē conclusionē. ¶ Not. igitur etiam, q̃ præsens in iudicio nō cogitur respōdere libello. Ratio, quia dantē inducię ad deliberandū. Hoc tenent omnes Doct. hîc. Idem tenet Bal. in l. ij. in fi. C. ut lite pend. & Bal. in l. ij. C. quomodo & quando iudex. & Ab. in c. tenor. in fi. de re iud. Limita hoc, nisi præsens sit instructus, uel uerisimiliter deliberatus uenit: quia tunc cessat ratio, & cogitur respōdere. Ita Bal. in d. l. ij. in fin. ¶ Contra ista opponitur de una doctri-

20 na, quòd † ubi uenditor non uocatur ut rem defendat, non tenebitur de euictione, licet sciat litem motam emptori. Ita omnes in c. fi. de emp. & uend. & ad regulā, eum qui certus est. dicunt, quòd loquitur, quando requiritē sola scientia, & non aliud ultra scientiam: sed in casu nostro ultra scientiam requiritur aliud, scilicet q̃ respondeatur libello. Ergo debet reus specialiter mouere, ut respōdeat libello. Sed hoc non obstante, tene communem, quia citatio requirit solam comparitionem: sed si reus est in iudicio instructus, non est opus eum aliter citare: & sic est uera fallentia Bal. Nec obstant nota ta in d. c. fi. quia ibi requiritur factū, scilicet q̃ uenditor suscipiat in se litem, & defendat emptorē: de quo facto non loquitur scientia, licet per ipsam sit certus litē motam emptori. Etsi dicas, nonne induciæ ad deliberandum sunt de substātia, ut dicit gl. in c. uxor felicis. xvij. q. iij: Ergo licet reus sit in iudicio, tamen nō debet cogi respondere libello, cùm posit petere inducias ad deliberandū. Quia respondeo, quòd est uerum, q̃ induciæ sunt de substantia, quando petuntur ad deliberandū: sed in casu Bal. non possunt peti ad deliberandum: & ideo non sunt de substantia, cùm reus in iudicio uenerit instructus & deliberatus. Et ita loquitur Bal. & ideo

21 nimirū, si cogitur respondere. ¶ Vtrùm † recedens à iudicio sine licentia, dicatur contumax.

a Dicas, q̃ sic[2]. Tex. est hîc & firmat Inn. in c. calumnia de pœnis. Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. Bal. in l. nā ita diu[9]. ff. de adopt. Imo. in l. quæsitū. ff. de re iudi. Fallit primò, nisi cōparens in termino non reperisset partē aduersam. Ita Imo. hîc alleg. tex. in c. j. de do. & cōtu. in vj. & reprehēdit hîc Imo. do. Ant. in hoc, dicens: q̃ nō potest etiā isto casu iudex prorogare horam in aliā diem, secundū c. cōsuluit. de offi. dele. quia dicit, q̃ ille tex. loquitur in reo, qui potuit habere legitimā causam, secus in actore. ¶ Secundò fallit, nisi recessisset propter repētinū periculū. Ita do. Ant. hîc, & Bal. & Io. An. in c. si post quā. de ele. in vj. ¶ No. etiā, q̃ † si citatio fit ad unū actū, uel ad unū locū, uel ad unū tempus, & postea fiat alius actus, uel alio loco, uel alio tēpore, citatus nō est contumax. Ita do. Ant. hîc alleg. tex. & ibi Bar. in l. aut qui aliter. in prin. ff. quod ui, aut clām. Fortifica hoc per tex. in c. si à iudice. de appel. in vj. quē propriè no. ibi Io. An. in uerbo, in termino. Illū tex. alleg. Bal in l. cùm nō ex eo. in fi. C. qū prouo. non est necesse. Et uide etiā Bar. consi. clxxj. in ci. Pluries cōtingit. ubi consuluit, q̃ si iudex citauit partē ad audiendā sententiā in una hora, & postea tulit sententiā uel antè uel pòst, q̃ nō ualet sententia. Et uide Abb. in c. cōsuluit. de offi. dele. ubi scripsi. & Abb. etiā in c. cū dilecti. de do. & cōtu. Limita, nisi iudex prorogaret in sequētē diē, per d. c. cōsuluit. & ita dicit Abb. & Imo. Et no. quia hęc etiā habent locū in actib. extra-

23 iudicialibus. ¶ Vtrùm † conciliū prouinciale posit deponere episcopū, & an pronūciare deponēdū. Tangūt hîc Doc. Et circa hoc dicas, q̃ conciliū prouinciale non deponit episcopū. Gl. est in c. ex tuæ. de cle. nō resi. & habetur iij. q. vj. quasi per totū, & in c. accusatus. ea. q. & ibi Arch. Ratio est, quia hoc est de casibus reseruatis Papę. Gl. est in d. c. ex tuæ. Et dicas, quòd secundum Canones antiquos poterat depōere. Tex. est in c. si quis à ꝓprio. xxij. q. v. ibi, à synodo. Et ita respōdet gl. in d. c. accusat[9]. Et intellige, q̃ pertinet ad Papā, non solùm deponere episcopū, qui iam adeptus sit episcopatū, sed etiā illū, q̃ nō potuit cōsequi episcopatū: nam & talis gaudet hoc priuilegio, ut à solo Papa possit deponi. Tex. est in c. si qui episcopi. xj. dis. & ibi gl. & uide quæ ego posui in c. quæ in ecclesiarū. de cōst. in fi. ubi habes multa, quādo ratione pristinæ dignitatis debeatur alicui reuerentia.

a Quòd sic.] Ad de Bal. in addi. ad Specu. in ti. de cita. uersi. ille, qui cōparuit. & Bar. in l. consentaneū. ad fi. C. quomodo & quando iud.

Item

Item intellige, quòd concilium poteſt pronunciare e-
piſcopum eſſe deponendũ. Gl. eſt in §. biduum. in uer-
bo, notauerit. ij. q. vj. & ponit do. Ant. hîc, qui allegat &
aliã gl. in c. frater noſter. xvij. q. j. & Io. An. in c. j. de offi.
delc. Pro hoc facit diſputatio Albe. in opere ſuo ſtatuto
rum in iiij. parte, q. xxxvij. quem ſequitur Maria. de Se-
nis. in repe. c. qualiter. lo ij. in xj. q. arti. xcvj. de accuſ. Dic
tu tamen, quòd contrarium eſt in iſto caſu, per tex. in c.
diſcutere. iij. q. vj. ubi in hac cauſa diffinitio & deciſio re
ſeruatur Papæ. Et ita not. Ab. in c. ij. de accuſ. cum glo.
Et contraria proceduntin eo, qui nõ eſt prohibitus iu-
dicare. No. etiã, ꝗ conciliũ non abſoluit epiſcopum.
Ita dicit Io. An. in c. non poteſt. de re iudi. & Abb. in c. de
cætero. eo. tit. ¶ Vltimò no, ꝗ cauſæ criminales epiſco-
porum non poſſunt delegari, licet ſint per conciliũ co-
gnoſcibiles. gl. eſt in c. in quiſitorem. in uerbo, Appoſto
licæ. de hære. in vj. Et per hæc pro nunc expedita ſit hæc
Decretalis.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Cauſa ciuilis poteſt delegari laico à iudice eccleſiaſtico.*
Fallit in duobus caſibus, ut hîc.
2 *Clericus an poſſit eſſe procurator laici.*
3 *Guardianus fratrum Minorum ſi acceptat executionem teſtamenti,*
& exequitur, ualet quod facit: licet acceptare non debuiſſet.
4 *Laicus an poſſit eſſe procurator clerici in cauſa ciuili, & etiam in*
cauſa ſpirituali.
5 *Laicus an poſſit eſſe operarius in eccleſia cathedrali.*
6 *Laicus an poſſit eſſe uicarius epiſcopi.*
7 *Laicus an poſſit prædicare cum licentia epiſcopi.*
8 *Cauſa ſpiritualis an poſſit committi clerico & laico ſimul.*
9 *Prælati qui dicantur.*
10 *Statuimus. hoc uerbum eſt promulgatiuum iuris noui.*

CAPITVLVM II.

DEcernimus. Laici eccleſiaſti-
ca negotia tractare
nõ poſſunt, ſed prælatorũ iudicio diſponun
tur. H. D. Vtrùm Abbatia ſit dignitas, ultra
omnes hîc allego Io. Mona. in c. inquiſitores. de hære.
in vj. ubi dicit, quòd Abbas dicitur habere ſimplex offi
cium, & non dignitatem: & ita pronunciaſſe Clemen-
tem Papam in conſiſtorio. & eſt gl. in c. tuam. in uerbo,
Aſcendat. de æta. & qua. & idẽ tenet Archi. in c. fraterni
tatis. lxxj. diſt. Sed iſtis non obſtantibus tene, ꝗ Abba-
tia eſt propriè dignitas: ita enim ſentit expreſsè gl. in c.
expoſuiſti. in gl. fi. de corpore uitia. & eſt tex. in c. ſi quis
deinceps. xvj. q. vij. ibi, ſimiliter de aliis inferioribus di-
gnitatibus eccleſiaſticis. & allego Domi. qui idẽ tenet
in c. ij. de præben. in vj. Car. in cle. j. in j. q. de reſcrip. & ꝓ-
bat tex. in c. ut Apoſtolicæ. in prin. de priuile. in vj. Qui
aũt dicantur prælati, dicetur ī. in fi. gl. in uerbo, præſu-
1 mant. ¶ Cauſa † ciuilis poteſt delegari laico. Arch. in c.
clericum cuiuslibet. xj. q. j. Spe. in ti. de delegato. §. nunc
uidendum. uerſi. xl. Dom. in c. præter. §. ad hoc. & ibi gl.
in uerbo, ducibus. xxxij. di. Et hoc intellige de una cau-
ſa tantùm. ¶ Limita primò, niſi partes contradicerent,
& offerrent clericũ idoneũ: ut hîc per Aret. poſt Arch. in
c. in noua. xvj. q. vij. ¶ Secundò limita, niſi facerẽt eum
delegatum ad uniuerſitatem cauſarum, propter tex. &
ibi Bal. in l. parabolani. C. de epi. & cle. Et hoc eſt adeò
uerum, ꝗ & etiam Papa non poſſet omnes cauſas cleri-
corum cõmittere uni laico: quia, ſi, ut tenet gl. in c. ſi im-
perator. in uerbo, Diſcuti. xcvj. diſt. clerici ſunt exempti
à laico, meritò Papa hoc tollere nõ poteſt. Et hoc tenet
Ab. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de cõſt. & multi, quos ibi
aliàs allegaui. Et ſic habes unã limitationẽ ad id, quod
dicitur, ꝗ cauſa eccleſiaſtica poteſt tractari per laicum,
quando ſibi cõmittitur ab epiſcopo. ¶ No. etiã, ꝗ uer-
bum, Preſumere, nõ cadit in eis, qui authoritate iudicis
aliquid faciunt. Ita Abb. hîc & glo. & eſt gl. in l. in rem. §.
tignum. ff. de rei uendi. in fi. de qua ponit Bal. in l. non
eo minus. C. de accuſ. & tex. in ca. precariæ. x. q. ij. ponit
Ab. in cap. cùm ueniſſent. de reſt. in integ. Car. in cle. j. in
xxxix. q. de priui. Cal. in ti. de ſenten. excom. conſi. iiij.
¶ Clericus non debet acceptare delegationẽ laici. Vide
Cal. in ti. de off. dele. conſi. vj. incip. an ſacerdos. ubi cõ-
ſuluit, ꝗ clericus non peccat acceptando cauſam ciui-
lem à laico: & reſpondet ad tex. in c. te quidem. xj. q. j. di
cens, quòd loquitur in eo, qui uniuerſaliter acceptat o-
mnes cauſas: & ſic in eo, qui ſe in eis inuoluit: ſecus, ubi
de una tantùm cognoſcit. ¶ Item no. pro hoc dictũ In.
2 in cã. j. de obli. ad ratiocinia. in fi. ubi dicit, † ꝗ clericus
a a non poteſt eſſe procurator laici: qd'
dicit eſſe uerũ, quando paſſim ſume-
ret omnes cauſas laicorũ: aliàs uerò
poteſt eſſe: cum quo cõcordat Archi.
in c. peruenit. xcvj. diſt. Itẽ uoluit Inn.
in c. ſed nec. ne cleri. uel mona. ſuper
uerbo, procurator ſi generalis. & ui-
detur tex. in c. per uenerabilẽ. qui filij
ſint leg. in prin. Et ſic patet, ꝗ clericus
poteſt eſſe ꝓcurator laici in cauſa ci-
uili, quando in una cauſa aſſumitur,
b & non paſſim oẽs acceptat b. ADDI-
TIO. *Quod ego intelligerẽ uerum, niſi una*
cauſa eſſet multũ ardua et diffuſa, ita quòd ha-
beret diſtrahere clericum, ſicut ſi eſſent multæ: per no. in ſimili per Ang. Aretinum in §. itẽ
tria. Inſtitu. de excuſa. tuto. cum concordantibus traditis ibi per eũ. Phili. Symo. ¶ Et dic,
quòd imo etiam eo caſu, quo non de-
bet acceptare, ſi acceptat, quòd tamẽ
tenet iudicium non obſtante prohi-
bitione legis. Ad hoc adduco conſi-
lium Fede. de Senis ccxxiij. incl. Fa-
3 ctum tale eſt. ubi conſuluit, † quòd ſi
Guardianus fratrum Minorum ac-
ceptat executionẽ teſtamenti, & exe-
quitur, ꝗ ualet & tenet executio, licet
acceptare non potuiſſet. Sed contrà
de tex. in l. nõ dubiũ. C. de ll. ubi dicit
tex. ꝗ factum contra legem non te-
net, etiamſi l. nõ prohibeat: & ſic exe-
cutio erit nulla. Sic ergo in ꝓpoſito,
ſi c. te quidem. prohibet clericũ acce-
ptare delegationẽ à laico: ergo, ſi ac-
ceptat contra illius diſpoſitionem,
& ſic contra l. actus erit nullus. Sed re
ſpõdet Feder. in dicto cõſilio, quòd,
ubi lex ſimpliciter prohibet aliquid
propter honeſtatẽ, ꝗ ualet actus, li-
cet ſit contra legem. Allegat Io. An. in
c. ſicut. ne cle. uel mona. ubi dicit, ꝗ
clericus poteſt eſſe procurator laici
in una cauſa, & tenet iudicium, quã-
uis non deberet clericus acceptare à
laico propter honeſtatem. Et illud conſilium Fede. ſe-
quitur Lud. Ro. conſilio ſuo cccc ix. incip. Omnipoten-
tis: quo ad primum. in ſecundo dubio, ubi conſuluit,
quòd factor clericus unius nobilis poteſt ad utilitatẽ
illius nobilis contrahere, & ualebit contractus, ex quo
ſolùm propter honeſtatem prohibebatur eſſe factor.
Allegat etiã pro hoc do. Ant. in c. fi. in fi. de conſti. & ibi
etiam uide Domi. ADDITIO. *Aduerte tu, quia Ro. in prælegat. conſi. non dicit id, quod dicit hîc do. Feli. ſed bene conſuluit ibi in his terminis, in quibus conſuluit Federi. in d. ſuo conſilio ccxciij. & contra hoc facit, quod conſuluit Bal. conſi. ſuo ccccxiij. in v. parte, ſecundum impreſſionem Mediolanenſem, ubi conſuluit, quòd ſententia arbitramentalis lata à fratre Minore non tenet: quia non potuit eligi in arbitrum contra diſpoſitionẽ clem. exiui de Paradiſo. quæ prohibet*

a *Clericus*] *Adde tu, quòd clericus poteſt in iudicio ſeculari aduocare, ꝓ negotijs eccleſiaſticis. Ita do. Abb. in c. j. de poſtulã. in j. col. in uerſi. proſequamur. Adde, an clericus poſſit ꝓcurare pro negotijs ſecularium in iudicio ſeculari: uide per do. Abb. in c. in noſtra. de ꝓcurat. in ſecundo nota. Exceptio. Contra clericum aduocantem, uel procuranẽ in iudicio ſeculari quãdo poſſit opponi, uide per do. Ab. in d. c. in noſtra. in iij. col.*

b *Acceptat*] *Ad de Phil. in c. cõſtitutus. de appel. et Lud. no. in ſing. uer. procurator. uer. clericus non poteſt. & Spec. in ti. de inſtr. edi. §. reſtat uidere. uer. quid ſi libellus. & melius in ti. de ꝓc. §. j. uerſi. item, ꝗ eſt epiſcopus. & Fede. de Senis in conſil. cclxiij.*

hibet illos implicari negotijs ſecularibus: & tamen attentis ſ. dictis
4 *deberet uelere. Cogita. Phi. Sym.* ¶ Procurator † laicus põt eſſe
ꝓcurator in cauſa ciuili clerici, & etiã põt eſſe ꝓcurator
in cauſa ſpirituali. Limita hoc, niſi actº ſpiritualis depẽ-
deret à iudicio ſuo. Ita dicit Dom. in d. c. j. de procura. in
vj. ita limitans ibi illũ tex. poſt Pau. de Leaza. Dicũt hîc
Moderni, ꝗ de adminiſtratione generali ponunt unã
limitationẽ, & dicũt, ꝗ ubi eccleſia eſt grauata debitis,
ꝗ pro ſolutione debitorũ põt aſſumi unus procurator
laicus diues. Et ita tenet Arch. in c. iudicatũ. lxxxix. diſt.
& ibi dicit, ꝗ debet aſſociari clerico. ¶ Secũdò pro hoc
allegant Moder. Hoſti. in c. ij. de æta. & qua. Dicunt hîc
etiã ijdem Moder. ꝗ epiſcopus nunquã poteſt impone
re laico generalẽ adminiſtrationẽ, etiã temporaliũ: pri-
mò, quia ubi canon imponit legẽ epiſcopo, nõ põt diſ-
penſare, ſed canon dat legẽ epiſcopo, ꝗ faciat œconomum
clericum, d. c. iudicatum. xcix. diſt. Ergo epiſco-
pus nõ poteſt diſpenſare, ꝗ laicus ſit œconomus. Item
dicunt hîc Moder. cõprobando hanc ſuam opinionẽ,
ꝗ epiſcopus non diſpenſat contra conſtitutionẽ concil-
ij: ſed dando huiuſmodi adminiſtrationẽ laico, face-
ret contra conſtitutionẽ concilij: ergo nõ poteſt dare. Et
ſic tenent contra do. Ab, hîc. Dicit hîc Are. ꝗ laicus gene
raliter non põt eſſe procurator omniũ rerum tempora-
lium eccleſiæ. Mouetur primò per tex. in c. in noua. xvj.
q. vij. ¶ Secundò mouetur tex. in d. c. iudicatũ. cuius ra-
tio militat etiam in rebus temporalibus eccleſiæ, indu-
cendo, ut hîc per ipſum. ¶ Tertiò mouetur per tex. in c.
ij. de æta. & qua. ubi laicus præpoſitus uniuerſaliter ad-
miniſtrandæ eccleſiæ, remouetur in totũ, tanquã malè
præpoſitus: quod fieri nõ deberet, ſi ſaltẽ in tẽporalib.
teneret præpoſitio & cõmiſsio adminiſtrationis: & ſic
dicit ipſe. Satis patet ex illo tex. ꝗ laicus nõ poteſt præ
ficí etiã rebus tẽporalib. eccleſiæ, & tenendo hanc opi.
reſpondet ad c. ueſtra. de loca. qui uidetẽ facere in cõtra-
rium, ꝗ magis intereſt eccleſiæ, habere illũ, qui admini-
ſtrat uniuerſaliter res eccleſiæ, ut procuratorẽ ſibi ſubie
ctum, quia confidit de ipſo, & faciliter poteſt fraudare,
quàm illũ, qui cõducit fructus eccleſiæ: quia in eo nõ eſt
tanta ſuſpicio fraudis & detrimenti eccleſiæ, cũ locatio
fiat autoritate epiſcopi, & ſi de percipiat pẽſio. Dicũt, ꝗ
uidereẽ, ꝗ cõmiſsio adminiſtratiõis facta laico uniuer
ſaliter de rebus eccleſiæ deberet ualere, ſaltẽ quo ad tẽ-
poralia, per conſi. Fed. cxxv. inci. Super eo, ubi tenet, ꝗ
cõpromiſsũ factũ in laicũ de reb. tẽporalib. & ſpũalib.
clericorũ, licet nõ ualeat quo ad ſpũalia, tenet tñ, quo
ad tẽporalia, ꝓ no. in c. cũ tẽpore. de arbi. Dicit etiã, poſi
to ꝗ laico nõ poſsit cõmitti adminiſtratio rerũ eccleſiæ
in tẽporalibus, qd' tñ tenet cõmiſſio mero iure, licet ob-
ſtet exceptio, & poſsit reuocari, ꝓ not. in c. ſciſcitatus. de
reſcr. & per id, quod ferẽ in ijſdẽ terminis cõſuluit idem
Fed. conſi. ſuo cclxx. incip. Quod clericus. ubi tenet, ꝗ e-
tiam in caſibus, in quib. clericus nõ põt eſſe procurator
laici, de quib. in c. ſacerdotibus. ne cle. uel mona. ꝗ tñ, ſi
clericus fiat procurator laici, ꝗ cõmiſſio nõ erit nulla i-
pſo iure, ſed debet opponi exceptio ante litẽ cõteſtatã,
iuxta no. in c. in noſtra. de procura. allegando pro hoc
nota. in ſimili ꝓ Inn. in c. antepe. ne cle. uel mo. Pro quo
Areti. ipſe alleg. Bart. in l. poſt mortẽ. ff. de adop. ubi di-
cit, ꝗ quamuis ad petendã legitimationẽ nõ poſsit cõ-
ſtituí procurator, ꝗ tñ ualet cõmiſsio, ſi fiat. Et ſic tenet
ipſe cõtra dñm Abba. pro quo contra Abb. allego gl. in
c. cùm ſimus. ix. q. iij. quæ dicit, ꝗ œconomus debet eſſe
clericus: & qd' no. Spe. in ti. de œconomo. §. j. uer. item ꝗ
eſt laicus. & do. Ant. in c. ij. de æta. & qua. ¶ Limita tñ i-
ſtã opi. ꝗ Abb. hîc, fm Bal. hîc, niſi ad tale officiũ nullus
idoneus clericus inueniretur: & ſubdit hoc tũc, ꝓcedere,
ꝗ poſsit cõmitti laico adminiſtratio rerũ eccleſiæ, dũ
modò nõ cõmittatur cõſanguineo prælati, propter ſu-
ſpicionẽ rõnis nõ exigendæ: ſaluo, niſi iſte propinquus
eſſet perſona honeſtæ & probatæ uitæ: quia uirtus ani-
mi pro ſatisfactione habetur. Glo. eſt prima in l. j. §. his
aũt. ff. de ri. nup. Et per hæc remaneat expeditus iſte paſ
5 ſus. ¶ Vtrũ laicus † poſsit eſſe operarius in eccleſia ca-
thedrali? &, an poſsit deputari principalis collector ob
lationũ eccleſiæ? Dicit hîc Ab. ꝗ ſi fabrica cõſiſtit ſimpli
citer & purè in eo, quod pertinet ad ſolã fabricã, ꝗ po-
terit eſſe: aliàs ſecus, ut hîc per ipſum. Quo aũt ad obla-
tiones, ultra Abbatem hîc, dic, ꝗ oblationes fiendæ ec-
cleſiæ nõn pñt uendi laico. Ita dicit gl. in c. altare. j. q. iij.
quã allegat Lud. ſingulari ſuo dcl vij. incip. Fructus ec-
cleſiæ. Et idẽ tenet Arch. in c. ſanctorũ. x. q. j. ubi dicit, ꝗ
nõ ſolũ epiſcopi, ſed etiã Papa de cõſuetudine uendũt
oblationes fiendas. De quo multũ miratur. Ad idẽ etiã
de fabrica uide Cald. in tit. de conſue. conſi. j. ubi conſu-
luit, ꝗ officiũ operariæ licet de cõſuetudine ſit ſemper
ſolitũ regi per laicũ, ꝗ tñ in eo poterit etiã cõſtituí cleri-
cus: quia uterq; eſt capax talis officij. Et idẽ tenet cõſilio
ſuo xix. in tit. de præben. Et ſic tenet ipſe, ꝗ laicus poteſt
eſſe operarius in eccleſia, ut & Ab. hîc: pro quo allego,
ꝗ laicus poteſt eſſe rector hoſpitalis, ut dicit glo. in uer-
bo, ſecularibus. in clem. quia contingit. de relig. domi.
& Bal. hîc in iij. col. Item allego, quia uidemus, ꝗ laicus
poteſt eſſe executor teſtamenti ad pias cauſas: ut eſt gl.
in l. ſi quis Titio. ff. de lega. ij. Item allego, quod dicit hîc
Bal. ꝗ laicus poteſt eſſe cuſtos altaris. Ergo eodẽ modo
poterit recipere oblationes fiendas eccleſiæ: maximè,
ne diſtrahantur propter hoc clerici à diuinis, ut hîc in-
6 quit Ab. ¶ Laicus † nõ poteſt eſſe uicarius epiſcopi, ut
hîc per Abb. per tex. in c. in noua. xvj. q. vij. ¶ Fallit pri-
mò in epiſcopo habente iuriſdictionẽ temporalẽ: quia
tunc laicus poſſet conſtituí uicarius epiſcopi. Ita dicit
Abb. per tex. in c. fin. ne cleri. uel mona. Itẽ dicunt Doct.
hîc, ꝗ etiã clericus coniugatus nõ poteſt eſſe uicarius e-
piſcopi. Ad hæc adde Bal. in proœ. Decr. ubi dicit, ꝗ lai-
cus, qui fuit iudex maleficiorũ, nõ poteſt eſſe uicarius
epiſcopi, licet poſtea fiat clericus. Limita iſta, niſi eſſet
laicus factus aſſeſſor clerici: qa bene
d poteſt a laicus fieri aſſeſſor clerici, ut
hîc per Ab. & Doct. Et dicit hîc Bal. ꝗ
ſi epiſcopus faceret laicũ uicariũ ſuũ
in ſpiritualibus, ꝗ uerba debent im-
propriari, & debet exponí uicarium
ſuum, id eſt, aſſeſſorẽ. Et idẽ eſſet dicẽ-
dum, ſi epiſcopus mandaret aliquid
tali, & diceret uicario noſtro: nã debe-
ret exponi, id eſt, aſſeſſori, per dictum
Hoſti. in c. petitio. de ꝓcu. & idẽ dicit
Bal. in l. cũ clericis. C. de epiſ. & cleri. &
in l. teſtamentũ. C. de teſtam. Et hoc intellige, ubi uerba
non paterentur aliã interpretationẽ. ¶ Laicus põt eſſe
notarius curiæ epiſcopalis. Ita tenet expreſsè hîc Bald.
& Bal. in c. Meſſana. de elec. & in proœ. Decr. ubi dicit, ꝗ
etiã in cauſa ſpirituali laicus poteſt eſſe notarius: & te-
net Imol. in c. contingit. de arbi. Et ita dicunt & tenent
7 Moder. hîc. ¶ An † laicus poſsit prædicare cũ licentia
epiſcopi? Ponit hîc Abb. & Moder. & tenent, ꝗ ſic. Fallit
b in mulierẽ b, ſecundum Abb. hîc, licet
Moder. in quantũ alleg. gl. in c. mulie
rem. xxxiij. q. v. ſentiant, ꝗ imo etiam
mulier de licentia epiſcopi poſsit præ
dicare: quæ gloſſ. alleg. l. nemo. C. de
ſumma trini. & fid. catho. ubi eſt ca-
ſus formalis, prohibens laicum præ-
dicare & diſputare de fide: quam l.
commendat Thom. ij. ij. q. x. arti. vj. &
ibi refert omnia uerba illius legis: &
eſt text. in c. nouã. de pœni. & remiſ. per quẽ uidetur
ſuſtentari opi. Abb. quòd mulier non poſsit prædicá-
re: cùm text. ibi dicat, firmiter prohibeatur. & ſic uide-
tur, quòd epiſcopus non poſsit ſuper hoc cum illis di-
ſpenſare. Et ad hæc uide gl. in c. quis neſciat. xj. di. cum
tẽxt.

c. decerni mus.

a *Poteſt*] *Adde tu, ꝗ idem tenuit Archi. in cap. plures. xvj. quod j. Ro. in l. ij. ff. de offi. aſſeſ. Et iſta eſt cõis opi. quamuis Gemi. in c. ſtatutũ. §. aſſeſſorem. de reſcrip. in vj. aliter dicat, & malè.*

b *In mulierẽ*] *Quod dic uerũ, etiamſi ſit abbatiſſa: & intellige tamen, publicè: in ſecreto uerò ſic, ut inter moniales. Ita Cardi. in cle. j. in prin. de relig. do.*

text. ubi Paulus Apoſtolus prædicauit de licentia Petri: officium enim prædicandi eſt curæ, ut eſt glo. in uerbo, officia. in cle. j. de reg. & tenet Card. in cle. dudum. de ſepul. ubi dicit, quòd quilibet clericus curatus poteſt dare licentiã cuilibet religioſo in ſua parochia, ſed in dioceſi requiritur licentia epiſcopi. Et uide text. in c. quicunq; de hæret. in vj. ubi laicis diſputare de fide non eſt licitum, niſi fortè diſputarent, ut meliùs inſtruerentur, ſicut in ſimili dicitur de clerico, per glo. in c. j. xxviij. diſtin. & dom. Ant. in c. non magno. ne cleric. uel mona.
8 quòd poteſt ſtudere in iure Ciuili, ut meliùs informe- tur. ¶ Vtrùm † cauſa ſpiritualis poſsit committi laico & clerico inſimul? Do. Anto. hîc tenet, quòd non, per dictũ Hoſt. in ſumma de delega. §. j. uerſi. ſed nunquid. Hoc eſt uerum, quando ſuperior committeret: ſecus, ubi partes cõpromitterent in laicum & clericum: quia ualeret. Text. eſt in cap. per tuas. ſuprà. de arbi. Dicit hîc Imo. quòd multũ dubitat de ratione diuerſitatis, quare cauſa ſpiritualis non poſsit delegari clerico & laico
10 ſimul, ſed bene compromitti: & reſpondet, quòd ratio poteſt eſſe, quia delegatus habet iuriſdictionem, ſed arbiter non, ſed habet quandam notionem. Dicunt hîc Moder. quòd non obſtante iſta ratione differentiæ, credunt dictum Hoſti. & dom. Ant. non eſſe uerum, per text. in l. ſi communem. ff. quemadmodum ſerui. amittatur. ubi habens fundum communem cum pupillo, gaudet, quo ad præſcriptionem, priuilegio quo gaudet pupillus, propter communionem quam habet cum illo. Ergo eodem modo, ſi in delegatione cauſæ ſpiritualis iungatur laicus cũ clerico, efficietur laicus ſufficiens propter cõmunionem, licet de per ſe eſſet inhabilis. Ergo contra do. Ant. & Hoſti. contra quos allegãt & nonnulla alia, quæ hîc uidere potes in pe. & ulti. col. Quibus adde Fed. conſi. lxv. inci. Infrà ſcriptę quæſtiones non ſunt leues. Contra dom. Ant. & Hoſtien. tenet etiam Imol. in cap. per tuas. de arbi. in ulti. col. ubi dicit, quòd per iſtum tex. reprobatur opinio Hoſtien. quam tenet hîc dom. Ant. Sed quòd opinio Hoſti. & do. Ant. ſit uera, habes allegare Domi. poſt Io. de ſancto Georgio in cap. ij. de hæreti. in vj. ubi hoc in terminis tenet, & Arch. in c. Mennam. ij. q. v. & Ab. in c. contingit. de arbi. in fin. & in repe. d. c. per tuas. ubi dicit, laicus ſimpliciter cum clerico non eſt capax delegationis in cauſa ſpirituali. & ſic tenet opi. do. An. & Hoſt. hîc: quia nullo modo clerici, nec epiſcopi poſſunt facere laicum capacem actus ſpiritualis. Tex. eſt in c. Meſſana. de elec. Nec obſt. q̃ de tali cauſa in eum cum clerico poſsit fieri compromiſſum: quia per hoc non facit actum ſpiritualem, ſed temporalem ſuper re ſpirituali: meritò ſi non prohibetur eſſe arbiter in tali cauſa cum clerico: & ibi allegat dictum Inn. in c. j. ẗ. de ui. & hon. cle. ubi dicit, q̃ ſi in actibus, in quibus nõ poſſunt interuenire laici in eccleſia, ſi inuitantur à clericis, bene faciunt exercere, ex quo ſolùm propter honeſtatem prohibentur: quod no. Et dicta Mod. hîc nõ obſtant: loquuntur enim, quando perſona non eſt incapax: ſicut eſt, quando cõpromittitur in laicum & clericum de re ſpirituali: ſed nos ponimus quæſtionẽ & caſum, cujus nõ eſt capax laicus, ſcilicet q̃ laico & clerico delegetur cauſa ſpiritualis, per tex. hîc & rationib. adductis: quod diligenter no. ¶ Glo. ſi. prælatus. Qui † dicantur prælati, ponit hîc Abb. & idẽ, quod
9 hîc replicatur in c. tua. de cler. ægro. & in c. de mulcta. de prẽb. & in c. cũ ab eccleſiarũ. in ult. col. de offi. or. Et uide glo. in cle. j. in uer. proprij. de reb. eccl. nõ alie. quæ dicit, q̃ prælati, qui non recognoſcunt ſuperiorem, tantum poſſunt in ſuis eccleſijs, quantum poſſunt epiſcopi in ſuis dioeceſibus. Et tenet Hoſt. in c. ſtatuimus. de maio. & obed. Et de iſta glo. fit mentio in c. at ſi clerici. §. de adult. ẗ. eo. Et uide Inn. in c. humilis. de maio. & obe. ubi dicit, q̃ omnes habentes iuriſdictionẽ ordinariã, dicuntur prælati. Et glo. j. in c. nullus. de elect. in vj. & ibi Dom

qui dicit, q̃ iſti prælati regulares, qui præficiuntur monaſterijs, dicuntur propriè prelati. Ex quo infert, q̃ põt talibus priorib. manualib. cõmitti cauſa à ſede Apoſtolica. Item uide Car. in cle. religioſus. in xiij. q. de procur. ubi dicit, q̃ quidã prouincialis erat procurator in curia: opponebatur, q̃ non poterat eſſe procurator, per d. cle. religioſus. & q̃ ipſe cõſuluit, q̃ poterat: quia tales ſunt prælati, ut ibi per ipſum. Pro quo facit glo. in uerbo, prælatũ. in cle. j. de elec. & idẽ tenet Car. in cle. dudũ. §. ſtatuimus. propter glo. j. ibi in uer. nõ habentur. de ſepul. & in d. cle. j. ubi idẽ replicat idẽ, quod hîc. Et ſic appellatione prælatorũ ueniũt iſti tales Priores, Guardiani, & illi qui præficiuntur monaſterijs: quod not. Et ita de facto cõſuluit ipſe Car. Quando aũt uis uidere, quæ ſpiritualiter cõcedantur laicis, & quæ prohibeant̃, uide Io. de Ana. in c. ſicut. de hæret. ubi ponit ſex, uel ſeptem permiſſa laicis, & Imo. in c. cõtingit. de arb. in ult. col. & Ab. in diſp. ſua in cip. Epiſcopus, quidã miles Parmẽſis.
10 in ſecundo dub. ubi plenè uide de materia. ¶ † Verbũ Statuimus, eſt iuris noui promulgatoriũ. Ita Mod. hîc, & Abb. & iſta glo. in c. ut litigantes. in uer. ſtatuimus, de off. ord. in vj. & in cle. fi. in eo. uerbo. de reſcri. Idẽ dic de uerbo Volumus, ut eſt glo. in cle. j. de offi. uica. & glo. in cle. j. de rer. perm. & in c. fi. de uer. ſig. in vj. De uerbo Volumus, ponit etiã Abb. in c. fi. qui fil. ſint legiti. & in c. cũ te. de re iud. & in c. ex ratione. de appe. in j. col. in ult. no. De uerbo Reſpondemus, q̃ nõ importet ius nouũ, eſt gl. in uerbo Reſpondemus, in c. fi. de uerb. ſig. in vj. ¶ Itẽ no. q̃ ubi Papa utitur uerbo Statuimus, q̃ tunc condit ius cõmune. Ita dicit Inn. in c. fi. de his, quæ fiunt à maio. parte cap. De uerbo autem Decernimus, de quo in
4 tex. noſtro, q̃ ſit iuris noui promulga toriũ, eſt gl.[a] in cle. per literas. de præben. & in cle. fi. de æta. & qual. & in cle. ij. de appel. & in clem. ij. de reb. eccleſ. non alie.

a *Eſt gloſſ.*] Et *ibidem uide dom. Card. & in cle. j. de cau. poſſ. & p̃prie.*

SVMMARIVM.

1 ¶ *Iuſpatronatus non eſt ſpirituale, ſed annexum tantùm ſpirituali.*
2 *Iuſpatronatus an poſsit præſcribi, & an ſit merè ſpirituale.*
3 *Sententia laici confiſcantis bona, an ualeat, quo ad ius patronatus in dictis bonis contentum.*
4 *Sepulchrum fit religioſum ſola authoritate epiſcopi, non autem efficitur religioſum, ideo quòd in eo ſit homo ſepultus.*
5 *Laicus an poſsit cognoſcere de iure funerandi, uel de iure patronatus, quando quæſtio eſt perſonalis.*

CAPITVLVM III.

1 Vantò. ¶ Cauſa iuris patronat̃ ſpectat ad iudiciũ eccleſiæ. Hoc dicit. Capio glo. ex qua ſtat cõcluſio, q̃ † ius patronatus nõ eſt ius ſpirituale, ſed annexum ſpirituali. Et ita tenet Ab. hîc contra do. Ant. Dicit do. An. Sic. q̃ opi. do. Ant. eſt uera, & q̃ ipſam tenuit in rub. §. eo. & dicit ipſe, q̃ eſt origine ſpirituale, & annexũ tẽporali: quod probat ipſe ibi hoc modo: nã electio ſm naturã ſuã, eſt ius ſpirituale, cũ nõ cadat ĩ laicũ, c. Meſſana, & c. ſac. ſanct. de elec. ſed ius patronatus eſt productiuũ electionis, & ſic iuris ſpũalis, ut p̃bat̃ in c. ij. & iij. de iu. patro. Ergo & ipſum eſt ius ſpũale: q̃a qualitas effectus den ōſtrat qualitatẽ cauſę, p̃ducẽtis, ut eſt tex. in l. q̃ ſi nolit. §. q̃ mancipiũ. ff. de ædil. edi. Facit ſm ipſũ gl. in c. fi. de ele. in vj. Secũdò dicũt, q̃ eccleſia tolerat de gratia: q̃ laic̃ habeat ius patronat̃ in ea. Ergo eſt ſpũale, q̃a ſi nõ eſſet merè ſpũale, ad q̃d op̃ eſſet iſta tolerãtia? ltẽ dicit ipſe hîc p hoc, q̃ cõcedat̃ laico: de gratia tm̃ per hoc nõ deſinit eſſe ius ſpũale, nec mutat naturã ſuã: q̃d̃ probat̃ in ſimili: nã licet ius cõferẽdi, uel eligẽdi, cõpetat laico ex gratia ſedis Apoſtolicę, ut no. in c. Adrianus. lxiij. diſt. tm̃ per hoc nõ deſinit eſſe ius ſpũale. Ergo idẽ erit in iure patronatus. Nec obſtat iſte tex. q̃a utitur quodam

quodam modo loquendi, ut hîc per ipſum in ſummario. Et ſic tenet ipſe, quòd ſit ius merè ſpirituale. Are. uerò in rubr. §. eo. in uerſi. ſuper ſecunda quæſtione. dicit, quòd opinio Ab. hîc eſt uera, & reſpõdet ad rationem do. Ant. dicẽtis, quòd eſt ius ſpirituale: quia eccleſia tolerat, & ſic facit gratiã laico: quia dicit ipſe, poſito quòd iuſpatronatus ſit quid temporale, tamẽ pertinet ad diſpenſationẽ & ordinationem eccleſiæ, ut pote q̃ eſt annexũ ſpirituali: ideo nimirum, ſi concedendo laico dicitur facere gratiam, cùm totaliter pertineat ad diſpoſitionẽ ipſius: ſublata iſta ratione, quòd opi. Abb. ſit uera. Dicit ipſe, ultra eum addo alias tres notabiliſsimas
2 rationes. Prima eſt, quia ſi † iuſpatronatus laicorũ eſſet ſui origine & ſui natura merè ſpirituale, nõ poſſet poſſideri, nec præſcribi per laicũ, c. cauſa. de præſcrip. & tenet Io. And. in regula, q̃d̃ alicui. de reg. iur. in vj. in Mercurialibus. Ergo patet, q̃[a] non eſt ſpirituale: q̃a poteſt poſsideri & præſcribi à laico. Caſus eſt no. & ibi hoc ponderat do. Ant. in c. querelã. de elect. & in c. conſultationibus. de iure patro. ¶ Secunda ratio eſt, quia ſi iuſpatronatus eſſet merè ſpirituale in caſu, in quo conceditur laico, non diceretur per ipſum poſsideri, ſed detineri nomine eccleſiæ, ut eſt tex. not. in c. cùm Apoſtolica. de his, quæ fiũt à præl. ſine conſenſu capit. & ibi ponderat do. Ant. & ponit Io. An. in c. ij. de præb. in vj. aliàs, de priuilegijs. Sed iuſpatronatus dicitur poſsideri à laico, ut iuribus ſuprà adductis. Ergo non eſt ſpirituale: quia ſi eſſet ſpirituale, non diceretur poſsideri, ſed detineri per iura ſuprà adducta. ¶ Tertiò dicit ipſe, probatur iſta opi. Ab. in c. Iectis. lxiij. diſ. ubi patet, q̃ ius poſtulandi conſecrationẽ epiſcopi à ſuperiore, poteſt præſcribi à laico: & eſt ratio, quia per poſtulationẽ nulli acquirit̃ ius ſpirituale, ſed prærogatiua quædã: eodẽ ergo modo laici debẽt poſſe acquirere ius præſentãdi: quia per hoc nõ acquirit̃ illis ius in beneficio, ſed ad rẽ, ut plenè declarat hîc Ab. & ſic per hoc nõ acquirit̃ illis aliquod ius ſpirituale, ſed unũ ius in materia ſpirituali. Et cũ iſtis tribus rationib. trãſit hic dñs mẽ.

Patet, quòd] *Adde tu, q̃ cõtra eccleſiam libera non poteſt laicus præſcribere iuſpatronatus: quia eſſet acquirere iſtud ius annexũ ſpirituali contra eccleſiã: quod eſſe nõ poteſt. Intelliga ergo, q̃ ſi eccleſia habet patronũ, tunc poteſt laicus contra patronũ præſcribere iſtud iuſpatronatus: quia ex quo iſtud ius cõpetit laico, uidetur præſcriptibile per aliũ laicũ. Ita tenuit Io. And. l. regu. quod alicui. de regu. iur. in vj. & idem tenet do. Ab. in diſpu. ſua, quæ incipit, Augerius. Et iſta eſt cõmunis opi. quã Moder. in uariis locis cõmuniter ſequuntur, ut hîc in iſto tex. & in c. quærelam. de elect.*

¶ Sed quòd imo dicatur originaliter merè ſpirituale, probat̃ ſic: nã in temporalibus non cadit ſymonia, ut dicit Bar. in l. j. ad l. Iul. de ambi. & oẽs ĩ. rub. de ſymo. Sed in iure patronatus interuenit ſymonia, ut eſt tex. in c. ueniens. el j. ẗ. de teſti. & ibi ponderat do. Anto. & Ab. Secundò probatur: nam in ſpiritualibus eſt prohibita tranſactio, c. ſuper eo. de tranſac. Sed in iure patronatus non eſt licitũ tranſigere, c. præterea. eo. ti. de tranſa. Ergo eſt ſpirituale. Et q̃ ſit ſpirituale, fuit intẽtio gl. in uerbo, loca. in fi. in l. in rem. §. j. ff. de rei uen. quę dicit, q̃ ille, qui petit iuſpatronatus, non poteſt petere iure actionis: quia in eo nõ cadit dominũ, §. in nullius. in fi. Inſt. de rer. diuiſ. ſed peti conditione iuris Canonici: & ratio eſt ſecundũ ipſam, quia iuſpatronatus eſt res ſacra: ergo nõ eſt ius temporale, ſed ſpirituale, cùm ſit ſacrum, ut ibi inquit gl. Sed iſtis nõ obſtantibus tranſeo cum opi. do. Abb. hîc, q̃ non ſit ſpirituale: nam Tho. ij. ij. q. j. arti. iiij. dicit, quòd eſt annexũ ſpirituali, & q̃ dupliciter quid dicitur eſſe annexũ ſpirituali: primò, tanquam dependens à ſpirituali: ſecundò, quando nõ dependet à iure ſpirituali, ſed ordinat̃ ad ius ſpirituale: & ſic eſt ius patronatus, ideo nimirũ, ſi cadit in laicũ, ut ibi per ipſum, quẽ omnino uideas. Secũdò pro opi. Ab. induco tex. in c. nobis. de iure patronatus. ubi tex. dicit quòd laicus patronus eccleſię collegiatę, nõ poteſt in in ea dare uocẽ: quia hoc eſt ſpirituale, ut ibi no. & probatur in glo. & tm̃ dicit ibi tex. q̃ erit patronus, quo ad ius honorificũ, & alia: de quib. ibi in gl. Ergo nõ eſt ſpirituale: quia ſi eſſet ſpirituale, nec iſta cõpeterent laico. Item q̃ non ſit ſpirituale, ſed annexũ ſpirituali, allego tex. in c. de iure. ẗ. de iure patronatus. ubi tex. dicit, q̃ in cõueniens eſt, q̃ laicus iuſpatronatus uendere poſsit, q̃ eſt annexũ ſpirituali. Tertiò pro eadẽ opi. Ab. facit: nam ius ſpirituale nunq̃ acquiritur iure hæreditario, c. j. de præbe. Sed iſtud acquirit̃ iure hęreditario, c. cùm ſeculũ. de iure patronatus. Ergo nõ eſt ſpirituale. Quartò probat̃ iſta opi. nã imperator tantùm legitimat ad tẽporalia, ſecundũ omnes in c. per uenerabilẽ. qui filij ſint legiti. & tamẽ legitimatio ſua operatur, quo ad ius patronat̃. Ita dicit Dom. in c. j. x. diſt. Ergo ius patronatus non eſt ſpirituale. Item quòd ſit annexum ſpirituali, allego gl. in c. fin. de rebus eccle. non alie. ubi gl. dicit, annexa iuri ſpirituali, ut ius patronatus. & glo. in c. j. in uerbo, cenſenda. de iure patronatus. in vj. & gl. j. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. ADDITIO. *Quæ tamen parum facit: ſed allego bonam gl. in c. quæſtum. de rerum permutatione. Philippus Symoneta.* Et idem tenet Abb. in diſputa. ſua incip. Augerio. Itẽ q̃ opi. Ab. ſit uera, probatur: nam de cauſa ſpirituali non cõpromittitur in laicũ, c. cõtingit. de arb. ſed de iure patronatus cõpromittitur in arbitrũ laicũ, c. examinata. de cõfirma. uti. uel inutili. Ergo, et c. Sed ad illum tex. poſſet reſponderi, q̃ imo ibi ille arbiter erat clericus, ut ibi dicitur per Doc. maximẽ do. Ant. de But. & Pano. Vltimò, q̃ habeat plus temporalitatis, quàm ſpũalitatis, probat tex. in c. ex literis. de iure patronatus. ubi ius patronatus tranſit cũ uniuerſitate bonorũ. Ergo eſt ſignũ, q̃ nõ habet maiorẽ annexionẽ ad rem ſpiritualẽ, quàm ad tẽporalia, cùm trãſeat cũ illis. Itẽ pro iſta opinione allego do. Card. in c. examinata. ẗ. eo. ubi dicit, q̃ hoc ius impropriè eſt ſpũale, & q̃ origine eſt temporale. Sed attento, q̃ adhæret eccleſiæ, dicit̃ annexũ ſpirituali. Et dicit, q̃ natura rerũ ſacrarũ eſt, q̃ attrahant ad ſe id, quod illis adhęret: & quod reſpondit in quo dã breui examine: quæ no. Nec obſtat, quod dixi §. q̃ ſymonia nõ cõmittitur in tẽporalibus: quia fateor hoc, ſed dico, q̃ cõmittitur in iure patronatus, non q̃ ſit ſpirituale, ſed quia eſt annexũ iuri ſpirituali: in q̃bus annexis ſpiritualib. bene cadit ipſa ſymonia, ut eſt gl. j. q. j. in ſumma. ADDITIO. ¶ *Adde tu bonũ tex. in c. quæſtũ. de rerũ permut. Phil. Sym.* Et ſic tenet opi. Ab. q̃ iuſpatronatus dicat̃ tẽporale annexũ ſpirituali. Et p hæc ſit ex-
3 peditus iſte paſſus. ¶ Vtrùm † ſententia laici confiſcantis bona ualeat, quo ad iuſpatronatus in eis cõtentũ? Ab. hîc tenet, q̃ ſic: pro quo allego Arch. in c. filijs. xvj. q. vij. & Cardi. in cle. ij. in viij. q. de iure patro. in prin. & ibi dicit, q̃ eccleſia remanebit libera, quia iſtud ius nõ trãſibit in fiſcum; quia licet ſit cõfiſcatio actus aſtringens, non tm̃ eſt actus apprehendens: allegat c. felicis. de pœnis. in vj. & c. in quibuſdã. de pœnis. in anti. Et ibi etiam dicit Sali. cõſuluiſſe, q̃ cõfiſcatis bonis uaſalli, ꝓpter crimen læſæ maieſtatis, q̃ feudũ, quòd habebat ab eccleſia, redibit ad ipſam. Ergo multo fortiùs dicendũ eſt in iure patronatus, q̃d̃ eſt annexũ ſpirituali. Secundò allego, ꝓ hoc Abb, in c cùm laici. ẗ. de iure patro. & in c. ij. ante fi. ẗ. de feud. ubi idẽ tenet, quod hîc. Et pro iſta opi. facit, q̃d̃ ponit Bart. in l. Aufidius. ff. de priuile. creditorum. Sed Io. de Imo. in repe. l. ſi inſulã. ff. ſolu. ma. tenet, q̃ laicus iudicans de omnib. bonis, nõ iudicat de iure patronatus. Primò pro iſta ſua opi. allegat tex. in cle. Paſtoralis. de re iudica. ubi nõ ualuit cõfiſcatio regis Roberti, facta ab imperatore de feudo: quia feudũ nõ erat tẽporale. Ergo fortiùs erit in iure patronatus, q̃d̃ eſt annexum

c. quãto.

spirituali. Et ibi dicit, q̃ in his, quæ dependent à iurisdictione, ualet argumētū de specie ad genus. Casus est in c. ij. de confes. in vj. Sed laicus in specie nō habet potestatem iudicandi de iure patronatus. Ergo nec in genere: quia desinit iurisdictio in eo. Et propter hoc dicit, q̃ generalis cōfiscatio omniū bonorū non cōprehendit ius patronatus: quod no. Item idem Imo. in d. clem. Pastoralis. refert ibi do. Anton. in lectura dicentem, q̃ nōd laicus nō potest in generali sententia confiscare iuspatronatus, & q̃ ideō potest uendi cū uniuersitate bonorū: quia istud nō depēdet à iurisdictione. Et sic ex his uidetur, q̃ Domi. malē dixerit in d. c. in x. dist. Tamē ipse ibi non firmat, sed dicit, Cogita. Ideō teneo istā secundam partē. ADDITIO. ¶ *Cogita tamen tu circa dictū Domi. in. d. c. j. x. dis. q̃ hic uidetur reprobare dom. Fel. per dicta per Imol. in d. l. si insidam. & in d. cle. Pastoralis. quia dicta Imo. loquuntur in iurisdictione contentiosa: Dictū Domi. in uoluntaria, scilicet in legitimatione: nisi dicas, q̃ est uerū, quōd legitimatio est uolūtariæ iurisdictionis, quando nō tractatur de præiudicio aliquorū: sed ubi tractatur de aliquorū præiudicio, bene est contentiosa, quo ad illos, de quorū tractatur præiudicio: ut est tex. in l. nam ita diuus. ff. de adoptio. Et ideō requiritur illorū citatio, ut ibi habetur, & per Bartol. in l. Gallus. §. & quid, si tantùm. ad fi. cū his, quæ ibi plenè addidit, ff. de liber. & posthu. Sed hic, si legitimatio Imperatoris traheretur ad iuspatronatus, præiudicaret autem alijs cōpatronis, aut ecclesiæ nullis existentibus cōpatronis, quæ per hoc remaneret libera: ergo deberēt isti citari iuribus suprà adductis: sed hoc non potest fieri: quia laicus, & sic imperator non iudicat de iure patronatus, nec in genere, nec in specie, per dicta per Imo. Ergo dictum Domi. non est uerum, Cogita. Philippus Symo.* ¶ Sed posito, q̃ opinio Abb. sit uera, limitat ipsemet, nisi iuspatronatus esset expressum in libello, ut hic per ipsum: à quo dicto excipias tres casus, in quib. nominatio iuris patronatus nō uitiat: putà, peto hæreditatē talis cū iure patronatus, secus si diceret & ius patronatus. Ita dicit Ab. in c. querelam. de symo. & sequit ibi Marianus & Ioan. de Ana. & pro hoc facit dictū Bar. in l. si cui. & in l. iij. ff. de fundo instru. ubi dicit, q̃ dictio, Et, coniungit æquè principaliter, sed dictio, Cū, accessoriè. Sic ergo erit in proposito nostro: qa ubi erit dictio, Cum, iudicabitur accessoriè de iurepatronatus. Secundus casus, ubi nominatio non nocet. & ibi ius patronatus declaratoriè nominaretur: putà, uendo tibi omnia bona, uidelicet talia & talia, & ius patronatus: nā ualet ista uenditio. Ita dicit Io. Calde. in c. j. de iurepatronatu. in vj. & ibi Domin. Tertius casus est, quando diceretur, Et cum pertinentijs & iurepatronatus. quia ualet ista uenditio & petitio. Ita Marianus in dicto c. querela. Intellige, quando ponitur in casu ablatiuo: secus diceretur &
4 iuspatronat'. ¶ Circa glossam in fine nota, q̃ † sola authoritas episcopi facit sepulchrum religiosum: non autem fit religiosum, ex eo q̃ ibi aliquis homo sepultus sit, licet aliud sit secundū leges, ut patet iuribus allegatis in glo. Ita dicit Ludo. in authē. similiter. in xv. priuilegio, piæ causæ inter cōtractus. & seq. C. ad l. Falci. & Cardinalis in cle. j. in vij. q. de sepult. & Imol. in l. quid ergo. §. fin. ff. de legatis primo, & omnes in c. abolendæ. de sepult. ¶ Limita tamen, ut non fiat religiosum sepulchrū per illationem mortui, ut erat de iure ciuili, nisi quo ad hoc, ut uendi uel pignorari non possit: in hoc non reperiuntur correcta iura ciuilia. Ita dicit Ioan. Fab. in §. religiosum autem. Instit. de rer. diuisi. Contra tamen istam limitationem facit: quia correcta ratione legis censetur & correcta lex. Tex. est in c. miramur. de ser. non ordin. & ponit Inno. in c. à multis. de ætate & qual. Ponit glo. & Batt. in l. j. ff. de legit. tut. Sed ratio, propter quam non poterat uendi, erat: quia per illationem mortui locus de iure ciuili efficiebatur religiosus. Sed hodie hoc non est uerum, ut patet ex suprà adductis. Ergo limitatio Ioan. Fabri non est uera. ¶ Secundò nota, quòd sepulchrū propriè non consecratur, sed benedicitur. Textus est in c. nemo. de consecratio. dist. j. Item nota, quòd lapis deputatus ad sepulturam cum authoritate Pontificis, non potest uendi: sed bene potest uendi ab una ecclesia alteri ecclesiæ. Ita dicit Innoc. in d. c. abolendæ. & Thomas secunda secundæ, quæstione c. articulo iiij. Et per hoc sint expedita omnia circa istā glossam. ¶ Vtrum † laicus possit cognoscere de iure funerandi, uel de iure patronatus, quando quęstio est personalis: putà, tu promisisti mihi donare tale ius, & tu negas. Dom. Anton. hic dicit, quòd sic: pro quo allegat Bar. in l. Titio. ff. soluto matrimo. & in l. omnium. C. de sacro sanctis eccle. & in leg. quoties. ff. de iudi. ubi dicit, quòd de causa spirituali cognoscit laicus, ubi quæstio non est iuris, sed facti. Sic in proposito laicus poterit cognoscere de iure patronatus, ubi super eo uertetur quæstio facti, & non iuris: quia si hoc potest laicus in causa spirituali, tantò magis debet posse in causa iurispatronatus, quod non est merè spirituale, sed annexum spirituali. Secundò allegat textum, quem ponderat ibi Card. in c. significauit. de testi. ubi Papa commisit causam iurispatronatus laico. Et quòd in illo textu ille, cui commissa est causa iurispatronatus, esset laicus, probat ipse hoc modo: nā nullus præsumit clericus, nisi appareat: qa est una qualitas extrinseca. Etsi dicas, Papa hoc potuit facere ex sua suprema potestate, dicit do. Card. q̃ ibi nō apparet, q̃ Papa uoluerit uti aliqua sua potestate super hoc dispensando: & ꝓpter hoc credo, quòd opido. Anto. sit uera, quòd quando quæstio iurispatronatus consistit in facto, quòd de ea potest cognoscere laicus: quod nota contra do. Abba. hic. ADDITIO. *Aduerte tamen ad unum, quod dicit hic do. Felin. post Card. in c. significauit. de testib. quòd in illo tex. non apparet de aliqua dispensatione: quia imo necessario præsupposito, quòd ille, cui ibi fuit commissa talis quæstio, esset laicus, oportet dicere, quòd Papa super hoc dispensauit, ex quo scit laicum non esse capacem ad cognoscendum de causa iurispatronatus, per not. per Bar. & alios in l. quidam consulebat. ff. de re iud. Phil. Symo.*

SVMMARIVM.

¶ Sententia quando non ualet, nec acta ualent. Post princ.

1 *Confessio, ad hoc ut ualeat, debet fieri in iudicio. Nec tamen regula patitur septem limitationes.*

2 *Confessio mitius debet tractari, quàm conuictus.*

3 *Iudex incompetens, non efficitur competens ratione notorij.*

Purgatio potest indici propter infamiam. Post num. 3. uersi. Cæpio glossam.

Conuictus an uerè dicatur, qui deficit in probatione. Post nume. 3. uer. Nota secundò ex eadem glo.

4 *Iudex ecclesiasticus an teneatur stare processui iudicis laici.*

5 *Confessio facta coram iudice laico, an faciat fidem coram iudice ecclesiastico.*

Confessio facta coram iudice seculari, an faciat iudicium coram iudice ecclesiastico. Vide post nu. 5. uer. Secundo allegat. Bal.

6 *Confessio extraiudicialis facta de crimine nihil operatur: & hoc est regulare. Quæ regula fallit sex modis, ut hic per ordinem.*

7 *Confessio extraiudicialis facta coram multitudine personarum, trāsit in notorium, & per eam crimen plenè probatur.*

8 *Clericus an possit reconueniri coram iudice seculari, coram quo clericus fecit conueniri laicum. nume. 9. 10. 11. Et pro hac quæstione determinanda, lege quæ sequuntur usq; ad nu. 12.*

12 *Confessus crimen in iudicio criminali, an dicatur infamis infamia iuris.*

Acta facta in causa ciuili an faciant fidem in causa criminali, & concludit, quòd non regulariter. Paulo post nu. 12. uersi. an autē acta, quæ regula fallit multis modis, ut hic.

13 *Clericus an debeat deponi pro simplici fornicatione.*

14 *Fornicatio sacerdotis an dicatur adulterium.*

15 *Crimina quædam merentur degradationem: & quæ sint illa.*

CAPI-

CAPITVLVM IIII.

c. at si clerici.

AT si clerici. ¶ Clericum conuictum uel cōfessum de crimine coram seculari, ex eo non punit episcopus: sed coram se conuictum, uel confessum punit pœna debita. H. D. Conuictus nō dicitur propriè confessus: & confessus non dicitur propriè conuictus. Ita Ab. hic, pro quo uide tex. in l. ij. C. quorum appell. ubi etiam ponitur ista disiunctiua: & tex. ibi dicit, ore proprio confessus. & bonum text. etiam in c. ex literis. de excess. prælat. in uerbo, ore suo confessus. Dicunt hic Moderni, q̃, imo confessus dicitur conuictus: nam dicunt ipsi, conuincitur quis testibus, sed confitens testificatur contra seipsum, c. per tuas. de proba. Ergo dicitur conuictus. Sed dicas, q̃ propriè non dicitur testificari contra seipsum: & posito, q̃ sic, tñ per hoc non dicitur conuictus, ex quo est unicus & singularis testis. ADDITIO. *Sed dicas, q̃ est uerū, quòd regulariter non sufficit unus testis ad aliquē conuincendum. Fallit, nisi quis cōtra seipsum testificetur confitendo: quia non est uerisimile, quòd quis contra semet dicat mendaciū. Phil. Symo.* Et q̃ appellatione conuicti non ueniat cōfessus, tenet Abb. in c. insinuatū. de symo. in c. inter solennes. de purg. Cano. & ibi dicit, q̃ appellatione conuicti nō uenit fictè cōuictus: hoc intelligo, qñ statutū alterat pœnā iuris imponēdo maiorē: secus si alleuiaret: qa tūc appellatiōe cōuicti bene ueniet cōfessus. Ita Ab. i d. c. insinuatū. ¶ No. q̃ ubi nō ualet sntia, nō ualent acta. Ad hoc semper allegat iste tex. Itē not. ibi, in
2 iure. q̃ † ad hoc, ut confessio ualeat, debet fieri in iudicio. Tex. est hic, & ita notat Ab. Et secundū eum confes-
a sio [a] non requirit telam iudicij. Moderni hic limitant hoc, dū modò confessio sit simplex: secus, si implicita: qa tunc ex tali quis nō pōt puniri. Dicūt de hoc esse glo. in c. j. in gl. fi. de testi. in vj. Et ibi ponderat eam singulariter Domi. ad hoc. Exemplum: fui accusatus de symonia: negaui: producit unꝰ testis contra me: dico, tu fuisti socius: ergo præsuppono me fuisse. Dicit ibi illa gl. in d. c. j. de testi. in vj. q̃ non debeo puniri, ꝓpter hoc, qa deficit tela iudicij, & cōfessio nō fuit simplex, sed implicita, dicēdo: tu fuisti socꝰ. ¶ Limita etiā hoc, nisi reꝰ sponte cōfiteretur, nō coactus in iudicio: quia tunc si nō præcessit alius processus, nō puniret saltē pœna ordinaria. Ita formaliter dicit Ab. in c. de hoc. de sy. ꝓpter quādā gl. ibi. ¶ Limita tertiò, nisi ex præsumptiōe statuti esset q̃s stultus, ita q̃ cōtra eum posset inquiri de crimine: nam tunc eius cōfessio sibi nō nocet. Ita dicit Marianꝰ in c. de his. de accu. & ibi dicit, se ita consuluisse Senis, & obtinuisse. ¶ Quartò limita, dū modò confessio fiat expressè: secus, si tacitè. Ita Bal. in l. j. in pen. col. C. de confes. Exemplū ponit in eo, quē statutū habet, p cōfesso, si nō cōparuerit. Allegat Io. And. in c. ij. de cōfessi vj. ¶ Quintò limita, nisi cōfessio fiat incidēter, & nō principaliter. Ita Ab. hic, & alij in l. ij. C. de custo. reor. & dō. Ant. in c. fi. col. penul. de resti. spolia. Ab. in c. cùm dilectus. de ordi. cogn. & in c. j. de excep. ¶ Sextò limita, nisi iudicium deficeret ex incompetentia iudicis. Text. est hic, & ita notat Bald. in addit. Spe. in tit. de confes. in penult. col. & est casus in c. olim. de rescrip. ¶ Septimò limita, nisi esset confessio rei facta in tormentis, nullis præcedentibus indicijs, uel non legitimis: quia talis cōfessio etiam nunquā nocet, etiamsi milies ratificaretur. Tex. est in l. pe. ff. de quæst. quem text. allegat do. Florianus in rubr. & in l. emptorē. ff. de proba. & ibi dicit, quòd rēpore do. Guelphi de Prato Bononiæ defendit unum, qui ita cōfessus fuerat: & idē tenet Lud. in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acq. hære. ADDITIO. *Adde tu Bart. in d. l. pe. & Alex. in d. l. qui in aliena. §. fin. in fi. & consi. v. col. j. uol. j. & lxxxiij. in princip. eo. uol. & j. in iij. uol. & Roma. clxvij. & Imo. cix. & Ioan. de Ana. xvij. Philip. Symo.* Et dicas, q̃ etiamsi indicia sequantur torturam, q̃ nō sufficeret ad conualidandam confessionem inde habitā. Ita dicit Bal. in c. ad nostrā. in fi. de prob. ADDITIO. *Tu adde ibi do. Feli. in j. col. & Bart. in l. maritus. in j. col. ff. de quæst. cum his, quæ ibi addidi: & Roman. in d. consi. clxvij. Philip. Symone.*

2 ¶ Not. etiam, quòd † mitiùs agitur cum cōfesso, quàm cum conuicto. Ita dicit Ab. hic, allegans gl. in c. fi. xxiiij. dist. Vbi Dominicus dicit, q̃ confessus in tormentis, si postea sponte ratificat, per hoc non minuetur ei pœna: quia taliter confessus dubitat, quòd si reuocaret cōfessionem, subijceretur iterum torturę. Nec ob. huic regulæ cap. cùm olim. de rer. perm. ubi imo pari pœna puniūtur: quia dicit Domi. in loco præallegato, q̃ imo facit pro regula: quia ibi solūmodò auferē beneficiū. nam si pœna uera fuisset imposita, fuissent depositi: c. ij. de confessis. ADDITIO. *Cogita, quia priuare aliquē iure suo, est pœna, ut dicit gl. in c. fi. de iure patr. adeo quòd nunquā censetur imposita, nisi iure exprimatur, ut dicit ibi d. glo. ubi multa accumulaui. Philip. Symo.* Et pro regula est glo. in c. qui admiserit. xv. q. viij. & in c. in primis. ij. q. j. & bonus tex. in cap. innotuit. de elec. ¶ Secundò limita, nisi confiteatur quis delictum, & neget qualitatem alterantem: nam si conuincitur postea de qualitate, non mitigabitur sibi pœna. Ita dicit Bar. in disputatione sua incip. Communiter per Italiam sunt statuta. & in l. eum, qui. in princi.
3 ff. de iureiurand. ¶ Nota † optimum tex. pro regula, quòd ratione notorij iudex incompetens non efficitur competens. Probatur: nam confessio inducit notoriū, c. fi. de coha. cleri. & mulie. & tamen non facit, quòd ille, qui erat iudex incompetens, fiat competens, ut probatur in isto tex. Hunc tex. allegat Bal. in l. criminis. C. qui accu. non pos. dicens ibi per istum tex. quòd confessus crimen non prohibetur opponere declinatoriā. Hunc tex. allegat etiam Bal. in l. magisteriæ. C. de iurisd. om. iud. qui tex. idem probat ibi, etiamsi in culpa fuerit. & idē tenet Ang. in l. magistratibus. ff. de iurisd. om. iud. pro qua conclusione allego etiam gl. j. in c. seculares. de foro comp. lib. vj. Sed in cōtrarium uidetur text. in c. Romana. de censi. in vj. ubi archiepiscopus est incōpetens ad punienda crimina suffraganeorum, tamen ibi punit crimina notoria: & tex. in c. Roman. de pœnis. in vj. ubi tex. dicit, quòd episcopus nō potest ulcisci iniurias, ꝓprias, nisi sit in materia notoria: & id, q̃ dicit Arch. in c. qa suspecti. ij. q. v. ubi asserit, q̃ in facto notorio nō potest allegari quis suspectus. Ergo patet, q̃ notoriū facit iudicem eum, qui non est, & sic contra prædicta. Sed aduerte pro declaratione prædictæ regulæ: Nā fallit primò in iudice cōpetenti aliàs, sed recusabili certo casu: quia propter delictum notoriū efficit non recusabilis, secundū Cyn. & Bal. in l. j. C. ne quis in sua causa. Pro quibus est tex. in c. j. de pœnis. in vj. ¶ Fallit secūdò, ubi ratione notorij nascitur competentia certo casu aliàs permissum, d. c. Romana. §. j. de censi. in vj. ubi archiepiscopus iudicat in casu notorio, quia in illo sequitur negligentia suffraganeorum: quo casu licitum est sibi cognoscere, ut ibi per Doctores, nisi delictū esset momentaneum, in quo puniendo de negligentia suffraganei nō constaret rationibus, de quibus ibi per Doctores: quod no. Et ex his remanet declarata regula, & remanent etiam sublata, quæ uidebantur contraria. ¶ Vltimò ad intelligentiam tex. allego Bar. in l. sæpe. ff. de re iudi. ubi plenè ponit, an noceant acta, ubi nocet sententia q̃ & plenius do. Ant. & Abb. in c. causam. lo j.

a *Confessio nō] Adde tu, q̃ ubicunq; proceditur cōtra confessū, nō regritur ordo iuris, tanquā super notorio. Ita Bal. in l. j. C. de iudi. Adde, q̃ ista procedunt etiam, ubi cunq; quis confitetur in casu, in quo inquiri non potest. Ang. in l. j. ff. de confes. Addo & quæro, utrùm confessio in causa ciuili facta super libello inepto ualeat? Bal. in l. ij. in fin. C. de re iud. tenuit, q̃ sic. Adde ista ad illa, quæ posui in materia ista, in c. cū olim. de rescri. in uerbo, Fallit iij.*

& ibi ego aliàs dixi maximè in uerſi. fallit uerò de teſtibus. ubi uidere potes. ¶ Capio glo. primam: ſuper qua dicas, quòd propter infamiam poteſt indici purgatio: nam propter infamiam uehement em præſumitur de ſcandalo. Tex. eſt in c. fi. in prin. de collu. detegen. Sed ex ſolo ſcandalo indicitur purgatio, c. inter ſolicitudines. de purga. Canoni. Ergo & propter infamiã indicetur.
a Et ex hoc infertur, quòd ſi per infamiam ortam à laico contra clericum ueriſimiliter timetur ſcandalum, poteſt indici purgatio. Item dic, quòd ſicut ex ſola infamia poteſt indici purgatio, ita etiam ex ſola ſuſpicione. Ita probat tex. in d. c. inter ſolicitudines, quando eſt uiolentia & uehemẽs. Item dic, quòd ubi infamia & ſuſpicio nõ eſt uehemens, & habuit ortum à laicis, uel a lijs inimicis hoc procurantibus, quòd per eam non debet indici purgatio: quia præſumũtur malo zelo infamaſſe. Text. eſt in c. cùm in iuuentute. §. j. uer. nos igitur. de purg. Cano. Si uerò fuerit orta à talibus hoc tñ non procurantibus, tunc bene debebit indici purgatio, per tex. in c. presbyter ſi à plebe. ij. q. v. ubi probatur de laicis. & in d. c. inter ſolicitudines. ubi probatur de maleuolis. Ita dicit hic dñs meus de Aret. quem uideas, quia ipſe inducit pulchrè ad hoc prædicta iura. Aduerte tamen, quia circa hoc ultimũ, quãdo habuit infamia ortum à maleuolis, multum dubito: quia contrariũ tenet glo. in c. in cunctis. in uerbo, maledicorũ. xj. q. iij. Secundò moueor: nam ſi qualitas requiritur ad eſſentiam rei, nõ ſufficit, q interueniat res, niſi qualitas concurrat, l. denunciaſſe. §. j. ff. de adult. Sed infamia requrit iſtã qualitatem pro ſui eſſentia, quòd non ſit orta à maleuolis, c. qualiter & quando. lo ij. de accuſa. & ibi Doctores reprobant gl. in uerbo à maleuolis. quæ multũ facit pro Areti. Nec obſtat tex. in d. c. inter ſolicitudines. quia ibi ille erat aliũde infamatus, quàm ex facto accuſatoris. Item nota, q ubi ſit mentio de infamatione nõ ad effectum prædictorũ, nõ refert unde orta ſit. Deſ hoc eſt tex. cum gl. in cle. j. in uerbo, diffamatur. de offi. ordi. Facit bene tex. in l. j. C. de famo. libel. ubi imponitur ſimpliciter pœna ponenti libellũ famoſum contra aliquem. Et pro hoc eſt dictum Bar. in l. turpia. ff. de leg. j. ubi dicit, ſtatutum punit diffamantem aliquem: quæritur, apud quos debuit diffamare, ad hoc ut puniatur? Reſpõdet, quòd ad effectum puniendi diffamatorẽ non requiritur, quòd diffamet apud bonos uiros & graues & honeſtos, ſed ſufficit, q apud quoſcunq. Et facit tex. in d. c. cùm in iuuentute. ubi dictum facilè ſequitur multitudo. Reliqua circa hoc dicentur in tit. j. de purga. Cano.
¶ Not. ſecundò ex eadẽ gl. ibi, interpretatiuè, quod deficiens in purgatione, nõ dicitur uerè conuictus de delicto, ſed fictè: quod notat hic. Ab. ad ſtatuta, etc. Dicũt hic Moder. q hęc non ſolùm nõ procedit in deficiente in purgatione, ſed etiã in nolente ſe purgare, per c. tua. de cohab. cleri. & muli. Et dicit Aret. q pro concluſione gl. & Abb. & Moder. ipſam inducentium ad ſtatuta, etc. eſt tex. in l. qm̃. ff. de infami. Et ibi Bal. not. q bannitus pro aliquo crimine, quia non comparuit, q crimen infamabat, non eſt infamis, licet fictè habeatur pro confeſſo: quia lex loquens de cõfeſsione, debet intelligi de uera & nõ ficta, prout eſt hæc reſultans ex non comparitione. Facit, quod pulchrè ponit Spe. in tit. de confeſ. §. uidendũ. uer. ſed nunquid. ubi dicit, q licet confeſsio in uno iudicio faciat aliquando fidẽ in alio, tamen hoc nunq̃ habet locũ in cõfeſsione ficta. imo dicit fortius, q in materia ſtricta & exorbitãti appellatione confeſsi nedũ nõ uenit cõfeſſus fictè, ſed nec etiã ueniet uerè cõfeſſus, ſi nõ fuit ſponte confeſſus. Ita dicit Bal. in l. ij. C. quorũ ap. Quod tamen limita ſecundũ ipſum in l. fi. C. de proba. niſi tortura fuiſſet impoſita propter grauia & urgẽtia indicia. Et ad hoc adde Bal. in l. j. in fi. C. de iura. cal. & ibi dicit, q reperiunt̃ multi aſſeſſores malitioſi, q faciunt, q rei confiteantur delictũ, ne poſtea appellent etiã, quando illis cõſtat de delicto. Et ibi dicit, q hoc facere non poſſunt, & q illi taliter cõfitentes nõ dicuntur cõfeſsi, niſi tortura foret impoſita, propter grauia & urgentia indicia. Stat ergo concluſio oim hic, q ſtatutum loquens de cõfeſſo, intelligitur de uerè cõfeſſo, & non
4 ficto[a]. Limita, niſi ſtatutũ diceret, q talis habeat̃ pro cõfeſſo & conuicto: tũc em̃ illa cõfeſsio haberet̃ pro uera. Ita dicit Bal. in l. oẽs populi. in iij chart. ff. de iuſti. & iure. ad quod allego tibi Io. de Imo. & repe. l. ſi inſulã. in vj. char. ff. de uerb. ob. ubi idẽ tenet, qd̃ Bal. in d. l. oẽs. Et hoc intellige, qñ ſtatutũ æquiparat oino caſum fictũ & caſum uerũ. Hoc dictũ Imo. allegat Ana. in c. inſinuatũ. ad fi. de ſymo. An aũt, & quãdo ſtatuta habeant locũ in caſu ficto, ponit Imo. in l. j. §. lex Falci. ff. ad l. Falci. Et no. q ubi ius æquiparat caſum fictũ. & caſum uerũ, q ſtatutũ loquẽs in illa materia interpretabit̃ in caſu ficto, ſicut in caſu uero. Tex. eſt i c. cũ audientiã. & in c. cùm dilectus. de cleri. nõ reſiden. Ad c. multi. allegatũ in gl. rñde, q loquitur in laico conuicto corã iudice ſeculari, ſed poſtea petitur executio coram eccleſiaſtico: & ideo dicit hic Ab. q ex hoc ſequit̃, q acta facta in foro ſeculari faciũt fidẽ in foro eccleſiaſtico, Et facit in hoc ipſe tria mẽbra, quæ uidere potes. ¶ Vtrùm † eccleſiaſticus iudex teneatur ſtare pceſſui iudicis ſecularis? Dicit hic dñs meus, q eccleſiaſticus debet ſtare actis factis in iudicio plenario in alio iudicio eq̃plenario, licet intẽtato ad diuerſum finẽ. Et ſic ſentit cõtra Ab. Tu tñ tene cũ Ab. q ubi crimẽ eſt mixtũ, ſcilicet eccleſiaſticũ & ſeculare, q proceſſus unius iudicis nõ facit fidẽ corã alio: & licet ſi ſecularis puniuiſſet, putã uſurariũ, modo ſufficiẽti, adhuc eccleſiaſticus punire poſſit, per text. in c. felicis. de pœnis. in vj. Tamen acta facta corã ſeculari nõ facient fidẽ coram eo, ſed inchoabit nouum proceſſum. Et ideo dicas, q ſecularis iudex nõ tenetur ſtare pceſſu iudicis eccleſiaſtici, neq; ecõtrã. Hoc
b ponit em̃ Bart. in l. magiſtratibus[b]. ff. de iuriſ. omn. iud. & l. diuus. ff. de cuſto. reo. & Imo. in c. j. de offi. ord. Nõ obſt. l. ij, cũ materia, ff. ui bo. rap. quia loquit̃, ubi eadẽ res iterũ diſcutit̃, licet ad aliũ finẽ: & uide Bal. i l. placet. C. de ſac. ſan. ec. & Pe. de Anch. in regula, ea, quæ. de reg. iur. in Sexto, ubi dicit, q abſolutoria lata p ſecularẽ nõ prodeſt in foro eccleſiaſtico. Fallit hoc in hęretico condẽnato p iudicẽ eccleſiaſticũ: quia ſecularis tenetur ſimpliciter exequi ſentẽtiã illius. Tex. eſt in c. inq̃ ſitionis. §. prohibemus. de hæret. in vj. Et ideo reprehẽditur Bar. in d. l. magiſtratibus. ubi erraut de exemplo, quod poſuit in hæretico: quia dixit cõtra caſum d. c. inquiſitionis. Vide tñ tex. in c. fi. de excep. in vj. ubi tex. dicit, quòd ſi aliquis habet ſententiã pro ſe in foro eccleſiaſtico, & poſtea de illa proponat in foro ſeculari excipiendo, dicit ibi text. q iudex ſecularis debet ſtare dictæ ſententiæ: & ſi nõ uult, cogitur p excõicationẽ. Ergo cõtra prędicta. Sed dicas, q ille tex. recipit duas limitationes. Primò: qa nõ pcedit in cauſa criminali, ſed ciuili tãtum. Ita limitat illũ tex. Ana. in c. qual. lo ij. in §. ad corrigendos. de accuſ. & ibi Marianus: qd̃ no. Secundò: qa ille tex. nõ habet locũ in cauſa ciuili, qñ ſententia eſſet euidẽter nulla. Ita limitat Pe. de Anc. in conſi. ſuo 383. incip. Retẽto ordi. dubiorũ. & facit ad hoc, qd̃ ponit Bar. in l. ij. §. ignominię. ff. de his, q no. inf. & qd̃ ſcribit Bal. in l. j. in prin. ff. ſi quis ius dicen. nõ obtem. ubi dicit, q iudex, q habet exequi mulctã alterius, nõ teneť ſtare proceſſui illi? Vltimò ad hęc etiã uide do. Ant. in c. j. de oblig. ratiocinia. ubi formaliter idẽ tenet, qd̃ hic. Et ſic ſtat firma & uera cõmunis cõcluſio, q in criminali b. ſecularis non tenetur ſtare proceſſui iudicis eccleſiaſtici, & ecõtrã.

a *Et non ficto*] *Facit, quod habetur per Paul. de Caſt. in conſ. lxxiiij. incip. ad id, de quo.*

b *Magiſtratib.*] *Et ibidem ad hoc uide omnio Pau. de Caſt. & adde, quæ habẽtur per Bal. in conſi. In Chriſti nomine: amẽ. Facta eſt inquiſitio.*

contrã. Ad c. aũt multi. datur & alia ſolutio, q imo loquit̃ in clerico cõuicto, uel confeſſo corã iudice ſeculari, & q hoc nõ operat̃, neq; facit fidẽ, quo ad puniẽdũ poſtea ipſum in foro eccleſiaſtico cõtẽtioſo, ſed tantũ quo ad imponendã pœnitentiã. Tũ Ab. hic dicit, q etiã iſto caſu nõ debet imponi pœnitẽtia, p tex. noſtrũ hic ibi, aliquatenus, puniẽdi. ¶ Vtrùm † aũt iſta cõfeſsio ſit alicuius effectus, ponit hic Ab. Dicũt hic Mod. q tex. in authẽ. de ſan. epi. §. ſi uerò ignotos. (& ibi Ang. qui dicit, q ſi iudex ſecularis agitauit, pceſſum ꝗ clericũ, debet remittere ad iudicẽ eccleſiaſticũ cũ proceſſu, & tenebitur ille ſtare illi proceſſui) nõ procedit: & q imperator non potuit ita diſpõere p c. eccleſia S. Mariæ. de cõſti. Itẽ dicunt hic Mod. q opi. do. Ant. eſt uera, q nihil operatur iſta cõfeſsio. Quod primò, pbat ſic: Id, quod nõ eſt, nil poteſt operari: ſed iſta cõfeſsio eſt nulla, ut probat text. noſter hic. Ergo, etc. Secũdò mouet̃ per tex. in l. ſi pater. uer. ſi apud nõ cõpetentẽ. C. ne de ſtatu defun. inducendo, ut hic per eum. Tertiò adducit tex. cum gl. in l. quid ergo. § ex compromiſſo. ff. de his, qui no. inf. inducendo, ut hic per eum, cum alijs multis, quæ per te uideas. Dicit hic Areti. quòd imo iſta confeſsio debet ualere, ut extraiudicialis. Arguit primò ſic: ubi ſententia habere poteſt aliquem effectũ, ibi & confeſsio habere debet. Ita communiter arguitur per iſtum tex. Modò ſic: ſi ſententia nulla approbatur per partes, licet non ualeat ut ſententia, ualet tamen ut pactum, l. ij. cum gl. Et ibi omnes, C. com. utriuſq; iud. Ergo eodem modo licet confeſsio non ualeat, tanquam iudicialis, propter qualitatem iudicij, debet ſaltem ualere ut extraiudicialis, ex quo clericus confitebatur. Huic reſpondet ipſe, quòd ſententia approbata per partes, ualet ut pactum: quia hoc eſt in poteſtate partium, & ad hoc intẽdunt: ſed hic in clerico intentionis ſuæ non eſt, q confeſsio ſua ualeat tanquã extraiudicialis, fortificando hoc ut hic latiùs per ipſum: quem uideas. ¶ Secundo allegat Bal. in l. clarũ. C. de author. præſtan. ubi dicit, quòd ſi talis confeſsio facta corã incõpetenti habet alias coniecturas ſecum, cogitur in ea quis perſeuerare corã competenti, & illi dat indicium: aliàs ſecus: & ſic innuit, quòd talis cõfeſsio facit indiciũ ad torturam. Et q iudex eccleſiaſticus poſsit ex tali confeſsione ſumere indicium, allegat gl. etiam in l. cùm ſcimus. in fi. C. de agrico. & cenſi. lib. xj. ubi confeſsio facta corã notario, quamuis non ualeat ut iudicialis, tamẽ ualet ut extraiudicialis. Et ita ibi põderat Bar. Adducit etiam pro iſta opi. tex. in l. ictus fuſtium. ſecundũ unã lecturam, ff. de infa. ubi patet, q cõfeſsio facta corã iudice non in forma iudicij, poteſt ualere ut extraiudicialis, & operabitur, ut dicit ibi Bar. etiã quo ad imponendam pœnã extraordinariã. Ergo fortiùs, quo ad iudiciũ & torturam. Allegat etiam l. diuus. ff. de cuſto. reor. ubi patet, quòd confeſsio facta coram illis iudicibus, de quibus ibi, poteſt ualere ut extra iudicialis, inducendo ſubtiliter, ut hic per ipſum. Ergo
6 eodem modo ſi clericus confitetur corã ſeculari, debet ualere talis confeſsio ut extraiudicialis. Et facere indicium ad torturã. Non obſtat modò, dicit ipſe, quòd in actib. iudicialibus, ſi nõ ualet qd̃ ago ut ago, nõ debet ualere ut ualere poteſt, ut inquit Bal. in l. iij. per illũ tex. C. de repu. hæc. quia reſpondet pulchrè & ſubtiliter, ut hic per eũ, quẽ uideas. Ex cuius ſol. collígitur etiã ſol. ad rñſionẽ datã ſ. ad l. ij. cũ glo. C. com. utri. iud. Et per hoc tenet ipſe, q cõfeſsio, de qua hic, operabit̃ indicium ad torturã, & ſic ualebit ut extraiudicialis. Et hoc tenet hic Imo. q dicit iſtã opi. eſſe uerã. Et q confeſsio facta corã iudice incõpetẽti ualeat ut extraiudicialis, & ſic operetur indiciũ ad torturã, tenet etiã Bal. in l. eos. C. de app. & in l. j. in ultimo corollario, C. de confeſ. & Ang. in l. magiſtratib. ff. de iuriſ. om. iud. & ibi Paul. de Ca. & do. Ant. in c. per inquiſitionem. de elec. in pen col. Pet. de Anch. in diſpu. ſua incip. Aſtenſis miles. Et ſic iſta uideť com-

a munis opi. Tamen ego teneo[a], quòd per iſtam cõfeſsionem nõ poſsit torqueri clericus, per dictũ Pau. de Leaza. in c. j. de depoſi. ubi dicit, quòd clericus nunquam poteſt torqueri, niſi ſit de crimine infamatus, licet eſſent
b contra eũ mille indicia[b]. Et ibi hoc tenet etiã Ab. antiquus, & tenet Io. An. in c, cùm in contẽplatione. de reg. iur. & ibi Pan. & Ioan. de Ana. in c. j. in ult. col. de cler. percul. Et ita teneo, quòd non poterit propter talem confeſsionem torqueri, quod & alia rõne demonſtro: nam ubi agitur de nullitate indicij in hac materia, nõ differt, utrũ clericus ſponte, uel inuitus acceptaueritiudiciũ, c. ſi diligenti. j. de fo. com. Et p hoc ceſſat id, quod dicit hic Bal. in j. col. in fin. quòd debet ualere talis confeſsio, & operari indiciũ ad torturam, dummodò ſit facta ſpõtaneè, & nõ per inuitum. ¶ Tertiò allego Bal. in c. cùm ſuper. de confeſ. ubi dicit, q confeſsio clerici corã laico facta, non facit indiciũ ad torturã: & do. Ant. in c. dilecti. de arbitris. in j. col. & in c. ſi. de confeſ. & Ang. in l. j. in ult col. C. de confeſ. ubi dicit, cõfeſsio facta coram iudice incompetenti, facit indiciũ ad torturam. Fallit in clerico confiten
b te coram laico. Et item tenet in l. j. ff. de confeſ. Et ita per hæc remanet ſaluata opi. do Ant. ¶ Quid autem operetur confeſsio extraiudicialis de crimine? Ponit hic Abb. & dicit, quòd facit indiciũ ad torturam. Aret. hic miratur ualde de hoc, quòd do. Abb. dicat, quòd talis confeſsio, ſi ſit facta parte præſente, operetur plenum effectum, quemadmodum eſt in ciuilibus: & dicit ipſe, quòd imo ſi eſt facta in præſentia partis, operatur ſolum indicium ad torturã, ut hic per eũ qui aliqua allegat: & inter cætera dicit, nã ſi acta in crimine, ubi agitur ciuiliter de ipſo crimine, nõ faciunt fidem de ipſo crimine in iudicio alio poſtea criminaliter intẽtato, ut dicit Bar. in l. ij. §. hoc edicto, ff. ui bo. rap. fortiùs idem erit dicendũ in confeſsione extraiudiciali facta parti, ut non operetur poſtea plenum effectum in iudicio criminaliter intentato. Et ſicẽ do. Abb. Fallit, dicit ipſe, niſi pars præſens acceptaret nomine ſuo & reip. Alleg. Bal. In ſimili in l. j. in fin. C. quando li. ab empt. diſ. ubi dicit, quòd confeſsio in ciuilibus nocet facta à parte abſente, quando aliquis eſt præſens, qui acceptet nomine ſuo. Ergo idem in caſu noſtro, ſi ille acceptet nomine fiſci: & idem, quod hic tenet Ab. in c. olim.
6 col. fin. de reſcrip. Tu facias concluſionem, quòd † confeſsio extraiudicialis de crimine nil operatur. Gl. eſt & ibi, omnes, in c. de hoc. de ſym. & tenet Bar. & Bal. in l. ad monendi. ff. de iureiur. Et hoc etiã procedit in ciuili: gl. in c. ſi cautio. de fi. inſtr. ¶ Fallit primò, quo ad effectum torturæ. Rota in nouis, in ti. de confeſ. deci. j. & Ab. in c. ſi quis de grad. de purg. Cano. Bal. in l. j. C. de confeſ. do. Ant. in c. tua. in pen. col. de cohab. cle. & mulier. Hoſt. & Ab. in c. quã ſit. de exceſ. prælato. & Ab. in d. c. de hoc. Reſtringe, niſi ageret̃ de crimine ciuiliter, quia tunc cõfitẽs extraiudicialiter nõ ſubijcit̃ torturæ. Ita Ab. in d. c. olim. col. v. de reſc. Secundò reſtringe, niſi cõfitens in iudicio poſtea reuocet cõfeſsionẽ. Ita. Bal. in l. j. in ult. col. C. de confeſ. & ibi dicit, nõ eſſe opus docere de errore. Tertiò reſtringere, niſi confitens eſſet clericus: quia ulteriùs requiritur, quòd ſit infamatus, ut poſsit ſubijci torturæ, per dictum Ab. antiq. in d. c. j. de depo. de quo ſuprã fecit mentionẽ. Cuius tamen contrariũ ſentiunt oẽs, ut ſ.

a *Tamẽ ego teneo*] *Adde, clericus qui confeſſus eſt crimẽ coram iudice laico, an poſſit torqueri à iudice eccleſiaſtico uigore illius confeſsionis? Et dic tu ultra alios hic, q ubi cõfeſsione facta coram iudice omnino incõpetẽti, cuius iuriſdictio nõ poteſt progari, et ſi clericus capiatur à iudice laico, et remittat̃ ad eccleſiaſticũ, cõfeſſio facta corã laico nõ probat. Ita Ant. in leg. j. C. de cõfeſſ. & Moder. in l. magiſtratib. ff. de iu. om. iud. & ſic teneo opi. Felin. hic, ſed alia ratione, ut uides.*

b *Mille indicia*] *Add Alex. de Imo. in leg. fin. de quæſtio.*

uidistis. Ideo cogita. ¶ Fallit secundò hæc cõclusio principalis, nisi sit aliqs præsens, qui acceptet nomine suo & fisci: ut hîc per Areti. ¶ Contrariũ tenet do. Ant. in c. per inquisitionẽ. in pen. col. de elec. quia licet quilibet posit agere pro fisco, non tamẽ potest eius nomine recipere probationẽ: quia hoc nõ reperitur, nisi recipiẽs esset persona publica, ut notarius, per c. quamuis. de usu. in vj. Et isto casu posset saluari fallentia Are. quæ aliter non est uera: probatur per tex. in l. intra certũ. ff. de arb. ubi patet, ꝙ tertius nõ potest stipulari pœnam fis-
7 co. ¶ Fallit † tertiò, nisi fiat coram multitudine personarum: quia tunc transit in notoriũ, & probatur per eam plenè crimen. Ita dicit do. Ant. in c. uestra. de cohabit. cleri. & mul. & ibi dicit, not. quòd confessio extraiudicialis operatur effectum secundum qualitatem personarũ, quibus fit. ¶ Fallit quartò, nisi fiat corã syndico repræsentante populũ, quia plenè probat: & talis cõfitens ex ea punitur. Ita Sal. in l. qm̃. ff. de infami. ¶ Fallit quintò, nisi transeat in specificũ nomen delicti. Et sic intellige tex. in d. c. quàm sit. de excef. præl. Ita Ab. hîc. & in d. c. de hoc. de symo. & in d. c. olim. col. fin. ut puta, si gloriatur clericus, se cõmisisse homicidiũ, aut adulterium. ¶ Fallit & sextò, nisi essemus in delictis pertinentibus ad iudiciũ ecclesiæ fauore animarũ, ut in crimine usurarũ, quas quis confitetur extorsisse à tali & tali, deueniendo specificè ad nominationẽ ipsorũ. Ita Bal. in l. j. ad fi. C. de confes. & in l. j. C. de Lati. lib. toll. De cõfessione autem facta in ciuili parte absente, non tango hîc, sed remitto me ad plenè dicta per me. in c. si cautio. de fi. instr.
8 ¶ Gl. in uerbo, à non suo iudice. quærit, utrùm † clericus posit recõueniri à laico corã iudice seculari, apud quem ipse conuenerat laicum a: Do. And. Sic dicit hîc, quòd anno præterito habuit consulere in ista materia, & quòd consuluit, quòd posit reconueniri: nunc uerò in lectura dicit, se malè cõsuluisse, & ꝙ credit, ꝙ contraria opi. sit uerior, ꝙ non posit reconueniri. Imo hîc dicit, si clericus cõuenit laicũ, & fertur contra ipsum clericũ sententia, certè poterit iudex secularis cõdẽnare ipsum in expensis. Et hoc nemo negat, etiã de his, qui tenẽt, ꝙ non posit recõueniri: quia hęc condemnatio uenit accessoria ad sententiã. Et hoc nõ reperitur reprobatũ à iure Canonico: & sic est dare casum, in quo clericus potest subijci foro seculari. Ergo eodẽ modo dicit Imo. debet posse recõueniri corã iudice seculari, corã quo ipse laicũ conuenerat: quia reconuentio uenit accessoriè ad conuentionẽ. Et rñdet ad illud, quod dicit, ꝙ species derogat generi, etc. est uerũ, quando cõcurrunt in eadẽ materia: sed in casu nostro sunt casus diuisi: quia una loquitur in conuentione, altera uerò in recõuentione. Et sic tenet ipse, ꝙ clericus poterit reconueniri: quia iura loquentia de recõuentione, loquuntur generaliter, ꝙ quilibet posit recõueniri. Ergo & clericus poterit, ut dicit Imo. Non ob. ad hoc c. j. de cleri. coniug. in vj. quia loquitur in causa criminali intentata ciuiliter. Secundò idem do. And. allegans Bal. in c. j. in ti. de contro. inuc. apud pares termi. in usib. feu. Dicit ibi esse gl. in ar. quòd clericus agens ciuiliter coram iudice laico, posit ibi recõueniri, sicut econtrá. Allegat rationẽ Bal. quia clericus agens corã laico iudice contra laicum in causa conuentionis facit laicum iudicem suum. Ergo illud quod põt conuentio, potest

a *Laicum*] *Ad quã materiam uide Pe. de Su. in authen. & cõsequẽter. C. de senten. ubi omnino uide etiã Cy. & Bal. in iij. col. uer. quæro, utrùm clericus distinguentem. Et adde unũ uerbũ Pan. in c. j. ĩ. de mu. pet. in uer. ij. not. ꝙ cleric⁹. Vide etiã Spec. in ti. de recõuẽ. §. nũc dicamus. in uersi. sed pone, cleric⁹. ubi ponit regulã, ꝙ sic. Et põit tres casus, in quib. reconueniri nõ potest: & claré. Et not. per do. Soc. in consi. ccliij. incip. In causa do. Io. uer. circa quintam difficultatẽ. in ij. parte. chart. clij.*

reconuentio. Et ibi dicit, ꝙ ista quæstio est clara de iure ciuili: quia de hoc est text. in §. reuerẽdissimis. in authẽ. de sanctis. epis. Colla. ix. Et ibi limitat, nisi clericus ageret corã iudice laico pro iniuria illata sibi à laico: quia tunc reconueniri non posset, per l. ij. §. sed si agant. ff. de iudi. & ibi idem tenet, & in authen. clericus. C. de epis. & cler. in authen. & consequenter. C. de senten. & ibi etiam Salic. & Fulg. & Pet. de Anch. in repe. regulę, ea, quæ in xiiij. q. in vj. ubi dicit, ꝙ ista opin. semper sibi placuit, & ꝙ est uera. Hæc latè & copiosè allegat ipse do. And. hîc Tamen ipse postea concludit, ꝙ nullo mõ posit clericus corã laico recõueniri. Et primò quidẽ arguitur: ubi prohibetur genus, prohibetur omnis species eius. Sub genere eñ comprehẽditur omnis species, ut in regula, generi. de reg. iur. in vj. cum si. Et iura prohibent clericũ conueniri sub iudice laico. Ergo prohibent & recõueniri: quia recõuentio est spẽs conuentionis. Pro hoc allegat simile, qđ est in rub. ff. sol. ma. ubi dicit, sol. ma. dos quemadmodũ petatur: dicit gl. id est, repetatur: quę expositio, dicunt ibi Doc. procedit, si capimus petitionẽ, prout est species separata à repetitione: secus uerò, si capimus, ut genus: quia tunc non esset necessaria talis expositio, cùm uerbũ, Petitio, ut genus, cõprehendat sub se repetitionẽ, ut spẽ. Et ideò dicit ibi Ang. ꝙ statutũ loquẽs in petẽte uerificatur & in repetẽte: quia statutũ uidet assumpsisse uerbũ, Petere, ut genus. Ergo eodẽ modo cùm iura prohibeant clericũ cõueniri, capiunt uerbũ, Cõueniri. ut genus: & sic ꝓhibita conuentione, quæ est genus, ut s. dixi, censetur prohibita recõuentio, quæ est spẽs cõuentionis. Secundò mouet: nam spẽs derogat generi, c. j. de rescri. l. sanctio legũ. ff. de pœ. sed leges in spẽ dicũt clericũ nõ posse cõueniri sub laico. Ergo licet postea disponant in gñe quẽlibet posse recõueniri, nõ dñt intelligi in clerico, de quo erat specialiter dictũ. Cõfirmat istud per cõsiliũ in ti. de test. inci. An si Iudæ⁹. ubi dicit, ꝙ si morit Iudęus relicto filio masculo & fœmina, masculus excludit fœminã, secundũ qđ specialiter inter eos dispõit lex Mosaica, nõ obstãte, ꝙ l. ciuilis. s. l. maximũ uitiũ. C. de lib. præte. admittat generaliter masculos & fœminas ad successionẽ parentũ æqua lance. Tertiò pro ista parte dicit esse textũ pro corroboratione prædictorũ, in c. j. de iura. cal. ubi probat, ꝙ dispositio loquẽs specialiter de clericis, licet generaliter respectu unius actus, nõ tollitur per l. generaliter loquentẽ de illo unico & certo actu, inducendo ut hîc per ipsum. Ergo l. quæ dicit, ꝙ clerici nõ iudicent à laico, nõ debet tolli per l. quæ dicit, ꝙ quilibet posit recõueniri. Ita dicit hîc ipse. Ad quæ tñ potest respõderi: & primò ad primũ, ꝙ iura prohibẽtia clericũ, etc. nõ loquũtur per uerbum, Conueniri, ut ipse dicit: sed per uerbũ, Trahi. Item in istis terminis uerbũ, Conueniri, non põt simpliciter capi, ut genus, ut inqt ipse: quia reperit limitatũ multis modis: nã & laici ꝓhibent cõuẽiri corã nõ suo iudice, c. si cler. laicũ. ĩ. de fo. cõp. cũ si. & tñ põt ibi recõueniri, ergo nõ est uerũ, ꝙ in his terminis uerbũ, Cõuenio. capiat ut genus: qa si hoc esset uerũ, laicus & ipse recõueniri non posset: qđ tñ est falsũ. Ergo, etc. Ad dictũ Ang. de uerbo, Petere. dico, ꝙ in terminis suis est eadẽ rõ ĩ repetẽte, quę est in petẽte: iõ nimirũ, si cõprehẽdit sub tali statuto, nõ sic est in casu nostro: qa est diuersa rõ: nõ eñ cõuẽtio & recõuentio dispõnũt circa idẽ, sed sunt diuersa, ut inqt hîc Imo. & Are. ¶ Ad secũdũ dicas, ꝙ nõ restringit etiã, & ferè respõdet eo mõ, quo ad primũ. Nã l. ꝓhibet etiã spẽaliter, ꝙ laic⁹ non trahat corã iudice ecclesiastico, sed debet cõueniri corã iudice suo laico: d. c. si clericus laicũ. Et tñ nemini dubiũ, ꝙ si laicus cõuenit clericũ corã iudice ecclesiast. ꝙ ibi ipse & sic corã iudice nõ suo poterit recõueniri, ꝑ regulã gñalẽ d. §. cui⁹ in agẽdo. iij. q. viij. Ecce ergo qualiter l. gñaliter loquẽs derogat illi spẽali, ꝙ laic⁹ cõueniat corã suo iudice. Ergo, etc. Ad dictũ Cal. dico, ꝙ stat legi Mosaicę: qa loquit in eadẽ materia. Ibi e-

nim

c. at si clerici.

nim species & genus in eodẽ pũcto cõcurrebãt, & ita etiã in d. c. j. de iura. cal. sed in casu nostro species & gen⁹ cõcurrebãt circa diuersa, ut hîc declarat Imo. & s. dixi.
9 ¶ Sed ꝙ † imo clericus posit recõueniri, arguit hîc dñs me⁹: nã actor & reus sunt ꝑsonæ cõnexæ, & ꝙ de uno determinatur, extendit ad alterũ, l. fi. C. de fru. & li. exp. & est gl. in uerbo, Reus. in fi. c. ij. de cõfes. li. vj. sed tex. in authẽ. de executo. §. j. Collat. vij. & in c. dispẽdia. §. reus. de rescrip. in vj. cogit inuitũ reum agere corã eodem iudice. Ergo eadem ratione agens inuitus coget respondere, ut hîc pulchrè & subtiliter per ipsum latius. Et dicit, ꝙ ista opin. habet maximã æquitatẽ, & procederet maximè, qñ conuẽtio & reconuẽtio procederẽt ex eadem materia, ne cõtinentia causæ tunc diuideretur, contra l. nulli. C. de iudi. Vnde dicit Inno. in c. si uerò. de sent. excõ. ꝙ licet excõmunicatus nõ posit recõuenire, c. cùm inter R. ad fi. de excep. tñ fallit, quãdo recõuentio surgit ex eadẽ causa, uel cõnexa: & sic tenet ipse, ꝙ laicus posit recõuenire clericũ corã iudice seculari. ¶ Et ꝙ cleric⁹ posit recõueniri corã iudice seculari, arguo & ego sic: Qui potest cõuenire, potest recõueniri: & qui nõ potest cõuenire, nõ potest recõuenire. Hoc ꝓbatur per locum à speciali, in c. cùm inter. in fi. de excep. ubi excõmunicatus nõ potest recõuenire, qa nõ potest conuenire: sed clericus põt conuenire laicũ corã iudice suo, & ecõtrá. Ergo si põt cõuenire, & cõueniri debet posse cõueniens recõueniri, cùm sit speciale hoc in excõmunicato, ut nõ posit, d. c. cùm inter. ¶ Secũdò arguo sic: Causa recõuẽtionis datur ꝑ materiã conuẽtionis, & ab ea dependet: sed q cognoscit de principali, cognoscit & de cõnexis, c. quãto. s. eo. Ergo idem debet esse in casu nostro, ut q est iudex cõuentionis, debet esse & iudex recõuentiõis. Itẽ in omni materia attendit, quod principaliter agit: sed materia principalis est conuentio, reconuẽtio uerò incidẽs. Ergo nõ debet cõsiderari recõuẽtio in iudicio, & sic clericus debet posse recõueniri. Itẽ in iudicio quasi contrahit, l. iij. §. idẽ. ff. de pec. Sed clericus ratiõe cõtractus sortit forũ alienũ, c. fi. ĩ. de fo. cõpe. Ergo ipse agendo in iudicio seculari poterit ipse ibi recõueniri. ¶ Sed certè hoc nihil. ADDITIO. *Fateor enim, q, in iudicio quasi cõtrahitur: sed super materia, super qua est iudiciũ, non aũt super alia. Vnde licet clericus sit obligatus per quasi contractũ super cõuentione, certè non debet hoc extendi ad reconuentionẽ. Contractus. n. sunt stricti iuris, l. quicquid astringẽdæ. ff. de uer. obl. Et actus nõ debet extendi ultra intentionẽ agẽtis, maximè cũ conuẽtio, & recõuentio tendant ad diuersum finẽ, ut hîc ꝑ Imo. & Are. et istũ s. Nec facit ad hoc c. fi. posito, q, arg. procederet: quia loquitur, q, clericus põt conueniri corã alio iudice ecclesiastico, licet nõ suo, ratione cõtractus: nõ autẽ corã laico penitus improportionabili. Et sic cessat hoc arg. Phil. Sy.* Præterea ꝙ cleric⁹ posit recõueniri, ꝓbatur & alio mõ. Nam ubicunq; l. dat iurisdictionẽ alicui respectu certæ qualitatis, certè illa l. ita uniuersaliter loquẽs, licet det in hoc iurisdictionẽ laico, cõprehẽdit etiã clericos actiuè & pasiuè, in quib. uiget illa qualitas. Ita Ab. in c. cæterũ. ꝑ illum tex. ĩ. eo. Sed in materia recõuẽtionis l. dat iurisdictionẽ iudici laico. Ergo, etc. Hoc etiã nihil facit, si rectè aduertas. Et omnib. argumẽtis huius facilis est respõsio: sed omitto, ne ponã falcem in messem alienã,
10 & dñorũ legentiũ. ¶ Vltimò arguo sic: quotiescũq; † lex dat alicui iurisdictionẽ, dat etiã illi omnia, quæ si nõ daret, illa expediri nõ possent. Sed certè sic est, ꝙ iudex nõ põt bene expedire & iudicare, nisi præmittat causæ cognitionẽ, l. ꝓlatam. C. de sen. Sed nõ põt illã rectè & plenè habere, nisi cognoscat & de recõuentione. Ergo de illa poterit cognoscere, & ꝑ consequens iudicare. Ergo si clericus cõuenit laicũ, poterit ipsum laicus attẽtis prædictis recõuenire. Et ꝓ hoc bene facit tex. in l. q nõ cogitur. ff. de iudi. Et ita tenet Marianus in c. j. de mutuis petiti. in uer. sed tu aduerte. & glo. fi. in c. deniq;. xcvj. dist. & Spe. in ti. de reo. §. j. uer. itẽ clericus. & Arch. xj. q. j. in summa, in fi. & in c. nõ ita. ij. q. vj. & ista opi. habet maiorem

partẽ Doctorũ pro se. ¶ Fallit tñ in quatuor casibus. Et primò quidẽ fallit, nisi laicus ꝓcurasset in fraudẽ cõueniri à clerico, ad hoc ut ipsum postea reconuenire posset. Iste est tex. in c. relatũ. iuncta gl. in uerbo, seculari. de iure pa. quam summè cõmendat. Ab. in c. cùm dilect⁹. ad fi. de arbit. do. Ant. in c. ecclesia S. Mariæ. de constit. Spec. in tit. de recõuentione. §. j. uer. quid si laicus iniuriatur. Facit tex. in l. ij. §. sed & si agãt. ff. de iudi. ¶ Secundò fallit, qñ recõuentio tangeret causam spiritualẽ, uel illi annexã: tunc eñ nullo modo posset fieri corã laico. Ita Bal. hîc, & Pan. in uer. & primò dico. ¶ Fallit tertiò in causa criminali. Ita oẽs hîc in hoc cõcordantes, & Bald. in c. j. de contro. apud pares termi. ubi dicit, ꝙ hoc non potest etiã fieri per uiã exceptionis. Et ita dicit etiã Imo. hîc per text. in c. j. de cle. cõiug. lib. vj. ¶ Fallit quartò respectu districtionis personæ. Nã licet clericus nõ posit reconueniri corã laico, secundũ istam opinionẽ: tñ fallit hoc respectu districtionis personæ: solùm eñ in hoc habet causæ cognitionẽ, quia laicus in personã clerici manũ ponere nõ potest. Ita Archid. in d. c. j. de cleri. coniuga. lib. vj. & Lapus allegat. cxviij. Fortifico ꝑ dictũ Io. And. in c. uerùm. de fo. cõpe. ubi dicit, ꝙ iudex secularis nõ potest punire clericũ corã se deponentẽ falsum. Exceptis istis casibus, clericus cõueniens laicũ reconueniri ab eo põt. Et ista uidet cõmunis opinio, quam tñ nõ firmo, sed relinquo iudicio tuo. ¶ Sed ꝓ alia opin. quã & multi tenent, s. ꝙ clericus nullo modo posit recõueniri, allego ultra oẽs Gemi. in d. c. cuius in agẽdo. iij. q. viij. ubi dicit, ꝙ de hoc est casus in c. fi. ĩ. eo. ubi clericus nõ potuit recõueniri: sed respondet ibi Ioã. And. ꝙ hoc ideo est, quia ibi erat finitũ iam primũ iudicium, cõtra c. dispendia. §. reus. de rescrip. Sed hæc sol. nõ placet, qa c. fi. nõ potuit diuinare ad c. dispẽdia. qđ est posterius. Et hanc partẽ tenet etiã Dom. in c. multi. ij. q. j. & Car. in cle. sancim⁹. de elec. Hãc partẽ si uis tenere, limita duobus modis. Et primò limita, dũ modò recõuentio fiat super nõ eodem facto, quia ista bene fieri nõ potest: secus, si super eodẽ, aut connexo. Ita declarat Maria. post Marti. de Fano, ibi in authen. & cõsequenter. C. de sent. & inter. om. iud. & Aret. hîc. Et per hãc fallentiã possent opin. cõcordari. ¶ Secundò limita, nisi causa esset corã tali delegato, qui esset datus ab eo, q sibi posset cõmittere etiã causam clerici, iuxta ea quæ habuimus in c. decernimus. s. eo, qa tunc corã eo posset clericus reconue-
11 niri: qa † qui uult antecedens, uidetur etiam uelle consequens. Ita dicit do. Flo. in d. authen. & consequenter. ADDITIO. *Dubito de ista limitatione: quia iurisdictio delegata cùm sit odiosa & extraordinaria, debet strictè interpretari, & non extendi, iuxta gl. magnã in uerbo, processus. ad fi. in c. j. & in c. dispẽdia. §. reus. in uerbo cõuentionis. in fi. de rescrip. in vj. Nec obstat, q, qui uult, etc. quia illud uerum, si cõsequens esset necessariũ: sed certè reconuentio nõ est necessarium cõsequens: imo sunt diuersa, & tendunt ad diuersum finẽ conuentio & recõuentio: ut hîc per Imol. & Are. Phil. Sym.* ADDITIO *¶ Limita etiã primam opinionẽ, quæ habet, q, clericus debet recõueniri, nisi clericus in fraudem cõuenisset laicum corã seculari, quærens ex hoc occasionẽ, ut ipse ibi recõueniatur: nam isto casu laicus, si nõ uult, nõ tenetur recõuenire ipsum detecta tali fraude, etiã si clericus hoc petat. Ita Ang. in d. §. sed si agant. Facit, quod suprà dictum est in prima fallentia huius partis. Item limita, nisi clericus conueniret laicũ super actione famosa, uel nisi conueniret laicum pro iniuria sibi facta. Ita Ang. ibi suprà. Philip. Sym.* ADDITIO. *Et fortè has limitationes uoluit ponere do. Fe. hîc: qa in principio dicit: Limita hanc partẽ vij. modis, licet postea inuenerim nisi quatuor scriptas. Et etiam in ista secunda parte dicit, Limita quatuor modis, & tamen postea reperi, nisi duas suprà dictas. Vnde cogita de alijs duabus. Et per hoc sit expeditus hic articulus. Phil. Sy.*
d ¶ Vtrùm † cõfessus crimẽ a in iudicio
12 criminali dicat infamis infamia iuris: Hic do. Barb. dicit, ꝙ sic. cõtra Bar. in l. infamẽ. ff. de pub. iudi. sequendo gl. hîc: & idẽ tenet hîc Card. Flo. latè cũ

a *Confessus crimen*] *Adde tu, ꝙ mihi magis placet, q, cõfessio criminis*

minis non infamat, & hic, quando sententia non infamat: quod etiam tenuit gl. no. in l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de infa. in uerbo, non facit. & ibi Ang. Adde Bart. in l. quoniā. eod. tit. ubi dicit, quòd sola confessio in iudicio non infamat: Idem tenet in l. si reus. ff. de procur. in uer. itē per hanc. Adde dom. Abb. hîc in isto text. in x. col. in uerbo, secūdò sentit gl.

a Acta facta] Adde tu, quòd istud etiam tenuit Bald. in l. ij. C. de eden. Imol. in l. interdum. ff. de publi. iud. Cyn. in l. j. in fi. quando ciui. act. præiud. crimi. do. Alex. in d. l. ij. C. de eden. Adde, quòd ista confirmantur ex his, quæ habētur per Innoc. & alios in l. cùm dilectus. de ord. cog. Vbi Innoc. & alij dicūt, quòd confeßio facta ī iudicio summario, facit fidē in plenario: de quo etiā uide glo. & Doct. in c. ueniens. de resti. Adde et limita, quòd hoc uerum est, si confeßio sit principaliter in iudicio ciuili. Sed qd econtrà? Quòd ualet, quando cōfeßio fit incidenter, uide Bald. in Mercuria. C. de cond. ob tur. causam. qui ibi declarat istud singulariter.

b Quòd non] Adde Salic. in l. si quis ad se fundū. C. ad l. Iulia. & d. Alexā. de Imol. in l. iij. ff. ui. bono. rap. ubi etiā per Bar. et adde Paul. d'Ca. in cōsil. ccv.

alijs ab eo relatis: & cum ista op i. ego quoq; transeo. ¶Item not. ex ista gl. in uerbo, nō tenet. in uersic. sed pono. ad fi. ꝙ confessio facta coram iudice seculari in casu criminali ciuiliter intentato infamat ipsum. ¶An autem acta
d facta [a] in causa ciuili faciant fidem in iudicio criminali, uide hîc per Ab. Et communiter & regulariter concludi-
b tur, quòd nō [b]. ¶Fallit primò, quo ad faciendam aliqualem fidem: operantur enim idem, quod fama præcedēs, ut iudex poßit procedere super crimine per inquisitionem. Ita Bald. in l. qđ euitandi. C. de cond. ob turpem. ¶Fallit secundò, quo ad faciendum indicium ad torturā in nouo processu criminali. Casus est not. in l. iiij. §. si quis dolo, ff. de tabu. exhiben. quem alleg. Ang. in l. j. C. si quis aliquem testari ꝓhib. ¶Fallit tertiò in confessione facta in iudicio ciuili: quia illa semper præiudicat in causa criminali. Ita Innoc. in c. per inquisitionem, s̄. de elect. & Are. hîc in fine commenti principij huius text. quod intellige, etiamsi incidenter fieret. Ita Bald. in d. l. quod euitandi. in lectura communiori. Contra hoc ultimum tamē stringit tex. in c. j. de excep. ubi testis cōuictus de crimine ut repelleretur, non potest de illo crimine puniri. Ergo eodem modo in casu Bald. ut si agatur ciuiliter, & opponitur crimē ut repellatur, non debet puniri etiam confessus pœna illius criminis. Sed dicas, quòd c. j. loquitur in eodem iudicio, nos uerò loquimur in alio iudicio. Ratio, qa sententia debet esse cōformis libello. Propterea dicit ille text. quòd poterit puniri in eodem iudicio: secus in alio. Et ita reperio tenere Domin. in c. j. xlviij. distinct. ubi tamen limitat, nisi reus assumpsisset defensionem, dicendo, se non cōmisisse: quia tunc si conuincitur in ciuili, poterit puniri. Allegat ad hoc Arch. in c. in primis. ij. q. j. ubi hoc dicit. & Inn. in c. ij. de fideiuss. ¶Secundò limitat, nisi ex illis actis ciuilibus constaret ipsum ualde ineptum etiam post peractā pœnitentiā ad celebrandum: quia remoueri poterit. Alleg. Gof. in c. ij. de officio cust. ¶Tertio limitat, nisi esset prior regularis: quia etiamsi agatur ciuiliter, poterit remoueri. Allegat Ioan. And. in c. ea, quæ. de statu reg. gloss. in uerbo, legitima. ¶Not. quòd testis infamis infamia facti, nō est omni exceptione maior. Ita Bald. in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipu. Et ideo talis non erit sufficiens in causa matrimoniali, propter glo. in c. j. de consang. & affin. in uerb. maiores. Et not. gl. in ca. recurrat, quę relata ad tex. dicit, quòd sterilis dicitur infamis infamia facti, xxxij. q. iiij. quam allegat Ludo. in l. si cùm dotē. ff. sol. ma. ADDITIO. *Sed certè glo. illa debet intelligi secundum tempus testamenti ueteris, non autem secundum ista tempora testamenti noui: aliàs diceret contra illum tex. Phil. Sym.* De suspensione dicit dominus meus in cap. cùm non ab homine. j̄. eod. in vj. col. quòd pro quolibet peccato mortali potest imponi suspensio, per text. in cap. cùm inhibitio. de clandesti. desponsa. & in c. quàm sit. de excessi. prælator. & in c. ut clericorū. uersic. si quis autem. de uita & hone. cleric. & alia, de quibus ibi per eum. ¶Item not. quòd ubi ageretur de suspensione perpetua, & tunc requireretur, quòd crimen esset graue. Ita Imol. in c. Pastoralis. §. uerùm. de appella. Et facit, quia talis suspensio est quodammodo depositio: sed in depositione requiritur graue crimen, ut hîc per omnes. Ergo, etc. ¶Quæ autem crimina mereantur depositionem, allegant hîc Doctores tres gloss. contrarias. Do. Andreas dicit hîc in xxxvij. col. quòd hodie res est clara, ꝙ pro simplici fornicatione clericus non uenit deponendus, ut hîc latè per ipsum: qui dicit rationem, quare canones antiqui in hoc rigorosius pro-
8 cedebant esse: quia tunc clerici in minoribus constituti contrahere poterant matrimonium, & postea continuare in matrimonio, etiamsi assumerent alios ordines: sed ex quo hodie est prohibitum, ne contrahant, ideo debent puniri leuiori pœna: quæ ratio nihil ualet: quia etiam hodie hoc toleratur in clericis oriētalibus. Dom. autem in d. c. cùm nō ab homine. dicit, quòd ad cognoscendum, quæ dicātur grauia crimina, est recurrendum ad Bart. in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. ubi optimè loquitur: & dicit ipse, clericus pro graui crimine deponetur, pro grauiori uerò detrudetur in monasterium, declarando ut ibi per ipsum, quando uult agere pœnitētiam. Sed si est impœnitens, tunc debet deputari ad perpetuum carcerem. Pro crimine autem grauissimo concludit, quicquid aliàs scripserit, quòd sufficit detrusio in monasterium, licet ius ciuile pro his criminibus imponeret pœnam mortis. Allegat inter cætera c. clerici. j̄. de exces. prælat. ubi pro crimine Sodomitico imponitur pœna detrusionis in monasterium, uel maior: & tamen de iure ciuili imponitur pœna mortis, ut hîc latè per eum, qui & alia multa allegat: quem uideas. ¶Et limitat uno modo, ut hîc per ipsum, sub declarando, etc. nō transcribo: quia uideri possunt
13 eius scripta. ¶De † simplici autem fornicatione dicit ipse ibi, quòd imo hodie clericus constitutus in sacris debet deponi pro ea, quicquid dicat hîc Imol. & Panormit. per iura allegata per do. Anto. in c. sacerdotes. l. distinc. & alia quæ ipse ibi adducit: & dicit, quòd iura allegata per Panor. loquuntur, quando proceditur per uiam inquisitionis: quo casu bene non imponitur pœna depositionis, sed mitior, ut ibi p ipsum, qui pulchrè hoc demonstrat. Tu autem dicas, quòd depositio non imponitur, nisi pro graui crimine. Glo. fin. in c. j. de capel. mona. lib. vj. & glo. j. & ibi do. Anton. in c. sicut. el ij. de iureiur. & in c. ex tenore. de tempo. ord. & in c. ad Apostolicæ. in uerbo, grauissima. de re iudica. in vj. Item dic, quòd omne crimen infamans inducit depositionem. Domin. in c. satis peruersum. lxvj. distinct. Item omne crimen scandalizosum. Domin. in c. de his. l. distinct. & in c. j. xxxv. distinc. Et ibi dicit, quòd regulariter pro nullo crimine potest clericus deponi, nisi de iure aliud exprimatur. Fallit in regularibus, ut ibi per ipsum. Quæ autem dicantur grauia crimina, statur arbitrio Abb. in c. tuæ. de pœnis. Pro quo est glo. in c. cùm illorum. in glo. in uerbo, membri. de sent excō. & Spec. in tit. de lega. §. nunc tractemus. ¶Quæ autem dicantur atrocia, ponit Salic. in l. j. C. de requiren. reis. cum concor. Et ibi post gloss. primam etiam aliquid ponit, quæ dicantur grauia. ¶Vtrùm autem fornicatio sacerdotis sit adulterium? Imol. tenet, quòd sic, in clemen. j. in iiij. col. de offic. ord. post Paul. ibi. Idem sequitur dom. Antonius, & gloss. in uerbo, filij. in l. ij. C. de episc. & cle. dicit, quòd est incestus: & illam sequūtur ibi Bar. & Bald. & Ang. Et si hoc esset uerū, uera esset opinio do. Ant.

Ant. Sed dicatis oppositū: Nam est simplex fornicatio: Et ita tenet Federi. cōsil. clxvj. incip. Mulier accusata. ꝓ quo est tex. in c. qa circa. s̄. de biga. in c. presbyt. xx. viij. dist. Et hoc tenent Imo. & Card. in cle. ad nostrā. in fi. de hær. ubi dicunt, ꝙ si sacerdos cognoscit solutā, nō dicit adulteriū, sed simplex fornicatio: secus in religioso: qa ipsi semper dicuntur cōmittere adulteriū. Ita ipsi ibi, & firmat etiā Imol. in c. ut clericorū. de uita & honest. cler. Idem tenet Cyn. Iac. But. & Salic. in d. l. ij. C. de episc. & cle. reprobata ibi gl. & eos sequitur do. Ant. in c. cùm dilectus. de accus. & in c. significasti. de adult. ¶Vtrùm autem poßit pro ista simplici fornicatione deponi? Arch. tenet, ꝙ sic, in c. notum. ij. q. j. & Arch. in d. c. ab homine. Tamen cōmunis opinio est in contrariū. Ita Io. de Fāt. in c. lator. ij. q. vij. & gl. j. ibi, ꝓpter iura allegata in ea: & hoc tenet etiā gl. & Imo. in c. ut clericorū. de uit. & hone. cler. ubi dicit Imol. ꝙ ista est cōmunis opin. ꝙ non poßit deponi ꝓ simplici fornicatione: quod probat, nam fornicatio est minus peccatū, ꝗ̄ mēdacium dolosum. Ita Paul. in cle. j. de offi. ord. Sed propter mendaciū non deponitur, ut ibi per ipsum. Ergo nec ꝓ simplici fornicatione. Limita in episcopo: qa in eo dicit crimē graue, & erit dignū depositione. Ita Abb. in c. fi. de purga. Canō. De quo dubito propter gl. in c. j. de cleri. uena. in gl. fi. & c. ij. de offi. de leg. in vj. ¶Secundò limita in sacerdote cognoscente filiam spiritualē. Ita Abb. ubi s̄. & dicit, ꝙ sæpe reperitur, ꝙ ecclesia dispēsauit in cognatione carnali, sed in spirituali nunquā: quod nota tu scholaris, qui habes cōmatrem. Nam istud uerbū alibi non legi. Quæ aūt sint crimina digna degradatione, cōmemorat gl. in c. ad abolendā. de hære. & Abb. hîc, & Do-
15 min. in c. nō liceat. dist. xvij. & ibi dicit unū, † ꝙ relapsus in heresim statim tradit curiæ seculari, etiā nō data alia admonitione, sicut requirit in alijs criminibus. ¶Secūdò not. ꝙ falsarius tradet curiæ seculari, etiamsi conuictus foret per uiā inquisitionis. Ita Host. in c. ad falsariorum. eo. tit. de cri. fal. & Domi. in c. in memoriā. xx. dist. Alius casus ponit in c. nullus. de ser. nō ord. ubi seruus factus sacerdos si nō uult seruire Dño *in diuinis*, degradatur. Itē degradat clericus, q delectatur ire ad nundinas. Text. est in c. presbyter. lxxxix. dist. Et in quantum Abb. hîc firmat dicens se disputasse Bononiæ sub dño Pet. de Anch. ꝙ pro quolibet grauissimo crimine clericus potest tradi curiæ seculari. Dicit Aret. in c. cùm non ab homine. j̄. eo. ꝙ ille text. requirit duo copulatiuè, uidelicet ꝙ sit incorrigibilis, & ꝙ ecclesia non habeat, qd ultrà faciat. Vnde cùm ille text. requirat duo copulatiuè, nō debet unum sufficere, s. enormitas criminis: qa licet quo ad pœnā, ecclesia nihil ultrà habeat, quid faciat, tamē habet, quo ad correctionē. Et sic ille tex. stringit contra Pet. de Anch. & Abb. contra quos & alio modo arguit, ut ibi per eum. Nō obstat, dicit ipse ibi, dum Pan. alle. hîc c. j. de homi. arguendo à maioritate rationis: quia ille tex. non obstat: loquitur enim in degradatione uerbali, & ibi per ipsum, qui & alio modo respondet tollendo pulchrè illud de maioritate rationis. Ad quod c. uide & aliā respōsionē datam hîc per do. And. in antepe. col. & finaliter Areti. ibi suprà, & do. And. respondent omnib. arg. Abb. hîc: quorū dicta non transcribo, quia uideri possunt, & tenēt opin. gl. in d. c. cùm non ab homine. Opin. tamen Pet. de Anch. & Abb. hîc tenet idē Pet. in rep. regulæ, ca quæ. de reg. iur. in vj. uers. decimononò quæro. & in disput. sua, Laicus quidā ꝓpter homicidiū. & Ab. in c. j. de pat. qui fil. occid. & Ioā. de Ana. in c. j. de homi. & Ab. in c. tuæ. de pœnis.

c. at si clerici. §. de adulterijs.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus dispensat de adulterio, non autem supra adulterium. Et fallit hæc regula multis modis, ut hîc.*
2 *A' secunda fallentia excipiuntur duo casus hîc positi.*
3 *Episcopus supra adulterium dispensare non potest, nisi occurrere una magna causa inopinata.*
4 *Episcopus dispensat in adulterio & minoribus, nisi prohibeatur. Hæc est secunda regula, quæ patitur quinq; limitationes.*
5 *Episcopus non dispensat contra concilium.*
6 *Episcopus dispensat contra constitutionem suam.*
7 *Episcopus dispensat cum incestuoso.*
8 *Papa si dat alicui potestatem dispensandi in tertio gradu affinitatis, poterit talis dispensare etiā cum coniunctis ex utroq; latere, tam patris, quàm matris.*
9 *Facultas dispensandi an sit odiosa, necne?*
10 *Episcopus an dispensare poßit sine causa.*
11 *Prælati inferiores ab Episcopis nunquā dispensant contra canones, nisi permittatur eis à iure.*
12 *Episcopus an poßit restituere clericum depositum. Episcopus si restituat aliquem aduersus suam sententiā quæ infamat, an uideatur restitutus ad famam? Post num. 11. uers. in quantum Abb. tenet.*
13 *Episcopus in casibus, in quibus sibi conceditur, quòd poßit dispensare, an dispensare poßit sine consensu capituli.*
14 *Episcopus potest dispensare inuito accusatore, quando solùm uenit in præiudicium publicum, non autem alterius priuati.*
15 *Episcopus an teneatur ad dispensandum.*
16 *Dispensatus in ordinibus acquisitis, an uideatur dispensatus ad ordines suscipiendos.*
17 *Dispensatio non trahitur ad separabilia, sine quibus principale stare non potest.*
18 *Delictum leue efficitur graue per reiterationem. uersic. nota etiam.*
19 *Archiepiscopus an dispenset cum subditis suorum suffraganeorum.*
20 *Episcopus non pōt dispensare, ut Iudæi habeāt nutrices Christianas.*
21 *Vicarius uirtutē mandati generalis, an poßit dispensare.*
22 *Episcopus non potest mutare pœnitentiam iniunctam à Papa.*

1 §. De adulteriis.

¶In † adulterio & minoribus criminibus potest episcopus cum clericis suis peracta pœnitētia dispensare, depositū aūt clericum indifferenter non debet curiæ seculari tradere. Hoc dicit usq; ad fin. ¶Gl. in uerbo, minora. Facit unam regulā negatiuam, ꝙ supra adulteriū non dispensat episcopus, nisi sibi aliàs à iure permissum reperiat. Et istā tenent oēs hîc cōmuniter: quib. adde Arch. & Dom. l. dist. in summa. Spe. in ti. de lega. §. nunc de episcopoꝝ. uers. uerū. & do. Ant. & Inno. in c. ij. de cler. cōiug. ¶Fallit primò in cōuicto p inquisitionē, secundū Ab. in c. qualiter & qñ. secundò, de accus. Et Aret. ut hîc per c. inquisitionis. in princ. de accusat. Sed cōtra tenet Ana. & do. Maria. in d. c. qualiter. qđ no. diligēter cōtra Ab. & Arē. ¶Fallit secundò, secūdum Are. hîc, nisi canō puniens delictū dicat impersonaliter, posse dispensari: nā isto casu poterit episcopus dispensare ut hîc latè p ipsum: per gl. in c. in quibusdā. de pœnis. Et sic intellige gl. intendētes c. nuper. de sent. excō. ad dispensationē gl. in c. quisquis. de elect. & gl. in c. excōmunicamus. §. sanè. de hæret. glo. in c. fi. de aposta. & in c. uirginū. xxvij. q. j. gl. in summa. l. dist. & in c. miror. ea. dist. & in c. fina. de postu. præla. & in c. postulasti. de cler. excō. ministran. & Archi. in c. nulli. xxxviij. dist.
2 ¶Ab † ista fallentia excipe duos casus: primus, nisi pœna poßit imponi solùm per Papā: quia si ibi fit mētio de dispensatione, intelligitur non per episcopum, sed solùm per Papam. Ita Host. & do. Ant. in c. ij. de biga. in ult. col. & Are. hîc in secunda. Secundus in constitutione concilij puniēte aliquod delictum, nisi dispensetur: nam illud non refertur ad episcopum, sed ad Papam. Ita do. Anton. hîc, & Aret. hîc, qui pro hoc adducit, quia uerba impersonalia in dubio intelliguntur relata ad eum, ad quem illud factum de iure spectat. Sed ad Papam pertinet dispensare contra constitutionem concilij.

cilij. Ergo, etc. Secundò arguit per regulã, quæ ponitur in c.j. de rescrip. q̃ uerba l. ubi possunt aliquid operari, debent reduci ad ius cõmune. Dicit aũt ipse, q̃ ista clausula, Nisi dispenseť, operabitur duos effectus: primò operabiť, quia licet aliàs, qñ Papa dispensat cõtra constitutionẽ concilij, nõ sufficiat in genere clausula, Nõ obstante. ut p Arch. in c.j. de cõst. in vj. & Bal. in l. humanũ. C. de ll. tñ hoc casu sufficiet. Secũdò operabiť, dicit ipse: quia p hoc, q̃ sit in cõstitutiõe inserta talis clausula, Papa facilior reddeť ad dispensandũ: & sic p hæc pulchrè inducta tenet ipse, q̃ hoc casu episcopus nõ poterit dispẽsare, sed solùm Papa. Sed his nõ obstãtibus, q̃ imo episcopus hoc casu posit dispensare, allego tex. in c. in quibusdã. de pœnis. ibi, nisi cũ eis fuerit dispensatũ. & dicit gl. ibi, p episcopũ. & tñ constitutio illa est cõcilij generalis, ut patet ex suprascriptione: & idẽ allego text. in c. quisquis. de ele. ibi, nisi cũ ipso fuerit dispensatũ. & gl. dicit ibi, s. per episcopũ. & dicit ibi Ab. no. q̃ episcopus dispensat cõtra cõstitutionem cõcilij: & ppter hoc ego multũ dubito de eo, qd̃ dicit hîc do. me⁹ post do. Ant. & contra dictũ Bal. in d. l. humanũ. est casus in c. nõnulli. de rescrip. arguendo à speciali, ut ibi etiã dixi. Ergo in alijs demonstrať ius cõmune esse in cõtrariũ: & ideo teneo opi. Abb. q̃ nõ oporteat excipere istã fallentiã, & q̃ imo isto etiã casu poterit episcopus dispẽsare. ¶ Tertiò

3 fallit principaliter hæc cõclusio, q̃ † episcopus supra adulteriũ dispensare nõ posit, nisi occurreret una magna causa inopina-

Episcopus poterit] Adde tu, q̃ hoc potest procedere, quando oriatur aliqua causa urgẽs de nouo, et incogitata uerisimiliter per concilũ tẽpore editæ cõstitutiõis, arg. l. si hominem. ff. mãd. ubi generalis procurator inhibet speciali, procuratori, ne exequatur mãdatũ domini, & hic ex causa de nouo supuenienti, ut ibi. Adde, q̃ p illũ l. Bal. in l. oẽs populi. ff. de iusti. & iure. dixit, q̃ de causa magna põt episcop⁹ statuere cõtra canonẽ: quod etiã tenuit Archi. lxxvj. dist. in sum. Adde, qd̃ ex istis põt decidi q. nunqd episcopus posset dispensare circa defectũ ætatis eũ, pmouendo ad ordines? Et dico, q̃, sic, ut bene probatur in cle. fi. de ætate & qual. & quod ibi no.

4 ta: qa tunc episcopus poterit[a] dispensare ab adulterio suprà. Ita dñi de Rota in decis. nouis, v. in tit. de iure pat. incip. Itẽ in religioso. Imo dicũt ibi, q̃ etiã isto casu poterit dispensare cõtra constitutionẽ cõcilij. Et ponit Abb. in c. cùm dilecti. in uer. not. tñ. de elect. & Ro. sing. suo cccclxxx. in ci. Sed an possit episcopus. & posui in c.j. in vij. fallẽtia, de const. Et ibi dixi, q̃ ex maxima causa multa tollerant quæ aliàs non essent pmissa. Et ibi dixi hoc procedere, ubi superior cõsuli nõ posset: secus, si posset, p l. diui fratres. de pœnis. & l. diu⁹ Pius Claudio. ff de falsis. & uide Rotã etiã consil. cccxxvj. ¶ Secunda re

4 gula. In † adulterio & minorib. episcopis dispẽsat, nisi, phibeatur. Casus est hîc. ¶ Fallit primò, nisi canõ imponat pœnã ipso iure. Ita Archi. in c. licet canõ. de elec. in vj. Ratio est ista: qa sicut episcopus nõ põt dispensare post sententiã à se latã sup pœna, c. idoneo. ij. q. vij. & l. diui fratres. ff. de pœnis. ita nõ põt dispensare: & tãto fortiùs cum pœna, qñ est imposita ipso iure à canone: cùm. n. l. trahat secũ executionẽ, nõ est opus in aliquo, ministerio iudicis. Facit optimè text. in l. ij. in fi. & qd̃ ibi Bar. ff. de præt. stip. ubi dicit, q̃ licet iudex aliàs posit reuocare suã interlocutoriã, tñ fallit, ubi trahit secũ executionẽ, uel ubi est facta executio. Ergo eodẽ modo, ubi lex Canonica imponit pœnã ipso iure, non debet episcopus posse dispensare: nec in ea quidem admitti potest purgatio moræ, ubi aliàs admitteret. Gl. est in uerbo, ipso facto. in cle. ne in agro. §. j. de statu mon. quã allegat Bal. in authẽ. habita. C. ne fil. p patre. & Aret. hîc. Vbi autẽ pœna esset illata ipso iure, sed nondũ facta executio, neq̃ secuta sententia declaratoria, q̃ requiriť, per c. cùm secundũ. de hære. in vj. & no. p Bart. in l. eius, q̃ delatorẽ. ff. de iur. fisc. tunc uideť posse ,pbabiliter dici, q̃ isto casu posit iudex, & p cõsequẽs episcopus hîc dispensare. Ita dicit hîc Are. per pulchra, quæ uideas. ¶ Secũdò limita hanc secundã regulã, nisi uerba canonis tollãt actualiter dispensationẽ: putà, q̃ diceret, clericus cõuictus de adulterio, uel minorib. criminibus, perpetuò sit beneficijs priuatus. Hoc. n. casu nõ posset episcopus dispensare. Gl. est in c. cupientes. §. cæterũ. in uerbo, perpetuo. de elec. in vj. quã facit singularem Car. in cle. ij. de uit. & hone. cler. Idẽ, si diceret, irreuperabiliter. Io. And. in c. super eo. de rap. & exclamat ibi Ab. fortifica: qa omnino sine istis uerbis pœna esset perpetua, l. seruus. C. de pœnis. & ponit gl. in d. uerbo, perpetuo. Ergo ut aliquid operentẽ, debemus dicere, q̃ tollant dispensationẽ. Idẽ, si diceret nullo modo. Gl. in cle. ij. in uerbo, nullo modo concedať. de æta. & qua. & est tex. in c. peruenit. el ij. xviij. q. ij. & illã allegat Imol. in cle. j. de sequest. pos. & fruct. Et ibi dicit, q̃ uerbũ, nullo modo habet uim clausulæ decreti: & ibi illã cõmendat do. Ant. Hanc gl. allegat etiã Imol. in l. si quæramus. ff. de testa. Idẽ dicas, si diceret, Omnino. Ita Abb. in c. qualiter. el ij. de accusatio. & ibi illum sequiť Ana. & ibi allegat gl. in cle. j. in uerbo, nullius. dicẽs, q̃ idem erit in tali uerbo, Nullius. &, Nullatenus. & idẽ dicas, si dicať, Deponať modis omnibus. uel si dicatur, Deponatur sine spe restitutionis. Tex. est & ibi not. Dom. in c. qs presbyter. ij. q. j. ¶ Tertiò limita, nisi ex dispẽsatione dubitaret de scãdalo. Ita Ab. in d. c. qualiter. ¶ Quartò limita, nisi canõ imponat certã legẽ episcopo. Ita Io. And. in c. de suppl. negli. præl. in vj. & ibi Dom. & tenet Ro. cõsil. suo cccxxv. incip. Omnipotẽtis, etc. quo ad primũ. ¶ Quitò

5 limita, nisi † esset canõ cõcilij nihil de dispẽsatione dicẽtis: nã episcopus nõ dispensat cõtra conciliũ. Gl. est in uerbo, ætate. in c. cùm dilecti. de elec. Et, ppter illã gl. dicit do. Ant. in c. nõnulli. de rescript. q̃ in illo capitulo episcopus nõ dispẽsat: & idẽ dicit in c. de multa. de preb. q̃ in illo episcopus nõ dispensat, qa sunt cõstitutiones cõcilij. Et idem dic in legato de latere, c. dilectus. Io j. de præb. iũcto c. ij. de cõcef. præb. Pro qua limitata est gl. in cle. j. in uerbo, eligať. de elec. quæ, pbat, q̃ ista habẽt etiã locũ in cõstitutione cõcilij facta Papa ,pponente, ut patet ibi ex suprascriptione. Et ad idẽ est tex. in cle. ne Romani. §. j. eo. ti. iuncta subscriptione. ¶ In quib. aũt possit episcopus dispẽsare supra adulteriũ, uel infra, ponit Spe. in tit. de leg. §. j. uer. nũc de episcoporũ. ¶ In quantũ Ab. cõcludit, q̃ dispensatio nõ extendiť à maioritate rationis: & hoc intellligit in dispensato, non aũt in eo, cui concediť potestas dispẽsandi. Io. An. in regula, cui licet. de reg. iur. in vj. & Fed. cõs. xiiij. ubi dicit, q̃ religiosus dispensatus, ut habere possit beneficiũ curatũ, non poterit habere nõ curatũ. Idẽ tenet Ab. in c. ad aures. de rescrip. in ult. col. & Imo. in c. postulasti. eo. tit. & ibi Hosti. Sed opp. Ab. de c. p uenerabilẽ. ubi dispensatus in spiritualib. censeť dispensatus in tẽporalibus: & sic contra prædicta. Sed Abbas soluit, q̃ loquiť in dispensatione merè fauorabili: nos uerò in dispẽsatione odiosa. Sed ista solutio nullius est momenti: qa in utraq̃ dispẽsatione strictè interpretãtur, qa deuiãt à iure cõmuni[b]: & ideo remanet adhuc uiuũ motiuũ: unde aliàs audiui, q̃ illa erat allegatio partis. Sed Doc. cõmuniter tenẽt contrariũ, quia imo non erat allegatio partis. Vnde. Io. An. in addi. Spe. in tit. de lega. §. ult. uer. iiij. dicit, q̃ qui uult opponere cõtra dictum Host. de c. per uenerabilẽ. posset ita etiã arguere de regula, cui licet. tamen dicit ibi, Host. uoluit dare unam exceptionẽ ad dictam regulam, ut s. non habeat locum in dispensatione. De extensione tamen dispensationis dicetur infrà.

b A' iure cõmuni] Adde tex. in c. q̃ dilectio. de consan. & affi. & c. j. & ij. de fi. presbyter. lib. vj.

6 ¶ Episcopus † dispensat cõtra constitutionẽ suam. Oẽs hîc. Fallit, nisi trãsisset in contractũ, uel priuilegiũ: sicut enim

eũ priuilegiũ non reuocať, ita nec statutũ tale. Et ita tenet Car. cõsil. cxxx. qd̃ incipit, Quędã ecclesia. & Rom. in d. cõsil. cccxxv. Io. de Imo. post do. Ant. in c. quæ in ecclesiarũ. in pen. col. de cõsti. Sed dñs meus hîc arguit, q̃ imo, & in isto casu possit: nã dicit ipse, dispẽsatiões non nisi ex causa fiunt: sed superior potest reuocare priuilegiũ cõcessum subdito ex causa. Ergo, etc. Sed tu dicas circa hoc, q̃ princeps nõ potest reuocare priuilegiũ cõcessum nõ subdito, qa tale priuilegiũ transit in uim cõtractus, quo ligať princeps: c. j. de ,pba. In inferiore aũt à principe dic, q̃ nõ reuocat concessum subdito priuilegiũ, nisi ex causa: & sic cõcordanda est hæc altercatio. ¶ Secundò fallit, nisi statutũ esset iuratũ. Ita do. Ant. & Ab. hîc, & Ro. in d. consi. cccxxv. Dicit hîc Are. q̃ imò etiã isto casu poterit episcop⁹ dispẽsare ex causa. Moueť primò p not. per Bal. in l. & si seuerior. C. ex quibus causis infa. irrogať. ubi dicit, q̃ licet potestas simpliciter iuret seruare statuta, põt tñ ex causa dispẽsare contra pœnã impositã à statuto. Ratio: qa iuramẽtũ debet restringi ad æquitatẽ ex iusta causa ,ppter subiectã materiã, c. quẽadmodũ de iureiu. Hoc tñ facit à lõge. Itẽ dicit ipse, hoc sentit Bart. in l. fi. ff. de recepta. declarãdo, ut hîc per eũ. Ergo idẽ debem⁹ dicere in episcopo. Et ista possunt corroborari ex multis, quæ posui in c. j. in vij. fal. de cõstit. Tu tñ in hoc tene contrariũ: qa attẽto dicto isto Bal. non oporteret unquã adire episcopũ, p absolutione à iuramẽto, cõtraueniendo ubi subesset causa: qd̃ est cõtra c. j. de iureiu. Itẽ ipsemet Bal. sibi cõtrarius tenuit oppositum in l. j. C. si aduer. delictũ. & in l. qd ergo. §. pœna grauior. ff. de ijs, q̃ no. infa. Fateor tñ, q̃ ubi esset periculũ in mora in adeũdo superiorẽ, q̃ tũc ,ppria authoritate ex ratiõe causa subsistẽte posset conuenire, p not. per

7 Inn. in c. uenerabilẽ. de elec. ¶ Episcopus † potest dispẽsare cũ incestuoso. Ioã. And. hîc, do. Ant. Ab. & oẽs. Item cũ adultero: ut hîc p eos, quos uideas. An aũt cũ adultero & incestuoso simul? Quòd nõ posit, tenet Cal. in disp. sua relata hîc p Abb. Io. And. & Spec. in tit. q̃ fi. sint legi. do. Ant. & Imo. hîc, Imo. in l. si ita. ff. de lib. & posth. Raph. Comẽ. in l. ij. ff. de uerb. ob. Ratio: qa iste est casus omissus. Ergo remanet in dispositione iuris cõmunis, c. susceptũ. de rescript. in vj. Itẽ: qa si est cõcessum, ut posit dispensare cũ adultero & incestuoso, non debet hoc extẽdi, ubi insunt ambæ qualitates in aliquo simul & semel. Itẽ adducit l. uim passam. §. prescriptione. ff. de adul. ubi nõ currit prescriptio eo modo, qñ adest utrũq̃ uitiũ simul, sicut qñ adest alterũ tm̃. Itẽ incestus est maior cũ adulterio, l. si adulteriũ cum incestu. ff. de adulterijs. Ergo sub istis simplicib. nõ debet cõprehẽdi casus mixtus, cùm sit maior: qa sub minori nõ cõprehendiť maius. Item adduciť c. q̃ dilectio. de cõsan. & affi. ubi facultas dispẽsandi in copula matrimoniali cõcessa legato cũ distantib. à stipite sexto gradu, nõ extendiť, cùm unus tãtùm est in sexto gradu, & alius non: & sic facultas nõ extẽdiť ad casum mixtũ. Itẽ, qa facit præiudiciũ ueniẽtib. ab intestato. Ergo debet restringi, arg. c. is, cui. de præbẽ. in vj. Et hæc fere allegat hîc do. And. & etiam respõdet, ut hîc p ipsum: quẽ uideas. Sed q̃ possit dispẽsare cũ habẽte ambas qualitates, tenet Ab. hîc de æquitate, & Bar. Bal. Ang. & Lud. in l. ij. in princ. ff. de uer. obl. Bal. & Ang. in d. l. si qs ita, Ang. in l. clemens. ff. de hære. insti. qa in gratijs fauorabilib. sub simplicib. cõprehendiť casus mixtus, d. l. si ita. Itẽ per c. exemptionẽ. de priui. in vj. ubi exẽptio cõcessa clericis extẽdiť ad Canonicos: & sic ad mixtũ casum: qa beneficiũ dicit fauorabile, licet aliquo modo possit dici odiosum. Ad idẽ facit c. fin. de symo. Et qa ubi cõcurrunt odiũ & fauor, attendiť id qd̃ est principalius, ut est gl. in l. q exceptionẽ. ff. de cõdi. inde. & in c. sciãt. in gl. pe. de elec. in vj. & ibi Domi. Sed hîc intẽtio priuilegiãtis cõmuniter est fauorabilis. Ergo denominabiť à principaliori: & sic sub simplicib. cõprehendeť mixtũ. Ad c. susceptũ, respondeť, q̃ mixtũ in fauorabilib. uenit sub simplicibus, & sic nõ dicitur omissum. Ad id, quod dicit, q̃ incestus est maior cũ adulterio: fateor, sed ex quo potest super simplicib⁹ dispensare, & sub illis continet casus mixtus: ergo & super illis poterit dispẽsare. Ad §. præscriptione. respõde, q̃ ibi ,puisio erat facta sup uno simplici tãtùm, scilicet accusando adulterũ: secus uerò, si fuisset facta super utroq̃: qa tunc sub simplicib. uenisset casus mixtus. Ad c. q̃ dilectio. respõde, q̃ ibi se fundat Papa nõ in impotentia legati, sed in scandalo, quia ita interpretata fuerat cõsuetudo. Ita respondet Lud. in d. l. ij. & sic põderat illum tex. ,p ista parte: & certè hæc respõsio cõsonat litteræ. Ita ponit hîc do. And. & sic tenet, q̃ poterit dispensari cũ habente ambos defectus. Et q̃ possit, põdero tex. in l. fi. §. hæc actio. ff. nau. cau. sta. ubi nautis nõ datur actio, de qua ibi: & tñ datur nautæ, qui sit & mercator: & sic sub simplicib. cõprehendiť casus mixtus. ¶ Secun-

8 dò † adduco Cal. in tit. de cõsan. & affi. consil. j. ubi concludit, quòd si est data potestas alicui dispẽsandi cum aliquibus, q̃ sint cõiuncti in tertio gradu affinitatis, poterit talis dispensare & cũ cõiunctis ex utroq̃ latere, tã patris, q̃ matris: & sic sub simplici cõprehendiť casus mixtus. Allegat ibi Cal. inter cætera extrauag. cle. vj. incip. Nuper. ubi statuit, q̃ ualeat dispẽsatio de his, quorũ unus distabat quarto gradu, alter uerò tertio, licet dictũ fuerit in impetratione, q̃ distabãt quarto gradu. Ergo ,pbatur, q̃ facultas dispensandi cõcessa in simplicibus cõprehendit casum mixtũ. Item facit gl. in uerbo, beneficia. in c. dudũ. de præb. in vj. quę uult, q̃ potestas data alicui cõferendi beneficia, cõprehendit etiã cathedralis ecclesiæ beneficia: qa illa potestas censeť fauorabilis, quamuis aliàs si mandat alicui ,puideri de beneficio, nõ posit sibi ,puideri de tali, c. quãuis. eo. tit. qa ibi materia est odiosa. Ecce ergo, q̃ in gratiosis fit larga interpretatio. ¶ Vltimò facit: quia qui potest qd̃ est plus, potest & id quod est minus: regula, cui licet. de reg. iu. in vj. Sed iste potest dispensare sup incestu, q̃ est maior: Ergo poterit super utroq̃, cùm sub simplicib. cõprehẽdať casus mixtus. ADDITIO. *Istud nihil uadet: fateor. n. q̃ incestus est maior: sed q̃, sit maior simplex, q̃ quando concurrit cum adulterio, istud negatur, & est contra l. si adulteriũ cum incestu. ff. de adult. Ergo arg. istud nil facit. Phil. Sy.* ¶ Sed q̃ nõ posit dispensari cũ habẽte utrũq̃ defectũ, tenet hîc Are. Moueť primò, qa nemini dubiũ, q̃ natus ex adulterio & incestu simul, est magis odibilis, q̃ si esset natus ex adulterio tãtùm, uel incestu tãtùm: ut est tex. in c. nisi cùm pridẽ. uer. illo discretionis, etc. & qd̃ ibi no. §. de renunc. Et q̃ sit magis odiosus, dicit ipse. Facit, quod uult Bal. in l. eã, quã. C. de fideicõ. circa mediũ, ubi dicit, q̃ si cõcediť alicui potestas legitimãdi in altero ex istis casibus, nõ extẽdiť talis potestas cõcurrente utraq̃ qualitate: quia cui cõcediť qd̃ est minus, nõ uideť cõcessum quod est plus, ut iurib. uulgaribus. Itẽ, qa nunqa fit extensio in materia etiã extensibili, nisi subsit eadẽ ratio: l. Iulia. §. hoc capite. ff. de ritu nup. Item moueť per tex. in c. fi. de trãsla. prælatorũ. in fi. ubi dispẽsatio ,ppter utilitatẽ publicã cõcessa non extendiť ad casum, ubi est minor ratio: & tñ aliàs fit extẽsio fauore reipublicæ, c. ex parte. j. de deci. el iij. Si ergo ibi nõ fit extẽsio, multo minùs in casu isto, ubi nõ agitur de utilitate publica, sed priuata. Pro hoc etiã adducit, quod uult Bal. in c. j. §. naturales. in fi. si de feu. fuerit controuer. inter dominum & agna. ubi dicit, q̃ si cõceditur potestas alicui dispensandi cum nato ex adulterio, nõ poterit dispẽsare cum nato ex incestu, uel monacha: quia habẽt atrociorẽ qualitatem. Quanto ergo fortiùs non poterit, ubi concurrit utrunq̃ uitium simul? Et sic tenet ipse, q̃ nõ poterit dispensari cum habente utrunq̃ uitium: Ego quoq̃ pro hoc adduco c. licet canon. de elect. in vj. iuncto c. statutum. eod. lib. & tit. ubi in materia stricta mixtũ nõ comprehẽditur sub simplicibus etiã à maioritate rationis.

c. at si clerici. §. de adulterijs.

Item

Item allego Arch.in c.uirgines.xxvij.q.j.& Pe.de Anch. in regula necessariũ.in iiij.q.de reg.iur.in vj.& Dom.in d.c.susceptũ.§.adductum.& in c. nos consuetudinem. xij.dist.Quia oẽs tenent istã partẽ,ꝙ non posit dispẽsare cum habente utrũq; uinculum. Nõ obstat modo c.fi.j. de symo.quia ibi dispensatio nemini nocebat, & materia erat fauorabilis.Non obstat etiam c.per exceptionem.quia ibi non erat propriè mixtura,sed qualitas alterans ipsum simplex:nam Canonicus non desinit esse clericus. Concorda & dicas, ꝙ ista opin. ꝙ non posit,procedit,ubi fit præiudicium illis,quibus aliàs hæreditas deberet:contraria uerò,ꝙ posit,ubi hoc nõ fieret. Ita do.Ant. in c.ꝑ uenerabilẽ.in xx. col.q filij sint
9 leg.¶Ex † quo infert,ꝙ ad cognoscẽdum, an facultas dispensandi sit odiosa, nẽcne,debet distingui, an agatur de præiudicio alterius: & est odiosa a,& non debet extendi.Aut non:& tunc censet fauorabilis, & debet extẽdi. Et ita etiam sentit Cal. consil.suo xix.in tit.de reg.ubi dicit, ꝙ Abb.habens potestatẽ,ut posit dispẽsare cum monacho suo incurrẽte irregularitatẽ impositam à Canonib9,poterit etiã dispensare cũ monacho q incurrit excõmunicationẽ latam à generalibus constitutionibus ordinis sui: quia nemini nocet hoc.Et ista sufficiãt pro nunc:alia ego posui in c.fi.j.de sy-
10 mo.¶Vtrũ † episcop9 posit sine causa dispẽsare? Do.Ant. Abb.Imo.& alij hîc dicũt,ꝙ nõ.Inno.in c.ad monasteriũ.de statu mo.Pro quo allego glo.in c.si qui sine. lxxxj.dist. & Imol. qui idẽ tenet in c.de multa.de præbẽ.& Abb. in c.j. de testi.cog. Bal.in l.si testam.C.de testa.in pri. Fede.de Se. cõsi.ccvj. incip.Reuerende pater.Pro hoc allego etiã Inn.in c.dudũ.secundò,in ult.col.de elec.ubi dicit,ꝙ si Papa mandat dispẽsari cũ aliquo super pluralitate beneficiorũ, nõ ualet dispẽsatio,nisi sit persona literata & idonea:sec9,si ipse Papa dispẽsat,qa Papa habet plenitudinẽ potestatis cõtra ius cõe.& istã non uidet demãdare,nisi cũ causæ cognitiõe.¶Episcopus dispẽsat super beneficio. Inno.& Abb.in c.ij.de cler.nõ ordi.mini.ubi dicit,ꝙ dispẽsat cũ eo,q non ordinatus ministrauit.Itẽ do.An.in c.ij.de cleri.pugnã.in duel.ubi dicit,ꝙ dispensat sup beneficio cũ homicida uolũtario:quod intellige, in beneficio simplici,& nõ curato, secundũ Host.in summa de cle.pug.in duel.in fi.De quo dicto facit festũ Ab. in d.c. ij.de cler.pug.in duel. dicẽs not. ꝙ ubi potest dispẽsari cum homicida in beneficio, intelligit de simplici.Dicit ibi Io.de Ana.cõtrà:qa facultas dispensandi debet latè interpretari:sed l.Canonica dicit simpliciter,ꝙ dispensari posit in beneficio. Ergo debet intelligi etiã de curato.Sed dic,ꝙ nõ est eadem ratio in curato:qa cùm sit depositus ab officio, nõ potest illud habere, c.fi.de rescript.in vj.cùm nõ posit in ecclesia dicere officiũ: sec9 in simplici,cùm de ꝑ se posit dicere horas: qđ sufficit, quantũ ad beneficiũ simplex, quod dat sibi, ne egeat, c. cùm studeat.l.dist.qđ intellige sanè,nisi esset, s. depositus omnino sine spe restitutiõis,ut dixi s.enumerãdo aliquos casus.Etiã cũ deposito à Papa dispẽsat episcopus sup simplici beneficio.Ita Fede.cõs.suo cclxiij. non tñ dispẽsat sup pœnitẽtia imposita à Papa.¶Inferiores
11 ab † episcopis nũquã dispẽsant cõtra canões,nisi ꝑmittat à iure.Inn.in c.ij. de eo,q furt.ordi.suscepit. Itẽ Inno. in c.fi.i fi.de post.prela.Spec.in ti.de lega.§.sunt quoq;. in fi.Arch.in c.ecclesia habet senatũ.xvj.q.j.Abbas in c. j.in ij.co.de uoto.& in c.ad monasteriũ.de stat.mona.& Dom.in c.cũ eo.de elec.in vj.& in c.nullus.de tẽp.or.eo. lib.vj.Arch.in §.biduũ.ij.q.vj.ubi dicit, ꝙ solus episcopus dispẽsat sup residẽtia:ad quod tñ uide gl.in c.fi. in

a Et est odiosa] Adde do. Socin. consil. cclx.inci. In causa Nanutẽsis. uers.secundũ quod uidebatur obstare. circa fi. in 3.parte, char. clxij. Et adde, quæ ad hoc habẽtur etiam per eũ in consi. ccxxvj. incipi. Quæstio præsentis consultationis.uersi.adduco etiã. circa fin. in d. parte, chart.c j.

uerbo,in scholis.de rescrip.in vj. ¶Amplia hoc etiã ab absolutione ab excõmunicatione. Hoc ponit latè Ab. in c.ij.de sent.excõ.& in c.nup.eod.tit.& in cle.j. per tex. ibi,iuncta gl.ad fi.de priuile.Idẽ Fede.cõsil.xiiij.quẽ sequitur Domin.in c.nõ solùm.in v.col.de reg. in vj. Qđ intellige,nisi essent excõmunicati à cõstitutionib.ordinis etiã à Papa cõfirmatis.Ita Cal.consi.suo vj. in tit.de sent.excõ.incip.apostatauerũt. ¶Limita cõclusionem, nisi inferior dispensaret,uel absolueret de mãdato episcopi. Ita Domin. in d.c. cùm ex eo.Pro quo facit dictũ Inn.in c.de cætero.de sent.excõ. ubi dicit, ꝙ inferior ab episcopo absoluere potest à casib.episcopalib.mãdante episcopo:& sequit Archi.in c.si quis.xvij.q.iiij.& pro hoc allego Arch.in c.placuit.de pœni.dist.vj. ubi dicit, ꝙ sacerdos de mãdato episcopi potest imponere pœnitentiã. ¶Secundò limita, nisi sit prælatus inferior,q habeat iurisdictionẽ quasi episcopalem. Ita Inn.in c. ij.de trãsact. & gl.in cle.j.in uerbo,ꝓprij.de reb.eccle.nõ alie. do.Ant.cõsi.xix.incip. Quia hîc agit.col.iij.& in c. cùm & plãtare.de priui.in iij.col.& in c.sicut unire.in ij.co.de excel.præla.Ab.in c.monach.de sent.excõ.in ij.col.& in c.de monialib.in fi.eod.tit. Et ibi loquit de generali fratrũ Minorũ S.Frãcisci,an posit absoluere fratres in casibus,in quib.potest episcopus.Idẽ tenet Abb.in c.contingit.lo ij.eo.tit.& in c.Ioãnes.in j.co.de testa.ubi dicit, ꝙ officiũ tributũ diœcesano in sua diœcesi potest cõpetere prælato inferiori habẽti iurisdictionẽ episcopalẽ, uel quasi,in parte diœcesis.Hoc tñ intellige in his, quæ sunt iurisdictionis,nõ aũt ordinis. ¶Tertiò limita, nisi capitulũ dispensaret uacãte sede:ꝑ ea, quę j.dicã,& tex.
12 in c.j.de maio.& obe.in vj.¶An † aũt episcop9 restituat depositũ? Vltra Doc.hîc uide Ab.etiã in c.ex tuę.de cle. nõ resi.col.fi.& plenissimè Dom.in c.cõtumaces.l. dist. ubi dicit,ꝙ põt episcop9 etiã cũ deposito actualiter dispẽsare,qñ fuit depositus ꝓpter contumaciã, per c.si qs presbyter.vij.q.j. & c.ex literis.de cõsti. Idẽ in deposito ab uno ordine tãtùm,per tex.in c.clericus. Facit text.in c.ut officiũ.de hæret.in vj.ubi inqsitores hæreticæ prauitatis dispẽsant cũ hæreticis,iniũgendo eis pœnitẽtiã: & habet aliquid per Dom.in c.ut cõmisi.§.priuãdi.eo. tit.& ibi est melior tex.¶In quantũ Abb.tenet hîc,ꝙ restitutus ab episcopo aduersus eius sententiã,quæ infamat,uidet etiã restitutus ad famã in cõsequentiã.Dicit hîc Aret.in ult.col.ꝙ contrariũ tenuit expressè Bar. in l. qd ergo.§.pœna grauior.in pen.col.ff.de his, qui no.in fa.ubi dicit,ꝙ si iudex minuit pœnã legis, sup crimine. si tñ orta est infamia, ꝙ per hoc nõ relaxat ꝑ talẽ diminutionẽ ipsa infamia:sed dicit ipse,ꝙ uidet uerior opi. Ab.qa cui cõcedit antecedẽs,concedit & cõsequens necessariũ, sine quo antecedẽs stare nõ posset,per gl.in c. qa in tantũ.de præb.& per tex.in c.si quis in clero.vij.q. j.Sed impossibile est clericũ depositũ restitui ad executionẽ ordinis durãte infamia, qa illa impedit ordinis executionẽ:ergo etiã potestas super infamia uidet concessa.Et dicit ipse hãc opi.esse uerã,tenẽdo ꝙ episcopus posit dispensare cũ deposito:quod tñ est dubiũ.Iste.n. tex.loquit ante depositionẽ. Et dicit ipse fortiùs, tamẽ obstat opi.do.Abb.quia duo specialia nõ debent concurrere in eodẽ subiecto b,l.j.C.de dot. promis.sed hîc essent duo specialia:ergo malè.Primum,qa episcopus posset diminuere pœnã statutã à l. Secundũ, quia reuocaret propriã sententiã contra l.j.§. fi.de quæst.& l. diui fratres. ff.de pœnis.& l.qđ iussit.ff.de re iud.Ergo dicit ipse, si nõ potest restituere ipsum depositũ, multo minùs põt restituere ad famã. Et dicit hoc esse uerũ:qa potestas dispẽsandi cõpetit episcopo de iure speciali:qđ patet:qa de iure cõmuni inferior nõ dispẽsat cõtra legẽ superioris:ut hîc per eũ.In casibus ergo,in quib. permittit episcopo, ꝙ dispenset, cõpetit sibi de iure speciali. Præterea dicit ipse,subsisto.

b Subiecto] Adde Old. in consil. lxxix.inci.q. duo specialia.

Et sic

Et sic tenet ipse, quòd non posit episcopus restituere depositũ.Ergo minus ad famam: sed ante depositionẽ bene potest peracta pœnitentia.Et ita loquitur iste tex. ¶Sed pro opi.do. Ab. tu uide gl.in §.hinc colligitur. ij. q.ij.& in c.hi,qui.xv.q.viij. quæ dicit,quòd data potestate dispensandi episcopo, datur etiam sibi potestas super accessorio, scilicet ad famã restituendi. Et est etiã glos.in c.domino sancto.l.dist.& in §.j.xliij.dist.in summa.& no. Dom.in d.§.hinc colligitur.tractando potestatem episcopi circa infamiam. Et ibi dicit,quòd in casibus, in quibus dispensat circa aliquem, eundem etiã restituit ad famam iure accessorij:& si dicatur,quòd in restituendo depositum concurrunt duo specialia: primum,mutatio pœnæ : secundum,reuocatio sententiæ, contra l.j.C.de do.promis.sol.dic,quòd hoc non est inconueniens : quia unum descendit ab altero. Ita dicit Dom.in c.nõ omnis.ij.q.vij.Item negatur, quòd istud, scilicet dispensare, sit reuocare sentẽtiam : quia imo est tantùm reuocare eius effectũ: quia si dispensatur, ergo remanet ligatus. Quod no. Sicut in simili dicimus, ꝙ dispensatus ut posit succedere, non dicitur per hoc legitimatus. Remanet enim illegitimus, sed tollitur obstaculũ,quòd posit institui:qđ aliàs fieri nõ potuisset.
13 ADDITIO. ¶*An † aũt episcopus in casibus,in quibus sibi cõceditur ut posit dispensare, posit hoc solus facere sine consensu capituli: Abb. hîc tenet,quòd sic: nisi in causis magnis & arduis,quia tunc tenetur requirere consensum capituli.* Do.uerò *Ant. hîc dicit, quòd non tenetur requirere : quia dispensatio competit episcopo ex gratia, & in his nihil habet commune cum capitulo.* Ergo,&c. *Sed pro do.* Ab.*quòd teneatur habere consilium capituli in dispensatione episcopus, allego glos.in c.si qui.lxxxj. dist.& in c. ex pœnitentibus.l.dist. & ibi* Dom. *& gl.fi.in c.præsentium.j.q. v. &* Dom.*in c.cùm ex eo.de elect.in vj.*Et negatur, *quòd ista sit gratia:imò dispẽsatio est iusta & debita, quando fit ex causa. ¶ Vtrùm c.sede ua.posit dispensare super crimine?* Ab.*hîc,quòd sic:quia dispensatio est iurisdictionis,non autem ordinis.Idem tenet* Dom.*in d. c.cùm ex eo.de elect.col.vj.&* Car.*consil.xxxv.incip.*Q*uidam habens filium in secundo dubio: & ibi respondet ad dictum* Inn.*in c.ij.de eo, qui furti. ordi.susce. quòd tunc capitulum est par episcopo : & ideo dispensat iure ad illud deuoluto,non autem iure proprio.*Considera,*quia episcopus aliquando dispensat ex iure speciali, & ex mera gratia : & tunc fortè capitulum dispensare non potest: quia ista specialia non transeunt in capitulum, ut per Abb.in c. cùm olim. col. iij. v. q. de maio.& obe.& bene facit glos.in uerbo,temporis.in c.scriptum.& ibi Abb. in v.col.de elec. quod no. Philip. Symoneta.* ¶ Episco-
14 pus † potest inuito accusatore dispensare, ubi solũ uenit in præiudicium publicum, non autem alterius priuati.Ita Doc.hîc.& ideo dicit Ioan.de Lig. quòd si sit dispensatũ cum aliquo pendente impetratione,qua obtentum est,quòd ille beneficijs priuaretur, & certo conferrentur,quòd non ualebit dispensatio in præiudiciũ illius. Pro quo allegat hîc do. And.Bal.in l.j.in xv.q.ff. de rerum diui.ubi dicit,quòd uasallus dispensatus super matrimonio incestuoso,non recuperat feudum iã ad dominum reuersum.Ita ergo in proposito. Secundò pro hoc allegat no.in c.quia diligentia.de elect.ubi bannitus restitutus ad patriam, non recuperat bona iam alienata:& Bar.& alios in l.fi.C.de sen.pas. cũ alijs, de quibus hîc per eum in xx.col. Sed ipse postmodum tenet contrarium,quòd imo cum tali posit dispensari etiam quo ad beneficium, quod alius impetrauerat. Mouetur:quia Papa concedendo gratiam,uidetur cõcessisse sub conditione, nisi cum deponendo foret dispensatum:quia in dubio non uidetur uoluisse tollere ius dispensandi ipsi ordinario : & dispensans cum dispensato tractat de damno euitando: impetrans uerò de lucro captando : quorum quidem non est par, sed imo diuersa ratio,ut hîc latè per eum,col.xxj. qui multũ gloriatur de ista sua opi. Sed tu uide Dom. & Arch. in c.si quis presbyter.l.distin.ubi dicunt, quòd episcopus dispensat cum accusato, inuito etiam accusatore,

nisi intersit accusatoris, uel de alterius præiudicio tractetur. Vnde dicunt, quòd non ualet dispensatio electionis in præiudicium alterius coelecti. Secus uerò, quo ad electores : quia bene ualeret in prę iudiciũ eorum,qui elegerunt scienter indignũ:secus uerò,si ignoranter. Et subdunt ibi, quòd poterit dispẽsare cum accusatore inuito ipso accusato: quia accusatio est genus illaudabilis intentionis. Fortifico per consil. Cal.xij.in ti.de rescrip.incip. an si opponatur.ubi dicit, quòd per rescriptum impetratum ad ualidandam gratiam,quę nulla erat,non fit prę iudicium illi, cui per talem in ualiditatem erat ius quæsitum. Idẽ tenet Car. consil. xxx. inci. In hac dubia quęstione. col.ult.& consi.j. de elect. ubi dicit, quòd dispensatio superueniens ualidat electionem antè inualidam: & Ancha.in reg. beneficium. de reg.iur.in vj.in vij.q.principali, & Arch.i c. quicũq;. secundò,l.dist.quod intellige per prędicta,nisi ibi esset coelectus,qui ius acquisisset ante talem dispensationẽ. Prædicta limitari possunt,nisi gratia & dispensatio fieret in casu debito, quia per talem toleretur etiam ius quæsitum: quia nõ uidetur hoc casu Papa uoluisse tollere concessionem iuris cõmunis, id est dispensationẽ in casu debito,quę tunc de iure cõmuni cõpetit: secus, ubi fieret ex gratia : quia Papa non uidetur de hoc cogitasse:arg.in l. apud Iulianum.§. constat. ff. de leg.j.& not.Inn.in c. Pastoralis. de causa pos. & proprie. ¶ An autem cum accusatore posit dispensari inuito accusato, si deficit in accusatione ipse accusator? Abb.& Car. hîc,quòd sic. Fallit,ubi accusatio nõdum est finita, per id, quod dixi suprà post Dom.in c.si quis presbyter.l. dist. Secundò,nisi accusasset pro maiori crimine adulterio,& sic indispensabili:quia sicut tunc non potest dispensari cum accusato,ita nec cum accusatore.Et no.ꝙ sufficit ad faciendam dispensationẽ, quòd pœnitentia sit cœpta, licet nõdum perfecta. Glo.est in c.de his.lo ij. l.dist. quæ dicit, ꝙ sacerdos celebrare potest pœnitẽtia incepta,licet nõdum peracta.Ita Abb.etiã in cle. dudũ. in uerb.audire. de sepul. & Dom.in c.domino sancto.l. dist.Inn.in c.omnes.de pœ.& remis. & est tex.in c.accusatus.§.si uerò.in uer. & ea.licet iniuncta, nõdum tamẽ
15 peracta, decessit, de hære.in vj. ¶ Vtrùm autem † episcopus teneatur ad dispẽsandum? Dicit hîc tex. potest: quasi innuat, ꝙ non teneatur. Sed Moder. hîc allega. Bar.in l.ij.ff.de iur.om.iud.ubi dicit,ꝙ ubi iudex debet impertiri officium, si misericorditer imploratur, & denegatur,potest appellari.Sed de dispẽsatione,quòd sit gratia, ut hîc sentiunt Moder. prædicti, allego decisio. Dom.in c. licet canõ.in fi.de elect.in vj.ubi dicit, quòd dispensatio est gratia, non ius,nisi lex mandet dispensari, prout in casu c.cùm ex eo. de elect.in vj. in quo est debita, per c.nullus.de iure pa.secũdum Io.An.ibi.Sed quòd non posit appellari in similibus, ubi competit officium iudicis, uide Pau.de Ca.in l. ubi pactum.col. iij.in uer. sed quid si iudex.C. de transa. & Ang.in l.j.in lect.antiqua.ff.de except.& do. de Ro.in decis. nouis.in tit.de ap.xlvij.inci. Item si auditor. Et ad hæc non ab re uide Bald.in l.quicunq;.C.de ser.fugit.& in d.l.& si seuerior.C.de infa.ubi dicit,quòd alleuiatio pœnæ est debita, ubi continetur in delinquente qualitas intrinseca:
16 secus, si extrinseca:ut ibi ꝑ eũ, quẽ uideatis. ¶ Vtrùm † dispensatus pro crimine, qui erat subdiaconus, censeatur habilitatus ad Diaconatũ? & sic quæro, an dispensatus in ordinibus iam acquisitis,censeatur etiam dispensatus in acquirẽdis? Ab. hîc,quòd sic.Dominus meus hîc dicit, quòd dispensatio non extenditur, per tex.in c.fi.de fil.presby.in vj. ¶ Fallit primò,ubi conceditur ex causa fauorabili,secundum Ab.hîc per c.uenerabilem, qui filij sint legi.& facit tex.c.ex parte. de deci. & in c.fi. de symo. Et salua istam fal.ubi concurrit fauor pius, uel publicus : aliàs non extenditur dispensatio. Patet in c. quòd dilecto. de cõsan. & affi.Sed dic,quòd

c. at si clerici. §. de adulterijs.

ille tex. loquitur de facultate dispēsandi. Itē ibi dispensatio non tollitur propter impotentiam dispensandi, sed propter scandalum & cōsuetudinem, ut dixi suprà in q. de incestuoso. Et ista fallentia non procedit, nisi in casu sequentis fal. ¶ Secundò fallit in consecutiuis inseparabilibus: quia ad illa dispensatio bene extēditur, sm do. Ant. hîc latissimè. Vnde dicit, q dispensatus super duobus curatis, ut illa simul retinere possit, censetur dispensatus super residentia: secus, si essent separabilia. Vnde dispensatus super non residentia, nō censetur dispensatus super fructibus: quia id non est connexū inseparabile. Pro ista fallen. all. hîc do. meus text. in c. ex literis. in fi. de exces. prel. ubi sublato ministerio altaris, censetur & sublata pontificalis dignitas. Ergo cōcessa dignitate pontificali, censetur & concessa administratio altaris. Prō alio uerò membro alle. l. fi. §. Lucius. ff. de condi. inde. quod limitat Bald. in l. & si seuerior. in ij. col. C. ex qui. cau. infa. irro. nisi dispēsatio habeat causam fauorabilem: quia isto casu dispensatio tunc traheretur ad consequens separabile, & sine quo dispensatio super principali stare posset: allegādo illum tex. ibi, ubi iudex dispensando super pœna dispensat & super fama. Sed dicit do. meus hîc, quod Bal. malè loquitur: quia ibi remoto principali accessorium aliquo modo stare non poterat: quoniam remota pœna, quæ imponi debebat pro crimine, mitigatur causa pœnæ: & uidetur declarare iudex in illo casu, quod delictum nòn est ita atrox, sicut illud, pro quo infamia imponitur. Et subdit hîc Are. q sicut isto casu non uidetur dispensatū super accessorio, uel antecedenti, sine quo principale potest stare: ita etiā non uidetur dispensatū, quando id, super quo dispēsatur principaliter, pōt sortiri effectū aliquo modo, licet non ita faciliter & plenè, sicut si esset dispensatum super antecedenti, uel cōsequenti: & sic concludit ipse, q ad hoc, ut dispensatio nō extendatur, sufficit q principale possit aliquo modo effectum sortiri, licet nō ita plenè, sicut si esset dispensatū super accessorio, uel antecedenti. Allegat ad hoc pulchrè Bar. in l. in quæstionibus. ff. ad l. Iul. ma. cuius dicta approbat Bal. in authent. si dicatur. in fi. C. de testi. ¶ Item no. q dispēsatio habilitat etiā usq; ad episcopatū. Ita Abb. hîc. Qđ intellige, quando dispensatio fit cum illo, qui antè erat habilis ad episcopatū: secus, si nunquā fuerat habilis: quia tunc talis dispensatio nō operatur, quo ad tollendū maculā naturalem. Ita dicit Inn. in c. cùm dilectus. de cōces. prēb. per c. innotuit. de elect. Quod procedit, etiamsi dispēsaret ad omnia spiritualia, ut per Inn. ibidē. Idē, si dispensaret ad omne beneficiū. Ita Car. in cle. ne in agro. §. si quis. in iiij. q. de sta. mon. Item adde, q dispēsatus ad episcopatū, hoc expresso, quòd dispēsat ad episcopatum, nō censetur dispensatus ad Archiepi
17 scopatū, per tex. in c. nos. dist. xij. ¶ Et q † dispēsatio nō trahatur ad cōsecutiua separabilia, & sine quibus principale potest stare, uide do. Arch. & Ioan. And. in c. j. in fi. princ. de fil. presby. in vj. ubi dicūt, q dispensatus ad sacerdotiū non censetur dispensatus ad beneficium curatum, per tex. in c. ij. eo. ti. & lib. dū tex. ibi dicit, dispēsamus ad ordinē & beneficiū. & idem tenet Oldra. consi. ccxv. incip. Puncta breuia. ¶ Itē no. q dispēsatus super prēbenda habente annexū ordinē, licet sit dispensatus in ordine, non tamē dabit uocē in capitulo. Ita Paul. de Lea. in cle. j. de æta. & qual. ¶ Item no. q maior septēnio, minor autem xx. an. dispensatus super canonicatu, nō censetur dispēsatus ut possit esse delegatus. Ita dicit gl. singularis in c. statutum. in uerb. Canonicis. de rescrip. in vj. Item dispensatus ut celebret ante ætatem, non est capax beneficij curati. Ita dicit gl. in uerb. erat. in c. cui. de prēb. in vj. Facit glos. in uerb. constitutus. in cle. ij. de æta. & qua. quæ dicit, quòd dispensatus, ut possit promoueri ad sacros ordines ante legitimam ētatem, non poterit per hoc dare uocem in capitulo durante minori ætate: & ibi pon. Abb. Facit & gl. in c. ex ratione, de tēpo. ordi. quæ dicit, q factus maior per dispensationem non est capax aliorum actuum competentium maioribus. Et ibi not. do. Ant. Et uide tex. cum gl. ij. in c. præterea. de ēta. & qua. quē dicit, quòd episcopus potest dispensare cum cōstituto in minoribus, ut habeat ecclesiam parrochialem: quod no. ad c. cùm ex eo. de elect. in vj. Ratio autem prædictorū est, quia dispensatio imprimit effectum suum ualidum, licet non extendatur: secus, ubi non imprimeret effectum suum ualidum: tūc enim traheretur ad consecutiua, per gl. in c. non pōt. in uerb. retinere. de preb. in vj. ¶ Item no. quòd dispensatus ad sacerdotiū, censetur dispensatus ad alios sacros ordines præambulos. Ita Ioā. An. in c. postulasti. de rescrip. Similiter stante statuto, quòd scholares uolentes disputare, debeant illas intra certū tempus tradere bidello, aliter incidant in pœnam, &c. certè scholaris dispensatus, ut non disputet, non tenetur tradere bidello, si postea uoluntariè disputare uoluerit. Ita Io. An. in regula, accessorium. de reg. iur. in vj. Ista autem procedunt, q dispensatio nō trahatur ad consecutiua, quando dispensatus super principali erat inhabilis, etiā in consecutiuo: secus, si in consecutiuo erat habilis, licet in principali inhabilis. Nam tunc dispensatio facta in principali, traheretur ad consecutiuum, licet esset separabile à principali: putà, si maior xx. an. minor tamen xxv. est dispensatus ad dignitatem in ecclesia cathedrali, certè talis poterit esse delegatus: quia ad hoc antè erat habilis, c. cùm uicesimum. de offi. deleg. licet nō posset esse, quia non erat in dignitate, quam habere nō poterat propter defectum ætatis. Ita dicit gl. in c. statutum. §. j. in uerba, dignitate. de rescrip. in vj. de qua Domi. in c. nos. xij. dist. ad quæ omnia plenè uide do. Feli. in c. po
18 stulasti. s. de rescrip. ¶ Not. † etiam circa hæc, quòd delictum non graue, si reiteretur, inducit depositionē. De hoc est gl. in l. j. hoc uestræ. & ibi no. Domi. xj. distin. pro quo allego Bart. in l. nemo. C. de epis. aud. Item allego Host. in c. cùm in ecclesijs. de maio. & obedien. ubi dicit, quòd monachum bis fugientem non tenetur amplius monasterium recipere. Item allego Bal. in c. de appel. j. ubi dicit, licet pro paruo furto quis non debeat furca suspendi, tamen potest suspendi, quādo commisit plura parua furta, quia sunt reiterata. Et sequitur Lud. in l. si uerò. §. de uiro. in xxxj. fal. ff. sol. ma. ¶ Secun
19 dò no. quòd † archiepiscopus non dispensat cum subditis suffraganeorū. Ita do. Ant. in c. ad extirpandas. de filijs presby. & in c. quia circa. in fi. de bigamis. Ratio: quia non est iure expressum. Ergo succedit, c. j. de supp. negl. prēlat. in vj. Ita in simili dicitur de episcopo circa monachos, in c. hoc. tantùm. xviij. q. ij. Similiter in patrono erga ecclesiam dicitur in c. in quibusdam. de pœ. ad quod facit c. sicut unire. de exces. præla. & glo. fi. in c. placuit. xvj. q. j. Limita modo, nisi esset casus, ī quo posset cognoscere: quia ibi etiam posset dispēsare. Ita Spe. in tit. de lega. §. qualiter. elect. ij. in uersic. archiepiscopus. quî casus cōnumerantur per gl. in c. Pastoralis. de
20 offi. ord. ¶ Episcopus † non potest dispensare, ut Iudēi habeant nutrices Christianas. Card. in c. ad hæc. de Iudæis. dicens, se ita consuluisse. Et ibi etiam do. Ab. Qđ no. ad c. Iudæi. lo ij. eod. ti. ¶ Limita hoc, nisi dispēsaret, ut haberent extra domum, ut per Ana. in d. c. ad hæc.

ADDITIO. *Sed ista quidem limitatio uidetur superflua. Concludunt enim Doc. communiter in d. c. quòd liceat Iudæo habere nutricem Christianam extra domum. Ergo in hoc non est opus dispensatione. Frustra enim precibus impetratur, &c. Philip. Symoneta.*

¶ Item no. quòd cum muliere notoriè corrupta etiam per matrimonium non potest episcopus dispensare, ut inter uirgines cōsecretur. Ita Archid. in c. acutius. xxvj. dist. motus ratione scandali. Quod no. Et istud dictum sequitur Cal. cōsi. suo. iij. in ti. de offi. uica. in fi. secus uerò esset in occulta, secundū prēdicta. Et quod corrupta possit

possit esse Abbatissa, solus Papa dispensat. Ita Card. in cle. attendentes. §. statuimus. in xj. q. cōtra Pau. & alios ibi, de sta. mo. Item uide gl. in uerbo, Canonica. quæ dicit, quòd illegitima nō potest cōsecrari in Abbatissam, in c. indēnitatibus. de elect. in vj. Item corrupta, nec iuuenis consecrari potest in Abbatissam. Tex. est & glo. in
21 c. iuuenculas. xx. q. j. ¶ Vicarius † ex generali mandato nunquam dispensat. Ita. Cal. in d. consil. iij. de offi. uica. Ratio: quia in generali mandato non ueniunt, nisi ea, quæ sunt iuris: c. causam, quæ. de rescrip. c. fi. de offi. uic. in vj. ¶ Amplia, etiamsi daretur potestas dispensandi amplissimè, tamē nō apponit per hoc ipse manum ad ea, quæ essent specialiter cōmissa episcopo. Ita Rot. in deci. antiquioribus, iij. in tit. de of. uic. Considera, quòd ubi dispensatio esset debita, quòd transiret in mandatum: quia tunc non transiret gratia, sed ius commune. Episcopus non dispensat cum penitùs illiterato. Arch. in c. non cōfidat. l. dist. Mouetur per c. nullus. de temp. ord. li. vj. Ratio: quia tales sunt magis odiosi, quàm homicidæ: ut patet ex not. per Inn. in c. cùm in nostris. in princ. de conces. præb. ubi dicit, quòd collatio facta homicidæ non est nulla ipso iure, & tamen facta illiterato sic: sed episcopus nō dispensat cum homicida, quia homicidium est maius crimen adulterio[a]: ergo minùs cum illiterato. ¶ Limita, nisi esset spes de futura scientia & literatura. Ita Inn. in simili, in c. cùm in cunctis. de elect. ubi dicit, quòd electio facta de parū literato non est nulla, si est spes, q possit effici doctus: quem allegat Domi. in c. illiteratos,
22 xxxvj. dist. ¶ Vltimò not. quòd † episcopus non potest immutare pœnitētiam iniunctā à Papa. Gl. fi. in c. cùm P. de accus. & gl. pen. in c. ij. de sortileg. Sed in contrarium est gl. in c. tempora. xxvj. q. vij. & in c. accedens. l. distin. Sed primam tenet Arch. in c. latorem. xxxiij. q. ij. dicens ibi. quòd glo. in d. c. accedens. & tex. in d. c. latorem procedit: quia Papa ibi concesserat: & idē replicat in c. ij. in fi. xv. dist. glo. autem in d. c. tempora. loquitur, quando subesset magna causa, per l. si hominem. ff. mandat. in ea allegatam. Facit, quod ponit Roma. sing. suo ccccl xxx. incip. sed an possit episcopus.

a *Adulterio*] *Facit etiam quod habetur per do. Socin. in consil. clvij. incip. Præsens consultatio pulchra est. uers. cōcludēdū est indubitanter. cum vij. alijs uers. in ij parte, charta x.* Quod *homicidiū inter alia crimina grauius reputatur. Vbi etiam, an maius, quàm furtum.*

SVMMARIVM.

1 ℣ *Vasallus est conueniendus coram domino feudi, etiamsi dominus feudi sit clericus, dum modò actor possit ibi iusticiam habere.*
2 *Iurisdictio ordinaria respectu certi generis non potest prorogari ad diuersas causas & dissimiles causis expreßis.*
Hæc regula limitatur quatuor modis.
3 *Potestas si datur alicui respectu certæ qualitatis, libellans debet ante omnia uerificare illam qualitatem.*
4 *Iurisdictio quando detur cumulatiuè, uel priuatiuè.*
5 *Sententia ordinarij lata super feudo, an ualeat, non data aliqua negligentia domini feudi.*
6 *Vasalli possunt prorogare iurisdictionem in feudo franco.*
7 *Ordinarius debet cognoscere de feudo, quādo est quæstio inter uasallum & alium tertium, quem constat non esse uasallum.*
8 *Alium casum ponit, quando ordinarius de feudo cognoscit.*
9 *Ordinarius cognoscit de feudo, quando uasalli in materia feudi non cognoscunt eundem dominum: Item, quando est quæstio inter uasallum & dominum feudi. nu. 10.*
11 *Pares curiæ non cognoscunt de feudo, quando non agitur conditione ex lege feudali.*
12 *Ordinarius cognoscit, quando est quæstio inter liuellarios.*
13 *Ordinarius ecclesiasticus cognoscit de feudo, quando est quæstio feudalis habens radicem in materia iuramenti, de quo agitur.*
14 *Vasalli an in iudicio possessorio agant coram domino feudi.*
15 *Vasallus non agit actione furti contra dominum.*
16 *Monachus in uno casu potest accusare Abbatem.*
17 *Dominium rectum an acquiri poßit per præscriptionem.*
18 *Negans rem esse feudalem, quæ feudalis erat, perdit eam, nisi mendacium careat dolo, uel lata culpa. nu. 19.*
20 *Iudex competens in causa appellationis quis dicatur, quando appellatur à domino feudi.*
21 *Temporalia data ecclesiæ simpliciter uidentur data pleno iure.*

CAPITVLVM V.

1 CAeterùm. ¶ Vasallus † corā domino feudi cōueniendus est, etiamsi dominus feudi sit clericus, dum modò actor possit ibi iusticiam consequi. Dicit Ab. hîc, quòd iurisdictio feudi potest prorogari de persona ad personā, ex quo est ordinaria. Dicit hîc Are. quòd hoc est contra no. dictum Host. in c. de causis. de offi. deleg. ubi dicit, quòd iurisdictio ordinaria non potest prorogari de loco ad locum, quando cōpetit ex priuilegio, ut in casu nostro. Ergo eadē ratione non debet posse fieri prorogatio de persona ad personam. SOL. Dicit ipse, quòd difficilior est prorogatio de loco ad locū, quàm de persona ad personam: ut patet ex his, quæ habentur in c. statutum. §. in nullo. de rescrip. in vj. Ergo non mirū, si ista potest prorogari. Sed cōtra hoc facit c. P. & G. de offi. deleg. iuncto d. §. in nullo. Nam in d. §. in nullo dicitur, quòd iurisdictio potest prorogari de loco ad locum de consensu partium: & tamen in d. c. P. & G. dicitur, quòd non posset prorogari etiam de consensu partium de persona ad personā. Ergo ista est difficilior. Cogita. Item dicit do. meus, quòd ista iurisdictio ordinaria competens ex priuilegio habet unum minus, quàm competens iure cōmuni: quia citatus ab ordinario, qui de iure cōmuni habet iurisdictionem, in dubio tenetur citatus comparêre: secus uerò in citato ab ipso, cui cōpetit ex priuilegio, ut hîc per ipsum per tex. in l. ij. cū ibi no. ff. si quis in ius uoc. & in c. j.
2 circa princ. de inuesti. in marit. facta. in usi. feudo. ¶ In† quantum Abbas dicit hîc, quòd iurisdictio ordinaria respectu certi generis non potest prorogari ad diuersas causas & dissimiles expressis. Istam regulam etiam ponit do. Ant. in c. j. de offi. deleg. ¶ Limita primò, nisi non reperiretur iudex in loco: putà, tēpore pestis. Hoc ponit Angel. in l. si uacantia. C. de bo. ua. libr. x. in repe. ¶ Secundò limita, nisi prorogatio oriretur ratione incidentis: quia tunc de ipso cognoscere posset. Ita Bar. latè in l. interdū. §. qui furē. ff. de fur. Et ita limitat etiā Ang. in l. solemus. §. latrunculator. & ibi etiā Bald. ff. de iudi. Facit tex. in c. causa. de restit. in integ. ubi arbiter potest incidenter cognoscere de causa rest. in integ. & text. in l. cùm proponas. C. de reb. cred. cum ibi not. in glos. & in l. quoties. C. de iudic. Et hoc intellige, dum modò iudex sit capax huius incidentis, per c. tua. & ibi Doc. de ordin. cog. ubi quēstio spiritualis[a] incidens corā iudice seculari debet tractari coram ecclesiastico: quia secularis non est capax spiritualium. ¶ Tertiò limita, nisi fieret prorogatio de minori summa ad maiorem summam: putà, quòd sit iudex à centum libris infrà, poterit fieri prorogatio à centū libris suprà: quia nō est diuersum genus, sed maior int nsio. Text. est in l. de qua re. §. pen. ff. de iudi. ¶ Quartò limita in iurisdictione uoluntaria: qa ista prorogatio potest fieri. Glo. in l. j. in glos. ij. in fi. ff. de iudic. quam facit singularem Bald. in l. secūdum. C. de

a *Quæstio spiritualis*] *Adde tu, quid econtrà: pone, causa tēporalis incidit coram iudice ecclesiastico, an poterit ipse iudex ecclesiasticus cognoscere de ea? Dic, quòd sic. Ita Scribentes in c. tuam. de or. cog. et in c. lator. qui fil. sint leg. &c.*

in c. de Prudētio. de donatio. inter uir. & uxo. Sed quæ est ratio differentiæ nam in utroq; casu incidentia ampliat iurisdictionē, l. quoties. C. de iudic. l. cùm proponas. C. de reb. cred. Ideo idē debet esse in uno casu, quod in alio. SOL. Ratio differētiæ est, quia iudex secularis incapax est cognoscere de causa spirituali. Vide incidentia causæ ampliat iurisdictionem iudicis ecclesiastici, qui saltem in habitu habet illā iurisdictionem. Ideo iudex ecclesiasticus cognoscit incidēter de causa temporali: quia non est incapax illius iurisdictiōis, imò eā habet in habitu. Et istā opi. tenuerūt Scribētes in iurib. præallegatis.

donat. & dicit eam non procedere in insinuatiōe, & sic in casu illius l. ¶ No. text. ibi, in uersic. quamdiu parati, &c. secundum Abb. hîc, quòd ubi est data una iurisdictio specialis alicui data negligentia ipsius, illa specialis iurisdictio reuertitur ad ordinariā. Et idē dicit in iurisdictiōe acquisita per præscriptionem, per text. in c. irrefragabili. §. excessus. de offi. or. Dicit tamē hic do. And. quòd ille text. loquit in præscriptione, quæ est odiosa: ideo nimirum, si strictè debet interpretari, &c. Vide hîc per eū: aliquid enim per me j. dicetur. Sed pro Ab. quòd data negligentia reuertatur iurisdictio ad ordinariū, allego. Abb. in c. licet ex fusce pto. j. de fo. compe. ubi dicit, quòd data negligentia principis inferioris imperator supplet argu. de quo ibi per eum: quia si hoc est, quando iurisdictio est præscripta, p d. §. excessus. tanto fortiùs, quando nō præscripsit, sed de facto quis eam habet: & in c. cùm cōtingat. eod. tit. Vbi dicit, quòd præscriptio inferioris super iurisdictionē tollit ordinario exercitium, non autē habitum. Vnde data negligentia inferioris iurisdictionis exercitium redit ad ordinarium. Et Card. in clem. j. in j. not. de cele. mis. ubi dicit, quòd superior nō impedit se de iurisdictione inferiorum, nisi data negligentia, dummodò spectet ad inferiorē solùm ex priuilegio, uel de iure communi: secus, si cōpeteret plurib. pariter: quia tunc locus esset præuentioni. ¶ Nota

3 ibi, possessiones tenere, quòd † ubi potestas datur alicui respectu certæ qualitatis, oportet q̃ libellans ante omnia uerificet illam qualitatē. De hoc dicetur j. de fo. compe. cùm sit generale. Dicit hîc Abb. quòd si uni specialiter datur iurisdictio respectu certę qualitatis, extenditur etiā ad clericos habentes huiusmodi qualitatem. Examinaui hoc in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in fi. j. q. de constitut. & ibi dixi, quòd iste tex. debet solùm intelligi in casu suo: quia sequeretur, quòd si clericus est mercator, & efficeretur de numero mercatorum, quòd iudex mercantiæ statim haberet iurisdictionem in eum: & tamen, ut perdat priuilegium clericus, requiritur monitio præcedens: & sic contra Abb. bene est. Verùm quòd si clericus habet feudū à laico, quòd laicus in causa feudali erit iudex suus, per text. hîc: tenet & Bald. in c. j. de controuer. apud pares curiæ termi. Dicit hîc do. Andr. quòd omnes in hoc errore fuerunt, in quātum uolunt, quòd dominus feudi, etiamsi sit laic[a], possit iudicare clericos[a], cùm laici clericos non iudicent: c. ij. §. eod. & latius hîc per eum, quia hoc nō inuenitur: & si quidē reperiatur, quòd lex ciuilis hoc statuerit, dicit, q̃ non potuit hoc facere: nec etiam dicit ipse, hoc reperitur de iure Canonico: & si lex Canonica hoc statuisset, nō potuisset: quia non potest tollere priuilegiū datum clericis à iure diuino: & dicit, quòd iste text. non facit, quia non dicit, quòd dominus feudi esset laicus, ut uasalli clerici: imò potius probat, q̃ dnus feudi erat clericus, si rectè aduertatur, dum loquitur de excōmunicatione. Sed quòd lex Canonica hoc potuerit, allego c. Romana. §. debet. de appel. in vj. & c. solitæ. de maior. & obed. & c. uerùm. j. de fo. comp. & ita omnes ibi: & est hæc communis opi. à qua non debet aliquo modo recedi. Nec obstat, quòd Papa, ut inquit ipse, nō potuerit tollere ius diuinum: quia dico, quòd per hoc nō tollit in totum, & hoc nō potest Papa: sed limitat in isto casu, q̃d̃ bene potest Papa, ut multa allegaui in c. tua. de deci. el j. ¶ Dicit hîc do. Card. per istum textū, quòd credit, quòd Hl. ciuiles loquentes in materia feudali sint approbatæ de iure Canonico. Bald. in proœ. feud. ponit diffusè de hoc, & ibi alleg. xxij. text. iuris Canonici,

4 qui allegant illum librum feudorum. ¶ Quādo † detur iurisdictio priuatiuè, uel cumulatiuè, ponit hîc aliquid Abb. & dominus meus, & Bald. in l. testamenta omnia. C. de testa. & Angel. in l. si uacantia. C. de bo. ua. lib. x. & plenè Bal. in authen. habita. C. ne fil. pro pa. Sed dicas, quòd regulariter iurisdictio specialis uenit accumulatiuè, & non priuatiuè, ad iurisdictionem ordinariam, per text. in c. per hoc. de hæret. in vj. & ibi dicit Pet. de Anc. quòd licet patriarcha Grandensis dederit specialem iurisdictionem uni, tamen ipsius castellanus, qui habebat ordinariam, iam non erit propter hoc priuatus: & est text. in l. studentibus. C. de offic. præfe. ur. & si ambo simul concurrunt, in dubio præferretur ordinarius. Ioan. An. in Spec. in tit. de offic. ordi. in addi. incip. prætermissi. per text. in l. cùm pupillis. §. hos, qui. de re iudi. quia uocatus ad maius tribunal & ad minus, debet coram maiore respondere. ¶ Fallit primò in delegato, c. ij. de offic. leg. ¶ Secundò in domino feudi, per text. hîc. ¶ Tertiò in iudice dato in una parte territorij: quia isti habent priuatiuè ad ordinariam. Ita Abb. hîc, & Angel. in d. l. testamenta. ¶ Quartò fallit, ubi ex uerbis statuti conferentis iurisdictionem aliud appareret. Ita consuluit Ro. consil. suo cclxxxiij. incip. omnipotētis, &c. præsens cōsultatio. De isto articulo uide profundè Barb. in d. c. ij. de offic. deleg. ¶ An † autem, si ordinarius iudicet in causa feudi non data negligentia domini feudi ipso sciente & tacēte ualeat sententia? Do. Ab. hîc tenet, quòd sic: do. uerò Anto. tenet oppo. pro quo dicit hic do. Andr. facere: quia ubicunq; iudex allegatur suspectus, & lex defert iurisdictionem ad superiorē, quicquid fit à iudice recusato, uel aliàs incompetenti, est nullum, & nunquam tenet sententia ab eo lata. Secundò dicit pro do. Anto. facere iuramentum, q̃d̃ præstitit uasallus domino feudi, ratione cuius præcisè obligatur ad litigandum coram domino feudi, & non potest litigare coram ordinario. ADDITIO. *Huic motiuo facilis est responsio. Fateor enim, quòd iuramentum obligat præcisè ad factum: tamen is, cuius fauore est præstitum, potest illud remittere: unde dominus feudi sciens & tacens uidetur remittere, per argumenta Panor. hîc ergo, &c. Philip. Symoneta.* Do. meus hîc dicit, quòd contra Abb. facit: quia sola scientia & patientia non prorogat iurisdictionem in iudicem. Ita dicit Imo. in c. præterea. de dilatio. & Bald. in l. si qui ex consensu. C. de epi. audi. Facit, quod uult do. Ant. in c. ueniens, in iij. col. de fil. presby. ubi dicit, quod actus superioris consistens in sola patientia nunquam inducit dispensationem. Præterea dicit ipse, quasi possessio iurisdictionis nunquam acquiritur consensu subditorum, qui solùm patiuntur. Ita Inno. in c. cùm olim. lo ij. de restit. spo. De quo facit festum Bald. in l. ij. circa medi. C. de ser. & aqua. Pro quo allego text. in c. episcopus. viij. q. ij. ibi, uoluntate & testimonio, &c. Ergo non sufficeret sola patientia. Ergo eodem modo in casu nostro dominus feudi, qui tacet, non uidetur consentire, quòd ordinarius iudicet. Quod no. diligenter contra Abbatem. ADDITIO. *Considera tamen tu, quòd omnia dicta per Are. loquuntur in eo, qui uult acquirere iurisdictionem in eos, in quos nūquam aliquam habuit, aut habet. Dicit autem Abb. in eo, qui habet ordinariam, & etiam in causa feudali, licet non exersitio, habet tamen*

a Clericos] *Quando uasallus est clericus, an & quando quæstio feudalis, seu causa coram ordinario feudi sit agitāda, uide no. & plenè do. Soci. in consil. xij. incip. Quoniam in præsentiarum. uersic. nec ob. si diceretur. cum ij. uersicul. seq. in j. parte, charta xvij.*

men habitu: unde data negligentia domini feudi redit ad ipsum exercitium, ut probatur in isto tex. & dicitur hîc per omnes: quia de facili res redit ad naturam suam, & in habentibus symbolum facilis est transitus. Ergo eodē modo domino sciente & tacente. Philip. Symo. Non ob. dicit Are. dictum Innoc. in c. ex parte decani.

9 de rescrip. quia dicit ipse, ibi procurator agebat nomine meo: Nos uerò loquimur in eo, qui facit nomine suo. Sed tu dicas, quòd dictum Inn. in d. c. ex parte. cōmuniter reprobatur: & ibi uide dicta per me. Non ob. quòd agitur de leui præiudicio: quia negat ipse, quòd sit leue præiudicium, cùm per hoc turbetur iurisdictio domini feudi, secundū Bar. in l. sepulchri uiolati actio. ff. de sepul. uio. Secundò aperitur uia ordinaria tentando similia. Præterea contemnitur honor domini feudi: unde non est leue præiudicium, ut hîc per ipsum: & sic taciturnitas non debet obesse domino, contra Ab. hîc & Bald. in c. j. de inuesti. in mar. facta. Ex istis sequitur, quòd domino inuito non potest iurisdictio per uasal-

6 los prorogari. ¶ Limita, † nisi sit feudum francū: quia in hoc possunt uasalli prorogare iurisdictionē. Ita Bal. in l. j. C. si à non comp. iudic. Sed hoc non placet: quia etiam in feudo frāco habet locum iste text. quia licet sit alterata natura feudi, tamen remanet feudum. Et ideo dicit Ioā. An. in Spec. in rub. de prescrip. quòd licet feudum sit factum francum ab omni seruitio, tamen non est exemptum à iuramento: ergo remanet uasallus ratione iuramenti: ergo non prorogabit etiā talis iurisdictionem inuito domino. Pro quo facit, quod in simili dicit Roma. in l. Modestinus. in fi. ff. de dona. ubi dicit, quòd si iudex est datus specialis super insinuandis donationibus, quòd non poterit fieri prorogatio eo inuito. Regula ergo est, quòd non possit fieri prorogatio, & quòd inter uasallos cognoscit dominus feudi. ¶ Fallit in certis casibus iam dictis. Primò, domino consentiēte. Secundò, domino negligente. Tertiò, domino sciente. Ab. hîc: sed alij contrà, & melius. ¶ Quartò fallit, ubi est quæstio inter dominū & tertium: utputà fortè, quia dicat dominum sibi obligatum ad uendendum: tunc enim pares curiæ iurisdictionem habebūt inter dominum & alium tertium. Sed Old. consl. suo cclxxij. dicit, quòd isto casu non cognoscent pares curiæ, sed iudex

7 ordinarius. Quintò fallit †, quando est quæstio inter uasallum & alium tertium, quem constat non esse uasallum. Gl. hîc in fi. quæ dicit, quòd tunc cognoscet or-

a dinarius, & nō dominus[a]. Et probat hoc iste tex. ibi, in eos quos cōstat, &c.

8 ¶ Sextò fallit, quādo † est quęstio inter uasallum & uasallum, non tāgens feudum, seu quæ decidatur legibus feudorum. Ita dicunt hîc omnes: nisi secundum Inn. esset sibi in feudata iurisdictio in loco, quia tunc semper cognoscet. Et sequitur Abb. hîc. Et fortifico istā conclusionē, quòd ubi quæstio non est feudalis, quòd dominus cognoscere nō debet, per quatuor dicta in simili: & primò per id, quod dicitur, quòd iurisdictio limitata certo casu non extenditur ad alium casum. Ita Ab. in c. j. de offi. deleg. ubi dicit, quòd impediens delegatum, alit er quàm circa suam iurisdictionem, non potest ab eo puniri, per tex. ibi. Secundò per id, quod dicit Card. in cle. j. de hæret. ubi dicit in fi. §. quòd offendēs familiam inquisitoris non ut adiuuet hæreticū, non dicitur perturbare iurisdictionē eius circa officium suum, & ideo ab eo nō potest excōmunicari. Tertiò per id, quod dicit Bal. in l. fi. C. ad Macedo. ubi dicit, quòd stante statuto, quod nullus contrahat cū filio familiâs, nisi sit mercator, quòd si unus contraxit cum filio familiâs, mercatore, sed non in causa mercantiæ, quòd talis cōtractus non ualebit. Quartò per id, quod consuluit Ro. consil. ccv. incip. in puncto. ubi dicit, quòd si ex statuto, uel aliqua dispositione debet stari libris mercatorū, debet intelligi, scilicet in actibus mercantiæ. Ergo eodem modo in casu nostro. Et multa in simili ad hoc uide accumulata per ipsum do. Feder. in c. cùm ordinem. in uer. li

9 mitata. de rescrip. cum seq. ¶ Septimò fallit, ubi † uasalli in materia feudi non cognoscunt eundem dominum, sed prætendunt diuersos inuestitores: quia tunc etiam cognoscet ordinarius, ut est tex. in c. j. §. si uerò. de pace tenen. text. uerò noster hîc procedit, quando prætendunt eundem dominum. A quo tamen excipias, nisi unus ostendat de titulo, & alius non: tunc enim nō cognoscet dominus, sed ordinarius: & probat hîc iste tex. dum uult, quòd constet: licet enim diceret se uasallum, & non probaret, non diceretur constare, ut requirit tex. ad hoc, ut dominus cognoscat. Secundò excipe, nisi unus dicat feudum nouum, & alius antiquum: nā hoc casu nō cognoscet dominus, sed pares curiæ: quia utilius est domino quòd feudum sit nouū, quàm antiquum, ut est tex. in c. j. an apud iudicem, uel curiam. & ponit hîc Are. in pen. col. ad medium. ¶ Octauò fallit,

10 quando † est quæstio inter dnm & uasallum: tūc enim dominus dicitur suspectus. Et hoc est clarū, qa cognosceret in propria causa: ideo isto casu cognosceret ordinarius, si materia non est feudalis: si uerò materia esset feudalis, tunc cognoscent pares curiæ, nisi partes eos cōmitterent ex cōmuni consensu: secus, si una pars contradiceret: quia tunc pares curiæ cognoscent: quod tamen declara, nisi pares curiæ essent suspecti: tunc enim ordinarius cognoscet. Ita Bal. in c. j. an apud iudicem, uel curiā. ¶ Secundò declara, ubi pares curiæ haberēt esse testes in illa materia: quia tunc cognoscet ordinarius. Ita dicit hîc Are. in uers. fallit secundò. per text. in c. j. si de inuesti. fuerit contro. inter do. & uasal. per quē tex. dicit etiam decidi id, de quo hîc quærūt Doc. quòd non extantibus paribus curiæ iudicabit & cognoscet de cōtrouersia iudex ordinarius. ¶ Tertiò declara, nisi uasallus corā paribus negat se fuisse inuestitū, & prouocat ad ordinariū: tunc enim pares curiæ cognoscēt summatim de hoc, & constito de inuestitura procedēt: aliàs non. Ita Ang. in l. j. C. si à non comp. iu. & Bal. in c.

11 imperialem. de prohi. feu. alie. per Fed. ¶ Quartò † declara, ubi non ageretur conditione ex lege feudali: nā tūc nō itur ad pares curiæ, sed ad ordinarium: putà, q̃ intentaretur remedium, l. si quis in tantā. C. unde ui. Ita dicit Bal. in c. j. de inuesti. in mari. facta. Alleg. Inn. hîc, & bene, ad fin. Et aduerte quintò, quòd ubi paribus curiæ competit cognitio, ad eos itur, etiamsi sint minores litigatoribus. Ita dicit Bal. in proœ. huius lib. in prima rub. uers. quæro: quidā uasalli. ¶ No-

12 nò † fallit[b] in liuellarijs: qa quæstio-

b nes eorum decidunturab ordinario. Ita Bal. ibi suprà, & ibi Bal. ponit alias differētias inter feudum & liuellum: nā in feudo iuratur, secus in liuello. Item feudū datur amore, liuellus uerò pro mercede. Itē in feudo nō succedūt fœminæ regulariter, in liuello sic. Itē feudatarius præscribit, liuellarius uerò non. Item liuellus non perditur currente pēsione, & cessante deterioratione, feudum uerò multis de causis amittitur: ut probatur toto titulo, quæ fuit prima causa beneficij amittendi. Item liuellus conceditur ad certum numerū annorum, feudū autem ad certā ætatē, uel generationē. Et de liuello uide do. Anto. in c. j. de feudis. ¶ Decimò fallit, nisi dominus feudi iniustè recusasset reinuestire uasallū, & deinde coactus inuestiuit: nā isto casu ipse non cognoscet. Ita Bal. in tit.

c. cæterum.

Et non dominus] Ad quod ui de plenè do. Soci. in cōsil. cclxxiiij. inci. In causa do. Dolyse. uersi. vj. Ista cōclusio probatur in ij. parte, chart. cxcj.

Nonò fallit] Adde, quòd publicum est scire, quæ differētia sit inter feudū et emphyteosim. Dic primò, quòd emphyteosis à feudo differt: qa illa est de iure ciuili, l ex hoc iure. ff. de iustic. & iu. Secundò feudū datur gratis pro seruitio, emphyteosis pro pensione. Ita Bal. in addi. Spe. de loca. uers. feudum datur. Tertiò, uasall[o] iurat, ut in c. j. de for. fid. emphytheo-

ta,non : quia hoc iure nõ cauetur. Quartò, uasallus tenetur ad homugium.c. j. de for. fid. emphytheota ad canonem, Inst. de loca.§.adeo.l.ij.& seq.ff. si ager uec. uel emph. pet.l.ij.C. de iur. emphyt. Quintò,emphyteota non soluens cadit à iure suo, d.l.ij. feudatarius nõ satisfaciẽs nõ cadit, Spec.in tit. de locato.§.j.uersicul. lxv. Limita istud,ut per dom. Car. in c. potuit. de loca. Item feudum non etiã donari indistinctè, §. donare. qualiter olim feud. ali. pot. emphyteosis potest donari, l.j.C.de fund.pat. lib.xij. Glos. in l. fi.C.de iur.emph. Sed Bar. ibi tenet contrarium. Adde tamẽ Bar. Bal. Ang.& Imo.in l. si domus. §.fi. ff. de lega.j. do. Ab. & alios in c.potuit.de loca. Item emphyteota põt in suo testamẽto disponere de emphyteosi,l.in cõuentionalibus, et ibi Bartol.ff. de uerb. obl. ꝙ non licet feudatario, c.j.de suc.feu. Itẽ fœminæ non succedunt in feudo, c.j.§. hoc autem. de his, qui feudũ dare poss.in emphyteosim autẽ succedunt fœminæ indistinctè, c. ij. & ibi Bald. si de feud.fue. contro.Item emphyteosis dari potest in dotem,feudum non : Spec. in tit. de loca.§.vj. uer. ccxcij.Item in feudũ non succedũt muti,surdi,& aliter imperfecti, c. j.an muti,uel aliter imper. sed in

de pa.Constan.§.si qua controuersia.
13 in.fi. ¶ Vndecimò † fallit,nisi quęstio feudalis habeat radicẽ in materia iuramenti, de quo agatur: nam tũc itur ad ordinarium ecclesiasticũ.Ita Cald. in tit.isto,consil.ij.quod fortè nõ procedit, nisi quãdo agens uult declinare dominum: secus,si esset contentus, quòd dominus cognosceret, & ageretur solùm de quæstiõe executionis iuramenti:secus, si de ualiditate eius: nam tunc itur ad episcopum, per ea, quæ dicit Imo.in c.cùm contingat.de iureiur.in repe. & Abb.in c.cùm uenissent.de insti. Et pro ista fall ntia uide, quæ dicã in fi.huius c. ¶ Duodecimò fallit, nisi uasallus negaret se uasallũ, & rem non esse feudalem: tunc enim non cognoscit dominus, ut ĩ. dicam. ¶ Vltimò limita, nisi habens feudum esset miserabilis persona: quia tũc potest agi quæstio feudi coram ordinario,per text.in c. ex parte B.ĩ. de foro compe. quem tex.intelligunt ita omnes hîc, & ibi Ab. Extra istas fallẽtias stat firma regula s:dicit hîc do. meus ad fi. ꝙ in eligendis parib. datur hæc practica, s. ꝙ dominus eliget unũ,uel plures,& uasalli totidẽ:nisi fortè concordent in primis. Casus est in c. j. de contro.feud.apud pares termi. ¶ Secundò no.ꝙ non omnes pares curiæ sunt idonei, sed solùm pares illius loci,ubi res sita est, de qua agitur.Casus est. Et ibi. Bald.in c.j.§.si qua. de pace Constan. ¶ Tertiò no.ꝙ si in illo loco non sunt pares, uocantur uiciniores. Ita Bal.in c.j.quod incipit, imperialẽ. §.fi.de prohi.alie.feud.per Fed.& cùm
14 istis tribus dictis transeo. ¶ In † iudicio possessorio, an agatur coram domino? Dominus meus hîc alleg. Bal. in c.j.§.inter pares.de lege Cõradi,ubi distinguit, quòd aut agitur possessorio, cuius uictoria adminiculatur ꝓprietati, ꝙ tunc cognitio pertinet ad dominũ. Exemplũ, ut hîc per ipsum. Aut uerò agitur de possessione non modo prædicto, sed ratione iniuriæ, uel interesse, uel criminaliter: tunc dominus nõ cognoscet, sed ordinarius. Ita dicit ipse hîc, & sentit Bal.in l.ij.C. si à non comp. iudic.Persona debens alicui reuerentiam non potest intentare contra eam actionem famosam etiam de facto.Ita Inn.hîc loquens de uasallo spoliato à domino. Allegat l. j.§.interdictũ hoc.ff.de ui & ui ar. Ego allego text.in l.ij.in fi.ff.de obseq. ubi dicitur, ꝙ libertus non intentat contra dominum interdictum, Vnde ui. & dicit ibi tex.ꝙ licet uerbis edicti nõ habeantur infames, tamen opinione hominum non effugiunt infamię no
15 tam. ¶ Ad † idem allego Bal. in c. imperialem. in §.fi.de prohi.alie.feu.per Fede.ubi dicit,quòd uasallus nõ agit actione furti contra dominum,nec alia infamãte, sed simpliciter agitur ciuiliter petendo sibi rem restitui: & ibi etiam dicit, quòd parochianus non

agit talibus actionibus cõtra presbyterum parochianum : & ibi etiam dicit,quòd talibus actionib. quis nõ agit contra eũ, qui eum de sacro fonte leuauit,sed impetrabit officium iudicis. Idem dicẽdum est de similib. personis,ut in patre nutritiuo & nutrice: l.iniquum,C.qui accu. non pos. Facit tex.in l.non debet. ff.de dolo.ubi dicitur de filio,quòd non posit agere cõtra patrem tali actione.Facit etiã text. in l.sed si hac.§.pe.ff.de in ius uoc.ubi non permittitur liberto agere contra patronũ actione sugillante eius honorem:& tex. in c.prohibentur.§.liberi libertiq;:ij.q.j. Et ex istis potest reddi ratio ad c.apud misericordem.§.ex publico.xxij.q.j.ubi mulier non accusat maritũ de adulterio, ut hoc sit propter reuerẽtiam, quam debet marito:licet maritus ipse eã de hoc accusare posit, & licet aliàs mulier admittatur, ubi prosequitur suã uel suorum iniuriã, c. de crimine. xv.q.ij. de
16 quo per Sali.in l.j. C.de adult. ¶ Limita † ista in casu c. ex parte,ĩ.de accus. ubi monachus accusat abbatẽ: ex quo fortè dici posset propter prædicta, ꝙ nõ procederet in accusatione, quæ fieret alia ratione, quàm ratiõe monasterij: quia ibi tractatur de fauore publico: ideo admittitur, ne aliàs delictũ remaneret impunitũ, cùm delicta Abbatis faciliter ab alijs sciri nõ posint quàm à monachis. Et etiã prædicta ꝓpter hoc possent limitari, nisi ageret de fauore publico sup dubio iurisdictionis inter duos ordinarios ecclesiasticus cognoscit,cuius sit iurisdictio.Ita do.An.hîc,& sentit Bar.in l.ij.circa me.ff.si qs in ius uoc.nõ ierit.& Card.in cle.pręsenti.de cẽsi.in vij.q.& Lapus allegatione lxix. Limita, nisi esset contentio inter secularem & ecclesiasticum, & iudex secularis iã incœpisset cognoscere, uel aliqualiter pręoccupasset:nam tũc non cognoscet ecclesiasticus,sed ambo simul,c.si iudex laicus.de sent.excõ.in vj. ¶ Not.ꝙ si corã ordinario conuentus dominus excipit,quòd causa est feudalis, & uasallus negat conuentus coram domino,quòd res sit feudalis,ꝙ ordinarius cognoscet de tali exceptione:ut hîc per Abb.in pen.col. post Inn.declarando tamen, ut hîc per ipsos. Ex cuius dictis colligitur, ꝙ libellus in rei uendicatione trahitur etiam ad utile dominium. Quibus adde,quod idẽ tenet Spec.in ti.de act.& peti.§.sequitur.uers.sed nunquid.& do.Ant. in c.literæ.de dila.& Bart.in l.si mater.§.eãdẽ.ff. de exce. rei iudi.Facit, quod ponit Bart.in l.j.in j. col. C. de usufru.& Innoc.in c.examinata.ĩ.eod.cuius dictum sequitur Paul. de Cas. in l.monumenta. C. de lega. pro quo facit,quod dicit Bald.in c.quanto.s.eod.quòd si patronus dicit se posidere ius patronatus,exponitur, id est
17 quasi posidere. An † per præscriptionem acquiratur directum dominium,ponit Ro.in l.pretoris.ff.de dam. infe. & Salic. in l.traditionibus. C.de pac.& ponitur in locis hîc alleg.per Abb.& ego plenè dixi in rub.de pręscrip. Iudex non cognoscit, an sua sit iurisdictio,quando uertitur in hoc proprium suum interesse: Ita Innoc. hîc,& Ang.in l.j.C.si à non compe.iud.ubi dicit, quod si articulus iurisdictionis est inseparabilis à causa principali,iudex non cognoscit,an sua sit iurisdictio.Alleg. Inno.hîc:ego uerò allego Archid.in c.j.v.q.ij.ubi idem tenet,& Innoc.in c.uenerabili.de censi.& do.Anto. in c. cùm super.de offic.deleg. ubi dicit,quòd delegatus nõ cognoscit,an sua sit iurisdictio,quando opponitur exceptio,quę maculat eius personam.& uide Imo.in c.ad audientiam. de appell. Limita in casu in c. cùm personæ.de priui. in vj.& quæ posui in c. super literis. de rescrip. & gl.in uerb.copia. & ibi Domi. in c. statutum.de rescrip.in vj.in prin. ubi dicit, quòd quãdo iudex facit se

emphyteosim sic: Ludo. in singul. clxxviij.hodie fœmina. An autem, & quomodo differunt liuellus & feudum, uide omnino do. Alex.de Imo.in §.si de uectigalibus. in v. chart. ff. de dam. infec. ubi plenè: & Paul. de Cast. in consil.ccxxvj. & Bar. Cepol.in c.j.de cognitione feud.

c.cæterum.

se parem cum una parte assumẽdo pro ea disputationem, quòd facit se suspectum: & ideo non poterit co-
18 gnoscere,an sua sit iurisdictio. ¶ Negans † rem esse feu-
a dalem, quæ erat, perdit feudum[a]. Ita Abb. hîc penult. col.in fi.post Inno.& tenet Bald.in l.ij. C.quomodo & quando iu. & est text. in l.fi.ff.de rei uend.ubi negans se posidere, si cõuincatur,perdit possesionem. Amplia, etiam si intra annũ uellet eam recuperare solutis expensis. Ita,do.Anto.& ibi Abb. in c.cùm causam.ĩ.de iura.calum. Potest tamen postea probare, quòd est dñs: ut ibi per eos,qui pulchrè circa intellectum illius l.loquuntur: & uide etiam Ro. consil.suo lxx. Facit optimè text. in l. fi. C.de fideicõ.liber.& l. eum,qui se patrem.ff.de re iudic. & uide Spec.in tit.de positionibus.§.viij.uersi.j. ¶ Ista limita primò, nisi mendacium careat dolo, uel lata culpa:quia tunc nõ habent locũ aliqua iura loquentia de negãte.Ita dicit Bal.in c.uasallus.el j.si de feu.fue.cõtro. per illum text.in uerb.ex certa scientia. Idem tenet Bal. in l.ea quæ.C.de cond.inde.ubi dicit, iustus error excusat à pœna negãtem. Allegat c.j.in fi.de elec.in vj.& pro hoc est gl.in d.l.fi.in glo.magna ibi,quando fuit sciens. ¶ Limita etiã, dũ modò negatio duret usq; ad litis contestationem:secus, si ante litis contestationem confiteatur.Ita Ang. in l.si dubitetur.§.j.ff.de fideius. per text.in l.electio.§.necq;.ff.de noxalib. est gl. in l. Neratius.§.nec actio.ff.ad l. Aquil.& ponit Bal.in l.j.C.de furt. An autẽ
b talis[b] negatio posit reuocari inuita parte,uel iudice: Bart.dicit, quòd nõ, in l.eum,qui.in princ. ff.de iureiuran. contra quem tenent ibi communiter omnes,maximè Ang.& Salic.& Paul. de Ca. Opinio tamen Bartol.saluatur uno casu,scilicet quando uellet reuocare negationem conuictus iã de mẽdacio, licet non dum esset lis contestata: dicta uerò Doctorum & communis opinio, quòd posit reuocari ante litem contestatam, procedunt iam integra.Ita Lud.in d. l. eum qui. Allegat.Bald.in d.l.ea quæ. & uide etiam
19 ipsum in dicto consilio. ¶ Limita † tertiò, dum modò quis neget id, quod est causa sui beneficij:sec⁹, si negat generaliter narrata, prout narrãtur. Ita dicit Bart.in d.l. sed si dubitetur. §. ita demum. & ibi sequitur Imol. & Paul. de Ca. Quæ limitatio communiter reprobatur: cõtrarium enim tenet Bal. in l.j.in pe.col.in uers.sed nunquid.C. de ædi.act. quia negatio generalis refertur ad omnia petita,§.præterea.Inst.de inut.stipul.& pro Bal.alleg.do. Ant.in c.j.col.pen.de lit.contest.ubi dicit, quòd negans se debere centũ, negat etiã de quinquaginta: & ideo patitur pœnã negantis. ¶ Limita quartò,nisi negatio fieret respondendo libello inepto. Hoc fuit dictum Bal.in l.edita. in repet. Paduana, in pen.col. C.de eden.per tex.in l.j.in uerbo, solẽniter. à contrario sensu, C.de his, qui poten. nomi. quod confirmo per dictum Bar. in l.non putaui.§.non quęuis.ff.de contra tabul. Facit dictũ Bal. in l.ij.C.de episc.aud. ubi dicit, quòd emphyteota alienãs irrequisito dño, si contractus non tenet ex aliqua causa, utputà in muliere alienante cõtra

a *Feudũ] Adde Bald. in addi. ad Spec.in tit.de loca.uer. si emphy. negauit. et ĩ Marga.uers.seculum. uersic.j.*

b *An autẽ talis] Adde tu,si reus in prima comparitione negauit, in alia comparitione postea uenit, et uult confiteri, ut habeat beneficiũ confesionis, ex forma statuti, potest dicere iudex, uel actor, Nolo confesionẽ tuã. Et ita tenuit Bart.in l.eũ, qui. in j.col.in uers.c. secũdò not.ubi facit talem illationem,quòd si reus cõuẽtus in actione, quæ crescit ꝑ inficiationem, in prima comparitione negat, postea uenit, et uult confiteri, ut habeat beneficiũ cõfesiõis ex forma statuti : dicit ibi Bar. quòd iudex, uel pars poterit repellere reũ, & dicere, nolo tuã confesionẽ: quia condemnatio tua minueretur. Adde, quòd contra Bar. multi tenuerũt. Tu dic,quòd cõmuniter tenetur opinio Bart.*

formam statuti sine consensu propinquorum,non cadit à iure suo. ¶ Limita quintò ex dictis Bart. in l. id quod seruo. §. si conseruum. ff. de pecu. leg. ubi pœna non imponeretur facto iudicis,sed ipso iure, per l.tunc enim nõ augetur pœna per negationem:& idẽ tenet Pe. de Anch. in c. perpetuæ. in j. col.de elect.in vj. Ratio:quia in pœna legis attenditur factum:ideo non reiteratur,per tex. in l.palàm.§.pen.ff.de rit.nup.ubi mulier deprehẽsa in adulterio est infamis, licet sequatur absolutorium:quia l.notat factum. De ista autem materia tractatur per Bal. in l. cõtra negantem. C.ad leg. Aqui. & in d.l.j.C. de furt.& in l.j.C. de confesio.
20 ¶ Quis † dicatur iudex competens in causa appellationis,quando appellatur à domino feudi, uide Abb. hîc, in ult. col.qui dicit, quòd debet appellari ad mediatum superiorem, etiamsi dominus sit persona ecclesiastica, & mediat⁹ superior laicus. Pro quo inducit text. cùm gl.in c. Romana.§.debet. de appell.in vj.& de hoc est etiam glos. & ibi declarat Pañ. in c. ij.de delic.pueror.& uide omnino Dom.in d. §.debet. ubi dicit, quòd si episcopus
c cognoscit[c] de causa temporali, tanquã delegatus iudicis, uel principis, ab ipso appellabitur ad principẽ secularem, per gloss. in uerb. supplicis. xxiiij.q.viij. c. sæpe. Aut cognoscit ut ordinarius: & tunc, si cõsuetudo, uel priuilegium specialiter disponit, ad quem sit appellandum,tunc illud seruandum est, ut dicit tex.in d.§.debet. Aut nihil disponit de iure speciali: & tunc aut iurisdictio temporalis est in totum translata in ecclesiam donatione,uel alio modo:& tunc appellabitur ad archiepiscopum, per d.§.debet. Aut non est totaliter in ecclesiam translata, sed ecclesia tenet illam in feudum ab imperio: & tunc appellabitur ad imperatorem, per glos. in c. solitæ.de maio. & obed. & Archi. in c. his ita. xj. q. j. & ibi dicit etiam Domi. quòd si episcopus habet feudum à rege, & ipse subinfeudauit alteri, quòd remanet iudex competens in eo, & quòd ab ipso appellabitur ad regẽ. Vide etiam Bar.in l.j.§. si quis à principe.ad fi.ff.de app. ubi dicit, quòd ab episcopo comite appellatur ad superiorem comitatus, etiamsi sit laicus, dum modò recognoscat eum in superiorem:secus, si comitatus esset patrimonium ecclesiæ. Et idem dicit ibi, si clericus aliquis sit factus rector alicuius ciuitatis: quia tunc appellabitur ad superiorem illius. Et idem dicit,si unus rex haberet comitatum, & in illo iudicaret, ut comes: ab ipso enim appellabitur ad superiorem, in quantum comes: nõ autem, in quantũ rex. Et hæc dicta Bar. sequit Ab.in rub.ĩ.de app.in fi. & ibi infert, ꝙ à rectore scholariũ clerico appellabitur ad superiorẽ laicũ:qa in rectoratu non attenditur,quòd sit clericus,nisi iudicaret clericum. Et hoc sequitur Io. de Ana.in d.c.ij.de de-

cum limitatione, quòd post contestationem litis nõ posit cõfiteri nõ solùm in terminis statutis: et sic, quando uelit consequi præmiũ:sed etiã in terminis, in quibus loquitur illa l. eũ, qui. Vnde dic, quòd opi.Bart.ibi in d. l.eum, qui.fallit, quãdo negans in prima comparitione ueniret ante cõtestationem litis, & uellet purè confiteri: quia posset. Et istã opinionem tenet Iac. de Aret. Ang. & Ioan.de Imo. in l. sed hîc ita. §. qd' autẽ.ff. de re iud. Ray. & Ang. & Moder.in l.si dubitetur. §.j. ff. de fideius.

c *Episcopus cognoscit] Adde: pone, ꝙ iudex ecclesiasticus & iudex secularis simul iudicant de una eademq; causa, ad quẽ appellabitur? Dic, ad superiorem iudicẽ ecclesiasticũ. Non enim potest appellari ad superiorem iudicẽ laicũ:quia ei non potest subijci clericus. Ita Bart.in l.j.§.si quis. uer. quæro : pone. ff. de appella. Adde illud, quod in simili tenuit Bart. in l. præcipimus. §. eo obseruãdo. C.de appel.ubi dicit, quòd si tibi esset obligatus clericus & laicus tali causa, quæ debet coram iudice laici terminari, occasione clerici, laicus corã episcopo cõueniretur.*

lic. pue. Vide tamen Abb. in c. uerùm. j. de fo. comp. ubi dicit, quòd data negligentia domini ecclesiastici inter uasallos laicos, potest laicus supplere. Mouetur per dictum Inn. in c. solitæ. de ma. & obe. ubi dicit, quòd episcopus in feudalibus non cognoscit, tanquam episcopus, sed tanquam iudex ciuilis. Ratio: quia istam potestatem habet à ll. ciuilibus, nõ autem Canonicis. Ergo uidetur, quòd non sit uera opi. Inn. & Ab. hîc, quòd appellatur in causa feudali ad superiorem, cùm imo possit per laicum, & sic minorem suppleri negligẽtia ecclesiastici, & sic superioris. SOL. Ibi loquitur in negligẽtia supplenda, quã põt etiã minor supplere: hîc uerò nos loquimur in appellatiõe, quæ deferẽ de minori ad ma
21 iorem: ut patet per superiora. ¶ Vide † etiã ad hæc loã. An. in addi. Spe. in addi. incip. uidisti duas. in fi. in ti. de iurisd. om. iu. uers. quæ autem. & Abb. in c. ueniens. in ij. not. j. de accus. ubi dicit, quòd temporalia data simpliciter ecclesiæ uidentur in dubio pleno iure cõcessa, nec sibi aliquã recognitionem reseruasse cõcedens. Quod no. Et in quantũ Abb. hîc ad fi. dicit, quòd isti in iudicãdo seruabunt ius feudorum, quo deficiente seruabitur ius cõmune, adde quòd data discordia iuris cõmunis inter ius ciuile & Canonicum, præualebit ius Canonicũ. Ita Bal. in c. imperialem. §. fi. in uers. porrò. de prohi. aliena. feudi per Fed. etiamsi dominus & uasalli essent laici. Vtrùm aũt uasallus uasalli mei sit uasallus meus, quando est idem feudum, tangit hîc Bal. & dicit, quòd sic: ego uerò posui in c. quæ in ecclesiarum. de consti. super glos. in uers. in feudum, ubi uidere potes. Et hæc dicta sufficiant.

SVMMARIVM.

1 Libellus ineptus notoriè, potest lacerari à iudice, etiam parte nõ opponente.
2 Purè & simpliciter: an ista uerba tollant ordinem iudiciarium.
3 Non obstante iuris solennitate: quid hæc uerba significent.
4 Procedas solennitate iuris remissa: an per hæc uerba poterit commissus procedere in ferijs inductis in honorem Dei.
5 An habens commissionem iuris solennitate non seruata, possit recipere testes non iuratos.
6 Nomen actionis non est exprimendum in libello.

CAPITVLVM VI.

Ilecti filij. ¶ Exprimere nomen actiõis in libello quis
4 non tenetur: debet tamen ita clarè factum deducere, ut ex eo colligi possit ius agẽdi[a].

a Ius agendi] Ad quam materiam uide, & adde, quæ habentur per do. Frãcis. de Are. in l. edita. C. de eden. quæ est p. sita in impressis in fi. lib. ubi uide etiam do. Iaso. May. in iiij. col. et omnino ibi dom. Alex. & Io. Fab. & ibi do. Bartol. Soci. in princ. illius l. ubi dicit, q; cõmunis conclusio est, quòd sufficiat sola narratio facti, expressio causæ, ex quibus colligatur actio.

1 H.D. ¶ Libellus † notoriè ineptus, etiam extrinsecè, parte etiam nõ oppo
b nẽte, potest per iudicem lacerari[b]. Ita Inn. in c. j. de offi. uica. & Abb. hîc in ij. no. per text. hîc. Sed quòd non possit lacerari parte non opponente & petẽte, opp. de gl. in cle. appellanti. de appel. quæ dicit, quòd licet notorium releuet ab onere probandi, nõ tamẽ releuat ab onere proponẽdi. Ergo si nõ fuit hoc petitũ, nõ potest iudex se intromittere. SOL. Dic, q; illa gl. procedit, quãdo notoriũ proponitur ad finem prosequendi eũ in iudicio: quia tunc debet exprimi & proponi. Sed ubi notoriũ solùm exigitur ad finem notificandi, nõ est opus proponere. Ista fuit doctrina Ioan. de Imol. in d. cle. appellanti. ubi ita saluat Innoc. in d. c. j. Adde dicto Inno. do. Anto. in c. per tuas. de senten. excom. ubi dicit, quòd notoriũ æquiparatur expresso in libello. Alle. Inno. in d. c. j. Secundò adde glo. in l. q cùm maior. §. si patris. in gl. fi. ff. de bo. lib. ubi dicit gl. quòd ubi calũnia partis est euidens, potest iudex ex officio ipsam repellere. Et uide Inno. in c. ex parte. in j. col. de restit. spo. ubi dicit, q; libellus petens cõcubinã, est lacerãdus: & idẽ generaliter, si continet peccatũ. Sed q; libellus ineptus debeat admitti, allego tex. in c. debitores. de iureiur. ubi iurãs soluere usuras, tenetur omnino soluere ratione iuramenti: ecce, ibi libellus euidens erat ineptus, & continebat peccatum, & tamẽ pars coacta fuit illi respondere. Dicit ibi Car. in fi. ¶ Op. ad istũ tex. de dicto Inn. in c. j. de of. ui. sed respõdet ipse ibi, q; in libello nõ dicebatur expressè, peto usuras, sed q; ille bene effectualiter in usuris fuit cõdẽnatus: & in fi. ibi aliter respõdet dicẽs, q; ideo ualuit libellus, quia si iste libellus nõ fuisset admissus, pars remansisset in peccato recipiẽdo usuras: unde admittit: & deinde eis solutis ab ipso possunt repeti, ut dicit ibi text. ut hoc modo à peccato releueẽ, & ut etiã solutis ille releueẽ à periurio, in qd' incurreret nolẽs soluere: & sic dicit ipse ibi, est hîc casus singularis, in quo admittitur libellus ineptus & cõtinens peccatũ, ut pars nõ remaneat in peccato.
2 ¶ No. † ibi, purè & simpliciter, q; ista uerba nõ tollũt ordinẽ iudiciariũ: ut hîc per Ab. Dicit hîc dñs meus, q; quo ad istũ text. Abb. bene loquitur, sed q; tamẽ illatio eius est periculosa, q; per hæc uerba nõ tollat ordo iudiciarius: qa in isto tex. nõ dicit simpliciter, &c. sed cũ adiuncto, s. fm formã Canonũ. Vnde nõ est mirũ, si in isto tex. non uidetur remissa solennitas iudicialis, ut hic per ipsum. Sed omisso isto text. an ista uerba, de quib. in ipso, faciãt, uidetur sublata solẽnitas iudicialis? Dicit hîc ipse, q; sic: alle. Bal. in c. j. §. inuestitura, de noua forma fidel. in usibus feud. in l. fi. in princ. C. de iur. delib. Et ratio est, quia sic iudicaturus, iudicat tanquã Deus, qui soli ueritati innitit. Secũdò alleg. Lud. in rub. de arb. ubi dicit, q; hæc uerba important, q; possint termini abbreuiari: & quod iudiciũ efficitur quodã modo summariũ. Tandem ipse cõcludit, q; per hæc uerba nõ tollitur solennitas substantialis, qua omissa processus uitiaretur: & sic uidetur tenere cũ dño Abb. Sed tu uide dños de Rota decis. nouis, in tit. de rescrip. secunda in ci. Itẽ quãdo cõmittit. ex quorũ dictis ibi satisfiet motiuo dñi mei hîc. Et de istis uerbis, de quibus in text. Rei ueritate attẽta, &c.

Alleg. arg. in l. j. §. si enim. & ibi probatur. ff. de liber. & posthum. & dicit hodie esse casum hîc, nisi aliter cõsuetudo curiæ obseruaret, ut dicit Bald. in l. maiorib. C. cõmunia utri. indic. Ex quib. infert ipse, q; cùm non sit necessaria expressio, si exprimatur, et ineptè, non uitiat. Allegat ita dicere Bartol. in l. j. in princ. ff. de eden. & Inn. in c. examinata. j. eod. Et cit gl. mag. in fin. in l. uinum. ff. si cert. pet. & adde do. Soci. in cons. clxxxviij. incip. Visa bulla Pauli. ij. uers. confirmati: qa satis est. in ij. parte, charta lxij. quòd libellus satis est, quòd uirtualiter dicat, qd' intentãdum erat, licet non formaliter.

b Lacerari] Adde idem tenẽtem do. Alex. de Imo. in l. j. ff. de offic. assef. ubi etiã uide per Bartol. & adde do. Soci. in cons. cxlvj. incip. Viso, pcessu. circa med. v. collũ. in j. parte, char. ccxx. Sed quid si libellus sit pro parte aptus, et pro parte ineptus, an etiã pars apta uitiatur per ineptam? Dic, quòd nõ, secundũ eum in d. consil. in uers. cõfirmantur prædicta. circa mediũ. chart. ccxix.

uide Ro. cons. xx. in ci. Viso puncto. ex quo sequitur, q; idem erit de illo uerbo, Purè & simpliciter, quod dicũt dñi de Rot. de illo uerbo, Facti ueritate inspecta. Et de his uide, quæ ego scripsi in c. j. de constit. col. maximè xviij. in uersic. & si dicitur sola facti ueritate inspecta. Quid autem importent illa uerba, Reiectis iuris apicibus, uel subtilitatibus? Aretin. hîc alleg. text. in l fideiussor. §. quædam. ff. mandat. ubi dicit textus, quòd sunt remotæ omnes exceptiones, & quòd solùm debet

bet disputari, an sit debitor, uel non. Secundò alle. Bal. in l. si mancipium. §. si cõmuni. in additionibus suis, ff. de euic. ubi dicit, q; per hæc uerba cessãt exceptio ordinis: puta, de duobus reis & excussionis: quia istæ exceptiones nõ tãgunt factum principale. Et pro hoc facit fm ipsum, quod scribit Bart. in l. j. in ult. col. ff. de condi. in de. ubi dicit, quòd tales exceptiones, quæ nõ tangũt ius partis, dicuntur inductæ ad iuris rigorem seruandum. Ergo debẽt tolli per hæc uerba: quia pro eodem accipitur rigor iuris & subtilitas, ut hîc per ipsum Are. Sed quòd exceptiones ordinis non tollantur per hæc uerba, alle. Bal. in l. fi. §. sed & si quis. C. cõmu. de leg. ubi dicit, quòd arbiter, qui procedit de æquitate, non potest reijcere exceptionem executionis, quãdo procedit cõtra tertium possessorem hypothecaria. Ergo eodem modo, quãdo debet procedi reiectis apicibus iuris. Secundò alle. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, uidebitur. in fi. ubi dicit, quòd quęcũq; clausula apponatur in cõmissione sub quacunq; forma uerborum, nunquam prætextu talis cõmissionis poterit iudex auferre exceptionem acquisitam parti, quantũcunq; sit de rigore iuris inducta: quia per tales clausulas iudex habet potestatem circa processum, non autẽ circa ius quæsitum parti ante processum. Tandem ipse concludit, quòd per hæc uerba non sint sublatæ exceptiones huiusmodi, ut hîc per ipsum latè, maximè per doctrinam Bart. in d. extrauag. pro quo allego Mathe- 5
filanum no. fuo xiiij. incip. No. quòd ubi iudex. Et non a
obstat dictũ Bar. in d. l. j. ff. de cond. in de inducendo, ut hîc per do. meum, q; rigor & subtilitas æquiparantur: quia negatur hoc, quòd æquiparentur: quia exceptio licet sit rigorosa, tamẽ est iusta, ex quo in iure scripta reperitur. Ideo teneo, quòd per talia uerba, Reiectis apicibus, uel subtilitatibus iuris. non tollatur ordo. Limita omnino prædictą, nisi daretur potestas in diffiniendo, putà diffinias purè & simpliciter: quia tunc super modo procedendi non uidetur datum arbitrium, sed solùm circa diffinitionem. Ita dicit do. meus hîc per dicta per Bart. in l. fi. in lege. §. j. ff. loca. Hoc dictũ assumit Pau. de Cast. in l. qui Romæ. §. Callimachus. ff. de uerb. ob. & sequitur Bal. in l. j. C. de iure delib. in j. col. & Ang. in l. j. ff. de testa. tut. Ista intellige, nisi quatenus processus respiceret probationem facti principalis: quia tũc dicitur tangere decisionem, non processum: ut hîc per ipsum Aret. non autem præparatoria. Quæ omnia no.
3 ¶ Quid † si dicatur, Nõ obstante iuris solennitate? Dicit hîc Abb. in ij. col. in fi. & seq. in princ. post Bart. in l. filiusfamiliâs. ff. de dona. quòd per hęc uerba censetur sublata solennitas iuris ciuilis, non autem iuris diuini, uel gentium. Vnde inferunt, quòd in tali causa sufficiunt duo testes, licet aliàs requirerentur plures. Item quòd poterunt recipi testes etiam infames: quia iste est defectus iuris positiui: non tamen poterunt habentes talem cõmissionem tollere citationẽ, ut hîc per ipsum Abb. & Bar. ubi suprà: quia hoc respicit defensionẽ, &c. ¶ Quid, si dictum fuerit, Facias, prout uolueris? Dic, q; tamẽ semper uidetur exclusus dolus. Et de istis & similibus posui latè in d. c. j. col. xv. & quinq; sequentibus, de consti. C rca istas clausulas tamen no. quòd habens potestatẽ faciendi actum partibus non requisitis, debet tamen, postquam actum fecerit, illum partibus notificare: aliàs diceretur uersari in dolo. Ita Bald. in l. eos. C. de app. in §. apostolos. Item uide Bal. in c. consanguinei. de re iu. in fi. ubi sentit, quòd ista uerba, Procedas de facto. importãt idem, quod ista uerba, Procedas solennitate iuris relicta. Et idẽ tenet in l. solam. C. de testi.
4 ¶ Sed † quæro, stante tali cõmissione procedas solennitate iuris remissa, an talis poterit procedere in ferijs inductis in honorem Dei? Dicas, quòd sic. Ita Bald. in l. j. ff. de testa. mili. & Bart. & Bald. in d. l. filiusfamiliâs. & Bal. & Ang. in l. milites. C. de testa. mili. & Anc. in cle. sæpe. de uerb. sig. & Ludo. in repet. rubricę, de arbi. q. xvij. in uersic. item an hoc casu procedi possit diebus feriatis. Alleg. tex. in l. prouinciarum. C. de ferijs. ubi text. dicit, quòd tali die possunt famosi latrones suspendi. Itẽ ibi in libro meo alleg. gl. in l. quadraginta. C. eod. tit. de fer. quæ dicit, quòd de consuetudine non seruatur ille text. Contrarium tenet Innoc. & Lud. met. in d. l. filiusfamiliâs per no. in clem. sæpe. de uerb. sig. in gl. in uerb. ob necessitatem. cui addo consociam in l. omnes. in gl. fi. C. de ferijs. & ibi etiam alleg. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, sine figura. Non obst. tex. in d. l. prouinciarũ. quia ibi imperator non tollit tales ferias, & sic ius diuinum: sed limitat, quòd ex causa potest, ut per Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. ij. q. iij. quæstio principalis. Sed per hęc uerba generalia nõ uidetur tollere, nisi aliud appareat. Et istã teneo. Non obst. glos. in d. l. quadraginta. quia quod in illo text. dicitur, non fuit inductum iure diuino, sed ibi ab imperatore, per illam l. nimirum si per cõtrariam consuetudinem 5
potuit illi derogari. ¶ Sed † iterum quæro, an habens a
talem[a] commissionẽ procedendi iuris solennitate nõ seruata, possit admittere testes non iuratos? Dic, quòd sic, secundum Bart. in locis præalleg. Augetur ratio: quia iuramẽtum hoc est de iure positiuo. Ita Ioan. An in regula, non est. de re. iur. in vj. quia per partes remitti potest, ut per Bart. in l. j. ff. de fer. Contrarium tenet Bald. & Angel. in d. l. milites. & Imo. & Lud. in d. l. filiusfamiliàs. tamen prima opinionior est & communis. Hoc firmat Anchi. n d. clem. sæpe. & Rot. in d. rubric. de arbit. in uerb. item an uigore dicti arbitrij. in d. xvij. q. in glos. j. Panor. hîc aliqualiter insistit. Sed tu uide de ista subtilitate Rom. con. ccccxc. & de multiplici subtilitate, uide etiã Imo. in clem. sæpe. in iij. col. de uerbo. signif. & uide etiam Arch. in d. c. si cupis. xvj. q. j. ubi ponit de multiplici simplicitate, quæ omitto: quia intelligetis per uos. ¶ Glos. in uerbo, actio. Causa exprimẽda est eo modo, quo dicunt hîc Doc. Primò declara, q; sufficit causam exprimere, licet non exprimantur appenditiæ ipsius causæ. Ita Innoc. in c. j. de libel. oblat. de cuius dicto meminit Bart. in l. j. in princ. ff. de edend. in ij. colum. Imol. in c. super hoc. de renunc. Et hæc quidẽ debent bene etiam exprimi, quando imploratur officium iudicis. Ita do. Anton. in c. Bertoldus. post Inno. ibi in fin. de re iudic. ¶ Item not. quòd ualet iste libellus, Peto censum consuetum mihi præstari tanto tempore, cuius initij memoria non existit in contrarium, licet in eo non sit expressa causa. Ita Cal. consil. suo j. in titul. de libelli oblat. quia in re antiqua est impossibile scire causam, & tempus non probat obligationem, sed causam obligationis. Et hæc est una limitatio ad c. peruenit. de censibus. pro quo allego Bart. in l. cùm de in rem uerso. ff. de usur. & Host. in summa, de censi. post princ. Item ualet libellus sine expressione illius causæ, Parte non opponente. Innocen. in c. cùm dilectus. de ordin. cog. Quod dictum allegat Bald. in l. generaliter. C. de reb. cred. Bald. & Imol. in l. Gallus. §. si eius. ff. de liber. & posthu. Item si causa exprimitur, & ineptè, libellus est nullus etiam parte tacente: putà, peto decem: quia rex est in Francia. Ita Bart. in l. j. ff. de edend. & sequitur in l. j. C. eo. in repet. Padua. Ratio: quia ex expressione causæ cõstat de calumnia libellantis, & propterea iudex potest talem ex officio suo repellere. Quæ ratio cessat, ubi nulla causa exprimit. Et q; hoc facit gl. in uerbo, de nouo. in fi. in cle. cõstitutionẽ. de ele. Et quãdo nomen actionis sit exprimendũ, tam de iure ciuili,

a An habens talem] Adde in simili: pone, quòd statutum dicat, q; credatur tali personæ, an intelligatur cum iuramento, uel sine iuramẽto? Et dic, cum iuramento. Casus est in l. Theopompus. ff. de do. præle. Angel. in l. uacantia. C. de bon. uac. li. x. in uers. sed incidenter opponitur.

c. dilecti filij.

quàm Canonico, ut plenè Bal. in l. edita. in repeti. Peru
ſina, C. de eden. in uerſ. & quæro primò de expreſsione
cauſæ. Et qualiter ſit exprimēda in libello p̃ſonali, uel
reali, uide Maria. in commento c. ij. de libel. obl. in uer.
6 decimò quæro. ¶ Nomen † actionis in libello non eſt
exprimendum. Fallit primò, quando pars interroga-
ret iudicem ut interrogaret agentem, qua actione uel-
let agere: nam hoc poteſt facere iudex ad petitionē par
tis. Ita Domi. in c. quo iure. diſt. viij. Sed iſtud dictum fa
cilè reprobatur: quia ſi narratio cōcludit actionem, eſt
clara, ſi non eſt inepta: & ideo reijcietur, & ſic nullo mo
do poteſt ſtare hoc dictum. ¶ Secundò fallit, ubi iudex
dubitaret de dolo circa actionem, quæ nō exprimitur:
quia tunc poteſt cogere agentem, ut exprimat actionē.
Ita Hoſti. hîc: quod dictum alleg. Ang. in l. j. C. de eden.
¶ Tertiò fallit in cauſis ſpiritualibus, in quibus minor
ſolennitas & narratio requiritur: ſed in ciuilibus requi
ritur talis narratio, ita quòd omnino cognoſcatur cau
ſa. Hanc differentiam ponit Ioan. An. in tit. de accuſ. §. j.
uer. porro. in addi. ad Spec. & ipſam ſequitur Lappus
alleg. ſua lxx. in j. colu. ¶ Quartò fallit, niſi ex narratis
poſſent reſultare plures actiones ad diuerſum effectū:
ſecus, ſi ad eundem. Ita Bal. & Imo. in l. Gallus. §. ſi eius.
ff. de lib. & poſt. & eſt glo. in l. ſi duo. in princ. & ibi Bart.
ff. de ſol. Et ita intellige text. in l. quod in hæredem. §. eli
gere. ff. de tribut. & ita hunc punctum inducit Bald. in l.
eſt ita. in repet. Padua. Quod no.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Excommunicatus non poteſt eſſe teſtis.*
2 *Verba generalia, alicuius diſpoſitionis, quæ inducta ſunt in odium alicuius, non debent in fauorem eius interpretari.*
3 *Priuatus loco capituli, non eſt priuatus quo ad onera.*
4 *Excommunicatus an poſſit petere reuocari tenutam. & nu. 5.*
6 *Periurus an repellatur à iudicio.*
7 *Exceptio excommunicationis an poſſit opponi à tertio.*
8 *Excommunicatus non poteſt appellare à denegatione audientiæ.*
9 *Excommunicatus contemnens abſolui, non auditur etiam ut reus. Geſta ab excommunicato actore in iudicio ualent, ſi non opponatur.*
10 *Suſpenſis & interdictus bene agere poteſt.*
11 *Item excommunicatus excommunicatione minori.*
13 *Alia exceptio ponitur num. 12. Excommunicatio non obeſt, ſi uenit ad iudicium, tanquam publica perſona: ſecus, ſi uenit ut priuata.*
14 *Excommunicatus ſi cedit iura ſua alteri ceſſionario, non obſtat excommunicatio cedentis, quin agere poſſit.*

CAPITVLVM VII.

Ntelleximus. ¶ Excōmunica
tus in iudicio
1 ſtare non poteſt, niſi tanquā reus. Hoc in-
tēdit uſq; ad finem. ¶ Excommunicatus †
a non poteſt eſſe teſtis[2]. Hoc amplia, etiamſi dicat excō-
municationem nullam. Text. eſt in c.
a *Teſtis] Adde, quæ ad hoc habē tur per authent. in c. Rodulphus. ſ. de reſcript. & quod ibi in apoſtil. & in d. c. ueniens. alle. in tex.*
ueniens. ſecundò, de teſtib. de quo fa
cit ibi feſtū do. meus, in viij. not. ¶ Li-
mita hoc, ut non habeat locum in te-
ſte inſtrumētario: quia in eo bene po
teſt eſſe teſtis. Ita Inno. in c. pia. de ex-
cept. in vj. in fi. quod dictum ſequitur
do. Anto. in c. ex literis. de tranſac. Ra-
tio: quia licet teſtificari ſit publicum
officium: tamen teſtis non reddit te-
ſtimonium ratione publici officij. Ita dicit Inno. in c. ni
hil. quaſi in fi. de elect. Contra hoc tamen arguitur ſic:
Actus teſtificandi eſt actus à iure approbatus, & ſic eſt
actus legitimus: ſed excōmunicatus non poteſt exerce
re actus legitimos. Caſus eſt in c. licet, de ſent. excom. in
vj. Ergo non poterit eſſe teſtis etiam inſtrumentarius,
ſicut non poteſt eſſe iudiciarius teſtis. Reſponde, quòd
ſunt aliqui actus, qui ſunt legitimi, tam in ſe, quàm re-
ſpectu facientis: utputà in tabellione cōficiente inſtru-
mentum, & iudice proferente ſentētiam. Quidam ſunt
actus legitimi in ſe, ſed reſpectu facientes priuati, ut cō-
trahere & teſtificari. Primi quidem ſunt propriè actus
legitimi, & in his loquitur d. c. licet. ſed in ſecundis, qui
ſunt legitimi in ſe, ſed non reſpectu facientis, non pro-
cedit d. c. licet. Ita dicit do. Card. in repet. c. perpēdimus.
de ſen. excom. quod dicit notandum: quia eſt doctrina
noua non conſiderata per alios: & amplia prædicta e-
tiā in excōmunicato publico, quia poteſt facere actus
legitimos: ſecundo modo, niſi reperiatur ſpecialiter p-
2 hibitus. ¶ Not. † ex iſto text. ſecundum omnes, quòd
uerba generalia diſpoſitionis inducta in odium alicu
ius, non debent unquam in fauorem eius interpretari.
Et quòd odium non poſsit prodeſſe, do. And. alleg. hîc
Car. in c. Ioannes. de teſta. ubi dicit, quòd executor, qui
fuit per annum negligens, poteſt inuitus cogi ad exe-
cutionem, ut illam finiat: quia hoc facit in pœnā eius,
cùm negligentia ſibi non debeat prodeſſe. Secundò al
leg. Bart. in l. j. C. de digni. lib. xij. ubi dicit, quòd ſi nobi
lis delinquens ex forma ſtatuti perdit nobilitatem, q̃
intelligitur perdidiſſe, quo ad lucra &
honores: non autem, quo ad damna
& onera & incommoda. Et per hæc &
alia multa, de quibus per eum, repro
bat dictum Bald. in c. dilectus. de re-
ſcript. ubi dicit, quòd bannitus non
arctatur edicto de eundo in exercitū:
quia dicit ipſe, quòd eſt falſum: quia
hoc modo reportaret cōmodum ex
banno, quod eſt inductum in eius o-
dium. Ego ad hoc allego glo. in §. fi. in
c. ij. de confeſ. in vj. quæ dicit, quòd cō
tumax in reſpondendo habetur pro
confeſſo, poſtquam eſt iuſſus reſpon-
dere, ſi illa confeſsio tendit in eius dā
num: ſecus, ſi in commodum. Secun-
dò allego Bald. in l. cùm proponas.
ſecundò, C. de pact. ubi dicit, quòd
b clauſula[b], Rato manente pacto. non
prodeſt frangenti pactum, ſed alteri
parti. Tertiò allego Card. in clem. j. in
3 vj. opp. de regular. ubi dicit, quòd †
priuatus loco capituli non eſt priua-
tus, quo ad onera, arg. c. reprehenſi-
bilis. in uerbo, capituli diſciplina. de
appella. Et ibi etiam dicit, quòd excō
municatus non eſt exemptus ab offi-
cio: quia debet dicere illud priuatim.
Et ad hoc allegat c. pro illorū. de præ-
ben. ubi probatur, quòd ualent geſta
ab excōmunicato in eius incōmodū
& odium. Item facit tex. in l. ij. §. nemo.
ff. de capi. dimi. ubi probatur, quòd
nemo ex delicto reportat commodū:
& in l. tutela. §. itē. Et ibi Bar. dicit eod.
tit. quod exbannitus, licet deſinat eſ-
ſe ciuis, tamen debet intelligi, quo ad
cōmodum ſuū: non autem incōmo-
dū. Reliqua uide hîc p̃ Barb. Et ita no
tandū econuerſo, quòd fauor nō de-
bet retorqueri in odium, ut dicā in fi.
j. eo. ¶ In gl. j. in uerbo, cōueniri. dicit,
q̃ aut ſumus in loco inſigni, ubi faci-
lè eſt reperire, p̃curatorē, & tūc nō de-
bet excōicatus admitti. Et p̃cedit opi.
Cald. Aut uerò ſumus in loco, in quo
nō poteſt de facili reperiri: & tūc ad-
b *Clauſula] Adde tu, quòd glo. in c. cum inter R. de elect. dicit, q̃ clauſula, Rato manēte pacto. operatur etiam in fauorem conuenientis. Ibi uide do. Ab. in iiij. col. uerſ. et no. ex hac ſol. Adde tamen, quòd communis opi. eſt in cōtrarium, quòd imò iſta clauſula, Rato manēte pacto. poſita in contractibus, uel inſtrumentis ut eſſe poſita in odium conuenientis, non in fauorē. Ideo pœna poteſt peti, & etiam reijci à poſſeſſione. Bar. in l. ij. in uerſ. quæro, quando promiſſa eſt. C. de iure emphy. Adde Bart. in l. qui fidem. ff. de tráſac. in uerſ. quid ſi hoc caſu. Adde, quòd iſta clauſula, Rato manēte pacto. in inſtrumento pacis operatur, ut unus poſſit petere pœnam pacis ruptæ, & uenire cōtra pacem. Ita Car. in c. potuit. de loca. ubi etiam Moderni.*

mittitur

mittitur excōmunicatus, & procedit opi. glo. & Doct.
cōmunis. Sed quòd excōmunicatus nunquam poſsit
per ſe comparēre, & ſic contra Do. Ab. primò arguit de
glo. in c. Paſtoralis. j. eod. SOL. Illa glo. loquitur, prout
iſte tex. hîc. Si ergo iſte tex. limitatur hîc ita per omnes:
ergò & illa gl. debet ita limitari & declarari, dum dicit,
quòd debet per alium reſpondere. Secundò alleg. tex.
in l. cùm miles. ff. de alie. iud. mut. cau. fa. in uerſi. experi
ri oportet. ubi probat, q̃ ſi quis ceſsit iura ſua potētio-
ri, non tenet ceſsio, & ipſe debet agere, nec poterit con-
ſtituere procuratorē. Vnde dicit ſic: ſi ubicunq; in pœ-
nam alicui imponit̃ neceſsitas litigādi per ſe, nō poteſt
conſtituere p̃curatorem: ita eodē modo econuerſo, ubi
imponitur alicui neceſsitas litigandi per alium, nō po
terit ipſe per ſe litigare, ſed cogetur cōſtituere procura-
torē. SOL. Ille text. dicit, dominū experiri oportere, nō
ut tollat facultatem ſibi conſtituendi procuratorē, ſed
ut excludat militem. Tertiò dicit: Ipſe faciat. Nam hæc
decretalis emanauit in odium excōmunicati. Ergo nō
debet ex ea ſibi aliquod cōmodū reſultare: q̃d̃ fieret, ſi
poſſet per ſe reſpondere, inducēdo ut hîc per eū in uer.
tertio faciat. Dominus autem meus hîc dicit, q̃ ubi po-
teſt inuenire procuratorem idoneum, nunquā poterit
cōparēre per ſe cōtra Ab. Et q̃ præſumitur, quòd de fa-
cili poſsit inuenire, ſi eſt in loco inſigni: aut uerò nō po
teſt, & tunc poteſt per ſe cōparēre rationib. & argumen
tis, de quibus hîc per eum in ult. col. Quæ opinio & di-
ſtinctio fuit priùs Barb. ut ſ. dixi, licet Barb. ipſam re-
probet. Et dicit hîc dominus meus, q̃ in criminalibus
admittitur excōmunicatus ex perſona propria, ut hîc
per eum in fi. ubi hoc modo tollit unum motiuum Ab.
hîc. Ego uerò p̃ prima cōcluſione allego Dominic. iiij.
q. j. in ſumma, ubi dicit, q̃ dum eſſet ſcholaris, repetijt
iſtam decretalē: & tenuit opi. Cal. contra do. Ant. quòd
nullo modo poſsit per ſe cōparēre, & loquitur indiſtin
ctè. Pro ſecunda uerò concluſione allego Ang. in l. ſi is,
qui ſta hæres. ff. de hæred. inſtit. ubi dicit, quòd audiuit
Bart. allegātem uiua uoce dictam l. idemq̃. Et per hoc
fortè debet limitari dictū Bar. & Pau. de Caſ. in l. fi. ff. de
pig. actio. & Bal in l. fi. in fi. C. de execu. rei iud. dū dicūt,
poteſtas excuſatur capiendo uilem perſonā pro iuſti-
cia miniſtranda: quia ſi nō inuenerit uilem & idoneā,
ipſe cogitur facere per ſe. Et ſic ex præmiſsis concludit̃,
q̃ excōmunicatus ſemper tenet̃ mittere procuratorē,
niſi eſſet ita deſtitutus q̃ omnino inueniri non poſſet.
4 ¶ Vtrùm † autē excōmunicatus poſsit petere reuocari
tenutam? Bar. in l. de pupillo. §. fi. ff. de ope. no. nun. ubi
loquitur etiā in bānito, dicit, q̃ aut uenit principaliter
ad ſe defendendū, ſed in conſequentiā uenit ad peten-
dum reſciſsionē tenutæ: & tunc auditur. Aut uerò prin
cipaliter petit reuocari ipſam tenutam: & tunc, quia di
citur agere principaliter, non auditur. Et iſtam opi. ſe-
quitur Imo. & Domi. in c. j. de reſcript. in vj. & Imo. in c.
cùm inter. de excep. Et ad iſtā q. dicit hîc Are. quòd ſer-
uit nobis deciſio Ioan. An. in addi. ad Spec. in tit. de ac-
cuſatore. §. ſequitur. in add. magna, in §. gradum ſepti-
mum quæſtionis. ubi tandem deducit per aliqua, q̃d̃
bannitus prohibitus querelare, poterit accuſatorem
ſuum accuſare, quòd produxerit falſos teſtes, quòd nō
haberet aliud remediū excipiēdi. Et ita dicit ipſe Arch.
hîc ibi ſ. Idem debemus dicere in excōmunicato petē-
te reuocari tenutam, quòd ſi poteſt ſibi conſuli per uiā
exceptionis, nō audiatur agendo principaliter, quòd
tenuta reuocetur: aut uerò non poteſt ſibi eſſe conſul-
tum per uiam exceptionis, & tunc admittitur etiā prin
cipaliter petendo ipſam reuocari. Et ita concludit ipſe,
& per alia, quę uideas hîc per ipſum ibi ſ. Et diſtinctio-
n m, quam facit in §. fi. Bar. exemplifica pulchrè, ut di-
cit Paul. de Caſt. & Imo. in d. l. de pupillo. §. q̃ remiſsio-
nem. ubi dicunt, quòd habuerūt iſtum caſum de facto
in ciuitate Florentiæ, ubi eſt ſtatutū, q̃ qui obtinuit te-
nutam, poteſt facerè fieri præceptum de diſcōbrando.
Pone ergo, quòd ille, qui habuit tenutam in bonis bā-
niti, uel excōmunicati, facit fieri dictum præceptum, ſi-
le comparet ad ſe defendendum à præcepto, ne tene-
tur diſcombrare, & dicit tenutā eſſe nullam ex aliqua
iuſta cauſa: & ideo petit ipſam reuocari. Dicunt ipſi, q̃
hoc poteſt facere: quia petit hoc incidenter, non autem
principaliter, ſed bene principaliter defendit ſe à dicto
præcepto. Si autem nullum factum foret præceptum,
tunc dicunt ipſi, quòd ſi comparet ſciens tenutam eſſe
datam contra ſe. & dicit eam nullam, & petit ipſam re-
uocari: tūc uenit principaliter, & nō debet auditi. Hoc
tamen dicunt uerum, quādo ipſum impugnat de nul-
litate, uel iniuſticia: ſed ſi ipſum non impugnaret, ſed
peteret eam reuocari offerendo ſatiſdationem de iudi
cio ſiſti, & ſatisfaceret de expenſis: iuxta authen. ei, qui.
C. de bonis autho. iud. poſſ. tunc petens eam reuocari,
debet audiri: quia tunc non diceretur hoc facere prin
cipaliter, ſed cauſa ſe defendendi à prima citatione. Et
idē dicerem, q̃ non deberet audiri, ubi diceret ſe nō ci-
tatum, & nihilominus peteret ipſam reuocari: quia tūc
diceretur reus uoluntarius: quo caſu nō debet audiri,
etiamſi diceret ſe ſpoliatū, uel turbari, ut plenè ſcripſi
poſt Doct. in d. c. cùm inter R. col. vj. & ſeq. in uerſi. quo-
5 tidie allegantur. de except. ¶ Sed † q̃ excōmunicatus
nec principaliter nec in conſequentiā poſsit petere re-
uocationem tenutę, tenet Hoſt. in c. dilecto. de uerb. ſig.
& ita ſentit Spec. in tit. de contuma. §. fin. uer. ſed pone,
reus. & Imo. & Ludo. in d. §. fi. contra Bar. Ratio eſt: quia
negatur, q̃ ueniat in uirtute citationis. Nā data tenuta
citatio peregit curſum ſuū, cui acquieuit faciens citare.
¶ Secundò mouentur, quia excōmunicatus nō poteſt
petere ſibi ſoluí, nec etiā poteſt ſibi ſolui, ſm gl. in c. nos
ſanctorū. xv. q. vj. & in c. iuratos. ead. cauſa & q. Pro iſta
parte cōſidera, q̃ paſſus immiſsionē habet annū ad eā
inuocandā, & etiā pòst auditur: c. quoniā frequenter. §.
fi. ut lite non conteſt. Præterea excōmunicatus non po
teſt dicere ſententiam nullā. Ita Io. And. do. Ant. Imol.
Abb. in c. ſignificauerunt. de excep. & eſt intentio Rotæ
deci. ſm numerum meum cccclſj. inci. item fuit dubita-
tum. & Ioā. An. in c. j. de reſcrip. in vj. & eſt opin. cōmu-
nis. Ratio eſt: quia ſi poſſet dicere de nullitate, poſſet e-
tiam ſuper ea impetrare. Patet in c. fin. de excep. ſed nō
reperitur, quòd poſsit impetrare, niſi in cauſa appella
tionis, c. j. de reſcript. in vj. ergo, &c. Item non eſt eadem
ratio in nullitate, quæ in appellatione: quia ſententia
nulla nō tranſit in rem iudicatam, & erit ſibi conſultū,
quādo petetur executio ſentētiæ: nā tūc excipit de null-
litate ſententiæ. Pro iſta opi. facit: quia excōmunicatus
nō poteſt petere laudū arbitratoris reduci ad arbitriū
boni uiri. Ita Bal. in c. cùm inter. de excep. Imol. in d. c. ſi-
gnificauerunt. Ratio: quia arbitramentū nō tranſit in
rē iudicatā. Ita Inn. in c. Quinta uallis. de iureiur. & Bar.
in l. ſi ſocietatē. §. arbitrorū. ff. pro ſo. Et Ioā. An. in c. j. de
reſcript. in vj. dicit q̃ excōmunicatus in carceratus non
poteſt cōqueri de nullitate capturæ, aut iniuſticia: quia
nō reperitur permiſſum. Ex prædictis ergo uidetur poſ
ſe probabiliter dici, q̃ ex quo excōmunicatus habet lō-
gū tempus ad reuocandū, & tēpore ſecundi decreti po
terit cōquēri excipiēdo de nullitate & iniuſticia primæ
tenutæ: ſequitur, q̃ interim cogetur facere, & nullo mō-
do audiet, ſi petat reuocari tenutā. Qd̃ nota. ¶ Quòd
autē in conſequentiā poſsit, & ſic pro opi. Bar. arguitur
primo ſic: quādo quis uocatur ad cauſam, comparitio
eſt neceſſaria, nō uoluntaria: c. dilecti. de excep. in uer.
traxiſſet. Pro hoc eſt tex. in terminis, in l. pupillus. §. j. in
uerb. defendas. ff. de priui. credit. ubi agēs ut reſcindat
tenuta, ſemper dicitur ſe defendere: ſed excōmunica-
to conceſſa eſt omnis defenſio, c. cùm inter. de excep. Er
go & iſta erit ſibi permiſſa. ¶ Item eo ipſo, quod quis fa
cit aliquem citari, licet reus, deinde ipſum faciat citari,
certè

c. intelleximus.

certè ſemper dicitur hoc facere ſe defendendo. Tex. eſt cum glo.in l.libertus[a] à patrono.ff.de in ius uoc. ubi dicit text. quòd ſi patronus fecit citare libertũ, ꝙ ſi patronus eſt cõtumax, poteſt libertus facere citare patronũ, & nõ incidit in pœnã, licet non petierit ueniã. Ecce in terminis iſta tollunt rationem Inn.& Ro. dum dicũt, ꝙ citatio per egit curſum ſuum. Et ſic patet ex premiſsis, quòd excõmunicatus in conſequentiã poteſt petere reuocari tenutã ſolutis expenſis & cauendo de iudicio ſiſti. Nõ obſtat, quòd habeat longum tempus, & quòd de nullitate nõ poteſt dicere: quia ibi uſq; ad executionem nõ grauatur. Propterea non dicit de nullitate, ſed hîc, ubi eſt facta immiſsio, ſtatim grauatur: & ꝑ hæc dubito de dicto Ioan.And.s.relato, quòd excõmunicatus nõ poteſt dicere de nullitate incarcerationis: quia incarceratio eſt citatio realis: gloſ.in l.ij.ff.de iuriſd.om.iud.Ideo illud dictum reprobat Bal. in c.j.de reſcrip.in vj. in addi.& ipſum allegat Ioan. de Ana.in c.dura.in iiij.col.de crimi.fal.Ad rationem Hoſti. quod dicatur agere, negatur: quia imo dicitur ſe defendere, d.l.ſi pupillus.& pro hoc adduco Angel.in l.non cogendum.§.fin.ff.de procur.ubi dicit, quòd petens reuocari tenutam, uel ſequeſtrum, dicitur ſe defendere, & ſuſtinet partes rei. Et fortiùs dicit Abb.in d. c. cùm inter. ut habeat locum hoc, etiam quãdo petit principaliter reuocari tenutã: quia uenit ſtimulatus ex facto iudicis: & ſic eſt reus neceſſarius, non autem uoluntarius. Item poteſt appellare. Ergo & petere tenutam reuocari, ut ibi per eum in iiij.col. ad fi. Sed iſtud non ſuſtinetur: quia in appellatione ſtimulatur ab illis decem diebus, qui dãtur ad appellandum: ſed hîc ſecus, ubi non uenit in conſequentiã. Ideo ſi uenit, dicit plenè agere & eſſe uoluntarius reus. Ideo in primis debet purgare contumaciã, & poſtea audietur. Et ex prædictis, quæ loquuntur, quãdo uenit in cõſequentiam, infertur, quòd concluſio Bart.& cõmunis habet locum, ubi etiam poſſet inſtare per uiam exceptionis: putà tempore ſecũdi decreti, ut s.dixi. Et dicit hîc. Arc.in ij.col.in fin.quę omnia nota diligẽter. ¶ Vbi quis poteſt eſſe in iudicio, & ibi poteſt procuratorẽ conſtituere. Ita Inn.hîc & alij. Do. Andr.hîc in j.col.allegat Inno. in c.edoceri.de reſcrip.ubi dicit, ꝙ in caſu, in quo Abbas poteſt ſolus agere, ibi ſolus poteſt procuratorẽ conſtituere: & alia multa, de quibus hîc per eum, quem uideas. Vos uerò allegate text.in c.fin.de iudi.in vj.ibi, per te, uel procuratorẽ, quem dicit ibi ad hoc eſſe meliorem de iure dom.Pet. de Anch.& in c.ex parte. ſecundò, ibi: quin ipſa mulier, quamuis minor, &c.& ibi no. do.Anto.in vij.col.& bonũ textum, in l.ſeruum quoq;. in princ.ff. de procur.ubi tex.dicit, filium familiâs procuratorẽ habere poſſe: qui text.eſt ad hoc egregius, ſecundũ Ludo.in l.ſi ex legati cauſa.ff.de uerb.ob. ¶ Nota etiam, quòd omnis qui poteſt procuratorem conſtituere, poteſt procurator conſtituì: c.poſt ceſsionem.de proba. iuncto iſto tex. ¶ Secundò no, quòd excõmunicatus poteſt dare procuratorem ad omnia, quæ ſibi licent. Ita Car.conſi.xlvj.incip. Licet monialis.exemplũ ibi ponens, quòd excõmunicato licet conſtituere procuratorem ad concernẽdam profeſsionem: quia profeſsio eſt illi permiſſa, c.cùm illorum. de ſent.excom. Et dum Abb.impugnat.do.Ant.per c.per tuas. de ſenten. excom.dic, quòd ratio illius c. eſt uolentis, quòd excõmunicatus dicens ſententiam excõmunicationis iniuſtam, non audiatur, niſi priùs petat ſe abſoluì: quia ibi non eſt periculum in mora, cùm ſententia excommunicationis non tranſeat in rem iudicatam. Alia, quia cùm dicit ſententiam iniuſtam, fatetur ſe ligatũ: & ideo non petens abſolutionem uidetur contemnere, nimirum ſi non auditur: ſecus in alijs. Ita dicit do. Ant.in c. cùm inter.de excep.in vj.col.& cõtra Ab.etiã facit, quia ſi abſolueretur excõmunicatus, quando cõſtituit procuratorem ad ſe defendendum, nihil operarentur iura, quæ dicunt, quòd excõmunicato datur defenſio. Et dum Panor.hîc in pe.col.allegat c.qui ad agendum.de procur.in vj.uide ibi Pet.de Anch. ubi limitat ultra dicta hîc per Pan.& alios. ¶ Vtrũ † periurus poſsit repelli, ſicut excõmunicatus? Dicũt Doc. hîc, quòd non. Cõtrarium tenet Spec. in tit.de actore.§.j.uerſi. item quod eſt reus. Allegat l.ſi quis maior. C.de tranſac. Iſtam partem tenet gl.in c.paruuli.xxij.q.v. Tu uerò teneas opi. Doct.hîc, quæ eſt uera. Et iſtam opi.ſentit gl.in c.dilecti. de except.& ibi Innocẽ.& do. Ant.& Lud.ſingulari ſuo ccccxcij.col.lv.incip. Tu ſay.c.j.de iureiur. Et ibi limitat, niſi uellet agere ſuper materia, in qua fuit periurus. Allegat text. quem ita intelligit, in l.ſi quis maior. C. de tranſac. Et ita tenet Bald.in repetitione l.ij.ff.de iureiurando.chart.xvj.dicens, quòd periurus non reperitur ab agendo, niſi intendat iudicium in materia, in qua periurauit. Vtrùm damnati in metallũ, uel deportati, poſſunt agere? Doc.hîc clarè loquuntur: ideo non tango, ſed per te uideas. ¶ Iſte † text.recipit nonnullas declarationes. Prima eſt, ſi tertius opponat exceptionem excommunicato agenti, & ſua non interſit, non auditur, etiamſi actor fuiſſet excõmunicatus ad eius inſtãtiam. Iſta fuit limitatio. Spec. in tit.de reſcript.præſent. §.ratione autem formæ.in ultim.char.uerſic.tu es. Et ſic opus eſt, ut opponatur à reo conuento. Hoc dictum cõmendat Domi.in c.j.in iiij.col. de reſcript. in vj. ubi dicit, nota generaliter, quòd tertius opponit, ſi ſua non intereſt in cauſa uertente cum alio. Sed dubito primò, quia ubi agitur de periculo animæ, quilibet admittitur. Ita dicit Archi.in c.ut circa.de elect.lib.vj. Facit glo. in c.cupientes.§.cæterùm.in uerbo, contumacia.de ele. eod.lib. Ergo in exceptione excommunicationis eodẽ modo quilibet deberet audiri, ex quo eſt inducta propter periculum animæ. Item facit, quia licet quis iuraſſet non opponere excommunicationem, poteſt nihilo minus illam opponere non obſtante iuramento. Ita Domi.in c.pia.ad fi.princ.de except.in vj. Ratio: quia iuramentum hoc modo impediret, quominus quis liberaretur à periculo animæ. Quare ergo hoc modo non debet audiri tertius opponens excommunicationem excommunicato, ut ille hoc modo liberari poſsit à periculo animæ. Item moueor per text.in d.c.pia.ad fi.de except. ubi excõmunicatus ſi agit, & nullus opponit, poteſt iudex ex officio ſuo repellere[b]: quia intereſt reipublicæ. Præterea in popularibus actionibus quilibet admittitur. Ergo fortiùs tertius. Et ideo propter hæc multum dubito de eorum dicto. ¶ Secunda declaratio: Reo uolente excõmunicatus agere poteſt. Ita Innocen.in c. exceptionem.in gloſ.fin. de except & Abb.hîc, & Archidia. & Ioan. Andr.in c.pia. de except. in vj. Dicit hîc domi. Andr. quòd Bald. hîc uult, quod authent. qui ſemel.C. quomodo & quãdo iudex.procedit & habet locum in actore excõmunicato: quia cogetur finire iudiciũ reo uolente, ut hîc per eũ, qui & alia allegat, quæ uideas. Tamen ipſe finaliter credit contrariũ, ꝙ imo actor excõmunicatus reo etiam uolente nõ poſsit proſequi. Et mouetur primò per iſtum text. in uerbo, ſtare non poteſt, quæ uerba important neceſsitatem præciſam. Ergo etiam parte uolente non poterit proſequi. Sed dic, ꝙ tex. hoc non dicit. Secundò mouet per dictũ Vgo.in c.quęrendũ.ij.q.vij.quẽ ſequit ibi, Dom. ubi

a In l.libertus] Et ibidem ad hãc materiã uide omnino do. Alexan. de Imo. & Bal. et Paul. de Caſt. in l. teſtamenta. C. de teſta. & in l.ſi. C. de edi. diui. Adri. tol.

b Repellere] Adde Philip. in c. cùm parati. de appel. in j. col. et ad materiã uide etiã, quæ habẽtur per Spec. in ti. de off. iud. §. ij. in fi. §. iiij. uerſic. item poſt. & per do. Alexã. de Imo. in l. filius. §. uetera. ni. de procur. & per Iacob. de Areti. in l. j. ut quæ deſunt aduo. par. C. lib. x.

ubi dicit, quòd reo uolente non admittitur accuſator criminoſus: ſed ibi poteſt dicere, quòd nõ agebatur de incommodo accuſatoris, ſed hîc agitur de incommodo excommunicati. Allegat etiam Bald.in l.j.C. de his, quæ pœnæ nomi. ubi dicit, quòd bannitus nõ auditur etiam reo uolente. Sed dic, quòd ibi non agebatur de incommodo banniti, ut hîc de incommodo excommunicati. In iſto articulo uide Ab.in d.c.exceptionem.in fi. j.de except. ubi ſibi contrarius tenet, quòd imo etiam reo uolente excommunicatus non poſsit ſtare in iudicio. Secundò allego Domi. in c.alieni.ij. q.vij.ubi tenet idem, quod Ab.in d.c.exceptionem. & idem tenet in d. c.pia.§.fin.in ij.col. Et pro iſta parte poſſunt adduci motiua facta hîc per do. And. Sicu. licet nonnullis dederim reſponſum. optimè enim faciunt. Tamen pro prima opi. multum facit, quia aliâs quis reportaret ex ſua excommunicatione commodum: & ideo teneo primam opi. quòd imo reo uolente cogetur excommunicatus finire. ¶ Dicit hîc dominus meus in j. col. & ſeq. quòd reus excommunicatus poterit cogere actorem, ut proſequatur iudicium, & quòd in eo procedit authen. qui ſemel. C. quomodo & quando iudex. & l. diffamari. C. de ingenuis & manumiſ. Contra cõmuniter alios mouetur: primò per tex.in l.libertus à patrono.ff. de in ius uocan. Vidiſti inductionem in præcedenti lectione, quia ibi libertus uidetur ſe defendere: ſed defenſio eſt permiſſa excommunicato, c.cùm inter.j.de excep. Ergo erit hoc ſibi conceſſum: ut in ſimili dicitur in d.l. libertus. Secundò mouetur: quia æquitas, ut non claudicet iudicium, conſideratur etiam quo ad fauorem excommunicati, d.c.cùm inter.& c.fin.eod.tit. Sed claudicaret iudicium, ſi actor poſſet petere cauſam expediri, & non reus. Ergo etiam hoc non debet. Tertiò adducit c.uenerabilibus.§.j. de ſen. excom.in vj. ubi patet, quòd ſicut permittitur excommunicato agere de iniuſta excommunicatione per uiam appellationis, ita permittitur agere de iniuria contra iudicem, quaſi ſit connexa ad cauſam excommunicationis. Ergo eodem modo debet eſſe in caſu noſtro ratione cõnexionis: quia fuit primò tractus excommunicatus ad iudicium. Nec obſtat, quòd in odium excommunicati introducta ſit conuentio: ergo non debet conuerti ad eius fauorem: quia dicit ipſe, ꝙ licet conuentio ſit introducta in eius odium, tamen defenſio eſt introducta ex æquitate & in eius fauorem. Ergo ſi ſibi conceditur defenſio, intelligitur ita ſibi data & conceſſa, ut in iudicium claudicet: & non dicetur propter hoc reus uoluntarius, ſed imo neceſſarius inſpecta origine, ut hîc per ipſum. Sed quòd excõmunicatus poſsit agere conditione l.diffamari. licet rationes prædictæ non ſtringant, tenet Io. de Ana. in c. dura. in iij.col. de cri.fal. nam duplex eſt agere: unũ impugnando, & hoc eſt prohibitum excommunicato: aliud uerò defendendo, & hoc eſt ſibi permiſſum: nam excommunicato licitum eſt appellare & excipere: ergo uolendo agere contra eum, qui illum diffamat, poteſt: quia ad hoc ſtimulatur & impellitur per diffamationẽ. Nec obſtat tex.in c.j. de reſcrip. in vj. quia illi duo caſus excepti poſſunt extendi ad ſimilem, & ſic ad iſtum: & allegat dictũ Bal. de excommunicato incarcerato: quod heri retuli. Imo. dicit ibi, quòd poterit intentare remedium l.ſi contendat.ff.de fideiuſ. ſ. quòd pronuncietur ſibi exceptionem cõpetere. Ergo dicit Ana. poterit excommunicatus hoc modo eſſe in iudicio: quia ibi erit tanquam reus neceſſarius. Sed certè dic, quòd imo reſpectu l.diffamari. & l.ſi contendat. iſta non procederet. Pro hoc allego primò Abb. in d. c. cùm inter. ad fin. de excep. & ibi dixi, ubi dicit, quòd excommunicatus non poteſt petere, quòd pronuncietur ſibi exceptionẽ competere, quia prouocat ad iudicium: ergo habetur loco actoris. Allegat l. in tribus. ff. de iudi. Secundò allego Pau. de Caſ. in d.l.libertus. ubi dicit, quòd excommunicatus non poteſt practicare, l.diffamari. & facit: nam licet poſſet his caſibus dici reus, tamen eſſet uoluntarius: quo caſu non habet locum iſte tex. quo autem ad terminos authen. qui ſemel. bene: teneo hoc per text. in d.l.libertus. Quod no. diligenter. Sunt expedita omnia dicta Doc. hîc. ¶ Tertia declaratio, ſi dubitatur de pecca to, propter quod fuit excommunicatus, auditur proſequens iudicium in materia diſcuſsionis ipſius peccati: ut actor, & non abſoluitur ſtante altera ſuſpicione. Caſus eſt in c.ſignificauit. de offi. ordi. & ibi gl. fi. & expreſsiùs do. Ant. in ult. col. in uer. Hoſt. dicit. & ibi Panor. in fi. no. illud ad limitationem c.per tuas. de ſen. excom. & ſic dico, quòd conſiderando illum tex. per illud limitatur d.c. per tuas. ſed nõ facit ad iſtum tex. ¶ Quarta declaratio: Ille, qui neceſsitatur agere, dicitur quodãmodo reus: & ſic hoc reſpectu excommunicatus etiam poteſt eſſe in iudicio. Ita do. Ant. in d. c. ſignificauit. propter gl. ibi. Et propter hoc dictum dici poſſet, quòd contra excommunicatum poteſt intentari remedium l.diffamari. quia licet in ueritate ſit actor, habetur tamen quodammodo pro reo, ex quo neceſsitatur agere. ¶ Quinta declaratio eſt: In iudicijs duplicibus, putà familiæ herciſ. communi diuidun. non habet locum iſte text. Nam in illis excõmunicatus poteſt eſſe in iudicio: quia uterq; ibi eſt reus & actor. Ita dicit do. Ant. in c. ſignificauit. circa mediũ, de excep. ¶ Sexta † declaratio: Excommunicatus cum denegatione audientiæ nõ poteſt appellare. Ita dicit expreſsè Archi. in c.ſi quis deinceps.xvj.q.vij.ſuper uerbo, audientiam. De quo exclamat do. Ant. in d.c. ſignificauerũt. Fortifica per dictum Domi. in c.in nomine Domini. in ſi. xxiij. diſt. ubi dicit, quòd is, cui ſtatutum denegat audientiam, non auditur etiã in cauſa fauorabili: putà in poſſeſſorio. In hoc contrà tenet ſolus Imo. in d.c. ſignificauerunt. quia appellatio eſt defenſio: ſed defenſio nemini tollitur: ergo nec appellatio. Secundò dicit ipſe in d.c. in nomine Domini. tollitur audientia, non autem appellatio. Conſidera, quòd per principẽ poteſt tolli appellatio. Et ideo ſi tollatur per ipſum, erit ſublata, niſi in caſu, in quo eſſet euidens cauſa appellãdi, per glo. pen. c. ex conquæſtione. de reſti. ſpo. de qua Arch. in c. pia. in v. col. de excep. in vj. Et ideo ſi ipſe alicui denegaret audientiam, uideretur etiam denegare appellationem: nec per hoc uideretur tollere defenſionẽ: quia appellatio non eſt defenſio naturalis, quã bene non poteſt tollere princeps: ſed iuris communis, quam bene poteſt tollere. Et uide, quæ ſcripſi circa hoc in d. c. ſignificauerunt. col. pen. in uer. ulti. ¶ Septima declaratio: Vbi excommunicatus contemneret abſolui, non auditur tanquam reus. Ita Cal. in c. ab excommunicato. de reſcript. De quo eſt dictum s. ¶ Octaua † declaratio: Geſta ab excommunicato actore in iudicio ualent, ſi nõ opponatur. Ita Abb. hîc per text. in c.pia. de except. in vj. dum modò fuerint geſta coram ordinario: ſecus, ſi coram delegato, per c.j. de reſcript. in vj. Dicit hîc do. Andr. quòd iſta concluſio eſt omnino falſa: quia imo proceſſus factus ab excommunicato, etiã parte non opponente, eſt nullus. Quod probat ſic: nam quia ante c.proceſſus factus per excõmunicatũ erat nullus, ut probatur in iſto text. quia denegatur potentia. Nec obſtat c.pia. in illis uerbis, In ſuo tobore duraturis. quia illa uerba non addunt maius robur materiæ, quàm priùs habebant. Ang. in l.ſi. C. de temp. appella. & in l. omnes. C. de præſcript. xxx. anno. Si ergo per c.pia. non præſtatur nouum robur, ergo eſt proceſſus nullus. SOL. Dic, quòd imo non eſt uerum, quòd proceſſus ante d.c.pia. eſſet nullus. Ita dicit Car. in c.exceptionem. in iij. oppo. j. de except. dicens, quòd condemnatio expenſarum, de qua ibi, habet locum etiam hodie, cùm non reſpiciat intereſſe agentis, ex quo proceſſus ualet, ſed pœnam tardantis. Tamen iſta ſolutio poteſt cauillari, ſi uidebis, quæ ibi ſcripſi in pen. col.

c. intelle-
ximus.

Vnde ultra ſol. quam ibi dedi, potes dicere, quòd dictũ Angeli procedit in materia, ubi proferũtur illa uerba, Ab eo, qui ignorabat inualiditatem eorum. quia tunc bene eſt uerum, quòd nõ addunt nouum robur: ſecus uerò, ubi proferens ſciebat inualiditatem eorum, ad quæ ſe refert: quia tunc operantur & dant nouum robur. Sed poſito, quòd de iure antiquo eſſet nullus, ut hîc inquit Barb. tamen ex quo Papa hoc ſciebat, & nihilo minus in d. c. pia. addidit illa uerba, In ſuo robore duraturis. uidetur uelle, quòd addant nouum robur, & quòd illa, ad quæ ſe refert, ualeant. Quod no. ¶ Nona † declaratio: Iſte text. non habet locum in ſuſpenſo, uel interdicto, quòd iſti bene agere poſſunt. Ratio: *quia iſtis* non eſt interdicta hominum communio, per text. in c. à nobis. de except. & tenet ita do. Ang. hîc, & Abb. & Ant. in c. Apoſtolicæ. in pe. & ult. col. de except. Innoc. in c. uenerabili. de ſen. excom. & ibi Abb. Limita, niſi ſuſpenſus uellet agere pro beneficio, à quo eſt ſuſpenſus. Ita Ab. in d. c. Apoſtolicæ. in pen. col. de except. Ratio: quia ſi eſt ab eo ſuſpenſus, pro illo agere non potest. ¶ Decima † declaratio: Iſte tex. non procedit in excommunicato excommunicatione minori. Ita Abb. argumento c. ſi celebrat. de cle. excom. min. ¶ Vndecima † declaratio: Iſte text. non procedit, quando excommunicatio opponitur ab eo, qui ſolùm ad hoc excommunicauit, ut opponeret in iudicio, ut ſic ille agere nõ poſſet: quia nihilo minùs poterit eſſe in iudicio. Ita Roma. ſingulari ſuo dccxvj. incip. Ille, qui dicitur excommunicatus. Allegat Spec. in loco allegato in prima declaratione, ubi Spec. loquitur, quãdo tertius uellet opponere, & tamen impugnatum fuit eius dictum. Tamẽ credo, quòd uera ſit hæc fallentia, & poteſt pro confirmatione allegari Ioan. An. in c. fin. de teſti. ubi dicit, quòd licet ille, quem accuſaui de crimine, non poſſit eſſe teſtis in alia cauſa: tamen fallit, ſi eum accuſaui data opera, ut nõ teſtificaretur contra me: quia nihilo minùs poterit eſſe teſtis, ne fraus mea ſit mihi proficua: & ſequitur Bal. in authen. ſi dicatur. C. de teſti. & per iſtud dictum ſuſtentatur hæc limitatio. Poterit tamen iudex ex officio ſuo eum repellere ratione criminis. Ergo eodem modo hic iudex excommunicatum. Et ſic dictum Lud. non eſt facilè ſuſtentabile. ¶ Duodecima † declaratio eſt, ut habeat iſte text. locum in proſequente ius ſuum priuatum: ſecus, ſi uenit in iudicio ratione publici officij: quia tunc ei non obeſt excommunicatio, niſi ſit notoria, putà ſi prælatus agit pro eccleſia. Ita do. Ant. in c. nihil. in pen. col. de elec. & ibi dicit no. ad limitationem c. intelleximus. de iudi. & dicit etiam dictum Compoſtel. Ibi tamen dicit ipſe, ibi conſidera: quia adhuc ibi militat periculum communionis. Sed pro hoc dicto facit dictũ Innoc. in c. ſi uerò. in fin. de ſen. excom. ubi dicit, quòd excommunicatus occultus poteſt impetrare reſcriptum ratione officij ſui: putà, pro eccleſia ſua. & ſequitur ibi do. Ant. Ergo ita in propoſito. Nec obſtat periculum communionis: quia ſi conceditur ſibi hoc propter utilitatem officij ſui, certè intelligitur & in conſequentiam conceſſa communio. Et hoc confirmatur ex his, quæ habentur in ultima declaratione.

¶ Tertiadecima † declaratio: Non procedit iſte tex. ubi excõmunicatus cedit alteri iura ſua: quia ceſsionarius ipſe agere poterit. Iſta eſt gloſ. pen. in c. j. de iure pa. in vj. quòd depẽdet ab illo articulo, an exceptio, quæ[a] obſtat cedenti, obſtet ceſſionario. Et ratio huius fallentiæ eſſe poteſt, quia exceptio excommunicationis non tangit rem, ſed perſonam: meritò ergo uidetur, quòd ceſsionarius agere poſsit. Ita dicit gloſſ. in d. c. de iure patro. in vj. ¶ Vltima declaratio pro nunc eſt, ubi excommunicatus impeditur facere ſibi permiſſa: nã ad remouendum tale impedimentũ poteſt eſſe in iudicio. Ita Vinc. hîc. Hoc dictum allegat Lapus allegat. ſua Iv. incip. Quidam coram iudice. & loquitur in excommunicato eunte Romã pro impetrando reſcripto ſuper appellatione, quod ſibi licet, ut, ſi impeditur, poſſit eſſe in iudicio contra impedientes: & ſequitur etiam Arch. iiij. q. j. in ſumma, ubi dicit, quòd ſi excõmunicatus conuentus impeditur mittere procuratorem, tunc poteſt agere cõtra impedientem. Ratio: quia impeditur agere id, quod eſt ſibi permiſſum. Et per iſta ſic ſimul ordinata remaneat expedita hæc decretalis.

in l. doli. ff. de noua. & in l. hereditati. §. nos autẽ. ff. de pact. Adde gl. in c. j. de iure pat. in vj. in gl. pe.

a *Exceptio, quæ*] *Adde tu, q, Bart. & Dy. in l. apud Celſum. §. ſi cum legiti na. ff. de dol. except. renuerunt, quòd nõ obſtat. Sed cum uide*

SVMMARIVM.

1 *Doctor iuris Canonici an debeat præferri doctori iuris ciuilis.*
2 *Doctor ignarus an gaudeat priuilegio doctorum.*
3 *Deſcriptus in matricula alicuius artis, gaudet priuilegio, niſi caſſetur.*
4 *Laicus purus ſi habet ſcientiã eminentem, an poſſit eligi in epiſcopũ.*
5 *Canoniſta in promotione ad dignitatem eccleſiaſticã præfertur theologo, niſi in loco eſſent hæretici: quod fallit duobus modis.*
6 *Doctor & miles præfertur ſimplici doctori.*

CAPITVLVM VIII.

Clerici. ¶ Clericus de omni crimine debet coram eccleſiaſtico cõueniri, nec ualet conſuetudo contraria. H. D. ¶ No. quòd lex non dedignatur imitari ſacros Canones. De hac materia uide in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. de conſti. in ſcriptis meis in prima declaratione. ¶ Vtrùm † doctor[b] iuris Canonici debeat præferri doctori iuris ciuilis? Examinant hîc omnes. Vtrùm autem doctor titulo tantùm, ſed indoctus, habeat priuilegia doctoratus? Abb. hîc tenet, quòd non: dicit hîc Domi. quòd pro Abb. facit dictum Bart. in l. iij. C. de tyronibus. lib. xij. ubi dicit ſuper illum tex. quòd doctor iuuenis, qui diu non laborauit in exercitio, & non fecit ſui periculum, non habet beneficium prælationis. Si ergo hoc eſt in doctore iuuene, qui non fecit experientiam ſui: multo ergo fortiùs hoc erit in indocto. Secundò adducit id, quod uult Bartol. in l. ſemper. §. quibuſdã. ff. de iure immut. & in l. fin. in princ. C. de excu. tut. & in l. ſcriniarios. C. de teſta. mili. ubi dicit Bartol. quòd priuilegium conceſſum artificibus unius collegij, uel militibus, non habet locum in his, qui artẽ non exercent, uel militiam, licet fortè exercere ſciant & poſſent. Si ergo hoc eſt in iſtis: certè fortiùs debet eſſe in doctore ignaro, qui artem ſuam exercere non poteſt, quia eſt ignarus. Facit gloſſ. in l. pen. ff. ex quib. cau. ma. & quod dicit Bald. in l. in teſtamento. C. de teſt. mi. uolentes, quòd milites noſtri temporis non gaudeant priuilegijs militaribus, quia non exercent artẽ: ergo idem in iſtis doctoribus ignaris: quia non poſſunt, ut dixi ſupra, cùm ſint ignari, exercere artem ſuã. Et iſti poſſunt appellari doctores honorarij. Iſta ſunt dicta domini mei hîc, quæ uideas. Vltra quæ adde, quòd Domi. in c. quæ ipſis. xxxviij. diſt. ubi dicit, quòd doctor, qui non habet libros neceſſarios ad ſcientiam ſuam, nõ poteſt dici doctor: quanto ergo minus, ſi nõ habet ſcientiam? Pro hoc etiam allego extrauagantẽ Innoc. quinti, quæ incipit,

b *Doctor*] *Adde tu Bar. in l. Grammaticos. C. de profeſ. & medi. lib. x. qui dicit, quòd doctor ignorans poteſt reprobari etiam poſt recepta inſignia. Ad quã materiã uide Paulum de Caſt. in cõſilio xcviij. & in conſil. xxxviij. et domi. Alexandrũ de Imo. in conſil. lij. iiij. parte, et in conſ. clxvj. ij. par. et in cõſ. xxxviij. iiij. parte.*

incipit, Ad futura. ubi dicit, quòd habentes à Papa literas capellaniæ, non gaudent priuilegijs conceſsis capellanis Papæ, niſi officium exerceant. Iſtam extrauagantem allegat Card. conſil. cxxvj. incip. Vacauerat canonicatus & præbenda. in fin. Vltimò pro nunc allego Io. de Lignano in proœmio Cle. ubi dicit, quòd ſcholaris, qui non intrat ſcholas, non gaudet priuilegio ſcholarium, per text. in c. generaliter. xvj. q. j. Et hoc dictum alleg. Abb. in c. j. in fin. de iudi. & eſt tex. in c. cauete. xxij. q. v. ubi dicit text. qui ſe Chriſtianum dicit, & non facit opera Chriſtiani, mentitur. Ita ergo eodem modo doctor indoctus, qui dicit ſe doctorem, cùm non poſsit facere opera doctorum, mentitur. ¶ Sed quòd † imo doctor, licet ignarus, gaudeat priuilegio, facit: quia licet doctor ignarus non mereatur dici doctor, tamen dignitas in eum collata ualet: ergo debet gaudere priuilegio, uſq; quo priuetur: quia ualet talis collatio, dum modò non ſit infamis is, cui collata eſt: ut colligitur ex his, quæ habentur per Bartol. in l. ij. C. ſi ſer. uel liber ad decur. aſpir. & eſt tex. in l. ij. circa medium, ff. de orig. iur. iuncta gl. Pro hoc bene facit, quod no. Innoc. in c. cùm noſtris. de conceſ. præben. ibi, collatio beneficij facta crimino ſo tenet, donec priuetur. Si ergo dignitas collata ualet: ergo debet habere priuilegium dignitatis: aliàs nullius eſſet effectus talis collatio. Hoc enim ſignat dignitas, ſ. honorem & præeminentiam, ut plenè declarat Bart. in l. j. C. de dignita. li. xij. & Ant. de But. & Mod. in c. j. de conſu. lib. vj. & in c. de mulcta. j. de præben. Pro hoc facit optimè text. in l. j. C. de collegia. & nummul. li. xj. ubi dicit, quòd † deſcriptus in matricula alicuius artis, gaudet priuilegio, licet ipſam non exerceat, quouſque caſſetur de matricula: de qua debet caſſari per officium iudicis, quando priuilegium reſpicit nõ ſolùm fauorem priuilegiati, ſed etiã collegij, ut hîc per ipſum. Et pro iſtis facit tex. in d. c. quæ ipſis. ibi, uox. iuncto c. ij. de cogna. ſpi. lib. vj. uti text. dicit, Vox nomen habere meretur. Ergo uidetur, quòd talis doctor, qui habet dignitatem, gaudet priuilegio, licet ignarus, donec priuetur. Et iſtam partẽ ita armauit hîc Aret. Vnde dicit ipſe, an non exercens artem, uel non ualens exercere, gaudeat priuilegio illius artis? Conſidera, quòd priuilegium aliquando conceditur propter aliquam qualitatem, quæ cauſatur in homine ex facto ſuo. Exemplum: ſi conceditur priuilegiũ artifici, mercatori uel negociatori: nã iſta nomina cauſantur in ipſis ex eorum factis, & tũc eſt impoſsibile, ꝗ nõ exercẽs talem artem gaudeat priuilegio conceſſo arti, quantumcunq; ſit deſcriptus in matricula collegij: quia iſta nomina nõ poſſunt cauſari, niſi ab exercitatione & frequentia actuum, ut l. j. §. j. in text. & gloſſ. ff. de tribu. & Bald. in rub. C. de conſti. pe. in ul. col. Aliquando uerò priuilegium conceditur ratione qualitatis, uel officij, quod conceditur ab altero, ſicut eſt dignitas, uel officium publicum: & tunc quis poteſt eſſe talis, licet non exerceat officium ſibi collatũ etiam in materia ſtricta, ut hîc per ipſum, qui in ea allegat Bartol. in l. legatis. in princ. ff. de leg. iij. ubi dicit, quòd in actibus collatis ab alijs nõ requiritur frequentia, ſed ubi aſſumit à ſeipſo, bene requiritur frequentia, niſi aſſumeret cum delicto: quia per unicum actum bene quis dicetur talis. Vnde ſi unus facit ſemel uſuram, dicetur uſurarius. Contra iſtam diſtinctionem dicit hîc do. meus, quòd omnino obſtat, quod eſt dictum de milite, quòd non gaudet priuilegio, niſi exerceat artem, cùm tamen ſecundum hoc eſſet dicendum, quòd gauderet, cùm tale officium conferatur à ſuperiore, ut hîc per ipſum. Vnde dicit ipſe: aliquando conceditur priuilegium propter officium ſine dignitate, ut eſt militia, quæ non eſt dignitas, ut inquit Bartol. in l. pen. ff. de teſ. mili. Aliquando uerò conceditur priuilegium dignitati, uel officio habenti dignitatem. Primo caſu ille non habet priuilegium, qui non exercet officium: quia priuilegium datur in recompenſationem laborum: ideo, qui non laborat in officio propter quod datur priuilegium, non meretur priuilegium. Ita dicit text. not. in l. iij. C. de tyronibus. lib. xij. *qui propriè loquitur in milite.* Secundo uerò caſu priuilegium uidetur principaliter concedi dignitati, non autem actui, uel adminiſtrationi. Ideo ſatis eſt ad obtinendum priuilegium, quòd quis habeat dignitatem. Hoc dictum & iſta diſtinctio probantur ſecundum ipſum in l. maximarum. & quod ibi ponit Bartol. C. de excuſa. mu. lib. x. ubi dicit, quòd priuilegium conceſſum ratione officij expirat finito officio: ſed priuilegium conceſſum ratione dignitatis, nõ expirat, licet finiatur adminiſtratio dignitatis. Ergo cùm doctori concedatur priuilegium ratione dignitatis, licet ſit ignarus, & ſic non ualet exercere officium: nihilo minùs debeat gaudere priuilegio doctoris. Et ita reſidet hîc do. meus. Quod not. ¶ Doctor, qui eſt de meliori ſanguine, præcedit doctorem primò doctoratum. Ita Bald. in l. nemini. per illum text. C. de aduo. diuer. iudi. Secundò ille, qui eſt doctor, & ſecundò factus epiſcopus, præcedit primò factum epiſcopum non doctoratum. Ita Domi. in c. Iſidorus. xvj. diſt. Mouetur per gloſſ. ibi, quæ dicit, quòd non attenditur prioritas temporis, ſed maioritas authoritatis. Facit dictum Arch. in c. quoniam. xvj. diſt. ubi dicit, quòd qui eſt maior authoritate, præcedit, licet ſit ſecundò receptus. ¶ Canonicus, qui eſt nobilis, uel doctor, debet præcedere Canonicum priùs receptum, non talem. Ita Domi. in c. epiſcopus. xvj. diſt. & ibi adducit alia multa ad hoc. ¶ Notetiam, quòd in gratijs expectatiuis præfertur, qui publicè legit, non tali: &, magis graduatus præfertur minùs graduato: &, inter æquales graduatos præfertur, qui primò eſt graduatus, niſi eſſet graduatus cum rigore examinis. Ita dicit ultima regula cancellariæ. Ille, qui habet plures gradus, quorum nullus per ſe ſufficeret ad præcedendum alium, non præcedit. Vnde doctor artium, Medicinæ & II. non præcedit Canoniſtam in facto gratiarum. Ita Lud. conſil. ſuo cccxxxiij. incip. Omnipotentis: quo ad primum. ita limitans dictam regulam cancellariæ. Licentiatus primò & hodie doctoratus præcedit interim doctoratum. Ita Ang. de Are. in §. quædam. col. pen. Inſtit. de ac. in uer. quæro de q. ad fin. q. Allegat l. primam, C. de conſul. lib. xij. & alia: de quibus ibi per eum, quem uide. Item doctor iunior, qui legit publicè, præcedit ſeniorem non legentem. Ita Abbas hîc, & do. meus in ulti. col. ad fin. qui pro hoc nonnulla adducit, quæ uideas: quibus adde And. de Barulo in d. l. j. C. de conſul. lib. xij. & ibi Io. de Plat. Imo dicit ipſe Aret. quòd ſi ambo legũt, & unus eſt excellentior altero[a], ille præfertur, licet ſit iunior. Allegat tex. in l. unicuique. & ibi Bartol. circa medium, C. de proxi. ſacr. ſcrip. libr. xij. quibus adde Sali. in l. prouidendum. C. de poſtul. & Ang. in authen. de mona. §. fin. col. j. Secundò pro hoc allego text. in l. ſed & reprobari. in fin. ff. de excuſa. tuto. ubi dicitur, quòd iuriſperiti non excuſantur à tutela, niſi ſint ualde periti. Et ibi dicit Bald. quòd propter eminentem ſcientiam receditur perſæpe à regulis iuris. & Lud. in l. cùm quid. ff. ſi cer. pet. & replicat in l. ſi cùm dies. §. arbiter. ff. de arbit. & in l. ſi uerò. §. de uiro. in lij. fallen. ff. ſolu. matri. Allegat text. in c. ſtatuimus. §. his omnibus. lxj. diſtinct. ubi dicit text. quòd † purus laicus poteſt eligi in epiſcopum propter eminentem eius ſcientiam. Bene facit, quod ponit Abb. in c. conſtitutus. de ap. ubi dicit, quòd ſi ſcholaris eſt notoriè doctus, poteſt doctorari ſine examine. Et ita dicit etiam gloſſ. de clerico, qui poteſt ordinari ſine examine, ubi eſt notus, in c. qui epiſcopus. in gl. ij. xxiij. diſt. & in c. de

a *Excellentior altero*] *Adde domi. Alex. de Imo. in l. j. de albo ſcriben. & in l. cùm quid. ſi cert. pet. & in ſuo conſil. xviij. in iiij. parte.*

Petro.xlvij. diſt. ¶ Item not. quòd Car. hîc dicit, quòd intelligit dicta Doct. hîc de præcedẽtia, ſemper cum iſta
5 gloſſ. ſ. cæteris paribus. ¶ Item † not. quòd Canoniſta in promotione ad dignitatem eccleſiaſticam præfertur Theologo, niſi in illo loco eſſent hæretici: quia tunc præferretur Theologus. Ita Gul. Naſo, Hoſtien. & alij in c. j. de conſanguí. & affi. Item doctor
4 præcedit militem [a]. Ita Bald. in proœ. ff. in fin. & in l. quod conſtituitur. ff. de teſta. mili. ¶ Fallit primò in doctorellis, qui pauca ſciunt. Ita Bald. in dicto proœmio ff. quia illos miles bene præcedit. ¶ Secundò fallit in milite, qui ad latus principis militat: quia ille præfertur doctori. Ita Ang. in l. in teſtamento. C. de mili. teſt. Pro quo allego text. in l. j. C. de præpo. labor. lib. xij. ibi, quos noſtri lateris decus illuſtrat. Per quem dicit Bald. in rubr. ff. de offi. proconſ. quòd Cardinalis, qui eſt in curia, dicitur dignior illo, qui eſt extra curiã, niſi ille eſſet legatus. Ita intelligo dictum ſuum. ¶ Tertiò fallit in actibus militaribus: quia in illis præcedunt milites. De hoc eſt text. in l. j. C. de offi. uica. ¶ Item not.
6 quòd † miles & doctor præfertur ſimplici doctori & ſimplici militi. Hoc probatur ex dicto Bald. in l. ſed milites. ff. de excuſ. tu. ubi dicit, Baro & Comes præfertur Baroni tantùm, uel Comiti tantùm. Et not. quòd miles imperialis, licet ſit factus pòſt, præcedit militem factum per ducem. Ita Fran. Tſgrini in l. ij. ff. de albo ſcribendo. Item doctor Imperialis, uel Papalis non præcedit factum per collegium. Ita Lud. in l. ſi uero. §. de uiro. in x. fal. ff. ſolu. ma. & do. Maria. in repe. c. qualiter & quando. lo ij. in iij. not. de accuſat. Et hoc ſentit regula cancellariæ heri allegata. Tamen ſi tales doctores imperiales, uel Papales doctorarentur cum rigore examinis, præferrentur doctoratis per collegium. ¶ Vltimò pro nunc nota, quòd quando duo ſunt doctorati eodem die, tunc recurritur ad alias conditiones ad decidendum, quis debeat præferri. Ita Bartol. in l. j. ff. de obſequijs. Et ſi de doctoribus uultis uidere alia, uidete Ana. j. in rub. de magiſtris. Et de materia præcedentiæ tractat Bald. in c. cùm olim. de conſuetudi.

a *Militem*] *Adde, quæ habentur per authen. in rubri. ſ. de maio. & obe. et remiſ. quas ibi in apoſt. poſui.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex ubi uidet iudicium fore fruſtratorium ob defectum ſolennitatis, debet ſuper hoc prouidere.*
2 *Conſenſus neceſſarius ad agendum, non eſt neceſſarius ad impetrandum.*
3 *Prælatus ſemper debet requirere conſenſum capituli, quando materia eſt ardua: & ſic contrá.*
4 *Monachus canonicus eccleſiæ cathedralis, an poſſit eſſe delegatus Papæ, ſicut canonicus ſecularis.*
5 *Et quid, ſi monachus ſit canonicus eccleſiæ ſecularis, an tunc ſibi poſſit fieri commiſſio.*
6 *Sententia lata in fauorem conuentus, an ualeat non requiſito conſenſu prælati.*
7 *Sententia lata pro falſo procuratore, an poſſit ratificari, num. 9.*
8 *Res ſi bene agitur, ualet actus ceſſantibus ſolennitatibus, quæ requirebantur, quæ aliàs non ualeret, ſi malè ageretur.*

CAPITVLVM IX.

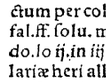

Auſam. ¶ Iudex ex officio debet prouidere, ut ſeruentur ſolennitates in iudicio, quibus omiſsis iudicium redditur fruſtratorium. H. D. Quid
1 uetiat appellatione fratris, dixi in c. licet. de offi. deleg. ubi uide, & Abb. hîc. Vbi † iudex uidet ex defectu ſolennitatis iudicium reddi fruſtratorium, debet prouidere, ne hoc fiat. Ita probat textus noſter. Vtrùm iudex ex officio ſuo poſsit repellere procuratorem non habentem mandatum? & ſic, an ſit uera: Gloſſ. in c. j. in uerbo, Abſentia. de electi. in ſexto? Dicit hîc do. Andr. quòd iſte text. non probat illud, quod dicit illa gloſſ. quia iudex hoc ita fecit propter præceptum Papæ, qui ita mandauerat: & Papa mandauit hoc ad inſtantiam partis. Secundò contra illam gloſſ. allegat Bartol. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infect. ubi dicit, quòd iudex ex officio ſuo non poteſt opponere contra inhabilitatem perſonæ comparentis in iudicio. Et idem tenet ibi Imol. reprobata gloſſ. in d. c. j. & negatur, quòd per procuratorem
b fallum iudicium ſit nullum [b]. Nam reſpectu procuratoris non erit nullum, ſed imo ualidum: prout not. in l. licet. C. de procur. & eſt text. in l. Plautius. ff. eod. ſed bene erit nullum reſpectu domini. Et reſpondet ad dictum Innocent. in c. j. de offi. uica. quod loquitur, ubi conſtabat notoriè de ineptitudine libelli: ſecus, ubi eſſet dubium, ſicut eſt hîc de mandato. Tamen illa gloſſ. poteſt ſaluari ſecundum ipſum in cauſis ſpiritualibus, putà in electione: uel poteſt ſaluari, ubi iudicium eſſet in toto, uel ſimpliciter nullum: quia tunc iudex bene ſupplere poteſt: ſecus, ubi non eſſet omnino nullum. Secundò contra illam gloſſ. dicit ipſe: eſt text. in l. filiusfamiliâs. ff. de procur. in §. ueterani. arguendo, quòd ibi ſit ſpeciale, iuncta l. ius ſingulare. ff. de ll. Item allegat do. And. Salí. in l. licet. C. de procur. ubi dicit, quòd illa gloſſ. eſt falſa, ubi pars eſt præſens: ſecus, ſi abſens. Iſtis tamen non obſtantibus tandem ipſe tenet cum illa gloſſ. & dicit, ipſam eſſe ueram: & primò allegat Panorm. in c. j. de accuſat. & Card. in c. dilecti. j. eod. Bald. in l. exigendi. C. de procur. & in l. j. C. ut quæ deſunt aduo. & in l. j. ff. de eden. & Lud. in d. l. inter quos. §. ſi alieno. qui omnes uidentur inclinare in hanc partem, & Bald. in §. ueterani. ubi etiam tenet illam gloſſ. Et amplia illam gloſſ. etiam in arbitro, ſecundum Lud. in l. j. ff. de arbi. & inter cætera alia adducit do. And. pro iſta parte gloſſ. in c. cùm M. de conſtitut. & eſt j. quæ dicit, quòd niſi ille agens habuiſſet mandatum à ſocijs, non fuiſſet admiſſus. SOL. Illa gloſſ. non dicit, quis hîc opponere debeat, an pars, uel iudex. Secundò allegat text. in c. innotuit. de elect. ubi dicit text. quòd iudex ex officio ſuo repulit procuratorem falſum: & ibi illum text. ponderat do. Abb. in fin. ſed reſponde, quòd ibi pars erat abſens, ideo iudex potuit opponere; ſecus, ſi fuiſſet præſens. Vel ſecundò reſponde, quòd ibi cauſa erat ſpiritualis, utpotè electionis, nimirum ſi potuit iudex ex officio ſuo opponere, ut dixit ſ. Imol. Tertiò dicit ſe allegare dictum Innocent. in c. cùm olim. de teſtibus. ubi dicit, quòd iudex poteſt compellere agentem, ut dicat, cuius nomine agat: ergo poterit cogere procuratorem ad oſtendendum, utrùm habeat mandatum. SOL. Ibi non poſſet ferre ſententiam, cùm non poſſet ſciri, in cuius perſonam concipi deberet, & ſic omnino iudicium eſſet eluſorium: ſed non ſic hîc, quia ſaltem ualebit in perſonam procuratoris. Item gloſſ. in l. j. §. procuratores. ff. de magiſt. conue. quæ dicit, quòd iudex ex officio poteſt inquirere de conditione teſtis. Ergo eodem modo de conditione procuratoris. SOL. Negatur iſta conſequentia: nam inquirere de conditione teſtis pertinet ad ueritatem eruendam & ſciendam, ut melitùs poſsit & iuſtè iudicare iudex, quam ueritatem

b *Nullũ*] *Quid ſit nullum, uide do. Soci. in conſilio cclv. incip. In cauſa illorum de Manzinchis. uerſicul. tertiò, quia circa fin. in ij. parte, chart. cliij.*

ueritatem omnino ipſe debet inueſtigare: c. iudicantem. xxx. q. ult. facit l. nullum. C. de teſti. Non ſic in procuratore: quia utrùm habeat mandatum, nec ne, non tangit ueritatem: & hoc non poteſt uerti, niſi in præiudicium ſuum, ſi iudicium teneat, non autem domini, ut ſ. dixi. Et certè contra gloſſ. in d. c. j. ſtringunt rationes Imol. in d. §. alieno. Nec obſtat text. hîc, quia loquitur, quando iudicium eſſet omnino eluſorium.

Et contra illam gloſſ. allego Imol. in c. cùm in iure peritus. ſ. de offi. deleg.
a Et retenta iſta opi [a]. quæ eſt communis, contra illam gloſſ. illam tamen ſalua in tribus caſibus. Primò in caſibus, in quibus ſententia non poſſet exequi contra procuratorem. Qui autem ſint iſti caſus, ponit Bartol. Bald. & Sali. d. l. licet. C. de procurat. Secundò in cauſa ſpirituali, ut eſt cauſa electionis, ſecundum Imol. ut ſuprà dixi. Et eſt caſus in dicto c. innotuit. iuncta gloſſ. in c. cupientes. §. cæterùm. in uerbo, contumacia. de electio. in vj. Tertiò in caſu, in quo pars eſſet abſens, ſecundum Sal. in d. l. licet. C. de procurat. quod non affirmo. Et ſic ex prædictis concludo, quòd iudex ex officio ſuo non inquirit de mandato procuratoris; niſi in tribus caſibus
2 prædictis, ut dixi. ¶ Conſenſus † neceſſarius ad agendum, non eſt neceſſarius ad impetrandum. Ita Abba. hîc. Idem tenet Imol. in c. edoceri. de reſcript. in vj. col. & eſt deci. Rotæ vj. in nouis, in tit. de iudi. incip. Item quòd ualet commiſsio. ubi dicunt domini de Rota, quòd ualet commiſsio facta per reſcriptum impetratum à filio familiâs ſine conſenſu patris, & quòd ſufficit ipſum habere conſenſum, quando poſtea incipiet agere. Ratio: quia non refert, per quem preces porrigantur. Et facit gloſſ. in l. j. C. qui admit. Ad quæ dicit, quòd filius familiâs poteſt implorare officium iudicis, licet non poſsit agere. Contra hoc tamen facit, quia uidetur, quòd imo: quòd ille, qui repellitur ab agendo, debet etiam repelli ab impetrando: quia difficilius eſſe uidetur impetrare, quàm agere. Nam iudicium factũ cum excommunicato coram ordinario parte non opponente tenet & ualet, ut uidimus in c. præcedenti, intelleximus. & tamẽ repellitur ab impetrando, c. j. de reſcript. in vj. Ergo difficilius eſt impetrare, quàm agere. SOL. Dic, quòd excommunicato prohibitũ eſt utrunque, ſcilicet impetrare & agere: & quòd iudicium ualeat cum eo, ſecundum quod diximus in d. c. intelleximus. non eſt, quòd hoc ſit ſibi permiſſum, ſed eſt fauore iudicij, ex quo pars non oppoſuit: ſed hîc non reperitur, quòd conuentus ſit inhabilis ad impetrandum: ideo nimirum, ſi ualet impetratio. Non ſic in excommu
3 nicato, qui eſt inhabilis, d. c. j. de reſcript. in vj. ¶ Vbi † materia eſt ardua, ſemper prælatus debet requirere conſenſum capituli: & ſic econtrá. Ita Innocent. hîc ſingulariter. Addo Innoc. in c. magnæ. de uoto. ubi dicit, quòd epiſcopus poteſt facere ſtatuta, niſi eſſent ſtatuta ardua & concernentia totum clerum. Item addo Innoc. in c. in dubijs. de renunc. ubi renunciationem factam in manibus prælati dicit ualere, niſi eſſet in eccleſia magna: quia tunc etiam requiritur conſenſus capituli ultra conſenſum prælati, quia iſtud eſt factum arduum. Item Innoc. in c. ad aures. de temp. ord. ubi ſingulariter dicit, quòd in arduis requiritur conſenſus capituli: & hoc dictum allegat Abb. in cle. ij. de re. ec. non alie. & Lapus alleg. xlix. incip. licet materia. ¶ Sed quòd non requiratur, ſed ſufficiat conſilium tantùm, eſt dictum Innoc. in c. j. in ptin. de procur. ubi dicit, Prælatus in omnibus cauſis poteſt ſolus cõſtituere procuratorem, niſi eſſet res ardua: tunc enim ſufficit, quòd requirat conſilium capituli. Et Arch. in c. hi. xv. q. viij. ubi dicit, quòd cauſas magnas clericorum non diffinit epiſcopus ſolus ſine conſilio capituli. Et allego Innoc. in c. j. de exceſſi. prælat. ubi dicit, quòd epiſcopus non poteſt imponere graues pœnas clericis, niſi cum conſilio capituli. Et Io. And. in d. c. magnæ. de uoto, ubi dicit Innoc. Epiſcopus non poteſt facere uotum de uerbo, Hieroſolymitana. ſine conſenſu capituli: dicit ibi Ioan. And. uel ſaltem conſilio. Sed credo pro cõcordia poſſe diſtinguí, quòd aut eſt caſus multùm arduus, & tunc requiritur conſenſus: aut non eſt multùm arduus, & tunc ſufficiat conſilium. Et quæ dicantur ardua, ſtatur arbitrio. Ita Innoc. in c. edoceri. in fi. de reſcrip. Et dicas, quòd in bonis diuiſis, licet caſus ſit arduus, non requiritur conſenſus, ſed ſufficit conſilium: ubi uerò bona ſunt communia, tunc
4 requiritur conſenſus. ¶ Vtrùm † monachus canonicus eccleſiæ cathedralis, poſsit eſſe delegatus Papæ, ſicut canonicus ſecularis? Abb. hîc tenet, quòd ſic. Dicit hîc do. And. quòd miratur, quòd Abb. non allegauerit Cal. in d. c. ſtatutum. ubi ſequitur Arch. & tenet contrarium eius, quod Abb. hîc, & multa alia adducit, quæ uideas pro opi. Arch. in quam tandem, tanquam uerior, inclinat. Do. uerò meus de Aret. reaſſumit argumenta Cald. pro opi. Arch. & illis reſpondet. Sed finaliter tenet opi. Arch. quòd monachus canonicus non poſsit eſſe delegatus: quem potes hîc uidere. Ego uerò ultra alios aſſumam unam rationem Domi. in d. c. ſtatutum. in princ. de quo nullus iſtorum fecit mentionẽ, ubi dicit, quòd ius antiquum non corrigitur, niſi quatenus appareat, l. præcipimus. C. de app. Poſito ergo, quod c. ſtatutum. diſpenſaret nõ in ſimplici monacho, ſed in habente dignitatem. Sed monachus canonicus non habet dignitatem. Ergo, &c. Secundò moueor ex doctrina Bart. in l. ſi uſr. ff. de uſuca. pro dona. ubi dicit, quòd quando concurrunt duæ cauſæ inſeparabiles, quarum una nocet, altera uerò prodeſt, attẽditur, quæ nocet. Sed hîc qualitas monachatus eſt inſeparabilis à qualitate canonicatus, & nocet. Ergo debet attendi: & ſic monachus canonicus nõ poterit eſſe delegatus. Tertiò moueor: nam ubi duo pariſicantur in aliquo caſu, in alijs uerò communiter non æquiparantur, non arguitur de uno ad aliud. Gl. eſt in uerb. prorogamus. in fi. in c. conſtitutionem. de regu. iu. in vj. & ibi Domi. Sed regulares prælati & ſeculares ſunt æquiparati, ut habetur in d. c. ſtatutũ. & in d. cle. & ſi principalis. Sed in alijs non ſunt æquiparati. Ergo non erit arguendum iſto caſu de canonicis ſecularibus ad monachos canonicos, cùm iſto caſu non reperiatur facta æquiparatio, ſed tantùm æquiparantur monachi ſecularibus, quãdo ſunt prælati. Præterea ubi in perſona, cui fit cõmiſsio, ſubeſt cauſa inhabilitans, uitiatur commiſsio. Glo. eſt in c. ſtatutum. in prin. in uerb. canonicus. de reſcript. in vj. ubi glo. dicit, quòd ſi cauſa committitur minori xx. annis, licet ſit canonicus, & ſic aliàs habilis: tamẽ uitiatur commiſsio propter minorem ætatem, propter quam redde
5 tur inhabilis ad commiſsionem accipiẽdam. Ergo eodem modo ſi commiſsio ſit facta monacho canonico, licet ſit canonicus, debet tamẽ uitiari commiſsio: quia eſt monachus, & propter hoc inhabilis, per arg. Doct. hîc, cùm debeat ceſſare ab omni ſtrepitu litium, ut liberius uacare poſsit, &c. ¶ Sed † quæro, quid ſi monachus eſſet canonicus eccleſiæ cathedralis ex diſpenſatione, an tunc ſibi fieri poſſet commiſsio? & ſic, an poſſit eſſe delegatus? Videtur, quòd ſic: quia ſolutus eſt ab obedientia, & ſic nulli ſubeſt. Gl. eſt in uerbo, prælato. ibi, ſecus. in cle. in pleriſq; de elect. & gl. pen. in fi. in cle. ij. de celeb. miſſa. & text. eſt in c. ne pro cuiuslibet. xvj. q. j.

a *Retenta iſta opin.*] *Adde tu quartum caſum, uidelicet, quòd ſi agitur non ſolum de commodo priuato, ſed etiã publico, & de honore iudicis, quòd iudex ex officio ſuo poteſt procedere ad commodum priuatum, etiam ſi non petatur à parte. Et hîc modo limitabis communem opi. quæ tenet, quòd iudex non poteſt procedere ad cõmodum priuatũ, ſi illud non petatur à parte. De quo uide do. Abba. in c. j. de accuſat. in iij. col. in fi.*

c. cauſam.

Si ergo Abbas potest ipse esse iudex hac ratione, quia nulli subest, ut dicit gl. in c. de præsentium. xvj. q. j. Ergo eadem ratione talis, cùm per talem dispensationem sit solutus ab obedientia, & nemini subsit, poterit dari iudex delegatus. Et ita sentit Rota in ti. de rescript. decis. viij. incip. not. quòd ubi causa committit. in antiquis. Contrarium tamen credo uerius, quòd non possit esse delegatus, sicut non potest esse, quando est in monasterio: quia per hoc non desinit esse de ordine. Gloss. est in uerbo, mendacium. in fi. in c. quorundam. de elec. in vj. & ibi pulchrè per Domi. adaptãtem multas gl. ad hoc, & melius per beatum Tho. ij. ij. q. clxxxv. arti. ult. ubi cõcludit, quòd in omnibus compassibilibus cum dignitate episcopus monachus remanet monachus: & hinc est, quòd nunquam deponunt habitum: & tex. est in c. de monachis. xvj. q. j. in uerbo, non debent à proposito discedere. Sicut ergo monachus, quando est in monasterio, non potest esse iudex delegatus, quia non posset contemplari, ut hîc per Doct. certè si quando est extra monasterium, non debet à proposito discedere: ut d. c. de monachis. Eadem ratione nõ debet posse esse iudex delegatus: quia per hoc non posset contemplari: & sic à proposito discederet. Præterea monachus non est habilis ad promouendũ ad aliquod beneficiũ ecclesiasticũ, nisi cum dispensatione, saluo, ubi est cura animarum. Ita dicit Host. & plerique omnes in c. quod Dei. de statu monach. & Paul. in cle. fin. de elect. & Domi. in c. ij. lviij. dist. Si ergo non est habilis, nisi per dispensationem, & sit cum eo dispensatum, ut possit esse canonicus, certè ista dispensatio nõ debet extendi, ut uideatur etiam factus habilis ad delegationem: & sic, ut sibi possint committi causæ, cùm dispensatio non extendat, nisi ad consecutiua necessaria, ut habetur in c. at si clerici. §. de adulterijs. s̃. eod. Et si dicas, ergo eodem modo propter hoc esset dicendũ in monacho episcopo: negatur hoc: quia prælatus etiam in religione est habilis: d. cle. & si principalis. de rescript.

6 ¶ Vtrùm † sententia lata pro cõuentu in casu huius capituli ualeret, dato quòd cõuentus intrasset iudicium sine consensu prælati. Abb. hîc tenet, quòd sic: dicit tamen hîc do. And. quòd opi. do. Ant. ꝙ non ualet, est uerior. Adducit gl. in l. ea, quæ. C. quomodo & quando iudex. Et ibi Bar. qui dicit, quòd ideo sententia lata pro absente non est ualida, sicut quando est lata contra scientem non citatum: quia solennitas citationis est introducta ad conseruandum iuris rigorem. Vult ergo Bart. dicit ipse, quòd ubicunq; solennitas introducta est ad rigorem iuris seruandum, qua non seruata actus est nullus in preiudicium eius contra quem geritur: quòd etiamsi geratur in fauorem eius sine illa solennitate, quòd actus sit pariter nullus. Ergo idem erit in casu nostro: quia ista solẽnitas, quòd interueniat consensus episcopi, est introducta ad rigorem iuris seruandũ, ut hîc per ipsum, ubi s̃. Nec obstat iste text. quia Papa hîc expressit tantùm casum, quando sententia esset lata contra capitulũ, non quòd uellet denotare contrarium, quãdo esset lata pro eo: sed quia hoc frequentiùs accidit, etiam est uerisimilius, quòd prælatus reclamaret, quando sententia esset lata contra capitulum, ꝙ quãdo esset lata pro capitulo. Et ita residet hîc ipse multùm gloriãs, & dicẽs, hoc esse suum nouum inuentum. Do. autẽ meus de Aretio dicit, quòd Imol. hîc tenet contra do. Ant. ꝙ imo sententia ualet, pluribus argumentis, de quibus hîc qui eum. Tandem ipse ita distinguit, quòd aliquando conuentus fuit in iudicio in propria causa, ut quando est diuisa administratio: & tunc, quia consensus superioris uidetur requiri, nisi fauore ecclesiæ, quæ repræsentatur in conuentu. Et isto casu uera sit opinio Ioan. And. Abb. & Imol. quòd ualeat sententia: quia idem est in minore, ut hîc per Imo. in argumentis. Sed sic est, quòd dispositio loquẽs in minore, trahitur ad omnes personas similes. Glo. est in l. ij. C. de curat. fu. modò ecclesia & minor æquiparent: Ergo, &c. Aliquando uerò conuentus fuit in iudicio in causa communi: & tunc tandem firmat ipse, quòd sententia erit nulla: & sic, quòd isto casu uera sit opi. do. Ant. & respondet omnibus argumentis factis in contrarium. ¶ Vtrùm autem talis sententia possit ratificari? Bart. & gl. in l. si mater. §. hoc iur. ff. de except. rei iud. tenent, quòd sic. Ratio: quia ubi actus est nullus propter defectum consensus, semper potest interuenire consensus. Ergo si prælatus hîc consentit ex pòst facto, ualebit sententia lata pro cõuentu. Et pro hoc est casus in c. si qua de rebus. xij. q. ij. Et in ecclesia & minore hoc est clarum, & omnes tenẽt.

7 ¶ Sed † an maior possit ratificare sentẽtiam latam pro falso procuratore, est maior dubitatio: & quòd nõ possit, arguitur primò sic: nam si dominus scit falsum procuratorem litigare, & tacet ut expectet euentum sententiæ, uidetur esse in dolo & fraude, & resultabit inæqualitas ex hoc: quia nõ ualebit sentẽtia lata cõtra ipsum, & tamẽ ualeret in effectu lata pro eo: & hoc cum dispendio partis aduersæ. Ergo non debet posse ratificare, ne surgat ista inæqualitas contra l. fin. C. de fruct. & li. expen. Sed huic rationi respondet formaliter hîc Areti. ꝙ ubicunq; resultat inæqualitas ex dolo, uel culpa eius, contra quem insurgit, quòd tunc toleratur inæqualitas, l. eleganter. in princ. ff. de dolo. l. Iulianus. §. si pupillo. ff. de acq. em. Sed hîc ista inæqualitas surgit propter culpam partis aduersæ, quæ non opposuit exceptionẽ falsi procuratoris, uel saltem non petijt sibi caueri de rato: ergo, &c. Nec dicitur dominus tunc esse in dolo, si est usus iure & facultate sibi cõpetenti, & imputet sibi pars aduersa, si sibi non prouidit, ex quo facilimè aduersus hoc poterit esse sibi consultum. Secundò contra hoc arguitur de doctrina Salic. in l. si tutor. C. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. ubi dicit, quòd talis sententia lata pro falso procuratore non potest à domino maiori ratificari. Ratio est: ratihabitio non potest fieri intra tempus, uel in tempore, quo actus de nouo geri non posset, l. bonorum. & ibi Bartol. ff. rem rat. hab. Sed post latam sententiam non posset de nouo ferri sententia, neq; fieri acta, quia finita est instantia, ut l. iiij. C. depo. Ergo non poterit ratificari. Sed dato, quòd de nouo posset ferri sententia, non tamen in tam modico spacio temporis possent fieri acta, quo ratificatur ipsa sententia. Huic arg. respondet hîc do. meus, & pulchrè, quẽ uideas in pen. col. ad fin. & seq. Tertiò contra hoc etiam arguitur de illo motiuo Salic. ibi s̃. nam dicit ipse, hîc non cadit ratificatio: quia quod non est gestum meo nomine, non possum ratificare in mei fauorem, ut est text. in c. cùm quis. de sent. excom. in vj. & in regula, ratum. de re. iur. eod. lib. Respondet hîc Aret. in ult. col. & bene, & ornatè, quem uideas: & ita residet hîc do. meus,
8 quòd talis sententia poterit ratificari. Et † ex prædictis omnibus & dictis Doctorum in hoc articulo nascitur pulchra conclusio, quòd si res bene geritur, ualet actus cessantibus solennitatibus, quæ requirebantur, qui aliàs non ualeret, si malè gereretur. Et pro hoc primò allego text. in c. quia quibusdam. in fin. de fideiusso. ubi monachus non potest fideiubere, & tamen, si fideiubet pro utilitate capituli, ualet fideiussio. Secundò allego gloss. fin. in c. j. de schisma. ubi ualent acta facta per prælatum schismaticum, si bene gessit. Item allego gloss. fi. in c. & dixit dominus. de consecrat. distinct. ij. quæ dicit, quòd gesta per prælatum hæreticum ualent, si bene gessit: & gloss. in c. nihil est. in uerbo, administrent. in fin. de elect. quæ dicit, quòd si prælatus intrusus contraxit & utiliter, ualet contractus: & gloss. in c. qualiter. eod. tit. quæ dicit, quòd electus nondum confirmatus si administrauit, bene, ualent acta per eum: & do. Ant. in c. cùm olim. el ij. de priuilegijs. ubi dicit, quòd contractus monachi, qui contraxit sine licentia Abbatis, ualet & tenet, si bene gessit & utiliter contraxit. Item allego gloss. in l.

in l. ij. ff. de accepti. quæ dicit, quòd ualet acceptilatio solius pupilli, si ex ea consequitur liberationem: Et ibi dicunt Ange. & Imo. quòd statutum prohibens pupillum contrahere sine consensu propinquorum, non habet locum, si utiliter contrahit sine eorum consensu. Et idem tenet Ang. consil. suo ultimo, & Bald. in l. ij. C. si seruus ero. se. Item allego Domi. in c. j. post princ. de pact. in vj. ubi dicit, quòd licet clericus non possit facere pactum sine licentia prælati, tamen si facit & utiliter, ualet. Allegat Ioan. And. hîc. Contra hæc tamen fortiter arguitur: nam alienatio rei ecclesiasticæ sine solennitate etiam in euidentem utilitatem ecclesiæ non ualet, neque tenet. SOL. Prædicta procedunt, ubi solennitas non est introducta pro forma, sed merè in fauorem prohibiti secus: ubi uerò pro forma, ut est in alienatione rei ecclesiasticæ. Ita colligitur ex his, quæ scribit Bal. in l. fin. §. necessitatem. col. vij. C. de bonis, quæ libe. ubi dicit, alienationem rei ecclesiasticæ fore nullam, non interueniente solennitate, in casu etiam utili: & Abb. in c. tua. col. ij. de his, quæ fiunt à prælato sine consensu ca. quicquid dixerit Bal. in l. quicunque. C. eod. tit. C. de bo. quæ lib. & in l. contra iuris. ff. de pac. Secundò intellige prædicta, nisi solennitas esset introducta ad conseruandum iuris rigorem, secundum Bar. in l. ea quidem. C. quomodo & quando iud. ¶ Tertiò limita in casu l. iij. §. in bello. ff. de re mili. ubi egressus aciem capite punitur, licet bene gesserit, ne alius sub eadem spe rumpat obedientiam. Extra uerò illum casum non credo, quòd ita esset, per tex. in c. fi. §. fi. & ibi gloss. allegat illum §. in bello. xxij. q. ij. ¶ Sed deueniendo nunc ad principalem q. nostram
9 suprà motam, quòd † imo sententia lata pro falso procuratore ualeat, & teneat in effectu, & sic possit ratificari: ultra dominum meum allego Pet. de Anc. consil. cxxiij. inci. Vnus ex procuratoribus Baldasar. ubi ipse tenet, quòd imo talis sententia poterit ratificari, reprobato Sal. ibi s̃. quia omnia gesta nomine meo ratificare possum. Item allego Imo. in c. cùm in iure peritus. de offic. dele. in xiij. col. & ulti. ubi tenet idem. Dicit tamen ibi Imo. quòd Cal. in c. cùm olim. quod est sequens, C. eod. tit. de offic. dele. dicit, quòd imo talis sententia non potest ratificari per dominum, & dicit ibi, quòd ita fuit obtentum in curia. Et idem tenet Rota, quòd non possit ratificari talis sententia, postquàm est lata, licet antè posset, in ti. de procur. decisio. j. in antiquis. Tamen dicit ibi Imo. quòd si casus occurreret in facto, res esset dubia propter tot discrepantias: & sic Imo. ibi residet tandem quodammodo ut perplexus. Sed certè quòd possit ratificari, tenet Ang. in l. licet. ff. de iudi. ubi dici potest ratificari contra se. Ergo certè inconueniens esset, quòd non posset ratificari pro se. Et hanc partem tenet etiam do. Floria. in d. l. si tutor. & ibi dicit, quòd fuit aduocatus unà cum Ang. & quòd obtinuerunt hanc partem. Et nõ obstat, quòd aduersarij intersit: quia sibi imputet, quare non opposuerit in toto iudicio talem oppositionem, quam potuisset opponere. Et sic cadit ratio dominorum de Rota ibi suprà, quòd non possit ratificari: quia hoc esset in præiudicium partis. Et hanc partem tenẽt Doc. j. allegandi, & firmat Imo. in l. sæpe. col. xv. ff. de re iud. Et sic ab ista opi. tanquam communiori [a], non est recedendum aliquo modo in iudicando & cõsulendo. ¶ Fallit tamen primò hæc opinio communis, nisi procurator egisset in materia requirente spirituale mandatum. Gl. in c. nonnulli. in uerbo, mandato. post princip. de rescrip. ¶ Fallit secundò, ubi procurator mentitus est se esse procuratorem coram principe. Dictum est Innocent. in c. ex parte decani. de rescrip. de quo Bal. in l. falsus. suprà. de furtis. & ibi Ang. in repe. Contrarium tenent & Imo. & Card. in d. c. nonnulli. sed malè propter sequentem fallentiam. ¶ Fallit tertiò, ubi allegasset se habere mandatum coram inferiori. Hæc est decisio Bal. in l. Iulianus. ff. qui satisd. cog. per tex. in l. si quis obrepserit. ff. de fal. ibi, si quis obrepserit præsidi, nihil agit. Et idem tenet Bal. in d. l. licet. ff. de iudi. quia si comparuit cum commemoratione mandati, tunc est fundituùs falsus: & ibi dicit, quòd habuit istam fallen. à Bar. uiua uoce. ¶ Fallit quartò, nisi fuisset reuocatus, & tamen continuauit: quia tunc gesta per eum ratificari non possunt. l. est in l. dispensatorem. ff. de sol. & in d. c. ex parte. in fi. de rescrip. & tenet Ang. in l. licet. ff. de iudi. ¶ Limita hoc, nisi ratificarentur in præiudicium domini: quia tunc bene potest ratificare. Imo. in c. mandato. de procur. in fi. & ibi dicit, quòd si talis procurator exegit à debitoribus, & præstitit cautionem de rato, quòd liberatur procurator, si dominus habuit ratum. ¶ Fallit quintò, nisi ratificatio esset in præiudicium tertij. Ita Bal. in l. obseruare. §. fi. ff. de offi. proconsul. Quod intellige uerum, nisi alteri posset culpa asscribi per ea quæ dicta sunt s̃. ¶ Fallit sextò, nisi statutum requireret mandatum: quia tunc non sufficit ratihabitio. Bal. in l. si uxorem. in ij. col. C. de cond. inser. & in d. l. obseruare. §. fi. Ratio: quia statutum requirit casum uerum, l. iij. §. hæc uerba. ff. de neg. gest. Sed ratihabitio est fictum mandatum. Ergo, &c. ¶ Fallit septimò, nisi esset sententia latã contra absentem non contumacem: quia tunc ille, pro quo est lata, non potest habere ratam. Ita Ang. in d. l. licet. ff. de iudi. & ibi dicit se audisse uiua uoce à Bar. rationem, de qua ibi per eum uideas: & ponit Rom. singu. suo, de quo infrà in ix. fall. ¶ Fallit octauò, nisi uictori possit imputari mora circa ratificationem. Ita Bal. in d. l. licet. alleg. not. in l. j. ff. de neg. ges. ¶ Fallit nonò, si pronunciatum fuisset, mandatum non sufficere. Hoc uoluit Bal. in authen. ei, qui. in j. col. C. de temp. ap. Ratio: quia ratihabitio domini post sententiam non potest trahi retro in præiudiciũ iuris iam quæsiti parti aduersæ ex sententia. De quo facit festũ Rom. sing. suo dclxxix. inci. tu audisti. l. si tutor. col. lxxix. ¶ Decimò fallit, nisi procurator esset admissus cũ cautione de rato, iuncta protestatione, quòd si apparuerit eum non habere mandatum, omnia habeantur pro infectis: tunc enim gesta per eum non possunt ratificari. Ista est practica, quam dat Bart. per illum tex. in l. inter quos. §. si alieno. in fi. ff. de dam. infec. Et ibi dicit Imo. esse mirabile hoc in practica, & meminit de hoc etiam Lud. in singulari superiùs alleg. & pro hoc facit, quod uult do. Ant. in c. j. in vj. colum. de re iudic. ubi dicit, quòd licet appellans uideatur approbare gesta per quemcunque, tamen fallit, nisi appellans appellaret dicendo, Saluo mihi iure dicendi de nullitate. quia si appareret sententiam latam ad instantiam procuratoris incompetentis, tunc ille non obstante appellatione poterit opponere de nullitate mandati.
¶ Fallit undecimò, nisi esset talis, qui non fuit, nec potuisset esse procurator: tunc enim gesta per illum non possunt ratificari. Gl. est in d. l. licet. suprà alleg. & ibi Bal. Et est ratio: quia ratificatio non potest supplere circa defectus substantiales. ¶ Vltimò & duodecimò fallit in gestis à nuncio falso: quia ratificari non possunt: quia ibi est totale mandatum. Ita Cy. & ibi Bal. in l. multum. C. si quis alteri, uel sibi. & Bar. in l. qui aũt. §. fi. ff. de consti. pecu. & in l. falsus. §. j. C. de furtis. & in l. obseruare. §. fi. ff. de offi. procõ. & leg. Et hãc fallẽtiã ap-

a *Communiori]* *a* *Ad quàm materiã uide etiam latè per do. Ias. May. in d. l. licet. C. de procur. limitantem xij. modis, & dicentẽ idẽ quod communis opin. est, quòd processum & sententiam latam in fauorem falsi procuratoris potest dominus ratificare, siue sit minor, siue maior, per tex. in d. l. licet. ubi Bar. & Domi. ff. de iudic. alleg. in tex.*

probat & sequitur Pe. de Anch. in c. fi. in ij. col. de procurat. in vj. Et per hæc remaneat expedita pro nunc hæc decretalis.

SVMMARIVM.

1 Brachium seculare non inuocatur, nisi in subsidium.

2 Clericus an possit capi pro criminali causa de mandato episcopi.

3 Clericus criminosus fugiens, an possit capi à laico, si eius non intersit.

4 Clericus debitor fugiens, an possit licitè capi à laico.

5 Notorium an fiat, si quis capiatur in flagranti crimine, ita ut possit puniri absq; alia probatione.

6 Statutum si punit deprehensum de nocte, non habet locum in uiso de nocte.

7 Episcopus si non poterit emendare clericum, debet iudicio regis in exilium mitti.

8 Ecclesia an possit aliquem priuare militia in foro pœnitentiali & contentioso.

9 Iudex secularis an possit apprehendere clericum data una incorrigibilitate.

10 Beneficium, quo quis est priuatus, ipso iure non potest alteri conferri, nisi præcedat declaratio.

11 Terminus ad defendendum an debeat dari in materia notoria.

12 Appellari licet non possit à pœna legis, uel statuti, tamen à sententia declaratoria pœnæ bene appellatur.

13 Episcopus non fit irregularis, licet clericus moriatur in carcere, nisi ei denegata fuerint alimenta.

CAPITVLVM X.

Cum non ab homine.

¶ Clericus depositus incorrigibilis excommunicandus est, & successiuè anathematizandus est: & si sic nõ resipuerit, per iudicem secularem comprimendus est. H.D. ¶ No. hîc do. meus in v. not. col. j. quòd dictio, Alius. facit, quòd clausula sequens restringatur ad similia expressis. Circa hoc non insisto: sed uide, quæ posui in c. sedes. col. ij. & tribus seq. & in vj. col. in uersic. secunda declaratio. & in vij. col. in uersic. quarta declaratio. & col. fi. s. de rescrip. ¶ Not.
1 hîc do. An. quòd † brachium seculare non inuocatur, nisi in subsidium. Et uide de hoc in c. j. de offic. ordi. ubi multa posui anno præterito. ¶ In gloss. j. Dicit hîc Abbas, quòd potest clericus fugiẽs etiam capi per laicos. Dicit hîc do. And. quòd pro opinione Abb. facit dictum Bal. in c. j. §. si quis. de pa. iu. fir. in usibus feud. ubi dicit, quòd clericus malefactor potest capi à laico, ut præsentetur episcopo incontinenti, per dictum Inno. in c. ut
a famæ[a]. de sen. excom. secũdò. Pro Abb. allegat etiam Bal. in l. si qua per calũniam. C. de episco. & cle. Sed contra Abb. pro opi. Host. & do. Ant. allegat Bal. hîc, qui dicit, quòd si custodes uillæ tenentur capere malefactores, non possunt capere clericos: quanto ergo minùs priuati. Sed responde, quòd Bal. non loquitur in casu fugæ. Dicit tamen do. Andr. hîc post Bal. quòd si clericus fugeret cum pecunia, possum capere, nisi restituat pecuniam incontinenti. Tandem hîc ipse in xij. col. sic distinguit: an clericus fugiens possit capi, quòd aut crimen est committendum, & isto casu licita est captura, & habet locum opi. do. Abb. aut uerò crimen est iam commissum, & tunc non habet locum opi. Abb. sed contraria Host. & do. Ant. primò allegat pro hoc gloss. in c. ij. de hæret. ubi dicit gloss. quòd in crimine committendo potest inferior corrigere superiorem: non sic in iam commisso: quia tunc solus superior corrigit. Secũdò allegat Archid. in c. si putauerit. ij. q. j. in iiij. col. ubi dicit, quòd correctio fraterna, de qua in c. nouit. j. eo. est de præcepto, in eo qui uult committere crimẽ, ut teneamur corrigere ipsum: secus in eo, qui iam commisit. Tertiò allegat do. Ant. in c. ex parte Adæ. de testi. ubi dicit, quòd contra clericum promouendum auditur quilibet de populo, sed non contra iam promotum. Item allegat Inn. in c. j. de postul. prælat. ubi dicit, quòd in crimine committẽdo potest inquiri sine infamia: secus in iam commisso: & Abb. in c. cùm in tua. de spons. ubi infamis potest denunciare crimen committendum, sed non iam commissum. Allegat & alia multa, de quibus hîc per eum in d. xij. col. & seq. Et sic ex prædictis concludit ipse, quòd eodem modo debemus dicere, quòd laicus possit capere clericum uolentem committere crimen: secus, si iam commisisset: quia tunc nõ est licita captura. Et mouetur primò, quia ad eos spectet captura clericorum, ad quos etiam spectat ipsorum correctio, ut probatur in d. c. ut famæ. Sed correctio clerici nullo modo spectat ad laicum. Ergo etiam ad eum non spectabit captura. SOL. Negatur hoc, quòd qui non potest corrigere, non potest capere. Nam Inno. in d. c. ut famæ. laici, ut familia potestatis potest capere clericũ incorrigibilem, ut ibi dicitur: & tamen non potest corrigere. Ista sol. non placet mihi: quia illud quod dicitur in d. c. ut famę. habeat locum ad mandatum prȩlati, ad quẽ pertinet correctio. Et ratio est, ut ibi dicit tex. quia tunc laici ipsi capere nõ uidentur, sed prælatus, qui mãdauit: quia qui per alium, &c. Ergo innuit, quòd aliàs non liceret sine mandato. Ergo contrà sol. do. Phil. Symon. ADDITIO. *Vnde melior est alia sol. quã dat hîc do. Philip. quòd cap. ut famæ, non loquitur de clerico fugitiuo: tamen adhuc ista sol. potest morderi, quia ratio dicti c. ut famæ. est generalis, ut ad quos non spectat correctio. Philippus Symoneta, &c.* Secundò mouetur Barb. per illud, quod scribitur in c. sacerdotibus. xj. q. j. ubi dicitur, noli tangere christos meos: ergo uidetur, quòd etiam non possit capere. SOL. Sequeretur, quòd etiam de licentia capi non possent, quod est contra dictum c. ut famæ. Sed ista sol. potest morderi, ut præcedens. Tertiò adducit j. c. de homi. in vj. arguendo ibi per locum à speciali: ergo in alijs casibus in contrarium est ius commune. SOL. Dic, quòd ibi est speciale, quòd capiatur, etiam non fugitiuus: sed quòd fugitiuus capiatur, non est speciale: quia hoc est de iure communi, ut hîc per Abb. ¶ An autem liceat capere clericum debitorem fugientem? Dicit hîc do. And. quòd omnes doctores errant, allegando l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cred. quia ille §. non dicit, quòd licitum sit capere personam: sed quòd si fugit, quòd licet mihi capere pecuniam, quam secum portat. Secundò allegat, ꝙ non possit capi clericus, Imo. & Hostien. in c. j. de depo. ut hîc uidere poteris in xiij. col. iij. uersic. capio. Ideo non transcribo. ¶ Dominus uerò meus de Are. hîc in ij. & iij. col. multa scribit, & tandem cõcludit, quòd aut loquimur in delicto committendo, & procedit dictum Abb. & sequacium, ut clericus retrahatur à delicto. Aut uerò loquimur in delicto iam consummato: & tunc non habet locum opi. Abb. rationibus, de quibus hîc per eum, quem uideas, qui ponit etiam, qualiter debeat intelligi licentia concessa potestati seculari de capiendo clericum, secundum consilium do. Anton. hîc: & distingue, ut hîc per ipsum post Ancha. in regula, ea, quæ fiunt. in xxj. q. ad fi. ¶ Vtrùm autem clericus fugiens, qui est su-

a *Vt famæ] Et ibidem ad hoc uide Panor. in j. col. in fi. uers. & infert. & pulchrè hîc in iiij. columna, in princ. in uersic. & hac ratione puto. Et adde planè per do. Alex. de Imol. in l. iij. ff. de fur. ubi etiam ad hoc uide Bar. & adde Lapum in alle. cxxvj. col. cxxij. & Bal. in Marg. uer. clericus. uersic. xviij.*

a *In criminali] Adde tu, quòd clerici delinquentes possunt capi, ut præsententur episcopo, etiam à laico, & hoc in ipso actu delinquendi, uel immediatè pòst: sed ex interuallo nemo potest eos capere, nisi ex concessione episcopi. De quo uide Ioan. And. in c. ut famæ. de sen. excom. Adde Bart. in l. similes. C. de exhib. reis. do. Alex. de Imo. in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. Credi. Et ideo dicit Bal. Ang. & Imo. in c. qui ergo. §. si hæres. ff. de leg. j. quòd pater inueniens clericum adulterãtem cum filia, si ipsum occidat, non incurrit pœnam Canonis. Adde etiam, quòd pro bono publico quilibet potest capere fugiẽtem: ut est textus in l. generaliter. C. de dec. lib. x. no. Bart. in l. neminem. C. de exhibend. reis.*

b *Clericus criminosus] Adde, quia contra doctrinã dom. Abbatis in isto text. positã facit text. in c. si uerò. in fi. de sent. excom. ubi expressè dicitur, quòd non licet clericum inuentum in adulterio, uel stupro, capere, & etiã uiolentas manus imponere, nisi sint personæ quædam coniunctæ, quæ ibi notantur. Et quãuis possit ad illum tex. responderi, quòd procedat, quando clericus non est in fuga, uel non est uerisimile, quòd fugiat: hîc tamẽ multùm restringit illam rationẽ, cùm in dubio manifestum est, seu uerisimile, quòd deprehensus in maleficio, timore ne captus ponatur ad torturã, quòd ipse fugiet, ut est casus notabilis in c. ut famæ. de sent. excom. Et ad hoc facit tex. in l. j. ff. de bon. eorum, qui sibi mort. consci. & ibi Bar. ubi probatur, quòd accusatio est iustus metus, propter quem ille, qui fugit, præsumitur fugisse, eadem ratione faciat, quòd uerisimile sit, accusatum debere fugere, & sic custodiatur: quia iustus timor præsumitur mouere quẽlibet ad faciendum, ut euadat à periculo: ut patet in tot. tit. quod me. causa. Vnde, quia deprehensus in crimine præsumitur fugitiuus, & legis depositio faciens regulam, debet adaptari ad ea, quæ communiter contingunt: l. nam ad ea. ff. de leg. Vnde si tex. illi in d. §. si uerò. de sen. excom. uoluisset in illo casu, quo clericus non posset fugere, uel non esset uerisimile, quòd fugeret, non licere eum capi, non erat simpliciter ponenda regula negatiua, cùm iste casus de facto contingat: & sic quodãmodo contra naturam deprehensionis in delicto personali. Vnde non placet intellectus ille ad illam decretalem. Adde ergo, quòd ubi cleric⁹ est repertus in delicto, & continuat delictum, & nõ desisteret à delicto, nisi caperetur à laico, tunc licet unicuiq; laico capere eum, & ligare. Ita dicit Abbas in c. si uerò. de sent. excõmu.*

est suspectus debitor, possit à me capi, uide etiam hîc ipsum in iiij. col. in uer. quæritur, nunquid. qui tandem concludit, quòd sic: & idem tenet Imo. in c. j. de depo. dicens hîc Are. quod licet regulariter sit uerũ, quòd clericus capi non possit pro debito ciuili, fallit tamen ubi est suspectus de fuga, per dictum Imo. in dicto c. j. de depo. quam opini. dicit esse multum
2 æquam. ¶ Sed † tu uideas Gemi. xlv. distin. in summa, ubi ponit tria. Et pri
a mò dicit, quòd in criminali[a] nunquã est licitum capere clericum etiam de mandato episcopi: & qui capit, est excommunicatus, nisi sit incorrigibilis: & hoc fuit dictum Archi. ibi. ¶ Item dicit, quòd si iudici non constat, nec per probationes, nec per præsumptiones, quòd deliquerit, quòd capi non potest, & capientes sunt excommunicati, etiamsi illis committatur. Hoc dicit Ioan. An. in c. si clericos. C. de sen. excommu. in vj. per tex. ibi in uerbo, excessus commissos. & ibi dicit, quòd multi illaqueantur ignoranter. Si uerò cõstat præsumptiuè, tunc bene potest capi. Ita Domi. ibi allegat c. j. de depo. ubi non constabat clericum habuisse pecuniam: sed quia Papa audiuit, quòd habebat loculos, fuit captus. Secundò pro hoc allegat tex. in c. super eo. de crimi. fal. ubi clericus utens literis falsis ponitur in carcere, & tamen non constabat quòd falsificasset. Tertiò allegat cle. j. de hære. ubi inquisitor potest ponere sine episcopo clericum hæreticum in carcerem, sed non ad torturam sine episcopo: modò ad torturam quis nõ ponitur, nisi in defectum probationis. Ioan. And. in c. cùm in contemplatione. de regu. iur. in vj. Ergo fuit captus ibi ad præsumptionem: quia si cõstitisset ex ueritate delicti, non esset opus ponere ad torturam. Præterea allegat c. ut inquisitores. §. j. de hæreti. in vj. & ibi etiam dicit, quòd si capi non posset, nisi constaret de delicto, sequeretur quòd nunquam torqueri posset: quia tortura fit solùm, ut constet. Ergo est signũ, quòd potest capi ex præsumptione. Ista residet ibi s. Domi. ubi discutit illud dictum Archi. ibi & Io. Andr. in d. c. clericos. Et ista omnia reassumit etiam Domi. in d. c. clericos. discutiens, an bene loquãtur Arch. & Ioan. And. & ibi dicit, non obstare huic suæ conclusioni tex. in c. si custos. xxvij. q. j. quia dicit ipse, quòd loquũtur de captura & carceratione perpetua, quæ propter delictum uenit loco pœnæ. Et ista dicit ipse. Benè fateor non pos-
3 se fieri, nisi plenè constet de delicto.
b Clericus † criminosus[b] fugiens potest capi à laico, etiamsi eius non intersit. Ita Abbas hîc, & Car. in cle. j. in j. q. de offi. or. & ibi Imo. in ij. col. Et dicunt ipsi: Excommunicatio non incurritur, nisi pro peccato mortali, c. nemo. xj. q. ij. Sed capiẽs clericum criminosum non peccat: quia hoc facit authoritate l. capite quinto. ff. de adul. quæ non est correcta per c. si quis suadente. xij. q. iiij. Et faciens aliquid authoritate legis, non dicitur peccare, l. Gracchus. C. eod. tit. de adulte. & c. qui peccat. xxiij. q. iiij. cum si. Et hãc partem tenet Ang. in d. l. si quis in seruitute. ff. de fur. Domi. in c. si quis clericum. l. dist. ubi limitat, nisi posset adiri superior: & Bald. in §. furtorum. Insti. de obliga. quæ ex delic. & Lap. alleg. cxxvj. incip. Quidam in carceribus publicis. Sed certè ibi nihil dicit. Non ob. c. si uerò. de senten. excommu. quia licet fuga in procinctu tantum operetur, quantum fuga in actu: glo. & Bal. in l. pignoris. C. de pign. tñ ibi non apparet, quòd esset in procinctu fugæ clericus, nec est ueri simile, maximè ubi non esset deprehensus in fragranti crimine, & non à pluribus. Et in effectu tãdem teneas istam opi. propter tot & tantas authoritates, si bene animaduertisti. Licet hîc Docto. uaria dicant, tamen communiter omnes quasi in hanc opi. inclinant. Item etiam ex prædictis dictis Doct. hîc potest colligi, quod commu
4 niter tenetur, quòd † clericus debi-
c tor[c] fugiens potest licitè etiam à laico capi. Et pro ista conclusione est dictum Archi. in c. abbates. xviij. q. ij. & do. Ant. in d. c. si uerò. de senten. excom. Imo. in c. lator. in ij. col. de pig. Abb. in c. ut famæ. de senten. excom. & Imo. & Card. in d. cle. j. de offi. ord. dũ modò, quàm citiùs fieri potest, præsentetur episcopo, secundum Host. in d. c. si uerò. & dom. Ant. ibi. Item, nisi offerret satisfactionem propriam, uel cautionem idoneam: quia si ille non acceptat, erit excommunicatus, secundum Bal.
5 hîc. ¶ † Vtrùm autem deprehensio in flagranti crimine faciat notoriũ, ꝙ possit puniri absq; alia probatione? Do. Abb. hîc post aliqua cõludit, ꝙ deprehensio laicorũ tunc demũ inducit notorium, quando induceret etiam notorium contra laicum deprehensum à laico. Sed aduerte: quia Abbas hoc non dicit, sed bene dicit, quòd in casibus, in quibus nõ induceretur notorium, si laicus deprehenderetur à laico, uel clericus à clerico, tãto minus faceret notoriũ, si clericus deprehenderetur à laico: non aũt dicit, ꝙ in casu, in quo laicus deprehenditur à laico, & facit notoriũ, ꝙ etiã isto casu faciat notoriũ cõtra deprehẽsum à laico; & uide Domi. in c. si quis

c *Clericus debitor] Adde tu, q. clerici, uel monachi in sacris constituti, nõ possunt capi etiã per iudicem ecclesiasticum, pro debito ex contractu, uel quasi. Ita Io. And. in c. si clericos. de sen. excom. in vj. secus, si est debitor ex delicto,*

ctio, uel ex cõtractu ratione delicti. Ita Scribentes in c. j. de depo. sicut etiam uidem⁹ in doctoribus, in l. medicos. C. de profess. & med. lib. x. Adde tamẽ, quòd si clericus fugeret cum re, quã furripuit, nec ex solo clamore dimitteret rẽ, tunc laico licet capere clericum. Et hoc modo intelligas, quòd si clericus debitor aufugit, adeò quòd aliter ipsi creditori consuli non potest, tunc licet ipsi creditori laico capere clericum debitorem fugientem: ut hîc per do. Abbat. quem omnes sequuntur.

diaconus. l. dist. ubi tenet idem in fi. et uide gl. & tex. & ibi Dom. in c. de his. l. distinct. & bene facit tex. in c. si Papa. in uerbo, deprehensus. & ibi Domi. xl. dist. & in c. si laici. & ibi Domi. xxxiiij. distinct. & in c. clericus. lo j. & ibi etiã Domi. xlvj. dist. Et isto casu scias, ꝙ ad ꝓbandã infamiã laicus facit indiciũ, & non dicitur per hoc testis cõtra clericum: sed potiùs dicitur quædã examinatio ad informandũ. ¶ Si † statutum punit deprehensum de nocte, nõ habet locum in uiso de nocte. Ita Ange. in l. j. C. de petit. bono. subla. lib. x. Allegat bonum tex. in l. si barsatorem. C. de fideiuss. ubi non dicitur inuentus, qui solùm fuit uisus, si etiam non fuit deprehensus. ¶ In gloss. in uerbo, excommunicari. uide hîc Abb. in v. col. in uersicul. nunc uenio. qui sequitur Io. Andr. quem & ego sequor. Vide, quæ posui in c. Pastoralis. §. preterea. de offi. ordi. in gloss. in uerbo, postmodum. Hæc gloss. bene loquitur in omnibus, & de hoc uidimus in c. at si clerici. §. eod. Ideo omitto. ¶ Re- 6
spectu † pœnæ exilij uide tex. in c. ij. 7
de clerico excom. minist. ubi dicit tex. si episcopus uerò minimè emendare potuerit, iudicio regis in exilium ad requisitionem episcopi mandetur. Nec obstat c. j. de calum. quia non loquitur propriè de exilio, propter doctrinam Archid. in c. cùm beatus. xlv. dist. ubi declarat, qualiter canon habet tria exilia. Et sic tex. noster in fin. loquitur de ꝓprio exilio. Vltra Abb. hîc, quas pœnas habeat ecclesia, uide c. quamuis. de pœnis. in Sexto, & 8
in c. à nobis. de apostatis. ¶ Item † ecclesia potest aliquem priuare militia, & in foro pœnitentiali & contentioso. Tex. est in c. præceptum. in uerbo, & à Palatinæ dignitatis officio separabunt. xxxij. q. v. & in c. nullus. el iij. xj. q. j. in uerbo, cinguli condemnatione plectetur. & in c. ij. de pœni. & remis. in uerbo, militiæ cingulo careat. Item adde, quòd aliquãdo canon ostendit, qua pœna possit secularis punire clericum. Ita intelligitur tex. in c. si in synodo. lxiij. dist. in uerbo, ultimis supplicijs. & ibi Archid. dicit, denotat pœnam, quam secularis potest imponere: & est tex. in c. omnis autẽ. ibi, capite plectatur. iij. dist. Nam intelligitur, id est, per eum, qui potest: & in c. delatori. v. quæst. sexta, & ibi gloss. in ca. si quis rapuerit. xxviij. quæst. j. in uerbo, capitali periculo. & Archid. in c. officia. xxiiij. q. v. ubi dicit, quòd princeps faciens legem, per quam sequatur mors hominis, non fit irregularis: quia non animaduertit per hoc in certam personam, nec uoluit aliquem occidere, quando legem fecit, sed homines deterrere ab officiendo & maleficia perpetrando: & uide text. in c. ex literis. de excess. prælato. ubi imputatur illi episcopo, qui dixit esse malum, quòd non moreretur: & ibi dicitur, quòd est irregularis: sed illud ideò ibi fuit, quia erat in facto: secus, si de iure respondisset, nec fuisset in facto. Et ideo idem dicendum, ubi fit lex generalis de puniendo committentes tale delictum. Non enim designatur per hoc certa persona. Item adde prædictis, quòd aliquando ecclesia ponit aliquem in perpetuo muro. Tex. est in c. j. in uerbo, perpetuò immurandus. de hæret. in Sex. & in c. ut commissi. eo. tit. in uerbo, Carcere, uel muro. Item imponit mulieri, quæ habuerit duos uiros, ut sibi tondeantur uestes, & abscindãtur crines, & publicè uituperetur. Tex. est in c. de Benedicto. & ibi gloss. xxxij. q. j. Et quòd pro similibus criminibus ecclesia possit uituperare committẽtes, est etiam tex. in c. episcopi. xxvj. q. v. & in c. cùm haberet. ibi, publicæ pœnæ subijci. de eo, qui duxit in mat. quam pol. per adult. Item prædictis adde text. in c. ad audientiam. de crimi. fal. ubi signatur in facie falsans literas principis, quæ pœna imponetur per manus iudicis secularis, licet de iure ciuili talis pœna non imponatur, l. si quis. C. de pœnis. Et ibi dicit Ang. not. ad statuta innuens, quòd talia statuta, quæ mandant aliquem bullari, sint illicita. ¶ Excommunicatio dicitur maximus gladius in ecclesia, s. gladius disciplinans: sed non est maximus eradicans. Ita Doc. in c. pro humani. de homi. lib. vj. & Ioan. de Ana. in c. qualiter. lo ij. in princ. col. pe. de accusa. ubi sequitur Domi. Et in impositione istarum pœnarum aduerte ad illud, quod dicam in fi. Et de pœnis ecclesiæ uide etiam plenè Hosti. in tit. de pœnis. §. quas pœnas. ¶ Vtrùm † autem dat 9
una incorrigibilitate possit secularis statim cum apprehenderet Dicit hîc do. And. quòd est opus requisitione episcopi, ut dicit Hosti. & sic contra Abb. & dicit ipse, de hoc esse tex. in c. ij. in uerbo, ad requisitionem. de cleric. excommu. mini. Præterea dicit ipse, reliquiæ clericatus remanentes in tali clerico facinoroso & incorrigibili, habent per aliquid operari. Et ideo dicit ipse, quòd secularis non possit statim apprehendere. Præterea dicit, quòd imo etiam uidetur, quòd opus sit sententia declaratoria circa hoc, ut hîc dicit do. Car. & sic in hoc tenet etiam contra do. Abb. & dicit ipse, quòd sibi uidetur per istum tex. quòd talis sententia declaratoria nõ sit interlocutoria, ut inquit Car. sed imo quasi diffinitiua, ut hîc latè per ipsum col. xxij. & tribus sequen. quem uideas. Aliter uerò in hoc & pulchriùs & meliùs & subtiliùs distinguit hîc do. meus de Are. hîc in iiij. col. & seq. cuius dicta aliter non transcribo, cùm uideri possint. Sed ex omnibus dictis Doctorum hîc communiter collige, quòd potestas circa hoc data seculari non exercetur, nisi declaretur qualitas ipsum conferens, per text. in c. cùm secundum. de hæret. in vj. in fin. Per quem dixit Abbas. in c. qualiter. in fin. j. eod. quòd si possessio clerici tributoris principis secularis caderet in commissum, non potest princeps in illam extendere manum, nisi priùs declaretur per iudicem ecclesiasticum, quòd inciderit in commissum, per illum text. Dicit etiam Abb. in c. uerùm. de fo. comp. in ulti. col. quòd licet ecclesia non seruet pactum appositum in contractu & traditione rei, quòd tamen nõ potest laicus propria authoritate capere rem, quasi contractus sit rescissus propter pactum non seruatum, nisi priùs super hoc præcedat declaratoria, s. ecclesiam non seruasse pactum. Et uide Domi. in c. j. de homi. in vj. §. fin. in v. col. ubi dicit, quòd omnia iura, quæ imponunt pœnam ipso facto, nunquam habent locum, nisi præcedat declaratio, ipsum incurrisse pœnam: & ideo non poterit quis puniri ante illam declarationem. Et idem dicit Bal. in c. j. §. j. de feu. sine culpa non amit. & in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. in j. col. & in authen. hoc amplius. C. de fideicom. ubi dicit, quòd in casu illius authen. requiritur declaratio. Et Bal. in l. j. in xxxj. col. C. de confes. ubi dicit, quòd in casu c. ij. de confes. in vj. requiritur declaratoria: & Bar. in l. eius, qui delatorem. ff. de iure fis. ubi dicit, quòd illa fuit prima lex, quæ fecit sibi honorem in ciuitate Perusij: ubi dicit, quòd † quis non [a] habetur pro 10
confesso, si non respondet positionibus, nisi præcedat declaratio. Vltimò allego Lapum allegatione cxxvij. ubi dicit, quòd beneficium quo

a Quis nõ] Adde tu, quòd istud uerum est, quòd contumax nõ habetur pro confesso, nisi pronuncietur: tamen hoc intelligas procedere, si legatur: aliàs secus est. Ita limitat Bal. in l. j. in vj. col. C. ne ex delic. defunc. Adde: pone, quòd cõtumax moriatur, an talis ficta confessio transeat contra hæredes? Vide Bar. in l. mani-

l. manifestè. in fi. ff. de iureiur. & adde Bal. in l. ij. qui testa. fac. pos. qui ibi limitat dictum Bart. in d. l. manifestè.

quis est priuatus ipso iure, non potest alteri conferri, nisi præcedat declaratio. Tamen intricatè loquitur propter gl. quæ uoluit contrarium, in c. commissa. in uerbo, iusto. in fi. de elect. in vj. Et pro prædictis faciunt multa exempla Spec. in ti. de loca. §. itẽ aliqua. uersic. xlij. & Car. & Abb. hîc. ¶ Limita primò, nisi factum sit adeo notorium, quòd nulla opus sit declaratione: quia tunc ipso facto pœna est incursa. Ita Abb. hîc, & in cle. præsenti. de censibus. Et ista est limitatio ad omnia prædicta. Et ponit Bal. in l. iubemus. ij. §. j. C. de sac. san. eccle. dum dicit, si factum reuocatur in dubiũ, requiritur declaratoria. Ergo in facto notorio secus. Et idem sentit Domi. in d. c. cùm secundum. & in c. ordinarij. §. ꝙ si fortè. de offi. ordina. in vj. subdens utrobique, quòd debet dari terminus ad se defendendum, per illum tex. Quam practicam de assignatione termini intelligerem, nisi constaret notorium esse tale, quòd nulla tribueret excusationem propter secundam limitationem secundæ conclusionis. ¶ Limita secundò, quando factum & qualitas iam aderant ante inchoatum iudicium: tunc enim requiritur declaratio: secus, si competit & adsit iam inchoata lite. Ita Ioan. An. in Spec. in rubrica de appel. in fin. & in d. c. cùm secundum. & Lap. dicta alleg. cxxvij. & loquitur Io. And. de beneficio secundi anni dato appellato impedito: quod beneficium competit absque alia declaratione. Mouetur per l. ædiles prima. §. item. ff. de ædil. edic. in quo considera, quòd ille casus nõ differt à casu de contumace, & tamen in eo requiritur declaratoria, ut per Bart. in l. eius, qui delatorem. ¶ Limita tertiò, nisi agatur de pœnis trahentibus secum execu 11
tionem: quia in istis non requiritur declaratio. Ita Imo. in c. felicis. de pœnis. in Sexto, quem simpliciter refert ibi Domi. in iij. col. Ista est una maxima limitatio ad omnia prædicta. Contrà tamen stringit, quòd uult Pet. de Anch. consi. clxxxix. incip. Tribus de causis. in ij. col. ubi loquitur in infamia & excommunicatione lata à canone: & tamen dicit, requiri declaratoriam. Item contra istam limitationem facit gl. in cle. præsenti. de censibus. & in cle. ij. de pœnis. loquentes de excommunicatione, quæ trahit secum executionem, c. Pastoralis. in fi. de appel. Sed dicas, quòd illæ gloss. non loquuntur, quando pronunciatur super executione, sed super defectu: quo declarato effectus excommunicationis trahitur retrò. Ita dicit Io. An. in d. c. felicis. Non obstat dictum consilium, quia respectu excommunicationis aliter est dicendum: quia non tenetur quis euitare excommunicatum in diuinis, uel extra, uel suspensum, uel interdictum, donec sit facta per iudicem declaratio, nisi constaret eum ita ligatum, ut nulla possit tergiuersatione celari. Ita statuit Marti. Quintus in cõsilio Constantiæ: & fuit reformatum per Eugenium in consilio Basiliensi, ante quàm schisma oriretur, prout refert Archiepiscopus Florẽtinus in summa de censuris: ubi disputando concludit, Papam hoc potuisse facere ad euitanda scandala: & ita consideraut gloss. iij. in cle. grauis. de sententia excom. super qua do. Abb. de hoc meminit. Quod no. quia est utilissimum scire. ¶ Limita quartò in casu c. periculum. §. præterea. de electio. in vj. ubi dicit Domi. esse casum specialẽ, in quo quis est priuatus omni iure, quod detinet absq; alia sentẽtia. Considera: quia ibi nihil dicitur de declaratione, nisi dicas, quòd ibi pœna trahit secum executionem. In ista declaratoria citatur pars, ut est gloss. in d. cle. præsenti. de censibus. & in d. cle. ij. de pœnis. & Gaspar Calderi. & Moderni in c. ij. de sponsal. & Pe. de Ancha. in d. consi. & Docto. allegandi j. ad limitationes. ¶ Limita igitur hoc esse uerum, quando habet discuti factum, propter quod 12
quis dicitur excommunicatus: sed ubi præsupposito delicto pro indubitato quis declaratur excommunicatus, tunc non est opus citatione. Ita Romanus consil. suo cccclxxxij. ad fi. ubi dicit, quòd multi allegant dictas gloss. aliter, & malè: & ibi Rom. allegat tex. in c. reprehensibilis. de appell. ubi dicit tex. quòd non fertur excommunicatio, nisi præmissa monitione, nisi sit talis pœna excommunicationis quæ incurratur ipso iure. Et ita etiam illum tex. no. ibi Abb. & Moder. in ij. col. Et hoc modo intelligo Rotam in antiquis decisio. xxj. incipien. not. si petatur. ubi dicunt, quòd ubi petitur aliquem declarari excommunicatum, non requiritur litis contestatio, sed citatio. Nam intelligo, quòd requiritur citatio, ubi discutitur factum. Et ita etiam uidetur intelligere Nicolaus Milus in Repertorio suo in uerbo, citatio. §. lxxxij. dicens, quòd ista citatio fit, ubi negatur factum, ex quo à iure pœna infligitur: & ibi per eundem in §. xcviij. incip. citari debet quis. Et idem sentit Lud. in l. is, cui bonis. ff. de uer. obli. in vj. col. ubi dicit, quòd ubi iudex uellet excommunicare de nouo illũ, qui est excommunicatus à lege pro eodem crimine, nõ est opus solennitate: c. sacro. de sen. excommunic. scilicet monitione: & de hoc dicit fore casum in d. c. reprehensibilis. & ibi gloss. in uerbo, ipso suo genere. de appellat. ¶ Secunda limitatio est resultans ex præcedenti, nisi declinatoria excõmunicatio fieret super excessu notorio: quia tunc non est opus citatione. Tex. in c. peruenit. primò, de appel. & ibi do. Abb. latè, & do. Philip. de Perusio, & ponit Abb. in c. parochianos. de sent. excommu. in j. col. & hoc est in excommunicatio- 11
ne clarum. In † alia uerò materia notoria, licet non esset opus declaratione, ut uidimus in præcedenti conclusione, tamen opus est ut detur terminus ad se defendendum, secundum Dom. in d. c. ordinarij. §. j. de offi. ordi. in Sexto. Quod tamẽ intellige uerum, nisi esset factum, in quo nulla posset cadere excusatio: quia tunc non est opus assignatione termini ad se defendẽdum. Ita Abb. latè in c. accepta. de rest. spo. in ij. col. & Ant. in c. in nostra. de cohab. cleric. & mul. & ibi etiam Abb. in fi. & est bonus tex. in c. cùm olim. de re iudi. & ibi dixi. Et nota, quòd sententia facta super notorio non ad finem condemnandi, sed declarandi aliquem actum nullum, nõ requirit citationem: ut putà, si declaretur statutum esse contra libertatem ecclesiasticam. Hoc ponit Milus in Repertorio suo in uerbo, citatio. §. xxv. & Archidiaconus in c. Lotharius. prope fin. ij. q. j. cùm his, quæ posui in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in uer. secundum remedium. de consti. ¶ Limita tertiò, nisi sit periculum de fuga: quia tunc iudex uolens declarare aliquem incurrisse pœnam, non citabit ipsum, ne ille interim arripiat fugam. Ita Abbas hîc & Ioan. And. in simili in cap. j. de homici. in vj. ubi dicit, quòd testes examinantur parte nõ citata, ubi timetur de potentia partis: & ibi Domi. in §. fi. ubi dicit, quòd omittitur citatio, quotiescunq; ex ea induceretur impunitas criminis: & allego Bal. etiam in l. consentaneam. C. quomodo & quando iudex. uersic. quæro unà cum Butrigario. ubi dicit, quòd in casu, in quo timetur de fuga, possint recipi testes parte non citata. Et hoc dicit ibi esse specialissimum, ne citatio instruat reum ad fugam. Item allego Bal. in l, cunctos populos. in lec. in ult. col. C. de sum. trin. & fide cath. ubi dicit, quòd ubi quis est suspectus de fuga, non est necesse quòd edictum ad eum ueniat, nec est citandus. Allegat Inno. in c. ex literis. de excess. prælatorum. ubi hoc dicit, & Sali in l. absentem. C. de accus. in iij. col. ubi dicit, iudices Moderni inuenerunt bonam practicam. Habita enim informatione à testibus incipiunt à citatione reali, non autem uerbali. Faciunt multa, quæ ob suspicionem fugæ sunt inducta, de quibus in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de ijs, quæ in fraudem cred. 12
¶ Et no. quòd † licet à pœna legis, uel statuti non possit appellari, l. si qua pœna. de uerb. sig. c. quia nos. de ap-

c. cùm nõ ab homine.

de appel.tamen à sententia declaratoria pœnæ l.incursæ bene appellatur. Gloss.est in c.cupiētes.§. quòd si per xx.in uerbo, priuatos.de elec.in vj. Et illam gl.sequitur Ab.in c.peruenit.lo j. de appell.& in d.cle.pręsenti.& in consi.c.in j.uol.col.ij.incip.ad claram & luculentam. Et ibi dicit, quòd licet in facto uerè notorio non posſit appellari, c. cùm sit Romana. de appell. tamen à sententia dicente factum notorium, bene potest appellari, per d. gloss.quam etiā ipse sequitur in d.c.peruenit.& ibi Philippus de Perusio. Et allego Bal.in l.j. C.ne ex delic. defun.in vj.col.ubi dicit, non dicas, appello ab ista pœna. sed dicas, appello, quia non sum culpabilis: uel, quia non est probatum me incidisse in pœnam. Et dictā glo. sequitur etiam Lud.d.cons.ccccxcij.& Abb.in c.fi.in vij. col.de iuramen.calum.ubi dicit, quòd talis appellatio declaratoria excommunicationis incursæ suspendit, licet aliàs sententia, per quam quis excōmunicatur, non suspendatur per appellationem, c.Pastoralis. de appel. & idē dicit Cardinalis in cle.j.in ult.col.de sequestr.pos. & fruct.dicens, hoc esse singulare & utile in practica: & idem tenet ibi Imo. in fi. Item adde, quòd priuatus per sententiam statuti perdit statim titulum & dominium, & non est opus in hoc declaratoria. Ista est gl.penult. in c.proposuit.de concesſio.præben.de qua do. Cardinalis consi.suo cxiiij.incip. Quidam frater Benedictus. Et ita intellige no.per Imo.in c.qualiter.col.iiij.de accusa. ADDITIO. *Et de his omnibus uide etiam plenè & ornatè do. Felinum in c.Rodulphus.in xxv.col. in uersic. sed declaratoria. cum septem seq.columnis, ſ.de rescript.ubi ponit aliqua, quæ non hic: & econtrà aliqua hic, quæ non ibi. Philippus Symoneta.* Quærit hîc do.Anto. & alij, quomodo cognoscatur incorrigibilitas? Domi.in c.neminem.xlv.dist.dicit, quòd si reprehēsus semel uerbis se non emendat, dicitur incorrigibilis: & ibi dicit, quòd de hoc est tex. in c.præcedenti ibi, hoc intellige, quo ad incorrigibilitatem, largè. Et no. quòd licet ad priuationem beneficij, uel priuilegij requiratur fortè trina monitio, c.ex tuæ.de cle. nō resi. tamen fallit in monitione facta in synodo sub pœna priuationis beneficij, uel priuilegij clericalis: quia illa habetur pro trina. Hoc fuit singulare dictum do.Ant.in c.ij.ne cler. uel mona. de quo Milus in Repertorio suo in uerbo, citatio partis. §. lxij. quod non placet Abb. in d.c.ij. Ratio: quia ubi ius requirit in materia priuationis trinam citationem, non sufficit una etiam peremptoria: ut est gl. in cle.j.in uerb. tertio. de uita & honest. cler. & dixi in c. consuluit.de off.deleg. ¶ Fugiens de carcere dicitur incorrigibilis: omnes in c.ut cōmissi.de hæret.in vj. ¶ Circa pœnam eorum, qui iniungunt carcerem mortalem, ponit hîc Abbas. Ego uerò allego Bal. in l.de pecorib⁹.
13 in fi.C.ad l. Aqui.ubi cōsuluit, quòd si † quis moriatur in carcere, episcopus non fit irregularis: quia eius actus non est immediatè causa mortis, nisi posuisset in loco arcto qui careret sufficienter aëre, uel ex paucitate cibi consumptus periret: quia tunc est irregularis. Allegat l. necare.ff.de liber.agnoscen.ubi necare dicitur, qui non aluit: & c. pasce fame morientē.lxxxvj.dis.ibi, si non paueris, occidisti. & allego Io.And. in c.j. de apostatis. ubi dicit, caueant multùm prælati: quia carceratis relinquitur uita, licet cum miseria: et ideo si moriuntur ex nimia miseria, incurritur irregularitas: & sequitur ibi Ana.& in c.qualiter.in iiij.col.de accusa.& dom. Abb.in c.uniuersitatis.de sen.excom. ubi dicit in ij. col. quòd excesſiua correctio, uel tortura facit episcopum irregularem. Item allego Bal.in d.l.j.C.de emenda.seruo. ubi dicit, ꝙ si propter torturam immoderatam moritur, iudex debet decapitari: quia tormenta non debent esse barbarica. Et idem dicit Bal.in c.at si clerici, ſ.eod. ¶ Limita ex dictis Bar. in l. quæstionis. ff. de quæsti. nisi excessus in tortura fieret ex qualitate existēte in reo: quia tunc non imputabitur mors. Et idem tenet Sali.in l.Gracchus.C. de adul, ubi plenisſimè examinat, & ibi dicit, quòd excessus in hac materia potius æquiparatur culpæ, ꝙ dolo.

SUMMARIUM.

1 *Rescriptum impetratum contra uiolentum possessorē, trāsit in singularem successorē.*
2 *Instantia inchoata cōtra defunctum, an transeat in successorem.*
3 *Instantia inchoata contra laicum, an transeat in clericum successorem.*
4 *Executio contra hæredem fieri non potest ex sententia lata contra defunctum, nisi prius idem hæres citetur.*
5 *Successoris appellatione in dubio intelligitur de uniuersali.*

CAPITULUM XI.

1 Quia G. ¶ † Rescriptū impetratū contra uiolentū occupatorē trāsit in singularē successorē succedētē scienter in uitiū. Ge-
4 nitiuus a importat dominium. Vide gl. in uerb. suarum. in c.pro illorū. de præben.& gl.in uerbo, eorum. & ibi Domi.in c.j.§.fi.de usur. in vj.& glo. & Doc.& do.Abb.in c.j.de postul.pręl. Ex quo infertur, quòd statutum loquens de domo alicuius, uerificatur in domo conducta, non ex ui uocabuli, sed ex cōmuni usu loquendi, secundum Bart. in procœmio ff. noui, & ibi etiam Roma. defendens Bar. ab impugnatione Imo. & latiùs hîc do. And. in v. col. in iiij. notabili. Quibus adde, quę dixi in c.per tuas. in ij.col.post A.re.ibi, ſ.de pba.& uide gl.in c. quo iure.viij.dist.ubi gl.ponit de uerbo, Tuum, Suum & Meum: & ibi latè Domi. Et uide Inno.in c.dilectus.de relig. domi.ubi dicit, quòd si laicus petit ecclesiam suam, impropriatur & exponitur, i. iuspatronatus, quod habet in ea. ¶ In glos.j.dicit hîc do.And. quòd isti non poterāt procedere, nisi Papa mādasset per secundum rescriptum: & sic sentit, secundam lecturam glos. hîc esse ueriorem. Allegat Ang.in l.postulāte. ff. ad Treb. ubi dicit, quòd statutū, quod disponit, quòd promissor possit capi iuris ordine non seruato, non extenditur ad hæredem promissoris. Ergo nec rescriptū. Item allegat Ang. in l.si actio.C.si unus ex hær.credi.ubi dicit, quòd instrumentum guarentigiæ non habet talem executionē contra tertios possessores tenentes obligatas res debitoris, sicut haberet contra ipsum debitorem. Item allegat & alia, de quibus hîc per ipsum, quæ uideas. Sed his nō obstantibus uera est opinio cōmunis. Et de istis dictis do. And.hîc ſ. fiet mentio: & de rescripto, qualiter trahatur ad successorem, uide scripta per me in c. significauit. de rescrip. ubi plenè & latè dixi post ali-
2 os. ¶ An † instantia inchoata contra
b defunctum, transeat in successorem b, Abb.hîc ponit quinꝙ casus. Dicit hîc do. meus super quinto casu, quando iudex mortuo accusatore est informatus de crimine accusati, etc. scias, ꝙ nedum iudex, sed etiā quilibet alius mortuo accusatore, uel impedito, potest ex eadem instantia prosequi primam accusationem, dum modò repetat illam intra xxx.dies. Allegat tex.l. si quis libellorum.§.fi. & ibi Bar. ff. de accus.& in l.si quis repetere.ff.ad Turpil. & ibi etiam Bart. Et dicit, quòd isto casu reus admittitur ad opponendas exceptiones declinatorias, quas aliàs nō potuisset opponere ante quàm esset mortuus, uel impeditus accusator. Tex.est in l.hos accusare.§.hoc beneficio.ff.de accus. An autem hoc sit uerum, quòd iudex posſit ipse prosequi ex eadem instantia accusationem, dicit do. meus nihilo minùs, quòd de hoc sunt opi. & quòd Bar. tenuit contrarium in disputatione sua incipiente, Iudex maleficiorum. quam ponit in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dam.infe. Tamen ipse tenet contrariū per l. pe. in prin. ff. de pub. iudi.inducendo, ut hîc per ipsum in ij.col.ad fi. Limitando tamen, ut hîc per ipsum, in accusatore impedito, quando esset impeditus longo impedimento, uel ineuitabili: secus, si breui: quia tunc deberet expectare accusator, ut hîc per i-
3 psum. ¶ Dicit hîc do.meus contra Abbatem, quòd † imo instantia inchoata cōtra laicum, transeat in clericū successorē: alleg. l.iij. C.de hære.act. Præterea dicit ipse, hoc ius instantiæ iam erat deductū in esse, & reus obligatus erat instātiæ. Ergo persona priuilegiata respectu talis iuris non utitur priuilegio suo, l.fiscus.ff.de iure fi. cum si. Non obstat, ꝙ clericus habeat iudices suos, coram quib.in futurū debet cōueniri: quia dicit ipse, cùm istud habeat dependentiā necessariā à præterita obligatione instantiæ, qua erat obligatus defunctus, & in quā succesſit clericus hæres, certè debet attendi principium & nō finis, l.damni.§.Sabini. ff.de dam.infe. Et sic dicit, ergo instātia transibit cōtra clericū: quicqd dicat hîc Abb. Et sic residet ipse, & dicit esse cogitandū ꝓpter authoritates cōtrarias, quæ fortè obtinerēt in practica. Dicit hîc And. ꝙ instantia inchoata cū laico defuncto transeat in clericū successorem: tenet Imo.in l.si eum homine. ff. de fideius. ubi mouetur ad hoc tenendū, quia clericus potest recōueniri corā laico. Sicut ergo ibi ius tolerat hoc propter pręuentionē & inchoationē litis factam corā laico, certè eodē modo tolerabit isto casu ꝓpter præuentionē & inchoationē factā iam cum defuncto. Istud tñ fundamentū dicit hîc do. And. sibi nō placere: qa istud, an clericus posſit reconueniri corā laico, est dubium in iure. Ideo ipse ꝑ alia quatuor dicta tenet hîc, ꝙ instantia trāseat. Et primò dicit ipse, clericus non potest esse cōductor: & tñ, si succedit cōductori, pōt perseuerare in cōductione. Ista est gl. in c.j. ſ. ne cle. uel mo. & ibi Doct. Similiter ergo patet, ꝙ clericus pōt cōtinuare illud, qđ non poterat principalis. Ergo in ꝓposito licet ipse à principio nō posset cōueniri corā laico, tamē quo ad instātiā incœptā debet posse cōueniri, ut successor: qa nō dicitur principaliter cōueniri, sed fieri cōtinuatio instantiæ iā inchoatæ. Secundò ꝓ hoc allegat Bart. in l.j.§.sed si iure.ff.de fal. Vbi ꝑ illū text. dicit Bar. statuto cauetur, ꝙ nobilis nō posſit recipere cesſionē à populari, ꝙ nihilo minùs poterit habere actionē à populari ut successor: & sic patet, ꝙ illud, qđ qs nō pōt habere ut principalis, potest habere ut successor. Tertiò allegabat Io.An.in addi.Spe.in tit. de sen., pla.§.quoniā.uer. qd si ꝓcurator.ubi dicit, quòd si iudex tulit sententiā contra Titiū, q Titius appellauit & mortuus instituit hæredē ipsum iudicē, q cōtra eū iudicauerat, ꝙ talis iudex poterit ꝓsequi ipsam appellationē, ut successor Titij: quā tamen ipse, ut iudex, ꝓsequi nō potuisset. Itē allegat gl.in l.j. C.de eden. quæ uult, ꝙ licet fœmina nō teneatur edere rationes, qa nō potest esse argentaria, ut l.fœminæ.ff.de eden. tñ si succesſit argētario, poterit edere. Item allegat Bal.in l.mandatū.C.māda.ubi dicit, ꝙ licet societas nō posſit incipere à pupillo: tñ incepta cū maiori, poterit cum illo cōtinuari. Et ita residet hîc ipse, tenēs ꝙ instantia incœpta cū laico trāseat in clericū successorē. ¶ L. hęres absens.in princ.ff.de iudi. quæ uult, ꝙ hæres sit conueniendus, ubi erat cōueniendus defunctus, nō ꝓcedit in hærede clerico. Ita Abbas hîc & Bar. ibi. ADDITIO. *Adde his do. de Rota in deci.antiqs, in ti. de fo. cōpe.v. inci.obligatus est laicus.ubi dicūt, ꝙ licet laicus esset obligatus obligatione: quæ habebat executionē paratā, ita ꝙ nullæ exceptiōes, nisi certæ exceptæ, poterāt illi opponi, ꝙ nihilo minùs clericus illi laico succedēs poterit opponere contra dictā obligationē, alias exceptiones debitas præter exceptuatas corā ecclesiastico. Secundò addo Bal.in l.et qs presbyter. la ij.C.de epis.& cler.ubi dicit, ꝙ si laicus instituit clericū rogādo secretè, ut restituat hæreditatē spurio, bona auferentur hæredi per fiscū ecclesiasticū, & nō secularē: & ecōtrà, si clericus hoc modo instituat laicū rogādo, &c. bona auferentur hæredi per fiscū secularē, & non ecclesiasticū. Tertiò addo Bald.in authē. quas actiones. C.de sacrosan. eccl.in uer. & ex istis.ubi dicit, ꝙ clericus succedēs alteri, nunquā ꝑdit priuilegiū fori. ¶ Limita, dū modò clericus alleget priuilegiū in corpore iuris inclusum: secus, si aliquod priuilegiū Papæ, putà ne cōueniatur corā suo episcopo: qa hoc priuilegiū nō operatur cōtra d.l. hæres absens. qa ille tex. tollit priuilegiū. Ita Bar.ibi. & do. Abb.hîc. Intellige tamē, ꝙ ꝑ hoc nō conueniatur corā seculari, sed corā episcopo suo. ¶ Limita secūdò, dū modò instātia sit inchoāda cōtra clericū: secus, si iā inchoata cōtra defunctū erat: tūc enim trāsit, secundū Modernos hîc cōtra Ab. Et hoc tenet etiā Imo.in d.l.si hominē.de fideius. & Paul.de Cast.in d.l.hæres absens. & Paul.de Cast. & Ludo.in l.si cōstante.§.fi.ff.sol.mat. Non obstat.qđ dicitur de fisco: qa est falsum, qa imo instātia trāsit in fiscū, ut ibi per eos. Nec ob.l.si cōstante. §. fi. ff.sol.mat.qa instantia ibi expirat, quo ad mulierē: nō aūt, quo ad fiscū. Itē respōdet d.§.fi. & alijs modis, de quib⁹ ibi ꝑ eos. Cōtra hāc limitationē tenet hîc do.Ant. & Imo. sibi cōtrarius, & Abbas hîc, scilicet ꝙ imo instātia inchoata cū laico defuncto nō trāseat in clericū hæredē. Idem tenet. Bal.in l.j. C.si penden. appel.mors interue. & Ang. in l.tā ex cōtractibus.ff.de iudi. & Bal. in c.in præsentia. de probat. ubi dicit, ꝙ instātia litis nō trāsit in monasteriū monacho profitente. Itē pro hoc faciūt uerba do.de Rota in d.decis.v.dū dicūt, ꝙ licet propter præuentionē causa debeat cōtinuari, ubi est cœpta, dato ꝙ persona mutet cōditionē, c.proposuisti.de foro cōpe. tamē illud est uerum, ubi eadē persona est præuēta: secus, si diuersæ. Quod nota ad propositū, quia facit multū. Et quadrat, ꝙ instātia inchoata cū laico defuncto nō trāseat in clericū successorē. Pro hoc facit disputatio do.Anto. quā allegaui in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de cōsti.q.xv.ubi dicit, ꝙ clericus succedens laico, cōtra quē erat decursa pars præscriptionis statutariæ, nō ligatur ex illo statuto, neꝗ ex illa præscriptione: ita in ꝓposito nostro nō nocebit instantia clerico: quia erat alligatus defunctus per quasi contractū. Bonū est enim arg. de*
a pacto ad statutū a. Et dato, ꝙ de fisco sit dubiū, tamē de clerico nō inuenitur iure cautū, ꝙ succedēs laico perdat priuilegiū. Ideo stādū est regulæ, ꝙ clericus nō debet cōueniri corā laico. Et istā partē puto ueriorē cōtra Moder. Et ad tollenda omnia contraria allegate tex.in c.j.de iur.patro.in vj.ubi mutata persona mutatur actio. Ille tex. mihi tamē nō multū stringit, quia ibi ex illa mutatiōe nullus læditur, sed solùm Papa, q ita disposuit: & nimirū, cōtra enim cōcedentē etiā aliàs fieret larga interpretatio, ut habetur in l.beneficiū.ff.de cōsti.prin. at hîc si fiat talis interpretatio, iam læditur tertius, qui inchoauerat litē cū defuncto: necesſitatur enim hoc modo dimittere primū iudiciū inchoatū corā laico, & incipere aliud coram ecclesiastico: & certè actus alicui nō debet fieri deterior ex persona successorū, l.ij.§.ex his.ff.de uerb.ob. Erat enim obligatus defunctus laicus coram iudice seculari ꝑ quasi contractū, cùm in iudicijs quasi cōtrahatur, l.iij.§.idē scribit.ff.de pecu. Ergo, &c. Fateor bene, ꝙ argumenta Barba. nō multū stringūt pro ista opi. sua, quia in omnibus argumētis suis, ꝙ cleric⁹ posset cōtinuare actū cœptū à defuncto, hoc erat sibi fauorabile: sed ꝙ hîc cogatur ꝑseuerare corā iudice seculari, qa instantia

a *Genitiuus*] *Adde tu, quòd genitiuus non semper denotat dominium: et sic aliquādo denotat nudā detentationem ex communi usu loquēdi: ut sunt isti simplices detētores, depositarij, cōmodatarij, & coloni, qui solent appellare possessionem suā, quam colūt. De quo uide bonā gl. in l.ij. ff. de origi. iur. Adde tamē, quòd genitiuus ex propria & stricta significatione uerborū denotat dominia. Et ideo genitiuus positus in statutis debet intelligi in dominio uero. Adde ad ista do. Abb.in c.j. de postu. prælat. in vij.col.in uers.uidi tamē ad principale. Adde etiā Bart.in l.j.§.potestatis.ff. de peculio.qui dicit, ꝙ genitiuus in statutis intelligitur in ꝓpria significatione. Adde etiā Barto. in l. parui. ff. nau. cau. stab. qui ibi dicit, quòd genitiuus intelligitur aliquando in possesſione tantum. Et uide etiā Bar.in prima cōstitutione C.qui dicit, ꝙ bona alterius, possessa per alium, cōprehenduntur aliquādo per statuta: ut puta, qui damnū dederit in possesſione Titij, intelligitur, etiamsi non sit sua. Adde do. Alexan. de Imo. in rub. ff. de iur. om.iud. & Fran. Pata. in prima cōstitutione C.*

b *In successorē*] *Pro cuius articuli decisione uide do. Soci. in consili. xxxj.incip. Prosequendo ordinē. uersic. aduertendum est.in j.parte, char.lxij. Sed an transeat in successorem dignitatis, uide Paul. de Leazā. in q. lata sententia.*

a *Ad statutum*] *Adde do.Alexan. de Imo.in l.omnes populi.iiij.q.post Bartol. ff. de iustit.et iure.et Flor. in l. si ædes. ff. de serui. urba. prædio. Et adde, quæ habentur per authen.in c. sicut. ſ. de proba.*

tia fuerat inchoata corā eo cum laico defuncto, cui clericus successit, hoc esset sibi damnosum, cùm hoc modo perderet priuilegiū suū. Ergo nō debemus de uno ad aliud arguere cōtra l. quod fauorē. C. de legibus. Philip. Symo. ¶ Dicit hîc Inn. quòd si † reus cōdemnatus moriē nō facta executione, quæ sola restabat, illa nō fiet contra hæredē, nisi citeē & cognoscaē summariè, an sua intersit, quē referūt hîc do. Ant. & Card. Dicit hîc do. meus, ꝙ pro hoc est doctrina Bar. in l. creditores. C. de pig. ubi dicit, ꝙ nō poterit fieri executio cōtra hæredē cōdemnati, nisi citeē, ut hîc per Inn. & ꝙ in ista summaria cognitione liquidabiē, an hæres habeat causam ab eo, q fuit condēnatus. Secūdò allegat Bal. in l. per diuersas. C. manda. ubi dicit, ꝙ si ex forma statuti instrumentū guarētigiæ potest mādari executioni cōtra hæredē defuncti, sicut sentētia: oportet tñ, ꝙ priùs citeē hæres, & ꝙ liquideē, an sit hæres, & talis ꝑsona, contra quā posit fieri executio, & de qua loquiē statutū, allegādo Inno. hîc, & dicit Are. ꝙ istud est uerū, nō solùm quādo debet fieri executio cōtra hæredē, sed etiāsi deberet fieri cōtra tertiū detētorē. Ita dicit singulariter Bar. in l. j. ff. si mul. uen. nomi. & istud sequiē Bal. in l. j. C. de execu. rei iud. Tu uerò adde Ange. in l. j. in repe. in iiij. char. C. de iudi. ubi dicit, ꝙ licet in executione nō requiraē citatio, maximè ubi fit in eadē re, de qua est facta condēnatio, ut dicit Inn. in c. ex ratione. de appel. & omnes in l. à diuo Pio. §. in uēditione. ff. de re iu. tamē fallit, ubi executio fit contra successorē, qa debet citari: & Ang. in l. oratione. ff. de ferijs. ubi sequiē Inno. hîc ꝑ illū tex. ubi licet defuncto essent datę sufficiētes dilationes, tamē successori adhuc dabiē una causa cognita. Adde Ang. & Imo. in l. iiij. §. ex cōuentione. ff. de re iu. & Bar. in l. tale pactū. §. qui ꝓuocauit. ff. de pac. & Imo. in l. intra dies. ff. de re iu. q omnes sequunē Inn. hîc: & Rota in deci. in antiqs, xv. in ti. de senten. excō. incip. nota, ꝙ ex ꝓcessu. Vbi dicit Rota, ꝙ ex ꝓcessu habito cū defuncto criminoso nō excōmunicatur hæres, uel successor in crimine sine noua monitiōe: qa actus cōcernens merè personā, nō trāsit de ꝑsona defuncti ad hæredē: & faciūt dicta allegata heri, de quib. hîc ꝑ Moder. scilicet Ang. in l. postulāte. ff. ad Treb. cum simi. & allego Rotā in antiqoribus, deci. j. in ti. de off. deleg. & ix. incip. Nota, utrùm decreta citatione ad partes. in ti. de dolo & cōtu. in antiquis, ubi dicit, ꝙ citatio cōmissa cōtra beneficiatū non arctat citati successorē. Et ibi incidēter dicit, ꝙ licet cōmissio citationis perpetuet iurisdictionē respectu delegati, nō tamen perpetuat respectu partis. Vnde secūdus delegatus, qui cōmisit & citauit, diciē præuenisse illū, q tantùm cōmisit citationē. Quod no. ad c. licet undiqꝫ. de off. deleg. & c. fi. de off. leg. & ibi dicta ꝑ Ab. in fi. Item allego Rotā in deci. nouis, dec. xj. inci. Itē si agēs petitorio sup certo beneficio. ubi dicit, ꝙ mortuo actore subrogatus ei potest causam cōtinuare etiā cū ꝓcuratore rei superstitis, non intimādo hoc aliter reo absenti. Ratio est, qa mandatū ꝓcuratoris intelligiē ita datū, ut extendaē ad ꝑsonas in eo uirtualiter cōprehensas. Itē dicit ibi, maximè ꝓpter clausulā incertā in literis impetratis per subrogatū, in quibus petebat se admitti in eo statu causæ in quo erat cū defuncto. Ista habent locū mutata parte. Quid aūt si moriē iudex, uel mutaē, an subrogatus ei iterum citabit partes? Vide latè Imo. in cle. ne Romani. de elec. per illū tex. ibi in fi. q loquiē in casu suo, sed in inferiore regulariter reqriē noua citatio, l. edictū. ff. de iudic. Notat Abb. in c. licet. de accus. & ibi Io. de Ana. gl. & Bar. in l. cōsentaneū. C. quomodo & quādo iudex. Arch. & Domi. in c. si ęgrotās. v. q. iij. Imo etiā in causa summaria debebit iudex successor citare. Ita dom. Ant. in c. dudū. lo j. in fi. de elec. ubi dicit se irritasse sententiā latā cōtra do. Catharinam: quia nō fuerat citata à delegato subrogato loco primi. ¶ No. ꝙ † appellatiōe successoris [a] in dubio intelligiē de uniuersali tātùm, & nō singulari tantùm. Ita Bal. in l. emptorem. in uer. quid si instrumentū. C. loca. & ibi dicit, ꝙ obligās se instrumēto, & successores suos, nō intelligitur obligare singulares. Idē Imo. in l. qd' diciē. ff. de uerb. obli. & ibi dicit, ꝙ inuestitus pro se & successoribus suis, intelligitur scilicet de uniuersalibus, nō aūt particularibus. Et ꝙ taliter inuestitus nō poterit trāsferre in alios sine solēnitate, l. fi. C. de iure emphy. scilicet irreqsito domino, per l. quædā. §. is aūt. ff. de eden. Fallit aūt hoc, nisi diceret successoribus quibuscunqꝫ, secūdū Bal. in c. imperialē. in princ. §. penul. de proh. feudi al. ꝑ Fed. & in l. j. in xxiiij. q. ff. de rerū diuisi. ubi dicit, ꝙ taliter inuestitus ꝓ se & successorib. suis qbuscunqꝫ poterit feudū legare. ¶ Secūdò limita, quo ad hoc, ut cōtra singularē successorē nō deē ius agendi, sed quantū ad hoc, ut sibi deē ius excipiēdi, bene cōprehendiē appellatiōe successoris. Ita est casus in l. fin. C. de execut. rei iudi. & dicit Bar. in l. si tertius. §. si prius. ff. de aqua plu. arcen. dicēs, ꝙ ius quęsitū defuncto, ut si tutus præscriptione, trāsit in singularē successorē. ¶ Itē adde, ꝙ appellatione hęredis [b] nō uenit singularis successor, seu hæres in certa re. Ita Bal. in c. si pater. de testa. appellatione aūt prędecessoris potest uenire etiā mediatus. Tex. est in c. pręter hæc. xxxij. dist. in uer. duos prædecessores. & ibi Domi. Ille uerò, q præcesit nullo medio, diciē decessor. Tex. est in c. q in aliquo. lj. dist. & ibi Archi. & Domi. Itē uide Io. And. in c. tua nos. de usur. ubi dicit, ꝙ rescriptū contra usurariū nō trāsit in hæredem re integra. Sed Ana. in d. c. tua. dubitat, quia hæres fingiē eadē ꝑsona cū defuncto: & pro eo facit, quia successit in uitiū. Quo casu trāsit in singularē successorem, ut hîc. Nō ob. c. significauit. de rescrip. qa respōsio colligiē ex dictis Ab. in fi. ¶ Vltimò de materia ponit Pau. de Leaza. in disp. incip. Lata sentētia. ubi cōcludit, ꝙ successor in beneficio reassumit causam prędecessoris in eodē statu, in quo est: de quo ponit Rot. deci. j. in ti. ut lite pend. in antiquis. Et de materia instantiæ ponit Bart. in l. post finitā. ff. de susp. tut. & in l. ij. §. fi. ff. de præto. stip. & Bal. in l. ij. C. de usufru. Imo. in l. pœnales. in prin. ff. ad l. Fal. & latè hîc do. Anto.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio de priuilegio si oritur incidēter, putà excipiendo, uel replicando, inferior à Papa cognoscere potest.*
2 *Potestas interpretandi cohæret personæ, ita quòd non transit ad alium.*
3 *Statuta confirmata per Papam, quæ dicuntur Papalia, non possunt interpretari ab inferiore.*
4 *Iudex an quis esse posit aliquo casu in causa propria.*

a *Appellatione successoris] Adde tu, q istud est pulchrū, scire et hoc, qa actiones personales nō transeūt cōtra singularem successorē. Ita dicit Bartol. in l. quædā. §. nihil interest. ff. de eden. Adde text. in l. j. §. si hæres. ff. ad Trebel. Hinc est, q executio instrumenti guarentigiati, uel sentētiæ, nō potest peti cōtra singularē successorē, tenentem aliqua bona obligata: glos. no. in l. ea. C. ne condi. ob causam. no. Bal. in l. ij. C. si aduer. cred. ubi dicit, hoc esse notandū cōtra ignorantes procuratores, & aduocatos. Adde Pau. de Cas. in d. l. quædā. §. is aūt. ff. de eden. ubi uide plenè per domi. Alex. de Imo. in j. col. singulariter limitantē, & Flori. in l. arbores. §. quicqd. ff. de usufru. & in l. cùm fund⁹. de seruit. rust. prædi. ubi etiā ꝑ Bald. Itē adde do. Alex. in l. stipulatio ista. §. hi autē. de uerbo. obl. et in d. l. quod dicitur. antep. col. eo. tit. & in l. in conuentionibus. de uerb. sig. Et adde, quòd de ꝓprietate sermonis, uerbum, Successores. includit quēlibet uniuersalē successorem, secundū do. Soci. in consil. cclvij. incip. Visis inuestituris Romanorū. uer. aliquādo. & quarto, et ult. circa mediū, in ij. parte, chart. clvj. Quis aūt dicatur successor, uide ꝑ eū in cons. cl. incipien. Et nos introducere. uersi. pro cuius opiniōe. in j. parte, chart. ccxxvij.*

b *Appellatione hæredis] Adde tu,*

tu, q gl. in l. si qs priore. in princ. ff. de testa. dicit, q talis hæres dicitur esse loco legatarij, ubi est alius hæres uniuersalis. Et idem tenuit Bart. in l. quoties. C. de hæred. instituen. in princ. ubi de materia ista uide. Adde, an talis hæres institutus in re certa, utrùm habeat beneficiū? l. fina. C. de edic. diui Adri. tol. Vide per do. Alex. in d. l. quoties. in v. colum. Adde etiā & pone, q hæres uniuersalis repudiet hæreditatem, utrùm accrescit hæreditas hæredi instituto in re certa. Bart. in d. l. quoties. C. de hæred. instituend. tenet, q sic. Et illam opi. Bart. tenēt ferè omnes ibi: Odoffre. Cyn. Guil. de Cumo, Fran. Tig. Ange. Salic. Paul. de Cas. Bartol. Bald. et Imola in l. ex facto. ff. de hæred. insti. Ioan. And. in Specul. in tit. de testa. §. j. ad fi. Arig. Imo. in l. j. §. si ex fundo. ff. de hæred. institu. Et ista est cōmunis opi. Et sic glo. in l. si quis. ff. de testam. nō bene dicit, dicēdo q hæres in re certa est loco legatarij. Vide Bart. in l. quoties. C. de hæred. instit. in uers. item ego reperio. Adde, q id, quod uenit appellatione hæredis, uenit appellatione successoris: et ècōtrà, in dubio, secūdū Soci. in cōsil. ccxlix. incipien. Materia præsentis cōsultationis. uers. tertiò cōfirmatur. Nam in ij. parte, chart. cxxxvj. & in cōsilio ccl. incip. In causa Bononiēsi. uers. ista cōclusio: in dicta parte, chart. cxxxix.

5 *Princeps an posit iudicare in causa propria.*
6 *Papa potest esse testis in causa propria.*
7 *Prælatus potest iudicare in causa suæ ecclesiæ salua recusatione.*

CAPITVLVM XII.

c. cùm uenissent.

CVm uenissent. ¶ De dubijs priuilegiorū sedis Apostolicę solus Papa cognoscit, & nō inferior. Bal. in l. ex facto. ff. de uul. & pup. dicit, ꝙ talis præsumitur mēs esse, qualis esse debuit. ¶ In gl. j. Dicit hîc do. Anto. ꝙ sententia lata in casu, in quo inferior nō cognoscit de priuilegio, est nulla, ponderādo istū tex. ibi, nolumus de ipsis priuilegijs. qa dictio, De. denotat causam proximā & remotā, ut per Bar. in l. j. §. ex incēdio [a]. ff. de incē. rui. & naufra. Ergo qualitercunqꝫ agatur de priuilegio, inferior cognoscere nō poterit: & sic tenet opin. do. Ant. Sed istis nō obstantib. dic, ꝙ si inferior iudicat sup hoc, ualet sentētia, maximè ubi præiudiciū partis est separabile à præiudicio Papæ: & sic teneo opi. do. Ab. Quādo qs posit interpretari priuilegiū? Bal. in l. hi, q ad ciuilia. C. de appel. facit mentionē de Io. An. hîc, & ibi dicit ipse, ꝙ si principalis quæstio est de priuilegio, qa petiē rūpi, uel cō-
1 firmari, in hoc recurriē ad Papā. Si † uerò incidēter oriē quæstio de priuilegio, putà excipiēdo, uel replicādo, tūc etiā inferior cognoscere potest ꝓnunciādo cōtra priuilegiatū. Idē uerò Bal. in l. cùm de nouo. C. de legib. in fin. dicit, ꝙ ubi habeē præsentia priuilegiātis, nunqꝫ inferior potest interpretari: ex quo infert, ꝙ ubi in causis, quę sunt in audiētia Papę, oriē dubiū iuris, ꝙ semp recurriē ad Papam. Et ex hoc infero, ꝙ in casibus, in quib. inferior potest interpretari, fallit, nisi princeps sit in loco. Item uide Inno. in c. olim. de uer. sig. ubi dicit, ꝙ si princeps addit, uel detrahit priuilegio, requiriē cōsensus eius, cuius interest: q si cōtradicat sine causa, fiet eo inuito. Secundò dicit ipse ibi, princeps extraiudicialiter aditus potest uoluntatē suā interpretari absentib. partibus: secus, si iudicialiter esset aditus. Tertiò dicit ipse, interpretatio inferioris semp requirit citationē partis. Quartò dicit, ꝙ interpretatio principis præiudicat omnibus, siue fiat in iudicio, siue extra: interpretatio uerò inferioris solùm præsentibus. Quintò dicit, ꝙ in hac materia talis erit ꝓcessus, qualis esset in notorio: & sic non seruabiē solēnitas iuris. Ratio: qa istud est disputare in iure, nō in facto: & certitudo rei capiē ex priuilegio, nō ex contestatione litis, uel ex partiū cōtentione. Sed ius quidē est notoriū. Ergo in eo inuestigādo agendū est, sicut in notorio: & sic, ubi est quæstio iuris, illa causa potest cognosci summariè. Et ꝑ ista do-

ctrina facit dictū Inn. in c. cùm inter. in fi. de cōsuet. ubi dicit, ꝙ ubi est cōtentio, an aliqd de iure fieri posit nécne, non est necessarius ordo iudiciarius. Hoc dictū allegat Bal. in l. de qbus. ff. de ll. & in l. postqꝫ liti. C. de pact. cū ijs, quæ posui in d. c. cùm inter. Et adde Rotā in deci. antiqs, decis. xxj. inci. Nota, si petaē quis declarari. ubi dicit, ꝙ si agiē, an qs sit excōmunicatus ex canone, si quis suadēte. nō est opus litis cōtestatione. In ista materia scias tex. in c. ordinarij. §. si uerò. de off. or. in vj. ubi est tex. ꝙ si dubitaē de ualiditate dispēsationis Papalis, solus Papa de hoc cognoscit. Et est tex. in c. fi. de cōces. præben. in vj. Et uide Ang. consil. cclxxiij. incip. Bonifacius episcopus seruus seruorū. in pen. col. ubi dicit, ꝙ staē literis Papę interpretātibus intētionē suā, etiāsi illa nunqꝫ fuit: qa cùm attestaē de animo suo, nō admittiē ꝓbatio in contrariū. ¶ Potestas †
2 interpretādi cohæret personæ, adeo ꝙ nō transit in alium. Hoc est dictū Inno. in c. fi. de succes. ab intesta. & est gl. in uerb. appareat. in l. idē Pōponius. scribit, si frumētum. ff. de rei uēd. & alia in l. inter stipulantē. §. j. in uerb. actori. ff. de uerb. ob. Hinc est, ꝙ ꝓcurator sine speciali mādato nō potest interpretari libellū ꝓductū à domino. Ita dicit Ang. in l. si quis intētione ambigua. ff. de iudi. & Bal. in d. l. idē Pōponius. ¶ Itē successor in officio nō potest interpretari sententiā prædecessoris. Ita Ang. in l. ex facto. ff. de uulg. & pupil. & idē uult Bal. in l. ij. C. de sen. ex breui. reci. Intellige, in interpretatione, quę fit ex mera uoluntate, putà si iudex cōdemnauit aliquē in una manu, & non dixit de sinistra uel dextra successor, uel hæres, uel alij nō poterunt interpretari: sed ubi agitur de interpretatione ex uerisimilib. cōiecturis, hāc facere potest quilibet successor. Ita Bar. in l. inter stipulantē. §. j. ibi, omnia em, &c. ff. de uer. obl. & Imo. in l. ab executore. in princ. ff. de appel. ubi latissimè ponit, quādo iudex posit sententiā suā interpretari. ¶ Qui semel est interpretatus aliqd, nō pōt amplius illud idē interpretari. Anch. in c. in præsentia. in repeti. de ꝓba. & est gl. in l. quicqd astringendæ. ff. de uer. obl. Limita, nisi destructio rei interpretatæ spectaret ad interpretātem, putà in testamēto: qa tūc pluries interpretari posset, ꝑ l. si qs. in pricipio testamēti. ff. de legat. iij. Ita etiā iudex in casib⁹, in qb. pōt reuocare interlocutoriā suā, poterit illā semel & pluries interpretari. Ita Imo. in l. qd' iussit. ff. de re iud.
3 ita limitās dictā gl. ¶ Statuta † cōfirmata per Papā nō possunt interpretari ab inferiore: qa dicunē Papalia. Ita Bal. & Ang. in l. ex facto. ff. de uul. & pup. Ratio: qa cōfirmans diciē de nouo facere, l. & quia. ff. de iur. om. iud. Et hoc intellige in statutis, quę sine confirmatione nō ualuissent: quia illa bene dicunē Papalia, secundū Bal. in l. ex placito. C. de rer. permut. sec⁹, si omnino ualuissent sine cōfirmatione, secundū Bal. ibidem, nisi cōfirmatio haberet clausulā decreti, per tex. in c. dilecto. de pręben. quia tūc nō possunt interpretari interpretatione generali, sed particulari. Et uide, quæ dixi in c. cùm omnes. de consti. Subdit ibi Ang. in d. l. ex facto, ꝙ successores Antianorum nō possunt interpretari statuta prædecessorū. Qualis aūt debet esse interpretatio, uide Abb. in c. super quæstionū. in prin. in ij. col. de off. dele. & Bal. in l. iij. C. de li. & posth.
4 b ¶ Vtrùm † qs posit esse iudex in ꝓpria causa [b], ponit hîc do. Ant. & Ab. Dicit hîc Ant. ꝙ ubi iniuria est notoria, inferior etiā potest in ꝓpria causa cognoscere, dum modò pœna sit certa. Alleg. Bal. in l. cùm apertissimi. C. de iudi. in princ. ubi dicit, ꝙ nō potest appellari sup notorio,

a *§. ex incēdio] Et ibidē de dicta dictione De, uide do. Alex. de Imol. & Pe. de Ancha. in c. si propter. de rescrip. in vj. & Oldra. in consil. xlix.*

b *In propria causa] Ad quā materiā uide, quæ habentur etiā ꝑ Feli. in c. fi. quando. in ij. col. ibi, ultimò alleg. de offic. delega. & quod ibi in apostil. dixi.*

torio,quãdo pœna est specialiter limitata : secus, si pœna foret arbitraria:quia tũc posset arbitrãdo modũ excedere. Alle.Inn.in c.ex parte.de uerb.sig.Dicit tñ ipse,ꝙ in delicto etiã notorio, ubi pœna est certa, posset iudex recusari.Et mouet quia nemo condẽnandus est ab inimico,c.quia.iij. q.v. Ergo licet pœna sit expressa & delictũ notoriũ,tñ non remouet, ꝙ iudicãs nõ sit inimicus, & sic reperiret sentẽtia lata ab inimico cõtra iura.Inimicus em̃ repellit ab accusando. Ergo fortiùs à iudicãdo. Et ita residet hîc ipse. ¶ In facto notorio habẽte pœnã arbitrariã admittit appellatio & recusatio:qđ aliàs nõ fieret.Ita Arch.in c.quia suspecti. in q.v.& sequit ibi Domi.in ult.col.Hoc dictũ sequit Abb.in c.ꝓposuit.de appel.& ibi fuit dictũ Host.in c.cũ speciali.de appel.Nõ dicas posse appellari,si excedit modũ:gl.in c.super his.de appel. quia hoc modo nullus unq̃ posset recusari : sed hoc fit ad euitandũ grauamẽ facti,secundũ Abb.ibi replicãtem. Quod hîc dicit de iniuria notoria, subdit ibi Philip.ꝙ ubi pœna iuris esset ordinaria,si iudex non se astringit ad illã,sed parat se ad maiorẽ, ꝙ recusari poterit,sicut in arbitraria:& ubi nõ caderet recusatio,licet in notorio nõ appellet,tñ poterit isto casu appellari, si auget pœnã ordinariã iuris.Allegat do.Ant.in c.uestra.de cohab.cler.& mulie.Itẽ ꝓ prædictis uide Domi. in c.j.in ult.col.de offi.deleg.in vj.& in c.iudex.in fi.eo.tit. & lib. & Abb.in c.dilectus,de pœnis. & in c.j. de maledic. & ibidem Ana. Ista sunt uera in pœna arbitraria tẽporali, quæ posset nimiũ aggrauare, ubi quis habet potestatẽ puniẽdi:secus, ubi quis haberet potestatẽ puniẽdi spiritualiter:quia tũc talis etiã,ꝙ excederet modũ in imponẽda pœna spirituali,nõ posset recusari. Ita Domi. in c. qa pleriq;.in ij.col.in uer.tu salua.de off.or.lib.vj. ¶ Tu cõsidera,ꝙ licet à correctione nõ appellet,quia curat animã:tñ ab excessu appellat,c.ad nostrã. & c.de priore.

5 de app. ¶ In quantũ † dicũt Doct.ꝙ populus nõ recognoscens superiorẽ potest esse iudex in ꝓpria causa:dicunt hîc Mo.ꝙ Doc.malè loquunt: quia illud, qđ dicit in principe, cessat in populo nõ recognoscẽte superiorem:qa princeps dicit habere cœleste arbitriũ.Ita Bal.in c.j.de noua forma fidel.Imo tenent, ꝙ nec Papa, nec Imperator possint iudicare in causa ꝓpria : quia Papa nõ plus potest,q̃ possit Deus: sed Deus noluit,ꝙ staret solo suo dicto, ut hîc per eos in antep.col. Ergo eodẽ modo nec Papa,nec Imperator poterũt esse testes soli in ꝓpria causa. Ergo fortiùs dicũt,ipsi nõ poterũt esse iudices in propria causa. Nec obstat, dicũt ipsi,tex.in c.cùm nobis.de testi.ubi stat dicto solius Papæ:quia dicũt, nõ loquit,quãdo testificaret in ꝓpria causa.Preterea dicũt ipsi, recusatio iudicis est de iure naturali, c. quia suspecti.iij. q.v. Sed Papa in his, quæ sunt iuris naturalis,nõ disponit tollendo,c.quæ in ecclesiarũ.de cõsti.Ergo,&c. Præterea Papa nõ disponit cõtra substãtiã actus,ut no. gl.in c.ij.de cõsti. lib.vj. Sed substãtiale iudicij est, ut ibi sint tres personę,c.forus.de uerb.sig.Sed si Papa esset iudex in causa ꝓpria,uel Imperator, deficeret iudiciũ in substãtialibus : quia ibi Papa & Imperator essent, ut iudex & pars.Et si dicis,nónne impator potest esse iudex in causa ꝓpria? dicũt ipsi,ꝙ iura,quæ hoc dicũt, loquuntur, quãdo adhuc nõ erat Papa, qui est superior imperatore: qa Christus nõdũ uenerat.Allegãt Ab. in c.ij. de ꝓba. in primo no.& sic cõcludũt ipsi, ꝙ populus nõ recognoscẽs superiorẽ nõ põt esse iudex in causa ꝓpria, nec Imperator,nec Papa,cõtra omnes hîc. ¶ Sed

a istis nõ obstãtibus tene,ꝙ princeps [a], uel populus nõ recognoscẽs superiorẽ,põt esse iudex in causa ꝓpria. Allego.Bal.in l.ij.ad fi.C.de sen.quæ sine certa quant.ubi dicit,ꝙ ciuitas habẽs superiorem actu & potestate,nõ põt iudicare in ꝓpria cã: sec⁹, si uiuit in proprio regimine & ꝓpria libertate.Itẽ allego Bart.in l. si alius.§.bellissimè. ff.qđ ui,aut clã.ubi sentit idẽ,& bene.Ang.in l.j.C.ne qs in sua causa.ubi dicit,ꝙ ciuitas,qñ litigat cum suo ciue, dat iudicẽ curatorẽ suũ.Nõ obst.ut dicũt Mod.ꝙ in principe sit cœleste arbitriũ:qa potestas cõpetens populo libero,licet nõ cõpetat uni personę,tñ nõ est minor:qualis est illa,quæ cõpetit soli pricipi. ¶ Limita primò,quo ad subditos,nõ quo ad alios. Ita Host.j.c.ꝓxi.& ibi do. Ab.in uer.& hoc notanter intellige.Et ita uidi iudicatũ. ¶ Limita secũdò,nisi princeps,uel populus sit reus: qa tũc subditus potest cõuenire eos corã Papa. Ita Abb.in c.j. de ꝓba. dicẽs,de hoc esse tex. singularẽ ibi. Idẽ tenet Ab.in c.exposita.de arb.& in c. prox. seq. Facit pro hoc dictũ Host.in c.cùm Ioannes.de fid.instru.ubi dicit,ꝙ si superior nõ recognoscẽs superiorẽ iudicat,appellat ad Papã. Secũdò allego Bal.in c.imperialẽ.§.fi.de ꝓhi.alie. feudi per Fed.ubi dicit,ꝙ si domin⁹ sit rex Frãcorũ,& pares curiæ nimis fauẽt illi, recurrit ad Papã. Sed domin⁹ meus in d.c.j.de proba.tenet cõtra hãc limitationẽ. Primò per text.in l.ij.C.de quadr.præscrip. ubi imo,si princeps cõuenit,ut reus,ipse dat iudicẽ.Secũdò mouet,qa quãdiu talis princeps est parat⁹ iustitiã facere, Papa se nõ intromittit.Ita Inno.in c.licet ex suspecto. j.ti. proxi. Nõ ob.c.j.de ꝓbat. quia Papa ibi fuit requisit⁹ nõ ut iudex,sed ut mediator,ad cõpositionẽ:ut ibi per eũ.Et ita trãseo cũ ista impugnatiõe, quæ est uera cõtra dictã secũdã limitationẽ.De Papa uerò tene cum Ab. hîc cõtra Barb.ꝓ quo primò allego gl.magnã in c.j.de maledi. & gl.in c.j.xvj.q.v.quę dicit,ꝙ si causa tãgit Papã,debet eligere arbitros:nã illa gl.ꝓcedit de honestate,nõ de necessitate.Ita Ant.de But.in c.ex parte.de uer.sig.Et ꝓ hoc facit,qa Papa nõ põt recusari. Singulare est dictũ Host.in c.querelã.de elec.de quo exclamat ibi Abb. ad arg. do.

a Quòd princeps] Ad quã materiã adde do.Alexan. de Imo. in l. & est receptũ.ubi etiã ꝑ Bart. de iurisd. om. iud. & plenè, & no. per domi. Soci. consil.ccxxxj. incip. Cùm in præsenti cõsultatione. uer. j. quia tñ est uerũ. in ij.parte,chart. cxj.

6 And.ꝙ nõ põt esse testis in causa ꝓpria.Negat,quia † imo Papa põt esse testis in causa ꝓpria, ut est tex.in cle.j. de ꝓb.Nõ ob.ꝙ Christus allegauerit testimoniũ patris: nã respondeo,ꝙ Iudęi nõ recipiebãt illũ in Pontificẽ,& sic erat tanq̃ priuatus.Ita do.meus in c.cùm à nobis.de testi.Nõ obst.ꝙ recusatio habeat in se rationẽ naturalẽ: qa ꝑ hoc nõ sequit.Ergo est de iure naturali,l.j.ff. de mino.in princ.Præterea põt respõderi,ꝙ imo Papa põt habilitare unũ,ita ꝙ nõ possit recusari. Gl. est in c.ad hæc. in uerb.elegerint.de rescrip. & ibi do. Ab. & ibi etiã ego dixi.Nõ ob.ꝙ in iudicio debeãt esse tres ꝑsonę:qa illud est de iure positiuo : & negat, ꝙ semꝑ sint tres ꝑsonæ in iudicio,ut patet in iudicio inqsitionis.Ergo tene cũ do. Ab.cõtra ipsum do.And.cùm adducta ꝑ ipsum nõ obstẽt,ut patet.

7 ¶ Prælatus † in causa ecclesiæ suæ iudicare põt [b] salua recusatione.Ita do.Ant.hîc,& Abb.Et Ab.in c cùm cõtingat. & ibi dixit in ix. col.j. de fo.cõpe, ꝙ qs potest exercere iurisdictionẽ in familiã suã,nisi recusẽt : & in c.j.de maledi.& facit tex.in c.postremo.de appel. ubi cõsanguineus prælati recusat in causa ecclesiæ:ergo fortiùs prælatus:& ibi etiã do.Ab.Cõtrà tenet hîc Imo.negãdo cõsequentiã,qa magis præsumit ꝓ prælato, & qa iura parũ operarentur cõcedẽdo ꝙ possit esse iudex in causa ecclesiæ suæ,si posset recusari:sed ipsum reprobat do.Phi.in d c.postremo,in uer.septimò quęrit,per c.insinuatione.de off.dele.arguẽdo à fortiori : nã ibi ratiõe familiaritatis pręlatus recusat:ergo fortiùs in causa ꝓprię ecclesię.Dicit tamẽ Ana.in c.j.de maledi.ꝙ oportet causam suspicionis allegare & ꝓbare : quæ uerba nihil importãt,qa si ista reseruatio suspicionis debet aliunde oriri,frustra diceret in ꝓposito de recusatiõe.Quare tene communẽ,ꝑ d.c.insinuãte.nisi dicas,ꝙ loquit in delegato,q̃ faciliùs recusat,q̃ ordinarius,l.apertissimi.C. de iudi.Itẽ qa delegatus cõmuniter impetrat parti acceptus:

b Iudicare potest] Adde Oldr. in suo consilio clvj.

c.nouit ille.

tñ tenẽdo communẽ,iura nõ sunt frustratoria: qa cessante recusatione ꝓcessus ualebit,q aliàs nõ ualeret, ut hîc ꝑ Ab. De materia uide beatũ Thomã ij. ij. q. cviij. art.j.in respõsione iij.arg.ubi dicit,ꝙ pręlatus nõ potest uindicare ꝓpriã iniuriã,nisi quatenus ecclesia offendatur.Et ꝓ hoc facit consiliũ Old.vij.incip.Quædã maledicta mulier. ubi dicit, ꝙ si qs cõmittit iniuriã in personã domini sui tẽporalis,ꝙ ipse nõ poterit illũ punire:& ꝙ si ꝓpter hoc extorqueret aliqd,ꝙ tenet illud restituere ratione, de quã ibi ꝑ eũ. Vide etiã Domi.in c.si qs erga.ij.q. vij. ubi dicit,ꝙ eo casu,quo prælatus nõ põt punire, potest tñ tradere carceri & reseruare successori cognitionẽ & pœnã. Allegat l.senatus.ff.de off.pręsi.Cõsidera,qa ibi magistrat⁹ erat finiendus:sed in pręlato,qa perpetuus, ista carceratio saperet pœnã : unde in eo nõ credo hoc uerum:& uide Domi.in c.j. de pœnis.in vj.& Bald.in c.j.§.j.de pace iura.firmã. ubi multos casus ponit in hac materia.& Spec.ti.de actore.in uer.itẽ qa uult ꝓpria authoritate. & Host. in sum. in tit. de sent.§.qualis.in uer.sed nunqd episcopus.ubi dicit,ꝙ ualet cõsuetudo,ꝙ eo casu,quo episcopus nõ põt esse iudex,det iudicẽ parti nõ suspectũ, corã quo ꝓcurator episcopi cõpareat:& nõ dicit episcopus dare iurisdictionẽ, qa ipse nõ habet illã isto casu,sed ipse tantùm nominat,& consuetudo dat iurisdictionẽ: & si appellabitur ab illo,appellabit ad episcopũ:tñ poterit recusari : & ita dicit seruare dominos tẽporales in Francia, & meminit de hoc Lud.in l.q iurisdictioni.ff.de iurisd.om.iud.& sentit gl.in c.j.de pœ.in vj.Et uide Bal.in l.si qs.C.de epis.& cler.ubi dicit, ꝙ si episcopus esset executor institutis pauperib⁹, & ipse pro eis faciat ꝓcuratorẽ ad litigandũ,uicarius episcopi erit iudex cõpetẽs, quia licet faciat idẽ tribunal cum episcopo, nõ cognoscit tñ ꝑ hoc de re episcopi,sed pauperũ:& Domi.in c.& qui emẽdat. circa med.xl.dist. vbi dicit, ꝙ ꝓprias iniurias põt episcop⁹ extraiudicialiter punire:& Bar.in l.si quis fortè. ff. de pœ.ubi loquit de iniuria facta in personã iudicis:& ibi dicit,ꝙ si est notoria,potest eã punire, si sit in dedecus officij sui : secus, si tãgit personã propriã. Et ibi etiã dicit, ꝙ si aliquis de familia sua est iniuriatus,potest ipse cognoscere. ¶ Vltimò circa gl. tritam in c.si Papa.lx.distin.uide Petrũ de Monte in monarchia sua,ubi ꝑ xxvij.argu.reprobat illam,appellãdo illã maledictã: & de ipsa meminit Abb. in disput.sua incip.Episcopus & quidã rector Parmensis.De legato autem uide Spe.in tit.de legato.§.j.uer.sed nunquid potest.ubi dicit, ꝙ legatus punit iniuriã factã sibi & suis,si dehonestat delegatio sua: quia non fit sibi iniuria, sed sedi Apostolicæ,per gl.j.in c.cõtingit.de sen. excom. & uide Abb. in c. si quis contra clericum.de fo. compe.Et de materia ponit Ana.in c.j.de maledi.

SVMMARIVM.

1 *Infidelis an denunciari possit.*
2 *Nobilitas an procedat ex parte matris,uel patris.*
3 *Pactũ loquens de tempore guerræ, uerificatur etiã tẽpore treugarũ.*
4 *Papa est iudex cuiuslibet non recognoscentis superiorem.*
5 *Tutus exceptione rei iudicatæ per secularẽ, an possit denunciari coram ecclesiastico de iniquitate sententiæ.*
6 *Deinde ponit tres cõclusiones,quæ oriũtur ex præcedẽti quæstione.*
7 *Priuilegium remuneratorium cuicunq; datum, est irreuocabile.8.*
9 *Priuilegium concessum non subdito, an reuocari possit.*
10 *Priuilegium concessum subdito potest regulariter reuocari.*
Et hoc est pro regula, quæ limitatur tribus modis: primo, dum modò nullum ius sit quæsitum de iure gentium.
11 *Item non procedit in inferiore à principe.*
12 *Item fallit in priuilegio dato in remunerationem.*
13 *Deterioratio denunciati quando timetur, denunciatio non est præcepti, sed eius omissio est meritoria.*
14 *Papa an possit denunciari.*
Iuramentum de non denunciando est illicitum. Post nu.14.uer. *iuramentum de non denunc.*
15 *Dicto alicuius non statur de consistentibus in animo, quando habet præsumptionem contra se.*

CAPITVLVM XIII.

Nouit ille. ¶ Sũma, ut hîc per Abba. & alios. Quomodo dæmon possit cognoscere secreta cordis,uide fratrẽ Robertũ sermone suo quadragesimali.xliij.inci. De corde em̃ exeũt cogitationes.

1 ¶ Quòd † denũciari possit infidelis [a], tenet hîc solus do.Abb.Dicit hîc do.And.ꝙ miratur de do.Abb. per tex.ibi,lucratus es animã suã.Pręterea facit text.ibi,sit tibi tanq̃ Ethnicus & publicanus: nã hic omniño talis est etiã ante denũciationẽ.Pręterea cõtra hoc facit c.multi.ij.q.j.ibi,de his, quæ foris sunt,nihil ad nos. Sunt aũt Iudæi tales. Ergo, &c. Sed ꝓ do. Abb. allego Io.An.in c.qđ sup his.de uoto. ubi dicit,ꝙ Papa Gregori⁹ & Inn.IIII. fecerũt cõburi unũ librũ Talmoth, in quo erat falsus intellectus circa Bibliam,& fecit puniri multos Iudæos,qui nolebãt se emẽdare.Itẽ ibi dicit,ꝙ ubi peccat in his quæ sunt circa præcepta Decalogi, ecclesia põt etiã Iudæos punire. Et ibi subdit, ꝙ ecclesia põt eos cogere, ut admittãt prædicatorẽ Christianũ. Allegat illud : Laudate dominũ omnes gẽtes,&c.ad c.multi. Respõdet Io.And.ꝙ nihil ad nos,scilicet excõmunicando & cõpellendõ præcisè ad fidem: qa cum sola gratia Dei sunt uocãdi. ¶ In quãtũ dicit hîc do. Abb. in iij.no. ꝙ ubi ad substantiã alicuius actus requirit aliqua forma præambula, ꝙ fundãs se super illo debet ꝓbare formã præambulã. Do.And. hîc allegat ꝓ hoc gl.in c.uenerabilibus.ad fi.de sen.excõ.in vj.& alia,de qb⁹ hîc per eũ:& uide Ludo. in l. nõ solùm. §.sed ut ꝓbari.ff.de ope.no.nun.& gl.magnã in cle.fi.de rescrip.& dixim⁹ plenè in c.cùm sit generale. de fo. cõp. ¶ No.ibi, quomodò possum nõ exaudire.De hoc dicemus j.quia ibi Abb.contrariũ tenet, qđ est mirandũ,in uer.limita dictã cõclusionẽ.

2 ¶ Vtrùm † nobilitas trahatur ex parte matris? Quòd nõ trahat,allego Bar.& Ange.in l.exẽplo.C.de dec.li.x. Secũdò allego tex.in simil. Insti.de legi.agna. tut.ubi tex. dicit,ꝙ agnatio trahit ex linea masculina : & Bar. in trac. de insignijs & armis. in uer.quæro,qualiter.Fortiùs dicit Bar.in l.quoties. C.de priui scho.lib.xij.ubi dicit,ꝙ priuilegiũ datum uni pro se & suis filijs & fœminis nõ trahit ad fœminas nuptas [b]:quia non sunt amplius de genere. Et hoc dictũ sequitur ibi Ang. & Io. de Pla. & Lud. in l.j. in prin. ff. ad Sylla. & in l. cùm quædam puella. ff. de iurisd.om. iu. Hoc dictum Bar.reꝓbat Maria. in quodã suo cõsi. inc.Reuerẽdus do.B.Rouerella,dicẽs, ꝙ imo priuilegiũ datũ masculis & fœminis trahit ad maritatas.Allegat l. fin.§. idẽ rescripserũt.ff. de mun.& honori.& ibi Bar. imo dicit,ꝙ appellatione descendentiũ ueniũt fœminę,per l.j.ff.de iure immu.secus est de filijs earũ. Itẽ allego tex.in c.ubicũq;.de pœnis.in vj. ubi dicit, ꝙ pœna imposita alicui generationi nõ extendit ad generationẽ fœmininã.Itẽ uide gl. in c.statutũ Felicis,in uerb.uolumus.de hære.in vj. ubi

a *Quòd de nũciari possit infidelis*] Adde tu, qđ teneo, ꝙ etiã infidelis, & sic Iudæus, põt puniri, si deliquerit: ut putà circa spiritualia,si deliqt, q. puniatur ꝑ iudicẽ ecclesiasticũ: si autẽ in tẽporalibus, ꝑ iudicẽ laicum. Ita Scribẽtes in c.gaudemus. de diuort. Adde,qd de crimine misto,an possit puniri in foro ecclesiastico et in foro seculari? Vide per do. Ant. in c. tuæ.de procur. et ꝑ Bar.in l.senat⁹. ff.de accus.in l.qd ergo.§.pœna grauior. ff. de infa. Adde Sali.in l.qui de crimine. ff. de accusa.

b *Nuptas*] Adde de Lau. de Fau. Inst.de leg.agnat. suc. §. cæterùm. lxiij. col.et do.Alex.de Imo. in l.j. ff.de iur.immu.

glos.dicit,ꝙ si Papa nō dixisset,uolum⁹.nō puniret̃ illo casu linea fœminina: & hanc partē uidet̃ firmare.Nico. de Vbal. in tractatu suo nouo de success. ab intest. fol. xv.respōdet ad istū tex.ꝙ nō dicit,regem esse de genere Caroli,sed de descēdentibus ab ipso Carolo: tñ nō firmat ꝓpter stylū curiæ,sæpe nominantē nobilitatē utriusq; parentis, & per c.uenerabilis.de præb. Tenet tamē primū indistinctè. Ita Petrus de Anch.consil. cccxxxix. inci.uisis diligēter iuribus.Primò,qa cōsiderat̃ cōditio paterna,l.cùm legitimè.ff.de sta.homi.Itē qa obnubilatur nobilitas mulieris,si nubat plebeio uel spurio, l. fœminæ.ff.de senato.Secūdò allegat.Bar.in l.ij.in ij.col.C. de iure emphy.ubi sentit,ꝙ inuestitura loquens de aliquo nobili,& de sua generatione, nō includit natos ex fœminis nuptis plebeijs.Et uide Bal.in l.fi.C.de ser.fug. ubi dicit expressè, ꝙ nobilitas materna non nobilitat, qa nobilitas est à causa potētiori,& fortior est forma,q̃ materia.Tamē nō est dubiū, ꝙ latè participat de nobilitate materiæ: qa omne cōpositū participat de utroq;. Alleg.glo.in c.fin.xxxiij.q.iiij. Ex quibus uerbis respōdet ad stylū curiæ & ad c.uenerabilis.ꝙ participat,scilicet largè,nō autem ꝓpriè. Quod no.Et sic finis,quo ad hoc.Quibus tñ adde,ꝙ in dispensatione nataliū nō est op⁹ dicere de nobilitate adulteri,sed de nobilitate ma-
3 tris adulteræ.Ita Io.An.in c.fi. de fil.presby.in vj.¶ † Dicunt hîc Mod.ꝙ pactū loquēs de tēpore guerræ, uerificat̃ etiā tempore treugæ. Cōtra Io. An.hîc mouet̃ ꝑ tex. in tit.de pace Cōsta.& ibi Bal.in uer.uasalli. qui dicit, ꝙ idē est iudiciū de treuga,qđ de guerra:& tex. in c.significauit.de Iudęis.ubi treuga iudicat̃ ut guerra,& Anch. consi.lxxxviij.incip.præmissa serie facti. ubi cōsuluit,ꝙ treuga accedit guerræ.Alleg.etiā Car.in c.j. de treuga & pace.ubi dicit̃,ꝙ treuga impropriè dicit̃ pax.Sed in cōtractibus uerba debēt capi ꝓpriè,l.quicqd astringēdæ. ff.de uerb.ob.Ergo,&c.Et tandē concludit,ꝙ treuga est quoddā mediū inter guerrā & pacē, & ꝙ in materia fauorabili appellatione pacis ueniet treuga:sec⁹ in odiosis.Ego uerò allego Card.in d.c.significauit. de Iudæis. ubi dicit,ꝙ treuga est quoddā mixtū : & ibi Ana.& pro do.Abba.allego tex.in c.illi,qui. xxiiij. q.iij. de quo hîc do.And. ¶ Vbi uerba capiunt̃ ꝓpriè,appellatiōe guerræ uenit treuga.Ita Lud. singula.suo ccxcix.incip. sicut. ubi dicit, ꝙ sicut nō accedēs ad locū tēpore guerræ excusat̃, ita excusat̃ nō accedēs tēpore treugæ. Itē pro hoc allego tex.in tit.de pace Constan.§. uasalli. Secūdò pro hoc allego Pau.de Cast.in l.cōuentionum [a].ff.de pac.ubi dicit,ꝙ statutum, qđ dictat, ꝙ qui habet pacem cum offenso,remittat̃ sibi offensa,non habet locū,ubi qs habet treugā: qa nō dicit̃ habere pacē,& non gaudebit priuilegio dicti statuti.Alleg.Ang.in l.j.ff.eo. tit.& reꝓbat Io.An.in loco alle.hîc ꝑ Doct.dicēs,ꝙ salariū debet̃ treuga durante.Et allego ad hoc etiā Cal. consil.xxxvij.in tit.de testa.incip.Testator mandauit ædificari.ubi dicit,ꝙ pœna apposita hæredi nō ædificāti capellā finita guerra nō habet locū,si sit treuga. ¶ In gl.ij. &c. Vtrùm Papa habeat gladiū temporalē? ponit Ab. hîc ꝓ opi.cōmuni.Do.And.hîc allegat Card. q dicit,ꝙ in hac materia nō possunt fieri rationes demōstratiuæ. Dicit tñ ipse, posito ꝙ iurisdictio imperij subordinetur iurisdictioni ecclesiasticæ,tñ nō est dicendū,imperatorē ita subesse ecclesiæ,ꝙ ab eo appellet̃ ad Papā:qa non est talis subordinatio,quæ faciat cēseri Papā superiorē, quo ad actuale exercitiū,sed tantùm habitu.Et ita ꝓcedunt iura dicētia,gladios esse distinctos, nisi in casibus à iure expressis,ut uacāte imperio,c. licet.j.tit. proxi. & est gl.in c.qm̃.x.dist.quæ hoc dicit, uolēs ꝙ ab Imperatore ad Papā nō appellet̃.Itē allegat Bal.in proœmio ff. col.ij.ubi dicit,ꝙ Imperator dicit̃ ab imperādo,qa alijs imperat,& sibi à nemine imperat̃:& ꝙ Legistę hoc tenēt

a *In l. cōuentionum*] Et ibidē ad hoc uide do. Alexan.de Imo. in ij. colum.

pro maxima, ꝙ imperator non habet superiorē, licet Canonistæ ponāt Papā superiorē [b]. Allegat & alia multa, de quib.hîc ꝑ eū,quib. nititur demōstrare, ꝙ imperium sit à Deo,& ꝙ imo Papa nō sit domin⁹ in tēporalibus & Imperatore superior. Postea uerò per alia multa cōprobat, ꝙ imo imperiū depēdet ab ecclesia, & ꝙ Papa & superior Imperatore:quę omnia uideatis, nō enim curo trāscribere,posteaq̃ uideri possint. Sed ultra eū de materia ista pleniùs,q̃ alibi,uidete ꝑ archiepiscopum Flo.in sum.sua in ij.parte iij.partis principalis, sub rub.de statu summorū Pontificū. ¶ Itē gl.Fran. Patauini in extrauag. unā sanctā, & Milū in Reptorio suo in uerbo,iurisdictio.in §.iurisdictionis ꝓrogatio.ubi dicit,ꝙ in Papā nō cadit ꝓrogatio iurisdictionis,qa est iudex ordinarius cunctorū. Vide etiā eundē ibidē in uerbo,Papa.in §.Papa nō solùm.ubi dicit,ꝙ laicus cōuentus corā Papa, si dicat ipsum nō esse iudicē suū, ineptè excipit:sed debet dicere, Papā nō habere exercitiū in eum:& ita dicit practicari in Rota.Et uide etiā Card.sancti Sixti in tracta.de Papa,q.lxiiij. ubi ꝓbat cōmunē opi.Canonistarū hîc,& Petr.de Monte in sua monarchia in iij.lib.incip.expeditis his.& latè do.Ant.in repe.c.per uenerabilē. q filij sint legit.& Oldra.consi.lxxxiij.incip. an episcop⁹.Ang.etiā in l.deprecatio.ff.ad l. Rhodiā de iactu.& Arch.in quodā suo tracta.de hęresi,in uer.& qa tāta est præeminētia. Et nota, ꝙ licet imperator habeat solū exercitiū,tñ ex hoc uidet̃ dicēdū,ꝙ sit maior Papa, quoad tēporalia.per text.in c.Pastoralis.de rescrip.ubi potestas habitu est minor,q̃ exercitio. ¶ Dictū do.Car. hîc,ꝙ nō appellet̃ ad Papā ab Imperatore,nō ꝓcedit in pricipe nō recognoscēte imperatorē: qa à tali ad Papā pōt appellari.Ita Host.in c.cùm Ioannes. de fi. instru. & Abb.in c.exposita.de arbi.& in c.si duob⁹.de ap.ita limitās illū tex.Circa qđ no.tria declaratiua. ¶ Primò,ꝙ istud intelligit̃ in dubijs & grauib⁹ materijs .Ita Abb. in d.c.duob⁹.allegās Inno.in c.cùm te.in ij.col.de re iud.& tex.in c.ꝑ uenerabilē.§.rationib⁹. q fil.sint legiti. ¶ Secundò no. ꝙ ubi adit̃ Papa cōtra tales pricipes, nō pōt eos punire,sed bene pōt eorū sententias corrigere & reuocare.Ita dicit glos.singu.in c.& si necesse.in gl.magna in fi.de do.inter uir.& uxo. de qua ibi do.Ab. ¶ Tertiò no.ꝙ ualeret cōsuetudo,ꝙ ab omni iurisdictione tēporali appellaret̃ ad Papā.Tex.est in d.c.si duobus. Et idē esset fortè, ubi ꝓcederet̃ de æqtate, ꝓpter tex. ibidē ibi, quāuis de iuris rigore,&c.à cōtrario sensu:& certè dubitabile uidet̃ dictū Car.hîc:uidet̃ em̃,ꝙ nō sit differentia inter Imperatorē & alios nō recognoscētes superiores. Eadē em̃ ratio utrobiq; militat:& nō dicas, ꝙ exercitiū gladij sit interdictū Papę respectu impatoris,& nō aliorū:qa contrariū uult gl.& tex.hîc. ¶ Vltimò scias extrauagātē Clemētis v. quæ incip.meruit.ubi limitat̃ extrauag.Bonifac.viii.unā sanctā. ꝙ nihil operat̃ cōtra statū regis Franciæ:de qua meminit gl.fi.in cle.in plerisq;. de elec.Et not.ꝙ licet iste rex nō subsit Imperatori,tamē nō est ipse alter Imperator.Ita Bal.in c.imperialē.§. fi.in fi.de ꝓhi.alie.feu. ꝑ Fed. Et ea,quæ dicta sunt de appellatione,faciūt cōtra Philipp.in rub.de appel.dū enume-
4 rat multos pricipes,à quib. appellari nō pōt. ¶ In † gl. in uerb. iudicare. Pōt corā Papa directè cōueniri qlibet nō recognoscēs superiorē.Ita Ab.hîc ꝑ ea, quæ ipse allegat.Ego uerò allego Car.in cle. pastoralis.§. ut illud.de re iud.ubi dicit,ꝙ exēpti ab Imperatore subsunt Papæ, sicut olim suberāt Imperatori : & sic corā Papa poterūt cōueniri,ex quo non subsunt Impatori.Itē allego Old. consi.ccliiij.incip. Quia tota.ubi ꝓbat, ꝙ rex Hispaniæ pōt cōueniri coram Papa:& Arch.in tractatu de hęresi, fo.xv.in uer.& qa tanta est præeminētia,ubi dicit,ꝙ rex Franciæ

b *Superiorem*] *Adde do.Alexan. de Imo.in l.j. §.j. in ti. ff. de reqre. & quæ ad materiā habētur ꝑ do. Soci.in consil.cclxxv.incip.In causa fratris Andreæ. uers. præterea etiam. in ij. parte, chart.cxcij.*

a *Passus iniustitiam*] *Adde tu,ꝗ hoc dictū Bal. est cōtra casum l qa imò sententia ; à qua nō fuit appellatū, potest absq; ulla appellatione retractari : & sic nunquā transit in rem iudicatā. De hoc est casus in l. monendi.ff.de iureiur.ubi Scribentes dicunt,quòd si sententia iniqua est lata uirtute iuramenti necessarij delati,in defectum probationū per probationes repertas,de nouo retractabitur sententia , etiā quòd non sit appellatū. Adde qđ in causa d. l. admonēdi. quod pulchrū est uidere, an actor poßit agere ex integro absq; eo, quòd petat restitutionē in integrū, uide per do. Alex. in d.l. admonēdi. in j. col. Adde, ꝗ Fulg. ibi dubitat: sed pone, ꝗ requiratur restitutio in integrum,usq; ad quantum tempus poßit peti,uide etiam in d. l. admonendi.ꝑ do.Alex. in ij.col.Adde,qđ dixi in sententia, habet etiā locū in transactione . Ita do.Alexan.in d.l. admonendi.in iij. col. Adde ad ista, ꝗ sentētia lata ex priuilegiatis probationibus,potest retractari superuenientibus nouis probationib.melioribus.Ita Inno.in c.tua nos. de coh. cler. et mul. Adde etiā,quòd xij.sunt casus,in quib. sententia nunq̃ trāsit in rem iudicatā, etiāsi nō sit appellatū: quos enumerat Lud.in d.l. admonendi.ff.de iureiur. Canonistæ in c.Bartoldus.de re iudi. Adde unū aliū casum ualde singularē, quē ponit Baldus in l.cū allegas. in quarta op.C.de usuris.*

Frācíæ subest Papæ : aliàs aūt esset res mōstruosa:& Card.in cle. præsenti. in vij.q.de censi.ubi dicit, quòd præscribitur , ne quis subsit Imperatori, sed nō Papæ : licet Anc.ibi teneat contrariū ꝑ tex.in c.cùm nō liceat.de pręscri. cui respondet ibi Card.ꝙ contra obedientiam,non præscribitur actiuè,sed pasiuè sic:pro qua respōsione est decisio Rotæ in tit. de præscript.in deci. nouis.deci.prima, ubi dicitur, ꝙ articulus de præscriptione obedientiæ & acquisitione exemptionis non admittitur, nisi dicatur, ꝙ est alteri effectus subiectus. Et ita declarabitis not.per Bar.in l.hostes.ff.de cap. & alibi sæpe, ubi loquit̃ de omnib. ciuitatibus Tusciæ, quæ pręscripserūt,ut nō recognoscāt superiorē:nā debet intelligi,nō tamē quoad Papā.¶ Limita hanc cōclusionē,nisi agat̃ de feudo:qa tunc sicut ratione feudi eximit̃ ab alijs ordinarijs,c.cæterùm.s̃.eod.ita etiā ab isto:& ita intellige istū tex.Dicit tñ Bald.in c. imperialē.§.fi.in j. col. de prohib. alie. feud.ꝑ Fed.ꝙ si pares nimis fauēt regi Francorū,q nō recognoscit superiorē cōtra habentes feudū ab eo,ꝙ feudatarij tūc poterūt recurrere ad Papā : & ita intelligas do.Abb. hîc in notabilibus.¶ Limita secūdò respectu pœnæ. Gl.& Abb.in d.c.& si necesse.de do.in-
5 ter ui.& uxo. ¶ Vtrùm † tutus exceptione rei iudicatæ per secularē posit denūciari corā ecclesiastico de iniquitate sentētiæ? Vltra Doct.hîc do.And. allegat Bald. in auth.cleri. C.de epi.&
a cle. ubi dicit, ꝙ passus iniustitiā [a] per sententiā iudicis nō audit̃, nisi appellet:qa ius ciuile & canonicū cōcorditer sic disponit,c.fi.de suscep.in vj. Secundò allegat Bal. in auth. ad hæc.in pe.col. C.de usur. ubi Bal.in isto passu ponit eandē dist. quā ponit do. Abb. hîc.Et ibi subdit idē in arbitro & arbitratore, si fortè ex forma statuti eorū sententiæ haberēt uim rei iudicatæ.Dicit tñ do.And.posito, ꝙ uictor cōfiteatur,sentētia retractabit̃ ab ipso iudice seculari,& nō erit opus recurrere ad forum cōsciētiæ: & sic ad faciendū super hoc corā iudice ecclesiastico denūciationē per id,qđ habet̃ in l. si prætor.§. Marcellus. ff. de iudi. Ideo, dicit ipse, nō bene dicūt Bal.& Abb.Et ꝙ imo talis nō posit denūciari,arguit ipse hoc modo : Nā præscripta cum bona fide possunt præscribētes cū bona cōsciētia tenere,licet post præscriptionē cōpletā superueniat mala fides. Ita uult Inn.in c.cura.de iure pat.cū alijs concordantibus,de quib.hîc per eū.Ergo eodē modo possunt,dicit ipse,retineri per uictorē iudicata,si obtinuit cū bona fide: quia nō uidet̃ posse asignari bona ratio diuersitatis.Secūdò arguit sic:Per trāsitū sentētiæ in rem iudicatā orit̃ præsumptio iuris,& de iure ꝙ rectè & ritè lata sit sententia,ut in c.cùm inter nos.de re iud.cum simil. Ergo sequit̃,ꝙ talis præsumptio tollit pecca-

tū,cùm nō posit ꝓbari contrariū,s.ꝙ sentētia sit iniusta.Ergo nō poterit denunciare,cùm denūciatio fiat ratione peccati.Tertiò ꝓ hoc adducit istū tex. in uers.sufficiēter ostēdat. ꝙ peccat in ipsum:sed impossibile est,dicit ipse,ꝙ hoc doceat̃,postq̃ nō potest ꝓbari cōtrariū,cùm postea q̃ sentētia trāsiuerit in rē iudicatā,ex ea oriat̃ præsumptio iuris & de iure,ꝙ sit rectè & ritè lata,ut s̃.dixi:cōtra quā pręsumptionē nō admittit̃ ꝓbatio,ut est gloss.in uerb.priuilegiū.in auth.de æqua. do. Coll.vij.Quartò arguit ipse hoc modo: Nā per sentētiā absolutoriā sublatū est omne uinculū naturale & ciuile,ut not.Scribentes in l.j.ff.de condic.inde.& in l.Iulianus.eod.tit.Ergo sequit̃,ꝙ non poterit denunciari,cùm nullū uinculū remāserit. Quintò arguit sic:Nam si hoc diceremus,sequeret̃,ꝙ euanesceret rigor iudiciorū, & tolleretur per uiā indirectā neruus sententiarū:quia semꝑ qs posset uenire ꝑ uiā indirectā cōtra sentētiā, quæ trāsiuit in rē iudicatā,cōtra id qđ in simili not.in c.cùm dilecti.& in c.cùm pro causa. de empt. & uendi. declarādo, ut hîc ꝑ ipsum:& sic tenet ipse, ꝙ denūciatio Euāgelica nō habet locū, ubi sentētia trāsiuit in rē iudicatā , cōtra Host. hîc. Pro ista opi.facit ratio, quæ aliàs allegabat̃ ꝑ do.Phili.Exceptio rei iudicatæ est apꝓbata de iure Canonico,etiāsi cōstat,ꝙ sit cōtra ius partis, & quo ad partes, facit sententiā haberi ꝓ ueritate, d.c.cùm inter uos. de re iud.ibi,etiā cōtra ius,&c.Nec est inducēda differētia inter forū cōtentiosum & cōsciētię,qa hoc modo canō illaquearet animā, cōtra no. in regula, possessor.de regu.iur.in vj.Ergo contra res iudicatas nō debet inuocari brachiū ecclesię, quæ statuit ipsas ualere,c.quia frustra.de usur. maximè, qa ius Canonicū nunquā sciēter defendit aliquē in peccato, c.de uiduis. xxvij.q.j. Si em̃ hoc causaret peccatū,s. ꝙ sentētia sit cōtra ius partis nō appellātis,certè canō nō foueret uictorē, qđ faciēdo uidet̃ eū facere tutū:aliàs istud esset illaqueare.Fatebatur tñ secus esse,ubi notoria esset iniustitia, quia in generali prohibitione nō includit̃ dolus. ¶ Sed tu in hoc fa-
6 cias tres cōclusiones. Prima sit ergo cōclusio, ꝙ † ubi uitiū sententiæ & iniustitię nō est per partē remissibile,ut in causa beneficiali & matrimoniali, ꝙ nō cessat denūciatio.Ita do.Ant.& Imo.hîc.Ratio: qa acquiescētia partis nō purgat uitiū erroneæ cōscientiæ. Ego ꝓ hoc allego Inn.in c.ad aures.in gl.magna,in medio,de rescript. ubi dicit,quòd si quis per literas surreptitias obtinuit sententiam, quòd recipiatur in Canonicum in aliqua ecclesia, & Canonici ipsum receperunt acquiescendo sententiæ & non appellando,quòd nihilo minùs poterit agi contra talem denunciando,quia retinet beneficium cum peccato:quod est cōtra intentionem Papæ. Et istud dictum sequitur Abb.in c.cùm olim.uers.quartam lecturam.de dolo & contu.& Innoc.in c.ad audientiam.lo ij. de rescrip.& in c.cùm nobis olim.de ele.Non dicas,est hoc in beneficialibus,eo quia sententia ibi nō transit in rem iudicatam,prout inaduertenter dixit hîc do.Anton.quia diceres contra text. in c. cùm dilecti.de elect.in fin.Sed intellige, quòd imo transit respectu uicti, non autem uictoris, cuius ius ex sententia iniusta non fundatur, sicut in alijs cùm beneficium sine iusto titulo haberi non posit: ut in regula j. de regul. iur. in vj. Et ideo superior semper poterit inquirere contra uincentem,non obstante sententia.Ita dicit do.Abb.in d.c.cùm dilecti. Et sic intellige gl. in c.j. de concess.præbend. ¶ Secunda cōclusio:Vbi uitiū est remissibile per partes, sed transitus in rē iudicatā nō fuit ex negligentia uicti, qa fortè natura causæ excludebat appellationem, uel timuit appellare ꝓpter tyrannidē superioris: tūc habet locū denūciatio.Ita do.Ant.hîc,& bene:quicquid dicat hîc Imo.quia hoc casu patiētia uicti nō fortificat ius iniquū uictoris. ¶ Tertia cōclusio:Vbi uitiū

c. nouit ille.

eſt remiſsibile per partes, & negligentia partis ſententia tranſiuit in rem iudicatam, tunc ceſſat denunciatio; ſecundum do. Ant. & Imol. hîc & Bart. & Bald. ibi, ſ. & Mod. hîc. Ratio: quia uictor ex illo tacito conſenſu uicti acquieſcentis ſententiæ excuſat conſcientiam ſuam. Ex quo dicit hîc do. Anton. quòd ſi à debitore petũtur uſuræ, uel petatur executio contractus uſurarij, & in diſcuſsione cauſæ reus nihil opponit de uſuris, quòd reus poſtquam ſententia tranſierit in rem iudicatam, non audietur: quia acquieſcendo ſentẽtiæ potuit uſuras dimittere. Et ita dicit ſe conſuluiſſe. Et in hoc aduerſatur Bald. approbato hîc per Abb. ¶ Tu uerò in hoc articulo, an audiatur quis etiam per denunciationem Euangelicam aduerſus ſententiam, quæ trãſiuit in rem iudicatam propter eius acquieſcentiã, conſidera quòd pro opi. do. Abb. hîc tenentis, quòd ſic urgent multa: & primò authoritas do. Ant. in c. clericꝫ. de immu. eccleſ. in uerb. ex his patet. ubi dicit, quòd ſiue ſententia tranſiuerit in rem iudicatam ex negligentia uicti, ſiue non, denunciari poteſt uictori: quia licet forus contentioſus præſumat propter hoc, quòd ſententia non ſit iniuſta propter habendum finem litium, tamen forus animæ, qui innititur ſoli ueritati, non perſiſtit in hac præſumptione. Præterea fatentur omnes, quòd ſi uictor cõfiteatur eam iniuſtam, quòd poteſt reuocari per denunciationem. Innoc. in d. c. quia plericꝫ. Bald. & Imol. in l. nemo poteſt. ff. de leg. j. Bald. & Imo. in l. ſi quis inſtituatur. ff. de hæred. inſtit. Bald. in l. j. C. ſent. reſcin. non poſ. Imol. in cle. appellationem. de appell. in c. in præſentia. in ij. col. de renun. Imol. in c. quoniam contra. de proba. do. Ant. in c. is, qui fidem. de ſponſ. Bald. in authen. ad hæc. C. de uſur. cum concordantibus. Ergo non ſtatur præſumptioni ſententiæ intantum, quòd apparẽte ueritate non retractetur: & ſic forus conſcientiæ audit iſtã ueritatẽ, ut ſ. Ergo uidetur, quòd iſta ueritas ſit audienda, undecunꝫ ueniat. Item allego do. Ant. in c. quod ſicut. de elect. in pen. col. in uer. dicit quartò. ubi dicit, q̃ iniuſtè damnatus ad reſtitutionem rei ſuæ, quamuis de iure ciuili reddere teneatur, tamẽ quia dominus remanet, non peccat illam tenendo & nolendo reſtituere. Ad idem, quod not. Abb. in d. c. cùm inter. de re iud. in uer. not. quod etiam de iure Cano. ubi dicit, quòd ſi uictor ſcit ſententiam iniquam, non eſt tutus in foro conſcientiæ. Idem ſentit Bald. in diſputatione ſua incip. Statuto cauetur. in uer. uideamus de ſecũdis. Ergo ex prædictis apparet, quòd iſta non eſt bona conſequentia: Sententia tranſiuit in rem iudicatam, ergo uictor eſt tutus, quo ad Deum. Et allego do. Anton. in c. inquiſitioni. de ſentent. excom. ubi dicit, quòd finis fori contentioſi Canonici non eſt in totum directiuus ad ſalutem, nec omnia licita ſecundum eum ſunt licita in foro animæ: & licet ſententia faciat de indebito debitum, l. Iulianus. ff. de cond. ind. tamen non facit id debitum inſpectis finibus fori pœnitentialis, per text. ibi. Quæ uerba perpetuò not. licet ad illum text. poſſet reſponderi ex dictis in prima concluſione ſ. formata, ſ. quòd uitium ibi erat irremiſsibile per uictum: quòd not. Item allego Innocent. in c. ij. de purgat. uulgar. ubi per illum text. dicit, quòd licet tranſitus in rem iudicatam faciat ius inter partes, d. c. cùm inter. tamen propter ſuperuenientiam ueritatis receditur ab illa. Et facit dictũ Bald. in l. cùm quis. C. de iuris & fact. ignor. ubi dicit, quòd lex fundata in præſumptione nõ procedit in foro conſcientiæ data ueritate in cõtrarium. Et idem dicendum de canone propter dictum Ioa. And. in c. is, qui fidem. de ſponſ. Et licet c. cùm inter. ad ultimandas lites præſumat pro illa ſententia, Nec audiat reclamantem. tamen forus animæ & conſcientia ſtabit ueritati propter authoritates prædictas: quia ſi uictor iniuſtè obtinuit, denunciari ſibi poteſt, quia peccat. ¶ Et ſi dicatur, iſtæ ſunt rationes fori animæ, quæ ceſſant ante tribunal eccleſiaſticum contentioſum: ſol. Forus denunciationis non appellatur forus contentioſus eccleſiaſticus. Patet ex dictis Doct. hîc circa denunciationem iudicialem: & ita expreſsè ſentit Petr. de Anch. in c. poſſeſſor. in fin. in uerb. de obligato uerò naturali, de reg. iur. in vj. ¶ Si dicatur etiam contrà de dicto Innocent. in c. cura. de iure pa. ſoluẽdo dico, quòd eſt uerum, quòd præſcriptio eſt iuſtus modus acquirendi rem alienam, qui tamen ceſſat data mala fide in eius curſu. Ergo eodem modo in caſu noſtro ſententia non poteſt eſſe iuſtus modus obtinendi alienum, cùm uictor iniuſtus ſemper fuerit in mala fide, ſciens ſe habere iniuſtam cauſam. Vel dico, quòd ſententia iniuſta non transfert dominium in foro animæ, per ſuperiùs dicta. Cogita, quòd prima ſolut. non tollit difficultatem: quia fuit poſſibile, quòd à principio quis litigans putaret ſe habere bonam & iuſtam fidem, licet ex poſtfacto lata ſententia ſuperuenerit ſibi mala fides: & ſciat ſe iniuſtè obtinuiſſe: & ſic iſta ſolut. prima non eſt generalis, & remanet firmum, quo ad illud dictum Innocent. Ideo euigila bonis oculis. Nam & ſecunda poteſt rectè intuenti faciliter euitari. ¶ Si dicatur etiam, quomodo ita admittitur probatio contra præſumptionem iuris, & de iure contra communem? ſoluendo dico, propter hoc non fit probatio contra ſententiam, nec eius effectum principaliter: ſed agitur ad emendationem peccati, quo caſu probatio indirecta admittitur: ut not. multi, quos ſcripſi in c. quanto. de præſumpt. & eſt gloſ. aurea in cle. j. in uerb. feciſſe. in medio, de proba. & dixit Domi. in c. filij. de hæred. in vj. quòd ſtatutum prohibens contra aliquid poſſe fieri probationem, intelligitur de directa: non autem de illa, quæ fieret per indirectum, & per quam intentio aduerſarij per indirectum eliderẽtur.

¶ Præterea etiam ſi opponatur, quòd eſt imputandum uicto, ex quo neglexit appellare: reſpondeo, quòd hoc fortè fecit, quia execrabatur lites & nolebat litigare, l. item ſi res. §. fin. ff. de alien. iudic. mu. cauſa facta. Secundò ſciebat ius ſuum ſaluum manere per hanc uiam, quæ breuior eſt, l. ſicut. §. non uideatur autem. ff. quibus mod. pig. uel hypot. ſolu. ¶ Tertiò, ſua negligentia non dat ius uictori: quia in dubio nõ

a præſumitur donatio [a], l. cùm de indebito. ff. de proba. Si diceres contrà, non ne exceptio rei iudicatæ operatur in foro eccleſiaſtico, c. fi. de except. in vj. ſol. fallit, ubi tractatur de periculo animæ, ut eſt text. ibi. ¶ Si dicas, hoc modo euaneſceret rigor iudiciorum: reſpõdeo primò, quòd ſi denuncians nõ probabit peccatũ, cõdemnabit̃ in expẽſis: & ſic nõ euaneſcit rigor. Præterea nõ paſsim & indifferẽter audiẽdus eſt denũcians: nã iudex habet cõſiderare ea, de quib. per Inn. in c. tenor. de re iud. de cuius dicto meminit hîc Abb. & Domi. in c. Catholica. xj. diſtinct. & Io. An. in c. ij. de præb. in vj. p̃ q̃d̃ dictũ temperãda eſt hîc tota materia. Ex quib. prædictis omnib. dubito multùm de dicto do. Ant. hîc, dum loquit̃ de uſur. Et iſta nota tanq̃ de pane lucrãdo. ¶ In gl. in uerb. q̃cunꝫ. examinaui hoc in c. j. de conſtit. in ſcriptis meis in ſecunda fallẽtia, ubi poſui, q̃ũ poſsit lex abrogata allegari: ubi uidete. Dicit hîc do. And. q̃ priuilegiũ datũ nõ ſubdito, efficit̃ cõtract̃. Allegat

7 text. in c. j. de pb. ¶ Addit ipſe, † q̃ priuilegiũ remuneratoriũ cuicunꝫ datũ, eſt irreuocabile. Alle. text. in l. ſi pater. §. j. ff. de dona. in ſimili: ubi Bart. dicit, q̃ donatio remuneratoria eſt irreuocabilis, & non inſinuatur. Idem dicit

a Donatio.] *Adde etiam tex. in l. Campanus. ff. de oper. lib. & Spec. in tit. de dona. & de proc. in princ. An, & quando uerò, & ex quibus dijudicari debetur, uide do. Soci. in conſil. cclxiiij. incip. Viſis in inſtrumento donationis. uerſ. circa primam difficultatem. cum uerſ. ſeq. in ij. parte, chart. clxviij. & in conſilio xciij. incip. circa primum. uerſ. circa quartam dubitationem. cum iij. uerſ. ſeq. in prima parte, chart. clix.*

dicit in priuilegio cõceſſo ad pias cauſas: quia tale priuilegium eſt irreuocabile. Alleg. Bar. in l. priuilegia. C. de ſac. san. eccl. de quo dixi in c. eccleſia ſanctę Marię. in xj. q. de conſtitu. Pro hoc allegat do. And. c. ſi propter tua. de reſcript. in vj. in fin. ubi ſingulariter probatur, quòd conceſsio generalis cum clauſula, Non obſtantibus. non tollit priuilegia pijs locis conceſſa. Allegat & alia multa, de quibus hîc per eum, quem uideas, & in c. cum M. ſ. de conſti. ubi permulta tractat de iſtis. Et ibi ſolus ponit, quòd nõ differt priuilegium ſubditi & nõ

8 ſubditi, tenẽs quòd utrunꝫ ſit irreuocabile. ¶ Dicit † hîc Are. Conſidera bene in hac materia, quòd aliquando priuilegium eſt conceſſum, & non quęſitum ius priuilegiato ipſo iure, quod poteſt eſſe ante acceptationem, quod aliquando contingit, ut in c. j. quod ibi not. de conceſ. præb. in vj. & in c. ſi tibi abſenti. de præb. in vj. & habetur per Bart. in l. fin. ff. de conſtit. princ. & in l. abſenti. ff. de dona. quibus adde Rom. in l. qui abſenti. ff. de acqui. poſ. Et tunc, an poſsit reuocari, dependet ab his, quæ not. in d. c. ſi tibi abſenti. & quæ ponit Bart. in d. l. abſenti. & bene facit, quod ponit ipſe in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de uer. obl. ubi in ſimili caſu uidetur concludere, quòd poſsit reuocari, dum dicit: quòd in donatione facta alicui cum pacto, quòd poſt certum tempus res ſit eccleſiæ, poteſt remitti illud pactum in præiudicium eccleſiæ. Nec obſtat illi concluſioni Bart. ibi, l. id quod noſtrum eſt. ff. de reg. iur. quia intelligitur noſtrum, ſcilicet irreuocabiliter, ſubſecuta acceptatione, quod non erat in caſu Bart. ut ibi elegantiſsimè per Imol. Aliquãdo uerò ius quæritur perfectè priuilegiato per acceptationem: & tunc dicit Aret. quòd uerum eſt dictum Innoc. quòd non poſsit reuocari, ſi eſt datũ non ſubdito. Quod tamen limita ſecundũ ipſum duobus modis: & primo, niſi per priuilegium concedatur iuriſdictio, & loquitur per uerb. puta. quia in tali conceſsione uidetur ſemper excepta authoritas ſuperioris, ut eſt text. in c. uenientes. ſ. de iureiur. & bene facit text. in c. conſtitutus. cum ibi not. ſ. de reſcript. ubi confirmatio ſtatuti intelligitur ſemper ſalua authoritate ſuperioris. Tunc etenim ſecundum ipſum poterit tale priuilegium reuocari: quod comprobat ipſe hîc per multa, & maximè per no. per Bald. in l. qui ſe patris. C. unde lib. Et quia niſi poſſet reuocari, ſequeretur, quòd ſuperior ſibi ipſi per indirectum poſsit tollere ius ſuperioritatis & obedientiæ: quod nullo modo fieri poteſt, ut hîc per ipſum, quem uideas. ¶ Secundò limitat ſecundum ipſum loquentem per uerbum, Credo. niſi priuilegium conceſſum non ſubdito ex poſtfacto enormiter læderet concedentem præter eius intentionẽ: tunc enim ſecundum ipſum reſoluitur tale priuilegium ipſo iure, & poteſt reuocari. De hoc eſt text. in c. ſuggeſtum. & ibi habet̃ de decimis. & facit ſecundum ipſum text. in l. Scio. §. pe. ff. de annu. leg. & in l. fiſtulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt. Ergo eodem modo ſi conceditur priuilegium alicui, & poſtea enormiter & inſolitè lædit concedentem, non debet ad hoc extendi. Conſidera tu tamen circa hoc, quòd text. in d. c. ſuggeſtum, nõ multum facit pro iſta opi. quam tamen credo ueram: nam ibi priuilegiũ erat datum ſubdito: nos autem loquimur, quando datum erat non ſubdito. Præterea ibi priuilegium nõ nocebat Papæ, qui cõceſſerat, ſed monachis & Abbati de Vrſino. Sed tu aduerte, quòd imo poteſt dici, quòd etiam nocebat Papæ ratione ſcandali exinde orientis, ut ibi in text. dicitur: cuius multum intereſt, habere ſubditos pacatos, & facere ne ſcandala eueniant, l. æquiſsimum. ff. de uſufr. cum ſimilib. & c. nihil. de præſcript. Aliquando uerò priuilegium conceditur ſubdito: & tunc diſtinguit Aret. quòd aut per priuilegium tranſfertur dominium ſecuta traditione uera, uel ficta: & tunc uidetur, quòd tale priuilegium non poſsit reuocari ſine cauſa. Ratio: quia dominium, quod eſt per ipſum trãſlatum, eſt de iure gentium, contra quod princeps non diſpenſat ſine cauſa, ut auferat ius quæſitum alteri: maximè ut latè diſputat Bart. in j. conſtitutione ff. & tradit̃ur in c. quæ in eccleſiarum. per omnes, de conſtitut.

¶ Aut uerò per priuilegium nõ fuit quæſitum aliquod ius de iure gentium, ut eſt priuilegium exemptionis, uel immunitatis: & tunc ſi ſtatur in finibus meri priuilegij, & tunc poteſt per principem reuocari. authen. qua in prouincia. in uer. priuilegio non obſtante. C. ubi de crimi. agi op. & l. j. & per totum, C. de immu. nemi. conced. & l. hæres abſens. ff. de iudi. cum ſimil. Aut uerò priuilegiũ non ſtetit in finibus & terminis meri priuilegij, ſed tranſiuit in contractum: & tunc non po-

a teſt reuocari ſine iuſta cauſa [a], l. fundi. C. de fund. patri. lib. xj. c. j. de feu. ſine culpa non amit. Nec etiam poteſt reuocari à ſucceſſore, ſecundum Cy. & Bal. in l. digna uox. C. de legi. Et idem, & multo fortiùs dicendum eſt in ſtatuto ciuitatis, quod quãdo tranſiuit in contractum, tale ius non poſsit reuocari. ¶ Quod intellige & limita, ut ſuprà dixi, niſi ex iuſta cauſa: quia illa ſuperueniẽte poteſt & princeps & ciuitas reuocare decretum uel priuilegiũ ſuũ, quamuis tranſierit in contractũ. Iſta probantur in l. Lucius. §. fin. ff. ad muniſcip. & in l. quod ſemel. ff. de decre. ab ord. faci. & in l. Lucius. ff. de euic. & ex no. per Bald. in l. reſcripta. C. de preci. imp. off. & facit: nam & ſi ius ſubditi nõ ortum à principe poteſt per eum ex cauſa reuocari, ut probatur in d. l. Lucius. ff. de euict. ubi imperator fundum priuati dedit militibus, & l. uenditor. §. ſi conſtat. ff. commu. præd. & in l. item ſi uerberatum. ff. de rei uendi. & habetur in locis ſuprà allegatis: certè tãto fortiùs debet poſſe reuocari iſtud, q̃d̃ habuit oriũ ab ipſo principe. Dicitur autem ſecundum ipſum Are. priuilegiũ tranſire in cõtractum, non quando aliquid conceditur ſimpliciter per priuilegiũ, ſed quãdo concedit̃ cõmenſuratũ ob aliquod factũ, uel donationẽ, uel præteritã, uel futurã: impletã, uel implendã ex parte ei [9], cui concedit̃ ipſum priuilegiũ: & ideo fortè ſecundũ eum poſſet dici, q̃ ſi alicui concedit̃ priuilegiũ ad remunera-

b tionẽ, q̃ nõ poſſet reuocari [b]: qa nõ eſt ſimplex liberalitas, ſm gl. in l. Aquili [9]. ff. de dona. q̃d̃ tñ nõ audet firmare: qa nõ põt negari, qn recipiẽs habeat cauſam lucratiuã, ex quo priuilegiũ ſpõte cõcedit̃: ideo relinquit cogitandũ. Quaſi oĩa iſta poſuit Bal. in d. l. qui ſe patris. maximè iſtũ modũ cognoſcendi, q̃ũ priuilegiũ dicat̃ tranſire in contractũ. Ex dicto ergo ſingulari Innoc. hîc, quẽ ſequunt̃ oẽs hîc & alij, quos

9 allegaui aliàs in c. j. de proba. colligit̃, c q̃ † priuilegiũ cõceſſum nõ ſubdito [c], nõ põt reuocari. Adde Rom. cõſ. cclij. & Panor. xxxv. uol. j. & xlj. col. pen. in fi. eo. uol. & Lapum alleg. c. ad fi. Car. conſ. lxxxv. col. fi. inc. do. Nicola [9] Marchio Aſtenſis. & cxlvij. inc. Dñs noſter Papa. in ult. col. Et ratio eſt, ut ipſe ibi dicit ultra Inn. qa diſpoſitio l. priuilegiantis non ſubditũ, nõ tenet tanquã lex: quia ſi teneret tanquam lex, nõ ligaret cõcedentem, c. j. de conſtit. in vj. cum alijs allegatis per ipſum: ſed tenet in uim contractus: ideo eſt irreuocabilis, & ligat cõcedentẽ, c. j. de ꝓbat.

c. nouit il le.

a *Iuſta cauſa.] Adde idem tenentem do. Soci. in cõſilio lix. incip. Poſtremò cõſiderandum eſt. in j. parte, chart. ciij.*

b *Reuocari.] Adde quam materiam uide, et adde, quæ habentur per do. Alex. de Imo. in l. omnes populi. de iuſti. & iur. ubi etiam per Bart. & per do. Aret. in l. quod ſemel. de decre. ab ord. fac. et in conſil. ccxv. ij. parte, & per Ludo. Bol. in conſil. quod eſt ante cõſ. xlvij. Alexan. iij. parte, & per Pet. de Anch. in conſ. ij. & And. Bar. in conſ. ult. iiij. parte. conſil. Alex. & per Paul. de Caſt. in conſ. ccxxxiiij. inc. In facto præſenti non nitendo adulari, Reuer. in Chriſto. & p Bar. Cepo. de ſerui. tit. de uia.*

c *Non ſubdito.] Adde Paulum de Caſt. in conſ. clvj. & do. Alexan. de Imol. in conſ. ccv. ij. parte, ubi plenè, & in conſ. cj. parte j.*

Item

Item adde iſtis Pau.de Caſt.conſil.ccxvj.ubi dicit,quòd licet Papa poſsit tollere ius quæſitum ſubditis ex l.ſua, non tamen poteſt tollere non ſubditis,id eſt,laicis, nedum quæſitum ex l.ciuili,ſed etiam quæſitum ex l. Canonica:& allegat Innocent.hîc, & uide Abb. in c. ſuper ſecundo.colum.j.de appell. ubi dicit, quòd etiam hodie poterit laicus ante ſententiam diffinitiuam appellare à iudice ſeculari ad eccleſiaſticum contra regulam l.ante ſententiam. C. quorum appell. & quæ habentur in l.ante ſententiam.ff.de appell.recip. propter priuilegium conceſſum eccleſiæ ab Imperatore: de quo in c. quicunque.xj.q.j.quod non potuit Imperator reuocare,per not.plenè hîc. ¶ Conſidera:quia tenendo primam limitationem Aret. de qua §. hoc dictum Panor. non procederet,ut ⁊.dicetur. Adde Innocen.in c.nuper. de teſti. ubi dicit, quòd priuilegium , de quo in d.c. quicunque.allegato hîc in gloſſ.adhuc durat: ſed contrarium tenet Specul.in tit. de teſti. §. reſtat. uerſic. xxij. dicens,quòd eſt correctum.Adde etiam Gemi.in c.j.de conſtitut.in uerſicul.ultim.oppon.ubi dicit, quòd priuilegium immunitatis datum uenientibus ad habitandum non poteſt reuocari in præiudicium eorum. Ratio:quia tranſiuit in contractum.Alleg.Bartol.in locis allegatis hîc per Abb. Tu allega. Pet. de Anch. conſilio ccclxvj.incip.uidetur primò.& ſeq.incip. In quæſito ſuperius poſito.& Ludo.in d. conſilio cclij. Extende hanc cõcluſionem ex dictis per Domi. in c. licet canon. in princ. colum. pen. in fin. de elect.in vj. ubi poſt Pau. ibi dicit, quòd ſicut epiſcopus non poteſt tollere, per quod alij eſt ius quæſitum,ita etiam non poteſt contra illud diſpenſare.De qua materia dixi poſt Abb. in c. at ſi clerici.§. de adulterijs.§.eod. Et hæc nota : quia noua ſunt. ¶ Limita primò, ut per Aret. hîc, niſi per priuilegium eſſet conceſſa iuriſdictio. Pro quo uide in termini Bald.in d.l.qui ſe patris.C. unde liberi. à quo fortaſſis habuit iſta:& melius Gemi.in d. c. j. de conſtitut. in vj.ubi dicit,quòd licet ad tollendum ſtatutum ſapiens contractum requiratur cauſa, uerum eſt, ubi diſponit de commodo ſubditi in rebus eius:ſecus, ſi diſponeret in cõcernentibus iuriſdictionem ſuperiorus : quia tunc poteſt ſine cauſa reuocare, & de nouo facere aliud.

¶ Secũdò limita,ut per eundem,niſi priuilegium præter intentionem concedentis poſtea enormiter læderet ipſum concedentem. Pro quo uide Bal. in terminis ibi §.à quo furatus fuit,ut dixi. ¶ Tertiò limita ſecundum Maria.conſilio ſuo cxxv. incip. Ioan. de Arrignanis de Lucan.niſi tale priuilegium naſceretur ex contractu ſimulato:tunc enim, ſecundum ipſum, tale priuilegium eſſet reuocabile.Allegat Bald.in l. nuda. ff. de contrah. empt.ubi dicit Dynum ita conſuluiſſe. ¶ Quartò limita,niſi ex eiſdem cauſis reuocaretur priuilegium nõ ſubditi,ex quibus poteſt reuocari donatio : de quibus in c.fin.⁊.de dona. & in l. his ſolis. & in l. ſi unquam. C. de reuo.dona.Ita uidetur uelle Imol.per uerbum, Fortè.in c.cùm M.de conſtitut.in uerſicul.aduertendum tamen.dicens,quòd ex cauſa ingratitudinis tale priuilegium reuocari poterit:& licet loquatur de ſola ingratitudine,tamen puto eum ſentire idem in alijs cauſis inducentibus reuocationem.Fortiùs dicit,quòd ſi eccleſia collegiata committeret ingratitudinem aduerſus principem priuilegiantem , poſſet princeps reuocare priuilegium:argum.gloſ.in uerb.dolum.in c.ij. de ord. cognit. Bene facit, quod not. Bald.in l.ij. C. de liber. & eorum liber.ubi dicit, quòd exemptio poteſt reuocari propter ingratitudinem.Ad idem,quod not.Bald.in c. filij nati.ſi de feudo fue. controuerſ. ubi dicit, quòd legitimatus poteſt reduci ad priſtinam qualitatem propter ingratitudinem. Quod dictum diligenter nota. Sed reſpectu eccleſiæ tamen iſta limitatio eſt dubia per id,quod notat Cardinalis in cle. j.in pe.char.de iureiu. dicens, eccleſiam non poſſe committere ingratitudinem. Præterea dicit Spec. in tit. de dona.§.j.uer.quid ſi Abbas.quòd ſi Abbas cum conuentu eſt ingratus aduerſus donatorem,quòd Abbas cum conuentu expellitur de monaſterio,ſed donatio nõ reuocatur: & ſic puniuntur perſonæ,& non eccleſia.Et ſequitur Domi.in c. j.§.ad hæc.de relig.domi.in vj.pro quo eſt gl. fin.in c.de hoc.& ibi exclamat Ana.de ſymo. Faciunt ad propoſitum noſtrũ per Abb.in c.j.in uer. ſed aduerte. ubi dicit, quòd diſpoſitio l.ſi quis in tantam. C.unde ui.non habet locum in eccleſia,licet prælatus per uiolentiam occupet rem ſuã.Ratio:quia ſi in alienando rem eccleſiaſticam requiritur ſolennitas,multò minùs poterit prælatus delinquẽdo alienare.Hãc tamẽ limitationẽ intelligẽ,niſi priuilegiũ eſſet remuneratoriũ propter tertiã limitationẽ ſequẽtis cõcluſionis. ¶ Quintò limita,niſi ſinguli priuilegiati cõſentirent reuocationi priuilegij. Ita Inn.in c.in noſtra.de iniur.ita reſpondẽs ad illũ tex. & ibi do.Ant.in fi.dicens,nota limitationẽ ad Inn.in c. nouit.de iudi.& Gemi.in d.c.j.de conſt.in vj.& Ro.conſ. ccclij.incip. quæritur primò, nunquid domini Auignonenſes. ¶ Sextò limita,niſi maiores de populo priuilegiato cõſentirent reuocationi. Ita prædicti in d.c.in noſtra.dando hanc reſponſionẽ ad illũ tex. & Gemi.ibi §. facit gl.in rub.C.quæ ſit lõga cõſuetudo.uolẽs, ꝓ factũ à conſilio populi dicat factũ à populo:quã facit ſingularẽ Bal.& ibi Imo. in c.cùm oẽs.de conſt.& Ana.in c.dilectus.lo ij.col.pe.de ſymo.& ibi Ana.in iij.col. ad fin.& ſeq.col.uſq; ad fi.apparatus ſui multa ponit de uniuerſitate.Caue,quia ſi ex delicto iſtorũ maiorũ,puta ex eorum ingratitudine,uel et ſuperior reuocare priuilegiũ, nõ poſſet. Ratio : quia delinquẽdo nõ obligãt populũ, ut pulchrè uoluit Old.conſ.lxvj. inci. an ex delicto adminiſtratorũ,uel præſidentiũ. Nã in generali mandato nõ uenit poteſtas delinquẽdi,uel obligãdi dominũ ad pœnã,niſi dicat, uel poſtea ratificet. Ita dicit Bart.in l.ſi ꝓcurator.ꝓ illũ tex.ff.de cond.indebi. in uer. & per iſtũ ego dixi in ij.col.in prin. ¶ Septimò limita,niſi priuilegium nondũ eſſet acceptatũ : tũc enim poſſet reuocari,ut hîc ꝓ dominũ meũ.Pro quo uide in terminis do. Card. in repe.c. perpendimus.de ſen.excõ.in uer. ut aũt.Tunc enim de nullius præiudicio agit:ideo nimirũ, ſi poteſt reuocari,iuxta no.in regula mutare.de reg.iur.in vj.Excipe ab iſta limitatione duos caſus, in quibus nõ poſſet reuocari,in quib.etiam ignorãti ante acceptationẽ ius quærit.Primus eſt in c.ſi tibi abſenti.de præbẽ.in vj. Secundus eſt caſus,quoties per priuilegiũ reſtitueret bannitus:illud cm etiã ꝓdeſt ignorãti.Ita Bald.in l.fi.C.ſen. reſcin.nõ poſſe.Sicut libertas in teſtamento relicta acquirit ignoranti,l. eius q̃ in ꝓuincia.cũ ſimilib.ff.ſi cert. pet.Sed cõtra hoc uidet facere,quod no.Bar.in l.fi.ff.de conſt.prin.ubi dicit,ꝓ d.l.eius.cũ ſimilib. ꝓcedãt in ultimis uolũtatibus,nõ autẽ fauore libertatis: & ſequitur Pau.de Caſt.conſ. xj. & obſtat etiã l.q abſenti.ff.de acq. poſ.quæ loquit in materia libertatis. ¶ Octauò limita, niſi cõcedẽs uellet interpretari,q̃ a hoc poteſt:tex.eſt de hoc in c.j.de iura.cal.& ponit Bal. in §. ius autem ciuile. Inſt.de iure nat.gen.& ciuili. ADDITIO. *Hoc tamẽ ego intelligerẽ nõ habere locũ,quoties ita uellet interpretari,q̃ in totũ perimeret priuilegiũ.Nã tunc nõ poſſet:q̃ a hoc eſſet reuocare ꝓ indirectũ.Et hoc probatur ex his,quæ no.Doc.in ſimili in l.ſi quis intentione ambigua.ff.de iudi.Philip.Symo.* ¶ Nonò & ultimò limita pro nũc,niſi reuocaret ex cauſa nouiter emergenti. Ita dicit Bal.in l.fi.ff.de ſenat. Cogita: quia hoc modo non eſſet differentia inter hoc priuilegium datum non ſubdito, & illud quod datur ſubdito:maximè loquendo in priuilegio tranſeunte in cõtractum : aliàs bene procedere
10 poſſet:quod not. ¶ Nunc † tranſeo ad aliam regulã, quòd priuilegium cõceſſum ſubdito poteſt regulariter reuocari.Ita do.Anton. Card.& Abb. hîc,& omnes infrà allegandi, per c.in noſtra. de iniurijs. Facit dictum Innoc. in c. cùm ad monaſterium, de ſtatu mona. ubi dicit,

a *Donatio remuneratoria.*] *Adde ad iſta multa bona, quæ faciunt ad ueram intelligentiam iſtorum,quæ dicta ſunt hîc per Feli. & primò,quare h. c eſt, quòd donatio remuneratoria non poſsit reuocare? Dic, quòd illud eſt,quia eſt obligatio naturalis, quæ cauſatur ex ſolo inſtinctu naturali propter ſeruitia, ut inquit Nicol. de Neapol. Inſtitut. de oblig. in princip. & appellatur obligatio antidoralis: et dicitur ab anti , quod eſt contra, & doros , donatio, ſecundum gl. in l. ſed ſi lege.§. conſuluit.ff. de peti.hæredi. in c. illud. viij. q. ij. Et quia Bartol. dicit in l. ex hoc iure. ff. de iuſtit. & iure.quòd iſta obligatio eſt modici effectus , ideo tu Canoniſta hîc collige xviij. effectus not. qui oriuntur ex iſta obligatione antidorali, de quibus aliquid habes per do. Abb. in rubr. de dona. Sed inter dantes primus effectus eſt, quòd licet aliàs donatio ultra quingentos aureos ſine inſinuatione non ualet, l. fancimus. C. de dona.ponũt Bartol.et alij in l.Modeſtinus.ff.de donat.tamen ſi eſt facta propter ſeruitia præcedentia, & ſic æquiualentia, ualet donatio ſine inſinuatione, l. Aquilius Regulus.ff.de donatio. Bald. in l.ij.ad fi. C.ne lib.po.& in l. ſi cùm mihi. ff. de dolo . in l. tij. qui bon. ce. poſſ. & in l. ſi mortis. C.ad l.Falc. Oldr. conſil.v.quod incipit, Titius dedit. & in conſil. ccxix. quod incipit, Ad habendam.Ioan.And.in addi.Spec.in tit.de reb.eccleſ.non alie.§. rubr.& in tit.de inſtr.edi.§.porro. Secundus effectus eſt : quia licet donatio propter ingratitudinem poſſet reuocari,l.fin. C.de reuo.do. tamen donatio remuneratoria, ſeu propter benemerita, non poteſt reuocari,l.ſi pater.§.fin.ubi gloſſ.ſing.ff.de dona.Bald.in l.ſi cùm mihi.ff.de dolo Eodem modo licet priuilegium exemptionis conceſſum alicui communitati poſsit propter ingratitudinem reuocari, ut dicit Bald.in l.ij.in fin.C.de liber.& eorum libe. tamen ſi eſſet conceſſum propter benemerita, non poteſt reuocari propter ingratitudinem, per d. gloſſ. in d. l. ſi pater. §. fin. ſecundum do. Alexand.in conſilio ccclviij.incipient.Nec arguendi.Tertius effectus : quia licet aliàs donatio inter uirum & uxorem conſtante matrimonio ſit prohibita, toto titu.ff.& C.de donatio.inter uir.& uxo.tamen ſi ſit remuneratoria ſeruitiorum, ualet & tenet, ut probatur in l. quod autem. §. ſi uir.ff. de dona.inter uir.& uxor.nota. Cyn.Bald. Salic.in l.ſi pater, C.de inofficiet.teſtam. Hinc dixit pulchrè Bartol.in l. ſi uoluntate. per gloſſ.ibi.C.de do. promiſsio. quòd ſi ruſticus, uel popularis accipiet nobilem in uxorem,& conſtante matrimonio facit inſtrumentum de receptione dotis, quam in ueritate nõ habuit,quamuis ſit donatio,ualet : quia ſit cauſa remuneratiõis,ꝓpter inæqualitatem . Idem tenet Bald.in l. ij.§.§. finali,ff.ſi cert.pet. Vbi eadem ratione tenet, quando unus ſenex accipiet puellam in uxorem: de quo etiam per do.Bar. & alios in l. diuortio. & in l. ſi ita. ff. de uerb.obligg. Baldus in l. j.in fine,C.de donat. ante nupt.& in l.penult.§.mulier.ff. ſolut.mat. Angel. in l. j. ff. eod.Imol. in rub. ff. ſolut.matri.& gloſſ.in d.l. ſi uoluntate. Bald. in c.j. §. eod.eli.j.de teſtam.in c. ſi cautio.de fid.inſtrum. tamen uide text. in l. qui iam nuptæ. ff. de donat. inter uir.et uxor. Adde, quòd eodem modo ualet donatio inter patrem & filium, propter benemerita: gloſſ. in l. ſi donatione. ubi Docto. C. de colla.dot. et in auth. unde ſi parens.C. de inofficio.teſta.*

Quartus effectus eſt:quia licet princeps nunquam præſumatur aliquid motu proprio condere,ſed ad poſtulationem partis,c.ſi motu proprio.de præbend. in vj.Bartol.& alij in l.ij.ff.quod quiſq; iur.& in l.j.C.de bon.petit. ſubla. libro x. & in l.j. in fine, C.de bonis uac.libro x.& in authent. quas actiones.C.de ſacroſanct.eccleſ.tamen quod concedit ob remunerationem beneficiorum,præſumitur motu proprio concedere, ſecundum Gulielm. de Cu. in d. l. iij. & ibi do. Alexand. & Alber. de Roſa. in l.j. ff. quod cuiuſque uniuerſ. nomi. Quintus effectus eſt, quòd licet nunquam præſumatur donatio, l. cùm de indebito. §. fina. ff. de proba. quia præſumitur potiùs fatuitas, quàm donatio, ſecundum Baldum in l. generaliter. C. de non numer. pecun. cùm benemerita , quæ præceſſerunt , faciunt actum dubium cenſeri donationem . Textus eſt in l. ſi uerò. §. idem Papinianus. ff. mand.*

Sextus

dicit, quòd ſicut ſola uoluntate fit conſtitutio etiam prohibitoria,ita ſola uoluntate reuocatur,& eius fit relaxatio.Idem tenet Bald. in tit. de pace Conſtan.in uerſic.in omnibus.ubi dicit,quòd princeps poteſt reuocare cõceſsionem,quam dedit populo de cõdendis ſtatutis. ¶ Limita primò,dũ modò nullum ius ſit quæſitum de iure gentiũ, ut in priuilegio exemptionis & immunitatis, quod ſtetit in ſimplicibus terminis priuilegij.Nam iſto caſu poteſt per concedentem reuocari:ſecus uerò, ſi eſſet quæſitũ aliquod ius de iure gentium : tunc enim non poſſet reuocari ſine iuſta cauſa,ut hîc per Aret.ad fin.& Car.in repet.dicti c. perpendimus.de ſent.excom.Bald.in l.ſi cùm mihi.ff.de dolo.& do. Abb.in d.c.in noſtra.in fin.de iniurijs. ubi ita uidetur intelligere illum text.& ita intelligo opi.Imol.hîc. Ratio limitationis huius eſt, quia princeps non tollit ius ſubditi firmatum exiure gentium,ut per omnes in c. quæ in eccleſiarum.de conſtitut.Et ideo conſuluit Card. in d. conſil. cxlvij. quòd Papa non potuit reuocare conceſsionem factam cuidam cẽſuario de quodam hoſpitali,in quo ille expoſuerat centum ducatos,prout conceſsio requirebat:quia cõceſsio ſapiebat contractum.Propterea Bar.in l. quòd ſemel. ff.de decret.ab ordine facien. dicit,immunitatem datam per uim pacti eſſe
12 irreuocabilem : & probat Lud. in d. conſil.cclij.in ſecundo dubio, ubi uide:& hinc ſurgit text. cum materia in c.j.de proba.ubi princeps non poteſt reuocare contractum factũ cum ſubdito. ¶ Declara hanc limitationem tripliciter:& primò, ut non procedat in ſeptẽ caſibus, in quibus princeps poteſt proprium contractũ reuocare, quos ultra omnes poſui in d. c. j. de prob.Secundò declara, ut non procedat,ubi princeps poteſt ex cauſa tollẽ reius quæſitum: qd̃ quãdo fit,dixi in repetitio. dicti c. quæ in eccleſiarum. col.x.in princ.uerſic.modò aduertendum. de conſtit. concludendo, quòd poteſt ex cauſa cũ quatuor reſtrictionibus declaratiuis. Tertiò declara, ut non procedat in caſib.poſitis in præcedenti concluſione. Et adde Bald.in l.pen.C.de condi. ob cau.ubi dicit, ꝓ ad hoc,ut lex tranſeat in contractum; non eſt neceſſarius conſenſus eodem cõtextu,ſed ſufficit interuentio actus, quem lex requirit : quia lex eſt ubiq; tanquam organũ, quo mediante cõtrahitur inter rempublicam, ſeu principem, & priuatum. Stante ergo ſtatuto, quòd quicunq; legerit, habeat ſalarium de centum:Legens non conductus,ſi deinde caſſatur ſtatutũ,hoc ſibi non intimato habebit nihilo minùs ſalarium:quia legendo priùs cõtraxit cum republica. ¶ Limita ſe-
11 cundò,ut † non procedat in inferiore à principe:quia inferior à principe ipſe nõ poteſt reuocare. Ita Imol.poſt do.Ant.in d.c. quæ in eccleſiarũ. Abbas in c. & ſi clerici. §. de adulterijs. §. eod.dum loquitur de ſtatuto ep.ſcopi priuilegiantis ſubditum.Vnde dicit Bald. in l. ij. C. de ſerui. & aqua.in uerſic.not.quòd plenitudo.quòd ſolius principis eſt auferre priuilegium à ſe datum. Ideo etiam conſuluit Federi.de Senis conſilio ſuo cxcv.quòd legatus non poteſt tollere uni eccle-
12 ſiæ & dare alteri. ¶ Limita † tertiò in priuilegio dato in remunerationem, ut ſuprà per Areti.& licet ipſe non firmet,tamen pro hoc facit, quia dona-
a tio remuneratoria a eſt irreuocabilis, etiam data ingratitudine,l.ſi pater.& ibi gloſſa, & Bartol.ff. de donat. Etiam multis differt à mera donatione, ut pulchrè per Roma.conſil. xxvj.incip. Pro deciſione domini Abbatis.& Moderni in rubrica infrà de donat. & ſic æquiparando priuilegium donationibus,uidetur irreuocabile. Aduerte tamen, & dicas, quòd remuneratio operatur hoc ſolùm,quod non reuocatur ex ingratitudine: tamen ex alia cauſa iuſta reuocari poſſet, ſicut alij contractus propter ſecundam declarationem primę limitationis. ¶ In gl. in uerbo, de plano. Denũciatio dicit

Sextus effectus : quia obligatio antidoralis est potens ad faciendam collationem beneficij symoniacam. Vnde si donatarius procuratori in curia Ro. beneficium pro donante, ut se liberet ab illa donatione, uel obligatione antidorali, committit symoniam, ut not. Innoc. in c. tua. de æta. & quali. & sequitur Ang. in d. §. consuluit. Septimus effectus est : quia facit, quòd promißio sine causa, quæ aliàs in effectu nõ ualet, quia obstat exceptio doli, l. ij. §. circa. cum gloss. ff. de except. dol. isto casu ualet : quod patet, quia sola conditio sufficit pro causa, l. à Titia. ff. de uerb. oblig. & in l. cùm ad præsens. ubi Bartol. & alij, ff. si cert. pet. sicut facit ualere donationem sine insinuatione: quod dixi 3. Octauus effectus est, quia prælatus ecclesiæ potest res ipsius ecclesiæ alienare, etiam immobiles, gratia remunerandi beneficia & seruitia, c. relatum. & c. cùm in officijs. de testa. Not. Bartol. post gloss. in l. iubemus. C. de sacrosanc. eccles. & in l. iusta causa. per illum text. de manu. uin. Not. Ioan. An. in addi. Spe. in tit. de reb. eccles. non alie. 3. rub. Facit bene per d. l. iubemus. §. generaliter. Bartol. in procem. ff. in ultim. colum. quòd res aliàs prohibitæ alienari possunt ex causa remunerationis alienari : & quod uult idem Bartol. in l. ambitiosa. in j. col. ff. de decre. ab ordin. fa. Nonus effectus est, quia prælatus ecclesiæ potest alterare naturam feudi, ut remuneret seruitia recipientis: & ideo si feudum ecclesiæ erat solitum concedi ad tempus tantum, uel in masculos tantùm, potest prælatus alterare, concedendo in longius tempus, aut in perpetuum: & in fœminas pro remuneratione meritorum: quod multum not. in c. ij. §. j. de lege Conra. & in c. j. quomo. feu. amit. Iac. de Belui. & Nicol. de Neapoli in c. j. qui feud. da. pos. & Iacob. Aluar. do. Cardin. in c. ex parte. de feud. Decimus effectus est, qui ponitur per text. l. diuus Libertus. ff. si quid in fraud. pat. quamuis aliud sit in patre, ut colligitur ex authent. unde si parens. C. de inoffic. testam. & ibi gloss. uide. Vndecimus effectus : Licet minor etiam cum decretorem immobilem donare non possit, l. fin. §. cùm autem. C. si ma. fact. & in l. j. post prin. ff. de tut. & rat. distra. tamen propter beneficia & benemerita potest rem mobilem donare, secundum Ro. in l. si ante nuptias. ff. sol. matr. Facit l. si cùm in plures. §. cùm tutor. ff. de admi. tuto. Contrarium consuluit do. Franc. de Aret. licet de eo non faciat mentionem in consilio xxiiij. quod incipit, quatuor dubia. in ultim. colum. & ibi concludit, quòd pupillus cum authoritate tutoris, uel ipse tutor potest facere donationem de re mobili propter merita, dicta l. cùm in plures. & l. qui filium. ff. ubi pupil. educt. debe. tamen de re immobili, putà quòd donatio nullo modo ualeat etiam cum decreto iudicis, motus per illud quod in simili tenet Imol. in d. c. cùm in officijs. Et dicit, quòd est intentio manifesta. Textus in d. l. final. C. si maio. fac. qui tex. pro certo non loquitur in remuneratoria donatione. Idem quod do. Franciscus, tenet do. Anton. de Alexand. licet nullam de prædictis faciat mẽtionem, in l. ij. C. si aduers. dona. per illum text. quem ad hoc reputat singularem. Credo, quòd in puncto iuris melior sit opinio Romani, quòd res immobiles pupilli ex causa remunerationis donari possit cum decreto iudicis : & ad hoc specialiter retorqueo textũ in d. l. ij. C. si aduers. dona. ubi textus ult. illã donationẽ de re immobili, in qua erat obligatio antidoralis, ideo nõ ualeret propter authoritatem senatusconsulti, hoc est, quia non interuenerat decretum iudicis. Ergo si decretum iudicis interuenisset, ualuisset donatio. Vide text. & ibi Paul. de Castr. perpendit, & de hoc dicit, quòd textus est mirabilis : sed sumendo argumentum à contrario sensu, esset contra l. fin. C. si maio. fact. Sed certè hoc nihil obstat, cùm illa l. fin. non loquatur in donatione remuneratoria. Ad idem pondera textum, in l. non solùm. C. de prædict. min. in uersicul. & multò magis. iuncto text. in uersiculo & sine causa. Cogita : quia passus est subtilis. Duodecimus effectus : quia seruitia faciunt præsumi remißionem iniuriarum inter inimicos, l. in ipsius. & ibi not. Bald. C. fam. ercisc. Facit l. liberis. & l. fratris. & ibi Bald. not. C. de inoffic. testament. Tertiusdecimus effectus est : l. not. quæ incip. eden. §. fin. & l. seq. ff. manda. Quartusdecimus : quia acquirere obligationem antidoralem, est facere lucrum, propter quod furtum committi potest. Textum habes not. in l. si pignore. ff. de furt. Decimusquintus : quia si obligatio ad antidora ducatur in pactum, contrahitur usura : putà si mutuo tibi centum ducatos gratis, cum pacto quòd alia uice tu mutues mihi tantundem, est usura. Gloss. est singul. in c. plerique. in gloss. fin. xiiij. q. iij. do. Abb. in c. consuluit. in ultim. colum. de usu. & ibi pleniùs per do. Laur. de Rodulph. & ad hoc uide, quæ not. gloss. contra statutum Bergomense in cle. j. in uer. onera. de usu. Sextusdecimus effectus : quòd licet aliàs donatio omnium bonorum, uel maioris

iudicialis, quando finis libelli tendit ad restitutionem. Ita dicit Cald. cons. v. in tit. de accusat. Subdit hîc Innoc. quòd in denunciatione Euangelica non seruatur ordo iudiciarius, & quòd tamen si seruaretur, non uitiaret. Quod dictum sequitur Bald. in l. quod fauorem. in j. col. C. de legib. & Bald. in prima rubri. huius secundi libri, in uer. ordo seruatus. amplians etiam si statutum, uel rescriptum dictaret, quòd procedatur ordine iudiciario non seruato. Et idem Bald. in authen. Offeratur. C. de litis contestat. in ij. col. dicit, quòd licet solennis ordo non requiratur, tamen non uitiat, si seruatur. Et uide bonum text. ad hoc in cle. sæpe. in fin. de uerb. signific. ubi in causis summarijs potest partibus uolentibus ordo iuris seruari, & non uitiat : & ibi uide Imol. & facit glos. in cle. ij. in uer. ualeat. de iudi. & quod uult Bartol. in extraua. ad reprimendum. in uerb. possit. & uide Bald. in dicta l. quod fauore. Aduerte tamen circa hoc : quia si obseruando ordinem iuris peccaret, processus non teneret. Patet in c. examinata. 7. eodem, iuncto c. dilecti. 8. eod. & latiùs deducetur in d. c. examinata. Secundò aduerte circa hoc, quia inuitis partibus hoc fieri non posset, per text. in d. cle. sæpe. in fin. Item aduerte, quia forma ubi datur, nõ potest omitti : & si omittatur, non ualet processus, etiamsi iudex bona fide procedat, credens id non esse de forma & ordine mandati. Ita dicit Bald. in ij. rub. huius lib. col. fin. in uer. tertius ordo. per c. Pisanis. 7. de restitut. spo. quod procedit, etiamsi adimpleret formam per æquipollens, & faciliùs, & meliùs,

quàm seruando formam, per ea quæ dixi in c. cùm dilecta. de rescript. in uersic. amplia quartò. quod tamen intellige, ut ibi dixi in uer. Limita hæc, nisi interueniret consensus partium expressè, uel tacitè, & forma data merè respiceret earum fauorem : tunc enim posset omitti, & non uitiaret, ut ibi dixi. ¶ In gloss. fin. & c. De materia huius gloss. uide in c. quia plerique. de immu. eccles. ¶ Vbi † timetur deterioratio denunciati, tunc denunciatio non est præcepti, imo eius omissio est meritoria. Non obstat text. in c. est iniusta. allegatus per Abb. quia uerum est, quòd delinquenti imponenda est pœna temporalis, ut ibi dicitur, omissa omni misericordia, ut ex hoc resultet salus multorum : non tamen dicitur ibi, quòd ad hoc, ut multi saluentur, danda sit opera ut unus pereat spiritualiter : & licet istud sit in se uerum, quòd salus multorum præponderet saluti unius, non tamen sequitur, quòd talis sit denunciandus, cùm ista denunciatio non habeat in se effectum suum, s. lucrum animæ proximi : sed potius operatur contrarium, cùm per hoc non corrigatur, sed efficiatur deterior. Facit, quia ob metũ deteriorationis omittitur remedium aliàs necessarium. Text. est in c. allegant. xxvj. q. vij. ibi, scandalizatus amplius peccat. & in c. pœnitentes. l. distinct. ubi non datur iuuenì publica pœnitentia, quia non faceret ipsam : & in c. clericos. de coha. cler. & mul. & in l. ij. C. de indi. uidui. tol. ubi non datur iuramentum deferaturo. Facit tex. in c. ille, qui. & in c. qui exigit. xxij. q. v. ubi dicitur, q deferẽs iuramẽtũ deferaturo, peccat: quia occidit animam illius, & in hoc uincit homicidam. Facit etiam tex. in c. Deus. in princ. de pœni. & remis. ubi sacerdos debet attendere, quod expedit saluti animæ in imponendo pœnitentiã, & ipsam moderando secundum qualitatẽ delicti, & in c. prodest. xxiij. q. v. ibi, quòd si tanta est peruersitas. & c. presbyter. lxxxij. dist. in uersi. corporis & sanguinis Domini. Et ne indurescat, particeps fiat. Facit, quod pulchrè not. Abb. in c. ab ex cõmunicato. de rescrip. ubi dicit, quòd excommunicatus etiam non petens potest absolui, ubi fit propter excõmunicationem deterior & durior : & sequuntur multi, quos ibi allegaui, & in terminis not. Richar. de Media uilla in iiij. sent. dist. xix. q. ij. art. j. & be. Tho. ij. ij. q. xxx. artic. ij. cuius dicta in hoc & in sequentibus. ar. reassumpsit Arc. in c. si peccauerit. ij. q. j. quem sequuntur hîc Doct. Vbi autem non est certum de incorrectione & deterioratione, omittens denunciare, peccat mortaliter. Allegat hîc do. meus tex. in c. cùm ex iniuncto. ad fin. de hære. ubi uniuersaliter dicitur, quemlibet ad hoc teneri : declarando tamen hoc, ut hîc per ipsum, nisi excusaretur quis à denunciando ex aliqua probabili causa, & tunc secundũ qualitatẽ excusationis aliquando erit peccatum ueniale, aliquãdo mortale : & aliquando non erit peccatum.

14 ¶ Vtrùm † Papa possit denunciari? Abb. hîc tenet, q̃ non. Sed do. Andre. hîc in uersic. mihi uidetur. tenet, quòd imo possit denunciari, quia Papa est inferior angelis : sed angeli ligantur lege Euangelij, ut hîc per eum : ergo & Papa. Sed in Euangelio dicitur, Corripe, etc. Ergo Papa peccator poterit denunciari. Aduerte, quia hoc argumentum bene probat, q̃ ipse teneatur alios denunciare : sed quòd ipse possit denunciari, non sequitur ex hoc argumento : tamen ipse firmat hanc opin. & alijs motiuis, de quibus hîc per eũ ibi. Vtrùm quilibet possit denũciare? Dicit hîc do. And. q̃ imo etiã pseuerãs in crimine poterit denunciare : qd̃ probat hoc modo : nã nullus est fine crimine, c. quia tua. l. dist. & in c. iteratur. de cõsecrat. dist. ij. & in c. septies. de pœni. dist. j. Sed responde, q̃ illa iura intelligũtur in occultis, in quibus in dubio quilibet debet timere culpã, & se præsumere peccatorem : nos autem loquimur, in eo qui notoriè perseuerat in peccato. ¶ Secundò probat ipse do. Andr. hanc suam opinio. hoc modo : Criminosus est habilis in accusando fauore reipublicæ, l. si quis in graui. §. hi quoque. & ibi Bal. ff. ad Sylla. Ergo fortiùs debet admitti criminosus ad denunciandum fauore animæ, cùm illa sit preciosior republica, & cunctis rebus præferenda : c. cùm infirmitas corporalis. de pœniten. & remis. & l. sancimus. C. de sa. san. eccles. Sed dic, quòd illa lex nihil facit : loquitur eũ in seruo, & est ibi speciale in illo casu, ut admittatur quis, ubi aliàs non admitteretur, ut ibi inquit glo. nos autẽ in criminoso & alio casu. ¶ Tertiò dicit ipse comprobando hanc suam opinionem : Peccatoribus etiã non sunt interdicta bona opera : imo sibi utilia sunt, si operenẽ : ut habetur in c. quod quidam. de pœnit. & remis. Sed talis denunciatio tendit ad bonum, scilicet ad lucrandũ animam proximi. Ergo non debet esse criminoso interdicta. SOL. Poterit hoc criminosus facere, & sic bonum opus operari corripiendo & admonendo eum secretò : sed ideo debet repelli à denunciatione, tũ propter malũ zelum, cùm uelit alios corrigere, & ipse sit corrigẽdus : tum odio ipsius peccatoris, ne si admitteretur, ex hoc generaretur scandalum in ecclesia Dei. Vide reliqua circa hoc per ipsum hîc, qui & alia adducit : & omni no nõ sunt incolorata eius argumẽta. Dominus autem meus de Are. dicit, quòd criminosus non admittitur, nisi sit emendatus : & sic etiam ipse tenet cum cõmuni, quòd criminosus non admittatur ad denunciandum. Allegat pro hoc tex. in c. cùm dilectus. de accus. ibi, publicè concubinarios tunc fuisse. Et quòd criminosus non admittatur ad denunciandum, ultra alios uide glo. in c. personas. de testi. & in c. cùm oportet. in uerb. ad denunciandum. de accus. & in c. cùm in tua. in uerbo, persona. de sponsi. & in c. cùm in tua. in uerbo, repellẽdus. qui matri. accus. pos. & in c. cùm ex iniuncto. in uerbo, tenetur. in fin. de hæret. Doli capax denunciare potest. Inno. in d. c. cùm in tua. qui matri. accus. pos. & ibi Abb. in j. col. ¶ Iuramentum de non denunciando est illicitũ, ut per Abba. hîc : & uide glo. ij. in uerbo, repeterent. in c. ad nostram. el ij. de iureiur. quam facit singularem Cardi. consil. cxx. in fi. & facit c. quemadmodũ. de iureiur. ¶ Considera, utrùm repulso denunciatore possit prælatus procedere : & uidetur, quòd non : quia nõ processit forma, de qua in isto text. Tamen cogitabis. In publico & notorio crimine an possit fieri denunciatio non præcedentibus monitionibus, de quibus in tex. ¶ Dicit hîc do. meus de Are. quòd imo requiruntur monitiones, de quibus in tex. quia licet notoria non egeant probatione, tamen non cessat ratio, propter quam fit monitio, scilicet ut corrigatur monitus, qui faciliùs corrigetur, si ipsum ex charitate moneas, quãm si sit denunciatus iudici : quia ex lite causantur inimicitiæ. Præterea dicit ipse, posito q̃ cessaret causa, propter quam forma deberet seruari, nihilo minùs quia hæc forma solẽnis est à lege statuta, nõ debet posse omitti, ut est text. not. in l. magis puto. §. pen. ff. de reb. eorum. cum alijs allegatis hîc per eum. Quibus adde Bal. in l. j. ff. de liber. & posthu. ubi dicit, quòd ubi est data forma à lege, uel statuto, non sufficit æquipollens. Ergo ex quo hîc iste monitiones, de quibus in text. requiruntur pro forma, debet quis priùs illis uti ante quàm denunciet iudici : & sic Aret. reprobat cõmunem opinionem, cum quo transeo. ¶ Dicit hîc do. Andr. quòd non est opus excõmunicatione in de-

ioris partis, ipso iure reuocatur p superuenientiam filiorum, l. si unquã. C. de reuoc. dona. Bartol. in l. Titia. §. si Imperat. ff. de legat. ij. tamen donatio re muneratoria non reuocatur, ppter natiuitatem filiorum. Ita singulariter tenet Ang. in d. l. si unquam motus. quia illa l. ponit nouum casum exorbitantẽ à regulis cõmunibus. Ergo dic intelligendũ in propria donatione, quæ ex mera liberalitate procedit, l. j. in princ. ff. de dona. non aũt in donatione remuneratoria, quæ non est propriè donatio. Sequitur Roma. in consil. suo xxvj. quod incip. Pro decisione cõmuni. & in l. si uerò. in xlviij. fallentia. §. de uiro. ff. soluto matrim. domi. Alexander in cons. cccxciij. incip. Pulchrè. et in cons. dxxv. incip. Supra primo dubio. & consil. dlxj. incip. Quantum aũt pro confirmatione, quòd donatio remuneratoria nõ sit propriè donatio : ad de Bart. in rub. ff. & per do. Abba. in rub. de donati. Septimusdecimus effect° : licet quia aliàs donator habeat beneficium à lege, q̃ non possit exigi ultra quàm facere possit, & sic deducto ne egeat, l. sunt qui. ff. de re iud. tamẽ donator propter benemerita tenetur ultra quàm facere potest, secundum Angel. et do. Alexand. in l. non tantùm. ff. de re iudi. & idem do. Alexand. in d. l. sunt, qui. & Roman. in prædicto consil. xxvj. Decimusoctauus effectus, et ultimus : quòd licet in donatione, quando incipit à traditione, si euincatur res donata, non tenetur donator de euictione, ut in l. Aristo. §. fin. & ibi gloss. ff. de donat. tamen in donatione remuneratoria licet incipiat à traditione, tenetur donator de euictione, secundum Bart. in l. Iulianus. §. qui fundũ ff. de uerb. obligat. & in leg. ideméq̃. §. fin. ff. manda. do. Alex. in consil. cccxcij. incip. Visis instrumẽtis. Limita prædictos effectus, ut procedat, donec uiuit ille, qui seruitium recipit : eo mortuo, effectus obligationis antidoralis nõ transit ad eius hæredes, tanquam sit personalis. Ita tenet Bart. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordin. facien. in j. col. Imo plus nõ uult posse grauari hæredem ad remunerandum, per text. in l. diuus. ff. si quid in fraud. patro.

c. nouit ille.

nunciato, qui denunciatus nõ uult à peccato desistere: quia eo ipso quòd se non corrigit, est excõmunicatus ipso facto: & ponderat tex. ibi, si ecclesiã non audierit, sit tibi ethnicus: quia istud uerbũ, Sit. importat canonem latæ sententiæ, cùm sit præteriti temporis, iuxta gloss. in l. j. C. de secun. nuptijs. quam ponderat ibi pro singu. Bal. Ergo est ipso facto excommunicatus. Ergo non est opus aliqua excommunicatione. Et sic residet ipse hîc contra Docto. Considera. Do. Abbas hîc in notabilibus expressè uult, ꝙ istud habere aliquem pro ethnico & publicano, non est habere eum propriè pro excommunicato: quia ista dictio, Sicut[a]. hîc non importat omnimodam similitudinem: sentit tamen, quòd sit excommunicatus, dum uult cum tali nõ esse loquendum, licet cum gentili sit facultas loquendi. Præterea circa hoc considera: quia posito, quòd tex. dicat, sit tibi ꝓ ethnico & publicano: tamen dico, ꝙ per hoc non infertur necessariò, ꝙ sit omnino excõmunicatus: nam dictio Pro. importat fictionem, & non ueritatem. Præterea circa hoc etiam considera, ꝙ Hosti. (& eum allegat Io. And. in c. solet. de sentent. excom. in vj.) dicit, quòd si prælatus uidet, quòd non timebitur excõmunicatio, non debet illam proferre, sed imo desistere. Ergo in proposito uidetur, quòd non sit proferenda aliqua excõmunicatio, cùm ecclesia uideat illum denunciatum fuisse incorrigibilem ad denunciationem, & ipsum non timuisse, cùm presumptio sit, quòd & excõmunicationẽ non timeret. Cogita circa hæc, & uide quæ posui in c. j. de offi. deleg. in uersi. fallit primò. ¶ Circa istã denunciationem euangelicam, uide Richar. de Media uilla in iiij. sent. dist. xix. q. ij. & iij. & ibi dicit, quòd ille qui dubitat, quòd eius correptio debeat inducere deteriorationẽ denunciati, licitè potest ab ea desistere. Secundò uide bea. Tho. ij. ij. q. xxxiij. per totam: & habetur etiam in summa Pisana, in uerb. correptio. lo ij. maximè ibi in additionibus in penult. col. ubi dicitur, quòd ista denunciatio est aliquando ualde periculosa, maximè quando peccatũ est omnino occultum. Et ibi dicitur etiam, quòd si unus denunciat peccatorem occultum ecclesiæ, tenetur ei ad restitutionẽ famę: & si non potest ei restituere, debet ei satisfacere de pecunia. Et uide etiam de hoc in eadem summa in uerbo, scandalum. in §. utrùm correctio. ubi dicit, quòd hæc correctio potest omitti, si timetur scandalum. Et in his locis multa inue-
15 nies de ista materia. ¶ In † iudiciali uerò denunciatione prosequere, ut hîc per do. Ant. sed pro opi. Host. quam tenet hîc Imo. multa faciũt, ut heri in uoce dixi: & præsertim, quia in consistentibus in animo non statur dicto alicuius, ubi habet præsumptionem contra se, secundum Inno. & ibi alij in c. ij. de constit. Et ideo, si denuncians probat rem esse suam, non uidetur denunciatus posse se excusare, etiamsi allegaret aliquid probabile, & non probat, per not. per Bart. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. De ista materia denunciationis iudicialis uide Ancha. in reg. ea, quæ. uersic. octauò quero. de reg. iur. in vj. ubi latissimè probat, quomodo ista denunciatio iudicialis non eneruat forum secularem, sed cõpetit solùm in certis casibus. ¶ Secundò uidete Angel. in rep. l. j. C. de iudic. ubi dicit, quòd si statutum denegat audientiam alicui, potest intentare istam denunciationem iudicialẽ in foro ecclesiastico: & Angel. in repet. l. si certis annis. C. de pac. ubi idem tenet in j. char. & Bal. in disp. sua inci. Statuto cauetur, quòd fœnerator. in j. dub. dũ probat, quòd aduersus iniquam præsumptionem statuti competit hoc remedium. Et aduerte, ꝙ libellus in hac materia debet concludere certum per certum, & non sufficeret conclusio

a Dictio, Sicut] *De hac dictione uide latè Ludo. in consil. cccxxviij. incip. Præsens cõsultatio. iiij. colũ. alleg. per autho. in C. ex parte. s. de rescript. & qd' ibi in apostillis.*

b præsumptiua, prout in alijs libellis[b]. Ita do. Ant. in c. ij. in uerb. respondeo, quicquid ipsi dicant de libelli oblatione. Alleg. Inno. hîc. Et ista est una limitatio ad l. omnes. §. Lucius. ff. de ijs, quæ in fraud. credi. ubi sufficit libellum præsumptiuè concludere: & uide latè Bal. in authen. ad hęc. in uer. sed in iudiciali. C. de usuris. ubi dicit, ꝙ ecclesiastic⁹ in hac materia nõ solũ potest laicum excõmunicare, sed etiã decernere misionẽ in possessionem ex primo decreto. Et hæc pro nunc sufficiant. ¶ Monitio aliquando fit ex urbanitate: de qua in l. quidam Hiberus. ff. de seruit. urb. præd. Primò circa ipsam nota, quòd est condigna etiam in ecclesia uolente litigare: glo. est in uerbo, pacẽ. in c. ad Apostolicã. de re iudic. in vj. & uide Bal. in j. rubr. huius secundi libri in j. col. in princ. ubi dicit, quòd in secunda tali monitione nunquam sunt feriæ. Non obst. l. fi. in uerbo, monitio. C. de ferijs. quia intelligitur de iudiciali, licet ipse non dicat: & ista habet magnã uirtutem: regulariter enim contumax in prima citatione condemnatur in expensis: gl. est in c. quærelam. de procur. & in c. j. de dolo & contuma. in vj. in uerbo, ad terminũ. & in c. honoratus. lxxiiij. dist. Et hoc, quando non confitetur: secus, si confitetꝰ: quia tunc non condemnatur. Ita Bal. in authen. contrà, qui propriam. C. de non nu. pec. in fi. & Innocen. in d. c. querelam. ¶ Fallit primò, ubi præcessit dicta monitio: quia licet postea confiteretur, nihilo minùs postea condemnabitur in talibus expensis. Ita uult Guil. de Cu. in l. edita. C. de eden. & Abb. in c. ij. de accusa. & Lud. singul. suo cccxcj. incip. alio sero. do. Manuel & Ant. de But. in c. j. de libel. obla. & Ana. in c. licet Heli. in quarta col. ad principiũ, de symo. & ibi uide glo. quæ aliqualiter ponit. ¶ Fallit secundò, ubi citatus priùs fuit in mora propter diem in obligatione appositum, secundũ Abb. hîc, & in d. c. licet Heli. in col. iij. in uersic. concludo latiùs. & Bal. in l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expen. Et ibi subdit, quòd ubi non est ista mora, reus non tenetur ad expensas factas ab actore in leuando instrumentum crediti. ¶ Et no. ꝙ neganti se monitum dicta urbana monitione incumbit onus probandi, se non monitũ. Ita Ludo. singul. suo cccxcij. in princ. inci. quis debet. Sed cogita: quia ista est mera negatiua. Ergo improbabilis, c. quoniam. de proba. Et de materia d. l. quidam Hiberus. uide Bal. & Ang. in locis allegatis ibi s. per Ana.

b Libellis] *Adde, quòd ita formabitur libellus, seu denunciatio in ista iudiciali:* Domine iudex, *talis tenet librum meũ contra conscientiã, et in periculũ animæ suæ, cum ad me pertineat: ideo peto officiũ secundum, ut cogatis eum ad pœnitentiam et restitutionem.* Ita Innocent. hîc. Sed *qualiter cõcipere quis habeat in denunciatione Euãgelica?* Dic, sic: *Titius peccat in Seium ex tali causa, etc. & requisitus ac monit⁹ fuit prima monitione & secunda, iuxta doctrinam & regulam* Euangelicam, *et emendare neglexit, & exire de peccato in periculũ animæ suæ, & contra conscientiam: quare imploro uestrũ officium iudicis ecclesiastici, ut eum cogat ad pœnitentiam salutarem, ut exeat de peccato.* Ita Bar. *in extrauag. ad reprimendum. uersi. ad denunciationem. & per Bal. in authẽ. ad hæc. C. de usur. in ult. col.* Et *adde quæ etiam ad bo. habentur per* Felinum.

SVMMARIVM.

1 *Persona principalis per se, & non per aduocatum debet factum proponere in iudicio, nisi sit indiscreta.*
2 *Lex quando exprimit unam personã gratia frequentioris usus, non intelligitur excludere alias personas similes, sed ad eas extẽditur.*
3 *Vniuersitas potest per procuratorem, uel syndicum, factum proponere.*
4 *Lex loquens in muliere impudica, an procedat impudica, quæ sit nupta.*

5. Mulier

c. pastoralis.

5 *Mulier impudica perdit dotem.*
6 *Filia impudica potest exhæredari.*
7 *Vidua impudica desinit esse de domicilio uiri.*
8 *Medicus si sua culpa infirmus moriatur, qualiter teneatur.*
Item & quando tales teneantur ad restitutionem: uide remissiuè.

CAPITVLVM XIIII.

1 Pastoralis. ¶ † Principalis persona per se, & non per aduocatum, factũ debet in iudicio proponere, nisi sit indiscreta. Dicit hîc do. And. ꝙ pro dicto do. Abb. ꝙ ualeat litis contestatio facta per aduocatũ partibus præsentibus, & nõ contradicentib. adduci potest dictũ Bal. in l. ij. C. quõ & qñ. iu. Nam ibi habetꝰ, ꝙ citatio quam fecit iudex ore proprio in personam, habet uim peremptorij: & habetꝰ hoc etiã in c. consuluit. de offi. dele. & dicit ibi Bal. ꝙ si nuncius citat pręsente iudice, ꝙ ęquiualet talis citatio perẽptorio, perinde ac si iudex ipse citasset: arg. l. si procuratori pręsentis. ff. de uerb. obli. Sed ꝙ non ualeat litis contestatio, neq; propositio facta per aduocatũ pñtibus partibus, facit sm eum: nã in litis contestatione requiruntꝰ uerba actoris, aut rei, ut per Bar. in l. j. C. de li. contest. Ergo nõ sufficit sola pręsentia cum silentio. Præterea obstat iste tex. in uer. per seipsas. Ergo denotat hoc nõ posse fieri per aliũ, l. per hanc. C. de eroga. mili. anno. lib. xij. cũ ijs, quæ dixi in c. fi. de off. dele. Itẽ hîc agitꝰ de odio fraudis aduocatorũ. Ergo solennitas hęc nõ est per partes remissibile. Rñdet ad c. cùm cãm. de appel. ꝙ ibi religiosi sunt personæ indiscretæ & idiotæ. Sed ista responsio ad illud c. nõ placet: quia licet in eis præsumatꝰ ignorantia iuris, c. qñ. in fi. de symo. non tñ sunt ignorantes ignorantia facti. Præterea sicut sciuerũt ibi reuocare errorẽ aduocati in facto, ita sciuissent factũ proponere: Ideo ista sua rñsio non ualet. Ad dictũ aũt Bar. in d. l. j. C. de lit. contest. rñdeo & fateor, ꝙ requiruntꝰ uerba principalis, uel ꝓcuratoris: secus, si nulli⁹ uerba interuenissent, per d. l. si procuratori pręsentis. cui ipse nõ rñdet: & sic tene opi. do. Ab. Sed contra do. Ab. fortiùs stringit: nã ubi lex ꝓhibet aliquid, gesta ɔ̃tra ipsam sunt nulla ipso iure, l. non dubiũ. C. de ll. Sed tex. hîc dicit, ꝙ factũ non ꝓponatꝰ per aduocatos, sed per partes. Ergo si ꝓponatꝰ ɔ̃tra istũ tex. nõ ualebit: & per consequens, nec litis cõtestatio inde resultans. Præterea ɔ̃tra Panor. urget iste tex. in uerbo, per seipsas. inducendo, ut superius dixi. Sed aduerte: nã Inn. in c. qa ꝓpter. de elec. in uerb. dato impedimẽto. dicit, ꝙ si Canonicus mittit procuratorẽ ad electionẽ faciendã se, non impedito, ꝙ ualebit uox talis ꝓcuratoris, si nõ opponatꝰ: qa hoc est introductũ in fauorẽ Canonicorũ: ergo ẽt potest per ipsos omitti. Ergo apparet ex hoc dicto, ꝙ ubi ex legis dispositione quis tenetꝰ cõparêre personaliter, & hoc est inductũ in fauorẽ aliquorũ, si alius cõparet pro eo, & nõ opponatꝰ ɔ̃tra ipsum ab illis, in quorũ fauorẽ hoc est introductũ: qd' ualet, & tenet qd' geritꝰ. Sic ergo in ꝓposito nostro, si aduocatus in terminis tex. nostri cõparet, & proponat factũ, & nõ opponatꝰ, ualebit qd' geritꝰ: quia hoc, ꝙ partes per seipsas ꝓponãt factũ, est inductũ in earũ fauorẽ.
2 Et per hęc patet rñsio ad argumẽta suprà facta. ¶ In † gl. ꝙ iste tex. ꝓcedat in ꝓcuratore, tenet hîc Imo. cõtra Ab. ꝓ quo facit gl. in c. diaconi. xxvij. dist. & gl. in clemẽ. j. in uerb. pręsidentes. in fi. de rescri. quæ dicũt, ꝙ qñ lex exprimit unã personã gratia frequentioris usus, nõ intelligitꝰ excludere alias personas similes, sed imo ad eas extẽditꝰ, sed certè Papa hîc expresit de aduocatis: quia ipsi frequentiùs cõmittũt fraudes, cùm oĩa mala nouerint, ut inquit gl. in l. ab Anastasio. C. mand. Ergo non intelligitꝰ exclusisse ꝓcuratores, sed imo de illis etiã intellexisse. Et hoc tenẽt hîc Mod. in iiij. col. & seq. pulchrè corroborando. Fallit in casib. hîc positis p gl. in quib. ꝓcurator factũ ꝓponit. Inquantũ aũt dicit hîc Imo. ꝙ in alijs actib. iudicialibus nõ tollitꝰ usus procuratoris, adde tex. in c. j. de iud. in vj. ubi dñs nõ potest cogi comparêre personaliter ꝓposito facto. Fallit, ubi do. meus melius nõuit ueritatẽ, ut hîc per Ab. & per gl. fi. ibi. Qd' nota. ¶ Amplia hoc ultimũ, etiãsi procurator haberet specificũ mandatũ: quia per aspectũ dñi melius cognoscitꝰ ueritas, l. de minore. §. tormẽta. ff. de quęst. & ponit Bar. in l. fi. C. de procur. & Imo. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infec. & hoc ꝓcedit nedũ in criminalib. sed ẽt in ciuilib. Ita dicit Imo. in dicto c. j. de iudi. in vj. & in dicto §. si alieno. per c. iudicantẽ. xxx. q. v. Sed ꝙ istud procedat in criminalib. solùm tenet Bar. in d. §. si alieno. & Ang. & Paul. de Cast. in d. l. fi. Ratio differentiæ: quia in criminalib. attenduntꝰ indicia propter tormenta, quæ postea adhibentꝰ: secus in ciuilib. Et ita seruatꝰ in palatijs, sm Ang. in l. si actor. ff. de procur. Est uerũ, qd' Sali. in l. eos. in fi. C. de accus. & Imo. in l. penul. §. ad crimen. ff. de publi. iudi. dicunt, ꝙ hoc habet locũ etiã in criminalibus. Sed istud procedere posset, ubi non esset opus indicijs. Et ita saluat Pet. de Anc. in d. c. j. Ista faciunt ad gl. in c. ij. in uerb. abbate. de testi. in vj. quæ dicit, ꝙ dñs iustior poterit cogi rñdere positionibus. No. Spe. in tt. de positionibus. §. vj. uer. in summa. Fallit hoc, ubi procurator haberet specificũ mandatũ, ut per Imo. in d. c. j. & Bal. de pace Constãt. in uerb. in animã nostrã. Vide tñ Bal. in l. j. in fi. C. de sen. ubi uult, ꝙ licet infamis regulariter possit esse ꝓcurator, per notata in l. reum. C. de procur. tñ positionibus sibi factis rñdebit indistinctẽ dñs, tanq; legalior. Vide etiã Domi. in c. põderet. l. dist. ubi concludit, ꝙ non datꝰ terminus ad respondendum positionibus, ut consulat peritũ, nisi sit persona indiscreta. Alleg. ibi istũ tex. hîc. quod tñ limitat procedere, qñ ipsa persona indiscreta ore proprio peteret: secùs, si aduocatus: quia tunc esset suspicio, sm Io. And. in tit. de positionibus. §. vj. uer. quod interrogatus. Secundò concludit Domi. ibi s. ꝙ procuratori responsuro positionibus non datꝰ dilatio, ut consulat dñm, nisi in quatuor casibus, de quibus ibi per eũ: & duo ponentꝰ in c. d. dilectus. de ꝓcur. Adde his Rot. in tit. de rescrip. xxiij. decis. quæ dicit, ꝙ si iudex ex causis animũ suũ mouentibus mandat principali, ut respondeat suis interrogationibus, nõ dicitꝰ ipsum grauare. Istam decisionẽ non inueni, nec ibi, nec in tit. de confessis, nec de iudi. nec de
3 iura. calũ. nec de app. Ideo perquiras. ¶ Vniuersitas † potest per procuratorem, uel syndicum factum proponere[a], ut hîc in glo. Dicit hîc Barb. ꝙ ubi quis nõ potest comparêre per se, ut in casibus exceptuatis in gl. quòd potest proponere factum per procuratorem tenendo opinionem Imo. de qua s. in prin. gl. ꝙ iste tex. habeat etiã locum in procuratore: & dicit Abb. malè loqui, dum reprehendit hanc gl. nostram, subditq;, quòd hîc est gl. singularis pro uno dicto Bal. in l. ij. C. de curato. furio. ubi est gl. æquiparãs furiosum & mente captum. Dicit ibi Bal. ꝙ credit, ꝙ idem sit in prodigis, ut æquiparentur furioso & mente capto: de quo dicit Barb. esse glo. hîc: & idẽ dicit ibi Bal. supplendo illã gl. gñalius esse in oĩbus alijs, qui indigent curatore. Ad quã gl. uide Bal. in l. fi. C. in quib. cau. in integ. resti. nõ est neces. & in c. j. de benefi. fratris. & in l. iubem⁹ nullã. in prin. C. de sa. san. ec. & in l. infantis. in ij. q. C. qui admit. & in l. qui neq;. ff. de reb. eorũ. & Paul. de Cas. in l. tutor pupilli. ff. de iureiu. ubi per d. gl. dicũt, ꝙ beneficia data furioso, cõpetunt his, qui per procuratorẽ reguntꝰ. Sed gl. propriè non dicit hoc de oĩbus, qui per curatorẽ reguntꝰ, sed bene æquiparat minores & furiosos: & rectè eã alleg. do. Abb. in c. cũ non licet. in uer. secundò quæro. de pręscrip. & uide Bar. in l. Imperator.

a Proponere] *Sed nunquid quærere & obligari? Vide domi. Soc. in consil. xliij. incip. Visa pro uisione, uers. tertiò hoc uidetur. & uers. nec obstat. cum uers. sequen. in j. parte, char. lxxxiiij.*

tor.ff.de re iudi. ubi ęquiparat prodigū furiosum & pupillū.qd' dictū exclamat Imo. ibi ꝓ singulari: & uide ꝑ eūdē in l. si uerò.§.de uiro.in iij.fal.ff.sol.ma.& Ab.ibi s.
4 ¶ Subdit hîc idē do.And.† utrū gl.loquens in muliere impudica, ꝓcedat in nupta quæ sit impudica: & primò arguit, ꝙ nō, ꝓpter singulare dictū Io. An. in addi.Spe. in ru. de iniur.in prin.ubi dicit, ꝙ pœna imposita meretricibus, quia perdūt beneficia mulierū, nō habet locū in nupta, licet impudica. Vnde nō potest carcerari, licet alia secus, ut per Bal.in l.cōsentaneū.C.quō.& quā.iud. in ult.col. dicentē, ꝙ authē.nouo iure.nō habet locū in meretrice: & per hoc infert ad limitationē statuti ciuitatis Bononiæ, quo disponit̃, ꝙ mulier luxuriosè uiuens ducat̃ ad lupanar, ut nō habeat locū in maritata, licet luxuriosè uiuat. Et ita, ut audiui, aliàs ipse à dicto statuto defendit quandā maritatā inhonestè uiuentē, ut satisfaceret cuidā suo scholastico, per illud dictū Io.And. Tñ dicit ipse do. An. ꝙ quo ad istā gl. uidet̃ dicendū & tenēdū idē in nupta, ut det̃ sibi curator, sicut daret̃ sibi, si nō esset nupta: quia hoc est ei⁹ fauor. Et ita residet hîc ipse. ¶ Tu uerò adde, ꝙ marit⁹ nō pōt esse tutor uxoris, ut in §.pe.Insti.de excu.tuto.& ibi gl. ¶ Vtrū uiro luxurioso det̃ curator, sicut mulieri? Abb. hîc tenet, ꝙ non, post Spe.in tit. de actore.§.j.in ℣.itē opponit̃. In ɔtrariū uide Bal.in l.ea lege.C.de cond. ob cām. ubi loquēs de ijs, quibus sicut prodigis dat̃ curator, exemplificat in lusore, dissipatore, uel luxurioso. Et ꝓ hoc ego allego gl.in l. si quis, cū sciret. in uerb.luxurioso.ff.de usucap. pro emp. quæ dicit, ꝙ istis est interdicendū bonis, sicut prodigis. ADDITIO. *Ad idem est gl.ij.in fi.in l.j.C. de curato. furio.dicens simpliciter, ꝙ datur curator luxuriosè uiuentibus, licet ad eam posset dici, ꝙ loquitur in muliere, propter l.mulieri.quam allegat. Ad dictū aūt Bal. & gl. in d.l.si quis cū sciret.responderem, ꝙ loquuntur & debent intelligi in eo, qui erat luxuriosus, & in corpore, & in rebus suis: quod patet in illo tex.in d l.si quis cū sciret.ibi protinus scorto daturo. & ita illū tex.intelligit gl.in l. si uerò nō remunerandi.§.si adolescens.ff.manda.in una sol.quā dat ad d.l.si quis cū sciret.quā uide, quia & ibi dantur et aliæ solu. Philip. Symoneta.* Tutius tñ est tenere opi.Spe.& Ab.quam tenet Lud.nō allegans prædicta in l.is, cui bonis.ff.de uerb.obl.assignans rōnem, quā per teipsum uideas. Adde prędictis, ꝙ mulier luxuriosa præsumit̃ prodiga, in tantū ꝙ non admittit̃ probatio in ɔtrariū, per tex. in d. l. & mulieri. alleg. in gl.ubi lex sup hoc statuit pręsumptionē: & sic remanet clara & defensata opinio do.Abb. Cogita tñ.
5 Mulier † impudica perdit dotem, c.plerunq̄.de dona. int.uir. & uxor. & etiā bona paraphernalia, ut dicit ibi glo.de qua exclamat Bal.in l.j.ff.de iur.do. ADDITIO. *Tu uerò adde, ꝙ illā gl.alleg.Card.cons.cxj.in ij.col.& Rom.singu. suo cccxj.Item adde, ꝙ dictū c.plerunq̄.et l.ex consensu.C.de diuor. & repud. habet nedum locū in nupta, quæ uiuo marito adulterium cōmisit, sed etiā habet locum in uidua, quæ mortuo marito stuprum cōmiserit.Ita consuluit egregiè Pau.de Ca.cons.cxxj.inci.Reuocatur in dubiū.& cxxviij.& ita etiā tenet in l.sororē.C.de ijs, quib. ut indig.& in l.fideicōmissum.post gl.ibi, C. de fideicō. licet contrarium teneat Alex.in d. l. sororē.unico arg.cui respondet Pau.de Cast. in d. cons.cxxj. Quod credo: ipse non uiderat. An aūt d.c. plerunq̄.& l. consensu.habeat locū in ea, quæ esset adulterata per uim, uide Panor. cons.iiij.uol.j. Considera etiam, an haberent locum in sponsis, si quid dedissent, ut illa admittāt sequuta fornicatione, per ea quæ habentur in c.quemadmodū.de iureiur.& uide de illa opinio.Pau.aliquid per Fed.de Sen.cons.clxvij.et clxxvj.et uide ad hæc ēt Ro.cons.cclxxxvj. & Panor. in c. gaudemus. de conuer. coniug. Philippus Symoneta.*
6 ¶ Filia † etiā impudica potest exhæredari, secundū no
7 tata in c. Quintauallis. de iureiur. ¶ Vidua † etiā impudica ᵃ desinit esse de domicilio uiri, sm Ang. in l. cùm quædā puella. ff. de iurisdict.om.iudi. Et ita limitat l.filij.§. uidua.ff.ad municip.alleg. tex. in authen.de res.& ea, quæ parit, §.pen.qui bene facit, imo perdit talis oīa priuilegia uiduitatis, ut est text. & ibi not. Sali.in l.his solis.C.de reuocan.dona. & uide Ab. in c.uxoratus.in princi.de conuer.coniu. & Bal.in l.quæ sub conditione.ff.de condi.insti. Quædā alia circa hæc ponit Lud.in repe.l.j.in uer. item scias.C.de hære.insti.& uide quæ dixi in c.ex parte.de consue.& omnia ista no.tanq̃ utilia. ¶ Amplia primò hunc tex.in fi.etiā in respōsiōe positionū. Ita dicit Ab. post Host. in c.dilecti. s̃. eo. & ibi multum cōmendat Imol. ¶ Dubito de dicto Inno.hîc uolentis, ꝙ possit cōpelli indiscretus, ut ueniat cū aduocato ad proponendū factū, & rñdendum positionibus: nam hoc est interponere officiū ad utilitatē priuatam cōtra l.iiij.§. hoc aūt iudiciū. ff.de dam.infe.& gl. in c. cū nobis olim. de elec. Nec obst. ꝙ intersit reipublicæ, ut hîc inquit Abb. in fi. quia hoc modo semp iudex posset supplere de facto. ADDITIO. *Aduerte circa hoc: quia tex. loquitur in ualde indiscreto & sensu deficiente: et sic quodāmodo in fatuo & mente capto & miserabili persona, qui æquiparatur minori, circa quos iudex bene potest supplere de facto, ut habetur per Bar. & oēs in d.l.iiij.§.hoc aūt iudicium. Et ad probandū assumptum faciunt, quæ scribit s̃.do.Feli. in uer.uniuersitas.circa gl.& dictū Bal.in l. ij. C.de cura.furio.& quæ ponit Pan.in c. j. de offic. iudi. Philippus Symoneta.* ¶ Amplia secundò istum tex. in fi. ad oēs personas miserabiles. Ita Bal.in l. magis puto.§.in primis.per illū tex.ff. de reb.eorū. Quòd aūt regulariter sit, secus faciunt rationes Doctorū hîc, & tex. optimus in arg.in c.ieiuniū. el ij.ibi, defunctæ magis, etc. & ibi glo.ubi magis statur principali, q̃ exemplis: & magistro, q̃ discipulis, lxxvj. dist. Et pro hoc facit, quod ponit Bar.in l. Sempronius Proculo.ff.de leg.ij.ubi dicit, magis stari protocollo, q̃ exemplo inde extracto, & sic magis origini & fonti & principaliori, q̃ riuulis & habentibus inde originem. ADDITIO. *Ad quod tu uideas do. Feli. in c.quoniā contra.in vij. nota.de proba. et Cepol.cons.xxj.col.ij.& xxiiij.col.ēt ij.& Roma. cons.clxxxvij.Philip.Symo.* In quantū Abb. hîc ad fi.alleg. gl.in c.j.de confes.in vj.dic, ꝙ ipsam sequit̃ Ana.in rub. de magistris.& Imo.in c.ex tenore.de testi.Et uide Ang. in l.si uacantia.C.de bonis uacan.lib.x.ubi dicit, aduocatū teneri parti læsæ, & ad damnū incursum ex sua negligentia etiā in foro contentioso: & sequit̃ Maria. in c. excōmunicamus.§.moueantur.de hęr.in ult.col. Vide etiā Abb.in c.j.de iura.calum.ubi dicit, aduocatū teneri læso ex iniusta allegatione. Istis adde do.Anto.in c.ad aures. in repetit. de ætat.& quali.ubi dicit, aduocatum teneri læso ex ignorantia sua, etiamsi adhibuit omnimodam diligentiā, ne noceret. Idem dicit ibi do.Ant. ꝙ tenetur læso ex pigritia & negligentia sua: & idem dicit in iudice, qui sequutus est consilium consultoris ignorantis & imperiti: quod limitat ibi Maria. nisi ex dispositione statuti teneretur sequi consilium consultoris: quia tunc non teneretur. ADDITIO. *De istis tu uide do. Anto.in c.calumniam.de pœ.in uersic. quartò quæro.ubi dicit, quòd tales tenentur de imperitia, maximè in conscientia: & uide etiā latè Anan.in d.c.excōmunicamus.§.moneantur.de hæret.& Spec. in tit. de aduo.§.fin.uersic.quid si per imprudentiā.& do.Ant.in c. quoniā contra.de probat.ubi dicit, ꝙ iudex, qui non reuidit attestationes & acta, tenetur parti læsæ: & idē dicit ipse in c.cùm causam. j̃.de testib. in teste, qui nō reddit causam dicti sui, Et ex hoc pars est læsa. Phi.Sy.*
8 ¶ De † medico uerò, cuius culpa infirmus perierit, uide beatū Thomam ij. ij. q.lxxj.artic.iij.& ibi dicit, quòd non

a *Vidua impudica*] *Adde & pone, ꝙ legatari⁹ adulterauit uiduā uxorē testatoris, utrùm amittat legatū, si hoc fecit, uiuo testōre? Dic, ꝙ repellitur ista exceptione à legato. Idē, si ponimus eū hoc cōmisisse non uiuo testatore, tunc est maius dubium. Et non potest dici, ꝙ testator reuocauit tacitè, cū adulterium non fuerit cōmissum eo uiuo. Pro decisiōe istius q. dic, ꝙ legatum non extinguitur, sed à legatario auferetur, tanq̃ ab indigno. Ita not. Bar.in l.fideicommissum.C.de fidei cōmis. et Bar.in l. j.ff.de ijs, quibus ut indig. Adde, qd si legatarius non adulterauit uxorem testatoris, sed eam duxit in uxorem, an amittat legatū? Vide Bal.in authē. ex testā.C. de secun.nup.*

non excusatur ᵃ aduocatus sumens causam desperatam, licet excuset̃ medicus assumens curam desperatam: ADDITIO. *Tu uerò de medico uide aliquid per Bart.in l.illicitas.§.secuti.ff.de officio præsid.& text. in l. medicus.ff.de uar.& extraor. cogni.& in l. j. & ibi Bart.in ij.& iij. nota.ff. eo.tit.& Alex.consil.xv.col.ult.uol.j. Bart. in l.Martius.& quæ ibi addidi, ff.loca.Spec.in tit. de sol. §. fi. & Ioan.And. in reg.contractus. de reg.iur.in vj. in Mercu. Et quis dicatur medicus, uide Bar.in l. sciendum.§.fi.ff.de ædil.edic. & aliquid etiam per Bar.in l. j. C. de cōmit.& Archi.lib. xij. ubi loquitur de medico Papæ & Imperatoris. Et quis dicatur medicus imperitus, uide tex.in c.fi.xxix.dis.& ibi Gemi.& do. Præp.& uide etiam aliquid in c.absit.l.dist.& ibi Domi.& do.Præp.in c. his ergo.xxiij.dist. & in c.j.lxxxiij.dist. Philippus Symoneta.* ¶ Quando autem omnes isti sint obligati ad restitutionem, habes per Franc. de Pla.in tracta.suo resti. in prima parte, §. cvij. cum tribus sequentibus: & per Summam Pisanam in uerbo, aduocatus scienter, & Archiepiscopum Floren. in Summa confessionaria sub præcepto, Non furtum facies, uersic.si officialis. & beatū Thom. in locis ab eo allegatis. ADDITIO. *Tu uerò adde Inno. in c. quia pleriq̄. de immunita ecclesi.& ibi Pan.in uersic.x.q.& Archi.& Gemi. in c. non sanè.xiiij.q.v. Philip. Symo.* ¶ Aduocatus illius, cuius fautores sunt excōmunicati, non est ipse excōmunicatus, licet illum defendat, nisi à die, quo incipit cognoscere iustam esse excōmunicationem. Ita Io. And. in c. proposuit.super uerbo, Fautorem. de cler. excōmunic. uel interdict.ministrante. Ad quod dictum bene facit, quod ponit Bart. in l. si quis inficiatus. ff. deposit. ubi dicit, uictum non esse condemnandum in expensis factis ante q̃ uideret ex actis se iniustitiam fouere: sed in factis, ubi hæc cognouit, sic. Quod not. ADDITIO. *¶ Ad quod dictum uide Bar. in l. properandum.§. sin autem. col. j. C.de iudic.& Alex. consil.ccxx. in ij uol.& xcv. eod. uol.ij.& Rapha.Comen.consil.lxxiiij.& Fel.in c. quoniam contra.de proba. in princ.& in c.fraternitatis.col. j. in secundo nota. de testi.in c.exceptionem. in uersi. subdit Bal. de exceptio. & Mathesila notabili suo lxxxj.& seq.& Alex.consil.xlj.in prin.uol.iiij.& Barba.consi.xij. j.uol.j.& Imo.quinta col. & cxxxvj.in fi. Philip. Symo.*

a *Excusatur*] *Adde, quòd medico non cōpetit actio locati, sed in factum: ut no.Bart. in l. j.in princ.ff. si mens. fals. mo. dixe. quòd tenuit etiam gl.in l. j. C. de subtra. & ibi etiā Bal: licet Cy. contra: Vide tamē gl.in l.j.C.manda. Vide etiam Florianum. in l. idem iuris. §. mulionē. ff.ad l.Aquil.*

SVMMARIVM.

1 ☞ *Reus licet absoluatur ab instantia iudicij, tamen super iure actoris pronunciari debet.*
2 *Articuli formati an inducant confessionem illius, qui eos produxit.*
3 *Rescriptum reprobans an poßit se fundare super ipso rescripto reprobato, dicendo quòd impetrans confessus est in ipso narrata.*
4 *Interrogans an uideatur confiteri id, de quo interrogat.*
5 *Libellus fundatus in certa qualitate, corruit illa qualitate nō ꝓbata.*
6 *Qualitas quando inest ex natura rei, non est opus eam deducere.*
7 *Pœna imposita ratione qualitatis, quæ in principio debet adesse, non incurritur, licet qualitas ex postfacto interueniat.*
8 *Lis laicorū super iure annexo ecclesiæ potest dici esse super ecclesia: sic libellus ecclesiam uendicans exponitur, id est ius in eam competens.*
9 *Sententia absolutoria an debet continere causam.*
10 *Possessio an transeat in sequestrum.*
11 *Libellus ualet, quando intentio est apta, licet actio sit inepta.*
12 *Conclusio attenditur in rescriptis reiecta omni superfluitate narrationis inutilis.*
13 *Miles si testari uoluit de iure communi, & ineptè seruauit formam, ualebit testamentum iure militari.*
14 *Sententia super inepto libello licet sit nulla, fallit tamen, ubi libellus non erat necessarius.*
15 *Actio una non potest dici tacitè proponi, ex quo alia est expressa: quia expressum facit silere tacitum.*
16 *Intentans petitorium & possessorium, si tantū concludit in possessorio adiecta clausula, Petens super prædictis iustitiam ministrari: uidebitur utrumq; intentasse, licet conclusio sit tantū super uno.*
17 *Sententia absolutoria ab instantia, dicitur interlocutoria secundum communem opinionem.*

CAPITVLVM XV.

EXaminata. ¶ Si actio & intentio sunt ineptę, uel intentio sola, debet reus absolui ab instantia iudicij: iterum tamen actor audietur, si aptè egerit. H.D. Præmitte, ꝙ in rei uendicatione duo sunt probanda: Dominium, s. ex parte agentis, & possessio ex parte rei conuenti, l. in rem. ff. de rei uendi. Aduerte pro declaratione tex. quia iste agens rei uendicatione non capitulauit dominium, nec intendebat illud probare: & sic malè intentabat rei uendicationē: & si dicat̃, probauit se possedisse, & ex possessione pręsumitur dominiū. l. cū res. C.de proba. & sic satis probauit: Rñdetur, illud uerum, ꝙ ex possessione præsumitur dominiū, qñ dominium deducitur in iudicium incidenter per uiam exceptionis: secus, ubi principaliter, prout hîc in rei uendicatiōe: quo casu oportet probare directè dñium de iure gentiū, iuxta doctrinam Bar. in l.quidam in suo.ff.de condi.inst.uel de iure ciuili, ut ibi per eum. ADDITIO ¶ *Ad quam doctrinam uide tu Alexand. cons.x.j.col.uol.iiij.& do.Feli.in c.illud.col.ij.in ij.notabili, de præsump.& Barb.consil.viij.maximè in iij.col.uol.j.& do.Fel.in c.cùm Bertoldus.de re iud.& Barb.cons.vj.uol.ij.col ij.& seq.l.j.& v.cum seq.& xiij. j.uol. ij. & uide etiam Bar.& quæ ibi posui in l.Titia.ff. de solut. Philip. Symo.* ¶ Ex dictis hîc per Abb. in ij. not.
1 regulam, ꝙ † licet reus absoluatur ab instantia iudicij, tamē super iure actoris pronunciari debet, per l. si à te. §. j. ff. de excep. rei iudi. Sed huic obstat text. in c. Raynaldus. §.pe.cū gl.in uerb.de petitis. j̃. de testa.ubi deficiente uno de causantib. rei uendicationē fertur mera & pura absolutoria in fauorē rei: sed responde, ꝙ illud est de iure Canonico, secundū Flor.in l.circa.ff.de probat. quē reprehendit Ang.Are.in §.oīm.Instit. de actio. in ult col. quia c.Raynaldus.non dicit, ꝙ nō possit ferri declaratoria super dñio actoris: sicut in simili dicit Bal. in l. cogi.ad fi. C. de petitio. hær. & ibi respondet Ang. ad l.qui petitorio.ff.de rei uen.in uer.frustra.s. respectu rei, non autē respectu actoris. Vnde infert ibi Ang.post Bal. in d. l. cogi. ꝙ probante actore se hæredem contra non possidentē hęreditatē, debet iudex ferre sententiā qua pronunciet ipsum hęredē, & reū conuentū absoluet: & istud est utile practicari, secundū Aret.ibi: quia adepta deinde possessione ab absoluto erit parata executio sententiæ antè latę contra eū, ex quo nunc reperitur possidere. Sed caue, quia in ista responsione ad c. Raynaldus.infertur, ꝙ bene ista sentētia possit ita ferri, sed non necessariò, cuius contrariū j̃.dicetur. Vnde dic ad d.c.Raynaldus.pro responsione, ut j̃. in j. limita.dicetur. ¶ Limita igitur primò d.l.si à te.§.j.nisi priùs constet de ineptitudine intentionis actoris, q̃ de ipsi⁹ iure, ut per Abb.hîc post Cardi.dicentē, se ita respondisse in examine suo cum Io.de Fantusijs, per tex.hîc: & ita potest intelligi d.c.Raynaldus. ¶ Limita secundò, ut habeat locū regula d.l.si à te.§.j.qñ agenti cōpetit actualiter rei uendicatio, sed non ɔtra reum: quia tertius possidet: ideo constito de iure agentis, de illa pronunciat̃: secus, ubi actualiter non cōpetit: quia actor possidet, ut hîc erat: quia nō declarat̃ de iure suo, etiamsi de illo constet. Ita intelligit hîc Imo. quem sequitur Lud.in l. naturaliter.§.nihil cōmune.ff.de acqui.pos. ADDITIO. *Considera, ꝙ ista secunda declaratio potest comprehendi sub prima. Philip. Symo.* ¶ Limita tertiò d. l. si à te. §. j. dum modò actor

actor ignoret reum non posſidere: ſed ubi ſciret, eum non poſsidere, uel detinere, non poteſt ſequi alia ſententia, quàm abſolutoria ipſius rei conuenti, ſecundũ Mathesila. notabili ſuo cxxxviij. incip. no. quòd ſi reus conuẽtus. quia actor ſeipſum decipit, l. nam & ſi actor. ff. de rei uendic. & ita intelligit d. c. Raynaldus. propter quod infert, quòd licet ualeat ſententia ſuper fundo, qui fuit totus in libello petitus abſoluendo reum pro dimidia, quam non poſsidebat, ut per Bar. in l. ſi conſtante. §. fi. ff. ſol. matri. & do. Anto. in c. cùm inter. de re iudic. tamen illud procedit, ubi ignorabat reum non poſſidere partem: ſed ſi ſciebat, non pronunciaretur, niſi pro dimidia, ut ibi per ipſum. ADDITIO. *Ad hæc uide do. Felin. in c. pen. col. j. in uerſic. dum ſubdit Abba. de except. Philippus Symoneta.* ¶ Dum autem dicitur, quòd ſententiam exequetur adepta noua poſſeſsiõe ab abſoluto: Caue, quia procedere poteſt, ubi poſſeſsio ſimpliciter reperiretur penes abſolutum: ſecus ſi habuiſſet eam à tertio, qui fortè tueri ſe potuiſſet ab eo, qui fuit declaratus dominus. Nam iſto caſu uidetur, ꝙ tunc contra ipſum non habeat locum executio, cùm iſte ſit nouus ſucceſſor loco primi. Vnde uidetur priùs agendum remedio ordinario, q̃ extraordinario: quia autori ipſius non obſtaret ſententia, quia res inter alios, c. pen. de re iudi. cum concordantib. Ita reperio ſignatũ ſuper Bal. in d. l. cogi. à quodã aduocato Mutinenſi: quæ declaratio eſt falſa per tex. in c. aduerſario. de excep. Et licet ille tex. non loquatur, quando habuit ab alio, tamen de hoc loquitur d. l. ſi à te. §. j. ADDITIO. *Circa hæc uide Are. in d. l. naturaliter. §. nihil cõmune. in iiij. combinatione. ff. de acquir. poſſ Philippus Symoneta.* ¶ Et adde, ꝙ ubi reus abſoluitur, non quia nõ poſsidet, prout hîc, ſed quia agens non probauit dominiũ, ſi reus excipiendo probauit dominiũ, poteſt petere ſe nedũ abſolui, ſed etiã declarari dõm, ſecundũ Bal. in l. cũ Papinianus. C. de ſent. & in l. hæreditas matertere. C. de peti. hær. & in l. ordinarij. C. de rei uendic. poſt Hoſt. in c. ex conqueſtione. de reſtſpo. ubi uide Butrig. in uerſi. iij. q. Nec obſtat, ꝙ poſsidenti non competat rei uendicatio, ut hîc: quia nihilo minùs poteſt petere ſe declarari dominũ. Ita reſpondet Lap. allegatione ſua lix. incip. Prælatus eccleſiæ. uerſi.

2 nec obſtat. ¶ In quantum † dicitur hîc de articulis, an inducant confeſsionẽ contentorũ in illis, ultra Ab. hîc adde Imo. in c. olim. de decimis. & Imo. in c. cùm uenerabilis. de excep. & Bar. in l. certũ. §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ. Idem dicas in producente inſtrumentũ: quia uideẽ fateri in eo contenta, l. j. §. edere. ff. de eden. & ponit Bar. in l. poſt legatum. ff. de ijs, quib. ut indig. Caue: quia hoc eſt uerum, quo ad cõtenta in exceptionibus: ſed non, quo ad intentionem contra quam excipitur: quia illam non uidetur confiteri, c. uenerabilis. de excep. & regula exceptionem. lib. vj. Dic, ut per Imol. in l. decem. de uerb. oblig. ubi ipſe tractat de excipiente. Aduerte tamen, quia confeſsio reſultans ex articulis non eſt adeo propria & uehemens, ꝙ etſi ſint iurati, ꝙ ſi reperiatur contrarius articulans, habetur pro periuro, licet in poſitionibus ſit ſecus: c. fin. de iureiur. in vj. Ita dicit Ioã. And in d. c. fina. Ratio: quia in articulis non eſt tanta affirmatio, ſicut in poſitionibus. ADDITIO. *Tu uerò de iſtis omnibus, an libellans, an accipiens, an articulans uideantur fateri contenta in ipſis, uide Franc. de Crema. notabili ſuo ciiij. & Alex. in l. ij. in j. col. in uerſi. in tex. quæ in libello. C. de inſt. et ſubſt. & conſ. ſuo cxviij. in ij. col. in ij. uol. & cxxxj. in ij. col. uerſ. nunc eſt. & clxiij. eod. uolum. ij. in ij. col. & Oldra. ccxcij. in j. col. in fin. & Rapha. Comen. lxxiij. & Alexand. liiij. in j. col. uol. iiij. & cxiij. in ij. col. uol. iiij. & Barba. iij. col. xviij. & ſequen. uolum. ij. & viij. col. ij. uol. & Panormit. lxxj. col. iij. uol. primo, & lxxiij. eodem uol. primo, & Barba. xij. colum. iiij. uolum. ij. col. v. & ſeq. & Alexan. in l. edita. in princip. C. de eden. & uideatur bonus tex. in l. litem. ff. de procurat. & Roma. conſilio xxiij. in primo dubio, & lix. colum. fina. in ultimo dubio. & lxx. in ultimo dubio. & Alexand. xiiij. col. ij. uol. quinto, Angel. de Aret. in §. ſi minus. col. ix. in princip. Inſtit. de actio. & Panorm. conſil. xxxiij. colum. ij. uol. ij. & cõſilio ultimo, col. ij. eodem uol. & Philip. in c. cùm uenerabilis. col. quinta, in fin. de exceptio. & Barba. conſil. xviij. col. xv. uol. ij. & ij. ſeq. col. cum col. xxj. & xxv. col. ij. uol. ij. & xxxviij. col. ij. eod. uol. ij. & col. ſeq. et xlij. col. ij. eo. uol. ij. et lix. col. xvij. uol. ij. & lxx. col. vj. uol. ij. & Ro. xcj. in fi. & ciiij. in fi. & ccxxxv. col. pen. ad finem, & cccxxix. in fin. & Panorm. in c. fin. col. v. de confeß. & Gemin. in c. fin. colum. j. de iureiur. in vj. & quæ ibi addidi. Do. Anton. de Aret. & do. Felin. in c. quoniam contra. de probat. & Bal. in l. j. ff. de conſeſſ. & in l. ſi magnum. C. qui accuſa. non poſ. & Alexand. conſil. lxxx. col. iij. uol. ij. & lxxj. uol. iij. & imol. cxxvij. col. fin. & Ana. lxxxij. in fin. Alex. lxxxiij. col. j. uol. j. & cxxxiij. col. ij. in fin. eod. uol. j. & Aretin. xiij. in ultimo dubio, & Bald. in c. ex parte Decani. col. fi. de reſcript. Philippus Symoneta.* ¶ Et notandum

3 eſt, quod hîc dicit dom. Abb. quòd † ex reſcripto etiam reprobato poteſt reprobans ſecundare dicendo impetrantem confeſſum narrata: de quo exclamat Ludo. in l j. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de uerb. oblig. Non obſtat regula c. ex eo. de reg. iur. in vj. quia aliud eſt dicere reſcriptum non ſolenne, uel non obſtare: quia poſterius aliud diceret, narrata eſſe falſa. Nam primo caſu impugnatur continens, & ſi ipſum reſcriptum. Secundò uerò caſu contentũ, & ſic non ipſum reſcriptũ, ſed contenta in ipſo. Facit, quod in ſimili ponit Io. And. in c. cũ uenerabilis. de excep. & ibi Abb. in uer. expediã hanc materiã. ubi dicit, ꝙ reprobato inſtrumento, quia non ſolenne, nihilo minùs ſtat adhuc confeſsio oriens ex productione, & illa potero uti ẽtra producentẽ: ſecùs, ſi inſtrumentũ eſſet reprobatũ: quia non authẽticum: putà, quia falſum. Ex quibus ultra Domi. in d. c. fi. reſultat, ꝙ impugnans narrata in reſcripto non poſſet poſtea ſe aduerſus aduerſariũ ex eo fundare. Ad qd' uide Bal. in l. precũ. C. de libe. cau. ubi dicit, ꝙ confeſsio orta ex libello, cui aduerſarius cõtradixit, non nocet libellanti [a]. Ratio: quia in confeſsione dicitur, quaſi contrahi: & talis quaſi contractus non cadit inter diſſentiẽtes. & uide Bal. in l. ſi magnũ. prope fi. C. qui accuſ. & in l. j. C. de confeſſ. ubi dicit, quòd ex libello negato nemo ſe fundat. ADDITIO. *Hoc tamen intelligerem, per dicta ſuperius, procedere, ubi quis impugnaſſet narrata in libello: ſecus, ubi impugnaſſet: quia inepta actio foret intentata, uel quia non eſſet ſolennis: putà, quia in eo deficeret ſolennitas, quæ ex forma alicuius diſpoſitionis requireretur, uel nõ eſſet ex illo ſoluta gabella ſtante ſtatuto, quod ex omni libello ſoluatur certum quid pro gabella. Philip. Symo.* Et aduerte ſubtiliter: qa ſi impugnãs libellum, uel reſcriptũ, ut falſum ſuccumberet, quia pronunciaretur non eſſe falſum, credo ꝙ poſſet ſe fundare contra aduerſarium ſuper illo: licet priùs impugnaſſet propter ſingularẽ tex. in c. cùm ueniſſent. in uer. obtulit. de eo, qui mit. in poſſeſ. & Innoc. in c. mulieri. de iureiur. & Abb. in c. gratũ. de offi. deleg. cũ concor. datis ibi per me in tertia limitatio. ubi ex probatione impugnata poteſt quis ſe fundare, qñ non obtinuit. Vltimò uide Ang. in l. Gallus. §. idem credendũ. in fi. ff. de liber. & poſth. ubi dicit, ꝙ referens uerba aduerſarij libellantis in reſpõdendo ipſi libello, non uidetur fateri

4 illa. ¶ Vtrùm † interrogans [b] uideat fateri id, de quo interrogat aduerſariũ ita ſe habere. Vide gl. iij. in c. quid ſi dormierit. xxxj. q. j. Facit tex. in c. qd

a *Libellanti] An et quando uerò libellus reſultat cõfeßionẽ, uide not. per domi. Soci. in conſil. ccxliij. incip. conſiderat facti contingentia. uer. ſed hanc obiectionem. cum uer. ſequ. in ij. parte, char. cxxviij. Sed an narrata in libello præiudicant libellanti ante litẽ conteſtatam? dic, ꝙ non: quia tunc non inducunt probationem, ſeu confeßionẽ, cùm pars poterit ponere, ſeu corrigere, & emẽdare ante litẽ cõteſtatam: ſecus uerò poſt, ut per præfatũ do. Soci. in conſil. xlj. inci. antequam.*

b *Vtrùm interrogans] Adde tu, quòd Bart. in l. ij. §. quòd obſeruari. in iij. col. uerſic. iuxta prædictã. C. de iura. cãlum. & in l.*

in l. j. ff. de interrog. act. in j. col. in uerſi. quæro. in quo tenet, quòd interrogans non uidetur conſiteri. Adde Bal. in l. ſicut. de repudian. hæred. uer. uerùm prædictis non obſtantib. circa princip. in j. parte, chart. lxxxij.

in omnibus. xxxij. q. vij. Vide circa hoc Abb. diſtinguentẽ in c. fi. de confeſſ. & ibi aliqñ dicitur. ¶ Ex propoſitione intentionis ineptè actor non perdit cauſam, ſed ſolùm fruſtratur inſtantia iudicij inchoati. Tex. eſt hîc, quem tene menti. Quod amplia, etiamſi ineptè agens ter fuiſſet repulſus: quia nihilo minùs adhuc redire poterit ad congruã intentionẽ. Text. eſt cũ gl. fi. in fi. in cle. fi. de appel. eo ſemp tamen in expenſis condemnato, l. eũ, quẽ temerè. ff. de iudi. Ita dicit hîc do. And. Barb. ſubdens, ꝙ de illa accuſatione, de qua hîc per Abba. in qua quis fuit accuſatus de percuſſione cum ſanguinis effuſione, ꝙ ſi poſtea ſolùm probetur de percuſſione, quòd debet accuſatus abſolui. Ponit latè Bal. in l. ij. C. de proba. & in c. cùm contingat. de reſcri. & ponit etiam Ioã. And. ſecundum ipſum in rubri. de accuſa. & inquiſit. in addi. ad Spec. & Bar. in conſ. ſuo cxiiij. inci. accuſatio. & in l. denunciaſſe. §. quid tũ. ff. de adul. Ad quam q. uide etiã Are. in c. licet cauſam. de proba. in pen. col. & Bal. in l. j. C. de confeſ. & Abb. in c. conqueſtus. in pe. col. de foro cõpe. Vbi eſt

5 notabilis doctrina Io. An. quòd † libellus fundatus in certa qualitate corruit ea non probata: quod regulare eſt per l. diuus. cum materia ff. de re iud. Fallit in x caſibus, quos aliàs reduxi in d. c. licet. ADDITIO. *Tu uerò de quæſtione de percußione ultra do. Felin. in d. c. licet cauſam. col. xxj. & ſequen. uide etiam ipſum in c. ij. col. x. in uerſic. fallit tertiò. de reſcript. & Barba. conſil. xlij. col. ij. uol. ij. & Alexand. conſil. lxxij. col. iij. uol. j.* Et quòd debeat probari qualitas, ſi deducatur cum aliquo, *uide Alex. conſil. ccxij. in ij. col. uol. ij. & ult. in princip. col. eod. uol. ij. & j. in v. col. uol. iij. & conſil. iij. in ij. col. uol. iiij. & xlj. in ij. col. eod. uol. iiij. & lxxxviij. in j. col. eod. uol. iiij. & Corſetum. in repe. rubr. de iureiur. in ij. col. in iiij. q. & Panor. conſi. xlij. col. ij. uol. j. & lxxviij. col. j. eo. uol. & Feli. etiã in d. c. ij. de reſcrip. col. xij. in uer. reſtringitur. & Cepo. conſ. lviij. col. pe. & lix. col. vj. ad fi. & lxiij. & Bar. etiam conſil. cxj. & clxxxvj. & Feli. etiam in c. auditis. col. xv. de præſcrip. & col. xx. & Barb. conſil. xv. col. vij. & ſeq. uol. j. & in ſimili xxij. col. vj. eo. uol. & in ſimili etiam xliiij. col. vij. eo. uol. j. & ſeq. col. iij. & col. iiij. in fi. & xlvij. col. xij. eo. uol. j. & l. col. j. & tribus ſeq. eo. uol. & liiij. col. iiij. eo. uol. & col. vj. & lx. col. ix. eo. uol. j. & lxiiij. col. ix. eo. uol. j. & iij. col. vj. in fi. & ſeq. uol. ij. & vij. col. xiiij. in fin. eo. uol. ij. & viij. col. xv. & ſeq. eo. uol. ij. & xvij. col. iiij. & vj. & viij. eod. uol. ij. & xlij. col. ij. eod. uol. ij. & lxxj. col. iiij. & ſeq. eod uol. & Roma. cx. & clij. & clxvij. col. ij. ad fin. & cciiij. col. iij. in fi. ccvij. ad fi. et ccxxxvj. in princ. & Card. conſ. cxix. & Alex. in l. poſtulante. in fin. ff. ad Trebellia. & Ana. conſil. xviij. & Alex. lxj. col. j. ad fi. uol. j. & lxxij. col. eod. uol. j. & c. eo. uol. j. & cxviij. & ſeq. eo. uol. j. & aliquid in l. Titia. ff. ſol. ma. in uerſ. item no. ex iſto tex. & in d. l. diuus. ff. de re iud. in uer. ſed iuxta hoc quæro. et Pan. in c. j. in j. not. de regu. & Bal. conſ. xlj. in v. parte, ſecundum impreſſionem Mediolan. & Bart. in l. j. §. ait prætor. ne quid in flumine publi. Philippus Symoneta.* ¶ No. ꝙ in mandatis qualificatis, data falſitate qualitatis, non ceſſat mandatũ: ſecus in alijs diſpoſitionibus. Ita Cardi. in c. cùm dilectus. in j. col. in fi. de dolo & contu. per tex. ibi, ubi mandatum de comparendo in termino intelligitur, quòd compareat etiam pòſt: & ſic ſine illa qualitate ratio ſpecialitatis hæc eſt, quia mandato omnino parendũ eſt.

6 ¶ Vbi † qualitas ineſt ex natura rei, non eſt opus eam deducere. Ita dicit Bald. in authen. habita. C. ne fil. pro patre. Vnde ſi ſcholaris conqueritur de damno, uel furto, non eſt neceſſarium dicere, ꝙ ſit factum injurioſè: quia hoc ſecundum ex natura rei intelligitur, ex quo aliàs uidi conſultum, quòd in accuſatione delictorum non eſt opus inſerere dolum: quia ineſt, c. j.

7 de præſumpt. ¶ Pœna † impoſita ratione qualitatis, quæ in principio debet adeſſe, non incurritur, licet qualitas ex poſtfacto ſuperueniat. Gloſſa eſt aurea in clemen. j. in uerbo, ſcienter. ibi, contrarium credo. de conſanguin. & affinitat. uolens, quòd pœna impoſita contrahenti ſcienter matrimonium cum conſanguinea, non habeat locum cum contrahente ignoranter, licet poſtea ſciuerit, & nihilo minùs perſeueret. ADDITIO. *Aduerte: quia imo uidetur, quòd poſt ſcientiam, ad hoc ut pœna non incurratur, ſit neceſſarium abſtinere à tali matrimonio, per textum expreſſum in leg. ſi adulterium cum inteſtu. §. idem Pollioni. ff. de de adulte. Cogita. Philippus Symoneta.* Et per illam gloſſam principaliter conſuluit dominus Cardinalis conſil. ſuo cxxxij. col. j. quòd habens licentiam non reſidendi ad tempus, ſi lapſo tempore non reſidet, non tamen incidit in pœnam ſtatuti punientis abſentantem ſe ſine licentia: quia ſtatutum ponderat temeratium initium, quod non fuit in illo: de quo dicto nunquam obliuiſcaris. Pro illa gloſſa allego Angel. conſil. ſuo cxciij. col. ij. ad fin. incip. Viſis proceſſibus. ubi dicit, quòd ſtante ſtatuto, quòd pro maleficio commiſſo in domo habitationis iniuriati duplicetur pœna, & teſtes producti contra reum dixerint maleficium commiſſum in domo habitationis iniuriati: quod non probant, quia eſt poſſibile, quòd tempore teſtimonij habitaret, & non tempore maleficij: & qualitas debet uerificari ſecundum tempus iniuriæ, l. in delictis. §. ſi extraneus. ff. de noxali. quam l. declara, ut per Cardi. in repet. c. perpendimus. de ſentent. excommunic. in uerſic. ſed reducendo, uidelicet ut intelligatur in actu tranſitorio: & ubi eſſet abſurdum, quòd non extante qualitate quis teneretur, prout in caſu d. §. ſi extraneus. ſecus in actu continuato, in quo ſufficit qualitatem hodie adeſſe, per l. qui cõcubinam. ff. de leg. iij. ubi legatis ijs, quę cauſa uxoris parata erãt, ueniunt non ſolùm parata principaliter cauſa uxoris uiuentis, ſed etiam defunctæ, cui hodie uiuens ſucceſſerat in eorum uſu: quam doctrinam dicit eſſe nouam & ſubtilem. ¶ Vide etiam Bald. in leg. ij. in fin. C. quibus res iudic. non nocet. ubi dicit, quòd accuſatio ſine qualitate non ſuppletur addendo eam poſt tempus, quo à ſtatuto eſt præſcriptum accuſationi: quia hoc modo eſſet aliud factum, licet non nouum delictum. ¶ Vltimò uide Salic. in l. ij. in penult. col. C. ad l. luli. de ui. ubi ponit optimè de nõ probante qualitatẽ criminis, & uide Flor. in l. fi. ff. de his, qui deie. uel effu. ubi dicit, ꝙ ſtante ſtatuto puniente uulnus cũ cicatrice deformi, nõ ſufficit probare cicatricẽ, niſi probetur & deformitas. Exempla aũt ad cognoſcendũ qualitatẽ ponit Bal. in l. ea, quæ. de condi. indeb. & uide aliquid per

8 Pan. conſ. xciij. uol. ij. ¶ Do. † Card. alleg. hîc c. examinata. de confir. util. in uer. ſuper eccleſia ſancti Ang. ubi iſti litigantes de patronatu, de quibus hîc compromiſerunt ſuper eccleſia. Ergo probant iſta duo iura, ꝙ lis lai corũ ſuper iure annexo eccleſiæ poteſt dici eſſe ſuper eccleſia. Ergo libellus eccleſiam uendicans exponitur, id eſt, ius in eam competens. Domi. Andre. Barba. hîc in viij. col. in fin. alleg. Bar. in leg. in rem. §. loca ſacra. ff. de rei uendi. dicentẽ, quòd rei uendicatio non cadit in rebus ſacris, quaſi noſtris, ſed bene pro iure, quod in eis habemus adiecta cauſa de iure Canonico, ponderando illud dictum contra intellectum Innocent. & contra Cardinal. hîc, & reſpondendo ad text. in d. c. examinata. de confir. util. uel inutil. ut illa uerba, Super eccleſia. exponantur, id eſt, ſuper iure patronatus, quod habebant in ea, per dictum Bald. in ſimil. in l. uſumfructum. ff. ſol. matri. ubi dicit, quòd ſi iudex in ſententia dicat, Adiudicamus Titio decimam. exponitur, id eſt, commoditatem percipiendi fructus decimæ. Ita reſidet hîc domin. Andre. Tu uerò junge iſta uerba cum dictis per Panormitanum hîc, in vj. col. ubi dicit, quòd rei uendicatio hîc capitur latè, quæ datur pro iuribus, quæ quis habet in re, per textum optimum in capitulo, uenerabilis. in fin. de except. ubi

c. examinata.

episcopus uendicabat ecclesiam: & hoc ratione iuris episcopalis, quod habebat in ea, licet dominium illius ecclesiæ non haberet. Adde Inn. in c. olim. el j. de restit. spolia. ubi dicit, ꝙ corpus ecclesiæ uendicari nō potest: quia in ea non cadit dominiū, sed bene ius in ea competens. Adde Inn. in c. cùm uenerabilis. de religios. domi. ubi dicit, ꝙ patroni possunt petere ecclesias ratiōe iurispatronatus, quod habent in illis, per tex. hîc, etiāsi nō adijciāt in libello de iurepatronatus: & ꝙ ualebit sententia lata super tali libello, non quia competat rei uendicatio directa pro rebus cōsecratis, sed utilis actio in rem, ut latiùs ibi per eum in gl. seq. & per Spe. in tit. de religio. domi. in uersic. illud autem. Adde Abb. in c. pro illorum. in j. not. de præben. ubi dicit, ꝙ ualet libellus patroni, qui dicit, peto ecclesiam meam. quia cùm largè dicatur sua ratione iurispatronatus, quod habet in ea, sustentatꝫ libellus. Adde Pau. de Cast. in l. monumenta. C. de lega. ubi tex. dicit, ꝙ legans monumenta, intelligit legasse ius inferendi corpus: & infert ibi Pau. ꝙ petens ecclesiam, intelligitur petere iuspatronatus: & dicit ibi Bal. idē in patrono legante ecclesiam. Adde Bal. in c. quāto. §. eo. ubi exponit dictū testis, qui dicit, uidi ipsum possidere iuspatronatus, id est, quasi possidere. Adde Abb. in c. ij. in fi. de iure pat. ubi dicit, quòd si patronus dicit ad se spectare electionem in tali ecclesia, exponitur, id est, præsentationem. Adde Dñic. in c. j. §. pen. de usur. in vj. ubi dicit, ꝙ si patronus præsentans clericum dicat, Concedo tibi patronatū: non intelligitur de totalibus iuribus patronatus, sed quatenus est respectu institutionis tunc petendæ: quæ seruiunt ad sermones laicorum, quando loquuntur de talibus. Collige hîc, ꝙ ex actis interpretatur sententia: & est gl. in l. si quis ad exhibendum. ff. de excep. rei iud. & gl. fi. in c. si confirmationem. de elect. in vj. ex qua dicit ibi Domi. quòd licet iudex in sentētia exprimat unam causam, tamen si ex actis apparet una alia, non præsumitur motus ex illa sola[a]: & uide gl. fi. in uerb. prohibemus. in c. dudum. de deci. & ibi do. Ant. ubi dicit, qualis est sententia, talis præsumitur fuisse libellus: & gl. in c. significauerunt. de excep. & ibi Abb. dicentem, quòd ex sententia cognoscitur, qualia fuerunt acta: & Inno. in l. ex diuerso. §. fi. ff. sol.
9 ma. ¶ An † in sententia[b] absolutoria sit exprimenda causa? Quicquid dicat hîc do. Abb. cōmuniter tenetur, ꝙ sic: & est de hoc gl. in l. ij. §. senatus. in uerb. cōprehendisse. ff. de iure fisci. ne aliàs uolenti agere, obstet exceptio rei iudic. quando nulla fuisset expressa causa. Ad idem uide Bal. in l. præses. circa medium, C. de sent. & in l. properandum. §. illo[c]. C. de iudi. & do. Ant. in c. sicut. de re iudi. & Domi. in c. in tantum. uersi. fallit septimò. xxj. dist. & Imo. in cle. sæpe. de uerb. sig. Spec. in tit. de sen. §. qualiter. uersi. uerùm si responsionibus. Et in hac opi. concordant hîc Moder. contra Abb. Pro do. uerò Ab. ꝙ non sit necesse exprimere causam, faciūt rationes suæ hîc, quas etiam replicat in d. c. sicut. reprobatis ibi fallentijs, de quibus ibi per alios ad illū text. & dicit, ꝙ licet illa expressio sit utilis, tamen in dubio capietur mitior interpretatio, fm ipsum in d. c. sicut. uidelicet ꝙ sit absolutus diffinitiuè. Sed idem Abb. in c. pe. de excess. post do. Ant. uult, ꝙ præsumatur lata ex leuiori causa, per l. hæ enim. ff. de suspe. tu. Et sic ab instantia, & nō diffinitiuè, & non considerat fauorem rei, prout hîc, & in d. c. sicut. ubi uideas Bal. qui tenet idem, quod Ab. hîc, per gl. quæ loquitur de iuramento, in l. j. §. fideiussor. ff. qua. rerum actio. tamē uerius puto id, quod dicit Abb. in d. c. pe. ꝙ in dubio uideatur absolutus, non ratione iustitiæ agentis, sed quia ineptè egerit actor, & sic super iure & non facto, propter doctrinā Bart. in l. ij. §. j. ff. ui bon. rapt. quam sequitur, ipsum tamen non allegans, Sali. in l. j. in uer. aut dubitatur. C. quādo ciui. actio præiudi. criminali. uolentes, ꝙ reus simpliciter absolutus nō dicitur absolutus, ut innocens, sed quia non probatum contra ipsum: & sic in iure, & non in facto, per rationes eorum in uoce relatas, & respondent ad l. fi. ff. de iureiur. ꝙ aliud est in iuramento, quàm in sententia: quia iurans iurat de eo quod scit, & de facto suo: unde potest rectè scire & iurare, esse factum, uel nō esse factum. Sed iudex iudicat de facto alieno: Vnde nō potest purê dicere, sic esse, uel non esse factū. ¶ In
10 glo. secunda, utrùm † in sequestrum transeat possessio? Dicit hîc do. And. quòd ante omnia est notandum dictum Bar. in l. litibꝰ. C. de agri. & censi. l. xj. in fin. uolentis, quòd non possit obtineri sequestrum, nisi fiat fides per publicum instrumentum: & sequitur Bal. in c. olim. de rescript. & do. Franc. filius Bal. in tract. suo carceratorum. & Rom. in l. interesse. ff. de acquir. pos. extendentes illud dictum ad capturā debitoris suspecti & fugitiui, ut non possit capi, ut suspectus, nisi constet de debito per publicum instrumentum: quod dictum est mirabile. Sed contrarium tenet Imo. in l. imperatores. §. fi. ff. de appella. & Abb. in c. ij. de sequest. poss. & fruct. & bene iudicio meo, ad fin. ¶ Do. Franc. de Are. hîc in ij. col. ad fi. fortificat illud, quòd per sequestrum necessarium non transferatur possessio, ut procedat etiamsi sequestrum necessarium subrogetur loco primi decreti, ex quo transfertur possessio de iure, per tex. in c. ij. de dolo & contum. ibi, uos: licet & ibi, ut tædio affectus, etc. ibi uerbum, Possessio. capitur, prout est facti, ipsas res, non ipsum ius possidendi: & dicit, ꝙ hoc est cōtra Bal. in l. j. C. de prohib. sequest. ubi dicit singulariter, ꝙ qñ sequestratio fit post sententiā, semper transfert possessionem, secundum Bart. no. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. ¶ Subdit hîc do. meus circa illud de sequestratione uoluntaria, ꝙ aliquando sequestrū uoluntariū fit per incertitudinē possessionis quolibet contendente se possidere, iuxta no. per Inno. in c. licet causam. de probat. & tūc in dubio transfertꝫ possessio. Idē dicit, qñ duo concertant de possessiōe adipiscēda. Ratio: quia nō interest contendentiū, possideat sequester, an non: sed quando alter tantùm possidet, ut quando fit sequestrum[d] uoluntarium pro securitate creditoris, & tunc dicit, ꝙ non transfertur possessio, contra omnes hîc, rationē adducens: quia si pignus conuentionale, quod datꝫ creditori pro eius securitate, non priuat debitorem uera possessione, ut l. qui pignori. ff. de acquir. possessi. & l. prima. §. per seruum. cum ibi nota. eo. tit. Multo minus si deponit apud tertium, qui est nudus minister, ad cōmodū alterius. Et idē eadē ratione dicit, ubi conuentus rei uendicatione pro securitate petentis deponit res penes tertium. Et confirmatur, dicit ipse, ista conclusio, quia animus perdendæ possessionis in dubio non præsumitur, nisi appareat de causa extrinseca, l. si de eo. in princi. & ibi per Bar. ff. de acquir. possessio. quę quidem causa non uidetur adesse hîc, quoniā in dubio traditio facta alicui præsumitur facta causa custodię, non autem causa transferendi dominiū, ut dicit Bar. in l. cū pater. §. pater pluribus. ff. de lega. ij. nisi præcedat titulus habilis ad illud transferendum. Ergo eodem modo hîc traditio debet præsumi facta non animo perdendi possessionem, sed causa custodiæ. Et istis casibus deductis in ultimo membro suæ distinctionis, dicit ipse, cessat ratio l. licet. in fi. ff. depo. ibi, ut neutrius possessionis, etc. cùm ex ipsis unus tantùm possidet. Ita residet hîc Aret. & mihi placet: & uera est ista sua noua opi. De materia ista uide plenè Arc. in c. quia res. xj. q. j. & latè Io. An. in regula, locupletari. de re. iur. in vj. in Mercu. quem summat Bal. in l. j. C. de prohi. sequest. Dicunt hîc. Io. And. & alij, ꝙ sequestrum euitatur satisdatione. Vide Rot. decis. lj. incip. primo & secundo. in tit. de rescript. in antiquis: ubi, arrestatio literarum beneficialium facta ob periculum illicitæ possessionis relaxatur data satisdatione de nihil innouando. ¶ Fallit primò inter personas, inter quas non cadit satisdatio. Ita dicit Bal. in l. j. in fi. C. de prohib. sequest. per l. Imperator. ff. ad Trebel. ¶ Limita secundò, dum modò sic satisdetur de restituendo rem in casu, quo succumbet sine ulla procrastinatione. Ita dicunt Bart. Angel. & Ioan. de Platea in l. litibus. C. de agric. & censi. lib. xj. & Abb. in c. ij. col. pen. ad fi. de sequest. pos. & fruct. ¶ Limita tertiò, nisi sequestratio emanaret ob timorem scandali, qui timor non cessaret per satisdationem. Ita Abbas in d. c. ij. col. pe. per c. literas. in fi. iuncto. c. transmissa. de restitu. spol. & c. cùm locum. de sponsa. ¶ Quartò limita, nisi esset factum sequestrum, non propter litem agitatam, sed ut debitor soluat: tunc enim non reuocatur, nisi debitum soluat. Ita Bald. in l. consentaneum. in pen. col. C. quomodo & quando iudex. dicens, de hoc esse tex. no. in l. si pecuniæ. §. fin. ff. ut in poss. leg. quem inducas, ut ibi per Barto. generaliùs, s. ut semper adimpleatur illud, propter quod fuit factum sequestrum, ad hoc ut tollatur ipsum sequestrum. Bene facit l. properandum. §. sin autem reus. C. de iudi. & ibi no. etiam Bart. & Bald. in authen. ei qui. C. de bon. autho. iudi. poss. ¶ Quintò limita in casu cle. j. de sequest. pos. & fruct. secundum Abbat. hîc post Ioan. And. in loco per eum allegato, & sequitur Card. in d. cle. j. q. xxiij. dicens, hoc esse notandum: non dicas hoc esse in beneficialibus, quia imò & in illis tollitur sequestrum satisdatione: sed solùm hoc est in casu dictæ clem. ne uitiosus possessor saltem præsumptiuæ incumbat possessioni beneficij: & sic fit per hoc, ne detur materia illicitę occupationis. Item ne detur materia differendi iudicij, dum ex reditibus beneficij facit expensas litis, ut per Abbatem in d. c. ij. ADDITIO. *Ad hanc materiam uide Curtium in tracta. suo sequestrorum, & Imol. consilio suo cx. in ij. col. in tertio dubio, & Barba. consil. ix. colum. xiij. uol. secundo, & col. ij. & xj. col. xiij & tribus seq. eo. uol. Philippus Symoneta.* ¶ Dicit hîc Innoc. quasi in c. examinata.
11 fin. quòd † ualet libellus, quando intentio est apta, licet actio sit inepta: quod an sit uerum, infrà discutietur, allegando prò & contrà. Pro Innoc. itaq; allegant hîc Moder. Bal. in l. j. ff. de eden. post Bar. ibi, & in l. per diuersas. in x. q. C. manda. & in l. edita. C. de eden. & in l. ij. C. de formul. & in l. Gallus. §. j. ff. de lib. & posthu. & in l. & si fine. C. ad Trebel. & Ang. in consil. suo xxxvj. incip. pro decisio. quæsitorum. ubi per hoc consuluit, ꝙ si ex forma statuti testamentum nullum debeat peti cassari, & aliquis petat ipsum declarari nullum, quòd est satisfactum statuto: & ibi etiam generaliùs dicit, ꝙ in libellis uerba narratoria non inspiciuntur, sed sola conclusio: & quòd sufficit, ꝙ conclusio sit apta, licet actio singulariter designata proponatur ineptè: quia ex parte conclusionis aptè resultat actio apta ex iuris dispositione, quam nec iudex, nec pars alterare, aut mutare potest, iuribus allegatis ibi per eum, & Barba. hîc col. xxiij. ad fi. & ita dicit tenuisse Inno. hîc: idem tenet Sali. in d. l. edita. per l. quæ extrinsecus. ff. de uerb. oblig. & respondet ad l. j. ff. si mensor fals. mod. di. quòd ibi non solùm actio, sed etiam causa erat inepta, cùm ibi ageretur ex locato, tanquam locatæ essent operæ,
12 & † tamen non fuerat locatio ibi. Pro istis adducit Inn. in c. super literis. §. de rescrip. ubi dicit, ꝙ in rescriptis attenditur cōclusio, reiecta omni superfluitate inutilis narrationis: & tenet Bal. in l. præscriptione. C. si contra ius. sicut in libello etiam attenditur sola conclusio, ut ibi per ipsum & copiosè per Moder. hîc, qui & alia multa adducunt pro ista opi. Inno. quæ uidere potes. Are. autem hîc pro opi. Inno. adducit gl. in l. uinum. ff. si cer. pet. quæ sentit, ꝙ si solennitas non requiritur in actu & adhibeatur, sed imperfecta, non uitiat actum: & gl. in l. qui testamento. in princ. in uer. per contrarium. ff. de testa. & gl. in c. si postq;. in princ. de elec. in vj. in uerbo, iuxta. & in c. cupientes. in prin. eo. tt. quæ uolunt, quòd ille, qui non tenetur se præsentare conspectui Apostolico in causa electionis, si uoluntariè se præsentat, & nō seruat solennitates, de quibus ibi, ꝙ non punietur pœnis ibi statutis. Alleg. ad idem Are. id, quod no. Io. An. in c. cùm inter uniuersas. §. de elect. in Nouella. ubi dicit, ꝙ si capitulum uocat Canonicum, qui necessariò nō debet uocari, ꝙ ualet actus factus eo nō expectato. Alleg. etiam Bal. in l. & si fine. C. ad Trebel. & Ang. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. procons. & leg. ubi uolunt, ꝙ quando in aliqua causa potest procedi sine libello, uel summariè & de plano, & tamen proceditur ordinariè & ineptè, ꝙ tamen non uitiatur processus. Vltimò pro ista opi. Inno. alleg. tex. in c bonæ. j. in uer. porro. de elec. & quod no. ibi Abb. in ult. no. & in cle. sæpe. in uer. uerùm. de uer. sig. ubi probatur, quòd si in notorijs iudex seruauerit ordinē iuris, & ineptè, quòd tamen per hoc non uitiatur processus. ADDITIO. *Tu istis adde Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, figura. ad medium, ubi dicit, quòd in causis, in quibus non requiritur libellus, si offeratur, et minus legitimè, quòd tamen per hoc uitiatur iudicium. Facit gloss in d. l. uinum. in uerb. cùm petitum. in fi. & tenet Bald. in d. l. si fine. in ulti. col. & in l. j. in ij. col. C. de execu. rei iudic. & facit gloss. in uer. in transitu. in §. multis modis. Institut. de liber. quam reputat singularem Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quan. iudex. & in l. ij. in j. col. C. de iur. emph. & in c. j. §. si quis uerò. de pace iura. fir. & meliùs, quàm alibi, in l nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de offi procons. & leg. & facit gl. in d. l. qui testā. in uerb. per contrariū. ff. de testa. per quam no. ibi Bal. quòd testibus receptis ex abundanti, non potest opponi exceptio de inhabilitate. Philippus Symoneta.* ¶ Pro Inno. ego allego l. iij. ff. de mili.
13 testa. ubi † si miles uoluit testari de iure cōmuni, & ineptè seruauit formā, istud non nocet sibi, & ualebit testamentum de iure militari. Et ideo dicit Bal. ibi, quòd si

atbi-

Marginal notes:

re. ubi dicit, quòd imo fatuus est iudex, qui exprimit causam, nisi adijciat dictionē, Maximè. ut pulchrè Panorm. in c. ex parte. de conces. præben. Sunt & alij casꝰ speciales, in quibus requiritur expressio causæ in scientia, quos enumerat Specu. in d. tit. de sent. & Io. And. & alij in d. c. sicut. alleg. in tex. & Bal. in l. si præses. C. quomodo et quando iud. & Angel. & Imo. in l. qui Romæ. uersi. duo fratres. ff. de uerb. oblig. & Angel. in d. §. illo. ubi pleniùs p do. Alex. de Imo. Dicit tamen Pan. in d. c. sicut. & in consil. vij. incipi. quæsitum fuit à me. prout Sal. & do. Alex. in d. §. illo. quod etiam in illis casibus nō est de essentia sententiæ, q; causa exprimatur: quia ēt in illis casibus ualeret sentētia sine expressiōe causæ. Sed si exprimatur causa, operatur effectꝰ, quos aliàs sententia non operaretur: & in hac materia dic, ut p gl. & Bart. l. ij. §. ignominiæ. ff. de infami.

a *Sola] Sed quid si una ex his sit falsa, nūquid saluari et sustinere poterit ex alia iusta? Dic, q; sic, ut per do. Soc. in consil. clxiiij. incip. Visa bulla Bonifa. uer. si. Sed ad hanc uidetur in ij. parte, char. 24.*

b *An in sententia] Adde, quòd Bal. in l. pe. in ult. col. C. de cōst. pec. dixit, quòd semp in sententia quæ fertur propter cōtumaciam, debet fieri mentio de cōtumacia. Et ad ista, facta hîc per Fel. uide Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uerb. oblig.*

c *§. illo] Et ibidem uide ad hoc Salic. & Franc. de Are. Et adde Imo. in l. si is, ad quem. ff. de acquir. hæ-*

d *Quando fit sequestrum] Adde tu, q; Bart. in l. licet. ff. deposit. dicit, q; sequestratio tollit possessionē, si fit de uoluntate utriusq; partis: secus, si iussu iudicis. Et uide Bar. in l. si oleum. ff. de dolo. in princip. ubi dicit, quādo res deponitur apud sequestrum, licet perdatur possessio, non tamen admittitur cōmodum possessionis. Adde Bald. in l. j. C. de prohib. sequest. qui dicit, q; rei sequestratio, quæ fit partiū cōsensu: quia fieri dicitur potiꝰ gratia actoris, quàm rei, pditur possessio. Ego teneo istam opi. Bar. & Bald. reprobata opin. Are. & Feli. quia etiam cōis est.*

arbitrator processit ut arbiter, & errauit in ꝓcessu, non nocet: quia non tenebatur illam formã seruare. Concordat do. Ant. in c. Quintauallis. de iureiur. His adde Io. And. in regula, accessorium. in primis argumentis, de reg. iu. in vj. ubi alleg. gl. de quibus in d. c. postquã. & in c. cupiẽtes. de elect. in vj. eliciens ex eis, ꝙ qui fecit, actum sibi non necessariũ, omissa solennitate ad actũ requisita, non incidit in pœnã aliorũ facientium actũ & omittentium solennitatẽ, quod postea in decisione quæstionis limitat, nisi tacitè renunciaret priuilegio, quo ad illum actum, in quo non tenebatur seruare solennitatem, ex quo actus sibi non erat necessarius: qd' sequitur Paul. de Cast. Consil. xxv. Adde etiam Innoc. in c. inter dilectos. de fi. instru. ubi dicit, ꝙ corruptio uel amissio sigilli superflui non uitiat instrumentum, uel scripturam. Adde Abb. in c. bonæ. j. in v. col. de elec. ubi facit festum de illo tex. & Spec. in tit. de primo decreto. §. sequitur. uer. quid si apponitur. ubi dicit, ꝙ in decernendo primum decretum iudicis, si iudex adijciat hoc uerbũ, Causa custodiæ. tamẽ missus ex primo decreto uerè possidebit, ex quo iudex dixit, Admitto te in possessionem: quia adiectio inutilis non uitiat, l. quæ extrinsecus. ff. de uerb. oblig. & regula, utile per inuti. de reg. iur. in vj. & quia imperitia iudicis non potuit mutare formam decreti. Adde his Cal. in disputatione sua incip. Bononiensi statuto cauetur. & est mihi fo. cxxij. ubi dicit, quòd qui ueniebat ad hæreditatem alicuius ab intestato, licet adiuerit ex testamento nullo, quòd tamen licitè in foro conscientiæ retinet bona, ex quo testamentum erat superfluũ, cùm sibi etiã ab intestato deberentur bona. Adde his Florianũ in l. insulã. ff. de præscip. uerb. ubi dicit, quòd si in accusatione apponit dies delicti, cùm non oporteret, & non probetur, non nocet, per illum tex. ubi adiectio falsi nominis nõ uitiat contractum: quod dicit esse contra Bart. in l. is, qui reus. ff. de publi. iudic. Sed tu in hoc dic, ut per Card. in c. qualiter. secundò, de accus. & ibi Ana. in §. debet. in ult. col. Adde Bal. in l. demonstratio falsa. ff. de condi. & demon. quem sequitur Marianus in d. c. qualiter. q. xj.
14 arti. xxj. ubi dicunt, quòd † error in demonstratione, quæ erat superflua, non uitiat libellum. Adde Lud. in l. uinũ. ff. si cer. pet. ubi per illum tex. iuncta gl. infert, ꝙ licet sententia [a] sup inepto libello sit nulla, ut est gl. aurea Insti. de oblig. in prin. in uer. sm istud. in fi. tñ fallit, ubi libellus nõ erat necessari⁹. ADDITIO. *Ad quã gl. uide tu Bal. in l. actori. in fi. C. de reb. cred. et in l. ex hoc iure. in pe. col. et in l. ius plurib⁹. et in l. seq. ff. de iust. et iur. et do. Alex. in l. j. C. ut quæ desunt aduocatis. et pro ea facit tex. in l. fideiussor. in prin. in uer. frustra. et ibi Bal. ff. de neg gest. & in l. nisi finita. §. j. ff. de tutel. et ratio. distrah. in uerb. nihil consumitur. & in l. fin. in uerb. nihil agitur. & quod no. ibi Bal. & Imo. ff. de libe. & posthu. & ad illam gloss. uide etiã Alexand. consil. cxxxvij. in ij. col. in ij. uol. & Roma. consil. lxix. col. ij. ad fin. & Barba. consil. cxxxvij. uol. ij. & Anan. uol. viij. col. ij. et Fede. in c. cùm ordinem. col. ij. ad fi. de rescrip. Philippus Symoneta.* Adde etiã ad dictũ Innoc. Ang. in l. Gallus. §. j. in fi. ff. de lib. & posthu. & Ful. & Paul. de Cas. in d. l. j. ff. de eden. & Imo. in l. stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de uer. obli. ubi de hoc dicto exclamat. Et sic uides multum roboratũ dictũ hoc Inno. ¶ Mo-
15 derni † hîc adducunt contra Inn. Bal. in l. certi conditio. §. qm. in ult. col. ff. si cer. pet. ubi dicit, ꝙ tacitè non potest intelligi ꝓponi una actio, ex quo alia est expressa: quia expressum facit silere tacitũ, l. fi. C. de pact. conuen. Sol. ut hîc per Imo. ꝙ illud est uerũ, ubi expressio fit utiliter, ꝑ l. si iure. ff. de lega. iij. ubi ita demũ per sm testamentum uidetur à primo recedi, si secundũ sit utile: aliàs non. Itẽ contra Inno. tenet Ang. in l. j. ff. de offi. asses. & in l. j. ff. de eden. & ibi dicit, ꝙ l. j. C. de rei uxo. act. non facit pro Inn. sed imo contra Inn. quia propter ineptitudinẽ tota stipulatio uitiatur, consequenter remanet sola stipulatio ficta legalis: hîc autem, cùm totus libellus uitiet, non reperit alius libellus datus, nimirũ si imputandum est libellatori, qui sic ineptè agendo se astrinxit: responde, ꝙ uitiata ipsa actione non per hoc uitiatur ipsa intentio: & licet actio expressa nõ admittat aliã expressam, tamen succedit apta actio orta ex iuris dispositiõe propter aptã intentionẽ actoris, secũdum Abb. hîc. Itẽ contra Inn. est Ang. in l. si patronus. ff. de iureiu. per l. ij. C. de formu. & gl. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. & tex. in l. j. ff. si mensor fal. mo. dix. in quib. locis de necessitate actionis requiritur, ꝙ actio in totũ sit apta. Responde ad l. ij. prout respondet ad l. j. ff. si. mens. fal. ut hîc per Abb. uel ibi accipitur actio pro libello: & sic rñde ad alia iura proximè allegata. Ad gl. autem in l. j. C. ut quæ des. aduo. dic, ꝙ non loquit, qñ nomẽ actionis erat expressũ in libello, sed erat expressa causa, quæ poterat esse talis, ꝙ nulla cõgruebat actio. Itẽ ꝯtra Inn. & Ang. in dicta l. ij. C. de formu. & in l. j. C. ut quę desunt aduo. & in l. iij. C. de dotis promis. Sed rñde ad ista iura, ut iã proximè dixi in sol. tertij contrarij. Et ita resident hic Moder. ipsi plurib. alijs additis. Et principaliter ꝯtra Inn. adducit istũ tex. in prin. ibi. actionem incongruentẽ & ineptã cognouimus. iuncto fine ibi, intentionẽ tuã. ex quo ꝓbatur, ꝙ ineptitudo actionis necessariò inferat intentionẽ ẽt ineptã. SOL. Dic, ꝙ sm multos hîc utrũq; erat ineptũ: actio s. & intẽtio. vel tenẽdo cõem intellectũ, dic, ꝙ hîc sola intentio erat inepta declarãdo hoc, ut hîc ꝑ Ab. Secũdò ꝯtra Inn. adducit ẽt l. j. C. de reuo. his, quæ in fr. cre. ibi, usitatis actionib. inducendo, ut hîc per ipsũ, & l. debitores. C. de pigno. ibi, cõpetẽtib. actionib. & multa alia iura ijsdẽ uerbis utẽtia. Tu uerò illis adde tex. in l. iij. & ibi Ang. C. de do. promis. qui tex. & ipse utit similib. uerbis. Sed rñde, ut dixi iam proximè, dũ allegaret ille tex. ꝯtra Inn. Item inter alia adducit tex. in l. Bębius Marcellus. ff. de pact. dota. ubi agens ex capite incompetenti succũbit, etiamsi iudici constabat ex ꝓbationibus factis corã eo, ꝙ aptè potuisset agere: unde si non egit, reus absoluetur ab instantia. SOL. Ibi intentio apta nõ erat expressa & intẽtata in libello, prout requirit Inn. Reliqua motiua eius contra Innoc. non refero: quia nõ urgent. Saluat tñ ipse
16 Innocent. ubi [b] in † libello apposita foret clausula, petens super prædictis iustitiã sibi ministrari ꝓpter singulare dictũ Calde. in c. ij. de ordi. cognit. qd' oẽs approbant: ubi dixit, ꝙ si quis in libello narrauit respicientia petitoriũ & possessoriũ, & cõcludit expressè solũ in possessorio adiecta dicta clausula,

a Sententia] Adde tu, ꝙ ꝓpter istud iudex debet reijcere libellũ ineptũ: quia aliàs faceret actũ delusorium, uel nullum: nam quãdo libellus est ineptus, iudicium est nullũ, & sñia est ipso iure nulla, ut in gl. Institut. de oblig. hîc allegata per Feli. quã Bal. multũ extollit in l. perẽptorias. C. sen. rescin. nõ pos. Imo exceptio ineptitudinis libelli potest quãdocũq; opponi etiã post sñiam. Casus ẽ in c. cùm dilecti. de empt. & uend. & ibi Io. de Imo. Istã cõclusionem, quã tenent oẽs, et maximè glo. in l. j. ff. de offi. asse. quòd iudex debet reijcere libellũ, limita tribus modis. Primus mod⁹, ubi nõ requiritur libell⁹, ut hîc per Feli. cui adde gl. in l. uinũ. ff. si cer. pet. in gl. mag. in fi. Secũdò fallit, quãdo libellus potest aliquo modo sustentari: nã libellus semper debet sustentari, secundũ Bald. in l. ij. C. de for. Tertiò fallit corã uicariis castrorũ, uel uicarijs ruralibus, ubi procedunt libelli inepti, secundũ Bal. et Salic. in authẽ. nisi breuiores. C. de sentẽ. & interlo. om. iudic. do. Alex. in consi. suo inci. Viso processu causæ. in pe. col. not. cciij.

b Vbi] Adde tu, ꝙ clausula ista posita in libello, petens ius et iustitiã sibi ministrari, qd importat? Respõde, posse sententiã ferri ex libello inepto, dũ modò cõstet de intentione libellãtis, et actio cõpetat, licet libellus sit ineptus, per ista uerba sustentatur. Ita oẽs hîc tenent. Adde Bar. in extrauaganti, ad reprimendum. in iij. col. Paul. de Cast. cons. clxiij. do. Abb. & alios in c. ij. de ord. cog. in ij. col. in uer. ex prædictis infero.

sula,

c. examinata.

sula, ꝙ uidebitur utrunq; intentasse, licet cõclusio esset tantùm de uno, quod infert, secundũ ipsum ibi: Abb. in antepe. col. in uersic. ex prædictis infero ad dicta hîc per Inno. in isto tex. ubi uideas: & per ipsum do. And. Bart. hîc in xxx. col. in fin. ¶ Dñs aũt meus hîc de Are. dicit se allegare contra Inno. gl. in l. proinde secunda. in gl. mag. in fi. ff. ad leg. Aquil. quæ dicit, ꝙ in causis, in quibus potest extraordinariè procedi, si procedatur ordinariè & ineptè, sententia erit nulla. De qua gl. exclamat Bal. in l. diffamari. C. de inge. & manumis. ubi hanc conclusionẽ affirmat. Itẽ contra Inno. arguit hoc modo Aret. nam sicut actus sententiæ est indiuiduus, l. in hoc iudicio. ff. fam. herci. ita etiã libellus respectu unius causæ est indiuiduus, ut latè declarat Bart. in l. edita. C. de eden. Sicut ergo in actu sñiæ si adhibetur solennitas, quæ nõ debuit adhiberi, & ineptè adhibetur, sñia est nulla, c. cùm super. de offi. deleg. & facit l. seruus meus. ff. de stip. seruo. (& ita uidet tenere in simili qõne Bar. in l. actor. ff. rẽ ratã haberi.) ita ergo idẽ erit in actu libelli: Hoc non soluto distinguit idẽ Are. hoc modo: ꝙ aut actio, quæ intentat, est incompatibilis cũ causa expressa in libello: & tũc nec de iure Canonico, nec ciuili procedit libellus, iuribus allegatis hîc per ipsum in iiij. col. ut putà, quia dico me dñm, & ago ex locato: quæ quidẽ actio est inepta & incõpassibilis ad acquirendũ dñium: & ideo nimirũ, si tanq; contrarius nõ audior, c. solicitudinẽ. in fi. de app. Aut est cõpassibilis cũ causa expressa in libello, & tũc procedit libellus: ut putà, dixi ꝙ deposui apud te talẽ rẽ: quare peto te cõdemnari rei uendicatiõe ad rẽ restituendã. Nã rei uẽdicatio & actio depositi sunt cõpatibiles cũ causa expressa, scilicet dominio: quia utraq; datur dño: & sic actio, licet inepta, potest cõuenire cũ intentione, i. cũ causa ipsa expressa, ut hîc latè per ipsum. Et ita residet hîc. ¶ Tu uerò etiã contra Inn. adde facere, ꝙ in sententia non requiritur causa, c. sicut. de re iud. & tñ si exprimitur, & mala, sñia est nulla, c. j. de re iud. & habet per Inn. in c. in pręsentia. de renun. Ex quo patent duo: primũ, ꝙ solennitas superflua inepta uitiat: secundũ, fortificatio argumentationis suprà factę ꝑ do. meũ. Rñde huic & illi: & primò huic, ꝙ in casu contrario intentio iudicis nõ fuit apta: patet, quia si in actis constaret de alia causa apta, illa falsa expressa nõ noceret & sustineretur sentẽtia, ut per Domi. in c. si confirmationẽ. in fi. de elect. in vj. & Inn. in d. c. in præsẽtia. & facit tex. in c. per tuas. in fi. qui filij sint legitimi. & ibi no. Abb. Sed hoc constat de intentione apta agentis, quæ suppletur ex intellectũ iuris ex eã deducẽdo actionẽ aptã, nimirũ si adiectio inutilis, id est, actionis ineptæ nõ nocet, ut in simili dicit Spe. in tit. de primo decreto. & s. retuli: quæ quidẽ suppletio nõ potest cadere in sñia lata ex falsa causa, non succurrentib. actis, ex quib⁹ possit elici causa legitima, ex qua possit sustineri sententia. Ad secundũ aũt contrarium, s. ad c. cũ super. de offi. deleg. de quo oppo. hîc Are. dic, ꝙ prõcedit, ubi cõstat de intentione facientis actũ, ꝙ nõ uult facere, qd' potest: sed hîc constabat, ꝙ actũ uolebat facere, qd' poterat: quia expressit intentionẽ aptã & idoneam: & nimirũ si expressio actionis incongruæ non nocet iuxta regulam, si non ualet id, quod ago ut ago, etc. c. j. de desponsa. impu. li. vj. quæ regula semper procedit, ubi nõ constat de intentione contraria facientis actũ, secundũ Abb. in d. c. cũ super. in theorica sua ad fi. Vnde si hîc intentio & actio fuissent ineptæ, procederet argumentũ: sed cùm intentio fuerit apta, nõ procedit. Et pro ista responsione facit, quod ponit Inno. & Abb. in c. fi. de procur. ubi dicit Inn. ꝙ siue authoritas superioris sit necessaria in actu, siue non, & postulet à superiore inhabili, putà excõicato: ꝙ actus taliter authorizatus erit null⁹. De dicto exclamat ibi Domi. in pe. col. in uer. nunc descendo ad secundũ. ex illo eliciens, ꝙ si in actu, ubi non requirit authoritas alicuius, postulet à nõ debente eã interponere, ꝙ actus erit nullus: & ibi rñdet ad c. bonæ. primò, de elect. qd' uidebat stringere in contrariũ, ꝙ ibi nõ deficiebat uoluntas, sicut in casu Inno. de quo ibi per ipsum. ADDITIO. *Aduerte tu etiam, ꝙ ad glo. in d. l. proinde. quam adducit hîc Are. contra Inno. potest responderi, quòd procedit, quando cõstat de mente eius, qui poterat procedere extraordinariè, ꝙ omniuo intendit procedere ordinariè: sed istud est diuinare ad illam glo. Ideo cogita. Philippus Symoneta.* Item contra Inn. facit Rota in tit. de rescri. decisio. xlvij. inci. Not. secundum opi. aliquorum. ubi dicunt, quòd licet non teneatur quis exprimere ualorem beneficij, ꝙ tñ, si exprimit, & falsum, uitiabitur impetratio. SOL. Ibi tacendo nullũ erat mendaciũ, sed exprimendo sic. Adde dictũ Inn. in c. cùm ordinẽ. de re iud. in j. col. Obstat etiã Bar. in l. edita. C. de eden. quem sequit ibi Bal. xvij. col. in repe. Paduana, dũ dicunt, ꝙ expressio causę nõ est de necessitate libelli parte nõ opponente, l. fi. C. de anna. excep. tñ expressa & inepta uitiat, licet Raph. ibi aliter dicat per l. j. C. de rei uxo. act. SOL. Expressio causæ ineptæ operat, ꝙ cõstet de calumnia libellantis. Quæ ratio cessat ea non expressa. Et ꝓ ista responsione est optima glo. in cle. constitutionẽ. in uerbo, de nouo. de elec. Et cõsidera in primo casu distinctionis domini mei, dum loquit, ꝙ quando actio est incõpatibilis cũ causa expressa, ꝙ non sustinet libellus: quia libellans uidet sibi contrarius: quia ratio huius esse potest, ꝙ ibi deficit cõclusio: quo casu Io. de Lignano & oẽs fatent, ꝙ non prodest apta intentio: sed ubi conclusio esset apta, licèt sequeret actio inepta, uel cõtraria, tñ suppleret illud uitiũ à iure ex intentione, uel conclusione: ex quibus uidet dictũ Inno. sustentabile, pro quo est cõis opi. ut potest pręclarè & liquidè ex oĩbus dictis Docto-
17 rum hîc colligi. ¶ † Absolutoria [a] ab instantia dicit interlocutoria, sm cõmunẽ opi. Doctorũ hîc. Pro qua opi. do. meus hîc allegat Bart. in l. properandũ. §. & si quidẽ. C. de iudi. & Bal. in l. ij. C. de epis. audien. & hæc dicit uera ipse, si absolutio fit ab instantia in causa principali: secus uerò, si pronunciaret appellationẽ desertã: quia tunc ista esset interlocutoria habens uim diffinitiuæ. Postea subdit ipse, ꝙ tñ aliquando sñia absolutoria in totũ perimit ius agentis: ponendo exemplũ, qñ pronunciaret super exceptiõe perẽptoria, putà pacti de nõ petẽdo, uel solutionis. Et isto casu dicit, ꝙ est interlocutoria, quæ aliquo respectu põt dici diffinitiua: quia diffinit totũ negociũ, ut dicit Bar. in l. Titia. ff. de accus. licet gl. in cle. fi. de app. dicat, ꝙ talis sit simplex interlocutoria: nihilo minus ipse tenet cũ Bar. qa dicit ipse, ꝙ ista est uera doctrina, ꝙ oĩs pronũciatio respiciens ꝓcessum & perimens eũ in totũ, dicit interlocutoria habẽs uim diffinitiuę, & ut est dictũ Io. And. in c. cupientes. de ele. in vj. qd' sequit Bald. in l. j. C. ne li. tertiò prouocare. ADDITIO. *Tu uerò circa hæc adde Felin. in rub. x̃. de re iud. col. j. & duabus seq. & col. ix. et seq. et aliquid per do. Ant. de But. cons. suo. vj. et Are. in c. quod clericis. col. iij. de for. cõpe. & addita ad consiliũ ix. Io. de Ana. et Are. cõs. xx. col. j. & Io. de Ana. cons. xciij. & Fel. in c. exceptionẽ. col. xiij. in uer. et ista exceptio, tu nõ potes. de exce. et in d. rub. x̃. de re iu. col. vj. et in c. ij. col. j. et ij. eo. tt. de re iu. et Car. cõs. lxxij. in j. et v. dubio. Phi. Sy.* Adde his Rotã in tt. de dolo & cõtu. iij. in nouis quæ dicit, ꝙ est interlocutoria: & ibi ẽt dicit, ꝙ lice

a Absolutoria] Adde, quòd Ioan. Andr. in Spec. in tit. de offic. iudic. §. de serui. uersic. quid si opponens. ubi si reus absoluitur ab obseruatione iudicij propter ineptã actionem, quòd dicitur interlocutoria: et hoc tenet Ioann. post alios hîc in isto text. Archid. xx. dist. §. j. uersi. in absolutiõe. Adde, quod Pet. de Anch. in Clem. fi. de appel. dicit, ꝙ si iudex appellationis pronunciat super instantia, scilicet quòd appellans appellare non poterit, quia absorbet non solùm instantiã, sed etiã causam principalem, cùm accedat ad naturam diffinitiuæ, non interlocutoriæ. Vide Bald. in l. ij. C. si aduers. rem iudi. et in authen. hoc sacramentũ C. de iura. calum

Adde,

Adde, quod Bald. in Aut. en. qui ſemel. in iiij. col. C. quomodo & quãdo iudex dicit, q. habet uim diffinitiuæ, quando per eũ imponitur perpetuum ſilentiũ, ut in caſu illius authen. aliàs autẽ è interlocutoria. Ita dicit ipſe in d. authen. in ult. col. in uerſicul. ibi, ab obſeruatione. Adde, quòd inuenio, quòd quælibet interlocutoria, reſpectu illius actus poteſt dici diffinitiua. Gloſſ. reputata ſingul. in leg. generaliter. C. de rebus cred. Adde glo. in authen. de litigio. §. ad excludendas. Bal. in l. intra utile. ff. de minor. Adde, q. dubiũ eſt, an tales diffinitiuæ ſententiæ, quæ feruntur pendente iudicio, ut in abſolutoria ab obſeruatiõe iudicij habeat uim diffinitiuæ in effectu, quo ad hoc, ut ſolennitates requiſitæ in prolatione ſentẽtiæ diffinitiuæ, requirantur in dic. ſententia abſolutoria iudicij, uel in iſtis alijs, ut hìc per Felin. uide Bart. in l. Titia. ff. de accuſ. Ioan. de Imo. in l. ſtipulationũ aliæ. de uerb. obli.

ſiat huiuſmodi abſolutio ab inſtantia etiam per delegatum, tamen non expirat eius iuriſdictio, quò minùs ſi actor ueniat intra annũ, poſsit poſtea iudex procedere in cauſa uirtute primę cõmiſsionis, uocato tamẽ & citato de nouo reo: & ibi etiã in additione dicit, quòd quando iudex abſoluit ab inſtantia iudicij contra ius, licet per hoc non perimatur ius & actio agentis, tamen facit litem ſuã. Allegat ibi illa additio tex. in l. penul. C. de pac. quẽ Bar. ibi habet pro notabiliſsimo. Adde etiam his Abb. in c. ad diſſoluendum. de deſpon. impub. in j. notabili, ubi dicit, quòd ſententia ſuper inepto libello eſt interlocutoria, habens uim diffinitiuæ. Item tenet Pau. de Caſt. in l. de unoquoq. ff. de re iud. & alibi ſæpe. & tenet Abb. in c. auditis. in iiij. notabili, de procur. in j. col. in fi. in uer. ex ſecũdo capite. Et uide Anch. in conſil. ſuo xvj. incip. Viſo proceſſu, ubi dicit, quòd ſententia abſolutoria ab obſeruatione iudicij accedit magis ad naturam diffinitiuæ, quàm interlocutoriæ. Et uide Bal. in l. pe. C. ſi aduer. rem iudic. & in authen. hoc ſacramentum. C. de iur. cal. & in l. fi. C. ſi tutor, uel curator. & in l. cùm iudex. C. de ſen. & in l. ſolent. ff. de offi. procon. Secus eſt in abſolutoria imponente perpetuum ſilentium, ſecundum Bal. in l. præſes. in fi. C. de ſen. de quo per Marianũ in c. licet. in pe. col. de accuſ. Et quando reſeruetur ius agẽdi, uide Bal. in l. fi. C. de pigno. actio. ubi dicit, quòd ſi eſt malè actum & bene probatum, reſeruatur ius per iſtum text. ſecus, ſi eſt bene actum & malè probatum: quia reus abſoluitur diffinitiuè, extincto omni remedio actoris, ſecundũ ipſum. Reliqua de materia libelli dicemus in ti. de libelli obla.

SVMMARIVM.

1 Gerens laudabiliter officium ſuum, fruſtra quæritur, unde ſit.
2 Religio an tollat irregularitatem.
3 Profeſsio an tollat infamiam iuris.
4 Profeſsio quot effectus operatur.
5 Capitulum an poſsit agere pro particulari beneficiato.
6 Plures ubi ſunt, qui ſub eadem quæſtione conuenirì poſſunt, non fit miſsio in poſſeſsionem propter contumaciam unius, niſi omnes uocentur.
7 Præſcriptio non currit eccleſiæ carenti immediato defenſore, licet aliàs habeat ſuperiorem prælatum mediatum.
8 Prælatus quando æquiparetur tutori: uide hìc remiſsiuè.
9 Prælatus de bonis eccleſiæ licitè ſuſtentat conſanguineos pauperes.
10 Infantes expoſiti, quorum origo ignoratur, an ordinari poſsint.

CAPITVLVM XVI.

1 VM deputati. ¶ Præceptores † templi pro domib. ſuis agere & defendere poſſunt. Nec obſtat eis religio, uel eorũ incognita origo. Quando quis laudabiliter gerit officium, fruſtra quæritur, unde ſit. Ita eſt tex. hìc. Sed contrà allegat hìc do. Arid. gl. in c. ſi proponente de reſcri. quæ uult, q. poteſt opponi exceptio ſurreptionis, quando alienigena impetrauit beneficium, & nõ expreſsit ſuperiori, ſe fore alienigenã: & ſic ibi attenditur origo. SOL. Dicit ipſe, quòd illa gl. procedit in promouẽdo, cuius origo eſt incognita, p. mouenti: ſed ſecus eſt, ubi eſſet cognita. Et ita procedit iſte text. & iſta fuerunt ante ipſum Imo. hìc. Dicas, quòd regula, Semel malus. fallit, ubi quis per triennũ laudabiliter uixit poſt cõmiſſum delictũ. Tex. eſt in authen. de monachis. Colla. j. in princi. alle-
2 gatus in gl. ¶ Vtrùm † religio tollat irregularitatem? Glo. hìc, tenet q. ſic: ibi, obſequio Ieſu Chriſti omnis tollitur irregularitas. Vide tamen gl. in c. ij. de apoſta. & ibi Doct. ubi concludunt, quòd religio tollit irregularitatem ortam ſine culpa, ſicut eſt illegitimitatis: tamen talis non poteſt promoueri, licet poſsit ordinari: ſed ortam ex proprio delicto non tollit. Hoc intellige, quo ad actus ſpirituales: putà, ordines: ſecus in actib⁹ temporalibus. Vnde & qui prius non fuiſſet admiſſus ad iudicium, factus religioſus admitteretur, quamuis religio in ſpiritualibus non tollat dictam irregularitatem, ſecundum Domi. in ſumma, lv. diſt. dicente eſſe gl. hìc, cui de facili non inuenitur ſimilis. Et intellige, q. ſolus ingreſſus non operetur hoc, ſed profeſsio. Ita Calde. in tracta. de eccleſiaſtico inter. in ſecundo membro, q. xxvij. dicens, q. qui eſt de populo interdicto, deſinit eſſe interdictus ingrediendo religionem: ſi profiteatur tamen, aliàs non: facit gl. in authen. ingreſsi. C. de ſacroſan. eccle. intelligens illud uerbum, Ingreſsi. ut ex eis uerbis colligitur, de profitentibus. ADDITIO.

d ¶ *Tu uerò circa hoc, q. ille dicatur ² propriè ingreſsus religionem, qui eſt & profeſsus, adde Pau. de Caſt. in d. authent. ingreſsi. in princ. & Alexan. in l. ſi quis hæredem. in uerſic. extra gl. C. de inſt. & ſubſti. & Bar. conſil. xiij. in princ. & authen. ſi qua mulier. ad fi. C. de ſacroſanct. eccleſi. & Gemi. in c. j. in prin. de reg. iur. in vj. & do. Alex. in l. ſubſtitutione. col. pen. in fi. ff. de uulg. & pup. & do. Benedictũ Caprã conſi. lxxxv. ad medium, & aliquid per do. Fel. in c. nuper. in uerſic. & pondera de teſtibus. Philip. Symoneta.* Et iſta ſit prima declaratio. Item declara, niſi quis ingrediatur religionẽ propter crimen, & nõ ſponte: quia tunc non uidetur tolli macula. Ita gl. ſingularis in c. hoc nequaquã. vij. q. j. ADDITIO. ¶ *Adde gl. in authen. de*
3 *mona. in prin. colla. j. quæ dicit, q. † profeſsio non tollit infamiã iuris. Intelligę ſecundũ iſta, niſi in temporalibus, & uide glo. ſi. in c. quantumlibet. xlvij. diſt. quæ ponit rationem, quare profeſsio tollit maculã ſine culpa oriã: de quo p gl. in c. j. de filijs præſby. in vj. & in c. ſeriatim. xxx. diſt. Ex qua infert ibi Domi. utrũ bigamus profeſſus poſsit ordinari. De quo per gl. Io. An. in reg. delictũ. de reg. iur. in vj. & Archi. in c. ſi*
4 *quis. lxxxj. diſt.* ¶ No. † *quatuor effectus, quos inter alios operatur effect⁹ profeſsionis: et tenementi illud, q. filius ſpurius efficitur legitimus. Dictũ eſt ſingulare Gul. de Cuneo in l. j. C. de ſan. ec. Itẽ omne uotũ quantũcunq. maximũ reſoluitur facta profeſsione, c. ſcripturæ. de uoto. Item operatur, q. nobilis deſinit eſſe nobilis. Gl. in c. ea, quæ. de ſtatu. reg. et in c. j. de pur. Cano. & uide gl. in c ſcripſit. xxxvij. q. ij. Itẽ operatur profeſsio, q. filius ingratus deſinit eſſe ingratus. Tex. eſt in c. non liceat. xix. q. ult. Ad qd uide tu Panor. conſ. xxvij. uol. ij. Philippus Symoneta.* ¶ Itẽ no. q. facta, pfeſsione cũ debita contritione & confeſsione oris conſequit quis indulgentiã plenariã. Singularis eſt cõcluſio beati Thomæ ſecunda ſecundæ, q. antepe. & meliùs q. ult. art. iij. ¶ Dicit hìc do. Alex. ſ. oẽs, q. prælatus manualis præferẽ in agendo, quo ad bona, prælato ſuperiori: qd probat ſic: prelati eccleſię dicunt pcuratores, ſ. prælatus ſuperior dicit gñalis, inferior aũt ſpãlis: ſed nemini dubiũ, q. ubi cõcurrũt procurator ſpecialis & gñalis, q. ſpãlis præferẽ generali. Tex. eſt in l. quoniã. C. de cõueni. fiſci debit. lib. x. Facit l. ſi hominem. ff. mãda. Ergo ſequit, dicit ipſe, q. in agẽdo prelatus inferior, p eccleſia inferiore præferat prælato ſuo maiori, & generali. SOL. Negat, q. ſit, ppriè, pcurator, ut tradit in c. fraternitatẽ. de dõa. allegato hìc p ipſum. Secundũ aũt argumentũ procedit, q. pcurator ſpãlis præferat gñali: eſt uerũ, ut duo pcuratores eſſent dati ab uno: hìc aũt un⁹ eſt tanq̃ dñs & pcurator, ſ. prelatus ſuperior: ergo debet ipſe poſſe agere reuocando inferiorẽ q̃uncq̃ ante litem cõteſt. c. ij. de procur. in vj. Secundò adducit ꝗ cõem opi. c. ſtuduiſti. de off. leg. ubi, pbat, q. quoties aliqs eſt delegatus in quadam cã ſpeciali, q. ſi nõ opponatur, põt legatus gñalis de illa cognoſcere. Ita ergo in propoſito dicemus, q. licet prelatus ſuperior ſit gñalis procurator, & poſsit agere in cã eccleſię inferioris prælati, q. eſt ſpecialis procurator: eſt uerũ, niſi opponat ſibi à ſpeciali prælato, q. ipſe uult agere. Ergo facta oppoſitione debet ſpãlis præferri gñali. Et ſic ꝗ cõmunẽ ſol. dic, q. id eſt uerũ, q. delegatus ſpecialis, etc. ſi eſt dat⁹ ab alio, q̃ ab ipſo legato gñali: q. ſi eſſet dat⁹ ab ipſo legato gñali, poſſet ab ipſo ad libitum ſuũ reuocari, l. iudiciũ ſoluit. ff. de iud. ſed hìc prelat⁹ ſupior dedit iſtũ inferiorẽ: ergo debet poſſe ad libitũ ipſũ reuocare: & ſic, ſi ipſe uult agere, debet præferri ipſi prælato iferiori. Adducit & alia hìc ꝗ cõem ſol. do. And. quę nõ refero, q. patrũ ſtrũgũt. ¶ Sed circa hãc materiã uide Rotã dec. i nouis, in iſto titulo, deciſi. viij. inci. Itẽ q. moniales. ubi dicũt, dñi de Rota, q. moniales habentes aliqua officia, ſeu adminiſtrationes in monaſterio, ſiue extrã, diſtincta, poſſunt, p officijs ſuis & adminiſtrationib. ac iuribus & rebus earũdẽ
5 agere & defendere ac procuratorẽ conſtituere. Itẽ adde Rotã deciſio. in nouis, xxxvj. inci. itẽ ſi decanus. ubi dicunt do. de Rota, q. † capitulũ non põt agere pro particulari bñeficiato i eccleſia collegiata: & dicũt ipſi, q. nõ ob. iſte tex. cũ ſua materia: quia loquit in ſuperiore uolẽte agere, p ſubdito: ſed capellãi, uel bñeficiati nõ ſunt ſubditi capituli. Nec obſtat, q. Canonic⁹ nõ excõicatus poſsit petere abſolutionẽ, p Canonico excõicato ſine mãdato: ut dicit Inn. in c. Romana. de ſen. excõ. in vj. qa rñdẽt, q. tales capellani, uel bñficiati, nõ ſũt de collegio, uel capitulo, nec cõfratres, ſicut ſunt Canonici inter ſe. Quod no. incidẽter ad hãc materiam. ¶ Limita tñ hoc dictũ Rotæ, ut p Doc. do. An. & alios in c. cũ olim. in pe. col. de teſt. ut nõ habeat locũ, quoties agereẽ de bonis ipſius capellæ: quia tũc capitulu bñ poſſet agere, ut ibi per ipſos. Sed dictũ Rotæ, pcedit, ubi materia tãgit ca-

gatum: quia cùm legatũ fuit acquiſitum monaſterio, in cuius poteſtate eſt monachus, uel monacha tempore purificatæ cõditionis, l. ſi uxorẽ. C. de cond. in ſer. Nõ eſt cõueniens, q. p expreſsum auferatur legatũ quæſtũ monaſterio. Allegat i arg. ſ. ſed hoc. in authẽ. de ſanc. epiſ. Adde, q. idem tenet ibi in d. l. ſi quis hæredẽ. Pau. de Caſ. & fortius, dicit, q. ſi mulier tranſit ad aliã regulã, tamẽ legatũ remãet apud primũ monaſteriũ, et nõ debetur ſecũdo. Ad quod ultimum uide plura no. per Doc. in c. qd ad te. de cler. coniu. & cũ opi. Fulg. & Pau. de Caſ. uidetur ꝗ oĩa concordare Imo. in l. ſubſtitutione. ff. de uulg. et pupilla. & do. Alex. in d. l. ſi quis hæredẽ. Adde, q. Ange. & Imo. in d. l. ſubſtitutione. tãgũt q. Pone, teſtator legat mulieri, ſi efficiat uidua, an ſi ſemel eſt effecta uidua, et iterũ nubat, perdat legatũ. Vide ibi, & aliqd per Bal. in l. ſi. ij. no. C. de indi. uidu. tol. p Ange. i cõſ. ſuo xxxiiij. incip. Cõſtantius.

c. cùm de putati.

pellanũ, putà, rõne excõicationis, uel tituli. Et uide Abbate ponẽtẽ, an & qñ particularis de eccleſia poſsit agere pro tota eccleſia: & utrùm formabit libellũ noĩe eccleſiæ, an noĩe ſui. Itẽ addo Rotã i nouis dec. xi. inc. Itẽ, q. monachus. ubi dicũt dñi de Rota, q. monachus ſine mãdato põt agere pro ſuo abbate iniuſtè incarcerato, & monaſteriũ tenet ad expenſas litis, & ad alimẽta ipſi monacho. Itẽ adde Bar. in l. ſancimus. C. de ſac. ſan. ecc. ubi dicit, q. prælatus maior põt agere pro reb. capellarum ſuarũ: tñ ſi concurrit cũ rectore illarũ, præfertur rector. Alleg. l. ij. §. fi. cũ l. ſeq. ff. ad l. Iul. de adul. ubi mari⁹ in accuſatione adulterij præferẽ patri adulteræ: q. a maiori dolore & affectione proſequit. ¶ Vbi † ſunt plures
6 qui ſub eadẽ qõne conuenirì pñt, non fit miſsio in poſſeſsionẽ ob contumaciã unius, niſi oẽs uocentur. Inn. in c. cùm uenerabilis. de relig. domi. in fi. de quo Abb. hìc facit mentionẽ, & eſt gl. in cle. j. de reſcrip. in uerb. liceret. Contrariũ tenet Pet. de Anch. in d. cle. j. quia propter cõtumaciã procuratoris fit miſsio in poſſeſsionẽ cõtra dñm. Rñde: ut hìc per Ab. Et de cõtumacia procuratoris poniẽ latiùs p Ab. & Doc. i c. j. ut lite nõ cõte. Vel rñde, ut per Card. in d. cle. j. in pe. col. q. prælatus immediatus nõ cenſet, pcurator ſuperioris. Adde, ut ex eius cõtumacia ſibi præiudicet, & gl. in d. cle. j. Sequit etiam ibi Imo. in xiij. col. Eſt uerũ, q. dubitat, utrùm ad miſsionem in poſſeſsionẽ debeãt citari amici & attinentes cõtumacis, ut per gl. in cle. j. in uerbo, ex certa ſcia. in fi. de iudic. & ibi optimè Car. in pe. col. gl. do. Ant. & Ab. in c. cauſam. de dolo & contu. Imo. & Roman. in l. ſi finita. §. Iulian. ff. de dã. infec. cum cõcord. ibi allegatis per eos. Et cõis opinio in illa qõne realiter ſeruit in propoſito: & primò ſeruit, dũ dicit, q. non uocantur, niſi habentes ius in re, per l. j. ff. de uentre inſpi. quàm in ꝓpoſito allegauit Bal. in l. j. in vj. col. C. de ſucceſſo. edic. ꝓpe fi. Ergo idẽ in ꝓpoſito, cùm prælatus ſuperior habeat ius in re. Secũdò ſeruit, dũ illa cõis opi. limitat i pupillo, in cui⁹ bonis nõ fit miſsio, niſi uocatis amicis. Ergo idẽ in ꝓpoſito nõ fiet immiſsio, in bõis eccleſiæ prælati inferioris, niſi uocato prælato ſuperiori, æquiparãdo eccleſiã pu-
7 pillo, ut iurib. uulgatis. ¶ Eccleſiæ † carẽti immediato defenſore nõ currit preſcriptio, licet aliàs habeat ſuperiorẽ prelatũ mediatũ. Dictũ eſt ſingulare Inn. in c. oli. primò, de reſti. ſpo. qd latè declarat hìc Ab. & uide eundẽ in c. j. in ij. col. de præſcrip. ubi ex hoc infert, q. uacãte imperio nõ currit præſcriptio ꝗ iura imperij, licet imperiũ nõ careat defenſore: quia Papa illi ſuccedit, c. licet. j. tit. pxi. licet Bar. in l. j. ff. de aqua plu. arcẽd. dixerit, dubito: ſed in l. naturaliter. ff. de uſuca. firmat, q. nõ currat. ſed p rationẽ falſam: quia dicebat, œconomus põt agere ſede uacãte, & tñ non currit præſcriptio, c. de quarta. de præſcrip. quia imo negat de œconomo, per c. primum, ne ſede uacã: & iſtud de imperio fuit ptiùs dictũ Car. ita corrigẽtis Bal. in c. cùm cõtingat. j. ti. pxi. cuius uerba iterũ ibi Ab. ſic uſurpat in iiij. col. Itẽ adde Car. in cle. fi. in vj. col in uer. SOL. Dicit Lãdinus de procur. ubi etiã allegat hoc dictũ Inn. & ibi. q. licet eccleſia nõ dicat mori, c. ſi gratioſè. de reſcrip. in vj. ꝓpter mortẽ tñ prælati dicit uiduari: quia ſuſpendit exercitiũ ſui ſpõſi. Pro quo adde Ab. cõſi. ſuo xxij. in j. uol. ubi, ꝓpter iſtud dictũ Inn. dixit à fortiori, q. ꝗ eccleſiã exẽptã uacãte nõ currit quadriẽniũ, c. j. de i int. reſt. i vj. qa caret defenſore, licet ſubſit Papæ. ADDITIO. *Alibi etiã hoc dictũ alleg. ſed nihil penitùs additur. Adde tu. do. Fel. in c. j. col. iij. & v. de reſcr. Phil. Sym.* Quando prælatus æquiparet tutori, uide hìc Ab. allegantẽ Inn. & uide gl. in uer. reddere rationẽ. in c. qualiter & qñ. el ij. de accuſ. quæ i reddenda rõne adminiſtrationis æquiparat prælatũ tutori. Facit gl. pe. in c. ex literis. de pig. quàm ſequtur Abbas pro ſingulari in c. epiſcopus. de præben. qui dicit, q. bona prælati ſunt tacitè hypothecata pro mala adminiſtratione, ſicut bona tutoris, l. pro officio. C. de adm. tu. Et adde de prælato, quod

a *Ille dicatur*] *Adde tu, quid ſi eſt relictũ aliquid alicui ut ingrediatur monaſterium? intrauit, poſtea exiuit, an debet perdere relictũ? Angel. in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. et ſubſt. tenet, q. perdat legatũ, ſi ſine iuſta cauſa exeat: ſecus, ſi cũ iuſta cauſa. Idem uidetur uelle in conſilio ſuo clvj. incip. Conradus. Bald. & Sali. ibi in d. l. ſi quis hæredem. indiſtinctẽ tenẽt, quòd debet perdere relictum. Adde, q. Fulgo. in d. l. ſi quis hæredem. uidetur tenere, quòd quotieſcunq. iſte, uel illa, exeat monaſteriũ, in quo effecta erat monacha, uel monachus per profeſsionẽ (quia aliter non dicitur monachus, nec ingreſſus monaſterium: facit c. ad Apoſtolicam. de regula.) nihilo minùs nõ perdat legatum:*

not.Bal.in l.si quis presbyter.C.de epi.& cler.ubi impli citè allegat gl. in c.similiter.xvj.q.j.Ad idē uide gl.iiij.in c.quicunq̧.xij.q.iiij.& gl.in §.si quis aūt suspectus. Inst. de suspec.tut. quæ dicit, ꝙ sicut pendēte actione de suspecto est interdicta administratio tutori,ut ibi:ita pendente inquisitione suspecti cōtra prælatū,est interdicta sibi administratio bonorū ecclesiæ.Sed in hoc tñ cōtrariū tenet Pan.per tex.ibi in c.licet Heli.de symo.Adde etiam gl.ij.in c.inquirendū.de pecu.clericorū: quę æquiparat ecclesiā pupillo: & gl.mag.in c.j.in fi.ne sede uacā
8 te. Adde † etiā gl.in l.præses.C.qūo & qñ iudex.quæ æquiparat prælatū non defendentē ecclesiā tutori nō defendenti pupillū.Adde etiā Nicol.de Neapol.in l.Imperatoribus.§.j.ff.de suspec.tut.ubi dicit,ꝙ prælatus negligēs pōt reuocari,sicut tutor,ut ibi. ADDITIO. *Circa hoc tamen tu, an & quando prælatus poßit pro negligentia deponi, uide cumulata per do.Fel.in c.j.de treu.& pace.Philip.Symo.* Sed caue
9 quia ista æquiparatio fallit sæpe.Nā † prælatus de bonis ecclesiæ licitè sustentat consanguineos pauperes, c. omnino. & ibi gl.xxxj.dist.c.j. de cohabi.cleri.& mul.c. ij.de arbit.ubi secundū unum intellectum potest dotare sororē inopē, licet secus sit in tutore,l.tutoribus.§.si. cum si.ff.de admi.tu.Itē in prælato reddente rationem, sufficit iuramentū: gl. singul.in d.c.qualiter.ij.in tutore uero requiritur integra publicatio, l.si sumptus. & ibi Bal.C.de admi.tu.ubi Bal.dicit p illū tex.ꝙ de sumptib. factis p tutorē debet fieri probatio,& in dubio appellatione ꝓbationis intelligimus de plena, secundū Bar.in l.Lucius.ff.de cōdi.& demō. Itē prelatus nō suspect⁹ nō reddit rationē, ut per omnes in d.c.qualiter:tutor uerò indistinctè reddit finita pupillari ętate.Et ideo dicit gl. magna in fi. in c.fi.v.q.iij. ꝙ inter istos nulla cōparatio est,& subdit, ꝙ prælatus habet liberā & gñalē administrationē,tutor uerò nō:de quo per Host.in ti.de trans. §.j.cū cōcordant. Et ideo notat Domi.in d.c.fi.v.q.iij. ꝙ nō rectè arguitur de uno ad aliū.Idē latè pōderat Abb. in disput.sua inci. Sempronius.in iij.dubio,in uer. nec obstat,ꝙ tutores. dum cōcludit prælatū non teneri ad confectionē inuentarij,sicut tenentur tutores. Considera igitur, utrùm dici poßit,ꝙ æquiparant,ubi est eadē ratio:aliàs nō,propter dictū Ab.in simili in c.j.de cle. ægrotan. ubi dicit,ꝙ clericus & miles nō æquiparant,nisi subsit eadē ratio, sic intelligens gl. tritā in l.miles ita.
10 ff.de re iud.¶ Vltimò per istū tex.firmat Ana. in c.j. de † infantib. expositis : ꝙ expositi,quorū origo est ignota, ordinari pñt.Et etiā mouetur per l.iij. de infantib.expositis.ibi,liberi sint & ingenui, appareant nulla macula, etc.& l. nemini. C. de epis.audiē. ubi probatur secundū Ang. ꝙ isti cōsequuntur plenā libertatē omni respectu: licet Pet.de Anch.in d.c.j. nō firmauerit. Et scias ad hoc gl.in c. qm̄ uetus.in gl.in uerb.inuidia.xxiij.q.j.quæ dicit,ꝙ cùm duo cōtenderent de Papatu,& alter alteri allegaret nobilitatem,alter respondit,Piscatori filio fabri successorē quærim⁹, nō Augusto.Adde c.undecūq̧.lvj. dist.& c.nasci.& c. Osius.& c.Ismael. ea.dist. & per totū. Vtrùm sententia lata ꝯ istū præceptorē, de quo in text. nostro,noceat principali:Dic,ut hîc per Abb.post Inn. in c.auditis. de pręscri. & p Inn.do.Ant.& Ab.in c.cùm sup.de re iud.& Imo.in l.sæpe.ff.de re iud.& in l. à sententia.ff.de app.& per Ab. post alios in c.inter quatuor.de maiori.& obed.& per omnes in c.pen.de re iudi.Et communiter concluditur, quòd nocet superiori ignoranti, quatenus tangit ius suum.

SVMMARIVM.

1 *Iudices ecclesiastici debent laicis exhibere iusticiam de clericis, & non laici.*

2 *Clerici non subiacent statutis laicorum : multo minùs subsunt foro seculari.*

CAPITVLVM XVII.

Qualiter, & quādo. ¶ Iudices ecclesiastici debent laicis de clericis cōquerentib.iusticiā exhibere,& non iudices laici.

1 ¶ Limita primò hunc tex.† nisi ecclesiasticus cognosceret de laicis uasallis ecclesiæ: quia eius negligentiā supplebit laicus.Ab. latè in c.uerū.j.tit.proxi.cōtra glo.pe. ibi.Ratio : quia nō dicit propriè supplere negligentiā, sed uti iure suo inter laicos: quia iurisdictio spālis data ratione feudi, durat nō data negligentia in reddendo iustitiā, & nō aliàs,ut ibi per eū. ¶ Limita secundò,nisi essemus in criminibus mixtis, in quibus est locus pręuentioni, de quibus in c.cùm sit.j.titu. proxi.quia in illis iudex secularis supplet negligentiam iudicis ecclesiastici.Ita Pe. de Anch.in consi. cxclvj. incip. Magnifice & illustris. in ult.col. reputans hoc nouum ad istam Decretalē: quia in illis est locus præuentioni, ut suprà dixi.Et iudex ecclesiasticus nō dicit' pręuenisse,cùm dolo & negligentia prætermittit procedere, ut est tex.in c. cùm plures.de offi.deleg.in vj. & c.si duo.de procur.eo. lib. c. significauit.de offi.ordi.ubi iudex inferior utitur sua iurisdictiōe, si iudex superior nō procedit in causa: & ibi etiā pro hoc, remotis quibusdā obiectis,adducit doctrinā Bar.in l.ij.ff.de sepul.uiola. Vbi præuentio nihil prodest, qñ punitio criminis protelatur cōtumacia partis. Ergo fortiùs, si negligētia iudicis,ut ibi pulchrè per cum. Quod semper no. ADDITIO. *Ad quam doctrinam Bar.uide tu Bart.in l.quamuis. ff. de dam.infec.& Alex. consi. xj.uol. primo.in v.dubio,& Feli. in c.cùm M.de consti.& Panor.in c.ex tenore. in fin. & ibi addita,de rescrip. Philip.Symo.* Ad hæc nota elegans dictū Bart.in consi. suo clxxx.incip. Dñi priores.ubi dicit,ꝙ etiam in terris imperij ecclesiasticus supplet negligētiā,& dat practicā clericis, quos grauāt statuta laicorū, ut ab eis petant iudices cognituros de grauamine, quibus negligentib.episcopus supplebit: postea subdit,ꝙ si in materia,in qua ecclesiasticus supplet negligentiam laici, laicus iudex processisse summariè & appellatione remota,sic etiā procedit ecclesiasticus,allegādo no.per Bern.& Inn.in c.solitæ.de maio. & obed. ADDITIO. *Ad quod consiliū uide tū Pe. de Anch. in c.canonū statuta.de consti.Phili.Symo.* Et facit optimè ad hoc, dictū Bal.in l.si puella.C.si mancip.ita fuerit aliena.ubi dicit, ꝙ si testator dat formā distribuendi aliquid inter pauperes,consulto tamen Priore Prædicatorū,& distributio deuoluatur ad episcopū, ꝙ tenebitur & ipse Priorē consulere.Adde Abb.in c.causam.primò,de elec.ubi dicit, ꝙ si episcopus confert ex iure deuoluto negligente patrono laico, habebit solùm quatuor menses,& nō sex,prout hñt patroni clerici.Et est bonus tex. in cle.j.ibi,illa uidelicet, etc. de suppl. negli. præla. ADDITIO. *Ad hoc tu uide do. Phili.in c. cùm acceßissent.in uer.ex hoc.s. de cōstit. Philip. Symo.* ¶ Contra dictum. Gul. de quo hîc per Abb. allegant Mod. Bal. in c.ij.ad fi.s. eod. ubi dicit,ꝙ non ualet consuetudo,ꝙ clericus in reali iudicio cōueniatur corā laico:quia in iudicio quasi contrahitur inter partes, & personaliter obligatur persona litigantiū in foro ipsius iudicis,l.iij.§.idem scribit. ff. de pecul. l.ij. ff.de prætor. stipul. quæ obligatio personalis non pōt contrahi corā seculari per episcopum,etiā de uoluntate proprij episcopi.Itē allegat Bal.in l.iubemus nullam. in iiij.notabili,C.de sac. san.eccl.ubi dicit,ꝙ propter delictum prælati nō cōfiscatur eius patrimoniū.Ergo patet,ꝙ bona nō subiacēt foro seculari.Ad idē allegat Bal. in c.j.in ti.de contro.apud pares termi.Itē allegat Arch. in c.ita nos.xxij.q.ij. ubi dicit, ꝙ confiscatio nauigij, de qua in d.l.iubemus.refertur ad naues priuatorū,nō autem loci religiosi.Itē adducit tex.hîc in uerbo,omnino. qd' uerbū tollit oēm dispositionē statuti,cōsuetudinis, etc.per doctrinā Ang.& Imo.in l.si quærimus.ff. de test. contra

contra Bar.dū dicunt,nō ualere statutū,ꝙ ꝓximus pubertati poßit testari : moti per uerbū, Nullo modo.de quo in l.fi.C.de testa.mi.& glo.in cle.hi,qui. de ætate & quali. Et ex istis reprobat ipse Bald.in cap.cùm uenissent.de eo,qui mit. in posses. ubi secutus est Gul. Adde ad hæc,quæ dixi in c.ecclesia S.Marię.in v.q.de cōst.ubi
2 cōclusum fuit, ꝙ † ꝓ prædijs olim tributarijs clerici nō subiacēt statutis laicorū.Ergo multo min⁹ debēt subiacere foro seculari ꝓ reb.suis.Itē adde Marianū in c.sanè de foro cōpe. ubi sequitur Abb. hîc,& sequit' etiā Pet.de Monte in sua monarchia col.pen. Abbate nō nominato:& ponderant ista aliquantulū in qōne,utrùm in bonis patrimonialib. clerici gaudeant suo priuilegio clericorū:& uide in hac q. quæ posui in d. c. ecclesia. super gl. ¶ Vltimò,quādo Ab.allegat c.cùm secundū.de hæreti.in vj.uide, quæ dixi in c.cùm non ab homine.s.eo.

CAPITVLVM XVIII.

Causam. ¶ Iudex habēs ut priuatus, quasi similē causam causæ quam habet ut iudex, remouetur à iudicādo. H.D. Et hæc quidem Decretalis facilima est,& gl.bene loquitur, & per Doctores approbatur, & Mod. hîc aliqua dicūt: ideo aliter nō lego. ADDITIO. *Et addito Abb.hîc in fi.uide Aret.consi.xxix.Philip.Symo.*

SVMMARIVM.

1 *Vocandi sunt, quorum interest principaliter, non secundariò, uel incidenter.*

2 *Proclama non sufficit, quandiu supersunt, uel sciri poßunt, quos negotium tangit. Iunge nu. 3.*

4 *Clausula, Vocatis uocandis. facit aliquem non merum executorem, sed mixtum.*

5 *Excommunicatus uocatus specialiter ad iudicium, admittitur non ob stante excommunicatione.*

6 *Processus iudicis pronūciantis super exceptionibus præiudicialibus & principali, an sit ipso iure nullus.*

7 *Processus simultaneus super principali, & exceptionibus præiudicialibus, an sit ipso iure nullus.*

CAPITVLVM XIX.

Exhibita. ¶ Si iudices de principali & exceptionibus præiudicialibus simul cognoscunt, uel super principali testes recipiunt lite nō contestata, licitè appellatur ab eis. Hoc dicit. ¶ In glo.j.limita primò istū
1 tex. dū dicit, ꝙ † uocandi sunt illi, quorū interest, dummodò intersit principaliter: secus, si secundariò, seu incidēter: quia illi nō sunt uocandi, quorū ita interest. Ita dicit do.Ant.hîc allegans tex.in l.j.§.pe.ff.de uentre inspi.ibi,nō ēt substituto, q optimè facit:quē text.allegat etiā Bal.in l.nā ita diuus.ff.de adop.& Bal.in rub. C. de succes.edic.& in l.iubemus.C.ad Treb.& in l.obseruare. §.proficisci.ff.de offi.proconsul.& in c.inter quatuor.de maio.& obe. & uide gl. fi.in c.ij. de pac.in vj. Limita tñ hoc,nisi præiudiciū,quod tangeret aliquē secundariò, etiam esset irreparabile:tunc eñ deberet citari.Ita dicit And. de Iser.in c.si uasallus.si de feud.fuerit cōtro. inter dñm & agna. ADDITIO. *¶ Adde tu ad hoc glo. ij. in l. de unoquoq;.ff.de re iudi.et Alex.consi.lxxv.uol.j.& in l.filius familiâs. §.diui.in j.q.Bar.ff.de leg.j.& Alex.consi.lxxxvj. incip.uisis dubitationibus.in ij.uol.& clvj.inci.stantibus his.eo.uol.& Bal.in c.humilis.& post Inno.ibi, de maio.& obe.& in l.sancimus.C. de iudi. post Inno.in c.nostra.de procu. & uide etiam Bal.in c.fi.circa princ.post Inno.ibi,de dolo & contu. & Gemi.in d.c.ij.de pac.in vj.post gl.ibi, propter quam dicit,q, actus non dicitur uerti in præiudiciū alicuius, quando non affert damnū principaliter : quod infert ad declarationem statuti dicentis, eos, de quorū præiudicio agitur, debere citari, ut intelligatur de præiudicio, scilicet principali. Et uide etiam ad hæc aliquid p Pau.cōsl.34.ad fi.uol.ij.et iij.& seq.in viij. dubio eod.uol. ij.& lxviij.col.fi.eo.uol.& do. Feli.in c.cùm M.Ferrariensis.in fi.de consti.& in c.causam,quæ.in fi.de testi.& Barba.consi.xxviij.uol.j. & Feli.in c.cùm olim.col.v.& seq.usq; ad fi.de re iudi.& Barb.cōsi. j. col.iiij.& seq.uol.ij.& xxiiij. & seq.uol.ij.& col.xxvij.& xlv.& xlviij.eo.uol.j.& Car.cxxxij.in ij.dubio, & cxxxviij.et cxl.et Alex. in l.recusare.in ij.not.ff.ad Treb.& Barb.in d.cū M.Phi.Sym.* ¶ Secundò limita, dum modò isti, quos negotiū tangit,uel quorū interest, sint certi: sed si essēt incerti, sufficit, ꝙ uocentur per edictum, ut hîc per Ab.pro quo do.And.hîc allegat multos,quos ego accumulaui cū pluribus alijs in c.ij.de constit.Quod tñ limita,nisi uerisimiliter de facili sciri posset, qui essent isti,ut per Domi.in c.fi.in fi.de elec.in vj.quia tunc nō sufficeret talis citatio per edictū. Adde ad hæc, ꝙ proclama generale nō nocet possessori,etiamsi agēs dicat se ignorasse illū poßidere.quia nō auditur agens hoc allegans.Ita dicit egregiè Bar.consi. suo lxxix.inci.in Dei nomine. in quæstione uertenti in curia capitanei ciuitatis Narniæ.quem sequitur Pet.de Anch.consi.suo cclxx.incip.In primo dubio.& in consi. cxcij.incip. In Christi nomine:uidetur prima facie dicendū.Item adde Ang.consi.suo clxxxviij.inci.Viso facto & statutis.& cxciij.incip.Pro decisione quęsitorū.ad fin.& in §.ad hoc.in authen.ut sponsalitia largitas. Vbi
2 decidit,ꝙ † quandiu extant,uel sciri poßunt, quos negotiū tangit, nunquā sufficit proclama generale.Et adde Abb.in c.fin. de uita & hon.cle.ubi
3 dicit,† ubi[a] agitur de perdendo priui
4 legio clericali post monitionē,nūquā sufficit proclama generale,nisi proclama apprehēdat ipsum clericū,ut ibi per ipsum pulchrè propter gl. in cle.j. de uita & hone.cle. ADDITIO. *Adde tu, q, propter illam glo.& doctrinam Abb.ibi suprà, hoc anno defendi filium dom. Thomæ de Vicomercato, quem do. Vicarius dicebat priuatum priuilegio clericali : quia non incedebat in habitu stante generali proclama per ipsum edito, quòd quicunq; non incederet in habitu, esset priuatus beneficio & priuilegio clericali: quia dicebam per dictam doctrinam, quòd non sufficiebat proclama generale, ex quo erat cer-*
7 *tus, et ipse non fuerat comprehensus in tali proclama. Item circa hoc, quando sufficiat citatio per edictum generale, uel requiratur specialis, uide do. Feli.in d.c.ij.de consti.& seq.& Bart. consil. cxlix.& Barba. xviij. col. iij. uol. j. & lix.& seq.eo.uol.& Ro.ccxxviij. et cccxlij.& Car.lxxiiij.& cxxviij.& seq.& Felin. in c. ex parte decani.in uersic. & unum nouum.de rescript. Panor in c. j.in vij.not. de postul.præla: Bart.in leg.si diu.ff. ex quibus causis in possess. ea.& Alex.consi.cxxxvij.uol.ij.& in v.princ. eo.uol.& cvij.in princ.in v.uol. & Roma. liij. in fin.& aliquid non ab re per Felin.c. cùm M. de constit. Philip. Symo.* ¶ Et not. quòd contemptor uocis præconiæ magis delinquit, & magis dicitur cōtumax, quàm contemptor uocis campanæ. Glo.est singularis in uerbo,pręconia. in cle. quamuis.& ibi Abbas, de sent.
4 excom.¶ Et † not.id,quod dicit Abb. hîc de clausula, Vocatis uocandis, etc. ad quod tu adde Cardin. consil. suo lxiij. incip. Do.noster Papa. ubi dicit per text. quòd clausula, Vocatis uo-
b candis[b]. facit quem non merum executorem, sed mixtum: & quòd in procedendo tenetur seruare formam iudicij, ex quo corollariè infert, quòd

a Vbi] Adde tu, an per uiā statuti poßit facere, prælatus, q, clericus, qui nō incedit in habitu et tōsura, stati pdat priuil. clericale absque alia citatione, quæ apprehēdat citatū? Teneo, q, sic, quia statutum habet uim legis, et prælat⁹ pōt statuendo agere pœnā iuris. et infligere pœnā sine admonitione, ubi aliâs requirebatur monitio. Text. in c.ij.de cōst. in vj. & bonam gloss. habes in c. Romana. de sent. excom. in vj. in uerbo, sententiæ. quæ ponit multas differētiâs inter sententiā, & statutum. Adde, in q. ista dom. Abba. i c.fi.de ui.et hon. cle.in ij.col.i uer. & circa hoc potest dari.

b Vocādis] Quid aūt ista clausula operatur, uide remißi. quas in apostil. adduxi i c. nō nulli. s. de rescr. chart. clvj.

c. exhibita.

per omnia idem iudicandum est de sententia talis executoris, quod de sentētia iudicis: & ideo, quòd sicut iudex lata sententia intra decem dies nihil potest innouare: ita nec executor datus cum tali clausula: & idem, ꝙ sicut iudex debet appellationi interpositæ à sententia diffinitiua deferre, debet ita & talis executor, nisi appellatus esset contumax. Item adde Card. cōsi. suo xcij. incip. Nobiles uiri. ubi dicit, quòd hæc clausula, Vocatis uocandis, est tāti uigoris, quòd etiamsi adijciatur in cōmissione ei qui aliàs erat merus executor, ꝙ facit eum de mero mixtum: & quòd tenetur assumere partes iudicis, per text. nostrū hîc iuncta glo. & ideo infert ex hoc, quòd non uitiatur interpretatio eius, qui de alterius colorata possessione mentionem nō facit, licet aliàs secus foret, per c. cum nostris. de concess. præben. Quod not. ad limitationē illius capituli. Item adde Rotā decis. in antiquis, xxxij. de rescrip. incip. nota ex hoc. ubi dicunt do. de Rota, quòd executor gratiarum datus cum tali clausula, tenetur seruare c. statutum. de rescri. in vj. sicut tenetur proprius delegatus. ADDITIO. *Tu de ista clausula uide etiam Car. consi. ciij. col. fin. in fi. & Rotam decis. in nouis, xiij. in tit. de offi. deleg. Philip. Symo.* ¶ Not. limitationem ad c. estote. j. de regul. iur. ut non habeat locum in conspiratione, secundum do. Abb. hîc in ij. col. ad fi. & est dictum Inno. in c. j. de schisma. & Dom. in c. constitutionē. de uerb. signi. in vj. Istud idem tenet Bald. in l. j. C. de monopolis. ubi dicit, quòd in dubio conspiratio capitur in deteriorem partem. Idem tenet Bal. in c. j. §. conuenticulas. de pace iuram. firman. & Arch. in c. si quis sacerdotem. xj. q. j. Ad hoc induco textum in c. cùm dilecti. de accus. Item adde Car. in clemen. Pastoralis. in vij. no. de re iudi. ubi ponit, quid sit coniuratio, conspiratio & conuenticula. Et ibi subdit, quòd ubi fit conspiratio ad bonum finem, potius dicitur concordia & confœderatio, quàm conspiratio: quia conspiratio propriè sonat in uitium. Ad hoc etiam adde Bar. in extrauaganti, qui sint rebelles. in uerbo, occultè. ubi notanter ponit, an coniurationes diuersarum prouinciarum præsumantur licitè, & ad bonum finem initæ. ADDITIO. ¶ *Tu uerò ad regulam d. c. estote. c. l. meritò. ff. pro socio. uide Federi. in c. quoniam contra. de prob & aliquid etiam per eum in c. cum tu. de testi. in uer. sed tamen. & in uer. ulti. hîc. & in c. testimonium. eo. tit. & in c. uenerabilis. de testib. cogen. & in c. fi. de rescrip. & eo. seq. et Cepol. consi. iiij. cum alijs infinitis, quæ ibi accumulaui: quæ si particulatim & distinctè referri deberent, multas implerent chartas: sed non est præsentis speculationis. Aliquando enim illam edam in formam cuiusdam paruuli tractatus. Phili. Symo.* ¶ In glo. in uerbo, ex-
5 ceptio. not. quòd † excommunicatus specialiter uocatus in iudicio admittitur non obstante excommunicatione. Et ponit Abb. hîc col. antepen. Sequitur Domi. in c. ut circa. §. j. de elect. in vj. Facit dictum Bart. in l. fin. in fi. C. de edict. diui Adria. tollen. ubi dicit, quòd quoties feci te citari in terminis illius legis, non possum opponere, quòd non sis legitimus contradictor. De quo facit festum Paul. de Cast. in l. cùm mulier. ff. sol. matri. cū concord. ADDITIO. ¶ *Facit glo. in uerb. etiam supplicijs. in authen. de testib. Colla. vij. quæ uult, q; testibus adhibitis in aliquo actu de cōsensu partium non potest postea opponi per ipsas partes, q; non sint idonei: et ibi multa accumulaui ad propositū seruientia, quæ aliquando publicabuntur. Vide etiā Fede. in c. præsentiū. de testibus. & in c. cùm inter R. uer. unde generaliter. de excep. & Pau. de Cast. in l. si libertus. ff. de in ius uoc. cum concordantibus. Philip. Symo.* Et in specie uide Ab. in c. dilecti. de exceptio. ubi firmat, ꝙ Canonico opponenti se contra petentem confirmationem nō obstat exceptio excōmunicationis: secus, si nō ageretur de cōfirmatione, per tex. hîc: quia ubi tractat̄ de confirmatione, agitur de magno & nimiùm intolerabili præiudicio, qđ non est aliàs: & sequitur ibi Caz. in fi. addens hoc uerum, ubi opponeret se illi, qui peteret confirmationem ecclesiæ, in qua ipse esset Canonicus: Secus uerò, si peteret confirmationē alterius ecclesiæ. Sed certè contra prædicta arguo sic: qui non potest uoluntariè comparêre, non potest comparêre uirtute citationis generalis, qua citantur, quorū interest: quia non dicitur actor necessarius, ut per Bal. in l. fi. uer. quinto queritur. C. de edic. diui Adri. tol. & in l. ij. ad fi. C. de pac. & in l. cùm mulier. ff. sol. mat. & Lud. in l. de pupillo. §. j. ff. de oper. no. nun. & Pau. de Cast. in l. si libertus. ff. de in ius uoc. Sed canonicus excommunicatus opponens se confirmationi uenit ui edicti generalis, c. fi. de elec. in vj. uel ui specialis citationis, si sua putauerit interesse. Ergo dicitur reus uolūtarius. Ergo repellendus: quia excōicatus non potest esse in iudicio, ut reus uoluntarius, per ea quæ habuimus in c. intelleximus. s. eo. SOL. Dicas, quòd talis Canonicus non uenit uirtute edicti, d. c. fi. uel uirtute dictæ citationis, si sua putauerit interesse, quasi ob hoc solùm coactus: sed uenit ꝓpter graue & preiudiciale suum interesse imminens ex cōfirmatione petita, sicut excōmunicatus potest se oppo-
6 nere executioni fiendæ in rem suam. ¶ Vtrùm † processus iudicis pronunciantis super exceptionibus præiudicialibus & principalibus sit ipso iure nullus? Dicit hîc do. And. quòd processus sit nullus, ob hoc quòd simul pronuncietur super exceptionibus præiudicialib. & principali, contra Ab. hîc: & non sit opus appellatione. Probatur sic: Clarum est, ꝙ forma dat esse rei, & cōseruat rem in esse, l. Iulianus. ff. ad exhibendum. Itē clarum est, ꝙ forma seruanda est, c. Pisanis. de resti. spo. c. cùm dilecta. de rescript. cum sim. Sed certū est, ꝙ hîc fuit data forma, ꝙ prius procederet̄ super electionibus, & postea super principali, ut probatur hîc in tex. ibi, sub certa forma. & ibi, sed peruertendo ordinē, etc. Sed ista forma non fuit seruata. Ergo ꝓcessus nullus. SOL. Dic, ꝙ iste nondū obiecerat istas exceptiones. Ergo est impossibile, hîc esse datā formā. Secundò ꝯ Ab. arguit sic: ubi ordo iuris iniungit̄ ab hoīe, si non erat substantialis, efficitur substantialis, per dictū Bar. in l. diē proferre. §. stari. ff. de arb. cū cōcor. Ergo ordo hîc datus, cū datus fuerit ab hoīe, etiā si nō fuisset substātialis, factus est substātialis: & per ꝯñs, si nō fuit seruatus, reddit ꝓcessum nullū, d. c. cū dilecta. cū cōcor. SOL. Dic, ꝙ illud dictū Bar. est cōiter reprobatū per ea, quæ dixi in d. c. dilecta. & c. prudentiā. de off. dele. Itē dic, ut ꝓximè dixi ī præcedēti sol. Ita adducit ꝯ Abb. Ang. in l. si quæramus. ff. de testa. ubi dicit, ꝙ si ꝓceditur in principali omissis præiudicialibus, ꝓcessus est null⁹, dicēs esse text. hîc. Et nō ob. dictū do. And. ꝙ Papa hîc mādet reuocari in irritū: quia dicit ipse, hoc intelligo, quatenus de facto fuit ꝓcessū. Itē dicit, ꝙ hîc nō fuit necessaria appellatio, licet tex. mandet cōstare de appellatione: quia imo snīa fuit nulla ipso iure, ut hîc latè ꝑ ipsum, qui tandē cōcludit, ꝙ an ꝓcessus teneat, uel sit nullus, pēdet à futuro euētu: quia si appellabit̄, ꝓcessus erit nullus, si uerò nō appellabit̄, erit ualidus. Dicit hîc Are. ꝙ iste tex. nō seruit ad qōnē: quia hîc nō fuit ꝓcessū simul & semel, sed simpliciter interlocuti sunt iudi. ꝙ super utroq; uolebant ꝓcedere: quæ uerba snīæ non sunt capienda, ꝓut sonāt: quia saperēt absurditatē: sed debēt impropriari, & sic saluari, ut intelligātur, ꝙ iudex uult ꝓcedere super principali reseruatis exceptionib. dilatorijs, ut sustineat̄ intētio iudicis, l. fi. §. idem quęsijt. & ibi ꝑ Bar. ff. de cōd. inde. & bñ facit tex. in c. inter dilectos. in fi. de fid. instru. & gl. in l. puto. ff. fami. her. Quo casu nō est dubiū, ꝙ ualeret sentētia, ꝑ tex. ī c. ad dissoluendū. de despō. impu. Et si dicat̄, si ualebit talis ꝓnūciatio, quare ergo fuit appellatū? Rñdet ipse, ꝙ hoc iō fuit: qa cū essemus in iudicio ordinario, & pars obtulisset se paratā ꝓbare exceptionē dilatoriā, iudex reseruando grauauit ipsam ptē, nimirū si potuit appellare: secundū glo. & Doc. in c. cùm cōtingat. de offi. dele. & Bal. in l. j. C. qui accu. nō pos. & ita dicit ipse esse casum hîc in tex. nostro: subdit tamē, si processum fuit hîc per uiam inquisitionis, ꝙ ex quo est iudicium summariū, quòd

quòd ualuisset talis pronunciatio, etiamsi foret appellatum, per tex. nostrū hîc, in quo ponderatur, ꝙ iudex non processit per inquisitionē, quasi innuens, ꝙ si per eam fuisset processum, bene ualuisset talis pronunciatio, nō obstante appellatione. Subdit etiā esse aduertendū, ꝙ si ex forma statuti daret̄ modus ita pronūciandi, ut posset procedi in principali reseruatis, dilatorijs qđ tamen propter hoc nō uidet̄ pręclusa & sublata uia opponendi exceptionē impediētem iurisdictionē examinandi illā sine reseruatione. Alleg. Bal. in l. exceptionē. pen. col. C. de proba. de quo articulo dixi latè in d. c. cū contingat. Et aduerte, quia eo casu, quo dilatoria reseruat̄, pōt opponi post litē contestatā: ut est gl. & tex. in c. ex conquestione. in uer. post. in fi. de resti. spol. & sentit glo. in uer. quærendū. in c. primis. ij. q. j. ADDITIO. *Ad quod tu uide Rapha. Comen. consi. xxxix. et do. Feli. in c. tam literis. in primo not. de testib. & in c. exceptionē. in uer. fallit secundò. de except. & Alex. in l. ille, à quo. §. si de testamēto. in fi. ff. ad Treb. Philip. Symo.* ¶ Postea secundò subdit Are. ꝙ ualet processus in principali omissis exceptionib. præiudicialibus, si non appelletur, c. ex parte. ulti. de appel. & l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. & ibi per Bart. Et ratio est: quia iudex procedendo in principali uidetur tacitè exceptiones reijcere: & sic ualet interlocutoria, si nō appelletur, & processus: & hoc tenet expressè & clarè Bart. secundū ipsum in l. si quæramus. ff. de testa. Et non obstat, dicit ipse, ꝙ hoc modo peruertit̄ ordo: qa imo est falsum, ꝙ sit peruersus ordo: ex quo tacitè uidetur prius pronunciatum super exceptione, quod non obstat, iuxta dicta per Bar. in l. à procedente. C. de dila. & Bal. in l. j. C. de ordi. iudi. Sed posito, quòd non uidetur pronunciatum super exceptione, adhuc tamen dicit ipse, ꝙ processus ualet: quia iste ordo nō est substantialis, ut hîc per Ab. Pro quo facit, quod in simili uidemus in c. ij. de accus. in vj. ubi omissio inquisitionis famæ nō uitiat processum, si non opponatur: & quod etiā in simili dicimus, ꝙ licet iudex priùs debeat assignare terminum actori, & postea reo, tamen ualet processus, si assignetur simul ambobus: c. licet. de proba. & c. licet. de testi. & bene facit, quod not. Bar. in l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. Vel aliter, dicit ipse, respondeas, ꝙ nullus ordo in iudicijs uidetur esse de substantia ante litem contestatam in dubio: sed hîc peruersio fuit circa præparatoria, & ideo non habet uitiare, secundū Spe. in tit. de præ-
7 paratorijs iudiciorū. in prin. ¶ Postea † & tertiò subdit Are. ꝙ processus simultaneus super principali & exceptionibus præiudicialibus est nullus, secundū do. Anto. hîc cōtra Ab. & Car. ratione contrarietatis: quæ quidem cōtrarietas reddit etiā libellū nullum, secundum Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. & Bal. in l. ordinarij. C. de rei uēdi. & in l. j. C. de furtis. Ergo & eadē rōne ꝯtrarietatis debet uitiare ꝓcessum iudicis ita pronunciantis, cū hoc modo pronūciando sit sibi cōtrarius. Non obstat, qđ superiùs dictū est, ꝙ quando [a] iudex procedit reseruatis dilatorijs, ꝙ valet ꝓcessus: quia qñ ꝓcedit̄ reseruatis dilatorijs in meritis causæ, quo ad aliquos actus sup principali, licet hoc uideat̄ ꝯ ius prima facie, quo ad actus factos sup principali, nō tñ est quo ad effectū iuris, qñ intētio iudicis est, si patebit de ueritate exceptionis, quæ opponebat̄, ꝙ ꝓcessus super principali factus sit nullus, secundū Bar. ī l. ille, à quo. ff. ad Treb. & Bar. in l. nam & postea. ff. de iureiur. & Bar. in l. momētaneæ. C. qui legi. perso. qa ista clausula reseruatiua perimit act⁹ præcedētes, iuxta gl. in l. litē Labeo. §. j. ff. fami. her. quā pōderat Bart. in l. terminato. C. de fruct. & litiū expē. Et nō facta tali reseruatiōe posset tantūmodò uno casu ualere ꝓcess⁹, s. qñ iudex post litē cōtestatā cognosceret de dilatorijs parte altera nō ꝯdicente. Sed qñ iudex simul & semel sup exceptionib. & principali ꝓcedit nō facta reseruatione, uidet̄ sibi ꝯrius de iure & de facto: qa in oēm euentū uidet̄ uelle, ꝙ ꝓcessus ualeat, & nō tunc demū, si nō pateat de ueritate exceptiōis, quæ opponebat̄: qđ est īcōueniēs, & īplicat ꝯdictionē. Et ita residet hîc. Aret. ¶ Tu ꝟò dicas, ꝙ ꝑ dñ. Ab. facit hîc tex. in uerbo, simul. iuncto uerbo, appellatū. ꝑ quē nō uidet̄ cōgrua interpretatio. Are. de qua s. dū uult, ꝙ hîc nō fit simul ꝓcessum, sed tantū pronunciatū de ꝓcedendo, qđ est mutare naturā huius uerbi, Simul. ꝯ c. dilecti. de accus. ADDITIO. *Sed certè mihi uidetur, q; opi. Aret. sit uerior. ut patet in tex. ibi, interlocuti fuerūt. q; de his et principali negotio simul inquirerēt. Ergo nō inquisierūt simul. Itē hoc patet in tex. ibi, de permißis exceptionib. & principali ꝑ se inquirere intēdentes. Ergo si intēdebāt inquirere simul, nō inquisierūt. Ergo uerior est opi. Are. cōtra do. Fede. Nec per hoc īmutatur natura illi⁹ dictiōis, Simul. nā ex ea denotatur pulchrè, q; iudices simul in futurū ꝓcedere uolebāt, & q; ita procedendū pronunciabāt: nō aūt, q; ita esset processū. Nec ob. tex. in uerbo, appellatum. quia intelligo appellatū, nō ut intelligit do. Fede. sed quia fuit simul processū, uel quia receperūt testes lite nondū cōtestata. Sed intelligo appellatū, quia pronunciauerūt simul procedendū: quia ꝑ talem pronunciationē grauabāt partē, uel quia receperūt. Præterea nō uideo, q; sicut Are. uult, q; ualeat talis interlocutoria, qua pronūciatur simul procedendū interpretando, ut per ipsum hîc. Quare ita interpretando nō ualeat processus, maximè cū pro iudice præsumatur, c. sicut. de re iud. cū simil. Sed certè et ab ista īpugnatiōe pōt Aret. saluari: nā quādo iudex pronūciat simul procedēdū, & pars nō appellat à tali pronūciatione, uidelicet interlocutoria: quia pōt saluari et interpretari, ut hîc ꝑ Are. Itē quia pars nō appellādo uidetur approbare, q; poßit ita ꝓcedere, et q; ꝑ hoc nō grauetur, sicut in simili uidemus, q; si iudex incōpetēs pronūciet se cōpetentē, et nō appelletur à tali pronūciatiōe, q; ualet postea processus ꝑ eum factus: qđ aliàs secus esset, ut traditur ꝑ Inn. in c. præterea. de dila, et Io. An. in regula, sine possessione. de reg. iur. in vj. in Mercurialib. sed quādo procedit simul et semel sup exceptionib. & principali, processus est nullus, & nō pōt saluari īterpretādo: ut facit Are. in interlocutoria, qa est sibijpsi hoc modo procedēdo cōtrarius: quia exceptiones dicūt nō procedēdū, et procedendo ipse ad ulteriora dicit cōtrariū, et intentionis suæ est, q; oīno processus ualeat: et sic intētio sua nō pōt ita interpretari: qa in claris, etc. Et facit ad hoc, q; dicūt Doc. in l. si quis intentione ambigua. ff. de iud. q; nō admittitur declaratio eius ad intētionē suā, quādo intentio et uerba eius repugnarēt declaratiōi, quā uellet facere: et facit, qđ no. Bar. in l. naturaliter. §. nihil cōe. ff. de acqui. pos. de eo, qui cumulauit duo incōpaßibilia in eo. libello. Et per hæc, puto, remanet defensatus Are. et uide Roma. in l. si mulier. in iij. col. ff. sol. mat. et Panor. consi. suo xiiij. in uer. nec ob. inci. In causa, seu quæstione. in j. uol. Phi. Sym.* ¶ Quærit̄ hîc, si processus fuit nullus, quare ergo pōderatur appellatio. SOL. Do. Card. fatet̄ processū nō fuisse nullū: nā dicit ipse, hîc est casus, ꝙ præposteratio ordinis, de qua s. nō est de substātia. Sed caue secundū Imo. hîc in fi. quia oīno processus erat nullus ex defectu cōtestatiōis, & dicit, ꝙ ideo hîc pōderat̄ appellatio, qa pars illā uiā elegit, nō aūt uiā nullitatis, quā tñ adhuc eligere posset: Imo dicit ipse, ꝙ iudex ad quē, pōt dicere processū nullū, licet pars appellauerit aliter. Allegat l. j. cū materia C. quan. prou. & Io. An. in c. fi. de re iud. in vj. & Bal. in l. j. ī prin. C. de sen. ex breuic. reci. ad qđ uide etiā Imo. in clē. j. de re iud. & ibi Car. in xv. q. & Ab. in c. significasti. in ij. col. de foro cōpet. & do. Phil. de Perusio plenè in repe. c. dilecto. q. xxxj. cum octo seq. ¶ Aduerte, in quantū do. Ab. hîc dicit actionē cōtra electū esse popularem,

a *Quando] Adde tu, q; uerū est istud: nam exceptio, quæ solet impedire litis ingressum, si indiget altiori idagine, nō impedit processū: sed proceditur ad cōtestationē reseruatis exceptiōib. ad merita causæ. Ita Bart in d. l. nā et postea. ff. de iureiur. in princ. et Bar. et alij. in l. ait prætor. la ij. ff. de iureiu. Adde, q; iudex hoc nō debet facere, nisi exceptiones requirant altiorem indaginem. Quādo aūt dicātur regrere altiorē indaginē, uide ꝑ Bar. ī l. is, à quo. in pri. ff. ut ī poss. leg. Vide de materia ista ꝑ Fel. in c. exceptionē de exceptione. in uersi. dat̄ alia fallētia.*

larem,& ad ipsam nō admitti excōicatum:nam hoc se-
cundū no.Sed primū declara ex dicto Inn.in c.dudū.el
ij.in prin.de elec:ubi dicit,ꝙ est quasi popularis, sed nō
uerè.Rō:quia in ea interuenit ꝑcurator,c. super his. de
accus.Secus in uera populari,l.v.ff.de popu.actio.Item
in ista nō ob st.infamia , uel crimē,d.c.super his : sed in
populari sic,l.iiij.ff.eo.de popul.actio. Quare Inn.ibi s̄.
appellat eā anormalā : & sequit hoc dictū Inn.do.Ant.
in c.ex parte A. de testi. Et de ista materia, quādo quis
opponit se electioni alicuius,petens illā annullari,uide
Romanū consi.ccccxcix. ¶ Istū tex.alleg.Bald.in l.præ-
scriptione.in uer. itē quæro , quæ sunt illæ exceptiones.
C.si ꝯ ius. ubi dicit per ipsum, ꝙ ad ordinem iudiciariū
ita est astrictus delegatus, sicut ordinarius.Per istū tex.
Dicit etiā Bal. in l. peremptorias.in uersi. cōparet reus.
C.sen.rescin. non posse.ꝙ si reus accusatus offert exce-
ptiones paratas,non potest cogi litem contestari eis sal
uis.Istum tex.etiam allegat Car.in cle.j.de offi.dele. pro
singulari ad illud de clausula,Vocatis uocandis.Istum
text.alleg. etiam Bal. in multis locis, quos adduxi in c.
cùm contingat. de offi.deleg. ubi recurre pro deficien-
tibus hîc,& cap.contra.

SVMMARIVM.

1 *Instantia an pereat de iure Canonico, sicut de iure ciuili.*
2 *Statutum episcopi an ualeat, per quod præfigitur tempus instantiæ.*
3 *Iurisdictio delegata non perit per lapsum triennij.*
4 *Instantia currit irreparabiliter impedito in prima instantia.*
5 *Instantia causæ si est lapsa facto iudicis,non datur restitutio.*
6 *Instantia appellationis non currit impedito ipso iure.*
7 *Impeditus debet protestari, ut sibi saluum sit ius suum, nisi in tribus casibus.Istos casus hîc uide.*
8 *Officialis finito officio,ut non posit conueniri, quid facere debet.*
9 *Pars citata specialiter ut agat, non perdit ius agendi , nisi à iudice bis fuerit monitus.*
Instantia causæ principalis nō prorogatur.
Tempus non extendens metam triennalem præfixam à delegante pro rogari potest.post nu.9.uersi.prima declaratio.
10 *Instantia statutaria breuior triennio prorogari potest.*
11 *Causa principalis potest suspendi per compromissum.*
12 *Instantia perēpta potest innouari repetēdo unico momēto oīa acta.*
13 *Instantiæ prorogatio non firmatur etiam iuramento.*
Instantia causæ appellationis potest suspēdi pacto, uel compromisso: quam tamen suspensionem procurator facere non potest sine speciali mandato. Post nu.13. uersi. secunda regula. & uersi. prima sit itaq;
14 *Tempus decendij datum ad appellandum non est prorogabile.*
15 *Fatalia appellationum possunt per partes suspendi.*
16 *Sententia lata post instantiam statutariam,uel post triennium, est ipso iure nulla. Post nu.15.uer.de sententia lata. Quam regulam limitat multis modis,ut hîc nu.17.& 18.*
19 *Tempus in dubio præsumitur præfixum instantiæ, non iudici.*
20 *Iudex interpellatus ut expediat causam, non incurrit pœnam imposi tam iudici non expedienti causam.*
21 *Cautella talis an ualeat,si iudex dicat, Absoluo,uel condemno,prout quisq; est condemnandus,uel absoluendus.*
22 *Instantia perit coram arbitro, cui non est tempus præfixum.*
23 *Instantia currit in causis summarijs.*

CAPITVLVM XX.

1 VEnerabilis. ¶ Dicit hîc do. And.
per plura, quòd † e-
tiam de iure Canonico perit instantia, sicut
de iure ciuili. Cōmunis tamen conclusio est,
ꝙ de iure Canonico non perit instantia ,c. fi. de proba.
iuncta declaratione Host. ibi dicentis,ꝙ in illa causalis
fuit cōtestata tempore Celestini;deinde abinde fuit co-
rā Gregorio:& non dicas, ꝙ ibi essent plures instantiæ.
Rōem differētiæ inter ius ciuile & Canonicū ponit Bal.
in c.fi.de dolo & cōtu. quia ius Canonicū cōsiderauit,
ꝙ inducendo hanc peremptionē esset potius instantiā
reiterare, quā liti finē imponere: quia nō dicit perfectē
sopitū, qd' reiterari & recidiuari pōt:& ideo ꝑius Cano
nicū meliùs ꝑuidet immortalitati litiū, quā per leges,
cū per illas lites efficiant prolixiores propter tēpus in
reiterādo cōsumptū.Ratio aūt Ab.hîc nō est gnālis pro
pter sequentē fallentiā. ADDITIO. *Ad hæc uide tu Alex cōsi.*
xxiij.in iij. uol. & lxiij.uol.iiij. & Barb. in c.de causis.de offi. deleg.
Phi.Symo.¶ Fallit aūt hæc cōis conclusio primò in causa
appellationis, ubi lapso anno,uel biennio ex causa da
to,cadit appellās à causa,c.cū sit.de appel.¶ Fallit secū-
dò,ubi reus absoluitur propter ineptū iudiciū, iuxta c.
examinata.& ibi tradita s̄.eo.¶ In quantū dicit hîc Ab.
2 ꝙ † non ualet statutum episcopi,à quo terminus præfi-
geretur instantiæ: quia nō potest statuere cōtra hoc ca-
pitulū , cùm sit ius Papæ:& sic superioris,c,quod super
his. de maior.& obe.cum simi. Dic tamen,ꝙ hoc c.non
resistit cōsuetudini,quæ induceret super hoc, quia be-
ne ualet cōsuetudo cōtra Canones,c.fi.de consue.Et ra-
tio diuersitatis est, secundū do.Abb.ibi in uer. sed pul-
chrū. quia actus statuēdi denotat magis ambitionē &
superioritatē,quàm inductio cōsuetudinis, quæ surgit
ex tacito cōsensu.Qñ aūt posit episcopus statuere ꝯ ca-
nones , dixi plenè in d.c. fi. de cōsue.& ponit latè Pe.de
Anc.in regula,ea quæ.de reg.iur.in vj.in pen.char.& ibi
dicit, ꝙ episcopus cōmittens cām pōt præfigere termi-
nū:de quo dubito ꝑꝑ gl.in c.fi.de hæret.in vj.¶ Iurisdi-
3 ctio † delegata nō perit per lapsum triēnij. Ita tenet hîc
gl.j.in ij.lec.Limita, nisi princeps delegās præfigeret in-
stantiā ipsi iudici. Nā si esset illa minor triēnali,bn̄ peri-
ret iudici,sed nō partibus:& ideo ex eisdē actis factis co
rā eo posset expediri illa cā.Ita dicit Bal.in l.properādū.
C.de iud.in prin. ¶ Adde, ꝙ si statutū dat alicui iudici
liberū arbitriū , nihilominus tenebitur expedire cām ĩ.
instantiā iuris cōmunis, uel statuti.Ita dicit Bar.in l.si in
lege.ff.loca. & Pe. de Anch.in repe. c.j. in xxxv. char.de
const. ADDITIO. *Adde tu ad illam decis. Bart.Alex.consi.l.in iij.*
& ult.col.in ij.uol.& Pau.de Cas.in authē. quæ supplicatio.C.de pre
ci.Imp.offer.& do.Fede.in d.c.j. de cōst.col.xviij.& Ro.cōsi.cccxij.
& Are.in c.dilecti.de iudi.Philip.Symo. Adde circa hęc caute-
lam,quam ponit hîc Maria.& dicit optimam, s.ꝙ elap-
sa instantia actor petat pronūciari instantiā peremptā
facto & culpa rei,& eum condemnari in expensis factis
in causa , quod quidem iudex pōt facere : quia quo ad
hoc durat etiam eius officium.Allegat Bald.in l.prope-
randū.§.illo.in fi.C.de iudi. ADDITIO. *Adde tu,quòd item*
tenet ibi Bart. & uide Alex.consi. cxxxvij. in prim.in fi. uol. iiij. &
Ioan.de Ana.xciij.Philip. Symone. Item dicit do.Mar.se obti-
nuisse in facto,ꝙ reus,qui toties frustra appellauit,tene
tur in expensis, quia appellans friuolè dicitur manife-
stus cōtumax, c.ij.de dolo & cōtu.lib.vj.Imo subdit for-
tius,ꝙ si actor fuerit cōtumax, licet uincat, tāto minùs
cōdēnabitur reus in expensis,quantū absorbet illa cō-
tumacia actoris. Alleg.in simili gl.in c.pe.de exce.& tex.
in simili in c.j.de re iud.lib.vj. & dicta per se in c.calum-
niam.de pœnis.in v.articulo,ubi dicit, quòd actor uin
cens debet condemnari in expensis factis à reo ex tar-
ditate actoris in proponendo iura sua. Et circa istam
materiam peremptionis instantiæ facias infrà scriptas
4 conclusiones. ¶ Prima itaq; conclusio sit quòd † impe
dito in prima instantia omnino cur-
a rit tempus irreparabiliter ª. Ita di-
cunt Bar.& Bal.in authen.itē si appel-
latione. C.de tempo.ap. & in l. peten-
dę.C. de temp. in inte.resti.peten. per
leg.properandum. in fi. inducendo à
speciali in pupililo, C.de iudi. & tenet
latè hîc Are. Fallit hoc, ubi præfige-
retur

a *Irreparabiliter] Ad qd' uide copiosè et no. ꝑ do.Soci.in cōsi.31.inci. prosequēdo ordinē.ꝑ totū. i j. parte,chart.lxxij.*

c.uenerabilis.

retur tempus,nō tantùm instantiæ, sed etiam liti.Ita di
cit Bal.in authen.clericus.C.de episc.& cler.in l.j.ad fin.
C.de dila.Tunc em̄ par est ratio in isto casu, quæ est etiā
in instantia appellationis, de qua statim dicetur. Facit
l.sed si per prætorē.§.ait prætor.ff.ex qui.cau.ma.ubi is,
cui ius facto alterius perijt,restituitur. ¶Secunda con-
5 clusio sit,ꝙ † si facto iudicis lapsa est instātia causę prin
cipalis,non datur restitutio.Gl.est in uet.si quando lis.
in fi.in authen.de appel.§.j.& tenet Salic.in d.l.prope-
randum.§.sin aūt utraq;. Nō obstat gl.in §.hoc quoq;.
in authen.ut sponsa.largitas.quia loquitur in causa ap
pellationis,de qua ĩ.dicet. Fallit hoc,
a ubi iudex ª causæ principalis caret
culpa, putà si est impeditus multitu-
dine causarum:quia tunc dabitur re-
stitutio parti, ut eleganter per Ab. hîc
& Lud. in l. si uerò. §. de uiro.in xliiij.
fal.ff.sol.ma. Et ratio potest esse isto ca
su, ꝙ detur restitutio : quia datur in
subsidium, ex quo parti nō potest es-
se consultum cōtra iudicē,cùm careat
culpa, iuxta regulā l.fin.in princ.ff.de
eo,per quē fact. erit. ubi impedito ab
alio datur actio ad interesse cōtra eū,
& si ille non est soluēdo, datur in sub-
sidium restitutio.Sed certè de ista fal-
lētia dubito: quia si est speciale in mi-
nore,ꝙ ipse restituatur in subsidiū:er-
go in alijs in contrarium est ius com-
mune. Et ita tenet hîc Aret. in j col.&
placet. Vbicunq; autem dictū est cur-
rere instantiam,intellige saluo tamen
semper iure contra dolo impedientē,
per l.si arbitro. §. pe.ff.de dolo. q si nō
est soluendo,inanis est actio,licet glo.
ibi dicat,dari restitutionē.Sed in con-
trarium facit, quod s̄. dixi post Aret.
hîc,ꝙ speciale est hoc in minore.Ergo
in contrarium est ius cōmune.Et ideo
6 cogita.¶Tertia cōclusio sit,ꝙ † instan
tia appellationis ipso iure non currit
impedito,ut hîc per Are. per text. in §.
hoc quoq;.authē.ut sponsa.largi. col.
ix.in uer.nullum penitus præiudiciū.
si nullum præiudiciū: ergo non est ne
cessaria petitio restitutionis in inte-
grum:quia illā petēdo pateretur prę-
iudicium uexationis & expensarū, ut
elegāter etiam per Mod. in c.ex ratio-
ne.de appel.uer. circa quintū. & Paul.
de Cast.cōsil.xxv.ad fin.¶Limita pri-
mò,dum modò impeditus protesta-
tus fuerit,& appareat ꝙ ꝑ ipsum non
stetit,ut dixi in c.cùm M.in j.q.protestationis, de cōsti.
& est gl.in c.cupientes.§.ꝙ si.in uerbo,ꝑposita.de elect.
in vj.& ibi dicit Imo.quem sequitur Domi.se obtinuis-
se in una causa appellationis,ꝙ appellans,qui nō po-
tuerat habere copiam iudicis ad interponendū appel-
lationem,& permisit labi tempus datum à iure ad ap-
pellandum,succumberet propter negligētiam in non
protestādo,ꝙ per eum non stabat, quo minùs tempo-
re debito interponeret appellationem. ADDITIO. *Ad*
quam glos.uide tu Alexand.consil.clxiiij. uol.ij.Felin. in c. ex trans-
missa.col.j.iij.& seq.de præscrip.& Barb.consi. l.uol.ij.Phil.Symo.
7 ¶Communiter † generaliter tenetur in omni impedi-
to,quòd debet protestari, ut sibi sit saluum ius suum
præter ꝙ̃ in tribus casibus. Primus est,ubi non sumus
extra lapsum tēporis, sed intra tempus, intra quod al-
legatur excusatio : quia tunc sufficit impedimentum
interuenisse, licet non sit facta protestatio. Ita dicit I-
mol.in c.plerunq;.de rescrip.inducēdo c.si autem, cum

a *Vbi iudex] Adde tu, quòd teneo istud ita demum procedere, si partes non apparent negligentes consilium. Ergo est, ut protestationem multiplices partes faciant iudici. Ita Bald. & Salic. in l. properandū. §. si autem utraq;. C.de iudi. do. Ab. in c. plerunq;. de rescript. in j. col. in uers. ego dico. Et adde, quòd illa protestatio debet apparêre in actis, secundum Bal. ibi in d. §. si autem. Adde Bart. in materia in l. Titia. §. usuras. ff. de leg. ij & in l. ij. §. dies. ff. quādo app. sit. Et dic, quòd si isto casu iudex absentaret se, ꝙ pars poterit offerre tabellioni supplicationem. Ita Bal. in authen. quæ supplicatio. C. de precibus Imper. off. Et adde Bar. in auth. itē. C. de temp. appella. & not. in practica.*

materia,eodē titulo. ¶Secundus casus est,ubi non re-
quiritur protestatio, quando tempus est utile.Ita con-
suluit egregiè Card.consil.suo cxxviij.incip.In quæstio
ne,quæ uertitur inter Andream. loquēs de uasallo im-
pedito,qui non petijt intra annum inuestituram:quia
annus ille est utilis, & ideo cùm sit utilis , non currit
impedito.Omnia enim iura loquentia de protestatio-
ne impediti intelliguntur, ubi tempus est continuum:
quia tunc bene est necesse,ut fiat protestatio, ne currat:
secus, ubi tempus est utile,ut per Card.ubi suprà. & in
dubio quidem omne tempus censetur continuum, ut
est glo. in clem.j.in uerbo,continuum.& ibi Doc.de re-
sti.in integrum.¶Tertius casus est,in quo non requiri-
tur protestatio, s.quando impedimentū surgit ex per-
sona impediti:nam isto casu licet esset utile ꝑtestari,nō
tamen est necessarium.Ita dicit Imol.in c.fi. de appel. ꝑ
rationes, de quibus ibi per eum dicentem hoc antea à
nemine fuisse tactum : & sequitur ibi do.Philip. & in c.
ex ratione.in uer.sed dubitatur.eod.tit. Quę omnia no
ta, tanquam noua. ADDITIO. *Reliqua uide per do.Felin.*
in d.c.ex transmissa.& quæ ibi scripsi, de præscrip. Philippus Sym.
¶Secūdò limita,dum modò impeditus probet se fuis-
se paratum expedire actum,Text.est in l.qui commea-
tus.ff.de re milit.& ibi Bart.& Innoc.in c.ex transmissa.
de præscript. in princ. & Archid. in cap.prima actione.
xvj.q.iij. ¶Tertiò limita,dum modò impeditus pro-
bet se adhibuisse conatū,ut repelleret impedimentum.
Text.est in l.fi. C. de adult. & ibi Bart. & Salic. Reliqua
circa impedimentum non cadunt hîc, maximè mate-
ria de modo probandi ipsum, sed ponitur per omnes
in l. ij. §. & quod diximus.ff. si quis cautionibus. & per
Moder.in d.c.ex ratione.in iij.char.in uer.quartū prin-
8 cipale.cum quatuor folijs seq. de appel. ¶Circa † cau-
telam Card.de officiali, cuius causa in loco , ubi gessit
magistratum, debet determinari intra xx. dies & ulte-
rius,ibi conueniri non potest, sed in propria patria sic;
secundum gl.& Bart.in l.j.ff.ad l. Iul. repet. ꝙ ad hoc e-
uitandum debet facere fieri proclama,etc. quia tunc e-
tiam non poterit postea conueniri in propria patria:&
refert hîc Abb.Adde Bald.in l. obseruare.§.proficisci.ff.
de offi.procons.& leg.ubi tenet idem, ꝙ tale proclama
operetur,ut non posit conueniri in propria patria,ni
si conueniretur in materia non concernente officium;
Imo adde,ꝙ in propria patria cōueniretur, non obstā-
te tali cautela,per c.aduersus.de immu.eccles.ubi dicit
Pet. de Ancha. quòd officialis absolutus à syndicatu,
adhuc potest conueniri in propria patria,non obstan-
te, ꝙ elapsus sit terminus edicti. Tu tene istā cautelam
pro uera. Non obst.c. aduersus. quia loquitur in casu,
quem ponit Bald.in d.§.proficisci.Pro fallentia,s.in de-
licto cōcernente nedum officium, sed etiam personam
officialis, ut ibi per Abb. in uer. & facit iste text. Huic
cautelæ non obst.l.j.C.ut nemo inuitus.quia fallit, ubi
subest iusta causa cogendi nolentes agere, ut agant, ut
dicitur ibi in glos. quæ exemplificat in scholari reces-
suro. Et in officiali potest esse duplex causa iusta. Pri-
ma,ne officialis tardetur in loco. Secunda,quia defen-
siones concernentes gesta in officio , habentur prom-
ptiores in loco officij, quàm in patria, ut hîc per Abb.
Et tales termini ad agendum nunquam asignantur,
nisi ex iustis causis,putà in casu l. diffamari. C. de inge.
& manumis. de quo uide aliquid per Bart. in l. Titia.ff.
de accus.cum concordantibus. Circa quæ not.duo.Pri
mò, quòd lapso termino ad agendum adhuc agi po-
test,donec iudex imponat silentium his,qui non com-
paruerunt.Ita dicit Inno.c.cùm in tua.qui matri.accus.
poss. de quo exclamat Angel.in l.j. C.ut nemo inuitus.
& idem tenet Bald. in dicta l. diffamari. nisi in duobus
casibus,s.ubi terminus esset statutus à lege, uel statuto:
quia eo lapso nemo postea audiretur.Ita dicit Inno.ibi
suprà per l.ob cōmissa.C.de adult.ibi glo. sequitur Bal.

in authen. ad hæc. C. de usur. & in d. l. diffamari. & in c. j. quo tempore miles uasal. ¶ Alius casus est, ubi in assignatione termini fuit per iudicem cõminatum, cp nisi cõparẽrent, amplius eos non audiret: tunc enim nõ est opus noua impositione silentij. Ita dicit Salic. in l. si ea. C. qui accus. non pos. de quo facit testum Aret. in §. si
9 minus. Instit. de act. ¶ Secundò not. cp † pars specialiter citata ut agat, nõ perditius agendi, nisi à iudice bis fuerit monita. Glo. est singularis. & ibi exclamat Ange. in §. j. in authe. de hæred. & Falci. ubi dicit, ita mirabiliter esse limitandam materiam l. diffamari. C. de inge. & manumiss. cum simi. Per quas imponitur silentiũ lapso termino: dicit tamen cogitandum. Et sequitur Marianus in c. licet. in ult. col. de accus. ubi dicit se examinasse in §. sed necp hæres. Instit. de testa. in repe. sua. ADDITIO. *Reliqua tu circa istam materiam uide per Ang. de Aret. in rubrica. Institu. de excep. & Alexand. consi. cviij. uol. j & Cepol. cautela sud. el. & Felin. in c. ex literis. in uer. fallit nonò. de constit. & in c. licet causam. in uer. limita duodecimò. de proba. & unum uerbum per eundem in c. ij. in uersic. tamen dicas. de testi. et in c. cùm olim. in uer. quando autem. eod. tit. de testi.* ¶ Hic ergo cessaui in additionibus *propter festinationem imprimere uolentium. Et si quæ minus opportunè insertæ fuerint, ignoscatur tyrocinio nostro: tumultuariæ enim & paucæ quidẽ & breues & indistinctæ additæ sunt culpa ipsorum impressorum, properè nimium nobis calcaria subdentium: elaborauí tamen, ut par erat, pro ingenioli mei uiribus, ut opus hoc quàm emendatum & castigatum in lucem animosè prodiret, licet exemplar mihi ita depraua tum & corruptum traditum fuerit, ut nec syllaba quidem concinne apta foret, ut mihi testis locupletissimus esse potest præstantissimus præceptor meus And. Pomus, uir consummatissimus, & quem aliquando, si fata uitam dederint, Doctorẽ ætatis suæ principem futurum uideo. Phil. Symon.* ¶ Et quia plenè hic tractatur, an instantia possit prorogari [a] ², ut enucleetur ista materia, prima regula sit: ¶ Instantia causæ principalis non prorogatur. Glo. ij. l. ij. §. si & iudex. ff. de iudicijs. Bal. in l. quòd si nolit. §. si quis ita. ff. de ædil. edict. Pau. de Cast. consil. xv. uersic. secundò principaliter. Bart. in l. Scius & Augerius. ff. ad l. Falci. & Doct. j. allegandi. ¶ Prima declaratio. Tempus nõ excedens metam triennalem præfixam à delegante prorogari potest. Text. est in c. de causis. de offic. deleg. Dum modò non ultrà triennium, secundum Sal. in d. l properandum. & dum modò prorogatio fiat ante finitum tempus præfixum, per l. sed si manente. ff. de precario. Et si in iurisdictione pręfigeretur longius tempus, tunc iudex facta prorogatione tenetur expedisse intra triennium à litis contestatione, secundum Salic. ibi suprà. ¶ Secunda declaratio.
10 Instantia † statutaria breuior triẽnio prorogabilis est, secundum Salic. ibi s̃. propter rationẽ præcedentis declarationis. Et est uerum, quòd Imol. in l. iiij. in princ. ff. de dam. infec. & Bald. de pace Constantiæ. in uersic. causis. tenet contrarium: quia subrogatum, &c. & ideo Maria. hic dicit cogitandum, licet non alleget istos. Sed horum opin. procederet, ubi prorogatio transcenderet triennium: quod esset absurdum, quia causarentur infinitates. Sed intelligo conclusionem, ubi nõ transcendit triennũ ipsa prorogatio, & tunc illud tempus subrogatum differt ab alio: quia illud reperit certã & primæuam metam, quæ non improbatur à d. l. properandum. Res enim de facili redijt ad ius cõmune, & ad naturam suam, ut est glo. in c. statutum. in uer. numeran-
11 dum. de præben. lib. vj. ¶ Tertia declaratio. Per † compromissum potest suspendi causa principalis. Ita dicit Bart. in authen. si tamen. C. de temp. ap. & Bald. in d. l. properandum. Contrarium uerius, ut per Abb. hic, & Imol. in c. de causis. de offic. dele. Salic. in d. l. properandum. quia ratio clemen. quamdiu, fundata in maiori

a Prorogari] *Ad quam materiam uide etiã plenè per do. Socin. in consil. xxxj. in cip. Prosequendo ordinem uersi. & sententia. Aliter etiam in j. parte, chart. lxij.*

præiudicio cessat in causa principali, ut hic per Abb. & ad l. contra maiores. & cõsimiles, dic, quòd procedunt, ubi ambę uiæ sunt necessariò incõpatibiles, ut hic per do. Franc. qui allegat glo. in c. cùm dilectus. in uer. præscriptione. de relig. do. ¶ Quarta declaratio. Instantia
12 peremptа † potest de nouo innouari repetendo unico momento omnia acta. Ita Bart. in l. si à te. ff. de except. rei iudi. Maria. hic dicens quotidie ita fieri, & docens modum practicandi. Adde Ang. idem tenentem in authen. si tamen. circa princ. C. de tempo. appel. Abbas in c. fin. de probat. & Imol. in d. c. de causis. subdentẽ catẽ, quòd ista non est propriè prorogatio. per d. l. sed si manente. sed est inchoare de nouo: & intellige, dum modò præsente & consentiente iudice. Ita dicit Fulg. in d. l. properandum: sicut in alijs actibus iudicialibus, c. forus. de uerb. signifi. Et ad c. clericus. de iureiur. dic ultra istos, quòd ille ibi non iurabat iterum, sed uolebat primum iuramentum extẽdere uires ad statuta noua: hic autem fit expressa reiteratio actorum, licet per relationem ad aliud, quæ debet idem operari, ac si de nouo fuissent facta acta de uerbo ad uerbum, l. ait prętor. §. j. ff. de re iudi. Nec obstat ratio figmẽti do. Abb. quia ex diuerso euitantur expensæ, iuxta doctrinam Bal. in c. fi. de dolo & contum. Item instantia potest abbreuiari partium consensu, tam in principali, quàm in appellatione. Lud. in l. ij. ff. de re iudi. Bald. in l. centurio. ff. de uulg. & pupil. quia consonat publicæ utilitati, ut causæ citò expediantur. Idem dic in tempore præfixo à delegante: nam & illud potest abbreuiari partium consensu. Ita Imol. in dicto capitulo, de causis. de officio dele-
13 ga. ¶ Quinta declaratio. Prorogatio † instantiæ non firmatur etiam iuramento. Ita Abb. hic, allegando Bal. Idem sentit Bar. in dicta l. Scius & Augerius. ff. ad l. Falcid. quasi in fin. Dic contrarium secundum Pet. de Ancha. in c. licet. de iureiur. lib. vj. & Imo. hic, & in d. l. Scius & Augerius. & in repet. c. cùm contingat. in uersic. quia in quantum. de iureiuran. Ratio: quia tale iuramẽtum non est contra ius Canonicum, à quo iuramenta regulantur, d. c. cùm contingat. Ita intelligitur c. si diligenti. j. tit. proxi. nam ibi actus erat expresse reprobatus à canone, quod non est hic: & etiam in foro seculari istud iuramentum ligat. Ita Imol. hic. Item adde, quòd ubi in causa periret nedum instantia, sed etiam ius partis, putà quia imponeretur silentium lapsa instantia: tunc instantia potest suspendi, sicut in causa appellationis: quia subest ratio magni præiudicij, sicut est in causa appellationis. Ita dicit Bald. in l. petendæ. C. de temp. in integ. restit. peten. in fin. ¶ Secunda regula principalis est, Quòd instantia causæ appellationis potest suspendi pacto, uel per compromissum, clemen. quandiu. de app. etiamsi non compromitteretur de ipsa causa appellationis: quia omnino utrocp casu intendunt partes suspendere iurisdictionem: quod tamen declara, ut j. ¶ Prima sit itacp declaratio, cp procurator sine speciali mandato non potest facere hanc suspensionẽ. Ita dicit Cald. consil. suo iiij. tit. de app. ¶ Secunda declaratio
14 sit ad hanc materiam, cp † tempus decendij datum ad appellandum est improrogabile. Ita dicit Paul. de Leaza. in d. cle. quãdiu. de app. quem sequitur Rota in deci. in nouis. in tit. de dila. decis. secunda, incip. Item fuit dubitatum. ad fi. & do. Ant. in c. licet. de procur. Bald. in authen. ei, qui. C. de temp. app. Ange. in authen. hodie. C. de app. Paul. de Cast. & Lud. in l. ij. ff. de re iudi. Imol. in d. cle. quandiu. & ibi Card. in v. q. In hac materia, cur non possit prorogari instantia, rationem ponit Bald. in d. authen. ei, qui. C. de temp. appe. dicens, cp ratio est: quia partes non possunt facere, cp iurisdictio deuoluatur in non habentem, l. priuatorum. C. de iurisd. om. iudi. Item quia partes facere non possunt, quin sententia transeat in rem iudicatam. Ita Lud. in l. si diuersa. C. de transact. Adde glos. magnam in c. cùm sit. de appellat. dicens,

dicens, hoc decendium, nõ posse per iudicem prorogari. Subdunt ibi Mod. etiã partibus uolentibus, per glo. fi. in authẽ. offeratur. C. de lit. contest. Potest tamẽ istud decendium minui per partes, secũdum Lud. in d. l. ij. ff.
15 de re iudi. ¶ Tertia declaratio sit, cp † fatalia appellationum possunt per partes suspendi, ita cp non currant, & causa non tractetur coram iudice: sed nequeunt prorogari, putà addendo tempus. Ita Ioã. And. in addi. Spec. in tit. de appel. §. nunc breuiter. super uer. illud. per multa, maximè per l. nemo. C. de tẽpo. app. ibi, nec sub prętextu quodam altero. Sequitur Roma. in d. l. ij. ff. de re iudi. & Ab. ad quem semper recurre, in c. ex ratione. de appel. Idem tenet Bald. in d. l. centurio. & Cyn. & Bart. in d. authẽ. ei, q. & Mathesilanus notabili suo xxiiij. p c. oblatæ. de appel. ibi, non ualeat prorogari. Ratio differentiæ: quia stante suspensione iurgia cessant & impensæ cum spe concordię: quod non est in prorogatione, ut latè per prædictos. Contrarium tenet hic Aret. & Bart. in l. j. §. fi. per illum tex. C. de temp. appel. & do. Philippus in d. c. ex ratione. dicẽs, esse casum in d. §. fi. non cauillando. Idem tenet Imol. in d. l. Seius & Augerius. & Bal. de pace Constan. in uer. in causis. & in d. authen. ei, qui. Sed præcedens opi. facilius teneretur per d. l. nemo. cui non respondetur. Ad §. autem, in quo se fundãt tenentes contrarium, dic, cp loquitur in restitutione fatalium, secundum Abb. in d. c. ex ratione, uel in suspensione. Ad uersi. uerò in causis. dic, cp non utitur uerbo Prorogare. ¶ De sententia lata post instantiã, dic, ut hic per Abb. & adde Paul. de Cast. consil. cccxxiiij. incip. In Christi. ubi dicit, cp omnes cõcordant in hoc, cp sententia lata post instantiam statutariam est nulla, sicut lata post triennium datum à iure communi decisioni causarum. Ratio: quia subrogatur loco illius. Itẽ, quia aliàs statutum nihil operaret. ¶ Limita primò, nisi imponat pœna iudici non iudicanti in tempore statuto, secundum Ioã. And. in addi. Spec. allegata hic per Abb. Ratio: quia statutũ satis operatur apponẽdo pœnam. Ex quo no. cp actus contra l. pœnalem nõ est nullus: quod firmat Bal. in l. ait prætor. §. j. ff. de dam. infec. Sic limitã l. non dubium. C. de ll. & c. uide x. dist. ¶ Secundò limita, nisi instantia præfigatur iudici tantùm, & nõ iurisdictioni: quia tunc ualet sententia lata post instantiã, ut per prædictos: & pulchrè Lud. Ro. consil. ccccxv. in fi. &
16 ccccxvij. in fin. per tex. clarum in l. j. C. ut omnes causæ, tam ciuiles, quã criminales. & tenet Bal. in l. properandum. & in l. scire oportet. §. consequẽs. ff. de excus. tut. & Pet. de Anch. in cle. j. de resti. in integ. & Ange. Aret. in §. minus. in uer. in hoc tñ credo. Instit. de actio. & Bal. in c. j. si de inuesti. inter dñm & uasal. lis ori. & in l. obseruare. §. proficisci. in iij. q. & seq. ff. de officio proconsul. & leg. & in l. fi. C. ut intra certũ tempus. & do. Abb. hic. ¶ Tertiò limita, nisi † post instantiam ferretur sententia absolutoria ab obseruatione iudicij. ita dixit Ang. in l. properandum. per d. l. fi. C. ut intra certũ tempus. quæ ad hoc est singularis. Et intellige, etiãsi instantia esset præfixa iurisdictioni. Facit cle. j. de rescrip. cum his, quæ dixi in c. j. s̃. eo. Vno casu cessat ista fallẽtia, uidelicet in casu l. pen. C. de naufra. lib. xj. ubi lapso tempore præfixo ibi ad causam nauicularij naufragiũ passi habet ipse nauicular pro absoluto à petitis: nec est opus absolutoria iudicis: & est casus unicus ibi, secundum Ang. in
17 d. l. properãdum. in princ. ¶ Quartò limita, ubi † post instantiam reus est confessus, secundum Bal. in d. l. properandũ. in fi. prin. & hic per Abb. ponẽtem rationem. Sed caue secundum Aret. quia istud est clarum, ubi instantia sola deseritur. Sed ubi esset appositum tempus non solùm instantiæ, sed etiã causæ, ut si statutum prohibet post tempus cognosci de maleficio, utrùm tunc posit confessus puniri? Dic, ut per Bal. in l. criminis. in fi. C. qui accus. non pos. dum dicit, cp confessus maleficium opponere potest exceptionem declinatoriam. Et dixi s̃. eo. c. at si clerici. Adde magis in terminis. Bal. in l. genero. ff. de infa. ubi dicit, cp finita instantia posita per statutum liti, inquisitus etiam si cõfitetur, est absoluendus. Sequitur Ang. de Are. in tracta. suo maleficiorum, in glo. in uer. comparent inquisiti. fo. xlviij. Ratio: quia paria sunt, quem esse de maleficio absolutum, uel præscriptum esse, l. si nõ conuitij. C. de iniur. Non ob. dictũ Bal. in d. l. properandum, quia loquitur, ubi solum perijt instantia: sed hic perit etiam ius reip. ex forma statuti. Non ob. etiã, si diceret cp contra præsumptionem iuris & de iure nocet confessio. Gl. & Bart. in authen. & si necesse. C. de dona. an. nup. quia hic est fictio, & nõ præsumptio: quia post ius quæsitum parti ex præscriptione statuti statutũ ipsum fingit partem liberatã & similem absoluto, secundum Maria. in c. de his. de accus. Et adde, cp ista fallentia procedit, nedum in cõfesso in criminali, sed etiam in ciuili, ut si sit infinita instãtia, possit confessus condẽnari. Ita amplìat hoc solus do. And. ponẽs istud in c. de causis. de offi. deleg. Primò, quia eadem ratio: secundò per dictum Bal. in l. ij. ad fin. C. de re iudi, ubi dicit, cp confessus crimen super libello inepto potest cõdemnari, ut per Inno. in c. qualiter. lo ij. de accus. Ita confessus debitum super libello inepto poterit condemnari, inducit subtiliter l. ait prætor. §. permittitur. ff. de mino. Hoc tamẽ ego limitarẽ eadem ratione,
18 ut s̃. per Bal. nisi † per statutum [a] prohiberetur cognoscí de debito post tẽpus, utputà cp si creditor nõ egerit intra x. annos, amplius nõ audiatur, secũdum notata per Bar. in l. omnes populi. ij. q. iij. q. princip. ff. de iusti. & iur. ADDITIO. *Quod tamẽ statutum an ualeat, uide ibi plenè per Scribentes, ubi infinita ego addidi. Philip. Sym.* ¶ Ex quibus habes unam limitationẽ ad dictũ Innoc. in d. c. qualiter & quãdo. dum dicit, cp confessio non curat ineptitudinẽ iudicij: quia fallit, ubi iudicium est nullũ ex lapsu temporis, ex quo causa ius parti, per suprà dicta in uer. fallit quartò. Alias fallentias ad illud dictũ dixi aliàs ibi. ¶ Secunda cõclusio circa hæc
19 sit, cp † in dubio tempus præsumitur præfixum instantiæ, & non iudici: qa hoc modo obuiatur immortalitati litium. Ita Ioã. And. in addi. ad Spec. in tit. de lega. §. restat. quod sequit Imol. in d. c. de causis. de offic. deleg. & dicit menti tenendũ. Tamen in hoc melior est doctrina Bal. in l. fi. C. ut intra certũ tempus. ubi dicit, cp si tempus ponit à statuto, uel lege loquente in rem, præsumitur præfixum instantiæ: secus, si in personam: putà, iudex expediat. Et idem dicit Bald. in l. obseruare. §. proficisci. ff. de offic. proconsul. & leg. & in iij. q. & sequitur simpliciter Salic. in d. l. properandum. in princ. ¶ Et
20 no. cp † iudex interpellatus, ut expediat causam, nõ incurrit pœnam impositã iudici non expedienti causam intra certum tempus, ut hic per omnes. Adde Calde. in tit. de pœnis. consil. iij. & Ioan. de Ana. in c. excommunicamus. §. moneantur. de hæret. & Ang. consil. cxl. incip. Quidam Matthæus. ubi dicit, quòd statutum, cp priores teneantur sub certa pœna committere causam appellationis, intelligitur scilicet, si hoc petitum fuerit. Et tenet etiam Bald. per illum text. in l. j. §. magistratibus. ibi, moniti non dederint. ff. de magistrat. conuen. & Abb. in c. fi. in penult. col. de re iud. ubi in terminis sequitur dictum do. Anto. hic. & facit gloss. fin. ibi in uerdum modò petitum fuerit. cum cõcord. quas ibi dedi. Contra hanc tamen opi. arguit hic do. And. dicens, cp aut

c. uenerabilis.

a Statutum] *Ad de tu, statutum quod post certũ tempus non admittit creditorẽ ad agendum, utrum ualeat, quũ saltem possit agi in foro ecclesiastico? Posuit Io. And. in c. fi. de except. in vj. Bal. in c. si quis p xxx. ſt de feu. fue. cõt. col. x. Adde do. Abba. in rub. de præscrip. et uide per Bar. in l. sequitur. §. si uiam. ff. de usucap. Nam ibi tenet unã opini. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. tenet aliam. Adde dom. Abb. in c. fin. de præscript. in iij. & iiij. col.*

aut est sententia ferenda, p actore: & non est opus, q in stet illam ferri, qui iam in libello petijt reũ sibi condẽnari: arg. in l. Titia. §. usuras. & quod ibi Bart. ff. de leg. ij. Aut uerò est ferenda, p reo, & tunc idem, quia licet ferre sententiã cõcernat fauorem priuati, tñ hoc etiã concernit fauorẽ publicum: & per cõsequens, iudex etiã non petitus potest impartiri officiũ suum, c. bonę. de postu. præl. cum simili. Adducit etiã ad hoc corroborandum dictũ Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Fal. inducẽdo, ut hîc per ipsum. Sed his nõ obstãtibus tene dictũ do. Ant. hîc. Et primò, in quantũ arguit de dicto Bart. in d. l. Seius. dic, q illud dictum est uerũ, & procedit, quãdo ambæ partes sunt præsentes: & ita loquitur lex, pperandum. in princ. C. de iudi. secus uerò partib. absentibus, uel altera absente: & ita loquitur §. & si quidem. in d. l. properandũ. & pbatur hoc ex doctrina Bal. in l. j. C. ut quæ desunt aduoc. ubi generaliter quærẽs, utrùm partibus nõ instantibus iudicari possit, distinguit, ut s. dictum est, q aut partes sunt præsentes, & potest ferri: aut uerò partes ambæ sunt absentes, uel altera earũ, & nõ potest ferri. Non ob. etiã id, q dicit de actore, q non debet ipse requirere: quia semel iam hoc petijt in libello: sed dic, ut iam dixi, q altera parte absente, siue sit reus, siue actor, necesse est, quòd petat ad sententiã procedi. Ratio: qa ad ipsum requiritur peremptoriũ, q non conceditur, nisi petat, l. ad peremptoriũ. in uerbo, petũt. ff. de iudi. & dixi in c. j. s. eo. qd not. contra do. Abb. hîc dicẽtẽ, q ex officio iudex faciat citare, etc. & idẽ sentit j. eod. c. prox. in ult. col. sequendo dictũ Bar. in d. l. Seius. p quo non facit fauor iuris publici: quia resistit regula d. §. & si quidẽ loquentis, p priè labente instãtia. An aũt in dubio præsumantur partes institisse, uel nõ: dic, ut p Pau. de Cast. in d. l. j. C. ut quę desunt aduo. ¶ Signa cautelam Doc.

21 q † iudex dicat, Absoluo uel condẽno, prout quisq; est cõdẽnandus, uel absoluendus ex actis. Sequit Bal. in l. cùm iudex. C. de sent. reprobãs ibi Butrig. qui dando istã cautelã dixit posse dici de actis, nedũ factis, sed etiam fiendis: quia in hoc malè p l. prolatã. C. de sentẽ. hanc cautelã sequitur Bal. in l. ait prætor. §. j. ff. de re iudica. dicẽs, hanc cautelã esse pro iudicibus imperitis, uel nõ habentibus tempus deliberandi. Idem tenet Ang. & Imol. in l. q Romæ. §. Augerius. ff. de uerb. obli. Paul. de Cast. in l. continuus. ff. eo. tit. subdens, q si probatio nõ esset facta, sententia est nulla, nisi incõtinenti fieret. Et diceretur incõtinenti fieri, si fieret ante q̃ iudex diuertisset ad actus extraneos, per d. l. continuus. Et tunc perinde erit, ac si pbatio præcessisset sententiã, iuxta glo. in l. generaliter. in princ. ff. de rebus credi. Cũ istis cõcordat Bal. in l. nõ dubiũ. C. de legi. Idem tenet Spec. in tit. de sentẽ. prola. §. iuxta. uersic. sed ecce. & ibi Bal. in addi. & Imol. in l. iudex posteaquã. ff. de re iudic. ¶ Datur & alia cautela, q iudex absoluat reũ ab obseruatione iudicij ad iecta causa, quia de meritis causæ mihi non liquet: quia tunc ista sententia non nocebit. Ita dicit Ange. in d. l. ait prætor. §. j. ff. de re iudic. Allegat Inno. in c. finali, de confirma. utili, uel inuti-

a Instantia.] Ad de tu, q etiã ego idẽ teneo, sed alijs medijs, et alijs rationibus non adductis hîc per Felin. Et in primis pondero text. in l. properandum. C. de iudi. in uers. super possessione. ubi dicit text. tus, quælibet causa ciuilis habet instantiam triennalem, siue litigetur super petitorio, si ue super possessorio. Sed ego habeo, q causa possessoria est causa summaria, ut no. glo. & Docto. in l. j. C. quomodo. lega. in uerbo, secundum sententiam. Bart. in extrauaganti, ad reprimendũ. in uerbo, summarié. & adhuc subtiliùs pondero d. l. properandum. in uerbo, exceptis causis fiscalibus, & publicarum sanctionum. nam ego habeo, quòd in causis fiscalib. proceditur summariè, l. pen. & ibi Bart. C. de conuen. fisci. debitor. lib. x. Fortiùs in causa publicarũ functionum dicitur summaria, l. j. C. de exact. tribu. lib. x. Modò habeo pulchram regulam, q, exceptio extendit regulam, ut loquitur in casu, ĩ quo aliàs non loqueretur. Pone, aliquis cõstituit pro curatorem generalem: iste procurator generalis non potest se impedire de causis requirentibus speciale mandatum, ut in c. qui ad agendum. de procur. in vj. pone, q postea constituat eum generalem in omnib. præter q̃ in causa restitutionis in integrũ. iste procurator poterit expedire alias causas, requirentes speciale mandatum præter q̃ causam restitutionis. Ita tenet Guiliel. in d. c. qui ad agendum. §. j. Io. de Imol. in l. si. ff. à quib. appel. Alexand. in l. j. ff. quod quisq; iur. Ex quo ergo d. l. properandũ. excipit causas fiscales, & publicarũ functionum, facit ut excipiantur etiã summariæ ad hoc, ut fallentia sit bona. Tertiò, et adhuc fortiùs: nam sententia ferẽda ĩ causis summarijs, in quibus lis non contestatur, est diffinitiua, clem. sæpe. in princ. de uerb. sign. et ibi Doc. põderãt tex. ad hoc. Sed ego habeo, q, diffinitiua sententia nõ potest ferri, nisi habeat instantiã, l. prolatã. C. de sent. l. j. C. quãdo prouo. nõ est neces. Et per ista fundamẽta teneo istud, quod tenet Felin. hîc indubitanter.

Currit]

li. Quod intellige, saluis notatis per Bal. in l. admonendi. in uersic. quæro primò, quando actor. ff. de iureiu. uidelicet, nisi instãtiæ esset præfixus terminus à partibus: quia tũc actore nõ probante reus absoluitur diffinitiuè, de quo latè disputat ibi Paul. de Cast. & Roma. ¶ Aliã cautelã posuit Bal. in l. ab eo. C. quomodo & quãdo iudex. q iudex exprimat in sententia qualitatem probationis, quæ magis eũ inclinat. Allegat gl. de qua exclamat in c. licet causam. in uerbo, possidetis. post principium ibi, sed debet examinari. de proba. ¶ Aliam cautelam posuit Bald. in l. peremptoriũ. C. sententiã rescindi nõ posse, q iudex dicat reseruata tali exceptione, qua, pbata ex nunc te absoluo, quæ non est tuta per prædicta, nisi fortè incõtinenti proba ret, ut suprà: de quo per do. Anto. in c. suborta. ad fin. de re iudi. & Paul. de Cast. & Imo. in d. §. Augerius. ¶ Aliam cautelã posuit Bald. in l. j. C. qui accus. nõ poss. in antepenul. col. quando incidit quęstio falsorũ testium, cuius cognitio absorberet instantiam, ut non pronunciet salua quęstione falsitatis, qua detecta habeat sententia pro annullata: de quo ibi latiùs per eũ. ¶ Co

22 ram † arbitro cui non est præfixũ tempus, instantia perit, cùm sit redactus ad instar iudicũ, ut hîc per Abb. Sed sua potestas in cognoscẽdo de nouo reiteratis actis non expirat. Sic intelligo gl. j. in fi. in dicta clem. quamdiu. & authen. si tamẽ. in ea allegatam. Sic etiam intelligo gl. iij. in l. sed si cõpromissum. & est additio ff. de arb. ut latè per Roma. in l. si quis arbitratu. uersi. in quantum autem Bald. ff. de uerb. obl. & Imol. ibi in uersic. iuxta prædicta potest dubitari de arbitro. Vide unum simile: Nã potestas iudicis prorogati adhuc durat, licet instantia coram eo pereat, uel aliàs processus annullet: ut singulariter posuit Guil. de Cuneo in l. eum, qui. ff. de constituta pecunia. quem sequitur Ang. in l. si qs postea. ff. de iudicijs. & in l. si conuenerit. ff. de iurisdictione omn. iudic. & ita intellige istum punctũ, q quidem est multũ difficilis: & do. Abb. ubi tãgit, ut hîc, in c. cùm dilectus. in fi. de arbitris. Et idẽ dic in arbitratore, cui tempus nõ præfigit propter regulã, quæ uult, q potestas nõ arctata tẽpore nõ finiatur, l. in uenditione. §. tempore. ff. de bo. author. iud. possid. Et instantia non perit corã eo, ut hîc per Abb. Fallit in casu l. fin. §. sed & si quis. C. cõmunia de legat. s. in arbitratore dato in ultima uoluntate, qui habet annũ. Et ita illũ tex. intelligit Bal. hîc, & Ang. & Ro. in d. l. si quis arbitratu. Et Bal. in l. fi. in ult. col. C. de cõtrah. emp. Et de instãtia corã arbitro dic, q incipit nõ à die compromissi, sed à die litis cõtest. ut per gloss. in d. clemen. quamdiu. in

a fin. Sic intellige Bald. in c. si autem. de

23 rescrip. ¶ Instantia[a] in † causis sum-

f. C. de exact. tribu. lib. x. Modò habeo pulchram regulam, q, exceptio extendit regulam, ut loquitur in casu, ĩ quo aliàs non loqueretur. Pone, aliquis cõstituit pro curatorem generalem: iste procurator generalis non potest se impedire de causis requirentibus speciale mandatum, ut in c. qui ad agendum. de procur. in vj. pone, q postea constituat eum generalem in omnib. præter q̃ in causa restitutionis in integrũ. iste procurator poterit expedire alias causas, requirentes speciale mandatum præter q̃ causam restitutionis. Ita tenet Guiliel. in d. c. qui ad agendum. §. j. Io. de Imol. in l. si. ff. à quib. appel. Alexand. in l. j. ff. quod quisq; iur. Ex quo ergo d. l. properandũ. excipit causas fiscales, & publicarũ functionum, facit ut excipiantur etiã summariæ ad hoc, ut fallentia sit bona. Tertiò, et adhuc fortiùs: nam sententia ferẽda ĩ causis summarijs, in quibus lis non contestatur, est diffinitiua, clem. sæpe. in princ. de uerb. sign. et ibi Doc. põderãt tex. ad hoc. Sed ego habeo, q, diffinitiua sententia nõ potest ferri, nisi habeat instantiã, l. prolatã. C. de sent. l. j. C. quãdo prouo. nõ est neces. Et per ista fundamẽta teneo istud, quod tenet Felin. hîc indubitanter.

Currit]

a Currit] Addendo. Alex. de Imol. in cõsil. l. in ij. parte, ubi singulariter, & plenè.

marijs cũrrit[a]: ut hîc per Abb. & Bar. in d. l. properandum. §. & si quidem. licet Abb. dicat, q non reperit tactũ in terminis, quem reprehendit hîc do. And. dicẽs, esse decisum per Bar. in d. §. & si quidẽ. cui adde Bal. in l. j. C. de iuramen. calum. cuius dictum ibi extollit idem do. Florian. dolens ignorasse in facto, & refert hîc do. And. in fi. Idem tenet Pau. de Cas. consil. cclxxxix. in fi. Est uerũ, quòd Bart. in l. litibus. C. de agricolis & censit. lib. x. & Bald. in l. pactum. §. qui prouocauit. in x. q. ff. de pact. & Ange. Aret. in l. ab executore. in princi. ff. de appel. & Bal. in l. constantaneum. in fin. C. quomodo & quando iudex. tenet contrarium. Sed prima opi. est uerior, quã sequuntur Cyn. Bald. & Salic. in d. l. properandum. in princ. & Bart. in d. §. & si quidẽ. ibidem dicentes, instantiam incipere à die, quo cœptum est cognosci. ¶ Limita hæc, dum modò producatur libellus, uel fiat litis contestatio: secus, si petitur executio simpliciter, secundum Bal. in l. j. §. j. ad fi. si quis ius di. nõ obt. ubi dicit, hanc esse opin. communem aduocatorum, & sentit Ro. in repe. l. j. C. de hæred. instit. Sed dic, quòd conclusio procedit absq; ista limitatione: quia l. properandum. potest extendi ratione fauoris publici. Sic dicitur de dispositione l. odiosæ, secundum Bart. in l. si constante. in ix. q. primæ partis, ff. solu. mat. cum concor. quas dixi c. trãsiato. de const. Sed hîc est eadem ratio, imo maior: ut ibi per Abb. Ergo, etc. ADDITIO. ¶ *Et hoc expressè sentit Bal. in d. c. j. C. de iur. cal. & Barb. hîc in fine. Philip. Symon. Hoc addidi: quia per hoc in aliquo non est retardata celeritas impressorum.* Dicas tamen, quòd ante litem contestatam, uel actum æquipollentem non currit instantia. Ita dicit Bald. in l. & post edictum. §. circunducto. ff. de iudicijs. dicens, q etiamsi decennio duraret quæstio legitimationis personarũ, non currit instantia: quia hoc fit ante litem cõtestatam, l. ita demum. cum si. C. de procura. Pro hoc facit, quia in exceptionibus propriè non est inductum, quòd lis contestetur. Dixi in c. prudentiam. de offi. delega. ¶ Vltimò scito, q instãtia statuti currẽs pendente appellatione, non currit pendente relatione, uel aduocatione facta per principem. Ita dicit Domin. in c. cupientes. in princip. de elect. in vj. propter glo. ibi in uer. immediata. quam ualde nota.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Prouincia an ueniat appellatione ciuitatis.*
2 *Legatus duarum prouinciarum non potest subditos unius prouinciæ trahere ad aliam.*
3 *Ecclesiasticus potest præscribere iurisdictionẽ tẽporalem, licet laicus non possit præscribere iurisdictionem ecclesiasticam.*
4 *Sententia est modus transferendi possessionem in corporalibus ciuilem & naturalem.*
5 *Pars maior licet requiratur in electione officialis, tamen in reformatione requiritur consensus omnium.*
6 *Sententia in possessorio an sit definitiua, an uerò interlocutoria. num. 7.*
8 *Causæ continentes dicuntur, quæ concernunt eandem rem, & unius cognitio confert ad cognitionem alterius.*
9 *Libellus an possit offerri etiã die feriata: idq; qualiter & quomodo. Super hoc uide hîc quinq; declarationes.*
10 *Appellari potest die feriata, sicut libellus offerri.*
11 *Feriæ an impediant causas ecclesiasticas.*
12 *Feriæ prosunt etiam non habentibus uineas.*
13 *Executio an possit fieri die festo.*
14 *Procedi potest die feriata qualicunq; periculo imminente.*
15 *Recommendatio carcerati non potest fieri die feriata: quia non est ibi timor fugæ.*
16 *Lis de rebus breuissimo tempore corruptibilibus debet expediri ita celeriter, ut euitetur corruptio.*

CAPITVLVM XXI. *& ultimum.*

c. significauerũt.

Significauerũt. ¶ Actor obtinens in possessorio non tenetur respõdere in petitorio corã eodem iudice, si est prorsus diuersitas eiusdem fori. H. D. Ioan. de Imol. dicit in c. in. de rerum permut. q Bononia, de qua fit mentio in tex. nostro in suprascriptione, est in finibus Lombardiæ, Tusciæ, Romandiolæ: Dom. uerò in c. statutũ. de rescript. in vj. dicit, q est in Romandiola. Et not. p introitu materiæ decretalis nostræ, q † aliquando appellatione ciuitatis (ut dicũt hîc Moderni) uenit prouincia, ut est tex. cũ glo. in l. fi. C. de præscrip. longi temp. licet contrà faciat c. Rodulphus. de rescript. quod ipsi inducunt ad quæstionem hîc tactam per omnes, an c. neminem. iij. q. vj. sit correctum. In qua quidem quæstione dic, q dictum c. neminem. nullatenus est correctum. Ita dicit do. Ioan. de Imol. in c. nõnulli. de rescrip. & in c. statutũ. §. cùm uerò. eod. tit. lib. vj. quia ille §. & c. neminem. stare possunt: ergo succedit l. principimus. C. de appel. quicquid dicat Domin. & Archid. in d. c. neminem. & Dom. in d. §. cùm uerò. Ad istum tex. respondet, q hîc fuit ex certa scientia Papæ, posito eo pro constanti, q ad hoc ut aliquid fiat ex certa scientia, nõ sit opus præcisè uti illis uerbis, Ex certa scientia. iuxta glo. in clem. j. de iudi. licet cõtrà sentiat glo. in clem. & principalis. de rescript. de quo disputaui in d. c. nonnulli. de rescript. Non obstat c. j. de consti. in vj. per quod dicunt hîc Moder. q in istis quæstionibus facti non præsumitur certa scientia Papæ, nisi appareat, quia fallit in factis notorijs: quia hîc: nam situatio harum prouinciarum, de quibus hîc, est uerisimiliter omnibus nota: & per consequens, ipsi Papę: & probant hîc ipsimet Moderni inducendo uerba text. nostri, & suprascriptionem, & text. in c. olim. de iniur. simili modo inducendo iuxta singulare dictum Bald. in l. ij. in fine, C. quæ sit longa consuet. ubi propriè limitando dictum c. j. dicit non procedere in consuetudinibus uulgatis, & notorijs: & ibi infert, q præscriptio Italicorum super mero imperio non est contra scientiam imperatoris: quia est factum notorium, ut ibi latiùs peum. Et idem puto, ubi situatio prouinciæ esset nota ipsi Papæ ratione propriæ originis, iuxta singulare dictum Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in uerbo, non obstantibus. in fin. dum limitat dictum c. j. non habere locum in domino particulari, qui consuetudines domini sui præsumitur scire. Quę duo incidenter no. ¶ Et

2 ista † amplia ex dicto domini Abb. in c. nouit. in princ. de offi. leg. etiam in legato duarum prouinciarum, qui non potest trahere unum de alia ad aliam, licet habeat duas prouincias sub sua legatione: quod puto mirabile: quia ambæ dicuntur territorium suum: & ideo, sicut episcop° in omni parte territorij sui erigit tribunal, c. cùm episcopus. de off. leg. lib. vj. idẽ uidetur dicẽdum in tali legato. Vnde cogita, nisi dicas, q episcopus etiã non potest erigere tribunal, ita q subditi trahant ultra unam dietã data latitudine diœcesis, ut uoluit Pet. de Anch. in d. c nõnulli. cum concord. ibi datis: de quo dicetur etiam in c. sanè. j. tit. prox. ¶ Nota ex isto tex. q potestas in genere fœmININO significat dignitatem & potentiã: in masculino uerò genere significat ipsum prætorem: de quo uide hîc per Mod. in iij. notabili, & Paul. de Cast. in l. eum, qui. ff. de iurisd. om. iud. ubi dicit, q ille propriè dicitur potestas, qui habet merũ & mixtum imperium: alij uerò potius dicuntur uicarij, uel alio nomine, utputà rectores. ¶ Nota monasterium habere facultatem eligẽdi potestatem secularem: & dic, quòd electus ad officiũ seculare potest administrare sine confirmatione. Ita dicit Bart. in l. penul. ff. de misi. testa. & in alio loco hîc per dom. Abb. allegato. Et nota, quòd confirmatio est manifestissimũ signum superioritatis. Ita di-

Ita dicit Bal. in l. fi. C. de legi. & habetur in c. qualiter. de
3 elect. lib. vj. ¶ Not. etiã, q† persona ecclesiastica potest
præscribere iurisdictionem temporalem, licet laicus e-
contrà non possit præscribere iurisdictionem ecclesia-
sticam spiritualem. Quod dicit hîc Are. in ij. notab: esse
4 singulare. ¶ In † istis incorporalibus sententia est mo-
dus transferendi possessionẽ ciuilem & naturalem. Pa
tet: quia lata sententia sine alio actu elegerunt, quę qui
dem electio est fructus huius iuris, quod nõ cõpetit, ni-
si quasi possidẽti, c. cũ ecclesia. de cau. poss. & proprieta.
Ergo sola sententia hîc transtulit quasi possessionẽ: qd
nota ad notata in l. permisceri. ff. de acqui. poss. ¶ Not.
in tex. ibi, inutiliter. q electo ad aliquod officiũ tempo
rale nõ ualenti officiũ exercere currit tempus: nec sibi
debetur officiũ etiã pro tempore sequenti, etiãsi hoc de
ciderit sine sui culpa, ut hîc p do. Ant. & Abb. nisi, p illo
tempore iterũ eligeret. Et est ratio: qa factum, qd debet
præstari à persona electa in officiũ, diuersificat ex cur-
su tẽporis, cùm in hoc debeãt operæ psonales, quę mu
tantur ex ipso cursu tẽporis, ut hîc p eos: cùm aliæ sint
operæ huius anni, & aliæ sint operæ anni sequentis, l. si
nõ sortẽ. §. si libertus. ff. de cõdi. inde. & habet per Bart.
in l. si uno. §. cùm quidã. in fi. ff. loca. & Bal. in l. liberti li-
bertęq. C. de ope. liber. secus, ubi tantùm cõsideraretur
ipsum factũ, & nõ ipsæ operæ, ut hîc p Are. ita soluentẽ
quoddã argumentũ Rom. in l. si stipulatus. ff. de uerb.
oblig. de quo hîc per eũ, quem uideas. ¶ Limita prædi-
cta fauore libertatis, uel piæ causæ, in quib. etiam consi
deratis operis restaurat impedito tẽpus, secũdũ Rom.
ibi s̃. & Are. hîc argumento l. Paul. §. Caius. ff. de libera.
cau. Sentit gl. & Bal. in l. j. C. si mancipiũ ita fuerit aliena
tum. Facit bene quod uult Bar. in l. pximè. §. j. ff. de his,
quæ in testa. delẽ. ubi æquiparat fauo
Libertatis] *Ad* a rem pię causæ fauori libertatis[a]. *Et hîc*
de idem tenentem ego multa addidissem, sed timui impressores fe-
do. Socin. in cõsil. stimantes. ¶ No. tamẽ, q impeditus aget
cxv. incip. Nõ po ad interesse, licet nõ restituatur. Ita di
test negari. uers. j. q, licet. circa fi. in cit Bar. in l. si usumfructũ mihi in bien
j. parte, chart. ce- nium. in fi. ff. de usufru. leg. cũ istis ui-
lxxxv. de Bart. in l. si prius. in x. q. ff. de no. o-
pe. nunci. & do. Ant. in c. j. de eo, q mit.
in poss. Et adde, q si, p primo semestri
electus est potestas, & eo instãti pro secundo semestri e-
lectus est secũdus, & deficiente primo etiã ante lapsum
sex mensiũ, incipit currere tẽpus secũdo. Ita dicit Lud.
in l. fi. C. qui admitti. per illum tex. quẽ ad hoc secundũ
eum allegat Bald. in cõclusionibus iuris, quod fortè li-
mitari posset, nisi ex tali anticipatione secũdus præten
deret interesse argumento eius, quod no. Fulg. ibi dicẽ
do, q licet dilatio data reo incœptura post dilationẽ a-
ctoris incipiat actore renunciante suæ, ut ibi p eum: tñ
fallit, ubi reus prætẽderet interesse. ¶ Quid aũt, ubi pen
dente uno tẽpore simpliciter additur aliud, quãdo in-
cipiat secundũ currere, uide gl. in clem. ij. de magistris.
in gl. in uerb. sequentes. & Ioã. And. latissimè in c. cùm
in cunctis. de elect. Bar. in l. in senat. in fi. ff. ad Turpil. cũ
concord. Paul. de Cas. in l. siue pars. C. de dila. ¶ No. tex.
in authen. de defen. ciui. §. & si quidem. ubi quis nõ po-
test obtinere magistratũ ultra bienniũ: & ad idem offi-
cium uacare debet quinquennio, ad aliud uerò triẽn-
nio, in legatione aũt biennio, l. j. & ij. C. de mune. nõ cõ-
tinu. ¶ Item † nota, q quãuis in electione officialis suf-
5 ficiat maior pars, tñ in reformatione requiritur omniũ
cõsensus. Tex. est in d. §. & si quidẽ. in authen. de defens.
ciui. ibi, reluctante nullo. de quo exclamat Lud. in ru-
brica, de arbitris. in xvij. col. & in singulari suo ccccc-
lxij. incip. Ad eligendum. & consil. suo ccclij. incip. Quæ
ritur primò, nunquid domini Auignonenses. & Ange.
in l. maiorẽ. ff. de pact. & Lud. in singulari suo xcvij. in-
cip. Heri fui interrogatus. & Bart. in l. omnes populi. in
ij. q. principali, ff. de iusti. & iure. & in l. qd maior, ff. ad
municip. ita limitans regulã, de qua ibi, quod factum
à maiori parte ualet, etc. Alias fallentias ad illam regu-
6 lam dixi in c. cùm omnes. de consti. ¶ In quantum † di-
citur officia nõ esse perpetua, limita ut procedat in rec-
toribus assumptis per electionẽ: secus in succedentib.
iure hæreditario, secundum Host. & do. Ant. hîc per c. li
cet de uoto. ¶ Limita secundò in imperatoribus, regi-
bus & ducibus, qui de approbata cõsuetudine eligun
tur ad uitam, c. uenerabilem. ad fi. de elect. secundũ pre
dictos: Qui etiã tertiò limitãt in prælatis ecclesiasticis,
qui promouentur duraturi ad uitã suam, secundũ præ
dictos, à quo ultimò ultra eos excipe tres casus. ¶ Pri-
mus, ubi Papa cõfert ad tempus. Gl. ad fi. in c. pastora-
lis. vij. q. j. & gl. in uer. perpetuum. in c. j. de capel. mona.
lib. vj. Et inferior ab eo non potest: gl. iij. in c. si gratiosæ.
de rescrip. in vj. & est singularis, secundum Bal. in pecu-
culio. Inno. in uerb. Papa. & Io. de Ana. in c. si cõstiterit.
in ult. col. de accusa. adeò q legatus hoc non potest. Ita
Car. consil. lviij. incip. Proposita quæstio. in secũdo du-
bio. ¶ Secundus casus in cõmenda, de qua in c. nemo
deinceps. de elec. in vj. ¶ Tertius in prioratibus manua
libus, de quibus in c. cùm ad monasterium. §. tales. de
statu mona. & in cle. j. de suppl. negl. præla. cum similib.
Probat etiã iste tex singulariter secundũ Are. q senten-
tiam latam pro clerico à seculari exequitur ecclesiasti-
cus absq; alia cõmissione primi iudicantis. Ex quo li-
mita §. cõtrahentes. in c. j. de foro cõpet. lib. vj. in fin. & l.
cùm unus. §. is, q. ff. de bonis autho. iud. possid. Tu con
sidera duo: Primò, q in defectum iustitiæ ecclesiasticus
supplet, c. ex transmissa. & c. licet. j. tit. proxi. Secundò,
q, ut suprà dictũ est, sententia hîc transtulit exercitium
eligendi, & per electionem satis fuit sententia executa:
unde impedimentũ uidebatur nõ in executione sentẽ-
tiæ, sed in exercitio rei iam executæ: & per consequens,
nõ uidetur hîc probari notabile Are. Et nota unum in-
cidenter, quod dicit Imo. in c. significantibus. de offic.
dele. ubi dicit, q clericus litigans in foro seculari cũ lai-
co, si appellet, debet appellare ad superiorẽ aduersarij
7 gradatim. ¶ In glo. j. hîc in fi. dic. q† sententia in posses-
sorio est quasi diffinitiua. Glo. in c. cõsultationibus. de
offi. deleg. nõ habens similem, secundum Domin. ij. q. j.
in Summa, & in §. sunt, quorum. ij. q. vj. Est tamen inter-
locutoria, ubi etiã speratur quæstio petitorij, ut in casi-
bus, de quibus hîc per Abb. & etiam latè per Imol. in c.
cùm uenissent. in uersic. soluit. Inno. de insti. & do. Ant.
consil. vj. incip. An sententia dationis in solutũ. & Lud.
in Rub. ff. de re iudi. Dic tamen, q regulatur, prout diffi
nitiua: ut hîc per Docto. Bene facit gl. in c. fi. in uersi. in a-
nes. de elec. in vj. & quod not. Bal. in l. minoribus. C. de
his, quibus. ut indig. dicens signanter, q clem. appellã-
ti. de appella. nõ procedit in interlocutoria habẽte uim
diffinitiuæ: quia effectus sententiæ præponderat nomi
ni. Quod dicit esse nota. dignum. Sequitur Caz. consil.
lxxij. incip. Titius. Nunc sunt in primo & quinto dubi.
Et idem ipse not. in d. clem. appellanti, uersi. nonò quæ
ro. & in clemen. fi. in fin. ij. q. eod. tit. Idem Bal. in l. hac e-
dictali. C. de secund. nupt. & in l. per hanc. C. de tempo.
appel. & in l. arbitro. ff. qui satisdare cogan. & Salic. in l.
post sententiam. C. de sent. ADDITIO. *Modos cogno-*
scendi alias sententias, quando sint interlocutoriæ, & quando diffini-
tiuæ, uide per Modern. satis accuratè in c. cùm cessante. de appel. in
ulti. char. & Lud. in certo tractatu posito in rubrica ff. de re iudica.
in aliquibus lecturis. Vide nouissimè do. Feli. in rubrica ẽ. de re iud.
Hic alia addidissem, sed obstabant iurgia imprimentium properan-
tium nimis, ut haberent opusculum hoc in initio studij, ut possent im-
plere bursas. Philip. Symon. ¶ In glo. ij. Prima conclusio sit,
8 quòd illæ † dicuntur causæ continentes, quæ concer-
nunt eandem rem, & unius cognitio confert ad cogni-
tionem alterius. Ideo possessorium & petitorium dicũ-
tur causæ continentes, ut dicit gloss. ij. in cap. j. de cau-
sa possess. & proprietatis. ¶ Secunda conclusio, quòd
licet

a *Tales*] *Adde tu, q, etiã sup pluri-*
bus actionibus di-
uersis corãuarijs
ordinarijs qs nõ
est trahẽd. Ita te
net gl. nõ. in c. fi.
de rescrip. in uer
bo, literas. & ibi
do. Abb. põderat
illam gl. ad hoc.

licet tales [a] causæ non debeant di-
uidi, tamen processus eas diuidens fa
ctus parte non opponente, ualet. Ita
dicit singulariter Inno. in c. cùm M. Fer-
rariensis. in fin. de constit. & ibi dixi in
uer. extra gloss. & Abb. hîc limitatur.
¶ Tertia cõclusio. Diuidi possunt istæ
causæ, ubi actor & reus sunt diuersi fo
ri. Text. est hîc reputatus singularis, p
Legistas in d. l. nulli. C. de iudicijs. In-
tellige hoc, ubi diuersitas fori potest
allegari ab eo, qui conuenitur, allegã-
te, p se regulam c. cùm sit generale. de foro cõpeten. se-
cus, si ipsemet agat de una, qui egit in alia, ut hîc singu-
10 lariter per Abb. Reliqua dic, ut per Doc. præcipuè Abb.
in d. c. j. de causa possef. & prop. ¶ In glo. fi. in uerbo, uin
9 demias. ¶ Not. ex ea, q † potest libellus offerri die feria
ta, ut in locis hîc allegatis, per Abb. & Moder. ADDI-
TIO. ¶ *Adde glo. in §. quid si per uiginti in uerbo, comparare. de*
electio. lib. vj. glo. & Bal. in l. iure mariti. C. de adul. Bal. in l. diuus. ff.
de ferijs. Bald. in c. fin. de ferijs. glo. in c. per scripta. ij. q. viij. Federic.
consil. xj. Bald. in repertorio. Innoc. in uerbo. citatio. §. xxvij. & in
l. ueteranus. C. quando prouoc. non est necess. circa med. Bar. & Bal.
in rubrica. C. de in ius uocan. Hostien. in Summa de ferijs: §. quid in
eis. uersic. licet quolibet die libellus. per §. sexaginta allegatum in gl.
cui non uidetur obstare responsio. Ioan. And. & Abb. hic & Maria.
qui eos sequitur in c. j. in ultima col. de libel. obla. quia licet ille §. lo-
quatur in accusatione temporali, tamen non præsupponitur ibi q,
finis temporis adeò instaret prope tempus feriatum, quòd peritura
fuisset facultas accusandi. Ergo nihil speciale ibi, ut rectè per Bart. ib.
Nec etiam obstant rationes Abb. & aliorum, quia sedãtur ex de-
clarationibus statim dicendis. ¶ *Prima declaratio. Diebus feriatis in*
honorem Dei non procedit ista conclusio. Bart. in l. nec quicquam. §.
ubi decretum. uer. de plano. ff. de offic. proconf. Et in extrauaganti,
ad reprimendum. in uerbo, de plano. propter regulam l. fin. C. de fe-
rijs. in c. placita. xv. q. iiij. ubi cessatur ab istis omnibus distrahẽtibus
à diuinis: & de illis non fit mentio de iure fforum. Ideo de illis non
dicit d. §. secundum Bart. quicquid dicat Ang. in d. §. sexaginta. pro-
pter rationes Abb. hîc hoc casu militantes. Intellige, nisi res uel actio
periret, prout fatetur Ioan. And. in dicta additione. Pro quo faciunt
latè infrà dicenda. Et cogita, quid in ferijs repeninis propter glos-
sam in uerbo, ob necessitatem. in clemen. sæpe. de uerb. signi. æquipa-
rantẽ eas ferijs diuinis. ¶ *Secunda declaratio. Licet oblatio libelli*
possit fieri iudici, non tamen parti. Host. de libel. obla. §. utrum libel-
lus. Et ultima col. uer. item, quia diebus feriatis. do. Ant. hic. & latius
in c. ij. de libel. obla. Et quòd ista differant, probat pulchrè l. libertus
aduersus. ff. de in ius uocan. per quam dicit ibi Bald. quòd statutum
puniens opponentem aliquam exceptionem, nõ comprehendit pro-
ducentem eam iudici parte non citata. ¶ *Item facit dictum Bald. in l.*
j. ff. de in ius uocand. ubi dicit, quòd oblatio facta iudici non est de
processu & solennitate. Et sic cessat alia ratio Abb. hîc. ¶ *Tertia de-*
claratio. Licet simplex oblatio libelli stans in meris finibus produ-
ctionis factæ iudici posit fieri die feriata, tamen ubi requiritur peti-
tio, & pro ista sufficit libellus absq; alia litis contestatione, secus est.
Ita dicit Bald. in l. j. uersic. sed quintò oppono. C. qui admit. Exem-
plum in petenda bonorum possessione, iuxta l. fin. C. eod. tit. quæ pe-
titio plus operatur, quàm sola libelli productio: quia habet uim quas-
si litis contestatæ, cum ibi non sit aduersarius. Ad idem allegant Mo-
der. Bal. in l. j. C. quando libel. prin. ubi dicit, quòd si ex forma statuti
requiritur aliquis processus in productione libelli, nõ poterit die fe-
riata produci: & dicit, se audiuisse in scholis, ita obtinuisse do. Ant.
de monte Vbiano: pro quo allegant Ang. in l. j. ff. de in ius uocan. ubi
dicit, quòd productio libelli facta die feriata in causa inquisitionis
non inducit litis pendentiam. Et ita dicit iudicatum fuisse Perusij in
ardua causa. Adde Bal. in l. seruum quoq; §. publicè. ff. de procur. u-
bi dicit, quòd si ex forma statuti oblatio libelli habet uim litis con-
testatæ, non potest fieri die feriata. Adde Lud. in d. l. penul. ff. de in
ius uocan. ubi ponit hanc declarationem. ¶ *Quarta declaratio. Li-*
cet in ferijs inductis à superiore cõmuni ualeat dicta productio, non
tamen in ferijs statutarijs. Bald. in l. ij. in lectura antiqua, ff. si quis in
ius uoca. ex quo statutum non excipit istum actũ. Sed intellige, pro-
ut sentit idem Bald. in l. j. §. j. ff. de fer. ualet, ubi statutum inducit fe-
rias in honorem rei: secus in alijs. Facit, quia statutum interpretabi-
tur, prout ius commune: nec erit inutile, quia operabitur in alijs ac-
tibus. ¶ *Quinta declaratio. Qua ratione potest produci libellus,*
eadem ratione & exceptio. Ita Bart. in d. §. sexaginta. & Spec. de
dilatio. §. j. uer. Sed pone iudex. do. Ant. in c. quoniam contra. in j. col.
de proba. in c. pastoralis. de except. Ange. in l. præcipimus. §. huius.
in fin. de appel. Bart. in d. uers. de plano. Facit regula, non licet. de reg.
iur. in vj. & quod not. B art. in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. ubi
dicit, quòd ubi licitum est nunciare nouum opus die feriata, ita est li-
citum producere petitionem remissionis ipsius nũciationis die feria-
ta. ¶ *Sexta declaratio: Quòd † sicut potest produci libellus in prin-*
cipali die feriata, ita etiam die feriata potest appellari. Text. est cum
glo. & omnes in l. j. C. de ferijs. Glos. in c. appellatio. de app. in vj. in-
uerb. lecta etiam in honorem Dei. secundum do. Ant. & Abb. in c. fi.
de ferijs. etiamsi statutum prohiberet die festo contractus & placita
fieri. Ancha. consil. ccclxj. incip. Visa plenè facti narratione. Et sicut
potest appellari die feriata, ita etiam appellatio admitti. Ita Salic. in
d. l. j. Quia concessis extremis conceduntur media. Ita etiam & libel-
lus appellationis offerri. Salic. ubi s̃. & Anch. in consilio superiùs al-
legato. Philip. Symo. ¶ Cętera sunt in locis prædictis latiùs.
¶ In causa uniuersitatis licitè allegantur istæ feriæ, ut
hîc per Abb. Ratio: quia licet ipsa non sit occupata in i-
stis, tamen occupantur aliæ personæ sibi necessariæ, ut
putà aduocati & testes, etc. ut hîc per ipsum Ab. & Doc.
¶ Adde Bald. in l. custodias. in uer. quæro de lege. ff. de
publi. iudi. ubi dicit, quòd istæ feriæ prosunt etiam car-
ceratis, non propter eos, sed propter personas auxiliã-
tes, licet in criminalibus statuta uelint, quòd procedã-
tur in istis ferijs. ¶ Adde glo. in l. j. in uer. occupati. ff. de
ferijs, quæ ponit conclusionem istam. Limita in procu-
ratore, cuius principalis est in partibus remotis, ut hîc
per Abb. Adde gloss. in l. semper. §. diuus Adrianus. in
uers. seruiant. per illum text. ff. de iure immu. q. d. quòd
qui non occupatur, potest uocari in ius tempore feria-
to. ¶ Et adde Host. in tit. de ferijs. §. fin. uer. in causa ta-
men, quam moui. ubi dicit, quòd de consuetudine cu-
riæ Rom. non admittitur exceptio talium feriarũ pro-
pter messes, uel uindemias, secundum Spec. in tit. de fe
rijs. §. j. uer. penult. ne existentes in curia cũ sumptibus
fatigentur diutius. Considera, quid sit in causa ciuium
11 Romanorum. ¶ Nota semper, q † istæ feriæ non impe-
diunt causas ecclesiæ, ut hîc per Abb. cõtra do. Ant. hîc,
& in c. fi. de ferijs. Et istud consonat æquiparando eccle
siam fisco, c. qd ergo. xxiij. q. iiij. Limita, nisi ecclesia con
uenta nollet uti istis ferijs, ut hîc per Doc. Ex quo no. q
generalis concessio in fauorem ita operatur, si priuile-
giatus uelit. Adde notabile dictũ Ang. in l. fi. ff. de app.
reci. ubi dicit, q illa lex, quæ dicit, q à sentẽtia super an-
nona militibus danda non appellatur, est uera, si sen-
tentia dicat, ex causa esse dandam: secus, si non, ut ibi p
eum. Simile dicit Rapha. in l. j. §. nũciatio. ff. de ope. no.
nun. q l. publicas. C. de fer. non procedit, ubi fiscus con
uenit. Simile Pet. de Anch. consil. cxlj. incip. Super præ-
dicto dubio. ubi dicit, q si contractus redditur nullus
altero contraueniente, quia sic partes conuenerunt, in
tellige, nisi ille, qui non contrauenit, uelit contractũ ua
lere. Facit l. ij. ff. de l. commissoria. Simile dixit Ab. in c.
quemadmodũ. de iureiur. q licet uxor adultera possit
expelli à marito, iuxta c. porro. de diuor. hoc uerum est
marito uolente. Facit gl. magna in fi. in c. fi. de coniug.
seruo. Item gl. in c. si quis acceperit. xxxiij. q. ij. Facit glo.
in l. eleganter. ff. de dolo. quæ dicit, q ualet contractus
dolo initus uolente deceptõ. Sequit Abb. in c. cùm di-
lecti. de empt. & uendi. Facit glo. in l. j. C. de testi. quæ di-
cit, q testis domesticus aduersarij mei cogit testificari
me uolente. Facit dictum Ioan. And. in c. series. de testi.
ubi dicit, q in causa matrimoniali publicatis testibus
possunt alij produci, nisi testes producantur cõtra ma-
trimonium. Facit dictum Paul. de Cast. consil. suo ccvj.

c. significauerunt.

ubi dicit, ꝙ Iudæus nõ poteſt cogere quem ad uſuras poſt tẽpus, quo pignus potuit poni in ſortibus: & ſi Iudæus excipiat, ꝙ non poſuit, quia nõ fuit facta ſolita ſolennitas, replicabit debitor, ꝙ nõ curat: quia fuit inducta in fauorem debitorũ, ut ibi per eũ. Facit dictũ Bart. in l. iij. §. ſi emancipatus. ff. de bon. poſſeſ. contra tab. & Bald. in l. ſi Rufinus. C. de teſta. milit. ubi dicit, ꝙ ſtatutum diſponens, ꝙ ſcholares tractentur ut ciues, intelligitur, ſi uelint. Recipiunt hæc quædã contraria, de quibus per Bald. in l. quod fauore. C. de legibus. Generaliter, quando liceat renunciare fauori, dicetur in c. ſi diligenti. j. tit. proxi. de foro compe. Et adde, ꝙ inducta in pœnam, non debẽt prodeſſe, ut dixi ſ. eod. tit. c. intelle-
12 ximus. ¶Proſunt † iſtæ feriæ etiam nõ habentibus uineas, ut hîc per Doct. Adde tex. in l. ligni appellatio. §. lignorũ. ff. de leg. iij. per quem dicit ibi Bald. ꝙ homines, qui nõ colligunt niſi caſtaneas, utentur iſtis ferijs meſſium, ex quo non colligunt niſi caſtaneas, per illũ text. ubi appellatione lignorũ ueniunt ea, quæ in Aegypto cõburunt̃ loco lignorũ, ſicut arundineta, herbalæ quędam, uepres & ſpinæ. Item adde Inno. in c. fi. de ferijs. ubi dicit, ꝙ in locis ſterilibus nõ colligentibus panem, nec uinũ, occurrunt iſtæ feriæ tẽpore quo ea cõmodius
13 emuntur. ¶Contra Abb. dicentẽ, ꝙ † executio nunquã debet fieri die feſto, facta tamen tenet: obſtat: quia ſi nõ debet fieri, retractabitur parte inſtante, iuxta c. non ſolùm. de appellat. in vj. & l. j. ff. nil innoua. appellat. pend. Ita dicit Are. hîc tenere Modernos. Itẽ contra Ab. facit l. omnes. in fi. C. de ferijs. ubi eſt ſpeciale in diebus Paſchalibus, ꝙ nulla compulſio fieri poſsit. Ergo ſecus in alijs etiam diuinis. Item contra Abb. ꝙ cõmiſsio de exequendo poſsit fieri die feſto, probat lex, actus. C. de ferijs. ubi poteſt exerceri iuriſdictio uoluntaria. Ergo & cõmitti executio, quæ nõ requirit cauſæ cognitionem. Sed pro do. Abb. allegat Bald. in l. in minorũ. C. in quibus cauſis in integ. reſtit. non eſt neceſſ. ubi ſimpliciter tenet, nullam executionem poſſe fieri die feſto. Idem in diſtinctè ſentit Bart. in d. l. omnes. C. de ferijs. ſecus in ferijs humanis. Et idem tenet Bar. in §. ſi debitorem. allegato hîc per Abb. Concorda ſecundum prædictũ Areti. hîc dicentem, ꝙ aliquando cõmiſsio requirit partis citationem: & tunc obſtant omnes feriæ diuinæ & humanæ. Fallit, ubi res periret, ut hîc. Aliquando uerò, ꝙ cõmiſsio non requirit citationem: quod quãdo ſit, remittit hîc ad dicta per eum ſuprà: & tunc dicit ipſe, ꝙ opinio Federici allegati hîc per Abbatẽ uidetur ſimpliciter uera, per text. in l. actus. C. de ferijs. niſi illa lex, ut dicit ipſe, intelligeretur in ferijs, quæ non ſunt in honorem Dei. Tunc enim uideretur uera diſtinctio Abbatis, ſecundum eum. Aliquãdo uerò, ꝙ fit cõmiſsio de ipſa nuda executione tantùm, & tunc ꝙ poteſt fieri in omnibus ferijs, præterquam in diuinis, niſi res periret. Et non obſtat dicta lex, omnes. C. de ferijs. quia reſponde, ut hîc per ipſum. Adde iſtis Domin. in c. ſicut. ij. q. j. ubi ſequitur ad literam additionem Ioan. And. de qua ſuprà: de quo latiſsimè per Rom. in l. j. §. nũciatio. ff. de ope. no. nun. Paul. in l. penul. ff. de ferijs. Et dum dicitur, nudam cõmiſsionem fieri poſſe in rebus adiudicatis, limita, niſi reus præſens, uel fortè aliter citatus aliquid opponeret commiſsioni, uel executioni, iuxta l. fin. C. ſi ex falſis inſtru. & nota. in l. j. C. de iur. & facti ignor. quia tunc, cùm exigatur cauſæ cognitio, ſecus erit, ſe-
14 cundum Roma. in dicto §. nunciatio. ¶Propter † periculum moræ proceditur die feriata qualicunq;, ut hîc per Doctores. Adde Pet. de Anch. conſil. mihi cxvij. incip. Vnus ex procuratoribus Baldaſſaris. & Paul. conſil. xxxvij. ad fi. ubi dicit, quòd ſuſpectus de fuga poteſt capi die feſto [a]: quem uideas omnino, quia pulchrè loquitur. Non obſtat, ſi diceretur, partes nequeunt expreſſè renunciare ferijs diuinis, ergo nec tacitè: quia reſpondet Marianus conſil. ſuo incipiẽ. Primò oportet. concordans cum prędictis, quòd ſuſpectus de fuga nõ gaudet ferijs, nec indultis legalibus, quibus inſtrueretur ad fugã. Adde Petr. de Ancha. in c. ubi periculum. §. præterea. in j. col. uer. item quod Papa cõcedit. de elect. lib. vj. & Bar. in l. dies. C. de feri. Bald. Inſtit. de act. in princ. & in l. j. C. qui bonis cedere poſſ. ubi dicit, ꝙ banniti, qui nondum receſſerunt, poſſunt omni die capi: quia ſemper ſunt ſuſpecti de fuga. Imo dicit Bal. in c. fi. in ult. col. de fer. ꝙ etiã die ſolẽniſſimo, putà Natiuitatis, poſſunt iſta fieri. De quo dubito: qa quod licet cauſa neceſsitatis in diebus feſtis, non licet in talibus: de quibus ſ. c. licet. de fer. ADDITIO. *Ad hæc uide multa ſimilia per Feli. in c. penul. ad fin. de conſtitu. & aliquid etiam per eum in c. cùm inter R. col. ix. in uerſ. limita ſecundò. de except. & Bart. conſ. ciij. & Feli. in c. de cætero. ad fi. & ſeq. de re iud. & Barb. conſil. ix. uol. ij. & Bald. in l. ij. xv. col. C. de fer. & aqua. & Alexand. in conſil. cxxxvj. in j. uol. & Anch. cxcij. in j. col. & ſeq. & Bald. in c. ex reſcripto. de iureiuran. & do. Præpoſit. in c. ius gentium. in diſtinc. j. & unum uerbum per Roman. conſil. ccxlij. & Panor. in c. j. de iudi. col. xiij. & Alexand. conſil. lxxiiij. in ij. uol. Bal. in l. pen. C. de pigno. ac. Alexand. in l. diuortio. ff. ſoluto matrimo. & in l. j. §. fi. ff. de ope. no. nun. & adde do. Ioan. de Ana. conſil. lv. col. j. Phil. Symon.* ¶Vbi licita eſt captura, eſt etiam licita ſequeſtratio, Bald. in l. ij. in ult. col. C. de ꝓhib. ſequeſtra. & in l. dies. in prin. C. de fer. & ibi dicit, ꝙ captura põt reuocari die feriata, ſi facta ſit die feriata. Allegat gl. tritã in ſimili in l. ſi minor. ff. de euict. Sed caue: qa gl. cum concord. loquitur, ubi fuit erratum faciẽdo aliquid die feriata: qa eadẽ die reuocare non eſt error: ſecus ergo uidetur, ubi nõ fuit erratum, prout in caſu noſtro: quia eſſet error committere relaxationem tali die. ADDITIO. *Et quia hîc allegatur glo. in l. minor. ff. de euict. uide ad illam in ſimili Ro. conſil. lxix. col. ult. & clviij. in princ. & ccxx. col. ij. in prin. & cccxx. col. ij. ad fi. Raph. Comen. cxlvj. col. j. ad medium, Alexand. conſil. v. col. penul. uerſic. item ſi probatum eſt. uol. ij. & in l. j. §. nunciatio. in uerſic. & inducitur hæc materia. infrà de oper. noui nun. & in l. ſi pacto, quo pœnam. col. j. C. de pact. Maria. Socin. in tracta. de citatione, arti. vij. in uer. uiceſimus caſus. cum ſeq. Panor. conſil. lxxxj. col. fi. in ij. dubio, uol. ij. & Ro. ccxx. col. j. & ij. ad finem & ſequen. & Imol. cxxviij. col. j. & Card. in ſimili, xcvj. in fi. & Aret. xx. col. fi. Barba. in c. ſi quis preſbyterorum. col. penul. de rebus eccle. non alien. Panor. in c. quia clerici. in ij. notab. de iurepatro. Feli. in c. nihil. in uerſic. xxix. de præſcrip. & glo. in c. tuarum. in glo. penul. de priuileg. & Bald. in c. ab excommunicato. per illum text. ibi, de reſcrip. & Aret. in c. examinata. ad fin. de iudic. ubi limitat iſtam glo. quæ loquitur in tenuta data de facto, ut non poſsit renunciari parte non citata. Vide Roma. conſil. clviij. & uide aliquid etiam in ſimili per Felin. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. in uerſic. ſextò not. & col. ſeq. in uerſic. ultimò not. de conſtit. & in c. ex parte. in ult. not. de teſtibus. & Barba. conſi. lj. uol. j. & col. xxviij. & ſeq. & Feli. in c. cũ olim. col. viij. de re iudica. &*
15 *Barba. conſil. vij. uol. ij. Phil. Symon.* ¶Limita † etiam iſta ex dicto notabili Bald. in authent. ei, qui. C. de bonis authorit. iud. poſsiden. ubi dicit, quòd re-
b commendatio carcerati [b] non poteſt fieri die feriata: quia ibi non eſt timor fugæ: quem uideas omnino. ¶Iſta intellige, niſi cauſa, propter quam debitor allegatur ſuſpectus, adfuiſſet tempore contractus. Ita Bart. in d. l. dies feſtos. do. Ant. in c. fin. de ferijs. quia ſi conditio debitorum non eſt mutata, imputet ſibi creditor, ut eſt bon. text. & ibi pulchrè Bart. in l. ſi creditores. ff. de priui. credit, & in c. ſi propter ſterilitatem. de loca. ibi, tempore locationis. ADDITIO. *Adde hîc Alexand. conſil. xix. iij. uol. & uide per Felin. aliquid in c. quod ad conſultationem de re iudi. & Barba. conſil. lij. uol. ij. Philip. Symoneta.* ¶Limita, niſi tempore contractus debitor potuiſſet haberi pro ſuſpecto, tamẽ contrahens hoc ignorabat, ut quia erat mercator magni crediti, non tamen ſoluendo. Ange. in d. l. ſi creditores. Sentit Bar. in l. quæſitum. ff. de pigno. Vel ſi erat pauper tunc, & non ſoluendo, & creditor ignorabat. Et in dubio præſumitur eũ approbaſſe. Et qui errorem allegat, probet Paul. de Caſt. in l. etiam. §. j. ff. ſolu. matri. per l. iij. ff. de fideiuſſo. ¶Item prædicta limita, dum modò periculũ in mora ſit cum peremptione rei: ſecus, ſi ſola iuriſdictio periret, ut ſtatim dicetur. Nam Aret. hîc allegat Bald. in l. properandum. §. ſin autem utraq;. in fin. C. de iud. ubi dicit, ꝙ ſi iuriſdictio iudicis delegati expiret, & inſtantia nõ: non debet procedi die feriata. Facit l. ſi de meis. ff. de arbi. §. fin. ibi, licet arbitrio. quod non licet iudici. Vide Ioan. And. in Spec. de fer. §. ſequitur. uerſ. pen. ubi dicit, quòd finiente iuriſdictione procedi poteſt ferijs ruſticis, dũm modò iudex non fuerit in culpa: in ferijs autem diuinis nullo modo. Ita intelligit dictam l. ſi de meis. §. fin. & iſtud conſonat, quia non apparet in d. §. fi. quòd periret aliud, quàm iuriſdictio. Et hanc opinionem ſequitur do. Ant. & Imol. in c. de cauſis. de offic. delega. & do. Abb. hîc in lectura antiqua, ſcilicet Parmenſi. Et eo caſu, quo procedi non poteſt, ſi tamen etiam inſtantia periret, procederetur, ſecundum Abb. hîc. Cuius dictum haberem pro indubitato, ubi inſtantia eſſet præfixa etiam iuriſdictioni: quia tunc uerum eſt dicere, rem perituram. Sed ubi periret ſola inſtãtia, & ſic ſolùm acta, fortè eſt dubium, cùm non pereat ius partis & iudicis exequentis. Fauor enim diuinus multum deberet præponderare iſtis. Cogita. ¶Ad hæc uide Bart. in l. j. ff. de
16 glande legen. ubi dicit, quòd † lis de rebus breuiſsimo tempore corruptibilibus debet expediri adeo celeriter & leuato uelo, quòd euitaretur rerum corruptio. Circa quod uide omnino, quæ dixi in c. eccleſia. ſuper glo. fin. de conſtit. ¶Ad fabrum impedientem ſcholas, dic ut per Abba. Adde Spec. in tit. de ferijs. §. ſequitur. uer. ſed ſi magiſter. Hoſt. eod. tit. §. fin. uer. quid ſi magiſter. do. Abb. in c. bonæ. el j. de poſtu. præl. Facit text. aureus in c. præcipimus. xvij. q. ij. ubi iubetur moueri baptiſterium, quod erat prope chorum cum diſtributione officij, ut ibi erigatur altare, ne locus calcetur pedibus. Ex quo idem fortè eſſet de fabro exiſtente prope eccleſiam. Adde Bald. in l. j. C. ſi de moment. poſſ. ubi dicit, quòd à ſententia lata pro ſtudio non appellatur: quia ſtudium dilationem non patitur, l. fin. ſ. de appella. recipi. Pro iſtis facit, quia licet proprietas ripæ ſit habentium prædia ibi propè, §. riparum. Inſtit. de rerum diui. tamen nihil poteſt ibi erigi, quod impediat nauigantes, l. j. in princi. ff. de flumini. Idem dicas de ſcholari litigante cum ſocio, qui in camera proxima altè legendo ipſum impedit, uel aliter. Ita Spec. in tit. de iud. §. generaliter. uer. hoc etiam nota. Item doctor nõ debet reſiſtere à legendo, licet ſcholares uociferarent. Ita Lud. in l. j. ff. ſol. ma. Allegat gloſſ. quæ ſatis probat in c. ſcimus. xliiij. diſt.

Felin. Sand.

Explicit ſolennis Lectura do. Felini Sandei ſuper tit. de iudicijs.

Felini ij. pars.

a *Die feſto] Adde do. Alexand. de Imol. in l. ſi fideiuſſor. §. ſi ſatiſdatum. qui ſatiſdata. cog. Quod tamen intelliges, ut cogatur cauere de iudicio ſiſti finitis ferijs: arg. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. fin. ff. de adulte. ſecundum Paul. de Caſt. in l. j. in princ. ff. de fer. & in ſuo conſil. xxxviij. Et adde do. Alexand. in conſil. cvij. iiij. parte.*

b *Recommendatio carcerati] Adde tu, utrum incarceratus ad tẽpus, uel pro una cauſa, poſsit recommendari pro alia cauſa, uide Bart. in l. ſed eximendi. ff. ne quis eum, qui. Adde Bal. in d. authent. ei, qui. & in l. legata generaliter. C. de lega. j. Imo captus in domo propria pro debito fiſci & incarceratus poterit ꝓ debito priuato recommendari. Ita Bart. in l. cum eo. ff. ad l. Iulia. pecul.*

c. ſignificauerunt.

De foro compet. Tit. II.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Coram iudice incompetenti qualiter debet pars proteſtari antequàm reſpondeat. Vide in rubrica.*

2 *Exceptio incompetentiæ fori ſemper opponi poteſt, etiamſi dicatur non poſſe dici de nullitate. Et uide ampliationes hîc & fallentias, uſq; ad c. 1.*

¶XXXIIII. Caſus, quibus non attenditur competentia fori, ponunt hîc aliqui Moder. magis laborioſi ꝙ ſubtiles. ¶Cxix. modos, quibus quis ſortitur forũ, ponit hîc do. Marianus: & qa de quolibet remittit ad loca ſua, ideo ſit tibi pro tabula. ¶Et uide Spec. de cõpeten. iud. adit. §. j. ubi ponit lix. ¶Item adde do. Ant. conſil. xix. incip. Quia hîc agitur. uerſ. ad tertiũ. ubi dicit, ꝙ habens ex priuilegio ſpectantia ad forum epiſcopi, nedum habet contentioſum forum, ſed etiam pœnitẽtialem, & cõſequenter caſus reſeruatos epiſcopo. Ex quo limita, quod dicit hîc Abb.

¶Item ſcito tria fundamenta introductoria. Primũ:
1 ꝙ † conuentus in foro incõpetenti, ſi ante ꝙ reſpõdet, proteſtetur, ꝙ per actum factũ, uel fiendum, non intendit conſentire in iudicẽ ut iudicem, ſit cautus, ut addat hoc uerbũ, Niſi quantũ de iure teneor. aliàs hoc non dicendo poteſt ut cõtumax puniri, & dicitur fatuè ꝓteſtari. Ita dicit Imol. in c. Cumana. poſt medi. de elec. Et Ange. l. nõ uidetur. la ij. ff. de iud. dicit ſe allegaſſe cõtra magnum uirũ, qui ex hoc fuit iratus: & exclamat Imo. in c. cùm M. in pen. col. de cõſti. & ſequũtur alij, quos ibi accumulaui in iij. parte ꝓteſtationis, uerſ. quinta concluſio. Ibi uide. ¶Secundũ fundamentũ. ¶Vbi iudex eſt cõpetens, tñ modus procedendi eſt adeo incõpetens, ꝙ ubi nõ poteſt eſſe iudiciũ, poteſt dici de nullitate ꝓceſſus quãdocunq; etiã poſt ſententiã. Ita Bal. poſt Iac. But. in l. licet. uerſ. iuxta hoc quærit. C. de ꝓcur. loquens de iudice inquirente in caſu ꝓhibito, cui reus põt dicere, hîc nõ eſt iudiciũ, quia nõ poteſtis eſſe iudex & accuſator, iuxta c. forus. de uer. ſig. Et iudici dicẽti, ꝙ in inquiſitione eſt loco accuſatoris, replicabit̃ hoc uerũ in inquiſitione ualida, ꝙ nõ eſt ibi: nec dicetur pars tacens prorogaſſe iuriſdictionẽ: quia ubi eſt defectus perſonę, uel iudicij, non cadit tacita ꝓrogatio, ſicut nec expreſſa, ut
2 ibi per eũ. ¶Tertiũ fundamentũ. ¶Exceptio † incõpetentiæ fori ſemper opponi poteſt, etiãſi dicat̃, nõ poſſe dici de nullitate. Gl. fi. in cle. j. de ſeq. poſ. & fruc. quæ trita eſt: & ibi Car. in pen. col. eam ſingularẽ dicit, & ſe neſcire alibi: & ibi Pet. de Anch. dicit, ſępe audiuiſſe ſe Bal. dicentem, ſcribendã eſſe literis aureis. Sequunt̃ multi, quos per te inuenies. ¶Amplia, etiãſi diceret̃, nulla ſpecies nullitatis admittat̃. Ita Pet. de Anch. cõſi. cclxxj. incip. De titulis criminũ. in pen. col. ad fi. & in fi. col. ¶Secũdò amplia, etiãſi partes iuraſſent nõ dicere de nullitate ſentẽtiæ, uel laudis: qa iſtã dicere poſſunt. Ita Ang. ſtupendè conſil. mihi ccxviij. incip. In Dei nomine: uiſa narratione facti. in fi. Sequit̃ Philip. de Peruſio in c. dilecto. de app. q. l. & q. lij. ¶Fallit primò in caſu cle. j. de re iudi. ut ſentit ibi gl. in uer. pẽdere. quã ita adaptat Imo. in l. ſi expreſsim. de appe. & Lud. laborioſè in l. de pupillo. §. qui opus. de oper. noui nunc. ¶Secundò fallit, ubi
3 actus † factus ab incõpetenti eſt cõfirmatus à ſuperiore cõpetenti. Inno. in c. j. poſt med. de cõfir. uti. uel inut. Pro cuius intellectu uide optimè do. Abb. in c. ea, quæ. in ulti. pagina, de re iud. Et inuenies, qualis debet eſſe confirmatio, & qualis ſuperior: & alias dixi in c. qualiter. el j. de accuſ. ſal. v. ¶Tertiò fallit, niſi ſtatutus eſſet terminus ſpecificè ad proponendã declinatoriã defectus iuriſdictionis. Nã eo lapſo nõ poteſt amplius opponi. Ita But. in c. paſtoralis. in j. col. ibi, uel dic, & melius. de excep. ¶Intellige, ubi eſt talis iudex, in quẽ pars poſſet

expressè cõsentire: aliàs nõ, ut ibi p Ab. latè, uer. ego me liùs iudicio meo. ¶ Quartò fallit, ubi incõpetẽs, pnunciauit se cõpetentẽ, & nõ fuit appellatũ. Inn. in c. sup literis. de re. nisi, ut pximè dixi, esset incõpetẽtia talis, quã consensus partiũ purgare nõ posset, secundũ Imo. in c. sciscitatus. de rescríp. Reliqua sunt in dictis locis.

SVMMARIVM.

1 Clericus coram suo episcopo conueniri debet.
2 Clericorum respectu proprius sacerdos quis dicatur.
3 Rector studij dicitur proprius iudex clerici in concernentibus studium, etiamsi rector sit laicus.

CAPITVLVM I.

1 SI quis clericus. ¶ Cleric° † corã suo episcopo cõueniri debet. ¶ De multiplici domicilio clerici adde do. Ab. in c. postulasti. in j. col. j. eo. & qd ibi dicetur per eundem in c. fin. in j. col. j. eo. Et ad ista uide Host. de pœn. & remis. §. cui cõfitent. ubi inuenies de clericis cuiuscũq; gradus, cui subsint respectu c. omnis. in uer. p
2 prio sacerdoti. eo. tit. Et † respectu clericorũ appellant proprium sacerdotẽ, cui clericus subest spiritualiter &
3 tẽporaliter. ¶ Item † rector studij dicitur, pprius iudex clerici in cõcernentibus studiũ, etiam si rector sit laicus, ut subtiliter p do. Abb. in c. si diligenti. in ult. char. j. eo. & in dispu. incip. Gandulphus. ¶ Circa gl. singularem in cle. j. in uer. sub ditos. de fo. compe. dic, ut per me dicetur in c. fi. j. eo. in uer. circa forum domicilij.

SVMMARIVM.

1 Iudex secularis est excommunicatus, qui clericum per se distringit, uel condemnat: & sic per hoc peccat mortaliter.
2 Familia quando gaudeat priuilegio domini.
3 Rustici an possint accusari de damnis datis in pascuis prohibitis cum animalibus ecclesiæ existentibus inter alia animalia.
4 Coniuges quòd non iudicantur ad imparia, qualiter intelligatur.
5 Eremitæ sunt de foro ecclesiæ.
6 Vita eremitica an dissoluat matrimonium non consumatum.
7 Eremitæ an possint habere proprium.
8 Hospitalarij an sint de foro ecclesiæ.
9 Fratres tertij ordinis an sint de foro ecclesiæ. & num. 10.
11 Iesuati sunt de foro ecclesiæ, & subsunt episcopo.

CAPITVLVM II.

1 NVllus iudicum. ¶ Excommunicad° est † secularis iudex clericum per se distringens, uel condemnans. H. D. Corollarium ergo ex hoc sequitur, quòd talis iudex peccat mortaliter, xj. q. iij. c. episcopus. & c. nullus. ¶ Glos. in uer. iudicum. Verbum, Iudicũ. potest intelligi de ecclesiasticis. ¶ Et hoc modo not. quòd episcopus iudicãs alienum clericum incidit in pœnam huius c. quod est not. dignum, secũdum Maria. ¶ Itẽ potest intelligi de secularibus. Nec sequitur absurdum, quòd cum permissu episcopi possit iudicare: quia illud, De pmissu. refertur ad uerbũ, Distringere. iuxta c. ut famæ. de sent. excõ. ¶ Nec placet intellectus gl. quia arg. à cõtrario, pcedit, ubi uerba nihil operarent: authẽ. diaconissa. C. de epis. & cleri. Dicã j. eo. in c. significasti. in uer. de arg. à cõtrario sensu, etc. ¶ Itẽ distinctio Abb. uidet parui momẽti: qa etiam ecclesiasticus iudex dicit, cle. j. de offi. dele. c. iudex. eod. tit. in vj. rub. de offi. iud. ord. cũ similib. ex quib. tollitur opinio Moder. ¶ Gl. in uerbo, minores. Cõtra Abb. respectu familiæ tenent Mod. primò p l. j. & ij. C. de epis. & cler. ubi famuli ecclesiarũ non possunt collectari in luis reb. Ergo si res sunt exemptæ, fortiùs psonæ. ¶ Sed dicit ibi tex. mãcipia: & sic erãt perpetua. ¶ Secundò, cõcubinæ clericorũ gaudent priuilegio fori. Gl. in c. eos. xxxij. dist. Ergo fortiùs famulãtes, q non peccãt cum clerico. ¶ SOL. Nego assumptũ, ut dicet in c. cùm sit. j. eo. ¶ Sed bene dico, q̃ sunt sub foro ecclesiæ, ut puniant ab episcopo. ¶ Tertiò, bona clericorũ patrimonialia gaudent priuilegio fori. Gl. est in c. ecclesia S. M. de consti. cum sit. Ergo fortiùs famulantes. ¶ SOL. Nego assumptũ, ut p do. Ant. in c. si diligenti. de præscríp. Dixi in d. c. ecclesia. ¶ Quartò p c. fi. de offi. archi. ubi dicit tex. q̃ nõ sit speciale in episcopo, nec ratio specialitatis apparet. Ita tenet Imo. post Domin. in c. j. de cleri. coniu. lib. vj. ¶ SOL. Tex. loquitur de episcopo, & est materia stricta: ideo nõ debet extẽdi ad alios: quia multa cõcedunt episcopo, & nõ alijs, c. fi. de re iud. in vj. c. qa periculo sum. de sent. excõ. eo. lib. cũ si. ¶ Itẽ allegant cõsiliũ Ab. liij. in ci. Quidam Andreas. in primo uol. ¶ SOL. Do. Abb. ibi noluit p tunc se affirmare. Are. tenet cũ Ab. p c. pen. uer. nõ sic aũt. de priui. in vj. ubi priuilegiũ datum cõuentui non prodest familiarib. ¶ Ad idem c. per exceptionẽ. eo. tit. & lib. ubi si in oblatis, quorum uita habet aliquid spiritualitatis, requirit qualitas perpetuitatis, quanto minùs gaudebũt famuli temporales nihil habentes spiritualitatis. ¶ Contra Ab. & gl. in uerbo, mãcipia. in §. notarum. xvj. q. j. & in d. c. eos. ¶ Idem Maria. cõtra Ab. s. c. proxi. & Dom. in d. c. eos. Tutior est opin. Abb. & istæ gl. possunt intelligi de familia episcoporum, ppter iu-
2 ra pximè inducta. ¶ Generaliter, quãdo † familia gaudet priuilegio dñi, uide Bal. latè in l. j. C. de episcopis & cle. Et qui dicantur de familia dñi, dixi in c. infinuante. de offi. deleg. ¶ Tene istam conclusionẽ, & dic, q̃ ubi priuilegiatus nõ posset uti cõmodè priuilegio suo, nisi includeret familia sua, tunc includet: d. c. pe. §. cùm conceditur. de priui. in vj. pulchrè Bart. in tracta. represalia rum in vj. q. vij. q. principalis: ubi dicit, q̃ scholares gaudent priuilegio represaliarum. Item famuli, & alij sibi uestes & pecuniã portantes & eos uisitantes, etc. Idem Bal. in authen. habita. C. ne filius, p patre. & in l. scriniarios. C. de testa. mili. & in proœmio ffor. in pen. col. ubi bon. tex. ¶ Et pulchrè Old. consil. xj. incip. Thema tale est. ubi dicit, q̃ priuilegiũ de nõ soluendis decimis concessum hospitali super bonis pauperũ includit bona ministrorũ seruientium hospitali, sine quibus hospitale cõmodè non regeretur. ¶ Item adde c. magnæ. ad fi. de uoto. ibi, pro te & famulis tuis. & ibi do. Ant. ad fin. ¶ Item uide Dom. in c. multos. liiij. dist. ubi notat illum text. q̃ serui dicunt de familia ecclesiæ. ¶ Et adde Alb. in prima parte principali statutorũ q. cxxx. & in secunda par. q. clxxxiij. Lud. in l. si finita. §. fi de uectigalibus. ff. de dã. infect. & inuenies priuilegia data legatis, quæ competunt famulis eorum, sine quibus legationibus non fungerentur. Pro istis facient ali-
4 qua j. dicẽda. ¶ De rusticis [a] adde do. Ant. in c. grauẽ. de sent. excom. ubi di-
3 cit, utrùm † possint accusari de damnis datis in pascuis prohibitis cũ animalibus ecclesiæ inter alia. Adde Ioã. de Fantusiis xj. q. j. in Summa, ubi dicit, non esse iure cautũ, q̃ coloni gaudeant priuilegio fori. Est aũt prohibitum secularibus grauare istos, quando grauant, ut clerici indirectè grauarentur. Ita do. Bart. in l. hi, penes. C. de agri. & cens. lib. xj. ubi dicit, non uale re statutũ grauans istos pro factis clericorum, cum cõcord. datis in c. ecclesia. de constit. q. xiij. & est bonus text. in c. sciant. de electio. lib. vj. ¶ Vxor clerici gaudet priuilegio fori, quantum ipse clericus: ut hîc per Abb. & Imo. in ferentẽ ad uxores Græcorũ, quæ gau-

a De rusticis] Adde tu, an rustici ecclesiæ sint conueniendi coram iudice ecclesiastico? dic, q̃ generaliter tenetur, q̃ isti rustici sunt conueniendi coram iudice seculari. Glos. fallit hic in duobus casibus: primo enim ecclesia habet priuilegium, ut nõ possint conueniri, nisi coram iudice ecclesiastico: secundo casu, quando tales rustici habent generalem administrationẽ: quia tunc ratione administrationis cõueniũtur corã ecclesiastico iudice: & pro hoc facit tex. in c. si clericus laicũ. j. eo. tit. Adde, quod sequitur in tit. de compe. iudi. adi. §. j. uersic. xxvij. ubi ponit aliũ casum, uidelicet quando rustici cõueniuntur super re, quã tenẽt ab ecclesia: quia sunt cõueniẽdi coram iudice ecclesiastico.

tum, sicut clerici. Pro hoc, quia in dispositione stricta cõcessa marito censentur concessa uxori, glos. iij. in c. ad monere. xxxiij. q. ij. & in c. omnino. xxj. dist. ubi maritus stipulãdo alimẽta pro se stipulatur etiam, p uxore. Et bon. tex. in l. cæterũ. §. mulier. ff. de usu. & habit. ubi usu relicto marito gaudet uxor. ¶ Limita primò in priuilegio canonis, c. si quis suadẽte. xvij. q. iiij. quia nunquam datur carenti ordine nisi iure exprimatur, secundũ omnes in d. c. unico. de cleri. cõiug. lib. vj. ¶ Non obstat, q̃ percutiens uestẽ clerici est excõmunicatus: ergo uxorem: ut hîc per Moder. post Inno. in c. nup. de sentẽt. excõ. quia intelligitur de uestibus cooperientibus personã. ¶ Nec
4 obstat, q̃ † coniuges non iudicantur ad imparia, xxxij. q. v. c. quia. Verum est, quo ad bona matrimonij, nõ quo ad alia. Glos. in cle. gaudemus. in uer. ad imparia. de diuor. Card. post gl. in c. unico. de homici. q. xxviij. dicens, nõ excusari clericum, si uxorẽ morituram defendat occidẽdo alium. ¶ Itẽ limita, nisi uxor eorsum habitaret à marito, q uouit cõtinentiã. Are. hîc contra Abb. quia omnino nõ est eadem ratio. ¶ De concubina dicetur in c. cùm sit. j. eo. tit. post Ioã. de Ana. in
5 Rub. de adult. ¶ Eremitæ † sunt de foro ecclesiæ: c. indẽnitatibus. ad fi. de elec. in vj. ubi personæ nõ habentes regulam approbatã, sed uitã similem religioni, in quibusdam ptinent ad dispositionẽ ecclesiæ, secundũ Are. ¶ Et est Imo. in cle. per literas. in j. col. de præb. do. Ant. in cõsil. xix. in ci. Quia hîc agitur. in pen. col. addens, q̃ caput uitæ eorum est Christus, & subsunt presbytero, in cuius parochia degũt. Idem gl. in l. ij. ff. de in ius uoc. & sequitur ibi Ang. Facit tex. nouus in c. fi. xv. dist. ubi uitam eremitarum cum honore suscipio. Et licet dici posset, quòd restringit se ad uitas scriptas per Hieron. dic uerum esse, ad hoc, ut illi dicantur sancti: sed non restat, quin ille text. probet, quòd origo eorum religiosa sit. Et hinc est, quòd in letanijs inuocantur istorum au-
6 xilia. Bene facit c. ecce. lo j. xxvij. q. iiij. ubi † eremita uouente continentiam, imo illa uita dissoluit matrimonium non consumatũ, ut ibi: sed caue, quia in hoc ultimo resistit gloss. & ibi omnes in c. ex parte. lo ij. de conuer. coniu. Et ad dictum §. dic, quòd fuit ex reuelatione diuina. Gl. fi. in prin. in c. quídam. de conuer. coniu. arg. glo. fi. in c. fi. de sortile. & facit d. c. ecce. ibi, gratia diuina uocatis. Vel secundũ Archi. ibi loquitur de tali eremo, qualem hodie sustinent Camalduenses: & aduerte, qa est una species eremitarũ, de qua res est clara, de quib. in c. unico. de excess præla. in vj. in fi. & in c. priuilegium. de uerb. sign. in vj. ibi, in cellis ad monasteriũ spectãtibus. & in c. monachũ. xx. q. iiij. Et ibi dicit Archi. q̃ non peccant eremitæ eligendo cellas pro arbitrio, quãdo à principio nõ elegerunt uitã cõmunem: aliàs secus, ut ibi in tex. ¶ Et adde uerba Ioã. And. in c. sanè. in fi. de regula. ubi ponit de eremitis Camalduensibus, quorum caput est in dioecesi Aretina, secundum eum: quia dicti eremitæ licet habeãt uitam socialem, tamen aliquæ eorum cellæ sunt in cacumine montis. Et de istis not. q̃ religiosus de licentia prælati potest trãsire ad istos. Gl. iij. in fi. in c. si clericatus. xvj. q. j. & glo. pen. in d. c. unico. de excess. prælator. in vj. & in c. priuilegium. in uer. secreta. ¶ Et adde, quòd eremita, qui non est ex istis, potest transire ad monachos. Glos. in c. quia uerè. xvj. q. j. & in
7 d. c. si clericatus. xv. q. j. ¶ Et adde, quòd † isti, qui habitant seorsum à claustro, possunt permutare cellas. Ioan. de Ligna. in c. Ioannes. de regularib. ¶ Item scias,
8 q̃ eremitæ [a], de quib. dixi primò, possunt habere pro-

priũ. Tex. est in gl. in §. ecõtra. xix. q. iij. & gl. in c. ex parte. el ij. de cõuer. cõiu. & tenet Imol. in c. cùm Ioannes eremita. de fide instru. & Bald. idem in authent. si qua mulier. in j. col. C. de sacr. sanc. eccle. loquens de fratricellis, qui habitant in montibus sine professione. ¶ Et adde, quòd simulantes se nõ eremitas, sed de ordine sancti Francisci respectu habitus & aliorum morum, & tamen nõ subsunt prælatis ordinis, sed quosdã inter se constituũt, tales sunt reprobati & excõmunicati per extra. Ioã. XXII. incip. Sancta Roma. cuius conatus, ut uidemus, non
8 potuit istos extirpare. ¶ Quid † de hospitalarijs? Modern. allegant Bart. & Ang. in l. quod constitutum. ff. de mili. test. ubi dicit, quòd si rector hospitalis est laicus, non est sub foro ecclesiæ. Item allegant Pet. de Anch. in rub. de de reg. quem refert do. Abb. ubi dicit, quòd hospitalarij non sunt religiosi propriè, sed largè sic. Vnde infert, quòd statutum Senense inhabilitans religiosos ad officia, intelligitur de istis: non ex eo quia sunt religiosi propriè, sed quia largè sunt religiosi: in quibus si non haberet locum statutum, nihil operaretur: quia de ueris religiosis clarum erat absque statuto. ¶ Item subdunt Modern. de religiosis sancti Ioãnis Hierosolymitani, quòd non est dubium, quòd sint de foro ecclesiastico. Allegant Ioan. Mo. in c. ex eo. de electio. in Sexto. Postea dicunt: Imo quilibet hospitalarius est de foro ecclesiæ. Mouentur, quia hospitalia æquiparãtur ecclesiis, l. omnia priuilegia. C. de sac. sanc. eccle. ¶ Sed seruientes ecclesiæ sunt de foro eius, ut suprá. Ergo & isti. ¶ Adde do. Anton. consil. xl. incip. Nulla dubitatio. ubi sequitur Spec. in loco allegato hîc p Abb. ¶ Et adde do. Abb. pulchrè consil. iiij. incip. Pro euidentia quæstionis. & est hodie in fine libri in j. uol. ubi loquitur de his, qui stant in hospitali cõtinuò sub certa forma rectæ uitæ: quia sunt de foro ecclesiæ, licet nõ sint religiosi, per rationes, quas ibi uide. Idem Calde. in tit. de regal. consil. xxxj. incip. Quidam offert. ubi loquitur de fratribus hospitalis S. Mariæ de Scala: de quib. etiam loquitur do. Abb. ¶ Adde Bal. in authen. hocius. in fi. j. col. C. de sacros. eccl. ubi limitat ista non pcedere in hospitali nõ fundato authoritate episcopi: & cum istis intellige gl. pen. in c. qsquis.
9 xvij. q. iiij. ¶ De † illis, qui sunt de tertio ordine, q̃ non sint de foro ecclesiæ, tenet Cal. in tit isto, consil. vij. p rationes do. Abb. hîc, & dicit, q̃ ista quæstio sæpe pulsauit aures suas, & semper recusauit. Idem Car. in cle. cùm ex eo. de sent. excõ. reassumpto d. cõsil. Cal. & Abb. in l. placet. C. de sac. sanc. eccl. & Bal. in l. officiales. C. de episc. & cler. dicens, q̃ apparentia habitus, quẽ portant piccho choræ, & similia accidentia, non possunt mutare realitatem subiectam. ¶ Item uide Bal. in authẽ. nisi rogati. ad fi. C. ad Trab. dicens, q̃ assumptio huius habitus nõ facit expirare substitutionem, si decesserit sine filijs. p ut facit religio, c. in præsentia. cum glo. de proba. Idem Maria. hîc limitans primò, nisi consuetudo aliud habeat. ¶ Secundò, nisi detur habitus authoritate superioris, ut sint perpetuò Deo dicati, & non ducturi uxo-

a Eremitæ] Adde tu, an matrimonium non consummatũ dissoluatur, si sponsa uelit effici mantellata? & uidetur, q̃ sic: quia istæ mulieres mantellatæ habent certam regulam à Papa approbatã. Sed dic, quòd text. in c. ex parte. el ij. de conuers. coniug. Facit in contrarium, ubi dicitur, quòd oportet, quòd qs se astringat ad certam religionẽ approbatam, ubi pmittuntur tria substantialia religionis, ad hoc ut matrimonium dissoluatur. Nam istæ mãtellatæ nõ sunt stricto modo religiosæ, cùm non uoueant tria substantialia: nec propriè dicuntur habere regulam, sed quandam modum uiuendi: ut in simili dicit glo. in cle. j. de religio. dom. & in cle. cùm ex eo. de sent. excom. Adde ad ista dom. Abb. in rub. de regul. & per ista potest uideri, an uita eremitica dissoluat matrimonium non consummatum.

c. nullus iudicum.

rem post illam, quam habent: uel si non habent, aliam non ducant: & intellige, nisi assumant in fraudem, per no. in l. j. ff. de pœnis. per Bart. ¶In contrariũ, ꝙ subsint episcopo, uide Card. in c. si diligenti. in antepen. q. j̃. eo. dicit, se uicariũ ita pronunciasse. ꝓpter gl. iij. quam extollit in d. cle. cùm ex eo. dum dicit, ꝙ habent modũ uiuendi approbatũ à Papa. Ergo sunt ecclesiastici. ¶Sed
10 caue †: qa ista cõsequẽtia posset morderi, ut per ipsum in d. cle. sed illa extrauag. quam allegát ista gl. aliter seruit, ut j̃. dicetur. ¶Idem tenet do. Ant. in c. j. de obl. ad ratiocinia. inferens, ꝙ assumptio huius habitus eximit à iudicio seculari, quod est utile ꝓ bannito. Cum istis cõcor. do. Card. cõsil. xviij. incip. In Christi. circa primum dubium. Latissimè frater Ioã. de Capistrano in tractatu, q Defensoriũ dicitur tertij ordinis. Idem solenniter ultra oẽs tenet Pet. de Perusio in iiij. episcopali, c. iiij. uer sic. antequam ueniã ad solutionem. ubi facit x. arg. contrà, & totidem prò: & residet in istis, maximè probãdo, ꝙ eorum status magis participat de uita clericali, q̃ seculari. Item propter extrauag. Nicolai III. incip. Supra mentem catholicæ fidei. maximè, dum dicit, ꝙ nullus eorꝝ ad seculum reuertat̃. Ergo sunt extra. Item dum dicit, posse ad aliam religionẽ trãsire. Ergo sua est religio. Non obstat, ꝙ non ꝓfitentur castitatem: quia substantia religionis est Papa, & ista cõnumeratur inter alias. Allegat cle. j. in fi. de relig. do. ¶Item à fortiori induciť, c. religioso. de sent. excõ. ponendo uitam istorum s̃. nouitialem. Ex quibus tenet idem etiam de priuilegio canonis, c. si quis suadente. xvij. q. iiij. & ita per omnia decisum est hodie in constitutione Sixti pontificis maximi, incipiente, In sacrosancta Romana ecclesia. ubi di-
11 cit, ꝙ plures solennissimi Doctores ita tenẽt. ¶De † Iesuatis tene, ꝙ subsunt episcopo: nõ obstantibus rationib. Mod. & maximè illa, ꝙ eorũ status nõ est ꝑpetuus: quia nõ concludit. Patet in eremitis, in famulis olim episcopi, in uxore quõdam clerici. ¶Nec obstat, ꝙ ap ꝓbatio Papæ fecerit eos perpetuos: quia negatur, sed approbat in eo statu, in quo sunt. Nec est uerum, ꝙ prior, aliàs manualis factus à Papa sit perpetuus, ut per Ab. in c. ad nostram. & c. examinata. de cõfirma. uti. Imo circũscripto priuilegio adhuc dicerem de istis non obstare c. fi. de reli. do. quia punit inuentorẽ religionis: & sic, ubi fit professio trium substantialiũ. Secus, ubi hoc nõ fit, ut signanter dicit do. Card. consil. cxxxviij. incip. In aliquib. locis. Nec obstat, ꝙ pro hoc erit aperta uia uolenti fraudare iurisdictionem secularẽ, ut assumat̃ iste habitus dimissibilis, ut sæpe insistit Ab. Quia nihil ualet. Nam eadẽ uia patet in clerico in minorib⁹, cui liberum est seculum repetere postergato statu clericali, ut scis. ¶Fraternitates disciplinatorũ non subsunt episcopo: quia status laicalis præponderat statui deuotionũ. Abb. consil. xxxj. incip. Facti contingentia est talis in ciuitate Massana. in j. uol. ibi, secũdò principaliter. Lud. consil. ccxxxiij. incip. Præmissa quæstio non habet dubium. ¶Et ibi, ꝙ nõ soluiť quarta de relictis eis. ¶Idem Bald. in authen. hoc ius. C. de sac. sanc. eccle. & ibi, ꝙ in alienatione bonorum suorum habent liberum arbitrium. ¶Idem Bald. in l. illud. in j. col. eod. tit. in l. j. ff. de procur. & in l. j. ff. quod cuiusque uniuers. no. & ibi do. Ang. dicit, horum congregationes esse licitas, sed caueant ne fiant propter practicam de habendis officijs in populo potius, quàm pro orationibus. ¶Et in quãtum sint licitæ, ponit Domin. latè in c. si quis despicit. xlij. distractãs, an liceat exigere pecuniam, uel aliquid ab ingrediente: tandem concludit, quòd non: nisi id, quod exigitur, habeat conuerti in opus, quod non sit uoluntatis tantùm, sed necessitatis. Et de istis scribit latè Pet. de Perusio in dicta quarta episcopali in loco præallegato in j. col. uer. Sed tunc incidenter quæritur. Ex istis deciduntur similia.

CAPITVLVM III.

SAnè. ¶Episcopus ratione rei cõuenitur coram Archiepiscopo, in cuius prouincia res est sita. ¶Gl. prima. Opinio Vin. ampliat c. nulli. de rescrip. ꝙ etiam ordinarij non trahant ultra unã dietam. Nec esset inutilis ex eo qđ dicit hîc Ab. ꝙ non cõmittiť extra diœcesim, ꝑ c. ut litigãtes. de off. ord. lib. vj. quia respondetur duob. modis. Primo, ꝙ cũ cõsensu alterius iudicis hoc potest pro parte uolente. Gl. in d. c. ut litigantes. Secundo respondent Moder. ꝙ posset diœcesis esse adeò lata, ꝙ quis traheret̃ ultra unam dietã: quo casu non habet locum d. c. cùm episcop⁹. de offi. ord. lib. vj. ut fuit opin. noua. Pet. de Anch. ibi, & in c. nonnulli. de rescript. & c. cùm te. de offic. deleg. & in c. fi. de dolo & contu. & in c. cùm causam. de testi. per l. cùm post. C. de appel. quãuis Moder. in c. cùm te. reprobẽt, dicendo, ꝙ in l. cùm post. causa erat parua. Quæ responsio repugnat alternatiuæ ibi positæ, ex qua sola longinquitas regionis sufficiebat. ¶Et tenendo hoc respondetur ad c. ex parte B. j̃. eo. ꝙ ibi non erat sola res proxima, sed pars quandoq; morabatur in ea: de quo exclamat ibi Abb. in uer. Sed ubi ista duo cõiungunť. Nec obstaret l. fi. C. ubi in rem actio. quia limitatur per d. l. cùm post. ¶Sed caue: quia ubi infra dietã non esset res consona, est opinio Pet. de Anch. per iura sua, sed ubi res est infra, licet pars ultrà habitet, difficilè teneretur opin. contraria: quia sicut ratione contractus quis conuenitur distantia ulla nõ attẽta, ita ratione rei: & est ratio Ab. hîc, & in c. dilectus. lo ij. de rescrip. in pen. col. Et ista no. quia saluãtur opiniones. ¶Ex dicto Vin. extenso hîc per Butr. infert utiliter Imol. ꝙ ciuis Florentinus litigans de bonis ibi sitis, si habeat domicilium extra territoriũ Florentinũ, & non Florentiæ, non potest cogi à iudice Florentino cõpromittere ratione consortariæ: quia in eius personã nullam iurisdictionem habet. Tene mẽti generaliter. Et bene facit gl. in uer. subditos. in fi. in cle. j. de foro cõpe. cũ concor. dicendis. in c. fi. j̃. eo. Et sic scies, quãdo alibi studens possit cogi respondere in loco sitæ rei suæ. Et licet haberet quis domum Florentiæ, & alibi habitat, nõ dicitur habere domicilium: arg. c. ex parte B. j̃. eo. quia ille ibi conuẽtus fuit: quia aliquãdo & interdũ cõsueuerat habitare ibi, non ratione ꝙ castrum fuerat suum.

SVMMARIVM.

1 *Actor sequitur forum rei.*
2 *Episcopus an suppleat negligentiam executoris uerbalis.*
3 *Iudex ordinarius suspectus, etiam lata super hoc sententia, an possit sine consensu partis delegare. Et iunge nu. 4.*
5 *Delegatus inferior à principe an possit exequi sententiam suam.*

CAPITVLVM IIII.

SI quis contra. ¶Episcopus ut suspect⁹ recusatus, de cuius suspicione notoriè cõstat, potest dare delegatum partibus non suspectum, cuius sententiã poterit per se exequi. H.D. Quæcunq; dicit Abb. in primo notabili limitãdo regulam,
1 ꝙ † actor sequitur forũ rei, sunt dicta do. Ant. Ad literã j̃. c. proximo, in ult. col. obstat l. purè. §. fi. ff. de do. excep. ubi non est in potestate rei prouocare actorem ad iudicium. Facit l. j. C. ut nemo inuitus. propter quod illa dicta destruit Imo. in l. si cõtendat. & in §. eleganter. allegatis per Abb. subdens, si dubitat, ne deficiat ꝓbatio, qa habet solùm testes, faciat eos examinari, iuxta c. significauit. de testi. ¶Et ꝓpter hæc Sali. in l. si pater. C. qui bo. ced. pos. licet non destruat prædicta, tñ dicit, nõ ꝓcedere, nisi in duobus casibus. Primo, ubi dicens se creditorẽ, litẽ mouet: qa etiãsi differat, prædicta ꝓcedẽt. Secundo, ubi diffamaret debitorẽ, iuxta l. diffamari. Sed quid

quid sit ex dictis Pau. de Cast. licet ista nõ referat in d. l. si cõtendat. potest tamẽ indistinctè teneri practica Ab. quia secũdum Pau. de Cas. est uerũ, ꝙ ego reus nõ possum petere te actorẽ inuitũ cogi agere. Sed ob exceptionẽ, quã habeo, licet mihi agere ꝯ te inuitum implorãdo officiũ iudicis, quo declaretur me tibi nõ teneri. Ita est casus in d. l. si pater. ubi nõdũ uexabať re⁹. ¶Nec obstat l. purè. §. fi. qa nõ facit reus, ꝙ actor ipsum cõueniat, nec hoc petit, sed ei silẽtiũ impõit: & si diceret̃ hoc, petiť sine cã, ubi ꝓbatio nõ ꝑijt. Rñdet Pau. de Cas. ꝙ est ꝓuidere futuris, ne inposterũ inquieteť. Facit l. iij. §. missũ. & ibi Bar. ff. de Carb. edi. ubi iustè possidẽs petit sibi cõfirmari possessionẽ, & ꝓnũciari eã esse iustã nullo eũ inquietante. ¶Simile Inn. in c. j. de cõfir. uti. ꝙ tutus snia, quæ transiuit in rẽ iudicatã, audiť petẽs declarari ualidã. Simile Imo. in c. ex parte B. de rescri. ꝙ elapso biennio põt appellatus instare, ut pronũcietur super desertione. Et ista sustinent practicã Bar. in d. l. elegãter. ꝙ soluens cogere possit eũ, cui soluit, ad faciendũ instrumentũ solutionis: de quo latè per Roma. & alios ibi, ex quorũ di-
2 ctis plura inuenies. ¶Quòd † episcopus non suppleat negligentiã executoris uerbalis, ut per Bar. hîc allegatũ per Ab. tenet do. Ant. in c. literas. de sup. negl. præla. do. Ab. in c. nos quidẽ. de test. Pet. de Anch. cõsi. ccccxiij. incip. Contra heredes & procur. Bar. in l. post mortẽ. C. de fideic. & melius, ꝙ alibi, consi. cxxxvij. incip. Constitutione Camaricẽsis episcopi. per cle. exiui. de uer. sig. ubi interdicta executione nõ est interdicta uerbalis. Ergo differũt. Idẽ Ab. cõsi. lix. inci. Viso testõ. in fi. uol. primo, & Lud. Rom. cõsi. ccxxviij. inci. Pro plena. latè do. Ant. in c. tua nos. de test. ¶Contrariũ tenet Bald. in l. fi. §. sed si quis. C. cõia de leg. & in l. si quis testõ. per illũ tex. ff. de fideicõmis. lib. Car. in d. c. nos quidẽ. dicens dictũ Bar. nõ seruari ab episcopis. Idẽ Pet. de Anch. cõsi. 388. incip. In themate. quia executio uerbalis est præambula ad actualẽ: Ideo sublata actuali à statuto, expirat̃ uerbalis, ut antecedẽs. Idẽ Bal. & Raph. in l. captatorias. C. de testa. mili. Idẽ Ang. ibi, quia ipsum eligere est totalis executio, quia facta electione transit dñiũ recta uia. Idem Imo. in d. l. cùm quidã. de leg. ij. quia negari non põt, quin tardetur uoluntas testatoris, cuius fauore facta est prouisio episcopi. ¶Nõ obstat cle. exiui. de uerb. sig. quia subiecta materia suadet differẽtiã illã, cùm uerbalis executio non distrahit à diuinis, ut actualis: hîc aũt subiecta materia nõ suadet differentiã, per rationẽ proximè dictã, per quã hæc opinio tutior est. ¶Et adde, ꝙ si iste uerbalis nominauit intra annũ, quãuis actualis transeat annũ, episcopus nõ supplet. Cald. de test. consi. xxviij. Dubito: quia tardat̃ uolũtas testatoris. Sed posset hoc dictũ operari istud, ꝙ episcopus suppleat actualem, dum modò inter personas ab isto iã nominatas, iuxta elegans dictũ Bal. in l. si puella. C. si mãcipiũ. &c.
3 ¶Glo. j. Tenet Ab. cõtra cõem, ꝙ † ordinarius suspect⁹, etiã lata super hoc sententia, põt sine cõsensu partis delegare. ¶Hoc fatetur Aretinus in duobus casibus. Primus, ubi recusatio est solùm proposita: secundus, ubi etiã est probata: quia quod ipse facit, nõ diciť fieri à recusato, sed ab asserto suspecto, qui delegãdo uideť grauamen delegare: arg. c. cùm cessante. de app. sed ubi iudicatũ est in suspicione, tenet cõem cõtra Ab. reassumpta ratione Vin. ꝙ adhuc lædere põt dãdo occultè suspectũ. Inducit ualde c. suspiciõis. in prin. de offi. deleg. ubi attẽditur suspicio, nedũ in cognoscendo de causa, sed in omni cã & actu, in quo lædere possit, & reprehẽdit expositionẽ datã ad c. cũ spãli, maximè ad uerbũ, de recusatoris cõsensu. Nã si intelligiť, ut dicit Abb. sequitur quòd in c. iudex. de offi. dele. in vj. non sunt uerba necessitatis: quod est falsissimum. Non obstat iste tex. quia procedit in d. duobus casibus. ¶Idem Maria. & Moder. hîc per alias rationes eorum, quas sequendo considera solum, quòd difficilè obuiabitur iudici recusato: quia uolens lædere non expectabit sniari in suspicione: & tunc ita poterit lędere, sicut post sniam, q̃uis in delegato sit ꝓuisum, ut in d. c. iudex. Cetera extẽdũt hîc
4 Scribẽtes. ¶Gl. in uer. executor. Respectu † appellatiõis tenet hîc Are. ꝯ Ab. distinguẽdo casus distinctos in præcedẽti articulo: quia si fuit ordinarius ꝓnũciat⁹ suspectus, remanet iurisd. inutilis, cũ in cõmittendo etiã possit lædere: ideo uiolat̃ regula appellãdi, Gradatim: sed ubi non fuit iudicata suspicio, militant rõnes Ab. & iste tex. si tñ in præcedẽti casu partes cõsentirẽt, clarũ esset, ut hîc ꝑ ipsum repræhẽdẽte Abb. in alio, uidelicet circa inductionẽ, d. c. iudex, qa si bñ ꝑpẽdes, iurisdictio diciť ibi expirasse post cõmissionẽ factã: & licet expiret tũc, tñ satis est, ꝙ tpe cõmissionis eã habeat. Patet in c. super questionũ. de off. dele. ubi cõmittẽs in totũ cãm, desinit esse delegat⁹, & tñ ualet cõmissio: quia nõ desinit añ cõ-
5 missionẽ. ¶Hęc in ordinario. ¶In † delegato seruabiť l. fi. C. de iud. intelligẽdo, ꝙ ille recusatus cõmiserit in totũ: quo casu ad eũ nullatenus appellat̃, c. si à subdelegato. de off. dele. in vj. quicqd scribãt hîc Mod. aliter intelligẽtes, etc. ¶Itẽ in delegato tene mẽti dictũ Ab. ꝙ licet partes ꝓposita recusatiõe possent instare, ut in totũ subdelegaret, d. c. iudex. tñ tollerãdo, ꝙ cõmittat, nõ in totũ præiudicãt sibi in hoc, ꝙ à subdelegato appellabũt ad eũ. ¶Et intellige, ut cognoscat de cã: si tñ ꝑtes deuoluta appellatiõe uellẽt, ꝙ prædiscuteret̃ recusatio ĩ exordio, nõ discussa, fiet. Et etiamsi iudicaret̃ eã esse ualidã, nõ erit appellatio supflua: quia saltẽ impedit transitũ in rẽ iudicatã: Et hoc, ut nõ uioleť regula appellatiõis, Gradatim. ¶Nec obstat ratio d. gl. fin. in cle. sæpe. in uerbo, partib. in fi. de uer. sig. licet Ab. nõ respõdeat, nec alij: qa primus consensus respectu cõmisionis, quæ nõ fuit de toto, erat in potestate partis, d. c. iudex. Nõ sic iste secundus in ordine appellãdi, quẽ pars mutare nõ põt. ¶Et incidenter signabis illã gl. ad multa, ꝙ expressus cõsensus in uno actu extendiť ad similes: secus in tacito. Et ꝑ ipsam decîdit Ab. unã q. in c. qm̃. in ult. col. de proba. & aliã Paul. cõsil. xxv. in iiij. col. & aliã do. Ant. in c. cùm olim. de exces. in xj. col. ¶Cæteros casus, in quibus tacitũ nõ operatur, ut expressum ponit latè. Bar. in l. cùm qd. ff. si cer. pet. ¶Si iudex recusatus etiã de cõsensu partiũ subdelegauit partẽ causæ, iuxta c. iudex. de offi. dele. in vj. si appellatur, debet ad ipsum appellari: & si opponatur iterũ recusatio, potest agi de suspicione, quę operat̃, ut interim sententia nõ transeat in rem iudicatã, ut Ab. hîc. ¶A delegato episcopo nõ appellatur ad uicariũ. Ab. hîc, & in c. dilecti. lo ij. col. ij. de app. & Lud. in singula. ccccl. inci. Tu habes titulũ Legistarũ per rationes eorum. ¶Limita, nisi episcopus esset absens, ut per Ab. in dictis locis, quẽ in hoc reprobant Moder. quia semper appellari debet ad delegantẽ, & uicarius non delegauit. ¶Sed caue: quia siue sit præsens, siue absens, potest indistinctè appellari ad uicariũ, secundũ Mode. in c. dilecti. in xij. col. uer. secundò quęriť, an à delegato. Allegant Rotã cccl. hodie tertia. de off. uic. in nouis, quæ uerè nõ dicit hoc, sed ꝙ à delegato uicarij ad eũ appellat̃. Sed in terminis uide Rotã ccclxxj. hodie. de off. uic. ultima in nouis. Ratio: qa faciunt idẽ tribunal, d. c. ij. de consue. in vj. & ibi Arch. Io. An. Domi. in fi. Pro quibus facit dictũ Arch. in c. Reatina. lxiij. dist. ꝙ facta mentiõe de episcopo, subintelligiť, uel uicario. Facit gl. pe. in c. j. de cap. mo. in vj. Quod factũ à uicario, dicitur factũ ab episcopo. Facit l. fi. C. ubi & apud quẽ, ibi, ut uideatur ipse facere & ibi Bal. in princ. Vnde Bal. in c. dilectus. in iij. col. de appel. dicit, quòd qui appellauit ad episcopum, potest prosequi coram uicario. Præterea qua ratione Panor. uult episcopo absente posse ad uicarium appellari, eadem ratione idem erit eo præsente, attento quòd eius præsentia in illo suspendit concessa uicario. ¶Ad c. si contra unum. de offi. dele. lib vj. cui nemo respondet, dic, ꝙ recusatio & appellatio in materia ista

non æquiparantur. Casus est ibi apertus. ¶ Potest etiã dici, ꝙ uerbum, Episcopus. nõ excludit uicariũ, per prædicta, & per glo. hîc cum cõcor. dũ dicitur, ꝙ iste tex. loquẽs de episcopo, nõ negat, quin executio fieri posſit à repræsentãte eũ. Nõ nego, quin punctũ sit disputabile. ¶ Glo. pe. Tenet Maria. ꝯ cõem opi. ꝙ etiã de iure ciuili delegatus inferior à principe posſit exequi, ꝑ vij. rõnes Antonij de Prato ueteri in l. fi. ff. de off. eius, cui mãdata est iurisd. & in l. ab executore. in xviij. col. ff. de app. ¶ Primò, quia mandato principali uident mandata accessoria necessaria, ut in iurib. glo. SOL. Verũ est, ubi hæc accessoria ueniunt de sui natura. ¶ Secundò, cõmissa executione est cõmissa cognitio, c. Pastoralis, §. quia uerò. de off. dele. Ergo cõmissa cognitiõe, est cõmissa executio: quia ꝯtrariorũ eadẽ est disciplina, etc. SOL. Negatur assumptũ. Ad §. quia uerò, rñdeo, ꝙ non probat. ¶ Tertiò per c. querelã. de elec. SOL. Non probat, ꝙ de iure ciuili. ¶ Quartò hoc est interpretari rescriptũ ꝯ cõcedentẽ. Ergo largè interpretari debet: Inn. in c. cũ dilectus. de donat. SOL. Verũ in rescripto principis: quia põt derogare iuri: nõ sic in rescripto inferioris. ¶ Quintò per l. si reus. ff. de procur. cũ gl. ubi delegatus iubet pecuniã deponi. Sed depositio æquipollet solutiõi, l. acceptã. C. de usur. Ergo põt iubere solui. SOL. Nõ dicit, ꝙ nolẽtẽ deponere posſit cogere, sed ꝙ delegatus iubet fieri: & id: qđ fiet, erit executio: tamẽ nõ cogit, ut fiat. ¶ Sextò: licet executio sola sit indelegabilis, l. iubere. ff. de iurisdi. om. iud. tamen cũ cõmisſione totius causæ ipsa uenit, argumento c. ex literis. de iure patro. & leg. in modicis. de contra. empt. SOL. Illa procedunt in casibus suis, nõ generaliter. Pulchrè Rota de pac. xiij. in antiquis, ubi prohibit' alienare certã rem, nõ excusatur alienando cũ uniuersitate: quia purè alienat. Vel dic, & meliùs, ꝙ in dependẽtibus à iurisdictione non ualent argumenta, quæ non pñt fieri in specie, possunt fieri in genere. Pulchrè Imo. post do. Anto. in cle. Pastoralis. in pe. col. de re iud. per c. ij. de consti. in vj. & ita hîc. ¶ Septimò: qua ratione executio transit ex delegatione principis, eadem ex delegatione inferioris. SOL. Nõ est eadẽ rõ: quia, ut est dictum, princeps derogat iuri, nõ inferior. ¶ Præterea tenentes istas rationes debebant rñdere iuribus Abb. ¶ Subdit Aret. primò, ꝙ c. ex literis. de off. dele. nõ probat: quia loquitur in delegato à delegato principis: quo casu uerũ est, ꝙ potest exeq, quia ex quo executio est semel facta delegabilis propter personã primi delegati, transit etiã in subdelegatũ suum: & ita tenuit Bar. licet ipse non dicat, in l. à diuo Pio. in princ. ſ. ꝙ subdelegatus delegati principis exequi põt ut delegatus. ¶ Sed caue: quia cõtrariũ firmat Imo. in c. ex literis. de offi. deleg. & in c. Pastoralis. §. quia uerò. eo. ti. & Spec. de exec. sentent. §. nũc dicendũ. in princ. ratiõe optima: quia talis nullũ habet priuilegium cõtra ius cõmune, c. super questionum. §. nos aũt. & §. si uerò. de offi. dele. ubi clausula, Appellatione remota. posita in delegatione trãsit in subdelegatione. ¶ Subdit Aret. ꝙ c. cũ uenissent. de eo, qui mit. in possess. ualde bene probat. ¶ Sed caue: quia loquitur in delegato legati, qui æquiparatur delegato principis. Abb. in c. cùm Bertoldus. de re iud. Hinc est, ꝙ subdelegat, Bal. in l. à iudice. C. de iud. dixi in d. §. si uerò. in secũda fal. Ergo non probat tenendo delegatũ à principe posse mittere in possesſionẽ, & exequi, licet alij aliter, ut discusſi in dicta fallentia. ¶ Scias etiã, ꝙ Aret. hîc conatur per quatuor iura probare idẽ, quod s. probauit Marianus: quibus tñ rñdens sequitur Ab. ¶ Item probant Mod. etiã delegatũ principis exequi nõ posse de iure ciuili, multo minus delegatũ inferioris: & respondendo ad l. fi. C. de iud. uacillãdi, ut uidere potes. ¶ Et dicta do. Abb. latê tenet Imo. & Ro. in d. l. à diuo Pio. in prin. do. Anto. & Imo. in d. c. cùm ab ecclesiarum. Io. de Lignano in cle. j. de offi. delega. Imo. in d. c. ex literis. quæ dicit Aret. sequenda in practica.

SVMMARIVM.

1 *Negatio facit rem dubiam, etiamsi dicatur, nõ credo.*

2 *Iudicium ut inchoetur, tanquam coram competenti, sufficit allegasse in libello qualitatem tribuentem iurisdictionem, etiamsi non sit uera, dum modò hoc non constet.*

3 *Iudex, ut sit iudex competens, oportet quòd sciat se esse iudicem.*

4 *Laicus potest conueniri coram episcopo à clerico agente rei uendicatione pro re propria, uel ecclesiæ.*

CAPITVLVM V.

SI clericus laicum. ¶ Super re ecclesiæ, uel clerici, potest laicus corã ecclesiastico iudice conueniri: sed si probabiliter negẽt rem esse clerici, uel ecclesiæ ad iurisdictionem ecclesiasticam declinandã, conuenietur coram suo iudice. H. D.
1 ¶ Negatio † facit rem dubiã. Gl. j. in c. ueniens. de renun. & gl. magna in c. j. de offi. dele. in vj. & glo. iiij. in l. plures, C. de fide instru. Extende hoc, etiamsi diceretur, dubito. Bald. in l. iij. C. quibus ad liber. ¶ Item extende etiã, si diceretur, nõ credo. Bal. idem allegat gl. in uerbo, credere. in c. cùm ad sedem. de resti. spo. iuncto c. j. de lit. contes. ¶ Fallit primò, ubi negatur notoriũ. Tex. est in c. super eo. de testi. cogen. non solitus allegari, secundum Ab. ibi, quia in principio loquens in facto notorio non distinguit, an pars neget, uel non: & illum tex. notat etiam Abb. in c. tua. in principio, de coho. cleri. & hîc Bar. post gl. in l. post rẽ. ff. de transac. loquẽs de negante id, quod per sententiam apparet. Et hinc est, ꝙ si negatur instrumentum guarentigiatũ, non fit dubiũ. Bal. in l. etiam. in j. col. C. de executione rei iud. Et hinc est, ꝙ probatio legitimè facta per negationem, non fit dubia. Bal. in c. ad nostram. de proba. ante fi. ¶ Fallit secundò in negatione extraiudiciali. Inno. in c. uenerabili. de censi. & ibi do. Anto. Intellige ad hoc, ut ille, contra quem negatur, non teneatur desistere à solito usu: sed, ne noua possesſio detur, ista negatio aliquid operatur. Bal. in d. l. iij. C. quibus ad liber. ¶ Fallit tertiò, ubi negatio habet contra se præsumptionem iuris cõmunis. Inno. in c. ex parte. lo j. circa med. de uer. sig. dicens, quòd negatio subditi non facit dubiam petitionem episcopi innitentem debito à iure communi: quod ualde sequitur Arch. & Domi. in §. quando autem. in col. ij. q. j. & Rot. cccxxvij. hodie. de except. in vj. in nouis. Idem Ang. in l. talc. §. qui prouocauit. ff. de pac. allegando. gloss. in leg. si uerò. §. qui pro rei. ff. qui satisdare cog. ¶ Quartò fallit, ubi negatio faceret rem dubiam in præiudicium negantis. Abb. subtiliter in c. j. de procu. per illum text. ubi negatio, quòd procurator habeat mandatum, non facit dubium de mandato: quia hoc noceret neganti, & admitteretur procurator cum cautione rati, l. j. C. de procur. Item Bal. in illa l. j. in uersi. ij. quæro. & in d. l. iij. & Ab. in c. corã. de off. deleg. ¶ Quintò fallit, ubi est negatio simplex absq; probabili ratione. Ang. & Imo. in l. j. in prin. ff. si cui plus, quã per l. Fal. per illũ tex. in uer. iustæ. iuncto tex. allegato in glo. ibi. Facit dictum Bal. in l. ij. ad fi. C. de bo. pos. secundũ tab. Quòd probatio nõ cõcludens nõ facit rẽ dubiã. Simile Bal. in authẽ. ad hæc. uer. quæro, nũquid ille. C. de usur. dicens, quòd negatio non facit rem dubiam, si postea contrarium probetur: Et, quòd negatio non uerisimilis non facit rem dubiam. Et hæc non reperies alibi. Dixeram olim in d. c. super eo. Arch. in c. iudicatum lxxix. dis. latè sustinet pro ualida consuetudine, quam gl. hîc mordet. Adde gl. fi. in fi. in c. parochianos. de senten. excom. quæ simpliciter eam approbat. Item gl. in c. prox. & ibi Abb. limitat in materia feudi, ut hîc. Non obstat, ꝙ iurisdictiões sint diuisę: propter quod Mod. hîc multa dicũt: quia sicut ista diuisio nõ impedit cõsuetudinẽ laicorũ, ut in tex. isto, ita nec consuetudinẽ curię. ¶ Prima † con-

2 ma † conclusio. Ad hoc, ut iudicium inchoetur, tanquã coram cõpetenti, sufficit in libello allegasse qualitatẽ tribuentẽ iurisdictionẽ, etiãsi nõ sit uera, dũ modò hoc nõ constet. Bart. in l. ij. ff. si quis in ius uo. & ibi Fulg. & Paul. de Cas. in l. cùm quædã. ff. de iurisdi. om. iu. Ful. in l. præscriptione. C. si cõtra ius. Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de compe. iud. adit. §. j. additione, quæ incipit, Guido. Inno. in c. cùm sit. ĩ. eo. per rationes, de quib. per Ab. in relatione secundæ opi. ¶ Item, si qualitas non fuit allegata, sed probata in actis. Dom. Ant. & Ab. hîc rõnib. suis. Adde, quod no. Inn. in c. ij. post princ. ibi, respondeo, stultũ esse. de ordi. cogn. ꝙ ualet libellus sine ulla expresſione causæ, si de ipsa appareat ex actis. Sequitur ualde Ab. in c. dilecti. de iudi. in ulti. col. dicetur ibi, uel in d. c. ij. ¶ Limita primò hanc conclusionem, dum modò d. qualitas posſit includi sub uerbis libelli quoquo modo: aliàs non, secundum do. Ant. ¶ Contrariũ tenet Abb. bonis rationibus. Sed obstat gl. in uerbo, aliàs. in cle. appellanti. de appel. & regula l. si adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. cum his, quæ aliàs dedi in c. afferte. de præsum. ubi qualitas etiam notoria debet saltem allegari. ¶ SOL. Fallit in qualitate, de qua constat ex actis. Do. Ant. in c. uestra. in ult. char. uersi. per hoc dicebam. de coha. cle. & alij, de quibus in d. c. afferte. ubi ad hoc onus tex. ¶ Limita secundò hãc conclusionem, & præcedentẽ, nisi reus neget qualitatẽ: quia hæc negatio, licet iurisdictionem non excludat, operatur tamen, quòd præmitti debeat summaria cognitio de ueritate qualitatis. Domi. Ant. & Abb. hîc copiosè, & Bal. in d. l. præscriptione domi. in d. §. contrahẽtes. in c. Romana. de foro compe. in vj. Cal. in c. de illis. in iiij. q. de rapto. Bal. in l. si quis ex aliena. ff. de iudi. do. Ant. Imo. & Domi. in d. c. super literis. Imo. in l. quidam consulebant. in ult. col. ff. de re iud. Lap. allegatione lix. in ult. col. ubi semper uide Pet. de Anch. in c. postulasti. j. q. ĩ. eo. ¶ Et est opi. communis contra allegatos in j. cõclusione. Pro quibus non facit l. cùm quędam: quia loquitur, ubi quis est iudex in mẽsura qualitatis petitæ, siue quod petitur, uerum sit, uel falsum: nimirum si causa inchoari potest alio non prædiscusso: sed communis opinio loquitur, ubi requiritur uera existentia qualita-
3 tis allegatæ. ¶ Et † pro communi facit: quia oportet, ut iudex sciat se esse iudicẽ: arg. l. quæro. ff. de eo, qui pro tuto. pulchrè Bart. in leg. multum. de condi. & demon. quem uide. ¶ Et non dicas, hoc scit ex libello. Nam si hoc sufficeret, frustra esset factum: d. c. super literis. & d. l. si quis ex aliena. cum concor. ubi debet cognoscere, an sua sit iurisdictio: esset enim satis, quòd libellus hoc diceret: quod est absurdum. Nam ubi oportet, quòd aliquid constet, non sufficit, quòd allegetur: glo. aurea in uersi. allegat. in c. non est. de consue. lib vj. & in rubrica. ff. si quadru. paup. cum si. Quando autem non negaretur, procederent dictæ conclusiones. ¶ Et retenta hac limitatione pro cõiori, amplia, etiamsi qualitas deberet non solùm existere, sed etiam notoriè existere: quia de hoc, utrùm notoriè existat, poterit iudex cognoscere. Gl. magna circa medium in c. j. de offi. dele. in vj. Cui obstat alia in c. accusatus. §. sanè. in uerbo, manifestè. de hæretic. eo. lib. Do. Ab. conatur cõcordare, sed profectò reprobat hanc secundam: quia uult, ꝙ ubi inquisitor cognoscere uellet, nõ de diuinatione, sed an manifesta sit, posſit: cuius contrariũ uult illa gl. Propterea Domi. in loco extraneo in dicto c. super literis. firmat, quòd iudex non habens iurisdictionem, nisi super causa notoria, occurrente casu, de cuius notorietate sit dubium, non potest cognoscere, an sit notorius. Alleg. glo. dicti. c. & rationem subtilem & claram: quia si nullo modo est iudex, nisi casu existente notorio, quomòdo cognoscet de notorietate? Nam cognoscendo, ut iudex, non est iudex non existente fundamento iurisdictionis: hîc intelligit, quando uult cognoscere & pronunciare tanquam iudex: secus, si extraiudicialiter, nõ ut iudex, uellet se informare, an casus esset notorius, & in hoc non pronunciare: quia potest & inuenta notorietate aggredi causam, ut notoriam, sic intelligens gl. d. c. j. quam Io. And. ibi in Nouella ita intelligit, secundum ipsum: quę nota, ut noua. ¶ Item retenta hac limitatione excipias tres casus. Primus, ubi negatur qualitas, quæ notoriè appareret: quia non fit res dubia: ergo omnis cognitio superflua esset: omnes hîc. Secundus, ubi essemus in casu non requirente pro fundamento iurisdictionis uerã existentiam qualitatis, sed sufficeret ꝙ de ipsa esset dubium. Tertius, ubi actor abhorrens circuitum acquiesceret negationi adeundo iudicum proprium rei. ¶ Se-
4 cunda cõclusio: Etiam † cessante allegatione sacrilegij, potest laicus à clerico agente rei uendicatione pro re propria, uel ecclesiæ, coram episcopo conueniri. Ab. hîc latè per istum tex. Amplia, etiamsi pro habenda re agatur ex locato, uel legato. Inn. hîc, quẽ intelligit Card. ubi laicus fatetur rem esse clerici, uel ecclesiæ: quia licet sit actio personalis, tamen est in rem scripta. Et ita dicit se consuluisse post longas altercationes. Sed dicit Imo. nõ reperiri actionẽ ex locato esse scriptam in rem, nisi dicas, ꝙ laico fatente rem ecclesiæ cõcurrat rei uendicatio cum illa actione personali, & ideo propter concursum realis trahitur ad eius naturã, iuxta l. per fundum. §. si tu ex parte. ff. ad l. Falc. & ibi Dy. & Bar. Subdit Mar. Card. hoc uoluisse, ꝙ ex locato agatur, nedum ad mercedem, sed ad rem. Nam si ad mercedẽ, esset merè ꝑsonalis: secus, ubi repetitur res locata actione ex locato. Vnum aduerte subtiliter, quia per istum tex. nõ probantur maximè dicta: nam negatio qualitatis facta ꝑ eum, non est hîc ratio, ꝑpter quã nõ potuerit trahi corã ecclesiastico: sed ratio fuit, qa actor, etc. ut in tex. Et ĩ eo, quod dicit de negatione, narrat rationẽ inchoandi iudicij, q. d. orta cõtrouersia quolibet dicente rem suam. Dicere modò, ꝙ si non negat, subsit episcopo, est arguere à sensu contrario: quod cessat, ubi corriguntur iura: ergo, excepto sacrilegio, non probatur hîc, nec alibi id quod cõmuniter dicitur. Hinc dicit Inno. in c. cùm sit. ĩ. eo. ꝙ si in libello clerici petentis rem ecclesiæ à laico nõ est allegata oppresſio, uel uis, remittetur ad secularem: nec est uerum, ꝙ laicus teneat illicitè eo ipso, ꝙ fatetur esse ecclesiæ: potuit enim emisse & uelle tenere, donec iudicialiter euincatur, ut competat remedium euictionis. Item potest tenere iure utilis dominij, asserendo esse ecclesiæ, sed se inuestitũ. Item potest esse, ꝙ bona fide repẽrit in hæreditate paterna. Quibus casibus & similibus, uidetur conueniendus coram iudice suo, postquam omnes regulæ ita uolunt, nec ab isto text. mutantur secundum Imo. hîc.

CAPITVLVM VI.

EX transmissa. ¶ Quæstio feudi terminãda est à domino feudi immediatè: quo negligente terminatur à mediato. H. D. intelligendo, ꝙ iste de campis esset inuestitus de feudo ab ecclesia eius, *a* cui hîc scribit. ¶. Gl. fi. Quãdo Papa[a] posſit tollere recusationẽ, examinant latisſimè Mod. hîc. Adde melius alios Mod. in c. postremo. in j. char. de appel. dixi aliàs in c. ad hæc. de rescrip.

a Quando Papa] Adde tu, quõ Papa, uel ali' princeps posſit cõmittere causam suspecto iudici sine facultate recusãdi: Ponit do. Ab. in c. ad hæc. de rescri. in ij. col. ubi glo. sing. et do. Ab. in c. cùm inter. de excep. ad Spec. in ti. de reu.

SVMMARIVM.

1 *Episcopus non tenetur capitulũ requirere inspectantibus ad ipsum iure deuoluto.*

2 *Facultas doctorandi non transit capitulum.*

3 *Negligentia episcopi in non conferendo beneficium deuolutum non suppletur à capitulo, sicut alijs non deuolutis.*

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA PAVIA

de recus.i §.recusari. post mediũ. Vide dom. Abba. hîc in isto tex. in ij. col. & in c. accedens. el j. ut lite. nõ cõtes. in princ. Adde, Papa in rescripto dicit expressè, quòd non possit iudex recusari quantumcunq; suspectus. Quoniam consuletur parti aduersæ, uide dom. Ab. in c. cũ speciali. de appellatio.

4 *Clericus si conueniat laicum coram iudice seculari, an possit ibi reconueniri.*
5 *Fratres duo si tenent feudum negligentia unius in iuuando dominum, palliatur ex diligentia alterius.*
6 *Clericus quando possit terreri armis.*
7 *Cessatio modi adiecti in contractu, an statim resoluat contractum.*
8 *Negligentia prælati an noceat ecclesiæ, si non adsit negligentia conuentus.*
9 *Et quid, si ecclesia non habet conuentum.*

CAPITVLVM VII.

VErùm. ¶ Per Dominum feudi secularem, seu ecclesiasticum quæstio feudalis terminatur, etiamsi uasalli sint clerici. ¶ Et si plures prætenduntur domini, non potest unus cognoscere sine alio, maximè absente. ¶ Gl. j. Competentia episcopo iure accidentali non transeunt in capitulum. Inno. & omnes hîc: latè glo. in uerbo, temporis. in c. scriptum. de electio. inducendo eam, ut ibi per Abba. & Cardina. in cle. attendentes. in princip. in iiij. quæst. de sta. mona. Idem Archi. in prin. c. j. de maio. & obed. lib. vj. dom. Ant. in c. eam te. in fine, de rescrip. Fede. consi. xxx. Inn. in c. ij. ne sede uacan. ibi, uel priuilegijs. & alij allegã. j. ¶ Corollarium primum. Item si competit ex potestate delegata. Latè Card. in cle. j. uer. duro. in vij. q. de hæret. Ludo. consi. d vj. inci. In re præsenti. in fi. Amplia, etiam si delegatio fiat à canone. Io. And. in c. ad abolendũ. in fi. de hæreti. Domi. latè. in c. unico. de maio. & obed. lib. vj. quia licet competat à iure cõmuni, tamen est ex potestate specialiter inducta, prout hîc in simili. ¶ Secun-
1 dum. In † spectantib. episcopo iure deuoluto uunquã tenetur capitulũ requirere. Glo. in uer. consilio. in fi. ibi, de honestate. in c. ne pro defectu. de elec. Facit dictum Abb. in c. cùm Apostolica. in fi. de his, quæ fi. à præla. ꝙ potestas doctorandi data episcopo, non intelligitur requisito capitulo, per illũ tex. aureum ad fi. ubi in materia indifferenti cõcessa episcopo intelligitur, s. soli. ¶ Declara dupliciter hoc corollariũ. Primo dũ modò sint talia, in quib. anñ deuolutionẽ nullũ ius habuerat episcopus unq̃: secus in his, in quibus de iure cõi habebat episcopus saltẽ partẽ iurisd. quã perdidit, & ex iure speciali translata est in capitulũ: qa si illo negligẽte modò deuoluit̃ ad episcopũ, habebit capitulũ cõsulere, sicut habuisset quõdã iure nõ amisso. Glo. aurea in c. irrefragabili. §. excessus. in uer. ꝑ ipsum. in fi. ibi, nihilomin⁹ de cõsilio. de off. ordi. quã ita intelligit do. Ant. ibi, & Imol. in ult. col. ¶ Secundò declara, nisi ex delicto solius prælati act⁹ deuoluit̃ in aliũ: quia ille cõsulet capitulũ: qd' cûm nõ deliquerit, iure suo nõ priuat̃: cle. ne in agro. in §. abbatẽ. auth. de sta. mõ. quã sic potes ĩtelligere. ¶ Ter-
2 tium corollariũ. Facultas † doctorãdi nõ transit in capitulũ. Abb. hîc, latè Domi. in d. c. unico. de maio. & obed. lib. vj. Itẽ Imo. Car. & Ab. in cle. ij. de magist. Ab. in c. tuę. de cle. nõ resid. tenẽdo, ꝙ nõ cõpetat de iure cõi, q̃cq̃d dicat Host. in sum. de magist. ¶ Quartũ corollariũ. Ne-
3 gligentia † episcopi in nõ cõferendo bñficiũ deuolutũ, nõ supplet̃ à capitulo, ꝑut in alijs nõ deuolutis. Inn. in c. cùm in cũctis. sup uerbo, capitulũ. de elec. Et pulchrè declarat ibi Ab. quasi in fi. Sequitur Do. Ant. in c. nulla. de cõces. præb. Ratio. quia in talibus, quæ non cõpetunt iure ꝓprio, episcopus nõ habet cõionẽ cũ capitulo. De quo nunq̃ obliuiscaris. ¶ Obstat ualde dictũ Io. And. in c. quãq̃. de elec. lib. vj. quod sede uacãte, licet capitulum nõ succedat in collationibus, c. ij. ne sede uac. ¶ Fallit in collationib. spectãtib. ad episcopũ iure deuoluto: de quo exclamat Ab. in d. c. ij. qa spectãt ex iurisdictiõe episcopali, & iurisdictio transit in capitulũ, ut in c. cum olim. de maio. & ob. Aliæ uerò collationes non competunt iure episcopali: quia etiam non episcopis cõpetere possent. Quæ ratio non est bona propter dictũ Ab. hîc rectè probantis, quòd collatiões competunt ex iurisdict. episcopali. Propterea põt dari rõ per eũ, de qua in d. c. ij. ¶ Pro cõcordia do. Ant. in d. c. cũ in cũctis. in fi. & Gemi. in d. c. quãq̃. in fi. dicit, ꝙ aliq̃n iurisd. cõpetit episcopo accidẽtaliter ex accidenti conferẽte nouã iurisdi. & in ista nunq̃ capitulũ succedit. Tex. & Doc. hîc. Aliq̃n accidẽtaliter cõpetit aliq̃d, quod nõ cõfert nouã iurisd. sicut collatio deuoluta, quæ adnectit̃ gñali iurisdict. & tunc uacãte sede succedit capitulũ, sicut in tota iurisd. succedit, & ista deuolutio fit uirtute iurisdict. & q̃uis sit accidentalis respectu delinquẽtis (quia si nõ delinqueret, nõ deuolueret̃) tñ respectu episcopi nõ est ex accidẽti, imo ex sua gñali iurisdict. Et ubi sedes nõ uacat, capitulũ nõ supplet delictũ episcopi in iure deuoluto: quia cã immediata deuoluẽdi est delictũ: sed capitulũ nõ habet cõitatẽ cũ delicto, sed in ꝓueniẽtib. rõne iurisdictionis ĩmediatè, sicut est sede uacãte, ubi fit deuolutio immediatè ex iurisdict. Ita Domi. Subtiliter tñ cõsidera, qa si accidens hîc nõ dat nouã iurisdict. uidet̃, ꝙ qua rõne capitulũ uacãte sede in istis reprẽsentat episcopũ, eadẽ rõne debeat repræsentare sede nõ uacãte: ꝑpter qd' de dicto Inno. dubitari põt, & ista nõ repies ordinata. ¶ Tenent Mod. ꝯ cõem opi. hîc, & in c. cæterũ. s̃. ti. ꝑx. ꝙ laic⁹ in materia feud. nõ iudicet clericũ uasallũ. ¶ Primò: qa nõ est iure cautũ, & hîc erat præposit⁹ secularis. SOL. De cõi usu loquendi ẽ ecclesiasticus, & licet prior q̃nq; sit secularis, nõ tñ præpositus. Rñdẽt ad c. solitæ. ꝙ loquitur in subiectiõe reuerẽtiali simili ei, quã clericus debet patrono, c. nobis. de iur. pat. ¶ SOL. Obstat uerbũ, subditi estote. quod ꝓpriè sumptũ pl⁹ exigit, quàm sola reuerentia. ¶ Rñdẽt ad c. Romana. §. debet, qd' loquit̃ in cã appellationis. SOL. Qua rõne iudex laic⁹ in causa appellationis iudicabit clericum, quare non eadẽ in cã principali? ¶ Item addunt: qa priuilegiũ fori est de iure diuino. Gl. solẽnis in c. si imperator. xcvj. dist. Ergo Papa ipsum nõ tollit. SOL. Verũ, ubi tolleret in totũ: sed certis casib. ex cã potest. Vñ laicus iudicat clericũ canone per-
4 mittente in xxxij. casibus positis à Maria. s̃. eo. c. j. ¶ Præ-
a terea † si clericus [a] conuenit coram iudice seculari laicũ, potest ibi reconueniri, secundũ plurimos relatos in c. at si clerici. de iudi. Ergo si laicus esset incapax, hoc fieri nõ posset. Sed dato, ꝙ reconueniri non posset saltem conueniendo, ut actor iudicabitur à laico, qui fortè reo absoluto condẽnabit actorem in expensis. Nec mirũ, ꝙ Papa disponat in specie s̃. ius diuinum, ꝙ non disponeret in gñe. Exempla sunt nota, maximè per Io. And. in regula, actus. de reg. iur. lib. vj. & in c. ex publico. de conuer. coniug. & in c. à nobis. de deci. Latè dixi in c. quæ in ecclesiarum. de constit. ¶ Item dicunt, quòd non iudicat minor maiorem: sed responde, ꝙ hoc casu lex facit maiorẽ: nec mirum, quòd eadẽ persona q̃nq; ut maior, q̃nq; ut minor censeatur, c. à collatione. de app. in vj. Reliquis eorum rationibus adhuc faciliùs respõdebitis. ¶ Gl. in uerb. cognitionẽ. Supplebitur negligentia ab illo, qui aliàs esset ordinarius uasallorũ, ut hîc per Ab. ¶ Addit Maria. idẽ esse, siue uasalli sint laici, siue clerici. ¶ Sed aduerte, qa ubi cleric⁹ dñs feudi nõ recognoscit feudũ ab alio. Fateor, ꝙ sui uasalli adibũt ordinariũ pro suppletiõe. Vbi uerò clericus dñs feudi haberet alium superiorem in feu-

a *Si clericus] Adde tu, q. dom. Ab. in c. & si clerici. de iudi. tenuit cõtrariũ in ix. col. in uer. Considero enim clericos. Et ista opi. est magis cõis, q. clericus non sit recõueniendus coram iudice laico: quã opi. etiã affirmauit idẽ do. Ab. in c. nullus. s̃. eo. in j. not. et in c. j. de iura. cal. in j. col. j. q. no. q. consti. Adde, q. contra istã opinionẽ do. Ab. tenuit Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de cons. in addi. in §. j.*

do, habeo rem pro dubia. ¶ Primò nanq; uideret̃, ꝙ suppleret negligentiã ille superior laicus, assumpto fundamento Modernorũ hîc, ꝙ qui cognoscit de appellatiõe, cognoscat de negligentia, l. fi. §. illud. & ibi Bal. C. de tẽpo. app. Bar. in l. quãuis. de dãn. infec. sed appellaretur ad laicũ, d. §. debet. in c. Romana. de app. in vj. Ergo, etc. ¶ In contrariũ facit id, quod dicit Abb. hîc, & clariùs in c. cæterùm. in ult. col. s̃. ti. proxi. ibi, si uerò nõ est superior. qui in hac materia uidetur negare, ꝙ cõpetens in appellatione, sit cõpetens in negligentia. ¶ Pro quo facere posset: qa appellatio fieri debet ad maiorem, sed negligentia suppleri põt etiã ab alio, c. j. de sup. negli. Ergo differunt. ¶ Præterea ab episcopo appellat̃ ad archiepiscopũ, c. Pastoralis. de offi. ordi. & tñ eius negligentiã nõ supplet archiepis. ut latè per Ab. ibi, & aliquid s̃. eo. c. sanè. Et ideo cogitabis. ¶ Felonia dñi nõ nocet ecclesię. Host.
5 & do. Ant. hîc. ¶ Addunt † Moder. c. j. qui. mo. feu. amit. per quod dicit ibi Bal. ꝙ ubi duo fratres tenent feudũ indiuisibile, negligẽtia unius in iuuãdo dñm palliatur ex diligentia alterius. ¶ Allegant alia similia bona, de quibus per eos hîc, & latiùs in c. delictus. de offi. dele. Adde ĩ terminis do. Ant. post Io. And in c. reprehensibilis. in ij. col. de app. & ibi Abb. in pe. col. Adde Bal. in c. j. §. dño committẽte. si de feu fue. cõtro. ubi dicit, ꝙ licet dñs cõmitens feloniã, quæ in uasallo digna esset priuatiõe, debeat etiã ipse priuari directo dñio, ut ibi: tñ hoc fallit in prælato dño feudi, per regulã, delictũ. Ista limita, nisi feudũ esset de mensa prælati. Ita do. Ant. & Abb. hîc. ¶ Modos aũt cognoscendi mensalia, ponit gl. in cle. in uerbo, ad mensam. de exces. prelat. oẽs in c. ij. de feu. maximè Imo. Et idem Imo. in c. super. de reb. eccl. nõ
a alie. cum concor. ¶ Cõtra clericũ [a] falsum deponentẽ coram iudice seculari nullã põt pœnã secularis imponere. Docto. hîc, Salic. in l. nullũ. C. de testi. addens, secus si hoc faceret coram ecclesiastico: quia ab eo puniretur etiã exemptus, per no. in c. j. de priui. lib. vj. Cum cõi concordat Bal. in c. ij. in j. col. de cõfes. Ang. in l. si uacantia. uer. sed tunc dubitat̃ de clerico. C. de bo. uacã. lib. x. Io. de Ana. in c. j. j. col. de crimi. falsi. Bal. in c. si clericus. de pac. tenen. quicquid dicat Fed. cõsi. ccxxxv. quem sequitur Pet. de Ancha. in regula, ea quæ. folio añpe. ibi, xxij. quæro. de reg. iu. in vj. ¶ Declara secũdũ Inn. Card. Ab. hîc, nisi laicus cognosceret de falsò, ut irritaret̃ depositio. ¶ Nec obstat, ꝙ istud uideatur cõputari inter pœnas capitales, iuxta dictũ Bar. post antiquos, in l. trãsigere. C. de trãsa. quia loquitur, ubi quis directè cõdemnatur de falso, præcedente accusatione: nos, ubi præcedente exceptione: quo casu testi, q̃ ad hoc nõ uocat̃, nullũ præiudicium cõsiderabile infertur, c. j. de excep. in uerbo, sufficit. qd' importat aliud nõ oportere. Glo. not. in c. statutũ. in prin. in uerbo, Canonicis. quasi in medio ibi, nec ista decretalis. de rescri. in vj. Ad idem c. ij. in fi. de ord. cog. ibi, duntaxat nõ credit̃. & ibi Abb. uersi. credere, ꝙ ubi cõuincitur, sequendo Inno, hîc. Et hinc est, ꝙ sententia lata contra producentẽ falsum testẽ, non nocet testi. Bart. in l. denunciasse. §. quæritur. ff. de adul. Et ista no. ¶ Limita secundũ Car. hîc, nisi clerico testi opponeretur crimẽ ecclesiasticũ: quia etiã ad solum finẽ repellendi eũ secularis non cognoscet, non fauore clerici, sed propter naturam criminis: & ita dicit se consuluisse, cùm fuisset opposita usura. ¶ Verior est opin. ꝙ in executione sententiæ feudalis clericus uiolentari nequeat. ¶ Non obstat dictũ Ang. in l. fi. C. de iudic. ubi delegatus Papæ põt exequi contra laicos ecclesiæ subiectos: quia hîc nõ infert, ꝙ cleric⁹ lædi possit. ¶ Nec dicit Imo. in c. ij. de mu. pet. id qd' referũt Mod. ¶ Et not. bene uerba dom. Abb. hîc, quòd cõpulsio personalis licita pro recuperatione rei, intelligitur, scilicet priùs possessæ. ¶ Quid autem, si essent quasi possessa: putà, si alicui de collegio clauditur ostium? Remittunt Mod. ad Ang. in leg. ut uim. ff. de iusti. & iur. & uide dom. Abb. optimè in c. j. in pe. & ult. col. de immu. eccle. ¶ Quòd autem liceat clericum armis terrere, tenuit Card. in clem. j. in

a *Contra clericum] Adde tu pulcherrimam dubitationem ad q. istã tactam hîc per Fel. & quæro de tali dubio, nũquid delegatus, cui mãdata est causa ciuilis, possit punire testem de falso, qui corã eo falsum deposuit. Iste est pulcher passus & subtilis pro parte affirmatiua. Facit regula l. nullũ. C. de test. in uerbo, datã omnib. iudicib. potestatẽ. et ibi no. Bart. in iiij. no. Forti⁹ tenet gl. j. ibi, & Bal. sequitur, q. etiã clericus falsum testimoniũ deponens coram iudice laico, potest per secularem iudicem puniri. Sequitur Ang. de Areti. in trac. maleficio. in uerbo, falsario. et ad hoc bene facit text. in l. ergo. in uersi. sacratissimas sedes. & ibi pulchrè Bald. C. de usu. quãuis in hoc de clerico do. Abb. contrarium teneat in c. ecclesia sanct. Mariæ. de constit. in uer. iij. habetur hoc ar. optimũ, et hîc in isto tex. in uer. & ratio prædictorum. Ideo posui hanc additionem, sed omissis clericis. Ad idem est gloss. not. in l. quæsitum. in uerbo, perpendere. ff. de testi. Facit text. in §. si uerò ignoti. in authen. de testi. Ad idem facit regula, quòd iudex, qui non potest de causa principaliter cognoscere, tamen potest incidenter, l. fi. C. ubi & apud quos. leg. quoties. C. de iudi. etiamsi causa sit spiritualis: quod intellige, si iudex est capax huius incidẽtis, c. tuã. de ord. cog. c. lator. qui filij sint legi. Ad idem facit doctrina Bart. in l. hoc iure. §. aqua. ff. de aqua quot. & æsti. ubi per illum text. cum glo. decidit Bart. ut ibi per eum. Idem tenet Bart. in leg. penul. C. si aduer. lib. Facit l. si liberti. C. de admi. tut. Pro eadem parte facit lex, interdum. §. qui furem. quam Bart. ibi reputat singularem, ff. de fur. ubi iudex maleficiorum potest incidenter cognoscere & pronunciare in causa ciuili, scilicet super restitutione rei. Et istam partem in terminis nostris tenuit Spec. in titu. de testi. §. j. uersi. item, quòd est corruptus. & in §. de testium. uersi. sed quis. Bal. in c. præterea. de offi. dele. Eandem opi. ampliat & amplectitur Ful. in leg. j. §. qui mandatam. ff. de off. eius. circa fi. nullam de prædictis faciens mẽtionem: nam dicit se putare, quòd delegatus non possit punire illum testem falsarium pœna ordinaria legis Corneliæ: quia illa est meri Imperij simpliciter, l. j. §. fina. ff. de ser. Ergo nõ pertinet ad ipsum legatũ, ut in d. l. j. ff. de offi. eius. Sed bene potest illũ extraordinariè punire, d. l. nullũ. cũ gl. Idẽ ante eũ tenuit Ange. in leg. querela. in ultim. col. C. de falso. Et istæ sunt ratiões, & authoritates, quæ possunt adduci pro ista parte affirmatiua, ex quib. q̃s posset facilè induci ad ita iudicãdũ. Pro parte uerò negatiuã facit, qd' uult Bar. in l. ij. et ĩ l. magistratib. ff. de iuris. di. om. iud. quòd in delegatum nõ transit aliqua coerctio personalis quantumcũq; minima. Ad idem facit, et fortius: quia delegatus non potest multare cõtumacẽ, l. ij. §. fi. ff. de iudi. Bart. & Doc. in l. j. in prĩ. ff. si quis ius di. nõ obtem. Quãtò minus ergo poterit punire corporaliter? Istam secundam opi. tenet Guil. de Cu. Alb. in d. l. j. §. qui ma. q. delegatus non possit punire testẽ deponentẽ falsum corã eo, imo nec torquere, sed debet remittere eũ ad superiorẽ, per d. §. si uerò ignot. Idẽ tenet Alber. de Ros. ĩ l. imperiũ. in uer. item quæro, an torquere sit mixti imperij? ff. de iuri. om. iudi. & similiter do. Alex. ĩ l. ij. eo ti. Istã secũdã opi. puto tutiorẽ: pro qua alleg. tex. opti. ĩ l. diuus Pius. et ibi Bar. no. ff. de fal. et tex. in l. fi. et qd' ibi no. Bal. C. de spor. et qd' uult Bal. ĩ c. ex pte. el ij. de rescr. q. si aliq̃s ꝑduxit falsum rescriptũ corã iudice delegato, debet eũ cũ fida custodia remittere ad ordinariũ, ut eũ puniat. Istã ptẽ sequtur Imo. in c. dilect⁹ filius. de pœ. et in c. ij. de fal. Ant. de But. in c. isto, et in c. unico. ut eccle. benefi. Io. And. in ti. de teste. §. ꝑponitur. in uer. sed qd de delegato. Pet. de Anc. consi 174. incip. Circa primũ dubiũ. Ang. in l. si quis obseruare. ff. de fal. in l. quoties. C. de iudi. in l. si uacãtia. C. de bo. uac. lib. x. licet posses dicere, q. prædicta iura loquũtur, quãtum ad puniendum ordinariè prin-*

6 prin. in vj. q. de pœnis. ¶ De † quo cogita propter Innoc. in cap. nuper. de senten. excom. & Bar. in leg. licitatio, ni fallor. ff. de publica. ¶ Negligentia solius prælati in implemento conditionis nocet ecclesiæ: quia res non est debita ante conditionem, l. si quis hæreditatẽ. cum si. ff. de hære. insti. Ergo potest præiudicare in quærendis. Quo casu cessat regula, relictum. de re. iur. libro vj. ¶ Secunda conclusio: secus in implemento modi: quia donatio præsupponitur iam perfecta. Vnde esset tunc nocere in quęsitis: quo casu procedit dicta regula. Vide do. Ab. in c. breui. in ulti. col. de iureiur. ubi in proposito assignat rationem differentiæ: quia in conditione satis est eam non impleri, etiamsi hoc sit sine culpa, l. in illa stipulatione. ff. de uerb. obli. sed in dispositione propter modũ non seruatum exigitur mora, & sic culpa: ideo tunc recurritur ad dictam regulam, delictum.

7 ¶ Nec † obstat, ꝙ sit dubium, an cessatio modi statim resoluat contractum: quia in donatione facta ecclesiæ cessat hoc dubium: quia modus in ea appositus non censetur causa finalis. Tex. in c. uerùm. de condi. appo. quem do. Ab. ibi dicit, se nescire alibi: & fuit ponderatio Bal. in l. dictam. in ult. col. C. de condi. ob. cau. dicentis, fauore ecclesiæ inductum esse, ꝙ in contractu innominato, seu datione ob causam, non potest agi condictione ob causam contra ecclesiam, per d. c. uerùm. Et licet Salic. dicat ibi, cogita: quia in dubio ecclesia utitur iure cõi, c. j. de alie. feu. tamẽ Lud. sequitur Bal. in l. si pecunia. in prin. de condi. inde. quia ratio specialitatis est fauor ecclesiæ, d. c. uerùm. Et ratio rationis: quia donans ecclesiæ, præsumitur pro causa finali considerasse solam salutem animæ. ¶ Limita hanc conclusionem, nisi in donatione esset adiectum, ꝙ modo non seruato res reuertatur ad dñm. Tex. in d. c. uerùm. & no. prædicti. Et tunc reuertetur authoritate iudicis, secundũ eos, nisi ultra hoc esset dictum, ꝙ donans authoritate propria apprehendere posset. Hosti. hîc contra Inn. ¶ Hoc dictum Hosti. sequitur hîc do. Car. dicens, ipsum de rigore uerius: quia si licet ita pacisci inter laicũ & laicum, l. iij. cũ si. C. de pig. non apparet ratio, quare non ita cũ ecclesia. Ergo, dum modo malitiosè non faciat, sed putans rem incidisse in cõmissum, non uidet apprehensor esse sacrilegus. ¶ Non ob. tt. de reb. eccl. quia hîc nõ agitur de re alienanda, sed ab eccle. auocanda, perinde ac si tradita fuisset ad certum tempus. Vnde sicut eo finito licitè apprehenditur, ita cessante modo. Quæ uerba latissimè reassumit do. Card. in c. perpendimus. ubi semper uide, de sen. excom. Itẽ Bar. Bal. & Saly. in d. l. si quis curialis. C. de epi. & cle. Salic. in d. l. iij. in x. q. quos allegant hîc Mod. reprobato Ful. in d. l. si quis curialis. licet præcedentia non allegent. ¶ Adde pro Hosti. Pe. de Ancha. consi. ccvij. incip. dubium facit. Bart. consil. xciiij. in fin. j. col. incip. Dico partes iudicis esse tales. Recipit hoc dictum Host. quasdam necessarias declaratio-
8 nes. ¶ Prima est, dũ † modò negligẽtia prælati habeat secum negligentiam conuentus. Ita do. Ant. in c. abbate. in fi. de uerb. sig. dicens, hoc esse bene notandũ. ¶ Et tu caue: quia ipse hîc contrarium uoluit, & minus bene.

9 ¶ Quid † aũt, si ecclesia nõ habeat conuentũ? Dic, sufficere negligentiã prælati, propter gl. in c. potuit. de loca. In gloss. magna, quasi in medio ibi, nisi unus sacerdos, quam dicit ibi do. Ant. nescire alibi, & sequitur ualde Inno. in c. edoceri, in ult. col. de rescrip. & Ab. in c. imperatorũ. de iura. calũ. Item Spec. in titu. de procur. §. ratione quoq; cõstituẽtis. uersi. porro, ubi est in ecclesia unicus rector. & Ludo. in l. si uerò. §. de uiro. in xxviij. fallentia. uersi. nonò probatur. ff. sol. mat. uolentes, ꝙ tantum possit solus prælatus in ecclesia nõ colligata, quantum prælatus cũ collegio in collegiata. ¶ Secunda declaratio: dictũ Host. non procedit in re consecrata. Lud. pulchrè in authen. similiter. uer. xix. C. ad l. Fal. per c. cõperimus. xiiij. q. vj. cum concord. allegatis in regula, semel Deo. de re reg. iur. in vj. Ideo donator cogit tunc ad æstimationem, non ad rem, quæ facta est sacrabilis, sed non consecrata. approbat dictum Host. ¶ Tertia declaratio: dum modò modi sint honesti. Rota de testa. iij. in antiquis, approbans & limitans ita. Host. hîc. Et exemplificat in pacto, quòd ecclesia gubernetur ab alio, quàm episcopo: quia istud non ualet. Inno. in c. in Lateranensi. in fi. de præbẽ. quod sequitur etiã Ab. in c. ad audiẽtiã. Io j. in penul. col. de eccl. ædif. nisi episcopus cõsentiret. Inn. ubi s. Cal. consi. xj. Nec successor reuocauit: q a præiudiciũ nõ est graue. Mod. in c. requisisti. de testa. dicentes, se ita obtinuisse. ¶ Quarta declaratio: dũ modò huiusmodi pacta apponant in traditione rei: secus, si post. Patet ex dicto Bart. in l. quib. §. Termilius. in fi. de condi. & demõ. dũ dicit, ꝙ si est data libertas purè, non põt ex pòst apponi pactũ sub pœna reuersionis in seruitutẽ. ꝑ l. imperatores. ff. de manu. test. Ergo idẽ fauore pię causę, iuxta dictũ Bal. in c. significauit. de test. qd' retuli in c. cũm dilectus. de consue. ꝙ ecclesia libera nunꝗ recipit seruitutem, sed serua bene potest effici libera: facit l. caueri. ff. cõmu. prædi. ¶ Quinta declaratio: dũ modò pręcedat declaratoria. Ab. hîc. Pro quo faciunt multa, quæ dixi in c. cũm nõ ab hoĩe. de iudi. ubi ipsum allegaui: & est declaratio substãtialis: q a laic⁹ posset asserere euẽisse tẽpus apprehẽsionis & falsò: tñ Car. hîc, licet dicat hoc utile, tenet, ꝙ si omitteret adprehẽsor, nõ esset sacrileg⁹: quia uirtus pacti facit cessare, c. cùm secundũ. de hære. lib. vj. Quod uerbũ semper nota. ¶ Et dic, ꝙ saltẽ, ubi esset notoriũ euenisse tẽpus apprehẽsionis, ꝓcederet hęc secũda opi. intrepidè ꝓpter dicta in d. c. cũ nõ ab hoĩe. ¶ Sexta declaratio: dũ modò apprehẽsio nõ inueniat resistentẽ: nã si inueniret, reppellat medio iudice, non per seipsum, ut hîc ꝑ Ab. & bene. Et ista nota, quia non possent esse magis quotidiana. ¶ Vltimò signa Inn. hîc nõ reꝓbatũ in hoc, ꝙ si baraniæ, comitatui, uel simili rei donatæ ecclesiæ annexa erãt quædã onera, censent oĩa expirare, si in donatiõe de ipsis nõ fit mẽtio. Sequit Bal. consi. clxx. in c. Si aliqua possessio. ¶ Limita primò, nisi esset imposita præstãtia reb. pro certis annis quib. nõ cõpletis aliqua res peruenit ad ecclesiã. Nã ad residuũ illius tẽporis tenebit eccl. Ang. cõsi. ccvj. inc. Inter ordinamenta. dixi in repe. c. ecclesia. de constit. in v. q. ¶ Limita secũdò, nisi essent onera merè realia & perpetua, sicut tributa: non aũt personalia, uel mixta, ut collectæ, uel similia. Bar. in d. consil. clxxv. ita intelligens c. j. in fi. de censi. quod facit etiã: sic intelligit Ab. ibi in fi. & in c. nõ minus. de immu. eccl. ubi uide. Voluit tamen Bald. in l. placet. de sacrosan. ꝙ hodie sit correctum d. c. j. nisi in tributo principis: de quo dixi in d. c. ecclesia. q. vj. ¶ Hîc Doct. tangunt q. utrùm, si uasallus recognoscat alium pro domino, preiudicet domino suo, Sic, ut per eos.

SVMMARIVM.

1 *Quæstio usurarum an spectat tantùm ad iudicem ecclesiasticum, an etiam ad iudicem secularem.*
2 *Inquisitor hæresis est iudex competens in quæstione usurarum.*
3 *Laicus tanquam arbitrator potest cognoscere de usura, etiã in quæstione iuris.*
4 *Iudex secularis potest punire symoniacum lata sententia ab ecclesiastico.*
Item, materia iuramenti est fori ecclesiastici, 5. 6.
7 *Vasallus potest trahi coram iudice ecclesiastico ratione iuramenti, ut cognito ibi de iuramento, cognoscatur de proprietate.*
8 *Laicus potest cognoscere de nullitate absolutionis à iuramento factæ per ecclesiam.*
9 *Propter iuramentum defuncti hæres non est de foro ecclesiæ.*
10 *Iudæi hæretici & excommunicati ratione iuramenti, sunt de foro ecclesiæ.*
11 *Item quid in crimine adulterij.*

12 *Adulter si est clericus, nedum ipse, sed etiam mulier, efficitur de foro ecclesiæ.*
13 *Quid in concubinatu.*
14 *Concubina clerici an sit de foro seculari.*
15 *Dispositio facta sine spe prolis, non uidetur esse matrimonium, sed dicitur connubium.*
16 *Ecclesia potest se interponere de notorio crimine laici, nedũ ut pœniteat, sed etiam ut satisfaciat.*
17 *Episcopus uisitans inquirere potest de omni crimine contra laicos.*
18 *Crimen blasphemiæ an sit de foro ecclesiastico.*
19 *Clericus sodomita an sit irregularis, & prohibitus ordinari, etiam post pœnitentiam peractam, remissiuè.*
20 *Iudex ecclesiasticus an possit incarcerare laicũ pro criminibus, quæ sunt de foro ecclesiastico.*
21 *Punitus de crimine in uno foro, an possit puniri in alio.*
22 *Clericus delegatus ordinarij laici an possit cognoscere de quæstione spirituali incidenter. De hoc usq; ad finem c.*

CAPITVLVM VIII.

CVm sit. ¶ Ecclesiarũ malefactores utriusq; sunt fori. ¶ Regula, de qua hîc, quòd actor debet sequi forum rei, ex discussu tituli potest limitari diuersimodè, ut hîc per do. Maria. ¶ Adde, quòd contra istam regulam non ualeret statutum, Bar. in l. iuris ordinẽ. C. de iuris. om. iudi. intelligendo, quãdo statutum uellet, quòd homo non suæ iurisdictionis teneretur ibi respõdere: sed inter subditos suos statutũ potest, quod uult. ¶ Item est alia limitatio, quòd licet quis non possit cõpelli soluere alibi, quàm in loco promisso, l. j. ff. de eo, quod cer. loco. Fallit, nisi creditor ab illo loco esset relegatus. Glos. & Bald. in l. usuras. C. de sol. ¶ An, qui fugit ad hospitale, sit tutus, ut ad ecclesiam? De hoc dixi in c. de quarta. de præscrip. ubi multa posui, in quib. ęquiparantur hospitalia & ecclesiæ. Et an quis puniatur duplici pœna, etiã dixi de hoc in c. de his. de accusa. ¶ Clerici in patrimonialibus utuntur hoc tex. Ab. hîc: Mod. contrà: quia lex correctoria non extenditur. SOL. Fallit fauore ecclesiæ. Bart. in l. si constante. in princ. ff. sol. ma. Allegant etiam alia non urgentia, & non respondẽt ad c. similiter. xvj. q. ij. Posset dici, quòd loquitur in episcopo, sicut in simili dicitur in d. c. dilecto. de arbit. ¶ Sed obstat c. si quis de potentibus. xxiij. q. iij. cui responderi non potest. ¶ De alijs autem casibus, quibus patrimonialia clericorum æquiparantur ecclesijs, dixi in c. ecclesia. de consti. ¶ Glo. in uerbo, malefactores. Petitio debet fundari super qualitate tribuente iurisdictionem. Inn. hîc singulariter. Vide Ang. consi. vj. inci. Lata sententia. ubi dicit, quòd stante statuto, quòd potestas exequatur sententias latas à consulibus ex causa artis, non sufficit, quòd petens executionem dicat sententiam latam à consulibus, sed oportet addere, ex causa artis: dicit esse singulare dictum Inn. hîc & incognitũ Legistis. Vide Ang. con. xxvij. inci. Quidam Victor. ubi dicit, quòd nullus est libellus accusationis, in quo homo nõ subiectus potestati accusabatur de homicidio: non addito, quòd occidit in districtu potestatis: dicit esse singulare dictũ Inn. hîc. Hæc Mod. ¶ Adde Ang. in l. ex quacũq;. si quis in ius uoc. non ier. ubi uult, quòd libellus porrectus coram iudice non generali, sed certarum causarum, non exprimens aliquem de illis, non interrumpit præscriptionem tanquam ineptus, iuxta l. si accusaturus. ff. de adult. Alleg. Inn. hîc, quẽ sequitur etiã Ang. in l. j. C. si à non comp. iudi. Bald. in l. nõ ignorat. in prin. C. qui accus. & in l. præscriptione. C. si cõtra ius. Arch. in c. in canonibus. xvj. q. j. ¶ De qualitate autem fundante intentionem actoris, uide Bar. & omnes in l. non solùm. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nun. Dixi post alios in c. in præsentia. de proba. ¶ Ratione fraudis adhibitæ in factis ecclesiæ procedit etiam iste text. Inn. & omnes hîc, etiamsi fraus nõ circũferatur ad contractum, sed accidat in possidente, ut hîc per Abb. Adde Lapum alleg. lix. ubi dicit, quòd de fraude prælati ementis de bonis ecclesiæ sub nomine tertij ecclesia cognoscit. Item omnes Doct. in c. inquiren. de pecu. cleri. ¶ Modos autem probandi illam fraudem ponunt ibi Moder. in sua repeti. & Lapus allega. lxvj. incip. proponit clericus. ubi dicit, quòd laicus molestans clericum per uiolentiam in possesionem fundi, potest conueniri coram ecclesia, licet adhuc rem non ceperit, nec inuaserit: quia uerbũ, Malefactores, capitur hîc largè, & q a turbatio possessionis per uim parum differt ab oppressione. Idem do. Abb. pulchrè in c. conquestus. in iij. no. j. eod. ¶ Excõmunicatio est signum iurisdictionis ecclesiasticæ. Lapus d. alleg. lix. de qua exclamat hîc Abb. limitans, ut per eum, quem Moder. reprobant per l. iij. ff. de mili. test. cùm si. ubi actus tribuitur potentiæ firmiori. Ergo potius dicitur excõmunicare, ut iudex, quàm ut pars. Respõde etiam ad c. dilecto. de sen. excõ. quòd ibi etiamsi uellet, non posset excõmunicare, ut iudex, per no. in c. cùm uenissent de iudi. ¶ Ecclesia restituetur in integrum in foro ecclesiastico. Inn. hîc singulariter: & est limitatio ad l. ij. C. ubi & apud quem. ubi restitutio petitur coram iudice lædentis. ¶ Amplia etiam in clerico respectu patrimonialium, per c. constitutus. de resti. in integ. Sed respondent Moder. quòd ibi emptor erat clericus reiectis solutionibus. Imo. ibi, tanquam diuinatiuus, dicit, quòd etiã ista diuinatiua est. Vnde tene ampliationem, quam tenet Abb. ibi in j. col. & Arch. in d. c. in canonibus. Lud. in sing. cxiiij. inci. quid si ecclesia læsa. Et dum dicit Inn. ecclesiam utentem iure speciali posse agere coram ecclesiastico, infertur, quòd coram eodem potest uti canone, Redintegranda. quod sentit glos. pen. in fi. in c. cùm dilectus. quod met. causa. quam dicit Abb. ibi in pen. col. se nescire alibi. Item infertur, coram quo petet reductionem ad arbitrium boni uiri. In quo uide Pet. de Anch. in regula, ea quæ. de reg. iur. in vj. q. xvij. dicentem, se disputando conclusisse, ꝙ coram illo petatur, corã quo causa erat agitanda cessante cõpromisso. Remittit hîc Maria. ad disput. do. Ant. de Prato ueteri, inci. Marcobaldus. Placet opi. Ab. hîc, quòd si allegatur dolus ex proposito, uel re ipsa, ut magna læsio, possit agi coram ecclesiastico. ¶ Et adde istis, quòd oppressor ecclesiæ non desinit dici oppressor, licet moneatur ex sententia notoriè iniusta. Abb. in c. exposita. de arb. per illum text. quem dicit singularẽ. ¶ Et adde, quòd uiolantes consuetudines utiles ecclesijs, possunt coram ecclesiastico conueniri. Ioã. de Ana. in c. ad Apostolicam. de symo. per illum text. ¶ Vltimò hęc omnia gusta perpetuò sic. Nam licet cõmunis opinio sit, quòd de re ecclesiæ agendo rei uen. secularis est adeundus, ut dixi contra Abb. s. eod. c. si clericus. tamẽ attento, quòd de nullitate contractus & omni fraude in ecclesiam cõmissa dici potest coram ecclesiastico, ut est dictum, non remanet illa cõmunis opi. mirabilis: & quòd sit tenenda. ultra ibi dicta patet: quia si uera esset opi. do. Abb. ibi, qui solus est. essent frustratoria omnia prædicta dicta. Inno. hîc, cuius sequaces præsupponunt cum eo, quòd regulariter de re ecclesię, uel clerici, laicus conueniatur coram seculari, præter quàm in casibus prædictis habentibus rationem specialem sacrilegij, uel quasi, quam non habent omnes alij casus, ut in actione depositi, & similibus, de quibus aliquid dixi post Imol. in d. c. si clericus. Et hæc nota, quia mirificè seruiũt. ¶ De multiplici sacrilegio, uide semper Car. in cle. j. in princ. de pœn. Propriam significationem ponit text. in §. sacrilegium. xvij. q. iiij. Vide Inno. in c. cùm pro causa. in uer. sacrilegium. de senten. excom. & ibi dicit, quòd pro sacrilegio largè non imponitur excõmunicatio: intellige, à canone, sed ab homine data contu-

macia ſecus. ¶ Et adde Archid. in c. non in perpetuũ. xxiiij. q. iij. ubi notat illum tex. quòd excommunicans iniuſtè ſacrilegus eſt. ¶ Signa Abb. contra glo. in c. cùm multę. xv. q. viij. quam ut intelligas, uide meliùs ipſum in c. j. ibi, ergo ſic diſtinguerem. de treu. & pa. cum con-

1 cor. ¶ Reſpectu † uſuræ [a] ſunt tres opi.

a Reſpectu uſuræ] Adde tu, q. repetitio uſurarũ fieri poteſt in foro ſeculari, Card. in cle. j. xviij. q. de uſur: quem uideas omnino. Adde Pau. de Caſtro, & Alexã. de Imo. in l. ſi nõ ſortem. in prin. ff. de cond. inde. qui dicunt, quòd de cõſuetudine uſuræ non repetuntur, niſi in foro eccleſiaſtico.

a Prima, quòd cognitio eſt ſemp eccleſiaſtica. Bald. in l. quoties. C. de iudic. niſi eſſet quæſtio de ſolo calculo. Pet. de Anch. in clem. ij. de iudic. Bald. in apoſtillis vj. in tit. de uſur. Lapus allegat. lvj. Imo. hîc, & gloſ. de quibus per Abb. ¶ Secũda, quòd ſemper ſit mixta. Salic. in l. eos. §. fi. C. de uſur. quia ſicut olim ante iura Canonica ſecularis cognoſcebat de immenſis uſuris, qa illicitè: ſic hodie, cùm omnes ſint illicitæ: & refert ſtatutum Bononienſe dictatum ſuper hoc à Canoniſtis. Itẽ Gaſpar. Cal. conſil. inter conſilia Pet. de Anch. ccxxxv. incip. In hærendo. dicens, patrem ſuũ de hoc allegaſſe caſum in c. poſt miſerabilem. de uſu. Idẽ Arch. in c. quid dicam. xiiij. q. iiij. Iſtã ſequuntur Mod. rationibus non urgentibus, & tranſplantatis pluribus deciſionibus extẽſis per Ioã. de Ana. in d. c. poſt miſerabilem. ordine ſuo nõ mutato. ¶ Tertia opinio. Quòd cognitio eſt mixta ſolùm, ubi eſt quæſtio facti. Bartol. in locis allegatis ab Abb. Bald. in c. j. §. ſimiliter. de controu. inueſti. & in d. l. eos. §. fin. Imol. in l. Titia. & ibi Lud. ſolenniter exclamãs de d. c. poſt miſerabilem. cui Mod. d. uerſimodè reſpondent. Poſſet quis clarius reſpõdere, quod ibi aditur ſecularis in ſubſidium, ſicut etiam in decimis, c. poſtulaſti. de homi. quæ tandummodò ſunt merè ſpirituales, ut d. §. prohibemus. Hanc opi. tenet Imol. in d. clem. ij. de iudic. & in cle. j. de uſur. & ibi Cardi. q. xj. & Dom. in c. j. de uſu. in vj. ubi ſemper uide. Et Fed. con. xcvj. incip. Apparet quædam l. dicens, hæc originaliter fuit doctrina Ioan. An. in d. c. tuam. de ord. cogni. ſubdit, quòd eo caſu, quo ſecularis cognoſcere non poteſt, nec etiã ſtatuere poſſ t: & infert contra ſtatutum Peruſinum, uolens certum contractum haberi pro uſurario: & idem ſequitur Pau. de Caſt. conſil. lxix. & opi. iſtam tenet etiã Pet. de Anch. in d. regula, ea quæ. uerſi. ij. quero. ibi, ego ſaluo iudicio. & do. Anto. Card. & Abb. in d. c. tuam. & Bald. in l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui uel alie. & in authen. ei, qui. C. de bo. autho. iudic. poſ. & in locis propè allegandis. ¶ Ab iſta tertia opi. non eſt tutum diſcedere, ut patebit, quando hæc loca diſcurres. ¶ In quibus collige hoc generaliter, quòd ubi de quęſtione eccleſiaſtica uerſatur ſola quęſtio facti, ſecularis, non eſt incompetens: putà, ſi diſputaretur, utrùm mulier fuerit deſponſata, uel non: non dico, utrùm potuerit deſponſari: Circa quod ultimum, & etiam in ea materia not. ſex neceſſarias declarationes. ¶ Prima declaratio. In materia merè eccleſiaſtica nulla prorſus cognitio cadit in laicum. Ita loquitur c. ſi iudex. de ſenten. excep. in vj. & c. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæred. libr. vj. Ita Pet. de Anch. in d. regula, ea quæ. ¶ Secũda declaratio. Vbi materia non eſt talis, dato quòd eſſet dubium iuris, poteſt ſecularis per confeſsionem & de plano informari. ¶ Aureum eſt dictum Spec. in titul. de reconuen. §. ij. uerſi. ſed nunquid. el j. quem commendat. Bald. in d. l. Titia. & in præludijs huius ſecundi libri, & in l. non ignorat. in fin. C. qui accuſ. & in d. l. filium. & in d. l quoties. & in l. omni nouatione. C. de ſacro ſan. eccleſ. Idem Archi in c. frequens. in fi. liiij. diſt. & in d. c. ſi iudex. prope princ. quamuis reſpectu illius c. non bene dicat, ut ibi per Domi. poſt Io. An. ad fi. princ. quia fuit factus ille text. ne procederet regula c. ſuper literis. de reſcript.

cum concor. per quas erat ibi ratio dubitandi. ¶ Ex quibus ſubdit hîc Aret. quòd ſi ſeculari conſtat notoriè de uſura per confeſsionem partis, poteſt ſuper ea pronunciare. ¶ Sed intellige, dum tamen non principaliter, ſed per modum cauſæ, ut pulchrè per Bald. in l. unica. §. ad hæc. C. de Lati. libr. tol. putà, condemnote ad x. indebitè ablata ex fœnore. ¶ Non obſtat c. at ſi clerici. de iudic. ubi confeſsio coram incompetenti non ualet: quia hîc ceſſante diſceptatione & conſtito de uſura, nõ eſt incompetens: modò, ubi eſt confeſsio, ceſſet diſceptatio: Ergo, &c. Ita eſt de mente Bald. in d. l. quoties. & intellige, ut dixi, ubi quęſtio aliàs eccleſiaſtica incidit coram ſeculari in cauſa temporali: quia de ipſa incidenti cognoſcere poteſt modo prædicto. Pronunciabit autem in principali, & incidens uenit ut cauſa. ¶ Vbi uerò principalis quæſtio eſſet eccleſiaſtica mera, & eſſet quęſtio iuris, non credas, quòd de ipſo uſlo modo poſsit ſecularis cognoſcere, per dicta iura: qa eſſet fruſtratorium, ex quo de ipſa iudicare non poteſt, nec confeſsio tunc facit eum competentem. Et ita declarat Petr. de Anch. in d. regula, ea quæ. uerſic. quartò quæro. Ad quem præ cęteris ſemper recurre. ¶ Tertia declaratio. Poteſt ſecularis cognoſcere de iſtis in cauſis ſummarijs, ſeu extraordinarijs. Bald. in l. iij. C. de Carb. edicto, & in d. l. filium. & in d. authen. ei, qui ibi, quæro, qualiter. poſt Spec. in titul. de primo decreto. §. reſtat. uerſic. quid ſi agatur. dum dicit, quòd ſi agitur de primo decreto, & filius negat ſe in poteſtate patris, poteſt ſecularis cognoſcere de filiatione, non obſtante c. tuam. de ordinibus cogen. quia iſte proceſſus non eſt ordinarius. ¶ Vbi autem proceditur ordinariè, attenditur, an ſit quęſtio iuris, uel facti. Et hoc eſt practicabile in palatijs in omnibus cauſis ſummarijs, ſecundum Bald. in d. authen. Sed iſta declaratio nõ eſt tuta: quia contrarium ſentit Ioan. Andr. in titul. qui fil. ſint legi. §. j. uerſic. competit. Et Canoniſtæ eam non admitterẽt, ſecundum But. in d. c. tuam. in ultima columna, & ſentit ibi Abb. ¶ Quarta declaratio & optima. Quòd, ubi conſtat ſeculari, quòd per calumniam opponitur talis exceptio uſuraria, uel ſimilis remittenda ad eccleſiaſticum, non tenetur remittere, nec proceſſum ſuum turbare propter ambages. Ita Bald. in l. j. in fi. C. de ſenten. quæ ſine cer. quanti. & dicit Salic. in conſi. incipien. In quæſtione uertente in caſtro Argente. ſe uidiſſe conſultum per Ioan. Cald. & Ioan. de Lig. quòd poteſt ſecularis huic opponenti ſtatuere terminum, in quo producat coram eo, quæ uult probare coram epiſcopo: & uidens ea non obſtare, procedet ad ulteriora. Vide Bal. in l. de die. §. iubet. in lectura antiqua, ff. qui ſatiſ. cog. cum quo tranſit ibi Petr. de Anch. Quòd ſi remiſſus ad curiam epiſcopalem ſuper talibus incidentibus eſt ibi in mora, poteſt ſecularis procedere ad ulteriora. Pro hoc, quia moroſus allegans pendentiam litis, non auditur. Bartol. in l. ubi ceptum. ff. de iudic. & in l. ſepulchri. ff. de ſepul. uio. & in l. quamuis. ff. de dam. infec. Et eſt cautela, quòd ſecularis faciens huiuſmodi remiſſionem, præfigat remiſſo terminum, in quo ſe curiæ epiſcopi præſentet. Bartol. in l. preſes. C. de app. per illum text. & in l. ij. ff. de re iudic. & in l. præſes. C. de iudic. & Ang. in l. ij. §. Sed ſi dubitetur. ff. de iud. Et ſi ille fuerit in mora, poterit ſecularis procedere: arg. d. l. preſes. & c. perſonas. de app. quæ perpetuò no. ¶ Non tamen poſſet ſtatuere terminum, intra quem remiſſus debeat ſe expediuiſſe, ut per Bartol. in d. l. ij. Nam iſtud eſſet potius arctare eccleſiaſticum, quàm partem, iuxta c. ex inſinuatione. de appel. ¶ Hodie tamen curia epiſcopalis per inhibitionem cùm cenſura multum obuiat talibus practicis, ſed non ſemper iuſtè ¶ Quinta declaratio. Etiam de conſenſu partium non poteſt ſecularis cognoſcere, ubi eſt quæſtio iuris, niſi lata per epiſcopum ſententia de eius mandato, uelit exequi, & etiam ſine

ſine mandato uictore ſtante. Ita Bald. in rubr. de iudic.

2 ¶ Sexta † declaratio. Inquiſitor hæreſis eſt competens in facto uſuræ. Bald. in l. j. §. ad hæc. de pace iur. firm. in uſibus feud. dicens, hoc ualde gratum eſſe inquiſitoribus. Intellige ſanè reſpectu fori pœnitentialis, non autem iudicialiter. Text. eſt in c. accuſatus. §. de quæſtionibus. de hæret. libr. vj. Pulchrè Fed. conſi. clvij. incipien. Alexander epiſcopus. & Cald. de hæret. conſi. ij. ſaluo, niſi quis aſſereret uſuram non eſſe peccatum: quia tũc iudicialiter procedi poteſt, ueluti cõtra hereticum: cle.

3 j. §. cæterũ de uſu. ¶ Septima † declaratio. Laicus [a] tanquã arbitrator cognoſcere poteſt de

a Laicus] Adde tu, quòd ex iſtis uidetur, q. poſſit compromitti in Laicum, tãquam in arbitratorẽ de re ſpirituali: quã opi. tenuit Spec. in titul. de arbitr. §. reſtat. uerſicu. item ſentẽtia excommunicatiõis. Paul. de Caſt. cõſil. ſuo lxxj. Bald. in c. ſacro. de ele. Ludo. Ro. conſil. ſuo ccxcix. incip. in propoſita conſultatione. Lapus alleg. clxxj. dom. Alexand. in lege Titia. fol. ma. Et quòd de quacũq; re ſpirituali poſſit compromitti, adde in terminis Bald. propriè loquentem de quacunque cauſa ſpirituali, in titul. de pace Conſtantiæ. in uerſicu. poſſe. Bald. in lege cùm allega. C. de uſur. Adde, quòd credo, quòd iſtud habet locum in rebus, quas clericus poteſt alienare: quia compromittere poteſt in arbitratorem: ſed ſi alienare non poteſt ſine ſolennitate iuris, non poterit compromittere. De quo uide do. Abb. & alios in c. cum tempore. ſuprà de arbi. Adde, quòd do. Abbas in c. contingit. de arbitr. in princi. tenuit, quòd de re ſpirituali in laicum compromitti nõ poteſt.

uſuram, etiam in q. iuris. Petr. de Anch. ſolenniter conſi. xcviij. incipien. Iſtam quæſtionem dubiam facit. uolens, q. c. contingit. de arbitr. non procedat in arbitratore. Idem Petrus de Anch. con. xxxiiij. incipien. in hac cauſa Ludoui. ¶ Non obſt. c. ſuper eodem. de de tranſact. & c. niſi eſſent. de preben. ubi de ſpiritualibus nõ fit tranſactio: quia uerũ de ſpiritualibus, quæ ſunt in manu clericorum, ſed de decimis & ſimilib. poſſeſsis à laicis ſecus. Vel aliter, ſecundum Ioan. de Ana. in d. c. poſt miſerabilem. licet non poſsit trãſigi, ubi aliquid datur, uel recipitur, poteſt tamen amicabiliter componi. Et adde, quòd arbiter eſſe non poſſet Laicus in hac materia. Lap. allega. lv. incipien. quidam coram iudice. Imo. in c. innotuit. de arbitr. Paul. de Caſt. conſil. lxix. in princ. Abb. in d. c. contingit. in prima columna. Cuius dicta intellige ſecundum prædictos, quos non uidit, quando dixit ibi, quòd ille textus procedit in arbitratore: cuius contrarium tenet etiam Baldus in c. ij. in ultima columna. de iudic. uide Abba. conſil. lxiiij. ibi, ad tertiam obiectionem. in j. uol. Vltimò uide Angel. in diſput. incipien. Aſtenſis miles. in fi. ubi dicit, quòd ſecularis cogere poteſt reſtitui uſuras ab epiſcopo adiudicatas. Et adde Paul. de Caſt. conſi. ccxxix. uſque in fin. ubi latè ſequitur tertiam opin. de qua ſuprà intelliges. Bald. in dicta lege quoties. non prout uulgus, ſed quòd quatenus dicit quęſtionem facti de uſura ſpectare ad epiſcopum, intelligitur uolente actore, ut ibi per eum. Et de iſtis fieri poſſet longa repetitio. ¶ Et uidi certari, ſi Laicus ordinarius delegat cauſam tẽporalem clerico, & incidat quæſtio uſuraria iuris, an clericus poſsit cognoſcere? Et uidetur, quòd non: quia iuriſdictionem habet à ſeculari, & à lege, quæ non poteſt diſponere incidẽter. Dic contrà: quia ratione incidentiæ, qui eſt incompetens, efficitur cõpetens, c. cauſa. de reſti. in integ. l. cùm proponas. cum gloſſ. C. de rebus creditis. ¶ Non obſt. c. cùm tua. de ordin. cogn. quia loquitur in eo, qui etiã eſt incapax. Si clericus non eſt incapax, iuriſdictio ergo, quæ datur à lege, nõ eſt illa, quæ tribuit ei cognitionem, ſed incidentia iuncta cum capacitate. Quod ſubtiliter not. ut non ta-

4 ctum. ¶ Ioã. de Imol. hîc dicit, quòd

ſecularis poteſt punire ſymoniacum lata ſententia ab eccleſiaſtico. Quem ſequitur Ioan. de Ana. in rubr. de

b ſymo. ¶ Materia [b] iuramenti eſt fori eccleſiaſtici, non ſecularis. Gloſ. hîc. & in c. prædicandum. xxij. q. j. Hoſtien. in c. tuam. ſuper ulti. colum. de ordin. cogn. aliquid Abb. in c. ſignificante. in j. not. de pign. omnes in cap. uenerabilem. de elec. ¶ Amplia cõcluſionem ex quotidiana doctrina Bald. in lege ordinarij. in prima columna. C. de rei uen. ubi dixit, quòd ſi quis dicturus contractum uſurarium petat abſolutionem iuramenti coram epiſcopo, & abſolutus eſt acturus poſtea de ſimulatione, uel uſuris, neceſſariò habet agere in eadem curia, nõ in alia: quia idẽ debet eſſe iudex præparantis, qui præparati. ¶ Optimè †

5 facit conſilium Cald. de quo in ij. ampliatione primæ limitationis ſequentis. ¶ Item † facit l. cum uendente. C.

6 ubi cauſa fiſ. & quod ibi Baldus. & l. minor xxv. annis. in fi. prin. ff. de euic. & hoc dictum ſequitur Paul. de Caſt. in l. ij. C. ubi & apud quem. & in d. lege ordinarij. & do. Bapti. de ſancto Seueri. Doctor. Moder. in ſolenni repet. l. omnes populi. uerſic. hæc uidentur uera. inferens, quòd qui coram uno iudice intentauit l. diffamari, nõ poteſt per actorem, qui ſtimulatus, uult agere, conueniri in alio iudicio. Tamẽ in hoc ultimo aliter tenet Mar. in c. penulti. in uerſic. xij. quæro. ſ. eo. quia iudex aditus ex d. lege, ſolũ ſtatuit terminũ uolenti agere. Vnde intelligitur, ſecundum quod poteſt agere. Tamen primum ſubſtantialius. Et pro iſta ampliatione eſt fortè gloſſ. peregrina in c. parochianos. in glo. fi. ad fi. ibi, ſed hoc intellige de ſententia excommunicationis non ſolita allegari. ¶ Hanc ampliationem ſequitur Paul. de Caſt. conſi. lxix. limitans, niſi ipſi petenti abſolutionem eſſet tiã per partem relaxatum iuramentum: quia cum expirauerit iuramentum, ceſſat cauſa iuriſdictionis eccleſiaſticæ: argum. gloſſ. in c. cùm plures. de offic. deleg. in vj. ¶ Recipit dicta regula vij. limitationes. Prima, niſi agatur, uel excipiatur de iuramento omiſſa diſputatione, an ualeat, uel competat abſolutio, ſed ſolùm, ut obſeruetur: quia tũc eſt mixti fori. De ſeculari patet in c. licet mulieres. de iureiur. in vj. Vnde dicit Abb. in c. ex literis. lo ij. in iiij. not. de ſpon. quòd pro implemento ſponſalium iuratorum adiri poteſt ſecularis: de eccleſiaſtico eſt c. fin. de for. compet. in vj. Vnde Imol. in c. cùm contingat. in x. char. uet. circa ſecundam ſpeciem. de iureiuran. tandem firmat, optionem dari actori, coram quo uelit iurantem conuenire: quod putat utile propter iuramentũ ſæpe intertueniẽs in contractibus laicorum. Et ideò Abb. in c. cùm uenirent. de inſtit. ſignat cautelam apponendi iuramenti, ut duplicetur forum. Idem Bald. in l. j. in fi. C. de rebus cred. ¶ Hanc limitationem amplia dupliciter: primò,

b Materia] Adde tu, quòd pulchrũ eſt uidere, an cura Papam alij prælati poſſint de hoc iudicare. Adde, quòd inuenio doctores in c. uenerabilẽ. de electione qui põderãt illũ tex. ibi, ad noſtrũ iudiciũ pertinere. ubicunq; dubitatur, an iuramẽtũ ſit licitum uel illiciũ. Et ſic uidetur, quòd non ſolum princeps ſecularis ſit excluſus ab iſta cognitione, ſed etiã alij prælati de hoc iudicare. Adde pro ueriori intelligẽtia, quòd inuenio Spec. in titul. de leg. §. nunc oſtendendum. in uerſi. xxiiij. dicentem, quòd etiam epiſcopus poteſt interpretari iuramentũ. Et ad tex. c. uenerabilẽ. de elect. reſpõdet dupliciter: primò, quòd ille textus procedit in negocio arduo, & inter magnas perſonas: ſecũdò, quòd procedit ille tex. quãdo Papa uult dare licentiã conueniendi iuramẽto ſine permutatiõe in melius: quod tene menti pro limitatione illius textus d. c. uenerabilẽ. Et pro illa opi. Spec. uide Innoc. & do. Raph. in c. debitores. de iureiur. & in c. cùm uenniſſent. de iudic. in ij. col. in uerbo, ad prædicta uide.

etiam in casu, in quo de iure ciuili iuramentum est inef
ficax, quia etiam coram seculari agi potest, per ratio/
nem suam, quam sequitur Abb. Contrarium tenet hîc
Imo. sicut diximus, ex nudo pacto coram seculari non
agi. Tamen responderi potest, quòd canon ratione
pacti ita militat in fore seculari, sicut in ecclesiastico.
Ita ex iuramento agetur ex canone. Amplia secùndò,
7 etiam si esset materia feudalis: quia † ratione iuramen
ti potest uasallus trahi ad forum ecclesiæ, adeo quòd
cognito de iuramento ibidem cognoscetur de pro/
prietate feudi. Ita Cald. hoc titul. consil. ij. dicens, esse
casum directum in cap. nouit. de iudic. Facit optimè,
quod no. Bald. in c. imperialem. §. fin. de prohib. feud.
alie. Dicens, casum feudalem non decisum in feudis,
debere decîdi canone, non l. ratione iuramenti. ¶ Con
sidera, utrùm per istas ratiões ordinarius secularis adi
tus pro obseruantia iuramenti erit etiã iudex & in feu/
do: qđ in simili præparato, & uidetur, quòd sic. ¶ Li=
mita secundò, nisi agitur ad pœnam periurij, quia u-
terque competens est: patet in c. nouit. iuncto c. rex de-
bet. xxiij. q. v. no. Ludo. consi. cccccxij. ¶ Limita ter/
tiò, nisi agatur de compellendo recipientem turpe iu-
ramentum, ut illud relaxet, iuxta c. j. de iureiur. quia
hoc facere potest etiã seculari. Ita Ludo. in sing. ccccxcj.
ubi iuramentum. Dicens, idem tenere Fede. con. clxvj.
quod nondum reperi: & esse rationem opti. quia sicut
potest cogere, ut licitũ seruetur, ita ut turpe relaxetur:
& tenentes contrarium dicit esse in magna ignorãtia.
Dubito: quia obseruatio & relaxatio non procedunt à
pari. Nam in prima non requiritur causæ cognitio in
uidendo, ualeat, an non. Nam ubi requireret, secularis
esset incompetens, sed in cogendo ad relaxandum in/
uitum exigitur necessaria cognitio. Et ista cùm sit iuris,
non competit seculari, secundum omnes. ¶ Limita
quartò, nisi secularis uellet declarare, quem incurrisse
periurium, quando de hoc non esset dubium. Ludo.
sing. cccccxiiij. incipiẽ. Ego coram magnificis dominis.
licet quidam bestioli dubitarent, secundũ ipsum. Mo/
uetur, quia l. secularis nõ punit periurium: l. si quis ma
ior. cum si. C. de transact. Ergo etiam declarare potest,
quia est declaratio facti: secus, ubi esset dubium, per c.
8 uenerabilem. de elect. ¶ Limita quintò, nisi † secularis
uellet cognoscere de nullitate absolutionis factæ à iu/
ramento per ecclesiam: quia potest, nec tenetur eam se/
qui iniustam, uel nullam. Petr. de Anch. multum solen/
niter consil. ccclxxxij. incipien. Retento ordine dubio/
rum, per multa, maximè ex dictis Ioan. Andr. in c. cùm
in iure. de offic. deleg. & in c. j. de offic. ordin. Quod iu-
dex secularis non tenetur exequi præceptum ecclesia/
stici, de cuius iniusticia scit, uel suspicatur. Facit dictum
Bartol. in l. diuus. ff. de cust. reo. Non dico respectu exẽ=
pli, in quo errauit, per d. §. prohibemus. ut dixi in c. j. de
offic. ordin. sed respectu doctrinæ, quæ est, quòd secula
ris potest reuidere processum, quem ab episcopo iube/
tur exequi. Respondet ad c. fi. de except. in vj. quod fal/
lit in sententia euidenter nulla, uel iniqua: & hoc non
semper. Nec ob. huic limitationi c. Pastoralis. §. quia ue
rò. de offic. deleg. quia respondet Ioan. An. in locis su/
prà alleg. quòd procedit in executione commissa infe=
riori: secus, ubi par requirit parem, prout hîc ordina-
rius ordinariũ: quo casu secus est, per c. j. de offic. ordi.
in uerbo, Deo placita. quæ no. ad d. §. qa uerò. ¶ Limi=
9 ta † sextò in hęrede iurãtis: quia propter iuramẽtũ de=
functi hæres non est de foro ecclesiæ. Ioan. Andr. opti=
mè in c. fi. de sepul. Sequuntur But. & Abb. hîc: Dom. in
c. fi. eodem titul. in vj. per illum textum in uersic. à se. &
quia respectu obligationis ad periurium, iuramẽtum
est personale ex parte præstantis. Innoc. & omnes in c.
ueritatis. super glos. fi. de iureiuran. & probatur ratio/
nibus, de quibus ibi per Abb. Est uerum, quòd ex ob=
ligatione defuncti tenetur hæres, d. c. fi. de sepul. Sed
non sequitur, quòd illaqueari possit ad periurium: Er/
go cessante peccato, cessat qualitas inductiua fori. Vi-
de Petr. de Anch. consi. ccliiij. incip. Quia questio est du
bitabilis. ad fi. ubi ex hoc dicit egregiè limitari l. hæres.
in princ. ff. de iudic. quòd hæres non mutat forum de/
functi. ¶ Fallit, ubi forum concernit alia speciali ratio/
ne defunctum. Vnde infert post multa, quòd statutum
repellens P. usurariũ ab agendo, nõ repellit hæredem:
quia licet fingatur eadem persona, tamen qualitas exe
crans personam defuncti non execratur hæredem. Vi=
de Bald. in l. generaliter. in ult. col. C. de reb. cred. quòd
licet robur contractus iurati, uel decisio litis transeat
in hæredem, non tamen reatus periurij, per text. ibi in
uerbo, multum discrepat sacramentum hæreditarium
à principali sacramẽto. & sequitur Sali. ibi, & in authẽ.
sacramenta. in penult. col. C. si aduer. uen. dicens post
Bald. ibi, quòd respectu principalis fori iuramentum
nõ transit in hæredem. Et ideo dicit Flo. in l. si pactum.
ff. de proba. quòd hęredes iurantis fidelitatem tenen/
tur innouare iuramentum: quia ius spirituale nõ tran/
sit de anima in animam. All. Innoc. in c. ueritatis. de iu/
reiu. ¶ Amplia etiam, si defunctus iurasset pro se & suis
hæredibus. Bald. in c. j. de iureiurand. Propterea dicit
Bald. & Salic. in l. iij. C. plus uale. quòd hæres rescissu=
rus illicitè iuratum non habet petere absolutionem à
iuramento, prout habuisset testator, cum quo extinctũ
est uinculum iuramenti: intellige spirituale, secus in tẽ-
porali, propter gloss. fi. in c. quamuis. de pact. in vj. Nec
dicas, quare potest quis obligare se regi & successorib.
& non se & successores? quia respondeo, quòd de se po
test, ut uult, nõ de hærede. Vnde Car. post Matth. in cle.
j. in iij. char. uersic. tertiò quæro. de iureiur. dicit, quòd
licet populus sit semper idem, l. proponebatur. ff. de iu
dic. tamen respectu iuramenti non, quo ad periurium.
Idem de Canonicis dixit Fede. consi. cclxiiij. incipien. si
Canonici. post Bart. Brix. in disput. incipien. Florentini
fecerunt pacem cum Bononiensibus. ¶ Intellige du=
pliciter: primò, ut est dictum, quo ad reatum periurij,
non quo ad perpetuam causam contractus. Vnde in
populo repręsentabit iuramentum semper remp. loco
maioris, adeo quòd nõ restituatur à modò in integrũ,
sicut de minore iurante dicitur, in d. authen. sacramen/
ta. Ita Raymũ. in sum. de iureiur. Sequitur Bal. in d. l. ge=
neraliter. in ult. col. secus dicens in ecclesia, cuius fauo=
re inductum fuit, ut non obstante iuramento semper
sit loco minoris. Glos. iiij. c. j. de restit. in integ. lib. vj. de
qua dicetur post Abb. j̃. eo. in c. si diligenti. ¶ Secundò
intellige, & limita hęc, ut singulariter per Abb. hîc, & in
d. c. fi. de sepul. nisi agatur indirectè contra hęredem im
plorato officio ecclesiastici, ut hæres satisfaciat exone/
rando animã defuncti iurantis. Sic intellige, quod no.
in c. licet. in fi. de uot. ubi uide. Et hoc ultimum semper
10 no. ¶ Septimò † limita respectu iuramenti Iudęorum
& hæreticorum & excommunicatorum. Bald. in c. j. §.
item sacramenta. de pace iur. fir. de quo dubitat hîc Ma
ria. quia isti subsunt ecclesiæ. Et pro ipso uide Lud. in
terminis in l. qui superstitis. ff. de acqui. hæred. & in l. pa
ctum. C. de coll. & in l. non erit. §. j. ff. de iureiurã. ubi di/
cit, quòd c. quamuis. de pact. in vj. habet locum in Iu/
dæo. Et quòd Iudæus ligetur iuramento, not. Innocen.
in cap. & si Christus. in fi. & Abb. c. j. de iur. calum. po/
nens formam iuramenti Iudæorum, post Spec. de iu=
ra. calum. §. restat. uersic. pone, Iudęus. Idem Bartol. in
procœmio Digestorum, Hostiẽ. de iureiuran. §. qualiter.
iuxta primum dictũ Ant. in procœmio Decret. in j. char.
Et quod in talibus subsint ecclesiæ, latè ostendit Pet. de
Anch. in regula, ea quæ. uersic. vj. de reg. iur. in vj. post
Ioan. An. in c. quod super his. de uo. ubi respondet ad
c. multis. ij. q. j. Nihil ad nos de his, quæ foris sunt, &c.
Verùm, quo ad excommunicationem & fidem: sed se/
cus in prohibitis lege diuina, uel periurio, uel crimine
contra

contra naturam: de quibus ecclesia eos coercet, ut etiã
aliquid inferius dicetur, & maximè in uer. infrà incip.
alius casus in blasphemia, &c. ¶ Vltimò caderet hîc
quæstio amplissima, quando statutum laicorum pos/
sit disponere circa iuramentum? De quo dedi remissio
nes plurimas in c. ecclesia. in j. q. de constit. Item uide
Bald. in l. j. col. j. C. de op. lib. ubi primò dicit, quòd co-
gnoscere de nuditate iuramenti, quod non habet con
sensum, ut quando est interpositum super cõtractu si/
mulato, satis posset spectare ad seculare: quia iuramen
tum carens consensu non habet spiritum. Tamen in ca
su dubij sequendi sunt Canonistæ, qui secundum eum
omnia dubia trahũt ad suum molendinũ. Vide ipsum
in l. nec patronus. ad fin. C. eo. tit. de ope. lib. ubi dixit,
quòd si lex præsumit simulationem in contractu, nec
est necessaria probatio hominis, non oportet adire epi
11 scopum. Quæ omnia tene menti. ¶ Respectu † adulte-
rij dic, ut per Abba. cum quo concordat Ludo. in sing.
dclxvij. incipien. Nos sumus. & domi. Abb. in c. tuæ.
in pen. col. de procur. & in c. j. de offic. ordi. & Archi. in
c. Rex. xxiij. q. v. & in c. postulastis iij. q. vij. per do. Abb.
in c. gaudemus. de conuer. coniug. & ibi dicit, ꝙ eccle/
sia punire potest hoc crimẽ etiam ultra separationem
thori. Contrà Ioan. Andr. in d. c. fi. de foro compe. in vj.
& Ang. in authen. sed hodie. C. de adul. Et adde c. con/
suluit. de ap. ubi. episcopus procedit contra detinentẽ
alienam uxorem. ¶ Ad idem c. seculares. xxxiij. q. ij. no.
Bald. in authen. clericus. C. de epi. & cle. & pulchrè An=
cha. in reg. ea, quæ. uersic. quartò quęro. de reg. iu. in vj.
addens latè, quòd si confitens copulam negat eã adul/
terium negando matrimonium: de hoc secularis co=
gnoscet, imo remittere ad episcopum non esset tutum,
ubi immineret pœna sanguinis: quia discussio talis in/
cidẽtiæ causaret periculum irregularitatis. Non decla=
rat. do. Petr. quid si esset quæstio iuris, & sentit, qđ idẽ:
12 de quo dubito propter prædicta. ¶ Subdit † Maria. hîc,
quòd si adulter est clericus, nedum ipse, sed mulier effi
citur de foro ecclesiæ. Adde c. quidam. lxxxj. dist. & c. fra
ternitatis. xxxiiij. dist. & c. ij. de coha. cleri. & mulie. ubi
sunt iura cõtra Pet. de Anch. consi. cxcvj. inci. Magnifice
& illustris. dicentem, canones non cogitasse de mulie-
ribus istis: de quibus dicetur paulo pòst. Ex hoc infert
hîc Maria. quòd laicus cognoscens monialem, uelut sa
13 crilegus, est utriusq; fori. ¶ Respectu † cõcubinatus ne/
gat hîc Are. ꝙ iura Authenticorum, de quibus per Ioã.
And. in d. regula, sine culpa corrigant leges ueteres: qa
ex quo concubinatus non est expresè reprobatus, nõ
dicitur coitus contra castitatẽ, iuxta c. Nicena. xxxj. dis.
per quem text. dixit Bar. in l. mulier. in §. cùm propone/
retur. ff. ad Treb. quem multi sequuntur, quòd illa uer/
ba testamenti, castam uitam seruauerit. non impediũt
matrimonium: quia in eo est castitas. Tamen sequitur
cõmunem: quia in talibus lex cedit canoni, quem secu
laris imitabitur, ut c. j. j̃. de iur. calum. ¶ Adde gl. magnã
in fi. in l. in liberæ. ff. de rit. nup. quæ dicit, duos coitus li
citos secundum leges, scilicet concubinæ & uxoris, sed
secũdum decreta solus uxorius: unde sentit leges non
esse correctas. ¶ Puto oppositũ non per dicta iura, sed
per text. in c. j. de fil. nat. ex matri. ad morga. contracto.
ibi, mortua uxore non ualens continere aliam duxit.
& demũ nolens existere in peccato ipsam desponsauit.
Ergo præsupponit concubinatum esse peccatũ. ¶ Ad=
de istis Bal. in authen. & si contra. C. de nup. & in l. eam,
quam. ibi, & not. quòd licitis. C. de fideicõ. & in authen.
licet. C. de natu. lib. ubi ponit, quòd secundum leges il/
le dicitur natus ex concubina, quando cum ea potuis/
set esse matrimonium: item fuit unica & in domo retẽ-
ta. Quod est utile scire respectu successionis, de qua in
dictis iuribus. Et cum istis cõcordat Zochus in rub. de
14 spon. duo. in v. col. ¶ De † concubina clerici tenet Are.
eã nõ esse de foro seculari. Pet. de Anch. in d. consil. Ma/
gnifice. & in d. regula, ea, quæ. in pen. char. tenet idẽ, nisi
sit concubina manifesta: & cum eo transit Ana. in rub.
de adul. in ult. col. ¶ Opinio Are. tenet, sed simpliciter.
consi. clxvij. mulier accusata. in fi. glo. & Dom. in c. eos.
xxxij. dist. per illum tex. in uerbo, indulgemus. ¶ Cõsi-
dera: quia illa indulgentia non fuit personalis, neq; lai
calis, propter quod facilè teneretur, eam ut sacrilegam
posse ab vtroq; puniri, licet laicus id faciat ex gratia le
gis. & sic retorqueretur ille tex. contra prædictos. ¶ De=
15 mum † scito, quòd ubi aliqua despõsatur sine spe pro/
lis, non est matrimonium, sed uocatur connubium, c.
solet. xxxj. q. ij. & illa appellatur concubina, c. is, qui. &
c. Christiano. xxxiiij. dist. de ista non possent leges intel
16 ligi: quia disponũt de filijs. ¶ Vltra † casus per Abb. po
sitos adde ultra Mod. do. Ab. in c. fi. de sepul. ubi dicit,
quòd ecclesia potest se impedire de notorio crimine lai
ci, nedum ut pœniteat, sed ut satisfaciat, per illum text.
in uerbo, homicidio. non solitum allegari, secundum
eum. considera: quia ubi esset notorium, & ecclesiasti-
cus adeò repentè se impediret, quòd non constaret de
negligentia secularis, fortè hoc non procederet. Et ad-
de do. Ant. post Host. in c. nos. super gl. j. de pur. Cano.
ubi dicit, quòd respectu pœnæ temporalis gl. ibi tenen
da est, sed respectu pœnitentiæ nõ. Idem Car. post Zen/
zę. in cle. j. ad fi. de off. ord. & ibi Imo. ad fi. & hinc est, ꝙ
contra quemcunq; suspectum de omni crimine potest
episcopus inquirere respectu pœnitentiæ imponendę.
Ita Ioan. An. in c. ad nostram. lo ij. super gl. ij. de iureiur.
ita intelligens c. ij. de offi. ord. & est bona gl. in c. j. vj. q. j.
Ita potest intelligi, quod no. Domi. in c. ij. in fi. de cõsti.
in vj. dicens, quòd ad euictionem peccati potest episco
pus statuere, etiã cõtra laicos de omni crimine. ¶ Aliꝰ:
quando iurisdictio ecclesiæ prorogatur à laicis. Ita Do
mi. in c. fi. de excep. in vj. & ibi postea conatᷣ in hac ma-
17 teria ponere doctrinam. ¶ Alius † casus est in episcopo
uisitante: quia inquirere potest contra laicos de omni
crimine. Imol. in c. Romana. de censi. in vj. quia istud fit
extraiudicialiter potius in forma fori pœnitentialis,
quàm contentiosi. Cõtrarium tenet hîc Domi. in prin.
ostendens differentiam inter forum uisitationis & pœ
nitẽtialem, ut ibi per eum. Cui adde Mar. in c. qualiter.
18 lo ij. q. v. arti. x. de accus. ¶ Alius † casus in blasphemia.
Latè Ioan. de Ana. post Car. in c. ij. de male. Adde Cald.
consi. ij. in tit. de Iudæ. ubi tenet idem: quia concernitur
directè maiestas diuina. Fatetur tamen, quòd non est
ecclesiasticum merè: quia iure non est expressum. Non
obst. d. c. ij. in uer. per temporalem. Quia respondet ibi
Cal. & in isto. tit. consi. xj. quod intelligitur ad instantiã
ecclesiæ. ¶ Ex hoc infert. Cal. in d. consil. quòd Iudæus,
qui protulit uerbum opprobriosum contra clericum,
uel ecclesiã, potest ab ecclesia puniri. Sed in hoc repre/
henditur per Ana. in c. postulasti. in pen. col. de iudic.
Pro quo facit optimè consilium Pet. de Anch. xv. incip.
spiritualis iudex. ubi uoluit, quòd Iudæus, qui uitupe=
rauit crucem, non posset ab episcopo puniri pecunia/
riter, sed solùm à seculari: maximè per c. cùm secundũ.
de hære. in vj. ubi confiscatio non est ecclesiæ. Tamẽ pri
ma opi. est uerior. Apparet ex dictis Dom. in c. j. §. sacri.
de homi. in vj. ubi post Host. latè probat, ꝙ ubi ecclesia
punit laicum, punire potest etiam in bonis temporali/
bus: de quo loquitur optimè Car. in cle. ij. in uer. inqui
sitoribus. in ij. q. de hære. probans post Matthęũ, quòd
laicus pro uerbis hæreticis, uel aliàs contra Deum, po/
test ab ecclesia pecuniariter puniri, propter gl. ibi, & in
c. dilectus. de offic. ord. & in c. licet. de pœ. Et ad c. cùm
sm. dicᷣ potest, quòd etiam ante illum text. relicta erat
illa pœna laico, ut feruentius exequeretur sententiam
ecclesiæ. Idem Car. in cle. ad nostrum. in fi. de hære. dũ-
modò tales pœnas ecclesia non imburset, nisi ratione
necessitatis. Itẽ pro Cal. facit, quòd no. Domi. in c. mul=
ti. in ulti. col. ij. q. j. uolens, quòd tantùm potest ecclesia

a Contra Venetos] *Cùm legerē scripta tua hîc posita, Feline, cœpi multū admirari, quare sic repentè locutus sis, quando sperabā à te audire uerba, quæ essent prolata cū maturitate & ueritate, tanquam à uiro docto: sed ea longè fefellit opi. Quid audio? quid uideo? insurgis ita inconsultè contra remp. Venetā, quæ res tā arduas pro fide Christi gessit, & unde tui traxêre originē: quare accusatus à multis, cùm nullam excusationē pro tui defensione haberē, Respondi uereri, q, ita dixerit, ut aliquibus satisfaceret interrogatus: quibus? dixi: Pōtifici, ut istis suis allegationib. Pontificē alliceret, q, eum promoueret ad dignitatē Cardinalatus: cui opinioni oēs consensere rogātes me, ut eis explicarē, quænā fuit causa odij inter Pontificē & remp. Venetā, q, necesse fuerit deuenire ad illas nefandas allegatiōes, maximè cùm à proauis nostris intelleximus dominiū Venetū multa p fide Christi gessisse: primò namq; Saracenos occupantes litus Adriaticū, & agrū Picenū fugauit: quāobrē ipsa respublica Veneta ab ecclesia fuit cōstituta domina maris. Etiā bellū cōtra Federicum imperatorē pro salute Alexandri Pōtificis tertij & toti⁹ ecclesiæ sumpsere. Insuper audiuimus, q, quadraginta & plus annis suis pecunijs bellū perniciosissimū cū Turcis habuerūt pro nominis ac fidei Christianæ defensione, & nisi ipsi fuissent, actum de Roma et tota Italia esset. Respōde: hæc oīa uera sūt, & alia ualde maiora, quæ silentio prætereo: sed ut reuertamur, unde digressi sumus: Causa odij inter Pōtificē & dominiū Venetū fuit, quia Hercules, dux Ferrariæ, cupidus nouarū rerū, priuilegia et immunitates, quas respub. Veneta habet in ciuitate Ferrariæ, nolebat seruare & uim inferebat subditis Venetorū. Admonitus à domino Veneto, ut desisteret ab istis uexationibus, ille magis inualescebat nō obseruādo priuilegia, neq; immunitates, quas ibi domini Veneti possidebant. Vnde uisum fuit reip. Venetæ, Pōtifici hoc significare, rogādo ut liceret eis bona sua armis tueri, postquā aliter sua possidere nō possēt: annuit petitioni honestæ Pōtifex: nam dux Ferrariæ uasallus est Romanæ ecclesiæ: ideo resp. Veneta noluit in Ferrariēses arma mouere, nisi licētia impetrata, quāuis potuissent bellū iferre absq; licētia pro sua ac suarū rerū defensiōe: quia hoc casu nō dicitur bellū, sed poti⁹ defensio, ut l. j. C. unde ui. & Doctor. in c. olim. el j. de restit. spo. Nā defensio est concessa à iure, nec requiritur alia authoritas supioris: arg. ī c. de his. xxviij. dist. Sed cùm bellū esset cœptū de licentia Papæ & benedictione, ut mos Christianorum est, ab eo tradita, & iam Ferrariā obsidebant Veneti, Pontifex mutauit opinionē, & præcepit reipublicæ Venetæ, ut desisterent ab obsidiōe: profectò durū præceptum uidebatur hoc maximè cùm iā bellū cœptum fuisset, magnis sūptibus, nec cedere honori iudicabatur desistere à bello iusto illato pro defensiōe rerū suarū, quando cōcessum sit à iure defensio, ut ī c. ius naturale. j. di. qd' Papa tollere nō potest, ut no. Doc. in c. quæ in ecclesiarū. de cōstit. et in c. proposuit. de cōces. præbē. & uim ui repellere licet, l. iij. ff. de ui & ui ar. Ideo resp. Veneta cōsuluit iurisconsultos, ut cōgruū darēt responsum Pōtifici, ne arguerētur de inobediētia erga Pōtificis mādata: qui iurisperiti respōsa dederūt in hūc modū: hæc humana fuit rō: hîc hēret natura dicere, huiusmodi præceptū artare potuisse Venetos ad cedēdū huic bello, quādo sine discretione, q̄ mater est uirtutū, imò cum præcipitatiōe mādātis processerit, subiūgēdo q, Pōtifex dominos Venetos et partē aduersam ad se uocare debebat exēplo Dei, q nō cōdēnauit Adā, nec Caim, nisi pri⁹ eis uocatis, Genesis iij. & iiij. Et hoc mō recognita potuisset dare unicuiq;, qd' suū erat, maximè cùm nō liceret duci Ferrariæ spoliare rē publicā Venetā, quæ erat ī possessione iuriū suorū multis annis. Nā cautū iure est, nemini licere in causa ppria ius sibi dicere, ut C. ne qs ī sua causa. quod cùm secus actū esset à Pōtifice, qui pro libito uolūtatis pcesserat, uidebatur posse conqueri, nō obstante, q, dictū sit, Pōtificē nō habere, nisi Deū, iudicē, ut in c. aliorū. ix. q. iij. Sed cùm scādalū esset publicū, et ecclesia notoriè scādalizaretur, nulli dubiū, q, de Pōtifice potest cōqueri, ut dixit gl. ī c. si Papa. xl. dis. et ibi Doc. Abb. ī c. uenissēt. de iud. Quare, q, respu. Veneta nō ita paruit mādatis Pōtificis, accusari nō potest, qa lege permittente hoc fecerūt. Ideo quo spiritu duct⁹ Felin⁹ audeat nūcupare Venetos nō timētes Papā, & fractores pacis, ignoro. Vellē, inquā, scire, ubi hoc apparere potest, q, respub. Veneta ullo unquā tēpore aliquid cōtra Romanos Pōtifices gesserit; aut quando fuerint fractores pacis. In casu isto nō: quia p defensiōe rerū suarū bellū mouerūt, quæ defensio est cōcessa, ut idē dixim⁹. Fatendū est ergo, q, cōtra ueritatē, et ut inimicus nominis Veneti, hîc scripsisti Feline: qd' uel ex illis uerbis facilè datur intelligi, quòd rabie barbarica obsedisse patriā tuā Venetos ipse rabidè asseruisti, cùm neque rabie adducti id fecerint: qnimo coacti ob tutelam iuriū suorū: neque unquam barbari fuerūt, uerùm Latinissimi, et ab eo dē sanguine gen⁹ deducētes, à quo Romani uetustissimi rerum domini, ut clarissimis patet literarū monumentis. Atque ideo tibi fides dāda nō est. Nā testi inimico minimè creditur, c. quoties. de testi. iiij. q. iij. §. Item testi.*

cōtra Iudæū delinquentē, quantū cōtra Christianum. Et ideo do. Car. in c. post miserabilē. de usu. & ibi Ana. refert se dixisse in facto, q lis Iudęorum in causa matrimoniali spectat ad solum episcopū, propter glo. fi. in fi. ibi. Et uide, quæ posui s. eo. uers. vij. limita, &c. ¶ Alius casus: ubi opprimitur mercator itinerans. Ita dicit Abb. in c. excōmunicationis. de rap. tū per illū tex. tū propter dicta Inno. in c. significantibus. de offi. deleg. ponentis talē inter personas miserabiles. ¶ Alius casus in crimine sodomiæ. Ita do. Ab. & Ana. in c. in archiepiscopatu. de rap. per c. clerici. de exces. præla. Et hoc amplia etiā in Iudęo. Inn. in c. quæstio super his. de uo. & ibi Abb. Non obst. d. c. in archiepiscopatu. ubi archiepiscopus hoc facit ex delegatione regia. Quia licet nemo respondeat, dici potest, q cōmittebāt alia delicta, scilicet in fœminis raptis & homicidio. Et ista nō sunt ecclesiastica. Est uerum, quòd etiam secularis cognoscere potest de isto crimine. Pet. de Anc. cōsil. cclxviij. inci. iure diuino. & Cal. in isto ti. consi. iij.

19 ¶ An† autem clericus sodomita sit irregularis, & prohibit⁹ ordinari etiā post pœnitentiam, disputat Are. in c. cùm non ab homine. de iudi. ¶ Alius casus in crimine fractæ pacis. Ab. hîc. Pro quo uide eundē in c. sup quibusdam. in fi. de uerb. sig. ubi notat per illum text. cum glos. quòd laici tenentur seruare statuta Papæ & leges sup pace. Quod allegaui contra d Venetos [a] non timentes Papam, corā quo conueniebantur à tota Italia, tanquā fractores pacis, quādo patriā meam obsidebāt rabie barbarica.

20 ADDITIO. ¶ *Et adde, quòd † ecclesiasticus nō potest in dictis casibus tradere laicū carceri. Pet. de Anch. in d. regula, ea quæ. Old. cons. lxxxvj. Rom. in sing. dcciij. incip. Tu scis, quòd de iure ciuili. Ioan. An. in Spe. in rub. de offi. ordi. Pet. de Anc. & Imo. in c. cùm episcopus. de off. ord. in vj. per illum tex. in uer. personas ecclesiasticas. Contrarium tenet Ana. in c. ij. de adult. & in rub. de for. & in c. qualiter. lo ij. §. ad corrigendos. de accus. est tex. in c. contra idolorum. in uerbo, perpetuas inclusiones. xxvj. q. v. & in c. attēdendum. xvij. q. iiij. ibi, carceri tradat. & in cle. j. post prin. de hære. & ibi, duro carceri ad pœnam, non ad custodiam. & in c. j. de hære. in vj. ibi, carcere, uel muro reclusi. & in c. ut cōmissi. in uerb. perpetuò murandus. eod. tit. Nec ob. c. cùm episcopus. quia per dicta iura cessat argumētum à contrario sensu, ut scis: & ideo Dom. ibi dicit, opi. contrariam nunquam sibi placuisse.* ¶ Est etiam uidēdum necessariò, utrùm punitus de crimine in uno foro possit puniri in alio de dictis casibus. Sed quia nemo se extēdit hîc, uide Bal. in l. cunctos populos. in lectura, C. de summa trinita. Petr. de Anc. in d. regula, ea, quæ. in ix. q. Ana. in c. postulasti. ad fin. de Iudæ. Ang. in l. si uacantia. in xxiij. col. C. de bo. uacan. lib. x. de iudi. Aret. in c. at si clerici. in princ. in iij. char. Bald. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. in l. offic. de episco. & cleri. & in l. nullū. C. de testi. Ana. in d. c. qualiter. in viij. col. omnino Imol. in c. j. de offic. ord. & ibi latè Moder. in xliiij. col. Soleo tenere distinctionem Abb. in c. tuæ. de procur. in iij. col. ibi, unde in proposito caderet. ¶ Vltimò,

22 in † quantum supra finito articulo usurarum. Dixi utiliter, quòd clericus delegatus ordinarij laici pōt cognoscere de quæstione spirituali incidenter. ¶ Obstat dictū Inn. in c. solitæ. de maior. & obed. cum cōcor. quas dixi in c. cęterùm. de iudic. ubi iurisdictio data clerico seculari dicitur secularis. Vnde appellatur ad secularem, c. Romana. §. debet. de appell. in vj. ¶ Et idē de episcopo delegato laici, dixit Bal. in authen. si quis litigantiū. in ult. no. C. de episc. aud. Et hinc est, q clericus delegatus rectoris laici non posset iudicare contra clericos etiam uolētes: quia à se nihil habet. Bal. in procœmio Decre. in viij. col. uersi. sed ecce rector. Ergo ista iurisdictio non uidetur ampliabilis rōne incidētię, neq; ratione clericatus, qui in hoc non habetur in consideratione. Potest responderi negando consequentiā: quia nō sequitur iurisdictio, nascit in clericū à fonte seculari. Ergo in ea amplianda clericatus nihil operatur. Patet instantia ex noua & disputata opiniōe do. Ab. in sua disputatiōe inci. Gandulphus. uers. sed tamen. De æquitate cogitaui nouissimè. ¶ Vbi firmat, q licet rector studij laicus nō habet iurisdictionem in clericū, quia lex non potuit eā sibi tribuere respectu clericorū: tamē secus, si rector est clericus, per ratiōes, quas uidere poteris: quia habet iurisdictionē temporalem à potestate tēporali, etiamsi eā haberet ab uniuersitate, & in ea essent pauci clerici, secūdum eū. Ergo qualitas clericatus ampliat iurisdictionem ortam à potestate seculari ratione subiectæ materiæ. Sic tollitur consequentia. Posset ergo dici, quòd si secularis ordinarius esset clericus, posset de incidenti spirituali cognoscere. Vnde clericus habens feudum à rege, si cognoscit de quæstionib. uasallorum feudalibus, & incidat fortè quęstio iuramenti, poterit cognoscere. Fateor, quòd nō posset principaliter, sicut nec rector clericus posset principaliter cognoscere de spirituali, secundum Abb. ubi supra. Sed quòd possit ratione inciden-

tiæ, multū facit: quia regula firma & trita est, quòd incidentia facit de incōpetenti cōpetentē, siue sit ordinarius, siue delegatus, siue arbiter: ut per Ab. in d. c. causa. ¶ Fallit solùm in spirituali incidenti corā laico. ¶ Ratio fallentię est incapacitas. Ergo cessante in clerico causa fallentiæ, stabit regula, in qua non cōsideratur, à quo uel qualis sit iurisdictio: sed solùm, qd' in principali sit competens: & tunc incidētia ampliat iurisdictionem. ¶ Itē si ista iurisdictio oriens à seculari regularetur omnino ut secularis, non attento accidenti clericatus: sequeretur, q si incideret quæstio criminalis inductiua pœnæ sanguinis, clericus posset de ipsa cognoscere: quia non cognoscit, ut clericus, & ratione incidētiæ: quod nemo concederet. Ergo sicut incapacitas restrīgit iurisdictionē plus quàm in delegāte, ita capacitas pōt ampliare plus quàm in delegāte: in quo si esset capacitas, icidētia idē operaretur. Fateor, q clericus delegatus laici nō iudicat clericū: quia agitur de causa principali, in qua iurisdictio non est habilis à radice: qa nemo dat, quod nō habet, ut scis: sed hîc data firma iurisdictiōe causę principalis, oritur iurisdictio in incidenti: nō in uirtute delegantis: sed potiùs à lege Canonica & ciuili, quę respectu incidētiæ nō curat incōpetentiā, dū modò adsit capacitas: & in habentib. symbolū facilis est transitus. ¶ Pro ueritate præmitte duo clarissima. Primū, q ubi est quęstio iuris spiritualis, de ea laicus non cognoscit incidēter. Secundū, q iurisdictio, quā habet cleric⁹ à seculari, est secularis, & nō est ecclesiastica: Bal. in d. authē. si quis litigantiū: Patet, quia appellatur ad secularē, dicto §. debet. Modò sic: aut uolumus, q talis iudex possit cognoscere, quia talis quęstio incidit, aut ratione incidentiæ, aut ratiōe capacitatis: quia clericus. Aut & tertiò ex utroq; capite simul iūcto, scilicet quia clericus, & qa incidit. ¶ Primo modo ratione incidentiæ nō pōt: quia illud, quod dicitur ratione incidentiæ ampliari iurisdictionē, est uerū, quādo sunt causæ eiusdē fori principalis & incidens: quia utraq; pertinet ad forū Cæsaris, prout est causa libertatis & hæreditatis. Nā tunc idē iudex potest cognoscere: quia de eo, qd' est fori secularis, princeps pōt cognoscere directè & indirectè: ita tex. l. quoties. C. de iudi. cū concor. secus, si sunt causę diuersi fori, ut quia principalis est ciuilis, id est, secularis, īcidēs uerò ecclesiastica: tūc incidēs nō habet ampliare iurisdictionē secularē. Ita Bald. in d. l. quoties. sic intelligens c. tuā. de ord. cogni. & ibi do. Ant. in v. no. & in uers. oppono, q de incidēti. Itaq; in casu nostro, cùm agamus ratione incidētiæ iurisdictionē secularē extēdi & ampliari ad causam ecclesiasticā, talis ampliatio fieri nō pōt. ¶ Cōtra Imol. ratione incidētiæ iurisdictio secularis extendit ad ea, quæ sunt fori ecclesiastici. Nā si causa ecclesię, uel clerici per uiā cōpensationis, uel recōuentionis incidit corā seculari, potest de ea cognoscere, iij. q. viij. cuius in agendo. & tamē causa ecclesiæ, uel clerici, qui est reus originarius, dicitur de foro ecclesiastico, ut per Abb. in c. si quis contra clericū. in j. no, de foro cōpe. Ergo idē hîc. ¶ SOL. Doctores fatent, q de causa temporali clerici seculares possint incidēter cognoscere, & nō concedūt, q possint incidenter de ecclesiastica. No. ī d. c. tuā. Ergo de uno ad aliud nō inferatur, l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acqui. pos. Et ratio differentię est, quia sine personis nō constat iudiciū principale, c. forus. de uerb. signi. Sed sine causa incidēti bene cōstat, & procedit iudiciū in causa principali. Afficit ergo magis persona spiritualis, quàm causa spiritualis, ut fiat de foro seculari. Et hāc ratiōnē assignat Bal. in proposito cōsil. mihi ccvij. Nomine monasterij. ¶ Secūdo modo ratione capacitatis non potest: quia clericus cognoscere non potest. Patet ex dicto Bald. in dicto procœmio, q clericus delegatus à rectore laico non pōt cognoscere inter clericos etiā uolētes. ¶ Pro hoc: nam prelatus potest cōmittere causam laico cōtra clericū: Ab. in c. decernimus. de iud. & tamen laicus est inhabilis ex partiū prorogatione. Ergo, sicut quando inhabilitas est in recipiente iurisdictionē, nō restringit iurisdictio, sed attēditur habilitas in dante: eodē modo, quando est habilitas in recipiēte & inhabilitas in dāte, attēdi debet inhabilitas in dāte, & nō debet iurisdictio ampliari propter habilitatē in recipiēte: quoniā quod operatur oppositū in opposito, operatur propositū in proposito. xxxij. dis. hospitiolū. ¶ Pro hoc, quod no. p Inn. in c. cùm ab ecclesiarū. de off. ord. Abb. in disputa. Gandulphus. in j. & ij. col. & Abb. in c. si diligenti. j. eo. qui idē tenent. Et dictū Ab. in disput. Gandulphus. xvj. col. allegat. de quo s. potiùs facit pro ista cōclusione. Nā ideo uult, q talis rector cognoscat inter clericos: quia tales uniuersitates, quæ sunt mixtē clericorum & laicorū, sunt approbatæ etiā à canone, c. qa in causis. de procu. Et sic à canone habēt potestatē etiam creādi rectorē. Vnde, sm Abb. dicitur tribui iurisdictio à principe, uel lege mortua ministerio uniuersitatis: arg. eius, quod not. Bald. in c. j. quis dicatur dux, comes, uel marchio. & sic sentit Abb. q secus esset, qn̄ haberet potestatē ab uniuersitate merè seculari, quæ non tribueret iurisdictionē autoritate canonis. ¶ Pro hoc: posito, q uniuersitas scholariū esset ecclesiastica, qa plures essent clerici: adhuc rector cleric⁹ inter clericos nō cognosceret, nisi in his, quę cōcernūt scholasticā pfessionē, non de contractibus & delictis orientib. extra pro-

feſsionē. Ab. in dicta diſputa. Ergo habilitas in recipiēte nō ſufficit, niſi quatenus eſt habilitas in dante. ¶ Ad tertiū, an ex utroq; capite, ſcilicet qd' incidenter, & quia capax. ¶ Hoc eſt nouū & nullibi tactum. Puto, q nō: qa magis dicitur exempta à iuriſdictione ſeculari cauſa eccleſiaſtica & ſpiritualis etiā incidenter mota, quàm cauſa tēporalis ipſius clerici. Patet: nā ſecularis non cognoſcit incidenter de cauſa eccleſiaſtica, d. c. tuā. & tamē cognoſcit de cauſa clerici mota per uiā mutuę petitionis. No. in d. c. at ſi clerici. Ergo ſicut clericus habens iuriſdictionem à laico, non poteſt cognoſcere de cauſa clerici, ita nec dicendū, q non poſsit cognoſcere de alia ſpirituali incidenti. Pro hoc uerba Abb. in d. diſputa. Gandulphus. xviij. col. ibi, & per hæc nota in foro. ubi dicit, q clericus rector ſcholarium nō poteſt excōmunicare, licet uniuerſitas ſit eccleſiaſtica, niſi ſit ab epiſcopo confirmatus. Excōmunicatio autem multoties incidit ratione inobedientiæ & contumaciæ, c. quoniā. in fi. ut lit. nō conteſta. Ergo clericatus & incidentia nō dant ſibi poteſtatē: quia nō recipit talem poteſtatē ab uniuerſitate. ¶ Præterea licet iudex ſit clericus, tamē iuriſdictio data à poteſtate ſeculari eſt ſecularis, ut ſuprà. Si ergo ratione incidentiæ capacitatis poſſet cognoſcere, eſſet ampliare hanc iuriſdictionē ſecularē ad cauſam eccleſiaſticā diuerſæ naturę & fori: qd' uidet̃ prohibitū ex mēte do. Ant. i d. c. tuā. & Bal. d. l. quoties. ¶ Præterea penes ſecularem non eſt poteſtas cogendi quoquo modo de cauſa eccleſiaſtica: ergo talem iuriſdictionē nō uidetur tribuiſſe, j. q. viij. c. Daibertū. Tūc ſic in his, quæ nō ſunt ſibi cōmiſſa, cenſetur perſona priuata, & non iudex: l. procurator ad unā. ff. de procu. l. fi. C. ubi & apud quos. Ergo quo ad cauſam eccleſiaſticā, quæ nō eſt cōmiſſa, etiā incidenter cognoſcere nequit. ¶ Præterea perſona clerici ita eſt capax cognoſcere inter clericos principaliter, ſicut de cauſa eccleſiaſtica incidēter. Sed quando habet poteſtatem à laico, non poteſt inter clericos cognoſcere, quātuis ſit capax: ut probatū eſt. Ergo pari ratione nō debet poſſe cognoſcere de cauſa eccleſiaſtica incidenter: quia nō eſt dare rationē diuerſitatis. ¶ Vltimò: ſola incidētia nō poteſt hoc operari, nec ſola capacitas perſonæ. Ergo unūquodq; per ſe dicitur imperfectū Sed plura imperfecta ad producendū nouum effectum nō inducunt talem effectū nouū. Caſus eſt, & ibi hoc ſubtiliter declarat Bal. in l. ſpadonē. §. qui iura multa. ff. de excuſat. tuto. maximè in materia reſtringibili. ¶ Demū circa prædicta ſcias, quod no. Ang. in l. ij. ff. de iuriſd. om. iu. ubi dicit, q ſi epiſcopus delegat laico cauſam petitionis hæreditatis, per hoc non erit capax cognitionis articuli ſpiritualis in ea incidentis.

CAPITVLVM IX.

Qvod clericis. ¶ Cauſę clericorū ſecundū iura, non ſecundū conſuetudines laicorū terminantur. H. D. ¶ Reſpectu ſcholaris. Adde Domi. in c. quæ cōtra. viij. diſt. reprobantē gl. ibi uolentē, quòd ſcholaris nō ligatur ſtatuto loci æquiparādo eū peregrino: quia licet nō acquirat domiciliū, tamen ſortitur forū, ut ibi p eū. Vide Dom. in c. eos. in j. col. de temp. ord. in vj. ubi dicit, q epiſcopus terræ ſtudij non poteſt ordinare ſcholarē forēſem, niſi habitaſſet decēnio. Vide Car. in cle. dignū. in v. q. de cele. miſ. ubi dicit, q ſcholaris ſubijcitur cōſuetudini loci ſtudij. Vnde infert, quòd Catelani comedētes carnes Tholoſæ die ſabbati peccant: quia nō ſunt in patria ratione cōſuetudinis, quæ ualet, c. quia dies. de conſe. diſt. v. Vide gl. in §. itē ſi quis de prouincia. xiij. q. ij. q; ſola habitatio nō facit quē eſſe de iuriſdictione alterius. Tamē reſpondebit ibi de alibi geſtis, ut hîc per Abb. Eſt uerum, q do. Ant. hîc uoluit, q in ſcholari, ultra decenniū requiratur expreſſa ſedis collocatio, per d. l. ij. C. de incol. nō deſtruē-

do tex. in uer. ſedē conſtituerunt. Et ſequūtur hîc Mod. pro quib. addit Are. l. ex facto. §. uerū. ff. de hæred. inſtit. ubi, qui eſt in loco ex certa cauſa, ſemp preſumitur habere animū recedēdi finita illa cauſa. Tamē ſequit̃ ipſe cōmunem, & bene exponendo dictū uerbū, Conſtituerūt. ſcilicet præſumptiuè, ut in gl. Et tenēdo precedentē opi. nō loqueretur d. l. ij. in caſu dubio, ſed certo. Quòd autē loquatur in caſu dubio, probat uerbū, Credātur. ¶ Itē fruſtra pōderaretur decenniū: & hāc opi. cōmunē ſequitur Sali. in l. ij. C. ubi de crimi. agi. opor. & do. Ab. in proœmio Decret. Bar. in d. l. ij. & clarius, quàm alibi, in l. lex Cornelia. §. domū. ff. de iniur. ¶ Quādo aūt ſola mora faciat quē poſſe cōuenirī, dixi in c. dilectus. lo ij. de re latē Mod. hîc. ¶ Ad omnia & ſingula tacta p Abb. collige additiones neceſſarias ex noſtra repetitione c. eccleſia. de cōſti. Et ad de Dom. in c. fi. de excep. in vj. ubi tāgit, utrùm epiſcopus imitabitur canonē in cauſa laicorū, qui in eū cōſenſerunt: & cōcludit, q nō in deciſorijs. ¶ Itē nota illud, quod eſt dictū, q qualitas probandi cōcernit deciſoria: & no. Bal. in l. j. in fine, C. quæ ſit lōga cōſue. & Bart. in l. ictus fuſtiū. in fine, ff. de infam. quē nullus allegat, ſecundū Are. in c. dilecti. de iudicijs.

SVMMARIVM.

1 ¶ Cauſa dotis an poſſit tractari in foro eccleſiæ.
2 Imperium quando uacat, an appelletur ad Papam omiſſo medio.
3 Imperium ſi uacat, an Papa ſuccedat.

CAPITVLVM X.

Licet ex ſuſcepto. ¶ Laicus laicū ſuper re ciuili corā eccleſiaſtico cōuenire non poteſt, niſi in defectum iuſticiæ, uel cōſuetudine aliud dictāte. ¶ Rebelles imperij pōt Papa domare iuuādo imperiū. Inn. hîc ſingulariter, & ipſum extollit do. Abb. in c. qd' ſuper his. de uoto. & in c. nouit. in ij. no. de iud. & in c. excōmunicamus. §. Catholici. de hęre. & ibi Ana. in fi. & Abb. in c. j. in ulti. col. de off. ord. & hîc. ¶ Vacante principatu nō recognoſcēte imperatorē, imperator ſuccedit. Abb. hîc, neq; corruptè, ut dicit Maria. dū dicit, q ſi imperator ſuccedit Papæ in tota tēporalitate, eadē ratiōe debet ſuccedere in iſta particulari: nō dicit, q eccleſia ſuccedat. Pro Abb. eſt gl. in terminis in c. & ſi neceſſe. in gl. magna ad firi, de dona. inter uir. & uxorē. ibi clariùs do. Abb. ¶ Pro hoc inducit Maria. hîc §. exceſſus. allegatū ab Abb. ſi iſta poteſtas ſit quæſita, quādiu apta eſt miniſtrare iuſticiā. ¶ Oppoſitū eſt uerius, q imò Papa huic ſtatuī ſuccedat: quia ſm Zochū in d. c. & ſi neceſſe. ſi talis ſtatus ſubeſt Papæ, ſubeſt quo ad omnia. ¶ Cōfirma ſic: Horū poteſtas eſt ſimilis imperiali. Bar. in l. hoſtes. de capt. in l. infamē. de pub. iud. in l. acta. §. de ampliandа. ff. de re iudi. Abb. in c. cùm te. de re iud. Bar. in l. j. ff. de poſtu. oēs in c. per uenerabilē. p illū text. qui filij ſunt. Sed in imperiali Papa ſuccedit, ut hîc. Ergo & in iſta. ¶ Facit dictū Hoſt. in. c. cùm Ioan. de fide inſtru. q à tali ſtatu appellatur ad Papā. Cōcordāt alij alleg. in c. nouit. poſt Abb. ſ. tit. prox. Vide Abb. in terminis in c. expoſita. in j. col. de arb. dū loquit̃ de principe Venetorū. Et nō dicas, q libertas horū ſtatuū ſit uſurpatio, quaſi cōtra obedientiam non præſcribatur. c. cùm nō liceat. de preſcri. quia nō eſt hęc actiua præſcriptio cauſans libertatē, ſed paſsiua, id eſt, mutans dñm: & ideo ſubeſt papę habēti habitu poteſtatē temporalē reducibilem ad actū. Et hoc operatur negligētia imperatoris, ut p Car. in cle. Paſtoralis. §. ut illud. in ij. oppo. de re iudi. & cle. præſenti. in vij. q. de cenſi. & latiùs dixi in c. cùm nō liceat. de præſcrip. Ad §. exceſſus. ſtatim reſpōdebitur. ¶ Item reſpectu negligētiæ, propter quam à talibus recuretur ad Papam. Et ita tenet do. Ant. hîc, quē ſequuntur Moder. cōtra Abb. reſpondētes ad d. §. exceſſus. qd' loquit̃ in iuriſdictiōe acquiſita accumulatiuè, non priuatiuè. Et hinc eſt, quòd non poſſet Imperator aſtringere tales terminos, prout epiſcopus capitulū. Et placet iſta opinio do. Ant. quia ſicut Papa ſuccedit uacante tali principatu, uel in cauſa appellationis, ita uidetur, quòd pariter ſuccedat in caſu negligentiæ. Tamen reſponſis And. Sicu. ad §. exceſſus. nō eſt bona: quia imò etiam poteſtas ibi eſt quæſita priuatiuè, ut dixi in c. Paſtoralis. in prin. in viij. limitatione, de offic. ordin. quicquid dicat ibi Ioan. Andr. ¶ Vnde reſpōde, quòd §. exceſſus. non procedit, quādo inferior preſcripſit, ut non ſubeſſet uni, & ultra hoc quòd ſubeſſet alteri, quia ille alius ſupplebit eius negligentiā, & non primus, ſecundum Abb. in c. graue. ad fin. ibi, unde intelligo tex. de offic. ordi. & ita hîc: quia tales principes ſublunt Papæ etiam in temporalibus, ut dixi in d. c.

1 cùm non liceat. ¶ Reſpectu † dotis tene communem, q principaliter deduci poteſt in foro eccleſiæ. Roman. in l. Titia. ff. ſol. mat. Bald. Imo. & Paul. de Caſt. in l. j. eodem tit. Petr. de Anch. conſi. xxj. incip. pro ſolutione. ad fi. Spe. in tit. de dona. inter uir. §. formatur. uerſi. utrùm cauſa dotis. Inno. Hoſt. Ioan. And. & Abb. in c. de prudētia. de donat. inter. Card. in c. ex literis. in v. oppo. de pigno. Imol. ibi in vj. not. quamuis gl. in d. c. de prudētia. & ibi do. Ant. & do. Ant. hîc, & gloſ. j. cap. prox. & Ang. in d. l. j. & Bal. in l. ex cōtractibus. §. fin. C. de non numeru. pecu. contrarium dicant. Pro quibus non facit d. c. de prudentia. quia non probat, niſi à contrario ſenſu, cui reſiſtunt ſtatim alleganda. Nec facit c. ſequens, de quo exclamant ibi Moder. quia loquitur de hæreditate: & quinimo ſi illa hæreditas fuiſſet dotalis, ualuiſſet reſcriptum. Text. eſt ibi in uerſic. niſi talis. quem poſt omnes ita declarat ibi Ioā. Andr. ad finem. Ergo ſit ille primus tex. fortis pro communi. Pro qua etiam urget d. c. ex literis. cui ſine diuinatione malè reſponderi poteſt. Nō dicas, uxor fuit oppreſſa, quia capta: nam uxores oppreſſas, non uiduas, eccleſia non defendit. ¶ Item facit c. ij. de don. inter uirum. Et quòd ibi dos non ueniat, ut incidens, probatur dupliciter: primò, quia ſi ita eſſet, committeretur iudici, qui principaliter expediuerat, prout fit in c. de prudentia. & tamen committitur capitulo, cui matrimonialis cauſa de ſtylo curiæ non committitur, ut ſcis. ¶ Secundò: quia eſſent duo ſpecialia: primum, diuiſio bonorum quæſitorū ex dote, quæ ueniunt acceſſoriè ad dotem. Secundum acceſſorium eſſet ipſa dos. Ergo contra l. j. de dot. promiſ. ¶ Item pondera c. nuper. eo. tit. ibi, tenetur dotes protegere uiduarum. attento, quòd ſola uiduitas non facit de foro eccleſiæ, j. c. pro. gloſ. j. in c. ſignificantibūs. de offic. deleg. ¶ Item facit c. fi. iuncta gloſſa l. de iudic. in vj. per quod dicit Ludo. in authen. quod locum. C. de colla. minorē poſſe agere in iudicio pro dote ſola, poſt Bald. in l. j. C. de dot. promiſ. quia dos ſemper dicitur pendere à matrimonio, l. iij. ff. de iure dot. licet Bald. aliter dicat in d. authē. quod locū. in viij. q. Limita tamē hanc cōmunē, ubi ageretur de dote: quia tunc pro ea nequiret aditi eccleſiaſticus. Ita Pet. de Ancha. in conſi. ſuperius allegato, dicens, non inueniri tex. neq; dictum Doctorum, qui dicat, quòd tunc talis cauſa ſit eccleſiaſtica, ut ibi per eū. Et ſuprà dicta tene, quicquid in diſcurſu tenuerim in c. eccleſia. ſ. de conſe. in j. q. col. xvij. in uerſic. tertia declaratio. ¶ In gl. fin. Virtute conſuetudinis de appellando ad epiſcopum, non appellaretur ad Papam omiſſo medio. Abb. hîc, ne conſuetudo extendatur, ut per eum. Idem Imo. reſpondens ad c. j. de iure patro. in vj. quòd ibi erat donatio: ergo fauorabilis hîc conſuetudo & exorbitans. Cogita: quia Card. hîc allegans d. c. j. colligit pro ſingulari hoc fundamentum, quòd res translata in perſonam eccleſiaſticam adeò mutat naturam, quòd in totū regulatur à canone. Et ad hoc ille text. ſæpiſsimè allegatur. Propter quod opi. do. Ant. & Card. ſuſtentaretur, quaſi iſta cauſa translata ſemel ad eccleſiam, reguletur in totum à canone: & facit iſte text. non impropriando uerbum, Præſertim, quod præſupponit idem, ſi imperium non uacaret. Nec reſpectu Papæ aliquid dictabat hîc conſuetudo, & non eſt hoc extendere conſuetudinem: nam eius uirtus dat hanc na-

2 turam cauſæ ſine extenſione. ¶ Vacante † imperio appellatur ad Papam omiſſo medio. Abb. hîc per rationē pulchrā. ¶ Ex qua ſigna perpetuò limitationem ad illud tritum, quod ſubrogatum ſapit naturam, &c. clem. j. de ſupp. negli. prælat. cū ſimi. quia fallit, ubi quis ſubrogatur in actu competente priùs ſaltem habitu: quia ſua poteſtas regulatur tūc, ut propria, nō ut deuoluta. Aliàs fallentias habebis in c. eccleſia. el j. ut lite pēden. ¶ Nihilominus tutius eſt ſequi opi. Ab. & Ioā. de Imol. quòd in regulanda iſta cauſa delata ad epiſcopum iure ſpecialis conſuetudinis non eſt inſpiciendus forus, ad quem defertur, ſed à quo recedit. ¶ Primò: quia in ordinatorijs inſpicitur forus litigantium, ut eſt dictum ſuprà eod. c. quod clericis. Et quòd appellatio ſit de ordinatorijs, fuit etiam dictum ibi poſt Archi. in c. nō ita. ij. q. vj. ¶ Secundò: quia conſuetudo nō extenditur ultra curſum ſuum, ut hîc per Abb. & latē poſui. c. audítis. de preſcript. ¶ Tertiò: quia iſte text. non facit: quia omnes exponunt, Præſertim. id eſt in tantum. ¶ Eſt uerum, quòd reſponſio Imol. ad c. j. de iure pat. in vj. non eſt integra: quia ſequeretur, quòd ſi eccleſia acquireret ius patronatus laici alio titulo, quàm titulo donationis, non efficeretur eccleſiaſticum, quo ad ſemeſtre: & hoc eſt falſum: finge enim, quòd prælatus nomine eccleſiæ præſcribit præſentationem in una eccleſia cōtra laicum, certè iſta uia eſt uia acquirendi ſtrictè interpretabilis, & eam acquiret cum qualitate, quæ ſolet eccleſijs competere, ſcilicet ſex menſium. Probo ſic: omne ius patronatus eccleſiæ habet ſex menſes, d. c. j. Iſtud eſt eccleſiaſticū: Ergo habet ſex menſes. Si dicas, nego maiorem, quando eſt acquiſitum per uiam reſtringibilē, ſicut eſt præſcriptio, quæ non extenditur. ¶ Reſpōdeo, quòd imo idem, ſi per præſcriptionem: quia illud non eſt extēdere præſcriptionem, ſed includere in ea acquiſitionem iuris cum ſuis qualitatibus. ¶ Omne enim ius patronatus eccleſiaſticū eſt huius naturæ quomodocunq; acquiratur. Nec nocet paſſo præſcriptionē, q hanc naturam benignè attribuamus iuri ab eo amiſſo, quoniam quòd habeat eccleſia ſex menſes, nihil nocet ei ſemel exuto hoc iure. Vbi autem dicitur, præſcriptionem non extendi, procedit, quando extenſio fit cū præiudicio alterius: quod non eſt hîc. Et ideo d. c. j. reſpondi aliter, legendo ſecunda uice hanc decretalem, uidelicet quòd non eſt mirum, ſi res translata ad eccleſiam mutat naturam ſuam: quia qualitas illa eccleſia aduenienti mutat naturam ſuam per c. ſtatutū. de elec. in vj. & mutatio eſt perpetuata reſpectu totius ſubiecti. Sed hîc neq; accidētia, neq; ſubiectū mutatur: eſt enim cauſa laicorum, & temporalis, & ad tempus in eccleſiā translata: & ideo non inducitur totalis translatio in eccleſiam. Ergo mutat naturam. ¶ Negat hîc Card. com-

3 mune dictum omnium, quòd † uacante imperio Papa ſuccedat. Eſt enim hoc turbare iuriſdictionem imperialem, contra c. nouit. cum ſimi. Ideo expectandus eſt ſucceſſor. ¶ Fallit in caſu huius literæ, ubi oppreſsi iniuſticia, deficiente ultimo capite ſeculari, appellant ad Papam: quia cùm appellatio debeat fieri ad ſuperiorem, nō eſt tunc alius ſuperior. Mod. fatentur, non eſſe iure expreſſum illud commune dictum, quod tamen tenent allegando Bar. in l. j. §. denicq. ff. de aqua plu. arcē. ubi dixit Imo. q iſta ſucceſsio Papæ non facit, quod præſcribi poſsit contra imperium uacans. Pro quo allegant iſti Inno. in c. olim. el j. de reſti. ſpol. & fuit ponderatio Car. j. eo. c. cùm contingat. uſurpata etiā ab Abb. ut dixi in c. cùm deputati. ſ. tit. prox. Et adde, q legatus non ſuccedit imperio uacanti, gloſ. in clem. Paſtora-

c. licet ex ſuſcepto.

lis.

a Quilibet] Adde tu, quod ista doctrina tota est uerissima, quã Bar. posuit in duobus locis: primò in l. ius publicum. ff. de pac. & in lege penultima. C. eodem. de uerbo ad uerbum, ubi etiã Bald. Fulg. & Salic. formaliter sequuntur. Sed ut istam materiã clarè & nitidè habeas, considera duos casus principales: aut loqueris in iure publico, aut in iure priuato. Circa primum fac regulã, quòd iuri publico non potest pactis priuatorum derogari, ut hîc, & in dicta lege, ius publicum. nec etiam pactis publicarum personarum, l. ij. §. ius rei. ff. de admi. re. ad ciui. per ti. & in l. ij. C. de consue. fis. libro decimo. Intelligitur autem ius publicũ altero de quatuor modis: primo, id est, ius naturale, uel sanguinis, l. ius agnatiõis. ff. de pac. et lege, abdicatio. C. de patr. pot. secũdo illud, quod principaliter publicã utilitatem respicit, putà quòd delicta puniantur, l. item uulneratus. ff. ad l. Aquil. l. licitatio. §. qd' illicitè. ff. de publica. tertio illud, quod ius reipub. tangit, l. iurisgen tiũ. §. si paciscar. ff. de pact. quarto, ubicunq; l. disponit dando formã, uel solennitatem actui, l. testamenti factio. ff. de testa. l. nemo potest. ff. de leg. j. l. pla tam. C. de sen. Circa secundũ in iure priuato, quod

lis. in uerbo, succedimus. de re iudic. singularis, secundum Roma. notabili ccccvij. incip. Vacante imperio. ¶ Sed quicquid sit, est decisum à Ioãne XXII. in extrauagãti inci. si fratrum & coepiscoporũ more. ubi inter alia grauiter puniuntur omnes, qui prætenderent se uicarios imperij uacãtis, cui Papa succedit, prout de iure liquidum est, & iampridem inconcussè seruatum, tamen disputatiuè teneretur oppositũ: & de hoc dixi in c. j. de præscrip. in uerbo, ad illud. Inno.

CAPITVLVM XI.

EXtenore. ¶ Vidua laicum coram ecclesiastico conuenire non potest, nisi super causa ecclesiastica, uel in defectum iudicis secularis. H. D.

SVMMARIVM.

1 Renunciare quilibet potest iuri pro se inducto.
2 Renunciari potest iuri prohibenti lucrum cũ aliena iactura.
3 Renunciare defensionibus suis reus criminalis nõ potest: est enim ius naturale, cùm nemo sit dominus membrorum suorum.
4 Renunciari nõ potest facultati cedendi bonis.
5 Renunciari non potest iuri alimentorum.
6 Renunciari doti non potest.
7 Renunciari appellationi non potest.
8 Renunciari non potest solennitatibus iudiciorum.
9 Renunciari non potest legi, scripturas. C. qui pot. in pig. hab.
10 Renunciari non potest legi non habenti clausulam annullatiuam.
11 Renunciari non potest solennitati insinuationis.
12 Renunciari non potest probationi testium.
13 Promitti an possit de stando dicto creditoris.
14 Mulier an & quando potest renunciare Velleiano.
15 Renunciare non potest minor beneficio in integrum restitutionis.
16 Renunciari non potest fauori inducto intuitu miserationis.
17 Clericus non potest renũciare priuilegio fori.
18 Renunciari non potest facultati præscribendi.
19 Renunciari non potest statutis factis pro bono publico.
20 Renunciari potest ferijs introductis pro necessitate hominum.
21 Renunciari non potest libertati prouocandæ diuisionis.
22 Renunciari non potest petitioni reductionis ad arbitrium boni uiri.
23 Renunciari non potest regressui contra uenditorem de euictione.
24 Renunciari non potest iuri reuerentiali.
25 Renunciari non potest beneficio reuocandi donationem propter ingratitudinem.
26 Renunciari non potest per testatorem facultati conueniendi tutorem ad rationem administrationis.
27 Renunciari non potest dispositioni l. de his. ff. de transact.
28 Renunciari non potest exceptioni simulationis.
29 Renunciari non potest exceptioni non numeratæ pecuniæ.
30 Renunciari non potest confectioni inuentarij.
31 Dolus futurus remitti non potest.
32 Vbi lex fauens priuato, tangit etiam inseparabiliter fauorem tertij, non poterit renunciari à quolibet, iuri pro se inducto.
33 Reuocatio uicarij, quem non reuocare constituens iurauerat, ualet.
34 Canon latæ sententiæ quibus modis cognoscitur.

CAPITVLVM XII.

SI diligẽti. ¶ Nõ potest clericus cõstituere sibi laicum iudicẽ, etiamsi proprium iuramentũ & partis consensus accedat. ¶ Glos. j. Infinita est materia huius gloss. tamen limitando dicta Ant. pone regulam cum x. fallentijs, insertis melioribus dictis, quæ inseri
1 possunt. ¶ Regula † itaque est, quòd
a quilibet[a] renunciare potest iuri pro se introducto, ut in iuribus glos. præalleg. ¶ Primò fallit in iure naturali, ut est ius sanguinis, ut per do. Anto. & Abb. hîc post Ioan. Andr. Spec. & Bartol. in locis ab eis allegatis. Non includitur tamẽ hîc ius gentiũ, quod aliquando appellatur naturale, j. dis. c. ius gentium. Patet: quia iuribus de iure gentium quæsitis renunciatur, l. si quis ui. §. differẽtia. ff. de acqui. pos. ¶ Nec includit ius quasi naturale: putà, ius legitimæ, quæ debetur quodã naturali instinctu. Dy. in regula, indultum, de reg. iur. in vj. Tali enim renunciatur. Ita Cy. in l. sancimus. C. de nup. Et facit, quod dicetur in fi. quarti corollarij sequentis. ¶ Ex istis uer-
2 bis oriuntur sex corollaria. ¶ Primũ † corollarium est, quòd iuri prohibenti lucrum cum aliena iactura renunciari potest. Ioan. de Ana. in repet. l. ius publicum. ff. de pact. dicens, hoc priùs nõ tactum: motus maximè per l. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pac. ubi ualet pactum, per quod fur dicatur. ¶ Item, quòd tutus condictione indebiti pacisci potest de non petendo solutum. Probatur in l. j. ff. de cond. inde. ¶ Item, quia talis iactura definit esse iactura uolente damnum passo. ¶ Item, quia hoc ius naturale priuatum utilitatem respicit, nec est propriè ius naturale. ¶ In contrariũ adducunt Moder. xj. arg. quibus per prędicta respondebis: & quia uolenti non fit iniuria, & quia dare potest.
3 ¶ Secundum † corollarium, Reus in criminalibus non potest renunciare defensio-

principaliter ad ad priuatam alicuius utilitatẽ inductum est, fac regulam cõtrariã, quod ei regulariter renũciari potest, ut l. pacisci. ff. de pactis. l. pe. C. eod. Fallit in v. casibus: primo, quando illud ius esset inductũ propter imbecillitatem ætatis, l. iudex. ff. de minor. Secũdo fallit, quãdo talis renunciatio induceret aliquid contra bonos mores: & tertiò, quando inuitaret ad delinquẽdum, l. si unus. §. pacta, quæ turpem. ff. de pact. Quarto fallit, quãdo est ius prohibitorium: gl. in l. j. ubi Bart. C. ne fideiuss. do. den. Bal. in authen. si qua mulier. C. ad Velleia. Ideo statuto prohibitorio renũciari nõ potest, secundum Bal. in l. fi. in xiij. opp. C. de edic. di. Adr. tol. Quinto fallit, ubicunq; in aliquo actu apponitur clausula annullatiua: putà, qa dicat, si secus actũ fuerit, sit irritũ & inane: tunc. n. etiã de cõmuni cõsensu partiũ renunciari nõ põt. gl. in c. statutũ. in uerb. cõmittatur. de rescrip. in vj. & tex. in c. dilecto. ubi Cano. de præben. Facit, quod uult gl. in l. à diuo Pio. ff. de ritu nupt. Et ideo quia ubicunq; apponitur clausula annullatiua, illud censetur inductũ pro forma, secundũ Bald. Ang. & Moder. in l. j. ff. de liberis & posthu. Pet. de Anch. in c. canonum statuta. de constit.

a Renunciare defensionibus] Nota, quòd per pactũ non potest renũciari in criminalibus, defensionib. suis. Et ad hoc semper allegatur glos. illa in practica, in l. pactum inter hæred. ff. de pac. hîc alleg. per Fel. Tamen, secundum Ang. Ful. & Paul. de Cast. ibi in d. l. pactũ. Assessores & iudices maleficiorũ quotidie seruãt contrariũ: quia faciũt inquisitos renunciare defensionibus suis, iuxta gl. in l. j. ff. de furt. Bald. in c. cùm dilect. de appel. & circa hoc Ang. in d. l. pactum. multa uerba effũdit: Paul. de Cas. breuiùs dicit, quòd ista gl. procedit, quando reus non est confessus delictum, aliàs procedit cõmunis opi. & practice, p r l. ad dictos. C. de epi. audi. & l. ad dictos. ff. de pœnis. Verùm quia illa glossa in d. l. pactum. est famosa & utilis, ideo planè ponam hîc eius intellectum cùm limitationibus. Adde ergo ĩ primis, qd' Bald. in multis locis dicit, illã gl. esse singul. et unicam in iure, in c. cùm nõ ab homine. de iudic. et in c. cùm ueuissent, in fi. de testi. in c. quoniã cõtra. in xx. col. de proba. et in c. pastoralis. de except. & in addi. quas fecit sup vj. Decreta. rubr. de in integ. restit. Et ideo Bal. in l. unica. in xv. colũ. C. de confes. singulariter ibi extendit illã gl. quòd procedit, etiamsi in renũciatione interuenerit iuramẽtũ. Adde etiã, quod Bal. dicit in d. c. cùm nõ ab homine. in ulti. col. quòd si statutũ dicit, quòd si aliqs uulnerauerit aliquẽ, puniatur in c. quæ si soluere noluerit, uel non potuerit ĩfra mẽsem, amputetur ei manus, q. termino huius mensis renunciare non potuerit: quia per hoc renuncietur defensioni. Adde etiam Bart. in l. custodias. in fi. ff. de publi. iudic. ubi tenet, quòd damnatus ad mortem non potest renunciare dilationibus indultis à lege, uel statuto. Adde etiam Bald. in Authen. iubemus. ubi Ang. & no. Salic. C. de iudic. qui dicunt, quòd in criminalibus non potest renunciari probationibus. Limita primò illam glo. in l. pactum. quãdo reus spontè cõfessus est delictũ. et iudex dedit sibi terminum viij. dierum ad faciendum suas defensiões: deinde reus renunciauit tali termino, certè iudex potest statim eum facere iusticiari, quia renunciauit solùm dilationi: ex quo constat, quòd nulla defensio sibi competit. Ita limitat Bald. in l. si accusationibus, in ij. col. C. de accus. et dicit, q. ita practicatur: & idẽ Bal. in d. l. pactum. et in c. quoniam. in ij. col. de probat. Imò generaliùs dicit Bald. in rub. de pac. in penult. colũ. quòd totus mundus statuit, quòd spõte & solenniter confessus delictum in iudicio, potest renunciare defensionibus in causa capitali. Et ita limitat gloss. illam in d. l. pactũ. ff. de pac. & subdit Bal. se non curare, si extra iudicium fuit confessus per tormẽta. Adde Bal. in c. significante. de appel. ĩ ij. col. ubi quærit: pone, quòd latro, q nullam potest habere defensionẽ, uel adulter, uel homicida confiteatur maleficiũ, & iudex dat ei dilationem viij. dierum ad faciendas defensiones, iuxta l. iij. §. à die. ff. de re mil. postea die sequenti facit eum ue3, q scri-

a defensionibus[a]: quia ius naturale est, cùm nemo sit dñs membrorũ suorũ. l. liber homo. ff. ad l. Aqui. Ita gl. ord. in l. pactũ inter heredẽ. in glo. mag. circa medium, ff. de pac. & Bart. ibi: & Bart. Ang. & Imol. in l. custodias. ff. de pub. iud. Bar. in l. Stichus. ff. de pec. leg. pulchrè Ioã. An. in c. fi. de fo. compe. in vj. Imo. in c. lator. de pig. Bal. & Sali. in l. fi. C. de neg. gest. cum multis alijs, nisi esset criminosus notorius: Bal. in l. prouinciarũ. C. de fer. allegat glos. in l. j. ff. de fur. balne. ¶ Itẽ, nisi renũciaret defensioni statuariæ. Bal. in l. j. C. qui accus. propter gl. notabilem in l. si accus. in fin. j. gl. C. de accu. Bar. in hoc cõtrà in d. l. custodias. Cõcorda, ut p Ludo. in repet. l. j. C. de hered. insti. scilicet, an preiudicium sit paruũ, uel magnum.
4 ¶ Tertiũ corollariũ. Facultati † cedẽdi bonis renunciari nõ põt. An. in. l. nemo carcerẽ. C. de exac. tribut. lib. x. sentit gl. in authẽ. imo. C. de actio. & obl. not. Bar. in l. alia. §. elegãter. sol. matri. Cy. in l. j. C. qui bo. ced. pos. Imol. in c. Odoardus. de solu. Paul. de Leazar. in disputa. Quæritur, utrùm electo. in iij. q. Car. & Imo. in d. c. lator. Ant. in l. is, qui. ff. de ces. bo. quia in effectu uidetur se obligare ad carcerem, d. l. j. C. qui bo. Ergo ad speciẽ seruitutis, l. ij. ff. de libe. homi. exhi. Et hoc pacto fieri nõ potest, in l. Titio centũ. §. ij. ff. de cõdi. & demõ. Et est cõtra bonos mores, qd' quis grauetur ultra quâm possit, d. §. eleganter. ¶ Contrariũ tenet Fe de. cõs. lx. Imo. in d. c. cùm cõtingat. in x. mẽbro, Ang. & Rom. in d. §. elegãter. propter regulam nostrã. Et quia debitor acceptãdo inducias certi tẽporis, uidetur renunciare dicto beneficio, l. fin. cùm gl. fin. C. qui bo. ced. pos. multo magis expressè renunciari potest, nec dicitur se obligare ad seruitutem, postquã carceratur pro debito l. permittentis, quæ non permitteret, si esset contra bonos mores. Tamen si calamitas debitoris esset notoria, procederet prima opinio, etiamsi iurasset non cedere, ut per Imo. in d. c. cùm cõ-
5 tingat. ¶ Quartũ corollariũ. Iuri † alimentorũ renunciari nõ potest, l. cùm hi. & ibi Bar. ff. de transact. do. Anto. & Abb. hîc, & Imo. l. stipulatio hoc modo. de uerb. obli. Rom. in l. j. ff. solu. matri. Ioã. Fab. Insti. de patr. potesta. pulchrè Bal. in l. pactum. in fi. C. de colla. Intellige de alimentis futuris, non de præteritis. ¶ Item debitis ex testamento, non ex contractu, ut ibi per eum. ¶ Item intellige in alimentis debitis ꝓprio iure naturali, putâ filijs, s. c. ius naturale. ibi, liberorum educatio. j. distinct. Ideo Spec. titul. qui fil. sint legi. §. j. Sed pone, tenet filium non posse

renunciare paternis alimentis: secus in debitis non proprio iure naturali, sicut à filio patri, quæ pacto tolli possunt. Bartol. in l. si quis à liberis. §. parens. ff. de libe. agno. Illa enim debentur ex illa æquitate, quòd bene facienti bene faciamus, l. sed si lege. §. consuluit. ff. de pet. hæred. Sic intelligitur d. §. parens. in uerbo, naturali ratione. quod signa: & adde gloss. in uerbo, naturali ratione. in l. j. in princip. ff. de minor. ¶ Quintum corollarium.
6 Doti † renunciari non potest. Roma. in l. j. solu. matrim. est enim loco alimentorum: authen. nouissima. C. de inoffic. testam. Idem Paulus de Cast. consil. clxxv. incipien. cõtra superius consulta. Ludo. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæredit. Idem Petr. de Anchar. optimè in c. quamuis. in ij. notab. de pact. in vj. per illum textum in uerbo, dote contenta. probans latè plus, quòd renunciatio patrimonij non nocet non dotatæ. ¶ Sextum co-
7 rollarium. Appellationi † renunciari non potest. Hostien. & Cardi. in c. fin. de crimin. fal. quasi sit de iure naturali: sed non firmes per ea, quæ dixi in c. ex parte. el ij. de offic. delegat. declarando clem. Pastoralis. in fi. de re iudic. quòd defensio nõ est de iure proprio naturali, nisi illa, Vim ui, &c. Et ideo in hoc de appel. instan. ut solenniter per Angel. consi. mihi clxxxvij. incipien. A. & B. contraxerunt. & consil. sequenti, & in nouis per Rotam de appel. decisi. xlix. ex hoc insurrexit in nobis. & per Moder. in c. interposita. §. ille denique. cum seq. de appel. quibus adde copiosè Ana. in d. c. ij. ¶ Secundò fallit, ubi lex disponit pro solennitate, uel forma actus, secundum do. Anto. hîc cum concor. de quibus per eum, & Bal. in Authen. iubemus. C. de iudi. & in l. fin. §. & si quidem. C. de iure delib. Vnde dicit Archid. in c. qualiter. vij. q. j. quòd pendentibus à iure, uel authoritate iudicis, quis renunciare non potest: quia nõ sunt in bursa priuatorum. ¶ Primum corollarium. Non renunciatur solennitatibus iudicij. Gloss. in c. de causis. de offic. delegat. & ibi examinaui. ¶ Se-
8 cundũ corollarium. Solennitati † statutariæ circa contractum mulieris nõ renunciatur. Bal. in l. j. C. qui admit. quicquid dicat Abb. in c. ad Apostolicam. in penultima colum. de reg. uide Bald. in c. j. qui succes. tene. & in tractatu schismatis posito in rubr. C. si quis aliquem test. prohib. & eundem in l. fin. C. si certum petatur. & in l. fin. C. de edicto diui Adr. ¶ Tertium co-
9 rollariũ. Legi † scripturas. C. qui poti. in pignor. habe. non renunciatur,

uidelicet, scriptura priuata nuda pro
bet singulare dictum Innòc. in c. cùm
P. de fid. instru. Sequitur Bald. ibi &
in l. imperator. de statu hom. & in l. de
quibus. de legibus. & Ang. & Paul. in
l. pactum inter hæredem. allegatam
in glos. Ludoui. in consil. ccv. in l. nu-
da. de dona. in l. admonendi. ff. de iu-
reiur. in rubri. de arbit. ¶ Contrarium
tenet domi. Anto. in c. finem de dolo
& contum. & Petr. de Arch. ibidem, &
in clem. j. in xv. nota. de foro compet.
dixi post dom. Anto. in c. ij. de fide in-
stru. in vj. fallen. ¶ Quartum corol-
10 larium. Legi † habenti clausulam an-
nullatiuam non renunciatur: glos. in
uerb. cõmittatur. ibi. Sed hodie in c.
statutũ. de rescript. in vj. dixi in c. cùm
accessissent. in iij. notab. in iij. declara
tione. ¶ Quintum corollarium. For-
mæ l. apertissimi. C. de iudic. non re-
nunciatur. Oldr. consil. cxlvij. incip.
Thema tale. ¶ Sextum corollarium.
Titulo, ne fideiusso. dot. dẽtur. quem
uobis declarat Abb. in c. per uestras.
in ult. colum. de dona. inter uir. nõ re-
nunciatur. Gl. & Bart. in l. ij. C. ne fide-
ius. etiam si iuretur. Bart. ibi, & malè,
sm Paul. solenniter consil. clxviij. in-
cip. Cum tempore. per rationes suas.
¶ Septimum corollarium. Solennita-
11 ti † insinuationis nõ renunciatur. Io.
An. in Spec. de instru. edi. §. porro. ad
fin. Bald. in l. illud. ad fi. de sacrosanc.
eccle. in l. ij. C. ut in pos. leg. in l. data. C.
de dona. t Imol. in l. Aquilius. ff. de do
na. Bart. in l. Modestinus. cod. titul. &
in l. sancimus. §. fi. C. de dona. nisi iura
retur. Ioan. An. in d. §. porro. Fede. con
sil. ccxxxj. Ang. in d. l. sancimus. Imol.
plenè in c. cùm contingat. in x. mem-
bro, licet aliqui secus. ¶ Huic fallen-
tiæ non obst. c. tuis. de testi. quia secũ-
dum Ioan. An. in regula, non est sine
culpa. licet iuramentum in teste sit de
forma, non tamen substantiali. Patet:
quia remittitur, quòd esset imposibi
le, si esset substantialis: quia sine for-
ma non stat materia, c. cùm Marthæ.
de celebr. mis. Quæ uerba signa ad to
tam materiam. ¶ Tertiò fallit in le-
ge nõ appropriata, sed inductiua cu-
iusdam facultatis publicę, putà eun-
di per uiam publicam, testandi, testi-
ficandi, & similia, quibus secundum
do. Anto. hîc non renunciatur. ¶ Pri-
12 mum corollarium. Probationi † te-
stium renunciari non potest. Gl. ma-
gistra. in §. quia uerò. in authen. ut si-
ne prohi. matrim. debi. sequitur Ioan.
An. do. Ant. do. Card. & do. Abb. hîc:
& est opinio cõmunis, secundũ Imol.
hîc: sequitur Flo. in l. j. ff. de testi. Bald.
& Angel. & Paul. in l. pactum inter hæ
redem. de pac. Hosti. de renun. §. quæ
possunt. uers. quid de pacto. Paul. in l.
fi. ff. de præto. stipul. Barto. & Anto. in
authen. iubemus. C. de iudic. Consu-
lui tamen, ut procurentur testes offi-
cio iudicis recipi. A quo corollario
dato, ꝙ uerum esset, excipe duos ca-
sus. ¶ Primus, nisi iuretur. Spec. de in-
stru. edit. §. fi. uersi. sed quid si debitor.
Et pro ipso allegat, ibi Ioan. And. c. ad
nostrã. lo ij. de iureiur. sequitur Dom.
in c. ij. de pac. in vj. & exclamat Imo. in
c. ij. de probat. dicens, ita extendi d. c.
ad nostram. loquẽs solùm de usuris.
¶ Secundus casus, ubi renunciatur in
iudicio, c. de testi. & c. cùm uenissent.
de testi. ¶ Cõtra hoc corollariũ instat
hîc Imol. licet non firmiter post Spec.
qui reprobat eum in dicto uersic. sed
quid si debitor. quia præiudicatur so
lùm renuncianti, cui imputatur, si de
solutione noluit instrumẽtum. Idem
firmiùs Imol. in l. custodias. ff. de pu-
blic. iudi. quia ius testificandi non est principaliter pu-
blicæ utilitatis: quia si esset etiam in iudicio, non remit-
teretur. Idem Salic. in d. authen. iubemus. quia testibus
multa falsificantur. Idem Io. de Ligna. in c. ij. de probat.
per l. contractus. C. de fide instr. Idem do. Abb. ibi in fi.
¶ Retenta hac parte excipe duos casus. Primus, ubi te-
stes essent legalissimi. Spe. ubi s. & dicit ibi Io. And. esse
æquum. Et idem do. Ant. in d c. ij. & Imo. hîc. ¶ Alius ca-
sus: ubi pacto diceretur, nulla specie probationis posse
solutionem probari. Sali. in d. authẽ.
13 iubemus. Pẽdet ab alio articulo, † u-
a trùm a promitti posit de stando di-
cto creditoris. De quo uide Bart. in l.
fin. de præto. stipu. in l. Theopompus.
ubi bonus tex. de dot. pręleg. do. Ant.
in c. ij. de fideius. Bal. in c. cæterùm. de
iura. calum. Panor. in c. finem. ad fi. de
dolo & cõtu. Lud. cons. ccccl viij. Ang.
de Aret. in §. actionũ. Insti. de act. Bal.
in c. tuis. de testi. & in l. j. C. de sen. quæ
pro co, quod interest. Si tamen certa
probatio requiritur à lege, pro forma
illi non renunciatur. Sic intellige tex.
& Bal. in l. fin. C. si cer. pet. De uiribus
autem statuti in arctandis probatio-
nib. dixi post omnes in d. c. ij. de pro-
bationibus dixi post omnes in d. c. ij.
de probat. ¶ Quartò fallit in l. fauẽ-
te priuato. propter eius imbecillitatẽ,
l. si intra. cum ibi not. C. de testi. in in-
teg. omnes hîc, & alij in locis ab eis al
14 legatis. ¶ Primũ corollariũ. Mulier †
Velleiano non renunciat. do. Ant. &
Abb. hîc. Optimè Bal. in l. j. C. ad Vel-
leia. qa qua facilitate se obligaret, &c.
l. doli. uersi. diuersum. & ibi Bart. ff. de
noua. quicquid dicat hîc glos. & alibi
excipiũtur certi casus, de quibus hîc
per do. Ant. post Bar. in l. generaliter.
C. ad Velleia. Sed caue in eo casu, quo
dicũt renũciari posse in iudicio: quia
l. fi. §. fi. ff. ad Velleia. nõ probat, ut ibi
per Arc. & idem dicunt Moder. uidis-
se apostillatum Ananiam in sua repe.
l. ius publicũ. Ideo in d. §. fi. ualuit re-
nũciatio ex aliqua alia causa. Quod
no. quia nouum. Vbi uerò mulier iu-
raret, tenet obligatio etiã sine alia re-
nunciatione. Io. An. & omnes hîc, per
c. quamuis. de pac. in vj. & d. c. cùm cõ
tingat. à fortiori. ¶ Nunquam tamen
ualeret renunciatio, nisi fuisset certifi
cata de natura huius beneficij. Gl. in
uer. interrogetur. in §. igitur. in authẽ.
de san. episc. & gl. in uerbo, non usurã.

renunciare dilationi, et postea eũ condẽnat ad mortem, an licitè faciat? Arguit ad partes, & postea concludit, quòd sic, ut ibi per eũ. Adde etiã, quod not. Bal. in l. à procedente. C. de dilat. quòd si aliquis cõfessus est, & non obstante confessione petit à iudice terminum ad se defendendum, quòd iudex potest ei denegare terminũ: quia maleficium est notorium, & potest procedere ad cõdemnationem. Vide etiam Bal. in l. cũ reis. C. de pœnis. Limita etiam illam glos. in d. l. pactum. Bald. in l. penul. ad fin. C. de pact. ubi eum uide. Limita illã glo. in d. l. pactũ. etiam in reo inuẽto in fragrãti crimine, qui potest renunciare dilationib. & defensionibus: imò nulla sibi debet dari dilatio, uel defensio, ut est gl. in l. ictus fustium. ff. de infam. sym. Bald. in l. ut uim. ff. de iustitia et iure. quem sequitur Ludo. Rom. in repet. rubr. ff. de arbit. in xvj. col. Limita etiam, quando reus diceret se nõ habere defensionẽ, secundũ gl. singul. in l. j. ff. de furt. quam Bald. ita notat in l. seruum quoq;. §. publicè. ff. de procurator. Ludoui. Roman. in dicta rubr. ff. de arbit. Aliam limitationem ponit Bald. in c. cùm uenissent. in fine, de testibus. Etiam illa est magna limitatio, quam uideas. Adde in materia ista Felin. in d. c. cùm uenissent. de testibus. in uersic. secunda conclusio: renũciatio facta. Et ibi multa dicit, sed nõ ita bene explicat: quare uolui pro clariori intelligentia ponere hîc omnia, quæ dici possunt in materia ista: ideo iunge cùm illis.

a *Vtrùm] Adde tu: pone, quòd quis in instrumẽto promisit, quòd uolebat stare iuramento aduersarij de interesse expensis, uel etiã promisit per stipulationem stare dicto simplici aduersarij, an ualeat talis conuentio? Vide Bartol. in l. iusiurãdum, quod ex conuentione in princ. ff. de iureiurando. Bald. in Authen. iubemus. C. de iudicijs. & in l. prima, in secunda columna, C. de sent. quæ pro eo. Adde Bart. in consilio suo inci. Quidam habens bona sua cõmunia. Adde tu, ꝙ magis cõmunis opinio est, quòd talis conuentio ualeat: sed si malè declaretur aduersarius posset peti reduci illam conuentionem ad arbitrium boni uiri. Adde an ista conuentio transeat ad singularẽ successorem. Vide Guil. de Cu. in l. cùm debitoris. C. de iudic.*

in

c. si diligenti.

in d. l. fin. §. fin. ff. ad Velle. & omnes hîc. ¶ Amplia, ne-
dum in tali renunciatione, sed in quacunq;: quia sem-
per requiritur certificatio. Hostien. de fideius. in Sum-
ma sua in §. & quis. uer. idem est. dicens, sic intelligi om-
nia iura allegata in regula, quòd quis potest renuncia-
re iuri pro se introducto. Sequitur Arch. & Domi. in c.
placuit. xxxviij. dist. ubi bonus tex. & Domi. post Arch.
in d. c. quamuis. Pulchrè Inno. in c. uidua. ibi, est autem
necesse. de reg. quod signa ad c. ad Apostolicam. de reg.
ut in nouitio requiratur certificatio. Non dico de qua-
litatibus communibus religionum: quia repugnaret
c. dudum. de conuer. coniug. sed de qualitatibus non
communibus, ut per Innoc. in d. c. dudum. ad fin. ¶ In
dubio nõ præsumitur interuenisse certiorationem: Gl.
in d. uer. nõ usuram. in l. sciendum. ff. de uer. ob. omnes
hîc. Nisi esset iuratum, do. Ant. hîc per c. ex rescripto. de
iureiur. & ibidẽ do. Ant. & Abb. omissa diuinatione gl.
& illum tex. extollit Roma. in d. l. sciẽdum. Fortiùs dicit
Abb. in c. pe. ad fi. de emp. & uen. quòd etiamsi cõstaret
iurantem non fuisse certioratũ, tamen denegaretur re-
gressus ad auxilium ignotum. Nam satis est, quòd uo-
luit à se abdicare omnem uiam rumpendi promissa.
¶ Considera: quia si ita est, diceret quispiam, quòd pa-
ri ratione, ubi non iuraretur. Si tamen uerba ostendũt
de omni auxilio cogitatum fuisse in genere, deberet suf
ficere, per l. quod iure militari. ff. de mili. test. per quam
do. Ang. ibi, & in l. qui Romæ. §. duo fratres. de uerb. ob.
quòd quis renunciare potest iuri, quod in specie igno-
rat, si de eo cogitauit in genere. Et de illo text. exclamat
Ang. in l. sicut certi. C. de mili. test. Matth. notab. lvij. Flo.
in. disp. incip. mulier primò uidua. ¶ Responde tenẽdo
Abb. ex uerbis Imol. in §. duo fratres. quem aliàs retuli
in c. ij. de renun. quòd l. quòd iure. loquitur, ubi nõ re-
quiritur specifica scientia: secus, ubi requiritur, ut in ca-
su l. de his. ff. de transact. Et ꝙ idẽ sit in casu nostro, tenet
propriè Ang. in d. l. quòd iure. dicens, fallit, ubi non re-
quiritur certioratio. Ratio: fingit de iuramento, in quo
tene, quod dixi. Pro quo bene facit, quod no. Imo. in d.
c. cùm contingat. in ult. char. dicens, quòd d. l. de his. re-
nunciari potest cum iuramẽto. Ratio: quia iuramentũ
facit actum ualere eo modo, quo potest, l. cùm pater. §.
filius matrem. de legat. ij. Nõ inferas ex his, ꝙ clausula,
Omni meliori modo, &c. habeat uim certiorationis ꝓ-
pter notabile dictũ Cal. de accus. cons. j. ubi dicit, quòd
ista clausula intelligitur de modis expressis. Et ideo di-
cit Lud. cons. ccxciij. quòd non trahitur ad incognita.
Si uerò notarius diceret, personam fuisse certioratam,
hoc præsumitur uerum. Imo. in c. cùm contingat. in ult.
col. Ang. in repe. d. l. sciendũ. Sẽtit Abb. in d. c. pe. Ratio:
quia licet de hoc notarius non fuerit rogatus principa
liter, tamen satis est, quòd hæc solennitas potuerit tunc
interuenire, iuxta gl. ord. in l. j. C. de fid. instr. lib. x. ¶ Nõ
ob. l. omnib. C. de testi. cum simi. per quam uoluit Fede.
cons. cxcix. incip. Quærit, an domina Margareta. quòd
clausula certiorata à me notario nõ probet, quasi testi-
ficetur de facto proprio, contra d. l. Quia illud uerum,
quãdo ad proprium cõmodum. Et sic frustra quæritur.
Quod no. Rom. in d. l. sciendum. ubi sequẽs Fed. addit,
ꝙ si diceret certiorata, & nõ diceret, à quo, præsumeret à
partibus, uel testibus, propter doctrinã Bart. in l. si quis
filiab. de test. tut. ꝙ uerba ambigua instrumẽti trahunt
ad sensum quo sustentat, non quo destruit. Nam teneri
do cõtrà Fed. hoc esset clarum, si tamen probaret, ipsum
notariũ, qui dixit se certiorasse, ignorare ꝙ esset tale be-
neficium, irritaret instrumentũ. Ita Raph. in l. fi. §. fi. ff. ad
Velleia. referens Albericum ibi dicentem, se obtinuisse.
15 ¶ Secundũ † corollariũ. Beneficio restitutionis in inte-
grum nõ potest minor renunciare: quia qua facilitate,
&c. Io. An. & omnes hîc, & alij in locis ab eis allegatis, &
Spec. de actore. in x. uer. sed nunquid filiusfamiliâs. fal-
uo, nisi iuraret: quia etiam sine renunciatione & certio-
ratione contractus tenet. Io. An. in c. ij. de pac. in vj. per il
lum tex. simpliciter loquentẽ. Idem Bar. Ang. & Pau. de
Cast. in auth. sacramenta. C. si aduer. uend. per illũ text.
ibi, iuramentũ supplet ætatẽ. Idem Rom. in d. l. sciendũ.
per c. ex rescripto. ubi iuramẽtũ est loco certiorationis.
Idem Bal. in l. j. C. de reb. cred. & Pau. in l. si duo patroni.
§. idem Iulianus. ff. de iureiur. Sal. cõtrà in d. auth. sacra-
menta. & in l. ij. C. de rescin. uend. post Dy. in cõs. Quidã
dominus Goffredus. quorũ rationib. respõde ex dictis
do. Abb. in d. c. pe. in ult. col. de empt. & uend. qui tandẽ
fatet, ꝙ data enormi læsione absolueret à iuramẽto pe-
titurus restitutionẽ. Quod no. & uide Imol. in d. c. cùm
cõtingat. in xxv. char. ubi no. do. Ant. se ita consuluisse.
16 ¶ Tertiũ corollariũ. Fauori † inducto miserationis in-
tuitu renunciari nõ potest. Gl. in uer. excedere. in l. uni-
ca. C. quãdo imperat. inter pup. & uidu. quã ualde not.
Bal. & Sal. ibi, & non est alibi, secundũ Flor. ibi. Ex qua
inferas, ꝙ personæ miserabiles actu renunciare nõ pos-
sent priuilegio fori ecclesiastici. Ratio dictæ gl. est, quia
talis renunciatio tolleret misericordiam: & sic cõtra bo-
nos mores. Ergo nulla, ut j. in vj. fallent. ¶ Quintò fal
lit dicta regula, ubi lex continet priuatã utilitatẽ & pu-
blicam inseparabiliter. Ita do. Ant. & Abb. hîc per iura
& authoritates eorũ: secus, ubi essent separabiles, c. cùm
uenissent. de inst. c. quemadmodũ. ad fi. de iureiur. c. j. &
ij. de collus. deteg. c. cum tempore. de arb. ibi, illis dunta
xat. c. suborta. de re iudic. ibi, ita tamen. ¶ Primum co-
17 rollariũ. Priuilegio † fori non renunciat clericus. Text.
hîc: quia non posset non lædi decus cleri, uel cultus di-
uinus. ¶ Non ob. l. pe. in uer. sacerdotij. C. de pac. quia
responde, ut hîc per do. Ant. Patet etiam hoc corollariũ
ex prima fallẽtia: quia hoc priuilegium est iuris diuini,
ut est no. gl. in c. si imperator. in uer. & absenti. xcvj. dist.
per quã do. de Rota de consue. x. in antiquis, Regem nõ
posse cõsuetudine aliud inducere, iuncto c. fi. de cõsue.
Sequitur Gemi. in §. leges. iiij. dist. Per illã gl. tenet Car.
in repe. c. perpendimus. in prin. & Lud. in sing. ccccviij.
incip. quid econtrà. & in d. §. de uiro. in vij. fallentia, &
Old. cons. lxxxiij. & do. Abb. in c. ij. de maio. & obe. & in
c. proposuit. de concess. præben. & in l. literas. de rest. spo.
Quòd Papa nõ posset aliquid disponere, iuncto c. qui-
dam. xxv. q. j. intellige generaliter: secus, si certo casu. Di
xi s. eod. Verùm & pro illa gl. allegat. c. quanq̃. de censi.
in vj. ibi, humano & diuino. & c. certũ. x. dist. & d. c. si im-
perator. ibi, omnipotẽs Deus. & ipsam no. Imol. in cle. j.
in j. col. de offic. ord. Abb. in c. fi. j. eod. & in c. at si clerici.
in prin. s. tit. prox. ¶ Secundum corollarium. Renun-
18 ciari † non potest facultati præscribendi. Est enim fauo
ris publici, ne dominia sint in incerto & odio negligen
tium. Bal. in l. fi. C. de temp. app. in auth. quas actiones.
de sac. san. ec. in l. pacisci. ff. de pac. in l. itẽ illa. §. quod di-
citur. ff. de constit. pec. in l. ij. C. ut in pos. leg. in l. recepti-
tia. C. de const. pecu. in c. j. §. præterea. de capi. Conra. in
repe. l. cunctos. C. de sum. tri. & in rub. s. de consti. Rom.
in rub. de arbi. & in l. j. ff. de usuca. Intellige primò in pa-
cto de nunq̃ præscribendo: secus de nõ præscribendo,
nisi certo tempore. Bal. in l. ij. in pe. col. C. de ædil. actio.
Ang. in cons. liiij. incip. Gulielmus. ad fi. & in auth. ut li-
ber. de cæte. Facit l. in hoc iudiciũ. §. si conueniat. ff. com
muni diui. de qua in j. corolla. sequẽtis fallentiæ. ¶ In-
tellige secundò in præscriptione merè odiosa, quæ cur-
rit sine titulo: secus in fauorabili, uel mixta, ut est usuca
pio & præscriptio x. uel xx. anno. requirens titulum &
bonam fidem, iuxta l. fi. cum gloss. in uer. ex una parte.
cum gl. seq. & ibi Bart. C. de edic. di. Adri. tol. quia huic
renunciari potest. Bar. in l. j. ff. de usuca. latiùs Ang. in l.
nemo potest. de leg. j. Abb. in rub. de præscr. quia fauor
publicus uenit secundariò. Imol. contrà in d. l. nemo.
quia tali fauori secundariò non renunciatur, l. de die.
ff. de pac. dot. iuncta l. j. ff. sol. mat. ¶ Sed respondebis
ex eo, quod statim dicam in uerbo, modò aduerte.

¶ Intellige tertiò, ubi non interuenit iuramẽtum. Nam ubi interueniret, ualeret renunciatio, per c. cùm contingat. ubi fauori publico ſecundariò renunciatur iurando, & per c. ſignificante. de pig. ubi idem dicitur de iure inducto odio alterius. ¶ Intellige quartò, niſi præſcriptio ſit iam decurſa. Lud. conſ. ccj. per l. ſi quis poſtquã.
19 ff. de fideiuſſ. ¶ Tertium corollarium. Statutis † factis pro bono publico ptincipaliter renunciari non poteſt. Exemplum ex conſ. Paul. de Caſt. cccclvij. quòd Florentinus nõ poteſt renunciare ſtatuto uolenti, quòd ciues non obligent ſe pro forenſibus. Aliud exemplum ex conſil. Pet. de Anch, mihi ccxxj. incip. diſcutiendum eſt. in j. col. Aliud ex dicto Bar. in l. uniuerſi. C. de lega. lib. x. Aliud ex dicto Innoc. aureo in c. accedentibus. ibi, imo plus dicimus. de priuil. quòd priuilegio honorabili ecclesiæ omnes de ecclesia renunciare nequeũt. Sequitur Abb. in c. pro illorũ. de præben. & in c. cùm acceſsiſſent. de conſtit. & ibi dixi. ¶ Quartum corollarium. Ferijs † inductis ob neceſsitatem hominũ renunciari po-
20 teſt, c. fi. cum gl. de fer. l. j. ff. eod. tit. quia utilitas publica ſecundaria ſeparabilis eſt: ſecus in feriis [a] repentinis, uel in honorem Dei. Spec. de fer. §. nũc uideamus. Hoſtien. eod. tit. §. fin. gl. in clem. ſæpe. in uer. ob neceſsitates. de uer. ſig. glo. fin. in l. omnes. C. de fer. in l. ſi ut proponis. la j. C. quomodo & quando iudex. ¶ Intellige cor. quòd utraq; pars conſentiat, d. c. fi. in uer. partium. niſi in caſu ſingulari. Bart. in l. cuſtodias. ibi, uenio ad ſecundam partem. ff. de publ. iud. ¶ Modò aduerte: quia ubi utilitas publica uenit ſecundariò, uidetur poſſe renunciari priuatæ, licet ſint inſeparabiles. Ita nouiter Io. de Ana. in repe. l. ius publicum. propter iura allegata in regula, iuncta l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cert. pet. Vbi attenditur, qd principaliter fit. Et quia omnes ll. ſunt ad utilitatem publicam, ut in proœmijs omnium uoluminũ iuris, & c. erit autem. iiij. diſt. ibi, communi ciuium utilitate. ergo nulli legi renunciari poſſet: tenendo Bart. in l. ius publicum. ¶ Item Velleianum eſt introductum ex cauſa reipublicæ, l. ij. ff. ad Velleian. ibi, fœminis omnibus ſubuentum eſt, & tamen ſæpe renunciatur. ¶ Idem in appellatione, l. j. ff. de app. ¶ Idem in probatione teſtium, l. j. de teſti. & tamen renunciatur. ¶ Idem in ferijs, ut ſ. Ad l. de die. allegatam in ſecunda intelligentia ſecundi corollarij. reſponde, quòd publica utilitas dotiũ non fuit cõſiderata ſecundariò cum priuata, ſed æqualiter: & idem in ſimilibus, ut latiùs referunt hîc Moderlicet ab eo debiliter recedant. Dici poſſet, quòd in caſibus iſtis ſeparari poterit fauor priuatus à publico in teſtibus, in ferijs, in appellationibus, & ſimilibus. Vbi uerò eſſent inſeparabiles, procederet opinio communis. Exemplum hîc, quamuis intentio Bar. fortè nõ fuerit iſta, ſed ſic ſaluari poſſet. Cognoſcetur autem, quis fauor principaliter ueniat, uel ex proœmio, uel ex ſubiecta materia, ſecundum prædictos. ¶ Sextò fallit, ubi renunciatio eſſet cõtra bonos mores, uel induceret ad
21 delictum, ſecundum prædictos per c. fi. de pac. cum ſi. ¶ Primum corollarium. Libertati † prouocandæ diuiſionis renunciari non poteſt. Cal. & alij hîc per l. in hoc iudicium. §. ſi conueniat. ff. communi diui. quia ſolet cõmunio parere diſcordiam, l. cùm pater. §. dulciſsimis. de leg. ij. Facit gl. in uerbo, per induſtriam. in c. cùm M. de conſtit. ¶ Intellige, ubi renunciatur perpetuò: ſecus ſi ad tempus, d. §. ſi conueniat. Iſta extende ad teſtamentum prohibens diuiſionem: Bald. l. ſi qui ita. per illum text. ff. de condi. inſti. & Paul. in l. ſi non ſortem. §. ſi centum. de cond. inde. Et ubi teſtator prohiberet ex cauſa, fortè ualeret, ſicut de alienatione dicitur in l. filiusfamiliâs. §. diui. de leg. j. cùm diuiſio ſit alienatio, l. ſi pupillorum. in prin. ff. de reb. eod. quod non firmo: quia an ſit alienatio, diſputant optimè Mod. in repet. rub. de re. eccl. non alie. fol. xxviij. cum ſeq. ¶ Et tunc uidi practicari, quòd ad euitandam pœnam teſtamenti inducantur uolentes diuidere, ut pariter id petant: quia pœna confunditur, c. conſtitutus. de pœ. ſaluo, niſi pœna deberetur tertio: quia tũc intraretur dubium, de quo per omnes in l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de uer. ob. ¶ Limita hæc, niſi iuretur. Bald. in conſ. incip. Viſo puncto. ego Bal. niſi ceſſaret cauſa pacti, uidelicet ſperata bonorum conſeruatio, & dubitaretur de diſpenſatione. Ita Old. conſ. ccxlj. incip. Factum tale eſt: paterfamiliâs. quia iuramentũ intelligitur ſtantibus terminis. Gl. in c. quemadmodum. de iureiu. Et uidi conſultum, quòd ualet diuiſio indiſtinctè contra iuramentum, licet incurratur periurium, propter gl. aureã in c. fi. in uerbo, reuocatis. de procu. in vj. de qua ʒ. in ix. fallentia. Et hæc ſigna.

a Ferijs] Adde tu, quòd ſi perſona eſſet ſuſpecta de fuga, uel de alia cauſa, poſſet procedi cõtra eũ die feriato in honorem Dei: imo capi & incarcerari. Ita gl. in l. fi. C. de ferijs. quam Bart. ibi, & alij ſequũtur: et Paul. de Caſt. in l. eadẽ. ff. de fer. Adde etiã plus, quòd ubi iuriſdictio iudicis eſſet expirata, poteſt iudex procedere et ſententiare die feriato in honorem Dei, ſecundum Spec. in tit. de ferijs. & ibi Ioan. Andr. in §. ſequitur, uerſ. pe. & Bart. in l. more. ff. de ferijs.

22 ¶ Secundum corollarium. Non † ualet renunciatio petitionis reductionis ad arbitrium boni uiri, etiã iurata. Cald. latè in diſputat. incip. duo litigantes compromiſerunt. fol. mihi cj. ſubtiliùs Ang. in diſp. incip. Duo adinuicem litigantes. in pen. & ult. col. do. Ant. conſ. xxix. incip. Quæſtio hęc dubia habet uulgaria. Salic. in l. ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſoc. do. Ant. & Imol. in c. Quinta uallis. de iureiu. ¶ Tertium corollarium. Re-
23 greſſui † contra uenditorẽ de euictione renunciari non poteſt. Sentit gl. in l. non dubitatur. C. de euic. Io. An. diſcutit in Spec. in tit. de emp. & uendi. §. ult. in prin. tandẽ intelligẽs hoc, ubi uenditor ſcienter occultauit uitium rei: aliàs non, per l. quærit. §. ſi uenditor. ff. de ædil. actio.
24 ¶ Quartum corollarium. Iuri † reuerentiali renunciari non poteſt. Cy. in l. nec honore. C. de epiſ. & cle. loquens de caſu l. ad egregias. ff. de iureiur. pro quo Roma. ſing. clxxj. incip. Tu audiuiſti. Extollit c. ij. ad fin. de iud. in vj. quod non bene facit: quia magis notatur timor euagationis contrariæ perpetuæ clauſuræ, quàm reuerentia. Adde Ang. in d. l. alia. §. eleganter. ff. fol. mat. ubi no. tex. pro iſto corollario, ſubdens eccleſiam exemptã adhuc debere reuerentiam epiſcopo. Facit gl. in uerbo, cathedratico. in c. Paſtoralis. de dona. & in c. cùm uenerabilis. de cenſi. Idem Ang. in l. ſed ſi hac. §. patronum. ff. de in ius uoc. & Bal. optimè in l. fi. ad ſi. C. de bo. liber. probant patronum non poſſe expreſſè renunciare facultati de reducendo libertum in ſeruitutem in caſu ingratitudinis. Intellige primò in reuerentia debita ratione perſonę: ſecus, ſi ex contractu. Bald. in l. j. in lij. q. ff. de re. diuiſ. dicens, dominum poſſe remittere uaſallo ius expellendi ratione feloniæ irreuerentialis: ſecus, ratione delicti. Intellige ſecundò, niſi perſona reuerẽda conſentiret certo caſu. Ita probat l. quamuis. uer. inuitus. ff. de in ius uoc. iuncta l. unica. C. eo. tit. Ad idem. l. quod nomine. cum l. ſeq. ff. de condi. inde. Propter quod dubito de dicto Cy. in caſu l. ad egregias. quando renunciaret certo caſui. ¶ Quintum corollarium. Beneficio † reuocandi donationem propter ingratitudinem renunciari non poteſt. Bal. in l. fi. C. de pact. Lud. conſ. xxvj. ad fi. Bald. in l. fin. C. de bo. lib. Salic. in l. pactum. C. de pac. Spec. in tit. de dona. §. j. uer. quid ſi dictum. intellige, niſi iuretur. Io. An. in d. uer. per c. quemadmodũ. de iureiur. ubi ualet iuramentum de non accuſando. ¶ Contrarium Lud. in d. l. donationes. §. j. ff. de dona. & in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de uer. obli. quia c. quemadmodum. loquitur de non accuſando delicto commiſſo: ſecus in committendo: quia eſſet contra bonos mores. Tene Io. And. ut per do. Ant. & Imo. in c. fi. de dona. quia imo d. c. quemadmodum. loquitur etiam in delicto committendo. ¶ Non ob. quod dicit, materia delinquendi: quia imo non obſtante iuramento poterit accuſare, ut puniatur, ſed nõ ad propriam utilitatem accuſantis, ut expreſſè dicitur ibi: & ita quotidie practicatur. Et ad illud, quod fit cõtra bonos mores, reſpondebis ex fi. huius fallentiæ. ¶ Sextum corollarium. electores magiſtratuum nõ poſſunt renunciare iuri ſyndicandi. Bal. & Ang. in l. ſi ſeruus uetitus. ff. de leg. j. Ang. in l. ſi mora. ff. ſol. ma. Sed dic, quòd intelligetur remiſsiua, ſaltem leuis culpa, & leuiſsima, de quibus alius teneretur, l. non ſimiliter. & l. magiſtratus. ff. de magiſt. conue. Dolus uerò & lata culpa non remittitur, ſecundum prædictos & Imo. in d. l. ſi mora. quia licet dolus remitti nõ poſsit, l. ſi unus. §. illud. ff. de pac. tamẽ quęlibet alia culpa remitti poteſt, l. ſi ut certo. §. interdũ. ff. cõmo. Vnde dicit Bal. in rub. C. de ped. iud. in j. col. quòd habẽti arbitrium uidetur remiſſa culpa leuis, nõ lata, uel dolus, per l. in uẽditione. §. j. ff. de bo. autho. iud. poſ. & ibi Bart. Vide Bar. in l. dominus Sticho. §. fi. ff. de pecu. leg. ¶ Septimum
26 corollarium. Facultati † cõueniẽdi tutorem ad reddendam rationem adminiſtrationis nõ poteſt per teſtatorem renunciari, maximè reſpectu reliquorum, ſeu doli, uel latæ culpæ. Pe. de Anch. ſolẽniter in conſ. cxviij. inci. Caſus talis eſt: pater habẽs quinq; filios. Salic. latè in l. cùm nõ ſolùm. C. de bo. quæ lib. reſpondens illi l. quòd loquit de adminiſtratione præterita, nõ de futura. Pulchrè etiam Bar. in l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. leg. Ang. conſ. clxxiiij. incip. Gilius Nicolis. & conſ. ſeq. inci. Viſo dicto ſtatuto. & Pau. conſ. ccclxix. incip. Ad primũ quæſitum. Lu. in d. l. ſi mora. pe. col. Ang. conſ. clxxxiiij. inci. Brunelus notari⁹. & latè Cepo. ſua cautela cclxxix. Car. conſ. lj. Ad ſextum. Pau. conſ. cccvj. incip. Aduertẽdum, q; ſi de mala reditione. Et ibi uult, quòd quietatio cum iuramẽto facta, cõfectis hincinde rationibus, nõ obſtat uolenti oſtẽdere latuiſſe dolũ in earũ cõfeſsione. Et hęc
27 loca no. quia inſeruiẽt. ¶ Octauũ corollariũ †. Diſpoſitioni l. de his. ff. de tranſact. renunciari nõ poteſt, uidelicet renunciare teſtamẽto nõ inſpecto & cognito. Bar. latè in l. qui Romæ. §. duo fratres. in ij. & v. q. ff. de uer. ob. Lud. conſ. ccccliij. Examinaui in c. ij. de renun. ¶ Nonũ
28 corollariũ. Exceptioni † ſimulationis renunciari nõ poteſt. Car. & Imol. in d. c. ad noſtrã. de empt. & uend. Lud. in l. ſi quis, cùm aliter. ff. de uer. ſig. niſi renũciatio fieret ex interuallo: quia tunc ceſſat ratio iſtorũ, dicit, q; ſicut cõtractus eſt ſimulatus, ita renunciatio in ea poſita. Ita Bar. & alij in l. nemo poteſt. de leg. j. Quid autẽ, ſi iureẽ? Vide optimè Abb. in c. cùm cõtingat. ibi, annecto nunc aliud dubiũ. de iureiu. & idem per Imo. latè ibi: & uidentur cõcludere, q; ſi iuratũ eſt oĩa eſſe uera, nõ auditur allegans ſimulationẽ: quia allegaret turpitudinẽ, ut per eos: quos limita, niſi probationes ſimulationis ſint receptæ & admiſſæ. Bal. & Sal. in l. fi. C. de nõ nu. pec. quia turpitudinẽ detectã nõ eſt prohibitũ allegare: Bar. in l. iuſturandũ. §. procurator. per illum tex. de iureiu. ¶ Deci
29 mum corollarium. Exceptioni † nõ nu. pec. renunciari nõ poteſt: quia qua facilitate cõfiſus in proxima numeratione fictè cõfeſſus eſt, eadẽ renunciaret. Do. Abb. in c. ſi cautio. in prin. pe. col. de fi. inſtr. & ibi dixi poſt Sal. ſolẽniter ſ. omnes in l. ſi ex cautione. in j. q. C. de nõ nu. pec. & quia uidetur remitti futurus dolus. Hoc uerum, ubi tempore cõtractus renunciatur: ſecus, ſi ex interuallo. Item ſecus, ſi iuretur, ut latè per iſtos. ¶ Vltimũ co-
30 rollariũ. Cõfectio † inuentarij remitti nõ poteſt. Pet. de Anc. conſ. ccclxv. incip. in themate propoſito. Car. conſ. lj. Bar. in l. fin. C. arbi. tu. & in l. fi. §. cùm igitur. C. de iur. deli. intellige[a] primò, niſi remitteret tutori. Caſus eſt in l. fin. C. de arbi. tut. Pe. de Anc. ĩ cle. ij. de ſtamo. Bart. in l. tutor, qui repertoriũ. de admi. tu. nedum teſtamẽtario, ſed etiã

a Intellige] Adde tu, quòd ſi hoc erit dãnoſum pupillo, poterit iudex non ſequi uoluntatẽ patris, l. in confirmando. et in l. utilitatem. ff. de cõfir. tut. ſed teſtator non poterit remittere cõfectionẽ inuentarij hæredi, l. ſi. §. cùm igitur. ubi Bal. C. de iur. delibe. do. Alex. in conſilio ccxxiiij. inc. Perſpectis his, addo prin. q. per Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de tut. §. generaliter. in prin.

datiuo. Bal. in l. nemo poteſt. de leg. j. intellige ſecũdò de remiſsione in præiudiciũ creditorũ hęreditatis: ſecus in præiudicio legatariorũ. Bald in l. cùm tale. §. j. ff. de cond. & demon. Pau. in d. l. nemo. quia ſicut eſt in poteſtate teſtatoris legare, ſic legata qualificare. ¶ Circa quæ oĩa no. duo. Primò: q; boni mores cõſiderãtur tripliciter, & maximè uno modo artificio iuris ciuilis, quod deducit ſolũ ad incõueniẽs, putà alienatio dotis, & ſimilia. De iſtis moribus nõ loquit regula, nõ eſt obligatoriũ. de alijs bene: de quibus uide Bald. in l. pacta, quæ. C. de pac. in l. pactum. in xix. q. C. de colla. in l. non dubium. in xvij. op. C. de legi. in rub. C. de cond. ob tur. cau. Ant. optimè cõſ. ccxxxiiij. incip. punctus ſtatuti cõmunis Florẽtiæ. Imo. in d. c. cùm cõtingat. in xiij. char. Bart. in l. ſi quis pro eo. in primo membro, ff. de fideiuſ. Bal. in l. furti. §. pactus. ff. de infa. Et ibi dicit, q; ſi promitto tibi non facere pacẽ cum inimico non ualet, pmiſsio: quia cõtra bonos mores euangelicos. Sequitur Ana. in c. j. de collu. ¶ Secun
31 do no. q; † illud tritum, dolus futurus nõ remittitur, l. ſi unus. §. illud. de pac. intelligitur primò in dolo uero & certo: ſecus in præſumpto & incerto, qui tacitè remitti poteſt. Bald. in l. j. in fi. C. de uſur. bona gl. in l. ubi exigitur. in uerbo, proximã. ff. de eden. uolens, q; licet minor nõ reſtituatur aduerſus dolum uerum, l. auxilium. ff. de min. tamẽ reſtituitur aduerſus præſumptum. Idem pulchrè do. Ant. in c. fraternitatis. uer. fallit quartò. de teſti. ibi dicens, q; illi capitulo renunciare poteſt pars, nec eſt remittere dolũ, i. ſubornationẽ: quia eſt dolus præſumptus, non certus: quæ reſponſio certè ſæpè inſeruiet. ¶ Secũdò intellige in dolo ex animo: ſecus re ipſa: quia iſtũ remittere nõ dat occaſionẽ delicto. Bal. in l. cùm antea. C. de arbit. ¶ Tertiò intellige, niſi remittatur culpa leuis, uel leuiſsima, ut in vj. cor. q; ximè præcedẽti. Quæ
32 no. ¶ Septimò fallit, † ubi l. fauens priuato, tangit etiam inſeparabiliter fauorẽ tertij. Do. Anto. & Abb. hîc, & probatur toto tit. C. de coll. rerum alie. & in regula, quod omnes, &c. ſecus, ſi eſt ſeparabile cõmodum tertij. c. cùm ueniſſent. de inſtitu. Amplia hanc fallentiam, etiamſi iuretur: quia propter damnũ tertij iuramẽtum non eſt ſeruabile ſine peccato, c. eam te. de iureiu. ſecundum iſtos. Sed caue, quia hoc uerũ in præiudicio principaliter alium tangente: ſecus, ſi ſecundariò: & in conſequẽtiã gl. fi. quæ eſt aurea, in c. ij. & ibi Domi. de pac. in vj. pro hoc, quia in caſu c. cùm cõtingat. ſecundariò nocet filijs, quibus debebatur dos materna, & tamẽ ualet iuramentũ. Sic declarat Lud. loquẽs de prodigo in l. is, cui. in pe. col. ff. de uer. ob. ¶ Primum corollariũ. Conductor nõ renunciat exemptionibus rei cõductæ, l. ſemper. §. cõductores. ff. de iur. immu. ¶ Secundum corollariũ. Reus nõ poteſt renunciare dilationi, quã petierat inuito actore uolente ea uti: quia facta eſt communis, propter l. petendæ. C. de temp. in integ. reſt. dictũ aureũ Spe. de dila. §. uide. in pe. col. uer. quid ſi reus petita. per l. ſi poſt. §. fi. ff. de cõtra tab. Sequit Bal. in l. poſtq̃. in ult. col. C. de pac. in l. amiciſsimos. §. Lucius. ff. de excu. tut. & in d. l. petendæ. in ult. col. & ibi reſpõdet ad l. ſi iudex circumuento. ff. de mino. ubi minor renunciat ſentẽtiæ reſtitutionis inuita parte uicta: quia loquitur in beneficio cõpetente parti ex perſona aduerſarij iure ſpecialis priuilegij, cui ſi ille renunciat, alius non poteſt uti: ſecus, ubi cõpetit de iure cõmuni, prout in hac dilatione. Facit l. eius. §. militia. ff. de mili. teſt. ¶ Tertiũ corollariũ. Habẽs priuilegiũ aptũ prodeſſe etiã tertio, nõ poteſt eo inuito illi renunciare. Inn. in c. ex cõqueſtione. de reſtiſpo. Fallit dupliciter: primò, ſi obtentũ ſit motu, proprio: ſecundò,

c. ſi diligenti.

ſecundò, ſi tertius nondũ eſt eo uſus, ut ibi per Abb.latè.uer.ij.q.Bar.Ant.& Ful.in l.iij.in prin.ff. quod quiſq; iur.Imo.poſt gl. pen.in c.olim.el j.de off. delega. Domi. in c.quoniã.de immu.eccl.in vj. cum concor. ¶ Octauò fallit,quãdo ius fauorabile reſpicit etiã odium alterius,ut in Macedoniano,ut hîc in glo.& per Doc. Quid aũt,ſi iureſ? Vide Imo.in c.cùm cõtingat.in xxj.char.de iureiur.ubi uideſ tenere,q; ualet,per c. debitores.de iureiu. ¶ Primũ corollariũ.Exceptioni inhabilitanti teſtem renunciari non poteſt,qñ eſt odio teſtis, ut excommunicatio,bannũ,& ſimilia:ſecus,ſi fauorẽ partis tantùm,ut affinitas,inimicitię,& ſimilia.Bal.in l.ſi quis teſtibus.ad fi.C.de teſti.Io. An.in Spec.de teſte.§.ſæpe.in j. addi. ¶ Nonò fallit,ubi renunciatio eſt cõtra naturã cõtractus:l.cùm precario.ff.de preca. ¶ Primũ corollariũ.Facultati reuocãdi procuratorẽ renunciari nõ poteſt:quia contra naturã mandati.Bar.ibi in d.l.cum precario.& Ant.conſ.ccxxv.incip.Punctus talis eſt: Martinus de Florentia,adducẽs multas rationes.¶ Amplia, etiamſi eſſet iuratũ: quia licet iuramentũ teneat,& reuocans ſit periurus,tamẽ reuocatio tenet.Gl.in uerbo,reuocatus.in c.fi.de procu.in vj.per c.ſi inter.de ſpon.& illam gl.ſequitur Ang.in l.& in perpetuũ. ff. de proc. & in l. Stichũ.§.uſumfructũ.ff.de ſol.& Lud.in l.alia.§.eleganter.ad fin.ſol.mat.& in l.j.§. ſi ſtipulanti.in ult. col. ff. de uerb.obl.& Imo.in d. c. cùm contingat.in xiij. char. & Pau.quem uide in conſ.lv.incip.Venerabilis uir. Per illam gl.dicit Domi.in d.c.fi.quòd cõſtituens ,pcuratorẽ ad renunciandũ iurans de nõ reuocãdo, poterit reuocare,licet cum periurio.Caue in hoc ultimo:quia cõtrariũ ſubtiliter tenet Rota de procu.viij.in antiquis.non quia ſit falſa dicta gl. ſed quia nõ procedit, ubi cõtra pœnitentẽ nõ poteſt agi ad intereſſe,prout in beneficialibus,quæ nõ æſtimantur,præter q̃ in c. ſi inter.cuius ratio eſt:quia matrimoniũ de præſenti inſolubile eſt,ut latiùs per eos.

a *Trahentem] Adde tu,quòd iſta gl.habet ioctũ etiã in laico, qui trahit clericum corã iudice laico . authen.ſtatuimus.C. de epiſ. & cler.ui de Abb. hic in j. col. in uerſ. quid autẽ, ſi l.icus.ubi dicit,quòd laicus, qui trahit clericũ ad forũ ſeculare, etiã ipſe debet pdere cauſam. Adde,quòd hoc fallit in caſu l.fi.§.pen. C. de bo. autho. iud.poſ.uidelicet, quòd ſi ſequeſtrũ fiat penes perſonam eccleſiaſticã, quòd iudex ſecularis põt et præcipere, quòd illud reſtituat:& ſic laicus trahendo clericũ,qui habet ſequeſtrũ corã iudice laico,non incidit in pœnã iſtorum iurium. Vnde per illũ text.dicit Bal.in l.fideiuſſor.la ij.ff qui ſatiſd. cog. in lect. antiqua, quòd ſi iudex facit fieri ſequeſtrũ,ſeu deponi apud ſacriſtam Fratrũ,quòd licet ſit iudex ſecularis,tamẽ mandabit ei ſequeſtrũ reddi ei, ad quem ſpectat. Adde,qd notat Bal.in l.acceptã.in j. col. in fi.C.de uſu.per illum text. in uerſ. ſacratiſſimas ſedes.quòd ſi clericus ſit depoſitarius, poteſt cogi ad reſtitutionem depoſiti , officio iudicis ſecularis: quia nõ proceditur propriè cõtra eum per modũ iudicij,ſed executiuè per conſequentiam officij ſuſcepti. Nota prædicta, per quæ datur magna limitatio ad iura Canonica, ſ. ad c. nullus. ſ. eod. & ad text. iſtum,& ad auth. ſtatuimꝰ.C. de epiſ.& cler.*

b *Lite conteſtata ceſſat] Adde tu,q; ſi quis trahit aliquem in iudicio uetito, quòd mihi magis placet, q; per ſolam conteſtationẽ litis debeat perdere cauſam: Et hoc,quia dicitur delictũ cõſummatũ eſſe: quia iam traxit reum, ubi trahere nõ debebat: & de hoc uidetur eſſe caſus in l. in criminali. C.de iuri.om.iud. Adde etiam,quòd ſi per ſolam conteſtiam quis deberet perdere cauſam,ſequeretur,q; trahens reum ad examen uetitum, poſſet eludere pœnam d.l.in criminali.quia cum eſſet prope ſententiam, poſſet deſiſtere,& ſic euitaret pœnam l. cum damno ipſius rei. De hoc uide Spe. in tit. de comp. iu dic.adi. §. j. uerſ. breuiter ſcias.& Salic.in d.l.in criminali. in uerbo, quæro modò.*

per litis conteſtationem iſta inchoantur, & non perficiuntur,l.alia.in uerbo,inchoata.C.de his, quæ. ut indi. Ideò uſq; ad ſententiam licet pœnitere: quia delictum non eſt conſummatũ.Sic intellige §.meminiſſe. de quo in gl:quia ibi improbè dixerit:denotat non ſufficere diximſſe,niſi etiam probetur . Hoc autem ante ſententiam bene conſtare non poteſt. Idem in caſu §. accuſaſſe.de quo per Abb.quia punitur accuſatio iniuſta, ut in §. fi. ibidem,quæ iniuſtitia ante ſententiam non apparet.Ergo pœnitere poteſt,tanquam delicto non perfecto.

¶ Videtur ex his in caſu noſtro, quòd litis conteſtatio excluderet pœnitentiam propter uerbum, Pertrahant. quod non denotat conſumationem delicti, ſed initiũ. Aret.contrà cum Abb.primò per uerbum,Iudicia.iuncta l.j.C.de lit.conteſt.ubi ante litem conteſtatam nõ eſt iudiciũ. ¶Secundò ex dictione,Per.importante actũ perfectum.Bart.in l.Celſus.ff.de uſucap. ¶Tertiò per c.placuit.xj.q.j.in uerb.Perdat,quæ dicit. quæ innuunt ex parte rei non incurri pœnam,niſi perſeueretur.Ergo idem ex parte actoris,cùm in hac materia æquiparentur,d.l.in criminali.Omnia intellige, niſi pœna imponatur ipſo iure:quia eſt impurgabilis. Gloſ.in cle.ne in agro.§.quia uerò.in uerbo,ipſo facto. de ſtat. mona. & cum iſtis uide Bal.in auth. ſtatuimus. C. de epiſc. & cle. & omnes in l.quamuis.ff.de in ius uoc.Bald. in l. error. C. de iur. & fa. ign. & in l. ſi quis in ſuo. C. de inoff. teſt. Bald.& Ludo.in l.iij.ff.quod quiſq; iur.& Bart.in l.ſi libertus.ff.de iur.pat.Vbi autem in contractu promittitur non agere, qui actus inducant pœnam contrauenienti,non eſt præſens materia. Vide Bart.in l. amplius rem ra. hab. Et in hac materia non ob. d. c. ab eo. quia ſecundum Bart.in l.j.in prin.in x.q.de oper.no.nun.ponit ſpeciale in cauſis electionum. Gloſſ.in uerb. à communione.Subdit ſolus Marianus, quòd ubi actor foueret cauſam iniuſtam, puniretur pœna extraordinaria,ne delictum ſit impunitum. ¶ Conſidera:quia ſuccedit alia pœna,ſ.excommunicationis.Et intelligendo de minori, not. Abb. minorem ferri poſſe ab homine. Idem Abb.in rub.de ſen.excom.Hoſti. pulchrè in ſum. de ſent.excom.§.quod poſsit.in fin.Domi.in c.nemo.in fin.ij.q.j.& Innocent.in c.archidiaconus.in fin.de offic. archi.dicentes,ſimplicem curatum hanc ferre poſſe:tamen non eſt in uſu:Vnde Imol.in c.j.de loca. ſudans in intellectu c.ſi quem.de ſen.excom. tandem pro ratione dixit, quòd excommunicatio minor nihil operetur: quia cùm ab homine nemo excommunicetur, niſi pro mortali,quòd etiam ſeparat à ſacramentis, ipſa minor nihil adderet. Quæ ſolutio ſtare poſſet: quia dato, qd ab homine ferri poteſt,quod noluit fateri Ana.in c.j.de ſagit.j.tamen non ſequitur,quòd de ipſa debeat intelligi,ne cenſura uileſcat.

SVMMARIVM.

1 *Clerici ſuper exceſſibus coram ſuo epiſcopo conueniri debent: non coram his,quibus ſeruiunt, niſi conſuetudo, uel priuilegium aliud ſuadeat.*
2 *Conſuetudo an poſſit dare iuriſdictionem priuato.*
3 *Sacerdos poteſt chriſmare uirtute priuilegij, non tamen ex ulla conſuetudine.*
4 *Conſuetudo nota ei, qui poteſt priuilegiare, ſemper æquipollet priuilegio:nam tacitè uidetur priuilegiare.*
5 *Vnio quando non dicatur præſcripta, ſed propter tempus probata præſumptiuè.*
6 *Reſeruata principi quando præſcribi poſſunt.*
7 *Maritus quam coercitionem habeat in uxorem.*
8 *Vxor in uinculis à marito poni non poteſt.*
9 *Iudex an poſſit iudicare inter ſuos familiares.*

Felin.ij.pars.

CAPITVLVM XIII.

c. cùm cõtingat.

Vm contingat. ¶ Clerici ſuper exceſſibus coram ſuo epiſcopo conueniri debẽt, non coram his,quibus ſeruiũt, niſi conſuetudo,uel priuilegium aliud inducat.H.D. ¶ In quantũ concludit Abb. iudicem proprium inquirere poſſe de delicto ſubditi alibi commiſſo:addũt Moder. eiũdem conſil.xxiiij.incip.Rodulphus.in j.uol.Bald. & Salic.in l.cunctos populos.C.de ſum.trí.& Bald.in l.ſi. ff. de iuriſ.om.iud.& ibi dixit,quòd delicta alibi commiſſa aggrauant delictum commiſſum hîc à forenſi:quod dicit eſſe peregrinum. Idem Bart. in l.ſi cui. §. ſacrilegium.ff. de accuſ.Sali.in l.ſeruos.C.de uia pub.Ang.& Sal.in authen.ſed nouo iure.C.de fer.ſugi.Abb.in c.j. de pœ. ubi quædam gl.& alia in c.j.de cleri.percuſ.& ibi Ana.in pe. col. allegans hæc. ¶ Contra primum tenent hîc latè Mod.propter dictum Bald.in l.ij.§. poſtea. de origi.iur. quòd banni de una patria, honorantur in alia . Ergo alibi criminoſus,non eſt criminoſus. SOL. Loquitur in bannito non ex delicto,quæ non eſt infamis:gloſſ.in l.j.C.de modo mul.cum ſimi. ¶ Item dicunt,quòd dato,quòd macula eum ſequatur, tamen ſine accuſatore nemo damnatur,l.reſcripto.§.ſi quis accuſatorem.ff.de munere.& hono. SOL. Non negant Doct.quòd de iure ciuili inquiſitio ceſſet regulariter, ſed uolunt poſſe inquiri in caſibus permiſsis.Subdunt alia non urgentia. ¶ Adde ſ.omnes Ang.in diſput.incip.Bononienſi.in j. char. ubi diſputando decidit idem, quod Abb. hîc, etiamſi delictum fuiſſet commiſſum in territorio etiam in loco exempto,per text.in l.ſi quis in hoc. C. de epiſc. & cle.quem extollit ibi:nec expectet, ut epiſcopus iniuriæ propriæ ultionem aggrediatur. Subdit reſpectu pœnæ:quod licet multi dubitent, tamen pœna ſtatuti imponi poteſt.Fallit uno caſu,uidelicet trahente ſecum executionem,c.ij.ij.reſpon.de conſtit.in vj. ¶ Ratio:inflictio pœnæ tempore delicti non reperit patiens diſpoſitum.Idem in ſimili pœna,quicquid per illum text.uariauerit Bart. in d.l. cunctos. ſecundum Ang. Cui adde omnino Card.in cle.Paſtoralis.§.denicq. in j. ij. & iij. q. de re iudi.& quæ dicentur j. c. proxi. ¶ Quòd autem delicta alibi commiſſa aggrauentur,&c. uide latè Tancre.de Corneto in ſua Compendioſa,in j.rub.q. iiij. ubi decidit,quòd ſicut de illis iudex accidentalis non cognoſcit,ita nec ea puniſte poteſt, licet rectores terrarum reputent reum famoſum & ſuſpendant. Vide Alber.in iij.parte ſtatutorum,q.xxxix.& Nellum in tract.bannitorum,in vj.q.ij.partis.Bald.in l.j.C.de ædil.act. Petr.de Anch.in regula,peccati.in iij.oppoſi. ¶ Limita,niſi de illis fuiſſet punitus. Ita Aret. in c. ſicut. de teſti. propter gloſſ.ibi in uerbo,adulterio. in fin. quæ probat, ſi dicit Si:ſecus,ſi dicat Sed:& Bald.contrarium ſentit in auth. quæ ſemel.in pen.col.C.quomodo & quando iud.

¶ Glo.in uerbo,conſuetudine. In primo quæſito Abb. adde tria.Primò,dum dicit, quòd † conſuetudo poteſt dare iuriſdictionem priuato. Adde Arch. in c.conqueſtus.in fin.ix.q.iij.ubi allegat iſtum text.& dicit non uidiſſe ſimilem. Idem tenet gloſſ. iij. in c.cùm quidam.de except.in vj.& in c.Romana.in uerbo,conſuetudine.de app.eod.lib.gloſſ.iij.in c.cùm in eccleſijs.de præben.eo. lib.gloſſ.iij.in c.quoniam.de immu.eccleſ.eod. lib.gloſ. maior in fin.in c.j.de pœn.eod.lib.gloſſ.ij.bona,c.ſeruitium.xviij.q.ij.Bart.Imol.& Lud.in l.j.§.denicq. de aqua plu.arcen. Vide gloſſ. in l.j.in uerbo,dare poteſt.in fin. ff.de tut.& cur.da.ab his.quòd ex priuilegio poteſt priuatus dare tutores : & eſt ſingularis, ſecundum Nic. de Neap. ibi dicentem idem de inconſuetudine: quod ultimum amplius non audiuiſti,ſecundum Mod. hîc alleg.etiam l.cùm prætor.§.j.ff.de iud.per quem do. Ang. Quòd conſuetudo poteſt dare poteſtatem delegandi

ei, qui eam non habet: dixi in c. ſuper quæſtionum. §. ſi uerò. in vj. fallentia. de offi. dele. ¶ Et ſubdunt, quòd iſti tex. non probant communem opi. quia capitulum habet iuriſdictionem. Patet: quia condit ſtatuta quod eſt iuriſdictionis. Bart. in l. oēs populi. ff. de iuſt. & iur.

¶ Cōſidera primò, quia iſti in c. cùm acceſsiſſent. tenēt capitulū non poſſe condere ſtatuta: quia per iſtum tex. caret iuriſdictione, & malè, ut ſcripſi in c. cùm oēs. uer. quartò aduertendum. de conſt. Nec ſtatuere eſt iuriſdictionis, niſi ſtatuatur ſuper deciſionibus cauſarū. Bald. in l. decernimus. ibi, redeo ad primū. C. de ſac. ſan. ecc. & in l. nulli. C. de ſum. trī. Pet. de Anch. in c. j. in xij. char. de conſt. ¶ Secundò, in quantū do. Abb. præſupponit pro regula, cp quæſibile priuilegio, ſit quæſibile cōſuetudine. Adde Car. poſt Lap. in cle. ij. in pe. col. de reli. do. ubi ponit hoc pro regula. Idem Bar. in proœ. fforæ. §. fin. bonus tex. hîc. Quod dictū licet ſemper habuerim pro intricato, tamen poteſt ordinari cum quatuor fallentijs.

¶ Primò fallit, ubi lege diſponente aliquid acquiri nō poteſt, niſi priuilegio tm̄. Gl. j. in c. Catholica. xj. diſtinct. Exemplū in c. cōtra morem. c. diſt. & in c. ex tuarum. de autho. & uſu pal. ¶ Excipe tres caſus. Primus, ubi conſuetudo eſt uniuerſalis. Gl. reputata unica in d. c. Catholica. quā extollit ibi Domi. intelligēs in his, quę ſunt honoris, ſicut uti inſignibus Cardinalium & ſimilibus, in quibus requiritur priuilegium, uel uniuerſalis conſuetudo: ſecus, ſi oneris: putā reſpectu ſtrictioris uitę, quę licet ſine priuilegio omnino obtineatur, tamen cōſuetudine firmatur, ut ibi per eum. Quod no. ¶ Obſtāt tria huic primo caſui. Primò cōſuetudo etiā uniuerſalis nō operatur in decimis tollendis, & tamē priuilegiū operatur. Gl. in c. à nobis. el j. de deci. S O L. Conſuetudo poſſet operari in particulari. Abb. in rub. de deci. do. Ant. in c. parochianos. eo. ti. cum ſimil. Idem poteſt priuilegiū, ut in d. gl. Sed generalē exceptionem nō poſſet inducere priuilegiū, per c. ſunt quidā. xxv. q. j. iuncto c. reuertimini. xvj. q. j. Ergo nec conſuetudo. ¶ Obſtat ſecundò:

3 quia † ex priuilegio ſacerdos chriſmat. Gl. in c. peruenit. lxxxv. diſt. nō tamen ex ulla cōſuetudine, c. quanto. de conſue. S O L. Priuilegium aliud operatur præter ius: quia habilitat inhabilem, quod nunq̄ faceret cōſuetudo, ut in ſequenti fallentia. ¶ Obſtat tertiò d. c. ex tuarum. S O L. Conſuetudo erat ſolùm unius prouincię. Patet ibi, in Hiſpania. Nos loquimur in uniuerſali orbe: de qua loquitur Bar. in l. ſi pluribus. de leg. ij. & in l. ſi dictum. de leg. j. & Ant. in l. ex parte. el j. de off. dele. ¶ Secundus caſus eſt, ubi cōſuetudo eſt inducta ſciente illo, qui poteſt priuilegiare. Domi. in d. c. Catholica. alleg. gl. pe. in c. pe. de fin. presby. ¶ Adde Old. conſil. ccliij. incip. quia tota decani. ubi dicit, hāc eſſe regulā, cp † cō-

4 ſuetudo nota ei, qui poteſt priuilegiare, ſemper æquipollet priuilegio: uidetur eīm tacitè priuilegiare. Alleg. Inno. hîc, & in c. nouit. de iudi. & in c. ſi diligenti. de præſcript. Ex quo putabā, cp in caſu gl. in d. c. catholica. ualeret particularis nota Papæ: ſed cōmuniter eam ignorat, c. j. de conſt. in vj. Ideo dictum eſt de generali, quam præſumitur ſcire: Bal. in l. ij. in fi. C. quæ ſit long. conſue. ¶ Tertius caſus eſt, in conſuetudine tanti temporis, cuius memoria initij nō exiſtat: quia illa æquipollet priuilegio, l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æſti. c. ſuper quibuſdā. §. præterea. de uerb. ſig. c. j. de præſcript. in vj. cum concor. quas dedi ſatis in c. quo ad. de off. dele. ¶ Secundò fallit in eo, qui eſt capax ad poſsidendum: quia per aliquā conſuetudinē etiam uetuſtiſſimam nō poteſt cōſequi id, quod ex priuilegio conſequeretur. Gl. in c. illud. xxiij. diſt. ſolenniter. Io. Mona. in c. ij. de præben. in vj. Io quēs de rege, qui prætendit præſcripſiſſe collationes beneficiorū: & ſequitur Domi. & do. Ant. in repe. c. peruenit. de cenſi. do. Abb. in c. nouit. de iudi. & pulchrè in c. quanto. in j. no. de conſue. & in c. cauſam. in j. no. tab. de præſcript. & in c. de hoc. & ibi etiā Ana. de ſymo. & Abb. in c. ad aures. de præſcript. & Card. conſil. lvij. incip. In nomine indiuiduæ trinitatis: pro magnifico. Non ſic in priuilegio: quia facit quem capacem. Gloſſ. in c. uerūm. xxxij. diſtinct. Dixi in c. ij. de iudi. Sed in præſcriptione requiritur poſſeſsio, regula tj. lib. tj. ¶ Si tamen ſimul cum conſuetudine tanti temporis, &c. concurreret fama priuilegij, tunc præſumeretur pro priuilegio, & ſufficeret. Ita manifeſtè probat deciſio Io. An. in c. cùm Apoſtolica. de his, quæ fi. à præla. approbata per omnes ibi, & p Io. An. Io. de Fan. & Domi. in c. tj. §. ſanè. de deci. in vj. dum dicunt, ſatis eſſe laico probare tenuiſſe decimas tanto tempore, &c. cum fama inueſtituræ. Idem pulchrè Io. An. in regula, qui cōtra. in fin. in Mercur. cōcludens, quòd unio non præſcribitur ullo tempore, niſi eccleſiæ ſint tentæ cum continua

5 fama unionis: & tunc nō dicit † unio præſcripta, ſed propter tempus probata pręſumptiuē. Et hoc ultimū tene cordi: quia nouum. ¶ Tertiò fallit, ubi lex expreſſè reſiſtit præſcriptioni, uel conſuetudini: c. cum inſtantia. de cenſi. ubi habes exemplū, in quo priuilegiū tunc plus poteſt. ¶ Amplia, etiamſi eſſet præſcriptio tanti temporis, &c. ut ibi dicit Io. An. ſuper uer. longiſsimo. Idem do. Abb. in c. accedētes. de præſcr. per illū text. in uer. longiſsimum. & in c. cùm ex officij. eod. tit. per illum tex. in uerb. aliquo modo. Vnde bona fides non poteſt affuiſſe. ¶ Pro alio exemplo huius fallentiæ uide c. ſi epiſcopus. de pœni. & remiſ. in vj. & aliud in glo. fi. in cle. j. de priuil. Quam limita, ut ibi per Abb. Et intelligerem hanc fallentiā, ſicut præcedentem, niſi probareē fama priuilegij. ¶ Quartò fallit in cōſuetudine rumpente neruū eccleſiaſticæ diſciplinę, c. cùm inter. de conſue. & tamē ualeret priuilegiū, c. ut priuilegia. de priuil. Ita Ioan. An. ibi & Domi. in c. tj. de pœn. & remiſ. in vj. ubi gl. Demū ſcito faciliùs tolli ius priuilegij, quā cōſuetudinis, fm Inn. in c. accedentibus. ibi, unde ſi fortè: de priuil. Quæ oia no. ¶ Tertiò adde ea, quæ di

6 xi in c. quo ad. de offic. leg. ubi † poſt Abb. poſui regulā cum fallētijs, qñ re-

a ſeruata[a] principi pręſcribi poſsint. Et ibi dictis adde do. Ant. in repet. c. peruenit. de cenſi. ubi ponit diſtinctionē do. Abb. & adde Pet. de Anch. conſil. cxlij. inci. Clarior & breuior. ubi eadē ponit, optimè inducens c. j. de præſcr. in vj. & adde do. Abb. in c. cum nobis. in tj. & ult. col. de præſcri. & do. Maria. hîc: qui limitat dupliciter: primò, dū modò imperator, uel alius, cōtra quē præſcribit, ſit talis, qui poſſet hæc expreſſè concedere: aliàs non. Allegat Bartol. conſilio clxxxij. incip. Primò quæritur, utrùm iuriſdictionis ratione tacitus conſenſus plus poſsit expreſſo. ¶ Secundò limitat, dum modò paſſus præſcriptionem potuiſſet

a *Quando reſeruata] Adde tu, an merū imperiū poteſt præſcribi? Cōcludendo teneas, et iſta eſt cōmunis opi. q̄ merū impe riū poteſt præſcribi: et ſic per præſcriptionē acquiri, ut eſt de mente Bar. in l. imperiū. ff. de iuriſ. om. iudic. & ita tenet Iac. de Bel. Guli. de Cun. Oldr. & latè Albe. in d. l. imperium. et Bal. in repet. Paul. de Caſt. in d. l. imperiū. et ita tenet gl. j. §. nulla. in fi. ut thē. de defen. ciui. quā ad hoc reputat ſing. Roma. in l. j. §. deniq̄. ff. de pu. Idē tenet gl. in c. conqueſtus. ubi Archi. ix. q. iij. gl. in c. quāto. de off. ordi. in fi. Idem in effectu tenet Bal. in l. j. C. de emancip. lib. et communiter Canoniſtæ in iſto c. Vide Pet. de Ancha. in commento c. canonū. de conſtit. in vij. q. principa. in tit. Adde & limita iſtam communem concluſionem, uidelicet quòd non procedat in his, quæ cōpetūt principi in ſignum ſupremæ poteſtatis, uel in ſignū uniuerſalis recognitionis: quia talia nunq̄ præſcribūt, neque præſcribi poſſūt cōtra principē. l. cōperit. & ibi Bald. not. C. de præſcr. xxx. ann. gl. xvj. q. iiij. c. cū nō liceat. Bal. in l. j. C. de emanc. liber. & in c. j. quæ ſint regal. Ideo cōtra obedientiam principis nō præſcribitur, c. cū inter. cum gl. de cōſue. Fateit, qd' ult. Bal. in auth. quæ actiōes. in ult. col. C. de ſac. ſan. eccl. ubi*

ubi dicit, q̄ nō pōt præſcribi, ne appelletur ad principē. c. uenientes. de iureiur. Similiter aduerſus ſupremā poteſtatem Papæ nō præſcribitur, c. cùm non liceat. de præſcrip. Facit tex. cū gl. in c. nulla. xciij. diſt. No. gl. in c. unico. in uer. nō ob. de cle. ægro. in vj. Canone. in iſto tex. Imo collegiū Cardinalium non pōt præſcribere ſupremā poteſtatem Papæ, ſecundū Inn. in c. bonæ. el ij. de poſtu. præla. do. Ab. in c. ex geſtis. de cleri. nō reſi. Similiter, ſi ſint aliqui populi exēpti ab imperio, ex priuilegio, pōt Imperator reuocare priuilegiū, & reducere in ſubiectionē, ſecundū Bal. et exēplificat in Venetis in l. hoſtes. ī j. col. in fi. ff. de capti. & poſtli. reuer. Certè contra iſtā poteſtatē reuocādi nūquā poteſt præſcribi, ſecundū Bal. in c. ſtcut. lo ult. in iij. col. de iureiur. Sed alia, quæ habent merū imperiū, putā habere gladij poteſtatē, bene poſſunt præſcribi, ſecundum Doc. ut ī. & do. Abba. in c. peruenit. de cenſi. Ang. in l. uſuſcapi nē. ff. de uſuc. Rom. in l. more. ff. de acqu. hær. etiamſi ſit de reſeruatis Papæ, iuxta theoricam do. Abb. in iſto text. Ideo per inferiorē à principe poteſt præſcribi poteſtas legitimandi, & creandi tabelliones, & ſimilia, quæ ſunt reſeruata imperatori, ſecundum do. Ant. in c.

præſcribentem prohibere: ſecus, ſi nō potuiſſet. Allegat Inn. in §. deniq̄. alleg. per Abb. Ratio: quia patientia eſt uirtus, cū qua mala æquo animo toleramus. Alleg. Ang. in lib. de Patientia. Sed uirtus eſt habitus electiuus, & non niſi uoluntarius, in iij. Ethicorū. Adde Bal. in c. j. §. titu. proxi. cp ciuitas, quam imperator defendere non pōt, nec de hoc eſt ſpes proxima, pōt ſe alteri ſubijcere eo irreq̄ſito: qa tutela ſui corporis unicuiq̄ p̄miſſa eſt, l. ut uim. de iuſti. & iur. ſecus, ſi eſt ſpes, quæ ſit in aliquo apparatu. Alle. Io. An. in c. præſidētes. de hære. in vj. Vide Ab. in c. innouamus. in fi. de cēſi. & in d. c. ſuper quibuſdā. & Bar. in l. ſi publican'. ff. de publi. cp in præſcribēdo hæc contra inferiorē ab impatore ſufficit commune tēpus, licet cōtra impatorē maius, d. c. ſup quibuſdā. ¶ Reſpectu iuriſdictionis epiſcopalis, uide ſemper Old. conſi. cclliij. inci. Quia tota decani. & inuenies, cp pōt præſcribere inferior, ut ſubſit ſoli Papæ & merū & mixtum imperium. Et no. Cal. in cle. tj. in prin. in vj. q. de re. eccl. & in cle. ne in agro. §. ad hæc. in vij. q. de ſta. mo. ubi gl. in uer. ordinarios. dicens, facultatē uniendi eſſe præſcriptibilem. Eadem Rota in deciſione ij. in nouis, ubi latè. ¶ De poteſtate excōmunicandi dixi regulā cū vj. fallentijs in c. ſi ſacerdos.

7 *de off. ord. ¶ Quam † coercionē habeat uir in uxorē, uide glo. paruā in c. hæc imago. aliàs c. ſatis. xxxiij. q. v. & in §. in hoc. xxxiij. q. tj. in c. nullus clericorū. xvij. q. iiij. & in c. cùm beatus. xlv. diſt. & in §. criminis. in uer. ſeruū. xxv. diſ. Io. An. in Spec. ſuper rub. de iniur. Et tenet Archi. in c. ſicut. vij. q. j. cp uerberare nō pōt. Fallit, niſi ex magna cauſa, ut in exēplo c. quemadmodum. de iureiu. Secundò, ubi uerbera eſſent leuia. Sic intellige authē. ſed hodie. & authen. nouo. C. de repu. & l. cōſenſu. eo. ti. Item uide Roma. in l. rei iudicatę. §. j. ſol. mat. & Richar. in iiij. diſt. xxxvij. q. tj. arti. j. in fi. & uide tex. nouū in c. qui peccat. ad fi. xxiij. q. iiij. in uer. ordinatiſsima poteſtate. iunctis præcedentib'. Ex quo patet cōcluſio premiſſa. ¶ In † uinculis poni nō poteſt uxor ex cauſa: gl. in c. placuit. xxxiij.*

8 *q. ij. Rom. ſing. v. do. Ab. in c. quemadmodum. in ult. col. de iureiur. Sed caue, quia gl. fi. ibi aliter ſentit. Arch. in d. c. placuit. dicendo, Vgutio contra. ¶ Et pro hac parte facit dictū Bart. in l. ex facto. la grande, in fin. ff. de hære. inſti. cp ſi pater relegat filiū in certo loco, nō incidit in tit. de priua. carce. Idē do. Ant. hîc, dicēs filium poſſe aliquādiu recludi in camera, ut fieri dicitur à Florētinis. Nō ob. l. j. C. de priua. carce. licet iſti nō dicant, aliud eſt detrudere in carcerē, aliud detinere ſub cuſtodia. Gloſſ. fi. & Bar. in l. fi. C. de decurio. lib. xij. l. ſi ut certo. §. cuſtodiā. ff. cōmo. & ibi Bart. & Bald. in l. fin. C. de curioſis. lib. xij. l. ſi ut certo. §. cuſtodiā. ff. com-*

mo. & ibi Bart. & Bal. in l. ſi pecuniā. §. ſed ſi accepit. ff. de condi. ob cau. not. Bal. in d. l. j. de priua. carce: intelligens illā legē in habente locū priuatum ad detinendos quoſcunq̄: Et in quantū

9 *tangit Abb. utrùm † iudex[a] poſsit eſ-*

4 *ſe iudex familię ſuę, adde, quę dixi in c. cauſam, quæ. de offi. deleg. data regula cum quinq̄ fallentijs.*

SVMMARIVM.

1 *Domicilium clerici quòd, uel ubi dicatur principale.*
2 *Domicilium originis eſt immutabile.*
3 *Sententia quando uires ſuas extendat extra territorium.*
4 *Statutum inhabilitans fœminas in ſucceſſione, non nocet in bonis alibi ſitis:*
5 *Pœna diminutiua ſtatus operatur extra territorium infligētis eam, putà infamia & excommunicatio.*
6 *Confiſcatio an et quando trahatur ad bona alibi ſita.*
7 *Dominus certi loci nō poteſt iudicādo, uel ſtatuēdo ulciſci offenſas factas ſuis ſubditis extra territorium, licet offendens habeat ibi bona.*
Dominus an teneatur de delicto ſubditorum ſuorum. Vide nu. 8. & 9.
10 *Statutum, quòd delinquens in terris confœderatis cum populo ſtatuente poſſet in loco ſtatuti puniri, nulet.*
11 *Victor in cauſa ſi intentat actionem iudicati pro executione ſentētiæ, poteſt quilibet iudex, de cuius foro eſt uictus, ſententiam alterius exequi.*
12 *Statutū epiſcopi puniēs nō reſidentē, operatur etiam ſi abſentia cōſumetur extra diœceſin.*
13 *Teſtator ſi iuſsit bona ſua alibi ſita dari pauperibus, eò mortuo, diſtributio ſpectat ad epiſcopum domicilij.*

CAPITVLVM XIIII.

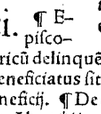

Poſtulaſti. ¶ Epiſcopus deponit clericū delinquētē in ſua diœceſi, licet alibi beneficiatus ſit: ſed executio ſententiæ fit ab epiſcopo beneficij. ¶ De multiplici do-

1 micilio clerici, adde dictis do. Ab. cp † licet domiciliū, in quo eſt maior pars bonorū, dicatur in alijs, ſ. laicis principale, ut no. in l. ij. C. ubi ſena. uel clar. tamen in clerico ſecus: quia domicilium beneficij ſemper eſt principale. Ita do. Ant. in c. fi. j. eo. poſt Io. An. ¶ Itē adde, cp in tantum præſumitur principale, cp clericus citatus, & ibi nō repertus præſumitē in dubio malitioſè latitare. Ita Inn. ſing. in c. fi. de eo, q mit. in poſ. poſt princ. quod extollit Maria. in c. ex tuæ. de cleri. non reſi. cui adde Imo. in cle. cauſam. de elec. Card. in cle. j. in ij. q. de iudi. do. Abb. in c. perlatum. qui fil. ſint legi. & in c. j. qui matri. accuſ. poſ. & do. Anto. in c. unico. de ſyndi. Itē uide Ro. conſil. cclxj. ubi dicit, quòd clericus Romæ poteſt habere domicilium in Alemania ratione beneficij. Alle. Inn. in c. ex ore. de priuil. Vide Bal. in l. ab eo. circa fi. C. quō & quando iud. ubi dicit, cp domiciliū ortum ratione eccleſię eſt inuentū à iure. Et uide Archi. in c. clericus. xj. q. j. & in ſumma, iij. q. vj. ubi dicit, quòd habens plura beneficia, habet plura domicilia. Idem do. Ab. in c. j. in fin. ī. eo. & ibi declarat. Quid de domicilio ratione ordinis, uide eundē in c. j. ad fi. de paro. ¶ Intellige omnia de beneficio

c. poſtulaſti.

a *Vtrùm iudex] Adde tu, quòd Alber. Pau. de Caſt. do. Alexan. et Iaſ. in l. q iuriſdictio. §. j. ff. de iuriſd. om. iu. dixerūt, cp poteſt. Et hoc uerū, ſi opponatur per partem: ſi nō opponatur, uidelicet iudiciū: quia illa l. qui iuriſdictioni. dicit, non debet: non aūt, nō pōt. Ita dicunt ibi Scribentes. Adde, quòd idē tenēt Io. And. & Canoniſtæ in c. poſtremo. de app. Sed domi. Ant. ibi dicit, cp hoc procedit in cauſa ciuili: ſecus, in cauſa criminali: & ita Archid. in c. ſtatutū. §. j. de reſcript. in vj. Card. in c. quia cōtingit. de relig. domi. Ego tamen inuenio do. Ant. in c. dilecti. de appel. q tenet, quòd nullo modo ualet ſententia in cauſa filiorū, uel ſuorum de familia, licet non opponatur per partē: tamen prior ſentētia eſt communis, & illam tene.*

arctante ad residentiā, aliàs non, secundum prædictos.
¶ Istud aūt, Non residere. intellige ex dispensatione: q̃a
de iure nemo excusat̃ à residentia, c. ad hoc. de præben.
sicut de iure nemo põt esse pluralis, qualiacunq; sint, ut
latè per Card. præ cæteris in cle. gratiæ. de re. nisi in cer-
tis casibus, de quibus per glo. in c. gratia. in uer. de iure.
eo. ti. in. vj. ¶ Item intellige, quod dictū est de paterna
origine, quæ causat domicilium in filio alibi nato, l. as-
sumptio. §. filius. ad municip. ut non habeat locum, ubi
fit mentio de propria origine, secundum Domini. post
Lapum in c. iij. de temp. ordi. in vj. Exemplum ibi. ¶ I-
tem non procedit in origine auita, secundum eosdem.
¶ Adde istis Bal. in l. senatores. ff. de sena. Et dixit Io. An.
2 de comp. iudi. adi. §. j. uer. xlij. Quòd † domicilium ori-
ginis est immutabile, nisi locus subijciatur aratro: & se-
quitur do. Ant. in c. accedens. lo ij. ut lit. non contes. in
pe. col. Et istis adde tex. & Bal. in l. omnes. C. de episc. &
cle. & Pe. de Anch. in c. fi. ibi, ego addo. de off. dele. in vj.
ubi approbat dicta Bar. in l. j. ad muni. de quibus per
Abb. hîc. Quòd monachus retinet domicilium pater-
num in fauorabilibus. Pro quo facit dictū Bal. & Pau.
de Cas. in l. si filius, qui patri. de uulg. & pup. quòd reti-
net patriam potestatem in fauorabilibus, nõ in odio-
sis. Quæ no. ¶ Gl. j. In quantum do. Ant. & Abb. reas-
sumunt Bart. in l. cunctos. quando sententia operet̃ ex-
tra territorium. Adde circa hæc quatuor. Primum est, q̃
subditus non potest relegari, ita ut cogatur stare in lo-
co non subdito releganti. Adde do. Car. in cle. fi. in xv.
q. de elec. quòd prælatus licentias religiosum transitu-
rum ad aliud monasterium, non potest ei prohibere,
ne à certa ciuitate discedat: quia trahitur præceptum
ad tempus, quo non erat subditus. Ergo, &c. ar. c. licet. §.
ult. de sepul. in vj. & c. de uxore. j. eo. ti. Et pulchrè discu-
tit hîc Bal. in l. executorem. uer. modò quero. C. de exec.
rei iud. firmans, quòd licet sententia non ualeat dicto
respectu, tamen resoluitur, ut relegatio interdicens pa-
triam. ¶ Et addit, quòd paciscens de seruando dicta
confinia non obligatur etiam ad pœnam, propter glo.
tritam in c. cùm homo. xxiij. q. v. ¶ Introduxit consue-
3 tudo, quòd † non seruans terminos habetur pro rebel
li. Caue, p̃pter Sali. in l. mercatores. C. de commer. dum
simpliciter dicit, no. quòd lex, uel statutum puniens si-
bi subditum egredientem terminos assignatos, ua-
let, licet termini sint extra territorium. Modò conside-
ra, dum Bar. in l. relegatorum. ff. de interdic. & prædicti
hîc respondent ad illam l. quod fit fauore subditorum.
Nam inferri posset generaliter, quòd ubi talia confinia
darentur, ne cõfinatus habens libertatem uagandi ali
quid machinaretur cõtra statutum, fortè ualeret: quia
esset eadem ratio. Cogita: quia nouum. ¶ Secundò,
dum dicunt prohibitum exercere artem, non prohibe-
ri exercere extra territorium, per l. ex ea. ff. de postu. ad-
de Abb. in c. Pastoralis. §. uerùm, in pe. col. de appel. ubi
dicit, illam l. esse no. quòd dispositio pœnalis concer-
nens exercitium personę non extendit uires suas extra
4 territorium. ¶ Item † dum inferunt
a prædicti, quòd statutum[a] inhabili-
tans fœminas in successione, non no
cet in bonis alibi sitis. Adde. Bal. idē
firmamentū in d. l. cunctos. ibi, uenio
ad secundum. & in l. ij. C. quæ sit long.
consue. Pet. de Anch. in rèpe. c. j. de cõ-
sti. in xxix. char. ibi, quæro iuxta præ-
dicta. Pau. consi. ccxxij. circa primum.
Marianum p̃fundè consi. lxxviij. in-
ci. Sapientes studij Perusini. Car. con-
si. ij. inci. Circa statutū. & cle. sæpe. §. &
quia. in iiij. q. de uer. sig. in quibus lo-
cis inuenies pro & contrà. ¶ Et adde,
quòd filia nõ subiecta statuēti, nõ ex-
cludit à bonis statuenti subiectis. Pe.
de Anc. consil. mihi clxix. inci. uisis
p̃ucto. ad fi. & optimè Cal. in tit. de te-
sta. consi. xxxiiij. & de consti. consi. vij.
Et concludit Aret. consi. inci. in hac p̃-
pulchra. Hinc dicit Ab. quòd statutū
priuans beneficijs, non intelligitur de
alibi sitis. Intellige, quando talis pri-
uatio non erat introducta à iure. Ita
Pe. de Anc. hîc. Latiùs uide gl. in uersi.
in ciuitate. in cle. j. de pœ. quòd inha-
bilitatio beneficij facta ratiõe loci læsi
non operatur extra illū. Vide do. Ant.
in c. per inquisitionem. in fi. de elec. u-
bi dixit, q̃ legatus, uel episcopus non
potest inhabilitare, ita ut opereur ali-
bi. Sic intelligit Spe. in tit. de deleg. §.
superest. uersi. sed nunquid potest. Ita
intellige gl. in uerbo, inhabilis. in cle.
ij. de uit. & hone. cle. & hoc, ubi causa
priuationis fortè in materia arbitra-
ria fuit posita ultra ius: secus in priua
to authoritate iuris, propter sequen-
5 tem additionem. ¶ Pœna † diminu-
tiua status operatur extra territorium
infligentis eam: putà, infamia, excom
municatio, & suspensio, secundū præ-
dictos. Adde Bal. in c. super eo. lo j. de
testi. ubi dicit, q̃ bannitus ex cõtuma-
cia non est infamis. Ideo alibi erit te-
stis, nisi statutū aggrauet contumaci-
am, habendo eū pro cõfesso: quia ta-
lis infamia statutaria ubiq; operabitur. Alleg. gl. in d. l.
ex ea. Vide Abb. in d. §. uerū. in pen. col. in c. Pastoralis.
de appe. ubi ostendit, q̃ suspensio ideo operatur alibi,
quia suspendit ordinē: non sic in casu l. ex ea. q̃a interdi
citur res, sed non suspenditur peritia: & ibi habes, q̃ su-
spensus à beneficio simpliciter, non est suspensus à be-
neficio, quod est alibi: nisi in duobus casibus, de quib⁹
ibi. ¶ Item uide do. Abb. in c. j. in iij. not. de treug. & pa.
ubi dicit per illum tex. q̃ excommunicatio ubiq; ope-
ratur. Est gl. fi. in c. si quis presbyter. vij. q. j. in c. quisquis.
iiij. q. v. & in d. §. uerū. & Arch. in c. si autem. xj. q. iij. ¶ Li-
mita, nisi interdiceret̃ cõmunio certorum hominū. Sic
intellige c. si quis de alternis. lviij. dist. & c. quorundam.
cum gl. fi. xxxiiij. dist. & c. placuit. cum gl. fin. xviij. dist. &
c. si aūt ea. dist. & Arch. in c. pręsenti. v. q. ij. Ex his dicunt
prædicti, q̃ condēnatus de crimine infamante, quam-
uis de facto euadat, remanet infamis ubiq; locorū. Cõ-
firma ex dicto Inn. in c. in nostra. ad fi. de iniur. q̃ delin-
quēs naturaliter obligat se ad pœnā. Facit l. imperato-
res. ff. de iur. fis. ibi, te huic pœnę subdidisti. & est sing. se-
cundum Card. in c. quæsiuit. de his, quæ fi. à ma. ubi I-
mo. allegat etiam §. quia uerò. in auth. de non alie. ibi,
periculi amatores. facit gl. in l. inde Neratius. ff. ad l. A-
qui. & in l. seruus. ff. de his, qui no. infa. no. Card. in cle.
Pastoralis. in prin. in vij. q. de re iud. facit l. fi. C. de sen.
pas. & l. quidā. ff. de pœ. ubi reus efficitur seruus pœnæ.
Declara, ut per Imo. in repe. c. fi. de præscri. post Bald. in
authen. ad hæc. de usu. quia non est hæc obligatio na-
turalis ex consensu: quia non cadit in maleficijs, sed est
6 ex æqtate naturali & interpretata mēte iuris. ¶ † Respe
b ctu[b] cõfiscatiõis, uide s. omnes Domi.
in c. cùm secundū. ad fi. de hære. in vj.
Pet. de Anch. hîc viij. q. Calde. optimè
in disputatiõe incip. præsupposito, q̃
cõstitutiões Papales. Fel. mihi lxxxiiij.
& concludit̃, q̃ nõ trahit̃ ad bona ali-
bi sita, nisi cõfiscatio sit inducta à iure,
uel statutū specialiter nominet bona,
ubicūq; sint. Et hoc ultimū ponit hîc
do. Ant. quē uide. ¶ Reliquos effect⁹

a Statutū] Adde tu, quòd statutum, quod disponit, Extātibus masculis fœminæ nõ succedant: odiosum est, ut per Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. & fide Cath. in viij. col. in uers. & ideo dico. & propter hoc restringendum: quod est utile scire ad multa. De quo uide p Bald. & Sali. in d. l. cunctos populos. p Cy. & Bal. in l. non sine. C. de bo. quæ li. p Bald. in l. non sine. C. de bo. quæ lib. p Bal. & Salic. in l. ij. C. de in ius uoc. per Bal. in l. sancim⁹. C. de nup. Adde, an statutū excludens matrē à successione filij extantibus agnatis masculis, dicatur odiosum, & sic restringendū? Vide per Ioan. And. in tit. de success. ab intest. in addi. Specul. in rubri. per Bal. in l. j. in ult. col. C. de secund. nup. p Angel. in consi. lxvij. incip. Martinus.

b Respectu] Adde tu, q̃ nescio, quõ ista quæstio posit procedere in ciuitate: q̃a cõfiscatio bonorū est meri imperij, et ciuitates de iure cõmuni nõ habēt merū imperium, neq; cognitionem istorū delictorū grauiorū, C. de defen. ciui. l. defensor. & idem tenet Bar. in l. cunctos populos. C. de sum. trinit. & fid. catho. in ult. col. Dicēdū est ergo, q̃ illæ ciuitates Italiæ, quæ illam iurisdictionem exercent, & quæ bona sibi publicant, hoc faciunt ex priuilegio eis concesso per principem, uel ex constitutione antiqua, quæ habet uim priuilegij, ut in l. j. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. & est gloss. in Authen. de defens. ciui. §. mensurādum. in fi. magnæ gloss. ista sic declarata. Adde, quòd respectu confiscationis, si ciuitates sunt separatæ, quantum ad iurisdictionem, non sunt sub eodem principe. Addo, quòd bursa fiscalis est una. Isto casu, si fit publicatio ab una ciuitate de iure communi, & bona sita alibi, & sic omnium ciuitatum erunt publicata, ut in l. si quando. ff. de bo. uacan. tamen fiet executio per officialem loci, ubi bona sunt: aut istæ ciuitates, quæ sunt sub eodem principe, faciunt publicationem bonorum secundum constitutionem, uel statuta municipalia specialia: & tunc, si illa statuta specialia sunt in utroque loco, ubi bona sunt, dic, quòd facta publicatione in uno loco, erunt etiam publicata bona alibi sita, ex quo in illo loco seruantur illa statuta circa publicationem. Aut illa statuta municipalia specialia nõ sunt communia in utroque loco, ubi bona sunt posita: & tunc publicatio non extenditur ad bona, quæ sunt extra locum statutorū specialium: et hoc, quādo ciuitates, ubi bona sunt sub eodem principe: secūdo casu, quādo ciuitates sunt sub diuersis principibus, uel sunt ciuitates separatæ stantes de per se: & sic iurisdictiones sunt distinctæ, & bursæ fiscales distinctæ: si fit publicatio bonorum de iure communi, tunc talis publicatio extenditur etiam ad omnia bona alibi sita: tantùm quælibet ciuitas habet bona in suo territorio posita. Ita Bartolus in l. cunctos populos. C. de summa trinit. & fide Catho. in fi. Aut publicatio non fit de iure communi, sed per statuta municipalia specialia: & tunc nõ extenditur ad alia bona alibi sita, per ll. s. allegatas: & adde Bart. in d. l. cunctos populos. in fine.

aliarū dispositionū, quo ad bona ali-
bi sita, dic, ut per Bart. in d. l. cūctos. &
per Pet. de Anch. hîc in repe. & aliquid
7 infrà. ¶ Prima conclusio. Dominus †
certi loci non potest iudicando, uel
statuendo ulcisci offensas factas su-
as suis subditis extra territorium, li-
cet offendens habeat ibi bona. Inn.
hîc defensatus à do. Ant. do. Card. &
Ab. Adde Bar. in l. nullus. in fi. C. de Iu
dæ. & in l. ne quid. in fi. ff. de incen. rui.
naufr. ubi dicit, se dixisse ex hoc dicto
Inn. nõ ualere statutum Perusij, quòd
offendens Perusinum in qualibet par
te mūdi, possit puniri Perusij. Idē Bal.
in l. fi. ff. de iuris. om. iudi. ¶ Prima
declaratio. Si dominus offendētis est
negligens, potest ei indici bellum ab
offenso, uel indici possunt represaliæ,
secundum prædictos hîc. Adde Inno.
in c. dilectis. in gloss. in uerbo, appella
tionem. circa medium, de app. ubi di-
cit, non est dubium, quòd, nisi iudex
iniuriantis satisfieri faciat, licitè mo-
ueo sibi bellum. Imo plus: quòd sin-
gulos suos possum capere & ad satis-
factionem cogere, secundum ipsum.
Item plus: quia dominus offensi di-
cto casu negligentiæ facere potest sta-
tutum contra offendentē ciuem extra
territoriū. Bar. in d. l. cūctos. ualde no.
Inn. hîc: Dixit tamen singulariter Bal.
in d. l. cūctos. in lect. in pe. col. q̃ dictū
statutum Perusinū saluari posset, ubi
disponeret de ingrediente territoriū,
ut tunc inchoet̃ pœna: quia intrando
terrā uetitā offendit dominū. Quod
subtiliter no. ¶ Ex istis tene menti,
8 q̃ † dominus tenet̃ de delicto subdi-
torum, quādo neglexit eos cogere ad
satisfactionē. Vide omnino Archi. in
c. si quis peregrinos. xxiiij. q. iij. ubi di
cit, q̃ dominus recipiens pedagium,
uel uectigal, tenet̃ locum illum iuxta
posse tutū saluare in persona & rebus
soluentiū: alioquin si inuenitur in de-
fectu, tenetur ad emendationē perdi-
torum. Idem Host. de censi. §. ex quib⁹.
pe. col. uer. breuiter puto. & Bal. in c. j.
§. cõuenticulas. ibi, sed illud est ualde
not. de pa. iur. fir. Allegat dictū Arch.
& Bar. quē uide in l. ne qd. ff. de incen.
rui. naufra. Idem Bal. in c. j. ver. extrà
quæro, nunquid isti comites, qui feu-
da. pos. aliquid do. Ab. in c. j. de restit.
spol. Et pulchrè summa Pisana in uer
bo, restitutio. lo vij. in addi. exclamās
cõtra dominos, q̃a tenent̃ non solùm
de damnis datis eorū malitia, sed etiā
negligentia, licet cum ignorātia. Et de
his per Inn. in c. fi. qd' met. causa. quē
no. Bal. in l. accusare. C. de eden. & in l.
fi. C. de ped. iud. & dixit Bal. in l. fi. C.
de capti. q̃ homines castri tenent̃ suc-
currere, ne fiant robaria prope castrū.
¶ Ab istis excipe tres casus. Primus,
ubi dominus negligens habet supe-
riorem, à quo sperari potest iustitia:
quia tunc bellū, uel represaliæ nõ lice
rent. Io. An. elegāter in regula, nõ de-
bet, Bart. in l. si alius. §. bellissimè. ff. q̃
ui, aut clàm. in d. l. nullus. C. de Iudæ.
cum cõcord. datis in c. j. de iudi. circa
dictū Inno. in c. olim. lo j. de resti. spo.
De arripiente rē alterius licitè, ubi nõ
sperat sua consequi, uide ibi. Et ita do.
Ant hîc, dicens, ultimū superiorē esse
Papā. ¶ Secundus casus, quādo pas-
si damnū inciderunt in discrimen sua
culpa. Induco aureū dictum Bar. in l.
j. in prin. ff. de his, qui deie. q̃ stāte pa-
cto inter Florentinos & illos de Vbal-
dinis, q̃ debent tenere stratā securam
sub certa pœna: Quidā fuit spoliatus,
cùm iret p Alpes, omissa uia ordina-
ria: fuit dictū, q̃ non astringeret̃, per il
lum tex. ubi deijciens in uia, qua uul-
gus nõ utitur, nõ tenetur. Facit tex. &
ibi Bar. in l. ij. C. de cursu publi. lib. xij.
q̃ transiens per uiā tortuosam, uel in-
solitā præsumit̃ iturus contra deuen-
tum. Ad qd' multa allegat Ang. Are.
in l. imperator. ff. de ap. dicens per illū
tex. q̃ uecturales nautæ, uel nuncij te-
nent̃ ex casu occurrēti eundo per uias
insolitas, licet breuiores, aliàs aūt nõ.
Et idē in portatore, q uadit per uiā lu-
bricosam, omissa bona, licet longiori,
per. l. qua actione. §. j. ff. ad l. Aquil. ibi,
negligentius per lubricum transierit.
¶ Tertius casus: quādo dominus uel-
let agere in iudicio p dānis subdito-
rum, q̃a non põt sine mandato eorū.
Inno. in d. c. dilectus. Nā si hoc posset:
ergo & pacisci de nõ petendo. Conse-
quēs falsum: q̃a absurdū. Ergo & an-
tecedēs. Sequit̃ Rota de iudi. xj. in no-
uis, & de re iudi. j. in antiqs, nisi prætē-
dat interesse, secundū eos. Ad qd' ui-
de etiam Car. in cle. j. in prin. de reli. &
uene. sanc. ubi respõdet ad c. authori-
tate. §. fi. de priui. in vj. ut etiā ibi per I-
mo. quos uide: & per Card. in cle. j. in
prin. in iiij. opp. de exces. præla. & Do-
mi. in d. c. authoritate. §. fin. ubi per il-
lum tex. in uerbo, tantū. dicit, q̃ si ad
homines spectaret utile dominiū, &
ad exēptos directū, nõ haberet locū il
le tex. Hoc modo intelligerē Arch. in
c. in primis. in princ. ij. q. j. & ibi simpli
citer Domi. & Imol. in c. presbyteri. de
pœ. dum simpliciter dicūt, dominum
posse agere p damnis subditorū: q̃a
eius interest, eos esse locupletes, §. co-
gitatio. in authē. ut iudi. sine quoquo
suf. q̃a secundū Bal. concordantē cum
prædictis in c. j. §. iniuria. de pa. iura.
fir. cõmodū bursale subditorū non fa
cit dominū legitimū p̃curatorē eorū, q̃a iure nõ cauet̃:
secus, ubi iniuria cõcernit bursam domini. ¶ Secunda
declaratio. Capiētes bona ex naufragio possunt puni-
ri à iudice personæ læsæ. Hūc casum ponit pro speciali.
Bar. in d. l. cūctos. & sequunt̃ prædicti hîc p d. l. ne qd. §.
de his. & contra tales ualet etiā statutū domini offenso-
9 rū. ¶ Tertia declaratio. Extra † casus prædictos ualeret
statutū domini, q̃ bona sub ipso sita applicarent̃ sub-
dito extra territoriū læso. Inn. hîc, & sequūtur prædicti,
& exclamat Bal. in l. iubemus. alleg. p eos, C. de sac. san.
ecc. q̃ propter onera realia potest statutū confiscare res
personæ nõ subiectæ. Et est dictū uerū in rebus laicorū,
nõ clericorū, secundū eos. Sed nõ ualeret statutū, q̃ ra-
tione d. bonorū nõ subiectus posset hîc cõueniri, ut per
Inn.

Inn. hîc, quem ualde no. Bal. Hæc no. cõtra errorẽ Oldr. conſi. lxxxiij. inci. An epiſcopus, & Bar. in l. reſcripto. §. j. de mu. & hono. qui dixerũt, bona clericorum poſſe per ſtatutum obligari: quia non uiderunt Io. An. hîc, ut dixi in c. eccleſia. in uer. de conſti. ubi Abb. in repe. in pen. col. ſequitur prædicta. ¶ Quarta declaratio. Valeret † ſtatutum, quòd delinquens in terris cõfœderatis cum populo ſtatuente poſſet in loco ſtatuti puniri. Deciſio Bar. generalis in d. l. cunctos. ibi, octauò circa ſtatuta. & ſpecialis in propoſito ibidem in ſequenti col. per l. non dubito. ff. de capti. ubi idem replicat: addens, bannitum non eſſe tutum in terra confœderata. Tamen hoc ultimum non placet ſibi, nec uſus approbat, ſecundum eum. ¶ Sed caue: quia non ſunt hæc indiſtinctè uera: quia ſecundum Bal. in l. executorem. ibi, ſed quid de ciuitatibus confœderatis. C. de exec. rei iudi. quicquid ſæpe dicat Bar. Confœderatio non poteſt plus, uel minus, quàm dicten̄t pacta fœderis. Propterea Bal. in authen. & omnino. ibi, quid de hominibus. C. ne fil. pro pa. dixit, quod dã eſſe fœdus ſociale, quod non influit unum extremum in alterum: & huius uigore non poſſet quis petere repreſalias in loco confœderato. Quoddam eſt fœdus ſtrictius, quo terra eſt ſub altera, quo ad præceptionem: & tunc bene iudicatur de talibus, ut de proprio ciue: ſic intelligit lex, non dubito. & bene. ¶ Vnde Domi. in c. ſi adiutorium. x. diſ. propter gl. fi. infert, quòd ex confœderatione quis acquirit ciuilitatem alibi. Quod intelligit poſt do. Ant. ibi, quando ſtatutum hoc diſponeret, aliàs non. Et de iſto fœdere largè loquitur Bart. qui ſint rebel. in uerbo, rebellando. dicens, quòd poſt confœderationem non poteſt una terra contra aliam facere grauiores ll. quia ſocietas intelligitur ſecundum ſtatutum primum, §. fi. Inſti. de ſocie. Et hinc eſt, quòd caſtrum ſubmittens ſe ciuitati certis modis & pactis, non in totum, non dicitur eſſe ciuitatis, cui ſubmittitur. Pe. de Anch. conſil. mihi cccxxxvij. inci. Iſta ſententia. Idem Bar. cõſi. lviij. incip. commune Spoleti. & Bal. conſi. lxxv. dicens, quòd terræ recommendatæ etiam, quæ mittunt brauium, non dicuntur eſſe de diſtrictu, nec deſinant eſſe liberæ, nec dicuntur transferre merum & mixtum imperium. Idem Bar. l. j. de excuſ. mune. lib. x. quòd ſi ciuitas libera committit ſe protectioni, gubernationi & regimini alterius, non transfert merum, nec mixtũ imperium. Vnde Bar. in tract. de repreſal. q j. arti. iij. dicit, ꝙ terræ, quæ ſubmittunt ſe protectioni ciuitatis certis pactis, non ſunt ſubditæ, ſed liberæ, fœderatæ fœdere inæqualiter. Et conſuluit Maria. conſi. mihi lv. inci. Vt queſitorũ ſuperiùs formatorum. quòd licet Aretini dederunt ſe in protectionem Florentinis, dando arces & fortalitia cum poteſtate alias ædificandi, appoſitis certis pactis, ꝑ hoc non dicunt̄ ſe ſub miſiſſe: quæ omnia ſigna, & extenſius ſunt in dictis locis. ¶ Demum ad hoc uide q. d. Card. in cle. j. in prin. in iij. q. de reſi. ubi diſputando concludit, dominum dantem cõſulibus in ſuo caſtro omnem ſuam iuriſdictionem, non poſſe ab eis puniri, ſi ipſe ibi delinquat: quia non poteſt ius ſui ſuperioris à ſe abdicare, c. uenientes. de iureiur. niſi fortè conſules contra illum ſuperiorem aliter præſcripſiſſent. Sequitur ibi Imo. ¶ Secunda concluſio. Si † uictor intendat actionem iudicati pro executione ſententiæ, poteſt quilibet iudex, de cuius foro eſt uictus, ſententiam alterius exequi: ſecus, ſi intentatur officium iudicis nobile, niſi iudex, qui iudicauit, requirat aliũ literis. Ita Spec. de execu. ſententiæ. §. ij. uer. ſed pone iudex Peruſinus. Bart. & omnes in l. à diuo Pio. §. ſententiã. ff. de re iud. do. Ant. do. Car. & Ab. hîc, gloſſ. & Bal. in c. cùm quædam. ff. de iuriſ. om. iu. gloſſ. inci. no. ex cauſa. in l. ij. ff. ſi quis in ius uo. Inno. in c. præterea. in gloſſ. ma. de dilat. Iac. But. in l. argentarium. ff. de iudi. Bal. in l. ij. in j. col. C. de exec. rei iud. Ang. in l. iiij. §. ſi ex conuentione. ff. de re iud.

do. Ant. in c. ſi. uer. ex his patet. de confeſ. & Pau. de Caſ. clarè conſil. ccxx. inci. Si dicta ſententia. & alij ꝛ. allegandi. Quæ uerba recipiunt v. intelligentias. ¶ Prima intelligentia. Si iudex, coram quo imploratur officium nobile pro executione ſententiæ, habet iuriſdictionem in reum ſolùm reſpectu rerum ſuarum, prædicta procedunt: ſed ſi ratione domicilij, uel originis, non eſſet opus dictis literis. Ita Bal. in addi. Spe. de ſen. uer. ſententia lata per unum iudicem. Alleg. d. l. argentarium. Sed caue: quia Iac. Bu. ita intelligit, quando agebat actione iudicati. Vel ſecundum Cy. in l. unica. in x. q. C. de confeſ. iudex prouinciæ ſcripſerat: & ideo ſic intelligendo non uiolaretur regula §. contrahentes. & §. ſin autem reus. de quibus in concluſione. ¶ Secunda intelligentia. Si executio eſt debita de iure communi, prædicta procedunt: ſecus, ſi ſolùm ex forma ſtatuti loci, ubi eſt lata ſententia: quia etiam ad literas iudicantis alius nõ exequit: habet enim imitari ſolùm ſtatuta ſua & ius commune. Bal. in l. vnica. in fi. C. de confeſ. per l. miſsi opinatores. C. de exac. trib. lib. x. Idem ſentit Paul. conſil. prealegato ad finem ibi, & ſic ſatis poteſt dici lata. & Bal. in l. j. in iiij. & v. q. C. ne filius pro patre. Et ideo dum do. Bar. in d. §. ſententiam. dicit, inſtrumentum guarentigiæ poſſe à quolibet iudice exequi, intelligitur, ſi in loco executionis eſt idem ſtatutum: quia bene intelligitur de inſtrumentis alibi confectis, ſecundum Bal. pulchrè in d. l. j. ¶ Tertia intelligentia. Si iudex, qui iudicauit, non præſt territorio, nõ eſt opus ſuis literis. Bal. in l. epiſcopali. C. de epiſcopali aud. per illũ tex. ¶ Contrarium ſentit Io. An. in d. §. ij. uer. quid de ſententia doctoris. dicens, ad requiſitionem doctoris fieri executionem. Idẽ ſentit Bar. in d. §. ſententiã. intelligens l. epiſcopale. prout ſ̃. dixi de l. argentariũ. Saluatet̃ iſtud dictũ intelligendo l. epiſcopale. in iudice, progato, prout intelligit ibi Iac. Bu. uolens, eũ eſſe functũ officio lata ſententia. Et tunc meritò nõ eſſet opus ſua reqſitione: ſicut de iudice, cuius iuriſdictio finit, tenent Doc. ubi ſuprà. ¶ Quarta intelligentia, noua. In caſu huius decretalis & generaliter in criminalibus nõ eſt opus dictis literis, ſecundũ do. Ab. hîc, cui nõ habeo cõteſtem, per quatuor rationes: quarũ una eſt dubia, uidelicet dum fundat ſe in dicto Bart. in §. ſententiam. ꝙ licet in ciuilibus poteſtas unius ciuitatis non poſsit exequi ſententiam capitanei ſine requiſitione, l. j. ff. de offi. conſu. tũ in criminalibus ſecus. Vnde ſi reus eſt contumax, & tandẽ adeo bãnitus, ꝙ capi poſsit, & fieri executio, quicunq; iudex eũ capiet, exequet̃ in territorio: nã ſi hoc eſt in hoſte patriæ confœderatæ, fortiùs in noſtro. Et ſic ex hoc dicto, qd̃ loquit̃ explicitè de iudice eiuſdẽ loci, & implicitè de iudice loci confœderati, infert ſolus do. Ab. idem in iudice alterius loci etiã non cõfœderati. Et quamuis hoc dictum Bar. ſequat̃ Bal. in l. j. ff. de offic. conſu. & in l. tale pactũ. §. qui, puocauit. ff. de pact. & Imo. in l. pe. in princ. ff. de pub. iud. tñ cõtra ipſum ualde inſurgit ipſe Bal. in d. l. executorem. dicens, quod ipſum abhorret conſuetudo, nec placet ſapiẽtibus, nec probatur iure, quòd ciuitas confœderata proſequatur hoſtes alterius, ut proprios. Et ad l. non dubito. dat tres reſpõſiones, de quibus per eum. Et idẽ in rub. C. de uſur. in fi. niſi pacta fœderis aliud dicant, ſecundum eum ibi. ¶ Modò conſidera bene: quia tenendo, ꝙ in iudice eiuſdem ciuitatis, & in iudice terræ confœderatę non ſit differentia inter ciuilia & criminalia, ut uult Bal. uideretur à fortiori poſſe dubitari de iſta quarta intelligentia do. Abb. cui, dum generaliter loquitur de iudice loci etiam non confœderati, fortiùs obſtant dicta Bal. Reſpectu huius decretalis, & dicti Inn. in c. qualiter. de quo per Abb. fortè ſuſtineretur opin. Abb. non, quia ſit uerum, quòd in criminalibus procedat iſta intelligentia, ſed quia priuatus beneficio alibi remanet criminoſus notorius: nam eo ipſo, quod eſt de crimine condemnatus,

conſtat quòd eſt beneficio priuatus: & multo magis, ubi condemnans eum priuauit, c. tantis. lxxxj. diſ. ad petitionẽ. de accuſ. c. cùm dilectus. §. his igitur. de pur. Cano. ubi propter factorum cõnexitatem hoc inducitur, ſecundum Spe. in d. uer. ſed pone: iudex. ubi ita reſpondet ad iſtum tex. Et pro hoc facit: quia, ut ſ̃. dictũ eſt, facta confiſcatione à iudice delicti, iudex bonorũ apprehendit bona tanq̃ uacantia. Remanebit ergo iſta quarta intelligentia uera, ubi agitur non reſpectu perſonæ, ſed in bonis alibi ſitis, à quibus eſt abdicatũ dominiũ, & perſona alibi condemnata. In quo cogita: quia Doc. nón declarant. ¶ Si iudex, coram quo petitur executio, uidet eam nullam, habet ſuperſedere & exceptionẽ nullitatis remittere. Pau. de Caſ. cõſil. præallegato. Imo. in c. cùm in iure, de offi. dele. & in c. paſtoralis. §. quia uerò. eo. tit. niſi nullitas eſſet notoria: quia nõ eſt opus remiſsione, ſed poteſt executio denegari. Lud. pulchrè cõſil. lj. inci. Attentis de deciſione Bal. in l. ab executione. uer. ſed nunquid. C. quorum ap. Quid autẽ, ſi iudex iudicans nõ uult ſcribere, uel alius requiſitus nõ uult exequi? De hoc & alijs dic, ut ꝑ Doct. in §. ſententiã. ¶ Vltimò † ſeruit iſta decretalis ad plurima: ſed ex multis no. ſaltem Fed. conſil. clxxxij. inci. In hoc puncto dubitabili. ꝙ ſtatutum epiſcopi puniens non reſidentem operatur, etiam ſi abſentia cõſumeretur extra dioœceſim: non, quia pœna afficiat perſonã extrà, cõtra c. ij. de cõſti. in vj. ſed reſpectu rei ſitæ in dioœceſi. Sequitur Pet. de Anc. in repe. c. j. de conſti. fol. 29. ibi, reperiri eius cõtrarium. & Maria. in c. ex tuæ. de cleri. non reſi. ibi, ſed circa prædicta. ¶ Item uide Rotã de conſue. xij. in antiquis, quòd ſicut epiſcopus poteſt exiſtentes in dioœceſi, & ibi delinquentes punire, ut hîc ita illi, qui alibi ſtant, & faciunt delictũ in aliena dioœceſi, poſſunt ab epiſcopo offenſo puniri cum cõſenſu illius, in cuius dioœceſi ſtant.

13 Quod no. ¶ Item ſcias, ꝙ † mortuo teſtatore, qui iuſsit bona alibi ſita dari pauperibus, diſtributio ſpectat ad epiſcopũ domicilij. Bal. in l. nulli. C. de epiſ. & cle. Pet. de Anc. in regula, peccati uenia. in pe. q. ſed executio actua lis ſpectat ad epiſcopum bonorũ, per iſtum tex. per quẽ ita uidi iudicatũ: de quo per Archi. & Domi. in c. nõ aũt. vij. q. j. ¶ Et iſtis adde Inno. in c. Paſtoralis. ultra medium, de priui. ubi dicit, quòd in alienatiõe prædij in alia dioœceſi ſiti authorizabit epiſcopus, cui eccleſia ſubeſt. Et ſequitur Arch. in c. in uendtionibus. circa medium, xvij. q. iiij. eſt gl. in §. hoc ius. x. q. ij. uerſ. ꝙ ſi neceſsitas. in uer. duos. Bald. in auth. hoc ius porrectum. uerſ. quæro igit̃, qs eſt. C. de ſac. ſan. eccl. Imo. in cle. j. de re. eccl. ibi, ex prędictis habes. & latiùs Car. in prin. q. xxxvij reſpõdens contrarijs. Item not. quòd eccleſia in una dioœceſi ſubiecta pleno iure eccleſiæ alterius dioœceſis grauabitur in legationibus occurrẽtibus in loco, ubi eſt ſita, nõ in loco eccleſiæ eius dominæ. Pe. de Anc. poſt Arch. prò & contrà, cõſilio mihi ccxlviij. inci. Ad prædicta dubia. ¶ Adde Lud. latiſsimè conſi. ccclxxvj. inci. Quæſtio eſt. ubi dicit, ꝙ beneficium exiſtens hîc, ſpectans tamen ad collationem abbatis Cluniacenſis, dicitur in dioœceſi, & ſub dioœceſi, & per dioœceſim etiã in gratijs expectatiuis. Vide eundem conſi. cccxlj. inci. In caſu propoſitæ. ubi dicit, quòd legatus cõferet beneficium ſitum in prouincia ſua, ſpectans ad collationem clericorũ alterius prouinciæ. Et ſcias extraua. Io. xxii. ſedes Apoſtolica. folio impreſſatũ centeſimo, quòd executor ad beneficia in certa dioœceſi, ſi illa dimembrat̃, poteſt exequi in uacaturis in parte dimembrata alteri unita. Et no. quòd ubicunque diſpenſatio fit reſpectu eccleſiæ, ſemper petitur à ſuperiore eccleſiæ. Domi. in c. cùm ex eo. de elec. in vj. propter gloſſ. ibi. ¶ Et ſcias, quòd Mod. hîc examinant opi. Bart. in l. ſi dominum. ff. de fur. Verùm ratione ſolius contrectationis poſsit fur ſuſpendi, aliàs dicemus: & quædam dixi in c. nouit. de offic. dele.

SVMMARIVM.

1 ¶ Vidua retinet dignitatem quæſitam radijs mariti.
2 Quondam: hæc dictio, & ſimiles, important præteritum alio non apparente.
3 Diſpoſitio talis, Titius filius Martini. non utiliatur, licet Martinus ſit mortuus, & non dicatur quondam, uel aliquod ſimile.
4 Computatio dietæ fit à loco domicilij principalis.

CAPITVLVM XV.

c. ex parte B.

X parte B. ¶ Miſerabilis perſona poteſt laicũ interdicto, uti de ui. corã iudice eccleſiaſtico conuenire, etiam ſi res ſubtracta dicatur feudalis. H. D. ¶ Retinet † uidua dignitatẽ quæſitã radijs mariti. Omnes hîc. Mod. cõtrà ꝑ iſtum text. in uerb. quondam. Per quem dicunt erraſſe Bart. in l. j. ff. de oper. nonun. Solutio patebit ꝛ. Reſpondent ad l. fœminæ. ff. de ſena. quòd intelligitur, ſeparatæ nõ per mortem, ſed diuortio. SOL. Vbi eſſet ex diuortio, perderet dignitatẽ: quia fit ex delicto, l. conſenſu. C. de repud. Ideo tene cõmunem opi. per l. fi. ff. de ſena. ubi ſi expiraſſet digna, fuiſſet gratia manis. ¶ Ad idem l. quoties. in uer. in uiduitate manentes. C. de priui. ſcho. lib. xij. & ibi Bar. & tex. in c. is, qui in fi. de ſepul. in vj. per quẽ ita no. Abb. in c. ſuper eo. de teſti. ¶ Limita primò, niſi impudicè uiuat, l. his ſolis. de reuoc. do. Dixi in ꝓemio ſ̃. eo. ¶ Secundò limita in concubina. Gl. mag. in fi. in l. hęres abſens. ff. de iudi. tex. in l. de iure. §. fi. ad muni. ¶ Limita tertiò, niſi ex hoc cõſequeretur pœnã, ſecundum Mod. hîc allegãt. Bart. in l. Titia. §. uſuras. ff. de leg. ij. ubi dixit, uxores rebellium poſſe repatriare mortuis maritis, licet ſtatutum releget uxores rebellium. Idem Ang. in l. cui eorum. §. fi. de poſtul. per illum tex. ubi finita cauſa odij finitur odium. ¶ Adde Bal. in l. fi. C. de iniurijs. & in l. fi. C. de ijs, qui ad lib. perue. non poſſunt. & in l. uoluntas. in j. col. C. de fideicom. & quod dicet̃ in fi. ſequẽtis cõcluſionis. Optimè facit dictum Spe. in tit. de feud. §. quoniã. uer. xx. quòd uxor hominis mei cum illo longo tempore mihi inſeruiens, nõ eſt fœmina mea, ſicut ipſe homo: quare licet participet honores mariti, nõ tamen ſuſtinet grauamina. Alſe. c. ex parte. de conſue. & c. ex literis. de pig. per totum, C. ne uxor pro ma. ¶ Limita quartò reſpectu ipſius mariti: quia quo ad eum, non habet dignitatem, per id, quod no. hîc Ab. in fi. dicens, militem nõ teneri uxorem appellare dominam. Adde Bar. in l. ſi poſt. §. fi. ff. de cõtra tab. & in l. ſi iudex. in fi. ff. de mino. per illa iura, ubi qui habet beneficiũ ab alio, nõ poteſt eo uti inuito illo: & cum iſtis uide gl. in uerb. uacare. in cle. ne Romani. de elec. tex. in c. cùm te. C. de nup. per quam dicit ibi Bal. quòd comitatiua effecta ciuis nubendo ciui, ſi ſecundò nubat comitatiuo, deſinit eſſe ciuis. Et adde l. quod principi. & l. ſi Auguſtę. de leg. ij. ubi Auguſta corruſcat ex radijs mariti, non iure proprio: ideo dignitas non tranſit in eam, quæ ſuccedit. Et intellige ſecundum Car. in c. quoniam ab. de offic. dele. quòd corruſcat paſsiuè, non actiuè: quia non exercet iura imperialia. ¶ Prima intelligentia. Dictio, † Quõdam. & ſimiles, important præteritum alio non apparente. Pulchrè Car. in c. fi. de teſti. cog. ubi dicit, quòd cùm quidam peteret, tanquam exiſtens ſui iuris, & hoc non probaſſet, fuit notata poſitio partis aduerſæ, quæ dicebat, eum filium quondam talis, & ex tali confeſſione fuiſſe obtentum probatum eſſe, quòd eſſet ſui iuris: & dicit dominum ſuum, ſ. Rich. de Sali. patruum do. Bar. de Sali. ita referre, in l. cui eorum. §. affinitatis. ff. de poſtulãdo. Quod no. Similiter Ia. Bu. in l. cùm aliquis. C. de iur. delib. dicit, ꝙ ſi in inſtrumento confecto inter duos, dicit̃ Titius quõdã Petri, probat̃ eũ mortuũ eſſe.

Nec ob.quòd sit uerbum enunciatiuũ: quia probat inter partes, l.optimã.C.de contrahen.stip.& ita do. Ant. do.Ab.& Imo.in c.cùm contrah.de pig.& Bal.in consil. inci.in quæstione, uertente inter scholam. Imo.in c.cùm olim.de off.deleg.do.Ab.in c.cùm simus.de relig.do.in c.de his.lo ij.l. dis.& in c.si quilibet, liij. dis. bonus text. in au hen.ut iud.sine quoquo suffrag.in prin.ibi, nõ olim, sed ex quibusdã tẽporibus. ¶ Secunda intelligentia. Ad saluandũ testimoniũ, uel instrumentũ, possunt dictæ dictiones uerificari etiã in tempore præsenti. Glo. trita in l.nec emptio.ff.de contrahen.emp.& gl.in l.j.§.j. in uerbo, olim.de ope.no. nun. & ibi pulchrè Bart. quẽ approbãt alij ibi, & hîc, & Imo.in d.c.cùm olim. Cogita propter cõmunem usum loquendi.

a Dispositio] Adde, & no. hic unã cautelam ad sustinendũ instrumẽtum, in quo dicitur Sẽpronius filius Titij, et tamẽ Titius erat mortuus: quia subauditur, quondã. & ista est communis op. quã tenẽt omnes hic. Adde, qd erit modò ecõtrã: pone, in instrumẽto dictum est, Titius olim Sempronij: & in ueritate Sempronius pater uiuebat, an uitiatur instrumentum? Dic, ut per Bart. in l.j. §.j. ff. de oper. no. nun. in j. col. & adde ibi do. Alex. de Imo.

4 ¶ Tertia intelligẽtia. Dispositio [a], in † 3
qua dicit Titius filius Martini, nõ uitiatur, licet Marti. sit mortuus, & nõ dicat, quondã, uel simile. Do. Ant. hîc, & in d.c.cùm contra. allegat Spec. corruptè, sed est de instr. editio. §. postremò, uer. quid si ita cõtinetur. Idẽ Bart. & Pau.de Cas. in l.eius, q. per illũ text. ff. si cer.pet. Bonus tex. in l. insulã. in fi. ff. de acqui.rer. do. ubi appellat insula, quæ olim fuit. Et ibi Bart. q̃ potest appellari filius q olim fuit. Facit l. si qs reum. §. idẽ Iulianus. lo j. ff. de lib. leg. ubi post diuortiũ appellat uxor. Supplet glossella, Quondã similis. in l. diuortio. in uerbo, uxoris. ff. de neg. gest. & in l. uiro atq; uxore. ff. sol. ma. & ibi Raph. Facit dictũ Bar. in l. si cognatis. in fi. ff. de reb. dub. ubi dicit, legatũ familiæ Martini ualet, licet iam Martin' sit mortuus: quia uidet relictũ descendẽtibus ab eo, ex cõmuni usu loquẽdi. Sequit Pet. de Anc. & Imo. in c. iudicantis. de testa. Simile dicit Bar. in l. ij. in fi. de aur. & arg. leg. q̃ prohibitus intrare palatium capitanei, incurrit pœnã intrãdo absente capitaneo. ¶ Ista limitant, nisi fieret mẽtio de filio odio patris: quia intelligi debet de filio habente patrẽ uiuũ, aliàs non. Vnde statutũ relegans filios rebelliũ, intelligit, s. uiuẽtiũ. Bal. in l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Et facit, qd' de uxore dictũ est s. & in materia. Vide Sal. in l. generaliter. §. j. C. de insti. & substi. q̃ statutum puniens capite corruptorem filij, intelligit, s. habentis patrẽ: quia ista sunt corrlatiua, in quibus dato uno, requirit & reliquum in materia pœnali. ¶ Gl. in uerbo, Andegauẽsem. De sola cõuersatiõe, quid operet, dictum est s. eo. c. quod clericis. Sed in quantum do. Ab. notanter uult, q̃ ex habitu totius patrimonij, uel maioris partis habeat quis domicilium in loco. Hoc reprobat per Maria. in c. fi. j. eo. propter §. sola. de quo in gl. iij. Item per istum tex. ubi ponderatur conuersatio ultra hoc, quòd haberet bona. Itẽ propter l. ij. C. ubi sena. intelligendo copulatiuè, prout stant quasi omnes libri, secundum eum. Respondet ad c. postulasti. s. eo. quòd imo ibi innuitur, quòd ille constituerat domicilium, licet propter beneficium teneretur alibi residere. ¶ Computatio † dietæ fit à loco domicilij principalis. Gl. in uerbo, unam dietam. in c. statutum. de rescript. in vj. Dixi post Abb. in c. dilectus. lo ij. de rescript. ¶ Fallit, nisi cum domicilio nõ principali concurreret aliud, uidelicet quòd ibi esset res litigiosa. Ita tex. singularis hîc inductus clarè per Abb. quẽ ualde approbant omnes Mod. & subdit Are. contra Imo. hîc, quòd non solùm iure nouo, c. statutum, sed etiam iure isto fit cõputatio à loco domicilij: primò per istum tex. non destruẽdo cum suppletione, maximè dum requirit mansionem: Secundò, quia etiam de isto iure militabat eadẽ ratio, s. ne quis à proprijs negotijs deuiaretur. Non obst. c. dilectus. lo ij. de rescr. quia ibi hoc reuocaretur in dubium, non tamen ibi hoc deciditur, sed pronunciatur super alio articulo nihil pertinente ad istum, secundum eum. ¶ Gl. fi. Prima limitatio Vin. de qua per But. & Ab. non uidetur mihi limitare c. unicũ. de lit. contest. in vj. quia licet spoliatus beneficio detento, quia dixit falsò secum dispensatum, nõ debeat restituí, ut euitetur uitio sus ingressus: tamen per hoc nõ sequitur, quòd exceptio ista opponi possit ante lit. cõte. quia secundum Cardi. in simili consi. xcij. inci. Nobiles uiri. nõ habet objiciens cõqueri de rigore dicti c. j. quia ex quo procedet iudicialiter, poterit objicere exceptionem peremptoriã tempore suo. Bene fateor, q̃ dictum Vin. pulchrè limitat gl. hîc hoc modo: q̃ licet processus rescripti in possessorio non altereť per exceptionẽ petitorij, ut est hîc casus: tamen ubicunq; allegaret talis peremptoria, per quã constaret de nõ iure agentis, gl. nõ procederet: sed aduerte, qa in beneficialibus istud constat, per rationes do. Ab. hîc: sed in alia materia nõ credo, per istum tex. & per c. fi. de ordi. cog. cum similibus. ¶ Respectu secundæ limitationis uide, quæ dixi in c. super literis. de rescript.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Pleno iure. quis sit effectus huius clausulæ, uide nu. 2 & 3.*
4 *Remedium possessorium an competat pro censibus.*

CAPITVLVM XVI.

Onquestus. ¶ Laici occupantes iura ecclesiæ, ueluti sacrilegi, per ecclesiasticum cõpelluntur. H.D. ¶ Gl. prima. Effectus † clausulę, pleno iure. ponit hîc do. Abb. melius cæteris. ¶ Et adde, 1
quòd ideo tex. hîc nihil dicit de iurisdictione spirituali: quia si ista loca erant in diœcesi, non oportebat hoc dicere. Vide Inn. in c. pastoralis. ad fi. de priuile. ubi dicit, q̃ facta subiectione de ecclesia pleno iure, nõ potest is, cui subijcitur, mutare statũ ecclesiæ percipiendo omnes fructus: ex quo exclamat do. Abb. in c. querelã. de elec. contra commendatarios ecclesiarũ, qui in eis non manu tenẽt solitas expensas. Et dicit do. Abb. in c. cùm inter. de re iud. propter gl. primã ibi, similem isti. q̃ si dicitur, subijcio ecclesiã pleno iure, intelligit in spiritualibus & Papalibus, & dum modò ita subessent subijcienti. ¶ Idem do. Ant. consi. xix. incip. Quia hîc agit. & ibi habes, q̃ idem est, si diceret, omnia singula, & alia quęcunq;. quia ex hoc uerbo datur iurisdictio plena. Allegat no. hîc & in d. cle. j. de fo. compe. Subdit paulo pòst hoc nõ procedere, ubi petitio esset simplex: quia nõ ampliaretur à concessione, ut ibi per eum. ¶ No. q̃ habẽs ecclesiam pleno iure subiectam, non habet iurisdictionem quasi episcopalẽ, nisi aliud dicatur. Ideo unire nõ potest. Car. consil. xlvij. inci. Reuerende pater, & domine mi. contra gl. in uerbo proprij. in cle. j. de re. ec. motã per c. abbates. de priuile. in vj. quod non pbat. Et contra eam inducit cle. ne in agro. §. ad hæc. de sta. mo. licet à quibusdã non intelligatur, ut & ibi ipse replicat in ij. q. Dixit tamen Cal. de dona. consil. vj. q̃ cùm Papa dedisset episcopo Fesulano ecclesiã, s. Mariæ, in campo ciuitatis Florentiæ, cum ista clausula, In perpetuũ liberã & exemptã. dicit concessisse omne ius episcopale. ¶ Generaliter autẽ uide Bal. in l. j. C. de reuo. dona. ubi dixit, quòd † ille dicitur possidere pleno iure, qui colligit fructus, & de eis disponit pro libito uoluntatis. Et dixit Bal. in l. mater. C. ad Tertullia. q̃ illud spectat pleno iure, in quo habet proprietas & usus fructus. Et ibi dicũt Ang. & Pau. de Cas. q̃ istud dicit ptinere pleno iure, qd' nulli restitutioni subiacet. Et dicit Bal. in l. fœminæ. §. illud. in 2
fi. C.

fi. C. de secundis nup. illã esse plenã proprietatẽ, quæ habet in se potestatẽ usus fructus, & potestatẽ alienandi: & q̃ dominiũ absolutè dictũ est plena ꝓprietas cũ potestate alienãdi: & ita dixit se dixisse Papæ. Dixit tã Bal. in l. uoluntas. C. de fideicom. q̃ posse alienare nõ est de diffinitiõe dominij. Vnde res, quã possum alienare, põt dici pleno iure mea, secundũ eũ. Sed fortè primũ uerius. ¶ Et no. q̃ † uerbũ, Pleno iure. importat substitutionẽ directã. Bal. in authen. nec usus. C. de sac. san. eccl. Old. consil. ccxlviij. inci. Præsupposita cõsuetudine ciuitatis Parisiẽsis. p Bar. in l. cẽturio. uer. secũdò, pricipaliter. de uul. & pu. & Ang. in l. Iulianus. propè allegandа. ¶ Item not. q̃ in legato dãdo pleno iure nõ detrahit Falcidia. Ludo. solenniter in authen. similiter. ad fi. C. ad l. Fal. referens in re ardua ita iudicasse Pau. de Cas. inter uarias opiniones. ¶ Item no. q̃ spectans iure directi dominij tantùm, dicit spectare pleno iure, l. Iulianus. §. idẽ Iulianus. ij. ff. de rei uen. & ibi gl. per quã dicit Ang. primò id, quod dixi de substitutione directa: secũdò, qd' saluat libellũ datũ ex parte regis, dicentẽ castrũ ad ipsum spectare pleno iure, cùm tã intentaret solùm directũ: & sequit do. Maria. in repe. rub. de causa poss. & ꝓpri. Et est additio. ¶ Item de uer. Plenissimũ dominiũ. uide l. j. C. de nudo iure Quiritũ tollendo. & ibi dicit Bal. nõ uidisse simile uerbũ. Et uide tex. in l. seruos. de leg. iij. dum dicit, seruos suos accipimus, q̃ pleno iure testãtis sunt, inter quos fructuarij nõ cõtinebant. Et adde, q̃ si in libello dicit, Pleno iure spectare. dicit intentatũ petitorium. Inno. in c. cùm inter uos. de re iud. & uide tex. in l. raptores. §. si autẽ. C. de epi. & cle. ibi, ecclesia uerò plenã possessionẽ habeat. & tamen usus fructus erat alterius. Sed secundum Bal. ibi monialis non habebat usum fructũ, sed cõmoditatem usus fructus. Et ad hæc uide do. Ant. & Imo. in c. in Lateranensi. de præb. & omnino do. Ant. in c. cùm & plantare. de priuile. & in c. quoniã. eo. tit. ubi inuenies de ecclesijs pleno iure subiectis, Et in quantum do. Ab. allegat gl. aureã in cle. j. in uerbo, omnimodam. de fo. compe. pondera, ut per ipsum ibi in apostillis, & in c. qd' sedes. de off. or. uidelicet, q̃ uerbum, Iurisdictio. prolatum non simpliciter, sed cum simili uerbo, nõ importat iurisdictionẽ ut speciẽ, sed ut genus: & cõsequenter, metũ & mixtum imperiũ. Et per ipsum dixit Roma. in l. duo. ff. de acqui. hære. & in l. si bona. §. q dãni. ff. de dam. in fec. q̃ uerbũ, Omnimodã. æquipollet isti, Plenissimã. Facit secundũ Pe. de Anc. consi. mihi cccxx. inci. Primum dubiũ nõ est nouũ. dum probat sic, q̃ Imperator non legitimat in terris ecclesiæ: qa in cle. j. de iureiu. ad fi. iurat in ipsis quamcunq; iurisdictionẽ nõ exercere. Ergo nec uoluntariã. Et uide do. Ant. in c. per uenerabilẽ. §. rationib°. qui fil. sint legi. ubi sequit d. gl. quam etiã Pet. allegat in d. consil. Et ista alleuiabunt laborem. ¶ Gl. ij. Si in materia incorporali libellus diceretur de possessione, nõ posita dictione, Quasi quæ per istum tex. poni debet, saluaret secundũ do. Ant. & do. Abb. hîc, etiamsi diceret de uera possessione: qa exponet uera, i. nõ precaria, uel ficta. Quod ultimũ not. & ad primũ uide do. Abb. idem tenentẽ in c. ij. de resti. in integ. propter gl. j. ibi. & Domi. in c. ij. de testi. in vj. propter 4
gl. ibi, iij. An † aũt pro præstationibus annuis detur remedium possessoriũ? Dixit Ioan. de Fan. q̃ sic, in c. nullus. ij. q. ij. propter gl. j. ibi. ¶ Contrariũ tenuit Io. An. latè in c. peruenit. de censi. nisi talis præstatio daretur in tutu rei corporalis: & sic intelligit c. querelam. de elect. Sed opi. Io. de Fan. firmat Domi. in d. c. nullus. per c. sicut. de re iud. attento, quòd ibi non dicitur præstationẽ dari occasione rei, & tamen agitur possessorio. & illum tex. facit singularẽ do. Ab. ibi in primo notabili, de quo per eundem in d. c. querelam. in ult. col. ¶ Istis adde gloss. ij. in l. item uidendũ. §. pe. ff. de peti. hære. & gl. j. in l. iij. ff. pro socio. & do. Abb. in c. j. in fi. de causa poss. ubi ponderat bonã gl. in c. cùm ecclesia. eo. ti. & adde Spec. in ti. de primo decre. §. restat. uer. quid si reus. ubi dicit, quòd si reus non habet, nisi iura incorporalia, putà nomina debitorũ, in illis cadit missio in quasi possessionem assignãdo ea creditori. & uide do. Abb. in c. olim. iij. de resti. spol. ubi saluat dictum libellum. De percussione cum sanguinis effusione dictum est in c. examinata. s. de iudi.

c. dilecti.

CAPITVLVM XVII.

Dilecti. ¶ Priuilegiũ alicui concessum, ut non teneatur, nisi in certo loco respondere, non extenditur ad locum, ubi ex aliqua causa de iure cõmuni conuenirí potest. H.D. ¶ Iste tex. non probat primũ: no. Abb. quia priuilegium nõ fuit cõcessum ecclesijs; sed Anglicis. ¶ No. tamẽ, quòd ipse dicit, renunciari posse priuilegio, quando per hoc reducimur ad ius commune. Vide eundem in c. ueniens. ubi concludendo prædicta de præscri. ubi intelligit hoc, etiamsi præiudicium esset nõ modicum. Generaliter de ista materia dixi in c. cùm accessissent. de consti. ¶ Item dicit hîc Car. per istum tex. quòd clerici dicũtur esse de prouincia. Adde c. si in adiutorium. x. dis. ubi ex priuilegio concesso Romanis Pau. allegauit se immunẽ. Vide Cal. de ecclesiastico interdicto in ij. membro, q. xxvij. ubi signanter uult, q̃ no uitius dicatur de populo etiã in odiosis. Et ista adde ad ea, quæ dixi in c. ecclesia. in iij. q. de const. tractando generaliter, utrùm clerici sint de populo. ¶ Gl. tertia operabitur solùm hoc priuilegiũ, quòd per uiam delegationis isti trahi nequeunt: secus, ubi ex causa iuris cõmunis: putà contractus rei sitæ, uel domicilij, ut hîc per Ab. cuius uerba non possunt aliter exẽplificari, quamuis ponat pro generali, quòd operatur priuilegium, ubi conuenitur iure speciali. ¶ Et no. quòd ipse dicit de literis familiaritatis: & adde, quæ dixi in c. insinuãte. de offi. deleg. Item tene menti limitationem ad l. si conuenerit. ff. de iurisdi. om. iu. ubi promittẽs respondere coram alieno iudice, potest pœnitere ante litem cõtẽte. loquitur enim, ubi iurisdictio datur: secus, ubi permittitur non declinare iurisdictionẽ declinabilem, ut hîc per do. Abb. Sed caue, dum dicit, uirtute pacti, de quo hîc, nedum renunciari priuilegio, sed iuri cõmuni loquenti de dietis: quia Car. hîc expressè dicit contrarium: sed dictum Abb. procedere posset, ubi in contractu nominatus est locus prouinciæ: quia licet distet ij. dietis, imputatur cõtrahenti, qui hoc sciebat: secus, ubi promisit soluere in prouincia, in qua non omnia loca distant à suo domicilio una dieta: quia tunc secundum Car. non erit renũciatum dietis. ¶ Et in quantũ sentiũt isti, quòd uerbum, Respondere. intelligitur in iudicio, limita, nisi adderetur de pecunia: quia æquipollet isti, q̃ mitto soluere: & sic uidebitur cõtraxisse. Pau. de Cast. in d. l. si conuenerit. & in l. iij. §. si quis ita. ff. de eo, qd' cer. loco. Sentit Bal. in l. eam, quã. C. de fideicom. Aliòs casus, in quibus promittens nõ potest pœnitere, dixi post Doc. in c. j. super gl. in uerbo, placere. de iudi. Et scias, quòd ad materiam tituli, de eo quod cert. loco. plurima ultra aliòs ponit hîc Maria.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Laicus an & quando possit prorogare iurisdictionem sui iudicis, uel de uno iudice ad alium. nu. 2. & 3.*
2 *Clericus an & quando possit prorogare iurisdictionem non sui iudicis. nu. 4.*
5 *Clericus ut possit prorogare iurisdictionem non sui iudicis, sufficit tacitus consensus sui episcopi.*
6 *Clericus litigans coram iudice laico an potest se subijcere statutis laicorum, quo ad decisionem causæ.*

7 *Processus si sit inualidus propter ferias, partes an possint ipsum ratificare.*

8 *Partes an possint ratificare attestationes nullas, uel sententiam nullam. nu. 9.*

10 *Argumentum à contrario sensu est fortissimum: & aliud, quòd colligitur à contrario sensu, dicitur expressè comprehendi.*

Hæc regula recipit quatuor ampliationes, ut nu. 10.11.12. & 13. & multas fallentias, ut hîc.

CAPITVLVM XVIII.

Significasti. ¶ Licet laici prorogare possint iurisdictionem non sui iudicis, non tamen clerici, nisi diœcesani sui consensus accedat, & iudex, cuius iurisdictio proroganda est, sit ecclesiasticus. H. D. ¶ Iste tex. non probat limitationem d. l. si cõuenerit. quia non apparet Abb. fuisse præsentem, neq; cõsonat, qđ dicit do. Abb. idem esse in pacto extra iudicium, cuius uerba diriguntur in iudicio: quia ibi deficit authoritas iudiciaria, ꝓpter quam aliàs ualet pactum coram iudice, ut fuit dictum in c. j. de iudi. ¶ Item non est uerum, quòd iurisdictio habitu tantùm prorogari non possit: quia Abb. in cle. j. de priui. in prin. ibi, ego nouissimè: tenet contrarium per notata in l. j. ff. de iudi. reprobans gloss. in illa cle. j. Non ob. l. obseruare. in fin. quia ibi potestas habitu erat ligata: & posito, quòd gl. esset uera in d. cle. j. prout eam defendunt Mod. in c. P. & G. de offi. deleg. ¶ Limita, nisi ille sacerdos audiret istum ex cõmissione secundi sacerdotis: quia tunc non recipit potestatem ab ipso laico, sed à committente, secundum Paul. de Leaza. & Imo. in d. cle. j. dum modò sit commissio certorum casuum, uel omnium ad modicũ tempus. Nam per uiam generalis delegationis hoc fieri non posset, secundum Car. ibi q. xxiij. dicentẽ, hoc esse utile & cõmuniter ignotum. Ad quod uide eundem in cle. j. de offi. uic. q. xiiij. ubi dicit, disputando fuisse terminatum, quòd ad modicũ tempus possit quis alium substituere in regimine curæ. ¶ Rationes differentiæ, quare laicus prorogat, & non clericus, reputantur persuasiuè, non demonstratiuè: & ideo do. Ant. in c. P. & G. super gl. fi. de off. dele. assignat aliam: quia clerici magis subijciuntur prælatis, & uariare non possunt. Istam tollit ibi Imo. quia etiam laici subsunt superioribus, c. ij. & c. solitæ. de maio. & ob. ¶ Ad illud de uariatione non respõdet. Fortè diceretur, quòd uariatio esset prohibita, ubi in eadem causa semel consensisset. ¶ Aliam rationẽ ponit Domi. in c. Romana. in princ. de for. compe. in vj. quia iudices seculares habẽt iurisdictionem à populo, l. j. §. cùm enim. C. de ue. iur. enu. Sed ecclesiastici à Deo. Gl. in c. j. de transla. præl. Ergo, &c. Cogita: qa non quæritur, an populus possit prorogare, uel quare: sed quare singuli, & aliud populos, aliud singuli, §. q manumittit. xij. q. ij. Non dicas, populus non est aliud, quàm homines de populo: gl. in l. j. §. j. quod cuius. uniuer. nomine. quia intelligitur de hominibus collectiuè sumptis, non separatim. Bald. in l. etiam. C. de execu. rei
1 iud. ¶ Quod † autem de laicis dicitur, fallit primò in spiritualibus sacramentalibus, per d. c. omnis. de pœ. & remis. ut hîc per Abb. secus in spiritualibus non sacramẽtalibus, ut iurepa. uel decimis, in quibus iste tex. respectu episcopi nõ procedit in laico, secundum Io. An. hîc. Quod no. nisi adderet clerico laicum, argumento c. per tuas. de arbi. secũdum eum, & malè, ut ibi per Abb. subtiliter & per eundem in repet. d. c. per tuas. & seruiũt, quæ dixi in c. ij. de iudi. tenendo, quòd causa spiritualis non possit committi clerico & laico. Et rationes dilatã-
2 tur in d. locis. ¶ Fallit † tertiò in laico subiecto, nõ ratione nudæ iurisdictionis, sed alterius subiectionis, uel tributi: quia irrequisito superiore non prorogat. Bar. in l. j. §. & post operis. de op. no. nun. Allegat gl. in c. j. §. preterea. lo ulti. de prohi. feu. alie. per Fed. quæ hoc non dicit, secundum Lud. in d. §. & post. sed allegat pro hoc Host. in summa huius ti. §. j. uer. sed nec uidetur. quam etiam sequitur do. Ant. in c. cæterum. in pe. col. de iudi. & idem ipsemet tenet in c. ex tenore. & in c. ex transmissa. s. eo. ¶ Aduerte, quòd istud procedit in subdito ratione uasalligij. Ita probãt dicta iura. Sed in alio subdito comitum, uel regum soluente solum tributum nõ reperitur hoc iure cautum. Nec obstat c. ex tenore. quia non procedebat primus iudex uigore prorogationis partium, sed delegationis apostolicæ. ¶ De uasallo autem bene firmat Ang. in l. j. ff. de iudi. Bald. in l. j. §. j. ff. de off. præfe. urb. in l. si quis in conscribendo. in j. col. C. de pact. & in l. decernimus. C. de sac. sanc. ecc. ¶ Fallit quartò, ubi in iudice laico uerteretur præiudicium sportularum, secundum Pau. in d. §. & post operis. Allegat no. in l. ij. si qs in ius uoc. Facit meliùs gl. in l. de iure. ff. ad municip. ¶ Sed caue, quia do. Abb. hîc sentit contrariũ, dum dicit, incõmodum sportularum compensari cum euitatione oneris, nec est expeditum quòd ordinarius capiat sportulas, per not. in c. cùm ab omni. de ui. & ho.
3 ¶ Fallit † quintò in prorogatione, per quam receditur à iudice perpetuo, putà principe, uel populo libero: sed regula procedit in iudice temporali, ut potestate, uel capitaneo. Ita Paul. ubi s. per d. c. per uenerabilem. §. insuper. Vnde dicit se consuluisse, quòd Veronensis non requisito dominio Veneto non potuit iurisdictionem alterius dominij prorogare: sed, ut dixi in iij. fallẽtia, hoc non est iure cautum. Bene probatur in §. insuper. quòd in reseruatis principi, prout erat ibi legitimatio, subditus nõ potest alienæ iurisdictioni se submittere: & ita illum §. allegant Io. And. & do. Anto. ibi, & Imo. in d. c. P. & G. Et ita poterit commutari ista quinta fallentia.

¶ Respectu clericorum. Fallit primò iste text. ubi exemptus sponte uellet absolui ab ordinario: quia non requiritur licentia Papæ repræsentantis diœcesanũ. Fed. consi. xiiij. & Io. de Lig. in cle. ne in agro. & Mod. hîc debiliter reassumptis solùm motiuis Fed. ¶ Contrarium no. gloss. fi. in cle. pe. de sen. exc. & ibi do. Abb. dicens tamen hoc probari ibi, & illã glos. disputando ipse tenuit in disputatione incipiente, Duo clericali. & hîc, & c. graue. in j. col. de offi. ord. & in c. cum tempore. de arbi. Imo. in cle. ne in agro. de stat. mo. & in cle. dudum. de sepult. ¶ Salua istam fallentiã duobus casibus nouis. ¶ Primus, ubi exemptus subijceret se legato: gloss. iij. in c. j. de off. leg. à nemine notata. ¶ Pro qua facit, qa legatus repræsentat Papam, non ordinarius: c. si abbatẽ. de elec.
4 in vj. Tamen cogita. ¶ Secundus † casus, in quo saluari possit opi. Fed. ualet occurrẽte casu difficilis & periculosi accessus ad curiam, propter decisionẽ do. Car. longam in cle. j. in iij. q. de off. ord. in fi. q. ibi, finge enim. dum tenet ordinarium posse punire exemptum, quando propter impossibilem accessum ad curiam dubitatur de impunitate delicti: quasi ob defectum superioris liceat sibijpsi ius dicere, iuxta dictum Inn. in c. olim. j. de rest. spo. cum concor. datis in c. j. de iudi. Si ergo exemptum inuitum punire potest tali casu, fortiùs uolẽtem absoluere: Nisi respondeas, quòd ille actus non fit in exemptum, ut subditum, sed tanquam dicat sibi ius in defectum superioris. Hîc autem fit absolutio tanquam in subditum: & iste non est subditus. Cogita. ¶ Et in hoc, quando exemptus renunciet exemptioni, præter no. in d. c. cum tempore. limita, ut per do. Ab. in c. cùm olim. in pe. col. de præscri. ubi per illum tex. cum gl. dicit, quòd in materia tangente capellas subiectas ecclesiæ exemptæ, potest prælatus disponere non obstante exceptione. ¶ Item limita, ut per do. Ab. in c. cùm dilectus. in pe. col. de relig. do. & dum dicit, quòd si prælatus exemptus simul cum conuentu præstat obedientiã ordinario, transfert in ipsum quasi possessionẽ subie-

ctionis:

ctionis: & hoc quatenus nocet ipsi, non sedi Apostolicæ, per d. c. cum tempore. ¶ Demum scias, quòd sententia lata contra priuilegium exemptionis est ipso iure nulla, non quia lata contra priuilegium, sed quia lata ab incompetenti: ut eleganter per do. Ab. in c. j. de re iud. Et hoc, ubi priuilegium non fuit allegatum: sed ubi fuisset allegatum, & sententia diceret, Non obstante priuilegio. transit in rem iudicatam respectu exempti, per no. in d. c. cùm dilectus. secundum do. Ant. in d. c. j. ¶ Et istis adde, quæ dixi in c. cùm accessissent. de cõstit. ponendo generaliter, quando prælatus possit renunciare priuilegio ecclesiæ. Et tene menti disputationem, de qua hîc per ipsum pro intellectu d. c. cum tempore. ¶ Item dum examinatur hîc intellectus c. Nos, si incõpetentem. ij. q. vij. vide quæ posui in c. ecclesia. de cõsti. post omnes ibi. ¶ Et dum tractat, utrùm Papa teneatur cõfiteri, uel ligetur canone fundato in l. diuina. adde, quæ dixi in c. j. de cõst. in pe. & ult. declaratiõe quartæ fallen. ubi memini de Doc. hîc. ¶ In gl. magna. Suf-
5 ficit † in hac decre. consensus episcopi tacitus. Ita solus Abb. hîc. Adde dicta in c. cum olim. lo j. de off. dele. ubi habes de hoc. ¶ Et de consensu partium, qui etiam potest esse tacitus, & quãuis Mod. hoc impugnant, tamen placet opi. Ab. quia in iudicialibus tacens magis habetur pro cõfitente, l. cùm ostendimus. §. j. ff. de fideius. tuto. secundum intellectum Mod. in l. j. in prin. ff. de uerb. ob. & uide, quæ dixi in c. cæterum. de iudi. de tacito consensu domini in uasallum prorogantem eo irrequisito. ¶ Item de acceptilatione uide Imo. latê concordantem cum Ab. in c. quod in dubijs. in j. col. allegato in gl. s. de renun. ¶ Item no. communem opi. contra gl. hîc, quòd iste episcopus nõ posset ratificare hanc sententiã. Idem Io. de Fan. in c. j. ix. q. ij. & do. Ab. in c. nonnulli. §. j. de rescri. Et sic no. casum, in quo materia ordinandi & iudicandi non parificantur. Nam ordinatũ ab alio proprius episcopus ratificat, xj. q. ij. c. Lugdunensis. & sic dabi-
6 tur instantia d. c. nullus. de parochijs. ¶ Per † istam gl. in uerbo, tacitum pactũ, ne ulterius petat. dicunt Mod. Ab. consuluisse consi. inci. Attingam. quòd clericus litigans coram laico potest se subijcere statutis laicorum, etiam quo ad decisionẽ causæ, non ui statuti, sed ui pacti. Et sic saluat damnatam doctrinam Bar. in l. cunctos populos. de qua satis dixi in c. ecclesia. in vij. q. de cõsti. Et ipsum reprobant Mod. quia iste tex. cum gl. non lo-
7 quitur in clerico litigante corã seculari. ¶ Tene † mente l. ij. C. communia utrius. iud. & declara, ut hîc optimè per do. Ant. & Ab. post. Bart. in l. j. C. qui pro sua iurisd. Et eorum dictis adde Bar. in l. mutari. ff. de procura. ubi dicit, quòd si processus est inualidus, puta propter ferias, possunt partes cõcorditer ipsum ratificare, propter gl. ibi, dum dicit de nouo narrari, non dicit fieri. Sed caue: quia secus in sententia: nam licet ante iudiciũ possit renunciari ferijs hominũ, l. j. ff. de ferijs. tamen post sententiam nõ. Bal. pulchrè in l. cùm antea. ad fi. C. de arb. etiamsi à tali sententia fuerit appellatum, & appellatio deserta, possunt tamẽ illam sententiam reducere in pactum, per d. l. ij. secundum eum. ¶ Adde etiam Bal. in l. obseruare. uer. quero, nunqd. ff. de offi. procons. quòd ratihabitio non confirmat ea, quæ sunt nulla: & ita in sententia. Non obst. d. l. ij. quia non ualet, ut sententia, sed magis ex consensu partium, secundum eum. ¶ Adde etiã Ang. Are. in l. si expressim. ibi in gl. præscriptione. ff. de app. ubi dicit, quòd in casu d. l. ij. non tenuit diuisio, tanquam emanata ex sententia, sed quia hoc potuit fieri pacto. Vnde non est dicendum, ꝙ partes possint approbare sententiam, ut sententiam, propter tex. cũ gl. in d. l. si expressim. De hoc dicit esse elegans dictũ Bal. in l. si diuersa. in j. col. uer. aduertatis. C. de transac. & uerum dicit & sequitur etiam do. Fran. de Are. in c. at si clerici. in prin. in iiij. char. parua, de iudi. ¶ Adde etiã Bal. in d. l. ij. ubi dicit, illum tex. esse ita singularem, sicut alius de mundo: & infert unum mirabile, quòd si causa clerici delegatur iudici incompetenti cum consensu cleri, tenebit sententia non obstante incompetentia. Quod per prædicta & dicẽda fortè non procedit: quia approbatio debet sequi sententiam. ¶ Adde etiam d. Abb. pulchrè in c. j. de re iud. ubi considerat subtiliùs, quòd sententia nulla ex defectu cõsensus partis potest ratificari, ut sententia. Hinc est, quòd appellando quis uidetur cõsentire gestis per falsum procuratorem, l. iij. §. falsus. ff. rem ra. hab. Nam sententia, quo ad ipsum ꝓcuratorem, tenet respectu domini, non, nisi tacitê cõsentiat, ut est dictum. Aliquãdo sententia est nulla ex alio defectu non descendente à cõsensu partium: & tunc opus est nouo contractu approbatiuo, per d. l. ij. Appellatio uerò non approbat sententiam, imò expressè impugnat, ut ibi per eum. ¶ Cui adde Bal. in c. j. post principium, ibi, quæro an sententia. de re iud. ubi dicit, sententiã posse ratificari consensu nouo, per d. l. ij. Per contradictionem uerò nunquam ratificatur, etiam appellando, uel ad bonum uirum recurrendo, nisi contradictio habeat implicitum consensum: d. §. falsus. ¶ Adde etiam Car. consi. lxxj. inci. omnis meæ charitatis. in secundo dubio, uer. in contrarium. ubi dicit, quòd si partes consentiant sententiæ nullæ, non ualidatur: saluo, nisi per uiam noui pacti. Ita intelligit d. l. ij. Vide eũdem in cõsi. lxxiiij. incip. Do. Ab. sancti Benedicti. uer. ad tertium. in fi. ubi dicit idem. ¶ Et adde, quòd talis approbatio interpretabitur, ut pactum, nõ ut sententia: & sic non trahetur ad incognita, iuxta l. tres fratres. ff. de pac. Ex quo uerbo capias modum loquendi. Et adde Cal. de re iud. consi. viij. inci. An sententia. in j. col. ubi dicit, quòd sententia nulla approbata pacto nullo respectu non regulatur ut sententia, sed ut pactum, quod est utile. ¶ Adde etiam Pe. de Anc. consi. lxvij. inci. Querela posita. ubi dicit, quòd partes non possunt sententiam confirmare, nisi omissa eius authoritate deueniant ad actum aptum inferre consensum nouum. Sic intelligitur d. l. ij. secundum eum. Pro quo adde Imo. in c. iij. uer. & attende. de proba. ubi dicit, quòd licet partes nõ possint ualidare sententiam nullam, ut ibi in gl. hoc est uerum, ut ualeat tanquam sententia: secus, si ut pactũ, per
8 d. l. ij. ¶ Adde † etiam Bal. in c. cùm causam. in ult. col. de testi. ubi relato Inn. q dixit, attestationes nullas posse ratificari, sententiam uerò non: subdit, limita hoc ultimum, nisi ratificatio transeat in cõtractum uallatum traditione, uel stipulatione. Allegat pro singulari d. l. ij. ¶ Et dixit mirabiliter do. Card. in suis notis causarum, no. cxcviij. inci. quòd confessio Bartholomæi. quòd si unus confitetur se iniustam litem fouisse, ualidatur sententia nulla ui pacti, etiamsi alia pars presens tacuit: qa in actu utili tali non erat opus loqui. Inn. in c. in genesi. de elec. & de ista no. puto loqui eũdem Car. in c. cùm ex officij. in ult. col. de præscri. ubi refert se obtinuisse, cùm esset lata sententia per falsas allegationes etiam contra absentem, & sciente uictore: & sic nulla, per l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. tamẽ si uictus approbauit sententiã, nõ audietur agens de nullitate, per d. l. ij. licet multi aliter dicerẽt, & malè, secundum eum. ¶ Adde etiam Imo. in c. de causis. de off. dele. ubi dicit, quòd si partes uolunt, ut iudex procedat omisso iuris ordine in ordinarijs, uel in summarijs, respectu eorum, quę tanquam substantialia ponuntur in cle. sæpe. non possunt: secus, si uolunt, quòd ut arbiter procedat: & reprehendit do. Ant. ibi dicentem, quòd ui pacti renũciari potest dictis solennitatibus. Sed salua, quãdo paciscentur post processum, ut per Imo. in l. filio preterito. de iniu. rupt. & irri. testa. & Ana. in c. quia in omnibus. de usu. & Bal. in d. l. cùm antea. & in d. c. cùm causam. de testi. ¶ Hæc & similia declara primò ex uerbis Bal. in l. error. C. de iur. & fac. igno. & in l. j. post prin. C. de iurisd. om. iud. ubi firmat sententiam latam expresso iuris errore nullo par-

 tium

tium conſenſu poſſe confirmari. Non obſtat d.l.ij. quia
ius conſtitutionis non poteſt pacto priuatorum mutari:
& ideo non ſufficit, quòd ſit lata de uoluntate partium.
Cogitabitis: quia uerba Bal. uidentur mihi tendere
ad conſenſum approbantem ſententiam ut ſententiam,
nos uerò ut pactum: Niſi dicas, pactum cõtra formã
l. nõ ualere, ut dixi §. eo. c. ſi diligenti. in ſecunda fallentia.
¶ Secundò declara ex dictis do. Abb. in c. examinata.
in ult. notab. j. de confir. utili, uel inutili. uidelicet,
quòd ubi uitium nullitatis ſententiæ nõ dependet
à conſenſu partium, quia materia non eſt reducibilis
in pactum, tunc non procedit d. l. ij. ſed ſolùm, ubi materia
cadit in pactum: & hoc per text. ſingul. in d. c. examinata.
quod dictum commendat do. Mari. conſil. miſhi lxij. incip. monaſteriũ ſanctæ Iulianæ. ¶ Tertiò declara
ex dictis do. Abb. conſi. xcij. inci. Contra ſententiam.
poſt prin. uol. j. ubi dicit, quòd tale pactũ debet fieri
per modum contractus, per notata in l. j. C. de pac. Itẽ
non poteſt fieri in criminalibus, ubi agitur de pœna ſanguinis:
quia nemo eſt dominus, &c. l. liber homo. ad l.
Aquil. Dixi in c. prudentiam. de offi. dele. & pro hoc ultimo
facit declaratio præcedens. ¶ Vltimò declara,
dum modò tale pactum ſit ueſtitũ, ut per Bal. in c. cùm
cauſam. & omnes prædictos. Quod intellige ſanè de iure
ciuili: ſecus de iure Canonico, quo ſufficit nudum pactũ, c. j. cùm materia de pac. & ita in terminis ſignat do.
Ab. in c. dilecti. uerſus fi. de arbit. & ibi inuenies notanter,
quòd à laudo per pactum approbato recedi non
9 poteſt ſoluta pœna. ¶ Iſtis † iunge Bal. in l. reſcripta. C.
de precib. Impe. offe. ubi dixit, ſolum Papam poſſe ratificare
ſententiam nullam. Ad quod uide Inn. & alios in
c. j. de confir. uti. & iſtis adde Bal. in c. domino guerram.
poſt prin. in tit. hîc finitur lex. ubi ſimpliciter dicit, ſententiam
latam ab excommunicato non poſſe ratificari.
Allegat Io. An. c. aduerſus. de immu. eccl. & uide Flo.
in d. l. ij. C. commu. utri. iud. ubi illam l. facit ſingularẽ:
ſed tu ex dictis locis apoſtillabis apoſtillantes in d. l. ij.
¶ De argumento à contrario ſenſu inuenies ad ſaturitatem
in vj. locis, uidelicet per do. Ant. Imo. & Abb. in c.
cùm Apoſtolica. de his, quæ fi. à præla. per Io. An. & do.
Ant. in c. publicato. de elec. p Bal. & Sal. in l. cõuenticulã. C. de epi. & cle. per Dominic. in c. quncq. ix. diſ. p Lud.
in l. ſi cùm dotem. in ult. char. principij, ſol. ma. per Sal.
& Lu. in l. j. ff. de off. eius, cui man. eſt iuriſd. quorum plenitudo
poteſt breuiſsimè ſummari pro utilitate pauperum:
unde fit regula, quòd tale argumentum procedit
& eſt fortiſsimũ, ut dicitur in d. l. & gl. in d. c. j. quodcunq.
Imo dicit, Domi. in c. j. prima diſ. per gl. in uerbo,
prohibetur, quòd illud, quod colligitur à cõtrario ſen-
10 ſu, dicitur expreſsè comprehendi. ¶ Amplia † primò
etiam in uerbis contrahentium, l. inter ſocerum. §. cùm
inter. ff. de pac. do. quæ ad hoc eſt ſingularis, ſecundum
Ab. in d. c. cùm Apoſtolica. Et intellige, quando in caſu
contrario eſt eadem, uel maior ratio. Bal. in l. apud anti-
11 quos. C. de fur. ¶ Amplia † ſecundò etiã in reſcriptis.
Gl. in l. ſi procuratorem. §. ſi ignorantes. in uer. intellige-
re. ff. man. & eſt ſing. ſecundum Sali. in d. l. conuenticu-
lam. & Sali. & Roma. in d. l. j. ff. de offi. eius, cui man. eſt
12 iuriſdictio. ¶ Amplia † tertiò etiam in ultima uolun-
tate, l. ſi legatum purè. ff. de adim. lega. niſi in caſu l. ſi. in
prin. ff. de leg. ij. ubi proteſtatio derogatoria ad actũ ſur-
gens à contrario ſenſu uerborum non ſufficit ad inua-
lidandum actum poſtea ſecutũ. in quo latè inſiſtit In-
no. in l. ita ſtipulatus. de uer. obl. uel niſi reſultaret tur-
pis, aut reprobata diſpoſitio, l. ij. C. de condi. inſer. ¶ Am-
13 plia quartò, etiam † in ſententijs, l. Pomponius. §. ſed in
his. ff. de procur. l. ſi inter te & me. ff. de excep. rei iud. Et
iſtas ampliationes ponit Lud. in d. l. ſi cùm dotem. ad
fi. prin. ¶ Fallit primò, ubi reſultat intellectus contra
alias leges. Gl. hîc, & in c. quanto. in uerbo moderatas.
de uſur. & gloſſ. ij. in c. j. de æta. & quali. in vj. & in cle. j. in

uerbo, obſeruare. in fi. de ſen. excom. & glo. iiij. in c. non
ſolùm. de appel. in vj. & gloſſ. iiij. in c. admonere. xxxiij.
q. ij. & gloſſ. iij. in princ. & in c. licet. de priui. in vj. & gloſ.
iij. in c. ij. §. eo. & Inn. in c. cùm ſuper. ante fi. j. gloſ. de cau.
poſ. & Arch. in c. beatus. iij. q. iiij. facit gloſſ. trita in c. cupientes.
§. quod ſi per xx. in uerbo, petere. de ele. in vj. dicens,
quòd per ſubauditiones non inducitur legũ correctio.
¶ Ab hac fallentia excipe duos caſus. ¶ Primus,
ubi lex noua nihil operaretur, niſi inducẽdo eam
à contrario. gl. in l. nulla. niſi iuncto tex. C. de epi. & cle.
quæ ita intelligit authen. diaconiſſa. eo. ti. & illam gloſſ.
multum no. Raph. Fulg. ibi, & in l. ut liberis. C. de colla.
& Lud. in authen. ex teſtamẽto. eo. ti. & in d. l. ſi cùm dotem.
in prin. & Bal. no. in l. obſeruare. §. proficiſci. in iij.
q. ad fi. de off. proconſul. ¶ Intellige, ut dixi, ubi l. eſt
noua: aliàs nõ ualet, in l. nemo. C. de iuriſd. om. iud. Nã
ideo hæc dicunt in l. noua: quia uidetur legislator uelle
tunc aliquid noui inducere. ¶ Secundus caſus, ubi
corrigeret l. antiqua in genere, non in ſpecie: & ita pondera
gloſſ. in uerſi. apoſtolicis. in cle. per literas. de præben.
Nam collige tacitè à contrario, quòd legatus non
confert hoſpitalia & beneficia, de quibus ibi: & tamen
de iure poterat beneficia cõferre, c. ij. de off. leg. in vj. ſed
de illis non dicebatur in ſpecie: & iſtud reputant Mod.
nouum in c. ij. §. eod. Tu conſidera, quòd illa non dicuntur
beneficia, per. no. in cle. quia contingit. de reſi.
do. ¶ Item fallit dicta regula, ubi eſt dictio Præſertim,
Maximè, uel ſimiles: quia illæ inducunt maiorem
rationem in caſu contrario: & ſic non arguitur, ſecus in
contrario. Ita Domi. in d. c. quodcunq. gloſſ. in l. illud.
in uerſic. æſtimamus. ff. ad l. Aqui. in l. cùm prætor. in
prin. in uer. uidetur. ff. de iudi. Bal. in l. apud. C. de fur.
¶ Idem in uerbis narratiuis, ut Io. An. & do. Ant. in d. c.
cùm Apoſtolica. quia non diſponunt: c. ſi Papa. de priui.
in vj. cle. fi. de ſen. excom. ergo non arguitur à contrario.
facit gl. in uerbo, non tenet. in c. ij. de do. & contu.
in vj. cum concor. quas addidi in c. j. in fi. fal. de conſti.
niſi intentio diſponentis fundaretur in illis. Imo. l. in
d. c. cùm Apoſtolica. per cle. j. de proba. ¶ Item fallit
in uerbis cauſæ impulſiuæ, non finalis, quæ non ponderantur
à contrario. Domi. in d. c. quodcunque. Bald.
in d. l. conuenticulam. do. Ant. in d. c. cùm Apoſtolica.
Idem in uerbis cauſæ finalis, quando eſſent duæ: quia
non arguitur à contrario à ceſſatione unius, ſecundum
prædictos: ar. §. affinitatis. Inſti. de nupt. Idem in uerbis
modalibus, in quibus non arguitur à contrario à
ceſſatione modi: Spec. de diſpu. §. poſt hæc. uer. ultimò
non ob. intellige ſecundum Imo. in d. c. cùm Apoſtolica.
ubi modus reſpicit fauorem eius, cui adijcitur l. Titio
centum. in prin. ff. de condi. & demon. ſecus, ſi alterius:
quia poterit ſemper argui à contrario: modo non
ſeruato, per l. j. C. de his, quæ ſub modo. Quid autem
de uerbis negatiuè prolatis, eſt dubium, ut per Bal. in l.
ij. C. de condi. inſer. pondera do. Ant. & alios in c. ex
parte. de ſpon. de eo, qui dixit, nolo aliquam in uxorem,
niſi te. ¶ Vltimò fallit in ſtatutis, quæ ſumpto tali
argumento corrigerent ius commune. Bar. in l. omnes
populi. in vj. q. ff. de iuſti. & iu. Bal. in d. l. apud. & in l. j.
C. de inuti. ſtip. Sali. & Fulg. in d. l. conuenticulam. do.
Anton. & alij in d. c. cùm Apoſtolica. Bald. & Imo. in l.
qui teſtamento. §. mulier. ff. de teſta. Ratio: quia correctio
iuris fieri non debet, niſi expreſsè reperiatur, l. præcipimus.
C. de appel. Sed iſte ſenſus ſumptus à contrario
eſt tacitus & coniecturalis. Gloſſ. ij. in l. ij. C. de condi.
inſer. d. c. cùm Apoſtolica. in uerbo, indirectè. Notat
expreſsè Domi. in c. qualis. per illum tex. xxv. diſ.
Quicquid dixerit in d. c. humanum genus. Ergo, &c.
¶ Hanc fallentiã reſtringe duobus modis. Primo, dum
modò ſtatutum aliquid operetur, non arguendo à cõtrario:
ſecus, ſi nihil: quia tunc argueretur etiam corrigendo
ius. Ita Bal. in d. §. proficiſci. prout eſt dictum
de l. com-

del. cõmuni in primo caſu primæ fallentiæ. ¶ Stante
ergo ſtatuto, quòd non extantibus maſculis fœminæ
ſuccedant, ſequitur à contrario, quòd ipſis extantibus
non ſuccedant, quamuis corrigatur ius commune: de
quo in l. maximum. C. de lib. præter. quia ſtatutum aliàs
ſuperflueret. Ita Bal. & Pau. de Caſ. in d. l. conuenticulam.
dicentes, Dyn. ita conſuluiſſe Florentiæ. Sequitur
Pe. de Anch. in c. ſusceptum. uer. & per iſta, quæ
dicta ſunt. de reſcri. in vj. dicens, caſum, qui ſumitur à
contrario, in ſtatuto non haberi pro omiſſo. Sequitur
etiam Imo. latiſsimè in d. l. ſi cùm dotem. & do. Abb. in
d. c. cùm Apoſtolica. & Panor. conſil. cccxxxiiij. incip.
Primus caſus. & latiùs in d. §. mulier. licet aliter firmet
Roma. in d. l. ſi cùm dotem. non bene euitans, quod
eſt dictum de ſuperfluitate ſtatuti. Bene facit conſilium
Pet. de Anch. mihi ccxiij. inci. Pro iſto patre inſtituto.
uolens, quòd ſtante ſtatuto, quòd mulier non habens
filios poſsit teſtari de ſua dote, uult à contrario, quòd
ſi habet, non poſsit. ¶ Nec obſtat, quòd per ſubauditionem
non inducitur correctio gloſſ. in d. §. quòd ſi
per xx. quia eſt duplex reſponſio. Prima, quòd ſenſus
ſumptus à contrario differt à ſimplici ſubauditione.
Secunda, quòd iſtud toleratur, ne ſtatutum ſit inane.
Sic argumento doctrinæ Bart. in l. iiij. §. prætor. de dam.
infect. cum concor. attento, quòd idem eſt in l. communi
noua, ut in prima fallentia dictum eſt. ¶ Secundò
reſtringe hanc fallentiam, ut procedat, prout in ea dixi,
uidelicet quando corrigeretur ius commune: ſed
quando diſponeret in caſu non prouiſo à iure communi,
tunc in ſtatuto poterit argui à contrario. Ita Bar. in
d. l. omnes populi. & Bal. in l. ij. in prin. C. de condi. inſer.
& do. Abb. conſil. lxxv. in j. uol. Sal. in l. conuenticulam.
Imo. in d. c. cùm Apoſtolica. per Alb. in prima
parte ſtatutorum. q. x. Ratio: quia ſi hoc eſt in contractibus,
ut in prima ampliatione, & tamen in eis fit ſtricta
interpretatio, l. quicquid. de uerbor. obli. fortiùs in
ſtatutis. Non obſt. quòd caſus improuiſus à ſtatuto
ſemper reperitur prouiſus à iure communi, aut in ſpecie,
aut per ſimile, l. non poſſunt. ff. de legib. per quam
rationem iſta reſtrictio eſſet falſa, ſecundũ Benedictum
in l. ſi quis locuples. ff. de manumiſ. uindi. qa imo multa
reperiuntur, quæ non ſunt deciſa, nec in ſpecie, nec
per ſufficiens ſimile: & ideo tene reſtrictionem contra
Dominic. in d. c. qualis. ¶ Ab hac autem reſtrictione
excipe tres caſus. Primus, ubi per arg. à contrario ſtatuentes
incurrerent pœnam. Ita probat gloſſ. in uerbo,
facere. in cle. j. de uſu. de qua facit feſtum do. Abb. ibi
in prin. & ſequitur Imo. ibi, & Card. in prin. q. xxij. &
Ludo. in ſing. cviij. incip. Tu habes. & communiter tenetur.
& in d. l. ſi cùm dotẽ. & Laurent. de uſur. q. cxlviij.
& Bal. in l. gallus. §. ille caſus. ff. de lib. & poſth. & in l. ſi
eum. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cautio. & in authen. ad
hæc. C. de uſu. Tu conſidera, quòd in caſu illius gl. per
argumentum à contrario corrigeret ius Canonicum:
ergo ſumus in caſu fallentiæ. ¶ Secundus caſus,
quando ſtatuto cauetur, quòd ſtatuta ſeruentur ad literam:
quia non arguetur à contrario. Ita ſentit Bal. in
l. ij. uerſic. ſi autem uerba deſiderant. C. de pat. qui fil.
diſtr. dicens, quòd litera dicitur, quæ oculis cernitur,
non quæ intellectu percipitur, per l. j. ff. de his, quæ in
teſtamento delen. Facit, quod no. Ang. in l. ſi ita ſcriptum.
ff. de lib. & poſth. & quod no. Imo. in c. P. & G.
de offic. deleg. dicens, illud, quod ſumitur argumentatiuè,
non eſſe expreſſum. ¶ Tertius caſus, ubi ſtatuto
caueretur, quòd ſtatuta non recipiant intellectum
extraneum, uel ſubauditum. Ita Bal. in l. ij. C. de
condi. inſer. per gloſſ. pe. ibi. Et facit, quod ipſe notat in
d. l. maximum. & ſequitur Pe. de Ancha. in repe. c. primi,
ad finem, de conſti. Et facit dictũ Domi. in d. c. qualis.
cætera dic, ut in locis primò notatis, maximè p Lud.
in d. l. ſi cùm dotem.

SVMMARIVM.

1 *Transferens domicilium poteſt conueniri de contractu facto in primo domicilio in ipſo loco contractus.*

2 *Laicus factus clericus, an & quando poſſit conueniri in iudicio ſeculari de geſtis in habitu laicali.*

CAPITVLVM XIX.

c. propoſuiſti.

Roposuiſti. ¶ Legitimè citatus tenetur corã citante cauſam proſequi, non obſtante, quòd poſt citationem mutauerit forum. H. D.

1 ¶ Transferens † domicilium poteſt cõueniri de cõtractu facto in primo domicilio in ipſo loco contractus. Do. Ant. & Abb. hîc poſt Spe. Adde Car. in cle. paſtoralis. in vj. char. uerſi. ſextò quæro. de re iudi. & ibi addit, quòd debet citari in loco noui domicilij, per l. ij. & fin. C. ubi in rem actio. ¶ Intellige hoc procedere, quando unà cum mutatione fori non mutatur ſtatus perſonæ: ſecus, ſi mutaretur ſtatus: putà, qa laicus poſt contractum à ſe celebratum efficeretur clericus: quia tunc coram primo iudice ſeculari ratione contractus præcedentis non poterit conueniri. Ita dixit Ia. Bu. in l. quiſquis. ij. C. de epiſco. & cleri. per illum tex. in fin. cum ibi no. ubi nulla alia ratione prohibetur primipilarius clericari poſt finitum officium ante redditam adminiſtrationem, niſi quia coram iudice eccleſiaſtico eſſet conueniendus. & idem Cy. & Bal. in authen. cauſa. eo. tit. & do. Ant. hîc, & Bal. in c. j. de eo, qui bellica arma depo. alle-
2 gat gloſſ. in l. nemo poteſt. de leg. j. ¶ Generaliter † autem de laico facto clerico, quando eximatur à iudicio ſeculari circa geſta in laicali habitu, dedi remiſsionem in c. fi. in viij. fall. eſt de conſt. Secundò circa hæc adde, quòd etiamſi ante translationem domicilij alibi contraxiſſet, quàm in primo domicilio, adhuc poteſt conueniri in primo domicilio, licet nulla citatio facta fuerit: ſentit Bart. in l. ij. C. de iuriſd. om. iud. & ſequitur Imo. hîc dicens, iſtum tex. limitari per illum, ut non procedat, quando conuenitur ex contractu etiam alibi geſto. ¶ Contrarium tenet do. Ant. & Abb. hîc intelligentes d. l. ij. in uer. tempore contractus, ſ. ibi, geſti. Idem Sal. Ang. & Pau. de Ca. ibi, & Ange. in l. hæres abſens. §. j. ff. de iudi. & ita puto ſenſiſſe Bart. in d. l. ij. & pro hoc, quia fruſtra ponderaretur hîc præoccupatio, ſi ſolus contractus ſufficeret. Et reſtringe iſtum tex. ut non loquatur, quando cõuenitur ex contractu, id eſt, quòd tunc non ſit opus præuentione, eſt nimia uiolentia, ſi tamen contractus fuiſſet geſtus in ipſo prioti domicilio, procederet concluſio præcedens. ¶ Limita iſtum tex. ubi reus fuiſſet contumax, quia non poterit allegare hanc præuentionem inuito actore: & ſic habes caſum, in quo præuentio nihil operatur. Bar. & omnes in l. quamuis. de dam. infec. ſequuntur do. Ant. & do. Abb. hîc, & do. Ab. in c. ex tenore. ſuprà, de reſcrip. ¶ Ampliauit etiam, ſi contumax ad primam citationem uelit purgare moram ſolutis expenſis, & dato fideiuſſore de iudicio ſiſti: quia ſi actor non uult, non prodeſt. Ange. contrà in d. l. quamuis. quia purgata contumacia præuentio reaſſumit uires, per iſtum tex. & d. l. ſi quis poſtea. Tene ampliationem ſecundum Imo. in d. l. quãuis. Et hoc, ubi ius actoris eſſet factum deterius, adeo quòd remaneat in damno, non obſtante purgatione, ſecundum Pau. ibi. ubi autem non eſſet hoc damnum. Ang. bene loquitur ſecundum Lud. ibidem, quem uide. ¶ Limita etiam, niſi primus iudex eſſet negligens: quia præuentio nihil operatur inuito actore, ſecundum prædictos ampliantes, etiamſi iudex offerat ſe ad diligentiam. Sed in hoc Ange. contrà per c. ſi à iudice. de appell. in vj. Sed non facit, ſecundum Imo. & Roma. ibi, quia loquitur, ubi actu aliter grauauit nos,

a Alias] Adde tu aliam pulcherrimam limitationem ad istiũ text. & l. si quis postea. ff. de iudi. in quibus iuribus dicitur, quòd priuilegiũ fori superueniẽs, postquam quis est præuentus coram uno iudice, non eximit illum ab illo iudice. Hoc limitatur, ut procedat, quando priuilegiũ fori esset concessum ad postulationẽ partis: secus, si motu proprio superioris. Ita tenuit gloss. in l. qui autem. ff. si quis cau. in ij. parte, Bart. in l. j. ff. de pœ.

ubi neglexit ius dicere, quę differunt. Nam primo casu appellatur: secundo aditur superior per querelam, c. ij. de except. in vj. Tene Ang. quia uidetur eadem ratio in proposito utroquè casu. Et licet à tarditate iudicis non appelletur, l. fin. ibi, tarditatem iudicis querelam. C. de temp. app. tamen, ubi esset requisitus ad diligentiam, appellaretur. Io. An. in c. dilecto. de app. not. Abb. in c. ex parte. Io ultimo, in j. col. eod. tit. ¶ Alias a xj. limitationes, in quibus non attenditur præuentio, posui in c. ex tenore. de re.

4 ¶ In quæstione de priore monito, ne recedat, reprobat Maria. primum membrum Abb. quia omnis inquisitio fit in personam: ideo finis officij non euitat uisitationem. Dic contrà, quia non omnis uisitatio fit propter crimen, sed ad reformationem, per no. in c. ea, quæ. de sta. mo. Procederet dictum Maria. ubi specialiter scriberetur pro crimine prælati. Et ita no. dictum d. Ant. quòd illa forma scribẽdi æquipollet citationi, dato quòd fit extraiudicialis. ¶ Sufficit unica citatio in casu isto: omnes hîc, Arch. in c. non ita. ij. quæst. vij. gloss. in cle. j. de foro compe. & do. Ant. in c. quoniam contra. de proba. in iij. charta.

SVMMARIVM.

1 Iudex delicti an possit citare extra territorium.

Imperator an possit citare in terris ecclesiæ. post nu. 1. uer. respondent primò.

Iudex non potest citare existentem extra suum territorium.

Hæc pro regula ponitur, quæ decem patitur fallentias, quas facile est hîc uidere usq; ad nu. 5.

5 Priuilegium qualiter & quando perdatur propter delictum.

6 Exempti sunt subiecti generali interdicto ordinarij. Vide qualiter, post nu. 6. uer. & no. quòd exempti.

7 Exemptus potest capi & remitti ab ordinario, quando timetur de fuga.

8 Vagabundus si non uult satisdare de respondendo in loco domicilij, an debeat audiri.

Et quis dicatur uagabundus, uide ibidem.

9 Iudex remissurus reum, qualem cognitionem adhibere debet. numero 10.

11 Consuetudo de non remittendo an ualeat propter crebras petitiones denegatas.

12 Iudex delicti an possit punire suo statuto.

13 Delictum inchoatum in uno loco & consummatum in alio, quis iudex punire possit. nu. 14. & 15.

16 Statutum puniens uisitantes moniales sine licentia non ligat uisitantes exemptas: quia non perficit delictum ingrediendo locum.

17 Contrahentes quibus modis sortiantur forum. nu. 19.

18 Gabella debet solui in loco contractus, non in loco destinationis.

20 Viator si promittit soluere, ubi contrahit, potest ibi conueniri.

21 Iudex domicilij ad petitionem iudicis contractus citare potest, ut iudex contractus discutiat obligationem personalem.

22 Remissio non fit in contractibus. Et hoc est regulare: quæ regula patitur 7. fallentias, ut hîc uidere poteris.

23 Forus domicilij est generalis, & ordinarius concurrens cum quolibet foro in quantum.

24 Represaliæ si concessæ sint contra certos homines, intelligitur de subditis domicilij tantum.

25 Ius reuocandi domum quale sit, & quando habeat locum.

CAPITVLVM XX.

Licet ratione delicti.

¶ In Romana curia quilibet clericus cõueniri potest, licet aliàs specificè ibi forum nõ sortiatur, habet tamen ex causa ius reuocãdi domum.

1 H.D. ¶ Gloss. j. † Vtrùm iudex delicti possit citare extra territorium. Bart. quòd sic, in l. j. ff. de requi. reis. ¶ Addunt Mod. Bar. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, per edictum, Ang. in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. & ibi dixit, quòd egeret decisione: & Sal. in l. omnes. §. si uerò apparitor. C. de episcop. & cler. Pet. de Anc. in §. contrahentes. & cle. pastoralis. & Raph. in d. §. si uerò apparitor. ut latiùs per eos. ¶ Respondent primò ad cle. pastoralis. quòd imo imperator potest citare in terris ecclesiæ propter reliquias ueteris dominij. Dic contrà per c. Constantinus. xcv. dist. ubi fuit facta totalis incorporatio: Ergo nullæ reliquiæ remanserunt, ut per Ioan. And. in c. Romana. §. debet. de appel. in vj. ¶ Respondent secundò ad illam clementinam, quòd nos loquimur in delinquente in loco citantis. Sed in d. clem. rex semper fuerat extra locum citantis. Patet ibi, in eodem regno continuum domicilium. Dic contrà propter princip. illius tex. in uersic. à suis stipendiarijs. iuncta regula, qui per alium. Et ideo omnes doc. in d. cle. dicunt per illum tex. quòd mandans delictum fieri, efficitur de foro loci, ubi fit. ¶ Tertiò respondent, quòd fuit speciale propter regiam dignitatem. Dic contrà: quia in uersic. quòd si punitio. præsupponitur, quòd si fuisset citatus à iudice, ubi degebat, potuisset ab imperatore puniri, non attenta dignitate. Item illa non prodest delinquenti: ut hîc per Doc. loquentes de archiepiscopo delinquente in diœcesi episcopi. ¶ Item allegant Bal. in c. cùm olim. de dolo & contu. quòd iudex intra territorium potest citare uoce præconia, quæ audiatur extrà. & subdit, quòd fugiens captus in alieno territorio in actu fugæ debet relaxari. ¶ Item referunt subtilia dicta Raph. in d. §. si uerò apparitor. & respondent in parte, ut hîc per eosdem, & patebit clarior responsio ex prima fallentia sequenti. ¶ Tu uerò sequere Ang. solenniter hunc passum ponentem in disputatione incip. Bononiensis. in iiij. col. uersic. descendo igitur. ubi relatis & reprobatis quinque opinionibus decidit pro regula, quòd existens extra territorium citantis non potest citari, nec re, nec uerbo. ¶ De citatione reali constat: quia illa est executio, quæ nunquam fit extra territorium, c. postulasti. §. eo. l. cùm unus. §. fin. ff. de bo. authorita. iud. possid. ¶ De uerbali probat sic: quia actus citationis sumit effectum, & robur solum à potestate tributa per citantem: & habet se dicta citatio ad interlocutoriam de citando, sicut se habet effectus ad causam: & executio ad merum dispositionis actum. Initium ergo ipsius non potest oriri extra territorium: quia in ipso ortu terretur citatus incontinenti: sed in alieno territorio nullus terreri potest: sed semper terrendus est per iudicem eiusdem loci, in quo quilibet magistrunculus maior est omni alio magistratu nõ eiusdẽ loci, l. apud eum. ff. de manumiss. quæ non est alibi, secundum eum. ¶ Ad idem cle. j. de fo. compe. ¶ Fallit sex modis, secundum eum. Primo, quando

quando subditus existens extra territorium non citatur nuncio, uel epistola: sed per edicta in albo posita. Nam tunc interlocutoria de citando & etiam ipsa citatio expediuntur intra territorium, non mirum si potest sortiri effectum extra illud, sicut sententia lata in loco tribunalis potest ligare subditũ extrà existẽtem. Bart. in ‡ cunctos populos. C. de sum. tri. & late per eundem Ang. in primo dubio illius disputationis. dixi s. eod. c. postulasti. Aliàs tenẽdo oppositum sequeretur iniquitas: quia si rei criminis effugerent de loco, uel debitores ex contractu fugientes & pergentes ad loca incognita non possent citari, fraudarentur creditores & rigor publicæ disciplinæ. Non obst. d. cle. Pastoralis. ubi citauit edicto: quia secundum eum non fuit decisio iuridica hoc respectu, sed bene iuridica, dum ponit regulam de citatione extra territorium. ¶ Sed aduerte accuratè: qa de Papa non decet nos ita loqui. Vnde istud de edicto admitterem, ubi nesciretur locus residentiæ rei, & tunc fortè Cald. bene loquitur, quicquid dicat Abb. hîc, uidelicet quòd etiam respectu personæ possit citare, ex quo non potest iudex requiri. & sic sumus extra casum cle. pastoralis. ubi non tenuit edictum: quia rex non latitabat. si enim posset tunc citare solum respectu bonorum, nihil esset speciale in latitante. Nec esset aliquid speciale in edicto, de quo omnes fatẽtur, quòd differat in proposito à citatione. Nam & ipsa citatio respectu bonorum tantùm semper ualet, ut in §. contrahentes. & notat Abb. hîc. Ex quibus comprehendis nõ esse hîc opus, quòd iudex sciat qualitatem sibi tribuentem iurisdictionem: quia edicto citare potest latitantẽ, ubicunq; reperiatur ex quo ignorat à prin. ubi sit reus. Cæterùm si scitur, ubi reus est, uidetur requirendus iudex, ubi degit, & non esse locum edicto. & ita debebat fieri in d. cle. & sic euitatur absurdum Angel. & saluatur decisio Papę. Et si ille non uult citare, ubi degit: recurretur ad eius superiorem, qui eum compellat. arg. c. nullus. de iure patro. ¶ Fallit secundò, quando iurisdictio citantis nõ est coarctata loco. Exemplum in comitibus Palatinis, qui per totum Romanum imperium habent potestatem legitimandi spurios & naturales. Nam si ipse comes in una ciuitate legitimans citat coniunctos legitimandi existẽtes extra territorium illius ciuitatis, nemo dicet hanc citationem non tenere, secundũ Ang. sic intelligentem d. c. si uerò apparitor. ubi archiepiscopus & præfectus erant auditores generales imperialis curiæ Romanæ omnium causarum clericorum, quæ in dicta curia introducebantur. Vnde post causam introductam non est mirum, si citare poterant in prouincia consistente, sicut etiã faciunt auditores generales Apo-
2 stolicæ sedis. Quod not. ¶ Tertiò † fallit, ubi iurisdictio citantis nulli territorio cohæret: ut in iudice delegato, qui existens in uno loco citat existentem in alieno territorio: habet enim potentiam terrendi in utroq;, sicut delegans, ix. q. iij. c. cuncta. ¶ Quartò fallit, ubi citatio ordinatur principaliter, non ad obligandum citantem, ut compareat, uel det, aut faciat: sed solum ad effectum simplicis intimationis. Exemplum, si iudex larta sententia in suo tribunali facit eam intimari extra territorium nuncio, uel epistola. Ratio: quia actus intimationis non est pars iudicij, nec actorum. Ideo quolibet tempore expeditur, & per quemcunq;, etiam sine mandato, l. item ueniunt. §. petitam. ff. de pet. hære. gloss. magna in l. j. ff. de act. emp. ¶ Quintò fallit, si citans omni iurisdictione caret, sed simpliciter habeat notitiam, ut arbiter. Est enim in eo eadem ratio, quæ in delegato carente territorio, l. sed si interpellatis. & l. diem proferre. in prin. ff. de arbi. ¶ Sextò fallit, ubi citatio non stat propriè in nomine citationis, sed in nomine requisitionis, ut illa, qua utuntur Canonici uolentes ad actũ electionis procedere. c. cùm nobis olim. de elec. c. ult. eo. tit. in vj. hæc Ang. dicens iura sic reduci ad consonantiam

3 luculentam. ¶ Septimò † fallit, ultra ipsum, prout colligitur ex dicto Bal. in l. testamẽta. ad fi. C. de testa. dum dicit, quòd citatio, quicunq; putat interesse, cõpareat, extenditur etiam ad forensem. & ita dicit fuisse Perusij consultũ per antiquos sapientes: quia potiùs sapit edictum, quàm citationem. Item nullum terret, nec astringit, sed potius requirũtur, ad uoluntatem exquirendã, quàm ad causam. Et ista fallentia satis conuenit cum prima: illa tamen loquit in citatione arctante. ¶ Octauò fallit, prout colligit ex dicto Bal. in l. requirẽdi. ad fi. C. de ser. fug. dũ dicit, q; si familia potestatis cœpit banitum extra districtũ, debet relaxari, quia non legitimè captus. Postea subdit, q; si cõtra istum illegitimè captũ formet processus, uel executio, tenet quòd factum est, si non appellet, argumẽto l. si quis, puocatione. C. de ap.
4 ¶ Nonò † fallit, qñ existens extra territoriũ fuit præuentus à iudice suo: quia licet illa prima citatio fuerit in territorio, tamen sequentes poterunt fieri extra territoriũ. d. Abb. hîc & Domi. in d. §. cõtrahentes. Inn. in c. præterea. de dila. in c. j. in pe. col. de rap. do. Car. in d. cle. Pastoralis. §. ut illud. de re iud. ad quem recurres pro pleniori introductione ad hanc materiam. ¶ Decimò fallit, quando nescitur, ubi reus latitet, ut per Cald. in d. c. j. de rap. & do. Cardi. in cle. Pastoralis. quod declara, ut dixi in prima fallẽtia. Quid autem de iudice cõtractus. Dic, ut §. cõtrahentes. cum materia, & de iudice domicilij di-
5 ceturin tertia specie fori. ¶ Quomodo † priuilegium perdatur delicto, distingue ut hîc per Abb. & dum dicit post alios, q; sublatis priuilegijs non intelligitur in dubio de clausis corpore iuris, adde gl. in uerbo, illic. in fi. in authen. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi oportet. & gl. in uerbo, excusatum. in l. hæres. ff. de iudi. & gl. in uerbo, cõpelluntur. in l. ij. §. omnes. eo. tit. & sentit gl. in uerbo, corporali. in c. ut circa. de elec. in vj. & est additio no. Bar. ad reprimendum. in uerbo, non obstante. & Imo. & do. Abb. in c. j. de rescr. Bal. in l. non plures. C. de sac. san. eccl. Ludo. in l. si uerò. §. de uiro. xxiij. fal. fo. ma. ¶ Ratio: quia insertio in iure communi alterat naturam priuilegij, ut traditur in c. cùm ordinem. de rescr. Item pondera, dum Abb. uult quòd priuilegiũ exemptionis datum non respectu ecclesiæ, sed respectu personarum nõ operatur, quòd non possint conueniri ratione delicti. cõtra do. Ant. respondendo subtiliter ad c. j. de priui. in vj. Nam contrarium dixit do. Abb. in c. tuarum. ad fi. de priui. exemplificãs de priuilegijs capellanorum Papæ, uel Cardinalium. ¶ Sed fortè, quod hîc dixit, uerius, per d. authen. qua in prouincia. ubi ratione delicti perditur priuilegium, nec erit inutile: quia operabitur in ciuilibus, saluo nisi expressè uel implicitè loqueretur in casu delicti, per d. c. j. §. in eos. inducendo, ut hîc per Abb. ¶ Subdit do. Abb. in d. c. tuarum. quòd si taliter priuilegiati residentin suis beneficijs, possunt ratione domicilij nouiter acquisiti puniri ab ordinario, per d. §. in eos. in quo latiùs esset exordiendum, secundum eum. Cui adde, quòd ipse dixit in c. dilecti. s. eo d. ubi in ciuilibus hoc firmat. ¶ Item in quantum Doct. hîc dicunt, quòd delictum exemptorum respectu loci, si committitur extra locũ, potest puniri ab ordinario. ¶ Declara, etiam si fictè: puta, per alium. Ita do. Abb. in d. c. tuarum. ad fin. quia ita potest puniri in loco mandans, sicut delinquens, cle. Pastoralis. in princ. ibi, per stipen-
6 diarios. & ibi Doct. de re iud. ¶ Item † declara, etiam si delictum inchoetur in loco exempto, si tamen finiatur extra: gl. in c. placuit. vj. q. iij. & gloss. iij. in cle. j. de ui. & ho. cle. no. Ant. & do. Abb. in c. patentibus. de priuile. per illum tex. loquentem de pulsatione campanarum. Facit, quod dicetur j. de sagittante ad territorium alienum. Et uide omnino Innoc. in c. ex ore. prope princ. de priui. ubi dicit, q; si prelatus exemptus habet beneficiũ nõ exemptum, & in eo sit negligens, nõ potest ab ordinario puniri: & dicit se arguere sic, hoc nõ potest facere

c. licet ratione delicti.

diœcesanus nisi cum causæ cognitione. sed ipse nõ potest cognoscere de peccatis personæ exemptæ: ergo nec contra eum procedere. Et sequũtur Doc. ibi & Arch. ad literam in d. c. placuit. & Cald. consil. xiij. in hoc tit. inci. contra canonicum. Sed non aduertunt, quòd uidetur obstare d. c. ex patentibus. cum similibus, nisi dicas illa procedere, ubi effectus illius delicti turbat ordinariam potestatem: aliàs non attentis uerbis Dominic. in c. placuit. Tamen cogita. ¶ Et adde Bart. in l. interdum. §. j. ff. de iudi. quòd religiosus exemptus acceptans cõmissariam testamenti in loco non exempto, potest conueniri coram ordinario, per illum tex. ubi debet quis conueniri coram iudice loci, in quo negotium gessit. ¶ Et adde, quòd si exemptus delinquit circa res exemptas in loco non exempto, putà alienando, nõ potest ab ordinario puniri: glo. in d. c. tuarum. Io. Mo. in d. c. recepimus. Gl. mag. in fi. in d. c. placuit. ij. Arch. iij. q. vj. in sum. Dixit etiam Inn. in d. c. recepimus. quòd si exemptus leuiter deliquit in loco non exempto, bene facit ordinarium ipsum remittere, per l. iij. ff. de mili. testa. ¶ Et no. quòd exempti submittuntur generali interdicto lato ab ordinario non immediatè, sed ex uinculo sententiæ iuris tracto ex sententia hominis. Ita Domi. in d. c. placuit. per c. cùm inter. de consue. & cle. j. de sen. excom. Cætera ad d. c. primum, de priuil. in vj. ultra Doct. ibi uide per do. Ant. in c. j. de cle. peregri. Domi. in c. j. §. fin. de sta. mo. in vj. Pet. de Anch. in c. postulasti. s. eod. Fed. consil. ij. Bart. in l. j. ff. de constit. princ. Imol. in c. j. de offic. ord. Hostien. de priuil. §. qualiter. uer. sed & ibi dicit. ubi sunt multa. ¶ Demum † not. perpetuò dictum Abb. hîc, quòd in maioribus delictis, ubi timetur de fuga exempti, potest capi ab ordinario & remitti. & adde Card. in d. cle. j. in iij. q. de offic. ord. ubi de hoc latissimè: & uide do. Abb. in c. sacris. ad fin. de sepult. ubi uult, quòd religiosis deferentibus ad sepulturam corpus uetitum sepeliri, curatus resistere potest ante ingressum loci exempti: postea non, nisi mortuus fuisset manifestè excommunicatus, per cle. j. de supult. ubi idem Card. q. vj.

8 ¶ De † uagabundo. Pro impugnatione Abb. quòd nolens satisdare de respondendo in loco domicilij, nõ audiatur, uide Salic. latiùs in d. l. j. C. ubi de cri. agi opor. quem sequitur Ana. in c. j. de rapt. & uide Bart. in l. nullus. C. de tyro. lib. xij. ubi per illum text. in uer. uagus. dicit, quòd ille dicitur uagabundus, qui firmè non stat in loco: reprobata diffinitione, quæ dicit, illum esse uagabundum, qui non habet domicilium. nam necesse esset, quòd ciuitas sua aratrum pateretur. ¶ Sed caue: quia potuit quis habuisse domicilium, & tamen patria nõ destructa effectus esset uagabundus, prout præsupponunt decisiones seq. & uide Bart. in l. cùm simus. ad fin. C. de agri. & censi. lib. xj. ubi dicit, quòd habens patrem & cognatos in ciuitate, si tamen est extrà sine mansione peragrando, dicitur absens & uagabundus. unde bonis suis dabitur curator, & citantur primò agnati & cognati, si uolunt eum defendere, l. item ait. §. j. ff. ex quib. cau. maio. Subdit, quòd si cognati omnia onera ad eum spectantia subeant, gaudebit iste beneficijs aliorum soluentium onera non attenta absentia, per illum text. quem extollit. Vide Inn. in c. fin. in fi. de eo, qui mit. in pos. ubi dicit, uagabundum esse citandum, ubi habet domicilium, uel beneficium: qui si non habet, citentur amici, etiamsi haberet domum in agro, uel loco deserto. sequitur Ang. in l. hæres absens. §. si quis tutelã. ff. de iudi. & in l. ij. C. de anna. except. Si tamen non esset quæstio de re immobili, posset iste nõ habẽs propriam habitationẽ citari per proclama, quo ad effectus, quos parere posset citatio ad domum. Bart. in extrauaganti, ad reprimendum. in uer. per edictum. Sal. post Bald. in authen. sed & si quis. in v. q. C. de testi. Bal. in l. si accusatoribus. C. de accu. & in l. si quando. in xj. q. C. de testib. & in l. intra. ad fin. ff. de mino. Cætera de uagabundis quære in repertorijs. ¶ Ex dictis doctorum hîc & alibi circa remissionem in delictis. Illud primò not. quòd remissio peti non potest ab eo, qui non est iudex ratione domicilij, uel originis. Text. in c. j. de priuil. in vj. quẽ

9 Aret. hîc dicit singularem. ¶ Dum † dicitur de cognitione aliquali præmittenda à iudice remissuro, d. Bart. in l. j. C. ubi de cri. agi opor. hãc cognitionem esse super contumacia rei. & malè secundum Aret. quia siue intelligas de contumacia commissa contra iudicem petentem uel contra petitum, hoc necessarium non est: quia etiam nulla contumacia reperta remittendus est. §. si uero. allegato in gl. Versabitur ergo ista cognitio super ueritate & suspicione delicti, secundum eum post Bal. qui hoc dicit in d. uer. alia est opi. Tu cogita duo. Primò, ꝙ Doctores non dicunt, quòd contumacia non reperta cessat remissio. Sed ideo exigunt eius indaginem, ut habeantur indicia fortè ex fuga: quibus non habitis alia inuestigabuntur. ¶ Secundò cogita super uerbis Bar. in l. fin. §. j. ff. de publica. ubi, ni fallor, dictum iudicem petitum non posse cognoscere de causa quare remittat cum sit in hoc merus executor, saluo, nisi sit maior petente. Tamen non recederem à gloss. in d. cle. pastoralis. quam approbat Ang. in l. j. C. ubi causa stat. in authen. si uerò. C. de adult. dicens, iudicem petitum debere semper cognoscere, an reus sit culpabilis, nec passim sequi

10 iniustos appetitus requirentium. ¶ Dum † dicitur, iudicem petentem non posse cognoscere, sed debere recurrere ad superiorem petiti duobus modis. Primò secundum Car. hîc dicentem, quòd si petitus est inferior, potest à petente puniri. unde ecclesiasticus secularem hoc casu puniet. inducit c. ij. de except. in vj. postea subdit incidenter & egregiè, quòd secularis tenetur obedire inquisitori omissa omni discussione processus. per d. c. ij. per quod dicit Bart. errasse in l. diuus. ff. de cust. reo. Meliùs facit c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hære. in vj. dixi satis in c. j. de offic. ordi. Et ibi adde, quòd secularis hoc casu potest supersedere, si opponitur talis exceptio, ex qua surgat dubium super iurisdictione inquisitionis: putà, si episcopus se opponit, dicens processum non fuisse sibi communicatum: ut in c. per hoc. de hæred. in vj. Ita d. Card. se dixisse Florentiæ in facto, per quod condidit tractatum hæresis. ¶ Secundò aduerte secundũ Sal. in d. authen. si uerò. C. de adult. dum dicitur, quòd remittens dicitur facere ex urbanitate, quando non expectata superioris coactione remittit. Quia hoc est falsum propter text. in d. §. si uerò. nihil dicente de iussu superioris. Fatetur quòd requirens non potest illum cogere de facto, & pro coactione facti adijt superiorem: sed loquendo de coactione & necessitate iuris tenetur ad literas alterius remittere, quibus contemptis, incidit ipso iure in pœnam trium librarum: de qua ibi. Esset autem ex urbanitate, quãdo non petitus remitteret: quia tunc non remittens nõ incurrit pœnã. Ita saluat opi. communem dicens, hoc fortè non audiuisti aliàs. Cogita: quia gl. in d. cle. pastoralis. in uer. de more. licet dicat de superiore adeundo, tamen dicit remissionẽ esse necessitatis, non urbanitatis: postea subdit, quòd ut incurratur d. pœna, sufficit in literis uerbũ,

11 Rogamus uel hortamur. ¶ Dum † dicitur ualere consuetudinem de non remittendo inductam ex crebra petitione denegata longo tempore, adde Bart. in l. sepulchri. ff. de sepul. uio. Bald. in l. ij. C. de ser. fugi. in l. j. C. ubi de cri. in l. j. ibi, sed dominus Feder. C. de hæred. instit. in l. executorem. C. de exec. rei iud. & Angel. in d. authen. si uerò. ¶ Dicunt tamen, quòd remissio usitatur inter iudices eidem domino suppositos. In quo uide Imol. in d. cle. Pastoralis. in uer. si uerò petitur. ubi dicit, quòd cessante consuetudine uiget remissio etiam in iudicibus diuersi dominij: quibus denegantibus recurri potest ad superiorem: quem si de facto non habent, non excusatur denegans & ab iniquitate & à uinculo iuris.

iuris. & ibidem Imol. paulo antè probat legem ciui. de remissione loquentem procedere inter episcopos, ut per eum. ¶ Limita materiam, dum modò petatur cõdemnandus, non condemnatus. Is enim punietur à iudice condemnante. Bald. in l. executorem. uer. quæro de tali quæstione. C. de exec. rei iud. per l. relegatorum. §. interdicere. & ibi gl. ff. de interdict. & rele. ¶ Considera, quòd ibi non fuit petita remissio. ¶ Item contra Bal. sentit Imol. in l. pe. in prin. ff. de pub. iud. & ipsemet Bald. in authen. si quis litigãtium. C. de epi. aud. dicens, executionem semper spectare ad iudicem delicti. No. Io. An. in Spe. de execu. sen. §. ij. uer. sed pone. lo primo. Dixit post oẽs in c. Pastoralis. §. præterea. de off. deleg. Et in specie cõtra Bal. est gl. in l. à diuo. §. sententiam. ff. de re iud. sentit gl. fi. in fi. s. eod. in c. postulasti. & ibi Imo. Et pro hoc: quia etiam in executione petita uiget ratio inductæ remissionis, s. ad terrorem aliorũ in loco maleficij. Nihilominus hanc limitationem sequitur Pet. de Anch. in c. postulasti. in ij. op. s. eod. & Ana. in j. de rap. & Sal. in d. l. j. C. ubi de cri. & est substantialis: quia text. in §. si quis uerò. allegatus in gl. non loquitur in isto casu. ¶ Subdit Bald. in d. l. executore. quia facta alibi condemnatione potest iudex delicti eum bannire, & erit pœna suppletiua: paulo j. subdit plus, quòd si condemnatus eũ solùm banniuit, non prohibetur iudex delicti eum ordinariè punire. Ad quod uide Bar. in d. l. sepulchri. & Bal. in l. nullũ. in ult. col. C. de testib. Subdit paulo pòst, quòd delinquens sortitur tria tribunaria, uidelicet loci delicti, loci domicilij, & loci originis. ¶ Duo ultima non possunt petere remissionẽ, sed iudex delicti sic. Ratio: quia eius iurisdictionem offendit: reliquæ uerò non procedunt ratione offensæ, sed ad prouinciæ purgationem. Demum uide Bal. in l. fi. post prin. C. si à non compe. iud. qui commisit homicidium in castro Spoleti habẽte proprium prætorem, licet sit sub præside ducatus Spoleti. si aufugit Spoletũ, debet remitti ad ipsum castrũ, ubi sortitus est specialius forum. alleg. Ioan. An. in c. j. de re iudi. in vj. ubi hoc dicit. & sequitur Domi. ibi ad fin. principij. Et not. quòd iudex delicti tenetur petere, secundum Ana. pulchrè in d. c. j. de rap. Et ex his habes, ꝙ iudex domicilij in casu remissionis non petitæ cõpetens est de delicto alibi commisso: & est casus ĩ d. l. j. ubi de cri. Quod ampliat latè Ang. in l. si uacãtia. C. de bo. uacan. lib. x. in ij. membro, etiã si agat per uiã inquisitionis. Hæc in criminalibus. An autẽ in ciuilibus pcedat re-

12 missio, dicet̃ j. ¶ Dum † dicitur, iudicẽ delicti posse punire sub statuto, adde Pet. de Anc. in c. j. xxx. char. uer. sequenter quæro. de const. & latiùs in c. postulasti. in quinta opp. s. eo. & latè Bal. in repe. l. cunctos. ad fi. ibi, nũc de secundo. & Imol. ĩ cle. Pastoralis. uer. quæro, quid si pro certo delicto. aliquid per Domi. in c. ij. uer. quæro ulteriùs. de const. in vj. & in c. j. §. nunquid. in j. col. de priui. in vj. Ang. in l. cùm unus. §. is, qui. ff. de bon. autho. iud. poss. Ang. in disputatione incip. Bononiensis. & in l. fi. post Bal. ff. de iurisd. om. iud. Põdera optimam glo. in cle. j. in uerbo, omnimodam. in fi. de foro compe. Cõmunis opinio est illa, de qua hîc per Ab. quam amplia, ut etiam possit punire pœna statuti domicilij, secundum ipsum in c. j. de rap. post Io. de Lign. in d. cle. pastoralis. nisi in duobus casib. Primus, ubi pœna imponeretur ipso iure, per c. ij. de const. in vj. Secundus, ubi statutum prohiberet nõ prohibita à iure. Et uide Abb. in c. à nobis. lo j. de sent. excõ. & ab eius dictis pendent

13 ista. ¶ Ad † illum tritum de delicto cœpto in uno loco & finito in alio, sume breuiter tres conclusiones Are. hîc insertas in quibusdã alijs dictis. Prima conclusio: ubi delictum inchoatur in uno loco, tam respectu agentis, quàm patientis, uerum est, quòd puniri potest à iudice utriusq; loci: & potior esset iudex inchoationis. Bal. in l. si quis non dicam. de episc. & cle. in c. j. §. iniuria. de pa. iur. fir. exemplũ in capiente & ligante unum hîc, & spoliante eum alibi ductum. nam propter uiolentiã successiuã adeò confunduntur actus, ꝙ habetur pro uno delicto, iuxta Bar. in l. nunꝗ plura. de priua. delic. Quod dixi de iudice inchoationis, intellige, dum modò agatur de pœna iuris cõmunis, uel statuti punientis expressè actum nõ perfectũ, prout in casu Bal. in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. de statuto puniente asportantẽ blandũ alibi, se-

a cus si statutum [a] simpliciter loquitur de delicto: quia nõ intelligitur de inchoato, sed cõsummato. Bar. in l. j. §. diuus. ff. de sica. Bald. in l. data. C. qui accus. do. Abb. in c. j. de cau. pos. cum si. Ita Aret. hîc, limitans secundò, nisi inchoatio esset licita, per id qđ dicet̃ in prima limitatione sequentis conclusionis. Et pro ista cõclusione allegat l. j. in uerbo, inchoatis delictis. C. ubi de

14 cri. agi opor. ¶ Secũda cõclusio. † De-

b lictum [b] inchoatum hîc, & finitum alibi, puniet̃ à iudice furis. Bar. in l. libellorũ. ff. de accus. loquens de proijciẽte telum: & sic, ubi persona patiẽs est alibi cõtra Io. An. in reg. in obscuris. qui istum casum habuit pro simili præcedenti. Pro ipso faceret: quia percussio habet originẽ hîc. Nam cessante iactu, non esset delictum. Tamen pro Bar. facit, quia in cognitione naturæ delicti attendit̃ persona patiens, non agens, l. eum, qui. §. pe. de iniur. Et hoc tenendo respondebitur ad c. j. de præsump. per quod do. Abb. ibi sequitur Ioan. And. quod intelligit dè mittente lanceã cũ effectu: nec dicit, cui loco attribuatur missio. Per hoc etiã responde-

a *Statutum*] *Adde Bart. in l. j. ff. de uari. & extra ord. cri.* Bald. *in l. si quis nõ dicam. C. de episc. & cle. Hostien. in summa. de pœn. §. in quibus.* Ioan. An. *in c. perpetuò. de elect. in vj.* Bald. *in l. si fugitiui. C. de ser. fugi. & in l. arboribus. §. Iulianus. ff. de usufr. Anton. de But. in c. j. in ultim. char. de eo, qui mitti. in posses. causa rei seruan.* Bartol. *&* Bald. *in l. is, qui cum telo. C. de sica. Ludo. Roma. in l. damni. §. Sabini. in ij. col. ff. de dam. infect.*

b *Delictum*] *Adde, quòd contra* Bart. *est communis opi. uidelicet, quòd imò existẽs in uno loco, si percutit aliũ existentem in alio loco, quia poterit puniri in utroq; loco: quia ex quo mittit sagittam, dicitur nocens: tex. in c. j. de præsum. Et ideo poterit puniri, tam in loco, ubi inchoatũ est delictũ, quàm in loco cõsummati delicti: quia erit locus præuentioni: & ista est communis opi. & sic per ista reprobata est opi. Bart. in d. l. si libellorum. & etiam opi. Fel. hîc.* Et *adde, quòd cõtra* Bart. *tenuit Ioan. And. in d. reg. in obscuris. de reg. iu. in vj. Cy.* Bald. *& Ang. in l. j. C. ubi de crimi. agi. oport. do. Ab. hîc in xj. col. et in c. j. de præsu. in ult. col.* Domi. *de sancto Gemi. in c. j. §. j. in ult. col. de statu reg. in vj. Ioa. de Ana. in c. j. de rat. in iij. col. & etiam Fel. sibi contrarius in d. c. j. de præsum. in uers. num. xiij. Adde; quòd non obstat illud, mandato. hîc allegatũ per Fel. in nu. xv. ubi dicit, ꝙ mandãs punitur in loco delicti consummati: & sic erit dicendum in primo casu. Respondeo regulariter, ex mandato solò quis nõ punitur, & inter mandantem, & mandatarium nulla contrahitur obligatio: quia rei turpis nulla est obligatio. l. si remunerãdi. §. rei turpis. ff. manda.* Et *ideò punitur in loco delicti cõsummati: quia nulla erat antea inter eos obligatio, nisi secuto delicto. Itẽ non obstat illud de uisitantè moniales hîc allegatum per Fel. in uers. nume. xvj. quia respondet, communiter tenetur cõtra Cal. ut hîc per Felin. Fac ergo conclusionem, quòd existens in uno loco, si percutiat existentem in alio loco, poterit puniri in utroq; loco: & sic erit locus præuentioni.* Et *quia dixi, ꝙ ex mandato turpi, non oritur obligatio, uidetur, ꝙ sit lex in contrarium in c. mulieres. de sent. excom.* Vide *additionem, quam posui ad Fel. in d. c. j. de præsumpt. in uers. numer. xiiij. & uide do. Alex. in l. iij. §. si procurator. ff. quod quisq; iur. in princip. ubi reprobat Bart. ibi, qui fuit in ista opi. quòd ex mandato non oritur actio, & mandans non tenetur.*

c. licet ratione delicti.

tur

tur ad rationem Paul. de Leaza. in subtili dispu. incip. Episcopus monuit. Per istam conclusionem infertur ad testem examinatum hîc ad instantiam alterius iudicis, qui falsum dixit. Nam punietur à iudice causę, non examinis, ut hîc per do. Ant. & Abb. quos in uno reprehendit Aret. s. dum limitāt, nisi testis ignorasset dictum alibi deferen. quia non attenditur eius animus, per d. l. eum, qui. & bene. Subdit tamen, quòd iudex causæ nō puniet suo statuto: quia ista falsitas est commissa in loco suo fictè, & statutum non procedit in casu ficto. Bart.
15 in l. iij. §. hæc uerba. ff. de neg. gest. cum si. ¶ Item † per istam conclusionem infertur, quòd delictum mandati punietur à iudice loci, in quo delictum est factum, non in quo est mandatum, ut per Bar. optimè in l. si, ut proponitur. ff. de fideiuss. & do. Ant. & Abb. hîc, & idem Ab. in c. j. in fin. de immu. eccles. & in d. c. j. de præsum. & Bal. in l. fin. in fin. princ. C. si à non compet. iudic. & in l. non ideo. uer. sextò quæritur. C. de accus. Bene facit cle. Pastoralis. de re iud. inducendo duobus diuersis modis. Primò, ut per Abb. in d. locis in uer. per stipendiarios. Secundò, ut subtiliter per Domi. post quendam disputantem in c. fin. in fin. in ult. col. de homi. in vj. Nam in citatione non attenditur ibi locus in quo est citans & mandans citari, sed ubi fit citatio. Facit etiam gloss. aurea in cle. j. in glo. magna paulò post medium, ut lite penden. dicens, quòd renunciatio facta beneficio in certo loco de mandato clerici alibi existētis dicitur facta in loco,
16 ubi finitur, non ubi mandatur fieri. ¶ Item † per istam conclu. infero ad dispu. Card. incip. Quæritur, an subditus. ubi decîdit, quòd statutum puniens uisitantes moniales sine licentia, non ligat uisitantes exemptas: quia non perficit delictum, nisi ingrediendo locum: & tunc erat extra diœcesim: de quo per eundem consil. huius titul. xiij. Quicquid dicat Domi. post Lapum, non uisa hac disputatione. in c. j. in §. fin. de statu mo. in vj. Et de his not. aliquid per Bald. in l. unica. C. de confes. Imo. in cle. multorum. in j. not. de pœn. Ioan. de Ana. in c. j. de rap. & do. Abb. in d. c. j. de immu. eccles. & aliquid in c. cùm inter. j. col. de consu. Facit dictum Bald. in l. multū. in pen. col. C. si quis alteri, uel sibi. si existens hîc, uendit Florentiæ, per nuncium, uel epistolam, Titio: dicitur cōtractus celebratus in loco emptoris. ¶ Hæc & similia limita primò, nisi lex, uel statutum notaret principiū actus, putà si diceret, si quis sagittauerit: quia tunc notatur actus agentis: Quando procedet opi. Ioan. And. in regula, in obscuris. secundum Bart. in d. l. libellorū. quam pulchrè approbat Sal. in l. Gracchus. C. de adul. & in l. in causis. in vj. quæst. C. de accusat. Facit dictum Bald. in præludijs huius ij. lib. ubi dicit, quòd uulneratus hîc, & mortuus alibi ex eodē uulnere, fingitur mortuus hîc, per l. huic scripturæ. ff. ad l. Aquil. nec dicitur fictio dare iurisdictionem statutariam: quia in isto casu habet originem ueritatis. Non obstat, quòd lex nō fingit super facto: quia uerum est, ubi tale factum est ab omni ueritate remotum. Et hîc adde Bart. in l. j. ff. de incen. rui. naufra. ubi dicit, quòd ciuitas promittens stipendiarijs emendare equos morituros in bello, tenetur de equo uulnerato ibi, quamuis mortuo in ciuitate. ¶ Item limita, nisi statutum imponat pœnam ipso iure trahendo secum executionem: quia nihil operatur in delicto facto extra territorium, licet cōsummato in territorio, ut est in terminis longa decisio Pau. in d. dispu. episcopus uolens, quòd stante sententia episcopi, ut sub pœna excommunicationis latæ sententiæ quis non alloquatur certum excommunicatum: si alloquitur quis stans in loco exempto excommunicatum stantem in non exempto, non ligatur sententia: quia agitur de obliganda persona ex sententia trahente secum executionem, & ideo sicut in rebus extra territorium sitis non posset episcopus exequi, c. postulasti. s. eod. ita nec in persona, ut latiùs per eum, quem semper uide. ¶ Item limita, dum modò delictum in utroque territorio sit illicitum: sed ubi in territorio, ubi est cœptum, est licitum, tunc totum delictum est impunibile. Doctrina Bart. solennis in l. quod ait lex. §. fi. ff. de adul. ubi prohibitus occidere filiam adulteram, uel adulterum in alia domo, quàm propria, uel gener licitè occidit insultatum in domo fugientem extrà eodem momento furoris. Vnde infert Bart. quòd si ex statuto licet offendere turbantem possessionem meam, si eum repertum insequor & extra locum offendo, nō teneor ratione liciti principij: quia quicquid est licitum in termino, à quo, continuato actu, est licitum in termino ad quem. Et pulchrè sequitur Flor. in l. sicuti. §. Aristot. ff. si ser. uen. & Sal. in d. l. Gracchus. dicens, quòd si licet occidere animal in proprio fundo repertum, licebit repertum fugientem extrà occidere. Sed in hac limitatione aduerte diligenter, quia uera est, ubi unà cum commutatione loci mutatur territorium, nihil attendendo in præiudicium alterius: secus, ubi transitus ad alium locum læderet iurisdictionem alterius: quia licitum initium non excusat. Ita adaptat hîc Aret. notabilem decisio. Ioan. And. in Spec. de accus. §. sequitur. in add. mag. in fi. ubi dicit post Old. quòd si statutum prohibet bannitum capi extra territorium sub pœna, & præmiat capientem intrà, & aliquis insequendo bannitum in territorio, tandem cœpit eum extrà, nedum non præmiabitur, sed punietur. Inducit principaliter l. quid sit fugitiuus. §. idem Celsus scribit. ff. de ædil. edict. iuncta gloss. sella in uerbo, adduci. ubi reductus ad locum alienum non minùs gaudet securitate, quamuis se reduxerit fugiendo à loco non securo. Ergo illa captura non excusatur quoquo modo à fuga, & sic nec à principio licitæ insecutionis. Et est ratio urgens: quia quando principium actus, quod fuit licitum, dirigit in finem sui illicitum, actus, qui fit, est punibilis, quando finis non trahit consequentiam necessariam à principio, uel quando sine graui periculo desisti non poterat. Text. optimus in l. qui cùm maior. in princ. ff. de bon. lib. ubi non imputatur minori, qui absq; pœna potuit libertum accusare, si accusationem in minori ætate factam maior factus non deseruit: quia caderet in Turpilianum, & abolitio non facilè impetratur. Ita hîc arguendo de loco ad tempus, iuxta l. uinum. ff. si cer. pe. nam per istam l. à contrario patet, quòd iste insequens potuit desistere in ingressu alieni territorij. Hæc Aret. Considera duo. Primò, quòd Bald. in repe. l. cunctos populos. uer. nunquid ergo curia sentit punctualiter hanc adoptionem dicens, quòd familia fugiens post reum, & eum capiēs in ecclesia, incidit in canonem non attento initio liciti. Nam læditur aliena iurisdictio: quòd non concurrit in casu adulterij. ¶ Postea subdit Bald. quòd si familia insequitur obligatum ex causa ciuili, & eum sequutum in propria domo capit, tenet captura: quia aliena iurisdictio nō læditur. Sed caue in hoc de captura: quia oppositum tenet Bald. & Roma. in l. plerisq;. ff. de in ius uoc. per d. l. idem Celsus scribit. ubi, fuga non tollit beneficium securitatis loci. Et hoc fortè uerius, non obstante d. §. fin. quia licet concurrat non læsio alienæ iurisdictionis, concurrit tamen hoc, quod est diuersa ratio inter locum finis & principij: nam propria domus debet esse refugium tutissimum, d. l. plerisq;. sed in casu l. quod ait. non est diuersa ratio. Vnde dixit Bald. in d. l. si quis non dicam. in vj. quòd locus ad quem, non regulatur prout locus à quo, quando est diuersa ratio. Et ita hîc. Et sic rectè intuendo habes duas restrictiones ad doctrinam Bart. in d. l. quod ait. Prima, nisi lædatur aliena iurisdictio: secunda, nisi sit diuersa ratio. ¶ Addi potest tertia restrictio, uidelicet ut procedat ita demum, quando finis delicti alteratur ex mutatione loci, modis suprà declaratis: sed ubi actus licitus respectu certi modi fit cum tali excessu qualitatis dam-

natæ,

c. licet ratione delicti.

natæ, quòd alteratur aliter eius natura, non credas, quòd sit impunibilis ratione partis licitæ. Patet exemplum in eo, qui insultatus se defendit. Nam defensio licita est, l. ut uim. ff. de iust. & iur. & tamen si egreditur metas licitæ defensionis, & transeat in offensam; non palliatur illa offensa: imo efficitur punibilis, c. significasti. lo j. de homi. cle. unica. eod. tit. cum simi. & ita exemplificari potest in casibus infinitis, quibus punitur excessus, id est, transgressio licitæ metæ, ut in donatione ultra ccccc. aureos, & in simil. in quibus ratione indiuiduitatis inutile uitiat principium utile, ut per te cogitabis. ¶ Considera secundò: Nam si firmaret se aliquis in illa ratione lo. An. in d. tit. de accus. sumpta à contrario, d. l. qui cùm maior. uidelicet an principiū licitum deducat ad finem ex consequentia ineuitabili, an non: profectò exempla Bartol. in d. l. quod ait. & Sali. in d. l. Gracchus. de insequente permissum offendere, nō procederent. Potest enim insequens in illis exemplis, & similibus retrahere se à fine prohibito, ad quem non trahit eum ineuitabilis consequentia principij. Posses dicere, ꝙ in dictis exemplis eadem ratio excusat insequētem, quæ in casu offensi ab adulterio, uidelicet cōtinuatio furoris iusti, quem temperare difficilimum est, l. si adulterium cum incestu. §. idem imperatores. ff. de adult. facit c. significauit. de pœ. & remiss. & imputatur fugienti, qui ex sua fuga dedit causam fini alterato. Quæ cōsideratio non fit insequente bannitum extra territorium: tum, quia iusto furore propriæ iniuriæ nō instigatur: tum, quia offenditur aliena iurisdictio. Poteris cum ocio meditari. ¶ Tertia conclusio: quando delictum non est repertum in alieno territorio, nec ex parte agentis in delictum, nec ex parte patientis, sed est solùm facta præparatio, ut delictum alibi cōmittatur, nulla cognitio spectat ad iudicem illius prępara menti, & indistinctè procedit opi. Bar. in d. l. libellorum. Est enim aliud factum, aliud præparatio ad factum, l. posthumum. §. fin. & l. seq. ff. de inoff. test. secundum Aret. hîc. Quam conclusionem admitterem, ubi l. uel statutum utitur uerbis denotantibus effectum delicti: aliàs autē oporteret cogitare propter not. decisi. Bal. in l. ij. C. de eunuch. ubi dicit, quòd stante statuto, ne quis uadat occupādo ecclesias cum personis armatis, si Titius, aggregauit armatos in territorio, & occupauit ecclesiam extrà, incidit in statutum, ut ibi per eum. Sed fortè etiam in casu Bal. procederet ista conclusio propter uerbū, Occupando, positum in statuto iuncta primò doctrina Bar. in d. l. libellorum. secundò iunctis uerbis eiusdem Bald. in l. non ideo. uersic. sextò quæritur. C. de accus. ubi uult, quòd regulariter solus tractus & sola ordinatio nō punitur de iure, nisi sit processum ad aliquem actum: hîc autem est processum ad actum extra territorium. Cogita. ¶ Cætera remanent in locis s. alleg. circa quæ illud extende, quòd ubi insultus factus in uno territorio esset de se punibilis, & maleficium esset cōmissum in alieno territorio, tunc insultus nō cōfunditur cum uulnere, sed in primo loco sortitur forū ratione insultus, in secundo ratione uulneris. Doctrina Bal. in c. j. §. iniuria. de pace iu. fir. Illud etiam no. ꝙ ubi actus factus extra territorium generaret radicem & effectū delicti in territorio, non attenditur ꝙ persona delinquens sit extra territorium: ut est longa & pulchra deci. Bald. in l. actor. in ult. col. C. de ꝓb. dū dicit, ꝙ stante statuto, ut sub certa pœna oēs ciues nō cōfinati, nec rebelles reuertant̄, certè nō reuertens incurrit pœnā, cùm inobedientia causetur intra territoriū, ut ibi per eum. Quē puto intellexisse respectu astringendi bona, iuxta c. Romana. §. cōtrahentes. de fo. compe. in vj. sed respectu astringēdi personā esset cauendū, per ea, quę dicta sunt s. de citatione ex. territoriū: ad quæ recurre, maximè dum tractatū est de edicto. Nōn omitto ultimò no. pulchrè ꝑ Domi. in c. ꝓpter. lo j. xviij. dist. ubi ꝑ illū text. subtiliter inductū dicit, ꝙ ubi l. uel statutū præcipit actū successiuū fieri certo tempore, & nō exprimit definitione, prout fit in cle. sicut. de app. sufficit actū esse inchoatū intra tēpus, licet finiat̄ post tēpus: & infert signāter, stante statuto, ꝙ nisi episcopus uisitauerit in tali mēse certū hospitale, uisitatio deuoluat̄ ad aliū, sufficit ꝙ illo mēse cœperit uisitare, licet cōpleuerit post mēsem. Quod signa ad multa. Et istas conclusiones ita reductas no. qa exonerabunt labores uestros. Et dū ꝓximè dubitaui de dicto Bald. in d. l. actor. dic, ꝙ indistinctè ꝓcedit, attēto ꝙ loquit̄ in citatiōe iudicis domicilij, q citare pōt extra ter
17 ritoriū, ut j. ꝑ Doc. in iij. spē fori. ¶ Ad † illud, qb. modis sortiat̄ qs ex cōtractu forū, notant primò Mod. gl. hîc ualde, ꝙ materia etiā stricta loquēs de cōtractu militat in quasi cōtractu. Ad idem gl. in l. j. §. per cōtrariū. ff. de cōtrario iudicio tu. & in c. j. §. hæc autē sacramēta. de pac. iu. fir. Facit gl. quā extollūt in l. j. in gl. mag. ff. de ac. & ob. ꝙ quodlibet pactū dicit̄ cōtractus largè: & gl. in cle. auditor. in uerb. debitū. de reg. sentiēs idem esse in quasi debito. Facit dictū Bart. in authen. litigiosa. C. de litig. dū extēdit illū tex. ad quasi dominū. Hoc modo non opus est dicere, ꝙ gl. in authen. sacramenta. C. si aduer. uen. dicens idem in quasi cōtractu, procedat fauore animæ, prout ibi Bart. & alij in c. cùm contingat. de iureiur. quia imo idem, ubi non est ille fauor, per prædicta secundum istos dicentes, ex his
a inferri, utrùm statutum [a] de consensu

a Vtrùm statutū] Adde tu Bar. in l. si unus. §. pactus. in iiij. col. in uers. ex hoc apparet. ff. de pact. ubi infert in specie, ꝙ ubicunq; ex forma statuti nō posset mulier se obligare, nisi interueniente consensu duorum propinquorū, non posset etiā facere pactū de nō petēdo debitori, nō seruata forma statuti. Adde, quòd idē tenet Bart. in l. Meuia. ff. solu. mat. & cū eo cōmuniter trāseunt Doc. tam in d. l. si unus. s. pactus. ꝗ ibi in d. l. Meuia. Adde Ful. in consil. xxxix. inc. Ad id, de quo. ꝙ istud idem uult, et probat ꝑ auth. sacramenta puberum. C. si aduers. uend. quæ est ius correctorium, & utitur uerbo, Contractibus. et tamē extēditur ad liberationē, ut ibi no. per Doc. et est gl. reputata singularis in l. iij. §. j. ff. de contra. iu. Adde, quòd potes ad hoc respondere, quòd ideo ibi est, quia tractatur de fauore animæ: ideo fit extēsio, ut per Anto. de But. in c. fi. de consue. Imo. & Gemi. in c. quāuis. de pact. in vj. Adde & cōsidera ultra alios, si potest responderi nouæ opi. cōtra Bart. & omnes. Nam statutū disponit, quòd mulier non potest se obligare. Bart. & Doct. intelligunt illud uerbū, obligare, etiam de sola obligatione naturali: quod potest comprobari, quia statutum loquitur indefinitè, & indiffinita æquipollet uniuersali, l. si pluribus. ubi latè Bart. ff. de leg. ij. glo. in c. ut circa. de elec. in vj. Tu caue, quòd ubicunq; in iure fit mentio de obligatione simpliciter intelligitur de ciuili, & non de naturali: l. iuris gentium. in uersic. sed si in alium. ff. de pact. & in §. si seruus. Instit. de inuti. stipula. Ergo statutum loquens de obligatione debet intelligi de obligatione ciuili, cùm statuta recipiant interpretationem à iure cōmuni, l. ij. C. de noxal. gloss. in l. fin. §. in cunctis. C. de iur. deli. Cogita tamen, quia non pono pro constanti. Adde tu tenendo sententiam Bart. & communem etiam limitat Angel. & do. Alex. in d. l. si unus. §. pactus. ff. de pact. Vt ꝓcedat, quando statutum loqueretur per uerba, quibus utitur Bartol. si per uerbum obligare: secus, si uteretur uerbo Contrahere. Putà, quia disponeret, quòd mulier non posset contrahere sine consensu duorum proximorū: tunc bene posset facere pactum de nō petendo, quia cùm istud statutum sit stricti iuris: & exorbitās à iure communi, debet strictè intelligi secundum distinctionē in uerbis statuti. Facit mat. in nota. clxviij. concordando Bart. in l. apud Iulianū. §. si. ff. qui. ex caus. in pos. eatur. et in l. more. ff. de acq. here.

propinquorum in contractu, militet in quasi contractu: in quo est uarietas, ut per Bartol. in rub. C. de pact. Bartol. in l. more. ff. de acquir. hæred. & in l. multum. §. j. eod. tit. & Alber. in j. parte statu. q. cv. & Ang. consilio ultimo. Pondera gloss. in uersicul. decet. in c. processus. de immu. eccles. in vj. iuncta l. iij. §. idem scribit. ff. de pact. ubi in iudicijs quasi contrahitur: & tamen illa gloss. uult, quòd de quasi contractu non inferatur ad contractum, quod procedit secundum istos ratione pœnæ orientis ex annullatione actus, l. senatus. de contrahen. empt. dixi in c. ij. de constitut. Sed de his aliàs uide Bald. & Mod. in l. siue apud acta. C. de transact. ¶ Item referunt Moder. not. dictum Bald. in rub. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cre. ubi tandem decidit, quòd si contraxi cum aduena, possum eum recedentem petere arrestari, quia non debui credere eum recessurum ante quàm satisfaceret, uel daret fidem de soluendo in loco domicilij. Et sequitur Roma. in l. fin. ff. sol. matri. dicens, sufficere cautionem nudam, si aliam nequiuit inuenire, iuxta gloss. in l. ij. §. sed si dubitetur. ff. de iudic. ¶ Addit autem Aret. duo: primò ad illud, quod tantum operatur tacita destinatio loci solutionis, quantum expressa. Nam dicit se dare casum de hoc in l. sed & si susceperit. §. j. ff. de iudic. & bene facere l. fideicommissum. §. fin. ff. eod. titul. ubi, qui cœpit soluere in certo loco, non potest postea recusare ibi soluere. Et pondera, quòd etiamsi destinatio solutionis fiat ex interuallo, idem est per l. quamuis. ij. respon. ff. de iudi. Sed tunc destinatio non tollit forum acquisitum ex contractu, sed accumulat forum foro, ut hîc signanter dicit do. Ant. Pro quo ipse inducit l. certi condictio. §. pe. ff. si cert. pet. ubi quando simul & semel fiunt duo cōtractus, censetur fieri unus gratia alterius, & unus tantùm habet effectum: secus, si fiat ex interuallo. Et
18 hæc not. ¶ Item † ad illud, quòd gabella debet solui in loco contractus, non destinationis, ut hîc per do. Ant. & Abb. quia ibi fingitur contractum esse, & in statuto cessat fictio, ut sæpe dixi. Addit Aret. Bald. idem tenentem in l. j. C. ubi conue. qui cer. lo. sed Bald. contrarium tenet in l. multum. in ult. col. C. si quis alt. uel sibi. quia licet considerādo cōtractum, prout est, facti, & in facto consistit, dicatur fictè contrahi in loco destinationis: tamē uerè dicitur ibi contraxisse, prout cōtractus est iuris habens in se cōsensum ad omnem locum extendibilem secundum uoluntatem partium: arg. l. nihil. ff. de cap. & hinc est, quòd ibi sortiuntur forum. Sed ipsum reprehēdit Aret. quia sequeretur, ꝙ in omni actu, qui parit obligationem, semper actus fictus haberetur pro uero, contra regulam, de qua in l. iij. §. hæc uerba. & ibi Bar. ff. de neg. ge. Vnde placet sibi communis, quòd respectu gabellæ attenditur locus contractus, non destinationis. ¶ Adde, quòd licet Sal. in d. l. multū. sequatur Bald. dicens, hoc modo obuiari fraudibus, tamen opi. communis habet pro se rationem uiuā: quia quod uideatur contrahi in loco destinationis, est propriè fictio, Ergo, &c. Et quòd ita sit, uide optimè Angel. de Aret. in §. præterea. Institut. de actio. ubi de hoc dicit esse gloss. singul. in l. eum, qui. §. Iulianus. in gl. ij. ff. de constitut. pec. quam perpetuò not. ad statuta, secundum eum. Tu uide Ang. in l. contraxisse. ff. de act. & oblig. ubi ꝙ ista sit fictio, arguit sic: legatū promittens soluere Romæ, non potest ibi cōueniri durante legatione, l. si quis in legatione. ff. de iudi. secus, si uerè contraheret ibi, l. ij. §. omnes. eod. tit. Ergo promittens soluere in loco, uerè non
19 contrahit ibi. ¶ Item † in hac materia no. illud, quòd in loco contractus non sortitur quis forum, quando solutio destinatur alibi. Ita est tex. & Bar. & Ang. in l. quæro. ff. de sol. Text. gloss. & Bar. in l. j. ff. de bon. author. iud. pos. Cy. & Sal. in l. j. C. ubi conue. qui cer. lo. Sal. in l. j. ff. de eo, quod cer. lo. Bald. in d. §. Iulianus. damnata gloss. ibi. Et hoc reputat singul. Angel. Aret. ubi s. limitans sapienter, nisi in contractu esset clausula promittens soluere hîc, & ubicunq; locorum, &c. de qua multa bona extendit. Dixi satis in c. j. de iud. post. do. Ant. & do. Abb. ibi. ¶ Et not. quòd ubi in loco contractus haberet contrahens domicilium, non procederet, quod est dictum. Nam non obstante destinatione etiam ibi conueniri potest. Ita Ang. in d. l. hæres absens. dicens, casum esse expressum ibi in fi. & bene. Et adde, quòd in loco destinationis sortitur quis forum, etiam quo ad expensas & damna ex sua mora ab alio incursa. Text. est not. in c. dilecti. s. eod. & ibi do. Abb. in notabilib. ¶ Et ad illud de uiatore respectu secundæ limitationis Doctorum addit pulchrè Maria. in c. dilecti. s. eod. Not. per Ang. in d. l. hæres. s. quòd coniecturæ possunt operari, quòd cum uiatore uideatur actum de precio statim dando, propter quod ibi conueniri potest. Vnde dicit Mari. se dixisse idē in emente in nundinis stante consuetudine, quòd ibidem soluatur: quia talis cōsuetudo dat coniecturam simplici contractui. Postea subdit Maria. quòd ubi uiator duceret aduocatum extra domicilium aduocati, & in loco iudicij pacisceret de mercede, saluaretur gl. in d. §. nec etiam. quasi cōtractū sit cum uiatore. Et ita refert se uidisse
20 in practica. ¶ Adde † istis Ang. in l. j. ff. si quis in ius uo. ubi dicit, ꝙ si uiator promittit soluere, ubi cōtrahit, potest ibi cōueniri. Et uide Bal. in l. fin. C.

hære. pro limitatione. Facit, quod uult Baldus in l. siue apud acta. in j. col. C. de transactio. ubi refert se consuluisse, quòd statutū disponēs, quòd non ualeat contractus mulieris, nisi insinuetur, non extenditur ad simplicem liberationem, seu distractum: & ibi sequūtur Moder. Adde tu, ꝙ quicquid ibi sit in casu nostro teneo contra Angel. & do. Alex. quòd, etiāsi statutū utitur uerbo, Contrahere. mulier adhuc nō posset facere pactum de nō petendo absq; solennitate statuti: prout etiam tenet Ang. & Mart. Lau. in d. l. si unus. §. pactus. ff. de pa. Moueor primò, quia pactū dicitur etiā contractus, ut est glos. sing. in l. j. in prin. ff. de acti. et obli. Et si est contract⁹ impropriè, cùm non sit ultrò citroq; obligatorius, l. Labeo. §. contractus. ff. de uerb. sig. Ergo nō habet locū in statuto: quia dico, ꝙ ubicunq; in statuto nō potest assignari, nisi una ratio, illa habetur pro expressa: gl. est in l. quamuis. & ibi expreßius Bal. et Paul. de Cas. C. de fideicom. quo casū ex identitate illius rationis licitum est arguere ad casum, qui sub lata et impropria significatione continetur, ut est glo. in authen. ut hi, qui oblig. in uerb. ad curationem. ubi Ang. no. & gl. in Cle. j. in uerb. alligatur. de elec. Sed huius statuti nō potest assignari nisi una ratio, s. propter fragilitatem sexus, et imbecillitatem intellectus, ut not. Bald. in l. ij. C. de adop. & in l. ij. C. de rescin. uend. in ix. q. Secundò moueor: nam statutū loquens in contractu habet locum in distractu, concurrente identitate rationis: gl. est reputata sing. in l. iij. §. contrarium. ff. de cōtra. iu. tut. Tertiò moueor, quia statutū in contractu habet locū in renunciatione concurrēte identitate rationis, secundùm Bal. in rub. & in l. j. C. de pac. & pulchrè Bald. ubi limitat, in l. pactum. in xxj. q. C. de colla. secus, ubi est diuersa ratio. Ita potest saluari Bald. in l. tres fratres. ff. de pact. Quartò facit, qd' no. Bart. in auth. cōtrà, si filij. in ij. not. C. de repud. ubi dicit, quòd cuius consensus requiritur in contrahēdo, eiusdem requiritur in distrahēdo. Vltimò facit doctrina gl. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Quintò principaliter limita cōclusionem cōmunem, nisi talis liberatio seu quietatio fieret per mulierem ex necessitate: puta, quia maritus reddidisset uxori, qd' debet: quo casu mulier tenetur quietare per l. dissolutæ. C. de condi. ob cau. & in alienatione non requiritur solēnitas statuti. Ita per plura similia tenet Roman. in consilio cccxciiij. incip. Præsuppositio.

ubi

ubi in rem act. ubi decîdit, quòd uiator transiens hâc cum equo meo, potest cogi satisdare de stando iuri in loco domicilij, aliàs sequestrabitur equus, ut ibi per eum: & uide Bald. in l. si in possessione. C. ubi cau. sta. ubi dixit, quòd ubi de alio foro non apparet, intelligitur quis habere forum, ubi reperitur, per illum tex. Et facit, quod de uagabūdo dictum est suprà, & dicetur j.
21 Et hæc not. quia latiùs possent extendi. ¶ De † effectu fori contractus, aduerte ad illud utile dictum do. Ant. quòd iudex domicilij ad petitionē iudicis contractus citare potest ad finem, ut iudex contractus discutiat obligationē personalem condemnando eum directè in contractu: & est limitatio ad §. contrahentes. Displicet do. Ab. hîc: quia ille §. prohibet istum inuitū trahi. ¶ Postea saluat, & fortè est additio, quòd sicut in criminalibus hoc fieri potest, ut s. dixi, ita in ciuilibus. Sed Maria. in c. dilecti, s. eo. de ista saluatione nihil dicens, sustinet dictum do. Anto. ubicunq; causa esset talis, in qua de iure cōmuni, statuto, uel consuetudine procedi potest ad diffinitiuam contra absentem lite non contestata. ¶ Sed §. contrahentes. procedit, ubi requiritur litis contestatio: & dicit hoc dictum esse nouissimum. ¶ Cogitabam non esse uerum, quòd iudex cōtractus nequeat inuitum absentem indirectè trahere. Si enim procedere potest in bonis sitis in loco contractus, profectò istud est indirectè trahere partem, cur huiusmodi missio in possessionem displicebit? Vnde uidetur §. contrahentes. uoluisse uetare uiolationem alieni territorij per citationem arctantem personam: sed ubi requirit alienum iudicem, hoc cessat. Et ideo cogitabis.
22 ¶ Est † aūt regulare, ꝙ in contractibus non fit remissio: ut hîc per Doct. & subtiliùs per Sali. in authen. si uerò. in ult. col. C. de adul. quia sicut inuitus non extrahitur quis de domo in ciuilibus, l. plerią;. ff. de in ius uo. ita nec de ciuitate, uel prouincia. Idem dicit apertè probari in l. j. ff. de eo, quod cert. lo. dum dicitur, illum titulum esse inuentum, quia reus non ueniret ad locum, in quo soluere promisit: & tamen constat, quòd ibi dicitur contraxisse. Ergo præsupponit, ꝙ non procedat ibi auxilium remissionis. ¶ Fallit primò secundum eum post gloss. ubi quis conuenitur pro reddenda ratione administrationis, ut hîc etiā per Ab. ¶ Secundò fallit in uagabundo, qui tanq̄ non habens domiciliū, potest ubiq; conueniri, secundum Sali. de quo s. fuit dictum: sed cogita, quia hoc non probat eum posse remitti. ¶ Tertiò fallit, ubi contrahens renunciauit beneficio fori: quia remitti potest, sicut in criminali. Gl. unica. in l. j. ff. si quis in ius uoca. nō ie. quam sequitur do. Card. do. Ant. & Abb. hîc, & Abb. in c. j. de iudic. & Petr. de Ancha. in d. §. contrahentes. & Bald. in l. cùm Archimedoram. ante fin. C. ut in pos. leg. dicentes hoc modo limitari §. contrahentes. quamuis per illum tex. simpliciter loquentem contrarium teneat Imol. hîc, & Angel. in d. l. j. & in d. l. hæres. Sed respondet Bal. in d. l. cùm Archimedoram. quòd istud est, ut renunciatio aliquid operetur. ¶ Considera duo. Primò, dum isti sentiunt, quòd ista fallentia limitet §. contrahentes. adeo quòd iste possit alibi citari: quia in iudice accidentali, prout est iste ratione contractus, ista renunciatio non uidetur sufficere in citando: quia ibi uiolatur alienum territorium: sed respectu remissionis posset procedere, quia requiritur alienus iudex: & etiā tunc, quoad citationem ab eo faciendam, ad petionem iudicis contractus procedere posset, quod est dictum. ¶ Secundò considera, dum do. Abb. hîc restringit hāc fallentiā in clerico: quia secundum Maria. in c. dilecti. in ult. chart. s. eod. sicut contrahendo præiudicat sibi tacitè in priuilegio fori, ut ibi, ita per clausulā accessoriam adiectam contractui, quæ debet regulari, ut ipse contractus. Dubito: quia c. dilecti. non loquitur in expressa renunciatione. Item accessorium huius clausulæ est à contractu separabile: ideo non uidetur substentabile à contractu. Patet simile in c. ex literis. de iurepa. & quod ibi per Io. And. & Abb. in rub. de iudi. ꝙ si dicitur, uendo bona & iuspatronatus, non ualet respectu patronatus: & tamē illa adiectio est accessoria contractui. ¶ Quartò fallit, ubi contrahens promisit se repræsentare in loco contractus: quia tunc poterit peti remissio. Bal. latè in d. l. cùm Archimedoram. subdens, ꝙ ubi destinatur solutio in certo loco, nunq̄ fit remissio ad locum contractus, sed destinationis. Et hęc probat, dicēs esse utilia. ¶ Quintò fallit, ubi est iuratū. Ang. in §. si uerò etiam quidam. in authent. de exhib. reis. per illum text. de quo ipse exclamat in d. l. hæres absens. Caue: quia do. Card. in fi. de iureiur. expressè sentit, ꝙ §. contrahentes. procedit etiam, ubi est iuratū. Tamen dictum Ang. transire potest tum per d. §. si uerò. tum propter glossellā tritam in l. si pecuniam. in princ. ff. de cond. ob causam. cum concord. quas ad ipsam dedi in c. ad nostram. lo j. de iureiur. uolens in obligationibus facti posse iurantem præcisè cogi. ¶ Sextò fallit propter nimiam contumaciam, per quam potest reus personaliter capi, & ad iudicē deduci: & hoc casu etiam in similibus fit remissio. Bal. in l. consentaneum. in viij. notab. C. quomodo & quando iud. per illum tex. quem dicit singularem, & unicum: & sequitur Roma. in §. de uiro. in xlvij. fallentia, sol. mat. ¶ Septimò fallit, ubi debitor turpiter latitat, occultando se à loco domicilij causa fraudationis. Bar. in d. l. hæres. Ang. ibi contrà dicens, iure non probari. Cętera dic, ut per Imo. in cle. Pastoralis. in pe. char. uer. an autem remissio. de re iud. & per Lud. & Paul. in d. l. j. & Maria. in d. c. dilecti. Et scias, ꝙ sicut in criminalibus remissionem præcedere debet aliqualis cognitio: gl. in cle. Pastoralis. ut s. dictum est, ita in ciuilibus, quando fit remissio. Pet. de Anch. in c. dilecto. de sen. excōm. in vj. Sentit Ang. in l. j.
23 C. ubi sta. causa. ¶ † Circa forum domicilij no. illud præcipuū, ꝙ iste forus est generalis: & ordinarius concurrens cum quolibet foro in tm̄ quòd subditi ex alio foro, putà contractus, delicti, uel rei sitæ nō dicunt propriè subditi, sed solùm isti suditi ex domicilio. Gl. ordi. in cle. j. in uer. subditos. in fi. de fo. compe. quam sequitur do. Ab. & do. Maria. in c. j. s. eo. & d. Ab. in c. proposuisti. s. eo. & ipse, & omnes in d. cle. j. ¶ Bene facit gl. in c. nuper. in uerb. absoluto. prope prin. de sen. excōmu. & gl. in c. j. in uer. excōmunicatur. de rap. & gl. optima in c. statutū. in uerb. unam dietā. in fi. dicens, appellatione Diœcesis, intelligi de diœcesi domicilij, non autem originis, uel alia: & sic dicit se disputasse, & curiam tenere.
24 ¶ Facit † gl. pe. in c. præsenti. de præb. in vj. & utrobiq; dicit Domi. represalias concessos contra certos hoīes, intelligi de subditis domicilij tantùm. In quo ultimo uide latiùs Bar. de represalijs, in vij. parte, q. ij. & omnino Bald. in repe. l. cunctos. Et ibi etiam inuenies, utrùm appellatione Florentini, ueniat Florentinus origine tantùm, uel domicilio tantùm. Nam si materia est indifferens, uenit uterq;: secus, si materia subiecta respicit originem tantùm: putà, statutum puniens offendentem Florentinum: quia intelligitur, s. originarium, uel si materia considerat hoīem extra se per accidens: putà impositio collectæ, uel represaliarum. Nam simile onus meros originarios non arctat. Et cum istis uide Pau. in l. ij. C. de iur. om. iud. & do. Ant. consil. xxj. incip. Viso puncto. ubi dicit, aduertendū in statutis, in quib. cùm uerba capiantur propriè, ut scis, appellatione domicilij, uel ciuilitatis, intelligitur nō de originaria, sed domicilij habitationis. Vnde dicit Bald. in rubric. C. si à non compe. iud. quòd domicilium est potissima causa iurisdictionis. Et ꝙ in loco originis non potest quis conueniri, nisi ibi reperiatur, alleg. d. gloss. in uer. unam dietam. In dubio tamen præsumitur domiciliū in loco originis. Bal. in l. fi. in j. col. C. si à non compe. iu.

c. licet rōe delicti.

Et ꝙ

Et ꝙ in materia ſtricta appellatione ſubditorum non ueniant delinquentes in territorio, not. do. Abb. in d. c. huper. in ult. col. & Bal. in l. oẽs. §. ſi uerò apparitor. C. de epi. & cle. allegando gl. in d. uer. ſubditos. Pondera: quia importat, uerbi gratia, in caſu gl. in cle. Paſtoralis. in uer. non ſubdito. & Bart. in l. nihil. C. de manu. uin. cum concor. Et ad hæc uide tex. in l. quæ conditio. §. fi. ff. de condit. & dem. ubi uerbũ teſtatoris loquentis de foro ſimpliciter, cũ ipſe eſſet ſubiectus multiplici foro, intelligitur de foro domicilij. Vnde Bar. ibi, ubi dicit, ꝙ legatum factum eccleſiæ nulla expreſſa, intelligitur de eccleſia domicilij: & eſt dictum Spe. de inſtr. edi. §. nunc uerò. in ult. char. uerſ. quid ſi teſtator. Notãt Mod. poſt Abb. & Imo. in c. iudicante. de teſta. quibus adde gl. in uerbo, pauperes. in c. j. de teſta. in vj. ꝙ inſtitutis ſimpliciter pauperibus intelligit, ſ. domicilij. Et adde fortius, quod not. Archi. in c. cùm archiepiſcopus. de offic. ord. in vj. ꝙ epiſcopus iudicans ſubditũ ex delicto, uel contractu, non dicit uti iuriſdictione ordinaria: qd Domi. ibi intelligit cautè reſpectu perſonarũ, propter gl. prædictas, nõ reſpectu iudicantis. Nam hoc habet à lege. Ergo ordinaria eſt, ut per Inn. in c. cùm ab eccleſiarum. & ibi dixi, de offic. ord. Per hoc intelligis glo. in uerbo, ſententiæ. in fin. in c. Romana. §. j. de ſen. excõ. in vj. dum dicit, ratione delicti quem eſſe ſubditũ: quia ſm Domi. ibi intelligitur largè. Sic etiam intelligitur gl. ij. in prin. in c. à nobis. lo j. de ſen. excõ. & in d. c. j. de rap. ¶ Et ſcias, ꝙ do. Maria. hîc reduxit omnia ſparſa per hunc tit. de iſto uerbo, domiciliũ. per x. q ad quas recurres & inuenies in iiij principali xiiij. modos acquirẽdi domiciliũ: putà, origine, habitatione, beneficio, lectura, adoptione, & ſimilib⁹: & inuenies in ix. q. modos perdendi domiciliũ. In quib. adde ſib: Bal. in rub. C. ſi à non cõpe. iu. ubi optimè inſiſtit. Illud etiã not. ꝙ iudex domicilij citare poreſt ſubditũ ubicũq; exiſtentem: quia ſemper eſt ſubditus: & in hoc iſte iudex differt à iudice cõtractus, uel delicti, ut præ cęteris declarat do. Car. corrigens, ꝙ hîc dixerat in d. cle. Paſtoralis. §. ut illud. in pe. col. de re iudi. Pœna aũt ſtatuti domicilij ligat ſubditum etiam alibi delinquẽtẽ, ut per oẽs hîc: quibus adde oĩo Ang. duobus plenis locis, uidelicet in l. ſi uacantia. uer. inci. denter quæro. C. de bo. uac. lib. x. & in diſputatiõe inci. Bononienſis in j. dubio, ubi relatis opinionibus & argumentis antiquorum firmat idem data una limitatione, niſi ſit pœna trahens ſecum executionem, ut excommunicatio, & ſimilis, per c. ij. in fin. de conſtitut. in vj. reprobato. Bartol. in d. l. cunctos. dum dixit, quòd ſtatutum poſſet etiam hoc caſu nominare delinquentem extrà: quia ſecundum Angel. d. cap. fundat ſe in potentia: & quia ſtatutum exequeretur extra territorium, quòd non poteſt iudex manu ſua, l. fi. ff. de iur. om. iud. Ergo nec ſtatuto. Per quam rationem dicit ſe audacter tenere, quòd ſicut non poteſt ſtatuto, ita nec ſententia: & miratur ſe audiuiſſe, quòd Fed. aliter conſuluerit: quia inter hæc duo nõ eſt differentia, ſm eum, cũ quo tranſit Maria. eum extendẽs in repe. c. qualiter. lo ij. q. v. art. xj. de accu. ¶ In hoc ultimo ſequere do. Phi. de Peru. in c. cùm ſit Romana. in fi. de ap. ubi dat pro regula, ꝙ excõmunicatio poteſt ferri per ſeniam particulariter contra ſubditũ extra territoriũ, per tex. ibi, & in c. ex tuæ. de cler. non reſi. quos Ang. non conſiderauit. ¶ Limita primò, ut procedat in ſenia particulari: ſecus, qñ fertur ſenia generalis per modum edicti, uel ſtatuti: ſicut patet in c. conſtitutũ. lo j. de teſti. & in c. ad noſtrã. lo ij. de iureiur. Tunc eñ excõmunicatio non ligat abſentem extra territoriũ. Ita procedit c. ij. de conſt. in vj. ſm unum intellectũ. Io. And. ibi. ¶ Secundò limitat, ut ſubditus extra territorium poſſit excõmunicari, qñ excõmunicatio fertur pro cauſa iam damnata, & habente ortũ intra territorium: ſecus, ſi pro cauſa orta & originata extra territoriũ: quia pro illa abſens excõmunicari non poteſt. Ita tex. no. in d. c. ij. quem ita declarat do. Ant. in c. à nobis. lo j. de ſen. excõ. pen. char. & ſequit do. Phil. ubi ſ. ¶ Conſidera & finge, ꝙ ſtatutũ epiſcopi priuet ipſo iure beneficiatũ, qui duobus menſib⁹ ſtet abſens, & occurrat clericũ pro certo tempore cũ licentia abeſſe, & poſt illud tempus duob⁹ menſibus abſens ſit, utrũ incidit in ſtatutũ? Et profectò uerba huius limitationis probant, ꝙ non: dum requirunt delictũ eſſe ortũ in territoria. Iſtud eñ ortũ eſt x̃. ut uides. Ergo nõ incidit in ſtatutũ. Et tñ in ꝓrium eſt deciſio Fed. aurea conſ. clxxxj. quod retuli in c. poſtulaſti. ſ. eo. allegando duos conteſtes: quibus adde Domi. idẽ ſequentẽ in c. ij. de conſti. in vj. Ratio potiſsima: quia ubi quis teneť ad aliquid faciendũ in loco, & illud nõ facit, dato ꝙ ſit alibi, habeť delictũ pro facto in loco, ubi aliquid facere tenebať. Facit in fi. gl. mag. in cle. j. ut lite penden. & declarat egregiè ſolus do. Ant. ſecutus Bar. in l. libellorũ. dum dicit, ꝙ maleficiũ maſſariſ nõ denunciantis delictũ in palatio, debet in accuſatiõe dici cõmiſſum in palatio. Ita actus non reſidendi facit delictũ eſſe cõmiſſũ in territorio attento, ꝙ ſtatutũ concernit rẽ ſubiectã: & ſcias, ꝙ rõne rei perſona abſens arctatur indirectè, d. §. contrahentes. Nec dicas, ſtatutũ non operari in caſu ficto, attento hoc quod dixi de re in loco exiſtente, per quã uideť in loco uerè delinqui. Patet ex mente Bal. in l. actor. in ult. col. alle. ſ. in q. ſagittantis, de abſente cogendo redire. ¶ Hoc modo adaptať limitatio iſta: ut, dũ loquit de delicto orto extra territoriũ, idẽ ſit, ſi eſſet ortũ extrà, operareť aũt intus: qd expreſſè & latè not. hîc do. Ant. quem ſemper uide, dicẽs, §. ſtatuto. nõ ꝓcedere hoc caſu. Aduerte tñ circa caſum Fed. quia ſi ſtatutum puniret abſentantẽ ſe inſolẽniter, i. ſine licẽtia, & ſtãtem extrà certo tempore, tunc in caſu, quẽ ſ. finxi, ſtatutum nõ militaret: quia nõ ſufficeret, ꝙ finito tẽpore licentiæ inciperet noua abſentia inſolens: quia ſtatutũ no. principiũ. Ita Car. conſ. cxxxij. inci. T. archipresbyter. motus propter gl. iij. ubi ꝓrium credo in cle. j. de conſan. & aff. Retuli in c. examinata. de iudi. dum tetigi de qualitate, adiuncto uerb. etc. ¶ Tertiò limitat, ut regula procedat in ſubdito rõne domicilij: ſecus in ſubdito aliquo accidente: quia tunc excõmunicari non poteſt extra territoriũ, d. §. ꝓhentes. Iſtæ limitationes oſtendũt differentiã inter ſtatutũ, & ſniam: inter quæ uide tres differentias in terminis, per Fede. conſ. xvj. inci. Capitulũ eccleſiæ cathedralis. in tij. col. uſq; ad fi. ¶ Poteſt addi alia limitatio ad illud de ſtatuto, uidelicet niſi eodẽ momento tẽpis, quo ſubdit⁹ incipit deſinere eſſe ſubdit⁹, incidat in excõicationẽ ſtatuti. Ita probat deciſ. Rot. de conſtit. j. in antiquioribus, uolens: ꝙ ſtatutũ certi ordinis excõmunicans religioſum cõſentientẽ electioni non renunciantis bonis, liget ꝓnunciatũ in epiſcopũ cõſentientẽ abſq; renũciatione bonorũ: quia excõicatio non operať poſt cõſenſum: quia tũc nõ eſt ſubditus, ſed ſimilis cũ conſenſu, ꝓut in ſimili uult Inn. in c. præterea requiſiti. in uer. idẽ, cũ dico. de app. attẽta natura huj⁹ gladij ſpũalis, qui prę alijs penetrat, ſm eũ. ¶ Et de prædictis, qñ ſubditus liget ſtatuto extra territoriũ, uide aliqd ꝑ Bal. in l. neganda. C. qui accuſ. in l. ſi quis in hoc. C. de epiſ. & cle. & in Spe. in tt. de ſẽ. Pe. de Anc. in c. poſtulaſti. ſ. eo. in uerſ. op. Bal. & Sal. in l. mercatores. C. de cõmer. & in l. ij. C. de eunuc. ¶ Vltimò in iſto ſubdito domicilij no. ꝙ ſi alibi ꝓtrahit, & cũ iuramento, põt pro abſolutione inſtare corã iudice ꝓtractus. Do. Ant. hîc, & ſ. eo. c. poſtulaſti. in pe. col. poſt Lap. alleg. x. quia iudex ꝓctus, eſt ẽt iudex in eo diſſoluẽdo, ut p ipſum. Pro quo Lud. ſing. cccclxiij. inci. Florentinus ꝓtrahit. dicit, eſſe caſum, & bene, in l. in ꝓtractibus. §. in oĩ. C. de non nu. pe. ubi exceptio illa ꝓponit ẽt corã iudice ꝓtractus. ¶ Adde in terminis Cal. de offi. ord. conſ. j. & de iureiur. conſ. vj. & do. Car. licet obſcurè, in c. j. in fi. de iureiur. Sed caue: qa ubi alia pars ẽ præſens, res uideť clara: ſed ſi eſt abſens, cogita

cogita retenta opi. uera, quã diſcuſſi poſt alios in c. j. in iiij q. de iureiur. ꝙ in abſolutione iuramenti debet pars citari, modò iudex contractus non citatur extra locũ, d. §. ꝓtrahentes. Ergo ſaluo, niſi eſſemus in caſu, in quo non requiretur citatio, ꝙ quando ſit, dixi ibi. Et unum ponit Rot. de iureiur. deciſ. viij. in antiquis, per quam rationem credo Lap. ubi ſ. nõ firmaſſe, licet But. ipſum ſummans de hoc non perpenderit. ¶ De foro ratione rei ſitæ, dic, ut per Docto. quos hîc & alibi reduxit do. Maria. in c. ſanè. ſ. eo. Facit materia tota c. ex parte B. ſ. eo. Vnũ addit do. Maria. circa ſatiſdationẽ conuenti pro re mobili, uidelicet ꝙ etiamſi non eſt ſuſpectus, ſed aliàs ſit ſoluendo, tñ tenetur ſatiſdare de re exhibẽda: quia actori non eſſet plenè cautũ propter difficultatẽ probationis, ut ibi per eum. ¶ Gl. † fi. ad illud, de iure reuocandi domum: adde primò ꝙ lex, Romana. alleg. in gl. non eſt correcta, ſecundũ Mod. dicẽtes ita dixiſſe Ana. quia de iſta correctione non apparet: & addunt l. ij. §. nouiſſimè. ff. de orig. iur. niſi populus Romanus transferens imperium in Cæſarem non præiudicauit prærogatiuis urbis. Ita in translatione facta per imperatorem in Papam. Et iſtud eſt contra oẽs hîc dicentes, Romam eſſe patriam, non reſpectu urbis, ſed Papæ, & eo abſente non eſſe talem. Tene ipſos Doct. hîc per c. fundamẽta. de elect. in vj. ubi apparet, urbem eſſe adeò ſubiectam Papæ, ꝙ ueteres prærogatiuæ ceſſauerunt. Nec ob. §. nouiſſimè. quia hîc de intentione donantis ubem erat, ꝙ regereť iure Canonico in poſterũ, prout aliæ terræ eccleſiæ non iure Roma. ¶ Secundò addunt Mod. ꝙ ius reuocandi domum non competit legato, qui legationem affectauit, per l. & qui data. ff. ex q. cauma. & quædam alia dicta, quæ innuunt, affectantem carere priuilegio: & illa cum pluribus poſui aliàs in c. fi. de teſti. ¶ Cogita: quia hoc priuilegium datur legationi, non tam fauore legati, quàm fauore mittentis, tum propter maieſtatem officij: tum, ne diſturbeť, l. ij. alleg. in gl. l. ſi legatus. ff. ad Treb. Ergo huic fauori non uidetur poſſe tacitè renunciari, ut dixi in c. ſi diligenti. Et non erat ſic in caſu d. l. & qui data. ¶ Tertiò addunt Mod. ꝙ falſa eſt opi. cõmunis æquiparans in hac materia cauſam probabilem neceſſariæ, uel quaſi, propter iſtum text. & per d. l. ij. ubi exceptuando iuſtam & neceſſariã copulatiuæ remanet firma regula extra talem cauſam. Ergo exemplũ patris uiſitantis filiũ in ſtudio, non ꝓcedit: Bene fatentis. exemplũ uoti fauore animę. ¶ Cogita dupliciter: primò, ꝙ exemplum uoti ineptè ponitur in hoc membro. Eſt eñ cauſa neceſſaria, non in uouendo, ſed in adimplendo. ¶ Secundò cogita: quia tex. met in l. ij. & gl. hîc ponunt cãm probabilem: deinde gl. in d. l. ij. in exemplo patris alleg. l. necnon. ff. ex qui. cau. ma. ubi cauſa ſtudiorũ dicitur probabilis: per quẽ tex. dicit Bar. in repreſalijs in vij. parte, q. vj. ꝙ pater uiſitans filiũ nõ poſſet pro repreſalijs capi: & idẽ dicit in d. l. ij. Tamen ꝓ impugnatione prędicta faciunt duo. Primò, quia l. necnon. ni fallor, loquit in abſente cauſa ſtudiorũ propinquorũ. Secundò, quia exiſtens Romę pro cauſa reſtitutionis in integ. quã poterat obtinere à iudice inferiore, non habet hoc ius reuocandi domũ, ut hîc per Doct. & tñ negari non poteſt, quin ſit cauſa probabilis. ¶ Addit Maria. quòd hoc ius reuocandi domum, nedum competit repertis in curia Ro. ſed in quolibet alio loco. Alleg. Hoſt. qui multa dixit de excep. §. quid ſit effectus. ad fi. per d. l. ij. §. legatis. ibi, Romæ uel alio loco. Ex hoc infert Maria. ꝙ citatus in loco cõtractus poteſt allegare ius reuo. do. & dicit hoc occurriſſe legendo, & eſſe quotidianũ, & aptum afferre honorem. ¶ Conſidera duo: primò, ꝙ d. l. ij. dicit, uel alio loco, ubi prouocationes exercentur: in quo uerbo uideť uoluiſſe loqui de loco appellationis, tam Romę, q̃ alibi interpoſitæ. ¶ Secundò conſidera, ꝙ retento hoc dicto Hoſt. procedet iſtud corollarium in legatis: quia improbant hoc, q̃ de contractibus ante legationem initis non conueniatur in legatione: & ideo iſtud corollarium ipſi habenti priuilegium legati Romæ & alibi, ubi olim contraxit. Sed in non legatis, qui tamẽ propter aliquam iuridicã cauſam habẽt ius reuo. do. iudicio meo hoc non procedet: quia etiam Romæ de contractibus antè initis conuenirí poſſent, d. l. ij. §. oẽs. & do. Abb. hîc in duob. locis poſt Inn. ¶ Competit hoc ius, etiamſi durante cauſa Romæ ſuperueniat iuſta cã reuo. c. domum, do. Ant. do. Abb. & Imo. in c. ff. de dila. Sed tunc non dicit propriè reuocatio domum: ſed ius differendi in aliud tempus, ſm Abb. ibi. Iſta exceptio reuo. do. debet proponi ante lit. conteſt. Inn. & oẽs hîc, per iſtũ tex. in uerſi. ſi tunc. & qa dilatoria eſt. ¶ Limita, niſi talis citatus cui cõpetat hoc ius, obtinuiſſet, uel ſuccubuiſſet in aliqua interlocutoria, nec appellauit: quia licet petat poſtea hoc ius reuo. do. non obtinebit. Spe. in tit. de reo. uer. quid ſi is, cui competebat. dicens, ita fuiſſe pronunciatum Romæ per not. in c. inter monaſterium. de re iud. quaſi ſubeũdo iudiciũ, cùm eſſet tutus hoc iure, uideatur illi renunciare: quod licet facere nõ poſſit, per l. is, qui legationẽ. ff. de lega. tñ ne ſit melioris conditionis, q̃ obediens, ei imputat. Iſta eſt mens Spe. quæ indubitanter procederet in non legatis; ſed in legatis dubito. ¶ Debet iudex, coram quo iſtud ius reuo. do. allegatur, præmittere ſummariam cognitionẽ, an competat Hoſt. in d. §. fi. obſtat iſte tex. in uer. allegaſſet. quaſi ſufficiat allegaſſe. Sed Io. An. ſupplet, & ꝓbaſſet. Et ſ̃gna ad intellectũ diſpoſitionis cuiuslibet loquẽtis de allegatione: quia intelligitur, ſ. cum probatione: niſi allegaretur notorium, ſm Io. An. hîc. Facit gl. ſua in cle. appellanti. in uerbo, alle. de app. Sed pro primo dicto uide gl. in uerb. quam alle. in c. non eſt. de conſue. in vj. & ibi dixit Domi. ꝙ ſi per ſtatutum debet ſtari allegationi, intelligitur, ſ. probatæ. Facit gl. in uer. probaret. in c. dudum. de deci. & gl. pe. in fi. in c. cùm contingat. eo. tit. & gl. in uer. diceret. quæ ſupplet, & probaret. in l. etiam. ff. de mino. & gl. ij. in c. ad falſariorum. de cri. fal. & gl. in l. ſciendum, §. ſi accuſator. in uerb. dicit. quæ ſupplet, & eſt uerum. ff. de lega. & gl. in uerb. affirmat. & in uerbo, probauit. in cle. unica. de reſti. in integ. & gl. in l. j. in prin. in eo. uerb. ff. de dol. facit l. ſi qui adulterij. in uer. nõ debere credi. qd allegať C. de adul. & tex. in c. ij. de reg. in uer. cognito & probato. & in c. j. de præcript. in vj. in uer. allegare et probare. & in c. quę in eccleſiarũ. de cõſti. in uer. ꝓbabiliter allegauerit. Bar in extrauag. ad reprimendũ. in uer. aſſerit. & Bal. in l. magis puto. §. illud. ff. de reb. eo. & aliàs dixi, ſed non hæc oĩa. ¶ Sed iſti beneficiati hoc iure agentes poſſunt conuenirí, nec reuocabunt domũ, d. l. §. ſed ſi agant. & gl. hîc. ¶ Limita v. modis. Primò, dum modò conuenianť durante cã, in qua agunt: ſecus ea finita. Ang. in l. ſed & ſi reſtituať. per illum tex. cum gl. ff. de iudi. ¶ Secundò, dũ modò agant per uiam actionis: ſecus, ſi intentant officiũ iudicis, ſecundum aliquos poſt gl. in d. l. ſed & ſi. Ang. ibi contrà: quia eſt eadẽ ratio. ¶ Tertiò limita, ut teneatur reſpondere illis, uel illi, quos, uel quem conueniunt, alijs non. Ita ſentit gl. in d. §. ſed ſi agant. per §. reuerendiſſimi. in authẽ. de ſanctiſ. epiſ. & ita Hoſt. in d. §. fi. Inn. & Maria. hîc cõtrà, per d. §. ſed & ſi. in uer. aduerſus oẽs. Et ad d. §. reuerendiſſimi. dic, ꝙ loquit in caſu ſequẽtis limitationis. ¶ Quartò limita, dũ modò tales perſonę agant proprio nomine: ſecus, ſi nomine eius, qui eis imperare poteſt. Ita text. in d. §. reuerendiſſimi. quem, quantũ ad hoc, dicebat Rayner. nõ eſſe alibi. ¶ Quintò limita, niſi agant pro iniuria ſibi illata, d. §. ſed ſi agant. & gl. hîc obſt. l. is, qui legationem. ff. de leg. ubi legatus irrequiſito mittente nemini debet dare libellũ de alijs negotijs. Soluit Hoſt. in d. §. fi. ꝙ præſupponendum eſt, quòd habeat licentiam. Melius ſoluit Maria. ꝙ licet agere non poſſit: tamen ſi agat, conuenietur, ne ſit melioris

c. licet trõe delicti.

lioris conditionis errans, quàm non errans. ¶ Si legatus contrahit durante legatione, potest ibi cõueniri, d. §. omnes. nisi ꝯtraheret, ut uiator. Ita Ang. in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi. ¶ Gloss. ibi contrà in uerb. quotquot. propter duplex uinculum, scilicet contractus & cõmunitatis primæ. Respondet Maria. huic rationi, ꝙ contractus solus gestus per se cum uiatore non sufficit: & sola ratio cõmunis patriæ non sufficit, quia legatus. Ergo ex separatis non infertur, l. fin. cum si. ff. de cal. ¶ Limita secundò, nisi quasi contraheret: putà, adeundo hæreditatem: quia non perdit ius reuocandi dona. l. de eo. ff. de iudi. & ibi latè Ang. Non tamen inferas, ꝙ aliàs ex quasi contractu quis non sortiatur forum, propter gl. hîc approbatam. ¶ Beneficium reuocandi domum cessat, qñ legatus, uel alius ex sua responsione in iudicio nõ impeditur in legatione, uel alio negocio. Rota hoc tit. j. in antiquis, per l. si legatus. ff. ad Trebel. Considera, ꝙ ibi concurrebat aliud, scilicet periculum petentis responsionem legati. ¶ Legatiõe finita cessat hoc beneficium, d. l. ij. §. planè. tamẽ durante apparatu ad redeundum non conuenietur. Host. in d. §. fi. Inno. & Io. And. hîc: quod nõ, ad multa. ¶ Vltimò pondera Inn. ut hîc per Ab. in fi. sed non dicas, ꝙ iura loquentia de electione prælatorum non procedant in electione Canonicorum: sed dictum Inn. probat hoc signanter, ꝙ nisi illa iura fundant se in periculo uacationis, non militant in electione Canonicorum. Vide Inn. in c. ex parte. in gl. pen. de concess. præb. ꝙ in electione Canonicorũ non est necessaria forma, sed sufficit solus consensus. Et dixit Inn. in c. cùm inter Canonicos. de elec. in gl. inci. maximè, ꝙ publicata electione Canonicorũ non est licitum uariare, sicut dicitur in c. publicato. de elect. Vide glo. iij. ibi. Sed posses dicere in c. cùm in ecclesijs. de præbẽ. in vj. quæ sentit, ꝙ iura loquentia de electione Canonicorũ non extenduntur ad electionẽ prælatorum. Vide Old. consil. xiiij. inci. Cùm queritur, ꝙ iura, quæ dicunt beneficia electi in episcopum non uacare ante consecrationẽ, non procedunt in electo in abbatem: uacant eñ ante benedictionem. Ex quibus dici potest, ꝙ lex de una electione loquens, extenditur ad aliam, uel non, prout suadet ratio subiectæ materię. ¶ Vltimò uide Ro. in antiquis, de dolo & contu. quòd quicquid sit de iure, tota curia Romana seruat, ꝙ præsentes in curia reipublicæ causa cogunt ibi suis aduersarijs respondere, nec habent ius reuocandi domum. ¶ Considera: quia si de mente huius decisionis non aliter appareat, est mirabilis. Fortè senserunt de præsentibus in curia cum habitatione assidua: sed etiam tunc esset limitatio magna. ¶ Et adde, ꝙ fauore dotis cessat hoc ius reuocandi domum, l. si uxore. ff. de iudi. ubi si uir habens alibi domiciliũ, contraxit matrimonium Romæ, & ibi recipit dotem, & ibidem existens legatus ab uxore diuertit, nõ habet in restitutione dotis ius reuocationis domum. Specialitas est in hoc: quia licet contraxerit Romæ, & ibi dotem receperit, tamen uidetur constituisse, se soluturum in domicilio suo, l. exigere. ff. de iudi. Omnes. in c. j. de sponsa. Et tunc fauore dotis conuenitur Romæ durante legatione. Ita declarant aliqui in d. l. exigere.

LECTVRA DOMINI FELINI FERRARIENSIS *super titulis* De libelli oblatione, *&* Mutuis petitionibus.

¶ Ad inueniẽda plurima, scito tria principalia loca: Primò in Spe. cum add. Io. And. de libel. concep. per totũ ibi, mare magnũ. Secundò per Bal. in repe. l. edita. C. de eden. tam Paduana, ꝙ Perusina. Tertiò per do. Maria. hîc. qui sub xxxiij. articulo multa ordinatè complexus est. Postea inuenies in omnibus Repertorijs in uerbo, libellus. Non tangã, nisi tacta per Ab. addendo concor. dictis suis.

De libelli oblatione,

TITVLVS III.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Actor debet porrigere libellum in scriptis.*
2 *Libellus an & quando debeat inseri in citatione. nu. 3. 4.*
5 *Libellus debet offerri in scriptis, ita quòd non sufficeret dicere notario, Scribe quod peto.*
6 *Libellus an & quando requiratur in causis breuioribus.*
7 *Item an in executione sententiæ.*
8 *Libelli copia datur reo suis expensis.*
9 *Carcerari faciens aliquem, tenetur soluere nuncio communis, non ipsum commune, neq; captus.*

CAPITVLVM I.

Gnarus episco-
1 pus. ¶ Actor † tenet in scriptis
a porrigere libellum [a]. Hoc dicit. Addunt Mod. opi. nouam hîc, & in rub. ꝙ citatio debet præcedere libellum, contra Doct. hîc, & in locis ab eis allegatis, & inter multa ponderant tex. in §. omnium. Instit. de pœna
b temere. litigan. ubi iudiciũ incipit à citatione [b]. Ergo nõ à libello. Item per l. miles. §. sexaginta. ff. de adult. ubi libellus offertur die feriata. Dixi in c. ult. de iudi. Ergo ab ipso non incipit iudiciũ: quia die tali non fieret actus iudicialis. Ad idem cle. ij. ut lit. pen. per locũ à speciali non fieret actus. Ad idem authen. ei, qui. allegata in gl. attento, ꝙ illud, qui denotat conditionem, l. Stichũ qui. ff. de leg. j. quare dicat: sed priùs uocabit. Ad idem tex. hîc in uerb. ecclesiasticã authoritatem. Ergo fm ius, & per alia adhuc leuiora. Pro cõmuni uide Bal. in l. cum clericis. C. de episcop. & cle. ubi ad hoc ponderat illũ tex. & alleg. rationem æquam, quia iudex ante ꝙ cõmittat citationẽ, debet uidere libellum: quia si contineat iniustũ, debet denegare commissionem citationis, per illum tex. per quẽ boni assessores ita faciunt: & est notabile, secundum ipsum post Odof. Ad idẽ uide Franc. Tigri. de Luca præceptorem doctissimum Bald. & Bart. in rub. C. de eden. ubi propter gl. dicunt, ꝙ editio libelli debet præcedere iudiciũ. Ad motiua Moder. nego consequentiam istam, principium iudicij est citatio: ergo priùs non datur libellus: quia fateor, quòd à libello non incipit iudicium, sed tamen debet procedere. Probo utiliter: primò ex no. per Lanfran. de Bri. sua uulgata repeti. c. quoniã contra. in xij. char. uer. sed quæritur, nunquid. ubi dicit, quòd licet ille tex. enumeret libellum in processu, tamen nõ est de processu, quantum ad iudicem: quia citatio est initium processus, d. §. omnium. Si eñ esset de processu, non porrigeretur die feriata, ut dixi. Item, quia dato libello iudici, & nondum porrecto parti, potest reuocari: l. Sempronia libellos. ff. de fur. Sed respectu partis quamprimũ ei datus est, bene dicitur de processu, d. §. quoniam. secundũ ipsum. Potuisset allegare Bal.
a in l. j. [a] ff. de in ius. uo. ubi dixit, quòd non dicitur procedere in causa appellationis ille, qui obtulit libellũ parte nõ citata. Similiter dixit Ang. in rep. l. j. in princ. C. de iudi. quòd iudex in criminali nõ dicitur præocupasse iurisdictionẽ ex sua formatione libelli, sed ex citatione. Idem Bal. in l. unica. C. de confes. & Angel. in rubri. C. de in ius uo. dicens, fuisse arduam quæstionem facti. Simile est, quòd pœna senatusconsulti Turpiliani apposita desistenti ab accusatione non procedit in eo, qui simpliciter dedit libellum, & desistit parte nõ citata, quasi nondum dicatur cœpisse procedere. Bart. in l. quæsitum. ff. ad Turp. Sali. latè in l. j. C. eo. tit. Et hinc est, ꝙ sola libelli oblatio non inducit pendentiã litis, cle. ij. ut lite. pend. Nec facit rẽ litigiosam, authẽ. litigiosa. C. de litig. & cum istis concordat. Bar. post gl. in rub. C. de in ius uocan. & Bal. in l. j. C. qñ libel. prin. da. & Ang. in l. j. & in l. libertis aduersus. ff. de in ius uo. uolentes, ꝙ iudicium non incipiat ab oblatione libelli, per quem tollit præcipuũ motiuũ Mod. dum dicebat, ꝙ citatio, tanq̃ potentior causa processus, debet esse prima: sed libelli oblatio non est prima causa processus, sed exordium inchoandi processus. Non ob. c. ij. j. eo. quia præsupponitur, oblationem libelli fuisse priùs factam: & fateor, ꝙ reus uocatur, ut accipiat libellũ: quia clarum est, ꝙ non accipiet, nisi uocatus. Et sic respondet oĩbus alijs motiuis: nec consonat, ꝙ iste text. non ponat ius cõmune, quia superflueret contra proœmiũ hius libri, & authoritate ecclesiastica intelligeret ipsa l. Canonica. ¶ An autẽ præsens in iudicio cogat parti offerenti sibi libellum respondere? Concludit do. Anto. hîc, ꝙ non: est enim saluum ei ius deliberandi: quod latiùs posuit post Are. in c. j. ad fi. de iudi. dicendo, ꝙ non tenetur respondere, nisi sit uerisimiliter instructus. Item, ꝙ secus in criminali, per l. j. C. de exhi. reis. Item secus in habẽte ius reuocandi domũ. Et ibi etiam dixi, an præsens in
2 iudicio, sit citandus. ¶ Ad † illud de libello inserendo in citatione, uel non, cõmunis opi. est, ꝙ sufficit in citatione dici, Compareas, & tui præsentiã facias, l. consentaneum. C. quo & quãdo iud. Facit l. non uideť. la ij. de iudi. ubi dicit, compareas, citatus petit copiam libelli. Ergo non fuerat in citatione inserta. Sic etiam probat l. ij. C. de exhi. reis. ibi, qui postea quàm rem. & ita Bart. ad reprimendam. in uerbo, dicto crimine. & in l. inter accusatorẽ. ibi, pro declaratiõe quæro. ff. de publi. iudi. ¶ Primò fallit, quoad interrumpendã prescriptionem per citationem, iuxta not. in c. illud. de rescript. quia in citatione debet inseri petitio, in l. fin. C. de anna. excep. per illum tex. in uerbo, libellũ conuentionis. & transmiserit, cui non potest responderi, & secus. Tene menti:
3 quia est nouum, secundum eum. ¶ Secundò † fallit in criminalibus: gloss. ma. in c. si episcopus. iij. q. ij. Anto. post Hostien. in c. Pastoralis. §. quoniam. in pe. col. de rescrip. per tex. urgentem in c. si priuatos. vj. q. ij. intelligit sanè, sed quando scilicet citatio fit de longinquo, aliàs non est opus. Abb. & Anto. in c. licet. in j. col. de accus. Sed quòd nullo casu istud sit necessarium in criminalibus, firmat optimè Domi. in d. c. si primates. mordens in quibusdam Bart. in d. per. dicto crimine. Et ad illud c. si primates. responde, prout do. Ant. idem tenens, & in c. ij. de dila. contra glo. ibi, quod loquitur ad finem excludendi inducias deliberatorias: patet in uerbo, præparati aduenianť. Et ita Sal. in l. absentem. C. de accus. ne reo informato detur occasio fugiendi. Ex quo timore orta est practica Moderna, quòd omissa citatione uerbali incipitur à reali: & idem Sali. in d. l. ij. de exhibend. re. & Bart. in d. l. inter accusatorem. & in authen. offerať. in j. col. addens, quòd si consuetudo aliud dictaret, sed seruanda esset. ¶ Tertiò fallit, quò ad effectum inducendi pendentiam litis per citationẽ,
4 per cle. ij. ut lite pendẽte. ¶ Quartò † fallit in delegato citante: quia debet inseri copia rescripti: qui, ut dicit Innocen. in c. super literis. de reg. æquipollet libello. Ita dicit Innio. in c. præterea. de dila. & do. Ant. in d. c. super literis. Sed communis opin. est in contrarium in d. c. præterea. sufficit enim ostendere rescriptum post comparitionem. Sed fm omnes. in c. cùm in iure. de offic. deleg. saluaretur fallentia duobus casibus: primus, in delegato tali, qui non est capax delegationis. Ita Ioan. And. in Spec. de citatione. in ult. col. uersi. sed pone, ꝙ is cui. Secundus, cùm ubi quis citatur de longinquo. Do. Ant. in d. c. præterea. nisi nuncius esset publicus & notus, ut sunt cursores Papę. Rota de dolo & contu. xv. in nouis. & de materia per Bald. in authen. qui semel. uersi. quæro, quando dicatur. C. quomodo & quando iud. ubi dicit, quòd reus conuentus per libellum, uel quando libellus est oblatus iudici, & demum ipsi reo, uel est citatus cum insertione libelli. Vide etiam Bald. in l. fi. per illum tex. C. de iure do. impe. prope medium, ubi simpliciter dicit, quòd cum citatorio debet saltem mitti intentio aduersarij. Tamen tene prædicta. ¶ In
5 tantum † requiritur scriptura, ꝙ non sufficeret dicere notario, scribe, quod peto x. à Titio. Bar. post gl. in l. in sacris. la ij. prope fin. C. de proxi. sac. scrinio. lib. xij. dicens, nota, quia posset de facto contingere. Et quòd requiritur scriptura, est gloss. in uer. in scriptis. ibi, in c. j. de censi. in vj. ¶ Ad illam fallentiam
b de contentione [b] partiũ remittentiũ libellum arguit Aret. in oppositum: quia essentia iurisdictionis simplicis consistit in causæ cognitione, §. iudicare. in authen. de defen. ciui. ꝙ ergo iudex procedat in causa sine cognitione iudiciali, uidetur contra substantiam ipsius iurisdictionis: sed pactum contra substantiam subiecti non ualet, l. cum precario. ff. de precario. Ergo nec istud. Et si diceres, remoto libello & litis contestatione, adhuc remanet cognitio iudicialis: dicit ipse hoc esse falsum. Patet in cle. sæpe. tollitur enim tũc forma iudicij, & per hoc argumentum credit, quòd iudex hoc modo aditus non poterit ut iudex ferre preceptũ in confessum: de quo in l. si debitori. ff. de iudi. licet Doct. hîc expressẽ aliter uelint, & seruaretur in practica secundum eum. Postea refert Imo. hîc saluantem hoc modo dictum pactum, uidelicet ut uideantur in iudicẽ compromittentem, ut in arbitratorem, quòd potius presumi debet, ut actus ualeat. Et isto modo cessabit essentia iurisdictionis, secundum ipsum. Adde Imol. idem tenentem in c. de causis. de offi. deleg. & Are. in c. quoniã contra. de probat.
6 ¶ Ad † illam fallentiã de causis breuioribus not. quòd statur relationi solius iudicis, ut per Bartol. in loco à Doctoribus allegato. Sequitur Ant. in c. ex literis. de probat. & do. Ant. in c. quoniam. eodem titul. & in c. cùm

a Libellũ] *Adde do. Alex. in l. j. ff. de eden. ubi per eum plenè, et Lanfran. in c. quoniã contra. uersi. peti tiões. j. de proba. & Spec. in tit. de lib. cõcep. §. nunc dicendum.*

b A citatione] *Adde do. Soci. in rubri. C. de in ius uoc. qui uo. ex gl. ibi idẽ, quod hic, ꝙ iudiciũ incipit à citatiõe: et ideo dicit ipse, ꝙ immediatè citatione facta dicitur lis pendere. Allegat l. si quis postea. ff. de iudi. Et sic dicit, ꝙ per citationem dicitur esse facta præuentio iurisdictionis: allega. d. l. si quis postea. & c. proposuisti. j. de fo. compe. Sed secundũ eum dubitatur, ex quo citatio habet tres partes: prima prs est commissio iudicis, secunda est notificatio nũcij, tertia pars est relatio nuncij: ut dicit patẽre ex his, quæ ponit Bar. in l. j. §. nunciatio. ff. de*

ff. de noui oper. nun. & Bald. in l. fin. ff. sed nunquid per primam partem citationis inducatur præuentio, & an per secundã & per solam oblationem libelli, quo ad iudicem, sit cœptum, iudiciũ, prout refert uoluisse Bald. ibi in d. rubri. ubi uide per eũ plenè, & not.

a *In l. j.*] *Et ibidem ad hoc uide do. Alex. de Imo. ubi plenè & singulariter, & per Felin. in c. quoniã contra. infrà. de probat.*

c. ignarus episcopo.

partis quamprimũ ei datus est, bene dicitur de processu, d. §. quoniam. secundũ ipsum. Potuisset allegare Bal.
a in l. j. [a] ff. de in ius. uo. ubi dixit, quòd non dicitur procedere in causa appellationis ille, qui obtulit libellũ parte nõ citata. Similiter dixit Ang. in rep. l. j. in princ. C. de iudi. quòd iudex in criminali nõ dicitur præocupasse iurisdictionẽ ex sua formatione libelli, sed ex citatione. Idem Bal. in l. unica. C. de confes. & Angel. in rubri. C. de in ius uo. dicens, fuisse arduam quæstionem facti. Simile est, quòd pœna senatusconsulti Turpiliani apposita desistenti ab accusatione non procedit in eo, qui simpliciter dedit libellum, & desistit parte nõ citata, quasi nondum dicatur cœpisse procedere. Bart. in l. quæsitum. ff. ad Turp. Sali. latè in l. j. C. eo. tit. Et hinc est, ꝙ sola libelli oblatio non inducit pendentiã litis, cle. ij. ut lite. pend. Nec facit rẽ litigiosam, authẽ. litigiosa. C. de litig. & cum istis concordat. Bar. post gl. in rub. C. de in ius uocan. & Bal. in l. j. C. qñ libel. prin. da. & Ang. in l. j. & in l. libertis aduersus. ff. de in ius uo. uolentes, ꝙ iudicium non incipiat ab oblatione libelli, per quem tollit præcipuũ motiuũ Mod. dum dicebat, ꝙ citatio, tanq̃ potentior causa processus, debet esse prima: sed libelli oblatio non est prima causa processus, sed exordium inchoandi processus. Non ob. c. ij. j. eo. quia præsupponitur, oblationem libelli fuisse priùs factam: & fateor, ꝙ reus uocatur, ut accipiat libellũ: quia clarum est, ꝙ non accipiet, nisi uocatus. Et sic respondet oĩbus alijs motiuis: nec consonat, ꝙ iste text. non ponat ius cõmune, quia superflueret contra proœmiũ hius libri, & authoritate ecclesiastica intelligeret ipsa l. Canonica. ¶ An autẽ præsens in iudicio cogat parti offerenti sibi libellum respondere? Concludit do. Anto. hîc, ꝙ non: est enim saluum ei ius deliberandi: quod latiùs posuit post Are. in c. j. ad fi. de iudi. dicendo, ꝙ non tenetur respondere, nisi sit uerisimiliter instructus. Item, ꝙ secus in criminali, per l. j. C. de exhi. reis. Item secus in habẽte ius reuocandi domũ. Et ibi etiam dixi, an præsens in
2 iudicio, sit citandus. ¶ Ad † illud de libello inserendo in citatione, uel non, cõmunis opi. est, ꝙ sufficit in citatione dici, Compareas, & tui præsentiã facias, l. consentaneum. C. quo & quãdo iud. Facit l. non uideť. la ij. de iudi. ubi dicit, compareas, citatus petit copiam libelli. Ergo non fuerat in citatione inserta. Sic etiam probat l. ij. C. de exhi. reis. ibi, qui postea quàm rem. & ita Bart. ad reprimendam. in uerbo, dicto crimine. & in l. inter accusatorẽ. ibi, pro declaratiõe quæro. ff. de publi. iudi. ¶ Primò fallit, quoad interrumpendã prescriptionem per citationem, iuxta not. in c. illud. de rescript. quia in citatione debet inseri petitio, in l. fin. C. de anna. excep. per illum tex. in uerbo, libellũ conuentionis. & transmiserit, cui non potest responderi, & secus. Tene menti:
3 quia est nouum, secundum eum. ¶ Secundò † fallit in criminalibus: gloss. ma. in c. si episcopus. iij. q. ij. Anto. post Hostien. in c. Pastoralis. §. quoniam. in pe. col. de rescrip. per tex. urgentem in c. si priuatos. vj. q. ij. intelligit sanè, sed quando scilicet citatio fit de longinquo, aliàs non est opus. Abb. & Anto. in c. licet. in j. col. de accus. Sed quòd nullo casu istud sit necessarium in criminalibus, firmat optimè Domi. in d. c. si primates. mordens in quibusdam Bart. in d. per. dicto crimine. Et ad illud c. si primates. responde, prout do. Ant. idem tenens, & in c. ij. de dila. contra glo. ibi, quod loquitur ad finem excludendi inducias deliberatorias: patet in uerbo, præparati aduenianť. Et ita Sal. in l. absentem. C. de accus. ne reo informato detur occasio fugiendi. Ex quo timore orta est practica Moderna, quòd omissa citatione uerbali incipitur à reali: & idem Sali. in d. l. ij. de exhibend. re. & Bart. in d. l. inter accusatorem. & in authen. offerať. in j. col. addens, quòd si consuetudo aliud dictaret, sed seruanda esset. ¶ Tertiò fallit, quò ad effectum inducendi pendentiam litis per citationẽ,
4 per cle. ij. ut lite pendẽte. ¶ Quartò † fallit in delegato citante: quia debet inseri copia rescripti: qui, ut dicit Innocen. in c. super literis. de reg. æquipollet libello. Ita dicit Innio. in c. præterea. de dila. & do. Ant. in d. c. super literis. Sed communis opin. est in contrarium in d. c. præterea. sufficit enim ostendere rescriptum post comparitionem. Sed fm omnes. in c. cùm in iure. de offic. deleg. saluaretur fallentia duobus casibus: primus, in delegato tali, qui non est capax delegationis. Ita Ioan. And. in Spec. de citatione. in ult. col. uersi. sed pone, ꝙ is cui. Secundus, cùm ubi quis citatur de longinquo. Do. Ant. in d. c. præterea. nisi nuncius esset publicus & notus, ut sunt cursores Papę. Rota de dolo & contu. xv. in nouis. & de materia per Bald. in authen. qui semel. uersi. quæro, quando dicatur. C. quomodo & quando iud. ubi dicit, quòd reus conuentus per libellum, uel quando libellus est oblatus iudici, & demum ipsi reo, uel est citatus cum insertione libelli. Vide etiam Bald. in l. fi. per illum tex. C. de iure do. impe. prope medium, ubi simpliciter dicit, quòd cum citatorio debet saltem mitti intentio aduersarij. Tamen tene prædicta. ¶ In
5 tantum † requiritur scriptura, ꝙ non sufficeret dicere notario, scribe, quod peto x. à Titio. Bar. post gl. in l. in sacris. la ij. prope fin. C. de proxi. sac. scrinio. lib. xij. dicens, nota, quia posset de facto contingere. Et quòd requiritur scriptura, est gloss. in uer. in scriptis. ibi, in c. j. de censi. in vj. ¶ Ad illam fallentiam
b de contentione [b] partiũ remittentiũ libellum arguit Aret. in oppositum: quia essentia iurisdictionis simplicis consistit in causæ cognitione, §. iudicare. in authen. de defen. ciui. ꝙ ergo iudex procedat in causa sine cognitione iudiciali, uidetur contra substantiam ipsius iurisdictionis: sed pactum contra substantiam subiecti non ualet, l. cum precario. ff. de precario. Ergo nec istud. Et si diceres, remoto libello & litis contestatione, adhuc remanet cognitio iudicialis: dicit ipse hoc esse falsum. Patet in cle. sæpe. tollitur enim tũc forma iudicij, & per hoc argumentum credit, quòd iudex hoc modo aditus non poterit ut iudex ferre preceptũ in confessum: de quo in l. si debitori. ff. de iudi. licet Doct. hîc expressẽ aliter uelint, & seruaretur in practica secundum eum. Postea refert Imo. hîc saluantem hoc modo dictum pactum, uidelicet ut uideantur in iudicẽ compromittentem, ut in arbitratorem, quòd potius presumi debet, ut actus ualeat. Et isto modo cessabit essentia iurisdictionis, secundum ipsum. Adde Imol. idem tenentem in c. de causis. de offi. deleg. & Are. in c. quoniã contra. de probat.
6 ¶ Ad † illam fallentiã de causis breuioribus not. quòd statur relationi solius iudicis, ut per Bartol. in loco à Doctoribus allegato. Sequitur Ant. in c. ex literis. de probat. & do. Ant. in c. quoniam. eodem titul. & in c. cùm

b Conuẽtione] *Adde tu, an per conuentionẽ partiũ potest remitti libellus? Dic ꝙ partes cõpromittẽdo se in arbitriũ, uel arbitratorem possunt remittere istas solennitates: & pro hoc uide tex. in l. diem proferre. §. sed si quis. ff. de arbit. tenet do. Ab. hic. in iiij. col. in uers. ad hoc enim. Adde etiam, ꝙ Papa, uel Imperator, quãdo dant iudicem, possunt tollere istas solennitates. Tex. est in c. Pastoralis. et in c. ij. requiris. de appel. & in l. j. ff. à quibus app. non licet. Adde tamen, ꝙ Papa nõ potest tollere ordinẽ iudiciarium, quoad forum laicorum. Ita gl. in Cle. fi. de iudi. do. Abb. in c. quod clerici. de for. compet.*

ad sedem. in pen. col. de restitut. spolia. Pet. de Anch. in c. cùm à nobis. de testib. Imol. in c. j. de iudi. Angel. in authent. nisi. & do. Anton. in c. Quintaualiis. saluans Bart. quo ad relationem concernentem ordinatoria: & sequitur Lud. in l. sciendum. quod parum importat: quia si in talibus non cadit ordo solennis, frustra considerabitur in ipsa relatione. Ideo melior doctrina, ut attendat qualitas iudicis. Hæc Mod. ¶ Adde Matth. notabi. j. & ij. ubi sequitur Bart. in l. iubemus. la ij. C. de sacrosanct. eccles. quòd in istis iudex tabellio possit esse rogatus de gestis coram se: & in istis est aliud speciale, quia sufficit probatio semiplena: putà famæ, uel unius testis absq; suplemento iuramenti. Item quòd per potestatem probatam procedendi sine scriptis habeat stari relationi iudicis, firmat Imol. post Anto. in c. in præsentia. de renunc. & in c. cùm à nobis. de testi. Pet. de Ancha. in c. fin. in. pen. col. de reiud. in vj. Angel. in repet. l. sciendum. de uerb. obliga. do. Anto. in c. sicut. de re iudic. Contrarium tenet do. Anto. consil. xxix. incip. hæc quæstio. quia daretur arbitro libera facultas legendi: sed comparabuntur uerba, quòd acta probentur testibus. Idem Abb. in c. quoniam. in ij. col. saluans Bart. in ordinatorijs: & uide Bald. ibi in xviij. col. ubi sicut quod in istis requiritur qualisqualis petitio actoris, postea distinguit, an partes sint præsentes, uel absentes, ut latiùs per eum, & per eundem in d. c. cùm
7 à nobis. ¶ Ad illam † fallentiam de executione reprehendit Aret. do. Anto. hîc præsupponentem sæpe, quòd ideo non requiratur libellus, quia summariè agitur: nam ex dictis Bartol. ad reprimendum. in uer. summariè. patet non omitti libellũ in summarijs bene: unde ipse tenet opi. communem non per istam rationem, sed quia iste processus est super notorio, in quo non est necessarius ordo iuris, c. ad nostram. lo ij. de iureiur. ¶ Limitat, nisi pars opponeret se executioni, secundum quod promissum est. Tunc enim res non dicitur notoria, iuxta gloss. in c. j. de off. c. delega. in vj. Subdit Maria. in xxij. fallen. quòd Imol. in l. intra dies. ff. de re iud. negat etiam prædictam consequentiã, scilicet quòd propter processum summarium omittatur libellus. Tamen dicit opi. cõmunem esse, quòd si non agitur officio iudicis, sed actione iudicati, requiratur libellus: à qua opini. ipse recedit, sequutus gloss. in l. quòd de inofficioso. ff. de inoff. testa. & in l. minor xxv. annis. §. fideicom. ff. de minor. Non obstat, q̃ agens aliqua actione tenetur libellum offerre, l. j. ff. de eden. quia intelligitur actione descendente ex facto non deciso per sententiam. Et sequitur hîc Maria. dicens, quòd imo communis opinio est ista, quam tenet Imo. Alle. Bald. in l. ab executione. C. quorum appel. Sed limitant dicendo, si petatur executio sentẽtiæ liquidæ. Alle. Bald. in d. l. minor. Adde Bald. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. in repe. in ult. col. ff. de pac. ubi dixit, quòd in isto iudicio executionis sufficit qualisqualis petitio, sicut in causis, in quibus non requiritur libellus, d. cle. sæpe. ¶ Et unum considera ad saluandum do. Anto. hîc, quòd imo in summarijs non requiritur libellus. Probat d. cle. sæpe. nisi dicas, quòd loquitur ubi est clausula, de qua ibi: uidelicet, si sine figura iudicij, &c. Bart. uerò loquitur in causa summaria simpliciter, ut per Imol. in d. cle. sæpe. uersicul. his uisis. Et de istis ponit etiam latè Dominic. in c. sicut. ij. quæsti. j. secutus do. Anto. hîc. Et aduerte, dum do. Abb. remittit ad seipsum in c. fin. de iudic. quia in d. cle. non ser-
8 uantur ad hoc. ¶ Expensis † rei datur sibi copia libelli. Do. Abb. hîc in fin: pro quo addunt Moder. Ang. in l. j. [a] §. edenda. ff. de edend. per illum tex. in uer. q̃ copiam rescribendi. Et in simili glo. in l. ait prætor. §. fin. ff. ex quibus. cau. in posi ea. quæ dicit, quòd si mittitur ad absentem, ut iuret de calumnia, uel respondeat positionibus: mittetur expensis absentis. Et idem dicit ibi Bart. de copia mandati missi ab absente. Facit dictum Roma. in c. ij. de testib. in vj. ubi dicit, quòd dans interrogatoria nuncio misso cum capitulis ad examinandos alibi testes, non contribuit expensis, quæ exillis non augetur: secus, si augeret. Alleg. Rot. in conclu. lxxij. in antiquis, addens secus consuluisse, quòd actor absens responsurus positionibus ad instantiam rei non tenetur ad illas expensas: quia missio procuratore caret culpa, si non est in iudicio, c. querelam. de procur. & à fortiori inducit c. ij. de iudi. in vj. & c. statutum. §. pen. de reb. eo. lib. vj. ubi in examinatione testium alia pars non contribuit, & tamen examinatio posset ei prodesse: ar. gl. in c. fraternitatis. de testi. multò minùs hîc, ubi responsio non prodest respondenti. Alle. glo. pe. in c. ij. de confes. in vj. Item addunt Bald. in authen. offeratur. & in l. collectis. ff. de eden. ubi dixit, satis esse, quòd actor dicat, porrexi libellum notario: potes ab eo habere copiã. ¶ Contra do. Abb. tenent isti allegando Imo. prout refert Domi. in c. cùm personæ. de priui. in vj. & Bar. in d. l. j. & Pet. de Anch. ibi, & in d. authen. offeratur. & gl. Car. & Imol. in cle. causa. de elect. & dictũ Io. And. in d. c. cùm personæ. ubi dixit, copiam priuilegiorũ dandam expensis producendis. Simile not. Bal. de app. ad reg. in c. nonnulli. de re. & arguunt sic, qui se offert, tenetur suis sumptibus expedire, l. qui datã. ex qui. cau.

a In l. j.] Et ibidem uide omnino dom. Alexand. de Imol. & Paul. de Cast. et But. & Io. de Imol. inc. præterea. de dilat. & Lanfranc. in cle. sæpe. uer. libellus. de uerbo. sign.

b Causis maio.] Not. quòd statur relationi solius iudicis: inquantum Bartol. in authen. nisi breuiores. C. de sent. ex breuic. reci. & do. Abb. in c. j. de libel. obl. tenent, q̃ in causis breuioribꝰ statur relationi solius iudicis: & sic libellus potest omitti: Adde tu, q̃ contra Bart. & do. Abb. uidetur, quòd sit cõmunis opinio. Ita do. Alex. in l. sciendũ. in ix. col. ff. de uerb. oblig.

maio[b]. do. Anto. in c. significante. de pigno. Sed libellus est offerendus. Ergo sumptibus offerentis. ¶ Adde Rot. de testi. xxxiiij. in antiquis, ubi est, quod suprà dixi de expensis interrogatoriorũ: & propter dicta Dominic. in d. c. ij. uer. uidi dubitari. non credo procedere dictum Pe. de Anch. in c. ij. de iudi. in vj. dicentis, quòd si mulier responsura positioni examinatur, do. soluet impensam, quasi hoc suo facto contingat. Nam ratio Do. obstat. Respectu autem libelli tene opin. Abb. ut communem: quia licet authen. offeratur. dicat libellum esse offerendũ: & si onus hoc incumberet actori, tamen intelligitur illa oblatio secundum formam l. j. ff. de edẽ. scilicet offeratur transcribendo, ne inducatur legum correctio. Sic respondetur ad c. ij. de uerb. obli. de lite contest. in vj. per quod Domi. ibi est contra Abb. Modò iunge generaliter quædã, quæ iuuant prædicta, & ab eis iuuantur, quando dubitaui, cuius expensis aliquid fiat: in quo est doctrina Bald. præcipua in l. generaliter. §. hîc de præsentibus. post medium, C. de reb. cred. ubi dicit, quòd in dubio iudex habet arbitrari, cuius expensis aliquid fiat. Et quòd regulariter, qui petit aliquid fieri, soluet, propter gloss. in l. fin. in uerb. agnoscere. C. de crog. mili. an. lib. xij. per quam dicit se dixisse, quòd cùm oportetet reum appellantem ad regem remittere sub custodibus, tenebatur ad expensas custodum: quæ uerba discrepant, ut puto à Bart. in l. ij. §. defensi. ex qui. cau. in posses. ea. Adde Dominic. in c. cùm personæ. in medio principij, de priuileg. in vj. q̃ producens iura sua in iudicio non tenet suis sumptibus facere fieri copiã parti: quia probatio non fit parti, sed iudici. Fallit in casu illius literæ, quæ sic expressè in uer. transcriptum tradere tenentur. ut ibi, & per do. Ant. in c. j. de probat. & tene menti gloss. in d. l. fin. in uer. agnoscere,
9 quòd † faciens quem carcerari tenetur soluere nuncio com-

communis, non ipsum cõmune, nec captus: & de ipsa exclamat Angel. de Aret. Instit. de act. §. fin. in fi. dicens, quòd debitor carceratus, si non potest se alere, debet ali à creditore, aliàs relaxari. Hoc modo limitatur dictum Bartol. in l. sanctum[a]. ff. de rediui. uolẽtis, quòd captus uiuat suis expensis: & subdit ibi Bart. quòd si quis dubitans offendi petat à iudice familiam in custodiam, tenetur dare, sed expensis petentis. Dicit esse glo. singul. in l. illicitas. §. ij. de offi. præsid. Et ibi etiam Bar. Item etiam circa expensas, quæ fiunt in mittendo ad examinandos testes, uide supra omnes. Aret. in c. fin. uersic. hi qui. in ultima charta. de testi. & adde Bart. in l. media. §. j. de an. leg. ut per illum text. qui dicit post Dy. quòd fideles regis non tenentur secum equitare suis sumptibus, nisi feuda, quæ ab eo tenent, sufficerent ad ipsos sumptus. ¶ Item cuius expensis uiuat præstans operas promissas, uide Bar. in l. si nõ sortẽ. §. libertus. ad fi. ff. de condi. indebi. ubi dicit, quòd uiuet ex pecunia data pro mercede: si uerò seruit ex liberalitate, intelligitur expensis suis, cui seruit, nisi causa remunerationis seruiret: quia tunc, si non est pauper, uiuet suo sumptu: secus si pauper. Et in omni casu præualeret consuetudo, secundũ eum, cum quo in hoc ultimo concordat Bald. in l. quoniam. C. de testi. correcta gl. ibi: & addens, quòd refectio ferramentorum, quæ destruuntur in opere, fit expensis fabri. Alleg. text. not. cum gloss. in uer. incudem. in l. ij. §. j. ff. ad l. Rhod. de iact. Idem generaliter Bald. in l. j. in princip. de uer. sig. dicens, quòd omnes operarij & coloni debẽt habere ferramenta remissoria suis sumptibus. Vnde dicunt Angel. & Imol. in l. stipulationes commodissimum. ff. de uer. oblig. scriptorem teneri ad expensam atramenti & calami. In quo nota, quòd si scriptor Apostolicus habet reficere literas propter errorem causatum culpa abbreuiatoris, non reficiet expensis impetrantis, sed abbreuiatorum. Ita decidit in extrauag. Ioan. XXII. incip. Cùm ad sacrosan. quasi in fine. Item uide Card. in cle. causam. in princ. in xx. q. de elect. ubi sentit pro doctrina, quòd actus debet fieri expensis eius, ad cuius utilitatem fit: propter quod defendit glo. ibi in uer. porrecto. uolentem intimationem fieri expensis appositus, cui prodest appositionem deuolui: & ibi inuenies multa. Adde Bartol. in l. penult. C. de iure fis. lib. x. ubi dicit, quòd in sumptibus familiæ seruanda est consuetudo. Ideo conducens unum de dictis in eundo, stando & uidendo, debet conducere suis sumptibus: quia sic habet consuetudo, in quo uerbo sentit aliud de iure. Et no. quòd si uicarius finito officio nollet domum uendere, sed alio tempore, tenetur potestas ad expensas itineris, dum modò non longioris, ut per Ang. in l. obseruare. §. proficisci. in addition. ff. de offic. proconsul. iuncto Bartol. in l. ij. C. de priuileg. do. augu. lib. xj. Si tamen uicarius conductus expensis conducendis derobaretur in uia, non tenetur conducens. Bald. in l. nihil. ff. de rei uend. Et adde, quòd conducens aduocatum extra locum, tenetur ad expensas itineris. Bald. in l. j. C. de suffrag. Item patronus defendens ecclesiam, defendet sumptibus ecclesiæ. Archi. in c. filijs. super uerb. denunciet. xvj. quæstio. vij. Latiùs Rofred. in libellis iuris Canonici titul. de iure patrona. uersic. de honore. Et de hoc aliquid Domi. in c. quando. xxxviij. dist. Et ista antea nõ reducta seruient ad multa.

a In l. sanctum] Et ibidem ad hoc uide do. Alexand. de Imol. & adde Petr. de Su. post Angel. in l. generaliter. §. his. C. de reb. credi. et Ray. in l. iudices. C. de compen. & gl. in c. diffiniuit. xvij. q. iiij.

SVMMARIVM.

1 Libellus in actione reali debet continere circumstantias, ex quibus constet de corpore. nu. 2.
3 Libellus carens debitis demonstrationibus, ualet, si non opponitur, dum modò ex probationibus certificetur res petita.
4 Incertitudo rei petitæ uitiat libellum, cùm certa sententia ferri non potest.
5 Libellus generalis licet procedat in causis ciuilibus parte non opponente, secus tamen in criminalibus.
6 Actor petens rem simpliciter, non potest de incertitudine notari, si non dicit, an totum, an partem, quando intendit petere totum. nu. 7.
8 Actor petens partem, intelligitur petere partem dimidiam.
9 Confines rei petitæ non sunt necessariò exprimendi, si ex alijs demonstrationibus fundus petitus est certus.
10 Libellus incertus licet procedat in certis casibus, sententia tamen debet esse certa.
11 Libellus generalis ualet in actionibus uniuersalibus, sicut si diceretur, peto bona hæreditatis.
12 Libellus generalis licet non procedat in iudicijs singularibus, quo ad res petitas: secus tamen in accessorijs rei petitæ, ut peto rem cum fructibus. num. 13.
14 Libellus quando mutari potest, uel actor desistere à lite. & nu. 15.
16 Libellus quando & qualiter mutari potest.
17 Libellus lite contestata mutari non potest, & nu. 18.
19 Addens uel detrahens quid libello, an dicatur mutare.
20 Episcopus qui non potest mutare canones, an possit addere, uel detrahere.
21 Cumulatio libelli regulariter est permissa, exceptis sex casibus.
22 Libelli an debeant esse plures, si actiones sunt dissimiles.
23 Libelli cumulatio quando est prohibita, si tamen fiat, & pars non opponat, iudicium procedit.
24 Libellus continens sortem & usuras, an procedat.
25 Actor si mutat, emẽdat, uel accumulat libellũ, tenetur reo ad expensas. Etiam emendatio, mutatio & accumulatio sunt permissæ.
26 Clausula, Saluo iure addendi, minuendi, mutandi, &c. nihil prodest respectu conclusionis.

CAPITVLVM II.

c. significantibus.

Ignificantibus. ¶ Cùm agitur reali, non suffcit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, ut euitetꝰ obscuritas & æqui-
1 uocatio. ¶ Prima conclusio. Sufficit † ponere in libello circumstantias, ex quibus constet de corpore: ideo est opus semper dicere quantitatem terræ, quando unicam habet reus: nec dicitur, an sit aratoria, pratura, uel qualis. Abbas hîc contra communem opi. uersic. mihi uidetur, quòd licet ista. Addunt Moder. dictum Bart. in l. demonstratio. in vij. q. ff. de condi. & demon. ubi dicit, quòd in re notoria nõ est opus demonstratione: unde dicens delictum in palatio commissum non habet notare confinia: quia non cadit æquiuocatio, propter gloss. tertiam in l. hac consultissima. C. qui tes. fa. pos. quòd in nomine singulari non est opus demonstratione. Et ibi gl. exemplificat in gallo presso, & Mod. in seipsis, & addunt Ang. in terminis in l. si rem. de qua per Abb. & Bald. in l. j. ff. de libe. & posthu. & Bart. in l. libellorũ. uer. circa personam. ff. de accus. adde Bal. in l. certum. ff. si cer. pet. & Imo. in c. super eo. de testi. cogen. Et dixit Bar. in l. j. ff. de lib. & posth. q̃ nomen personæ, quæ deducitur in libello, si non est singulare, debet exprimi cũ duabus alijs demonstrationibus, per l. forma. in prin. ff. de censi. Sed ipse Bart. in d. l. si in rem. intelligit hoc uerum, ubi probatum est plures esse eiusdẽ nominis: aliàs sufficeret expressio solius proprij nominis, per tex. ibi, in uer. utiq; si plures sunt. Vnde sit

cautus aduocatus, secundum eum quòd fiat positio, qualiter sunt plures eiusdem nominis: aliàs in dubio intelligitur de suo clientulo, & sic in nomine hominis non præsumitur pluralitas. Vide Bart. in l. si quis seruũ. §. si inter. de leg. ij. ad repellendũ agentẽ, qui dicit hæredem impugnando, ꝙ non istille, de quo loquitur testamentũ, probari oportet, ꝙ reperitur alius eiusdẽ
2 nominis. Quod not. † Limitat hic Maria. hanc q. nisi modus demonstrandi esset de forma, & nõ de simplici demonstratione: quia tũc demonstratio ita necessaria est, ut nõ sufficiat, ꝙ notoriè aliter constat. Alle. Bal. in l. j. ff. de lib. & post. stante statuto, ꝙ exprimatur nomen, pronomen, & cognomen, nõ sufficit expressio etiam singulariter[a]: & licet Ang. ibi simpliciter refert, tamen Bal. loquitur, qñ l. uel statutum ultrà procedit irritando actũ, si non fiat dicta demonstratio: aliàs in dubio nõ præsumitur data: & ita sequitur ibi Imo. & Ant. in repe. in c. j. in xlij. chart. uer. quæro, etiã si statutũ. de consti. Ratio: quia ubi est aliquid pro forma, cessat regula, ꝙ non refert, ꝙ ex æquipolletĩ fiat, c. iij. de uerbo. sig. cum si. Ita Bal. & Imo. in d. l. j. Ratio rationis: quia magis debet attendi forma, quæ dat esse rei, j. q. j. c. detrahe. quã ipsa ratio statuti, & ideo notorietas nõ excusat à forma. Et idem Bal. in l. si institorẽ. ff. si cer. pet. ꝙ ubi est defectus formæ mandati, longè differt, quid ex æquipollentibus fiat. Ex hoc declarat Bal. in l. edita. uer. circa vj. C. de edẽ. Stante statuto, quòd uuinus exprimat in libello, ut nõ sufficiat dicere, percussit
b gladio effuso sanguine[b], nõ adiecto, quòd fecerit uulnus: refert Bar. consuluisse, ꝙ sic, propter genus, c. significasti. de homi. Hoc intelligit Bald. dum modò ex loco percussionis non possit exire sanguis sine uulnere: secus, si possit, putà ex naso. Addit Maria. ꝙ omni casu, si statutũ requireret dictã expressionem uulneris, pro forma semper esset necessaria, per prædicta: quib. addidit no. in c. j. de bap. ubi nõ sufficit dicere, Baptizo te in nomine trinitatis, licet æquipolleat isti, in nomine patris & filij & spiritussancti: qa illa sunt de forma. Et subdit, ꝙ ista sunt ualde singularia ad multa. Adde Ang. in l quoties. §. si quis nouũ. ff. de hær. instit. ubi sentit, prout etiã sentit in d. l. j. §. ꝙ eo ipso, ꝙ certa demonstratio requirit à statuto pro forma, dicatur, etiamsi non diceret, ꝙ instrumentũ uel libellus aliàs nõ procederet. Sed tene, ut dicit Maria. tum propter sequentia, tum, quia idẽ tenent Imo. & Pau. de Cas. in d. l. j. uide licet, ꝙ nõ dicat pro forma, nisi quando est clausula decreti. Et uidet idem esse, qñ esset aliqua de clausulis, quas posui in c. cùm dilecta. de rescrip. dãdo modos agnoscendi formã. Adde etiã huic limitationi dictum Alb. in j. parte statu. q. cl. ꝙ si statutum requirat pro forma nomen diei, non sufficeret dicere octaua die talis mensis. Simile dicit Bal. in authẽ. habita. C. ne fi. ꝓpa. Si statutum requirit pro forma approbationem Doctorũ, nõ sufficit cancellatio studij de sufficientia scholaris examinati, sed requirit approbatio. Simile no. Ab. in rub. de proba. in fi. Quòd ubi pro forma requiritur probatio testiũ, non sufficit per confessionem. Simile dicit Ang. in d. l. hac consultissima. Si statutum requirit pro forma consilium sapientis, oportet ipsum habere. Etiam similis est casus in l. clarus. Obstant tria dicta. Nota primũ, quod ponit Bal. in authẽ. si omnes. in pen. col. uersi. & hoc facit ad quæstionẽ. C. si ut se ab hære. absti. Dicit statutũ, quòd à die citationis usq; ad certũ terminum iudex debet sic facere: certè si non interuenit citatio, sed præsentia partis, sufficit: quia idem operatur præsentia, quod citatio cum debita expectatione citati. Ergo sufficit æqui pollens. SOL. Nõ omnis dispositio statuti dicitur inducere formã, per prædicta: & ubi hoc esset dictũ, non procederet. Secundò obstat dictũ Bal. in l. si donationẽ. C. de nup. Statutũ requirit pro forma ea non facta doctor est: ergo solennitas l. data pro forma, si omittit, non uitiat, contra prædicta propter hoc lo. And. in rub. de magist. dicentem, pondera: quia tenebatur ex forma statuti. Et ita residet, sentiens, ut puto, dictum esse falsum, per prædicta. Obstat tertiò decis. xxj. de elec. v. in antiquis. habentes pro forma, ut eligant scrutatis singulis, non peccant eligendo eum, in quem omnes contentiunt, licet ipse scrutatus non sit præcisè: quia etiam eum acceptando tacitè uotũ dicat, satis scrutatus uideretur: & tamen uerè nõ fuit scrutatus, prout forma requirebat. Pro solutione cogita. ¶ Secunda conclusio. Si † non opponitur, ualet libellus carens debitis demonstrationibus rei petitæ, dum modò ex probationibus certificet Alleg. nõ. Abb. hic ibi, sed circa hoc. Adde Imo. in c. ij. in j. col. super uerb. iustitiam. de ordi. cogni. ubi dicit, stultum esse illum, qui libello generali non opponit, & si ex probationibus appareat de intentione agentis, ualet, & sententia ferenda est: & sequunt Docto. ibi, & do. Abb. in c. dilecti. in ulti. col. de iudi. & Lud. in l. scire. de uebo. oblig. inferens, quòd libellus de hoc certificatur producto instrumento de centum, quo ad hoc, ut uideat loqui de summa petita, non de alia: tamen non condemnabitur, nisi in hoc, ut per gl. in §. si minus. Instit. de act. & in l. uerbum, Oportere. ff. de uer. sig. quæ pro not. alleg. Bal. in c. j. de milite uasal. qui contu. est. Et adde Abb. in c. ex parte B. s. tit. proxi. ubi dicit ualere libellũ non concludentem de iure communi, si postea in actis deducit ius speciale, & ibi bonum exemplũ: cui adde, ꝙ si opponeretur, non procederet propter uerba do. Ab. j. in c. proxi. in j. col. ubi ex prædictis singulariter no. Et adde Abb. in c. si clericus. s. tit. j. dum latè probat, ꝙ licet qualitas tribuens iurisdictionem non fuerit in libello, sufficit si constet ex actis. Simile dixit Petr. de Anch. consil. ccxiij. inci. Ad prædicta dubia quòd licet uerbum, Spoliatio. adaptetur propriè ad immobilia, tamen si ex narratis in processu deducta sunt mobi-
4 lia, sustentatur. ¶ Ista † & similia recipiunt quinque potiores declarationes. Prima, quòd licet acquiescentia partis non opponentis possit operari respectu uadandi libellum incertum: si tamen esset talis incertitudo, cui sententia applicari non posset, non operat respectu sententiæ, Gloss. aurea in l. j. §. si quis argentum. in uer. iuranti. ff. depo. dicens, quòd si libellus nõ expressit de pondere, succurritur iuranti de pondere: & sic probatio faciat, ut ualidetur libellus, non ut pronuncietur super pondere, nisi aliter probetur. ¶ Secunda declaratio: si libellus fuit ineptus, apta probatio non suffragatur ei. Bal. in l. edita. uer. sed dubitatur, an apta probatio. C. de eden. quia mediũ est sine principio, c. examinata. de iudi. Quod dictum Ang. de Are. putat sing. in d. §. si minus. in ul. char. nisi aliquo modo posset adaptari probatio rei petitæ: quia tunc sequeretur condemnatio. Allegat Spec. de offic. iudic. §. de seruit. uer. quid si libellus. & subdit Aret. modum cognoscendi, an libellus sit aptus: quia debet respici, an possit pronunciari condemnando, nõ dico soluendo: quia absolutio cadit & super inepto libello c. examinata. de iudi. Et exemplificat in libello petente simul & semel contraria: quia habet uitium tutum secum, & sententiando non posset iudex eligere, ut ibi per eum.
5 ¶ Tertia † declaratio: licet in causis ciuilibus procedat libellus generalis parte non opponente, non tamen in criminalibus. Vnde si dico, accuso Titiũ de omnibus male-

a *Singulariter*] *Adde idem tenentem domi. Soci. in consil xxiiij. inci. Visis diligenter et maturè. uersi. uerum. prædictis nõ obstantibus, circa fi. in j. parte, char. xlv. & consilio xxxiij. incip. Prosequendo ordinẽ. uersi. uerum, quia ibi, unde dicunt. in d. parte j. char. xlv.*

b *Sanguine*] *Ad de idem tenentem do. Soc. in d. consi. xxiiij. incip. Visis diligenter & maturè. uersic. cùm ergo in terminis. circa medium, in j. parte, char. xlv.*

maleficijs, quæ cõmisit, non procedit accusatio etiam parte non opponente, per l. libellorum. in prin. iuncto uersi. ꝙ si libelli. & ibi Bar. ff. de accus. Ita Bal. in l. unica. uersic. iuxta hoc pone d. statutum. C. de confes. & per eundem in addi. Spec. in tit. de senten. Adde eundem
a in l. edita. C. de eden. Ias. in l. j.[a] in princip. ff. de eden. Ang. in l. si uacantia. in v. chart. C. de bon. uac. ¶ Intelige sanè, nisi reus opponeret iam liquidato crimine: quia comperto facinore non est de apicibus iuris disputandum: secus, si crimen nondũ est liquidatum. Ita pul. Bald. concordans Inno. cum Bar. in d. l. edita. uersi. in criminali uerò. Et hoc modo adaptaram quandã difficultatem. Lud. in l. non solùm. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nun. ubi primò refert Raph. Cu. consuluisse, ꝙ si accusator nõ posuit in accusatione, maleficium fuisse cõmissum tempore punibili, nõ substentatur libellus, licet in actis tempore cõstet, motus authoritate Ang. in l. eum actum. ff. de neg. gest. & Spe. in quinq; locis, de quibus ibi dictum Lud. & opp. propter Inn. in d. c. ij. & glo. in d. §. si quis argentum. Et posito, quòd Raph. bene dixisset, limitat ipsum, nisi reus cõfessus esset delictũ: quia tunc omnis ineptitudo, ꝓcessus purgatur, cle. constitutionum. in fin. de elect. c. ij. de accus. in vj. c. fi. j. de rest. spo. Inno. in c. qualiter. lo ij. de accus. ex quibus uerbis, licet latiorib⁹, sentit Roma. ꝙ in criminibus procedat libellus generalis, si non opponitur. Sed tutius est sequi Bal. ubi s. quẽ non allegat: & sequit Fulg. in d. l. edicta. tangens, quid si de crimine agat ciuiliter? & sentit, ꝙ libellus ualeat. Tangit Bal. sed non firmat, in c. j. quib. mod. feu. amit. & uerius istam q. uidetur tenere Are. in c. super hoc. in textualibus, de accus. Plura accumulata ad istum articulum ponit Ias. in d. l. edicta. & uide Pan. in pe chart. qui sentit istam opi. ꝙ tunc idem fit, quod in criminalibus: quia secundũ cõmunem opi. de qua in c. tuæ. de proc. Etiam, ubi agitur de crimine ciuiliter, requiritur solennitas: d. l. libellorum. Sed tene menti in hac declaratione, ꝙ licet in libello criminali oporteat specificare nomen delinquentis, tamen si nõ specificatur nomen eius, contra quem delictũ est cõmissum, ualet libellus,
b & consequenter[b] sententia. Gl. aurea in §. libellorũ. in uer. Caio Seio. xvij. q. viij. Vide latè Feli. in c. auditis. de præscript. Exclamat Bald. in l. solam. C. de testibus. dicens, sufficit probare corpus humanum fuisse occisum, licet nesciatur, cuius sit, & unde uenerit. Ipsum etiam no. Bal. in authen. sed nouo iure. in pe. col. de ser. fu. dicens, si constat de furtis, licet persona, cui sunt facta, est incognita, tam iudici, quàm furi ualet inquisitio. Et sequitur Imo. in c. tuæ. de fur. Ideo dicit Bartol. in l. falsus. §. pe. ff. de fur. puniri posse auferentem rem, quam sciebat alterius, licet ignoraret nomen domini. Etiam dicit Bald. in conclusione Spe. in tit. de confes. puniri posse occisorem, qui confessus est occidisse hoiem ignotum. Et idem pulchrè Angel. in l. unica. C. de confes. & in l. si certum. in princip. ff. de confes. & in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hære. instit. ponens de quodam confesso se occidisse mercatores ignotos, & ꝓiecisse in flumine. Tamen in uno caue, quod Bal. ponit in d. l. data opera. in uer. sed si testis. C. qui accu. ꝙ si accusator diceret, fuit occisus talis homo, & testis diceret se uidisse occidi, sed ignorare, an sic uocaretur, non probat: sed si inquisitio diceret simpliciter occisum hominem, bene probaret testis. Et ita dicit intelligendã gl. d. c. libellorũ, & istis seruit principiũ tertiæ conclusionis sequentis, & qd̃ dicet ibidem in uer. attende. ubi ampliabit d. gl. ¶ Quarta declaratio. Oppositio, quæ fit generalitati libelli, fieri debet ante lit. contest. Bal. in l. excep. uersi. deinde dico. C. de excep. aliàs contestando litem super eo, uidet, reũ se astrinxisse ad consequendam cãm super eo: quia per ipsam contestationẽ quasi contrahitur: gl. ma. in l. ij. §. fi. ff. de præto. stipu. & quia dilatoria ante lit. contest. oponi debet, c. inter monasteriũ. de re iud. Et intellige, ut dixi, de defectu libelli in petitione defectuum: sed si esset ineptus, quia de iure nõ concludens, põt opponi quandocunq; ante sententiã. Bal. in d. l. exceptionem, dicens, esse gl. ordinariã Insti. de oblig. in prin. in gl. ma. in fi. & hic adde finẽ sequentis declarationis. ¶ Quinta declaratio. Sit cautus uolens impugnare libellũ generalem, uel obscurũ, ut proponat, ꝙ libellus nõ procedat: nõ aũt petat declarari libellũ: quia instrueret actorem, nec tunc debet iudex dicere libellũ declarari, sed pronunciare iuxta impugnationem rei, uidelicet non teneri rẽdere libello, & absoluere eũ ab obseruatione iudicij condemnato in expensis actore. Ita docet Spec. de libel. concel. §. fi. uer. sit cautus. & do. Ant. in c. proxi. ubi bonus tex. & Pau. de Cast. in d. l. edita. addens, ꝙ si taliter opponens procederet postea lit. contest. non reseruata dicta exceptione obscuritatis, uidetur illi renũciare. Pro quo facit præcedens declaratio. Reliqua ad hanc vj. declarationẽ uide per Scribentes hic, & Bald. Ang. & Sal. in l. fi. C. de iura. calũ. & in l. j. C. si mensor falsum. dix. & in l. j. de iurisd. om. iud. gl. & Bar. in lec. ff. de
6 fur. ¶ Tertia cõclusio: petens † simpliciter rem, nõ põt de incertitudine notari, si non dicit, an totũ, an partem, qñ intendit petere totũ. Abb. hic in uer. ego puto hoc procedere. Adde primũ secundũ Mod. casum specialẽ, in quo, etiamsi petitur pars, non est necesse specificare, quanta sit, putà si agitur principaliter, uel accessoriè ad res ui, uel metu ablatas: sed dicã, spoliasti me multis bonis mobilibus, tanti ualoris, nec opponens de incertitudine. Inno. sing. in c. ij. de ord. cog. sequitur Ang. in d. l. si in rem. Sed in hoc attende: nã ratio est, quia specificatio aliàs fit, ut reus deliberare possit: sed in casu isto habet stare iuramento damnũ passi super quantitate damni, l. si qñ. C. unde ui. c. fi. s. qd̃ me. cau. Ergo nõ habet necesse informari de quantitate, ut præuideat uires suarũ defensionũ. Modò obstat talis ratio: nã ubi l. uel statutum uult stari iuramento alicuius, tñ si probat ꝑtiũ legitimis, ꝓbationibus. Pe. de An. in regula semel malus. dicit, debere stari iuramento familiæ, an reperto de nocte haberet lumẽ: poterit tñ, ꝓbari ꝑtiũ. Patet in c. cõtinebat. de despon. impu. iuncto c. ꝓposuisti. de proba. & in c. si quis accepit. xxxiij. q. j. iuncto c. qd̃ interrogasti. & ibi gl. xxvij. q. ij. & gl. in uer. affectata. c. eos. de tẽp. ord. in vj. cũ cõcorquas olim dedi in d. c. ꝓposuisti. Ad hoc datur solutio pulchra, si est uera, ꝙ illa ꝓcedunt, ubi iuramentũ defert actori propter difficultatẽ probandi, sed etiam odio uiolenti, ꝑtra quem probata pœnæ uiolentia, uult l. stari iuramento inuasi odio inuasoris. Ita declarat do. Anto. in d. c. fin. & Imo. & Roma. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infect. in tantũ, quod dicit singul. Bartol. in leg. admonendi. ff. de iureiur. ꝙ licet regulariter sententia lata ex iuramento præstito in supplementum reuocetur repertis denuò instrumentis, ut ibi: tamen lata uigore iuramenti delati in casu d. §. fi.
c non retractat: quia odio[c] uiolenti illi

c. significantibus.

a *In l. j.*] *Et ibidem ad hoc uide do. Alex. de Imo. in suo consil. iiij. iiij. parte, & melius in cons. xxxj. iiij. parte. Et quibus casibus etiam parte non opponente libellus generalis non procedat, uide per eũ in consil. xxj. iiij. parte. Et adde, ꝙ admittitur in causa summaria, qui aliàs parte opponente non admitteretur, ut per eũ in cons. clxxxvj. ij. parte, et meliùs in d. consil. xxxj. & Bar. in extrauag. ad reprimendum uers. figura.*

b *Sentẽtia*] *Vide latè Feli. in c. auditis. in vj. col. j. de præscrip.*

c *Quia odio*] *Adde tu, quod ex doctrina Bar. ibi, in d. l. admonendi. habes notare, ꝙ iuramentũ in litẽ non retractatur, si secuta est sententia diffinitiua præ textu notorũ instrumentorũ: & sic limita l. uideamus. §. fin. ff. de iure lit. iuram. ubi do. Alexand. in fin. & in d. l. admonendi.*

ſtari oportet: & clariùs ſequitur do. Ant. in c. fi. in fi. ibi, hæc uera. de iureiur. Eſt dictum ſolenne ad intellectum d. c. fi. quod met. cau. Sed iſta ſolutio non eſt tuta: quia ſi inuaſor uult legitimè probare, ꝗ iurans ditabitur cum aliena iactura & ſuo falſo iuramento, nõ uidetur fuiſſe de mente l. uoluiſſe claudere uiam reſiſtenti huic iniquitati. Nam aduerſus delinquentẽ non eſt licitum ſe uindicare delicto, l. ſi quis à ſe fundum. C. ad leg. Iul. de ui. & ideo contra Inno. tenet do. Ant. & Abb. in d. c. ij. & Imo. in d. c. fin. & Roma. in d. l. admonendi. ualde miratur Bar. Dicas tamẽ ſubtiliter, ꝗ deſtructa ratione Inn. in qua uolebat oportere ſtari huic iuramento, nõ deſtruitur dictum, ſ. ꝗ iſto caſu ualeat libellus: quia tempore iuramenti poterit inuaſor certificari & probare contrariũ, ſm do. Ab. in d. c. ij. in pe. char. uer. ad ſecũ-
7 dum de incertitudine. ¶ Habes † ergo in actione, qd' ui metus' ue cauſa. unũ caſum excuſationis & certitudinis reſpectu demonſtrationũ in alijs actionibus neceſſariarũ. Adde aliũ, quem in eadẽ actione ponunt Bal.

a L. ſi cum exceptione.] Et ibidẽ uidetur Bar. in §. hæc autem actio. ubi ponit formã libelli in hac actione, qd' met. cau. & dicit ꝗ ſic formetur: Peto rem mihi metu ablatã reſtitui: & ſi non reſtituat infra tẽpus, quod datur iudicatis, peto cõdemnari ad quadruplum. licet petitio quadrupli fieri poſſit poſt in alio iudicio & libello. Dicit etiam ibi poſſe ſerri duas ſententias, & ambas dici diffinitiuas, et ab utraq; poſſe appellari, et ibi ſubdit formã ſentẽtiæ, uidelicet: condemno te ad reſtituendũ dictã rem: & ſi non reſtituas, extunc cõdemno te ad quadruplum.

a Ang. & Flo. in l. ſi cũ exceptione a. §. in hac. ff. quod met. cau. ubi per illũ tex. cum gl. dicunt, ꝗ ſufficit deducere in libello, & probare ui, uel metu illatũ, licet nõ deſignetur perſona inferens, cũ talia ſæpe fiunt de nocte, uel à multitudine, adeò quòd iuſtè poteſt quis ignorare, à quo facta ſunt: & ideo decẽdunt, ꝗ ſi gentes alicuius exercitus auferunt mihi equũ, ſi poſtea ad manus alicuius eum reperiam, recuperabo probata uiolentia, licet non probato nomine inuaſoris, per illam gl. ex qua dicunt iudicatum fuiſſe Florentiæ contra unum Poteſtatem, qui in tormentis indiſcretis interfecerat hominẽ incognitum. Et infert Flo. ibi generaliter, ꝗ ſi ignoratur nouũ damnum paſſi, ualebit libellus, propter gl. in c. libellorum. de qua materia & declaratione præcedentis queſtionis attẽde de nouiſſimè ſecũdũ Ang. de Are. in §. quadrupli. in j. col. Inſt. de act. ꝗ non ſolùm tenet inquiſitio, ſi ignoraẽ nomen occiſi, ſed ꝗ fortiùs etiam, ſi ignoraẽ nomen occiſoris, dum modò de corpore conſtet. dicit eſſe deciſionẽ gl. quæ extollit in l. j. §. item illud. ff. ad Sylla. Et inter iſta, ſ. nomẽ occiſi & nomen occiſoris, eſt magna differẽtia, ut no. gl. in l. ſi ex dolo. ff. de dolo. Obſtat ualde huic dicto tex. & ibi Bal. ɔtrariũ tenens, in l. licet gratis. §. poſſumus. ibi, ut certi hominis factũ arguamus. ff. nau. cau. ſta. Et ideo firmat ibi expreſſiùs Flo. nomen delinquentis deſignandum eſſe, quia ut ſaluetur gl. in d. §. item illud. Multa effundit Are. ibi ſ. & concluſiuè uult, eam ſaluare duobus modis. Primò ſi præſens eſt, qui deliquit, & teſtibus probatur ipſum eſſe illum qui deliquit: nam licet ignoreẽ nomen, quia fortè mutus uerus, uel ſimulatus, tenet inquiſitio, quia ſatis certus eſt. Secundò ſaluat, quando eſſet abſens, & haberet in corpore tale ſignum, ꝗ errari non poteſt: quia ponetur in banno notato illo ſigno, & demum captus cogetur fateri ſe eſſe illum, de quo bannum loquitur, iuxta doctrinam Bar. in l. diuus. ff. de cuſto. reo. cum concor. & tunc data ignorantia nominis ſui punietur, ut latiùs per eum. ¶ Et pro concluſione iſta iij. quòd dicendo, Peto rem. intelligatur de tota, alleg. Mod. Bart. Bal. & Ang. Pet. de Anch. in d. l. ſi in rem. Bar. in l. legatis uxori. de leg. ij. Imo. & Lud. in §. qui nunciat. alleg. Ab. & Imo. in l. interdum. §. filius familiãs. ff. de hære. inſti. & Ang. in l. Pomponius. §. ſed & his. ff. de rei uen. reprobata gl. ibi in uer. meam eſſe. Et quamuis Mod. ſequantur illã, & iſtam, tamen quia non mouentur efficaciter, tene cõmunem, per l. Titia cum teſt. §. j. ff. de leg. ij. ubi probatur, ꝗ appellationi rei intelligitur de tota: & ibi Bal. per illũ tex. reprobat gl. in d. l. Pomponius. Idem facit Ang. in l. ſi quis, cùm totum. per illũ tex. ff. de excep. rei iudic. & iſta opin. eſt communis, ſm Roma. in d. §. qui
8 nunciat. ¶ Et not. quòd † petens partem, intelligitur petere dimidiam, l. nomen filiarum. §. portionis. ff. de uerb. ſig. glo. in l. etiam. ff. de uſufru. & in d. l. ſi in rem. & in c. ij. in uerſi. medietatem. de deci. in vj. ¶ Limita tripliciter. Primò, niſi addatur uerbũ, Aliqua. quia certificatur in qualibet: gl. fing. in cle. j. in uerſi. aut earum. de foro compet. ſequitur Abb. in c. Paſtoralis. de offic. deleg. & ibi dixi in fin. princ. ¶ Secundò limita ex gl. iij. in c. maiores. xvj. q. vij. quæ dicit, ꝗ ſi aliquid debet partiri, non intelligit̃ de dimidia: ſecus, ſi deberet pars dari. ¶ Tertiò limita, niſi petantur duæ partes: quia non intelligit̃ de duabus dimidijs, ſed de duabus partibus reſpectu tertiæ. Domi. poſt Pe. de Anch. in c. indẽnitatibus. §. ſi uerò. per illum tex. de elect. in vj. contra Bar. in loco ibi alleg. quem etiam reprobat Ang. in d. l. ſi in rem. & in d. l. etiam. & Moder. in c. j. de teſta. quãuis do. Maria. in c. extirpandæ. de præben. conetur ſaluare Bar. cum allega. §. ſi uerò. Et de iſtis uide omnino Bar. in l. codicillis. §. j. ff. de uſufru. leg. ¶ Quarta concluſio.
9 Non † eſt opus exprimere confines rei petitæ, ſi ex alijs demonſtrationib. fundus eſt certus: ſed ſi nõ eſt certus, procedat glo. hîc ſecundum do. Abb. hîc in v. col. Ego puto. ut ſuprà dixi. Confirma & limita formaliter ex omnibus dictis in j. cõcluſione: quibus adde omnino Bal. in l. optimã. C. de contra. & cõmit. ſtip. Et hîc adde, ꝗ ſi ex facto conuenti ſunt mutati confines in fundo, quem uendico, ut meum, poſſum petere reum cõpelli, ut eos manifeſtet: quos nunc neſcio. Cy. in l. cogi. C. de peti. hære. Sequitur Ang. in d. l. ſi in rem. dicens ſe ita practicaſſe, cùm quidã poſſidens fundũ Titij contiguũ ſuos extraxiſſet terminos, & de duobus faceret unum: & ſic Titio abolita erat memoria confiniũ facto aduerſarij: ubi aũt hoc non eſſet, non poſſet actor ex domo rei probationes requirere, l. nimis graue. C. de teſti. c. j. de proba. Et adde, ꝗ ſi confines ſunt mutati fortè propter nouos uicinos poſſeſſores, debet libellus exprimere, ꝗ fundus poſitus olim inter tales confines, eſt fundꝰ hodie, qui eſt inter tales. Ita docet Bar. in l. demonſtratio. in fi. ff. de cond. & demon. aliàs de facili proceſſus totus periclitari poſſet, ſecundum eum idem dicentem de reo conuento, qui hodie aliter uocatur, quã quondam tempore inſtrumenti. Et adde, quòd ſi erretur in confinibus, & tamẽ aliàs conſtet de corpore, procedet libellus: gl. in uer. uicinos. in l. forma alleg. in gl. quam approbat Bar. in l. j. in prin. ff. de eden. & Imo. in l. ſi quis in fundi. de leg. j. Bene facit, quod ipſe not. poſt alios in c. ſignificante. de reſcrip. cum remiſſionibus, quas ibi dedi. Et ideo dicit Bal. in propoſito in l. executorem. C. de execu. rei iudic. quòd error confinium non habet uitiare ſententiam. Allegant omnino tex. optimum in l. patronus. §. ij. ff. de leg. iij. ubi legato fundo Cornelia-no tanquã in Lombardia exiſtente, ſi exiſtat in Tuſcia, non uitiatur legatum, ſi erat unicus eius nominis: quem text. extollit Roma. in l. ſi in nomine. C. de teſta. ¶ Et in quantũ do. Abb. tangit de expreſſione cauſæ in libello, ibi, ſed quo ad principale. adde ipſum dicentẽ id, quod tangit de petitione fructuum. Adde, quod dicetur in vj. concluſione. Item in quantum tangit de petitione fructuum, adde quod dicetur in vj. concluſione. ¶ Quinta concluſio, Volenti agere tunc ex cauſa non expreſſa in materia, in qua ſuccubuit, non obſtat exceptio rei iudicatæ, ſi de primo iudicio aliquã cauſã deduxit: ſecus, ſi nullã. Do. Abb. poſt gl. & alios hîc, ibi conſe-

c. ſignificantibus.

conſequenter. glo. poſt Bar. in locis ab eo alleg. Et ſunt dicta communiter approbata. ¶ Circa quæ duo ſuccinctè tangit hîc Are. Primò, quòd reſponſiones Doct. ad l. ſcio. ff. de appelat. ubi expreſſa una cauſa uideor omnes deduxiſſe in appellatione, nõ ſunt ſufficientes. Vnde addit iſtam, ꝗ ſicut in cã appellationis lapſus inſtãtiæ perimit cãm, ut ſit finis litiũ, & tñ nõ in principali, l. ꝓperandũ. C. de iud. ita fortè potuit iudici ſpecialiter, ꝗ expreſſio unius cauſæ nõ reſtringit uirtutẽ appellationis: qm̃ ſnĩa lata in appellatione obſtet ẽt in cauſis non proſequentis: ſed hîc exceptio rei iud. nõ obſtabit proſequenti ex alia cã: quia nõ eſt par ratio. Item plus intereſt ueſtra per ipſam ſnĩam litẽ abbreuiari & finiri: ideo ſtrictius in cauſa appellatiõis. ¶ Secundò aggre-
10 ditur dictũ Inn. & do. Ant. hîc, ꝗ † in caſibus, in quibus procedit libellus incertus in iudicijs ſingularibus, tñ ſnĩa debet eſſe certa: §. curare. Inſt. de act. Et hinc ſequit̃ ꝗ licet procedat iſte libellus de iure, uel de conſue, dico rem ad me ſpectare iure dominij, uel

a Vel quaſi] Ad quod uide do. Alexand. de Imo. in l. ſi mater. §. actiones. de excep. rei iudi. et in conſ. ſuo lxxvij. in liij. pte.

a quaſi a. de hoc pleniſſimè per do. Ant. tñ in proceſſu nõ ſolùm probatio debet eſſe ſpecifica, & certa, ut in j. declaratione ij. concluſionis, ſed etiã debet actor eligere poſt litem conteſt. quod ex iſtis iuribus ꝓſequi uellet. Et dixit gl. ſingul. Inſti. de act. §. aliæ. in gl. mag. & Bar. in l. eadem. §. actiones. ff. de except. rei iud. & do. Abb. hîc, ɔtra quos opponit Are. ꝗ rationes probãt bene hoc, ꝗ probatio debet eſſe certa, ſed non idẽ in poſitione, uel articulatione. Ratio uidet poſſe fieri: poſitio alternatiua, ut libellus, iuxta Inn. in c. ex parte. de re. Bal. in l. j. C. de fur. nam ſm Doct. iſta uerba, iure dñij, uel quaſi. nõ continent contradictionẽ, ſed obſcuritatẽ: quia non deducit̃ dñium, uel quaſi copulatiuè, ſed alternatiuè. Et alternatiua interpretat̃ conditionaliter hoc modo: ſum dñs, uel quaſi dñs. Igit̃ poſitiones eſſent cõpaſſibiles per eandẽ rõnem iuſtæ ignorantiæ, per quã toleraẽ iſta incertitudo in libello: & ſic nõ cogi deberet in lite cõteſt. Eligere tñ tenet Bart. & cõem: quia poſitio eſt pars poſitionum: cle. ſæpe de uer. ſig. Ideo uidet̃, ꝗ ſi eſt aſſignatus terminus ad probandũ, imputandũ ſit actori, ſi in tgẽ ſibi aſſignato nõ inueſtigat ueritatẽ, & efficit̃ certus de iure ſuo, ſicut de eo, qui habet reſpondere poſitionibus, dicit̃ in l. iuſiurandũ. §. j. ff. de iureiu. Vnde parte petente cogit̃ eligere. Poſtea ſubdit, ꝗ in palatijs practicaẽ oppoſitam: quia fit poſitio alternatiua, & ratio ſtyli fortè eſt: quia plerunq; poſt capitula & poſitiones porrectas ſuperuenit actori maior facultas probandi, ꝗ ipſe ſciret. Item, ꝗ ꝓbatio nõ eſt fienda per teſtes, actor nõ põt eſſe certus, quid reus ſit dicturꝰ. Poteſt em̃ unũ dicere ſibi, & aliud poſtea. Vnde iſta opi. magis ſibi placet. Reliqua, quo ad iſtã q. proſequit̃, ut per Domi. in c. Abb. §. præfatus. de re iudi. in vj. latè per Bal. in l. j. C. ſi plu. una ſentẽtia. per Bar. in l. non ſolùm. §. ſed probari. de ope. no. nun. per Bal. in l. j. in ult. col. C. uti poſ. & in l. nõ põt. in princ. ff. de iudi. latiùs. Ang. de Are. in §. alia. Inſti. de act. Non extendo tñ, quia dicta Abb. bene ſtant: tũ, quia tempus non petit̃, & oĩno do. Abb. in c. fi. in j. col. per quod ar-
11 guit j. de frig. & male. ¶ Sexta concluſio. In † actionibꝰ uniuerſalib. ualet libellus generalis: putà, ſi dicit̃, peto bona hæreditatis. Latè do. Abb. hîc poſt gl. & omnes, uer. aduerte ad hanc materiã. Adde tex. in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. ſed cùm de hæreditate. ff. de iureiur. & in l. iiij. & in l. ſi quo tempore. ff. de peti. her. ubi in tali libello intelligunt̃ etiam cõprehendi ea, quæ poſt libellũ productũ cœpta ſunt à reo poſſideri: & ſic ea, quæ non fuerunt ſpecificè petita in libello. ¶ Hoc ultimũ limita nouiſſimè ex dictis do. Abb. hîc, magis j. uidelicet, niſi hæreditatẽ reſtrinxiſſet ſe in libello ad certã rem hæreditariam: quia nõ poterit alia deduci abſq; noua interpellatione, per rõnes ſuas, quas dicit fuiſſe diſcuſſas ualde in quodam examine: & ideo docet libellantem in iſtis uniuerſalibus, uel generalibus iudicijs, ut faciat concluſionem uniuerſalem, uel generalem, nec reſtringat ſe ad certam ſpeciem. Quod no. quia alibi latiùs non reperio. Et de iſto libello in petitione hæreditatis, uide reliqua ex dictis Bar. in l. ueluti. ff. de peti. hære. & in l. ij. & in l. licet. ff. eo. tit. & in l. ex diuerſo. §. circa prin. ff. de rei uendi. & in l. ij. C. de ſent. quẽ ſine certa quantit. Spe. de iudi. in iiij. parte. §. j. in prin. Bal. & Ang. in l. edita. C. de eden. Bal. in l. ij. C. de peti. hære. Et latè in practica lo. Pet. Papien. ubi de libello in hæreditate ex teſtamento. de hære. ab inteſta. Item de libello, peto te condemnari ad reſtituendã dotem nõ facta ſpecificatione alicuius rei, cùm dos ſit ius uniuerſale, uide Bar. & alios in l. fin. C. de ſentẽ. quæ ſine certa quant. & Pau. de Caſt. in rub. ff. ſol. mat. & Bal. in l. j. eo. tit. ¶ Item in quantũ do. Ant. & Abb. ꝗ in iudicio generali ſunt liquidandæ res in proceſſu, l. licet. C. de iudi. ſecus in iudicio uniuerſali. Adde, ꝗ etiãſi in iudicio generali, puta actione tutelæ, nõ fuerint factæ probationes ſuper ſpecificatione adminiſtrationis rerũ, ut fiunt generaliter duntaxat facta condemnatione ad reddẽdam rõnem adminiſtratiõis in genere, poterit actor in executione ſententiæ liquidare ſpecificè de adminiſtratione rerũ, ſicut fit in executione ſentẽtiæ latæ in iudicio uniuerſali. Ita dicunt Bal. & Ang. in l. j. ff. de eden. proſequi. & ſic non neceſſitat. Idem Bar. in l. ij. C. de ſenten. quæ ſine cert. quantit.
b Et de libello in actiõe tutelę b, uel negeſt. uide Bart. in l. ij. §. j. de neg. geſt. Bal. in l. ſi mandatum. C. eo. tit. Bar. in d. l. j. do. Ant. hîc, Spe. de iudi. §. generalia. & ibi etiam de libello in omnib. actionibus generalibus. Et dixit pulchrè Bar. in l. j. in ij. col. uerſ. ex prædictis no. C. ſi aduer. rem iudi. ꝗ non ſolùm proceditꝰ libellꝰ in actione tutelæ, ſi peto condemnari ad reddendã rationem adminiſtrationis, cum conſignatione reliquiorũ, ſed etiam peto condemnari ad dandã certã quantitatẽ occaſione miniſtratiõis. ¶ Adde etiam, quòd ubi petitio eſt generalis, & exceptio eſt generalis, ſi materia nõ eſt apta generaliter deduci, poteſt iudex ex officio cogere reum ad declarandum exceptionem ſuã. Ita tex. & ibi Bal. & Sali. in l. age. C. de tranſac. quod not. per do. Anto. hîc, qui idem dicit de actore generaliter libellante, qui non poteſt uendere, quòd iudicis intereſt, ut poſſit etiam ſententiam ferre. Idem Bald. in l. j. in ult. col. C. ut quæ deſ. aduo. per d. l. age.
12 Facit, quod no. do. Abb. in c. j. in ij. not. ſuprà eo. ¶ Et † quamuis in iudicijs ſingularibus non procedat libellus generalis, ut hîc per gloſſ. & præſupponitur iſta concluſione, tamen illud eſt uerum reſpectu rei, uel rerum, in quibus principaliter fit petitio: ſecus in acceſſorijs, in quibus poteſt eſſe generalis: uerbi gratia, peto rem cum fructibus: uel, peto fundum cum pertinentijs, ut eſt gloſſ. ordi. Innocen. in c. tanta. in ij. col. de exceſſi. prælat. ubi in hoc ſunt multa, de quibus ſit ſolennis mentio ab omnibus hanc materiam tractantibus, ut per Paul. de Caſtr. latè in l. ait prætor. §. ſi iudex. ff. de re iudica. per Abbatem pulchrè in c. in noſtra. de ſepult. per Bald. in prælud. huius ſecundi libri, domi. Anto. in c. cùm ad ſedem. de reſtitut. ſpol. Bartol. in l. rei appellatione. ff. de uerborum ſigni. domi. Anton. in c. dilecto. de offic. archid. & omnino in capitulo certificari. de ſepul. Angel. in leg. final. C. de anna. except. domi. Anto. in c. iij. de ordi. cog. Paul. de Caſt. in l. in ſumma. ff. de re iud. cum ſimil. & in l. tuta apud Carmelitanos. ¶ Primò limita, niſi ſint acceſſoria odioſa, putà uſurẽ.

b In actione tutelæ] De quo libello uide Bald. Angel. & Fulg. & d. l. Alexan. de Imol. in l. j. ff. de eden. & Salic. in l. edita. & Spec. meliùs in tit. de pignoribus. §. ij. ubi etiam ponit libellum contra fideiuſſorem tutoris: & plenè in tit. de actio. ſeu petiti. §. ij. circa princip.

Ita

Ita sentit Innoc. in d. c. tanta, & sequuntur Imol. & Paul. de Cast. in l. in summa. ff. de re iudi. ¶ Secundò limita, nisi accessoria essent talia, quòd possent cõmodè specificari. Ita Bar. loquens de massaritijs domus, in l. iij. §. armamen. ff. de rei uen. per illum tex. in uerb. fungitur. Et de isto libello, Peto rem cum fructibus. uide do. Ab. in c. inter dilectos. in j. col. per illum tex. de fid. instr. ubi tenet, quod dixi: & adde, quòd sufficit petere fructus perceptos: nec est necesse, petere percipiendos post lit. contest. quia illi ueniunt officio iudicis, secundũ Host. ibi per l. ædiles. §. sciendum. ff. de ædil. edi. Intellige de percipiendis post litis contest. non de his, qui non sunt percepti, sed percipi potuerunt ante lit. contest. quia illi peti debent, sicut percepti. Ratio: quia iudex non interponit suum officium, nisi super occurrentibus post lit. contest. d. §. item sciendum. Inno. in rub. de re iud. Bart. in l. ampliorem. in j. col. C. de ap. ¶ Hodierna practica utitur ista clausula, petò rem cum fructibus perceptis & percipiendis ex omni causa. & illud uerbũ, Ex omni causa. importat totum, quicquid actor fuisset consecuturus ex re, uel propter rem, si tempore lit. contest. res fuisse restituta. Angel. singulariter in l. ait prætor. §. per hanc. ff. de rei uen. per l. præterea restituere. ff. de rei uen. Idem Angel. in l. si de possessione. C. unde ui. dicens, q̃ de natura huius uerbi, Omni causa. est text. melior de mundo in l. cùm fundus. in prin. ff. si cert. pet. & ibidem dicit Angel. & est bon. tex. in l. sed & partus. cum glo. ff. quod met. cau. ubi sub dictis uerbis uenit partus partium, & fructus fructuum, qui non uenirent uerbis illis non adiectis. Et hoc non reperitur alibi fm Angel. ibi.

13 ¶ Quid † autem in libello generali respectu fructuum, qui principaliter petuntur? Vide Angel. & Imo. in l. si filius familiâs. §. j. ff. de uerb. obl. ubi tenet, quòd ualet per tex. ibi, & in fi. in l. terminato. C. de fru. & lit. expen. & per no. in c. auditis. per illum tex. de proc. & in c. j. de sequest. pos. Idem Bar. in l. j. [a] in prin. ff. de eden. & in l. ex diuerso. §. j. ff. de rei uend. & Bald. in d. l. edita. in repe. Pad. uers. modò uideamus. per quod intelligitur res, quę petitur: & ibi multa inuenies, maximè q̃ ualet libellus, peto decimas. licet declaret de quib[b]. Idem de libello, peto fundum instructum. Idem de libello, peto castrum cum pertinentijs. dum modò pertinentiæ non sint notoriæ: aliàs debet circa pertinentias declarari. Alleg. Innoc. & bene, in c. cùm ad sedem. de resti. spo. Idem in libello, peto aliquem mihi subiectũ. licet non dicat causa subiectionis. Et ibi latè de libello, Peto, quicquid habes Perusij. ¶ Fortiùs dicit Inno. in c. cùm ad sedem. quòd ubi ualet libellus incertus respectu fructuum, ibi & sententia: & sequuntur Doc. ibi, & Paul. de Cast. pulchrè in l. in summa. ff. de re iud. dicens, idem tenuisse Inn. in c. ij. de ordi. cog. & in c. inter dilectos. ubi bonus text. de dona. Contrarium tenet Bal. uidelicet, q̃ certa quantitas fructuũ sit exprimẽda in sententia, in l. cùm propria. per illum tex. in uer. taxatione. C. si quis alteri, uel sibi. præter q̃ in uniuersalib[s], ut quando petitur castrum, feudum, uel iurisdictio. Alleg. d. c. inter dilectos. & ibi Inn. hanc partem etiam Bal. in l. terminato. & Ang. in l. fi. in ult. col. C. de ann. excep. Idem Bal. in l. j. C. si secundò nup, dicens, q̃ in fructibus perceptis debet exprimi quantitas, per d. l. in summa. Saluat Inn. percipiendis post sententiam ante restitutionem rei, per l. j. fm ulti. lect. quæ est quinta, C. de sent. quæ sine cer. quanti. ¶ Tene Inn. indistinctè, q̃ ualeat sententia generalis super fructibus, per tex. Instit. de off. iud. §. j. uer. & si rem. quem ad hoc notant Ang. & Imol. in l. si homo. ff. de re iudic. Idem Angel. in l. si marito. §. final. ff. sol. matri. dans simile in expensis accessoriè petitis, in quibus ualet sententia incerta. Inn. in c. fi. de dol. & contu. & d. l. terminato, & ibi Bar. latè Bal. in authen. generaliter. C. de epi. & hanc partem tenent Bal. Ang. Imol. in l. si filius. §. j. ff. de uer. oblig. & do. Ant. allegando Rot. in d. c. cùm ad sedem. & in c. grauis. ad fi. eo. tit. ¶ Ad contraria dic, q̃ non negant, quin possit ferri sententia non specificata quantitate, uel intelligit, quando in libello fuit quantitas specificata. ¶ Demũ tene menti uerba do. Abb. hîc ibi, uide Bart. q̃ petens hæreditatẽ, uel restitutionẽ talium rerum, quia hæres, uel quia dominus tacitè uidetur petere pronunciari se hæredem, uel dñm. Adde gl. in uer. iuxta Rotam. in c. constitutus. de relig. domi. quę eleganter probat, q̃ ubi quis petit rem sibi restitui, & ad restitutionem illius rei obtinendam erat necesse primò rescindi contractum, cuius occasione requirere tenebat, satis uidetur actor petendo restitutionem rei petere: primò contractus rescissionem, quæ erat præambula. Dicit ibi do. Ant. Not. ex hoc, q̃ si minor tanq̃ lęsus in contractu uenditionis petit rem, quam uendidit, & tradidit, sibi restitui, satis uidetur petere per restitutionem in integ. rescindi post contractum, quod est not. ut ibi per eum. Simile dicit Bar. in d. l. ex diuerso. §. j. in princ. eo ipso, q̃ agens petit rem, uidetur petere priùs se declarari dñm, quia qui uult consequens, uult antecedens, l. illud. ff. de acqui. hære. Hinc pulchrè Domi. in c. literas. de resti. spo. asserens, se coniunctè cõiunctã in gradu, ꝓhibito, & petẽs dissolui matrimoniũ, uidetur tacitè petere, q̃ iudex declarat subesse impedimentũ. Simile do. Ant. in c. examinata. uers. sed est dubium. de iudic. si in conclusione libelli peto Titium cogi ad dandum mihi dicta x. licet in eodem libello non petierim eũ primò condemnari ad dandum x. quàm cogi: tamen quia primò debet condemnari, l. j. C. de execu. re iud. uideo petijsse eum primò condemnari, postea cogi. Et sequitur ibi Imol. ad idem, quod dicit Rapha. se obtinuisse in l. fin. C. qui admit. Et quod solet dici, sufficere libellũ præsumptiuè concludere, l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in frau. cre. de quo ultimo fortè dices in c. proxi. Et ex istis sex conclusionibus expedita est gl. usq̃ ad ulti. partem. ¶ Ad illam materiam emendationis libelli, quam do. Abb. appellat procellosam, dic ut per ipsum, quam latè reassumit do. Maria. hîc: & quia uideri potest, dic ut per eos reassumptis tantũmodo quibusdã fragmentis ab eis omissis. ¶ Et primò respectu condemnationis ad principalem regulam, quòd ante lit. contestat. potest libellus emendari: amplia nedum in ciuili, ut d. l. edita. sed etiam in criminali. Bar. ibi, do. Ant. & do. Abb. hîc, per l. accusaturus. ff. de adul. pulchrè Bald. in l. accusationem. in fin. C. qui accus. Sed intellige sanè, nisi emẽdatio saperet in aliqua parte desistentiam accusatiõis: quia tunc non emendaret ipsum. Nam puniret pœna senatusconsulti Turp. iuxta l. j. §. si qui autẽ. ff. ad Turpi. Ita Bal. in d. l. edita. in repe. Paduana. uer. ex prædictis collige. ¶ Respectu † autem mutandi libellum, uel desistendi, differunt ualde criminalia à ciuilibus. Bart. in d. l. edita. latiùs in l. quæsitum. ff. ad Turp. & in l. si maritus. §. si negaueris. ff. de adult. ¶ Fallit hæc regula in vij. casibus, quos do. Maria. hîc sumit ex quæstionibus Bal. in d. repe. Paduana. ¶ Fallit octauò, quando libellus continet aliquid, quod est contra actorem, in fauorem rei: quia tunc actor uideturillud confiteri, l. cùm precum. C. de lib. causa. Io. And. in c. fi. de iureiur. in vj. Tetigi in c. examina. de iudi. Et ideo, si uerba essent dispositiua, nõ posset reuocari illa confessio, nisi probato errore, l. error cum materia. C. de iur. & fac. igno. Si aũt essent uerba simpliciter narratiua, seu enunciatiua, tũc ante li. contest. bene posset emendari error libelli absq̃ probatione. Text. est reputatus unicus in l. familiæ, cũ gl. ff. fa. ercisc. post lit. contest. secus secundũ Bart. in l. ex hac. in fi. ff. de donat. quam approbat do. Ant. in c. fin. in uersi. ex hoc patet, quid de confessione. C. de confes.

concor-

a In l. j.] Et ibidem uide do. Alexand. de Imo. & in d. l. ex diuersis. §. ubi autem. & in d. l. filius. & in d. l. edita. alleg. in text.

concordat Bal. in l. error. ibi, secundo casu, quando est erratum. C. de iur. & fact. igno. & l. in his. C. de testa. milit. & in l. j. C. si ex fal. cauf. & in l. si magnum. in fin. C. qui accus. per eundẽ in l. prædicta. C. de præd. mino. & in l. unica. C. de cõfes. & in l. cùm precũ. C. de libe. cau. ¶ Fallit nonò, ubi statutũ disponeret, q̃ sola productio libelli habeat uim litis contest. Ita Bal. in l. accusationem. in fi. C. qui accusa. ¶ Fallit decimò, ubi ex productione libelli & citatione facta acquisitũ esset ius fisco, uel eius aduersario. Text. opti. in c. ab eo. de elect. in vj. & ibi Ioã. And. Facit l. quamuis. & l. libertis, aduersus. ff. de in ius uocan. Tutiùs peto teneri illum casum pro speciali, nec aliter extendo, prout notat hîc do. Abb. ¶ Fallit undecimò utiliter, quando iudici nõ uideretur æquũ emendationem fieri. Ita text. in l. edita. & no. omnes hîc. ¶ Est quædam principalis regula, q̃ post litem contest. non potest libellus emendari, secundum omnes, per d. l. edita. Rationẽ ponit Bal. in l. si magnũ. in fi. quia contestatio habet uim quasi cõtractus: nam in iudicio quasi cõtrahitur, l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. gl. magna in l. ij. §. fi. ff. de pręto. stip. Et à quasi contractu nõ recedetur, l. sicut. cũ similib. C. de act. & obli. ¶ Amplia primò, etiãsi utraq̃ pars consentiret. Bal. in authen. hodie. in fi. C. de iura. cal. dicens, hoc esse notandũ. Ratio: quia litis contestat. & alij actus substantiales iudicij nõ possunt tolli consensu partium. Gl. in c. de causis. cum cõcor. de offi. dele. Et quando emendatio non fit in casibus sequentium fallentiarũ, uidetur litigari super eo, in quo nõ est lis cõtestata. ¶ Amplia secundò, etiamsi in libello esset clausula saluo iure addendi, uel minuendi, secundum Abb. hîc, & dicetur j. ¶ Amplia tertiò, in omnib. fallentijs præcedentis regulæ: quia si in illis ante litẽ contest. uetitã est emẽdatio, fortiùs post. ¶ Fallit hæc regula in casib. collectis ex dictis Bald. ubi s. & do. Abb. hîc p do. Maria. hîc, ex quibus factis quatuor, prosequere cæteros, ut optimè per eos. ¶ Ad † illã fallentiam, quæ uult, q̃ regula nõ procedit [a], ubi emendatio addit, uel trahit qualitatẽ, ex qua non mutatur actio, sed solùm augetur, uel minuitur condemnatio ex uirtute actionis propositæ, p l. in dilectis. §. si detracta. ff. de noxa. aduerte: qa hoc est uerũ, ubi † qualitas nõ fuerat in libello expressa, sed actu generaliter & in prosecutione deducta, uel scientia, uel ignorãtia: nam tunc bene mutare potest, cùm alterũ cõprehendatur sub actione generaliter proposita: secus, si in libello qualitatem expressit: qa ab ea recedere nõ posset, per l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tribu. Ita Inn. in c. j. s. eo. & do. Abb. hîc post do. Ant. in ulti. char. ibi, procedũt hîc. & Bal. in d. §. si detracta. ¶ Sed caue secundum Ana. in c. fi. de collusio. qa iste intellectus uidetur cõtra §. si detracta. in uer. si cum de scientia dñi arguenda pœniteat. si eñ non expressisset, nõ posset pœnitere. ideo sequitur Imo. in l. j. ff. de publi. ubi opponens de dicto §. si detracta. & de dicto §. eligere. dicit, q̃ §. eligere. supplet p §. si detracta. q̃ tunc nõ potest ad aliã actionẽ redire, quãdo super electa iudicatum fuit, & istud cõtrarium nõ reperitur ab alijs formatũ, secundum eũ. Cõsidera bene, qa in §. si detracta. non sunt uerba de necessitate ꝓbantia, q̃ in libello fuerit deducta sciẽtia: sed possunt illa uerba intelligi, q̃ in processu fuit deducta, postea detracta; & ita sonant illa uerba de scientia dñi arguẽda, etc. non dicit rogata, q̃ esset, si fuisset expressa. Cogita & adde istis Bar. in cõsi. cxvij. in cip. Accusatio fuit instituta. ¶ Itẽ illã fallentiã, q̃ per uiã declarationis potest fieri emendatio quãdocunq̃ ante scientiã. Confirma ex dicto Bar. in l. hæredes. ff. de testa. q̃ si reperiẽ testis, ut dictũ obscurũ declaret, nõ requiriẽ nouũ iuramẽtũ. Similiter dicit Dom. in proœ. vj. lib. in prin. q̃ lapso tẽpore dato ad ꝓbandũ, põt ꝓbatio facta declarari. Idẽ Dom. in c. si qs iudiciũ. xxxiiij. dist. dixi post do. Ant. in c. licet. in x. limita. de proba. Et pulchrè inquit Maria. in c. qualiter. lo ij. q. xj. art. lxxxvj. de accus. q̃ solẽnitas c. fi. de cõfes. in docẽdo de errore non est necessaria in declaratione cõfessionis obscurę. & ꝓ tãto dicit do. Car. in cle. constitutionẽ. §. j. in fi. j. q. de elec. q̃ repulsio illius cle. de illo, q̃ nõ debitè specificat, ut amplius specificare non possit, tollit declarationẽ specificatorũ. Vnde dicit Bal. in d. l. edita. q̃ q̃ declarat, nõ emendat: & subdit, q̃ prohibitus emẽdare, uel diminuere, põt declarare: & dicũt in terminis Ang. & Roma. in l. j. §. si quis simpliciter. ff. de uer. obl. & Paul. in l. scire. eo. tit. q̃ declarãs libellũ, nõ dicitur emendare. Facit dictũ Ioan. And. in c. nouit. de offi. lega. q̃ ordinarius existẽs extra diœcesim põt declarare quẽ excõmunicatum. Vnde dicit Bal. in proœ. C. §. quibus. uer. quintò nota. qa licet ex generali cõmissione non possint statutarij antiqua statuta emẽdare, Bar. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab or. fa. tũ possunt declarare. Idẽ dicunt do. Ant. & Imo. in c. super quæstionũ. in prin. qd̃ statutarij habentes potestatẽ declarãdi nõ possunt corrigere, uel emendare. ¶ Hanc fallentiã limita primò, nisi declaratio esset talis, q̃ non cõgrueret uerbis libelli, secundũ Bal. in d. l. edita. per c. cùm dilecti. de accus. ubi no. tex. & cõueniunt ad hæc multa, quæ dixi in d. c. sup quæstionũ. in prin. in duob. locis, ꝓbando multipliciter, q̃ interpretatio debet esse cõsona. ¶ Limita dũ modò ista declaratio fiat ab ipso libellante, nõ ab hærede, ut hîc per do. Ab. in articulo mutationis, c. per tuam. & authoritates, de quib. per eum. Nec obst. q̃ iuramentũ hæredis uideat iuramentũ iurantis: quia secundũ Bal. in d. l. edita. Ista, quæ sunt animi, nõ transeunt in successorem. Alleg. l. Põponius. §. fi. alleg. per Abb. quod dicit not. dignũ. Adde Inno. in c. fi. de suc. ab intest. ubi etiam firmat, q̃ potestas declarandi nõ transit ad hęredẽ: no. Bar. in l. gerit. ff. de acq. hære. & in l. naturaliter. §. j. ff. de acqui. pos. & Bar. in terminis, in l. si quis intẽtione. ff. de iudi. Ex quo signãter intulit Ang. ibi, q̃ procu. sine speciali mandato nõ potest libellũ non ꝓductum declarare. Idem Bal. & Ang. in l. inter stipulantẽ. §. j. alleg. p Abb. in d. l. Pomponius. §. fi. Propterea dicit eleganter Bal. in l. ea, quæ. C. cõmi. uel epi. iudicẽ non posse interpretari mentẽ libelli, quia esset interpretari mentẽ alienam. Et de hoc etiam do. Ant. in c. ex literis, in fi. de spõsa. ¶ Est una alia no. fallentia in materia, uidelicet nisi libellus esset ineptus: qa potest emendari post lit. cõtest. Ita Bal. in d. l. edita. uers. sed hîc dubitat. per l. accusatus. ff. de adul. nisi esset lapsum tẽpus præfixum à lege, uel à iudice ad accusandũ: qa tunc libellus inept[s] emendari nõ potest. Ratio huius fallentiæ est, qa l. edita. loquitur de libello, q̃ demonstraret qualitatẽ futuræ litis, sed ubi libellus est ineptus, seu peccat in forma, nõ demonstrat qualitatẽ litis, l. j. uers. & ideo. & qd̃ ibi no. ff. de mens. fal.

mo. dis

a Regula nõ procedit] Adde tu, q̃ istud tenuit Bart. in l. edita. C. de eden. in iij. col. in uer. si uerbo. ubi expręsè dixit, q̃ si nec actiõis, nec facti contingeret mutatio, sed augetur uel minuitur cõdẽnatio ex uirtute actionis propositæ: tunc ista mutatio est licita usq̃ ad sententiã. Aduerte tamẽ, q̃ in quantũ Bar. dicit in d. l. edita. q̃ quando permutationem qualitatis non mutatur actio, licita sit uariatio. Bar. errat: qa nõ mutatur cõdemnatio. Cõtrà obstat l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributo. Ita Ioã. de Imo. in l. j. §. j. ff. de publ. et dicit, q̃ nõ fuit ante ipsum factũ. Inno. in c. j. de libel. obla. dicit, q̃ licet mutari, et malè dicit. Adde tu, q̃ Ant. de But. in c. ij. de libel. obl. et Bal. in l. edita. in vj. col. dicũt purã ueritatẽ: & dicũt, aut mutetur qualitas, et nõ mutatur condemnatio, & licita est mutatio. Ita tex. in l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxalib. quãuis Bar. dicat contrariũ, & malè. Nam in d. l. in delictis. non mutatur cõdemnatio: quia dominus semp tenetur nox. nam in executione sententiæ dominus, quãquis sciat, põt tradere seruũ pro noxa: sed in casu d. l. quod in hæredem. mutatur qualitas, alteratur cõdemnatio: et in isto casu nõ põt mutari.

c. significantibus.

mo.di.Itẽ l.edita.debet intelligi de editione libelli, s.ua
lidi in essentia:arg.nõ putauit.§.nõ quæuis .ff. de cõtra
tabu.& ita etiã Sal.& Paul.de Cast.in d.l.edita.Contra-
rium tenet ibi Bar.& do.Ant.hîc ꝓpter l.edita.Bal. non
decîdit in addi.Spec.sup rub.ne cleri.uel mona.Dic se-
cundũ aliquos,ꝙ si quærimus, an posit fieri hoc casu
emendatio ꝑ litem cõtest.ita ꝙ nulla alia litis contesta-
tio requirat.& Bar.bene loquit,quia sentẽtia nõ potest
ferri super eo,super quo nõ est lis cõtestata:secus,si quę
ritur,utrùm posit lis nouiter cõtestari.Ita sentit Bal. in
d.l.edita.uer. ex prædictis. Collige rationẽ primi mem-
bri:qa quãdo libellus est ineptus,quia peccat in substã
tialibus,si emendat,dicitur nouus libellus:l. ius ciuile.
& ibi Bar.ff.de iust.& iur.Ergo lit.cõtest.præcedens non
dicit facta super isto nouo libello. ¶Datur etiã alia no-
ua limitatio,quãdo emendatio fieret incõtinenti post
litẽ contest.ut est gl.reputata sing.in l.Põponius.§. rati.
in uer.cõtestatione.ff. de procura. quã sequitur ibi Iac.
But.& not.Inno.in c.pastoralis.de excep.& Imo.in l.ij.§.
prius.ff.de uulg.& pupil.plenius in l.cõsensu. §.eum,q.
ff.de appella.licet Bal.& Ang.in d.§.rati. uideant illam
gl.impugnare.¶Reliqua de emendatione dic,ut in pri
mis,& pulchrè ꝑ Ang.Aret.in §.si min⁹. in primis char.
Insti.de act.& supra oẽs per Bal.in d.repe.Padua.l. edi-
ta.in pen.char.ubi etiã inuenies , quid in exceptionib⁹,
articulis,positionibus & interrogatorijs , an posint e-
mendari.Dic etiam ꝑ Pet.de Anch.in cle.constitutionẽ.
de elec. ¶Circa mutationẽ uerò libelli uide semper Io.
And.in addi.Spec.de libel.cõcep.§.nunc ostendamus.
17 & dic aliqua necessaria supplendo do.Ab.nã † dicitur
mutatio,qñ in totum recedit ab actione expressa alia
eius loco subrogata,putà egi ad rẽ ex empto,uolo mu-
tare,& ad eandem rem agere ex cõmodato omissa pri-
ma actione,uel petij librum cõmodatò,& qa testes mi-
hi referũt,ꝙ nõ fuit liber,sed uestis:uolo loco libri age-
re ad uestẽ ex ipso contractu cõmodati,certe ante litem
cõtest.possum hoc facere : postea uerò nõ: quia de qua
re,etc.ff.de iudi.l. de qua re.Item qa per litis cõtest.qua-
si contrahit,etc.ut dictum est in emẽdatione. ¶Et dicit
Ang.in §.omnẽ.in authen.de litig.ꝙ l. edita. permittẽs
mutationẽ ante lit.cõtest.non est correcta per authẽ. q
semel.C.quomodo & quãdo iud.prout multi dixerũt:
quia illa authen.nõ impedit,quin actor posit produ-
cere nouũ libellum intentando nouã actionem,solùm
loquitur,quãdo actor nõ mutabit libellum renunciã-
do primæ actioni,sed tantũmodò differebat prosequi
ipsum iudicium inchoatũ:sed ubi actor renunciat pri-
mæ actioni , uolens agere ex alia , hoc facere potest lite
nondum super prima cõtestata.¶Subdit hîc do.Ab.ꝙ
ubi uellet renunciari omni actioni & omni iuri sibi cõ-
petenti post lit.cõtest.per l.postquã liti.C.de pac. saluo,
nisi reus uellet persistere in iudicio spe maioris utilita-
tis.Pro quo ultimo uerbo uide gl.in terminis in l. utiq;.
ff.de rei uendi.gl.prima ante med.ibi, respondeo, reus
postulabit ferri:quam sequit Imol.in c. ueniens. de re-
nun.& Pau.de Cast.in d.l.postquã liti.post Bal.ibi, uer.
aduertatis.Idem Ang.in d.§.omnẽ.dans exemplum , si
fortè res est in calculo ferendo,& sentẽtia debet ferri cõ
tra actorẽ condemnandũ reo in expẽsis:nã tunc etiam
non posset actor cedere inuito reo.Quæ signa ad intel-
18 lectum c.per tuas.in fi.de sym.¶Quòd † aũt prohibita
est mutatio lite cõtest.limitari potest secundum oẽs tri
pliciter.Primò,ex dictis Bar.post.Dy.in l.ij.§.fi.in fi. ibi,
secundò quæro.ff.de præto.stip. ubi dicit, ꝙ authẽ. qui
semel.& l.edita.quæ dicunt, ꝙ in eadem causa nõ gemi
natur libellus, sed debet insisti in pri-
mo post lit.cõte.debent intelligi,dum
continuatur causa cõtra unam. ¶Sed
cõtra eandem personã: sed cõtra illã,
quæ succesit primæ,nõ est ꝑhibitum
4 dirigere aliã petitionẽ [a] & renuncia-
re primæ.Alleg.l.iij.in fi.ff. de duobus
reis.Ideo si datur libellus etiã contra
hæredem posidẽte insolidum, datur
tanquã contra possessorem , non tan-
quã cõtra hæredem,l.de eo.in fi. ff. ad
exhib.& si cõuenio eum tanquã extra
neum. Et istam limitationẽ sequutus
est ualde Pau.de Cast.in consi. xvij.in
cip.Quidã Iacobus de quo etiam per
Imo.in l.pœnales.in prin.ff.ad l.Fal.&
Bal.in l.seruus.ff.de infa.¶Secundò li
mita ex dictis Bart. in l. si priùs. in vj.
op.tertiæ partis, ff.de no.ope. nũ. ubi
dicit per illum tex.ꝙ si reus fuit contu
max,nõ potest cogere actorẽ ad prose
quendum,iuxta d.authen.q semel. Et
sic desistere poterit,ubi aliâs non pos-
set. ¶Tertiò limita in casu c. pastora-
lis.de caus.posses.& proprie. ubi secũ-
dum Doc.ex permisione iuris conce
ditur ibi actori suspendere petitionẽ
primò ꝓductam in petitorio transeũ
do ad possessoriũ per nouam petitio-
nem.Facit l.j. secundum secundã lec.
C.de Carb.edic.no.Spe.de peti.& pos.
§.j. uers. potest etiã agi. Item limita, ut
ꝑ Abb.nisi iudex uideat , ꝙ de necesi
tate sequitur absolutio:quia tunc ad-
mittet actorem renunciantẽ instãtiæ,
19 ut per Bar.in d.authen.qui semel.¶Vnũ † ultra omnes
postremò pondera,ꝙ in isto passu & præcedẽti præsup
ponũt manifestè Doc.ꝙ ille,q addit,uel detrahit libel-
lo;non dicitur mutare.Patet:quia ponũt addẽtem, uel
detrahentẽ in casu emendationis,& mutantẽ de per se.
Istud seruiret ad multa:est em̃ doctrina Archi. solennis
v.dist.in Summa , ubi declarans post beatũ Tho. latè,
quando lex dicatur mutari,dicit,ꝙ est quædam muta-
tio additiua:& ista non ꝑhibetur etiã respectu legis di-
uinæ,uel naturalis,quæ in hoc dicitur dimicabilis:alia
est mutatio detractiua,uel substractiua: & isto respectu
l.diuina dicitur dimicabilis:& sequitur ibi Domi.& ita
sentiunt,ꝙ detrahẽs magis dicitur mutare, ꝙ̃ addens.
Est alia doctrina Bar.in l.fi.in fi.C. de proxi. sacro scrip.
lib.xij.ubi dicit illum text. esse optimũ arg. ꝙ si statutũ
prohib.ne propter casum fortuitũ posint priores mu
tari,intelligitur etiã ꝑhibitum , ne numerus augeatur:
quia si est ꝑhibita, fortiùs additio , secundũ eum , quẽ
ualde sequitur do.Maria.in quodã consilio incip. Do.
Ang.Maurocenus.mihi vij.Facit l.iurisgẽtium.§.adeo.
ff.de pac.ubi,quando aliquid additur , uel detrahitur,
20 dicitur actus nouus,uel mutatus. ¶Et † ista trahi pos-
sunt ad quæstionẽ,utrùm episcopus,qui nõ potest mu
tare canones,c.quod super hoc.de maior.& ob.an pos-
sit addere,uel detrahere:in quo respectu additionis o-
mnes tenent,ꝙ sic,propter gl. in uers.tolli.in cle.ne Ro-
mani.de elect.ut per Imo.in c.ex tuæ.de cle.non resi.cõ-
cor.sed respectu detrahendi est maius dubiũ,in quo ui
de do.Ant.& Dom.discordantes in c.ij.de maio.& obe.
& Dom.xviij.dist.in summa,cum cõcor. quas aliâs de-
di in quadam rep.c.fi. de consue. quib.adde do.Car. in
cle.fi.§.ꝙ si fortè.in not.de pœnis.& in d. cle. ne Roma-
ni.in prin.in j.q.& pondera rationẽ suprà factam de di
ctis Doctorũ hîc,ex quib. dictis uidetur , ꝙ attendi de-
beat ratio subiectę materiæ:& secundum illam dicatur
addens uel detrahens aliquãdo mutare,aliquãdo nõ.
21 ¶Circa † materiã accumulationis ha
bes regulã,ꝙ est permissa,præter ꝙ̃ in
vj.casibus, de quib. hîc ꝑ Abb. in ult.
char.post Dy.in regula,nullus. & Bar.
in d.l.edita [b]. & quamuis in hoc Bar.
extendat se altiùs,ꝙ̃ in præcedentib⁹,

a *Contra aliã personam, quæ succedit primæ,non est prohibitum dirigere aliam petitionem*] *No.tu ex istis, ꝗ post litẽ cõtesta . potest dari nouus libellus in eadem causa. Vtrùm ergo defuncto reo post litem contestatam posit actor de nouo incipere cõtra hæredem;& illi primo iudicio renunciare,uide ꝑ Bart. in loco hîc alleg. per Felin. qd'tene menti pro limitatione eorum, quæ notata sunt in l.edita.C.de eden. et aduo. per Imo. in l.pœnalis. ff. ad l. Falc. in princ. & facit ad ea , quæ habentur in l. si. cùm hominem .ff. de fideiuß. uide Bal.in l.seruus .ff. de infami.*

b *In d.l.edita*] *Et ibidẽ uide do. Frãcis.de Aret.in ult. col. ibi , quod aut sit. & do. Bart. Socin.*

Soci.q nititur defendere Bar.ibi,et no.quẽ omnino uide.Itẽ uide do.Ias. May.in ix.col. & gl.& Bar.et Doc. in l. maiorem .ff. de pac & do. Alexã. de Imo. in l. si plures.eo.tit. et in l.si idem cũ eodẽ. de iurisd. om. iud. & in iij.ff.de arb.

a *Causæ*] *Adde idem tenentem Soci.in consi. cxviij. incip. Visis narratis puncti.uer. secundò respondetur . circa mediũ, in j.parte Bart.c. lxxxvj & Feli.in c.j.ĩ.de mutu.peti.*

tñ utar solùm remisionibus: tñ quia
do.Abb.nõ intrat,& max.qa do. Ma-
ria.ĩ.c.proxi. sanẽ extendit , quasi per
21 mediũ quiternũ.¶Sed † in quãtũ do.
Ab.cõcludit,ꝙ ubi actiones sunt disi
miles, debent esse plures libelli , post
Bar. ubi s.& in l. libellorũ.§. sed si ali⁹.
ff.de accus.& in l.ꝑ hanc.C. de tempo.
app.Teneas contrariũ,s.ꝙ actiones e-
tiã disimiles,putà ex empto,& ex mu
tuo,possunt eodẽ libello accumulari,
ut est gl.in c.dispẽdia.in uer.ꝑsonalẽs.
ibi,item in una.de re.in vj. & in c.fi. in
uer.ꝑsonalib.ubi Imo. uult, de re iud.
& gl.ij.in prin.iuncto tex.in c. querelã.
de elec.& gl.iij.in c.ij.de capel. mo. idẽ
Salic.latè in l.si qs homicidij.C.de ac-
cus.ꝑ tex.ibi cũ gl.in uer.putauit. in fi.
ubi de plurib.& diuersis criminib. po
test in eodẽ libello quis accusari:& est
glo.in uer.ab alio.in l.q de crimine.C.
de accus.itẽ cõtra Bar.tenet Bal. in re-
pe.Padua. l.edita.uer. is querit . & ibi
etiã Pau.de Cast.ꝑ prædicta. Dicũt tñ,
ꝙ tot dicunt esse libelli,quot sunt cau
a sæ [a] : & ideo totidẽ soluerent gabellæ : & hoc,qñ actio-
nes sunt disimiles,aliâs secus:qa censeret unicus pro-
pter conformitatẽ,de quo etiã ꝑ Bal.in l.cum rationib.
C.q accus.& in l.j.C. de fideicõ.& in l. ordinarij. in fi. C.
de rei uendi.& Ang.& Rom.in l.scire.in prin.ff.de uerb.
obl.& Sal.in d.l.si quis.Non obstãt iura alleg.ꝑ Bar.qa
non negat,ꝙ in eadem scriptura possunt actiones disi
23 miles deduci.¶Itẽ no.ꝙ † ubi est ꝑhibita accumulatio,
si tñ fiat,& non opponat,ꝓcedit iudicium.Ita Bar.in d.
l.edita.in ult.char.exceptuatis quibusdã casib. Et reus
excipiens de inepta accumulatione debet excipere an-
te lit.cont.Ita docet Bal.in l.ij.in fi. C. de peti. hæred. de
quo per eundẽ in l.ordinarij.& in d.l.cũ rationib⁹. ¶Et
adde,ꝙ in eodem libello possunt accumulari duo iu-
dicia , quorũ unum habet se ut præparatoriũ ad aliud
accumulãdo ordine succesiuo.gl.ord.in l.j.in gl.mag.
ff.de act.empt. nisi pendente uno iudicio nõ esset certa
spes de natiuitate alterius futura.Hoc ultimũ latè ꝓse-
quitur Lud.Ro.cõsi.cccxcij.qa tunc dicit agens experi-
ri sine actione contra l.si pupilli.§. uideamus.ff.de neg.
gest.& hoc consiliũ transcribit etiã Lud.in l.ij. §. itẽ si in
facto.de uerb.obl.dicẽs, ꝓpter ipsum fuisse iudicatum
Florentiæ,nõ ualere hunc libellũ,ago cõtra te debitorẽ
principalem,& si bonis tuis excusis appareat ꝑ te mi-
hi satisfieri nõ posse,ago cõtra uos possessores bonorũ
debitoris actione hypothecaria, qñ exercitiũ huius hy
pothecariæ nõ antè nascet , ꝙ̃ finitũ sit iudicium cõtra
ꝑsonã primi debitoris:authẽ.hoc si debitor. C. de pig.
Cui adde Bal.in c.literæ.in prin. de dila. ꝙ ꝓcedit libel-
lus,Peto mihi satisfieri de pensione : alioquin peto , ꝙ
emphiteota expellat à fundo.Ita dicit tenere Inno. ibi,
quem ualde extollit,nec repugnat istud dicto Lud.Ro.
qa ratione moræ in non soluendo iam cõpetebat actio
ad expulsionẽ.Sed fortiùs obstat quædã decisio Bal.in
l.quo tẽpore.in j.col.C.de test.mili.ubi dicit,ꝙ si cumu-
latio est cõditio aliter facta,semper ꝓcedit libellus. Vñ
si peto me restitui ad tempus , & cùm restitut⁹ fuero ex
nunc,ꝑut ex tunc,peto me declarari dñm, & rem mihi
restitui , ualet libellus. Nam licet absolutoria in pri-
mo, pariat exceptionẽ in secundo iudicio , tñ quia ista
ꝓpria nõ est accumulatio,sed pluriũ actionũ subordi-
nata ꝓpositio, ideo ualet : quia qñ iudicia sic se habẽt,
ꝙ unũ ex altero oritur,ibi ꝓcedit libellus purus in pri
mo,& cõditionalis in secundo.Alle.gl.& Doct. l. nõ ab
re.C.unde ui.& in l.conductores.C.locati. & idẽ tractat
Sali.in l.ij.C.de iudi.propter quod de cõsilio Ro. dispu
tari potest.¶Et de materia uide clarisimẽ Ang.Aret.in
§.si minus.in pen.char.Inst.de act.ubi prę cæteris mira-
tur.Salic.in d.l.edita. præsupponens ꝓ magno funda-
mento,ꝙ accumulatio est de iure permissa, uel de gene
re permissorũ,ideo , quia dicit eam nõ posse certo casu
fieri,habet ꝓbare.Deinde post Sal.impugnat tres regu
las Bar.de quib. hîc per Abb.tanquã superfluas:& con
tra Bar.insurgit.& Ang. in l.cùm quærebatur.ff. de iud.
solui.licet Pau.de Cast.ibi cum defendat.De materia e-
tiam per Bald.in l.fi.in prin.C.de excep.rei iud.ubi po-
nit,utrùm prima actio posit accumulari cũ actione iu
dicati.& uide Bal.in l.certi cõdictio.§.j.ff.si cer.pe.ꝙ ua-
let iste libellus,peto x.quæ tibi mutuaui, & quæ per sti-
pulationẽ ꝓmisisti.Et adde Bald.in l.ij.C.si aduer.fiscũ.
ꝙ si minor uendidit fisco,uel alteri,& fiscus uendidit al
teri,potest petendo rescisionẽ contra fiscum intentare
in eodem libello restitutionẽ rei aduersus emptionem.
Et adde Bal.in l.ij.C.de pet.hær.ubi ponit de accumula
tione rei uendicationis & petitionis hæreditatis.Et ad-
de tex.in l.fi.C. ad exhi.qui facit , utrùm actio ad exhi-
ben.& rei uendicatio possunt accumulari. Et adde Bal.
in l.iij.C.de rei uendi.ꝙ potest accumulari actio cõpe-
tens ad rem,& quæ cõpetit ad pœnã.Bona gl.in c.Ray-
naldus.in uer.ueniẽt.& ibi Scribẽtes,de testa.Et utrùm
posit accumulari iudicis officiũ & actio:& uide Bal.in
l.j.C.de iudi.Et adde, ꝙ accumulatio pluriũ actionum
est permissa , ut dixi s. secundũ Bald.in l.bona. C.fa.er.
Sed accumulatio personarũ regulariter est ꝑhibita,ni-
si sint cõnexæ,ꝑ l.si quos separatim.ff. de app.Ita Bal.in
l.ad officiũ. C. cõmuni diui. ¶ De libello ad sortẽ & ad
usuras,uide s. omnes Sali.in l.j.C. de iudi. cõcludentẽ,
24 ꝙ † usuræ nõ possunt simul peti cum sorte:quia in pri-
mo iudicio posset fieri absolutoria , quæ pariet exce-
ptionẽ in secundo.ideo priùs finiri debet iudicium sor
tis,per l.fundi.ff.de except. quæ ad hoc nõ est alibi, se-
cundum Bal.in repe. Pad. d. l. edita.¶Hoc de usura li-
mita primò, ut ꝓcedat quando reus in primo iudicio
sortis negasset obligationẽ contractã:secus , si cõfessus
fuisset obligationẽ sortis:sed diceret, sortem non solu-
tam,uel factũ sibi pactum de non petendo sortẽ: quod
bene potest accumulari,tunc petitio usurarũ quia ab-
solutoria in iudicio sortis cõfessatæ,non parit exceptio-
nẽ in usuris. Ita dixit solus Rayn. de Forli.in d.l.j.C. de
iudi.¶Secundò limita hoc de usuris,nisi pars cõtra di-
ctam cumulationem non opposuisset,ꝓpter doctrinas
Bar.in d.l.edita.in ult.char.¶Tertiò limita,nisi cumula
tio fieret cõditionaliter, peto à te usuras , si apparuerit
sortẽ debitã.Ita Cy.& Rayn.in d.l.j. per d.l. cõductores.
& per gl.in c.Raynaldus.facit dictũ Bal.in d.l.quo tem-
pore.adductũ s.contra consiliũ Lud.& quod not.Ang.
de accumulatione cõditiona.in l.q de inofficioso .ff.de
inof.test.Cætera dic,ut in locis primò alle. & s. oẽs per
Bal.in rep. Perusina, d. l.edita. & aliquid signanter per
25 eum in l.fi.ff.de his,qui sunt sui,uel alie.iur.¶In † casu
licitæ emendationis , mutationis , uel accumulationis
reficiunt reo expensæ factæ ex eo,quia ante has uaria-
tiones deliberare nõ potuit.Bar.in d.l. edita. Addit do.
Abb.idẽ,si deliberare nõ potuisset, dum modò iteratò
fatigatus fuerit in cõsulendo peritos, uisa hac uariatio
ne.Adde Bar.formaliter idem tenentẽ in d.rep.Pad.l.e-
dita.ad fi.& est consonũ,quo ad expensas secũdo loco
factas,quæ in illis grauat.Sed unũ no. ꝙ iudex nõ ad-
mittet emendationẽ libelli,nisi primo actu reficiantur
expensæ,quæ debent.Ita Sali.in d.l.edita.post Bald.ibi
in repe.Perusina. arg.l.sancimus.C.de iudi. ubi contu-
max nõ audit,nisi prius refectis expensis à cõtumacia
causatis.¶Et ꝓ hoc no.vj.dicta,& uide Bal.in l. genera-
liter.§.hæc de præsentib.C.de reb.cre.ꝙ si quis uincit in
uno articulo,debent ei solum refici expẽsæ nõ expecta
ta diffinitiua. Vide Spec.de libe.cõcep.§. nunc ostendi-
mus.uer.sed & si.& de expensis.§.si ante. uers.xxx. Qui

oppositi generalitati libelli, illo declarato, potest petere expensas antea ob id factas. Vide Bar. in l. quia. C. de omni ag. deser. lib. xj. q̃ erronea cõfessio nõ potest reuocari, nisi priùs restitutis expẽsis ab ea causatis, si iudici hoc uidebit. Vide Rotã. de ap. lxiiij. in fi. in antiquis, de ap. Dicere potest delegato dato sup grauamine & toto negotio, ꝓcedatur prius in grauamine etiã inuito appellante: qa habita uictoria in illo puncto patet expensas falsas ob frustratoriã prætẽsionẽ grauaminis. Vide Imo. in c. cùm cessante. de appel. q̃ reuocãs grauamen debet soluere expensas, quas fecit appellãs, ꝓpter iniustũ grauamẽ. Vide aureũ dictum Bald. in c. exceptionẽ. de excep. in prin. q̃ temerè litigauit, & ante cõclusionem in causa, ꝓduxit instrumentũ, purgans illã temeritatẽ, quod tardauit ꝓducere, non audit, nisi refectis expensis, in quib. reũ temerariè fatigauit: & ista ꝓderunt litigatoribus, quib. sæpe in medio litis deficit pecunia.

a *Nihil prodest*] 26 ¶ Clausula,† Saluo iure addendi, uel minuendi. nihil, ꝓdest [2] respectu conclusionũ prædictarũ, gl. v. in c. inter dilectos. de fi. instr. not. oẽs ibi, & Bart. in d. l. edita. & Ang. in d. §. omnẽ. & Bart. in l. nõ solùm. §. morte. ff. de oper. no. nunc. & Spec. in loco ab isto allegato: & ita Doc. hîc assignãtes unã rationẽ, quã uide: aliã assignat Card. in d. c. iura. quia induceret certitudinẽ: est em̃ ꝓprium, ac si diceret, plus. & est cõtra istũ tex. aliã assignat Dom. se extendens in c. ab eo. de elec. in vj. quia additio, uel diminutio faciũt cẽseri nouũ libellũ, ut hîc per Doc. Ergo uideretur, ꝓcedi super libello carente litis contest. ¶ Amplia etiã, si cõsentiret reus. Bar. in d. rep. Pad. in l. edita. pen. chart. per rationẽ, ꝓximè dictam iuxta gl. in c. de causis. q̃cquid dicat Dom. in d. c. ab eo. ¶ Amplia secundò etiã in exceptione sapiente actionẽ, ut cùm excipit cõtra electũ. Ita Dom. ubi §., ꝓbans latè secus esse in exceptione mera unũ effectũ operat clausula, quia ꝓposita in libello nõ uidetur ꝓposita coniunctim, secundum Bal. in l. Nesennius. ff. de nego. gest. & in d. repet. Padu. & in Perusina. uer. de sexta. quod multum importat ad not. super glo. in uerb. astrinxi. in c. licet. de proba.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Narrare sufficit in libello, quæ sit causa agendi, nec est necesse dicere replicationem, quæ contra exceptionem opponi posset.*
2 *Libellus si præsumptiuè concludit, sufficit.*
3 *Libellus est reijciendus, qui de iure cõmuni non concludit, licet posset accidentaliter concludere.*
4 *Exceptio notoria potest proponi ante litem contestatam.*

CAPITVLVM III.

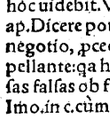

Dilecti filij. ¶ Si libellus datus in actione personali nõ exprimit causam petendi, non tenetur reus respondere. H. D. ¶ Tene mẽti aurea uerba Inno. hîc ponderãdo, ut per do. Abb. cuius dictis ultra
1 Moder. adde do. Matth. no. xj. ubi dicit, q̃ † sufficit narrare, quæ sit causa agẽdi: nec est opus dicere replicationem, quæ contra exceptionem rei seruiret. Alleg. Inno. hîc, quẽ extollit inferens, q̃ locator petens pensionẽ à conductore nõ habet aliud narrare, q̃ contractum locationis. Vnde nõ est opus dicere, q̃ tradidit conductori rem locatam. Addit gl. Insti. de actio. in prin. quæ sentit, q̃ uenditor agens ad precium, nõ tenetur in libello exprimere, nisi cõtractum uenditionis: nõ aũt tenetur dicere, tradidisse se emptorẽ. ¶ Adde etiã do. Matt. not. xij. q̃ in libello non est necesse allegare solennitates extrinsecas, quamuis ille non præsumatur in instrumentis, l. quæcunq̃. §. j. ff. de pub. in rem act. Alleg. & extollit Inno. hîc, dum dicit, non oportere exprimere solennitatem consensus. ¶ Et pro omnibus facit regula iuris, uo

2 lens: quod † sufficiat libellũ cõludere præsumptiuè: in qua regula puto fundatũ Inno. & pro ipso alle. l. creditor. §. Lucius [b]. ff. de his, quæ in frau. in uer. intelligendus est fraudandorum creditorũ consilium habuisse, ubi narratio, q̃ debitor omnia bona alienauit, oritur sufficiens cõclusio præsumptiuè, q̃ in fraudẽ creditorũ. ¶ Et ista regula procedit etiam in criminali[b], secundum Lud. consil. cv. incip. Viso themate. alleg. Ange. in l. ij. C. ui bon. rap. Bene facit gl. in uer. iuxta ratã. in c. constitutus. de relig. do. quam allegaui §. proxi. ubi præsumptiuè cõcluditur in recisione, quæ debet esse præambula: & adduco gl. in c. quia præsulatus. in gl. j. q. iiij. q̃ sufficit spoliato asserere in libello se spoliatũ, aliud nõ concludendo: quia satis præsumitur conclusisse, q̃ restituatur. & ipsam cõmẽdat Bal. in l. quisquis. in fi. C. quo. app. non recip. sed certè Bal. ibi intelligit illã gl. solum in notoria spoliatione, in qua bene dicit sufficere simplicẽ facti, ꝓpositionẽ, & in c. j. de mili. uas. q̃ cõtu. est. Idẽ ipse dicit in auth. habita. uer. sed reuocat in dubiũ. C. ne fil. propa. Et ipsam sequitur Archi. in c. in primis. ij. q. j. Ex qua infert Domin. ibi in prin. uer. tertiò oppono. q̃ isto casu potest ferri sententia non cõformis libello. nam libellus solùm narrat spoliationem, & tamẽ sententia mandat restitui. sed ratio est secundum eum, quia cõstito de spoliatione, iudex ꝓuidet ratione periu. imminẽtis detentori rei alienæ. quod dicit bene notandũ. potes dicere, q̃ ratio clarior est, quia sufficit præsumptiua cõclusio. d. §. Lucius. Et ꝓ illa gl. sunt duo tex. uidelicet c. cõquerente. de resti. spo. in uer. spoliati. attẽto, q̃ nõ dicit, & j. ergo nõ erant alia uerba, nisi simplex narratio spolij. ad idem. c. præcepta. ult. dist. ubi qs contra querebat de spoliatione facta iniustè à iudice, & nõ cõtinetur petitio, uel cõclusio. Vnde secundũ Dom. ubi est tex. per gl. in d. c. qa. sed illam glo. declara, ut, ꝓcedat, dũmodo narrans spoliationẽ utatur uerbo prægnati, q̃ sapiat cõclusionẽ: puta cõqueror, uel doleo, uel simili. Nam si simpliciter narraret se spoliatũ, nõ resultaret præsumptiua cõclusio restitutionis. Ita Bal. multũ singulariter in repe. Padu. in d. l. edita. Circa secũdum, an ꝓcedat libellus sine conclusione, & idem dicit, q̃ in alia petitione, q̃ in data cõtra inuasorem similia uerba habent uim cõclusionis: putà, cõqueror de Titio, cui mutuaui x. & nõ restituit: quia dato, q̃ nõ petat eum condemnari expressè: tamen petit præsumptiuè dicendo, cõqueror. & ista declaratio ad istam gl. cũ isto corollario nõ exeat mentẽ tuam. Et optimè faciunt uerba Bal. in simili in l. fi. in prin. C. de rest. in integ. dum ponderat circumscriptionẽ. Adde etiã pro dicta regula id, quod no. Imo. in c. cõstitutus. de rest. in integ. minor agẽs simpliciter narrat se læsum, nõ facta mentione de dolo uel facilitate, ꝓcedit libellus: quia eo ipso, q̃ asserit se minorem & læsum, satis præsumptiuè cõcluditur, q̃ sui facilitate est læsus: quicquid dixerit ibi do. Ant. sequutus Bar. in l. fi. C. de in integ. resti. mi. cõtra quam etiã tenet ibi Bal. Sali. & Paul. de Cast. sequẽtes Spec. de rest. in integ. §. qualiter. uer. sed nunquid minor petens. de quo etiã per Bal. in l. uerùm. §. sciendũ. ff. de mino. ¶ Nihilo minùs dictũ Inno. hîc, & quod est dictũ de cõclusione præsumptiua, debet necessariò declarari, seu limitari v,

b *§. Lucius*] *Ibidem ad hoc, quòd sufficiat libellũ cõludere præsumptiuè, uide do. Alex. de Imo. et adde eum in l. cùm qd. si certum pet. & in l. j. ff. de eden. ubi dicit uerum, ubi præsumptio resultat ex facto tertij: non, si ex facto libellantis, et in libello tale factum non allegretur: quod Rapha. Fulg. in d. l. cùm quid. affirmat uerũ, si quis opponit exẽplũ: dico in libello, q̃ dedi tibi x. peto te condemnari ad restituendum, non procedit libellus, nisi dicam, q̃ ex datione præsumitur mutuum, uel depositum, secundum Doct. ubi suprà. Et ad materiam adde etiam, quæ habentur in l. certum. §. sed si fundum. ff. de confess.*

modis.

modis. Primo, dum modò narretur in libello aliquid, quod de sui natura inducat obligationẽ, uel, ut generaliùs dicã, conclusionẽ, ut in exemplo Inno. hîc de mutuo: secùs, ubi narraretur factũ adeo uagũ & dubium, q̃ nõ posset resultare præsumptiua cõclusio. Ita multis uerbis declarat Imo. in c. super hoc. de renun. motus ex dictis Bar. in l. cùm quid. ff. si cer. pet. ubi dixit, q̃ si in libello meo narro me dixisse Titio, tolle hanc pecuniã, & ipse accepit: & ideo cùm deneget restituere, peto eũ cõdemnari & cogi, nõ ualet libellus: quia factũ est uagũ. potuit. ni. esse donatio, uel mutuũ, uel depositum. & ista declaratio fuit de mente do. Ant. §. c. prox. & iste est unus modus cõcordandi duo hîc cum Bar. in d. l. cùm quid. q̃ etiã concordari possunt ex sequenti limitatione. ¶ Limita secũdò, dum modò illa cõclusio pręsumptiua resultet ex facto alterius: sed si resultat ex facto libellãtis, debet illam allegare, secundum do. Abb. in c. afferte. de præsump. uer. ex prædictis. per l. si adulteriũ cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adul. Idem do. Ant. §. c. pxi. & Imo. in d. c. super hoc. ostendẽs ita esse in casu Bar. in d. l. cùm quid. quẽ ita declarat Bar. do. Ant. in c. si cautio. uersi. ex hoc decidit. de fid. instr. intelligẽs, q̃ in casu Inno. hîc orietur præsumptio ex facto alieno: sed in casu Bar. ex facto ꝓprio. Idem Ang. in d. §. Lucius. ¶ Obstat huic limitationi dictũ quoddã Iac. But. in l. si quis necessariã. §. j. ff. si cer. pet. Titius egit furti, dicẽs rem suam fuisse contrectatã per ipsum conuentũ: nõ dicit contra uoluntatem meã. ualet libellus: quia præsumptio iuris est, q̃ adsit contraria uoluntas, nisi aliud ꝓbetur, l. quiuas. §. uetare. ff. de fur. Ergo præsumitur ex facto libellantis, licet nihil alleget. Respondet ibi Raph. Fulgo. q̃ aliud est, quia expressa erat actio & causa nominata in libello: quia furti agebat, & sic est expressa uoluntas cõtraria: sed in casu Bart. in l. cùm quid. non fuit expressa nominatim causa actionis in libello, sed dictum numerauit: & tunc nõ sufficit præsumptiuè cõcludere, secundum eum: & cõueniunt uerba Inno. in d. c. super hoc. & est no. declaratio cuius limitationis. ¶ Et si in casu Bar. in l. cùm quid. reus non opponeret, ꝓcederet libellus, & posset postea ex ꝓbationib. declarari ꝑ actorem. Ita Raph. ibi per l. fi. C. de anna. exceptione. Facit, quod dixi §. c. prox. in ij. cõclusione. ¶ Limita tertiò d. §. Lucius. non ꝓcedere in pœnitentialibus, in quib. nõ quæritur ueritas. Ita do. Ant. §. c. prox. post Inno. in c. nouit. de iudi. ubi in libello denunciationis Euangelicæ debet deduci pactũ non præsumptiuè. ¶ Limita quartò secundum Ang. in d. §. Lucius. dum modò sit præsumptio iuris: secus, si essent aliæ, de quib. ꝑ gl. in c. is, qui fidem. de sponf. & hanc limitationem sentit etiã Bal. loco statim allegando. ¶ Limita quintò, dũ modò libellus habeat debitã formam secundũ Bal. in l. edita. in repet. Padua. ibi, sed non sufficit. ubi dicit, q̃ libellus non concludit,
3 quãdo potest uniformiter cõcludere. ¶ Dum † Abbas notat, reijciendum libellum, q̃ de iure cõmuni nõ concludit, licet accidentaliter cõludere posset, ut in exemplo Inno. hîc: limita dum modò opponat. Ita Abb. in c. ex parte B. ibi, & ex hoc & ex tex. de fo. cõpe. ¶ Dum no. Abb. ex dictis Inno. hîc exceptionem peremptoriã nõ impedire litis ingressum, etãsi offerẽ incontinenti probando & ampliando, c. j. de litis contest. in vj. adde do. Ant. in c. super literis. de re. & allegans dictũ Innoc. in c. ij. circa finẽ, de causa possess. & proprie. contra agentem possessorio recuperandæ nõ admittitur exceptio proprietatis etiam incontinenti probandæ. Idem glo. in c. super causa. ij. q. v. & tex. cum glo. in uerbo, incontinenti. in c. literas. de restit. spol. & Spec. de peti. pos. §. fi. uers. xiiij. & do. Ant. in c. literis. de restit. spolia. & c. item cùm quis. in fi. eod. tit. & Ang. in l. certi. in ult. col. C. de interdi. & in l. fi. C. quorum bon. & in l. si de ui. ff. de iudic. & per Ang. in l. momẽtaneæ. circa princ. C. unde ui. & per gl. ij. q. j. in summa. ¶ Est uerũ, q̃ Archidiaconus in c. ut

circa §. j. de elec. in vj. & do. Ant. in c. j. de ordi. cognit. tenent cõtrariũ eius, quod uult Inno. hîc: & fortè eorum opinio ꝓcederet, ubi exceptio talis esset, q̃ ostenderet ipso iure actionẽ non cõpetere; per id quod dicam in sequenti conclusione. & ita Bart. in terminis in l. cùm quærebatur. ff. iudi. sol. q̃ exceptio competens nõ conferens actori actionem si probatur in continenti, impedit litis ingressum. Hinc Ang. in l. j. C. de quadri. præscr. q̃ exceptio præscriptionis incõtinenti probata impedit litis ingressum [a]. Idem Ang. de exceptione cessionis bonorum in l. ex cõtractu. C. de bon. author. iudi. possiden. Faciũt uerba Inno. in c. post electionẽ. in fi. ibi, & dicimus. de concess. præb. ¶ Dum † Abb.
4 colligit exceptionem notoriã proponi posse ante contestatam litem, adde Ioã. And. in Spec. de exceptio. §. dicto, uers. sed nõ reus. & do. Ant. in c. super literis. & in c. exceptionẽ. in antep. col. de exceptio. Bal. in extractis. Inno. in uer. excep. q. xx. & in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. indebi. Domin. post Archi. in d. c. ut circa. §. alio quin. uers. quin ta conclusio. & Pet. de Anch. post Ioan. And. in c. j. de litis contesta. in Sexto. & Bal. in l. postquam liti. uer. unica conclusio. C. de pact. Item si esset probanda per instrumentum. Bal. in d. §. si quis. & do. Ant. in dictis locis per c. licet. in uer. euidẽtissimè. de proba. Intellige de exceptione peremptoria, per quam cõcluditur ius agendi ipso iure non competere. & ita Bar. & alij allegant in præcedenti q. secus, ubi hoc nõ concluditur, secundum Imo. hîc: propter regulam dicti c. j. reliqua ad istum tit. ultra loca in rubrica allegata, collige ex his, quę dixi in c. examinata. de iudic. & ibi multa ponit do. Ant. & memento eorum, quæ dixi in cap. nouit. de iud. quando intentio est apta, sed exactio est inepta.

a *Litis ingressum*] *An exceptio præscriptionis impediat litis ingressum, uide plenè ꝑ do. Socin. consil. xxxviij. inci. Pro decisiõe. uers. viij. ad impediendum. in j. parte, chart. lxxvj.*

c. dilecti filij.

De mutuis petitionibus,

TITVLVS IIII.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Induciæ deliberatoriæ si petantur, sunt de substantia: aliàs non.*
2 *Reconuentio an fieri potest post litem contestatam.*
3 *Reconuentionis causa mutat suam naturã regulariter, & in ea proceditur, prout in causa conuentionis.*
4 *Causa summaria an efficiatur plenaria propter reconuentionem.*

CAPITVLVM I.

1 Xliteris. ¶ Iudex † etiam delegatus compellit actorem ad respõdendum reo in causa reconuentionis, & utramq̃ ordine successiuo simul discussam una sententia terminabit. ¶ Dum tangit de iudicijs, adde quòd si petantur, sunt de substantia istæ liberatoriæ aliàs non. glo. iij. in c. xx. xvij. q. iiij. approbant Imol. & Rom. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dam. infect. Imol. in l. si quæram. ff. de testa. Dom. in summa. ij. q. j. Ioan. And. in c. j. de lit. contesta. in vj. Archi. in §. diffinitiua. uer. item si sententia. ij. q. vj. & glo. in cle. sæpe. ¶ Subdunt Modern. respectu terroris practicè simultanei processus quòd de sententia lata pariter super conuentione & reconuentione unica soluetur gabella, propter dictum Ang. in l. patris & filij. ff. de uulg. & pupil. quòd si in eodem instrumento est testamentum patris & filij, censetur unicum testamentum, & unica soluetur gabella. Simile dicit Bar. in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. si pater & filius

eodem die nuptias celebrēt, censetur unicum factum: ideo plures fœminæ non inuitabuntur, quàm ad unicas nuptias inuitari possint. Dubito per id, quod dixi suprà eo. proxi. post Salic. & Paul. in l. edita. quòd si in unico libello plures actiones accumulātur, difformes censentur plures libelli: & plures debentur gabellæ. Item l. j. scire debemus. ff. de uerb. obli. per quam dicit ibi Ang. quòd & censentur esse tot libelli, uel sententiæ, quot sunt summæ in eis specificatæ. intellige, quando in qualibet datur diuersa actio: secus, si pro omnibus una: quia tunc cēsetur unus libellus. Bal. in repeti. Pad. dicta l. edita. in xxij. col. subdit Pau. de Cast. in d. l. quòd si petij decem in libello. & postea addo alia decem ex diuersa causa, debet solui secunda gabella, tanquam de nouo libello. & idem Bart. & Bald. in l. ius ciuile. ff. de iust. & iur. Simile Bar. in l. libellorum. ff. de accus. quòd de pluribus accusationibus factis in eodem libello debentur plures gabellæ. Idem Bald. in l. ordinarij. C. de rei uend. & in l. accusationis. C. de accusa. Non obstaret dictum Ange. in l. patres. quia per l. omnia. habetur illud instrumentum pro unica dispositione. Nec obstat dictum Bart. in §. infans. quia est falsum, ut ibi per Ang. & quia statuta attendunt uerum, nunquid fingitur. ¶ Dum gloss. tangit, quòd ista sententia, quæ non iudicaret super reconuentione, non esset nulla, contrarium uult glos. in c. cuius in agendo. iij. q. viij. pro qua Ioan. de Ana. in l. j. §. fin. ff. quæ sentent. sine appel. rescin. Ponderat istum text. & c. cùm dilectus. de ordi. cogni. ubi l. præcipit unica sententia ista terminari. Ergo contrà factum est nullum, l. non dubium. C. de legi. Idem, si lata esset contra ordinem iuris. Ergo nulla l. prolatam. C. de sent. & idem Modern. hîc post multa. ¶ Tene glo. hîc secundum do. Abb. & Inno. in c. ij. de ordine cog. & Imol. & eleganter Ang. de Aret. in d. l. j. §. fin. ubi relatis alijs idem tenentibus respondent motiuis Ana. quòd iura ita fieri permittunt, sed non necessitant. Et quòd sententia non sit nulla, dicit causam, s. per quam ualde insurgit contra Ana. Idem Domin. in c. cuius in agendo. in fin. in princ. iij. q. viij. ¶ Communis est oppo. quòd
2 post † litem contesta. ex interuallo non potest fieri reconuentio. Pro qua cōcludunt rationes domini Abb. & est casus in clem. sæpe. in uer. est in exordio facienda. quia uerbum est, necessitat. Card. in c. exceptionem. de excep. & gerundium necessitat Bald. in rub. C. de eden. ¶ Prima declaratio: si natura esset peritura, & exigeret celeritatem, poterat fieri uel uendicatio, iuncto tenore. Maria. hîc per not. in simili in c. fin. de foro compe. ubi in tali casu non competit ius reuocādi domū. Faciunt, quæ dixi latè in c. fin. de iudi. ¶ Secūda declaratio. Volente actore ualet reconuentio in omni parte iudicij, non quòd sit propriè reconuentio: quia deficit ibi parilitas processus: sed est conuentio ualida per prorogationem, quæ cadit coram delegato de re ad rem: secus, si inuito actore, c. cùm olim. de offic. deleg. Ita Domi. in §. reus. & Maria. hîc. ¶ Tertia declaratio. Si iudex ab actore auditus: est enim aliàs iudex suus, eo inuito fiet quandocunq; reconuentio. sed magis propriè dicetur conuentio, quia caret utroq; priuilegio ueræ reconuentionis, uidelicet simultanei processus & prorogationis. ita Doct. ubi s. proximè cætera uidebis per ea. ¶ Causa
3 reconuentionis † mutat regulariter naturā, & in ea p̄ceditur, prout in causa conuentionis: ideo prima summaria facit secundam summariā, licet aliàs non esset: & cōtrà, ut hîc per do. Abb. per cle. sæpe. de uerb. sign. inducendo, ut per eum. ¶ Declara primò, ut istud sit uerum respectu procedendi, nō respectu decidendi [a], quia istud cōmunicare naturam suam alteri nimis noceret actori reconuēto, ut hîc per do. Abb. ¶ Hāc declarationem intellige, ubi conuentio & reconuentio respiciunt diuersas causas: secus, si accumulātur respectu eiusdem rei: quia uniformiter decidētur. Lapus allegatione iij. ad fi. uolēs, q̄ si agis mecum dicendo, quòd dedi ad usuram, & ego peto contractū pronunciari legitimum, utraq; deciditur ut summaria: ratio, quia in ea non est separata reconuentio, sed quasi defensio. Vnde sicut possem excipere, & pronunciando pronunciaretur tacitè super exceptione: ita possum petere p̄nunciari super eo, quod excipiendo propono. Et pro hoc facit, quod not. do. And. Siculus in c. ab. in iiij. not. b. de ueb. signi. q̄ super libello confirmationis potest dari libellus infirmationis, & utercq; eadem sententia expediri. Facit optimè dictum Bal. in l. uiro. ff. solu. matri. q̄ quando reconuentio uenit ad perimendam conuentionem, dicitur reconuentio habere uim exceptionis: & est necesse pronunciare simul super utroq;. ¶ Secūda declaratio: q̄ dixi causa reconuentionis sortitur naturā causæ principalis, est uerum, quando ex reconuentione prorogatur iurisdictio iudicis: secus, si fit coram iudice aliàs actoris, quia non prohibetur reconueniens renunciare beneficio simultanei processus, nō erit, p̄priè reconuentio, secundum do. Abb. hîc. ¶ Sub-
4 dunt Moder. non credere, q̄ † causa summaria efficiat plenaria propter reconuentionem: quia hoc modo reconuentio prorogaret litem contra c. dispendia. SOL. prouidet c. dispendia. ut actor in pluribus tribunalib. non uexetur: de elongatione nō dicit: & pro cōmuni facit, quia impossibile est, q̄ in conuentione p̄cessus sint domini: nec potest causa secunda regulare primā, propter regulam, qui prior. cum simili. ¶ Si ante nomē rei receptum inter reos, reus multiplicatur, accusare potest: sed si receptum est, non potest, l. is, qui reus. ff. de publicis iudicijs, uel priuatis iudi. & dicitur receptū, ubi pronunciatum est procedendū esse in accusatione nō obstantibus exceptionibus rei. Fallit in decem casibus de quibus remittit se Imo. hîc ad seipsum in d. l. is, qui. & reassumit hîc materiam in l. ij. in iij. col. cum xxiij. col. seq. dic, ut per eum. Et considera, q̄ in istis decem casib. obstat ratio: quia accusatus dicitur inimicus, & ideo repellitur ab accusando: c. repelluntur. & c. cùm P. c. meminimus. de accusatio. Posset dici, q̄ de iure ciuili p̄cedunt: qa secundū leges repellit solùm à testificando, authen. si dicat. C. de testi. de materia c. stat argumentum.

a *Respectu procedendi, nō respectu decidēdi] Adde pro declaratione istorum uerborum: pone, q̄ sint aliquæ causæ summariæ, quo ad p̄bationes in quib. sufficit quandoq; iuramentum, quādoq; unus testis: de quibus in Spe. in tit. de offi. iud. §. j. & C. de his, q̄ ad ec. consu. l. præsenti. l. thesaurus. ff. ad exhi. Bart. in l. j. de præto. stipul. & in extra. ad reprimendum. Canonistæ in c. nuper. de testi. Et sic istæ causæ priuilegiatæ nō adæquātur uirtute reconuentionis: quoniā fieret magnū præiudicīū. Adde do. Abb. qui idem sentit in c. j. de mu. peti. in vij. col. in uersic. nam quædam sunt causæ.*

SVMMARIVM.

1 *Appellans sicut potest nō deducta deducere, ita etiā appellatus.*
2 *Concessio ubi est facta motu proprio, priuilegiatus nō tenetur eam recipere contra se. num. 3. & 4.*

CAPITVLVM II.

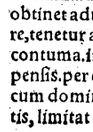

Rudentiam. ¶ Modus conueniendi datus per rescriptum in causa conuentionis, intelligitur repetitus in causa reconuentionis. ¶ Per istum tex. ibi, cum actoris. uide Roma. de dolo & contuma. decisio. xxj. uel ij. in antiquioribus, quòd qui obtinet aduersarium compelli personaliter respondere, tenetur ad idem. Sequitur Domin. in c. j. de dolo & contuma. in vj. Bonus text. in l. fin. C. de fruct. & lit. expensis. per quem dicit Bald. ibi, quòd punctum uasalli cum domino, quòd non cadat fœderibus non seruatis, limitat contrà. Et quòd priuilegium patris, quòd non

non possit testari, non relicta legitima filio emancipato, operabitur, q̄ filius non tenetur eam relinquere patri in bonis suis. Et hinc Ang. consi. cxxx. q̄ Fulginenses non poterant cōqueri de iniusticia represaliarum, quas ꝗ eos fecerant Tutertini: quia eos prouocauerūt pari iniusticia. Similiter Bald. in l. fin. C. si certum pet. Contra iudicē, q mandauit exequi instrumentū solenne, fiet simul executio. & Angel. in l. iij. §. si quis igitur. ff. quod quis. iur. Qui pro alio cōsuluit, tenetur in tali casu suo consilio subiacere. bona glo. uersi. tetus, in c. ij. de confes. in vj. per quam dicit ibi Domi. q̄ lex etiam pœnalis loquens de reo casu, sepiùs in reo occurrente extenditur ad actorem. Bene facit lex, petendę de tempo. in integ. rest. pet. uolēs, q̄ dilatio data uni parti, semper prodest alteri. per quem tex. decīdit Ioan. Andr. unam quæstio. in Spec. de emptio. & uendi. §. fin. in fin. primæ additionis. ¶ Aliam decīdit ḡl. in uer. octo dierū. c. folet. de sent. exc. in vj. quòd sub termino dato reo ad probādum solutionem, potest actor probare melius excōmunicationem: & per illam l. dicit Arch. post Lau. de Pinu. in c. si autem. xv. q. vij. q̄ dilatione data accusato utitur accusator, & ecōtrà: & per illā l. dicit Inn. in c. super. lo ij. in gl. quādo lis. de appe. q̄ si actor petijt causam decīdi intra mensem, non poterit ad eius instantiā differri, secundū Mod. & Ros. & sequitur ibi do. Ant. & do. Ab. uel cauendū est mihi iudici. Et per illam l. dicunt Bar. & Bal. in d. l. petendæ. q̄ si minor restituitur ad producendos testes post publicationem, poderit hoc aduersario: de quo tamē per Bar. & Mod. & Lud. & Imo. in l. j. §. in operis. ff. de no. ope. nun. Cū istis adde Bal. in c. cùm à nobis. in ult. col. de except. q̄, qui nō uult signare statutū alteri, ipso pro se uti non potest: &, qui non soluit collectam, non potest alteri id obijcere: et qui nubit intra annum luctus, nō potest alteri id faciendi opponere infamiam, uel in habitabilem succedendi. ¶ Et qui uadit de nocte cōtra statutum, nō potest euntem accusare, uel cōtra eū testificari. ¶ Confirma ex sequentibus, & amplia, etiā si q̄s renunciare uellet fauori suo: postea limita, nisi esset ius datum motu proprio: quæ ampliatio & limitatio inferiùs declarabitur. Item limita, ut per gl. auream in cle. j. in uer. iuri. de testi. & ibi do. Ab. in apo. uidelicet, q̄ regula istius æqualitatis in iudicio procedit respectu actoris & rei, nō respectu testiū. Vnde licet criminosus contra bonum non possit testificari, tamen bonus testificabit contra eum, per illum tex. ¶ Glo. prima. Per prædi-
1 cta, & per glo. j. hîc dicunt omnes Doct. q̄ † sicut appellans potest nō deductū deducere, c. cū Ioannes. de fid. instru. ita appellatus. Adde tex. in l. per hāc. C. de tēpo. appel. in uer. tam appellatori, quàm parti aduersæ. Fortiùs dicit Rot. ccclxv. si à diffinitiua. in nouis, quā non reperi in rubricatis, q̄ appellatus instare possit, ut reformetur sententia in aliquibus se iniustè nocentibus, ex quo suspensa est. Sequitur do. Abb. in c. significauerunt. de excep. de do. & Ant. Ab. & Imo. in d. c. cùm Ioannes. de fid. instru. Adde gl. auream in §. si ratio neutrum. in glo. j. in authen. de his, qui ingre. ad app. quæ dicit, q̄ uictor pōt in casu appellationis petere aliqua alia plura, dum modò accessoria principalis petitionis. ¶ Limita primò hæc, nisi appellans renunciasset appellationi antè quàm incipiat prosequi. Domi. in §. quādoq; ij. q. vj. Et q̄ liceat tunc renunciare, alleg. c. si quis libellos. ij. q. vj. secus, si cepisset prosequi, secundū eum: ad quod facit, quod j. dicitur de renunciante in casu huius. ¶ Limita secundò, nisi esset sententia cōtinens duos articulos: unum condemnatoriū, & alium absolutorium: & condēnatus non appellat, nisi à condemnatorio, nunc appellatus nō peteret reuocationē illius absolutionis, cuius respectu sententia transiuit in rem iudicatam. Ita Domi. ubi s. & facit dictū Bal. in conclusionibus Spec. in tit. de appel. & Imo. in c. Raynutius. & in c. ex parte. de re. & do. Abb. in d. c. significauerunt. ubi dicunt, si appellans dicit, appello in parte & partibus contra me facientibus: quia in reliquis sententia transit in rem iudi-
2 catam. ¶ Gl. fi. Not. propter gl. fin. in fi. quòd † ubi cōcessio est facta motu proprio, non tenetur priuilegiatus eam recipere contra se: & ipsum sequitur Abb. in c. fin. de uita & honesta. cleri. & in c. j. in vj. de rest. in integ. & not. Bal. in l. cunctos. C. de summa Trinit. & gloss. maior quasi in medio, in authen. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Et dicitur motu proprio, quando hoc exprimitur, c. si motu. in fin. de præb. in vj. ubi priuilegiū daretur à leg. quia si aliud non apparet, dicitur datum motu proprio [a] principis, secundum Bar. in d. authen. quas actiones. & in l. j. in fi. C. de bo. uac. lib. x. & in l. j. quasi in medio. C. de peti. bon. sub. lib. xj. & sentit in l. fin. §. idoneè. C. de iur. delib. & pro prædictis est text. aper. in l. iij. in prin. ff. quod quisq; iur. ibi non fit retorquutio iuris motu proprio concessi: secus, si ad instantiam. ¶ Li-
3 mita ista primò, dum † modò concessio respiciat decisionē: secus, si ordinatoria litis. Ita probatur in l. fi. & ibi hoc no. Bart. C. de fruc. & lit. expen. ubi priuilegium datum à lege alicui, ut nō soluat sportulas, prodest alteri parti. Ad idē l. die sabbathi. & ibi Bar. C. de Iud. ubi priuilegiū datū à l. Iudæis, ut nō possint cōueniri die sabbathi, dicitur etiā datum alijs, ut non possint eos cōuenire. Ad idem c. sacramentū & in quibusdam. & ibi Bal. de consuetudine recti feu. ubi dominus nō tenetur iurare. de calūnia in causa cōtra uasallū, nec etiā uasallus in causa cōtra dominum: & idem Bar. in d. §. donec. & istis locis priuilegium erat motu proprio: quia à lege. ¶ Li-
4 mita secundò, nisi † priuilegium datum motu proprio sit in materia, quæ per uiā correlatiui & necessariæ consequentiæ alteri parificetur: quia tunc extenditur etiā ad alios, ut eleganter per do. Ab. hîc impugnantem istā glo. in suis terminis per rationes suas: pro quo addunt Moder. glo. in d. c. ij. in uer. reus considerando, quòd beneficium illius literæ est beneficium legis, & retorquetur ratione naturæ correlatiuæ: & addunt gloss. in rub. fol. ma. in uer. petatur. & ratione, quia clausula, Motu proprio. non dispensat, & non potest: de præben. in vj. Ergo non alterantur iura adæquantia conuentionem & recōuentionem. ¶ Amplia ultra alios, etiamsi taliter priuilegiatus uellet renunciare priuilegio, ne reus uteretur eo: quia si iam produxit eum in iudicio renunciare, non potest: secus, si non produxisset. Ita Bal. in d. l. iij. in prin. alleg. Inno. in c. ex q. de resti. spol. Probat in authen. qui semel. in uersi. iudici insinuatis. C. quomo. & quan. iudex. ubi ponderatur, quòd iudici data petitio, ut actor cogatur prosequi. facit cap. audita. de resti. spol. ubi reprobatum delegatorium operatur à die præsentationis: non ante: & in cap. super eo. lo ij. de appel. latè Bald. in l. falsus. C. de furt. Et ideo si impetrans iudicem delegatum renunciaret impetrationi nondum præsentatæ, non posset postea ab eo reconueniri, secundum Ray. & Guli. de Cu. in d. l. iij. in prin. quia iura loquentia de reconuentione, loquuntur reo iam conuento: authen. & consequenter. in uersi. conuentus. in §. reus quandoq;. in uersic. iudicio. secus, si lis iam esset mota: quia desistens ab ea nō euitat reconuentionem, secundum Ioan. Ant. in Spec. de recon. §. fin. in fin. dicentem, plures antiquos tenuisse: & per dom. Ant. suprà. c. proxi. & ideo dom. Bal. in d. §. in quibusdam. quòd in casu huius decretalis non posset actor renunciare huic clausulæ appella. remota inuito reo, cui post præsentationem quæsitum est ius: respondet ad l. si iudex circuuento. ff. de mino. quòd ibi solus minor habet priuilegium, sed aduersarius uenit iure communi: ideo priuilegiatus est potior: hîc autem sunt ambo priuile-

a *Motu ꝓprio] De hac clausula uide etiam, quia per Philip. habetur in c. causam, quia j. de testi. ubi plenè no.*

c. olim.

uilegiati iure æquiparationis. Et ad hoc uide Spec. de dila. §. uidendum. uer. quid si reus petitor. cp actor non posset renunciare dilationi petitæ. ne reus utatur, iuxta d. l. petendæ. & sequitur ibi Bald. disputando. & idem Bald. in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excus. tut. & in alijs locis. Et ista signa, tanquam not. Vltimò, in quantum cõmuniter dicitur, quòd reconuentio potest fieri super actione orta post reperta, adde Dom. latè idem tenentem in c. dispendia. de re. in vj. Nec obstant Moder. quia reprobatum delegatorium non trahitur ad actiones futuras: quia responsio patet ex dictis Docto. hîc.

De litis contestatione,

TITVLVS V.

SVMMARIVM.

1 Scriptura ubi requiritur in actu, actus non præsumitur, nisi scriptura appareat: Nisi in casu, quando sententia transisset in rem iudicatam, quia tunc præsumitur fuisse scripta.
2 Aliam limitationem ponit prædictæ regulæ.
3 Positiones factæ per actorem, & responsiones per reum, an inducant litis contestationem. & nu. 4.
5 Litis contestatio an fiat per confessionem rei.
6 Litis contestatio an fiat per obiectum exceptionis.
7 Conclusio est necessaria in libello, aliàs non potest lis contestari. Hæc regula patitur decem fallentias, ut hic uideri potest per ordinẽ, ut nu. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16.
17 Omissio ordinis iudiciarij sicut reddit processum nullum, ita omissio ordinis in extraordinarijs.
18 Narratio plenior conclusione restringitur per conclusionem, & econtrà.
19 Libellus formatus hoc modo: peto reum cogi. ualet, licet non dicat condemnari: nam subintelligitur.
20 Responsio talis, Nego narrata prout narrantur: an ualeat?
21 Litis contestatio an inducatur per uerbum Credo.
22 Litis contestatio an inducatur per uerba, Tu mentiris.
23 Reus an possit compelli, ut contestur litem.

CAPITVLVM unicum.

Lim. ¶ Notabis breues additiones ad omnia tacta per Ab. Primò, in quantum Abb. dicit, cp † ubi requiritur scriptura in actu, nõ præsumit actus, nisi scriptura appareat. Tex. optimus hîc, & dictum Inn. de accus. super his, ad fi. adde Ab. in c. quoniam. de proba. & in c. bonæ. lo j. de elect. L u. Ro. in l. sciendũ. in fi. ff. de uerb. oblig. Si tamẽ partes confitentur litem fuisse contestatã, staretur earũ confessioni, c. fi. de proba. per tex. Pro singulari & mirabili notat ibi Abb. & ipsum etiam allegat hîc. Tamen caue: quia ibi cõcurrebat etiam assertio iudicũ, ut ibi per Are. ¶ Quòd † autem dictũ est de scriptura, limita, nisi sentẽtia transisset in rem iudicatã: quia tunc præsumitur fuisse scripta. Dixi in c. tenor. in fi. de re iud. & ibi hoc uidetur uelle Abb. ulti. col. ibi, uel tertiò. & ibi dixi in uersi. fallit secundò. Quòd autẽ dicit Inno. in d. c. super his. nõ presumi quẽ non ordinatũ, limita, nisi diu exercuisset ordinẽ. Secundũ ipsum facit dictũ Host. & aliorum, de presump. illud cum cõcor. quas ibi dixi, quod not. omnes in l. sciendũ. de uerb. ob. dicendo, præsumi solennitatẽ extrinsecã, propter tẽporis diuturnitatẽ [a], per l. si filius. C. de pet. here. Itẽ limita Inno. nisi clericus ostenderet literas alicuius ordinis præsupponentis priores ordines, & esset ordinatus ab hoie integre famæ: qa presumit, cp ei constiterit de priorib. ordinibus: Inn. ĩ c. j. de cle. peregri. & in c. super his: ad fi. gl. mag. de accus. Sequit Abb. in c. uisi. de præb. & in c. fraternitatis. de cler. nõ resid. & in c. j. de iudic. & in c. fraternitatis. in fin. de test. & in c. Alberic°. ĩ lect. antiqua, eod. tit. & Rot. de probat. iiij. in antiquis, & Arc. in c. Lugdunensis. ix. q. ij. facit c. significãte. de pigno. & qd' ibi no. But. in prin. sequit etiã Lud. in l. in illa. ff. de uerb. oblig. ¶ Ad illud de positionib. uniuersalibus, in quib. tenet

3 Ab. cp † inducũt cõtesta. litis, qñ actor oblato libello narrat eis cõtenta in libello. addit Maria. tandẽ se putare, cp ubicũq; positio habet admixtã petitionẽ, rñsio ei facta inducit cõtes. litis: & põderat uerba Ang. in §. illud quocũq;, in authẽ. de triẽ. & semis. Pro hoc facit: quia cessant rõnes istius tex. adductæ per gl. hîc. & dicit Rota de testi. xviij. in antiquis, per respõsionẽ factã ad articulos cõclusiuos fit litis contestatio: qa tales articuli sunt loco libel-

4 li. ¶ Ad illud, cp † uerba requiruntur, ut hîc per Bu. Car. & Ab. post Rot. hoc ti. vj. in nouis, addit Imo. cp propter authoritatẽ Rotę hoc seruaret, aliàs difficile recederetur ab opi. contraria, quã tenet Bar. & Bal. ĩ l. unica. C. eo. Addit Maria. cp aut post respõsionẽ rei actor comparet, & prosequitur: & Rot. bene dicit: aut nõ uult comparêre, uel, pseq; & tũc tenet cõtra Rot. quia licet uolũtas præsumatur durare, c. maiores. de baptismo. tamen ex actibus sequẽtib. uidetur mutata. ¶ Dubito de hoc secundo: quia Rota & Doc. loquũtur in actore, qui dato libello petijt reum cõpelli rñdere: & ex hoc arguunt animũ cõtestandi: & ideo si tẽpore rñsionis rei nondũ mutauit actor, ppositũ apparẽter, uidet litis cõtes. adeò facta, cp ex factis sequẽ-

5 tibus mutari nõ põt. ¶ Ad illud, utrũ † cõfitẽdo fiat litis cõtest. in quo cõis opi. est, cp sic, adde Bal. in l. si reus. de proc. Card. in cle. sæpe. in xxvj. q. de uer. sig. glo. in c. dudũ. lo ij. de elect. respõdet diuersimodè ad d. l. si reus. sed maximè, cp loquit de cõfessione facta ante libellũ. Sed Bal. in l. unica. C. eo. dicit, cp aliqñ reus confiteẽ, ut declinet iudiciũ: & tunc nõ fit litis cõtest. aliqñ dubitatur: & tunc, si fit cõfessio in figura iudicij, oblato libello fit litis cõtestatio, aut nõ in figura iudicij, & nõ fit. Imo. in l. si dñs. §. q cõfiteẽ. de l. j. dicit, cp si cõstat de mente, illa seruãda est: si nõ cõstat, nõ fit litis contestatio. Alleg. gl. in l. pinde. §. j. ad l. Aqui. & in §. suscepto. in authẽ. de exhi. re. & in d. c. dudũ. Sequor Imo. hîc dicentẽ, cp cõstare põt de mẽte, fortè, ppter actionẽ de euictione, uel aliud interesse: aliàs nõ uideẽ, cp cõfitens uideatur uelle litem cõtestari, nisi fortè ultra cõfessionẽ in aliquo contradicet: putà, fateor narrata, sed nõdũ uenit dies obligationis. Et de materia aliquid p gl. de ap. cũ causa in uer. nõ fuit. & de pc. si duo. lib. vj. uer. dimitti. & p Inn. de do. & cõtu. put. ¶ An aũt hæc cõfessio requrat pręsentiã partis tenendo, qd' dictum est s. litis cõtest. posse fieri absente parte, uidetur, cp non obstat regula l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. & ita sentit Bal. in d. l. unica. C. de lit. contest. Pẽdet à quæstione, utrùm. §. si qs absente. pcedat in cõfessione iudiciali: in quo cõmuniter dicit, cp non. Bu. & Imol. in cap. si cautio. in iiij. fallentia, de fid. inst.

a Diuturnitatẽ] Pro qua materia uide do. Ias. May. in l. j. C. q admit. Et quæ sunt præsumptiones, quæ ex diuturnitate tẽporis inducãtur, & in quibus, uia de copiosè & no. per do. Soci. col. xv. in c. Visis prædictis publicis instrumentis. uersi. cõfirmatur prædicta cõclusio. in j. parte. Et ibi per eum habes circa mediũ dicti uersi. an præsũptio solennitatis intrinsecæ & extrinsecæ tpe celebrati contractus interuenisse uideatur ex diuturnitate tpis: & uide per eum in cõsi. xxx. inci. Viso quodã instrumento. uer. tertiò principaliter. Ibi primũ enim nõ obstat in d. parte, et ĩ cõsi. cliij. incip. Pulchra et subtilis est præsens cõsultatio. uersi. ad hanc obiectionẽ. ij. parte. et in consi. 39. inci. In causa cognita. uer. præterea, posito circa medium, in j. parte, chart. cxlix.

inst. Bar. in d. §. si quis absente. Bal. in l. unica. pe. co. C. de confes. per Bar. in l. nuda. ff. de dona. & Bal. in l. postq; liti. in fi. C. de pac. Bar. in l. ij. in fi. ff. de iure fisc. & Sali. in l. unica. in xv. oppo. C. de confes. ¶ Ad illud, cp in respõdente non est opus his uerbis, Animo contestandi li-

4 tem [a], ut per Rot. hoc tit. ij. in nouis, signa limitationem Abb. hic, nisi talia uerba cõmuniter essent consueta apponi: quia tunc sunt substantialia. Facit glo. in authen. ut præponatur nomen imperatoris. per quam dicit Ab. in proœ. Decretalium in uerb. Gregorius. quòd omissio solennitatis inducẽs ex sola consuetudine uitiat. Plura ad hoc collegi de consti. c. cùm M. in notabilibus. ¶ Ad illud de protestãte, quòd non respondet, ut litem contestetur, pendet ab his, quæ dixi in d. c. cùm M. In materia protestationis dependentis ex uoluntate protestantis, & in terminis uide Bal. in l. unica. C. de Lati. lib. tollen. aliquid per glo. de appel. sollicitudinẽ. Dic breuiter protestationem iuuare. ¶ Fallit primò, ut per Ab. ¶ Fallit secundò, nisi diceret, nego & contestor litem animo nõ cõ-

b testandi [b]: quia tunc non potest dici, quòd factũ sit contrarium protestationi, tanquã multiplicetur intelligibile, secundũ Maria. hîc. ¶ Ad primã quæstionem Ab. Adde pro ipso rationem glo. in c. ij. de litis cõte. in vj. Et li-

6 mita primo, dũ † modò exceptio stet in meris finibus exceptionis: secus, si ultrà procedit: putà, nego id fieri debere, quia promisisti nõ petere. Dom. post Pau. in d. c. ij. per c. prout. de dolo & contu. & c. cùm causam. de appel. & cap. cùm uenerabilis. de excep. ubi per exceptionem præscriptionis inducit litis contest. & per c. Raynutius. de testa. ubi idem fit per exceptionem permutationis. ¶ Limita secundò, nisi actor replicaret exceptionẽ illã negando, quia per hoc est facta litis cõtestatio. Imo. in c. ueniens. in iiij. col. de renuncia. per illũ tex. cũ gl. j. ubi ex replicatiõe exceptionis fuit lis cõtestata: patet, quia fuerũt recepti testes, quod nõ fit lite nõ cõtestata: quia si excipiens non petit, ut regula, exceptionẽ. lib. vj. diceretur facta statio sine petitione cõtra istũ textũ. Respondeo ad c. ueniens. ut ibi, postea per Imol. cp exceptio fuit

7 talis naturæ, cp potuit opponi ante litẽ contest. Ergo & probari testib. ¶ Ad secundã quæstionẽ Abb. cp † conclusio est necessaria in libello, aliàs non potest lis contestari: adde Doc. in l. edita. C. de eden. maximè Bald. ibi in repetit. Paduana, in quo nota decem fallentias ab a-

8 lijs non reductas. ¶ Primò fallit, ubi † exuberat officium iudicis, sicut in spiritualibus: quia sufficit narratio congrua: conclusionem autem iudex supplet. Host. hîc, & omnes, & But. in c. examinata. ij. col. ibi, puto tamen de iudic. dicens, esse casum rectè intuenti in c. ad dissoluendum. de disponsa. impu. facit sexta fallentia

9 sequen. ¶ Fallit † secundò coram Papa, cuius præsentia supplet conclusionem libelli simpliciter narrantis. Inno. hîc. quem sequuntur omnes attestantes de stylo curiæ. Sequitur Ludo. in l. si quis arbitratu. ff. de uerb. oblig. & Abb. in c. in nostra. de sepult. sentit Bald. in leg. fin. C. de legi. Declara omnino, ut per Abb. in c. in causis. j. nota. de re iudic. & ibi multa posui de potestate Papæ supra ceremonias iudiciorum: & ibi dictis adde multa, quæ ponit Paris de Puteo in tractatu syndicatus, fol. xix. uersic. & inquantum suprà tangitur. & dicit Bal. in cap. ij. in ij. col. infrà. de confess. quòd coram Papa non est necesse in accusatione ponere locum, uel tempus. Addas ad l. libellorum. ff. de accus. Et pro ista fallen. facit: quia coram papa potest procedi sine libello proposito facto simpliciter. Host. & Ioan. And. in c. j. suprà. de libelli oblat. Card. post Stepha. in clemen. sæpe. in xv. quæst. de uerb. signifi. Inno. in c. cùm uenissent. ibi, quartus intellectus. de instit. quia præsentia Papę supplet omnem solennitatem: l. omnium. C. de testa. Vnde dicit Bald. post Barto. in repeti. l. Mæuius. ff. de minori. quòd princeps ex plenitudine potestatis potest supplere circa libellum ex causis sibi notis: quia coram principe non attenditur ineptitudo, quæ uitiat libellum non coram alio iudice: iudicat enim princeps secundum ueritatem, non eundo per ambages, secundum Bal. in cap. j. de forma fide. Facit c. afferte. de præsumpt. iuncto eo, quod dicetur infrà. in nona fallentia: & haberet locum ista, nedum in Papa, sed in omni domino, qui in suis terris fungitur uice principis, secundum Maria. in cap. j. in decima fallen. suprà. de libelli oblat. per dicta Bald. & Imol. in l. infamem. ff. de publ. iudic. cum concord. quas dixi in cap. cùm non liceat. de præscript. ¶ Fallit tertiò in possessorijs. Glo. j. in cap. quia præsulatus. j. q. iiij. quam declaraui in c. fin. s. de lib. obla. ¶ Et ex ibi dictis colligitur iiij. fal. nisi † li-

10 bellus utatur uerbo sapiente querelam: quod bene no-

11 ta. ¶ Fallit † quintò respectu executionis, circa quam non est opus conclusione in libello. sufficit enim concludere condemnationẽ, licet non petatur, quòd pars compellatur. Glo. j. ante fi. in cle. auditor. de præscrip. & Abb. hîc in arti. seq. & illam glo. gusta, ut ibi per Imo. cp etiam si libellus esset imperfectus: putà, petendo pronunciari beneficium mihi debitum, & nõ petendo collationem in casu, quo iudex conferre posit, tamen propter hoc non deficit, quin pars lata sententia possit petere executionem agendo in factum, aut iudicis officiũ implorando: quod dicit bene notandum. Sed dicit ibi Car. q. vj. cp eo ipso, cp petitur ab auditore deputato in curia, ut pronunciet beneficiũ debitum, per consequẽs petitur, ut sic hoc pronunciet, conferat ex ui illius clau-

12 sulæ. ¶ Fallit † sextò in criminalibus: quia iudex punire habet non secundũ libellantẽ. Bar. in l. libellorum. in fi. prin. ff. de accus. & in l. quid ergo. §. pœnam. ff. de infa. & in l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accus. & Bal. in l. ij. C. de proba. Pro hoc: quia licet causæ criminalis expediantur per accusationem, dicuntur expediri officio iu-

13 dicis. Bar. in l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iu. ¶ Fallit † septimò, ubi libellus concludit præsumptiuè, l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in frau. cre. Declara quinq; modis, ut

14 dixi in c. fi. de li. ob. ¶ Fallit † octauò in exceptionibus, in quibus non est opus conclusione. Bal. in authen. sta-

15 tuimus. ul. col. C. de epi. & cler. ¶ Fallit † nonò de iure diuino & naturali: quo, pcedit libellus sine cõclusione. Inn. in d. c. afferte. ult. not. per illũ tex. tamen ibi agebat corã principe: ideo superflua fuisset conclusio, ut in se-

16 cunda fal. ¶ Fallit † decimò, ubi potest, pcedi sine figura iudicij. Bar. in extraua. ad reprimendũ. in uer. & figura per d. c. afferte. Et idem dicit, si conclusio non est legitimè facta. Si tamen ex narraris posit comprehendi, quid actor uelit: & hoc est, quod uult tex. in cle. sæpe. ibi, iuxta petitionis. de uer. signi. quasi dicat, cp licet nõ pronunciet in eo, quod est petitum, sufficit, si pronunciet iuxta iud. Vide Bal. in l. si sine. ij. col. C. ad Treb. ubi ad hoc allegat glo. magnã in l. uinum. ff. si cer. pet. & sequitur Alex. in d. l. uinum. cum concor. de quibus per

17 eum ibi, & in l. fin. ff. de lib. & posthu. ¶ Dicas † tamen, quòd sicut omissio ordinis iudiciarij reddit, pcessum nullum in ordinarijs, l. prolatam. C. de senten. dixi de de constitu. eccle. ita omissio ordinis qualis qualis in extraordinarijs. Pet. de Anc. consi. mihi clxiij. Visis diligenter. alle. Inno. & bene in c. tua ad fi. ibi, sicut enim in alijs. de coha. cle. & mu. Vnde dicit Barto. in dicto uer-

a Contestandi litẽ] Adde tu Rot. decis. xij. si pars. in not.

b Non contestãdi] Vide not. & plenè per Sali. in l. unica. C. de cõfes. in uer. quæsito. et adde do. Alex. de Imo. in l. iurisgentium. §. qd' fieri. de pac. et Ang. in authẽ. de triẽ. & semis. §. illud. in fin. et dom. Ale. in suo consi. cvij. iiij. parte, & Mar. So. in consi. tpe lit is motæ. & limita, ut p Bal. in d. l. unica. alle. in text. nisi iudex mandet litẽ cõtestari. Bar. in d. l. unica. C. de cõfes. dicit, eam nõ impediri per protestationem, contra Bal. ibi, & per Paul. de Cast.

c. olim.

bo,&figura. ꝙ nõ debet esse tãta imperfectio petitiõis,
ꝙ causet incertitudinem impedientẽ deliberationẽ rei.
18 ¶ Narratio † plenior conclusione restringit per cõclu-
sionẽ, & ꝯ Ab. adde optimè Bar. in l. Aurelius. §. Sticho.
ff. de li. le. & Bal. in plerisq; locis allegatis per Alex. ibi in
apost. & Pau. consi. vj. Idẽ in cõtractu: quia licet tracta-
tus fuerit longus, attendit cõclusio: tex. melior de iure
secundũ Bal. in l. si uoluntate. ibi, post multas cõtentio-
nes. C. de rescin. uendi. & uide And. Sic. in c. nisi. de offi.
leg. ubi alle. multa: & pulchrè Ab. in c. series. v. no. de te-
sti. Et an in criminali requirat cõclusio, uide Mod. in li.
malefi. fo. vj. Et dicit glo. j. quasi in fi. in c. hoc qppe. iij. q.
vj. ꝙ modus agẽdi semp attendi debet. Eã extollit Bal.
in l. cũ Papinianus. in pen. col. C. de sen. in l. j. §. cũ patro
nus. ff. de off. præfe. urb. in authẽ. sed & si quis. C. de test.
in l. nequicq. §. ubi decre. antepe. col. ff. de off. procõ. in
l. presbyteri. la j. de epi. & cle. in l. edicta. ibi, unĩ scias. C.
de edẽ. in repe. Padua. & in l. j. pen. col. C. qui accus. nor.
Bal. in c. j. §. si duo. de pa. tenen. per c. j. de excep. & c. ij. in
19 fi. de ord. cog. ¶ Dum † subdit Ab. ꝙ ualet libellus, pe-
to reũ cogi: licet nõ dicat, cõdemnari: quia sub intelligi-
gitur: adde gl. in c. cõstitutus. in uer. iustam ratã. de reli.
do. de qua copiosè meminit Alex. in rub. C. qui admit.
in j. col. & de ipsa dixi in c. j. s̃. de li. obla. & faciunt, quæ
dixi in c. fi. eo. tit. ꝙ sufficit cõclusio præsumptiua: & in
terminis uide Rapha. in l. j. C. de excep. rei iud. & Imo. in
l. in summa. per illũ tex. ff. de re iud. ubi corrigit, quæ di-
xerat in l. præcedenti. & idem do. Ant. in c. examinata. x.
col. de iud. & ibi Imo. & Petr. de Anc. in c. causam. de re-
scri. ¶ Est uerum, quod Bar. tenet in hoc contrarium in
l. si cùm nulla. ff. de re iud. licet Abb. hîc incautè alleget
eum pro se, tamen primam opi. sequitur Alex. in d. l. si
cum nulla. pro quo adde tex. in c. olim. in uer. petijt cõ-
pelli. de censi. & ibi Abb. in ij. no. & tex. in c. sanè. lo j. de
offi. deleg. per quem dicit ibi Do. suum obtinuisse, ua-
lere libellum, peto instrumentum exequi. quia subin-
telligitur, causa cognita, per illum tex. in uerbo, execu-
tioni. in quo idem subintelligitur: & de hoc art. uide la-
tè per And. Sic in c. causam. de rescrip. Vbi etiã inuenies
multa probantia, ꝙ libellus latè interpretatur, ut con-
cludat & sustentetur. ¶ Valet etiã iste libellus, Peto cõ-
pelli & cõdemnari. quia ista præposteratio exponit, id
est, cõdemnari, deinde cõpelli. Bart. in d. l. si cum nulla.
& in l. quidam. ff. de pecu. le. & Bar. Ang. in l. j. §. prius.
ff. de uul. & pup. & ibi Alex. & Ange. & Imo. in l. gallus.
§. j. ff. de lib. & posth. & Bal. in l. j. C. de execu. rei iud. & in
l. conuenticulam. C. de epi. & cle. in pen. col. & in j. const.
C. §. quibus. & in l. edita. C. de eden. & in authẽ. dos da-
ta. in fi. C. de dona. ante nup. & Bu. in d. c. examinata. &
ibi etiam dixit uer. nec puto nõ uitiari libel. in quo po-
nitur petitio, postea narratio, per c. literas. de resti. spol.
& c. cùm uenerabilis. de censi. & idem Bald. in l. ij. C. ne
lic. poten. Pro istis ultimis dictis facit, quod no. Bar. in l.
quidam. ult. col. C. de re iud. Quod licet ante omnia de
beat opponi declinatoria fori, dixi in c. j. de iudi. Tamẽ
si in eadem scriptura quis opponat primo contra acto
rem, ultimò contra iudicem, præposteratio non nocet,
per d. §. priùs. & sequitur Bal. in l. exceptionem. C. de ex-
ce. & in l. fi. C. de iud. & in d. §. quibus. & Ang. in §. j. in au
then. de exhiben. reis. & Imo. in l. si ita scriptum. de leg. j.
Dixit tamen Bal. in disputatione incip. accusatus. uer.
& ex hoc respondetur. ꝙ si libellans reseruabit aliquid
ultimo loco in conclusione libelli, illud etiam ultimo
20 loco per sententiam terminari. ¶ Ad † tertiam quæstio
nem Ab. adde mirabilem effectum istius responsionis:
nego narrata, prout narrãtur: uidelicet ꝙ ille, qui in iu-
dicio mentitur circa id, quod est causa beneficij, perdat
illud beneficium, in l. sed & hoc ita. ff. de iud. cum cõcor.
quas de pœna negantis dixi in tt. de iudicijs. ceterũ. Ta
men illud procedit, quãdo quis negat id, quod est cau-
sa beneficij sui simpliciter: secus, si dicit, nego narrata,
prout narrantur. Bar. in l. si dubitetur. §. ita demũ. ff. de
fideius. & exclamat ibi Imo, dicens, ꝙ ex hoc lucraberis
unam uestem: & pro hoc allegat ibi Pau. de Cast. gl. in l.
si à filio. de lega. j. & facit, quod no. Bart. in l. etiã. §. licet.
ff. sol. ma. Sed contrarium uidetur tenere Bar. in l. j. in
antepe. col. de litis contes. & Bal. in l. j. uer. sed nunquid.
C. de ædili. actio. & in puncto iuris ratio procedit secun
dum Alex. in d. l. si hoc ita. quia simplex responsio, uel
negatio uidetur referri ad omnia, §. præterea. Insti. de
inutil. stipu. Facit, quod no. Bar. in l. j. §. si stipulanti. ad
fi. ff. de uerb. obli. Vide etiam, quod hîc scribit Salic. in l.
j. in ult. col. C. eo. & in l. cùm precum. C. de lib. cau. Ad-
dit etiam Maria. hîc in ista quæstione, quòd in crimi-
nalibus non sufficit responsio iuris. Vnde non ualet i-
sta responsio: nego me culpabilem. Oportet enim re-
spondere, fecerit, an non. Bar. in l. j. §. accusationem. ff.
ad Turpil. An autem sit culpabilis, consistit in iudice.
21 Sequitur Bald. in l. j. viij. q. C. eo. ¶ Ad † quartam quæ-
stionem Abb. quòd per uerbum, Credo. inducitur cõ-
testatio litis, maximè propter gl. primã post mediũ in
c. ex literis. de iureiur. adde glossam expressam in c. cũ
ad sedem. in uersi. credere. de restit. spol. Et causam no-
tat Bal. in l. ij. in prin. iij. not. C. de iur. calum. & in l. j. ad
fi. ibi, nonò quæro. C. de litis contest. & in l. iij. post me-
dium, C. quibus ad lib. proclama. non licet. dicens, ꝙ si
dico, non credo libellum uerum, per tale responsum fit
4 litis contestatio [a]. Et subdit, ꝙ sicut pe
titio debet esse legitima, ita & respon-
sio. Allegat Inn. hîc, & cũ istis concor-
dat Bald. in c. j. si de feu. uasal. fuerit in
terpel. ab alio. subdens, idem esse, si re
spondens petitioni dicit: ego nõ præ-
sumo, quia tantum est dicere, quantum non credo. Al-
leg. gl. ij. de præsum. quosdam. Dixit etiam Bal. in l. fin.
in prin. C. arbi. tute. quòd si tutor faciẽs inuentariũ de
bonis pupilli, dicat, credo, ꝙ talis & talis res sit pupilli:
ista confessio facta in iudicio apud acta idem opera-
tur, quod uerbum, Præcisum. Et sequitur Ana. in c. fi. j.
col. de delic. puc. Et ille, qui respondit de credulitate cũ
iuramento, si conuincitur de mendacio, dicitur periu-
rus. Federi. consil. cxxx. Titius electus. de quo meminit
Abb. in c. at si clerici. in prin. de iud. & Ana. post Card.
in c. cùm oporteat. pen. col. de accus. quod uidetur pro
cedere, quando respondit se credere super facto, negan
do factum propter incredulitatem: secus, si negat so-
lam credulitatem, non dicendo, an factum fuerit, uel
non: sed quòd non credit. ut per Fede. consi. lvj. Domi-
ne Alexander. in responsione illius Alex. & ita intellige
Bal. in l. ij. §. quod obseruari. in iij. no. C. de iur. calũ. ubi
indistinctè dicit, ꝙ qui credit dicere uerũ, nõ est periurꝰ
in isto iuramẽto, licet ueritas sit in cõtrariũ, per illũ tex.
& sequitur Pet. de Anch. in c. ij. de iur. cal. in vj. Et adde,
quòd credulitas uehemens habetur pro certitudine.
Inn. in c. ij. paulo post medium ibi, istud autem. de iur.
cal. & in c. ex literis. de iureiur. Arch. in c. beati. ij. q. viij.
But. in c. quoties. de testi. Imo. in l. repudiãda. ff. de acq.
hær. Alex. in l. j. ibi, tñ his nõ obstantib. si cer. pet. Pet.
de Anch. consi. cclix. Super primo quesito. & consi. 235.
Visis diligenter. Et ibi pulchrè, quòd uehemens opi-
nio consona ueritati æquipollet certitudini. Alleg. glo.
& Bal. ibi exclamantem ad ea in l. si quis extraneus. §.
sciendum. de acquir. her. uide ibi Imo. & dixi in cap.
22 præterea. de quæsti. ¶ Ad † quintam quæstionem Abb.
de eo, qui dicit, Mentiris. adde Roma. in l. si quis extra-
neus. ff. de acqui. here. ubi tenet, per hoc uerbum indu-
ci contestationem litis. Alle. Bal. qui hoc uult in l. tur-
b pia [b]. in fi. princ. de leg. j. dicens, quòd
si quis interrogatus tempore litis cõ-
stestandæ, an debeat respondet, ꝙ
actor mentitur per gulam: uidetur
lis cõtestata: quia ista uerba conueniunt actui, s. nega-
tioni,

a *Litis contestatio*] *Adde Spec. eo. tit. §. ij. uer. & no. secundum formam.*

b *Turpia*] *Et ibidem de hoc uide Ioan. de Por.*

c. at hoc Deus.

tioni. & hoc dictũ sequitur ibi Ang. & Imo. & Alex. limi-
tãns, nisi calore iracundiæ protulisset illa uerba, ut hîc
per Bu. & Ab. quos sequit etiã Maria. hîc: & adde, quæ
dixi in c. sicut. de iu. tractando generaliter, quando ira-
23 cundia uitiet actum. ¶ Vltimò, dum † dicitur, reũ pos-
se compelli litem contestari, adde gl. in authen. qui se-
mel. C. quomodo & qñ. iu. quæ hoc limitat, nisi posset
actori plenè consuli permissionem in possessionem: &
sequitur Ang. & Imo. in l. inter stipulantem. §. j. de uer.
ob. Dic indistinctè posse cogi, secundum Bal. in l. unica.
C. eo. ti. Bar. in l. sed & si hoc. §. præter. de proc. per l. quo-
ties. uer. oĩno. ff. de noxa. & Bal. ibi, & in d. authen. qui se
mel. per illũ text. & Alex. in d. §. j. per tex. ibi, & in l. cõsen-
taneum. C. quomodo & quando iud. Et ibi dicit glo. &
Bar. nolentẽ cõtestari posse mulctari. Reliqua ad istum
tit. inuenies ad saturitatem per Maria. hîc: & multa per
Firmanum in Repertorio, in uer. litis contestatio.

Vt lite nõ contestata non

procedatur ad testiũ receptionem, uel ad sententiam diffinitiuam, Titulus VI.

V T lite non contesta.

¶ Dum dicit Abb. hanc rubricã posse salua-
ri pro lege, adde Hosti. in summa in rubri. j.
ut ecclesiastica beneficia. ubi dicit, ꝙ omnis rubrica cõ-
tinens orationẽ perfectã & præcipientẽ certũ quid fieri,
uel nõ fieri, dicit continere ius cõe, & põt allegari ut lex
exẽplificat de multis rubricis, iter quas alle. de supplẽ.
neg. præla. tamẽ c. hoc solet dici solùm de rubricis inci.
a per Vt, uel per Ne [a], ut p Host. in rubr.
ut li. pen. in prin. & ibi Car. super rub.
& do. Ant. post Io. An. in proœ. Decre.
§. sanè. Et pro hoc facit: quia sicut uer-
ba negatiua habent uim perfectæ o-
rationis, ut in rub de reb. eccl. nõ alie.
cũ si. ita uerba affirmatiua, ut de sup.
neg. præla. & sic uidetur, ꝙ rubr. C. de
prohi. seq. habeat uim legis: & idem in multis si. Et cum
istis concordat Bal. in rub. C. an seruus ex suo facto. ad-
dens, ꝙ oẽs rubricæ cõsonantes textui, possunt allegari
pro tex. Alleg. glo. in rub. ff. si quis testa. liber esse iussus
fue. & dicit Bald. in l. j. §. ij. col. C. ne liceat tertiò prouoc.
ꝙ, ubi tex. est dubius, rubrica probat, qualiter sit intel-
ligẽdus, propter gl. ibi, quã dicit ualde notabilẽ ad ru-
bricas statutorũ. Et ad prædicta, qñ sit sumenda regula
ex uerbis negatiuis rubricæ, uide subtiliter Fran. Paul.
in tracta. ne sede uacan. fol. ix. uer. queritur primò. dum
nititur mirabiliter probare, ꝙ circa potestatem capitu-
li sede uacãte, sit dãda regula affirmatiua, qđ capitulũ
succedit in omnibus generaliter exceptis prohibitis.

a *Vel per Ne*] *Adde gl. in rubr. ff. si quis test. lib. esse. & do. Alex. de Imo. in l. j. ff. si cer. pet.*

SVMMARIVM.

1 *Dilatio an debeat dari propter absentiam aduocati.*
2 *Causa matrimonialis quot priuilegia habet.*
3 *Secundum decretum an debeat interponi contra dominum propter contumaciam procuratoris.*
4 *Procuratoris contumacia quatuor casibus nocet domino.*
5 *Dominus an excusetur à cõtumacia, si pcurator eius fuit impeditus. Ponit autem, quæ possunt imputari domino in constitutionem procuratoris.*
6 *Dominus non repellitur ab appellando, si procurator est uerus contumax: secus, si procurator est negligens in appellando.*
7 *Dominus an poßit appellare post decendium, si procurator, qui fuit contumax, uel negligens in appellando, non sit soluendo.*
8 *Gesta nomine procuratorio non obligant dominum ad aliquid illicitum, uel ad aliquam pœnam.*
9 *Dominus non tenetur de expensis factis symoniacè per procuratorem, etiamsi ei dominus hoc mandasset.*
Dominus si erat obligatus non solùm ad aliquid faciendum, sed etiã erat obligatus ad curandum, ne alius faceret: tunc tenetur certificare procuratorem, ne aliquid faciat extraiudicialiter, propter quod incidat in pœnam. Post nu. 9. uer. recipiunt ista & similia.
10 *Dominus incidit in pœnam, si procurator promittit pœnam, quæ erat consueta promitti.*
11 *Hæc præcedens regula restringitur dupliciter, ut hîc.*
12 *Dominus si ratũ habuit, quod pcurator illicitè fecit, an sibi noceat.*
13 *Dominus si tacet, quando est præsens comparente falso procuratore, an sibi præiudicet.*
Si Dominus repellitur propter uitium suum, nõ tamẽ repellitur procurator illo uitio correctus.
14 *Confeßio procuratoris an noceat Domino.*
15 *Quæ dicatur confeßio procuratoris uoluntaria.*
16 *Procurator si non habet speciale mandatum ad sic confitendum, & confiteatur, tamen, si fiat domino absente, potest ab eo reuocari.*
17 *Procurator si noluit respondere positionibus domino ignorante, dominus non habetur pro confesso.*
18 *Confeßio procuratoris differt tripliciter à confeßione domini.*
Quòd confeßio ui facta in uno iudicio, nõ noceat in alio. Post nu. 18. uersi. considera bene.
19 *Confeßio prælati & capituli si est contraria confeßioni syndici, nõ statur confeßioni syndici.*
20 *Confeßio procuratoris facta de mutuo, an probet ueram mutuationem contra dominum.*

CAPITVLVM I.

A D hoc Deus.

¶ Ad illud de offendente, qui optat caueri de nõ reoffendendo, uide quæ dixi in rub. de treu. & pa. in viij. de-
1 claratione. ¶ Ad † illud de absentia aduocati [b], dic quòd si est reuersurꝰ in breui, datur dilatio, si non in breui, quærat aliũ aduocatum. Bar. in l. ait prætor. §. fi. ff. ex quib. cau. ma. & l. fi. ĩ fi. ff. de uac. mune. p l. si quis longiùs. in prin. ff. de iudi. ubi dicit simile de iudice absente: & no. ibi Ang. in prin. dicens idẽ de aduocato. Et in causis summarijs nõ datur ista dilatio, Bar. in l. ad reprimẽdũ. in uer. sine strepitu. ĩ fi. Dubito tñ de hoc, qa carere aduocato, est carere magna parte defensiõis, l. aduocati. C. de aduo. diuer. iu. pulchrè no. Raph. l. certi iuris. C. de iud. Et quãuis causa sit summaria, nõ tñ adeò angustãtur dilationes, qđ tollat necessaria defensio, ut dicũt oẽs ĩ cle. sæpe. de uerb. sig. Scias etiã, ꝙ ppter absentiã uniꝰ aduocati nõ dat dilatio, si habet aliũ sufficientẽ. Ang. in l. idcirco. p illũ tex. in prin. ff. de iud. Secus dicit, si forsan aduocatus utilior & magis instructus se absentasset. Alleg. Inn. hîc. Et stãte statuto, ꝙ aduocato causæ absente proambasiata cõmunis, sint feriæ. nõ habet locũ in aduocato, q se absentauit ante cõtestatã litẽ: quia iste non est aduocatus, non possit uenire contra sententiam: quia suus aduocatus causæ cùm propriè non sit causa ante litem contest. Bal. post Ia. Bu. in l. causas. C. de transac. per illum text. est gloss. & licet priuatus non interfuit, l. uela-

b *Ad illud de absentia aduocati*] *Adde Bart. q idẽ tenet ĩ l. sed si unꝰ. §. qđ autẽ. ff. de iurei. Adde & no. ista ad limitationẽ l. ait prætor. §. fin. ff. ex qui cau. ma. Et sic no. q ille, q est reuersurꝰ de pximo, debet expectari. Facit l. cũ antiqtas. C. de testa. & quod no. Bart. ĩ l. j. §. si qs. ff. de appel. et etiã quod no. Bart. ĩ l. quædã. §. nihil. ff. de edẽ. et ĩ l. libellorũ. §. fi. in fi. ff. de act. et in l. obseruare. ff. de off. cõsul. et lega. Facit tex. ĩ l. si qs. C. de offi. præfe. præto. Adde Io. And. in addi. Spe. in ti. de dila. in pric. in addi. quæ incipit, in prædictis:* mento.

mento. hîc allegata in gloss. tamen si petijsset terminum pro habendo aduocato, & fuisset sibi denegatus, pars tanq̃ grauata potest appellare propter hãc denegationem. Bart.in l.j.post prin.C. de sen.aduersus fisc. latis. lib x. Reliqua uide per Cyn. in l. j. C. de dila. per Spe.de dila.§.j.in ult.col.uer. alia auxiliatoria. per gl.& Doc.in c.ij.de dila.& ibi Maria.in x.col.& Host.in summa de dila.§.& quare: quasi per totum:ubi etiam concordat cum ista glo.j.

2 ¶ Super † glo.v.enumerant Ioan. And. & Bu. circa xxv. priuilegia causæ matrimonialis, quorum notitia sæpe posset prodesse in practica:quam uis Abb.omittat hîc, tanquam non subtile. Et adde alia priuilegia ab alijs non collecta : quia in causa matrimoniali licitum est producere testes etiam post conclusionem in causa. Abb.in c. sicut ex literis. per illum tex. de spons.Et in causa matrimoniali requiruntur testes omni exceptione maiores,c. in literis.& ibi Doc.de testi. facit c.j. cum glo. de consan.& affi. ¶ In causa matrimoniali nõ potest conuentus opponere se fuisse spoliatum alia re priuata.Spe.de pet.& posses.§.j.uer. quid si ago. Host.in sum.de resti.spo.§. quando.uer. quid si uir.Inno.in c.ij.de ord.cog.Gesta per procuratorem reuocatum in contractu matrimonij nõ ualent, etiam si ignorauit reuocationem,c.fi.de proc.in vj.Dixi in c. ex parte decani. de rescrip. in causa matrimoniali canon præualet legi etiam imperij,§. hinc colligitur.in fi.& ibi latè Domi.ij.q.iij.tamen licitè adducit lex in causa matrimoniali. si non repugnat canon, & ibi Ab. de spons. ¶ Singularis opin. unius Doc. authentici stantis pro matrimonio præualet communi opin.aliorum. Host. in c.si uir. de cogna. spir. licet aliàs preferatur communis,in c. Canonicis.xix. dist.dixi in c.j.ad fi.de consti.licet confessio facta per principalem ex certa scientia nõ reuocaretur , nisi de contrario notoriè constet, ut per Cy.Bal.& alios.in leg.error.C.de iur. & fac.ignor. & per Doc.in c. fi. de consue. & Spe.& Ioan.And.in ti. de confes.§.fin. uersi. cæterùm. tamen in causa matrimoniali, ubi agitur de periculo animarum,licitum est uenire cõtra propriam confessionem etiam iuratam , quando quis uult probare,quòd illa confessio sit periculosa animæ.Ita consuluit Ang.& est inter consilia Pet.de Anc. consi.mihi ccviij.& incip.Ego Ang.ubi de hoc dicit esse casum ad literam in c.lator.& c. cõsanguinei. de re iud. ubi pars , quæ procurauit à principio usque ad finem causæ sententiam diuortij expressis iuramentis & alijs ad causam necessarijs post sententiam auditur contrauenicns etiam recta uia , secundum opin.communem. Et hoc dicit procedere , nedum quando est lata sententia cõtra matrimonium, sed etiam quando est lata pro matrimonio stante impedimento perpetuo: quod tacitè sentit gloss.fi.in d.c.lator.Et expressit Ioan.Cal.in c. series.de testi.& hîc adde omnino Inno. in c.ueniens.lo j.in fi. j. de spons. Matrimonium contractum per excommunicatum tenet, c. significasti.el ij.& ibi Doct. de eo , qui duxit in mat.quam pol. per adult. licet de alijs actis per excõmunicatum gestis multoties dubitetur, ut per Inno. & alios in c.ueritatis. de dol. & contu.concord. ¶ Valet rescriptum in causa matrimoniali,nõ facta mentione processus,uel sententiæ. Lap. alle.lxxxix. duo prælati.alleg. Ioan. An. in d.c. teneor. aliàs autem non ualeret rescriptum,c.inter monasterium.de re iud. dixi de rescri. cæterùm. Solis episcopis cõmittitur causa matrimonialis de stylo curiæ.Spec. de rescri.præsenta.§.ratione. uer. nunc ad instructionem. Abb.& Mod. in c.j.de consang.& affi. Etiam,ubi agitur de consecutiuis matrimonij , possunt laici recurrere ad ecclesiã.Ab. de spons.gemma.per illũ tex.facit glo.in uer. matrimonijs.in cle.ij. de iud. licet aliàs non debeat cogi reus ad iurandũ , quando actor deficit in probatione, & nõ est pro eo presumptio,c. fi. de iureiu. tamẽ in causa matrimoniali defertur iuramentũ deficiente actore,c.cõtinebatur. & ibi Doc. de despõ.imp.Licet ex pacto nudo oriatur actio de iure canonico, c.j. de pac.tamẽ in matrimonio nõ põt quis cõpelli ex promissione nuda.Abb. in c.requisiuit.in fi. per illũ text.de spon. Licet regulariter fama cũ uno teste probet plenè,gl.in c.j.de ap.Doct. in c.ueniens.de test. & ibi dixi. tamẽ si quis probat matrimoniũ p testes, & ex aduerso matrimoniũ clandestinum probetur per unum testẽ de ueritate,& aliũ de fama,obtinebit primus [a].Vincen.in c.ij. de clan.despon. quod est singulare & speciale in causa matrimoniali,secundum Ia. Zochũ ibi. ¶ Licet actio popularis cõsumet uno agente,l.cũ,qui. §.in popularib. ff. de iureiur.tamen si unus de populo accusauit uolentes cõtrahere matrimoniũ , & succubuit, alius etiã audietur.Bu.& Ab.in c.cùm inhibitio,de clã.despõ.Licet uenditio facta cum traditione rei confundat primã uenditionẽ, in qua non interuenit traditio,l. quoties. C. de rei uen. tamen si uni promittitur puella consentiens per uerba de præsenti , & alteri secundo promittatur & tradatur, ualet primus ꝯctus,c.fi.de spons. ¶ Licet aliàs pluribus agentib. pro eadẽ re adiudicetur res primò ꝓbanti cũ cautione præstita reo de defendendo ipsum,si alter petitor obtinuerit,l.is , à quo,& l.seq. ff.de rei uen. tñ in cã matrimoniali nõ adiudicabit uxor primò ꝓbanti, donec apparuerint probationes alterius,pp periculũ aĩe. Inn.singulariter in rub.de spõ.du.& ibi Doc. Licet aliàs in ꝯtractib. cõditio impossibilis uitiet,& nõ uitiet,l. impossibilis.cũ glo.de uer.ob.tñ in matrimonio uitiat, & nõ uitiat qñ nõ est ꝯ substantiam matrimonij,c.fi. & ibi Doc.de cõdi.appo. Licet aliàs taces uideat consentire protestationi alterius,cũ quo cõuenit super eo,cui accedat ꝓtestatio,nisi ꝯdicat expressè, ut habet in c.Cuma. de elec.tñ si alter ex ꝯhentib. spõsalia tacet protestationi onerosæ,habet ꝓ ꝯdicente.Inn.in c.fi. de cõdi. appo. dicẽs,hoc esse fauore matrimonij : & sequit ibi Ab. hoc modo ex dictis Io.An. & Bu. hîc iunctis prædictis,quæ aliàs posui latiùs repetẽdo rubricã j.de spõ.Habes multa spõsalia in matrimonio ad instar Legistarũ in l. j. ff. so.ma.ubi post Lud.ponunt multa priuilegia dotis:de quib.etiã latiùs per Bal.Nouellũ in aureo tractatu dotiũ. Materiam propriã huius decretalis optimè tactam hîc p Doc.omittit do. Maria. dicẽs esse ponẽdã in ti. de procur. And. Sic.& aliàs nõ uidi:tñ apostillabis Ab. in certis principaliorib. pũctis ex qbusdã hinc inde sparsis.

3 Et † primò,dũ in vij.col.ibi,secũdò discrepat cõcludit ꝯ Inn. hîc nõ deueniri ad secũdũ decretũ ꝯ dñm pp cõtumaciã procuratoris,adde,ꝙ opi.Inn.firmat Bal.& Ang.in d.l.j.§.si procurator.ff.si quis ius dic.nõ obtẽ.qa cõtumacia procuratoris nocet dño, quo ad hoc,ut possit deueniri ad sñiam,c.causam.de dol.& cõtu. Ergo idẽ in decreto. Ad idẽ c.fi. de cõfes.in vj.ubi cõtumacia procuratoris nocet dño,quo ad hoc,ut rñsiões habeãtur ꝓ cõfessis : & tñ, quãtũ ad hoc,reqrebat uera cõtumacia, ut ibi in tex. Ad idẽ rõ Inn.hîc:quia dñs fuit in culpa eligẽdo procuratorẽ negligentẽ.Ergo sibi imputet.¶ Nihilominùs teneo opi.Ab.quã tenẽt hîc But. & Im. & Bar. in l.q̃uis.ff.de dam.infe.& in l.iij.C.de proc.& ibi Bal. & Alex.per l.hoc amplius.§.quæsitũ.cum gl.ff.de dam.infe. Nam usufructuarius cẽsetur procurator dñi,l.j.in fi. ff.de no.ope.nũ.& tamẽ cõtumacia sua nocet dño, quo ad secundũ decretũ,ibi. Pro hoc etiã: quia ad secũdum decretũ requiritur uera cõtumacia , seu uerus dolus,& latitatio dñi,l.Fulcinius.§.j.& ij.ff. ex qui.cau.in pos.ea. Et ubi requiritur uera cõtumacia alicuius, tunc nõ nocet cõtumacia procuratoris : ꝓbatur in d.l.j.§.si procurator.iuncta gl.in ea l.in §. hoc iudiciũ.in uer.quod interest.in fin.Et hanc rõnẽ extollit Alex.in d.l.iij.ut est rõ Ab.hîc,licet ipse non dicat, per q̃ est rñsum ad illud de diffi-

a Primus] Adde idem tenentẽ dominũ Soc.consi. cclxx.inci.consideratis his. uersi. ista cõclusio probatur. circa medium,in ij. parte, char. clxxxij.

c.ad hoc Deus.

nitiua,ad quam sufficit ficta contumacia illius,qui condemnatur:l.ab eo. C. quõ & qñ iud. Secus , ubi requiritur uera cõtumacia illius,ꝯ quẽ proceditur : quia non sufficeret cõtumacia procuratoris.Non obs.d.c.fi. quia ibi ius fingit procuratorẽ fuisse cõfessum.Vnde sicut uera confessio procuratoris noceret dño,ut j.dicet, præiudicabit ibi ficta : sed in qõne nostra ideo uera cõtumacia procuratoris nõ præiudicat dño, quia requiritur cõtumacia uera & dolus dñi , ut est dictũ. Ita But. hîc & Alex. post alias rñsiões reiectas in d.l.iij. ¶ Quatuor casib.posset ꝓcedere opi. ꝯria Inn.Primus, qñ dñs fuit requisitus , & postea fuit cõtumax procurator,quẽ misit:tñ cõstito,ꝙ misit procuratorẽ reputatũ cõiter diligentẽ, reuocabit de facili secũdũ decretũ Ab. hîc uer. prænotato.¶ Secundus casus,qñ dñs sciuisset de cõtumacia procuratoris,& eam nõ purgasset,per istum tex. ¶ Tertius casus secundũ Imo. hîc, quando essemus in casu, in quo ficta contumacia dñi sufficit:putà in causa dãni infecti,& in causa noxali,l. ij.ff. si ex noxa. cã agat. l.si finita.§. si fortè.ff.de dã.infec. & ibi latè Bart.in §.Iulianus.vij.col.Cessat em hoc casu dicta ratio de cõtumacia uera.

4 ¶ Quartus casus est,qñ † procederetur ad secundũ decretũ pro executione sñiæ:quia ex quo à iure permittitur, ꝙ cõtumacia procuratoris noceat, quo ad sñiam uidet permissum,ꝙ possit peruenire ad secundũ decretũ pro executione sñiæ.Sal.& Alex. in d.l.iij.arg.c. præterea.cũ si.de of.dele.Remanet ergo ex istis,ꝙ ob cõtumaciã procuratoris põt deueniri ad primũ decretũ ꝯ dñm,quãuis de hoc sint opi.& Ab. teneat cõtrariũ in c.cùm deputati.vj.col.ibi,& per hoc dubito.de iud.Sed cõis opi.probat per l.quoties.C. de digni.lib.xij.cui nõ bene rñderet,ut per Alex.in d.l.iij.ꝯ Fulg.& Pau.ibi.Patet etiã ex his nõ esse uerã illa doctrinã,ꝙ i his,quæ sunt magni præiudicij,cõtumacia procuratoris non noceat dño:secus,si modici:nam sñia diffinitiua est magni preiudicij,& tamẽ,quo ad ipsam cõtumaciã procuratoris, nocet dño. ¶ Itẽ sequeretur , ꝙ leuissima mulcta, cũ sit modici præiudicij,posset imponi dño pro contumacia procuratoris: qđ est ꝯ dictũ §. si ꝓcurator. Ideo melior est distinctio s.data,ꝙ distinguat,an requirat cõtumacia uera,an ficta,secundũ Alex.in d.l.iij.reprehendentẽ quasdã alias ineptas doctrinas, ut per eũ.

5 ¶ Excusat † dñs à cõtumacia procuratoris,quẽ misit,si euenit casus fortuitus ꝓcuratori,qui dñm excusasset.Abb.hîc,v.col. ibi, hoc præmisso post Bar.in §.si procurator. ff. si quis ius di.non ob.Adde Bar.in l.cùm filius.§.in hac.ad fi.ff. de uer.ob.& in l.si procurator.ff.de cõdi.inde.ubi idem tenet per l.cùm à matribus. C. qui pet.tu.ubi excusatur mater, si procurator missus ad petendũ tutorẽ pro pupillis,fuit occîsus à latronib. ¶ Limita primò,ut est dictum, dum modò sit casus fortuitus,quẽ posset allegare dñs,si in eius persona contigisset:secus,si causa excusationis in procuratore esset priuilegiũ personæ: quia in hoc non posset allegare do.Bar.in d.§.in hac. per l.cũ mandato.ff.de mino.ubi in his,quę minor facit,ut procurator,nõ restituitur ad cõmodũ do.& imputat ei,qui talẽ constituit. ¶ Limita secundò, nisi procurator potuisset substituere aliũ,& nõ substituisset:quia tunc imputat dño,qui fuit in culpa eligendo procuratorẽ inobedientẽ & indiscretũ. Idẽ,si dñs fuit in culpa nõ dãdo sibi mandatũ substituẽdũ eo casu,quo opportunũ fuisset substituere. Inn.hîc uersus fi.quẽ extollit Ang.in l.ij. §.si qs in iudicio.in fi.ff. si quis cau.& in l.si insulã. ad fi. ff.de uer.ob.Et ibi ex hoc infert,ꝙ licet impedimentum cõtingens in persona procuratoris ita excuset , sicut si contingeret in persona domini,l.cùm à matribus.tamẽ fallit,ubi procurator habuit mandatũ speciale ad substituendũ: & cùm posset idoneũ substituere, nõ fecit.Et hoc dictum Inno.refert etiã Imo.in l.iiij.in prin.ff.de re.iud.& Alex.in d.§.in hac.in fi.& d.l.iiij.in princ.& ibi respondet ad d.l.cùm à matribus.ꝙ ibi nuncius non potuit substituere, quia fuit occisus:& ideo nec mater,nec nuncius fuit in culpa.Sed istud dictũ Inn.uidet necessariò intelligendũ eo casu,quo impeditus tenetur mittere procuratorẽ : de quo per Doct.in c.querelã,de proc. & in l.quæsitũ.ff.de re iud. Aliàs aũt,sicut dominus, nõ tenetur mittere procuratorẽ. Ita uidet, ꝙ ille nõ teneat substituere , cũ eadẽ sit ratio , & p cõsequẽs idẽ ius: arg. l.illud. ff. de acqui.hær.ut scribit Imo.in d.l. si insulã.ad fi. ¶ Considera, ꝙ licet dñs non tenetur mittere procuratorẽ,tamẽ ex quo ipsum mittit,& ei dat potestatẽ substituendi , uidet expressè prouidere de modo cõparẽdi etiã casu , quo procurator impediret: & sic nõ cadit hîc dubitatio , utrùm dñs intendat cõparẽre per se, an per procuratorẽ tantùm, ex quo iam cõstituit ipsum cũ potestate substituendi.Nec est eadẽ ratio in principali, & in procuratore : quia procurator tenetur substituere in casu impedimenti, ex quo habet ad hoc mandatũ:& si nõ facit,sua contumacia nocebit dño,tanquã in culpa existenti pp electionẽ indiscreti procuratoris , ut dicit Inn.sicut etiã dicit Bal.in l.quod quis.ij.col.C.de procu. ꝙ si procurator est impeditus,imputat dño,qui de alio nõ prouidit:arg.in l.si procurator.§. tutores.ff.mand.& c.significante.de pigno. Opi.Imo.esset magis colorata, quãdo dñs nõ posuit in mandato potestatẽ substituẽdi : quia tunc posset dici, ꝙ sicut nõ tenetur regulariter mittere procuratorẽ,ita nõ tenetur prouidere de substituto:quod esset ꝯ Inn. Tamen adhuc uidet ꝓcedere dictum Inn. quia ista ratio habet locũ ante factũ, hoc est, ante quàm procurator aliquis cõstituat : sed ex quo iã cõstituit unum,& preuidere põt,ut dicit Bal.ꝙ euenire põt impedimẽta,imputat ei,cur nõ dat facultatẽ substituendi. Cõcedo,ꝙ nõ tenet dare ꝓcuratorẽ:sed ex quo õndit animũ suũ esse nõ cõparẽre psonaliter, debet eligere uiã cõparẽdi p procuratorẽ cũ debita ꝓuisione.Si tñ esset datus ꝓcurator ad aliquid,in quo esset electa industria psonæ ꝓcuratoris , & de ipso magis consideret dñs,q̃ de alio,forte tunc nõ imputaret dño.Cogitabis: quia dictũ Inn.non habet ꝯdictorem,quem uiderim in isto puncto nouo.

6 ¶ Si † procurator est uerus contumax [a],non repellit dñs ab appellãdo: secus,si procurator est negligẽs in appellando.Ab.hîc.ibi, tertiò dicit Bar. post Inn.licet postea modificet hoc,nisi dñs doceat se misisse ꝓcuratorẽ reputatũ diligentẽ.Cõsidera primò uerba Ab.paulo j.dũ dicit, i quã negligẽtia præsumit dñs esse tãto tẽpore silẽdo : si em ipse presupponit,ꝙ in cursu decẽdij dati ad appellandum sufficit sciẽtia ꝓcuratoris, ꝯ quẽ est agitatũ iudiciũ, certè nõ dicet dñs fuisse in præsumpta negligẽtia,si nescit de sñia:qa ignorãs nõ negligit. Facit cle.j. de cõces.præd. & gl.& Dom.i c.quã sit.in ÿ. distulerit.de ele.in vj.cũ simi.Prædictã cõclusionẽ firmat pleniùs Bart. in l. j. §.fi.ff.qñ ap.sit.dicẽs, ꝙ cõtumacia ꝓcuratoris nocet dño,qñ iudex ꝓcedit ꝯ dñm secũdũ solitũ ordinẽ iudiciorũ. Ideo ꝓpter cõtumaciã ꝓcuratoris põt procedi ad primũ decretũ , & ad diffinitiuã: qa hoc est ex ordine iudiciario. Sed esse uerũ cõtumacẽ,est delictũ,& nõ posse appellare propter cõtumaciã,istud est merè pœna cõtumaciæ,l.cõtumaciam.ff.de re iud. Et ꝙ sit merè pœna legis,not.etiam Ang.Are. post Raph.in l.si perlusorio. ff. de ap. ita uera cõtumacia est de delicto. Sed hoc, ꝙ procurator delinquat, nunq̃ uidetur fuisse mandatum,l.si procurator.

a Si procurator est uerus contumax] Adde, qđ uisum fuit mihi in hac difficultate ponere additionem istã: & hoc, quia inuenio , ꝙ multi tenuerũt istam opi.multi etiam tenuerũt cõtrariũ : quamuis Fel. transeat hoc, nihil addendo, neque declarãdo,imò cõfusè processit. Adde ergo ꝓ dilucidanda ueritate: & dic,quòd Bart.& omnes tenẽt,ꝙ ex uera cõtumacia procuratoris non perdit dominus beneficiũ appellandi: et hoc tenuit Bar.in l.j.§. si procurator.ff.si qs ius dicen.in ij.col. uer. ex prædictis.Bar. in l.j.§.fi.ff.quã-

do ap.ſit. & in l. fi.in ult.col. ff. de in integ.reſt.et in l.neq; infantes.ff. de fideic. li. Ant. de But.ĩ c. j.ut lit. nõ conteſt. in ix. col.do.Abb.ibi in vj.col. in uerſ.iij. dicit.Bart.Cep.in cautela 86. Adde tamẽ,q; Speculator limitat hoc in tit.de ap.§.j. uer. illud dũ modò appelletur. intra x. dies, qui currũt à tẽpore ſententiæ, nõ aũt à tempore ſcientiæ domini. Idẽ tenet Inno. in d.c.j. et Anto. de Bu.in viij.col. & Imol. in ulti. not. Adde tu, & tene cõtrarium, quod eſt æquius, pro ut tenet Gẽ. poſt Lapum in cap.ij. in j.col. in uer.ex iſto tex. de cõſeſſ. in vj.& do.Abb. in d.c.j.in vij.col. ad fi.Sequtur Ang. in conſi. ſuo 258. incip.Tuã.in ult. col. & in d.l.j.§. fi.ff. quando appel.ſit. domini de Rot.deciſi.xvj.in cip. Item q; appellatus.et deci.363. incip.Ex hoc inſurrexit.

tor.ff.de cõdi.inde. Sed nõ appellare põt eſſe non delictũ,ut latiùs per Bar. ubi §. & in l.fi.ad fi.ibi:quæro, utrùm. ff.de reſti.in inte.ubi dixit,q; ſi procurator nõ appellauit,ius appellãdi periſt ſua natura:quia nõ uiuit plus: nõ aũt finitur hoc in pœnã nõ appellãtis,ſed q; uerus cõtumax nõ audiatur ex pœna cõtumaciæ.Et idẽ putat Bar. de cõtumacia curatoris, uel ſyndici. Et ita dicit ſentire gl. in l. nõ põt dolo carere.ff.de reg.iu.quã allegat Bart.in extraua.ad reprimẽdũ.in uer.citatus. in fi.dicẽs, q; licet ſint citati & inuenti adminiſtratores ciuitatis,& nõ cõpareant, tñ uniuerſitas ex hoc nõ cõſtituit in ꝑa cõtumacia. ¶ Aduerte tñ dupliciter. Primò, quia decẽdiũ datũ ad appellandũ currit dño à die notitiæ ſententiæ,qñ iudiciũ eſt agitatũ cõtra dñm,l. ab eo. C.quõ & qñ iu. Sed ſi agitatũ eſt ꝗ procuratorẽ, tũc currit tẽpus à die ſniæ.Ita Inno.& oẽs per l.j.§. fi.ff.quãdo ap.ſit.& ij.q.vj.§. biduũ,ꝗ. in ,ppria. Et iõ, qñ dñs uult appellare nõ obſtãte uera cõtũacia ,pcuratoris, oportet q; appellet ĩ.x.dies à die ſentẽtiæ,nõ à die noticiæ. De quo exclamat hic Imo. & ſubdit Car. q; ſicut dñs nõ poteſt appellare poſt decendium, ita non poteſt proſequi appellationem interpoſitam à uero cõtumace: quia tunc appellatio habet initium uitioſum, ſecundum eũ dicentem hoc eſſe notabile, & ſe uidiſſe in facto. Si diceres ergo,nocet dño uera contumacia procuratoris: negatur. Imo nocet domino ſua negligentia in non appellando. ¶ Secundò aduerte: quia ſi procurator, qui neglexit appellare, nõ eſſet ſoluendo, & ſic dominus nõ poſſet proſequi ab eo ſuum intereſſe, põt dñs appellare etiã poſt decẽdiũ. Gl.fi. ff.qñ app.ſit.& gl.iij.in auth. hodie.C. de appel. Quæ gl. ſunt ſingulariter notandæ ſecundum Car. hîc: pro quo uide Bal.in l. adeo.ij.col. uer.extra quæro. C. quomo.& quan.iud. Vbi idem tenet,ne aduerſarius lucretur cum aliena iactura, quã incurreret dominus excludẽdo eũ à beneficio iuris,quãdo nõ põt recurrere, cõtra procuratorem. ¶ Pulchrè etiam ponit iſtud Bal.in d.authen. hodie. ij. col.ubi etiã dicit,q; cõtumacia uera procuratoris nocet domino,quãdo cõcurrit cũ ea cõtumacia domini:& intelligit prædicta,etiam ſi procurator omiſerit appellare per dolũ:quicquid dixerit ibi Bart. Si aũt bona fide ceſſauit appellare, quia putabat ſententiã iuſtã, quod in dubio præſumit:tunc dñs nõ poteſt appellare, nec habere regreſſum contra procuratorẽ,etiãſi eſt ſoluendo, ſecundũ Bal. quod puto mirabile: quia illa bona fides eſt potius quædã negligentia,uel ſimplicitas inexcuſabilis.Non ẽm poterat errare appellãdo,licet non teneret proſequi, iuxta l.inuitus. C.de proc. Et eſſet iniuſtũ, q; dño nullũ remediũ cõpeteret, nec; appellandi, nec; cõueniendi ꝑcuratorẽ. Tamẽ cogita. ¶ Cæterũ †, dum dixit §. Car. q; ſi procurator non[a] eſt ſoluendo, poteſt dominus appellare etiã poſt decẽdiũ:caue,q; gl. prædictę nõ dicunt hoc, nec; aliquis ex doctorib. præallegatis: & Rota expreſſè uult ꝗrium in tit.de ap. xxvj.ĩ antiqs, ubi firmata priùs cõcluſione, de qua

a *Si procurator non eſt] Adde tu, quod quãuis Fel. hoc dicat, q; glo. prædictæ non dicunt hoc, nec; aliquis ex doctorib. præallegatis: et ſic reprehendit do. Card. dic, quòd opi. do. Card. eſt uera. Ad de, & limitãdo dic, quòd quando procurator non eſt ſoluendo, tunc negligentia procuratoris nõ nocet domino in nõ appellando. in l. j. et in authẽ. hodie. hîc allegatis per Fel. quas glo. Bart. ibi in d.l. j. & alij tenuerũt: Bal. & Sal. in d. authen. hodie tenent gl. ibi: et per conſequens iſtam opi. Card. Idẽ tenet Bal. in l. ab eo. in ij. col. C. quo et quando iud. dom. Alex. in cõſi. ſuo ccxxxvij. incip. Viſis proceſſibus. Adde et intellige hoc ſanè, petita prius reſtitutiõe, & obtenta, non autẽ ipſo iure. Ita limitat Bal. in c. ſignificãti. de ap. in ult. col. et Sali. in d. authen. hodie. in j. col. ĩ uer. ſed dubiũ. Limita etiam, quãdo procurator fraudulenter omiſit appellare (ut ex actis apparet) tũc nõ præiudicat domino, ſecundum Bar. et alios in d. l. j. §. fi. ff. quando ap. ſit. et Bal. in d. authen. hodie. & in d. l. ab eo. Ant. de But. hic, dom. Alex. in d. conſil. ſuo ĩ iiij. et v. col.*

quis ex Doctoribus: et ſic reprehendit do. Card. dic, quòd opi. do. Card. eſt uera. Ad de, & limitãdo dic, quòd quando procurator non eſt ſoluendo, tunc negligentia procuratoris nõ nocet domino in nõ appellando. in l. j. et in authẽ. hodie. hîc allegatis per Fel. quas glo. Bart. ibi in d.l. j. & alij tenuerũt: Bal. & Sal. in d. authen. hodie tenent gl. ibi: et per conſequens iſtam opi. Card. Idẽ tenet Bal. in l. ab eo. in ij. col. C. quo et quando iud. dom. Alex. in cõſi. ſuo ccxxxvij. incip. Viſis proceſſibus. Adde et intellige hoc ſanè, petita prius reſtitutiõe, & obtenta, non autẽ ipſo iure. Ita limitat Bal. in c. ſignificãti. de ap. in ult. col. et Sali. in d. authen. hodie. in j. col. ĩ uer. ſed dubiũ. Limita etiam, quãdo procurator fraudulenter omiſit appellare (ut ex actis apparet) tũc nõ præiudicat domino, ſecundum Bar. et alios in d. l. j. §. fi. ff. quando ap. ſit. et Bal. in d. authen. hodie. & in d. l. ab eo. Ant. de But. hic, dom. Alex. in d. conſil. ſuo ĩ iiij. et v. col.

b *Post x. dies] Adde Rom. ſing. in deciſi. ccclxiiij. item cum iura. & p Phi. in c. bonæ memoriæ. de ap. uerſi. octauò debet. Vbi multa ad materiam no. & plenè Bal. in l. j. in fi. C. ex q. cauſa. & do. Alex. de Imol. l. j. §. fi. ff. quando ap. ſit.*

b x.dies[b] à die ſententiæ: intra tamẽ x. dies à die notitię domini. Et ſic puto ſenſiſſe Car. Nemo ẽm diceret, q; poſſet appellare quandocunq; nã tacendo per x. dies à die ſententiæ, uidetur acquieſcere ſniæ. Et ſi dñs haberet notitiã ſniæ intra x. dies currẽtes ,pcuratori, adhuc credo, q; eo caſu, quo ipſe poſſet appellare poſt decendiũ decurſum procuratori, ipſe dñs habeat etiã x. dies à die ſuæ notitiæ. Quę oĩa ſubtiliter guſta, tanq; per alios nõ declarata. ¶ Prædicta tenenda eſſent in practica, tanq; ap,pbata à cõi ſchola Doctorum. Opi. aũt noua do. Ab. hîc ix. col. ibi. aduerte, q; Bar. q; imo negligẽtia ,pcuratoris in nõ appellando nõ noceat domino: ſi ,pbat ſe miſiſſe procuratorẽ diligentẽ, non acceptaret in practica, & unico uerbo aptantur rationes ſuæ, uidelicet, inſpiciendo, an procurator ſit ſoluẽdo: ſi ẽm eſt ſoluẽdo, tũc ius dñi eſt ſaluũ: ſi nõ eſt ſoluẽdo, põt appellari, ut §. ¶ Vnũ etiã ſcias

incidenter, q; ſecundũ obſeruantiã Rotæ etiã ſi ipſe dñs eſſet uerè cõtumax, audiret appellãs à diffinitiua intra x. dies cõputandos à tpe prolationis ſniæ, ſed nõ ſciæ. Rota in nouis, ccclxiiij. Itẽ cũ iura clamitẽt, & eſt de do. & contu. xvj. quod bene no. ¶ Nõ dicas ergo, q; iſte ſtylus corrigit ex toto l. ex cõſenſu. §. fi. ff. de ap. & notata ꝑ gl. magiſtram, in cle. ſi ante. de do. & contu. Nõ ẽm dicit Rota indiſtinctè, q; contumax uerus poſſit appellare, ſed q; poteſt appellare ĩ. decendium à die. Nõ ergo poterit appellare ĩ. decendiũ à die notitiæ ſententię, prout aliàs poteſt uerus cõtumax: & in hoc ſaltẽ ſtabitur dispoſitioni d. l. ex cõſenſu. ¶ Demũ ad hoc primũ mẽbrũ de geſtis à procuratore in omittendo uide etiã Rotã, de do. & cõtu. vj. in nouis, ubi dicit, q; negligentia procuratoris in reſpondendo, nocet dño, adeo q; proceſſus factus ꝗ debitè citatũ ualet, ſecundũ prædictũ. Intellige etiam uerba Domi. in c. ij. iij. col. de cõfeſ. in vj. dum dicit poſt Lap. q; licet pp dolũ aut cõtumaciam ſuã ante lit. cõteſ. appellare nõ poſſit, dñs tamen poterit appellare intra x. dies à tpe ſniæ. Dixit etiã Egi. Belle. cõcluſiõe Rotæ cix. dñs citatus. q; pp cõtumaciã ,pcuratoris nolẽtis rñdere libello, nõ excõicaẽ dñs, niſi fuiſſet pñs perſonaliter citatus dñs, ut rñderet: nã ſiue procuratorẽ mittat, ſiue nõ, nõ purgatur eius contumacia, niſi rñdeat. Idem etiã, ſi principaliter fuiſſet citatus procurator, tñ dñs ſciens de eius cõtumacia, ſi nõ purgat eam, poteſt excõicari, ſecũdũ ipſum, per iſtũ tex. Dixit etiã Ana. cõſi. xxv. q; cõtumacia ,pcuratoris reuocati nõ nocet dño: & ponit, qñ dicaẽ ſolenniter reuocatus: de quo feci mẽtionẽ de reſcri. ex parte decani. Conſuluit hîc etiã Car. q; quando procurator eſt contumax, intimẽ domino, & ſignificetur, an uelit purgare cõtumaciã: quã ſi nõ purgat, tenetur, per iſtũ tex. ¶ Circa † ſecundũ membrum, ubi procurator fecit aliquid. Nota regulam, q; geſta procuratorio nomine, nõ obligant dñm ad aliquid illicitum, uel ad pœnã. Ab. hîc ibi, ad ſecundũ, utrùm ex dolo. eſt gl. ij. de præb. dilecto. quã ,p canoniſtis notat ibi Imo. ĩ ij. col. latè Lud. cõſi. lx. Hinc eſt, q; ſi procurator petit illud, quod iã eſt deciſum per cõpromiſsũ, põt pars dicere, oſtende mandatum ſpãle: quia dñs ex hac petitione poſſet incidere in pœnã in cõpromiſſo appoſitã. Bar. in l. ſi procurator. ff. de cõdi. inde. dans alia exẽpla, & pulchrè huic dicto opponens & ſoluens hanc regulã, repetit Bart. in l. iij. §. ſi procurator. ff. quod quiſq; iuris. inferẽs, procuratorem nõ poſſe proponere exceptiones, per quas dñs poſſet incurrere pœnam. Et dicit in ſimili Bal. in l. j. per illũ tex. C. de cõdi. ob cau. qd' caſus omiſſus nunq; intelligitur prouiſus, ſi eius prouiſio induceret delictũ: & q; id, quod poteſt fieri abſq; delicto, nunquã includit delictũ. Et dicit glo. in cle. j. uer. facere. de uſur. q; nunq; arguitur à cõtrario ſenſu, quando ex hoc incurreret pœna. Dixi de fo. cõpe. ſignificaſti. & dicit Io. And. de reſcri. tibi, q. lib. vj. Quòd decretũ Papę nunq; afficit ignorantes reſpectu pœnę: dixi in proœmio Decretaliũ in j. char. ¶ Per iſtã regulã dixit Bal. de reſcri. nõ nulli. in fi. q; ideo procurator non poteſt cõpromittere

a *Speciali mãdato] Adde etiã. cũ clauſula, de Rato. non ſufficeret generale mãdatũ, ſed regritur ſpeciale. hic et p do. Soc. no. in ſuo cõſil. xviij. inci. Pro ſequendo ordinẽ. uer. ſecũdũ ſequitur. cum uer. ſeq. in j. parte. chart. xxxij.*

omni ſentẽtia diffinitiua & interlocutoria, iuxta dicta Bar. in l. inuitus. C. de proc. requiritur mandatum ſpecificũ ad appellandum ab executione[b]. quia appellãs & ſuccũbẽs cadit in pœnã l. librarũ argenti, l. ab executione. in fi. C. quorũ ap. Et dicit Ang. Are. illo anno ita obtinuiſſe, & de hoc exclamat allegãdo Ang. cõſi. inci. Pronunciata eſt tenuta uigore inſtrumẽti: quod nõ repetit: idẽ replicat Ang. Are. in l. ſi expreſſum. xxvij. col. ff. de ap. ibi, tu addas. dicens, ita etiã ſentire Bar. in d. l. ab executione. licet in libro meo hoc nõ ſentiat Bar. nec; Bal. ibi. Et dicit Lud. conſi. ccxlj. Spectabiles dñi. ult. col. q; cùm ſtatutũ imponeret pœnã facienti quẽ iniuſtè carcerari, non potuit procurator abſq; ſpeciali mandato facere quẽ capi, ne ex iniuſta captura dñs incideret in pœnam. ¶ Quid aũt de excarceratione, an ad eam petendã requiratur ſpeciale mãdatũ? Lu. in d. conſi. dicit, q; nõ, contra Bar. conſi. lxxxiiij. in cauſa Stagij. & dicit Lud. cõſi. ccxx. Circa primum. procuratorẽ nõ poſſe ſine speciali mandato recuſare iudicem, quẽ ſtatutũ ſub certa pœna petat recuſari. Similiter Old. cõſi. lxvj. An ex delicto. dixit, q; licet geſta à prioribus ciuitatis attribuantur populo, gl. & Bar. in rub. C. quæ ſit lon. cõſue. Imo. in c. cùm omnes. de conſti. Ana. in c. dilectus. lo ij. de ſymo. cum ſi. tamen delicta eorũ non attribuuntur populo: quia in generali bailla eis data non ſincluditur poteſtas delinquendi, per l. procurator. de cõdi. inſti. & per l. j. in prin. ff. de magi. cõue. ubi dicit, uideri caſum. Intellige exceptò caſu capituli. ſi ſententia. de ſen. excom. in vj. & illud eſt, non, quia populo attribuatur delictum, ſed ut dominus magis puniatur. Dixit etiam Rota de do. & contu. xx. in antiquis, q; procurator, qui aliàs uirtute pleni mandati poteſt reſpondere in omni materia ad dominũ ſpectante, non poteſt cogi reſpondere uirtute cõmiſsionis factæ de priuando beneficio ſub certa cõditione: quia in hoc actu periculoſo & pœnali opus eſt ſpeciali mãdato. Et dicit Lap. allegatione cxxvij. Primò quæritur. & ſequitur Domi. de præb. eum, qui. quaſi in fi. in vj. q; nõ incurrit pœna illius c. ex facto procuratoris. quia datus generaliter, nõ cenſetur datus ad illicita, & quæ haberẽt dñm affligere. Et dicit Ab. de ap. reprehẽſibilis. in fi. q; prælatus qui litigauit temerè nomine eccleſię, ſi cõdẽnaẽ in expenſis, ſoluat de ſuo: quia in generali ſua adminiſtratione nõ ueniebant talia, per d. l. ſi procurator. & eſt gl. fi. in terminis in l. non eſt ignotũ. C. de admi. tuto. Et idẽ dicit Abb. in omni adminiſtratore generali litigante ſine iuſta cã. Alle. Bar. in d. l. nõ eſt. Dixit etiã Rota, ut lite pen. vij. in nouis, q; mandatũ procuratoris nõ præſumitur dicere, q; procurator aliq̃d innouet pendente lite, uel appellatione. Vnde qui dicit eũ innouaſſe, probet mandatũ de innouando: quia in mãdato nõ præſumitur hoc illicitũ. Dixit etiã Alex. pulchrè in conſi. mihi 81. In cauſa & lite uertẽte. pe. col. q; negatio ,pcuratoris nõ facit, q; principalis grauetur contra ius onere probandi: quia eſt pœna: gl. maior in authẽ. itẽ poſſeſſor. C. qui po. in pig. ha. Et dicit Domi. in c. pe. quaſi in fi. de elec. in vj. q; ſi ,pcurator meus eligit ſcienter indignũ, nõ incurro pœnã, c. cùm in cunctis ad fi. de ele. niſi de illo mandaſſet. Dixit etiã Imo. in c. ſedes. de reſcrip. & ibi Abb. q; expreſsis aliquibus grauioribus in mandato, nunquã ueniunt ea, per quæ dominus incideret in pœnã. In ducunt gl. in cle. non poteſt. de procur. Et dicit Sal. in cõſi. inci. in quæſito ſuperiùs poſito. inter cõſilia Pe. de Anc. ccclx. q; nunq; intelligit cõprehẽdi in mandato gñali

b *Ab executione] Quòd mandatũ ſpeciale requiratur ad appellandũ ab executione, & q; ſuccumbens cadit in pœnã quinquaginta librarũ, & in cauſa capturæ et in eius relaxatione, uide copioſè et not. do. Soci. conſi. cxxxj. in ci. Cùm in præſenti cõſultatione. uer. poſtremò nõ puto. in fi. cum uerſeq. & uer. ſecunda ratio eſt. in ij. parte, char. cix.*

c. ad hoc Deus.

aliquid, per quod ex facto procuratoris dñs possit argui de fide rupta & uiolatione fœderũ : propter quod pulchrè impugnat quasdã reformationes. Et dicit Ab.
9 in c. bonæ. lo ij. Et ibi not. bene de postul. præla. q† tenetur dominus de expensa facta per procuratorẽ symoniacè, etiamsi hoc dñs ei mandasset: quia ex mandato
a turpi[a] nõ oritur actio, l. uerò remunerandi. §. rei. ff. mandati. Teneretur tñ peccato, si mandasset, pp tertiã declarationẽ, de qua j. Et dicit gl. magna ad fi. in c. licet. de accus. q excusatur dñs, qñ nuncius formã dati excessit. Et idẽ dicũt oẽs hîc de ꝓcurator, per c. cũ olim. lo j. j. de off. deleg. & no. gl. in regula, nõ debet circa mediũ, lib. vj. & uide gl. in uer. expressè. in c. fi. de iureiur. in vj. quã dicit ibi Domi. ad fi. q delictũ proc. etiã post litis cõte. cõmissum, nõ nocet dño, nisi in casib. ibi expressis: qd' secus est in cõtumacia, p c. ij. de cõfess. eo lib. Et ideo utili[9] est aduersario, q dñs rñdeat positionib. per se, & non p procuratorem, ꝓpter terrorẽ periurij imminẽtis ipsi dño : Recipiunt ista & similia quatuor notabiles declarationes. ¶ Prima est, quòd quãdo dñs erat obligatus non solùm ad aliquid nõ faciendũ, sed etiã erat obligatus ad curãdũ ne alius faceret, tũc tenet certificare, ꝓcuratorẽ, ne aliquid extra iudicialiter faciat, ꝓpter qd' dñs incidat in pœnã. Bart. Ang. Imo. in l. in illa stipulatiõe per te nõ fieri. p illũ tex. de uerb. obl. no. Alex. in l. iij. §. si, ꝓcurator. ff. quod q̃q; iur. & latiùs. Imol. in d. l. in illa. dum modò potuerit monere procuratorẽ, ne peteret: secus, si monere nõ potuit, secundum Paul. & Alex. Ibi exemplificãt isti in creditore, qui debitorẽ quitauit, ꝓmittẽs nõ petere sub pœna: quia si hoc non intimat procuratori dato ad exigendũ illud debitũ, incurreret pœnam, si procurator agat nõ
20 monitus. ¶ Secũda declaratio. Potest † ꝓcurator generaliter facere dñm incidere in pœnã, ꝓmittendo pœnã, quę erat cõsueta, ꝓmitti. Bar. in l. si procurator. ff. de iure fis. Ang. in l. bene à Zenone. C. de quadriẽ. præsci. & in l. j. in prin. ff. de iur. om. iu. Alex. in d. §. si procurator. argu. l. si pignore. §. fi. & l. solutum. §. fi. cum l. seq. ff. de pigno. ¶ Addatis Ang. in l. mutus. §. is, qui curatorem. ad fi. ff. de procur. & Ab. in c. ij. in prin. de precario. ubi dicit per illum tex. q ambasiator simpliciter datus ad cõponendam pacem potest obligare mittentes sub pœna ad obseruantiam capitulorũ pacis. Facit l. Caius, & ibi Ang. ff. de manumis. & qd' no. Bart. in l. j. ad fi. C. si rector p uinciæ. ubi dicit, q priores, quibus est permissum statuere aliquid principale, pñt statuere etiã cõsequẽs, siue executiuũ. Vnde pñt deputare executores, & adijcere pœnas. Facit, quod no. Bu. hîc pe. col. dicens, q ubicũq; dictũ est mandatũ nõ nocere dño, debet intelligi, nisi sit aliquid, quod ueniat naturaliter ad cõsequentiã mãdati: & facit, qd' no. Ab. hîc ad fi. secũdi mẽbri ibi, præterea in gñali mãdato. uide etiã ad hoc Alex. in l. solutũ. §. j. ff. de pig. act. in apostillis, & quæ dixi de off. deleg. præte-
11 rea. ¶ Restringe † dupliciter hîc. Primò, dum modò pœna apponatur, dum actus est in fieri: secus, si esset in facto esse. Ang. i l. apud Celsum. §. in hac. ff. de doli excep. per illum text. Facit, quod in simili no. Bal. in rub. C. de his, quæ in frau. cre. ad fi. dicens, q licet notarius uideatur rogatus apponere oẽs clausulas, quæ de cõsuetudine apponuntur, l. gñaliter. C. de fideius. Bar. in l. si prius. §. j. ff. de aqua plu. arcẽ. & ibi optima apostilla Alex. seruiens ad hanc declarationẽ. & dixi de constí. cùm M. tñ illud ꝓcedit, qñ cõtractus est in fieri: sed postq̃ est in facto esse, nõ potest notarius illas clausulas apponere: de quo exclamat An. Sic. in d. c. cùm M. & in d. c. ij. de precario. ij. col. dicens, se ita obtinuisse, & esse limitationem maximã ad multa. Sed certè Bal. in d. rub. nõ dicit hoc: in libro meo solùm dicit, q renunciationes fideiussorũ nõ ueniunt de consuetudine, ut dixerat Bar. in l. fi. ff. de his, quæ in frau. cre. sed q apponuntur in confectione instrumenti, & cũ sint facti, nõ debet notarius eas apponere ex propria prudentia, nisi esset rogatus conficere instrumentũ ad sensum sapientis: quod etiã dicit Bal. in l. imperator. la j. primo cõmento, ul. col. ff. de sta. ho. non dicit, q clausulæ de quibus notarius aliàs nõ præsumitur rogatus, non pñt apponi ex post. Præterea ipse An. Sic. in c. quo ad. de of. le. xj. col. reprehẽdit seipsum, & Bal. per d. l. generaliter. in rõne sui, dũ dicit, ne simplicitas notariorũ præiudicet iuri partiũ: & sic sentit, q etiamsi sit cõpletũ instrumentũ, & notarius nõ apposuit clausulas consuetas, habentur pro appositis. Ergo fortius poterat eas postea apponere. Et idẽ tenet Bellencinus in c. ex literis. ix. col. de fi. instr. & ibi dixi in vij. declaratione. Tamẽ in proposito huius limitatiõis credere, q si esset de consuetudine apponere pœnã in aliquo contractu, & iã esset cõclusus cõtractus inter partes nõ apposita pœna, nõ posset postea addi per procuratorẽ, per d. §. in hac. ne factũ procu. nociat dño in eo, in quo amplius nõ utitur eo, cùm adimpleuerit fines mandati. ¶ Restringe secũdò hãc declarationẽ, dũ modò appositio pœnæ adeo sit de substãtia act°, q sine ipsa nõ possit expediri: secus, si posset expediri, licet nõ ita facilè, secundum An. Sic. in d. c. ij. de precario. per id, quod no. Io. An. in c. solet. de sen. exc. in vj. dicens, q licet delegatus possit ea, sine quibus cõmissio nõ posset expediri, c. præterea. de of. dele. nõ tamẽ potest ea, sine quibus cõmissio expediretur faciliùs. Et sequit ibi Domi. in prin. in pe. col. & facit, quod no. Bar. in l. quid tñ. §. fi. ff. de arbi. dicens per illum tex. q si arbiter cõdemnat ad centũ soluenda sub certa pœna, talis sententia nõ ualet, quo ad pœnã, & tamẽ istud inducebat facilius implemẽtũ sententiæ. Faciunt etiam, de quibus per Lu. Ro. consi. ccccl xj. dum latè probat, q mandato añcedenti nõ est mandatũ cõsequẽs: unde mandatarius ad impetrãdã licẽtiã extractiõis frumẽti nõ põt ipsum emere. Ad hãc tñ restrictionẽ uide ꝓba Are. in c. de test. in iij. col. de test. dũ uidet uelle, q ĩ dispõne hoĩs uno cõcesso uenisũt ea, sine quib. cõmodè, uel nõ ita bñ illud expediri nõ posset. Sed nõ adaptat ea, quæ inducit cũ, ꝓximè adductis: & ꝑ ipsum est Ang. in l. ij. ff. de iur. om. iu. in istis termi-
12 nis. ¶ Tertia † declaratio. Si dñs ex postfacto tacitè, uel expressè ratũ habuit illud, quod fecit procurator illicitè, uel obligãdo eũ ad pœnã, tũc actus procuratoris nocet dño. Lap. d. allegatiõe cxxvij. & Dom. in d. c. eũ, qui. per c. cùm quis. de sen. excõ. in vj. idem dicẽtes, si sciebat talia fieri per procuratorẽ, & nõ prohibuit, per c. nõ dubiũ. de sen. excõ. & idẽ Bu. hîc in pe. col. allegando post Cal. certas leges, maximè l. procuratoris. ff. de tribu. Ad datis tex. opti. in c. fi. de iureiu. in vj. de quo ad propositum fecí mentionẽ in c. nõnulli. §. j. in v. ampliatiõe, de rescrip. Facit etiam c. ij. de cõfes. in vj. Pro hoc etiã: quia licet gesta procuratorio noie per nõ habentem aliquid mandatũ nõ noceãt dño scienti, Inn. in c. quãuis. de re iud. & cõiter Doc. in c. ex parte decani. de rescrip. p Inn. ibi, tamẽ qñ procurator habet mãdatũ, & excedit fines mandati dño sciente, tunc nocet dño. Ioan An. d. c. cùm quis. Bu. in c. ceterũ. ad fi. de iudi. Imo. in c. ex parte. & in l. ij. §. uolũtate. ff. so. ma. & Dñi. in c. qui ad agendũ. de, ꝓcur. in vj. & Nic. Milus in Repertorio in uer. ꝓcurator. §. lxj. Quod autẽ est dictum de ratihabitione, intellige dũ modò interueniat intra tempus, quo ipse ratificãs potuisset expedire actũ. Rota de cõcess. præb. xiij. in no. per l. pe. ff. rem ra. ha. Et hoc adde ad ea, quæ dixi de off.
13 dele. cùm olim. lo j. ¶ Quarta declaratio. Idẽ † est, si ꝓcurator facit talia pñte ipso. do. Gul. de Suza. in l. licet. C. de procu. dicens, q si scio te falsum procuratorem, & quando

a *Ex mãdato turpi] Adde q idem tenuit. Bart. in l. iij. §. si procura. in princ. ff. quod quisq; iuris. Adde, q opi. Bart. est ibi reprobata. Vide ibi do. Alex. sed nõ eundo per mendicata suffragia. est text. in c. mulieres. de sen. excõ. qui cõsundit illã doctrinã. Bart. & per cõsequens tollitur ista opi. do. Abb. hîc, & Fel.*

quando cõparuisti, fui pñs in iudicio, & tacui, præiudicatur mihi. Et isto casu saluatur opin. Inno. cõiter dãnata in d. c. ex parte decani. ut per Alex. in repe. l. sepe. ff. de re iud. uer. saluari põt. Vbi ad idẽ allegat Bal. in l. j. ff. de neg. gest. Bene facit, quod no. Rota de procur. xxxix. in nouis, dicens, q ualet appellatio procuratoris non habentis mandatũ, si fuit facta pñte domino. Et dicit Rot. de procu. xiij. in antiquioribus, q põt cõstituí procurator pro me & alijs pręsentibus, licet aliter expressè nõ cõsentiant. Faciũt, quæ scribit Alex. cõsi. mihi cclxxxvij. Viso instrumẽto donationis factæ. ibi secundò rñdeo. 14
Et facit, quod dicit Abb. hîc post alios, de confessione procuratoris facta præsente domino, & non contradicente. Demùm, quando scientia procuratoris nocet domino, uide Lud. consi. cclxxxix. In præsenti consultatione. Quæ omnia repone diligenter, utpote hactenus errantia. In quantum autem Abb. recitat Bart. in l. fi. ff. de his, quæ in frau. cre. de procuratore dato ad fideiubendum & renunciante beneficio ordinis, adde Inn. de off. dele. cũ olim. lo j. ubi post Bu. gustat uerba Bar. ibi, sciendum. quibus exceptionib. possit proc. renunciare. Sed dum dicit Bar. ibi, & Abb. hîc, q non potest renunciare exceptioni declinatoriæ fori, per no. in leg. fideiussor. §. quædam. ff. mandati. limitat hoc Imo. nisi fortè esset exceptio recusationis ratione suspicionis, arg. c. quia suspecti. iij. q. v. uel nisi ageretur de proroganda iurisdictione eo casu, quo aliàs iudex eam non haberet, per ea quæ traduntur ibi. Subdit Imo. post Inno. ibi, q licet in peremptorijs expressè non posset renunciari, tñ omittendo allegare eas nocet domino, ut in simili per glo. in regula, delictum. in vj. Bene faciunt uerba Bald. in l. pactum curatoris. ibi, ex dicta theorica. C. de pac. ubi dicit, q tutor & procurator nõ possunt renunciare exceptionibus peremptorijs, nisi sit ista tacita renũciatio procedens ex ordine litis, sicut est, quando per processum excluditur exceptio declinatoria, l. fin. C. de excep. sicut etiam posset excludere in causa: quia hoc procedit ex ordine iudiciorũ. ¶ Decimum ad hoc secundũ membrum de procuratore aliquid faciente scias, q ubi ius repellit actorem propter uitiũ personæ ipsius, non tamen repellitur procurator actoris illo uitio irretitus: quia dominus non debet puniri ex maleficio procuratoris. Fallit in casu c. post cessionẽ. de proba. propter periculum cõionis. Ita Dom. post Io. An. in c. j. §. j. de resti. spol. in vj. Adde etiam Car. in suis notis causarum, no. clxxx. inc. quòd liga non ualuerit. ubi dicit, dominum conueniri non posse ex dolo procuratoris, per l. creditor. §. Lucius. ff. mandati. ubi in mandato nunquam uenit dolus. Nec obst. l. procuratoris. ff. de trib. quia ibi non quæritur, utrùm ex doloso contractu procuratoris obligetur dominus, ita ut possit conueniri, sed nocet domino quantum ad faciendum, q perdat priuilegium, quod habet, ne teneatur tributoria. Sic & aliàs ad perdendam actionem redhibitoriam sufficit culpa procuratoris, seu dolus, l. quòd si nolit. §. culpam. & §. quod in procuratore. & l. ædiles etiam. §. notandum. ff. de ædil. edi. Et hoc ideo, quia præsumitur scire id, quod scit procurator: quod sufficit, l. j. §. scientiam. ff. de tributo. Vnde non tenetur dominus ex contractu procuratoris facto dolosè: quia nec hoc dicit in d. l. procuratoris. sed tamen dicit, q procuratoris scientia, & dolus præiudicat domino : quia scilicet procurator sciuit, q seruus negotiabatur, & dolosè tacuit. Si dicis contrà, nec etiam in hoc deberet nocere dolus, d. §. Lucius. respondet, quòd simpliciter non nocet domino dolus procuratoris : nec hoc probatur in l. procuratoris. sed cum quo ad illam actionem tributoriam sufficiat scientia procuratoris: ideo sufficit etiam dolus, ut quo ad id non distinguatur, sit scientia dolosa, uel non dolosa, secundum ipsum ad literam : de quo nunquam sis oblitus. Adde etiã istis Ab. post But. in c. cùm olim. iij. col. de causa poss. ubi dicit, q si ꝓcurator habuit mandatũ de certo iudice impetrando, & trãsgressus est formã, impetratio nõ ualet. Aut emẽ impetrauit nominatos à dño, & nõ põt dñs recusare, nisi ex noua causa. Itẽ si habuit mãdatũ in genere de eligendis iudicibus, tñ si dñs est persona, cui cõpetat restitutio in integrũ, põt eã petere aduersus talẽ impetrationẽ, ut ibi per glo. in uer. recusare. suadẽte hoc qualitate causæ & periculo grauaminis, ut ibi per eũ. Vide etiã Imo. in c. cũ olim. lo j. viij. col. de off. dele. ubi plura tãgit, dũ examinat, qñ prorogatio facta ut per ꝓcuratorẽ ualeat. ¶ Circa † tertiũ membrũ Abb. de professione procuratoris uidetur regulariter dicen-
a dum, q noceat dño [a], si nõ fuit uoluntaria, & dñs nõ ostendat rẽ aliter se habere, ut in §. sed an ipsos. hîc allegato per Ab. & facit gl. in c. j. in uer. nõ negauit. de postul. præla. & ibi Io. An. & alij respõdentes ad leges cõtrarias in illa gl. allegatas. Facit etiã tex. cum gl. in c. suborta. de re iud. & not. Imol. in c. in pñtia. j. col. de renũ. ¶ Cæterũ ut super hoc habeas quædã ab alijs non reducta, collige breuiter septẽ declaratio-
15 nes. ¶ Prima declaratio. Qñ † procurator spõte cũ aduersario uadit ad iudiciũ, & confitetur illa, dicit confessio uoluntaria, secundũ Imol. hîc: quãuis alij hîc appellẽt uolũtariã illã, quæ fit porrecto ei libello: & necessariã, quãdo rñdet positionibus: quia, ut ipse dicit, & bene, etiam respondendo libello nõ tenet quis dicere mẽdaciũ, sed põt agnoscere bonã fidem. Facit c. j. xxij. q. ij. Et ideo illa cõfessio uidetur ita necessaria, sicut qñ respondit positioni : licet qñ sponte uadit, nõ uidet cõfiteri per modũ iurisdictionis cõtentiosæ, ex quo nõ trahit citatione. Facit, quod habet in c. inter. de excep. secundũ eum. Scias tñ, q faciliùs admittit quis ad reuocandã cõfessionem factã respõdendo positioni, quàm aliã: quia uidet facta ad persuasionẽ, seu affirmationẽ aduersarij. Bar. in l. error. j. col. C. de iur. & fac. igno. & in l. j. ff. de eo, per quem
16 fa. erit. & ibi per Alex. ¶ Secunda declaratio. Si † procurator nõ habet speciale mandatũ ad sic cõfitendũ, & cõfiteatur: tñ, si fiat dño absente, põt ab eo reuocari, cũ ad eius notitiã peruenerit, etiã nõ docto de errore. Et idẽ, si fuit pñs, & statim reuocet. Imo. in c. fi. iiij. col. de confess. Alleg. Ro. deci. lv. licet Rota dicat hoc esse magis de stylo curiæ, quã de iure: nã de iure uideret, q præiudicet, nisi ꝓbet rẽ aliter se habere, per l. certũ. §. sed an ipsos. ff. de cõfes. Quod ultimũ reassumit etiã Imo. i d. c. fi. v. col. dicens, q si quis uult reuocare cõfessionẽ sui procuratoris, sufficit probare rẽ aliter se habere, etiã aliter non docto de errore, p d. §. sed an ipsos. ¶ Nõ repi in specie dictã decisionẽ Rotæ: sed facit, quod no. Ro. de procur. xix. in nouis, dicẽs: q si, ꝓcurator dedit articulos etiã cũ iuramẽto, põt eos reuocare tãquã datos per errorẽ, etiã nõ docto de errore. Et hoc dicũt esse de stylo, licet de iure fortè esset sec°. Et illũ stylũ dicũt, ꝓcedere in causis, in quib. uertit periculũ aiæ: in causis aũt profanis dicũt idem, nisi articuli essent dati per iuramentũ: tunc enim, secundũ aliquos, nunq̃ admitteret procurator ad reuocationẽ erroris, uel dandũ ꝑria in materia, per no. in c. fi. de iureiu. in vj. Si ergo Rota uult, q procurator põt reuocare, non docto de errore: fortius, dñs. Dixit etiam Rota de cõfes. in antiquis, q cõfessio procuratoris facta dño sciẽte præiudicat ipsi dño, nisi reuocet eã, & probet errorem: & dicit, q aliàs nõ noceret, quasi uelit, q si dñs est absens, nõ nocet: qd' intellige, si reuocet eã. Si aũt, ꝓcurator habuit mandatũ ad sic cõfitendũ, tũc idẽ est de illã confessione, ꝓpria, secundũ Bu. in d. c. fi. pen. col. de cõfes. & Bar. & alios, ubi s. Et illud, q dicit, cõfessionẽ, ꝓpriã posse reuocari incõtinenti, etiã nõ docto de errore,

c. ad hoc Deus.

a *Domino] An, & quãdo confessio procuratoris noceat domino, uide Spec. in ti. de confes. §. nunc uidendum. Sed nun quid cõfessio procuratoris et in §. Postremò. uers. si uerò fit per procuratorẽ. et in tit. de procurat. §. ut dũt. uers. Cæterũ. et seq. p Oldr. plenè in cõsi. cxxvj.*

gl.in c.fi.uer.iuxta.de iureiu.in vj.& c. apud misericordem.xxxij.q.j. habet locũ etiam in cõfessione procuratoris.Gl.in c.scriptũ.de ele.quæ est singu.Abb.ibi v. col. Intellige circumscripto stylo curiæ, de quo s̃. Dicit aũt incõtinenti, quãdo nõdum fuit scripta:gl.in d.c.aliud. quã declarat & limitat Ab.in fi.ult.col. de cõfes. ¶ Ter-
17 tia declaratio. Dñs † nõ habet pro confesso, qñ procurator noluit rñdere positionibus, dño ignorante , si lis non erat cõtestata:secus , si esset cõtestata. Domi.latè in c.ij.iij.col.de cõfes.in vj.ita intelligẽs illũ tex.post alios: & intellige, quando procurator fuit cõtumax interro-
19 gatus & iussus à iudice: si em̃ antè quàm iussus sit respondere,se absentat, tunc dñs nõ habet pro cõfesso:d.
28 c.ij.in fi.¶ Quarta declaratio. Differt † tripliciter cõfessio procuratoris à cõfessione dñi.Primò prætextu erroris iuris dñs nõ reuocat confessionẽ propriã, l. ij. ff. de confes.secus in confessione procuratoris:Cy.in l.j.C.de confes.Bu.& Ab.hîc.Secundò cõfessio propria impedit appellationẽ,ij.q.vj.biduum.secus in confessione procuratoris,secũdũ prædictos. Tertiò cõfessio procuratoris nõ nocet dño in alia causa: secus in cõfessione dñi. Spe. de cõfes.§.uidendũ.uer.sed nũquid.Io.An. de elec. per inquisitionẽ.Bu.& Ab.hîc: rationẽ assignat Are.de testi.c.causam.el j.viij.col.uideliçet, ne cõcurrat duplex specialitas circa idẽ.Prima, q̃ dñs cõfitendo per procuratorẽ, uideatur cõfiteri per se. Secunda, q̃ cõtra regulas iuris probatio facta in iudicio ad unũ finẽ, facit fidem in alio ad aliũ finẽ. Qua ratione attenta infert singulariter, q̃ si cõfessio fuisset facta à procuratore in iudicio ordinario , in quo etiã aliæ probationes factæ ad unum finẽ facerent fidẽ in alio iudicio ad aliũ finẽ attẽ
20 tato:& tunc fortè cõfessio procuratoris preiudicaret in alio iudicio: tũ,quia nõ cõcurrit hîc duplex specialitas: tũ,quia alię probationes præiudicãt,quæ sunt maioris effectus:multo fortiùs confessio.¶ Cõsidera bene,quæ sit ratio, quare cõfessio in uno iudicio,etiã summario, ualet & nocet in alio: est ,ppter rationẽ c. per tuas. cũ ii. de proba. q̃ nõ audit uolens uenire cõtra id,quod propria uoce,&c. q̃ licet acta in iudicio summario nõ noceant in plenario,etiam inter easdem personas , Bar. in l.ij.v.col.ff.ui bo.rap.But.Ab.& Imo.in d.c.causam. probatur in c.ueniens. lo ij.de testi. tñ fallit in confessione, per dictã rationem dictum singulare Inn. de ord.cogni. c.ij.sequitur Imol. in cle.constitutionẽ.vij.col. de elec.& Bu.in c.dilectus.xj.col.de cap.mo.& in c.uestra.xliij.col. de coha.cle.& Ro.in l.naturaliter.§. nihil.viij. col.de acquir.pos. dixi in d.c.causam. Istud autẽ restringitur ad cõfessionem principalis : secus si esset confessio procuratoris:quia cessat ratio d.c.per duas. Bu. in d.c.per inquisitionem.ul.col.Fran. Are.in c.at si clerici.in prin.lij. col.de iudi.& in c.ueniens.lo ij.in antepe.col.de testi.dicens Spec.ubi s̃. q̃ confessio procuratoris in uno iudicio nunquã operatur in alio. Et istud fortè est indistinctè uerius:unde licet essemus in casu,in quo alia acta facerent fidem in alio iudicio, tamen respectu confessionis non cessaret consideratio de ratione d. c. per tuas. quæ uidetur fuisse unica ad istud dictũ de confessione procuratoris attenta mente Spec. & aliorum in dictis locis : tamen cogitabis. Et fortè potes dicere sic,q̃ aut quæritur,an sicut confessio propria domini nocet sibi, ubi aliàs acta nocent, ita etiam noceat cõfessio sui procuratoris? & est dicendum,q̃ non:aut quæritur, utrùm ubi alia acta probant in alio iudicio , ibi etiam probet confessio procuratoris? & dicendum est,q̃ sic: cùm em̃ sit de actis,c.quoniam.de prob.operatur idem , qd̃ alia acta,& non militat ratio c.per tuas.In contrarium:quia qua ratione confessio nocet in iudicio ordinario, sicut & alia acta:eadem ratione nocet in alio:non enim probat cõfessio procuratoris in iudicio , in quo emanauit ex rõne c.per tuas. Ideo nec ex cessatiõe illius rõnis minus probat in alio iudicio.Sed ubi alia acta nõ probãt in alio iudicio,nõ probabit etiã cõfessio procuratoris. Non obstat, q̃ probaret cõfessio dñi, etiã ubi alia acta nõ ,pbant:quia in ipsa militat rõ c.per tuas.quæ nõ militat in cõfessione ,pcuratoris,ut per te uides.¶ Quinta declaratio. Qñ mandatũ procuratoris ad cãm erat sub certa cõditione , & illa nondũ uerificata,,pcurator fuit aliquid cõfessus,nihil nocet dño talis cõfessio:quia uidetur facta à nõ ,pcuratore, ex quo nondũ euenerat cõditio,l.cedere.ff.de uer.sig.Old.latè & subtiliter cõs.126. incip.Natura cuiuscũq̃ mandati.Quod no.ad similia.
29 ¶ Sexta declaratio. Si † cõfessio prælati & capituli est ꝑtria cõfessioni syndici,nõ stat cõfessioni syndici:glo.in c.ij.in uer.iniquitas. de testi.in vj. Quod declara,ut ibi latè per Domi.post Io.An.in fi.prin.quia si sunt directò ꝑtrariæ cõfessiones,derogãt sibi aditiuicẽ,per c.solicitudinẽ.de ap.& in dubio iudex iudicabit ꝑ dñm:si tũ syndicus cõfitetur de credulitate,& prælatus & conuentus de certitudine, præualet cõfessio prælati:& si syndicus de certitudine, & prælatus de credulitate,tunc derogat sibi,ac si unꝰ esset sibi cõtrarius,ut ibi latiùs.¶ Septima declaratio.Si procurator dixit appellando,q̃ dñs suus possidet & turbat , & dñs ,pducẽs hmõi appellationẽ, reuocet errorẽ procuratoris,dicẽdo se tpe appellatiõis fuisse spoliatũ,põt nihilo minùs appellationi insistere, quo ad effectũ deuolutũ.Egi Belleme.cõclusione Rotę, ecclxxxvj.si appellauit. quia licet aliàs nõ possit reuocari cõfessio , quæ fit per ,pductionẽ instrumẽti , nisi ,pnuncietẽ instrumentũ esse falsum:Inn. de censi. cũ olim. tñ illud intelligit, quo ad ea,super quib.instrumẽtũ facit idẽ:quia sublata cõfessione remanet instrumẽtũ , aliàs nõ,ut in cõclusione Egidij præcedẽti.¶ Demũ † circa istã cõfessionẽ procuratoris est alia qõ longa,ut:ùm cõfessio ipsius de receptione mutui probet ueram numerationem cõtra dñm[a].Sed omitto propter eius prolixitatem.Vide Alex. plenè post alios in l.ij.§.fi. ff. si cer. pe. Inno.in l.si debitorẽ.ff.de noua.oẽs in c.si cautio.de fi. instru. & ibi Bellẽcinũ lxxxix.cum concor. de quib.per eum. Dixi aliquid ibi, & in c. cùm olim.lo j. de offi.dele.post Abb.ibi,quẽ uide. & per Lud. consi.clij. & in l.prædicta. ff. de acqui. pos. Et prædicta omnia habeatis domestica : qm̃ istũ passum de gestis à procuratore, quando obligẽt dominũ, nõ inuenies alibi ita clarè & copiosè ordinatũ. ¶ Vltimò,dũ tangit Ab. qñ excõicatus cõtra formam istius tex.euitet pœnas,c.sacro.de sen. excõ. Adde unũ membrum , quod ipse omittit:quid si probaretur per iudicem , sciuisse illum procuratorẽ cõmuniter consuetũ esse diligentem , & haberi pro tali : qa hoc casu nõ uideẽt iudex excusabilis. Et dum latè ponit Abb.quis soluat expensas, in quibus condemnatur procurator? Adde Maria.plenè in c.calumnia.de pœnis.arti.xiiij.in prin.omnino Alex.post Bar.. Ang.& alios in prin.ff.de re iudi.Et omitto dicta istorum , quia magis placet conclusio Abba. quam Alexand. non allegat. Et signa uerba Abb.ad regulam,delictum.lib.vj. declarãdo glo. ibi , dum limitat illam regulam,in delicto commisso in iudicium, ut habeat locum,quando pœna nõ erat apta cadere in prælatum, aliàs non: & quo ad hoc dixi aliquid post Abb. de excep.cùm uenerabilis. Cætera ad regulam, delictũ. uide per Ab. post alios de do. & contuma.in cap.j. & ibi dicendum.

a *Cõtra dominũ] Pro qua materia uide no. & plenè Panor. hic , in x. col. uersic. uenio nunc ad tertium membrũ. et Ioan. de Pra. in leg. nõ solum.in princip. in ulti. col. ff. de procur.ubi etiam Bart. & Ioan. de Pra.in l.certũ. §. sed an ipsos. ff. de confes. et per do. Alex. de Imol. in cõsil.cix.iiij.parte, & per Ordra. cõsi.cxxvj. et no. & plenè per do. Soci.consi.iiij.incip. Circa præsentẽ cõsultationem. uer. quintò probatur. circa medium, in j. parte, chart.iiij.*

SVMMARIVM.

1 *Retraditio instrumentorum habet uim distractus.*

2. In-

2 *Instrumentum si probatur redditum debitori à creditore, probata est liberatio.*

3 *Clericus tradens instrumenta ecclesiæ sine causa , tenetur ecclesiæ ad interesse.*

Debitor petens instrumenta debiti restitui, de quo satisfecit, tenetur creditori refundere expensas,quas fecit pro recolligendo instrumentum.Post nu. 3.uer.quarta conclusio.

4 *Victor in causa põt petere cogi aduersariũ ad tradendũ instrumẽta.*

5 *Instrumentum de iure mihi competens, si est perditum, uel consumptum, possum petere illud mihi reuocari.*

6 *Notorium grauamen est allegandum in causa.*

Qualis expressio grauaminis requiratur in appellatione ab interlocutoria.Post nu.6.uers. & in quantum.

7 *Remedium pro recuperatione iurium ecclesiæ malè alienatorum.*

8 *Episcopus an possit,uel ordinarius,cognoscere de causa inter archiepiscopum & subditum suum:an autem,ut delegatus.*

9 *Vasallus an & quando possit testificari pro domino.*

10 *Fortè hæc dictio an sit semper nota dubitationis.* 11.

CAPITVLVM II.

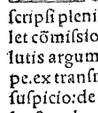

Accedens.j. ¶ In quantum nohîc Ab.q̃ potest recusari iudex,cui Papa cõmisit causam , licet esset manifestũ,q̃ esset recusabilis,uide quæ scripsi plenissimè de excep.cùm inter.ubi tenui , q̃ uaiet cõmissio Papæ cum clausula,Recusatiõe remota solutis argumentis.And.Sic.contrariũ tenentis de fo.cõpe.ex transmissa.& hîc cogita,qño erat manifesta Papę suspicio:de qua hîc,,put dicit Abb.quia reuera possibile est,q̃ dum Papa cõcedit rescriptũ,non habeat in prõptu,cui archiepiscopo subsit episcopus , cui committit causam:non.n. est ista una qualitas in iure scripta , sed de qua constat ex ordinationib.curiæ.In quantũ Abb. ultimo notabili copiosè ordinat istũ tex.dum dicit,instrumenta esse reddenda uicitori:& quã uim habeat instrumentorũ retraditio , perstringe breuiter septẽ utiles cõclusiones.¶ Prima conclusio. Retraditio † instru-
1 mentorũ habet uim distractus.Pet. de Anch. & Ana. in c.querelã. de symo.p l.qui chirographũ.de lega.iij. ubi traditio instrumentorũ inducit traditionẽ rerum:& dicit Ang. in l. ab emptione, ff.de pac. paria esse incidere instrumentũ,uel ipsum retradere, & q̃ eo cãcellato, uel tradito de partiũ uolũtate eo ipso intelligit facta retractatio omniũ,quæ fuerunt facta per traditionẽ instrumenti, ,ppter gl.singularẽ ibi:& dicit Bal.in c.j. ad fi. qd fit inuestitura,q̃ per incisionẽ instrumenti inuestituræ uidet reuocata ipsa inuestitura.¶ Secunda cõclusio. Si
2 ,pbatur † instrumentũ redditũ à creditore debitori, est ,pbata liberatio,l.j.§.illo.& §. sed ne furandi.C.de Lati.liber.tol.Si aũt[a] non apparet,q̃ creditor tradiderit,præsumitur liberatio , sed nõ præsumptiõe iuris & de iure. Archi.plenè in c, hunc numerũ.lxxvj. dist. De hoc tamẽ uide Ab.post alios plenè in c. ecclesia. lo ij. ut lite pendẽ.Bar.in l.Fullo.§.q tabulas.ff.de fur.in l.fi. ff. de his,quæ in testa.delen.& in l.Labeo.ff.de pac.Bald. in l.fi.C.quando fiscus uel priua. & in d.l.unica. in pen. col. C. de Lati. liber. tol.gl.ij.in c.sanè.de renun.glo.fi. post prin.in c.ij. de consue.& ibi Imol.pen. col.& oẽs in d.l.Labeo. ¶ Tertia cõclusio. Clericus † tradẽs sine causa instrumenta ecclesiæ , tenetur ei ad interesse, c.canonib.uer.iniquũ.xvj.q.j.& c.si quis de clericis.xij.q.ij.Imò potest deponi.Ioã.And.in d.c.querelã.quia dicitur esse ,pditor:& ista est pœna ,pditoris; c.clericus.xlvij. dis. Facit dictum Bar.in l.is,qui.ff.de falsis.q̃ ille, q̃ tradit alteri instrumenta custodię suæ cõmissa, punit ut falsarius, ,p illum text. quẽ Bar. no.ad notarios , ,pcuratores & similes:& sequit Ana. in d.c.querelã.¶ Quarta cõclusio. Debitor petens restitui instrumentũ debiti, de quo satisfacit, tenet refundere creditori expẽsas factas in recolligendo instrum. Bal.& clariùs Sal. in l.fi.C. de cõdi. ex l.¶ Limita,dum modò ,ppter moram debitoris fuerit facta illa expensa : qa iustũ est,ut eam soluat,per c.peruenit. uer.alioquin.de fideiuf.secus,si creditor in exordio cõtractus fecit hanc expensam. Bal.in l.eos.§.super.C.de usufru. & in l. non ignorat. C. de fruct. & lit.expen.Imputatur.n.creditori:quia recolligit instrumentũ debitore non monito:arg.l. quidã Hiberus.ff.de seruí.rusti. præd. Secus, si ille fuit in mora,sicut dicit de expensis factis in productione testiũ,l.qm̃ liberi. C. de testi. secundum eum.Et cõsidera,q̃ si debitor nõ curat petere hoc instrumentũ, & tamẽ creditor uult,q̃ soluat expensas:nã sentit Bal.q̃ tunc debitor nõ teneat:grauat.n.creditor debitorem ad hoc, qñ petit instrumentũ. Sed posse dici,q̃ aut debitor negabat debitũ, & propter hoc oportuit colligere instrumentũ,& tũc uidet,q̃ siue uelit instrumentũ, siue nõ, teneat emendare hoc damnũ creditori, per d. c. puenit.uer. alioquin, aut fuit simpliciter in mora soluendi,tamẽ nunquã negauit debitum:& tunc dato,q̃ teneat ad expensam,si uult instrumẽtũ, tamẽ si ipsum nõ curat,fortè nõ teneatur ad expensam,tanquã factã potius uoluntariè, quã necessariè. ¶ Nihilo minus ratio prędictorum est,q̃ eo ipso,q̃ creditor uidens morã debitoris,præparauit se ad instruendã causam, dicitur ista expensa nõ uoluntaria omnino, sed culpa creditoris,& per cõsequens teneat ad expensam , etiãsi non petat instrumentũ.Cogitabis:quia tunc occurrit,
4 ¶ Quinta cõclusio. Obtinẽs † in causa potest petere aduersarium cogi ad tradenda sua instrumenta. Car.hîc exclamans de isto tex. q̃ si archiepiscopus licitè occupasset instrumenta plebani,& nõ fuisset coactus restituere,sicut aliàs debitor, qui soluit , petit sibi reddi instrumentum debiti, l.dissolutæ[b].C.de cõdi.sine causa tenetur tunc debitor facere instrumentũ creditori, qualiter soluit ex tali causa:nã postea posset dicere,se indebitè soluisse,l.plures.C.de fid.instr.& l. q tabulas.§. j. ff. de fur.& utrobiq̃ Bar. secundũ Card. hîc,& dicit Bal.in l.huiusmodi.§.si ita. in fi. de leg.j. quò d potest debitor, ne dum petere reddi instrumentũ, sed etiã petere fieri à creditore quitationẽ & fidẽ pecuniæ: allegat l. pecuniæ. C. de solut.& d.l.dissolutæ.& dicit Ab. in c.cùm dilecta,ult.not.de cõfir. uti. uel inuti.q̃ postquã qs succubuit in cau-

Ant.de But.Cy.in l.si de possessione. C.de proba. Contrarium sentit gl. in l.postquam. C. de pac.in fin. magnæ glo. quam ibi sequitur Guil. de Cu.Bald. & Iaco. Bu.dicunt, q̃ si debitor erit persona suspecta, poterit deferri iuramentum in supplementum probationis: & istud sentit do. Abb.in d.c.pen.ut lit.pen. in ult.col. in uers.secũdus casus. Puto, q̃ opin. Bart.sit uerior, in d.l.Fullo.§. qui tabulas.& text.in l. si chirographum. ff. de leg. iij. uers. libertus. ubi præsupponitur,q̃ ista præsumptio sit tãta, ut inducat liberationẽ in effectu: & hoc maximè, quãdo ꝑsona quæ habet instrumentum, est legalis,et tenuit instrumentum aliquo tempore.Ita loã. And. in addit. Spec. in tit.de instrument. edi. §. postquam. uer.porrò. Et per ista dic,q̃ stãte stato solutio debiti non potest probari, nisi per publicum instrumentũ, certè dicitur probare solutionẽ ꝑ instrumentum,ille, qui producit instrumentũ creditori cõcellatũ.Ita singulariter tenet Bald. in l. euacuatis . C. de decur.lib.x.

Si aũt] Adde tu, q̃ Bart.in l.Fullo. §. qui tabulas. ff. de furtis. sentit, q̃ illa sit plena probatio:uidelicet , si instrumentum cãcellatum reperiatur penes debitorem,qui nõ sit domestica persona: quia probatur,debitum esse solutũ. Idem sentit Bar.in l.Labeo. in princ. ff. de pact. & ibi expressiùs Fulgo. Et pro ista opin. est tex.in c.pen.j. ut lit. pen. & ibi

a *l. Dissolutæ] Et ibidem ad hoc uide Pet. de Suz. & adde Bart. & Ang.in d.§. si ita. alleg. in tex . Et q̃ creditor teneatur facere debitori instrumentũ solutionis et quitationis, est tex. quẽ Sal.reputat ad hoc sing. in l.eum,à quo. C. de solut. Et adde Pau.de Cast.cõs.j. fã, de-*

ſa, debent omnia inſtrumenta, ſeu priuilegia deciſioni cõtraria lacerari: & infert idẽ eſſe de omni inſtrumẽto, quod eſt penes aliũ inutiliter: & eſt contrariũ iuri meo, quo ad tenorẽ. Allegat iſtũ tex. & dicit Bal. in l. fin. C. ad exhiben. p illum tex. q̃ poteſt agi exhibitorio reſtitutorio iudicio ad reſtitutionẽ inſtrumenti debiti per debitorem naturaliter liberatũ: ad quod uide Ioã. And. in c. cùm pridẽ. ſuper gl. pen. de pac. & ibi Abb. ad fi. & Imo. ubi dicunt, q̃ ſi inſtrumentũ fuit habitũ pecunia creditoris & debitoris, repetit illud debitor conditione ſine cauſa, per d. l. diſſolutæ. Aut fuit habitũ pecunia debitoris, & poteſt illud uendicare, tanquã ꝓprium, uel agere ad exhibendũ. Omittunt tertiũ caſum, quãdo fuit habitum pecunia creditoris: de quo dic, ut in præcedenti cõcluſione, & uide Abb. in d. c. cùm pridem. in iiij. no. Cõcordat cum prædictis de inſtrumẽto, q̃ poſſet alteri nocere, & nõ prodeſt habenti. Et dixit tex. in c. longinq; tate. xiij. q. ij. q̃ ſeruus eccleſiæ factus liber, tenetur facere eccleſiæ chartã ſui ſtatus: aliàs reponitur in ſeruitutem. Et dicit Imo. in l. ij. in prin. ſol. ma. q̃ debitor poteſt dicere, nolo ſoluere, niſi facias mihi inſtrumentũ. Alle. l. plures apochis. C. de fide inſtr. & quod no. glo. l. ne caſu. C. de diſcuſſorib. lib. x. & in d. l. ij. in prin. eſt una gl. fi. quæ ſecundum Paul. de Caſt. ibi ſemper allegat: q̃ ſi eſt debitor meus, nõ tamen habeo inſtrumentũ publicum: uel quia nõ fuit cõfectũ: uel, quia fuit perditũ, habeo tamẽ teſtes: uel, illud nõ negas, poſſum implorare officium iudicis nobile, q̃ cõpellaris facere inſtrumentũ cum ꝓmiſsione, ut habeã ꝓbationem paratã. Quod etiã uoluit gl. in l. chirographis. ff. de admini. tut. & in l. pupillus. ff. de noua. & plenè Bart. & alij in l. ſi finita. §. elegan
5 ter. ff. de dam. infect. ¶ Sexta cõcluſio. Si † inſtrumentũ de iure mihi cõpetens, eſt perditũ uel conſumptũ, poſſum petere ipſum mihi reuocari. Glo.
4 in authen[a]. de hær. & Falci. §. j. in uerſi. reparare. & eam ſequit Bart. in d. l. chirographis. ad fi. prin. dum modò uocatis his, quorũ intereſt: quæ eadẽ ſolennitas requiritur in redintegratione, quæ fuit neceſſaria in cõfectione, ꝓ l. ſi ut proponis. la ij. C. de nup. & d. gl. allegat etiã Bal. in authen. l. ſi quas ruinas. de ſac. ſan. eccl. & Ang. Imol. in d. l. ij. in prin. ſo. ma. Idem dicas, ſi nõ reperitur ꝓtocollum. Bar. in l. ij. C. de diſcuſ. lib. x. Dixit tamẽ Spec. de loca. §. nunc aliqua. uer. clx. q̃ ſi perdit inſtrumentũ cõtractus emphiteotici, per hoc cõtractus non ꝓdit uim ſuã. De modo aũt probandi tenore inſtrumẽti perditi, dixi poſt alios in c. ſicut. de re iud. ¶ Vltima concluſio. Licet debitor liberatus poſsit petere ſibi fieri inſtrumentum liberationis, Bar. in d. l. eleganter. cum ſi. nõ tamen poteſt petere liberationẽ generalẽ, etiãſi de alio debito nõ appareat: qa talis cautio liberationis eſt captioſa. Bar. Bal. & Ang. in l. cum aquiliana. ff. de tranſa. ꝓ illum tex. Bal. in l. ij. §. contrariũ. in prin. ff. de cõtra. iud. tu. & Bal. in l. pactũ. in xvj. q. C. de colla. quæ omnia bene no. ¶ In
6 quantũ † Abb. ſuper glo. j. dicit poſt Ioã. And. notoriũ grauamẽ eſſe allegandum: guſta primò illud, quod dicit non eſſe eundum ad arbitros, quãdo allegatur notoria ſuſpicio. Facit, quod no. Lap. allegat. j. in prin. dicens, non eſſe opus arbitris, quando allegatur ſuſpicio notoriè friuola, uel notoriè falſa: quæ duo ſunt utilia ad practicã c. legitima. de app. in vj. Et dùm dicunt prædicti, q̃ notoriũ non releuat ab onere proponendi, uide quæ dixi de reſcri. cum ordinem. poſitis ad hoc ſeptem nouis declarationibus inſertis plurib. dictis nõ uſitatis, & inuenies corroboratũ fundamentum huius opin. de quo per Card. in d. cle. appellãti. in v. q. de ap. uidelicet q̃ quis debet allegare id, quod eſt fundamentum ſuæ intentionis, etiamſi ipſo facto probetur: l. ſi adulterium cum incestu. §. idem Pollioni. ff. de adult. Et cum iſtis cõcordat etiam Dom. poſt Ioan. And. in c. j. in prin. de app. in vj. & Phil. in c. ut debitus. de ap. ibi, nonõ quæritur. & Ioã. And. in Spe. de dila. §. ſequitur. uerſ. item ſi eſt ſuffraganeus. quãuis Bal. in l. ciues. C. de ap. dixerit contrariũ. ¶ Et in quantum dicunt prædicti, q̃ non ſufficeret dicere, appello ab interlocutoria: qa me grauaſtis, ut patet ex actis per d. cle. appellãti. in uer. nominatim. adde, q̃ ſufficeret exprimere grauamen uerbis importantibus ipſum ex mente, licet nõ ex tenore. Ang. Imo. & Roma. in l. prætor. in prin. ff. de ope. no. nũ. per illum tex. cum glo. in uer. expreſſum. Super quo Alex. ibi, & in l. ubi autem. §. illud. de uerb. obl. & in l. j. ff. de lib. & poſth. dat plures remiſsiones: & dixi multa in ſimili de conſtit. translato. ¶ Sufficeret etiam dicere ꝓ cauſis grauaminũ, allego exceptiones pacti & iuriſiurandi oppoſitas in iudicio, ꝓut apparet in actis: ſecus, ſi diceret, pro cauſis grauaminis, allego omnes exceptiones in iudicio productas. Ang. Imol. & Alex. in d. §. illud. & exprimitur unum grauamen inſufficiens cum relatione pro alijs ad acta ſufficit. Thom. Faſtoli dubio Rotę xliij. die Lunæ. ad fi. & ibi pulchrè, quãdo dicatur nominatim fieri id, quod fit per demonſtrationem certam. Et dixit Rota de ap. ij. in nouis, q̃ nõ ſufficit relatio ad acta nullo grauamine expreſſo, ſed bene ſufficit grauamen exprimere, & pro eius probatione referre ſe ad acta: & ibi bona eſt additio plura notanda ponens ad d. clem. appellandi. Concordat pulchrè Bal. in l. minoribus. in j. col. C. de his, quibus ut ind. dicens, q̃ iſta uerba, grauaſtis me, ut ex actis apparet, quòd non continẽt aliquid certum ex ſe, niſi ſpecificetur, per quã partem actorum appareat hoc grauamen: & hoc uerbum notat multùm Ang. Aret. in §. ſi minus. Inſtit. de actio. dicens, ſe multos uidiſſe errare in hoc referentes ſe generaliter ad acta. ¶ Conſidera, q̃ uidentur iſti uelle, quòd ſufficiat nominare locum, in quo in actis deſcribitur grauamen: putà, tali folio proceſſus abſq; ſpeciali nominatione grauaminis, in quo Ang. & Imol. in dicto §. illud. Fortè aliter ſenſerunt, dum nominant exceptionem pacti & iuriſiurandi. Sed fortè hoc nõ eſt neceſſarium: quia relatio ad locũ infallibilẽ uidetur æquipollere expreſsioni, l. ait prætor. ff. de re iud. & l. pen. C. de ſent. quæ ſine cer. quan. Subdit Bal. in d. l. minoribus. q̃ ubi eſt talis interlocutoria, cuius iniquitas detegitur per allegationes iuris, non eſt neceſſe inſerere cauſam appellationis: ut, qa iudex mandauit torqueri, uel rem ſequeſtrari. Vnde dixit Pet. de Anch. in d. cle. appellanti. q̃ non oportet allegare id, quod apparet ex tenore ſententiæ: ſed utrũq; dictum impugnat Phil. de app. ut debitus. ibi, duodecimò quæritur. ꝓ no. hîc de expreſſione notorij grauaminis. ¶ Et adde, q̃ ſi quis diceret, appello. poſtea dicat, notario, habeas, ꝓ expreſsis cauſas appellationis, quas dabo cras in ſcriptis. appellatio non tenet. Ang. in l. quicquid aſtringendę. ff. de uer. obl. niſi dies ſequens eſſet de tempore ad appellãdum. Bald. in l. ij. ad fin. C. de epiſc. aud. Pro quo facit l. accuſaturus. ff. de adult. ſecundum Alexand. in l. quicquid. Et dicit Rota de app. xlij. in antiquis, q̃ expreſſo grauamine ex aliqua cauſa non poteſt appellans proſequi alias cauſas non expreſſas, etiamſi in appellatione poſuit clauſulam, & ab omnibus grauaminibus, quæ ex ueſtro proceſſu colligi poſſunt. ¶ Et quòd grauamen etiam notorium debeat exprimi, procedit etiam de iure ciuili. Ang. Aret. poſt Ana. in l. eius, qui. ff. de app. & ibi etiam pulchrè concludit, quòd diſpoſitio clemen. appellanti. habet locum de iure ciuili, poſt Salic. in l. ij. §. ſin autem. C. de app. & Bar. in l. ait prætor. §. permittitur. & in l. intra utile. ff. de mino. & in d. l. eius, qui. quicquid dicat Raph. ibi, & Bal. in d. §. ſin autem. quem etiã impugnat Phil. in d. c. ut debitus. uer. poſtremò quæritur. Et iſta not. ad d. clem. appellanti. in uerbo, nomi-
7 natim. ¶ Circa † ſextum intellectum datum ad iſtum text. not. perpetuò utile remediũ pro recuperãda poſſeſsione rerum, uel iurium eccleſiæ, quæ ex negligentia prælati

Gl. in authen] Et ibi ad hoc uide Ang.

prælati eſt deperdita, ut per generale iudicis officium imploretur repoſitio ad priſtinũ & conſuetum ſtatum. Et hoc reputat hîc Imol. ſingulariter notandum. Et præcæteris guſtat hoc Lap. allegatione lij. lætatus ſum. ad fi. oſtendens, quõ differt hoc remedium ab alijs remedijs poſſeſſorijs, ut etiã hîc ꝓ Abb. & de iſtis eſt faciẽda mentio in c. ſæpe. de reſt. ſpo. ubi eſt, ꝓprie materia. In
8 quantũ dicit Abb. q̃ † epiſcopus poteſt, ut ordinarius, cognoſcere de cauſa inter archiepiſcopũ & ſubditũ epiſcopi, nõ aũt tanquã delegatus: hoc ultimũ uidetur limitandum, niſi eſſet delegatus cũ reſcripto, qd̃ excitaret iuriſdictionẽ ſuã, iuxta c. licet. & c. graue. de off. ord. qa etiã tunc habet locũ illa ratio par affectionis. Sed dictum Doctorũ intelligit, qũ datur delegat⁹ inter archiepiſcopũ & hominẽ nõ ſubditũ epiſcopo. Et in quantũ dicit, q̃ epiſcopus preſumit habere affectionẽ ad cauſam ſubditi, ꝓ hoc uidet, q̃ ſi impetrarẽ cõtra te epiſcopum meũ in iudicẽ, tu poſsis eũ recuſare, q̃ ei nõ ſubeſſes. Et ita firmat Phi. de app. poſtremò. uer. xv. ¶ Dũ di-
9 cit Abb. uaſallũ † poſſe teſtificari pro dño, niſi æqualitas dñi & ſubditi aliud ſuadeat: ad de But. in c. inſuper. de teſti. pe. col. ubi tenet, q̃ poteſt teſtificari, ſicut etiam emphyteota, niſi ſit cauſa contra dñm ſuper emphyteoſi, uel feudo: ſed Alb. Maleta, olim honorat⁹ cõſiliarius Franciſci ducis Mediolanẽſis, in ſolenni tracta. de teſti. fol. v. credit, q̃ in emphyteota, qñ lis nõ uerſat ſuper re emphyteotica, poſsit teſtificari, ꝓ dño: quia nullum poteſt excogitari intereſſe in perſona ipſius, nec obligat dño perſonaliter, ſicut uaſallus, ſed in uaſallo putat eũ indiſtinctè repelli, ꝓ dño: quia maior eſt obligatio uaſalli erga dñm, q̃ filij erga patrẽ, cùm uaſallus teneatur defendere dñm, & contra patrẽ, & fratrem, c. dño guerram. in tit. hîc finitur lex Contra. gl. j. in c. de forma. xxij. q. v. Itẽ, qa feudũ retinet cum magno lucro, ideo uidet maior ſuſpicio de ipſo uaſallo, ex quo, ꝓpter multa priuari poteſt, toto tit. q mo. feu. amit. poſ. Sed Iac. Aluaro. in c. j. in prin. ſi de inueſti. inter dñm & uaſal. lis ori. dicit, eſſe ibi tex. expreſſum, q̃ uaſallus
4 poteſt eſſe teſtis pro dño[a]. Et hoc ſuadet ratio ſecũdum eũ, quia edictũ de teſtib. eſt prohibitoriũ, & inter ꝓhibitos nõ reperitur uaſallus, l. j. ff. de teſti. Remitit ad Spec. & Ioã. And. in loco allegato hîc ꝓ Ab. Itẽ Iac. in c. j. in fi. quid ſit inueſtit. firmat, q̃ uaſallus poteſt teſtificari, ꝓ dño, ſicut & pares poſſunt eſſe teſtes pro dño: ut ibi dicit: tũ poſt And. de Iſernia, q̃ amicitia & familiaritas, maximè quę eſſet inter dñm & uaſallũ, poſſet reddere ſuſpectũ eius teſtimoniũ, per l. iij. ff. de teſti. Aliàs aũt, ſi uaſallus eſt ita ꝓbatæ opinionis, q̃ non præſumat deierare, ꝓ dño, non eſſet repellendus: quia præſumit præponere ſalutem ꝓpriã utilitati dñi. Et iſtud uerius, ꝓ dictos tex. Ad illud, quod inducit præfatus Alb. de obligatione magna, dic, q̃ illa obligatio uaſalli erga dñm eſt maior, ſecundum quid, nõ ſimpliciter: qm̃ multò plurib. modis eſt obligatus filius patri, & ꝓpter ius ſanguinis præſumitur ei magis affici: & hinc eſt, q̃ ſi inter patrẽ & dñm ageret de perſculo corporis & uitæ, tenet magis filius iuuare patrẽ. Bal. in c. j. de noua for. fideli. tũ in ꝓpoſito ſunt reſpiciendæ cõſicturæ, de quib. ꝓ Abb. hîc, & ꝓ Iac. de Alua. in d. §. in fi. An aũt uaſallus poſsit eſſe teſtis cõtra dñm. uide Ia. in §. & cùm datus. & in §. ſimiliter. de cõſue. rectí feu. & in §. ſed & q delator. in tit. quæ fuit prima cauſa beneficij amit. ¶ Vltimò, dum
10 dicitur † hîc de dictione, Fortè[b]. q̃ nõ eſt nota dubitationis, adde gl. in uer. fortè. in c. ij. de teſta. quæ allegat illud Io. xiiij. ſi cognouiſſetis me, forſitan & patrem meum: tũ tex. Euangelij dicit, utiq;, nõ forſitan. Ad idem gl. in l. mutus. in prin. ff. de ꝓcur. & in l. ſi duo. §. j. ff. de arbi. quæ dicit, ſub dubio fortè reſpondent ſæpe periti, & in l. j. cõmodato. §. ſicut. ff. cõmoda. & in l. j. §. fi. ff. de feriis. & in l. ſubſtitutio. ff. de uul. & pu. Et ibi dicunt Bal. & Ang. & Mod. q̃ licet conſultor in conſilio utatur uerbo Fortè. non propter hoc cõſilium eſt dubiũ: Sed dicit And. Sic. in d. c. ij. q̃ Ioan. de Imo. legendo, quando nõ audebat decidere, utebat uerbo, Fortè. Et q̃ importet dubitationẽ, allegat l. j. §. j. uer. niſi fortè. ff. de rei uen. ubi gl. excuſat tex. à ſuperfluitate: quia primò dicit ſub dubio ꝓ uerbũ, Fortè. poſtea ponit pro certo. Reſpondet ad illud euãgelij, q̃ ibi forſitan ſtat, ꝓprie. Ad alia iura reſpondet, q̃ ꝓcedunt in legiſlatore. Melior reſponſio eſt, q̃ ſimiles dictiones ſtãt dubitatiuè: ſed aliquãdo inſpecta ſubiecta materia, & alijs iuribus, importãt ueritatẽ, ut dixit Brix. in uer. forſitan. allegando Archi. xj. q. iij. nolite. gl. in cle. paſtoralis. §. uerùm. de re iud. gl. in c. tuæ. de ꝓcur. gl. in c. niſi. in prin. de renun. in c. admonere. xxxiij. q. ij. & in c. ſi quis aũt. de pœn. diſt. iij. & gl. in c. ſuper literis. de reſcri. Et q̃ ſimiles dictiones notãt quoddã temperamentũ, alleg. glo. in d. l. in cõmodato. & plura alia copioſiùs loquẽs, & ſimiliter Alb. in repertorio in uerb. forſitan, fortaſsis,
11 & forte: quibus adde duo utilia. ¶ Primò, q̃ † ubi lex in aſsignatione cauſæ ponit hoc uerb. fortè, illa cauſa nõ eſt finalis, ſed impulſiua: gl. in uer. fortè. in cle. j. de app. & ibi no. Imo. poſt But. & Abb. poſt But. j. eo. quoniam. uerſic. quæro quid ſi. Guſta, ut per Alex. in l. in ratione. §. quod uulgo. ff. ad l. Falci. ubi uult, q̃ etiam ſi legatarij confitentur hæreditatẽ nõ eſſe ſoluendo, adhuc hæres, qui nõ conficit inuentarium, tenetur ultra uires hæreditatis: Non obſtãte, q̃ Bald. teneat cõtrarium in l. filium. ibi, & quia feci mentionem. C. fam. ercíſc. motus, quia tex. in §. ſancimus. in authen. de hære. & Falci. punit in hoc hæredem: quia præſumitur fraudaſſe de bonis hæreditatis: & illa cõfeſsio creditorum facit ceſſare iſtam cauſam. Ergo & legem: c. cùm ceſſante. de app. Nam ſecundum Alex. ille tex. utitur dictione Fortè. Ergo illa non fuit cauſa finalis: Et innuit idem eſſe, etiam ſi nihil ſubtraxerit. Tamen de hoc aliàs. Et credo audiuiſſe dici, q̃ dominus me⁹ de Aret. diſcutit hoc in rub. ff. de acqui. her. ubi Ioan. & Ro. ſequuntur dictum Bal. ¶ Secundò not. q̃ ſi ſententia dixit, condemno Titium Sempronio in decem, quia fortè eſt debitor ſuus, non ualet. Raph. Cu. in d. l. in ſubſtitutione. quia ſententia debet ferri cum magna cauſæ cognitione, l. ij. & iiij. C. de ſent. Dixi de conſtit. eccleſ. & iſta uidetur lata ſine cauſæ cognitione. Sed Alex. tenet cõtrarium in l. cùm quo. ij. col. ff. ad l. Falci. quia cùm uerba ſentẽtiæ ſint improprianda, ut ſententia ſuſtẽtetur: glo. in l. puto. ff. famil. ercíſ. quam facit ſing. Bald. in c. cõtingit. de dol. & cont. & in c. licet. ad fin. de tranſla. prælã. Et habemus, quòd dictio, Fortè. poteſt accipi pro dictione importãte omnimodam affirmationẽ. Glo. in d. c. ſuper literis. in uer. forſitan. Ergo ita dicamus in propoſito. Facit etiã gloſ. in d. cle. j. in uer. forſitan. de app. per quam uide, q̃ talis ſententia nõ ſit principaliter fundata in illa cauſa. Pro hoc: quia quando fertur ſententia per uerbum Credo. ualet ſententia, licet non dicat pro certo. Glo. in l. diem proferre. §. ſi plures. ff. de arbi. Pro qua facit tex. in l. ſi qs filio exhæredato. §. irritum. ff. de iniuſto, rupt. irri. teſta. & ibi Bald. & Imol. Et iſtud uidetur uerius.

c. accedens: j.

Pro domino] Adde Spec. in tit. de te. §. j. uer. ſed nunquid uaſallus. & Pe. de Su. in l. libertorum. C. de teſt. & uide Flo. contrà, in l. idonei. de teſt.

Fortè] De hac dictione, Fortè. uide & adde Spec. in tit. de diſput. & alleg. §. poſt hoc uer. & no. & per authẽ. in c. cùm cõtingat. ẽ. de offic. deleg.

SVMMARIVM.

1 *Licet non poſsit prouideri parti per remedium miſsionis in poſſeſsionem, per hoc non poteſt deueniri ad diffinitiuam ſententiam in princ.*

2 *Arguit ad partem contrariam.*

3 *Et conſequenter ponit tres declarationes, quando poſsit peruenirì ad ſententiam, ut num. 4. & 5.*

CAP.

CAPITVLVM III.

1 Væ. ¶Communis opinio Canonistarum est, q † licet non possit ꝓuideri parti per remedium missionis in possessionem, per hoc non potest deueniri ad sententiam diffinitiuam, sed utēdum est alijs remedijs agrauantibus, ut in excōmunicatione, mulcta & similibus, ut latè per But. Imol. & Abb. hîc. Et inducit ad hoc Imol. authen. q semel. C. quomodo & quando iud. qa ante illam authen. actore absente non poterat procedi ad diffinitiuam, l. & post edictum. §. circūducto. ff. de iudi. properandum. §. j. & ij. cum ibi notatis. C. de iudi. & tamen tunc nō poterat consuli reo contra actorem per missionem in possessionē. Vnde si nō emanasset d. authen. corrigens in hoc antiqua iura, nō potuisset procedi ad diffinitiuā, licet non haberet locū missio. Et hanc inductionē approbat Maria in c. quoniā. j. eo. in princ. xxxvj. col. cōcordans cum Abb. hîc, quem trāscribit ad literam. Et licet dicat, q imo ibi fecit hāc inductionem, tamen uoluit allegare eum hîc, & aliud nō addit. Hanc opin. firmat Imol. in l. si finita. §. Iulianus. in iiij. char. ff. de dam. infec. p d. authē. qui semel. & per alia quatuor motiua. Idem tenet Bal. in l. si quis super. C. fini. regun. & But. in c. causam. in ult. col. de do. & contu. Et Dom. in c. j. de eo, qui mit. in pos. lib. vj. respondet per text. hîc ad d. c. j. q ibi peruenitur ad diffinitiuam lite nō conte. ob periculum uacationis beneficij: sed ubi non esset periculum uacationis, dato q non esset prouisum de remedio missionis in possessionē, nō posset procedi ad diffinitiuam lite non contestata. Et hanc partē tenet etiam Bal. in authen. ei, qui. ix. col. C. de bo. auth. iudi. pos. & in l. ij. in vj. col. ff. si ex noxa. cau. aga. saluans opin. contrariam in iudicijs extraordinarijs & summarijs, ut p eū.

2 ¶Contrariam † partē, q imo possit indistinctè deueniri ad diffinitiuā lite non conte. quando non potest prouideri de missione in possessionē, firmat Bar. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & ibi etiam Lud. Ro. per l. qui se dicit. ff. de iudi. ubi in causa libertatis potest deueniri ad sententiā. Et ibi Bart. replicat idē. Ad hoc etiam alle. Lud. c. j. de eo, qui mit. in pos. lib. vj. Idem Bart. in l. pen. §. cùm aūt. C. ad Treb. per illum text. secundum intellectum gl. in uer. contuma. Idem Bal. in l. j. ad fi. C. de testi. per c. cùm olim. j. de testi. Idem gl. ij. in c. fi. de offic. iu. quam sequit Bar. in l. si prius. pen. col. ibi, nonò quæro. ff. de ope. no. nūci. de quo meminit But. in c. j. iij. col. de eo, q mit. in pos. Ad idem tex. in l. in causæ. la j. §. causa cognita. ff. de mino. ubi text. indistinctè permittit, q in causa restit. in integ. ꝓcedi potest ad eam concedendam. Et sic etiam si cœperit esse cōtumax ante lit. contestatā, poterit perueniri ad diffinitiuā, ut etiam expressè tenuit Bar. in l. ab hostib. §. sed qđ simpliciter. ff. ex q. cau. ma. Hanc partē tenent etiā Iac. But. Bal. & Sali. in d. authen. si oēs. post Bar. ibi & Bal. in l. ait prætor. §. deinde. ff. qui ex cau. ma. & Alex. adducēs prædicta latiùs in d. §. Iulianus. j. col. & respondet ad istū tex. & ibi p Lud. q licet hîc permittatur excōmunicatio, tñ non agatur, quin contra contumacē possit procedi ad diffinitiuā. Vnde non debet sumi arg. à contrario sensu, ut corrigātur alia iura præallegata, ut fuit dictū post gl. in c. significasti. de fo. compet. Respondet etiā ad d. authē. qui semel. q nō erat licitum olim ferre diffinitiuā contra absentem: quia causa nō erat instructa, & non poterat ꝓcedi contra actorē etiam ad causæ cognitionem p consequens, nec ad diffinitiuam. Et respondet ad alia iura. Et ista pars uideretur sustentabilior: tamē circa ipsam
3 nota tres declarationes. ¶Prima declaratio. Licet † deueniri possit ad sententiam, quando nō potest esse aliter cōsultum actori ex natura eius, quod deuenit in iudicio: tñ secus est, quādo non potest esse consultū, non ex natura rei, sed ex aliquo accidenti: quia tunc nō pōt ferri diffinitiua lite nō contest. Bal. in d. §. deinde. p illū tex. & sequit Alex. ubi s. quia ille nō latitabat: & sic non cadebat ibi missio ꝓpter hoc accidens. ¶Secunda de-
4 claratio. Fortè † in foro ciuili iste tex. non uidetur difficultare hanc materiā, neq euertere theoricā Legistarū: ut dicunt Doc. hîc: quia licet coram seculari possit opponi exceptio excōmunicationis, l. placet. & ibi Bal. C. de sacrosan. eccl. postulasti. de homi. & ibi Ana. in notabili. Bal. in c. intelleximꝰ. de iud. Dom. in c. j. §. ij. in v. col. de excep. in vj. Bal. in l. quoties. C. de iudi. Cal. de fo. cōpe. consil. j. cum cōcor. tñ à seculari nō potest ꝓferri excōmunicatio: quia nō habet ordines, gl. & Abb. in c. dilecta. de ma. & obe. & Summistæ in rub. de sent. excom. ¶Quòd aūt de iure Canonico in foro ecclesiastico sit reprobata opinio Legistarū, multum facit ratio Doct. hîc fundantiū se super regula negatiua istius tituli. Ad idem per locum à speciali d. c. j. in uer. hoc casu. qđ uerbum respicit ꝓpriè sententiā. Ad idem à speciali, c. fi. §. porrò. j. eo. in uer. speciales causæ. & non dicas, ut dixit Alex. ubi s. qđ text. ibi subdit, uerbi gratia, ut denotat, q illud est exemplum ad oēs causas, in quib. non cadit missio: & exempla non restringunt regulā c. j. ne cle. uel mo. quia cōcedo, q est exemplū, sed nō est exemplum de causis omnibus, in quib. nō cadit missio: imo est exēplum de causis habentib. specialē rationē in se, ꝓut in causa matrimoniali est timor fornicationis, & in causa electionis est periculū uacationis. Si eñ ratio istorꝫ casuum fuisset illa, quia non cadit ibi missio, nō oportebat concedere, d. c. unico. de eo, qui mit. in poss. lib. vj. ¶Præterea responsio data ad istum tex. nō uidetur tuta: uidelicet, q hoc nō negat, quin etiā possit ꝓcedi ad diffinitiuam: imo uidetur hoc negari: qa cōsultus Papa, quid agendum, ubi nō cadet missio, respondet determinatē, utendū censura. Ergo uidetur uetare, nē ulteriùs ꝓcedatur: qa quod de uno dicit, de alio negat, C. de ꝓcur. l. maritus. cū si. ¶Præterea si nō argueret hîc à contrario sensu, ꝓfectò nihil noui afferret iste tex. Clamant eñ omnia alia iura, contumacē esse excōmunicādum, xj. q. iij. nemo. nullus quicunq rursus. cum si. Ad hoc ergo, ut iste tex. aliquid operet in secunda parte licitè arguit à cōtrario, etiāsi alia iura corrigerent, l. nulla. §. nisi. iuncta authē. diaconissa. C. de episc. & cler. Ro. in authen. ex testō. C. de col. Dixi de foro cōpe. significa-
5 sti. ¶Tertia declaratio. Vbi † ius agendi nō dirigitur cōtra certā personam, sed tātùm concludit iudici nō parti, tūc bene potest ꝓcedi ad sententiā etiam in foro Canonico. quia posset ꝓcedi lite nō contest. non habet locum regula huius rubri. ut latiùs per But. Imol. & Abb. hîc. ¶Demum, in quantū est allegatū c. unicum. de eo, qui mit. in pos. in vj. à speciali, scias q ille text. ꝓcedit etiam in dignitate seculari. Vnde si electꝰ in potestatem agit contra uniuersitatē, quæ eum elegit, non fiet missio in possessionē, & ꝓcedetur ad diffinitiuā contra cōtumacem. Spec. de secundo decre. §. uidendum. uer. qd si electus. de quo exclamat Lud. in singul. cccxciij. quādo reus. & in l. si uerò. §. de uiro. xl. fallen. uer. xix. fol. matri. Abb. post alios in c. contingit. viij. col. de do. & contu. quem omnino uide, dum singulariter declarat d. c. unicū. ut habeat locū in beneficio obtinendo. Secus in obtento restringendo hoc, ut ibi nouissimè per eum.

SVMMARIVM.

1 *Inimicus meus dicitur, qui contrahit parentelam, uel confœderationem cum inimico meo.*
2 *Credere literis salui conductus quis non tenetur, quando agitur de periculo capitali.*
3 *Fides data per saluum conductum, an aliquo casu possit frangi.*
Locus iudicij debet esse securus. Post numerum tertium, uersic. prima conclusio.
4 *Inimicitiæ capitales impedientes tutam itinerationem, quamuis excusent citatum, tamen secus, quando est guerra generalis, in qua duces belli consueuerunt dare saluum conductum.*

5 *Citatus si non potest securus uenire ad locum, ad quem citatus est, tenetur tamen mittere procuratorem.*
6 *Aliàs si locus non est tutus procuratori, non tenetur eum mittere.*
7 *Item licet procuratori sit locus tutus, si tamen citatus timet inferri uim causæ, non tenetur mittere procuratorem.*
8 *Citatus etiamsi causa sit ardua, tenetur mittere procuratorem.*
9 *Literis salui conductus quando sit plenè confidendum.*
10 *Familiares alicuius potentis si sunt inimici citati, citatus non tenetur comparēre, etiamsi aliter non constet de odio ipsius potentis.*
11 *Citatus excusatur propter intēperiē aëris, tanquā locus sit securus.*
12 *Citatus ad locum non tutum rectiùs facit, si mittat excusatorem, qui alleget locum non tutum: & si non admittitur eius excusatio, poterit appellare.*
13 *Iuramēto dicentis, se nō posse consequi iustitiam in partibus, statur.*
14 *Locus licet sit securus citato, si tamen ibi non habet bonum statum; putà Guelphus, citatur, ubi regnant Gybellini.*
15 *Exceptio loci non tuti licet sit dilatoria, potest tamen opponi quandocunq; post litem contestatā: quia habet grauamē successiuum, non momentaneum.*
16 *Damnatus ultimo supplicio statim efficitur seruus pœnæ.*

CAPITVLVM IIII.

Accedens. ij. ¶Circa quinque causas suspiciōis, quas ex isto tex. colligit Abb. post alios, uide Phil. reassumentem eas plenè in c. postremo. de appella. ¶Et pro prima ultra ipsum adde tex. optimū in l. quoniā liberi. C. de inoff. testam. ibi, uel cum inimicis eius suas amicitias copulauit. per quem not.
1 ibi Bal. q † ille dicitur mihi inimicus, q cōtrahit parentelam, uel confœderationē cum inimico meo: nam cōiuncti & confœderati præsumuntur eiusdem intentionis. Quod dicit esse notādum. Et pro hoc, q præsumatur inimicus, qui est amicus inimici mei [a], uide Spec. de ap. §. j. uer. si uerò appellat. & in tit. de accusatore. uer. item quod cum inimico. & uer. seq. Reliqua de causis suspicionum uide per Phil. ubi s. Et de materia inimicitiæ, & q dicat capitalis [b], uide Bart. in l. iij. §. fi. ff. de adimen. leg. cum cōcor. de quibus per Alex. ibi in apostil. & in repertorijs, maximè Modernorū in uerb. inimicus. Dixi aliàs plura in c. cùm oporteat. xj. col. de accus. & multa possunt colligi per istū tex. ex dictis Doctorum hîc. ¶Et nota bene limitationē ad c. j. de restit. spol. in vj. quā deducit hîc Abb. q illud, qđ ibi dicitur de spoliatione omnium bonorum, uel maioris partis, habet locum quando excipitur de spoliatione facta à tertio, non ut inferatur, agentem esse inimicum, neq illum tertium, sed ut concludatur inopia accusati. Sed quando agitur ad repellendum, quem ut inimicū, sufficit spoliatio minoris quātitatis, dum modò nō uilis aut contemptibilis: & facit d. c. frequens. in uer. hoc casu. ¶Et dum super gl. iij. ponit Abb. quando pro suspicione allegatur, q iudex & pars sunt conterranei, & dicit, q si sunt in partibus remotis, præsumūtur se ualde diligere: secus, si sunt in patria. Tene hoc mēti. Pro quo facit gl. in c. ꝓphetauit. j. q. j. ¶Tene mēti perpetuò istū
2 text. q † non tenetur [c] quis credere literis salui conductus, quando agitur de periculo capitali. Et reputatur ab omnib. singularis, & eum notat ualde Imo. in l. nam quod. §. non omnis. ff. ad Treb. Et istum saluū conductum potest dare iudex, ut per Bar. in l. is, q reus. ff. de pu. iudic. Et tūc cùm iudex non sit inimicus, tenetur quis credere saluo cōductui, ut latiùs ibi per Imol. Et istud intelligit, dum modò iudex habeat iurisdictionem in toto, ratiōe proprietatis, ut sunt dñi temporales: secus in habēte iurisdictionē ordinariam, uel delegatā concessam à superiori, ut sunt rectores & officiales ciuitatum, q non possunt cōcedere saluū cōductum in preiudiciū superioris, p notata in c. uenientes. de iureiu. ut latiùs p Ang. in dispu. incip. Bononiensis. in vj. dubio. Nisi iudex uidens, q bānitus de maleficio inculpat de alio crimine, uelit sibi dare saluū cōductū respectu primi criminis, de quo est bānitus, ut ueniat ad se defendendū sup secundo, secundū prædictos & alios, de quib. p Alex. in d. l. is, q reus. in apostil. ad fi. cui adde Sal. in l. cū indulgētia. ij. col. C. de sen. pas. Vbi latiùs omnib. ponit, qñ iudex possit dare bānito saluū conductū, uel fidantiā, aut securitatē, ut ueniat ad se excusandū: & tandē uult indistinctè, q nō possit dari, nisi à pricipe. De hoc etiā latissimè ponit Albe. de Rosa. in iiij. parte statu. q. xxxix. inci. Quæro etiā aliā qōnem: bānitus de maleficio, etc. ubi semp uide. Tangit etiā in quibusdā alijs locis, de quib. p Mod. in lib. malefi. in uersi. fama publica præcedēte. uer. quintò
3 quæro, si cōmittens. ¶An † aūt liceat aliquo casu rūpere fidē datā in saluo cōductu [d], uide latè Imo. in d. l. is, q reus. pe. & ult. col. ubi inter alia uult, q qñ esset iniustè cōfessus, & reꝰ esset in loco, in quo aliàs de iure capi posset, licitè sibi frangit saluus conductus, q fuit impetratus solùm, ut delictū esset punitū. ¶Et infert ad iudices maleficiorū ꝓmittētes impunitatē reo, si cōfitebitur, q non tenent seruare ꝓmissionē in foro cōtentioso, p id qđ habetur in l. ius publicū. ff. de pac. & facit secundū eum gl. trita in c. cupiētes. in prin. in uer. malignantium. de elect. in vj. Tñ in foro cōscientiæ putat oppositū: qa non licet mētiri, xxij. q. ij. c. j. Sed ad hoc ultimū uide mirabile uerbum Archi. post Nugutio. in c. utilē. xxij. q. ij. ubi dicunt, q Alex. Papa III. ꝓmisit immunitatē cuidā episcopo symoniaco ei secretè cōfesso, si idē confiteretur corā Cardinalibꝰ: qđ cùm fecisset, deposuit eū: nam excusat à dolo, secundum ipsos p illū tex. ubi utilis simulatio laudat, & inferūt, q si qs ꝓmitteret Sarracenis seq eorū sectā, ut eā agnosceret, & postea agnitā cōfundat, non peccat: & sequit Dom. in c. nos in quē quā. in fine, ij. q. j. Sed de his aliàs, qm gl. in d. uer. malignantiū. indiget multiloquio: qđ nō cadit hîc. ¶Cæterùm ut possimus meliùs gustare hāc materiā securitatis, qua debēt gaudere litigātes, collige breuiter decē cōclusiones; insertis pluribꝰ hincinde sparsis cum aliquib. punctis nouiter discussis. ¶Prima conclusio generalis est:

a *Inimici mei*] *Adde do. Alex. de Imol. in l. iij. de testi. & in cons. suo xcix. j. parte.*

b *Capitalis*] *Vide dom. Alex. in l. iij. ff. de testi. ubi plenè.*

c *Non tenetur*] *Adde & amplia istum tex. etiamsi ex delicto suo esset bannitus. Ita Do. de san. Gemi. in c. statutū. in §. j. de rescrip. in vj. in viij. col. Idem tenuit Ang. in q. incip. Bononiensis à sua ciuitate bannitus.*

d *Fidem datā in saluo conductu*] *Glo. in authen. de mand. princ. in §. nec homicidas. uidetur dicere, quòd sic: & idem uidetur sentire Iac. de Ra. in l. præsenti. C. de his, qui ad eccle. confug. Pet. ibi tenet contrarium, quia assecuratio data, uel saluꝰ conductus seruari debet, sicut fides data legatis hostium, ff. de leg. l. ult. Cyn. ibi in d. l. præsenti. in fi. uidetur transire cū opin. Pet. Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. in fi. ff. de offic. præsi. dicit, q saluus cōductus non debet seruari delinquentibus. Bal. in §. item sacram. in ult. col. in uer. quæro, utrùm si iudex. de pac. iur. fir. dicit, q iudex etiam iurans securitatem bannito, non tenetur eā seruare. Ad de tu pro dilucidatione istius difficultatis, & dic, quòd si petens fidantiam, seu saluū conductum, est in loco, qui est de territorio, uel iurisdictione illius, qui dat saluum conductum: & tunc isto casu talis iudex non potest dare saluum conductum, neq; datum seruare: & hoc modo intelligas glo. in d. §. nec homicidas. Aut ille locus, in quo est petens saluum cōductum, nō est de territorio, seu iurisdictione illiꝰ iudicis, qui habet cō-cedere*

cedere saluum cõ ductum: tũc dico, q̃ saluus conductus, seu fidantia dari potest, & data debet seruari, p ll. s̃. allegatas, & adde Sal. in l. cũ in dulgẽtia. C. de sen. pas. in j. & ij. col.

a Cle. j.] Et ibidem uide ad hoc Card. xxij. q. & Zenzel. ubi etiam refert Mat. tenuisse, nõ sufficere offerre securitatem parti. q̃ tutè comparere possit. Et ad hãc materiam adde gl. in c. cùm locũ. de spon. & Spec. in tit. de off. ord. §. iij. & de of. om. iud. §. vj. uer. si ante litem.

ꝙ locus iudicij debet esse securus, ut hîc. & in cle. pastoralis. uer. Pisana. de re iudi. & in c. cùm dilecta. de cõfir. utili, uel inuti. & c. uenerabilibus. §. sec⁹. de sent. excõ. lib. vj. & c. accepimus. de fide instru. & c. cùm ꝑsonæ. de priuile. in vj. & in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in pos. ea. gl. in c. hortamur. iij. q. ix. gl. pe. in fi. in cle. appellanti. de appel. latè Lud. Ro. in l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. ma. in xj. fallen. But. in repet. c. uestra. de coha. cle. Nõ solũ partibus, sed etiam iudici, c. statuimus. de off. dele. in vj. Et ibi infert Pau. Papam approbasse coronationem factam de Henrico imperatore extra urbem ꝓpter timorem regis Roberti. Et iudex datus ad locum sibi non tutum eliget alium locũ proximiorem & tutũ, secũ a dum Ioã. And. ibi, & facit cle. j [a]. de fo. cõpe. ꝙ placet do. Maria. in c. qualiter. lo ij. q. x. arti. x. de accusa. Et si qs obligauit se in cõtractu, ut possit ex eo ubiq; cõueniri, tamẽ non poterit cõueniri inuitus in loco sibi nõ tuto. Ang. & Alex. in l. cùm res. in prin. de leg. j. qc quid dicat ibi Imo. motus: qa obligãs se potuit cogitare hoc euenire posse: sed respõdet Alex. latè ex dictis But. in c. j. de iudi. ꝙ in tali sermone generali nunquã uidetur pars cogitare de loco, de quo uerisimiliter nõ ꝓmisisset in specie. Et si quis promisit soluere Titio decẽ in certo loco, & ad illum locũ nõ sit tutus accessus Titio, potest arctari debitor ad soluendum in loco tutiori, l. usuras. C. de solu. quã facit sing. Lud. consil. ccclij. vij. col. dum ponit, ꝙ locus concilij potest mutari, si non est securus ꝓ patribus de concilio: quæ etiã nota ad ampliationem huius cõclusionis. ¶Secunda
4 conclusio. Quãuis † inimicitiæ capitales impedientes tutam itinerationem excusent citatũ, ut hîc: tamẽ secus si esset guerra generalis, in qua duces belli cõsueuerunt dare & seruare saluũ conductum: qa tunc non excusatᷣ allegans metũ militum. Rot. de do. & cõtu. xij. in nouis: sequitur But. de dol. & cõtu. cùm dilecti. Et dicunt Bal. & Imol. in l. quibus dieb. & in princ. ff. de cõdi. & demõ. ꝙ non excusatur ille, qui locum nõ tutum poterat facere tutum, si uoluisset. Facit, ꝙ dixi post Inn. in c. cùm nõ liceat. de præscrip. ¶Sed aduerte dupliciter. Nã primò hoc est intelligendum, dum modò secundum morẽ patriæ ille saluus conductus uerisimiliter redderet istum tutum ad cõparendum: secus, si timeret suæ causæ uim inferri, iuxta c. statutũ. §. j. de rescrip. in vj. & probatᷣ ex eo, quod not. Ioã. And. in Spec. in iij. parte, de accus. §. fi. uer. quid si bãnitus. & Ang. in disputa. Bononiensi. in iiij. dubio, dum dicunt, non sufficere consultũ esse periculum personæ, nisi etiam cõsulatur periculo causæ, in qua timetur de iniustitia: fortè, quia absens est exosus homini potenti tyrannizanti in loco: & sequitur Phil. in c. ex parte. lo j. in fi. de appel. & Alex. in d. l. nã quod. quib. adde Ang. in d. l. ij. §. quod diximus. post mediũ, ff. si quis cau. ubi dicit, ꝙ timens inferri uim, nedũ personæ, sed causæ, nõ tenetur cõparêre etiam ꝑ ꝓcuratorem. Alleg. Imo. in c. bonæ. de elect. & in c. ij. de oper. no. nunc. Solus Mari. reprobat hoc dictũ Ioã. And. & Ang. in rub. de dila. fo. xlij. uers. sed tu aduerte. qa ex quo citatus præsupponitur esse securus respectu personæ, & solùm timet circa causam, uel circa rem, debet cõparêre, & sibi ꝓuidere per uiã recusationis ipsius iudicis, si iustam causam habet recusationis, nisi fortè intelligeretᷣ dictum Ang. ꝙ subesset met⁹ de re, quã fortè teneretur secum ducere, uel portare, ne fortè sibi auferretur in illo loco: quia tunc esset iusta causa non comparendi ad illum locum sic nõ tutum. Et ita procedat opinio prædicta, aliàs non. ¶Placet ista impugnatio excepto uno casu, uidelicet quando citatus nedum timeret uim inferri causæ, sed etiam nõ auderet allegare iudicem esse suspectum propter potentiã tyranni, & dubitaret ne talis allegatio tyrannidis tanquã offendẽs principem, poneret eum in nouo periculo: quia tunc excusaretur non cõparens, ꝓpter hoc quod scribit singulariter Bal. de mẽte Inno. in c. quod super his. de maiori. & obed. & ibi dixi. De iusticia aũt istorũ timorũ stabitᷣ arbitrio iudicis. Ang. in dispu. in iiij. dubio. ¶Secundò aduerte, dũ dixi, ꝙ imputatᷣ nõ cõparenti ad locũ non tutũ, si omisit petere securitatẽ consuetã dari & seruari: qa istud debet intelligi, dũ modò dicta securitas possit obtineri à iudice, q põt cogere inimicos,
b ut ꝓmittãt nõ offendere [b], iuxta theoricam Bar. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. præsi. Dixi in rub. de treu. & pa. Secus, si esset petẽda ab alio: puta, à duce belli: & in mittendo ad eum esset periculũ etiã in nũcio: qa tũc iste excusatᷣ, secundũ Fran. Are. consi. xvj. Præsupposito in facto. & ibi intelligit, qđ est dictũ post Rot. de saluo conductu, dũ modò securitas offeratᷣ ab eo, q facit citari, uel qñ uerisimile est fortè ex cõsuetudine concedendi tales securitates, ꝙ securitas facilè obtineri possit: sed ubi hoc nõ ꝓbatur, standũ est regulæ huius tex. qa quis nõ tenetᷣ accedere ad locũ non tutũ, secundum eũ. Et ita ꝓpriè uidetᷣ loqui Rot. dicẽs, ꝙ oportet articulare & ꝓbare, ꝙ erat cõsuetum dari & obseruari à ducibus belli illum saluũ conductũ. Quod bene no. Et istis adde, ꝙ si locus non est tutus ratiõe delicti ipsius citati, tenetᷣ citans cõparêre, si de illo delicto agitᷣ in iudicio: aliàs delictũ remaneret impunitũ. Bal. in l. oẽs. ult. col. C. de epis. & cle. Sequitᷣ Nico. Milus in uerbo, citatio. §. lxxvj. ¶Tertia cõclusio. Quã-
c uis [c] citato † locus nõ sit securus, tñ si
5 põt mittere idoneũ ꝓcuratorẽ, tenetᷣ
d mittere [d]. Ang. in d. disputa. & Phil. in d. c. ex parte. ꝑ l. Papinian⁹ exuli. ff. de minori. Si aũt nõ inuenit ꝓcuratorẽ, uel non idoneũ, excusatᷣ, l. idẽq;. & ibi. Bar. ff. pro sol. Circa quæ nota primò, qđ si causa est ardua, nõ tenetᷣ mittere ꝓcuratorẽ. Imol. & Alex. latè in l. de ætate. ff. ad Treb. Et ita ꝓpriè loquitᷣ cle. pastoralis. uersic. Pisana. de re iud. secundũ eos, quib. adde gl. opti. in cle. j. in uer. fautorib. de foro cõpe. ¶Secun
6 dò, no. ꝙ † ubi locus nõ esset tutus ꝓcuratori, excusatᷣ citatus eum nõ mittẽs. Bal. de pace Constã. in uer. sententiæ quoq;. Dicit tñ Bal. in l. oẽs. §. si uerò apparitor. ult. col. C. de epi. & cle. ꝙ citatus, ut respõdeat sup crimine, non posset se excusare, dicẽdo, Timeo puniri. Ideo locus non est tutus. ¶Tertiò
7 no. ꝙ † etiãsi ꝓcuratori locus est tut⁹, tñ citatus timet inferri uim causæ, nõ tenetᷣ mittere ꝓcuratorẽ. Ang. & Ioã. Imo. ubi s̃. sed hîc est dubiũ, per id qđ

b Nõ offendere] Adde hîc, quæ dixi in apost. in d. rubr. de treu. et pac. hîc in tex. alleg.

c Quamuis] Adde, q̃ Felin. ex hoc uult, quòd impeditus tenetur mittere procuratorem. Adde tu & amplia, q̃ istud habet locum etiã in bannito: quia bannitus, si citatur in loco, in quo est ex bannitus, quamuis ipse impediatur uenire, tamen tenetur mittere ꝓcuratorẽ. Ita Bar. in l. ij. ff. si qs cau. in §. si qs in uersi. & tunc, aut illa causa. & in l. fi. ff. de in inte. rest. in ij. col. in uers. uenio ad tertiã. Angel. in d. l. ij. in §. quod dixim⁹. Bal. in tit. de pac. Cõ. in uers. sententiæ. gl. & Archidi. in c. si ægrotans. v. q. iij. Et q̃ bannitus potest cõueniri in loco, quo est exbãnitus, glo. est ordi. in l. eius. la ij. §. fi. aliàs incipit, Celsus. ff. ad muni. Bar. in l. adult. in pri. ff. de adult. Cano. in c. ex parte. el j. de app. Limita tamen, nisi esset exbannitus propter odia: quia tũc non tenetur mittere procuratorem. Ita Ange. in d. §. quod diximus. Imol. & do. Alex. in l. recusare. §. finali, ff. ad Trebe. & hoc, qa non bene esset consultum causæ.

d Mittere] Adde Ang. in l. ij. §. qđ diximus. si qs cauti. ubi etiam uide do. Alex. de Imol. in §. ij. in l. fi. de re stit. in integrum.

a Quartò] Adde tu pro clariori intelligẽtia, quòd quamuis Feli. hîc dicat multa ĩ hac materia, tamẽ cõmunis opini. est ista, uidelicet q̃ in omnibus casibus, in quibus cõcluditur per Bar. & Docto. q̃ absens, siue reus, siue actor sit, teneatur mittere procuratorẽ. Et quot sint isti casus, uide per Bart. et alios ĩ l. ij. §. si qs caus. & in l. j. ff. de diuer. et tẽpo. præscrip. Fallit in casib. arduis, c. querelam. ubi glo. & Doct. de procur. Ant. de But. in c. dilecti. de do. & contu. & in c. bonæ. el j. de elect. & in c. si pro debilitate de of. deleg. do. Ab. in cle. j. de for. cõp. Bal. in l. ab eo. in ij. co. C. quomodo & quando iu. & in l. j. in j. col. ff. de procur. Paul. de Cast. in d. l. ij. ff. si quis cau. & alij oẽs ibi. Imol. in l. quæsitum. ff. de re iud. & in l. recusare. §. fi. & ibi do. Alex. in ij. & iij. colũ. ff. ad Treb. do. Fran. de Are. in consil. suo cvj. quòd incip. Præsupponitur. ĩ xiij. col. Et dicitur causa ardua, quãdo quæritur de statu personæ, uel de statu libertatis, uel subiectionis, uel de magnis reb. arbitrio iudicis, secũdum Bal. in c. edoceri. de rescript. & in c. ex ratiõe. in ij. col. de ap. Quòd etiam inter causas arduas est omnis causa famosa. Ita Bald. ibi, de quo etiã per Ioã. An. in d. c. querelam. per Arch. in c. si ægrotant. v. q. iij. Ant. de But. in c. aquæ. hîc, de offic. Archi. per Imo. in d. l. quæsitũ. licet omnes indifferenter ita teneant, quòd in causa ardua impeditus nõ teneatur mittere procuratorẽ. Fateor, quòd text. in d. c. cùm olim. de testi. hîc allegatus per Felin. sit fortis in contrarium, qui text. loquitur in causa status; et sic in causa ardua: et tamẽ tenetur ibi mittere procuratorẽ. Vnde propter illũ text. semper dubitaui: cui nũquam uidi bonum responsum: tene tamen cõmunem opinionem.

est dictum s̃. post Maria. in prima ad
a uertentia. ¶Quartò [a] no. quòd † etiã
8 si causa est ardua, uidetur quòd citatus teneatur mittere procuratorem: per tex. in c. cùm olim. de testi. in uers. partibus, uel ꝓcuratoribus. quæ uerba innuunt sufficere locũ esse tutum procuratoribus: uel loquitur in causa status, & sic ardua: & hoc non considerauit Phi. in d. c. ex parte. nec alij in d. l. de ætate. Posset dici, quòd exponatur, procuratoribus: putà, si eos mittere uoluerit: uel dic, ut tenet ibi Frãc. Are. post Host. quòd licet in causis arduis non teneatur quis mittere procuratorem, c. querelam. cum ibi notatis. de procur. tamen fallit, ubi citatur ad locũ non tutum: quia tenetur mittere procuratorẽ, locus est tutus procuratori: & ita uidetur firmare Maria. in d. rubr. de dila. fol. xliij. uer. quintò quæro. ꝑ d. l. Papinianus exuli. ¶Sed reuera iste punctus est difficilior cæteris propter text. in d. c. ex parte. lo j. de app. in uer. tu, uel tui. ubi uidetᷣ apertè probari, ꝙ si locus non est tutus procuratori, sed dño, non tenetur dñs cõparêre: & econtrà est tutus procuratori, sed non dño, non tenetur, cõparêre: quia dicendo, tu, uel tui, poteris appellare, sufficit uerificare unam ex alternatiuis: de rescript. c. inter cæteras. & sic uidetur, ꝙ locus debeat esse tutus utriq; simul: & sufficit, quòd in uno sit timor: & ista constanter firmat ibi Phil. in ij. notabili, col. vij. post Ab. & Imo. Nec mireris, quòd si nõ est tutus procuratori, sed dño, adhuc dñs non teneatur comparêre, quia in causa ciuili non tenetur comparêre personaliter, c. j. de iud. in vj. Ergo beneficium sibi à lege concessum de comparendo per procuratorem, non debet ei auferri: regula, indultum. lib. vj. Vnde si procuratorẽ mittere non potest, non tenetur ipse ire. Et idem uidetur gl. sentire in c. bonæ. lo j. in uer. securè. de elect. & facit gl. in c. siue. de coniug. xxxiij. q. ij. Voluissem, quòd isti respõdissent ad d. c. cùm olim. in uer. partibus, uel procuratoribus. & ad d. l. Papinianus exuli. & ad l. sed & si per prætorem. §. j. ff. ex quib. caus. mat. in uer. potuit procuratorẽ relinquere. Quæ iura uidentur uelle, quòd non excusetur ille, qui potest procuratorẽ mittere. Ideo cogitabis usq; ad sequentẽ lectionem. Potest dici ad c. cùm olim. quòd sufficiat locum esse securũ procuratori, si dñs non curat opponere, uel fortè illud procedit: quia iã in dicta causa fuerit ibi constitutus procurator. Et ita respõdet Maria. in d. rub. de dila. Hoc modo non ꝓcedit, quod dicit ibi Hostiẽ. limitando ualde d. c. querelam. ut non habeat locum in citato ad locum non tutum. Et certè, si illud esset uerum, essent duo specialia in illo c. cùm olim. Primũ, quòd ĩ causa ardua, qualis erat ibi causa status, teneretur quis mittere procuratorẽ. Secundò, ꝙ sufficeret locum esse tutũ procuratori, contra d. c. ex parte. ad l. Papinianus exuli. & alia iura, quæ dicunt, imputãdum esse impedito, si nõ reliquit, aut nõ mittit procuratorem. Respõdet Imol. in d. c. querelã. iiij. col. uer. secundo casu. & in l. quæsitũ. ff. de re iud. ꝙ loquuntur in citato impedito impedimento facti, qñ impedimentum est necessariũ, sed nõ probabile, ut est in relegato: quia talis tenetᷣ mittere procuratorem, ut latiùs per eum: Et ista nota, tanquam nouissima.
9 ¶Quinta conclusio. Dũ † dicitᷣ in isto tex. non esse fidendũ literis saluicõductus, intellige, qñ dantur ab hostibus: secus, si dantur à iudice: quia per illas tollitur plenè causa timoris. Sali. in l. reos. uer. expeditis cõtrarijs. C. de accus. dicens, ꝙ si quis habet mandatũ pro absente ad proponendũ excusationes, quia timet inimicitias, potest iudex illi offerre saluum conductũ: & sic poterit uenire. Intellige, dũ modò in illo loco soleant seruari à subditis, & à iudice tales literæ. Imo. in l. pen. §. ad crimẽ. xxxviij. col. uers. in tertio casu. ff. de pub. iud. ubi ita limitat Salic. & ibi etiam sequitur dictã decisionẽ Rotæ de saluo conductu ducis belli. Et eius dicta reassumit Maria. in c. ueniens. ibi, sed po-
10 ne. dicit statutum. de accus. ¶Quinta conclusio. Si † familiares alicuius potentis inimicantur citato, non tenetur comparêre, etiam si aliter de odio potentis non constet. Old. latè consi. xliij. ij. col. probans à fortiori de eo, quod dicitur, citatum non teneri comparêre ad locum inhonestũ, l. si cùm dies. §. pen. ff. de arbi. arg. de periculo famæ ad periculum uitæ: sicut etiam obligatus ad standũ in loco potest recedere timore periculi, l. habitatores. §. j. ff. locati. Subdit elegãter Oldr. quòd si locus iudicij esset securus, tamen esset periculum in loco, per quẽ citatus est iter facturus, non tenetur comparêre. Quod no. Maria. in d. c. ueniens. Sed ultra ipsum est tex. clarus hîc uers. nõ, nisi per districtũ eius. & dicit Maria. in rubr. de dila. fol. xliij. ꝙ si accessus ad locum esset multiplex, non sufficeret, & probaret unũ accessum nõ esse tutũ. Sed necessarium est probare, ꝙ nullus ex illis accessibus est tutus: quod dicit bene notandum in practica tã pro actore, quàm pro reo. Et ad hoc de itinere securo est gl. in cle. j. in uersi. securitate. de fo. compet. & text. in c. ueniens. de accus. in uerb. uiarũ. & ibi Mari. in v. no. & in c. de cætero. de sen. excõ. ¶Sexta cõclusio. In-
11 temperies † aeris excusat citatũ, tanquã locus nõ sit securus. Bar. aliàs in l. recusare. §. si quis alio. ff. ad Treb. ꝑ c. ad supplicationẽ. de renun. Est gl. in c. cõmunis filius. xxiij. dis. & tex. in c. quorundã. lxxiiij. dist. & in l. ij. §. pen. ibi, uel aliqua fortuita calamitas. ff. si quis cau. per quẽ tex. Gregori⁹ XII. excusauit, quare nõ uenit ad cõciliũ Pisanum, timens grauitatem cæli Pisani, sm Maria. in d. c. ueniens. & in d. rub. de dila. Facit glo. in cle. ne in agro. §. ad finẽ. in uer. rationabili. de sta. mo. ubi intemperies aeris excusat à residentia. Facit gl. ij. in c. si uerò. lo j. de iureiu. ubi excusat à periurio. Facit, ꝙ not. Bart. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex qui. caus. ma. ubi excusat à cursu pręscriptionis. Notaui de præscrip. cùm non liceat. & ab eo tit. ex transmissa. & ibi dixi. Facit d. c. ad supplicationẽ. ubi excusat renũciantẽ beneficio. Facit gl. ij. d. c. quorundã. ubi excusat uolentẽ reuerti ad primũ beneficium, à quo fuit translatus ignorãs malignitatẽ aeris secũdi beneficij. Dixit tamẽ Io. An. in d. c. cùm dilecti. & ibi Bu. ad fi. ꝙ si tẽpore pestis reddi-

tur ius in loco, excusatur citatus. Sed Abb. ibi, puto, ꝙ si aeris. limitat hoc, nisi aeris corruptio & complexio citati minaretur periculum mortis. De quo dubito: quia sicut dixi in d.c. ex transmissa. ubi Abb. etiam tangit de peste prætextu fatorum: fateor, quòd quando medici dicunt aerem corruptum, vel etiam pestis contagiosa multum iam inualuit, sit semper excusandus citãdus: nec facilè quis potest cognoscere, an sua cõplexio, uel conuersatio sit ei tuta, nisi experiatur: experiri autem tutius & facilius suadetur, quàm fiat, quoniam periculosum est. Tamen cogita: quia Alex. in d.l. de ætate. se-
12 quitur opi. Ab. ¶ Septima conclusio. Citatus † ad locũ non tutum melius facit & tutiùs, si mittat excusatorem ad allegandum de loco non tuto: & si non admittitur eius exceptio, seu recusatio, tunc à repulsione potest appellari: & hoc, ubi recusanti & omnibus esset locus suspectus: quia in eo morarentur inimici rei. Rot. de app. v. in antiquis, quasi sentiat ĩ illo uer. & omnibus, ꝙ si est suspectus recusanti, nõ omnibus, putà nõ procuratori, ꝙ tunc excusatio nõ sit bona: quod esset contra prædicta. Et de hoc, an iste citatus potuit statim appellare ab assignatione loci non tuti, an uerò sit necesse, ꝙ priùs proponat excep. coram iudice, si potest, per se, uel per alium: uide Inn. & Ioan. An. contrariantes in d.c. ex parte, quos concordat Inn. in d.l. de ætate. & ibi Alexã. Etsi notorium esset, locum non esse tutum, prout erat in casu d.cle. pastoralis. uer. Pisana. de re iud. non tenetur qs mittere etiam excusatorem, ut per Abb. in d.c. ex parte. in fi. in cle. appellanti. de appell. l. ita. limitãdo gl. ibi, ut latiùs reassumpsi de rescri. cùm ordinem. ¶ Octaua cõ-
a clusio. Statur[a] iuramento † dicentis
13 se non sperare consequi iusticiam in partibus. Rota de rescri. lv. & de proba. xx. in antiquis, de rescrip. vij. in nouis: quia ea, quæ consistũt in animo, uel mente alicuius, aliter probari nõ possunt. Dixit tamen Egi. Bellemera conclusione xlv. exceptio, &c. quòd contra rescriptum fundatum: super perhorrescentia, potest opponi non perhorrescentia: quia si imperator tenetur eam probare, c. statutum. §. cùm uerò. de rescrip. in vj. ita licet aduersario probare cõtrarium, per regulam, nõ debet actori. lib. vj. maximè, quia probatio iuramenti est leuis & est extraordinaria: & licet excipiẽs alleget negatiuam, & dicat contra id, quod dependet ex animo, tamen per indicia & facta exteriora põt probare falsitatem allegatæ perhorrescentiæ: putà, si reus probat actorem esse per omnia in partibus, ut in ciuitate propria potentiorem: tunc enim timor esset uanus & reijciendus, argu. l. nõ est uerisimile. ff. qđ me. caus. ¶ No-
14 na conclusio. Quamuis † locus sit securus citato, tamẽ, si nõ habet ibi bonum statũ, putà si citatur Guelphus, ubi regnant Gybellini, non tenetur comparêre: gl. in c. statutum. §. j. in uer. non audiens. de rescri. in vj. Et ideo dicit Angel. in l. ij. §. quod diximus. ff. si quis cau. quòd exititij terrarum non tenentur comparêre in loco, unde sunt expulsi, nec ambulare per loca eorum, à quib. sunt expulsi. Alle. Iac. de Are. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in pos. ea. & glos. in d. c. statutum. Et quando bannitus possit citari, & de practica faciendi eum securum, uide Io. An. in Spe. in iij. parte, in d. tit. de accus. quem latissimè reassumit Nellus in tractatu de bãnitis in prima parte primi temporis, q. iij. & aliquid per do. Mari. in c. cùm pro causa. in fi. de sent. excom. & in d. rubr. de dila. fo. xxiiij. uersi. xxvj. quero. Et adde, ꝙ si ciuitas ciuitati est inimica loci, ad quem quis citatur non tenetur comparêre: Abb. in c. cùm R. de offi. dele.

a *Statur*] *Adde, quòd ista doctrina do. de Rota est bona, quando ille, qui uult iurare, non est periurus, per text. in c. paruuli. xxij. q. ul. quia talis amisit omnẽ facultatẽ probãdi per iuramentum. Ita Rota in l. admonendi. ff. de iureiurã. Et not. quia istud seruiet tibi ad multa, quãdo iuratur.*

per illum tex. singularem. ¶ Decima & ultima conclu-
15 sio difficilis: licet † exceptio loci non tuti sit dilatoria. tamen potest opponi quandocunq; etiam post lit. contest. quia habet grauamen successiuum, & non momẽtaneum. Archi. iij. q. viij. in Summa: quod dictum pro eleganti extollit Alex. in d.l. de ætate. dicens, approbari à Bald. in l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. & per But. & alios in c. dilectus, lo ij. de rescri. ubi alleg. Archi. iij. q. ix. hortamur. Secundum eum tamen Archi. hîc nõ ponit in dicta summa secundum Benedi. in d.c. hortamur. dicẽs, quòd si reus citatus ad locum non idoneũ, uel suspectum, semel responderit, tamen si iteratò citetur ibi, poterit excipere de loci incõgruitate etiam post lit. contestatam. tamen in prima instãtia, in qua cœperit respondere, non potuerit opponere. Et intelligit primam instantiam temporis, quod durat ab hora primę comparitionis usque ad datam licentiam partibus reuertendi domum: quia si non posset opponere, semel grauatus iterum grauaretur. Allega. Vincen. in dicta c. cùm dilectus. Et idem de except. loci. tenet Archidia. & Dom. in c. statuimus. lo ij. de offi. dele. in vj. Spe. de app. §. restat. uersi. & no. secundum Vinc. Et postea subdit, ꝙ ab interlocutoria, quæ continuè grauat, tãdiu appellari potest etiam post decendium, quãdiu durat grauamen: quia omni die grauatur. Idem de exceptione loci suspecti, tenet Spe. de cita. §. j. in uer. quid si reus. & But. & Imo. in c. exceptionem. de excep. & Ludo. in l. recusare. §. si quis alio. ff. ad Trebel. & Imol. in cle. j. ij. col. post Paul. ibi, de fo. compe. & Paul. de Cas. consil. xxv. iij. col. But. Imol. & optimè Phi. in d.c. ex parte. lo j. & ibi text. clarus in uer. quoties. Et ideo dixit Ange. post Bal. in l. j. in princ. ff. de ferijs. quòd citatus tempore feriarũ, qui in prima comparitione non opposuit, potest in secunda opponere de ferijs. Nec obst. quòd lite non contest. non proponitur dilatoria: quia uerum est respectu effectus iã consummati, nõ respectu consummãdi, per tex. ibi in uer. alterutro. & sequitur ibi Alexan. in §. j. ij. col. & idem Imol. in c. fi. in fi. de ferijs. Vnde dicit Imol. in d.c. ex parte. hãc esse rationem, quare exceptio loci nõ tuti toties potest opponi, quoties quis citatur. Similiter dicit do. Ant. in d.c. dilectus. non posse allegari meliorem rationem ista: quare sit, quòd excommunicatio in uim dilatoriæ potest opponi post litem contest. nisi, qa periculum quotidie iteratur: & eius uerba in hoc extollit Ana. in c. quia frustra. ibi, pro hoc etiã de usuris. merito. Imo. in cle. unica de excep. reprehendit appellantes excõmunicationem, exceptionem anomalam; quia imo sequitur naturam aliarum quotidie grauantium: & ideo Bal. c. de testi. in fi. de testi. dicit hanc esse rationem, quare contra bannitum toties potest excipi, quoties facit citari, etiamsi non semper fuit exceptum. Et ideo dicit Bal. in l. ij. ante medium uer. ij. quæritur. C. de episc. audi. & in l. j. circa fi. C. sen. rescin. nõ pos. & Moder. in lib. malefi. fol. clxxvij. in prin. & Matth. de Matthe. in tract. de carcere, & Bal. in l. ij. propter gl. ij. ibi, C. de serui. & aqua. quòd licet à captura, uel præcepto de capiendo non sit appellatum intra decendium, tamen si reus stat in carcere, adhuc potest appellare: quia in hoc successiuo grauamine quotidie grauatur. Similiter dicit Bal. in l. eleganter. §. si quis post. ij. col. uer. quæritur, quid si post litem. ff. de condic. indeb. in apostil. ꝙ licet dilatoria superueniens post lit. contest. debeat incontinenti opp. c. insinuandæ. de offi. dele. tamen fallit in exceptione habente causam continuam & successiuam: ut quòd non audiat bannitus. Et sunt aurea uerba Ia. But. ibi sm eũ. Similiter dicit Lap. alleg. lxxxviij. Cõmune Florentiæ. quòd semel tractus ultra dietam unam, qui in illo actu non opposuit, potest in alio opponere. Alleg. Hostiẽ. in d.c. dilectus. Similiter dicit do. Ant. in c. ex parte. de resti. spoli. ꝙ quando læsio quotidie originatur, ut in causa matrimoniali, in qua quoti-
die

die fit offensio animæ, semper potest peti resti. in integ. etiam post quadriennium. Similiter dicit Bald. in l. ius eius. circa med. C. de proba. quòd licet defensio nõ fiat ex interuallo, tamen durante offensione continua potest fieri defensio. Et dicitur incontinenti propter offensionem hodie imminentem. Et pulchrè dicit Bal. in c. literis. j. col. de resti. spo. quòd hostes publici, qui latrocinando inuadũt castra aliena, possunt expelli etiam ex interuallo, cùm sint in perseuerantia delicti. Et ad hoc no. gl. fin. ibi. Ad quod uide tex. gl. & Bart. in l. iij. §. cùm igitur. ff. de. ui & ui ar. cũ cõcor. de quib. ibi in apostil. Alex. Quinimò do. Ant. cõsil. xxij. Visis pũctis. propter dicta Doc. in d.c. dilectus. attẽtauit, quòd prælatus, qui recipit pensionem rei malè alienatæ ab emphyteuta, potest hodie desistere & priuare eum, quasi etiam hodie res sit conducta. Et dicit uideri quasi casum de loca. potuit. ubi imponitur pœna emphyteutæ, nisi cleri satisfactione prouideat. Ergo pœna non solûm surgit ex momento alienationis, sed ex contumacia non corrigendi errorem. De quo tamen in spẽ uide Bal. & Imol. in l. Mæuius. §. duobus. ff. de leg. ij. & Imol. in d.c. potuit. cum concor. Et ista not. quia sunt de honore lucrando. ¶ Sed contra conclusionem & prædicta tenent Card. & Pet. de Anch. in d. c. dilectus. quia imputatur non excipienti tempore debito, c. pastoralis. de excep. nec est nouum grauamen, sed potiùs consequentia primi: & sequitur ibi And. Sic. respondẽdo ad l. j. ff. de ferijs. & fuit responsio Raph. ibi, quam Alex. non sequitur ibi in §. j. ij. col. Adducit etiam, quia tutus tali exceptione successiua posset tardãdo eam, ualde fatigare partem in expensis. Ad istud dic, quòd condemnabitur in ipsis, per tex. in c. exceptionem. de except. qui non ponit speciale in excõmunicatione, secundum Imol. in c. inter monasterium. de re iud. Item respondet ad doctrinam Iacobi But. in l. adulteram. C. de adult. quòd illud est in odiũ banniti. Dic istam responsionem inferre, quòd per iudicem opponi potest, non per partem. Respondet ad d.c. ex parte. in uers. quoties. quòd loquitur in loco non securo: quo casu incumbit iudici prouidere de loco securo: quæ responsio nihil ualet, ut uides, cùm non sit dare responsionem specialitatis in loco nõ securo magis, quàm in alijs grauaminibus quotidie germinantibus
16 nouum grauamẽ. ¶ Vltra † istos adde Car. in cle. j. in fi. prin. de fo. compe. ubi idem tenet. Item facit, quia damnatus ultimo supplicio statim est seruus pœnę: l. qui ultimo. ff. de pœ. & tamen solùm intra decem dies potest apparêre. Bar. ibi. idem in damnato de furto, l. non potest. ff. de furt. & tamen non appareat post decendium. Bar. in l. furti. ff. de infa. & propter hoc illud, quod dictũ est s. de carcerato, olim displicuit Alex. in l. inficiando. §. infans. ff. de furt. In apo. tamen ipsum sequitur in d. l. j. ff. de ferijs. ¶ Saluanda est cõmunis opi. duobus modis. Primo ex glo. aurea in cle. sæpe. in uers. partibus. de uerb. sig. quòd in iudicialibus, qui consentit tacitæ in uno actu, non consentit in alijs: & eam extollit Abb. in c. quoniam. ult. col. de proba. & in c. præsentium. de testi. & in c. si quis contra. de fo. compet. & Pau. consil. lv. Vnde dixit Inn. in c. cùm uenissent. quasi in fin. de testi. & Butr. in c. cùm olim. de censi. quòd tacita renunciatio in una instantia non nocet in alia. Et ideo in proposito cõsentiens sæpe actui reiterato, & quotidie nouiter grauanti non consentit grauamini ex eadem uia hodie orienti, ex quo tamen præsumitur consensus, quantum tacet. Vnde hodierna reclamatio non concernit præterita grauamina: sed hodiernum, cui nihil nocet præteritus cõsensus, qui non cogitauit fortè de futuris. ¶ Saluatur secundò dicta secunda opi. ex tribus declarationibus. ¶ Prima declaratio: Dum modò appellãs dicat se appellare ex grauamine hodierno: tunc enim est j. x. dies: secus si diceret de preterito: qa ad illud lapsum est decẽdiũ. Ita docet Imol. post But. in d. cle. causam, Et est magna & utilis limitatio prędictorum, secũdum Phil. in d.c. ex parte. ¶ Secunda declaratio: Dum modò uerba dispositionis concedentis exceptionem fundent se in causa tractatus successiui & reiterabilis: putà, talis non audiatur, uel non trahatur. Ita loquitur Vincen. & sequaces in d.c. ex parte. Secus, ubi ius opponendi sequitur immediatè ex causa momentanea: putà, allegatio iudicis: quia eo semel approbato extincta est exceptio suspicionis, c. inter monasteriũ. de re iu. c. insinuãte. de of. dele. Ita do. Ant. in d.c. dilectus. ibi, puto ponderandum. Quem refert & sequitur Dom. ibi. ¶ Tertia declaratio: Vbi ius opponendi etiam de actu reiterabili fuit reuocatum in dubium, an competeret, uel nõ, & pronunciatum, quòd non, nec appellatum: & tunc cessant omnia prædicta. Ibi But. in repe. c. j. de rescrip. in vj. quẽ extollit Dom. in d.c. dilectus. docens accuratè practicam præcludendi has exceptiones, ut semper facias pronũciare super illo iure, quo causatur talis exceptio, quòd casus ille non subsit. Adde Rotam de restit. spo. iiij. in antiquis, quæ dicit, quòd etiã post x. annos spoliatus appellare potest, nisi per diffinitiuam, aut interlocutoriam hoc acciderit. Et hæc duo adde ad d. Phil. in d.c. ex parte. iiij. col. ubi alle. Bal. in Spe. de appel. ꝙ si iudex pronũciat, uel locum tutum, uel quem iustè carceratum, non appellat post decendium. Idem, si pronũciauit bannitum audiendum. Bal. in c. de testi. in fi. de testi. Et ista limitatio tollit motiuum s. factum de damnato ultimo supplicio. ¶ Fortiter obs. huic doctrinæ c. concertationi. de appel. in vj. ubi ita transit in rem iud. Grauamen extraiudiciale, quæ non fertur sententia, sicut iudiciale. Ergo etiam iudiciale deberet transire in rem iudicatam, licet non pronuncietur. Item assignatio loci habet uim interlocutoriæ. Est enim uox iudicis faciẽs ad causam. Ergo interlocutoria Glo. in §. omnẽ. in authen. de litigiosis. Ergo satis est pronunciatum super eo. Propter hoc Imo. in d. cle. causam. reprobat, qđ dicitur de loco non tuto: respondens ad dictũ c. ex parte. nec ad prædicta approbata ab ipso ibi, & in d.c. dilectus. Nec de hoc motiuo fit mẽtio ab alio, quem uiderim. ¶ Cogitabam dici posse, quòd quando quis fuit simpliciter grauatus, non per expressam interlocutoriam declarantem eum non grauari: sed simplici citatione tantum nocet consensus, quantum durat illa cõparitio. Arch. in d.c. hortamur. gl. in d. cle. sæpe. Ideo ab alijs appellabit. Sed si expressè fuit declaratum, exceptionem non cõpetere, & ipse acquieuit illud acquiescere, non potest referri solùm ad unum actum comparitionis: sed sicut interlocutoria respicit omnes, sic acquiescentia: & citans simpliciter non intendit declarare locum tutum, uel non: secus, ubi super hoc pronunciat. Præterea non est uerum, quòd assignatio loci non tuti habeat uim interlocutoriæ, ut per Pau. d. cõsi. xxvj. dicentem pulchrè, quòd licet facere aliquem capi ponere in tenutam, citare ad locum non tutum, & similia, possunt dici interlocutoriæ. Glo. in uersi. sententiarum. in l. cum clericis. C. de epis. & cle. tamen nullo modo habent instar diffinitiuæ, uel interlocutoriæ: quia nõ declarant aliquod dubium. Alle. Arch. in d.c. cõcertationi. Et ideo istud grauamẽ citationis, uel simile, cùm nõ fit declaratio, non transit in rem iud. adeò quòd semper intra decendium quis non possit conqueri etiam post primum decendium appellando à grauamine recenti, ut hîc not. Quia non reperi discussa, & tamen de prædictis quotidie clamatur in iudicijs & in scholis.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio firmat regulam in alijs casibus non exceptis. Hanc regulam limitat multipliciter.*

2 *Episcopus si concepit uicario, ut possit ea quæ ipse episcopus potest, excepta collatione beneficiorum, an per hoc potest illa, quæ aliàs non ueniunt in generali commissione. & num. 3.*

4 Exceptio sicut nõ ampliat regulã, ita nec restringit eius significatũ. Receptio testium periturorum quibus modis sit priuilegiata. Post num. 4. uersic. & ut intelligas.

5 Testes ualetudinarij qui dicantur.

6 Mulier prægnans dicitur, quasi ualetudinaria.

7 Citatio potest omitti in receptione testium, quando actor non audet conuenire eam propter eius potentiam. Et adde ad huiusmodi intellectum, num. 8.

9 Absens, uel præsens quis dicatur. uide num. 10.

11 Absentia quæ dicatur digna restitutione, aut excusatione.

12 Acceptans beneficium sibi collatum uidetur per quasi contractum se obligare ad administrationem eius.

13 Citare an solus Papa potest per citationes affixas in locis publicis curiæ, &c.

14 Citatio per edicta, in quibus casibus sit permissa, & in quibus non.

15 Carens malitia & dolo ad citationem impediendam, an arctetur edicto, de quo hic.

16 Practicæ cle. j. de iud. tractatio per sex notabilia dicta expensa. & num. 17. 18. & 19.

20 Citatio per edicta an debeat esse trina, uel una, pro omnibus.

21 Causa beneficialis an exigat ordinem iuris.

Et ibi, qualiter procedatur contra beneficiatum absentem, ut ueniat residere. Post nu. 21. uersi. Circa practicam.

22 Clericus priuatus propter residentiam, docto de impedimento, restituitur.

Citatio una non potest fieri pro omnibus, quando agitur de pœna incurrenda. Post num. 22. uersi. aduerte tamen.

23 Clericus uagabundus potest priuari beneficio etiam nõ requirente residentiam.

Et quid, si nescitur, ubi sit talis beneficiatus.

24 Mors qualiter probatur.

CAPITVLVM V.

Voniam frequenter.

¶ In quantum do. Abb. in j. nota. & super gl. j. post illas quatuor regulas not. istum text. cum glo. ad naturam regulæ & exceptionis. Tene menti illud, quòd † exceptio firmat regulã in alijs casibus non exceptis[a]: & est etiam tex. in l. nã quod liquidè. §. fin. ff. de pen. lega. ubi si lego penum præter uinũ, uenit omnis penus: quia illa exceptio firmat regulam. Sed si dico, lego penum, & excipio uinum, quod habeo Romæ. per hanc exceptionem uideor legare solum penum, quã habeo Romæ, & sic exceptio declarat regulã & illum tex. alleg. gl. iiij. in c. cordi. de app. in vj. & est tex. sing. fm Imo. in l. filio. ff. de iniu. irrit. testa. Ad idẽ tex. in l. quæsitũ. §. denique. & ibi Bar. ff. de fun. instr. & in l. legata inutiliter. in prin. & ibi Bart. in fi. ff. de leg. j. & in l. Lucius. §. pluribus. ff. ad Treb. quẽ Ang. dicit esse meliorẽ de corpore iuris, in l. j. ff. de reg. iu. & no. Dy. in rub. de reg. iur. in vj. ad fin. ibi, itẽ quia exceptiones. Et ideo dixit Dom. post Lap. in c. qui ad agẽdũ. §. j. ad fi. de procur. in vj. Quod si do procuratori mãdatũ ad agendũ cum clausula, quòd posit omnia, quæ ego possem, excepto, quòd nõ possit iurare de calumnia, uel iuramẽtũ deferre: ista exceptio operat, q̃ potest expedire alios casus requirentes speciale mandatum. Similiter dicit Bal. in l. j. §. excipiuntur. in fin. ff. de ferijs. q̃ si statutũ inducẽs ferias excipit tres casus, quibus possit reddi ius tẽpore feriarũ, oẽs alij casus etiã similes sunt exclusi. Et dicit Bal. in l. ita nobis pudor. C. de adul. q̃ si dicat statutum, q̃ contra instrumentũ nõ possit opponi, nisi talis & talis exceptio, nulla alia poterit opponi etiã similis: de quo per Sal. ibi, & Bar. in l. j. §. & parui. ff. quod ui aut clã. & per Bal. qui idem dicit in l. itẽ uidendũ. §. fi. ff. de pe. hæred. & Imo. in l. fi. ff. à quib. app. nõ lic. & soleo tãgere in c. ex parte. Io ij. ff. de offi. dele. ¶ Istat & his similia limita attentè trib. modis. Primò, ut habeant locum in his, quæ aliàs cõprehenduntur sub regula, aliàs nõ: quia licet exceptio firmet regulã in casib. nõ exceptis, b non tamen eam dilatat[b] plus, quãm cõprehendat natura regulæ. Bart. in l. generali. §. uxori. ff. de usufr. le. per illũ text. ubi si testator reliquit usumfructũ omniũ, quæ sunt in domo, excepto argento, ista exceptio nõ facit, qd̃ uideatur reliquisse uenalia, quæ sunt in domo: unde non uenit frumentũ, quod est in domo causa uẽdendi: qa talia nõ uidẽtur esse ĩ domo. Idẽ Bar. in l. quæsitum. §. denique. ff. de fun. instr. & in l. j. in fi. ff. de reg. iur. & Bal. pulchrè in l. his. ff. de leg. cõcludens, q̃ si statutũ dicat, q̃ de omni maleficio sine sanguine possit fieri concordia, excepta percussione quadrelli cũ sanguine, certè cõcordantia postea facta de percussione ligni cũ sanguine non ualet: quia licet exceptio firmet regulã, non tamẽ ampliat. Vnde cùm regula nihil disponat de percussione sanguinolenta, iste casus remanet in dispositione iuris cõmunis: & sic cõcordantia nõ ualeret, nec tolleret pœnã fiscalem, fm eum. Tamẽ tu considera, q̃ percussio ligni cum sanguine uidetur maleficiũ, ut probãt uerba Bar. in l. aut facta. ff. de pœ. & regula dicti statuti prohibet cõcordiã in maleficio sanguinolento. Ergo iste casus uidetur cõprehensus sub regula statuti, non aũt omissus. Similiter dicit Bal. in l. fi. eũ. §. qui iniuriarũ. ppe fi. ff. si quis cau. q̃ si statutũ dicat, pupilli & mulieres nõ accusent, nõ propterea uidetur sublatũ ius cõmune, adeò q̃ alij inhabiles possint accusare. Ita dicit Old. & refert Cyn. pro ualde notabili in d. §. uxori. quia exceptio nõ auget regulã, nec ampliat dictũ ad illa, quæ nõ cõprehenderẽtur in dicto simpliciter prolato: & illũ §. uxori. alleg. etiã pro notabi. Bald. in l. actione. ij. col. ibi, adde. C. de transa. Ad idem in c. in nostra. iũcto prin. cũ fi. de sepul. quẽ tex. extollit ibi Ab. in c. nobis. Nã licet priuilegiũ, de quo ibi, super electiõe liberæ sepulturæ solùm excipiat interdictos & excõicatos, nõ per hoc firmatur regula cõcessionis, ut possint sepeliri impuberes: quia alio iure prohibẽtur illi eligere sepulturã, ut ibi per gl. j. Et dicit Lud. consi. cclxxj. Visa tota. q̃ exceptio quorundã iuriũ regalium firmat regulã in alijs, ut ueniat ĩ inuestitura. Similiter dixit Old. cõsi. cxxxiij. Factũ tale est: dñs Vticensis quidã dñs fecit recognitionẽ episcopo in hæc uerba: recognosco tibi Vticensi episcopo, quicquid habeo in ciuitate Vticẽsi, exceptis domibus, quæ sunt in loco uocato Viduaria: per hãc recognitionẽ non uidetur recognouisse ab episcopo iurisdictionẽ, quã habet ab omnib. habitantib. in illa ciuitate: quia illa exceptio arctat generalitatẽ, & l. nã quod liquidè. §. fi. & quia talis recognitio esset indiscreta interpretãdo eo modo, & per eã non posset acquiri dñium episcopo memorato, arg. l. cùm de indebito. §. fi. ff. de proba. ut latiùs per eũ: & simile est, quod cõsuluit Pet. de Anc. cõsi. mihi clxxiiij. Visis diligenter. ad fi. & Alex. cons. mihi xxviij. Si sis: & accuratè, &c. pe. col. 3 quod est etiã nu. clxxiiij. ¶ Pro † tãto dixit Pet. de Anc. in c. ij. de offi. uic. in vj. q̃ si episcopus cõcedit uicario, ut possit ea, quæ ipse episcopus posset, excepta collatiõe beneficiorũ, propter hoc nõ poterit alia, quæ aliàs nõ ueniunt in generali cõmissione, siue mãdato: quia exceptio uenit ad diminutionẽ regulæ: unde nõ debet operari augmentũ: & sic includere in ea casus non inclu dibiles. Et hoc dictũ extollit Brixi. in uersi. exceptio. dicẽs, facere ad multa: & idẽ sentit Dom. licet nõ decidat in d. c. ij. in fi. Pet. de Anc. firmiter in rub. de reg. iur. in pe. col.

a Nõ exceptis] Adde idẽ tenentẽ do. Soc. cõsi. xxv. incip. Dom. Erã. uersic. xiiij. circa medium, in prima parte, chart. xlix.

b Dilatat] Adde idem tenẽtem do. Soc. cõsi. xlvij. inci. in prin. præsentis cõsultationis. circa prin. ij. collũ. in j. parte chart. lxxxix.

col. dicens, se idem tenuisse post Lap. in d. c. ij. quia exceptio non ampliat regulam ad ea, quæ sub regula nõ includuntur: & sequitur Aret. cõsi. viij. in fi. pulchrè inducens l. fi. ff. quod quisq; iur. quamuis Dom. quẽ ipse non allegat, firmet contrarium expresè in d. c. qui ad agẽdum. §. j. in fi. adde etiam istis text. in l. Paulus. aliàs incipit mora. ff. de usur. quem ad hoc extollit ibi Flo. in duobus locis, quòd uirtus ex natura exceptionis non facit includi in dispositione id, quod aliàs secundũ naturam dispositionis non includebatur: quia de natura fideicõmissi est, quòd hæres non habet restituere fructus hæreditatis, quãdo non fuit in mora, ut ibi gl. modò testator dixit, q̃ restitueret hæreditatem sine reditu. Vnde cùm strictè appellatione redituũ non ueniat fructus, ut per gl. ibi, & in c. generali. in uer. reditus. de elec. in vj. & per Doc. maximè Mod. in l. diuortio. §. si fundũ. ff. so. ma. & per Doct. in c. j. de sup. negl. præla. in vj. cum 4 si. uidebatur, quòd illa exceptio firmaret, secus esse in fructibus, & tamen contrariũ dicitur ibi: quia illa exceptio non facit, quòd ueniant fructus hæreditatis, quia repugnat natura regulæ. ¶ Limita secundò: nisi reperiantur excepti à regula alij casus in alia parte iuris: ut hîc per Abb., ppter gl. in l. j. ff. de cõd. inde. Ad idẽ, quod ipse notat hîc super glo. in uers. fub trahat. Alle. dictã gl. bo. text. in c. ad audientiam. de cle. nõ resi. per quẽ dicit do. Abb. ibi præstari limitationẽ mirabilem ad illud, q̃ exceptio firmat regulam: quia nõ procedit, quãdo materia est restringenda fm ius, ut statuta & priuilegia: qa tunc exceptio non ampliat regulam in casibus, qui de iure cõmuni non cõprehenduntur. Ad idem c. cùm dilecta. de confir. uti. uel inu. & ibi do. Abb. in v. no. dicẽs, quòd casus exceptus extẽditur ex identitate rationis: & illud, quod dicitur, quòd excep. firmat regulam, intelligitur nisi alius sit casus ab eadem regula alibi exceptus: quia quo ad illum cõsimilem excep. nõ firmat regulam. Facit l. obest. cum gl. C. de præd. mi. ubi probatur hoc procedere, etiã ubi est dictio taxatiua. Facit, qd̃ no. Car. & Ana. in c. lator. de hom. quòd si dicit statutũ, quòd homicida occidatur, nisi fecerit ad defensionem suã, illa excep. nõ firmat adeo regulã, quin etiã excludatur homicidiũ factum sine dolo etiã non defendendo. Et cũ hoc dicto concordant multi, de quibus per Alex. in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. in fa. irro. Et caue: qa circa hoc opus esset multiloquio: si enim agitur de inducenda falentia ad regulã propter casus expresè à iure positos, tunc res est clara: sed qñ agitur de extendendo casum exceptuatũ ad casum similẽ, ibi est maior difficultas, in qua opus est uidere, qñ in materia correcta, a uel stricta fiat extẽsio[a], de quo uide regulã negatiuã cũ plurib. fallẽ. p̃ Imo. ĩ cle. j. de elec. p̃ Do. ĩ c. j. de tẽp. or. in vj. & p̃ fundissimè p̃ Bu. in repet. c. fi. uer. cõsue. & per Imo. in l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. mat. Dixi aliquid de condi. trãsilat. in fi. Et hinc pẽdet ueritas quorundã dictorum, de quib. s̃. in regula, maximè. Bal. in d. l. nobis. & in d. §. excipiuntur. Et cõsidera: quia tenẽdo, qd̃ est dictũ de mandato uicarij fortè nõ pcederet dictũ Do. in d. c. qui ad agẽdum. ¶ Limita tertiò, nisi exceptio sit inepta: quia non mutat uim regulæ, fm Paul. de Castr. in l. in his. ff. de legi. ubi dicit, statutum disponit, quòd de omni instrumento cõtinente summã centũ librarũ, soluatur gabella, & registretur: aliàs nõ ualeat excepto instrumẽto procu. certè ualebit instrumẽtũ legitimationis non soluta gabella: quia statutũ nõ potest uerificari, nisi in materia reducibili ad certam summã. Nõ obs. quòd exceptio statuti est de materia nõ reducibili ad summã: quia est exceptio inepta, nõ ampliãs regulam extra eius naturã. Propter hoc refert Bapt. de sanc. Seuerino in repet. l. oẽs populi. ff. de iust. & iure. fol. xxxij. se respondisse in facto: Dictat statutũ Senis, quòd habentes pacẽ ab offenso sint securi p x. annos: quib. elapsis soluãt omni anno duos solidos pro qualibet libra suę cõdemnatiõis, exceptis furibus, homicidis, & assasinis: modò quidã condemnatus ad pœnã capitis, ppter incisam uineã habuit pacẽ: respondet, quòd non gauderet beneficio dicti statuti: quia eius regula loquitur in cõdemnatis in pecunia, uel in tali materia, quæ sit reducibilis ad summã: illa autẽ condemnatio capitis nõ est talis: ergo, &c. Nec obst. illa exceptio statuti, cùm sit ine 4 pta. Qd̃ bene no. ¶ Demũ † scias, quòd sicut exceptio nõ ampliat regulam, ut s̃. in prima limitatione: ita nec restringit eius significatũ. Bal. ĩ d. l. oẽs populi. xix. col. Sed pone, statuto. Vnde si dicat statutum, q̃ omnes artifices possint esse de prioribus, exceptis nobilibus ciuitatis, certè artifices comitatus possunt esse de prioribus: quia locus exceptionis nõ arctat locum: regula, in qua quicquid nõ excipitur, remanet sub eius iudicio. Alle. l. Titiæ textores. ff. de lega. j. Scias etiã, quòd pro regula semper pronunciandũ est, nisi probet contrariũ. Bal. in c. j. s̃. de alie. iud. mu. cau. fa. & ita dicit notari elegantèr in l. qui restituere. ff. de rei uen. Et tene menti differentiã inter uerbũ Generaliter, & Regulariter. Primũ nõ recipit fallentiã, secũdũ sic, ut hîc per Ab. Primò no. quæ omnia no. tanquã alibi nõ reducta, & cũ illis apostillabis apostillam Alex. famosam in l. generali. §. uxo. ff. de usufru. leg. ¶ Circa gl. in uerbo, Timetur. adde Rotã de testi. ix. in antiquis, ubi dicit per istã glo. q̃ si testes abfuturi sunt recepti parte uocata & seruato ordine iudiciario, potest ferri diffinitiua: secus, si essent recepti lite non cõtes. & iudiciario ordine nõ seruato: quia tunc est necessaria publicatio & litis cõtestatio, per istã gl. & glo. subdit Ma. hîc, quòd si quis sequendo opi. But. hîc uellet repetere istos testes prę sẽtes tẽpore litis inchoatæ, cautela esset, quòd testes prædicti sic deponerent: dico, ut aliàs dixi, qñ fui examinatus, ut cõsuluit Bar. in l. eos. ff. de falsis. de quo tamen dicendũ esset aliàs fm eũ: & intelligit ipse opi. Ab. procedere non solùm in testib. examinatis semel ob timorẽ mortis, uel absẽtiæ, ut ipse loquitur: sed etiã, qñ timore obliuionis. Sed quoniã ratio Ab. uidetur cõcludere, & ideo nõ insisto circa dictã practicã Bar. de qua dixi post Ab. de testib. cùm in tua. ¶ Circa gl. in uerb. non ualent. Tene mẽti perpetuò do. Abb. hîc, ad cognoscendum, quando omisso solennitatis uitiet actum: & ipsum recitat & sequitur Maria. hîc in xvj. col. nullo addito.

c. quoniã frequenter.

Tu uerò attende,

Quoniã utiliter extendã apostillã Alex. in l. uniuersa. C. de preci. Imp. e. offe. & aliã lõgè maiorem, quàm indefessa calami sedulitate ibidem ad ipsum fabricaui. Et præ cæteris gusta illud, quòd omissio solennitatis, qui habet sequi, non reddit actũ nullum, etiamsi lex dicat, nõ ualeat omissa solennitate: qa nõ intelligitur ipso iure, sed ope exceptionis. Gl. & Bar. in d. l. uniuersa. quã doctrinã extollit Bal. in l. nõ dubiũ. in pe. col. C. de leg. & pulchrè Pet. de Anc. cõsi. mihi cxxvj. narratis in facto. in fi. & eleganter & subtiliter Ang. cõsi. mihi xxxvj. pro defensione quæsitorũ. Abb. in c. ij. & iij. col. de testi. Lud. Ro. solenniter cons. cciij. uer. quoad secũdum. & in l. mulier. in ult. char. solu. ma. Ang. de Are. Instit. de excep. in prin. uer. iij. q. not. clarè Bal. in l. si tutor. in fi. C. in qui. cau. in inte. restit. non est nec. & Firmanus copiosè in uerbo, Forma. uer. forma dicitur tradita. & Bal. in l. qui crimen. vij. q. C. qui accus. Ad idem uide. Bart. pulchrè in l. ij. C. de cano. fru. ur. Ro. lib. xj. & in l. cùm lex. ad fi. ibi, sed pone, quòd lex dicit. ff. de fideiuf. & in l. si ita quis ea. l. j. col. de uerb. ob. ubi dicit, q̃ actus gestus contra l. est nullus, quãdo lex dicit, nõ ua-

a Fiat extẽsio] Pro qua materia uide etiam plenè do. Alex. de Imo. in cõs. l. pen. col. ij. parte. & pleniùs in consilo. cclxxxiiij. ultim. chart. ij. parte, et in cons. lij. Callimachus, &c. iiij. parte, et do. Vin. Palæo. in cõsi. Visa quadã constitutione, &c. quod est post consi. lij. Al ex. de Imo. iiij. parte.

leat, d.l. non dubium. sed quando dicit nõ ualeat, si per te aliquid factum, uel omissum fuerit, tunc intelligitur ope exceptionis, per d.l. uniuersa. Et hoc ultimũ limita, nisi diceretur expressè in lege, quòd aliàs actus sit nullus ipso iure, secundum Bart. in §. ea lege. & caue: quia licet Bartol. in d.l. fi. ponat exemplum in primo dicto, quando lex dicit, non ualeat, tamen idem est, si simpliciter prohibet, d.l. non dubium. ¶ Per istam doctrinã dixit pulchrè Car. in c. significauerunt. ulti. col. de testi. stante statuto, quòd maritus nõ possit constituere dotem uxori, nisi de his, quæ euidenter receperit, unus cõstituit dotem, postea recepit ex interuallo, ualet instrumentũ: quia uerbũ, Receperit. est futuri subiũctiui, qd potest extendi ad tempus futurũ: ut per Inn. ibi, & dixi latè de rescrip. ad hæc. Et ideo sufficit, quòd ista solennitas interueniat ex pòst, per d.l. uniuersa. cũ glo. per quã ipse subdit, quòd licet in casu c. quanquam. de usur. in vj. annulletur testamentũ usuratij nõ præstita cautiõe, tamen sufficit, cp præstetur postea, ut per Bart. in l. filio. ult. q. ff. de iniu. testa. de quo uide latissimè Ana. de usu. c. quia in omnibus. & in locis ibi recitatis sepe fit mẽtio de gl. in d.l. uniuersa. quinimo, si usurarius condito testamento decessit non præstita cautione, sed dimisso procuratore ad præstãdum post mortẽ, si præstabitur, ualebit testamentũ, fm Car. in d.c. significauerunt. dicẽtem hoc esse dictum nouũ, & ita fuisse terminatũ publicè in ciuitate Ferrariæ. Et substituetur ex prædictis fm eũ, quod etiã ipse firmat latiùs in cle. j. xxiij. q. de sepul. Hoc ultimũ intellige sanè, dũ modò cõstituens procuratorem duraturum post mortẽ decesserit cũ hærede: aliàs extingueretur illa clausula, quoniam nec eius hæreditas est, sed bona uacantia, quæ defunctũ repræsentãt, l. j. §. an bona. ff. de iur. fisci. & procurator nõ posset nomine ueri dñi gerere, nec nomine repræsentati pro hæreditate quæ uice eius fungitur, l. j. C. de act. & oblig. fm unã lec. Ita declarat Ang. in disp. u. inci. Astensis miles. j. col. dicens, se ita iudicasse de facto Florentiæ in fauorẽ dñi Patini de Strocis. Ad qd uide Lud. in l. fundi. ff. de acqui. pos. & Ang. & Imo. in l. illa institutio. ff. de hære. instit. & And. Sicu. in rub. de testa. in lectu. non in repet. ¶ Pro dicta doctrina uide etiam, quod not. Alex. de Antila in repet. c. j. de rerũ permut. in vj. in iiij. parte, ubi dicit, quòd permutatio facta cum authoritate episcopi & beneficio patronali, non uocato patrono, non est nulla, sed irritãda ope exceptionis: quia consensus istorum uocandorum, quorum interest, potest interuenire antè & pòst: de quo dixi in c. cùm Bertoldus. de reiud. iiij. col. ibi. ¶ Limita quintò post Rot. de re. permu. v. in nouis. Similiter Bald. in rubr. C. de rescin. uen. post mediũ dicit, cp illa dicitur solennitas substãtialis, quæ requiritur tempore contractus, ut consensus propinquorum ex forma statuti: sed si requiritur hoc contractum in suo esse fundatum, tunc contractus nõ est nullus. Alle. d.l. uniuersa. Similiter dicit Bal. ĩ c. cùm adeo. pen. col. de rescrip. quòd defectus conditionis impedit literas, ne producantur in esse. Nam idem operatur tacita conditio, quod expressa: ut not. in l. item quia. ff. de pac. Et hoc uerum, qñ tacita conditio est ex parte antẽ rem productam in esse: sed si ex parte pòst, quia præcesset origo, opus est exceptiõe. Alle. gl. in d.l. uniuersa. Similiter dicit Bal. in l. hi, qui. ult. col. C. de app. quòd lex, si dat formã actui facto, quæ forma non dat esse rei, sed habet conseruare in esse iam producto, tunc si lex procedit ultrà annullando, efficitur nullum ipso iure[a]: aut non procedit annullando, sed addẽdo modum annullandi, & tunc, si nõ petatur cassari, uel annullari, bene ualet. Et ista fuit theorica Dy. fm eũ. Pro dicta doctrina facit gl. solẽnis & ord. in cle. j. in uer. inhibentes. de iure. pat. dicẽs, quòd si iurisdictio est data simpliciter à prin. deinde addita certa qualitas seruanda in exercitio illius iurisdictionis, certè omissio illius qualitatis nõ reddet actũ nullum, ex quo à principio iurisdictio fuit pura. Verũtamen illa gl. restringitur in sex casibus, quos nouissimè reduxi in c. ex parte. de cõsti. nec alibi inueniẽs nisi postea alius eos alibi fortè transplantasset. Pro dicta doctrina uide etiam gl. in c. j. in uer. tertia. ibi, præter tempus. lxxv. dist. quæ probat, quòd qualitas, quæ potest interuenire post actum, non dicitur de substantia actus: & eam sequitur Dom. in c. ut circa. §. j. in fi. de elec. in vj. ubi idem probãt uerba Ioã. An. ex quibus infert, quòd illud, quod potest sequi actum, dicitur potius de solennitate, quàm de substantia. Illam gl. alle. etiã Do. in c. cùm consuetudinis. in fi. §. de cõsue. inferens, quòd ubi consensus potest interuenire post actum, non intelligitur, quòd sit de substãtiali solẽnitate. Ad idem alle. gl. in d.l. uniuersa. & in cle. causam. de elec. in uerbo, deuoluta. & hoc clarius uult ibi Imo. in ulti. char. uer. opi. zenze. ubi tenet post zenze, quòd illa dicũtur de substantia, quæ contemporaneè cum actu introducendo concurrere debent, non quę post actum ordinatum cõcurrunt. Alle. gl. in d.l. uniuersa. Bene facit gl. in c. uxoratus. de cõuer. coniug. nõ usitata ad hoc allegari, dicẽs, quòd licet iura in ea allegata dicant, quòd si maritus uult profiteri religionem, uxor debet promittere continẽtiam: tamen si profitetur omissa hac solennitate, tenet professio: quia illa iura non dicunt, quòd aliter factum non ualet: quæ ratio non esset sufficiens propter l. non dubium. sed cùm illa solennitas sequatur, potest esse uera illa gl. cum qua transeunt ibi Doc. & pro ipsa uidet text. in c. ex parte. eo. tit. & ibi Ab. in ij. not. ¶ Prædicta limitant notanter, nisi solennitas, quæ debet precedere, esset non substantialis: putà, non multũ importans: & postea fiat actus habens eandem uim, quã desiderabat illa solennitas: quia eius omissio nõ uitiat, fm Bar. pulchrè in l. obseruare. post mediũ, C. de decu. lib. x. ubi dicit, quòd licet in concilio debeat fieri per unũ propositio, uel, ut uocabulo eius utar, proposita: tamẽ si de ea non apparet, & constat de uoluntate cõcilij, ualet actus. Alle. l. si quod. in fi. C. de lega. lib. x. & l. de quibus. in fi. ff. de legi. & idem not. Bar. in l. uniuersis. C. de preci. impe. offe. dicẽs per illum text. quòd ubi est facta reformatio in concilio, non refert scire, quis proposuerit, siue arengauerit. Non aperit Bar. quid si statutũ daret hoc, p solennitate, in quo Paul. de Ca. in d.l. uniuersis. uult idẽ inferens, quòd si statutũ dicit, quòd concilium debeat congregari ad sonum campanæ, & proposita fiat per priores ancianorum, tamen si constat concilium fuisse congregatum, & propositã factã, & reformationem subsecutã, & non appareat de modo cõgregationis, uel propositæ ualet actus[b]. Quod dictum extollit Baptista in l. omnes. in vj. chart. ff. de iusti. & iur. inferens, ualuisse gesta Paduæ per uniuersitatẽ scholarium super facto noui rectoris, licet non interueniret iussus, seu mãdatum ueteris rectoris, ut dictabat statutum per prædicta. Pro quibus uide Cal. de iure patr. consil. xj. ubi dicit, quòd dato, quòd uniuersitas fuerit ineptè congregata, tamẽ si conueniunt duæ partes, ualet præsentatio facta per maiorẽ partem omniũ præsentium. Adde etiam Bart. in l. ut iurisiurandi. in fin. prin. ff. de ope. li. ubi propter gl. ibi, quã facit sing. dicit, se respondisse, quòd si pater donat filio, postea emancipat ipsum, ualet donatio: qa propter contiguitatem temporis res reducitur ad ordinẽ iuris: & hoc, quia propter præposterationem nõ cessat causa, propter quã permittitur dispositio: secus dicas, ubi præposteratio ordinis facit cessare, uel saltẽ nõ adesse perfectè causam, propter quã actus cũ certo ordine permittitur: ut per Bal. in l. non aliter. j. cõmento, ad fi. de adop. dum dicit, quòd si iudex debet interponere

a *Ipso iure*] Ad quam materiam adde, quæ dixi §. in c. cùm dilecta. de rescri.

b *Valet actus*] Adde, quæ dixi §. in c. cùm certũ. de maio. et obed.

nere decretũ in fine post causæ cognitionẽ, & interponit illud à principio, illa prępostera tio uitiat: quia apparet, cp illud fecit sine causæ cognitione: & multũ differt, utrùm causæ cognitio precedat, uel sequatur: nã si precedit, facilius impedietur futurũ decretum, quàm quando sequitur: quia difficiliùs reuocantur iã facta. ¶ Si tamen statutũ diceret, cp aliter actus nõ ualeat, nisi sit premissa solennitas, tunc prædicta non procedunt. Lud. cons. cccclj. dicens, non ualere emancipationẽ factam coram iudice Senensi, non premissa denũciatione preconia; quia in statuto Senẽsi dicitur, quòd si aliter fieret, nõ ualeat. Et intellige etiam prædicta, nisi illa solennitas daretur pro forma: quia etiamsi esset leuis, tunc eius omissio uitiat actũ. Bal. & Mod. in l. j. ff. de lib. & posthu. & dixi satis de rescrip. cùm dilecta. uer. limita modò dictã regulam. Et ibi inuenies modos cognoscẽdi, qñ aliquid sit de forma. Et prædicta no. cũ quib. poteris te & doctorẽ tuũ honorare. ¶ Circa primã q. Abb. dicit hìc clariùs Car. cp hìc requiritur, cp absentia sit talis, propter quam testis cõmodè conueniri, uel haberi non possit, i. cp si expectaretur, cp rediret tempore litis contestandæ, & necessariò ad probandum non posset cõmodè haberi: & ideo uidetur hoc relinquendũ arbitrio iudicis: quod est satis æquũ fm Maria. hìc. ¶ Et ut intelligas istã receptionẽ testium peritorum esse multipliciter priuilegiatã contra cõmunes regulas, uide Ro. de testi. ij. in antiquis, qui dicit, cp iudex, à quo est appellatum, ab interlocutoria, quãuis nihil debeat attẽtare in causa pendente appellatione, c. non solùm: de app. in vj. tñ potest recipere istos testes, ne probatio pereat: tñ quia cùm sit dubitatio pẽdente appellatione, an iurisdictio sit iudicis à quo, uel iudicis ad quẽ, ideo stãte hoc dubio recipit testes abfuturos: Et pars petens hãc examinationẽ, non uidetur renunciare appellationi. Et sequitur But. & Maria. hìc concurrentib. duab. qualitatibus. Prima, dum modò iudex à quo, remanserit aliàs ordinarius. Secunda, dum modò per iudicem ad quẽ, non possit fieri examinatio. Addit Maria. tertiam qualitatem, dũ modò testes sint tales, cp uerisimiliter timeatur de eorũ morte, aut absentia adeo longa, cp non sit uerisimilis spes posse haberi eorum copiam tẽpore litis contestandæ. Si enim esset spes, cp causa ipsa pendẽs protraheretur adeò in longũ, cp erunt reuersi antè quàm fiat lit. contestatio, prædicta nõ procedent. Et ita intelligit quãdã deci. Rot. cxcij. in antiquis, in qua etiã habetur, cp testes abfuturi præstant duplex iuramentũ. Intelligit hìc Maria. unũ circa futurã absentiam, aliud circa ueritatem dicendã. Et dicit Egi. Belle. conclus. Rot. dcxvj. inci. Curia existente Romæ. cp testes recedendo ad Narniã iurantes se non recedere causa productiõis fiendæ proximè, nec se reuersuros in breui possunt recipi abfuturi, & sic lit. non contest. ne pereat ueritas. Propter hoc dixit etiã singulariter Bart. in l. si quis nauicularijs. C. de nauf. lib. x. cp in loco, in quo patitur quis aliquem casum, putà naufragij, aut mortis equorum, uel quid simile, potest facere examinari testes de illo loco, & facient fidẽ corã cõpetenti. Et hanc dicit esse practicã mirabilẽ, per illum tex. & istũ esse unũ casum, in quo ualebit examinatio parte non citata, & sequitur Arc. in c. ij. de testi. & Maria. hìc, dicens cp Paul. de Ca. fortè etiã sequitur hoc in l. si creditor. C. de pigno. acti. Alle. etiam Ia. de Bel. & Bart. post eum in authen. ut liceat matri & auiæ. §. fin. ubi dixit, cp de prædictis potest fieri instrumentũ in illo loco, ubi casus emersit corã trib. testibus, & faciet fidẽ ubicp. ¶ Adde etiã aliud speciale, cp licet pẽdeat causa in curia, & nondum sit lis contestata, tñ testes, qui sunt in patria, possunt examinari per ordinariũ in patria ad cautelam, si de eorũ morte, uel alio impedimẽto dubitatur, si tñ superuiuerent tempore litis contestandæ, euanescit illa receptio: sed per auditorem datum in curia fit remissio ad partes, fm Rot. de testi. ij. in nouis. Et sequitur Lud. Rom. in l. si uerò. §. de uiro. in liiij. fal. uersic. xv. ff. solu. matri. Adde etiam Rot. de testi. xxxvij. in antiquis, quæ dicit, quòd posito, quòd testes dicantur ualetudinarij, ante litem contest. non fit remissio ad partes, posito quòd necessitatis causa petatur: quia ex quo decernitur remissio, expirat potestas auditoris. Tamen dicunt, quòd in hoc casu melius esset, quòd expiraret potestas, quàm quòd propter defectũ probationis causa perderetur. Alleg. istum text. cùm §. Dixit etiã Rot. de testi. vj. in nouis, quòd iudex ad quẽ, potest recipere testes abfuturos etiam lit. non contest. & ut ualebunt attestationes coram iudice à quo, si etiã pronuncietur malè appellatum. Si autem pronunciẽtur bene appellatum, tunc est minus dubium, secundũ eos: & sequitur hoc But. & Abb. Dixit etiam Inn, But. & alij in c. fi. ne sede uacante. quòd ille text. non procedit in testibus ualetudinarijs, & alijs, de quibus hìc. Et idẽ firmat hìc Abb. in v. q. Dixit etiam Rota de testi. in nouis, xx. quòd licet super articulis reprobatis ratiõe formæ, quia malè specificantur, uel quia dati post terminũ nõ sint recipiendi testes, tñ fallit, ubi sunt abfuturi: quia testes abfuturi nõ recipiũtur solùm respectu illius instantiæ, sed respectu totius litis: quia causa absentiæ ad oẽs instãtias est uniformis. Et ideo ante coactionẽ totius litis recipiũtur, ut hìc, modò articuli malè specificati in prima instãtia poterũt meliùs specificari in secũda, uel alia, & nõ dati in primo termino poterũt dari in termino secũdo & tertiæ istãtiæ: ergo ne, pbationũ copia pereat, poterũt & debebũt recipi in hoc casu, ut latiùs p eos: secus dicẽtes, si articuli sũt repulsi, uel repellẽdi ex defectu materiæ: qa, pbatiões impertinẽtes nõ debẽt recipi, c. cùm contingat. de off. deleg. Et de ista decisiõe exclamat Lud. in d.l. de uiro. liiij. fal. uers. ix. dicens, se ita cõsuluisse apud Vinc. Ex quib. uides multas regulas limitari fauore receptionis testiũ: de qua hìc. ¶ Ad tertiã quęstionẽ Ab. trãseũdo cũ sua cõclusione, adde Io. An. ĩ c. super. uer. senio. de cle. egro. in vj. ubi dicit, regulariter illũ esse uerũ senẽ[a], qui excessit annũ lxx. Tñ ibi dicit Dom. in §. uerũ. post Zenze. cp in casu illius c. cõsiderãda est cõditio p sonæ: quia nõ attẽditur ibi senectus, nisi timore debilitatis, aut impotẽtiæ corporalis: arg. notatorũ per Inn. hìc. Et de ætatibus hominis[b] habes gl. in procœ. Sexti: & ante ipsam posuit plenè Arc. in d. c. j. & aliquid Ioã. An. in c. literas. sup uer. cõplesset. de despõ. impu. & latè Ana. in rub. de delic. pu. ubi uide. Et dicit Ang. in auth. de quęstore. in fi. per illũ text. cũ gl. pbãdo canitiẽ in capillis & barba, est probata senectus: quod dicit utile ad excusationes munerũ. Probatur etiã senectus p aspectũ corporis. Bar. in l. ij. ad fi. C. de mẽdi. li. xj. per illũ tex. sicut ętas minoris pbari põt aspectu, l. minor ex aspectu. ff. de minori. Qd autẽ in casu nostro stetur arbitrio iudicis, firmat Flo. in l. Aquilia si deletũ. ff. ad l. Aquil. Et subditur hìc esse cognoscẽdũ summatim: ad qd uide etiã Spe. de teste. §. ij. sed quos. & §. xiij. in prin. & glo. mag. in l. nõ aliter. §. j. in uers. seniores. ff. de leg. iij. & pulchrè Albe. in reper. in uer.

a *Senem*] Ad qd uide Spec. de testi. §. ij. uer. sed quos. & C. de testium compulsione. in princ.

b *Hominis*] Adde, quòd ætates sunt sex, quib. generatio & status hominis finitur, xxxv. q. iiij. c. j. et Ioã. And. in prin. lib. vj. Alij ponũt septem ætates hominis: similiter septẽ mundi: unde infans, inde puer, adolescens, pòst iuuenis ac uir dicitur, ĩ de senex, postea decrepitus fit: annos prima tenet septem, tenet altera bis tot: terna, quater septẽ: sed quadraginta quaterna: annos exultat ad quinquaginta iuuentus: sed porrigitur ad septuaginta senectus: est tunc decrepitus incerto tempore durans. Itẽ not. uersus de ætatibus mundi. Primus Adam, iustusq; Noe, magnus pater Abrã, Et post hũc Moyses, Dauid, natusq; redemptor. Septima sine caret, locat in re quiemq; beatos.

c. quoniã frequenter.

senectus.

senectus. & uide Flor. in l. inuiti. de testi. ubi etiam ponit de ætatibus hominis, & dicit esse notandum, quòd licet, quo ad munera, dicatur senex, q̃ est in anno lxx. ut ibi in glos. tamẽ à bello excusatur, qui est in l. Alleg. gl. in l. ij. C. de his, qui non imple. stipen. lib. x. tanquam dicit esse notabilem contra uxorantes se in illa ætate. Et dicit Nico. de Neap. in l. ij. ī prin. ff. de excus. tu. quòd Doc. aliquātulū. uariant in decidẽdo, quis dicat̃ senex. Sed quo ad casum d. l. inutile. requiritur ætas lxx. annorū, ut ibi in gl. fm eū. Et scias incidenter, quòd scripta, quæ approbātur per Bar. super ti. de excus. tu. non sunt Bar. fm Ant. de Rosellis ī tract. legitimationū, fo. paruo xxxix. dicentẽ, quòd eo existente Bononiæ ita fuit obtentū inter plures Docto. & hinc, quòd in quibusdã impressionib. attribuūtur Nic. de Neap. Demũ plura priuilegia senectutis, uide per Ludo. in d. §. de uiro. liiij. fal.

5 ¶ Circa † iij. q. Abb. qui dicātur hîc ualetudinarij, adde quod not. Ab. in c. magnæ. j. col. de uoto. ubi dicit, q̃ statutū loquens in causa infirmitatis, habet locū in senectute, per illum tex. ī uer. ætatis in te senescētis defectus atq̃ canicies, quæ uix labores & dolores suos tolerare possunt. Sed cōsidera, quòd, ppriè loquendo senex nō uideť infirmus, ꝓpter solā senectutẽ, per tex. ad hoc nō gustatū, in l. si Deus. ff. de ædil. edi. ubi carens dentibus nō est infirmus: alioquin nullus senex esset sanus, q. d. senes carēt dētibus, & tamẽ sunt sani. Qd̃ aūt dicit hîc Ab. post Terentium, *Senectus ipsa morbus est*: & apud Maronem, *Subeunt morbi tristisq; senectus*, intelligi potest largè, nō propriè: & ideo dictū Ab. de statuto est dubitabile. ¶ Et not. quòd † mulier prægnans,

6 a dicitur quasi ualetudinaria[a], l. iuti. ff. de testi. & ibi Floria. notabili allegãs etiã tex. in l. ij. §. sed & si nō propter. ff. si quis caus. per quẽ dicit, quòd est ualetudinaria, uel ei similis. Et pōdera: quia text. in d. l. ij. probat, quòd non dicit̃ ualetudinaria: quia dicit, nō, ꝓpter ualetudinẽ, sed q̃ grauida erat. Bene, ꝓbat, quòd æquiparat̃ ei. Et ibi probatur, idẽ esse, dū post partū decumbit. Et per illum tex. dicit Bar. in l. prægnantis. ff. de pœ. quòd illa lex, ꝓhibens prægnantẽ torqueri, habet locū in decumbẽte post partū: quia licet cessat fauor partus iã concepti, tñ propter debilitatẽ posset mori. Et dicitur tale tẽpus xl. dierū, fm gl. in d. l. prægnātis. Si tamen ageretur ad executionẽ ad mortẽ, nō haberetur respectus, quòd decūberet: quia cessat fauor partus iã concepti, fm Bart. ibi. Ex quib. puto, mulierẽ prægnantẽ posse examinari, ut persona ualetudinaria. Non tamẽ idẽ concederẽ in decumbẽte post partū, per id quod statim dicetur. ¶ Dū dicitur hîc ꝓ Inn. & But. quòd dicitur ualetudinarius, nedū qui est constitutus in graui infirmitate, sed etiã si est debilis absq; febre acuta: adde tex. in l. ij. §. corporis debilitas. ff. de uac. mu. ubi debilitas corporis excusat à muneribus, quæ corpore implēda sunt: secus, ubi est ōpus solo ingenio. Facit c. si pro debilitate. ff. de offic. deleg. Si tamẽ quis esset liberatus de recenti ab infirmitate, dato quòd esset adhuc debilis, non dicerem eū ualetudinariū in hac materia, quia est in uia ad prosperitatẽ corporis: fateor, quòd aliàs in multis casib. æquiparatur status cōsuetus statui qui de recenti superuenit, c. j. xlviij. dist. cū cōcor. quas nouiter dedi in c. eã tempore. ¶ Limita ij. de rescrip. Sed illa procedunt, q̃ in illo statu recenti & nouo disponi habet de persona in actu tunc necessario: putà in cōsideranda prosperitate respectu laboris tunc imminentis, uel simili respectu: sed hîc agitur de actu respiciente euentū futurū, nō statū præsentẽ, quia dubitatur de morte futura propter ualetudinẽ præsentẽ: sed in eo, qui de recēti est liberatus, si cōsideratur tempus futurū, cessat causa dubitādi de morte. Et q̃ñ Inn. & But. hîc, loquitur de debili, intelligo de debilitate, quæ de se principaliter aggrauat hominem sine spe futuræ, ꝓsperitatis: non autẽ de illa, quæ est causata ab infirmitate præcedenti, & quæ paulatim decrescit reuertentib. uiribus. ¶ Demũ scias, quòd possibile est aliquẽ appellari sanum, & nō habeat multas uires, iuxta illud Hiero. cōtra Iouinianū lib. ij. c. xxxviij. in fi. dū dicit, Christiana sanitas absq; uirib. nimis necessaria est. ¶ Circa v. quæstionem Ab. No. perpetuò dictum

7 Hosti. & aliorū hîc, quòd † in exceptione testium potest omitti citatio partis, q̃ actor nō audet eam conuenire propter eius potentiã: & excusatur etiã à denunciatiōe postea fienda. Instruitur tñ iudex, ut in examine sustineat accuratè uices absentis. Bene facit, quod not. Ioã. And. in c. nō minùs. de immu. eccl. dicẽs, quòd q̃ñ aliàs requiritur citatio peremptoria: tñ si agit̃ de citãdo aduersario, qui est homo terribilis & potens, sufficit unica citatio. Et sequitur Bal. in c. j. in prin. de mil. ua sal. qui cont. est. & Maria. in rub. de dila. fo. lxviij. uer. iiij. principaliter. & Alex. in l. contumacia. pen. col. ff. de re iud. Facit, quod not. Dom. in c. eos. pen. col. de immu. eccles. in vj. quẽ retuli in c. ecclesia. in xix. q. uers. fm remediū. de consti. ¶ Cōfirmatur ista notabilibus dictis. Primò, ex dicto. Bal. in l. consentaneū. ibi, quæro unà cum But. C. quomodo & quādo iud. ubi dicit, quòd ante quàm capiatur debitor suspectus de fuga, nō præmissa citatione, debet suspicio probari per indicia, & poterūt testes recipi debitore non citato. Et hoc est specialissimū, ne fuga instruatur, fm eum. Similiter dicit Salic. in l. absentem. de accus. quòd in causa criminali iudices Moderni informatione prius à testibus habita sine aliqua citatione uerbali, mittunt ad capiẽdum reū, si agitur de pœna corporali, ne uerbali citatione præcedente reus arriperet fugã cōscius de crimine. ¶ Similiter dicit Ab. in c. accepimus. j. col. de fi. instr. quòd propter potentiã aduersarij possunt examinari priuilegia, quę arguūtur de flo. eo non citato. ¶ Similiter dicit Hosti. in c. fi. de fi. instr. quod exemplatione instrumenti, de qua ibi potest omitti citatio aduersarij, si est nimis potens. ¶ Similiter dicit Petr. de Anch. consil. mihi cclxxij. Ex prædicta facti narratione, quòd propter periculum in mora, uel propter potentiam uasalli potest procedi eo nō citato, & feudum occupari. Et idem dicit consil. ccccliij. similiter dicit Hostien. in c. j. de homic. in vj. quòd in casu illius capituli possunt recipi testes lite non contestata, & parte absente non citata. Et sequitur ibi Domi. in §. fi. in antepen. col. & do. Abb. in c. cùm nō ab homine. uer. in quantū dubitaretur. de iudic. Similiter dicit Inn. in c. ex literis. quasi in medio, de excep. præl. quòd nō est necessariò citādus ille, qui de cōtumacia, uel culpa notatus est: & sequitur Arch. in c. caueāt. circa princ. iiij. q. ix. & Bal. in l. ad peremptoriū. ff. de iudi. Ex quib. uerbis Inn. infert Bald. in l. cunctos populos. ad fi. C. de sum. tri. in lect. nō in repe. quòd q̃ñ aliquis est suspectus de recessu, uel fuga, nō est necesse, quòd edictū ad eius notitiã peruenìat. Similiter dicit But. in c. quod sicut. §. j. de elect. quòd timor periculi inducit iustã causam nō uocandi absentes, per illum tex. in uers. si tamen sine periculo poterunt conuocari. Et habeas accumulationẽ istorum dictorū pro nouissima: quam pone ad Bar. in l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in frau. cre. ubi bonus text. concor. de quib. ibi per Alexã. in apostil. ad ostendendū, quot sunt specialia propter periculum fu-

8 gæ. ¶ Sed † in proposito attende duobus modis. Primo, quòd ubi non esset timor mortis, uel diuturnę absentiæ testium, sola potentia, uel terribilitas aduersarij non esset iusta causa recipiendi testes ipso non citato, nisi ageretur de periculo animæ, & de modico, aut nullo præiudicio, secūdum But. & Abb. in c. præterea. lo ij. de spon. Et bene facit per locum à speciali, c. fi. de hære. in vj. Et ita limitatur & intelligitur dictum Hostien. hîc secundum Abb. in dicto c. præterea. in fi. & sequitur ibi

Præpositus

Præpositus & Are. in c. ij. de testi. ¶ Attende secundò, q̃ uidetur speciale, ubi agitur de fauore animæ, iuxta d. c. præterea. & ubi agitur de fide, iuxta d. c. fi. quòd tunc propter potentiam aduersarij recipiantur testes parte non citata. Et ideo uideo, quòd dictum Host. & aliorū hîc nō procedat: quia est contra regulam c. ij. de testib. cui nō reperit̃ derogatū, nisi in duob. casibus prędictis, Vnde in alijs uidetur seruādū ius cōmune, fm Alex. de Nouo. in d. c. præterea. Tamen, ꝓpter authoritatẽ Host. & aliorū hîc seruaretur dictū ipsorū in practica, fm eū. Sed posset dici, q̃ sicut fauor fidei & periculū, animæ operātur, q̃ mittatur citatio partis, ita debet operari periculū, q̃ ueritas nō pereat: nā intelligendo dictū Host. ut dictū est, q̃ habeat locū solùm in testib. abfuturis, uidetur, q̃ potentia aduersarij sit iusta causa, inducendi hanc secretā examinationẽ testiū, sine qua periret ueritas, quod esset peccatū, c. j. de crimine fal. & dictū fuit §. in iij. q. post Hostiẽ. dū loquit̃ de senibus, quos stimulū peccati coget testificari: & licet metu aduersarij recipiātur testes in priuato, tamen debebit fieri publicatio tẽpore quo lis poterit inchoari: quia reus poterit opponere cōtra personas & dicta testiū. Reseruātur enim sibi istæ exceptiones, fm Doc. hîc. Et de practica probādi iustū metū aduersarij, uel alterius potētis, uide Scribētes in c. si iustus metus. de appel. & in l. de pupillo. §. si quis

9 ipsi prætori. ff. de oper. no. nū. ¶ Circa † vj. q. Ab. quis dicatur præsens, uel absens, transeo cū sua doctrina, quātū ad propositū. Sed generaliter quis dicat̃ absens, uide tex. optimū cū gl. j. in l. absente. ff. de uer. sig. ubi tex. appellat illum absentẽ, qui nō est in loco, in quo petit: nō enim cōsideramus absentẽ trās mare: & si fortè extra cōtinentiã urbis sit, abest: cæterū uscq; ad cōtinentiã nō uidetur abesse, si nō latitat: tamẽ nō potest in omni casu dari unica doctrina, cùm fm diuersam materiam.

a *Præsens*] *Vide do. Alexan. de Imol. in suo cōsil. clxxix. secunda par.*

a Vario modo q̃s dicit̃ præsens[a], ut est gl. magistra. ibi, & in l. fi. C. de præscri. Ion. tẽ. & in l. præsens. ff. de procu. & in §. si quidẽ. in uer. pręsentes. ī authẽ. de fideiuss. nã in stipulatiõe ille dicit̃ pręsens, q̃ uocẽ alterius audire pōt, aliàs nō: ut etiã declarat gl. j. & ibi Doc. in §. Itẽ uerborū. Insti. de inuti. sti. ¶ Itẽ quo ad præscriptionẽ, inter præsentes ille dicitur pręsens, qui est in eadẽ prouincia, d. l. fi. C. de

10 præscri. lō. tẽp. ¶ Itẽ † in iudicio ille dicitur præsens, qui interest actui: putà receptioni testiū. Itẽ in cōstituendo ꝓcuratorẽ præsens dicitur etiã, qui est in hortis. Glo. in d. l. præsens. & quātū ad terminos, gl. in d. §. & si quidẽ. uide Bart. in l. duobus. §. j. viij. q. ff. de duo. re. de his etiã per Bar. in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. & glos. in l. si ideo. §. fi. ff. de euic. & per Spec. in tit. de præscrip. uer. q̃ñ aliquis. Quod autẽ fm diuersas occurrentias quis dicatur uario modo pręsens, collige ex dictis Bar. in l. j. ff. de lib. agno. dū dicit propter gl. ibi, q̃ quis dicitur in ciuitate manere, q̃ñ ibi retinet familiã suã, licet nō sit præsens: & infert ad statutū de habitantib. in ciuitate. Ad idẽ quod no. Bar. in l. scimus. C. de agri. & cens. lib. xj. dicens, q̃ stante statuto, quòd absentes à ciuitate nō gaudent priuilegio ciuiū, certè si quis est absens, & in ciuitate habet patrẽ, uel fratres supportantes onera ad eū spectantia, gaudet priuilegio ciuiū. Et uide Dom. in c. si delegatus. ij. notab. per illum tex. de off. deleg. in vj. q̃ ille dicitur absens, qui mortuus est: & sic, ubi fit mentio de absentia, uenit etiã perpetua & naturalis. Postea ibi Dom. in pe. col. ponit multas species absentiæ post Ioã. An. ibi, & dixit Bal. in l. fi. §. necessitatẽ. de bo. quæ libe. Quod de iure ciuili ista æquiparātur, aliquẽ abesse, uel adesse, & nolle cōsentire: nã qui monitus à prętore non uult cōsentire, habetur pro latitãte: alleg. l. nō tantùm. §. si non iusta. ff. de fideicom. lib. & dicit Bald. in d. l. fi. §. ubi autem. per illum text. quòd tunc dicitur quis

b abesse[b], q̃ñ longe abest: quod facit ad multas quæstiones statuti, fm eū. Dixit etiã Bal. in authen. habita. ibi, sed quid de scholari. C. ne fil. pro pat. q̃ recedens, qui rediturus est, habetur pro pręsente. Vnde scholaris, qui finito libro recedit redituru in hyeme, habetur pro pręsente, ut ibi per eū. Et dicit tex. in l. quęsitū. in prin. de leg. iij. q̃ qui studiorum causa abest, abesse non uideť: & infert ibi Bar. q̃ clericus absens causa studij abesse non uidetur. Et dicit tex. in l. testamẽto. ff. de ali. & cib. leg. q̃ absens ꝓpter negotia patroni habetur pro

b *Abesse*] *Vide Bar. in l. ab hostibus. §. sed q̃ simpliciter. ij. col. in princ. in uers. ex quo nota. ff. ex q̃ bus caus. ma. ubi dicit, quòd nō solùm quis dicitur abesse à die quæ recedit, sed à die qua se præparat ad iter.*

c. quoniã frequenter.

præsente. Etiã infert Bar. ibi idẽ in clerico absente pro negotijs ecclesię, ut in cc. ex parte. cùm dilectus. ad audientiã. de cle. nō resi. Et dicit Dom. post Ioan. An. in c. ubi periculum. §. j. ult. col. de elect. in vj. q̃ licet quis dicatur absens multis modis, tamẽ propriè & strictè absens dicitur, qui nō est in ciuitate: & ita capitur absens ibi. Quod dicit esse notandū ad statuta. Et dicit Bald. in d. §. necessitatẽ. in fi. allegãdo Spec. q̃ quis pręsumitur absens, nisi probetur præsens. De hoc uide ꝓ Bar. & Ang. in l. pręscriptiõe. C. quib. lō. tẽp. pręscr. nō obsicí. Bal. in l. ij. C. de bo. pos. fm tab. gl. Bal. & Ang. in l. j. & in l. optimã. C. de cōtrahen. & cōmit. stip. & Paul. de Cast. in l. illud. C. de sacrosan. eccles. & Bart. in l. is potest. ff. de acq. her. Ad quæ loca remittit Firmanus in uers. præsentia. Adde Bart. in l. relegati. in prin. ff. de pœ. ubi dicit, q̃ ille, qui dicit aliquem recessisse de loco, putà ut inferat eū nō seruasse confinia, probet: & hoc, quando quis dicit istud ad fundandã suã intẽtionẽ: & si quis diceret se nō obseruasse, uel nō rupisse confinia, & hoc dicat ad cōfirmandã suã intentionem, ipse probet, fm eū.

11 ¶ Demũ, † quæ dicatur absentia digna restitutione, aut excusatione ad diuersos effectus, uide gl. in c. biduum. uers. in propria. in uers. audiatur. ij. q. vj. & gl. fi. Bart. & oẽs. in l. fi. ff. de resti. in inte. Dixi aliquid in c. cùm Bertoldus. de re iud. & ibi etiã latè pro sui cōmodo cōdemnatus in absentia dicitur in dubio magis condemnatus propter contumaciam, quàm propter iustam causam præsentis, iuxta l. si ideo. ff. de euic. Cætera uide in Dictionario in uers. absens. & in uersic. pręsens.

Porrò Do. Ab. ponit in no. q̃ matrimoniū spirituale dicitur per electionẽ initiatū, per cōfirmationẽ ratum, per consecrationem consummatū.

12 ¶ Adde † eūdẽ in c. inter canonicos. de electiōe. ubi ponit eadẽ in notabilibus: & pulchrè scribit Car. cōsi. cxlj. inci. Punctus quæstionis. dicens, q̃ qui acceptauit beneficiū sibi collatū, uidetur per quasi contractū se obligare ad administrationẽ illius, per c. nisi cùm pridem. uer. uerùm. de renū. ibi, sponsam tuã: cui defigendo manū apud extraneū te fide media copulasti: quã literam dicit Car. se consuetū singulariter allegare: & hæc est ratio, quare beneficiatus nō potest dimittere beneficium sua uoluntate, c. admonet. & c. quod in dubijs. de renū. & infert, quòd talis contractus nō debet per Papã sine causa dissolui, per ea, quæ no. in c. quæ in ecclesiarū. de const. & reprobat sing. gl. in c. per principalem. ix. q. iij.

13 ut retuli in d. c. quæ in ecclesiatum. ¶ Sunt † tamen inter matrimoniū carnale & spirituale xxviij. differētiæ, fm Doc. in c. tuæ. de spō. adeò q̃ dicit ibi in fi. q̃ q̃ ult arguere de matrimonio carnali ad spirituale, debet allegare ius, in quo ꝓbet̃ illa similitudo: tñ dicit uerius esse, q̃

c procedit argumentū[c] de uno ad reliquū, nisi ostẽdatur dissimilitudo, ꝓ c. iter corporalia. de trãsla. pręla. ¶ Circa gl. in uer. siue impedit. dū tãgit Ab. post Io. An. itellectū cle. j. de iud. & uideť uelle, q̃ spãle sit ī Papa, q̃ pōt ꝓce-

c *Procedit argumentū*] *Quòd ualeat argumētū de matrimonio carnali ad spirituale, adde do. So. cōs. xcij. inci. Circa primū huius. circa medium iij. col. in j. parte char. cliij.*

dere

dere per citationes affixas in locis publicis curiæ, quãdo non constat, quòd reus malitiosè impedit, uel se occultat, sed si constat posse etiam inferiores citare per talia edicta: nam prima facie utrũq; dictum uidetur falsum: primũ enim non exprimitur in d. cle. j. imò potiùs contrarium, dum uult, quòd constitutio Bonifa. nõ seruetur in curia, nisi contra impedientes, ne citentur, aut quorum loca non possunt tutè adiri. Similiter circa secundum dictum est uerum, quod Bar. in extraua. ad reprimẽdũ. in uer. per edictum. in princ. expressè sentit, q̃ inferior à principe possit citare in duobus casibus, de quibus in cle. Sed hoc dictum est contra illum tex. cum glo. in uer. ex scientia. & ita firmiter tenet ibi Imol. in v. col. uers. ex prædictis. dicens, quòd de iure Cano. nõ potest inferior à Papa facere citationẽ similem illi, de qua in dicta clemẽ. j. in casibus ibi positis. Vnde ultra citationem, de qua ibi, debet in illis casibus facere intimationem citationis in loco uiciniori, secũdum formam cle. causam. de ele. in uer. uerùm. cum gl. Sed de iure ciuili potest procedere opi. Bart. licet æquum esset etiam in foro ciuili seruare dictam intimationem, per id qd̃ no. glos. in dicta cle. in uers. restringimus. ibi, nam graue. & facit optimè secundum eum cle. j. de fo. compet. ubi est speciale in casu illo. Igitur, &c. Et licet Abb. dicat, quòd certo modo est differentia in hoc inter Papã & inferiores, tamen ex istis dictis Imol. non uidetur differentia, nisi de iure ciuili. Ex uno uidetur cõcordare Imo. & Abdum dicunt, quòd debet fieri intimatio: sed Ab. ponit hoc pro utili ad cautelam, imò autẽ pro necessario. Et cum illa gl. in uer. Papa. transit ibi Car. in tertia opp. Et idem ipse sentit in d. cle. j. de fo. comp. in quinta opp. Et hoc modo erit ista differentia inter Papam & inferiorẽ, quoniam citando Papa in casibus prædictis non intimat citationẽ in loco uiciniori, inferior bene intimat. ¶ Cõsidera etiã, q̃ d. cle. j. nihil noui uidetur inducere, dum dicit, quòd iudex datus à Papa non citat edicto, nisi Papa ex certa scientia hoc cõmittat: nam per istum text. cùm uidetur, quòd quilibet iudex posset procedere contra tales citatione facta per edictum. Sed respondet Ab. in d. cle. j. quòd ille tex. loquitur de dilatione facta in curia Romana per edictum ab homine quantũcunq; remoto: ut in casibus ibi expressis, Papa ex certa scientia mandante talis citatio habeat uim citationis personalis: alij autẽ iudices sine licentia Papæ non possunt ita à remotis citare: sed procedunt, prout no. hîc & in cle. causam. §. uerùm. de elec. in cle. j. de foro comp. & sic uidetur Ab. ibi aliter intelligere illum text. quàm hîc. Prædictas uarietates nõ aduertit do. Maria. in rub. de dilati. fol. lxviij. Sed quærẽdo quis citare possit per edicta, dicit simpliciter, secundum Bart. in d. uerſiẽ. per edictum, quòd solùm ordinarij & delegati à principe, alij non, per authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & in corpore, unde sumit̃, & no. Ang. in l. ad peremptoriũ. ff. de iud. Tamen delegatus potest citare per edictum in albo, cùm non habeat album, per id quod not. in l. si quis id, quod. ff. de iurisd. om. iudi. iunctis notatis in simili in l. illicitas. §. q uniuersas. ff. de offi. præsi. ¶ Cõsidera† in primis, quòd citatio per edictum nõ est introducta solùm in casibus,[a] de quibus loquitur d. cle. j. sed in alijs, putã quando contradictor est incertus, & per edictum citantur, quorum interest, iuxta l. si eo tempore. C. de remissi. pig. & l. si pupillus. §. proscribere. ff. de instito. & c. uidetur. q matri. accus. nõ pos. c. fi. de elect. in vj. & ubicũq; p̃ Doc. & pulchrè per Car. consil. clxiiij. in q. quæ uidetur. ad fin. Et de practica citandi in similibus, dixi in c. ij. de consti. & exhibi. de iudic. Et præsupponitur pro certo, quòd talibus casibus inferiores à principe possunt citare per edictum. Qui autem iudices possint in talibus casibus citare per edicta, dic remissiuè, secundum quod scribit Spe. & Ioan. Anto. in titulo de citat. §. sequitur. uersic. & not. secundum Vber. & Bart. in l. ij. C. de iurisdic. om. iudic. & glos. in d. cle. j. in uer. albo. & ibi Imo. & Bal. in l. ij. C. quomodo & quando iud. Cy. Bald. & Doc. in l. sancimus. C. de iud. quos refert Maria. in d. rub. de dila. fol. iij. uer. quartò quæro. ponens etiam, quid de consulibus mercatiæ, post Bal. in d. l. ij. Cæterùm si loquimur de illis duobus casibus positis in d. cle. j. uidelicet, quando citatus impedit, ne citetur, aut locus nõ potest tutè adiri, tunc si quæris, an inferiores à principe possint citare per edictum faciendo ultra hoc citationẽ intimari: & uidetur, quòd possint, ut firmat Imo. in d. cle. j. Si autem quæris, an possint citare per edictum absq; alia intimatione, dicendum quòd nõ: per d. cle. j. cum gl. in uer. Pa. Et ita sentit gl. ibi in uer. Pa. ex certa scientia. ¶ Procedunt autem ista de iure Canonico: sed de iure ciuili uidetur, q̃ indistinctè talis citatio sit permissa, nedum in crimine læsæ maiestatis, ut in d. extrauag. sed etiam in alijs quibuscunq; causis: & non requirũtur qualitates, de quibus in d. cle. j. Sed tamen Bar. in d. uer. per edictũ, uult, quòd imò iudex secularis debet uti dicto modo citandi cũ restrictione, de qua in d. cle. j. aliàs si iudex citaret per edictum, posset pars reappellare per iudicẽ appellationis, & irritaretur processus: qa dicta extrauagans, ad reprimendum. ponit in arbitrio iudicis tres modos citãdi alternatiuè, s. edicto, nuncio, uel epistola. Et in ijs quæ sunt cõmissa arbitrio iudicis, debet seruare æquitatem. Ioan. An. in c. j. de constit. per quod uidetur seruanda dicta cle. continens in se magnam æquitatem, ut ibi in tex. cũ gl. in uer. restringimus. & sequitur Imo. in dicta cle. j. in ij. col. Dicit tamẽ Imol. in l. ij. §. prætor. ff. de dam. infec. quòd fortè hoc dictum Bar. non est uerum: quia si iudex secularis citat edicto extra casus d. cle. primæ, facit actum à iure ciuili permissum. Ergo nõ grauat, l. Gracchus. C. de adult. & istud est uerius de rigore: sed dictũ Bar. æquius, sm Maria. in dicta rubr. de dilatio. fo. lxviij. colligentem singulariter ex istis dictis Bart. q̃ sicut in foro seculari statur decisioni canonis, qñ sunt dubia inter Legistas, c. j. & ibi But. j. tit. proximo. dixi in c. ecclesia. in j. q. uer. ij. declaratio. de cõst. ita qñ de iure ciuili est aliquid arbitrio iudicis cõmissum, & de iure canonico exprimitur quid certum, tũc iudex debet sequi illud certum. Quod bene nota. ¶ Aduerte etiam ad secundum casum dictæ cle. primæ, quia uidetur deducibile absurdum, si fortè contingeret, quòd citatus esset extra suum domicilium, & tutè posset ibi citari: tamen si non posset tutè adiri eius domicilium, esset citandus edicto: quia cùm alternatiuè requiratur, uel quòd impediat ne citetur: uel quòd domiciliũ non posset adiri, uidetur sufficere, quòd alterum concurrat. Et ita gl. ibi in uers. uel quorũ. ¶ Præterea ibi Imo. in fi. intelligit illum tex. cum gl. quando citandus moratur in loco, qui nõ potest tutè adiri: secus, si alibi faciat copiam sui, ut in cle. causam. de elect. Et ita dicit se habere apostillam in text. Potest etiam intelligi illa alternatiua, secundum Maria. in d. rub. quòd dato, quòd etiam alius quàm citandus dederit causam, quòd illud domicilium non possit tutè adiri: & si ipse esset in domicilio, haberet locũ citatio per edictum: secus, si ipse esset alibi, secundum Maria. in d. rub. ¶ Reuertamur modò ad intelligenda, & demum saluanda uerba prædicta Ab. hîc: nam ipse uult, quòd si non constat absentẽ impedire malitiosè ne citetur, tunc est speciale in Papa, quòd citat edicto: sed si constat, quòd malitiosè, tunc habetur pro citato: & non est opus, quòd nec à Papa, nec ab alio citetur. Mihi uidebatur prima facie hoc esse contra mentem dictæ clemẽ. j. quia ibi nihil dicitur, q̃ constet de malitia: sed solùm, quòd constet esse impeditum,

a *Solùm in casibus*] *Quãdo fieri debeat citatio per edictum, uide Paul. de Cast. consil. xlviij. Sed nunquid comprehendat existẽtem extra territoriũ, uide Oldr. in suo consil. xliij. v. q. quod nota.*

peditum, uel procuratum quo minùs, &c. Actus enim de sui Natura non licitus præsupponit malitiam, c. j. de præsump. Et quòd d. cle. j. intelligitur de procurante cum malitia, ponderabam gl. in uer. factum. in cle. ij. ut lit. pen. iuncta gl. seq. dum allegat dictam cle. j. Idem sentit glo. Ioã. Mo. in dicta extraua. rem non nouam. in uer. apprehendissent. dũ sic intelligit illã constitutionem, ad cuius declarationem emanauit d. cle. j. Ideo ui debatur, quòd si quis uellet probare, quòd impedimẽtum datum à se, uel ab alio, propter quod non potuit citari, non fuit datum cum malicia: tunc fortè esset purgata contumacia, & reuocaretur grauamen ei illatum. Volenti enim excusare contumaciam dandus est terminus ad defensionem faciendam, l. iij. §. si ad diem. ff. de re milit. qui text. ad hoc est ualde notabilis, secũdum Bald. in l. ea, quæ. in prin. C. quomodo & quando iud. ¶ Præterea si ille, sine cuius dolo citatio non potest fieri, in loco haberetur pro uero contumace per edictum subsecutum, istud non uidetur sapere mãsuetudinem, in qua est fundata d. cle. j. & dicere, quod est speciale in Papa, ut etiam carentem dolo constituat in graui prejudicio, non uidetur de mẽte illius literę, quæ hoc modo parum mitigaret constitutionem Bonifacij. Inspiciebam etiam ad hoc uerba Io. de Imo. in d. cle. j. pe. col. dum dicit post But. ibi, quòd citatus per edictum secũdum formam, de qua ibi, potest omnes excusationes proponere, quas posset proponere personaliter citatus: quia illa non est præsumptio iuris & de iure. ¶ Itẽ† considerabam, quòd illud edictum faceret istum cõtumacem inexcusabilem: si uera esset opi. Abb. quòd etiã carens malicia artaretur illa citatione, quia sibi uolenti allegare excusationem responderet, speciale esse in citatione Papæ, quòd artet ipsum etiam carentem dolo: quod esset contra But. & Imo. ibi. Nihilo minùs circumscripto isto transcursu rei, ueritas est ista, quòd etiã si constat, quòd citatus caruit dolo ad impediẽdam citationem, potest citari edicto: & hoc inducitur speciale in Papa, per d. cle. j. Et quòd non loquatur solùm in impediente per dolum, patet primò, dum dicit de procurante, ne possit citari quoquo modo. Secundò & fortiùs, dum dicit, quando non potest accedi ad locum; nam ut iste casus differat à precedenti, importat casum etiam sine dolo, ut clarè notat Bar. in d. extrauag. ad reprimendum. uer. per edictum, exemplificando, quando aliquis est citandus in ciuitate, ad quam accedi nõ potest. Et quod istud sit speciale in Papa, notat etiã Rota, de do. & cõtu. viij. in nouis, & in additionibus. In inferiore autem dic, quòd aut non constat de malitia, & debet citare ad locum uicinum, uel requirere alium iudicem, ut citet, prout latè docet Bar. in d. uer. per edictũ. Aut constat de malitia, & tunc de necessitate non tenetur citare aliter, quia habetur pro citato, ut not. Ab. hîc, & in c. j. ibi. Aduerte, quia do. Anto. in c. fi. de iud. & in c. ex tuę. de cle. non resi. l. si dictũ. §. si præsentes. ff. de euic. & dicit Bald. in l. ea, quæ. ult. col. ibi. Dic ergo, quòd aut actus C. quomodo & quando iud. quòd si quis latitat, ita quòd non possit apprehendi, & hoc cõstat, dicitur non obediens, & est uerus contumax. Et hoc ultimũ firmat Pet. de Anch. in cle. ij. ut lite pen. & sequitur Alexã. in l. properandum. §. fin autem reus. in v. conclusione, C. de iud. dicẽs, facere text. in cle. causam. de elect. & hîc, & gl. in l. contumacia. ff. de re iud. quæ equiparat istum illi, qui citatione recepta contempsit comparẽre. Et facit, quod not. Inn. in c. ex literis. de excef. prælat. quẽ retuli s. in prin. huius c. tangendo de teste, qui examinatur non citato uiro potente, &c. Et dicit expressè Inno. in c. ad petitionem. in fin. de accus. quòd qui malitiosè procurat, ne ad eũ citatio perueniat, non est amplius citandus, etiam ad diffinitiuam, per istum tex. Et ex his remanent saluata uerba Abbatis hîc, de quibus prima facie dubitabatur. ¶ Cæterum ad ea, quæ adducta sunt de iniustitia, quam uidebatur continere prima facie dicta cle. taliter intellecta, dic breuiter, quòd si citatus edicto, probat se nullo modo sciuisse de edicto: & hanc ignorantiam non fuisse affectatã, nec procuratam, erit purgata contumacia. Et quando dicebatur, si potest se excusare, ergo auditur allegando, q̃ non malitiosè prouocauit, non posse citari: dic, quòd illud de excusatione est uerum: sed consequentia falsa: nam concedo, qd̃ potest se excusare allegando ignorantiam edicti à probando, secundum practicam Inno. in c. ij. de constit. & ita loquitur Imo. in d. cle. j. in fi. Pro quo uide, quod dicetur j. proximè ibi. ¶ Sextò no. Sed si fateretur sciuisse edictum, & uult se excusare, quòd non dedit ipse causam edicto, nec fuit in culpa, non auditur: quia ista purgatio non purgaret cõtumaciam iam causatam ex notitia edicti, & non comparitione: & sibi uolenti allegare excusationem ex eo, quòd non dedit causam edicto, rectè respõdebitur speciale esse in citatione edicti Apostolici, ut contra ipsum non audiatur, nisi ad probandam ignorantiã edicti. Et ex his uides, quòd dicta cle. j. procedit etiam in carente dolo, quicquid senserit gl. in dicta cle. ij. ut lite pen. ¶ Pro† practica autẽ dictæ cle. primæ no. sex dicta nõ posita ibi per Scribentes. Et primò, quòd si conceditur de speciali cõmissione, quòd aliquis citetur per edictum, iuxta dictam cle. j. sufficit, quòd testes dicant, non esse tutum, uel esse impossibile, quòd citetur aduersarius ad domum. Rota de rescri. xvj. in antiquis. ¶ Secundò nota, quòd † si cõmittatur causa cum potestate citandi per edictum affigendum in portis in locis uicinis, non sufficit, quòd fit citatio in uno loco uicino quamuis publico, sed debet fieri saltẽ in duobus. Rota de rescrip. xxvij. in antiquis, & eodem tit. v. in nouis, & de dolo & contumacia. viij. in eisdem. ¶ Tertiò no. quòd non statur iuramento dicentis, se esse in casu d. cle. primæ, sed debet probare testibus, an sit uerum, quod dixit supplicãdo, uidelicet aduersarium non posse citari. Rota de do. & contuma. xxij. in antiquis. ¶ Amplia. Etiamsi habeat † signaturam, fiat ut petitur in forma: secus, si simpliciter fiat, ut petitur & petierat aduersariũ citari edicto: quia non requiritur aliqua informatio de ijs, quæ habentur in d. cle. j. Rota de do. & contu. xxiij. in antiquis. ¶ Quartò nota, quod licet citatio possit decerni tempore feriarum ob utilitatem hominum, & etiam exequi in personas, siue ad domum, non tamen per edictum clausa sit audientia, in qua fieri debet: Nec edictum fieri potest in ualuis ecclesiæ, secundum Rotam. & in hoc collectarius cõtrà subrogando ualuas ecclesiæ palatio clauso, non tamen afficiet adeo quòd excommunicari possit, sed aliàs punietur in processu. Ita est longa decisio Rotę de ferijs unica, in nouis, quã in his uerbis habes melius summariam, quàm ibi. ¶ Quintò not. quòd citatio originalis per edictum, non autem copia debet legi in audientia publica, & affigi ualuis palatij. & ibi affixa debet dimitti aliquibus horis. Rota de dolo & contu. viij. in no. Et ibi etiam dicitur, quòd palatium Papæ hodie succedit loco albi prætoris: de quo loquitur d. cle. j. ¶ Sextò no. quòd † citatus per edictum iuxta formam dictæ cle. j. & non comparens, potest appellare à sententia diffinitiua intra x. dies computandos à tempore notitiæ. Rota latè de dolo & contu. xvij. in no. quia iste est contumax fictus, non uerus, sicut citatus ad domum, uel ad locum beneficij, nisi expressè posset constare de ipsius licentia & contemptu, qui solus facit, quòd non audiatur appellans. Gl. in cle. si ante. de dolo & contu. Sed dices ultra Rotam contra citatum per edictum in casu d. cle. j. præsupponit, quòd quis procurauerit non posse citari, ut ibi, & iste hoc procurans est uerus contumax, ut s. dictũ est. Ergo appellare non potest. SOL. Nõ semper dicta citatio edicti præsupponit contumaciã uerã, quia deuenitur ad edictũ, etiam qñ locus nõ põt adiri.

c. quoniã frequenter.

Item

Item etiam, quando sine malitia quis impedit, ne cite-
tur. Cæterùm si per malitiam hoc procurasset, tunc for-
tè dubitari posset de ista decisione: quia uidetur uerus
contumax. Tamen dicit Rota, ubi s. in fi. quòd secun-
dum stylum Rotæ auditur uerus cõtumax prolationis
20 sententiæ, sed non scientiæ. ¶Demum, an † citatio per
edictum debeat esse trina, uel una, pro omnibus, dice-
tur paulo j. Et not. ꝙ ad hoc, ut excõmunicetur citatus
per edictum, non sufficit probare, quòd in uicinis par-
tib. fuit oppositũ edictum, sed oportet probare etiã, ꝙ
ad eius noticiã potuerit uerisimiliter ꝑuenire. Egi. de-
cis. Rotæ lxxxviij. ut citatus. ¶Nota etiam, quòd audi-
tores sacri palatij decernũt primã citationẽ fiendã per
nunciũ personaliter: qua facta & habita relatione nun-
cij, non citant illum amplius per nunciũ, sed edictis po
sitis in audientia contradictarum & uirtute talium cita
tionum perueniunt ad diffinitiuam. Sed dicit Paul. de
Cast. in l. ad peremptorium. ff. de iud. quòd cùm quidã
delegatus Papæ datus in partibus seruasset istum mo-
dum, consuluit, sententiã esse nullam, tanquam latam
contra non citatũ: non, quia de stylo curiæ citatus per-
sonaliter prima uice, non posit postea citari edicto, ut
quidam indoctè consuluerunt: sed, quia iste stylus ser-
uatur in illo, qui longè abest, & non potest cõmodè ci-
tari in singulis actibus. Sed non seruatur in illo, qui po
test cõmodè citari, secũdum Ioan. An. in Spe. de cita. §.
uiso. uer. item licet. addi. incip. super illo uerbo. Ille aũt
processus erat factus in patria: & sic pars poterat ibi ci-
tari ad singulos actus. Ideo illa citatio nõ ualuit. Quod
tene mẽti: quia pauci sunt, qui ista bene intelligant, ſm
eum, qui etiam ponit, ꝙ quando aliquis nũquam fuit
citatus personaliter, non potest citari edicto, ita ut ha-
beatur pro uero contumace, nisi per principem, uel de
ipsius expresso mandato, & concurrat alter ex casibus
dictæ cle. j. Et aliter latiùs uide ipsum dicentem, quòd
iste passus malè declaratur ꝑ Legistas. Et tu dictis suis
adde prædicta omnia, tanquam noua, ad dictam cle. j.
ex quibus honoraberis, quando ostendes in curia Ro.
fonte uberrimo Canonistarum, quid reportaueris in
21 studio Pisano. ¶Postea † subdebat Abb. sufficere uni-
cam citationẽ in casibus hîc positis propter glo. in uer.
citationem. in cle. sępe. de uer. sig. Vide ibi Imo. ponen-
tem latè, an & quando in causa beneficiali seruetur iu-
ris ordo: & quid si non agitur de fœdere coniugij spiri-
tualis, sciens, quòd Maria. hîc latissimè reassumit hoc,
& de causa decimarum & matrimonij reassumptis di-
ctis Doct. in cle. ij. de iud. dico, ut per eum, uno addito,
uidelicet quòd quicquid in hac materia dicitur de cau
sa beneficiali, habet locũ, etiamsi agatur de bonis suc-
cedentibus loco beneficij ad sustentationem, sicut sunt
bona, ad quæ quis intitulatur, iuxta c. cùm secundum.
de præb. Ita notat Maria. ibi ex dictis Bu. & Imo. ibi, dũ
dicunt, quòd si clericus agit contra ordinatorem in ca
su illius capituli, debet agitari causa summariè: & hoc
ipse reputat singulare. Facit ratio uulgaris: quia subro
gatum sapit naturam, &c. cle. j. de supplen. neg. prælat.
cum si. ¶Circa practicam procedendi contra clericum
non residentem, de qua hîc latè per omnes Docto. ad-
de Maria. in repe. c. ex tuæ. de cle. non resi. ubi de hoc la-
tè inuenies: & quæ sint iustæ causæ excusantes à residẽ-
tia, & alia multa, quæ hîc transplantanda non sunt, ex
quo ibi uideri possunt, tamẽ no. succinctè quædã frag-
menta ad instar illius, qui post collectam ab alio mes-
sem incedit colligendo spicas ab eo missas. ¶Scias pri
mò, quòd clericus stans in propria domo non prope
ecclesiam, non dicitur residere in beneficio. Do. in c. te-
nore. in v. notabili, xxxj. dis. per illum tex. loquẽtem de
sacerdotibus ueteris testamenti, qui de templo non di
scedebant, nec domum suam omnino tangebant. Ad
idẽ c. præter hæc. xxxij. dist. ibi, iuxta ecclesias suas mã-
ducẽt & dormiãt. Et ibi infert. Dom. in antep. notabili,
quòd clericus nõ dicitur residere in ecclesia, si habitat
in remotis ab ea. Dicit tamen Domi. in c. episcopus ui-
lem. xlj. dis. quòd licet habitatio clerici nõ sit contigua
ecclesiæ, tamen sufficit, quòd non sit longẽ remota, per
illum tex. ibi, hospitiolum quocꝫ non longè ab eccle-
sia habeat. tamen in ecclesijs collegiatis secus est, per c.
necessaria. xij. q. j. ibi, iuxta ecclesiam claustra cõstituun
tur. Et diceretur clericus esse remotus ab ecclesia, quan-
do singulis casibus repentinis quacunqꝫ hora commo
dè adesse nõ posset, ut per Car. pulchrè in cle. j. xij. q. de
foro compet. & faciunt multæ glos. de quibus per Bu.
in proœmio Decret. & Ludou. in l. j. ff. soluto matrimo.
22 ¶Dum dicit Abb. quòd † priuatus propter non resi-
dentiam restituitur docto de impedimento: amplia e-
tiamsi à principio temerè recesit, ut singulariter proba
tur in c. inter quatuor. de cleri. non resi. Et dum dicit de
trina monitione, obstat glo. in c. si episcopus. xviij. dist.
& in cle. j. in uer. requisierit. de hære. cum concor. quas
posui de consti. c. ex literis. ubi in extraiudicialib. suffi-
cit unica. Respondet Do. in c. si contra unum. de offic.
dele. in vj. ij. col. & in d. c. ex literis. quòd ab illa regula
exceptuantur casus, in quibus iura requirunt trinam
monitionem, inter quos enumerat istum: & perpetuò
nota, quòd non sufficeret una monitio pro omnibus,
licet aliâs sufficiat, si expedit, etiam quando requiritur
trina, l. contumacia. cum si. de re iudi. Ita Ioan. Andr. in
rub. de cle. non resi. iij. q. in addit. Spec. quem extollunt
But. & Abb. hîc, & Bu. in c. si. ulti. colũ. de dilatio. & pul-
chrè Ab. consi. mihi lxij. episcopus Lucanus. ubi inue-
nies multa placabilia circa istas monitiones non resi-
dentium. ¶Asignatur duplex ratio. Prima, quia ubi
lex requirit citationem trinam per pręconẽ in locis pu
blicis, uel cum propositione edicti, nunquã potest fieri
una pro omnibus. ¶Secunda ratio: ubi trina citatio re
quiritur à iure etiam personalis ad finem incurrendæ
pœnæ, non sufficit una pro omnibus etiam perempto-
ria. Et sunt duo dicta aurea. ¶Ratio primi dicti est: qa
citationes, quæ fiunt tali modo, non de facili transeũt
in noticiam citati, & faciliùs transibunt, si ter publicè
fiant. Fortè enim amicus citati, qui non interfuit in pri
ma, intererit in secunda, uel tertia, & poterit ei nuncia-
re, ut pulchrè per Abb. in d. consilio, dicentem ita limi-
tari l. ad peremptorium. cum si. ff. de iudi. Sed intellige
hoc, quãdo citatio habet fieri publicè per pręconem,
seu nuncium in loco publico, & demùm affigi loco pu
blico, sicut de iure uidetur debere fieri, ut tradit in cle.
j. de iudic. Et ita seruatur de mente iuris Canonici, sed
ubi cessante uoce pręconia fit edictũ, & affigitur in lo-
co publico, uidetur quòd posit fieri una citatio pro
omnibus, putà asignando nouem dies, tres pro pri-
mo, &c. Paria enim sunt, uel quòd primũ & secundum
triduum renouetur schedula, uel quòd à principio tri-
plex triduum ponatur in una citatione secundũ Imol.
latè in d. c. ex tuæ. Considera, quòd istud posset habere
locum, ubi esset consuetudo, quòd tales schedulæ non
mouerentur durante termino in eis descripto: sed ubi
solitũ est sæpe eas euelli fortè de nocte, uideretur, quòd
non sufficeret illud triplex triduum esse una uice appo
situm: posset enim hodie transire per illum locum ami
cus citati, qui nõ uiderat edictũ nocte præcedenti ob-
latum. Vnde cogitabis. ¶Ratio secundi dicti est: quia
quando interuenit trina citatio separatim ex parte su-
perioris, maior uidetur esse comptus ipsius superioris,
quàm quando emanat unica citatio tantùm, licet sit
peremptoria pro omnibus. Et ideo ad finem bene re-
quiritur tunc trina citatio separata propter maiorem
contumaciam habendam, secundũ Imo. in d. c. ex tuæ.
firmantem tandem hoc, licet reputetur difficilis per-
suasionis. Alia ratio asignatur per Abb. hîc, & in d. c. si.
de ui. & honesta. quia ex quo ius requirit trinam cita-
tionem, & actus est odiosus, debent in istis pœnalibus
uerba

c. quoniã frequenter.

uerba intelligi strictè & propriè: non autem fictè & lar-
gè. Et ideo cùm illa citatio sit una pro omnibus, sit ficta
seu subrogata loco trinæ, non esset satisfactum realiter
trinæ citationi requisitæ à lege. Et hoc modo habes aliã
notabilem limitationem ad d. l. ad peremptorium. & d.
l. contumacia. cum si. & est glos. trita in cle. j. in uer. iij. de
ui. & ho. cle. & uidetur text. iuncta gloss. ij. & ibi Bald. in
c. j. de mili. uas. qui contu. est. & not. Bald. in l. cessante. in
fin. C. quomodo & quando. & in l. non sunt liberi. ff. de
sta. ho. & Pau. de Cast. & Flor. in l. & ad peremptorium.
ff. de iudic. Et Imol. in l. si finita. §. Iul. ff. de dam. infect. &
multi alij. Obstat c. constitutionem. cum gloss. de sent.
excom. in vj. ubi monitio, de qua in c. sacro. de sent. ex-
com. potest una esse pro omnibus, & tamen agitur de
pœna. Respondet Imol. in d. c. ex tuæ. ꝙ prædicta proce
dunt, nisi aliud à iure reperiatur expressum, prout est
in excommunicatione: quamuis Steph. in d. c. cle. j. re-
probauerit gloss. illam ibi per d. c. constitutionẽ. & non
bene secundum Imol. in d. c. ex tuæ. Alia respõsio datur
per Alex. in d. l. contumacia. uidelicet, quòd c. constitu-
tionem. procedit, ubi agitur de pœna leui: quæ respon-
sio posset cauillari per c. sacro. uers. tantam pœnam. de
sent. excom. & c. corripiãtur. xxxiij. q. iij. nisi dicas, quòd
à principio non est pœna ante quàm excommunicatio
contemnatur: imo est medicina, c. j. de sent. excom. in vj.
Considera etiam, quòd monitio, de qua in d. c. cõstitu-
tionem. fit principaliter ad cõstituendum quem in con
tumacia. Tamen idem est etiam in proposito, sed inspi-
citur pœna necessariò sequens contumaciã. Ideo præce
dentes responsiones sunt tutiores. Aliud ualde notabi
le infert Abb. ꝓ prædicta in d. c. si. de ui. & ho. cler. Quòd
ubi ad perdendum aliquod priuilegium clericale iura
requirũt trinam monitionem fiendam ipsis clericis nõ
rectè uiuentibus, oportet quòd illa citatio, seu monitio
apprehendat clericos, si fieri potest, non sufficit genera-
lis monitio, quòd omnes abstineant. Quod tene menti
ad intellectum c. cùm non ab homine. & c. in audientia.
& c. contingit. de sent. excom. Bene facit Rota, de dolo &
contu. xxj. in antiquis, dicens, quòd ubi aliâs sufficerẽt
coniecturæ, quòd citatio apprehendit citatum, tamen
ubi agitur de priuatione beneficij, requirit certitudo.
Vnde si quis citatur, tanquam inciderit in pœnam c. li-
cet canon. de elec. in vj. oportet, quòd citatio legitimè &
clarè perueniat ad eius scientiã, nec sufficerẽt præsum-
ptiones: de quo nunquã sis oblitus. Et dicit decisio ibi
præcedens, ꝙ procurator, qui aliâs ex mandato pleno
potest respondere in omni materia, nõ potest citari uir-
tute commisionis factæ de priuando dominũ benefi-
cio sub certa conditione. Dixi in c. s. eo. An autẽ clericus
posit deponi ex cõfesione ficta, de qua in c. ij. de con-
fes. in vj. dic ꝙ sic, si materia deducta erat digna priua-
tione. Rota, de test. xliiij. in antiquis. ¶Aduerte tamen,
dum dictum est, nõ sufficere monitionem unicam pro
omnibus, ubi agitur de pœna, & ꝙ requirit apprehen-
sio, ubi agitur de perdẽdo priuilegio clericali: nam pri-
mum dictum limitatur per Abb. hîc, & secundum in c.
si. nisi cõstitutio episcopalis disponat super nõ residen-
tia, uel dilatione habitus & tonsuræ, aut simili materia,
sub pœna priuationis, uel perditionis priuilegij: quia
ad talem pœnã incurrendã non requirit alia monitio.
Quod bene nota: quia hîc multi errant secundũ ipsum
ibi. Et est cons. Fed. elegãs, cix. incipiens, Quòd nõ fecit
residentiã. de quo etiã meminit Alex. in repe. l. ita stipu-
latus. de uer. ob. & etiã inuenies in d. cons. ꝙ siue statutũ
dicat, Monemus, siue Præcipimus, siue æquipollens, ta-
lia uerba habentur loco trinæ monitionis. Et dixit pul-
chrè Rota de do. & cõtu. ult. no. ꝙ sufficit monitio facta
in synodo, ut sufficiat depositioni, d. c. sacro. in princ. Et
est optima gl. do. Fran. Paui. Mod. auditoris Rotę super
extrauagantibus, fol. ult. in fin. j. col. ubi dicit, ꝙ citatio,
siue monitio facta per episcopũ in synodo, habet uim
peremptorij, ubi dicit se consuluisse Ferrariæ, quòd ge-
neralis monitio facta in synodo cõtra executores testa-
mentorum negligẽtes exequi j. annum deuoluit execu
tionem ad episcopum absqꝫ alia monitione. De his etiã
per Lud. cons. ccxxviij. ubi etiam inuenies, an posit al-
legari ignorantia talium cõstitutionũm. De quo latiùs
per Rotam allegatam, de do. & contu. ult. in nouis. Dixi
aliquid in c. ij. de consti. Quomodo autẽ ualeat statutũ
episcopi mutans in hoc ius commune, dixi de maio. &
obe. c. quod super his. vij. fal. respondẽdo dictis Cal. re-
probantis Fed. ubi s. Dum dicit Abb. clericũ obligatũ,
adde residere præsumi in dubio malitiosè abesse. Adde
quæ latè dixi in c. dile. lo ij. de rescr. in vij. cõclusione. Et
dicit ultima ibi dicta, ꝙ licet hoc dictum posit tolerari
in beneficio requirẽte residentiã, per id quod habetur
hîc in uer. si uerò aliter. nõ tamẽ uidetur ꝓcedere in ma
rito per istũ tex. in uer. si aũt de carnali. ubi expressè di-
citur, ꝙ si est absens & propria uoluntate, nisi appareat,
ꝙ malitiosè sit absens, nõ potest ꝓcedi ad diffinitiuã. Et
ita declarat Imol. in c. fin. de eo, qui mit. in pos. Et quam
uis dixerim in d. c. dilectus. ꝙ iste §. porro. usqꝫ ad uersi.
si uerò. potest intelligi de electo tantùm, tñ dic, ꝙ imò
ꝓcedit etiã in cõfirmato & consecrato, secundũ omnes
23 hîc. ¶Dum † dicit Abb. clericũ uagabundũ posse pri
uari beneficio etiã non requirente residentiã, dubitari
posset, quid si non est uagabundus, sed nihil scitur de
eo? In quo dixit gl. peregrina. c. nõ oportet. in uers. pro-
ficisci. de consec. dist. v. ꝙ si clericus tandiu absit, quòd
dubitetur, an uiuat, an mortuus sit, desinit habere libe
ram administrationẽ: & cum ea transit Archi. nec repe-
rio eam allegatã, & sic loquitur in beneficio curato: cer-
tè clarum est, ꝙ seruatis terminis, de quibus per Docto.
hîc in d. c. ex tuæ. potest priuari eo ipso, ꝙ nõ comparet.
Vnde, ut gl. aliquid importet, intellige eam in habente
beneficiũ non requirens residentiã. Talis enim non po
test aliâs priuari, nisi sit uagabundus, ut dictũ est. Et iste
erit alius casus, uidelicet ubi nescitur, an uiuat, per di-
ctam gl. Pro qua bene facit text. in l. libera peculij. ff. de
pecu. ubi ad habendam peculij liberã administrationẽ
tex. æquiparat fugitiuũ subreptum, & eum de quo ne-
scitur, an uiuat, an mortuus sit. Bene facit dictum Spec.
de loca. §. nunc aliqua. uer. clxiiij. Quòd si emphyteota
discurrit per orbem dimisso procuratore, qui soluat ca
nonem, si tandem ignoratur ubi sit, & an uiuat, nullis
existentibus filijs, uel nepotibus, potest ecclesia reassu-
mere in se emphyteosim, ac si esset mortuus. Sequitur
Bal. in auth. qui rem. in fi. C. de sac. sanc. eccl. limitãs, nisi
essent aliquæ cõiecturæ de uita. Et pro dicto Spec. extol
lit Bal. tex. in l. cùm domini horreorũ. ff. loca. qui tex. ni-
hil facit, secundũ Fulg. in d. authen. qui rem. Loquitur
enim nõ tantùm in absente, sed in cessante à solutione:
nos aũt præsupponimus, quòd non cesset à solutione.
Quinimò dixit Ias. de May. in rep. l. ij. uers. xxxiiij. quæ-
ro. C. de iure emphy. ꝙ cùm ecclesia fundet se in morte,
debet eam probare, l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. testa.
aperi. & dicetur j. Vnde apparentibus alijs coniecturis
mortis, etiamsi de uita nesciatur, non procedit dictum
Spec. secundũ eum. ¶Si gl. in d. c. non oportet. uult, ꝙ il
le sit priuatus ipso iure, non puto eam procedere: quia
nunqꝫ est priuatus ipso iure, nisi sit cautũ iure expresso,
secundum theoricam Innoc. Firma. in c. cum nostris. de
conces. præb. & Do. in c. quo iure. viij. dist. cum concor.
quas nouiter dedi in c. ij. de rescr. Et fortè etiam per sen-
tentiam priuari nõ potest: quia si nõ est uagabundus,
dato ꝙ ignoretur, ubi sit, uidetur expectandus, sicut di
citur hîc de marito absente non cõtumaciter: & iste nõ
est absens per cõtumaciam, ex quo nõ tenetur residere.
Facit l. nec nos. C. de captiuis. ibi. iudic. nõ potest de bo-
nis illius, cuius uita ac fortuna incerta est. Tamen cogi-
tabis: quia nullibi potui inuenire aliquid reductum
ad intellectum dictæ solitariæ gl. Illud autem est certũ,

quòd si post priuationem reuerteretur, restituendus esset ad beneficiũ. ¶ Scias etiam, ꝙ contra nõ residentem potest fieri sequestratio fructuum. Arch. xj. q. j. quia res. uer. ij. modo. Et quantumcunq; beneficiatus appellaret fructus, poterunt sequestrari, saltem quo ad hoc, ut beneficium officietur: quæ uerba refert Io. An. in regula, locupletari. lib. vj. & Rota, de sup. negl. præla. ij. in antiquis. ¶ Et si statutum priuat ipso iure absentantem se sine licentia ultra xv. dies, & postea aliquis cum licentia pro certo tempore se absentat, & post illud tempus stet per quindecim dies, non incurrit pœnam statuti. Car. singularissimè cons. cxxij. Archipresbyter. qa cõsti. ponderat initiũ temerariæ absentiæ. Ergo illud spectandum: de elec. dudum. Io j. cum gl. Et pulchrè inducit gl. in cle. una. in uer. scienter. de consang. & affi. quæ dicit, quòd si quis cõtrahit matrimoniũ in gradu prohibito ignoranter, non incidit in pœnam illius cle. licet postea cohabitet scienter. Et facit gl. in simili in c. si quis uiuentem. xxj. q. j. & gl. fi. in c. j. de conuer. infid. ¶ Et si statutũ episcopi dicat, ꝙ nõ residens in beneficio suo per duos mẽses cõtinuos sit eo priuatus ipso iure: aliquis se absentat, & uadit extra diœcesim, incurrit pœnã respectu rei: delictum dicitur factum in diœcesi, licet persona nõ residens sit extrâ. Fed. subtiliter cons. clxxxij. In hoc puncto dubitabili, &c. Sequitur Pet. de Anch. in repe. c. j. in xxix. char. uer. reperi eius consilium. de constit. & Domi. in c. ij. ix. col. de constit. in vj. & Maria. in dicto c. ex tuæ. Et dum dicit Abb. contra But. ꝙ hîc non requiritur monitio iudicialis, nec priuatio iudicialis, uide eundẽ in c. qualiter. de cle. non residen. & Maria. in d. c. ex tuæ. ibi, sed circa prædicta. ¶ Demum, dum latè deducit Abb. post Bu. ꝙ non sufficit in assignatione termini præfixi absentiæ apponere cõminationem, quòd aliàs priuabitur, limitat hîc pulchrè Maria in d. c. ex tuæ. nisi statutum diceret, quòd quicunq; se absentauerit, debeat redijsse j. tantum terminum ad finem termini in licentia appositi sub pœna priuationis inducit præallegatum cons. Fed. cix. & facit c. ij. de constit. in vj. ubi pro culpa futura potest statutũ imponere pœnam ipso iure, ut latiùs per eũ. ¶ Vltimò, † dum tangit Abb. post alios de modo probandi mortem. Adde Bar. in suo tractatu de proba. mortis. qui incipit, Mortuum hominem dixi. & Bar. Ang. & Imo. latissimè in l. ij. §. si dubitetur. ff. quemadmodum testamenta ape. & pleniùs, q̃ per alium, per Maria. in c. in præsentia. de spon. ubi omnes ponunt: & quædã bona alle. Alex. in d. §. si dubitet, in apostillis. & optimè cons. suo mihi dix. In causa uertente inter Ant. olim Leonar. Et dicit Bal. hîc, ꝙ si non recipiuntur probationes de morte, potest iudex ex officio procedere nemine citato. Multa etiam ponit Firma. in rep. in uer. mors. & dicit Bal. in c. ex tenore. de testa. ꝙ licet quilibet præsumatur uiuere, tamẽ hanc præsumptionẽ oportet allegare, per l. si adulterium. §. idem Pollioni. ff. de adul.

24

a Mori] Adde Angel. in d. l. ij. §. si dubitetur. s̃. in text. allegato, & uide Bart. in l. is potest. de acquir. hæred.

b Intrasse bellũ] Sed quid si intrauit mare, uel ciuitatem pestiferam? Dic idem, ut per Bald. in c. j. quo temp. mil. & per do. Alex. de Imol. in cons. xxiiij, iiij. parte.

Et dicit Bart. in tractatu de teste, ꝙ statur dicto pastorum de morte animalium ex Apulia conductorũ: & ibi ponit latè, quomodo deponãt testes loquentes de morte. Et dicit An. in l. iij. §. hæc uerba. ff. de neg. gest. ꝙ testis dicens, uidi Titium mori [a], probat mortem, per tex. ibi, & per gl. & ibi omnes. in l. si quidem. C. fol. ma. Si tamẽ testis diceret, erat mortuus, quia nõ loquebatur, nõ est sufficiẽs ratio. Bal. in l. iij. C. de postu. hære. Et dicit Bal. in c. j. §. fi. qui feu. da. pos. ꝙ licet qs præsumat uiuere, tẽ unus testis de uisu mortis tollit hanc præsumptionẽ, quãuis nõ probet ipsam mortẽ. Et dicunt Bar. & Bal. in l. fi. ff. de infa. q si probat aliquẽ intrasse bellũ [b], & eo finito nõ reperitur, etiã præsumptio mortis, adeo ꝙ eius hæreditas potest adiri, secundũ Ang. ibi. Et dicit ibi Bald. ꝙ non est opus probare mortem per ostensionem cadaueris, dum modò doceat de luctu propinquorum. Idem si uxor & alij induerunt uestes luctuosas. Bar. in l. genero. in fin. ff. de infa. In rebus tamen maximis, putà ubi agitur de uita hominis propter mortem alterius, ista non sufficerent: sed debet constare de morte liquidò, ut latè per Bar. in locis primò allegatis. Et respectu uxoris, qualis debeat esse certitudo mortis mariti, ut possit alteri nubere: uide omnes in d. c. in præsentia. & Hostien. de spon. duo. §. an liceat. uer. dicetur. ubi dicit, quod licet de iure ciuili debeat stare per annum post notitiam de morte mariti habitam ab illo, sub quo militauit, tamẽ de iure Canonico statim nubere potest. De quibus omnibus latiùs in dictis locis.

SEQVITVR §. sunt & alij. in quo nihil est addendum. Cæterùm super §. in alijs. ponitur materia primi & secũdi decreti: quam cùm abundantissimè reassumpserit Alex. in repe. §. Iulian°. in l. si finita. ff. de dam. infe. & etiam cùm j. biduũ imminеant uacationes magnæ, faciemus punctum hîc, ne materia, si inciperetur, remaneret imperfecta: quod turpius esset, quàm eam nõ aggredi.

¶ Collecta in auditorio Felini Sandei canonici Ferrariẽsis Pisis. ¶ Correctio Operis seipsam ostendit: si enim legere incœperis, quacunq; in parte nõ inuenies errorem dignum rugato supercilio. Quòd si quandoq; in alleg. alicuius authoritatis deficiat uerbum Dicit, uel Vbi dicit, id breuitati, non errori attribuens, pro expresso habeas. Sic & cùm Rota allegatur, putà dicendo Rota de rescr. quarta, subintelligitur, s. decisione: sicut si allegando in decretis diceretur, ij. q. j. subintelligitur causa: & idem in simi. Nedum autem circa publicè collecta in scholis adhibita est in corrigendo diligentia exactissima, sed in amplis quoq; additionibus inserendis, quas subinde ad originalia author priuatim manu propria addiderat: quæ ultra tertiam huius Operis partem constituunt.

De probationibus,

Titulus XIX.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Probatio propriè quæ dicatur.*
2 *Probatio posita in præsumptione, an requirat ueram probationem.*
3 *Probationis ubi facta est mentio per modum conditionis, an sufficiat probatio per coniecturas.*
4 *Probatio ubi exigitur ab homine, uel à lege, cum aliquibus uerbis qualificatis, non sufficit probatio semiplena cum iuramento, sed requiritur propria probatio. & num. 5.*
6 *Confessio an sit probatio.*
7 *Iuramentum an propriè sit probatio.*

1 PRima cõclusio. ¶ Illa † uerè & propriè dicitur probatio in iudicialibus, per quam nõ argumentis, nõ præsumptionibus, sed clarè intentio agentis deducit. Probatur ista conclusio in c. forus. §. causa. j. de uerb. signif. ubi pro arg. ponitur, quicquid ad causę probationẽ pertinet, indiget inuestigatione

gatione intellectus. Vnde dicit Bal. in c. j. §. sacramentũ. in j. col. de consue. recti feu. in usi. feu. quòd illa est uera & plena probatio, quæ non indiget patrocinio: sicut etiam dicit Bal. in c. j. in princ. si de inuest. inter do. & uasis or. quòd nomine probationis plena probatio continetur, per l. Lucius. ff. de condi. & demon. Vnde dicit Lud. Ro. in l. j. C. de test. mili. ꝙ probatio p præsumptiones, seu coniecturas non dicitur uera & propria probatio. Allegat l. j. in uerb. propriè. ff. si tab. testa. extab. Melius facit d. l. Lucius. & quod ibi notãt Bart. & Imol. qui pro hoc adducunt diuersitatem titulorum de probat. & de præsum. Ad idẽ ipsa rubri. ff. de proba. & præsum. Et dicit Bal. in c. j. §. cùm autem. de controuer. inuest. ad fi. quòd probatio resultans ex diuersis generibus probationũ, semper dicitur probatio præsumptiua, & non est propriè probatio. Idem Bal. in rub. C. eod. dicens, ꝙ ea, quæ ex diuersis speciebus probationum simul integrantur, nullam speciem probationis efficiunt: & ideo ratione generis habent inter se similitudinem, sed non ratione specierum. Vnde, quæ nõ prosunt singula, multa iuuant. Allegat no. in l. j. in fi. ff. de uac. mu. & in l. ij. §. j. ff. de excus. tut. Et ideo dixit bellissimè Bal. in l. j. per illum tex. C. de ser. qui pro præmi. libe. acci. quòd si tantum defert præmium probanti, ille debet cõsequi præmium, qui semiplenè probat, licet ex hac probatione reus sit positus ad torturam, & cõfiteatur crimen. Et per hoc extenditur ista conclusio ad statuta facientia mentionem de probatione: quia intelliguntur de propria, cùm tales debeãt esse intellectus statutorum, l. iij. §. hæc uerba. & ibi Bar. ff. de neg. ge. & c. in nostra. j. de iniu. & dam. da. Vnde probatio imperfecta, uel priuilegiata, quæ aliàs sufficeret de iure communi, non comprehenditur in statuto, uel pacto, ut latè & eleganter per Bal. in c. j. §. conuenticulas. de pace iur. fir. Facit text. in l. ij. §. diuus. ff. de iur. fisci. iuncta l. ij. ff. iudi. solui. Per quem dicit Bal. in l. ij. C. de eden. quòd ficta probatio in una causa, non facit fidem in alia, ubi aliàs uera probatio faceret. Et ideo statutum puniens conuictũ, intelligitur de cõuicto uerè, non fictè, ut not. Abb. in c. in sinuatum. j. de symo. & in c. inter solicitudines. per illum text. ibi in fi. j. de pur. Ca. & in c. j. ad fi. s̃. de plus peti. & in c. at si clerici. in prin. post do. Ant. ibi s̃. de iudi. Et hanc primam conclusionem declara ex sequentibus. ¶ Secunda conclusio. Probans † intentionem suam per præsumptiones, uel coniecturas à iure approbatas, perinde iurat, ac si uerè & propriè intensionẽ deduxisset, secundum gloss. notabilẽ in l. si tutor. C. de pericul. tuto. Per quam dicit Bal. ibi, quòd, ubi ad uictoriam reportandã requiruntur probationes liquidissimæ, sufficit probare per præsumptiones à iure inductas, quæ dicuntur liquidissimę: de quo etiam dicit esse casum notabilem cum sua gl. & bene, in l. absentem. in prin. ff. de pœ. ubi in criminalibus, ibi sola suspicio, uel præsumptio nõ sufficit ad condemnationem, ut ibi, & l. fi. C. de proba. sufficit tamen præsumptio iuris, per l. si qui adulterium. C. de adult. Et eodem modo dicit ibi Bal. de proba. apparẽte ex euidentibus coniecturis per l. licet imperator. ff. de leg. j. & subdit illas esse manifestissimas ꝓbationes, quæ fiunt per scripturam, uel per testes. Allegat gl. in §. item uerborũ. Instit. de inuti. stipu. Et istam cõclusionem ponit etiam Ang. in l. j. C. de testa. mili. dicens, per illũ text. iuncta gl. quòd ubi exigitur liquida probatio, sufficit probatio per præsumptiones iuris. Idem Imol. in l. quæsitum. ff. de re iud. propter glo. quam facit ualde not. in d. l. si tutor. & eam etiam facit sing. do. Flo. in l. patronum. ff. de proba. Faciunt no. per Bar. in l. j. ff. si cer. pet. & Bald. in l. conuenticulam. C. de episc. & cle. & in l. j. in vj. col. C. de seruí. fugi. De teste, cuius ratio probat præsumptiuè, quando dicit, scio, quia sum uicinus, faciũt, quæ dicentur in c. tertio loco. j. eod. post Bald. & Imol. in l. fin. ff. de hære. instit. de iudi. apertissimi. ex quibus dicitur constare de delicto. Et hanc conclusionem probat text. in l. si quis locuples. in fin. ff. de manumis. uind. & in l. dolũ. C. de dolo. & in c. ij. de renuncia. lib. vj. & in c. j. & ibi do. Abb. in d. cle. de cle. nõ resi. & in c. ueniẽs. in fi. de presby. non bapti. in l. quidam testamento. in fin. ff. de uulg. & pup. & in c. laudabilem. in prin c. de fri. & malefi. iuncto c. j. eod. tit. & text. in c. ueniens. el ij. & ibi do. Abb. j. de sponsal. & in c. super quæstionum. §. intentionis. & ibi Imol. & do. Abb. s̃. de offic. dele. Vnde dixit gloss. in c. quoniam. §. si autem. in uersi. præsumatur. s̃. ut lib. non contest. quòd dicitur certò constare, quod constat per præsumptiones uiolentas. Idem dicas de eo, quod constat per confessionem partis, c. per tuas. j. de condi. apposi. Idem si compe. iudi. c. nõ solùm. de reg. iu. in vj. qui text. cum similibus est intelligendus, quando sumus in materia, quæ certitudinaliter probari non potest de sui natura: quia lex contentatur indicijs. Et per istam conclusionem infero ad id, quod notanter scribit Bald. in l. id, quod pauperibus. in xj. q. C. de episc. & cle. ubi dicit, quòd si testator mandat solui omnibus probantibus se recipere debere, sufficiet illa probatio cum executore, quæ fuisset sufficiẽs cum testatore. Vnde dicit, quòd uerbum, Probatio. non semper intelligitur de euidenti, sed etiam cõfecturali, per d. l. si tutor. Et ideo dicit Bal. in l. j. in lec. C. de sacrosan. eccl. in pen. col. quòd prætendens aliquid fuisse extortum sibi à testatore, poterit de hoc facere fidem episcopo suo iuramento cum aliquibus indicijs, quibus stabitur. & alleg. Io. An. in c. quanquam. de usur. in vj. & de hoc festum facit Ludo. Roma. in l. admo. in vj. char. uers. xix. quem paulo post referã. Et per hanc conclusionem inferri potest, quòd etiam in statutis probatio per præsumptiones æquipollet probationi ueræ: quod firmat Ful. in d. l. j. C. de testa. mili. & do. meus hîc, licet nihil alleget: & procedet maximè ex his casibus, quibus statutum uerificatur in casu ficto: de quibus latè per Imol. in l. j. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falc.

2

3 ¶ Sed † aduerte: quia ista conclusio debet limitari, nisi per modum cõditionis facta esset mentio de probatione: putà, si probaueris: quia tunc non sufficiet probare per coniecturas. Et ita text. ualde sing. in l. Lucius. ff. de condi. & demon. ubi conditio, Si probaueris te esse filium, non censetur posse uerè probari: & ideo non sufficit probare per coniecturas, de quibus in l. filium. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. & dicetur j. eod. c. per tuas. quia conditiones debẽt adimpleri in forma specifica, l. qui hæredi. & l. Mæuius. ff. de condi. & demon. Vnde dicit notanter Bald. in authen. matri & auię. C. quando muli. tute. officio. quòd quando aliquid ponitur in cõditione, illud dicitur datum ꝓ forma: & ille, qui habet solùm præsumptionem iuris, non uidetur probare, secundum Bart. in l. j. C. de fi. instr. & iur. has. fisc. lib. x. Ergo in eo non uerificantur illa uerba, si probaueris. Et ideo sing. scribit Bald. in l. in bonæ fidei. in uer. expedita est secunda pars. C. de re. credi. & sequitur ibi Salic. ꝙ si in rescripto Papæ dicitur, Si tibi constiterit, quòd Petrus sit de legitimo matrimonio natus, prouideas sibi de tali præbenda. quòd in defectum talis probationis non defertur iuramentum, ut ibi per eum, & per d. l. Lucius. Dixit Bal. in l. hæc sententia. C. de sent. quæ sine cer. quan. quòd si fertur sententia sub hac forma, Si probaueris Titium teneri tibi ad decem, ea tibi adiudico. non admittetur talis ad probandum per iuramentũ in defectum probationis: quod reputat singulare Lud. Ro. in repet. rubri. ff. de arbi. in vij. col. Et per illam l. Lucius. dixit Bar. in l. ait prætor. §. fin. ff. de re iud. quòd illa uerba, Si est probatum. intelliguntur de plena & uera probatione. Idem Bald. in l. peremptorias. in ult. col. C. sententiam re. non pos. Et ad istam limitationem uide etiã Roma. in d. l. admonendi. in char. vj. ubi refert Bald. in d. l. in bonæ fidei. & subdit, quòd si testator mandat malè ablata restitui, si petens probauerit, non sufficiet pro implemento

implemento huius conditionis, quòd petens ſolùm iu
ret, per d.l.Lucius. ſed bene per iuramentum & alias bo
nas probationes, ſeu per unũ teſtem poterit probare.
Alleg. Bal. in l.j. C. de ſacroſan. eccl. ¶ Sed aduerte: quia
pro intellectu prædictorũ uidetur meliùs conſiderandum,
quòd quãdo diſpoſitio legis, uel hominis ponit
probationem in conditione, ſi quidem materia poteſt
uerè & etiam præſumptiuè probari, cenſetur de uera
probatione cogitatum: ſed in materia, quæ de ſui natu
ra non poſſet, niſi præſumptiuè, iure probari, tunc ſuffi
cietipſa præſumptio iure probata. Vnde in caſu Bal. in
d.l. in bonæ fidei. ſufficere puto probationem legitimæ
natiuitatis ex coniecturis iuris: de quibus dicetur ĵ. eo.
per tuas. ne ſequatur abſurdum, quòd reſcriptũ ſit nul
lum: quaſi illa conditio ſit improbabilis. Sed fateor, q̃
in defectũ talis probationis præſumptiuè procedet do
ctrina Bald. Et quòd iſta reſtrictio ſit uera & neceſſaria,
eſt text. cum gl. j. in l. j. C. de ſica. & in l. j. iuncta gl. mag. C.
quorum bonorum. & in c. laudabilem. cum gl. in uer. iu
dicium. ĵ. de frigid. & in c. ex tua. in uer. ſi cõſtaret. de fil.
presbyt. & in d.l. ſi tutor. in uer. oſtenderis. ubi l. requi
rens probationem cõditionaliter, contentatur proba
tione præſumptiua: quia ſubiecta materia nõ parit ue
ram probationem: ſed in caſu l. Lucius. ideo illa condi
tio facit teſtamentum nullum, quia erat difficilis pro
bationis, ut ibi in glo. & ad nullitatem inſtitutionis fa
ctæ de filio paria ſunt, conditionem non eſſe poteſtati
uam, uel difficilem, l. ſuus quoq̃. §. puto. & ibi gl. & Bar.
ff. de hæred. inſtit. notant omnes in l. ſi pater. C. de inſtit.
& ſubſtit. ſub cond. fact. & gl. in d.l. j. C. quorum bono
rum. Et iſta not. quia non declarantur ibi. ¶ Tertia con
4 cluſio. Vbi † à l. uel ab homine exigitur probatio cum
aliquibus uerbis qualificatis, uel prægnantibus, non
ſufficit probatio ſemiplena cum iuramento, uel conie
cturalis, ſed requiritur uera & propria probatio. Ita no
tant Archi. & Io. An. & alij ſequuntur in c. pia. de excep.
lib. vj. per illum text. in uer. apertiſsimis documẽtis. Ex
quib. uerbis dicunt, quòd non ſufficiet unus teſtis, nec
erit locus delationi iuramenti, nec ſufficiet unus teſtis
cum fama, ſecundum eos: & allegant Spec. in tit. de no
torio crimine. §. fama. uer. quid ſi agenti. quem etiam al
legat Archi. idem tenens in §. item ſæpe. iiij. q. iij. & idem
per d.c. pia. not. do. Abb. in c. cùm dilectus. in uer. aduer
te, quia primò. s̃. de or. cog. & eſt gl. iij. in l. non eſt ueriſi
mile. ff. quod me. cau. quam ſequitur Imol. in c. ij. s̃. de
conſtitut. not. do. de Rota, concluſione ccclxxxiij. in no
5 uiſsimis. Eodem modo, ſi diceretur, † Plena fides fiat.
quia intellígitur per plenam probationẽ, ut eſt gl. not.
in c. cupientes. §. q̃ ſi per xx. in uer. fidei. de elect. in vj. &
in cle. conſtitutionem. in uer. fides. eod. tit. quas glo. ap
probant Angel. & Imol. in l. licet imperator. ff. de leg. j. &
Roma. in rub. ff. de arbit. idem not. Ang. in l. j. circa prin.
C. quorum bono. & Imol. in l. ſi ſic. ff. de lega. j. Pro qui
bus adduci poteſt text. melior de iure in c. ueniens. ĵ. de
reg. ubi nõ dicitur facta fides, niſi ex aſſertione teſtium
iuratorum. ¶ Sed iſtud limita dupliciter: primò, niſi
l. requirens fidem, eſſet contenta ſolo iuramento, prout
in caſu c. ſtatutum. §. cùm uerò. iuncta gloſſ. de reſcript.
in vj. cum ſimilib. licet per illum tex. aliter dicat Roma.
in d.l. admonendi. in vij. char. ¶ Secundò limita, niſi
eſſet materia paruí præiudicij: quia non oportebit fieri
fidem plenis documentis, ſecundum Pau. de Leaza. in
d. cle. cõſtitutionem. quem refert ibi do. Card. poſt Pet.
de Anch. & alios in uer. inſuper. in ult. col. Facit l. theſau
rus. cum ſimili. ff. ad exhibendum. & adde text. in c. ſu
per eod. ĵ. de parochijs. per quem uidetur, quòd minus
importat dicere, Fiat fides indubitata. quàm dicere, Le
gitimè probetur. Et huic cõcluſioni adde ſimilem clau
ſulam, uidelicet, Sí docueris. nam importat plenariam
probationem, ſecundum Bald. in d. l. j. in ult. col. C. de
aduo. diuer. iudi. qui per hoc dicit eſſe text. not. ibi. Et
idem, ſi diceretur, Sí clarè conſtiterit. ſecundũ do. Card.
conſ. lxxj. incip. Vacante. in fine: quia dicitur clarè con
ſtare, quando nulla remanet excitatio. Alleg. text. in au
then. de teſtam. imperfect. §. nos igitur. ibi, clara & aper
ta. & in c. inferior. ibi, ſole clarius. xxj. diſt. Et dicitur con
ſtare, quod palàm eſt, ſecundũ eum per l. cùm hi. §. mo
dus. ff. de tranſact. ¶ An autem, quod conſtat per in
ſtrumentum, dicatur conſtare euidenter, dicetur poſt
do. Anton. in c. licet. ĵ. eod. Et de clauſula, ſi tibi conſtite
rit, uide Pet. de Anch. conſil. ccxlij. incip. Efficacibus. &
do. Abb. in c. conquerente. s̃. de reſtit. ſpol. & Ana. in c. ſi
conſtiterit. ĵ. de accuſ. cum concor. quas aliàs ibi dedi.
Et de clauſula, Sí certis probationibus apparuerit. dic,
quòd non ſufficit probatio per famam, ſecundum do.
Abb. in c. in præſentia. ĵ. de ſpon. Et de clauſula, Si legi
timè probauerit. dic, q̃ importat per teſtes idoneos, ut
eſt tex. melior de iure in c. conſultationi. in j. reſpon. ĵ. de
ſpon. & gloſſ. ordi. in c. at ſi clerici. in princ. in uer. legiti
ma. s̃. de iudic. licet iuramentum largo modo dici poſ
ſit legitima probatio, per text. in c. prox. & gloſſ. in uer.
iuramentum. in d.c. ſtatutum. maximè ubi res aliter de
ſui natura probari non poſsit, ut in conſiſtentibus in
animo, ut in c. ſignificauit. el j. cum concor. ĵ. de homi. &
pro concor. ad gloſſ. in d.c. at ſi clerici. uide alia in l. cùm
de indebito. in princ. in uer. legitimis probationibus.
ff. de probat. Et iſtis adde Doct. in l. iij. C. ſi minor ſe ma
iorem dixerit. ubi dicunt, quòd ubi requiritur dilucida
probatio, non ſufficit unus teſtis cum iuramento. Et
uide Bald. in l. fin. C. de ſecun. nupt. ubi dicit, per illum
text. in uer. liquidis probationibus. quòd ad proban
dum ingratitudinem nõ ſufficit unus teſtis cum dela
tione & declaratione iuramenti. Et uide dò. Card. in c.
ij. s̃. de conſtit. & ibi Imol. ubi dicunt, quòd ad proban
dum ignorantiam legis nouæ non ſufficit iuramentũ:
quia Innoc. ibi uult, quòd dilucidè probetur. Et de iu
6 ramento dicetur aliquid ĵ. c. proxi. ¶ Vlteriùs † ſecun
do loco ſuper hac rubri. dicit Ioan. And. non eſſe miran
dum, ſi iurislator præpoſuit tit. de confeſsis, huic titu
lo, quaſi ſpeciem generi: quia cõfeſsio propriè loquen
do non eſt probatio, ſed probationis releuatio: & ſe
quuntur hoc do. Ant. Imol. & do. Abb. per l. eum, qui. in
prin. ff. de iureiur. & c. j. de confeſ. in vj. ubi per cõfeſsio
nem res, quæ non eſt probabilis, ſ. negatiua pura, pro
batur: & ſic confeſsio nõ eſt propriè probatio. Et idem
tenet Ioan. And. in c. bonæ. el j. de elect. quem ſequitur
do. Ant. in c. ſi ſacerdos. in col. j. s̃. de offic. ordi. & in c. j. li
cet cauſam. ĵ. eo. & in c. in præſentia. s̃. de renunc. & Pau.
de Caſt. in l. j. ff. de confeſ. & in l. Publia. §. fin. ff. depoſi
ti. & Bald. in c. j. §. uaſallus. ſi de feu. fue. contro. inter do.
& agna. & Ro. in l. admonendi. in vj. char. de iureiuran.
& Bald. in l. ij. §. quod obſeruari. C. de iura. cal. & Pet. de
Anch. in c. j. circa fi. de iura. cal. lib. vj. & Archi. in §. actor.
vj. q. ult. & Bald. in authen. ſed nouo iure. circa fin. C. ſi
cert. pet. & Pet. de Anch. in c. j. circa prin. de confeſ. in vj.
& fuit originaliter dictum Iac. de Aret. & Cy. in l. actor.
C. de probat. ſecundum Imol. idem tenentem in d. c. in
præſentia. s̃. de renun. & ſequitur Bald. in d.l. actor. poſt
prin. & in rub. C. de proba. in pen. col. quia ubi nõ ſub
uenit probatio, ſubuenit confeſsio: putà, contra præ
ſumptionem iuris, & de iure, iuxta gloſſ. in authen. de
æqual. dot. §. illud. & Bar. in authen. & ſi neceſſe. concor.
C. de dona. ante nupt. Et quia renuntians probationi,
poteſt uti confeſsione aduerſarij, c. cùm Ioannes. ĵ. de fi.
inſtr. l. ampliorem. C. de app. ſecundum ipſum. Et pro
hac ſententia facit text. in c. nos in quenquam. ij. q. j. &
in c. at ſi clerici. in princ. s̃. de iudi. & in c. cùm cauſa. ĵ. de
rap. & in cle. ſæpe. uer. ſed quia poſitiones. de uer. ſig. In
quibus iuribus ſunt uerba denotãtia diuerſitatem in
ter probationem & cõfeſsionem. Eſt uerum, quòd con
tra Ioan. And. & etiam alios hîc, tenent hîc Mod. prædi
ctis adductis: quia ſententia fertur ex probationibus

aliàs

aliàs eſt nulla, iuxta gloſſ. in c. eccleſia. s̃. de conſtit. & ta
men fertur in confeſſum, d. c. nos in quenquam. Ergo
confeſsio eſt probatio. Et adducunt alias rationes fra
giles, neminem allegando: ſed fuit opi. Salic. in rub. C.
eod. quem alleg. & ſequitur do. meus hîc per c. j. de con
feſ. in vj. ibi in fin. & per l. j. ff. de interrog. actio. & in l. fin.
§. licentia. C. de iur. delib. Sed propter hoc non recederẽ
à prima opi. quæ communis eſt, ut patet. Et ad motiua
iſtorum reſponde ex dictis Pet. de Anch. in d. c. j. de con
feſſ. in vj. quòd largè eſt probatio attento effectu ſuo. Et
pro hac opin. adduco: quia propter notorium poteſt
ferri ſententia, eo ſolùm allegato, ut per Doct. poſt gloſ.
in c. ad noſtram. el iij. ĵ. de iureiur. & in c. porrò. ĵ. de di
uor. nec indiget probatione, ut per gloſſ. in uer. aliàs. in
cle. appellanti. de app. & habetur in c. euidentia. ĵ. de ac
cuſ. Ergo ſententia fertur ſine probatione propriè ſu
mendo, ſed ratione notorij, in quo nõ eſt probatio: ſed
ſic eſt, quòd confeſsio inducit notorium, c. fin. ĵ. de co
hab. cle. & mu. Ergo confeſsio non eſt probatio. Et ad
duco: quia iuramentum ita releuat ab onere proban
di, ſicut confeſsio: & tamen iuramentum non eſt pro
priè probatio, licet habeat uim probationis, ut proba
tur in l. ſed & ſi poſſeſſori. §. fin. ff. de iureiur. ubi dicitur
de iurante, perinde eſt ac ſi probaſſet. Et dictio, Perinde.
notat improprietatem, ſeu fictionẽ, l. ſed & ſi. & ibi Ang.
ff. de pet. hære. Eſt gloſſ. in l. j. ff. de recepta. Ergo, &c. Et
iſta inducunt hîc Imol. & do. Abb. utiliter ad ſtatuta fa
cientia mentionem de reprobatione in materia odio
ſa: quia nõ includunt confeſsionem. Ex quo poteſt in
ferri no. dictum, quòd ſi ſtatutum excludit poſt lapſum
termini probationes, non cenſetur auferre facultatem
faciendi articulos, ut pars confiteatur: quia nõ dicitur
uelle probare, ſed releuare ab onere probandi: & hoc
expreſſè ſentit Bald. contra Nic. de Mat. in authen. ſed
nouo iure. uerſus fin. C. ſi cer. pet. & firmat Roma. con
tra Angel. in d.l. admonendi. in antepen. char. uer. quo
ad ſecundum. & alleg. Bald. qui hoc non dicit in rub. C.
de proba. Et ſi prædicta ſunt uera, iſtud erit indubitan
ter uerum, maximè quia in ſtatutis attenditur propria
& naturalis probatio, ut dixi in j. concluſione s̃. ¶ Sed
iſtud dictum limita ex mente Roma. ubi s̃. niſi expreſſè
lex tolleret beneficium deferendi iuramentum, uel fa
ciendi poſitiones, & excluderet ab omni iure: putà ſi ex
lapſu termini induceretur iuſtitia partis: quia non au
dietur aduerſarius uolens per iuramentum delatum
ſe ſubleuare, prout eſt in caſu l. in contractibus. §. illo. C.
de non nu. pen. cum his, quæ habentur ibi per Bart. &
Bald. Sed etiam tunc dici poſſet ultra eum, quòd cùm
illa non ſit præſumptio iuris, & de iure, quòd de æqui
tate poſſet iudex admittere uolentem ſe fundare in con
feſsione aduerſarij, per ea quæ not. Ioan. And. do. Ant.
& do. Abb. in c. fin. ĵ. de ſol. & Bal. & Sal. in l. ſi ex cautio
ne. C. de non nu. pec. & Imol. in c. ſi cautio. ĵ. de fi. inſtr. &
Angel. conſil. cliij. incip. In nomine domini & ſuæ ma
tris. Videtur prima fronte, & c. cum concor. in quibus lo
cis ita limitatur diſpoſitio dicti §. illo. & iſtam puto ue
ram declarationem, licet do. meus hîc aliter ſentiat: quẽ
7 uidere potes. ¶ Vlteriùs † ex prædictis infertur, quòd
probatio per iuramentum non eſt propriè probatio,
quæ expreſſè not. gloſſ. dicens, eſt quaſi probatio, in c.
ſi quis. in uerb. abſoluendus. ſi de inueſti. inter do. & ua
ſal. lis ori. & ſequitur Bald. ibi, & in c. j. §. ſacram. de con
ſue. recti feu. & in c. j. §. conuenticulas. de pa. iura. fir. ubi
pulchrè loquitur, & in rubr. C. de proba. & in l. actor. in
j. col. C. de probat. & in c. j. §. uaſallus. s̃. allegato, & pro
batur in d.l. ſed & ſi poſſeſſori. §. pen. inducendo, ut s̃.
¶ Vltimò de multiplici diffinitione probationis uide
per Doct. hîc per Bald. & Salic. in rub. C. eod. per Bald.
in l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui, uel alie. iur. per do. Flor.
in rub. ff. eod. Et communiter dicitur, quòd eſt demon
ſtratio rei dubiæ per modos à iure introductos. Et not.
quòd probatio debet fieri iudici, l. quinquagin ta. ff. de
proba. c. ſtatutum. §. cùm uerò. de reſcript. in vj. not. Bal.
in l. eos. C. de proba. Et Ioan. And. in Specul. ſuper iſta
rub. malè dicit in l. inſtru. C. de preci. impe. offe. quòd
productio inſtrumentorum, quæ fit ad probationem,
debet fieri iudici, & non tabellioni. Et iſtis adde Bald.
in l. per hanc. C. de temp. app. ubi dicit, quòd eſt dare
probationem plenam, ut per duos teſtes: & pleniorem,
ut per manifeſtiſsimos: probationem pleniſsimam, ut
per notarium.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Princeps an obligetur ex contractu facto cum ſubdito.*
2 *Princeps ſi facit ſtatutum, uel priuilegium, in non ſubditum, uidetur facere contractum ſine conditione cum eo.*
3 *Princeps non poteſt tollere obligationem naturalem, quæ ſumit originem à iure naturali.*
4 *Principis pactum factum in præiudicium ſubditi non tenet.*
5 *Princeps non poteſt facere donationem rei magnæ, propter quam diminuatur iuriſdictio ſua.*
6 *Princeps poteſt ex cauſa iuſta infringere contractum ſuum. numer. 7.*
8 *Princeps poteſt conueniri à ſubdito immediatè coram Papa.*
9 *Inſtrumentum ſi ſit proprium rei, à quo petitur, & ſi inducere poſſit ambobus utilitatem, quæ non proceſſit in facto, uel quaſi, inter partes, petitus non tenetur illud edere.*
Iſta concluſio patitur ſex fallentias ualde notabiles. I. Niſi reus uellet uti inſtrumento in iudicio. II. Item fallit in fiſco.
10 *Tertiò fallit in cauſa matrimonij.*
11 *Quartò fallit, ubi agitur de pijs cauſis.*
12 *Fallit quintò, ubi iudex ex officio uellet cogere reum ex cauſa ad edendum actori.*
13 *Mercatores an teneantur edere libros rationum ſuarum: ubi nectit longam diſputationem: demum concludit, quòd mercatores tenentur edere libros rationum. Quam concluſionem limitat quatuor modis, ut hîc.*
14 *Tertius poteſt petere editionem inſtrumenti, ſi habeat litigium cum alio ad probandum ſuam intentionem.*
15 *Scriptura ultimæ uoluntatis debet edi ei, cuius intereſt.*
16 *Creditores miſsi in poſſeſsionem rerum debitoris poſſunt petere copiam inſtrumentorum debitoris, ut eorum ſummam ſcribant.*
17 *Acta iudiciorum, ſiue ſint criminalia, ſiue ciuilia, debent edi cuicunq; cuius intereſt.*
18 *Acta publica ſicut copia excommunicationis, banni, & ſimilium, ſunt edenda.*
Petenti inſtrumentum, ſi poteſt ipſum reſcindere, debet id edi.
19 *Vſurarius tenetur edere ſcripturas ſuas domeſticas.*
20 *Vſurarius emendatus, putà qui amplius non fœneratur & reſtituit uſuras, non compellitur facere, quæ alij uſurarij non emendati facere coguntur.*
21 *Homines, qui frequenter committunt fraudes, ſicut ſunt publicani, caupones, ſtabularij, & ſimiles, coguntur edere ſcripturas ſuas domeſticas.*
22 *Acta ſi non petuntur à notario, ſed ab eo, qui ipſa recollegit, ille non tenetur ipſa edere: quia facta ſunt ſua propria.*
23 *Acta, quæ ſunt penes fiſcum tanquam priuata fiſci, fiſcus non tenetur edere.*
24 *Actor ſi habet intentionem ſuam fundatam, indiget tamen aliqua probatione, quæ eſt penes aduerſarium, tunc aduerſarius tenetur illam edere.*
25 *Reus poteſt petere editionem ab actore, ſecundum communem opi. omnium.*
26 *Actor tenetur edere ſcripturam, uel priuilegium, de quo fit mentio in libello: niſi libellans negaret ſe habere tunc copiam*

instrumenti in promptu, quia iudex procederet ad ulteriora. num. 27.

28 *Item, niſi agens diceret actiones Titij ſibi ceſſas in illa cauſa, quia instrumentum ceßionis non tenetur ante omnia edere.*

29 *Instrumentum non eſt totum edendum, ſed tantum clauſula neceſſaria.*

30 *Editio ſi petatur à perſona publica, ratione mei intereſſe, tunc fit plena editio.*

31 *Si iudex uellet totum instrumentum uidere, tunc totum eſt edendum.*

32 *Editio quo iure petatur.*

CAPITVLVM I.

X epiſtolæ uerbis. ¶ Reus propria instrumenta edere nõ tenetur. H. D. Primò petitio: ſecundò ipſius repulſio: ibi, ſed ad hoc. ¶ Not. primò ſecundum do. Anto. Imol. & do.
1 Abb. quòd † princeps obligatur ſaltem naturaliter ex cõtractu inito cum ſubdito, adeò quòd etiam obligatio facta ratione dignitatis aſtringit ſucceſſorem ad eius obſeruantiam: quod alibi non probatur, ſecundum do. Abb. qui ad idem alleg. Cy. in l. digna uox. C. de legi. & l. Cæſar. ff. de pub. & iſtum text. not. etiam Imol. in c. j. §. de conſtitut. & Roma. conſilio ccliij. quod incip. Pro deciſione propoſitæ q. & in conſil. ccliij. quod incip. Quæritur primò. ad fin. & confirma pulchrè ultra omnes Scribentes hîc: nam per iſtum text. dicit Bald. in l. digna uox. in fin. quòd pax & capitula facta per imperatorem cum ſubditis non debent infringi per ſucceſſorem, niſi ex parte ſubditorum interueniſſet dolus. Et ad idem dicit gloſſ. ord. in authen. de defen. ciui. §. nulla. unde differt ad pacta, quæ tempore ſuo fecit imperator cum rege Francorum & Angliæ: quia ſi fiunt nomine ſuæ gentis, tranſeunt ad ſucceſſorem tanquam realia, l. conuentionum. ff. de pact. ſecus, ſi eſſent perſonalia. Et per iſtum text. dicit Bald. hîc, quòd pacta inita inter imperatorem Feder. & ciuitates Lombardiæ, quæ contineturin pace Conſtantiæ, ſeruanda ſunt per imperatores, qui imperio ſucceſſerunt, niſi fortè eſſet contra ſtatutum imperij. Ad idem, quod not. Bald. in l. fin. in fin. C. de tranſact. ubi dicit, quòd cap. quæ facit Apoſtolicus & imperator cum ciuitatibus, ſunt ſeruanda, niſi interueniat dolus. Alleg. Cy. in d. l. digna uox. Ad idem uide Bald. in l. ex imperfecto. C. de teſti. ubi dicit, quòd, quo ad æquitatem, quæ in contractibus requiritur, princeps utitur iure communi, & obligatur de iure gentium. Alleg. Cy. ubi §. Et l. Cæſar. Et uide Bald. in tit. de pace Conſtan. §. ſi quis uerò. ubi dicit, quòd omnes contractus, qui fiunt cum principe, habent naturam bonæ fidei contra dominum. Et uide Bartol. in l. prohibere. §. plenè. ff. quod ui, aut clàm. ubi dicit, quòd ſi rex donat aliqua, quæ non diminuunt ualde iuriſdictionem ſuam, ualet donatio, & præiudicat ſucceſſori: & dicit eſſe caſum in c. Abbate ſanè. de re iudic. in ſexto. Facit, quod not. Bald. in c. j. de natura feudi. quem ſolum allegant Moder. hîc, ubi dicit, eſſe text. quòd princeps obligatur præciſè ex contractu ſuo. Vnde dicit, quòd Feder. primus, qui fecit communi Papiæ communitatem in certis caſtris, non poteſt reuocare conceſsionem: nec ipſe, nec ſucceſſor, ſine culpa communis: & infert contra Celeſtinum, qui de mane faciebat gratiam, & de ſero reuocabat. Facit, quod not. Bald. in c. j. §. ad hæc. in iij. col. de pa. iura. fir. ubi dicit, cõmune Peruſij uendidit fructus lacus pro quinquennio: poſtea de plenitudine poteſtatis aufert emptoribus, quòd emptores contra commune poſſunt agere ad intereſſe, propter gloſſ. ibi, per quam etiam dicit, quòd ſi Papa beneficium meum aufert mihi de plenitudine poteſtatis, tenetur mihi de alio ſimili prouidere: quod eſt not. dignum, ſecundum eum, & eſt dictum Innocent. in c. j. in fin. de renuntia. Facit etiam, quod not. Bartol. in l. ciuitas. per illum text. ff. ſi cert. petatur. ubi dicit, quòd ciuitas & reſpublica obligantur ex contractu: & ibilatè do. Flor. in ſua repe. not. Bald. in rub. C. de contrahend. empt. in iij. q. Facit, quod not. Old. conſilio lxxxix. incip. Eleganter. in fin. ubi dicit, quòd ſicut contractus principis ligat ſucceſſorem, ut hîc: ita & ſucceſſor tenetur ſtare geſtis per ipſum in iudicio: quia in iudicijs contrahere dicimur, l. iij. §. idem ſcribit. ff. de pecu. l. defenſor. ff. de tute. & ratí. diſtra. & iſtis adde eleganter doctrinam Innocent. in c. nouit. ſuper uerb. Theodoſius. §. de iudic. & quod ibi extenſè ponunt omnes, præcipuè do. Abb. in xiiij. co-
2 lum. ubi dicunt, † quòd ſi prin-
4 ceps[a] facit ſtatutum, uel priuilegium in non ſubſtitutum, uidetur facere contractum, ſiue conuentionem cum eo: & ideo, ſi reuocat priuilegium, uel ſtatutum, non nocet illi, ſicut non noceret reuocatio contractus, ut in iſto text. quem allegat ibi do. Abb. Eſt uerum, quòd ſecus eſt in ſtatuto, uel priuilegio conceſſo ſubdito: quia non habet uim contractus, ut not. gloſſ. fin. in regula, decet. de regul. iur. libro ſexto, & Specul. de inſtrum. edit. §. nunc dicendum. in fin. & Pet. de Anch. conſilio ij. incip. Vt factum eſt. §. & Bald. ualde ſolenniter in l. qui ſe patris. in ix. colum. uerſ. ſcias. C. unde liberi. ubi dicit, quòd eſt ſpeciale in principe, ut poſſit ſuum priuilegium reuocare, ex quo eſt alteri ius quæſitum, & ſine cauſa, per l. qui fundum. C. de omni agro deſer. Sed ſi non eſt priuilegium, ſed conuentio, tunc non poterit reuocare, niſi ſecundum ipſius naturam, per l. fundi. C. de fun. patri. libro decimo, ut ibi per ipſum, qui poſtea ſubdit, quòd in translatio. per ipſum, ſcilicet principem, quo ad directum dominium, uel utile, non habet locum pœnitentia, cùm de iure gentium teneatur ex ſuo conſenſu. Alleg. Cy. in d. l. digna uox. Et pro prædictis allegat Roma. unam rationem in d. conſilio incip. Quæritur primò. quia nullus inueniretur, qui cum principe contraheret, & ſic careret hominum commercio: quod eſſet ualde graue, l. hi, qui. C. de appell. & alleg. etiam gloſſ. pen. in c. ad Apoſtolicam. de re iudic. lib. vj. Item cum deci. Innocent. & aliorum in d. c. nouit. quæ optimè hîc conuenit, concor. do. Car. conſilio cxlvij. incip. Domi. noſter Papa. dicens, quòd ratio eſt, licet Innocent. non dicat, quia diſpoſitio legis concedens præmium non ſubdito, nõ tenet tanquam lex: aliàs non ligaret, l. fin. ff. de iuriſ. om. iud. Tenet ergo in uim quaſi contractus: & talis eſt irreuocabilis: & cum Innoc. concor. etiã Lap. allegatione centeſima, quæ incipit. An ſtatutum. in ult. col. & Ioan. And. in Spec. tit. de cenſibus. §. nunc dicendum. & Bald. plenè in add. Spe. in tit. de ſenten. prolat. in xx. col. & do. Anton. in c. j. §. de conſtitut. & Imol. poſt alios do. Anton. in c. quæ in eccleſiarum. in xj. & pen. col. §. de conſtitut. & do. Anton. in c. cùm M. in vj. col. eod. tit. & do. Card. latè in repet. c.

perpendimus.

a *Si princeps] Adde tu, quòd ſi eſſet cõceſſum ſtatutum, uel priuilegium abſenti, poſſet reuocari ex cauſa, per ea quæ habentur in l. abſenti. ff. de dona. Itẽ lex tranſens in priuilegium eccleſiæ, nõ poteſt reuocari in eius præiudicium: Innocent. in c. nouit. de iudic. Item priuilegium cõceſſum non ſubdito, princeps poteſt reuocare ex cauſa. Imol. in c. in noſtra. de iniurijs. ubi limitat omnia, quæ dicta ſunt hîc per Felinum circa non ſubditum, & alegat Innocent. in c. quæ in eccleſiarum. de conſtitut.*

perpendimus. in prin. j. de ſen. excom. cum alijs, quæ aliàs dixi in c. ad Apoſtolicam. j. de ſimo. quibus ad de Bald. in l. j. §. qui magiſtra. in apoſtillis. ff. quod quiſque iur. & do. Anto. in c. at ſi clerici. §. fin. in ult. col. §. de iudi. & Domi. in c. licet. in princ. in pe. col. de elect. in vj. & Inn. in c. nuper. in gloſſ. ij. j. ti. proxi. & do. Abb. in c. ſuper eo. in ij. col. eo. tit. & do. Ant. in c. in noſtra. j. de iniur. & do. Car. in cle. j. uer. cæterùm. in iij. q. de iureiur. & Bal. in l. fi. C. de condi. ob cauſam. in l. nuper. ff. de ſena. & in §. ius autem ciuile. in xj. col. Inſtitu. de iure natu. gen. & ciui. & Bar. in l. ij. in fi. ff. de iur. immu. & in l. ambitioſa. ff. de decre. ab ordi. facien. & Domi. in c. j. in vj. col. uer. oppone ultimò. de conſti. in vj. & Bar. in l. ciuitas. ff. ſi cer. pet. & in d. l. Cæſar. ff. de publica. & in l. omnes populi. in vj. col. uer. quæritur. ff. de iuſti. & iu. In quibus locis firmatur id, in quo ſuprà inſteti, ſ. quòd princeps obligetur ex contractu, dum dicunt, quòd non poteſt reuocare conceſsionem factam non ſubdito, quia uidetur ſecum contrahere. Et prædicta confirmantur pulchrè: quia princeps in contractibus uidetur conſiderari ut priuatus, iuxta l. ij. §. j. ff. ne quid in loc. publi. Per quam dicit Bar. in l. in fraudem. §. neque. ff. de iur. fiſci. quòd quando ciuitas, uel reſpubli. facit aliquem actum particularem cum priũato, ſcripturæ cenſentur, ſicut ſcripturæ priuati, & ipſi actus cẽſentur regi à ſua poteſtate ordinata: ſed quia actus cõcedendi legem competit principi ut principi, tunc procedit l. princeps. ff. de legi. Poteſt enim eadem perſona diuerſis reſpectibus diuerſimodè conſiderari, c. à collatione. de appell. in vj. & dicetur in c. iij. j. co. Ita, & eleganter, declarat domi. Card. in dicto conſi. cxlvij. ubi in hac materia conſuluit, quòd licet Papa reuocauerit omnes donationes & conceſsiones de rebus eccleſiaſticis à ſe factas, tamen contractum cenſualem factum de quadam poſſeſsione unius hoſpitalis domini Iac. de Sal. non intelligitur reuocare: quia fuit contracto onere ad implementum: quia Papa, in quantum priuatus, cenſetur illud geſsiſſe, & ad eius obſeruantiam tenetur iure naturali. Alleg. at iſtum text. & Cyn. in d. l digna uox. ut per ipſum elegãter: cui adde Bal. in d. l. qui ſe patris. dicentem, quòd quando in conceſsione principis, quæ ſonat in priuilegium, conſtituitur pretium, efficitur contractus irreuocabilis. Nec obſtat prędictis, quòd contractus principis habet uim legis, i. pe. C. de dona. inter uir. & uxo. d. l. Cæſar. & ibi Bar. & Bal. in rubr. ff. de contrah. emp. in iij. q. quia reſpondet do. Anto. hîc, quòd habet uim legis, quo ad neceſsitatem obſeruandi & ligandi alios, ſecundum Bar. in d. l. Cæſar. tamen in ueritate eſt lex priuata. Non obſtat, etiam ſi argueretur de pacto ad ſtatutum, iuxta gloſſ. in rub. C. de decre. decu. lib. x. & in l. ij. C. quæ ſit long. conſue. per Bar. in l. non impoſsibile. ff. de pact. cum fi. Vnde ſi ſtatutum nõ ligat, d l. princeps. ergo nec pactum: quia reſpondeo, quòd illa æquiparatio procedit affirmatiuè, ſ. quòd regulariter tantum poteſt pactum, quantum ſtatutum, ſed negatiuè non: nam omne, quod poteſt pactum, poteſt ſtatutum: nec econuerſo, ſecundum Imo. plenè in l. alia. §. eleganter. ff. ſol. ma. quia pactum poteſt præiudicare iuri tertij, l. inter debitorem. ff. de pac. quod non poteſt ſtatutum, cetiũ autem lex. ibi, communi utilitati. iiij. diſt. Notant omnes in c. quæ in eccleſiarum. de conſti. Poteſt etiam aliter ſolui ex notatis per Do. in c. conſuetudinis. xj. diſt. & Imo. in c. cùm contingat. in xij. char. de iureiur. & do. Card. in cle. paſtoralis. in prin. in iij. q. de re iud. cum concor. ¶ Mo-
3 dò † aduerte: quia prædicta debent declarari pluribus modis longè melius, quàm per Scribentes hîc: & primò declara, ut habeant locum, quo ad obligationem naturalem duntaxat, quæ ſumit originem à iure naturali, l. Stichum. §. naturalis. ff. de ſolut. l. non amplius. §. his natura debet. ff. de re iud. Ius autem naturale non poteſt per principem tolli, in §. ſed naturalia. Inſtit. de iure na. gent. & ciuil. plenè per Inno. & alios in d. c. quæ in eccleſiarum. Sed ſecus eſt, quo ad obligationem ciuilem, ex qua non obligatur, ſecundum do. Anton. Ab. & expreſsiùs Imo. hîc, quoniam illa deſcendit à iure ciuili, Inſtit. de obli. in prin. cui princeps non ſubiacet, d. l. princeps. Sed contrarium tenet Bal. in l. princeps. ff. de legi. quòd non ſolùm naturaliter, ſed ciuiliter obligetur: quia ſi non obligaretur ex contractu ſuo ciuiliter, ſequeretur, quòd contrahens obligaretur ſibi, & ipſe non contrà, l. cùm emptor. ff. de uen. inſpi. & hoc ſequuntur Moder. hîc. Sed huic rationi reſponderi poſſet, quòd hoc toleratur in principe, ſicut in pupillo, l. Iulianus. §. ſi à pupillo. ff. de actio. empt. Et ideo pro hoc dicto Bal. meliùs allegat hîc do. meus tex. in l. §. §. j. cum l. ſeq. ff. de offi. procu. Cæſa. ubi princeps adeundo hæreditatem obligatur: & talis obligatio, maximè ex aditione hereditatis, dicitur inducta tota de iure ciuili, l. apud Iulianum. §. fi. ff. ex quibus cau. in poſſeſ. eatur. no. Bar. in l. ex hoc iure. in pe. col. ff. de iuſt. & iur. & hanc inductionem dicit eſſe fortiſsimam. Ad idem dicit eſſe caſum notandum in l. bene à Zenone. C. de quadri. præſcrip. & illum tex. ad hoc no. Bal. licet ipſe non dicat in prooemio feudorum in xij. col. uerſicul. expedita diffinitione. ubi ſiue princeps contrahat per ſe, ſiue per procuratorem, competit in eum actio & realis & perſonalis: quæ actio eſt inducta de iure ciuili, & ſic præſupponit obligationem, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. Et hoc puto uerius. ¶ Secundò
4 † declara nota. hanc materiam ultra omnes hîc, niſi pactum, ſeu cõtractus principis eſſet in præiudicium ſubditorum: quia non tenet ipſis inuitis, per id quod ſingu. dicit Hoſti. in c. dilecti. de maio. & obe. ubi dixit, q̃ rex, uel princeps nõ poteſt inuitis hominibus caſtrum, uel ciuitatem ſibi ſubiectam alteri ſubijcere. Quod ualde notant ibi Io. An. do. Ant. Imo. & do. Abb. & Bal. in c. in generali. ſi de feu. fue. contro. & in c. ſi quis. in ti. quo tempore mil. & in l. quicunq; in ult. col. uer. deinde no. C. de fer. fugi. & Ro. quem uide conſil. xxvj. inci. Pro deciſione. Bene facit, qd̃ no. Inn. in c. auditis. prope fi. j. gl. j. de præſcri. ubi dicit, q̃ ſubditorum intereſt nõ mutare dominos, ſicut econuerſo: & allegat ipſum do. Ab. in c. cùm deputati. in ix. col. §. de iudi. & in c. expoſuit. in viij. col. §. de diſla. & in c. cùm dilectus. in ij. col. j. de relig. domi. & in d. c. dilectus. in ij. col. Et ideo dicit Bald. q̃ donatio Conſtantini fuit facta de cõſenſu populi, c. Conſtantinus. xcvj. diſ. aliâs non tenuiſſet. Similiter eleganter dixit Hoſt. in c. quanto. j. de iureiuran. quòd pactũ inter principes de damnis illatis ſubditis nõ tenet in eorum præiudicium: & ſequitur ibi do. Ant. in ij. col. & no. Domin. propter gl. fi. quæ hoc probat in c. authoritate. §. fi. de priuil. lib. vj. & Innoc. in c. in noſtra. j. de iniur. Et ex hoc ſurgit, quod no. Hoſt. in Summa, de pœniten. & remiſ. §. quibus & qualiter. ad fin. uerſic. ſed pone, guerra. ubi dixit, quòd ſi finita guerra fieret pactũ de rebus deprædatis hincinde, certè emptores illarum rerum, uel detentatores per hoc non ſunt tuti in foro conſcientiæ. Et ſequitur latè Pe. de Anch. in regula, peccatum. in ix. charta, uer. ſed moue unam q. de regu. iu. in vj. dicens, ſe ita reſpondiſſe bis in facto. Et hinc eſt, quod ſcribit do. Abb. in c. humilis. in ij. col. ſuprà de maio. & obe. dum dicit, quòd propter rationem gloſſ. ibi poteſt generaliter colligi, quòd ubicunq; ſubditi poſſunt prætendere aliquod intereſſe, non ualet compoſitio facta per ſolum dominum ipſis non conſentientibus. Et adduci poteſt, quod ſcribit Innoc. in c. dilectus. in gloſſ. not. appellationem. quaſi in fi. de appell. ubi dicit, quòd abſurdum eſſet dicere, quòd dominus per ſuam renunciationem auferret ius ſubditi: & ſequuntur do. de Rota conclu. ccclxxj. incip. item quod præpoſitus in
5 nouiſsimis. ¶ Tertiò declara hãc materiã, dum † mo-

c. ex epiſtolæ uerbis.

dò contractus factus per principem non cõtineat magnam diminutionẽ iurisdictionis suæ, quæ aliàs nõ teneret, per c. intellecto. ẗ. de iureiur. per quẽ tex. dicit elegãter Bart. in l. prohibere. §. planè. in fi. ff. q̃ ui, aut clàm. quòd licet respublicæ possint cõcedi à principe, ut ibi, tamẽ si donatio regis esset in magnam diminutionem iuris regalis, nõ potest eam facere etiam cum iuramento. Et per illum tex. dicit Bal. ibi, quòd iurisdictiones supremæ sunt sacrum sacrorũ, & ideo non sunt in marsupio principis, nec potest habere urbẽ uenalẽ. Et similiter dixit Bal. in l. pe. C. de bo. quæ lib. q̃ Papa nõ potest concedere magna feuda, putà ciuitatem, sine consensu Cardinalium: quod est uerũ, quando donatio nõ continet magnã diminutionẽ, ut est tex. no. in c. abbate. de re iudi. lib. vj. not. Oldr. consi. xciiij. incip. Elegãter. in fi. & plenè Bal. in proœmio feu. xij. col. disputando plenè de quadã donatione facta per imperatorẽ de certis castris imperij: uel etiã, si donatio cõtineret magnã summam, sed esset de re inutili nõ existente in potentia donatoris. Ita inferri potest ex eo, quod not. Bart. in l. liber homo. la j. ff. de uer. obli. & in l. id, quod apud hostes. ff. de leg. j. dum dicit, q̃ Papa potuit donare terrã sanctam Hierusalem regi Carolo, si ipsam acquireret: quia ecclesia nullam utilitatem ex ea habebat. ¶ Quartò declara, ut non procedat in contractibus factis super regalibus, de quibus in c. j. & ibi per Bal. in ti. quę sint regalia. Ita sing. uoluit Bal. in ti. de pace Constantiæ. in uer. amplius. dicens, quòd nec per contractum, nec alio modo potest princeps cõcedere regalia in præiudiciũ successorum. ¶ Quintò declara, nisi † princeps ex causa noua & iusta infringeret cõtractum à se gestũ: quia potest, secundum Bal. in l. fi. ff. de sena. & Imo. post do. Anto. in c. cùm M. iiij. col. s̃. de constit. ubi idem dicunt in priuilegio concesso non subdito: quia potest ex causa reuocari: putà, si ingratitudinem cõmitteret, per c. fi. ẗ. de donat. nisi esset ecclesia, ut dixi in c. ad Apostolicam. ẗ. de symo. ¶ Sextò declara, dum modò uolens agere contra principem, priùs petat ueniam, secundum gl. in d. l. bene à Zenone. in uer. uisione. ¶ Septimò † declara, dum modò aliquæ coniecturę non inducant principem minus bene informatum ad aliquid cõcedendum in præiudicium dignitatis suæ, etiã nõ enorme: quia nõ tenetur obseruare, secundum do. Ab. in c. sicut. el j. in iij. not. per tex. ibi ẗ. de iureiur. dicens, quòd si cardinales ante creationem Papæ aliquid statuunt, & promittit quilibet, si fuerit electus, illud obseruare, si est in præiudiciũ dignitatis suæ, non tenetur electus obseruare. Et idem no. Cal. in ti. de iureiur. consi. iij. Facit c. cùm uenissent. uer. ipse non timens. ẗ. de insti. Et hoc bene no. ad infringendas promissiones factas per principes in principio creationis suæ: quia si sunt præiudiciales, non tenẽtur obseruare. Et ita aliàs diffusè consului. ¶ No. † secundò accuratè secundum do. Ab. quòd subditus imperatoris potest ipsum conuenire immediatè coram Papa, qd̃ potest esse ratione peccati, c. nouit. s̃. de iudi, & tunc per denunciationẽ euãgelicam, ut ibi: uel adiri poterit uia directa, tanquã superior, tenendo, quòd prima monarchia sit penes Papã, ut per omnes in d. c. nouit. contra gl. in d. c. quoniam. x. dist. de quo aliàs. Et ex hoc infert do. Ab. unum ualde pulchrum, q̃ licet princeps nõ recognoscens superiorẽ, possit esse iudex in causa propria, ut no. Bart. in l. j. C. ne quis in sua causa. & gl. in uer. anathema. in c. qui Guilizarius. xxiij. q. iiij. & do. Ab. in c. cùm uenissent. in ij. col. s̃. de iudic. tamen illud procedit, quando superior agit cõtra subditũ: sed secus, cùm subditus contra dominũ: quia potest eum cõuenire coram Papa, peristũ tex. & adde ultra omnes Host. idẽ tenẽtẽ in c. nouit. s̃. de iudi. & ibi expressè do. Ab. in x. col. uer. not. ex hoc edicto. Idẽ do. Ab. in c. exposita. in j. col. s̃. de arbit. in d. c. cùm uenissent. in iij. col. uer. qd̃ tamen dixi s̃. Facit optimè, qd̃ no. Inno. in c. licet ex suscepto. in fi. gl. mag. s̃. de fo. cõpe. ubi dicit, q̃ etiam laicus recurrere debet ad Papã, quando non est alius superior. Facit gl. j. in c. ex transmissa. de fo. compe. & quod not. do. Ab. in c. & si necesse. ẗ. de do. inter uir. & uxo. Ad idẽ, qd̃ no. Hostien. c. cùm Ioannes. ẗ. de fi. instru. ubi dicit, q̃ si superior iudicans, nõ recognoscit superiorẽ, potest appellari ad Papam. Et sequit̃ ibi do. Ant. & do. Abb. in locis prealegatis, per c. uenerabilẽ. ẗ. qui fil. sint legi. Ad idem, qd̃ no. Bal. in c. imperialem. §. fi. j. col. de prohi. feu. alie. per Fede. ubi dicit, q̃ si dominus feudi nõ recognoscit superiorẽ, prout est rex Franciæ, & pares curiæ ei nimis fauent, Papa recognoscet. Sed aduerte: quia illud posset limitari, ut habeat locũ dũtaxat in causa ardua, & articulo dubio, prout loquitur d. c. per uenerabilẽ. secus, si articulus esset nõ arduus, per id, quod not. Inno. in c. cùm te. in fi. ẗ. de re iud. ubi dicit, quòd ex quo restituere famæ inter laicos est solius principis, l. j. ff. de postula. non faciet hoc Papa, nisi in re ardua: quia sic loqtur d. c. per uenerabilẽ. Et ita ex hoc dicto infert do. Ab. in d. c. si duobus. & hoc modo in ꝓposito procedet tex. in l. benę à Zenone. C. de quadri. præscrip. iuncta gl. Limitabitur, nisi fit causa ardua, licet per istum text. aliter dicat hîc do. meus. ¶ In tex. ibi, epistolæ. quid operetur epistola regis? Vide Ange. in l. item uenisti. §. cæterùm. ff. de peti. hære. & quod ipse not. in l. j. ff. de feu. ubi habes, quòd qui potest cõdere statuta, uidetur per epistolam facere legẽ, sicut de iurislatore dicitur in l. j. ff. de consti. prin. Et dicit Bal. in c. cùm uenissent. s̃. de iudi. q̃ cõstitutio regis dicitur ius regium: de quo per Bal. in l. certũ. C. unde cognati. quæ sunt utilia ad epistolã principis uni directam: quia si nõ utitur uerbis gratiosis, facit ius inter illos. ¶ Vltimò no. qd̃ dixi in summario: & quoniam ex ijs, quæ habentur hîc in gl. & plenissimè per Scribentes hîc & in l. j. & fin. C. de eden. materia est multũ dilatata: ideo paucioribus cõtentus ero eliciendo tres cõclusiones limitatas. In prima dicetur, quibus casibus oporteat edere: in secunda, quo tempore: in tertia, in qua forma. ¶ Prima † conclusio. Si instrumentum est propriũ rei, à quo petit̃, & si inducere possit ambobus utilitatẽ, quæ nõ processit in facto, uel quasi, inter partes, nõ tenetur petitus illud edere. Ita tex. hîc, per quem dicit Bal. hîc, q̃ si emi à te fundũ pro decem, & notarius reddidit instrumentũ tibi, & adhuc nõ mihi, uel casu fortuito perdidi instrumentũ, & in effectu nõ possum probare emptionem, nisi edas mihi instrumẽtum, certè ad intentionem meam fundandam nõ teneris edere, nisi in instrumento uenditionis diceretur de pretio soluto: & tu ad ipsum me cõuenires, ut hîc per eum. Non obs. huic conclusioni, quòd quis teneatur respondere positionibus partis aduersæ, ex quibus iuuabitur intentio actoris, & de domo magis priuata trahit probationem. Ergo fortiùs instrumentum tenetur edere, licet proprium, si uocet, tenetur edere ad dilucidandam ueritatem, c. j. de confes. in vj. quia iura uolunt, quòd quis ueniat instructus ad causam, in eo quod est in eius potestate: in eius autem potestate non est habere cõfessionẽ aduersarij, nisi habeat ab ore suo: sed secus in instrumento, quod uerisimiliter habere potuit publica persona, sicut habuit aduersarius, secundum Io. An. in d. c. j. & ibi Domi. in j. col. & do. Ant. & do. Ab. hîc: quib̃ ultra omnes adde Spe. in ti. de teste. §. qualiter. uer. quid ergo. & Io. Fab. in §. item uerborũ. Instit. de inuti. stipul. ubi dicunt, quòd si ille, qui non potest petere ut edatur sibi dies instrumenti, ut dicam in iij. conclusione, peteret quòd aduersarius responderet positioni continenti, quòd si cõtractus factus de tali re, fuit factus tali die, poterit aduersarius respõdere & dicere, credo prout in instrumento inde confecto continetur: & sufficit, quòd instrumentum sit exhibitum iudicij: si enim teneretur ei præcisè respondere de die, fieret indirectè fraus legi: quod non est dicendũ, c. fi. cum si, de immu. eccle. lib. vj.

¶ Fallit

¶ Fallit primò ista conclusio, nisi reus uellet uti instrumẽto in iudicio: quia tenetur illud edere, ut in §. edenda. allegato in gl. & in c. contingit. ẗ. de fi. instru. Et hoc habet locũ, etiãsi reus producens instrumentũ, [a] protestetur se uelle uti in parte & partibus pro se facientibus: quia instrumẽtum probat contra producentem etiã ipso inuito, secundũ gl. in l. j. §. editiões. ff. de eden. per quam ita firmat Bald. in l. unica. in ij. col. C. ut quę desunt aduo. & in c. præsentiũ. in ij. col. in ti. proxi. & Imo. in c. G. perpetuus. in pe. col. ẗ. de fi. instru. quod est uerũ, quãdo instrumenta sunt confecta nomine producẽtis, uel ipsius, uel alterius: sed si ꝓduceret reus instrumentũ inter alios cõfectũ, benè iuuaret̃ protestãdo in capitulis separatis, secundũ Rot. in nouis conclu. cclxx. incip. itẽ licet quis ꝓducat, & do. Abb. in c. cùm uenerabilis. ẗ. de excep. & de hoc per Bal. in l. unica. in iiij. col. & seq. C. de confes. & do. Anto. post Host. in c. cùm olim. ẗ. de censi. & Bart. & Pau. de Cast. in l. Publia. ff. de po. & Bal. in l. fi. in pen. col. C. de eden. & in c. cùm dilectus. in ult. col. de consue. & Bar. in l. Aurelius. §. idẽ quæsijt. cum cõcor. ff. de lib. lega. ¶ Itẽ habet locũ ista fallẽtia etiã in testibus: quia uolẽs uti testibus, tenet̃ edere eorum nomina, si petant̃ ante productionẽ, secundũ gl. in l. j. §. editiones. in fi. glo. mag. ff. de eden: quẽ intellige, nisi esset suspicio de subornatione, secundum Gul. de Cug. in l. edita. C. de eden. de quo facit festum Bal. in l. fi. uer. extrà quærit̃. C. eo. ¶ Fallit secũdò in fisco, cui licet actori tenet̃ reus edere ꝓpria instrumẽta ad intentionẽ fundandã, l. nec quisquam. ff. de eden. hęc limita dupliciter. Primò, ut producat in causa ciuili: in criminali uerò nõ cogitur priuata persona edere cõtra se etiã fisco: quia hoc esset ualde graue, ut est tex. not. in l. ij. §. diuus. ff. de iure fis. secundũ lec. quam sequit̃ Bar. ibi, & do. Abb. hîc. Et adde, quòd istud est uerũ, quando fiscus ea petit ab aduersario suo: qd̃ secus est, quãdo fiscus, uel alius petit à notario, uel alio tertio: quia tũc debẽt exhiberi. Et ita tex. in l. ij. C. de edẽ. quẽ ita intelligũt Bart. & Fulg. & Pau. de Cast. ibi, & Bar. & Ange. in d. §. diuus. & ibi hoc sentit gl. in uerb. agat̃. ibi, sed quilibet. qd̃ est sing. secũdum Ang. ibi, nec tenet̃ intellectus gl. in d. l. ij. §. diuus. cùm loquat̃ in instr. & secᵒ in actis: qa appellatione instrumentorũ ueniũt acta, ut plenè ꝑ Bar. in l. in fraudẽ. §. necꝫ. ff. de iur. fis. ¶ Secundò limita hãc fallentiã, nisi fiscus peteret editionẽ ab alio fisco: quia fiscus cõtra fiscũ non habet priuilegiũ: arg. l. sed & militis. §. coæqualis. ff. de exc. tu. Ita signanter dicit Bal. hîc per tex. nostrũ hoc optimè probantem, ꝑ quem ipse generaliùs infert, q̃ nec eccle. tenet̃ respõdere fisco, cùm habeat par priuilegiũ. Et idẽ in similibus pãrificatis eadẽ ratione. Quod diligentissimè no. ¶ Fallit † tertiò ista conclusio in causa matrimonij, secũdum Io. And. dicentem ita fuisse disputando terminatũ in ti. de instr. edit. §. uidendum. uer. ex præmissis. ubi dicit, quòd si illa, cum qua matrimonium contraxi, contrà primũ dicitur uirum habere, & me uendicat in maritũ, uel ego ob id diuortiũ prouoco, ipsa cogetur edere instrumentum cõtractus, uel dotalitia, quæ habere scitur, uel præsumitur de primo contractu: si enim hoc est fauore fisci, ut s̃. fortiùs fauore matrimonij, in quo sunt multa specialia, ut aliàs dixi in rub. de spõs. est glo. in uer. seruatur. in c. j. ut lit. non contest. & cum hac decis. transit etiam Io. An. do. Ant. & do. Abb. hîc. ¶ Fallit † quartò, ubi agitur de causis pij: putà, pro alimentis, uel pro dotibus, uel pro legatis ad pias causas, uel pro libertatibus, seu pro ecclesijs, uel hospitalibus, & similibus multùm priui legiatis, quorũ causæ uidentur æquiparari causis fiscalibus: l. ij. C. de priuil. fis. l. fi. cũ fi. C. de sa. san. ecc. sed do. Ant. hîc, saltem ubi nõ haberetur cõpia probãdi, ne ueritas occultetur in talibus, secũdum eum: & idem tenuit Ro. in l. j. ff. so. ma. & in authen. similiter. in iiij. Et uer. v. rub. C. ad l. Fal. Et optimè faciunt alia specialia taliũ causarũ, de quibus ibi per eũ, & qd̃ no. Bar. in l. seruos. ff. de ali. & cib. le. Est uerũ, q̃ Sali. in l. fi. C. de eden. & Bal. in l. j. §. editiões. ff. eo. in discursu aliter sentiũt, quo ad dotẽ: sed cõmuniter tenet̃ opi. do. Ant. ꝑ ea, quæ dixi in ij. fallẽtia. Et ista declara, dũ modò aliter copia ꝓbandi haberi nequeat: nã si prẽsens esset notarius habẽs originale, secus esset, secundum do. Ant. & clariùs do. Abb. hîc. Sed militabit ista fallentia, etiamsi culpa petentis copia ꝓbandi perijsset, ꝑ ea, quæ dicã in sequenti fallẽtia. Et ꝑ hæc putat do. Ant. idẽ attẽtari posse, quãdo manifestũ arguit̃ peccatũ in retẽtione instrumenti, & possit fieri posse aliqua fides, uel præsumptio de eius habitu, & succurret̃ faltẽ ꝑ denunciationẽ Euãgelicã. Quod sequit̃ do. Abb. & est dictũ aureũ. ¶ Fallit † quintò, ubi iudex ex officio uellet cogere reum ex causa ad edendũ actori: qa põt, secundũ Rotã in nouis, conclusione cclxxx. incip. Itẽ licet pars. Et licet ipsi indistinctè loquant̃, dũ modò actor iuret se non implorare officiũ iudicis causa calũniæ, tñ dic, q̃ causa sufficiẽs erit, si actori perijsset copia ꝓbandi sine culpa sua, secundũ Spec. in ti. de instru. edi. §. uidẽdũ. uer. ex præmissis. & Iac. do. Ant. Imo. & do. Benedict̃ hîc. Et dicũt hîc Moder. q̃ ubicunq̃ ueritas aliter ꝓbari non põt, supplebit officiũ iudicis, & hãc dicũt esse suã nouã opi. licet durã: & de Doc. præalle. nihil dicẽtes, allegãt solùm quædã in simili nõ urgẽtia, ꝑ quę ꝓbat̃ aliqd specialiter introduci, ut ueritas nõ occultet̃, iuxta not. ꝑ Host. & alios in c. j. ẗ. de test. cog. Io. An. in Spe. in ti. de teste. §. j. uer. quid aũt. cum simi. Sed aduerte: quia cõtra prædicta indistinctè, & benè tenent Bal. do. Abb. & do. meus hîc, per plura, maximè qa officiũ iudicis fundat̃ sup̃ equitate, l. fi. ff. de pet. here. Et cõtra equitatẑ est, q̃ reᵒ edat actori, ut hîc, & d. l. minᵒ graue. Ergo, &c. Et fuit motiuũ Bal. licet ipsi nõ dicant, in l. dissolutæ. in alio pũcto, C. de cõdi. ex lege. & idẽ tex. hîc, ubi multipliciter poterat actor excusari, maximè in antiqtate facti, nec poterat sibi imputari, & tñ nõ succurrit̃: qa officiũ iudicis nõ mouet̃ ad priuatã utilitatẽ, l. iiij. §. hoc aũt. cũ simi. ff. de dã. infe. & isti tex. cũ simi. essent positi uerbis cõtra c. cõmissa, cũ si. de elec. ĩ vj.

Facit

a Producens instrumẽtũ] Producens instrumẽtum si protestatur se uelle uti in parte, et partibus pro se facientibus, an talis protestatio prosit? Adde tu, quòd glos. in l. j. §. editiones. in gl. mag. ff. de edẽ. uidetur tenere, q̃ non ꝓsit talis protestatio: qa ex quo producẽs uult uti illo instrumẽto in iudicio, debet posse uti illo etiã pars aduersa: sicut dicitur de teste. Et cũ istis trãsit gl. ibi. Sali. ibi dicit, q̃ illa gl. est sing. et mirabilis, & postea per illã gl. dicit, q̃ si ꝓducens instrumẽtũ, prout quotidie faciunt procuratores, ſ. qui dicunt, produco instrumentum in parte, & partibus pro me tantùm facientibus: in alijs secus: q̃ ista uerba nihil operantur, imò ſtetur instrumento cõtra producentem. Idẽ tenet do. Alexan. in l. unica, C. ut quæ desunt aduo. Pau. de Cas. in d. l. j. §. editiones. dicit, q̃ habuit istũ casum de facto, & dicit, q̃ Spe. uidetur sentire cõtrarium in tit. de instr. edi. §. uidendũ. uersi. qd̃ si aliquis. & uer. quid si ꝓducatur. Tamen ipsemet Paul. in d. l. unica. uidetur sequi opi. gl. in d. §. editiones. quam etiã tenet Lu. Rom. in cõst. suo ccccxiij. incip. Quoad primum. in ulti. dubio. Adde, quod Alb. in d. l. j. §. editiones. ff. de eden. in pen. col. dicit, q̃ in iudicijs inualuit ista cautela, q̃ producẽs instrumentum protestatur, quòd id solũ producit in partibus & capitulis, quæ faciũt pro se, & non contra se, sed cõtra partem aduersam: postea subdit, quòd talis cautela tollitur, si aduersarius protestatur se uelle uti eodẽ instrumẽto in illis partibus, quæ faciũt cõtra producentem: & quòd ista habentur per inn. in c. cùm olim. de cẽsi. & in c. cùm uenerabilis. de excep. Adde, quòd istud tenet do. Anto. de Bu. in c. cùm olim. in d. c. cùm uenerabilis. et no. contra istos aduca. & procuratores.

c. ex epistolæ uobis.

Facit l.j.j̃.fi.C.de quæstio. ubi in causis pecuniarijs non cogitur quis in defectũ probationis aduersarij producere testes de domo sua, & tamẽ actori nihil põt imputari. Item si hoc est speciale in fisco, ergo in alijs opus est aliqd stabile inducere, aliàs etiã sequeret, ꝙ rationes priuatæ cõfectæ à reo semper essent edẽdæ actori: qa de ipsis nõ est originale apud aliũ, q̃ꝫ eum, contra l.fi. C.de edẽ. Nõ obs. illud de occultata ueritate: qa dicit hîc do. Ant. in alio puncto, ꝙ c. personã. de cri. fal. nõ ,pcedit ex toto in cõtẽtiosis, quãdo ueritas petit ab eo, q̃ lege permittente eã occultat. Non obs. dictũ Hosti. in d.c.j. qa q̃ nõ põt alios testes habere, nõ est ita in culpa, sicut perdens instrumẽta. Scias tũ singulare remediũ succurrendi actori, secundũ do. meũ hîc, uidelicet, ut notarius, uel eius successor agat cõtra reũ, ut sibi det copiã illius scripturę, secundũ Bar. in l.fi. ff. de tab. exhi. Probat clarè in l. si qs ex argẽtarijs. §. fi. ff. de eden. ubi argẽtarius, q̃ aliàs nõ põt petere editionẽ eorũ, quæ ex officio debuit conseruare, audit, quãdo ,pbat se fortuitò amisisse: imò poterit actor agere cõtra notariũ, ut hoc faciat, p id qd' no. Io. An. in simili in rub. de instru. edi. circa prin. in Spec. dum dicit, ꝙ soluto debito, debitor, q̃ non potest agere directò cõtra notariũ, debet agere cõtra creditorem, ut ipse agat cõtra notariũ, uel cedat ipsi debitori actionẽ, per l. cùm plures. §. mensem. & qd' ibi no. ff. loc. pro quo do. meus dicit esse casum notabilẽ secundum unũ intellectũ in l. procu. C. de eden. licet neminẽ uiderim, q̃ hoc notet, ibi tũ inuentio fuit pulchra & ualde sing. ¶ Fallit † sextò & ultimò in quocunq̃ mercatore, uel artifice, q̃ occasione artificij sui cõficeret librũ rationũ secundum consuetudinẽ: quoniã sicut argentarius & alij habentes officiũ de publico tenent edere, q̃a fuit eis mandatũ, ut scriberẽt, l. argentarius. in prin. ff. de eden. ita etiam cõtrahens cũ istis cõsuetis scribere uidet tacitè mãdare, ꝙ scribant rationẽ, quasi in dubio contrahant secundũ consue. arg. l. uel uniuersorũ. ff. de pig. act. & l. fi. ff. qd' cum eo. Ita tenuit Ia. Butr. Bar. Ang. & Sal. in l.j. C. de edẽ. & Bar. in l. quædã. in prin. & in §. nummularios. ff. de eden. & l.j. §. editiones. eo. tit. & do. Ant. & do. meus hîc. Bal. in rub. C. de cõsti. pe. in ult. col. & sentit do. Abb. in c. bonæ. el ij. in ult. col. de postu. præla. & expressè do. Card. hîc in cle. j. §. cæterùm. in v. opp. de usur. ubi dicit hãc opi. seruari. Ratione ergo taciti mandati tenet edere, d. l. argẽtarius. §. pertinere. Et adduci põt in simili, qd' no. Inn. in c. cler. circa me. j̃. de uerb. sig. ubi dicit, ꝙ uerba legũ, testamentorũ & cõtractuũ, recipiũt interpretationẽ à cõsuetudine, & sequit do. Abb. in c. certificari. j̃. de sepult. Vnde dixit Ang. in authen. de non alie. ꝙ emphyteusis intelligit recepta in tertiã, uel in quartã generationẽ, secundũ qd' est consue. & ideo dicebat Bald. in l. instrumenta. uer. quæro, quidam. C. de fideicom. ꝙ ex quo est cõsuetudo, ꝙ de uenditione fiat instrumentũ à uenditore, certè eo ipso, ꝙ sit cõtractus, etiamsi nõ dicatur, tenetur uenditor facere instrumentũ, ut l. licet, si nolit. ff. de ædil. edi. Et pro tanto dicit do. Abb. in c. in præsentia. j̃. eo. ꝙ legitimatus excludit substitutũ, quãdo. ita se habet cõsuetudo: & adduci põt, qd' scribit Bal. in l. ij. in fi. C. de bo. quæ lib. & in l. Neratius. ff. de relig. & in l. eos à patre. §. sol. mat. & qd' scribit Bar. in l. hæredes. §. cùm ita. ff. ad Trebel. & in l. ut iurisiurandi. §. fi. liberi. ff. de ope. lib. Facit optimè tex. in l. fi. C. de fideiuſ. ubi Bal. dicit, no. meliorẽ text. de iure, ꝙ notarius simpliciter rogatus intelligit etiã rogatus de clausulis cõsuetis. Ad idem: qa ubi tecũ contraho, uel te procuratorẽ cõstituo, uideor tibi expressè dicere, ꝙ facias ea, quæ sunt de consuetudine, ut est bonus tex. in l. pignore. §. fi. in uer. usus. ff. de pig. act. Facit c. cæterùm. cum si. de dona. & no. Bar. in simili in l. si proc. in princi. ff. de iur. fiſ. & in l. fi. in fi. prin. ff. de his, quæ in frau. cred. plenè Ang. in l. bene à Zenone. C. de quadr. præscr. & Bal. in rubr. C. de exerci. ad fin. Et pro ista parte cõsidero, ꝙ sicut per cõfessionẽ posset mercator, uel similis, astringi per uiã positionis, ut dicat, utrùm hoc sit in libris suis: ita uidet à fortiori posse astringi, ut librũ edat: quia ratio differẽtiæ, quam assignaui in prin. huius cõclusionis respõdendo ad c. j. de confes. in vj. ꝙ instrumentũ potuit aliunde præuidere, nõ uidet procedere hîc, ubi de scriptura mercatoris aliud originale nõ potest inueniri. Et ,pcedit ista conclusio sine scrupulo in quatuor casibus. Primò, quãdo mercator me præsente rationẽ meã scribit: quia uideor mandasse, secundũ gl. in l.j. ff. de neg. gest. per iura ibi allegata, & probat ex dicto Inn. in c. ex parte decani. §. de rescrip. ubi propter præsentiam in iudicio quis nomine præsentis procurat, præsumit mandatum. ¶ Secũdò, procedit maximè in curia mercatorũ, in qua procedit ur de æquitate, ut per Bar. in l. fideiussor. §. quædam. ff. manda. & Bald. in l. si pro ea. C. eo. ¶ Tertiò, quando probaret de expresso mandato per testes, quod ut plurimùm interuenit, per d. §. ptinere. ¶ Quartò, nisi statutum super hac editione expressè astringat, secũdum Inn. hîc. Et istos quatuor casus etiam Doct. de quibus j̃. nõ negant. ¶ Sed aduerte: quia cõtra prædictã fallentiam simpliciter tenet gl. ordi. in cle. j. §. cæterùm. in uer. rationũ. de usur. & Ang. in l. argentarius. in prin. per illũ tex. ff. de eden. & Bal. & Ful. in l.j. C. de eden. & Bal. in l.j. §. editiones. ff. eo. & Bal. in l.j. uersi. caue tibi. C. de fal. causa adie. leg. Pet. de Anch. in d. cle. j. de usur. & Inno. & do. Abb. & Moder. hîc. Et est passus disputabilis. Sed non obstantibus eorũ rationibus, quibus sigillatim respondeo: prima pars reputat uerior. Nam inter multa primò dicunt hanc partẽ probari per locũ à speciali, in d. cle. j. sed dic secundũ do. Card. ibi, ꝙ in quantũ ille tex. loquitur in exercente publicè fœnus, continet ius commune: sed in priuato & secreto est speciale in usurario.

¶ Item est aliud speciale, ut teneat edere nedum librũ rationum, sed etiã quamlibet schedulã & scripturam, ut colligitur ex glos. ibi in uer. compellendos. no. Ang. in l. si quis. §. rationũ. ff. de eden. Sed argentarij & similes ex edicto de eden. nõ tenentur edere omnẽ scripturam, sed tantùm rationẽ, l. prætor. in princ. iuncto §. rationem. ff. de eden. ¶ Secundò pro hac parte adducitur: quia mercator scribens negotiũ ipso mediante factum, uidetur fecisse pro sua utilitate, l. si communes. in princ. ff. de neg. gest. & in simili per Bar. in l. duo fratres. ff. de acqui. hær. ubi gerens negotiũ cõmune sibi & alteri, si nõ potest pro parte gerere, nihil uidet gessisse contemplatione alterius, sed solùm sua. Si ergo scribit fauore suijpsius, cui renũciare potest, c. ad Apostolicam. de regu. nõ uidetur scripsisse necessitate actus taciti, uel præsumpti, fauore alterius: & sic non uidetur cõpetere actio mandati, quæ sola succurrit hîc: quia etiamsi pars uideat cum mercatore tacitè agere, ut scribat: tamen ipse scribendo non uidet fecisse ut pareat mandato, sed potius ut faueat, uel faciat factũ suum, d. l. si cõmunes. & l. Stichum. §. si mandatũ. ff. de sol. per Bart. in l. Modestinus. in ij. principali arti. ff. eo. ubi quamuis fideiussor uideatur habere mandatũ de soluẽdo à debitore, l. indebitũ. in prin. ff. de condi. inde. tamen soluẽdo simpliciter uidetur potius soluere pro suo interesse, quàm pro executione mãdati. Sed ad istud responde secundũ do. meum, cuius fuit hæc ratio, ꝙ cùm dicamus, mercatorẽ obligari ex cõsuetudine scribendi ad scribendũ, nõ intelligit, quòd obligatio surgat ex tacito consensu & uoluntate consueti scribere: quia tunc procederet arg. sed quacunq̃ ratione, uel intẽtione cõsueta scribere scribebat, l. argentarius. ff. de eden. ex mẽte sua rationabiliter obligat eum ad scribendũ, sicut officialẽ pub. & ex quo mercator ad petitionem partis teneret ex cõsuetudine scribere, nõ attẽdit intẽtio sua in his, quæ nõ depẽdẽt à sua potestate, c. inter dilectos. circa med. de fi. instru. latè Bar. in l. nõ solùm. §. morte. ff. de ope. no. nũ. & illa l. si cõmunes. loquit in gerẽte negotiũ cõmune sine mãdato, sed

sed ubi mandatũ habẽtis interesse præcedit, tunc actus uidetur geri contemplatione utriusq̃. Sic potest intelligi tex. in l. si uerò nõ remunerandi. §. planè. ff. mand.

¶ Tertiò pro hac parte adducitur fortiter: quia cõsuetudo argentariorũ erat conficere rationes, & tamen ad hoc, ut tenerentur edere, oportebat quòd ad petentem pertinerent, l. prætor ait. in prin. ff. de eden. Et ad hoc ut pertineret, oportebat rationes fuisse scriptas de mãdato potestatis, l. si qs. §. pertinere. ff. de eden. Et sic non sequitur, consuetum est, ꝙ scribatur: ergo non requiritur expressè mandatum. Sed respõdet do. meus, ꝙ eo ipso, quòd scriptura est facta de cõtractu, dicitur ad me pertinere, & in dubio præsumit me mandante facta, l. quædam. §. fi. ubi dicit esse casum, ff. de eden. Dicit ergo, licet
14 §. pertinere. requirat mandatũ in argentario, tamen illa litera uidetur uelle, quòd ex hoc, ꝙ contraxit, præsumatur mandatũ interuenisse, sicut & in dubio notarius cõficiẽs instrumentũ præsumit de eo fuisse rogatus, secundum Io. An. in Spe. super rub. de fi. instru. & p omnes in l. sciendũ. ff. de uerb. obli. Sed tu cõsidera: quiã ubi ,pbaretur nullũ mandatũ interuenisse, cessaret ista præsumptio. Ideo respondet aliter, ꝙ præsupposita cõsuetudine eo ipso ꝙ contraho cũ argẽtario, uideor mãdare, ꝙ rationẽ cõficiat per prædicta. Vnde tũc per §. pertinere. solùm excludent illi, q̃ nec mandarũt expressè, nec cum argẽtario cõtraxerunt, & quãuis aliàs prætenderint interesse ex illis rationibus, & quamuis editionem petere nõ poterũt, ut ibi, & sublatis istis rationib. omissis alijs, quæ nõ ita urgẽt, remanet cõclusio, ꝙ mercatores & artifices nostri tẽporis q̃ cõsueuerunt tenere libros rationum tenentur illos edere in iudicio. ¶ Quã conclusionẽ limita primò, dũ modò liber, q̃ penit, sit codex rationum, quẽ tales psonæ tenẽt pro authẽtico: secus, si esset quoddã simplex memoriale: qa nõ plus operat, q̃ꝫ confessio facta corã testib. parte absente, & nõ tenet quis illud edere, secundũ Bal. latè in rub. C. de cõsti. pe. in prin. ult. col. nisi sit usurarius, in quo est speciale, d. cle. j. secundũ eum. & idẽ sentit do Abb. hîc dicẽs, ꝙ tũc cessat ratio, ꝙ præsumat mandatũ. ¶ Limita secũdò, dũ modò libri tales ex statuto, uel cõsuetudine faciãt plenã fidem: qa tũc nihil est, qd' imputet partib⁹, si aliter sibi nõ prouiderũt. Ergo æquũ est editionẽ fieri. Sed quando libri nõ plenè ,pbarent, dicit hîc sing. do. meus, se aliquo modo non credere, ꝙ prædicta ,pcedant, licet Bar. aliter sentiat in d. l. quidã. in prin. & mouet p rationẽ, quę ponit in d. §. nũmularios. dũ dicit, ꝙ maximè eorũ codicibus fit ,pbatio & fides. Vnde si nõ ,pbant, est qd imputetur parti, cur non parauit sibi plenã ,pbationẽ aliunde. Ergo cessat æqtas editionis, l. ueluti. circa med. ff. de eden. Facit, qd' no. Bal. in l.j. in fi. p illũ tex. C. de fi. instr. ubi dicit, ꝙ quãdo q̃s perdit facultatẽ, ,pbandi culpa sua, nõ defert iuramentũ in defectũ ,pbationis. Hæc opi. est rationabilis: ꝙ si nõ probãt pro aliquo, nõ teneant eos cõducere cõtra se. Et hîc adde Fede. cõs. cxix incip. Nulli dubiũ. in fi. ubi dicit, ꝙ de cõsuetudine libri campsorũ, uel trapezitarũ faciunt fidẽ, & ꝙ talis cõsuetudo uaret: qd' declara, ut elegãter p do. Abb. in c. bonę. ij. in ult. col. de postu. præla. ¶ Limita tertiò, nisi editio taliũ librorũ peteret à tertio, q̃ nec mãdauit scripturã fieri, nec cum mercatore cõtraxit, nec successit mandãti, uel contrahenti: qa in tali ,pcedit indubitanter tertia ratio Doctorũ, de qua §. & est gl. in l. prætor. §. j. & in l. quædã. in princ. ff. de eden. & dicetur in sequẽti fallẽtia. ¶ Limita quartò, & è notabile dictũ ad totã materiã, dũ modò ultra mandatũ expressum, uel præsumptum petẽs editionẽ prætendat etiã interesse, per. l. si qs ex argẽtarijs. §. exigere. ff. de eden. & ita tenet gl. & Bar. in l. prætor. §. j. ff. eo. & do. meus hîc, per id, qd' no. Io. An. in Spe. in rub. de instr. edi. ubi dixit, ꝙ notarius instrumentum mutui nõ tenet edere debitori: quia nõ fuit factũ pro interesse, sed creditori, nisi esset facta solutio: qa tunc dicit Io. An. in d. rub. ꝙ debitor ageret cõtra creditorẽ, ut agat contra notariũ, si ipse solus habet instrumentũ creditri, & intentabit remediũ l. dissolutæ. C. de cõdi. sine causa. An autẽ creditor post debitũ solutũ possit ipse agere, ut instrumentũ sibi edatur, uide Ioan. An. in d. rub. de fi. instr. & Bal. in rub. C. eo tit. Bar. & alios in l. instrumenta. in fi. C. de fidei. & gl. in l. prætor. §. fi. ff. de eden. & do. meũ hîc cõcludentẽ, ꝙ sic: dum modò debitori citato præstet secura cautio de solutione p ipsum facta, ut hîc p ipsum: cui adde tex. no. in l. plures. C. de fi. instr. per quem dicit ibi Bal. post Bar. ꝙ instrumentũ refutatiõis, uel solutionis, debet reddi p notariũ, nõ tantùm debitori, sed etiã creditori, cuius interesse põt, ut possit ,pbare, ꝙ illa quãtitas fuit data ,p debito præcedenti. ¶ Fallit † septimò, nisi petẽs editionẽ esset tertius, q̃ cum alio litigiũ haberet: qa tunc, sicut aliqs cogit testificari, l. si quando. C. de testi. cum si. ita cogi põt ut edat tertio, secundũ do. Ant. post Inn. hîc, q̃ pro hoc etiã allegat l. iij. §. interdũ. ff. ad exhib. p quẽ tex. idẽ tenet Bal. in l. fi. in pe. col. C. de edẽdicẽs, ꝙ licet instrumentũ fiat à notario ad mandatũ unius dũtaxat, secundũ exemplũ gl. in authen. de tabel. §. nos aũt. tũ quicunq̃ uult impugnare contractũ in instrumẽto cõtentũ, põt petere à notario copiã illius scripturæ: qa sua interest. Idẽ Bar. & Ang. q̃ ita dicũt seruari in l.j. §. editiones. ff. de eden. & dicũt, ꝙ si aliqs est excommunicatus in curia episcopi ad petitionẽ tertij, ꝙ copia huius excõmunicationis debet dari omnibus, quorũ interest: & ,p hac parte est glo. apta in l. in fraudẽ. §. neq̃. in uerb. edit. circa med. ff. de iure fiſ. & ,p hoc facit: qa cessat ratio huius decre. cum si. ſ. ꝙ qs nõ cogit edere cõtra se: qa hoc nõ est cõtra se. Dicunt tũ prędicti Doc. hoc nõ ,pcedere in fisco, cõtra quẽ nõ edũt instrumẽta à tertio, nisi sint ,ppria ipsius petentis, d. §. neq̃. ¶ Sed aduerte: qa cõtra prędicta indistinctè tenet gl. & Bar. in l. prætor. in prin. in uerb. meũ. ibi, sed hæc nõ est sufficiens. ff. de eden. & Ang. cõtra gl. ibi in l. quædã. ff. de eden. & Inn. & do. Abb. in c.j. j̃. de fi. instr. & do. Abb. Inno. do. meus, & Mod. hîc p d. l. quædã. in fi. & l. si qs. §. ptinere. eo. tit. ubi clarè patet, ꝙ ille, q̃ nõ mandauit p se, uel p aliũ, nec successit in ius mãdantis instrumẽtũ cõfici, nõ potest petere editionẽ. Vnde elicit cõclusio, ꝙ nec argentarius, nec quilibet alius cõficiẽs rationẽ, uel scripturã, tenet illam edere ei, cuius mandato nõ fuit facta. Et ad cõtraria responde, ut hîc p do. Abb. & adde, qd' no. Bart. in l. fi. uer. his expeditis. ff. de tab. exhib. ubi dicit, ꝙ cõtra illũ, qui petit exhibitionem tabularũ, uel petit à notario instrumentũ, potest opponi, Nõ interest tua: Tu nõ es ille, de quo instrumentũ loquit: & hãc conclusionẽ præsupponit etiã Bar. in locis, de q̃bus in proxi. uer. ¶ Limita v. & retenta hac secũda opi., p ueriori, tũ propter authoritem gl. tũ, ,pter hãc rationẽ, quę urget, limita & declara eã certis modis, secundũ quos aliquãdo ,pcedet prima opi. & primò limita, nisi scriptura facta à tertio, me non mandãte & ignorãte, esset facta de negotio principaliter ad me pertinẽte: qa tunc in dubio uidet fieri cõtemplatione mei, l. si pupilli. §. sed si ego. cum materia, ff. de neg. gest. Vnde potero habere ratũ istud factũ, & sic scriptura uidebit facta me mãdante, secundũ do. meũ hîc. Et ad hoc põdera tex. in l. prætor. §. j. uer. mei causa. ff. de eden. & ita dicit sentire gl. no. in d. l. quædã. nec est mirũ: qa sicut actus factus nomine meo, per quẽ acquirit mihi ius, potest à me ratificari, d. l. si pupilli. §. itẽ quærit. ita potest haberi ratus actus factus, ex quo acquirit facultas probandi, ut no. Io. An. in Spec. ti. de cõfes. §. nunc dicendum. uer. qd si cõfiteor. & Bal. plenè in l. fi. C. quãdo lic. ab emp. disce. allegando Dy. cons. xv. ad idem, quod no. do. Anto. & Imo. in c. si cautio. in v. fallentia, j̃. de fi. instr. secũdũ do. meũ hîc. In quo cõsidera, ꝙ Doc. in istis locis loquunt in actu facto me absente, dũ modò aliqs nomine meo accepret, ut latiùs etiam per do. Abb. in c. fi. suprà titu. proxi. Et ideo si ad confectionem scripturæ adesset

c. ex epistolæ uerbis.

adesset tertius nomine meo authorizans, non dubito, quòd ratihabitio operatur, sed quòd scriptura confecta citra omne mandatum meum, nullo recipiente pro me, dicatur ad me pertinere, non probatur per prædicta, maximè quia repugnat regula l. certū. §. si quis ab-
15 sente. ff. de cōfes. cum si. ¶ Limita † secundò, nisi sit scriptura ultimæ uoluntatis: quia illa debet edi illi, cuius interest, licet eius cōtemplatione non sit facta, per text. & gl. in l. ij. in vl. respon. principij, ff. quemad. test. ape. & bene facit tex. in l. j. in prin. ff. eo. Vnde dixit Bal. in l. fi. C. de eden. quòd exheredatus in testamēto potest habere copiam testamenti à notario, licet illa scriptura non sit facta pro ipso, sed contra ipsum. Et ita no. do. meus hîc, pro quo uidetur esse casus in l. j. §. hoc interdictum. ff. de tab. exhib. & facit totus ille tit. ¶ Limita tertiò, uel declara, nisi petens scripturā propriam peteret eam à tertio: quia eam non scripsit: quia illa dicitur cōmunis petenti, & debita, ad quemcunq; perueniat. Sed Bal. in l. quædam. §. nihil. per illum tex. ff. de eden. ubi idem dixit de protocollo notarij peruento ad tertium habentem causam ab eo: sed si nō habet causam ab eo, petuntur per actionem in factū: & hoc modo intelligitur tex. in d. l. iij. §. interdum. ff. ad exhib. & ita no. Io. An. in Spe. super rub. de fi. instr. circa med. Facit, quod no. Spec. in tit. de instr. edi. §. uidendum. uer. ex premisis. & Bal. in l. j. §. editiones. ff. de eden. & in l. fi. C. eo. & do. Ant. & do. Abb. hîc, quando dicunt, quòd ista originalia & protocolla tenetur reus edere actori ad intentionem fundandam. Et istas tres limitationes ponit hîc do. meus. Et ad hanc tertiā adde Ange. in l. j. §. edenda. ff. de eden. Et intellige, quando originalia notarij sunt deperdita: aliàs autem tenetur tertius, qui ea exemplauit edere, secundum gl. in d. l. in fraudem. §. neq;. nisi essent acta causæ collecta à tertio: quia absq; alia causa debet fieri editio, ut est gloss. no. in l. ij. §. diuus. in uer. agatur. ff. de iur. fis. quam sequitur ibi Bar. & Ang. Facit, quod no. Bart. in d. §. edic. nec mirum: quia faciliùs procedit ad editionē actorum, quàm instrumentorum, per l. ij. C. de eden. & dicetur j. in ix. fallentia. ¶ Limita quartò ultra omnes, nisi iste petens, uel petitus esset singularis successor actiuus, uel passiuus, secundum Bal. in l. instrumenta. uers.
16 quæro, ecce hæres. C. de fideicom. ¶ Limita quintò, † nisi essent creditores missi in possessionem rerum debitoris: quia possunt petere copiam instrumentorum debitoris, ut eorum summam scribant, per l. fi. ff. de bo. authori. iud. pos. & ibi no. Bar. dicens, non oportere, quòd totum corpus instrumenti edatur, sed id, quod est necessarium: & ita dicit se uidisse practicatum. Et uide tex. in l. Aristot. ff. de iure delib. ubi ante aditā hæreditatem fit copia instrumentorum defuncti creditoribus hæreditarijs: & colligit ibi Bart. in fi. quòd creditori habenti obligata omnia bona debitoris, debet dari copia instrumentorum: & alleg. etiam d. l. fi. quàm etiam ad hoc no. Bar. in l. si quis. §. ptinere. ff. de eden. & ibi uide Ang. etiam uide Bar. in l. controuersia. in fi. ff. de transac. ubi dicit, quòd creditores, qui non interfuerunt transactioni, possunt cogere notarium, ut edat sibi instrumētum transactionis, licet non fuerit factum eis mandantibus. Alleg. d. l. fi. & l. simus. §. licētia. C. de iur. delib. ubi inuentariū debet edi creditoribus & legatarijs, licet sit ab hæ-
17 rede confectum. ¶ Limita † sextò, nisi quis peteret acta iudicij: quia siue sint ciuilia, siue criminalia, edi debent officio iudicis cuicunq; cuius interest: d. l. ij. C. de eden. Sic intellige Bar. in d. §. editiones. allegato in prin. huius fallentiæ: & uide, quæ dicentur in ix. fallentia. ¶ Limita sextò, nisi ille, à quo tertius ratione interesse petit instrumenta, uellet sponte ipsa edere: quia potest. Ita intelligas gl. in d. l. in fraudem. §. neq;. secundum do. Abb. hîc: pro quo uide, qd' no. Ang. in l. pretor. §. j. ff. de eden. ubi dicit, quòd notarius, cui constat de interesse petentis, si edit, nec peccat in Spiritu sancto. Et ratio est: qa ut liber protocollorū scriptus à notario, est proprius ipsius notarij, sic est liber argentarij, cui æquiparatur notarius, ut per gloss. in d. l. prætor. Ergo ad libitum disponi
18 potest, l. in re mandata. C. man. ¶ Limita † octauò, nisi peterent acta publica, putà copia excommunicationis, banni, uel similium, secundum Bart. in l. ij. §. diuus. ff. de iure fis. quia cùm talia afficiant personam, faciunt ius, quo ad omnes, l. ex ea. ff. de postu. ut hîc p do. Abb. & aliqd dicet j. in ix. fallentia, uer. quartò declara. ¶ Limita nonò & ultimò, generaliter, ubicunq; petens instrumentū potest ipsum rescindere: quia tūc debet sibi edi: quia cōcessum est principale, i. rescisio: ergo & antecedens, quod est editio. Ita pro secunda tradit Bal. in l. fi. uer. secūdò quæritur. C. de eden. inferēs, quòd si uenditor uult dicere instrumentum simulatum, uel in fraudem usurarum, non debet sibi edi à notario. postu.

¶ Circa hanc fallentiam quæri posset, utrùm instrumētum inter aliquos prosit, uel noceat tertio: sed quia hoc nemo tāgit, remitto ad Bal. sing. in l. desideriū. C. depo. & in rub. C. de fid. instr. uersi. sequitur uidere. & in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & Pet. de Anch. in cle. j. de proba. & Inn. & do. Abb. in c. j. de fid. instr. Et ista no. qa
19 non ordinantur ita per alios. ¶ Fallit † octauò in scripturis etiam domesticis usurarij: cle. j. §. cæterum. de usur. nam in scripturis publicis illud est speciale, ut s. dixi in vj. fal. Et istam fallētiam amplia dupliciter: primò, ut procedat etiā in eo, qui semel fuit, & amplius non est usurarius, secundum Bar. & Ang. in l. prætor. §. is etiam. ff. de eden. & Bar. in l. quid sit fugitiuus. in prin. per illū tex. ff. de ædil. edi. Facit, quod no. Bar. in l. palàm. §. non solùm. per illum tex. ff. de ri. nup. ubi ponit, an statutū episcopi, quòd instrumenta usurariorum præsumātur fictitia, pcedat in eo, qui desijt esse usurarius: & licet dicat se nolle decidere, tamen allegādo d. l. prætor. sentit, quòd sic. Facit, quod no. Ang. in dispu. sua inci. Astēsis miles. in xij. q. ubi dicit, quòd c. quanquam. de usur. in vj. habet locum in eo, qui exercuit usuras, licet nō exerceat tempore testamēti: & sequitur Io. de Ana. in c. quia in omnibus. j. de usur. Facit, quod no. Bald. contra Iac. But. in l. improbum. in fi. C. de infa. ubi dicit, quòd si statutum requirit in actu consensum propinquorum bonæ opi. non sufficit consensus propinqui olim usurarij: quia secundum eum etiam acta pœnitentia & restitutis usuris remanet infamis. Ad hoc c. testimonium. j. in ti. proxi. ubi periurus post peractam pœnitentiam perdit infamiam iuris, sed tamen remanet inhabilis ad testimonium, quasi fraus & delictum de præterito inficiant personam & in futurum, iuxta regulā, semel malus. de reg. iur. in vj. Et ideo licet usurarius de æquitate Canonica restituendo perdat infamiā, secundū Bal. in l. Cassius. ff. de sena. per no. in d. c. quanquam. tamē remanet
20 suspicio fraudis. ¶ Sed † aduerte: quia pro certo ista ampliatio non uidetur procedere posse, quādo usurarius esset emendatus: non ex eo solo, quia amplius nō fœneratur, quia etiam restituit usuras: nam q talis non comprehendatur in dispositione faciente mentionem de usurario, expressè & latè no. Bal. in rub. C. de usur. in ij. q. referens se ita cōsuluisse per tex. cū gl. in uer. donec. in c. cùm tu. j. de usur. Magis enim debet inspici presens bona conuersatio, q̄ mala præterita: arg. l. si mater. C. ne de sta. defun. secūdum eum, quem sequit Io. de Ana. sic intelligens prædicta in d. c. quia in omnibus, & Lauren. in trac. de usur. q. c. & alle. d. c. quanquā. in prin. Facit c. inter solicitudines. de purg. Can. ubi bona cōuersatio sequens, tollit omnem suspicionē heresis, quę prius erat. Ad hoc c. ferrū. l. dist. Et præterea dicit Bal. in c. pręsentiū. in tit. proxi. & in d. l. Cassius. q usurarius ex clementia canonis recuperat famam, si præstat canonem debitū. ad hoc c. testimoniū. Adde, ut ibi per do. Ab. in ij. no. q ponit casum specialem in periuro, cōtra regu-
21 las, quas ipse allegat. ¶ Secundò † amplia istā fallentiam.

c. ex epistolæ uerbis.

tiā, ut pcedat nedū in usurario, sed etiā in psonis similibus, quæ frequēter cōmittunt fraudes in cōtractibus, ut sunt publicani, caupones, stabularij & similes. Ita singu. uoluit Bal. in l. dissolutæ. de cōdi. ex lege. extendens d. cle. ab idētitate rationis, iuxta no. p Bar. in l. si cōstāte. in prin. in ix. q. ff. sol. ma. Facit l. quantæ. ff. de pub. & ibi de hoc p Roma. Sed cōtra istud facit, qd' no. Bar. in l. qd sit fugitiuus. §. apud Labeonē. ff. de ædil. edi. ubi dicit p illū tex. q statutū loquēs in usurario, nō habet locū in eo, q facit cōtractū prima facie licitū in fraudē usurarū: & hoc in effectu uidetur firmare do. meus, licet nō bene exprimat, & addit tex. in l. fi. & ibi Bal. C. de interdi. ma. ubi pœna imposita ob præsumptā fraudē nō extendit ad personā similē, si non est omnimoda ratio. Facit, qd' no. Pe. de Anc. in d. cle. j. dicēs, eam nō pcedere, ubi allegat deceptio nō usuraria. Sed p ista nō recederē à dicto Bal. primò propter doctrinam Io. An. do. Ant. & do. Ab. in c. ex tenore. j. q fi. sint leg. cum cōcor. quas ibi dedi: ubi habet, q lex edita fauore animæ principaliter extendit, licet exorbitet. Modo ita est, q d. cle. j. est edita ob periculū animarū, secundū do. Car. ibi in §. cæterùm. in iij. op. Ergo, &c. ¶ Secundò p id, qd' no. do. Ant. & Imo. & dixi s. in iiij. fallen. uidelicet, q ratione peccati pōt peti editio p uiā denūciationis: licet ergo deceptio, quæ allegaret in talib' personis, esset aliter, q̄ usuraria, p hoc nō cessaret ratio peccati. Bene fateor, qd' si tales psonæ negāt in suis codicib. esse fraudē, seruabit practica: p qua do. Car. in d. §. cęterùm. in j. q. s. summaria cognitio: & dictū Bar. in §. apud. fortè p id, qd' dixi, non pcederet ad l. fi. præallegatā ibi, nō fit extensio: qa erat ratio ualde diuersa, ut ibi p Bal. & materia nimis odiosa, s. impeditiua matrimonij. ¶ Fallit nonò in actis causæ: qa debēt edi tā criminalia, q̄ ciuilia, l. ij. C. de edē. & no. do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, qd' ultra omnes declara primò, nisi pducturus testes peteret copiā interrogatoriorū partis aduersæ: qa nō dabit, secūdū gl. in c. ij. in uer. interrogatoria. de testi. in vj. & sentit gl. in c. in primis. in vj. parte, ij. q. j. quā Bal. no. in l. data opa. C. q accu. idē Inn. in c. p tuas. de testi. & Spe. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. in prin. ¶ Secūdò declara, nisi qs peteret copiā positionū concernentiū factū propriū, secundū Bal. in l. ij. C. ut lit. pen. qa posset heres respōdere, instr. ab aduocato, cōtra gl. & Doc. in l. ij. in prin. in uerb. utrique. C. de iur. cal. Secus, si cōcernat alienū factū: qa nō potest præcisè sci-
22 re, qd respōsurus sit, ut p Bal. ubi s. ¶ Tertiò † declarā nisi peteret editio actorū, nō à notario, sed à reo cōuento: qa ipsa acta recollegisset à notario, penes quē originalia remāserūt: nā talia acta dicunt ipsius recolligētis, secundū Inn. & alios hîc, nisi subesset causa: putà, qa originalia essent deperdita, secundū ipsum & Spe. in ti. de instr. edi. §. uidendū. uer. ex præmisis, & dixi s. in v. fallētia. Et eo casu, quo reus cogit ex dicta causa edere, tenet petēs cōtribuere ad expēsas factas p illū in recolligēdo, secundū Bal. in l. fi. C. de cōdi. ex le. & in l. nō ignorat. C. de fruc. & lit. exp. & Bal. & Pau. de Cas. in l. ij. C. de eden. & do. Ant. & Imo. hîc, & Bald. in l. j. §. edere. ff. de e-
23 den. facit l. fi. C. de bo. author. iud. pos. ¶ Quartò † declara, nisi sint acta existētia penes fiscū, tanq̄ priuata ipsius fisci: qa illa nō tenet fiscus edere, ut p Bar. in l. fraudem. §. neq;. sæpe allegato: ubi refert se consuluisse, fiscū nō teneri edere acta cōtinentia donationes p ipsum factas: qa fecit, ut priuatus. Est uerū, q acta publica tenet edere præstita cautione p petētē de nō utendo cōtra fiscū, d. §. neq;. Ex quo pulchrè infert hîc do. Ant. se cōsuluisse, q episcopus tenet edere librū collationū: qa licet largæ uideant donatiōes, iuxta gl. in c. relatū. de præb. tamē gerunt iure publico p episcopū & capitulū, iuxta no. in c. cùm dilectus. de consue. ut hîc p eū. Quod bene not. qa ex hoc dicit Imo. hîc, q custos de publico deputatus ad custodiēdū omnia instrumēta sibi data, tenet edere cuilibet, cuius intersit, etiam cōtra seipsum: & ad idē alleg. c. ad audiētiā. j. de præscri. & tex. in authen. ad hæc. C. de fi. instrum. nisi fortè esset deputatus ad custodiēda instrumēta principis, p tex. hîc iūcta gl. secundū ipsum, & cū istis concor. Bal. in rub. C. de fi. instr. uer. iuxta hoc quærit. Et unū scias, q in quacūq; parte litis, & post lapsum terminū pōt peti copia actorū. Ita sentit gl. in c. j. in uer. requisit'. de sen. exc. in vj. & expressè Pau. de Cast. & Ful. in d. l. ij. cōtra gl. Bar. & Ang. ibi, quorum opi. saluat hoc modo: qa si fuerit negligēs, uel malitiosè distulerit, tenebit aduersario ad interesse, p l. nō igno-
24 rat. C. de fru. & lit. expen. ¶ Fallit † decimò, quādo actor post fundatā intentionē adhuc indiget aliquā pbatione, quæ est penes aduersariū, & iuuat intentionē suā, secundū Io. An. do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, declarantes per exēpla, putà si peto à te fundū Sēpronij, quē mihi uēdidisti, & fundaui intentionē meā: sed restat dubium, quantū se extēdat ille fundus: nā ad hoc declarandum teneris ostendere iura tua, quæ nō intēdo impugnare. Alle. in arg. l. qui cōcubinæ. §. cùm ita. ff. de leg. iij. & Bar. in l. fi. C. de eden. Idē Bart. Bal. & Ang. in l. j. §. editiones. ff. de eden. & in d. l. fi. & Bal. in c. cōtingit. in j. col. j. de fi. instr. Idē dicunt isti, si actor petat instrumentū rei ad replicationē iuuandā, putà si petito legato reus excipiat de uirib. hæreditatis, & actor petat inuentariū: qa debet audiri, quoniā in hac replicatiōe efficit reus, & allegāt optimū text. in l. maritus. §. j. ff. ad l. Fal. ubi si legatarius petit legatū, & opponit de lege Falc. edunt peti-
25 tori instrumēta hæreditatis. ¶ Facit † undecimò regula istius tex. in reo: qa pōt petere editionē ab actore[a], secundū omnes hîc a per l. fi. C. de eden. & l. dissolutæ. C. de cōdi. ex le. & l. qui tabulas. ff. de fur. & c. ecclesia. el ij. ut lit. pen. qa reus cōuētus nō se potest præparare, put actor: ideo ei succurritur: & qa instrumenta sunt penes actorē. Idē Bar. Bal. Ang. & Pau. de Cas. in d. l. fi. & in d. l. j. §. editiones. Sed aduerte: qa ultra Scribentes est gl. in cōtrariū in c. G. perpetuus. in gl. fi. de fi. instr. Idē Sali. post quosdam in d. l. fi. pter æqualitatē seruādā inter actorē & reū, c. ij. cū si. de mu. peti. maximè circa media causæ, i. pbationes, iuxta gl. in c. cùm ad sedē. s. de resti. spo. & per l. minus graue. in ratione sua. Sed pter hoc nō est recedendū à prima opi. & illud de æqualitate est uerū, nisi cōtrariū reperiat expressum, ut in casu nostro per d. l. fi. Et ad cōtraria respōde, ut per Bal. ibi, secundū quē limitat dupliciter ista fallētia: primò, nisi re' peteret editionē ad fundandā exceptionē cōtinentē crimē actoris, ut excōmunicationis, uel bāni; ar. l. ij. §. diuus. el ij. in fi. de iur. fis. ne actor cogat dicere de turpitudine sua, l. alias. de iureiu. Idē dicit Bal. in omni exceptiōe, quæ nō esset mera defensio, sed potiùs impugnatio, ut in exceptiōe cōpensationis, quā opponēs debet petere & agere, l. amplius nō peti. ff. rem ra. ha. & sequit Pet. de Anc. in cle. j. alle. ¶ Vltimò fallit maximè ex no. hîc per do. Ant. in prin. huius materiæ, putà in petente instrumēta ppria, c. accedēs. el j. ut li. nō conte. uel etiā tua, quæ tibi nō prosunt, & mihi nocere possunt, l. dissolutæ. C. de cōdic. ex le. Idē in casu, de quo per Inno. in c. G. perpetuus. de fi. instr. putà in petēte copiā appellationis, ut causam impugnet. Idē in petēte instrumēta cōmunia, nō solùm respectu materiæ, sed etiā personarū, ut est testamentū inter coheredes: secus, si essent communia respectu materiæ, sed nō respectu chartæ, put in tex. nostro: qa licet pactū contentū in instrumēto cōcernat ambos, tn̄ corpus instrumēti mei nō est meū, ppriū.

[a] *Potest petere editionē ab actore*] *Adde tu, si quæritur, an actor teneatur edere reo? Dic, q sic, tā instrumenta, ut p Bar. in l. fi. C. de eden. in uer. licet utrùm. quàm rationes, ut in l. nō est. et l. seq. C. de eden. Et ista est cōmunis opinio. Et sic amplia opi. Bar. & aliorū in d. l. fi. C. de eden. q. nō solùm eduntur reo ab actore instrumenta, sed etiā rationes. Quod etiam tenent Canonistæ hîc in isto text.*

Ideo recurrẽdũ est ad notariũ, nisi penes me esset originale, ut hîc p do. Ant. & do. Ab. Idem in iudicijs duplicibus, put in casu c. tertij. j. eo. secundũ Bal. in l. instrumẽta. C. de fideic. Reliquos casus collige ex arg. Bal. in d. l. fi. in ij. col. Et ista sunt, quo ad primã cõclusionẽ. ¶ Secũda † cõclusio principalis. Si in libello actoris fit mẽtio de aliquo priuilegio, uel scriptura, sup quib. fundat intẽtio sua, cõpelli põt, ut ante omnia exhibeat, ut det reo occasio deliberãdi. Ita originaliter dixit Inn. hîc, quẽ sequunt do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, & Bal. in l. fi. C. de preci. Imper. of. & do. de Rota, cõclu. xxiiij. inci. itẽ si in libello. in nouissimis. ¶ Et ut meliùs intelligas, primò scias, q̃ pcedit maximè in instrumẽtis cõmunib⁹, seu pprijs, l. ante pe. ff. ad exhib. Ideo etiam ante omne iudiciũ peti posit, secundũ do. Ab. hîc. Secũdò scias, q̃ pcedet etiã in instrumẽtis nõ pprijs, neq; cõmunib⁹. Si tñ actor esset psona priuilegiata, putà fisc⁹, põt & ante omnia instare, ut reus sibi edat: & idẽ in psonis similib⁹, de quib⁹ s̃. secus, si actor non sit psona priuilegiata: qa si petit ad iuuãdã intentionẽ, oportet priùs eã fundare: si ad replicandã, oportet expectare exceptionẽ aduersarij, ut hîc p do. Ab. Tertiò scias, q̃ pcedit cõclusio indistinctè, qñ in libello fit mẽtio de instrumẽto limitatiuè taliter, qd aduersarius redditur dubius de narratis p actorẽ, putà uẽdidisti talẽ petiã terræ, put cõstat manu talis notarij, qa talis assertio nõ reddit te certũ. Ita Bar. in l. postq̃. §. si dies. ff. ut leg. no. caue. & in l. edita. in pe. col. C. de edẽ. & ibi Bal. in pe. char. & do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc. Nõ ob. q̃ dictio, Sicut, put Secundũ, & similia, nõ semp stẽt cõditionaliter, uel limitatiuè, ut per Bal. in c. j. §. fi. quali. feu. alie. pot. & in l. pe. C. de insti. & substi. & Bar. in l. Iulianus. ff. de cõsti. pe. & Io. An. in Spe. ti. de feu. §. sic agit. in prin. & Bal. in l. fi. C. de episc. & cle. quia resp̃ndet hîc do. meus trãsiẽs cũ cõmuni, q̃ illud est, quãdo nõ apparet dispositio, ad quã fit relatio: secus, si põt apparẽre. Et ita no. Bar. in l. admonẽdi. ff. de iureiu. Quartò scias, q̃ ista cõclusio procedit etiã in iustificatione psonæ agẽtis: quoniã si prælato libellãti, p ecclesia opponit, q̃ nõ est prælatus, nec in possessiõe prælaturæ debet ante litem cõte. docere saltẽ de sua possessione, uel quasi, secundũ do. Ant. hîc: & est dictũ Spe. licet ipse nõ dicat, in ti. de acto. in ulti. col. uer. sed pone, quidã dicẽs. qd intellige & declara ex his, quæ tãgit ibi Io. An. in uno uerbo, & elegãter Rota in nouis cõcl. iiij. & do. Ab. post Io. An. & alios in c. mhil. in ult. col. s̃. de elec. & in c. Romana. §. si uerò. de app. in vj. & Bal. in l. ij. in xvij. col. C. de serui. & aqua. facit glo. sing. in c. j. in uerb. absentia. de ele. in vj. cũ qua cõcor. Bal. & Sal. in l. licet. C. de pcur. & Ang. & Imo. in l. inter quos. §. alieno. ff. de dam. infec. & do. Ant. & Imo. c. cùm M. de cõsti. & do. Abb. in c. innotuit. s̃. de ele. cũ cõcor. ubi mandatũ, pcuratoris põt peti ante litẕ cõtest. Ita demũ. C. de pcur. etiã ex officio iudicis, ut in locis præal. Qd etiã ampliat do. Inno. hîc. ¶ Et istis expeditis aduerte: qa ista cõclusio debet multipliciter restringi, uel declarari: & primò, nisi in libello fieret mentio de instrumẽto narratiuè, adeo q̃ cõuentus nõ remaneret dubius, ut si diceret, uẽdidisti talẽ fundũ, p tãto præcio tali tẽpore: postea dicat, & de hoc apparet instrumẽtũ cõfectũ à tali notario: qa p talẽ relationẽ ad instrumẽtũ non plus nec aliter dico, nisi ut narro, & de hoc ante lit. cõte. nõ debet fieri copia, secundum Bar. in d. l. edita. & Scribẽtes hîc: & idẽ Bar. ultra eos in d. §. si dies. Qd limitat do. Ab. nisi de tali instrumẽto nõ esset cõuẽtus informatus, putà si hæres cõueniẕ ex cõtractu defuncti, p l. si legatũ. ff. de eden. & idẽ dicit, si ad ipsum non ptinet, secundũ Bar. in d. §. si dies. ¶ Secũdò † restringe hãc cõclusionẽ, nisi libellãs negaret se habere tũc copiã instrumẽti in prõptu: qa pcederet ad ulteriora, secundũ Rotã in nouis decisi. xxxiij. de quo dicũt, standũ iuramẽto actoris, & allegãt Spe. q̃ hoc dicit ti. de instr. edi. §. nunc dicamus. uer. qd si qs. & idẽ expressè no. Bal. in l. q̃ stipẽdia. in fi. C. de pcur. ¶ Tertiò restringe, nisi ille, q̃ cõueniẕ, uerisimiliter habeat copiã instrumẽti: qa qualiter cunq; de ipso fiat mẽtio in libello, nõ teneẕ libellãs ante omnia edere. Ita dicit Rota, ubi s̃. pxi. & Bal. in l. si legatũ. p illũ tex. ff. de eden. putà si legatarius petẕ legatũ ab hęrede, referat se ad testamentũ: qa illud nõ cogitur edere: tenebiẕ tñ, pducere ex pòst ad probandũ, sed nõ priùs: & ita intellige d. §. si dies. secundũ Bar. ibi: & ex his decidit Cal. hîc, q̃ petẕ instrumentũ, pnunciari simulatũ, & illud allegãs in libello, nõ teneẕ in primis edere: qa uerisimiliter est penes creditorẽ. Idẽ in petente sententiã cõtra se latã dici nullã. Idẽ, si reus ante lit. contest. dicat, contractũ nõ esse factũ in tali loco, & remittãt ad instrumentũ: qa nõ teneẕ illud edere, secundũ Lap. alle. x. uer. quarta disputat. Et no. q̃ illud, qd dixi de testamẽto, fallit in codicillis, ut plenè p Bar. in l. q Romæ. §. duo fratres. in ij. q. ff. de uerb. ob. No. Bal. & Ange. in d. l. si legatũ. ¶ Quartò restringe, nisi ante li. cõtes. pducereẕ ad instructionẽ iudicis, & illud instrumẽtũ faciat ad negotiũ principale: qa nõ ediẕ aduersario, nisi tẽpore probationis, secundũ Spe. in d. §. nũc dicamus. uer. sed pone, appellans. & ibi habes exemplũ, & hoc adde. no. Bal. in l. j. §. j. ff. de eden. & Io. An. & do. Ant. hîc, & Io. An. in c. Romana. §. si uerò. de ap. in vj. & ibi Domi. in ij. col. putà, quãdo appellãs fecit fidẽ iudici. de ap. ¶ Quintò † restringe, nisi agens diceret, actiones Titij fuisse sibi cessas in illa causa: qa instrumentũ cessionis nõ tenetur ante omnia edere, si agit nomine suo utili: secus, si directa nomine cedẽtis, secundũ Spe. in d. §. nunc dicamus. uer. sed qd ecce. & sequit do. Ant. hîc, de quo p Bal. in d. l. q̃ stipendia. & Bar. in l. si duo. in prin. ff. de sol. & Bar. & Bal. in l. j. C. de act. & obl. & Bar. in l. fi. in princ. C. de iur. do. & do. meũ hîc. ¶ Sextò & ultimò aduerte: qa instrumentũ, pductũ ante lit. cõtes. ad instantiã rei, ad hoc ut pbet intentionẽ actoris, oportet q̃ iterũ lite cõtes. re, pducat, secũdũ Fed. ua de sing. cõs. clx. inci. In Christi, &c. Casus talis est: do. me⁹. & sequit do. Ant. hîc, & in c. cùm uenissent. s̃. de restit. in integ. & c. cùm dilectus. §. nos igitur. in ul. col. de ord. cog. quia cùm talis productio sit facta in iudicio summario, s̃. ante litem contes. nõ facit fidẽ in plenario, p c. ueniẽs. cum materia, j. ti. pxi. quod intelligit d. meus hîc, qñ tale instrumentũ nõ fuisset impugnatũ, nec insinuatũ, & datus termin⁹ ad impugnãdũ. Nã si hæc facta fuissent, & cõuẽtus accepisset copiã, non oporteret amplius reproduxisse, p id qd not. Bal. in l. eos. §. sin aũt. in pe. col. C. de ap. ubi dicit, q̃ post litẕ cõtest. nõ est opus reproducere exceptiões perẽptorias oppositas ante lit. cõtes. quia scriptura semel pducta & acceptata semp loquit, maximè quando est, pducta ad finẽ, pbandi: sed in casu Fede. intelligit, q̃ fuerit, pducta ad aliũ finem, scilicet ut detur occasio deliberandi reo. ¶ Tertia † cõclusio principalis. His casibus, quib. necessaria est editio, nõ oportet edere totã copiã instrumẽti: sed sufficit edere partẽ, quæ est causa petitę editionis, ne si ostendat dies & testes, possit aduersarius aliqd malignari, putà fabricãdo aliud instrumentũ, tanquã priùs factũ, l. j. §. editiones. & ibi gl. plena: & Bar. ff. de eden. l. ij. §. diem. & ibi Bar. ff. quemad. test. aper. & l. ij. C. eo. tit. & c. cùm psonæ. de priui. in vj. not. Bar. in l. tutor, q̃ reptoriũ. ad fi. ff. de admi. tut. & gl. plena. & ibi Io. Fab. in §. itẽ uerborũ. in uerbo, toto die. Inst. de inuti. stip. ¶ Fallit † in multis casibus, putà si petat editio à psona publica ratiõe mei interesse: qa fit plena, p l. quædã. in fi. ff. de edẽ. no. Bar. in d. §. editiones. & Inno. do. Ant. & do. Ab. hîc, idẽ dicẽtes, p hoc in actis iudiciarijs: qa debẽt utriq; parti integraliter exhiberi, p c. quoniã. j. eo. idẽ Bar. in d. §. diẽ. & glo. in uerbo, tempore. in d. c. quoniã. & Bal. in l. ij. uer. extrà quæriẕ. C. de eden. & in rub. C. de fi. instru. dicens idẽ post Inn. hîc in instrumẽto tutelæ, emãcipationis, curæ, adoptionis, & similiũ: & etiã latè no. ipse Bal. in l. ij. in prin. C. de eden. Idẽ dicit hîc Bal. in cõtractu minorum

norũ & ecclesiatũ, in quib⁹ requiriẕ decretũ iudicis: nã debent edi cũ die & cõsule, qd dicit uerũ, qñ decretũ est appositũ in ipso instrumẽto, sed si in alio instrumento, secus. Subdit etiã Bal. hîc se putare, q̃ instrumẽta protesta. & pcura. debeãt edi cũ die & cõsule: arg. l. si uitã. §. fi. ff. qd uí, aut clàm. Et expressè de instrumẽto pcuratiõis firmat Bart. p bonã rationẽ in l. exẽpla. ff. de eden. Idem dic in instrumẽtis, quæ sunt cõmunia respectu pprietatis, secundũ Bar. & do. Abb. ubi s̃. Idẽ in instrumẽtis pprijs petẽtis, l. fi. C. de eden. l. dissolutæ. C. de cõdi. ex leg. Idẽ, si petẽs uult opponere de falso, fm gl. in d. §. editiones. & Bal. in l. fi. uer. tertiò no. C. de fi. instr. & Bar. in d. §. dicit. & gl. fi. in l. optimã. C. de cõtrahen. stip. & in c. inter dilectos. in uer. indictionis. de fi. instr. dũ modò interrogeẕ solẽniter, qualiter uult redarguere, & iureẕ de calũnia, & se inscribat, secundũ Spe. de instr. edi. §. uidendũ. uersi. faciẽda. Sufficit tñ, q̃ dicat se uelle redarguere de falso, etiãsi nõ dicat in qua parte, secundũ Bal. in d. l. fi. Si tñ uolẽs redarguere, fuisset priùs cõuentus criminaliter, nõ posset instare animo opponẽdi de falso, secundũ Bal. quẽ uide in d. l. tutor, q̃ repertoriũ. ad fi. & Pe. de Anc. in cle. ij. de sta. mo. & Paul. de Cast. in d. §. editiones.

31 per l. is, qui reus. ff. de pub. iud. ¶ Item † fallit conclusio, nisi ipse iudex uellet totũ instrumentũ uidere, per c. cùm personæ. de priuil. in vj. & c. cõtingit. de fi. instr. Idẽ dic, si petẽs editionẽ nõ posset deliberare, nisi ederet dies, putà si unus creditor agat cõtra aliũ hypothecaria. Vnde uult informari de anterioritate obligationis, secundũ do. Car. & Imo. in c. G. ppetuus. de fi. instr. & Bar. in d. §. editiones. Idẽ dicas in priuilegijs & indulgẽtijs: qa integraliter edunt, secundũ gl. pe. in d. c. eã te. & no. Imo. ibi & Spe. in d. uer. uidẽda. & Bal. in l. ij. C. de edẽ. & gl. in uer. tẽpora. j. eo. & Bal. in c. cõtingit. de fi. instr. quia secundũ eũ ibi cõtra sacras literas principũ nõ est facile malignari explorato die & cõsule: quia testes nõ reprobant. Ideo cùm cesset suspicio, de qua in d. l. ij. §. diẽ. debet fieri integra editio. Ex qua ratione infert Bal. ua de sing. ibidẽ, q̃ idẽ est, ubicunq; cõtra instrumẽtũ nõ admittiẕ, pbatio p testes: qd dicit esse nouũ dictũ. Et adde, q̃ his casibus, quib. fit editio, sufficit ostẽdere iudici ori ginale, & relinquere in actis copiã, secũdũ Inn. in c. cùm in iure. de offi. deleg. & Bal. in l. ij. C. de eden. & do. Abb. hîc, q̃ etiã dicit hodie nõ apponi cõsulẽ, ut per gl. in uer. dominorũ. in c. quoties. j. q. x. ¶ Ex quibus inferũt hîc do. Ant. & do. Ab. utrùm allegãs statutũ teneat, pducere totũ uolumẽ, an uerò partem, in qua est quæstio. Sed ne longior, sim remitto ad Bar. in l. omnes populi. ad fi. ff. de iust. & iu. & in rub. ff. de ope. no. nun. & do. Anto. & Abb. in c. cõtingit. de fide instru. & Ang. in l. j. §. edere nõ uideẕ. ff. de edẽ. & omnino Imo. in rub. ff. fol. mat. & Bal. post Cy. in l. fi. C. de preci. imper. offe. & Bal. & Bar. in l. in ciuile. ff. de legi. & Bart. in l. ij. §. dicit. ff. quemad. testa. aper. & in l. ij. C. de ali. pup. præstand. & in l. qd Nerua. ff. deposi. & Petr. de Ancha. in cle. j. de rebus eccle. non alie. & Bald. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. & Ioan. de Lig. in repe. c. cùm dilectus. in pen. col. de cõsue. & Iaco. But. in l. ij. C. quæ sit lon. cõsue. & Ang. in l. cũ. platis. in fin. ff. de re iud. & Domi. in c. consti. in prin. de uer. sig. lib. vj. & in c. j. x. dist. & in c. si Romanorum. xix. dist. cõmuniter tenẽt, q̃ sufficit allegare statutũ, nisi esset statutũ alterius loci, ut etiã p Domi. in c. j. in prin. per illũ tex. de cõsti. in vj. & elegãtissimè do. Card. cons. lxxiiij. inci. Titius: iam sunt etiã. & in tertio dubio. Vel nisi esset statutũ illius loci nõ satis notũ, ut etiã per Ang. in §. fi. in aũthen. de cõsulib. ubi loquit de reformatione noua. Et in qũantum in dictis locis dicit, satis esse edere sententiã statuti, non uerba formalia, hoc est uerum, si à uiro intelligẽtissimo fieret editio: aliàs enim cùm uerba multũ releuent, non esset tutũ edere solã sententiã, secũdũ do. Ant. hîc. ¶ Vltimò † tãgit hîc oẽs, quo iure petat editio: de quo dic, ut per eos, & per do. Car. post gl. in cle. j. §. cęterũ. in iiij. q.

32

de usu. & ibi Imo. per Bar. & alios in l. quædã. in prin. ff. de eden. per Iac. Bu. & Sal. in l. j. C. eo. per Cy. in l. instru. C. ad exhi. per Spec. de instr. edit. §. uidendũ. in fi. per gl. & Bal. in l. ij. C. de eden. Et dic secundum Imo hîc, q̃ peti potest actione ex eo contractu, uel quasi, si quis præcessit: aliàs offi. iud. per titu. de eden. & hoc inter uiuos. Si uerò fit interpretatio ultimæ uolũtatis, petiẕ per interdictũ de tab. exhi. si reus faciat controuersiã, sed si fateãtur, petiẕ per interdictũ, quemad. test. aper. & uide Bal. post. gl. in l. j. ff. eo. tit. ubi dicit, q̃ in istis procediẕ de plano, & non seruat ordo iuris. Et dicit Bal. hîc, q̃ ista fiunt officio iudicis absq; libello. Et dicit Bal. in l. fin. in fi. C. de eden. q̃ procediẕ summatim. Hoc limita, ut per Bar. in l. fi. in fi. ff. de tabu. exhib. nisi editio importaret magnum præiudiciũ, ut in exemplis suis. Et quomodo succurratur, quando iudex non impertitur hoc officiũ, uide tex. & Doc. in c. G. perpetuus. j. de fi. instr. Et ista sufficiant super hac deci. in qua plixus fui. Excusat me materiæ magnitudo, sed in sequentibus satisfiet protestationi factæ in prin. rubr.

c. sicut cõsuetudo laudabilis.

SVMMARIVM.

1 *Statutũ non ualet, dictans, quòd probatio per acta causæ nõ sufficiat: nisi etiam producens ea, fidem faciat per iuramentum.*
2 *Actor an & quando potest petere sibi deferri iuramentum.*
3 *Statutum non ualet, dictans, quòd si reus requisitus ad subeunda tormenta non compareat, habeatur pro cõfesso, quando priùs perfectè probasset de sua innocentia.*
4 *Statutum, uel consuetudo exigens probationem maiorem, ualet, &c.*
5 *Hanc conclusionẽ limitat quinq; modis usq; ibi, nota diligenter duo.*
6 *Statutum, uel cõsuetudo, ualet, faciens probationem ualidam, quæ de iure est inualida, si est euidens necessitas, uel utilitas.*
7 *Nisi statutum diminuens probationem iuris Canonici esset factum ab episcopo:*
8 *Vel talis consuetudo præberet facilitatem delinquendi.*
Alias tres ponit limitationes ad istam conclusionem usq; ibi, & no.
9 *Consuetudo ualet, quòd testamẽtum possit fieri cum duobus testibus, etiamsi principis consensus non accedat: sicut est Venetijs. Addenum. 10.*
11 *Consuetudo si damnatur, an intelligatur de futura.*
12 *Consuetudo, uel statutum ualet, restringens facultatem probandi ad unum modum tantùm: putà, per instrumentum, uel per testes tantùm. Et hæc conclusio intelligitur decem modis, ut infrà per ordinem ponit.*
13 *Astrictus ad probãdum per instrumentũ, uolens probare per quinq; testes, potest.*
14 *Instrumentum si sit perditum, poterit probari per testes de contentis in eo.*
15 *Statutum laicorum non debet allegari in foro ecclesiastico.*
16 *Prohibitus probare per testes, si probat debitum per instrumentum, poterit tamen probare damnum & interesse, uel damnum dependens à contentis in instrumento poterit per testes.*
17 *Astrictus probare per instrumentum, si utitur testibus parte sciente, & non contradicente, ualet probatio.*
18 *Statutum exigens solùm instrumenta à certa quantitate suprà, intelligitur de quantitate principali, secus de usuris.*
19 *Maior est potestas legis, quàm hominis.*
20 *Statutum & pactum an habeant eandem potestatem.*
21 *Pactum de stando simplici dicto creditoris, ualet.*

CAPITVLVM II.

SIcut cõsuetudo laudabilis. ¶ Non ualet cõsuetudo exigẽs sine causa rationabili ultra probationẽ plenam iuramentũ, seu aliquid aliud. H. D. & nõ est tex. in

iure magis ponderosè loquēs, secundū Bal. hîc. ¶ No. primò ibi, cùm aliæ. iunctis no. in c. sedes. per gl. & Doc. s. de rescrip. q̃ iuramentū est legitima probatio, secundū Moder. hîc dicentes, istū tex. ante ipsos nō fuisse notatū, per quem reprobent gl. in l. cùm de indebito. ff. de proba. sed fuit in uētio Ro. in l. admonēdi. ff. de iureiur. qui ad idē alleg. gl. in uer. propriū. in c. statutum. §. cùm uerò. de rescrip. in vj. Sed istud ꝓcedit largè sumendo, propriè uerò secus, secundū gl. in uer. absoluēdus. in c. si qs. in tit. si de inuesti. inter do. & ua sall. lis ori. cum his, quæ dixi s. in rub. uersus fi. & additionē. Alia patet responsio ex gl. in d. c. sedes. in gl. mag. in fi. ¶ No. secundò, q̃ cōsuetudo inducens quē ad iurandum, qñ plenè probauit, non ualet: & ultra rationes gl. dicūt Doc. post Io. An. q̃ est contra rationē naturalem, quę nō admittit superflua. Facit l. hæc stipulatio. §. diuus. ff. ut leg. no. caue. & repugnat iuri diuino. Primò, quia in ore duorū, uel triū, &c. c. in omni. j. tit. proxi. Secūdò, quia nō iuratur, nisi ex causa, c. & si Christus. de iureiu. Et reperio ultra omnes, q̃ Lud. Ro. per istum tex. cōsuluit Vincentię,
1 non ualere statutum, q̃ † probatio per acta causæ non sufficiat, nisi etiā producēs ea fidem faciat iuramento: quia acta faciunt notoriū, c. cùm olim. de uerb. sig. no. Inno. in c. per tuas. in tit. proxi. & in c. ex insinuatione. j. de ap. dum modò sint publicata, l. gesta. C. de re iudi. Item dū modò sit cōclusum in causa, ut gl. no. in c. significauerūt. in uer. liquere. de testi. Ita refert ipse in d. l. admonendi. in ult. col. Item ꝑ istum tex. in ratione sui dicit Bal. hîc, q̃ quando acta nō sunt publicata, si actor dubitans non probasse, petit sibi deferri iuramentū in supplementū, nō derogat fidei testiū: quia fuit actus erroneus: & si ex certa scientia fecisset hoc, prudentiùs tū facit, qui dicit, peto in quantū mihi expediat, uel peto in
2 defectū ꝓbationis, si qs esset, secūdum eum. Item † per istū tex. dicit Bal. hîc, q̃ licet iuramentū calumniæ præstari possit in quacunq̃ parte litis: aliàs nō minus habetur pro cōfesso, c. ij. de iur. cal. lib. vj. Tamē si recusans iurare iam perfectè probauit, nō tenetur iurare, & hoc alibi ita expressè non reperitur, secundū eum, quasi claritas ꝓbationū excludat omne dubiū calumniæ. Item
3 per istū tex. dicit Bal. hîc, q̃ † stante statuto, q̃ si reus requisitus ad subeunda tormenta nō cōparuerit, habeatur pro cōfesso, nō procedit, quando prius perfectè de innocentia sua probasset. Et q̃ iuramentū superfluum non sit exigendū, uide Bal. in l. j. uer. extrà quærit. C. de reb. credi. Sed aduerte: qa limitat̃ iste tex. ultra omnes, nisi contra excipientē esset præsumptio, q̃ exceptio nō esset uerisimilis: quia cōtinuatur maiori onere probandi, q̃ sit plena probatio exceptionis, per tex. in c. qa uerisimile. de præsump. quē ad hoc no. hîc do. Anto. ibi, & in c. super hoc. de renun. ¶ Vltimò per istū tex. tractāt hîc scribentes tria. Primùm, utrùm ualeat consuetudo exigens superfluā probationem. Secūdò, utrùm ualeat detrahens legitimæ probationi. Tertiò, quid si restringit facultatem probandi ad certū modum tantùm: putà per instrumentū duntaxat. Et ut habeas substantialiter dicta omniū pluribus de meo insertis, ꝓcedo breuiter per tres cōclusiones limitatas. ¶ Prima cōclusio.
4 Valet † statutum, uel cōsuetudo exigens probationem maiorem, quamuis exigat subsistente rationabili causa, & nō nutritiua peccati, prout erit hîc. Ita no. Io. An. in Spe. de instru. edi. §. cōpendiosè. uer. sed nunquid. quia sicut cōsuetudo potest inualidā probationem ualidare, c. cùm dilectus. de fi. instr. ita econuersò ualidā inualidare. Et sequitur do. Ant. do. Imol. do. Ab. & Mod. hîc, quibus adde Bal. in c. si quis per xxx. in pe. col. si de feu. fue. contro. inter do. & agn. ubi dicit, ualere statutum, q̃ instrumentum non registratū in memorialibus præsumatur falsum: quia est factū ad supplendos malos mores, ut per eū ibi, & in dispu. inci. Statuto cauetur, quòd fœnerator. & Cal. in dispu. Bononiensi statuto cauetur.

5 ¶ Sed hanc conclusionem limita primò, dum † modò ex tali consuetudine quis nō ditetur cum aliena iactura, ut in donatione: aliàs secus, putà in debito ex mutuo, uel simili causa, secundū do. Ant. hîc. Sed contrà tenent Imo. & do. Ab. quia hoc indistinctè potest operari statutum, uel cōsuetudo ex causa: sic aliàs lex hoc facit ex causa, ut in c. præsul. ij. q. iiij. & in l. fi. C. si cer. pet. & in similibus solennitatibus requisitis à iure ultra ius gentium, uel diuinum: quoniā licet isti non dicant, qui nō potest statuere contra talia, potest tamē statuere præter, ut probat̃ ex gl. in uerbo, tolli. in cle. ne Romani. de elec. & quod no. do. Car. & Imo. in c. ex tuæ. de cler. non resi. & glos. iij in c. fi. de consue. in vj. dat exemplū do. Abb. si fortè in loco uigeret praua hominū secta fraudibus inclinata, maximè cùm illud, In ore duorum. ubi non sit præceptū morale, ita ut obliget ad mortale, sed est iudiciale fundamentū certa ratione, qua deficiente ueritas non reperitur. Facit optimè, qd̃ no. Arch. in c. ulti. xvj. dis. & do. Abb. in c. quoniam cōtra. in iiij. no. j. eo. & pro isto exemplo do. Ab. facit, qd̃ scribit Bal. in authen. sacra. C. si aduer. uen. & Imo. in c. cùm contingat. in xvij. char. j. de iureiur. dum dicūt, q̃ si malitia hominum loci est facilis ad decipiendos minores, ualet statutum, q̃ contractus minoris nō firmetur iuramento, & per Bal. in simili in l. ij. in ix. q. C. de rescin. uend. Scias tamen, q̃ impeditus uti probatione de iure legitima, poterit denunciare in foro ecclesiastico aduersarium ditari cum aliena iactura, secundum Imo. hîc per no. in c. nouit. s. de iudi. Quod est bene menti tenendum, secundum ipsum: & confirma ex his, quæ dicam in tertia cōclusione, uer. quartò intellige. ¶ Limita secundò hanc cōclusionem, dum modò de ratihabitione consue. appareat expressè: nam illa in dubio nō præsumitur, quando ultra ius cōmune: & fortiùs hîc, ubi læditur naturale, uel diuinum, secundū do. Ab. per tex. in c. iij. de eo, qui mit. in pos. causa rei ser. ibi, laudabilem esse cōstiterit. & per Doc. in c. fi. de consue. & ibi Imo. secus in consuetudine præter ius, ut in c. illa. xij. dist. Et quamuis do. meus hîc nitatur ualde diffusè probare, q̃ in dubio præsumatur rationabilis, ut uidere potes, tamen quia tandem ipsemet resoluit motiua sua, dicens hanc opi. esse cōmunē, ideo cum hoc transeo: de quo etiam per Fed. consi. xvij. quod incipit, quæstio talis est. per Domi. in §. leges. iiij. dis. & in c. frustra. viij. dist. & in c. j. in ulti. col. de consti. in vj. & do. Ant. in c. cùm causam. in fin. de re iudi. & do. Ant. & do. Ab. in d. c. iij. Et hanc limitationem ampliat hic do. meus, etiamsi in statuto exprimatur causa irrationabilis: quia illa nō præsumetur, nec statur dicto statuentium, nisi de ipso appareat, quando statuit contra ius gentium, uel diuinum, ut eleganter Bar. in l. diuus. ff. de adi. leg. secus, si statuerent contra ius positiuum, ut per Bar. in l. ambitiosa. in ult. char. uer. primò quæro. ff. de decre. ab ord. fac. Et hoc bene no. ¶ Limita tertiò hanc conclusionem, nisi essemus in foro conscientiæ, & causa, propter quam ex statuto, uel ex cōsuetudine requiritur superflua probatio, cessaret, per id, quod no. Bald. in l. cùm qs. C. de iur. & fac. igno. dum dicit, quòd lex fundata super præsumptione non ligat in foro conscientiæ, in quo attendit̃ ueritas, c. in quisitioni. de sent. excom. no. Io. An: & do. Ant. in c. is, qui fidem. de spon. Et istud probari potest ex no. per Pe. de Anch. in regula, possessor. in iiij. opp. de reg. iur. in vj. maximè in eo, quod ponit in v. char. uersi. ex quibus concludo, q̃ iste Titius. Vbi tamē cessaret causa statuti, esset magis dubium: & fortè secus, per ea quæ no. Cal. in ti. de consti. cōsi. xx. & dispu. sua Bononiēsi, Statuto. in fi. & Pe. de Anch. cons. xxj. qd̃ incipit, Videtur prima facie. ¶ Limita uerò, ut nō procedat tale statutum, uel cōsuetudo, quo ad clericos, uel ecclesias. Ita expressè no. Cal. in d. dispu. in pe. col. & cōsuluit Pe. de Anc. consi. cclij. inci. s. dictū statutū, & ita dicit do. Ant. se respondisse in facto, in c. relatum.

tum. el j. in j. col. de testa. & ibi do. Ab. alleg. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti. & c. pen. s. de cōsue. cum simi. Et circa hanc conclusionem not. diligenter duo. ¶ Primò, q̃ consuetudo, uel statutū disponens aliter, quàm ius diuinum, quod loquitur disiunctè, & restringit se ad unā partem, ualet. Ita sing. no. Imo. hîc, dum dicit, q̃ statutū requirens tres testes, non est contra ius diuinum: quia dicit, in ore duorum, uel trium. ¶ Secundò no. q̃ consuetudo potest addere aliquā speciem ꝓbationis iudicialem ad aliā speciem, per quam nō inducebatur plena ꝓbatio. Ita est tex. no. in c. j. de iur. cal. in vj. quem ad hoc no. Domi. ibi, secus. dicēs, se uelle addere plenæ ꝓbationi aliam speciē probationis, per illum tex. quē ita dicit se intelligere. Et ad iiij. limitationē, de qua s. adde Bal. in authen. cassa. uer. uerò quæro. C. de sac. san. eccl.
6 ¶ Secunda cōclusio. Valet † consuetudo, uel statutū faciens ualidā probationē, quæ de iure est inualida, si cōcurrerit euidens necessitas, uel utilitas, secundū Io. An. latè in addi. Spe. loco & uersi. allegato in præcedenti cōclusione, & sequuntur do. Ant. do. Ab. & Scribentes hîc per tex. in c. cùm dilectus. in ij. respōso, de fide instrū. & in c. quicunq̃. xij. q. j. Idem tenet Bar. in l. si seruus cōmunis ipse. ff. de stip. seruo. & Bal. in rub. C. de fid. instru. in pe. col. & do. Abb. in c. bonæ. el ij. in ult. col. de post. præla. in repe. c. cùm esses. in j. col. uer. quintò no. j. de testi. & in c. ad nostrā. & in c. cùm causam. in ij. col. j. eo. & Domi. in c. quāuis. de procu. in vj. & do. Anto. in prooemio huius lib. & do. Abb. in c. j. de appel. & do. Anto. & do. Ab. in c. cùm dilectus. & Bal. in l. j. in ij. char. C. de sum. trin. & Cal. in tit. de consue. consi. ij. decidentes propter hoc multa pulchra, & dicit Bal. in l. quoties. ante fi. C. de iudi. q̃ statutum posset disponere, q̃ stetur extraiudiciali informationi testium: & procedit ista cōclusio etiam in causis laicorum, quæ agerentur in foro ecclesiæ, secundum Io. And. Pe. de Anch. & Do. in c. seculares. de fo. cōpe. in vj. & do. Ant. in d. c. cùm dilectus. & Bal. in extrauag. de pa. Constan. in fi. prin. & idem puto in cōclusio-
7 ne præcedenti. ¶ Sed aduerte: quia † ista conclusio limitatur ultra doc. Primò, nisi statutum diminuēs probationē iuris Canonici esset conditum ab episcopo, ut latissimè per Fede. consi. xvij. inci. Quæstio talis est, nūquid cōstitutio episcopi. ubi consuluit nō ualere statutum episcopi, q̃ usurarius possit conuinci per testes singulares, uel cōfessionem extraiudicialē. Et aduerte: qa fortè illud nō procedit in cōsuetudine, per ea quæ latè no. do. Ab. in c. fin. uer. sed pulchrum est uidere. s. de cōsue. ubi dicit, ualere consuetudinem inter personas ecclesiasticas contra ius Canonum & non statutū, ut ibi: quia consuetudo habet tacitum consensum principis, & difficiliùs remouetur, ut per eum ibi, & in c. cùm M.
8 de consti. & tetigi in c. Iacobus. de symo. ¶ Limita † secundò, nisi tale statutum, uel consuetudo præstaret facilitatem delinquendi. Ita sing. uoluit Bal. in l. unica. circa prin. C. de confes. dicens, nō ualere statutum, q̃ detur fides libris mercatorum, quando scripturę de sui natura nō sunt uerisimiles ad bonam existimationē mercatorum: uel quòd in magna quantitate eis credatur in fauorem suum: & sequitur latè do. Abb. quē uide in c. bonæ. el ij. in ulti. col. de postu. præla. quicquid secundum eum dicat Bal. in l. cunctos. C. de sum. tri. Bene facit, qd̃ not. do. Benedic. cōtra Pe. de Peru. in c. ad nostram. j. eo. ubi dicit, nō ualere consuetudinem, q̃ testis non teneatur reddere causam sui dicti: & adducō Bal. in l. si nō specialiter in fi. C. de testa. ubi dicit, nō ualere statutum, quòd testes probent, licet reddant malam causam, nisi exponeretur, non concludentē de necessitate uerisimile. Tamen ut ibi per eum, ad idem, qd̃ no. Ang. & Imo. in l. iij. ff. de testa. dicentes, non ualere consuetudinē, uel statutum, quòd testes præsentes testamento nō teneant̃ uidere testatorē. ¶ Limita tertiò, nisi statutū, uel consuetudo taliter disponens loqueretur in causa criminali, & posset sequi mors: putà, q̃ propter fugam resultat plena probatio, secundū Mod. hîc allegantes in simili Fed. in d. consil. & Bal. in l. solā. in fi. C. de testi. qd̃ dictum licet sit pulchrū, tamen nō bene probat. Ideo nō uidetur, quòd ex causa possit cōsuetudo inducere pœnam mortis ultra ius commune, per tex. no. in l. saccularij. §. sunt quidam. ff. de extraor. crimi. Per quē dicit Bal. in tit. de pace Constan. in viij. char. q̃ consuetudo habet potestatem in sanguine hominis, & refert Ana. in c. sicut. j. de Iudæ. & allegat̃ Bald. in c. j. §. fundū. de pace iur. firm. Et ideo dicunt do. Ant. & Imo. in c. de causis. de offi. de le. q̃ pœna ex consuetudine debita dicitur ordinaria. Ibi alleg. gl. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de infa. Not. Bal. in l. & si seuerior. C. de infami. Dixi aliàs in c. in quisitionis. in prin. j. de accus. & adduco gl. ualde solennē in c. cùm homo. xxiij. q. v. quæ dicit, ualere consuetudinem, q̃ ubi agitur de pœna mortis, interuenire posset fideiussor, licet aliàs nō possit, ut in ea. gl. cū suis concor. & ad hoc ipsam no. Ro. sing. cxxxj. Si tamen consuetudo induceret pœnā mortis ex causa adeo leui, q̃ contingat innocentem condemnari, tunc non ualeret tanquàm repugnans iuri naturali, per no. in c. fi. de consue. & Bal. in l. omnes populi. de iusti. & iur. ¶ Limita quartò, ut habeat locum talis cōsuetudo solùm inter personas, inter quas obseruata fuit in subditis illorum iurisdictioni, quorum authoritate introducta fuit, secundum Io. An. in Spec. de instr. edi. §. nunc dicendum. in addi. magna, uer. vj. est temporis obseruatio. & Bal. in c. cùm dilectus. & elegāter Pet. de Anc. in repe. c. j. in xxvij. chart. uer. sequitur alia q. s. de consti. operaretur tū inter subditos ipsos in alieno territorio, secundū Bal. in l. nec exemplo. ad fin. C. de proba. ¶ Limita quintò, nisi consuetudo esset introducta cōtra legem, quæ haberet clausulā derogatoriam ad cōsuetudinem, secundum Ioan. And. in Spe. in d. §. cōpendiosè. & do. Abb. hîc, qui alleg. Bar. in l. de quibus. ff. de legi. & in d. l. omnes populi. Quod declara, ut statim dicetur. Et no. q̃ quædam ex limitationibus istis adaptantur ad cōclusionem præcedentē, & econuerso. ¶ Vltimò propter istam cōclusionem infertur, quòd † ualet consuetudo, q̃ testamentum fieri possit cum duobus testibus, etiamsi principis cōsensus nō accedat, prout Venetijs, secundum Bart. eleganter per tres rationes in l. cunctos. uersi. tertiò quæro. C. de sum. trin. Idem Bal. in l. si nō speciali. uersi. sed ego dico. C. de testa. & in l. fin. in j. col. C. de fideicom. & in authen. defuncto. in fin. C. ad Tertul. & Bart. & Ang. in l. testamenti factio. ff. de testa. & Bald. in l. sed in ea. in ij. commento. ff. de legi. & in l. non possunt. eo. tit. & Pau. de Cast. in authen. quod sine. C. de testa. & Petr. de Anch. in repe. d. c. j. in xxvj. char. & do. Abb. & do. meus hîc, q̃ dicit, hanc esse cōmunem, & tenendam eam. ¶ Limita secundum do. Ab. hîc, dum modò clarè appareat consuetudinem fuisse inductā ex causa noua & irrationabili, putà si nō extat memoria falsitatis commissæ, & propter diuersas hominū curas difficilè possent tot solennitates adhibері, ut hîc per eum, cuius uerba sunt omnia Io. An. ubi s. licet ipse nō dicat imo fortiùs dixit do. Ant. in c. cùm esses. de testa. q̃ in puncto iuris etiam citra cōmunem cōsuetudinem ualet testamentū inter laicos in quacunq̃ materia cōfectum corā duobus idoneis testibus, per illum tex. de quo etiam ipse ponit in c. nouit. s. de iudi. & in c. dilecti. in j. col. eo. ti. & in c. cùm ad sedem. s. de resti. spo. in c. indicante. in j. col. j. de testa. & ꝓfundissimè Ro. dicens se disputādo hoc obtinuisse, in rep. authen. similiter. in xvij. char. C. ad l. Fal. licet dicat se in consulendo nunq̃ hoc tenuisse: & dicit Imo. hoc se in hac urbe consuluisse, contra illud dictum But. in quo nunc nō intro-
10 ¶ Sed aduerte: quia †, cōtra Bar. in l. cunctos populos. tenet Io. An. in addi. Spe. in d. §. cōpendiosè. & Old. consi. ccxlviij. inci. Proposita consuetudine. in secundo dubio, & do. Ant. Imol. & Mod. hîc, & Imo. in d. l. testamenti fa-

c. sicut cō suetudo laudabilis.

ti factio.& do.Ant.in repe. c.fi.ſ. de cõſue. quem in hoc reputo ſibiſpſi cõtrarium,per prædicta. Mouenť ſolùm per tex.in l.fi.C. de teſta.ubi uideť reprobari cõſuetudo diminuens numerũ teſtiũ in teſtamentis: & ideo ſuccedit notabile dictũ Bal.in repe.l.de quibus.ff.de legi.ubi dicit, ꝙ quando lex derogat cõſuetudini expreſſè, non poteſt ſine cõſenſu principis noua conſuetudo induci. Et idẽ tenet Dom.xj.diſt.in ſumma circa fi.allegãdo Io. An.in d.ſ.cõpendioſè.Sed nihilominùs prima opi. reputatur uerior: & ad d.l.fi.reſpõdet Pet.de Anc. in d.c.j. & Bar.in d.l. cunctos.ꝙ licet derogeť conſuetudini,non intelligiť de futura,ſed de præterita:qa reſpõſio eſt ualde no.ad alia ꝓpoſita,& eſt gl.not. in cle.ſtatutũ. in uer. cõſuetudinem. de elec.No.etiam Bal.in d.l.fi.C.de teſta. & Pe.de Anc.in c.cùm ab omni.de uſ.& ho.cle.& Imo.& Pau.de Caſt.in l.ſi mihi & tibi.ſ.in legatis. ff. de leg. j. & Pet.de Anc.cõſil.xlvj.inci.cõſuetudo. Sed † nõ teneas iſtã reſpõſionẽ:qa non eſt uerũ ita adſoluté,quòd damnata cõſuetudine nõ intelligať de futura ſecũdum opi. cõmunem,& ex gl.pen.in cle.ſi una.de reb. eccl. nõ alle. & ibi not.Pau.Io.de Lig.& do.Card.in fi.& Bal. in l.ij.in ij.oppo.C.quæ ſit long.cõſue. & do.Anto.in c.certificari.de ſepul.& Imo. poſt do. Ant. in c.fi. de conſue. & ibi do.Ant.in xij. char. & Imo. in l.iij. ff. de teſta.& do. Car. contra gl.ibi in d.cle.ſtatutum.in ij.opp.& in cle. dudũ. §.nos etenim.in viij.q.de ſepul.& Pau.de Caſt.in l.ſi ſtipulatus fuerim.§.cùm ſtipulamur.ff. de uerb. obl. & Io. An.in Spe.tit.de diuot.§.nũc autem.in additione,reaſſumpſit,&c.& Ang. in §.ex non ſcripto. Inſti. de iur. nagen.& ciui.quia ſi damnatur cõſuetudo, per hoc apparet,ꝙ nõ eſt rationabilis:& per cõſequens, nõ poteſt nouiter contra ius cõmune introduci,ꝑ c.fi.de cõſue.¶ Eſt uerum,ꝙ ſi poſt legem derogantẽ conſuetudini induci tur alia cõſuetudo præſcripta ex cauſa noua,uel ueteri, ſed non cogitata per legiſlatorẽ,ualebit:qa ceſſat dicta ratio,cùm imo ſit rationabilis. & ita no. do. Ab. in c.fi. de cõſue.quaſi in fi.& hîc: per qd' clarè decidiť quæſtio noſtra:nam cõſuetudo inducta poſt d.l.fi.preſupponitur ex cauſa noua introducta.Igiť ualet.Et in hoc remaneo omiſsis multis,quæ extra ꝓpoſitũ extendit hîc do. meus,in hoc,utrùm damnata cõſuetudine intelligatur etiã de futura. ¶ De quo ultra allegata per eũ remitto ad Dom.elegãtiſsimè in c.ij.in ulti.col. de cõſti. in vj. & Pe. de Anch.in cle.j.in x.no.de exceſ.præla.& Alb.in prima parte ſtatutorũ,q.lxxiij.& Bal.in c.j.in prin.de capi.Cõra.& in c.j.in princi.per quos fiat inueſti.& in l.dudum. C.de contrah.emp.& l.fi.C.de teſta.& in l.de quibus. ff. de legi.& do.Abb.in c.cæterùm.in fi.de iur.calũ. & Pau. de Caſt.in l.deprecatio.ff.ad l.Rho. de iact. & Ana.in c. ij.in prin.ne præla.uic.ſuas.& Innoc.in c.ex parte. de cõſue. & Pe. de Peru. in trac. de unione, in vj. dubio, & in trac.can. parochia.in v.dubio.v. char. illius dubij. uer. ſecũdò quæritur principaliter. Et cõmunis opi. eſt cum gl.in d.cle.ſi una.Sed in iſtis locis inuenies quaſdã ſubtiles limitationes. ¶ Tertia † cõcluſio.Valet ſtatutum, uel cõſuetudo reſtringẽs facultatem probandi ad unũ modum tantùm,putà per inſtrumentũ tantùm,uel per teſtes tãtùm.Ita uoluit Spe.in tit.de proba.§. uidendũ. uer.ſed pone,ꝙ in inſtrumento.Sicut enim lex poteſt alterare & minuere probationes,ut in Spe. de inſtr.edi.§. reſtat.uer.ſed ſi alij.& per gl. in c.j.de cenſi. in vj. & in c.j. in uer.authentico.C.de ſen. excom.eo. li.ita cõſuetudo ſecundum ipſum,cùm quo trãſeunt do. Ant. do. Ab.& do. meus hîc,& iſtam cõcluſionem præſupponunt prouera doc.j.alleg.& eam ſentit do.Ant.poſt Hoſt.in c. ſignificauit.in ult.col.in tit.proxi.& do.Abb.in c.propoſuiſti.in prin.j.eo.cum cõcor.quas ibi dicam, licet Imo. & Mod.hîc aliter dicant: ſed eorum rationes procedũt, ut dicam j.in x.intelligentia huius concluſionis,& eam amplia,ut dicam in viij.intelligentia, uer.& no. Sed hãc concluſionem intellige primò, niſi reſtrictus ad certam ſpeciem probationis uellet probare per confeſsionem aduerſarij,ſecundum Mod.hîc alleg.Pet.de Anc. conſi. cccxxvj. ubi dicũt, eum cõſuluiſſe,quòd ſtante ſtatuto, quòd ſolutio debiti,de quo conſtat per inſtrumentum publicum, nõ poteſt probari per cõfeſsionem creditoris:quod eſt ſing.& perpetuò notandũ, ſecundum eos. Sed tu conſidera:quia in illo cõſilio,qd' eſt mihi cccxlv. & eſt Sal.expreſſè dicitur totum cõtrarium, uidelicet ꝙ qui non poteſt probare per teſtes ſolutionẽ debiti,non probabit per teſtes deponẽtes de cõfeſsione creditoris. Vnde dicerem ꝙ quando per teſtes uellet probare confeſsionẽ partis,nõ poſſet propter eandẽ rationem,propter quã ipſum principale non permittiť ꝓbari per rationes Sal. ſed ſi per poſitionẽ uellet uti cõfeſsione aduerſarij,nõ dubito,ꝙ poſſet:quia,ut dixi in rub.prohibitus ꝓbare poteſt facere poſitiones,cùm cõfeſsio non ſit probatio propriè:& per hoc facit, qd' no. Bar. in authen.ſed iam neceſſe.C.de do.ante nup. & Bal.in l.filiũ. C.fa. ercif.& Doc.in c.is, qui fidẽ.de ſpon.cũ concor.ubi admittitur probatio cõtra præſumptionẽ iuris,& de iure per confeſsionẽ. Ergo fortiùs hîc. ¶ Secundò † intellige, niſi aſtrictus ad probandũ per inſtrumẽtũ, uellet probare per quinq; teſtes.Ita ſing.no.do.Ab. hîc per l.teſtium. C. de teſti. inducendo,ut per eum,qui de hoc teſtum.facit,& idem repetit in c.cùm Ioannes.de recolectis Parmenſibus.j.de fi.inſtr.allegando. Dy. in l. optimam.C.de contrah.ſtipu. ¶ † Tertiò intellige, niſi inſtrumentũ eſſet perditũ:quia probata amiſsione poterit probari per teſtes,quid in eo cõtinebatur,per d.l.teſtium.in fi.quod etiã ſentit do.Abb.hîc,licet nõ inſiſtat. ſed expreſſè tenet Bar.in d.lege,teſtiũ.dum modò probentur tria,ſ.actum fuiſſe celebratũ,ſcripturam inde cõfectã,& cauſam perditã. ¶ Quartò intellige ſecundum do.Ant. hîc,niſi habẽs ꝓbare uellet ꝓducere teſtes legaliſsimos: qa poterit de ætate Canonica, ne cõtingeret aliũ ditari cum alterius iactura:& eſt de mente Spe. ubi ſ.& facit,qd' no.Ant.in d.l.cùm eſſes.cum concor. quas dixi ſ.in uer.imo fortiùs. Videť tñ in hoc debere recurri ad eccleſiaſticũ,putà ꝑ uiã denunciationis,ut ſentit do. Ant.hîc,& meliùs in c.cùm Ioannes.uer.ad primũ.de fi. inſtr.ubi dicit,ſe putare,ꝙ ſi præcluſio facultatis ꝓbandi nutrit peccatũ, põt qs uti uia denũciationis euãgelicæ:& certè de peccato non obſtabit,niſi ex qualitate teſtiũ : ex quo apparet, ꝙ in iudicio ſeculari hoc fortè nõ ꝓcederet:maximè qñ reueleť mirabile dictũ Ang.in l.j. §.pueritiã.ff.de poſtu.ubi dicit,ꝙ ſi ex forma ſtatuti cõtra inſtrumentũ allegãs ſe habere probationes paratas ꝑ teſtes, nõ poteſt petere ſe remitti ad curiã epiſcopi ratione denegãtis iuſtitiã:qa nõ denegat iudex laicus iuſtitiã:ex quo ſtatutũ ita diſponit,ꝑter gl. ibi in uerbo, prætor ratus.Qd' dictũ ꝑ omnia non ap,ꝓbo. ¶ Quintò † intellige, dũ modò tale ſtatutũ alleget ſolùm inter laicos:nam corã iudice eccleſiaſtico nõ ſeruabiť,ſecundum Domi.hîc alleg. Pet. de Anc. in rub.ea, quæ in ult. col. de reg. iur. in vj. ubi dicit, eſt poſsibile alleg. Fede. Sed nõ uidi de recẽti Pe.de Anc.quia dicit,ꝙ nõ in foro eccleſię nõ poſſet allegare tale ſtatutũ inter laicos.ibi litigãtes:nec iſtud fortè ꝓcedit ꝑ no.ꝑ Io.An.in c.ſecularе.de fo.cõpe.in vj.Secũdo: qa nõ allegatur ibi Fed.ſed Io.Cald.& bene in diſpu.incipiẽte, Statuta ciuitatis. in fi.ubi firmat,ꝙ ſtatutũ ꝑ qd' debitũ à centũ libris ſ.non põt ꝓbari ꝑ teſtes, nõ ligat clericũ etiã in iudicio ſecularі:& ſequiť Pe.de Anch.in repe.c.j.in xxviij.char.uer.accedat.de cõſti.& Imo.in repeti.c.cùm cõtigat.in xxxviij. char.de iureiu.& eſt pulchrũ ad materiã.ꝙ clericus.de fo.cõpet. ¶ Sextò intellige,niſi agereť de probãdo iuramento,qd' interueniſſet in cõtractu:qa licet ipſe contractus ex ſtatuto exigeret ſcripturã,tñ ꝑ duos teſtes ꝓbabiť iuramẽtũ,ſaltẽ corã iudice eccleſiaſtico,ſi corã eo ageret ad obſeruãtiã illius cõtractus,iuxta c.cùm cõtingat, de fo. cõpe. in vj. Ita ſingulariſsimè no. Imo.in d.c.

cùm

a *Prohibitus probaret debitũ per inſtrumẽtũ] Adde tu, quid ſi uellet probare per teſtes,qui teſtes adiuuãtur per inſtrumentũ, an ualeat talis probatio? Vide per do. Alex. in d.l. certi conditio.§.quoniã. ff. ſi cer. pet. in j.col. Adde, qd ſi ſtante ſtatuto tali ꝓhibitiuo pars cõtra talẽ prohibitionẽ protraxit teſtes, & aduerſarius non cõtradixit, an ualeat probatio illorũ? Vide per do. Alex.in d. §. quoniam. in j. col. Adde ad iſta, quòd ex deciſione Bart. in d.l. certi condictio.§.quoniam.cõcluditur, quòd ſtatutum loquens de caſu ſimplici, non trahitur, nec extenditur ad caſum mixtũ: quod expreſſè uoluit Bar.in l. omnes populi. ff. de iuſti.& iure. et do. Alex. in d. §. quoniã.in j.col.*

c. ſicut cõſuetudo laudabilis.

b *Si enim eſſet minor quantitas] Adde tu,quid ecõuerſo? pone,quòd per ſtatutũ iudex non poſsit cognoſcere,niſi ſit cauſa tantæ ſummæ? Dic,quòd tunc fit coaceruatio:quia fit incluſio iuriſdictionis, & non exclusio , ut per Bart.in l. ſi idem. ff. de iur. om.iud. in prin.Et ſic ſolue contrariã l.ſi plures.in fi. ff. de pac.Adde ad iſta: pone, ſtatutũ eſt, quòd libris mercatorũ cum eorũ iuramento credatur uſq; ad ſummam tantã: pone, aliquis apparet debitor in libris alicuius mercatoris, et ſunt multæ ſummæ,quòd nulla de per ſe excedit ſummã taxatã per ſtatutum , an debet fieri coaceruatio , ad hoc ne poſsit mercator iurare? Martinus Laud.in d.l. ſi idem. tenet , quòd fit cumulatio : & eum ibi ſequitur Mod. & ſic non ſtatur iuramento quod not.*

cũm cõtingat.in vj.char. Qd' nõ exeat mẽtẽ tuã. ¶ Septimò † intellige,niſi taliter ,ꝓhibitus probaret debitũ per inſtrumentũ[a], ſed damnũ & intereſſe dependens à cõtentis in inſtrumento per teſtes:quia poſſet ſm Bar.in l.certi cõdictio.§.quoniã.ff.ſi cer.pe.propter gloſſ.ſing.ibi,& ſequuntur ſimpliciter Mod.Hîc adde,ꝙ idem tenet Bal.allegando Ia.Bu.in d.§. quoniã. in authẽ. ſed nouo iure.C.ſi cer.pe.& Sal.in authen.caſſa.C.de ſac.ſan.eccl. & Io. An. licet nõ decidat,in addi.Spec.in tit.de fru.& intereſſe.in fi. Pau. de Caſt. in d. §.quoniã.& Pet.de Anc.poſt multa ad hoc pulchra in repe. regulæ, acceſſorium.in xv. char. de reg. iur. in vj. uer. quartò quæro. & ita dicit diſputaſſe dictũ Iac. & ſe, & etiã retuliſſe in repet. d.c.j.in xiiij.q.quia licet ipſum intereſſe excedẽs ſummã, in qua ſtatutũ exigit ſcripturã, nõ probeť principaliter ex inſtrumẽto, tñ quia obligatio damni nõ eſt debita, niſi ex inſtrumẽto, & quãtitas damni ſola probatur per teſtes:certè iſta mixta probatio reſultãs partim ex inſtrumẽto,partim ex teſtibus admittiť. Quod eſt ualde ſing.ad multa.Et adduco text.ſing.ſm intellectũ do.Ant.& Imo.in c.ſeries.j.ti.proxi. ubi licet publicatis atteſtationib. nequeãt produci teſtes, tñ poſſunt produci mixti cum inſtrumentis : de quo exclamat Roma.in l.ij.in princ.de uer. ob.& in rub.ff.de arb.cum ſi.Et adduco optimè,qd' no.do.Ant.& do. Abb. in c.auditis.de reſt. in integ. ubi dicũt per illũ tex.ꝙ ubi actus debet neceſſariò probari per ſcripturã, tñ qualitas adhærens actui poteſt probari per teſtes.Ex quo infert do.Abb.ſolenniter, ꝙ licet gratia Papæ nequeat probari per teſtes,ſed exigat ſcripturã,ut per Bal.i l.humanũ.C. de legi.plenè Rota deciſ. ccccxxxviij. in nouiſsimis, cũ concor.tñ qualitas adiuuãs literas poteſt probari per teſtes:& potuiſſet alleg.gl.meliorem de iure ad hoc in c. duobus.in uerbo,ſi nõ appareat.ibi,per teſtes.de reſcr. in vj.& in c.ſi à ſede. in uerbo, apparet. de præben.eod. li.Bene facit,quod no.Bald. in l.j.ff. de leg.ij.ubi dicit,ꝙ ſicut per ſtatutũ inſtrumẽta guarẽtigiata merenť executionẽ,ita intereſſe,quod petitur uigore inſtrumẽti,merebitur eandem executionẽ.Vnde dicit Bald.in l.j.C.cõmunia de leg.ꝙ ſi ex forma ſtatuti inſtrumeretur ſummariã cognitionẽ, ita proceſſus ſuper hypotheca, quæ interuenit pro ſecuritate debiti,ſi agitur contra debitorem:ſecus,ſi cõtra ſingularẽ ſucceſſorẽ.Similiter dicunt Bar.Bal.& Imol.in l.j.in prin.ff.de his,quæ in teſta.dele. ꝙ ita habẽt executionem paratã ea, quæ præſumptiuè reſultãt ex inſtrumẽto, ſicut expreſſa formaliter in eius tenore.Et no.Bal.in l.unica.§.& ut pleniùs.C.de rei uxo. actio.& in l.ad probationẽ.la j.C.de prob. & in d. l. ubi adhuc.C.de iu.do.& in l.j. C. de fideic. Sed poſſet quiſquam dicere,ſm hoc parificando iſta, ſicut contenta in inſtrumento,debent ꝓ inſtrumentũ probari:Ergo ita illud,quod ex eo elicitur,prout eſt intereſſe: qd' eſt contra prædicta. ¶ Sed reſpondeo, ꝙ illud, quod elicitur ex ipſo inſtrumẽto,eſt obligatio ad intereſſe:& illã non probãt teſtes, ſed inſtrumentũ: quantitas uerò damni bene probatur ſolis teſtibus, quorũ dicta ſuſtentantur ex cõcurſu obligationis in inſtrumẽto cõtentę,& fauore inſtrumenti extenditur ad ipſius quantitatis probationem per modum fomenti:ſed arg.procederet,ſi dicẽremus,ꝙ quantitas intereſſe probaretur ex inſtrumento:ſed iſta adducuntur,ut appareat, ꝙ petitio intereſſe non eſt ex toto ſuper extrinſecis inſtrumenti. ¶ Sed ad unum aduerte:quia per iſta reſultat una ampliatio ad hanc cõcuſionem,ꝙ quoties cõtra inſtrumentũ nõ admittitur probatio per teſtes ex aliqua diſpoſitione, certè nõ admittetur cõtra ea,quæ præſumptiuè reſultãt ex inſtr.& ita ſentiunt do. Ant.& do. Abb.in c.cùm olim.j. de cenſi.& Pet.de Anch.conſ.ccclxxxvj. incip. Viſa diligenter.Sed ꝙ iſtud nõ trãſit, ſatis clarè patet per id, qd' no.do.Ant.& Imol.in c.translato.ſ.de cõſtit.& do.Ant. in c.ſicut.prope fi.de re iudi.& in procemio huius lib.& Bal.poſt gl.in uerbo,approbet.in l. iuriſgentiũ. §. quod fere.ff.de pac.in l.generaliter.C.de nõ nu.pecu.& Bar.in l.j.C.de appo.pub.lib.x.Vbi uolunt etiã in terminis noſtris,ꝙ priuilegia inſtrumentorũ intelligãtur ſolùm de cõtentis in tenore inſtrumẽti, & nõ de his,quæ præſumptiuè reſultãt:Ideo dic,ut aliàs dixi in d.c.cùm olim.diſtinguendo,an iſtud,quod reſultat ex inſtrumento,deducitur per modum arguendi, qui nullo modo poſsit cauillari,& neceſſariò concludat & procedat ſ. opi. per d.c.cùm olim.Aut illud, quòd uirtualiter elicitur, non eſt neceſſariò concludens, & procedant ſecundò addũcta. ¶ Octauò † intellige,niſi aſtrictus ad probandum per inſtrumentum , uteretur teſtibus parte ſciente & non cõtradicente, neque iudex reſeruaret exceptiones, uel admitteret ſi & inquantum.Ita ſingul. not.Bald.in l. certi condictio. §. quoniam.præalleg.quia pars tacendo uidetur approbaſſe hoc genus probationis:arg.l.ſi quis teſtibus. C.de teſti. & ſequitur do. meus hîc reſpondẽdo certis obiectis de mente Bal.eo non allegato in d.l.ſi quis.in fi. Et addit, ꝙ ſi iudex abſente parte admitteret iſtas probationes, & earum prætextu ſententiaret, ſententia eſſet ipſo iure nulla,tanquam lata ex probatiõe reprobata. Allegat Bald. in l.libertorum.C. de teſt.qui hoc dicit per c.ij.j.de purg. uulg.& dicetur poſt Innoc.j. eod.in c. quoniam. ¶ Nonò † intellige ſtatutũ exigens ſolùm inſtrumenta in certa quantitate ſ.ut intelligatur de quantitate principali: ſecus de uſuris. Si enim eſſet minor quantitas[b], quàm ſtatutum exigat, & propter uſuras aſcenderet quantitatem ſtatuti,non fiet coaceruatio de duabus ſummis in unã iſto caſu,ſecundũ Bart.in d.l.certi condictio. per l. eos. C. de uſur. quia ubi tractatur de odio,prout hîc, ubi uiolatur ius commune, non fit cumulatio,l.ſancimus.§.pe.C.de do. latẽ Bar. & omnes in l. ſi idem cum eodem. ff. de iuriſd.om.iudic.ſecus,ſi eſſet materia fauorabilis,per l. ſi plures.in fin.ff. de pact. & l. fin. C. qui bon. ce.poſſ. Et quod dixi de uſuris, dicas idem ſi debitum circuiſſet per negationem, per l. item ueniunt. §. cùm prædiximus. ff.de pen.hære.cum his,quæ not.Bart. in d.l. ſi idem. ¶ Decimò intellige, niſi probatio teſtium redderetur inefficax per ſtatutum, uel ex conſuetudine, ſed ex pacto : quia non ualet, ut eſt gloſſ.reputata ſingul.in authen. ut ſine prohi.ma.&c.§.j.in glo. magna circa fin.quam ſequitur Imol.c.ſi dili-

a Pacti et statuti] Adde tu, & dic, quòd quãdoq; aliquid prohibitum est fieri p̃ pactũ, quia cõtra bonos mores: et tunc nõ potest fieri etiam per statutũ. Ita loquitur gl. in rub. de decret. decur. li. x. Aut est prohibitum fieri aliquid per pactum alia ratione, putà publicæ utilitatis, uel alterius iuris subtilitatis: & tũc tale argumentum non procedit, uidelicet nõ potest fieri per pactum. Ergo nec per statutũ. Ita Bar. in l. oẽs populi. ff. de iusti. et iur. ĩ uers. quãdoq; lex non resistit. Et sic per ista habes, quòd dicere ita generaliter, Quod potest fieri per statutũ, potest fieri etiã per pactũ. est malè dictum. Ita Mod. in l. nõ impossibile. ff. de pact. Adde tamẽ, quòd à pacto ad statutũ semper bonum est arguere: quia arguitur à minori ad maius affirmatiuè: Si potest per pactum, quod est minus: ergo & per statutũ, quod est maius. Ita arguit text. in l. fi. in fi. ubi Bart. & Bal. C. de fideius. in tantũ, quòd illud, quod potest fieri per pactum, potest fieri p statutũ simplex. Ita Bar. in d. l. fin. & Bal. in l. cũctos populos. C. de sum. tri. & fid. catho.

b Dyn. & Bar. in l. fin. ff. de præto. stip. ubi cõcludũt, ualere pactum de stando simplici dicto creditoris] Adde tu, & dic, q̃ Bart. nõ dicit hoc in d. l. fi. ff. de præto. stip. sed bene dicit: puto, quòd si p̃mitto stare simplici tuo dicto, seu uerbo, uel tuo iuramento, q̃ istud me nõ obliget, qn̄ ego poßim reuocare ante quàm tu declares: sed postquã quis declarauit, dicit ibi Bart. q̃ ualet eius declaratio, sed reducitur ad arbitriũ boni uiri: & sic corruptè allegat hic Bart. Feli. Adde tamẽ, quòd Lud. Ro. in l. j. ff. ne quis eum, qui. & in l. qui bona. §. quædã. ff. de dã. infect. & ante eũ Guli. de Cun. in l. cùm debitoris. in fi. C. de iud. in discursu uidetur tenere, quòd ualet istud pactũ: sed dicit, quòd nõ trãsit ad hæredes. Adde, quòd Papa nõ põt facere, quòd stetur dicto partis cõtra aduersariũ. Text. est in c. indicas. iij. q. ix.

genti. de fo. cõpe. & ibi do. Ant. & do. Abb. circa v. col. & Imol. & Moder. hîc, & ultra eos do. Flor. in l. j. circa prin. ff. de testi. & Bal. Ang. & Pau. de Cast. in l. pactũ inter hæredes. ff. de pact. & Hostien. in Summa de renun. §. quæ possunt. uer. quid de pacto. & Pau. de Cas. in l. fin. de præto. stip. & Bar. & Ang. in authen. iubemus. de iudi. Et est cõmunis opi. fm Imol. in d. c. si diligẽti. quia utilitas testificãdi est publica & cõmunis, nec debet angustari, sed ampliari, in authen. de testi. in prin. & l. quoniã. C. de hær. Et tenẽdo hãc opi. dicas, eã, ut dixi, non procedere in statuto, fm Ang. in d. authen. ut sine phibi. Et hoc modo nõ destruet̃ ista tertia cõclusio:
19 quia † maior est potestas legis, q̃ hominis fm eũ. Vnde lex disponit angustando p̃bationem, ut per gl. in c. j. de
20 censi. in vj. ¶ Sed † istud non affirmo: quia pendet ab alio dubio, utrùm sit
4 eadẽ potentia pacti & statuti a: de quo per gl. in rub. C. de decr. dec. lib. x. & in l. domini prædiorũ. C. de agri. & censi. li. xj. & in l. ij. C. quæ sit lon. consue. per Bar. in l. iura nõ in singulos. ff. de legi. & in l. nõ possibile. ff. de pac. & in l. nec ex prętorio. ff. de reg. iur. & in l. cũctos. in pen. char. C. de sum. tri. & do. Car. in cle. Pasto. in princ. iij. q. de re iudi. cum cõcor. maximè, quia cõmuniter dicit, quòd affirmatiuè, p̃cedit argumentũ: quicquid potest statutũ, potest etiã pactum: sed non negatiuè, ut dixi s̃. in c. prox. in notabilib. post Imol. in l. alia. §. elegãter. ff. so. mat. ¶ Secundò limitatur dictũ gl. nisi renunciatio testium fieret in iudicio, fm Bart. & Ang. in d. authen. iubemus. per c. de testibus. j. de testi. & c. cùm uenissent. j. tit. proxi. ¶ Sed intelligitur, qn̄ facultati p̃bandi p testes renunciat̃ extra iudiciũ, qn̄ facultas nõ cõpetebat tempore renunciationis. ¶ Tertiò limitat̃ d. gl. nisi talis renũciatio esset p pactũ iuratũ, secundũ Spe. in ti. de p̃b. in §. fi. uer. sed q̃d si debitor. & Imo. hîc ex quo nõ est cõtra ueritatẽ, uel utilitatẽ publicam principaliter, sed secundariò, sicut de iuramẽto mulieris dicit̃ in c. cùm contingat. de iureiur. iuncta l. j. ff. sol. ma. Cõsuluit tn̄ Spe. q̃ pars p̃curet, ut testes recipiant̃ officio iudicis: pro quo alle. Io. An. in c. ad nostrã. el j. j. de iureiur. & sequit̃ Imol. hîc, dicẽs hoc ualde esse notãdũ, p̃ extẽsione d. c. ad nostrã. cùm loquat̃ in iuramento præstito super usuris: & sequit̃ Domi. post Lap. in c. quamuis. de pac. in vj. Sed aduerte: quia cõsiderato, q̃ Spec. & Doct. in locis s̃. alleg. præsupponũt ualere statutum, & inter statutũ & pactũ nõ apparet bona differentia, in proposito dici posset, q̃ etiam per pactũ renunciari posset, p̃bationi testiũ: & idem postea dicunt Mod. hîc, fm quos non obstat, q̃d dicitur de publica utilitate: quia nõ probatur iure, licet dicatur, q̃ usus testiũ est frequẽs & necessarius, l. j. ff. de testib. non sequitur, q̃ principaliter sit causa publicæ utilitatis, sicut etiã l. j. ff. de app. dicit appellationis usum esse frequentẽ & necessariũ, & tn̄ pacto tollitur, l. fi. ad fi. C. de tempo. app. plenè Rot. in nouis, cõclusione cclxxv. & Hostien. & oẽs in c. fi. j. de cri. falsi. ¶ Item si esset cõtra publicã utilitatem, nõ renunciaretur etiã in iudicio: quod est falsum, ut prædixi, fm ipsos: de quib. est mirandũ, q̃ nõ allegãt clarè Imol. in l. custodias. ff. de publ. iud. ubi ad literam posuit ista, reprobando gl. in d. authen. subdunt. postea Mod. se nouissimè cõsiderare tex. i l. fi. C. si cer. peta. ubi facultas probandi per testes est inducta propter publicã utilitatem: & ita resident in suspenso, & nõ dicũt, q̃ Bal. prius notauit illam l. fi. ibi. Sed respondetur, q̃ ubi lex dat pro forma, q̃ probatio tantummodò possit fieri p scripturã tot testibus roboratã, tũc loquitur d. l. fi. & quod ibi Bal. scilicet q̃ non ualeat conuentio illi contraria: quod non est in casu nostro. Et hanc partem contra glo. in d. authen. tenet Sal. in authẽ. iubemus. & uno casu saluat d. gl. scilicet quando renunciaret̃ omni speciei p̃bationis: quia hoc inuitaret ad delinquendũ: sed hoc etiã nõ tenet̃ per no. per Dy. & Bar. in l. fi. ff.
21 de. præto. stip. ubi † cõcludunt ualere pactũ de stando simplici dicto credi-
b torís b, sed alio casu, p̃cedere posset dicta gl. quãdo fieret simplex renunciatio extra iudicialis facultati p̃bãdi per testes: quia si tunc nõ cõpetebat illa facultas, iuri de futuro renunciari nõ potest, l. fi ita fit scriptũ. §. fi sub condítione. ff. de leg. ij. & c. ij. de renuncia. sed per pactum sic, l. j. & ibi no. C. de pact. Vnde sis cautus: & adhuc eo casu posses uti remedijs, de quibus in præmissis intelligendis. Et ista not. quia sæpe de facto contingunt, secundum Imol. hîc.

SVMMARIVM.

1 ¶ Episcopus & canonicus an quis simul esse poßit in una ecclesia.
2 Canonicus nõ propriè poßidet præbendam, sed poßessio eius est pœnes ecclesiam.
3 Iudicium finium regundorum, non solùm competit, quando non duo contendunt se poßidere, sed etiã, quãdo unus poßidet, & alter nõ.
4 Absolutio est tollerabilior condemnatione.
5 Reus non absoluitur, quando probationes actoris excedunt probationes rei.
6 Canonicus quando poßit agere pro sua præbenda.
7 Prælatus an agat nomine proprio pro ecclesia.
8 Canonicus quamuis, quo ad potestatem agendi in iudicio, censeatur habere legitimam administrationem, tamen differt ab alijs prælatis, quo ad facultatem locandi & contrahendi.
9 Canonicus regularis non potest agere pro ecclesia sine mandato, licet secus in canonico seculari.
10 Vices pluriũ non potest quis sustinere in iurisdictione contentiosa.
11 Onus probandi in certis casibus dubitatur, an spectet ad actorem, uel reum. Vide hîc pulchro ordine digestum.
12 Creditor si allegat priorem hypothecam, et emptor allegat priorem emptionem, quis probabit?
13 Conditio ex canone redintegranda si intentatur, & dicatur iniustè rem amissam, reus autẽ dicat, iustè amissam, quis debet probare?
14 Defectus ætatis per quem debet probari?

CA-

CAPITVLVM III.

IX literis. ¶ In cõmuni iudicio probant actor & reus: & si pariter probãt, reus absoluit̃, nisi fauorabilem causam foueat actor. H.D. ¶ No. primò, iuncta suprascriptione, secundũ do. Ant. & Imo. q̃ † in eadẽ
1 ecclesia potest quis esse episcopus & canonicus. Quod intellige, quando ex statuto, uel consuetudine canonicatus annectitur dignitati episcopali. Et ita etiam intelige c. cum nostris. & c. postulatione. de concess. præben. & c. à collatione. de appe. in vj. secundum ipsos: quibus adde text. & Doct. in c. cùm in ecclesia. de præben. in vj. & Imol. idem dicentem in c. irrefragabili. ante medium glo. maioris, s̃. de off. ord. ubi idem dicit, si Papa ex gratia reseruaret canonicatum: nam aliàs omnia beneficia uacant per adeptionem episcopatus, c. cùm in cunctis. in fin. prin. de elect. Et subdit gloss. sing. iij. in d. c. si à collatione, quòd quando episcopus est inter canonicos, ut canonicus, sedebit tanq̃ canonicus. Per quam dicit ibi Domi. se uidisse plerunque dici, quòd uicarius episcopi, qui est canonicus, in actibus capitularib. non præcedit alios. Ex quo dicunt Mod. hoc posse inferri, q̃ episcopus existens in studio non præcedit rectorem. Et quamuis non dicant, fuit dictum do. Abb. per d. gloss. in c. auditis. s̃. de elect. Idem dicit de quocunq̃ existente in collegio: quia dignitas non pertinens ad collegiũ non causat mutationem loci. De quo etiam per Roma. in l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. mat. Secus dicas in actibus indifferentibus: nam in actibus non scholasticis bene præcedit episcopus rectorem, secundum Domi. in d. c. à collatione. Et ista adde ad ea, quæ j. dicentur. ¶ In text. ibi, possidetis. expone, scilicet largè, secundũ do. Anto.
2 & Imol. quia † canonicus propriè nõ possidet præbendam, sed possessio est penes ecclesiam, ut in §. fin. xij. q. j. uel est penes ipsum ius præbendæ, in quantum est ius spirituali, & beneficium separatum: consistit enim præbenda, secundum do. Abb. hîc, partim in temporalitate, in quantum assignantur aliqua temporalia, ut not. glo. fin. ultra eum in c. is, cui. de sent. excom. in vj. partim in iure spirituali, cui præbenda est annexa, ut est bonus text. in c. dilecto. j. de præben. & idem per subtilia uerba dicit Bal. hîc in fin. Ex quibus infert hîc do. meus, quòd ubi uerbum, Possessio. profertur à lege, comprehenditur ille, q̃ possidet, nõ ciuiliter, sed naturaliter tantùm: de quo uide Bald. in l. j. C. communia de usucap. & Bar. in l. naturaliter. §. nihil. ff. de acqui. pos. & Ang. in l. sciendum. §. possessor. el j. ff. qui satis. cog. & Roma. in l. iij. §. ex pluribus. ff. de acquir. pos. & Imol. in eadem l. §. ex contrario. & hîc, ubi allegat gloss. in l. ij. §. j. ff. de orig. iur. de colono dicente possessionem suam: cui adde gloss. in uerbo, stipulatur. in l. stipulatio ista. §. hoc quoq̃. & ibi Roma. & alios de uerb. obl. Et dicit do. Anton. in c. cùm ad sedem. in j. col. de restitut. spol. quòd si testator dicat, lego possessionem, quàm habeo in tali loco, non intelligitur de simplici possessione facti, sed de plena cum proprietate, per l. interdum. ff. de uer. sig. & sentit Bart. in l. cùm antiquitas. C. de usufr. Et est not. ¶ In text. ibi,
3 occupasse. not. quòd † iudicium finium regun. non solùm competit, quando duo contendunt se possidere, sed etiam, quando unus possidet, & alter non. Ad hoc etiam l. si in pos. ff. finium regũ. & de hoc dic, ut hîc per Abb. cui nihil addo. Et pondero, q̃ licet fines episcopatuum & parochiarum non possint præscribi, c. licet. & c. inter. xvj. q. iij. tamen fines rerum eccles. temporalium bene præscribi possunt, per istum text. quem ad hoc no. gl. ord. in c. quicunq̃. xvj. q. iiij. & do. Abb. in c. quia indicante. in fi. j. de præscr. ¶ In tex. ibi, possessoris. no. commodum possessionis: & alia collige ex his, quæ no. glo. in regula, in pari. de reg. iur. in vj. & Bal. in c. capitulum. s̃. de rescript. & Bart. in l. j. §. ne autem. ff. de secun. tab. & in l. inter. ff. de reb. dub. & gloss. in c. nulli. xij. q. v. & glos. magist. in c. j. de conten. inter dominum & fidelem. in feudis. & Bald. in l. ordinarij. C. de rei uen. & in l. incerti. C. de interdi. & in l. quoties. per illũ tex. C. de rei uend. l. siue autẽ. §. si duobus. ff. de Publicia. & Bart. in l. si duo. ff. uti possid. cum simi. ¶ In text. ibi, quòd si ambarum. no. ultra alios secundũ do. meum, q̃ data paritate probationũ inter reum & actorẽ, etiamsi actor sit in possessione iuris, de quo agitur, prout in casu nostro, tamen reus debet absolui: quia notãdo uerbum, Promptoria.
4 uidetur tex. iste cõsiderare, q̃ † fauorabilior est absolutio, q̃ cõdemnatio, & nullũ fundamentũ facit in possessione: & sentit, q̃ paritas probationis nõ reducatur ad imparitatẽ propter possessionem: quia nõ absoluit reũ ex eo, quia meliùs probauit, sed quia promptiora. Et quod dicit do. meus esse ualde mirabile, propter dictã regulã, In pari. & dicit, pro nunc se nõ affirmare. Sed tu uide eandem in c. nostra. in fi. j. tit. prox. ubi memor huius puncti respondet, q̃ licet Papa hîc assumat unã causam sufficientẽ ad absoluendũ reum, nõ tamen uidetur reprobare aliam, q̃ ex possessione inducat̃ imparitas: uel, q̃ hîc paritas resultabat ex testibus rei & possessione simul: nõ autẽ, q̃ absq̃ possessione essent pares. Et q̃ istud sit uerius, patet ex no. per Bar. in l. si de eo. §. fi. ff. de acqui. pos. & per Doct. j. eo. licet causam. nisi in interdicto, uti possidet. si probationes rei & actoris sunt pares, ille uincit, qui probat de ti. in possessorio. Vnde sicut p̃ prietas iuuat possessionẽ, ita econuerso. Generaliter autem quid agendũ data paritate probationũ, dicetur in d. c. in nostra. ¶ In text. ibi, pro libertate. nota q̃ nedum sententia, quæ est pro libertate, præualet, ut in c. fi. de re iud. sed etiam probationes. Ad idem text. in l. leg. Iulia Petronia. ff. de manu. quem Bald. facit singularem in c. domino guerram. §. ad hęc. in tit. hîc finitur lex, & c. & in l. magistratus. prope fi. C. quando prouo. non est neces.
5 ¶ Vltimò no. quòd † ubi probationes actoris excedũt probationes rei, non absoluitur reus. Quod limita, nisi detur modicus excessus, propter gloss. in c. clerici. lxxxj. dist. uolentem plus credi duobus laicis pro clerico accusato, q̃ duobus clericis deponentibus cõtra ipsum. Et exemplifica, ut per ea, per quæ dicit hîc do. Abb. instrui iudices, ut non de facili præponant testes actoris, sed uelint potius errare in absoluendo, quàm errare in condemnando, per c. alleg. xxvj. q. vij. Et scias, quòd per illam gloss. in fertur aliud æquè pulchrũ, quòd testibus negantibus magis credit̃, quàm affirmantibus, si stant pro reo. Ita not. eam Roma. in l. j. §. fin. & in l. in illa. in fi. de uer. ob. Aliàs secus, ut per Innoc. in c. super hoc. cum fi. de renun. ¶ Item not. illam gloss. ut dicam in c. de cætero. j. tit. proxi. & de ipsa meminit Bald. in l. data opera. C. qui accus. & do. Abb. in c. bonæ. el j. s̃. de elect. & in c. ad nostram. j. eod. & in c. ex tenore. & in c. in nostra. j. tit. proxi. & in c. cùm P. in fin. j. de accus. & do. Card. consil. xxvij. ponens, qualiter debeant deponere testes in casu illius gloss. Subdit tamen hîc do. meus, quòd quantum ad propositum, fortè in casu illius gloss. nulla erat disparitas attenta persona rei, quæ iuuabat personam laicorum, iuxta gloss. in c. absit. xj. q. iij. ¶ In gloss. j. in
6 fin. not. † canonicum posse agere proprio nomine pro iuribus præbendæ suæ: & confirmatur secundum Innocent. hîc, quia habet legitimam administrationem & liberam: quod etiam tenet Innocent. in c. transmissam. in gloss. magna. s̃. de elect. & Domi. in c. præsenti. in princ. in pen. col. de offic. ordin. in vj. do. Anton. & do. Card. in c. fin. j. ne præla. & ibi Ana. & Imol. in c. relatum. el ij. j. de testa. & do. Abb. & Imo. hîc. Vnde sequitur, q̃ agere potest absq̃ alio mandato prælati, uel ecclesiæ, per c. qui generaliter. de procu. in vj. & l. nam & nocere. ff. de pac. Et ideo in hoc non est differentia inter canonicum & alium prælatum, per istum text. Et idem tenet Lapus allegat. j. incipiente, dicebatur: & Bald. in l. ij. C.

c. ex literis.

l.ij.C.de ſerui.& aqua.& Spe.in tit.de acto.§.j. in ult.col. uer.canonicus aũt.& Dom.in c.ad decimas.propter gl. ij.ibi, de reſtit.ſpol.in vj.& do.meus, & Mod. hîc prædictis nõ adductis:& ſentit Innoc.in c.in literis.prope fin. s.de reſtit.ſpol. & Imol. poſt do.Ant. in c.edoceri.in ult. col.s.de reſcrip.Eſt uerum,quod Ioan.And.Bald.& do. Ant.& Imol.hîc,& Lap.in d.allegatione uident hoc reſtringere,dum modò agat cõtra alium canonicũ : quia non imminet dubium damnificandi eccleſiam, poſtq̃ de collegio Canonicorum non habet res exire, iuxta l. uoluntas.cum ſuis ſimilib.C.de fideicom.Sed ſi contra extraneũ agitur,dicunt neceſſarium mandatũ prælati, uel capituli.Sed tamen Inn.met.& Imol. dicunt hoc nõ neceſſariũ per rationem prædictã. ¶ Modò aduerte ad quatuor declarationes prædictorum. ¶ Primò declara prædicta,dum modò præbẽda ſit annexa canonicatui irreuocabiliter iure perpetuo,& loco firmi beneficij:ſed ubi certũ prædium concederet canonico ab eccleſia ad ſimplicẽ uſum,nõ tamen ad beneficiũ irreuocabile, uel perpetuũ,non ueniendo cano. prout dicit in c.dilecto. de præb.nõ poſſet tunc canonicus agere uel cõueniri p præbenda.ſecundũ do.Abb.hîc ita ſaluantẽ opi.primã Innoc.hîc:quia tunc uerum eſt dicere,talẽ canonicũ nõ habere ius in tali re,quæ poteſt ad placitũ concedentis reuocari,per l.Lucius.cum ibi no.ff.de dona. & non habet tale ius,q̃ beneficiũ poſsit dici ſuum, ſicut alius beneficiatus,c.ſi tibi.de præb.in vj.niſi ex ſtatuto & cõſuetudine,uel aliter habeat iſte adminiſtrationẽ talis fundi,prout not.Innoc.& Ioan.And.hîc:quo caſu cum illis de eccleſ.agere poterit,licet non cum extraneis. Et dicit do.Abb.hoc ſummè notandũ,multũ ſe extollẽs:ſed cõtrariũ tenet hîc dominus meus indiſtinctè per tex.cum gl.in cle.j.de reſcrip.ubi prior obediẽtiarius,qui poteſt reuocari ad libitũ ſeu nutũ ſuperioris,etiã ad beneficiũ de menſa deputatus,põt pro ſua adminiſtratione agere:maximè,quia negari non poteſt in tali re generalem adminiſtrationẽ cõmiſſam canonico. ¶ Sed iſtã partẽ aliter nõ affirmo:maximè,quia text.in d.cle.j.non probat neceſſariò,q̃ illi poſsint abſq̃ mandato agere: imo do.Abb.in c.cùm deputati.in pe.col.s.de iudi.facit differentiã inter reuocabilẽ & nõ reuocabilẽ in materia illius decreti:nec uidetur clarũ,q̃ habeat plenã adminiſtrationem,ex quo ad tempus eſt ſimplex uſurarius,ut dicit dominus meus. ¶ Item conſidero,q̃ quamuis illi prefecti prioratibus monaſticis ſint reuocabiles,c.cùm ad mona.§.tales.j.de ſta.mo.cle.j.de ſup.neg. præla.tamen ipſa bona prioratus habent perpetuã naturam:& prior,quandiu regit, dicitur eſſe ordinarius adminiſtrator:ſed bona deputata ad uſum canonici ad tempus,& reuocabiliter,nõ ſunt illis cõparabilia:& quia in eis ceſſante ſtatuto,uel conſuetudine canonicus habet ſimplicem uſum,meritò nõ datur ſibi facultas deducẽdi talia in iudiciũ ſine capitulo ; ꝓpter quod euitari poſſet iſta impugnatio domini mei,& pondera uerba Spec.in tit. de actore.in ult.col.uer. monachus quoq̃. quæ magis faciunt cõtra do.Abb.niſi per rationes ſuas teneret cõ-
7 tra Spec. ¶ Secundò declara iſtã gl.ultra oẽs:quia † nõ debet intelligi canonicũ poſſe agere nomine proprio, id eſt,non formando libellum in perſona eccleſiæ : ſed dicitur,q̃ poteſt nomine proprio agere, id eſt, ſecundũ alterius mandatum.Et moueor,quia etiam alius prælatus, qualiſcunq̃ ſit,non agit nomine proprio, ſed concipit libellũ in perſona eccleſiæ ſuæ, per c.olim.el j.& ibi plenè Inn. s.de reſtit.ſpol.& c.querelã.de elect. & c. cùm ſuper. & ibi Innoc.s.de cauſa poſ.& proprie. & habetur late per Rotã in nouiſs. cõcluſione iiij.p Bal.in authen. ſed hodie.C.de epiſ.& cle.per do.Ant.& do. Abb.late in c.literæ.s.de dila.per Spec.eleganter.in d.c.de actore.in ult.col.per do.Abb.in d.c.cùm ſuper.in ult.col. per Inn. in c.cùm in officijs.j.de teſta.per Bal.in authen.licentiã. C.de epiſc.& cle.per do.Ant.poſt Innoc.in c.in literis.s. de reſti.ſpol.per Arch. in c.nõ liceat.xij.q.ij.per do.Ant. in c.cùm olim.in tit.prox.per Innoc.in c.ij.de reſti.in vj. & in c.conquerente.s.de offic.ordi.per Ioan.And.in regula,priuilegium.de reg.iur.in vj.Et quia in dictis locis ponuntur certi caſus,quibus libellus poteſt concipi in perſona prælati,in eiſdẽ dicas idem in canonico. ¶ Ter-
8 tiò † pro declaratione materiæ ſcias, q̃ quamuis, quo ad potentiã agendi in iudicio,cenſeatur canonicus habere legitimã adminiſtrationem: differt tamen ab alijs prælatis, quo ad facultatem locandi, uel contrahendi: adeo q̃ obligatio non tranſeat in ſucceſſorem, ut late per do.Ant.do.Abb.& Ana.in c.fin.j.ne præla.uic. Et rationem differentiæ ponit clarè do.Abb.hîc, quem ad literam referunt do. Benedic. & do. meus hîc, & habetur per Domi.in c.præſenti.de offic. ordi. in vj. Et inter alia not.quòd canonicus propriè non dicitur habere ſucceſſorem in præbenda, ſeu canonia, ut eſt gloſſ. ſingul. in c.quod ſicut.in uer.conſentire.in fin.s.de elect.quam declara,ut ibi per do.Abb.in vj.col. & omnino Imol.in eodem ſitu,qui uidetur de ea dubitare, quo ad terminos ſuos,& do.Abb.in c.nouum genus.j.de deci.& Per. de Anch.in regula,priuilegium.in ij.q. de reg. iur.in vj. & Domi.in c.ſi duo.§.j.de procur.in vj. & Bald. in c.dudum. el ij.in fin. de elect.& in rub. s. de offic. deleg. & Imol.in c.relatum.el ij.ubi optimus text. j. de teſtam. & Cardi.conſil.xlv.& Imol.in c.ſignificauit.s.de reſcript.
9 ¶ Quartò intellige, quòd † iſta procedant in cano. ſeculari,ſed ſecus in cano.regulari: quia non poteſt agere pro eccleſia ſine mandato & abbatis licentia, ſecundum Domi.poſt Lapum in d.c.ad decimas.per c.monachi.el ij. xvj. q.j. & c. ex parte. s. de poſtul. cum alijs : de quibus ibi.Et idem de monachis not.Ioan.And.in c.generali.de elect.in vj.& in c.ſi religioſus. eod.tit. & lib.De ſacerdotibus capellarum & ſimilibus, uide Specul. in tit.de acto.Et iſtis omnibus addẽ Bald. in l.iubemus.la ij.C. de ſac.ſanct.eccleſ.ubi per iſtum text.dicit,quòd eccleſia prouocata ad diuiſionem ab alia eccleſia, poteſt diuidere:ſecus, ſi extraiudicialiter non prouocata uellet diuidere:quia requireretur ſolennitas, niſi ageretur de diuiſione fructuum, ut ibi per eum, quem omnino uide. Item ad iſta de cano. addẽ omnino Pet. de Anch. in regula,acceſſoriũ. in xj.char.ubi etiã declarat,utrùm canonicatus ſit acceſſorium præbendæ, uel econuerſo. ¶ Gloſſ.ij.in fin.Per iſtam gloſſ.tractant hîc Scribentes, quando poſsit quis duplici officio fungi : &,ut ipſi dicunt,non poteſt dari certa doctrina,ſed tamen reductis dictis ſuis,& aliorum alibi,nota duas concluſiones.
10 ¶ Prima concluſio. Non † poteſt quis in iuriſdictione contentioſa uices plurium ſuſtinere,ut in gl.& per Spe. in tit.de aſſeſ.§.ult.Vnde nõ poteſt eſſe aduocatus & aſſeſſor,l.quiſquis.C.de poſtu.Nec iudex & teſtis,c.forus. de uer.ſig.Vel iudex & notarius,ut per Bar. poſt Gul.in l.iubemus.la ij.C.de ſac.ſan.eccl.de quo ultimo dicetur latius j.eo.c.quoniam.ubi do.Abb.in iij.not.iterum reaſſumit do. Bart.in authen. niſi breuiores.C.de ſent.ex bre.recip.de quo hîc per ipſum,& ibi impugnabitur, & uide Imol.in c.ex literis.in pen.col.s.de tranſact.ubi inter alia ponit de notario litigante, qui producit inſtrumentum à ſeipſo confectum. ¶ Secunda concluſio. Extra iudicium, uel in iudicio iuriſdictionis uoluntariæ,ubi nõ eſt impedimentũ iuris,uel facti, poteſt quis fungi duplici officio,ut per glo.hîc,& in l.ſi conſul.ff.de adopt.& plenè per do.Abb.poſt alios hîc. Quibus omnibus addẽ Bar.plenè in d.l.ſi conſul.& Bal.ibi in l.fi.ff. de colleg.illici.& do.Abb.in c.j.in prin.per illum text.s. de offic.leg.& Roma.conſ.xxv.& ideo Bald. in proœ.C. §.ideo.& Ioan.And.in regula,quid una uia.in Mercu.& copioſè Lapum alleg.xcix.incip.Commune Florentiæ. ubi inter alia ad hoc alleg.c.cùm in eccleſia.de præben. in vj.c.à collatione.de appel.in vj.c.j.de conſue.eod.lib. cap.pen.§.porro.ubi text.ualde ſing. de elect.in vj. & e.

ſi ſacerdos.

ſi ſacerdos.s.de offic.ordi.c. ad noſtram. cum ibi alleg. j.de inſti.Et ponit de officiali, qui poteſt dare licentiam portãdi arma duobus,ratione duplicis officij. Et uide Paul.de Leaza.in diſput.incip.Primò quæritur.ubi allegat iura infinita.Et ualde notat gloſſ.in uerbo,Maximè.in c.ſanctorum.ij.diſt.& concludit,habentem duas lecturas teneri ad bis diſputandum : quod induco ad exercentem duas artes : quia tenetur ad onera utriuſq̃ in oblationibus & ſimilibus. Et ita conſuluit Roma. in conſi.cccxiij.incip.Iſte Franciſcus.Item uide do. Benedic.de Plum.in l.ſtatulibera.§.ſi filius.ff. de ſtatulib. ubi ponit de bannito, qui per tertiam perſonã efficitur hæres occiſi:nam ſibijpſi faciet pacem. Et per iſtam concluſionem dicunt hîc Mod.quòd habens poteſtatem legitimandi poteſt legitimare proprium filium. Et nihil allegant. Facit text.in c.per uenerabilem.j.qui fil.ſint legi. Sed ibi contrarium tenui, aliàs allegando Arch.expreſsè in c.in uenditionibus. prope fin.xvij.q.iiij. & eſt elegans conſil.Pet.de Anc.cccxvj. incip. Primum dubium non eſt nouũ.in ult.col.ubi uide.Et iſtis addẽ do. Abb. j.c.proxi. ubi ponit de promotore doctorandi,an poſſit dare uocem.Modò aduerte : quia iſta cõcluſio fallit, niſi primò ad certum actum ſtatutum requireret diſtinctè duo genera perſonarum:quia perſona unius generis non poteſt adeſſe,tanquam de utroq̃. Ita eleganter conſuluit Pet.de Anch.conſil.cccxiij. incip. Viſo puncto.ubi adductis multis cõſuluit,quòd ſi per ſtatutum uicedominus debet adeſſe confectioni inſtrumenti, ut illud poſtea faciat regiſtrari, & quòd ſufficiant quinq̃ teſtes:certè non poterit ipſe fungi uice unius teſtis,& uicedomini : ut ibi per eum, qui ſubdit,quòd ex actibus cognoſcitur,quo iure quis interſit,per not.in c.ſicut.de elect. in d. c. à collatione. Et ex iſto conſilio duo inferri poſſunt:primò,quòd ſtante ſtatuto,quòd ualeat actus factus in præſentia ꝓbari,& tot teſtium, ipſe presbyter non poterit eſſe unus ex illis teſtibus : licet quædam in contrariũ allegent do.Ant.in c.ex literis.s.de tranſ. ubi hoc nõ dicit.Secundò inferri poteſt, quòd ſi ſtatutũ requirit conſenſum propinquorum actu,nõ poterũt conſanguinei adeſſe,ut conſentientes & ut teſtes. Quod bene not. ¶ Fallit ſecundò dicta concluſio,niſi ex diſpoſitione particulari legis,uel hominis,habẽs unum officiũ prohibeat aliud acceptare etiã cõpaſsibile : quia ſecunda collatio eſſet ipſo iure nulla,& acceptando amittit primum cum ſalario,ſecundum Bart.in l.fin.per illũ text.C.de cohor.lib.xij. de quo per eundem in l.j. C. de præpoſ.agen.in rebus.lib.xij. ¶ Fallit tertiò,niſi cum actu uoluntariæ iuriſdictionis eſſet mixta cauſa, uel cõtentioſa:ſic,quia tunc ſeruatur media uia cauſæ. Nam in cognitione proceſſus non fungetur quis duplici officio,ſed in pronunciando poterit ſolus pronunciare, ſecundum Bald.in l.j.in fi.ff. de offic.conſu.per illũ text. cum gl. ¶ Fallit quartò,niſi in officijs etiam compaſsibilibus uellet habere tria : quia non poteſt ad hoc per ſuperiorem habilitari etiam ex cauſa,ſecundum Bar.in l.fi.per illum text.C.de exact.& execu.lib.xij.& ſequitur do.meus hîc.Et in hac materia alle.etiã Bar.in l.omnes. C.de decu.lib.x.ubi dicit per illum tex. quòd qui eſt de prioribus,uel cõſiliarijs in ciuitate,nõ poteſt acceptare officium extra ciuitatem.Alle.Bar.in l.eis,quibus.circa medium,C.qui mili.non poſ.ubi dicit, quòd ſi poſt primum officium alicui datur ſecundum,in eius electione eſt,ut retineat quod uult. Et ſcias,q̃ qui in eodẽ actu poteſt uti duplici officio,nõ tenet,nec præſumit utroq̃ uti,ſed põt bis actũ duplici uice expedire. Caſus eſt noſecundũ do.Abb.ibi in c.cùm inter uniuerſas.s.de elec. Vtrùm aũt duplex in officio habeat duplex ſalariũ,uide Ioan. An.& alios in c.cùm olim.j.de re iud.ubi dicet.
11 Ideo hîc omitto. ¶ Extra † gl.pulchrũ & utile exiſtimo remiſsiuè diſcutere ultra oẽs hîc certos caſus,quib.dubitat,an onus probandi incumbat actori, uel reo :& id non ab re,neq̃ extra ꝓpoſitũ fore,cùm ꝓpter titulũ noſtrũ,tũ ꝓpter iſtũ tex.in uer.utrùm incumbat. Et ideo ſi refricat in dubiũ,q̃ cauſa diſpenſationis ſit uera,an habeat ꝓbare,dicẽs eam falſam,an dicens eam uerã,uide Old.conſ.cclvj.incip.Clemẽs epiſcopus. Et ſi quis dicit ſe eſſe in patris poteſtate, alius dicit, eum emancipatũ, q̃s ꝓbabit? Vide Fed.conſ.ccxvj.incip. Egit quidã. Et ſi uidua dicit filios eſſe rixoſos,ut poſsit ſeorſum alimentari uigore teſtamenti,& illi dicũt,ſe nõ rixoſos,quis ꝓbabit? Vide Pet.de Anch. conſ.cclviij.incip. Super prima.Et ſi unus dicit,inſtrumentũ confectũ à nõ notario, alius dicit eum fuiſſe notariũ,quis ꝓbabit? Vide Pe.de Anc.conſ.ccxc.incip.Pro iſta parte. ad fi. Et ſi tu dicis,te non fuiſſe citatũ,& ego affirmo,quis ꝓbabit? Vide Bal. in c.j.§.ad hoc.de pa.iur. fir.& text.& glo.& ibi Doc.in c. quod ſicut.s.de elect. Et ſi quis dicit ſe appellaſſe,& alius dicit, q̃ intra x. dies non appellauit, quis probabit? Vide Pau.de Leaza.in c.tertio loco.j.eo.Et ſi q̃s dicit ſe nõ eſſe ſubiectũ alteri,& ſuperior negat, quis ꝓbabit? Vide Bal.in l.cum aliquis.in ult.nota. C.de iur.deli.Et ſi quis dicit,ſe nobilẽ, alius negat,quis ꝓbabit? Vide Bal.in c.j.§.ſi ruſticus.de pace te. Et ſi quis dicit,patronũ nõ præſentaſſe in tẽpore, & ipſe negabit, quis probabit? Vide Rotam in nouiſſ.cõclu. lxxviij. incip. Vtrùm præſentatus. Et ſi capitulũ dicit,canonicum nõ reſediſſe,& ipſe negat,q̃s ꝓbabit? Vide Pau. de Leaz.in diſputa.capitulũ petit.Et ſi quis dicit, impetrantẽ nõ expreſsiſſe uerũ ualorẽ beneficij, & ipſe negat, q̃s ꝓbabit? Vide Rotam in nouiſſ. concluſione ccxlvij.inci. Papa cõfert.& do.Abb.in c.fi.circa fin.j.de præſum.Et ſi q̃s dicit, impetrantẽ non expreſsiſſe beneficiũ eſſe patronale,& ille negat,q̃s probabit? Vide Car.cõſ.lxxj.inc.Vacãte.Et ſi q̃s dicit,officialẽ nõ iuraſſe, uel canonicũ non ſolenniter ingreſſum,& ipſe negat,q̃s ꝓbabit? Vide Bal.i ti. de pace Cõſtan.i uerbo,uaſalli.el j.Et † ſi credit or allegat priorẽ hypothecã, & emptor allegat priorẽ emptionẽ q̃s probabit? Vide Bald.in l.matrẽ.C.de ꝓb.
12 Et ſi dicit, quẽ eſſe diuitẽ,uel pauperẽ, uel nõ eſſe,q̃s ꝓbabit[a]? Vide gl.in l.ſi uerò.§.fin.ff.q ſatiſ.cog.& ibi Angel.& Bar.& alios in l.ſi cõſtante.ſol.ma.Et ſi q̃s dicit ſe expoſuiſſe ꝓ alio in curia, uel alibi,& alius dicit,q̃ oĩno expẽdiſſet in factis ſuis,q̃s ꝓbabit? Vide Bar. in l.ex parte.ff.fa.hær.Et ſi dubitat,an q̃s ignorauerit,uel nõ,q̃s ꝓbabit? Vide gl.in uerbo,affectata.in c.ij. de tẽp. or.in vj.& oĩno Rotam cõclu.cclxiij.in nouiſ.inc.itẽ ſi ꝓpter negligentiã.Et ſi dubitat,an aliq̃s fuerit uno tempore, uel poſt,q̃s ꝓbabit? Vide Bar.& oẽs ĩ l.non ſolũ.§. ſed ut probari.de op.nonun.Et ſi dubitatur,an iudex in terpo fuerit decretũ ex uera cauſa, uel falſa, q̃s ꝓbabit? Vide Spec.in tit.de emp.& uen.§.nũc dicendũ. uer. hoc quoq̃.& Bal.in l. quocunq̃. §. fin. ff. de publi. & Ang.in l. ſciendum. de uer. ob.Bal. in l.quæcunque. C. de bo. quæ lib.Et ſi dubitatur, an appellatio fuerit ſolenniter interpoſita, quis probabit? Vide do. Car. in cle.cauſam.§. uerũm

a *Si dicitur, quẽ eſſe diuitem, uel pauperẽ, uel non eſſe, quis probabit?*] *Adde, & dic, quòd qui fundat ſe in paupertate, uel diuitijs, tenetur illud probare: & ſic per illam gl.in d.l.ſi uerò.§.fi.ff. qui ſat. cog. Et quilibet tenetur probare illud quod eſt fundamentum intentionis ſuæ, per regulã l.ei,qui.ff.de probat. Et dato, quòd quis in dubio præſumatur idoneus, c. fin. de præſumpt. l. cùm quidã. ff.de leg.ij. iſtud eſt uerũ, ſecundũ illã gl.in d. l.ſi uerò.§. fi.quo ad mores , ſecus quo ad facultates. Et illam gl. in d.l. ſi uerò. §.fi.multum commendat Angel. & Pau.de Caſt.ibi, et Bal.in l.iiij.C. quãdo fiſ. uel priua. & Bal. in c. fin. de præſumpt. Adde ad iſta, q̃ ſi quis dicit, beneficiũ tenue eſſe, uel reditus eſſe diminutos, debet hoc ꝓbare. Text. eſt in §.ſin aũt ſoluitta.in authẽ.de æqua. dotis. Vide Ang.in cõſ.cclxx. inc.Bonifacius.in ult.col. Cal.in tit. de proba.in conſ. x. do. Car. in d.c. fi.de præſump.in ij.col.*

c.ex literis.

in pe-

in pe. c. de elect. Et si legatarius ex legato generali dicit certam rem fuisse in bonis testatoris tempore mortis, & hæres dicit fuisse ex post, & ita sibi non deberi, quis habet probare? Vide solenniter Roma. in l. in illa. de uer. ob. ubi dicit se consuluisse Romæ: & multa ponit circa probandam prioritatem, uel posterioritatem tempo-
13 ris. † Et si intentatur conditio ex canone redintegranda, & dicatur iniustè rem amissam, reus autem dicat iustè amissam, quis habet probare? Vide Innoc. in c. sæpe. in glos. magna. uer. uno plus uidetur. de restit. spo. & ibi do. Abb. Et quãdo unus possedit antiquitùs, alius nõ, quis probabit? Vide Bart. in l. Celsus. ff. de usuca. & in l. si ante. in fin. C. unde ui. & do. Anton. in c. si diligenti. de præscrip. Et si agitur remedio attentatorum, quis habet probare. Vide Innocent. in c. bonæ. de appel. & in c. dilecti. in fin. de excep. & in c. dudum. el ij. de elect. & ita eum alleg. Rota in antiquis, conclusione cxxj. Et si quis opponit exceptionem falsi procuratoris post litem cõtest. & alius negat, quis habet probare? Vide do. Anton. in c. cùm M. s. de constitut. & Imol. in c. cùm in iure. de offi. dele. & gloss. Bald. & Sal. in l. licet. C. de procur. & Innoc. & do. Abb. in c. quoniam. j. eod. Et si bona prælati defuncti dicuntur quæsita de bonis ecclesiæ, & alius dicat de bonis patrimonij, quis probabit? Vide gloss. in c. sint manifestæ. xij. q. j. & in c. quicunque. ea causa, q. v. Et quãdo est petita reductio ad arbitrium boni uiri, quis habet probare? Vide do. Ant. in c. Quintauallis. de iureiur. & ibi Imol. Card. consil. cxliiij. & Cald. in tit. de arbitr. consil. ij. Et quando sumus in causa appellationis quis habet probare? Vide Bartol. in l. ij. C. de appell. & Imol. post do. Anton. in c. in præsentia. de renunc. cum ibi alleg. Et est quando est appellatum à commissis arbitrio iudicis, quis probat? Vide Innocent. in c. innotuit. de eo, qui fur. ordi. susc. Et cui incumbat onus probandi ætatem, uide glo. j. in c. presbyter. xiiij. dist. & do. Abb. post alios in c. in præsentia. j. eod. Et cùm opponitur defectus ad rescriptum, quis habet probare, an impetrans, an opponens? Vide Cald. in isto tit. consil. x. & Ioan. And. in Specul. in rub. de clan. despon. in fin.
14 & † Imol. post alios in c. super literis. de rescript. cum concor. Et quis habet probare defectum ætatis? Vide Cald. in isto titul. consil. v. Et si apud commodatarium perijt res, quis debet probare, an ipse de culpa leui, an commodans de culpa graui? Vide Ioan. And. in Spec. tit. de commod. §. nunc dicendum. in addi. incip. quia plus habet. do. Abb. in c. ij. de depo. & Imol. in c. j. de cõmod. & latè Sal. in l. quę fortuitis. C. de pig. actio. Et si tu dicis, me fuisse negligentem, & ego dico, me fuisse diligentem, quis habet probare? Vide do. Anton. in c. plerunque. circa fin. de rescript. Et si tu dicis, in electione non fuisse seruatas debitas solennitates, & ego dico contrà, quis probabit? Vide gloss. in c. super his. circa fin. gloss. magnæ de accusat. & latè do. Anton. in c. cùm dilecti. de elect. Et si dubitatur, an in loco fuerit copia peritorum, qui potuissent consuli, quis habet probare? Vide Bart. in l. in bonorum. ff. de bo. pos. tit. generali. Et si electo in prælatum opponitur defectus natalium, quis habet probare? Vide Ioan. And. in regula, infamibus. in Mercur. Et super istis est aduertendum ad not. per omnes in l. sciendum. ff. de uerb. obl. ubi de pluribus solennitatibus quæritur, an præsumantur interuenisse in actu in dubio: quia tales præsumptiones transferunt onus probandi in aduersarium, iuxta gloss. in l. siue possidentis. C. de proba. Et adde, quòd quoties aliquid communiter consueuit esse certo modo, illa communis contingentia transfert onus probandi in aduersarium, secundum gloss. in l. neque natales. C. de proba. Et ista tene menti: quia licet eorum inuentio magis laboriosa uideatur, quàm subtilis, non tamen sunt parui momenti.

SVMMARIVM.

1 Dispositio aliqua si dicat quòd stetur iuramento alicuius, non creditur illi, si ex aduerso contrarium probatur.
2 Lex, uel statutum si dicit, debere stari dicto alicuius sine iuramento, intelligi debet, nisi contrarium probetur, etiamsi talis officialis iurauit fideliter exercere officium suum.
3 Statutum etiamsi diceret, quòd de certa re deberet stari iuramento alicuius, tamen posset probari contrarium.
Vide duas posteriores limitationes ad istam conclusionem, num. 4. & 5.
6 Partes si in eligendo peritos discordant, iudex debet eligere.
Periti in arte an poßint compelli suscipere officium referendi, quid sentiant. Post num. 6. uer. & scias.
7 Peritus unus an sufficiat, uel an sint plures necessarij.
8 Peritus in arte quis dicatur.
9 Periti in arte iurare debent solùm de credulitate.
10 Sententia an poßit retractari lata ad relationem peritorum.
Sententia lata per probationes priuilegiatas, an poßit retractari. Post num. 10.
11 Sententia si fuerit lata propter probationem unius testis cum delatione iuramenti in supplementum, poterit etiam retractari.
12 Periti si discordant, creditur peritiori.

CAPITVLVM IIII.

PRopofuisti. ¶ Non creditur meritò asserenti etiam cum iuramento, se uxorem cognouisse, si uxor per testimonium matronarum, quæ corpus inspexerint, probat cõtrarium. H.D. Communis diuisio: secunda ibi, uidetur. ¶ Not. primò ex text. iuncta gloss. iij. cum iuribus suis, maximè c. conti-
1 nebatur. de despon. impub. quòd † ubi ex aliqua dispositione statur iuramento alicuius, illi non creditur, si ex aduerso probatur cõtrarium. Quod sing. not. secundũ do. Abb. cui adde gl. idem tenentem in c. ij. in uerbo, affectata. de temp. ordi. in vj. & Innoc. in c. quia propter. uersus fin. de elect. & in c. super eo. s. quod met. causa. & ibi do. Ant. & do. Abb. & text. in l. uideamus. §. pen. & in l. fin. ff. de in lit. iur. & Roma. plenè in l. admonendi. ff. de iureiur. & do. Ant. in c. quia propter. & Archi. in c. in primis. in antepen. col. ij. q. j. & Domi. post alios ualde solenniter in c. statutum. §. cùm uero. de rescript. in vj. & Bart. in l. Theopompus. uers. quæro, cùm testator. ff. de do. præleg. & text. in c. si quis acceperit. xxxiij. q. j. iuncto c. quod interrogasti. & ibi uide gloss. xxvij. q. ij. & Ioan. And. referentem se consuluisse in Spec. tit. de off. iud. §. fin. in addi. incip. huius remissio. & text. cum gloss. in c. j. in ij. respon. j. de frigi. Et ex hoc limitantur multa iura requirentia iuramentum in probatione, prout aliàs dixi in c. qualiter. el ij. in princ. j. de accus. limitando gl. ibi, quæ dixit, stari iuramento prælati super redditione rationis administrationis. ¶ Et ex istis infert singul. do. Abb. in d. c. continebatur. & hîc, quòd si statutum dicit, credendum esse iuramento officialis in aliqua re, debet intelligi, nisi ex aduerso probetur contrarium: quia iuramentum unius nõ est integra probatio. Ideo non debet præualere probationi unius integrè: arg. l. admonendi. ff. de iureiur. ¶ Sed aduerte: quia in isto passu esset altiùs exordiendum: maximè, quia Ioan. de Imol. in l. qui bona. §. qui damni. ff. de dam. infec. uario modo distinguit, & eum refert & sequitur do. meus hîc nullo addito. Mod. uerò ponunt ad literam dicta Ioan. de Imol. eo non nominato: postea dicunt, neminem ante ipsos meliùs loquutum, & quod do. Abb. inconsultè hîc scripsit. Sed in reassumptis dictis omnium nõ disputãdo no. duas cõclusiones. ¶ Prima cõclusio.
2 Vbi † lex, uel statutũ dicit debere stari dicto alicuius sine iuramẽto, intelligi debet, nisi cõtrariũ probet, etiãsi sit talis

talis officialis, qui iurauit, fideliter exercere officium suum. Ita not. Iac. But. Bald. & Sal. in l. j. per istum tex. C. de re iudi. exemplificantes in officiali dicente, aliquem lusisse: quia tunc demum sibi credetur, qñ contrarium non probatur. Idem no. Io. And. in Spec. tit. de cita. §. sequit. uer. sed nunquid credet. dicens, ꝙ licet stet relationi nuncij, per c. cùm parati. de app. no. Bar. in l. j. §. cura. ff. de offic. prefec. ur. tñ potest probari cõtrariũ. Et est gl. in §. item testes. in uerb. credat. iiij. q. iij. Idem per plura tenet Bal. in l. pe. C. de peri. tu. & Ang. in l. diuus. ff. de test. mil. & Pau. de Cast. in l. ij. §. si absens. ff. si ex noxa. causa aga. propter gl. ibi in uerbo, iudicio. & Pet. de Anch. in repe. c. pen. uersus si. uer. ulterius quæro, statuto cauet. s. de consti. ¶ Sed ista conclusio limitat dupliciter: Primò, nisi statutũ ultra procederet prohibendo posse probari cõtrariũ: arg. l. diem proferre. §. stari. ff. de arbi. quia in probatiõe potest dare statutũ expressam limitationẽ, ut habuimus s. c. proxi. secundò, nisi fortè uellet quis cõtrà probare per modos, per quos admitteretur cõtra præsumptionẽ iuris & de iure: de quibus in c. is, qui fidem. de spons. per Doc. ¶ Secundò limita, nisi statutũ uellet, quòd talis assertio officialis haberet pro plenissima probatione, quia non admitteret tunc probatio in contrariũ, ut probat gl. in uerbo, fecisse. ad fi. in cle. j. de proba. Et idem si statutũ diceret, habeatur pro omnimoda probatione, ut colligit ex no. per gl. in cle. j. in uerb. omnimodã. de for. compe. Et ita per istas glo. dixit in proposito Roma. in l. si duo. ff. de acqui. here. & no. Bal. in extractis gl. super Cle. in cle. j. de fo. compe. Et idem dicit Roma. ut s. si statutũ diceret, dandam esse plenariã fidem iuramento, per id, quod no. gl. in d. cle. j. de proba. Et ibi no. Imo. & facit tex. in l. antiquæ. ibi, omnino credendũ. C. ad Velleia. ¶ Secunda conclusio.
3 Etiamsi † statutũ diceret, ꝙ de certa re deberet stari iuramento alicuius, tamen posset probari contrariũ per legitimas probationes, fm Ang. in l. qui restituere. propter gl. ibi, ff. de rei uend. & in l. qui uas. per illum tex. ff. de fur. & in authen. de exhib. re. in prin. & Bal. in c. j. in pe. col. si de inuesti. inter do. & uasal. lis ori. & Bal. & expressiùs Sal. in l. j. C. de reb. cred. & Bal. pulchrè in l. cõtra negantem. in fi. C. ad leg. Aquil. & Bal. in l. j. C. de re iud. & Imo. & Roma. in d. §. qui damni. & Paul. de Cast. in l. fi. ff. de præto. stip. & do. Abb. in d. c. continebat. & Alb. in ij. parte statutorũ, q. xv. & Pet. de Anch. in regula, semel malus. de reg. iur. lib. vj. In quibus locis inuenies pulchra exempla. Est uerum, ꝙ contrariũ tenet Iaco. de Are. in l. j. C. si aduer. liber. & Io. Mod. & Io. de Fan. in d. c. ij. de tẽpo. ordi. in vj. & do. de Ro. cons. quia secundũ Domi. in d. §. cùm uerò. Sed non est recedendũ à communi. Et istorũ rationibus respõdet in locis prædictis, & probat principaliter ista conclusio: quia si iuramentum habens cõcursum semiplenæ probationis potest elidi per probationẽ in contrariũ plenã, l. admonendi. ff. de iureiur. ergo fortiùs simplex iuramentũ. Fateor, ꝙ secus esset, si iuramentũ deferretur à parte parti, l. non erit. §. dato. & in l. nam postea. §. si minor. ff. de iureiur. secundũ Io. An. in d. c. iij. de temp. ord. in vj. Scias, ꝙ sufficiet in casu nostro legitima probatio etiam aliter, quàm in casu d. l. admonendi. quia nõ sumus in casu simili: nam ibi cõcurrebat semiplena probatio. Item pro hac conclusione facit: quia licet de iure diuino dicat, dicto duorũ uel trium esse standũ, tamen potest probari per alios contrarium, c. in nostra. & c. ex parte. j. tit. proxi. ¶ Sed aduerte: quia ista conclusio limitatur primò his modis, quibus limitaui conclusionem præcedentem.
4 ¶ Secundò limita, nisi † præcessisset dolus, uel contumacia illius, cõtra quem iuratur: putà in casu c. fi. s. quod met. cau. & l. fi. qñ. C. unde ui. quia istud iuramentũ defertur actori, tum propter difficultatẽ probandi ablationem rerũ singularium, tum in odiũ illius, de cuius uiolentia uel contumacia constat. Ita not. Imo. & Ro.

in d. §. quid anni. & Inn. in c. cùm dilectus. s. de or. cog. Et sentit Bar. in d. l. admonẽdi. dicens, ꝙ sententia lata prætextu iuramenti præstiti in casu. d. c. fi. & d. l. si qñ. non retractat ex instrumentis nouiter repertis. Et not. do. Ant. in c. fi. in fi. j. de iureiur. Sed nihilo minùs etiã in casu isto stat firma conclusio: qm̃ si probabit iurantẽ dictari cum falso iuramento, nõ est dicendũ de mente illius legis fuisse tale lucrum sibi cõcedere, nec licitum esse aduersus delinquẽtem se uindicare per uiã delicti, seu periurij, l. si quis ad se fundum. cum si. C. ad leg. Iul. de ui. Est enim maior dolus falsum iurantis, qui partẽ & Deum offendit, l. ij. C. de reb. cre. c. debitores. j. de iureiur. quàm contumacia, uel uiolentia alterius principaliter partẽ lędentis. Et ita expressè tenent Inn. do. Ant. Imo. & do. Abb. in d. c. fi. & do. Ant. in d. c. cùm dilectus. & Roma. dicens se ualde mirari de Bart. in d. l. admo-
5 nẽdi. quem uide. ¶ Tertiò limita, nisi † iuramentũ præstaretur præsente & tacente illo, contra quem iuratur, fm Cald. singul. in d. c. statutũ. §. cùm uerò. & sequitur ibi Domi. quod reputo nota. dignum: quia extendit d. l. non erit. §. dato. ut habeat locũ nedum in iuramento expressè delato parti, sed etiam tacitè: nec mirum, quia taciturnitas etiã in præiudicialibus habet uim consensus, quando fit in iudicio, in l. cùm ostendimus. §. fin. ff. de fideius. tut. facit c. ij. de accus. in vj. ¶ Vltimò per istum text. cum gloss. tractant hîc omnes Scribentes, quando & qualiter stetur peritis in arte: quia, ut hîc apparet, statur dicto matronarum: & facit c. frater. j. de frig. & malefic. & c. quia indicante. j. de præscript. in c. omnis ætas. xij. q. j. & in l. nemini. de aduo. diuer. iudi. cum alijs, de quibus hîc per Doct. Et qm̃ materia est utilis, & quotidiana, restringe cõpendiosè dicta oĩum, qui scripserũt multis de nouo insertis per conclusiones reassumptis his quæ dixi aliàs breuiꝰ in c. significasti. el ij.
6 j. de homi. ¶ Prima conclusio. Si † partes discordant in eligendo peritos, iudex eliget, fm Io. An. in Spe. ti. de homi. §. j. uer. sed pone. & Bar. in l. j. §. ex hoc rescripto. ff. de uen. inspi. & est casus in l. iij. in ult. responso, C. fin. regun. Faciunt no. per Bar. in l. in uenditione. §. fi. ff. de de bo. autho. iudi. pos. per illũ tex. dum ponit, ꝙ si canonici discordant in aliquo eligendo, superior eliget, & in alijs exemplis: de quibus ibi simile dicit Spe. de eligendo consultorẽ, in tit. de requi. cõsil. post prin. & Bal. in l. hac l. C. de sen. ex bre. reci. & aliàs dixi in c. iij. de iure patro. secus autẽ, si partes cõcordant, per l. hac edictali. §. his illud. ibi, quos utraque pars elegerit. C. de secũ. nup. Et sis cautus: quia non sufficit, ꝙ pars conducat medicum per uiam testimonij, sed opus est, ut iudex imponat relationẽ, & ipsemet medicũ, uel alium peritũ examinet, & examinatus reddat causam dicti sui. Et de hac inquisitione iudicis fiat mentio in actis, secundũ. Bal. & Ang. in d. §. semel. C. de re mi. lib. xij. & Ang. in d. §. his illud. & Ana. in d. c. significasti. & Bal. hîc per text. quem dicit uix reperiri alibi, in l. j. §. j. ibi, latè sumptæ. ff. de ueh. inspi. Et per hoc, ꝙ partes possint eligere, non est suspicio fraudis: quia iudex approbabit, per d. l. j. cũ gl. Quod intellige sanè in facto de pendẽte à plena facultate partium: aliàs iudex ex officio illos deputat, secundum do. Abb. & do. Benedic. hîc per tex. optimũ in c. causam. infrà eo. ibi, deputare curetis. ¶ Et scias unum ualde pulchrum, quòd tales periti compelli nõ possunt ad sumendũ istud officiũ referendi, quid sentiant, secundũ do. Abb. sing. in c. cùm dilectus. el j. j. de pur. Cano. per id, quod dicitur ibi in c. præcedenti. de compurgatoribus, qui propter metum periurij non compellunt, quod non legi alibi: & facit, quod no. Bal. in l. rem nõ nouã. C. de iudi. dicens, quem nõ teneri ad exprimendum motum conscientiæ suæ, sed istud procederet fortè, ubi alij periti possent adhiberi: sed si ex hoc deberet ueritas occultari, nõ crederem procedere, per id, quod no. Host. & do. Ant. in c. j. j. de testi. cog. dũ

c. propo- suisti.

dicunt, ꝙ personæ priuilegiatæ, ut non teneantur testificari, possunt in defectũ aliorũ cogi. Et adduco optimè, quod scribit gl. in l. ij. C. de proxi. sa. scri. lib. x. uolẽs doct. posse cõpelli ad consulendũ in causa. Et no. Bal. & Salic. in l. sancimus. C. de aduo. diuer. iudi. & do. Ant. & Imo. in c. si pro debili. s̃. de offi. deleg. Et ad illud de compurgatoribus, dicit secus in eis: quia officiũ eorũ est ad respondendũ super ualde dubijs: imo occultis, in quibus rationabiliter timent credulitatẽ suã posse errare. Sed dic, præsuppositа debita peritia, excusatur deponens, iuxta quantitatem ingenij sui informati ex rebus apparentibus iuncto discursu mentis. ¶ Secũda
7 conclusio. Medici †, uel alij periti debent esse plures, saltem duo: per tex. d. c. significasti. iuncta regula, pluralis. de reg. iur. in vj. Facit tex. in l. lex, quæ tutores. ibi, multorũ testificatione. C. de admi. tut. Idem Bar. & Bal. in procœmio ffortũ. in fi. per d. l. semel. & Sal. in l. cõparitiones. C. de fi. instr. & Ang. in authen. de non alie. §. qd' autem. ¶ Fallit primò ista conclusio in perito, qui ad hoc esset salariatus à populo, fm Bart. in l. j. per illum tex. C. de pond. & au. colla. lib. xj. ¶ Fallit secundò, nisi partes contentarent̃ de uno. l. j. §. fi. ff. de uer. obl. & ibi latè no. Ro. Idem Ang. in d. §. quod autem. per l. Theopõpus. ff. de dot. præleg. & no. Bar. in d. procœmio ffortũ. & do. meus hîc, dicens esse casum in l. si irruptione. ff. fi. reg. & in c. quia indicante. j. de præscrip. & facit, qd' not. Bart. in l. fi. ff. de præt. stip. & Inno. in c. ij. j. de fid. instru. ¶ Fallit tertiò, nisi in loco reperiret̃ solùm unus periti°, fm Bar. in d. l. semel. per tex. in d. §. quod aũt. cui credat̃, si unũ solùm ciuitas haberet. Idẽ expressè Bar. in l. j. in fi. ff. de uer. obl. & in l. si in rixa. in fi. ff. de sica. & in tract. super tit. de teste. in uerbo, lata culpa. Facit, quod not. Bal. in l. j. C. unde uir & uxor. ubi dicit, ꝙ statutũ requirens consensum propinquorũ uerificabitur in uno, si plures non extant. Facit, qd' no. Bal. Insti. de uer. obl. in fi. prin. post Bar. in l. j. ff. eo. dum dicunt, ꝙ iudex examinans Vltramontanũ adhibebit unũ interpretẽ, si plures nõ potest inuenire. Vnde pulchrè dixit Bald. in l. idemq̃. in prin. ff. pro soc. qd' licet maritus teneat̃ soluere medicũ pro uxore infirma, l. si ab hostibus. §. si uir. ff. sol. mat. tamen si in loco nõ est medicus, non tenetur accersere extraneũ. Sed hanc fallentiã limita, nisi occurreret casus ualde arduus: putà si ageretur de morte hominis: quia oportebit mittere ad alia loca, ut cõpleatur numerus peritorũ, secundũ do. Ab. & do. Benedi. hîc latè per c. suggero. iij. q. viij. & c. j. lxv. dist. Facit ultra ipsum, quod not. Bart. in l. j. de cano. larg. tit. lib. x. ubi dicit, ꝙ si officialis unius prouinciæ deficit, debet alius adiri. Dicas tamen, ꝙ si oporteret alium conducere ex loco ualde remoto, non procederet ista opi. per tex. ual de sing. in c. unico. in fi. ne sede ua. in vj. & no. do. meus hîc: maximè, quando ille præsens esset ualde peritus, fm eũ per l. septimo mense. ibi, doctissimi Hippocratis. ff. de statu ho. & not. Angel. in l. hac edictali. §. his illud. præal. & in authen. ut præpo. nomen imper. §. j. Et uolendo tenere, ꝙ nullo casu expediat mittere pro alio perito, si in loco est unus bene peritus, posset dici, ꝙ iura allegata per do. Abb. loquunt̃ in casu suo. Vnde ex quo iudex ad hoc lege nõ arctat̃, rationabile nõ uidet̃, ut partes grauet superfluis expensis. Et dum dicit do. Ab. istam opi. suam esse, mentitur, fm Mod. hîc in extractis nouis: quia fuit dictũ do. Car. hîc, contra quem etiã alleg. Ang. in l. fi. C. de admi. tut. Sed meliùs considera: quia responsiones do. Abb. ad tex. in §. quod autem. & in c. quia indicante. non sustinerent̃: quia negari non posset, ꝙ in illis casibus non posset agi de maximo præjudicio. Ideo indistinctè dicerẽt, & non male, sufficere in quocunq̃ casu unum bene peritũ, si plures nõ sunt
8 in loco. ¶ Et † scias, ꝙ ille dicit̃ peritus, qui in arte sua bene se gessit, fm Bar. in l. j. C. de athle. lib. xj. An autem credat̃ dicenti se peritũ: Dic, ꝙ sic: dum modò habeat unũ contestẽ, fm Bal. in simili, quem uide in c. j. §. si instrumentũ. in ti. de notis seu. Et adde, ꝙ tales qualitates in dubio non præsumenr̃ in homine, fm gl. in uerb. scientiæ. in c. si fortè. de elect. in vj. plenè Bal. in c. si. j. de præsumpt. ¶ Tertia cõclusio. Deponentes † de peritia
9 artis suę debent iurare solùm de credulitate, fm Io. And. do. Ab. & alios Doct. in c. fraternitatis. post gl. ij. ibi, j. de fri. & Bar. in d. procœ. ffortũ. & Ang. qui etiam ponit de doctore præsentante, in l. si uacantia. C. de bon. uacan. lib. x. & do. Ant. Abb. Imol. & Bal. hîc, & Bar. Sal. in d. l. cõparitiones. Bal. & Nic. de Neap. in d. l. j. §. de uẽ. inspi. contra gl. ibi per Bal. in l. directas. C. de test. manu. & in l. nemini. in. fi. C. de aduo. diuer. iud. & in l. iudices. C. de sen. & Ang. in d. authẽ. ut præponat̃. in fi. quia deponẽs de peritia attestat̃ de credulitate, fm Ab. in l. sola. C. de testi. Bar. in trac. de teste. ¶ Et no. ꝙ ista conclusio fallit primò, nisi deponerent super re perceptibili, non solũ iudicio intellectus, sed etiã aliquo sensu corporeo, fm Bart. in d. l. Theopompus. & Bald. in repe. l. ij. in xxiij. char. ff. de iureiur. & Ro. quem uide in d. l. j. §. fi. ff. de uer. obl. & Bal. qui exemplificat in agrimensore, in d. procœ. ffortũ, uer. circa sextũ. & in d. §. his illud. ubi dicit, ꝙ si res est perceptibilis occulta fide, tenentur iurare: non ꝙ ita credant, sed ꝙ ita sit. Et istud limita non procedere in assumpto ad consulendũ, fm Bal. in d. procœ. ¶ Fallit secundò ista conclusio, nisi peritus assumeret̃ à partib° de cõmuni consensu: quia non expedit, ut iuret. Ita expressè no. Bar. in terminijs in d. l. Theopompus. quasi in medio ibi, cõtra prædicta, &c. Rñdet ad d. §. is istud. uel, ꝙ ibi erat assumptus de mandato iudicis ab ipsis partibus: uel, ꝙ expressè actũ erat, ut iuraret. Hoc dictũ sequit̃ do. Ant. in c. ueniens. el j. in tit. proxi. Et ideo sing. dixit Bar. in l. Lucius. in fi. ff. de fide. ꝙ ubi fides alicui° est approbata ab utraq̃ parte, non requirit̃, ꝙ dictum suum sit iuratum, de quo etiam per d. Anto. in c. finem litibus. in pe. col. s̃. de dol. & contum. ¶ Tertiò fallit ista conclusio, nisi cõmitteret̃ simplex declaratio alicuius facti alicui ut bono uiro, & non requireret̃ peritia alicuius artis, fm Bar. in d. l. Theopompus. Ex quo infert do. me° hîc, ꝙ eodẽ modo, si modica peritia requireret̃: quia res esset de facili perceptibilis per artem: nam sine iuramẽto credit̃ etiã nõ perito. Et alle. Bar. in l. de ætate. in pe. col. ff. de mino. ubi dicit, ꝙ ꝓbatio alicuius qualitatis per aspectũ potest ẽt fieri ab imperito in arte, qñ est qualitas, quæ cõiter solet innotescere omnibus per aspectũ. Et fortè hoc casu intelligit̃ iste te. ad quẽ nemo rñdet: quia, ut hîc dicit Io. An. uerbũ, Testimoniũ. proprièdenotat dictũ nõ iuratũ, per c. tua. de coha. cle. etc. Sed qm̃ posset negari, ꝙ ista materia sit de facili cognoscibilis, per c. nec aliqua. de quo in gl. ideo dici potest, ꝙ ubi non iurat̃ de ueritate, sed de credulitate, possit ẽt dici testimoniũ: quia est impropriũ in teste rñdere per uerbũ, Credo. ut dicet̃ in c. quoties. j. tit. proxi. nõ deferẽt iuramentũ formale, quod præstat̃ testibus, nec dicunt̃ ꝓpriè testes. Vnde dicit sing. ꝙ statutũ puniens falsum testẽ, non punit medicũ, uel obstetricem, licet aliàs arbitrariè deberent puniri. Et fm hæc ultima uerba intelligo eundẽ Bald. in l. data opera. C. qui accu. ubi dicit, testem deponentẽ de peritia artis non excusari à falso: nec mirum, quia etiam deponens de credulitate potest mentiri, & periurium incurrere, quod ex coniecturis liquere potest, secundum Bald. in l. de tutela. C. de integ. restit. ¶ Subdit notanter Bald. hîc, ꝙ post didicita iuramenta partis, tales produci possunt: quia non sunt propriè testes, per istum text. Quod bene not. ad alia. Nam in casu istius tex. non est mirum ratione matrimonij, per c. series. j. tt. proxi. Et istis adde Bar. in trac. de testa. uersi. testis dicit aliqua. ubi dicit, istos peritos assumi magis ut iudices, quàm ut testes. Pro quo facit c. quia indicante. ibi agrimensoris diffinitionem, infrà de præscript. & l. certi iuris. ibi, iudicare. C. de iudic.

¶ Quartò

¶ Quartò fallit ista conclusio, nisi iudex motu proprio uellet ad dictum periti se informare: quia non oportet, ut deferat iuramentum. Ita probat, quod no. glo. sing. secundũ Bald. ibi in c. si duo. in tit. de pace tenen. quæ dicit, ꝙ potest sumi informatio testẽ non iurato. Et idẽ sentit Bald. loquens de consiliario assumpto à iudice in d. procœmio ffortũ. ¶ Fallit quintò in perito electo à populo ad certum officiũ peritiæ suæ: quia si iurauit à principio officij, non cogit̃ in sing. relationibus iurare, secundũ Nic. de Neap. in d. l. j. §. j. de uen. inspi. & Bal. in
10 d. §. is illud. ¶ Quarta conclusio. Si † apparet, quod relatio peritorũ non fuerit bona, uel propter eorũ imperitiam, uel aliter, debet iudex reuocare sententiam propter consiliũ magis peritorũ, secundũ Io. And. singularissimè j. tit. de homi. §. j. uer. sed pone, A. in addit. Spe. per l. j. C. si ex falsis instrumentis. quasi constito de falsitate primæ probationis debeat sentẽtia retractari, iuxta l. imperatoris. ff. de re iud. & l. admonendi. ff. de iureiur. & c. causam. el j. s̃. de offic. dele. & c. ij. j. de pur. uulg. ubi sunt optimi tex. & cum ista sententia concor. Bal. in l. si ab hostibus. §. fi. ff. sol. ma. & Roma. putans illud mirabile in d. l. admonendi. do. Ant. & Imol. hîc, & do. Flo. in l. si dñs seruũ. cum l. seq. ad fi. ff. ad l. Aqui. & Ang. in l. quod si nolit. §. si mancipiũ. ff. de ædil. edic. & Bald. dicens, se uidisse in facto, in addi. Spec. in tit. de confes. & per Bal. & Sali. in l. testiũ. C. de testi. & Ana. in d. c. significasti. Mouent̃ etiã per l. si qui adulterij. C. de adul. ubi est tex. aureus, ꝙ sententia absolutoria reuocatur, si fuerit lata ex præsumptione, quæ ex noua præsumptione ꝑtraria fortiori ex toto tollitur: quod ualde no. ibi Bal. & Sali. Et ita est cõmunis opi. secundũ quã est notabilis theorica Inn. in c. tua. j. de coha. cle. & mul. in fi. j. col. ubi dixit, ꝙ sententia lata per probationes priuilegiatas à iure, id est, nõ ordinarias, nunq̃ transit in rem iudicatã: & sequit̃ Roma. in l. admonẽdi. & Ang. in l. j. in fin. C. sen. rescin. non pos. inferens, ꝙ sententia lata ex probatione priuilegiata, à qua non potest appellari ex forma legis uel statuti, semp potest retractari per uiam querelæ, ostendendo de iniquitate. Ad idem, qd' no. do. Ant. in c. Quintauallis. j. de iureiu. ubi dicit, sententiam arbitratoris nõ transire in rem iudicatam. Ad idem, quod no. d. Ant. in c. fi. in ult. col. j. de iureiur.
11 & in c. cùm uenerabilis. in fi. j. de excep. ubi dicit, ꝙ † si propter probationem unius testis cùm delatione iuramenti in supplementũ fuerit lata sententia, poterit etiã per testes retractari. Et ex istis intulit do. Ant. hîc multũ solenniter, ꝙ sententia lata ad consiliũ sapientis potest reuocari propter consiliũ sapientioris. Et idem no. Bal. in c. si pro debilitate. in ij. cõmento, s̃. de offi. deleg. Est uerum, quòd no. do. Abb. do. Benedic. & do. meus hîc recedunt à cõmuni opi. ex toto per multa: & respondẽt motiuis istorum, ꝙ sententia debet retractari, qñ noua probatio est uera confundens præsumptiuam. Sed ꝙ præsumptiua tollat aliam præsumptiuã, non probat̃ iure, secundum eos, nisi sit præsumptio iuris, & de iure, prout in casu l. si qui adulterij. C. de adult. Nec obstat c. fraterni. de frigi. quia speciale est in causa matrimoniali, per c. lator. de re iudi. Et dicunt hîc Mod. in extractis nouis hanc opi. do. Abb. nunq̃ fuisse damnatã. Sed hoc non obest. Tenent cõmunem opi. per tex. quẽ dicunt omnibus ignotũ, in l. diui fratres. ff. de iure pa. ubi dictum iureconsultoris, qui secũdo loco subtiliùs dixerit, præualet primo: sed ita bene posset allegari tex. in c. capellanus. suprà de fer. ubi posterior sententia subtiliori nitit̃ ratione: & l. ij. §. neq̃. C. de uet. iur. enuc. cum simil. Postea respondent sigillatim omnibus rationibus do. Abb. & non dicunt, quòd Ioan. de Ana. ante ipsos posuit ad literam istas responsiones in d. c. significasti. Et quia extensè ipsum uidere potes, ideo non refero. Sed per eius dicta remaneo cum cõmuni, maximè quia, ut ipse dicit, non adaptantur dicta do. Abb. ad l. si qui adulterij. ubi non per ueram probationem, sed præsumptiuã receditur à prima sententia. Et pro hac parte facit tex. in c. cũ dilectus. el ij. in prin. j. de purg. Ca. ubi patet, quòd cõdemnatus, quia defecit in purgatione, potest iterum purgari nõ obstante sententia condemnatoria. Facit, quod not. Bart. in l. arbitro. circa medium, ff. qui satisd. cog. ubi dicit, iudicẽ dicta peritorũ posse corrigere interrogãdo peritiores. ¶ Sed quia do. meus hîc adducit quædam iura contra cõmunem, ideo declinando de ipsa potes dicere, quòd communis opi. est intelligenda tribus modis: Primò, dũ modò iudex utatur moderamine, adeo ꝙ admittat indifferenter secundos peritos: quia eius officium est resecare infinitatem, c. cùm in multis. de rescript. in vj. fm Ana. in d. c. significasti. Secundò intellige, nisi lex succurreret de alio remedio aduersus peritum, qui dolo, uel imperitia partem læsisset, prout in l. si propter. iuncta l. si duobus. §. fi. ff. fa. herc. Tertiò, nisi esset aliquis casus, in quo lex antiqua, uel statutum ex iudicio peritorum inuenisset certum remedium alicui causæ: quia si fit lex noua, per magis peritos nõ irritabuntur gesta uigore primæ legis, ut l. cõparitiones. C. de fi. instrum. Nec mirũ, per ea quæ no. do. Abb. in d. c. capellanus. & Imo. post alios in c. fi. s̃. de constit. ¶ Vltimò in hac materia scias primò, ꝙ ratione notorietatis omittitur iudiciũ peritorum, fm Bal. in l. j. C. ut quæ desunt
12 aduo ¶ Secundò scias, quòd † si periti discordant, stat̃ peritiori, propter glo. in c. ut ueterum. dist. si sunt pares, attenditur uerisimilitudo, fm Bald. in c. j. qui. mo. feu. amit. Omnibus paribus fauetur reo, fm Ro. in l. j. §. fi. de uerb. obl. propter gl. in c. clerici. lxxxj. dist. Et dicit Spec. in tit. de homi. §. j. & in tit. de probat. §. fi. uer. hoc quoq̃ quòd dicta paucorum peritorum præualent multis imperitis. ¶ Tertiò scias, quòd si debet stari dicto medicorum, sufficiet, quòd communi loquela appellentur medici, etiamsi non sint Doctores, secundum Bar. in l. sciendum. §. illud. ff. de ædil. edict. & Ioan. de Ana. in rub. de magist. Reliqua in materia dic, ut per do. Abb. qui exijt materiam.

c. tertio loco.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Sigillo alieno utens, ut falsarius puniendus est.*
2 *Exceptio alternatiua obscuritatem parit.*
3 *Oppositio generalis exceptionũ an ualeat, & quid operetur.*
4 *Causa in dicto testis sufficit, ut uirtualiter intelligatur.*
5 *Negatiua qualiter probetur. & num. 6.*
7 *Actus qui dicitur esse falsò gestus in collegio, qualiter probetur.*
8 *Reus criminalis qualiter possit condemnari ex indicijs.*
9 *Exceptio falsi non opponitur, nisi quando instrumentum est in iudicio productum.*

CAPITVLVM V.

Tertio loco. ¶ Singulares de uniuersitate possunt ad cõmodum uniuersitatis reprobare instrumentũ falsò confectum nomine uniuersitatis suæ. H. D. Et est notabilis doctrina, in qua multa ponuntur extra materiam, quæ omittam. ¶ In tex. ibi, sigillo capituli. No. bene, quod in dubio sigillũ inducit præsumptionẽ actus ueri, & consensum illius, cuius nomine sigillat̃, nisi ꝓtium probet̃. Hoc intellige, dum modò additur scripturæ: aliàs est testis mutus & incertus, fm Bal. in tit. de pace Constan. in uerb. sigillo. pleniùs dicet̃ in c. post cessionẽ. j. eo. & in c. ij. de fi. instr.
1 ¶ In † text. ibi, amico suo signauit. erat iste puniendus, tanq̃ falsarius, c. tam literis. in fi. j. tit. proxi. no. gl. in c. qñ. j. de his, quæ fi. à præla. & uide gl. in c. in memoriã. xix. dist. & Spe. de instru. edi. §. instrumentum. uer. item quod sigillum. ubi impressio alieni sigilli reddit instrumentũ nullũ. Idem de citatione alieno sigillo sigillata, fm Spec. in tit. de cita. §. iam. uer. literis igitur. nisi fieret mentio,

mentio, ꝙ ſigillum eſt alienũ, ut latè per Ioan.Fab.in §. poſt.Inſt. de teſta.& ibi ponit de teſta.de quo per Bar.& omnes in l.ſi unus. C.de teſta. Et de uſurpantibus hoc modo ſigna, uel ſigilla, uide Bar.in tract.de inſig.Bald. in l.j.C.quæ res uen.non poſ. Io.de Ana. in c.accedens. de cri.fal. Bald. in diſputatione,accuſatus.do. Ant.in c. cùm dilectus.de exceſ.prælat.Bald.in c.quanto.de iure eius.Dom.in c.quæcunq;.xxx.diſt. Et ibi dixi ꝙ delens arma alicuius,turbat eius poſſeſſionem.Facit doctrina Bart. in l. eorum. ff. de pœ. ubi dicit, ꝙ arma exititiorũ debent deleri. Et uide Bar.in l.eos.§.fi.ff.de fal.& Pet.de Ancha. in c. ut Apoſtolicæ.de priui.in vj.ubi dicunt, ꝙ uſurpans ſibi doctoratum eſt falſarius[a]. Idem in clerico, qui non ſolùm dicit ſe clericum, ſed ingerit ſe in actibus, ſm Bald. in l. qui ſub prætextu. in fi.C.de ſac.ſanct.eccl. Secus dicit, ſi ſolùm diceret ſe clericum. Et idem de doctore, quo ad hoc, dicit do. Maria. in c.j.quaſi in fin.de magiſtr. Idem de eo, qui dicit ſe comitem, dicit Bal.in l. data opera. in xviij. col. C. qui accuſ. Idem de ſupplicãte nomine alterius, ſm Bald.in c.nonnulli.§. j. ſ.de reſcri. Idem in nuncio falſo citante, ſm Cy. Bal. & Sali.in l.fi.C.de requi.reis. Idẽ in leuante nomẽ alicuius de epiſtola, & apponente ſuum, l. Titio centum cùm eſſet Romæ.ff.ad muni. & Bal.in rub.C.de fi. inſtru.in xij.col. Idem de attribuentibus ſibi dicta aliorũ, aliàs ſua alijs, ſm Domi.in c.humanum. in iiij. col. j. diſt. & uide ipſum in c. duæ ſunt. xlv. diſt.ubi dicit, imponens ſuper ornamentis altaris ſingnia perdit meritũ: ſed in hoc eſſet attendẽda eius intentio. Et de his aliàs plenius.

¶ In text. ibi, adulterinũ, uel furtiuũ.

2 not. ꝙ †, ꝓcedit exceptio alternatiua: & ut intelligas, facias regulam in contrarium: quia alternatiua parit obſcuritatẽ, c.ut quis duas.de elec.in vj. plenè Io. And. in regula, in alternatiuis. in Mercur. Et exceptio obſcura non procedit, l. j.§. Labeo.& ibi Bal.ff.de flu.l.Titiæ.& ibi Bar.& Imol.ff.de leg. j. not. Bart.in l. j.ff.de excep. in l. iij.§.ſi duobus.per illum tex.ff.de adi.leg.Eſt tex. in l.in lege.ff.de contrah. emp.in l.iij.§.ibidem.ff.ad exhi.l.de ætate. §. nihil. ff. de interro. act. gl.in l. ueteribus.ff.de pac. gl.fin.in c.fin.de app.Bal.in l.j.prope mediũ,C.de condic. ob turpẽ cau. l.j.in fi.C.unde ui.in l.edita.in antepe.col.C.de edẽ.Pet. de Anch.in cle.conſtitutionẽ.de elect.Bal.in §.exceptiones. Inſtit. de replic. do.Flor.in l. in except.ff.de except. Bal.in l.eos.poſt prin.C.de uſur. do.Ant.in c. dilecti. in vij.col.ſ.de iudi. ¶ Fallit primò ſm do. Ant.hîc, niſi in qualibet alternatiua cõcludatur intentio excipientis, per tex.hîc, & in c.ex parte. ſ. de reſcrip.& in c.Ray. j. de teſta.& in c.ex parte B.ſ.de fo.compe.& uide Imol.poſt do.Ant.in d.c.ex parte. ſ. ubi idem tenent: & idem do. Abb.in d.c.ex parte B.in ij. col.& Inn.in c.ex parte Abbatiſſæ. j. de uerb.ſig. & Imol.poſt do.Ant. c.plerunq;. in iij. col. ſ. de reſcrip. & optimè facit quod no. Domi. poſt Io. And. in c. j.in ult.col.uer.no.bene.de pac.in vj. quem referam in c.in præſentia.j.eo. ¶ Secundò fallit, niſi natura obligationis ſit alternatiua, ſiue hoc ſurgat ex diſpoſitione hoĩs, ut in c. j. ſ. de plus peti.ſiue legis, ut in c. cùm dilecti.& c.cùm cauſam.j.de emp.& uendi. ¶ Tertiò fallit, niſi alternentur duo, quorum unum alteri ineſt, ut quando accumulatur nullitas & iniuſtitia, ſecundũ practicam, de qua in l. j.C.quando prouo. non eſt neceſſ. & in l. ſi expreſſim. ff. de appel, & in c. dilecto.j. de appel.& in c.conſtitutus.ſ. de teſti.in integ. Poſſent etiam prædicta aliter limitari, uidelicet in caſibus, in quibus procedit libellus alternatiuus, de quibus per gl.& oẽs in c.abbate.in uerbo, dominij.de re iu. in vj. & Bar.in l.& an eadẽ.§.actiones.ff.de excep.rei iu. & Ro.in l. ij. §. item ſi in facto.ff. de uerb.obl.& do.Ant. do.Ab.& Imol.in d.c.conſtitutus.ubi bonus tex. & do. Abb.in c.fi.in j.col.j. de frig. & Ro.in l. ſtipulationes nõ diuiduntur.in ult. char. de uer. obl. & Bal. & Imol. in l. gallus. §.ſi eius. ff. de lib.& poſth.& do.Ant.& do.Abb. in c.ij.de lib.obla.cum concor. ¶ Et per prædicta inferẽ

3 quid † importet generalis oppoſitio oĩm exceptionũ abſq; ſpecificatione: de quo per Ang.in l.j.ff.de except. ubi dicit, ꝙ procedit, ſi eius generalitati non fuit oppoſitũ: & habet per Bal.in l.fi.circa prin.C.de fidei.& dicet poſt gl.in c.Paſtoralis.j.de excep. Et dicit Bal.in d.l.Titię textores.ꝙ cautela aduocatorũ, in qua dicitur, poſt certas exceptiones oppoſitas, & oẽs alias exceptiones mihi cõpetentes oppono: operatur ſolùm, ꝙ ſic dicens non uidetur ſe aſtrinxiſſe ad exceptiones oppoſitas in ſpecie, ſed in termino aliàs poterit opponere. Et ſequũt Ang.& Imo.ibi,& not. Bal. & Ang.in l.ſcire.§. ſufficit.ff. de excu. tut. De alijs diſpoſitionibus alternatiuis, qũ ualeãt, dixi aliàs latè in c. cauſam.el j. j.qui fil.ſint legi. ¶ In tex.ibi, fratres ad prohibendũ teſti. no. ꝙ de geſtis in capitulo ſtat dicto illorũ de capitulo, & ꝓfirma: ut in gl.ij.& adde his, quæ adducã in c.uenients.el ij.in ul.no. j.tit.proxi. Sed iſtud, ꝙ ubi materia aliter probari non poteſt, teſtis ex toto non integer efficiat integer, intellige ſanè ſm do. Ant. & Imo. hîc, qñ ex natura facti alij teſtes adeſſe non poſſunt, ut in exemplo iſtius literæ, & l. conſenſu. C. de repu. Sed ſi potuiſſent alij adeſſe, quãuis non affuiſſent, propter hoc non efficiuntur idonei aliàs inhabiles: quia fuerunt, quaſi materia: aliter probari non poſſit, ne ſequat abſurdũ: ꝙ ubi ſolũ inhabiles aliquid ſciunt, illi ſemper admittant: qd bene not. Et per iſtũ tex. dicit hîc Bal.ſe in facto pluries ꝓſuluiſſe, ꝙ ubi tractat de intereſſe collegij non ut collegij, ut ſingulorũ, illi de collegio ſemper ſunt idonei teſtes. Vnde infert, ꝙ fratres prædicatores poſſunt eſſe teſtes teſtamenti, in quo relinquit eccleſiæ fratrum. Et idem, ſi eſt quæſtio de nemore, cuius fructus uenduntur pro ipſa uniuerſitate, & non ſunt deputati ad uſum hominum, uel iumentorũ uillæ. Et idem, ubicunq; non eſt burſale intereſſe. Et adde tex.in c.inſuper.j. de teſti. ubi hæc materia apertiùs ponetur. ¶ In tex.ibi, ſecundum aſſertio

4 nem teſtium. no. bene, ſecundum Bal. hîc, quòd † licet expreſſè non depoſuerant per ſenſum corporis, nec de ipſorum præſentia, tamen tacitè uidentur hoc dixiſſe: nam cùm eſſent de conuentu, & dicunt, ꝙ uox unanimis cõuentus, etc. probant de neceſſitate ſe ipſos fuiſſe præſentes: & ſic, ubi teſtis non interrogatur de præſentia, & loquitur aſſertiuè, præſumitur fuiſſe præſens. Quod dicit ualde not. ad quæſtionem, quam habuit in facto: nam ad probandam emologationem laudi teſtes producti dixerunt uera eſſe. Interrogati de cauſa ſcientiæ, dixerunt, partes dixiſſe, quòd erant contentę. Licet ergo non reddant rationem per ſenſum corporis & auditum, tamen benigna interpretatione inſpecta ſatis uidentur hoc aſſerere. Nec eſt nouum, quòd propter celeritatẽ loquutionis interdũ media propoſitio retractat. Idem dicit de teſte dicente, quòd eſt publica uox & fama, & interrogati de cauſa ſcientiæ, quòd ſic dicitur per populum: nam licet non dicunt ſe audiuiſſe, tamen ſubintelligitur: & dicit, quòd ad hoc ita bene facit iſtud capitulum, ſicut aliquis text. qui ſit in iure. Bene faciunt no. per Bart.in l.libellorũ.in ult.col. ff.de uer.ſig.& in l. ſi quis filiabus.in fi. ff. de teſt.tu. per Bal.in c.quanto.in fi.ſ.de iud.& in c.j.in prin.de ſucceſ. feu. & in l. legem.C.de legi.hære.& do.Ab.in c.quoties. j.tit.proxi.ubi habet, ꝙ ſufficit, ꝙ dicta teſtiũ concludãt, ſm

a *Vſurpans ſibi doctoratũ eſt falſarius*] *Adde tu, quòd appellans ſe doctorem, cũ non ſit, punitur pœna falſi: qd' intellige eſſe uerum, ſi doctorẽ ſe appellat, et aliquem actum facit doctori congruentem: ſecus, ſi ſimpliciter ſe doctorem appellat, l.ſi quis.aliàs, quiſquis. C. de aquæ du.lib.xj. Et hoc modo limitabis textum in §. fi. in l. eos.ff.de fal.et ibi Bart. & l.qui ſub prætextu.C. de ſacroſan.eccle.quia nõ puniretur pœna falſi, ſed extraordinaria. Et uide per Bar.in l. redditur. C. de profeſ.& medi.lib.x*

5 ſm cõmuñem uſum loquendi. ¶ Et † ex iſto tex. iuncta hac eleganti doctrina Bald. debes limitare, quod ipſe no.in l.cùm hi.§.ſi integra.ff.de tranſa.& ſentit in l.ſolã. C. de teſti.ubi dixit, ꝙ teſtes deponẽtes ſuper negatiua debent reddere cauſam dicti ſui, etiam nõ interrogati: quia non procedit, qñ deponunt taliter, ꝙ ueriſimile eſt id, quod dicunt faciliter eſſe ſibi cognitum: & hunc intellectum ad iſtum text. tradit etiam do.meus hîc, licet non uiderit Bal.& dicit ſatis eſſe, ꝙ implicitè uel explicitè teſtis dicat ſe fuiſſe præſentem, & nõ uidiſſe hoc fieri. Ad quod etiã alle.text.quem reputat ſing. ad hoc in authen.de hæred. & Fal. §. hinc nobis. iuxta fi. ibi, ſe affuiſſe his, quæ geſta ſunt, & uidiſſe, ꝙ ſic agebatur: & dicit non eſſe opus, ꝙ dicatur, nec potuiſſet eſſe, quin uidiſſem: prout aliàs requiritur, & alleg. gl.in c.clerici. lxxxj. diſt. & Bal. in l. ij. C. de bo.poſ.ſm tab.in quibus locis hoc non dicit: ſed eſt dictum do.Car.conſil.xxvij. Erat autem ueriſimile in iſto tex. propter arduitatẽ rei, ꝙ præſentes intellexerunt: ſecus, ſi non ueriſimile propter dictum Bart. in d.§.ſi integra. Et facit, quod no.do. Ant.in c.ſuper hoc. ſ. de renun.& ibi Imol. ubi dicunt, non credi dicto teſtis, qui deponit ſuper facto non ueriſimili, niſi aſſignet cauſam facti. Et ex iſtis conſideran do bene iſtũ tex.habes, ꝙ ſi ſunt aliqua facta, quæ non conſueuerunt cõmuniter fieri omni loco & omni tempore, ſed certo tempore, & certo loco, ut eſt cõgregatio collegij, quæ fit ſolenniter certo ſigno præcedente, l.j.& ibi Bart. C. de decu. ita ꝙ præſens in loco præſumitur habere notitiam, cùm congregatur collegium: certè in iſtis factis, ſi illi, qui ſunt de collegio, deponant, quòd nunq; eſt factum collegium, ſine ipſis, credetur eorum teſtimonio, licet deponant de tempore non mulùm coartante. Et ad hoc dicit do.meus, ſe ſolũ ponderaſſe iſtum tex. ſing. ultra omnes, qñ regulariter ubi aliqui, qui non eſſent de collegio, uel qui non haberent intereſſe huic facto, dicerent ſimpliciter, non fuiſſe factum unquã capitulum, ſuper hoc talis negatiua mera non coarctata redderet dictum eorum nullum, ut eſt text. ualde ſing. in c. cùm eccleſia. de cauſa poſ. & proprie. de quo teſtum facit Bar.in l. j.§. hoc interdicto.ff.de iti. actuq; pri.& in l.j.in prin. ff. ſi quis ius dicen.non obtẽ. & Ang.in l.ſi per alium. §.docere.ff.ne quis eum, qui in ius, etc. & Ang. in d. §. hinc nobis. & Ang. & Imo. in l. Pantonius. §.rei.ff.de acqui.hær.cum cõcor. Quas oẽs habes ſolenniter limitatas ex iſto tex. ſm do.meum, in quo cõſidera, ꝙ teſtes hîc poſt nẽgatiuã ponunt econuerſo affirmatiuã, ibi, uolebant: & ideo ſuccedit doctrina Bal. in c. ſi quis per xx.ſi de feu.fue.contro. & ſequit do.Ab.in c.cùm eccleſia, ꝙ non attenditur ſermo negatiuus teſtium, qñ ſupponit affirmatiuus, putà ſi dicat, Titius non poſſedit xx. ann. ſed Petrus bene poſſedit: ex quo infero, ꝙ capitulum, cùm eccleſia. non facit ad propoſitum. ¶ Glo.j.ibi, indirectè. Dicit hîc Imo. ultra

6 alios, & ſequitur do. Bendictus, ꝙ † hîc negatiua poteſt directè cadere in ſenſum teſtis. Ideo poteſt probari: nã potuit teſtis audire ita uerbũ nolle, ſicut uerbum uelle: ideo admittitur ad probandũ ſe audiuiſſe canonicos dicentes ſe nolle alienare: & alleg.not. per Io. And. in c. bonæ.el j.ſ.de elec.ut hîc dicit do.Ab. Nõ eſt hîc locus illi materiæ, qualiter negatiua probetur. Sed quia Bal. & Paul. de Leaza. hîc in ſuo cõmento plenè tangunt, collige ſolũ remiſſiones, & uide Bal.plenè in l. actor.C. de proba.& in l.qui accuſare.in fi.C.de eden.& Bal.in l. licet. C.de procur.& in l. ſi ex cautione. in ult.opp.& in l.in cõtractibus.§.j.de non nu.pec.& do. Ab.poſt alios in d.c.bonę.ubi gl.plena, & gl.Arch.& Domi.in c.actor. vj. q. ult. & in c. j. ubi bonus tex.de conceſ.in vj.& Cal. diffuſè in diſputatione incipiente, Capitulũ petit fructus.& oĩno Io.An.in regula, ſine poſſeſſione.in Mercu. Et unũ modum, ꝓbandi negatiuã ponit Bal.in l.j.C.de ſecũ.tab.& alle.in l.neminí.C.de aduo.diuer.iud.& aliã gl.in authen.de hęre.& Fal.§.ſi uerò abſunt.& ibi Ang. & unũ, qui non reperit alibi, ponit Bal. poſt gl.ſing.in l.ij.C.de non nu.pec.& unũ in l.ſi contra.C.de proba.& multos ponit Bal. in l.fi. C. de re. cre. & unũ Ang.in l.ſi uacantia. C. de bo.uac. lib.x.& uide latiſſimè ultra oẽs do.Maria.in cõmento c.ſuper his.in vij.char.j.de accu. & magiſtraliter Bal.Imo.& Ro.in l.in illa.ff.de uer.obli. cum ibi alleg.per eos. Et de negatiua, quæ eſt in uſu, uidelicet, item quod fuit, & eſt abſq; eo, etc. dicetur in c.

7 licet.j.eo. ¶ Sed † aduerte: quia propriè tangit hîc, quõ per ſingulos de collegio poſſit reprobari inſtrumentũ, qd' aſſeritur confectũ nomine collegij, in quo do. Abb. nõ tenet intellectũ Inn. dicentis, ꝙ non reprobat uerè, ſed præſumptiuè, quaſi propter frequentem contradictionem præſumat de conſenſu nunq; adhibito: quia ſi dubiũ eſt, qñ poſſit certa probatio reprobare inſtrumentum, ut hîc in gl. ergo multo minùs præſumptiua, ſicut etiam dicit Bal.in l.præsbyteri. C. de epi.& cle.qd' inſtrumentũ notarij non reprobat per teſtes non reddentes cauſam dicti ſui: quia præſumptiuè probant, non uerè: nec placet ſibi intellectus glo. quia potuiſſet aliquando in hac materia capitulũ congregatũ fuiſſe eis ignorantibus. Vnde dicit ipſe, & ſequitur do. Benedict. ꝙ iſti deponentes conſtituebant totũ capitulum, uel ſaltem duas partes, ſine quibus collegiũ non congregat, l. nulli. ff. quod cuiuſq; uniuer. nomi. Et hoc ſonat litera hîc, ibi, fratres. indiffinitè loquens. Sed certè etiamſi minor pars eſſet examinata, putà duo, uel tres de collegio, in iſto caſu reprobareť inſtrumentũ: quia, ut dicit hîc do.meus, iſti deponebant, ꝙ quoties fuerat facta mentio de hoc in capitulo, ſemp fuit contradictũ: quia iſte ſermo concludit, ꝙ in oĩbus capitulis fuerat contradictum, & negando de omnibus capitulis affirmauit implicitè ſe affuiſſe omnibus capitulis. Non obſtat, ꝙ non coarctabant negatiuã, etc. quia reſponſum eſt ſ. Et ideo per iſtũ tex. dicit Bar. quem Doc. hîc, non allegant, in l. ſi librarius. in fi. ff. de reg. iur. ꝙ ubi aliquid attribuit uniuerſitati, poteſt probari per ipſos de uniuerſitate rem ſic fuiſſe, uel non fuiſſe. Et ſequitur Imol. in l. cùm proponereť. ff. de leg. ij. notando glo. ibi, cum Bald. ubi habetur, ꝙ ſi teſtator aſſerit ſe erraſſe in geſtis per ſe in teſtamento, ei creditur: de quo etiã per Bal.in l.Imperator.ff.de ſta. homi.& in l.fi.C.de teſta.& in l. ij. C.cõmi.uel epiſt. ¶ In gl. ij. in fi. Pondera iſtam glo.ut per Fede. conſi. cxix.incip.Nulli dubium. & per Lap.alleg. cxiiij.incip. Mulier in confeſſione. & per do. Ab.hîc, cuius dicta meliùs cadunt in c. inſuper. j. in tit.

8 proxi.& ibi, reſeruo. ¶ In † gl. fi.ibi, in prin. Et indicia inſtant hîc, magis quã oporteat. Do. Ant. do. Abb. do. meus, & alij not. an & quando propter indicia poſſit quis de crimine condemnari: & extendunt ſe in dictis Io.An.in addi.Spe.in tit.de proba.§.fi.uer.xiij.& eſt materia ualde utilis, in qua ultra eos plura adduci poſſẽt: ſed qñ do. Abb. met dolet nimis extra propoſitum ſe extendiſſe, & quia non eſt meum, tangere materias aliquo utili omiſſo, ideo ne ſit plenior decret. in materia impertinenti, q̃ in propria, examinabo diffuſè in c. qa ueriſimile.j. de præſum. ubi Inn. ſolenniter ponit. Sed pro nunc uide tex. in c. inſinuatũm. de ſymo. in c. cùm contumacia. de hæreti. in vj. in c. literas. de præſum. in c. prohumani. ad fin. de homi. in vj.& in l. conſiliarios. C. de aſſeſſo. in l.ſi qui adulterij. C. de adul. & ibi Bal. & Sali.& Bal.& Roma. in l. excipiunt. ff. ad Sylla.& Bal. in l.j.C. de colluſ. deteg.& Bal.Ang.& Sal. in l. ſciant. C. de proba. & Old. conſil. ccx. & Bal. in l. neq; natales. C. de prob. & in c. tuæ. ſ. de procur. & in l. non hæc. C. unde cog.& in l. multùm. C. ſi quis alte. uel ſibi. ¶ In eadẽ gl. ibi, in antiquis enim, limita hoc dictum primò, dum modò inſtrumenta antiqua non ſteterint in occulto, ſed in regiſtro, prout loquitur l. Celſus. cum ſua gl. ff. de proba. Secus, ſi ſtetiſſet in ſecreto, ſm Bal. hîc: quia qui

c. tertio loco.

malè facit, odit lucem. Allegat ipse c. j. j. ne sede uacan. Ad idem c. consuluit. s. de offic. leg. ¶ Secundò limita, nisi essent testes not. qui bene dixerint se recordari, & non esse adeò longum tempus: quoniam possent recordari, secundũ Imo. hîc, per c. in omni. infrà tit. proxi. ¶ In ea. gl. ibi, considerabit iudex. Dicit Bal. hîc, quod licet tota ista gloss. sit multùm notabilis, tamen in ista parte est notabilissima: & facit l. iij. §. tu magis. ff. de testib. secundum eum. Sed principalem materiam gloss. quando testes contradicunt instrumento, plenè ponunt Bart. & Imol. in l. j. ff. quemad. testa. aper. & omnes in c. cùm Ioannes. infrà. de fid. instrumẽ. & ibi dicetur. Nec teneas arg. gl. circa fi. dum requirit quatuor testes contra instrumentum: quia non est uerum, quòd tabellio habeat uim unius testis, cùm non possit duplici
9 officio fungi, ut diximus in c. iij. s. eo. ¶ Extra † gl. not. quædam dicta Bald. hîc: nam per istum tex. in uerbo, quó exhibito. dicit, quòd exceptio falsi nõ opponitur, nisi cùm instrumentum est in iudicio productum. Facit l. si uteris. C. de fid. instru. Item dicit per istum text. in uerbo, iurati dixerunt. quòd sufficit testes esse productos & iuratos, licet citati non fuerint: & allegat glo. sing. in l. post legatum. §. his uerò. ff. de his, qui. ut indig. de quo dicetur latè in c. j. titul. proxi. Item dicit, quòd unus notarius subscribens se instrumento alterius notarij malæ famæ, fidẽ eius confirmat: & dicit esse text. sing. in l. si quis ex argentarijs. in princip. ff. de
4 eden. ubi dictum testis [a] inhabilis sustentatur per testem habilem: quem tex. no. etiam Angel. consil. j. & Salic. in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. Est gloss. in l. iij. §. duæ causæ. in uerb eandem fidem. ff. de Carb. edict. Et istud, quod dicit Bal. hîc, posuit etiam in l. impe. circa medium, ff. de stat. homi. ¶ Sed limita, nisi esset casus, in quo ex forma legis, uel hominis requirerent duo testes: quia testis uterq; erit probatæ uitæ, secundum ipsum hîc per l. Cassius. ff. de sena. Item dicit Bal. hîc, quòd ex renunciationibus insolitis est præsumptio cõtra instrumentum. Allegat gloss. ij. in l. si quis sub conditione. ff. de condi. insti. Facit, quod ipse no. in l. iij. C. plus uale. quẽ agitur. ubi dicit, quòd illa uerba, Volentes usuram euitare, etc. sunt signa usuræ commissæ.

a *Dictũ testis*] *Adde tu, q, Fulg. in l. j. C. de testa. dictum Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. cogẽtur. ff. de eden. procedit, quando alij testes recepti sufficiebant absq; isto inhabili: aliàs sequeretur, quòd si in testamẽto esset sex testes, & septimus inhabilis, testamentum ualeret, & quòd defectus illius septimi testis supplere tur per numerum aliorum, contra l. hac consultissima. in uer. septem testibus ciuibus Romanis. C. de testa. Et sic Fulg. limitat dictum Bald. in d. l. si quis ex argentarijs. §. cogentur. per supradicta.*

SVMMARIVM.

1 ☞ *Vt asseris. hæc uerba debent dici ab eo, qui non uult uideri probare sermonem alterius.*

2 *Testis non iuratus auditur, ubi agitur de crimine impediendo.*

CAPITVLVM VI.

Vrauit. ¶ Vbi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimẽto & attestationibus publicatis, alij testes super defectu impedimenti non
1 admittuntur. H. D. ¶ In tex. † ibi, ut asseris. ex quo sis cautus: not. q qui non uult uideri approbare alterius sermonẽ, utitur hoc modo loquendi, scilicet ut asseris: ex quo sis cautus in practica, dum fit mentio de allegatis per aduersariũ, ne uidearis ea confiteri, dicas assertum testamentũ, assertus procurator: & idem in similibus. Ad idem, c. ad hæc. s. de rescrip. & ibi no. do. Ant. & Imol. Facit c. iij. suprà, de eo, qui mit. in poss. not. Bart. in extrauag. ad repri. in uerbo, asserit. & faciunt omnes tex. similibus uerbis utentes, quorum multos non necessariò hîc allegant Mod. quibus meliùs adde Bal. de hac clausula loquentem in c. studuisti. s. de offi. leg. & quod no. Cal. in tit. de rescri. consil. viij. & pulchrè do. de Rota in nouis. conclusione ccxlviij. in cip. Papa confert. ubi dicunt, q si in literis Papæ dicitur, cuius reditus ualorem tot florenorũ, ut asseriẽ, nõ excedunt. præsumitur ille ualor fuisse expressus à supplicante: sed quia non dicit, Asseris. sufficiet, q probet aliquos ita asseruisse, & euitabit surreptionem: sed si diceretur, ut asseris, cogetur probare cõmunem ualorem non excedere illam quantitatem, quod est singulare: & refert do. Card. consil. lxxj. quod incipit, Vacante. uersus fin. ¶ In text. ibi, accepturum. no. q talia uerba denotant sponsalia de futuro: de quo dic, ut per do. Abb. hîc, & per Doct. maximè do. Iac. in c. ex parte. j. de spon. & ibi aliàs dixi. ¶ In tex. ibi, quidam. No. bene fm do. Abb.
2 & Imo. q † ubi agitur de peccato impediendo, auditur testis non citatus, neq; productus aliunde: secus, quia ingerens se est suspectus, l. quæ omnia. ff. de proc. & dixi s. c. proxi. allegando gl. in l. post legatum. ¶ Gl. j. in fi. uerbosa est, secundum Bal. hîc: sed tene secundã solutionem, q c. series. non procedit in matrimonio contrahendo: ex quo no. Bal. hîc: quòd matrimoniũ contrahendum non est priuilegiatum, prout contractũ: quia quod non est, priuilegiari non potest. Facit, licet ipse non dicat, c. pe. j. de eccle. non ædifi. Et aduerte: quia etiam matrimonium contrahendum uno casu habet priuilegium, c. series, uidelicet qñ non esset improbatũ impedimentũ, & quis iterum uellet probare: quia cùm tunc agitur de obuiando peccato, procedet c. series. Sed hîc propter hoc, q impedimentũ probetur, & manent separati, non agitur de peccato, meritò stat firma regula c. fraternitatis. Et ex hoc no. do. Abb. & do. Benedictus hîc, q qñ unum ius uenit exceptiuè, ad alias regulas extenditur per identitatem rationis. Sed hoc non est mirum: quia hîc agebatur de fauore animæ: quo casu semper fit extensio, fm Io. And. do. Ant. & do. Abb. in c. ex tenore. j. qui fil. sint legi. & Bart. post glo. in authen. sacramenta. C. si aduer. uen. & gl. in uerbo, Apostolica. in l. omnes dies. C. de fe. & Domi. in c. pro humani. §. fi. in j. col. de homi. in vj. & Abb. in c. quæsiuit. de diuor. & do. Anto. in c. ad eminentiam. de sen. excom. & Ro. in l. sequit. §. si uiam. de usuca. & Imo. in c. cùm contingat. in xxxviij. char. de iureiur. & in c. fi. de præscript. Et pro doctrina huius materiæ dicas, q ubicunq; uitiũ non est per partes remissibile, nunquã publicatio testium, uel sententia nocet: quia nõ est in potestate partiũ tacendo cõfirmare illud, quẽ de iure diuino tenet uel in quo subest peccatũ: secus, si uitiũ est remissibile. Vnde si pronunciatur esse matrimonium inter duos, quorũ unus negauerat allegata solùm uolũtate & inefficacia uerborum, si nõ appellat, transit sententia in rem iudi. quia ex quo non allegabat impedimentum, uidentur denuò consentire, ut hîc per do. Ab. quẽ uidere potes. Et no. bene fm unum intellectum hîc, & in c. cùm inhibitio. j. de clande. despon. & in c. frater. in pe. col. j. de frigi. q iudex permittere debet aliqualem causę cognitionem ante q̃ exaudiat uolentem uti istis priuilegijs concernentibus matrimoniũ. Et allegat Inno. qui hoc dicit in c. tenor. in gl. ij. j. de re iudic. ubi etiam dicit hoc fieri posse parte non citata. Et adde, q præstandum est prius sacramentũ uolenti in hoc casu producere testes, q eos non subornauerit, fm Bald. hîc per tex. in simili in §. quia uerò. in authen. de testi. Quod nunquã exeat mentem tuam. Et addit Bal. quædam alia ad intellectũ d. c. series. quæ ibi referam. ¶ In eadẽ gl. ibi, ignorabat pars. Hæc solutio non erat necessaria: tamen est ualde no. fm do. Abb. q ubi pars ante publicationem nullo modo

modo potuit diuinare certum quid, de quo apparet testes deposuisse, admittet̃ ad producendos testes contra illud. Nec est uerum, quòd in casu c. series. potuerit instrui, ut hîc per do. Abb. qui ad idem allegat Inn. in c. ex tenore. j. tit. proxi. & bene dicetur in d. c. fraternitatis. Extra gl. dicit Bal. hîc, q ingenium suũ hîc ualuit extra materiam decre. & inter multa, quæ dicit, not. q ubi non tenet matrimonium, ibi mulier non efficitur de foro uiri, l. cùm quædam. ff. de iuri. om. iudi. Et ideo l. exigere. ff. de iudi. non procedit in dote putatiua: & retuli limitando etiã aliter illam legem in c. j. j. de spon. Item dicit Bal. post multa, q si iurauit te ducere in uxorem, non teneor accipere, si non das dotem. Et allegat multa, ut hîc per eum. ¶ Item dicit, q statutum, uel pactum de dote lucranda, non habet locum, quando matrimonium est illicitum habens perpetuam causam prohibitionis, etiamsi ignoranter sit contractum. Et idem no. Bal. in l. j. C. de condi. ob cau. & Ang. in §. ascriptio. in authen. de nup. Dixi aliàs in c. j. de do. inter uir. & uxo. post Ro. latissimè in l. si cùm dotẽ. §. fi. ff. sol. mat. Et scias, q Bal. hîc latè ponit, qñ ea, quæ mulier portat ultra dotem, dicant̃ esse bona paraphernalia, uel non: & quando data sibi per sponsum simpliciter uideant̃ donata, uel non: & in hoc dat notabiles coniecturas: de quo etiam habetur melius, quàm alibi, per Roman. cons. cxlv. in cip. Ista quæstio. & cons. clxxvij. incipiente, In prædicto dubio. per Bar. in l. j. §. nec castrense. ff. de colla. bono. per Roma. in authen. ex. testamento. C. de colla. cum concord.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Per hoc uerbum, Iudicis ordinarij. includitur nedum habens iurisdictionem cum territorio, ut est episcopus, sed etiã inferior præfectus certo loco, uel personis.*

2 *Officium. hoc nomen quid significet.*
Excõmunicatus repellitur ab officio, nedum honorabili & publico: sed etiam uili. Post nu. 2. uersic. nota. ult.

3 *Literæ episcopi & ordinariorum & aliorum iudicum, an probent. & num. 4. & 5.*

6 *Scriptura scripta testibus, sed non manu eorum, non plus probat, quàm simplex scriptura.*

7 *Literæ episcoporũ, uel aliorũ ordinariorũ etiam sigillo authentico munitæ, uel testibus, qui se non subscripserunt, non probant, nisi consuetudo esset, quod eis indistinctè credatur. num. 8. Vel nisi tales literæ inducantur contra producentem eas, uel contra eum, cuius sigillo sunt sigillatæ. nu. 9.*

10 *Literæ commissoriæ iurisdictionis, per quas delegatur iurisdictio, faciunt fidem.*

11 *Literis citatorijs, uel requisitorijs, sigillatis sigillo authentico, creditur.*

12 *Literis ordinarij an probetur excommunicatio.*

13 *Literæ excommunicationis quando opponuntur in uiam peremptoriæ, non probant.*

14 *Mandatum procuratorium solo sigillo episcopi, uel alterius prælati munitum, probat absq; alia solennitate.*

15 *Literæ testimoniales ad testantes factum extra iudicium de præsenti gestum coram se circa pertinentia ad officium ipsius scribentis faciunt fidem.*

16 *Literæ de facto uel de antiquo probant: putà, si loquantur de finibus, in quibus sufficit præsumpta probatio.*

17 *Literæ principis, uel regis non recognoscentis superiorem, faciunt fidem. Rationem ponit à simili.*
Sigillum ut probet, uel sit authenticum, quæ, & quot requiruntur. Post nu. 17. uer. sed est aduertendum.

18 *Literæ ordinariorum subscriptæ, sed non sigillatæ censentur literæ priuatæ: quibus creditur contra scribentem, si probatur, quòd ipse scripserit.*

19 *Literis arbitrorum non plus creditur, quàm literis priuatis.*

20 *Constitutio procuratoris excommunicati est ipso iure nulla, sine ope exceptionis: nisi constituens certificatus de absolutione perseueret in sua uoluntate. Post nu. 20. uer. hanc conclusionem.*

21 *Vel, nisi etiam perseuerans in consensu erroneo ex post facto ratũ haberet gestum per istum nomine suo.*

22 *Inhabilis constitutus procurator, excepta causa excõmunicationis, non repellitur, quando cessante inhabilitate reconualescit constitutio: quia non est à principio nulla.*

23 *Excõmunicatio superueniens post mandatum, nõ inhabilitat ipsum mandatum: tenent enim acta, si non opponatur.*
Agere qui potest, an possit constituere procuratorem. Post nu. 23. uer. et aduerte.

24 *Gesta cum procuratore excommunicato etiam occulto, sunt nulla.*

25 *Excommunicatus de facto constitutus procurator cum potestate substituendi, non potest ualidè alium substituere, præsupposito quòd constitutio facta de ipso sit nulla.*

CAPITVLVM VII.

Post cessionem. ¶ Per literas ordinarij probatur excommunicatio, nisi contrariũ probetur. H. D. ¶ In tex. ibi, iudicis
1 ordinarij. Nota † per hoc uerbum, Iudicis ordinarij. nedum iucludi habentem iurisdictionem cum territorio, ut est episcopus, sed etiam inferiorem præfectum certo loco, uel personis. Ad idem c. ordinarij. de offi. ordi. lib. vj. cum glo. ij. per quam dicit ibi Domi. no. q in materia adaptabili uerbum, Ordinarium. comprehendit inferiores episcopis: quod est utile ad statuta secundum dominum Abb. hîc. Nec mirum: quia ad esse iurisdictionis non requiritur omnino territorium, ut per Bal. in l. j. §. cùm urbem. circa medium, ff. de offi. præfect. urb. licet aliquando aliquid importet, ut per Bar. in l. sequitur. §. si uiam. in ult. q. ff. de usuca. secundũ do. meũ hîc, qui subdit, q si diceretur, damus tibi iurisdictionem, quam habent alij ordinarij, non intelligit̃ æquari habentibus ordinariam ex causa speciali, per tex. cum gl. in l. si aliquam. in fi. ff. de offi. proconf. Et quomodo agnoscatur, q potestas urbis per statutũ faciat adhærentes potestati ordinarios, uide Ioã. And. in Spec. in tit. de assef. §. officium. in fi. De materia per do. An. in c. dilecto. s. de offic. archi. & do. Ab. in c. cùm con-
2 tingat. cum ibi alleg. s. de fo. comp. ¶ In tex. ibi, † officiũ procur. Noto ad statuta loquentia de habentibus officium: quia uenit procurator: quia largo modo quodlibet ministerium necessariò explicandum, dici potest officium, secundũ do. Ab. & ad alios hîc: quibus adde Domi. in c. si quem. de procur. in vj. ubi dicit, q si assumens officium tenetur ex statuto soluere gabellam, soluet etiam procu. Idem de officio notarij dicit Angel. consil. xxxij. nisi esset notarius principalis: quia talis habet dignitatem, l. j. C. de man. prin. licut de coquo principis dicit Bal. in c. j. in tit. de feudo gua. & sicut de medico principis dicit tex. in l. j. C. de commis. lib. xij. Idem dicas, quòd prædicator dicitur habere officium, c. quod Dei timorem. j. de statu monac. Et ibi dicit do. Abb. quòd prohibitus exercere officium in loco, non potest ibi prædicare. Idem dicas de custode arcis, fm Pet. de Anch. in c. j. de consue. in vj. ubi ita refert se consuluisse Senis propter statutum, quod prohibebat habentem unum officium posse ad aliud assumi. Idem dicas in arbitro, c. uno delegatorum. s. de offic. deleg. Et ibi dicit do. Abbas, nota ad statuta punientia delinquentes in officio. Dicit tamen Imo. in rubric. s. de offi. delegat. attendi debere, an uerba statuti intelligantur de officio habente iurisdictionem: & quid de consuetudine: & in dubio potest intelligi etiam de non habente

c. post cessionem.

bente iurisdictionem. Et adde, quòd priuatus officio, intelligit̃ de officio ordinario, nõ dignitatis, fm Domi. in c. j. per illum tex. de re iudi. lib. vj. Et de hoc uerbo, Officium. uide magistraliter Per. de Anch. in regula, ea, quæ. in princ. de reg. iur. in vj. per Arch. in c. monachus. non doctoris. xvj. q. j. per Bart. in l. j. ff. de iur. om. iudi. per Bal. in rub. C. de oper. lib. per Sali. in l. officio. C. de neg. gest. per Rotam conclusione clxviij. in nouissimis, per Bald. in l. j. C. si à non compe. iudi. per Albe. in iiij. parte statutorum, q. lxxx vj. per Io. de Ana. in c. j. in j. col. j. de sagit. per Roma. in rub. de arb. & Calde. in tit. de translat. præla. consil. j. per do. Anto. in c. de multa. j. de præben. per Domi. post Arch. in c. j. de consue. in vj. per do. Abb. in cle. dispendiosam. in prin. de iudi. ¶ In tex. ibi, cùm officium. no. q̃ in consideranda habilitate, uel inhabilitate personæ debet attendi tempus, quo actus ad personam applicatur. Ad idem c. si eo tempore. de rescrip. in vj. Per quem tex. concludit Bal. in rubri. C. de condi. ob tur. cau. in ult. col. quòd prohibiti eligi propter bannum imbusulatus pendente banno, & electus eo finito non est bene electus: quia non iuuat superueniẽs habilitas. Et in hoc multa & uaria adduci possent. Sed quia oportunè & copiosè scripsi in c. cùm dilectus. j. de accus. ideo repetere superfluũ puto. ¶ No. ultimò,

3 quòd † in odium excommunicati repellitur nedum ab officio honorabili & publico, ut in c. decernimus. de senten. excõmun. in vj. & à beneficio, c. postulasti. j. de cleri. excõm. mini. sed etiam ab officio uili, quale est officium procurator. à quo infamis non repellitur, ut in §. fin. Instit. de except. & habetur maximè per dñm Abb. in c. pertractandis. suprà, de iura. calum. Et hoc, ut faciliùs resipiscat, ut c. pia. de except. lib. vj. Et tale officium nedum non imprimitur actu, sed nec habitu: quia soluta excõmunicatione non reuiuiscit, ut hîc: & hoc, ut intelligatur: & etiam illud, quod principaliter habetur in text. de literis ordi. Venio ad gl. ¶ In gl. j. in fi. Super hac materia, quando c̃redatur literis ordi. prosequere, ut ualde diffusè per omnes Scribentes hîc: maximè do. Abb. referentem decẽ opi. cum sua: & plenè & copiosè per Spe. in tit. de proba. §. fi. uer. x. & in tit. de dele. §. superest. uer. creditur quoq; sigillo. per gl. in c. ad probandum. j. de re iudi. per do. de Rota, conclusione xxij. in nouis, per glo. ordi. & ibi Archi. in c. curæ. xj. q. iij. per glo. j. & ibi per Archi. in c. testes. iij. q. ix. per do. Ant. in c. ij. circa fi. j. de fi. instru. & per Doct. j. allegandos. Et quia de dictis Doct. hîc notitia habetur, ideo iuxta morem pro plena cognitione ad eos me referens, ut ex multis saltẽ habeatur, quid teneri debeat, facio duas conclusiones, miscendo utiliora dicta Doct. hîc, & in locis per eos non adductis. ¶ Prima conclusio. Quando literæ episcopi, uel alterius ordinarij apparent sigillatæ sigillo authentico ipsius ordinarij, & sunt subscriptæ manu testium, faciunt fidem sufficientem, secundũ Inn. in c. j. in j. oppositi. j. de fid. instru. Facit c. si canonici. de offi. ord. in vj. ubi de sigillo fit mentio. Ad idem c. qm̃. j. eo. & c. pen. suprà, de procur. Et hanc conclusionem tenet Calde. do. Anto. Imol. & do. Abb.

4 ¶ Amplia † primò hanc conclusionem, nedum in spectantibus ad officium sigillantis, sed etiam in alienis negotijs, secundum do. Abb. hîc per tex. in c. ij. de fide instru. indistinctè loquentẽ, & notant do. de Rota conclusione xxij. quæ incipit, Item fuit dubitatũ. in nouis, dum loquuntur etiam de præiudicio Apostolici impetrantis. Sed contrarium tenet do. meus hîc, & fortè non male: quia sigillum collegij uidetur inuentum, ut fiat fides in negotijs collegij, c. cùm dilecta. de rescript. cum materia. Et clarum est, quòd sigillum probat solùm in his, super quibus est inuentum, c. significauit. j. de appel. Ad idem allegat, quod scribit not. Bal. in l. fi. C. ad Maced. ubi dixit, quòd si filius familiàs mercator obligatur ex forma statuti, intelligitur solùm in factis mercantiæ. Vnde non uidetur ratione officij posse authenticari id, quod non pertinet ad officium, secundum ipsum, quem sequor: propter ea, quæ aliàs pulchrè adduxi in c. Petrus. de homi. in ult. fallentia, infrà. de homi. Vbi latè probaui, quòd quando certa causa dat alicui fauorem, non extenditur fauor extra illam causam. Et ibi dictis addo Roman. consil. ccv. incip. In puncto, etc. ubi dixit, quòd si debet stari scripturæ mercatorum, tamen scripturæ mercatoris extra factum mercantiæ non stabitur. Allegat Io. An. in Spe. de instru. edi. §. nunc dicendum. & l. quidam. §. eodem modo. ff. nau. cap. stabu. Et adde extrauagantem Inn. V. quæ incipit, Apostolicæ. ubi dicitur, q̃ immunitas concessa cappellanis & scriptoribus Apostolicis, ut inferior eos non iudicet, intelligitur, quando per hoc impediretur eorum officium: aliàs non. ¶ Considera tamen: quia procedere posset ista ampliatio, quando in loco non esset usus tabellionis: quia sigillum iudicis ordinarij facit fidem de contractu, secundũ Bal. in c. j. circa prin. in titul. de pace Constan. ubi allegat Io. An. in c. seculares. de for. compe. in vj. qui tamen præsupponit consuetudinẽ hoc induxisse: ideo non affirmo.

5 ¶ Item † amplia istam conclusionem, non solum in leuibus, sed etiam in arduis, per d. iura; & non solùm in literis promulgatorijs, seu dispositiuis, sed etiam citatorijs, uel continentibus aliquam sententiam, ut hîc, & d. c. quoniam. in fi. Idem, si sint literæ testimoniales attestantes aliquid factum, uel non factum: putà, q̃ Titius permutauit beneficium cum Sempronio, uel quid simile, secundum Rotam, ubi suprà. Item procedit, siue contineat iudicialia, uel extraiudicialia, ut no.

6 do. Abb. hîc per d. c. quoniam. ¶ Fallit † ista conclusio, nisi talis scriptura esset subscripta testibus, sed non manu eorum: quia non probat plus quàm simplex scriptura: de qua in sequenti conclusione, fm Ioã. And. do. Abb. do. meum, & d. Benedictũ hîc, per c. j. in fi. fm unum intellectũ, suprà. de procur. & l. scripturas. C. qui potio. in pig. hab. quia de facili potuerunt describi in fraudem. Idem Arch. in c. placuit. vj. q. ij. & in c. ut circa. de elect. in vj. quicquid dixerint do. Ant. Imol. & Car. nec aliter sensit Cal. hîc secundum primos: quia utitur uerbo, subscriptione. Nec reperitur iure cautum literis credi ob testium interpretationes, nisi ipsi scripserint dictas scripturas: ut hîc per eos declarantes hanc opi. procedere, quando literæ essent scriptæ à priuato, uel etiam à notario, sed non in forma authentica, nec suo signo, per no. in d. l. scripturas. Sed si manu notarij in forma publica, & suo signo cum descriptione testium, procederet alia opi. quia literæ probabunt, l. in dona. C. de dona. & in §. sed neq; in authen. de fide instru. &

7 cautela. ¶ Secunda conclusio. Literæ † episcoporum, uel aliorũ ordinariorũ etiã sigillo authentico munitæ, uel testibus, qui non se subscripserunt, non probant, secundum Innoc. in d. c. j. infrà de fide instrumẽ. & Ioã. And. Ioan. Cal. do. Anto. do. Abb. Bald. & communiter omnes hîc. & dicit Domi. in d. c. ut circa. §. j. hanc esse finalem conclusionem. Doct. hîc: & de ratione uide optimè do. Abb. hîc, demonstrantem periculum damni, quod ex falsitate probationis resultare posset subditis, propter quod sicut uiuæ uoci episcopi in grauibus non statur, c. si episcopus. vj. q. ij. & c. quoniam. infrà eo. ita nec mortuæ, quæ faciliter fraudari posset.

8 ¶ Fallit † primò ista conclusio, nisi consuetudo haberet, quòd eis indistinctè staretur, secundum Innoc. in d. c. j. & sentit hîc Ioan. And. & eum referendo Cald. & est communis opi. secundum do. Benedictum hîc per c. cùm dilectus. infrà. de fide instrumen. & per l. j. C. de emãci. lib. Adde, qd̃ not. Domi. in d. c. q̃uis. de procur. in vj. ubi dicit, q̃ ubi aliàs non crederetur plenè sigillo, tamẽ plenè credit̃, si hoc habet consuetudo. Et ita dicit pluries se respondisse Senis. Et in terminis nostris not.

Bald.

Bal. in rub. C. de fide instru. in pen. col. uersi. vij. dicens, q̃ talis consuetudo potest operari, ut credatur talibus literis in quocunq; facto. Et ideo dicit Domi. post Ioã. And. in c. seculares. de fo. compe. lib. vj. q̃ si est consuetudo in loco, q̃ notarij loco iudex faciat apponi sigillũ suum scripturæ, & probet, ualebit & in contractu facto cum clerico. Et dicunt do. de Rota conclusione xxij. q̃ quicquid recitent Scribentes hîc, generalis cõsuetudo totius orbis & curia Apostolica tenet hoc, quòd in spectantibus ad officium episcopi & inter subditos suos extra causam propriam, quando non procedit, ut iudex, sigillum episcopi facit plenam fidem, aliàs non: & subdunt, quòd creditur literis suis de permutatione: sed an credatur de collatione, dicunt attendendum, utrùm subsit suspicio fraudis: putà, ꝓpter Apostolicũ expectare, ut per eos. Et ad hoc ultimum uide eosdem conclusione cccxlj. incip. Item uoluerunt. ubi hoc extendunt ad omnem potestatem habentem conferendi uel à Papa, uel à quocunq; ut sunt executores, uel similes: quia eorum solis literis sigillatis non stabitur. Et

9 uidentur loqui indistinctè. ¶ Fallit † secũdò, nisi tales literæ inducantur contra producentem eas, uel contra eum, cuius sigillo sunt sigillatæ: nam contra eum probabunt, per l. Publia. §. fi. ff. depositi. & l. si procuratorẽ. ff. de procur. & l. ij. C. de reb. cred. & c. quorundam. j. de solu. fm Cal. Imo. & do. Abb. hîc. Adde Bar. in l. ij. ff. de stip. seru. ubi dicit, q̃ instrumentum procurationis factum ab ipsomet, qui constituit, probat contra ipsum: sed non pro ipso. Facit tamen secundũ do. meum hîc, quòd licet literæ sigillatæ probent mandatum contra sigillantem, tamen sola traditio sigilli non probat & generale mandatum. Allegat Archi. in c. is, cui. de procur. in vj. Et Bald. in l. si procuratorem. ff. de procur. Tu uide decisionem in c. quãuis. de procu. in vj. & Bal. in l. j. uersus fin. C. de procur. & Imo. clariùs in c. si quorundam. & istud placet: quia absurdum uidetur tenere simpliciter, q̃ contra eum, cuius nomine literæ sunt confectæ, plenè probent: quia in eius præiudicium facilè committeretur fraus, iuxta c. tertio loco. suprà eo.

10 ¶ Fallit † tertiò in literis commissoriæ iurisdictionis, per quas delegatur iurisdictio: quia talibus creditur, per c. cùm in iure. de offic. deleg. secundum Imol. & do. Benedictum hîc allegantes Bar. in d. l. si procuratorem. & c. significauit. à contrario sensu, j. de appel. Adde do. de Rota conclusione cccxij. præalleg. ubi dicunt, quòd subdelegatio probatur per literas delegati. Allegant Archi. in c. si à subdelegato. de offic. deleg. in vj. ubi hoc dicit: & sequitur ibi Domi. post Io. And. in princ. quia subdelegatio, uel commissio non sunt acta iudicij, & fiunt sine causę cognitione, secundum eos. Idem etiam do. Car. in clem. j. circa prin. de procu. & Pau. de Leaza.

11 in commento c. cùm dilectus. j. de fid. instru. ¶ Fallit † quartò in literis citatorijs, seu requisitorijs: quia talibus literis sigillatis sigillo ordinarij authentico creditur, secundũ Imol. & do. Benedictum, per id, quod habetur in c. non debet. lxv. dist. & in c. si episcopus. xvij. dist. & in c. prudentiam. in prin. de offic. dele. Idem de literis, per quas Canonici congregantur, c. statuimus. xviij. q. iij. & c. cùm inter canonicos. 5. de elect. Adde Bald. in l. si qua per calumniam. C. de epi. & cle. Vbi multa & pulchra ponens in materia dicit, q̃ literis epi-

12 scopi attestantibus quem esse clericũ, statur. ¶ Fallit † quintò in his, quæ sunt leuis præiudicij: putà, in uiam excõmunicationis, uel simili sermone. Doct. hîc per istũ tex. & per c. curiæ. xj. q. iij. Adde Bal. idem dicentem de literis aliorum officialium, in l. pact. nouissima. C. de pact. & ibi dicit per istum tex. q̃ literis episcoporũ creditur in eo actu, qui sola eorũ authoritate utitur. Idem Pau. in d. c. cùm dilectus. Et adde do. Ab. in c. cũ in eccle sijs. in pe. col. 5. de ma. & obe. ubi dicit, q̃ isto casu literæ prælatorum faciunt aliqualem probationem: & dicit esse casum menti tenendum ibi. Et dicit ibi Cal. sub isto casu comprehendi xxxij. tex. quos ipse allegat, & arbitrabitur arduitas rei iudicio superioris, non autem producentis literas, secundum eum: quod no. & uide, quæ aliàs dixi in c. sicut. j. de sen. excõ. ubi est una glo. singul. Et adde Spe. in tit. de remis. §. utile. uer. sed nunquid remissio: ubi dicit, quòd literis executorijs sigillatis creditur, quando de processu non iudiciali referẽt superiori propter leue præiudicium, cùm superior habeat reuidere: ut ibi per eum. Et adde tex. & ibi Bar. in l. diuus. §. cùm autem. ff. de off. præsi. ubi, quo ad facultatem inquirendi, creditur literis sigillatis: quia hoc ponitur inter ea, quæ sunt leuis præiudicij, ut per Bart. in l. diuus. ff. de cust. reo. Et procedit ista conclusio etiã in literis testimonialibus: putà, de ordinibus alicuius, secundũ Io. An. & Cal. hîc uel de ipsa excõmunicatiõe, fm do. Ant. hîc indistinctè. Imo dicit hîc do. meus, q̃ omni casu, quo promulgatoriæ probant, semper probabunt & testimoniales: quia iste tex. Io qui uidetur in testimonialibus, ex quo admittit probationem in con-

13 trariũ. ¶ Sed circa istud no. duo: primò, q̃ † ubi literæ excõmunicationis opponerent̃ in uiam peremptorię, non probarent, fm Io. An. & do. Abb. & Imo. hîc: quia agi posset de maximo præiudicio, ut exemplificat do. Abb. quem uide in simili optimè loquentẽ in c. unico. j. de sagit. licet in hoc aliter sentiat do. Ant. hîc, & minus bene: & ex hoc infertur, q̃ si in iudicialibus allegarent̃ literæ etiam de excõmunicatione præterita, ut aliquis euitetur, bene probabitur: secus, si ad finem perimendi intentionem. ¶ Item no. secundò, q̃ in materia præiudiciali uerba enunciatiua de facto præterito posita in literis ad alium finem sigillatis, & etiam subscript. non probant, ut per multa concludit Cal. hîc, & allegat Inn. in c. quoniam. j. eo. ¶ Quid autem aliàs operentur uerba enunciatiua, non tangitur hîc, sed in c. cùm dilectus. j. de suc. ab intest. & in l. ex hac scriptura. cum fi. ff. de dona. Et hoc intellige, salua consuetudine & materia leui, secundũ Cal. cui adde omnino Rotam conclusiõe cccc. in nouis. ubi post multa uolunt, credendũ esse literis ordinarij loquentibus de institutione, etiãsi attestantur præsentationem præcessisse, licet præsentatio aliter non probetur: quia probatis extremis, scilicet uacatione & institutione, præsumit̃ medium, s. præsentatio, ut per gl. in c. uolumus. xvj. q. iiij. cum si. Facit, qd̃ dixi in c. ij. suprà eo. dum tetigi de probatione interesse, quæ est priuilegiata, sicut expressa in instrumento: maximè quia concesso consequenti ineluditur antecedens, l. illud. ff. de acqui. hær. quod est intrinsecũ, ideo præsumitur, l. sciendum. ff. de uerb. oblig. Est uerum, quòd admittetur probatio in contrarium, secundum ipsos per cle. j. à speciali. de prob. licet aliter dicat Ro. in l. sciendum, ff. de uerb. obl. Et subdit Bal. hîc, quòd literis episcopi de aliena excommunicatione non creditur, per d. cle. j. sed de ꝓpria creditur, nõ solùm, quæ nunc fertur, sed etiam de lata quondã. Quod ultimũ

14 intellige, ut suprà dixi post Cal. ¶ Fallit † sextò in mandato procuratorio, secundum Rotam decis. clvij. in ci. Item quod ualet, quia probatur solo sigillo episcopi, uel alterius prælati absq; alia solennitate, secundum eos. Allegant Hostiens. in c. j. suprà. de procur. & gloss. & Doct. in cle. j. eo. tit. & c. sopitæ. de censi. & c. cùm dilectus. de relig. domi. Dicunt tamen, quòd sigillum ad causas non facit fidem in alijs articulis. Allegant Spe. de instru. edi. §. postremo, uer. item quod non est sigillatum. & in tit. de citatione. uersicul. literis igitur, etc. Sed istam fallentiam declara omnino, ut per Imo. post do. Ant. in cle. j. de procu. post Bart. in l. si procurato-

15 rem. ff. eod. ¶ Fallit † septimò in literis testimonialibus attestantibus factum extra iudicium de præsenti gestum coram se circa pertinentia ad officium ipsius scribentis: quia creditur literis suis sigillatis, fm

c. post cessionem.

sm Hostien. hîc,& Innoc.in c. ij. de fide instru. Ad hoc, quod ipse no.in c.j.eo.tit. & Rota conclusiõe xxij. dum loquunt̃ de episcopo attestante de permutatione corã se facta, sm do.Benedictum hîc. Adde tex.in c.inter dilectos. uer.sed priuil.j̃.de fi. instru.& in c.sup his.iuncto princ.cum si.eo.tit.ubi per literas sigillatas sigillo Cardinalis cognito fit fides de absolutione uoti Vltramarini. Per quem tex.dicit hîc do.meus sustineri posse, ꝙ in oĩbus actibus uoluntariæ iurisdictionis, siue extraiudicialibus pertinentibus ad officium sigillantis, credatur literis sigillatis : secus in iudicialibus, ut hîc per iura hîc alle.in gl.Et ita intelligit opi. Io.And.qui multum largè in hoc locutus est post quendam antiquum in tit. de instru. edi. §. nunc dicendũ in additione magna,uer.etiã supplementũ. Et ad c.ij.de fi.instru. ubi ẽt in extraiudicialibus ultra sigillũ requirit̃ subscriptio, respondet,ꝙ rectè intuendo nõ probat. Ad c.j.de procur.ubi requirit̃ maior cautela,q̃ oporteat,respondet, illud esse propter malitiã illius, cùm regulariter solum sigillũ in procuratorio sufficiat,ut per Doct.in c.si quorundam.de sol.& Bal.in l.j.in fi.C.de procu. Sed tñ hoc non firmat,ꝑpter rationes Doc. melius concludentes. Et istam fallentiã intellige, qñ est probandus actus factus ab episcopo extraiudicialiter:sed si oporteret producere ipsum in testem corã iudice,oportet,ut uoce,nõ literis testificet̃. Ita declarat Domi.in c. testes.iij.q.viij. dicens,hoc modo intelligendã esse gl. Vbi & uide eundem post Archi.in c. placuit.vj. qu.ij. ubi tradunt pro doctrina,ꝙ credit̃ literis cuiuscunq; de his, quæ facere potest,& debet ratione officij : & allegãt multa, de qui-
16 bus per Inn.in d. c. j. ¶ Fallit † octauò, in factis ualde antiquis,in quibus sufficit præsumptiua probatio: qa tales literæ probant: putà,si loquantur de confinibus, per c.cùm causam.j̃.eo.& c.si Papa. de priuile.in vj. sm Imo.& do.Benedictũ hîc dicentes,talibus literis enunciatiuis ordinariorũ credi etiã contra alios, licet aliàs probent solùm contra scribentem,l.optimã.C.de contrahẽ. stipu. nisi essent literæ Papæ, cle.j. de probat. per Bar.in l.nuda.ff.de donat.sm eos. Adde Inn.in c.ueniens.prope finẽ,j̃. de uer. sig. quem latè refert Bald. in l. conuenticulam. C.de epis.& cle.ubi dicit,ꝙ in istis antiquis fama plenè probat, licet aliàs semiplenè : & confirmat, ut latius dicet̃ in d. c. cùm cãm. & in c. ueniens. el j. in tit. proxi. ¶ Fallit nonò, nisi literæ emanarent à pluribus prælatis, per c. cùm olim. s̃. de dol. & contu. sm Doct.hîc. Adde Archi.Io.An.& Domi. idẽ tenentes in d. c. ut circa. Allegant c. ut in ecclesijs. s̃. de maio.& obed.& c. pen.j̃.de purga.Cano.& c.non sine.s̃.de arb. ¶ Fallit decimò ultra omnes,quo ad semiplenã probationẽ: quia illa semper orit̃,uel operant̃ literæ prælatorum,sm Inn.in c.in præsentia. in pe. gl. s̃.de renun.quã reputant singularẽ do. Car. & Imo. ibi,& do Ab.in d. c.
17 cũ ecclesijs.¶Fallit † undecimò in principe,uel rege nõ cognoscente superiorem : quia sicut potest iudicare in causa propria,ut per Bar.in l. j. C. ne quis in sua causa. ita potest authenticare scripuram etiam ad cõmodum propriũ suo sigillo. sm Bal. post Pet. in l. nec exemplo. ad fi.C.de proba. qđ est ualde solenne,sm do.meũ hîc. ¶ Fallit duodecimò & ultimò in literis testimonialib9 emanãtibus ad requisitionẽ Papæ, etiamsi attestentur de his,quæ fiunt in iudicio : dũ modo sint de pertinentibus ad officiũ scribentis, & maximè si Papa uel superior requirens tales literas dicat se eis fidem daturum, sm Imol.& do. Benedic. hîc. Allegant c. intimasti. j̃.de appel. & c. cùm dilectus. uer. is igitur. j̃. de pur. Cano. Adde tex.in c. ij. j̃. de cri.falsi.cum alijs iuribus habentibus similẽ casum. ¶ Sed est aduertendũ:quia in istis casibus exceptuatis oportet,ꝙ concurrant quędam:& primò requirit̃, ꝙ sigillum ordinarij sit authenticum, & hoc constet,secundũ do.Abb. hîc. Quod uerò dicat̃ authenticum,uide Spe. in tit. de procur. §. ratione aũt formæ.uer.item quod non est sigillũ. & in tit.de proba. §.fi.uersi.x. Ita ipsum allegat Rot.conclus.lvij. ¶ Secundò requiritur,quòd sigillum sit proprium,usitatum,& deputatum materiæ,cui imprimit̃, sm Bal. hîc per text. optimũ in c.significauit. j̃. de appel. licet aliter Inn.hîc, & malè, sm eum. ¶ Tertiò requiritur, ut in literis scribatur appositum esse sigillum, sm Paul. de Leaza. latè in d. c. cùm dilectus. nisi probaretur sigillum semper consuetum apponi talibus literis, per d. c. significauit. sm ipsum. ¶ Quartò requiritur,ꝙ sigillum sit cognitũ illis,quibus presentat̃:aliàs requirit̃ maior solennitas, ꝑ tex.in c.j.s̃.de cle. peregri. Quod intellige & declara, ut per gl.in uer. ignotam.in c. super his. j̃. de fid.instru. & ibi latè per do. Abb. & per do. Anto. in d. c.j. de cle. pereg.& per glo.in c.j.xiij.dist. ¶ Quintò considera accuratè, quod scribunt do. de Rota. conclus. xxij. sæpe allegata, in quantum dicunt, ꝙ quoties subest fraudis suspicio, nunquam probant tales literæ etiam extante quacunq; consuetudine. Pro quibus inducit subtiliter do. meus hîc d. c. j. de procur. ex quo potest quis non incongruè generaliter temperare quasi omnes istas fallentias, nisi ageretur de maximo præiudicio : quia tunc, qua ratione est inducta regula in ista materia, eadem ratione infringentur fallentiæ, licet Scribentes ad hoc non aduertant. Sed optimè facit consideratio do.Abb. & sequacium,de qua dixi in vj. fallentia circa probandã excõmunicationẽ. ¶ Tertia conclusio.
18 Literæ † ordinariorũ subscriptæ, sed non sigillatæ,censentur literæ priuatæ, quibus creditur ꝯtra scribentem, probato ꝙ ipse scripserit,l.si procuratorem.ff.de ꝑcur. l. Publia.ff.depositi. & habetur in c.olim.de censi. & nõ probant contra tertium, nisi prout aliæ scripturæ priuatæ,de quibus in l. scripturas. C. qui pot. in pig.hab. & dicetur in c.ij.j̃.de fi.instru. De literis autem delega-
19 torum dicas cum do.Ab.ꝙ † his casibus,quibus ordinario credit̃,creditur eisdẽ delegat. De literis arbitrorũ dicas,non plus eis credi,q̃ literis priuatis,sm eundem. De literis,uel testimonio Cardinalium, maximè super legatione, dicit̃ plenè in c. quod super his. j̃. de fi.instr. De literis Apostolicis dicetur in c. cùm à nobis. infrà tit.proxi. reliqua in materia dic,ut per Doct. hîc, & aliquid per Bart. in l. si procuratorem.ff.de procur.& in l. si publicanus. §. j.& ibi copiosè per Roma. ff. de publi. per Ang.in §. eos. cum sequen. in authen. de colla. per Bart. in l. j. §. si quis neget. ff. quemad. testa.aper.& per Bald.in c.j.in uerbo,muniri.in tit.de pace Constan.per Domi.post Archid. in c.qui in aliquo.lj.dist. Gloss.fin. in fin. Multa & pulchra ponunt hîc perfectè Doct. de effectu excõmunicationis circa actum procurationis : & quia non sunt multa addenda, restringe substantiã omniũ,quæ ipsi dicunt,per tres conclusiones. ¶Prima
20 conclusio. Constitutio † procuratoris excõmunicati ipso iure est nulla sine ope exceptionis, sm Spec. in tit. de procur.in prin.& Io.An.Cal.do.Ant.do.Ab.& alios hîc: quia si mandatum non esset nullũ ipso iure, non ponderaret tempus acceptati mandati : & ideo ostẽdit ꝙ si postea sequitur absolutio, procurator non possit agere:& sic mandatum erit nullum, etiamsi excõicatio sit occulta, ut sentiunt Doct.tenentes sequentem conclusionem : quia in requirentibus consensum duorũ, incapacitas unius uitiat actũ,c. ei,cui. de præben.in vj. Facit c.fin.s̃.de procur. ¶ Hanc conclusionem declara tripliciter. Primò,nisi constituens certificatus de absolutione perseueret in sua uoluntate : quia ualet constitutio ex isto nouo consensu. Imo secundum do. Abb. non requiritur nouus & expressus consensus, prout uoluit hîc do.Ant.quia de hoc non est dubiũ. Et facit, qđ no.Inn.in c. ex parte decani. s̃. de rescri.ubi tacitus consensus facit quẽ ꝑcuratorẽ.Est tex.in c.fi.ibi,sciente. de iureiur. in vj. Et adde, ꝙ in dubio non præsumitur mutata uoluntas, nisi appareat, c. maiores.j̃. de bapti. c. ij.j̃.

c. ij. infrà, de coniug. seruo. Et ideo probata scientia absolutionis in constituente, ualidabitur constitutio, & probanda est ipsa sententia ꝑpter regulã, præsumit̃. de reg.iu.in vj. Et hoc diligenter not. qñ si non appareret de sententia absolutionis, nõ sufficeret cõmutatã uoluntas: quia est erronea, siue aliqua ignoraret de excõmunicatione, siue quia crederem constitutũ capacẽ officij : & ideo tanq̃ semper erronei non operet̃ c. proposuit.de coniug.seruo.& c. j.de eo, qui duxit in matri. quam polluit.sm Doc.hîc respondentes hoc modo ad c. licet. de procur. in vj. & l. obseruare.in fin. ff.de offic.
21 proconf. ¶ Secundò declara,nisi † etiam perseuerans in consensu erroneo, ex postfacto ratum haberet gestũ per istum nomine suo,per l.licet.ff.de procur.& regulã, rati.de reg.iur.in vj.cum ibi alleg. secundũ Cald. & do. Ab.contra quos multũ facit: quia ratihabitio requirit extremũ habile,l.bonorum.& ibi Bart. ff. rem rat.hab. plenè Imo. in c.cùm uos.j̃.de his,quæ fiunt à præla. cũ concor.Sed hîc extremũ,ad quod refertur ratihabitio, non est habile : quia stante excõmunicatione non potuisset uerè eũ constituere,ut hîc.Ergo fictio non debet posse operari super impossibili, §. minorem. Instit.de adop.nisi fortè dicas,ꝙ ratihabitio facit actum ualere, nõ tanq̃ gestum uirtute mandati nulli, sed quia actus à quocunq; gestus potuisset ratificari, per id quod no. Ang. in l. Pomponius. ff. de ne.gest.ubi dicit, ꝙ quisq; potest habere rata gesta per procuratorẽ reuocatum, qñ id,quod gerit̃,potest haberi ratũ,à quocunq; gestũ fuisset. Et ita dicit quasi tenere Inno.in d. c.ex parte. & subdit, tene menti : quia amplius non audiuisti. Sed certè per hoc non tollitur motiuũ:quia istud intelligit̃, quando ratihabitio habet supplere defectũ mandati præsupposita habilitate procuratoris. Et ita loquitur d.l.licet.Sed hîc defectus mandati surgebat ex incapacitate cõstituti.Ideo non uidet̃ posse ualidari : quia nõ est uerum dicere,extremũ fuisse habile. Et ideo poteris cogitare. ¶ Tertiò declara & limita istam conclusionẽ,
22 ut † non procedat in alio inhabili, qui constitueretur ꝑcurator: nam cessante inhabilitate reconualescit constitutio:nec est à principio nulla,si nõ opponat̃,sm do. meũ hîc. Allegat Bart. in l. si filiusfamiliâs.§. ueterani. in ult. q.ff.de procur.& in l.militem. & in l. exigendi. in prin.C.de procu.& Io.And.Imo. & Domi.in c.qui generaliter.§.fi.de procura.in vj. Est ergo speciale in excom-
23 municato,sm ipsum.¶ Et no.quòd † excõicatio superueniens post mandatũ,non inhabilitat ipsum mandatum : qm̃ acta tenent, si non opponat̃, sm Io. And. do. Ant.& alios hîc: quia habet fundamentum potestatis, licet per oppositionẽ suspendatur exercitiũ, sm ipsos. ¶ Et aduerte : quia si opponeretur cõtra prædicta hoc modo, qui potest agere,potest procuratorẽ cõstituere: not.Inn.in c.intelleximus.de iudi.in c. I. & A. de re iud. Pet. de Anch.in c.fi. per illum tex.de iudi.in vj. & Imol. post gl.in uerbo,constituere. in cle.de religi.de procur. & Roma.in l.si ex legati.de uer.obl.dicens,hoc probari egregiè in l. seruum quoq;. in princi. ff. de procur. Sed excõicatus potest agere,si non opponatur,c.pia.de except. in vj. in uerbo, duraturis. Ergo, etc. Responde, ꝙ hoc non negatur : sed dicitur, ꝙ non omnis,qui potest agere,potest procurator constitui.Ideo licet excõicatus possit agere saltem ut reus,d. c.intelleximus.nõ tamen constitui. Et licet iudiciũ cum eo agitatũ teneat, si non opponatur, qñ agit ut principalis,d.c.pia.non tamen, cùm agit ut procurator: quia ipsi principali non deest potestas agendi,sed propter periculũ canonis repellit̃, d. c. pia. Procurator autem quicquid agit,fundat se in mandato.Sed illud est nullum,ut dixi. Ergo omnia ex eo sequentia.c.principatus.cum si.j.q.j.& regula,acces-
24 sorium. de reg.iur.in vj. ¶ Secunda conclusio. Gesta † cum procuratore excommunicato etiam occulto,sunt nulla,sm Io. And. do.Ant. do.Abb. & Imol. hîc contra Cald. etiamsi constituens hoc ignorasset, sm eos : quia si non tenuit constitutio, ut s̃. dictum est, ergo nec sequentia ex ipsa,per regulam,accessoriũ.de reg.iu.in vj. c. post cessionem. Facit l. j. cum sua materia, ff. quod falso tu. auho. ubi gesta cum falso tutore, qui à principio putabat̃ uerus, non habent̃ rata, nisi iudex aliud decernat.Et infert ibi Bar.ad procuratorem. Et ratio reddit̃: quia differentia inter occultum & priuatum sit solùm in gestis ratione publici officij:sed in priuatis non, sm notabilem theoricam Inn.in c.cùm dilectus. circa mediũ, s̃. de consue. quam sequunt̃ Pet.de Anch. Io.And.& ibi Do.in j. col. in c.j.de rescri.in vj.& do.Abb.in c. Pastoralis.§.uerum. j̃. de app. & in c.si uerò.in fi. j̃. de sen.excõ.& hîc, & in c. ueritatis.ad fi.s̃.de dol.& contu.& in c.intelleximus.in ult.col.s̃.de iudi. & in c. consulti.in ult.col.s̃. de procur. & Pau.de Leaza.in cõmento c.si celebrat.s̃.de cle.excõmini.& do.Abb.in c.cõsultationibus.j̃.de iure pa. Vbi idem sentit Inn. & not. ꝙ si ex nullitate horũ gestorum passus est damnũ constituens, qui culpa caret ratione ignorantiæ, poterit agere contra procuratorem, qui se ingessit in officio sibi interdicto. Ita sing. no Io. And.in c.consulti.quod multum no. do.Ab.ibi. Bene facit tex. in l. ij. C. si seruus, uel libert. ad decur. aspir. cum alijs, de quibus pulchrè per Io. de Ana.in c.quàm perniciosum. in ulti. col. j̃. de usur. Et per istam conclusionem colligit singulariter do. Abb.hîc, ꝙ illud,quod dicitur gestũ ratione publici officij ab occultè inhabili ualere, procedit in officio publico authoritate & utilitate : secus in publico authoritate & utilitate priuato, prout est officium procuratoris, tutelæ, & similium, per prædicta : per quod optimè declaratur dicta theorica Inn. Et adde do. Abb. idem dicentem in c. ueritatis. in fin. & exemplificat etiã in elect.Idem Cald.in disputatione incip. Excõmunicatus cõmuni opi.& habetur per Inn. in c.considerauimus.& in c.cùm Vintoñ. s̃.de elec.& in c. gratum. s̃.de post.præla. Et si dicitur, officiũ talis est authoritate publicum: gl.fi. in fi.in l.filiũ. la j.C.de libe. causa.licet illud nõ sit ratione publici officij,ut per Inn. in c.nihil.in fi.de elec.& nõ est publicũ utilitate,ut ꝑ do. Car.in repe. c.perpendimus. in j. col.j̃.de sen.excõ.& tñ si est occultè inhabilis, ualet eius testimonium : secus, si non occultè,ut est casus in l.j.& ibi omnes, C.de testa. Ergo non est uerũ, ꝙ non fiat differentia inter occultũ & non occultũ in officio publico authoritate tantùm. Rñdeo dupliciter,& utroq; modo sufficienter. Primò, ꝙ d. l. j. ponit casum specialẽ causa conseruationis testamenti, sed non extenditur ad aliũ casum, ut ibi per Ang.licet quod ibi dicit̃ de seruo circa testamentũ procedere, dicat̃ in alia inhabilitate, secundum Bart. post gloss.in l.cùm l.in fin.ff.de testa.& not.Bald.in l. j. C. de secun. nupt. non est ex hoc solo generaliter dicendum testem occultè excõmunicatum posse testificari. ¶ Secundò responde, quòd quantum ad testem excõmunicatum, non fit differentia inter publicum & occultum: quia utroq; casu ualet eius testimoniũ mero iure, secundum Inno.in c. pia. prope fin.de except. lib.vj. & do.Card.plenè in d. c. perpendimus. In alia autem inhabilitate non occultus non possit esse testis,& si excõmunicato non occulto,uel occulto,postea de certo opponeretur excommunicatio ad impediendum eius testimoniũ, credo, quòd utiq; repellitur : quod expressè sentit do. Card. ibi suprà per c.licet.& c.decernimus.de senten. excommun.in vj. ubi excommunicatus remouetur ab actibus legitimis, licet non ipso iure. Et ita no. Cald. in d. disputatione,excommunicatus. ad fin. Et ita notat tanquam per alios non declarata. Item scias, quòd ista conclusio limitatur, nisi procurator occultè excommunicatus constitueretur ad impetrandum rescriptum pro alio : quia ualet impetratio, sm Cald. plenè in d. disputatione : quia non agitur de utilitate ipsius excõmunicati. Et constituens eũ habet proba-

probabilem causam ignorandi, licet esset secus, si ipse excommunicatus occultus impetraret, secundum Io. And. in c. j. de rescript. in v. Et istam limitationē tenuit gl. j. in c. consulti. §. de procur. & Pet. de Anch. in regula, accessorium. in vij. char. de reg. iur. in vj. & Domi. plenè in d. c. j. in pen. col. limitans post Imol. ibi, nisi excōmunicatio occulta esset cognita constituenti, ut ibi per eū. Sed contrarium indistinctè in hoc tenet do. Ab. in d. c. consulti. & gl. in uerb. ab alio. & ibi Io. Mo. & Io. And. in d. c. j. quorum opi. est multùm sustentabilis propter theoricam Inno. in d. c. cùm dilectus. quia cum ita sit, quòd si non esset occultus, non posset impetrare, d. c. j. ergo idem, si occultus. ¶ Tertia conclusio. Excōmuni-
25 catus † de facto constitutus procurator cum potestate substituendi, non potest ualidè alium substituere, præsupposito ꝙ cōstitutio de ipsa facta sit ipso iure nulla. Ita probatur ex gloss. fin. in cle. religiosus. de procur. & no. do. Abb. Imol. & do. Benedictus hîc, & Bart. in l. j. §. item acquirimus. ff. de acqui. pos. & in l. si is, qui peremptoriè. in pe. col. ff. de usucap. & Bal. in l. quod quis. in v. q. C. de procur. & in l. j. ff. eo. & Bald. & Angel. in l. institutio. ff. de condi. instit. ¶ Fallit primò, nisi ista constitutio à principio fuisset ualida: putà de non excōmunicato: quia superuenientia excōmunicationis non tollit facultatem substituendi, per c. si iudex. in fi. de offic. deleg. lib. vj. secundum prædictos hîc: & sentit glo. in d. cle. religiosus. ¶ Fallit secundò, nisi esset constitutus non generaliter ad substituendum, sed ad certum substituendum: quia tunc potest substituere, uel nominare aliū: non, quia ipse nominans constituat, sed uideatur constitutus à principali, secundū Cal. & do. Abb. hîc, & Bar. Ro. & Pau. de Cast. in d. §. item acquirimus. per l. cùm pater. §. hæreditatem. el ij. ff. de leg. ij. Adde tex. opti. in l. unum ex familia. §. si de Falcidia. & ibi Bart. ff. de leg. ij. & tex. in l. pater ex prouincia. ff. de manu. uindi. & Bart. in consil. inci. Constitutio Arimi-nensis episcopi. circa fin. & Bar. Bri. q. clviij. inci. Canonici cuiusdam ecclesiæ. & Bald. in l. si quis ad declinandam. C. de episco. & cle. & gl. in cle. dudum. §. uerùm. in uerbo, obuentionibus. de sepult. & Spec. pulchrè de instru. edi. §. nunc uerò aliqua. uer. insuper. In quibus locis diuersimodè ostenditur, ꝙ nominatus ab eo, cui dedi potestatem nominandi, dicitur nominatus à me. Ita in proposito: maximè, quia habens de alterius mādato eligere, nō admittit hanc facultatem propter deportationem, d. §. hæreditatem. Vnde idem in excommunicato, cui æquiparatur, ut per gl. fi. ante med. in c. pastoralis. j. de appel. ¶ Sed aduerte diligenter: quia do. Ant. hîc uult indistinctè substitutionem tenere, siue detur mandatum de substituendo certo, siue incerto: & licet super quadam ratione sua instante do. Abb. & do. meo hîc, ut in uoce retuli, tamē una alia ratio multum me inclinat in eius opi. quia in locis præallegatis non refert, an simplex detur facultas nominandi in genere, an uerò detur de aliquo. Imol. text. in §. hæreditatem. loquitur de electione generali. Si igitur ualere potest mandatum ad secundum, scilicet electionis certæ, prout omnes fatentur: ergo & ad primum: maximè, quia gl. in uerbo, substituendi. in c. pe. de procur. in vj. expressè uult, ꝙ substitutus ab habente potestatē substituendi, dicatur substitutus à principali. Et idem gl. iiij. in fi. in c. is, qui de procur. in vj. & Bar. in l. j. circa medium. ff. de procur. Et per hanc rationē, quā licet nō expressè sentit hîc do. meus, nihil firmans, sustineretur facilè opi. do. Ant. Et ista non tradas obliuioni.

SVMMARIVM.

1 *Consortes eiusdem litis possunt reum conuenire ex eodē libello, & totus processus iudiciarius super ipso fundari.*
2 *Substitutio cōpendiosa potest fieri per hæc uerba, Deuoluantur, etc.*
3 *Libellus talis an procedat, Peto omnia bona, quæ tibi obuenerunt ex hæreditate talis, non specificando aliter bona.*
4 *Donare quis potest se & omnia bona sua monasterio, licet non fiat monachus: & sic erit conuersus.*
5 *Priuare se quis potest potestate testandi, donando omnia bona sua monasterio, uel alicui loco religioso. & nu. 6.*
7 *Libelli contrarij an admittantur super hæreditate.*
8 *Minor xxv. annis potest donare omnia bona sua.*
9 *Læsio enormis facit, ut dolus præsumatur.*
Religiosi inducentes aliquem dolo ad religionem, an perdant bona ingressi.
10 *Professio facta per dolum, an teneat.*
11 *Fundans intentionem suam super ualiditate actus, non habet necesse probare habilitatem personæ ad alium actum, etc.*
12 *Probatio actoris ut reddatur dubia, oportet quòd sit dubia ex se, & ex facto suo: & non sufficit obfuscare eam probando aliquid ex contrario. Et melius declarat, nu. 13.*
Probatio fauoris animæ quando præferatur, uel non. Post nu. 13. uer. secundò nota.
14 *Probatio an debeat concludere in genere.*
15 *Probatio facta per præsumptionē ualet, quando agitur de probanda filiatione.*
16 *Probatio uerisimilis sufficit, quando agitur de probandis indicijs:*
17 *Vel, ubi probatio concludit à communiter accidentibus.*
18 *Probatio dubia si est uerificabilis & conclusiua in quolibet intellectu, quo ad intellectum probantis, ualet. Et iunge nu. 19.*
20 *Delegatus, cui committitur audientia causæ, nō potest eam diffinire sine expressa licentia committentis.*
21 *Substitutus per hæc uerba: Si talis decesserit sine liberis, talem substituo: excluditur, si hæres institutus decesserit extantibus liberis naturalibus tantùm.*
22 *Filij naturales an ueniant appellatione filiorum.*
Filij naturales an includantur, ubi agitur de cōmodo filiorum. Post nu. 22. per duas col. uer. Tertiò, inquantum.
23 *Filij naturales an dicantur de familia.*
24 *Emphyteusis concessa ab ecclesia pro se & filijs, non extenditur ad naturales.*
25 *Emphyteusis concessa à priuato, an transeat ad naturales.*
26 *Hæredis nomine qui ueniant.*
27 *Emphyteusis concessa ab ecclesia pro se & filijs, an extendatur ad hæredes extraneos.*
28 *Aetas à quo debet probari.*
29 *Substitutio, per quam uocatur aliqua ecclesia, non euanescit per ingressum monasterij.*
30 *Papa si concessit priuilegium ecclesiæ collegiatæ, quòd præscriptio minor non currat, quàm centum annorum, si prælatus agit contra capitulum in bonis discretis super re aliàs perceptibili, non poterit capitulum illo priuilegio se tueri.*
31 *Substitutio, quòd euanescat per ingressum monasterij, an hoc extendatur ad ecclesias seculares.*
32 *Monasterium qui ingredi tenetur, debet ingredi cum effectu.*
33 *Substitutio nō euanescit, si hæres institutus, cui facta est substitutio, faceret monasterium hæredem, & ipse remaneret in seculo.*
34 *Monasterium intrans in fraudem substituti, non nocet substituto. & num. 35.*
36 *Dispensatio facta in articulo mortis an legitimet filios ex concubina natos, quo ad præiudicium aliorum.*
37 *Testator si reliquerit puellæ mille, si nupserit, & puella ingrediatur monasterium, nihilo minùs habebit mille.*
38 *Statutum, quòd ingrediens monasterium non succedat parentibus, an ualeat?*
39 *Actiones pro monacho & contra monachum, an transeant in monasterium.*
40 *Monasterium recipiens bona ingredientis, an teneatur ad restitutionem, si sunt malè acquisita.*

41. Mona-

41 *Monasterium an & quando teneatur creditoribus, monacho egresso de monasterio.*
42 *Monasterium an habeatur loco filij.*
43 *Monasterio an magis faueatur, quàm filio: uel econtrà.*
44 *Feudum an transeat in monasterium, si uasallus efficiatur monachus: & concludit, quòd non regulariter: quod tamen fallit quadrupliciter, ut nu. 45. 46. 47. & 48.*
45 *Feudum francum exemptum à legibus pœnalibus feudi, trāsit in monasterium uasallo effecto monacho.*
46 *Feudum transit in monasterium, si seruitiū, quod debet uasallus factus monachus, possit præstari per monasterium.*
Industria personæ quando uideatur electa. uersi. Et ut intelligas.
47 *Feudum fœminæ ingredientis monasteriū, remanet apud eam quandiu uixerit.*
48 *Feudum paternum transitorium ad omnem hæredem, transit ad monasterium uasallo facto monacho.*
49 *Emphyteusis an transeat in monasterium.*
50 *Bona ingredientis religionē fratrum minorum, an fiant religionis.*
51 *Fratres mendicantes, qui non sunt astricti tanta mendicitate, sicut fratres minores, possunt capere bona ingressi: non ut bona immobilia, & ut perpetua sibi retineant, sed ut uendant, & ex ea pecunia se alant.*
52 *Fratres prædicatores an debeant possessiones eis delatas uendere & pecunias retinere.*
53 *Fratres Carmelitæ an sint mendicantes.*
54 *Bona ingredientis religionem particularem alicuius ordinis habentem patrem abbatem, ut sunt religiosi montis Olueti, in cuius dispositione remanent.*
55 *Successurus post mortem alicuius an succedat post eius professionem. & nu. 56.*
57 *Monachus si non uult adire hæreditatem sibi delatam, abbas non potest adire.*

CAPITVLVM VIII.

IN præsentia. ¶ Monasteriū facit deficere conditionem, si decesserit sine filijs: & ille, qui debet, pbare de uno actu, uel tēpore limitato, si probat tale quid, quod conuenire potest illi actui & e mpori, & etiam alteri, æquiuocè probat: ideo succūbit. H. D. Et materiā continet quotidianā, & usitatissimam, & breuior ero, quàm possibile sit. ¶ In tex. ibi, er-
1 go & licet fratres. No. quòd † cōsortes eiusdem litis pñt reum conuenire ex eodē libello, & consequenter totus processus iudiciarius simul super utraq; fundari. Ad idem c. causam. j. de re iud. Et hoc in ciuili. ¶ Quid autē in criminali. Vide glo. in uerbo, accusatores. in c. in primis. ij. q. j. & Bar. in l. si plures. per illū tex. ff. de accus. & do. Ant. & do. Abb. in c. j. j. de collusio. & Inn. in c. olim. super uerbo, idoneus. j. de accus. & Sali. in l. si accusatoribus. in j. & ij. col. C. de accus. cum si. ¶ In tex. ibi. absq; liberis. Etiam si hoc non apponitur, subintelligitur, ꝙ liberi excludant substitutum, per l. cùm auus. ff. de condi. & demon. & l. cùm acutissimi. C. de fideicom. secundum Petr. de Anch. hîc, qui quærit, & non decidit, quid si substituto monasterio nascantur filij ipsi, institutos? Sed etiam tunc idem erit, secundum Bal. in d. l. cùm acutissimi. quia [a] excludit ecclesia pro-
4 pter filios, quorū cāusa fauorabilior est, c. quicunq;. xvij. q. iij. ¶ In tex. ibi, deuoluantur no. secūdum do. Ant. &
2 Inn. ꝙ † substitutio compēdiosa fieri potest per hæc uerba, Deuoluantur, etc. Et hoc uerbū putat do. Ant. esse directū, licet nō merè directū: sed intelligit do. Abb. hanc [b] substitutionē fuisse fideicōmissariā, per l. hæredib. §. j. ff. ad Treb. In hoc dic, ut per Dom. in c. si pater. in princ. in antepe. col. de testa. in vj. dum ponit, quæ uerba sint directa, uel obliqua: nā, ut ipse dicit rñdendo ad d. §. j. istud uerbū, & similia sunt directa, qñ cōtingit, ꝙ eorū uirtute bona deuoluant sine pſona media: sed si adest persona media, nō sunt directa, sed obliqua. Et quia istud multū importat: nā ubi est obliqua, detrahit quarta: sec⁹, si directa, d. c. si pater. ideo ad cognoscēdū naturā similiū uerborū uide etiā gl. in uer. absq; deductione. in fi. in d. c. si pater. per quā intelliges, qd fuisset in casu nostro. Et uide plenè Bar. in l. cēturio. in ul. char. ff. de uul. & pup. ubi dicit, ꝙ istud uerbū, deuoluatur, est uerbū cōmune, aptū importare utrunq;. Idē Bal. in l. Lucius. in princ. ff. de uul. & pu. & Pet. de Anc. in d. c. si pater. & Bal. in l. iam hoc iure. ff. de uul. & pu. Et de similibus uerbis uide plenè Bal. in l. fi. in pe. & ul. col. C. de sac. san. eccl. Bar. in l. Publia. ff. depositi. in l. tale pactum. §. fi. circa prin. ff. de pac. in l. quoniam indignū. C. de testa. in l. fundi. & in l. si quis ita. ff. de usufru. in l. ij. ad fi. ff. de ali. & ci. leg. in cōsi. quod incipit, Pater filio impuberi. & in consi. Fuit quidā de assisio. & in consi. Viso puncto. Ang. in l. j. in fi. ff. de dona. & in l. precib. C. de impube. & alijs subst. & latè ī repe. d. c. si pater. & Old. consi. cxxv. inci. In proposito. do. Ant. & ibi latè Imol. in c. Raynutius. j. de testa. Bald. in l. j. C. de pac. inter emp. & uen. & in l. j. C. de dona. quæ sub mō. & in l. humanitatis. C. de impu. & in l. si totas. C. de inoffic. dona. & in l. unquam. C. de reuo. dona. & in l. & si sine. C. ad Treb. ¶ In tex. ibi, il-
3 la, quæ de bonis. no. secundū do. Ab. ꝙ † procedit iste libellus, Peto omnia bona, quæ tibi obuenerunt in hæreditate talis: aliter bona nō specificando: quod procedit intelligēdo, ꝙ hîc agebatur petitorio hæreditatis: quia in actione tali, quæ est uniuersalis, nō requiritur expressio rerū petitarum, nisi in executione, l. iiij. ff. de rei uen. plenè Bal. in l. j. C. de fruc. & lit. expen. & do. Abb. in c. ij. de libel. obl. cum cōcor. Si autem intelligatur, ꝙ agebatur rei uendicatione, & quòd petebant illa bona restitui respectu dominij, tūc esset text. ualde sing. secundum dom. Abb. probans not. per Inn. in c. certificari. infrà. de sepul. ubi uidetur tenere, quòd procedit libellus, Peto bona tali iure tibi obuenientia. quod an procedat, uide ibi dom. Ant. & do. Abb. in d. c. ij. & latè Bald. in l. edita. C. de eden. & Bald. & Ange. in l. fin. C. de anna. excep. & Barto. & Ang. in l. iij. §. armamenta. ff. de rei uend. & dom. Ab. in c. cùm dilectus. suprà. de ordi. cog. Sed primus intellectus est melior, secundum Imol. & do. meum. hîc. ¶ In text. ibi. à sua molestatione. Intellige huiusmodi petitionē de molestatione facti, non iuris, secundum Imol.

a Quia] *Adde gl. i l. si qs. C. de epis. & cler. Tu dic tamē, q, authoritas Augustini in illo text. i d. c. quicūq; procedit, quo ad legitimam, in qua magis fauetur filio quàm ecclesiæ. Ita probat text. in authen. si qua mulier. ī uerbo, legitima nulli. ubi Bald. & Salic. Ad hoc no. C. de suc. san. ecc. Sed excepta legitima magis fauetur ecclesiæ & piæ causæ quā filijs. Istud pbatur in d. authē. ī uersi. ubi Bal. & Moder. Ad hoc not. istud etiā clarè pbatur: nā testamētū ad pias causas nutu cōditū tenet & ualet, et est gl. approbata ī c. cū tibi. de testa. quā no. et sequitur Bal. in l. j. C. de sa. san. ecc. Ang. et Mod. in l. iubemus. C. de sac. san. ecc. Et tamē testamentū nutu cōditū à patre inter liberos, non ualet: prout tenet Ang. et Mod. ī d. l. iubemus. et in l. ī fraudē. §. j. ff. de testam. mil. Vide pulchrā decisionē Pe. de Anc. in cōsi. suo 403. ici. Prima facie, p opinione ista. Et idē sentit Fel. hîc infrà in uer. quartò quæro iuxta prædicta.*

b Hanc] *Adde tu, et dic. q, ubi potest fieri interpretatio, q, dispositio testatoris ualeat iure directo, et q, ualet iure fideicō. semper potiùs fit interpretatio, ut ualeat iure directo. Text. in c. si pater. de test. ī vj. & dicit, q, si testator Titio instituto facit simpliciter substitutionē, per istud uerbū, Substituo Sempronio. talis substitutio in dubio interpretatur, q, fit directa substitutio uulgaris tantùm, ut est aperta litera in l. ī hoc iure.*

c. in præsentia.

iure. in uersi. uulgarem tantùm.ff. de uulga. & pu. Vide latiùs de hoc per Bart. in l.Centurio.ff. eodem.

in l. paterfamiliâs testamento. ff. de hære. instit.ubi dicit, quòd iussus restituere hæreditatem sine molestatione, non prohibetur agere ad retentionem Trebellianicæ. Idem Bald. in l. j. C. de usuf.& l.j. C. de his, quæ pœnæ nomine. ubi dicit, quòd iussus non molestare uxorem testatoris,non prohibetur molestare de iure. Idem Ang.in l. non solùm.§. si statur. ff. de procura. Facit optimè glo.notabilis in c. pro illorum,super uerbo, contractoris. infrà.de præbē. & text. multùm singu. in c. audita. suprà. de restit. spol. ubi si mandatur reuocari in irritum , non intelligitur de rectè gestis. Et ibi omnes notant. Et ex isto text.in istis uerbis not. quòd non solùm actione personali ille, qui timet molestiam sibi inferri, potest petere ut imponatur silentium actori,ut per Bart.in l.si finita.§.eleganter. ff. de damn. infect. & in l. si contendat.ff. de fideius. & l. Aurelius.§.centum. ff.de lib.le. Sed etiam in actione reali potest possessor timens controuersiam sibi inferri,agere hoc modo, petendo alteri silentium imponi. Sed unum aliud probat iste text. quod est notabile, secundum do.meum , quòd si ille,cui petitur silentium imponi, comparet in iudicio,& per uiam reconuentionis petit illud , super quo actor petebat silentiū imponi, resultat mirabilis effectus: quia prima petitio resoluitur in uim exceptionis,& proceditur solùm super secunda petitione:& hoc patet ex fi.literæ: quia simpliciter condemnat illos fratres ad restituendas illas res, quas indebitè usurpauerant.Ex quo datur intelligi, quòd uirtus primæ petitionis est extracta : quia si duraret iudex, debuisset super ipsa pronunciare, l. de qua re.in prin. ff. de iudi:& absoluere monachos à petitione fratrum in qua petierunt silentium monachis imponi. Sed hoc non fit.Ergo probatur,quod dictum est. Et est conclusio noua,secundū ipsum.Considera,ꝙ satis uidetur pronunciari super petitione actoris in isto casu, ex quo pronūciat pro reo.Si em̄ dicitur tuum esse,infertur, quod meum. Facit,quod no.Bar.in l.j.ff. de hære.inst.& Bal.in l.error.C.de testa.& do.Ant.& do. Ab.in c.cùm olim.j.de censibus.Et quod oportet ita ꝓnunciare,hîc probatur ex eo,quod scribit Bal.in l.uiro. ff.sol.matrimo.ubi dicit, quòd quando causa conuentionis & reconuentionis se perimunt,ut ibi, & etiā hîc: tunc reconuentio habet uim exceptionis, & est necesse simul pronunciari super utroq;:secus, si se nō perimūt, sed sunt separatæ , ita ꝙ ex una causa inducit exceptio in alia:nam tunc,secundū eum,nō expediūtur una sententia:& do.Ab.in c.j.s̄.de mu.peti.Et ideo dicemus solùm, ꝙ hic est casus pro d.Bal.in d.l.uiro. ¶ In text.ibi,

4 obtulit se & sua. Not.† quem posse donare se & omnia bona sua monasterio,licet nō fiat monachus,& erit iste cōuersus monasterij, secundū gl.in uerbo, conuersi.in c.ut lex.xxvij.q.j.secundū do.Ab.& do.meum hîc.Quibus adde Cal.in tit.de reg.cōsi.ult.ubi enumeratis pulchrè multis generib.cōuersorum & oblatorum, consuluit, ꝙ ex hoc solo, ꝙ quis offerat se & sua monasterio, non intelligitur ad monachalē & perpetuā obedientiā se obligasse.Sed oportet, ꝙ saltē omni uoluntati suæ renunciet, & omnia cōmittat uoluntati superioris,& tūc talis obedientia pro professione sufficeret.Allegat Inn. in c.consuluit.in gl. fi.j. qui cle.uel uouen. ut ibi per eū: pro quo mihi uidetur casus singularis hîc nō ponderatus ab alijs:quia si offerendo se & sua esset perpetuò obligatus,nō uideo, quare oportuisset hîc inuestigare de ætate: quia ex sola oblatione cum perseuerantia iussus fuisset debito tēpore se obligare:& uerisimile est, quòd sciebatur de uita istius. Vnde probando , ꝙ mortuus fuerit in monasterio, necessariò argueretur, quòd tempore debito se obligauerit saltem tacitè perseuerando. Vnde dato uinculo, sequitur bonorum translatio:authen.ingressi.C. de sac.san.eccle. Sed quia hoc non sufficit, meritò probabitur nedum ingressus,sed humilis, deuota & iurata oblatio, quæ æquipollet ꝓfessioni. Et ex dicto consi.no.quòd talis recedens, qui non est ingressus irreuocabiliter, potest recedendo bona repetere:quod expressè firmat do.Ab.in c.quod à te. infrà.de cle.coniug. ubi omnino uide. Et scias differentiam inter cōuersos & oblatos:nā primi portāt habitū religiosorū,& profitentur solēniter,sed nō fiunt clerici: oblati uerò aliqn̄do portant habitū: aliqn̄do nō, uel differentē:& pn̄t recedere,nisi sint perpetuò oblati:quo casu æquiparantur alijs professis, ut per Domi.in c.per exceptionem.de priui.in vj. ubi optimus tex. & per do.Car. latè in cle.j.in ulti.col. de decimus. ubi etiā bonus text. & per eundem aliquid in cle.per literas.in xij.q.de præben.& per Bal.in authen.ingressi.de sac.sanc.eccl.& per do. Abb. in c.in nostra.de sepul.Vbi per illum tex.dicit probari multum sing. quòd oblati, qui sepeliuntur apud ecclesiam,ubi sunt oblati,non habent considerari in solutione quartæ canonicæ : quod intelligit, dum modò tradiderint se & sua,per d.cle. j. in fi. & idem pet. de Peru.in tractatu canonicæ episcopalis,uer. uenio ad quartum. De conuersis autem ecclesiæ secularis secus est, quo ad bona, ut per gloss. in d.c.ut lex. Et de talibus multa ponit dom. Abb. in c. cùm olim. in ult. col. suprà.de arbi.& in c.j.s̄.de procu. & Do.post glo.in c.ex eo. per illum text. de elec.in vj. & in c.mulier. xxiij. dis. Vtrùm autem tales, qui se & sua offerunt, cum effectu possint transire ad strictiorem regulam?Gloss.in d.c.ut lex.uidetur uelle,quòd nō, quasi sint effecti serui.Et de ipsa exclamat d.Abb.in d.c. qđ à te.& hîc:sed Hugutio & Laurē.in d.c.ut lex.impugnant eā,& ut puto,melius: quia responderi non potest ad rationem c.licet.j. de regula.qui spiritu Dei,etc. quæ indistinctè procedit. ¶ In tex. ibi, unde uniuersa,quæ habuerat. No.casum sing.

5 secundum do.Ab.in † quo quis [a] potest se in uita priuare facultate testandi,donando se & omnia bona sua loco religioso. Ad idem alleg.Bart.in l. fin. C. de pac.cuius dictum dicit sing. notandum ad not. per eundem in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de uerb. obli. & licet ad istum text. possit responderi, quòd talis ingrediens confert,tanquam moriatur, per c.placuit. xvj.q.j. & etiamsi non exprimat, bona transeunt, d. authen. ingressi. tamen pro dicto Bart. quod reputat pium,dicit esse gloss.not.in d.c.ut lex. & in c.fin.in gloss.ij.j. de succes. ab intest.& ibi dicit se amplè dicturū.¶Sed quia ibi nihil dicit , adde ultra omnes, quòd intelligendo de donatione omnium bonorum præsentium, casus non est dubius,ꝙ ualet,per tex. in l.iubemus nulli.C.de sac.san.eccle. Sed in donatione bonorū præsentiū & futurorum est difficultas: & in effectu,ꝙ non ualet,consuluit Ang.consi. clxxj.inci. Visis instrumentis productis.& solenniter Petr. de Anch. consi. ccxxvj. quod incip. De primo,utrùm ista donatio.cui⁹ dicta ad literā usurpat sibi Roma.idē tenēs in d.l. stipulatio hoc modo concepta. & inter cætera mouentur: quia adhuc militat illa ratio, quòd saltem indirectè tollitur libera testamenti factio,contra d.l.stipulatio. Et quia illud est contra bonos mores,ut ibi:& ecclesia est cultrix iustitiæ,c.si clientulus,§.j.de alienatio.

a Quis] Adde tu, an donatio inter uiuos facta ecclesiæ tam de bonis præsentibus, quā futuris ualeat?& primò dic, quòd Bar.tenuit, ꝙ sic: in l.fi. C. de pact. in ult. col. in uer. prædicta. Fortè idem tenet Sali. in authen. si qua mulier.in ult.col. C.de sa.san.ec.De cuius ueritate uide do. Ab. in c.fi. in j.no. de succes. ab intesta.et hoc ī isto text. in §.no. do.Alex. in l. stipulatio hoc modo.ff.de uerb.obli.Adde Bart. qui in simili tenet, quòd in fortioribus terminis in l. tale pactum.ff.de pact.in §.fi.in ul. col. uidelicet , ꝙ quando aliquis uiuens in contractibus, uel actib. appellat aliquem hæredem,uidetur in eum suum primum iudiciū contulisse.Est uerum quòd illam opin. Bar. ibi reprehēdunt Ang.et Pau. de Cast. tamen tu eam & in iudicādo & in consulēdo tene: quia digna & notabilis. Adde,ꝙ Lud.Ro. in auth.similiter. in repetitione, C. ad l.Fal.sentit ī aliquib.cū Bar. Vide eum in ulti.speciali: & hoc modo fortifica opinionē Feli.hîc.

feudi. ut latiùs in uoce dixi.Non obs. ratio Bar.in d.l. fi. scilicet si potest donare se & sua , fortiùs sua separatim: quia bona ista sequuntur tunc personam: & ideo bona futura erūt monasterij,cui applicatur,quicquid acquirit monachus, c. pen.xviij.q.j. meritò cum persona transeunt bona,iuxta c. ex literis.j.de iure patro.ut etiam sen-

6 tit do.Ab.hîc. ¶ Sed † certè quamuis isti multum instant,tamen in practica putarē eorum opi.difficilè sustentabilem : quia d.l.iubemus nulli. intellecta,prout ipsi dicūt, nihil poneret speciale in ecclesia:& simili arg. utitur gl. fin.in l.illud. C. de sac.san.eccle. Item quia talis libertas nō repugnat bonis moribus iuris diuini,sed moribus inductis artificio iuris ciuilis:de quibus ubi agitur de anima,non curat canō, ut eleganter per Bar.in leg.pactum.in xix.q. C.de colla. & ī l.nō dubiū.C. de legi.& Imo.in c. cùm contingat. in xviij.col.j.de iureiu. Patet in c.ij.de pac.in vj. & in c.licet. de iureiu.in eo.lib. Hinc est,quòd iuramentum de non mutando testamēto ualet,licet tollat libertatem testandi, ut latè per Ioā. An.in regula,quod semel.de regul.iur.in vj. & Imo.in c. cùm contingat. & in c.dilecto. in j. char. j. de præben.& Sali.in l.sancimus.C. de testa.cum concord.Et si de istis moribus in quæstione nostra curaret canon,non teneret iuramentum : regula , non est obligatorium. de re. iur.in vj.& facit, quod dicam super uerbo , iuramento.

7 ¶ In tex.ibi,petebat.no.quòd † super eadem hæreditate admittuntur libelli contrarij contra not. per Inno.in d.c.cùm contingat.post medium,s̄.de offi.dele.& dom. Anto. ibi,& in c. causam.el ij.in iij.col. infrà. qui fil. sint legi.& in cap.ab excommunicato.s̄.de rescrip. Ange.& Pau.de Cast.in leg.in tribus. ff. de iudi.quia non potest reus agere , ne secum agatur:sed potest excipere,ne secum agatur, l. purè. §. fin. ff. de doli excep. secundum Bal.dū in l.edita.uersi. undecimò quæritur. C. de eden. ¶ Sed responde, quòd hîc petitiones erant super diuersis rebus , licet super una hæreditate, secundum Imol. hîc: pro quo do. meus prædictis non adductis allegat casum in proprijs terminis,in l. si inter me & te.ff. de excep.rei iud. Et ita limitantur prædicta,secundum eum. Adde omnino Bal.in d.l. edita.ubi respondendo ad d. l. si inter. quæ præcisè concor. cum isto text. tradit doctrinam,quòd ubi reus per petitionem contrariam intendit aliquid consequi,quod sub defensione nō claudebatur,admittitur petitio cōtraria.Et de hoc per eundem in l. cùm Papinianus.in ij. col.C.de sen. & probatur in c. Abbatem. in prin.ff.de uer.sig.ubi dom.Anto. colligit in iiij. not. quòd super libello confirmationis potest dari libellus informationis. Vnde solenniter consuluit Lapus allegat. iij. quòd si datur petitio , ex qua petitur instrumentum usurarium pronunciari, admittitur directa contraria petitio , per quam petitur pronunciari instrumentum purum,& nō usurariū.Assignat rationem facientem ad multa:quia tales petitiones in cognitione causæ sunt possibiles, nec sunt incōpassibiles in processu:quia coram eodem tractari possunt. Non obstat,quòd una sit præiudicialis ad aliam: quia idem in omni exceptione peremptoria , & tamen discutitur simul cum principali,ca.j. suprà.de ord. cog. Aliàs non procederet reconuentio super eadem re: quod est falsum.Et allegat Ioan.And.in c.cùm ecclesia. super uerbo,faciendi.suprà de causa pos.& proprie.Sequitur dom. Abba. in capit.j. suprà de mu.pet. dicens, quòd non est separata reuocatio , sed est illi annexa, quasi defensio : in quo prosequere, quæ ipse latè ponit in cap. ex conquestione.suprà.de restitu. spo. Et quia dom. meus opponit contra solutionem Imol. quòd imo libelli essent super eodem , dum monachi petierunt imponi silentium super rebus à se petitis: responde,ut suprà dixi super uerbo, molestatione. Adde Bal. in d.l.edita.ubi dicit, quòd quando reus petit imponi silentium actori,ista petitio non est actio , sed defensio: & ideo fit absq; lit.conte.secundaria. ¶ In text. ibi,iura-

c. in præsentia.

8 mēto firmaui. No. quòd † donatio facta à minore xxv. annis, ualet, etiam si donet omnia bona sua. Ex quo infert do. meus duo. Primò , quòd dispositio authen. sacramenta.C.si aduer.uend.habet locum etiam in cōtractu largo modo sumpto,prout est donatio,l.Labeo. §.j.ff.de uerb.sig.¶ Secundò infert, quòd propter enormen læsionem non posset ueniri contra tale iuramentum : quod dicit esse notabile ad no.in cap.quamuis. de pac. in vj. & per Imol. in c. cùm contingat. in xxxij. char.j. de iureiur. quia secundum hoc renunciatio facta per filiam nubentē bonis paternis non poterit prętextu enormitatis reuocari. Et quamuis Io. An. hîc dicat, iuramentum istud fuisse superfluū propter authē. ingressi.item , quāuis uideatur fauore animæ talis donatio ualida,tamen quia tex.in uerbo,cum.uidetur ponere ius cōe & ordinariū, procedit istud notabile sine scrupulo,secundum eum , qui de hoc multū exclamat. Adde primò Bal. in d.authē. sacramenta.in pe.col.ubi latè tenet istud de donatione per plures rationes. Sed istud de læsione enormi nō probatur hîc:quia licet donatio teneat,nō tamen procedit simpliciter in donatione,quæ enormiter damnificaret. Et posito,ꝙ iste tex.loqueretur , prout d.authen.tamē sit longa dubitatio,utrùm filia in casu prædicto , uel aliàs minor patiēs damnū,maximè ultra dimidiā,possit à iuramento absolui. In quo uide Cal. in ti.de iureiu.cōsi.viij.inci.Duæ puellæ.& Pet.de Anc.cōsi.ccccxxiiij.incip. Postquā ista dn̄a. & Paul.de Cast.consi. cxvj.In Christi nomine:sequenti. & in disputatione sua, incip.cùm C.laicus.& in d.c.quāuis.& do.Ant.in c.cùm contingat.in iiij.mēbro.& Bald. in l.fi.ad fi.ff.qui satisd. cog. & in l.j.ad fi. C. si aduersus uen.& in rub.C.de rer. perm. & Ang. in l.si quis pro eo. ff.de fidei.& Pet. de Anch.consi.cccxxvj.Visa facti narratione.& pulchrè consi.lxxix.incip. Visis actis & actitatis.& in.c.j.ī xj.q.s̄.de cōstitut.Pau.de Cast.cōsi. ccxxvij. inci. Coram domino uicario. & omnino Bal.in rub.C. de rer.permu.ad fi.¶ Et quamuis inter istos sint opi.tamen cōiter tenetur, ꝙ concedi possit absolutio à iuramento:quia enormis læsio facit præsumi dolū,secundū Bar.in l.fi.in fi.ff.de præt.stip.& Pe.de Anch.consi. cciij. inci.Iudex.in ulti.col. & Cal.in dispu.inci. duo litigantes.& Bal.in l.iij. C. de do. ꝓmis. & in l.j.in viij.col. C.de his,quę pœ.not.& in rub.C.de pœna iu.qui ma.iud. cū concor. Et ideo ratione doli iuramētū redditur inefficax,d.c.quāuis.& c.si uerò.el j.j. iureiu. Imo etiā maior xxv. an.in læsione enormi pōt absolui à iuramento,ut per Bal.in l.pe. C. de arbi.& Ange.in disputatione,quæ incipit,Duo ad inuicē litigātes.& do.Abb.in c. Quintauallis.in xxv.col.j.de iureiur.& ibi dicā. Sed omnia ista intelligas, quando taliter iurans probat ignorantiam damni tēpore iuramenti affuisse:secus, si sciuisset:quia scienti & uolenti dolus nō infertur,l. cùm donationis. C.de transac.Et ita Bar.& omnes in simili in l.ij.C. de rescin.uen. Et ista teneas menti:quia multū dilatari pos-

9 sunt. ¶ In tex.no.secundū do.Ab.ꝙ † potest quis licitè suam oblationem iuramento firmare,nec per hoc præsumitur, ꝙ recipientes ipsum seduxerint auiditate bonorum suorū:quoniā si hoc appareret, ꝙ religiosi quē allicerent, nullum cōmodum consequerentur,& bona remanerent uenientibus ab intestato,per tex. in c.constituit.xx. q. iij. de quo facit festum do.Abb.hîc,& in c. præterea. el j.s̄.de offi.deleg. & in c.cùm dilectus. in ult. col.s̄. quod met.causa. Spe.in ti. de statu mona.uer. ult.

& Bal. in authē. si qua mulier. in ult. col. C. de sacro san. eccle. & Lapus solenniter consulens allegatione xlvij. incip. Quidam iuuenis. & Domi. in c. nō solùm. in prin. in iiij. col. de reg. iu. in vj. & Roma. dicens se ita respondisse auditoribus Rotæ in d. l. j. §. si stipulanti. in xij. col. ff. de uer. obli. & dom. Abb. in c. in nostra. j. de sepul. & ibi glo. in uerbo, dolo. ¶ Sed in hoc no. duo. Primò, ꝙ si aliqui religiosi essent in culpa, secus esset: quia non noceret conuentui, cui ex dispositione authen. ingressi. debentur bona. Ita credo sensisse do. Ab. in c. dudum. j. de conuer. coniug. per regulam, delictum. de reg. iur. in vj. Quod fortè non procederet, quando hoc esset culpa prioris, uel maiorū claustri: quia quod fit à talibus, tribuitur uniuersitati, iuxta gl. sing. in ru. C. quæ sit jōg. consue. quam confirmaui in c. dilectus. el ij. j. de simonia. ¶ Secundò scias, ꝙ † propter huiusmodi fraudes non uitiatur ingressus: unde professio facta per dolū, tenet: ut dicit text. in d. c. constituit. & gl. in c. ex parte. in uerbo, causa. & in c. dudum. in uer. spes. j. de conuer. cōiug. & do. Ab. in c. cùm dilecti. in ij. col. j. de. emp. & uen. & in c. cum dilectus. quod me. causa. & ibi gloss. in uerbo, fatuitatem. Idem dom. Abb. in c. ex parte. in iij. col. suprà. de resti. spo. & glo. in regula, scienti. de reg. iur. in vj. & Ioan. An. in c. scripturæ. j. de uoto. & do. Abb. in c. cùm uirum. j. de regu. & glo. in c. illud. xx. q. iij. & in c. sicut. xxvij. q. j. Et Spec. in tit. de resti. in inte. uer. sed nunquid dicens, non posse peti hoc casu in integrū restitutionem rōe deceptionis: quia cessat in spiritualibus deceptio, ex quo contrahit cum ditiori sponso. Allegat c. sicut. xxvij. q. j. Vnde dicit beatus Tho. secunda secundæ, q. clxxxvj. arti. ix. quòd licitum est religiosis inducere blandis uerbis ad religionem, dum modo non inserantur mendacia dolosa. Sed tu dicas, quòd ubi interueniret dolus, qui deciperet quemlibet prudentem, professio non teneret. Ita sentit Inno. in c. cùm dilectus. quod. metus cau. quod est ualde æquum: quod iura prædicta non uniuersaliter uidentur sentire de dolo, qui ex toto tolleret consensum, ut etiam dicit dom. Ab. ibi: pro quo allego, quod not. dom. Ant. in c. sicut ex literis. infrà. de iureiur. ubi dicit, quòd professio facta in tantò calore iracundiæ, quòd amittitur ratio recti intellectus, non obligat: nec mirum: quia aliàs sequeretur, quòd professio facta etiam per metum grauem, ualeret, quasi inducat ad bonum finem: quod tamen est falsum per c. j. suprà. quod me. causa. quia uoluntariū militem uult Christus, & non coactum. c. præsens. iij. q. iij. & uide gloss. in c. j. in uerbo, sempiternam. xxij. q. ij. Dicas, quòd de fraude in prædictis constabit ex coniecturis, ut per Lapum. in d. alleg. xlvij. putà, si ineptum ad religionem seducant, arguitur affectio rerum, non personæ. Et ita perpetuo no. ¶ In text. ibi, quare consistet. No. sing. secundum dom. Abb, & Imo. quòd † fundanti intentionem suam super ualiditate actus, nō est necessarium probare habilitatem personæ ad alium actum: sed satis est probare actū, ut habilitas præsumatur, nisi contrarium probetur. Et de hoc ultra alios exclamat hîc Imol. inferens, quòd producens testamentum factum ab aliquo minore xxv. annis, non habet necesse probare, ꝙ ille q̄ fecit testamentū, tunc temporis esset maior xiiij annis, iuxta l. qua ætate. ff. de testa. & allegant no. per Inn. in c. innotuit. j. de eo, qui fur. ordi. susce. & per Bar. in l. sciendum. ff. de uerb. ob. quasi uelint, quòd ista solennitas intrinseca præsumatur. Vnde transfertur onus probandi contrarium in aduersariū. Et sic allegans inhabilitatem, debet eam probare. Et idem not. Bald. in l. cùm te minorem. per illum tex. C. de proba. & sentit Bar. in l. de ætate. ff. de mino. Et est casus in l. ab ea parte. ff. de prob. Et dicit Bal. in authē. omnes peregrini. in pen. colum. C. communia de succes. & in l. nulli. in iij. col. C. de episc. & cler. quòd ad testandum & contrahendum quilibet præsumitur habilis. Et propterea dubito de eo, quod scribit Pau. de Cast. in l. si tertius. §. j. ff. de aqua plu. arcen. ubi dicit, quòd stante statuto, quòd minor non posit se obligare sine consensu propinquorum, si quis uult probare minorem ætatem, debet capitulare & probare, quòd habeat propinquum & habilem ad consentiendum: nam si habilitas præsumitur, non tenetur eam probare, ut hîc. Nec probatur dictum suum ex dicto Barto. ibi, qui in casu suo bene & singu. loquitur, scilicet, quòd statutum faciens mentionem de proximo, intelligitur, si sit habilis: sed non dicit, quòd non præsumatur habilis. ¶ In text. ibi, non elidit. No. & perpetuò tenementi, quòd † ad hoc, ut probatio actoris reddatur dubia, oportet, ꝙ sit dubia ex se & ex facto suo: sed nō sufficit offuscare eam probando aliquid ex aduerso, ex quo probatio actoris posit reddi æquiuoca: quoniam ista probatio in genere, quòd esset minor annis, reddit dubiam aliqualiter intentionem monachorum: quia intellecta de annis xiiij. eam confunderet: sed satis est, quòd eam penitus non elidit: quia monasterium fundat se in oblatione: qua probata præsumitur habilitas. Et ideo collige theoricam solennem, quòd fundans suam intentionem in tempore limitato, prout fundabant isti laici, tenetur probare tempus præcisè, non autem æquiuocè. Et ita magistraliter not. Bar. in leg. non solùm. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nun. per pulchra exempla: & latè refert dom. Abb. in c. auditis. in ix. col. infrà. de præscrip. & in c. dudum. el ij. in. pen. col. suprà. de elect. & hîc est gloss. not. in cap. uenerabilis. in gloss. pen. de sent. excom. in vj. cum qua concor. Ioan. And. in regula, cùm sint. de regul. iur. in vj. Et istam doctrinam comproba ex notatis in istis locis, ubi per eam ad multa infertur: & uide Rotam in nouis. conclusione cccl. xxxiij. & dom. Anto. & Imol. in c. cùm Apostolica. infrà. de his, quæ fi. à præla. & Pet. de Anch. & Domi. in c. si tibi absenti. de præben. in vj. & dom. Abb. in cap. constitutus. in j. col. ē. de rescrip. & in c. pen. j. de condi. app. & Imo. in c. j. in j. char. j. ut ecclesiastica beneficia, & Sali. in l. cùm inter simplicem. C. de dona. ante nupt. & Ange. in l. j. §. biduum. in j. char. ff. quando appel. sit. & Domi. in c. ij. §. sanè. de deci. in vj. & Bal. & Sali. in l. matrem. C. de probat. & do. Anto. & Imo. in c. post electionem. j. de concess. præb. & Ro. copiosè in l. in illa. in xij. col. ff. de uerb. obliga. & dom. Anto. in c. quid per nouale. in iiij. col. j. de uerb. signifi. & Ro. post Bald. & Imo. in l. post dotem. ff. solu. mat. Et ibi allegant gloss. magistram in cle. fin. in uerbo, creatum. de rescrip. per quam dicunt probari, quòd fundans exceptionem suam in exceptione, quæ est contra regulas iuris communis, uel contra aliam, debet illam exceptionem probare. Vide etiam Pau. de Lea. in commento c. tertio loco. suprà. eod. in ij. col. de appel. in vj. ubi dicit, quòd dicens se appellasse debet probare, quòd intra x. dies appellauit. ¶ Sed aduerte: quia † prædicta procedunt in casibus ciuilibus: sed in criminalibus propter æquiuocam exceptionem præsumitur delictum, & non delictum: eo ipso quòd intentio actoris redditur dubia, satis est ad absolutionem rei, secundum Bart. sing. in §. sed ut probari. de quo facit festum dom. Abb. in d. c. dudum. & hîc, & in d. c. auditis. Vnde si accusatus, quòd occidit Seium de mense Maij, probat de eodem mense ipsum fuisse bannitum, & non aliud: certè quia possibile est, ꝙ post bannū occiderit: & sic accusatio redditur dubia, etiam si hoc aliter nō appareat, absoluetur reus propter concursum præsumptionis iuris, secundum quā nemo presumitur delinquere, l. meritò. ff. pro soc. Et ista est ueritas, ut aliàs examinaui i c. significasti. el ij. j. de hom. ubi uide. ¶ Sed ultra ibi dicta no. duo utilia. Primò, ꝙ ista doctrina do. Ab. & Bar. ubi ē. & omnia iura dicentia, ꝙ quādo factū potest se habere ad delictū, & non delictum, præsumitur in meliorē partem, procedunt

dunt, quando pariter & indifferēter res potest sic se habere: secus, quando factū de sui natura in aliū est secundum cōem consonantiā, licet possit aliquo colore excusari: quia si nō excusat, nō procedit dictū Bar. Casus est multū singu. & ibi habes exemplū in c. cū dilecti. j. de accus. per quē ita prædicta limitat ibi Pet. de Anc. & aliàs ibi scripsi post Ana. in vij. notabili, ubi uide. ¶ Secūdò no. ꝙ † ista dicta nō ꝓcedūt, quando interpretando in deteriorē partem magis cōsulitur animæ testatoris. Ita infero sing. ex elenganti cōsi. Pe. de Anc. clxxv. incip. Prima facie. ubi per plura cōsului, ꝙ si testator moriens cōfessus fuit se fuisse usurarium, & nō dixit, quāto tempore: certè si de præterito tempore allegaretur contractū suum fuisse usurarium, de facili crederetur propter eius cōfessionem: quia talis interpretatio est utilior animæ, nec agitur de pœna corporali. Vnde cessat lex, meritò. ff. pro soc. ut ibi per eum. quod singularissimè no. & facit glo. plena. in c. iuuenis. j. de spon. cum si. Et intelige subtiliter istud dictum dom. Pe. ut procedat, quando ista interpretatio aliter facta, posset esse probabiliter impeditiua salutis defuncti: sed si induceret unum effectum odiosum non pertinentem necessariò ad salutem, etiam in simili cōfessione uerba caperentur strictè. Et ita intelligo, quòd scribit hîc Bal. ualde solenniter, dum dicit, ꝙ si testator dixit se teneri ad restitutionem usurarum à multis publicè extortarum, per hoc non probatur, quòd sit manifestus usurarius: quia nō dixit à se extortarum: Vnde potest esse ratio, quòd teneatur ex causa hæreditaria, quæ non infamat. Et ideo dubia probatio, non est probatio. Et dicit esse casum hîc: per quem etiam subdit, quòd si ille dixisset, se à multis extorsisse usuras: & non dicit, quas, uel à quibus, nec dicit, publicè, nō debet hoc subauditi, præsertim si uitiarent testamentū iuxta c. quanquā. de usuris. in vj. quia nemo præsumitur eligere uiam ad sua iudicia expugnanda, arg. l. iij. C. de testa. mili. Quod tenementi secundum eum, & re uera est dictum elegans, & solitarium, nec repugnat consil. Pe. de Anch. quia satis est, ꝙ fiat restitutio in salutem animæ: sed non fit huiusmodi extensio, ut euitetur pœna d. c. quā pœnam. quia sine ista satis fit: & adduco optimè, quod scribit Io. An. in d. c. quanquam. ubi dicit per illum tex. in uerbo, receperunt. ꝙ si probatur per testes quem dedisse ad usurā, propter hoc nō sumus in casu d. c. quanquam. quia nō sufficit dedisse, nisi acceperit: de quo facit festum Pe. de Anc. consi. cclxxvj. inci. De titulis. & Domi. in d. c. quan-
14 quam. ¶ In text. ibi, uerbū dubiū non nocebat. No. ꝙ † ꝓbatio in genere facta, nō prodest, qñdo quælibet species generis nō cōsequit illū effectum: quia ex illis duobus contentis sub uerbis, minor annis xiiij. & xxv. non sufficeret unus intellectus, l. de xxv. per c. primū de reg. in vj. & ideo utraq; species non concludit: secus, si dixisset, minor annis xiiij. uel xij. quia utraq; conclusisset. Et per istum tex. decisæ sunt in diuersis locis multæ & notabiles quæstiones, quas omitto: quia aliàs multum accumulatè & laboriosè in hoc ipsi in c. super his. infrà. de accus. post dominum Anto. & Imo. & Ioan. de Ana. ibi. Sed ultra ibi dicta adde Bart. in l. de minore. §. tormenta. in pen. col. uersic. quæro, quid si testis dicit. ff. de quæstionibus. ubi dicit, quòd si testis productus ad probandum famam, dicit se audiuisse à populo, & nō dicit, à quo populo, nō probat quē esse infamatū hîc: quia probatio non concludit: & allegat istum tex. Et adde Dom. in c. consilia. xvij. dist. ubi dicit, quòd si testes dicunt testatorē tempore testamenti fuisse insanum, non probant concludenter: quia ista est insania quædam non regulata iure positiuo, ut in illo tex. ibi, sacerdotes insanissimi. & est insania carentia recti intellectus: & ideo non concludit: & allegat istū tex. Et adde dom. Car. in c. perpendimus. in ult. col. j. de sen. excom. ubi dicit, quòd si uolens probare quem excomunicatum, producit testes deponentes de absolutione, non probat: quia potest esse, quòd petijt absolutionem ad abundantem cautelam: & allegat istum text. quem, ut dixi, confirmaui, ubi ē. Et ex istis no. secundū do. Abb. quòd probatio generalis non declaratur secundum subiectam materiā, seu intentionem probantis: per quod habes rationem, quare in casu c. pia. de except. in vj. oportet exprimere speciem excommunicationis, cùm tamen de iure intelligatur de maiori, c. si quem. j. de sen. excom. quia probatio non interpretatur secundum subiectam naturam, uel materiam: sed si est æquiuoca, reijcitur: ut hîc per gl. in l. j. C. de usuris. & idem no. dom. Ant. & do. Abb. in c. fraternitatis. j. de testi. ¶ Sed aduerte ultra omnes Scribentes: quia † istud, ad quod principaliter allegatur semper ista decretalis, debet pulchrè & ordinatè limitari: Primò, nisi agatur de probatione, quæ non potest esse, nisi præsumptiua: putà, de filiatione: quia sufficit probatio per præsumptiones, per l. filium. ff. de ijs, qui sunt sui, uel alie. iu. & gloss. pen. in c. transmissæ. j. qui fil. sint legi. & dixi. suprà. in rub. in ij. conclu. Ita dicit Bal. in l. non hoc. C. unde cognati. in ul. col. & in l. multis. C. de lib. cau. ¶ Secundò limita, nisi † agatur de probandis indicijs: quia sufficit probatio uerisimilis. Est enim indicium coniectura ex probationibus & non necessarijs causis orta. Ita dicit Bald. in d. l. non hoc. Erunt autem coniecturę idoneæ quando frequenter & facilè concludunt: aliàs nō, secundum ipsum. ¶ Tertiò limita, nisi probatio conclu dat ex præsumptione approbata à lege: putà, si testis dicit. Scio conditionem talis, quia sum coniunctus suus. Coniunctus enim præsumitur scire qualitatem coniuncti. l. octaui. ff. unde cognati. l. de tutela. C. de in inte. resti. min. Ita declarat Bar. in l. j. ff. si cer. pet. & in l. de ætate. in ij. q. ff. de mino. & Bald. in l. j. C. de ser. fugi. & in l. conuenticulam. C. de episc. & cler. Et idem de teste, qui dicit, Scio, quia sum uicinus. per Bart. in d. l. j. Imo. in c. postquam. suprà. de ele. Idem Bald. in d. l. non hoc. Et faciunt duæ sequentes limitationes, quæ largè in ídem recidunt. ¶ Quartò limita, nisi † probatio con-
17 cludat à communiter accidentibus: quando enim aliquid utplurimùm ita est, licet aliquando posset aliter esse, satis concludit probatio, secundum gloss. uale de sing. in l. natales. C. de probat. per quam dicit ibi Bald: tene menti hunc locum à communiter accidentibus in materia probationis: & exemplificat in probanda meretrice, & homicidio, & similibus, de quibus ibi. Facit lex, nam ad ea. ff. de legi. & gloss. plena in c. literas. infrà. de despon. impu. Et ideo si probas communiter solitum ita esse, transfertur probatio in aduersarium. Et istud bene not. quia declarat multa, de quibus dixi in
18 d. c. super his. ¶ Quintò limita, nisi † probatio dubia esset uerificabilis & conclusiua in quolibet intellectu, quo ad intentum probantis: quia sibi prodest, pro eo sentiendum est. Ita dicit Domi. in c. j. in ult. col. de pac. in vj. ita dicens limitandum esse istum text. ex dicto Io. Ant. ibi. & idem dom. Ant. in c. plerumq; in fi. suprà. de rescrip. Et non est mirum: quia procedit exceptio alternatiua, quando quælibet concludit, ut dixi in c. ter-
19 tio loco. suprà. eo. ¶ Limita sextò, nisi † communis usus loquendi acciperet uerba in certa significatione: quia probatio facta talibus uerbis etiam de sui natura æquiuocis, adaptatur ad intentionem probantis, propter communem usum loquendi. Ita not. dom. Mat. de Matthesila. notabili cj. & ex hoc declarat dictum Bart. in l. j. ff. de duobus reis. dum dixit, probari adulterium uiolentum, si testes dicunt, Titium cognouisse Bertam per uim, quamuis uis potuerit esse passiua: quia non procedit, ubi communis usus loquendi aliter se haberet. Quod est notandum ualde ad totam hanc materiam. ¶ In text. ibi, monasterium sibi hæredem. No. text. sing. qui non habetur alibi, secundum Imol. hîc, quòd

c. in præsentia.

monasterium habetur loco hæredis. Imo plus uidetur probari hîc, si bene aduersatur, secundum Bal. & Imo. hîc, quod habetur loco liberorum: & sic uerbum, hæres, ponitur pro liberis: nam aliàs non uidetur uerificata conditio testamenti, quæ requirebat defectum liberorũ. Et pro hoc facit l. ex facto. §. ultimo, ff. ad Treb. de qua hîc in glo. & subdit Imo. istud esse uerum, quamuis Bart. in authen. si qua mulier. C. de sac. san. eccle. dicat, non probari aliquo iure, quòd monasterium habeatur loco filiorum. Quod qualiter intelligatur, dicam plenè super gloss. fin. ¶ In text. ibi, de mandato nostro. Not. secundum Imo, quòd † ille, cui committitur audientia causæ, non potest eam diffinire sine expressa licentia committentis. De quo in cle. auditor. de rescrip. & probatur in l. à diuo Pio. in princ. per illum text. ff. de re iud. secundum ipsum. Sed de hoc passu, qui non attinet ad propositum, remitto ad dom. Abb. in c. significasti. suprà. de offi. deleg. Ioã. An. optimè in addi. Spec. in tit. de delegato. §. sequitur. uer. & not. & Domi. in c. j. per illum tex. de sup. neg. prela. in vj. & dom. Abb. quem omnino uide in c. cùm super. per illũ tex. suprà. de causa pos. & proprie. & Imo. in c. ueniens. in ult. notabili, §. de renun. & in c. causam, quę. suprà. de rescr. & in c. si pro debilitate. suprà. de offi. deleg. & in d. cle. auditor. & glo. ij. in c. cùm quidam. de excep. in vj. & Imo. in c. pastoralis. §. quia uerò. suprà. de rescript. & Inno. in c. ad hæc. §. de offi. archi. & Bal. in tit. de pace Constantię. in uerbo, ad cognitionem. & in l. iij. §. cognoscit. per illum text. suprà. de offi. præfe. uig. & omnes in c. prudentiam. in prin. ff. de offi. deleg. & communiter tenetur, quòd imo ueniat decisio, per l. j. C. si contra ius, uel util. publ. & ibi no. Rapha. & per l. de qua re. ff. de iudi. Et istud non negat iste text. si bene intueatur. Venio ad gloss. ¶ Glo. j.

a *Substitutus*] *Adde tu, quòd Bart. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de instit. et substit. in uer. not. quòd filij. dicit, quòd filij naturales non legitimi substitutum non excludunt: & sic sentit contra istas glo. Adde qd dicendum in hoc passu difficilis Vide plenè per doc. & maximè per Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Tre. & magis communiter tenetur opi. Azo. relata per glo. in d. l. generaliter. Sed huic quæstiõi accedit alia dubia quæstio: Pone, q. aliquis sit institutus per hæc uerba, si decesserit sine filijs legitimis et naturalibus, talis sit substitutus: contingit eum decedere cum filio legitimato, an excludatur substitu*

21 ibi, etiamsi naturales. Not. gl. q † substitutus [a] per hæc uerba, Si talis decesserit sine liberis, talem substituo, excluditur, si ex hærede instituto existant naturales tantùm. Idem gloss. in uerbo, legitimæ. in c. Raynaldus. in frà. de testa. & Ioan. And. in Specu. de testa. §. j. uer. quid si duobus. ¶ Fallit primò, nisi substituta esset ecclesia in defectum filiorum: quia naturalis filius nõ excludit eam, secundum Bal. hîc: & non legi alibi. Mouetur propter dignitatem ecclesiæ, etiam si esset legitimatus ab imperatore, secundum eum. ¶ Fallit secundò, nisi testator, uel rogatus esset in dignitate, ut §. si quis rogatus. allegato in gloss. nisi fortè in aliqua parte testamenti fecisset mentionem de naturalibus tantùm: argu. l. si quis filiabus. ff. de leg. j. secundum Bartolum & Ange. in d. §. si quis rogatus. ¶ Fallit tertiò, quando testator non esset in dignitate, tamen soboles naturalis tantùm esset denigratiua famę ipsius: puta, si persona instituta esset fœmina, secundum Angel. & Imol. in d. §. si quis. & dominus Abba. hîc. & Bartolus in l. hæredibus. §. j. ff. ad Treb. Facit l. palàm. §. quæ in adulterio. ff. de rit. nup. ubi maior honestas requiritur in masculo. Facit, quod not. Specu. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uersi. xlvij. Sed istam fallentiam restringe solùm ad fœminam: secus, si esset extranea: quia magis attenditur in hoc conditio testatoris, quàm grauati, secundum Imo. in d. §. si quis. ¶ Fallit quartò, nisi illa conditio, si decesserit sine filijs. non esset à testatore expressa in substitutione, sed subintelligitur, ut in casu l. cùm acutissimi. C. de fideicom. quia tunc naturalis non excludit substitutum, per l. generaliter. §. cùm autem. C. de insti. & substi. ¶ Fallit quintò, nisi uerba substitutiõis dicerent, si decesserit sine hærede, secundum Ioannem And. singu. in Specul. de testam. §. j. uersi. est & alia quæstio. quia appellatione hæredis, non comprehenditur, nisi heres uniuersalis, l. quædam. §. his etiam. ff. de eden. Sed filius naturalis succedit in certa quota bonorum, authen. licet. & authen. item si quis. C. de naturalibus liberis. Et hoc multum not. do. meus hîc. alia non dicens: quia testator uidetur sensisse de filio legitimo, qui de iure communi est hęres: non de illo, qui est hæres in casu speciali & contra regulas: argu. l. fistulas. §. frumenta. ff. de contrahen. emp. ¶ Fallit sextò & ultimò, nisi nomen filij ponatur à lege in conditione: quia non comprehenditur filius naturalis, secundum Bald. in l. filium. in ij. lec. ff. de his, qui sunt sui uel alieni iur. per l. ij. §. filios. ff. de excu. tut. secundum do. meum hîc. Et in quantum dom. Ab. in conceptis in seruitute non facit differentiam in figura matrimonij, uel non, ut hîc per eum, adde, q. ipse erat: quia genitus extra figuram matrimonij in seruitute est spurius, l. ex libera. C. de suis & leg. Ergo non facit deficere conditionem, per authen. ex cõplexu. C. de incest. nup. ubi nullo iure succedit. Et oportet, q. ad defectũ conditionis ille, qui nascitur instituto, sit capax ex testamẽto, uel ab intestato, secundũ gl. in l. filius familiàs. §. cũ qs. ff. de leg. j. & no. do. Ab. met hîc dicens, q. filius spurius nõ excludit substitutũ. Quod ultimũ restringe dupliciter: primò, nisi instituta esset persona fœmina: quia spurius succedit matri, nisi sit illustris, l. si qua illustris. C. ad Orficianũ. & habetur per Imo. in c. nisi cũ pridẽ. super gl. in uer. manzeres. §. de renun. Secũdò restringe, nisi statutũ diceret, q. naturales & spurij succederent, ut legitimi: quia tũc indistinctè naturales, uel spurij excluderent substitutũ, secundũ Bar. in d. l. hæredibus. §. j. per id, qd̃ no. ibi in glo. & sequitur do. Ab. hîc. Sed utrũ dictũ statutum ualeat, uide Bar. & alios in l. in testamento. ff. de test. & Fed. q. non: consi. cclxviij. secundũ ipsum. ¶ In ea glo. in eisdẽ uerbis not.

22 q † etiã in fauorabilib. appellatiõe filiorũ ueniũt naturales tantũ: & istud ꝓcedit in ultimis uolũtatibus. Quid aũt in alijs materijs, est quæstio lõga, in qua multa sine fine dici possent: sed quia nimiùm plenè de hoc scribitur per Imol. in §. si quis rogatus. præallegato, ideo in eo pelago me nõ inuoluã. Sed dictis do. Ab. hîc, qui putauit se in hoc excelluisse, addo quædã tus? Io. Cal. in cõsil. ijs suis in tit. qui fi. sint legit. i cõsil. j. tenuit, q. non: et idem tenuit Bal. in l. Lucius. la ij. et ibi aliquid per Imol. ff. de hære. institu. & idem Baldus in l. si ita quis. §. is, cuius. & ibi Imol. & Pau. de Cast. ff. de lega. ij. Idem Bald. in l. si quis posth. in prin. ff. de lib. & posth. & sequitur Sali. in d. l. generaliter. in §. cùm autem. in ij. col. in uersi. ego puto contrarium. & Ioan. de Imol. in d. leg. ex facto. in princip. Petr. de Anch. in consil. suo. cccc v j. incip. in Christi nomine. circa primum dubium. Paul. de Cast. in l. cùm acutissimi. C. de fideicom. Adde, quòd cõtrarium tenuit Iac. de Are. quem sequitur Io. And. in addi Spe. in tit. de suc. ab intestat. §. fin. in fin. Albericus de Rom. in d. l. generaliter. §. cùm autem. Barto. in consil. incip. Viso instrumento locationis. Bald. in l. gallus. §. eius. ff. de liber. & post. Angel. in disputatione, nobilis quidam. Auton. de But. in cap. per uenerabilem. qui fil. sint leg. Pet. de Anc. in repe. c. canonum statuta. de consti. circa med. & in consil. suo ccxv. inci. In Christi nomine: uidetur prima facie. et in consil. ccxxix. Paul. de Cas. in cõsil. suo ccxviij. incip. In Christi nomine, super puncto. et in cõs. 223. inci. In Christi nomine: Videtũ est. & di-

& dicit Imo. in l. ex facto. ff. de uulg. & pupi. q. ista est communis opi. Adde tamen, q. Doct. in prælegatis locis limitant prædicta, nisi testator dixerit, si ne filijs legitimè natis: quia tũc nõ comprehederẽtur legitimati: qa non dicitur legitimè natus. Et hoc tenet Ang. & Ant. de Bu. i locis præal. Et addunt etiã, q. ista communis opi. non habet locum, ubi pater esset nobilis: quia le gitimatus non excludit substitutũ.

a *In actione*] *Adde tu: pone, q. statutum dicat, q. pœna remittatur, si offendẽs habuit pacem à filijs offensi: utrùm filius spurius possit facere pacem? Concluditur per Doc. q. naturalis possit, spurius nõ. Ratio est: qa ius uindicandi mortẽ defuncti spectat ad hæredes, l. j. & ij. C. de his, qui. ut indig. Sed tales spurij nõ possunt esse hæredes: quia si lij non sunt nominãdi, ut in authẽ. ex complexu. C. de incest. nu. Bar. in l. j. ff. de accus. in j. col. in uer. ego dico. Vide Cy. & Bal. in l. quisquis. C. ad l. iul. ma. j. q. prædicta.*

decidendo, non dispu. Primò, in quãtum tradit regulam, q. in omni materia, qua quæritur, an appellatione filiorum ueniant naturales, si eadẽ est ratio in naturali, quæ in legitimo, includitur naturalis: & allegat Cy. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maie. ꝑ hoc infertur, q. statutũ uolens patrem teneri ex delicto filij ꝑ legitima sua, includit filium naturalem, secundũ Ro. latè in l. filio. la ij. in xvij. q. ff. fol. ma. & Ioan. And. in Spec. super rub. qui fil. sint legi. Idem in sentẽtia iudicis, secundum gl. in uerbo, uoluimus. in c. statutũ. de hære. in vj. & ibi omnes Doct. & Sal. in d. l. quisquis. Idem in statuto arctante filium ad cõpromittendum cũ patre, secundũ Pet. de Anch. consil. clxxxiij. incip. Apud me dubitabile est. & Ro. in l. parentes. ff. de in ius uoc. propter reuerẽtiam debitã patri: secus de alijs parentibus de parentela, secundum Paul. de Cast. consi. lxvj. incip. In Christi nomine: super eo, quod quęritur. & Imol. in d. §. si quis. & Bal. in l. id, qd̃, in pe. col. C. de episc. & cler. Idem in statuto, q. filius non soluat gabellam de relicto sibi à patre: quia uenit naturalis, secundũ Bal. in d. l. parentes. & Pet. de Anch. in c. j. §. de consti. & Do. in d.

a c. statutum. Idem in actione [a] iniuriarum facta patri: quia ita cõpetit naturali, sicut legitimo, secundum Bar. in l. cùm simus. C. de agri. & censi. lib. x. Et ideo potest accusare de morte patris, secundũ Bal. in d. c. de cętero. in fi. j. ti. proxi. & do. Abb. in c. nõnulli. §. de rescrip. Bar. in l. j. ff. de accus. & Bal. in l. j. C. qui accus. Limita, ut per eũ in l. neganda. eo. tit. Idem in impetrando rescripto, & agendo tanquam cõiuncta persona: quia admittuntur, secũdum Host. Bal. & Imo. in d. c. nonnulli. & ibi per omnes alios. Idem in incurrenda pœna l. Pompeiæ de parricì. secũdum Bal. in c. naturales. si de feu. fue. cõtro. & in d. c. nõnulli. & in l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. & d. l. parẽtes. Idem in testamento inter filios naturales: quia fieri potest coram duobus testibus, sicut inter legitimos, secũdum Spec. in tit. de instru. edit. §. compendi. uersi. quid si pater naturalis. & Sali. in l. fin. C. famil. ercis. qd̃ est aliqualiter dubium. Sed in matre omnino clarum, ut per Bal. in l. humanitatis. C. de naturalib. lib. & in l. si qua. C. ad Orfi. & Bal. & Imo. in l. q testamento. §. mulier. ff. de testa. & Bal. in l. filiũ. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. Et adde, q. doctrina do. Abb. ita generalis non procedit in statutis, quæ sunt contra ius cõmune: quia tunc uerba accipiuntur propriè, ut per Bar. in l. j. & in l. Labeo. §. contractum. ff. de uerb. sign. cum similibus. Et filius naturalis non dicitur uerus & ꝓprius filius, l. fi. ff. de iure deli. & d. l. filiũ diffinimus. & patebit infrà. Ergo, etc. Et adde, q. si pater præstitit cautionẽ ꝑ se & filijs de aliquo nõ offendendo, nõ tenetur ex offensa facta per filium naturalẽ, secundum Cy. in l. cùm pater. §. nolo. ff. de leg. ij. Secundò, in quantum do. Abb. dicit, q. ubi ex coniecturis apparet, q. intentio disponentis includat solùm legitimos fauore familiæ, uel agnationis non cõprehendunt̃ naturales: ꝑ hoc infertur, q. priuilegiũ concessum regi & eius filijs, q. possint coram se facere celebrari tẽpore interdicti, nõ includit naturales tãtùm, secundum Iac. de Are. & Cy. in d. §. si quis rogat. & facit optimè gl. in cle. j. in uerbo, liberis. de bapt. Est uerum, q. generaliter uerba naturæ includũt naturalem, ut filius, & similia uerba, l. tutelas. & ibi Bar. ff. de capi. dimi. secus in uerbis iuris ciuilis: putà, agnatione, & similib. d. l. tutelas. & l. spurius. & l. hac parte. ff. unde cog. Et istud attendit̃ ad cognoscendã qualitatem subiectæ materiæ. Et dicit Paul. de Cast. in d. §. si quis rogatus. q. ubi ꝓuisio legis respicit actũ naturalem, uenit filius naturalis. Item in puniẽdo filio ꝓpter delictum patris, per no. in d. c. statutũ. & subdit q. si nepos naturalis petat à patruo, ut cõpromittat uigore statuti, patruus nõ tenetur: & ita dicit se consuluisse: sed bene coget patruus nepotẽ, secundum eũ. Idẽ infero, q. priuilegia data parentib. ꝓpter numerũ filiorum, nõ intelligunt̃ de naturalib⁹. Et ita no. Bal. in l. ij. uer. legitimos. per illum tex. ff. de excus. tu. Idem in priuilegio statuti, q. pater habens tres filios, nõ teneatur ire ad exercitũ, secundum ipsum. Et dicit Ang. in l. generaliter. §. cùm aũt. C. de insti. & substi. q. in priuilegijs & rescriptis fauorabilib. isti non cõprehenduntur: & ꝓpter illam cõmunem doctrinam, q. nõ debet esse melioris conditionis naturalis, q̃ legitimus, ut per gl. in d. c. statutũ. reprehenditur Bal. in l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. ubi dixit, filiũ naturalem nõ puniri de delicto patris, quando statutũ punit alios filios. Item reprehendit̃ Bal. in d. l. filiũ diffinimus, dum dixit, filium naturalẽ hæretici esse capacẽ dignitatis, licet secus in legitimis, c. ij. de hære. in vj. quia istud est cõtra rationẽ naturalem. Et quãdo lex fundatur in ratione naturali, includit filiũ naturalẽ, d. l. parẽtes. & l. adoptiuũ. ff. de in ius uo. Et ad istas doctrinas multa reducì possunt: & maximè, q. filius, uel frater illegitimus nõ possint testificari, ꝑ patre, uel pro fratre: ut latè per Ioã. And. in Spec. de teste. §. j. uer. item q. est parens. & Bal. in d. l. parentes. & Flor. in d. l. testis idoneus. ff. de testi. Et dicit Bar. in l. item, qui in potestate. ff. de his, q. sunt sui, uel alie. iur. q. si statutũ dicit, si quis ceperit aliquẽ de petra mala, uel eorũ filios habeat tantùm, capiẽs illegitimũ nihil habebit: non qa sit melioris conditionis, sed quia statutũ uerisimiliter de talib. nõ curat. ¶ Tertiò, in quantum do. Abb. dicit, q. ubi agitur de cõmodo filiorũ, ueniunt naturales ex quadã benignitate, ꝑ l. generaliter. §. cùm aũt. præallegatam. nisi esset natus ex coitu incestuoso, ut bon. tex. secundũ eum in c. unico. xxxv. q. ix. Aduerte: quia ꝓfectò ex notatis in locis prædictis non uidetur, q. ubi agitur de cõmodo filiorũ, ueniant isti. Imo contrariũ etiam ꝓbatur in l. senatoris. & ibi gl. & in l. liberos. & ibi etiam glo. ff. de sena. & no. expressè gl. in d. cle. j. & Bal. in d. l. filium. & in d. §. cùm aũt. & Imo. in d. §. si quis. & do. Bened. de Plum. in dispu. inci. Statuto Pisano. in ult. col. & tex. in d. §. cùm aũt. allegatus per do. Abb. uidetur probare contrariũ in uerbo, extenditur: quia non fuisset necessaria illa extensio, si eius opi. esset uera. Et similiter, dum dicit, q. ubi agitur de odio, maximè pœnali, non cõprehenditur naturalis, non uidetur bene dictum, per not. in d. c. statutũ. ¶ Quartò, in quantum do. Abb. dicit ponderanda † uerba naturæ, putà,

23 filius pater, etc. & uerba ciuilia, putà de tali genere, de tali casata, de tali domo, uel familia: utrùm sub similib. terminis includantur naturales? Adde in hoc Bal. in l. fi. C. de nat. lib. ubi dicit per illum text. q. non dicuntur de genere. Limita, nisi esset legitimatus, ꝑ tex. & ibi Bal. in l. cõmuni. C. de nat. lib. Et qa de istis uerbis est cõtrarietas magna inter Doc. remitto ad Bart. in l. ꝓnunciatio. §. familiæ. ff. de uerb. sign. & plenè Bald. Ang. Sali. & Ful. in l. fi. C. de uerb. sign. & Bal. in d. c. nonnulli. & pulchrè in c. ꝑ tuas. j. eo. & Ang. cõs. xxx. inci. Dñs Frãcisca. Bal. in l. lege. in lectura antiqua, ff. de rit. nup. & do. Ant. in c. per uenerabilem. j. qui fil. sint leg. Et tenerem cum

c. in præsentia.

Bal. in d. c. per tuas. ꝙ in materia exorbitanti fauor datus domui, uel familiæ, nõ extenditur ad tales: odium uerò sic. Et dicit Bar. in l. j. C. de dig. lib. xij. ꝙ nobilitas nõ transit ad illegitimos. Quid aũt si essent legitimati? Remitto ad Bal. in d. c. per tuas. & in l. eam, quam. C. de fidei. & Ang. consi. lxxiiij. quod incipit, Per reformationem. & Ro. in l. si q pro emptore. ff. de usuca. & Paul. de Cast. in l. sed si hac. §. j. in fi. ff. de in ius uoc. & in l. fi. post Bal. ibi, C. de his, qui ue. æta. impet. & consil. cclxvj. & omnes in d. c. per uenerabilem. ¶ Quintò, in quantũ do.

24 Abb. concludit, ꝙ † emphyteusis cõcessa ab ecclesia, p se & filijs non extenditur ad naturales, allegãdo Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uer. lxvij. & Bar. in d. §. si qs rogatus. adde Bal. & Imol. idem tenentes in l. Lucius. §. fi. ff. de leg. ij. & Bar. in l. parentes. ff. de in ius uoc. & in cõsil. incip, Neratius Contradini. & Ang. in disput. nobilis quidam genere. in primo dubio, & Bal. in Spec. in tit. de loca. §. emphyteusim, & in l. generaliter. §. cùm aũt. præallegata. Et isti ampliant hoc etiã, si essent filij legitimati, arg. c. naturalis. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. Et ita etiam tenet Imo. in l. quod dicitur. ff. de uerb. obl. nisi, secundum eum, esset legitimatus per sequens matrimonium, per no. in c. tanta. j. qui filij sint legi. Et ibi aliàs hoc retuli, per c. in notuit. de elec. Et cum do. Abb. hîc concordat Bal. in authen. si quas ruinas. C. de sacro san. eccl. & Ang. in d. l. generaliter. §. cùm aũt. licet Bald. hîc ex toto aliter sentiat. ¶ Sextò & ultimò, in quãtum

25 do. Abb. dicit, emphyteusim † cõcessam à priuato, transire ad naturales, adde Ang. contrà tenentẽ in d. §. cùm autem. quia naturalis non est propriè filius, d. l. filium. & talia uerba ambigua interpretantur contra recipientem, l. ueteribus. ff. de pac. ut ibi per eum. Idem sentiunt Bal. & Salic. & Paul. de Cast. in l. fi. C. de his, qui ue. æta. impet. Sed potest dici in hoc distinguendum, prout in substitutione distinguit tex. in d. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. ad attendendam coniecturatam mentem concedentis: quia ualet arg. de ultimis uoluntatib. ad cõtractus, l. seruũ filij. §. eum, qui. ff. de legat. j. Nec obst. ꝙ nõ uideatur quærere filio non existenti in potestate sine cessione, ut dicebat Car. & subtilius Imo. in d. §. si quis rogatus. quia uidetur pater recipere emphyteusim ordine successiuo, scilicet pro se, donec uiuit, & postea, p filio: & sic respectu filij uidetur conferre stipulationem in tempus, quo iam erat res effecta sua, quo ad utile dominiũ. Ergo perinde est, ac si stipulatio esset facta tẽpore, quo res esset effecta sua, c. de uxore. j. de sepul. l. quod sponsæ. C. de dona. ante nup. l. in tempus. ff. de hære. insti. ¶ In ea gl. ibi, nomine hæredis soli filij. Tangunt hîc

26 plenè do. Ant. & Abb. qui † comprehendantur appellatione hæredum. Quod, p sequere, ut per eos post Bar. in l. gallus. §. etiam. ff. de liber. & posthu. ¶ Sed in quantum dicunt, ꝙ in feudis & alijs de sui natura non transitorijs ad extraneos appellatione hæredum non ueniũt extranei, sed descendẽtes, adde Bal. idẽ tenentẽ in c. j. ubi bonus tex. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. & Bal. in c. j. §. si clientulus. de prohi. feu. alie. & in l. fi. in vj. opin. C. de hæredib. insti. & l. liberti. in xij. col. C. de oper. liberti. & in l. j. in xxxviij. q. ff. de re. diuis. & Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uer. ciij. Fallit ista cõclusio, nisi dictum esset, ad quoscunq; hæredes: quia uenient etiam extranei, secundum Bal. in d. l. j. ff. de rerum diui. & c. j. de prohibi. feu. alie. per Fede. & probat ex doctrina Bart. in l. j. §. in omnibus. ff. de ope. no. nũcia. & istud sequitur Roma. in l. id tempus. §. in re legata. ff. de usucap. Et ibi dicit, ꝓpter hoc, ꝙ licet appellatione successoris intelligatur de successore uniuersali, l. quædam. §. tj. ff. de eden. tamen si inuestitura dicit, successoribus quibuscunq; ueniet etiam singularis. Idem Imo. in l. quod dicitur. Item de materia uide Bar. in l. j ff. de consti. princi. ubi dicit, ꝙ si dicitur, Pro te & hærede tuo. intelligitur solùm de primo. Et dicit Bal. hîc, quòd decedẽs relicto filio filiæ non decedit sine hærede, etiamsi filia sit mortua. Et dicit esse tex. sing. & unicum in l. j. C. de cõdi. inser. Adde etiam do. Card. suo eleganti consi. lxv. quod incipit, Nobilis domina, ubi consuluit, ꝙ in concessione feudi appellatione hæredis non intelligitur de fœmina hærede. Alleg. Bal. in c. j. quib. mo. feudum consti tui potest, ut latiùs per eum: cum quo concordat Cald. in tit. de uerb. signi. consil. xv. Adde etiam, ꝙ si inuestitura diceret, Pro se & hæredibus, & pro hæredibus suis. intelligitur de quolibet descendente post primum hæredem. Ita est glos. sing. in c. fin. j. de pecu. cle. secundum quam aliàs iudicatum fuit hîc in ardua quæstione. Quid autem si moritur inuestitus pro se & hæredibus relicto solo patre? Habui prídie in facto, & dubiũ facit: quia Doct. in locis præalle. loquuntur de hæredibus descendentibus: sed in cõtrarium facit, quia pater non uidetur hæres extraneus filij, iuxta l. nã & si parentibus. ff. de inof. test. Cogitabis: quia adhuc sub iudice

27 lis est, & pendet. ¶ Et † ex his disputant hîc Doct. illam tritam & dubiã quæstionem, utrùm emphyteusis recepta ab ecclesia, p se & hæredibus, sit trãsitoria ad quoscunq; hæredes extraneos? Et in hoc multi tenẽt, ꝙ sic, per tex. in §. licentiã. in authen. de alie. & emphy. & hanc partẽ tenet gl. ibi, & in §. emphyteusis. in authẽ. de non alienandis. & ipsas sequitur ibi Iac. de Bel. & Ang. idem gl. in rubr. C. de locatione prædiorum ciuiliũ, uel fiscalium. lib. xj. & in §. illud. in authen. ut de cætero cõmutationes. & gl. in §. adeo. Insti. loca. & in authẽ. si quas ruinas. C. de sac. san. eccl. & ibi hoc sequitur Cy. & Pet. Bal. & Bar. in authen. perpetua. eo. tit. & Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uersi. cij. & uersi. cv. & Bal. in l. j. in xj. q. C. de iure emphy. & Ang. in §. itaq; in authen. de non alie. & Imo. in l. quod dicitur. ff. de uerb. obl. & do. Abb. Imo. & do. meus hîc. Et, p hac parte adducitur potissimè: qa si conceditur alienatio rei ecclesiasticæ interuenientib. causis & solennitatibus iuris, xij. q. ij. in summa. & in c. sine exceptione. fortiùs emphyteusis perpetua, quæ minus lædit propter reuerentiam directi dominij: de quo in c. potuit. j. de loca. item quia tex. in d. §. licẽtiam. non est improbatus de iure Canonico, per text. in c. nulli. ibi, leonina. j. de reb. eccle. non alie. ut hîc per do. meum. Item quia uerbum, Perpetuum. in hac materia exponitur, id est, transitorium ad quoscunq;, secundum eum. Probatur in §. ult. & in §. neq; illud. in authen. de non alienan. & in §. si uerò quædã. in authẽ. de alienatione & emphyteusi. Tu uide Pet. de Anch. cõsi. cccxxiij. inci. Discurrit materia dubij. ubi idem tenet de hoc uerbo, Pertuũ. Contrariam partẽ, ꝙ non transeat ad extraneos, tenet Spec. in d. §. nunc aliqua. uersi. xiij. & Bar. in l. si tibi. §. pactus. ff. de pact. & in l. quod dicitur. & in l. si patroni. in prin. ff. ad Treb. & in l. gallus. §. quidam rectè. ff. de libe. & posthu. & glo. Bar. Bal. & Ro. in l. etiam. ff. sol. ma. & Bal. in l. si in personam, C. de fideicommis. & Sali. in l. ij. in xx. q. C. de iure emphy. & Cal. in tit. de feu. consi. c. & Pet. de Anch. pulchrè consil. cxxviij, incip. Plenè & subtiliter. & Ioan. de Fan, dicens Bald. ita consuluisse in c. perpetua. x. q. ij. & Ioan. And. Bald. & Pet. de Anch. & Moder. hîc, & Bal. in l. ij. C. de suis & legiti. & in l. fi. C. de hæredi. insti. & in c. literæ. in pen. col. s. de dila. & in l. cùm uirum. C. de fideicõ. & in l. ij. C. de suis & legi. & in l. assiduis. C. qui pot. in pig. hab. & in l. usumfructum. ff. sol. ma. Mouẽtur per tex. in d. §. emphyteusim, quem dicunt non esse correctum in §. licentia, nisi quo ad numerum successorũ descendentiũ ab intestato, in quos perpetuò transibit: sed finita eorũ generatione reuertitur ad ecclesiam. Item, quia res sterilis conceditur iure hæreditario in perpetuũ, c. ad aures. j. de reb. eccl. nõ alie. Ergo secus in alijs casibus. Et dicit Pet. de Anch. in d. cõsil. non esse in consulendo recedendum ab opi. tot illustrium uirorum, licet de istis alleget solùm tres primos. Sequitur uidere, quid mihi uideat. Negari nõ potest,

passum

passum esse difficilem, & uno modo distinguit do. Ant. hîc, alio modo Bald. in authen. defuncto. in prin. C. ad Tertul. & alio modo in addi. Spec. in tit. de locato. & alio modo in suo Repertorio, in uerb. ecclesia. Puto primam opin. esse ueram in pũcto iuris, s. ꝙ emphyteusis ecclesiæ sit transitoria ad hæredes extraneos, per prædicta: sed maximè per tex. in c. nulli. j. de reb. eccle. non alie. ubi pariformiter prohibetur omnis alienatio rei ecclesiæ simul cum contractu emphyteutico. Sed sic est, quòd ex causa per alios contractus fieri potest perpetua alienatio, d. c. sine excep. Ergo idem de emphyteusi, per l. iam hoc iure. ff. de uulg. & pup. Et hoc intelligo, dum modo appareat, ꝙ in cõcessione talis rei interueniant solennitates, & causæ requisitæ per Spec. in tit. de loca. §. nũc aliqua. in ij. col. ut hîc per do. Abb. Pro quo adduco: quia non sine ministerio tex. in d. §. licentiam. requirit solennissimum tractatum omniũ de ecclesia, qui habent iurare hoc non esse in damnũ ecclesiæ. Sed istis non interueniẽtibus remanebit dispositio d. §. emphyteusis, s. ꝙ intelligatur concessa usq; in tertiam generationẽ duntaxat. Et de hoc passu ultra prædicta uide etiam Ang. & Imo. in l. qui in alie. §. j. ff. de acqui. hære. & Ang. in l. malè agitur. C. de præscrip. xxx. ann. & Imo. in c. potuit. j. de loca. & Cyn. in l. liberti. C. de oper. lib. Et pondera, in quantum omnes Doct. dicunt, attendendam esse ante omnia consuetudinẽ: & illa, si extat, dabit intellectum inuestituræ, secundum ipsos. Quib. adde nota. Inno. in c. olim. j. de uerb. sign. cum his, quæ dixi in c. j. uersi. fallit sextò. ibi, & ad hoc facit. s. eo. ¶ Gl.

28 in uersi. sol. tamen † cùm quæritur, cui incumbat onus ꝓbandi ætatem, uide glo. Arch. & Dom. in c. presbyter. lxxviij. dis. & Spec. in tit. de actore. in prin. & Dom. post Arch. in c. si eo tempore. de rescrip. in vj. & Ioã. And. eleganter in regula, infamib. de reg. iur. in vj. in Mercu. & Bal. plenè in l. cùm te. C. de proba. & omnino Sali. post Bal. in l. si minorem. C. de in integ. resti. mi. & gl. & Bart. plenè in l. de ætate. ff. de mino. & Cal. in isto tit. consil. v. & Pet. de Anch. in regula, semel malus. ad fi. de reg. iur. in vj. & latissimè do. Flo. in l. cùm de ætate. ff. de proba. & Bar. in l. j. in ult. col. ff. de excep. & Bal. Insti. de repli. in ult. q. & do. Ant. in c. cùm nobis olim. uer. tertiò oppono. s. de elec. & Rotã in antiquis conclusione cclx. quæ incipit, Item nota, ꝙ ubi ætas. & Host. in summa huius tit. §. fi. uer. viij. & Azo in Summa eo. tit. & do. Abb. in c. ult. j. de præscr. Et communiter cõcluditur, ꝙ fundans se super ætate maiori, uel minori, debet illam probare. Et ideo uolens impugnare electionem ex defectu ætatis, debet illam probare, & si electus, de cuius ætate dubitatur, petit cõfirmari, debet probare se minorem. Et hoc est uerum, ubi principaliter allegatur ætas: secus, si allegatur actus includens ætatem accessoriè ad sui ualiditatẽ: quia probato actu præsumitur ætas ad ipsum idonea, per tex. hîc, quem do. Abb. dicit esse singularẽ, & se nescire alibi. Et plus probatur hîc, ꝙ etiam probatio minoris ætatis in confuso non excludit dictam præsumptionem: & assignatur no. ratio: quia quãuis aliàs ex præterito præsumatur in præsens, l. siue possidetis. C. de ꝓba. d. regula, semel malus. tamẽ fallit in his, quę tempore mutantur, prout est ætas, per l. spadonem. §. q absolutus. ff. de excus. tu. & plenè Pet. de Anch. in d. regula; semel. in vj. q. & cõs. v. incip. Pro parte. & Bar. in l. si cui. ff. de accus. & Dom. in c. multis. xliiij. dist. & Bal. plenè in l. iij. C. de proba. & in l. ij. ad fi. C. quando ꝓuo. nõ est necesse. & in l. nõ ignorauit. C. ad exhi. & Flo. in l. nõ est necesse. ff. de ꝓba. & Paul. de Cast. in l. ij. C. de testa. Et per istum tex. iunctis prædictis impugnat dictum do.

29 Abb. quod no. Ioã. And. in c. fraternitatis. in v. q. in tit. prox. dum dixit, ꝙ professioni & matrimonio inest certa ætas, quæ præsumitur probato actu, nisi negetur: quia etiamsi negetur, præsumitur per istum tex. ut hîc per eum. Ex quo infero, ꝙ probata desponsatione per uerba de præsenti, præsumitur ætas ad ipsam idonea: Quod bene no. ¶ Sed dicas, secus in præsumptione tẽporis, quoniã si prætendẽs se prius in desponsatione, non probat præcisè tempus, quo desponsauit, nõ obtinebit: quia omnis sua intẽtio est super tempore. Et ita dixit Host. in rub. j. de spon. duorum. Et ita declarat hîc plenè Pet. de Anch. in iij. oppositione, allegando etiam glo. pen. in c. uenerabilibus. de sent. excom. in vj. Et istis adde Bal. hîc, qui dicit, ꝙ semper in contrahente præsumitur ætas legitima, ut dicit notari in l. iij. ff. de arb. secus in opponente, uel beneficium ætatis allegante, per l. nam & postea. allegata in glo. Et dicitur, ꝙ incumbit probatio ætatis & qualitatis illi, qui petit se ad aliquid admitti, tanquam talis fundata in eo intentione sua. Ita dicit sing. tradi in l. si uerò. §. qui pro rei. ff. qui satisd. cogan. Et pro hoc uide do. Card. cõsil. xxv. incip. Titius. in v. dubio, ubi tradidit pro doctrina, ꝙ quando aliquod onus incumbit actori, tanquam principium intrinsecum suæ actionis, etiamsi reus nihil doceat, tamẽ actor, qui non docuit, nõ obtinebit. Et dicit esse casum notabilẽ, & ibi Bal. in l. filiæ. C. de colla. & alleg. l. ex placito. C. de rerum permu. Et pro hoc etiam dicit esse casum in c. cùm nobis olim. s. de elec. ubi petens electum confirmari, si non docet se esse ætatis legitimæ, nõ confirmatur etiam nemine id opponente. Istud tamen de electo habet in se specialem rationem: quia in tali multum operatur officium iudicis, secundum do. Abb. hîc etiam nemine opponente, d. c. cùm nobis. Aliàs enim præsumitur ætas probato actu, ut prædixi. Quinimò etiam, si iudici non uidetur necessariũ, istud omitti potest, quãuis fuisset de ætate ab alio oppositũ, c. cùm dilecti. in fi. de elec. & latè Ioã. And. in d. regula infamib. Et ut scias in hac materia, quib. modis probetur ætas; uide semper Bart. qui multos ponit in l. de ætate. in iij. col. ff. de mino. & Sali. plenè in d. l. si minorem. & Bal. in rub. & in l. neq; C. de ꝓba. & Bar. & Bal. in l. de tutela. C. de in integ. rest. mino. per do. Ant. & alios in c. puberes, per illum tex. j. de despõs. impub. per Bal. in l. solam. in ult. col. C. de testi. & inuenies de testi. qui eum concordant de die natiuitatis: quia probant idem de instrumento contracti matrimonij: & de scriptura patris, de qua etiam per Bal. in rub. C. de fid. instru. in iij. col. & de aspectu corporali: de quo in l. minor xxv. an. adito præside. ff. de mino. ¶ In gl. in uerbo, uerbum dubium. ibi, sed testium. imo fuit uerbum testium, & etiam partis, secundum Pet. de Ancha. hîc per istum text. in uerbo, ad hæc. iuncto uer. cum si. & offensum. responde: dicit ꝙ si intentio actoris, uel rei est ambigua, quatenus uenit, ꝓbanda per testes, debet probari explicitè & limitatè. & in hoc prodest parti auxilium l. si quis intentione, allegatæ in gl. & ideo si testes hîc limitatè deposuissent, uerba patris ambigua fuissent declarata, secũdum ipsum post Bar. in d. l. si quis intentione. Et quando huiusmodi uerba interpretentur pro actore, uel pro reo, uide gl. in c. cùm ad sedem. de resti. spo. in c. proxi. in fi. & ibi declarabitur d. l. si quis. Et qualiter dicta testium interpretantur, dicam in c. cùm tu. in tit. proxi. ¶ In ea gl. in fin. not. ꝙ non imputatur iudici, si non interrogat testes obscurè deponentes. Facit l. non quicquid. ff. de iudi. & glo. in uerbo, potest. in cle. auditor. de rescript. maximè, quia istud attinet ad utilitatem priuatam. Ideo nõ impertitur officium suum, l. iiij. §. hoc autẽ. ff. de dam. infec. & fortè hîc publicatis testibus non fuit uisum iudici facere istã interrogationem tutè. Et quãdo hoc possit, dicetur in c. cùm clamor. in ea. allegato. ¶ Glo. fi. ibi,

29 nõ euanescit. no. bene, ꝙ † ꝓpter ingressum monasterij nõ euanescit substitutio, ꝓ quam uocatur alia ecclesia, uel locus pius: quia ista impropria significatio inducta fauore piæ causæ nõ operatur cõtra aliam piam. Et per istam gl. & §. sed hoc præsenti. in ea alleg. infert hîc do. Abb. utiliter, quòd licet de legatis factis ecclesiæ, hæ

c. in præsentia.

tes

res non detrahat Falcidiam, in authen. ſimiliter. C. ad l. Falcid. tamen ſi eccleſia eſt hæres, poterit detrahere: qa ubi pariter priuilegiati ſunt, cõquaſſantur priuilegia, & utuntur iure cõmuni. Et ita cõſuluit Franc. de Alber gotis, licet gl. nõ firmauerit, in c. põtifices. xij. q. iij. ſecundum ipſum, quem alij ſequũtur. Adde Ang. idem tenẽtem ſub dubio fortè in d. §. ſed hoc præſenti. & do. Abb. in c. cùm cauſam. ubi bon. tex. j. de pręb. Facit tex. notabiliter in l. ſed & milites. §. coæqualitas. ff. de excuſ. tut. ubi priuilegiatus nõ utitur ſuo priuilegio cõtra alium pariter priuilegiatũ. Et per illũ tex. dicit Bal. in c. j. in iij. col. s̃. eo q̃ fiſcus nõ tenetur edere ſua iura eccleſiæ: nec eccleſia fiſco. Et per illum tex. dicit Bal. in c. cauſam. el j. s̃. de iudi. q̃ diſpoſitio l. nõ eo minus. C. de ꝓcur. nõ ꝓcedit, quando minor litigat cum alio minore. Et per illum tex. cõſuluit Pet. de Anch. conſil. xxxij. incip. Cõtra Ioã. And. q̃ ſi duo habent immunitatem, ut ſuper debitis retro factis nõ poſſint conuenirj, non poterit unus contra aliũ dicta immunitate ſe tueri. Et per illum text. & p iſtam gl. cõſuluit Old. conſil. cxix. incip. Titius condidit teſtm̃. licet ad ꝓbandum relictũ ad pias cauſas ſufficiat minor ſolennitas, quã in alijs teſtamentis, c. cũ eſſes. j. de teſta. tamen ad ꝓbandum aliud teſtamẽtum ad pias cauſas, nõ ſtaretur ita fragili ꝓbationi. Et p iſtã gl. cõcludit Ioã. And. in regu. in iudicijs. de reg. iur. in vj.
30 in Mercu. q̃ † ſi eccleſiæ collegiatæ cõceſſit Papa priuilegium, q̃ præſcriptio minor centũ annis nõ currat cõtra eã, certè ſi prælatus agit cõtra capitulũ in bonis diſcretis ſuper re aliàs perceptibili, nõ poterit capitulum illo priuilegio ſe tueri. ¶ Sed aduerte diligenter: qa iſta ꝓcedunt, ubi duo priuilegiati cõcurrunt, nõ ſolùm in habitu, ſed in exercitio priuilegij: qa priuilegia mutuò ſe cõfundunt: & nõ eſt ueriſimile, unum eſſe priuilegiatum cõtra alium: ſed nõ ſequitur ꝓpter hoc, q̃ aliquis poſſit uti eo priuilegio, quo utitur alius, quãdo ipſe in ſpecie & in caſu p omnia eodem modo habet illud priuilegiũ, ſicut haberet, ſi gereret uicẽ aduerſarij. Vnde licet omnis eccleſia poſſit reſtitui in integrũ, p hoc non ſequitur, q̃ una eccleſia nõ poſſit petere reſtitutionem aduerſus aliã: quia eccleſia à qua petitur, nõ habet tũc aliquod priuilegiũ, licet haberet, ſi ipſa peteret. Et ideo dicitur ſola petens uti priuilegio ſuo, c. auditis. s̃. de reſti. in integ. & ibi do. Abb. in pe. notab. Similiter in præſcriptione no. do. Abb. in c. ad aures. p illũ tex. j. de preſcri. Nam cõtra eccleſiã non currit pręſcriptio, niſi quadragenaria, c. de quarta. eod. tit. Et ſi eccleſia præſcribit cõtra aliã, oportebit q̃ etiã ſit quadragenaria. Nõ obſt. q̃ illa præſcribens ſit priuilegiata: qa actiuè præſcribẽdo nõ eſt priuilegiata, licet paſsiuè ſic. Etiã non eſt datum hoc priuilegiũ eccleſiæ in acquirendo, ſed in cõſeruando, ut de hoc etiã ſubtiliter p Bal. in authẽ. quas actiones. in prin. C. de ſacr. ſan. eccl. Et eſt tex. opti. in l. ſi. ff. ex quib. cau. ma. ubi abſens reſtituit̃ aduerſus alium abſentẽ: quia alius abſens non eſt priuilegiatus in ſpecie, ut cõtra ipſum nemo reſtituat̃. Et p illum tex. reprobatur opi. do. Abb. hîc: quia locus pius inſtitutus, quo ad quartã actiuè detrahendã, nõ eſt priuilegiatus, q̃ã iure cõmuni hoc cuilibet permittit̃. Ergo prius fideicõ. uel legatarius, qui in hoc eſt ſpecialiter priuilegiat⁹, debet uti priuilegio ſuo contra piũ locum hæredẽ. Ita tenet Ludo. Ro. in repe. authẽ. ſimiliter in xl. ſpeciali, C. ad l. Fal. dicens, q̃ Ang. in d. §. ſed hoc præſenti. nõ conſideraui ſtud ſubtile: & ad text. in d. §. ſed hoc præſenti. reſpondet, q̃ ibi cõcurrebant in ſpecie. Vel dic, q̃ illud eſt ideo, qa expreſſa ꝓuiſio hominis ad pias cauſas, facit ceſſare ꝓuiſionem legis ad pias cauſas, l. & habet. §. cùm quis. ff. de præto. l. ſi. C. de pact. cõuentis. & de hoc etiam uide, q̃ habetur p Bar. in cõſi. incip. Occurrit mihi. per do. Benedictũ in repe. c. ſi pater. in antepen. char. de teſta. in vj. & Raph. in l. j. ff. ad Treb. & de materia in genere uide etiã Ioan. And. in c. j. de iure pat. in vj. & do.

Ant. in diſpu. incip. Clericus quidam Florentinus. ad quæ loca remittit ſe do. Ant. in c. pia. s̃. de iudi. & uide etiam Bal. in l. ij. C. de priuilegio fiſci. & ibi habita. in xj. col. C. ne filius pro patre. & Bar. in authẽ. quas actiones. in ij. col. C. de ſac. ſan. eccl. & do. Abb. hîc, & in c. ſuper ſpoliatione. in j. col. in uerſi. ex hoc. s̃. de ordi. cogni. & Bald. in l. iubemus. C. ad Treb. ¶ In ea glo. ibi, exi-
31 gunt̃ duo. aliter ſentit eadem gl. in ſi. uidelicet, q̃ † iſtud priuilegiũ datum monaſterijs, nõ extendatur ad eccleſias ſeculares. Et iſtud approbat hîc do. Abb. ꝓ quo facit tex. in authẽ. presbyteros. C. de epiſ. & cle. Et ſi ita eſt, non ꝓcedit, q̃ no. Bal. in authen. niſi rogati. in iij. col. C. ad Treb. ubi dicit, q̃ ſi quis efficiatur ſacerdos unius capellæ, illa capella nõ habetur loco filij, niſi bona ſua dediſſet illi capellæ. uel omnia bona ſua expenderet in pias cauſas, uel ſaltem ipſam hæreditatẽ ſibi relictam. Et allegat Iac. de Aret. in l. fideicõ. ff. de condi. & demõ. Sed tamen do. Ant. & expreſsiùs Imo. & Pet. de Anch. hîc, uidentur intelligere tex. in §. ſed hoc præſenti. etiam in clerico, qui offert ſe & ſua eccleſiæ, uel expendit, ut prædixi. Et iſtum intellectũ optimè recipit ille tex. nec eſt mirum: quia nõ uideo, quare tantum fauorẽ non mereatur iſto caſu uita clericalis, ſicut uita monachalis: quando ipſa clericalis eſt perpetuò habitura & perſonam &
32 bona. ¶ In ea gl. ibi, teneat monachatus. No. q̃ † ubi fit mentio de ingreſſu, intelligitur cum effectu: & facit ad quæſtionẽ de marito relinquente uxori, ſi ingreſſa fuerit monaſterium: quia intelligitur de ingreſſu cum perſeuerantia, ut per Ang. conſil. xxxiij. incip. Conſtantius Arcolani. & per Bal. & Salic. in l. ſi quis hæredẽ. C. de inſti. & ſubſti. & Ang. in l. in ſubſtitutione. ff. de uulg. & pupil. Bal. in ſimili. in l. ſi. in j. no. C. de indi. uidui. tol. Et ideo dicit Archi. in c. cùm ſimus. xij. q. ij. q̃ uouens ingredi religionem nõ ſatisfacit, ſi ingreditur, & exit. Itẽ beatus Tho. ſecunda ſecundæ, q. clxxxix. Faciũt iura alleg. per gl. in c. ad noſtrã. j. de regu. quòd non durauit. Et ideo dicit Nico. de Neapo. contra Bart. in l. fideiuſſor. §. meminiſſe. ff. de leg. j. q̃ ſi arbiter condemnauit Titium ad locãdum fundum Seio, q̃ poſtea locauit, ſed abſtulit, certè eſt in curſa pœna compromiſsi, per l. ſi hęres. in prin. ff. de actio. empt. Facit, quod not. Bar. in l. inter caſtellanũ. ff. de arbi. ubi cõdemnata ciuitas ad aratrum, intelligitur ſcilicet perpetuũ. Facit c. ad aures. j. de pœnis. & quod dixi ſuper tex. in uerbo, obtulit ſe & ſua. allegando cle. j. in ſi. de deci. Limita prædicta, niſi poſt ꝓfeſsionem apoſtataſſet: quia illud non nocet monaſterio, ſecundum Bal. hîc. Allegat c. penult. de feudo fœminæ. q̃ ſing. not. ¶ In ea ibi, fiat monachus. Pro hoc infer
33 tur, q̃ † non ſufficeret, ut inſtitutus faceret monaſteriũ hæredem, & remaneret in ſeculo. Et ita no. Archi. in c. ſi qua mulier. xix. q. iij. & Bald. Ioan. And. do. Ant. Pet. de Ancha. & do. Abb. hîc, licet Hoſtien. contradicens opinio. ſuam æquiorem. Sed ratio primorum doctorũ eſt: quia ceſſat ratio §. ſed hoc præſenti. ſ. q̃ impediatur à propoſito religionis. Et quia ſecundum Bal. hîc daretur facilis materia ſubuertendi fideicõmiſſa: ¶ In ead. gl. in ſi. no. diſpoſitionem d. §. ſed hoc præſenti. non eſſe extendendam: & idem glo. & Bal. in authen. niſi rogati. & per iſtam glo. dicit Ioan. And. in addi. Spec. tit. de ſtamo. uerſi. xv. q̃ ex quo ille §. loquitur, quando alius eſt contradictionem opponens, & alius cui opponitur, q̃ ſi ipſe teſtator diceret, ſi deceſſero ſine filijs, non intelligitur de monaſterio propter exorbitantiam dicti §. & cum ipſo tranſeunt hîc Scribentes: ſed indigeret examine, quod non uideo: quia ſit diuerſa ratio, ſi conſideramus rationem dicti §. ſed hoc præſenti. ſcilicet impedimentum propoſiti, etc. quæ ratio facit, q̃ conſtitutio quantumcunq̃ exorbitans extenditur fauore animæ, l. ſunt perſonæ. ff. de relig. do. Ioan. And. in c. ex tenore. qui fil. ſint legi. dixi in c. iurauit ſuprà eo. Et iſta ratio uidetur enarrare multa dicta Docto. hîc, ſi bene aduertis.

Et ideo

Et ideo ſtaretur potius eorum authoritati, q̃ fundamẽ
34 to. ¶ Et per iſtam gl. dicit hîc Abb. antiquus, q̃ † intrãs in fraudem ſubſtituti monaſterium nõ excludit ſubſtitutum: putà ſi minatus eſt ſe priuaturũ eum bonis. Et ſequitur do. Abb. poſt alios hîc, arg. c. officij. & c. requiſiſti. cum ſi. j. de teſta. Bene facit c. conſtituit. xx. q. iij. ubi fraus extra perſonam profitentis nõ nocet heredibus, & ſic minus fraus ingredientis. Et ita no. glo. ſi. in uerbo, uenerabilem. in d. authen. niſi rogati. & per iſtud infert ſing. Bal. hîc, q̃ ſi iſte hæres profitetur in articulo mortis, non euanescit ſubſtitutio: quia uidetur fieri in fraudem. Facit l. filiæ meæ. ff. ſolu. matr. ſecundũ ipſum, quẽ alij non referunt. Adde Spec. idem tenentẽ in tit. de ſtamo. quaſi in ſi. & Pet. de Anc. in c. † ſicut nobis. j. de reg.
35 & Ioã. de Ana. in quodã ſuo conſi. qd̃ incipit, In nomine S. trinitatis: amẽ. Viſo primo inſtrumento cõfecto. Facit mirabile dictũ Ang. in l. ſed eſt quæſitum. ff. de libe. & poſth. & in authen. nuper. C. de natu. lib. ubi dicit,
36 q̃ † diſpenſatio facta in articulo mortis nõ legitimat ſi lios ex cõcubina, quo ad præiudiciũ aliorum: putà ad excludendum illum, q̃ erat ſubſtitutus nõ extante filio legitimo, & ita uidi conſultũ pridie, ſed dubito, q̃ non obtinebitur: quia ſequereť, q̃ filius naturalis, uel aliàs incapax, ſi legitimaretur: nõ excluderet ſubſtitutũ, qua ſi factũ in fraudem, quod eſt contra communẽ opin. ut per Doct. in l. generaliter. §. cùm aũt. C. de inſti. & ſubſti. Dixi aliàs in c. p uenerabilẽ. j. qui fil. ſint legit. Adde etiã hîc Bal. in authen. ſi qua mulier. in ſi. C. de ſac. ſan. eccle. ubi dicit, q̃ ſuſcipientes in morte habitũ religionis nõ uidentur ſe dedicaſſe. Facit c. ij. de renun. in vj. & regula cancellariæ Apoſtolicæ xxxiij. uolens renunciationem factam beneficij per infirmũ non ualere, ſi moritur ante xxx. dies. Facit etiam, quod no. Bar. in l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de leg. ij. Et cum iſtis ꝓ nunc tranſeo, ſed non ſine ſcrupulo: qa re uera ſola imminentia mortis arguit potius deſiderium ſalutis, q̃ fraudẽ: de qua fraude tales cogitare nõ uidentur: & fortè præuenti ægritudine adimplẽt, quod prius ꝓpoſuerãt. Et ideo, q̃ ſpes, quam habent ad eleemoſynã, ex hoc debeat irritari, nõ conſonat alicui æquitati. Et per iſtam gl. infert hîc do. Ant. q̃ ſi per ſtatutũ bona occidentis debent applicari hæredi occiſi, præponeť filius monachi interfecti monaſterio, quaſi ficto hæredi. Ad idẽ alleg. Fede. cõſil. clxxiiij. inci. Ego putarẽ. & eſt reſponſio cuiuſdã Io. literis Federici. Mouetur: qa in ſtatutis uerba ſumunť propriè, c. in noſtra. j. de iniur. Bar. in l. iij. §. hæc uerba. ff. de neg. geſt. Et ꝓpriè appellatione hęredis ueniunt ſoli liberi, l. ex facto. §. fin. ff. ad Treb. Et qa monaſteriũ ſolum habetur loco hæredis in caſu d. §. ſed hoc præſenti. qui non eſt tenendus. Et hanc partẽ tenẽt hîc Moder. quia ubi filius & monaſteriũ concurrunt, nõ habetur monaſteriũ loco hæredis. Alleg. Bal. in l. cùm acutiſsimi. C. de fideic. & gloſ. in d. authen. ſi qua mulier. Idem tenet domeus hîc: monetur ex mente cõſilij præalleg. quia filius ſemper cenſetur hæres patris, licet abſtinuerit ab hæreditate, quantũ ad ius uindictæ: & alleg. tex. in l. quæſitũ. ff. de ſepul. uio. & Bar. ibi, & in l. pro hærede. §. fi. ff. de acqui. hær. Vnde nõ ſufficit habere pacẽ ab hærede extraneo, ſed debet haberi à filio etiã exhæredato, ut probatur p Imo. in l. ſi filiũ, q̃ patri. ff. de uul. & pup. Vnde Bar. in l. dam. §. Sabini. ff. de dam. infec. dixit, ius competens hæredi, ꝓ iniuria illata defuncto, non cõpetere iure hæreditario, ſecundũ do. meũ hîc. Adde Pet. de Anch. in repe. c. j. in xlvj. char. uer. procedo ulteriùs. s̃. de cõſti. Mouetur ex prædictis: & quia pretiũ ſanguinis & uindictę nõ uidetur monaſterio afferre honeſtũ lucrum, p c. fraternitatis. xij. q. ij. & dicit ſe credere, q̃ ſi ꝓpter pacẽ habitam ab hærede occiſi fieret pœnæ mitigatio, illa pax debet haberi à filijs, non à monaſterio. Facit, quod no. Bar. in l. iiij. §. Cato. ff. de uerb. obl. ſecundũ eum. Et iſtã opin. teneo p prædicta, quamuis aliter uoluerit Feder. conſil. xxxv. incip. Quidã monachus. & Ro. ſin. eccclxij. incip. Statutũ urbis ueteris. & do. Abb. hîc. Bene fatetur do. meus, q̃ ubi null⁹ extaret filius ex monacho interfecto, bona interficientis applicarẽtur monaſterio: qa iniuria defuncti etiã reſpicit hæredem extraneũ aliquo modo, l. j. uer. ſi fortè. & uer. quoties. ff. de iniur. & hoc eſt de mẽte Bar. in d. §. Cato. in ult. q. ſecundum ipſum: ꝓ quo allego tex. meliorem de iure in ꝓpoſito in c. ij. j. de pœnis, & ibi hoc no. do. Abb. propẽ fin. & p illũ text. errauit Pet. de Anch. in d. c. j. dicendo, iſtud lucrum eſſe inhoneſtũ. Et per illam gl. infertur ad quæſtionẽ notabilem: Quid ſi teſtator dedit ſubſtitutum ſub conditione, ſi inſtitutus [a] decederet ſine liberis ex eo legitimè deſcendentibus, uel ex ſuo corpore natis, adeò q̃ monaſteriũ non poſſit in his uerbis includi, utrùm habebit locum diſpoſitio huius decretalis, & d. §. ſed hoc præſenti? Et in hoc Hoſt. & Ioan. And. tenent, q̃ non, in c. Rayn. j. de teſta. idem diſputando Iac. de Bel. in d. §. ſed hoc præſenti. & Bal. in l. ſi qs poſthumos. ff. de li. & poſth. & ĩ l. Deo nobis. C. de epiſc. & cler. & in l. ſi ita qs. §. fina. ff. de leg. ij. & Bal. & Imo. qui dicunt hanc partẽ eſſe æquiorẽ, in l. Lucius Titius, qui fratrẽ. ff. de hære. inſti. & Iac. But. & Bal. & Sali. q̃ dicunt hanc eſſe cõmunem, in authẽ. niſi rogati. C. ad Treb. & Imol. & Bal. hîc in ſi. & Bal. in ſuo Repertorio. Adde Inno. in uerbo, ſubſtitutio, & inter alia, ꝓ iſta parte adducitur primò: quia tex. hîc, & in d. §. ſed hoc præſenti. loquitur in ſimplici diſpoſitiõe teſtatoris. Vnde cùm non ſit omnino certa, & poſſit intelligi de monaſterio, admittitur talis interpretatio, quaſi teſtator de monaſterio non cogitauerit. Sed hæc uerba & mens teſtatoris habent clarũ ſenſum. Ergo nõ eſt locus cõiecturis, l. ille, aut ille. §. cum uerbis. ff. de lega. ij. ¶ Secundò adducitur: quia etiã poſtquam filius eſt ingreſſus monaſteriũ, poteſt pater ipſum inſtituendo grauare fideicommiſſo: & ſic auferre bona monaſterio. Probatur in l. Deo nobis. §. hoc etiã. uer. ſed neceſſe ibi, uoluntate. C. de epiſc. & cler. Ergo eadem ratione poteſt impedire, ne bona ingrediẽtis applicenť monaſterio. ¶ Tertiò fortiter adducitur: quia de cõtractib. ad ultimas uoluntates licitè arguitur, l. ſeruũ filij. §. eũ, qui. ff. de leg. j. Et in contractib. poteſt apponi conditio, ne res tranſeat ad monaſteriũ, ut per gl. & Doct. in l. ſi ita quis. §. ea l. ff. de uerb. obl. & probatur in c. j. de milit. uaſ. qui bellica arma depo. Ergo & in ultima uoluntate. ¶ Quartò adducitur: quia nõ eſt ueriſimile, q̃ accenſus zelo religionis retrahatur ab ingreſſu religionis, ſecundum Imol. in d. l. Lucius. Imo potius propter oblationem redditur ſuperbior, ſecũdum do. Ant. hîc. Contrariam partem, quod etiam iſto caſu monaſteriũ habeatur omnino loco hæredis, tenent Martinus Siliman us, Cyn. Rayne. Bart. Ang. & Pau. de Caſt. in d. authen. niſi rogati. & Bart. in conſil. incip. Parmenſis quidam. & Dy. & Bart. latè in l. ſi ita quis. §. j. ff. de leg. ij. & Ang. in diſput. ſua incip. Nobilis quidam genere. & Imol. in l. fideicom. ff. de condi. & demon. & Lapus allega. cxxix. quæ incipit, Primò quæritur. & dom. Anto. & do. Abb. & do. meus hîc: & ſeruaretur in practica, ſecundum Imo. hîc. ¶ Et pro hac parte adducitur inter alia primò: quia abſq̃ tali expreſsione uerbũ, Sine liberis, omnino intelligebatur de ueris, d. l. ſi ita quis. §. fin. de leg. ij. Exprimere ergo nihil operatur, l. iiij. ff. de leg. ij.

c. in præſentia.

[a] *Si inſtitutus*] *Adde ad iſta, ſi in aliqua diſpoſitione facta eſt mentio de filijs ex ſe natis, uel ex corpore ſuo natis, utrùm ueniant nepotes? Vide Bar. in l. gallus. §. inſtituens. ubi etiã do. Alex. ff. de lib. & poſth. & Bald. in c. j. de ſucceſ. feud. in ſi. ubi dicit, q̃ ſi pater recepit feudum pro ſe & filijs maſculis et fœminis ex ſuo corpore natis, continetur etiam filius filiæ. Et idem tenuit in conſil. ſuo incip. Punctus talis eſt. & Bald. in præludijs feudorum dicit, ſi fit mẽtio de deſcendentibus ex tuo corpore, ueniunt omnes in infinitum.*

c. ſignis

c.ſignificaſti.ſ.de elec. ¶Secundò:quia relictum mulie
ri cum onere iſto, ſi non nupſerit, debetur omiſſo hoc
onere,ne impediatur matrimoniũ,l.quoties.& l.cùm i-
ta.ff.de cond.& demon.& habetur in authen. cui reli-
ctum.C.de indicta uidui.Vnde dicit tex.in l.Titiæ, ſi nõ
nupſerit.ff.de condi.& demon. ꝙ ſi debentur ducenta
Titiæ,ſi non nupſerit,& centum,ſi nupſit:certè, quam-
uis nubat,habebit ducenta. Ergo iſta cõditio reijcitur:
qa retrahit à matrimonio carnali: fortiùs, ſi à ſpiritua-
li. ¶Tertiò adducitur: quia relictum cauſa dotis intelli
gitur de matrimonio uero. Et idem in donatione pro-
pter nup. Et idem in cõtrahendo matrimonio: qa dos
propriè nõ datur monaſterio,c.nõ ſatis.j.de ſymo.nec
donatio propter nuptias: nec ingrediens cõtrahit ma-
trimonium cum eccleſia.Sed inter prælatum & cõuen-
tum bene quaſi contrahitur, c.cùm inter canonicos. ſ.
de elec.Et ſic qui daret ſub iſtis cõditionibus, nullo mo
do ſentiret de ingreſſu monaſterij. Modo ſic eſt, ꝙ etiã
tunc promiſſum debetur ſecuto ingreſſu, d.§. ſed hoc
præſenti. Ergo nõ attenditur intentio diſponentis, ſed
conditio fauore piæ cauſæ reijcitur. ¶Quartò adduci-
tur:ubi uoluntas teſtatoris reſtringitur per unã legem,
quaſi non ſenſerit de illo caſu, non rectè dicitur condi-
tio inualida,uel pro non ſcripta,l.cõditiones.ff.de con
di.inſtit.iuncta l.quæ ſub conditione.ff.eo.tit.Sed con-
ditiones, quæ poſſent impedire ingreſſum, habentur
pro inualidis,& pro non ſcriptis,d.§. ſed hoc præſenti.
Ergo non oportet curare,an teſtator ſenſerit de mona-
ſterio, uel non:quia non reijcitur cõditio, quia nolue-
rit,ſed quia non potuit.¶Et iſta denotãt difficultatem
huius paſſus.Sed iſtam ſecundam partẽ reputo uerio-
rem,per rationes ſuas: quibus bene reſponderi nõ po-
teſt.Et ad hoc etiam multùm me inclinat talis conſide-
ratio:quia eadem libertas eſt data ingreſſui religionis
& matrimonio carnali, d.§. ſed hoc præſenti. iuncto c.
gemma.j.de ſpõ.& l.Titia.ff.de uerb.obl. modò omnis
diſpoſitio hominis,per quam libertas matrimonij im-
peditur, eſt nulla. Vnde ſtatutum,quãuis rationabile,
putà auferens dotem clandeſtinè matrimoniũ contra-
hentibus non tenet,ſecundũ Ioan.And.in c. ſtatutum.
de hæret.in vj.Dixi plenè in c.j.j.de ſpon.Et nõ curatur,
utrùm cauſa impediendi ſit iuſta,uel non: quia deficit
potentia in diſponente,ut ibi,ſic in propoſito attende-
ret,utrùm rectè intimidetur quis ab ingreſſu, uel nõ:&
iuſtè timeat relinquere bona, uel nõ, habetur in conſi-
deratione:ſatis eſt, ꝙ quomodo intimidetur illa liber-
tas,& ita tollitur quartò ratio contraria,nec eſt bene di
ctum do.Ant.de ſuperbia:qa non cõſideratur,quod a-
liquando fit,ſed quid eſſe debeat:quia religio talem ſu
perbiam domat. ¶Non obſt. prima ratio: quia etiã in
ſimplici clauſula, Sine liberis, apparebat de intentio-
ne loquentis:quod intelligeret de ueris:d.l. ſi ita quis.
§.fi.Vel poſito,ꝙ iſta ſit clarior,non refert:quia non at-
tenditur intentio ꝓ prædicta.Non obſt.prædicta ratio,
ꝙ poſt ingreſſum tollat:qa tunc nõ eſt amplius timor,
ꝙ impediatur laudabile propoſitũ. Non obſt.ratio ter
tia de cõtractibus:quia reſpondet do.meus,ꝙ in iurib.
ibi allegatis cõcedens rem ſeruabit ſibi aliquod ius in
re. Vnde probabile eſt factum, ꝙ tunc res non tranſeat
in eccleſiam:quia dicitur potentior perſona,in quã res
non transfertur,ut traditur in c.potuit.j.de loca.ſecun-
dum ipſum.De quo miror:qa ubi cõtrahens alienãdo
omne ius apponeret talem conditionẽ, nõ ꝓcedet iſta
reſpõſio. Et ideo arg.eſt inſolutũ.¶Sed ego reſpondeo,
ꝙ non ſolùm in ultimis uoluntatibus,ſed etiam in cõ-
tractibus ſtabit firma deciſio quæſtionis noſtræ,uideli
cet ꝙ poſito, ꝙ quis poſsit prohiberi alienare in eccle-
ſiam,tamen talis ꝓhibitio ceſſat,quando ꝓhibitus in-
trat monaſteriũ.Ita expreſſè uult gl. fi. ante medium in
d.l.ſi ita quis.§.ex lege.dum alleg.d.§. ſed hoc præſenti.
ad quam non aduertunt Bal.& do.meus. Plus dico, ꝙ
etiam,quando penes opponentẽ conditionem rema-
net directum dominiũ,adhuc nõ ꝓhibetur habens uti
le,intrare monaſterium,retento tali utili: etiamſi aliàs
eſſet prohibitus transferre in monaſteriũ. Et alleg. Pet.
de Anch.conſil.ccccclxxj. quod incip. Quidam ſer.Ant.
mouetur per tex.in d. §. ſed hoc præſenti. & re uera ex-
preſſè hoc tenet gl. loquens de emphyteuſi, in d.§. ea.l.
& iſtud bene no.Et ſubdit Bald.hîc, ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ
uerba teſtatoris intelligantur,prout iacent,per hoc nõ
tollitur interpretatio,de qua hîc in tex.per c. eccleſiam.
ſ.de conſti.Adde Arch.in c. ſi qua mulier.xix. q.iij. ubi
dicit,ꝙ ſi teſtator iuſsit reſtitui hereditatẽ tali,ſi ſteterit,
in ſeculo,& non intrauerit monaſteriũ, certè ſi uult in-
gredi,euaneſcit iſta conditio.Alleg.Goffre.hîc,& iſtum
paſſum bene no.quia nõ inuenies tactum alibi.Ita ſuf-
ficit plenè. ¶Et ex iſtis remanet deciſa alia quæſtio,
37 quã examinare non expedit,uidelicet † quando relin-
quũtur puellæ mille,ſi nupſerit:& ſi ingreſſa fuerit mo-
naſterium,relinquuntur c.quoniam ingrediendo ha-
bebit mille: quia non poteſt apponi aliquod impedi-
mentum religioni,ſecundum Ioã. And.in Spec.referen
tem ita diſputaſſe quoſdam antiquos ſuper rub.de ſta.
mo.& do.Ant.& do.meum hîc,& Ro.ultra eos in l.ſtipu
latio hoc modo cõcepta.uer.ult.Ad idẽ.ff.de uerb. obl.
& Bart.in l.ij.ff.de his, quæ pœn.nomi. Alber.in j.parte
ſtatutorum, q. cv. & ſequẽ. & Mattheſilanum notabili
cliij.& do.Abb.in repetit.c.eccleſia.ſ.de conſtit.& Bald.
hîc uerſi.ſed quid ſi teſtator.Eſt uerum,ꝙ Bal.tenet con
trarium in d.l. Deo nobis. & Bal. & Imol.in d.l.Lucius.
& Bal.in dicta authen.niſi rogati. & dicit in d.l. Deo. ꝙ
ita ſeruatur conſuetudo.Dicit Paul.de Caſtro in l.quo-
ties ſub conditione.ff.de condit.& demonſtra.& in au-
then.niſi ꝙ ita conſuluit in facto cum pluribus Docto-
ribus,& fundant ſe in intentione teſtatoris: & in hoc e-
tiam aliter ſenſit Pet.de Anch.in repetitione regulę,ne-
mo poteſt.in v. q. de reg.iu.in vj. Sed propter hoc non
eſt recedendum à prima opin. per ea quæ dixi in præ-
cedenti arg. maximè, quia ſicut conditio retrahens à
contrahendo matrimonio carnali.reijcitur,d.l.Titiæ, ſi
non nupſerit.ita & à ſpirituali:cui rationi non bene re-
ſpondet Bal.in d.l. Deo nobis.Et tenendo primam par
tem declara duobus modis. Primo, niſi teſtator dice-
ret,relinquo filiæ meæ,quæ nupſerit, c.& illi, qui eã ac-
ceperit,c.quia hoc modo ualet iſtud legatum, & mona
ſterium non poſſet capere:quia non eſt relictum filiæ,
ſed ei,qui ducet eam,ſecũdum Bar.no.in d.l.ij.ff.de his,
quæ pœnę nomine.ꝑ l.Titio.ff.de condi.& demon.Cõ-
ſuluit tamen, ꝙ addat unum uerbũ,ſcilicet ꝙ illud, qđ
reliquit marito, ſit prętiũ dotis, aliàs ipſe ſibi haberet.
¶Secundò declara,& ualde ſolenniter, quando nõ eſ-
ſet ſimpliciter dictum,ſi ingredietur monaſterium,etc.
ſed eſt dictum,ſi nõ ingredietur monaſteriũ talis ordi-
nis: quia adhuc ſunt alia monaſteria aliorũ ordinum:
& ideo non dicitur, uel uidetur impediri propoſitum
intrandi religionem. Ita ſingulariſsimè dicunt Bald.&
Inno.in l.hoc modo.per illum tex.ff.de condi.& demõ.
Et facit lex ibi præcedens,niſi ſit differentia,an dicatur,
ſi nupſerit,an uerò dicatur,ſi nupſerit tali aut tali:quia
dicendo hoc ſecundo modo conditio non reijcitur:qa
non tollit libertatem matrimonij. Et pro hoc adduco
optimè,quod ſcribit do.Card.in c.cùm locũ.j.de ſpon.
Et refert ibi do.Iac.dum dicũt,ualidũ eſſe matrimoniũ,
quando quis coactus fuit deſponſare incertã de certis.
Ad idem,qđ habetur ꝑ Sal.in cõſ.ſchiſmatis.quod in-
cip.Cogendũ tandem.ubi conſuluit electionẽ Vrbani
Papę Sexti non fuiſſe irritandã ratione metus, quãuis
Romani coegerint Car.ad eligendũ Italicum:quia coa
ctio nõ fuit de certa ꝑſona,ſed de certo genere perſona-
rum:& inter alia alle.gl. in l.ait prętor.§. permittit.ff.de
mino.quę dicit,ꝙ adult⁹ cõpulſus curatorẽ petere, nõ
dicit cõpulſus ad eũ,quẽ poſtea elegit. Et ad hoc etiam
uide

uide do.Abb.in c.licet.ſ.de elec.Et iſtud nullatenus tra
das obliuioni:quia non poſſet eſſe pulchrius ad maxi-
mam & nouam limitationẽ d.§.ſed hoc præſenti. & to-
tius huius materiæ.Et hoc caſu etiam procedere poſſet
prima opinio,quã retuli in illa q.de teſtatore excluden
te monaſteriũ:quia procederet, quando excluderet u-
num monaſteriũ:quia per hoc non impeditur propo-
ſitum religionis:& ſi hæres illud ingredietur,nõ exclu-
deretur ſubſtitutus. Quod bene not. & intellige ſanè,
quando in eo loco ſunt alia monaſteria æquè idonea:
quia ſi fieret prohibitio de aliquo monaſterio,uel ordi
ne, quibus de facili nõ inuenirẽtur ſimiles: fortè ſecus
eſſet,tum per d.l.hoc modo bene cõſideratã:tum, quia
poſſet inclinatus ad unam religionem non curare de
alia minus culta:& ſic retrahi.

¶Extra gl. iſtis expeditis ſecundum ordinẽ do.Abb.
reſtant multa ualde utilia, & nobis Canoniſtis incredi
biliter neceſſaria: & nõ ſequendo ordinẽ Scribentium
hîc expedio magis neceſſaria per quæſtiones. ¶Pri-
38 mò † quæro,utrùm ualeat ſtatutum, ꝙ ingrediens mo
naſteriũ non ſuccedat parentibus:contra l.Deo nobis.
C.de epiſc.& cler.Reſpondet Bart.ꝙ ſic:in l.fi.C. de pac.
dum modò ſtatutũ diſponat de ingrediente:ſecus,ſi de
ingreſſo.Reſpondet ad §.ſed hoc præſenti. quod loqui-
tur in amiſsione iuris quæſiti,hoc aũt quærẽdi. Et cum
iſta opin. concor. Bald. in d.c. Deo nobis.in pen.col.&
Lapus alleg. c.j.quæ incipit, In ciuitate Florẽtiæ.& Bal.
limitãs non procedere in legitima in d.l.fi.Sed contra-
rium indiſtinctè tenendũ eſt,ſecundum Ang. in diſpu-
tatione incip. Nobilis quidã genere. & Ro. plenè poſt
Imo.in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de uerb.obl.
& Domin.in c.quãuis.de pact.in vj.& Paul.de Caſt. di-
centẽ ſe ita conſuluiſſe in l.ſi quis id, quod .ff. de iuriſd.
om.iud. & Mattheſi.no. cliij.& Fulg. in d.l.fi.C.de pact.
& do.Abb.in repe.c.eccleſi.ſ.de conſti.& eleganter Pet.
de Anch.conſi.ciij.incip.In paucis uerbis.Et ibi ſubdit,
ꝙ ubi fit mentio in ſtatuto de filia dotata,intelligitur e-
tiam de illa,quæ efficitur monialis: quia dotari debet,
ut ibi per eum.Mouẽt iſti per tex.in d.§.ſed hoc præſen-
ti,quia non eſt datum laicis, ut poſsint talia propoſita
aliquo ingenio intimidare pacto, ultima uolũtate, ſeu
ſtatuto,ut prædixi.Et ideo conſuluit Pet.de Anch.con-
ſil.cclxviij.incip.Prò & contrà.ꝙ non ualet ſtatutum,ꝙ
uxore ingrediente religionem maritus lucretur dimi-
diam dotem,per d.§.ſed hoc præſenti. Et optimè faciũt
notata per Ioã.And.in c.ſtatutum.de hære. in vj. & Pet.
de Anch.conſil.xvij.cum concor.dum loquũtur de ſta-
tutis intimidantibus matrimonia:quia nunquam ua-
let. Dixi in c.j. de ſpõſ.Et ad hoc faciat elegans conſ.do.
Card.lxviij. qđ inci. In ciuitate Trigeſti.ubi conſuluit,
ꝙ ſtatutum ꝓhibens legare forenſi, nõ comprehendit
legantẽ monaſterio etiam forenſi.Et iſta no.ad ſtatutũ,
de quo in ciuitate illa, per quod diſponitur, ꝙ ingre-
diens non facto teſtamento ſecuta profeſsione excludi
tur à ſucceſsione parentum: quia non ualet: quamuis
enim permittat teſtari de iuribus etiam in ſpe exiſten-
tibus,per hoc nõ reſtat, ꝙ ubi tranſiret inteſtatus, mo-
naſteriũ non fraudaretur:& poſito, ꝙ eſſet ratio d.§.ſed
hoc præſenti.tamen adhuc dicitur ſtatutum diſponere
de nõ ſubdito:quia non priùs operat̃, ꝙ̃ ſit ſecuta pro-
feſsio. Vnde nõ inuenitur patiens diſpoſitũ.Et ideo nõ
tenet per c.eccleſia.ſ.de conſti. Et de hoc etiam per Pet.
de Anch.in repet.c.pe.ſ.de conſti.& Bald.in l.ij. C. ut in
poſſeſ.leg.& do.Ant.in c.quod clericis. in pen. col.ſ. de
39 fo.compe.¶Secundò † quæro,utrùm iura & actiones,
quæ faciunt ꝓ monacho, & contra monachũ, tranſeãt
in monaſterium.Et reſpõde, ꝙ ſic,ſecundum Ioã. And.
& do.Ant.& Bal.hîc in iij.col.licet aliter ſentiat:ſed intel
lige rationes ſuas, ut per ipſum ualde eleganter in au-
then.ingreſsi.in v.col.uerſi.tertiò quæro.C. de ſac.ſanc.
eccl.Et dicit Bart.in l.fi.C.de adop: ꝙ monaſteriũ ſubit
omnia onera ingreſsi. Similiter dicit Bart.in l. ſi quis à
liberis. §. item reſcriptũ.ff. de libe. agno. ꝙ monaſteriũ c. in præſentia.
tenetur alere filios ingreſsi.Et ſequit̃ do.Abb.in c.trãſ-
miſſæ.j.qui fil.ſint legiti.licet aliter dicat Bart.in tracta-
tu de alimentis,in ult.col. Dicas tamen, ꝙ non licet pa-
tri habentis filios inopes ingredi religionẽ prætermiſ-
ſa cura filiorum,ut per beatum Tho.ſecunda ſecundæ,
q.lxxxvj.in tit.iij.circa medium.Et idem de filio haben
te patrem inopẽ,ſecundum ipſum. & eſt tex. in c.j. xxx.
diſt. ubi peccat mortaliter. Et adde Ro.in l. qđ ſeruus.
40 in fi.ff.de acqui.poſ.ubi dicit,ꝙ † monaſteriũ recipiens
bona ingredientis, teneretur ad eorũ reſtitutionem, ſi
ſunt malè acquiſita.Et ita dicit expreſſè notare Spec.in
tit.de ſta.mo.§.j.uerſi.xlviij.& uerſic.lv. Ad quod etiam
uide Imo.in d.cle.in agro.in xvj.col.uerſi.deinde quæ-
ritur.de ſta.mona. Et cum prædictis concor. beat.Tho.
in iiij.diſ.xxxviij.q.j.arti.iij.& Bal.in l.arrogationẽ. per
illum tex.ff.de pec.Sed aduerte ad duo:primò,qa iſtud
intelligitur,dum modò officium ſuperioris concurrat
ad faciendum talia adimpleri per monaſteriũ,ſed nul-
la actio contra ipſum cõpetit,ſecundum do. Ant.Ioan.
And.hîc,quos uide.Allegant l.cùm affirmes.ff.de libe.
cau.& c.nos quidem.& c.indicãtes.j.de teſta. ¶Secũdò
41 dicas, ꝙ † ſi monachus exijt monaſterium, nõ tenetur
amplius monaſteriũ creditoribus,ſecundum Bart.in l.
adul.§.fi.ff.de adul.Quod intellige,quando exiens re-
cuperat bona:uel quia exijt ex diſpenſatione: uel quia
monaſterium deſtruitur:uel quia trãſiit ad ſtrictiorem
regulam.Et his caſibus & ſimilibus, utrùm indiſtinctè
recuperet bona,eſt quæſtio multùm longa: & ideo re-
mitto ad gl.& ibi Doct.in c.quod à te.j.de cle.coniug.&
gl.in c.ſi quis rapuerit.xxvij.q.j.& gl.fi.in c. ſi quis inco
gnitus.xvij.q.ij.Pet.de Anch. in regula, acceſſorium.in
v.oppoſi.de reg.iur.in vj.& Ang.cõſil.ccxxxiij. & Lapũ
allegatione lxij.& Bar.in l.ij.§.fi.ff. de bo. poſ. ſecũdum
tab.& Bal.in authen.ingreſsi. præalleg. & in l.j.in j. col.
C.de Lati.lib.tol.& Salic.in l.eum, qui duas. C.de adul.
& Cal.in tit.de regu.conſil.xxiij.& conſi.xxvij. & Pet.de
Anch.cõſil.ccxxiiij.& Spec.de ſta.mona.uerſi.vj. & uer.
xxv.& Imo.in d.cle.ne in agro.& Inno.in c. dilecta. j. de
exceſ.præla.& do. Ant.in c. ſtatuimus. in j. col. de regu.
& Card.conſil.xxx.incip. Quidã frater Andreas. & do.
Ant.conſil.ij.& Card.conſil.xx.incip.Quidam nomine
Laurentius.Et ibi ponit, ꝙ quando quis nulliter offert
ſe monaſterio,quid erit de bonis.Et aduerte in hac ma
teria:quia licet monaſterium non confecerit inuenta-
rium,nõ tenetur ultra uires hæreditarias. Ita dicit Bal.
in l.fi.uer.quintò quęro.C.de iure deli.¶Tertiò quęro,
42 utrùm † monaſteriũ habeatur loco filij? Reſpondeo,
ꝙ non,& allego Bald. in l. filium. in j. col.ff.de his, qui
ſunt ſui, uel alie. iur. ubi dicit, ꝙ fatuitas eſt dicere, ꝙ
monaſteriũ habeatur loco filij. Confirmo ab abſurdo:
quia ſequeretur primò, ꝙ monachus haberet monaſte
rium in ſua poteſtate:& ſic,quicquid acquireret mona-
ſterium,acquireretur monacho. ¶Secũdò ſequeretur,
quod plures poſſent eſſe patres unius filij: quia poſſet
occurrere, ꝙ multis inſtitutis ſub conditione, de qua
hîc,ingredientib.monaſterium, monaſteriũ eſſet loco
filij.¶Tertiò ſequeretur,ꝙ ſi monachus incurreret hæ-
reſim,bona ſua non tranſirent in monaſterium, per c.
cõtra Chriſtianos.de hære.in vj. ¶Quartò ſequeretur,
ꝙ ſi monachus incurreret caſum c. felicis. de pœnis.in
vj.monaſteriũ pateretur pœnas impoſitas ibi filijs ta-
lis criminoſi. ¶Quintò ſequeretur, ꝙ eſſet dare fictio-
nem,ubi non poteſt eſſe ueritas,contra tex.in §. mino-
rem.Inſti.de adop.quia fingeretur pater, q non poteſt
eſſe ratione ꝓfeſsionis. ¶Sextò ſequeret̃, ꝙ fingeretur
filius fictè,q non poteſt eſſe uerè, cõtra l.adoptio. ff. de
adop.quia impoſsibile eſt monaſterium eſſe uerum fi-
liũ monachi.Et ita adduxi ad confeſsionẽ uulgi.¶Sed
cõtra hæc opponitur, ꝙ imo habetur loco filij, per tex.

hîc, inducendo, ut p Imol. quem retuli super tex. in uerbo, heredem instituì. & idem expressè no. Spec. in tit. de loc. §. nunc aliqua. uer. cliij. & seq. & Bar. in l. heredib. §. j. ff. ad Treb. & Bal. in c. j. in prin. de mili. uas. q bellica arma deposuit. Sed istis & similib. respõde, secundũ Bal. in authẽ. si qua mulier. in prin. C. de sac. san. eccl. q monasterium non habetur loco filij, nisi in casibus à iure expressis; prout hîc, & in §. sed hoc præsenti. quia cùm ista sit quædam fictio, nõ habet locum, nisi in casib. expressis: sicut in simili dicit gl. secundũ eum, & bene, in c. placuit el j. xvj. q. j. & in c. susceptũ. de rescrip. in vj. quòd mors ciuilis æquiparatur naturali in casib. tãtùm à iure expressis, ut ibi per eum. Et q istud sit uerum, arguo subtiliter p tex. in c. quicũq; xvij. q. iiij. ubi ecclesia iure fori, scilicet cõtentiosi, non tenetur restituere donationem factam à patre, cui ex post nascũtur filij: secus iure poli: & tamen donatio facta uni ex filijs potest reuocari alio nascente, l. si totas. C. de inof. do. Et ex hoc infero, q licet nato filio possit reuocari donatio priùs facta, l. si unquã. C. de reuocan. do. tamẽ per ingressum monasterij non reuocabitur, quasi sit natus filius. Et uide, qd dicam, in seq. quæst. ¶ Præterea nõ sequitur: causa defectum cõditionis, si decesserit sine liberis: ergo habetur loco filij: quia nõ omne causans defectum conditionis habetur loco exclusi: quia si debent c. mulieri, si nupserit, debentur etiã, si ingreditur monasteriũ. d. §. sed hoc præsenti. & tamẽ monasteriũ non habetur loco mariti: quia inter solum prælatum & monasteriũ dicitur esse matrimoniũ spirituale, c. sicut. vij. q. j. c. requisiti. j. de testa. Nõ ob. iste tex. quia respondet hîc do. Abb. q cõditio, de qua hîc, euanuerat solo ingressu, & erat, p nõ scripta. d. §. sed hoc præsenti. Quod autẽ in fine dicatur, q habetur loco hæredis, non sunt uerba Papæ, sed syndici. Et ista allegatio traxit causam à cõmuni errore, secũdum Sali. in. d. authẽ. si qua. Exposito, q haberetur loco hæredis, dicunt hîc do. Ant. & do. Abb. & Bal. & Sali. ubi §. q hoc est solùm in casu isto, q nõ est extẽdibilis. Patet: quia in substituto alio loco pio hoc nõ procedit, ut hîc in gl. Item ista uerba, Loco talis. denotant fictionem, l. interdum. §. q tutela. ff. de fur. l. iure ciuili. ff. de cõdi. & dem. Sed casus fictus non extenditur, l. fi. C. de his, qui ueniã æta. impet. Latè Bar. l. si is, qui pro emptore. in j. q. ff. de usucap. Et pro tanto concludo Bar. bene locutũ fuisse in d. authen. nisi rogati. & in d. authen. si qua mulier. dum dixit, non reperiri iure cautũ, q monasterium habeatur loco filij. Et de hoc etiam uide omnino Ang. consil. ccxxxv. incip. Quidam fuit condemnatus. & consil. lxxvij. incip. Hæc quæstio subtilis. Et ista not. tanquam necessaria: quia aperiunt intellectum multis
43 de facili occurrentibus. ¶ Quartò † quæro iuxta prædicta, utrùm magis faueatur causæ filiorum q̃ monasterio? Et respondeo, q nõ, per tex. bene intellectum in c. quicunq; xvij. q. iiij. ubi natiuitas filij nõ rumpit donationem in foro contentioso factã per patrem monasterio: & tamen si nasceretur filius, rumperet, d. l. si unquã. Et uide Bal. in l. j. C. de inoff. dona. & do. Abb. in c. fi. j. de don. ubi dicunt, q d. l. si unquam. non ꝓcedit, quando est donatũ piæ causæ, nisi quo ad legitimam. Et ut intelligas tex. in c. quicunq;. not. q ex quadã naturali æquitate cogitur ecclesia natis filijs restituere usq; ad legitimam, & non amplius: secus esset in alio donatario: qa restitueret totam, d. l. si unquam. Ita uoluit gl. in uerbo, fori in d. c. quicunq;. de qua exclamat Bart. in l. Titia. la ij. §. imperator. ubi semper uideas, ff. de lega. ij. & Ro. in authẽ. similiter. in ij. charta, uer. viij. C. ad l. Falci. ¶ Item not. q ubi quis ex amplo patrimonio legasset unã partem ecclesiæ, superuenientia filij non nocet ecclesiæ etiã de æquitate. Ita eleganter consuluit Pet. de Anch. consi. xlj. quod incipit, Prima facie. dicens, q c. quicunq;. procedit, quando ex relicto pro anima sequeretur totalis priuatio, & exhæredatio filiorum; non autem, cùm de amplo siue lato patrimonio testator pro remedio animæ suæ disponit: ut ibi per eum. Item, q magis faueatur pię causæ, q̃ liberis: facit, quia anima cunctis rebus præfertur, l. sancimus. la j. C. de sac. san. eccl. Ergo etiã liberis præfertur, ut expressè no. Bar. in repetitione l. j. in vj. q. princi. C. eod. tit. Non obst. d. c. quicunq;. & glos. in uerbo, simili modo. in l. si quis ad declinandam. C. de episc. & cler. quia fatendum est, q non potest auferri legitima filio, & relinqui ad pias causas: quia hoc nõ esset officium ad pias causas, sed contra pietatem, l. ij. ff. de inoffi. testa. Priuilegium enim pię causæ debet intelligi sine præiudicio tertij, & sic sine præiudicio filiorũ, l. impuberi. cum uulgaribus, ff. de admit. tut. ¶ Præterea pro ista conclusione facit: quia donatio facta ecclesiæ, transfert dominium sine aliqua traditione, l. fin. C. de sac. san. eccl. secus, si pater donaret filio, l. ij. C. si quis alteri, uel sibi. l. siue emancipati. C. de don. Præterea pactũ de futura successione ualet fauore piæ causæ: putà, q pauperes Christi succedant, Bal. in l. fi. C. de pac. tamen secus in filijs, ut ibi. Præterea filius per nutum non potest institui heres, l. discretis. C. qui testa. face. pos. Vnde dicit ibi Angel. fuisse in facto in episcopo Perusino, qui patri suo in ultimis constituto & loqui non ualenti dixit hęc uerba: Si uis pater, q sim tuus hæres, stringe manum meam cum tua: & pater ita strinxit. Nam per hoc filius non fuit hęres, secundum eum, per illum text. & per l. iubemus. C. de testam. & ibi Bar. Et istud etiam tenẽt Pet. de Anch. & Imo. in c. ij. j. de testa. Et tamen secus est in hæreditate, quæ defertur piæ causæ: quia etiã per nutum factum ualet, secundum glo. fin. post medium: & ibi Doc. in c. cum tibi. j. de testa. Sequitur Bal. in l. j. in lectura. C. de sacrosanct. eccl. & in repe. & Pet. de Ancha. & Imol. in d. c. ij. & Cal. in tit. de testamen. consi. xl. Et ista not. contra Bart. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. ubi dicit, q par est causa liberorum & piæ causæ. Et adde omnino Calde. in tit. de consti. consil. xx. & Pet. de Ancha. consil. xxj. ubi ponũt, an si statutum ciuitatis disponit, q mater non possit testari extantibus filijs, nisi usq; ad certam summam, utrùm pro anima possit testari ultra dictam summam licita conscientia? Et sunt contrarij: sed pridie consulendo distinxit, utrùm inferatur notabile præiudicium filijs, uel nõ attentis rationibus Pet.
44 de Anch. in dicto consil. xlj. ¶ Quintò † quæro, utrùm feudum transeat in monasteriũ, si uasallus efficitur monachus? Et ad hoc uidetur tex. q non, in c. j. de alie. feu. ubi uasallus non potest alienare in ecclesiam: qa cùm ecclesia perpetuò uiuit, & non moritur, c. liberti. xij. q. ij. & c. si gratiosæ. de rescrip. in vj. meritò fieret deterior cõditio domini: quod esse non debet. Ad idem tex. in c. q clericus. in tit. si de feu. fue. contro. inter do. & agna. ubi lex uult, q si uasallus efficiatur clericus, uel uotum religionis assumat, eo ipso sit priuatus feudo. Ad idẽ tex. in c. j. & ibi Bal. de mili. uas. qui bellica arma deposuit. & in c. j. an mutus, uel surdus. & in c. j. §. fi. in tit. de beneficio fœminæ. aliàs est rubrica, de feudo fœminæ. Ad idẽ facit: quia filius ciuilis non succedit in feudo, c. adoptiuus. si de feud. fue. controuer. inter do. & agna. Monasterium autem est filius ciuilis. Ergo, etc. Ad idem c. ij. de duob. fratri. de nouo beneficio inuestitis, ubi non debet dominus inuitus compelli habere alium in uasallum, q̃ illum, quem elegit. Ad idem in terminis glos. & ibi clariùs Bal. in l. j. C. de legi. ubi dicunt, quòd monachus non succedit in feudo paterno: quia non potest præstare seruitia debita: quia nemo militans, ecc. c. j. j. ne cle. uel mo. Ad idem, quod no. Bald. in d. l. Deo nobis. ubi dixit, sed si filius est effectus monachus, non transibit mortuo patre ad monasterium regnum, ducatus, uel baronia: quia ad monasterium non transit illa successio, quæ non transit, nisi ad hęredes sanguinis. Et ideo signanter dicit glo. in c. scrip sit. xxvij. q. ij. & in c. præsens. xx. q. iij. & in c. ea, quæ. in uerbo, dilecti. j. de testamento.

tu mo. & in c. j. in glo. fi. j. de purg. cano. q nobilitas & alia prærogatiua sanguinis non transeunt in monasterium. No. Bal. in l. data opera. C. qui accusa. Et non dicas, q iura superiùs alleg. in usib. feu. non extendantur ad feuda ecclesiarũ: quia etiã in feudo ecclesiastico debent attendi cõstitutiones feudorũ non contradicẽtes canoni, c. cæterùm. s. de iudi. & ibi Doct. maximè do. Card. & do. Abb. No. Bal. in prooemio feudorũ, & in c. quæ in ecclesiarũ. s. de consti. Et istam opi. etiã, q feudũ non transeat in ecclesiã, uidetur tenere Bal. in l. non finita. §. si de uectigalib. ff. de dam. in fec. & Pet. de Anch. consil. xlij. per d. c. pen. de mili. uas. Et istam conclusionẽ tenent etiã Io. And. do. Ant. & do. Abb. & Imol. hîc magis 47
45 indistinctè, & ꝓcedit singulariter. ¶ Fallit † hoc primò ultra omnes, nisi esset feudũ francũ & exemptũ à legib. pœnalib. feudorũ: quia tunc potest monasteriũ habere feudum, secundum Bal. in l. si plures. C. de condi. inser. Et ibi dicit, q dicitur francũ, quando est feudata, ꝓprietas: nã ex pacto potest omne dominiũ concedi feudatario. Alleg. Ioã. Mona. in c. j. de reg. iur. in vj. Et q trãseat ad electionẽ, dicit esse tex. in c. inter dilectos. in pri. j. de fid. instru. Idem tenet Bald. in c. quæ in ecclesiarũ. s. de consti. & alleg. d. c. inter dilectos, & dicit, q licet in tali feudo præstetur seruitiũ, tamen habet instar, ꝓprietatis, sed, ꝓpter seruitiũ appellatur feudum. Idem latè tenet Bal. in d. c. inter dilectos. & in authen. nisi rogati. in ult. col. C. ad Treb. Et istud bene no. qa reperiuntur multa talia feuda. Et quomodo cognoscatur, q sint franca,
46 uide Ioan. And. in Spec. in rub. de rescrip. ¶ Fallit † secũdò, nisi simus in casu, in quo seruitiũ, ad quod uasallus tenetur, possit præstari per monasteriũ: putà, si est annua præstatio, ut plerunq; fit in signũ recognitionis: qa cùm illud sit annuũ in quocunq; & qualicũq; statu mutato præstari potest, secundum Ioã. And. Pet. de Anch. & do. Ant. & do. Abb. hîc, licet Imo. cõtrà. Adde Bal. idẽ tenentẽ in authen. nisi rogati. & Bal. in l. qsquis. in prin. C. de episc. & cler. & in d. c. quæ in ecclesiarũ. & in d. c. inter dilectos. Idem Sal. in d. authẽ. ingressi. dicens, cõmuniter ita teneri, q si debetur, ꝓ feudo seruitium personale, quod possit ab ingrediente monasteriũ honestè præstari per se, uel per aliũ, transit in monasterium, & poterit per substitutũ præstari, ꝓpter istud impedimentum. Hanc partẽ tenet Ioã. And. in Spec. de sta. mon. §. j. uers. xlv. & gl. in c. j. §. ex hoc. in gl. j. de feudo fœminæ, dicẽs, q si uasallus ingrediens monasteriũ est paratus seruire per substitutũ, non reuertitur feudum ad dominũ, arg. d. l. quisquis. & illã gl. sequitur Iac. de Bel. in c. qui clericus. in tit. si de feu. fue. contro. licet de hoc dubitauerit ibi gl. Ad idem uide omnino Cal. in tit. de feu. cõsi. ij. qd incip. An clericus. ubi consuluit, q clericus primæ tonsuræ succedit in feudo paterno, si natura feudi habeat, q seruitiũ uasalli non sit, ꝓhibitũ clerico. Idem dicit de episcopo, per c. si episcop°. xviij. q. ij. Ad idem, licet ipse non dicat, c. si quis laicus. xxij. q. v. quod aliquib. est palea, & c. solitæ. de ma. & obe. & c. Romana. §. debet. de appel. in vj. ubi episcopi & alij clerici possunt tenere feuda à dominis temporalib. Dixi aliàs in c. ueniens. in prin. j. de accus. Ergo nõ est repugnans clericatui. Secus, ubi ad arma requireretur, ꝓpria persona: quo casu ꝓcedũt iura præalleg. secundũ Cal. ¶ Et ut intelligas perfectè illam fallentiã, not. primò, q nõ sufficit semper, q uasallus dicat se uelle seruire per substitutũ: sed considerandum est, utrùm in tali seruitio uideat electa industria personæ: quia si sic est, feudum reuertitur ad dominũ, si clericus, uel monachus illud honestè præstare non potest, per l. inter artifices. ff. de sol. & in l. j. §. ne aũt. C. de cadu. tol. & c. is, cui de offi. dele. in vj. cum simil. Ita in ꝓposito signanter not. Bal. in d. l. quisquis. & Cald. in d. consil. & Bal. in d. ca. quæ in ecclesiarũ. Et hoc modo ꝓcedit d. c. j. de mili. uasal. qui bellica arma depo. Et cognoscetur electam esse industriã personæ ex tenore inuestituræ, & qualitatis inuesti. Et adde, q ubicũq; in cõcessione fit mentio hæredis, nunquã uidetur electa industria personæ. Ita eleganter uoluit Cyn. in d. l. quisquis. De quo facit festum Bal. ibi dicens, q industrialia nõ transeunt ad hæredem. ¶ Secundò not. q eo casu, quo uasallus potest seruire per substitutũ, non transmittit in ecclesiam feudum, nisi quãdiu ipse uiuit: & eo mortuo naturaliter reuertetur ad dominum. Ita expressè declarat Bal. in d. c. quæ in ecclesiarũ. in d. authen. nisi rogati. in ult. col. quia ecclesia est cultrix & auctrix iusticiæ, & non patitur aliquid contra iustitiã esse, uel fieri, c. j. de ali. feu. secundum eũ, & aliquid dicã in uerb. fallit quartò. ¶ Fallit † tertiò prædicta cõclusio, nisi esset fœmina inuestita de feudo, quæ ingreditur monasterium: quia retinebit feudum, donec uixerit. Et probatur hoc modo: quia licet fœmina reputetur inhabilis ad feudum, c. j. §. hoc aũt. qui feu. dare pos. c. j. de gra. feu. cum simil. quia non dicitur dominũ feudi posse iuuare, ut per gl. in d. §. hoc autẽ. facit l. quisquis. uer. sed ad filiam. C. ad leg. Iul. ma. nihilominus, si expressè actũ est, q in feudo succedat, ad feudũ fœmina admittitur, c. j. episcopum, uel ab. c. significante. s. de rescri. plenè do. Abb. & Imol. in c. dilecta. s. de arbit. cum si. Et eo ipso, q feudum est factum transitoriũ ad fœminam, uidetur fœmina habilitata ad seruitiũ per substitutum. Ita notanter decidit Spec. in tit. de feu. §. quoniam. uer. xxj. & ibi Ioan. And. addens, q ipsa posset præstare iuramentũ fidelitatis ꝑ alium: & sic apparet non esse electam industriã personæ: meritò indistinctè poterit seruire per substitutũ: & p consequẽs indistinctè transmittet feudum ad mona-
48 steriũ. Quod bene no. ¶ Fallit † quartò & ultimò, nisi esset feudũ paternũ trãsitorium ad omnem hæredẽ: qa transibit ꝓpetuò in monasteriũ, secundũ Bal. mirabiliter in d. c. quæ in ecclesiarũ. & d. c. quæ inter dilectos. Et ita sentiunt cõmuniter Doc. hîc, secũdum do. meum in hoc solo latiùs insistentẽ. Sed tamen miratur de ipsis: quia licet Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uers. cliij. dicat, emphyteosim receptã pro se & filijs trãsire ad monasterium: tamen Docto. hîc reprobãt ipsum dicentes, q istud, q ecclesia sit loco filij, non est extendendum. Item contra eos arguit fortiter: quia filius naturalis legitimatus non succedit in feudo, c. j. §. naturales. si de feud. fuer. contro. inter do. & agna. Et tamẽ filius taliter legitimatus excludit substitutũ, ut per Bal. & alios in l. gallus. §. etiam. ff. de lib. & posth. Ita ergo in ecclesia, ut quamuis habeatur loco filij ad exclusionẽ substituti, ut hîc, non tamen ad successionẽ feudi. Postea subdit, q tenendo opin. Cyn. in d. authen. si qua mulier. & Bal. in d. l. liberti. C. de ope. liber. q feudum habens præstationem realem nõ dicatur propriè feudum: procedere posset opin. Doct. & eam admittit, quãdo unà cũ præstatione seruitij nõ requireretur iuramentũ fidelitatis: secus, si requireretur, ut hîc per ipsum. Sed cõsidera: qa reuera q monacho mortuo monasteriũ nullo modo succedit feudo, fortissimè facit illa ratio: quia nõ haberet loco filij, uel hæredis, nisi in casib° à iure expressis, ut s. tenui. Et hoc puto uerius, quando inuestitura loquitur de filio, uel hærede: quia uidetur dominus contemplatus esse uerum filiũ, uel uerum hæredem. Et ita uidetur sentire Spec. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uer. si. cliiij. Et idem crederem, si esset feudum simpliciter alicui concessum, etiamsi seruitium esset præstabile per monasteriũ, per id, quod dixi paulo s. uer. secũdò not. nisi esset feudum francum: quia tunc non consideratur ius domini, ut dixi in j. fallen. Quid autem de feudo, quod defertur monacho, postquam est mortuus: putà per mortem patris? Dic idem, quod in casu præcedenti, secundum glo. & Bal. in d. c. j. de feu. fœmi. in quo considera, quod ipse latiùs disputat in d. c. quisquis. ut hîc accuratè per do. meum, quem referre nõ curo. Et ita intelligas istum notabilem & quotidianum passum non ordi-

c. in præsentia.

49 ordinatum alibi adeo clarè. ¶ Sextò † quæro, quid de emphyteoſi, nunquid tranſeat in monaſterium? Ioan. And. dicit hîc, de hoc non eſſe faciendam quæſtionem: quia eſt caſus in authen. de alie. & emphy. §. j. ubi dicit, ꝙ tranſit in eccleſiã, niſi dominus reuocet: ſed ſi dominus uult, poteſt reuocare intra biennium. Et idem dicit Spec. & ibi Ioã. And. in d. §. nunc aliqua. uer. cxx. & ſequitur do. Abb. hîc. Sed aduerte: quia text. quem allegant, loquitur in emphyteoſi cõcẽſſa ab eccleſia. Sed dubiũ eſt & graue, quod in emphyteoſi cõcẽſſa priuato? Et ꝙ iſta etiam tranſeat ad monaſteriũ, in quo inueſtitus ingreditur, expreſſè & latè conſuluit Pet. de Anch. conſil. xlij. incip. Ser. Ant. ubi omnino uide. Idem expreſſè uoluit gl. in l. ſi ita quis. §. ea lege. ff. de uerb. obl. Sed cõtraria pars tenent hîc expreſſè do. Ant. & Imo. & tacitè Pet de Anch. & do. Abb. & do. meus hîc: quibus addo Bal. idem tenentem in d. authen. niſi rogati. uerſic. quæro, nunquid in contractu. & in d. authẽ. ingreſsi. in vij. q. quia monaſterium non eſt uerus filius, nec uerus hæres, nec uerus nepos: & uerba in contractibus ſtrictè intelliguntur, adeo ꝙ in hac materia maſculinum non concipit fœmininum: ut ſing. per Imo. in c. potuit. ad ſi. j. de loca. poſt Arch. in c. ſi quis ſuadẽte. xvij. q. iiij. Iam, quia, ut prædictum eſt, fictio, de qua hîc, non eſt extendenda: maximè, quia eccleſia uidetur loqui de perſona prohibita, ſ. quia durior cenſetur perſona eccleſiaſtica, quo ad laicũ, l. ij. C. de iure emphy. l. ij. ff. qui ſatiſd. cog. glo. in d. c. potuit. Et non dicas, ꝙ iſtud limitetur, niſi eſſet prohibita alienatio in eccleſiam, prout dixit gloſ. in d. §. ea lege. & Pet. de Anch. in d. conſil. de quo tacitè meminit do. Ant. quia dicit ipſe, & audacius Imol. ꝙ iſtud nõ eſt uerum: quia iſta alienatio ſurgit à facto hominis uoluntariè: ſecus eſt, quando ſine facto hominis ſurgeret alienatio: qa ita loquitur l. cùm pater. §. cùm inter. ff. de leg. ij. quam facit hîc ſing. Imo eſt uerũ, ꝙ quãdiu monachus inueſtitus naturaliter uiuet, nõ priuabitur emphyteuſi, ſecundum ipſos: & ſic non intimidabitur ab ingreſſu: & eo mortuo reuertetur ad dominũ. Et hãc cõcluſionem limitat hîc do. Ant. dum modò poſtquã emphyteoſis eſt in manu eccleſiæ, dominus declaret intra biennium, utrùm uelit, ꝙ ibi remancat, uel nõ: quia ſi hoc non declarat, remanebit, per d. §. pen. Sed cogitabis tu de uno: utrùm dominus teneatur hoc declarare intra biẽnium à die, quo emphyteota profitetur, an uerò à die, quo naturaliter moritur? Et uidetur, ꝙ poſt, profeſsionem, per text. in d. §. j. in uerbo, mox cum peruenerit. In contrarium facit: quia non uidetur neq; dicitur peruenire, quod non erat durabile, ut in iuribus allegatis per glo. in c. nam & ego. j. de uerb. ſign. quia ſciebat dominus ſe habere tempus uſq; ad mortem ingredientis, à quo prius auferre non poteſt: ideo non eſt in mora. Et iſtũ paſſum bene no. quia ſuper ipſo habeo nunc
50 cum alio iudicare. ¶ Septimò † quero. Vidimus ſuprà, & plenius hîc per Doct. de ingrediente monaſteriũ: capax bonorum in cõmuni: ſed multum dubitatur, quid de Mendicãtibus. Et in hoc multa ſcribunt hîc omnes Doct. Sed pone duas concluſiones cõmunes, ſecũdum Imol. & do. Abb. clariùs cæteris. Prima concluſio. Bona ingredientis religionem Minorum ſunt ueniẽtium ab inteſtato: quia ipſi non poſſunt capere bona, p cle. exiui. de uerb. ſig. & alleg. Bar. in ſuo lib. Minoricarum, & Fede. conſil. xxvj. ut hîc per eos: quibus adde multo elegantiùs Bal. in authen. ingreſsi. uer. extra glo. quæritur. C. de ſac. ſan. eccl. Et quia cæteros excelluit in materia, ſatis eſt ad ipſum ſolum remittere. Et dicit idẽ Bald. in l. eam, quam. C. de fideicom. ꝙ frater Minor eſt incapax emolumenti, & tituli: & ſi inſtituitur perinde eſt, ac ſi homo mortuus inſtitutus fuiſſet. Et ibi ponit de multiplici capacitate. Et dicit Bal. in l. cùm acutiſsimi. C. de fideicom. ꝙ fratres minores non excludunt ſubſtitutum. Et ſic in eis nõ procedit iſte tex. Et adde ꝙ ſi frater Minor, qui eſt incapax, efficitur epiſcopus, uel aliàs capax, per hoc non recuperat bona ab ipſis, qui ſucceſſerunt patri ipſius, ſecundum Bar. in tractatu Minoricarum, in q. lj. in antepen. q. Et ibi etiam ponit, quid ſi talis exeat, & intret monaſterium capax, Et adde Bald. & Imo. in l. ex facto. §. fi. ff. de uulg. & pupil. Iure uidetur dicere, ꝙ ſi inſtitutus tempore inſtitutionis reperitur capax, & ante euentum conditionis appoſitæ in inſtitutione efficitur frater Minor, & tempore conditionis reperitur promotus ad maiora & capax, poterit ſuccedere ex teſtamento. Ex inſtis inferẽt ad id, quod dicit Bal. hîc, ꝙ ubi monaſterium non uult bona, nunquã excludit ur ſubſtitutus. Et ad iſtam concluſionem adde omnino Fede. conſil. xij. quod incipit, Fratres Prædicatores. in j. col. ubi dicit, ꝙ fratres Minores poſſunt ab ingrediente recipere, & ingrediens poteſt eis aliquid dare, ſicut & cæteris pauperibus. Allegat d. cle. exiui. §. cæ-
51 terum. ¶ Secunda concluſio. Alij † Mendicãtes, q non ſunt ſtricti tanta mendicitate, poſſunt capere, nõ ut bona immobilia, uel perpetuò ſibi retinenda, ſed ut uendant & ſe alant, & in alios ſuos uſus conuertant, ſecundum Doct. hîc allegantes. glo. in c. j. in uerbo, domum. de reli. do. in vj. Et re uera illa eſt glo. ordi. & ſolẽnis, ſecundum quam in facto conſuluit do. Car. conſi. lxviij. incip. Statuto ciuitatis. & Ang. conſi. ccxxij. quod incipit, In Dei nomine & ſuæ matris: ex themate prædicto conſidera duo. & approbant ipſam Bal. in d. authẽ. ingreſsi. & Domin. quem omnino uide in l. Antiſtius. §. fi. ff. de acqui. hære. & Ro. ſing. cccxcviij. quod incipit, Prohibetur. & Bald. in l. cùm quæſtio. C. de leg. & Imol. in l.
52 apud Iulianum. §. fi. per illum tex. ff. de leg. j. ¶ Sed † ut intelligas perfectè d. glo. de qua eris millies interrogatus, accumula breuiter quædam dicta ſparſè multum notanda. Et primò uide Pet. de Anch. conſi. lj. quod incipit, Ioan. And. in cle. dudum. ubi in iſto dubio, utrùm Prædicatores debeant uendere poſſeſsiones eis delatas, & pretium retinere, relatis quorundam opinionibus, dicit aduertendum, ꝙ licet fratres Prædicatores in multis caſibus æquiparentur fratribus Minoribus, in cle. dudum. de ſepul. tamen in hoc differunt: quia Prædicatores ſunt incapaces immobilium ex ſuis conſtitutionibus, nõ ex regula originali. Nam ſunt originaliter Canonici regulares de regula beati Auguſtini, & ſic poſſunt habere propriũ in cõmuni. Et per Ioã. And. in c. ſanè. j. de regu. qui dicit, ꝙ ab iſtis cõſtitutis etiam à Papa confirmatis poteſt de facili recedi: quia ueniũt ex accidenti: licet ſecus in his, quæ ſunt ab origine. Et ideo conſuetudo prædicta habet, ꝙ Prædicatores teneant bona eis obuenientia, & per talem cõſuetudinem detrahit de eorũ conſtitutionibus. Nã ſicut expreſſo cõſenſu firmantur, ita per cõſuetudinẽ infirmantur, l. de quib. ff. de legi. Et ideo concludit, ꝙ reſpectu acquiſitionis & retẽtionis bonorũ, uel uenditionis, quo ad eos, ſtandum eſt eorũ conſuetudini: quia per eam res de facili reuertitur ad naturam ſuã. Ideo ei cauetur, c. ab exordio. xxxv. diſt. Et ita reſidet: Tene mẽti: quia eſt miranda deciſio. ¶ Secundò uide do. Car. cõſi. ciiij. quod incip. Super facto teſtamenti quondã peregrini. ubi circa quoddã teſtamẽtum, in quo fratres Prædicatores erant hæredes, dixit eos capaces, ſaltẽ ad hoc,
a ut uendant[a], & conuertant in ſuos uſus: & alleg. gl. in d. uerbo, domum. & Bar. in d. l. apud Iulianũ. & ſubdit, ꝙ illud, ꝙ ſignãter dicit Bart. ibi de fratribus

a *Ad hoc ut uendant*] *Tu uide de hoc Bar. in l. j. nu. ij. uerſ. item ſi fratribus Minorib⁹. & ibi in apoſtil. Cel. poſt Landri. in uer. fratribus. ff. de lega. j. Not. idem Cel. in apoſ. ad præalle. Bart. conſi. v. incip. Viſa. Idem Cel. in addi. ad Bal. in auth. ſi qua mulier. nu. v. in uerbo, fratribus Prædicatoribus. C. de ſacr. ſan. eccl. poſt Iac. Rebuf. in l. profeſſio. nu. vj. in uer. q, religioſus mẽdicãs. C. de mune. patri. lib. x. Et in lib. ſtyli Parla. parte iiij. char. clj.*

tribus Minoribus, ut poſsint etiam capere, ut uẽdant, nõ, ꝙ edit: quia ſunt incapaces uniuerſitatis ſucceſsionis, etiam quo ad hoc, ut debeatur eis æſtimatio, per d. cle. exiui. §. cupientes. quæ non, ꝙ edit in alijs Mẽdicantibus, ſecundum eum: & ſubdit aſſertũ fuiſſe de quodã priuilegio Nicolai Papæ, per quod Prædicatores ſunt effecti capaces. ¶ Tertiò ſcias, ꝙ in tali uenditione non requiritur ſolennitas c. ſine exceptione. xij. q. ij. ſecundum Bal. in d. authen. ſi qua mulier. poſt Gul. de Cu. in authẽ. hocius porrectũ. eo. tit. Bene facit, quod no. Lap. allegatiõe xcvj. ubi dicit, ꝙ eccleſia coacta alienare feudum, putà per fideicõmiſſum, alienabit ſine ſolennitate. ¶ Quartò uide Arch. in c. uiduis. xxvij. q. j. ubi dicit, ꝙ, quicquid dicatur, hodie monaſteria capacia bonorum uolũt habere bona ingredientiũ, non ut retineãt, ſed ut uendant: ſed, ut dicit, ꝙ debent aduertere, quo iure id faciãt: quia generaliter pretium ſuccedit loco rei, l. quia pretio. ff. de uſur. l. procuratoris. §. non autem. ff. de tributo. Et ita reſidet. ¶ Quintò uide Bald. in c. cùm cauſa. j. de re iudi. ubi dicit, ꝙ in tali uenditione non requiritur ſolennitas: poſtea refert Archid. ubi ſ. & reprehendit ipſum, dicens, ꝙ perſonæ conditio & momẽtaneum dominiũ nõ infringit regulam Mendicantium: arg. l. fi. in fin. C. de bo. quæ lib. Et quia Apoſtoli ita faciebant, nõ tamen de iſta pecunia facere capitale ſuper banchis campſorũ: quia eſſet computãda inter immobilia: ſtatim ergo deponãt, poſtea deſcribant, ſecũdum ipſum. Et addit, ꝙ poſſeſsio rerum mobiliũ, quæ uſu cõſumuntur, eſt uilis & abiecta, l. rem, quæ nobis. ff. de acqui. poſſ. Item pecunia deſeruit cuilibet humanę neceſsitati, alia res non: l. ſi ita fideiuſſorem accipere. ff. de fideiuſ. Et hoc dicit eſſe ueriſsimũ: quia pecunia labilis eſt, & ꝙ apud ipſum ſtare nõ poteſt. ¶ Sextò uide Cald. in tit. de teſta. conſil. pen. quod incip. An bona ingreſsi ordinem Prædicatorũ, etc. ubi latè conſuluit, monaſterium Prædicatorũ eſſe capax bonorum ingrediẽtis: & inter alias alleg. text. in cle. dudum. §. huiuſmodi. de ſepul. ubi debent dare quartam de omnibus relictis. Ergo ſi poſſunt recipere legatum, fortiùs bona profitentis, cùm plures ſint teſtatores, q̃ ingredientes. Nõ obſt. c. j. de reli. do. in vj. ubi Mendicantibus uidetur prohibita poſſeſsionum retentio: quia reſpondet, ꝙ in fundatione monaſterij non mendicantium aſsignari debet eis pro ſuſtentatione, c. j. cum ibi allegatis, j. de inſti. Et hoc non contigit in Mendicantibus. Et ideo non dicitur ſublata mendicitas, ſi expoſt recipiũt aliquas poſſeſsiones, quæ non ſufficiunt ad uictum, nec auferunt mendicantem, uel mendicitatẽ, ut ibi per eum. ¶ Septimò uide elegans conſil. Pet. de Anch. conſil. ciiij. quod incipit, Contra fratres, uel ordines Mendicantium, etc. ubi conſuluit, ꝙ ſi omnibus eccleſijs habentibus bona immobilia eſt impoſitum à Papa certum ſubſidium: religioſi Mendicantes, uel conuentuales ordinis Minorum, qui haberent propria immobilia, aut reditus annuos, tenentur contribuere: quia ſi dicunt, licitè ſe tenere, conclu. ſint: ſi autem dicunt religionem incapacem, & Papam intellexiſſe de capacibus, non audiunt quaſi allegantes turpitudinem ſuam. Et poſt multa generalia dicit, de hoc eſſe caſum expreſſum, & bene in c. recolentes. j. de ſta. mo. ubi poſsidẽtes bona, eccleſias uel capellas contra ſui ordinis inſtituta amittunt priuilegium ſuũ & ordinis ſui, & tenẽtur ſubire ordinẽ ſuum ſimilem cum alijs in legibus diſciplinam. ¶ Octauò uide do. Ant. conſil. xxxviij. quod incip. Vt ſ. ſolenniter. ubi ſubſcripſit ſe præfato conſil. do. Pet. quẽ appellant dominũ & patrem ſuum. Et propter hoc, ꝙ diſpoſitio aliqua, ꝓpter inſolitũ curſum materiæ non proportionetur iuri & cõmuni intentioni ſcribentis, per hoc non ſequitur, ꝙ ſi diſpoſitio & uerba ſunt apta comprehendere illum caſum, non cõprehendãt. Vnde dicit, ꝙ eſto ꝙ Papa nõ cogitauerit de Mendicantib, in d. caſu, tanquam de iure nõ ualentib. habere bona, nihilo minùs ex quo uerba adaptãtur, includuntur. Alleg. gl. j. in cle. j. de deci. Ego allego glo. in c. preſenti. in uer, proprium. de cenſibus. quæ dicit, ꝙ licet religioſus non poſſet in particulari habere propriũ, tamẽ priuilegium datum clericis in bonis, ꝓprijs extendit ad id, quod habet religioſus ad ſuũ uſum: quia uerba ad illud adaptantur, licet ſuperior de hoc non cogitauerit: & poſt multa dicit do. Ant. ſe non uidere, quomodo Mendicantes poſſunt retinere, ꝓpria: ſed dicit, ꝙ nõ uult eos iudicare, & ꝙ ſapientes neſciunt eos defendere, & ꝙ libenter audiret, quomodo ſe ſaluãt: ſed dicit ſe imaginari, aliquam bonam cauſam ſubeſſe, ꝓ quam id iuſtè arguit, ne præſumamus, ꝙ quotidie celebrando, iudicium ſibi manducẽt. Quod non eſt cogitandũ. ¶ Nonò uide do. Car. in cle. exiui. §. proinde. in pen. & ult. col. de uer. ſignifi. ubi relictis diſputationibus Bal. & Bart. qui fuerunt cõtrarij in d. authẽ. ingreſsi. concludit primò, quãtum ad Minores, ꝙ ſunt omniũ incapaces cuiuſcunq; hæreditatis, & ꝙ ad eos non transferũtur bona ingredientiũ, nec etiam iure legati poſſunt accipere tantã quantitatem, ꝙ uideatur fieri fraus: ut in eadem cle. §. porro. & §. cùm aũt. ut ibi per eum. Sed in fratrib. Prædicatorib. dicit iſta non, ꝓcedere: quia, ſecundũ eum, dicuntur habere priuilegium Apoſtolicum, ꝙ ſint capaces ſucceſsionum. Et dicit ſe opinari, ꝙ oportebit, ut tandẽ idem cõcedatur fratrib. Minoribus, q iam de facto in multis locis æquiparant ſe Prædicatoribus, & habent poſſeſsiones & latos reditus, licet faciat eorũ inſtrumenta nomine monaſteriorũ monialium eis ſubditorũ. Et dicit, ꝙ arctiſsima paupertas regulæ Minorũ intellecta, prout uult d. cle. nõ bene ſeruatur, ꝓpter infrigeſcentem charitatem facientiũ eleemoſynas. Vnde ad euitãda peiora faueri poteſt illi opinioni, quæ uult, ꝙ capient pretium ſucceſsionũ: nam ut ex cõiecturis poteſt percipi, tãdem fient poſſeſsionati, & utinã in alijs ſaltem bene ſeruent regulam, ſecundum ipſum. Et ſubdit, ꝙ ſtante iuri communi nõ poſſunt immobilia capere etiã ut uendant. Et ita reſidet do. Car. Sed ſalua reuerẽtia paternitatis ſuæ nimiùm impudicè locutus eſt, modò habito reſpectu ad fratres Minores ſeruantes ſanctiſsimã obſeruantiã. Iſtis hoc modo rememoratis mihi uidetur elicienda una cõcluſio, ꝙ attẽdenda ſint priuilegia Apoſtolica, & ſecundum tenorẽ ipſorũ debeat de talib. reſponderi: ꝙ aũt conſuetudo in hoc operet, non conſonat: quia ex quo eorũ conſtitutiones ſunt per Papam confirmatæ, nõ uidentur, ꝓpter particulares cõſuetudines poſſe tolli, niſi eſſet conſuetudo totius ordinis, per ea quæ habẽtur per Doct. in c. cùm acceſsiſſent. ſ. de conſti. & in c. dilecto. j. de præben. licet do. Pet. de Anch. d. conſ. lj. aliter teneat: & non nego, ꝙ eius authoritas plurimùm ualeret: ſed mouẽt me notata etiã per Fede. in d. cõſi. xij. inc. Fratres Prædicatores. cum præſcriptionib. ſequentib⁹. Et iſtud dico, quantũ ad hoc, ut bona poſsint retineri. Si aũt uelint ea uendere, tranſeo cum gl. in d. c. j. in uerbo, domũ. loquẽdo de alijs, q̃ de minorib. Sed de ipſis dicit do. Abb. hîc, adhuc idem eſſe limitando, niſi modus, ꝓ quem relinquitur, ſit contrarius eorũ regulæ. Et remittit ſe ad not. in d. cle. exiui. Dicas tu, ꝙ ubi æſtimatio rei uendendæ aſcenderet magnã quantitatem, non ſunt capaces, ſecundũ Bar. in d. lib. Minoricarũ, & Pet. de Anch. in d. cle. exiui. Et de iſta capacitate minorũ uide etiã Ang. & Imo. & Ro. in l. Stichũ. §. ſtipulatio. ff. de uerb. obl. Pet. de Anch. & Imo. in c. ij. j. de teſta. Ang. in authẽ. de eccleſiaſticis titulis. §. ſi quis aũt. in fi. Bal. perfectiſsimè ultra omnes in d. authẽ. ingreſsi. & aliquid ꝓ eundem pulchrè in c. decernimus. ſ. de iudi. Et ibi ponit, quando relinquitur laico, q eſt cuſtos altaris fratrũ Minorũ. Et prædictis adde Lapum allegatione iiij. quæ incip. An diſpoſitio. ubi dixit, ꝙ ſi aliqui Mendicantes habent ex gratia Papæ, ut poſsint retinere bona immobilia

c. in præſentia.

bilia in cõmuni, uel possessiones, uel aliàs retinent de facto, per hoc non perdunt nomẽ Mendicantium, nec sunt liberati ab alijs legibus, in quibus de Mendicantibus fit mentio. Adde etiã prædictis Domi. in d.c.j.§.cõfirmatores. in pen. col. de relig. domi. in vj. ubi post Ioã. And. allegat Spec. in tit. de statu mona. §.j. dicentem, q̃ bona ingredientiũ Mendicantes transeunt in eos. Fallit in Minoribus, secundum ipsum. Adde etiã dõ. Abb. in c. recolentes. in fin. j̃. de sta. mona. ubi dicit, q̃ si Mendicantes uolentes uendere bona, quorum sunt incapaces, non inueniunt emptorem, debẽt dare pro eleemosynis. ¶ Sed dubitari posset, utrùm fratres seruorũ sint Mendicantes, & respondeas, q̃ non, secundum Cald. eleganter in tit. de regularibus. consil. xxij. quia nõ sunt prohibiti ex regula, uel ex constitutionibus habere proprium in communi, sed profitentur regulam beati Augustini, quæ habet proprium in communi, c. nolo. & c. non dicatis. xij. q.j. Non obstat, q̃ aliqui conuentus uadant mendicando ostiatim: quod est signũ cognoscendi Mendicantes, secũdum theoricam Archidiaconi in c. quorundam. de elect. in vj. quia respondet ipse, quòd text. in c.j. de religio. domi. in vj. notanter ponderauit illos diei Mendicantes, quibus ex institutionibus, uel regula, prohibetur habere proprium in cõmuni. Vnde ponderauit, non solùm q̃ quærant sibi uictum per solum quæstum: sed etiam, q̃ sit prohibitum habere proprium. Et Archi. intellexit, q̃ homo dicatur mẽdicans, non religiosus: & subdit Cald. patrem suum ita consuluisse, & ita declarasse Papã, de ipso ordine seruorum,
53 ut ibi per eum. ¶ Quid † autẽ de fratrib. Carmelitanis? Lapus multùm insistit allegatione xlv. incip. An fratres de Carmelio. Et finaliter dicit, q̃ non audet firmare pedes: quia etiamsi regula non facit eos Mendicantes, tamen ex quo diu ita habiti & reputati sunt, uidentur mutasse nomen, iuxta c. cùm de beneficio. de præb. in vj. nisi fecerit cõtra statum Mendicantium, putà retinendo bona & possessiones: sed dicit Domin. in d.c.j. de relig. dom. in vj. se credere, q̃ sint Mendicantes, per illum tex. & Ita tenet Ioã. And. in c. quorundam. de elec. eod. lib. secundum eum: & mouetur per tex. in illo c.j. & in d.c. quorũdam. inducendo pleniùs, ut ibi per eum. ¶ Et ex prædictis inferri potest ad Eremitanos: quia si Prædicatores & alij seruorum censentur capaces, quasi deriuentur à regula beati Augustini, idem erit etiam
54 de ipsis. ¶ Quid † autẽ de bonis ingredientis aliquam religionem particulatẽ alicuius ordinis habentem patrem Abbatem, ut sunt isti montis Oliueti, qui transferunt monachos de loco ad locum? Conclude, secundum do. Ant. & do. Abb. hîc, q̃ bona acquirunt toti ordini. Alleg. Spec. de sta. mona. uersic. xix. & glos. quam dicunt singularem in c. de uiduis. el j. in glo. ij. xxvij. q. j. quæ dicit, bona esse in potestate & in dispositione illius, qui est superior in ordine. ¶ Et ex istis omnibus habes plenè, an & quando bona ingredientis monasterium capax, uel non capax, ad ipsum applicentur: quæ omnia intellige, quando ingrediens nõ facit testamentum: si aũt fecisset testamentum, uidetur, q̃ illud debet conseruari, per id quod habetur in §. illud. in authẽ. de monachis. Et ex quo monasterium non est capax, hoc non est inconueniens: quia ex tunc uidetur ualidum: quia mors ciuilis uidetur habere cũdem effectũ, quem naturalis: si autem ingreditur religionẽ omnino capacem non facto testamento, seruatur d. authẽ. si qua mulier. quam etiã habes xix. q. ult. si qua mulier. Si autẽ fecit testamentũ, conclude secundum Imol. licet opiniones fuerint uariæ, q̃ si aliquid reliquit monasterio iure institutionis, nõ rumpitur testamentum: si aũt nihil reliquit monasterio, tunc, secũdum aliquos, rumpitur testamentũ, sicut etiã cõsueuit rumpi natiuitate posthumi præteriti nati post testamentũ: ut in §. ij. Insti. de exhære. lib. Sed tene contrariũ, secundum Imo, quia nõ reperitur, q̃ ad hoc monasterium habeatur loco filij: & quia text. in d.§. illud, permittit testari, quomodo uult, ante ingressum: & licet uideatur capite minui, quia trãsit in potestatẽ monasterij, quia diminutio nõ contingat per actum uitiosum, non tñ utiatur testamentũ. Allegat, quod habetur in simili, l. Cornelia. ff. de testa. Et hoc latiùs, psequere, ut hîc per do. Ant. Imo. & do. Abb. q̃ etiã tangunt, utrùm etiam possit liberè testari, prout miles. De quib. remitto ad ipsos causa breuitatis. ¶ Octauò † quæro, utrũ successuri aliquo modo post mor-
55 tem alicuius, uideantur ad successionẽ uocati ipso iure facta, psessione? an uerò debeant expectare mortẽ naturalem? Et in hoc clariùs cæteris considera duos casus. Primus est, quando ingredit monasteriũ capax. Secundus, quando ingredit non capax. Ad primũ dicas, q̃ oportet expectare mortẽ naturalem: quia ciuilis nõ habet eundem effectũ, quem naturalis. Potest. n. monasterium ex persona ingressi tenere bona, & posset priùs mori ille expectãs, quã monachus. Igitur data differentia, non arguitur à naturali ad ciuilem, l. Statius. §. Cornelio. ff. de iure fisci. & ibi Bar. & l. cùm pater. §. hæreditatem. el j. & ibi Bar. in pposito, ff. de leg. ij. & sentit Bart. in l. interdicit. in fi. ff. de condi. & demon. & ita no. do. Ant. do. Abb. hîc post Bar. in d. authẽ. si qua mulier. Fallit in legitima debita filijs: quia illa potest peti incontinenti, postquam pater est professus, per tex. in c. cùm simus. j̃. de regula. de quo facit festũ Bal. in d. authen. si qua mulier. prope fi. uersi. quintò no. & in l. si qua pœna. ff. qui sint sui uel alie. iur. & Ro. in l. si cùm dotẽ. in prin. ff. sol. mat. Pet. de Anch. & do. Card. in d.c. cùm simus. & do.
56 Abb. hîc. ¶ Sed contrariũ, q̃ † imo etiam ad legitimam debeat filius remanens in seculo expectare mortẽ naturalem, tenent Bar. Salic. & Paul. de Cast. in d. authen. si qua mulier. & Ioã. de Ana. post Pet. de Anch. in c. ij. j̃. de delict. pue. & do. Abb. in d. c. cùm simus. quia istud est regulare, q̃ legitima non debetur patre uiuẽte, l. lex Cornelia. ad fin. ff. de uulga. & pupi. l. j. §. in impuberi. ff. de colloc. bo. no. Bart. & Bal. in l. iij. C. de iur. & fac. igno. & Spe. de execu. sen. §. sequitur. uer. quid si filius. & Bar. in l. post emancipationẽ. §. illud. ff. de lib. leg. & plenè Imo. in c. Raynutius. j̃. de testa. & in c. cùm cõtingat. j̃. de iureiur. & tex. cum glo. fin. in c. j. xviij. q. j. nisi esset filius Iudæi effectus Christianus: & sing. per Ana. in c. ludæi. el ij. j̃. de ludæ. Ad tex. in c. cùm simus. dic, q̃ nõ probat illud ad quod allegatur, ut ibi per do. Abb. & per Salic. in d. authen. si qua. quia uerbũ, Successione. quod est ibi positum, denotat patrem fuisse tunc mortuũ: quia non dicitur filius petere debitum ex successione, nisi quãdo pater est mortuus: ut no. glo. fin. in d.c.j. in xviij. q. j. Et hoc etiam per plura demonstrat Ioan. de Ana. in d. c. ij. ubi uide. Et istud sequor: quia, ut patet ex integra. d.c. cùm simus. quam aliàs uidi, pater ille mortuus erat. Dicit tamen Paul. de Cast. in d. authen. si qua mulier. q̃ monasterium tenebitur alimẽtare filios monachi eo uiuente, quia bona transiuerunt cum illo onere, l. si quis à liberis. §. rescriptum. ff. de lib. agno. Et posset filius petere, ut assignentur sibi certa bona, de quibus possit se alere: & si contingat ipsum superuiuere patri, remaneant penes ipsum pro sua legitima: & quatenus transeunt ipsam legitimam, restituat monasterio: si uerò præmoriatur patri, restituantur omnia monasterio: quia tunc apparet, quòd legitima nõ fuit sibi assignata: & sic erit assignatio facti, non iuris, nec trãsibit in filium dominium, secundum ipsum. Et istam practicam bene not. Et circa prædicta not. quòd filius ingrediens religionem, non potest petere legitimam in bonis patris patre uiuente. Ita concludunt Pet. de Anch. & Ioã. de Ana. in d.c. ij. pro quibus do uobis textum unicum & peregrinum in iure, coniuncta glo. in d. c.j. xviij. q. j. ubi monachus factus episcopus, debet uendicare hæreditatem patris, & erit episcopatus: si enim legitima fuisset

fuisset debita uiuente patre, transmisisset illud in monasterium, à quo fuit translatus: qui enim omnia dat, etiã dat spem futuræ actionis, l. ij. C. de dona. Præterea dicit illa gl. q̃ ius succedendi non cõpetit, nisi post mortem: &, q̃ spes monasterij euanescit, ex quo monachus desinit esse filius monasterij. Et per illam glo. in istis uerbis cõsuluit Bal. in quodam suo consilio, quod incipit, Pater dotauit filiam. q̃ monachus non potest cedere monasterio ius adeũdi hæreditatẽ, adeò q̃ eo mortuo monasterium possit adire. Allegat l. si mulier. §. ex asse. ff. de iur. do. Et de hoc uide etiã do. Card. in cle. fin. in xv j. q. de electio. & ibi dicit post Paulum, q̃ si religioso sit aliquod relictum sub cõditione, & ante conditionis euentum efficitur episcopus, illud acquiritur episcopatui: & facit mentionẽ de quodam eleganti consi. Fede. in xxvj. quod incip. Casus talis est: quidã est ingressus. Et ista sunt, quo ad primũ casum huius quæstionis, qñ est ingressus monasteriũ capax. ¶ Ad secundũ multi tenent, q̃ expectantes mortẽ naturalem, uideãtur statim uocati, ex quo mors ciuilis habet eundẽ effectum, quẽ naturalis. Et ita no. Bart. in d. §. hæreditatẽ. el j. & in iiij. parte Minoricarũ, & Pau. de Leaz. in disputatione quæ incipit, Substitutus. & Ang. in l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. & do. Ant. & do. Abb. hîc. Sed contrariũ puto uerius, s. q̃ imo etiam post ingressum ordinis Minoriũ debeat expectari mors naturalis: quia ista ciuilis nõ habet eundẽ effectum, quem naturalis, propter conditionem meliorẽ, quæ est in expectatione mortis naturalis: quia tardiùs poterit conueniri reus pro fideicõmisso. Ergo non debemus iudicare de morte ciuili, prout de naturali, l. ea. §. insulam. ff. de uerb. obli. & ibi Dy. & alij: & ita pungit Imo. in d. §. hæreditatẽ. el j. & Sal. in l. j. C. de hære. insti. quamuis Imo. in d. §. ex facto. & in §. seq. simpliciter transeat cum Ange. ibi. Et clariùs confirmo istã opin. demonstrando, q̃ mors ciuilis non sit eiusdẽ effectus: quia si confiscarentur bona illius, qui expectabat mortem naturalẽ, & dubitetur, an ueniant bona istius ingressi, certẽ tenendo opinio. primã, illa etiam erunt confiscata: sed tenendo opinio. secundã, non essent cõfiscata: quia confiscatis bonis non ueniunt bona debita sub conditione, non existente adhuc conditione: ut est gl. aurea, quæ incipit, Sed quid prodest. in l. nam ad ea. ff. de condi. & demon. quam ualde no. Bald. in l. j. in pen. col. C. de hære. insti. & Ro. sing. clxxiij. quod incipit. glo. ord. in l. nam ad ea. Per quod apparet mortem ciuilem non esse aptam operari tantum, quantũ naturalis. Et ideo cõsuluit signãter Pe. de Anch. cõsi. ccccxvij. incip. In his dubijs. q̃ cùm quædam domus esset debita Sempronio post mortẽ filiatũ, & filiæ essent professæ in monasterio, tamen oportet, ut ille expectet mortẽ naturalẽ: quia licet monasteriũ nec uendere possit, nec habitare, potest tamen locare. Ex quibus remanet expeditus secundus casus huius subtilis articuli: de quo etiam uide Bart. Bal. Imo. & Pau. de Cast. in l. j. ff. de test.
57 ¶ Nonò quæro: Si monachus † institutus hæres, dato sibi q̃ si ipse non uult, alius succedat substituto uulgari, non uult adire hæreditatem, utrùm monasterium sine monacho adire poterit, ut excludat substitutũ, ad similitudinem patris, qui filio instituto recusante adire potest, l. j. §. sin aũt. C. de bo. quæ lib. Et in hoc respondet Bar. q̃ sic, in l. j. de uul. & pup. & sequuntur communiter Scribentes hîc: quia monachus nõ habet uelle, nec nolle, c. si religiosus. de elec. in vj. Idem Bal. in l. j. C. qui admitti. & in d. l. Deo nobis. & in l. cùm proponas. C. de hære. institu. Contrarium tenet Bald. in l. ex repudiatione, C. de fideicom. & in l. si in princ. C. de bo. quæ lib. & Ang. & Imo. in l. si paterfamiliàs. ff. de lib. & posth. Imo. plenè in repe. c. Raynutius. in xxvij. char. uer. iuxta prædicta põt dubitari. j̃. de testa. quia quo ad actum acquisitionis monachus potius equiparatur seruo, quàm filio. No. glo. in l. cohæredes. §. fi. in uer. puto. ff. de acquis. post. Inn. in c. olim. j̃. de priuile. & Bar. in l. j. in prin. & in §. si fructuarius. ff. de stip. ser. cũ concor. Et probat: quia monach' omnia quærit monasterio, sicut seruus dño: filius non, l. cùm oportet. C. de bo. quæ lib. Sed si ita est, q̃ sine uoluntate serui instituti dñs adire nõ potest, d. l. cùm proponas. Ergo, etc. Nõ ob. q̃ monachus non habeat uelle uel nolle: quia respondet Imo. in d.c. Raynutius, q̃ est uerũ, quo ad hoc, ut si nõ interuenit consensus abbatis, nihil operetur suũ uelle, uel nolle. Et idem in seruo: quia nolle, uel uelle nõ potest hæreditatẽ sine uõluntate domini: nam licet uellet repudiare, non potest l. is, qui hæres. §. filius. & l. qui in aliquã. in prin. iuncta l. is potest. ff. de acqui. hær. Et in monacho patet, q̃ solus abbas sine consensu monachi electi ad prælaturam non potest electioni consentire. Probatur in d. l. si religiosus. Et sic uoluntas abbatis non est uoluntas monachi. ¶ Decimò quæro, utrũ solus abbas sine monacho instituto possit hæreditatẽ repudiare? Et cõis opi. est, q̃ sic, per l. j. §. per seruum. ff. de acquir. pos. ut per Bal. in l. j. in x. q. & in l. bonorũ. in v. q. C. qui admit. & in d. l. ex repudiatione. & Bart. in l. tutor. in fi. ff. de bo. poss. Et hoc dicit Pau. de Cas. in l. legato seruo. ff. de leg. j. & Lapus allegat. xxvj. in fi. & Bal. in l. si pupillorum. C. de repu. hære. Ex quo inferunt hîc Doc. utrũ mortuo monacho hæreditate sibi delata nondũ adita monasteriũ possit adire? Et cõcludũt, q̃ sic, ut hîc per do. Ab. & Bal. diffusè in d. l. j. C. qui admit. & Bart. in l. inde Neratius. in prin. ff. ad l. Aquil. & Bald. in l. filio. ff. de cond. & demonst. ¶ Postremò super hac decretal. quãtò magis reuoluo & reuello, tantò plura & pulchriora inuenio: sed ne sequentibus decretalibus iniuria fiat, in reliquis ad hoc me remitto, præterquam in uno, quod recitatione dignũ restat: quoniã dicit hic Imo. q̃ ubi aliquis timet, ne alius suam possessionẽ inuadat, põt implorare officium iudicis, per quod petat se defendi in sua possessione: & ad consequendũ iudicis interdictũ sufficit facere fidẽ de possessiõe sine libello & sine ordine iudiciario, secundũ ipsum: de quo exclamat Bal. in l. fi. C. de edi. diui Adri. tol. ubi omnino uideas: quia ex dictis Inn. colligit v. uel vj. singularia, qñ liceat propria authoritate possessionẽ apprehendere: quæ breuitatis causa omitto. ¶ Sed ad istud, quod retuli de officio iudicis, adde Bal. idẽ tenentẽ in l. si seruus. per illum tex. C. quod cum eod. & in l. si super poss. C. de transac. & in l. j. C. de prohi. seq. & in l. fin. in prin. per illum tex. ff. quod met. causa. no. Bart. in l. æquissimum. §. sed si inter duos. ff. de usufru. Cæterùm ad illud de capiente possessionem propria authoritate, uide dom. Anto. hîc: cui adde bonas remissiones: & uide Rotam decis. xvj. incip. Item si contra agentem. in nouissimis, Arch. xviij. q. iij. in Summa, Inn. in c. in nostris. j̃. de concess. præben. dom. Abb. solenniter post Inno. in c. j. de immu. eccl. Imo. in clem. ad nostram. super glo. in uerb. frangatur. de hæret. Pet. de Anch. in c. j. in j. col. de iureiur. in vj. Bal. in tub. C. qui admit. & in c. cæterùm. suprà. de iudic. & in dispu. incip. accusatus. in penul. col. & in l. ea l. C. de condi. ob causam. glo. sing. in authen. ut de cætero commuta. fiant. §. de cætero. circa prin. dom. Anto. in c. ij. circa fi. suprà. de consue. Ange. in l. rerum amotarum. ff. rerum amo. Ro. in l. qui absenti. §. si quis posse. in fi. ff. de acqui. posse. Ange. in l. lege Iulia. C. qui bo. ced. pos. Archi. xvj. q. ij. in Summa, tex. no. & ibi Doc. in c. pastoralis. in fin. de priu. & in c. eum, qui. de præben. in vj. & Domi. in c. si tibi absenti. de præben. in vj. & Pau. de Cast. in l. si post diuortium. ff. sol. matr. & Lap. alle. cxix. in ulti. col. & Petr. de Anch. consi. cccv. incip. Tres domini magnifici. in ulti. col. Et ista loca no. quia sunt in iure solitaria: reliqua dic, ut hîc per Scribentes, quos in substantialibus dictis sufficienter oneramus.

c. in præsentia.

SVMMARIVM.

1 Actor & reus in interdicto retinendæ possessionis si probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat.
2 Territorium quid importet.
3 Competens iure speciali, non de iure communi, satis dicitur competenter de iure.
4 Exceptio potest falsitatis opponi etiam post sententiam.
5 Iudex non potest repellere partem propter suspicionem calumniæ.
Iudex si committat receptionem testium, an uideatur commisisse eorum examinationem. Post numer. 5. uersi. nota quintò.
6 Dictiones, Extunc & Exnunc, quid importent, seu significent.
7 Infamia facti non repellit totaliter testem, nisi iudex arbitretur eum totaliter repellendum.
8 Causæ quot sunt, quæ faciunt obtinere in interdicto retinendæ possessionis.
Extrema sufficiunt, si probata sint, ad obtinendum in possessorio. Post nu. 8. uer. idem tene menti glo.
9 Prioritas, siue antiquitas possessionis quid operetur.
10 Probatio quæ fit per priuilegium de euidentissima.
11 Spoliatio dicitur multiplex.
12 Dominus an possit agere pro subditis.
Colligentes pedagia debent tenere itinera tuta. Post nu. 12. uer. & non omitto.
13 Probatio facta sine termino assignato, utrùm ualeat. & nu. 14.
15 Probationes factæ post lapsum terminum, an ualeant.
Ponit ad hanc regulam quinq; limitationes. & 16. nu. cum 17.
18 Probatio facta post terminum peremptorium, an ualeat.
Probare qui non potest per testes, potest probare per confessionem aduersarij. Post numerum 18. uer. limita octauò.
Probatio an possit declarari post terminum datum ad probandum. Post nu. 18. uer. limita decimò.
19 Testis si iurat in termino, licet deponat post terminum, ualet eius testimonium.
20 Hæc tamen regula fallit in quinq; casibus: quos uide nu. hoc 20. & 21. 22. & 23.
Iudex non præsumitur negligens, nisi pars protestetur. Post nu. 23. uer. item non sufficeret dicere.
24 Falsitas testium quomodo & quando possit opponi: & dicit, quòd si nunquam fuit mota, potest moueri in causa appellationis.
25 Quæ regula fallit quatuor modis: ut hoc num. 25. & 26. cum 27.
28 Falsitatem sufficit probare directè, uel indirectè: nisi probetur, iudicem dicta falsorum testium fuisse secutum.
29 Testis licet probetur corruptus, si tamen aliter de falsitate non appareat, sententia non retractatur.
Certi tamen sunt casus, in quibus sufficit probare solam corruptionem. Primus est nu. 30. & alij duo consequenter.
31 Sententia lata prætextu falsorum testium uel instrumentorum, ualet mero iure.
32 Sententia lata ex falsis probationibus factis contra absentem dolo producentis, non ualet.
33 Sententia lata contra minorem prætextu falsorum testium, est ipso iure nulla.
34 Decretum interpositum ex falsa probatione, est ipso iure nullum.
35 Sententia lata prætextu falsorum testium, uel ex falsis probationibus, licet teneat mero iure, sunt tamen quatuor remedia: quorum primum datur ad eam irritandam: reliqua ad eam euitandam.
Primum remedium est per uiam restitutionis in integrum, & expirat lapso quadriennio.
36 Secundum remedium est actionis in factum, quod competit ad spacium xxx. annorum, & tollitur totidem annorum spacio.
37 Tertium remedium est accusationis criminalis, durans usq; ad xx. annos. & nu. 38.
39 Quartum remedium est per uiam exceptionis, competens perpetuò aduersus fundantem se in sententia taliter lata.
40 Probare quando quis teneatur omnia narrata, quando se astrinxit omnia probare. & nu. 41. & 42.
41 Qualitas substantialis an astringat probantem.
43 Astringens se ad plura probanda, quorum quodlibet per se sufficit, iudex non potest propter unum plenè probatum pronunciare secundum petita.
44 Iudicium sortis quando habeat locum.

CAPITVLVM IX.

1 Licet causam. ¶ Si † actor & reꝰ in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat, maximè si titulum iustificatum, uel meliores probationes respectu possessionis adduxit. H.D. Diuide, ut per Doc. & naturam istius interdicti & aliorum habes. Instit. de interdi. §. retinendæ. & per totum. Et habet hoc c. materiam subtilem & famosam: sed sequendo dom. Abb. referam solùm utiliora & indigētia declaratione: quia multis prolixior uideor. ¶ Not. primò tria, quæ possunt competere ecclesiæ ratione temporalitatis, scilicet iurisdictio, honor & districtus. Primum expone secundum Bal. hîc, de qualicunq; iure, ex quo in genere ponitur. Facit gloss. in l. j. ff. de iuri. om. iud. & in cle. j. in uerbo, omnimodam. de fo. compe. Et sic importat cognitionem & executionem criminalem: quæ qualiter exerceatur ab ecclesia, uide in c. fin. ne cle. uel mona. in vj. Secundum de honore non reperitur alibi, secundùm Bal. hîc, quòd pro honore competat iudicium possessoriū: sed dicit, ꝙ non intelligitur de honore qui debet uirtuti: quia nō consistit in iure, sed in moribus: sed de honorantijs habentibus in se aliquam utilitatem uel exhibitionem operarum, uel signum obedientiæ, per l. si non sortem. §. libertus. ff. de condi. indeb. & l. honori. ff. de obsequijs. & l. ciuitatibus. ff. de leg. j. exemplificat in proposito, quòd subditi uadant obuiàm prælato honorificè & processionaliter cum palmis oliuarum uel similibus reuerentijs. Tertium est[a] districtus, quod non expo nas pro executione pœnarum, ut hîc per Ioan. And. & alios, sed secundum Bal. hîc est uocabulum præcisum importans originarios & incolas, qui distringuntur seu arctantur. Allegat gloss. in §. rursum. Insti. de act. & in l. j. C. ubi de cri. agi opor. Et districtus est etiam in mari, sed territorium in terra, ut uerbum sonat: ut est glo. notab. in c. ubi periculum. in uerb. cum sua curia. de elec. in vj. quę dicit, quòd mare attribuitur terræ uiciniori: & allegat ipsam Bal. hîc, & Pet. de Anch. in c. ij. de const. in vj. & Bald. in c. licet. suprà. de fer. & l. fin. C. de testa. & in rubr. ff. de rerum diui. & in c. accedens. el ij. ut lite non contest. & in c. in literis. infrà. eod. & in l. ij. C. quemad. tes. ape. & in l. j. C. ubi de cri. agi opor. & in l. pe. C. de insti. & subst. Et ideo dicit Bar. in l. insulæ. ff. de iudi. se allegasse ꝯ pyratas reducentes se ad quandam insulam prope Pisas: & pro ipso dicit ibi Ange. esse text. sing. in l. j. C. de classi. lib. xj. no. Bar. in l. unica. C. de uena. ferarum. eod. lib. & Ioan. de Ana. in c. unico. de cle. uena. Et dicit Dom. in d. capitu. j. ubi periculum, quòd bannitus de territorio alicuius

a Tertium est] *Adde tu, & dic clariùs, quòd ubi aliquis populus, uel princeps habet potestatem terrendi, ut sunt domini Veneti, qui habent potestatem terrendi Patauinos, Taruisinos, & alios subditos, tunc ille locus, qui potest terreri, appellatur de fortia & de districtu. Ita Bartolus in lege cunctos populos. C. de summa trinitate & fide Catholica.*

alicuius ciuitatis censetur bannitus à mari, quod per illam ciuitatem distringitur. Postea subdit Bald. hîc, ꝙ ambitus tetritorij comprehendit quædam loca, quæ non sunt de districtu, ut monasteria & ecclesias: & dicit, ꝙ est diœcesis clericorū districtus utrorumq;. Allegat c. Rodulphus. s. de rescrip. & in his dicit standū consuetudini uulgi. Vide Io. An. in c. fi. de offi. dele. in vj. ubi dicit, ꝙ appellatione districtualiū nō ueniunt clerici: & sequitur Ro. in sing. cccclij. idē do. Ant. in c. dilecti. de fo. compe. & Domi. in c. si à sede. de præben in vj. & Pet. de Anch. in regula, ea, quæ. in xx. q. de reg. iur. in vj. Et adde Bald. in c. j. §. fi. quibus mo. feu. amit. ubi dicit, ꝙ omne territorium & omnis districtus pōt appellari prouincia. Vnde authen. qua in prouincia. C. ubi de cri. agi opor. potest exponi, in quo districtu & territorio. Allegat Host. in c. nō est. j. de spōs. & l. prouinciales. ff. de uer. sig. & ibi dicit, ꝙ nomine castri continentur corporalia & incorporalia, res, iura & iurisdictiones. Allegat Bar.
2 in l. si qn̄. C. de bo. uac. lib. xj. De hac materia, & † quid importet territorium, uide Bar. in l. pupillus. §. territorium. per illum text. ff. de uer. sig. do. Ab. post Ioan. And. & alios in c. cùm contingat. in xix. col. s. de fo. compe. per Bal. in rub. quæ sint regalia. & in l. ij. ff. de offi. præsi. & in l. j. C. de sen. ex breuic. recit. & Bart. in l. j. in ulti. col. ff. de iurisd. omnium iud. & in l. cunctos. C. de sum. trini. Et quid sit comitatus, & quid ciuitas, uide omnino do. Card. post Paul. & Pe. de Anc. in cle. ne Romani. §. sanè. in vj. q. de elect. Et ibi concludit: ꝙ utrùm ille, qui est de districtu, dicatur de comitatu? Et attenditur communis usus loquendi in statutis & in materia. Vide gloss. j. in c. prouinciæ. xcviij. dis. & Ange. in l. fi. ff. de iurisd. omniū iudi. Quid autem sit ciuitas, castrum, & uilla, uide plenè Bar. in extrauaganti, qui sint rebelles. in uerb. Lombardiæ. & Ioan. And. plenè in c. si ciuitas. de sen. excom. in vj. cum concor. quas omitto. Et uide Ang. & Imo. in rub. ff. sol. ma. & omnino Pet. de Anch. in c. statutum. §. j. in iiij. col. de rescrip. in vj. ¶ No. secundò ibi, de iure. iuncto fin. text. in uerbo, maximè. quòd illud, quod competit de iure speciali, non de iure communi, satis dicitur competere de iure. Ad idem uide tex. & ibi do. Abb. in c. cùm contingat. j. de deci. Et ex hoc infert hîc do. Abb. ad quæstionē de iudice[a], uel arbitro, qui habet pronūciare de iure: quia poterit etiam iudicare secūdum statuta, & remittit se ad dicta in rubr. s. de consue. allegando bonum tex. cum gl. in c. j. in uerbo, de iure. s. ut li. pen. Adde tex. cum gl. in uerbo, iuris. in l. præscriptione. C. si contra ius, uel uti. pub. quā ad idem no. ibi Pau. de Cas. facit elegans dictum Bal. in l. constitutionis. de bo. quæ lib. & in l. unica. C. de cōfes. Et de hoc, quod tangit do. Ab. uide Ro. dicentē se pluries idem consuluisse, in l. post dotē. ff. sol. matrimo. & per eundē in rubric. ff. de arbi. & istum tex. allegat. do. Abb. in c. Cumana. super gl. in uerbo, de iure. s. de electio. Vide semper Bald. in l. præscriptione. C. si ꝯ ius, uel utili. public. & quæ dixi in c. j. in j. notabili, j. de spōsalibus. ¶ Ex eisdem uerbis not. ꝙ ille, q̄ narrat in libello, se esse dominū, si concludit in possessorio duntaxat, uidetur incidenter deduxisse adminiculatiuè dominiū. Ex quo not. quòd narratio restringitur per conclusionem. Ad idem allegat do. meus tex. & ibi Bart. in l. Aurelius. §. Sticho. ff. de lib. leg. & Inn. in c. super literis. s. de rescrip. & do. Ant. plenè in c. examinata. s. de iudi. Adde Bal. in l. fin. C. de cōpeten. ubi dicit, attendendū esse effectū libelli, & ꝙ sustinetur grosso modo loquendo, & uide Bal. in l. edita. in xj. & xvij. col. C. de eden. & in l. ij. in fi. C. de peti. hære. & in l. domum. in j. col. C. de rei uen. & in l. ubi adhuc. C. de iur. do. in quibus locis repetit istud de cōclusione: & est text. & ibi pulchrè Bal. in l. nō debet. in fi. ff. de dolo. Et nō tantùm in actione, sed etiā in exceptione, secundū Bal. in l. cū ultra. C. de nō nume. pec. Et ista declara, ut per Bal. in l. cōsentaneū. in prin. C. qūo & qn̄ iud. & uide Cal. in ti. de accus. cōsi. iij. & v. & Ang. cōsi. cc. & Bal. in l. qui stipēdia.
3 C. de pcur. cū coco. ¶ No. tertiò. † ibi, utraq; pars inducere potuit, ꝙ licet iudex exceptiones, quæ opponuntur ꝯ testes, possit seruare post testes receptos & publicatos, c. præsentiū. j. ti. pxi. si tn̄ uult, pōt admittere partē excipiētē ad probandū incōtinenti dictas exceptiones, dū modò nō retardet examinatio testiū in causa principali: qa hoc esset ꝯ text. in authē. si dicat. C. de test. uult tex. cū gl. j. ī c. cū causam. j. tit. xxj. & dicet ibi, ut in c. ex parte. eo. ti. Et ex hoc notant ualde do. Ab. & do. meꝰ hîc, ꝙ super pluribus articulis cōpassibilibus pōt assignari unus & idem terminus: cōcor. tex. in l. gn̄aliter. §. pe. C. de reb. cre. & est gloss. in cle. sæpe. in uerb. dationē. de uerb. sig. de quo dic, ut p oēs in c. præterea. s. de dila. cū cōcor. allegatis ibi, & p Ro. in l. q an̄ Calendas. ff. de uer. ob. Et no. ꝙ lapsus talis termini ipso iure excludit uoluntatē producere testes, & nō ualebit pductio etiā parte nō opponēte, ppter uerbum, Nullatenus: de quo in tex. iūcta gl. ī authē. si qua mulier. C. ad Velleia. & de hoc pleniùs j. sup gl. j. ¶ Itē pon-
4 dera, ꝙ † exceptio falsitatis pōt opponi etiā post sn̄iam: de quo etiā in gl. Et ex hoc collige, ꝙ qcquid licet opponere post sententiā, multo fortiùs ante: licet testes sunt publicati. Quod facit ad no. in c. iurauit. s. eo. ¶ Et ex prædictis colligit hîc do. Abb. iuncto c. causam. j. tit. pxi. ꝙ oīs dilatio data ad pbandū censet perēptoria, etiā si nō dicatur. Et est tex. in l. fi. ff. de dila. & in c. ij. s. de dila. ubi bona glo. secundū eū. Secus dicas in dilatione exceptoria, ut habetur in c. consuluit. s. de off. deleg. & ī l. ad perēptoriū. ff. de iud. & ad de gl. in cle. j. ī uerb. perēptoria. de excep. & ibi do. Card. ī vj. q. & tex. & Bar. in l. Titia. §. usuras. ff. de leg. ij. & Spe. in ti. de dila. §. j. uer. & not. & do. Ab. in c. pastoralis. in iij. not. j. de excep. & Bar. in l. mācipiorū. ff. de optio. leg. & in l. si fi. ita. §. Iulianꝰ. ff. de dā. infec. Adde gl. ij. in c. j. de do. & cōtu. in vj. quæ sentit, ꝙ si in iure uel alia dispositiōe fit mētio de termino, non est necesse, ꝙ statuat perēptoriū. Et qn̄ iudex debeat citare perēptoriè, uide Bart. & Imol. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & quę aliàs dixi post Ana. ī c. ad petitio-

a Ad quæstionē de iudice] *Adde tu, ꝙ Fel. hîc tangens q. quotidianam, utilem tamē, nimiùm succinctè & breuiter loquitur: quare pro clariori intelligentia ad utilitatem legentiū annectam aliqua utilia. Pone: fuit cōpromissum in quosdā arbitros, hoc addito ut pronuncient secundū iura: nunquid poterunt procedere secundū consuetudinē, uel statuta loci? Primò dicendum est, quòd nō: quia appellatiōe iuris intelligitur de digniori: et sic de iure cōi: ut est tex. Instit. de iur. nat. gent. et ciuili. §. quoties. Item uerba ī dubio debent intelligi in proprio significato, l. j. §. in perpetuū. ff. si ager uecti. uel emphy. pet. Secūdò ad idē facit, quod signāter dicit Bal. in l. quæcunq;. in iiij. col. C. de ser. fug. ubi quærit, stante statuto ī ciuitate, ꝙ existentib. masculis filijs fœminæ nō succedant patri ab ītestato, sed dotetur: pone pater habet filios masculos et filias fœminas: in testō dixit: instituo filias ī eo, qd' eas tāgit de iure: an ītelligatur de iure statuario, an de iure communi? Determinat, quòd debet intelligi de iure cōi, tanquam de digniori. Item quia statutū loquitur ab intestato: ergo nō habet locū isto casu, quo pater testatus est: & sic filiæ succedūt æqualiter cū fratrib. Tertiò facit, quod dicit Io. An. post Gul. de Suza. ī addi Spe. in tit. de arbi. §. excipitur. uer. itē quod est. q. si feci compromissum ī aliquem, ut pronunciet secundum iura, intelligitur secundum iura communia. Vnde arbiter nō poterit pronunciare secundum statuta iuri cōmuni contraria. Idē tenet Ange. in q. per eum disputata, quæ incipit, Duo adinuicem litigantes. & dominus Cardinal. in capitu. finali. de consue. Albericus. de Rosa. ī prima parte statutorum, q. cxxxiiij. incip. si compromissum factū est:*

Tamen

*Tamen istis non
obstantib. tene cõ
trariũ: ꝙ imo ap=
pellatione iuris,
intelligitur potiꝰ
statutarij, cùm il=
lud derogat iuri
cõi. Pro ista opin.
facit tex. notab. in
c. j. in fi. cũ gl. ubi
etiã do. Ab. ut li.
pendẽ. ubi dicit,
ꝙ si princeps in
rescripto se refert
ad ius simplici=
ter, intelligitur de
iure speciali et sta
tutario. Ad idẽ fa
cit, quod dixit in
proœ. Cle. ĩ uerb.
iurisdi. per quem
not. ibi do. Ab. ꝙ
appellatione iu=
ris, non solùm ue/
nit ius cõe, sed e=
tiam municipale:
et pro hoc infert,
quãdo causa man
datur decidi secũ
dum ius, intelligi/
tur non solùm de
iure cõi, sed mu=
nicipali et cõsue=
tudinario. Ad i=
dem facit, qđ not.
Bal. ĩ rub. de reg.
iu. in vj. ꝙ cõpro
mittere in aliquẽ,
ut iudicet de iu=
re, uidetur cogi=
tasse de omni spe
cie iuris. Ad idẽ fa
cit, quod in termi
nis latè decìdit
Bal. in l. illa insti=
tutio. in ult. col.
ff. de hære. instit.
ubi quærit: pone,
quòd factũ est cõ
missum in aliquẽ,
prout tota die fit
de iure & de fa=
cto in proceden=
do, sed in pro=
nunciando de iu=
re cõi tantũ, an i=
ste arbiter debeat
pronũciare de iu
re communi, an
secundum statu/
ta illius loci? Con
cludit per statu=
ta, ex quo statuta
sunt cõfirmata à
iure cõi in illo lo
co, et derogãt ipsi
iuri: & ibi uide
plenius per eũ. Se
quitur Anto. de
Bu. in c. Quinta=*

nem. j. de accus. Et dicit Bal. hîc, ꝙ ter/
minus assignatus ĩ medio causæ, sem
per censetur perẽptorius. Et dicit Bal.
in l. si quãdo. C. de testi. ꝙ in fine termi
ni dati ad probandum, possunt testes
ꝑduci sine citatione, ex quo illa dila/
tio est cũ perẽptorio. Et adde, qđ no/
tarius nõ tenet scribere in actis perẽ-
ptoriæ, qñ est dilatio ad probãdũ, se/
cũdũ Bar. in d. §. Iulianus. Et dicit Bal.
d. l. fi. ff. de dila. ꝙ dicit perẽptoria, qa
perimit ꝓbationẽ, non ius: & ideo di-
cit, ꝙ in noua instãtia poterit fieri ꝓ=
batio omissa in prima, ꝑ l. per hãc. C.
de tẽp. ap. Idẽ dicit, si pars fuisset impe
dita: qa nõ censebit perẽptoria dicta
dilatio: arg. l. Cęsar. ff. de publ. Idẽ dic,
si post paucos dies mora purgaret, se
cundũ gl. in d. cle. sæpe. in uerb. nõ ob/
stante. & Bar. in d. l. fi. Idẽ dixi, si fuisset
data dilatio absenti: quia nõ censeret
perẽptoria: gl. no. in l. fi. Idẽ dic, si fuis-
set data sine causæ cognitione, per l. à
ꝓcedente. C. de dila. de quo tamen ui
de Bal. in l. petẽdæ. in j. no. C. de temp.
in integ. re. pe. etc. ¶ Not. quartò ibi,
5 per excogitatam malitiã, ꝙ † si pars
excipiens nõ est in manifesta calũnia,
sed contra ipsum est quædã suspicio,
nõ põt iudex ipsam repellere. Quod
intellige, ut hîc per do. Ab. & do. meũ
post alios. Sed in quãtũ do. meꝰ dicit,
ꝙ istud præiudiciũ nõ erat reparabi
le, quia succumbens in possessorio ef/
ficiebatur actor in petitorio: istud nõ
intelligo, quia imo etiam post senten/
tiam potuisset opponi exceptio falsi=
tatis, & retractari sententia ea proba=
ta, l. querela. C. de falsis. cum alijs hîc
allegatis in glossa ij. meritò dixit Inn.
in c. post electionem. quasi in fin. j. de
concess. præb. quòd ubi non procedi-
tur cum solenni ordine, si iudex uehe
menter suspicatur exceptionem perẽ/
ptoriam opponi causa morãdæ litis,
non malè faciet, si ex hoc exceptione
non admissa sententiã ferat, etiamsi à
repulsione appelletur, nec cassabitur
sententia propter hoc, ꝙ nõ admisit,
nisi demũ probetur ueritas exceptio=
nis. Ad quã probandã, dicit eũ admit
tendũ, etiã si ꝓcedat sine ordine. Hoc
limitat Inn. nisi uellet excipiẽs incõti=
nẽti probare. Et ista sunt uerba sua, de
quibus faciũt festũ oẽs Scribẽtes ibi,
& do. Ab. in c. pastoralis. §. qa uerò. s. de
of. del. & in c. ex parte. el ij. eo tit. & ex=
pressè cõsuluit Pet. de Anc. consi. cliij.
inci. Ex narratis in facto. in pe. col. ubi
uide, & Inn. sequuntur etiã do. Ant. &
Imo. in c. cũ contingat. s. de offi. deleg.
do. Ab. in c. nullus. in fin. j. de præsum.
& in c. suscita. ubi de hoc dicit esse ca=
sum. & bene, s. de resti. in integ. Et ideo
dicit do. Ab. post gl. pe. in c. super eo. s.
de offi. deleg. ꝙ si iudex præsumit ma/
litiam contra tertium uolentẽ impe=
dire executionẽ sententiæ, non debet
eum audire, nec de appellatione cura
re. Et extendunt hoc do. Card. & Imo.
ibi etiã ad iudicia summaria. Et adde
oĩno Io. An. in Spec. tit. de deleg. §. re=
stat. uer. quid si in statuto. & incipit, ad
ditio Oldr. in sua disputatiõe, ubi ex/
tendit prædicta etiã ad præiudicium
non reparabile: putà in executione
causæ capitalis. Cuius contrariũ sen/
sit Bald. in l. j. in pe. col. C. qui accusa.
& fortè meliùs, nisi magnitudo calũ=
niæ & periculum impunitatis delicti
aliud suaderent. Et ideo cõsilium est,
ut offeratur incontinenti probatio:
quia in isto casu Io. And. nõ se firmat,
prout in alio: & sciàs, ꝙ ipse ad prædi=
cta not. ibi d. c. suscitata. & istis adde
tex. optimũ in l. satis apertè. C. de fal-
sis. & Inn. ĩ c. fi. ĩ fi. s. de libel. obl. & Bal.
in l. j. uer. posset tamen. C. quomodo
& quando iudex. Et ibi dicit, ꝙ iudex
ex officio potest supplere ꝓ reo, quã/
do est euidens calumnia. Allegat Inn.
& bene, in c. j. suprà. de off. uica. & uult
ibi Inn. sufficere, quòd istud appareat
aliter, quam ex forma petitionis. Item
uide glo. fi. in l. qui cùm maior. §. si pa/
tris. ff. de ope. lib. quæ dicit, quòd iu=
dex ex officio potest lacerare actionẽ
calumniosam: de qua exclamat Imo.
in l. pen. §. ad crimen. uer. sextò fallit.
ff. de public. iudi. Et adde Petr. de Anc.
quem sequitur Ana. in c. super eo. j. de
cri. falsi. ubi dicit, ꝙ si iudex uidet ex
certis indicijs, ꝙ contra instrumentũ
registratum opponitur exceptio falsi
causa deferendæ solutiõis, põt mitte/
re sententiã executioni pendente ac-
cusatione, per d. l. satis apertè. & alle/
gat Inn. ubi s. Et in hac materia uide
Imo. in c. super hoc. de renun. & Bald.
in l. in contractibus. in princ. C. de nõ
nume. pecu. Et non mireris, si in hoc
non fuit cõsiderata malitia, quia non
præsumebatur à iudice: sed à nonnullis, ut hîc in tex. Et
sit cautus iudex non admittens exceptionem, ut faciat
causam repulsionis describi in actis: aliàs turbaretur in
syndicatu. Ita docet Bart. in simili loquens de iudice,
qui non credit testi etiam bene deponenti, in l. Lucius.
ff. de infa. & Bal. in l. cùm magistratus. C. quando pro/
uo. non est ne. & Inno. & dom. Abb. in simili in c. sicut. j.
de re iudi. & Inno. in c. significauerunt. in tit. proxi. & ha
betur j. eo. quoniã. ¶ No. quintò ibi, recipere & exami=
nare curarẽt. quia aliud est receptio testium, aliud exa=
minatio: & ideo cùm iudex cõmittit receptionem te=
stium, non uidetur committere examinationẽ: maxi/
mè, quia plus est & maioris effectus: ar. eorum, quæ tra
dit Bart. in l. ij. ff. de iurisd. om. iudic. Vnde refert hîc do.
meus, ꝙ cùm aliàs quæstio hîc esset de facto, & ipse uel/
let istud sustinere, alius uocatus probauit stylum & cõ-
suetudinem esse, ꝙ commissa receptione testium uidea
tur commissa examinatio: sed de iure fortè est secus, se=
cundũ eum per istum tex. quod dicit se nõ affirmare. Di
cas etiam tu, ꝙ ille, cui est cõmissum ut recipiat testes su
per principali, non põt recipere testes super reprobatio
ne, quia nõ est sibi cõmissum: sed protestationem super
reprobatione testium recipere potest, quia sine illa non
põt fieri bene receptio testiũ. Ita ad literã dicit Inno. hîc
in princ. & sequuntur alij. ¶ Not. sextò ibi, indultæ ex
6 tunc. ꝙ † dictio, Ex tunc, suspendit actũ & interlocuto/
riam iudicis usq; ad extremum tempus iudicis, secun-
dum do. meum. Adde glo. in uerbo, extunc. in cle. j. de
iure patro. & in text. in c. pastoralis. j. de appel. & ibi
dom. Abb. Quid autem, si dicat, Exnunc prout extunc?
Vide

*uallis. de iurei. ad
fi. Latè do. Ab. in
rub. de cõsue. et in
d. c. j. ut lit. pen. et
in c. cùm uenis=
sent. in j. col. de
eo, qui mit. ĩ pos.
& in c. Cumana.
in antepe. col. et ĩ
c. cũ nobis. de ele.
Pau. de Cas. in l.
ius plurib. et in l.
præscriptione. C.
si cõtra ius, uel u=
til. publi. Roma.
in l. post dotẽ. in
xviij. col. ff. soluto
ma. & in consil.
xxv. incip. Claris
simè uidetur. quã
uis aliter distin=
guat idẽ Roma. ĩ
repe. rubr. ff. de
arb. Ita etiã tenet
dom. Alex. in d. l.
post dotẽ, remissi
uè. Ad idem facit
qđ dicit Bal. in l.
maximũ uitiũ. C.
de lib. præte. in
uer. ulteriùs quæ/
ritur. cuius deci=
sio cõtradicit his,
quæ tenuit in d. l.
quocũq;. Et illud
in specie repro=
bat Pet. de Anch.
in cõmento c. ca=
nonum statuta.
de constit.*

c. licet causam.

Vide quę habentur in c. præterea. j. de appel. & Ange. &
Imo. in l. huiusmodi. ff. de uerb. obli. & tex. & gl. in cle. j.
in uerb. ex tunc. de conces. præben. & Bal. rectè loquen=
tem in c. j. de mili. uasal. qui contumax est. ubi dicit, ꝙ
dictio, Ex nunc. significat actũ uerbi prolati: & illud uer
bum, Prout ex tunc. effectũ actus esse collatum in tem-
pus futurum. Vnde si dicitur, si hoc non feceris, excom/
munico te exnunc, prout exnunc: est, ac si diceret, decla
ro ꝙ si non satisfeceris in termino, sis excõicatus tunc,
secundũ Bal. ibi: sed quando dicit econtrà, extunc, pro/
ut exnunc, uidetur collatus effectus in tẽpus præsens, se
cundũ Bal. in authen. cõtrà rogatus. in prin. C. ad Treb.
Ex istis uerbis nota, ꝙ quando articuli sunt simul incõ/
passibiles, iudex nõ põt assignare terminũ simul super
utroq;, sed bene uno & eodẽ actu põt assignare termi=
nos successiuos super utroq; secundũ do. meũ: & remit
tit ad Bar. in l. ij. ff. de re iud. Sed re uera, ut retuli s. in iij.
no. productiones & probationes testiũ uidentur posse
claudi unico termino, per istum tex. in prin. & tales etiã
erant actus probandi in istis duobus mensibus. Vnde
dici põt & utiliùs, ꝙ ideo Papa dedit secundũ mensem
post primũ, & de ambobꝰ nõ fecit unũ terminũ: qa for=
te ꝓcurator archiepiscopi noluisset instare in reꝓbatio
ne, & ex lõgo termino isti reportassẽt cõmodũ. Et iõ ha
bes solennẽ practicã assignãdi terminos, qñ nõ ẽ oĩno
necessariũ, ꝙ uterq; terminus debeat operari, & nocere
posset aliter parti accumulatio termini facta eius fauo/
re. Et dicas, ꝙ licet istud sit prudenter factũ, nõ tñ prohi
beretur secus facere: maximè, quãdo de reprobatione
multũ crederetur, per istum tex. in prin. ¶ No. septimò
ibi, singulares, ꝙ testes singulares nõ probãt actũ gene
ralẽ: putà iurisd. ꝙ dicit hîc Bal. esse not. dignum, & me=
liùs non reperiri alibi. Sed intellige, ut dicit hîc dom.
meus, & bene, ꝙ isti deponebant de actibus inferenti=
bus diuersam speciẽ iurisdictionis: putà, quia unus de
ponebat de actu meri imperij, alter de actu simplicis iu
risdictionis, alter de honore & reuerentia in extraiudi=
cialibus. Et ideo ex hoc non probatur generalis iuris-
dictio: nec mirũ: quia secundũ doctrinã Inn. & do. Ant.
in c. dilectus. j. de cap. mo. & do. Abb. in c. j. j. de reli. do.
& Bal. in l. ij. C. de seru. & aqua. & Bar. in l. iij. §. si quis hoc
interdicto. ff. de iti. actuq; priua. cum concor. per acqui=
sitionẽ quasi possessionis iurisdictionis in una specie
non probatur acquisitio quasi possessionis in altera: &
ideo nõ est mirũ, si isti nõ ꝓbant iurisdictionẽ. Sed no.
ꝙ si super una specie iurisdictionis deposuissent etiam
singulariter de pluribus act. etiam separatis denotanti/
bus tantũ exercitium iurisdictionis, aliud fuisset per ea,
quæ no. Inno. post alios in c. cùm oporteat. j. de accus. &
Inn. in c. aliter. el ij. de accus. Bald. in c. fin. s. de consue. &
probatur ex not. in simili per glo. in c. nihilominùs. iij.
q. ix. & Ioã. And. in c. j. de arbi. in vj. & Bal. in c. j. de notis
feud. Generaliter aũt, quando testes singulares possunt
saluari, & quãdo nõ, uide omnino Pau. de Leaza. in di
sputatione, quæ incipit, quęstio contra instrumentum.
& Ange. & Imol. in l. ex testamento. §. item quæro. ff. de
uulg. & pup. & latè Bal. in l. testium. cum seq. C. de testi.
& glo. & Doc. in c. bonę memoriæ. suprà. de elec. & Inno.
in c. licet ex quadam. j. tit. proxi. & do.
Anto. ibi, & in c. ueniens. eod. tit. & ibi
forte dicetur: quia est materia longis/
7 sima & pulchra. ¶ Not. viij † ibi, ma/
læ famæ, &c. ꝙ infamia[a] facti non re-
pellit totaliter testem, nisi iudex arbi/
tretur eum totaliter repellẽdum: & sic
erit in arbitrio iudicis. Et in hoc faci/
unt singularẽ istum tex. do. Ab. & Bal.
hîc, qui dicunt, ꝙ non reperitur alibi
melior tex. per quod dictũ dicunt esse
sopitam quæstionẽ, de qua in l. Cassi/
us. ff. de senat. & in l. j. C. de sum. trini.

a *Infamia] Ad=
de tu, et dic, quòd
in causa crimina/
li nullo modo po/
test esse testis: qa
in ea probatio=
nes debent esse lu
ce meridiana cla/
riores. Ita elegan
ter Bar. ĩ l. Cassiꝰ.
ff. de senato. ĩ uer.
si uerò quæris.*

Sunt aliqui casus, in quibus omnino admittitur: putà
contra alium infamem, secundum glo. in l. iij. §. lege Iu=
lia. ff. de testi. de quo per Bart. ibi, & Bal. qui aliter sentit
in l. cùm mulier. ff. solu. mat. Idem dic in crimine læsæ
maiestatis, secundũ glo. in §. lege. & est tex. ibi: Bart. in l.
in quæstionibus. ff. ad legem Iul. maiestat. Sunt etiam
casus, in quib. nullo modo admittitur: putà, in testibus
synodalibus: quia oportet, quòd quando ferunt testi=
monia, non sint infames infamia facti: non tamen re-
feret, si tempore assumptionis ad officium tales non
fuissent. Ita dicit Bald. in c. j. §. inter pares. in fi. de lege
Conradi. Idem dicas, quando lex requireret testes in=
tegrę opinionis, secundum Bald. in cap. j. per illum tex.
quot testes sint necessarij. Idem si requiritur testis inte
ger. Ita sentit gl. in l. iij. §. duæ causæ. in uerbo, eãdẽ fidẽ.
ff. de Car. edic. & ibi Bar. & Io. de Ana. in c. j. j. de accus. I-
dẽ dicas, quo ad semiplenã ꝓbationẽ: quia talis testis
nõ est adeo idoneus, ꝙ possit ex hoc deferri iuramentũ
in supplementũ probationis, secundum Bal. ualde no.
in c. j. §. sacramẽtũ. de cõsue. recti feu. Idẽ, ubi requirunt
testes omni exceptiõe maiores, prout in casu c. j. j. de cõ
sang. & affi. Ita dicit Bal. in l. optimã. C. de contrahen. &
cõmit. stipu. Idẽ in casu l. Cassius. ff. de sena intelligẽdo,
ut per Bald. in l. j. in lectura, in v. opp. C. de sum. tri. Quæ
omnia bñ no. ¶ Not. nonò ibi, & si de corruptione. tex.
ualde no. ꝙ licet eo ipso, ꝙ ꝓbatur testẽ fuisse corruptũ,
licet aliter falsum nõ dixerit, annihilet dictũ suũ, secun/
dũ tex. sing. iũcta gl. in l. j. & ibi Bar. ff. de falsis. tñ ex quo
de hoc debuit probari in termino, & per sñiam fuit pro=
hibitũ, si de hoc postea constat, tñ testes probant ex ta-
cito cõsensu partiũ: ut sentit hîc gl. facit tex. & glo. in l. si
quis testibus. C. de test. & ibi uide Bal. pro intellectu hu
ius exceptionis. Etsi diceretur subtiliter, ꝙ imo ex hoc
est ꝓbata falsitas: quia cõstito de corruptiõe dicitur cõ
uictus de periurio: quia iurauit se non corruptũ, c. quo
ties. j. tit. proxi. ergo tanquã falsus in uno c. reprobatur
in alijs, per not. in l. si ex falsis. C. de transac. & per Inn. &
alios in c. fraternitatis. j. de hære. & ibi dixi. Responde
illud procedere, ubi est falsitas in pertinentibus ad ne/
gotium deductum in iudicio: quod nõ est hîc, secundũ
do. meũ. Pro quo uide Io. And. idẽ tenentẽ in ti. de instr.
edi. §. restat. uer. quid si is, qui est notarius. & Ang. consi.
cxcij. & dixi in d. c. fraternitatis. Quando aũt sola corru
ptio operetur plenè contra dictũ testis, dicetur j. super
gl. Et hîc adde, ꝙ testi, qui accipit pecuniam, ne testimo
nium dicat, creditur, si est productus ab eo, contra quẽ
fuerat corruptus. Ita dicit Bal. reputãs hoc notabile, ĩ c.
j. si de inuesti. inter do. & uasal. lis ori. & considera: quia
clarè non fuit hîc probata corruptio. Patet ibi, uideat
8 aliquid. ut sentit do. Ab. in discursu. ¶ No. † decimò in
uerbo, Ex præmissis. quatuor causas, quarũ quælibet
facit obtinere in interdicto, uti possidetis: & fortiùs, si
concurrant hîc in simul, ꝓut hîc. Prima est pluralitas te
stium. Facit c. in nostra. j. ti. proxi. Secunda est qualitas
depositionis testium: quia dicunt aptiora & uerisimi-
liora negotio. Et ponderat hîc Bald. ea dicta dici ueri=
similiora, quæ consonant priuilegijs. Quod dicit sing.
notandum. Sed intellige tu, nisi dicta aliorum conso=
narent iuri cõmuni: quia dicerent illi uerisimiliora, se/
cundum Inn. eleganter in c. auditis. in gl. hinc colligũt.
j. de præscrip. & re uera Inn. allegat istum. Vnde sentit a/
liter, quàm Bald. hîc, & minus bene, quo ad istũ tex. sed
intelligendo, ut dixi, utrumq; dictum procedit: & illam
theoricam Innoc. sequitur Ro. in rub. de arbit. & Petr.
de Anch. in cap. j. de rescrip. in vj. & consil. cclxxviij. &
dom. Abb. in c. cùm oporteat. in fi. infrà. de accus. & hîc
& in c. quia uerisimile. infrà. de præsump. & Specu. in ti-
tulo. de teste. §. postquam. uer. quid si plures. dom. Ant.
in c. quid per nouale. infrà. de uerb. signi. & Ro. in l. j.
§. fi. de uerb. obl. & pulchrè scribit Bald. in l. quicunq;.
C. de seruis fugitiuis. quòd id, quod est ualde longè à
ueri=

uerisimili, est quædã falsitatis imago. Facit c. super hoc. de renun. & quod no. gl. fi. in c. j. de rescrip. in vj. Et dicit Imo. in d. c. auditis, ꝙ si testes aliqui dicunt, me possidere boues, ut meos & pro meis: alij testes dicunt, ꝙ ego teneo illos ut conductos, & quòd fuerunt præsentes conductioni, quòd isti præferuntur. Simile dicit Inno. in c. j. ẗ. de frigi. quòd testes deponentes de potentia ad copulam, præferuntur testibus dicentibus de impotentia. ¶ Tertia causa uictoriæ in hoc interdicto est prioritas possessionis, per istum text. ualde singu. & antequàm istud confirmetur, pondera bene tex. dum dicit, à xl. annis, & citra. quia illa copula Et, denotat tempus continuum: & sic ubi ponitur inter principium & finem, habet includere medium, secundum Host. quod reputat Bald. hîc notatu dignum. Vnde dicit hîc Imo. no. practicam probandi continuam possessionem, ut articules, quòd à xl. annis, & citra. quia sine illa copula uerificaretur possessio, etiamsi per unum diem tantùm in illo tempore possedisset, l. j. §. quod autem. ff. de aqua quoti. & æsti. secundum ipsum. Vel dicas, à tot annis citrà per ipsum tempus. quia illud Per, denotat continuationem, l. si urbana. §. per notare. ff. de uerb. sig. Et istud de dictione Et citrà, ponit etiam Bal. in l. iudicia. in fin. C. de rei uen. & in l. transigere. in prin. C. de transi. & Bar. in l. si post acceptum. ff. de rei uen. & Bal. in l. falsus. C. de fur. & Imo. in cle. j. super glo. in uer. antea. de seq. pos. & fructu. Et per istum tex. dicit dom. Anto. in cap. j. suprà. de resti. spo. quòd uerbum Et citra, denotat continuationem. Idem Rota in nouis conclus. ccl. incip. Item si rector. & uide Baldum in l. ob carmen. in penul. col. ff. de testi. in apostillis, ubi dicit, quòd dictio A. & dictio Citra, non denotant continuationem temporis, nisi inseratur copula: ut quia dicatur à x. annis, & citra. Allegat Inno. in c. inter dilectos. infrà. de fi. instru. Secus dicit de dictione Per. Sis etiam cautus, secundum Imol. & latiùs dom. Ant. hîc post Bar. in l. Celsus. ad fi. ff. de usucap. ut taliter deducas capitulum de tempore prescriptionis, quòd concludas prescriptionem completam ante litem motã: aliàs, si includereẽ tempus litis motæ, probaretur interruptio præscriptionis, iuxta glo. in c. illud. cum ibi allegatis, ẗ. de præscrip. ¶ Et fortiùs procedit hoc, etiamsi testis postea diceret de xl. annis & plus: quia illa dictio, Et plus. non posset operari etiam illud modicũ, quod est à principio litis uscꝫ ad diẽ testificatus, secundũ do. Ant. hîc cõtra Io. An. quia illa indeterminata dictio nihil ꝓbat in teste, ut ipse dicit se dixisse in c. literę. s. de dila. & alle. Bar. in l. Celsus. de quo etiã ꝓ Bal. in l. si quis in suo. C. de inoffi. test. Et ideo dicit Bal. sing. in l. ij. in pe. col. C. de rescin. uen. ꝙ si testis rem, quæ uendita fuit pro quatuor, dicat, ꝙ ualebat octo & plus, nõ dicitur probare uenditionẽ factam fuisse minus dimidia, adeo ut sit locus remedio illius legis. Et idem Imo. in c. pe. in ult. char. ẗ. de emp. & uen. & Bal. idem dicens de dictione. Et ultrà, in c. cùm causam. el ij. ẗ. ti. proxi. dicens hoc esse expressum ibi meliùs, quàm alibi in proprijs terminis. Idem de teste, qui dicit, Prope x. annos, uel circa. Vide do. Ant. in c. cõtinebatur. in j. col. de despon. impub. & do. Abb. in c. si. eo tit. Ang. consi. cxxij. incip. Visis petitione & responsione. & do. Ant. in c. dudum. el j. de elect. & Ang. in authen. quomodo oportet episcopos. §. igitur. Et dicitur, ꝙ non probat præcisum tempus. Idem de teste, qui dicit, Possedit: iam sunt x. anni. Vide Bar. & omnino Rom. in d. l. Celsus. & Bal. in l. si super longi. ad fi. C. de præscrip. longi. tempo. Et dicit Bald. in hoc, in j. constitutione fforum, circa princ. ꝙ quando dicit, Titius possedit: iam sunt x. anni: per uerbum præsentis temporis probat tempus continuum & perfectum: secus, si per uerbũ futuri temporis: putà, ideo erũt x. anni. Et not. ꝙ ubi testis deponit de possessione certi temporis simpliciter, intelligitur in dubio de possessione cõtinua, secundum Bart. in d. l. Celsus. & Bald. in d. l. iudicia. ¶ Idem tenet Bald. in glo. no. cap. nolumus. in uerbo, incõcussam. xvj. q. iiij. quę dicit, quòd ad probandam possessionem continuam, sufficit probare extrema. Et sequitur dom. Anto. in capit. accedentibus. in penult. col. infrà. de priuil. & in cap. cùm ad sedẽ. suprà. de restit. spolia. & in proœ. Decre. & ibi Imo. & dom. Abb. in c. cùm ab ecclesia. suprà. de causa possessio. & prop. cum concord. Et ratio est: quia per extrema infertur præsumptio medij, ut not. glossi. iij. in cap. quia sunt. xxviij. distin. & gloss. fin. in cap. in die resurrectionis. de consec. dist. v. & gloss. ij. in cap. accedens. in suprà. de conuer. coniug. & ibi dom. Anto. de But. in fi. Item de teste, qui dicit, quòd Titius possedit post Caiũ dicas, quòd non uidetur concludere, quòd immediatè post illum possederit, secundum Domi. in c. j. circa princ. de consti. in vj. Allegat gloss. in uerb. sed tertiæ. in cap. cùm Vintoniensis. suprà. de elect. Et idem, si dicat, quòd Titius possedit ante Caium: quia non infertur, quòd immediate antè, secundum Do. in c. si quis eorum. in fin. xxxij. dis. dè quò per eundem in cap. ab exordio. in iij. not. xxxvj. dis. & in c. si. post princ. xxiiij. dist. & in c. qui semel. in ij. not. l. dist. & in capitu. j. circa princ. xxvj. distin. & in c. si post ordinationem. in j. not. l. dis. & in cap. j. §. licet. in iij. not. de procur. in vj. & in c. ad decimas. de
9 rest. spolia. eodem libro. ¶ Et † ad istam tertiam causam, scilicet de antiquiori possessione, quæ sola sufficiebat ad uictoriam, secũdũ omnes hîc, Bart. in l. si duo. uti possi. adde Bald. in leg. arboribus. §. si agrum. ff. de usufr. ubi dicit, quòd si duo testes probant, quòd ego araui fundum: & alij duo probant, quòd tu asportasti fructus: ego debeo obtinere, tanquã antiquior possessor. Sed quo ad istud exemplum, Bal. dicit hîc contrarium: quia in perceptione fructuũ consistit efficacia & utilitas possessionis. Vnde uidetur iste meliùs probasse: & licet qui seminauit præuenerit in honore, tamẽ iustum est actũ à fine denominari: & sæpe contingit, ꝙ unus seminat, alter metit, secundũ eum: qui tamen dicit se putare, ꝙ furtiua asportatio fructuũ significet possessionẽ clandestinã: quia suspicabatur se posse repelli, l. clàm possidere. ff. de acq. poss nisi fieret hoc ex ista causa: putà causa uitandi tumultus, uel maioris mali: ut not. in l. j. §. hoc interdicto. ff. uti pos. Adde etiam Bal. in l. de pretio. §. si duobus. ff. de Publiciana. ubi dicit, ꝙ si duo probant titulum ab eodem, præfertur ille, qui primò fuit in possessione. Sed si à diuersis, præfertur ille, qui non reperitur possidere. Et dicit esse casum ibi. Adde etiam Bald. in leg. ordinarij. C. de rei uen. ubi dicit, ꝙ si interdicto, uti possidetis. utraq; pars ꝓbat de possessione, si unus probat per plures testes, sed non per plures & digniores: uel si non per digniores, probat de antiquiori possessione, iste debet uincere, quia potior est in possessione. Et allegat istum tex. subdens, ꝙ in dubio secunda possessio præsumitur clandestina & iniusta, cùm nõ potuerit possessionem quærere, nisi clàm, uel nisi defecerit eũ, qui primò possidebat, l. si finita. §. ubi aũt. ff. de dam. infec. Et subdit, quid iuuet probare dñium, & referam in l. iiij. cum sequẽti. Adde etiã Bal. in l. si super longi. in ult. col. C. de præscrip. long. temp. ubi dicit, ꝙ si nõ apparet de iusticia, uel iniustitia meæ possessionis, si tertius prius possidebat, mea possessio præsumitur iniusta & clandestina, & non usucapio: & allegat istum tex. Adde etiam Bal. in l. non ignorabit. post medium, C. ad exhiben. ubi dicit, quòd eo ipso, quòd apparet me priùs possedisse, tua secunda possessio censetur clandestina, nisi probetur, quòd de ipsa sciuerim: & allegat istum text. Adde etiã Pet. de Anch. cõsi. cclxix. incip. ad declarationem. ubi consuluit plenè per istum tex. antiquiorẽ possessorẽ pręferri in hoc interdicto. Ad de etiam Pet. de Anch. consi. cccv. incip. Tres magnifici. ubi facit festum de isto tex. in auxiliũ antiquioris possessoris. Et ibi etiam subdit, quòd fauorabilior est possessio

c. licet causam.

sessio habens cõcursum iuris cõmunis, quàm habens concursum iuris specialis: putà priuilegij. Adde etiam Bal. in l. si de proprietate. ad fi. C. si à non compe. iudic. ubi dicit, quòd eo ipso, quòd quis probauit se habuisse antiquiorem possessionem, & nunc non habet eam, sed eius aduersarius tenet, dicitur probasse de spoliatione. Allegat no. per Dyn. in regula, sine possessione. de reg. iur. in vj. Et ex istis dictis collige no. quòd semper secũda possessio in dubio, præsumitur iniusta, nisi aliquid appareat. Quod est sing. secũdum do. Abb. secundum quem prædicta procedunt non in corporalibus solùm, prout uoluit hîc Io. An. sed etiam in incorporalibus, per istum text. Ex quo dicto colligit hîc do. meus, quòd secundus possessor in iuribus incorporalibus etiam concurrat cum primo, & nõ spoliet primũ: quia dicitur possessor iniustus, sicut ille, qui clandestinè occupat naturalem possessionem uacantem. ¶ Limita tamẽ prædicta, nisi probaretur, quòd primus possessor sciuisset de secundo possessore & tollerasset: quia secunda possessio nõ dicitur clandestina, sed prima dicitur interrupta: d. l. clàm possidere. uers. nequaquam. secundum Bal. in d. l. nõ ignorabat. Et hoc est, quod uoluit Bar. in l. si de eo. §. j. ff. de acqui. pos. dicens, quòd qñ possessionem meam naturalem uacantem scio ab alio occupatam, & negligo per modicum tempus eã recuperare, perdo etiam ciuilem. Allegat l. quod nemo. §. fi. eod. tit. Quod declara, ut per Ang. & Imo. ibi, & Bal. in l. ij. C. de serui. & in l. j. in ult. col. C. de ser. fugi. uidelicet dũ modò modicum tempus intelligatur, intra quod dñs potuit se præparare, & dum modò dominus sciat possessionem esse occupatam ab alio, à quo uerisimiliter suspicetur se posse de iure repelli. Aduerte etiam circa hanc prioritatem possessionis, quia si agens, uti possidetis. probat de dñio, & reus probat de sua antiquiori possessione, obtinebit reus, dum tamen ipse alleget, ꝙ dominus possidet clàm respectu possessiõis ipsius cõuenti: aliàs dicendo simpliciter, quòd possidet clàm, intelligeretur respectu proprietatis: arg. l. si aliquam. & quod ibi Bar. ff. de acqui. pos. & ideo obtineret. Ita tradit Bar. in d. l. si de eo. §. fi. & sequuntur ibi alij. Etiam est notabile de intellectu istius materiæ, ad quod etiã uide Bal. in dispu. accusatus. in j. col. ¶ Quarta causa uictoriæ in hoc interdicto, est ꝓbatio tituli, ut in isto text. ex quo no. do. Abb. quòd licet in tali interdicto nõ sit opus probare dominium, §. retinendæ. Insti. de interdi. tamen est multum utile: quia data paritate probationum præfertur probans de titulo. Et ita tenet Bart. per. istum tex. in d. l. si duo. in prin. & in l. si de eo. §. fi. ff. de acqui. pos. Adde Bald. in d. l. ordinarij. ubi dicit, quòd in hoc interdicto nihil releuat probatio dominij, nisi qñ uterq; probaret de possessione: & ibi allegat Iaco. Butrig. in l. incerti. C. de interdi. dicentem, quòd ubi contẽditur de possessiõe, admittitur articulus proprietatis, si potest prodesse articulanti. Adde etiam Bal. in l. momentaneæ. ad fi. C. qui legi. personam. ubi disputãs, an testis, ꝓductus in possessorio, sit interrogandus in proprietate: distinguit, an proprietas foueat possessoriũ, necne: putà, ubi pares sunt probationes in possessorio retinendæ: quia ibi probatio proprietatis facit præualere probantem in possessorio: quia possessio magis iustificata potior est: & alleg. istum tex. Et idem in effectu uoluit Bal. allegando istum tex. in l. post sententiã. uer. uenio ad secundum. C. de senten. Adde & Bal. in l. qui accusare. in fi. C. de eden. ubi dicit, quòd ille dicit meliùs probare, cuius intentio magis cõsonat rationi: ut, si unus probat possessionem cum titulo, alter sine titulo: nam potior est possessio titulata: quia magis iustificatur per uiam rationis. Allegat istum text. quem dicit menti tenendum. Adde etiam Bal. in dispu. accusatus. de ui turbatiua. in ult. char. ubi dicit, quòd probata pariter possessione, si doceẽ de titulo antiquiori, præsumitur etiã possessio antiquior: & ibi uide alias causas faciẽtes obtinere in hoc interdicto. Et no. quòd sicut proprietas adminiculatur possessioni, ita econtrariò: ut dixi in c. iij. in pen. no. s. eod. Et qñ probationes sunt per oia pares, uide, qd' dicã supra glo. fi. ¶ No. † undecimò, euidentissimè secundum do. Ant. & do. Ab. quòd probatio, quæ fit per priuilegia, dicitur euidentissima: qd' dicunt esse utile ad statuta exigentia quandoq; probationem euidẽtissimam. Et idem dicunt de probatione per instrumenta. Ad idem text. & ibi do. Ant. in c. cùm inter nos. ẗ. de re iud. & in c. auditis. s. de rest. in integ. & c. cùm contingat. s. de rescript. c. cùm olim. ẗ. de censi. & in c. cùm dilect. ẗ. de dona. Et ubiq; dicit do. Ant. est ualde notandum ad intellectum legis, si cõstante. in prin. in uerbo, euidentissimè. ff. sol. ma. cum si. & est utile ad materiam c. ad deci. de resti. spo. in vj. quia dicetur constare notoriè de dominio spoliantis, si producit liquidum instrumentum dominij. Et dixit pulchrè do. Ant. in c. super literis. s. de rescrip. quòd sicut ante litẽ cõtest. potest opponi notoria exceptio perẽptoria, ut in Spec. de except. §. dicto. uers. Marti. de Fano. & per Ioã. And. & alios in c. j. de lit. contest. in vj. cum similib. ita etiam exceptio peremptoria probanda per instrumentum poterit opponi ante litẽ contestatã. Et idẽ no. do. Ant. in fin. in pe. col. s. de libel. obla. & in c. exce. in antepe. col.
11 ẗ. de exce. ¶ Not. † duodecimò, ibi, petierat à ui turbatiua formam libellandi in hoc interdicto, uti possidetis. & debuisset etiam peti intereſse ex turbatione resultans: ut in l. duos. §. fi. ff. uti possi. Et de hoc libello uide hîc do. Abb. & plenè Bart. in l. j. ff. uti possi. & dic, ut per eos. Sed de ista turbatione no. secundum Bal. hîc post Inn. quòd eo ipso quòd reus negat aduersarium possidere, dicitur eum turbare: quia per negationem efficitur dubium, an possideat, etiam si ipse non dicat se possidere, etiam si bona fidę reus neget. Allegat c. ad sedẽ. s. de resti. spo. & l. iij. C. quibus ad libe. proclamare non licet. Facit ergo reum sola negatio, secundum eum: pro quo uide omnino eundem Bal. in l. mancipia. in fi. uer. extraneo. C. de ser. fugi. ubi dicit, quòd si per statutũ turbans aliquem in possessiõe debet restituere possessionem, & soluere centum, certè turbans & non expellens tenebitur ad centum, per rationes suas: & adduco elegans consiliũ Petr. de Ancha. ccxliij. incipiens, Ad prædicta. ubi latè consuluit, quòd etiam cessante omni uiolentia potest quis prætendere se turbari & spoliari possessione: putà per sequestrum. Quinimò dicit Inn. in c. querelam. super uerbo, subtractans. s. de elec. quòd eo ipso, quòd quis denegat pensionem, uidetur spoliare illum, cui est debita. Et sequitur Bal. in l. si quis conductionis. C. locati. & per eundẽ in l. ij. in iiij. cha. C. de seruí. & aqua. & Bal. & Ang. in l. malè agitur. C. de præscri. xxx. anno. Et idem est de colono, qui de fructibus incipit alij respondere, tãquam domino & possessori: quia per hoc turbat domini possessionem, secundum Bal. in l. cùm nemo. post princ. C. de acqui. pos. Et idem dic de colono, qui non uult restituere possessionem, ut per Ang. in d. l. malè agitur. & Bal. in l. si quis in tantam. C. unde ui. Et dicas, quòd malè asportans fructus possessionis meæ, dicitur me turbare, non spoliare, secũdum Bart. in l. post sententiam. C. de senten. Et not. quòd nõ sufficit probare per testes turbationem, nisi probetur modus turbationis, secundum Bal. no. in dispu. Accusatus. in antepe. col. Dicas tamen, quòd si in libello specificatur modus turbationis, iudicium nõ est nullum, secũdum Bal. hîc plenè: quia certa est diffinitio turbationis. Vnde uerbo, uel facto in dubium reuocare, uel inquietare possessionem aduersarij, secundum ipsum. Quod no. & limita secundum Inn. hîc, & etiam Bal. nisi aduersarius peteret specificari turbationem ante lit. cõtest. quia si hoc petit, non procedet libellus ante declarationẽ, ut hîc latiùs per Bal. Et sis cautus: quia in for-

mando libellum in talibus interdictis, si deducitur dolus & uiolentia ciuiliter, oportet exprimere locũ & tempus, iuxta l. libellorũ. ff. de accus. ut eleganter per Lud. Ro. consi. cxc. quod incipit, Spectabilis domine mi. Et
12 istud bene no. ¶ No. † ultimò ibi, habitatores prędictorum locorũ, quòd dominus pro hominibus suis, quãuis liberis, potest agere, præsupposito quòd ista sententia conformauerit se libello, iuxta c. licet Heli. ĩ. de si. qa in molestatione hominum dicitur dominus molestari, secundum Ioan. An. hîc. Quod intellige sanè secundum do. Abb. ubi molestia illata subditis, concernit iurisdictionem domini, quia secũdariò agitur de eius interesse: sed secus est, ubi merè concernit ipsos subditos. Allegat Inn. in c. dilecti. ĩ. de appel. & gl. fi. in c. authoritate. de priuileg. in vj. Adde omnino Rotam latè idem tenentem conclus. ccclxxj. incip. Idem, quod præpositus. in nouissimis: & allegat etiam Arch. & Ioã. An. in c. ad Apostolicam. de re iudic. in vj. & Spe. in tit. de appel. §. j. & §. qui possint. in fi. Adde etiam omnino do. Car. post Laudinum in cle. j. in princ. in ij. q. de reli. & uenesan. cle. j. in princ. in iiij. oppos. de excep. præla. & Pet. de Anch. in c. authoritate. & Inn. in c. presbyteri. ĩ. de pœn. & tex. & gl. in c. cùm illorũ. & c. parochianos. ĩ. de sentẽ. excõ. & gl. in c. nõ dicatis. xij. q. j. ¶ Et nõ omitto, quod signanter uoluit. Bal. in c. j. §. cõuenticula. de pace iurafirman. ubi dicit, quòd domini colligẽtes pedagia debent tenere itinera tuta. Vnde, secundum eum, si fiunt aliquę robatiæ in eorum districtu, in quo exigunt pedagia, tenentur restituere, uel malefactorem exhibere. Et ita aliàs consului. Circa quod uide omnino Bal. in c. j. in prin. uersi. extrà quæro, nunquid isti comites qui feu. dare possunt. & do. Abb. in c. j. s̃. de resti. spol. & Bal. in l. qui accusare. C. de eden. & in l. fin. C. de pœn. iud. & in l. fi. C. de captiuis. & Bart. in l. ne quid. ff. de incendio, ruí. & naufra. & Rom. cons. viij. incip. Visis necessarijs. & Bal. in c. j. de pace tenenda. ¶ Et istis adde, quæ dixi in c. j. s̃. eod. in j. nota. uersi. secundò declara. quibus adde
13 Bal. hîc dicentem, quòd † homines mei sine consensu meo nõ possunt se facere cẽsuales alterius. Alleg. Host. hîc, & dicit hoc menti tenendum: sed dic, ut per Bart. & alios in l. si quis à filio. §. patri. ff. de leg. j. & Bald. in c. j. de iud. cum concor. gl. j. ibi, ex officio. no. sing. secundũ do. Ab. post Bal. & do. Ant. q̃ iudex ex officio potest assignare terminum non petenti: quod intelligunt, concurrente causa rationabili: putà, negligentia partis, ut plenè declarat Bar. in l. j. C. de dila. per l. properandum. §. j. C. de iud. idem Bar. in l. iiij. §. hoc autem iudicium. ff. de dã. infec. & Bar. & Bal. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. & Pau. de Cas. in l. j. §. ait prætor. ff. de iure delib. & Cy. Bar. & Sali. latè in l. nouerint. per illum tex. C. ut intra certũ tempus causæ criminales. & Angel. plenè in l. ij. in j. col. C. de temp. appel. & in l. debitoribus. circa prin. ff. de re iud. do. Flor. in d. l. j. Et dicit Bal. in c. præterea. in pe. col. s̃. de dila. quòd dilatio non datur inuito, nisi in eius odium. Allegat d. l. nouerint. & l. diffamari. C. de ingenu. & manu. Et per hanc gl. dicit Bal. hîc, quòd si apparet de termini assignatione, licet non appareat, ad cuius instantiam, ualet: quod dicit esse no. dignum. Et an iudex possit motu proprio assignare secundam & tertiam dilationem parte non petente, uide Bal. qui non decidit, in l. fi. in lectura antiqua, ff. de ser. Etsi pars recusat dilationem oblatam à iudice, non potest amplius eam petere ex illa causa, ex qua offerebatur, sed ex noua sic, secundum Bald. post Cy. in d. l. nouerint. in fi. Et pro prædictis facit elegans dictum Bart. in l. Seius. ff. ad l. Fal. ubi dicit, quòd iudex uidẽs instantiam perire, potest ex officio ad sententiã procedere. Quę omnia intelligę iudici necessaria, si uoluerit: nã ad ea non tenetur, l. non quicquid. ff. de iudi. glo. in uerb. potest. in cle. auditor. de rescript. ut plenè no. do. Ab. hîc, & in c. auditis. in fi. s̃. de procur. & in c. cùm sit. s̃. de fo. compe. & in c. fi. in ult. col. s̃. de rescrip. Et ibi est bona glos. in uerb. damnis. post prin. per quã dicit do. Abb. ibi, & in c. cùm uenerabilis. ad fi. s̃. de iudic. & hîc Angel. consil. clxxxiij. quòd iudex sub pœna iussus expedire causam certo tẽpore, euitat pœnam, si pars non instetit. Et idem dicas de syndicatu, secundũ do. Abb. hîc, & Cal. in tit. de pœnis. consi. iij. ¶ Ex istis inferunt hîc do. Anto. & do. Abb.
14 quòd † ualet probatio dilatione non data, allegando tex. & ibi Bart. in l. in crimine. ff. de adul. & Bart. in l. fi. ff. de ser. dum modò non fiat post terminos iuris: putà, testium productio, post publicationem, per c. fraternitatis. ĩ. tit. proxi. uel instrumentum post conclusionem in causa, per c. cùm dilectus. de fid. instru. & hîc per dominum Abb. latiùs, qui eadem ponit in d. c. cùm dilectus. Et dicit Bal. in l. ij. in fi. ff. de testi. in apostillis, quòd datio dilationis probatoriæ non est de ordine formali iudicij. Et ideo dicit Bart. in l. unius. §. cogniturum. per illum text. ff. de quæsti. quòd ualet defensio sine termino. Et cum istis etiam concor. Bart. in extrauag. ad reprimendum. in uersic. figura. in penulti. col. & Imol. in cle. sæpe. uersic. septimò quęritur. de uerb. sig. & Bal. in l. j. pridie. in apostillis, ff. de fer. & Bal. & Angel. in l. fi. ff. eo. & Bal. do. Car. & Imol. in c. prudentiam. §. vj. s̃. de off. deleg. & Paul. de Cast. in l. oratiõe. ff. de fer. & Bal. & Sal. in l. si quando. & l. cùm à nobis. C. de dila. & do. Ant. in c. ultra tertiam. in antepen. col. in tit. proxi. & Bal. in l. ij. in xiij. q. C. de episco. audi. Et propter hoc dicit Paul. de Cast. in l. fi. C. qui admit. q̃ si ad probandum iudex assignat terminum decem dierum inchoandorum certo die, ualebunt probationes factæ ante illum diem: quia dilatio non est de essentia, licet Bal. ibi aliter sentiat. Et de hoc, quando terminus potsit anticipari, uide glos. in cle. j. de appel. & Bal. in l. eos. §. apostolos. circa
15 med. C. de app. ¶ Tangunt etiam † hîc do Anto. & Imo. per istum tex. utrùm post lapsum terminum datum ad probandũ, possint amplius produci testes, uel instrumenta, quando res est adhuc integra? In quo articulo propter uarietatem Doc. hîc. deducetur primò pars affirmatiua cum limitationibus. Et quod ualeat probatio, si est res integra, prout erat tempore assignati termini, quia aduersario nihil perijt, est glo. ordina. in cle. sæpe. in uerbo, non ob. de uerb. signif. & ita determinant Ia. de Are. & Cy. in l. si ea. C. qui accus. non pos. & sequitur ibi Bal. ad fi. & Bar. in l. fi. ff. de fer. & Angel. loquens de iudice, qui comminatur se postea non auditurum, in l. si quis hæres instituatur. ff. de hære. insti. idem Ang. in l. j. §. edẽda. ff. de eden. & in repe. l. si post tres. ff. si quis cautio. Idẽ Inno. in c. cùm in tua. prope fin. ĩ. qui matr. accus. pos. & Bal. in authẽ. ad hoc. in pen. col. C. de usur. & Bal. Angel. & Imo. dicentes, hanc moram esse purgabilem re integra, in l. si insulam. ff. de uerb. obli. & Host. & Ioan. An. in c. coram. s̃. de restit. in integ. Salic. latè dicens, istud esse de æquitate. in d. l. si ea: & Bal. in d. l. & si post tres. & in l. diffamari. in princ. C. de inge. & manu. & Ang. in l. peremptorias. C. senten. rescind. non pos. & Imol. plenè post Bal. & Angel. in l. quandiu. la iij. in ultima col. ff. de aqui. hær. & do. Car. in cle. sępe. §. & quia. in xv. q. de uerb. sign. & sentit in cle. constitutionem. §. cæterum. in vij. q. de elec. & ita consuluit ipse consi. xxv. inci. In causa Amareti. & no. Rot. in nouis, cõclus. clxvij. inci. Aliquis dat articulos. & decis. clx. incip. Item latis tribus. loquendo de æquitate, & expressè Domi. post Imol. in c. ordinarij. §. Quòd si fortè. uer. fi. de offic. ordi. in vj. propter glos. ibi. Et pro hac parte adducitur inter alia text. in l. mancipiorum. ff. de opti. leg. ubi si datur mihi terminus ad eligendum seruum mihi legatum, & post terminum electio transfertur in te, tamẽ lapso termino potest mora purgari, filius aduersarij nõ est deterius. Ad idem c. si tibi absenti. de præben. in vj. ubi lapsus termini ad acceptandum beneficium non nocet re integra, quin posset acceptari. Ad idem glos. iij. in c.

ex publico. ĩ. de cõuer. cõiug. & tex. in c. licet. de procur. in vj. & in l. is, qui. ff. de ces. bono. cũ simil. adductis in alio proposito per Pe. de Anc. cõsi. ccx. incip. Franciscus. uer. ueniamus ad Prędicatores. ¶ Et si uelles tenere hãc partẽ, limita eã primò procedere, quo ad, p̃ducẽda instrumẽta. Sed nõ admittuntur articuli dati post terminũ, nec, p̃batio per testes, quæ requirit causæ cognitionẽ & longũ tractatũ: quod nõ est in instrumẽtis, fm do. Car. in cle. sępe. §. & quia præallegata. Allegant Rotã, & bene, cõclus. xxxj. inci. Itẽ fuit dubitatũ. in nouissimis: sed hoc nõ placet Imo. hîc, & fortè meliùs: quia ratiões inualidãtes, p̃ductionẽ testiũ, de quib. ĩ. procedũt etiã in instrumẽtis: tũ etiã, qa possent testes esse ita parati, sicut instrumenta, maximè etiã cũ istæ æquiparentur, ut
16 hîc in glo. ij. ¶ Limita † secũdò, nisi esset datus terminus ad proponẽdas exceptiones dilatorias: quia sunt modici præiudicij. ideo post terminũ nõ possunt opponi, nisi denuò superuenerint, per c. pastoralis. ĩ. de except. quem tex. ita intelligunt doc. ibi s̃. & pulchrè do. Car.
17 in d. cons. xxv. ¶ Limita tertiò †, nisi terminus esset statutus, nõ ab homine, sed à lege, uel statuto ad probandũ, uel excipiẽdũ: quia post terminũ nõ additur cõparẽs, quasi terminus legis sit statutus in modũ præscriptionis. Ita uoluit Inn. in c. cùm in tua. qui matr. accus. pos. per l. ob cõmissa. & ibi gl. C. de adul. & sequitur Bal. in authẽ. ad hęc. in pe. col. C. de usur. & in d. l. si eã. & no. Bal. in c. j. in prin. in tit. quo tẽpore miles. & in d. l. diffamari. ubi hoc limitat, nisi probetur impedimẽtũ. Et bene probat in d. l. ob cõmissa. Et hîc adde gl. ĩ c. licet causam. de elec. in vj. ¶ Limita quartò, nisi elapso termino statuto à iudice, iudex pronunciaret nõ esse audiendũ: qa tũc nõ habet locũ purgatio moræ, cùm sententia sit lata præcedente causa, fm Bar. in d. authẽ. ad hæc. in pe. col. per d. l. diffamari. ¶ Limita quintò & ult. nisi testes, uel instrumẽta fuissent antea nota producẽti: quia tũc nedũ de rigore, sed etiã de æqtate debet repelli etiã re integra, fm Sal. in d. l. si ea. quia negligentib. equitas nõ suffragat. Allegat l. si pupillus. in fi. ff. de priuil. cred. Et hoc dicit singulariter, p̃bare, ĩ l. admonẽdi. ff. de iureiur. ubi admittitur, p̃batio p̃ instrumẽta dũtaxat, in quib.
18 cessauit negligẽtia. ¶ Sed † aduerte: quia cõtrariã partẽ, uidelicet q̃ etiã re integra probatio facta post terminũ peremptoriũ nõ teneat, expressè firmat Arc. in c. iudicantẽ. xxx. q. v. & Spe. in tit. de dila. §. uidendũ. uer. quid si datus. & Bar. in l. mancipiorũ. ff. de opti. leg. & in l. dãni. §. Sabini. ff. de dã. in fec. & ĩ l. admonẽdi. ff. de iureiur. & in l. ij. ad fi. uer. tertiò quæro. ff. de ap. recip. & do. Ant. Bal. Imo. & do. Ab. in c. cùm dilectus. de fid. instr. & Imo. do. Benedict. & do. meus hîc, & gl. in d. l. si ea. & ibi Guli. de Suzaria dicit se sæpe ita obtinuisse, ut refert Sali. Idẽ tenent do. de Rota cõclus. xxxj. quæ inci. Itẽ fuit dubitatũ. ubi semper uide. Idẽ Old. cõs. clxvij. inci. Ante oia cõsiderãdũ. & Bal. in l. ij. ad fi. uers. xiij. quæritur, C. de episc. audien. Old. pulchrè idẽ dicens de edicto generali peremptorio ĩ cõsilijs suis, q. iij. inci. Causa electiõis. & do. Car. in cle. cõsti. §. cæterũ: in vj. q. de elect. Et, p̃ hac parte adducitur, fm Ro. ubi s̃. quia ratio, quare terminus excludit uolentẽ probare, est, ne lites trahãtur in lõgũ sine causa, l. j. in fi. C. de dilatio. l. ij. in fi. C. ut intra certũ tẽpus actio criminalis. & l. ij. in prin. C. de tẽp. ap. Quãuis ergo res sit integra, si tũ terminus nõ operatur effectũ suũ, iudiciũ prorogatur cõtra naturã dilatiõis. Ad idẽ dicit hîc do. meus esse casum, in l. scire oportet. §. j. in fi. ff. de exc. tut. Nec dicas, fm eũ, q̃ loquat in termino legali: qa terminus assignatus à iudice, qui est minister legis, debet operari idem, quod terminus legis, l. iiij. §. si quis cõdemnatũ. ff. de re iud. fm ipsum: q̃ nõ admitto per ea, quæ dixi s̃. in iij. limitatiõe. Nec mirũ: quia, ut dicit Bal. in simili, in rub. C. si ex falsis instr. quẽ referã, uer. primus casus. lex nõ supplet per iudicẽ, sed iudex bene supplet factũ suũ. Itẽ, p̃ hac parte allegat do. meus text.

in c. corã. iuncta gl. in uer. munimẽta. s̃. de resti. in integ. ubi post terminũ peremptoriũ ad probandũ etiã ecclesia nõ auditur, nisi beneficio restitutionis in integrũ. Et illũ tex. põderat Ro. licet ipse nõ dicat, d. cõclusiõe xxxj. Ad idẽ allegat ipse tex. in c. cupiẽtes. §. j. iũcto §. electos. de elec. in vj. ubi post terminũ nõ possũt iura produci, nisi ex causa legitima assignetur noua dilatio. Ad idẽ allegant do. de Ro. in d. deci. & Sali. in d. l. si ea. & Imo. hîc, & do. Car. d. §. cæterùm. quia ista assignatio termini est quædã interlocutoria, per quã iudex uidetur tacitè pronũciare, q̃ post terminũ nõ audiatur, l. si ea. C. qui accus. & in l. cùm Titia. ff. de accus. Et transit in rẽ iudicatam, quo ad partes, c. significauerunt. ĩ. tit. proxi. Ius ergo quæsitũ parti, q̃ probationib. nõ uexetur, nec amplius differatur causæ expeditio, excludit eũ, qui non probauit: aliàs fm Old. in d. cõsi. inci. Ante oia peremptoriũ esset ridiculosum. Et fortiùs dixit Bal. in d. l. ij. C. de epi. audi. q̃ talis, p̃batio nõ facit iudiciũ, cõtra Bart. in d. l. ij. de ap. reci. Et, p̃ hac parte facit optimè iste text. ut induxi in notabi. Nõ obst. l. mancipiorũ. quia respõdet do. Ab. in d. c. cùm dilectus. Et primò Imo. hîc, & do. Car. in cle. j. §. secus. in viij. q. uer. oppono. de cõcess. præbẽ. & do. meus hîc istos non allegans, q̃ loquitur, q̃n re existente integra post terminũ cessat oino causa, ,pp̃ter quã fuit ille terminus statutus: ut clarè innuit ille text. & sic cessante causa termini propter integritatẽ rei, cessat eius effect°. Nã statuitur ibi terminus, ne hęres semper impediatur disponere de familia & reb. suis: quod cessabit illo eligente etiã post terminũ, q̃n hæres adhuc nõ disposuit. Et quòd cessante causa termini possit adhuc mora purgari, iduco gl. ĩ c. ordinarij. §. Quòd si fortè. uer. libere. de offi. ord. in vj. & pulchrè no. Dom. in c. si fortè. in ult. col. de elec. in vj. Sed in qõne nostra post lapsum termini etiã iure aduersarij illæso existente nõ cessat omnino causa, ,pp̃ter quã fuit statutus terminus, scilicet ad breuiorẽ litis exitũ. Imo sentit tex. in d. l. mancipiorũ. quòd q̃n causa termini nõ cessat, non admittit quis post terminũ. Sic etiã respõdet ad c. si tibi absenti. præallegatũ: quia causa termini fuit, ne ecclesia ex uacatione pateretur detrimentũ. Si ergo lapso termino adhuc nõ est prouisum ecclesiæ, cessat & causa termini, & cõsequenter eius effectus, c. cùm cessante. de app. Et per istũ tex. & prędicta, hãc partẽ sequor, quã dicit hîc Imo. esse ueriorẽ: licet fateatur cõtrariã esse æquiorẽ, & q̃ fortè seruaretur in practica: sed ex limitationib. sequẽtib. remanebit eius rigorositas sufficiẽter tẽperata. ¶ Limita ergo primò hanc secundã opi. nisi de nouo peruenisset probatio ad notitiã uolentis probare. Ita no. solus Imo. hîc per. d. c. pastoralis. & fuit de mẽte Bar. in d. l. mãcipiorũ. Sed aduerte: quia istud nõ procederet de iure. Et contrariũ sentiũt Doc. in dictis locis, & c. pastoralis. loquitur in dilatorijs. Meritò ergo statur iuramento, l. thesaurus. ff. ad exhib. Sed in peremptorijs sec°, ne deẽt uia periurijs: & ideo Old. cons. iij. inci. Cum causa. plenè cõsuluit post terminũ peremptoriũ exceptiões peremptorias nõ admitti, quãuis offeratur iuramentũ de noua notitia ipsarũ. Et illud consiliũ tene menti, maximè cõtra uolentẽ opponere crimina post terminũ. Est uerum, quòd de æquitate procedere posset ista limitatio, dũ modò præsumptio, quæ est, quòd de nouo probatio sit nota, nõ tollatur per aduersariũ. Ita latè & eleganter no. do. Car. post Paul. in cle. constitutionẽ. §. cæterùm. in vij. q. ubi omnino uide, de elec. Idẽ Ioã. Fab. in §. qui autẽ. Instit. de exc. tut. ubi hoc restringit, nisi esset causa tutelæ: Nã post terminũ non potest admitti excusatio, etiamsi de nouo peruenìat, per d. §. qui aũt. Et de materia ponit etiã Imo. in cle. j. in pe. col. de excc. ¶ Limita secũdò, nisi esset cõmissa de æquitate, uel esset forus, in quo de æquitate procederet: putà, in causis mercatorũ, iuxta no. per Bar. in l. fideiussor. §. quædã. ff. man. qa tunc in re integra no. obstabit lapsus termini. Moueor:

quia tenẽtes hanc partẽ dicunt eã procedere de rigore: imò dicũt do.de Ro.clx.in nouissimis,expressiùs conclusione xcviij.inci.itẽ oẽs dñi.quòd fm æquitatẽ Rot. etiã in causa prophana nõ obstante lapsu termini prefixi ad producẽdũ,omnia tñ ante cõclusionẽ, in causa possunt produci literæ & instrumẽta de stylo curiæ,nisi i causa criminali,ut per eosdẽ cõclus.xxxj.¶Limita tertiò, nisi pars actualiter producat instrumẽntũ post lapsum termini corã iudice,per quod notoriè probet intẽtũ:quia ualet probatio,ex quo cessat cã termini, s. ꝓtelatiõis iudicij,& res est integra,fm do.Ant.&do.meũ. hîc:Allegãt Ro. & bene, cõclus.xxxj.ubi expressè dicit, ꝙ lapsus termini nõ excludit ꝓbationes notorias,quę fiunt per instrumẽta & literas,ex quib.statim sine dispẽdio litis ueritas liquere potest. Et istud diligẽter no.Est uerũ,quòd Imol.hîc aliter sentit,dicens: ꝙ idẽ sequereť in testibus, quos quis haberet paratos: sed certè etiam tunc idẽ fatebor: quia cessat dicta causa prorogationis litis,arg.d.c.literas.ante fi.s.de resti.spo.Et adde,ꝙ si offert se,ꝓbaturũ incõtinẽti, põt probare intra tres dies, fm Bal.in l.ult. per illum tex.C.de iud. Et ista cõfirmari possunt ex dictis in l.j.§. parui.ff. qd' ui aut clã. & Doc. in c.ex parte, el ij.s.de offi.dele. cũ concor.Et ideo in ꝓposito dicit do.Ab.in d.c.cùm dilectus.ꝙ duob.cõcurrẽtib.potest iste admiti de æquitate, uidelicet si ius aduersarij nõ sit læsum, & parũ post terminũ hîc petatur, arg.d.l.mãcipiorũ.¶Limita quartò,nisi loquamur incausis summarijs:putà,beneficialibus, matrimonialibus & similibus,fm Rotã d.decis.xxxj. Sed cõtrariũ tenet hîc do.meus,& fortè meliùs:qa ꝙ causa sit summaria, debet potius operari dilationẽ esse magis peremptoriã quã minus,fm Bart.sing.in extrauagã.ad reprimendũ.in uer.per citatio.& facit cle.sæpe.de uer.sig.ubi in talib.abbreuiãtur dilationes, per Bar.in l.filiusfamiliãs.in prin.ff.de dona. ¶Limita quintò,nisi intra terminũ fuisset productũ, saltẽ exemplũ instrumẽti: quia si post terminũ producitur originale, cõfirmatur,ꝓductio exempli,& habetur,ꝓbatio pro facto,fm Bal.in c.j. in prin.ţ.de fide instr. ubi hoc dicit esse no. dignũ.Allegat tex.optimũ i l. si donare.§.si spõsus.ff. de don. inter uir.& uxo.ubi sponsus, qui ante nuptias donauit alienũ spõsę,potest post nuptias donare propriũ loco illi°: nec dicitur donare uxori, sed cõfirmare donationẽ factã sponsæ.¶Limita sextò, nisi esset datus terminus ad ponendũ, uel articulandũ cũ protestatione saluo iure declarandi & interpretãdi,fm Bal.in l.tres denũciationes.in fi.C.quomodo & qñ iud.Allegat Ioã.Mo.in c.in generali. de regu.iur.in vj. Sed certè istud fieri põt etiã sine hac protestatione,ut dicetur in iij.limitatiõe. ¶Limita septimò, nisi iudex parte præsente, uel citata admitteret probatiões post terminũ:quia ualent, fm Bal. singulariter in l. peremptorias.in j.col. C.sen. rescin.nõ pos.quia uideť tacitè iudex dicere,se grauasse & reuocare interlocutoriã ipso facto:quod tñ dicit fieri nõ posse absente parte nõ citata: qa hæc reuocatio requirit causæ cognitionẽ, ut ibi per eũ.Et idẽ tenet in l.fi. in lectura antiqua,ff.de fer. Et non dicas,ꝙ ista interlocutoria pacto,uel nõ facto partis sit executiõi mãdata: ideo reuocari nõ possit,iuxta gl. & Bar.in l.j.ff.de præto.stipu.qa nõ dicit executa,cõsiderato,ꝙ in manu iudicis est expectare partẽ post terminũ,c.cõsuluit.s.de offi. dele. & qa talis interlocutoria limitatur à causa,propter quã assignatur,d.l.mãcipiorũ.Cùm ergo fauore partis assignetur, potest eadẽ nõ contradicente prorogari. Est uerũ, quòd si nõ subest causa noua, potest talis terminus tacitè prorogari, fm Bal. in d l.peremptorias. circa prin. dicentẽ, ꝙ terminus probatorius nõ potest prorogari de cõsensu partiũ,nisi ex causa noua. Allegat Spe.& bene,in tit.de sent.§.uidendum.uer.illud.Quod bene no. ¶Limita octauò, nisi post lapsum termini uellet quis uti cõfessione aduersarij faciendo positiones: quia nõ dicitur tendere ad probationẽ, sed ad probationis reuelationẽ, fm Bal.in authen.sed nouo iure. uersus fi.C. si cer.pet.cũ cõcor.quas in proposito allegaui s.in rub. Est uerùm, licet ibi nõ dixerim, ꝙ Spe.tenet cõtrariũ in tit.de dilatio. §. uidẽdũ.uer.itẽ quid si datus.& in tit.de deposi.§.iiij.uer.sed si ante.quasi succedat hoc loco probationis:habetur tñ, ꝙ iudex poterit ex officio interrogare:& sequiť do.Ant.hîc, qui tñ dicitur uarius in uers. quinq; casus.cũ seq.sed, quòd prædixi, sustentabilius: putà,per ea quę dixi post do.Ant.met.nec in dicta rub. nec Spe. bene firmat in tit. de dila. ¶Limita nonò, nisi cũ causæ cognitione fuisset terminus nimium artatus: quia tunc ualebit productio,tã testiũ,quàm instrumẽtorũ,fm Bald.in c. cùm dilectus.ţ. de fide instr. Allegat c.in dultũ.de re iud.in vj.& ita dicit intelligendã glo. in d.cle.sæpe.cum seq.¶Limita decimo, nisi post terminũ uellet quis declarare probationẽ, uel articulum in termino factũ,fm Io. An. latè in tit.de teste.§.nunc uidendũ.uer. hîc etiã no.& adde Spe. quia declarans dicitur de nouo facere,l.hęredes palàm.§.j.ff.de test.Et illa declaratio facta de illo articulo trahitur ad diem articuli, secũdũ eũ, quẽ ualde sequitur do.Ant.hîc. Adde in terminis Dom.idẽ tenentẽ in procœ.Sexti.in fi.prin.per illũ text.in uerbo,antiquorũ declaratione.& idem tenet ipse in c.si quis uiduã.in xxxiiij.dis.& Bal.in l.j.§. huius studij.ff.de iusti.& iur.& Arch xiij.q.ij.in summa.& do. Ant.in c.pastoralis.ţ. de excep.& Bal.in l.tres denuncia tiones.in fin.& Rom.in nouissimis,cõclusione vij.inci. itẽ quòd cõmissio: Fortiùs & elegantiùs dixit Bald.in addi.Spe.in rubr.de sen.uers.pone, ꝙ post sententiam. Quòd si dato termino excipiẽti ad probandũ, nõ fuerunt dati articuli in termino,propter quod testes productí nõ depõsuerunt, satis tñ est, ꝙ testes iurauerunt in termino: quia articuli sunt declaratio exceptiõis, & ideo postea ꝓduci possunt, per d.l.hæredes. Quod est singulare,si est uerũ: sed pendet ex dicendis in ult.limitatione.Et pro confirmatione huius limitationis uide, quæ accumulaui in repetitiõe c. qualiter.el j.ultra mediũ,uers.fallit primò.ţ.de accus. Sed hãc limitationem intellige,nisi articuli fuissent adeo generales & incerti, quòd nullo modo cõcluderent:quia habentur pro nõ factis,& ideo nõ poterunt post terminũ declarari. Ita latè & subtiliter cõsuluit Old.consi.clxvij.inci. Ante oia. pro quo etiã uide,quę dixi in d.c.qualiter.maximè qd' no.Bal. in l. edita.C.de edẽ.ubi dicit,ꝙ post litẽ cõtest. non licet aliter interpretari libellum nullũ, quòd transeat in aliquẽ:& ibi dat exempla infinita. ¶Limita undecimò, nisi iudex ex officio post terminũ reciperet ꝓbationes,fm do.Anto.& Benedict.hîc:quia cùm iudex posit suã interlocutoriã reuocare, iuxta no. in c. cùm cessante.de app.poterit ipsam productionẽ admittere. Adde Bal.idẽ tenentẽ in l.ij.xiij.q.C. de epis.audi.& ibi dicit,quòd ex qua causa potest dare nouã dilationem, ex eadẽ potest sine dilatione recipere testes: quia dilatio nõ est de substantia,ut dixi s. Idẽ tenet Bald.in l.ij.§. sed quia uerè not.C.de iura.cal.facit,quod no.do,Ant. in c.auditis. in iiij.col.s.de procur. ubi concludit iudicẽ ex officio posse admittere testes post conclusionẽ in causa.& no.Spe.in tit.de renuncia. & cõclu.§.j.pen.col. uer.& scias. & Bal. in l.j.circa fi.C.sen.rescin. non pos.& Ro.in repe.l.admonendi.in vj.col.ff.de iureiur. & in repet.l.j.ff.de arbi.cũ concor. Credo tñ hanc limitationẽ debere intelligi secundum ea,quæ s. dixi in vij. limitatione. ¶Limita duodecimò, dũ modò iudex ante lapsum termini bis monuerit habentẽ excipere,uel probare:ut uoluit Angel.mirabiliter in authen. de hære.& fal. §.si quis autẽ non implens. per illum tex. dicens,ꝙ est quæstio sua noua: sed certè iure nõ probatur. Et ille tex. loquitur in casu suo, de quo per eundẽ Ang. in §.si quis pro redemptione. in authen.de eccle. tit. Contra quem etiam facit: quia frustra requiritur monitio hominis,

minis, quando dies interpellat,c.potuit.ţ.de loca. ¶Limita decimotertiò,nisi uolens probare in termino,fuisset repulsus iniustè: quia post terminum & etiam post conclusionem in causa audiretur,secundum do.Anto. in c.tam literis.in iij.not. per illum text.ţ.titul.proxi. Allegat etiam glos.in c. ex conquestione. s. de restit. spo. Et idem dicas,si facto partis aduersę fuisset impeditus. Sed dom. Anto. hîc allegat Innocen. in d.c.tam literis. ¶Limita decimo quartò,seu declara,nisi pendente termino fuisset disputatum, an exceptio esset admittẽda, uel non:uel an testes essent idonei, uel nõ: quia lapsus termini non nocet,secundum Bald.in l.j.in penult.col. C.de iura.cal.Pro quo allego glos.in uerb.uidebitur.& ibi.Domi.in c.cupientes.§.quòd si de elect. in vj. & bonum text.in d.c.tam literis.Sed intellige,nisi duo obstarent:uidelicet, quòd in illa disputatione succubuisset: & secundum, quòd appareret eum non probabili ratione motum:putà,quia etiam condemnatus fuisset in expensis, secundum Bart. not.in l.ij.§.non solùm.ff. ad Tertul.& Bald. quem omnino uide in l. cõtra maiores. C.de inoffi.te. & uide, quod ipse no.in l. solennibus.in fi.C.de rei uen.& in l.eos.uer. pone:ţ.stant. C. de usur.& in l.qui testamẽtum.ff.de execu.tu.& in authen.hi, qui. C.de tempo.appel.Bar.in l.j.C.quando prouo. non est necef.& Bald.in l.j.§.quàm cui.ff de acquir.hære. Bar.in l.si cùm ipse.ff.de excu.tut.& Salic.in l.si doctorus.C.de falsis. ¶Limita decimoquintò, nisi ille,quẽ lapsus termini excludit semel appellando,uell t probare in causa appellationis: quia potest,secundum Arch.notabiliter in c.cùm illicita.xxxiiij.q.iij.& do. Anto.hîc.& Ioã. And.in c.fraternitatis.uer. quintò quæro.ţ.titul.proxi. per l.per hanc.C.de tempo.appel. Facit glos.dicens idẽ de conclusione in causa,in c.fi.uer. emendari.de appel. in vj. Sed hanc limitationem intellige in termino hominis: secus in termino iuris:quia illo elapso oritur interlocutoria iuris,à qua non appellatur,l.si qua pœna. ff.de uerb. signif. secundum Ioan. Mo. d. §. quòd si per xx.& do. Ant.hîc,nisi fuerit impeditus, uel protestatus fuerit,ut hîc per seipsum. Facit,quod dixi ţ.uer.primus casus. per quod tollitur: quod not. do. meus hîc, non admittens hanc differentiam in termino legis & homi-
19 nis. ¶Limita decimo quintò,& ultimò, nisi † testes,qui examinantur post terminũ datum, iurassent in termino:quia dies depositionis trahitur ad diem iuramenti,etiamsi pars nullam diligentiam fecerit, ut testes examinentur,secundum Ro.in nouissimis,conclus.lxx.incip.Item licet in remissione. & Bald. plenè in l.si quando.uersic.sextò dubitatur.C.de testi.& ibi Salic.& Imo. post Pet. de Anch.in cle.j.de offic. deleg. & Rota in nouis,conclus.ccxlij.incip.Vtrùm duo menses.& do.Ant. hîc, & Ro.in l.damni.§.Sabini.ff.de dam. infec. & Ang. & Imo.in l.Antistius.ff.de acqui.hære.& fuit opi.Ia. Bu. disputando,prout refert Ioan.And.in Spec.tit.de teste. §.qualiter.uer.his quoq;.in fi. Adde idem tenentẽ Bal. in rubr. C.si ex fal. instru.in penult.col. & in c.in nomine Domini.uer.ecce aliud dubium.ţ.tit.proxi. & in addi.Spec.in titul.de senten.uer. pone,quòd post senten-
21 tiam.Et ibi fortiùs dixit,quòd si pars habens producere, fecit quicquid potuit faciendo grauari & pignorari testes hîc, & sufficit, etiam si non iurassent intra terminum, sed possunt iurare postea, & fingantur recepti in termino:arg.l.eum,qui. & l. contra maiores. C.de inof. testa.& ualet absq; alia dilatione. Allegant Francis.Accur.in quodam suo libello, qui allegat l. si quando. in fi.C.de testa. Dicit tamen Bald.tutius esse, si noua dila-
22 tio petatur. Et pro hac limitatione plura adducũt Bal. & Ro.in dictis locis:maximè, quia non est,quid imputetur parti,cùm examinatio testis resideat in officio iudicis: & sic tempus non currit parti,iuxta l.fi.cùm ipse. ff.de excus.tut.no.Inn.in c. tam literis.ţ.de testi. ¶Item, quia inspicitur iuramentum, tanquam principium, l. potior.& l.qui balneum.ff.qui po.in pig.ha.& ideo uitus testimonij consistit in iuramento,& ad ipsum trahitur,iuxta c.aqua.ţ.de conse.eccles.uel alta, Facit glos. j.in clem.j.de offic.leg.uolens,quòd testis potest deponere die feriata, dum modò iurauerit die iuridica.Notat Bartol.in l.j.§.nunciatio.ff.de no. oper.nun. & Bald. in c.conquestus.s.de fer. cum si. Facit elegans dictum Bald.in rubr.s.de iudic.in quibusdam lecturis, ubi dicit, quòd statutum duplicans pœnam dicenti falsum in ecclesia, non habet locum,si testis iurauit extra ecclesiam, postea deponit in ecclesia. Ad idem, quod not. Bald. in l.j.in j.col. ff.de te.in apostillis. ubi dicit, quòd quando testis iurauit uno tempore, & deponit alio tẽpore, satis est,si notatus scribat diem iuramenti. Facit optimè, quòd scribit Bald.in l. ij. prope fi. C. de sacrosan.eccles.& in l. presbyteri.in ulti.colum. C.de episc.& cle.ubi dicit,quòd si testis accusatur de falso, & in libello ponitur locus iuramenti, ualebit libellus, licet in alio loco deposuerit, & quòd attendatur tempus iuramenti. Vide Ang.consil.ccxcvj.incipiẽ. In Dei nomine: in proposita quæstione.& Spec.in titul. de teste.§.j. uer. quòd si testis errat. & Arch.in c. constituimus.iij.q.v.& Bald.& Flo.in l.iij.in princ.ff.de testi. & Bald. in l.fiure. ff.de mili.testa.Est uerum, quòd quantum ad considerandum habilitatem testis,est maius dubium,quòd tẽpus attendatur. sed remitto ad Paul. de Leaza.in commento c. testimonium.ţ.titul. proxi.& Ioan. And.in regula, factum legitimè.in Mercurialibus. & Bald. in c.j. quot.testes sint necef.ad prob.ingrat.& in l.leges. C. de legib.& in l. seruos.in fi.C. de testi. & in l.gesta. C. de reuẽd.Et dicebat Bal. in proposito in d.c.in nomine Domini. ꝙ in examinatione post terminũ nõ expedit iterum partem citari,& allegat sex rationes,ex quibus solue unum, quod dicit esse subtile, in d.l.si quando. uer. sextò dubitatur.Et si ista limitatio est uera, prout communiter tenetur, ꝙ sufficiat testes produxisse in termino,etiamsi pars non instetit, ut examinentur, dicas tamen, quod fallit in casibus, in quibus oportet non solùm produxisse,sed etiam instetisse cum effectu, ut examinentur. ¶Primus casus est, quando † terminus est statutus à lege ad probandum: quia uerba legis debẽt intelligi de probatione integra, secundum Bald. sing. in rubrica C.ex falsis instrum. ubi dicit, quòd lex non suppletur per iudicem. Allegat no. in c. pia. de except. in vj.Idem Bal.in d.c.in nomine Domini.dicens,quòd illud, quod uulgò dicitur testes post dilationẽ examinari posse, est uerum in dilatione arbitraria data à iudice:secus in dilatione determinata à iure. Ita dicit uideri expressum in c.j. de restit. spol.in vj. & in d.c. pia.& dicit,quòd summa opę nitendum est, ut intra terminũ legis omnia expediantur, l.ij.§.fi.C.de temp. appel.idẽ Bald. in addi. Spec.d.titul. de senten. & ibi dicit, quòd terminus legalis prorogari non potest,per text.in §.suscepto.in authen.de exhiben.reis. & alibi dicit Bald.in l.si ea.C.qui accus. quòd terminus legis fortiùs excludit, quàm terminus hominis. ¶Secundus casus est,
21 quando † iudex assignat terminum per uerba præteriti temporis: putà, debebas probauisse intra tot dies: nam illa uerba significant actum perfectum,l.j.ad si. ff. quod quisq; iur. Ideo oportet esse probatum perfectè, secundum Bald. & Angel. in l.Antistius. in princ. ff. de acqui.hæred. Et idem, si est datus terminus ad producendum & examinandum testes, ut in isto text.secundum Bald.in d.l.si quando.& in l.obseruare.§.fin.ff.de
22 offic.proconsul.& leg. ¶Tertius casus est,quando † est datus terminus ad probandum & probatum habendum: quia tunc non sufficit, quòd testes iurauerint in termino, secundum Bal. in l.ij.ut lit.pen.& Spec.& Ioã. And. in titul. de teste.§. qualiter.uer.his quoque.& do. Imol.& do.Abb.hîc,& Ioan.And.& Domi. in d.c.pia.& Iac. But.in authen.si dicatur.C.de testi. & Ang.& Imol.

in l. Pantonius. ff. de acquir. hæred. & Imol. in d. clem. j. & Ang. in d. §. Sabini. & Bald. in d. l. si quando. dum for
23 mat quæstionem. ¶ Quartus casus est, quando † datus est terminus ad probandum & probatum habēdum, per omne genus probationis, ut multi practicant: qa uidetur exclusa omnis probatio eo lapso, secundū do. Anto. hîc, qui subdit signanter, se putare, quòd iste terminus habet uim conclusionis in causa quo ad probationem facti, non quo ad allegationes iuris. Et sequitur Domi. in d. c. pia. inferens, quòd nec etiam poterit hoc casu deferri iuramentum in supplementum probationis: quod non placet do. meo: quia iure non probatur, istum terminum habere uim cōclusionis in causa, nisi fortè assignaretur de communi partium consensu. Et idem sentit hîc do. Abb. Quid autem possit produci post conclusionem in causa, dicetur in c. cùm dilectus. j. de fide instru. ¶ Quintus casus est, quando datur terminus ad probandum apertissimis documentis, secundum Spec. in tit. de dilatio. §. j. uersic. sed quid si. & Imol. & Paul. de Cast. in l. ad testium. §. conditionē. ff. de testa. & do Anto. hîc per d. c. pia. & hoc casu dicit sufficere examinationem fuisse factam, licet non fuerit publicata. Et idem Pet. de Anch. & Domi. in d. c. pia. & allegat Domi. c. innotuit, de pœni. distin. iiij. ubi dicitur factum, licet nondum sit publicatum. Facit glos. in c. fi. de hæred. in vj. de qua dicetur super glos. sequenti, quæ dixit, publicationem omissam non uitiare processum. Modò aduerte: quoniam ista procederēt de plano, tenendo quòd ista ultima limitatio esset uera: sed teneas contrarium, uidelicet quòd dato simpliciter termino ad probandum oportet per partem adhiberi omnem diligentiā, ut testes examinentur: & probato de diligētia, bene excusatur pars, si non fuit secuta examinatio: aliàs non. Et cum ista determinatione modifica istos quinq; casus: quia etiam in ipsis sufficeret docere de dicta diligentia. Et hanc partem tenet expressè Ioan. An. in tit. de teste. §. qualiter. uer. his quoq;. in fi. addi. & do. Abb. Imo. & do. meus hîc, & Bartol. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infec. & Archi. Ioan. An. & Domi. quem uide in d. c. pia. Et q; ista pars sit uerior, probatur potissimè secundū prædictos: quia non sequitur, aliquid habet expediri, uel non expediri per iudicem sine parte: ergo excusatur pars, si iudex non expediuit: quia finire appellationem non est solius partis, sed iudicis: & tamen parti datur terminus ad prosequendam appellationem: quo elapso ex negligentia sua app. est deserta: cle. si appellationem. de appel. Et intelligitur datus terminus, quantum in se est. Non sufficit ergo testem produxisse, nisi societur eius examinatio, & fiat productio tali tempore, quòd commodè possit examinari. Item nō est uerum dicere, eum probasse in termino, cùm per iuramentum nihil sit probatum, attenta diffinitione probationis: ex quo uides, non esse bonam differentiam inter simplicem terminum ad probandum, uel terminum magis plenum, ut in dictis casibus. ¶ Item non sufficeret dicere iudicem fuisse negligentem: quia hoc non præsumitur, nisi probetur, ut per Bart. in d. §.
24 Sabini. Vnde debebit pars protestari in iudicio, per se non deficere, quo minùs, &c. secundum Bartol. ibi. Pro quo dicit hîc dominus meus esse casum in l. si quādo. C. de testi. ibi, per eum steterit, ubi etiam culpa partis contingere potest testem non examinari. Et in hoc eleganter dicit Baldus in l. properandum. §. fin autem utraq;. C. de iudi. quòd in dependentibus à iudice nunquam conuincitur de negligētia, nisi appareat de protestatione partis, per l. quibus diebus. in prin. ff. de cōdi. & demō. & sequitur hîc dominus meus: pro quo allego optimam glos. in c. cupiētes. §. quòd si. in uerbo, prope. de elect. in vj. per quā dicit ibi Imo. se semel obtinuisse in una causa appellatiōis, in qua appellans nō poterat habere copiam iudicis, & permisit labi tēpus sine protestatione: quia per illam negligentiam in non protestādo succubuit: & sequitur ibi Domi. ¶ Præterea posito quòd ad certum finem dictum testis denominetur à tempore, uel loco iuramenti, per hoc nō sequitur, quòd eo ipso, quòd iurauit, satisfactum sit termino: qa ex separatis non fit illatio, l. fi. cum simi. ff. de calū. Sed receptio & examinatio sunt diuersa: ut hîc, & c. præsentiū. §. testes. de testi. in vj. Vnde dicit Bal. in c. j. circa prin. per illum tex. si de inuesti. inter. do, & uasal. lis ori. quando dictum testis non continetur in iuramento, imò est simplex robur depositionis. Præterea, ut dixi in uer. limita decimò. declaratio probationis nihil concludentis non potest fieri post terminū, sed tale est testimoniū testis iurati: qa ex iuramēto nihil probabitur. Ergo, &c. Præterea, & fortiùs, actus, qui fingit fuisse retro, debet habere utrunq; extremū habile, adeò quòd potuisset fieri tunc & nunc, l. bonorum. & ibi Bart. ff. rem ra. hab. Sed nunc non posset fieri probatio propter lapsum termini. Ergo fictio transitiua actus præsentis ad præteritum nō potest hîc fieri, fm do. meū: pro quo uide Bald. in l. ij. uer. itē facit ad aliud. C. ut lit. penden. Et dicit Bal. in l. ij. in xiij. q. C. de epis. audi. quòd testis, qui sine causa non fuit in termino examinatus, si postea examinatur, non facit indicium: cōtrà Bar. in l. ij. ad fi. ff. de app. reci. Præterea quòd iuramentū non sit pars potentior in testificatu, patet: quia remitti potest cōsensu partis, c. tuis. j. tit. prox. sed cōsistit uirtus testimonij in ipsa depositione, in qua cognoscuntur motus testis, l. iij. ff. de testi. Et per hæc ista pars est multùm sustentabilis, licet contraria sit æquior: & procedit ista pars, quādo stetit per habentem probare, quo minus probatio fuerit plena: sed si per partem aduersam, uel per iudicē, uel propter infirmitatem stetisset, probatis istis, uel similibus impedimentis, non curret terminus, uel saltem prorogabitur, fm Arc. in c. testes. ij. q. vij. & Spe. in tit. de dila. §. j. uer. illud quoq;. & Do. in d. c. pia. & do. Abb. & Imol. hîc, dum modò fuerit protestatus, ut dixi. Qualiter aūt probetur impedimentum, dicetur post Inn. c. ex transmissa. j. de præscri. Item procederet opi. contraria, qñ esset statutus terminus ad testes producēdos: quia sufficiet sola productio, argu. l. pen. C. de testi. & facit c. præsentium. ij. & iij. responso. de testi. in vj. & no. do. Ab. hîc, & Do. in d. c. pia. & Spec. in tit. de teste. §. qualiter. uersi. is quoq;. ¶ Demū in hac materia dicit hîc do. Ant. quem multum no. Imo. q; si facta citatione generali semel cōparuit citatus, non debet ulterius procedi ad aliquem actum sine noua citatione, etiamsi fuerit citatus ad omnes & singulos actus usq; ad sententiam. Allegant Fed. cons. clxj. in ci. Casus talis est: quidam fuit citatus. idem Fede. cons. clxxxix. in ci. Ad petitionē actoris. & do. Ant. & Imo. in c. consuluit. s̄. de offi. dele. & Io. An. in Spec. de citatione. §. uiso. uers. itē licet in die. maximè c. ij. de do. & contu. in vj. de quo per Domi. ibi, & Bar. in extrauag. ad reprimēdum. in uerbo, per edictū. & Pet. de Anch. in cle. j. de foro compe. & in cle. sæpe. de uerb. sig. ¶ Glos. in uerbo, opponi. Quinq; tanguntur in glo. pro quorum intellectu pone v. cōclusiones. Prima cōclusio. Si † quæstio falsi nunquā fuit mota, moueri potest in causa appellationis, & etiam citra appellationem, ut in glos. dū modò falsitas probet indirectè: quia si probaretur directè, esset producere testes super capitulis directò cōtrarijs: quod non licet publicatis testibus etiā in causa appellationis, cle. ij. de testi. & hoc in proposito no. ibi gl. in uerbo, directo. quā sequūtur do. Ant. do. Ab. & Imo. hîc: quib. adde Bart. idē tenētem latè in authen. qui semel. in ult. col. C. de proba. & Bal. in l. si quis testibus. C. de testibus. & do. Ant. in c. fraternitatis. j. de testi. & do. Car. in dicta cle. ij. in v. oppo. & glos. hîc in uerbo, astrinxit. & Imo, & Paul. de Cast. in l. diuus. ff. de re iud. & Spe. & Io. And. in tit. de teste. §. qualiter. in pe. col. uer. sed opponitur ad hoc. & uer. seq. & eod. tit. §. sæpe uers. porro. &

do. Ant. in c. series. contra glo. fi. ibi. in tit. prox. & in c. ex tenore. eo. tit. Et fm hanc declarationē intellige Spe. lo quētē simpliciter in tit. de teste. §. satis subtiliter. uer. xiij. & Arc. in §. si qs testib. iiij. q. iij. ¶ Fallit aūt primò istud,
25 q; † falsitas directè probari nequeat, nisi articulis, sup quo testes deposuerūt, fuisset adeò obscurus & incertus, q; pars instrui nō potuisset ad probandū directò contrariū ante publicationē: quia poterit post publicationē falsitas directò probari, fm Io. An. latè & solenniter in Spec. tit. de teste. §. sæpe. in prima addi. Dat exemplū, si articulans simpliciter instrumētū esse falsum, pbat notariū fuisse mortuū tēpore cōfecti instrumenti: quia potero admitti ad probandū contrariū, q; tūc uiuebat: & sic, pbatur directa falsitas, ad quā impugnandā ex solo articulo prius instrui nō potui. Dat etiā exemplū in articulante petē. homicidā, & probāte eū occidisse Seiū: quia admittatur ad probādū Seiū uiuere, ut ibi per eū: & sequitur do. Ant. in c. ex tenore. ad fi. j. de testi. ubi bo
26 nus text. & ibi Inn. ¶ Fallit secundò, nisi † testes non fuissent publicati in prima causa, fm Imo. in d. l. diuus. Nec redditur sententia nulla, licet testes nō fuerint publicati, fm gl. reputatā singularē in c. fi. in uerbo, & iudicijs. de hære. in vj. Et si fuerit petitū, tenet, q; ex hoc detur iusta causa appellādi, fm Inn. in c. cùm l. & A. j. de re iudi. qd̄ dicit Imo. se uidisse sæpissime in practica, in d. l. diuus. & cōsuluit Per. de Ancha. cōs. xlviij. incip. Omissio publicationis. no. Bal. in c. j. si de inuesti. inter do. & uasal. lis ori. & dicet fortè, j. eo. quoniā. Et ita isto casu falsi
27 tas directè, pbari poterit. ¶ Fallit tertiò, nisi † quis uellet probare, nedū testes falsum deposuisse, sed etiā q; fuerūt corrupti: quia propter mixturam corruptelę cum falsitate censetur esse nouū capitulum, non directò cōtrarium primis probationibus: & ideo cùm super nouis capitulis non obstat publicatio: c. fraternitatis. & c. intimauit. j. tit. prox. super istis poterunt directæ probationes admitti, secundum Inn. Io. An. do. Ant. & do Ab. hîc, & sentit gl. in dicta cle. ij. & adde Bar. idem tenētem in authen. qui semel. in pen. col. C. de proba. & Bald. in Spec. in tit. de execu. senten. & do. Ant. in d. c. fraternitatis. in pen. char. uers. uenio ad tertium. & Do. in. c. filij. in fi. de hære. in vj. ¶ Fallit quartò in causis priuilegiatis, in quibus non obstat publicatio testium: putà, matri-
29 ¶ Tertia cōclusio. Licet †, pbet testem fuisse corruptū, & monialibus, uel alijs, in quibus imminet peccatum, ut dixi in c. iurauit. s̄. eo. quia in istis poterit falsitas directò probari, secundum do. Ab. hîc: ex quo timor peccati imminētis superat timorem subornationis. ¶ Est uerum, quòd circa istam conclusionem do. Ant. hîc super glo. in uerb. astrinxit. mutat sententiam, quam tenet super ista gl. concludens, quòd licet exceptio falsorū instrumentorū posset opponi post sententiam, quia cessat timor subornationis, tñ falsitas testium sola absq; corruptione non potest etiam indirectè probari: quia si potuit pars instrui ante publicationem circa falsitatē mediantibus capitulis, certè publicatis testibus nō auditur etiā nec indirectè, per no. in c. ex tenore. j. tit. prox. & c. iurauit. s̄. eod. Ergo multo minùs in causa appellationis. Et sequitur do. meus hîc, latissimè concludens, opi. contrariam posse procedere, quando post sententiam criminaliter opponeretur sola falsitas testiū: quo casu dicit loqui l. fi. C. si ex fal. instru. Et sic, si priùs est actū ciuiliter, non impeditur actio criminalis, l. j. C. quādo ciuilis actio præiudicet criminali. & mediante criminali impedietur executio sententiæ, per d. l. j. C. si ex fal. instru. ut hîc latiùs per eū. Sed, ut puto, propter authoritatē do. An. non recederetur à cōmuni. Sed bene fortè posset limitari, nisi appareret, q; tēpore examinatio-
30 nis testium falsitas potuit sciri & impugnari: quia etiā indirectè nunc non probabitur. Et facit, quod no. do. Car. in cle. ij. in. iiij. oppos. Et est magna & elegans limitatio in isto passu. Si autē non potuit sciri & impugnari: quia etiam indirectè nunc non probabitur. Et facit, qd̄ no. do. Car. in cle. ij. in iiij. oppos. Et est magna & elegans limitatio in isto passu. Si autem nō potuit sciri & impugnari: quia etiā indirectè, facit, ut dixi in j. fallētia: & per hoc facit, quia publicatio est terminus legis, ut dicit hîc do. Ab. Ex quo sequitur, q; excludit negligentem uolētē probare in causa appellationis, fm Arch. in d. c. de illicita. allegatū s̄. in xv. limitatione. Quòd autē sola falsitas nō possit īdirectè, pbari, nisi agat criminaliter, prout dixit do. meus, nō reputo sustentabile, tū, pter authoritates Doc. quos s̄. allegaui, tū quia hoc iure nō probatur, licet Bal. hîc idem sentiat. ¶ Secunda conclu
28 sio. Non † sufficit probare directè, uel indirectè falsitatē in casib. præmissis, nisi probetur iudicē dicta falsorū testium fuisse secutū, secundū gl. hîc, quam sequuntur do. Ant. Imo. & do. Abb. per c. cùm l. & A. j. de re iud. & l. falsam. C. si ex falsis instru. notat Bal. in l. si quis testib. C. de testib. Sed hoc probato bene sufficiet sola falsitas absq; corruptione, ut hîc in gl. quæ cōmuniter approbatur, nisi astrinxisset se ad utrunq; probandū, per tex. hîc, & in d. l. diuus. Quod intellige & declara, ut dicā super gl. in uerb. astrinxit. Cognoscetur aūt dupliciter falsos testes secutū esse: primò quidē, si in sententia dicat, Visis testibus, & fm Spe. in tit. de sententiæ prolatiōe. §. fi. uer. & no. & do Ant. hîc, dū modò in sententia nō sint alia uerba, ex quib. uideatur iudicē aliunde motū fuisse: quia tunc cùm pro sententia præsumatur, in c. in pręsentia. s̄. de renun. & ad diuersas species probationū iudex se inclinet, c. cùm ad sedē. s̄. de resti. spol. nō dicet iudex esse motū omnino ex testibus. Ita puto sensisse do. Ab. hîc, licet obscurè loquatur: pro quo facit optimè d. c. cùm l. & A. in uerbo, tantū. & qd̄ in proposito scribit Bal. in l. falsam. C. de falsis instr. dicēs, ualere sentētiā, si iudex usus est permixtim ueris & falsis testibus, pter authoritatē ueritatis: ut ibi p eū. Pro quo facit, qd̄ not. In. i c. pręsenti. s̄. de renū. & do. Ant. in c. p tuas. j. qui fil. sint legi. cū cōcor. ¶ Secundo modo cognosces, si actis cōst at, q; nō erat probatū per alios testes, & q; alia causa, quàm dicta, nō potuit iudicē mouere: qa tūc etiā in sentētia nihil dixerit. Apparebit enim motum fuisse ex falsis testibus, si nulla alia bona probatio est in pcessu, fm Iac. ualde sing. allegat c. cùm ad sedē. s̄. de resti. spol.
¶ Tertia cōclusio. Licet †, pbet testem fuisse corruptū, & aliud de falsitate nō appareat, per hoc nō retractat sentētia, fm Inn. Io. An. do. Ant. do Car. Im. & do. meū hîc: qa, pbatio debet necessariò concludere, s̄. c., pxi. præsertim in criminalibus, ut ibi dixi post Bar. in l. nō solùm. §. sed ut probari. ff. de no. oper. nū. Et ista stant, fm Imo. hîc, q; aliquis fuerit corruptus, & ex hoc solo possit ut falsarius puniri, ut dicā j. & tñ uerū dixerit iuxta §. si ergo. xj. q. iij. facit l. Fulcinius. §. j. ff. ex quib. cau. in pos. ea. ubi nō sequitur: cōstat aliquē latitasse, ergo causa fraudis latitauit: sed oportet fraudē, pbare. Facit l. non hoc. C. unde cog. Nō obs. d. l. diuus. in fi. ubi de falsitate nihil exprimitur, sed solùm de corruptione: quia de falsitate tanquā necessariò requisita nō fuit expressum, sed de corruptione, ne crederetur, q; in illo casu, ubi ad utrunq; se astrinxit, unū sufficeret, fm do. meū: fm quem etiā & bene nō obs. c. sicut. j. tit. proxi. inductū, ut hîc, p do. Ab. quia finis illius literę nō est ratio præcedētis dicti. Imo est nouū dictū de per se. Dixerat enim priùs iurisconsultus, q; si per alios testes, pbatur corruptio, mutet sententia: sed si testes, qui primò deposuerunt, uelint nunc dicere, se fuisse corruptos, nō sunt admittendi: qa hoc ipso patet de turpitudine sua, uel piurio. Et ita, trā seo cū gl. & do. Abb. hîc. Sūt tñ aliqui casus, in qbus satis est, solā corruptionem probare. ¶ Primus † est ad infringendū dictū testis ante sentētiā: quia per hoc apparet testē esse periurum: & per consequens, repellendū, c. testimoniū. & c. sicut. j. de testib. Iurauerat enim, q; non precio, nec prece deponebatur, c. quoties. j. tit. proxi. & glos. fi. in c. fraternitatis. j. eod. tit. Et ex hoc periurio, in-

c. licet causam.

fringitur eius dictum, ſecundum Ioan. And. in Spec. de teſte. §. pen. uer. ſed quid ſi teſti. nec refert ſecundum eũ, an iuſtè depoſuerit, uel nõ: quia etiã iudex dicitur corruptus, ſi pro iuſto iudicio pecuniam accipit. Allegat c. nõ licet. xj. q. iij. & idẽ Io. An. & do. Ant. & do. Abb. hîc: pro quib. optimè facit gl. ſing. in c. uẽdentes. in uerbo, iuſticiam. j. q. iij. uolens, ſententiam latam à iudice corrupto, quamuis iuſtam, non tenere: & ita, quo ad repulſionem teſtis, ſufficiet probare corruptionem. ¶ Secundus caſus eſt, quando corruptus nõ ſolis precibus, ſed pecunia: quia probando talem corruptionẽ poteſt ſententia retractari, ſecundum Bar. Imo. & Paul. de Caſt. in d. l. diuus. per illum tex. nam talis dicitur cõmittere falſum, dato quòd uerum dixiſſet: ut eſt tex. cum gl. no. in l. j. §. j. in uerbo, aduocationẽ. ff. de falſis. no. Pet. de Anc. & Cy. in l. ſi quis teſtibus. in xj. q. C. de teſti. & Ioã. An. in Spe. d. uerſ. ſed quid ſit teſti. & ſentit gl. hîc in uer. aſtrinxit. quam ualde no. do. Abb. & procedit hoc etiamſi ſe aſtrinxiſſet ad probandum utrunq; ſecundum Imo. in d. l. diuus. Sed certè in caſu iſto non puto ſententiam retractari poſſe: quia ſecundum Imo. met hîc non ſufficit iſtud ad concludendum eum falſum dixiſſe, poſito q̃ inciderit in pœnam legis Corneliæ de falſis: quia mentitus eſt iurando ſe non precio teſtificari. Ad d. l. diuus. reſponde, ut §. Eſt uerum, quòd uno caſu iſtud procedere poſſet, uidelicet cùm non ſolùm fuiſſet precio corruptus, ſed etiam promiſiſſet falſum dicere. Ita ſing. no. do. Ab. hîc arg. c. per tuas. j. eo. & l. generaliter. C. de nõnu. pec. Sed iſtud intelligo duobus concurrẽtibus: primò, dum modò probetur iudicem ſecutum fuiſſe teſtimonia corruptorum, ſecundum Bal. hîc poſt gl. Secundò intellige, dũ modò probetur teſtes fuiſſe corruptos, ut cõtra me deponerent, ut no. Bart. in l. Fulcinius. §. q̃d ſi. in prin. ff. ex quib. cau. in poſ. ea. De quo nunquã obliuiſcaris: qa non poſſet eſſe utilius in practica. Et abſq; dubio credo procedere, quando opponitur falſitas cũ corruptione publicatis teſtibus ad retractandam ſententiam: quia ſi corruptio facta contra alium iungeretur cum falſitate, de qua agitur, non uideretur ſufficienter facta probatio: ſed quãdo opponeretur corruptio ſimpliciter ad repellendum teſtem ut criminoſum, crederem ſatis eſſe probare corruptionem, & non contra me factam: quia apparet eũ criminoſum, ut dixi in caſu præcedenti, licet Bar. indiſtinctè loquatur. ¶ Tertius caſus eſt in cauſa matri, in qua poteſt ſententia retractari, conſtito de ſola corruptione teſtium. Ita text. in c. ſicut. j. tit. proxi. & no. do. Ant. hîc: nec mirum, quia cùm illa ſententia non tranſeat in rem iudicatã, & agatur de peccato, talis ſuſpicio falſitatis reſultans ex ſola corruptione cauſat faciliorem retractationem. ¶ Et ũnũ circa hanc concluſionem perpetuò not. ſecundũ Bal. hîc, quòd non dicitur ſubornatus, nec inſtructus ille, qui ad uerũ â parte teſtificandum informatus eſt. Allegat Roffr. in ſuis libellis, in tit. de ſenatuſcon. libel. unde infert, q̃ teſtis, qui dicit ſe nõ fuiſſe inſtructũ, non dicitur mentiri, ſi fuit informatus, ut loqueretur per uerba cõgrua cõſonat iuri & ueritati ex ſcientia ipſius teſtis: qd̃ eſt not. dignũ, ſm eũ, qui ad hoc dicit facere c. paſtoralis. §. de iudi. Et hoc non eſt peccatũ. Ergo nõ eſt periuriũ, quod ſine fraude eſſe poteſt, l. nec exemplum. C. de falſis. Tene menti. ¶ Quarta concluſio. Sententia† lata prætextu falſorum teſtiũ, uel inſtrumẽtorũ, ualet mero iure, ſm gl. hîc, & Arch. in c. & ſi cognitio. xxv. q. ij. quicquid uelit gl. ibi, & in c. cùm uenerabilis. j. de excep. ſed malè: quia pro concluſione eſt caſus in d. l. diuus. ſm omnes hîc. Sed eneruat̃ ſententia per remedia, de quibus in ſequẽti concluſione. ¶ Fallit† primò iſta concluſio in ſententia lata ex falſis probationibus factis contra abſentem dolo producentis, ſecũdum do. Ant. do. Ab. & Imo. hîc, per text. no. in l. ſi prætor. §. Marcellus. ff. de iud. Procedit ergo concluſio, qñ contra præſentem: & idẽ per d. §. Marcellus. no. do. Ant. poſt Imo. in c. cùm dilecta. uer. pro hoc incidenter. §. de reſcrip. & in c. ex literis. uer. unde licet ex ſententia. §. de reſti. in integ. & in c. cùm Bertoldus. uer. ſextus caſus. ubi omnino uide, j. de re iud. & in c. ſi duobus. j. de app. Et pro intellectu d. §. Marcellus. uide notata in dictis locis, & Ang. ponẽtẽ v. intellectus in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uer. obl. & ibi latè per Imo. & per eundẽ in l. ſi is, ad quẽ. in ulti. col. ff. de acqui. hære. per Bart. in l. j. circa medium, C. de aduo. diuer. iudic. per Bar. in l. ſeruo inuito. §. cùm prætor. ff. ad Treb. per Bal. in l. j. C. de condi. inde. & in l. fi. C. ſi ex fal. inſtru. Et ſcias, quòd ille §. & iſta fallentia non procedũt in ſententia excõmunicationis: quia lata per falſitatem contra abſentem non eſt nulla, ſm gl. Inn. & Io. An. in c. ex parte. §. de offi. ordi. Item non procedunt, ubi falſitas allegationũ non eſt in facto, ſed in iure: putã, ex falſis perſuaſionibus ſubtiliſsimis aduocati, ſecũdum Ang. & Imo. in d. §. duo fratres. per l. cum prolatis.

33 ff. de re iud. ¶ Fallit† ſecundò in ſententia lata cõtra minorem: quia eſt ipſo iure nulla, ſecũdum do. Ant. Imol. & do. Abb. hîc per l. ij. C. ſi ex falſis alle. & idẽ tenet Bar. & Imo. in d. l. diuus. poſt gl. ibi, & Imo. in c. j. in ult. col. j. depoſiti. & Ro. in l. ſi is, ad quem. ff. de acqui. hære. Contrarium tenet. Ang. & apertius Imo. in d. §. duo fratres. & Dy. & Imo. in d. l. ſi is, ad quem. & Sali. in d. l. ij. quia d. l. ij. ponit caſum ſpecialem, ubi agitur de excuſando tutore: quia in tali iudicio indefenſi ſunt minores, tãquã carẽtes in illo iudicio adminiſtratore. Vel dicũt, quòd loquitur in decreto, nõ in ſententia: quo caſu falſa cauſa ipſo iure uitiat, l. cùm uerò. §. ſubuentum. ff. de fideicom. ibi. Sed primã opi. puto ueriorem: poteſt enim occurrere caſus multo magis importans, quàm executio tutelæ: unde à maioritate rationis fauore pupilli uidetur d. l. ij. poſſe generaliter intelligi. Et tenendo hãc opi. amplia notabiliter, ſecundum Ro. in d. l. ſi is, ad quẽ. & do. Ab. hîc, quòd etiam ex falſis probationibus cõfringatur iure minoris: arg. c. j. §. de reſtit. in integ. & facit in ſimili gloſ. in l. ſi præſes quaſi deſertam. C. quomodo & quando iudex. Et cum iſtis tranſirem, ſed non uideo reſpõſum ad illud, quòd d. l. ij. loquatur in decreto: quia re uera ita loquitur, & ideo facilè ſuſtineres ſecundam

34 opi. ¶ Fallit† tertiò illa concluſio in decreto: quia ſi interponitur ex falſa probatione, ſiue contra præſentem, ſiue cõtra abſentem, eſt ipſo iure nullum, ſecundũ do. Ant. hîc & Imo. in l. cùm uerò. §. ſubuentum. ff. de fideicom. lib. cum alijs allegatis hîc per eos, quibus adde Bald. latè idem tenentẽ in l. fi. C. ſi ex fal. inſtru. & Ang. qui allegat multos text. in l. fideicommiſſum. in fi. ff. de confeſ. & Bartol. & Imol. in l. diuus. Rationem differentiæ inter ſententiam & decretum ponunt Imo. & Ro. in l. iuſtè poſſidet. ff. de acqui. poſſ. & melius do. Abb. in c. j. j. de reg. iur. Eſt uerum, quòd iſta fallentia recipit notabiles declarationes: ſed reſeruo ad d. c. penult. ne in tantùm grauetur hoc capitulum. Sed pro nũc uide do. Anto. in c. diuerſis falla. in penult. col. j. de cleri. cõniug. Angel. in l. fi. ff. de iuſti. & iur. Bal. in l. ſed ſi hac. §. patro. ff. de in ius uocan. Bartol. in l. is, cui bonis. ff. de uerb. oblig. Bald. in l. ſunt & aliæ. §. fin. ff. de public. & in l. ij. C. de fideiuſ. mino. Angel. in l. iuſta. ff. de manu. uin. Rom. in. d. l. ſi is, ad quem. Bald. in l. ſi eo tempore. ff. de pecul. & in l. qui teſtamento. ff. de excuſ. tut. & Rot. in nouiſſ. concluſ. ccxlvij. cum concord. ¶ Fallit quartò in ſententia lata ex actis falsò fabricatis ad inſtantiam partis: quia licet aliàs producens falſos teſtes & corruptos, nõ cadat ipſo iure à cauſa, d. l. diuus. tamen ſecus eſt in falſificante acta, per tex. ualde notabilem. in l. in fraudem. §. quoties. iuncta gl. ff. de iur. fiſ. & ibi Bar. & not. Bal. in l. fi. C. de pœna iudic. per d. §. quoties. Quem extendit etiam ad corrumpentem notarium actorum. Et circa hoc adde tex. bonum, & ibi Imo. in c. olim. §. de reſcrip. & Ang. in l. j. ff. de his, quæ in teſta. del. & gl. in c. cùm uenerabilis.

c. licet cauſam.

nerabilis. in uerbo, uitium. j. de excep. & ibi Bal. & alios Scribentes. Et quoniam Bald. in propoſito aliud ſentit in addi. Spec. in tit. de exec. ſen. ideo uide, quæ dicentur in d. c. cùm uenerabilis. Et iſta procedunt, quando falſitas conſiſtit in probationibus. Generaliter autem, qñ falſa cauſa uitiet ſententiã, uide latiſsimè Bar. Imo.

35 & Ro. in d. l. ſi is, ad quẽ. ¶ Quinta concluſio. Quãuis† ſententia lata ex falſis probationib. mero iure teneat, ut §. dictũ eſt, tñ ſunt quatuor remedia, quorum primũ datur ad eã irritandã, reliqua ad cã euitandã. Primum remediũ eſt, per uiã reſtitutionis in integrũ, d. l. diuus. & hîc in gl. Et iſtud remedium expirat lapſo quadriennio, l. fi. C. de tẽp. in integ. reſtit. pe. & in c. j. de reſti. in integ. lib. vj. Et oportet in hoc tẽpore, nedũ reſtitutionem fuiſſe petitã, ſed cauſam ſuper ipſa finitã eſſe, ſecũdum Imol. hîc per. d. l. fi. Et interim nõ iuuabitur replicatiõe ille, cui tale remediũ cõpetit, ſecundũ Ioã. And. in c. cùm uenerabilis. j. de exce. & pulchrè p̃ do. Abb. hîc, cuius dictum no. in quantũ uult, quòd etiamſi tertius replicaret contra electũ de abſolutoria lata falſis probationibus, nõ audiet̃, cùm illa actio popularis ſit conſumpta uno agente, iuxta gl. pe. in c. cùm dilecti. §. de elec. ut hîc per eũ reprobantẽ in hoc Io. And. in d. c. cùm uenerabilis. Sed certè ratio ſua potiùs limitat Ioã. An. tollendo eius exemplũ, quàm impugnet: nã Io. An. dictũ non p̃cedet in actione populari, ſed in alia ſic, propter eius rationẽ: quòd nõ poteſt objici, uel replicari de ſententia falsò lata, cur nõ petẽt reſtitutionẽ in integrũ, maximè cùm per modũ exceptionis idẽ fieri poſsit, ut j. dicam.

36 ¶ Secundũ† eſt remediũ actionis in factum: id eſt, agendo ciuiliter ad intereſſe ſurgens ex ſentẽtia cõtra ipſum falſariũ, uel contra ipſos falſos teſtes, per l. qui nomine. & l. fi. ff. de falſis. Et cõpetit uſq; ad xxx. annos, abſq; alia reſtitutione in integ. quia per hoc nõ retractatur ſentẽtia, cùm ad hoc nõ agatur, per c. cùm dilectus. ad fi. §. de ordi. cog. Tollitur autẽ ſpacio ann. xxx. ſicut aliæ perſonales actiones, l. ij. cum ibi allegatis per gl. C. de conſtit.

37 pecu. ¶ Tertiũ† eſt remediũ accuſationis criminalis, durans uſq; ad xx. annos, per l. querela. & ibi bona glo. C. de falſis. Et ita ſecundũ oẽs intelligitur c. cùm uenerabilis. j. de excep. ut loquatur ſolùm iſto caſu, licet indiſtinctè loquatur: ſed eſt allegatio tracta ex malo intellectu d. l. querela. ſecundũ do. Ant. & Imo. & do. Ab. hîc. Et tẽdit iſta accuſatio criminalis ad pœnã, de qua in l. j. ff. de falſis. Vn de dicit hîc Imo. q̃ nec per iſtã retractare t̃ ſentẽtia, per d. c. dilectus. & idẽ Imo. licet alij cõtrà. Sed eorũ opi. procedere poteſt, qñ reciſio petitur incidẽter coram iudice principalis cauſæ: quod fieri poteſt, arg. l. interdũ. §. qui finẽ. ff. de fur. no. Inno. in c. cùm oporteat. & ibi dixi, j. de accuſ. ſecundũ Imo. in d. l. diuus. Et iſtud ſatis ſentit gl. hîc, & Spe. in tit. de ſen. excõ. §. fin. uer. & no. Quod intellige, dũ modò nõ ſit elapſum quadriennũ datum ad petendam reſtitutionem in integrum, ſecundum Imo. hîc, per id, quod dixi in primo remedio. Sed adhuc uidetur, quòd poſt quadriennium poſsit inſtari per remedium præcedens, per id quòd poſito, quòd

38 ſententia ſtet pinguius, tamẽ eadem ſubuenitur. ¶ Et† aduerte: quia quòd dictũ eſt de xx. annis, procedit indiſtinctè de iure ciuili: ſed de iure Canonico dicas ſecus in criminalibus impedientibus executionem ordinis poſt peractã pœnitentiã: de quib. in c. inquiſitiõis. j. de accuſ. qa taliũ accuſatio nõ clauditur præſcriptione legali, ſecũdũ do. Ab. hîc, qui in hoc bene loquitur, ſed nõ pertinẽter. Et idẽ dicit, niſi ſentẽtia cõtineret peccatũ nõ remiſsibile per partes, per c. tenor. & c. lator. j. de re iud. in alijs uerò tollitur directa accuſatio dicto tẽpore, cùm nõ reperiatur lex ciuilis à canone correcta, ſecundũ do. Ant. & expreſsiùs Imo. & do. Ab. hîc, per c. j. j. de ope. no. nũ. quãuis aliud dixerit gl. in uerbo, pœnitẽtia. in fin. in c. admõnere. xxxiij. q. ij. quã ſalua reſpectu pœnitentiæ peragendæ, ſecundũ ipſos: Quibus ad-

de Spe. in d. uer. & no. & Bal. i l. j. C. qui accuſ. ubi dicit, q̃ in pœnis ſpiritualib. non currit præſcriptio: imò ſi uictor fuit conſcius falſitatis, poterit ſemper per denũciationẽ Euangelicã conueniri, cùm teneat rẽ cum peccato, ſecundũ do. Ab. hîc, per notata per Inn. in c. quia plerique. j. de immu. eccle. & per oẽs in c. nouit. §. de iudi. Itẽ adde, q̃ licet actiones criminales tollantur ſpacio temporis legalis, tñ illud procedit, quo ad pœnã imponẽdã, ſed nõ, quo ad declarandã pœnam impoſitã, ſecundũ Pet. de Anch. in c. ij. per illum text. de præſcrip. in vj. Vide Bal. in l. fi. C. de ſacroſan. eccle. ubi dicit, quòd executio cõdemnationũ Romanæ eccleſiæ durat c. annis,

39 licet ſecus in fiſco Imperij. ¶ Quartũ † remediũ eſt: per uiam exceptionis, & iſtud perpetuò cõpetit aduerſus fundantẽ ſe in ſententia taliter lata, ſecundũ glo. in d. l. querela. & oẽs in d. l. diuus. & hîc, & in d. c. cùm uenerabilis. Et idẽ in replicatione, ut hîc per do. Ab. & facit l. q̃ agnitis. ff. de except. Et ſubdit hîc Imo. ſing. q̃ quamuis aliàs exceptio nõ poſsit opponi eo caſu, quo reſtitutio in integ. nõ poteſt peti, niſi illa prius ſit petita, l. nec nõ. §. exẽplo. & ibi gl. ff. ex quib. cau. ma. l. exceptiões, quæ. in fi. ff. de excep. l. nã & poſtea. §. ſi minor. ff. de iureiur. tñ cõpetit exceptio in caſu iſto nõ petita reſtitutiõe: quia illa regula procedit in eo, qui per exceptionẽ uult conſequi eũdẽ effectũ, quẽ operaretur reſtitutio: quod nõ eſt hîc, ubi ſolùm agitur de repellendo utentẽ tali ſentẽtia diffinitiua: quod eſt minoris effectus, cùm per legitimos teſtes poſsit iteratò ſe fundare repulſus per exceptionẽ: quod nõ poteſt, ſi cõtra cũ eſſet data reſtitutio i integrũ, per quã reus reponitur in primo ſtatu, quaſi abſolutus actore nõ probante. Vnde amplius non inquietabitur: quod nõ conſequitur, qñ ſolùm excipiendo euitat illam ſententiã, ſecundũ ipſum. Cum quo trãſeo, quamuis contrariũ teneat ipſemet, & Paul. de Caſ. in d. l. diuus. & Bal. poſt alios in d. l. querela. & Iac. Butri. in l. ſub prætextu. C. de re iud. & gl. i d. l. qui agnitis. ¶ Gloſ. in uerbo, aſtrinxit. Reaſſumo gl. & dicta Docto. in hac utili materia per duas cõcluſiones. Prima cõcluſio. Ita† demũ tenetur quis probare omnia ſimul narra

40 ta, quæ aliàs per ſe ſufficerent, qñ deducta ſunt non diſtinctè, uel copulatiuè, ſed qualificatiuè: putà, ſi dicat̃, manifeſtè deliquit: quia licet ſit unum factũ, tñ ratione qualitatis additę uidetur ſe aſtrinxiſſe ad probandam qualitatẽ cum facto. Ita concludũt do. Ant. do. Abb. & Imo. hîc allegãtes ſimpliciter Bar. ĩ l. diuus. ff. de re iud. Idẽ dñs meus hîc addẽs Bar. in l. Fulcinius. §. j. ff. ex qb. cau. in poſ. ea. & tex. & Bar. in l. j. §. quæſitũ. uerſ. illud. ff. de aqua quotid. & æſti. & tex. in c. ab eo. de elec. ĩ vj. ubi ſuccumbens in qualitate probãda, ſuccumbit in toto: quod non eſſet, niſi ad utrunq; uideretur ſe aſtrinxiſſe, ſecundum eũ. Adde Archi. & Dom. in c. oẽs autẽ. j. diſ. & do. Ant. Imo. & do. Ab. in c. ij. propter gl. ibi, §. de reſcri. & Bart. conſi. inci. Cõmune Lignani. in fi. & Bal. Imo. & Ro. in l. Titia. ff. ſol. ma. & Bal. in l. certi. §. qm̃. in ul. col. ff. ſi cert. pet. & do. Ant. & Imo. in c. exhibita. §. de iud. & habetur per Bal. in l. fi. ff. ſolu. mat. & in l. edita. in pe. & ult. col. C. de eden. Et ideo ſolet dici, quòd ſtante ſtatuto, q̃ percutiẽs cum ſanguinis effuſione grauius puniatur, ſi accuſans de percuſsione cum ſanguinis effuſione, non probat effuſionẽ, ſequeretur abſolutio, licet probauerit percuſsionẽ, ſecũdũ do. Abb. hîc, & in c. examinata. §. de iud. & in c. conqueſtus. in pe. col. §. de foro compe. poſt Cyn. in l. ij. C. de proba. ubi uide Bald. latiſsimè, & Io. An. in Spe. ſuper rub. de accuſ. & Bal. in l. j. C. qui accuſ. & in l. ſi quis, non dicam. C. de epiſc. & cler. & in l. & ſi ſeuerior. C. de infa. cum concord. Facit optimè, quod no. Bart. in l. item apud. §. ſed quod dicitur. ff. de iniurdũ dixit, unicam iniuriã eſſe, quando qualificatè plura uerba iniurioſa, pferunt̃: putà, proditoriè occiditi. Ad idem, quod ſcribit Bart. in l. Aurelius. §. idem quæſit. in fi. ff. de lib. leg. ubi dicit, quòd cognoſcitur capitu-

lum

lum esse unicũ & inseparabile, qñ est per sermonẽ qualificatũ. ¶ Et ut habeatur clarior doctrina, not. x. declarationes, per quas cõclusio restringitur. Primò limita, ut dixi in conclusione, nisi aliqua narrarentur copulatiuè: quia sufficit probare necessaria: ut no. in dictis locis, & nõ. Doct. hîc: quib. adde Pet. de Anch. in c. præsentiũ. §. testes. de testib. in vj. & gl. pen. in c. is, qui. de elec. in vj. Et amplia, etiam si iurasset se credere omnia deducta esse uera, secundum gl. in uerb. probare. in c. ut circa. de elec. in vj. quã ibi no. Domi. in §. j. in fi. Adde etiã domi. de Rota cõclusione lxxxvij. in nouis. ubi dicunt, quòd impetrans, qui narrauit beneficiũ uacare per cõsti. exe crabilis. & per consti. c. de multa. & per nõ promotionẽ ad sacerdotiũ nõ tenetur istos modos probare, sed sufficit unũ probare per c. cùm iã dudũ. j. de præben. & qa nõ præsumitur se grauare superfluo onere probãdi: & sequit̃ do. Ant. in d. c. exhibita. in ult. col. Adde etiã do. 42
Ant. in c. literæ. in j. col. s̃. de dila. ubi dicit, quòd si impetrans beneficiũ fm narrat se obtinere aliud beneficiũ â se dotatũ & fundatũ facta mẽtione de corpore beneficij, nõ arctatur ad probandũ, quòd fuerit â se dotatũ & fundatum, tanquã superfluò expressum fuerit. Adde etiã elegantẽ theoricã Inno. in c. ex parte. el j. de priui. & sequitur ibi do. Ant. & do. Ab. ubi dicit, q̃ quoties in rescripto exprimitur aliqua qualitas, quæ nõ est fundamentũ impetrantis, dato q̃ illa qualitas nõ probetur, per hoc nõ uitiat̃ rescriptũ: qa etiã sine illa causa princeps erat gratiã cõcessurus: & sequitur Arch. in §. actor. vj. q. ult. & Bal. in l. si mater tua. C. de cõtrahẽ. emp. & facit, quod habet̃ in sequẽti limitatione. Aduertẽ tũ, quo ad hanc limitationẽ: qa si deducta copulatiuè essent talia, ad quæ pars nõ fuisset admissa distributiuè, s̃. uolẽdo unũ tãtùm probare: isto casu nõ sufficeret alterũ p̃bare, fm do. Abb. hîc signanter dicentẽ, se putare, q̃ si ille, qui publicatis testib. deducat corruptionẽ & falsitatẽ copulatiuè, & p̃bat solã falsitatẽ, non sufficit: quia in fraudẽ uidetur miscuisse corruptionẽ, ut directè p̃baret falsitatẽ: quod nõ est permittẽdũ, p regulã cùm qd una uia. de reg. iur. in vj. ut hîc per eũ, & bene: & ex quo habes nouã considerationẽ in hac prima limitatione.

41 ¶ Secundò limita: dũ modò qualitas sit de substantia actus, uel defensionis: quia debet utrũq̃ probari, l. habebat. ff. de instit. act. l. prætor. la ij. §. doceret. ff. ui bo. rapt. Secus, si qualitas nõ sit de substãtia actus, uel defensionis: quia deficiens in p̃batiõe qualitatis obtinebit in simplici facto eo probato, fm Bal. sing. in l. Titia. ff. sol. ma. per l. i delictis. §. si detracta. ff. de noxa. ubi bonus tex. & per illũ tex. dicit Bar. in proposito in l. denũciasse. §. qui tñ. ad fi. ff. de adul. q̃ licet nõ probetur qualitas, quæ nõ alterat modũ agẽdi, sufficit probare id, qd̃ est principale absq̃ probatiõe qualitatis: qd̃ bene no.

¶ Et aduerte subtiliter: qa per hãc limitationẽ dixit mirabiliter Bal. disputãdo in l. j. in pe. col. C. de cõdi. inde. & in l. fi. C. si ex falsis instr. q̃ si allego, q̃ testes corrupti falsum dixerunt: & sic deduco corruptelam per modũ qualitatis, nõ uideor me astrinxisse ad utrũq̃ probandũ: sed sufficit probare falsitatẽ, qd̃ est cõtra oẽs hîc. Allegat l. scio. ī fi. & l. appellatũ. §. j. ff. de app. & d. §. si detracta. quia qualitas corruptelæ nõ mutat crimẽ falsi, neq̃ iudiciũ, ut dixi in gl. precedenti, iij. cõclus. Et ideò satis est, p̃bare necessaria, licet nõ, p̃benẽ superflua, fm ipsum: qui tñ aliter locutus est per istũ tex. quẽ facit ual de sing. Sed tenẽdo dictũ suũ ī d. l. j. cõtra Bar. in l. diuus. & Doc. hîc, respõde ad istũ text. multipliciter, omissa respõsiõe Bal. in d. l. j. licet Ro. opponat de isto tex. & nõ soluat in d. l. Titia. ¶ Primò respõde fm Paul. de Cas. tenentẽ contra Bal. in d. l. diuus. q̃ ideo nõ sufficit probare hîc unũ tãtùm, quia nõ probauit falsitatẽ, sed simpliciter corruptelã, quæ qdẽ corruptela sola nõ est sufficiẽs ad retractãdã sentẽtiã, ut dixi ī gl. precedẽti. ¶ Secũdò respõde, quasi eodẽ mõ, fm do. meũ hîc, q̃ hîc fuisset satis, p̃bare solã falsitatẽ p̃ directũ, sed nõ solã corruptionẽ: & ideo excipiens hîc succubuit, quia probauit corruptionẽ, & nõ falsitatẽ: cùm enim fuerit primò assignatus terminus ad probãdũ personas testiũ, nõ potuit eo elapso allegari corruptio: quia illa respicit personã. ¶ Tertiò respõde, q̃ hîc non astrinxit se ui uerborũ qualificatorũ, sed aliàs expressè. ¶ Vltimò respõde, q̃ ideo uidet̃ se astrinxisse, posito q̃ esset ui uerborum: quia in casu isto qualitas corruptionis bene erat necessaria, quia uolebat, p̃bare falsitatẽ directè: q̃ non poterat, nisi admixta corruptione, & eã probare. Et ita probat elegãs doctrina Bal. in d. l. j. C. de cõd. inde. ubi dicit, capiẽdã esse hãc regulã, q̃ nunquã uidet̃ quis se astringere, nisi qñ qualitas mutat speciẽ actiõis, uel exceptionis, uel facit quẽ admitti ad id, ad quod aliàs nõ admitteretur: prout in tex. illo: quæ uerba bene no. & hãc limitationẽ cõfirma
42 ex sequenti. ¶ Tertiò limita, ut habeat locũ, qñ qualitas, quæ adiungitur per adiectiuũ, immediatè cohæret rei principaliter deductę, adeò q̃ sublato principali auferetur qualitas. Exemplũ in casu d. c. ab eo. in illa qualitate manifestũ crimen: nã sine crimine qualitatis manifestũ nihil importat: sed secus est, si qualitas deducta per adiectiuũ non coheret immediatè rei principaliter deductę, sed per mediũ alterius rei: putã, lego fundum instructũ: non enim fundus dicitur instructus, nisi per mediũ rei instruẽtis: & tunc adiectũ copulat æquè principaliter & uno deficiente nõ deficit alterũ. Hãc doctrinã posuit Bar. in l. si cui fundũ. ff. de fun. inst. p illũ text. ita dicens limitari hãc nostrã materiã. Modò aduerte: quia fm do. meũ errauit Bar. ibi, dũ dicit, qualitatẽ corruptionis immediatè cohęrere falsitati: & per cõsequẽs nõ uideri deductã æquè principaliter: qa imo corruptio est crimẽ de p̃ se punibile, l. j. ff. de falsis. & cohæret falsitati per interuentũ pecuniæ: ex quo sequit̃, q̃ doctrina Bar. cõfundit opi. suã ī d. l. diuus. Et est cõfirmatũ, q̃ dixi in precedẽti limitatiõe de nouo capi. qa dicẽdo, corrupti falsa dixerũt, cùm ista sint crimina diuersa per se punibilia, uidẽtur æquè principaliter deducta, p d. l. si cui fundum. Non ergo qualificatiuè, & per cõsequens, non dicitur se astrinxisse ad utrumq̃: quod procedit, etiam si diceretur Titium dixisse falsum cũ corruptione: quia dictio Cum, posita inter duo, quorum unum naturaliter non accedit ad aliud, uidetur deducere utrumq̃ principaliter, per tex. notabilem in l. si ut certò. §. si me rogaueris. ff. commo: & bene facit text. & quod ibi Bal. in l. Titiæ textores. §. nisi. ff. de leg. j. & in l. si is, qui ducenta. §. utrùm. ff. de re. dub. nisi in casu istius tex. quẽ intellige, ut dixi s̃. in ultima responsione. Et ista not. tãquam subtilia, & ab aliis non declarata, licet do. meus hoc de ipsis porrigat, non bene se affirmans. ¶ Quartò limita, nisi ille, qui aliquid qualificatiuè deduxerit, sufficienter clausulam & omnes alias exceptiones mihi competentes opponat: quia non uidetur se astrinxisse ad probandum omnes deductas, secundum Bal. in l. Titiæ textores. §. j. ff. de leg. j. quem sequitur ibi Angel. Imol. Paul. de Cas. & Angel. in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excus. tut. ubi idem tenuit. Bal. mouetur arg. §. qui autem. Instit. de excus. tut. & l. propter litem. §. j. eod. tit.

¶ Quintò limita non procedere in causa criminali, ubi nõ agitur de utilitate libellantis, qui astringit se ad ea, quæ non sunt de natura punitionis, nihil operatur, secundum Bal. in d. l. j. in ulti. col. C. de condi. inde. Allegat istam glos. in fi. quam dicit esse notabilem: sed certè, ut sentit hîc do. Abb. quando ista qualitas alteraret naturam delicti, non uidetur differentia inter criminalem causam & ciuilem: imo contrarium sentit Bal. met in d. l. ij. C. de probat. in q. de percussione cum effusione sanguinis. & in d. l. Titia. dum allegat l. præter. §. edocere. ff. ui bo. rap. Idem Bart. in l. denunciasse. §. quid tamẽ. Facit, quod ipse no. in l. is, qui reus. ff. de publi. iud. dum dicit, quòd apponens diem, & non probans, succumbit,

cumbit, etiamsi nõ tenebatur apponere: no. Imol. post glos. in l. Pantonius. ff. de acqui. hære. ¶ Sed saluari potest opi. Bal. ex mente glos. hîc, ut iudex ex officio procedere possit, quãdo libellans, qui tacitè uel expressè se astrinxit, & succubuit fuit repulsus: quia non potuit præiudicare rei publicę: ut hîc in glos. quàm bene no. Et per ipsam dicunt do. Anto. Imol. & do. Abb. in c. ij. s̃ 43
de rescript. quòd in beneficialibus & alijs respicientibus publicam utilitatem iudex poterit supplere, licet libellans succubuerit. Pro quibus uide glos. in c. cupiẽtes. §. cæterùm. in uerbo, excludentes. & in uerbo, contumacia. de elect. In vj. & glos. fi. in c ab eo. eod. tit. & lib. & glos. notabilem in c. si fortè. in uerbo, euidentem. eo. tit. & lib. An autem hoc posit iudex in ciuilibus, dicetur in sequenti conclusione. ¶ Dicit tamẽ hîc dominus meus, & bene, quòd ista glos. loquitur in iudice, in quo agitur de clerico remouendo, in quo exuberat officiũ iudicis, ut in dictis locis: sed in causa criminali ad condemnationem rei non exuberat officium iudicis, per no. per Bar. in disput. quam ponit in l. iiij. §. hoc autem. ff. de dam. infec. Et hoc limita & declara, ut per Bal. in l. ij. C. de probat. Et dominus meus hîc concludit, quòd uno casu iudex posit condemnare in criminalibus, licet qualitas non sit probata, uidelicet quando in inquisitione dicitur, super quibus omnibus & singulis intẽdimus ex officio nostro inquirere: quia propter uerbum, Singulis. uidetur iudex protestari, quòd non uult se astringere ad qualitatem expressam. Quod etiã no. Bal. latè in l. j. C. qui accus. ¶ Sextò limita ista esse uera, quando in libello quis se arctauit: secus, si hoc in libello non fecit, sed in capitulis: quia sibi non præiudicat, secundum Bal. in d. l. j. C. qui accus. Contrarium tamen sentit expresse Dom. in c. præsentium. §. testes. de testi. in vj. nisi dicas, esse distinguendum, utrùm clarè & distributiuè, uel copulatiuè loquatur libellus: & tunc ordo capitulorum non attendatur, aliàs sic. ¶ Septimò limita prædicta non procedere in appellatione à diffinitiua: quia si in illa expressiuam causam & aliam probaui, obtineo, secundum Imo. in d. c. ij. s̃. de rescrip. per l. scio. §. fin. ff. de appel. & ibi no. Bart. & Angel. quia aliàs periret totum ius partis, & non posset aliam causam prosequi: secus in alijs causis. Hinc est, quòd agẽs rei uendicatione ex certa causa expressa, uidetur ad illam se astringere, licet si aliquam non exprimat, posit ex multis adiuuari, c. abbate. cum materia, de re iud. in vj. secundum Imo. in d. c. ij. de quo ultimo aliquid inferiùs in limitatione. Et hanc limitationem tenet etiam Bal. in addi. Spec. in tit. de appel. uer. quidam appellãt.

¶ Octauò limita, nisi aliqua præponantur negatiuè: quia tunc nũquam quis uidetur se astringere ad onus probandi: sed si iudex, uel lex ipsum astringat, probare debet. Ita ad literã dicit Bal. in l. cùm te. in fi. C. de prob.

¶ Nonò limita hanc materiam ex eo, quod no. Angel. in l. fi. in j. col. C. de anna. except. ubi dixit, quòd quamuis ille, qui agit exprimendo causam, propter quam agit, uideatur se arctare ad illam probandam, l. habebat. ff. de instit. & declarat Bart. in l. j. in princ. ff. de edẽ. cum similibus: tamen hoc fallit in possessorio, secundũ eum. Imo si ago contra te ex eo, quòd dico, quòd spoliasti me possessione annui census mihi debiti, ex tali causa, si probo spoliationẽ, licet non probem causam, propter quam dixi censum mihi debitum, obtineo. Ita dicit notabiliter sentire Inno. c. in c. querelam. in finalibus uerbis, de electio. s̃. ¶ Decimò & ultimò limita, nisi in fine libelli uel articulorum ponatur clausula non astringens se ad probandum non necessaria, secundum omnes Doct. hîc: de qua clausula ponit etiam Bar. in l. contra. ff. de probat. & Salic. in l. Cassius. C. de appel. & do. Ant. in c. dilecta. in antepenult. col. de iud. & Bal. & Angel. in d. l. edita. C. de eden. & Angel. in l. propter litem. §. j. ff. de excus. tut. Vide tamen Bal. in l. non ideo C. de lib. caus. ubi dicit, q̃ ista clausula non releuat ab his, quæ de iure probanda sunt: & re uera hoc considerato, non uidet̃ ista clausula esse alicuius momẽti: quia etiã sine ipsa nõ tenet̃ quis, p̃bare nõ necessaria, q̃buscunq̃ uerbis locutus fuit, ut dixi in prima limitatiõe: cui adde Lapũ alleg. clxj. in ci. Quidã corã iudice. ¶ Se- 43
cunda † cõclusio circa istã gl. est talis, siue expressè, siue tacitè quis se astrinxerit ad plura, quorũ quodlibet sufficiebat, nõ potest iudex propter unũ plenè probatum pronũciare fm petita: sed debet sequi absolutoria, fm do. Ab. Imo. & do meũ hîc, cõtra do. Ant. quia iudex cõuentionẽ partiũ sequi debet, l. si cõuenerit. ff. de re iud. Astringens autẽ se uidetur fecisse cõuentionẽ, q̃, nisi, p̃bet utrunq̃, feratur sententia pro aduersario, fm Imol. Itẽ probans aliud, quàm id, quod deduxit in libello, uidetur probare impertinenter: uel ad minus illud, super quo nec fuit datus libellus, nec lis cõtestata, nec testis iurauit. Ergo ex illis, p̃bationib. nihil potest cõstare iudici, ut etiã sentit Bar. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de in fa. fm do. Ab. Et, p̃cedit ista conclusio, qñ qualitas adiecta rei principaliter deductę, est talis, q̃ ipsa remota cõpeteret diuersa actio, uel accusatio: uel econtrà, remoto facto & remanẽte qualitate nulla remaneret accusatio, uel actio, per l. ij. §. docere. ff. ui bo. rap. & l. illud. iũcta gl. ff. de lib. caus. quia sequi debet absolutio qualitate nõ probata, ut per Ioã. An. in Spec. super rubrica de accus. Itẽ procedit, si qualitas nõ probata nõ diuersificat ius agẽdi, uel accusandi, sed tñ diuersificat factũ in indiuiduo, quod cõtingit ratiõe mutationis loci, tẽporis, uel personæ, ut probatur in l. cùm quæritur. & in l. cùm de hoc. ff. de excep. rei iud. & in l. denũciasse. §. qd tãdẽ. ff. de adul. & in c. nihilo minus. in tex. & gl. iij. q. ix. quia unum est deductũ, & aliud est probatũ. Ergo reus est absoluendus, d. l. habebat. & c. examinata. s̃. de iud. Itẽ procedit nõ solùm in ciuilibus, sed etiã in criminalibus, iuxta id, quod dicit Bar. in l. is, q̃ reus. ff. de publi. iud. & in l. ij. ff. de eo, quod certo loco. licet aliud dixerit Bal. in l. j. C. de cõdi. inde. ut dixi in præcedẽti cõclusione, uer. v. & c. Itẽ prædicta ampliat Ioã. An. in d. addi. dicens, q̃ qñ qualitas mutata alterat ius accusandi, uel factũ, nõ potest aduocatus, uidens se nõ probasse, detrahere qualitatẽ, qñ istud etiã mutaret actionẽ. Quòd nõ licet hoc post reũ citatũ probat̃ in authen. qui semel. C. quomodo & qñ iud. fm ipsum, & idẽ sentit Bart. in d. §. quid tandẽ. ¶ Fallit autẽ ista conclusio, qñ aduersarius ex hoc, q̃ iudex eũ absolueret, locupletaretur cũ aliena iactura: quia potest iudex pronunciare super eo, quod est probatũ, fm Imo. hîc, qui hoc modo dicit intelligendũ esse Inn. in c. cùm olim. j. de cẽsi. dũ dicit, q̃ licet pars nequeat se fundare in eo, quod impugnauit, regula, ex eo. de reg. iur. in vj. tñ iudex poterit illi probationi adhærere in fauorẽ impugnantis. Et sequuntur ibi oẽs, & facit gl. in l. ubi pactũ. C. de transac. ubi si notoriè constat iudici, parti nõ cõpetere ius agendi, potest alio nõ petente eũ repellere. No. Inno. in c. j. s̃. de off. uica. cũ si. Et hoc modo intelligo do. Abb. hîc idem sentientẽ, qñ finaliter subdit differẽtiã, an se astrinxerit expressè, uel non licet priùs eã non admiserit, mordẽdo do. Ant. sed p̃cedit in casu isto: si enim expressè se astrinxisset, mos ei gerendus esset, l. circa. ff. de proba. & non procederet ista fallentia: quã etiam intelligo sanè, dũ modò mutatio qualitatis nõ mutet ius agendi: aliàs enim pronunciaret iudex sup nõ petito, cõtra c. licet Heli. j. de symo.

¶ Et aduerte: quoniã quod dixi, nunquã qualitatẽ posse mutari, qñ iudiciũ nõ alteratur, ei uidetur obstare c. ab eo. de elec. in vj. Nec est bona respõsio Io. Mo. & aliorum ibi, dum dicunt, quòd in d. §. si detracta. utilis erat domino illa detractio qualitatis: quia imò utilius erat, eam non detrahere, quia fuisset ex toto absolutus: & ideo opus est respondere, prout respondet Bar. in l. j. in princ. in x. q. ff. de no. ope. nun. quòd ibi ponitur casus

c. licet causam.

fus specialis in impedientibus promotiones prælato-
rũ. Ex qua responsione inferri potest no. quòd licet cri-
mine probato officium iudicis subueniat in fauorem
ecclesiarum, quando aliàs probans defecisset, ut hîc in
gl. tamen iste fauor non consideratur, quando crimen
adhuc non est probatũ: quia in eo probando strictiùs
proceditur, quàm in alijs causis: quia propter dubiũ
euentum litis & præiudicialem sæpe ecclesijs uacantib.
tales operationes restringũtur, neq; dicitur opponens
intentum consequi, dato quòd per officium iudicis cri
men puniatur: quia condemnabitur in expensis & pu-
nietur, iuxta c. j. in fi. de elect. in vj. nec acta facta eo liti-
gante facient aliàs fidem: quia testes deposuerunt ex-
tra articulũ nõ iurati, ut in specie no. do. Ab. hîc in uer.
& potest, ut credo. ¶ Gl. in uerbo, uti possidetis. ibi, for-
tè dubitatur. Et ista opi. cõmuniter tenetur: sed tamen,
44 quia contra ipsam opponitur, quòd † iudicium sortis
non approbatur, ubi est quæstio facti, per l. duo sunt. ff.
de testa. tut. sed ubi est quęstio iuris, ut l. sed cùm ambo.
allegata in glos. & habetur in c. fi. ĩ. de sortile. ideo salua
gl. secundum do. Abb. & Imo. ut non ponatur sors, cui
sit res adiudicanda. Sed quis debeat sustinere partes
rei, quòd à principio fieri potuisset, d. l. sed cùm ambo.
quod dicit dominus meus multum sibi placere: quia
istud, quod utraq; partiũ fungatur uice rei, non solùm
est considerabile ad ordinem processus, sed etiam ad
uictoriam causæ: quia in paritate probationum reus
absoluetur, c. iij. s. eod. quod est uerũ, etiamsi ex utraq;
parte probationes essent æquales, & à principio unus
fuisset actor, & alius reus: quia absq; alia sorte iudica-
retur ꝓ reo. Et ista opi. est probabilior, quàm opi. Bart
in l. si duo. ff. uti pos. & do. Abb. hîc, qui dicunt, rem de-
bere diuidi ꝓ dimidia: quod impugna, ut hîc per Imo.
& per Bal. in l. præses. C. de sen. & de materia uide etiam
Spe. in tit. de peti. & pos. §. j. uer. & no. diligenter. & Bald.
in c. in nostra. in ult. col. ĩ. tit. proxi. Et inquantum Ioan.
An. & alij hîc, ut prædixi, dicunt, quòd nunquam res
sorte dirimitur, nisi quãdo dubium est in iure, adde ad
idem glo. in l. j. in uerbo, prohibebit. circa fin. C. uti pos.
quam facit sing. Imol. in l. huiusmodi. §. fi. ff. de lega. j. &
idem dicit Bar. in l. si duo. prælle. & in l. duo sunt Titij.
ff. de testa. tut. & Ang. in l. sed cùm ambo. Aliud etiã di-
xit Bald. in l. meminimus. C. quando & quibus quarta
pars debetur, lib. x quòd nunquam res dirimitur sor-
te, nisi in casibus à iure expressis: quia in alijs casibus
talis actus pactum continet. Sed contrà dixit gl. in c. fi.
de sortil. uolens sortes esse à iure permissas, nisi ubi ex
causa reperiuntur prohibitæ. Et de materia per Ioã. de
Ana. ibi, & per Arch. post gl. xvj. q. ij. in summa: & gl. no.
Insti. de satisd. tut. §. pen. in uerbo, suas. & Bar. in l. ij. §. ex
his. ff. de uerb. obli. & ibi Ang. & uide do. Car. consil. cl.
quod incipit, Quæsitũ sæpe fuit à me. ubi ponit sex mo
dos finiendi controuersiam inter contendentes de Pa-
patu, quãdo pariter probant: postea finito consilio di-
cit, se audiuisse conferri post publicationem cõsilij, an
tunc esset locus sortibus? & dicit, quòd expresiùs fir-
mat do. Pet. de Mõte in suã monarchia, allegando do.
Car. in repe. c. licet. s. de elect. ¶ Quod autẽ sortes dican
tur prohibitę, xxvj. q. ij. per tex. procedit secundum eũ,
quando utimur sortibus ad præscientiam & diuina-
tionem futurorum: de quo plenè per beatum Tho. ij. ij.
q. xciiij. arti. ult. non autem, quando agitur de tollẽda
controuersia iuris. Facit gl. in uerbo, sors. in c. clericos.
xxj. distin. & uide Bal. in proœmio ff. §. itaq;. ubi dicit, ꝙ
quando nullo modo sciri potest ex duobus gemellis,
quis sit primogenitus, dabitur regnũ sorte. ¶ Restant
quædam de natura huius interdicti, uti possidetis. de
quibus per Scribentes hîc: quos non refero, quia nihil
est mutandum. Sed adde Bal. loquentem magistraliùs
omnibus in hoc, in l. j. C. uti possi. Et adde, quòd præla
tus carens titulo, si est in possessione, non repellitur uo
lens agere hoc interdicto, secundum Pet. de Anc. in re-
gula j. in j. notabili, de reg. iur. in vj. dicẽtem se ita respõ
disse in facto. Et hæc sufficiant super hac famosa decre-
tali, in qua licet plura trahi potuissent, tamen sufficiat
substantialia non omisisse.

SVMMARIVM.

1 *Natus in domo ex uxore, præsumitur filius mariti: & quid, si de concubina nascatur.*
2 *Ad causandum impedimentum matrimonij non requiritur, quòd filius natus sit legitimus.*
3 *Filiatio ex parte patris probatur præsumptiuè.*
4 *Nepotis appellatione, uel neptis, an ueniat filius, uel filia fratris: & quomodo? Cuius quæ sit: enodationi adde nu. 5.*
6 *Significatio in statutis qualiter attenditur.*
7 *Communis usus loquendi in statutis non attenditur, si statutum sit in ciuitate, quòd uerba intelligantur secundum ueram significationem. & nu. 8.*
9 *Nepotis appellatione non uenit filius fratris, quando materia esset transmissibilis solùm ad descendentes.*
Nepotis appellatione an ueniat pronepos. Post num. 9. uersic. utrùm autem.
10 *Filiatio qualiter probetur.*
11 *Nominatio filij facta enunciatiuè, an probet filiationem? & concludit, quòd non.*
12 *Fallit, nisi talia uerba enunciatiua dicerentur filio præsente.*
13 *Tractatus solus de aliquo, an probet filiationem? & concludit, quòd sic.*
14 *Et ampliat, etiam si parentes ex postfacto negarent filiationem: cui ampliationi addit alteram: uidelicet, etiamsi aliquis prius fuit tractatus ut non filius, & postea ut filius.*
15 *Filiatio probatur per solam famam.*
16 *Filiatio probatur per confessionem factam principaliter, & per se sub filiatione, quamuis postea fiat confessio contraria etiã iurata.*
17 *Filiatio an probatur per solum actum proportionabilem filio.*

CAPITVLVM X.

Per tuas. ¶ Si parẽtes nominant & tractant aliquem ut filiũ, probata est filiatio, nec creditur alteri eorũ contrariũ iurãti. H. D. Diuide, ut per Doc.
1 ¶ No. primò, ut per do. Ab. ꝙ † sicut natus in domo ex
uxore præsumitur filius mariti, l. si uicinis. C. de nupt.
quando tẽpore conceptionis maritus fuit pręsens, nec
ad copulam inhabilis, l. filiũ. ff. de his, qui sunt sui, uel
alie. iu. & ita esset, si natus esset in domo ex concubina:
qđ expresiùs firmat glo. in c. Michael. s. de fil. presby.
quam sequitur latè Pet. de Anch. consi. ccxxj. & Bal. in
d. l. si uicinis. & in d. l. filium. & Bald. & do. Abb. hîc, qui
ampliat istud, etiamsi concubina non semper cohabi-
tasset uiro: sed aliquando diuertisset, etiamsi cum illo
diu fuisset sterilis. Et utrũq; dictum colligit ex isto text.
quem reputat ualde notabilem: & facit optimè tex. in
l. miles. §. defuncto. ff. de adul. ubi non admittitur talis
consequentia: Tempore conceptionis mulier adultera
erat: ergo filius natus est illegitimus, nisi probetur ab-
sentia mariti, uel impedimentum ad copulam: quem
tex. facit sing. Bal. hîc, & in rub. C. de proba. in ult. col. &
in d. l. si uicinis. post medium, & do. Abb. hîc, & in c. trãs
missę, in ult. col. ĩ. qui filij sint leg. Bal. in l. si matre. C. de
suis & legit. ad quod uide do. Abb. in c. causam. el j. in
prin. ĩ. qui filij sint legi. Sed inquantũ do. Abb. dicit ista
procedere in muliere diu sterili, etiam quæ se absenta-
uit, uidetur dicendũ, quòd in tali casu non sufficiat so-
la cohabitatio, sed requirit̃ tractatus & nominatio fi-
liationis, secundum do. meum per istum tex. Sed nõ ui
detur uidisse do. Abb. in sequẽti notabili, qui expresè
hoc fatetur, per istũ tex. Ex quo collige sing. limitationẽ
ad

c. per tuas.

ad d. §. defuncto. & ad gloss. in d. c. Michael. ut non pro-
cedant in muliere diu sterili, & quæ aliquando diuertis
set à marito, uel à concubinario: quia ad hoc, ut filius
præsumatur natus ex tali, requiritur, quòd sit tractatus
ut filius: nec sufficiet sola parẽtum cohabitatio. Quod
2 diligenter no. ¶ No. secundò, quòd † ad causandum
impedimentum matrimonij nõ requiritur, quòd filius
natus sit legitimus. Facit l. adoptiuum. ff. de in ius uoc.
Et sic, quo ad hoc, illegitimus dicitur de consanguini-
tate. quod dicit do. Abb. esse bene notandum: & idem
per hunc tex. not. gloss. super arbore consanguinitatis:
facit c. discretionẽ. cum ibi alleg. ĩ. de eo, qui cogno. &c.
ubi cõtrahitur affinitas ex coitu illicito: pro hoc etiam,
quia lex ciuilis appellat patres naturales consangui-
neos, l. nihil. ff. de ritu nup. Quod autẽ in alia materia,
an tales dicantur de cõsanguinitate? dic, ut ibi per Bal.
de quo memini in c. in præsentia. super j. uel ij. gloss. s. &
3 ibi uide. ¶ No. tertiò, quòd † filiatio probatur præsum
ptiuè: quia re uera ex parte patris uerè probari non po
test, l. Lucius. ff. de condi. & demon. li-
cet secus ex parte matris[a], quæ sem-
per est certa, l. quia. ff. de in ius uocan.
Probatur aũt de eo, qui non est natus
ex uxore, tribus concurrentibus: Pri-
mo, si à parentibus nominatur filius:
Secũdo, si ab ipsis tractatur pro filio:
Tertio, si à uicinia ita reputat̃, ſm do.
Ant. ĩ d. c. Michael. & do. Abb. hîc. Sed,
ut dicit hîc dominus meus, istud ter-
tium nõ requirit̃ in isto tex. Patet ibi,
ab ambobus. de quo ĩ. latiùs. ¶ No.
ultimò ibi, Sophiã neptem. ꝙ appel-
latione neptis ueniat filia fratris. Ad
idem tex. in c. accedens. ĩ. de accus. in c.
tua nos. & c. quod super his. ĩ. de con-
sangui. & affi. & in c. ij. s. de arbi. & in c.
duo pueri. ĩ. de despon. impu. Et quia
est passus dubius, collige dicta omni-
um per duas conclusiones. ¶ Prima
4 conclusio. Appellatione † nepotis ex
propria natura uocabuli non uenit fi
lius fratris, ſm do. Abb. hîc, per l. iuris-
consultus. §. secundo gradu. uer. nepos. ff. de gradibus.
ubi nepos propriè dupliciter accipitur: uno modo, fi-
lius filiæ: alio modo, filius filij. Sed si filius fratris uoca-
retur nepos, acciperet̃ tripliciter: & idem do. meus hîc,
dicens, ꝙ leges allegatæ in cõtrariũ per Bal. & Ang. qui
tamẽ idem tenent in l. si auiæ. C. de succes. edict. referun-
tur ad auum, quãdo nominat nepotem, nõ ad patruũ:
& licet ipse non dicat, est responsio Bar. & Bal. qui idem
tenent in l. si instituta. §. j. ff. de inoff. test. & pro hoc alle-
gat etiã ipse tex. in c. j. de gradib. succed. in feud. & respõ
det ad c. j. §. similiter. quib. mod. feu. amit. quod loquit̃
ſm uerba, quæ cõmuniter à consuetudine usitantur, ut
hîc per eum, qui etiã sic respondet ad iura Canonica cõ
trarium probantia: quia in ipsis utplurimùm dicit po-
ni uerba supplicantiũ, quibus in suis responsis confor
mat se Papa. Sic etiam ad c. P. de schisma. in vj. & in c. feli
cis. §. cæterum. de pœ. in vj. dicit, pontifices imitatos fu-
isse stylum antiquarum Decretalium, quæ se conforma
bant communi usui loquendi. Et hanc dicit esse ipsam
ueritatem: ex quibus colligit unum modum probandi
communem usum loquendi. Adde, quòd tex. in d. §. si-
militer. non uidetur facere in cõtrarium: quia dicit, ne-
potem, uel filium fratris. Et adde, quòd istam cõclusio-
nem tenet do. Abb. in c. tua nos. ĩ. de consang. & affi. &
Fed. cons. xxxix. incip. Viso puncto. ubi cõsuluit, quòd
statutum excludens sororem extante nepote, non intel
ligitur de nepote ex fratre. Ad iura Canonica respõdet,
quòd impropriè loquuntur, & quòd sunt uerba narra
tiua Papæ, quæ non constituunt ius, per c. si Papa. de

a *Matris*] Adde *tu, quòd hoc semper non est uerũ: nam infantes, qui sunt expositi ad hospitale, eorum pater & mater ignorãtur, & etiam locus originis.* Ita Bar. in l. j. ff. *ad municip. in uers. ueniamus ad ultimam.* Et ibi *quærit, an sint municipes illius ciuitatis, ubi sunt expositi? & ibi tenet, ꝙ sic.* Adde Bar. *in l. quia. ff. de in ius uocan.*

priui. in vj. & ita cum Fed. transit Imol. in d. c. ij. s. de arb.
Idem de statuto dicit Bal. post Cy. in addi. in d. l. si insti-
tuta. §. j. & Pau. de Cast. in l. si dotali. ff. sol. ma. & Bal. ple-
nè in d. l. si auiæ. Sed in hoc de statuto dic, ut in sequen-
5 ti conclusione. ¶ Secunda cõclusio. Propter † cõmmu
nem usum loquendi, secundum quem filius fratris ap-
pellatur nepos in omni materia, etiã stricta, prout sunt
statuta, contractus & similia, receditur à propria signifi
catione huius uerbi, & etiam comprehẽditur filius fra-
tris, secundum do. Abb. hîc: allegat Ioan. And. in c. fun-
damenta. de elect. in vj. & sequitur dominus meus hîc
allegãdo do. Abb. in d. c. tua nos. quia communis usus
loquendi præualet propriæ significationi, l. liberorum.
§. quod tamen Cassius. ff. de leg. iij. & c. ex literis. el j. ĩ. de
spons. cum similibus. Adde Bal. idem tenentẽ in l. uxor.
C. qui accus. non pos. & do. Ant. in c. tua nos. & Imol. in
d. l. dotali. licet dicant, quòd cessante communi usu lo-
quendi secus esset. Idem Do. in d. c. fundamenta. §. pro-
6 inde. ¶ Sed contra istam conclusionem facit, quia † in
statutis uidetur attendenda propria & non abusiua
uulgi significatio, ut expressè not. Bald. in c. j. in prin. de
succes. feu. & in l. j. uer. nec puto. C. de succes. edict. & Ro-
ma. in rubr. ff. de ope. noui. nun. per text. in l. ita uulnera-
tus. ff. ad l. Aqui. & in l. si dictum. ff. de euict. & in l. item
prætor. ff. de suis & legi. & gl. in l. quòd si nepos. ff. de te-
sta. tut. Et ita in proposito nostro firmat Bald. in d. l. si
auiæ. dicens, quòd in statutis pœnalibus uerbum, Ne-
pos. capitur propriè. Idem dicit Bald. loquens de con-
tractu stipulationis, in c. j. §. similiter. in fin. quibus mo.
feu. amit. & Feder. in d. consil. ¶ Et tenendo hanc par-
tem, esset limitanda dupliciter. Primò, nisi fieret mentio
de fratribus & nepotibus: quia intelligitur de nepoti-
bus ex fratribus, secundum Bald. in d. l. si auiæ. qui per
hoc infert, quòd stante statuto, quòd fratres & nepotes
defuncti excludant fœminas, tunc filius fratris dicitur
nepos, ex natura copulæ, quæ copulat ea, quæ sunt ex
eodem genere. Allegat l. fin. §. qui dulcia. ff. de uino &
7 oleo legato. ¶ Secundò limita, nisi † persona, de qua
loquitur dispositio etiam stricta, non haberet filios, nec
nepotes ex eis: quia si fit mentio de nepotibus, uenient
filij fratris, secundum Bald. in d. §. similiter. arg. l. hæredi
bus. §. fin. ff. ad Treb. Sed pro ista non discedas ab hac
secunda conclusione: quia probando, quòd in statu-
tis, quamuis strictis & pœnalibus, communis usus lo-
quendi præualeat propriæ naturæ uocabuli, conclusio
remanet uera, per prædicta. Quod autem istud sit uerũ,
probaui aliàs plenè in d. c. ex literis. el j. & pro nunc ui-
de do. Abb. in c. sanè. in fin. de fo. compe. & do. Card. in
clem. ne in agro. §. præfati. in v. q. de stat. mo. & Matthe-
sil. notabili xcv. & cij. & Bart. in consil. incip. Quæritur,
utrùm gradus. & Pet. de Anch. latè consil. clxxxij. incip.
Apud me ista quæstio. & Bald. in l. non sine. C. de bon.
quæ libe. & Bart. in rub. ff. de no. ope. nun. & in l. libello-
rum. §. sed si aliud. in fin. ff. de accus. & do. Abb. in c. nam
& text. ĩ. de uer. signif. & in c. pen. ĩ. de spon. & Bald. in l. j.
ad fin. C. unde uir & uxor. & Roma. consil. xxiij. incip.
Nescio, quid dubitationis. do. Card. in cle. ne Romani.
§. sanè. in vj. q. de elect. & Bar. in l. sciendum. §. illud. ff. de
ædil. edi. & do. Ant. & do. Abb. in proœ. Decre. & addu-
citur fortiter Rom. quia si uerba iurisconsultorum præ-
ponunt communem usum loquendi propriæ signifi-
cationi, d. c. ex literis. & l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fi-
deius. & l. si quis tutor. in princ. ff. de ritu. nupt. iuncta l.
iij. §. si pater. ff. de admi. tu. cum simil. fortiùs statuentiũ.
Facit l. j. C. de noxa. Nec obs. iura, quæ reijciunt aliquan
do communem usum uulgi, d. l. ita uulneratus. & l. si
procuratorem. §. si quis mandauerit. ff. manda. & l. uul-
go. ff. de in lit. iura. quia loquuntur de communi usu
loquendi imperitorum & idiotarum, & ex toto incon-
gruo: quia talis non attenditur. Et ita intelligit Bald. in
locis prææalleg. ¶ Et tenendo hanc conclusionem pro
uera

8 uera, limita eam primò, niſi † eſſet ſtatutum in ciuitate, quòd uerba deberent intelligi propriè ſecundũ naturalem ſenſum uerbi: quia non procedit tunc communis uſus loquẽdi, ſecundum Bart. in l. Labeo. ff. de ſup. leg. & in proœmio ff orum, & Bald. in l. omnes populi. in xiiij. q. ff. de iuſti. & iur. & do. Ant. in d. proœm. & Roma. in ſingul. cccxviij. ¶ Limita ſecundò, niſi ille, in quem habẽt uerificari uerba ſtatuti, uel alterius diſpoſitionis de nepote loquentia, haberet nepotes ex filio & ex fratre ſimul: quia uidentur uocati nepotes à ſe deſcendentes, ſecundum Bal. in d. ſ. ſimiliter. per l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. quia uidetur directè poſteritati prouiduiſſe, iuxta not. per Bart. in l. ut iuriſiurandi. §. ſi li-
9 beri. ff. de ope. li. ¶ Limita tertiò, niſi † materia eſſet tranſmiſsibilis ſolùm ad deſcendentes, prout ſunt feuda: quia facta mentione de nepotibus non uenit filius fratris, ſi à principio extent ueri nepotes, ſecundũ Pau. de Caſt. in d. l. ſi dotali. Et iſta faciunt ad quæſtionem, quæ fuit in facto de inueſtitura, in qua dicebatur, Titius recepit pro ſe & nomine & uice fratris ſui ſuiſq; filijs & nepotibus utrorumq;, an debeant pariter uocari, nedum filij Titij, ſed etiam filij fratris: & licet quibuſdam uideretur, quòd ſic, per id, quod dixi ſ. proximè uer. ſecundò limita. tamen interrogatus cõtrarium reſpondi, licet tactum non inuenerim: quia cùm illa uerba propter duplicem ſenſum, quem poſſunt habere, uideantur ambigua, interpretantur in fauorem eccleſiæ, ut citiùs confiniatur numerus inueſtitorum: quia, ut ſentit Bald. in d. §. ſimiliter. non uidentur nepotes ex fratre uocati ſucceſsiuè poſt ueros nepotes, licet aliud dicat dominus meus hîc nihil allegans. Item facit, quia in talibus inueſtituris uerba capiuntur ualde ſtrictè ut patet ex not. per Bart. in l. libellorum. ff. de uerb. ſignif. & do. Ant. in c. in quibuſdã. j. de pœnis. & Pet. de Anch. in cle. j. de bapt. dum dicit, quòd licet in contractibus appellatione filiorum aliquando ueniant nepotes, & idem in alijs materijs, non tamen in talibus inueſtituris. Facit elegans dictũ Archi. in c. ſi quis ſuadente. xiiij. q. iiij. ubi dicit, quòd in tali inueſtitura maſculinum nõ concipit fœmininũ: & ſequitur Imol. in c. potuit. uerſus fin. j. de locato. cum concor. ¶ Item, quia Suis, refertur ad perſonam loquentis: probatur in l. ſi quis Titio. cum gloſſ. ff. de uſufruct. accreſ. ¶ Vtrùm autem appellatione nepotis ueniãt pronepotes, uide Arch. in c. epiſcopus, qui filios. xij. q. ij. & Bart. in l. cui eorum. §. affinitatis. ff. de poſt. & in d. l. libellorum. in pen. col. & Bart. & Imol. in l. gallus. §. inſtituens. ff. de libe. & poſth. & Bald. in l. j. in fin. C. de ſuc. edi. & Angel. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. & in authen. matri. C. quando mu. tu. officio. & in d.
10 l. cui eorum. ¶ Gloſſ. j. in fin. Cùm † quæritur, quibus modis probetur filiatio: quæ eſt propria materia huius decretalis: dic, quòd ſi filius eſt natus ex uxore in domo ſcientibus uicinis, & marito præſente tempore conceptionis, caſus eſt clarus: ut dixi in primo notabili. Et idem in certis caſibus, de quibus hîc per do. Abb. & per do. Card. in cle. ſi ſummis. in ij. reſponſo, in ij. oppoſitione, de ſenten. excom. Sed extra iſtos caſus de pluribus dubitari poſſet, quos expedias per concluſiones. ¶ Pri-
11 ma concluſio. Nominatio † facta de filio enunciatiuè, id eſt, ob aliam cauſam, quàm ad finem probãdi filiationem, non probat filiationem, ut in iuribus hîc allegatis in gl. & notant do. Ant. & do. Abb. in c. tranſmiſſæ. j. qui filij ſint legit. & Bald. in l. neq;. C. de teſta. ¶ Fal-
12 lit, niſi † talia uerba enunciatiuè dicerẽtur filio præſente, ſecundum Imo. in l. ex hac. ff. de donat. quam allegat & ſequitur dominus meus hîc per text. in l. quidam. ff. de proba. per quem iuncta petitione cum reſponſione uidetur principaliter hoc decidi. Ad idem l. non epiſtolis. ibi, quaſi ad ſororem. C. de proba. quæ uerba fuerunt enunciata propter aliud, & tamen probant præſumptiuè pro hoc etiam, quia ſi nominatio, uel confeſſio filiationis facta in epiſtola miſſa tertio probat ſemiplenè filiationem, l. fin. in princ. & ibi gloſſ. ff. de proba. Ergo ut præſentia filij aliquid operetur, reſultabit ex ipſa plena probatio. ¶ Præterea ſi tacita confeſsio reſultans ex contumacia mariti, qui non miſit cuſtodes uxori dicenti ſe eſſe prægnantem, probat plenè filiationem, l. ij. & ibi Bald. ff. de lib. agno. fortiùs confeſsio expreſſa, licet emiſſa propter aliud, quæ eſt potentia tacita, l. ij. §. diuus. cum gloſſ. ff. de iure fiſci. no. Bart. in l. eius, qui declaratorem. eod. tit. & Bald. in l. ſi tutor. C. de interdi. matri. & hanc fallentiã ampliant prædicti, etiamſi per epiſtolam filiæ directam de hoc ageretur, per regulam l. cõſenſu. ff. de act. & obl. & l. j. C. de cõtrahen. empt. licet contra iſtam fallentiam ſit communis opin. Doct. quæ procedere poteſt in caſibus ſequentibus. ¶ Hanc fallentiam reſtringe tribus modis. Primo, niſi ille, qui negaret dicta uerba enunciatiua fuiſſe emiſſa animo oſtendendæ filiationis, haberet pro ſua negatione fortiorem præſumptionem: quia illi ſtabitur. Ita probat text. quem ualde not. ibi do. Anton. & do. Abb. in c. per tuas. j. qui filij ſint legi. ubi ſi non fuiſſent dicta teſtium ſuper deſponſatione, ſola nominatio patris etiam in actu, maximè proportionabili filio, etiam iurata & in uita & in morte repetita, non probat filiationem: quia non ſuper filiatione erat communis opi. & tractatus. Bene facit text. cum glo. in l. ad probationem. C. de lib. cauſa. ubi propter quaſi poſſeſsionem ſeruitutis tempore litis motę exiſtentem per nominationem libertas non probatur. ¶ Secundò reſtringitur iſta fallentia, ut procedat, quãdo filiatio allegatur ad ualiditatẽ actus, in quo de aliquo tanquam de filio fit mentio incidenter: ſecus, ſi filiatio deduceretur principaliter patri, ſi filius agens cõtra patrem peteret pronunciari ſe filium, uel peteret hæreditatem ab inteſtato ut filius: & ſic cauſa petitionis eſſet filiatio: tunc enim probare ſolam nominationem in alio actu enunciatiuè emiſſam nõ probat filiationẽ. Ita probatur ex theorica Hoſtien. ualde ſolenni in c. illud. j. de præſumpt. ubi dixit, quòd licet uerba enunciatiua emiſſa propter aliud probent enunciatũ, quando agitur de ualetudine actus, propter quẽ fuerunt enunciata: ſecus tamen, quando agitur principaliter de ipſo iure enunciato. Et ſic intelligit l. optimã. C. de contrahen. ſtip. de qua doctrina facit teſtum do. Abb. ibi, & do. Anton. in c. cùm dilectus. uer. aduerte tamen. j. de ſucceſ. ab inteſt. & not. Bald. in l. ad probationem. uer. quæro, inſtrumentum. C. locati. cum ſi. & bene facit d. c. illud. Et licet cõtrarium teneat hîc do. meus per d. l. quidam. ff. de prob. tamen à prædictis non recederem: quia in caſu l. quidam. non erat nominatio facta à patre, ſed à fratribus patris, & in eorum præſumptione: quod non præſumitur feciſſe ignoranter, cùm cõiunctus maximè in talibus præſumatur ſcire facta coniuncti. Et ideo probat & arguit quaſi poſſeſsionem filiationis, propter quod eis incumbit onus probandi cõtra præſumptionem ex dictis ſuis inductam. Ex qua reſponſione infero ſingulariter, quòd uerba enunciatiua prolata ab his, qui non præſumuntur ignorare iura ſanguinis, probant contra eos filiationem principaliter reductam, quamuis ad aliud fuerint enunciata. Quod ſingul. not. ¶ Tertiò reſtringe, niſi nominans quem præſentem, ut filiũ, nominaret blandiendo cum uerbis communibus etiam nõ filijs: putà, bene ueniat filius meus, etiamſi adderet, quem uolo eſſe hæredem meum, ſecundum do. Abb. & do. meum hîc: quia iſta ſolent dici etiam ei, qui non eſt filius, & ideo de neceſsitate non probant. Facit l. neq; tales. C. de proba. Et ita intelligitur Bar. in l. j. §. Iulianus. ff. de lib. agno. & in l. quidam. ff. de prob. quam dicit do. meus. & bene, non eſſe impugnandam, ex d. cle. ſi ſummis. prout facit hîc do. Abb. quia cùm illa cle. loquatur nedum de nominatione, ſed etiam de tractatu: ſequeretur, quòd tractando ut

do ut filiũ, non probaretur filiatio, contra omnes Doc. Ideo reſpondet ipſe ad illam cle. quòd illud eſt propter præiudicium prælaturæ, ad quam reſpondere non guſto: quia uidetur ſentire, quòd nominatio noceat ſoli patri, non alijs: quod eſt inconueniens. Et ideo reſpondet, ut per do. Card. in d. cle. in xx. oppoſ. qui in propoſito dicit poſt Landinum, nõ eſſe arguendum ex illo tex. ad probationem filiationis, quæ eſt fauorabilis: ſicut etiam de libertate dicitur, quam ſola nominatio probat, §. fin. Inſtit. de adopt. ſed tex. ille eſt factus propter intruſiones non fouendas, ut ibi per eum poſt Pet. de Anch. qui uidetur ſequi Bart. in d. §. Iulianus. maximè, quando dicitur, Quem uolo hęredem, &c. in quo uide, quod
13 dicetur j. in v. concluſione. ¶ Secunda concluſio. Solus † tractatus de aliquo tanquã de filio, probat filiationem, etiamſi non nominetur. Ita uoluit Iac. But. in d. l. quidam. ff. de proba. & gloſſ. pen. do. Ant. & do. Abb. in d. c. tranſmiſſæ. & Bart. in l. ij. ff. de libe. agnoſ. & in l. j. §. ad quæſtionem. per illum text. ff. de quæſtionib. & do. Abb. & do. meus hîc, qui allegant Bald. in l. eam, quam. C. de fideicom. ubi de hoc nihil dicit. Adde Angel. idem tenentem latè in l. uxorem. ff. de manu. teſt. & eleganter Paul. de Caſt. in l. ſi. ff. de proba. licet aliud ſenſerit Bal. in l. non ignorat. in ij. char. C. qui accuſ. ¶ Amplia pri-
14 mò iſtam concluſionem: etiamſi † parentes expoſt negarent filiationem: quia præfertur tractatus huic negationi, ſecundum gl. pen. in d. c. tranſmiſſæ. quam ualde not. do. Abb. ibi, & hîc, dicens facere iſtum text. & intelligę, ſiue unus tantùm negaret, ut dicit do. Ant. ibi: ſed etiam, ſi uterq;: quia ſicut ad præiudicium filij non poſſet reuocari confeſsio ſemel facta, ut hîc in gloſſ. multo minùs tractatus, qui fortior eſt ſimplici nominatione. Et ita not. Bald. in d. l. nõ ignorat. & pro iſtis facit, quod not. Là p. allegatione xciiij. incip. mulier in confeſsione. Sed iſtud reſtrinxit hîc do. meus, niſi filius conſentiret huic ſecundo tractatui contrario primo: quia ſibi nocebit: tum, quia ſtatur cõfitenti contra ſe, ut hîc: tum, quia ultima quaſi poſſeſsio non turbata præiudicat præcedenti, quo ad cognitionem ſtatus: ut eſt caſus ualde notabilis in l. ſi iure. C. ne de ſtatu defun. quem etiam not. ibi Bal. an beneficium hodie ſimplex & olim curatum, ſicut ſecunda fama derogat primæ contrariæ, l. ij. §. j. ff. quis ordo in bo. poſ. ſerue. & plenè Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſt. & iſta faciunt ad quæſtionem, quam Bal. hîc non decidit: quia pendebat de patre, qui reuocans teſtamentum, in quo inſtituerat quem ut filium, nunc inſtituit eum in modica re, nõ ut filium: & ſecundum Iac. arguit non eſſe priùs locum querelæ inofficioſi teſtamenti, quam tractatus fuerit pro non filio, cùm etiã filius poſsit contentari quolibet modico, iure inſtitutionis, l. ſi quis prior. & ibi glo. & Bart. ff. ad Treb. ut hîc per eum. ¶ Amplia ſecundò iſtam concluſionem, etiamſi aliquis priùs fuit tractatus, ut non filius, poſtea ut filius: quia primus tractatus fuit quædam aſſertio, quæ reuocatur per aſſertionem poſtea factam cõtra ſe, etiamſi primo tractatui filius cõſenſiſſet: quia cõſenſit ductus probabili aſſertione parentum, arg. l. j. §. ult. & quod ibi not. ff. ſi quando actio de pec. anna. eſt ſecundum do. meum hîc: quod bene not. ¶ Tertia con-
15 cluſio. Sola † fama ſine probatione tractatus, uel aſſertione parentum, non probat filiationem etiam præſumptiuè, ſecundum do. meum hîc: pro quo uide do. Abb. idem tenentem in d. c. tranſmiſſæ. ubi reputat duram opi. do. Ant. hîc contrarium tenentis: quia ſecundum do. Abb. fama eſt probatio imperfecta, ut per ipſum in c. ueniens. el j. j. tit. proxi. cum concordantijs, & non admittitur etiam in difficilè probabilibus, c. præterea. j. tit. proxi. Et pro hoc facit: quia uerba enunciatiua emiſſa in priuilegijs Papæ æquipollẽt famæ, ſecundũ Ioan. And. in regula, non licet. in Mercu. & Domi. in c. ſi Papa. de priui. in vj. Sed illa non probarent, d. cle. ſi ſummus.

16 Ergo, &c. ¶ Quarta concluſio. Per † confeſsionem factam principaliter, & per ſe, ſuper filiatione probatur filiatio, quamuis poſtea fiat cõfeſsio contraria etiam iurata, ſecundum do. Abb. & do. meum hîc. per rationem iſtius text. qui non fundat ſe in tractatu precedenti, ſed ſimpliciter in confeſsione ibi, cùm minus. & quia durũ eſſet, quòd in poteſtate parentum eſſet auferre ius quæſitum filio, & contra text. in l. fin. ff. de proba. Ad hoc etiam l. ij. §. j. ff. de libe. agn. ubi ſi maritus confeſsus eſt aliquem eſſe filium ſuum, præſumitur pro filio, licet maritus poſtea neget in iudicio, etiam attento quòd in iudicio iuratur de calumnia: probatur ibi, quod dixi de cõfeſsione ſecunda iurata. ¶ Amplia primò iſtam concluſionem, etiamſi prima confeſsio emanaſſet inciden ter & propter aliud, ſecundum do. meum hîc, per rationem iſtius literæ, & per regulam l. ſi cum falſa. C. de iur. & fac. ign. & dicit uideri caſum in terminis in d. l. nõ epiſtolis. Ad iſtum text. in uerbo, conſtanter reſpondet, q; ponit illud uerbum ad probandum, quòd confeſsio eſſet fortior. Ad c. illud. de præſumpt. reſpondet dupliciter: ſed ſecundo modo reſpondet, quod eſt ſpeciale in probatione matrimonij propter periculum animæ, & allegat gloſ. notabilem in l. j. §. ſi ea. ff. de uen. inſpi. quã, licet ipſe non dicat, Bal. dicit hîc, eſſe ualde notabilem: quòd licet per tractatum probetur filiatio, non tamen per tractatum probatur matrimonium: & idem Bald. in d. l. filium. in ij. lectura, ff. de his, qui ſunt ſui, uel alieiur. Dicas tamen, quòd ubi ageretur de filiatione, principaliter illã confeſsio non probaret, ut dixi in prima concluſione, uerſ. ſecundò reſtringitur. ¶ Amplia ſecundò, etiamſi ante confeſsionem præceſsit negatio filiationis: quia adhuc ſtabitur confeſsioni: quia negatio præcedens reſpicit fauorem negantis & præiudiciũ filij, confeſsio uerò ſequens reſpicit præiudicium ipſius confitentis. Eſt autem regula, quòd in præiudicium tertij regulariter aſſertio alterius non ualet, l. qui ſeruum. ff. de interro. accuſ. & l. inter chartulas. C. de conue. fiſci debito. lib. x. Confeſsio autem confitenti contra ſe præiudicat, ut hîc, & in c. ſi cautio. j. de fide inſtr. ¶ Vltima
17 concluſio. Actus † ſoli filio proportionabiles probant tractatum filiationis, ſecundum Bartol. in l. ij. ff. de libe. agnoſ. & do. Ant. hîc, & in c. Michael. de fil. presbyt. & in d. c. tranſmiſſæ. & Pet. de Anch. in d. cle. ſi ſummus. dantria exempla. Primum eſt, quando pater exhæredat, uel emancipat filium: talia enim ſolis filijs conueniunt. Secundum eſt exemplum, quando inſtituit filium hæredem: quod etiam tenet Bal. hîc, & do. Ant. in c. per tuas. qui filij ſint legi. Sed non placet domino meo hîc, & bene: cùm ſit actus conueniens etiam nõ filio. Ideo ſignũ æquiuocum non probat. Facit, licet non dicat, c. illud. de præſumpt. Saluat tamen iſtud exemplum duobus caſibus. Primo, ſi fortè inſtitueretur in legitima duntaxat, uel in parte hæreditatis pro ſua legitima. Secundo, quando inſtitueret tanquam filium: quia tunc uidetur appellando eum filium, tractare ut filium: quia ſi non eſſet filius, inſtitutio eſſet nulla, l. ſi pater. allegata in gl. Nec tollit uirtutem tractatus, quòd actus inſtitutionis ſit æquiuocus, per id, quod not. Bald. in l. non epiſtolis. in ult. q. C. de prob. dicens, quòd ſi in certa eccleſia perceptio diſtributionum quotidianarum cõuenit capellano, ſicut canonico, ſi tamen aliquis percipit eas, ut canonicus, cõſtituitur in quaſi poſſeſsione canonicatus: & dicit eſſe ſubtile dictum Innoc. in c. ex parte. de reſtit. ſpo. pro quo facit text. l. pro hærede. §. ſeruos. in text. & gloſſ. ff. de acqui. hæred. ſecundum do. meum: de quo miror, quia non uideo reſponſum ad text. in terminis probantem contrarium, in l. neq;. C. de teſta. ubi poſtquam dictum fuit, quòd profeſsio filiationis ueritati non præiudicat, ſubdit text. & quæ, ut filijs teſtamentorum relinquuntur, nõ deberi, certi iuris eſt, niſi dicas, quòd ibi ex aduerſo probabat de falſa opinione patris: put

c. per tuas.

in caſu l.ſi pater.allegatæ in glo.Tertium eſt exemplum de eo,qui dixit,bene uenerit filius meus,&c. de quo dixi in prima concluſione. Exemplificat etiam Bald. hîc, putà ſi mittitur ad ſcholas,ſi fiunt ueſtimenta differentiata à ueſtibus famulorũ,uel ſi ſcribitur in natalibus filiorum. ¶ Expeditis iſtis doctrinis,not.quædã in materia.Primò,quòd ſi teſtis dicit,ſcio pro certo, quòd talis eſt filius talis,ſaluatur dictũ ſuum,intelligendo, pro certo,eo modo quo ſciri poteſt,ſecundum Bald.ſing.in d.l.filium.Facit dictum Bart.in l.j.C.de peric. nomi.lib. xj.dum ſaluat teſtem dicẽtem,ſcio,quia tetigi cum manibus:licet materia non ſit tangibilis. Et facit notabile do.Bald.in d.l.nudis.C.de proba.ubi dicit,quòd faciẽs articulum de ſubſtantia filiationis:quia dicit ſe filium, & teſtes probant accidentia:putà famam & tractatum, probat,nec eſt depoſitio extra iuramẽtum: quia illa inſunt iuramento,quæ perueniunt ad ipſum directè,uel indirectè. ¶ Secundò not. quòd ſicut eſt dare quaſi poſſeſsionem filiationis,ita eſt dare quaſi poſſeſsionẽ fraternitatis,ſecundum gl.in l.nõ epiſtolis. quam Ang. facit ſing.in l.j.C.quorum bo.dicens,ſe ita ſæpenumero conſuluiſſe. ¶ Tertiò nota, quòd uerba enunciatiua poſita in inſtrumento donationis non probãt conſanguinitatem,ſecundum Fulg.in l.nõ nudis. C.de proba. ¶ Quartò not.quòd ille,qui nõ eſt natus ex uxore, nec ex concubina,ſed ex aliqua,ad quam ſecretè pater accedebat,nec audebat eam nominare, ſi probat patrem ipſum educaſſe ut filium, uel feciſſe legitimari, eſt probata filiatio,ſecũdũ Pet.de Anch.latè conſ. ccxxj.quod incipit,Videtur prima facie.in pen.col.ad qd uide Bal. in l.uulgo.ff.de ſtatu homi. ¶ Quintò not.quòd omnibus caſibus,quibus dictum eſt probari filiationem, ſemper audietur uolens probare contrarium,ſecundũ Bal.in d.l.necꝫ.quia ueritati ſemper debet eſſe locus in his,quæ non poſſunt induci, niſi ab ipſa naturali ueritate.Allegat text.optimum in l.fin.in fin.ff.de proba. ¶ Sextò not.quòd ubi agitur de conſanguinitate,non propter conſanguinitatẽ,ſed propter aliud conſequendum,ſufficit probare quaſi poſſeſsionem conſanguinitatis,ſecundum Ang.in l.non ignorat. C. qui accuſ. nõ poſ.Quod dicit eſſe menti tenendum. ¶ Septimò no. quòd natus ex maſculo & fœmina ſimul cohabitantibus præſumitur legitimus, licet talis cohabitatio non præſumatur aliàs matrimonialis,niſi probetur. Ita no. do. Abb. reputans hoc ſing. in c.lator. propter gl.ibi ĵ. qui filij ſint legi. ¶ Octauò not. quòd ſæpe appellamus fratres,quos diligimus,ſed re uera nõ ſunt fratres, l.nemo. §. qui frater. ff. de hære.inſtit. Dicit tamen ſing. gl.fin.ibi,quòd in dubio tractans aliquem ut fratrem, præſumitur eum credere ut fratrẽ,niſi aliud appareat. ¶ Nonò not.quòd probatur filium eſſe in poteſtate patris,eo ipſo quòd probatur patrem contraxiſſe matrimonium,& legitimas nuptias,ſecundum gl. in l. Titia. ff.ſol.mat. ¶ Vltimò no.propter gl.hîc tangunt Bald. & do. Abb. utrùm credatur teſti, qui dicit unum extra iudicium, & aliud in iudicio.Sed quia præcedens & ſequens decre.ſatis impediunt proceſſum,ideo commodiùs reſeruo ad c.cùm in tua.ĵ.tit.proxi.ubi do.Ant.ponit per illum text.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Acta iudiciorum debent reduci in ſcriptis in omnibus cauſis etiã ſummarijs,ſeu extraordinarijs,& debent ſcribi per alium,quàm per iudicem.*
2 *Poteſtas ſi datur iudici,uel arbitro,ut procedat ſine ſcriptis, partes an uideantur uoluiſſe,ut ipſius relationi credatur ſimplici dicto. num.3.*
4 *Notarius,qui ſcribet acta,debet eligi à iudice,non à parte.*
5 *Notarius non poteſt hoc officium recuſare,poſtquam ſemel eſt tabellio creatus.*
6 *Interrogans non uidetur confiteri de his,de quibus interrogat.*
7 *Sententia an ſit de actis,uel de proceſſu.*
8 *Captura an ſit de proceſſu.*
9 *Inſtrumenta an dicantur de actis.*
10 *Originalia ſemper retinentur ad maiorem fidem & ueritatis conſeruationem:& ſic ſemper creditur ſcripturæ originali & matrici.*
11 *Conſtitutio continens aliquid non propter ſe principaliter,ſed cauſa alicuius mali euitandi,non illaqueat tranſgreſſores ad pœnam,ſi finis,ad quem conſtitutio tendit,principaliter non uiolatur.*
12 *Acta iudicij faciunt fidem ſine ſubſcriptione teſtium.*
13 *Dolus & metus non præſumuntur adeſſe in iudicijs.*
14 *Citatio tertia requiritur,uel una peremptoria,ad miſsionem in poſſeſsionem ex primo decreto,& nõ requiritur alia citatio in actu miſsionis.*
15 *Citatio prima etſi non facit,ut poſsit procedi ad pœnam cõtumaciæ, poteſt tamen procedi ad condemnationem expenſarum, quas fecit pars præſens.*
16 *Contumax licet aliquis uerè ſit,ſi tamẽ iudex hoc ignorans cõdemnat eum ut cõtumacem,actus non ualet. Hæc eſt doctrina Bar. laudata per omnes Doctores.*
17 *Quæ tamen doctrina limitatur duobus modis,ut hîc.*
18 *Productio inſtrumentorum ſi admittitur de facto poſt concluſionem in cauſa,an proſit,ſeu releuet producentem.& nu. 19.& nu.20.*
Præſumi an debeat pro proceſſu, quòd fuerit ritè ordinatus, quando ſententia impugnatur ex ineptitudine proceſſus. Vide poſt nu. 20.uer.gl.ſi.habet.
21 *Præſumi non debet pro proceſſu facto in cauſa principali pendente appellatione,ſed oportet ſtari pro ſententia, quòd probet rectitudinem proceſſus & iuſtitiam ſententiæ.*
22 *Præſumi debet pro ſententia pendente tempore ad appellandum.*
23 *Sententia poſtquam tranſiuit in rem iudicatam,ſi nihil tangit de rectitudine proceſſus, ſed de iuſtitia ſententiæ, præſumptio eſt pro ipſa ſententia.*
24 *Fallit primò hæc concluſio,niſi in ſententia ſit expreſſus error contra ius ſcriptum.*
25 *Secundò fallit,niſi appareat notoriè de iniuſtitia ſententiæ.*
26 *Sententia lata contra notorium,an ſit ipſo iure nulla,an uerò ſit irritanda.*
27 *Sententia eſt nulla,quando iudex retulit ſe ad acta, & inſpectis actis apparet de errore iudicis.*
28 *Et not.hîc ſex caſus pro concordia diuerſarum opinionum.*
29 *Sententia non præſumitur iuſta, quando coram competenti iudice, parte aduerſa non opponente, probaretur iniquitas ſententiæ. Iunge num.30.*
Probatio admittitur cõtra præſcriptionem iuris, & de iure, quæ eſt pro ſententia per confeſsionem aduerſarij. Poſt numerum 30. uer. fallit quintò.
31 *Sententia poſtquam tranſiuit in rem iudicatam, præſumitur pro rectitudine proceſſus. Limitatur uno modo,ut num. 33.*
32 *Sententia an præſumatur lecta in iudicio.*
34 *Verba enunciatiua in ſententia an probent? & concludit,quòd non.*
Quæ concluſio fallit quatuor modis, ut num. 35. & 36. & conſequenter uſq; ibi,& not.tertiò.
37 *Præſumitur pro iuſtitia & rectitudine laudi arbitri, uel arbitratoris,ſicut pro ſententia iudicis.*
Decretum authenticum interpoſitum per uiam uoluntariæ iuriſdictionis,ſicut in uenditionibus rerum eccleſiaſticarum, uel minoris,præſumitur ex iuſta cauſa interpoſitum. Poſt num. 37. uer. ſeptima concluſio.
38 *Relatio nuncij,uel productio iurium, an ſufficiat, quòd fiat notario cauſæ,uel ſit neceſſe,quòd fiat iudici. & num.39.40.41.42.*
41 *Notarius actorum an poſsit eſſe rogatus de commiſsione ſibi facta, & an credatur ei in hoc.*
42 *Notarij cauſæ an teneantur iurare fideliter exercere officium ſuum.*

43 *Notarij cauſæ an poſsint ſubſtituere ad ſcribẽdum in cauſa,& poſtea ipſi ſubſcribant.*
Subſcribens alicui ſcripturæ,quam tamen ipſe non ſcripſit,ſibi præiudicat.Poſt num. 43. uer.habes ergo doctrinam.
44 *Hæc regula limitatur ſeptem modis: ut num.hoc & ſequentibus uſq; ad 49.*
49 *Iudex ſi uidet teſtem uacillare,an hoc debeat facere ſcribi in actis.*
50 *Inſtrumentum ſi ſit productum in actis,an illa productio probet contenta in inſtrumento,adeo quòd non ſit opus ulteriùs producere originale.*
51 *Hanc concluſionem limita,prout num.hoc & 52.*
53 *Iudex ſi ſibi opponatur,quòd non ſit iudex, poſt litem conteſtatam, an teneatur docere de ſua delegatione.*
54 *Iudex ſi eſt notarius,an poſsit ſcribere coram ſe acta.*
55 *Acta iudicij,quæ non ſunt ſcripta,an poſsint probari per teſtes.*

CAPITVLVM XI.

Voniam contra. ¶ Famoſa eſt decre.iſta ſecundum Doc.& dilatabilis:ſed reſeruãdo multa ad alia loca, ubi æquè bene cadunt,& tria ſolùm referendo, quibus aliquid eſt addendum,nõ erit opus multiloquio.Et hoc dicit: Iudex debet adhibere notarium,uel duos uiros idoneos, qui ſcribãt acta iudicij :aliàs, ſi quid difficultatis emerſerit, punietur per ſuperiorem : nec præſumetur ꝑ eius proceſſu,niſi quatenus legitimis conſtiterit documẽtis.Diuide,ut per Doct.& notabilia leuia, quibus nihil adderem,uel habentia materiam repetitam in gl. uide per te in lecturis. ¶ No.primò & tene menti ibi,extraordinario.ſecundum do.Ant.& Imol.quòd † etiam in iudicijs extraordinarijs,& ſic in ſummarijs,ubi non proceditur in figura iudicij,acta debent reduci in ſcriptis:& nõ poſſunt ſcribi per iudicem,ſed per alium. ¶ Limita iſtud ſecundum do.Abb.in c.ij.ſ.eod.& hoc,niſi ſit cauſa modica:quia nõ requirit ſcripturam,ſed ſtatur ſimplici informationi iudicis.Allegat text. & Bart. in authen. niſi breuiores.C.de ſent.ex bre.rec.& text.in authen.ut indices ſine quoquo ſuffragio.§. neceſsitatem, ſicut etiã uel in iſtis modicis creditur ſimplici relationi nuncij, Allegat l.ea quidem.C.de accuſ.& not.in c. cùm parati. ĵ. de app.& ſic fortius creditur aſſertioni iudicis.& text.optimum ad idem in c.ſi quis cũ clerico.xj.q.j. Et ex hoc ſignanter dicit do.Abb.in d.c.ij. quòd in huiuſmodi cauſis põt iudex fungi etiam officio notarij:quod multum notat pro poteſtatibus caſtrorũ, de quo etiã ĵ.in quæſtionibus poſt gl. Et dicunt cauſæ arduæ uel nõ arduæ, prout ſuperior arbitraturinſpecta qualitate perſonarũ & cauſæ,ſecundum gl.in uerbo,illuſtrium.in c.fin.de re iud.in vj.& Bar.in d.authen.niſi.& do. Abb.in c.j.in pe. col.ſ.de libel.obl.Et hîc pro iſtis faciunt no.per Bart.in l.diuus.ff.de cuſt.reo.& per Doc.in c.præterea. ĵ. de teſt. cog.ubi etiã in criminalibus creditur officiali atteſtanti de maleficijs leuibus.Facit l.leuia. ff. de accuſat. Reliquos caſus,in quibus ꝑcedi poteſt,maximè ſine libello in ſcript.uide per omnes in c.j.ſ.de libel. obl. Subdit etiam ſignanter do.Abb.hîc, ſi † datur poteſtas iudici, uel arbitro,ut procedat ſine ſcriptis,uidẽtur partes uoluiſſe,ut ipſius informationi & relationi credatur,ſi ſimplici dicto affirmet, ſibi conſtare rem deberi : & allegat Bar.in d.authen.niſi breuiores,ubi hoc ſingulariter uoluit: & ipſum etiã ſequitur do. Ant. in c. cùm ad ſedem. in pe.col.ſ.de reſti.ſpol.& Imo.poſt do.Ant.in c.in præſentia.ſ.de renun.& do.Ant.hîc,& Ang.in repetitione l. ſciendum.ff.de uer.obli.& do.Abb.in c.ij. ſ. eod. & Pet. de Anch.in c.fin.in pen.col.de re iudi.in vj.& do.Ant.in c.ſicut.ĵ.de re iudi.& Imol.in c.cùm à nobis.in tit.proxi. & in c.j.ſ.de iudic.Sed † dicas,quòd iſtud dictum Bart. communiter non tenetur,& contra ipſum conſuluit latè do.Anton.conſil.xxix.incip.quæſtio hæc dubia uulgaris,&c. & adducit inter multa : quia per hoc daretur arbitro libera facultas alterã partem lædendi, aſſerendo ſe habuiſſe & uidiſſe probationes, quas nõ uidiſſet: & quia partes ueriſimiliter hoc non ſenſerunt : ſed poſſunt eorum uerba importare, quòd acta & probationes coram eo fiendæ probentur per teſtes : quod aliàs eſſe non poſſet, ut ĵ. in quæſtionibus. Vnde ſatis eſt, ꝙ uerba aliquid operentur:& ideo non trahuntur ad grauiorem effectum,iuxta c.cùm dilectus.ſ. de conſue.& c. dudum.ĵ. de deci. Et idem per has rationes tenet Rom. de iſto conſilio mentione non facta,in l.ſciendum.ff.de uerb.obl.& do.meus hîc.& idem do. Ant. in c. Quintauallis.ĵ.de iureiur. & ibi Imol. in xvtj. char. & Angel. in d.authen.niſi.Vno caſu ſaluatur opi.Bart.ut de actis ordinatorijs cauſæ ſtetur dicto arbitratoris,uel arbitri:ſecus in deciſorijs,ſecundum do.Anton. in d. c. Quintauallis.& do.Abb.& do.meum hîc.Facit, quod habetur per gloſſ.in c.qualiter.ij.in uerbo,rationem. ĵ. de accuſ. & per gloſſ.in l. fin. C. de iure deli. & per Bald. in l. id, quod pauperibus. in fin. C. de epiſc. & cler.do.Anton. in c.Ioannes.ĵ.de teſta.cum concor. ubi habens reddere rationem in ſcriptis,excuſatur,ſi de omnibus minutis non facit ſcripturam. Sed non uidetur & iſto caſu ſaluari poſſe opi.Bartol.quia militant rationes,de quibus ſ.ſecundum Roma.in d.l.ſciendum.pro quo addu co:quia ſi acta præparatoria eſſent modici præiudicij, non ſcriberentur in actis,per d.authen.niſi. & tamẽ ſcribuntur,ut hîc in text.ad quem iſti non aduertunt.Bene fateor, quòd ubi modicum eſſet præiudicium, nedum in iſtis, ſed etiam in deciſorijs, procederet opi. Bartol. per id, quod dixi ſ. Item aduerte, in quantum dictum eſt ualere pactum, ut procedatur abſq; ſcriptura : quia debet limitari neceſſariò ex notatis per gloſſ.& Doct.in c.fin.in uerbo,illuſtrium.de re iud.in vj. & per do. Ant. Imol.& do.Abb.in c de cauſis.poſt gl.ibi,ſ.de offic. dele.per Domi.poſt gloſſ.ibi ſ.in c.ſtatutis.ad fin.ij.q.j.per Bartol.in l.j.circa medium, ff. de feri. & Rotam in antiquis,concluſione clxxiij.& in nouis concluſione xxj. & in nouiſs.conclu.ccxlix. per do. Anton. poſt Imol. in c. ſignificauit.in vj.colum.ĵ.titul.prox.& in c.j. de lib.obl. cum concor.de quibus habes, quòd de conſenſu partium fieri non poteſt,ut acta ſubſtantialia non ſcribantur, ſiue procedatur ſummariè, ſiue plenariè, quando eſt iudex habens iuriſdictionem à ſuperiore : ſed bene poſſunt coram arbitratore & etiam coram arbitro ita paciſci:quia talibus ex partium conſenſu datur notio, & recipiunt poteſtatem,quæ per partes limitari poteſt, ſecundum Bart.in l.prolatam.in ult.q.C.de ſen.Et hanc differentiam not.Imol.in d.c.de cauſis.& expreſsè Bart. in l.ſi ſocietatem. §. arbitrorum. uer. quid ſi eſt dictum, quòd poſsit.ff.pro ſocio.Et per hanc rationem differentiæ tollitur æquiparatio,quæ de arbitro ad iudicem fieri ſolet,per l.j.ff.de arbi.Et per hæc patet do.Abb. erraſſe,dum dicit hîc, eandem poteſtatem poſſe dari iudici, niſi eius opinionem intelligas in ſcriptura,quæ non eſt de ſubſtantiali ordinis iudiciarij. Quæ autem illa ſint,uide in locis præallegatis:& adde Bald. in l. prolatam.in pen.colum.C.de ſentent.ubi dicit,quòd ſcriptura in dictis teſtium eſt ſolennitas ſubſtantialis. ¶ Ex prædictis reprehenditur do.Ant. hîc, dum dixit, quòd ubi proceditur ſuper notorio, ſtatur de actis aſſertioni iudicis, etiamſi dicat,ſe fuiſſe informatum factum eſſe notorium,per notata in c.bonæ.el ĵ.ſ.de elect. nam certè hoc modo ſemper poſſet dicere factum fore notorium,ut ſic ualeret proceſſus omiſſa forma huius capitulij : ſed quando re uera eſt notorium ad hoc, ut teneant geſta omiſſo iſto ordine tanquam ſuper notorio, oportet ut de ipſo notorio ante omnia conſtet.Si enim conceditur priuilegium in forma procedendi ratione certæ qualitatis,oportet priùs plenè de illa qualitate conſtet,

c. quoniã contra.

stet,secundum do.meum per l.si quando. & ibi Bart. C. unde ui.& per id,quod not.Bart. in l. diuus. ff. de testa. mili,& quod habetur in c.cùm oporteat. j. de accus. De iudice inquirente, qui dicit se priùs informatum de fama:quia sibi nõ creditur:ad idem adduci potest, quod not.Innoc.in c.cùm sit.s.de fo.comp.& Ang.consil. viij. & consil.xxviij.& in l.ex quacunq;.ff. si quis in ius uocatus.& in l.j.circa princ.C.si à non compe.iudi.cum concor.ubi qualitas tribuens iurisdictionẽ debet ante omnia constare.Et in proposito uide gl.magnam post medium in c.j.de offic.deleg.in vj.& ibi Dominic.in vj.col.

4 ¶ Not.secundò ibi,iudex adhibeat. quòd † electio notarij,qui scribit acta,pertinet ad iudicem,non ad partẽ. Ad idem c.statutum.§.notarium.de rescrip.in vj. Et per istum text.dicit Bald.hîc, quòd nullus notarius potest describere acta iudicis,nisi de eius mandato.Item dicit, quòd de actis iudicij non est necesse,quòd sit rogatus à partibus,sed à iudice:quod est eo ipso,ꝙ à iudice generaliter deputatur.Et idem dicit Bald.in l.quædam.circa prin.de eden.in apostillis,dicens,quòd facta tali deputatione habet officium necessarium non indigens partium rogitu.Et nota.ultra Doct.quòd notariũ semel electum non potest iudex sine causa mutare usq; in finem causæ,secundum Bald.in l.ij.ad fin.uer.sed nunquid.C. quomodo & quãdo iud.pro quo uide gl.in uerbo, inuentariũ.in §.si uerò absunt.in authen.de hære.& Falc. Et idem dicit Bald.in d.l.ij.de nuncio. Et idem de notario & nũcio tenet Pau.de Cast.in l.testamẽta.C.de testa. per text.quem dicit consuetũ allegari à Bal.in l.in fraudem.§.quoties.in uerbo,manu commentariensis.ff.de iure fisci.Idem Bald.de notario actorum,in authen. sed iudex.C.de epis.& cle.& in l.j.per illũ text. C. de sportul. & ibi allegat d.§.quoties.Et addit,ꝙ si alius scribit,non facient fidem:de quo etiã per Bart.& Ang.in l.cùm sententiam.C.de sent. ¶ Sed istud limita,nisi primò assumptus nouiter impediretur:quia potest alius subrogari, secundum Bal.& Ia.Bu.in d.l.j.de spor. Idem, si primus se absentauit de mãdato iudicis:quia poterit alius scripturã absentis in formã redigere,secundum Bal. in l.fi. uers.quæro,si notarius.C.de re iud.arg.l.si longiùs.ff.de iudicijs.Idem Bal.in l.nihil.§.quædã.ff.de edendo. & in l.gesta.C.de re iudic.& in l.si lõgius.per illũ text.ubi idẽ dicit,si periculum est in mora propter alterius absentiam.Et quis ordo tunc seruetur in subscriptionibus,docet Innoc.in c.cùm in iure.quasi in fin.s. de offi. dele. Et scias,quòd nõ debet notarius esse partibus suspectus, ut est gl.in §.& quod sæpe.in uerbo, artificis. in authen. de tri.& semis.quã facit sing. Bal. hîc. Imo debet eligi de cõmuni partiũ cõsensu & expensis utriusq;,sm Bal.in l. j.C.de relatio.Allegant gl.in dicto uerbo,artificis.quod no.quia multũ restringit istum tex.& fortè uerius est,ꝙ iudex habet eligere:quia ius recusandi est saluũ parti. Et dum diximus loco notarij impediti nõ posse alium subrogari,& non aliter,uide Bal.hoc idem tenentem:& addit,ꝙ in cõmissione, quæ fit secundo notario, debet
5 fieri mentio de impedimẽto primi. ¶ Itẽ adde,ꝙ † nõ potest notarius sine causa istud officiũ recusare, postq; semel creatus est tabellio,sm Hostie.in Summa, de fide instr.§.ex quib.uer.& l.iij.ubi dixit,ꝙ si tabellio requisitus nõ cõfecerit instrumentũ, est periurus: quia iurauit facere officiũ, cùm requireret̃: & debet priuari officio: qđ reputat notandũ do.Car.in cle.j.uer.dudum.in xiij. no.de iureiur. Et idem in terminis nostris pulchrè not. Bal.in rub.C.de fide instr.uer.sed dubitatur.Idem dicẽs de istis duobus uiris, ꝙ quantũ ad istũ casum, poterũt cõpelli propter imperiũ magistratus. Quod bene not. Posset tñ istud limitari, nisi multitudo agendorũ circa officiũ excusaret notariũ recusantẽ, ꝑpter notabile dictũ Bar.in l.j.§.j.ff.nau.caup.stabu.cũ similibus:de quibus per Ro.in l.si uerò.§.de uiro.in xlv.fallen.ff. sol.ma. Quæ oĩa bene not.ultra alios hîc. ¶ Not.tertiò ibi,aũt duos,&c.ꝙ authoritas notarij sola excedit dictũ duorum testiũ:quia si potest haberi notarius,nõ capiuntur isti duo,sed assumunt̃ in subsidiũ:& sic nõ æquipollent notario:intelligẽdo,ꝙ stetur eius scripturæ sine testium subscriptione.De quo in glos.iij.qđ tene semper menti, sm do.meũ.Adde,qđ not.gl.magna in prin.in authen. de hære.& Fal.§.si uerò absunt.quæ dicit,ꝙ testes tabelliones preferunt̃ totidẽ testib.nõ tabellionibus:de qua gl.exclamat Bal.in authe.sed cùm testator. in pe. col.C. ad leg.Fal.& Roma.in rub.ff.de arbi. Et istud bene cõsonat loquendo cæteris paribus. Sed ꝙ generaliter plus credat̃ uni notario,q̃ duobus bonis uiris,nullo modo admitterẽ, nisi in casu huius decre. in qua agit̃ de proprio officio notarij.Et cùm isti duo gerant uicem officij quodã iure extraordinario,æquipollet duorũ authoritas uirtute officij,licet nõ sint notarij, ut j.in quæstionibus.Vnde meritò colligit hîc do. Abb. ꝙ in pertinẽtib. ad officiũ alicuius plus debet sibi credi,quã alteri quãtumcunq; idoneo:& facit c.ad audientiam. de præscr.& subdit Bal.hîc,ꝙ istud,qđ dicit̃ in text.de duobus præscriptoribus,nõ reperitur alibi:imo regulariter non ualeret scriptura etiã priuata à duobus subscripta,in l.scripturas.in uerbo,triũ uirorũ.C. qui poti. in pig. ha. Sed tñ uide tex.similẽ in c.ut officiũ.§.uerum. de hære.in vj.

6 ¶ No.quartò ex eo,ꝙ † cõfessio & interrogatio ponunt̃ ut diuersa,ꝙ interrogãs nõ uidetur cõfiteri, sm do.Ant. Imo.& do.meũ:quib.adde,ꝙ iste text. hoc necessariò nõ infert, sed intelligit de cõfessione facta ꝑ respõdentem. Et cũ hoc etiã stat, ꝙ interrogãs cõfiteat̃. Oportebat eñ adhuc,ꝙ interrogationẽ sequeret̃ alteri⁹ cõfessio:qđ nõ cõprehendebat̃ in solo uerbo interrogatiõis.Et ꝙ imo interrogãs uideat̃ cõfiteri,tenet gl.ij.in c.fi.xxxj.q.j. & Arch.ĩ c.quod ait. xxij.q.ij. & gl.ĩ uerbo,cõfessus.in c.cùm uenerabilis.j.de excep.& do.Ant.in c.fi.s. de cõfes.Sed tñ cõtrariũ est uerius,ut plenè ꝑ do.Abb.ĩ d.c. fi.ꝑ doctrinã Bar.ĩ l. ij.§. qđ obseruari. C.de iur.cal.& in l.j.ad fi. ff. de interro.
a act.ubi dicit, interrogationẽ [a] differre à positiõe: qa interrogãs nihil ponit, sed faciẽs positionẽ cõfitet̃, uel negat: ut ꝓbat̃ ĩ c.fi.de iureiur.ĩ vj.ubi Io.An. idẽ sentit. ¶ Et istud limita dupliciter: primò, nisi interrogatio sequeret̃ interrogationẽ alterius: putà,si interrogatus,an uelit adire hæreditatẽ, respõdeat; cur nõ? qa uidet̃ fateri,ꝙ sic,ꝑ l.j. §.si qs ita.ff.de uerb. obl. sm Imol.hîc. ¶ Secũdò no.uel limita,nisi interrogatio præsupponeret interrogationẽ ꝑ uera:putà,si ponit̃ dictio, non'ne, per c.non'ne.j.de præsumpt. & ibi no.do.
7 Abb.in lect.antiqua. ¶ Not.† quintò sm oẽs,attẽto ꝙ hîc nõ dicit̃ de sententia,ꝙ sentẽtia nõ dicit̃ esse de actis, seu de ꝑcessu iudicij. Facit c.prudentiã.in prin.de offi.deleg.& c.fi.s. de fer.& l.ij. C.ut lit.pe.& l.à ꝑconsulib. C. de app. & cle.appellãti. eo.tit.quæ iura ad hoc ponderat Io.An.in addi. Spe. in tit.de sententiæ ꝓlatione.in prin.Sed tñ concludit cõtrarium,ꝙ imo sentẽtia sit de actis,per tex.in §.illud.in authe.ut fratrũ filij.& in l. gesta. cũ suis gl. C. de re iudi.& in l.ij. C. de eden. & in c.j. de re iud.in vj.& sequit̃ hîc do.Abb. quia si interlocutoria dicitur de actis, ut hîc,

a Interrogationem] Adde aliã differentiã, uidelicet quia interrogationes fiũt ante litẽ contestatã, & aliquando à iudice, & aliquãdo à parte: positiones uerò propriè fiũt post litẽ cõtestatã, et post iuramẽtum à parte. Adde tamẽ, quòd etiam possunt fieri antè: secundũ gl. no.in c.j.de cõfes. in vj.in glo mag. Et dicit Bart. in hoc proposito in l. Offidius. ff. de leg.iij.& uer.alterius.quòd positiones, quæ fiũt ante litis cõtestationẽ, fuerũt introductæ de iure fforũ, sed quæ fiunt post cõtestationẽ litis,fuerũt inuẽtæ de iure C. Adde, an post publicatas attestatiões possint fieri positiones? Bal.in l.ij. §. quod obseruari. C. de iura. cal. in viij. col. in uer.septimò quæritur. tenet,ꝙ nõ: tamen dicit ibi, ꝙ iudex hoc potest facere ex officio suo: & idẽ tenet Inn.in c.cùm Ioannes. de fide instr. in fine.

fortiùs

fortiùs diffinitiua. Et subdit,non esse opus respondere ad istũ tex.prout respondet Io.An.ubi s.quia imo probat idem in uersi.& cętera.iunctis uerbis sequentibus: considerando, quòd post conclusionem in causa non sperantur alia acta,nisi sententia & appellatio.c.cùm dilectus.j.de fid.instr.quod no.secundum ipsum: cui addit hîc do.meus idem tenens: & sunt uerba Imo.hîc,licet non dicat, quòd clausula, &c. non concernit solùm sequentia conclusionem, sed etiam præcedentia: aliàs dicit do.meus,non includeretur productio libelli,quæ est de processu,quo ad iudicem,ut j. dicam. ¶ Vnde istud,& cætera.comprehendit omnia acta iudicij præcedentia,ut iuramentum,calumnia,& iur.testis:& sequẽtia,ut citatio ad audiendam sententiam appell.& similia,ut hîc per eum.Istis adde Cal.idem tenentẽ in c.cùm dilectus.s.de causa poss.& propri.& Domi.in d.c.j.de re iud.in vj.Bald.idem dicẽtem de decreto,in l. ij. C. ut lit. penden.& Domi.in c.pia.de excep.in vj.& Bal.in l.j.C.si aduersus rem iudic.& Cal.in c.ij.de ord.cogn. & tex. gl. j. & Bart. in l.in fraudem. §. neque.ff. de iure fisci.& tex. meliorem de iure in c.cùm I. & A. j.de re iudi.per quem dicit Bal.quòd irritato processu est irritata sententia.Et ad iura in contrarium adducta responde ex eo, quod no. do. Ant.in c.ab excommunicato.s.de rescrip.ubi dicit, quòd strictè non est de processu ipsa sententia. Vel dic,quòd ponunt̃,ut diuersa:quia aliquando, qui potest procedere,non potest iudicare,ut notat Domi.in c. ij.de offi.uic.in vj.& per do.Abb.in c.cùm super. de causa pos. & propri. & ita intellige text. in c. ne aliqui. in fi. de priui.in vj.Et ista not.ad statuta annullantia processum, in quo non sunt scripta omnia acta. ¶ Limita, dum modò uerbum, Processus. proferatur in materia, quæ adaptetur diffinitiuæ: secus, si non adaptatur, ut probat gloss.in uerb.processus. in d.cle. appellanti. cui sic respondet Domi. concordans cum præcedenti post
8 Io.An.in c.ut super.de appell.in vj. ¶ Ex † quibus, & ex text.habes,quæ ueniant appellatione actorũ. Quid autem de captura,an sit de processu,uide tex. quòd sic, in clem.j.circa prin.de hære.& Pe. de Anc.in cle.j. de exces. præla. & ibi do. Car. prope fi. princip. uersic. sextò quæro. Et utrùm oblatio libelli sit de processu, uide Bart. in rub. C. de in ius uoc. ubi dicit, quòd oblatio, quæ fit iudici ante citationem, non est de processu: ex quo citatio est initium iudicij, ut ibi in gloss. Et quia libellus potest offerri die feriata, l.miles.§.sexaginta.ff.de adul.& in gloss.c.placita.xv.q.iiij.cum concor. Secus dicit Bart. in oblatione libelli, quæ fit parti: quia illa est de processu. Et ita intelligitur iste tex.in uerbo, petitiones. cum gloss. ad quem do. meus non aduertit, ut dixi suprà in alio proposito: & idem cum Bart. uidetur uelle Bal. in l. j. C. quando libellus principi datus. & in l.j. ff. de in ius uo. & ibi dicit, quòd non dicitur in causa appellationis procedere offerens libellum parte nõ citata: & ita tenetur, licet aliter ipse scripserit in d. rub. C. de in ius uo. Imo dixit ibi notanter Angel. quòd iudex non dicitur præoccupasse iurisdictionem per solam formationem libelli inquisitionis, sed per citationem. Allegat l.si quis postea.ff.de iudi. & dicit fuisse arduam quæstionem de facto, ut no. Bald. in l.unica. C. de confess. & Angel.in l.j.& in l.libertus aduersus. ff. de
9 in ius uoc. & in repe. l. j. C. de iudi. ¶ Quid † autem de instrumentis, an dicantur de actis? dic, quòd non: sed bene eorum productio, secundum Inno. in c. cùm in iure.in fi. s. de offic. deleg. & pulchrè dixit Bald. in l. etiam. in fi. C. de appell. quòd non exceptio, sed exceptionis propositio: nec instrumentum, sed instrumenti productio dicuntur de actis. Allegat Inno. hîc. Sic intellige Bal. in l.ij. C. de eden. uersic. iuxta hoc quæritur. Quid autem de consilio sapientis, an sit de actis, uide Iac. de Are. quòd sic in tractatu de consilio sapientis, circa fi. Quid autem de publicatione processus, uide Inn. in c. cùm I. & A. infrà de re iudi. & ibi latè dicetur. Quid autem de subdelegatione, an sit de actis, uide Archi. & Io. An. quòd non, in c. si à subdelegato. de offi. deleg. in vj. Quod ualde no. ibi Domi. inferẽs, quòd per subdelegationem solam non perpetuebatur iurisdictio. Demùm uide Bal. in l. interrogatum. C. de lib. causa. ubi dicit per illum tex. nomine actorum contineri, quicquid factum est in iudicis præsentia, etiamsi non in figura iudicij. Facit gloss. j. in l. acta. ff. de re iud. & de hoc per Pau. de Cast. in l. actorum. ff. eod. titul. ¶ No. sextò, ibi, penes scriptores. quia originalia debent remanere apud scribentem. Et per hoc facit secundum Ioan. An. iuramentum tabellionis, qui in sui creatione iurat inter cætera, quòd originalia penes se custodiet, ut no. Host. in c. sicut. j. ne cle. uel mo. Dicit tamen Ioan. And. & sequitur domi. Abb. quòd de facto uidemus, quòd notarij episcoporum, uel communitatum finito officio dimittunt librum actorum in officio: pro qua consuetudine dicunt facere c. ad audientiam. suprà de rescrip. & sic in alijs notarijs actorum uidentur residere, quòd apud ipsum debeant remanere, & sint sua. Et ita teneas, licet ipse Ioan. And. aliud sentiat referendo Nico. de Mat. in addi. Specu. in rub. de fid. instru. cum quo transit Pau. de Cast. in l. ij. C. de eden. dicẽs, quòd quando notarij actorum dimittunt officium, habent etiam relinquere acta. Sed uerius est, quod dicunt Doc. hîc, nisi in notarijs personarum prædictarum: in quibus etiam dicit Ioan. An. melius esse, si faciunt duo originalia, ut unum pro se retineant. Fatetur tamen Io. An. in d. addi. quòd librum instrumentorum retinet semper notarius apud se, per l. prætor. in prin. in uerbo, meum. ff. de eden. de quo per Bal. in rub. C. de fide instru. in j. colum. Et adde, quòd si iudex non confisus de uno, accepisset duos notarios, acta stabunt penes digniorem: & cæteris paribus, penes seniorem, secundum Bald. hîc per id, quod no. Inno. in c. j. s. de ma. & obe. & facit l. fi. ff. de fid. instr. cum alijs allegatis per Roma. in l. si uerò.
10 §. de uiro. in iij. fallen. ff. sol. ma. ¶ Not. † septimò ibi, posit ueritas declarari, quòd originalia retinentur ad maiorem fidem, & ueritatis cõseruationem. Et hinc est, quòd semper statur originali, & matrici scripturæ, ut etiam no. gloss. in c. ut ueterum. in gloss. magna ad fin. ix. dist. & in c. ieiunium. in uerbo, defunctæ. xxvj. dis. & pulchrè Pet. de Anch. consi. ccxxxiiij. inci. Priùs de uiribus. & do. Abb. in c. cùm ex literis. in pen. no. per illum tex. & istum s. de resti. in integ. & Bart. in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. ij. dicens semper standum esse protocollo notarij: & idem Bal. in l. ea, quæ. post prin. C. commi. uel epistolas. & gloss. & Ang. in §. fin. in uerbo, protocollum. in authen. de tabell. & Io. An. in data vj. libri, prope fi. dicẽs, hinc esse, quòd notarius iurat tenere copiam protocolli, ut per ipsum in c. sicut. j. ne cle. uel mo. Et dicitur protocollum, liber in quo notarius reducit ea, de quibus rogatur: uel etiam liber paruus, qui appellatur Bastardellus, in quo primò notat formam cõtractus, secundum Bald. in l. nostram. C. de testa. Et ibi dicit, utrunq; istorum dici originale: & quòd eis discrepantibus statur illi primo, etiã si esset cancellatus: quia illud fuit propter reportationẽ factam in libro. Et quãdo producuntur duo originalia in eodem facto & eodem tempore facta, uide Bal. & Imo. in l. comprehendebatur. ff. de lega. ij. dicentes, quòd si discordant, nemini stabitur. Et si plus continet instrumentum, quàm protocollum, an detur fides instrumento, uide do. Anton. quod no. in c. dudum. j. de conuer. coniug. Et de notario, qui perdidit ꝓtocolla, uide Bal. in l. fi. C. de eden. Et ualet instrumentũ, licet nullum reperiatur protocollũ, secundũ Bal. in rubr. C. de fi. instr. & Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. & Bal. in l. contractus. C. de fid. instru.
11 ¶ Vltimò no. ad fi. ibi, si propter eius. quòd † constitutio continens aliquid, non propter se principaliter, sed

ad finē alicuius mali euitandi, non illaqueat transgressores ad pœnam, si finis ad quem principaliter tendit constitutio, non uiolatur. Et idem no. do. Abb. hîc se putare respectu peccati mortalis, dum modò constitutio non contemnatur. Et allegat Arch. post beatum Tho. in c. utinam. lxxvij. dist. ubi dicit, quòd transgressio ieiunij non inducit peccatum mortale, quando non fieret ex cōtemptu, & nō sequeretur aliquis effectus ex transgressione, propter quem ieiunium est inuētum. Quod est bene notandum, secundum do. Abb. ad multa præcepta ecclesiæ, quæ nō ordinantur propter se principaliter, sed sunt ad aliquod impediendum: quia si cōtrauenitur eis cessante eo, de quo dubitatur, cessat peccatum: & sequitur do. meus hîc allegans do. Ab. idem tenētem in rub. j. de obserua. ieiu. Adde do. Car. idem tenentem de ieiunio, in cle. ad nostram. uer. ij. in fi. de hære. & Domi. optimè loquentem in c. generali. de elec. in vj. Et adde do. Car. in cle. j. in xxxviij. q. de priui. ubi refert, se consuluisse, quòd illa cle. puniens aliquem præsumentem, & sic notans dolum & temeritatem, non ligat hominem simplicem contrauenientem sine dolo, uel præsumptione: quia cessat respectus quem lex consideraui t. Et non legi alibi tam notabile uerbum in materia. Et idem reperio priùs cōsuluisse Cal. in tit. de sen. excom. consi. iiij. inci. Sacerdos parochialis. ubi consuluit latè, quòd non faciens in contemptum non incurrit pœnam legis, quæ utitur uerbis denotantibus dolum. Et ad istud de peccato no. doctrinam generalem, quòd quoties l. humana requirit in actu solennitatem ad certum finem, si ille actus fit sine solennitate, & non contraueniatur illi fini, est quis tutus in foro conscientiæ. Et ad hoc, ne longior sim, uide Inn. in c. quia clericq. & ibi do. Ant. j. de immu. eccles. & Pet. de Anch. plenè in regula, possessor. in primis char. de reg. iu. in vj. & in regula j. in vij. q. eo. tit. & Ib. & Inn. in c. quia propter. s̄. de elec. & do. Abb. in c. ij. in fi. s̄. de resti. in integ. & Inno. in c. si celebrat. j. de cle. excom. & Do. in c. j. de spon. in vj. & Ioan. de Ana. in c. in literis. j. de rapt. & do. Ab. post glo. ij. in c. porrectum. j. de regul. & Cal. in disputatione incipiente, Bononiēsi statuto, maximè ad fi. & Imo. in c. nisi cùm pridem. uersi. unde quamuis s̄. de renun. & omnino Fed. cōsi. cxxxj. in ci. Casus talis est: quidam testator. Generaliter autem, quando cessante causa legis cesset eius dispositio, uide pleniùs, quàm alibi, per Imo. post gloss. in c. post translationem. s̄. de transl. & per gloss. & Do. in c. cupientes. in prin. in uerbo, malignantium. de ele. in vj. & do. Abb. in c. cùm cessante. j. de appel. cum simil. ¶ Gloss. j. in fi. de materia probandi negatiuam sufficienter remisi in c. tertio loco. s̄. eo. & ibi Bal. optimè declarat uerba istius tex. Sed unum adde pridie in facto occurrens: nam quærebatur, an prodesset communis practica, secundum quàm deducēs negatiuam, ut uideatur affirmatiua, dicit, quòd fuit & est absq; eo, quòd talis fuerit hæres. Et breuiter dic, quòd non prodest, secundum Bal. plenè in c. licet. in pe. col. s̄. eod. & in c. ultra tertiam. post prin. j. tit. proxi. Allegat, gl. in cle. fi. in uerbo, creatur. ibi, nec c. dicas. de rescrip. Ad idem uide Bal. in l. nec codicillos. C. de condi. & in l. de ætate. in iij. q. principali, ff. de mino. & in l. interstipulantem. in prin. de uerb. ob. & Bal. in l. cùm te. in fi. C. de proba. in c. j. de contro. inter do. & uasal. de inuest. & in l. ij. §. quod obseruari. C. de iur. cal. & gloss. fi. in l. fi. §. fi. ff. de doli excep. gloss. ij. in fi. Adde, quòd licet dixerim in notabilibus, quòd in causis modicis non requiritur solennitas huius c. per d. authen. nisi breuiores. tamen requiritur qualisqualis fides actorum, uel actitatorum, secūdum Bal. hîc, sing. arg. cle. sepe. de uerb. sig. Bene facit elegans consi. Pet. de Anc. clxiij. quod incipit, Visis diligenter. ubi dicit, quòd sicut omissio ordinis iudiciarij in ordinarijs uitiat processum, ita omissio qualisqualis ordinis in extraordinarijs. Ita dicit subtiliter sentirè Inno. in c. tua. ad fi. j. de cohab. cle. & mu. & remittit ad notata per se in c. j. de off. dele. in vj. Si tamen partes sunt præsentes, potest omnis scriptura omitti in modicis, secundum Bald. hîc. ¶ Gloss. in uerbo, uiros. ibi, creditur ei. No. gloss. quòd † creditur scripturæ actorum, licet non habeat testium subscriptionem. Et idem Bal. do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc per tex. in l. in donationibus. C. de dona. quicquid dicat Host. hîc eius op. quoad sententias diffinitiuas seruatur in certis locis, secundum Imo. hîc, & etiam quando in interlocutorijs, nec malè, secundum do. Ab. propter uarietatem opinionum: & in hoc statuta prouident, secundū eos, quibus addit do. meus Bar. concor. cum ista gloss. in l. j. §. editiones. ff. de eden. & Bal. in rub. C. de fid. instr. dicētem, per quatuor rationes, quòd etiam sentētia diffinitiua potest probari per solam scripturam notarij sine testibus. Adde Spe. idem tenentem latè in tit. de instru. edi. §. restat. uer. sed cùm literis. & gloss. ij. in fin. in l. gesta. C. de re iud. & Sal. in l. si quis decurio. C. de falsis. & pulchrè Bald. in d. l. in donationibus. ubi post multa dicit, quòd consuetudo mundi obseruat, quòd in actis non requiruntur, testes, nisi in diffinitiuis & interlocutorijs. Allegat Inno. hîc, & in c. post cessionem. s̄. eo. Bene facit, quod not. gloss. in l. carent. ff. de testi. & latè Bal. in l. iurisiurādi. ad fi. & in l. nullum. C. de testi. & do. Abb. post Io. An. hîc, dum dicunt, credi scripturæ notarij de dictis testium, dato quòd solus examinasset: quia hoc potest, ut ꝓbatur per locum à speciali in c. ut officium. §. uerum. de hære. in vj. nisi esset factum ualde arduum: quia debent interesse examini duo fide digni cum notario, qui iurent non reuelare, secundum Bald. in d. l. nullum. ubi uide. Vtrùm autem procedant ista in his solùm, quę sunt propriè de actis, an etiam in alijs, de quibus notarius causæ immittit in processu, ut de ipsis dicatur constare absque alijs testibus, est quæstio dubia. Et Lapus no. tenet, quòd non, allegatione lxxxj. quæ incip. Non ualuit. concludens, quòd non probatur quem fuisse procuratorem, ex hoc solo, quòd apud acta constitutus fuerit, nisi testes sint subscripti. Et idem in subdelegatione respondet ad d. l. in donationibus. Quod intelligitur, quòd testes ibi non se subscribant, tabellio autem eorum nomina subscribat, ut ibi per eum, quem sequitur do. Anton. & do. Abb. addens Inno. in c. cùm in iure. s̄. de offi. dele. ubi dicit, propter acta probari instrumenti productionem, sed non instrumenti tenorem, nisi aliter fuerit solenniter exemplatum. Facit, quod no. Bart. in l. iij. C. de fid. instr. & iure hastæ fisc. lib. x. ubi dixit, quòd si specialiter inducitur aliquo casu, quòd requiratur probatio per scripturam, non extenditur ultra casum expressum. Et pro hac parte allego Bal. in rub. C. de fide instr. ubi dicit, quòd scriptura per notarium, uel duos uiros, de quibus hîc, probat ea, quæ sunt, ꝓpriè de actis: non autem alia, ut est procuratio, & contractus, qui fit apud acta. Idem expressè sentit Bal. in l. sancimus. uersic. item no. C. de testa. Et hanc partem expressè & latè tenet do. meus in c. post cessionem. s̄. eo. & retuli & confirmaui ibi in alio proposito in j. char. uer. amplia primò. Et ibi dicta faciant pro ista parte, quæ re uera est multùm sustentabilis. Contrariam partem tenet solus do. meus hîc de ibi dictis mentione non facta. Mouetur ad probandū, quòd scriptura facta apud acta probet isto casu absque testibus, per tex. in l. sancimus. & l. omnium. C. de testa. ubi testamentum factum apud acta non exigit solennitatem testium, licet Bal. dicat ibi requiri duos. Item, quia ratio l. in donationibus. s. propter multitudinem hominum & præsentiam iudicis habet etiam locū in alijs, cū in actis. Et hoc intelligit, dum modò presente iudice, uel mandante: quia solus notarius actorū nō sufficeret, ut hîc per eum: & dicetur j. in q. utrùm sufficiat fieri acta corā solo notario. Et pro hac parte dicit facere l. cùm ostendimus. §. fin. ff. de fideius. tu. & l. si cùm maior.

maior. & ibi Bal. C. de repu. hære. Et ita in effectu resdet, & re uera dici posset ad d. l. sancimus. & l. omnium. quòd procedunt fauore ultimæ uoluntatis, prout in alia materia respōdet do. meus ad illas leges in d. c. post cessionem. Sed nihilo minùs pro hac parte fortissimè facit iudicio meo: quia nec hîc tenētes acta iudiciorum exigere testium subscriptionem, fundant se principaliter in d. l. in donationibus. & tamen illa lex loquitur in donatione, quæ non est de actis iudicij, ut de se patet. Item pro hoc uide Fulg. in terminis in d. l. omnium. ubi tenet, quòd ualet testamentum apud acta sine testibus, contra Bal. & Sal. ibi requirentes duos. Allegat d. l. in donationibus. Bene facit no. dictum Host. in Summa, de na. ex libero uen. in quibus circa prin. uer. ascriptitij. dicit, quòd ubi aliàs de iure pro aliquo negotio debet fieri duplex instrumentum, sufficit simplex assertio apud acta. Et sequitur do. Anton. in c. in dicatum. j. de immu. eccles. Ad idem tex. in l. j. in fi. cum l. seq. ff. de appell. ubi actus, qui debet expediri in scriptis, sufficit, si fiat apud acta uiua uoce, & in actis scribatur. ¶ Et tenendo pro nunc istam partem per prædicta, responde ad ea, quæ dixi in simili in d. c. post cessionem. probando, quòd dispositio priuilegiati non extenditur: & sic priuilegium datum actis, non uidetur operari in extrinsecis ab ipsis actis: quia istud est negandum, quòd priuilegium datum in his, quæ reducūtur in actis iudicij, intelligatur de processu causæ tantùm, per d. l. in donationibus. quia imo calor iudicij supplet solennitatem etiam in alijs, quæ non sunt de actis: tum propter authoritatem iudiciariam, tum propter assistentiam personarum primarum, quæ utplurimùm sunt in iudicio. Probatur opi. ista in d. l. j. sancimus. & in l. cùm ostēdimus. §. fi. per quem tex. dixit Bar. in d. l. j. circa prin. ff. quibus appel. non licet. quòd tantum ualet assertio apud acta, quantum pactum: & dicit, quòd taciturnitas apud acta habet uim stipulationis. Et idē no. Bar. in l. fi. ff. de præto. stipu. in l. cùm quis decedens. in prin. de leg. iij. & in l. j. in prin. ff. de uer. ob. & Bal. in repe. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. & de uerb. ob. ubi per multa ostendit effectum caloris iudicialis. Pro quo etiam facit: quia confessio facta sine causa in iudicio, ualet, ubi aliàs non ualeret extra iudicium, ut est glo. no. in l. j. in gl. pen. in fi. ff. de interro. act. & no. Cy. in l. generaliter. in iij. q. C. de non nu. pe. Ad idem, quod no. Bar. in l. j. C. de prædijs curialium. lib. x. ubi per illum tex. probantem,
13 quòd † in iudicio nō præsumitur adesse dolus nec metus, decidit eleganter, quòd si in cōtractu interuenit decretum iudicis, non poterit contrahens illum rescindere allegando se deceptum ultra dimidiam iusti pretij. Et idem sequitur Bal. ibi, & Ang. consi. ccxxix. in cip. Tutor uxori. quod tamen nunc non affirmo, sed remitto ad Imo. & Ro. in l. si quis cùm aliter. ff. de uerb. ob. & do. Abb. in c. cùm causam. j. de em. & uend. cum cōcor. Adde etiam tex. in l. pacta nouissima. C. de pac. & ibi Bal. dicentem, quòd testamentum & donatio causa mortis facta coram duobus testibus, ualēt, si coram iudice publicata fuerūt. Allegat d. l. omnium. Et pro hac parte facit, quod dicetur post Doc. j. j. q. utrùm iura producta & extensa in actis probentur absq; originali? & dicetur, quòd sic. Sed considera: quia Imo. ita tenens hîc subdit quæstionem nostram, & transit cum opinione contraria, s. Lapi: postea limitat, nisi instrumentum procurationis produceretur coram iudice, & notarius totū, uel eius substantiam registraret parte non contradicente: quia tunc probabitur mandatum per acta absque alio originali. Et idem dicit in subdelegatione. Et ita sentit do. Abb. hîc: pro quibus pondera gloss. hîc ibi, ex quo enim scriptura, &c. & tenendo secundum quod tenet Imo. facilius tolluntur adducta contra istam partē: quibus aliàs responderi malè potest. ¶ Gloss. in uerbo, citationis. Adde solummodò Bal. in l. ij. in vj. col. C. de anna. exce. ubi ponit xij. dicta aurea: & adde quæ accumulaui in c. ad petitionem. j. de accus. uersic. extra gloss. ubi de citatione multa extant: quibus pro nunc adde singulare dictum do. Ang. in l. fi. C. de canonis præstatione. lib. x. ubi dicit, excusari à contumacia eum, q̄ non comparuit: quia citatio non erat secundum cōsuetum stylum citandi: & exponit hîc Bal. text. in uersic. citationes. id est, commissiones: quia iudex est ille, qui citat cōmittendo: nuncius uerò intimat. Item dicit scribi debere etiā citationes inualidas, propter gloss. sing. in l. si accusatoribus. C. de accus. dicentem nullum esse processum, etiam sententiam, data nullitate citationis. Item in quantum Imo. hîc dicit communiter seruari, quod creditur relationi nuncij publici iurati, allegando Bart. in extrauagāti, ad reprimendum. in uerbo per nuncium. Vide, quæ latè dicentur in c. comparati. j. de app. & aliàs dedi amplas remissiones in d. c. ad petitionem. Item in quantum do. Ant. tangit, utrùm constito de relatione nuncij præsumatur in dubio præcessisse commissionem iudicis, sine qua relatio non ualet, l. neminem. C. de exhib. re. & ibi Bar. Adde plenè Ro. & alios in l. sciendum. de uerb. ob. & plenissimè do. meum post alios in c. j. s̄. de iudi. Communiter tenetur, quòd nō, nisi appareat de commissione. Cætera in hac gloss. dic, ut hîc per do. Abb. ¶ Gloss. in uerbo, dilationes. in fi. No. j. ex
14 gloss. secundum do. Abb. quòd † ad missionem in possessionem ex primo decreto, requiritur trina citatio, uel una peremptoria, & non requiritur alia citatio in actu missionis. Et ad idem allegat gloss. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. Et idem de excōmunicatione dicit se dixisse in c. j. s̄. de iudi. Et de missione dixit se dixisse in c. quoniam. §. in alijs. ut lit. non contest. Et ultra ea, quę dixi ibi & hîc, adde Inn. & Imol. idem tenentes in c. ad petitionem. j. de accus. & Bart. & Sal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & Bal. in l. cùm proponas. C. de bo. author. iu. poss. & in l. contumacia. §. j. ff. de re iud. & Spec. in tit. de primo & secundo decreto. §. sequitur uidere. in prin. & Bal. in authen. ei, qui. C. de bo. autho. iu. pos. & Pe. de Anch. in cle. j. de dolo & contu. & Cy. in repetitione l. ij. ix. q. ff. si ex noxa. causa ag. & sentit gloss. magna in c. j. de mili. uasal. qui contumax. Est uerum, quòd Iac. But. tenet contrarium in l. consentaneum. eò, quia quando debet fieri interlocutoria, uidetur quòd sufficiat una citatio, quando non agitur de graui præiudicio, l. iiij. §. toties. ff. de dam. infecto. Sed tamē prima opinio est uerior: quia secundum Bal. in d. l. consentaneum. pro ipsa est text. in l. præsenti. §. nunc autem. C. de his, qui ad eccles. confu. Non obst. d. §. toties. quia respondet Imo. in d. §. Iulianus. quòd procedat specialiter in causa damni infecti, quę celeritatem requirit, iuxta l. j. eo. tit. Et prædictam communem opin. limita singulariter, ut per Bar. in authen. qui semel. in ult. col. uer. quæro, quid si reus. C. quomodo & quando iudex. nisi iudex mandasset litigantibus, ut litem contestarentur coram se ante quàm recederent, & reus spreto mandato iudicis discessisset, non poterit iudex absque alia citatione ꝓcedere cōtra reum ad primū decretū, per ibi notata per gl. ¶ Item
15 nota ex ista gl. secundum do. Abb. & Imo. cp † licet ex[a] prima citatione nō possit procedi ad puniendā cōtumaciam, potest tamē procedi ad cōdemnationē expēsarū, quas fecit pars præsens: & remittit do. Ab. ad gl. in c. querelā. in uerbo, expensarū. s̄. de procur. & ad ea, quæ dixi ibi, & in c. cùm dilecti. de do. & contu. ubi nihil tangit in specie. Adde glo. idem tenentem in c. oneratus. in uerbo, tot scriptis. lxxiiij. dist. & in c. de illicita. in uerbo, peremptorium. post medium, xxiiij. q. iij. &

a *Licet ex] Adde, quòd istud habet locum tam in reo, q̄ in actore. Ita do. Abb. in c. prout. de dolo & contu. in ij. col. in uer. reus tamē. Et hoc intellige, etiam diffinitiua nō expectata, & etiam lite nō contestata: do. Ab. in c. finem litibus. de dol.*

c. quoniā contra.

dol. & contu. in ult. col. in uersic. et dic clariùs. Adde tu, an ista mora possit purgari, ut si uenit post breue tẽpus, expensæ nõ possint petiri? Vide do. Ab. in c. cùm dilecti. de dolo & cõtuma. in uers. diutius. Adde ad ista: pone, reus non cõparet in termino: & si comparuisset, iudices nõ processissent, qa impediti: an isto casu sit reus condemnãdus in expensis, tanquam contumax? Ponit do. Abb. in c. fi. de do. & contu. in j. col. in uersi. & ut latiùs.

in gloss. ij. in c. j. de do. & contu. in vj, & Bar. Bal. & Ang. in l. sancimus. C. de iudi. & Bar. in l. contumacia. ff. de re iud. & Bart. & Imo. in l. qui ante calendas. ff. de uer. ob. & Spe. & Ioan. An. in tit. de cita. §. uiso. uersi. sed quid si tres. & Ang. in l. ij. C. de anna. except. & do. Ant. post Inno. in c. finem. s̃. de dolo & contu. & Spec. in tit. de expensis. §. j. uer. sed quæritur, quando præstandæ. ¶ Sed istam gloss. & prædicta limita primò, non procedere in præceptis executorum, quando intra tres terminos præcipiunt aliquid fieri, in quibus, nisi aliud non exprimatur, solùm post ultimũ locus erit pœnæ, secundum Ioan. An. not. in d. uersic. sed quid si tres. Secus in præceptis de ueniendo datis per trina tempora: quia comparendo in ultimo, non excusatur ab expensis: quia interest partis, quæ uenit in primo termino, aduersarium tunc nõ uenisse, ideo illius interesse habetur consideratio, secundum ipsum ibi, & Inno. in d. c. querelam. & in d. l. qui ante calendas. & in l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infect.

¶ Secũdò limita, nisi cõparens in prima citatione confiteretur petita: quia non condemnabitur in expensis, secundum Bal. in authen. contrà, qui propriam. in fi. C. de non nu. pec. & Angel. in authen. qui semel. C. quomodo & quando iud. pro quibus facit, quod not. Bart. in l. si quis inficiatus. ff. depositi. & Bal. in l. generaliter. C. de episco. & clerí.

¶ Hanc limitationem dupliciter restringe: primò, si ante citationem fuisset reus monitus ab actore, iuxta l. quidam Hiberus. ff. de ser. rust. præd. quia permittendo se citari, etiamsi postea confiteatur, condemnabitur in expensis. Ita sing. uoluit Gul. de Cu. in l. edita. C. de eden. & sequitur do. Anton. in c. j. s̃. de lib. obla. & Angel. in l. debitores. C. de pign. & Bald. in l. omnes. C. de episc. & cle. & do. Abb. & do. Maria. in c. ij. j̃. de accus. Et in dubio præsumitur istam monitionem præcessisse, arguendo à communiter accidentibus, iuxta l. nam ad ea. ff. de legi. quia rarò conuenitur debitor non præmissa interpellatione, in l. fideicommissi. in prin. de usur. ¶ Secundò restringe, nisi obligatio esset in diem: quia illo transacto expectans citationem condemnabitur in expensis, etiamsi confiteatur: quia dies ipsum monuerat, iuxta c. potuit. j̃. de loca. Ita no. do. Abb. in c. licet. j̃. de symonia. & do. Maria. in d. c. ij. ubi etiam tetigi, sed non ita clarè. ¶ Item no. ex ista gloss. secundum do. Abb.

16 quòd † iudex non debet contumacem cõdemnare, nisi priùs sibi constet de contumacia. Ex qua ipse infert ultra alios ad not. dictum Bart. in l. multum interest. ff. de condi. & demon. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. ubi dicit, quòd etiam præsupposito, quòd aliquis uerè sit contumax, si tamen iudex hoc ignorans condemnat eum ut contumacem, non ualet actus. Allegat Bart. Innocen. in c. cùm contingat. s̃. de offic. deleg. & tex. in l. hæc autem. §. j. in uerbo, constare liquereq; prætori. ff. ex quibus cau. in posses. eatur. de quo exclamat hîc do. Abb. aliud non dicens. Adde, quòd doctrinam Bart. sequitur latè do. Anton. in c. cùm dilecti. s̃. de dolo & contu. in c. cùm dilecti. s̃. de elec. & Cal. in tit. de dila. consi. ulti. & do. Card. post Pet. de Anch. in clemen. ij. ut lit. pend. in fi. & do. Abb. in cle. præsenti. de censi. & in c. ad nostram. el iij. j̃. de iureiuran. & in c. fi. s̃. de foro compe. & Pet. de Anch. in c. ij. s̃. de offic. deleg. & Bal. in l. generaliter. §. is de præsentibus. C. de rebus credi. & in authen. matri. in fi. C. quãdo muli. tutelæ offic. & in l. eum, qui res. ad fin. in uersic. ante quàm nuncius. C. de procur. & in l. ij. C. de spor. & Imol. in c. ex tenore. s̃. de foro compe. & Bart. in d. l. hoc autem. §. j. & Bal. Imol. & Ro. in l. sed si de sua. §. cùm autẽ. ff. de acquir. hæred. & Bald. & Imo. in c. sæpe. j̃. de appell. ubi de hoc est optima glos. in uerbo, peremptorio. in fi. secundum ipsos ibi, & in d. §. cùm autem. ¶ Limita hanc doctrinam Bart. duo-

17 bus modis. Primò, nisi † fortè periculum esset in mora: putà, quia statutum arctabat iudicem ad pronunciandum, & fortè nuncius erat corruptus, & non reportabat ambasiatam: tunc enim, si iudex credidit eum citatum ex alia præsumptione, ex informatione ualet sententia. Ita elegantissimè limitat Bal. in l. falsus. uersic. item dubitatur. C. de fur. ita saluans Ioan. And. quem dicit disputando tenuisse cõtra prædicta, sed nimium indistinctè, secundum eum. ¶ Secundò limita, nisi iudex ante relationem nuncij pronunciaret utraque parte præsente: quia ualebit sententia. Ita sing. not. Bal. hîc: allegat l. de unoquoque. ff. de re iudi. & ita limitat Bar. in d. l. multum. ¶ Gloss. in uerb. recusationes. uerum dicit, quòd recusatio est danda in scriptis, per l. apertissimi. & ibi gloss. C. de iudi. & per Spec. in ti. de recus. §. fi. sed non probatur hîc in text. secundum Doc. Et not. hanc gloss. secundum Bal. & do. Abb. quòd non ualet processus gestus post appellationem proposita recusatione: & remittit se do. Ab. & bene, ad dicenda in c. cum speciali. j̃. de appell. Pro nunc uide ipsum latissimè in sua disputatione, quæ incipit, Duo clericali ordine insigniti. ¶ Gloss. in uerb. productiones. no. gloss. secun-

18 dum do. Ab. quòd † si de facto admitur productio instrumentorum post conclusionem in causa, illam non releuat. Sed contrarium tenet hîc do. Abb. quem sequitur do. meus, allegans Rotam, & bene, conclusione v. in nouissimis: quia iudex admittendo uidetur tacitè reuocare conclusionem in causa, per notata in c. ex parte. j̃. de app. ut hîc per eos latè. Ex quibus facias duas bre-

19 ues conclusiones. ¶ Prima conclusio. Valet † admissio productionis instrumentorum facta ex iusta causa, etiam parte contradicente, dum modò citata, & causa cognita, licet sit in causa conclusum, per tex. optimum in c. pastoralis. in fi. s̃. de causa pos. & proprie. Et si diceretur interlocutoria, ista est executioni mandata. Ideo effecta irreuocabilis sine partium consensu, iuxta gloss. & Bar. in l. j. in fi. ff. de præto. stip. Item tale ius est quæsitum parti ex renunciatione alterius partis. Ergo per iudicem sibi auferri non potest, per gloss. ord. in l. j. aliàs ij. C. quę sit longa cons. & tex. in l. toties. in fi. ff. de polli. no. Ang. in l. iij. §. si is, pro quo. ff. quod quisque iur. Respondet hîc do. meus, quòd hoc cõtingit in actibus faciendis coram iudice, in quibus multum potest æquitas iudicantis etiam contra conuentionem partium, per d. c. pastoralis. & allegat etiam Spec. in ti. de proba. §. fi. uersi. sed pone. ubi dixit, quòd licet partes faciãt pactum de non probando per testes, tamen iudex potest admittere testes unius partis ualde legales: & dictum fuit in c. ij. post do. Anton. s̃. eod. ¶ Secunda conclu-

20 sio. Admissio † productionis instrumentorum facta à iudice sine causa, parte præsente & non contradicente, ualet, licet sit conclusum in causa, secundũ do. Abb. hîc arg. c. cùm causam. j̃. ti. proxi. Et resultat hoc ex tacito cõsensu partis, sicut dicetur in c. fraternitatis. j̃. tit. proxi. quòd receptio testium facta publicatis testibus parte præsente & non contradicente, ualet: licet enim taciturnitas simplex non operetur aliàs consensum præiudicialem, ut per glos. in rub. is, qui tacitè. cum si. tamen authoritas iudicis & fauor iudiciorum hoc operatur, ut probatur ex dicto Inn. in c. ex parte decani. s̃. de rescri. & facit l. cùm ostendimus, §. fin. ff. de fideius. tut. Secus, si pars contradicit: quia etiamsi non appellauit, contradictio eius reddit talem actum nullum, secundum do. Abb. & expressiùs Do. per id, quod no. Bar. in

l. ij. ad fi. ff. de appell. recip. & Bal. in l. ij. in fi. C. de epis. audien. dum dicunt examinationem testium factam post terminum parte reclamante non tenere: si enim hoc operatur terminus hominis, ut c. licet. & ibi dixi, s̃. eo. fortiùs legis: qualis est conclusio in causa, ut hîc per domeum ponentem etiã tres modos concludendi in causa, qui melius stabunt in c. cùm dilectus. j̃. de fi. instr.

¶ Gloss. in uersic. tempora. Dicit hîc sing. Bal. quòd si testis deponit una die, nõ est necesse, quòd scribatur hora, sed si iurat uno die, & deponit alio die, scribi debet utraque dies. Nec obst. quòd depositio trahatur ad diem iuramẽti, ut per Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infe. quia fallit, nisi conditio testis medio tẽpore sit mutata, ut quia de amico factus est inimicus, uel econuerso: & ultima qualitas præualet, l. si mater. C. ne de statu defunct. & ideo dicit ualde signanter, quòd si objicitur testi, quòd tempore iuramenti erat inimicus, certè si non erat tempore depositionis, reconualescit tempus iuramenti, cùm inhabilitas non annullasset iuramentum ipso iure, sed erat opus exceptione: & ideo ualet extremum confirmans arg. l. si unus. §. pactus. in uerbo, in pristinam naturam rediit. ff. de pac. secus, si erat inhabilitas inficiens ipso iure, ut excommunicatio, secundum eum: qui subdit, quòd si post iuramentum perfectum & testimonii superueniret nouus casus impedimenti, non rescinderetur, quod consummatũ est: & dicit esse gloss. notabilẽ in l. furti. §. j. ff. de infami. quæ dicta bene no. quia non legi alibi, & faciunt ad ea, quæ dixi in c. licet. s̃. eo. in quæstione de teste, ¶ut deponit post terminum. ¶ Gloss. pe. in fi. Ex hoc inferunt do. Abb. & Imol. quòd si iudex omisit aliqua facere scribi, quæ postea oportuit partẽ probare, & super hoc facere expensas, tenetur resarcire parti: quod dictum retuli & multipliciter confirmaui in c. tua nos. j̃. de homi. Ideo non insisto sibi. De pœna iudicis negligentis iustitiam ministrare, uide Bart. in l. fi. ff. de uar. & extraor. cogni. & latè Ioan. de Ana. in c. excommunicamus. §. monentur. j̃. de hære. & ibi pleniùs dixi. Et in quãtum do. Abb. hîc allegat Inn. in c. sicut dignum. j̃ de homi. adde, quæ ibi dixi. Et adde, quòd quando datur libellus pro interesse coram syndicatoribus, non debet esse ad certum & limitatum interesse, sed ita petere ut condemnetur, quantum eorum religioni uideatur & placeat. Ita docet Ang. in l. si filius. ff. de iudi. & in l. ex maleficijs. ff. de act. & Do. & Bar. in l. fi. C. de pœna iud. qui malè iudicauit. ¶ Gloss. fi. in fi. Habet ista gloss. materiam solennem & propriam huius decre. uidelicet, utrùm præsumatur pro processu, quòd fuerit riuè ordinatus, quando impugnatur sententia ex ineptitudine processus. Item, utrùm sententia præsumatur iusta, si de ea solùm dubitatur etiam data ualiditate processus: & hoc secũdum prius tangetur, & ista sunt magni effectus: quia præsumptio releuat ab onere probandi. Et quamuis materia sit trita, tamen mutãdo iuxta morem do. Abb. clariorem cæteris elicendæ sunt ex dictis suis quædam cõclusiones indigentes examine, restrictis multis, quæ

21 dilatari possent. ¶ Prima † conclusio. Pendente appellatione non præsumitur pro processu facto in causa principali, sed oportet ut is, ¶p quo sentẽtia est lata, probet rectitudinem processus & iustitiam sententiæ. Ita firmant hîc do. Anton. do. Abb. Imo. & do. meus per text. hîc, & in c. cùm inter. à contrario sensu, j̃. de re iud. Adde gloss. idem tenentem in l. Herennius. §. Caia. ff. de euic. & Inn. Host. & do. Ant. in c. in præsentia. s̃. de renun. & gloss. magnam ad fi. in l. j. C. si aduersus credi. do. Ant. in c. cùm ad sedem. ad fi. s̃. de resti. spo. & Speculum in tit. de instru. edit. §. restat. uer. in summa. & in tit. de sen. §. ut autem. uersic. & no. secundum quosdam: & rationem ponit hîc do. Abb. quia per appellationem est extincta, uel suspensa uirtus sententiæ, c. uenientes. j̃. de iureiur. l. j. & ibi Bart. ff. ad Turpil. cum si. & ideo pro sententia non præsumitur. Vnde dicunt Imo. & do. Abb. hîc, & Imo. in d. c. in præsentia. quòd qui habebat probare in prima instantia, habet probare nunc, & probabit producendo prima acta, uel producendo alia denuo, l. per hanc. C. de temp. appel. ¶ Hanc conclusionem limita, nisi iudex pronunciasset super his, quæ sunt commissa arbitrio suo, ut sunt dilationes pœnæ arbitrariæ, & similia: quia si reus appellat ab arbitrio iudicis tanquã iniquo, debet ipse in appellatione probare iniquitatem arbitrij: pro quo lex multum præsumit. Ita dicit Inno. in c. ad petitionem. j̃. de accus. quod multum not. do. Abb. in c. quo ad consultationem. j̃. de re iud. Sed si uelles disputatiuè tenere contra istam conclusionem, pondera tex. in d. c. in præsentia. ubi pendebat appellatio, ut patet ex casu posito ibi per gloss. j. & tamen tex. ibi dicit semper præsumi pro iudice: & Ioan. de Imo. ibi impugnatis certis solutionibus diuinatiuis. Do. Anton. ibi dicit, hanc opi. posse sustineri contra communem per illum tex. cui dicit responderi non posse: pro quo etiam adducit tex. in l. ij. C. de offi. ciui. iud. & hoc repetit ibi Imo. in tribus locis. Ad idem adduco tex. optimum in c. in nostra. s̃. de procur. ubi si non fuissent probationes factæ per appellãtem, præsumebatur pro iudicibus pendente appellatione. Et non dicatur, speciale esse in iudicibus literatis, prout dicit ibi do. Ant. quia tales debent esse omnes iudices, ut traditur in c. fœlicitatus. s̃. de rescri. & Ro. dicit in summa, & in c. j. de consang. & affi. Nec dicatur, quòd ibi pendebat tempus ad appellandum, prout dicit do. Ab. hîc, & in seq. conclusione: quia hoc est manifestè contra illum tex. Ad idem adduci potest tex. in l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inof. testa. ubi si hæres institutus reportauit sententiam contra se in causa inofficiosi testamenti aduersus pupillum, cogitur pendente appellatione præstare ei alimenta: & sic uidetur præsumi pro sententia non tenendo, quòd fit speciale fauore alimentorum: & hoc non uidetur mirum, quia sola appel. non tollit authoritatem iudicis. Vnde ille probabit, qui sententiam impugnat, ut per Imo. in d. c. in præsentia. ¶ Secun-

22 da conclusio. Pendente † tempore ad appellandum præsumitur pro sententia, secundum do. Abb. hîc plenè: allegat d. c. in præsentia. & d. c. in nostra. quæ iura bene probant hoc à fortiori: quia si uolunt, quòd præsumatur pendente appellatione, fortiùs præsumet pendente tempore ad appellandum. Sed cum reuerentia non loquuntur in casu, ad quem allegant per do. Abb. Imo, ut dixi s̃. probant contra conclusionem præcedentem. Et quamuis Imol. hîc non faciat differentiam inter ista duo tempora, & dicat nullo ex eis præsumi pro sententia, tamen in d. c. in præsentia. dicit contrarium in utroque tempore: & meliùs in primo quidem, per illum tex. in ij. par. gloss. in d. l. Herennius. §. Caia. Per hoc etiam allegat hîc do. meus text. quem dicit sing. in l. propter uenení. §. fi. & ibi Bart. ff. ad Sylla. ¶ Hanc conclusionem intellígit do. Abb. respectu iustitiæ sententiæ, per iura prædicta: sed respectu rectitudinis processus nõ præsumitur, nisi appareat, secundum eum: quia processus requirit scripturam, ut hîc in tex. Sed sententia licet scribatur, non tamen scribitur eius iustitia, c. sicut. j̃. de re iud. propter diuersos motus animi iudicis, d. c. cùm ad sedem. s̃. de resti. spol. Est autem regulare, secundum eum, quòd illud, ad quod exigitur scriptura, debet probari, & non præsumitur. Allegat Inno. & bene, in c. super his. prope finem gloss. magnæ, j̃. de accus. & in c. innotuit. prope finem, j̃. de eo, qui fur. ordi. susce. Est enim præsumptio fraudis, si scriptura non adhibetur, ut hîc per ipsum. Et illam doctrinam intellige, ubi longum tempus esset decursum, ut per Inn. in d. c. super his. cũ concor. quæ tamen cõsideratio non cadit, ubi est tempus ad appellandũ breue. Et secũdũ istã declarationẽ puto intelligẽdã esse opi. Imol. in d. c. in præ-

sentia, quãm s̃. tenui, uidelicet quòd pendente appellatione pręsumat̃ pro iustitia sententiæ, sed non pro processu. Et hoc modo saluari posset communis opinio. Et pro dicta opinio. Imo. in c. in præsentia. uide Bar. in l. is, qui ad ciuilia. C. de appel. ¶ Item conclusionem istam & præcedentem extende etiam ad sententiam excommunicationis, secundum glo. & Inn. hîc, & Imo. in c. bonæ. j. s̃. de elec. Ex quo habes, quòd licet app. nõ suspendat sententiam censuræ, c. pastoralis. in fi. j̃. de appel. & in c. is, cui. de sen. excom. in vj. tamen suspendit præsumptionem respectu iustitiæ & respectu processus: quod
23 sing. no. dò. Abb. ¶ Tertia conclusio. Postquãm † sententia trãsiuit in rem iudicatam, si nihil tangit de rectitudine processus, sed de iustitia sententiæ, præsumptio est pro ipsa sententia, secundum omnes hîc: imo, secundum Imo. est præsumptio iuris, & de iure, contra quem regulariter nõ admittitur probatio. Et allegant omnes c. cùm inter. j̃. de re iud. & dicit Imo. esse tex. ualde bonũ in l. Herennius. §. Caia. ff. de euict. Et istud, tanquam regulare, præsupponunt hîc omnes, maximè Bal. & Imo. Sunt tamen aliqui casus in quibus conclusio fallit, adeo quòd non præsumitur pro iustitia talis sententiæ,
24 nisi probetur. ¶ Fallit † primò, nisi in sententia sit expressus error contra ius scriptũ: quia hoc probato non præsumitur pro sententia, nec transitus in rem iudicatam purgat hoc uitium nullitatis, secundum do. Abb. hîc per c. pen. j̃. de re iud. & c. cùm inter. eo. tit. & in l. si expressim. ff. de appel. & l. ij. C. quando prouo. non est ne. Idem Bal. hîc, dicens quòd ubi est uitium in pronunciatione, non præsumitur pro iudice. Et de hoc dicit esse illam singu. l. qui testamento. ff. de excus. tut. Et usque ad quantum tempus possit de tali nullitate dici, uide in Spec. de sen. prola. §. iuxta. ad finem. Et hanc fallentiam intellige, ut dixi, quãdo sententia est contra ius scriptum: secus, si esset contra ius litigatorum: quia etiam si hoc ostendatur, non tenet, ex quo nõ fuit appellatum, secundũ Inn. in d. c. in præsentia. quem allegat do. Abb. hîc: & rationem differentię uide per do. Car. in cle. si appellationem. in j. q. de appella. & quod not. do. Abb. in
25 c. præterea. el ij. j̃. de appel. ¶ Fallit secundò, nisi † appareat notoriè de iniustitia sententiæ, secundum Imo. & do. Abb. hîc, & Inn. in d. c. in præsentia. Allegant c. solicitudinem. uersic. si uerò. j̃. de appella. & in c. inter cæteras. j̃. de re iudic. & Innoc. in c. fraternitatis. j̃. de frigi. ubi hoc uoluit in prin. super uerbo, nouimus. dicens, sententiam posse retractari, quoties ostenditur de ipsius notoria iniustitia: & ipsum sequuntur etiam ibi do. Ant. & do. Abb. qui dicit istud dictum nunquam tradendum esse obliuioni, & intelligit, etiamsi notorietas iniustitiæ postea accederet: quia per talem notorietatem tollitur præsumptio, quæ aliàs erat pro iudice: pro quo ultimo est casus elegans in l. si qui adulterij. & gl. ij. in c. inter. xvj. q. iij. & illud do. Inn. plenè refert, & sequitur Ro. in l. admonendi. ff. de iureiur. & Imo. in c. cùm dilecta. in ult. col. s̃. de rescrip. & Bal. in l. unico, ad fi. C. de confes. & in l. si quis testibus. & in l. libertorum. C. de testib. & do. Abb. in c. cùm inter. j̃. de re iudi. & in c. cùm Apostolus. in ult. col. j̃. de censi. & in c. ij. uer. ultimus intelectus. j̃. de purg. uulg. per illum tex. meliorem de iure ad hoc, per quem motus fuit Inn. ubi s̃. & optimè facit cle. pastoralis. uer. Pisana. de re iud. ubi citatio ad locũ
26 notoriè suspectum est ipso iure nulla. Idem notãt Doc. in locis statim allegandis: & pulchrè dixit do. Car. consi. lvj. incipiente, Dum reuerendus. quòd manifesta iniquitas idem operatur, quod nullitas. Alleg. Inno. in c. cùm Bertoldus. in uerbo, concessimus. j̃. de re iud. & dicit esse no. dignum. ¶ Sed † statt difficultas, utrùm talis sententia lata contra notorium sit ipso iure nulla, an uerò debeat irritari? Et quòd sit nulla, tenet do. Abb. in c. inter cæteras. per illũ tex. j̃. de re iud. do. Ant. in c. cùm Bertoldus. eo. tit. per d. c. inter cæteras. & d. c. solicitudinem. & d. cle. pastoralis. ibi, dici ne ergo. Bene facit d. c. ij. de purg. uul. & idem not. do. Abb. in c. cùm ad quorundam. j̃. de exces. prælat. & in c. per tuas. in ult. col. j̃. de sen. excõ. & do. Ant. in repetitione c. cùm. uer. no. hoc dictum. s̃. de consti. & in c. j. j̃. de re iud. & in c. per tuas. j̃. de sen. excom. quia secundum ipsum ibi notorium æquiparatur expresso in tenore libelli: ut no. Inno. in c. j. s̃. de offi. uic. Sed expressio euidens falsitatis uitiat ipso iure sententiam, d. c. per tuas. & c. uenerabilibus. ad fi. eo. tit. in vj. Ergo, &c. Et pro hoc dicit esse casum in l. j. ff. quæ sen. sine appel. rest. & in d. cle. pastoralis. & allegat Inn. in c. cum nostris. in addi. j̃. de concess. præben. & hoc dicit ponderandum & menti tenendum: idem do. Car. plenè post Paul. in d. cle. pastoralis. uer. rursus. in iij. q. & Do. post Io. An. in c. Romana. §. in uniuersitatem. de sen. excom. in vj. & do. Abb. in c. si quando. in j. not. s̃. de offi. dele. Et respondet ad illum tex. contra Bal. ibi, & uidetur ista communis opi. & seruaretur in practica. Nihilominus contra istam opi. est decisio Bal. in l. j. C. ne filius pro patre. & in l. ciues. C. de appel. Mouetur per tex. ibi, ubi excusatio erat manifesta, & cõtra ipsam iudex pronunciauit, & fuit opus appellare: & allegat text. in l. palàm. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nup. ubi subtiliter intuenti probatur, quòd sententia lata contra deprehensum in crimine, non est nulla: & pro hac parte adducit hîc do. meus l. nam & postea. §. si damnetur. ff. de iureiur. ubi ualet sententia lata contra iuramentum, quod tamen inducit notorium, sicut confessio, c. fi. de cohab. cle. & mul. & alleg. tex. in l. is, cuius nomine. ff. de inter. act. ubi ualet sententia per confessionem partis: ad idem allegat d. c. si quãdo. & ibi Bal. & c. dilecto. j̃. de ap. secundum unum intellectum: & respondet in c. inter cęteras. quod secundum communem lecturam probat, quòd sit retractanda, non quòd sit nulla: & istud etiam tenet Bald. ibi, licet ipse non dicat. Ad c. solicitudinem. dicit, quòd mandatum ibi nõ astringit: quia potest appellari. Ad c. ij. de purg. uulg. dicit, quòd ibi erat expressus error contra ius scriptũ: quia approbatur duellum contra c. monarchiam. ij. q. v. Ad arg. do. Ant. in d. c. per tuas. dici potest, licet ipse non referat, secundum quod dixit Bal. in l. ex diuerso. §. rei iudi. ff. sol. matr. quòd expressio erroris in sententia cõtinet uitium materiæ: unde primus defectus uitiat ipso iure, secundus non. Qd̃ bene no. ¶ Et tenendo hanc partem opus est, ut limitetur dupliciter. Primò, nisi sententia sit lata contra notorium: quod est impossibile aliter se habere, secũdum Arch. Io. An. & Domi. in d. §. in uniuersitatem. & per do. Abb. in d. c. inter cæteras. & do. Car. in d. cle. pastoralis. & Bal. in l. j. C. sen. rescin. non pos. ¶ Secundò limita, nisi sit interlocutoria, non requirens causę cognitionẽ. Et ita loquatur d. cle. pastoralis. quia commissio citationis fieri potest parte absente, secundum do. meum. Allegat Bar. in l. in sa. C. de proxi. sacro scri. lib. x. Et licet ista multum persuadeant pro ista parte, tamen difficilè obtineretur, ut iuribus pro hac parte adductis responderi posset, ut dixi in uoce: maximè, quia ista ultima responsio ad cle. pastoralis. non consonat: quia dum tex. ibi dicit, quòd illa non meruit dici sententia, non considerat, utrùm esset leuis, uel magni præiudicij: sed notorium, contra quod erat lata. ¶ Fallit tertiò ista con-
27 clusio secundum unam opi. nisi † in sententia iudex retulisset se ad acta: quibus inspectis appareret de errore iudicis: quia sententia esset nulla, & uolens eam ex hoc capite impugnare audiretur, licet transiuerit in rem iudicatam. Ita dicunt Cy. Bar. & Fulg. in l. j. C. de errore cal. & do. Ant. in repe. c. ab excommunicato. s̃. de rescri. & Imo. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uerb. obl. & in l. ex diuerso. §. fi. ff. sol. matr. & Cald. do. Ant̃o. Imo. & do. meus hîc, & Imo. in l. is, ad quem. in pen. col. ff. de acqui. hæred. & in c. in præsentia. s̃. de renun. & ibi do. Ant. & Inno. in c. cùm Bertoldus. super uerbo, concessimus. j̃.

de re

de re iud. & ibi do. Ant. Mouentur isti: quia paria sunt, quòd aliquid sit expressum explicitè, uel per relationem ad aliud, l. ait prætor. §. j. & l. in summa. in princ. ff. de re iud. in d. c. præterea. & ibi Domi. in iij. notab. xiiij. dist. optimus text. in l. pen. C. de sen. quæ sine certa quã. & gloss. in c. illa. j̃. de accus. facit; quod not. Alberic. in ij. parte statu. q. clij. ubi dicit, quòd si iudex dicat, condemno te ad talem pœnam secundum formam statuti, si in statuto nulla pœna imponitur, sententia est nulla. Similiter dicit Specul. in titul. de teste. §. qualiter. uersicul. cæterũm. quòd si dicitur, credo prout in tali instrumento, censetur confiteri ipsum instrumentum. No. Bald. in l. ij. §. quod obseruari. in fi. C. de iur. cal. Et si in instrumento nihil esset pertinens ad possessionem, non haberetur in aliquo pro confesso, secundum Bal. in l. ij. C. de erro. aduo. facit l. qui plures habebat liberos. ff. de usufru. leg. Similiter dicimus de teste, qui dicit, dico prout aliàs dixi, ut per do. Anton. in c. nihil. j̃. de uerb. sig. & Bartol. in l. eos. ff. de fal. & domi. Anton. in c. cùm in tua. j̃. titul. proxi. cum aliĵs similibus, quæ adduci possent. ¶ Contrariam tamen opi. uidelicet, quòd ualeat sententia etiam, quæ tetulit se ad acta nihil probantia, si non fuit appellatum, tenet hîc Inno. & Host. apertè dicentes, quòd si in sententia iudex diceret: quia per A. & B. testes sic probatũ est, ideo te condemno, etiamsi illi testes nihil probant, præsumitur pro sententia, per c. sicut. & c. causam. j̃. de re iud. & hanc opin. tenuit Bal. in l. ij. in princ. C. de re iud. & in l. j. C. de ma. uin. & in l. prolatam. C. de sen. & in l. j. C. de errore cal. & Pet. de Anchor. in regula, ea, quæ. in iij. oppositione, de reg. iur. in vj. & do. Abb. in d. c. inter cæteras. & est de mente Bart. in d. l. si is, ad quem. Per hæc adducit Bal. in d. l. j. de erro. cal. quia aliud est, quòd error exprimatur specificè in sententia, & tunc nõ ualet propter defectum formæ: aliud est, quòd exprimatur implicitè, quia non est de defectu formæ: arg. l. si quis legatum. in prin. ff. de fals. & hac ratione utitur etiam Bal. in d. l. ex diuerso. ut prędixi: & pro hoc fortiter facit, quia quando datum est à lege pro forma, ut aliquid fiat expressè, tunc non sufficit fieri per relationem ad aliud. Vnde dixit sing. Ang. in l. ubi autem. §. qui illud. ff. de uerb. obl. & in l. j. ff. de libe. & posth. & in l. prætor. in prin. ff. de ope. no. nun. & cons. cxiij. inc. Quędam domina. & Bal. in l. minoribus, C. de his, qui. ut indig. quod in casu cle. appellanti. de appell. non sufficit exprimere grauamen per relationem ad acta: & ideo ex quo lex requirit errorem expressum in sententia, uidetur hoc datum pro forma, secun-
28 dum Bald. in d. l. j. ¶ Pro † concordia opinionum in hoc dubio passu considerandi sunt vj. casus. Primus casus est, quando in sententia non fit mentio de actis, tamen ex eorum inspectione uidetur iudex errasse: & tũc sententia non est nulla, nec retractanda post transitum in rem iudicatam, secundum gloss. & Bart. in d. l. j. C. de erro. calc. Bart. Bal. Imo. & Rom. in d. l. ex diuerso. & Angel. in l. imperator. ff. quæ. sen. sine appell. rescin. & Imo. hîc, & in d. l. in præsentia. quia requiritur error expressus, ad hoc ut uitiet, l. si expressim. ff. de appell. l. j. §. item contra. ff. quæ sen. sine appell. rescin. cum si. Et quia iudex potuit moueri ex aliquibus, quæ non sunt expressa in actis, c. cùm ad sedem. j̃. de resti. spol. & c. causam. j̃. de re iud. Et bene facit, quod no. Imo. hîc contra domi. Anton. dicens, quòd si reperitur sententia lata contra instrumentum productum in actis, non est nulla: quia possibile est, quòd iudex illi fidem non adhibuit: & istud potiùs præsumitur propter authoritatem iudiciariam & transitum in rem iudicatam, quòd iudex sententiando contra instrumentum uidetur illud reprobare. Nunquid autem probari possit iustitia sententiæ ex tenore testium, contra quorum dicta iudex iudicauit? Imo. dicit, quòd non: quia fortè uacillando deposuerunt. Sed contrarium ipse tenet in d. c. in præsentia. quia debuit iudex facere scribi uacillationem, ut j̃. dicam in quæstionibus post Inno. hîc. Ideo pro eis in dubio præsumitur. Quæ consideratio potest procedere in causa appellationis: sed, ut dixi, post transitum in rem iudicatam super istis fortè non audiretur. ¶ Istum casum limita, nisi error iuris, uel calculi esset expressus in libello: quia semper uidetur esse expressus in sententia, etiamsi ad libellum se non referat: quia omnino ad illum refertur ipso iure de necessitate, c. licet. j̃. de symo. l. fi. C. de fideicom. lib. Ita no. Bart. & Bal. in l. j. C. de erro. cal. & eleganter Bald. in l. ij. C. de re iud. & sequitur hîc do. meus: pro quo adduco elegans dictum Pet. de Anchor. in cle. cùm à repulsione. in j. col. de app. ubi refert se plerunque audiuisse Bal. dicentem uiua uoce, quòd de ineptitudine libelli semper opponi potest etiã post sententiam, ad eam annullandam, per tex. ualde sing. in c. cùm dilecti. j̃. de empt. & uen. & idẽ dicit Pet. de Anchor. & sequitur Imo. quibus adde Bal. in l. ij. in xiiij. q. C. de rescin. uen. & in aliĵs locis, de quibus dicetur in c. examinata. s̃. de iudic. Et istud intellige, quando error expressus in libello, nullo modo potest saluari: sed si posset saluari, uideretur intentata illa actio, secundum quam error non esset notorius: & per Bal. in l. cùm certa ratione. C. quando prouo. non est ne. ¶ Secundus casus est, quando iudex in sententia dicit probatum esse per probationes iure reprobatas: ut quia dixit per duellum sibi constare, per tex. in c. ij. j̃. de purg. uulg. per quem probatur, talem sententiam esse nullam: quod est notandum, secundum Bal. in l. libertorum. C. de testi. ¶ Tertius casus est, quando iudex non refert se ad acta per modum causæ, sed simpliciter enunciat acta: putà, ut ostendat se cognouisse de causa, dicendo: Visis testibus, instru. &c. & tunc quia iudex non fundat se in actis, non uidetur sententia nulla per relationem ad acta, secundum Bal. in d. l. ij. in prin. C. de rei uen. & sequitur do. meus hîc: de quo miror, quia ut diximus in c. licet. super gloss. in uerbo, opponi. in ij. conclusione, s̃. eo. Per prædicta uerba cognoscitur, quando iudex fundauerit se in actis: ideo inter istum casum & sequentes nõ facio differentiam. ¶ Quartus casus est, quando error expressus uitiat secundum legis dispositiones, sed tamen secundum arbitrium competens iudici ex causa potest esse non error: & tunc adeo præsumitur pro iudice, quòd ex causa præsumitur excessisse terminos legis, ut l. relegatorum. & ibi Bar. ff. de pœ. ubi bonus tex. in l. moris. §. iste ferre. eo. ti. ex quo habes ampliatum dictum Inno. in c. ad petitionem. de quo s̃. ¶ Quintus casus est, quando in sententia dicetur, quia per A. & B. testes probatum nõ est, Titium mutuasse Seio, ideo Seium absoluo, & tamen illi testes deposuerunt mutuum esse factum, & tunc sententia ualet: & si non appellatur, efficitur irreuocabilis: quia potuit esse, quòd iudex fidem testibus non adhibuit ex aliqua trepidatione illorum, uel alia de causa: quia eorum fides stat in pectore iudicis, l. iij. §. j. ff. de testi. Ita not. do. Anch. hîc, & Imo. in d. l. si is, ad quem. & facit d. l. j. §. item. cum concor. uer. quòd si de iure suo probante. Sed certè quãuis ista differentia inter istum casum & sequentem communiter admittatur, tamen mihi non uidetur differre: primò, quia in casu c. cùm Bertoldus. quod doctores alle. in casu sequenti, fuerunt uerba sententiæ negatiui effectus: quia dicebatur illum in probatione defecisse: quod sonat, i. non reprobasse: & tamen ex quo apparebat eum probasse, sententia irritatur: & sic non præsumitur, iudicem ex causa sibi cognita fidem non adhibuisse. ¶ Secundò moueor per illam notabilem considerationem Imo. in d. c. in præsentia. quã retuli in primo casu, dum dicit, quòd debebat uacillatio scribi, nisi fortè iste casus procedat post transitum in rem iudicatam: quasi tunc maior præsumptio sit pro iudice. ¶ Sextus casus est, quãdo in sententia dicitur: quia per tales testes proba-

c. quoniam contra.

tum eſt, Titium mutuaſſe Seio: ideo Seium condemno: & teſtes interrogati de mutuo dixerant ſe nihil ſcire. Et iſte eſt caſus dubius, in quo animus iudicantis ſolùm ab actis interpretatur: & in effectu credo ſententiam nõ eſſe nullam, ſed bene irritãdam, per tex. in d. c. cùm Bertoldus. in uerbo, irritandum. quem ad hoc no. do. meus hîc: cui adde, quod Inno. ibi no. ſuper uerbo, conceſſimus. quem omnes tenentes primam opi. allegãt pro ſe. non dicit talem ſententiam eſſe nullam, ſed irritandam: & adduco notabilem theoricam Inno. in c. P. & G. ante finem ibi, nec obſt. ſ. de offi. dele. ubi dixit, quòd quando error non eſt expreſſus in ſententia, ſed elicitur uirtualiter ex uerbis ſentẽtiæ, prout eſt propriè hîc, non reddit ſententiam nullam, ſed irritandam: quod pro multùm ſingulari ſequuntur ibi do. Ant. & Inno. in c. translato. ſ. de conſti. & do. Ant. in c. cùm cõtingat. in j. col. ſ. de reſcri. & in c. cùm ab excommunicato. eo. tit. & in c. j. de re iudi. & Domi. in c. humanum genus. in ult. col. j. diſt. & in c. in tantũ. xxj. diſt. no. do. Anto. in procemio Decretal. & do. Abb. in c. pen. j. de capel. mo. Ex quibus elicio concluſionẽ, quòd ſententia, cuius error deprehenditur ex actis, non eſt nulla, nec irritanda poſt tranſitum in rem iudicatã, niſi in tribus caſibus: ſ. quãdo eſt lata ſuper inepto libello, uel quando ſuper probatione reprobata, uel quando expreſſè ſe retulit ad acta, adeo quòd appareat iudicẽ aliunde non fuiſſe motum: & primo & ultimo caſu eſt irritanda, in ſecũdo eſt irrita. Procedit ergo concluſio principalis, quando ſimpliciter allegatur iniuſtitia, & petitur acta produci: quia

29 in dubio obſtat exceptio rei iudicatæ. ¶ Fallit † quartò prædicta concluſio, niſi coram iudice cõperenti, parte aduerſa nõ opponente, probaretur iniquitas ſententiæ, ſecundum do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc: quia admittendo talem probationem, à qua per exceptionem rei iudi. poterat uictor ſe tueri, ſi poſtea de iniuſtitia docetur, poſtea ſententia retractari. Allegat Inno. & bene, in c. cùm dilecta. in gloſſ. maiori, ſ. de reſcrip. & in d. c. cùm Bertoldus. ſuper uerbo, conceſsimus. Imputatur enim non opponenti. Et de qua re iudex cognoſcit, de ea iudicare debet, l. de qua re. ff. de iudi. ut hîc plenius per eos: quibus adde Imo. plenè idem tenentem in d. c. cùm dilecta. in ult. col. & in d. c. in præſentia. & plenè do. Maria. in c. qualiter. el j. j. de accuſ. & do. Abb. in c. j. j. de confir. uti. uel inuti. Non obſt. quòd nõ ualet ſententia contra ſententiam, quæ tranſiuit in rem iu. ut no. in c. inter monaſterium. j. de re iud. quia illud eſt uerum, niſi appareat de notoria iniuſtitia ipſius ſententiæ, arg. d. c. ſolicitudinẽ. de appellationibus ſecus, quando non conſtaret de iniuſtitia, ſecundum do. Anton. & Imo. hîc. Secundum quos etiam non obſt. quòd ſententia inducit notorium, c. fi. de coha. cle. & mul. & ſic nõ deberet poſſe ferri ſententia contra notorium: quia uerum eſt, quòd ſententia inducit notoriũ, ſ. præſumptionis: ſed tale notorium debet ſuccumbere notorio ueræ probationis, ut in ſimili per glo. fi. in c. tranſmiſſę. j. qui filij ſint leg. & facit l. ſi qui adulterij. C. de adul. Non ob. quòd partes non poſsint uenire contra ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, ut per gl. in l. ſi diuerſa. C. de trãſac. quia uerum eſt tranſigendo, cùm tranſactio debet fieri ſuper re dubia, l. j. ff. de tranſact. ſed bene poſſunt aliâs per pactum renunciare ſententiæ, l. iuriſgentium. §. ſi paciſcar. el j. & ibi Bal. ff. de pac. per Bal. in l. eleganter. in princ. ff. de cond. inde. & in l. poſt rem. ff. de tranſac. & in d. l. ſi diuerſa. Dicetur latiùs de prædictis in d. c. inter monaſterium. Et pro hac fallentia facit optimè ultra omnes: qa ualet probatio admiſſa contra preſumptionem iuris & de iure, ſi non fuit oppoſitum: ut ſentit Bal. in l. inter ſtipulantem. §. j. in j. col. ff. de uer. obl. quod ſummè no. ibi Imo. & idem not. Roma. in l. ſi duo. ff. de acqui hære. & do. Ant. in c. quia plericq. in ult. char. j. de immu. eccl. & in d. c. cùm dilecta, colligẽs hoc ex dicto Inn. ibi, de quo

30 ſuprà. ¶ No. tamen duo. Primò, quòd † ſi pars, in cuius fauorem ſententia tranſiuit in rem iudicatam, proteſtaretur & contradiceret docendo de tranſitu in rem iudicatam, etiamſi eſſet aliter, nõ appellaret iudice procedente ad ulteriora, proceſſus non teneret, ut in ſimili uoluit Bal. in l. certi condictio. §. quoniã. in fi. ff. ſi cer. pe. ubi dixit, quòd ſi contra inſtrumentum regiſtratũ non debet admitti, pbatio per teſtes ex forma ſtatuti, ſi parte præſente & non cõtradicente admittitur, ualeret: ſecus, ſi proteſtaretur: quod eſt ualde notandum ſecundum do. meum hîc: pro quo facit, quod not. Bar. in l. ij. in fi. ff. de app. reci. ¶ No. ſecundò, quòd ſi corã iudice appellationis eo caſu, quo appellatio eſt deſerta, doceretur de tali iniquitate, nõ ualeret proceſſus, tanquam factus coram iudice incompetẽti, per cle. ſi appellationem. de appel. ſaluo, niſi fuiſſet dubitatum, an appellatio eſſet deſerta, uel non: & pronunciatũ, illam non deſertam: quia tunc, ſi nõ fuiſſet ab illa appellatum, teneret proceſſus factus coram iudice appellationis, ſecundum do. Ant. & do. Abb. hîc. & Imo. in d. c. in præſentia. de quo dîc, ut plenè per eos. ¶ Fallit quintò, niſi per confeſsionem partis, pro qua ſententia trãſiuit in rem iudi. appareret de iniuſtitia ſentẽtiæ: quia propter hoc tollitur omnis præſumptio, quæ eſt pro ſententia, & poteſt retractari, ſecũdum do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc. Allegant Inn. & bene, in c. quia plericq. paulo poſt prin. j. de immu. ecc. bene facit glo. reputata ſing. in auth. de æqualitate dotium. §. aliud. & in l. in contractibus. in uerbo, nullo modo. in princ. C. de non nu. pec. & quod no. Bar. & Bal. in auth. ſed iam neceſſe. C. de do. ante nup. ubi habetur, quòd contra præſumptionem iuris & de iure admittitur probatio per cõfeſsionem eius, pro quo eſt præſumptio: & illud dictum Inno. in c. quia plericq. multùm no. do. Ant. in c. is, qui fidem. j. de ſponſ. & in c. quanto. ſ. de præſum. & in d. c. cùm dilecta. & Imo in d. cle. ſi appellationẽ. & Bal. & Imo. in l. ſi quis inſtituatur hæres. ff. de hære. inſti. & Bal. in auth. ad hæc. C. de uſur. & Imo. in l. nemo poteſt. ff. de leg. j. & do. Ab. in c. nouit. de iud. & in c. j. j. de cõceſ. præben. & in d. c. is, qui fidem. & in c. cùm inter. j. de re iud. & Imo. in d. c. in præſentia. & in d. c. cùm dilecta. in ult. col. & Bal. & Ro. in l. ſi cõſtante. §. quoties. ff. ſol. mat. & Ro. in l. ſtipulatio iſta. §. j. ff. de uer. obl. & Petr. de Ancha. in regula, poſſeſſor. de reg. iur. in vj. Bene facit ſing. dictum Bald. in l. filium, quem habentem. uerſi. & quia de inuentario feci mentionem. C. fa. ercif. ubi dicit, quòd ſi legatarij confitentur, quòd tẽpore mortis teſtatoris hęreditas non erat ſoluendo, nõ tenebitur tũc eis hæres ultra uires hæreditatis, licet inuentarium non cõfecerit: quia ceſſat tunc præſumptio, quæ erat contra ipſum non conficientem inuentariũ. Idem Pau. de Caſ. in l. in ratione. §. quod uulgo. ff. ad leg. Fal. & do. Flor. in l. cùm putarẽ. in ulti. col. ff. fa. erci. Qd bene no. ¶ Amplia iſtam fallentiam, nedum in cõfeſsione uera, ſed etiam ficta, ſecundum do. meum hîc, per id quod no. Bar. in l. abſentem. in fi. ff. de pœn. ubi dicit, quòd contra præſumptionem iuris & de iure admittitur probatio per confeſsionẽ fictam. Pro quo facit text. & ibi Bal. in l. ſi. C. de interdic. ma. & qd. no. Bal. in l. non ignorat. C. qui accuſ. & Bar. in conſi. inci. A domino Cyno de Bononia. ¶ Vnum etiã in propoſito no. q̃ licet pars, quæ habuit ſentẽtiam pro ſe, ad ſui præiudicium poſsit fateri ſententiam eſſe iniquã, tamen ad fauorem ſuum non poteſt allegare iniquitatẽ ſententiæ pro ſe, ut eſt text. no. in l. ſi ſeruus pluriũ. §. j. ff. de leg. j. & non eſt alibi, ſecundũ Bar. ibi. Ad idẽ glo. in l. ſtipulatio iſta. §. j. in uerbo, ſucceſſores. ibi, ſed ubi rẽ alienã. ff. de uerb. ob. & no. Ro. ibi, & Bart. in l. ea lege. §. ſi quis fortè. & Ro. in l. admonẽdi. de iureiur. & Bal. in l. poſt mortem. ff. de adop. Item adde in materia do. Abb. in c. cùm interea. ſ. de elec. ubi dixit, quod nõ eſt præſumendum pro ſententia etiã principis, ſi procedit parte non citata, & eius

defenſione

defenſione non admiſſa. Ita dixit ſing. notare gl. & Bal. in l. fin. C. de legi. ¶ Item no. quòd limitari poteſt tertiò iſta concluſio, etiam in ſententijs, quæ non tranſeunt in rem iudi. ¶ Item limita, niſi opponeretur, quòd fuiſſet omiſſa cauſæ cognitio: quod elicitur ex breuitate temporis, ſecundum Bar. in l. prolatam. C. de ſen. cum concor. de quibus dicetur in ſequenti concluſione, uerſi. eſt uerum, quòd ſi appareat. Et per hæc eſt expedita tertia concluſio, in qua habitum fuit, quãdo præſumatur pro iuſtitia ſententiæ. Sequitur uidere, quando præſumatur pro proceſſu: hoc eſt, poſito quòd ſentẽtia ſit iuſta, utrùm præſumatur proceſſum fuiſſe ritè formatũ: quòd expediam concluſiue. ¶ Quarta cõcluſio. Poſtquàm † ſententia tranſiuit in rem iudicatam, præſumitur pro rectitudine proceſſus, ſiue lata ſit de recenti, ſiue non: ſiue in præſentem, ſiue in abſentem: contumacem uerum, uel fictum. Ita concludunt ultimatè do. Ab. & Imol. hîc, & Imo. dicens, hanc eſſe communem in c. cùm in iure. ſ. de offi. dele. & Imo. poſt do. Ant. in d. c. in præſentia. & Rom. diffuſè in l. ſciendũ. ff. de uerb. obli. idem Spec. in tit. de inſtru. edi. §. reſtat. uer. in ſumma. & in tit. de ſenten. §. ut autem. uer. & no. ubi uide: idem Imo. in l. ex hac ſcriptura. ff. de donat. & in l. iiij. §. cõdemnatum. & in l. ſi cùm nulla. ff. de re iudi. & Ang. & Imo. in l. de unoquoq. & in l. acta. eo. tit. & Bald. in l. rem nõ nouam. C. de iudi. & do. Ant. in c. cùm ad ſedẽ. in ult. char. de reſti. ſpo. Et dicit Bal. in c. cauſam. j. de re iudi. quòd ſi acta poſſunt interpretari pro & contra ſententiam, debẽt interpretari pro ſentẽtia. Et omiſsis opinionibus gl. & aliorum, quos prædicti referunt, tenetur ſimpliciter iſta concluſio per tex. in c. bonæ. el j. uer. & pro his. ſ. de elec. dum fundat ſe non in notorio, ſed in authoritate iudiciaria, præſumendo citationem, ut no. etiam ibi do. Abb. Ad idem tex. in c. cùm inter. j. de re iudi. dum dicit, quòd ritè uerbum concernit proceſſum, iuxta gl. in l. ij. ff. de inoffi. teſt. & facit uerbum, Per omnia. quia omnia includit, c. ſi Romanorum. xix. diſt. & pulchrè Bal. in l. omnia. C. de epi. & cle. & Ang. in l. ij. §. furioſus. ff. de iure codi. & conſi. vj. incip. Lata eſt ſententia. Et non ob. iſte tex. quia loquitur in cauſa appellationis, ſecundum iſtos: & rationem differentię dixi. Et ita intellige gl. pe. in c. cum ſpeciali. j. de appel. Et non facit differentia inter contumacem uerum & fictum, prout facit hîc do. Ant. & Rota cõcluſione cclxxxix. quia, ſecundum Imol. hîc, licet fuerit contumax, tamen ſciendo de ipſa & non appellando habetur pro præſente, l. ab eo. C. quomodo & quando iud. & tranſit in rem iudi. authen. hodie. C. de

32 app. Et per prædicta ſuperfluò quæritur, an † ſententia preſumatur lecta, de quo latè per Flo. in l. ab ea parte. ff. de proba. & Ang. in l. fi. C. de ſen. ex breui. reci. & Bal. & Ang. in l. quæcunq. §. fi. ff. de publi. & Bal. in l. fideicom. §. j. ff. de leg. iij. cum ſi. Et non expedit uidere, quod dicatur eſſe longum tempus ſ. de quo in propoſito dubitauit Bald. in c. fi. de mili. uaſal. q̃ cont. eſt. Eſt enim hoc arbitrarium, per id quod no. Inno. in c. ij. ſ. de reſt. in inte. & gl. in l. furtum. §. fundi. ff. de uſucap. & Bal. & etiam Imo. in l. ſi de eo. §. j. ff. de acqui. poſſ. & do. Anto. in c. cùm inter. in fi. de re iudi. & in c. ueniens. el j. in pe. col. in tit. prox. & ſuperfluũ remanet dictum Bal. in c. j. in fi. quot teſt. ſint neceſ. ad prob. in ueſt. dũ dixit, quòd ſi ille, contrà quem producitur ſentẽtia, negat doloſè ſententiam fuiſſe latam, in odium negantis omnia præſumuntur ſolenniter acta, per illum tex. Idem de eo, quod no. Bal. hîc dicens, quòd ſi acta ſunt combuſta, pro ipſis præſumitur: & exclamat de gl. hîc, & uidetur tenere, quòd aliàs non præſumatur pro actis, niſi probentur, per illum tex. præter quàm in ſententia ualde antiqua: ſed iſta omitto retenta prędicta cõcluſione, cui non obſt. iſte tex. ut dixi. Et de materia uide etiam Bal. in l. fi. in ult. col. C. de re iud. & Imo. in c. j. ad fi. j. de confir. uti. uel inuti. & Bar. in l. admonendi. uer. quæro, quid ſi reperiuntur. ff.

de iureiur. & Bal. in l. j. C. quando liceat ter. prouocare.

33 ¶ Limita uno modo iſtam concluſionem: niſi † pars, quæ dicit ſolennitates proceſſus non fuiſſe ſeruatas, producat ipſa acta, in quibus appareat non eſſe deſcriptas ipſas ſolennitates neceſſarias, ſecũdum do. Ant. & do. Ab. hîc: quia probando nullitatem tollitur per conſequens tranſitus in rem iudicatam, per c. in noſtra. ſ. de procur. ubi exceptio defectus mandati ſemper opponitur contra ſententiam: & alleg. do. Ant. Bar. in l. hi, qui ad ciuilia. C. de appel. & in l. j. ff. ut cauſæ poſt puber. adſit tutor. Idem expreſſè uoluit Io. An. in Spe. tit. de ſentẽtijs. §. ut aiunt. uer. & no. docens practicam, qualiter negans ſe fuiſſe citatum, poteſt probare per inſpectionem actorum adhibitis uiris literatis, ut ibi per eum: & bene facit c. unicum. ſ. de litis cõteſt. & l. fi. C. de reb. cre. & credit do. Ab. iſtum fundandum ſe in aſpectione actorum eſſe admittendũ, donec iuri agendi de nullitate ſit præſcriptum, ut diximus in c. licet. ſ. eo. Hinc eſt, quòd Imo. in d. c. in præſentia. dicit hanc præſumptionem rectitudinis non eſſe iuris, & de iure: quia per oſtenſionẽ actorum eliditur, ſi in eis contrarium appareat, per d. c. unicum. ¶ Sed hanc limitationem declara dupliciter. Primò, niſi diceret non interueniſſe ſolennitates, quæ non eſſent de ſubſtantialibus: quia etiamſi hoc eſſet uerum, non tolleretur ſententia, ſecundum do. Anto. in c. cùm ad ſedem. uerſus fi. ſ. de reſti. ſpo. & ſentit etiã hîc. Quid autẽ ſi in actis deficiant aliquæ ſolennitates neceſſariæ, tamen ſunt epilogatæ in ſentẽtia eo modo, quo dicam in prima fallentia ſequentis concluſionis, an preſumatur tunc pro proceſſu: Non reperio tactum: ſed crederem, quòd ex ſententia non præſumeretur, quando apparerent alia acta originalia ſine illa ſolennitate: qa nõ eſt ſeruata forma huius decre. In quo poteris cogitare. ¶ Secundò declara, niſi diceretur omiſſum aliquid, qd concerneret etiam iuſtitiã ſententiæ: putà, cauſæ cognitio: quia licet ex actis de ipſa non appareret, ut quia nõ eſſet datus terminus ad probandum, tamen præſumeretur, ſecundum Bar. in l. prolatam. C. de ſen. & do. Ant. hîc. Eſt uerum, quòd ſi appareret clarè iudicẽ nullo modo potuiſſe cognoſcere de cauſa: putà, qa de mane habuit proceſſum, & in ſero iudicauit: uel idẽ de ſimili breuitate temporis, quę neceſſariò argueret impoſsibilem cognitionem: poteſt talis ſententia retractari, ut ſingulariter uoluit Bart. in d. l. prolatã. & ſequit Imo. in d. c. in præſentia. & do. Ant. hîc, & do. Abb. in c. tum ex literis. ubi bonus tex. ſ. de reſtit. in integ. & Ro. in rub. ff. de arbi. & do. Car. in cle. diſpendioſam. de iudi. & ibi Imo. & Petr. de Ancha. de ſolennitate. conſi. ccl. inci. In cauſa & quæſtione. & do. Ant. & Imo. latè poſt gl. fi. in c. eccleſia. ſ. de conſti. & Oldr. conſi. ccſj. & Imo. in c. ad audientiã. j. de app. & do. Ant. & do. Abb. in c. ij. j. de re iudi. & Pet. de Anch. in c. fi. in fi. de re iud. in vj. & in regula, ea quæ. in prima oppoſitione, de reg. in eo. lib. & Cal. in tit. de re iud. conſi. ult. & Pet. de Anch. conſi. xxxj. inci. Viſa quadam petitione. & conſi. cxxiiij. inci. Viſis conſilijs. & do. Ant. in c. in noſtra. j. de coha. cle. & in c. poſt elec. j. de cõceſ. præben. & Imo. in cle. paſtoralis. de re iud. & Bar. in l. ij. in prin. ff. de iudi. & in l. quod iuſsit. ad fin. ff. de re iudica. & in l. ij. C. de eden. & in l. properandum. §. ſi quidẽ. C. de iudi. & in extrauag. ad reprimẽdum. in uerſi. ſummariæ. in princip. & in fi. & Spe. in tit. de offic. iud. §. poſtremo, uer. ſecundò uidendum. & Inn. in c. tua. ad fi. gl. magnæ, de cohab. cle. & Bald. in l. fi. in vij. q. C. de edic. di. Adria. tollẽ. & in l. captatorias. C. de teſta. mili. & Angel. in l. bonorum. C. qui admitti. & in l. iudices. C. de iudi. & Bal. in l. Labeo. uerſic. extrà quæro. C. quomodo & quãdo iud. & in d. l. ij. C. de eden. & in l. nec cauſas. C. de appel. & in l. petendæ. C. de temp. in integ. reſtit. pet. & in l. mãcipia. C. de ſer. fugi. & in l. ex ſtipulatione. C. de ſenten. & Ang. in authen. quomodo oporteat epiſcopos. §. oportet. niſi talis ſentẽtia eſſet lata parte præſente & nõ

c. quoniã contra.

recla-

reclamante,ſecundum Lapum allegatione xxviij.inci. Delegata cauſa.& Bal. in d.l. prolata. In quo paſſu non inſiſto pro nunc:quia ſtat difficultas, an talis ſententia lata non uiſis actis ſit nulla,uel annullanda: de quo in locis prædictis, cum quibus fieri poſſet lõga repetitio: ex quibus puto limitari poſſe tertiam concluſionem præcedentem, ut ibi in fi.tetigi. ¶ Quinta concluſio.
34 Quamuis † in ſentẽtia dicatur, Viſo libello, Viſa lit.cõteſt.& ſic de alijs actis,propter hoc non magis præſumitur pro proceſſu:aliàs preſumeretur naturaliter,ſi de actis appareat.Ita uoluit Inn. hîc,amplians ſing. etiamſi notarius cõficiens inſtrumentum,in ipſa ſententia apponeret dicta uerba:quia non intelligitur loqui,niſi de his,quæ eodem loco & die fuerũt acta:& ſic reliqua narrata non probantur,cùm ſint de præterito,etiamſi diceret actum tali die & loco & ſe interfuiſſe, non exprimendo tempora cuiuslibet actus:quia quo ad illa, uidetur tantùm ſermo teſtimonialis,nõ habens fomentum officij tabellionatus,ſecundum ipſum:de quo faciunt feſtũ Bal.do.Ant.Imo.& do.Ab.hîc,qui dicit,quòd quotidie allegantur iſta dicta Inn. pro inſtrumentis multa recitantibus, ut non faciãt plenam fidem, niſi reſpectu eorum,quæ tempore confecti inſtrumenti potuerũt interuenire:& addidit notata per Bar.in authen.ſi quis in aliquo. C.de eden.& per gl. in uerbo,fides.in c.abbate. ĵ.de uer.ſig. Adde do.Car.conſi.lxxiiij.inci.Titius:nunc ſunt,&c.in ult.char.ubi latè ſequitur Inn. hîc, & uide eundem cõſi.xxxiiij.inci. Cùm inter religioſos,ubi propter iſtud dictũ Inn.conſuluit,quòd licet in inſtrumento dicatur, Vocatis uocandis, illa uerba non faciunt fidem : quia inſtrumẽtum ſolùm probat ſuper his ſuper quibus cõficitur, ut hîc per Inn. & uide omnino Io.An. in Spe.de ſen.§.ut autem. uer. & no.ubi refert Guidonẽ de Suza,diſputando tenuiſſe,quòd ſi in ſententia dicitur,citato reo peremptoriè,&c non probatur citatio peremptoria.Ita dicit tenendum de iuris ſubtilitate: quia ſunt uerba actus præteriti:ſecus, ſi in ſentẽtia dicitur, In Titium præſentem iudice ſedẽte lecta. quia per iſta uerba ita probatur illa interueniſſe, ſicut ipſa ſententia : & ſequitur Ro. in d.l.ſciendum. poſt Ang. ibi, & cum iſtis concor.latè Spec.in tit.de inſtr.edi.§.reſtat. uerſ.in ſumma.& in tit.de proba. §.fi. uer.ſed pone.& do. Car. poſt gl.in uerbo, fundantur.in cle.j.de proba.Et pulchrè dixit Inn.in c.fi.in fi.ĵ.de fi.inſtru. quòd non ſtatur tabellioni,qui in ſuo inſtrumento atteſtatur, ſe uidiſſe aliqd contineri in alio inſtrumẽto.Facit,quod no. Bal.in l.geſta.ad fi.C.de re iu.& Spe.in tit.de procur.§.illud.uer.illud.& in d.tit.de proba. §.fi. ubi dicit, quòd ſi iudex dicat,Condemno Titiũ tutorem Seij pupilli, ſi aliud non apparet,ille per hoc non præſumitur tutor: quod multùm not.hîc Imo.dicẽs ſe pridie habuiſſe in facto:& põderat doctrinam Inn.hîc,ut ſing. per Bal.hîc,dum dicit, notarium rogatum de mutuo, & enunciãtem falsò numerationem priùs factam,non puniri : quia de eo non cõficiebat inſtrumentum : & idem repetit in l.ex his. C. de teſta.mili.ubi omnino uide.Sed de iſtis uerbis enunciatiuis non me extendo, ſed remitto ad Bar. & Imo.in l.ex hac ſcriptura.ff.de dona.& do.Anton.in c.cùm dilectus.ĵ.de ſucceſ.ab inteſta.cum concor.de quibus aliàs.
35 ¶ Fallit † primò iſta concluſio,quo ad propoſitum,niſi dicta uerba ſcriberentur per notarium in inſtrumento ſententiæ nõ ſimpliciter recitando, ſed exprimendo per ſe cuilibet actui enunciatiuè,ubi,quando, & à quibus,& quot in ſui preſentia acta fuerũt:& poſtea ſe ſubſcribens,exprimat omnibus interfuiſſe:tunc enim ipſa enunciata nõ ſolùm præſumerentur acta, ſed imo probantur per tale inſtrumentum,etiam in cauſa appellationis.Ita expreſſè no.Hoſti.hîc,& ſequitur do.Ant.& Imo.& do.Abb.qui dicit,iſtud dictum eſſe tutius,quàm id,qđ no.Inn.in c.cùm in iure.ſ.de offi.dele.& idem no. Spe.in d.§.ut autem.uer.& no.& Bal.in l.iureiu.in fin.j. col.C.de teſti.& ſentit Lapus alleg.lxxvij. inci. tabellio. in pe.col.dum ita limitat dictum Inno.in d.c.fi. de fide
36 inſtr.Et hoc bene no.in practica. ¶ Fallit ſecũdò †,niſi ſententia cõtinens talia uerba etiam recitatoria, eſſet lata præſentibus partibus & tacentibus : quia tunc per ipſam probatur illa præceſsiſſe.Ita notant do.Abb.& Imo.hîc,allegando Bar.in l.j. per illum tex. C. de rela. Et non eſt opus ſeruare practicam Hoſtien.ſecundum do. Abb.in caſu iſto.Adde Bar.idẽ tenentẽ in l.acta.in prin. ff.de re iud.& in l.fi.ff.quando app.ſit.& in authen. ſi qs in aliquo.C.de eden.& Bal.& Sali.in l.emãcipationẽ.C. de fide inſtr.& Bal.pulchrè in d.l. ex his.in ij. col. & Ro. in l.qui aliena.ff.de acqui.hære.& do.Ant.conſi.xxxvij. inci.Quęſito prędicto.et in c.j.in ult. col.ĵ.de fide inſtru. & Lapum allegatione lxiiij.inci.approbat.& do. Anto. & Imo.in c.cõquerente.ſ.de off.ord.& do.Car.in d.cõſi. lxxxiiij.& Ange.in l.hi,qui ad ciuilia.C.de app.& in d.l. fi.ff.quando ap.ſit.& ibi dixit,quòd petens executionẽ ſententię nõ habet neceſſe producere proceſſum,ſed ſolum inſtrumentũ ſententiæ, in quo proceſſus enunciatur,dum modò præſente parte confectũ fuerit. Et idem repetit Ang.in d.l.j.C.de rela. ¶ Sed conſidera : quia profectò iſta fallentia non uidetur aliquid noui afferre:poſito enim,quòd pars tacuerit,tamẽ ſciebat ſe poſſe appellare, & ius ſuum contradicendi eſſe ſaluum : & ideo taciturnitas non nocet,l.ſicut.§.nõ uidetur. ff.qui. mo.pig.uel hyp.ſol.Ita mordet Raph.Cu.in d. l.fi. quãdo ap.ſit.& expreſsiùs Ro.in d.l.ſciendum. reſpondendo ad d.l.j.C.de rela.& ad d.l.fi.ut per eos, quorũ opin. ſequor.Et ſi diceretur,prout dicit hîc do. Ab.referendo Bar.in d.l.j.quod intelligitur,dum modò taceatur poſt x.dies : reſponde, quòd tunc propter tranſitum in rem iud.pro proceſſu præſumitur,ut dixi in pręcedenti concluſione.Igitur de hac concluſione tunc non erit opus. Et quòd nihil operetur,uidetur tenere Ang.in l. ſi præſes.circa prin.C.quomodo & quãdo iud.& Bar.in cõſil. inci. Apparet ſentẽtia lata. Quod intellige,quãdo ſunt uerba recitatoria. ¶ Fallit tertiò,niſi illa uerba,Viſis, &c.etiam recitatoriè ponerentur in ſentẽtia legati Car. quia plenè probant illa præceſsiſſe.Ita ſingulariter uoluit Inn. in c. cùm dilecti. ſuper uerbo, reſponſionem.ĵ. de accuſ.& ſequitur do.Anto.& do.meus hîc, & Ro.in l. ſciendum.de uerb.obl.allegans bonũ tex.in c.cùm parati.& in c.conſtitutus.uer.intellec.ĵ.de appel.& idẽ no. Bal.in l.ſi qua per calumniam.uer.deinde quæro,legatus.C. de epiſ.& cle. ſed iſtud intellige de conſuetudine curiæ Ro.quia ſecus de rigore iuris,per c.cùm nobis.in uerbo,quantæcunq;.ĵ.tit.proxi.ſecundum Spe.in tit.de teſte.§.j.uer. quid ſi aduocatus.de quo per do.Ant.in c. quod ſuper his.ĵ. de fi. inſtr. Et ibi dicetur de materia c. nobiliſsimus.xcij.diſt. ¶ Fallit quartò,in ſolennitatibus enunciatis in decreto iudicis: quia illæ præſumuntur interueniſſe,ſecundum Ang.in l.imperatores. ff. de priui.cre.per id,quod no.gl.& Dy.ibi cum concor.quas referam in vij.concluſ.ſequenti: & hoc ſpecificè colligit ibi Ang.ad limitationem notatorũ per Inn.hîc:& idem Bal.in d.l.ex his.Quod ſingulariter no. & declara,ut in d.concluſione. Item de materia huius cõcluſionis uide aliquid per Bal.in c.j.quo tẽpore miles per Imo. in l.iiij. §.condemnatũ.ff.de re iud.per Pau.de Caſt.conſ.iij.per do.Anto.in c.licet.in ult.col.ſ.eo.per Bal.in d.authen.ſi quis in aliquo. & in l.j. in pe.col. C. ne liceat ter.prouocare.& Ang.& Ro.in l.hæres inſtitutus.ff.de acqui.hęre. ¶ Et not.ſecũdò. Primò, quòd ſi breuitas temporis demonſtrat iudicẽ non potuiſſe rimari ea, quæ dicit ſe uidiſſe,illa uerba nihil operantur, ſecundum Ang. in d.l. prolatam. ¶ Secũdò no.ꝙ dicta uerba quandocunq; prolata nõ probant,niſi per notariũ ſint regiſtrata, per iſtum tex.in prin.ſecundum Io.An.latè in d.§.ut autem. uer. ¶ Et no.tertiò,ꝙ ſi in fine ſententiæ ponantur per notariũ hæc uerba,lata fuit dicta ſententia utraq; parte petente.

petente.nõ probatur propterea cõſenſus,ſed ſola iudicis requiſitio,ſecundũ Bal.in c.cauſam.in fi. propter gl.
37 ibi,ĵ.de re iudi. ¶ Sexta cõcluſio.Pro † iuſtitia & rectitudine laudi arbitri, uel arbitratoris ita præſumitur,ſicut pro ſententia iudicis.Ita originaliter uoluit Dy.cõſ. xiiij.inci.tollemus.quem ſequitur Io.An.in Spe.ti.de arbit.§.ſequitur.uer.item,quid ſi compromiſſum.in additione in c.diuus.in regula.& Bal.do. Anto.& Imo.& do. Abb.hîc,& do.Ant.conſi.xxviij.incip.Hæc quæſtio dubia habet uulgaria.& in c.Quintauallis.ĵ. de iureiur. & conſi.xxxvij.incip.In quæſito prædicto.& Ro.in l.ſciendũ.allegãt l.ab ea parte.ff.de probatio.Et dixit in ꝓpoſito Ang.in d.l.ſciendũ.ꝙ ſi arbiter præſentibus & conſentientibus partibus ferret ſentẽtiam,aſſerens ſe iudicare ex cõpromiſſo in eum facto,ex tali ſententia inducitur præſumptio poteſtatis ſuæ, attento ꝙ partes tunc potuiſſent illam dare,licet ille,qui narrat ſe iudicẽ delegatum,uel ordinarium,per hoc nõ præſumatur iudex, ut pleniùs per Imo.poſt alios in c.cùm in iure.ſ.de offi. deleg.quia nõ eſt in poteſtate partium,expreſſè,nec; tacitè facere iudicẽ eum, qui nõ eſt iudex, in l.priuatorũ. ff.de iuriſdic.om.iud.quod no.quãuis Rom.in d.l.ſciẽdum,mordeat Ang.in eo,ꝙ ſentit arbitrium poſſe ferri cauſa nõ cognita:nam malè ſentit : quia præſuppoſita præſentia partium,tale uitium nõ nocet, ſecũdum Bal. in terminis in d.l.prolatam.uer.fi. ¶ Sed aduerte bene ad duo: Primò,quia non uidetur,quòd pro arbitratore unquam præſumatur.Ita probabiliter attentari poteſt,ſecundum do.Ant.conſi.xxix.in antepe.col.ubi eleganter loquitur:quia arbitramẽtum magis adaptatur naturę cõtractuum,quàm iudiciorũ.Vnde dicitur trãſactio,ut per gl.in auth.ut differentes iudices.circa prin. Et in contractibus nõ præſumitur pro requiſito extrinſeco:l.quæcunque.§.fi.ff. de Publicia.Ergo nec iſto caſu præſumeretur pro laudo,id eſt,ꝙ fuerit iuſtè latũ pręcedentibus probationibus, pro eo qui obtinuit : & iſtud eſſet ſuſtẽtabile,niſi arbitrator eſſet perſona ualde prouida & honeſta,per tex.in c.niſi eſſent.ĵ.de præben. qui tex.ſic ponit,uel poteſt intelligi. Sed tamẽ quia illũ tex. intelligunt ſimpliciter in omni arbitratore,do.Car.& Imo.ibi,dicentes,nõ eſſe ſimilẽ in iure:& quia pro quolibet præſumitur, ꝙ inhoneſta pſona,c.fi. de præſump. credo dictũ do.Ant.nõ eſſe tutum.Et ita expreſſè firmat Sal.in l.ſocietatem.§.arbitrorũ.in xxij.q.ff.pro ſocio.de quo etiã uide latiſsimè Ang.conſi.cxcvij.inci.In Dei nomine:pro deciſione quæſitorũ præmitto,ꝙ quãdo ſententia.& uide,quod ſtatim dicetur. ¶ Secundò aduerte:quia iſta concluſio fallit,niſi ponereť reclamatio,uel reductio ad arbitriũ boni uiri: qa tunc tollitur præſumptio laudi,ſecundũ do.Ant.& do. Ab. per ea,quæ dicta ſunt de ſentẽtia iudicis in prima conclu. Idem do. Ant. in d.c.in præſentia.in pe.col.& d.conſi.ix.& ibi adducit, quod diximus ſ.de ſen.excom.quæ licet nõ ſuſpẽdatur per appellationẽ,tñ appellatio tollit eius præſumptionem.Idem do.Ant.& Imo.in d.c.Quintauallis. ¶ Sed contrarium tenet Imo.in d.c.in præſentia.dicens,quòd qui dicit laudum eſſe iniquũ,habet onus probandi,in l.ei,qui.cum ſi.ff.de proba.Et iſtud,ꝙ probatio incumbat petẽti reductionem,tenet Bal.in Spe. in tit. de probat.dicens,ita fuiſſe iudicatum:imo ita expreſſè uoluit Dyn.in d.conſil. & Io.And.in d.addit.Idem Bal.in l.nec quicq;.§.ubi decretũ.ff.de offi.procon.& leg. allegãdo Dy.in d.conſi.quem etiã ſequitur Bald.in l.ſi de meis.in fi.ff.de arbi. ¶ Eſt uerũ,ꝙ iſta uidentur poſſe ſimul ſtare,uidelicet ꝙ pro arbitramento nõ præſumatur: & tamen onus probandi incumbit dicẽti, eum eſſe iniquũ, ut latè deducit Imo.in d.c.Quintauallis.uerſ.quis autẽ habeat probare.Sed qa ſit ꝓbabilius,puto indiſtinctè, ꝙ præſumatur pro arbitramẽto, & onus probandi incumbat impugnanti,contra Doc.hîc,per ea,quę in terminis elegãter ſcribit Cal.in tit.de arbi.conſ.v. inci.Cui incumbit.qđ latè do.Car.in conſ.ccxliiij.inci.factũ tale eſt:uideť Bartholo.in ſecundo dubio.Vbi inter alia negant iſtã æquiparationẽ appellationis iudicialis & petitionis reductionis,cùm nõ ſint ſimilia: quia acta corã arbitratore nõ probantur in ſcriptis:ideo laudũ nõ iuſtificans excuſať:quia nõ poteſt habere locũ iſte tex: qa arbitramentũ fertur à bono uiro,& non appellatur intra x.dies,nec ab illo,ad cuius arbitriũ reducitur,appellatur:nec reperiť iure cautum,ꝙ petitio reductionis ſuſpendat uires arbitramẽti,prout reperiť in appellatione:& ideo ſtat præſumptio:quia etiamſi ꝓbatio incumberet uictori,ſufficeret ei oſtendere laudum,pro quo ſumitur : qa nõ apparẽt acta,ut ibi latiſsimè per eos, cum quibus tranſeo.Et optimè facit,qđ dicetur in fi. ſequẽtis cõcluſionis.Et cõſidera : quia profectò illa cõmunis opi. quã impugnaui in prima concluſione, uidelicet ꝙ pendente appel.nõ præſumať pro iuſtitia,habet pro ſe caſum expreſſum in authen.de his, qui ingred. ad app. §.illud ergo determinare.ibi,niſi eas rectè latas oſtenderint.& Doc. in locis proximè allegãtis : & gl.hîc fundat ſe in ipſo:ideo neceſſariũ eſt reſpondere ad c.in pręſentia.& ad d.c.in noſtra.prout utrobiq; dicit do.Ant.alle. tex.in d.§.illud exponať rectè,i.ritè,prout in ſimili facit gl.in l.ij.de inoffi.teſt. ¶ Septima concluſio.Decretum auth.interpoſitũ per uiã uoluntariæ iuriſdictionis:putà in uenditione rei eccleſiaſticæ,uel minoris,præſumitur ex iuſta & uera cauſa interpoſitũ,& quod omnes ſolennitates requiſitæ in cõtractu interuenerint, ſecundũ do.Ant.hîc per text.in l. ab ea parte.ff.de probat. ubi emancipatio præſumitur rectè facta:& ille textus de facili nõ reperitur alibi,ſecundũ do.Ant.idem tenentẽ in c. quod ſicut.in xv.col.ſ.de elec.& in c.ſicut.ĵ. de re iud. & ibi etiã allegat tex.in l.manumiſsio. ff. de manu.uin. Idem dicit Spe.in ti.de emptio.& uen.§.nũc dicendũ reſtat.uer.& breuiter ſcias.& Bal.in Spe.de appel.& in l.quicunq;.C.de bo.quæ libe.& in l.fi.C.de præ.mino. & in l. nõ aliter.ff.de adop.& ibi alle.l.ij.uer.quod nõ arbitramur.C.de off.omn.iudic.& c.accipimus.uer.non credimus.ſ.de æta.& quali.idẽ Bal.in l.ſi præſes. C. quomodo & quando iu.& Imo.in l.ſi quis cùm aliter.in fi.ff. de uerb.obli.& Ang.in l.ſciendũ.in ult.col.eo.tit. & Bal. in l.quæcũq;.§.fi.ff.de Pub.& in l.cùm.§.ſi prætor.ff.de trãſac.& in l.j.C.de manu.uind. ¶ Limita,ſeu declara iſtã concluſionẽ,dum modò ipſæ ſolennitates ſint enũciatæ in inſtrumẽto decreti: quia aliàs per ſolũ decretũ nõ pręſumit de decreto,ſecundũ Bal.elegãter in l.ex his.C. de teſta.mili.& in rep.l.ij.§.j.in ult.q.ff.ſi ex noxa.cau. aga.& in l.j.ff.de reb.eo.& alle. gl. ſolennem,quã dicit ita intelligendã,& bene,in l.j.prope fi.gl.maioris,C.de fid. inſtr.lib.x.Et ita in propoſito per illã gl.dicit Io. Fab. in §.fi.Inſtit.de fideiuſſo. & Lapus dicens eam eſſe bonã & optimam allegationem,lxxvij.inci.tabellio.in pe.col.& Ang.eam dicens eſſe notabiliſsimã in l.pupillus.ff.qui. mo.pi.uel.hyp.ſol.& idẽ Bal.in c.j.§.inſtrumentũ.de notis feudorũ.dicẽs,ꝙ ſi in inſtrumẽto decreti nõ ſit mentio de ſolẽnitate extrinſeca,illa nõ præſumitur: & idem Fed.conſ.cxlij.inci. Do.Io.dicẽs,quòd pro decreto non præſumitur,quãdo ex eius tenore nõ apparet de cauſæ cognitione:& de illa gl.meminit do.Ab.in c. quod aũt. de iure pa.& in c.Albericus. in tit. proxi. & Bal.in l.fi.C. de præ.min.& Ange. in l.qui in aliena.ff.de acqui.hære. & Bal.in l.iureiur.C.de teſti.& in c.poſt ceſsionem. ſ.eo. & Ange.in l.ſicut.§.nõ uidetur.ff.quib.mo. pig. uel hypo.ſol.Bar.& Ang.in d.l.j.C.de iure haſtæ fiſc.& do.Anto.& do.Card.in c.ea noſcitur.ĵ.de his,quæ fiunt à prælа. dicẽtes, quòd ſi in decreto alienationis rei eccleſiaſticæ dicitur capitulum cõſenſiſſe,probatur cõſenſus, niſi aliud oſtendatur:& illud d.c.uerìſsimum.per prædicta nõ diſputando, quãdo uerba enunciatiua probẽt, uel non:quia illa ceſſant,ubi eſt interpoſitũ decretũ. ¶ Et uide omnino Angel. in l.imperatores.ff.de priui.credi.

c. quoniam contra.

ubi ſuper gl.fi.quæ idem ſentit,quod gl.in d.l.j. dicetur Dy.tenuiſſe,ut dictum eſt,ſolennitates decreti pręſumi, dum modò in ipſo ſint enũciatæ: & ſubdit per hoc limitari doctrinã Inn.de qua ſ.in v.cõcluſione, quòd enunciata in inſtrumento, quæ tempore cõfecti inſtrumenti interuenire nõ potuerunt,nõ præſumitur:quia fallit in decreto iudicis: quam fallentiam expreſſè ponderat etiam Bal.in d.l.ex his.& in d.§.ſi inſtru. ¶ Et intellige, quòd ſanè non ſufficeret,cp tabellio ſcripſiſſet ſimpliciter ſolennitates interueniſſe,ſed oportet ſolẽnitates nominatim exprimere,ſecundum Io.Fab.in d.§. fi. & bene facit,quod dixi in prima fallentia v. cõcluſionis: quia, ſecundum ipſum, uideretur tabellio ſcripſiſſe ut iudex, nõ ut teſtis,qui clarè debet loqui:& ita etiã eſt de mente gl.in d.l.j.& aliorũ,de quibus ſ.Eſt uerum,quòd ſi quis uellet probare ſolennitates enunciatas in inſtrumento decreti nõ interueniſſe,uel nõ eſſe ueras,audiretur. Caſus eſt in c.j. de reb.eccl.non alie.in vj.& ſentit ibi glo. in uerbo,tenues.& expreſsiùs Pe.de Anc. licet aliud ſomniauerit ibi Domi. Et dicit Bald. in c.j. in princ.qui feudare poſ.quòd ſi cõtractus ſit factus cum debitis ſolennitatibus,ſ. interueniente cõſenſu prælati & capituli, & decreto ſuperioris, præſumitur ille actus in utilitatem eccleſiæ. ¶ Quòd autem pro ſolo decreto non enunciante ſolennitates nõ præſumatur,tenet Bal. in l.iuriſgentium.§.quod ferre.ff.de pact.& Ang.in l.j. C.de iure haſtæ fiſca.lib.x.& in l.quæcunque.§.fin.ff.de Publici.& Rom.in d.l.ſciendum. quem ſequitur hîc do. meus per tex.in l.minorum. C. de præd.min. Et licet iſti ſimpliciter loquantur, tamen eorum opinio limitari debet per prædicta:ex quibus nõ remanet eluſoria diſpoſitio d.l. quæcunq;.§.fin.prout dicebat Ro.quia ſi nõ fuerit enũciatum in decreto tutorem adhibitum fuiſſe, hoc non præſumetur: & hoc operabitur d.§. fi. nec reſtringit ratio Ang.in d.l.j.dicentis,ſe non potuiſſe obtinere in facto ſecundũ opinionem Spe.de quo in prin.huius cõcluſionis,quaſi ita non præſumatur, ſicut nec pro proceſſu,per iſtũ tex.quia iſte tex.loquitur, quando eſt appellatũ: ſed aliàs præſumitur, quòd rectè & ritè actum fuerit per iudicem, d.c. ſicut.quæ præſumptio procedit etiã in actibus uoluntariæ iuriſdictionis,d.l. ab ea parte. ¶ Quinimò eſt unus caſus,in quo præſumitur pro decreto,etiam quando in eo non ſunt enunciatæ ſolennitates,ſ.quando eſt inſtrumentum decreti antiquum. Ita conſuluit Pe. de Anc. loquens de alienatione rei eccleſiæ,conſi.cxxx.inci.Ex conſilijs excellentium Doctorum.per l.ſi filius.cum ſi. C. de peti.hær.& idem no.do. Ant.& Imo.in d.c.ea noſcitur.facit,quod no.Inn.in c.illud.j.de præſum.cum concor. quas aliàs dedi in c.licet Heli.ad fi.j.de ſymo. ¶ Vltimò in materia huius glo. no.quòd pendẽte cauſa nullitatis præſumitur pro ſententia: quia ſola appellatio eſt illa, quæ tollit præſumptionem ſententiæ,ſecundum Spe.no.in ti.de proba.§. j.uer.quintò ſequitur uidere. quem ſequitur do. Ant.& Imo.hîc,& in d.c.in præſentia.& do. Ant.in c. per uenerabilẽ.in pe.char.in uerbo,oppono primò.j.qui fi. ſint leg.& eſt de mente Bal.in authen.quæ ſupplicatio.ad fi. C.de preci.impe.offe.Et idem dicũt iſti de cauſa reſtitutionis in integ.quod bene no. quia per hoc apparet.nõ eſſe mirum, ſi pendente reductione ad arbitrium boni uiri,præſumatur pro laudo, ut ſ.tenui: quia quod dicitur de appellatione,non extenditur. ¶ Expedita materia glo.quæro primò,utrùm † ſufficiat,quòd productio iurium,de quibus in tex.uel relatio nuncij,fiat notario ſoli: an uerò oporteat,quòd fiat iudici? Et uidetur ſufficere,quòd notario, ſecundum do. Abb. hîc ſuper gloſſ.in uerbo, dilationes. de relatione nuncij. alle. Bar.in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. De inſtrumentis allegat l.eos.§.ſuper his. C. de app. Adde pro iſta parte tex.quem ad hoc no.ibi Bar. in l. præcipimus. §.in his. C.de appell. Idem Bal. ibi ſecus dicens in recep-

38

tione teſtium. Idem Sali. ibi loquens de relatione nũcij,idẽ Bar.Bal.& Sali.in d.§.ſuper his.& Bar.Sal.& Pau. de Caſt. in d. authen. quæ ſupplicatio. per illum tex.in uerbo,cauſas introducentibus. Idem Bart. in l.ij. ad fi. C.de iu.fiſ.lib.x. & Pet. de Anch.in c.ord.de appel.in vj. Non obſt. quòd probatio eſt facienda iudici, l. quinquaginta.ff.de proba.quia non negantiſti,quin debeat fieri fides iudici, ſed notarius habet poſtea præſentare acta iudici. Contrariam partem,quòd † non ſufficiat acta fieri coram ſolo notario, tenent Hoſt. do. Ant. & Imo.hîc,& etiam do.Abb.in pe.char.in hoc ſibi contrarius:quia officium notarij eſt,ſcribere,ut hîc:non autem, recipere inſtrumenta coram eo producenda: & ideo fines mandati ſunt obſeruãdi, l.diligenter.ff.man. Adde Bal.idem tenentem in l.ij.in prin. C.de eden.alle. Gul.de Cu.in l.edita. eo.ti. ubi dicit,quòd notarius nõ poteſt recipere aliquam productionem, niſi iudex ſit præſens. Alleg. bonos tex. uidelicet l.adoptio. C. de adop.& l.inſtar.C.de iure fiſ.& l.in fraudem.§. quoties.el j.ff.de iur.fiſ.Idem Bal.in l. ſi quis ſe. C. de accuſ. per illũ tex.in uerbo,ſtationarijs.quem Bal.& etiam Bar.exponunt pro tabellionibus,uel officialibus. Idem Bal. in l. ſi ea.in ij.notabi.C.qui accuſ.per l. Sempronia libellos. cum gloſſ.in uerbo,Lucius.ff.de fur. nam aliud eſt,ſcripturam peruenire ad notariũ,& aliud,peruenire ad iudicem.Idem Ang. & Ro.in d.§.Iulianus.quia in talibus productionibus requiritur cauſæ cognitio. Alle. l.properandum. §.fin autem reus. C.de iudi.ibi,terribiles in medio proponantur ſcripturæ. Et reſpondent ad §. ſuper his.allegatum per do. Abb.quòd ibi dicitur,quòd inſtrumenta,quæ producũtur,debent relinqui, uel accopiari in ſcrinio notarij:ſed non dicitur,quòd poſsint ſoli notario produci:& alle.ibi Ro.& bene, & Bal. idem tenentem in d.authen.quę ſupplicatio.& alleg.gloſſ.in l.cùm ſimus.in uerbo,confeſsionibus.iunctis ibi notatis per Bar. C. de agri. & cenſi. lib.xj. Idem etiam tenent Bal.& Angel.Sal. & Ful.in l. hac conſultiſsima.§.ſi quis autem.C.de teſta. Idem Angel. in d.l. præcipimus. & in d.l.eos.Idem Bal.in l.j.C.qui accuſ. dicens, quòd notarius nõ poteſt aliquid de iudicialibus ſcribere ſine mãdato iudicis,per l.fin.C.de exhibẽ.reis. Idem ſentit Bar. in l.uideamus.§.deferre.in fi.ff.de in lit.iuran. quem ſequitur do.Anto.in c.tuis.in j.col.j.tit.proxi.ubi dicunt, quòd notarius nõ poteſt deferre iuramentum in litem, niſi iudice præſente & mandante.Facit,quod no.Bal.in l.inſtar.C.de iure fiſ.lib.x.& do.Ant.in c. fin.j. de fi.inſtr.

40

¶ Et pro iſta † parte, quæ uerior eſt, adducitur etiã: qa in productione inſtrumentorũ requiritur cauſæ cognitio,cùm produci debeant parte præſente,uel citata,l.iudices.C.de fid.inſtru.l.ſi quando. C. de teſti. Et idem de aliſs actis nõ requirentibus cauſæ cognitionem, per d. l.ſi quis ſe.ubi ſecundum intellectum Doc.libellus non poteſt produci coram notario,& tamen in eius productione cauſæ cognitio nõ requiritur, nec partis citatio: unde etiam die feriata expeditur,l.miles.§.ſexaginta.& ibi Bar.ff.de adul.quo die pars non poteſt citari,l.j.ff.de feriis.No.Bar.in propoſito in d.l.miles.§. quinquenniſ. Facit etiam.gl.in l.iubemus.C.de liberali cauſa. quæ dicit,cõfeſsionem nõ dici factam in iudicio, niſi fiat iudice ſedente pro tribunali.No.omnes in c.fi.ſ.de confeſ.

¶ Et tenendo hanc partem limita eam primò, niſi productio eſſet facta parte aduerſa præſente & conſentiente.Ita ſimpliciter dixit Imo.in d.§. Iulianus. qa ceſſat ratio cognitionis cauſæ. ex quo infert ſub dubio, fortè cp ſufficeret producere acta primæ cauſæ coram notario iudicis appellati, ex quo primò illa prius ſunt actitata inter partes.Ita dicit poſſe intelligi d.§. ſuper his. Et iſta duo bene no. maximè hoc ultimum propter authoritatem Imo. ¶ Secundò limita, niſi notarius eſſet deputatus in ſpecie ad recipiendas ſcripturas, quæ producuntur,uel iudex commiſiſſet notario, quòd recipe-

ret

ret inſtrumenta,ſecundum Fulgo.in d.l.hac conſultiſsima.Alle.no.per gl.in l.ſi quis ex ſignatoribus.ad fin.C. quemadmo.teſt.ape.& ita intelligit d.§.ſuper his. & idẽ Hoſt.do.Ant.& alij hîc dicentes, ita ſe habere generalẽ cõſuetudinem, quòd iudex cõmittat notario receptionem actorũ. Et hîc incidenter adde,cp ſi notarius ignoranter falſum ſcribat,motus ex relatione alterius, putà nuncij,non tenetur de falſo.Ita dicit Bart.in l. ſi mulier. §.ſi ſeruus.in fi.ff.re.amo.ita dicens ſe conſuluiſſe in ci-

42

41 uitate Tuderti. ¶ Secundò † quæro iuxta prædicta, utrùm ipſemet notarius actorũ poſsit eſſe rogatus de tali commiſsione ſibi facta, & credatur ei in hoc? Bart. tenuit, quòd ſic,in l.ex ſententia. ff. de teſta. tut. & Ang. in l.ſciendum.ff.de uer.obl.quia uidemus,quòd poteſt etiam notarius ſcribere ſe eſſe rogatum à partibus. Et hanc partem in notario electo ad acta,tenet Sali. in authen.apud eloquentiſsimum.C.de fi.inſtru.ſecus dicẽs in alio notario,cui iudex committeret receptionem alicuius actus:quia de commiſsione non erit ipſemet rogatus,ſed alius. ¶ Contrarium,& meliùs,tenent Hoſtien.& do.Ant.do.Abb.& Imol.hîc,qui dicit in practica hoc menti tenendum,quia quãdocp erratur: & ideo dicunt prædicti,conſiliũ eſſe,ut latiùs ſit rogatus: quia ſibi non creditur,l.unica.C.de man.prin. & l.omnibus. C.de teſti.Adde Io.An.qui ſequitur Hoſt.hîc,in regula, cùm quid una uia.de reg.iur.in vj.in Mercu.ipſum etiã ſequit Bal.in l.iureiur.C.de teſti.& in l.iudices.ubi uide, C.de fid.inſtru.idem do.Abb.in c.fraternitatis.j. de cle. non reſi.& Ang.conſ.cxciiij.& Ang.& Imol.in l.ij.§. ſi dubitetur.ff.quemadmo.teſt.ape.& Bald.in l.ad egregias. ff.de iureiur.& multùm hoc not.do.Abb.hîc,quòd articulus examinationis teſtium poſsit notario committi: & quia hoc eget examine, uide, quæ poſt ipſum dicentur in c.cùm cauſam.el j.eod.tit. ¶ Et retenta hac opi. pro uera,limita,niſi alius notarius non reperiretur, ſecundum Bald. in d. l. ad egregias. arg.l.j. §.fin.de uerb. obl.pro quo faciunt illa pulchra dicta Ang. in repet.l.ſi uacantia.C.de bo.uacan.lib.x. dum multipliciter probat,quòd ſi deficit unus officialis ad actũ neceſſarius, putà tempore peſtis,poteſt per alium expediri, quamuis aliàs eſſet inhabilis, per illam l. & ibi ſemper recurras ad Bald.in l. j. C. de ſpor. quem retuli ſ. in ſecundo notabili:bene facit,quod ſcribit Ioan.de Imol. in c.P.& G.in viij.chart.uer.iuxta prædicta tangit hîc do. Ant. ſ. de offic. dele. ubi dixit,quòd quamuis notarius unius tribunalis non poſsit conficere acta alterius etiam ex

43

partium prorogatione,ut not. Gul. de Cu. & Bald. in l. repetita. C.de epiſc.& cle.& do.Ant.in c.P. & G. & gloſſ. in l.quicunq;.C.de exec. uel exac. lib. xij. & plenè Bald. in l.teſtamentum.C.de teſta.in l.j.ff.de iudi.& in l.j.ff.de off.procon.in l. quos prohibet. ff. de poſtu. in l. j. ff. de off.præfect.ur.Et quamuis ex duobus notarijs deputatis ad acta unus ſine alio conficere non poſsit, tamen fallit ſecundum ipſum Imol.niſi alius notarius eſſet impeditus: quia utrocp iſtorum caſuum alius poterit illi ſubrogari.Quæ omnia not.Non obſt.prædictæ concluſioni ratio Bart.in d.l. ex ſententia. quòd notarij poſſunt atteſtari ſe fuiſſe rogatos: quia reſpondet Bald. in d.l.iudices.quòd rogantur de commiſsione officij iam commiſsi: nam ex quo eſt tabellio, ſcribere debet: ſed non rogatur de origine commiſsionis officij.Vnde authoritatem nemo poteſt ſibi aſcribere: ſed ex quo cõſtat de authoritate,poteſt eam exequi.Cùm ergo tabellio non habeat ex natura officij tabellionatus authoritatem receptionis teſtium aſcribendo ſibi hanc authoritatem propriè pertinentem ad iudicem, non ad ſe,non creditur ſcripturæ, d.l. omnibus. Eo modo dicit Bald.quòd ſi tabellio propria manu ſcriberet procuratorem paſsiuè,id eſt, quòd conſtitutus eſt procurator, non ualet inſtrumentum:quia non poteſt ſibi aſcribere authoritatem uel officium. Et uide eundem Bald.in

l.fin. §.j. uer.item requiritur ſubſcriptio. C.de iure deli. ubi dicit,quòd hęres,qui neſcit ſcribere,poteſt notario committere,ut pro ipſo ſe ſubſcribat inuentario:& credetur tabellioni,qui atteſtatur in ſcriptura, ita fuiſſe ſibi commiſſum:quia iſtud committere non eſt aliud, cp rogare:quia per hoc non confertur tabellioni authoritas alicuius officij,& ſic nõ teſtificatur in cauſa ſua:arg. §.nos autẽ.in authen.de tabel.& alle.Io.An.hîc. ¶ Tertiò † quæro,utrùm iſti duo uiri teneantur iurare officiũ ſuum legaliter exercere? Hoſtien.hîc tenet,quòd nõ: dicens poſt Abb. antiquum, hoc non reperiri cautum in iure,& ſequuntur Io.An.& do.Ant.hîc: pro quibus facit gl.in l.j.ff.de uen.inſpi.& quod diximus in c. propoſuiſti.in iij.concluſ.ſ.eo.Contrariũ tenet Bald. hîc:nam ſi iurat tabellio in ſui creatione, & argẽtarius in ſua matriculatione,& miles in ſua promotione, & aliàs, tancp priuati habẽtur,ut not.gl.ſing.ſecundum eum in l.eos. C.de off.mag.mili.& gl.quam dicit ſolennem in l.quædam.§.nummularios. ff.de eden. Ergo & iſti duo uiri,cp ſuccedunt loco tabellionis.Et iſtud iuramentum ſufficit præſtare ip ſi iudici etiã in abſentia partium. Ex quo apparet ſecũdum eum,cp non iurant tancp teſtes: quia tunc deberet pars citari. Et iſtam partem tenet etiã do. Abb.hîc de Bal.mentione non facta, cùm iſti ſint quaſi teſtes:ar.l.Domitius Labeo. ff. de teſta. & optimè facit, ſecũdum eum,c.præterea.in tit.ij.Et iſtã partem ſequor. Sed caue:quia nõ puto tales falſum committẽtes poſſe puniri tancp teſtes falſarios,per id quod no. Bal.in d.c. propoſuiſti.circa medium,dum dicit, cp ubi non defert iuramẽtum formale,quod præſtatur teſtibus, non dicuntur propriè teſtes. Vnde nõ includuntur in ſtatuto puniẽte falſos teſtes.Et ita eſt hic:quia, ut prædixi poſt Bal. iſtorum iuramẽtum defertur abſentia partis, & ſic caret forma iuramenti teſtis.Fateor tamen,quòd poterunt extraordinariè punire, ut in ſimili dixit Bal.in d.l. dara opera.C.qui accuſ.quem retuli in d.c.propoſuiſti. Subdit eleganter Bal.hîc,quòd iſti duo uiri per hoc nõ efficiuntur tabelliones cauſæ: & ideo ſi diceret ſtatutũ, quòd tabellioni falſum cõmittenti amputetur manus, iſti nõ comprehenderentur in uerbis ſtatuti,ſecundum eum:quia nemo poteſt uerum tabellionem creare, niſi ſolus princeps,uel ab eo poteſtatem habẽs, ſecundum Innoc.in c.cùm P.j.de fi.inſtr. poſtea exclamat Bald. de iſto text.dum probat ſcripturam iſtorum duorum facere fidem,ubicunq;,pducatur in toto mundo. ¶ Quartò † quæro,utrùm unus de iſtis duobus poterit ſubſtituere tertium ad ſcribendum, & poſtea ſe ſubſcribere? Hoſti.Io.And.& do.Ant.tenent,quòd nõ:tum,quia inſtrumentum,de quo unus eſt rogatus,alius non conficit,ut not.in c.pe.& ult.j. de fid. inſtru. tum, quia induſtria perſonæ in ſcribendo electa, alteri non committit, per regulam quæ habetur in c.fi.§.is autẽ.ſ. de off. dele. Contrarium tenet hîc Innoc. dicẽs, ſatis eſſe, ſi additur ſubſcriptio:& ſequitur do.Abb.dicẽs,

c. quoniam cõtra.

hoc eſſe notabile,& menti cõmendandum ad multa: & facit c. cùm ab uno. de re iud.ĩ vj.& in c.ſignificaſti.& c.paſtoralis.ſ.de off. dele. Ad idem multũ no.tex.in c.inter dilectos. j. de fi. inſtr. ubi poteſt quis per alium inſtrumentum ſcribere,dum modò ipſe ſubſcribat,& ſatis habetur fides & integritas boni uiri ex ſubſcriptione. Vnde colligę,ſecũdum eum, cp ſtatuto requirẽte plures notarios ad unum actum,ſufficiet cp unus ſcribat,& alij ſubſcribant: qd dicit mẽti tenendũ: & pondera tu, quia Inno.loquit etiam, qñ ambo iſti duo uellẽt ſe exonerare à ſcribẽdo:qa

4 ſufficiet poſtea ſubſcriptio[a]:quod adhuc magis probat notabile do. Abb.

a *Sufficiet ſubſcriptio] Adde, quid econtrà? pone, aliquis ſcripſit ſchedulã manu ſua, et nõ ſubſcripſit,an illa faciat fidem contra eum? Vide Bart. in l.cùm tabernã. §.idẽ.ff.de pigno. & ibi Ang. Sali. Ant. de But.in c. ij.de fid. inſtrum. Bald. in procem. ſſorum,in ultima col.*

¶ Habes ergo doctrinam auream Innoc. quòd omnis uirtus attributa scripturæ alicuius, ita operatur, si ipse se subscribat alio scribente, ac si ipse omnia scripsisset: quod apud nos non legi in loco magis authentico. Idē no. Bal. in authen. contrà qui propriam. uer. item quæro. C. de non nu. pe. per l. cùm antiquitas. §. fi. C. de testa. Idem gl. Bar. & Sali. in l. emptor. §. Lucius. per illum tex. ff. de pact. & Bal. in rub. C. de fid. instru. uersic. sed dubitatur, nunquid tabellio. & Angel. in authen. de tabel. in princ. & in l. pluribus. in princ. ff. de uerb. oblig. & gloss. j. in c. quanto. j. de his, quæ fi. à præla. bonus text. in c. si quis presbyterorum. j. de reb. eccl. non alie. & in c. non liceat Papæ. xij. q. ij. Vnde dicit Ang. in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de uer. obl. quòd uirtus data à statuto scripturæ manu propria cōfectæ extenditur ad subscriptam manu propria subscripta. Et ista procedunt regu
44 lariter. ¶ Limita † primò, dum modò sit actus, qui non poterat me prohibente fieri: quia subscribendo uideor consentire. Secus, si esset actus, qui omnino poterat fieri me prohibente, secundum gloss. & Bart. in l. Caius. ff. de pig. act. & do. Ant. do. Abb. & Imol. in c. ex literis. §. de transact. & do. Ant. & Imol. in d. c. quanto. & Ro. post Bart. in l. quæ dotis. ff. sol. mat. Et hoc habet locum, etiamsi posset contradicere, sed non sine rubore, secundum Bart. in d. l. quæ dotis. circa fin. & Domi. in c. pen. uer. quæro, pone. l. dist. & gloss. in c. plerisq; in uerb. tacent. ij. q. vij. quæ alleg. text. optimum in l. pen. in uerbo, magna uerecundia & in præsentia pudor. ff. de fur. Facit, quod not. Innocent. Bald. & do. Anton. in c. quod super his. §. de ma. & obe. & Bart. in l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarum re. act. non datur. & Innocent. in c. causam ma-
45 tri. cum concor. §. de offic. dele. ¶ Limita † secundò, nisi quis subscriberet se nomine alieno: quia non nocet sibi, secundum Imol. post Cald. in d. c. si quis presbyter. & Roma. in d. l. quæ dotis. per l. fin. ff. de instit. & l. Titius. ff. de rescin. uen. nisi esset actus pertinens etiam ad subscribentem: quia præiudicaret sibi non contradi-
46 cendo, si posset, secundum ipsos. ¶ Limita † tertiò, nisi quis subscribat se ratione officij, secundum prædictos in d. c. si quis presbyterorum. Allegant c. inter dilectos. uer. porro. j. de fid. instru. Si uerò non officialis se subscriberet uoluntariè authoritatem præstando, sibi præiudicat: secundum eos, per l. j. §. sed & fi. ff. quod
47 iussu. ¶ Limita † quartò, nisi quis subscribat se tanquam testis ad factum sibi non attinens, per l. Caius. ff. de pig. act. Secus, si ad ipsum pertinebat, & scienter se subscripsit, cùm posset contradicere, secundum prædi-
48 ctos per d. c. ex literis. ¶ Limita † quintò, nisi subscribens non legisset, nec legi audiuisset illa, quibus se subscribebat, secundum Ang. in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. de uer. obl. Vnde dicit, quòd princeps subscribens se schedulis uacuis, uel sigillum apponens, non intelligitur ea, quæ postea scribuntur, confirmasse, nisi de ipsis fuerit premonitus. Et dicit esse casum in l. fin. C. plus ualere, quod agitur. & alle. Innoc. & bene, in c. ij. j. de fid. instr. cuius dictum referunt ibi latè Scribentes. Et ponderat Bald. ibi, ad ciuitates mittentes chartam albam alicui domino. & sequitur etiam Bald. in d. l. fin. & in authen. si quis in aliquo. C. de eden. ¶ Limita sextò, dum modò sit specialis subscriptio faciēs mentionem de his, quæ superiùs in eadem charta scripta erant in præiudicium scribentis, secundum Bart. in l. diuus. §. idem senatus. ff. de falsis. quem simpliciter refert Pau. de Cast. consil. cccxlviij. incip. In Christi nomine: de causa præsenti. Sed contrarium, & meliùs, tenet Bald. in dicta authen. si quis in aliquo. quem sequitur Pet. de Anch. cons. ccxxvij. incip. Priùs de iuribus. in pen. col. & Ang. & Imo. in d. §. Chrysogonus, quia hoc non uidetur iure cautum: imò dicitur, quòd sufficit generalis responsio ad omnia interrogata, §. præterea. Instit. de inuti. stipu. & quia idem operat genus, quod species, quo ad speciem, l. si duo. in fi. ff. de admi. tut. l. omnes. C. de præscri. xxx. ann. Non obs. tex. in d. §. item senatus. quia respondent prædicti, quòd loquitur, quando præcedens scriptura erat prohibita à iure, ut quando quis sibi ascribit libertatem. Vnde ad purgandū uitium requiritur subscriptio specificata. Ex quo infert signanter Bar. in d. authen. si quis in aliquo, quòd si sunt in instrumento aliquæ cancellationes in parte substātiali, in qua parte fit prohibitio de iure, oportet quòd notarius faciat specialem mentionē, aliàs non ualet. Item si uera esset opi. Bart. sigillum nunquam sufficeret, contra notata per omnes in c. ij. j. de fi. instr. & per Bar. & alios in d. l. quæ dotis. uno casu procedit opi. Bart. secundum Pau. de Cast. in d. consilio, quando probaretur, quòd subscribendo ignorauit contenta in scriptura. Sed dicit, q̄ onus probandi incumbit scribētī: ex quo apparet eū fuisse præsentem, & potuisse legere, uel legi facere. Et præsumitur contra ipsum, si forte in fine dicat, Visis, &c. uel si tenuisset apud se, & ex interuallo subscripsisset, & sic allegādo ignorantiā cogitur eam probare: quia est fundamentū suæ intētionis, l. ei, qui. & in l. in exceptionib. ff. de, pba. quia tales præsumptiones tollūt præsumptionē ignorantiæ, ut traditur in regula, præsumitur. de reg. iur. in vj. ¶ Septimò declara prædicta, ut habeant locum in subscribēte: sed ubi quis mādaret, quòd alius scriberet, fortè in statutis non haberetur pro scribente: maximè, ubi statutum exorbitās loqueretur de scriptura manu propria cōfecta, propter text. in l. diuus. §. scribere. ff. de falsis. in uerbo, uideri, quod denotat fictionem, l. j. §. dedecisse. ff. de ui & ui ar. & istud facit contra Domi. in c. si pro te. in princ. de rescript. in vj. ubi dixit, quòd statutum repellens quem opponentem propriæ scripturæ factæ de mandato suo, nihilo minùs istud pendet ab alio dubio maiori, uidelicet an regula, quia per alium. de reg. iur. in vj. habeat locum in statutis? de quo uide do. Abb. in c. mulieres. j. de sent. exc. cum concor. quas
49 aliàs ibi dedi. ¶ Quintò quæro, utrùm † iudex uidēs testem uacillare, seu trepidare, ita quòd fides integra non sit ei adhibenda, debeat hoc facere scribi in actis? Et in hoc dic, quòd sic, secundum Innoc. hîc per c. cùm causam. el j. j. tit. proxi. & c. constitutus. j. de fideius. ubi bonus text. in fi. & sequuntur Hostie. Bald. & do. Ant. & Imol. hîc, qui multum hoc notat: & idem Imol. in d. c. in præsentia. ut retuli §. uer. fallit tertiò. Mouetur Innoc. quia iudex app. de facili posset irritare sententiam primi inspecto simplici tenore depositionis testiū: & ideo de hoc interesse partis tenetur primus iudex in cōscientia, qui prædicta non seruauit, secundū ipsum: pro quo ultimo uide do. Ant. in c. tua nos. j. de hom. & ibi dixi.

¶ Est uerum, quòd do. Abb. hîc, si bene percipio, uidetur de hoc dubitare: quia præsumēdum est à iudice: secundò, quòd aliqua iusta causa moueat primum non secutum testes, per c. causam. j. de re iud. Sed respōde ex notabili doctrina Bald. in c. licet. uer. sed an probata. §. eod. dum dicit, quòd si cognosci non potest intentionē uictoris nō potuisse probari, nisi per testes, præsumitur iudex illos secutus: & ideo redditur pulchra hæc doctrina Innoc. quòd in dubio præsumitur pro testibus: arg. l. meritò. ff. pro soc. & nō præsumitur secūdus iudex uacillationem: quia sciebat ipsam exprimendam in actis, per text. meliorem de iure in d. c. cōstitutus. ubi, quādo iudex examinat testes per alium reuidēdos, debet facere, quòd ille secūdus posit cognoscere, quanta sit fides testibus adhibēda: quod percipitur potissimè ex aspectu: & ideo cùm secundus nō sit inspecturus testes in facie, transcribi debent signa uultus, an pallentes, ridentes, uel lachrymantes deposuerint, secundum Bal. hîc. Adde Bald. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstioni. ubi sequitur Innoc. hîc, & subdit, quòd ratione uacillationis potest iudex ponere reum ad torturā: sed fit caurus iudex, ut faciat scribi in actis uacillationem, ne in-

syndicatu

c. quoniam cōtra.

syndicatu dicatur uenisse ad torturā sine iudicijs: prout no. hîc secundum ipsum & do. Imol. hîc: sequuntur Bar. & Bal. in l. iiij. ff. eo. tit. & do. Ant. & Imol. in d. c. constitutus. & Bart. dicens, q̄ aliàs tenebitur in syndicatu, in l. Lucius. in fin. ff. de infa. & Bald. in l. presbyteri. la j. in prin. C. de episc. & cle. & in l. nullum. post princ. C. de testi. & do. Ant. in c. cùm causam. el. j. uer. uidendum est. & seq. in ti. prox. & Spec. plenissimè in tit. de teste. §. nūc tractandum. in uer. considerare etiam debet. & sequenti. Et quamuis daretur casus, in quo sententia non haberet reuideri à secundo iudice: putà, nisi procederetur appellatione remota in casibus, de quibus in Spec. tit. de app. §. in quibus. adhuc tamē puto necessariam cautelam Innoc. quia est & alia ratio, uidelicet timor syndicatus: & ubi non esset syndicatus, est honor iudicis, quē debet iudex magnificare, ut in c. nolo. xij. q. ij. cum his, quæ allegat Cald. in repet. c. nostra. j. de cohab. cleri. Nunquid autem uacillatio debeat scribi præsente teste? Concludunt hîc Innoc. & alij, quòd sic: quando iudex facit ad finem puniendi testem: quod potest, per c. super his. j. de pœn. & l. nullum. C. de te. Nec obs. c. cùm dilectus. in fin. §. de or. cog. quia fallit hoc casu, ubi testis non conuincitur ab alijs, sed ex proprio defectu. Quod reputat notandum do. Abb. Et idem do. Ant. in d. c. cùm dilectus. §. fin. Secus, si nollet testem punire, ut hîc per Doct. & plenius per Spec. in d. §. nunc tractandum. Et quòd requiratur præsentia testis, dum notatur uacillatio in casu, de quo suprà, firmat Bald. in d. l. nullum. post princip. Et quamuis notarius de uacillatione non perpendat, debet tamen obedire iudici dicenti, quòd uacillationem scribat, secundum Innocent. Hostien. & alios: & scribit, iudicem ita iussisse: sed efficacior esset scriptura, si ipse adderet, & idem mihi uidebatur, secundum eos: quibus adde Bald. in d. l. nullum. ubi dicit, notarium non uidentem uacillationem, non teneri scribere, quòd ita fit: sed solùm, quòd iudex ita dixit. Allegat Innocent. & Ioan. An. hîc. Et adde, quòd si notarius scribat uacillationem sine mandato iudicis, non probat, secundum Bald. in l. qui falsa, uel uaria. ff. de testi. in apostil. alleg. Innocent. hîc. Et adde, quòd iudex debet facere scribi nomen uacillantis, secundum
50 Bald. in l. iij. in princ. eod. tit. ¶ Sextò † quæro, utrùm producto instrumēto apud acta, illa productio probet contenta in instrumento, adeò quòd non sit opus ulteriùs producere originale? Et in hoc Innocent. Hostien. & communiter omnes hîc post multa tenent, quòd sic. Adde Bart. idem tenentem in l. chirographis. in prin. ff. de admi. tut. per text. in l. fi. C. de fid. instr. & ibi etiā Bar. & Bald. idem tenent: & idem Bald. in l. ij. in fin. ff. de fid. instr. & Rot. in antiquis, cōclusione cxiij. incip. Item not. q̄ in actibus. & idem not. Bald. in l. nostram. C. de testa. alleg. l. eos. §. super his. in uerbo, exempla. C. de appel. & idem Bald. in l. fi. C. de edict. diui. Adri. tollend. & in l. ij. C. de fide instru. & Bald. & Ang. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. Spe. in tit. de rescrip. præsent. §. j. uer. sed obijcitur. & in tit. de instr. ed. i. §. nunc dicamus. uers. pen. & Bartol. in d. l. eos. §. super his. dum modò exemplatio fuerit facta authoritate iudicis, secundum eum, & cum prædictis concor. Bald. in l. gesta. in fi. C. de re iud. per illum tex. Et amplia, etiam si post registrum appareat originale esse abolitum, uel cassum, secundum Bal. elegan ter in l. j. ff. si tab. testa. ex tab. per d. l. fi. & sequitur Bal. in l. si unus. in fi. C. de testa. Imò plus dicit Pau. de Cast. in l. publicatis. ubi bonus text. C. de testa. quòd etiam si originale nō fuisset registratū in actis, sed data copia parti, si postea perdatur originale, cogetur aduersa pars exhibere illam copiam, quæ registrabitur, & habebit fidem absq; alio originali. Alleg. Bar. in d. authen. si quis in aliquo. ¶ Hanc conclusionem limita dupliciter. Primò,
51 dum † modò registratio sit facta de toto tenore instrumenti, uel de principio & fine, cum clausulis substantialibus: secus esset, si simpliciter in actis diceretur, productum fuit tale instrumentum emptionis, quod incipit & finit sic: quia inuentum, tunc tenor nō est de actis, sed productio, secundum Innoc. quem sic intelligē in c. cùm in iure. in fi. §. de offi. deleg. & do. Abb. & alios hîc, & Bart. in d. l. chirographis. Et ita procedunt, quæ dixi-
52 super gl. in uerbo, uiros. ¶ Secundò limita, dum † modò registratio in actis fuerit facta præsente aduersario, uel citato, secūdum do. Abb. hîc: pro quo uide omnino Ioan. And. in d. uer. sed obijcitur. sicut dicimus, quòd in exemplatione, quæ fit authoritate iudicis, requiritur citatio partis, ut per Bart. in d. authen. si quis in aliquo. & Doct. in c. fi. j. de fid. instr. Imò uolunt hîc Hostien. & alij, quòd necesse sit, quòd pars citata nihil opposuerit cōtra instrumentum. Et idem Imol. in c. cùm in iure. §. de offi. deleg. Facit d. l. fi. C. de fi. instr. Et quæ dicta sunt de instrumentis, extendū hîc omnes ad mandatū procuratoris & delegationē iudicis, ut hîc latiùs per do. Ant.
53 ¶ Septimò quæro sm oēs hîc, utrùm † post lit. contest. teneatur iudex docere de sua delegatione, si sibi opponatur, uel ,pcurator, de suo mandato: qa ante lit. cōtest. clarum est, q̄ teneatur, l. j. C. de man. prin. l. ita demum. C. de procur. & in hoc Bart. in l. licet. C. de procur. dicit, q̄ hæc negatiua, tu nō habes mandatū. non debet probari per negantem, sed per ,pcuratorē affirmantē se habere mandatum, iuxta l. actor. C. de proba. & idem Inn. do. Ant. & do. Abb. hîc latè. Contrariū, & meliùs, tenet gl. in d. l. licet. & glos. & Ang. in l. Pomponius. §. rati. ff. de procura. & gl. & Innoc. in c. j. in uerbo, absentia. de elect. in vj. & Bald. & Sali. & Paul. de Cast. in d. l. licet. & Ioan. And. & Imol. hîc, & do. Ant. in c. cùm M. §. de constitut. & Imol. in d. c. cùm in iure, quia admittendo ,pcuratorem uscq; ad lit. contest. uideē positus in quasi possessione officij, ,pcuratoris: & ista talis quasi possessio debet transferre onus ,pbandi in admittentem eum, l. siue possidetis. C. de proba. & poterit ,pbare mandatū esse falsum, uel à domino reuocatū. Bene facit, quod no. Innoc. in c. innotuit. j. de eo, qui fur. ordi. succe. ubi dicit, q̄ si cōparui corā iudice tanq̄ coram delegato, & post lit. contest. oppono, q̄ ipse nō est delegatus: q̄ propter litem contest. translatū est in me onus probandi: arg. d. §. rati. & sequitur Bal. in l. gesta. in ult. col. C. de re iudica. ¶ Octauò
54 quæro, utrùm † iudex, qui est notarius, possit scribere acta corā se facta? Et regulariter dicas, q̄ non: quia nemo fungitur duplici officio, ut dixi post gl. in c. iij. §. eo. & ita not. Innoc. & alij in c. cùm à nobis. j. tit. prox. Fallit in casibus, de quibus pulchrè per Bart. & Bald. in l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. eccl. uidelicet, in actibus uoluntariæ iurisdictionis. Vnde iudex insinuationum, si est notarius, potest ex partium consensu conficere instrumentum insinuationis. Idem in causis modicis, per authen. nisi breuiores. C. de sent. ex breuf. reci. Idem, si facit aliquas literas testimoniales ratione officij sui, non in forma iudicij. Idem de potestate castrorum & uillarum non habentium magnas causas, quæ sunt notanda, secundum eum. Item fallit, nisi consuetudo, uel statutum loci uellet, quòd staretur tali scripturæ, secundū Bar. eleganter in l. ij. ff. de stipu. ser. & ibi per Imol. & per eundem in c. ex literis. prope fin. §. de transact. per Bart. in l. lecta. ff. si cert. pe. Et de materia per Bar. in l. ex sententia. ff. de testa. tu. & Bar. in l. comperimus. C. de proxi. scri. lib. x. & do. Ant. in c. j. §. de re iud. & Bal. in l. si consul. ff. de adopt. & do. Abb. in c. iij. in iij. col. §. eod. & Bald. in d. authen. nisi. & Imol. in c. cùm à nobis. j. tit. j. & Bal. in l. cur etiam. ff. de testi. & l. cùm sententiam. C. de sent. & ibi dicit Bal. quòd iudex potest scribere sententiam suam. Et dicit Pet. de Anch. in c. fi. de re iudi. in vj. quòd his casibus, quib. potest ferri sentētia sine scriptis, eisdē stare ē simplici relationi iudicis de actitatis in causa. Allegant Bar. q hoc no. dicit in l. nō tantùm. ff. de app. ¶ Nonò
55 quæro, utrùm † acta iudicij, quæ nō sunt scripta, possint

probari

probari per teſtes? Innoc. & Hoſt. do. Ant. & do. Abb. dicunt, quòd ſic: unde per confeſsionem partis probari poteſt, per c. fi. ī. eod. & quia text. dicit, documētis: quorum appellatione ueniunt etiam teſtes, l. j. ff. de fi. inſtr. ſecundum eos. Dicit tamen do. Abb. quòd ſi emerſerit difficultas, quia acta non ſunt ſcripta, tenebitur iudex, per illū tex. Adde, ꝓ hac parte optimū text. in l. quoties. & ibi gl. ff. de proba. & tex. in l. quoniã. C. de hære. & ibi do. Flo. poſt gl. in uerbo, iudicialibus. & tex. in c. Albericus. & c. cùm tu. ī. tit. prox. & in c. ſicut. ī. de re iud. ubi ſententia probatur per teſtes. ¶ Sed quicquid ſit, dic meliùs ſm Bar. in l. ne in arbitris. C. de arbi. quòd non ſufficit probare acta per teſtes: ſed oportet, ꝓ probent acta fuiſſe ſcripta: quia ſi de hoc deponūt fortè, cùm eſt amiſſa ſcriptura, probant, iuxta l. teſtiū. C. de teſti. Secus eſt, ſi de ſcriptura nihil dicerent. Et ita dicit Bart. debere intelligi iſta per iſtum tex. & illum idem Bal. ibi intelligēs dictum Bar. de actis requirentibus ſcripturam: ſecus de alijs: & allegat iſtum tex. Vide etiã Bal. in l. prolatã. C. de ſent. ubi dicit per illū tex. ꝓ ſi iudex nō facit ſcribi dicta teſtiū, nō credetur, nec ſibi, nec notario, qualiter depoſuerunt. Itē uide pleniſsimè Bal. in l. fi. in ij. col. uet. quæro, nunquid acta. C. de re iud. ubi dicit, mandatū procuratoris & ſimilia facta in iudicio poſſe ꝓbari teſtibus, dum modò non ſint talia, quæ requirāt ſcripturam: ut eſt libellus, ſententia & ſimilia, quæ nō probantur teſtibus, niſi teſtes deponerēt ſe uidiſſe ea in ſcriptis: & ponit, qualiter debeāt interrogari, ut ibi latè per eum. Adde etiam Bar. in tract. de teſte, in v. col. uer. teſtis dixit aliqua uera. ubi dicit, ꝓ ſi perit ſcriptura, in qua erāt dicta teſtiū, ſi extant alij teſtes, dicentes ſe audiuiſſe, teſtes fuiſſe examinatos ſolenniter, & dicāt quid dixerint, probabunt. Adde etiã Ang. in authen. in medio litis ſacras iuſ. nō fieri. ubi dicit, ꝓ ſi iudex nō potuit habere copiã notarij, poterunt omnia acta probari per teſtes. Adde etiam Bald. in l. litigatoribus. C. de app. ubi etiam dixit, ꝓ acta requirentia ſcripturã non probātur teſtibus. Et ita intellige Bar. in l. fin. ad fin. C. de edi. diui. & Ang. in l. præcipimus. §. is autem. C. de app. Et iſta non procedūt in actis factis coram arbitratore, uel coram arbitro, cui eſſet data poteſtas procedēdi in ſcriptis & ſine ſcriptis, ſecundum Bart. in d. authen. niſi. & dixi ſ. in primo notabili: ex quo adhuc apparet, ꝓ ſi opi. Doct. hîc eſſet uera ſimpliciter, nihil eſſet ſpeciale in arbitratore contra ipſoſmet, ut retuli, ubi ſ. ¶ Ad iura allegata pro opi. eorū reſponde, ꝓ ibi non probatur ſententia per teſtes, ſed probatur, ꝓ fuit lata in ſcriptis. Ad c. Albericus. reſponde, ut ibi per do. Abb. ꝓ ſententia bene fuerat lecta in ſcriptis, ſed nō regiſtrata in publica forma, prout deſiderabat ille ad cautelã. Et aduerte: quia Bal. & prædicti uolunt, ꝓ ea, quæ hîc enumerantur, poſsint probari per teſtes, exceptis his, in quibus per alia iura requiritur ſcriptura: de quibus latè per glo. in c. j. de cenſi. in vj. Bal. in d. l. geſta. Et ita intelligo Bald. hîc in xj. col. ¶ Vltimò, dum tetigi ſ. de actis factis coram ſolo notario, adde etiam Bald. in tit. de pace Conſtan. in uerbo, cauſis. in fi. & Pet. de Anch. poſt Io. An. in c. preſentium. §. teſtes. de teſti. in vj. Item dum tetigi, quòd ualet probatio admiſſa contra ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, ſi non opponatur, adde ad idem Lu. Ro. plenè conſ. cclj. incip. In caſu propoſitæ conſultationis. in pe. col. Et iſta ſufficiant.

SVMMARIVM.

1 Conſuetudo diſponens, quòd teſtis non teneatur reddere cauſam dicti ſui, an ualeat.
2 Conſuetudo laicorum ſi ſit rationabilis, an debeat ſeruari in foro eccleſiaſtico.
3 Clerici an poſſint ſeruare, ſeu uti conſuetudine laicorum, ſi ſit rationabilis.
4 Lex irrationabilis, quæ nutrit peccatum, non meretur dici lex, ſed potius peſtis.
5 Probatio legitima ſi appareat facta ſuper affirmatiua, an æqualiter admittatur probatio negatiua per probationem imperfectam.
6 Obligatio an aliqua cōpetat pro obligatione naturali ad antidora.

CAPITVLVM XII.

AD noſtram. ¶ Si probari poteſt reum deliquiſſe, non ualet conſuetudo, uel ſtatutum, quo inducitur ut admittatur probatio innocentiæ per iuramentum purgationis. H. D. Et euacuata fuit materia huius c. ſ. eo. c. j. ubi uide. ¶ Et per iſtum tex. dicit Bald. in l. fin. in ult. col. C. de prob. quòd ſi conſtat de crimine per teſtes à iure approbatos, dicitur probatio pleniſsima, nec recipitur negatiua probationis in contrarium. Et per iſtum text. dicebat do. Pet. de Peruſ.
1 quòd † non ualet conſuetudo diſponens, quòd teſtis non teneatur reddere cauſam dicti ſui. Sed dicit do. Bened. hîc, iſtud non probari per iſtum text. ſed bene probari, quòd non ualet conſuetudo præferens ſubſidiariam probationem plenæ probationi. Sed tamen dicas dictum do. Petri eſſe uerum: quia pro ipſo eſt deciſio Bald. in l. ſi non ſpeciali. in fin. C. de teſta. & retuli in d. c. fj. in ſecunda concluſione. Et per iſtum text. dicit Bald. hîc, eſſe expreſſum, quòd licet reus perſeueret ſem per negando, tamen ſi eſt probatum crimen per teſtes, debet condemnari, dum tamen ſit plenè probatum. Si enim hoc non eſſet, oporteret quòd confiteretur ſaltem per tormenta perſeuerando, & oporteret, quòd indicia præcederent torturam, nec ſufficeret, quòd ſequerentur, ſecundum eum: quia deſtructo principio ordinis, totus ordo deſtrueretur. Alleg. l. cùm te. §. fin. ff. de pact. Quæ omnia uerba bene not. Et ad primum de negatione, ſi diceretur, quòd imo negatio facit rem dubiam, l. iij. C. quibus ad lib. procla. non licet. & gloſſ. mag. poſt medium in c. j. de offic. deleg. in vj. reſponde, quòd fallit, niſi negans haberet præſumptionem contra ſe, ſecundum Innocent. in c. ex parte. el j. de uer. fig. quem ſequuntur Arch. & Domi. in c. quando. ij. q. j. no. do. Abb. in c. ſuper eod. per illum text. ī. de teſt. cog. & do. Anton. in c. uenerabili. ī. de cenſi. & Innocent. & do. Abb. in c. tua. ī. de cohab. cleri. & mulie. Pro quibus ſcias alle. iſtū text. ubi eſt caſus formalis. ¶ Item in quantum dicit Bald. confeſsionem, quam non præceſſerunt indicia, non nocere, etiam ſi ſequantur: adde text. in l. fin. ff. de quæſtioni. & quæ ad plenum dixi in c. qualiter. el ij. §. licet. uer. decimò limita. ī. de accuſ. & ibi dictis adde Pet. de Anch. in cle. j. de hom. & conſil. xx. incip. uiſa inquiſitione. & Angel. in tract. de quæſtioni. & Roma. conſil. cxlviij. & Ang. in l. qui in aliena. §. Celſus. ff. de acq. hær. Et per iſtum text. dicit Bald. hîc, quòd non ualet ſtatutum, quòd homicidium non poſsit probari, niſi per x. teſtes. Item quòd non ualet ſtatutum, quòd homicidia non puniantur, niſi in x. ſolidis: quia parua pœna non timetur, imò acuit animum delinquendi: quia illa ſunt contra iſtum text. ubi conſuetudo, quæ tollit legitimas probationes in criminalibus, dicitur omni iuri contraria. Et de iſto ſtatuto imponente pœnam paruam pro homicidio, uide latè Io. de Ana. in rub. ī. de homi. & quæ. ibi aliàs addidi. ¶ Di
d cit tamē hîc Bal. ualere ſtatutū [a], ꝓ homicida poſsit occidi ab hæredibus interfecti: ꝓ a meruit, ut l. qui ſeruū. ff. de uer. obl. de quo, ꝓ nūc remitto ad notata per do. Ant. & Imo. in c. quæ in eccleſiarū. ſ. de conſt. per Bar. in l. omnes populi. ff. de iuſtit. & iur. per Bal. in l. fi.

a Valere ſtatutum] Adde tu, ꝓ iſta ſtatuta uidentur illicita: & ratio eſt, quia illud, quod debet fieri per uiam iuſticiæ, nō debet exerceri cum odio et malo animo: quia præbent

bent materiã pecandi, & ſcandali: & ad hoc facit text. in l. nouẽ ſingulis. ff. de re. iu. & ideo Ioan. An. in Spec. in tit. de conſti. dicit ſtatutũ, quod dat hanc facultatẽ cũ rancore facere uindictam, non ualet: ſecus, ſi dat hanc facultatẽ, ut miniſter legis, ad hoc ut faciat iuſtitiã: quia iſto caſu ſtatutum poteſt illos hæredes, ſeu conſanguineos, miniſtros iuſtitiæ facere: xxiij. q. v. c. ſi eſt crudelis. Et iſtud idẽ tenet do. Abb. in c. fi. de cõſue. in uerſic. not. primum dictum. iſtam concluſionẽ intellige uerã de iure ciuili et in fro ſeculari: de iure autẽ Canonico tale ſtatutum non ualet: Hoſtien. & omnes in d. c. fin. de conſue. & Bal. in l. j. C. ſi à non compe. iud. Adde et pone, quòd ſtante tali ſtatuto, ꝓ bãnitus poſſit impunè occidi, pulchrum eſt uidere, an filius poſſit impunè occidere patrem bannitũ, uel econtrà pater filium bannitum? Ang. in l. ſi adulterium cũ inceſtu. §. liberto. ff. de adulter. tenuit, ꝓ non: & idem tenuit in authen. de inceſtu. nupt. in prin. Bar. in dicta l. §. liber. tenuit cõtrarium, quòd dicit, ꝓ iſta quæſt. fuit de facto Tuderti. et quòd per quoddam collegium fuit ita conſultum. Et idem tenet Pet. de Anc. & Ioann. de An. in rubric. de his, qui ſi. occi. Bart. in l. minimè. ff. de rel. Sal. in l. j. C.

C. ſi contra ius, uel uti. pub. per Ioan. And. in Spec. ſuper rub. de conſtit. per Bald. in l. ut uim. ff. de iuſtit. & iure. & in l. ij. C. quando li. ſe ſine iud. uind. & l. decuriones. C. de infa. per Alber. in iiij. parte ſtatutorum, q. xvij. per do. Anto. in c. ſi uerò. el j. ī. de ſent. excom. per Bald. in c. fin. circa princ. ī. de reſcr. per Domi. in §. is ita. circa med. vj. diſt. per Bald. in l. ſi quis hæredem. C. de inſti. & ſubſtit. ſub cond. factis. per do. Anton. in c. fin. in fi. ī. de iureiur. & per Bald. in l. ij. in xx. char. uerſic. ſuper. ff. de iureiur. in repetitione. Et non intelligas, quòd dubitetur, utrùm tale ſtatutum excuſet à peccato, uel nō: quia clarum eſt, quòd non, propter glo. auream in c. inter hoc. xxxiij. q. ij. Sed fit difficultas, utrùm ualeat, quo ad euitandam pœnam capitalem? Et iuxta hoc addit Bal. hîc, quòd iſta poteſtas gladij cõceſſa priuato ad uindictam, non poteſt alteri ſubdelegari. Et allegat gloſſ. in l. cùm fundum. in uerſi. poſtea. ff. de ui & ui arma. quam dicit ſingularem, & non eſſe alibi. Adde Bald. idem tenentem in l. accuſationis. C. quod met. cauſa. & in c. j. §. ſi quis uerò. de pa. iura. fir. & in l. ad officium. in fin. C. commu. diui. & Pau. de Caſt. in l. ſi cùm dotem. §. trãſgrediamur. propter gloſſ. ij. ibi, ff. ſol. matri. & Bald. in d. l. ut uim. & in repetitione l. j. C. unde ui. Et eſt de mente Bar. in l. non ſolùm. §. ſi mandato. in ij. q. ff. de iniur. Si tamen uindicta eſſet conceſſa non per priuil. ſtatuti, ſed à iure communi, bene poſſet per alium explicari, ſecundum Bal. in d. §. ſi quis uerò. per regulam, poteſt. de reg. iur. in vj. Et per iſtũ text. colligit hîc arg. Bart. quòd iudex poteſt recuſari tanquam indiſcretus, ſicut tanquam ſuſpectus: licet ſuſpicio ſit ex una parte, indiſcretio ex utraq; parte. Ideo licet poſsit utramq; partem intercipere, non tamen tenetur quis ſe committere iudici indiſcreto. Et non reperitur melior text. in iure. Et ideo non, ſecundum eum: quia hîc fuit recurſum ad Papam propter temeritatem, uel indiſcretionem iudicis. ¶ Not. primò ſecundum do. Ant.
2 ibi, legi regni. à cõtrario ſenſu, quòd † conſuetudo laicorum uidetur eſſe ſeruanda in foro eccleſiæ, dum modò aliàs ſit rationabilis: ſed certè hoc eſt contra caſum, in c. eccleſia. ſ. de conſtitu. Ideo dicit hîc Imol. quòd iſta cõſuetudo erat promiſcua inter clericos & laicos. Vnde nimirũ, ſi comprehendit clericos, per c. cùm ueniſſet. ſ. de eo, qui mit. in poſ. ſecundum ipſum: pro quo uide text. in c. conſtitut. ſ. de reſtit. in integ. quem dicit ibi do. Abb. eſſe meliorem de iure: & eſt text. in c. cùm cauſa. ī. de re iudic. quem notant ibi do. Card. & do. Abb. & do. Bart. in l. j. C. de ſum. trí. & eſt text. & ibi do. Anton. & do. Abb. in c. dilecti. ſ. de for. compe. not. Innocent. in c. eccleſia. ſ. de conſtitu. & do. Anton. in c. grauem.

in ij. q. ī. de ſentent. excom. & Cald. in diſput. incip. ſtatuto ciuitatis. & Dom. in c. j. de iureiurand. lib. vj. & Imol. in c. fin. ī. de uit. & hone. cle. ¶ Ex eo-
3 dem text. not. do. Abb. quòd † clerici poſſunt uti conſue. laicorum rationabili, ſi eſt priuilegiata: & dicit menti tenendum. Sed de ipſo miratur do. meus hîc, quia niſi clericus accuſaſſet clericum in partibus, de quibus in text. talis conſuetudo per hanc legem præiudicaſſet clerico accuſanti. Vnde non poteſt dici priuilegiatiua: ſed pro certo do. Abb. non habuit præciſè reſpectum ad conſuetudinem, de qua hîc: ſed ſimpliciter cõſideraui, quòd Papa reprobat conſuetudinem laicorum: non, quia non ligaret clericos, cùm eſſet introducta à clerico, uel populo: ſed quia erat irrationabilis. Per quod datur intelligi, quòd data irrationabilitate conſuetudinis clerici ligarentur, poſito quòd re uera iſta nō eſſet priuilegiatiua. ¶ Ex eodem tex. conſiderando, quòd iſta conſuetudo concernebat ordinem procedendi in iudicio, uidetur probari, quòd clericus litigans in foro ſeculari ligatur ſtatutis laicorum rationabilibus, quando concernūt præparatoria: & eſt tex. ualde ſingul. ſecundum do. meum ad notata in c. quod clericus. ſ. de for. compe. uide tu do. Abb. ibi idem tenentem, & plenè Alberi. in ij. parte ſtatutorum, q. ix. & plenè Cald. in diſput. ſtatuto. & Domi. in c. conſuetudo. in ulti. colum. j. diſt. & Arch. in c. non ita. ij. q. vj. & ita Petr. de Ancha. in c. canonum. in xxviij. char. uerſic. accedat quæſtio. ſ. de conſtitut. & Abb. in c. eccleſia. uerſic. ſequentis caſus. ſ. de conſtitut. ibidem in repe. & Imol. poſt do. Anton. in c. j. ſ. de conſtitut. & Ioan. And. in Specul. de conſtitut. §. j. uerſic. aliæ. in fin. ¶ Not. ſecundò tex. ſing. ibi, quoquo modo. ſuncta gloſ. quòd licet aliquando ex diſpoſitione legis, uel ſtatuti, admittantur diſpenſatiuè teſtes criminoſi & infames, ut in c. tanta. ī. de ſymo. & in l. quæſtionibus. ff. ad legem Iul. maieſt. tamen non poteſt per ſtatutum induci, quòd legitima probatio reſpectu formæ ex aduerſo facta confundatur per tales teſtes: quia hîc non ualet conſuetudo, uel ſtatutum, quòd minùs legitima probatio reſpectu formæ ex aduerſo facta, cõfundatur per tales teſtes: quia hîc non ualet conſuetudo, quòd minùs legitima probatio reſpectu formæ ſuæ præferatur legitimæ probationi: quod tene menti ſemper, ſecundum do. meum: quia ſi accuſator poteſt probare legitimè, uel probabit, non ualet conſuetudo, quòd purgatio canonica primam probationem tollat. Et pondera iſtum text. quia optimè probat id, quod diſputauimus poſt do. Abb. in c. propoſuiſti. ſ. eod. quòd ſtatutum uolens ſtari iuramento alicuius officialis, non tollit plenam probationem in contrarium: quia non ualet conſuetudo præferens probationem fragilem plenè. ¶ Vltimò not.

c. ad noſtram.

de his, qui patr. uel filium occid. Quod dicendum in hac difficultãte? Reſpondeo; quòd non eſt ſtauendum filijs, ut occidant patrem bannitũ, nec econtrà, Sed poſtquã parricidium eſt cõſummatum, ſeu ſequutum, tenerẽ opini. Bart. Adde ad iſta: pone, quòd non ſit ſtatutum, an bannitus poſſit de iure communi impunè occidi? Bartol. in l. ut uim. ff. de iuſtit. & iur. in j. colum. in uerſic. nunquid de iure concludit, quòd non: niſi ſit tranſfuga. l. iij. §. tranſfuga. ff. de re milit. & ibi omnes. Ad de Bald. in l. j. in xj. col. C. de hær. inſtitut. Alber. de Roſ. in iiij. parte ſtatu. in q. xv. incip. deinde quæro. Et ſubdit poſtea ibi Bartol. in d. l. ut uim. quòd licet de iure communi non ſit licitũ offendere bannitum in perſonam, tamen poteſt impunè dari damnũ in rebus. Gloſſ. eſt ſing. in c. j. §. ſi quis. in uerbo, deprædari. de milite uaſal. qui cõtu. eſt. Bar. in extraua. ꝓ ſint rebelles. in uerbo, rebellando. Bald. in l. omnes. C. ſi contra ius. Ang. in l. ſuis. ff. de libe. & poſth. & ibi Imol. Sali. et do. Alexand. in l. qui ſepulchra. C. de ſepul. uiol.

4 quòd † lex irrationabilis, & nutritiua peccati perdit nomen legis, & appellatur pestis: quia non competit sibi diffinitio legis, de qua in c. erit autem. iiij. dist. Vnde dicunt hîc Inno. & Host. ꝙ princeps nõ potest directè hãc l. cõfirmare, per c. illa. xij. dist. & sequit do. Abb. allegando Bart. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Et ex hoc dicit Bal. hîc, ꝙ rex & regnum nõ possunt cõsuetudinem inhonestã approbare: quod dicit esse notandũ contra confirmationes statutorũ, quas faciunt officiales ecclesiæ Romanæ: quia non ualent, si sunt cõtra bonos mores & iustitiã naturalẽ. Et dicit menti tenendũ. Nec potest dici, ꝙ iura naturalia possunt distingui, ut per gl. & Cy. in l. fi. C. si cõtra ius, uel utili. publ. quia hîc nulla cadit ratio distinctiua: unde nõ esset distinguere, sed perimere, secundum ipsum. Adde Bal. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. ubi dicit, ꝙ facta cõfirmatione statutorũ, nõ remanent cõfirmata statuta cõtra libertatẽ ecclesiæ, nisi specificè dicatur. Alle. Innoc. in c. j. s̄. de transact. Et uide Bald. in l. cùm oportet. C. de bo. quæ lib. ubi dicit post Cy. ꝙ generalis cõfirmatio priuilegiorũ nihil prodest priuilegio iniusto: & idem dicit Bal. in c. j. in princ. per quos fiat inuest. & in l. nec damnosa. C. de preci. impe. off. & in l. j. C. de monopol. & in l. j. ff. de his, qui sunt sui, uel ali. iur. facit c. si gratiosè. in fi. de præscrip. in vj. & quod no. Pet. de Anch. cons. xv. & do. Abb. in c. dudũ. j̄. de priui. & Roma. post gl. in uerbo, possides. in l. quod
5 iustè. ff. de acquir. pos. cum si. ¶ Gl. j. in fi. Expedias † materiam, ut hîc per do. Abb. uidelicet ꝙ si apparet legitima ꝓbatio super affirmatiua, nõ admittitur negatiua per probationẽ imperfectã, ut est iuramentũ: sed si uellet negatiuã probare indirectè, nõ per testes de credulitate, sed de ueritate, bene posset, arg. c. ex tenore. j̄. tit. ꝓxi. Et pro hoc eleganter adducit do. Abb. gl. in c. clerici. lxxxj. dist. de qua dixi post ipsam in c. iij. in ultimo notabili, s̄. eo. per quam opi. declaratur iste tex. Si uerò cõtra ipsum nõ apparent legitimæ probationes, sed infamia grauis, potest illa per purgationẽ tolli, ut per gl. in
6 c. presbyter. ij. q. v. & hîc latiùs per do. Abb. ¶ Extra † gl. dicebat hîc Vin. quem sequuntur hîc Io. An. do. Ant. & Imol. ꝙ isti presbyteri purgabãt se adinuicẽ: ut sentit gl. j. & ꝓpter hoc unus cõpurgator remanebat alteri obligatus ad antidora, quæ obligatio surgit ex illa æquitate naturali, ut bene facienti bene faciamus, l. sed si lege. §. consuluit. ff. de peti. hære. & c. cùm in officijs. j̄. de testa. Et dicit notabiliter, ꝙ ista obligatio non est talis, qualis est illa naturalis oriens ex pacto: & quòd propter istam nulla actio competit: & pro hoc alleg. do. Ant. l. etiam. ff. de compensa. ubi talis obligatio ad antidora non potest deduci in compensationem: & alleg. l. hoc iure. §. pen. ff. de dona. ubi non dicitur donatio: & adde Arch. in c. Mennam. ij. q. v. ubi sequitur istud dictũ Vincen. Et an possit repeti solutũ ex hac obligatione quasi indebitum, uide gloss. in l. creditores. in uerbo, natura: ff. de uerb. sig. & in l. donari. ff. de reg. iur. & omnino Bar. in l. qui testamento. §. j. ff. de fideius. Et utrùm deducens talem obligationem in pactum, committat usuram, putà si mitto tibi x. cum hoc, ut quando oportuerit, totidẽ mihi mutues, uide do. Ant. do. Abb. & Ana. in c. consuluit. propter gloss. ij. ibi, j̄. de usur. & Lauren. in tract. de usur. in v. char. uer. oppono secundò. & bea. Tho. ij. ij. q. lxxviij. arti. j. cum si. Et conclusio est, quòd sic. Et unum mirabilem effectum huius obligationis ad antidora, uide per Inn. in c. ea te. s̄. de æta. & quali. ubi dixit, quòd si remittitur alicui ista obligatio, ut intercedat pro acquirendo beneficio ecclesiæ, illi, cui tenetur, committitur symonia: & sequitur ibi d. Ant. ¶ Vltimò per istum text. in uerbo, neminem audiatis. not. quòd iudex debet denegare audientiam uolenti uti probationibus à iure reprobatis. Nec mirum: quia sententia lata super ipsis non teneret, secundum Bald. in l. libertorum. C. de testi. per c. ij. j̄. de purga. uulga.

SVMMARIVM.

1 Fines diœcesium probari possunt per libros antiquos, per testes, famam & adminicula. & num. 2. 3.
4 Instrumenta antiquissima inter tertios confecta, in quibus enunciatur aliquem locum esse de iurisdictione, diœcesi, uel districtu, an probent. & num. 6.
5 Verba enunciatiua in priuilegijs probant in factis antiquis.
7 Scriptura ex archiuo publico probat tribus concurrentibus.
8 Scriptura in columna, uel marmore an probet.
9 Fama non plenè probat fines diœcesis, sed adminiculatur.
10 Probationes imperfectæ simul iunguntur, & faciunt unam plenam probationem. Iunge num. 11.
12 Confines quibus, seu qualibus probationibus probari possunt.

CAPITVLVM XIII.

1 Cum causam. ¶ Fines † diœcesium ꝓbari possunt per libros antiquos, per testes, famam & adminicula, H. D. Et est singul. text. in sua materia, probans tria notanda, secundũ Doct. qui tandem reassumũt super gl. Ideo pro maiori breuitate no. tex. ut per eos omnia infringas super gl. ¶ Gl. j. ibi, antiquorum librorum. no. iuncto tex. ꝙ libri antiqui faciũt fidem plenã. Idem tenet simpliciter Spe. in tit. de proba. §. uidendum. uers. cùm per libros. Sed hoc intelligunt Host. do. Ant. Imo. & do. Abb. ꝓcedere solùm in duob. casibus. Primus est, quãdo ab antiquis nostris adhibita est fides talibus libris, ut apparet ex libris iuriscõsultorum, poetarum & medicorum, quibus datur fides: & idem de chronicis & similibus, ut per Bart. in l. j. ff. si cer. pet. & gl. in c. uenerabilem. in uerbo, transtulit. s̄. de elec. & in c. inter dilectos. in uerbo, magis. j̄. de fide instr. per gl. & Domi. in c. placuit. xvj. dist. & gl. & Do. in c. in nomine Domini. xxiij. dis. & in c. j. xxiiij. dist. & in c. absit. l. dis. & per gl. in proœ. ffforũ. §. hæc autẽ tria. in uerbo, urbib. & per gl. & Do. in c. quãuis. ante fin. xxj. dist. ubi in factis antiquis statur libris historiarũ. Ita tñ limitabat Bal. in l. j. ff. de offi. quęsto. nisi antiquæ scripturæ attestarentur de aliquo auditu, licet in testibus deponentibus de factis antiquissimis sit secus, per c. licet ex quadam. j̄. tit. proxi. qđ non placet do. meo hîc, & bene: quia hoc modo nihil importarẽt prædicta, attento quòd libri historiales, chronicæ & similia deponunt de auditu: hoc est de eo, quod acceperunt ab alijs dicentibus, uel scribentibus, licet aliquãdo etiam narrent per se uisa, ut Dares
2 Phrygius. ¶ Secũdus casus est, qñ † libri cõtinent talia, quæ non sunt pręiudicialia: & ita erat hîc, quia oẽs Scribentes hîc reputant hanc materiã affinitatum inter ecclesias non esse præiudicialem, per c. cùm Apostolica. j̄. de his, quæ fi. à præla. ubi remittitur solennitas, quãdo res non exijt manus ecclesiarũ: & hoc dictum Doc. non parum notabis. Et bene facit, quod no. Host. in c. possessiones. j̄. de reb. eccl. non ali. ubi dixit, quòd si episcopus eget in episcopatu suo aliqua camera, uel domo, quæ est capituli, potest de illa fieri alienatio absq; solennitate: quia non exijt ecclesiam. Alle. l. uoluntas. C. de fideicom. ubi ꝓhibitus alienare non prohiberet alienare in familia. Vnde infert Bal. ibi, ꝙ emphyteutæ possunt inter se rem emphyteuticã alienare nõ requisito domino. Et no. Io. An. in Spe. tit. de loca. §. nunc aliqua. uer. lxxij. & Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de uer. obl. & in l. & ideo. ff. de condi. fur. & in l. cùm hi. §. si uni. ff. de transact. Et pro prædictis uide Inn. in rub. j̄. de conse. eccl. uel alta. ubi dicit, cõsecrationem ecclesiæ probari per tales libros, & idem gl. in uerbo, scriptura. in c. solennitates. de cons. dist. j. & facit gloss. in c. sanè. el ij. in uerbo, post mortem. xxiiij. q. ij. & idem, si est scriptum, infantes fuisse baptizatos, & similia, in quibus etiam scripturæ lapidum faciunt fidem, secundũ Inn. in d. rub. quia cessat suspicio

suspicio falsi, & non adest commodum bursale, nec est uerisimile, ꝙ fuisset tanto tempore tolerata. ¶ Extra istos casus est conclusio Host. hîc, quem oẽs sequuntur
3 contra glo. ꝙ † tales libri non probant. Nec obs. c. ad audientiam. de quo in gl. quia reperiebatur ille liber in illo loco, in quo solùm stant scripturæ authenticæ: sequeretur enim, ꝙ, si iam sunt c. anni, potuisset prælatus scribere talem rem esse ecclesiæ suæ: quod fortè nõ esset uerum. Vnde iure cautum non est, tali libro fidem adhiberi. Confirmat hoc do. meus: quia aliàs sequeretur, ꝙ plus probarent tales libri, quàm scriptura publica & authentica: quia si in illa quis asserat se dñm, uel habere iurisdictionem, non creditur illi scripturæ ad alterius præiudicium, nisi fuerit facta eo consentiente, per l. censuales. C. de dona. & alleg. Ioan. An. in Spe. de instru. edi. §. postquam. uer. sed nunquid. dicentem, ꝙ in dependentibus à uoluntate duorum scriptura publica facta ad assertionem unius non probat: & est gl. ord. in authen. de tabel. §. pen. & idem uide per Bal. in l. pe. in fi. ff. de condi. instit. & in rub. C. de fi. instru. & Bar. & Bald. in d. l. censuales. & tex. & Bal. in l. si pater. C. de actio. empt. Ex quibus pridie fuit obtentum, ꝙ liber æstimorum, in quo res est descripta tanquã alicuius, non probat, ꝙ sit illius, in præiudicium eius, qui non consensit. Et sentit Bar. in l. rura. C. de omni agro deser. lib. xj. quicquid dixerit Paul. de Cast. in l. scriniarios. C. de test. mi. Vnde dicit Bar. in l. j. in prin. ff. de bo. pos. sm tabu. ꝙ literæ scriptæ in ære, uel lapide de uoluntate unius duntaxat, non nocent alteri. Ideo eleganter dixit Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua. uer. lvij. ꝙ in facto quamuis antiquo continente enunciatiuè simplicem assertionem illius, qui nunc agit, pro illo non statur. Vnde si apparẽt plures inuestiturę de re emphyteutica, per hoc solùm non probatur ecclesiam esse dominam rei emphyteuticæ, sm ipsum: qđ bene no. Et intellige, ut puto, nisi inuestitura esset in in forma instrumenti, per id quod statim dicetur, maximè qñ essent plura instrumenta. Pro hoc etiã: quia consuetudo dans fidem scripturæ mercatoris indiscretè, non ualet, ut per Bald. in l. j. C. de confes. latè do. Abb. in c. bonæ. ij. pen. col. s̄. de postu. præla. Vnde nõ plus debet operari uetustas, quàm consuetudo. Et quod dixi de instrumentis inuestituræ, declara ex dicendis statim. ¶ Est uerùm, ut
4 bene intelligas, quòd † quamuis libri antiqui in casibus præiudicialibus non probent, ut dictum est, tamen instrumenta antiquissima [a] confecta inter tertios, in quibus enunciatur aliquem locum esse de iurisdictione, diœcesi, uel districtu alicuius, uel dominiũ particulare aliquarũ rerum, plenè probant, & dicuntur antiquissima [b], secundũ omnes, qñ attestantur de his, quæ excedunt memoriã hominum iuuenũ & uiuentium. Et ita no. Bal. in l. cùm aliquis. C. de iur. deli. per l. si arbiter. ff. de prob. & facit, quod no. do. Ant. & do. Abb. post glo. ibi in c. cùm olim. j̄. de censi. Bene facit theorica Inn. in c. ueniens. uersus fin. j̄. de uer. sig. ubi dicit, ꝙ in excedentibus memoriam hominũ sufficit probatio per famã: quod multũ no. Bal. in authen. quas actiones. in fi. C. de sac. san. eccl. & do. Ant. & alij in c. ueniens. el j. j̄. tit proxi. Et ibi istud de fama pleniùs habebit. ¶ Istud fallit, sm do. meũ hîc multùm sing. nisi plura instrumenta antiqua haberent originẽ ab una & eadẽ persona, putà si inueniunt oĩa confecta ab uno notario, qui semper scripsit actum in tali loco talis iurisdictionis: & idem dicit, si manu unius personæ, uel pluriũ in pluribus instrumentis confectis contineant uerba unius, ut si in multis instrumentis confectis mediante certo prælato dicat, ꝙ sm eius assertionẽ talis res erat talis ecclesię: quia hoc non probabit ex illo instrumento, sm ipsum. Mouetur subtiliter, quasi instrumenta antiquissima ideo probant, sm Bal. ubi s̄. quia per ea patet cois opi. Certè cois opi. non probat per unius assertionẽ: Imo, sm Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. per unũ testem non probat publica uox & fama. Item pro hoc dicit esse casum in c. licet ex quadã. j̄. tit. prox. ubi licet in probando gradus consanguinitatis in matrimonio admittant testes de auditu auditus, tamẽ non probant testes dicentes se audiuisse ab uno tantùm: quia sicut illi soli non credit, ita nec fundantibus se in eo tanꝗ authoritate, uel autore: & quia ratio est generalis, nõ põt dicere, ꝙ ibi sit speciale in ꝓbanda cõsanguinitate, sicut quædã alia specialia ibi statuunt. Vnde, quia testis de auditu auditus in factis antiquissimis probat, ut dicetur in c. ueniens. el j. uidetur, ꝙ sicut testibus habentibus originẽ ab uno authore non credit, ita nec pluribus instrumentis, quæ sunt loco testiũ. Et per hoc infertur ad id, quod no. Bal. in l. optimã. C. de contrahen. stip. ubi dicit, ꝙ isto casu non sufficeret unũ instrumentũ ad probandũ cõmunem opi. Credit tñ do. meus, ꝙ sufficerent duo. Nec obs. ꝙ aliàs ad probandũ cõem opi. non sufficiant duo, sm Spe. in tit. de instr. edi. §. restat. uersi. illud aũt. & Inn. & alios in c. j. j̄. de fid. instru. quia non loquuntur in factis antiquissimis. Et istis adde. quòd si instrumenta antiqua reperiantur inter se uaria, staretur pluribus, uel melioribus, ut probatur in l. j. in uer. sed sicut. ff. de offic. quęsto. ibi, & sanè crebrior est opi. quia dum facit mentionẽ de frequentiori opinione, uult ꝙ frequentior debeat præualere minùs frequenti, licet aliud senserit Bal. in l. ij. §. postea cũ Apius. ff. de orig. iur. ¶ Et amplia prædicta, ut procedant, etiamsi ille, contra quẽ agitur, & qui possidet, sit iustus possessor, nec habeat aliquã pręsumptionẽ iuris contra se: quamuis Inn. & coĩter Doct. hîc sentiant oppositũ, & ꝙ istis probationibus, de quibus in text. creditur contra possessorem præsumptiuè iniustum, cùm aliàs non crederet, sm eos: quia actor plenè debet intentionẽ probare: aliàs reus absoluit, c. iij. cum si. s̄. eo. quia re uera, ut etiam fatet hîc do. meus, licet actore nõ probante reus absoluat, tñ hîc non dicitur, actorẽ non probare, imo uti probationibus legitimis: nam in istis antiquissimis lex habet istas probatiões pro legitimis. Item, quia per indicia & præsumptiones probat dñiũ, l. ad probationem. C. locati. l. indicia. C. de rei uen. Item cùm dicit in c. ueniens. j̄. tit. proxi. ꝙ dominia probant per famã, nullus dicit, ꝙ non probet contra bonę fidei
5 possessorẽ. ¶ Et extende prædicta etiã ad † priuilegia Papæ: quia probant enunciata in factis antiquis, ut plenè per Domi. in c. si Papa. in prin. de priui. in vj. Imò unũ solũ priuilegiũ sufficit: quia talia enunciatiua in priuilegio Papæ æquipollent famæ, ut sing. no. Io. An. in regula, non licet. ad fi. de reg. iur. in vj. & do. Ant. in c. fi. j̄. de succes. ab intes. & Domi. in d. c. si Papa. Et no. sm Bal. hîc, ꝙ in factis antiquis nulla est melior probatio, ꝗ instrumentorũ: recurritur eñ ad memoriales antiquos, tanquã ad stipites ueritatis, quæ in æternũ permanent cũ hac diffinitione, sm eum: & dicit ꝙ montes, flumina, & ualles, quæ distinguũt territoria, sunt fines æterni, in quibus semel uerũ, semper est uerũ. Allegat l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de dam. infec. Facit illud

& ista est finalis opin. Innoc. in c. ueniens. de uerb. signifi. et no. Spe. in tit. de proba. §. j. uersi. ualet etiã. Idem tenet Bar. in l. si quidem. C. sol. mat. in fi. Ioan. de Imol. in l. ij. §. idẽ. ff. de aqua plu. ar. cen. Et per ista est reprobata opinio Ant. de But. c. ueniens. de testi. el. j. qui aliter sentit in hoc, & male.

a *Instrumẽta antiquissima*] Adde Sali. in l. cùm aliquis. C. de iur. delib. qui notabiliter dicit, quòd si essent instrumẽta antiqua confiniũ, etiamsi facta non sint inter easdem personas, ꝗ probant. Et in simili dicit Cyn. & Bar. de fama, ꝗ in antiquis plenè probat, quos uide in l. si quidem. C. sol. matri.

b *Dicuntur antiquissima*] Adde tu, & dic, ꝗ tempus centũ annorũ cõmuniter tenetur, quòd dicatur longum tempus:

illud, dum montibus umbræ luſtrabunt, etc. & uide, quod dicitur ſuper gl. ſeq. Et de hac materia, quando uerba narratiua antiquorum inſtrumentorũ probent, uide etiã Imo. in cle. j. circa mediũ & fin. de proba. & do. Ant. in c. quoniã. s. eo. & do. Ant. & Imo. in c. poſt ceſſio-
6 nem. s. eo. & quod ibi dixi in viij. fallen. ¶ Quòd † aũt in factis nõ antiquis aſſertio appoſita in inſtrumento tertij, mihi non præiudicet etiã in materia confinium, no. Inn. in c. cùm in iure. paulo ante fi. s. de offi. deleg. & gl. & Bar. in l. prædijs. §. Titio. ff. de leg. iij. & Bal. & alij in d. l. cũ aliquis. & Bal. in d. l. optimã. per c. inter dilectos. j. de fi. inſtru. Eſt uerum, q̃ nocet ipſis contrahentibus, ut uideanť ibi contraxiſſe, ubi aſſerunt eſſe iuriſdictionem, ſm Bal. in d. l. cùm aliquis. Et ita intelligit d. l. optimam. Et ideo dixit Bal. in l. fi. C. ſi à non cõpe. iud. q̃ ſi ille, qui fecit ſe ſubſcribi in inſtrumento Titiũ de Papia, uult declinare forũ quaſi non ſit Papienſis, cogit̃ iſtud probare: quia inſtrumentũ probat contra ipſum. Item operantur dicta uerba bonã fidem ſufficientẽ ad præſcribendũ. Vnde ſubdit ſignanter Bal. in d. l. fi. q̃ ſi emi fundũ, tanquã de diſtrictu certæ ciuitatis, poſſum præſcribere, ut ſoluã collectas illi terræ, adeò q̃ ſi alia ciuitas dicat eam de ſuo diſtrictu, & petat collectas, iuuabit me præſcriptio cauſata ex iſto errore dicti inſtrumenti, ſm ipſum: & bene facit gl. in l. Titio fundus. ff. de cõdi. & demon. & quod per ipſam not. Bal. quaſi in terminis in l. indicia. ad fin. uerſi. quintò principaliter quæro. C.
7 de rei uend. ¶ In ea. gl. ibi, ex archiuo publico. no. q̃ † ſtatur ſcriptutæ repertæ in archiuo publico. Hoc intellige tribus concurrentibus: primò, q̃ ſit poſita in loco publico: ſecundò, q̃ habeat cuſtodem deputatum de publico: tertiò, q̃ ſit poſita inter ſcripturas publicas, ſm do. Ab. Et quia eſt materia pulchra, meliùs cadens in c. ad audientiam. de præſcrip. ubi eſt caſus, ideo non ſequendo do. meũ hîc, qui multùm inſiſtit, reſeruo ad dictum locũ, ne propter glo. hîc tollatur, quod pertinet ad tex. ibi. Sed pro nunc uide de materia Io. An. in Spe. latiſſimè in tit. de inſtr. edi. §. nunc uidendũ. uerſi. quintum ſupplementũ. in addi. magna: Bal. plenè in l. exemplo. C. de proba. & in rub. C. de fid. inſtr. in ult. col. Ang. in authen. & ſi quis in aliquo. C. de eden. Bar. in authẽ. & ſi contractus. poſt prin. C. de fid. inſtru. do. Car. conſ. xxiiij. in tertio dubio, Ro. in l. ſciendum. ff. de uer. oblig. Inn. & Imo. in c. j. s. de procur. Bal. in l. comparationes. uerſi. item ſcriptura. C. de fid. inſtru. & ibi Sali. uerſic. v. ſcriptura. cum ſi. Concluſio eſt, q̃ dicta ſcriptura probat cõcurrentibus duobus prædictis requiſitis, etiam ſine tertio, quando nõ eſſent aliæ ſcripturæ magis authenticæ. ¶ Fallit extra territoriũ, in quo eſt archiuum, ſm Io. And. in d. addi. niſi eſſent ciuitates confœderatæ, ſm Bald. in d. rubri. in fin. ¶ In ea. glo. ibi, columna, uel
8 lapide. Dicas ſm Hoſtien. & do. Abb. q̃ † ubi agitur de grandi preſudicio, iſta nõ probant, ſed adminiculanť, etiamſi ſumus in facto antiquiſſimo, per ea, quæ dicta ſunt s. de libris, & per tex. in l. monumẽtorũ. C. de relig. per quem etiã ita tenet Bar. in l. j. in prin. ff. de bon. poſ. ſecũ. ta. & ſic intellige gl. in c. ſanè. el ij. xxiiij. q. ij. & in c. poſtulatus. iij. q. vij. ¶ Fallit, niſi ſint ſcripta de uoluntate partium, ſecundũ Bart. in d. l. j. Sed hoc nihil importat: quia eſt indubitatum, cùm etiam ſcriptura priuata tunc probaret, in authen. de inſtru. fide & cautela. §. ij. & eſſet ualde difficile probare, partes conſenſiſſe: quia ſi ipſa ſcriptura hoc diceret, non plus ſibi crederetur, quàm principaliter in ea contentis. ¶ Item fallit, niſi eſſet ſcripta ab eo, qui poteſt dare fidem & authoritatẽ ſcripturæ, per tex. in l. ij. §. exactis. uer. pro roſtris. ff. de ori. iur. quem tex. allegat etiam do. Benedict. hîc. Per iſtum tex. colligitur ratio, quare ſcripturæ prætoris factæ in albo creditur: quia in actibus iudiciarijs prætoris, uel iudicis eſt eligere, illum, qui ſcribat, ſicut dicit in d. §. exactis, quòd ille, qui habebat authoritatem l. condendæ, uidetur habere authoritatem cõmittendi, ut lex illa ſcribatur. Vbi autẽ non ageretur de magno præiudicio, poſſet procedere opi. Bar. & Bal. in d. l. monumentorum. & Imo. hîc: & ideo probant confinia, in quibus requiritur minor probatio: ut dicam j. uer. extra gl. Et quod dicatur album prætoris, uide gl. in cle. j. in uer. in albo. de iudicijs. ¶ Glo. in uerbo, famã. ibi,
9 tamen ſi alia adminicula. not. quòd † fama non plenè probat fines diœceſium, ſed adminiculatur. Et idem Inno. Bald. & do. Anto. & do. Abb. hîc, & referunt ſe oẽs ad dicenda in c. ueniens. el j. in tit. proxi. Et dicit hîc Bal. quòd fama iuncta cum conſue. plenè probat. Sed dicas, ſm Imol. hîc, q̃ quicquid ſit in
a alijs materijs, communiter tenetur[a], quòd in antiquis fama probet: ut dixi s. poſt Inn. in d. c. ueniens. & maximè in hac materia confinium, in qua recipiuntur probationes faciliores, ut dicam j. uer. extra glo. Vnde dicit Imol. q̃ ſi teſtes dicunt, q̃ fama eſt & cõmunis opin. q̃ talis limes ſemper fuit obſeruatus à tẽpore, cuius initij nõ eſt memoria, ſufficit: & alle. Arc. in c. inter memoratos. xvj. q. ij. ¶ Gl. fin. ibi, multa iuuant. no. q̃ probationes imperfectæ coniunguntur, ut faciant plenã probationẽ: in quo uide Bart. in l. j. §. itẽ Cornelio. ff. de quæſtionib. & Cal. in c. ueniens j. tit. proxi. Ex quibus cõſidera duos caſus: primus eſt, quando probationes tendunt ad diuerſum finem: ſecundus, quando ad
10 unum. ¶ Primo † caſu non ſunt cõmiſſibiles ad integrandã unam probationem: & ſic intelligitur glo. in c. quorundã. xxiij. diſ. & c. licet cauſam. s. eo. Vnde infert hîc notãter do. Ab. q̃ ſi aliqui teſtes deponũt de mutuo, ſed nõ perfectè, & aliqui de p̃feſſione mutui, ẽt non perfectè, non p̃iunguntť ut probent, cùm ſæpe unum ſit ſine alio. Sed quantum ad iſtud exemplum, aduerte: quia contrà tenuit do. Abb. in c. cùm dilectus. in j. col. j. de ſucceſ. ab inteſta. Sed dicas, quòd iſti teſtes probãt ſemiplenè. Ideo poterit deferri iuramentum, ſecundum Bal. eleganter in rub. de cõtrouer. inueſt. poſt prin. Bald. & Sali. in authen. rogati. C. de teſti. allegant tex. optimum in d. c. cùm dilectus. Licet enim confeſſio, de qua ponit alius teſtis, ſit diuerſum à contractu, continet tamen in ſe contractũ, in quantum ipſa confeſſio præſupponit contractum eſſe factum. Et hoc tenet do. meus hîc indubitãter in alio contractu, quàm in mutuo: ſed in mutuo dicit, iſtos teſtes omnino ſingulares: quia deponens de numeratione, deponit de mutuo naturali: & deponens de p̃feſſione, deponit de mutuo ciuili: & ideo nihil probant. Allegat Pet. & Cy. in l. ij. C. quæ ſit ſon. conſue. & ita intelligit do. Abb. hîc. Sed in hoc poteris cogitare: quia non uidetur ſufficiens ratio differentiæ, attenta ratione Bal. in d. rub. Et iſtis adde glo. in uerbo, probata. in c. tam literis. j. de teſti. & Spe. in tit. de inquiſitione. §. nunc uidendum. uer. ſi autem ſemiplenè. & Bal. in Spe. de probat. §. fin. ¶ Secundo caſu, quando probationes imperfectæ tendunt ad eundem finem, & eodem modo, bene poteſt reſultare una plena probatio, ſiue ſit eiuſdem generis, ut in duob⁹ teſtibus: ſiue diuerſi, ut unus

a *Cõmuniter tenetur*] *Adde tu, q̃ quando à cõmuniter accidentibus probatio ſolet eẽ difficilis, tunc fama facit plenam probationẽ, quæ aliàs uix nõ facit ſemiplenã, ut not. in c. præterea. de teſtib. Ant. de Bu. in c. ueniens. el j. eo. tit. Hinc eſt, q̃, in antiquis, ubi ẽ difficilis probatio, fama ſola facit plenam probationem. ita Inn. in c. ueniens. de uer. ſig. Bald. in l. cùm ſup. C. de rei uen. et in authen. quas actiões. in ult. col. C. de ſac. ſan. eccl. Et dicit Bal. notabiliter in l. at qui natura. §. cùm me abſenti. ẽ. ff. de negeſt. q̃ fama cum antiquiſſima poſſeſſione, de qua in contrariũ memoria nõ exiſtat, habetur pro plena probatione: et idẽ tenet in l. bonæ fidei. C. de reb. cre. in ulti. col. Adde quòd idem ſentit Feli. in c. ueniens. el j. de teſti. et uer. j. concluſio.*

teſtis cum fama: licet Bal. in c. j. §. cùm autem. de contro. inueſt. dicat, talem probationem appellari poſtea preſumptiuam: quia contratum tenet Bar. & meliùs, in l. admonendi. in pen. col. ff. de iureiur. & facit text. in l. Arriani. in uerbo, ad unam. C. de hære. & in c. pen. in uerbo, caudas ad inuicem colligatas. j. de hæreti. & in l. j. ad fi. ibi, nec diuerſitatem factorum. ff. quemad. teſt. aperi. & in l. qui ſententiam. C. de pœnis. ibi, in unum conſpirantes concordanteſq̃ rei finẽ. quem alleg. Bal. hîc, dicens inter alia multa, quòd in probationibus ſurgit opi. ex diuerſis coniecturis tendentibus ad eandem concluſionẽ, & habentibus cauſas, ſimilitudines, & conſonantias conteſtes inuicem colligatas. & refert Old. dediſſe unam theoricam, per d. l. qui ſententiam. q̃ ſicut teſtes ſingulares nõ probant, quia in diuerſum tendunt: ita diuerſæ ſpecies probationum uariantes in effectu non probant: ſed ſi una inſufflat in alteram aliquid fidei, & altera in alteram, ita q̃ animus iudicis plenè informatur, tales probationes non dicuntur ſingulares, nec diſcrepantes. ¶ Limita iſta, ſm Bald. in l.
11 ſi quis ex argentarijs. §. j. ff. de eden. niſi † tales probationes coniungendæ, eſſent in ſua ſpecie imperfectæ: putà, ſi fama probatur per unum teſtem & unum aliud indicium: putà, fuga probať per alium teſtẽ, nunc non coniunguntť: quia quodlibet indiciũ requirit duos teſtes, ut per Inn. in c. ſicut. j. de ſymo. & gl. & Bar. in l. ſi. C. fa. ercif. & adde Bal. in c. licet. s. eo. & in l. j. C. ſi unus. ex pluri. ubi facit teſtũ de d. l. qui ſententiã. & dicit do. Ab. in c. tranſmiſſæ. j. qui ſi. ſint leg. propter gl. ibi, q̃ probationes non coniunguntť, q̃ repugnant in modo, licet concordent in ſi. per l. ubi repugnantia. ff. de reg. iuris. Quo aũt ſaluentť teſtes ſingulares probantes diuerſas ſpecies unius generis, erit dicendũ in c. licet ex quadã. j. tit. proxi. Et iſtis adde Ro. conſ. vij. inci. Viſis neceſſarijs: uiſo latè de prædictis, maximè q̃ in difficilè probabilibus ſit prædicta cõmixtio probationum. & uide, qd̃ ipſe alle. ibi in cõſilio ſequenti, & Bal. in l. ſpadonẽ. §. qui multa. ff. de excu. tu. & Bar. & Bal. in l. excipiunt. p illũ tex. ff. ad Sylla. Et q̃ una probatio ſuppleat aliam, uide tex. quem ualde no. ibi Imo. in c. ad audientiã. j. de præſcr. ubi teſtes dicentes cenſum fuiſſe ſolutũ, nõ reddebant cauſam ſolutionis, ut ſuppleať per priuilegia.
12 ¶ Extra † gl. pro pleniori doctrina ſcias primò, q̃ do. Car. poſt Matthæum in cle. j. in iij. op. de proba. dicit, q̃ in probandis confinibus non requirantur arctæ probationes, ſed ſufficit probatio ſemiplena. Allegat iſtũ text. & poſtea exemplificat, quę ſint probationes ſemiplenæ. Sed re uera iſtud dictum eſt periculoſum, & nõ probať iure: quia iſte text. loquitur de factis antiquis. Item loquitur de confinibus diœceſiũ: quo caſu Doct. non reputant iſtud praiudiciale multũ, ut s. retuli per d. c. cùm Apoſtolica. Et ideo extendere ad temporalia, ut confines poſſint ſemiplenè probari, non eſt rationabile. Imò contrà ſentit gl. in d. l. prædijs. §. Titio. & Inno. in c. cùm in iure. s. de offic. deleg. cũ his, quæ dixi s. uer. quod aũt in factis. Fateor bene, q̃ ad probandũ confines antiquiſſimos ſufficit probare per plura inſtrumenta enunciatiua etiam inter laicos: & ultra prædicta idem tenent Ang. & Imo. in l. ſciendũ. ff. de uerb. obli. & ibi Ro. alleg. gl. in d. c. cùm olim. j. de cenſi. idem Domi. in d. c. ſi Papa. & Bal. pulchrè in l. conuenticulã. uerſi. ex his infero. C. de epiſ. & cle. & do. Ant. & do. Abb. in d. c. cũ olim. & do. Ab. in d. c. ſup eo. in prin. j. de parochijs. Et in hoc non eſt differentia inter fines eccleſiarum & alios: quia in talibus fama ſufficit, ut ſæpe dixi s. Sed q̃ libri antiqui probent, hoc eſt ſpeciale inter eccleſias, per iſtum tex. non inter laicos: quia non eſt iure cautũ: & ita teneas. ¶ Secundò ſcias, q̃ ſi territoria mutantur per mutationes principum, uel diuiſiones iuriſdictionũ: iſta nec nocent, nec proſunt antiquis finibus eccleſiarũ. Ita eſt gl. in uerbo, diuiſis. in c. j. x. diſt. & in cle. ne Romani. in uerbo, diœceſis. de elec. no. do. Anto. poſt Hoſt. in c. querimoniã. in fi. j. de iure pat. quod eſt utile pro deſcriptionibus terratũ, quæ fiunt in æſtimiſ: quia nõ probãt inter clericos cõfines parochiarũ. ¶ Tertiò ſcias, q̃ in dubio non preſumitur mutatio confinium. Caſus eſt. Et ibi Bald. in l. fi. ff. fin. regun. quod eſt utile: quia dicens confines eſſe mutatos, habet hoc probare. Et formã libellandi, q̃ ſunt mutati confines, uide oĩo per Bart. in l. demonſtratio falſa. in fin. ff. de condi. & demon. quia debet dici in libello, q̃ fundus olim poſitus intra tales confines, eſt fundus, qui eſt hodie intra tales, & q̃ eſt idem fundus: aliàs poſſet de facili periclitari totus proceſſus, ſm eum. ¶ Quartò ſcias, quòd ubi fit mentio de fundo, quamuis erreť in confinibus demonſtrandis, tamen non uitiať diſpoſitio, ſi conſtat de fundo: ut eſt gl. in l. forma. in prin. in uerbo, uicinis. ff. de cenſi. & ſequiť Bal. in l. j. in prin. ff. de edeti. Et ideo dicit Bal. in l. penul. C. de execu. rei iud. q̃ error confinium nõ habet uitiare ſententiã. Allegant omnes tex. optimũ in l. patronus. §. ij. ff. de leg. iij. ¶ Quintò ſcias, q̃ ſufficit uolenti demonſtrare certũ fundũ, dare duas demonſtrationes, & eas probare: poſtea non nocet, ſi poneret quoſdã confines, quos non probaret. Ita latò & eleganter not. Bart. in d. l. demonſtratio. in ult. col. ¶ Sextò ſcias ſecundũ Bal. hîc, q̃ quædam ſunt inſtrumenta finium directiua, & inducunt notoriũ actu permanens: quędã enunciatiua, & faciunt adminiculum, ſed non plenã fidẽ. Allegat gl. in d. l. optimã. & in l. cùm aliquis. & intelligit in non antiquis. Idem dicit, q̃ per exercitiũ iuriſdictionũ, & per reditus antiquos, & nauigia, & pedagia, probanť cõfines antiqui, & poſſeſſio. Allegat c. dilectos. s. de offi. archi. & c. licet. s. eo. ¶ Vltimò ſcias ſm Inn. & clariùs per Bal. hîc, q̃ fines ciuitatũ & caſtrorũ preſumunť eſſe illius, qui primò occupauit: quod eſt ualde notandum, ſm Bal. & addit l. rem, quæ nobis. ff. de acqui. poſ. Non ſic eſt in iſtis ſpiritualibus, in quibus non dať libertas occupandi rem uacantem, niſi authoritate Papæ, ſm Inn. hîc, quem ualde not. do. Abb. Et rationẽ differentiæ uide per ipſum: & ſcias, q̃ Bal. hîc, docet practicã iudicandi in materia confiniũ.

c. cauſam.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Agens contra monachum an debeat concipere libellum contra ipſum monachum.*

2 *Teſtibus receptis ſuper peritia artis, poſſunt alij teſtes recipi peritiores, ut de eadem re deponant.*

3 *Mulier non cognita à uiro, an ſit reſtituenda uiro intentanti iudicium poſſeſſorium.*

4 *Virginitas qualia habet priuilegia.*

5 *Mulieres, quæ non ſunt honeſtæ, quamuis ſunt peritæ, non admittuntur ad teſtificandum de uirginitate.*

CAPITVLVM XIIII.

1 Cauſam. ¶ Poſſunt reprobari matronæ, per quas uirginitas probatur. H. D. ¶ No. primò ſm do. Ab. ibi, contra puellã. q̃ † cùm agiť contra monacham, uel monachũ, & rettocať in dubium ipſius ingreſſus, concipiť libellus in perſonam monachi, & nõ monaſterij. Idem dic, ubi ſententia condemnatoria non poteſt mandari executioni, niſi ꝓtra perſonã monachi, ut probať in c. dudũ. j. de conuer. coniug. & de hoc per Inn. & alios in c. cum l. & A. j. de re iudi. & per gl. fi. in c. cũ dilecta. s. de reſcri. & Bal. plenè in authẽ. tanq̃. C. de epiſ. & cle. ¶ No. ſecundò, q̃ ſiue cauſa ſit in præiudiciũ aſſerti matrimonij, ſiue in fauorem, poſſunt ſup eiſdem capitulis, publicatis teſtib⁹, alij produci. Et ita eſt caſus pro his, quæ no. do. Ab. in c. iurauit. iri ult. col. s. eo. dũ impugnat Io. An. in c. ſeries. in tit. proxi. dicentẽ, q̃ ſnia lata ꝓ matrimonio tranſit in rem iudicatã: quia utroq̃

caſu eſt par ratio peccati euitandi unum. Per hoc etiã
colligunt do. Ant. & Imol. quòd ſententia lata contra
religionis ingreſſum non tranſit in rem iudi. Et licet
alij non referant, tamen de hoc dubito: tum, quia non
eſt iure cautum, quia quod hîc dicitur, procedit fauore
matrimonij, ſiue iuuandi, ſiue impediendi, cùm utro-
2 biꝗ ſit ſalus animę ſubſiſtente impedimento. ¶ No. †
tertiò, non ponendo aliquid ſpeciale in cauſa matri-
moniali, quòd ubi cauſa deciditur iudicio peritorum,
ita ꝙ teſtes deponunt de credulitate, ſm practicã artis,
poſſunt teſtes peritiores recipi publicatione non ob-
ſtante: quia iudicium fuit fallibile: & hoc procedere
poteſt, ſecundum do. Ab. quando recipiuntur iudicis
officio, uel ad inſtantiam partis, cui nihil põt imputari,
cur peritiores non produxit: arg. c. fin. qui matri. accuſ.
poſſunt. Idem colligit Bal. hîc, dicens quòd publicata
relatione medicorũ, qui recepti fuerunt ſuper cicatrice,
tamen adhuc alij recipi poſſunt, tam ad petitionem
partis, quã ex mero iudicis officio. Quod eſt notabile,
ſecundum eum. Et de iſtis facias omnino mentionem
in c. propoſuiſti. ſ. eo. ubi in iiij. cõcluſione latè deduxi
iſtud. Sed non eſt tex. melior in iure, pro ibi dictis ma-
ximè, ſed eſſet uerus intellectus do. Ant. & aliorum hîc,
quòd hîc lata eſſet ſententia. Sed profectò hoc non
percipio ullo modo ex text. quòd uno inſtrumento
iſtius decre. emanauit cauſa pendente. Patet ex princ.
ibi, noſcitur agitari. Et ideo ſine miniſterio Bald. hîc
notauit publicationem, non ſententiam. Dictum ta-
men eſt uerum in ſe, ut diximus, ubi ſ. ¶ Not. quartò
ibi, ſigna uirginitatis. ꝙ uirginitas probatur per ſigna.
Idem ſecundum Bald. ſignum oſtendit ſignatum, ſicut
ſtigmata in facie oſtendunt militantem, l. ſtigmata. C.
de fabricẽ. li. x. & habitus clericum, c. ſi iudex. de ſentẽ.
excom. in vj. & clauus militem, purpura regem, ſtola
ſacerdotem, cuculla monachum, ſecundum Bal. alleg.
no. in l. j. C. nulli licere in frenis equeſtribus. li. xj. Et per
iſtum text. colligit Bald. quòd accuſatus de adulterio,
debet abſolui, ſi ſigna uirginitatis apparent in puella.
¶ No. quintò ibi, manus. ꝙ habentes referre iudicium
ſuũ in materia perceptibili tactu, debent tangere: unde
non ſufficeret, ſi dicerent uidiſſe. Non obſt. l. j. ff. de uen.
inſpi. quia debet intelligi, quando poſſet haberi pro-
batio abſꝗ tactu: aliàs ſecus, c. ex literis. & c. fraternita-
tis. ĩ. de frigi. & in l. ſurreptione. §. fin. ibi, ſi res ita exigit.
ff. finium regun. & uide Bart. in l. ij. ff. de ferijs. ¶ Not.
ſextò ibi, matronas. ꝙ non creditur uni ſoli. Quod limi
tat Bald. hîc, niſi in ciuitate alius non reperiretur, per
tex. in authen. de non alie. §. ſed neꝗ. Et in propoſito
dicit Bal. eſſe bo. tex. in l. j. §. fi. ff. de uer. obl. ubi uidetur,
ꝙ unus interpres ſufficiat. Dic, ut dictũ fuit in d. c. pro-
poſuiſti. in ij. concluſione: & ad illã l. reſpondi ibi in ij.
fallẽtia. ¶ No. ſeptimò ibi, deputare curetis. ꝙ in cauſa,
in qua exuberat officium iudicis, poteſt iudex & debet
parte nõ excluſa, teſtes ex officio ſuo producere: quod
eſt bonum dictum, ſecundũ do. Ab. & ſentit hîc Io. An.
ſm eum, & idem Bald. hîc: & facit ad doctrinam Bart. &
Angel. in l. ſemel. C. de re mili. lib. xij. quòd ad iudicem,
non ad partem pertineat electio: & allegaui in d. c. pro-
poſuiſti in j. concluſ. ¶ Gl. j. ibi, ne ab eo corrumpatur.
3 No. ex mente glo. ꝙ † ceſſante cauſa monachatus mu-
lier eſt reſtituenda uiro, licet adhuc non fuerit cognita.
Et idem not. hîc do. Abb. dum modò, ſm eum, poſſit
tutè morari cum ſponſo: aliàs datur cautio, iuxta c. ex
tranſmiſſa, allegatum in gl. Sed contrarium & meliùs,
tenent hîc Io. An. do. Ant. & expreſſiùs Bal. qui dicit, ꝙ
inter ſponſos præſentia, conuerſatio & reliqua ſunt ex-
trinſeca & ambages: nec per hoc uxor ſpoliat maritũ,
ſed ſeipſam: & ante ꝙ̃ uir cognouerit ipſam, nõ eſt ſpo-
liatus poſſeſſione finalis cauſæ matrimonij: poſtea ſic,
ut l. j. §. pe. ff. de iuſti. & iur. Vnde ſpoliatus poſſeſſione
finalis cauſæ, dicitur ſpoliatus rei: ſecus, ſi eſt ſpoliatus
quibuſdam præludijs. Et ideo ſi uir petit ſe reſtitui ad
oſcula, non procedit petitio, ſm eum. Et collige pra-
cticam ex text. ſecundum ipſum. ut in caſu iſto pen. lit.
ante copulam, ne uir prorumpat ſm appetitum, nec
mulier habeat liberam uoluntatem, ponatur mulier
in monaſterio, tanquã apud tutum ſequeſtrum. Quod
autem, ſi adoleſcens litigans cum ſponſa, quam non
uult, timet mitti in poſſeſſionem mulieris luxurioſæ:
Dic idem, ſm Bald. hîc, licet hoc rarò contingat. Alleg.
gl. quæ incipit, idem econtrà. in l. unica. C. de rap. uir.
& non eſt alibi, ſm eum: & dicit Ang. in d. l. j. ſe uidiſſe
de facto cõburi Florentiæ unã mulierẽ adoleſcentulã
per uim. Credo, ꝙ Bal. ſentiat idẽ eſſe, hoc eſt, ꝙ mulier
debet ſtare in monaſterio, non ſponſus, timens ut ma-
4 gis prouideat̃ caſtitati mulieris. Et iſta bene no. ¶ Gl. †
fi. ibi, ſola uirginitas replet paradiſum. intellige, id eſt,
per ſe tm̃, non ꝙ aliæ idem non operent̃: nam etiã con-
iuncti rectè uiuentes idẽ obtinent, c. j. ad fi. ſ. de ſum. tri.
& in §. illud. ad fi. xxij. q. iiij. Et intellige, ꝙ ſola caſtitas
in habente aliquid uitiũ non ſufficeret, per c. defleat. ĩ.
de reg. iur. Sed aliæ acceſſoriæ uirtutes faciunt illã re-
ginam: nam impoſſibile eſt unã uirtutem habere ſine
alijs, ut per gl. in c. niſi cũ olim. in uerb. flore. ſ. de renũ.
& in c. cũ renunciat̃. xxxij. q. ij. Ita declarat do. Abb. ſ. in
proœ. Gregoriano, uerſi. rex pacificus. in iij. col. & hîc:
& no. iſtam gl. de priui. uirg. Et dicit Bal. hîc, ꝙ ratione
huius priuilegij magis creditur teſtimonio uirginis, ꝙ̃
uiduæ: quod eſt notandũ. Et dicit, ꝙ in menſa & in iti-
nere ſemp uirgines debent præcedere uiduas. Dicit tñ,
ꝙ uiduæ caſtè uiuentes non ſunt procul à uirginitate:
alle. c. optimũ. in authen. de non eligendo ſecundò nu-
bentes. Et plura in propoſito dici poſſent, ſed remitto
ad gl. fi. circa fi. in c. cũ ad monaſteriũ. ĩ. de ſta. mo. & gl.
fi. in c. j. ĩ. de uoto. & beat⁹ Tho. ſecũda ſecũdæ, q. xxviij.
arti. j. & q. clj. in oĩbus arti. & clij. per totũ, in iiij. Senten-
tiarũ, diſt. xxxiij. Et de laureola uide in iiij. diſt. viij. q. j.
art. ij. Et adde, ꝙ ſtatus religioſorũ excedit uirginitatẽ,
ſm Tho. ſecunda ſecundæ, q. clxxxvj. arti. viij. facit c. ex
parte. el. ij. ĩ. de conuer. coniug. ¶ Extra gl. dicit Bal. hîc,
ꝙ dos iſti⁹ puellæ nõ poteſt interim repeti à uiro: quia
eſt acceſſoriũ. Vnde interim ſtat in ſuſpenſo. Alleg. l.
fundũ Titianũ. & l. fundi. ff. de excep. Et ideo dos ſeque
ſtratur cũ puella. Alleg. c. per noſtras. ĩ. de do inter ui. &
uxo. Itẽ dicit Bal. hîc ſing. ꝙ uxor cognita, etiã per uim,
non poteſt maritũ ſuum ſpoliare contraria ui: nec po-
teſt ingredi monaſteriũ: quia gloria uirginitatis nõ eſt
in ipſa, ſm eũ: cui adde Io. An. ſolenniter hoc diſputan-
tem in regula, quæ cõtra ius. de reg. iur. in vj. & do. Ant.
& do. Ab. in c. j. ĩ. de conuer. cõiug. & Bal. in l. j. §. caſum.
ff. de poſtu. & Domi. plenè poſt gl. & Archi. in c. ſi euan-
gelica. in ult. col. lv. diſt. facit, quod no. Archi. xxxiij. q. v.
in Summa, & do. Ant. in c. is, qui in ult. col. ĩ. de ſponſ.
& Bar. in l. j. C. ubi quis de curiali. & Io. de An. poſt alios
in c. cùm cauſam. ĩ. de rapto. & reputat̃ paſſus multùm
dubius. Sed non diſcedo à Io. An. in d. regula, quæ ꝯtra
ius. ubi concludit, ꝙ cognita per uim non dicit̃ matri-
monialiter cognita, nec impedit̃ ingredi monaſteriũ,
niſi in caſu de quo ibi per ipſum, uidelicet qñ pendẽte
mino. de quo in c. ex publico. ĩ. de cõuer. coniug. fuiſſet
per uim cognita: quia tunc impediret̃ ingredi. ¶ Item
5 no. Bal. hîc poſt Inn. ꝙ † mulieres, quę nõ ſunt diſcretę,
uel honeſtę, quamuis peritæ, non admittunt̃ ad teſtifi-
candũ de uirginitate. Et ampliat Bal. etiamſi eſſent no-
biles naturali origine: quia meliores ſunt boni mores,
ꝙ̃ nobilitas, ſm ipſum. Tangunt etiã hîc plenè do. Ab.
& do. me⁹, quid fiendũ de bonis exeuntis monaſteriũ.
Sed uide, quæ allegaui in c. in præſentia. in ij. q. ſ. eo.
Item conſidera, ꝙ dictũ do. Ant. & aliorũ hîc de ſenten
tia lata ſuper profeſſiõe poteſt ꝑcedere, qñ eſt iudicatũ
contra ꝓfeſſionẽ, & æquiparabit̃ cauſæ matrimoniali:
quia ſubeſt peccatũ continuũ; ſecus, ſi pro ꝓfeſſione.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 Inſtantia an pereat triennio ſecundum ius Canonicum.
2 Non præſumuntur interueniſſe præparatoria, uel deciſoria, ſi non reperiuntur acta.
3 Collocutio comprehenditur appellatione tractatus.

CAPITVLVM XV.

Cum bonæ. ¶ Acta facta coram
iudicibus primis,
faciunt fidem corã ſucceſſoribus ex eadem
inſtantia: & produci poſſunt noui teſtes
primis atteſtationibus perditis, non obſtante publica
tione. H. D. ¶ Not. primò ibi, apud priores iudices.
iuncta glo. quòd originalia actorum uidentur debere
remanere penes iudicem apud quem ſunt confecta:
ſed iſtud euenit de facto: quia imo debent remanere
penes notariũ, ſm Io. And. in c. qm̃. ſ. eo. & ſequuntur
Imol. & do. Abb. hîc, qui ex hoc colligit aliud, quòd ſi
originalia inſtrumentorum inueniantur penes alium,
ꝙ̃ penes illum, apud quem ſtare debent, non perdunt
autoritatem: & eſt menti tenendum, ſm eum, pro quo
do. meus alleg. tex. in l. quædam. §. is autem. & §. nihil. ff.
de eden. & in l. qui tabulas. & quod ibi not. ff. de fur.
¶ No. ſecundò iuncta gl. deciſa ſecundũ Hoſt. & alios,
1 ꝙ † de iure Canonico inſtantia non perit triennio, in-
ducendo ut hîc per eos conſiderantes, quòd cauſa fuit
corã diuerſis iudicibus, quæ in iudicio non concludit:
quia ſm do. meum, hoc ius inſtantiæ non incipit, niſi à
litis conteſtatione: l. properandum. in prin. C. de iudi.
Vnde potuit differri lit. conteſt. tantùm, ꝙ tempore no
uæ cõmiſſionis non erat elapſum triennium. Dictum
tamẽ eſt uerum in ſe, per c. uenerabilis. & quod ibi not.
ſ. de iudi. ¶ No. tertiò, quòd perditio inſtrumenti, ſiue
alicuius ſcripturæ probatur, quando facta diligentia
ex authoritate ſuperioris ſcriptura nõ inuenitur: & eſt
unus modus probandi negatiuã, uel perditionem rei,
ſecundum Bart. ſing. in l. is poteſt. ff. de acquir. hæred.
Allegat tex. in l. iij. §. Nerua filius. ff. de acqui. poſ. Et hoc
eſt uerum ſine dubio, quantum ad ſuccurrendũ parti,
penes quam ſcriptura non erat, ut teſtes producat: ſed
ſi ille, penes quem olim res fuit, uelit probare rem eſſe
amiſſam: putà, notarius inſtrumentum, uel mercator
librum, oportet, ut probet̃ cauſa ueriſimilis, per quam
probet̃ perditio: & iſta diligens inquiſitio nõ ſufficeret,
quia potuiſſet rem occultare, ſm Bar. notabiliter in l. ſi
quis ex argentarijs. §. fi. ff. de eden. & Bal. poſt Cy. in l. ſi
creditor. C. de pig. actio. Et iſtum tex. ad hoc perpetuò
2 not. ultra oẽs Docto. ſm do. meum. ¶ No. quartò, ꝙ †
ſi non reperiuntur acta, nõ præſumuntur interueniſſe
præparatoria, uel deciſoria. Ad idem c. quoniam. ſ. eo.
Fallit, niſi partes confiteantur acta interueniſſe. Et per
iſtum tex. dicit Bal. hîc, ꝙ licet, ubi acta non loquuntur
nec nos loquamur, d. c. qm̃. in fi. tamen ſi reus non ne-
gat, non poteſt per alium, cuius non intereſt, iudicium
reuocari: & licet per negationem fiat res dubia, l. iij. C.
quibus ad libe. tamen per ſilentium non fit res dubia,
ut eſt caſus mirabilis multùm hîc, ſm ipſum. Pro quo
facit, quod no. Inn. in c. pe. in uerbo, non negauit. ſ. de
poſtu. præla. ubi qui non negauit, uidet̃ confiteri. Facit
l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. act. ¶ Et ſi diceret̃
hoc modo in his, quæ nõ dependent à uoluntate par-
tium, non ſtatur eorum confeſſioni, c. ſuper eo. de eo,
qui cog. conſangui. ux. ſuæ. ¶ Item confeſſio partium
ſuper his, quæ ab eis remitti non poſſunt, non probat:
ut no. Bart. in l. ſciendum. in j. col. ff. de uerb. oblig. & eſt
caſus in ſimili in l. & ſi fortè. & ibi Bar. ff. de caſtrẽ. pecu.
No. Io. An. in c. qm̃. ſuper gl. fi. ſ. eo. cum concor. Modò
ſic eſt, ꝙ partes nõ poſſunt renunciare ſolennitatibus,
maximè litis conteſt. iuxta gl. & Doct. in c. de cauſis. ſ.
de offi. deleg. cum ſi. Ergo nõ uidetur, ꝙ ſola confeſſio
iſtud probet: cuius contrarium hîc expreſſè dicitur.
Reſpondet do. Abb. & do. meus, ꝙ hîc tractabatur de
modico, uel nullo pręiudicio: nec imminebat peccatũ;
prout in caſu c. ſuper eo. Poterant enim partes, ſi lis nõ
erat conteſt. denuo ipſam conteſtari. Quinimò totus
proceſſus poteſt repeti, ſm notabilem cautelam Bart.
in l. mutari. ff. de procu. & plenius in l. conquerebatur.
ff. iudi. ſol. & Imo. in d. c. de cauſis. ſ. de offi. dele. & dicit
do. Abb. ſe dixiſſe aliàs, hoc eſt in c. pe. ſ. de iudic. Vel,
ſm do. meum, poteſt dicere, ꝙ hîc unà cum aſſertione
partium concurrebat etiam aſſertio priorum iudicum.
¶ Et ſi tu diceres, ſm hoc poſſent partes in prin. cauſæ
dicere, habeatur lis pro conteſtata dimiſſa forma, c. j. ſ.
de lit. conteſt. quia earum confeſſio uidetur poſſe eius
uirtutem operari: reſpondeo, ꝙ hoc fieri non poſſet:
quia eſt data forma à lege. Vnde dicit Bal. in l. iubem⁹.
C. de iudi. ꝙ contra formã legis nec iudices, nec partes
diſponere pñt. Not. Bar. in l. j. ff. de lib. & poſthu. & oẽs
in c. cùm dilecta. de reſcrip. Vnde dicit notanter Angel.
in l. ſed & ſi quis. §. quæſitum. ff. ſi quis cau. per illũ tex.
in uerbo, ſpecialiter. ꝙ non poſſunt partes habere pro
expreſſis ea, quæ uigore legis debent exprimi. Et eſt
bonus tex. in c. qui ad agendum. de procu. in vj. Idem
Ang. in l. omnes. in prin. C. de præſcrip. xxx. an. ſecus
dicens in principe, per illum tex. quem dicit meliorem
de corpore iuris. Not. Io. And. in c. cum aliquibus. de
reſcrip. in vj. & in c. j. de exceſ. præla. eo. lib. & Ang. in l.
diuus. §. licet. ff. de iure codi. cum concor. Poſſunt ergo
partes confiteri, litem fuiſſe conteſtatam, & uidentur
ipſam conteſtari: quia hoc non eſt dicere, ipſam ex eo
induci, ſed præſumi inductam. Et ſatis dicuntur con-
fiteri, ex quo de ipſa non ſit dubium, per iſtum text.
3 ¶ No. ultimò, ꝙ † appellatione tractatus comprehen-
ditur collocutio de aliqua re: quia non ſcribit Papa,
ut referatur ſibi, quid fuerit concluſum: ſed quid dixe-
rint partes, ita ꝙ non eſt neceſſe, ut dicatur aliquam
concluſionem eſſe factam. Facit, quod no. per Bar. in l.
multum. C. ſi quis alteri, uel ſibi. & per Scribentes in l.
pacta nouiſſima. C. de pac. ¶ Sed pone, ꝙ eccleſia po-
tuit componere, & non compoſuit: nunquid aduerſus
emiſſam compoſitionem poſſit in integ. reſtitui: Bald.
tenet hîc, ꝙ ſic: dicens, de hoc uideri tex. cùm glo. in l. ſi
ex cauſa. §. nunc uidendũ. in uerbo, ꝓfuere. ff. de mino.
dum modò tractatus compoſitionis deuenerit ad con
cluſionem, ſm eum: aliàs non, per l. eleganter. in princ.
ff. de condic. inde. ¶ Extra gl. dicit hîc Inn. ꝙ ſi Papa
mandat alicui, ꝙ faciat ſibi exhiberi omnes proceſſus
alicuius cauſæ, ſi non eſt facta mentio ab impetrante,
quòd lis coram alio pendebat, poſſunt per exceptionẽ
edi, niſi partes eſſent abſolutæ ab obſeruatione iudicij:
& ſequuntur hoc omnes, maximè Bal. colligens ex hoc
ultimo uerbo, ꝙ per talem abſolutoriam ab obſerua-
tione iudicij non conſumuntur acta reſpicientia cau-
ſam, cùm edi debebant, niſi talis abſolutoria eſſet lata
per ineptitudinem iudicij. Alleg. l. fiſcus. & ibi Bar. ff. de
iur. fiſci. ¶ Vltimò, dum dixi ſ. poſt do. meum in iij.
notab. ꝙ perditio probat̃ facta diligenti inquiſitione,
conſidera: quia non eſt differentia inter caſum d. l. ſi
quis ex argentarijs. & caſum iſtius literæ: quia ita
tenebantur iſti edere acta. Vnde intelligo,
ꝙ hîc allegabatur ueriſimilis cauſa
perditionis.

c. cùm bonæ.

De teſtib. & atteſtationib.

TITVLVS XX.

SVMMARIVM.

1 Teſtimonium latum ab eo, qui accepit pecuniam, non ualet, etiamſi uerum dicat.
2 Expenſæ debentur teſti, quas fecit, dum teſtificatur.
3 Teſtis propter amicitiam non repellitur, niſi eſſet immoderata.

CAPITVLVM I.

PLacuit. ¶ Seipsum sum mat, tria continens. ¶ No. tex. ibi, pretio. ꝙ † corruptio [a] per pretium inhabilitat testem, & procedit, etiamsi fiat, ut uerum dicat: c. non sanè. xiiij. q. v. Vnde etiam uerum dicendo non euitat pœnã falsi, l. j. & ibi Bar. ff. de falsis. dixi in c. licet. super gl. in uerbo, opponi. suprà, tit. j. Et eandem pœnam incurrit, si noluit testificari: quia propter hoc fuit corruptus, secundum Bart. ubi s̃. Sed iste secundus differt à primo: quia testificando efficaciter deponit, & probat, sm Bal. in c. j. circa medium, per illum text. si de inuesti. inter do. & uasal. lis ori. quod intelligit do. meus hîc, & bene, siue deponat pro illo, contra quem, ut nõ deponeret, rogabatur: siue pro ipso rogante: quia delictum cõmissum in fraudem testimonij ferendi nõ tollit effectum testificatus, ut per Bar. in l. j. §. cùm quis. ff. de quæst. etiamsi illud delictum sit culpa, uel dolo testis, c. inquisitionis. & ibi do. Abb. & alij, j̃. de accus. cùm etiã natura testimonij sit, ut extendatur ad utranq; partem, ut per glo. in c. fraternitatis. j̃. eo. tum etiam, quia eius dictum uidetur approbatũ ex toto à parte, quæ uoluit eum non obstante corruptione cogi: & ponderat hîc do. Abb. tex. in uerbo, pretio. quia non dicit, Prece. Ex quo infert, ꝙ testis rogatus ut testificet, non dicitur corruptus. Et ita intelligit c. quoties. j̃. eo. Bene facit, quod not. Bald. in c. licet. s̃. tit. proxi. dum dicit, testem non dici subornatum, si fuit rogatus, uel monitus, ut per uerba cõgrua loqueretur. Et ibi dictis circa hoc adde Bal. idem tenentem in l. fi. in ult. col. C. si ex falsis instru. Ex his etiam infert do. Abb. ꝙ testis non citatus, sed productus à parte, non dicit suspectus. De quo latiùs dicetur in c. seq. uersic. extra gloss. ¶ Et limita istum text. quo ad pretium, nisi † testis reciperet expensas, quas facit in eundo & redeundo causa testificandi, secundum omnes hîc per c. statutum. in fine. de rescrip. in vj. & l. quoniam liberi. C. de testib. Idem signanter dicit Bal. hîc, si aliquid daretur testi in recompensatione operarum, quas perdit. Et subdit Bal. hîc, quòd in causa inquisitionis, in qua non est pars, satisfaciet res publica de mandato iudicis, per l. cùm nauarchorum. C. de nauicula. lib. xj. Vnde hoc mandabitur massario cõmuni, secundũ ipsum. Etsi testis itinerans ad testificandum, spoliatur à latronibus, nõ recuperat damnum à producente de rigore iustitiæ, sed de curialitate bene posset producens emendare damnum: nec infringitur testimonium, secundum Bald. hîc: allegat l. inter causas. §. non omnia. ff. mandati. & l. si seruus. §. quod uerò. ff. de furt. Quæ omnia intellige, dum modò in istis reformationibus expensarum, uel damnorum concurrat scientia iudicis, ne fieret fraus huic decreto, secundum Hostiens. & do. Antoni. hîc.

a *Corruptio*] *Adde, quòd idem tenet hic Ioan. de Imo. in princi. & in l. diuus. ff. de re iudi. in princi. & ibi Bart. in ij. col. in uersic. quæro, quid. & dic, quòd hoc uerum est, etiamsi pars sponte offert. Iac. de Bel. in authen. ut iudi. sine quoquo suffra. §. j.*

¶ Subdit etiam Bald. hîc, quòd † testis propter amicitiam non repellitur, nisi sit immoderata, per l. sciendum. ff. de usur. quod erit in arbitrio iudicis, secundum ipsum: & facit quod no. Cy. & Sali. in l. exigendi. C. de procura. & do. Ant. & Imo. in c. fi. suprà, de postul. & Bald. in l. si iure. C. de manu. testa. & do. Anto. in c. coram. s̃. de offi. dele. & Imol. in l. ex falso. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. cum concord. & in amicitia immoderata inter coniuges, secundũ Bald. hîc per l. præsenti. C. de his, qui ad eccles. confug. Idẽ dicit de concubina.

¶ Vltimò, quod dicitur hîc de ieiunio, est consilij, non præcepti, secundum omnes hîc post gloss. Dicit tamen Bal. hîc, quòd testimonium ebrij non tenet per l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. Item non potest facere testamentum, secundum ipsum, inspecta tamen qualitate ebrietatis. Et alia, quæ sunt facienda ieiuno stomacho, ponit gloss. j. in cap. sacramenta. de consecrat. distin. j. Et dicitur ieiunus facta digestione, etiamsi non dormierit, ut ibi. Et ualet consuetudo, quòd tales actus fiant à non ieiuno, ut sentit gloss. in c. decreuit. xxvij. q. v.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Gesta contra legem, an & qualiter sint nulla.*
2 *Omissio solennitatis, quæ debet sequi post actum, non uitiat ipso iure.*
3 *Testis examinatus parte non citata nullum facit indicium. Deinde ponit quinq; declarationes ad text. huius c. quas uide hic, & num. 4. 5. 6.*
7 *Iudex uolens informari super notorio, uel super fama, potest recipere testes parte non citata.*
8 *Item, quando testes reciperẽtur ad informationem superioris super habilitate, uel inhabilitate electi.*
9 *Item, quando proceditur per uiam inquisitionis.*
Quibus casibus iudex potest recipere testes parte non citata.
10 *Reliquos casus adde, prout habentur numero hoc & sequentibus, 11. 12. 13. 14. 15. 16. & 17.*
In quibus omnibus non est opus citatione partium ad testium receptionem: quos casus omnes huic summario inserere magis est laboriosum, quàm utile.
Pars debet testes audire iurare, non autem debet interesse eorum examini. Post num. 17. uersic. in gloss. in uerbo, audire.
18 *Iudex examinans testes, si sciuit de inuitabili impedimento, citati examinatio est ipso iure nulla.*
19 *Quidsi impedimentum citati non comparentis non fuit iudici notum. & num. 20.*
21 *Citatio ad uidendum iurare testes, an debeat esse peremptoria.*
22 *Citatio peremptoria an requiratur ad ferendam interlocutoriam.*
23 *Testis reputatur suspectus, quando se offert non uocatus, nisi iudex eum admittat ex officio: tũc enim depositio eius ualebit. nu. 24.*
25 *Testis si producitur non citatus, an probet.*
26 *Iudex quando examinat testem non productum, an ualeat eius depositio.*
27 *Testis præsumitur rogatus à parte in dubio.*
28 *Citatio an sit necessaria, quando sciente parte est datus terminus alteri parti ad producendum testes? & concludit, quòd sic.*
29 *Fallit in tribus casibus, ut nu. hoc & uersi. fallit secundò. & nu. 30.*
31 *Citanda an sit pars in productione instrumentorum.*
32 *Citanda an sit pars in productione articulorum? & concludit, quòd sic: reprobatis opinionibus contrarijs.*
33 *Citari an debeat procurator, an uerò dominus, ad uidendum productionem testium. De hoc ponit tres casus. Vide nu. 34. & 35.*
36 *Procuratores duo dati in solidum cum clausula, quòd non melior sit conditio occupantis, & unus est contestatus litem, & alter producit testes, an talis productio ualeat.*
37 *Testes si citati sunt ad diem non iuridicum, parte eadem die citata ad uidendos eos iurare, & non illa die, sed sequenti iurant in absentia partis, non ualet receptio talis iuramenti.*

CAPITVLVM II.

INnomine. ¶ Nulla est receptio testium facta contra non citatos. H. D. Ex notabilibus Doct. nihil est oportunè addendum: ideo omitto, exceptis duobus. ¶ Collige † primò inter alia ex tex. in fin. ꝙ actus gestus contra legẽ, est nullus. Ad idem c. uides, cũ gl. x. dist. & reg. quæ contra ius. de reg. iur.

iur. in vj. Et procedit, etiam si lex non dicat, ꝙ factum in contrarium sit nullum, l. non dubium. C. de legi. Et quomodo ista intelligant, quia indigerit multiloquio, remitto ad gloss. & ibi latissimè Pet. de Ancha. in d. reg. quæ contra ius. & Bar. & Bald. plenè in d. l. non dubiũ. & gl. & do. Ant. in c. tua nos. j̃. de spons. duorum. & gl. fi. & ibi Arch. in c. imperiali. xxv. q. ij. & Dom. in d. c. uides. & do. Car. in cle. nolentes. in fi. prin. de hære. & Domi. in c. j. in prin. de relig. domi. in vj. & omnino do. Abb: post alios in c. ad Apostolicã. j̃. de reg. & aliquid per ipsum in c. quod ad consultationem. in ij. notabili, j̃. de re iud. & gl. not. & ibi Scribentes in cle. j. in uerbo, inhibentes. post med. de iure patro. & Imo. in c. cùm cõtingat. xcvj. col. j̃. de iureiuran. & do. Ab. in disputatione, Augerio. & Imol. & do. Abb. in c. ex parte. s̃. de consti. & do. Abb. in c. cùm in ueteri. s̃. de elect. in c. cùm olim. in iij. col. s̃. de arbi. & Bar. plenè in l. cùm lex. ff. de fideiuss. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de uerb. oblig. cum multis similib. ¶ Sed inter alias fallentias, quæ dantur ad l. non dubium. una est, quam latiùs, q̃ oporteret, prosequitur hîc do. Abb. uidelicet, quando constitutio aliquid disponit, & ultra hoc apponit pœnam contra facienti: quia tunc illa pœna specialis tollit generalem, per quã actus annullabatur, l. sanctio legum. ff. de pœ. & uidetur actus ualere, sm Iaco. de Aret. & Bal. in d. l. non dubium. in pe. col. adde do. Car. idem tenentem in c. fi. s̃. de postu. præl. & ibi aliqd per Imo. & idẽ do. Car. in cle. j. in iij. opposi. de rescript. & plenè Bar. Roma. & Pau. de Cast. in l. prætor. in princip. ff. de ope. no. nuncia. & Bald. in l. nemo martyres. C. de sacrosanct. eccles. & Pet. de Ancha. in c. j. circa xxxiiij. chart. suprà, de constitut. & gloss. in l. etsi his. C. de præd. mino. & Imol. in d. l. cùm lex. Dat exemplum Bald. in d. l. non dubium. quando statutum dicit, quòd nullus contrahat quin soluat gabellam de contractu: & si non soluit gabellam, soluat centum nomine pœnæ: nam isto casu contractus ualebit: quia lex ultrà procedit imponendo diuersam pœnam à pœna nullitatis actus. Ideo pœna specialis impedit generalem, secundum eum: propter quod dubito de eo, quod scribit ipse Bald. in rubric. C. de reb. cred. in fin. ¶ Sed aduerte subtiliter: quia ista fallentia restringitur. Primò, nisi annullatio actus propriè loquendo non esset pœna: putà, quia annullaretur ius quærendum, uel tolleretur administratio, secundum Bal. in d. l. non dubium. & do. Abb. hîc: quia iam cessat prædicta ratio, quòd pœna specialis tollat generalem, & annullatio & pœna sunt compassibilia. Et dicit Bald. in d. l. nemo martyres. quòd annullatio actus propriè est non pœna, nisi quando aliquid abest, ut quando cõstitutio priuat aliquam iure quæsito, uel inchoato quæri. Allegat Io. And. in c. ulti. de elect. in vj. Et de hoc, quando annullatio actus sit pœna, quod est ualde utile ad statuta, uide pro nunc Ioan. And. in regula, odia. in solutio. de reg. iur. in vj. in Mercur. Domi. & Pet. de Ancha. in d. c. fin. Cal. in tit. de rescript. consil. x. in uerbo, processus. & ibi Do. in c. decet. de immuni. eccles. in vj. gloss. in uerbo, damnis. in c. ij. suprà, de constitut. & ibi omnino domi. Abba. in ij. col. Bald. in c. j. in iij. col. suprà. de rescrip. Pet. de Anch. in repet. c. j. in xj. char. suprà, de constit. do. Abb. in prooe. Decreta. in xij. col. do. Card. post Lapum in cle. j. in ij. q. de reg. Imol. in c. fin. suprà, de rescript. Et communiter tenetur, quòd ubi annullatio actus non est diminutio patrimonij, uel iuris quæsiti, non dicitur pœna, loquendo propriè & naturaliter: sed largè, est pœna. Et est theorica Innoc. in diuulgata in c. fi uerè. circa med. infrà, de senten. excommun. Et hoc modo intellige text. qui uidentur probare, quòd sit pœna, uidelicet l. senatus. ibi, pœna. in eum uerò, qui uendidisset, ut irrita sit uenditio. ff. de contrahen. empt. c. si religiosus. ibi, in pœnam electio euacuetur. de elect. in vj. l. turpia. ff. de lega. j. & quod ibi Bald. & Imol. & c. cùm secundum. de præben. & c. sanctorum. lxx. dist. & gloss. antepen. iuncto text. in c. j. de postu. præla. in vj. & text. in c. dispendia. iuncto princip. cum simi. de rescript. in vj. & c. petistis. infrà. de priuileg. & c. super literis. suprà, de rescript. & c. si quis presbyterorum. infrà, de reb. eccles. non alie. ¶ Secundò restringe hanc fallentiam, nisi lex pœnalis esset separata à lege simpliciter prohibente: quia tunc inducitur nullitas actus respectu legis simpliciter prohibentis, & committitur pœna respectu legis pœnalis, secundum Iac. But. in d. l. non dubium. & sequitur Bald. ibi, & do. Abb. hîc dicens: pro hoc facere iuta, quæ ultra pœnam annullant actum, ut est, licet ipse non dicat, c. dispendia. de rescript. in vj. & cle. j. eo. titul: cum his, quæ allegat etiam Bart. in d. l. peto. in princ. ubi lex ultra pœnam intrinsecam etiam annullat actum: & sic, quando lex punit actum aliàs prohibitum de iure cõmuni, pœna non firmat actum contra nullitatem: & alleg. Bald. in l. fin. C. de litig. ¶ Tertiò notabiliter restringe complectendo totam materiam, in quantum possibile est, nisi lex exigeret aliquam solennitatem adhiberi post contractum, uel actum perfectum: quia si illa non interuenit, non inducitur nullitas actus ipso iure, sed bene potest annullari, nisi aliud exprimatur in l. uel statuto. Ita probatur ex glo. in l. uniuersa. C. de preci. imp. offe. Et ibi reassumit magistraliter Bart. inferens, quòd si per statutum de quolibet contractu debet solui gabella x. solidõ. pro libra: certè si non soluitur, contractus remanet ualidus, licet possit annullari. Quod ampliat, etiamsi lex diceret, aliàs non ualet contractus: quia intelligitur scilicet in effectu: quia potest irritari: secus, si diceret, non ualeat ipso iure, uel ipso facto, iuxta gloss. in regula, in pœnis. de reg. iur. in vj. Et illud intellige, ut dixi, quando solennitas habet interuenire post actum: secus, si debet adhiberi tẽpore contractus: quia actus factus, ea omissa, est ipso iure nullus: c. sine exceptione. xj. q. ij. & c. hoc ius. x. q. ij. cum alijs alleg. per do. Abb. hîc: qui dicit, hæc bene notanda. Et pro hoc ultimo dicit hîc domi. meus, alia omittens, esse casum notabilem hîc: & remittit ad Innocent. & ad alios in c. cùm consuetudinis. suprà, de cõsue. Et per istum text. dicit probari unam notabilem doctrinam Bart. in l. cùm lex. ff. de fideiuss. ubi dicit, quòd si ex forma statuti mulier non potest contrahere sine cõsensu propinquorum, istud statutum dicitur prohibitiuũ, non solùm si apponatur uerbum negatiuum, Non possit. sed etiam, si in contractu mandetur aliqua solennitas obseruari. Videtur enim prohibitus actus, illa solennitate non seruata. Ex quo apparet, quòd defectus formæ requisitæ, quo ad effectum, est effectus prohibitionis, id est, actus est nullus: quia nõ seruata forma actus uidetur prohibitus fieri, secundum ipsum. ¶ Circa doctrinã Bar. præallegatam, quòd † omissio [a] solennitatis habentis sequi post actum, non uitiet ipso iure, quod est ualde utile: adde Bart. idem tenentem latè in l. si ita quis. §. ea l. uersic. quæro, utrùm prohibitio. ff. de uerb. oblig. & in l.

c. in nomine.

a *Omissio solennitatis*] *Adde tu, quòd etiam iuxta ius prætoriũ; qd̃ prohibet actum fieri, tunc actus nõ est nullus ipso iure, ut est gloss. not. & ibi tex. in l. ij. §. sed uerum. ff. de minor. Bar. in l. Iulianus uerum debitorem. ff. de condit. indebit. et ratio est: quia ius prætorium non est adeo potens ad annullandum, sicut ius ciuile. Ita Pau. de Cast. in l. non dubium. de legat. in ix. col. Et per ista infero: q. ex quo statutum episcoporum, comitum, ducum & baronum sit ius prætorium, ut tenuit Bar. in l. stipulationum. ff. de uerb. oblig. in uersi. si uerò, quòd tunc; si tale statutũ prohiberet, non est ipso iure nullus actus, sed annullaretur: et hoc, quãdo statutum haberet clausulam annullatiuam.*

his, cum sequen. §. j. ff. fa. hercis. & in l. filio præterito, in fin. ff. de iniust. irri. testa. & in l. ij. C. de cano. frumen. urb. Romæ. lib. xj. & Bal. pulchrè in rub. C. de rescin. uē. post medium, & do. Abb. in c. quoniam frequenter. in princ. suprà, ut lit. non contest. & Bald. in l. hi, qui ad ciuilia. in ult. col. C. de appel. & Bart. in l. post mortem. §. fi. in fin. ff. de adop. & do. de Rot. pulchrè in nouissimis, conclus. ccxcv. incip. item permutatio. & Pet. de Anch. consil. xvj. incip. ex narratis. in fi. & est gloss. in cap. j. in uerbo, tertia. lxxv. distin. propter quam dicit Domi. in c. ut circa. §. j. de elect. in vj. quòd ubi qualitas possit interuenire post actum, illa non dicitur de substantia. In quo uide omnes, maximè Imo. in d. c. cū consuetudinis. & Imo. in c. cùm uos. infrà, de his, quæ fiunt à præla. & Bar. in l. si quis mihi bona. §. uisum. ff. de acq. hære. cum concor. & per d. doctrinam uide glo. meliorem de iure, ultra omnes in c. uxoratus. in glo. j. in fin. j. de conuer. coniug. Et istis etiam adde pulchrè
3 Domi. in c. j. in fi. de rerū permu. in vj. ¶ Collige † secundò ex isto tex. id, quod dixi in summario cōcor. l. si qñ. in fi. C. de testi. ¶ Et istud declara primò, ut procedat, adeo ꝙ testis examinatus parte non citata, nedum nō probat plenè, sed nec etiam facit indicium, fm Bart. in l. maritus post. ff. de quæstioni. Pro quo dicit hîc do. Abb. esse tex. hîc in uerbo, nullius momenti. quicquid dixerit Bart. in l. hæreditarias. ff. de cri. expil. hære. licet regulariter testis nō examinandus examinatus faciat indicium, ut per Bart. in d. l. maritus. & Innoc. in c. cùm dilectus. j. de accusa. & ibi aliàs latissimè dixi. ¶ Se-
4 cundò † declara istum text. ut procedat, etiamsi causa esset expedienda iuris solennitate omissa, fm Bar. sing. in l. filius familiâs. post prin. ff. de dona. per rationem, de qua ibi per ipsum, per quam non procedit, quod ipse no. in l. ij. C. de naufra. lib. xj. dum dixit, ꝙ ubi procedit inspecta naturali æquitate, non procedit iste tex.
5 ¶ Tertiò † declara, ut procedat, etiamsi iudex procedat ex officio: quia necesse est uocare partem, cōtra quam procedit. Ita simpliciter dicit Io. An. in Spe. tit. de teste. §. nunc tractandum. in prin. ita dicens dixisse Gui. de Suza. in l. iurisiurandi. C. de testi. ¶ Quartò declara, ut procedat, etiamsi esset quis deputatus solùm ad examinationem testiū: quia poterit etiā citare partem aduersam, fm do. Ant. in c. constitutus. in j. col. per illum text. j. de appell. quasi sit præambulum inseparabile.
6 Facit c. j. & c. præterea. §. de offi. deleg. cū si. ¶ Quintò † & ultimò declara, ut quod hîc dicit de testium productione, habeat locum etiā in testium publicatione, fm Bart. in authen. qui semel in v. col. uersic. quæro, quid si publicatio. C. de proba. & do. Ant. in c. fraternitatis. in
7 xvj. col. uer. idem dicit. j. eo. ¶ Modò † aduerte: quia ex dictis Doc. hîc, & alibi, iste tex. est multipliciter limitandus & absq; multiloquio. Et primò limita, nisi iudex uellet se informare super notorio, uel super fama: quia potest recipere testes parte non uocata, fm do. Ant. hîc alleg. Inn. in c. j. suprâ, de postu. præla. idem Inn. in c. bonæ. el j. in uerbo, testes. suprà, de elect. & Archid. in c. eorum. xj. q. iij. & do. Anton. in repet. c. fin. in pen. char. suprà, de consue. & in d. c. bonæ. el j. in x. col. Idem do. Ab. & do. meus hîc, dicentes, istud pendere ab alio dubio: utrùm in notorio possit, ꝑcedi parte nō citata: de quo per Inn. in c. tua. de coha. cle. & mul. & gl. & oēs in c. ad nostram. el iij. j. de iureiur. & Bal. in c. cùm fratrē. C. de his, qui. ut indig. & in c. j. §. homicidium. de pace iura. fir. ubi in notorio facti transeuntis uidetur aliter tenere. Et pro eo, quod dictum est de fama, facit c. qualiter. §. debet. j. de accus. Per qd patet istud procedere qñ agitur, ut deueniat ad inquisitionē: in quo casu nō loquitur Inn. in d. c. j. sed ubi agitur de uita electi, ut ibi considerat do. Ab. in fi. Et adde etiam Bal. in l. qui testamento. §. per cōtrariū. ff. de testa. ubi dicit, ꝙ sine ordine iudiciario & teste in forma iudicij recepto potest iudex informari de fama. Allegat Inn. & benè, in c. cū in tua.
8 j. de sponf. ¶ Secundò † limita, nisi testes reciperentur ad informationē superioris super habilitate, uel inhabilitate electi, fm do. Ant. & do. Ab. hîc allegantes Inn. in d. c. j. & in c. fi. in fi. de translat. prælat. Et ibi dicit Inn. ꝙ habens cognoscere, si talis est idoneus, uel nō, habet necesse aliquem uocare ad sciendū, si uelit opponere, uel non: sed testes electos potest recipere ad sui informationem etiā non iuratos. Ita dicit in d. c. fi. Et non credas, quòd isti intelligant, prout eos interpretantur, ut dicit hîc do. meus, scilicet, quòd non uocato electo possint testes recipi: propter quod multùm eos reprehendit, quia nullo modo hoc senserunt. Et fateor secum, quòd imo electus debet uocari: quia agitur de eius magno præiudicio, per nota. in c. super his. cum si. j. de accus. & facit, quod dixi in ij. declaratione: & de hoc etiam per Do. in c. si fortè. in fin. de elect. in vj. do. de Rot. conclusi. cclx. in nouis. Et uide do. Card. consil. cxliiij. in j. char. ubi dicit, ꝙ in extraiudicialibus non est necesse partem uocari. Allegat Inn. in d. c. fin. Caueas tamē, quia ubi causa electi discutereť in contradictorio iudicio, opus esset partem citare in casu nostro: ut per Do. in d. c. si fortè. & Rot. ubi suprà, etiam do. Abb. in c. postquam. §. de elect. & Inn. do. Abb. & Imol. in c. ult. j. de præsum. & omnes in cle. j. de offic. deleg. & do. Anto. in d. c. j. in iij. col. §. de postul. prælat. ¶ Tertiò limita,
9 nisi † procedatur per uiam inquisitionis: quia tunc fm do. Ant. hîc, possunt recipi testes parte non citata, per c. qualiter. el ij. §. debet. j. de accus. Contrariū, & melius, tenet Bar. in l. fi. in fi. ff. de quęstioni. etiamsi priùs testes recepti fuissent in inquisitione generali, cùm ignoraba tur persona quæ cōmiserit maleficium, iuxta not. per Inn. in c. bonæ. el j. in uerbo, testes. suprà, de elect. quia postea in inquisitione speciali sunt testes iteratò producendi, fm Bar. ibi, & Bald. in l. iubemus. in iij. col. C. de proba. & per eundem in Spe. tit. de sen. ad fi. & Sali. in l. fi. C. de quæstio. & Bal. in l. obseruare. §. proficisci. in vj. q. ff. de offic. procur. & Inn. in c. per inquisitionem. §. de elect. & Ang. in l. si ita uacantia. in xv. col. C. de bon. uac. lib. x. & Bald. in l. ij. C. de eden. Et do. Abb. hîc, qui dicit sibi non posse persuaderi hanc differentiam inter ciuilia & criminalia in proposito, cùm in criminalibus agatur de maiori præiudicio, l. in seruorum. ff. de pœn. Et ad §. debet. responde, ꝙ exigit utrumq;, scilicet productionem & postea copiam noium. Idem Ro. in sing. ccclxxiiij. Idem do. meus hîc, dicens, do. Anto. non reprehendi iustè, quia eius intentio fuit loqui in casu d. §. debet. qui secundum ipsum, loquitur in testibus, qui recipiuntur super fama: quia isti bene possunt recipi parte non uocata ante formatam inquisitionem. Patet ex illo text. ibi, ne infamandi. Ex quo denotatur, super quo deponebant testes. Et idem sentiunt do. Card. Imol. & Ioan. de Ana. ibi. Et pro hoc etiam facit, quod no. Bart. in l. de submersis. C. de naufra. lib. xj. ubi dicit, quòd testes producti inter alias personas ad alium finem, tribuunt iustam causam inquirendi contra tertium, qui non fuit citatus, per illum text. & facit l. diuus. §. cùm autem. ff. de offic. præsi. ubi uidetur casus, quòd in causa inquisitionis non possint recipi testes parte non citata. Quòd autem sit secus super fama, uide Bald. in l. contingit. in fin. ff. de offic. præsi. & in c. j. §. homicidium. de pa. iura. fir. & in Spec. tit. de inquisit.
10 ad fin. in addit. ¶ Quartò limita, nisi † sit probandus casus contingens in loco multùm remoto, & ubi de facili pars non posset citari: tunc enim possunt recipi testes ad probationem casus parte non citata, secundum Bartol. in l. ij. per illum textum de naufrag. lib. xj. cuius dictum plenè confirmari posset ex adunatis per Ludo. Ro. qui ipsum allegat in l. si uerò. §. de uiro. in xlj. & ciiij. fallentia, ff. fol. matri. Facit c. j. in fin. ne sede uac. lib. vj. & quod no. Bal. in l. ius ciuile. in ij. col uer.

uer. & no. qd de facto consului. ff. de iust. & iur. De testamento facto per mercatorem in barbaria corā duobus
11 testib. ¶ Quintò † limita, nisi esset casus, in quo lex, uel statutū nō exigeret plenā probationē, sed contentareť solis argumentis: quia possunt tunc testes recipi sine citatione partis. Ita no. Host. & Lapus. in c. j. de homi. in vj. & sequitur ibi Domi. in §. fi. in iiij. col. dicens, per hoc
12 multū limitari istū tex. ¶ Sed † aduerte: quia tenendo, qd dixi §. in j. ampliatione, ista limitatio non est uera, fm do. meū hîc: pro quo facit, quia uideť ēt, ꝙ præsumptio debet probari per secundos testes, & legitimè, ut traditur per Bar. in l. fi. C. fami. hercis. & dixi in c. cùm causam. uersi. secundo casu. §. tit. proxi. Et quia hîc concurrit duplex specialitas circa idem, contra l. j. C. de do-
13 tis promis. ¶ Sextò limita, † ubicunq; actor timet de morte, uel absentia testiū, & eius aduersarius est persona potens & terribilis, cui actor timet denūciare: quia omittetur citatio partis in examinatione testiū. Ita singularissimè no. Host. & Io. An. in c. qñ. in prin. §. ut lit. non contest. Et sequiť do. Ab. hîc, & ibi, in xiiij. col. dicens, ꝙ tūc iudex, quāto diligentiùs poterit, sustinebit uices rei in examinatione reseruādo sibi exceptiōes in personas, & in dicta, ut ibi per eū. Pro quo adde tu Bal. in l. cōsentaneū. in vj. col. uer. quæro unà cū Butrigario. C. quomodo & qñ iudex. ubi dicit, ꝙ ante q̄ debitor suspectus de fuga capiať, non premissa citatione, debet suspicio probari per indicia, & poterunt super suspicione recipi testes debitore non citato. Et dicit do. Abb. in c. accipimus. in j. col. j. de fi. instru. ꝙ propter potentiam aduersarij possunt examinari priuilegia, quæ arguunť de falso, eo nō citato. Et dicit Host. quem oēs sequunť, in c. fi. j. de fi. instru. ꝙ potest in casu illius c. omitti citatio imminēte periculo, si est aduersarius potens. Vnde consuluit Pet. de Ancha. consil. ccccxxx. quod est illud idem, ꝙ propter periculū in mora, uel propter potentiam uasalli potest contra eum procedi eo non citato, & feudum uiolenter occupari. Dicas tamē in hac limitatione, fm do. meum hîc, ꝙ ubi nō esset timor mortis, uel diuturnæ absentiæ, licet aduersarius esset persona terribilis, non possunt recipi testes ipso non citato. ita dicit probari per locum à speciali, in c. fi. de hær. in vj. & ita tenere do. Ant. in c. preterea. el ij. j. de spon. nisi fortè agereť de periculo animę, & in foro quasi pœnitentiali per tex. sing. in d. c. præterea. & ibi tenent hoc alij Doct. fm ipsum, quem sequor. Et idem expressè sentit Domi. in d. c. fi. §. j. post prin. Et ita credo intelligendū esse, qd no Domi. post Host. in c. j. de homi. in vj. dū dicit, ꝙ propter periculū ualēt testes recepti parte absente, qa intelligeť, dū modò ultra periculū timereť ēt amissio facultatis, ꝓbandi: quāuis illud dictū Host. simpliciter alleg. do. Ab. in c. cū non ab homine. in xij. col. §. de iudic. ubi uide. Et adde, ꝙ ubi citatur talis persona potēs, sufficit unica citatio, licet aliàs requireret peremptoria, fm Io. And. singulariter in c. non minus. j. de immu. eccle. & sequitur Bal. in c. j. in princip. in ij. col. de milit. uasal. qui cōtumax est. Quòd aūt istud sit uerū, ꝙ concurrentib. prædictis possit omitti citatio, confirmari potest ex eo, quod no. Bar. in l. ait prætor. §. si debitorē. per illum tex. ff. de his, quæ in fraudem cre. & quod no. Inn. in c. ex literis. in glo. Vnde per eundem j. de exces. prælato. ubi allegat bona iura: & sequitur Archi. in c. caueant. circa prin. iij. q. ix. & Bal. in l cunctos. in lectura, in ult. col. C. de sum. tri. Facit, quod no. Sal. in l. absentem. in iij. col. C. de accus. & Bal. in l. apertissimi. C. de iudi. & Ang. latè in l. nemo carcerem. C. de exact. tribu. lib. x. Et dicit do. Ant. in c. ꝙ sint. §. j. §. de elect. per illum tex. quòd timor periculi inducit iustā causam nō reuocandi absentes. ¶ Septimò limita, ubicunq; iudex procedit ad informandum se de absentia rei, ut possit sibi statuere terminum conuenientem: tunc enim debet se informare de absentia, prout potest, ut in authen. de exhib. & intro-
reis. §. sancimus. quod Bar. exponit singulariter, id est, etiā parte non citata. Notat ipse in extrauag. ad repri- c. in nomine.
mendū. in uerbo, per edictū. ¶ Octauò limita, nisi pars dedisset iudici licentiam recipiendi testes in eius absentia, secundū Bal. in l. si quando. in iij. col. C. de testibus. Et ꝙ ualeat talis licētia, allegat. l. Herennius. in prin. ff.
14 de euic. ¶ Nonò limita, nisi † examinaretur testis, cui dicto necessariò deberet stari, fm Bar. in l. Theopomp. post med. uersi. item quæro, quando aliquis. ff. de do. præl. & ibi habes exemplū. Contrariū tenet hîc do. Ab. quia cùm talis habeat iurare, ut no. Bar. ibidē, interest partis uidere, an iuret. Itē, qa posset ipsum non esse illū, cui debet stari: argu. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tut. fm ipsum. Pro quo ultī. uerbo facit, quod no. Bar. in l. j. §. & paruī. ff. quod uī, aut clām. & do. Abb. in c. ex parte. ij. ante fin. §. de offic. deleg. cum simil. ¶ Sed tamen opi. Bar. sequitur do. Ant. in c. ueniens. el j. j. eo. dicens per hoc, quòd quoties certum est, nihil posse opponi testi, non procedit hæc decre. & tenendo hoc, posset responderi adductis in contra. ꝙ cùm in actis scribatur, testē fuisse iuratum, c. quoniā. §. tit. j. in dubio præsumitur iurasse, & creditur notario, fm Bart. in l. Theopompus. & do. Ab. in c. tuis. & ibi dicetur j. eo. Quòd autem iste nō sit ille testis, cui debeat stari, poterit semper opponi: nec retardatio huiusmodi exceptionis in aliquo præiudicat. Poteris etiam in hac parte cogitare. ¶ Decimò
15 limita, nisi † testis iteratò produceret ad declarandum dictum suum: quia in tali declaratione non est pars citanda, fm Bal. in authen. hodie. in prin. C. de iura. cal. per illum tex. per quem probatur, ꝙ nec tunc requiriť, ꝙ testis denuo iuret. Vnde consequenter non requiriť citatio partis, quę fit, ut uideat testem iurare, fm ipsum: cuius dictū habeo pro dubitabili: quia sunt etiam alię causæ, propter quas fuit factus iste tex. ultra illā: quia uideatur testis iurare. Datur enim occasio formandi interrogatoria, ut infrà dicam. Vnde negari nō potest, ꝙ examinatio facta de isto, ut declaret, posset alterari ex alijs interrogatorijs propter habitam notitiam depositionis suæ. Ideo propter cessationem unius causæ ex duabus non cessat lex, §. affinitatis. cum si. Insti. de
16 nuptijs. ¶ Vndecimò limita, nisi † esset mulier examinanda [a]: quia non debet pars citari ad uidendū ipsam iurare, si est talis, quæ examinatur in domo, iuxta c. ij. de iudi. lib. vj. Ita dicunt Guli. de Cu. Bar. & Pau. de Cast. in l. ad egregias. ff. de iureiu. secus dicentes in alijs personis priuilegiatis de illa lege. Sed hoc ex toto impugnat Ro. in d. sing. ccclxxiiij. quia sicut uadit notarius, ita potest ire pars. Et contra ipsos dicit esse casum, & bene, in l. ij. §. fin autem. C. de iur. calum.

a *Mulier examinanda*] *Adde, ꝙ cōtra Gul. et Bar. tenet etiā do. Ab. in c. si qui testiū. j. eo. in j. col. in uersic. sed quæro. Tamen cōmunis opi. tenet istud, qd Gul. de Cu. et Bar. tenent.*

¶ Duodecimò limita, nisi agatur de probanda consuetudine introducta à populo eiusdem ciuitatis: quia possunt recipi testes parte non citata, secundum do. Ant. plenè in c. fi. in pe. char. uer. ad primum, si redacta. suprà, de consuetu. ¶ Tertiodecimò limita, nisi partes essent præsentes: quia non est necessaria citatio, sed monitio, secundum Bald. hîc, per l. de uno quoq;. ff. de re iudi. quod pendet ab alio dubio, utrùm præsens in iudicio causaliter sit citandus, de quo per Bart. in l. j. C. de in ius uoc. & Bald. in l. consentaneum. in pen. col. C. quomodo & quando iudex. & Do. in §. hinc etiam. in pe. col. xviij. dist. & do. Ant. in c. j. §. de iudi. in addi. cum concor. Et cōiter dicit, ꝙ non. ¶ Quartodecimò & ultimò limita, nisi † essemus in causa hæresis: quia, ꝓpter
17 magnum periculum peccati data potentia aduersarij cessat dispositio huius decret. ut est casus notabilis in c. ulti. §. j. de hære. in vj. Et an idem sit, ubicunque est potentia aduersarij, dixi suprà, in vj. limitatione.

¶ In

¶ In glo. in uerb. audire. ibi, audire iurantes. Hunc intellectũ tenent omnes hîc, & gl. in l. curent. ff. de testi. & gl. pe. in authen. sed & si quis. C. de testi. & in l. minimè. ff. de legi. & gl. fi. in §. & hoc uerò. in authen. de testi. & in l. si qñ. C. de testi. Spe. in tit. de teste. §. nunc tractandum. in prin. uidelicet, ꝙ sufficit partem uidere testes iurantes. Nec obstat ratio quorundã, ꝙ meliùs per præsentiam partis discutiuntur testes: quia ad hoc per interrogatoria prouidetur, fm gloss. in uerbo, si ex præsente. in c. in primis. ij. q. j. quæ notabiliter subdit, ꝙ si fortè pars audiret testes, dũ examinant̃, tantũ operabit̃ talis scientia, quantũ si dicta testiũ publicata fuissent. Vnde excludet̃ à productione aliorũ sup eisdẽ capitulis: qd̃ multũ no. Do. ibi, & do. Ant. & do. Abb. hîc: idem Inn. & Bal. hîc, qui dicit hoc esse notandũ cõtra illos, qui stant ad cortinã, ut audiãt: & de hoc per Bal. in c. ultra tertiã. j. eo. & gl. in uerb. nouerint. in l. si qñ. C. de testi. & in d. l. minimè. & Do. in c. sciendũ. per illũ tex. xxix. dist. & do. Ant. in c. series. in ult. col. j. eo. & Spec. in tit. de teste. §. satis utiliter. uersi. quid si reo audiente. & do. Ant. in c. fraternitatis. in xxiij. col. j. eo. Et iuxta prædicta latè ponit Bal. hîc, ꝙ si pars uidit testẽ iurare, pōt postea testis qñcunq; examinari, eo nõ citato, etiã post terminum: & retuli in c. licet. s̃. tit. j. Itẽ dicit, ꝙ si in termino, in quo fuerunt producti, iudex nõ uult eis deferre iuramentũ, non potest amplius deferre sine noua citatione partis.

¶ Gl. in uerbo, ineuitabili. ibi, non ualent. Plus dicunt
18 hîc Bal. do. Ant. do. Ab. & Imo. ꝙ si † iudex examinans testes sciuit de ineuitabili impedimento citati, examinatio est ipso iure nulla, per tex. cum ibi no. per Bart. in l. quæsitũ. ff. de re iudi. qui tex. non est alibi, fm Imo. ibi, ubi dicitur ꝙ impedimentũ infirmitatis non leuis notum iudici, reddit sententiã ipso iure
a nullã: & idem de alijs impedimẽtis[a], ut per Bar. in l. ij. §. fin. in j. q. ff. de cust. reo. & in extrauag. ad reprimendũ. in uerbo, neglexerit. & in l. j. C. quõ & qñ iudex. & in l. ij. ff. de in ius uoc. & do. Ant. & Imo. in c. querelã. s̃. de procur.

a Et idem de alijs impedimẽtis] *Ad de tu: pone, quòd quis sit citat⁹ pro duab⁹ causis, utrũ ad ambas teneatur respondere: et si procedatur, an processus sit nullus. Adde etiã, quid si accusatur coram diuersis iudicibus de eodẽ crimine, coram quo teneatur cõparẽre? Vide Bal. in l. senat⁹. C. qui accusa. non pos. & Guliel. de Cu. & Bal. in l. iij. §. j. ff. si quis caus.*

¶ Et ex hoc dicto Doc. collige, ꝙ scientia iudicis de impedimento legitimo non solũ annullat diffinitiuã, ut in dictis locis, sed etiã interlocutoriã, qualis est ista l. receptio testiũ. Facit optimè d. c. querelã. & c. si duobus. j. de appell. & satis fuit de mente Bal. in c. j. in antep. col. de mili. uasal. qui contumax est. dũ dicit, ꝙ regulariter sciẽtia impedimẽti ligat manus iudicis. Est uerum, ꝙ Bar. in l. fi. in j. col. ff. de rest. in integ. expressè sentit ꝑtrarium, dum loquit̃ de interlocutoria missionis in possessionẽ ex primo decreto. Vnde dicit do. meus hîc cogitandũ. Sed dictũ Bar. non puto procedere, per prædicta, maximè per tex. in d. c. si duobus. quem allegat hîc do. Ab. iunctis notatis per Pe. de Anch. in rub. de sen. excõ. dist. v. & do. Ab. j. eadem rub. & ibi aliàs dixi ostendendo sententiã excõicationis non esse diffinitiuã, uel intelligendo, ꝙ ibi citatio sit nulla, iuxta gl. in l. si accusator ri-
19 bus. C. de accusa. ¶ Quid † aũt, si impedimentũ citati non cõparentis non fuit notũ iudici? Vide Io. And. latissimè disputantẽ in regula, præsumit̃. in mercu. & do. Ab. & do. meũ hîc, concludentes in effectu ꝑtra Io. An. quòd receptio testium non est nulla ipso iure, sed bene potest post in integ. restitu. retractari. Fundant se in isto tex. à ꝑtrario sensu, dum probat, solũ euitabile impedimentũ non excusare. Ergo stat eius regula in impedimento ineuitabili. Et licet non considerent, hoc argu. ꝑcludit, ꝙ etiã ipso iure est nulla examinatio, tenendo regulã text. in uerb. nullius momenti. Sed habuerunt respectũ, & bene, ad no. in d. l. quæsitũ. Mouentur etiã: quia si solùm restitueret̃ ad opponendas exceptiones, quas in principio potuisset opponere, licet non seruauerit formam c. præsentium. j. eo. uti uoluit Io. An. in d. regula, præsumit̃, nõ esset eius lęsioni plenè succursum: tum, quia illa examinatio faceret saltẽ indiciũ, ex quo præcessit citatio, ut per Bar. in l. maritus. ff. de quæstioni. tum etiã, quia potuisset dare interrogatoria, tanquam meliùs pars sit informata, q̃ iudex. Vnde totale interesse meretur totalẽ restitutionẽ, cle. j. de restit. in integ. fm eos, cum quibus transeo: & tetigit Bal. in authẽ. sed
20 & si quis. C. de testib. ¶ Vno casu † saluat hîc do. Abb. opi. Io. And. uidelicet in eo, qui fuisset fictẽ contumax: putà in citato ad domũ: quia citatio est legitimè facta, cùm talis habeat̃ pro præsente, cle. j. & ibi gl. de dolo & contu. Ideo non retractat̃ regula, factũ legitimè. de reg. iur. in vj. Et ꝙ isto casu ualeat citatio ad domũ, uide Io. And. in d. regula, & Bar. in l. iij. §. prætor ait. ff. de dam. infec. & Bal. in d. authẽ. sed & si quis. & in l. ab eo. C. quõ & quando iudex. notant omnes in c. causam. s̃. de do. & contu. & gl. in d. cle. si ante. Quod nõ est in uero contumace, l. ex consensu. §. eum, qui. ff. de appel. Ideo in hoc beneficio restitutionis etiã sibi succurrit̃, ut per Io. And. in d. regula, maximè quando allegaret ignorantiam citationis probabilem: putà, quia erat extra prouinciam in loco remoto: quia succurrit̃ sibi ex clausula generali, ut per Bar. in l. cùm filium. §. in hac. ff. de uerb. obl. Quæ omnia bene no. ¶ Extra glo. quærit̃ primò,
21 utrùm † citatio, quæ fit ad uidẽdũ iurare testes, debeat esse peremptoria, i. triplex, uel una pro oibus, iuxta l. ad peremptorium. cum sequentib. ff. de iudic. an uerò sufficiat unica? Et in hoc Bal. in l. si quando. in ij. col. C. de testi. dicit, ꝙ requirit̃ peremptoria: quia uictoria & decisio causę stat in probationibus, & licet simus in medio causæ, idẽ modus citandi est in principio & in fine. Alleg. gl. in l. & post edictum. ff. de iudi. Secus dicit in publicatiõe: quia est de appenditijs receptionis testiũ. Et pro hac parte facit, quod no. Inn. in c. ad petionem. circa mediũ, uer. item no. ꝙ iudex. j. de accus. quem sequit̃ Bal. in c. j. de milite uasal. qui contu. est. dum enumerat quædam, quæ fiunt in medio causæ requirentia peremptoriũ. Contrarium scilicet, ꝙ sufficiat unica, tenent Io. An. do. Ant. & do. Ab. in c. consuluit. s̃. de offic. deleg. & intelligunt illũ tex. in prin. exigere peremptoriũ solùm, quo ad sententiã. Et idẽ tenet Bar. in l. consentaneũ. in uer. aduerte tñ. C. quomodo & qñ iudex. & in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infect. & do. Ant. in c. qñ frequenter. §. in alijs. s̃. ut lit. non contest. & in c. pastoralis. j. de excep. & Bald. & do. meus hîc, qui dicit esse tex. optimũ hîc ibi, à iudice, aut defensore: quia si requireretur trina, uel peremptoria, non esset eiusdem effect⁹ citatio iudicis, uel alterius: quia unica monitio iudicis habet uim peremptorij: ut est casus sing. in l. ij. C. quomodo & quando iudex. fm intellectum cõem, quẽ multùm no. Bal. ibi & hîc: & est gl. in uerb. peremptoriũ. ind. c. consuluit. & ibi prædicti Doct. Et idem, si à nuncio, præsente iudice, fm Bal. in d. l. ij. & do. Ant. in
22 c. j. s̃. de lib. obla. ¶ Puto † hanc quæstionẽ pendere ab alio dubio, an ad ferendam interlocutoriã requiratur peremptoriũ: de quo per Bar. in l. consentaneũ. & Bal. in l. tres. prope fin. eo. tit. & do. Ant. Imol. & Ana. in d. c. ad petitionem. & Ang. in l. fin. ff. de ferijs. & Imol. in d. §. Iulianus. & Angel. in l. j. §. hæc stipulatio. in repe. ff. si cui plus quàm per l. Falci. & in l. ad peremptoriũ. ff. de iud. & in authen. ei, qui. in fi. C. de temp. app. & Spe. in tit. de citatione. §. uiso uer. Dicũt etiã. in tit. de dila. §. uidendũ. uer. termini. & uer. quid, si data. Et sequor doctrinã Bal. in Spe. in tit. de sent. ubi dicit, ꝙ si propter interlocutoriam infertur præiudicium, quod non potest tolli per diffinitiuã, nec per appellationẽ à diffinitiua, requirit̃ peremptorium, aliàs non. Et ideo in proposito cõmunis

nis opinio uidetur uerior, præsertim quia regulariter non requiritur peremptoriũ, nisi ad primã citationẽ. l. contumacia. ff. de re iudi. gl. in c. de illicita. xxiij. q. ij. & ad sententiã audiendam diffinitiuã, l. fi. ff. de fer. d. l. ad peremptoriũ. cum simi. Et quamuis hoc non extendatur ad quasdam interlocutorias in locis prealleg. illud est: quia sunt ualde præiudiciales: sed receptio testium non est de illis: quia licet in ipsis consistat ius causæ, tamen actus ipse recipiendi testes non est ille, qui determinat causam, sed depositio: & fortè tamen testis productus nihil deponet, aut non bene, fm do. meum. Et pro hac parte considera tex. per locum à speciali, in c. qñ. §. porrò. in uer. peremptoria ut lit. non contesta. Et no. ꝙ ista unica dilatio appellari potest peremptoria: non, quia habeat solennitatem peremptorij. sed qa tantũ operatur, quantũ peremptorium, attento quòd omnis dilatio à lit. contest. usq; ad diffinitiuam dicitur peremptoria, fm Bal. hîc, & Bart. in l. fi. ff. de fer. & Bart. in l. si quis instituatur. ff. de hære. instit. & facit tex. cum gl. in cle. j. de excep. & dixi in c. licet. s̃. tit. proxi. Per qd̃ responderi posset ad d. §. porro. Posset etiã responderi ad istum text. ꝙ non æquiparat monitionem iudicis citationi nuncij, quasi illa citatio non possit esse unica. Sed quia monitio iudicis æquipollet illi, tunc propter quod redditur utraq; pars sustentabilis, tamen regula seruatur in practica. ¶ Secundò quæritur, utrũ oporteat testem esse citatum ad deponendum, ad hoc ut ualeat dictũ suum. Et quia quæstio est multùm notabilis & sparsa, considera quatuor casus. Primus, quando testis proprio motu ultrò se offert nõ uocatus. Secundus est, qñ pars ipsum producit non citatum. Tertius est, qñ iudex ipsum citat ex officio parte non petente. Quartus est casus, qñ non apparet, quis ex istis casibus interuenit, sed simpliciter apparet eum deposuisse.
23 ¶ Primo casu, quando † se offert, censetur suspectus, id est, nimiũ affectatus, per l. quæ omnia. ff. de procu. & ideo debet repelli, fm Bar. in l. post legatum. §. his uerò. ff. de his, quib. ut indig. & Iac. de Bel. in §. si uerò ignoti. per illum text. in authen. de testi. & Bart. in l. uxori. per illũ tex. ff. de falsis. & in d. l. quæ omnia. & Bal. in authẽ. sed nouo iure. in j. col. C. si cert. pet. & in l. qm̃ liberi. in prin. C. de teste. & Spe. & Io. An. in tit. de teste. §. qualiter. uers. uolens ergo. & Roff. cons. xlv. in ci. quęstio. pposita uideẽ decisa. & do. Fl. in l. quoties. §. fi. circa fi. ff. de pba. Bene facit, quod not. Bart. in authen. qui semel. in pen. col. uersi. ex prædictis apparet. C. de proba. ubi dicit, ꝙ si testis deponit extra contenta in articulis, poterunt hoc nõ obstante super illis intrinsecis alij testes induci, tanquam non productus ad illa deposuerit: & quamuis pars, pro qua ultro se offerens deposuit, uideatur tacendo eum quasi producere, per hoc non tollitur suspicio orta in teste, qui se ingessit. Et ista sunt adeo uera, quòd testis, qui in causa criminali se offert, potest ex hoc repelli in alia causa, tanquam inimicus, sed do. Abb. sing. in c. cùm P. ad fi. j. de accus. per illum tex. fm intellectum suũ: & sentit Inn. ibi. ¶ Istum casum limita primò, nisi essemus in materia, in qua ageretur de peccato euitando: quia testi se offerenti creditur, secundũ Imo. in c. iurauit. in prin. per illum tex. s̃. tit. j. Et ita potest intelligi text. in c. cùm in tua. j. de spon. in uerbo, sponte oblata. Facit c. præterea. el ij. eo. tit. ¶ Secundò
24 limita, nisi † testi se offerenti iudex detulerit iuramentum, & eum examinauerit: quia ualebit eius dictum, secundum Bal. ualde solenniter in c. j. §. porro. in iij. col. quæ fuerit prima causa beneficij amit. ubi dicit, quòd si talis testis iuret præsentibus partibus, uel altera absente, & solenniter requisita, ut hîc, ualebit dictum suũ: quia nullo iure cauetur, quòd citare testem sit de substantia: & eo ipso, quòd iudex defert ei iuramentum, uidetur eum monere super ueritate dicenda, secundũ eundem. Idem per eandem rationem dicit Bald. formaliter in l. presbyteri. la j. in ij. col. C. de episc. & cle. Idem do. Flor. in l. lege Iulia. ff. de testa. ¶ Sed ista ratio posset tolli: quia ex quo præcessit oblatio testis, actus factus à iudice non tollit eius suspicionem. Sed dicas, quòd hoc sustentabitur ex tacito consensu partis, quæ in illa delatione iuramenti non opposuit, siue pars sit præsens, siue habeatur pro præsente ratione contumaciæ: nec est mirum, quòd ista taciturnitas noceat parti: quia talis inhabilitas non est talis, cui pars tacitè renunciare non possit: & ideo succedit elegans doctrina Bald. in l. si quis testibus. in ult. col. C. de testi. Sit ergo cautus ille, contra quem talis testis à iudice non repellatur ut protestetur, secundum formam authen. si dicatur. C. de test. & c. præsentium. infrà, eo. quia quòd dictum est, huius testimonium non ualere, est uerum parte opponente, per prædicta: quibus adde Bald. in l. alia quasi in fin. C. de his, qui. ut indig. ubi dicit, ꝙ quicquid dicat gl. in d. l. post legatũ. §. is uerò. ueritas est, ꝙ præsentibus partibus & nõ ꝑtradicentib. nõ requiritur testis citatio, uel monitio, ut ibi per eum. Et secundum prædicta puto intelligendum, quod no. Bal. in l. sed si interpellatur. ff. de arbi. attenta regula l. j. ff. eo. tit. ¶ Secundo casu, quando † pars producit
25 testem non citatum, dicunt hîc do. Ant. Imol. & do. Ab. quòd testis plenè probat. Allegant decisionem Rot. quæ mihi est cclvj. in nouis. & incipit, item fuit dubitatum. Et dic, ut ibi per eos, quos isti ad literam referunt, concludentes, citationem non esse necessariam. Adde Bald. in c. tertio loco. in ult. col. s̃. tit. proxi. ubi dicit, quòd in teste requiritur productio, licet fortè nõ requiratur citatio. Alleg. gloss. in d. §. is uerò. & adde Bald. in authen. sed nouo iure. in j. col. C. si cert. pet. ubi dicit, testes esse producendos à parte, & eis creditur: secus, si non sunt producti. Alleg. gloss. in d. §. is uerò. & adde Bald. in c. j. in v. col. s̃. de iudi. ubi dicit, ꝙ testes, qui casu peruenerunt ad tribunal iudicis, non compelluntur iurare, sed debent citari & moneri, quid sit eis agendum: & hoc, si petant inducias: nam sponte & sine ullo tempore, uel termino possunt testificari. Alleg. gloss. in d. §. is uerò. & dicit, quòd Doc. sui faciebant de ipso magnum festum, & adde do. Abb. in c. cùm in tua. in princip. j. de spon. ubi dicit per illum text. quòd testis non est aliquo modo suspectus, si deposuit rogatus à parte, quamuis iudex eum non citauerit. Idem Bart. in d. §. is uerò. & Bald. in d. §. porro. & in d. l. presbyteri. & do. Abb. post Hostiens. in c. j. primo notabili, suprà. eo. & Bald. in l. ij. C. de bon. author. iud. poss. & sentit Spec. in tit. de teste. §. qualiter. uer. iudex ergo. & Bald. in l. iij. circa princip. ff. de testi. in apost. quamuis aliter senserit Bald. in l. parentes. uersic. sed non certè testis. C. de testi. & Guli. in cle. j. super uerbo, accersitis, de iureiur. & Spec. in d. §. qualiter. uersic. uolens. dicens, quòd uidetur se ingerere, ex quo non citatur: quia imo sufficit eum à parte produci, à qua præsumitur stimulatus, & non ex se motus, secundum prædictos.
26 ¶ Tertiò casu, quando † iudex examinat testem non productum, nec se offerentem, dicit Bald. in d. l. presbyteri. quòd potest opponi, examinationem non ualere in causa ciuili: quia in ea non potest iudex inquirere de facto ex mero officio, ut per Innocen. in c. ad nostram. el ij. infrà. de iureiur. Sed in causa criminali est dubium: nam aliquando procedit ex officio inquirendo, & tũc potest recipere testes etiam publicato processu. Alleg. Inn. in c. cùm clamor. j. eo. Aliquando est processus accusationis: & tunc, si sunt aperti testes, non potest: sed antè est dubiũ, de quo ꝑ Bar. in l. iiij. §. hoc aũt. ff. de dam. infec. & in disputatione inci. iudex maleficiorum. & concludit, ꝙ potest: & sequitur Bal. in d. l. presbyteri. Idẽ in hoc ultimo Io. de Ana. plenè post Pet. de Anch. in c. crimina. ubi bonus tex. j. de colluf. & Sali. in l. ij. circa med. uer. ex his summæ. C. de aboli.

c. in nomine.

Est

Est uerum, ꝙ etiam in causa ciuili Bar. idem tenet in d. §. is uerò. sed crederem, ꝙ eius opi. non procederet, nisi essemus in casibus, in quibus etiam in ciuili potest iudex ex officio supplere: de quibus per Bal. in c. cùm nobis olim. s̃. de elec. & in l. j. C. ut quæ desunt aduo. & Roma. in d. §. hoc aũt iudicium. cum similibus. ¶ Quarto
27 & ultimo casu, quando † non apparet, an testis ultrò, an uocatus deposuerit? dicunt do. de Rot. dicta decis. cccl xj. ꝙ in dubio præsumitur fuisse rogatus à parte, & propter hoc sustentatur eius dictũ. Allegant in simili quoddam dictum Pet. de Suza. in c. bonæ. el j. s̃. de ele. de quo meminit Archi. in c. proposuisti. lxxxij. dist. ubi dixit, ꝙ eo ipso, ꝙ quis tempore debito comparuit in iudicio, præsumitur fuisse citatus, & cogit̃ respondere. ¶ Istud limitat Lu. Ro. in l. sciendũ. in xix. col. uer. sextò quæritur. de uer. obl. ut habeat locũ, dum modò testis uenerit de longinquo, & non aliter. Allegat do. Ant. in c. j. in iij. char. s̃. de iudi. Sed puto indistinctè esse uerã opin. Rotæ, quam sequuntur do. Ant. do. Abb. & Imol. hic: pro quibus facit optimè, quod not. Bar. in l. cùm seruus. ff. de uerb. oblig. per illum tex. & in l. j. C. de ali. pupil. præstan. & Bal. in l. id, quod. in fi. C. de epis. & cler. & in l. fi. §. in computatione. C. de iure delib. & in l. j. in fi. C. de fruc. & lit. expen. & in rubri. C. de fi. instr. in xviij. col. uersi. sequitur uidere de scriptura. cum similib. ubi dicũt, ꝙ opus, quod inuenitur factũ, & nescitur à quo, uel cuius expensa sit factum, in dubio præsumitur factum ab eo, ad quem pertinet: & credo, ꝙ testi, qui uenit de longinquo ad testificandum, augmentaẽ dicta præsumptio, etiamsi coram iudice ultrò se obtulisset. Bene facit, quod no. Bald. in l. si qua per calumniam. in iij. col. uer. ultimò in ducitur. C. de epis. & cler. quem sequitur do. Ab. in c. coram. in iiij. col. uer. & unum not. s̃. de offi. deleg. De eo, qui ex remotis partibus comparet cum mandato, quia non cogitur probare se esse illum, de quo loquitur mandatum: quia præsumitur: quæ omnia procedunt in teste deponente in iudicio. Quid autem in teste de facto, scripto in instrumento, an in dubio præsumaẽ fuisse rogatus, de eo quod est gestũ? Est quæstio de per se nimis longa, de qua remitto ad Bar. l. sciendum. ff. de uerb. obl. & Bart. Imol. & Paul. de Cast. in l. Domitius. ff. de testam. & Spe. & Io. And. in tit. de teste. §. j. in ult. col. uer. quid ergo. in fi. & Bal. in l. hac consultissima. in prin. C. de testa. & Imo. in l. j. in prin. ff. de hære. insti. & Bal. in rubri. C. de fi. instru. in x. col. & in authen. rogati. C. de testi. cum concor. Et communiter dicitur, ꝙ non, si se subscripsisset. ¶ Tertiò quæritur,
28 utrùm † citatio, de qua in isto tex. sit necessaria, quãdo sciente parte est datus terminus alteri parti ad producendũ testes? & uidetur, ꝙ non: quia ex quo scit pars, ꝙ testes in illo termino habent produci, non uidetur aliter uocanda, per regulam, eum qui. de reg. iur. in vj. Contrarium decidit Bar. in l. qui ante calendas. in fi. ff. de uer. ob. quia potest pars quolibet die termini facere actum, ut per gl. in uerbo, j̃. dictum. in clem. ij. de appel. Vnde nõ tenetur aduersarius diuinare, qua die id fiat. Facit l. si putator. ff. ad l. Aquil. & pro hoc uidetur casus, & ibi hoc no. latè Bal. in l. si quando. in iij. col. C. de testi. ubi uide. Idem Bal. in l. j. ff. si quis cau. & in l. si ita relictũ.
29 §. Pegasus. ff. de leg. ij. ¶ Fallit primò, nisi † esset præfixus certus dies ad producendos testes: quia ille interpellat, l. optimam. C. de contrah. stip. Ita sentiunt prædicti, licet non dicant expressè. Bene facit gl. in d. cle. ij. quæ dicit, ꝙ si alicui est præfixa certa dies ad aliquid faciendũ, non potest illã præuenire. ¶ Fallit secundò, nisi datis pluribus diebus pars expediat actum ultra diem: quia ille interpellabat pro homine, secundum Bar. fingitur in l. item illa. ff. de constit. pecu. dicens, ꝙ ultima die termini semper intelligitur pars monita, per illum text. quem ualde no. & sequitur expressè Bal. in l. fin. in ij. col. uer. quæro, datus est. C. qui admitti. & in l. eos. §. populos. in iij. col. uersi. secundo casu. C. de appel. allegando l. j. §. biduum. in uerbo, extrema hora. ff. quando appel. sit. Idem Bar. in l. ij. per illum tex. C. de temp. appel. & Pet. de Ancha. in d. cle. ij. & Ro. in d. l. qui
30 ante calendas. ¶ Fallit tertiò, nisi † esset pars citata, ut assistat singulis diebus & horis. Ita, ut puto, uoluit Bal. in d. l. si quando. uer. & ideo aduocati. & Roma. in rub. ff. de arbi. in iiij. col. uer. decimò pone. & Bald. in l. fi. in tit. quo tempore miles. Ita practicatur. ¶ Quartò quæ-
31 ritur, utrùm † solennitas huius decretalis habeat locũ in productione instrumentorum? Et Bart. dicit, ꝙ sic, in d. l. item illa. ff. de constit. pecu. Facit l. in exercendis. C. de fide instr. & pro hoc uide tex. in l. properandum. §. sin autem reus. in uer. terribiles. iuncto tex. in uerbo, præsentia. C. de iudi. quem ad hoc dicit ibi Angel. esse sing. & tex. quem Bal. reputat notabilem, in l. iudices. C. de fi. instru. & tex. cum gl. in c. chartæ. iij. q. ix. quem ad hoc not. Bald. in l. fi. in ij. col. C. qui admitti. & in l. si quando. in fi. C. de testi. Et ibi infert, quòd termino dato ad probandũ per instrumenta, non est satisfactũ per talem productionẽ, sed bene esset satisfactum termino datò ad producenda instrumenta. Et ista limita procedere, quo ad effectum, id est, præiudicium probationis: sed quo ad simplicem productionem ualet, secundũ Bald. in d. l. si quando. per l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. & non præiudicat absenti & ignoranti, sm eum, qui eleganter subdit se confiteri, ꝙ ex quo talis productio reperitur in actis, & scriptura producta sem per loquitur, quòd perseuerantia in ipsa productione parte præsente, uel citata sufficit argu. eius, quod not. Bart. in simili, in l. nuda ratio. ff. de dona. Et sunt aurea
32 uerba. ¶ Quintò † quæritur, utrùm habeat locum in productione articulorum? Et in hoc do. Anto. & Imol. hic concludũt, quòd sic: quia huiusmodi admissio est quædam interlocutoria, quæ potest esse præiudicialis, si admittit non admittenda. Ideo pars debet citari, c. inter quatuor. s̃. de ma. & obed. l. nam ita diuus. cum simil. ff. de adopt. cum si. & allegant decisionem Rot. mihi nonagesimam, in nouis. inci. item iudex. & sequit̃ do. meus hic: quia interlocutoria non leuis præiudicij exigit citationem partis, ut not. Bar. & Imo. in l. de unoquoq. ff. de re iud. & Bart. & Bal. in l. nec quicq̃. §. ubi decretum. ff. de offic. proconf. & Bart. Imol. & Ro. in l. si opus. ff. de oper. no. nuncia. & do. Anto. in c. sæpe. in iij. col. j̃. de appel. & do. Abb. & Imo. in c. auditis. contra Imol. ibi, s̃. de procur. & Bal. in l. eos. in ij. col. C. de app. & Angel. & Imol. in l. recusare. §. fin. ff. ad Treb. & Ang. in l. ille, à quo. in princip. eo. titul. cum simil. Limitant tamen hoc do. Antoni. & Imol. hic, nisi præcessisset citatio generalis ad totam causam: quia tunc non requiritur alia citatio in ista interlocutoria. Et ita saluant Innocen. in c. auditis. ¶ Sed aduerte: quia contrarium in utroq; dicto tenet hic do. Abb. dicens, bene oportere, quòd quando articuli discutiuntur, an sint admittendi, uel non, pars uocetur: quia iste est actus præiudicialis: & non sufficit generalis citatio in prin. quia illa euanescit per solam comparitionem, ut dixit se dixisse in c. fi. suprà. de dila. tetigi. in c. licet. ante glo. in uerbo, opponi. suprà. tit. j. Sed in admissione articulorum iam examinatorum parte citata, dicit se non uidere necessariam citationem: quia eo ipso, quòd iudex procedit ad ulteriora, uidetur eos admittere: ideo opus est appellare: aliàs tenet actus, licet citatio non præcesserit. Et dicit esse text. in c. ex parte. el ij. j̃. de appellat. ubi hoc generaliter probatur in omni exceptione. Et idem Bartol. in l. à procedente. C. de dilat. Et ista fuit distinctio Bald. in l. j. in ij. col. C. de senten. ex breuic. recit. scilicet in cognitione interlocutoriæ requiri citationem: sed secus in pronunciatione. Sed propter hoc non est recedendum à prima opinione secundum do. meum dicentem, quòd imo in casu cognitionis

gnitionis & pronunciationis debet pars citari, per prædicta. Nec obst. ratio do. Ab. quia præsupponitur in dictis iuribus, ꝙ ad illum actũ sequentem, per quem tacitè ꝓnunciatur, requiratur citatio partis: si hoc nõ requirat natura actus, uel etiam si aliàs nõ debebat citari ad talem actum, debebit nunc citari, ex quo per illum tex. actum uidetur nũc ferri interlocutoria, & saltẽ uidetur citatus ad interlocutoriã, cùm sit citatus ad actũ, ꝑ quẽ tacitè ꝓnunciatur: & difficile inueniretur actus, secundum eum, per quẽ uideretur tacitè pronunciari super artic. qui non esset actus præiudicialis, & requireret citationem, ut hic per ipsum, & ben. ¶ Sextò quæritur, u-
33 trùm † sufficiat in casu huius decretalis, ꝙ citeẽ dñs, & nõ ꝓcurator, ꝙ fuit litẽ cõte. & hoc est etiã utile ad alios actº. Et ex dictis Doc. hic & alibi facias tres casus. ¶ Primus est, quando dñs non citatus non cõparuit: & tunc actus inde sequens est nullus; tanquã factus cõtra non citatũ. Ita notant Ioã. And. Bal. do. Ant. Imo. & do. Abb. hic, & Bar. Imo. & Roma. in l. furioso. ff. de re iudi. & Bal. in l. imitari. ad fi. ff. de ꝓcur. & in l. j. C. si aduersus rẽ iudi. & in l. ꝓcu. per illum tex. C. de procur. & Bar. & Bald. in l. j. C. de sen. & Bal. in l. si quando. in viij. q. C. de testi. & in l. statutis. prope fi. C. de sen. ex breui. reci. per rationem l. j. C. de sen. & quia dñs non cogitur inuitus cõparẽre, nisi ex causa, l. j. C. de ꝓcur. c. j. de iudi. in vj. & facto ꝓcuratore exonerauit se de consilio legis, l. j. §. usus. ff. de procur. Et istud limitat Bal. hic, nisi ꝓcurator nõ uellet cõparẽre, allegans §. si uerò aliquis. Instit. de satisd. & c. j. s̃. ut lit. non cõtest. & ibi dixit se dixisse. ¶ Secundus
34 casus † est, quando dñs taliter citatus sponte cõparuit, & dicit sententiã uel receptionem testium tenere, secundum Bar. & alios in dictis locis: & Bart. in l. si ꝓcuratori præsenti. de uerb. obl. Et dicit hic do. Abb. se allegare optimum tex. in c. si quem. cum glo. in uer. siue potest. de procur. in vj. & ipsum alleg. Bar. in d. l. imitari. Et sic diceretur, ꝙ dñs inuito ꝓcuratore nõ potest eum priuare facultate, ꝑsequendi causam, c. quãuis de ꝓcu. in vj. d. l. de ꝓcuratorib. in quo multũ instat hic do. meus, & est obiectũ Imo. licet non dicat, in d. l. furioso. Dic, ꝙ Doct. hic, & Bar. in dictis locis hoc idem uolunt, dum dicunt, ꝙ sufficit ꝓcuratorẽ non contradicere. Alleg. l. quæ omnia. in princ. ff. de procu. & expressè habeẽ in d. c. si quẽ-
35 cum gl. ¶ Tertius † casus est, quãdo apparet testes fuisse receptos, uel sententiã latam in casu prędicto præsente dño: non tamen apparet, ꝙ fuerit præsens ad hoc, an ualeat? In quo dic, ut per Bar. in d. l. furioso. & in d. l. si procuratori. & Bal. in l. statutis. in fin. C. de sen. & Imo. hic concludentẽ, quo ad sententiã, ꝙ si dñs fuit citatus, præsumit̃ in dubio fuisse præsens, ad hoc ut ualeat sententia: aliàs non ualeat, si feratur contra dñm, arg. l. filius familiàs. §. inuito. ff. de ꝓcu. & no. in c. in Genesi. de elec. per Inno. ubi in præiudicialib. taciturnitas nõ nocet: secus, si in eius fauorem sit lata: quia tunc præsumitur consentire, si fuit præsens, l. qui patitur. ff. manda. Ex quo dicit hic Imol. bene no. ꝙ præsens in actu iudiciali, si taceat, nõ semper habetur ꝓ consentiente: quod uidetur cõtra notata in l. j. C. de rela. Sed potes dicere, secundum eum, ꝙ illud habet locũ, quando quis poterat cogi esse in iudicio: secus, quando nõ poterat cogi, prout hic: ꝙ no. secundũ eum. Cui adde, ꝙ si notarius scripsit eum fuisse pręsentẽ, ualet sentẽtia & receptio testium. Ita dicit Bal. in l. statutis. in fi. & dicit hoc esse per illam notabilem l. cùm ostẽdimus. §. fi. ff. de fideiuſ. tut. Quod uidetur contra prædicta, nisi sustinendo istam singu. illationẽ Imo. dicas ad illum §. fin. prout respondet Ro. in l. j. in prin. ff. de uerb. obl. & ibi alij Scribẽtes.
36 ¶ Septimò quæritur iuxta prædicta, si † essent duo ꝓcuratores dati in solidum cum clausula, ꝙ non sit melior conditio occupantis, & unus est cõtestatus litem, & alter producit testes, an productio ualeat? Dubium facit tex. in c. si duo. de procur. in vj. ubi stante ista clausula, non impedit se alius, quando unus est litem conte. nisi ille impediatur. Tamen dicas, ꝙ etiam cessante impedimento primi actus, factus secundò, parte nõ opponente, ualet, secundum Ioã. And. & do. Abb. hic. & ratio est: quia si altero pręoccupãte alius esset statim reuocatus, non posset primò impedito substituere uigore mandati: & tamẽ potest, d. c. si duo. Ergo remanet habitus mãdati. Est uerũ, ꝙ si pars opponat, nõ admittetur actus, qui fit ab isto, secundum prædictos. Ex quo ultimo dicit Bald. in l. si quando. in viij. q. C. de testi. ꝙ licet alius non desinat esse funditùs procur. per occupationẽ alterius, tamẽ apud ipsum nõ est interim exercitiũ contradicente aduersario. Quod dicit esse ualde notabilissimum. Et subdit hic Imol. ꝙ dñs ratificando potest talia gesta ualidare, sicut dicitur de gestis, etiã carente penitùs mãdato, in l. licet. C. de proc. etiã contradicente aduersario, ut hic per eum, qui uidetur mirari de aliorum
37 loquacitate: & bene. ¶ Vltimò scias, ꝙ † si testes citati ad diem non iuridicũ, parte citata eadem die ad uidendos eos iurare, nõ illa die, sed sequenti iurant in absentia partis, non ualet receptio huiusmodi iuramenti. ita notant domini de Rot. deci. clxvij. incip. Item si testis. in nouissimis, nisi prorogatio illius diei fuisset facta præsentibus partibus, secundum eos. Quod no. ¶ Itẽ scias, ꝙ si pars fecit examinari testes, non seruata forma huius capituli, poterit iteratò eosdem ꝓducere super eisdem capitulis, etiãsi depositiones fuissent publicatæ. Ita eleganter dicunt do. de Rot. decis. cccl xxiiij. quæ incipit, Item si ad instantiã. in nouissimis. Nõ obstat timor subornationis: quia aut dicent id, qd̃ priùs, & apparet de nõ subornatione: aut dicunt contrariũ, & non probant tanquã contrarij sibijpsis, c. licet s̃. tit. proxi. secus, si extra articulos, secundum ipsos. Quod bene nota.

c. quoniã.

SVMMARIVM.

1 *Mulier potest de iure canonico esse testis in causa ciuili & criminali ciuiliter mota.*
2 *Quod tamen fallit in casu c. fi. quot test. sunt nece. in usib. feud.*
3 *Item fallit in testamentis.*
4 *Item fallit in testimonio, quod requirit scripturam priuatam.*
5 *Mulier licet certis casib. possit testificari, minus tamẽ probat, quàm masculus: Vnde data paritate testium, præualet testimonium masculorum.*

CAPITVLVM III.

Voniam. ¶ Mulier testificatur cõtra clericum, quãdo de crimine ciuiliter agitur. H. D. Et uide omnino Fede. ita intelligẽtem tex. cõsil. xxiij. incip. Titius electus in prælatũ. & Archi. in c. ipsi Apostoli. circa prin. ij. q. vij. & in summa ea. q. & causa, & dicet̃ in c. ex parte Adæ. j̃. eod. Et quãdo particeps, uel socius criminis admittatur, uide Bart. & alios in l. fi. C. de accuſ. & dicitur j̃. eo. ueniens. el j. Et quando ex uno loco ad alium possint testes trahi, dicetur in c. cùm causam. el j. j̃. eo. ¶ Et istum tex. dicit hic Bald. ualde singulariẽ in uerbo, aliquid. ꝙ modicùm conferentia ad causam dicuntur pertinẽtia. Ad idem allegat l. iij. §. additis. ita ꝙ. in uerb. modica data occasione. ff. de fideicom. lib. per quam dicit, ꝑbari, ꝙ illud, quod modicã occasionem præstat, aliquid est: & per illam l. dicit Bal. in c. per tuas. s̃. tit. j. ꝙ quandoq; leuis occasio est magni ponderis. ¶ Et per istum text. colligit hic do. meus in eo, ꝙ nõ solùm uocantur, qui plenè sciunt, sed etiam, qui aliquid sciunt, adeò ꝙ ad probandum indiciũ uocantur etiam de prouincia ad prouinciã: quod est bene notandum & intelligendum: putà, quando non est sufficiens copia integrorum testium: quia multa simul iuncta inducunt probationẽ, ut dixi in c. cùm causam. s̃. tit. j. ¶ Glo-
1 j. in fin. Et ita teneas, ꝙ † de iure Canonico potest esse mulier

mulier testis in causa ciuili, etiam in criminali ciuiliter mota, ut hîc: & c. tam literis. ī. eo. secus in causa criminali criminaliter mota, c. mulierem. & ibi gl. xxxiiij. q. v. & c. forus: ad fi. & ibi glo. & do. Abb. ī. de uerb. sign. & glo. & omnes hîc: & Spec. in tit. de teste. in §. j. in xvj. col. uer. item ꝙ est mulier. & plenè Hostiē. in summa huius tit. §. quis possit esse testis, nisi in casu. c. tanta. ī. de ſymo. De iure aūt ciuili non est prohibita mulier, nec in causa ciuili, nec in criminali, secundum Spec. ubi s̄. & gl. præalleg. & de causa criminali probatur in l. iij. §. l. Iulia: ff. de testi. ubi in accusatione legis Iuliæ de ui publica repellitur à testificando mulier sui corporis quæstū faciens. Ex quo apparet, ꝙ non infamis non repellitur: ḡa si repelleret, non oporteret, ꝙ haberet illā qualitatem infamiæ. Non obst. l. in quæstionib. in uerbo, etiā. ff. ad l. Iul. maie. quia loquitur de muliere infami, ut ostendit exēplum ibi positū: & sentit Bart. ibi. Et tunc illud etiā implicat, ꝙ nedū masculi infames admittuntur, ut l. famosi. eod. tit. sed etiam fœminæ infames: Refert tamen. Ioā. And. in d. uer. item ꝙ est mulier. Iac. de Are. tenuisse, mulierem in causa criminali non admitti de iure ciuili, inducendo à fortiori id, quod de testamento ī. dicetur, & rationem c. forus. ī. de uerb. sign. Sed ipsum non sequitur Ioā. And. dicens cōmunem seruari in practica, & esse æquam, ubi aliter ueritas haberi non potest: & probatur in l. ex eo. ff. de testi. canonizata xv. q. iij. ex eo. & istud sequitur do. Abb. hîc, & Ioā. de Imol. in l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. & sic intellige glo. ultra ipsos in c. ij. in uerb. prohibēte. de iudi. in vj. ut loquatur de iure ciuili, in quantum sentit mulierem posse testificari in causa criminali criminaliter mota: & ita ipsam saluant Ioā. And. & Dom. ibi. Et unum considera, ꝙ omnes prædicti facientes differentiā inter canones & leges, allegant d. l. ex eo. & tamen illa lex est canonizata, ut dixi. Vnde non uiderentur leges & canones differre. Sed responde ex eo, quod no. gl. in uerb. tractatus. post medium, de re. eccl. non alie. in vj. & ibi Dom. in iiij. col. uer. bene no. ¶ Quòd autē dicitur mulierem in causis
2 ciuilibus posse testificari, fallit † primò in casu c. pen. in fi. quot testes sint necessarij ad prob. inuesti. in usibus feu. & ita no. ibi Bal. per illum tex. in uerb. præter fœminas. ¶ Fallit secundò in testamentis, l. qui in testamento. §. mulier. ff. de testa. & §. testes. Instit. eod. tit. Sed istud non procedit in codicillis, secundum Spec. & Ioā. And. in d. §. j. uer. quid de codicillis. qa non est in eis tantum periculum, prout in testamentis: quia non est ibi hæredis
3 institutio. ¶ Item † nō [a] procedit in testamento inter liberos, secundum gl.
4 in authen. quod sine. C. de testa. & no. Bal. ibi, & Bart. in l. hac cōsultissima. §. ex imperfecto. in fi. C. de testa. & Imol. in d. §. mulier. & Bal. & Ro. in locis statim allegandis. ¶ Quid autem in testamento ad pias causas? Dic, ꝙ potest esse testis, secundum Ang. consil. xxiij. & Bal. in repet. l. j. in vj. char. uer. secundum est dubium. C. de sacrosan. eccle. Et licet dicat istam quæstionem multùm subtilem, tamen dicit indubitatum de iure Cano. ꝙ ualeat testamētum, per c. cùm esses. & c. relatum. ī. de testa. Vide tamen Ro. in repeti. authē. si mulier. in xvj. priuilegio ultimarum uoluntatū. C. ad l. Falci. ubi tenet contrarium, allegando Fede. in consilijs, & quasdā rationes satis fragiles: quibus responderi potest ex dictis Bal. ubi s̄. quem non uidetur uidisse, maximè tenēdo, quod ipse dicit de iure Ca
4 nonico. ¶ Fallit † tertiò in testimonio, qd̄ requirit scripturā priuatā per subscriptionem: quia illi subscripti debent esse masculi, secundum Bal. in l. scripturas. C. qui potio. in pig. ha. per illum text. in uer. triū uirorū. Facit, qd̄ not. Bar. in simili, in l. j. per illū tex. in uerb. uirorū. ff. de legi. Posset tamen de hac fallentia dubitari, quia non habet in se specialem rationē: & quamuis lex, scripturas. dicat uirorū. illud est ratione maioris frequentiæ: quia utplurimū fœminę nesciunt scribere, nec interſunt cōtractibus: & ideo uidetur posse extendi ad mulieres, prout extenduntur iura loquētia de uno casu ratione maioris frequentiæ ad aliū casum non ita frequentatū, habentem tamen eandem rationem, iuxta glo. in uerbo, præsidentes. in fi. cle. j. de rescri. & ibi Imol. post do. Ant. Facit, quod no. glo. in l. j. C. de rap. uirg. & Ioan. And. in Spec. tit. de locato. §. j. post prin. cum similib. Nec obst. d. l. j. quia cùm condere legem est iurisdictionis, meritò prohibetur fœminis, l. fœminæ. ff. de reg. iur. Poteris tamē cogitare. Et adde, quæ
5 dixi in c. licet. primò, in ij. nota. ī. de testi. ¶ Et not. ꝙ † licet his casibus mulier potest testificari, tamē minus, probat, q̄ masculus. Vnde si ex una parte sunt duo masculi, ex alia duæ fœminæ, præualet testimonium masculorum, secundum do. Abb. in d. c. forus. ad fi. per illum tex. & Bal. in l. fin. per illum tex. ff. de fi. instru. & Spec. in tit. de teste. §. postquā. uersi. porro. Bene facit d. l. in quæstionibus. ostendens maioris esse fidei masculos, q̄ fœminas. Et ideo dicit Bal. in l. j. per illum tex. ff. de senato. ꝙ si discordant masculus & fœmina patroni in præsentando, præfertur præsentatus à masculo: quod intelligendo, dum modò habeant ius æquale in præsentando: secus, si inæquale, prout habet maritus in patronatu sibi iure fructus pertinente ob dotē uxoris. ut do. de Rot. conclusi. cccciiij. in prin. in nouissimis, p id, quod de tutore & pupillo not. Ioā. And. in c. ex eo. de elec. in vj. Quod aūt dixit do. Abb. in d. c. forus. limitarem, nisi fœminæ starent pro reo, propter glos. in c. clerici. lxxxj. dist. cum his, quæ dixi in c. ex literis. s̄. tit. j.

[a] Item non] Ade tu, an hoc habeat locum in filijs naturalib. aut spurijs? Vide per Bald. & Ang. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & ibi do. Alexā. in ij. col. Adde etiā, an hoc habeat locum in testamēto matris? & qd in naturalibus filijs? Vide per do. Alexan. in d. §. ex imperfecto. Adde etiā an d. §. ex imperfecto. habeat locum inter filios & filias, quæ dotatæ erāt, & ex forma statuti exclusæ? do. Alex. in d. §. ex imperfecto.

SVMMARIVM.

1 Numerus quando crescit ex unitatibus, uel non.
2 Dispositio legis generalis in materia prohibitionis restringitur, nè non sequatur absurditas, uel legum correctio.
3 Peccare an dicatur, quem lex humana excusat.
4 Deinde subiungit, qualiter textus huius c. debeat intelligi: & nu. 5.
6 Iurans in supplementum probationis, iurat tanquam testis: & ideo debet esse cautus.

CAPITVLVM IIII.

Nomni. ¶ Vbi agitur de correctione, uel impediendo peccato, potest quis computari in numero testium. H. D. Idem ubi defertur iuramentum in supplementū probationis, secūdum decisi. do. Abb. ¶ In tex. ibi, efficiuntur tres. Not. secundum Bald. hîc, ꝙ numerus ex unitatibus crescit: quod dicit uerū, si uniantur in unā conclusionem: secus, si stent diuisē: &
1 dicit esse glos. solennem in l. ubi fide-
b iussor. ff. de solu. Vnde † nō dicit [b] cōdemnatus in xx. ille, qui in una causa est condēnatus in x. & in alia in alijs x. Quod est utile ad statuta terrarū, si fortè bannitus in xx. posset impunè offendi, secundum ipsum. Adde Bar. dicentē se ita respondisse, in facto in l. ubi fideiussor. Idem Bar. in l. ij. §. j. §. de cōdi. in stit. & Bal. in l. sancimus. §. si qs aūt. el. j. C. de dona. & Ang. in l. si quis separatim. §. j ff. de app. & in l. quoties in stipulationib. & in l. scire debem°. ff. de uerb. obl. & Bal. in l. nam & si fur. §. fi. ff. si cer. pet. & Imo. in l. si quis in testamento. in prin. ff. de lega. j. & Pet. de Anch. & Imo. in c. pe. ī. de dona. Et ibi dicunt, ꝙ ubi adunatio summarū induceret odium, ut in q. nostra, non fit talis adunatio: secus, ubi induceret fauorē, d. l. si quis separatim. & meliùs facit l. si plures. §. pen. ff. de pact. & probatur in d. c. pen. de dona. & est doctrina Ioā. And. in c. ij. eo. tit. & Bart. in l. si idem. ff. de iurisd. om. iudi. & ibi uide Ro. & alios, & quod in pulchra quæstione no. do. Ab. in c. ad Apostolicā. in ij. col. ī. de reg. ¶ In text. ibi, in omni.
2 iuncta glo. collige, ꝙ † dispositio legis generalis in materia prohibitionis restringitur, ut nō sequatur absurditas, uel correctio legū. Facit c. solitæ. post princ. s̄. de maior. & obedi. & l. scire oportet. §. alius. ff. de excus. tut. Et ideo dicit Bal. in l. ij. §. quia ait. ff. qui satisd. cog. & in l. j. ad fi. propter gl. ibi, C. de fi de instr. ꝙ si statutū dicit, ꝙ in aliqua causa sufficiat qualiscunq; ꝓbatio, intelligit, si idonea. Not. Bar. in l. iij. post gl. C. de conuen. fisci deb. lib. x. Et de hoc uide per Bar. & alios in l. j. §. nunciatio. ff. de op. no. nun. & Bart. Bal. & Salic. in l. j. C. de sacrosan. eccl. & Bal. in l. j. ff. de testa. mili. & in l. fi. & in l. ita nobis. C. de adulter. & in rub. C. qui accusare. in ult. col. & latè Ang. in l. non est nouū. ff. de legib. In quibus habes, quando uerba generalia recipiant restrictionem de habilitatis. Facit gloss. in uerb. omnes. in cap. si uerò. el j. infrà de sentent. excommu. & text. in c. j. in fi. de iureiur. in vj. & glo. in l. j. in uerb. utilem. & ibi Bartol. ff. de eo, quod certo loco. & quod not. Bart. in l. diuus Traianus. ff. de testa. mili. & in l. j. §. & parui. ff. quod ui, aut clàm. & gl. j. in uerbo, eorum. in c. ut circa. de elec. in vj. & glo. j. in uerb. nemo. ī. de fi. & gl. in §. opponitur. de pœ. dist. j. & in c. dilecto. de sen. excō. in vj. & in c. j. lxx. dist. & in c. ecce. xcv. dist. & in c. aliqua. ī. de consec. eccl. uel alta. & in c. fi Romanorum. in uerb. diuersis. xix. dist. & ibi per Domi. & plenè Imo. post do. Ant. in c. j. in vij. col. propter glos. in uerb. ab omnib. s̄. de constit. & Oldr. consi. cclxxviij. ad fi. uer. & ulteriùs sæpe cōparatum est, cum simil. ex quibus fieri posset lōga repetitio: & est materia, in qua sufficiēter se ampliauit Rom. in repeti. l. si uerò. §. de uiro. ff. sol. matr. faciendo illas fallentias, in quibus lex generalis loquens etiam cum uerbis uniuersalibus recipit restrictionē per alia iura: & est materia sine fine. Dicas tamen, ꝙ ubi non esset contrarietas aliorum iurium, ista uerba prægnantia augmentāt dispositionem. Patet ex eo, quod scribit eleganter Ang. in l. ꝙ si nolit. §. si quid ita. ff. de ædil. edict. dum dicit, ꝙ si quis dicat, promitto Titium præsentare toties, quoties & quādocunq; mandatum fuerit: operabuntur ista uerba etiā post sententiam. Et ita limitatur l. Græcæ. §. post litem. ff. de fideiuss. Facit glo. in cle. j. in uerb. quamuis. de re iud. & in cle. ij. in eo. uerb. de rebus eccl. non alie. & in l. j. in uerbo, quacunq; causa. C. de ser. fugit. Vnde dicūt do. Car. & Imol. in c. quia diligentia. s̄. de elect. ꝙ bānitus restitutus per uerbum, Plenissimè. recuperat bona per fiscum aliena ta. Et dicit Domin. in c. decet. in iij. col. de immu. eccle. in vj. ꝙ priuilegia, uel statuta, in quibus datur potestas agnoscendi de omnibus causis, comprehendunt quascunque. Ita dicit probari ex dicto Ioan. And. ibi. Similiter dixit Salic. in l. si seruí nostri. C. de noxa. Et ꝙ si statutum punit occidentem aliquem quouis modo, uel qualitercunq; comprehendet homicidam ex lata culpa, licet aliàs intelligatur solùm de doloso: ut no. dom. Card. & Ana. in c. lator. ī. de homi. & ibi dixi. Et ista no.
3 pro nunc: de quibus aliàs latiùs. ¶ In † text. ibi, si pecca uerat. not. quia loquitur conditionaliter: & ideo dicit hîc Bald. quòd ille, quem lex humana excusat, nō peccat, facit c. qui peccat. xxiij. q. iiij. & l. Gracchus. C. de adult. nisi fortè sit lex contraria legi diuinæ, ut si lex humana dat causam delinquendi: quia nō excusat à peccato. Allegat Bald. in c. fin. de præscrip. Aliàs autem legum sanctissimarū subtilitates excusant à peccato, secundum ipsum latè & eleganter hîc. Adde dom. Abb. in c. cùm esses. ī. de testa. ubi dicit, quòd illud c. qui peccat. intelligitur authoritate legis Canonicæ, nō ciuilis. Sed intellige, ut prædixi, & adde glos. in c. inter hæc. xxxiij. q. ij. quam etiam in proposito notat do. Abb. in d. c. fin. in iiij. col. infrà, de prescrip. & in c. uenien. el ij. ī. de sponsal. ¶ Quòd autem leges dicantur promulgatæ diuinitùs, in c. fin. xvj. q. iij. intelligitur de iustis. Et quare dicatur Diuinitùs, cùm sint humanæ, uide Domin. post alios in c. ij. in j. oppositione, de præscript. in vj. & ista prosequere & diffusè per Pet. de Anch. in regula, possessor. in j. char. de reg. iur. in vj. & in l. in disputatione, Bononiensi statuto, cum similibus. ¶ In text. ibi, inter tc. Colligit hîc Bald. quòd in personam facienda est denunciatio: & allegat l. cùm à te. ff. de ui & ui arm. & ideo non potest fieri ad domum, ubi nullus habitat. Idem si habitet infans, uel surdus: quia requiritur in omni denunciatione aliquis, qui intelligat. Allegat textum, quem dicit aureum, in l. cuilibet. in uerbo, intelligenti. ff. de noui ope. nun. ¶ In text. ibi, ecclesiæ. No. secundum Bald. hîc, quòd iudex secularis in ista superna denunciatione non habet se intromittere. ¶ In text. ibi, si te non audiuerit. Sume auditum pro satisfactione, secundum Bald. hîc, qui ex hoc infert à contrario, quòd ubi prima citatio est executa, non oportet quem ad idem citari ulteriùs: aliàs sic: quod dicit mēti tenendum. Nam quod factum est, ficndum non est, secundum ipsum. Quod dictum est utile ad quæstionem de citato, qui dixit, Nolo uenire: de qua per Innoc. in c. ad
4 petitionem. ī. de accusa. & ibi aliàs dixi. ¶ Glos. ibi, restringitur † in causa denunciationis. Non est de mente literæ ista restrictio: ideo pro solutione cōtrarij formati in glo. ibi, aliàs in causa sua. uide hîc latissimè dom. Abb. ex quo in effectu habes, quòd iste textus potest intelligi duobus modis. Primo, ut procedat in omni negotio, in quo principalis persona non est reportatura commodum uel incommodum, damnum, laudem uel uituperium, nec aliqua affectione notatur: tunc enim non apparet ratio, quare nō debeat computari in numero testiū, dum modò, secundum omnes hîc, non agitur de præiudicio altero alterius grauí: quia in gra-
uibus non est recedendum à communi forma iudiciorum, secundum quam idem non debet esse actor & testis, c. forus. §. omni. ī. de uerb. sign. Et ad hunc intellectum uide do. Ant. in c. dilecta. in v. col. s̄. de iudi. & Bal.
5 in authen. ad hoc. in pen. col. C. de usur. ¶ Secūdo † modo potest intelligi iste text. secundum do. Abb. & etiam Imol. hîc, ut procedat in omni negotio, in quo cùm decidit̄ per iuramentum delatum actori in supplementum semiplenæ probationis, putà habēti pro se unum idoneum testem: quia ipse iurando habetur pro alio teste, ut in c. fin. & ibi per glos. fin. & omnes, ī. de iureiurā. & l. in bonæ fidei. & ibi per omnes, C.
6 de rebus credi. Quando [a] autem non deferatur tale iuramentum, traditur in dictis locis: & in illis casibus non procedet iste text. Et hanc lecturam dicit hîc dominus meus se tenere, ꝓ uera: ex qua notat, quòd quando actor æqualiter præsumitur scire ueritatem de eo, quod petit, sicut reus, tunc deferendum est sibi iuramētum, & non reo, ut patet in principio text. in uerbo, principalis personæ. ¶ Et hanc le-

[a] Quando] Ade tu, quòd est utile scire, quando deferatur iuramētum in supplemētum probationis. Quæstio prima est, quid in iuramento necessario? Pone, quòd accusator semiplenè ꝓbauit

Bar. in l. ubi fideiussor. ff. de solu. tenet, q. non potest offendi: quia nō dicitur una cōdemnatio. Adde, iudex dicit, condēnamus Titiū in x. lib. quas si non soluerit, intra decem dies, condemnam° ipsum in xx. Dic, q. isto casu, si non soluerit, intelligitur condemnatus in xx. libris: et sic poterit impunè offendi: de quo uide per Scribentes in l. ij. §. j. ff. de excus. tut. & Bar. in l. ij. ff. de publi. iudi. in j. col. in uer. circa hoc.

b Non dicitur] Adde ad ista: pone, q. iudex in sententia dixit, condemnamus Titiū in xx. libris: et postea dicit x. pro percussione in facie, & x. pro percussione in brachio, an dicatur cōdēnatus in xx. ad hoc, ut possit offendi impunè? Bar. in

bauit per unum teſtem, nunquid iudex debet ſibi deferre iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis? & ita condemnare reum accuſatum? & in hac communis concluſio gloſ. & Bart. & Doct. in l. iij. ff. de teſti. eſt, q̃ non. Item glo. in l. maritus. ff. de quæſtio. & Bart. in l. admonendi. in xiiij. col. ff. de iureiur. gloſ. in c. cùm ſit. in gloſ. fin. de regul. iu. in vj. do. Abb. in c. fin. de iureiur. in viij. col. in uerſi. ſi uero quæritur. quãuis ſolus Bald. aliter tenuerit; & malè, in l. qui accuſare. circa iiij. no. C. de eden. Iſtam communionem concluſionẽ ego confirmo tribus modis. Nam primò cõſidero, quòd text. in l. ſciant cuncti. C. de prob. cau. ij. q. viij. requirit in criminalibus cauſis, quòd probationes ſint apertiſſimæ, & q̃ ſint luce clariores. Sed ego habeo, q̃ in omnib. cauſis, etiamſi eſſent ciuiles, in quib. requiritur apertiſſima probatio, in illis non poteſt deferri iuramẽtum neceſſariũ in ſupplementum probationis. Ita eſt glo. no. in l. ſi. in princ. ff. qd' me. cau. eo modo, ubicũq; requiritur probatio luce meridiana clarior, ut ibi, ſecundum Bald. in l. fin. in j. no. C. ſi mino. ſe maio. dixe. Item ubicunq; requiritur plena probatio, uel liquida, ſecundum Bald. in l. fin. C. de ſecun. nupt. Facit gloſ. in c. cupientes. in uerb. plenam. de elect. in vj. Item ubicunque requiritur manifeſta probatio, ſecundum Bart. in l. j. in fin. C. de fi. inſtru. Secundò confirmo: quia in cauſis magnis & arduis non habet locum iſtud iuramentum neceſſarium in ſupplementum probationis, ſecundum gloſ. in l. admonendi. ff. de iureiur. & Bald. in l. in bonæ fidei. C. de re. cre. do. Abb. in ix. col. in uerſi. quid enim. in d. c. fin. de iureiur. Sed cauſæ criminales ſunt huiuſmodi, l. in ſeruorum. ff. de pœn. Tertiò facit, quod uult Salic. in d. l. ſciant cuncti. quòd licet teſtis non teneatur aſſignare rationem dicti ſui, ſi non eſt interrogatus: gloſ. in l. ſolam. C. de teſti. & in c. cùm cauſam, quæ inter. de teſti. fallit in cauſis criminalibus, in quibus non ualet dictum teſtis, niſi aſſignet rationem dicti etiam non interrogatus. Sequitur do. Alexand. in conſil. xv. incip. Viſo proceſſu in forma per poteſtatem Parm. in ix. col. Iſtam communem concluſionem limitat Lud. Rom. in d. l. ita prætor. ff. de teſti. ut procedat in cauſis criminalibus, in quibus uenit imponenda pœna corporalis: ſecus, ſi eſſet cauſa criminalis, pro qua imponeretur pœna pecuniaria. Ad hoc dicit ibi, q̃ ſolus ponderauit illũ tex. in uer. pœnali. Sed ante eũ ponderat Ant. de But. in d. c. fin. Sed Ioã. de Imol. in d. l. ita prætor. & do. Alex. etiã in d. l. ita prætor. reprobant per generalitatem d. l. ſciãt cuncti. Et ille tex. in d. l. ait prætor. in uer. pœnali, nihil facit: quia loquitur, quando ciuiliter agebatur, ut patet, uerſ. actione. nam ſi criminaliter accuſatur, actio non

cturam, licet iſti non dicant, ponit etiam Bald. hîc, & dicit notabiliter ad iſtum textum inferri, quòd actor, cui defertur iuramentum in defectũ probationis, dicitur ſuus teſtis. Ergo debet eſſe teſtis idoneus, & ſcire factum, de quo poſsit reddere rationẽ, quam reddit teſtis, ſeu reddere debet, ſcilicet per ſenſum corporeum. Similiter colligit Bald. hîc ex lectura gloſ. & ſequacium, quòd denunciator fungitur uice teſtis. Vnde debet factum plenè ſcire, id eſt, quòd denunciatio ſua ſit uera. Et putat, quòd debet iurare de calum. & quòd in iſta denũciatione debet exprimere cauſam, iuxta notata in l. j. circa princi. ff. de oper. no. nun. Quæ dicta nota. Et adde ad Bart. in l. diuus. ff. de cuſto. reo. dum tractat de maſſario uille, uel contrate, qui habet denunciare maleficium: & aliàs dixit in capitulo, ſicut olim. j. de accuſa. Et ſubdit Bald. quòd ille, qui denunciatur, ſi dicit ſe contra cõſcientiam non facere, debet ſibi credi, ſi allegat aliquam cauſam probabilem: aliàs nõ. Et de multiplici denunciatione uide per Scribentes in c. nouit. ſ. de iudi. ubi declaratur glo. pen. & ultima hîc: & uide Archid. in c. omnipotens. ij. q. j. ubi dicit, quòd iſti teſtes adhibiti ad pœnitentiam ſunt idonei, qualeſcunque ſint. Allegat Hoſtien. hîc. ¶ Vltimò † ,p intellectu illius authoritatis, in ore duorum, etc. dic, ut hîc per do. Ant. & do. Abb. & beatũ Thom. ſecunda ſecundæ, quæſtione lxx. artic. ij. Et pro eo, quod dicit do. Abb. in fin. uide Inno. in c. fi. in glo. poſitum. ſ. de cõſue. Et conſidera: quia dictum Bald. hîc, de quo ſ. uidelicet, quòd iurãs in ſupplementum debet iurare tãquam teſtis, eſt magnæ importantiæ: quia oportebit, ut ſit cautus, non ſolùm iurando ſe iuſtè petere, ſed etiam quare petat.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes duo faciunt fidem etiã in actionibus grauiſsimi præiudicij.*
2 *Teſtis conſanguineus in quo caſu non ſolùm non eſt ſuſpectus, ſed etiam melior alijs teſtibus: ueluti ad probandam conſanguinitatem.*
3 *Recurrendum eſt ad ſeniores in defectum aliorum.*
4 *Teſtis redditur inhabilis ratione odij. num. 6.*
5 *Iudex arbitraturus qualitatem inimicitiæ, debet procedere ex coniecturis: & qualiter hoc fiat.*
7 *Teſtis deponens de crudelitate, an probet. & nu. 8. 9. 10. 11.*
12 *Teſtis deponẽs per uerbũ, Videtur. an probet.*

CAPITVLVM V.

Voties. ¶ Dicitur, quales debent eſſe teſtes ſuper conſanguinitate deponentes, & ponit formam iuramenti. ¶ No. primò ibi, duobus. q̃ † etiam in actionibus[a] grauiſsimi præiudicij duo teſtes faciũt plenam fidem: nam ſeparatio, de qua hîc, propter cõſanguinitatem eſt res grauiſsima, c. licet ex quadã. j. competeret, Inſti. de publi. iud. in prin. Item tex. in d. c. fin. de iureiur. loquitur in iuramento uoluntario, uel iudiciali: non autem in neceſſario. Et idem tenet Car. in c. cognoſcentes. in vj. opin. de cõſtit. Sed tu adde, q̃ limitationem Lud. Rom. expreſsè ſequitur do. Alex. ſibi contrarius in conſi. ſuo lxvj. incip. Viſo proceſſu uerũtẽ inter Eliſæum. ubi fortius ſubdit, q̃ iſta eſt magis communis opin. & q̃ ab ea in iudicando non eſt recedendum: & refert idem tenere Hoſtien. & Ant. de Bu. in d. c. fi. & Bald. in d. l. ait prætor. Sed dic, q̃ Bal. ibi non firmat pedes. Tu adde, q̃ idẽ tenet Ang. in d. l. admonẽdi. circa fi. Sed magis placet alia ſententia negatiua propter generalitatẽ d. l. ſciãt cuncti. & fundamentis præallegatis. Et ſic amplia concluſionem, ut procedat in cauſis criminalibus, nõ ſolùm in qb⁹ imponitur pœna corporalis, ſed etiã, ſi ſolùm imponitur pœna pecuniaria: ſed limitat prædictam cõcluſionem Ludo. Ro. in d. l. admonendi. in gloſ. in uer. exacto. ad fi. niſi accuſator ultra ſemiplenã, probationem aliquid plus haberet, & eſſet perſona honeſta: nã arbitrio iudicis poſſet deferri iuramentum neceſſariũ in ſupplementũ probationis, & reum cõdemnare, per tex. in d. c. fi. de iureiur. ubi in cauſa famoſa Papa ibi ſic decidit, & dicit Lud. Ro. ſe admirari, q̃ Legiſtæ aut Canoniſtæ nõ aduertant ad illum tex. in d. c. fi. Sed ante eũ idem expreſsè tenuit Sal. in d. l. admonẽdi. in j. col. p d. c. fi. de iureiu. & ſequitur do. Alex. in d. l. ait prætor. circa fi. Ego ſi eſſem iudex, admitterẽ iuramentũ in ſupplementũ probationis in cauſa criminali, ubi imponeretur pœna pecuniaria: ſed ubi ueniret imponenda pœna corporalis, nunquã admittẽrem tale iuramẽtum in ſupplementũ probationis. Ex iſta limitatione no. pulchrã limitationem ad regulã, quam ſtatim dedi, q̃ in cauſis arduis & magnis nõ defertur iuramentũ in ſupplementũ probationis. Limita ſignãter ex prædictis, & eſt quotidianũ, niſi plus aliquid haberet ultra ſemiplenã probationẽ, uel indicium bonum ibi. Ita do. Alex. in d. l. ait prætor. & in d. l. admonendi. & in cõſi. ſuo cclxiiij. incip. Viſo proceſſu utriusq; cauſæ. & uide gl. in ſimili in c. uidua. de regula. in gl. fi. & pro opi. iſta facit gl. in l. ſi duo patroni. ff. de iureiur. in uerbo, authoritas. quæ uult, q̃ quando probationes ſunt utriuſq; partis pares, preualẽt illæ, per quas plus, quàm ſemiplenẽ, eſt probatum, uel in quibus eſt aliquod bonum indicium: & illam gloſ. ad hoc ſummè commendat ibi Bart. & alij.*

a In actionibus] *Adde tu, q̃ Ang. in authen. quomodo oportet epiſcopos. §. quanta. in uer. no. cùm lex. ubi dicit, q̃ duo teſtes non ſufficiunt ad probandũ, q̃ quis ſit bonæ famæ & opinionis: & hoc quando à lege, uel ſtatuto requiritur: & econuerſo etiam duo teſtes non ſufficiunt*

ſufficiunt ad probandũ, q̃ quis ſit malæ famæ & opinionis: quod notabis pro limitatione iſtius tex.

eo. Bene facit glo. quam do. Abb. facit ſingularẽ hîc in c. præſul. ij. q. iiij. quæ dicit duos teſtes ſufficere ad ,pbandũ crimen cõtra Papã: & illam etiã ſequitur do. Ab. in c. per tuas. ſ. de maio. & obe. & in c. ſuper eo. j. eo. & in c. j. in iij. col. ſ. de procur. & in c. at ſi clerici. in j. not. ſ. de iudi. & do. Ant. in c. licet. in pe. col. ſ. de elect. Et in c. licet uniuerſis. j. eo. & Imo. in c. j. in iiij. col. ſ. de cõſt. Et ,pcedit iſtud notabile etiam, ubi nõ pòteſt haberi ,pbatio neceſſariò cõcludens ex natura rei, ut ſufficiant duo teſtes ad ,pbationem rei, eo modò, quo ,pbari ponere Hoſtien. & Ant. de Bu. in d. c. fi. & Bald. in d. l. ait prætor. Sed adde, q̃ idẽ tenet Ang. in d. l. admonẽdi. circa fi. Sed magis placet alia ſententia negatiua propter generalitatẽ d. l. ſciãt cuncti. & fundamentis præallegatis. Et ſic amplia concluſionem, ut procedat in cauſis criminalibus, nõ ſolùm in qb⁹ imponitur pœna corporalis, ſed etiã, ſi ſolùm imponitur pœna pecuniaria: ſed limitat prædictam cõcluſionem Ludo. Ro. in d. l. admonendi. in gloſ. in uer. exacto. ad fi. niſi accuſator ultra ſemiplenã ,pbationem aliquid

2 teſt: & de hoc dicẽt in d. c. licet ex quadã. ¶ No. † ſecũdò casum, in quo cõſanguineus nõ ſolùm non eſt ſuſpectus in teſtimonio, ſed etiã eſt melior cęteris teſtibus, ſcilicet ubi agitur de ,pbãda cõſanguinitate: quia genealogia cenſetur meliùs nota conſanguineis, c. uidetur. j. q. ma. accuſ. poſ. & facit c. cùm in tua. j. de ſpõ. ſecundum do. Abb. Adde tex. uulgatũ in l. octaui. ff. unde cog. ubi etiã in pertinentib. ad ſanguinẽ, coniunctus præſumitur ſcire facta cõiunctũ: quod intellige, niſi in factis à coniuncto exiſtente in longinquo, ſeu in remotis partibus, ſecundum Bal. & Ang. in l. Lucius teſtamento. §. j. ff. de lib. & poſth. Et iſtis adde Bar. in l. quoties. ,p illũ tex. C. de nau fra. lib. xj. ubi dicit, q̃ de iis, quæ fiũt in domo, uel in naui, non admittunt ad ,pbandum alij teſtes, niſi in ſubſidiũ, quando nõ ſunt domeſtici. Et ad hoc facit mirabiliter iſta decreta. & d. c. uidetur. ſecundũ do. meum hîc. Nõ ſolùm ergo, ſi concurrãt teſtes domeſtici cũ extraneis, uidetur magis credendum domeſticis, q̃ tali caſu admittũtur ad teſtimoniũ, l. conſenſu. C. de repu. l. lex, quæ tutores. C. de admi. tut. no. Bar. in l. ſi quãdo. C. unde uí. ſed, quod fortius eſt, alij non uidenẽ admitti iſtis extantib. Et de hoc uide, quæ dicẽtur in c. in literis. & c.

3 ueniẽs. el ij. j. eo. ¶ Not. tertiò, q̃ † in defectũ recurriẽ ad ſenĩores. Facit l. ſi chorus. in uerbo, ruſticũ ſenem dicentem. ff. de leg. iij. Et hoc, ubi agitur de antiquitate ,pbanda: aliàs eſt arbitrariũ, ſecũdum do. Ab. Cui magis credatur iuueni, an ſenio adde Spe. in tit. de teſte. §. nũc tractandum. ,pte fi. ubi dicit, q̃ in teſtimonio uiſus magis creditur iuueni q̃ ſeni: & adde gl. in uerb. nouũ. in l. cũ quid. ff. ſi cert. pet. Et inducit do. Abb. iſtum tex. ad quæſtionem Bar. in l. Stichũ. q me⁹ erit. ff. de leg. j. ubi dicit, q̃ ſi ſtatutum requirit in contractu mulieris cõſenſum duorũ ,ppinquorum ex parte patris, & ſi illi deficiant, adhibent duo ex parte matris: ſi aũt non ſupereſt ex linea paterna, niſi unus ille, debet coniungi cũ uno altero ex latẽre matris: non autẽ debent aſſumi ambo ex parte matris: qa illi uocant ſolùm in ſubſidiũ. Ad idem allegans Bal. in l. in copulandis. uult dicere in l. in coniunctione. C. de nup. Adde Bal. idẽ tenentẽ in l. j. C. unde uir & uxor. & Pet. de Anch. in repe. c. j. circa medium, uerſ. tranſeo ad ſtatuta, quæ quãdoq; ,phibent. ſ. de cõſti. & Bal. & Ang. in d. l. Stichũ. Et uide Pau. de Caſ. in l. ſi cùm dotẽ. §. ſi patri. ff. ſol. mat. ubi dicit, q̃ ſi haberet ſolùm unũ ,ppinquorũ, ille ſufficiet. Dixi in c. ,ppoſuiſti.

4 in ij. cõcluſ. ſ. tit. j. ¶ No. quartò. † ibi, priuato odio. q̃ ratione odij teſtis redditur inhabilis. Et de hoc uide etiã tex. Bal. & do. Flor. in l. iij. in prin. ff. de teſti. & in authẽ. ſi dicat. & ibi Bal. & Sal. C. de teſti. & gl. in §. ſi qs. in uerb. in criminalib. in authẽ. de teſti. Procedit etiam, ſi de recenti recipit corpus Chriſti, ſecundũ Bal. in tit. de pace Conſtã. in uerbo, uaſallis. el j. Idem, ſi eſſet de recenti recõciliatus, ſecundũ Inno. & alios in c. cùm oporteat. j. de accuſ. Idem, ſi non eſt apparens inimicus, ſed habet cauſam inimicãdi, ſecundũ Inno. in c. cùm l. & A. in fi. j. de re iudi. & ſequit Bal. in l. præſcriptione. C. ſi cõtra ius, uel util. publ. & Pet. de Anch. in c. ſtatutũ. §. ſi uerò. in v. notab. de reſcrip. in vj. Idẽ, ſi eſſet magn⁹ amicus ipſius inimici, per l. ſciendũ. §. ſi accuſatio. ff. de accuſ. & l. liberi. C. de inoff. teſt. & c. repellant. j. de accuſ. Idem, ſi eſt de ſanguine inimicorũ etiam in quarto gradu, ſecundum Bal. in c. ſi uaſallus. el j. ſi de feu. fue. cõtro. Quæ omnia intellige, dum modò inimicitia ſit capitalis: quia aliàs non repellit ab accuſando, uel teſtificando, ſecundum Bal. in l. athletæ. §. dato remiſsionẽ. ,p illum tex. ff. de excuſ. tut. & Dom. in c. quãuis. de ,pcu. in vj. propter gl. in uerb. inimicus. & Bal. in ,ppoſito in d. authẽ. ſi dicatur. uerſ. ſed quomodo. Et ibi dicit, hoc cõmitti iudicis arbitrio. Leuis aũt inimicitia non omnino repellit teſtẽ, ſed tamen eius fidem debilitat, ſecundũ Archi. in c. ij. iij. q. v. & Inno. in c. cùm P. j. de accuſ. Et licet ſentiãt iſti duo, q̃ etiam nulla fides adhibeatur, tamen hoc nõ tenetur: quia, ſecundũ Bal. in d. authen. ſi dicatur, ,pter leuẽ inimicitiam non præſumitur qs deierare. Et adde, q̃ ſi inimicus capitalis de facto recipiatur, non conualeſcit teſtimonium p reconciliationẽ ſecutam, ſecundum Ioã. And. in Spec. in tit. de teſte. in prin. Alleg. gl. iiij. in §. ſi uerò quis dicat. in authẽ. de teſti. Et dicit Bal. in d. authen. ſi dicatur, q̃ ſemel inimicus ſemper præſumitur inimicus, niſi ,pbetur cauſa recõciliationis. Alleg. l. in ipſius. C. fa. ercil. & in l. iij. ff. de admen. leg. Sed ex cõuerſatione ſequenti præſumitur recõciliatio, ſecundũ eum. Al-

5 leg. gl. in §. ult. Inſt. de iniur. ¶ Et cõſidera: quia † iudex arbitraturus qualitatẽ inimicitiæ ,pcedere debet ex cõiecturis: quarum etiã aliquæ dantur à iure, putà ſi quis conatur facere iniuriã, & libenter feciſſet, ſi poſſet: quia ſufficit, etiãſi nõ fecerit, ſecundũ Bal. in l. j. C. ſi quacũq; prædituspote. & dicit eſſe caſum in d. §. dat remiſsionẽ. Idem, ſi ,pbatur aliquẽ retinere magnam partẽ bonorum alicuius de facto, uel eius uxorẽ, ſecundũ do. Ant. & do. Abb. in c. accedens. el ij. ſ. ut lite nõ conteſt. Idem, ſi ſolitus eſt ſalutare, & amplius nõ ſalutat, ſecundũ gl. in c. cùm Adrianus. lxiij. diſt. Idem, ſi ſe obtulerit in teſtem in cauſa criminali cõtra me, ſecundũ do. Ab. poſt Inno. in c. cùm P. j. de accuſ. Et idẽ de aliis fortiorib. coniecturis, putà iniuria maxima, uel homicidio cõſanguinei, uel minas atroces maximè in uiro terribili, ut per Bal. & Imol. in l. fi. ff. de hær. inſti. & Bart. in l. iij. ff. de adi. leg. Et ſuper iſtis plurima nõ impertinẽtia dici poſſent: ſed qa ad plenũ aliàs dixi in c. cùm oporteat. j. de accu-

6 ideo omitto. ¶ No. quintò, ibi, amicitia. q̃ † ,pter amicitiam teſtis inhabilitat. Ad idem text. in §. item teſtiũ. in uerbo, amicus. iiij. q. iij. & gl. iij. q. v. in ſumma, quaſi in medio, & Spec. in tit. de teſte. in prin. Dicit tamen Cy. in l. eos. C. de teſti. q̃ amicitia non repellet ex toto teſtẽ, ſed tanta fides ei non adhibetur: & ſequitur Ioã. And. in Spec. ubi ſ. & do. Ant. Imol. & do. Abb. hîc. Et dicit Bal. in d. l. eos. q̃ hoc nomẽ amicitię nõ eſt nomẽ expuluum à teſtimonio: & dicit eſſe caſum expreſſum in l. ſciendum. ff. de uſur. Et dicit do. Flo. in l. iij. in prin. ff. de teſti. ſe putare, q̃ nulla amicitia repellat teſtẽ, ſed detrahit bene de fide ſecundum quantitatẽ amicitiæ. Sed tamen credo, ,pter immoderatã amicitiam poſſe ex toto teſtem repelli: & ita tenet Spe. ubi ſ. & Bal. in c. j. ſ. eo. & ibi retuli: & ita credo ſentire gl. in c. inſinuante. in uer. familiarẽ. ſ. de off. deleg. & ita expreſſè cõſuluit Ro. conſil. ccccv. inc. Quæro, propoſita. nec uideo rationẽ differẽtiæ, quare familiaritas, affectio ad cauſam, & ſimilia, de quib. in c. inſuper. & c. in literis. j. eo. repellant teſtẽ: & ideo immenſa amicitia. Quæ aũt dicatur propria amicitia, uide tex. cum gl. in l. latæ. §. amicos. ff. de uerb. ſign.

7 ¶ Gl. † fi. ibi, de credulitate. Examinat hîc do. Ant. Imo. & do. Abb. generaliter, quãdo ualeat teſtimoniũ de credulitate: & breuiter reſtringe dicta ipſorũ hîc, & alibi, ſecundum limitata. Eſt enim regulariter uerũ, q̃ non ualeat teſtimoniũ teſtis de crudelitate deponentis: qa deponere debet de ijs, quæ certitudinaliter nouit, ,p c. relatũm. ibi, acta. v. q. ij. & c. teſtes. ibi, & nouerũt. iij. q. viij. & l. teſtiũ. & ibi gl. incipiens, ſic ergo. C. de teſti. no. Spec. in tit. de teſte. §. opponitur. in lx. col. uerſ. item depoſuit de crudelitate, & do. Ant. in c. cùm ad ſedẽ. in iiij. col. ſ. de

restit. spolia. Vnde si testis productus ad probandum mutuum, dicat se credere mutuum fuisse factum, non probat, secundũ Imol. post alios hîc. Et ideo dicit Ang. in authen. de hære. & Falci. §. hinc nobis. in iij. col. uersi. secundò not. cp testes debent testificari, sic esse, uel non esse: non autem, se credere, uel non credere, per illum text. ¶ Quam regulam amplia primò ex eo, quod not. Bald. in l. conuenticulam. in viij. col. uersic. ex prædictis infero. C. de episc. & cler. ubi dicit, cp si [a] testis dicat, scio, quia credo, nihil probat: quia credulitas stat simul cum opposita ueritate: & possibile est, cp testis credit, tamẽ non est uerum: not. in d. l. tutela. C. de in integ. resti. mino. secundum ipsum. ¶ Secundò amplia ex eo, quod notat Bald. in l. siue possidetis. uer. sed quæro. C. de proba. ubi dicit, quòd si testis dicit se pro certo credere, non probat, etiam præsumptiuè, nisi adijciat originem credulitatis. Alleg. c. tertio loco. & c. literis. j. de præsump. & quod not. in l. diẽ proferre. §. si plures. ff. de arbi. ¶ Tertiò † amplia ex eo, quod no. do. Ant. in c. j. j. de app. ubi dicit, non ualere consuetudinem, quòd testibus deponentibus de crudelitate plenè credatur eò casu, quo aliàs non crederetur: & facit quod dictum fuit in c. ij. suprà, de proba. Modò istam secundam regulam limita primò, dum modò testis cp sola causa dicti sui adduxerit credulitatem: sed si assignasset bonam causam, & postea dixerit se ita credere, non procedit regula, secundum Bald. in l. ij. §. quod obseruari. in iij. col. uersi. iij. oppono. C. de iur. cal. colligentem ex glo. ibi in uerb. credit. cp si testis dixit se credere id, quod priùs per ueritatem affirmauerat, non euanescit testimoniũ: quod dicit menti tenendum. ¶ Et hinc est, cp si faciẽs interrogatoria, dicat interrogandos esse testes in fine, an quæ dixerint, credãt uera, debet tale interrogatorium rescindi: & fortiùs, secundum Ioan. And. ibi cãcellandum est interrogatorium. an ex auditu, an ex crudelitate dicat. in quo fortior est captio: & dicit do. Car. quem refert Ana. in c. inquisitionis. §. fin. de accus. cp uidit de facto obtineri, p talem responsionẽ testium factã generaliter post depositiones non infringi responsiones præcedentes. Alleg. Spec. in d. loco, quem etiã sequitur do. Ant. & do. Abb. in d. §. fi. Et quãuis Spec. ubi s. requirens rescissionẽ talis interrogatorij, uideatur sentire, cp responsio noceret, tamen dicunt hîc do. Ant. & Imol. & post multa do. Abb. cp si priùs reddit bonã causam, ista responsio non nocet: capitur enim illud, credere. p scire, secundum eos. Quib. adde Bal. in l. j. in prin. p illum tex. ff. de iusti. & iur. ubi dicit, cp quamuis testis dicat, uidi hoc, ni fallor: per hoc non debilitatur eius dictũ: & idem clarè sentit Bal. in d. l. sola. in v. q. C. de testi. in ultimis uerbis. Secus dicunt hîc do. Ant. Imo. & do. Abb. si priùs nullã causam assignasset, uel si assignasset permiscuã ad Scire & Credere: quia sequens uerbũ Credo, uitiat eius dictũ. Et hanc limitationẽ bene no. Et in quantũ do. Abb. hîc dicit, cp licet de subtilitate iuris ista morderi possent propter p priam differentiã inter Scire & Credere, tamen de æquitate sustinentur: quia testes non capiunt istas subtilitates. Et alleg. gl. & Bar. in l. stipulatio ista. §. hoc quoq. ff. de uerb. obl. & hoc dicit diligẽter notandũ. Adde optimè, quod no. Bal. in c. quãto. in fi. s. de iudi. ubi dicit, cp uerba testium debent intelligi crasso & uulgari modo. Alleg. Cy. in l. si cùm antè. C. de dona. ante nup. & dicit, cp si testis dicit, cp uidit talem possidere ius patronatus, exponitur, i. quasi possidere. Alleg. text. quem dicit esse notabilem, in l. sed & si possessori. §. sed & si rerũ. ff. de iureiur. & p hoc uide, quod no. glo. & Bal. in l. j. C. de usur. & Inno. in c. cùm clamor. j. eo. & Bart. in l. si quis filiab'. in fi. ff. de test. tut. & Bar. in l. si qd eorũ. in prin. ff. de leg. iij. & in l. liberorũ. in ult. col. ff. de uerb. sign. Et intellige, ut est dictũ, quando testis assignauit idoneã causam. Vnde dicit magistraliter Bal. in l. j. si cer. pet. cp si testis dicit, Titiũ possedisse, quia uidit eum colligere fructus & similia, licet interrogatus dicat se nescire, quid sit possessio, sustinetur eius dictũ: secus, si non assignasset causam dicti, sed simpliciter diuisset, Titiũ possidere secundum eũ: quod no. Et ita intellige gl. in d. §. hoc quoq. & quod no. Bar. in l. de ætate. in fi. ij. q. principalis, ff. de mino. & Bar. in l. j. in iij. col. ff. si cer. pet. & Bal. in l. j. in pri. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. ¶ Limita † secũdò istam regulam, nisi testis deponẽs p uerbũ Credo, subiungat rationẽ, quæ taliter concludat, cp operetur certitudinẽ sensus testis: qa tunc diuisse de crudelitate nõ nocet, secundum Bal. in d. l. conuenticulã. in viij. col. uer. modò uenio ad testes. C. de episc. & cle. Vnde dicit, cp si testis dicat, Credo, qa uidi & præsens fui: probat plenè: quia ratio est, quæ dat esse dicto suo, secundum eũ ibi: & idem Bal. in d. l. data opera. in xiiij. col. C. q accus. nõ possunt. Vnde dicit idem Bal. in l. sola. in v. q. C. de testi. cp uerbũ Credo, cui adijcitur aliqua cõgrua ratio, nõ destruit dictũ testis. Et ideo no. in practica cautelã, ut sit prudens examinator & semper petat de ratione. Potest etiã esse cautus, faciẽs interrogatoria, ut ponat, cp si testis dixerit se nescire, uel ita credere, ut est in capitulis, nõ interrogeẽ ulteriùs: qa ratio sequens est, quæ potest ualidare & inualidare testimoniũ. ¶ Limita † tertiò, nisi testis dicens se credere, loquerẽ in materia de sui natura certitudinaliter nõ cognoscibili, secundũ Cy. & Bal. in l. testiũ. C. de testi. & Ioã. And. in Spec. de uer. itẽ cp deposuit de credulitate. & d. Ant. in c. quosdã. in fi. j. de præsump. & Bar. in l. in summa. §. itẽ Labeo. in uer. dicit hîc ff. de aqua plu. arcẽ. & do. Ant. do. Abb. & Imo. hîc. Et est casus, p quem etiã habes exemplũ in c. literis. & ibi glo. ij. de præsum. & in c. tertio loco. j. de præsump. & ita etiam p illos tex. no. ibi do. Ant. do. Abb. & Bald. in d. l. sola. in v. q. Et ideo dicit do. Ant. in c. unico. p illum tex. s. de seruit. cp ualet dictũ testis, q in tali materia dicit, Scio, quãtum possum: uel, quantũ humana fragilitas scire pmittit. Imo dicit elegãter Bal. post Cy. in l. filiũ. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. cp si testis dicat se scire, p certo, cp talis est filius talis: sustentat eius dictũ exponendo scientiam, p credulitate, attenta materia quæ sciri nõ potest pro certo, ut uidimus in c. per tuas. s. tit. j. Et pro isto dicto adducit hîc do. meus alia, nõ allegans bonũ tex. in c. præterea. in uerbo, cùm socios. j. eo. & alleg. l. iij. §. j. iuncto §. sequenti, ff. de testi. Dicitur enim in fi. §. j. cp iudex, qui examinat testes, solus potest scire, quanta fides sit eis danda: postea dicitur in §. sequenti, cp iudex habet examinare, quid credat, aut quid sibi probatũ opinetur. Istis etiã adde Bar. in consi. incip. Vãnutius Petri. ubi dicit, cp testes dicentes, quẽ occidisse Titiũ ad sui defensionẽ, p bant, licet deponant p uerbũ Credo: qa cognoscit præsumptiuè. Et ad hoc facit tex. in c. firmiter. in primis uerbis, s. de summa trin. & quod ibi no. do. Ab. in prin. ¶ Sed declarat tripliciter ista limitatio. Primò, ut habeat locum, quãdo credulitas est p xima sensui, p quẽ percipitur ueritas: putà quando filius dicitur fuisse natus in domo, etc. uel quãdo dicit testis, se uidisse solum cũ sola, etc. ut d. c. literis. Et ex similib. dicit se credere: qa probat: secùs, si esset remota à sensu, putà, qa dicens se credere adulteriũ, mouetur ex eo, qa uidit aliquos confabulantes: uel deponẽs de homicidio, dicit se priùs uidisse aliquẽ fuisse armatũ: qa hoc solum non pficit credulitatẽ ex sensu, & non causat credulitas ex cõclusione necessaria præsumptione p babili. Ita not. Cy. in d. l. testium.

a Si] Addè, quòd idem est, si testis dicat, uidere meo: quia nihil probat. Ita Bald. in repet. l. de quibus. in xxv. col. C. de legi. Idem est si dicat, iudicio meo. quia nihil probat, secũdum Ang. & Modern. in repet. l. sciendum. in iij. col. ff. de uerb. obl. dom. Alexand. in consilio suo lxxiij. incip. Viso testamẽto. Idem est, etiam si testis deponat ita esse, secundum conscientiam suã. Bald. in c. nisi. cùm pridem. in iiij. col. de renun.

testium. & do. Abb. hîc. Ergo meritò dicit Bal. in l. testiũ. quòd oportet, ut credulitas sit iuncta sensui, & munita ratione. ¶ Secundò declaratur, dum modò testis deponens in similibus causis, non solùm dicat ea, quæ inducunt credulitatem: sed etiam dicat, se ita credere, secundum do. Abb. hîc: quia ex quo non deponit directò super ipso facto, sed super certis cõiecturis, debet adijcere de credulitate, per text. hîc, & in c. licet ex quadam. j. eo.
11 & no. Spec. in d. uer. itẽ, quod deposuit. ¶ Tertiò † declaratur, ut habeat etiam locum in eo, qui iudicat de peritia artis: quia potest deponere de credulitate, secundũ Pau. de Lea. in rub. huius ti. ante cõmentũ c. cũ nũcius. j. eo. Bene facit tex. & Bar. in l. j. in prin. ff. de uẽ. in spi. ubi talis põt deponere per uerbũ Credo. Imo nõ cogit iurare de certitudine dicti sui, ut dixi in c. proposuisti. in iij. cõclusione, s. tit. j. Et hoc limita, ut dixi in prima fallentia illius cõclusionis, nisi materia esset perceptibilis sensu corporeo. Vtrùm autem talis debeat assignare causas credulitatis, an uerò sufficiat dicere, se credere, uide do. Anto. in c. cùm causam. in viij. col. j. eo. & ibi dicetur post do. meũ ibi & hîc, qui multum instat & cõcludit, cp sic. Et ista sufficiant in hoc quotidiano articulo, de quo etiã aliquid per do. Anto. in c. seriem. in iij. col. s. de iurcal. & in c. cùm causam. in iij. col. eo. ti. per Petrũ de Anc. in c. ij. de iur. calum. in vj. per Bar. in tractatu de teste. in v. col. uersi. testis dixit aliqua uera esse. quia credit. per gloss. in l. diem proferre. §. si plures. in uerbo, consenserunt. ff. de arbit. per Bal. in l. hæredes palàm. in fin. principe. ff. de testa. per Ro. in l. j. §. fi. in iiij. col. ff. de uerb. obl. per Bald. in l. ob hæc uerba. ff. de his, qui not. infa. & in l. j. ff. de excus. tu. per Pau. de Cas. post gloss. in rub. ff de iureiu. in fi. per Bald. in l. si seruus legatus. ff. de leg. j. & in leg. iij. circa princi. & in l. j. in fin. ff. de testi. in apostil.
12 ¶ Quid † autem de teste deponente per uerbum Videtur, uide Ioan. An. in Spec. tit. de teste. §. nunc tractandum. uersi. quid ergo. ubi dicit, quòd si dicit, Ita iudico, uel, Ita mihi uidetur, non ualet testimonium in ijs, quæ solo sensu corporis percipiuntur: secus in ijs quæ per discursum intellectus: putà in peritia artis. Idem Imo. in cle. gratia. in ij. not. de rescrip. & Bald. in l. data opera. C. qui accus. & in l. de quibus. in pe. char. ff. de legibus, quia secundum ipsum ibi talis uidetur deponere non de sententia, sed de opinione: quia ita exponitur in uulgari: & talis expositio attenditur, ut ibi per ipsum: & pro hoc facit, quia istud uerbum adaptatur ad id quod scitur, & id quod creditur, uel opinatur: & sic tanquam ambiguum interpretatur contra producentem, iuxta glo. in uerb. dubium. in c. in præsentia. s. tit. j. Et pro eo, quod dicitur istud non procedere in perito, uide Bart. quem sic intellige in d. l. j. ff. de uen. in spi. Est uerum, quòd Bart. in l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbi. & in repe. l. de ætate. in ij. q. ff. de mino. uidetur uelle, quòd si testis dicat se uidisse Titium possidere, & interrogatus de tempore, dicit x. annis, ut sibi uidetur, probat: quia uidetur uerbum referri ad iudiciũ rationis, cp est cõiunctum cum sensu, s. uisus. Sed hoc dictũ latè impugnat hîc do. meus, concludens, cp talis testis probat de possessione, sed non de tempore: quia ubi loquitur de tempore, nõ allegat sensum, sed utitur uerbo dubio, quasi expressè dicens, cp secundũ nõ scit ita bene, ut primum, ut hîc per ipsum: cui adde, quæ remissiuè dixi in c. de cætero. j. de homi. post Ana. ibi, plenè loquentẽ: & adde Ang. in repet. l. sciendum. ff. de uerb. ob. ubi ponit de teste deponente iudicio suo, uel uisu suo. Itẽ de teste, qui dicit se scire, & die sequenti in prosecutione examinis super eodem dixit se credere, uide Ro. in l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de dam. infe. & dicetur latè in c. præterea. in tit. proxi. Vltimò ijs, quæ dixi suprà. de amico, adde, quod dicetur in c. seq. in q. de socio: & ibi etiam Bart. tenet, quòd amicitia magna repellat.

SVMMARIVM.

1 ¶ Singuli de uniuersitate testificari possunt pro uniuersitate.
2 Singuli de uniuersitate seculari nõ sunt testes integri p uniuersitate. Vide rationem differentiæ de uniuersitate clericorũ & de uniuersitate laicorum.
3 Singuli de unitate minùs probant pro uniuersitate, quàm alij testes, data paritate testium.
4 Singuli de uniuersitate non sunt idonei testes pro uniuersitate in causa criminali.
5 Singuli de uniuersitate non sunt sufficientes testes, quando per accidens præsumeretur magna affectio propter commoditatem.
6 Singuli de uniuersitate non sunt boni testes, quando utilitas proueniens ex uniuersitate obueniret singulis de collegio.
7 Iteni nisi uniuersitas posset habere alios testes, quàm de uniuersitate.
8 Duas aliàs fallentias, quæ sequuntur, uide per te nu. hoc & seq.
10 Administrator an possit testificari in ijs, quæ administrauit.
11 Legatarius an possit testificari in causa testamenti.
12 Venditor potest esse testis in causa emptoris.
13 Cedens an possit testificari pro cessionario.
14 Socius an possit esse testis pro socio.
15 Fideiussor an possit testificari pro principali.
16 Vasallus an possit esse testis in causa domini.
17 Commodum testis qualiter considerẽtur in testificando.

CAPITVLVM VI.

INsuper. ¶ Prælatus & religiosi testificari possunt pro ecclesia sua, si pro ipsa non procurant. H. D. Et est specialis dispositio legis, in qua domesticus nõ repellitur, licet aliàs secus: c. in literis. j. eo. secũdum Do. in c. ij. in fi. xxix. dist. ¶ Not. primò secundũ do. Ab ibi, uobis. iuncto supra scripta: quòd non solùm personæ ecclesiæ, sed etiã prælatus potest testificari in causa ecclesiæ suæ, dum modò se nõ promoueat per causam illam. Nec est mirum, secundum do. Abb. quia faciliùs repellitur iudex, quàm testis, ut per gl. in uer. familiarem. in c. insinuãte. & habet in c. causam. ij. suprà. de off. deleg. Ergo si prælatus in causa ecclesiæ suæ non repellitur à iudicando, c. si quis erga. ij. q. vij. c. cùm personæ. de priuile. in vj. notant omnes in c. cùm uenissent. suprà. de iudi. & dom. Anto. in c. j. infrà. de male. & Inno. in c. ex parte. el j. infrà. de uerb. sig. cum simi. ita etiam non repellitur à testimonio. Et loquitur iste text. ut uides in prælato regulari collegiato. Quod autem in singulari non collegiato, uel collegiato, & qui solus cõstituit procuratorem, dicetur infrà. ¶ Et pondera: quia do. Abb. sentit, quòd appellatione prælatorum uehiant isti claustrales. Et ita est, ut habes gloss. notabilem in cle. dudum in uerb. non habentur. de sepul. & ibi dom. Car. in §. statuimus. in j. q. dicens pro hoc se consuluisse, quòd prior conuentualis est prælatus, adeo quòd potest esse procu. propter glo. j. in cle. religiosus. de procur. Facit c. quorundam. in uerbo, solum prælaturæ de elec. in vj. & ita etiam refert se consuluisse do. Car. in d. cle. religiosus. in xiij. q. & in cle. j. in x. q. de ele. ubi similis gloss. in uerbo, prælatum. & est uera per gloss. in c. nullus. de elec. in vj: per quam dicit ibi Domi. quòd tales dicuntur habere dignitatem, & quòd eis poterunt delegari causæ à sẽ. Apos. iuxta c. statutum. de rescrip. in vj. ¶ Gloss. † j. in fin. In istis iuribus ponitur materia huius decre. separatim: sed sequendo stylum dom. Abb. reducas omnia in simul, faciendo ex dictis suis & aliorum regulam cum fallentijs. Est enim regula, quòd in causa uniuersitatis, uel collegij, singuli de uniuersitate, uel collegio testificari possunt, secundum Ioan. And. in c. cùm nuncius. infrà. eod. per text. ibi & hîc, & in c. de prudentia xiiij. q. ij. not. gloss. in §. cogitandum. in uerbo, testes. in authen. de monachis. & alij, de quibus infrà. in prima

c. insuã per.

fallentia. Et quia nemo ipſorum de collegio, uel uniuerſitate poteſt dici in propria cauſa, cùm aliud ſit uniuerſitas, & aliud ſinguli de uniuerſitate, c. qui manumittũtur. xj. q. iij. l. ſed ſi hac. §. qui manumittit. ff. de in ius uo. & pulchrè no. dominus Abb. in c. cùm non liceat. in iij. no. de præſcrip. Cal. in tit. de præben. conſi. xxj. & Petr. de Anch. conſil. ccxliij. aliam ſubtilem rationem aſsignat Bald. in d. c. cùm nuncius. quia eorum intereſt: nam illius dicitur intereſſe, qui ſuo nomine poteſt agere, uel excipere, l. j. §. ſed alius. ff. quando appel. ſit l. ſed ſi unius. §. procurator. ff. de iniur. Sed iſti ſuo nomine non poſſunt agere, nec excipere, ut traditur, licet non dicat, in c. cauſam. el j. ſuprà. de iudi. in c. edoceri. ſuprà. de reſcrip. & in clc. religioſus. de procur. Ergo ipſorum non dicitur intereſſe. Etſi dicatur, quòd intereſt ratione affectionis, reſpõde, quòd iſta eſt leuis ſuſpicio, quæ purgatur per iuramentum teſtis, qui iurat, quòd non deponit, niſi ueritatis obtentu, iuxta c. quoties. ſuprà. eod.

2 ¶ Fallit [a] † primò iſta regula in uniuerſitate ſeculari, in qua licet admittantur illi de uniuerſitate, tamen non ſunt teſtes integri habentes plenã fidem, ſecundũ do. Ant. in d. c. cùm nuncius. & ita intelligit opin. Arch. xiiij. q. ij. in ſumma. Ratio differentiæ poteſt eſſe: quia ipſi ſicut ſeculares diſponũt de rebus ſecularibus ad libitũ, ut no. & per Inn. in c. dilecta. j. de exceſ. præla. Bart. in l. fi. ff. de col. illicit. ex quo arguitur maior affectio: non ſic poſſunt facere clerici de bonis eccleſiæ, c. ſine exceptione. cum ſi. xij. q. ij. Sed contrarium, & meliùs, tenet Imol. in d. c. cùm nuncius. & do. Ab. hîc: quia iſta differentia tollitur ex rationibus præallegatis, & c. ſuper prudentia. nõ facit iſtam differentiam: & non eſt ueriſimile, quòd quis deieret propter iura uniuerſitatis cõſeruanda, cùm ſoleat negligi, quod cõmuniter poſsidetur, l. ij. C. quando & quibus quarta pars debetur. lib. x. ſecundum ipſos: quibus adde gl. & Bar. in l. in tantũ. §. uniuerſaliter. ff. de re. diuiſ. & Bar. & Ange. in d. §. qui manumittitur. & Spe. & Ioan. An. in tit. de teſte. §. j. in iiij. col. uer. nũquid in cauſa uniuerſitatis. & glo. in l. idonei. ff. de teſti. In quibus locis idẽ dicitur de uniuerſitate ſeculari. Idem Bald. in c. tertio loco. s̃. de proba. & ibi dicit, q̃ ſi eſt queſtio de nemore, cuius fructus uenduntur pro ipſa uniuerſitate, & non eſt quid deputatum ad uſum hominum, uel iumentorum, unde poſsint ipſi homines teſtificari: nam quod eſt cõmune in uniuerſitate, nemo poteſt dicere ſignãter, meũ eſt: quinimò iſta ſunt inter ſe ꝓria, ſ. eſſe ſingulorũ, & eſſe uniuerſorũ: qa nõ põt eſſe pluriũ in ſolidũ. l. ſicut. §. uniuerſitatis. ff. qd' cuiuſq̃ uni. no. & ita dicit de facto ſe pluries conſuluiſſe: & eſt quæſtio uulgata, ſecundũ eũ, qui hoc limitat, ut referam j. in iiij. & v. fallentia. Idẽ Bal. hîc, dicens, quòd ſi relinquitur aliquid ciuitati, ciues poſſunt eſſe teſtes: quia titulus relicti nõ acquiritur ſingulis, ſed ſoli uniuerſitati, ut l. fin. C. de ſac. ſanc. eccle. nec competit alicui ius agendi, niſi habeat mandatum, ut hîc, & l. nulli. ff. quod cuiuſq̃ uni. no. hoc tamen mandatum poteſt dare cõſuetudo: & erit mandatarius propriè procurator cum mandato l. d. in l. nulli. & l. prohibere. §. fi. ff. quod ui, aut clàm. Non obſ. l. iij. §. ſed ſi fortè. ff. iudicatum ſol. quia ibi lex non uult mandare, ſed ſine mandato permittitur: & eſt ille tex. elegans, ſecundũ eum: & ita hęc prima fallentia nõ procedit, ſed imo prędicta ampliant iſtũ text. ¶ Fallit † ſecundò iſta regula, niſi materia, in qua uniuerſitas teſtificatur, eſſet probata uno modo per ipſos de uniuerſitate, & alio modo per teſtes productos cõtra ipſam: quia cęteris paribus minus probabunt illi de uniuerſitate, ꝓpter illã aliqualem affectionẽ, quæ reddit eos impares, ſecũdũ do. Ab. hîc notabiliter, qui licet hoc dicat loquẽdo de uniuerſitate ſeculari, tñ eſt æquũ etiã in eccleſiaſtica. Sed intelligę ſanè, dũ modò ſit materia, quę ita bñ poſsit eſſe nota extraneis, ſicut illis de collegio: qm̃ ĩ materia, in qua collegiati præſumuntur meliùs ſcire, ratione iſtius præſumptionis magis credetur eis: tũ, quia c. de prudẽtia. circa med. dicit, in talibus eos eſſe meliores omnib. tũ, quia in tali caſu domeſticus, uel familiaris nõ repellit̃, ut no. Bar. in l. quoties. per illũ tex. C. de naufra. lib. xj. a deo q̃ alij non admittuntur, niſi in ſubſidiũ, ut ibi, & c. quoties. s̃. eo. & ibi dixi. Ergo iſti non pñt dici nõ integri. ¶ Fallit † tertiò, niſi cauſa mota contra uniuerſitatẽ eſſet criminalis: qa ipſi de uniuerſitate non ſunt idonei teſtes, per text. apertum in d. c. de prudentia. & ratio ibi habetur: quia in criminalibus, tanq̃ arduis, nõ debent domeſtici ad probationẽ admitti: ſecus in ciuilibus, ſecundũ do. Abb. qui pro hoc allegat gl. in ſimili. in c. j. iij. q. v. dicentẽ, q̃ cõſanguineus nõ repellit̃ in cauſa ciuili, ſed in criminali ſic: & maximè hoc procedit, qñ eſt tale crimẽ, propter quod uniuerſitas punitur: quod qñ ſit, dixi in c. dilectus. j. de ſymo. no. Bart. in l. aut facta. ff. de pœn. & Imo. in c. grauẽ. j. de ſen. excom. ¶ Et circa hanc fallentiã no. tria. Primò, q̃ habet locũ, etiamſi unus de uniuerſitate accuſat alium de uniuerſitate extraneum: quia non põt in teſtem adducere aliũ de uniuerſitate, niſi in defectũ aliorũ. Ita no. Spe. in d. uer. ſed nunquid in cauſa uniuerſitatis. Allegat Hoſt. in ſumma huius ti. §. ij. ſub. §. & cum cauſa. ¶ Secundò not. quòd non procedit iſta fallentia, quãdo unus de uniuerſitate produceretur ab uno de uniuerſitate, nõ contra extraneũ, ſed cõtra aliũ de uniuerſitate, ſecundũ do. Abb. hîc poſt Io. An. in d. c. cùm nuncius. quia par cauſa affectionis tollit ſuſpicionẽ, l. nõ ſolùm. ff. de ritu nup. no. gl. in c. cũ olim. s̃. de offi. dele. & in c. poſtremo, j. de appel. Adde, qd' no. Bal. in l. qui teſtamento. in prin. ff. de teſta. ubi dicit, quòd coniunctus poteſt teſtificari pro coniuncto contra alium coniunctum: & refert do. Maria. dicens, ſe ita conſuluiſſe. in c. cũ oporteat. j. de accuſ. ¶ Tertiò not. q̃ procedit iſta fallentia, quando eſt adeo parua uniuerſitas, uel collegiũ, q̃ illi de ipſius corpore cadũt in nomẽ domeſticorũ, ſeu cohabitantiũ: quia repelluntur per rationẽ c. repellatur. de accuſ. Sed ſi eſſet talis uniuerſitas, quę nõ induceret cohabitationẽ, uel familiaritatẽ, non prohiberetur unus teſtificari pro alio etiã in criminali, ſecundũ Io. An. in d. c. cùm nuncius. & do. Ab. hîc: & eſt bene notandũ. Et cõſidera: quia credo, q̃ in fallẽtijs ſit dandũ teperamentũ ſecundũ iſta duo notabilia. ¶ Fallit † quartò, & notabiliter, niſi per accidens præſumeretur magna affectio propter annexam commoditatem: quia licet res eſſet uniuerſitatis & non ſingulorũ, tamen repellerent à teſtificando, ſecundum Bald. ualde ſoleniter in d. c. cùm nuncius. Dat exemplum, ſi eſſet quæſtio de prædio, uel uinea, unde illi de collegio habent uictum: uel de nemore, ubi habent paſcua, cùm alibi nõ poſſent eſſe cõmodẽ. Idem dicit, ſi eſſet queſtio de ſtatu uniuerſitatis, uel de aliquo magno honore, uel de aliqua magna iuriſdictione: nam propter maximã affectionem bene repellentur iſti, cùm repellantur etiã propter amicitiam, l. iij. ff. eodem. Et dicit, quòd commoda non committuntur iudicis arbitrio, ſed ſimplex affectio ſic. Idem Baldus in rubric. ff. de rerum diuiſ. uer. nunc de v. ubi dicit, quòd ſi cauſa ciuilis eſt multùm ardua, illi de uniuerſitate non ſunt omnino integri teſtes: & ratio eſt, quia magna cauſa ciuilis æquiparatur

a Fallit] Adde tu, q̃ iſtam opin. tenuit Bal. et Alb. de Roſa. in l. tantum. §. uniuerſitatis. ff. de re. diuiſ. do. Alex. in conſi. ſuo. xliij. ĩ iij. uol. inci. Viſis & ponderatis his, quæ cõtinentur in inſtrumento. Et idẽ tenet Io. An. in ad di. Spec. in tit. de teſte. in uerſ. ſed nunquid. ubi dicit, q̃ Vbertinus de Bobio dixit, q̃ non creditur plenè teſtibus de uniuerſitate ſine alijs adiunctis. Et ita teneas, quamuis, do. Abb. hîc in ij. col. in uer. hoc dictum. teneat contrariũ, et malè: et eum ſequitur hîc Feli. in uer. ſed cõtrariũ. Et ſic reprobata opi. do. Ab. & Fel. hîc, teneo, quod ſuprà dixi.

paratur criminali, l. propter litem. §. j. ff. de excuſ. tu. Facit cap. j. de reſtitu. ſpo. in vj. & tunc ſuccedit, quod dictũ eſt in præcedenti fallentia. ¶ Fallit quintò †, niſi utilitas reſultans ex cauſa, quã habet uniuerſitas, obueniret ſingulariter ſingulis de collegio, nõ aũt uniuerſo collegio, ſecundũ Io. An. Pau. de Leaza. do. Ant. & Imol. in d. c. cùm nuncius. quia tunc, qua ratione quis nõ põt teſtificari in re propria, iiij. q. iij. omnibus. & lege, omnibus. C. eo. eadem nõ teſtificabitur in iſta. Et per hoc dicunt, q̃ ſi eſt quæſtio de paſcuis, uel nemoribus, in quibus ſingulorum beſtiæ paſcuntur, & ſinguli lignã ſcindunt, teſtimoniũ ipſorũ in tali cauſa nõ admittitur. Ad de Bar. idẽ tenentẽ in l. in tantũ. §. uniuerſitatis. ff. de re. diuiſ. & ibi infert, q̃ ſi donat̃ aliquid eccleſiæ fratrũ Minorũ, & de donatione fiat qõ, põt quilibet frater eſſe teſtis: ſecus, ſi eſſet facta donatio, ex qua ſinguli de cõuentu nõ eſſent idonei teſtes: & hoc dicit bene notandũ. Idẽ Bal. in l. parẽtes. in fi. C. de teſti. dicẽs, q̃ ſi unũ caſtrũ cõtendit cũ alio de paſcuis, non pñt homines caſtri teſtificari, ꝓ uniuerſitate: qñ utilitas affert cõmodũ burſale ſingulis utentibus, ſicut eſt in paſcuis, in quib. paſcũt̃ beſtię hominũ uillæ gratis & ſine aliquo pretio, qd' debeẽ cõmunitati ipſius uillæ: nam licet tunc nomẽ ſit uniuerſorũ, effectus eſt ſingulorũ, ut no. in l. ſicut. §. uniuerſitatis. ff. quod cuiuſq̃ uniuerſit. nomine. in d. l. in tantum. Secus, ſi effectus utilitatis non diſtribuitur in ſingulos, ſed pertinet ad burſam, uel capſam uniuerſalem. quia bona ſunt diuerſa, ſ. uniuerſitatis à bonis ſingulorũ, ſecundum ipſum. Et ſequitur Sali. ibi. Idem Bald. in d. c. tertio loco. dicens, quòd quando fructus nemoris uenduntur pro uniuerſitate, & non eſt deputatum ad hominum uſum particulariũ, uel ſi eſt cauſa, in qua oporteat, q̃ ſinguli mittant manum ad marſupiũ, putà quia uniuerſitas conuenitur ad ſoluendum aliquod debitum, propter quod oportet, de neceſsitate q̃ fiat collecta: quia iſta faciunt eos ſuſpectos, ſecundũ ipſum. Idẽ Bal. hîc, dicens: q̃ iſte tex. non habet locũ, qñ ſinguli ſperant cõmodũ, ut in nemore p beſtias hominũ uillę. Idẽ dicit, qñ ſinguli metuũt immediatũ damnũ: putà, impoſitionẽ collectæ pro ſolutione debitorũ cõis. Alleg. l. j. §. quibus. ff. quod cuiuſq̃ uni. noꝛe. Secus, dicit ipſe, ſi hoc nõ timẽt: quia uilla habet aliunde, unde ſoluat debitum: & ideo poſſunt tũc teſtificari. Alleg. Odof. in d. l. qui manumittunt̃. & Cy. in d. l. parẽtes. Et ſunt iſtę deciſiones aureæ. Et pro hac parte, quã teneo, multũ facit, quod dixi in pręcedenti fallẽtia, uidelicet q̃ materia cõcernens grauiter totũ collegiũ reddit ſuſpectũ teſtimoniũ ſingulorũ ratione pręſumptę affectionis: & idẽ hîc ꝓpter diuiſam cõmoditatẽ. Itẽ facit: quia ceſſat illa ratio, q̃ ſoleant cõmunia negligi: quia hoc tulit ſpecialis uſus ſingulorũ. Ad idẽ, quod not. do. Ab. hîc poſt alios, qñ dicit in alia queſtione, q̃ licet canonici poſsint teſtificari in cauſa capituli, nõ tamẽ canonicus teſtificabit̃ in cauſa prębendæ ſuæ: qa licet in genere præbẽdæ ſint capituli, tñ in ſpecie ſingulariter deputant̃: & ideo quia particula cuiuslibet canonici inducit apparentem affectionẽ, meritò repelluntur: & ita eſt propriè in quæſtione noſtra. Ad idẽ pondero, quod no. do. Ab. in alio proposito, dum reprobando Io. An. in d. c. cùm nuncius. dicit, q̃ quãdo capitulũ uult teſtificari de geſtis in capitulo, nõ poteſt, ſi damnũ uel lucrũ eſt applicandũ ſingulis canonicis: quia nõ uidetur cõueniens, ut ꝓpter inopiam probationũ quis teſtificetur in facto proprio, ꝓpter regulam l. in oibus. C. de teſti. & imputẽt ſibi, quare nõ uocauerũt teſtes: & de hoc dicto dicet̃ in c. ueniẽs. el ij. j. eo. Tñ ſatis eſt, quod do. Ab. expreſſè uult, q̃ utilitas ſing. cõcernẽs illos de capitulo, repellat eos à teſtificatu. Et ita per iſtas quinq̃ fallentias habes, q̃ iſte tex. cũ ſimi. procedit in cauſa concernente principaliter uniuerſitatẽ circa bona cõmunia, quorũ uſuſtructus nõ eſt diuiſus per ſingulares: aliàs ſecus. ¶ Eſt uerũ, q̃ do. Ab. hîc nõ aduertens, q̃ prædixit conatur recedere à prędictis, licet ea nõ ita confirmauerit, ſed malè: & reſpondetur rationibus ſuis. Nõ obſ. primo, q̃ cõmodum & incõmodum etiã ſecundariò in iſto tex. applicetur teſtibus, & tamẽ repelluntur: quia clericus percipit reditus propter ſeruitiũ, c. cũ ſecundũ. de præbẽ. Vnde eſt quodam modo locatio operis pro pecunia: & ideo nõ percipit reditus immediatè ex re, ſed ex ſua opera: quod nõ eſt in caſu noſtro. Præterea qñ cauſa nõ eſt notabilis importantiæ, parũ interest eorum, de quorum motu ſimpliciter agitur: ſed quando aliter eſſet, procederet iiij. fallentia, de qua s̃. ſimiliter, quando de fundo deputato canonico, uel manſionario moueretur quæſtio, eſſet bona & uera ratio do. Ab. ut iam dictũ eſt. Non obſ. quod poſtea dicit, ſecundariam utilitatẽ non attendi, per id, quod de legatario dicit hîc Io. And. & quod de tutore dicit l. j. ff. de autho. tu. quia de legatario non eſt expeditum, ut j. uidebitis. Et poſito, q̃ iſta eſſet cõmoditas legatarij, non eſt ita conſiderabilis: quia non cauſatur ita immediatè ius ex ſententia lata pro hærede in fauorem legatarij, ſicut hîc, ubi ſentẽtia lata immediatè prodeſt teſtificanti: ſed illa nõ prodeſt legatario, ſicut nec nocuerat, ut plenè p Imol. & alios in l. ſæpe. ff. de reiud. Ad d. l. j. dic. q̃ ius tutoris ſuper debito omnino erat ſaluum, etiamſi pupillus non adijſſet hæreditatem: quod non eſt hîc. Et illa utilitas faciliorís exactionis non eſt cõparanda utilitati, quam iſti conſequerentur ex teſtimonio. Et ita tolluntur rationes do. Ab. cõtra quem etiam tenet dom. meus in d. c. cùm nuncius. per alias reſponſiones: ſed de prædictis deciſionibus mentionẽ facit. ¶ Fallit † ſextò prædicta regula, niſi uniuerſitas poſſet habere alios teſtes, quàm ex ipſis de uniuerſitate: quia ipſi non ſunt idonei, niſi in ſubſidium, ſecundum Spe. in d. uerſi. ſed nunquid in cauſa uniuerſitatis. dicẽtem, ita debere intelligi iura allegata, s̃. in regula, & alleg. c. & ſi Chriſtus. in fi. in uerbo, deficientibus alijs teſtibus. j. de iureiur. Sed contrarium tenet hîc do. Ab. & bene: quia illa iura loquuntur in diſtinctẽ: & ratio c. ſuper prudentia, ſ. quòd meliùs ſciant illi de uniuerſitate, eſt generalis: & alij plerunq̃ non reddunt bonã cauſam. Vnde præferri debẽt ueriſimiliùs informati. Et ad c. & ſi Chriſtus. dicit, q̃ ibi religioſi habuerunt conſcientiam iurandi: unde, ut ſaluarent conſcientiam, quantũ poſſent, remittit eis Papa onus teſtificandi, ſi alij teſtes adſint. ¶ Fallit † ſeptimò regula & text. iſte in prælato non habente collegium, ſed ſolum adminiſtrationem eccleſiæ, ſecundũ Io. An. in Spec. tit. de teſte. §. j. uerſi. ſed pone, q̃ adminiſtrator. Alleg. c. relatum. el ij. j. de teſta. quem text. inducas hîc, ut per do. Abb. qui primò confirmat hãc opi. poſtea limitat, niſi eccleſia haberet œconomum generalem cõſtitutũ authoritate epiſcopi, uel ageret ipſe epiſcopus, tanquã generalis adminiſtrator, iuxta c. fi. j. de conſeſ. ab inteſt. quia tunc ceſſat ratio affectionis, quã habet ipſe cõſtituens procuratorẽ: qui ex hoc uidetur declaraſſe motũ animi ſui, iuxta l. prætor. ff. de iuriſd. om. iudi. ¶ Sed illa ſola, q̃ bona non diuidantur inter alios, ſed ſint ſibi ſoli cõmiſſa, nõ eſt ſufficiens, attento q̃ in cauſa eccle. iudicare poteſt, ut dixi s̃. in notabilib. & hoc maximè, quãdo qualitas rei litigioſæ nõ induceret ueriſimiliter immoderatã affectionem, ut hîc per ipſum, & bene. ¶ Fallit † octauò ĩ epiſcopo, uel alio prælato collegiato, qui litigat pro eccleſia ſua, quo ad bona menſalia: de quibus per gloſſ. in uerbo, ad menſam. in cle. j. de exceſ. præla. quia non poteſt eſſe teſtis in tali cauſa, ſecundum Io. An. & do. Ant. & do. Ab. hîc, & Imol. in c. præſentium. de teſta. in vj. & ibi Domi. in prin. in iiij. col. & Petr. de Anc. ibidem in ult. col. & Domi. in c. iudex ab Apoſtolica. in j. col. de offi. deleg. in vj. & Pau. de Leaza. in d. c. cùm nuncius. Et ex hoc pulchrè & ſingu. infert dom. Abb. quòd canonicus non poteſt

c. inſuper.

eſſe

eſſe teſtis in cauſa præbendæ ſuæ: cùm illa ſit deputata pro menſa ſua. Et pro hoc optimè facit: quia licet prelatus in cauſa eccleſiæ poſsit eſſe iudex, ut ſuprà dixi, non tamen, ſi eſt quæſtio de bonis menſæ, ſecundum Hoſti. in c. procurationes. infrà. de cenſi. & Cal. in tit. de iudicijs. conſilio vj. & dom. Abb. poſt collectarium in c. cùm ueniſſent. in vj. col. ſuprà. de iudi. Et ibi etiam infert, quod hîc dicitur de teſte. Bene facit, quod not. glo. & Bar. in l. impuberē. §. j. ff. de falſis. ubi patet, quòd notarius, qui tanquam publica perſona adhibetur ad ſcribendum teſtamentum, ſicut non poteſt legatum ſibi adſcribere ut priuato, cùm principaliter uertitur commodum eius, ita non poteſt adſcribere legatum alteri, cuius uſusfructus pertinet ad ſcribentem. Facit, quod not. Bart. in l. j. ff. de autho. tut. & Bald. in l. bonorum. C. qui admit. Cùm ergo prælatus dicatur uſufructuarius, ut per gloſſ. & Doct. in c. præſenti. de off. ord. in vj. Ergo licet tanquam alius teſtificetur, tamen non admittitur ad teſtimonium. Facit etiam, quod ſcribit Domi. in c. à collatione. in fi. de appella. in vj. allegando Rotam conclusione cij. ubi dicunt, quòd ſi epiſcopus eſt legatus in prouincia, non poteſt appellari à ſententia ſua ad ipſummet: quia per hoc, quòd aliquis ſuſtineat uicem duorum, non præſumitur uariari eius animus. Vnde ſicut eſt ſuſpectus in propoſito, ut prælatus, ita ut teſtis, per tex. optimum in c. ſi quis iuſto. §. ij. de elec. in vj. Et ideo dicit, quòd id, quod aliquis facit pro pluribus, poteſt ſolus retractare, ut alia perſona: & nō eſt ſuſpectus, ut d. c. à collatione. & l. ij. §. item ſolent. & ibi Bar. ff. quando appel. ſit. Sed quod aliquis facit, ut una perſona, ſolus, non eſt in eo idoneus teſtis ut iudex ex alia perſona. Et ita eſt caſus noſter. ¶ Et per hanc ultimam rationem uidetur, quòd etiamſi in cauſa communi inter prælatum & conuentum ſolus prælatus conſtituiſſet procuratorē, repelleretur à teſtificando. Et ita tenet Inn. in d. c. præſentium. & Archi. in c. j. xiiij. q. ij. Spec. in titul. de teſte. §. j. uer. ſed nunquid rector. & do. Abb. hîc, & Bar. expreſſè in l. qui teſtamento. in prin. ff. de teſta. Non enim poteſt negari, quin ſolus conſtituendo procuratorem uideatur declarare eccleſiam fouere iuſticiam: & ſic uidetur repellendus. Eſt iſtud credo uerum per hanc rationem, licet contrarium teneat Hoſti. hîc. & Spec. in tit. de procuratore. §. ratione quoq; conſtituentis. uerſi. item q̃ eſt conſtitutus ab abbate. & Bal. & Ange. in d. l. qui teſtamento. & Dom. in d. c. iudex. & Ioan. And. & do. Anto. hic. Sed iſtorum opi. procedere poteſt in prælato regulari, ſecundum do. meum hîc: quia non poteſt dici uſufructuarius, cùm nihil habeat proprium, nec aliquid ſibi applicatur, & ideo æquiparatur tutori, qui propter ſimplicem adminiſtrationem non repellitur à teſtificando in cauſa pupilli, ſi ipſe nō agat, uel non conſtituat procuratorem periculo proprio, ut d. l. qui teſtamento. & ibi Bart. & ita tollitur illa ſuſpicio inducta ex conſtitutione procu. quia non eſt tanta, quanta in prælato ſeculari, in quo procedit prima opin. ¶ Et iſta cōſequenter probant, q̃ ubi in cauſa cōmuni prælatus cum conuentu conſtituiſſet procuratorē, nō repelleretur. Et ita tenet Archi. in d. c. ſuper prudentia. & Io. An. & do. Ab. hîc, & Pet. de Anc. in d. c. præſentiū. & Dom. in d. c. iudex. quia cùm cōſtituit procuratorē cum capitulo, nō facit hoc, ut prælatus, ſed tanq̃ pars capituli. Vnde teſtificator ut alius, ſut perſona priuata, ſecūdum eos: cum quibus tranſeo, licet do. meus hîc etiā hoc caſu faciat differentiā inter prælatū regularem & ſecularē: & fuit de mente Bal. in c. tertio loco. s̄. de proba. quia hæc differentia, licet poſsit tranſire in caſu præcedenti, ubi ſolus prælatus conſtituens procuratorem magis demonſtrat animū ſuum, tamē ſecus in iſto caſu, niſi cōſtituerit cū capitulo, uel cōuentu: quia qualiſcunq; ſit prælatus, poterit teſtificari ceſſante ratione prædicta, præſertim cùm poſsibile ſit, q̃ aliquis unum ſentiat in quantū de collegio, & aliud in quantum ſolus, iuxta dictū Doc. poſt dominos de Rota in d. c. à collatione. in fi. Reliqua in iſta materia, pſequere, ut in locis præalle. & per Ang. in l. omnibus. C. de teſti. per Bal. in c. cùm acceſsiſſent. s̄. de conſti. per Paul. de Leaza. in c. cū nuncius. j̄. eo. per Imo. in l. ij. in prin. in j. col. ff. quē ad. teſta. aper. per Bal. in concluſionib. Spec. in tit. de teſte. & in §. uniuerſaliter. Inſti. de re. diuiſ. Nec obſ. eis, qd̄ proximè dixi, q̃ prælatus teſtificans in cauſa, in qua cū capitulo conſtituit procuratorē, uideatur tanquam ſocius teſtificari: & ideo repellēdus, per id, quod j̄. dicetur in v. q. ut dicebat hîc do. meus: quia ſecundū hoc illi de uniuerſitate poſſent teſtificari, ut commoditas ſociorū in omnibus bonis cauſat maiorē affectionem. ¶ Sed † ulteriùs per prædicta quæritur primò, quid de eo, qui fuit adminiſtrator in aliqua cauſa, de qua modò agitur, & deſijt eſſe adminiſtrator, an poſsit eſſe teſtis: & de hoc per Io. An. in tit. de teſte. §. j. uerſi. ſed pone, quòd ad miniſtrator. ubi concludit, attendendos terminos litis: nam ſi ex factis, uel omiſsis per ipſum nihil ſibi aſcribi poteſt ad damnum, uel opprobrium, quæcunq; pars illum producat, admitteretur: ſed econuerſò non: quia licet alius prælatus regulariter non repellatur, tamen quando contractum geſsit, accumulatur ſuſpicio: & ideo, ubi imminet laus, uel utiuperium, repellitur, ſecundū ipſum. Quæ uerba dicit do. Ant. optima ad ea, quæ de iudice, aduocato & ſimilibus dicerentur in c. cùm à nobis. j̄. eod. Dicit tamen ſe putare, quòd tales in ſubſidium admittentur. Alleg. gl. in uerbo, tres. in c. cū dilecti. s̄. de elec. & tex. in c. tertio loco. ſuprà. de prob. Et tranſire uidetur hîc do. Abb. inferens latè, quid de procuratore: & reaſſumit Bar. in l. differre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fiſci. Quod latiùs ponam in d. c. cùm à nobis. ¶ Secūdò † quæritur, nunquid legatarius poſsit eſſe teſtis in cauſa teſtamenti: Et de hoc uide per Inn. & Bal. in c. iij. s̄. eo. per Io. An. dom. Ant. Imol. hîc, & Pau. de Caſ. in l. qui teſtamento. ff. de teſta. & Specu. in tit. de inſtru. edi. §. poſtremo, uer. quid de legatario. & Spec. & Ioan. And. in tit. de teſte. §. j. uerſi. item quod eſt talis, & gloſſ. Cy. & Bald. in l. omnibus. C. de teſti. & Bart. Bald. Ang. & Sali. in l. dictantibus. C. de teſta. & gloſſ. in l. nullus. ff. de teſti. & gloſſ. & Ioan. Fab. in §. legatarijs. Inſtit. de teſta. & Ange. in l. ab executore. §. alio. ff. de appel. & Imo. in l. à ſententia. §. ſi hæres. eod. tit. & Albe. Mode. in tractatu de teſta. in xvj. char. uer. uidendum eſt, quid de legatario. Et eſt paſſus difficilis: ſed tranſeo cum dom. Abb. hîc concludente, ipſum poſſe teſtificari: quia non agitur principaliter de iure. Et propter multitudinem teſtium præſumitur pro teſtamento habente ſcripturam publ. & pro hoc multum facit: quia ſi attenderetur hoc caſu ſecūdaria commoditas, ſequeretur, quòd aliquando iſti teſtes teſtamentarij non poſſent teſtificari de ſolennitate teſtamenti, uel ueritate, cùm ſingulis eorum aliquid relinqui poſsit, d. l. dictantibus. & l. ſi quis ita ſcripſerit. ff. de re. dub. Et procedit iſta opi. non ſolùm, quando in omnem euentum legatarius erat habiturus legatum, ut in caſu authen. ex cauſa. C. de liber. præt. uel quando eſt appoſita clauſula codicillis, qui ſunt caſus indubitati: ſed etiam, quando contineret ſecundariò præiudicium legatorum, per prædicta, quæ ſecundum Imo. hîc ſunt introducta fauore teſtamenti: per quem iſtud ſecundariū non attenditur. Et adduco notabile dictū Bald. in l. j. §. huius ſtudij. ff. de iuſt. & iur. ubi dicit, q̃ ſi legatarius productus in teſtem, interrogatus, an ſentiat commodum ex teſtificatu, dicat, q̃ non: puniendus non eſt de falſo: quia intelligitur, ſ. principaliter. ¶ Limita tamen prædicta dupliciter, niſi ageretur de probanda per legatarios ultima uoluntate, quæ aliter non eſſet ſcripta, nec habet authoritatem notarij, ſed omnem eſſentiam traheret ab eorum teſtimonio: quia nō erūt idonei teſtes, ſecundū do. Ab. hîc, & Inn. in d. l. qui

d. l. qui teſtamento. ſicut notarius eſt ſuſpectus, cùm aſcribit ſibi legatum in teſtamento, l. ij. ff. de his, qui ſibi aſcribunt in teſt. ¶ Secundò limita, niſi eſſet quæſtio inter ipſum hæredē & legatariū, ut plenè per Imo. in d. l. qui teſtamento. & gl. & Io. Fab. in d. l. legatarijs. Et iſta etiā pendent non parū ab alia quæſtione, utrū ſententia lata in cauſa querelæ noceāt legatarijs: de qua dic, ut p gl. & alios in l. ſæpe. ff. de re iud. cū ſi. ¶ Tertiò quæritur,
12 utrùm † uenditor poſsit eſſe teſtis in cauſa emptoris: & de hoc per do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, & gl. & Archid. in §. ſi teſtes. uer. nullus idoneus. iiij. q. iij. & Cyn. Iac. de Are. & Sali. in l. omnibus. C. de teſti. & Spec. & Io. An. in tit. de teſte. §. j. uer. quid de uenditore. & Bal. in c. j. §. ſi duo. de pace tenen. & Bar. in l. ab executore. §. alio. ff. de app. Et uerius puto, iuxta dom. Abb. hîc, q̃ poſsit teſtificari, quando non teneatur de euictione. Quod quando ſit, uide per glo. & Bar. in l. Ariſto. in fi. ff. de dona. & Io. An. in Spec. ti. de teſte. §. j. uer. ſed pone, mutuaui. Nec obſ. affectio, quā ueriſimiliter habent in ſuſtentatione uenditionis, per quā proxeneta repellitur, c. j. & ibi gl. pen. & Do. de teſti. in vj. quia illud eſt, quia cōmuniter ſunt uiles perſonæ, & aliqua lucra ſectantur ex ualiditate cō tractus. Videmus enim, q̃ in multis caſibus ſola præ- 17
ſumptio affectionis nō repellit, ſecundum do. Abb. per iſtum tex. Sed oportet, q̃ ſit magna affectio: arg. c. fi. de teſti. in vj. Et quæ dicuntur de uenditore, extende ad donatorē, ſecundū do. Ab. hîc: cui adde Io. An. in d. uer. ſed pone, mutuaui. & per Sali. in l. & ſi ad te. in fin. C. de falſ.
13 ¶ Quartò † quæritur, quid de cedente iura ſua alicui, an poſsit teſtificari proceſsionario in quæſtione rei ceſſæ: & de hoc per Spec. in ti. de procur. §. fi. in fi. & Io. An. & do. Ant. & do. Ab. hîc. & Bal. in l. omnibus. poſt prin. C. de teſti: & in l. inuiti. in fi. ff. de teſti. Et conclude, q̃ poteſt eſſe teſtis, ubi non tenetur de euictione, & ceſsio nō eſt facta in fraudem tertij propter hoc ſolum, ut poſsit teſtificari. Vnde redditur inutilis cautela. Spec. de qua præſcripſit in d. §. fin. Et idem concludas in quæſtione, an qui nō poteſt teſtificari pro cedente, poſsit teſtificari pro ceſsionario, ut per Spec. in ti. de teſte. §. j. uer. ſed po-
14 ne, mutuaui. ¶ Quintò † quæritur, quid de ſocio: & de hoc per Inn. in c. iij. s̄. eo. & do. Ant. & do. Abb. hîc, & gl. & Bal. in l. quoniam liberi. in uerbo, participes. C. de teſti. & Spec. & Io. An. in tit. de teſte. §. j. in uer. ſed nunquid ſocius. & Ang. in l. ſi duo rei. in prin. ff. ſi quis cautio. per do. Flo. in l. nullus. ff. de teſt. & Io. An. in ſummula de teſti. circa princip. Et dic, quòd poteſt, niſi ſit ſocius omnium bonorum, uel niſi ratione ſocietatis etiam non omnium bonorum cauſata eſſet magna familiaritas: quia tunc poterit repelli, ſecundum qualitatē amicitię, uel præſumptæ affectionis, ſecundū do. Ab. hîc: pro quo facit: quia aſsidua conuerſatio æquiparatur habitationi in domo. No. gl. in uerb. aſsiduè. ſecūdum intellectū Io. An. in c. ad hæc. j̄. de Iudæis. Et ſtans in domo repellitur, c. in literis. j̄. eo. Ergo, &c. De ſocio autē ſocij, dic idē, quod in iſto, per l. ſocij. ff. de reg. iur. & c. repellantur. de
15 accuſ. ¶ Sextò † quæritur, quid de fideiuſſore in cauſa debitoris principalis: & de hoc per Spe. & Io. An. in tit. de teſte. §. j. uer. quid ſi fideiuſſor. & Ang. in l. ab executore. §. j. ff. de appel. & Bar. Bald. Ang. & Imo. in l. ſi cui legetur. §. j. ff. de leg. j. & Imo. in l. à ſententia. in prin. ff. de appel. & Bart. in l. ſi quis ita. ff. de reb. dub. & Floria. in l. dictantibus. C. de teſta. Et dicitur, quòd non poteſt teſtificari: quia intereſt ipſius, liberatum eſſe debitorem, ne litibus ipſe uexetur, l. quia poterat. ff. ad Treb. c. ij. s̄. de arbi. Hoc intellige uerū, ſi cùm principalis debitor ſoluendo non eſſet, tamen fideiuſſor renunciauerat beneficio authen. præſente. C. de fideiuſ. Sed iſtis non concurrentibus, uel altero eorum, poterit eſſe teſtis, & etiā iudex: quia nullo modo poteſt uexari in lite, per d. authen. præſente. Ita declarat Bar. in d. §. fi. Et facit, quod ipſe not. in d. l. dictantibus, & in l. fi. §. fin. C. de uſur. rei iudi. & Iaco. Butr. & Ange. in l. non ſolùm. §. quæritur. ff. de procur. Nec obſtat reſponſio Imo. in d. §. fin. dicentis, quòd licet debitor ſit ſoluendo, tamen poteſt deſinere eſſe ſoluendo: quia reſpondetur, quòd lex hanc ſuſpicionē uani timoris conſiderari non permittit ſtante iuramento affectionis in oppoſitum, l. ſi quis ab a- c. inſuper.
lio. in princ. ff. de re iudic. ¶ Vltimò † poſſet de pluri- 16
bus non ita dubitabilibus quæri, putà de uaſallo in cauſa domini: de quo per gloſſ. ſing. in c. de forma. xxij. q. v. & Spec. in tit. de teſte. §. j. uerſi. ſed nunquid uaſal. & do. Abb. in c. accedens. el ij. ſuprà. ut lite non conteſta. & hîc, & Bald. in c. ego enim. in ult. col. in frà. de iureiu. Et dicitur, quòd nec pro, nec contra dominum teſtificari poteſt, niſi aliud ſuadeat qualitas perſonarum, ut hîc per do. Abb. qui etiam ponit de ſolicitatore. Sed de hoc & de alijs in iudicio interuenientibus, putà iudice, aduocato, & ſimilibus, dicetur, in c. cum à nobis. De alijs autem dic, ut latè per Spec. in d. titul. de teſte. §. j. & Alber. Modern. in dicto tractatu de teſte, in primis chart. ubi multa potiùs magiſtraliter, quàm copioſè ponit. Et quia in primo notabili tetigi de priore conuentuali, an poſsit eſſe delegatus, intellige ſecūdum nota. in cle. & ſi principalis. de reſcri. ¶ Vlteriùs † uide Bal. in rub. ff. de re. diuiſ. uerſi. nunc de quinto. ubi tradit doctrinā optimam in hac tota materia: & dicit, quòd aliquando ex teſtificatu & ſententia ferenda in hoc iudicio immediatè acquiritur teſtificanti ius: & tunc repellitur à teſtimonio: quia æquè principaliter ſua intereſt, ſicut illius, qui pro illo iure agit in iudicio: ſecus, ſi non acquiritur ius immediatè, ſed mediatè. Item uide Io. An. in regula, ſine poſſeſsione. in pe. col. de reg. iur. in vj. in Mercu. ubi ipſe dicit, quòd ſi epiſcopus petat contra unam eccleſiam, ſeu eius rectorem quartam decimarū, & rector illius eccleſiæ allegat generalem conſuetudinē loci, uidelicet quòd omnes eccleſiæ & rectores illarū de conſuetudine non ſoluunt decimā, poterit per rectores aliarū eccleſiarum dictam conſuetudinem probare, quamuis in conſequentia illi uideantur deponere circa id, quod concernit proprium commodum: per quam deciſionem uidi aliàs conſultum idoneos eſſe quoſdam homines unius artis productos ab uno eiuſdem artis accuſato de fraudatione gabellæ ad probandum conſuetudinem quandam illius artis ipſum excuſantem: & bene facit, quod no. Ang. in diſputatione, Aſtenſis miles. in vij. charta, uer. de primo dubio.

SVMMARIVM.

1 *Libellus in poſſeſſorio ſicut non alteratur per narrationem proprietatis, ita libellus ſuper reuocatione attentorum appel. pendente.*
2 *Poſſeſsio antiqua ſolá ſine titulo, an & quando profeciat.*
3 *Clericus poteſt priuari beneficio duabus ex cauſis.*
4 *Periurus in una cauſa, non debet in alia cauſa admitti in teſtimonium.*
5 *Exceptio huiuſmodi, Tua non intereſt, eſt dilatoria, & debet opponi ante litem conteſtatam.*
6 *Laicus quando admittatur ad accuſandum clericum de crimine ciuiliter. & nu. 7.*
8 *Laicus ſi ſit parochianus, uel patronus, quia ipſius intereſt, poteſt clericum ciuiliter denunciare.*
9 *Laicus poteſt denunciare clericum, quando denunciatio reddet inſtitutionem clerici ipſo iure nullam.*
10 *Laicus admittitur ad denunciandū clericum, quando agitur de crimine dilapidationis.*
11 *Laicus poteſt denunciare clericum, quando agitur de crimine famoſo, uel ſcandaloſo.*
12 *Exceptiones contra teſtes an ſtatim debeant admitti, ut probentur? De hoc uſq; ibi, gl. in uerbo, 13. 14. 15.*

CAPI-

CAPITVLVM VII.

EX parte. ¶ Si probatio exceptionis oppositę cōtra testē nō admittitur, ante quàm testis recipiat̃, licitè appellatur. H.D. ¶ No. primò, secundū do. Ab.
1 ibi, canonicè. q̃ † sicut libellus in possessorio nō alterat̃ per narrationē proprietatis, ut in c. ex parte. s̄. de fo. cōpe. ita libellus super reuocatione attentatorū app. pen. nam de ista canonica insti. nō cogitur iste in cōmissione facta per hanc decretalē aliquid probare. Et dicit hîc Bal. q̃ ex tēporis diuturnitate nō præsumitur canonica institutio: & ideo fictio legis, cū de in rē uerso. ff. de usur. nō habet locū in spiritualibus, secundū eum: sed intellige, quo ad hoc, ut ipsa diuturnitas cauſet titulū, quasi per uiā præscriptionis: aliàs aūt bene cauſat præsumptionē tituli, secundū Inn. & alios in d. c. illud. j. de præsump. & Bald. in l. siue possidetis. in prin. C. de proba. & Imo. in c. ex frequentib. j. de insti. & Bal. in l. si filiū. C. de peti. hær. & Do. in c. ordinarij. de offi. ord. in vj. & Pet. de Anc. in repe. regulæ primæ, de reg. iur. in vj. Bal. & Ana. in l. qui aliena. §. q̃ si non adierit. ff. de acqui. hæred. & Ro. in l. sciendū. ff. de uerb. ob. & Io. de Ana. in c. licet Heli. j. de symonia. Et limita, ut ibi aliàs dixi. ¶ Et subdit
2 hîc Host. super uerbo, xxx. annis. q̃ † sola antiqua possessio non proficit sine tit. per d. regulam primam, & c. pen. j. de insti. Bene faciunt no. per Ioan. An. in regula, qui contra. in Mercur. ubi tractat, q̃ unio præscribi nō potest, si ex diuturnitate temporis, cuius initij non sit memoria, probatur unio: non, quia hoc inducat unionem, sed inducit præsumptionem unionis. Et ita aliàs consulendo obtinui. Dicit tamen hîc. Bal. q̃ feuda præscribuntur spacio legitimi temporis. Allegat c. pen. §. si quis per xxx. si de feu. fue. cōtro. & dicit, q̃ ciuitas & castrum ecclesiæ præscribi potest: ut per Inn. in c. bonæ. el j. s̄. de postu. præl. sed non ecclesia. ¶ In text. ibi, & amplius, nihil operatur hæc aggregatio: quia incerta, secundum Bald. hîc, nisi ad hoc tantùm, ut non uideatur quis se adstringere ad certam formam temporis. Item ut probari possit de quolibet tempore latiori, allegat c. sancimus. de feudo sine culpa nō amit. & incidenter dicit, ibi esse unum casum mirabilem, in quo nulla mundi præscriptio currit, uidelicet quando uasallus per lōgissima tempora non seruiuit domino: quia dominus non habuit necessitatem talis seruitij. Per hoc enim nō præscribitur super libertate: quod bene not. Et q̃ ista dictio, & plus. nihil operetur in teste, satis diximus in c. licet. in x. notabili, s̄. tit. j. ¶ Not. secundò ibi, tacito, q̃ esset laicus. quòd literæ impetratæ per laicū contra clericum, ut priuetur beneficio ratione defectus, uel delicti, nō sunt ipso iure nullæ, & ualebit iudicium super eis agitatum. An autem à principio potuissent elidi, dicetur cum gl. j. ¶ No. † tertiò ibi, quòd si dictus. duas cau
3 sas sufficientes etiam distributiuè, ut clericus priuetur beneficio. Prima, si pater clerici quamuis legitimè administrat in illo beneficio, ne uideatur succelsio notari in ecclesia Dei contra c. pe. j. de præb. secùs, si alia prima fuisset intermedia: de quo etiam in c. ex transmissa. s̄. de filijs presby. & colligit do. Ant. practicam capitulandi, q̃ talis proximè antè in eadem ecclesia ministrauit: secus enim, si simpliciter diceret, quando: quia antè dicitur fieri, quod fit etiam dato medio. Allegat c. capellanus. s̄. de ferijs. Secunda causa est, cum publicè detinet concubinam. Facit optimè c. nullus. & c. præterea. xxxiij. dist. & c. nostra. de coha. cler. & mul. ¶ Quid autem, si occultè detinet, uel commisit simplicem fornicationem? Vide gloss. in c. Maximianus. lxxxj. dis. & dom. Car. in clem. j. in ij. q. de offi. ordi. & plenè do. Ab. in c. at si clerici. in prin. in xix. col. s̄. de iudi. ¶ Not. quartò ibi, latrones. quòd laici testificantur contra clericum, cùm agitur ciuiliter de crimine, etiamsi agatur ad priuationem beneficij. Ad idem c. tam literis. j. eod. & quod fuit dictum in c. quoniam. s̄. eod. Hîc enim non repelluntur isti, quia laici, sed quia infames & notabiles. Ex quo ultimo uerbo no. secundum Bald. do. Ant. & do. Abb. hîc, q̃ infames, etiam infamia facti, repelluntur à testimonio: de quo dictum fuit in c. licet. s̄. tit. j. & dicetur j. eod. testimonium. ¶ Not. quintò ibi, cùm in alia causa
4 q̃ † conuictus de periurio in una causa, probatur periurus in qualibet alia, nec admitti debet amplius ad testimonium. Ad idem bonus tex. in c. paruuli. xx. q. v. & c. testimonium. j. eod. & per d. c. paruuli. Dixit Ro. in repetitione rubricæ l. admonendi. in princip. ff. de iureiur. quòd ille, qui semel fuit periurus, perdit beneficium probandi aliquid per iuramentum. Et dicit Bal. in authen. ei, qui. in princ. C. de b. o. autho. iudi. pos. q̃ ille, qui releuatus fuit à satisdatione periuratoriā cautionem, perdit illud priuilegium, si semel præstitit iuratoriam cautionem, & fuit periurus. Et quòd etiam in alia causa ista operentur, allegat dom. Abb. Fede. consi. lxxiij. ubi consuluit, quòd si clericus conuentus in iudicio actione depositi, negat depositum iurando, si probatum fuit depositum, conuincitur de periurio, & repelletur in alia causa. Allegat Inno. in c. qualiter. el ij. de accus. & istud consilium sequitur etiam do. Abb. in c. at si clerici. in princ. xvj. col. s̄. de iudi. & Io. de Ana. post Card. in c. cùm oporteat. in pen. col. infrà. de accusa. & idem dixit Fede. consi. cclv. ¶ Not. ultimò ibi, cassata sententia. quòd uerbum, Cassare. refertur quandoq̃ ad actum nullum, & uerificatur tunc in cassatione solius facti: quia data ueritate appellationis, habeat ius ista pro cassatis, per c. non solùm. de app. in vj. & allegat do. Abb. gloss. in c. accedens. el j. in uerbo, cassauimus. ut lit. non contest. Facit glo. in l. si minor. ff. de euic. quæ dicit, q̃ factum à iudice de facto, debet de facto reuocari. No. Inn. in c. querelam. s̄. de elec. & Bal. in l. si pacto, quo pœnam. C. de pact. & in l. ij, C. de serui. & aqua. & in l. fi. C. de edic. diui Adri. tol. & in l. tale pactū. §. qui prouocauit. ff. de pac. Et pondera, quòd substitutus loco alterius non legitimè depositi, remouetur. Ad idem c. ad petitionem. j. de accus. cum ibi alleg. in glo. ¶ Glo. j. ibi, licet laico uitare. Non admittunt do. Ant. & dom. Abb. istam consequentiam glo. quòd qui potest euitare alium, possit eum accusare: dant notabilem instantiam in excommunicato, quem dicunt teneri alium ex cōmunicatum euitare, tamen non potest ipsum accusare, c. intelleximus. de iudi. & c. à nobis. infrà. de excep. Scias tamen, q̃ dicunt contra gl. fi. in c. de filia. xxvij. q. j. quæ dicit, q̃ excōmunicatus potest excommunicato cōmunicare: sed malè dicit: quia si priuilegium ab hoc non excusat, c. nulli. j. de sen. excom. minus delictum facit, c. eum qui. de præben. in vj. idem do. Ant. in c. illud. j. de cle. excom. mini. ¶ In ea. ibi, dilatoriam omisit. not.
5 secundum do. Abb: q̃ † ista exceptio, Tua non interest, est dilatoria: & sic opponenda ante lit. contest. Idem dicit Inn. in c. super his. j. de accus. cuius dictum pro notabili sequitur do. Car. consi. vij. incip. In causa fratrum. & do. Abb. in c. j. in prin. j. de accus. & Bal. in repe. l. ij. ff. de iureiur. & Pe. de Anch. & Ananias in c. super his. & Imo. & Ro. in l. ille, à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. & Bar. in l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffi. testa. & in l. mater. ff. eo. tit. & Pet. de Anc. in cle. constitutionem. de ele. & do. Ab. hîc. ¶ Sed contrariū tenent do. Ant. do. Car. & Imo. in d. c. super his. & Bal. & Ang. in d. §. si quis ex his. quia secundum eos, & bene, quoties probatur tua non interesse, deficit in defectu actio. Et ideo ista exceptio, Tua nō interest, tanqtam perimens actionem, æquiparabitur peremptoriæ. Ergo semper poterit opponi, l. peremptorias. C. sen. rescin. non pos. Et istud teneo. Et alia oppos. posset procedere, quando quis comparēret pro interesse publico: quia per litem cōtest. persona habilitatur. Ita soluant dom. Anto. & Imol. in d. c.

super his. & pro ipsis dicit ibi Ana. esse gloss. hîc. Facit l. iij. ff. de popu. act. ubi in actionibus popularibus non consideratur, cuius interſit, nisi ad finem, ut ille præferatur cæteris. Item alia oppos. potest intelligi, quòd ista exceptio sit de impedientibus ingressum litis. Et ita not. expressè Bal. in d. l. iij. in viij. char. & Bart. in l. si pupilli. §. uideamus. per illum tex. ff. de neg. gest. & in l. si unus. §. ante omnia. per illū tex. ff. de pac. & in l. Papinianus. §. si quis impubes. ff. de inof. test. & in d. l. mater. &
6 Ang. in d. §. si quis impubes. ¶ † In ea. glo. fi. De materia huius glo. ordinariæ, uidelicet quando laicus admittatur ad accusandū clericū ciuiliter de crimine, dic, ut hîc latè per Scribentes: sed habeas regulā cum fallentijs, p̃ quas substantia dictorū suorum quibusdā additis includetur. Est ergo regulare, q̃ laicus non admittitur ad accusandū, uel denunciandum clericū ciuiliter de crimine, per tex. hîc: quia ille debet agere ciuiliter, cuius interest, c. nō solent. ij. q. vj. Insti. de act. in prin. Sed laicorū nō interest intromittere se de clericis, c. Osius. s̄. de ele. c. bene quidē. xcvj. dis. & est tex. ultra Doc. melior de iure, c. fi. in fi. xxix. dist. quia nō p̃sumuntur bono zelo moueri, c. laicos. ij. q. vij. Nō obs. c. de cætero. à cōrario sensu, j. eo. quia quatenus hîc agit̃ de priuatione beneficij, habet denunciatio quandā speciē accusationis, cū ex hoc nullū cōmodum applicet̃ accusanti. Nec obs. q̃ iura hoc casu admittāt laicos ad testimoniū, c. quoniā. s̄. eo. & c. tā literis. j. eo. quia in testib. cessant rationes prædictæ, cùm ueniāt accersiti, nec pro interesse proprio. Et hanc regulā ponunt hîc Doc. post gl. ¶ Sed ante quàm limitent̃, scire debes, q̃ rationes istius regulæ cōmunis possent disputatiuè tolli, & teneri, q̃ sicut laici possunt hoc casu testificari, ita denūciare, uel accusare: quia isti actus procedunt à pari: & qui potest unū, potest & reliquū, c. ipsi Apostoli. & ibi gl. ij. q. vij. Nō obs. differentia do. Ab. quia prima recipit instantiā, si testis sponte testificetur, p̃ductus à parte: quo casu nō esset habilis, quasi nō sit astrictus: & maximè, si habet priuilegiū, ne cogatur testificari. Ita sequeretur ex dicto do. Ab. quod est
7 cōtra dictū c. de cætero. ¶ Secunda † differentia, q̃ non prætendat interesse, tollitur cū prima ratione regulæ, in qua ponderatur, q̃ laicorū nō interest: quia cū hic agatur ad priuationē beneficij, & sic ad uindictā publicā, actio est popularis: unde nō cōsideratur in ea interesse, ut s̄. dixi. Non obs. q̃ istud nō est iudiciū merè ciuile, ex quo non agitur ad pœnā applicandā parti, sed ad priuationē à beneficio, licet applicetur iudiciū ciuile, c. pertuas. de symon. quia posito, quod esset iudiciū ciuile, in c. per tuas. mixtū: phibitio tū, quæ fit de laico in causa criminali, non extenderetur ad iudiciū mixtū. Istud patet in c. super his. in fi. j. de accus. & c. tuæ. s̄. de procur. & etiam potest dici, quòd licet pœna non aplicetur parti, per hoc non inducitur, q̃ iudicium nō sit ciuile: reperit̃ enim, q̃ aliquando in iudicio merè ciuili pœna applicatur fisco, licet nō sit regularis natura illius iudicij, ut plenè per Bar. in l. agraria. ff. de termino mo. Bene facit d. c. tuæ. & qd̃ ibi not. Imo. ubi pœna separationis thori: quæ non applicatur fisco, nec parti, facit iudiciū de crimine ciuile. Et ita hîc, ex quo de nullo participat, interpretatur ciuile potiùs, quàm criminale, tum propter regulā, in pœnis. de reg. iu. in vj. tum propter fauorē iudiciorū: quia procurator interuenit, d. c. super his. & d. c tuæ. Et testes admittentur & accusator in casu nostro similiter: ratio. c. laicos. ij. q. vij. De odio potest tolli maximè, quando laicus uellet uti denunciatione canonica: quia tunc nō præsumitur, q̃ malo zelo moueatur: & ita indistinctè cōtra cōmunem tenuit Fede. consi. xxiij. incip. Titius electos. Sed nihilo minùs sequenda est regula, quā præmisi, tanquā cōmunis: & non sumitur argu. à contrario in d. c. de cætero. quia resultat absonus intellectus ad multa iura, de quibus ij. q. vij. laicos. cum similibus. Non est bona æquiparatio testis & accusa-

c. Ex parte.

toris in proposito, ut hîc per do. Abb. Et si dicitur, possibile est, q̃ etiam testis non uocetur, sed sponte deponat, & tamen non repellatur, responde, q̃ ex quo scit se posse cogi, per c. j. cum simi. j. tit. seq. non dicitur omnino spontaneus, ut est notabilis theorica Io. An. in c. præterea. el ij. j. de iure patr. no. Pe. de Anc. in c. ij. in xiiij. col. de delic. pu. & Bal. in l. nouissimè: per illum tex. ff. quod fal. tut. autho. & Ioan. de Ana. in c. sicut tuis. j. de symo. & ibi aliàs dixi. Et motiua prædicta contra cōmunē possunt iudicare in certis fallentijs, quas ad istam regulam
8 colligo ex dictis Doctorum. ¶ Fallit † enim primò, nisi laicus sit patronus, uel parochianus: quia ipsius interest, & potest ciuiliter clerici crimen denunciare, secundum glo. & omnes hîc, & in c. Maximianus. lxxxj. dis. & in c. constitutū. xvj. q. j. & in c. filijs. xvij. q. iij. & in c. qualiter. el ij. q. j. de accus. & in c. uenerabili. s̄. de off. deleg. & Host. & dom. Ab. in c. quod Dei timorē. in iiij. notabili, per illum tex. j. de statu mon. Et q̃ eorum interſit, probatur in c. audacter. & in c. qualis. & in c. ij. cū gl. lx. dis. & in c. nullus. lxj. dist. Si enim pro iniuria simplici possunt accusare, & criminaliter, c. de cætero. j. eo. fortiùs propter iudicium animarū ciuiliter. Imò, etiamsi sint personæ uiles, admittentur isto casu, secundū Lapum notabiliter alleg. xj. per c. omnibus. iiij. q. v. licet aliàs secus, c. pen. j. de accus. Et hinc est, q̃ contra prælatum electum possunt laici, quorū interest, excipere de crimine, uel defectu, secundum gl. in c. ut circa. in uerbo, aliqui. de elec. in vj. & ibi latè Domi. in princ. in ij. col. & Inn. in c. super his. s̄. de accus. & Do. latè post Archi. in c. qui episcopus. in ult. col. xxiij. dis. & in c. illud. in fi. ea. dis. & dom. Anto. post Inno. in c. cùm Bertoldus. de re iud. & do. Ab. in c. cōquerēte. ultimo notabili, de cle. nō resi. & gl. in c. cupientes. §. si uerò. in uerbo, unicus. de ele. in vj.
9 & Io. de Ana. in c. illa. j. de accus. ¶ Fallit † secūdò, nisi crimen, de quo clericus denunciatur, redderet suam institutionem ipso iure nullā: quia tunc quilibet laicus potest denunciare, secūdū do. Ant. hîc, cū anima fratris recipientis à tali sacramento, fraudetur. Et ex hoc dicto posset dici ad idē, quādo crimen tale superueniſſet post institutionē. Idem in clerico suspenso ipso iure ab exercitio officij. Sed contratiū do. Ab. hîc, & bene: quia contra istud inconueniens aliter succurritur. Quamdiu enim taliter promotus toleratur, sunt excusati subditi, quo ad Deum, secundū gl. in c. dudū. el ij. in uerbo, deceptæ. s̄. de elect. & in cle. dudū. in uerbo, iudicare. de sepul. Notant Scribentes utrobiq̃, & do. Ant. in c. cùm iā dudum. in ult. col. j. de præben. & Spec. in ti. de legato. §. superest. uer. quid ergo. & Pet. de Anc. in cle. abusionib.
10 de pœn. & remis. cum si. ¶ Fallit † tertiò, nisi agatur de crimine dilapidationis rerum ecclesię: quia in subsidiū clericorum admittitur quilibet laicus ad denunciandum ciuiliter, sicut quilibet laicus auditur super re ecclesiæ malè alienata, c. si quis presbyterorū. j. de re. ecc. nō alie. & c. nō liceat. xij. q. ij. Ita limitat gl. j. in d. c. uenerabili. & do. Ab. hîc, quātuis aliquæ ex gl. allegatis in prima fallentia intelligant hoc solùm in subdito, uel parochiano, sed malè, secundū eum: & adde eundē post Host. in c. dilecti. s̄. de ma. & obe. & Arch. in d. c. non liceat. & Imo. post Pau. in cle. j. de rescr. & do. Ant. in c. edo
11 ceri. in fi. s̄. eo. tit. ¶ Fallit quartò, nisi † agatur de crimine famoso, uel scandaloso: quia potest tunc quilibet laicus clericū denunciare. Ita no. solus do. meus hîc ad euitandas quasdā ex rationibus. Fed. in d. consi. Mouet per tex. in c. Paulus. in fi. ij. q. vij. ubi patet, q̃ quando ex malo exēplo timetur scandalū, inferior potest arguere superiorē. Ad idem alleg. c. præsumuntur. in fi. eadē causa & quæst. quæ iura nō urgent. Et pro hoc considerat, q̃ cessant isto casu rationes c. laicos. ij. q. vij. Nā prima est odij præsumptio, quæ cessat in denunciatione canonica tendente ad priuationē bñficij: quia eā debet præcedere charitatiua monitio, c. cùm dilectus. cū si. j. de ac-

cus. Secunda ratio est, quia nō debet laicus arguere clericum, cùm nō uelit grauitatē & eius cōtinentiā imitari: & illa etiam cessat in casu isto, quia propter scandalū & malū exemplū toleratur, q̄ inferior arguat superiorem. Tertia ratio est: quia sicut clericus nō admittit ad accusandū laicū, ita nec laicus ad accusandū clericū. Et ista cessat, ubi est accusatio ciuilis, c. prælatus. de homi. in vj. Posses etiam dicere, q̄ c. laicus. loquitur in episcopis. Sed etiā in eis procedet fallentia per prædicta, pro quib. facit c. episcopus in synodo. xxxv. q. vj. & quod habet in c. præterea. in tit. prox. ubi laicus pōt esse denunciator clerici, qñ est electus à iudice ecclesiastico ad hoc officiū: qm̄ tunc nō est suspicio de eius persona. Eadem ratione uidetur dicendū, ubi cessant rationes prealleg̃atæ, secundū ipsum: cui adde, q̄ Bal. hîc expressè uult cōtrarium, q̄ licet fornicatio in clerico esset crimē publicum, quilibet de populo nō potest accusare, nisi patronus & parochianus: nā iudex ex officio debet repellere eos, quorū nō interest, etiamsi lege nō cauetur: & dicit esse tex. in l. qui bona. §. qui dāni. ff. de dam. infe. & optimè facit gl. hîc. Sed tñ ista fallentia sustineri pōt in iudicio denunciationis, ubi præcessit monitio fraterna, ut requiritur: ubi autē fieret denunciatio iudici de crimine, nō ut esset iudicium denunciationis, sed ad excitandum iudicis officium ad inquirendū, ubi pōt inquiri, tunc quia talis denunciatio nō requirit monitionē fraternā, sed est potius quædam insinuatio facta iudici ad excitandū eius officiū, procedere posset opi. Bal. ¶ Fallit quintò & ultimò in casibus, in quibus laicus pōt accusare clericum de crimine criminaliter: de quibus dicetur in d. c. de cætero. putà, si suam, uel suorum iniuriā prosequitur, uel in criminibus excep. ut symo. & hæresi: ut hîc etiam aliqualiter per do. Ant. & do. Ab. ¶ Glo. in
12 uerbo, notabiles. in fi. Est † uidendum, nunquid, si opponitur exceptio contra testes tempore, quo producūtur, debeat excipiens admitti ad probandum exceptiones incontinenti. Et omissis omnibus aliis dic, secundum Ioan. And. hîc, quem alij communiter sequuntur, q̄ iudex exceptiones cōtra testes oppositas debet omnino admittere statim: aliàs grauat partē. Et ita pōt intelligi iste tex. uidelicet, q̄ iudex hîc grauauit partē: nō, quia nō seruauit probationes exceptionū, sed imò exceptiones repellit. Et hæc lectura uidet̄ uerissima: quia ex quo iudex processit ad ulteriora, i. ad actum in cōpassibilem ipsi exceptioni, qui est receptio testium, uidetur ipsam exceptionē reijcere, secundū gl. & Doc. in c. cùm sup. in uerbo, interposita. s̄. de offic. leg. & in c. cùm causa. eod. tit. Et sentit Bart. in l. à procedente. C. de dila. ubi dicit apertè, q̄ quando iudex procedit ad ulteriora, nō cognito super exceptione, uidetur repellere exceptionē, quasi nō sit admittenda: quando uerò prius de exceptione, & postea procedit ad ulteriora, tunc uidet̄ eā repellere, quasi nō sit uera. Vtroq; ergo casu repellit. Nec obst. q̄ exceptio, quæ opponitur contra testes, dicatur esse quasi peremptoria, secundum gl. hîc, de qua infrà: quia quantum ad effectum suspendēdi receptionem testium, cui est præiudicialis, sapit naturam declinatoriæ. Vnde non potest simul & semel in ista exceptione procedi, sicut in simpliciter peremptorijs. Et licet de iure speciali inductum sit, q̄ iudex probationem huius exceptionis possit reseruare, de natura tamē sua est, q̄ priùs debeat discuti: & ideo, nisi iudex eam reseruet procedendo ad actum in cōpassibilem, uidetur eā repellere. Est autem in arbitrio iudicis, admittere statim, uel reseruare probationes exceptionum oppositarum cōtra testes, nisi in certis casibus, de quibus in authen. si dicatur. C. de testi. & per gl. & Doct. Et si opponerentur exceptiones similes illis casibus, essent admittendæ, secundum Io. An. hîc. Ex quo colligit dom. Abb. quòd exceptio extenditur quandoq; ad similia. Facit glo. in l. ob æs. C. de præd. mino. per Bar. in l. si constante. in princi. ff. sol. ma. & est bonus tex. in c. cùm dilecta. infrà. de confir. uti. uel inuti. & not. dom. Abb. hîc & ibi, & glo. in l. j. C. de condi. inde. Si autem non essent casus expressi à iure, nec illis similes, poterit reseruare. Et in dubio hoc facere debet, ut euitetur lōgitudo litis: quia fortè taliter deponent testes, quòd apparebit reseruationem non nocuisse. Nec poterit aliqua partium conqueri, siue admittat, siue reseruet, extra casus in iure expressos, secundum Ioan. And. hîc, qui hoc latè probat: quamuis do. Ab. dicāt, quòd imo potest appellari, per notata per gl. in c. super his. j. de accus. & Bart. in l. si quapœna. cum si. ff. de uerb. ob, Tamen hoc indistinctè non procedit, secundum do. meum: quia etiamsi his casibi iustè potuisset admittere, fortè testis nihil probabit. Nec obst. quòd examinatus facit indicium, ut per Bar. in l. maritus. ff. de quæst. & Inno. in c. cùm dilecti. de ac-
13 cus. quia † illud fallit, secundum ipsum, quando contra testem est opposita exceptio & reseruata probatio: quia reseruatio operatur effectum conseruatiuum actus, perinde ac si suo tempore factus esset. Alleg. text. cum glo. in l. item Labeo. §. j. ff. fa. herci. de quo meminit Bald. in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. & quod notant glo. & Doctores in c. cùm contingat. s̄. de offi. dele. Et q̄ in tali casu testis nullum faciat indicium, dicit esse casum notabilem in authen. de testibus. §. si uerò dicatur. & probauit ex doctrina Bar. in l. ille, à quo. §. si de testam. ff. ad Treb. Et maximè hoc est uerum, quando opponitur exceptio contra testes: quæ si esset probata, nō semper omnino repelleret testem, sed esset in arbitrio iudicis, iuxta not. in c. in literis. j. eod. per d. §. si uerò dicatur. in ij. responso. Si uerò opponeretur exceptio omnino repellens testem à testificando, & nō præsumptio contra testem, potest reseruari, d. §. si uerò dicatur. ¶ Fal-
14 lit duobus modis: primo, † nisi † excipiens dicat defectum esse publicum: quia non debet fieri reseruatio, secundum Inno. & Ioan. An. hîc: nec requiritur, quòd offerat se incontinenti probaturum: quia, secundum do. meum, satis est allegare crimen publicū: quia huic qualitati hæc præsumptio inest ex natura ipsius, ut facilè & breui tractatu possit probari, l. fi. & quod ibi notatur, C. de compens. Hoc probat iste tex. quia dixit se crimen probaturum, sed non incontinenti. Et ita Bal. in authē-
15 si dicatur. C. de testi. ¶ Fallit † secundò, nisi excipiens offerat se paratum probare incontinenti: quia iudex debet statim exceptiones recipere, per text. in §. si uerò quis dicat. in authen. de testi. ubi si objcitur testi inimicitia capitalis, uolēs statim probare est audiendus: qd̄ licet loquatur in uno casu, tamen habet rationem generalem ad omnes similes casus. ¶ Facit, quod no. Abb. in c. super eo. s̄. de offi. deleg. in fi. ubi uoluit, q̄ si ex forma statuti exceptiones debent statim reseruari post lit. contest. talis reseruatio nō debet fieri, ubi excipiens dicit se paratum probare incontinenti: & istis duobus casibus, & similibus, an appellans iustè appellaret, erit, ut puto, in arbitrio secundi iudicis, ut uideat præiudiciū illatum parti ex reseruatione exceptionum. Et ita intelige hanc materiam, de qua etiam per Bald. & Sali. in d. authen. si dicat̄. per Arch. & Do. iij. q. v. in summa, & do. Ant. in c. in nomine. in ulti. col. & Card. in c. cū causam. in j. col. & in c. ueniēs. el ij. in vij. col. & in c. præsentium. eo. tit. ¶ Gl. in uerbo, idoneos. ibi, hæc exceptio peremptoria. Est similis gl. in c. j. j. de exceptio. & in c. de testib. j. eod. Sed dic, q̄ est anomala: non est enim propria dilatoria: quia non proponitur ante lit. contes. ut in c. præsentium. infrà. eo. & tamen quælibet peremptoria potest opponi quandocunq;, c. fin. & ibi per Doc. suprà. de dol. & cont. Vnde dicit dominus Abb. quòd licet in disputatione restringibili nō uenit exceptio appellatione peremptoriæ, magis tamen trahitur ad naturam peremptoriæ, ut hîc pleniùs per do. Abb. & do. meum: quibus nihil addo. ¶ In ea. gl. in fi. Pro solutione d. c. interpo-

terposita. dicas primò meliùs, quàm in gloss. quòd fallit in casu nostro, ubi sumus in arbitrijs, prout erat materia ista, per ea, quæ dixi in præcedenti gl. ¶ Secundò fallit in exceptione, quæ fuit opposita eo tempore, quo iudex non tenebatur admittere, sed poterat reseruare, per istum tex. ¶ Tertiò fallit, nisi appellans uellet consequi finalem effectum exceptionis, quæ est actionis exclusio: quia tunc non sufficit docere se obtulisse probationem, sed oportet iustificare: & ita erat hîc, secundum dom. Ant. & Imo. in d. c. interposita. & do. Ant. in c. exhibita. s̄. de iudi. & Io. And. in Spec. de app. §. qualiter. uersi. sunt quoq;. Procedit ergo contrarium, quando ille uult consequi deuolutionem & reuocationem attentatorum lit. pen. Et est ista communior lect. ad istū text. Dantur etiam aliæ & bonæ, per quas solenniter limitatur d. c. interposita. sed non refero: quia Imol. sufficienter respondet: transeo igitur cum ipso, reliqua omittens.

SVMMARIVM.

1 ✠ Iudex mittere debet ad testes, qui ad eum uenire non possunt, ut examinentur.
2 Fallit, ubi personæ in hoc tex. enumeratæ possent cōmodè uenire.
3 Item fallit in causa criminali, in qua non debet iudex mittere.
4 Iudex an debeat necessariò uenire ad personas egregias pro testimonio ab eis recipiendo. Vide nu. 4. 5. 6. 7.
8 Testis pauper, honesta tamen persona, testificari potest.
9 Pars litigans si est ita pauper, quòd non potest testem producere, iudex tenetur subuenire.
10 Licere aliqua debent propter paupertatem, quæ aliàs non licent. num. 11.
12 Pauper quis dicatur.

CAPITVLVM VIII.

1 ✠ I qui testi. ¶ Iudex † mittere debet ad testes, q̄ ad eū uenire nō pñt, ut examinēt̄. H. D. Et utrū aliàs possit committi alteri examinatio in ciuili & in criminali, uide dom. Abb. in c. cùm causam. el j. in pe. col. infrà. eod. & ibi dicetur. ¶ Fallit primò, quod dicitur in isto text. ubi personæ hîc enumeratæ possent commodè accedere ad iudicem: ut probatur in l. quæsitum. ff. de re iudi. & notant do. de Rot. concl. ccxviij. incip. Item, quòd senex. in nouissimis. Et intellige commodè etiam abs q̄ dedecore, per id, quod infrà de paupere dicetur: non enim dicetur tunc cōmodè posse fieri, l. in eadem causa. ibi, sine dedecore in publico apparēre non possunt. ff. ex qui. cau. maio. & l. iij. in fin. ibi, nō sine rubore. ff. de usur. & l. uestis. §. uestimenta. ibi, nō
2 facilè sine uituperio. ff. de aur. & argen. leg. ¶ Fallit † secundò in causa criminali, in qua nō debet iudex mittere, sed personaliter accedere, c. ij. de iudi. in vj. & ibi gl. & Do. & ita tenent Bal. & Abb. hîc, & alleg. Bal. in l. iij. §. diuus. ibi, nā ipsos interrogare soleo. ff. de testi. ¶ Hoc aūt limita dupliciter. Primò, nisi aliud suadeat dignitas iudicantis: quia substituet alium, d. c. ij. ¶ Secundò, nisi testes sint extra locum sui territorij: quia scribet iudici, ut eos recipiat, secundū Bal. hîc: alleg. l. si quis ex signatoribus. ff. quemad. testa. ape. & authen. apud eloquentissimum. C. de fide inst. Sed de ueritate huius dicti dicetur
3 in d. c. cū causam. ¶ Gl. prima ibi, ad egregias. utrū † de necessitate ad tales personas debeat mitti? gl. ista sentit, q̄ sic. contrà tenet Gofre. in c. significauit. s̄. de offi. ordi. & sequitur ibi do. Ant. & do. Abb. in pe. col. dicēs, hoc esse bene notandū, q̄ lex, ad egregias, p̄cedit de honestate. Facit l. ij. §. si præses. ff. quis ordo in bonorū possessorum. Idem tenet do. meus hîc per tex. quē dicit fortissimū, in c. quanquā in uerbo, corā se. xiiij. q. ij. iuncto eo, quod no. Spec. in ti. de teste. §. sequitur, uersi. quid de presbytero. ubi presbyter dicitur egregia persona: & hoc limitat, nisi examinatio per iudicem alteri committatur: quia corā illo non tenetur egregia persona comparēre, per d. c. quanquā. in fi. ibi, aut aliter honorificè. ¶ Sed contrariū, q̄ dicta lex imponat necessitatem, tenet do. Abb. hîc per illum tex. in uerbo o-
4 portet [a], qd̄ denotat necessitatem, ut not. gl. licet ipse nō dicat, in c. j. in uerbo, oportet, de præscri. in vj. nisi aliud suadeat subiecta materia, ut per gl. in c. j. in uer. oportere. xxv. q. j. & in c. pen. in uerbo. oportet. de re iud. in vj. & in l. cùm oportet. C. de bo. quæ lib. & per do. Ab. in c. fi. in ulti. col. s̄. qd̄ metus causa. & in c. j. in iij. notabili, s̄. de lib. ob. & Imol. in c. nā cōcupiscentiā. in fi. s̄. de const. Et pro hac parte facit: quia in l. ad egregias. idē exponitur de egregia persona, & de impedimento propter ualetudinē. Ergo pariformiter debet intelligi, q̄ nō differat egregia persona à ualetudinario, l. nā hoc iure. ff. de uulga. & pu. Et q̄ illa lex sit de necessitate seruāda, facit optimè, quod no. Cy. i l. nec honore. C. de epis. & cle. ubi dixit, q̄ egregia persona non potest beneficio illius legis renunciare: & sequitur Ro. sing. clxxvj. dicens, esse casum in c. ij. §. cæterùm. de iudi. in vj. cui licet respōderi posset, q̄ habet speciale rationē in monialibus, tamē sustineri potest dictū Cy. ex notatis per Bal. & Ang. in l. alia. §. eleganter. ff. sol. ma. ubi iuri reuerentiali per pactū renunciari non potest. Et tenendo hanc partē responderi posset ad d. c. quanquā. q̄ illud introduxit, ne essent duo specialia in eodē subiecto, contra l. j. C. de do. promis. uidelicet q̄ clericus nō testificaretur corā laico: item, q̄ deberet ad domū suam mitti. Dicas tamen secundū Do. post Archi. in c. præsentium. in prin. in viij. col. de testi. in
4 vj. & do. Ab. hîc, q̄ † ubi esset talis causa, in qua testis debet deponere in presentia iudicis, putà criminalis, uel ciuilis ardua, quæ alteri nō cōmittitur, deberet persona egregia ire ad presentiam iudicis, nisi iudex de gratia uellet ire ad ipsam: uel nisi persona examinanda esset mulier, & dignitas iudicantis nō repugnaret, per d. c. ij. de iudi. in vj. & d. §. si præses. Scias etiam, q̄ quando mittitur ad personas, de qui
5 bus hîc̄ text. & gl. debet † citari pars, ut uadat ad uidendum ipsas iurare, secundū Bart. in d. l. ad egregias. per l. generaliter. C. de reb. cre. Et licet Bart. post Guli. de Cu. ibi limitet, nisi mittatur ad mulierem, quasi non deceat partē ire, tamē cōtrariū tenet do. Ab. hîc: quia sicut mittitur notarius, ita & pars. Et idē Bal. in d. l. generaliter. §. is de præsentibus. uersi. & prædicta faciunt. C. de reb. cre. & dixi in c. ij. in xj. limitatione. s̄. eo. ubi hoc adde. Et dicit Bal. hîc, q̄ in commissione, per quā iudex imponit hāc examinationem, debet pars citari: postea subdit Bald. se dixisse in facto, quòd etiam arbiter

[a] Verbo, Oportet] Adde tu ad ista tacta hîc per Feli. qui nimis fuc cinctè tetigit istū passum difficilem et uariū: et sic pro cōplemento totī materiæ dic, q̄ uerbum Oportet, nō semper importat necessitatem: quia aliquādo exponitur, id est decet. Ita glo. in l. j. ff. de iusti. & iu. Et sic ratione subiectæ materiæ resoluitur, ut sit uoluntatis, ut est gloss. in l. j. in gloss. fin. ff. sol. mat. Fortiùs uerbum Debet, necessarium, etiamsi adijciatur, præcisè uel omnino, debet, tamen non importat necessitatem, sed honestatem. Text. fin. in c. j. in uerb. debet omnino. et ibi gloss. & do. Abb. de despō. impub. & glo. in l. obseruare. §. fi. in uersi. debet. ff. de offi. proconsu. ubi exponit, debet pro potest. Adde etiā, quòd uerbum Potest, de per se non importat necessitatem, sed uoluntatem, l. sæpe audiui Cæsarem. ff. de off. præsi. nisi essent uerba geminata: quia dicetur, Possit et debet, c. j. in uerbo, possumus & debemus. ut ecclesi. benefi. do. Alex. in consi. suo cccxxiij. incip. Visis uerbis testamēti. Adde tamē, quòd aliquando uerbū Potest, ratione subiectæ materiæ necessitatē importat, ut in l. j. ff. de iur. om. iu. & in l. si tibi mandauerō. §. fi. ubi sing. glo. ff. manda. Et hæc no. quia quotidiana.

c. si qui testi.

nulli

potest huiusmodi commissionem facere: quia sicut cõmittitur ei tota causa, ita quælibet incidentia: argu. l. si quando. in ratione sui. C. de testi. ubi cui cõmittuntur maiora, & minora uidentur cõmitti. Et dicitur doctor egregia persona, secundum gl. in d. l. ad egregias. & aduocatus, secundum Bart. in l. j. C. de aduo. diuer. iudi.
6 & † auditor sacri palatij, secundũ Rotã conclu. lxxxviij. in nouis. & aliæ personæ illustres & illustrissimæ: de qui bus per glo. & Ang. in l. j. ff. de offi. eius, cui mand. est iurisd. & Bald. in c. cùm accessissent. in ij. col. s̃. de consti. Et de hac materia uide etiam aliquid per Pet. de Anc. consil. lxxxj. in ci. Pro faciliori. in ij. col. & Imo. in l. ab initio. cum l. seq. ff. quẽ ad. test. ape. & Sali. in authẽ. si iudex. p̃ illũ tex. C. de episc. & cle. ¶ In ea. gl. ibi, litis non contesta. sequitur Bal. hîc adducens in simili bonũ tex. in l. in lege Aquilia. §. si deletũ. ff. ad l. Aquil. ubi testes possunt recipi ante conditionem debiti existentem. Subdit tamen Bald. se putare optimã cautelam esse, ut iudex primò interloquatur eos ualetudinarios, senes, uel debiles: & ideo recipiendos lite non contes. Alleg. l. de submersis. C. de naufra. lib. xj. & l. ne quid. ff. de incend. ruí. naufra. Facit, quod no. Bart. in l. demonstratio falsa. in pe. col. ff. de condi. & demon. & in l. inter stipulantẽ. §. si Stichum. ff. de uer. ob. & in l. j. §. diuus. de custo. reo. & in l. j. ff. si unus ex plu. app. Ang. & Imo. in l. nominatim. ff. de hære. insti. Vbi dicunt, cautelam esse, q̃ iudex capiens bannitum, facit ante omnia constare ipsum esse il-
7 lum, de quo bannũ loquitur. ¶ In † ea. ibi, dic, q̃ compelluntur. no. ex hoc, secundũ Imo. unam differentiam inter leges & canones. Et facit ratio peccati: de qua in glo. & optimè text. in §. corporis. in ea allegatis, ubi immunitas concessa senibus excusat à muneribus grauãtibus corpus. Facit c. pe. s̃. de renuncia. Et ibi dicit Bald. q̃ plus ualet umbra senis, quàm eloquentia iuuenis: Facit etiã c. quoties. s̃. eod. ubi dictum senis quandoq̃ præfertur. Et cum ista gl. concor. gl. in §. item inuitis. iiij. q. iij. addens, q̃ senes dicuntur hîc maiores lxx. annis: & sequitur do. Abb. hîc dicens, non sufficere, q̃ sint xx. per l. maiores. ff. de ua. mu. & uide eundem latè post alios in c. quoniam. in prin. s̃. ut lit. non contest. Et pluri-
ma priuilegia data à iure senectuti, uide per Lud. Roma. in l. si uerò. §. de uiro. in liij. fallentia, ff. soluto ma-
8 tri. ¶ Glo. † fi. ibi, aliâs honesta. Not. iuncto tex. q̃ pau-
a per honesta persona testificari põt [a]. Idem gl. in §. item testium. in uerbo, locuples. iiij. q. iij. & Spec. in ti. de teste. §. j. uer. item quòd est pauper. & glo. in l. iij. in prin. in uerbo, admittantur. & ibi dom. Flor. ff. de testi. & Cy. in l. iij. in
b vij. q. C. de reb. cre. & Io. An. in summu la de teste, in prin. Non enim est paupertas de genere malorum, c. illa xv. q. j. Et siue in criminali, siue in ciuili, hoc erit in iudicis arbitrio uidere, qñ paupertas reddat testem suspectum, secundum Albe. in l. iij. in princ. ff. de testi. & do. Abb. hîc. Et dicit glo. in authen. de hære. & Falci. in uerbo, substantiã. quòd ille dicetur pauper, qui non habet tantum in bonis, quanti est causa, in qua testificatur. Sed intelligè secundum prædicta, quibus etiã ad de glo. fin. in. §. sancimus. in uerbo, ex utroq̃. in authen. de testi. & omnino Bar. in l. ex libero. ff. de quæstioni. ubi ponit, quòd etiã in criminali pauper non repellitur, si est persona honesta: sed aliàs potest torqueri, maximè si uacillat: ut ibi per eum, qui subdit, quòd talibus non tantum creditur in criminalibus, sicut alijs; & addit, quòd si spõte se offert, nihil ei creditur, per tex. in §. si uerò ignoti. in uerbo, festinantes. in authen. de testib. & dixi in c. ij. s̃. eod. & uide Ro. in sing. clxxvij. ubi facit istam gl. sing. in eo, q̃ extendit d. l. ad egregias. ad personã notabilem, cui est uerecundia domũ
9 exire. Et † in quantũ do. Ant. & dom. Abb, sequuntur Vinc. hîc dicentẽ, q̃ si persona litigans est adeo pauper, q̃ non potest testem producere, iudex tenetur subuenire. Adde Spe. idem tenentẽ in ti. de teste. §. qualiter. uersi. potest etiam iudex. Sed dicas istud iure non probari: quia imo, si est impotens ad producendos testes, sibi imputatur, secundum Bal. in l. imperatores. per illum tex. ff. de tute. & ratio. dictra. Bene facit l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mand. ubi fideiussor propter paupertatem excusatur, si nõ prosequitur appellationem: quod non esset uerum, si posset petere sumptus litis à iudice, uel à parte: tunc enim ad minus fuisset in culpa hoc non petendo. ¶ Duobus tamen casibus procedere posset, quod dicunt hîc Doct. Primo, ubi priuatus intentaret iudicium ad utilitatem publicam, secundum Bal. in l. j. in prin. iuxta fi. commenti. ff. de iusti. & iur. & in c. j. s̃. eod. & ibi retuli. Et idem in clerico paupere promouente causam ad utilitatem ecclesiæ, secundum do. Ant. Imo. & Anani. in c. ex parte. per illum tex. j̃. de accus. ¶ Secundus casus esset, quando per litigantem super bonis, quæ prętendit propria, uel communia, esset aliqua præsumptio: putà si esset lata una sententia: quia si est pauper, debet interim ex illis bonis sustentari, secũdũ Spe. in ti. de inquisitione. §. fi. uer. porro. circa medi. & Bal. in l. fi. C. de ord. cog. per tex. ibi, & per l. si instituta. §. de inofficiosa solu. ff. de inoffi. test. & sequitur do. meus hîc. ¶ Extra glo. colligit hîc Bald. quædã licere propter paupertatẽ, quæ aliâs non licent.
10 Simile dicit esse, q̃ † fideiussor propter paupertatẽ habet uendere bona debitoris, & satisfacere creditori, licet nõ habeat aliquod mandatum ad uendendũ. Alle. l. si procuratorẽ. §. si ignorantes. ff. manda. quã dicit singularem, & non esse alibi. Prodest etiam appellanti, qui propter paupertatem nõ prosequitur appellationẽ, ut nõ currãt ei fatalia. Alle. Inn. in c. ex ratione. j̃. de appe. & hoc dicit Inn. alleg. etiã Bal. in l. ij. §. si quis in iudicio. ff. si q̃s cautio. & in l. acceptã. C. de usur. Alios casus specia les, in quibus paupertas aliquid introducit contra regulas, collige ex eo, quod scribit Bald. post glo. in l. tam dementis. C. de episc. audi. ubi dicit, notarium tenerẽ edere gratis copiã protocolli pauperi. Ad idẽ uide Bald. in c. iij. s̃. de rescrip. ubi dicit, q̃ paupertas excusat à protestatione. Et dicit Bal. in c. sedes. s̃. de rescript. quòd per clausulam, & quidam alij. non uenit pauper. Et dicit Ange. in l. non facil ẽ. per illum text. ff. si cui plus, quàm per l. Falcid. quòd statutum obligans actorem ad cauendum de expensis reconuentionis, non ligat pauperem. Et dicit dom. Ant. in c. olim, ij. s̃. de restit. spo. quòd pauper non cogitur subire iudicium, per illum text. Et dicit Bal. in l. acceptam. C. de usur. q̃ paupertas excusat non soluentem collectas. Et ideo dicit gl. in l. omnes. & in l. fi. C. de anno. & tribu. lib. x. & Io. An. & do. Ant. in c. licet. j̃. de censi. quòd pauperi remittitur collecta. Et dicit glo. in c. sicut. xlvij. distin. q̃ potest pauper implorato iudicis officio cogere diuitem ad eleemosynam. Idẽ glo. in c. domino sancto, uersi. necesse. in fin. l. dis. & glo. j. in fi. in c. exigunt. j. q. viij. & dominus Abb. in c. iij. infrà. de furtis. & Ana. ibi, & in c. ad Apostolicam. de si. & dominus Antonius in capitulo j. de emptio. & uendi. &

a Pauper honesta persona testificari potest] Contrariam gl. habes in authẽ. de hær. & Bal. in uerbo, substantiam. quæ dicit ab hoc, ut testis dicatur idoneus, requiritur, q̃ tantum habeat in bonis, quantũ est ualor causæ, in qua deponit. Et illam gl. sequitur Ro. in d. l. fideiuss. in princ. ff. qui sa. cog. do. Alex. in cõsilio suo ccclxxx. inci. Viso processu. Ego semper dubitaui de illa gl. cùm sit hîc gl. in contrariũ, & omnes Canonistæ, qui scribunt hic: & ideo

Feli. alleg. hîc illã glo. in uerbo, substantia, pro contraria: quam non tenet, ut uides: rationem, nec sequitur gloss. ista. Pro cõcordia uide hîc do. Fran. de Aret. et idem do. Fran. in consil. suo. xij. incip. uiso diligẽter themate. in x. col. et Bar. in l. illicitas. §. fi. in uers. item no. ff. de offi. præsi. & glo. & text. in §. sancimus. in authen. de testi. hic allegatum per Felin.

di. & Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc aliqua. in xvij. col. uer. sed an pauperes. Et dicunt Bar. & Bal. in d. §. si ignorantes, quòd paupertas excusat non appellantem.
11 ¶ Et † ista non procedunt in eo, qui culpa sua incidit in paupertatem, secundum Bald. in c. quæ in ecclesiarum. suprà. de consti. & in d. c. sedes. & tamen contrarium de æquitate tenet Imo. post Ioan. An. in d. c. quæ in ecclesiarum. in iij. col. per text. optimum in c. quiescamus. xlij. disti. & pro hoc facit: quia cùm culpa non sit ordinata ad illud, non habetur in consideratione, secundum Bart. in l. ij. §. fin. ff. si quis cautio. & probat glo. & ibi Dom. in c. statutum. §. cùm uerò. in uerbo, non au-
12 dens. ibi, relegatus. de rescri. in vj. Quis † autem dicitur pauper, est arbitrariũ, ut aliàs plenè remisi. in c. j. infrà. de accus. Et de istis fauoribus uide etiam Archi. in c. pauper. xj. q. iij. & Lud. in l. alia. §. eleganter. & in l. j. & in l. si uerò. §. de uiro. xxv. fallen. ff. soluto mat. & Dom. in c. j. de dolo & contu. in vj. & Bal. in §. item propter litem. Instit. de excus. tuto.

SVMMARIVM.

1 ¶ Testis si primò dicat aliquid in iudicio, postea aliud extra iudicium, prima depositio an eneruetur propter secundum dictũ.
2 Testis falsus qualiter punitur.
3 Delictum quoties quis cõmittit, toties est ei imponenda pœnitentia.
4 Statutum si dicat, quòd pro tribus furtis quis debet puniri, utrùm furta, pro quibus fuit punitus, computentur in ultimo furto.
5 Sententia in causa matrimonij an ex sola corruptione retractetur.

CAPITVLVM IX.

Sicut. ¶ Si testis deposuit contra matrimonium, & est lata sententia, non auditur dicens se fuisse corruptum: sed si alij probẽt corruptionem, retractabitur sen-
1 tentia. H. D. Secundum intellectum, quem puto uerio-
rem. ¶ No. † primò ibi, asserentes. quòd si testis primò unum dicit in iudicio, & aliud postea dicat extra iudicium, secunda assertio non eneruat effectum primi dicti. Facit c. per tuas. suprà. tit. j. & ita per text. istum not. Bart. in l. eos. ff. de falsis. & procedit etiam, si testis hoc dicat in articulo mortis, secundum Bart. in l. si quis in graui. §. j. ff. ad Sylla. & Bal. in authen. si dicatur. C. de testi. Et per istum text. in uer. non enim uidetur, quòd etiamsi in iudicio dicat contrarium eius, quod primò dixerat in iudicio, non auditur: quia ex hoc non arguitur de periurio. Nec dicas, quòd per hoc deberet irritari primum dictum: quia si corruptio aliter non probatur, conuincitur de falso, quo ad se: non, quo ad præiudicium partis. Et de hoc articulo plenius dicetur in c. tua. post do. Ant. j̃. eo. ¶ Not. secundò ibi, exhibeant iuramenta. quòd depositio & dictum testis comprehenditur sub appellatione iuramenti: quasi uelit, q̃ quicquid dicitur p̃ testẽ explicitè & uirtualiter uideat dictũ in iuramento. Et hoc est, quod dicit notanter Bald. in l. Antistius. in princ. ff. de acqui. hær. Ex quo patet, quòd depositio testis sumit nomen à die. De quo dic, ut dixi in c. licet. s̃. ti. j. ¶ Not. tertiò ibi, quib. causam dederunt.
2 quòd † si ad dictum falsi testis est secutum adulterium, punitur de utroq̃, & de falso, & de adulterio. Et dicit Bal. hîc, quod hîc uidetur esse casus, q̃ si ad dictum falsi testis aliquis est decapitatus, potest puniri de homicidio. Facit l. j. in prin. ff. ad l. Corn. de sicar. ubi dicit esse expressum, q̃ punitur pœna l. Corneliæ. de sicar. & idẽ not. Bald. in c. j. §. homicidium. de pa. iur. fir. & est bonus tex. in c. hæc imago. uer. in alijs. xxxiij. q. v. ubi hoc probatur, etiamsi reus, qui accusabatur, sit absolutus, non attenta glo. ibi, quæ uiolat tex. Et uide Bal. in ti. de pace Constan. ubi dicit, quòd falsus testis punitur de iure cõmuni eadẽ pœna, qua puniretur reus de crimine intentato, in l. data opera. C. qui accus. non pos. & in l. presbyteri. C. de episc. & cle. de quo etiam per Archi. in §. qui falsa. iiij. q. iij. & bea. Tho. ij. ij. q. xix. arti. j. & Ioan. And. in regula, non est sine culpa. de reg. iur. in vj. in Mercu. & glo. in c. nihilo minùs. iij. q. ix. & in c. nemo peritorũ. xj. q. iij. & est optimus text. in §. reuerendissimus. in authen. de sanc. episc. & per glo. & Archid. in c. presbyteri. v. q. vj. & Ana. in cap. j. in iij. col. infrà. de cri. falsi. ¶ Not.
3 quartò ibi, uno, pluribus ue, quòd † ille, qui sæpius fornicatur cum una, toties committat adulterium, uel delictum, quoties actum reiterat. Et pro hoc etiam allegat dom. Abb. gloss. in c. imitare. vj. q. j. quæ concludit, imponendam esse pœnitentiam pro quolibet actu. Ad idem c. ad Apostolicæ. uer. deierauit sæpiùs. de re iud. in vj. ubi toties quis committit periurium, quoties uenit contra iuramentum. Facit c. uenerabilem. uersi. sicut enim. de elec. & c. quoties. xxij. q. v. & not. dom Abb. in c. cùm in ecclesijs. in fi. suprà. de maio. & obe. Et ista procedunt absq̃ dubio, in foro conscientiæ: in foro autem contentioso est magis dubium. Et uide Bald. in l. quicunq̃. in. iij. col. C. de ser. fug. ubi uidetur dicere, quòd si una uice multiplicatur fornicatio, habetur pro uno delicto: secus, si ex interuallo [a]: & de hoc etiam per dom. Cardi. in cle. j. uersi. si qui. in prima oppositione, de priuile. post Pet. de Ancha. ibi. ¶ Et generaliter, quando actus reiteratus causet pluralitatem delictorum, uide semper Barto. in l. inficiando. §. infans. ff. de furtis. & omnino Ioan. An. in regula, delictum. de reg. iur. in vj. in Mercu. & Paul. de Leaza. in disputatione, quæ incipit, Episcopus monuit. ubi allegat pro & contrà iura infinita. Et uide dom. Cardi. in cle. j. in x. q. de consan. & affi. & Pet. de Ancha. consi. v. & Alber. in secunda parte statutorum, q. xij. & sequenti. Ioan. And. in Speculo. in rubri. de homi. & Bartolus & Ange. in l. nunquam plura. ff. de priuat. delic. & eundem in alijs locis, ad quæ se remittit ibi: & Ioan. de Ana. plenius cæteris in c. in tantum. in vj. colum. cum multis sequentibus, infrà. de collusio. & Bar. in l. eum, qui. ff. de popul. acti. & Bald. in cap. j. §. Obizoni. in ti. de pace Constan. ¶ Not. ultimò ibi, aliquatenus: quòd quando testis repellitur à testificando, ut periurus, nullum facit indicium. Ex quo limita dicta Bartol. in l. maritus. ff. de quæstio. & quæ dixi post Inno. in c. cùm dilecti. infrà. de accu. & quod ponit Bal. in l. seruos. C. de testib: dum dicit, q̃ quando testis repellitur ratione infamiæ, examinatus facit indicium, per l. qui ultimò. ff. de pœnis. Sed dic, quòd non facit indicium, quo ad effectum probationis: sed satis uidetur sufficere, quo ad hoc ut tribuat iustam causam inquirendi super corruptione, uel excusandi partem à præsumpta calumnia, ut diuitem super
4 gl. pen. ¶ Gloss. in † uerbo, adulterio: ibi, primum non aggrauatur per consequens, facit optimè in argu. secundum do. meum. de eo qui ex forma statuti debet puniri pro tribus furtis, utrùm furta, de quibus priùs fuit punitus, computentur in numero ultimi furti? De quo remittit ad Bald. in

a Si una uice multiplicatur fornicatio, habetur p̃ uno delicto: secus, si ex interuallo] Pro ista opin. Bald. facit glo. in l. mariti. §. sex mẽsium. ff. de adult. ubi gl. dicit, quòd pro quolibet adulterio potest accusari. Adde q̃ contrarium uidetur sentire glo. in l. uulgaris. ff. de furt. ubi dicit, q̃ si pluries accessit ad alterius uxorem, una tantùm pœna imponitur. Quare pro solutione dubij dic, q̃ fatendũ est, quòd ex quolibet coitu nascitur accusatio, l. Iul. ff. de adult. sed q̃a pœna non est reiterabilis, quoniã pœna capitis punitur pro adulterio, ut in l. quamuis. in fi. C. de adult. ideo gl. ĩ d. l. uulgaris. dicit, q̃ una tantùm pœna imponitur. Et in hoc uide Bart. in d. l. uulgaris. j. col. uersi. secundò dicit glo. & sic uidetur dicendum, quòd in foro contentioso ex multiplicatione actus debet multiplicari pœna: de quo uide Bar. in locis hîc allegatis per Felin.

c. sicut.

3 authen.

authen. qui semel. in penul. col. C. quomodo & quando iud. & Pet. de Anch. in regula peccati. in tertia oppositione, de reg. iur. in vj. Sed non uideo, quid faciat ista g!. Et Bal. ubi. s̄. tenet q̄ grauet. Vnde dicit, q̄ si solū pro duplici homicidio statutum imponit mortē: primum, cui per pecuniam est satisfactum, accumulatur secundo. Et Pet. de Anch. in dicta regula nihil tangit. Tamen de hoc passu dic, ut per Bar. ī l. si cui. §. fi. ff. de accus. Bart. in authen. sed nouo iure. C. de ser. fugi. & in l. Gracchus. C. de adulte. & uide glo. primam in c. j. j̄. de cleri. percusso. per quam do Abb. ibi sequitur opi. Bald. in d. l. si cui, quòd delictum pluries iteratum aggrauat ultimum, licet primum fuerit punitū. Idem do. Abb. in c. j. j̄. de pœnis. Facit glo. fi. in c. tres sunt actiones. de pœ. distin. j. de quo etiam per Bald. in l. decuriones. ad fin. C. de infa. & Salic. in l. seruo. C. ad leg. Iul. de ui. & aliquid in l. iij. C. de episc. audi. & Pet. de Ancha. in cle. j. de pœnis. & Bal. in l. j. in ij. col. C. de ædi. acti. & Roma. in l. si idem cum eo dē. ff. de iurisdi. om. iu. & Ioan. And. in Spe. super rubrica, de furtis. circa medium, ubi discrepat à communi opi. ¶ Gl. pen. ibi, hoc est falsissimum. & sic no. quòd procedit text. siue isti separati transiuerint ad secunda uota, siue non: & istum intellectum sequuntur hîc Inn. Hosti. Bald. & dom. Abb. Nec obst. quòd ponantur isti casus, ut diuersi: quia per hoc non differunt, nisi quo ad modum imponendæ pœnitentiæ: & quia in primo proceditur cum maiori discussione propter præiudicium secundi matrimonij: & fortè prolis inde secutæ. Et istum intellectū sequitur gl. xxxv. q. ix. in summa: & in §. quia ergo. in uerbo, reprobāda. eadē quæst. & causa. Et dicit Bald. hîc, q̄ non expedit probare falsitatē: quia ex quo annullantur testes & testimonia ex sola corruptione, annullatur sententia. Allegant l. qui testamēto. ff. de excus. tu. Nec est opus restitutione in integrū, secundū eum: quia illud habet locum in alijs causis, non in causa matrimoniali. Et pro hoc adducit do. Abb. quod no. Bart. in l. diuus. ff. de re iudi. ubi sufficit probare solam corruptionem etiam ad effectum irritandi sententiam. Et facit iste tex. ubi clarè nō uno casu mandatur reuocari sententia, docto de corruptione: per quod apparet, ex ea præsumi falsitatē: maximè, qa ratio generalis, de qua in fine literę, nō recipit distinctionē: quā primo aspectu sonat text. Imo ex ea infertur generaliter, q̄ omnis sententia poterit retractari probata corruptione testium, quasi lata ex probatione reprobata, id est, testibus periuris, iuxta c. ij. j̄. de purga. uulg. Et hoc ultimū
5 repetit etiam do. Ab. in c. licet causam. s̄. ti. j. ¶ Sed † cōtrarium intellectum tenent hîc Ioan. An. & dom. Ant. Imo. & do. meus fatentes, q̄ sententia lata in causa matrimoniali omni casu potest retractari, docto de falsitate per iura, de quibus in gl. Sed si probatur sola corruptio, tunc distinguitur, ut in tex. qui hoc probat in uer. si uerò. quæ dictio aduersatur præcedentibus, l. ut hoc amplius. §. fi. ff. de. & dam. infecte. l. qui usum fructū. ff. de uerb. obli. Non obs. quòd probata sola corruptione probetur falsitas: quia hoc negatur per ea, quæ dixi in d. c. licet. super glo. in uerbo, opponi. in iij. conclusione: maximè, quo ad effectum irritandi sententiā. Nec obs. quòd uno casu hîc posito sufficiat: quia ex quo sententia non transit in rem iudicatam, habetur perinde, ac si contra testes opponeretur periurium ante sententiam: quo casu sufficit sola corruptio, ut dixi in d. c. licet. in j. fallen. d. conclus. Nec obs. q̄ lapsum sit tempus opponendi testibus, iuxta c. presentium. j̄. eo. quia probabilis coniectura surgens hîc ex assertione testis, præstabat occasionem inquirendi de ueritate, secundum Inno. uerbum autem, Aliquatenus. de quo in tex. sumitur, quo ad probandam ipsam corruptionem, ut dixi in ultimo notabili, maximè cùm ista sit inhabilitas introducta odio testis, cui taciturnitas partis nō prodest, secundū Bal. in l. si qui testibus, in ult. col, C. eo. Facit. c. j. in uerbo, antequam. j̄. de exce. Nec obs. quòd punitur de adulterio, quasi asserta corruptio inducat præsumptionem falsitatis: quia ista ratio procederet, si testes dixissent simpliciter se corruptos: sed addebant etiam, se mentitos. Nec potest tex. intelligi de corruptione maiori, sut si dicant, quæ considerat Bart. in d. l. diuus: quia repugnant literæ hîc. quæ in uer. si uerò contentatur de sola corruptione. Item generalis illatio, quam per text. istum facit hîc do. Ab. non procedit, & ponderatio sua fuit sublata in d. c. licet. in iij. conclusione: ubi uide. Nec dicitur lata sententia ex probatione reprobata: quia, p̄batio per testes in suo genere non est reprobata: aliàs se queretur, q̄ omnis exceptio penitus repellens testem, possit allegari post sententiā, quasi esset lata ex probatione reprobata: quod est contra plenè notata in c. j. j̄. de excep. & sequeretur, q̄ de falsitate simplici testium semper posset dici post sententiam: quia probata falsitate apparēret periurium: & tamen hoc est falsum, ut dixi post alios in d. c. licet. in ij. conclus. ¶ Sed aduertet: quia intellectum gl. & sequacium puto ueriorem, licet fateor istud ultimū, quod dictū est cōtrà do. Ab. nimis extendentē istum tex. Sed q̄ in tex. nostro etiam re non existente integra sola corruptio inducat retractationē, licet tunc difficiliùs, ostenditur primò ex eo, quod dominus s̄. dixit, q̄ ideo uno casu hîc sufficit corruptio: qa uidetur testis redargui de periurio quasi ante sententiam. Non enim uideo: quia ista ratio non procedat etiam re nō integra. ¶ Secundò moueor: quia si sufficit sola corruptio, secundū omnes, re integra, tamē agitur de periculo incestus in reuocanda sententia: quo non obstante permittitur reuocatio. Ergo si talis probatio habetur pro plena, meritò nō reijcitur, quando res nō est integra. ¶ Tertiò facit: quia si imponitur pœnitentia in ipso casu de adulterio secuto: ergo cùm matrimonii secundū non tenuit tanquā adulterii, meritò debet utro q̄ casu sententia reuocari. Et si diceres, q̄ illa pœnitentia imponitur, nō quia subsit adulterii, sed quia seipsos dicunt dedisse causam adulterio, respondeo, q̄ imo præsupponitur esse adulterii, docto de corruptione: quia si consideratur numerus reiterati adulterij, est signum, quòd non debet continuare: quia si sic esset, de uno, de pluribus adulterijs, sciri non posset: maximè, quia stante assertione istorum adhuc deberent de alijs adulterijs futuris puniri.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Parochiani audiuntur contra prælatum suum, quando denunciatur ciuiliter.*
2 *Symonia committitur, nedum dando, sed etiam remittendo.*
3 *Consuetudo præstationis alicuius rei an in futurum obliget.*
4 *Iuramentum non defertur actori in causa criminali ciuiliter mota, quamuis habeat probationem plus quàm semiplenam.*
5 *Criminosus quando possit accusare clericum de crimine symoniæ.*
6 *Fama non facit plenam probationem: & hoc est regulare. nu. 7.*
Quæ regula fallit multis modis, ut hîc, & nu. 8. & 9.
10 *Fama in causis ciuilibus an faciat semiplenam probationem. Vide etiam nu. 11.*
12 *Fama in criminalibus an faciat semiplenam probationem? Et concludit, quòd non.*
13 *Fama quando perficit probationem, si crimen est probatum per unum testem.*
14 *Quando agitur diffinitiuè causa criminalis, sufficit sola fama, ut inquiratur: secus, si de principio.*
15 *Fama qualis sufficit, ut possit peruenirì ad torturam.*
16 *Fama probat in factis antiquissimis, quæ excedunt memoriam hominum.*
17 *Famæ quando fit mentio, de qua intelligatur.*
18 *Testimonium socij in crimine an audiatur.*
19 *Pactum partium, ut stetur testimonio unius testis, an ualeat.*

20 Iudex

20 *Iudex si eligat æstimatores, uel declaratores, quòd habeant sibi referre, debet eos eligere præsentibus partibus: relatio tamen eorum potest fieri absentibus partibus.*
21 *Duæ probationes quādo coniungantur, ut faciant unā probationē.*

CAPITVLVM X.

1 Eniens. ¶ Socius criminis & muneris non testificatur, etiā in crimine symoniæ. H. D. ¶ No. primò arg. secundum do. Abb. q̄ † parochiani audiuntur contra prælatum suum, quando denunciant ciuiliter. De quo dictum fuit in c. ex parte. s̄. eo. Et dicūt hîc Inno. & Bal. q̄ infames admittūtur ad denunciādum, sed non ad testificandum contra infamē. Ex quo infert Bal. q̄ syndici cōmunitatis Perusij possunt & tenentur denunciare maleficia commissa in suis uillis, licet sint infames, uel periuri: quia iuramentū eorum non est iuramētum probationis, sed calumniæ. Quod tene mēti, secūdum eum. Et facit ad no. per Bar. in l. diuus. ff. de custo. d. reo. cum concor. quas aliàs dedi in c. sicut olim. j̄. de accus. ¶ No. secundò ibi, canonicū. q̄ dicitur symoniacè acquiri beneficiū, non solùm si detur temporalis pro iure merè spirituali, sed etiam si detur pro iure annexo spiritualitati, id est, pro fauore habentis ius patronatus: quia, secundum do. Ant. & do. Abb. hîc, non potuit aliter symonia hîc committi. Facit c. præterea. el j. s̄. de transac. Et no. q̄ si sacerdos fecisset hanc remissionē post adeptam ecclesiam, nō fuisset symonia, secundum Ioā. And. & alios hîc. Ex quo no. do. Ab. q̄ sacerdos potest aliquid debitum sibi ratione ecclesiæ, remittere in uita sua: quia ultrà non durabit, per c. de cætero. s̄. de transac. & c. ij. j̄. de dona. Et intellige, dum modò remissio fit de concernentibus uictum clerici: secus, si utilitatē ecclesiæ, per c. j. s̄. de resti. in integ. & c. cùm uentissent. j̄. de instit. Item dum modò ante institutionē nulla pactio de hoc præcesserit, per c. Artaldus. viij. q. iij. ¶ Not.
2 tertiò † ibi, remittere. q̄ symonia nedum committitur dando, sed etiam remittendo: & ratio ponitur in glo. j. quia remittere est dare, ut in iur. suis, & l. si fundum. §. Titio fundum. ff. de leg. j. & in l. in ædibus. & ibi gl. ff. de dona. Vnde dicit Ioan. And. in c. si quorundam. j̄. de sol. Et ibi do. Ant. in j. col. q̄ eandem pœnā incurrit prælatus, q̄ remittit debita ecclesiæ, sicut qui alienat. Dixit tamē, q̄ pœnā posita obliganti ecclesiā in debitis, de qua ibi, non procedit in remittente. Et uide gl. in l. si quis obligatione. ff. de reg. iur. quæ dicit, q̄ sicut in donatione ultra quingentos aureos requiritur insinuatio, ita in remissione. ¶ Hoc aūt intellige, dum modò ex eo, quod remittitur, applicetur cōmodum parti: aliàs non, ut hîc pulchrè per do. Abb. cui adde Bart. idem tenentē in l. si mulier. allegata in gl. Et addit ibi Bal. q̄ remittens debitum pœnale, quod sibi debetur ex maleficio, nō dicitur ppriè dare: quia tales actiones non cōputantur cōmuniter in patrimonio, l. cùm emancipati. §. pe. ff. de collabonorū. Dixi in c. in præsentia. s̄. tit. j. in quæstione, cui applicentur bona occidentis monachū habētem filiū in seculo. ¶ Secundò intellige, q̄ dicta regula procedat largè loquēdo: sed propriè remittere nō est dare, ut est casus aureus in l. Iulianus. la pícola. ff. de condi. & demon. Vnde fit longa dubitatio, utrùm qui iurauit dare, uel soluere, libēter remittendo? de quo per Bart. ibi, & in l. amplius non peti. ff. rem ra. ha. & pendet ab his, quæ habentur per do. Ant. & alios in c. fin. j̄. ne prælaturices suas. Et ibi aliàs dixi, q̄ iuramentum debet seruari in forma specifica, per c. ad nostram. el j. j̄. de iureiur. & tenendo hoc, non liberabitur remittendo, per d. l. Iulianus, ubi conditio de dando non impletur remittendo, licet habeatur pro impleta, cùm per hæredem defiēiat, ne impleatur acceptando remissionem. ¶ Et per istum text. in uerbo, promisisse, uidetur destrui doctrina Ioan. And. in c. j. de testi. in vj. ubi dicit, q̄ aliud est promittere dare, & aliud dare, l. j. C. de pact. inter empto. & uend. per Bart. in l. qui uxorem. §. hæres. ff. de leg. iij. Vnde proxeneta, cui est solùm promissa pecunia & non data, nō repellitur à testificando, secundū ipsum: quod uidetur contra hunc text. Sed respondet Domi. ibi in ij. col. q̄ hîc secuta fuit promissio. Et hanc responsionem sequor: quia glo. & omnes appellant istum socium muneris: quod esse non posset ex sola promissione. Est uerum, q̄ do. meus facit istum text. ualde singul. præsupposita sola promissione, q̄ per promissionem factam de liberando acquiritur exceptio debitori ipso iure, & tamē poterit agere, ut plenius liberetur, sicut dicitur, q̄ quando testator mandat hæredi, q̄ liberet debitorem, licet non liberet de præsenti, acquiritur exceptio debitori, l. iij. §. nunc de effectu. ff. de libe. leg. not. Bar. in l. si peculiū. in princ. ff. de pec. leg. Vnde idem in contractu: arg. l. eum, qui chirographum. ff. de leg. j. Et dicit esse dictum suum nouum: sed non uideo, quomodo adaptetur hîc: quia non cōpetebat actio, nec exceptio, etiam si solum promisisset: quia obstabat turpitudo. Item in casu d. l. iij. non erat simplex promissio. ¶ No.
3 quartò ibi, consueueram. q̄ † sola consuetudo præstandi aliquid uidetur esse causa sufficiens, ut ita in posterum quis obligetur ecclesiæ ad præstandum. Ad idem tex. optimus in c. ad Apostolicā. j̄. de symo. & ibi aliàs dixi. Et est aurea limitatio ad notata p̄ Bart. in l. cùm de in rem uerso. ff. de usur. & per Ang. in l. si certis annis. C. de pac. & do. Ant. & do. Abb. in c. peruenit. de censi. Ex hoc etiā colligunt Doc. q̄ licitè cōferunt sacerdoti temporalia ad eius sustentationē. Imò dicit do. Abb. quòd possunt parochiani compelli: & alleg. sin gul. glos. in c. omnis Christianus. de cōsecra. dist. j. dum modò, secundum ipsum, non posset aliter ex industria sua uiuere, p̄ id, quod habetur in tex. & gl. in c. clericus uictū. xcj. dist. Qualiter autem compellantur parochiani, uide beatū Thom. secunda secūdæ, q. lxxxvj. artic. ij. in fi. ubi dicit, q̄ superior poterit eos compellere etiā per subtractionem sacramentorum. Imò dicit gl. in d. c. omnis. q̄ ipse presbyter posset authoritate ppria hæc facere. Sed cōtrà in hoc, & melius, tenent Ioan. And. do. Ant. do. Abb. in rub. de parochia. & beat. Thom. ij. ij. q. c. artic. iij. ante medium. Imò dixit Lap. in hac allegatione lxvij. in pe. col. q̄ clerico agenti ad oblationes, obst. exceptio spoliationis sacramentorum: & sequitur do. Ant. in c. cùm dilectus. §. nos igitur. in ij. col. s̄. de or. cog. & in c. cùm inter. in antepen. col. j̄. de excep. & Domin. in c. frequens. §. fin. in ult. col. de resti. spo. in vj. ¶ Vltimò no. tex. optimum, q̄ † in causa criminali ciuiliter mota, non defertur iuramētum actori in defectum probationis, etiam si habeat plus, q̄ semiplenam probationem. Erat enim hîc unus testis integer, & alter faciebat aliquod indicium, secundū Inno. hîc: & tamen reus non condemnatur: quod est ualde notabile. Quare autē iste presbyter ex uno teste nō ponitur ad torturā, respondet Bal. hîc: quia causa est ciuilis. Alleg. l. maritus. ff. de quæstio. Sed dic meliùs, q̄ de hoc non erit infamatus, ut dicit glo. ij. Ideo torqueri non potest per illud singu. dictum Abb. antiqui in c. grauis. infrà, de deposito. q̄ contra clericum non potest procedi ad torturam existētibus quibuscunq̄ indicijs, nisi sit infamatus: & sequitur Pau. de Lea. ibi, & do. Abb. in c. cùm in contemplatione. j̄. de reg. iur. & Ioan. de Ana. in c. j. in viij. col. j̄. de cle. percusso. ¶ In † glos. j. ibi, malæ famæ. Quando criminosus
5 possit accusare clericum de crimine symoniæ. Dic, ut per do. Abb. in c. cùm P. in pen. & ult. col. j̄. de accus. Ex cuius dictis colligitur, q̄ si clericus non est infamatus, nō admittit persona uilis, ut in gl. hîc & ibi, & in c. si qs Papa. lxxix. dist. Et hoc tene in laico, ne cōcurrant duo specialia: primùm, q̄ laicus accuset, contra c. de cætero. j̄. eo. Secundū, quod in l. contra. c. j. j̄. de accus. Sed data

infamia hoc toleratur propter magnitudinẽ criminis, d.c.tanta. Et in hoc de laico est casus in d.c.cùm P. secundum communem lecturam. ¶ In clericis autẽ dicit do. Abb. in d.c.cùm P. uer. tertium membrũ. quod admittuntur uiles contra clericũ symoniacum etiam non infamatum. Et sequitur do. meus hîc, latissimè ponderãdo c. licet Heli. uersus fin. ℣. de symo. & c. sanè. xv. q. iij. Quando autẽ criminosi possint testificari in crimine isto contra clericum, dic, ut per do. Abb. in c. per tuas. el j. in pen. col. uer. ij. lectura. ubi optimus text. ℣. de symo. cum quo etiã ultimatè transit hîc do. meus: & aliàs in
6 dictis locis plenè ĩsteti post Ana. & do. Maria. ¶ In † ea. glo. ibi, sed non est uerum. Per istam glo. quę ordinaria est, extendunt se Scribẽtes hîc, maximè do Ant. & do. Abb. tractando, quãtum probet fama: Et transcribunt ad literam uerba Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Sed tu pluribus mixtis no. certas cõclusiones: & reliqua dic, ut per eos. ¶ Prima conclusio. Fama non
7 facit † plenã fidem regulariter, l. iij. §. eiusdem. & ibi glo. ff. de testi. & §. item sæpe. & ibi glo. iiij. q. iij. & glo. in c. illud. in uerbo, in hoc. ℣. de cle. excommu. mini. ¶ Fallit in casibus à iure expressis: putà, ubi cõmunis hominum opinio aliquid potest in ducere, ut in communi usu loquendi, c. ex literis. j. infrà, de sponf. l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. iij. etiam contra propriam uerborum naturam, ut ibi. ¶ Idem, ubi uersatur fauor publicus præferens opinionem ueritati, ut in casu l. Barbarius. ff. de offic. præto. & l. si arbitris. C. de senten. & §. tria. iij. q. vij. Plenè Inno. in c. nihil est. super uerbo, administrant. suprà, de electi. ¶ Idem in his, quæ de sui natura clarè probari nequeunt, ut in filiatione. ¶ Limita
8 secundò † in c. per tuas. s̃. tit. j. ¶ Et in probatione mortis, secundum Cyn. in l. si quidem. C. de solu. mat. & do. Ant. & alios in c. in præsentia. ℣. de sponf. & Bart. in l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. testa. ape. Bonus text. in l. non omnis. §. à barbaris. ff. de re mili. ¶ Idem in casu c. super eo. ℣. de consang. & affin. cuius ratio est ex regula c. iuuenis. ℣. de sponf. ¶ Idem, ubi † agitur de paruulo præiudicio: putà in restitutione dotis marito uergẽte ad inopiam ex fama, secundum glo. in l. ubi adhuc. C. de iure dot. & pulchrè Bald. ibi in x. col. uers. quærit hîc glo. & Bart. & alios in l. si constante. in princ. C. solut. mat. ¶ Idem in probandis cõfinibus antiquis, c. cùm causam. s̃. tit. j. ¶ Idem, quando agitur de sufficientia ordinandi, secundum Domin. post glos. in c. nullus. in fin. xxiij. dist. ¶ Idem, quando agitur de informatione conscientiæ alicuius, secundum do. Ant. in repet. c. peruenit. ℣. de censi. Allegat Compost. in c. j. de elect. in vj. ¶ Idẽ, quando agitur de probãda nobilitate & uirtute, secundum Bald. in l. prouidendum. per illum tex. C. de postulando. ¶ Idem, quando agitur de probãda sæuitia iudicis ad excusandum non appellantem, secundum Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de oper. no nun. Istis casibus fama plenè probat. De aliquibus modò dubitatur, an saltem semiplenè probet: & de hoc in sequentibus con
10 clusionibus. ¶ Secũda conclusio. In † causis ciuilibus importantibus fama probat semiplenè, secundum gl. hîc, & in l. iij. §. eiusdem. ff. de testi. & in §. item sæpe. iiij. q. iij. & in c. j. ℣. de appel. & in l. admonẽdi. ff. de iureiurã. & in l. in bonæ fidei. C. de rebus cred. & in §. præscriptionum. in uerb. possessiones. xvj. quæst. iij. & Cyn. in l. fin. C. de quæst. & Imol. in l. fin. in ult. col. ff. de hæred. instit. & Archid. in c. si duo. xxv. q. vj. & in c. sciant cuncti. vij. q. viij. & Spec. in tit. de probat. §. uidendum. uer. vj. & in fin. uer. vj. & Bald. do. Ant. Imol. & dominus meus hîc. Bene facit c. super eo. infrà, de consang. & affin. iuncto c. præterea. el ij. ℣. de sponf. Per quæ apparet, q̃ plus probat fama, quàm unus testis de ueritate, qui recipitur de iure speciali. Ergo est consequens, quòd æquiualeat uni testi legitimo, qui etiam dissolueret sponsalia iurata, c. super eo. ij. ℣. eo. Ad idem tex. in d.c. super eo. el ij. in
11 ratione sui, dum ad dissoluenda sponsalia requirit præsumptionem non modicam, & tamen fama talia sponsalia dissoluit, d.c. super eo. de consang. & affin. Ergo facit præsumptionem, & non modicam: & sic ascendit ad dimidiam probationem. Facit c. illud. & quod ibi no. ℣. de præsumpt. Et pro hac parte multum conatur dominus meus hîc inducere text. in d. §. eiusdem. considerando, q̃ ibi suppletio famæ æquiparatur suppletioni numeri & authoritatis. Et istæ duæ ultimæ qualitates possunt supplere probationem imperfectã, ut ibi, quæ non transcenderet semiplenam: & ita etiam ista tertia suppletio famæ, ut pariformiter æquiparẽtur, ut hîc latius per eum. ¶ Sed † contra istam conclusionem, q̃ imo fama semiplenè non probat, tenuit Dy. in l. ij. ff. de excus. tut. & Ioan. And. referẽs quendam Tho. in addi. Spec. in tit. de notorio crimine. §. & uer. præallega. additione, quæ incipit, Allegato. & do. de Rot. cõclus. ccxxx. incip. Item habenti gratiam. in fi. & do. Abb. in c. super eo. ℣. de consang. & affin. & in c. ij. ℣. de clandest. desponsi. & hîc, dicens post Ioan. And. in d. addi. q̃ ubi agitur ex contractu, uel rei uendicatione, uel simili actione ex quacunq̃ causa, uel tãtùm petitur ex aliquo cõtractu, fama non facit gradum probationis, sed coadiuuat, d. §. eiusdem. & d. §. sæpe. Et quia probatio debet necessariò concludere, c. in præsentia. s̃. tit. j. fama autem est fallax: ergo, etc. Et idem putat do. Abb. hîc, ubi non agitur ex contractu, sed de præiudicio, per tex. in c. tam literis. ℣. eod. ubi aliqui testes singulares nõ sufficiunt cum fama ad causandam electionem. Quapropter non puto securum affirmare aliquã de istis opinionibus, sed crederem in arbitrio iudicis plurimũ uersari, attenta qualitate famæ, & eius probatione, & arduitate negotij, & reliquis circunstantijs: & profectò de hoc est casus non extorquendo in d. §. eiusdem. & ita propriè firmat Bar. in d. §. tormenta. quem commẽdat Bal. in c. ueritatis. in iij. col. uersi, quærit Bar. an fama. s̃. de dolo & contu. Et non sine causa dicit Bal. in l. proprietatis. post princ. C. de proba. q̃ fama uerisimilis iuncta cum uno teste, facit plenam probationem: uel saltem uehementem adminiculationẽ. Allegat notata, quasi dicens, non posse dari doctrinam certam. Et ideo dicit Bal. in c. præterea. ℣. eo. post gl. ibi, q̃ fama per se nõ inducit præsumptionem, sed potest habere cõiuncta adminicula, quæ eam conualidant. Vnde dicit Bald. hîc, q̃ si causa est ciuilis non magni præiudicij, & talis, in qua consueuit deferri iuramentum in defectum probationis, fama probabit semiplenè. Et dicit Bald. in c. j. infrà, de appel. q̃ eo casu, quo debet deferri sacramentum agenti fama, probat aliàs nequaquam: quia fama non est maioris uigoris, quàm iuramentum, in defectum probationis, cùm ueniat ad probationem coadiuuandam, non ad eam fundandam. Et dicit Bal. in c. suborta. in ij. col. ℣. de re iudi. q̃ si una pars probat per duos testes de ueritate, & alia per unum cum fama, prima obtinebit. Et idem no. do. Abb. in d.c. ij. de clandesti. despon. Et dicit Bald. in d.c. suborta. & in d.l. proprietatis. q̃ si utraq̃ pars probat per duos testes de ueritate, & una habet pro se famam, alia non: illa præualet, dum modò fama sit uestita rationibus, & non sit nuda. ¶ Et nota, q̃ ad iura utriusq̃ partis responderi potest: nam ad c. super eo. de consang. & affin. responde, ut ibi per do. Abb. qui ad c. super eo. ℣. eo. dicit, uerum esse, quòd probat præsumptiuè, sed non semiplenè. Ad tex. in §. eiusdẽ. dic, q̃ non præsupponitur, q̃ numerus, authoritas, uel fama habeant uim dimidiæ probationis, sed q̃ compleãt plus q̃ dimidiam. Similiter responderi posset iuribus secundæ partis: nam ad c. tam literis dicas primò, q̃ illi testes de per se non probant semiplenè: quia eũ deponebãt de auditu, meritò non fit coniunctio famæ. Vel secundò: erat causa criminalis mota ciuiliter: ut rectè notat Bald. ibi. Reliqua, quo ad istam conclusionem, uide in locis

locis præallegatis, & per do. Ant. in c. cùm causam. in fi. s̃. tit. j. & in c. j. ℣. de app. & in c. j. in iij. col. ℣. de fi. instru. & in c. cùm causam. in iij. col. uersic. quæro, quid si testis. ℣. eo. & Bald. in d. §. eiusdem. Et per hoc apparet, utrùm in summarijs, in quibus aliàs sufficit semiplena probatio, sufficiet probatio per famam: in quo uide Bart. in extraua. ad reprimendum. in uerbo, Summariè. & in l. si constante. in princ. in j. q. ff. sol. ma. & in l. fin. §. fi. ff. de præto. stip. & in l. iudices. C. de iudi. & l. j. ff. quorum bonorum. & in l. à diuo Pio. §. si super. ff. de re iudi. & Spec. in tit. de secundo decreto. §. restat. uer. sed qualiter. & Bald. in rubrica s̃. de iudi. in iij. col. & in l. iij. §. sciẽdum. ff. ad exhib. & in l. j. in princ. C. de serui. & aqua. ¶ Tertia conclusio: Fama † in criminalibus non facit semi-
12 plenam probationem: & ideo non coniungitur cum uno teste ad integrandam probationẽ, secundum glo. hîc, & Cyn. Dy. & alios, quos refert Bart. in d. §. tormenta. & Bald. do. Ant. Imol. & do. Abb. hîc, & Spec. in tit. de notorio crimine. §. fama. uersic. quid si agenti. & Pet. de Ancha. in c. j. in penul. col. de testi. in vj. & Old. consilio cxcij. ultra medium, & Salic. in l. ea quidem. in ult. col. C. de accus. Mouentur per rationes glo. hîc. ¶ Et amplia istam conclusionem, etiamsi agatur de probanda excommunicatione, ut quis repellatur à iudicio, secundum Spec. in uer. quid si agenti. & do. Anton. hîc, quod plenè prosequere, ut per Domin. post omnes in c. piã. per illum text. in uerbo, peritissimis. de except. in vj. & do. Ant. Imol. & do. Abb. in c. prudentiam. §. vj. s̃. de offic. deleg. ¶ Item amplia etiam, ubi crimen intentatur excipiendo, secundum Bal. in c. tam literis. post princ. & post medium, ℣. eo. per illum text. quem summè extollit. ¶ Item procedit etiam, si de hoc esset statutum episcopi, secundum Feder. consil. xvij. incipi. Nunquid constitutio dicentem non ualere statutum episcopi, q̃ fama probet quem usurarium: & Pet. de Anch. in repet. c. j. uer. accedat, quo. suprà de consti. ¶ Item procedit etiam, ut non faciat indicium, secundum Bald. in l. iij. ff. de testi. in apostillis, & Cyn. in l. fi. C. de quæstio. de quo tamen infrà. & uide Bald. in tit. de controuer. inuestit. §.
13 cùm autem. ad fin. ¶ Sed † limita primò istam conclusionem, ut procedat, quando crimen est solùm probatum per unum testem, uel aliter semiplenè, & nõ ultrà: quia sola fama non perficit probationem: secus, si crimen est probatum plus quàm semiplenè: putà per unum testem de ueritate; & aliud indicium: quia tunc fama perficit probationem, secundum Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. fin. ff. de eden. & Ioan. And. in Spec. de probat. §. fin. uersi. xiij. ad fin. addi. Pro quibus allegat dominus meus hîc text. quem dicit singularem, secundum ultimum intellectum glo. in c. præterea. ℣. eod. ubi si testes deponũt super adulterio de auditu, quia testes audiuerunt adulteros commisceri, tunc una probatio iuncta cum fama & alijs legitimis adminiculis, probat crimen. Ex quo colligitur cõclusio una & limitatio. Bene facit text. & ibi Bart. in l. j. §. idem Cornelio. in fin. ff. de quæst. ubi ex uno teste de ueritate coniunctis argumentis fit plena probatio. Et adde glos. solitariam in c. ℣. in uerbo, manifestos. de usuris. in vj. per quam dicit ibi Domin. in §. j. in ult. col. quòd glo. nostra, dum loquitur de causa criminali, non procedit, quando pluta argumenta iunguntur cum fama: & quamuis ipse restringat, ut procedat in casu illo, ubi non imponitur propria pœna delicti, sed excommunicatio, quæ est medicina, tamen idem est extra illum casum, per prædicta.
14 Et facit prima ampliatio, quã suprà dedi. ¶ Limita † secundò, ut procedat, quãdo agitur diffinitiuè causa criminalis, id est, de pœna: secus, si de princ. ipsius causæ: unde sufficit etiam sola fama, ut inquiratur, c. qualiter. el ij. ℣. de accus. & ut indicatur purgatio, c. presbyter si à plebe. ij. q. v. & ut suspẽdatur ante purgationem, c. cùm inter. de purga. Cano. no. Ioã. And. in c. ij. de accus. in vj.
15 ut hîc per do. Abb. ¶ Limita tertiò, ut † non procedat, quò ad ueniendum ad torturã: quia etiã sola fama ad hoc sufficit, dum modò sit uehemens, secundum Bald. in c. j. §. homicidium. de pac. iur. firm. Alleg. Ioan. And. in c. si quis. ℣. de purga. uulg. Et est de mente Bar. in l. fin. ff. de quæst. ubi dicit, q̃ unum indicium uehemens sufficit ad torturam. Et in hoc dicit Bar. in §. tormenta. attendendam esse qualitatẽ famæ: quia si fundaretur ex coniecturis leuibus, uel saltem non grauibus, non posset reus torqueri: secus, si ex grauibus. Et sequitur Imol. in l. fi. in ult. char. ff. de hære. instit. & do. Abb. & do. meus, dicens se non credere, q̃ indicium semper facit semiplenam probationem hoc casu: quia contrariũ sentit Bar. in quibusdam exemplis in d. l. fi. & Bal. expressè in l. fin. ad fi. C. de proba. Et de hac limitatione uide etiam Ioã. And. in d. uer. quid si agenti. & Bald. in l. milites. C. de quæst. & Cyn. in l. fi. C. eod. tit. & do. Abb. in c. j. in fi. ℣. de purga. Cano. & in c. j. ℣. de deposito. & quod ibi no. Pau. xiiij. col. & Rom. in l. lex Cornelia. ff. ad Sylla. & do. Ant. in c. iij. loco. in vj. col. s̃. tit. proxi. & Pet. de Ancha. consil. ccxlviij. incip. In quæstione presbyteri Caroli. Et ibi etiam sequitur istam gl. dum loquitur de causa crimina
16 li. ¶ Quarta conclusio. In † factis antiquissimis, hoc est, excedentibus memoriam hominum, sufficit probatio per famam, secundum Inno. in c. quid per nouale. & in c. ueniens. ℣. de uerb. sign. & sequitur do. Ant. ut robicq̃; & Bal. in l. cùm super. C. de rei uend. & in l. proprietatis. C. de proba. & in l. conuenticulã. in pen. col. C. de episc. & cleri. l. non ignorat. in vj. col. C. qui accus. & in l. in bonæ fidei. in vij. col. C. de rebus credi. & in l. exemplo. C. de proba. & in authẽ. quas actiones. ad fi. ubi pulchrè, C. de sacrosan. eccl. & Ang. dicẽs, se obtinuisse de facto, in l. Titius. ff. qui. mo. pig. uel hypo. sol. & in l. at qui natura. §. cùm me absente. ubi bona glos. ff. de neg. gest. & Archi. in c. inter memorantes. xvj. q. iij. & Spec. in tit. de proba. §. j. uer. hoc etiam no. & Pet. de Anch. consil. ccix. quod incip. Pro isto patre. & pulchrè consil. cccv. quod incipit, Tres domini magnifici & illustres. in iij. col. & Lud. Roma. consi. xxvj. quod incipit, In causa nobilitatis. in iij. col. & consil. cix. quod incipit, In cõsultatione. & in l. si uerò. §. de uiro. in iij. fallen. ff. sol. ma. & do. Ant. & do. meus hîc. ¶ Et adducitur pro hoc l. si arbiter. ff. de proba. ubi ad probandum, memoriam extare, uel non extare, adduci potest fama. Ad idem tex. cum gl. in l. in summa. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Et adducitur ratio: quia si in excedentibus memoriã hominum ualet testimonium de auditu, quod est minus, in c. licet ex quadam. & c. tua nos. ℣. eo. ergo fortiùs testimonium de fama, quod est fortius in se. Ad idem, quod no. Bal. in l. cùm aliquis. C. de iure delib. dũ dicit, q̃ ideo in antiquissimis per instrumenta antiqua probatur ius, q̃ per illa probatur communis opin. quæ in talibus habetur pro ueritate, secundum habita in c. cùm causam. suprà tit. j. ¶ Sed contra istam conclusionem tenent do. Abb. & Imol. hîc, & do. Abb. post Ioã. And. in c. inter dilectos. ℣. de fi. instru. quia non reperitur iure cautum, maximè cùm habeamus regulam, q̃ fama plenè non probat, ut prædictum est. Et ideo, ut dicit do. Abb. cùm probatio debeat necessariò concludere, ut est dictum: & fama sit fallax, c. cùm in iuuentute. infrà, de præsum. non uidetur istud procedere. Est enim parti imputandum; quare à princ. sibi non prouidit. Vnde non esset iustum, quòd si per famam probo, quòd iam sunt mille anni, quòd domus tua fuit ecclesia consecrata, hoc sufficiat ad eam tibi auferendam. Potest autem saluari alia opin. quando in casibus, in quibus debet probari præscriptio, cuius initij memoria non sit in contrarium: de quibus in cap. j. de præscript. in vj. & in cap. super quibusdam. infrà, de uerb. sign. Et pro hac parte facit optimè c. si duo. xxxv. q. vj. ubi in probandis gradibus affinitatis non sufficit sola fama; nisi etiam

c. ueniens.

concur-

concurrat confessio coniugum: & tamen sunt quidam gradus excedentes memoriam hominũ, & in quibus admittitur tunc probatio de auditu, d.c. licet. Præterea notandum, ꝙ in d.l. conuenticulam. nõ firmat simpliciter, sed loquitur de fama multùm generali: putà in una prouincia: & refert quẽdam Cardinalem dixisse, ꝙ licet ecclesia Romana non haberet instrumenta de ciuitatibus suis, sufficit ꝙ habet generalem opin. Similiter Bald. in d. authen. quas actiones. dicit, maximè in his, quæ reputantur notoria. Alleg. Inno. in c. cùm causam. s̃. de iura cal. Similiter Bald. in d.l. proprietatis. dicit, maximè in dominijs uniuersalibus: putà regum, & baronum, & territorijs ciuitatũ. Allegat no. in d. §. cùm me absente. Et ideo ista restringunt habenas. ¶ Nihilo minùs prima opinio, tanquam communis, fortè seruabitur istis nõ obstãtibus: quia ratio c. licet ex quadam. est uniuersalis, scilicet ꝙ admittitur testimonium de auditu propter excessum tẽporis. Nec est semper uerum, ꝙ possit imputari de negligentia agenti, uel actoribus suis. Quid enim si actores non egerunt: qa ignorabant rem esse suam, uel rem esse occupatã ab altero? Et posset esse, ꝙ ille, qui nunc agit, uel actor suus, de recenti cecidit à possessione: in quo non potest impugnari negligentia: & fortè faciliùs poterit probare dominium per famam, quàm possessionem continuatam, quæ requiritur in præscriptione. Ita respondet hîc dom. meus, dicens: dicta do. Abb. hîc esse fantasias. Nec obst. c. si duo. quia dicit se subtiliter respondere, quòd ibi fama erat de sanguine inconfuso, ꝙ illi erant consanguinei. Vnde non est mirum. Sed non ualet testimonium de auditu, in quo debet fieri diligens distinctio graduum, d. c. tua nos. Et est ibi casus singu. secundũ eum, ꝙ eadem forma requiritur in probatione famæ, quo ad matrimonium dissoluendum, quæ requiritur in testimonio auditus, s̃. ut gradus probẽtur distinctè per famam eo modo, quo per auditum. Et quia ista inducuntur specialiter in illa materia propter fauorem sacramẽti, d.c. tua nos. non trahentur ad alios casus, adeò ꝙ in probando dominio oporteat deducere qualitatem tituli, qui ex fama præsumitur, secundum do. meum: cui adde, ꝙ etiam dici possit, ꝙ ideo non potest imputari negligentia fundanti se in fama: quia fortè perierunt iura & testes, quibus de ueritate olim apparebat. ¶ Item ad c. si duo. dici potest, ꝙ loquitur de fama non probabili, sed incerta, quæ in opposito non consideratur, ut in sequenti conclusione: aliàs esset de directo, contra d. c. licet. ¶ Et intellige in proposito tempus antiquũ, quod excedat hominũ memoriam: aliàs probare famam in minori tempore, non sufficeret, secundum Rotam con clus. cccxxxij. incip. Item uenditio. in nouissimis: & sequitur do. Ant. in c. cùm ad sedem. in iij. col. s̃. de restit. in integ. Aliàs autem, quod dicatur antiquum factum, uide per do. Ant. in c. quoniam contra. in xvij. col. de proba. & in c. illud. in antepen. col. j̃. de præsum. & in c. in præsentia. in ult. char. s̃. de renun. & Domin. in c. cùm quis. in princi. de sepul. in vj. & Rom. in l. sciendum. in xxvj. col. C. de uerb. obl. & in l. an in totum. C. de ædific. priua. & Ana. in c. licet Heli. in xiiij. col. j̃. de symo. ¶ Scias etiam, ꝙ ad intentandum remedium canonis, redintegrãda. iiij. q. iij. sufficit docere per famam se possedisse, secundum Pet. de Anch. consil. xxxvij. incip. Circa dictam rem. Et adde Bart. in l. Celsus. in princi. ff. de usucap. ubi dicit, ꝙ ad iustificandum præscriptionem sufficit probare titulum ex fama. Et idem no. pulchrè Bal. in l. indicia. C. de rei uen. & in l. proprietatis. in fin. C. de proba. & Pet. de Anch. d. consilio cccxxxv. Item, ꝙ fama cum uno teste plene probet in ciuilibus, adde Ro. consil. cxxvij. incip. Posito, ꝙ dominium. ¶ Quinta conclu-
17 sio. Vulgi † dicitur fama in proposito: sed ea sola, quæ traxit originem ex pluribus causis, quæ inducunt populum ad sic dicendum, uel credendum: aliàs non est fama, sed uana uox populi nõ curanda, l. decurionum. C. de pœnis. Ita dicit Bar. in d. §. tormẽta. ita intelligens statuta loquentia de fama. Et sequitur do. Abb. hîc, & Bald. in l. diffamari. post prin. C. de ingenu. & manu. & in d. c. ueritatis. & ibi dicit, ꝙ fama non est fama; nisi sit legitima. Idem Bal. in d. l. proprietatis. dicens, ꝙ opus esset redditione causæ iustificare eam per aliquas coniecturas: aliàs non esset hoc concludendum ex abrupto. Idem Bald. in d. c. suborta. dicens, ꝙ nuda fama nõ ponitur inter genera probationis, sed duntaxat uestita rationibus. Idem Bald. hîc. & in d. l. ubi adhuc. dicẽs, quòd discretus iudex non solùm debet interrogare de fama, sed etiam de ratione famæ. ¶ Et pro ista conclusione adduci possent plura: maximè, quod no. Bald. in l. si prædium. in penul. col. C. de ædil. actio. ubi dicit, ꝙ statutum faciens mentionem de procuratore, uel mandato, intelligitur de solenni. Et dicit Bald. in l. j. §. quod autem. per illum tex. ff. de offic. præfec. urb. ꝙ si officialis ex forma statuti tenetur recipere omnes accusationes, intelligitur ritè in statutis. Et dicit Bart. in l. putauit. §. non quis. per illum text. ff. de contra tab. ꝙ in statuto loquente de bannito semper subintelligitur, s̃. ritè. Facit, quod no. do. Card. in cle. j. in ult. q. de sepul. & quod no. Bal. in l. ij. in ij. col. C. de episc. aud. & in l. j. uer. & per prædicta. C. si à non compe. iudi. & in proposito Bald. & Salic. in l. decurionum. C. de pœnis. cum similibus. ¶ Et aduerte in hac cõclusione: quia quando constaret famam habere ortum à personis inhonestis, bene oportet, quòd suppleatur per causas & uerisimilitudines: secus, ubi constaret famam habere originem ab honestis personis[a]: quia sufficit ad hoc, ut dicatur fama, etiãsi nulla coniectura, uel indicium adducatur, secundum Bar. in d. §. tormenta. in iij. & iiij. q. & Bal. in l. ea quidem. in pen. col. & ibi Salic. in v. q. C. de accus. & Bal. in c. j. §. rursus. de controuers. inuest. & sentit Bal. in l. testiũ. circa med. Et C. de testi. & probatur in c. qualiter. §. debet. & in c. inquisitionis. in fi. j. de accus. ubi in probatione famæ non requiritur, nisi ꝙ habeat originem ab honestis personis. Not. Bar. in l. miles. §. miles. per illum text. de adult. Facit illa glos. in l. Titio fundus. ff. de condi. & demon. per quam dicit Bal. hîc, ꝙ excusatur credens uniuro solenni: & infert ad habentẽ consilium famosi Doctoris. Idem Bal. in l. indicio. C. de rei uend. & Ang. in l. j. ff.
18 de eo, per quem factũ erit. ¶ Glos. † in uerbo, confessio. in princ. Not. ꝙ testimonium socij in crimine nõ auditur: & infert Bal. hîc, ꝙ testis potest infringere seipsum, confitendo, ꝙ est particeps criminis, & uide eundem Bal. in l. dictantibus. uer. item facit. C. de testa. ubi ponit, an in causa mota cõtra usurariũ possit testificari ille, cui mutuauit ad usuras: & concludit, ꝙ nõ: nisi protestetur, ꝙ nõ intẽdit ex hoc testimonio aliquid ius quærere: quia aliàs de necessitate & certitudinaliter ad eum spectat cõmodum: ergo repellitur tanquã in ꝓpria re, l. nullus. ff. de testi. ut ibi ꝓ eũ, & Fed. consi. lxj. & Laur. de Rodul. in trac. de usur. q. cxvij. & Ro. in sing. Et quid ꝓbet cõfessio socij cõtra sociũ, uide Cy. & alios in l. fi. C. de quæst. & do. Ant. & do. Abb. in c. j. s̃. de confes. ubi ꝓ illum tex. latissimè ponũt materiã huius glo. Ideo transeo ad sequentem. ¶ In gl. fin. ad fi. Enumerat hîc do. Ant. latissimè multos casus, in quibus creditur uni testi, referendo simpliciter Spe. qui ponit xxx. casus in tit. de teste. §. restat. uer. hoc tamen fallit. Dic ut per eum. ¶ Et primò, in quantum decla-

a *Ab honestis personis*] *Adde ad ista, ꝙ fama, quæ habet ortũ ab honestis ꝑsonis, plenè probat sine aliijs adminiculis. Et sic no. quòd illud, quod dicitur à personis fide dignis, est iusta causa credulitatis. Ita Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de no. ope. nun. in iij. col. in uers. octauò quæro. do. Alexand. in l. iij. C. de ser. Et communis opin. uilissimorum. est nullius effectus. Spec. in tit. de reo. §. sequitur. in fi.*

declarat casum l. Theopompus. allegatæ in gl. quando testator uoluit fidem adhiberi: & dicit, ꝙ tunc talis habet iurare, tanquã testis. Adde Ro. consi. xx. & Ang. in l. si uacantia. in ij. char. C. de bo. uac. lib. x. & Paul. de Cast. in l. si pupillo. §. si qs ipsi. ff. de oper. no. nũ. & tex. & Bart. in l. si. C. de fideicõ. & quæ dixi in c. significasti. el j. in fi. j̃. de homi. Et dum tangit, an tunc pars sit citanda, uide, quæ dixi in c. ij. in viij. fallentia, s̃. eo. ¶ Secundò, in quã tum dicit Spe. ꝙ ubi nõ agitur de præiudicio alicuius, statur dicto unius: adde glo. in c. nuper. & c. licet uniuersis. j̃. eod. & in c. placuit. de instantibus. de conse. dist. iiij. & ij. q. iiij. in summa. & in c. tanta. lxxxvj. dist. & in c. quãto. & ibi Domi. ij. q. v. & in c. ij. qui. q. vj. & in c. solennitates. in uerbo, testes. de cõse. dist. j. & in c. cùm ab uno. de re iudi. in vj. & in cle. j. in uerbo, assertionib⁹. de for. cõp. & in c. j. j̃. de excep. & in c. uenio. in uerbo, celet. j̃. de symo. & in regula, plurales. de reg. iur. in vj. & Archi. in §. si testes. uers. item unius. iiij. q. ij. & Ioã. And. in summula de testi. uers. item, ꝙ unius testimonium. & Inno. in rub. de conse. eccles. uel alt. & do. Abb. in c. proposuisti. eod. tit. & Dom. in c. de Syracusanæ. in j. col. xxviij. dist. Et in multis ex istis locis ponitur, quando agitur de probanda confessione pœnitẽtiali: in quo ualde solenniter cõsuluit Cal. in isto tit. consi. ij. probans, ꝙ impetrator Apostolicus, cui obijcitur excõmunicatio, potest probare absolutionem per unũ pœnitentiarium in foro iudiciali: quod dicit esse notabile, & mirabile, & uerum per prædicta: & idem Lapus in simili allegatione xciiij. quę incipit, Mulier in confessione. & do. Ant. post. Ioã. And. in c. testimoniũ. in ult. col. j̃. eod. dum modò iuret, secũdum ipsum ibi, & Archi. in c. ipsi apostoli. circa mediũ, ij. q. vij. & dicit Raymũ. in summa de sepul. prope prin. ꝙ ad probandum signa contritionis, de quibus in c. à nobis. el ij. j̃. de sent. excõ. sufficit unus testis: & ita dicit
19 tenere, quasi omnes Doc. ¶ Tertiò, in † quantũ dicit do. Ant. post Spec. ꝙ de cõsensu partis potest fieri, ut stetur dicto unius, per tex. & ibi etiam Bar. in l. Theopompus. allegata in glo. adde Ro. in l. j. §. fi. ff. de uerb. obl. ꝓ illum tex quem ad hoc pro singulari alleg. Bar. in l. decretas. C. de test. manu. dicens, ipsum esse incognitũ illis, quibus puluis iacet super libro: & illum tex. alleg. etiã Bal. pro mirabili in l. iudices. C. de sent. Bene faciunt notata per Bar. in l. fi. ff. de præt. stip. & quæ de perito in arte uidimus in c. proposuisti. s̃. tit. j. Adde etiã gl. in authen. de testi. §. & licet. in uerbo, simplicis. quæ uult, ꝙ ubi partes rogarunt simul testẽ, non possunt postea opponere ei inhabilitatem: & eam sequitur Bal. in l. parẽtes. C. de testi. & in c. in nomine Domini. in j. col. s̃. eo. & Bar. in l. ad testium. §. j. ff. de testa. quod intellige, nisi esset inhabilitas per partes non remissibilis, secundum theoricam Bal. in l. si quis testib. in ult. col. C. de testi. ¶ Et ista limita, dum modò partes consentiãt in persona & in dicto: secus, si in persona tantùm: quia possunt opponere dicto. Ita mirabiliter uoluit Bal. in l. in bonæ fidei. in vij. col. uer. sed dubitaẽ de uno. C. de reb. cre. ¶ Limita etiã ex dicto Inno. in c. ij. & ibi dicetur, j̃. de fide instr. ubi dicit, non ualere partiũ conuentionẽ, ꝙ scriptura priua-
20 ta plenè probet. ¶ Quartò, in † quantũ dicit do. Ant. ꝙ si iudex eligat æstimatores, uel declaratores, ꝙ habeãt referre, debet eos eligere præsentib. partibus, & relatio eorum potest fieri absentibus partibus: adde, quæ no. Bal. in l. minorũ. uers. sed hîc est dubitandũ. C. in qui. cau. in integ. resti. non est necess. & in l. fi. circa med. C. de fer. ubi dicit, ꝙ in relatione nuncij nõ est necessaria præsentia partis. Adde etiam in simili Bar. in l. iubemus. C. de appel. ubi dicit, ꝙ quando consultor examinat acta causæ non est necessaria partis citatio. Adde etiã Bar. in l. qui bona. §. fi. in j. col. ff. de dam. infec. ubi dicit, ꝙ quãdo iudex eligit magistros, uel peritos, debent statuere terminum partibus, ut sint cum magistris tali die & hora: ¶ Quintò ultra istos casus enumeratos hîc per do. Ant. adde alium, uidelicet in teste syno dali: quia cum alio teste iuncta depositione sua probabit, secundum do. Ant. in c. in omni. s̃. eo. Sed cõtrarium tenet ibi do. Abb. in c. præterea. in tit. j. Idem dicas, quãdo agitur de probanda morte, secũdum Bal. in l. ubi numerus. in apostil. ff. de testi. Et ibi dicit, ꝙ si massarius uult probare, ꝙ quis fuit mortuus occultè, poterit probare per unum testem: de quo in c. in præsentia. j̃. de spon. Idem, quando iudex informaretur de conscientia alicuius, secundum do. Anto. in c. peruenit. in xvj. col. j̃. de censi. Alleg. Compost. in c. j. de elec. in vj. Et adde, quòd interdum statur dicto solius serui cum aliquibus indicijs. Tex. est cum glo. in l. quæcunq; in fi. C. de ser. fug. & in l. quæro. §. fi. ff. de ædil. edic. Et adde Bar. in l. ædiles. per illum tex. ff. de uia publi. ubi dicit, quòd quãdo officialis deponit super leui crimine, creditur ei soli: de quo tamen per eundem in l. diuus. circa med. ff. de cust. reo. Item in hac materia cõsidera, ꝙ per illam authoritatem, In ore duorum, etc. non uidetur probari, quod uulgò dicitur, ꝙ de iure diuino requiruntur duo testes. Patet ex d. c. in omni. quia non ponit casum specialẽ, in quo limitetur regula: sed ponit unum casum, quem probat per ipsam authoritatem, quòd aliquãdo pars est loco unius testis. Ex quo inferre potes, quòd Papa potest facere, ꝙ credatur uni testi: quia hoc non esset contra ius diuinum. Bene fateor, quòd non posset facere ꝙ crederetur uni parti in præiudicium alterius partis. Et ita intelligo c. indicans Hermanum. iij. q. ix. ibi, nos uni par-
21 ti. quẽ Ro. facit sing. notabi. dccxix. ¶ Vltimò, in † quãtum do. Ant. post Cald. hîc tangit, quando duæ probationes coniunguntur in simul ad integrandam unam probationẽ: adde, quæ dixi post do. Abb. in c. causam. suprà tit. j. & ibi dictis adde omnino Pet. de Anch. consil. cclxxj. quod incip. Visa diligẽter. do. Ant. in c. fi. in x. col. j̃. de iureiur. Bal. in authen. rogati. ultra medium, C. de testi. & in l. obseruare. C. quorum app. non recipi. & in c. pen. §. cum autem. circa fin. de contro. inuest. & in l. iij. ff. de testi. in apostil. & do. Ant. in c. licet. ex quadam. j̃. eod. & Imol. in c. cùm dilectus. j̃. de succes. ab intest. & Salic. latè in l. ea quidem. in antepen. col. C. de accus. & Imol. in l. Gallus. §. ille casus. ff. de liber. & posth. & do. Maria. in repe. c. qualis. el ij. j̃. de accus. q. xj. artic. xciij.

c. uenies.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Acta in uno iudicio quando faciant fidem in alio.*
Acta, siue ordinatoria, siue instructoria, faciunt fidem coram iurisdicto, uel iudice appellationum.
2 *Non habet locum in duobus casibus hoc nu. 2. contentis.*
3 *Acta facta inter easdẽ personas in uno iudicio, in quo non perijt instantia, faciunt fidem in alio iudicio. & nu. 4.*
5 *Acta facta in iudicio summario, non nocent in plenario etiam inter easdem personas, nisi probationes in iudicio summario fuissent plenariæ: nam tunc operantur, sicut probationes factæ in plenario. num. 6.*
7 *Probatio facta in iudicio summario ex confessione aduersarij, indistinctè probat in alia causa inter easdem personas:*
8 *Hoc autem non procedit in confessione procuratoria:*
9 *Nec in confessione ficta.*
10 *Acta facta in iudicio summario, faciunt fidem in plenario iudicio in materia, cuius finis est purgare peccatum. & nu. 11.*
12 *Acta facta in una causa, non prosunt in alia in his, quæ cursu temporis immutantur.*
13 *Item, nisi attestationes non fuissent publicatæ: quia tunc in alio iudicio non probant etiam inter easdem personas: ut nu. hoc, & nu. 14. 15. 16. 17.*
18 *Acta facta inter duos litigantes non habent effectum quo ad alios.*
19 *Fallit primò, quo ad aliqualem præsumptionem: quia illa inducunt acta etiam inter alios.*
20 *Secundam fallentiam uide hic, quã dicit esse singularẽ: item nu. 21.*

22 Confes-

22 Confeßio facta in ciuili an præiudicet in criminali.
23 Confeßio facta coram iudice inquirente, uel in iudicio criminali per accusationem, an faciat fidem contra confitentem in fauorẽ personæ, quæ non sit pars illius iudicij.
24 Adde aliam fallentiam, scilicet tertiam, contra regulam tertiam.
25 Acta in uno iudicio faciunt fidem in alio, ubi agitur, an acta sint facta, & non de effectu actorum.
26 Acta in uno iudicio faciunt fidem in alio in illis casibus, in quibus sententia lata inter duos facit ius etiam quo ad alios.
27 Instantia perempta pereunt acta litis ordinataria, sicut citatio libelli, oblatio, satisdatio.

Fallit hæc regula duobus modis, ut num. 28. & 29.

CAPITVLVM XI.

Causam, quæ. ¶Acta probatoria faciũt fidem coram iudice subrogato loco primi iudicis in eadem causa & instantia. Hoc dicit, & nõ habet notabilia. ¶Gl. ij. in fi. Ponũt hîc extensè omnes Scribentes, qualiter & quando acta facta in uno iudicio faciant fidem in alio. ¶Et est materia ꝑfectò intricata: sed expedias per quatuor regulas cum fallentijs.
1 ¶Prima regula. Omnia † acta, siue ordinatoria, siue instructoria causæ faciunt fidem corã subrogato, uel iudice app. in eadem instãtia, ut per Bald. & do. Abb. hîc: quia dicitur idem iudiciũ, licet iudex, q est organũ, sit mutatus, l. ꝓponebatur. ff. de iudi. & probatur hîc iuncto c. fi. s. tit. proxi. Facit l. uerum. §. ex facto. ff. de mino. ubi ad consultationẽ præcessoris rescribitur successori. Et exemplificat hîc Bal. quando causa est translata per uiam app. uel restitutionis in integ. uel supplicationis, uel nullitatis cõcernentis sententiã, non acta, ut l. si, ut
2 ꝓponas. C. quomodo & quãdo iud. ¶Fallit † primò ista regula, nisi acta coram primo iudice essent ipso iure nulla, secundũ Bal. hîc, ꝓpter gl. in l. si pater. C. ne de statu defu. quæ dicit, q litis contest. nõ iure facta habet̃ ꝓ non facta. Et per ipsam dicit Imo. in c. cõstitutus. in col. xij. s. de rescrip. q ꝓcessus nullus nõ facit desinere rem esse integrã. Facit l. accusaturus. ff. de adul. ubi libellus ineptus nõ interrũpit præscriptionẽ [a]: de quo ibi plenè per Bar. & Bald. in l. edita. in xij. col. C. de eden. cũ concor. ¶Fallit secũdò, nisi esset iudex alterius tribunalis, in quo differunt acta instructoria ab ordinatorijs: quia prima corã eo facient fidem, nõ secunda, secundũ do. Abb. hîc: & ad primũ alleg. l. cùm antea. C. de arbi. & c. inter dilectos. j. de fi. instr. ad secũdũ, l. iij. in prin. ff. iudi. sol. Acta eñ ordinatoria restringunt ad ipsum iudicẽ, uel subrogatũ, ut hîc p ipsum. Sed cõsidera: q si ipse præsupponit iudicem alterius tribunalis subrogari primo, nõ cessant rationes, de quibus in regula, nõ uidetur obstare. d. l. iij. qa intelligitur in iudice nõ subrogato loco primi: quod patet: qa si fideiussor de iudicato soluendo diceretur ibi liberatus ex eo solo: qa alius est iudex, non ꝓcederet ista regula. ¶Secũda regula. Inter easdẽ personas acta facta in uno iudicio, in quo nõ perijt instãtia, faciũt fidem in alio iudicio. Probatur hîc, & in l. cùm antea. in fin. C. de arb. & in l. iubem[9]. C. de libe. cau. ¶De
3 clara † primò ut habeat locum etiam in actis factis corã arbitro, secundum Bal. in d. l. iij. in pen. col. C. de eden. per l. rem nõ nouam. C. de iudi. seruata tamen distinctione l. fi. C. de testi. ¶De
4 clara † secundò, etiamsi sint ꝓbationes factæ coram iudice laico: quia facient fidẽ corã eccle. & ecõtrà. Patet ex tex. in c. ij. cum materia, de excep. in vj. Per quem dicit Bald. in l. j. in ult. col. ff. de fer. in apost. q ꝓbationes super ætate factæ coram iudice laico in causa restitutionis, faciunt fidem corã ecclesiastico in causa matrimoniali. In quo uide etiã, quæ habentur per do. Ant. in c. at si clerici. in princ. in iij. col. s. de iudi. ¶Declara tertiò, ut ꝓcedat regula, etiamsi secunda causa tẽderet ad alium finem, secundũ Bart. in l. ij. ff. ui bo. rap. & respondet ad c. ueniẽs. el ij. j. eo. ut per do. Abb. ipsum referẽtem: & dicit plus ipse, nõ solùm hoc est uerum, quando agitur de eodem facto, sed alio modo: putà priùs criminaliter, nunc ciuiliter, ut loquitur Bar. sed etiam, si ageretur ad alium finẽ prorsus diuersum: quia acta faciunt notorium, c. cùm olim. cum simi. j. de uerb. sign. & per alias rationes, de quibus per eum. Sed non uidit Bart. in l. ij. C. de eden. ubi dicit, q si secunda causa tendit ad alium effectum, q̃ prima, acta primæ causæ nõ probant in secunda. Et idem dicit Ange. ibi per d. c. ueniens. & sequit̃ do. Ant. hîc. Vnde melior est doctrina Bal. in d. l. ij. dicentis, q acta in una causa faciũt fidem in alia inter easdẽ personas, quando præcedẽs causa sic se habet ad secundam, q sententia lata in prima, parit exceptionem rei iudicatæ, in secunda. Alleg. l. in duobus. §. colonus. ff. de iureiur. & l. fundũ. ff. de excep. aliâs secus, ut l. sed si antè. iuncta l. præcedenti, ff.
5 de excep. ¶Modò † aduerte: quia ista regula fallit primò, nisi acta fuissent facta in iudicio summario: quia non nocet in plenario etiam inter easdem personas, secundum Bar. in l. ij. in v. col. ff. ui bo. rap. & do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc, per c. ueniens. el ij. j. eo. sicut dicimus, q sententia lata in summario non nocet in plenario, l. pe. in text. & glo. ff. de ijs, qui sunt sui, uel alie. iur. & l. si quis à liberis. ff. de lib. agno. per Bart. in l. qui Romæ. §. fin. in v. oppositione, ff. de uerb. obl. & in l. j. C. de ord. cog. & in l. à diuo Pio. §. si super rebus. per illum tex. ff. de re iudi. Et per hanc fallentiam quæri posset, an testes examinati in inquisitione generali probet postea in speciali? Et quamuis do. Abb. dixerit, q sic, in c. graue. in ij. col. j. de præben. tamen contrarium est uerum, ut ipse notat post Innoc. in c. bonæ. el j. in vj. col. s. de elect. & sentit in c. ad petitionẽ. in j. col. j. de accus. & dixi post ipsum in c. ij. in iij. limitatione, suprà eo. ¶An autem probationes factæ in tela exceptionis, prosunt in tela officij iudicis? Vide do. Ant. quòd non: in c. cùm dilectus. §. fi. in iij. col. s. de ordi. cog. Et dicit Bal. ibi in vj. col. quòd licet ꝓbationes receptæ super excep. non ualeant ad agendum, ut per glo. quam dicit sing. in l. sed & si possessori. §. pen. ff. de iureiur. tamen faciunt tantùm iudicium, q potest deferri iuramentum in supplementum probationis, si iudex uult deferre. Alleg. in arg. l. si duo patro-
6 ni. in princ. ff. de iureiur. ¶Sed † restringitur ista fallentia quatuor modis. Primo, nisi probationes in iudicio summario fuissent plenariæ: quia tunc operãtur, sicut probationes factæ in plenario. Ita originaliter uoluit Iac. Butr. in l. ab hostibus. §. sed quòd simpliciter. ff. ex qui. cau. maio. Cuius dictum sequitur do. Ant. in c. cùm dilectus.

a *Libellus ineptus non interrũpit præscriptionem*] Adde tu, q, *cõtrarium tenuit* Bar. *in l. fin. C. de anna. exc. in uer. secundò not. & etiam in summario illius legis, ubi expreßè dicit, q, libellus incertus interrũpit præscriptionem: & ibi idem dicit de libello generali: & idẽ tenet* Bar. *in l. accusaturus. ff. de adul. in uer. sed contra. ubi dicit, libellus malè concept[9] interrumpit præscriptionẽ.* Et adde, *q, hoc habet locum etiam coram arbitro,* Oldr. *consil. suo clxxvj.* Adde, *q, contrarium tenet* Bart. *in d. l. accusaturus. ff. de adult. in uersi. circa hunc passum. ubi dicit ad interrumpendam præscriptionem inspicitur, utrùm libellus sit bene conceptus, an nõ? Quid ergo dicendum in hac difficultate? Respõdeo pro clariori intelligẽtia, & ista est ueritas, quãdo libellus requiritur ad interrumpendum præscriptionem, tunc inspicitur, utrùm libellus sit bene cõceptus, uel nõ.* Et *hoc modo intelligas* Bar. *in d. l. accusaturus. in uers. circa hũc passum. Sed quando præscriptio aliter potest interrũpi, putà per citationẽ, tũc libellus etiam ineptus interrumpit præscriptionem.* Et *hoc modo loquitur* Bart. *in d. l. fin. C. de anna. exce. & in d. l. accusaturus. in uersic. sed contra. Ad de do. Alex. in l. iustæ. ff. de acquir. poss. in fi.*

c. causam que.

dilectus. in xx. col. s. de ord. cog. & in c. fraternitatis. in antepen. col. j. eo. & hîc: & Imol. in c. tum ex literis. in xv. col. s. de restit. in integ. Idem sentit Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. in uerbo, summariè: dum quærit, an illa sententia faciat fidem in alio iudicio? Bene facit glos. in l. ij. in uerbo, absens. C. de contrario iudic. tute. dicens, quòd licet aliàs condemnatus in absentia, præsumatur condemnatus ob contumaciam, non ob causam iniustam, tamen fallit, nisi liquidè de eius iniusticia appareret. De quo per Ana. i c. fraternitatis. in x. col. j. de hæreti. & ibi dixi. Et istud dictum do. Ia. Bu. intelligit uerum do. Anto. hîc, quando probationes sunt rectè plenariæ, quo ad substantiam probationis, & quo ad modũ procedendi, per c. ueniens. el ij. j. eo. & sic uult, quòd non solùm probationes debeant esse plenariæ, sed etiã requirit quòd fuerint receptæ post litem contes. & seruato ordine iudiciario requisito in ordinarijs. Item dicit do. Ant. in d. c. cùm dilectus. allegando Fede. consil. vj. quod incipit. Casus talis est: quidam minus. ubi uoluit, productionem instrumenti factam in summario iudicio ante lit. contest. non prodesse in plenario, postquam non fuit seruatus ordo procedendi: & addit, q etiamsi in iudicio ordinario ante lit. contest. productũ sit instrumentum, talis productio nihil releuat, cùm regulariter produci debeant post lit. cõtest. authẽ. si quis. C. de testi. Et istud cõsilium Fed. allegat etiam do. Ant. in c. j. s. tit. j. & ibi dixi in fi. secundæ conclus. ¶Nõ obst. huic restrictioni, quòd probationes plenariæ uideantur impertinẽter factæ: igitur nullæ, iuxta gl. in l. si quis libertatem. ff. de peti. hæred. & in l. si duo patroni. §. idẽ Iulianus. ff. de iureiu. & in. l. fi. C. qui legiti. Per quam rationem contra prædicta tenet Ang. in d. l. pen. & Bal. & do. Flo. in d. l. ij C. de eden. & Cy. in l. quo tempore. in j. q. & ibi Bal. in pen. q. C. de restit. mili. quia respondet Ia. But. ubi s. quòd ista loquuntur, quando probationes erant impertinenter factæ: prout etiam declarat Bart. in d. §. Iulianus. Sed in proposito probationes erant factæ super eo, quod erat pertinens. Vnde si pinguiores sunt, quàm oporteat, hoc potiùs prodesse debet: arg. l. diligenter. in fi. ff. mand. Et ita intelligi debet, quod no. Bar. in l. ij. §. j. ff. ui bo. rap. ¶Secundò restringe hanc fal-
7 lentiam, nisi † in iudicio summario facta esset probatio ex confessione aduersarij: quia illa indistinctè probabit in alia causa inter easdem personas, secundum Inn. sing. in c. ij. s. de ord. cog. & sequitur Imo. in cle. constitutionem. in vij. col. de elect. & do. Ant. in c. dilectus. & ibi do. Abb. j. de capel. mo. & idem do. Ant. post Inno. in c. per inquisitionem. in ult. col. s. de elect. & in c. ueniens. el ij. in pen. col. j. eo. & in repet. c. nostra. j. de coha. cle. & mu. & Ro. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquir. pos. & Pet. de Ancha. in c. ij. de cõfes. in vj. Mouentur per rationem l. generaliter. C. de non nu. pec. & per c. tuas. s. tit. j. & facit, quod dicetur in sequenti regula, uer. fallit secundò. Et quod dictum est de confessione, habet locum etiam in negatione, per id, quod not. Inno. in c.
8 G. perpetuus. j. de fi. instru. ¶Hæc † autem intellige nõ procedere in confessione procuratoria, secundum do. Anto. in d. c. per inquisitionem. in ulti. col. & Spec. in tit. de confes. §. uidendum. uer. sed nunquid. quia cessat
9 a ratio d. l. generaliter. ¶Item † nõ [a] procedit in confessione ficta, secundum Bald. in d. c. ij. per tex. quem dicit sing. in l. ij. §. j. ff. de iure fis. Idem dicit Bart. in l. eius, qui delatorem. in fi. princ. ff. de iure. fis. & Pet. de Anch. in c. ij. de cõfes. in vj. nisi esset confessio ficta resultans ex morte, putà quia ductus conscientia criminis se interfecisset: quia æquipollet cõfessioni ueræ, secũdum Cy. in l. ij. C. qui testa. fa. pos. Item non procedit restrictio in confessione tacita, secundum Imo. in d. cle. constitutionem. Alleg. Bart. in l. si confessus. ff. de custod. reo. Nec in confessione implicita, secundum Dom. in c. j. in j. col. de confes. in vj. Nec in confessione reprobata, secundum Inno. & alios in c. mulieri. per illum tex. j. de iureiu. cum concor. Nec in confessione facta incidẽter in iudicio nullo ex defectu processus, ut per Bart. in d. l. si confessus. Super quibus uide, quæ aliâs dixi in c. qualiter. el ij. j. de accus. circa doctrinam Inn. ibi dicentis, confessionẽ nõ
10 exigere telam iudicij. ¶Tertiò † restringe hanc fallentiam, nisi simus in materia, cuius finis est purgare peccatũ: quia acta in summario faciunt fidem in plenario iudicio. Ita sing. consuluit do. Ant. cons. xlj. incip. quidam petijt. dicens, quòd acta facta coram iudice ecclesiast. summariè ad conuincendũ instrumentum usurarium, faciunt fidem in iudicio seculari plenario. Et inter multa alleg. quod scribit Host. in c. ij. de ordi. cog. ubi dicit, secũdum eum, quòd in materia tangente periculum animarum probatio semel liquida ualet, licet uarietur modus agẽdi: quia agiliores probationes sufficiũt in materia peccati. Vnde sufficit, probationem fore integram secundum metas iuris naturalis. Alleg. bonum tex. in c. in omni. s. eo. Et hoc nõ
11 tradas obliuioni. ¶Quartò † restringit̃, dũ modò iudicium sit summarium ex natura sui, uel etiam ex cõmissione superioris: secus enim, si esset summarium ex culpa partis: putà, si proceditur contra contumacem absentem in iudicio plenario. Omnis enim processus factus contra absentem, dicitur esse summarius, secundũ glos. & Bart. in l. j. C. quorum appel. non recip. Et tamen acta facta in uno iudicio contra contumacem, facient fidem in alio contra eundem, secundum Bart. in l. ij. in fi. ff. iudi. sol. Et hoc quo ad primam fallentiam. ¶Fal-
12 lit † secundò prædicta regula in his, quæ cursu temporis immutantur: quia acta facta in una causa non prosunt in alia, secundum Bart. in l. j. §. qui excusatione. ff. de uac. mu. & in l. ij. uersus fi. ff. iudi. sol. & do. Anto. hîc per text. & ibi habes exemplum in l. spadonem. §. qui absolutus. ff. de excus. tu. ex quo latè tractat hîc do. meus, utrùm sufficiat probare quem olim uixisse, ut præsumatur hodie uiuere: de quo dic, ut per ipsum, & plenius per Imol. & Raph. in l. ex facto. §. si quis autem. ff.
13 ad Treb. ¶Fallit tertiò † prædicta regula, nisi attestationes nõ fuissent publicatæ: quia tunc in alio iudicio etiã
b inter easdem personas nõ probant [b], secundum gl. Ia. de Are. & Bart. in l. gesta. C. de re iudi. & Cy. in l. properandum. §. fi. C. de iudic. & Bart. in l. j. cum duabus sequentibus. ff. de his, quæ in frau. cred. glos. & Bart. in l. solam. C. de testibus. & Bal. in l. ij. in pen. col. C. de eden. Et ibi subdit, quòd iudex alterius instantiæ dictas attestationes nõ poterit publicare. Et idem dicit Bart. in d. l. gesta. Et hanc fallentiam tenet etiã Bald. in l. fi. circa princ. C. de testi. & in c. j. §. in causis. de pac. Constantię. & in l. prolatam. C. de senten. & interlocut. omnium iudic. d. l. gesta. & ibi Salic. & do. Anto. in c. fraternitatis. in antepen. col. j. eo. Et adducitur ratio:

a *Item nõ*] Ade, *quòd idẽ est, quo ad hæredes: quia confeßio ficta non transit in hæredes, nisi resultaret ex morte, ut in casu hîc posito per* Felinũ: *cui adde* Bal. *ĩ l. j. §. ij. C. q test. fac. pos.* Lud. Ro. *in notabil. cccv.* Bal. *in l. j. §. ij. ff. de calum.* Bal. *in c. uasallus. si de feu. fue. cõtro.* Im. *in l. qui à latronibus. §. j. ff. de testi.* Limita *prædicta in tribus casibus:* Primo, *ĩ casu criminis læsæ maiestatis, l. quisquis. C. ad l. Iuliã maiesta. Secundo casu, in latronibus: gl. in l. j. ff. de bo. eorum. Tertio casu, in crimine hæresis, ut in c. secũdum leges. de hære. in vj.* In *quib. casibus ficta confeßio facit transire pœnam ad hæredes.* Adde Bar. *in l. j. ff. de bo. eorum. in fin.*

b *Inter easdem personas nõ probant*] Ego *teneo istam opi. quã uidetur etiam tenere hîc* Felin. *et eã fortifico isto medio: l. fi. C. de testi. uult, quòd quando testes sunt examinati coram arbitro, si uiuunt, quòd sit ĩ electione eius, cõtra quẽ producuntur, eis stare, uel petere, ut iterum examinentur. Vnde dico, quòd idem est dicendum*

dicendum de iudice, coram quo attestationes non publicatæ producuntur: quia erit in electione eius, cõtra quem producuntur, facere ut iterum testes examinentur in isto secundo iudicio: neq; est dicendum, quòd iudex secundæ instantiæ possit testes publicare. Et istud uidetur sentire Bart. in l. admonẽdi. ff. de iureiu. in uer. quæro, qd ſ. dicta testiũ. Et istam opi. tenet Bal. i addi. Spec. in tit. de instru. edi. in uerbo, acta. Ant. de But. in c. Albericus. j. eo. & idem tenet Bal. et Sal. i l. gesta. C. de re iudic. moti per d. l. fin. C. de testi. do. Alex. in cons. suo lxxxij. in iij. uol. incip. Viso processu causæ uerẽtis. in ulti. col. & ista est uerior & cõmunior opi.

quia publicatio processus durãte instantia fit officio iudicis mercenario. Sed officium iudicis mercenariũ perit finita instantia. l. iiij. C. depositi. Ergo impossibile uidetur, quòd alius iudex in alia instãtia possit supplere defectum publicationis: sicut etiã uidemus, quod quando petitur executio sentẽtiæ per officium iudicis, ideo iudex alterius territorij nõ potest exequi: quia est officium iudicis mercenarium, quod non egreditur personã iudicis, qui iudicauit, ut latè per Bal. in l. si causam iudicati. C. de execut. rei iud. Posset tamen responderi huic rationi, quòd publicatio, quæ fit in alia instantia, fit etiam per officium iudicis mercenariũ: quod defuit huic instantiæ, in quantum probationes facientes ad causam & ad hanc instantiã, reddit authenticas perfectas. Adducitur etiam pro hac parte: quia nõ uidetur, quòd alius, qui cognoscit de causa, possit iustè cognoscere, an publicet, uel non: quia cùm primus receperit dicta in secreto cum notario, c. uenerabili. j. eo. sola scriptura notarij non facit fidem, sed authoritas iudicis, cuius secretũ est alteri incognitum: sicut dicimus, quòd instrumentum de quo unus notarius est rogatus, alius conficere non potest, c. inter dilectos. de fide instru. Dicit in simili Ang. in l. ex facto. in princ. ff. de uul. & pupil. quòd successores Antianorum non possunt interpretari statuta præcessorum: quia intentio illorum, tanquam secreta, non transit ad eos. De quo latè per Imo. post Bar. in l. ab executore. ff. de appel. Sed potest dici, q ista ratio procedit, quando iudex ex sola relatione notarij uellet publicare, uel fortè ex simplici dicto iudicis præcedentis: sed secus, quãdo ex dicto utriusq; se informaret ad publicationẽ: quod fieri potest, ut per Bart. l. ne in arbitris. & dicetur j. eo. cum à nobis. ¶ Et ideo contra istam fallentiam & prædictos tenet hîc do. Ant. & expressiùs Imo. & do. Ab. dicentes, quòd in alia instãtia posset fieri publicatio per alium iudicem: quia facultas probationum non est angustãda, l. quoniam. C. de hæreti. Bene facit c. cõstitutus. j. eo. Ad idem c. quoniam. §. titul. j. inducendo, ut hîc per do. Abb. maximè, quia publicatio non fit ad præstandam fidem ipsis depositionibus, sed ut super ipsis disputetur, c. qualiter. §. debet. j. de accus. tamen etiam quo ad ualiditatem sententiæ nõ requiritur publicatio testiũ, ut dixi in c. cùm l. & A. j. de re iud. Et hanc partem tenet etiam Inn. hîc, & Bart. in l. cùm lite. ff. iudi. solui. & cum eo transit Raph. ibi, allegantes Inn. in c. Alber. j. eo. Adducitur etiã, quod not. Bart. in l. admonendi. uer. quæro, quid si dicta testium. ff. de iureiur. Et est opinio ual-
14 de sustentabilis. ¶ Sed † tamen istis non obstantibus in hoc dubio passu, præualeret in practica ista fallẽtia: tũ, propter cõmunem opinionẽ: tum, quia propter ipsam est tex. optimus in c. cùm causam. j. eo. Nec uidetur posse dici, quòd ibi attestationes fuerunt nullæ: quia secũdum hoc malè ponderaret ibi Papa, quòd attestationes erant clausæ, ad hoc ut testes priùs recepti non reciperentur: quia etiamsi essent apertæ, idem esset: c. de testibus. c. licet. & c. præsentium. j. eo. Et pro hoc responde tur ad dictum c. cõstitutus. ubi uidetur, quòd si acta essent inter easdem personas, posset fieri publicatio per alios iudices: quia istud argumentũm à cõtrario repugnat d. c. cùm causam. Contra, &c. ¶ Est uerum, quòd quatuor casibus absq; dubio procedere posset opinio contraria. Primus est, quãdo de consensu partis, de cuius præiudicio agitur, iudex uellet publicare attestatio
15 nes: qa potest, dicto c. cùm causam. in fine. ¶ Secũdus † est, quando testes sunt mortui, uel adeò in longinquis partibus, quòd iteratò produci non possunt: quia tũc, secundum do. Ant. & Imo. hîc, uidetur sine dubio procedere opinio Bart. in l. ij. ff. iud. sol. per c. præsentium. j.
16 eo. ¶ Tertiùs † casus est, quando attestationes non publicatæ in instantia causæ principalis producuntur in alia instantia succedanea primæ, scilicet appellationis, uel alterius, secundum do. Ab. hîc, per ea, quæ dixi in j. regula. Idem Bart. in l. prolatã. C. de sen. & Bal. de pace Cõstantiæ. in uerbo, in causis. & in d. l. gesta. & facit gl. j.
17 in fi. ibi. ¶ Quartus † casus est, quando testes examinantur ad perpetuam rei memoriam: quia etiam non publicati faciunt fidem, secundum Bar. in authen. si quis in aliquo. post glos. ibi. C. de eden. & idem Spe. in tit. de teste. §. nunc tractemus. uersi. aliâs. quem sequitur do. Abb. in c. significauit. j. eo. Vtrùm autem publicatio attestationũ inter aliquas personas facta, præiudicet tertio, cùm possit producere super eisdẽmet capitulis, dicetur j. eod. fraternitatis. in limitationibus. Et hæc quo ad secundam regulam: quam etiam limita ex his, quæ dicentur in quarta regula, uidelicet quando est perem
18 pta instantia. ¶ Tertia regula. In † materia acta facta inter duos litigantes non habent effectum, quo ad alios, secundum omnes hîc: & glos. & alios in l. ij. C. de eden. per id, quod habetur i rub. C. res inter alios acta. & per totum, & l. ij. C. quibus res iud. non nocet. & c. inter dile
19 ctos. uersic. nec attestationes. j. de fide instr. ¶ Fallit † primò, quo[a] ad aliqualem præsumptionem: quia illam inducunt acta inter alios, quamuis extraneos, secundum do. Ant. & do. Abb. hic. Allegant Bar. in l. à sententia. ff. de appel. recip. & gl. in l. si duo patroni. ff. de iureiuran. & Cy. in l. ij. C. de eden. Adde Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiuran. ubi dicit, quòd si dicta testium sunt recepta inter alias personas, faciunt, quo ad alias, semiplenam probationem, sicut dicimus in sententia. Et intelligit Bar. quando illi testes examinari non possunt: aliâs imputaretur parti, cur de nouo non faceret examinari, l. fi. C. de testi. Et hoc dictum Bart. sequũtur do. Ant. do. Abb. in c. fi. j. de iureiur. & do. Ant. in c. pe. in iiij. col. j. de re iudi. & in c. fraternitatis. in pen. col. j. eod. Et ex isto dicto Bar. infert do. Ant. ualde solenniter, quòd istud qualequale præiudicium æquipollet semiplenæ probationi habili ad deferendum sacramentum in defectum semiplenę probationis. Et idem uoluit Bald. in d. l. si duo patroni. in princ. ¶ Sed cõtra istã fallentiam fortiter facit, secundũ, do. meũ: quia respectu tertij, qui non fuit i iudicio, testis fuit receptus parte nõ citata. Ergo nullum facit indicium ut uoluit Bar. in l. maritus. ff. de quęstio. & dixi in c. ij. §. eo. ¶ Sed ad istud dici posset, quòd omissio citationis bene operatur illum effectum, quando nõ citatur ille, cuius principaliter interest: secus, si non citatur ille, cuius secundariò interest: quia hoc non est necessarium, ut no. Do. in c. quamuis. super

a *Fallit primò, quo*] *Not. ex istis, quòd Felin. est secutus opin. Bart. uidelicet q. testes recepti inter alias personas, si sunt mortui, faciunt semiplenã probationem, quo ad alias personas tertias: & quia est passus satis difficilis, ideo reassumam materiam. Adde, nunquid testes recepti inter alias personas, si sunt mortui, an faciãt semiplenam probationẽ, quo ad alias? Bar. in l. admonendi. in uer. quæro, quid si dicta testium. ff. de iureiuran. tenet, quòd sic, uidelicet quòd testes recepti inter alias personas, quãdo sunt mortui, ita quòd examinari non possunt, faciũt semiplenam probationẽ, quo*

glos.

ad alias personas tertias. Et est noua limitatio ad regulam, quòd res inter alios acta. to. ti. C. res inter alios acta. & l. sæpe. in princ. ff. de re iu. Adde, quòd idem tenet Ang. in l. ij. C. de eden. do. Alexan. in d. l. sæpe. in repe. et ibi exclamat ad istud dictũ Bart. & dicit, quòd est dictum de pane quærendo: tamen putat, quòd sit sine dubio circa text. & in l. à sententia. ff. de app. per quem mouetur. Bar. nihil. pbat de semiplena probatione. Adde, quòd istud dictum Bart. reprobat Fran. de Are. in cõs. suo clxiiij. incip. sicut Ioannes scripsit in euangelio in Apocal. & plenius in isto c. & ibi allegat aliqua, quæ uidere in eo non faciũt cõtra Bar. cùm nõ loquatur in terminis, in q. bus Bar. facit fundamenta, scilicet quãdo testes sunt mortui: & inter cætera pondera text. qui cõtra eũ multũ stringit in c. inter dilectos. de fid. instr. in §. porro. ubi dicitur, quòd attestationes inter alios receptæ alijs præiudicium non generant: et tamen, secũdum eũ, cùm pcessus essent de longinquo, uerisimiliter testes erant mortui. Sed certè ille text. hîc nõ probat necessariò: quia quãtùs processus esset de lõginquo, non per hoc præsumitur, quòd testes essent mortui: imò præsumũtur uiuere usque

gl. fi. de pac. in vj. pro quo est tex. optimus in l. j. §. denũciari. ff. de uen. in spi.
21 quem facit sing. Bal. in rubr. C. de success. edict. & in c. inter quatuor. §. de maio. & obed. & in l. si curatoris. C. de iure delib. cum simil. Præterea allegat text. ubi contra prędicta dicit esse casum clarum, in c. inter dilectos. §. porro. in uerbo, nocumentum aliquod. j. de fide instr. Sed ad istud dici potest, quòd ibi ponitur allegatio partis, super qua non fundat se Papa, licet pro ipsa iudicet: sed ex eo, quia actor deficit in probatione eorum quæ proposuerat. Præterea respõdeẽ ad d. l. à sententia. per quam se fundant Doct. q non probat, quòd afferatur præiudicium, quo ad semiplenam probationem, sed solùm quòd ratione præiudicij potest appellari. Certum est aũt, quòd permittitur appellari, etiam ratione leuis præiudicij, uel interesse, l. non tantum. ff. de appel. Tamen istis non obstantibus præualeret ista fallentia propter authoritatem Bart. & sequacium: & eam limita, ut multùm notanter per Bald. & Ang. in l. ij. C. de edẽ. Vnde ualet, quòd acta inter alias personas faciũt qualequale præiudiciũ tertio, ita demũ, si tertius habebat ius conexũ cum iure illius qui fuit in lite. Exemplum patet in d. l. si duo. & in d. l. à sententia. aliâs secus, secundũ ipsos: pro quibus allegatur text. in l. sed & si possessori. §. fi. in uerbo, nihil.
20 de iureiur. ¶ Fallit † secundò multum singulariter ista regula, nisi ratiõe publicæ utilitatis iudex uellet mouerí ex officio suo ratione confessionis habitæ inter priuatos in alio iudicio: putà, si actore agente contra possidentẽ beneficiũ, actor nihil probet, reus autem sponte confiteatur defectum iuris sui: quamuis enim non prosit ista confessio actori, ut pro eo feratur sententia, c. olim. in fi. §. de rescript. tamẽ iudex in alia instantia poterit ex officio illum priuare ex illa confessione. Ita eleganter uoluit Spec. in tit. de act. & peti. §. super actionibus. uer. sed q d si reus. & Compost. & Ioan. And. in c. mandatum. §. de rescript. & sequũtur do. Ant. & do. Abb. hîc. & do. Abb. in c. cùm dilectus. §. de ordi. cog. & do. Ant. in c. uestra. j. de cohab. cler. Idem dixit Arch. in c. fi. de iureiur. in vj. & in c. multi. in j. col. ij. q. j. & optimè facit tex. in c. per inquisitionem. §. de elect. Ad idem quod not. do. Abb. in disputatione, Titius clericus. uer. sed nunquid iudex. & Arch. in c. contra morẽ. in fi. c. dist. & uide Domi. post Lapum. in c. ij. uersic. quid si reus. de confes. in vj. ubi uidetur prædicta extẽdere etiã ad confessionem fictam: sed hîc non admitterẽ, per ea quæ dixi §. in ij. regula, uer. hæc autem confessio. sed procedere posset opinio ipsorum, quo ad alios effectus, quos in simili considerant Doct. in c. at si clerici. in prin. §. de iud. maximè do. Ab. ibi uersi. Vincen-
22 tius hîc. ¶ Sed † contra istam fallentiã fortiter facit c. j. in uerb. cõfes. j. de excep. sed responde ex eo, quod not. do. Ant. post. Inn. in c. per inquisitionem. uer. secundus intellectus est. de elect. ubi limitat, seu declarat d. c. j. nõ procedere in confesso, quo ad aliã instantiã: quia in ea poterit puniri, licet non in illa, in qua emanauit confessio: & licet hoc sit in confesso, non tamen in conuicto: & ratio specialitatis in confessione oritur ex ratione c. per tuas. §. tit. j. Sed adhuc contra istam fallentiã uidetur gl. magna in fi. in c. ex pœnitentibus. v. dist. Sed respondet ibi Dom. prope finem, quod loquitur in confessione emanante in foro pœnitentiali, quæ non præiudicat in contẽtioso, secundum Host. & do. Ant. in c. quæris. §. de æta. & qual. Sed ulteriùs uideretur, quòd imò in eadem instantia posset puniri ex illa confessione: quia dum modò cõfessio emanat coram iudice competenti, non considerat telam iudicij, c. j. de accus. in vj. cle. constitutionem. in fi. de cle. not. Inno. in c. qualiter. el ij. j. de accus. Sed respõ de ex notatis per Bald. post Spec. in l. mercalem. C. de condi. ob turp. causam. & do. Ant. in c. nostra. in pe. char. uer. ad discurrendum. ubi dicit, quòd si iudicium non est institutum ad finẽ puniendi crimẽ, sed ad alium finem, propter confessionẽ non potest quis puniri, tum per. d. c. j. de except. & c. ij. in fi. §. de ord. cog. tũ propter l. ut fundus. ff. commu. diui. & c. licet deli. in fi. j. de symonia. & quia iudex ad hoc nõ sedet, ut per gl. in c. ulti. §. de confes. Et quamuis huic responsioni uideatur obstare c. fi. de iureiur. lib. vj. tamen dicit ibi Pet. de Anch. quòd satis dicitur de crimine in iudicio congruo ille punire, licet emergat pẽdente causa: qa eius finis est repellere electum, ut ibi per gl. in uerbo, debebit. ¶ Et † ista faciunt præcisè ad quæstionem, an con
d fessio[a] facta in ciuili præiudicet in criminali: de qua per Bar. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. & Bal. in l. si quis i hoc genus. C. de epis. & cler. & Spec. in tit. de inquisitione. §. nunc uidendum. uer. quid si actor. & Bal. in d. l. mercalem. cum quo trãseo.
b Et de alijs[b] actis in ciuili, an noceant in criminali, uide per Bal. post glos. in uerb. destinatus. in l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de ui. & ibi Sali. in pe. col. & do. Ant. in d. c. per inquisitionẽ. in ulti. col. & do. Abb. in c. qualiter. la ij. in ult. col. de accus. & Bar. in l. pen. in fi. ff. de cal. & in l. ij. §. si quis dolo. ff. de tab. exhib. & Bal. in l. j. circa princ. C. si quis aliquem testari prohib. & in l. ex morte. C. ad l. Aquil. & do. Anto. in c. cùm dilectus. j. de pur. Cano. & glo. & Bal. in l. ictus fustium. & in l. athletas. §. calumniator. ff. de infamib. & Bart. in l. quoties. C. de naufra. lib. x. & Bal. in l. quod euitãdi. C. de cõdi. ob turp. causam. & cũ ipso trãseo. Dicit enim,

c. causam que.

ad cẽtum annos, ut i l. fi. C. de sac. sanc. eccles. & in l. si usufruct. ff. de usu et usufru. leg. Declarat Bar. & Doct. in l. si quidem. C. so. matr. & in l. ij. §. si dubitatur. ff. quemadmo. test. aper. Vnde dico, quòd propter authoritatem Bartol. & sequacium in cõsulendo & sententiando non discederẽ ab ipsius opi. Adde, quòd Ant. de But. tenet istam opi. Bar. in c. quamuis. de re iud. Sed do. Abb. ibi in j. col. putat hoc committi iudicis arbitrio. Tamen tene opinionem Bart.

a *An confessio*] *Adde, quòd Inn. in c. per inquisitionẽ. de elec. tenet, quòd sic: qa ad confessionẽ p priam nõ potest uenire consitens. Adde, quòd contrarium tenet gl. in c. ex pœnitentibus. l. dist. Vide Bart. in l. si confessus. ff. de custi. reo. Bar. in l. magistratibus. ff. de iurisdict. om. iu. Bal. in l. quoties. C. de iud. Ego teneo, quòd sola cõfessio nõ sufficiat ad condemnationem: sed bene potest cõpelli reus, ut perseueret in confessione sua, aut ut ipsam declaret. Vide do. Abb. in c. qualiter. el ij. de accus. in fi.*

b *De alijs*] *Adde, quid de actis, utrum acta facta in iudicio ciuili faciant fidẽ in iudicio criminali? Inn. fuit uarius in q. ista: nam in c. qualiter. el ij. de accus. tenuit, q. acta facta in ci-*

uili probãt in criminali: utputà, lata est sententia in ciuili: quia probabit in criminali hoc modo: uidelicet iudex formabit inquisitionem de nouo: & postea assumet illam sententiã ad probãdum: quia sententia inducit notoriũ. Et cũ ista opi. Innoc. transeunt Doct. ibi. Sed in contrariũ tenuit ipsemet in noc. in c. per inquisitionẽ. de electio. ubi clarè dicit, quòd acta facta in ciuili, non prosunt in criminali: ga fortè multa fuissent opposita contra priora acta, si fuisset actum criminaliter, quæ fuerunt omissa ppter leue præiudicium, et etiam ad aliud effectum ageba- tur: de quo uide do. Abb. in d. c. qualiter. el ij. in ult. col. in uer. faciunt hæc ad q.

quòd operatur, non quòd ex illo passu possit iudex criminaliter puniri: sed quia succedunt loco denunciatoris, uel famę, ut ibi per ipsum, & in l. si quis homicidij. C. de accus. & bene facit d. c. P. de except. pro primo dicto. Et dicit Bar. in d. §. si quis dolo. quòd 27 operãtur indicium ad torturam. An autem probationes factæ in iudicio inquisitionis, faciant fidem in iudicio accusationis, uide latè do. Maria. in repetitione d. c. qualiter. q. xiij. artic. ij. ¶ Vtrùm† autem confessio facta 23 coram iudice inquirente, uel in iudicio criminaliter moto per accusa. faciat fidem contra confitentem in fauorem personæ, quæ non fuit pars illius iudicij, uide Ioan. And. in Spe. de accus. §. j. uer. quid si latro. quẽ sequitur Bald. licet ipsum non alleget, in l. ij. in fi. C. de eden. & in l. j. in ult. col. C. de iudicijs. Et dicunt, quòd acta iudice inquirente prosunt absenti, nõ autem acta mediante accusatore, ut latiùs per eos: & Ang. & Imo. in l. defuncto. ff. de pub. iudic. & Ang. in l. j. ff. de priua. deli. Et an confessio facta corã arbitratore, faciat fidem coram ordinario, uide do. Anto. in c. Quintauallis. j. de iureiurã. Et de confessione in uno iudicio, quãdo operetur in alio, uide etiam Ang. in l. cum fideicõmissum. ff. de confessis. & in authen. item si possessor. C. qui pot. in pig. ha. ¶ Fal 24 lit† tertiò prædicta regula in casu, quẽ ponit Bart. in l. eos. in prin. ff. de falsis. ubi dixit, quòd non obst. dicta regula dictũ unius testis in una causa facit fidem contra eundem testem deponẽtem contrariũ in alia causa inter alias personas, per illum text. in uerbo. de imprudentia. & ita dicit tenere Inno. in c. ueniens. j. eo. & sequitur do. Anto. in c cùm in tua. j. eo. ubi declarat, quòd dictum talis testis, tanquam falsarij, in neutram causam facit fidem. Et simile notat Fede. consi. xxiij. in- 25 cip. Titius electus. & consil. lvj. in cip. Do. Alex. ¶ Fallit† quartò, ubi agitur de probãdo, an acta sint facta, & nõ de effectu actorum: quia, quo ad hoc, faciunt fidem in alio iudicio, secundum Bart. & alios, d. l. ij. C. de eden. & Bar. in l. ij. ff. iud. solui. & do. Ant. hîc: pro quo facit: quia acta inter alias personas faciunt fidem, quo ad præparationem alterius iudicij, licet non, quo ad decisionẽ, ut per Bart. in l. j. in fi. C. de aduo. diuer. iudi. & in l. j. per illum text. C. ubi causæ fiscales. & in d. l. si quis homicidij. & in l. ij. in iij. notabili, C. de fide instru. & in l. j. in pe. col. C. ne filius pro patre. & in l. ingenuum. ff. de sta. homo. de quo per Bar. & alios, in l. cùm filius. in prin. ff. de uer. 26 obli ¶ Fallit† quintò & ultimò generaliter in illis trib. casibus, in quibus sentẽtia lata inter duos facit ius etiã quo ad alios, de quib. in c. pen. j. de re. iudi. & in l. sæpe. ff. eo. tit. quia quod iudicatur de sentẽtia, iudicatur etiã de alijs actis, secundum magistralem theoricam Inno. hîc, quem sequuntur Bal. do. Ant. Imol. & do. Abb. hîc, & Bar. in l. si superatus. in fi. ff. de pigno. & in l. ij. ff. iudi. solu. & in l. ij. ff. ui. bono. rapt. & do. Ant. & do. Abb. in d. c. at si clerici. circa princ. & Bart. Ang. & Imo. in d. l. sæpe. & Bart. in l. si mater. §. fi. ff. de except. rei iudi. & in l. si perlusorio. §. fi. ff. de appel. & Bal. in d. l. si quis ad se fundum. in fi. & in l. ij. C. quibus res iudicata non nocet. & Ioan. And. in Spec. de teste. §. nunc tractemus. in addi. magna: & allegatur tex. in d. c. inter dilectos. uer. nec attestationes. in d. c. at si clerici. in princ. & in l. sed & si possessori. §. fi. ff. de iureiur. Et per istam fallentiam non remanent præcedentes uanæ, sed procedunt etiam in casibus, in quibus sententia inter alios nõ operatur, quo ad alios. Et pro intellectu huius fallẽtię põdera, quod scribit do. Ant. in c. fraternitatis. in pe. char. j. eo. & Imol. d. l. sæpe. ¶ Quarta & ultima regula. Instantia† perem- 4 pta[a] pereunt acta litis ordinatoria, citatio libelli, oblatio, satisdatio, & simi- a *Perempta*] *Adde tu, quid, si iurisdictio iudicis delegati sit finita: putà, quia reuocatus, an acta pereant, adeò quòd necesse sit, quòd ordine de nouo cognoscat: an uerò ex eisdẽ actis. Vide Bald. in l. edita. C. de eden. in viij. & ix. quæst. et Bald. in l. ij. C. de fruc. & lit. expen. & in l. gesta. C. de re iudic. in j. collũ. & Bal. in tit. de pa. Constant. in uer. in causis.*

lia: non autem tendentia ad ueritatis indaginem, ut depositio testium, confessio partium, & similia, secundum Irno. hîc, & Bar. in d. l. cum lite. & in d. l. ij. C. de eden. & sequuntur do. Anto. Bal. Imol. & do. Abb. hîc, & do. Ant. in c. cùm dilectus. i xj. col. j. de app. Imol. & Bal. in l. cùm antea. in fi. C. de arbit. & in authẽ. hodie. post princ. C. de iura. cal. & pulchrè in l. properandum. in fi. principij. C. de iudic. & in c. consuluit. ad fi. §. de offi. deleg. & in c. fi. in fin. §. tit. j. Probatur ex d. l. cum lite. iuncta l. cùm antea. C. de arbi. & in l. iubemus. C. de lib. cã. & l. fi. C. de testim. Et differẽtiam inter ista acta ponit in simili glos. in cle. sæpe. in uerbo, defensiones. de uer. sig. Et rationem differẽtiæ in proposito uide hîc per do. Ab. qui ampliat hanc regulã, ubi sentẽtia lata ex actis ordinatorijs in casu isto sit nulla, etiam si partes consentirent. Allegat gl. in d. l. properãdum. §. j. in uer. triennij. & qd† habetur in l. nemo potest. ff. de leg. j. & per glos. in d. c. de causis. §. de offic. deleg. Et quòd acta probatoria non pereant, est optimus text. in c. præsentata. j. eod. Ex quo infertur, quòd non poterunt alij testes super eisdem capitulis produci, si est facta publicatio, ut per Bart. in l. per hanc. in pen. q. C. de temp. appel. & in authen. qui semel. C. de prob. de quo tamen dicetur j. eo. fraternitatis. Et ex eo, qd† dicitur de actis præparatorijs, infertur, quòd exceptiones, quæ tolluntur per litem contest. poterunt iteratò opponi, secundum Bar. in d. l. ij. ff. iudic. solui. Pro quo est tex. in l. hos accusare. §. hoc beneficio. 28 ff. de accus. secundum Imo. hîc. ¶ Fallit† primò hæc regula, dũ dicit, acta perire ordinatoria, ut nõ procedat, quo ad effectus, quos iam litis contestatio compleuerat, ut est interruptio possessionis ad constituendum præscribentem in mala fide, iuxta l. certum. C. de rei uẽ. Et quo ad perpetuandam actionem per l. fi. C. de præscript. xxx. uel xl. anno. ita no. Doct. in locis prædictis, & plenè Bart. & Angel. in l. ij. C. de fruct. & lit. expens. & Bald. in l. si pro te. in lectura antiqua, ff. de in rem. uer. & facit, quod no. Bar. in l. fiscus. la ij. ff. de iure fisci. & Ang. in l. si quis postea. ff. de iudi. & text. in l. si quis repetere. ff. ad Turp. & glos. in l. fi. C. si tutor, uel curator. ¶ Aduerte tamen, quia ista fallentia non procedit, quando instantia non perijsset tempore, sed ex eo, quia partes renunciassent in totum causæ per transactionẽ, ut est tex. notabilis, & ibi glos. & Bart. in l. cùm mota. C. de trãsac. & illum tex. facit singularem Ang. in l. j. ff. de priua. deli. facit, quod ipse no. in l. nam & si parentibus. §. j. ff. de inofficioso test. & idem not. glos. in l. j. in uerbo, omissa. & ibi Bar. C. de præscript. long. temp. & glos. fi. in c. significauerunt. j. eod. & eam not. do. Abb. ibi & hîc. Item non procedit, quando instantia non est perempta propter aliquod impedimentum, sed ex culpa, uel negligentia litem inchoantis, ut no. glo. peregrina in §. præscriptionem. in uer. interrupta. xvj. q. iij. & facit, quod not. Bar. in d. l. cùm mota. & Ang. in l. ex duobus. ff. de duo. reis. 29 ¶ Item† non procedit, quo ad diuersam personam, secũdum Imo. hîc, per l. j. C. de præscript. long. temp. Nec etiam,

etiam, si ad aliam rem agitur, per l. cùm notissimi. C. de præscrip. xxx. anno. secundum ipsum. ¶ Item non procedit, ubi pronunciatum esset, libellum esse ineptum, & reus sit absolutus ab obseruatione iudicij, & sic pereat illud iudiciũ: quia tunc peribunt acta ordinatoria iudicij, quo ad effectus proximè dictos, secũdum Bal. eleganter in l. ij. C. de fruct. & lit. expens. Allegat Hostiẽ. & Ioan. And. in c. cùm causam. j. eod. Et quia iudicium malè fundatum præscriptionem non interrumpit, in glos. in. l. si pater. C. ne de statu defunctorum. Vtrùm autem acta probatoria per talem sententiam latam super ineptitudine pereant? Hostien. hîc dixit, quòd nõ: sed contrarium uoluit Bald. in l. si patronus libertam. ff. de iureiuran. Sed potest intelligi eius opi. secundum quosdam, quòd probationes super inepto libello nõ ualent, scilicet quo ad hoc, ut possit ferri sententia in illa instantia, per c. examinata. cum materia, §. de iudic. & not. Bald. in l. edita, in repetitione Paduana, C. de eden. Sed quo ad aliam instantiam, in qua producerẽtur libellus aptus, ualerent probationes, per opi. Host. ¶ Item declaratur hæc fallentia in eo, quod dicitur, dictata inducere saltem uitium litigiosi: nam hoc est uerum, quo ad ea, quæ respiciunt personam ipsius litigãtis: quia ille, contra quem lis contestata est, impediretur contra litem contestantem præscribere illam rem mi nori spacio xl. annorum: sed quo ad effectus respicientes rem, ut scilicet post peremptionem instantiæ alienetur, certè contractus non erit nullus, si alienatio fuisset facta instantia non perempta, iuxta l. fi. C. de litig. Text. est, ubi hæc omnia probantur, secundum unã lecturam in l. j. C. de præscript. long. temp. Et est casus notabilis & sing. secundum Imol. hîc: & idem Bart. in l. j. §. j. in fi. ff. de litigio. ¶ Fallit secundò ista regula secunda, dum dictum est, acta ordinatoria perire, ut nõ procedat, si sunt approbata à Papa, per text. no. in c. præsentata. uer. huiusmodi acta. j. eod. Et hæc, quomodo ad quartam regulam, de qua etiam aliquid per do. Anto. in c. per tuas. in antepenult. col. j. eod. Et quando non perijt instantia, sed fuit pronunciatum nulliter, an possit de nouo ex eisdem actis iudicari, uide Ioan. And. in Spec. de sententiæ prolatione. §. iuxta. uer. sed si causa. & glos. fi. in c. ad probandum. j. de re iudic. & do. Anto. Imol. & alios in c. in literis. §. de offi. dele. Et quando iudex circũducit edictum, quæ acta pereãt, uide do. Ant. in c. consuluit. in ij. col. §. de offic. deleg. ¶ Et ad secundã fallentiam primæ regulę adde, quòd ad illam l. iij. potest etiam dici, secundum Imol. hîc, quòd loquitur in actibus respicientibus propriam personam primi iudicis, ut quia præstita fuisset satisdatio de soluendo illud, quod talis iudex iudicauit expresso nomine proprio: nam tunc non comprehendit successorem, per illum tex. Adde etiam ibi dictis, secũdum Imo. ibi, quòd licet coram successore in eadem instantia non fuerint actualiter producta acta, tamen poterit successor ex eisdem actis iudicare, licet de cautela fit, quòd producantur, ut uoluit sentire Bart. in l. ij. C. de eden. Et Bald. ibi expressiùs hoc dicit, quòd de necessitate non sit facien da dicta pductio. Et ita dicit hîc Imo. se aliàs obtinuisse de facto contra multos.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Clerici pro sua ecclesia possunt testimonium ferre, nisi alia rationabilis causa impediat.*
2 *Clerici pro suis ecclesijs possunt testificari, si tria concurrant, de quibus glos. j. in fi.*
3 *Clericus quando est examinandus inter laicos in subsidium ueritatis, episcopus debet eum examinare & mittere depositionẽ eius iudici seculari.*
4 *Episcopi an possint compelli testificari in casu necessitatis.*

CAPITVLVM XII.

1 Cum nuncius. ¶ Clerici† pro ecclesia sua testificari possunt, nisi alia rationabilis causa impediat. H. D. Et est expeditum in sui materia, in c. in super. §. eod. Et intellige causam rationabilem, quicquid testem inhabilitat, ut periurium, excõmunicatio, infamia & similia, secundum Doct. hîc. Ex hoc dicit Bald. hic esse notandum, quòd sicut tales nõ prosunt singularibus personis, ita nec ciuitatibus, uel alijs uniuersitatibus. ¶ No. primò ibi, nisi alia. secundũ do. Anto. Imo. & do. Abb. quòd habilitatus respectu unius impedimenti potest repelli, si aliud impedimentum subsit. Ad idem glos. in c. statutum. in princ. in uerbo, canonicis. de rescript. in vj. & text. in c. si gratiosæ. in fi. eod. tit. & lib. & in c. non potest. de prebend. in vj. & in l. si domus. ff. de ser. urb. præ. sicut cessante una causa ex pluribus impedimentis non cessat dispositio §. affinitatis. Instit. de nuptijs. quod intelligit do. Abb. quando sunt plures causæ distributiuæ, quarum quælibet sufficit: secus, si omnes simul considerantur: quia cessatio unius inducit cessationem totius effectus. Et dicit esse tex. suo iudicio sing. in c. qm̃ frequẽter. §. porro. iuncto §. sin autẽ. §. ut lit. non contes. per illum tex. Ad hoc etiam not. do. Abb. in c. cùm cessante. in prin. de appel. & i d. §. porro. De qua materia uide diffusiùs, quàm alibi, per Imolam in c. post translationem. §. de renunc. post glos. Ioan. And. & do. Anto. ibi & per glos. Bartol. & Imol. in l. ij. §. fi. ff. de dona. & glos. in §. his omnibus. lxj. distin. & in c. duæ. xix. q. iij. & Spec. in tit. de disput. & alleg. §. post hoc. uer. illud. & Cy. Iac. Butr. Bald. & Salic. in l. generaliter. la ij. C. de episc. & cler. & glos. in c. & si Christus. j. de iureiuran. & Dy. in regula, decet. de regu. iur. in vj. & Bartol. in l. demonstratio. §. j. in viij. q. ff. de condic. & demonst. & in extrauaganti, ad reprimendũ. in uerbo, nec ex eorum. & in l. adigere. §. quamuis. ff. de iurepa. In quibus locis habes etiam, quòd cessante causa legis finalis, cessat & lex: secus, si causa impulsiua cessat: de quo etiam uide glos. in c. cupientes. in princ. in uerbo, periculosis. de elect. in vj. & in l. si uentri. §. in bonis. ff. de priuil. credi. & in l. j. §. sexum. in uerbo, causam. ff. de postul. & Lapum allegatione cj. quæ incipit, in ciuitate. & do. Abb. in prooemio Gregoriano. In quibus locis habes, & quæ sit causa finalis, & quæ impulsiua: de quo etiam per Domi. in c. quoniam. in j. q. de immu. eccles. libr. vj. ubi post Ioan. And. colligit unum modũ cognoscendi causam impulsiuam, uidelicet quando lex latiùs postea loquitur in parte dispositiua, quæ fuerit causa, in l. posita. de quo etiam per Bald. in l. eam, quam. in ij. colum. C. de fideicom. & in l. j. C. de falsa causa adiecta legato. & Imol. post do. Card. in c. penult. j. de cler. coniug. & Bald. in l. & si post tres. ff. si quis cauti. 2 & in d. l. generaliter. ubi semper uide. ¶ Glos. j. † in fi. ibi, quod uerius uidetur. Idem Innoc. Hostien. Bald. & alij hîc, requirentes tamen tria ex mente glos. Primò, quòd alij testes non reperiantur, per c. quanquam. xiiij. q. ij. Secundò, quòd non sint liberti ecclesiæ propter æquitatem, c. j. §. titul. j. & per id, quod de filio carnali dicitur in glos. etiamsi ueritas aliter sciri non potest. Quod nota ad dicenda. in c. j. j. tit. prox. Tertiò, quòd nõ sint procuratores pro ecclesia: ne, sicut pro ipsa testificari prohibentur, c. insuper. §. eod. ita nec contra eam testificentur. Et istis modis intellige etiam glos. fi. in c. ueniens. j. eodem. ¶ Et in quantum Doct. respondent ad argumẽ. de filio, quod loquitur de filio carnali, non de spiritua 4 li: nota, quòd lex repellens[a] filium â testimonio in causa patris, non intelligitur de spirituali. Sed in contrariũ facit, quod not. glos. in c. Pitaciũ. xxx. q. iij. quæ dicit, quòd magis diligen- a *Lex repellẽs*] *Adde tu, q. Guli. Bald. Ang. Paul. de Castr. Ro. & dus*

do. Alexan. in l. generaliter. ff. de in ius uocan. tenet, quòd qui aliquē ex sacro fonte baptismatis leuauit, non potest uocari in ius sine uenia. Ex quo ibi Bald. infert, quòd pater spiritualis nō potest esse testis, & sic compater, in causa filiatij, neq; etiam filiationis in causa patris spiritualis: quod est mentiti tenendū, secundum eum. Et de hoc solet sæpè dubitari in practica. Adde, q. idem tenet Sali. in l. testis. ff. de testi. Idē tenet Ful. in l. iiij. §. prætor. ff. de in ius uocan. Facit text. in c. ita diligere. xxx. q. iij. et glo. in c. qui dormierit. xxvij. q. ij. Facit etiam, quod uult Bal. in l. j. in antepen. char. C. unde ui. quòd mulier nō repellitur ab accusando, p iniuria illata p nōs sibi coniunctis, ita pro iniuria illata compatri. Breuiter tene contrariū, quod tenet hic Feli. uidelicet, quòd cōpater non repellitur à testimonio in causa filiatij, neq; econtrà filiatius i causa patris spiritualis: eò, quia edictum de testi. est prohibitiū certarū personarum. Vnde omnis persona, quæ expressè noti est prohibita, potest testificari, l. j. ff. de testi. Et dic, q. iura præallegata loquūtur, quo ad impediendū matrimoniū. Ita tenet Bart. in consil. suo incip. In quæstione uertente. Ro. & do. Alexā. in d. l. generaliter. et idem do. Alex. in consilio suo ccccxx. incip. In causa & lite. & in consil. dclxxx. incip. Viso themate.

dus est pater spiritualis, quàm carnalis. Et dicit Gulie. de Cuneo in l. adoptiuum. §. patronū. ff. de in ius uo. quòd pater spiritualis non potest uocari in ius sine uenia, sicut nec carnalis. Et dicit glo. in c. j. de cogna. spiri. in vj. q. dignior est cognatio spiritualis, quàm carnalis. Et in terminis, quòd non possit testificari, tenent Gulie. de Cu. & Bal. in l. generaliter. ff. de in ius uoc. Nihilo minùs uerius est, quod dicūt hîc Doct. Et ita expressè tenet Bal. in l. parentes. ante fi. C. de testi. tum, quia probationes non sunt angustādæ, l. quoniam. C. de hæret. tum, quia edictum de testibus est prohibitoriū, c. j. §. eod. & istud sequitur domi. meus hîc, dicens authoritatem Ioan. An. esse semper menti tenendam. In hoc ad de do. Flor. idem tenentem in l. testis idoneus. ff. de testibus. & Salic. in d. l. parentes. & non alleges tū hîc Io. An. quia non loquitur in filio spirituali, de quo in dictis locis, scilicet per leuationem de sacro fonte: sed in monacho, uel clerico ecclesiæ collegiatæ, q̃ largè dicitur eius filius, c. cui portio. xij. q. j. ¶ Extra glos. Tene menti plura, quæ ponit hîc do. Abb. ad intellectum c. super prudentia. xiiij. q. ij. & c. quanquam. ea. causa & q. quia dicit,

3 quòd † quando inter laicos est examinandus clericus in subsidium ueritatis, debet episcopus, aut per se, aut per alium examinare & transmittere depositionē seculari. Est enim prohibitum clerico deponere coram laico: c. testimoniū. xj. q. j. & c. nullus. xxij. q. v. Si tamen testificaretur etiam sine licētia episcopi, ualeret eius depositio, secundum do. Abb. ualde solenniter, cùm non reperiatur expressè prohibitum, quando spōte deponit: & per alias rationes, de quibus per eum dicentem, Idem in effectu de religiosis, cùm simpliciter permittantur testificari, ut in Spec. de teste. §. j. uersic. item quòd est monachus. & in c. & si Christus. in fin. j. de iureiur. & in §. cogitandum. in authen. de monach. & ibi gl. & Bald. in authen. ingressi. in j. col. C. de episc. & cle. ut hîc per do. Abb. Contra quem fortiter facit, secundum do. meū hîc, d. c. super prudētia. ponens in prouidētia episcopi testimonium clerici, non distinguendo, an sponte, an coactus testificetur. Vnde omissio istius licentiæ uidetur uitiare actum, cùm debeat procedere, secundū Bar. in l. j. ff. de aqua plu. arc. & in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hæred. & omnes in c. cùm cōsuetudinis. §. de cōsuetud. & præsertim in religioso, qui non habet uelle, nec nolle, etiā quoad ualiditatem actus, c. si religiosus. de elect. in vj. Et quòd debeat requirere licentiam prælati, firmat Bal. licet ipse non dicat, in l. quoniam liberi. in princ. C. de testib. Et ideo in religioso difficilè seruaretur opi. do. Ab. Sed in clerico seculari fortè transiret, secūdum do. meum: quia prohibitio c. quāquam. est inducta ad conseruādum honorem clericorū, ne laicus uideatur in eos authorizare. Sed quando sponte testificatur, uidetur tunc omissio licētiæ esse omissio leuis solennitatis: ideo non uitiat, l. j. ff. de uē. inspi. Facit gl. in simili lx. distin. in Summa, & quod no. Bar. in l. fi. in princ. C. de iure deli. de signo crucis omisso in inuentario: Quia non uitiat. Et cum hoc transeo, & addo gl. fi. in c. j. §. de iur. cal. quæ in terminis uoluit omissionē similis licentiæ non uitiare actum: & ibi do. Abb. in x. & xiiij col. reassumit ista omnia, de quibus etiam per Bal. in l. iij. in v. col. ff. de testib. in apostillis: & Spec. in tit. de teste. §. sequitur. uer. quid de presbytero. do. Ant. in c. fi. qui testamentum. §. eo. & gl. in authen. si dicatur. C. de testi. & Bald. in d. l. liberi. & do. Card. pulchrè consi. c. quod incipit, Testator habet. ubi consuluit, ualere testamentū, in quo fratres Minores sunt testes: quia hoc non reperitur eis prohibitum. Et allegat multa, non aduertens ad d. c. super prudentia. quod prohibet ecclesiasticos esse rogatos in testes in instrumentis, quæ fiunt inter laicos. Vnde ex hoc puto illud c. procedere de honestate, per id, quod etiā no.

4 gl. in d. §. cogitandum. cum concor. de quibus §. ¶ An † autem episcopi possunt compelli testificari in casu necessitatis? Dic, ut hîc per do. Abb. concludētem, quòd sic seruata solēnitate, l. nec honore. C. de episc. & cle. Et an ista procedant in causa criminali, ut clericus possit testificari contra laicum, uel pro laico, dicetur post do. Abb. j. eod. de cætero. ¶ Et adde, quòd si episcopus defert iuramentum clerico, uel religioso, ut testificetur, uidetur ei dare licentiam testificandi. Ita probatur ex eo, quod signanter notat Ioan. An. in regula, qui tacet. ad fi. de reg. iu. in vj. ubi dicit, quòd si constitutio episcopi prohibet alienationem fieri sine consensu episcopi, & clericus alienet in ipsum episcopum, non incurrit pœnam statuti, quia ex illo actu uidetur ei dare licentiam: & sequit do. Abb. in c. nónne. in ult. col. j. de præsump. & in c. cùm dilectus. in princ. per illum tex. §. de consue. & ad idem, quod no. Bar. in l. frater à fratre. ff. de condi. inde. & Bal. in l. bonorum. C. qui admitti. & do. Abb. in c. per uestras. j. de iure patro. & Bal. in l. fi. C. ad Mace. & Ang. in l. j. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebel. cū similib. ubi dicunt, quòd si statutum requirit consensum patris in contractu filij, & pater contrahat cū filio, uidetur absq; alio actu separato consensum adhibere. Et ita in materia nostra, quo ad religiosum, habui in facto, in quo, quantum ad hanc licentiam, non differt episcopus ab abbate, per id, quod notat gl. in c. cùm pastoris. ij. q. vij. & do. Abb. in c. cùm contingat. in x. col. §. de foro compet. cum similibus.

SVMMARIVM.

1 *Criminosus quāuis toleratur, quia fortè habebatur pro idoneo, potest nunc repelli, si probetur crimen.*
2 *Sententia lata super statu alicuius, sicut facit fidem in quocunq; iudicio, ita etiam & probationes inhabilitantes personā alicuius.*
3 *Lex canonizata, contraria canonibus, non est seruanda in foro Canonico.*
4 *Infamia potest esse ita occulta, quòd non uitiaret actum solennem.*
5 *Infamis si testificatur, & post testimonium restituitur ad famam, nō reconualescit eius testimonium.*
6 *Banniti pro maleficio an possint testificari.*

CAPITVLVM XIII.

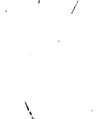

Vper eo. ¶ Crimen nunc probatū repellit testē, etiamsi de illo aliàs non sit damnatus. H. D. Et expedietur plenius in c. testimonium. j. eodē. ¶ No.

1 ¶ Not. primò, q̃ † de iure Canonico criminosus, quāuis toleratur, qui fortè habebatur pro idoneo, potest repelli, si nunc probetur crimen: si tamen fuisset testis instrumentarius occultè inhabilis, dato quòd postea apparêret inhabilis, secus esset, secundum do. Abb. hîc per l. j. C. de testa. Et idem dicit de sententia lata ad dicta testium inhabilium: quia nō reprobatur, licet postea offerantur probationes super inhabilitate, per c. præsentium. j. eod. nisi fuerit appellatum: quia in causa appellationis poterit obijci. Allegat glos. in uerbo, per sentētiam. in c. j. j. de except. Vel nisi opponeretur falsitas, se-

2 cundum notata in c. lict. §. tit. j. ¶ No. secundò, quòd † sicut sententia lata super statu alicuius facit fidem in quocunq; iudicio, ut in l. ingenuum. ff. de statu homi. & notat gl. in c. pen. j. de re iud. ita etiā sententia & probationes inhabilitantes personam alicuius. Facit l. ex

3 ea. ff. de postu. & j. q. ij. c. cito turpem. ¶ Glo. prima † ibi, idem l. Iulia. Illud est secūdum leges, apud quas ita demùm repellitur criminosus, si fuit damnatus, ut in contrarijs: secus secundum canones, in quibus satis est, q̃ nunc potest conuinci, secundum Doct. hîc. Ex quibus uerbis notat do. Abb. quòd lex canonizata contraria canonibus, non est in foro canonico seruanda: & hoc ideo, quia Gratianus incorporans illam canonibus, non potuit legi canonicæ præiudicare, per notata in c. ij. per Ioan. And. & alios §. de rescript. secundum eum: cui adde glos. notabilem idem probantem in c. j. in uerbo, tractamus. post medium, de re. eccles. non alien. in vj. & ibi Domi. in iiij. col. uer. no. bene. dicit eam ad hoc esse ordinariam: & idem tenet Imol latè post alios in d. c. ij. Vbi autem canon facit mentionem de lege illa, dicitur tunc facta lex Papæ, secundum glos. in c. in primis. in uerbo lex Cornelia. ij. q. j. quam allegat do. Abb. in c. nouit. in xv. col. §. de iud. & in c. j. in ij. notabili, j. de præsumpti. & Imol. in c. j. in ij. col. §. de constit. ¶ Et an sit uerum, quòd oporteat de iure ciuili testem fuisse de crimine, nedum conuictum, sed etiam condemnatum, dicetur j. eod. testimonium. & re uera licet Doct. hîc, præsertim Bald. simpliciter dicant, quòd sic, tamen in contrarium est glos. expressa in d. §. item lege Iulia. in uerbo, in uinculis. per illum text. in uerbo, ut cōuictus. & sic etiā loquitur l. iij. ff. de testi. Idem expressè no. glos. fi. & ibi Bar. in l. qui iudicio. ff. de accus. & uidetur tex. in l. quoniam liberi. C. de testi. & in l. ij. ff. de senato. Et facit ratio: quia testis remouetur ob infamiā, d. l. iij. uers. nam quidam. Et infamia contrahitur aliquando ipso iure nulla præcedente sententia, l. de cætero. C. de infamibus. l. palam. §. quæ adulterio. ff. de ritu nupt. & per Cyn. in ru-

4 brica. C. de infamibus. ¶ Et in materia dicit Bal. hîc, q̃ † infamia potest esse ita occulta apud homines, quòd non haberet uitiare actum solennem: putà, testamentum. Allegat glos. quam dicit sing. in l. cùm lege. ff. de testa. & in authen. de tabel. §. pe. de qua dixi in c. fraternitatis. j. de hæret. ¶ Item dicit, quòd † si post testimonium restituitur ad famam, nō reconualescit testimonium: Allegat. l. iij. §. duæ causæ. ff. de Carbo. edic. ¶ Itē dicit, quòd si testis condemnatus appellauit, & interim tulit testimonium, postea deseruit appellationem, ualet testimoniū: quia licet appellatio fuerit deserta, non fuit tamen desertū testimonium. Ita dicit sing. notari in l. furti. §. j. ff. de infami. ubi uide gl. pen.

6 ¶ Item † dicit, quòd banniti pro maleficio possunt testificari de iure ciuili: quia bannum non irrogat infamiā iuris; & potiùs fingetur contumax,

4 quàm conuictus: & contumacia non infamat: quia propriè loquēdo non est delictum, cùm non constat in malè agendo, sed in omittendo: & dicit, quòd est communis opinio, nisi statutum aggrauaret contumaciā, ut quia haberet pro confessione: quia tūc est infamis infamia iuris municipalis. Alleg. Bart. in l. infamem. ff. de publi. iudic. Et sic nullibi poterit testificari, per l. ex ea. ff. de postul. secundum ipsum: cui adde in eo, quòd dicit contumaciam nō esse maleficium, quòd de hoc etiam ponit in l. & in multis. C. de appel. & Bar. in l. omne delictum. ff. de re milit. & Bal. in l. fi. C. de crimine stellionatus. Et est uarietas inter Doc., pter glos. iiij. q. j. in Summa, & in c. ex literis. §. de constit. cum concor. Tamen, quod dicit Bald. hîc, communiter tenetur: quia contumacia non cōnumeratur inter tractatus publicorum, aut priuatorum maleficiorum: sed inter ciuiles, in tit. si quis ius di. nō obtemp. Et in quantū dicit Bal. quòd nedum in loco, à quo est bannitus, sed nec in alio, potest testificari, per d. l. ex ea. uide, qd̃ no. do. Abb. in c. pastoralis. §. uerum. in penul. col. de appel. & in c. postulasti. in v. col. de foro compe. Et aliter non examino.

Contumacia] Adde tu, an contumacia sit delictum, gloss. in l. si filius. la j. ff. de interro. act. Bar. in l. j. in fi. ff. si quis ius dicen. tenet, quòd sic. Adde, quòd contrarium tenuit Bal. i l. si mora. ff. sol. mat. ubi dicit, q̃ contumacia sine mora nō est propriè delictum in committendo: & sic non est uerum maleficiū, sed interpretatiuè. Ideo cùm statuta debent strictè intelligi, statutū loquens de maleficio non habebit locum in contumacia: & sic patet, quòd si bannitus pro maleficio impunè posset occidi, nō posset occidi bannitus pro contumacia. Cū Bald. transit Imo. in d. l. mora. & uide Bald. in l. fin. C. de crimi. stellio. & adde Bar. in d. l. j. in fi. ff. si quis ius dicē. ubi ponit istā quæst. de bannito.

c. de cætero.

SVMMARIVM.

1 *Laicus non testificatur contra clericum in causa criminali, neq; clericus contra laicum.*
2 *Clericus an possit accusare coram iudice ecclesiastico.*
3 *Clericus an possit testificari pro laico in causa criminali? Et concludit, quòd non.*
Quæ regula fallit, siue limitatur septem modis.
4 *Laici possunt testificari contra clericum, quando delictum est commissum in loco, ubi nulli sunt clerici. nu. 5.*
6 *Laici possunt testificari contra clericum, quando delictum clerici dicitur notorium.*
7 *Laici licet non admittantur ad testificandum contra clericos, quo ad plenam probationem, sed ad indicium sic, ut saltem clericus subijciatur torturæ. Adde nu. 8.*
9 *Laici possunt testificari contra clericum, quando agitur de crimine ciuiliter.*
10 *Laici possunt accusare clericos, si suam, uel suorum iniuriam prosequantur.*
11 *Sui qui dicantur.*

CAPITVLVM XIIII.

E cætero. ¶ In criminali laicus non testificatur cōtra clericum: accusat tamen pro sua & suorum iniuria. Hoc dicit. Et procedit etiā in clerico habente solùm primā tonsurā, sm Dom. in c. sicut sacerdotes. ij. q. vij. & probatur hîc in uerbo, clericū. iuncto c. clericos. & ibi gl. in uerbo, psalmista. xxj. dis. ¶ Procedit etiam ecōuerso, ut clericus nō admittatur contra laicū criminaliter. Et ita per istum tex. no. gl. in c. testimoniū.

1 xj. q. j. & ibi bonus text. ¶ Fallit dupliciter. Primò, nisi † laicus accusaretur de crimine ecclesiastico coram ecclesiastico, sm Hugutio. & Archi. ibi, & do. Abb. hîc. ¶ Fallit secūdò, nisi in iudicio seculari ueritas criminis aliter haberi nō posset, sm do. Ab. hîc per c. quāquā. xiiij. q. ij. & sequitur do. meus hîc, dicens: tunc clericū posse cogi & allegat do. Ant. & bene, in c. dilectorū. in ult. col. j. tit. proxi. Sed considera bene: quia si loquuntur, ubi non agitur criminaliter, hoc est clarū: & ita tenet Arch. in d. cle. testimoniū. dicēs, q̃ ubi agitur de crimine ciuiliter,

posset esse testis, nec ei noceret, si postea iudex sanguine puniret. Sed si isti intelligunt de causa criminali criminaliter mota, non bene loquuntur, per id, quod no. Spec. in titul. de lega. §. iuxta. uer. item litigiosus. & glos. in c. j. ij. distin. Nec ualeret in hoc protestatio, de qua in c. ij. de homi. in vj. quia est omnino contraria facto, in
2 quo ciuiliter nihil agitur. ¶ Itē † in quantū dicūt, quòd clericus potest accusare criminaliter coram ecclesiastico, adde Archid. idem tenentem in d. c. sicut. & allegat etiam glos. in c. j. ij. distinct. sed dicit Domi. in d. c. sicut. quòd ille text. facit in contrarium: quia prohibet accusationem, non distinguendo, coram quo iudice fiat: & ratio text. posita ibi in fi. concludit in utroq; iudice, dū dicit, oportere clericos esse mites. Sed posses dicere, q; in testimonio secus, ubi alij non essent, per rationem d.
3 c. quanquam. ¶ Vtrùm † autem clericus possit testificari pro laico in causa criminali, uidetur, quòd sic: per id, quod dicam j. in uer. limita quartò. Sed tamen ubi seruarentur leges loquentes de pœna talionis, secus esset, per ea, quæ eleganter notat Imol. post do. Anto. in c. j. in iij. col. s̄. de postul. concludens, clericum non posse aduocare pro reo sanguinis, ne accusator puniat pœna talionis: contra Hostien. & Ioan. And. ibi, & glo. in c. j. ij. distin. non distinguendo, an reus iustè condemnetur, uel non: ut ibi per eum, qui etiam dicit, nō prodesse protestationem, d. c. ij. per id, quod s̄. dixi: & sic per hoc de aduocato fortiùs infertur ad testem, qui magis urget in iudicio. Et istis adde beatum Thomā ij. ij. q. lxx. articulo j. in fine, ubi dicit, quòd ministri altaris non possunt compelli testificari in causa sanguinis. ¶ Mo-
4 dò istam declarationem limita. Primò, nisi † delictum, de quo clericus accusatur, esset commissum in loco, in quo non essent clerici, secundum do. Abb. hîc, ne delictum remaneret impunitum: nam in tali defectu probationis inhabiles aliàs, admittuntur, c. ueniens. in fi. & ibi dicetur, j. eod. & mouetur ex alijs, de quibus per eū: pro quo diffusè inducit hîc do. meus l. j. C. de quæst. ubi prohibitus testificari contra alium propter reuerentiam, potest testificari in subsidium in causa criminali. Ad idem c. fi. j. tit. proxi. inducēdo subtiliùs, quàm do. Abb. ubi laicus admittitur: non, quia crimen sit exceptum, sed quia ueritas aliter sciri non potest: nam si esset crimen exceptum, tunc si laicus esset particeps criminis, admitteretur ad testimonium, non in subsidiū, c. j. de testi. in vj. & c. si quis Papa. lxxix. distin. ¶ Sed cre-
5 do, quòd † difficiliùs ista limitatio obtineretur: quia non ualet simpliciter consequentia: Veritas aliter haberi non potest, ergo testis inhabilis efficitur habilis. Sed istud est solùm in his, quæ de sui natura ab alijs sciri nequeunt: & notant singulariter do. Anto. & Innoc. in c. tertio loco. s̄. titul. j. & ibi dixi in iiij. notabili: & est textus melior de iure in c. in literis. j. eod. Et hoc modo non obst. d. l. j. quia loquitur in causa adulterij, in qua domestici admittuntur, l. consensu. C. de repud. & in causa c. fi. j. titul. ij. non apparet, quòd ageretur criminaliter. Vnde licet in quibusdam causis ciuilibus uideatur admitti testis inhabilis in subsidium, ut hîc per do. Ab. tamen in criminali lex Canonica adeò resistit, ne laici testificentur contra clericos, quòd non uidetur iste casus posse non de nouo induci ex sola authoritate do. Abb. Contra quem etiam facit, quod dicit Bartol. in l. fi. ff. de in litem iurando, ubi dicit, quòd licet contra dolosum, cùm agitur ciuiliter, data difficultate probationis, fiat probatio per iuramentum, non tamen cùm agitur criminaliter, & cùm dubitatur, ne crimen remaneat impunitum. Responde ex text. in l. absentem. in princip. ff. de pe. Responde aliter, quòd ipsi laici poterunt eum accusare ciuiliter, ut remoueatur à beneficio: quia posset. Sed plenè limita in c. ex parte. s̄. eodē. Et diceretur agi ciuiliter, c. per tuā. de symoni. & sic non
6 remanebit crimē impunitum. ¶ Limita † secūdò istum text. ut non procedat, quando delictum clerici dicitur notorium, secundum do. Abb. hîc per text. optimum in c. cùm dilectus. el ij. ad fi. j. de purga. Cano. ibi, cuius uniuersæ uiciniæ populus testis erat. & illum text. notat etiam do. Abb. ibi, & pleniùs in c. cùm non ab homine. in viij. colum. s̄. de iudic. ubi omnino uide. Bene facit, quod notat do. Anto. in c. ex parte. in v. colum. s̄. eo. ubi etiam sic limitat istum text. quo ad accusationem: & pro hoc, quia in notorio non requiritur ordo iuris, c. ad nostram. el iij. j. de iureiuran. Ad idem, quod notat do. Anto. post Ioan. And. in c. tam literis. in ulti. col. j. eodem ubi dicit, quòd laici sunt idonei testes ad pro-
7 bandum famam contra clericum. ¶ Limita † tertiò, ut regulariter laici hoc casu non admittantur, quantum ad effectum plenæ probationis, sed ad indicium sic, ut saltem clericus subijciatur torturę, secundum do. Abb. hîc. Allegat notata per glo. in l. capite quinto. ff. de adulter. & text. in l. quæro. in fi. ff. de ædil. edi. & quod no. Innoc. in c. j. s̄. de proba. & in c. quoniam. s̄. eod. ubi hoc optimè sentit. Et bene facit, quod not. Bar. in l. fi. in fi. ff. de in litem iurando. ubi dicit, quòd quando priuilegiata probatio plenè probat in ciuilibus, facit indiciū sufficiens ad torturam. Sed clarum est, quòd in ciuilibus testimonium laici plenè probat contra clericum. Ergo, &c. Et quamuis do. meus hîc teneat contrarium, quia laici prohibentur testificari hoc casu propter reuerentiam, in c. laico. & c. laici. ij. q. vij. Vnde non facit talis testis indicium, secūdum Bartol. in l. j. §. diuus. & gl. in l. j. C. eod. & Bartol. in l. maritus. ff. de quæst. tamen transeo cum do. Abb. propter doctrinam Innoc. in. c. cùm dilecti. j. de accusa. cùm concor. quas aliàs ibi dedi: quia non est simpliciter uerum, quòd reuerentia impediat, quo ad indicium, ut per Bald. in l. seruos. C. de quæstio. maximè per d. l. quæro. in fi. Et posito, quòd ita esset, non puto reuerentiam debendam clerico per laicum, esse similem reuerentiæ serui in dominum, per
8 c. qualis. in fi. viij. quęst. j. ¶ Limita quartò, nisi † laicus testificatus in casu huius capituli produceretur pro clerico: quia pro ipso testificari posset. Ita probatur glo. in c. clerici. lxxx. distin. de qua dixi in c. ij. s̄. tit. j. Bene facit contra catholicum. Potest tamen dici produci à catholico in fauorem ipsius. Facit, quod not. glos. & Bartol. in l. lege Iulia. & in l. inuiti. ff. de testi. Ad idem glos. ij. in c. j. xxviij. quæst. ij. quæ incipit, dicit per illum tex. quòd clericus potest se probare innocentem etiam per mulieres. Et pro hac limitatione est casus in terminis, in c. peruenit. ij. in tit. j. secundum communem lecturam, q;
9 ibi ageretur criminaliter. ¶ Limita † quintò, nisi ageretur de crimine ciuiliter, secundum Hostien. & do. Abb. hîc, per c. ij. s̄. eod. & c. tam literis. j. eod. etiamsi agatur ad priuationem beneficij: quia non est causa criminalis, c. per tuas. el j. j. de symonia. & idem, si per uiam inquisitionis, uel denunciationis, argum. d. c. tam literis. secundum ipsos. & Fed. consil. xxiij. inci. Titius electus. ubi semper uide, quāuis aliud senserit Archi. in c. quia iusta. v. q. vj. ¶ Limita sextò, nisi accusatio criminalis, seu testimonium essent super criminib. exceptis, secundum glos. & omnes hîc. Et istud, quo ad accusationem, declaratur plenè per glos. & Doc. in c. cùm P. j. de accus. & glos. ij. quæst. vij. in summa: & respectu testimonij, ut
10 in c. per tuas. el j. j. in text. & glos. j. de symonia. ¶ Limita † septimò & ultimò, quo ad accusationem, ut in text. nisi suam, uel suorum iniuriam prosequantur. Ex quo no. do. Anto. Imo. & do. Abb. quòd de iure Canonico licitum est iniuriam uendicare: & idem c. olim. cum simi. j. de iniuri. Quod intelligit Imol. dum modò dimittatur rancor. Allegat glos. in c. si quis contristatus. xc. distin. Sed de hoc, quia non est hîc locus accommodatus, remitto ad notata per Hostien. in Summa de maledicis, §. j. in j. col. uer. uel dic. & do. Abb. in c. j. in fi. eo. tit. & omnino bea. Tho. secunda secundæ, q. cviij. arti. j. & gl. fi. &

Bald.

Bal. in §. fi. Instit. de iniur. & do. Abb. in c. j. circa fin. j. de iureiurand. & glos. in uerbo, emendet. & ibi eleganter Do. post Ioan. An. in c. ij. de homi. in vj. & glo. in c. si qui. & in c. si illo. xxiij. q. iiij. & glos. fi. in c. quia præsulatus. j. q. iiij. & glos. & Dom. in c. & qui emendat. xlv. dis. & Bar. in l. non solùm. §. iniuriarum. ff. de iniur. & Bald. & latè Ro. in l. diuus. ff. ad Sylla. & Bart. in l. si tibi x. §. quędam. ff. de pact. & Bald. in c. j. §. iniuria. de pac. iura. fir. & do. Ant. & Imol. in c. de his. j. de accus. cum si. In quibus locis habes in effectu, quòd quis tenetur remittere rancorem, sed non iniuriam: &, quòd ultio iniuriæ per uiā iuris non est in conscientia prohibi-
a ta, imò remittens[a] in pœnitentia iniuriam simpliciter, potest adhuc agere actione iniuriarum. ¶ Et circa hanc limitationem nota, quòd clericus non potest simpliciter accusare laicum, si suam, uel suorum iniuriam prosequitur, secundum glos. sing. in c. laicos. ij. q. vij. nisi protestetur, se non intendere de sanguinis uindicta, secundū Io.
11 And. in c. prælatus. super uerbo, querelam. de homici. in vj. ¶ Sed † est magnum dubiū, qui dicantur sui, in causa huius decre. in quo. Ioan. And. do. Ant. & do. Abb. multùm instantes uidentur concludere cum eo, quod no. Ioan. An. in Spe. de accus. §. iij. in prin. quòd illi dicantur sui, de quibus in l. j. cū seq. ff. de postul. uidelicet pro quibus remoti à postulando in tertio ordine, de quo ibi, possent postulare. Et eos enumerat hîc do. Ab. Idem dicūt Bald. & Imo. hîc de personis, pro quibus quis potest agere sine mandato: de quibus in l. sed & hæ. ff. de procur. per Spec. in tit. de coniuncta persona. in princ. per Bart. in l. ij. in princ. ff. de accus. & in l. cui eorum. §. affinitatis. ff. de postul. & Bal. & Angel. in l. j. in fin. ff. de procur. & Bar. in l. cùm alienam. C. de lega. & Bald. in l. j. C. qui accus. & in l. cùm acutissimi. C. de fideic. & Salic. in l. exigendi. C. de procurat. & do Anto. & Imo. in c. nonnulli. §. j. s̄. de rescript. & Imol. in c. fin. s̄. de postul. Idem in proposito dicunt Doct. hîc de personis, contra quas quis non cogitur testificari: de quibus in l. lege Iulian. ff. de testibus. & in §. item lex Iulia. iiij. q. iij. & hanc opi. ponit glos. ord. in l. in fœmina. C. ad Turpil. & Spe. in tit. de accus. §. iij. in princ. & do. meus hîc: pro quo facit text. in c. de crimine. iuncto c. certis. xv. q. iij. & idem not. latè Bald. in d. l. j. uer. super iij. puncto. C. qui accus. & sequitur ipsum Pet. de Anch. in repet. c. j. uer. solet dubitari. de consti. Et quælibet ex istis opinionibus est tolerabilis, licet in ipsis habeam unū scrupulum, de quo dicam in uoce. Generaliter autem in alijs materijs, qui ueniant appellatione suorum, uide Bald. & Salice. in d. l. in fœmina. C. ad Turpil. & Bald. in l. negāda. in fin. C. qui accus. & do. Floria. in d. l. lege Iulia. & Dom. in c. studeat. circa fin. l. Dyn. & Bart. in d. l. j. C. qui accus.

Remittens] *Adde, quòd Bal. in l. non solùm. §. iniuriarum. ff. de iiur. limitat hoc, uidelicet q; quando est facta plena remissio iniuriarū in foro pœnitentiali cum iuramēto, quòd prodest in foro iudiciali: quia potuit presbyter pro alio acquirere, ut no. Bart. in l. j. §. publicum ius. ff. de iusti. et iure. in iiij. col. in uer. ultimò inducit. Et dicit ibi Baldus, quòd hoc maximè habet locum in liberatiōe, iuxta no. in l. non solùm. §. liberationis. ff. de libe. leg. quod no. diligenter.*

SVMMARIVM.

1 ¶ *Causæ ciuiles & ecclesiasticæ quæ dicantur.*
2 *Tertia productio testium an debeat fieri sub una dilatione.*
3 *Quarta productio testium non admittitur, quando est renunciatum testibus, etiam in prima & secunda dilatione.*
4 *Quarta productio si fiat, parte non contradicente, citra solennitatem, ualet talis productio.*
5 *Productio testium facta post conclusum in causa, an ualeat parte nō contradicente.*

CAPITVLVM XV.

c. in causis.

IN causis. ¶ Non potest fieri quarta productio testiū, nisi seruata solennitate cultra tertiam. j. eodem. & publicatis dictis testiū, publicè super ip-
1 sis disputari potest. Hoc dicit. ¶ Nota † primò duplex genus causarum ecclesiasticarum & ciuilium. Et ciuiles intelligunt Doctores, de rebus temporalibus: ecclesiasticas, de ecclesiasticis. Et remittit do. Abb. ad gl. ord. xj. q. j. in summa. Vide tu Io. An. in c. literis. s̄. de iura. cal. & in Spe. ti. de actore. §. j. uer. porro. & plenè Lapū alleg. lxx. quæ incipit, Sæpe uidi. & Domi. in c. frequens. §. j. uersi. quæro, an causa. de resti. spo. in vj. & in simili glos. in. cle. j. in uerbo, omnimodā. de fo. compe. & quod no. gl. in c. j. in uerbo, quamuis. de re iud. Et quæ dicantur causæ maiores, magnæ, & minores, uide Hosti. in c. fi. j. de cri. fal. & ibi. Ana. in iiij. col. & do. Card. in cle. non potest. in xj. q. de procur. & Spec. de iurisdi. om. iudic. ad. fi. uersi. & breuiter no. & do. Abb. post glos. in c. de appel. j. de appel. & glos. & Doc. in authen. nisi breuiores. C. de sentex breui. reci. & Bart. in l. leuia. in fi. ff. de accus. & do. Ant. in c. si pro debilitate. in ij. col. s̄. de offic. dele. & eundem in simili in c. querēlam. s̄. de procurat. & ibi Imol. & do. Anto. in c. edocersi. in iij. col. s̄. de rescript. ¶ No. secundò, quòd non solùm circa decisoria, sed etiam circa ordinatoria processus ius ciuile seruatur in foro canonico, ubi non contradicit canoni: quod est mentiendum, secundum domi. meum hîc, qui remittit ad not. in c. j. j. de oper. no. nun. & Bar. in l. priuilegia. C. de sacrosan. eccles. Vide etiam de materia latè Pet. de Anc. in repeti. c. j. in vj. chart. uersi. his itaq; præmissis. s̄. de consti. & Bald. in c. fi. j. de præscript. & ibi Imo. in j. char. & do. Abb. post Ioan. And. & do. Anto. in c. eccles. el j. in ult. col. s̄. ut lit. pen. & latè Domi. in c. j. x. distin. Albe. in j. parte statutorum, q. ix. & do. Abb. plenè in c. eccles. in illis septem casibus, s̄. de constit. & in repet. c. cùm esses. in primis chart. j. de testa. & Imol. in c. j. ij. in colum. s̄. de constit. Et dicunt sing. do. Anto. & Imol. in c. clerici. s̄. de iudic. quòd si in casu miserabilium personarū, uel pauperum, canones contrariantur legibus, debent seruari canones etiā in foro ciui. Et dicit do. Ab. in c. ij. j. de testament. quòd licet ius ciuile non repugnans statutis ecclesiæ debeat seruari in foro canonico, tamen ubi lex ciuilis foueret lucrum odiosum proximo, uel rigorem quendā, tunc non est seruandū in foro canonico, licet expressè non reprobetur. Facit. c. dilecti. s̄. de iud. & c. j. s̄. de dolo & contu. secundum eum. Et uide Archid. in c. quod à patribus. lxxv. distinct. ubi singulariter dixit, quòd in spectantibus ad forum ecclesiasticū, si ius canonicum statuit rigorem, & ius ciuile æquitatem, stabimus iuri ciuili. Vnde si clericus iurat dare x. usq; ad x. dies, etiam quo ad euitandū periuriū respicimus diem à media nocte, sm ius ciuile, de quo i l. more. Romano. ff. de ferijs. de quo facit festū Bal. i c. ego enim. in ij. col. j. de iureiu. & est gl. solitaria in c. pronunciādum. in gl. ij. de cōsec. dist. iij. & uide Bal. in l. imperialē. §. fi. in iij. col. de prohi. feu. alie. per Fede. ubi sing. dixit, q; licet casus nō decisus in lib. feudorū, in materia feudi, sit decidendus, sm ius cōmune, c. j. §. Obertus. de feud. cog. tū si discordāt ius ciuile & canonicū, prę ualet canonicū in foro ciuili, ratione iuramēti, quod præstāt uasalli, per notata in c. nouit. s̄. de iud. & facit c. ultimū, de foro cōpet. in vj. Et scias doctrinā, q; in terris ecclesiæ, canon cōtrarians legi seruatur etiā in foro ciuili: sed secus in terris imperij, nisi sit materia cōcernens peccatū, sm gl. magistralem in regula, possessor. de reg. iur. in vj. circa quam uide Do. in c. Abbate. §. præfatus. in iij. col. de re. iudi. in vj. & Bal. in l. j. in ij. col. C. qui bo. ced. poss. & Ana. post Cardi. in c. ij. in ij. col. j. de adult. & Spec. in titul. de disputa. & allega. §. porro, uer. sed nunquid. & Imol. in c.

Quinta

Quintaualis. in xj. fal. j. de iureiuran. & in c. j. in vj. col. s. de constit. & Domi. in c. ij. in iij. colum. propter glos. ibi in uerbo, ciuilis. de arbit. in vj. & Petr. de Ancha. in repet. d. c. penult. in xxxix. chart. uersic. sed pone: exemplum. & do. Abb. in c. licet. in vij. colum. s. de foro competen. Ex quibus fieri posset longa repetitio. ¶ Glos. j. ad
2 finem ibi, uel dic, quòd † tertia productio, &c. Hanc teneas, secundum Imol. & do. Abb. hîc de mente do. Ant. licet Bald. non firmet: & est opi. Bartol. in authen. qui semel. C. de probat. quam expressè sequitur Bal. ibi in penult. colum. & in l. j. in ij. colum. C. de dilat. & Domi. post glos. & Archid. in §. spacium. uer. iudicantes. iij. q. iij. & do. Anto. in c. ulti. in iij. colum. uidelicet quòd tex. hîc & in d. c. ultra tertiam. intelligantur, ut sonāt, quòd triplex productio impediat quartam sine solennitate, non attento, an in una, uel pluribus dilationibus facta fuerit: quia ratio solennitatis adhibendæ est timor subornationis, cùm sit suspicio de scientia attestationū ex reiteratione tot productionū, ut hîc per do. Ab. elegātiùs cęteris, qui postea subdit ualde notanter, ꝙ ista solennitas non esset necessaria, qñ quis fecisset plures productiones testium, qui adhuc examinati non fuissent. Et idē, ubi fecisset productiones in actu continuo, ita quòd non potuit scire dicta illorū ante productionem, quam nunc uult facere. Vnde intelligit tex. de tribus productionibus cū effectu factis, ut hîc per ipsum: cui adde, quod latè & eleganter scribit Lapus idem tenens allegatione lxxxij. incip. In causa matrimoniali. ubi multipliciter probat, quòd licet ista iura exigant hanc solennitatem, quando testes fuerunt examinati, per hoc non sequitur, quòd ubi non essent examinati, debeat denegari quarta productio: quia iste casus est minùs fortis cessante dicta suspicione: & ideo conceditur quarta productio sine solennitate, ex quo uerba legis, quo ad solennitatem, non adaptantur ad istum casum: & ibi postea plenè probat, quòd in causis summarijs habet locum quarta productio. Etsi diceretur secūdum hoc, nihil abbreuiabit dilationes in summarijs, contra cle. sæpe. de uerborum signification. respōdet, quòd dabit pauciores dies, sed non pauciores dilationes: quia ex hoc, quòd causa sit summaria, non perditur indultum beneficium iuris, cùm eadē æquitas debeat concedere istam productionem in summaria, sicut in ordinaria, ut latiùs per ipsum subdit hîc do. Ab. ꝙ erit necessaria ista solēnitas, etiamsi quis â princ. nominauit multos testes, non tamen produxit oēs simul, sed fecit tres probationes: quia est eadem ratio & idem timor subornationis, uel paulò minor. Et idem uoluit Bart. in d. authen. qui semel. & est uera opi. quam probat tex. in §. uero. in authen. de testibus. secundum unā expositionem glos. in uerbo, denunciatis testimonijs. licet aliud dicant Bald. & Salic. in d. authen. qui semel.
3 ¶ In † ea glos. ibi, & hoc intellige. nota, quòd ista quarta productio non admittitur, ubi est renunciatum testibus, etiam in prima, uel secunda dilatione: quod est diligenter notandum, secundum Imol. contra Inno. hîc. Et cum ista glos. concor. Bart. in d. authen. qui semel. & do. Ant. & do. Abb. hîc. Et hoc intellige de testibus, qui poterant produci tempore renunciationis: secus, si illos producere non poterat, non ex eo, quia essent impediti, sed quia ignorabat de eis: tunc enim non obstat ulti. conclusio, quin possint denuò produci non solenniter, secundum Bartol. in d. authen. qui semel. quia renunciatio non extenditur ad ea, quæ nesciebat sibi competere, l. mater. ff. de inoffic. test. & in l. lege Aquilia. cum l. seq. ff. de transact. & sequitur Imol. hîc, & facit quod notant do. Anto. Imol. & do. Abb. in c. cùm dilectus. j. de fide instru. & Bartol. in l. admonendi. in ij. colum. ff. de iureiuran. & Bald. in l. j. in iij. col. C. de cōdi. inde. dum dicit, post conclusionem in causa posse produci instrumenta de nouo reperta. ¶ Et in quantū do. Anto. & do. Abb. hîc dicunt, idem esse, si sunt publicati testes ut amplius non sit locus productioni quartæ etiam solenni super eisdem capitulis, per no. j. eo. fraternitatis. ad de elegans cōsilium Pet. de Ancha. ccxix. quod incipit, Ad euidentiam præmitto. ubi latè idem consuluit, reputans istum casum non fuisse priùs tactum: & dicit, quòd ista iura debent intelligi sano intellectu: nam licet contra toties producentem iura præsumant & suspicentur de fraude, tamen hæc præsumptio iure permittēte tollitur per dictam solennitatē, ut cùm publicatio facta est, nec reperitur iure cautum, quòd post productionem testium aliquis admittatur, sicut nec post renunciationem: maximè, quia c. fraternitatis. j. eo. & clemen. ij. eo. tit. simpliciter loquuntur. Vnde dicit, quòd qui allegat hāc limitationem ad alia iura, debet dare text. uel Doc. hoc dicentes. Et hanc dicit esse ueritatem rectè intelligenti: & postea subdit, & fortiùs, quòd etiam si pars iuraret se non didicisse attestationes publicatas, & produxisset testes, non audietur, si ipse solicitauit publicationē, ut ibi elegāter per ipsum.
4 ¶ Item † in quantum Innoc. do. Abb. & communiter alij hîc, & Bartol. in d. authen. qui semel. & in l. fi. ff. de ferijs. & do. Anto. in c. ultra tertiam. in v. colum. uersic. fallit quartò. j. eo. & glos. in clemen. ij. in uerbo, producere. eod. tit. concludunt, quòd si parte non contradicente fit quarta productio, omissa solēnitate ualet: ad de, secundum do. meum hîc, text. notabilem, per quem ista decisio sustinetur, in clemen. constitutionem. §. fi. de electione. iuncto c. ut circa. eodem tit. lib. vj. Dicitur enim in c. ut circa. quòd ille, qui appellat ab electione facta, debet ante omnia exprimere causas, cur impugnet electionem: debet etiam iurare, quòd credit illas esse ueras, & altero istorum omisso non potest in appellatione prosequi causam non expressam: postea dicitur in d. §. fi. quòd si parte non contradicente omittitur altera de his solennitatibus, ualet probatio facta super exceptione, ut sic requiratur contradictio partis ad irritandum processum. Et dicitur tacitè actui consentire, qui non contradicit, uel contradicens non appellat, secundum do. meum, qui de hoc multum exclamat. Sed certè circa istam suam inductionē multùm instari posset ex notatis per do. Card. post alios in d. §. fin. in j. & ij. oppositi. Sed posito, quòd procedat, non urgent illa iura ad hoc, quia forma c. ut circa. non est substantifica. Patet: quia procedit illud c. præcipiendo, ut seruetur illa forma, & non seruanti imponit pœnam: ergo contra factum tenet, ne inducatur duplex pœna, l. sanctio legum. ff. de pœnis. Ita dicit ibi do. Car. ad fin. secūdæ oppositionis, & dixi latè in c. ij. §. eodem. Sed opponitur contra istam communem opinionem: quia pars uidetur esse exclusa ab hac quarta productione, non seruata solennitate, id est, præstito iuramento. Sed in tali casu productio facta uidetur nulliter fieri, per tex. in c. pastoralis. in uerb. nullatenus. j. de except. ubi uolens opponere post lapsum termini non potest hoc facere, nisi priùs iuret, & de nouo peruenisse, &c. & sic prohibetur ibi non simpliciter, sed secundum quid, ut in casu nostro: & tamen admissio exceptionis aliter facta est ipso iure nulla. Patet ex illo uerbo, Nullatenus. quod importat ipso iure, secundum gl. in authen. si qua mulier. C. ad Velleia. cum simili. Sed potest dici, secundum do. meū hîc, quòd dictio, Nullatenus. non semper importat actus nullitatem ipso iure, sed aliquando prohibet actum ualere secundum subiectam materiam. Allegat glos. in c. pueri. in uerbo, nullatenus. j. q. j. & quod de dictione, penitus. no. glos. in c. Romana. §. caueant. de senten. excōm. in vj. Posses etiam aptiùs respondere, quòd posito, quòd c. pastoralis. importet ipso iure, illud non est mirum: quia est maior præsumptio malitiæ contra illum, quàm fit præsumptio subornationis contra istū. Et pro doctrina Innocen. hîc facit, secundum dominū Abb.

Abb. quod notat Rota conclusione v. ubi in fortiori ca
5 su dicunt, ualere † receptionem testium, si pars non opponat, post conclusum in causa. Si tamen fuit contradictum & appellatum, non tenebūt attestationes: quia sicut est legitima causa appellandi, si denegatur quarta productio cum solennitate, c. significauerunt. j. eod. ita fortiùs uidetur legitima causa appellandi, si cōceda tur sine solennitate. Et cum istis transeo pro nūc. ¶ Sed uolenti pleniùs indagare, oporteret passum istum trahere ad multa, maximè ad materiam l. non dubiū. C. de legibus. quam dixi remissiuè in c. ij. §. eo. & considerare, quādo aliquid dictum est pro forma, an possit ab eo recedi: de quo per Bal. in l. quoties. C. de iudi. & in l. fi. §. & quidē. C. de iure delib. Et an ista dictio, nisi. quasi conditionalis importet formam, de quo per Bal. in authen. matri. in ij. col. C. quando mulier tutelæ officio. & essent uidenda notata per Bar. in l. cùm lex. in ulti. col. ff. de fideiuf. Bart. & Imo. in l. j. §. sublata. ff. ad Trebel. & Ioan. And. in Spec. de sen. prola. §. iusta. super uerbo, itē nulla ratione litigatoris. Quādo statutum dicit, quòd bannitus non audiatur in iudicio, an processus erit ualidus, si non opponatur: de quo etiā per Pet. de Anch. cōs. clxvj. quod incipit, Principaliter. latè Bal. in dispu. statuto cauetur. & in l. scire oportet. §. consequens. per illum tex. ff. de excusa. tut. & in tit. de pace Constan. super uerbo, si quis autem. ibi, non admittemus. Reliqua in materia huius decret. dicentur in c. ultra tertiam. j. eo.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Testis unus quando contradicit sibijpsi, qualiter reducatur ad concordiam. iunge nu. 2. & 3.*

4 *Testis unus quando contradicit alteri, qualiter reducatur ad concordiam.*

5 *Testes plures quando contradicunt pluribus, qualiter concordātur.*

6 *Testes si sint inæquales & discordant, possunt reduci ad concordiā.*

7 *Et an concordentur ut probent, & nu. 8.*

9 *Concordia an fiat inter dicta testium & confessionem producentis? & concludit, quòd non.*

10 *Hanc conclusionem declarat, ut nu. hoc & 11. cum 12.*

13 *Discordantia testium modica, non est curanda.*

14 *Testes si concordant in dicto, sufficit, licet discordent in causa.*

15 *Vsus communis loquendi interpretans dicta testium, præualet.*

16 *Concordia testium an fieri debeat in causa criminali, ut probent.*

17 *Excommunicatus an quis potiùs præsumatur, quàm non excommunicatus.*

CAPITVLVM XVI.

Vm tu. ¶ Præsumitur multiplicatio actuum, ut testes euitent crimē falsi, etiam ad finem probandi id, quod est deductum. Hoc dicit. Et omissis notabilibus Doctor. & alijs, quibus non est addendum, accumula breuiter famosam & difficilem materiam huius decre. per conclusiones, in quibus habetur, an & quando possint testes reduci ad concordiam, ut euitent fal-
1 sum, uel ut probent. ¶ Prima conclusio: quando † unus testis contradicit sibijpsi, tunc est in dicto suo uarius, & potest ad concordiam reduci, secundum do. Ant. & do. Abb. hîc, per rationem istius text. Idē Iac. But. in l. optimam. C. de contrah. & commit. stipul. & in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. & in l. cùm de ętate. ff. de proba. & Bart. in l. Labeo. ff. de suppellectili legata. & in l. j. in princi. ff. de oper. no. nuncia. & procedit, secundum istos, quando uarietas expressam contra-
2 rietatem non sapit. ¶ Sed † est dubium, an cōcordetur: ut euitet periurium, an etiam ut probet: in quo dicunt do. Ant. & do. Abb. hîc, quòd solùm, ut euitet periuriū. Et idē Bar. in d. l. j. & in d. l. Labeo. in iij. col. uers. credere cōtrariū. & in l. j. in fin. C. de usufru. & Spec. de noto. crl. §. fama. in fi. quia testi uarianti non creditur, l. qui falsa. ff. de testibus. Idem sentit apertè glo. in c. in nostra. j. eo. Et eam notat ibi do. Ant. quia dùm loquitur de pluribus testibus contradicentibus, dicit: fiendam esse concordiam: & aliter dicit, de uno teste sibi contradicente. Quinimò dixit Bartol. in l. eos. in fin. ff. de falsis. quòd unus testis in dicto suo nunquam reducitur ad cōcordiam, ut pœnam, uel periurium euitet, per text. ibi, & in d. l. qui falsa. Videtur enim maior contrarietas, quādo est in ipsomet, quàm quando inter plures: argu. l. j. cùm si. C. de furt. Nec isto casu loquitur iste tex. & ita ui
3 deretur cōclusio ista esse falsa. ¶ Nihilo minùs † uerius puto, conclusionem procedere, & concordari testē uariantem, & nō uerè contrarium, etiam ut probet: quia sicut eadem scriptura reducitur ad concordiam, ut faciat fidem, c. inter dilectos. §. cæterùm. j. de fide instru. & Bartol. pulchrè in l. fin. §. Lucius. ff. de cōdic. inde. Idem in teste, argu. l. in exercendis. C. de fide instr. Et in proposito de teste uidetur tenere Bartol. in l. de ætate. in penul. colum. ff. de minor. ubi dicit, quòd si testis, qui priùs dixit Titium maiorem esse ex aspectu, interrogatus, quid sit aspectus, dixit se nescire, non est cōtrarius: quia subauditur scilicet, aliter quàm dixerit. Ita quòd talis testis reducatur, ut probet, expressè firmat Bald. in pulchra quæstione in l. data opera. uersicu. sed hîc quæro, actor fecit duos articulos. Nec aliter sensit Spe. bene intuenti in d. §. fama. Et ita per hæc firmat dominus meus hîc, subdens tamē, in prædictis multùm uersari officium iudicis, ut bene consideret qualitatē personæ, & dictorum, & difficultatem concordiæ. Adde Bald. in l. si defensor. ff. de interrog. act. ubi concordat cum prędictis. Pro quibus facit, quod no. Imol. in l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de damno infect. ubi dicit, quòd licet testis non possit se emendare ex intervallo, c. præterea. j. tit. proxi. tamen potest interpretari dictum suum, quando interpretatio non repugnat, sed est compassibilis cum dicto. Etsi fortè diceretur, quòd uerbum ambiguum testis interpretatur contra producentem, secundum glos. in uerbo, dubium. in c. in præsentia. §. tit. j. responde, quòd illud non procedit, quando dictum testis ex dictis suis præmissis potest declarari. Et hoc apparet: quia si dicta ipsius partis obscura recipiunt habilem saluationem, ut dicam in quinta cōclusione, non uidetur, quòd dicta testium ita absolutè debeāt cōtra ipsum interpretari. Et per hoc tollitur, ꝙ dicebatur uideri maiorem contrarietatem in ipso teste, quàm inter plures. Et de dicta glos. in c. in præsentia. dicetur in uersic. secundò aduerte. ¶ Secunda con-
4 clusio: si † unus testis contradicit alteri, reducuntur ad concordiam, ut periurium euitent, per rationem huius text. non autem, ut probent, secundum Ioan. And. in Spec. tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. additione incipiente, hîc autem. & do. Anto. & do. Abb. hîc. Sed quòd imò concordentur ut probent, tenet Bartol. in l. gallus. §. ille casus. ff. de libe. & posthu. & in l. si insulam. §. j. ff. sol. matri. & Imo. in l. inter stipulantē. §. j. ff. de uerb. obli. Sed concorda opiniones ex mente do. Abb. hîc distinguendo, utrùm per reductionem ad concordiam testes remaneant singulares, uel non: hoc est, an fiat interpretatio de diuersis actibus, uel non: ¶ Tertia con-
5 clusio: si † plures contradicunt pluribus, & sunt inęquales, fit concordia ut euitent periurium, nō ut probent: quia statur pluribus & dignioribus, secundum gl. in c. cùm cōtingat. in uerbo, utriusq; partis. §. de offi. deleg. & sequitur multùm Imo. ibi in iij. col. & idem tenet Bar. in l. ij. §. pen. ff. si. cer. pet. & in §. ille casus. & Bald. in prima constit. C. §. quibus. & in d. l. insulam. & do. Flo. in l. cùm de ætate. ff. de probatio. & Paul. de Cast. in d. l. ij. si cert. pet. Sed quòd imò concordentur ut probent, sentit glos. iiij. q. iij. §. si testes. & in c. in nostra. j. eo. & ibi hoc notant do. Ant. & do. Abb. hîc, & Imol. in l. inter stipulantem. §. j. dicens, quòd fortè in practica seruaretur opinio

c. cùm tu.

opinio contraria, propter authoritatem glo. & Inno. & idē Imo. hîc: & pēdet ex notatis ī d. c. in nostra. ¶ Quar-
6 ta conclusio: si† testes sunt hinc inde inequales & discordant, possunt reduci ad concordiā ut probent, fm Bar. in d. §. ille casus. & in d. l. si insulam. §. j. & in d. l. Labeo. & in d. l. ij. §. pen. & Ang. in l. ambigua. ff. de legibus. & Bal. in rubr. C. si ex falsis instru. in ult. col. & sentit glo. in d. c. in nostra. & do. Ant. in c. ex literis. in ult. col. j. de sponsa. per tex. hîc: ubi nisi testes non probassent, nō potuisset rescindi sententia. Et ipsum faciunt ualde singu. Bal. & Imo. hîc: & idem tenet do. Abb. hîc, allegans ad idem c. cùm Ioannes. j. de fide instru. ubi patet, quòd licet probatio testiū in eodem casu esset fortior probatione instrumenti, nihilo minùs fieret reductio ad cōcordiam per multiplicationem factorum, quando non constaret de immunitate actus. Et hoc tenet expressè Bal. in l. in exercēdis. in prima combinatione, C. de fide instru.
7 ¶ Sed quòd† non concordentur ut probent, tenet Bar. in l. j. in fi. C. de usufru. & Bal. in authen. at qui semel. in iiij. col. de proba. & Bart. in d. l. inter stipulantem. & Iac. But. in d. l. cùm de ætate. & ibi do. Florē. secus dicens de iure Canonico: & Roma. in l. si finita. §. fi autem plures. ff. de dam. infec. & Iac. But. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiurā. quia dicta testium ambigua, uel æquiuoca interpretantur cōtra producentem, c. in præsentia. s̄. de probat. Sed ad hoc respondetur, quòd illud est uerū, ubi uerba de suo ꝓprio significatu sunt dubia, ut in casu c. in præsentia. de minore annis. Sed ubi testes deponunt per uerba, quæ alio non probato per aduersarium, sunt certa secūdum proprium significatum, tunc reducuntur ad concordiam, ut probent: ut, quando testes dicunt fuisse latam excōmunicationem post appellationē, quæ uerba non sunt ambigua. Et quamuis sit concertatio inter Scribentes, utrùm Canonici hîc essent actores, uel rei, tamen dicit do. Abb. in hoc non esse uim: quia non fundat se Papa super fauore rei, ut hîc in gl. sed ne testes reatu periurij notētur. Canonici obtinēt hîc: non, quia essent rei, uel actores: sed quia patuit excōmunicationē fuisse latam pòst: & posito quòd ipsi habuerint onus probandi, hoc non arguit eos fuisse actores, uel reos, quin dicenti se excommunicatum post appellationem, siue dicat agendo, siue excipiendo, incumbit onus probandi, ut sing. not. gl. pen. in c. uenerabilibus. de sentē. excom. in vj. de quaeminit do. Anto. hîc, & solenniter Ro. in l. in illa. ff. de uerb. obli. & nota Rotam decisio. ccclxxxiij. incipiente, Item quis petit. in nouissimis, & Io. And. in regula, cùm
8 sit partiū. de reg. iur. in vj. in Mercu. ¶ Et† procedit ista conclusio, siue testes producantur ab eadem parte, siue ab utraq; : & uariēt testes unius partis cum testibus alterius. Ita indistinctè ault glos. in d. c. in nostra. & ibi hoc sequitur do. Abb. & glos. in d. §. si testes. iiij. q. iij. & Imo. hîc, & in d. §. j. Et bene facit, quod dicitur de scripturis ab eadem parte productis, quarum uerba apparēt discrepantia: & concor. c. inter dilectos. §. cæterùm. j. de fide instr. & Bal. in l. scripturæ. C. eo. tit. cū similibus. Et tamen in ipsis est minor ratio faciendi cōcordiam, per notata in c. scripturæ. j. de fi. instru. Et ita tenendum est, quamuis dominus meus hîc contrariū tenuerit in testibus productis ab eadem parte: & non bene, cùm utrobiq; sit eadem ratio. Et faciūt, quod de uno teste sibi contrario dictum fuit in prima cōclusione, & quod notat Inno. in c. licet. super uerbo, inuicem. s̄. tit. j. ¶ Quinta
9 conclusio: licet† fiat cōcordia inter testes unius partis, non tamen fit inter dicta testium, & confessionem producentis. Vnde si depositio testium discordat ab intentione producentis, non concordabitur cum cōfessione partis: quia pars non potuit in suum fauorem confiteri, xiij. q. ij. in princ. Ita not. Inn. in c. cùm contingat. paulò post prin. s̄. de offi. dele. & sequitur Bart. Paul. de Cast. & Roma. in l. ij. §. creditum. ff. si cert. pet. & Bald. in proœmio C. §. quibus. in j. col. & do. Flo. in l. cùm de ætate. circa medium, ff. de proba. & do. Abb. in c. cùm Ioannes. in ulti. notabili, j. de fide instru. & Imol. & do. Abb. hîc, dicens: se pro hoc allegare tex. notabilē in c. in præsentia. s̄. tit. j. Dicit tamen, quòd cum cōfessione partis aduersæ in his, in quibus potuit sibi præiudicare, bene
10 fiet cōcordatio. per d. c. cùm Ioannes. ¶ Sed† istam conclusionē declara primò hoc modo: quia licet dicta partis non concordentur cum testibus, tamen ipsæ dicta partis inuicem apparentis contrariantia possunt concordari. Ita sing. notat Bart. in l. j. ff. ne quis eum, qui in ius uoc. in quibusdā lecturis, ut refert & sequitur Paul. de Castr. ibi. Vnde dicunt per illum text. quòd si quis producit articulos, uel positiones, quarum una dicitur alteri contrariari, quòd ad tollendam contrarietatem debent intelligi taliter, quòd producens non incidat in contrarietatem. Et ideo dicunt, quòd si in prima positione deduxi, quòd tibi non promisi fundum: postea in sequēti positione dico, me præscripsisse cōtra te fundum, &c. & sic uideor dicere contrarium, scilicet quod promisi aliàs, non possem præscribere: nam secundò posita debet intelligi, quòd sit posita sine prejudicio ueritatis, quòd promiserim, dico, ꝙ præscripsi. Quòd est bene notandum. Et idem uidetur tenere Bald. post Cy. in l. cùm falsa. ad fin. C. de iur. & fac. igno. & Salic. in l. cùm precum. C. de lib. causa. Facit, quod notat Bald. in l. scripturæ. C. de fide instru. & in l. fin. in iij. notabili,
11 per illum text. C. de rebus credi. ¶ Secundò † aduerte circa istam conclusionem, dum dicitur, quòd dicta testium non concordantur cum intentione partis: illud est clarum, quando sunt ad inuicem contraria, etiamsi intentio agentis est clara, & dictum testis habet in se aliquid, non dico, contrarietatis, sed ambiguitatis: tunc multùm dubito, an possit interpretari pro intentione agentis: & uidetur, quòd non, per id, quod notat glos. in d. c. in præsentia. in uerbo, dubium. scilicet quòd dictum testis ambiguum interpretatur contra producentem. No. Bartol. in d. l. inter stipulantem. §. j. & Rota conclusione ccix. incipiente. Item nota. in antiquis. & Bald. & do. Ant. & Imol. in c. causam, quæ s̄. de rescript. Sed tamen uidetur posse dici contrarium: quia illa glos. cum similibus, debet intelligi, ut dixi s̄. in iiij. conclusione: aliàs autem dictum testis uidetur interpretandum secūdum articulum, super quo deposuit: tum, quòd per multa, de quibus infrà: tū etiam, quia ita expressè no. Bald. in l. si defensor. §. qui interrogatus. ff. de interrog. act. dicens, quòd dicta testium debent intelligi secundum interrogata. Idem Bald. in l. Lucius. ff. de infa. dicens, quòd per clarum articulum declaretur ambiguū dictum testis: & pro certo nō uidetur absolutè uerum, quòd dicta testium obscura semper interpretentur cōtra producentem: quia secundum hoc, tanquam alia, non probasset: & ideo non posset iudex ex officio repetere testes, ut se declarent: quia ad utilitatem priuati nō impertitur suum officium, secundum Inno. in c. ad nostram. j. de iureiuran. cum similibus. Et tamen istud cōsequens est falsum, per text. in c. cùm clamor. cum materia j. eo. Ergo & antecedēs. Et istis adde, quòd sicut per positionem claram declaratur testis, ut dixi, ita etiam uerbum ambiguum agentis deductum clarè per testē effici potest clarum, per notata per Bartol. solenniter in l. si quis intētione ambigua. ff. de iud. Modò istis discursis opportunè dubitaī de modis & exēplis in iure sparsis, ex quibus iudex instrui possit ad faciendas concordias consonas & accommodatas de dictis testium. In quo ex isto text. primò habetur unus modus, scilicet præsumendo multiplicationem actus: quo casu demùm testes si concordati sunt, probant, quando probatio remanet integra super quolibet actu, ut erat hîc: quia pręsumebatur bis appellatum: & sic utraq; appellatio plenè probatur. Sed ista dicta cōcordata nō probarent,

barent, quando non esset integra probatio super quolibet actu, ut per Ioan. And. in §. iam de interrogatorijs. quia si unus testis dicit matrimonium contractum in uno loco, alius in alio loco, licet per geminationem actus saluaretur à periurio, non tamen probaret matrimonium: quia quodlibet tempus habet testem singularem. ¶ Et ad hunc primum modum uide text. cum glos. in uerbo, hora vj. in c. periculosæ. de pœnit. distin. j. & omnino Spe. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. uersic. quid si unus testis. ubi contra istum modum docet cautelam: uidelicet, quòd pars faciat, quòd iudex interroget, an actus, de quo quæritur, fuerit tantùm semel gestus: & si cōfiteatur de unitate actus, cessabit ista concordia, per text. notabilem in c. cùm Ioannes. ante fin. j. de fide instru. Item procedit iste modus cōcordandi, dum modò multiplicatio sit non solùm possibilis, sed etiam uerisimilis, per id quod in simili not. Bald. in l. scripturæ. in ij. col. C. de fid. instrum. de duobus instrumentis factis eodē die in diuersis locis, ut ibi per ipsum exemplificantem in instrumentis, quorum unum eodem die est factum Mutinæ, aliud Bononiæ, quod est possibile, sed ut communiter non contingibile: & per cōsequens, alienum à uerisimili. Et etiam in hoc aduertendum est, quòd non procedit, quando actus est instantaneus, non irritabilis, secundum glos. in l. j. C. qui accu. Idem si deponerent de morte: l. quod pariter. ff. de rebus dub. quia colligitur in uno puncto, ut not. in l. si post mortem: de leg. j. & quod in euangelio, Io. quarto, incipiebat enim mori. idem uideretur fortè in sententia, cùm ultimo uerbo claudatur, iuxta glos. in uerbo, prædicator. xvj. q. j. Si tamen testes dicunt aliquem expilasse hæreditatem post mortem, alij, dum morierentur, possunt cōcordari: arg. l. qui duos. §. j. ff. de reb. dub. Datur alius modus concordiæ multùm quotidianus, uidelicet intelligendo uerbum unius testis propriè, & alterius impropriè, secundum do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc, exemplificantes in testibus, quorum unus deponit de possessione, alius de detentione: quia exponitur primus per uerbum secundi, attento quòd possessio est nomen iuris, ut per glos. & Doct. in l. stipulatio. §. hoc quoq;. de uerb. obl. & nō habet testis deponere per uerba iuris, ut dicetur j. eo. causam. quamuis ex detentione præsumatur possessio, secundum Innocent. in c. cùm olim. el ij. ultra medium, j. de priui. & Archi. in c. pontifices. vij. q. j. cum similib. & in proposito not. Bald. in d. l. data opera. C. qui accusare. Datur etiam alius modus, secundum do. Ant. & do. Abb. & Imol. uidelicet quòd quo ad repetitionem sermonis. Vnde signanter dicunt, quòd si testis dicit, Titium promisisse Seio centum: & interrogatus, quomodo scit, respondet: quia uidit Titium ꝓmittere primò Seio l. & postea uidit ipsum promittere eidem c. intelligitur enim secunda promissio, computatis scilicet dictis quinquaginta in quantitate centum: & allegant notata in l. ij. §. ex actis. ff. de origine iur. ut hîc per eos. Quibus adde alia exempla, & uide glos. in c. Artaldus. in uerbo, me sciente. viij. q. j. quæ dicit posse saluari negatiuam testis, non uidi. intelligendo, quòd sciat. Facit glos. in c. ne quis arbitretur. in uerbo, iocositatis. in fi. xxij. q. ij. Adde etiam Bald. post Cy. in l. testium. in iij. col. uer. modò hic insurgit. C. de testib. ubi dicit, quòd si unus testis dicat aliquem fuisse præsentem, alius dicat eum fuisse absentem, cōcordantur, ut unus intelligaī de præsentia corporali, alius de præsentia intellectuali: & idem dicunt Ang. Bart. & Imol. in l. hæredes palàm. in princ. ff. de testa. & Innoc. in c. cùm oporteat. j. de accus. & adde Bar. in l. quoties. C. de naufra. lib. x. Vbi dicunt, quòd si ad probandam præsentiam producūtur testes, quorum unus dicit, adfuit per d. alius, abfuit per b. concordabuntur capiendo in secundo b. pro d. & per Bart. in l. Lucius. §. quæsitum. ff. de lega. iij. ubi dicit, quòd si unus testis dicat, quòd Titius erat frater Sempronij, alius dicit, quòd erat filius fratris, largè potest dici frater, ut ibi: & facit c. quærit. xxij. q. ij. & adde Imol. in c. inter corporalia. s̄. de transla. præla. ubi propter glos. ibi in uerbo, vj. menses. dicit, posse concordari testes, quorum unus dicit aliquid fuisse post v. menses, alius post sex: ut primus intelligatur de completis, secundus de inchoatis. Et adde Bal. Imol. & Roma. in l. diuortio facto. in princ. ff. sol. mat. ubi dicunt, quòd saluatur testis dicens, aliquid factum tempore guerræ, licet fuerit parum ante guerram: & bene, probatur in l. Pedius. in prin. ff. de incendio, ruina, naufra. & sequitur Angel. in l. si is, qui pro emptore. in j. col.
12 ff. de usuc. pro emptore. per illū text. ¶ Cæterùm † quia infinitum foret multa, quæ reperiuntur, extendere, colligere per te alios elegantes modos cōcordandi testes ex his, quæ not. Bald. in j. constitutione C. §. quibus. & in l. item uidendum. ff. de peti. hære. & glos. in c. nihil obstat. j. de uer. sig. & tex. in c. quotidie. de conse. dist. ij. & glos. not. in c. ij. j. de conse. eccl. uel alt. & omnino Bald. in tit. de pa. Constan. in uer. die Lunæ exeūte Ianuario. & uerbo, obiectioni. in fin. Bart. in l. si finita. §. si plures. ff. de dam. infect. & do. Ant. in c. translato. uersi. no. ut saltues. s̄. de constit. & in c. plerunq;. in penul. col. uersic. no. concordiam. s̄. de rescript. & in c. eam, quæ. uersi. expediam. eod. tit. & Bart. in l. si statuas. uersic. facit. ad concordiam testium. ff. de iniur. & Domi. in c. omnes leges. in ult. col. j. dist. & xx. dist. in summa in fi. & in c. quamuis. xxj. dist. & in c. lator. xxiij. dist. & in c. fidelior. l. dist. & Ang. & do. Flor. in l. cùm de ætate. ff. de proba. & latè Lud. Rom. in d. l. ij. §. creditū. ff. si cert. pet. & in d. l. j. ff. de ope. not. nun. post Bart. & Imol. ibi, & Ang. in l. qui sententiam. C. de pœnis. & Imol. in l. inter pares. ff. de re iud. & Bart. Ang. & omnes in l. qui ante calendas. ff. de uer. obl. & Bart. in l. ij. C. si ex publicis ratiocinijs. in l. Iulianus quoq;. ff. de hære. instit. & Bald. in l. j. §. j. ff. de iust. & iu. & in l. filium. ff. de ijs, qui sunt sui, uel ali. iu. & in rub. C. si ex fal. instr. & in l. conuenticulam. C. de episc. & cle. & in l. ij. in fin. C. quibus res iudi. non nocet. & do. Ant. in c. dilecti. in ult. col. j. de except. & in c. cùm Vintonienſis. in pen. col. s̄. de elect. & in c. ex ore. j. de priuil. ¶ Vlteriùs aduertendum ad quædam ualde notāda in materia. Primò not. quòd si testis in dicto expressit certum tempus & locū, si in ratione dicti postea simpliciter loquitur, intelligitur se referre ad tempus & locum expressum in dicto, secundum Bart. in d. l. Labeo. quod est diligēter notan-
13 dum, secundum Imo. hîc. ¶ Secundò not. quòd † modica contrarietas etiam non concordabilis non utiat dicta testium, secundum do. Ant. in c. ij. in fin. j. de regu. Et idem, si unus diceret plus, quàm alius, secūdum do. Anton. in c. j. s̄. de offic. deleg. in quibusdam lecturis.

¶ Tertiò not. quòd diligens interpretatio testimonij, uel reductio ad concordiam debet esse probabilis & consona uerbis & ueritati: aliàs non potest fieri concordia extorquendo sermones. Ita confusè consuluit Pet. de Anch. consilio ccxcj. incip. Visis articulis. Vnde uoluit, quòd si testes dixerunt se uidisse Titium possidere sex annis, & interrogati, quomodo intelligant aliquem possidere, dicant, quando uadit, stat & reuertitur & colit agrum: si postea probetur illis sex annis Titium non fuisse in loco non poterunt testes saluari, quasi intellexerint de possessione ciuili: quia ratio per eos reddita non patitur istam expositionem: & ideo dicit eos condemnādos de falso. Et ad hoc propositum uideas semper solenne consilium Lud. Rom. cccj. incipiens, In consultatione proposita. ubi ad impugnādam quandam concordiam datam certis testibus conuincendis de falso, rememorat prò & contrà infinita iura ad materiam nostram concludentia interpretationes nimiùm subtiles, aut uerborum latitudinem extorquētes in testibus non admitti. Tenementi: quia seruiet prò & contrà in contingentijs facti. Et pro hoc ultra ipsum adduci po-

test, quod plenè no. Old. consilio clxvij. incip. Ante omnia considerandū. & Bald. in l. edita. C. de eden. ubi ponunt latè, quòd interpretatio libelli, quam eius uerba non patiuntur, non posset fieri post lit. contest. Vnde dicit Ioan. An. in regula, cùm sint. de regu. iur. in vj. in Mercu. quòd interpretatio quælibet debet esse uerisimilis, & non dissona. Ad quod plurima allegaui in c. qualiter. el j. J. de accus. in prima fallentia reuocatis diffinitiuè. ¶ Quartò not. quòd ubi dubitatur de modo concordiæ, debet ante omnia fieri reductio ad cōcordiam, secundum illam interpretationem, quæ est magis uerisimilis, attenta cōmuni accidentia facti. Ita est casus notabilis hîc secundum intellectum Io. An. quem sequuntur do. Ant. do. Abb. & Imol. dum quærunt, quare hîc non fuit Papa interpretatus bis sententiatum, & semel appellatum: & sic uerum fuisse, appellationem præcessisse & secutam fuisse & respondent, quòd frequentiùs accidit bis appellari, quàm bis iudicari. ¶ Quintò no, quòd quibuscunq; modis leges discordantes concordantur, eisdem modis possunt testes concordari & interpretari. Ita not. Iac. But. in d. l. cùm de ætate. & sequitur Imol. in d. l. cùm inter stipulantem. §. j. & do. Ant. hîc, nihil tangentes, quomodo leges cōcordantur: de quo uide Spec. ponentem ult. l. modos, in tit. de disput. & alleg. §. post hoc autem. Et scias, quòd interpretatio debet fieri in mitiorem partem, secundum Innocent. in c. cùm clamor. J. eo. & Bald. in l. j. C. de usur. & in l. Lucius. ff. de infami. & in c. domino guerram. hîc finitur lex. & Ang. in l. ambigua. ff. de legib. Et debet fieri interpretatio, ut nulli, uel quàm minùs fieri potest, sint captiosa dicta testium, secundum Ang. in l. ex militari. in princ. ff. de testa. mili. per tex. hîc, in quo uide omnino, quæ dicentur de teste obscurè loquente in d. c. cùm clamor.

14 ¶ Sextò not. quòd † sufficit, quòd testes concordant in dicto, licet discordent in causa dicti, secundum Spec. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. uers. Hinc est, quòd si quis uult. & Bald. in l. j. C. de testa. & in l. de quibus. ff. de legi. & do. Ant. in c. quoniam in plerisq; ff. s. de offic. ordi. & in c. licet ex quadam. J. eod. & in c. cùm dilectus. J. de succes. ab intest. & in c. fin. in penul. col. s. de consue. Facit lex, qui sententiam. C. de pœnis. ibi, in unum conspirantes cōcordantesq; rei finem. Et de testium singularitate dicetur in c. licet ex quadam. & uide gl. in uerb. ueritatis. in c. dudum. J. de conuers. coniug. quæ saluat testes narrantes diuerso modo factum, dum modò in substantia non discordent. Et dixit Innoc. in c. qualiter. el ij. in uerbo, famam. J. de accusat. quòd sufficit, quòd concordent, quo ad sensum. ¶ Septimò & ultimò no.

15 quòd † ubi communis usus loquendi interpretatur dicta testium uno modo, ille præualet, siue per ipsum testes concordentur, siue non, secundum Bald. notabiliter in tit. de pa. Constan. c. j. §. fin. & in eod. c. §. obiectioni. Facit, quod habetur in c. ex literis. el. j. J. de sponsa. & plenè per Bart. in proposito in l. Labeo. ff. de suppellec. leg. Hoc tamen limita solenniter secundum do. meum hîc, nisi aliqua coniectura iuuaret interpretationem, quæ fieret contra communem usum loquendi: putà, si testis esset forensis & parum conuersatus in loco, arg. l. fin. & quod ibi traditur, ff. de decre. ab ord. facien. Et idem dicit, si esset communis usus loquendi diuersus inter peritos & imperitos, ut hîc per ipsum, & bene.

16 Sed † pulchrè dubitatur ultra alios, utrùm ista habeant locum in causa criminali, ut fiat concordia testium, ut probent. Et uidetur, quòd non: quia probationes in talibus debent esse clarissimæ, non per subauditiones, uel expositiones, l. ij. cum si. C. de proba. Ad idem, quod not. Bart. in l. non solùm. §. sed ut probari. ff. de ope. no. nuncia. ubi in exemplo de nobili, qui prohibetur intrare palatium, facit differentiam inter ciuilia & criminalia in proposito. Ad idem, quod no. Fede. consil. clxij. quod incipit, Domi. Grifole, rogo uos, ubi dicit, quòd si aliqui testes dicunt, quem fuisse percussum cum puncta, aliqui cum taglio (ut uerbis suis utar) non probant: & tamen mihi uidetur, quòd potuissent non absurdè concordari, ut fuisset facta utraq; percussio, dato quòd una sola apparèret: quia nō semper omnis ictus imprimit signum. Vnde uidetur, quòd propter criminalem accusationem omittatur interpretatio fauore rei. Ad idem, quod not. Bart. in l. si uxor. §. si quis uxori. in fi. ff. de adult. & in l. sed & si ita. ff. de manu. testamen. & in l. ij. ff. de duo. re. ubi dicit, quòd si in causa adulterij testes dicunt, quòd Titius cognouit Bertam per uiolentiam, non probant: quia potest esse uiolentia actiua & passiua: & tamen re uera possent saluari ex eo, quod dixi s. in iiij. notabili. Ad idem, quod notāt Imol. & Bald. in l. quoties. §. si quis ita. ff. de hæred. insti. ubi dicunt, quòd si testes dicunt, Seius insultauit Caiū, postea uulnerauit: confunditur insultus cum uulnere, & intelligitur, id est, incontinenti uulnerauit, licet de utroque fuerit accusatus: & tamen potuissent saluari, quia uerbum Postea, denotat interuallum, secundum gloss. in c. accusatus. §. licet. in uerb. postea. de hæretic. in vj. & Bart. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. in j. col. ff. ex quib. cau. maio. & Imo. in c. ij. de offi. deleg. cum si. Ad idem, quod not. Ioan. And. in c. quanquam. super uerbo, receperint. de usur. in vj. & ibi Domi. in j. col. & Pet. de Anch. pulchrè consil. ccxvj. incip. in titulis termi num. & Io. An. in c. pro humani. per illum text. in uerb. Christianus. de homi. in vj. quorum dicta aliàs extensè posui in c. super his. ad fin. J. de accus. In contrarium facit, quod not. Bart. in l. j. §. j. ff. de bon. poss. secundum tab. ubi dicit, quòd si duo testes dicunt, Titium occidisse Sempronium, si non diuersificant in tempore, probabunt, quòd Titius & Seius simul & semel ipsum occiderint. Ad idem, quod not. Innoc. ualde singul. in c. dudum. el ij. s. de elect. ubi dicit, quòd quando proceditur per uiam accusationis, debent etiam dicta testium taliter capi, si hoc patiuntur, quòd concludant intentum accusantis, non autem benignè interpretari pro accusato: posito enim, quòd agatur de ipsius fauore, tamen ageretur de odio accusatoris propter talionem. Et ita per hanc rationem uidentur non differre in hoc criminalia à ciuilibus, iuxta l. absentem. ff. de pœn. Sed tamē consideratis his, quæ scribunt do. Ant. & do. Abb. in d. c. dudum. faciliùs sustineretur prima pars per prædicta, uidelicet quòd ubi dicta testium sunt generalia in causa criminali, debent non solùm non adaptari ut probent, sed etiam, si sunt uertibilia ad delictum & non delictum, interpretātur in non delictum, ut etiam aliàs latè probaui in c. cùm dilecti. ubi bonus tex. J. de accus. Et exempla patent ex dictis Innocent. in d. c. dudum. Et ad dictum Bart. in d. l. j. posset dici, quòd illi text. non sunt contrarij, ut etiam per seipsum poteris meditari: quia quæstio non est declarata per Doct. ¶ In gloss. j. ibi, sed hoc dictum fuit propter testes. Ista ratio communiter impugnatur per Doct. quia ad tollendum periurium potuisset succurri alia uia, uidelicet præsumendo bis fuisse latam sententiam, & semel appellatum. Quare autem hoc præsumptum non fuerit, responde, ut dixi s. uer. iiij. not. Subdunt etiam do. Anton. Innocent. & do. Abb. quòd ideo in casu isto declaratur excommunicationem fuisse latam post appellationem: quia canonici, qui, secundum eos, contra gloss. erant actores, probauerant specificè, quòd excommunicatio fuerat lata post appellationem. Vnde ex hac probatione intentio actoris erat clarè fundata. Licet igitur postea reus probet, quòd excommunicatio fuerat lata ante appellationem, & per hoc reddatur dubia probatio actoris, redditur & dubia probatio ipsius rei econtrà per probationem actoris. Ergo actor debet uincere: quia probatio clara actoris non confunditur per probationem dubiam rei, secundum Bart. qui ita not. in l. non

non solùm. §. sed ut probari. ff. de nou. ope. nun. & gloss. in cle. fin. de rescript. secundum eos, & bene: quamuis in eo, quod dicunt Canonicos actores, hoc non firmauerint s. do. Abb. & Imol. Sed istud est uerisimilius in text. nostro: quia ipsis incumbit probatio, propter gloss. in d. c. uenerabilibus. ¶ Est uerum, quòd do. meus hîc multum laboriosè contra istos insurgit, dicens in effectu, imò pro reo quòd erit iudicandum propter paritatem probationum: quia ita est casus in c. iij. s. tit. j. & in c. licet. & ibi in gloss. pen. & Doct. eod. tit. & not. Bald. in l. in exercendis. C. de fide instr. & in c. j. §. promptiores. in tit. hîc finitur lex. Et ideo oportet aliter dicere, secundū eum, uidelicet quòd ista paritas probationum erat in arbitrio iudicis, pro quo iudicaret, secundum Bald. in l. magistratus. C. quando prouo. non est necess. & sentit in l. fin. C. comminationes, uel epistolas. Et hoc operabatur fauor præsumendi non excommunicationem, secundum eum dicentem, rationes aliorum esse erroneas. ¶ Sed re uera in hoc ab ipso dissentio: quia, ut dicunt Doct. probato quòd appellatio præcesserit excōmunicationem, negatiua alterius partis, quòd imo secuta fuit, fundabat se in tempore: ideo oportebat ipsum indiuiduò probare tanquam causam intentionis suę: ut per Bart. & omnes in d. §. sed ut probari. & credo dixisse in c. in præsentia. s. tit. j. in notabilibus. Nec est uerum cum supportatione, quòd Bald. in dictis locis ita simpliciter loquatur, sed loquitur quando testes sunt pares per omnia: quo casu datur iudici illa electio. Et quòd etiam in casu fauorabili data disparitate testium non pronuncietur pro ipsa, est casus, ut mihi uidetur, multùm apertus in l. lege Iulia. ff. de manu. & nō apparet hîc, q̄ testes essent pares: ideo securiùs tamen fit solutio Doct. in qua nihilo minùs poteris cogitare.

17 ¶ Vltimò no. hîc Innoc. quòd † interpretatio benigna, de qua hîc, uidelicet præsumere potiùs non excommunicatum, quàm excōmunicatum, procedit in foro contentioso, nō autem in foro animæ, in quo securior pars est tenenda: & ipsum sequitur do. Abb. in c. j. s. de iudi. & in c. cōquestus. in ult. col. s. de foro compe. Eandem doctrinam in materia irregularitatis tradit Innoc. in c. ad audientiam. J. de homi. & ibi Ana. in ult. col. & Spec. in tit. de elect. §. iusta. uersic. generaliter autem. Et idem respectu fori pœnitentialis no. in simili Pet. de Anch. consilio clxxv. incip. Prima facie. & retuli in d. c. in præsentia. super uerb. non elidit. Sed aduerte: quia, ut prædixi, ista non fuit ratio istius interpretationis: quinimo etiā in foro contentioso in dubio præsumitur quis excommunicatus, ut est text. in c. illud. J. de cle. excom. qui ad hoc non habet parem, secundum do. Ant. ibi, & est text. ualde notabilis & quotidianus, secundum do. Anton. ibi, & illum text. ipse etiam allegat hîc: & est gloss. fin. ultra ipsum in c. consulti. J. de regula. quam allegat do. Card. in c. j. s. de scrutinio. & ibi gloss. bona, quam allegat do. Card. idem tenens in cle. j. in xv. q. de sepul. idem Pau. de Leaz. in cōmento c. si celebrat. J. de cleri. excom. & sentit Innoc. in c. dilectus. in ult. col. J. de appellatio. & gloss. hîc, dum dicit, quòd est medicinalis: & facit secundum do. Abb. quia nullum periculum est in hac parte, cùm possit peti absolutio sine difficultate: & aliter tenendo imminet periculum. ¶ Subdit ibi do. Abb. & ualde solenniter, quòd do. Innoc. hîc posset procedere, quando interpretando quem excommunicatum incurreret pœnam: putà, si irritaretur collatio beneficij medio tempore facta sibi, uel ageretur de imponenda pœna: quia non seruauit: quia tunc in pœnis fit mitior interpretatio, ut regula, in pœnis. de reg. iur. in vj. & alleg. c. dilectus. J. de appell. & idem ipse notat in c. j. J. de sagit. Et est aureum uerbum satis de mente Hostien. & aliorum hîc, qui inter alias solutiones ad contrarium, de quo dixi in prin. huius glos. dant unam, uidelicet quia isti post excommunicationem celebrauerant. Vnde interpretando, quòd appellatio non præcessisset, fuissent irregulares, c. j. de re iud. in vj. & in c. j. de sententi. excom. eod. tit.

c. fraternitatis.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Causa appellationis & causa principalis sunt diuersæ instantiæ.*
2 *Testis si primò iurat, & postea deponit, an sufficiat.*
3 *Testium publicatio an impediat productionem in causa appellationis. Vide num. 4.*
5 *Et uide casus, in quibus non obstat publicatio testium.*
6 *Testes an possint iterum produci de consensu partium.*
7 *Testes noui quando produci possint in causa appellationis.*
8 *Testium publicatio non obstat, quando testes fuerunt producti super peritia artis. Et adde alios casus, num. 9. & 10.*
11 *Testium sola publicatio an sufficiat ad impediendum aliam productionem, an uerò requiratur, quòd partes discernant testificata.*
12 *Testis super quot & quibus capitulis præstat iuramentum.*

CAPITVLVM XVII.

Raternitatis. ¶ In causa appellationis sup nouis capitulis tantùm noui & uetereres testes admittuntur, etiamsi sit renunciatum testi-
1 bus in principali. H. D. ¶ Nota † primò, omissis alijs notabilibus Doct. quòd causa appell. & principalis uidentur causæ diuersæ: quod est respectu instantiæ, l. ita demum. C. de procur. & sic exponitur hîc uerbum, Causa. id est, instantia, secundum Innoc. hîc: nam capiendo causam pro eo, quod deducitur in iudicio, clarum est, quòd causa appellationis est eadem cum principali, c. tua nobis. J. de appell. l. j. & in rub. C. ne lic. in una eademq; causa tertiò prouoc. sed quo ad alia, non dicitur omnino eadem causa. Patet in l. inuitus. C. de proc. ubi procurator constitutus ad causam agendam, non uidetur constitutus ad causam appellationis. Ad idem authen. ei, qui. C. de temp. appell. iuncta l. properandū. C. de iudic. ubi instātia appellationis differt ab instantia causæ principalis. Facit c. ij. de iurameni. calum. in vj. Nec aliter probat d. l. ita demum. secundum Salic. ibi: sed solùm probat, quòd persona procuratoris, quæ nō fuit repulsa in causa principali, non posset repelli in causa appellationis, quæ succedit loco personæ, quo ad proponendas dilatorias. Et de hoc, an causa appellationis sit eadē cum principali, quòd est utile ad multa, uide gloss. fin. in c. Lotharius. xxxj. q. ij. & gloss. ij. in c. si quis in quacunq; ij. q. vj. & gloss. fin. & Dom. in c. habeo librum. xvj. distinct. & gloss. j. in c. ij. de iuram. cal. in vj. & omnino Roma. in l. si insulam. in v. col. uers. secunda conclusio. ff. de uerb. oblig. Salic. & Innocent. & do. Anton. in rub. de consue. Salic. in l. fin. in ult. col. C. si pend. appell. mors inter. & Specul. & Ioan. And. in tit. de iura. cal. §. sequitur. uer. quid de causa. & Cy. & Salic. in d. l. inuitus. & gloss. in l. unica. C. de suffragio. & l. fin. ff. de posthu. & in l. j. C. ut causæ post pub. adsit turōr. & gloss. j. in fin. l. qui proprio. §. item quæritur. ff. de procu. & gloss. ij. in c. Romana. de appell. in vj. & Specul. in tit. de salarijs. §. sequitur. uer. sed nunquid aduocatus. In quibus locis etiam inuenies, an aduocatus pro eodem salario teneatur iuuare in causa appellationis. Et com-
2 munis opin. est, quòd non, per d. l. inuitus. ¶ Not. † secundò ibi, receptis priùs duobus. Primò, quòd iuramentum debet præcedere depositionem testis. Quid autem, si testis priùs deponat, postea iuret? Vide Bald. in l. iurisiurandi. in prin. C. eodem: & dicetur J. eod. c. de testi. Secundum est, quòd si testis, qui fuit testificatus in una causa, producatur iterum in eadem, debet de nouo super eodem articulo iterum iurare: & est ratio, secundum Doct. quia in primo testificatu non uidetur iuratus,

iuratus, niſi ſuper interrogandis: ſecus dicit do. Abb. ſi à principio iuraſſet ſuper tota cauſa: arg.c.de teſti.j.eo. & c. cùm dilecti. j. de accuſ. Et hoc dictum eſſet uerum, ſecundum domi. meum, quando iterum teſtis repeteretur in cauſa principali: ſecus, ſi repetatur in cauſa appellationis, ut in text.noſtro: quia tunc ſimpliciter poſſet intelligi text.ut etiamſi teſtis iuraſſet ſuper tota cauſa, iterum debeat iurare in cauſa appellationis, ut dicunt hîc do.Anton.& Imol. ſicut uidemus in iuramento calumniæ, d. c.ij. de iura. cal. in vj. Placet tamen do. meo opi.do.Abb.quia ideo repetitur iuramentum calumniæ: quia ille, qui habuit ſententiam contra ſe ante probationes factas & iura partium diſcuſſa, credebat ſe fouere iuſtitiam: poſtea uerò intellexit contrarium, iuxta l.deſtitiſſe.ff.de iudi.& quod not. Bart. in l. ſi quis inficiatus.ff.depoſiti. quæ ratio non habet locum in iuramento teſtis. Nec eſt mirum, quòd etiam appellato deferatur iuramentum calumniæ: quia reſpondet illud eſſe propter æqualitatem ſeruandam, iuxta l. fin. C. de fructi. & liti.expen.& regulam, non licet.de reg. iu. in vj. Poteſt etiam contingere, quòd licet appellatus habeat ſententiam pro ſe, poſt diſcuſſam tamen cauſam credat ſe fouere iniuſtitiam, quod priùs in initio litis non credebat, & ſic non ceſſat omnino ratio. Et de iuramento teſtis uide Bald. in c.j. circa princ. de controuer. inueſtit. & dicetur ſuper gloſſ. fin. ¶ In gloſſ. in uerb. nouis.

3 Nota † iuncto textu, quòd ſicut publicatio teſtium impedit productionem ſuper eiſdem capitulis, uel directò contrarijs in cauſa principali, l. per hanc. C. de tem. appell. & §. quia uerò. in authen. de teſtib. ita impedit in cauſa appellationis. Et eſt caſus clarus in cle. ij. de teſtibus. per quem, ſecundum do. Abb. & Imol. hîc redditur ſuperfluus diſcurſus multarum opinionum, in quib. ſe inuoluunt do. Anton. & do meus hîc, & debet ſeruari deciſio illius clemen. etiam in foro ciuili, ſecundum do. Anton. & Imol. hîc, & Pet. de Ancha. in repetitione c. j. uer. ultimò non omitto. s. de conſtit. quia licet quodlibet ius ſeruetur in ſuo foro extra materiam peccati, ut dixit, illud eſt uerum, niſi de aliquo dubio ſint opiniones inter Iuriſtas: quia per deciſionem Papæ cenſetur eorum uarietas ſopita etiam inter eos. Allegant notata in c. licet ex ſuſcepto. s. de foro comp. & in c. cùm per uenerab. lem. j. qui filij ſint legiti. & in c. Raynu. j. de teſta. Et iſtud etiam uoluit do. Anton. in c. ſuper literis. per illum text. s. de reſcript. & ibi Imol. in ij. not. & do. Abb. in c. cùm tempore. in ult. col. s. de arbi. & do. Anton. in d. c. per uenerabilem. §. rationibus. & in c. j. per illum text. s. de iuram. cal. & in c. & ſi neceſſe. j. de don. inter uir. & ux. & Ioan. de Ana. in c. fi. in ultim. col. j. de deli. pue. & facit,

4 quod not. do. Anton. in c. ſuper ſpe. j. de priuil. ¶ Sed † contrarium, quòd imo in foro ciuili d. clemen. ij. non ſeruetur, firmat latè Bald. in l. eos. §. ſi quid autem. C. de appella. quia quantum præſtat reſtitutio minoribus, tantum præſtat appellatio maioribus, l. præfecti. ff. de mino. Sed minor reſtitutus ad probandũ poteſt apertis teſtibus idẽ probare per teſtes meliores, uel digniores, uel melius ſcientes: ut per Dy. & alios in l. j. §. aduerſus. ff. de ope. nouí nuncia. Ergo idem poterit appellãs, dum modò appelletur à diffinitiua: ſecus, ſi ab interlocutoria: quia nihil nouí in ea adducitur, cle. appellanti. de appella. ut ibi latè per eum, cum quo in hoc ultimo concordat etiam Ang. in l. per hanc. C. de temp. ap. Item pro dicta differentia inter ius ciuile & noſtrum, uide Bald. idem tenentem in d. l. per hanc. per illum text. per quem dicit, quòd ubi text. eſt contra text. ſtatur legi in foro Cæſaris, & canoni in foro Petri. Nec obſtat timor ſubornationis: quia eſt præſumptio imaginaria non neceſſaria: quia docet experientia, quòd teſtes ſolennes non poſſunt ſubornari, ut ibi per eum. Idem tenet Bald. hîc dicens, quòd timor ſubornationis eſt quædã fictio, & uendicat ſibi locum in foro conſcientiæ. Idem Bald. in l. ampliorem: circa fin. C. de appell. & in l. officium. in apoſtil. ff. de rei uendi. & Pet. de Anch. in cle. ij. de teſti. & Angel. conſilio cliij. Et iſta opi. procedere poſſet, ſi pro ipſa eſſet caſus in d. l. per hanc. Sed quia Bald. ibi & hîc reſpondet ad illum text. ſequitur, quòd ſunt opiniones: & ideo deciſio Papæ eis præualet, per prædicta etiam inter eos. Et idem Imol. per hanc rationem in d. cle. ij. Et ad rationem Bald. in d. §. ſi quid. dic, iſto caſu differre reſtitutionem ab appellatione propter diuerſitatem rationis, quæ colligitur ex dicendis in uer. tertiò, in quantum. Quòd autem ſubornatio debeat attendi contra Bald. uide do. Anton. hîc uerſ. quartò didicere. & ipſummet Bald. in d. l. per hanc. in pen. col. Et in hac materia, quando in cauſa appellationis liceat producere teſtes, publicatis teſtibus in prima, uideas ſemper Bald. in Specul. in tit. de appellat. ultra medium, uerſic. caſus talis eſt. & latè in l. eos. §. ſi quid autem. C. de app. & Imol. poſt do. Anton. in c. ad audientiam. el ij. s. de reſcript. latè Angel. in d. l. per hanc. & Bald. in c. j. in princ. ſi de inueſti. inter do. & uaſal. lis ori. & Archi. in c. Oſius. vj. q. iiij. & nõ eſt diſputatio neceſſaria per prædicta magis quærere de cauſa appellationis, quàm de principali: in quo inſiſtunt Legiſtæ: apud quos fit hæc differentia: ſed dicitur eadem cauſa, quo ad nos, ut eſt dictum: & ideo breuiter uidendum eſt generaliter quando publicatio impediat. ¶ Eſt autem iſtud regulare, quòd publicatio atteſtationum impedit productionem ſuper eiſdem articulis, uel directò contrarijs, tam in cauſa appellationis, quàm in cauſa principali. Fallit in multis caſibus, quorum xvij. ponunt hîc Ioan. An. Domi. & do. Abb. poſt Spec. q̃ ponit xxj. in ti. de teſte. §. ſatis ſubtiliter. in princ. quos non refero, exceptis quibuſdam, quibus eſt addendum: poſtea notabimus alios, quos

5 ipſi non ponunt. ¶ Primò † igitur, in quantum limitant, niſi dicta teſtium ſint nulliter publicata, allegando gloſſ. fin. in fin. in c. cùm cauſam. j. eodem, & in dicta cle. ij. in uerb. ritè. & do. de Rota deciſiõe mihi ccclxxiiij. incipiente, Item ſi ad inſtantiam. adde Bart. idem tenentem in authent. at qui ſemel. C. de proba. & in l. qui per ſalutem. in fin. ff. de iureiur. & Angel. in l. per hanc. poſt Bald. in pen. col. & plenè do. Card. poſt alios in d. cle. ij. in j. oppoſitione: & optimè adduci poſſet, quod ſcribit Bartol. in l. non putauit. §. non quæuis. per illum text. ff. de contra tab. & in l. lecta. ff. ſi cer. pet. & Angel. in l. j. in princ. ff. de ædil. edic. & in l. ij. ff. de in off. teſta. & Bald. in l. iij. in prin. ff. de lib. & poſthu. & Bar. in l. iuſtæ. in princ. ff. de acqui. poſſeſ. & in l. fin. §. ſed quia. C. commu. de lega. & Bald. in l. fin. in pen. col. uer. ſed iſta differentia. C. de ſponſ. cum ſimilibus. In quibus habes per diuerſa exempla, quòd quoties fit mẽtio de aliquo actu puniendo, uel priuando, uel ſuſtentando, intelligitur ſemper, ſi eſt ritè factus. Adde etiam Bald. in dicta authen. qui ſemel. in j. col. uerſicul. ſed illa regula. ubi dicit, quòd indiſcreta & præcipitata iudicis publicatio non impedit teſtes iteratò produci. Et adde Guil. de Cu. in l. ueluti. ff. de eden. ubi dicit per illum text. quòd teſtis minùs perfectè examinatus poteſt poſt publicationem atteſtationum examinari: & allegat etiam, quod not. gloſſ. in dicta authen. de teſtibus. §. quia uerò. in uerbo, non habebit. Et iſtud eſt uerum, ſecundum Bald. & Ang. in d. l. ueluti. quando culpa iudicis examinantis nõ fuit perfectè examinatus: ſecus, ſi culpa partis, ut quia minùs diligenter & perfectè capitulauit, per c. per tuas. & quod ibi not. j. eodẽ: & idem uoluit Bald. in c. j. quid ſit inueſt. quod bene not. ¶ Sed aduerte: quia quando publicatio fieret non ritè, uolunt prædicti, maximè do. de Rota, quòd etiamſi quis petiſſet teſtes publicari, & didiciſſet eorum dicta, per hoc non repelleretur à producendo iterum. Sed contrarium, & meliùs, tenet Zenzeli. in dicta cle. ij. & ſequitur ibi do. Card. & collector Rotæ in antiquis, concluſione Ivij. incip. Item not. quòd, ubi teſtes.

teſtes. quia etiamſi non fuiſſet facta publicatio, non audiretur poſt didicita teſtificata, propter timorem ſubornationis, §. quia uerò. in authent. de teſtibus. & c. ultra tertiam. cum ſimi. j. eod. Et quamuis do. de Rota deciſione primò allegata nitantur reſpondere huic rationi, quòd aut in ſecundo examine teſtes dicent contrarium, & non probabunt, tanquam contrarij, aut dicent idem, quod primò, & ceſſabit timor ſubornationis: tamen per hoc non eſt ſatisfactum prędictę rationi: quia poſsibile eſt, quòd non dicent omnino idem, nec contrariũ: ſed dicent pleniùs & magis concludentet, quàm priùs dixerint: & in tali additione imminet timor, ut mihi uidetur, Item ad hanc limitationem uide Spec. in tit. de teſte. §. iam de interrogatorijs. in ulti. col. uerſic. item cautè faciet. ubi docet, cautum eſſe aduocatum in conſiderando, an culpa iudicis teſtis imperfectè depoſuerit: quia non obſtabit tunc ſibi dicta regula. Idem do. Anton. in c. cùm cauſam. el j. in vij. col. uer. ſed ſi iudex. j. eodem, & Ang. in d. l. per hanc. in ult. col. Et idem, quando ante publicationem uolens producere fuit iniuſtè impeditus per iudicem, ſecundum do. Anton. in c. tam literis. in tertio notabili, j. eodem. Pro quo facit gloſſ. in uerb. recepta. in c. cùm I. & A. j. de re iudi. quam ampliat ibi do. Ant. etiamſi ſit concluſum in cauſa. ¶ Secun-

6 dò, in quantum Doct. dicunt, quòd † cõſenſu partium poſſunt teſtes iteratò produci contra dictam regulam: quia in eorum fauorem hoc eſt inductum: & ſic ſuccedit c. ad Apoſtolicam. j. de reg. niſi cauſa eſſet ſuper materia tangente bonum publicum, per c. ſi diligenti. s. de foro compet. ſecundum do. Ant. hîc: ad de Bald. & Sali. idem tenentes in dicta authen. at qui ſemel. Sed eſt fortius dubium, quid ſi alia pars, contra quam productio facta fuit, non conſenſit expreſſè, ſed ſciuit, & non oppoſuit: & uidetur, quòd productio ualeat: quia ita tenet Bald. in c. j. §. item ſi uaſallus. de contro. inueſt. per l. argentarius. §. cùm autem. ff. de eden. Ad idem facit, quod not. Innoc. in c. cùm dilecta. ſuprà, de reſcript. & in c. cùm Bertoldus. j. de re iudic. & dixi in c. quoniam. ſuprà, titulo primo, ſuper gloſ. fin. in iiij. fallentia, ubi probatio admiſſa contra ſententiam, quæ tranſiuit in rem iudicatam parte nõ opponente, ualet, adeo quòd poteſt ſententia retractari. Ergo fortiùs ualet probatio ante ſententiam: quia terminus ſententiæ fortiùs excludit, quàm terminus ipſam præcedens. Ad idem, quod not. Innoc. in c. per tuas. j. eodem, & Bart. in l. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. cum ſimi lib. ubi dicunt, quòd quamuis in iudicio recuperandę poſſeſsionis non debeat pars admitti ad probandum de dominio, ut traditur in c. j. s. de reſtit. ſpol. ſi tamen admittitur parte nõ opponente, ualet probatio. ¶ Sed iſtis non obſtantibus contrarium tenet hîc do. meus: & quòd receptio teſtium iſto caſu ſit nulla, probat principaliter per text. in authen. de teſtibus. §. ſi uerò. in uer. omnino. quod importat: ipſo iure non ualet actus, ubi in illo actu competit officium iudicis: & hoc dicit probari in l. j. §. accuſationẽ. ff. ad Turpil. Ad idem allegat, quod habetur per Bart. in l. ij. ff. de app. recip. & Bald. in l. ij. C. de epiſc. audi. & in l. ſi ea. C. qui accuſ. ubi teſtis receptus poſt terminum nulliter recipitur. Ergo fortiùs in caſu iſto: quia lapſus termini non ita præciſè excludit, ſicut publicatio. Ad idem in terminis allegat Bald. in l. peremptorias. in xj. col. C. ſententiam reſcindi non poſſe. & in l. eos. §. ſi quid autem. C. de appella. Ad idem allegat, quod not. Bald. in l. non dubium. in fin. C. de legi. & in diſputatione ſua, Statuto cauetur, quòd ſenator. & Pet. de Anch. in regula, ea, quæ. in iij. char. de reg. iur. in vj. ubi dicunt ſecundum ipſum, quòd quando pars non opponit, & tamen notoriè conſtat iudici de defenſione partis, proceſſus eſt nullus etiam parte non opponente. Ad cõtraria reſpondet, quòd præſentia partis in hoc nihil operatur, quãdo actus eſt ipſo iure nullus. Præterea ſicut ille, qui non appellat à ſententia, non uidetur uerè conſentire, ſed fictè, ſecundum Bald. in l. Labeo. C. quomodo & quando iudex. & eſt caſus in c. quo ad conſultationem. j. de re iud. ita & ille, qui non contradicit receptioni teſtium. Nec poteſt dici, quòd ſaltem ualeat receptio propter fictum conſenſum: quia nõ procedit in actu illo ipſo iure, in quo nihil eſt, quod imputetur parti, quæ ſciebat ius ſuum ſaluum durare. Non obſtat, quòd propter probationẽ admiſſam parte non reclamante ſententia retractatur: quia ceſſat cauſa, propter quam aliàs non deberet fieri probatio, ſcilicet præſumptio ſententiæ, quæ tollitur ex illis probationibus. Sed ratio ſubornationis non ceſſat hîc ad dictum Bar. in d. l. ſi duo patroni. ubi dicit, quòd facultas agendi de dominio non eſt adempta ipſo iure, prout hîc: & ita reſidet do. meus extendens iſta per quatuor folia: & pro ipſo eſt deciſio Ang. quam nõ allegat, in d. authen. at qui ſemel. C. de proba. quia hoc eſt fauoris publici, ne falſitas committatur: ideo renunciari non poteſt, l. ius publicum. ff. de pact. Sed re uera pro prima opi. plurima adduci poſsẽt, ſed una ratiò ſufficiat, quæ me multùm inclinat: nã ponunt omnes pro indubitato, quòd ut de expreſſo partiũ conſenſu ualeret talis productio, & ſic non obſtaret tunc uerbum, Omnino. poſitum in d. §. ſi uerò modo. ſic in iudicialibus ita uidetur quis præiudicare ſibi per tacitum conſenſum, ſicut per expreſſum. Sed expreſſus hîc ſufficit. Ergo, &c. Minor & cõſequentia patent: maiorem probo per text. ubi etiam ad incurrendum delictum ęquiparatur actus tacitus & expreſſus in iudicio. Ad idem text. in l. cùm oſtẽdimus. §. fin. ff. de fideiuſ. tu. ibi, patientia in iudicio habet uim ſtipu. & illum text. ad hoc facit ſing. Bart. in l. j. in princ. ff. de uerb. ob. & in l. fi. ff. de præt. ſtip. & in l. fin. §. j. ff. qui. ap. non licet. & in l. cùm quis decedens. in prin. ff. de leg. iij. & Bald. in repetitione l. tale pactum. §. qui prouocauit. in vij. & xj. col. ff. de pact. Ad idem, qd̃ no. Inn. in c. ex parte decani. poſt medium gl. ij. s. de reſcr. ubi dicit, q̃ ſi dominus uidet cauſam ſuã agi p̃ falſum, p̃curatorẽ, & nõ cõtradicit, tenẽt geſta ab illo, p̃curatore, etiam ad ſui præiudicium: & ſequit̃ Old. conſ. ccix. incipiẽte, Pro fundamẽto. ad fi. & Ang. in l. mutus. §. is, q̃ p̃curatorẽ. p illũ tex. ff. de p̃cu. & do. Car. & Imo. in c. cùm olim. s. de offi. deleg. & do. Ant. Imo. & do. Abb. in c. quãuis. j. de re iud. & Archi. Io. And. & Do. in c. q̃ ad agendũ. de procu. in vj. & Ro. in l. quæ dotis. ff. ſol. matri. cũ multis ſimi. Et poſito, q̃ de hoc dicto Inn. fiat dubiũ, tamẽ ſaluat̃ in uno caſu, per quẽ procedit in p̃poſito, uidelicet ubi nõ ſolùm ſciẽte & patiẽte, ſed etiã præſente domino aliquo cõparẽret. Ita dicit Bal. in l. j. ff. de neg. geſt. & Guido de Suz. in l. licet. C. de procu. Ad idẽ uide do. Abb. in c. cùm contingat. in v. col. s. de offi. deleg. ubi ex dictis gl. in uer. nihilo minùs. & aliorũ, ibi notat theoricam, de qua exclamat, q̃ ſi cõtra præſumptionem iuris & de iure de facto admittit̃ probatio patiẽte eo, cuius interest, ualet, p̃batio. Ex quo infert in terminis noſtris, q̃ ualebit, p̃batio admiſſa poſt publicatas atteſtationes ſuper eiſdem, uel directò cõtrarijs. Et pro illa theorica dedi cõcordantes in d. c. quoniã cõtra. ſuper gl. fi. uerſ. fallit quartò. Et hãc opinionẽ in terminis no. etiã Ang. in l. p̃ hãc. in viij. col. C. de temp. ap. & Bal. in authen. at qui ſemel. in j. col. C. de proba. & Imo. in cle. ij. de teſti. ſatis de mente gl. ibi in uerbo, p̃ducere. & do. Ant. in c. ultra tertiã. in v. col. j. eo. Et facit, quod notaui poſt Inno. in c. in cauſis, ad fi. s. eo. Non obſtat, quòd dolus futurus remitti non poteſt, l. ſi unus. §. illud. ff. de pac. Et ſic dolus ex ſubornatione nõ uidetur remiſsibilis: quia illud eſt uerum in dolo uero, non in dolo præſumpto, ſecundũ do. Ant. hîc. Quam reſponſionem nota ad multa. Non obſt. no. per Cy. in d. l. ſi ea. quia reſponde ex ijs, quæ dixi in c. licet. s. tit. j. ubi de hoc fuit longum examen. Non obſt. quod no. Bald. in d. l. non dubium, quia ibi perſona erat omnino inhabilis,

c. fraternitatis.

bilis, ut pleniùs habetur in locis, quæ allegaui in d. c. in causis. in fi. Nihilo minùs propter authoritatē do. mei poteris consulere peritiores. ¶ Tertiò, in quantū Doc. limitāt hanc materiam, nisi ecclesiæ, uel minori per uiā restitutione in integ. subueniretur: & allegant Innoc. in c. auditis. §. de restit. in integ. & Bart. in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. nō. nun. Adde Bald. & Sali. idem tenentes in d. authen. at qui semel. & Ang. in l. ubi exigitur. ff. de eden. & Spec. plenissimè in tit. de resti. in integ. §. uidendum. uer. quid si in causa minoris. & do. Ant. do. Abb. & pleniùs Imo. in d. c. auditis. & Bald. post Innoc. in c. pastoralis. in prin. §. de causa poss. & propri. & ibi do. Ant. in xx. col. & eundem in c. cùm uenissent. j. eo. & Rōtam decisione cliiij. incipiente, item nota, qualiter. in antiquis: & Bal. in l. eos. §. si quid aūt. C. de ap. & Ro. in rub. ff. de arbi. in iij. col. & ibi dat exemplum, si produco ignorāter testes inhabiles: quia restituí debeo ad eosdē reproducendos cessante inhabilitate: putà, excōmunicatione, uel alia. ¶ Fallit tamē primò, nisi prædicti fuissent sufficienter diligētes in perquirēdis testibus: quia non restituuntur, ex quo nō possunt dicere sui facilitate, uel alterius dolo lædi, secundū Spec. ubi suprà, & in l. fi. C. de in integ. resti. min. ¶ Fallit secundò, nisi petereť restitutio super aliqua exceptiōe dilatoria, uel declinatoria, quæ nō cōcerneret merita causæ: quia illa dicit modici præiudicij, dato q̄ non probaret: arg. l. fideiussor. §. quædā. ff. mandati. Et pro modica læsione nō cōceditur restitutio, l. Seio. ff. de in inte. resti. Ita sentit Inn. in c. corā. post prin. gl. quæ incipit, iustū fuit. §. de resti. in integ. Bald. in d. l. Seio. & in l. peremptorias. in iiij. col. uersi. quæro, utrùm sicut minor. C. sen. rescin. non pos. ¶ Fallit tertiò, nisi petereť restitutio ad finē opponendi crimina cōtra aduersariū: quia ecclesia & minor ad hoc nō restituuntť, ut dicit Cōpost. in c. qđ sicut. §. de elec. & est gl. pe. in cle. nō potest. de procur. & no. do. Ant. post gl. j. in c. licet. j. de accus. & Bal. in l. fi. C. in qui. caus. in inte. resti. non est necess. Spec. in tit. de resti. in integ. §. tj. uersi. sed pone, ecclesia & do. Ant. in c. auditis. in vij. col. & ibi do. Abb. §. de resti. in integ. & Bal. in l. auxilū. & ibi bonus tex. ff. de mino. ¶ Super hoc etiā no. duo. Primò, q̄ restitutio cōcessa in casu isto, nō prodest aduersario, ut etiam possit cōtra ecclesiā producere, secundū Bar. in d. §. nunciatio. & Imo. qui ipsum refert in d. c. auditis. in ult. col. per id, quod habetur in l. etiā. §. ex causa. ff. de mino. Non obstat l. petendæ. C. de temp. in integ. rest. pet. quia hîc non datur noua dilatio, sed auditur, perinde ac si esset intra primam dilationē ante publicationem. Istud aūt intellige, secundū prædictos, nisi omissio probationis ipsius personæ priuilegiatæ fuisset in causa, quare aduersarius non priuilegiatus omisisset etiā testes producere, ut per ipsos: quorū dictū procedit, nisi omissio fuisset ex dolo ipsius aduersarij, p̄ id quod no. Ang. in l. qui res. in princ. ff. de sol. ubi dicit, quòd nunquā prodest restitutio aduersario, quando læsio minoris fuit eius dolo, per tex. ibi, quem reputat sing. in uersi. huic applicatur. cum sua gl. & ibi Bart. ¶ Fallit etiam istud notandum, ut per Io. An. in Spec. de dila. §. uidendum. uersi. in summa. cui adde Bal. in d. l. per hanc. prope fi. & in l. iij. §. sed utrùm. ff. de mino. ¶ Item secundò circa hoc nota, quòd mulieri & rustico non succurritur propter iuris ignorantiam in casu isto, secundum Bart. in d. §. nunciatio. per l. fi. C. de iur. & fac. ign. Et quoniam in talibus non succurritur in ijs, quæ sunt inducta ad rigorem iuris conseruandum, ut in iudicialibus & similibus, ut not. xxxviij. dist. in summa, & j. q. iiij. §. ult. & Bal. in l. fi. in iij. q. C. de iudeli. & Bal. Pau. & Ro. in l. iuris. C. qui admit. & Sal. in l. pen. eod. tit. cum si. Vnde si per errorem iuris rusticus fecit testamentum non seruata debita solennitate, erit nullum, l. fi. C. de testa. Et idem, si ductus errore aduocati nō produxit instrumentum, uel testes in instrumēto, in termino, ut in dictis locis nota. Et hoc intellige, nisi probaretur rusticum non potuisse consulere peritiores, secundum Bald. & expressiùs Sali. in l. j. C. de iur. & fac. igno. Et ista extende etiam ad restitutionem, quæ datur maioribus ex clausula generali, secundum Innoc. & Hostien. in c. proxi. & ibi dicetur. ¶ Reliquas limitationes Doc. non refero, & unam ex suis uidebimus in c. constitutus. j. eo. & unam in c. ueniens. j. eo. & unam in c. cùm clamor. & unā in c. de testib.
7 & unā in c. causa. j. eod. ¶ Sed † ultra ipsos limita etiam, quod dictum est in regula, & quod erit sufficere. si sunt didicita, hoc est, didicita testificata: quia limitatur, nisi testes examinati in causa principali, dixissent, super articulis se nihil scire: quia tunc possunt nouí testes produci in causa appellationis super eisdem, secundum Bal. sing. in c. j. §. si enim. quid sit inuestit. super quo instat hîc do. meus non bene exprimens quid uelit, sed uidetur cōcludere, quòd istud sit uerum, dum modò non potuerit in principali alios producere cognita publicatione. Et dicit eleganter Io. An. in Spec. eo. tit. §. nunc uidendum. ad finē in additione, quæ incipit, disputauit. q̄ si de delicto & de fama fuerūt facta capitula, & testes solùm interrogati de delicto, dixerūt in fi. se nihil plus scire, poterūt postea de nouo produci super summa: quia intelligiť, nihil plus, scilicet super interrogato. ¶ Item [a] limita, nisi † fuissent
8 producti testes de peritia artis, secundum Bal. Imo. do Abb. in c. causam. §. tit. proxi. & ibi retuli: quia sicut nō obstat sentētia, multo minùs publicatio. Facit, qđ habeť in c. ppo fuisti. eo. tit. & in specie no. etiā Io. de Ana. in c. significasti. el ij. j. de homi. & Bal. in d. c. ppo fuisti. in fi. quia nō sunt propriè testes, ut per ipsum. Idē est, qñ pbatio habet fieri per inspectionem alicuius rei, sm Bal. in l. si quis testibus. in ult. col. C. de test. Quod intellige, ubi illa inspectio est super peritia artis: aliàs secus, putà si super damno dato. ¶ Itē limita generaliter in testibus deponētibus, nō in figura iudicij, nec de ueritate, sed de cōscientia, ut probāt, pximè dicta. Et ita signanter notat Bal. in authen. sed cùm testator. in pen. col. C. ad l. Fal. & do. Ant. in c. cùm olim. el j. in j. col. per illū tex. j. de priuileg. ¶ Item limita in casu c. series. j. eo. qñ, pducuntť testes & instrumēta simul, sm do. Ant. & Imol. ibi. ¶ Itē limita, nisi materia antiqui capituli repetať in nouo, nō tñ ad finē

a Item] Adde, quòd quæritur, nunquid indistinctè publicatio attestationum impediat testium productionem super eisdem capitulis? unde dubitatur, utrùm peremptà instantia per ipsum temporis limitata de iure cōmuni, iuxta l. properandum. C. de iudic. uel limitata ex forma statuti: quo casu est eadē instantia iuris cōmunis restricta p statutum loci, ut not. Bald. in l. in contractibus. §. illo. C. de non nu. pec. & quod not. Pau. de Cast. l. cū potest. ff. quando actio de pec. est anna. Sali. et Doc. in d. l. properandum. in princ. si instantia renouatur, an poßint p̄duci alij testes, nō obstante, quòd in prima instātia esset publicatus p̄cessus, & didicita essent testificata: & certè sic. Ita dicit Pet. de Anch. in cle. ij. de testi. in iij. fallentia. Ioan. And. in isto tex. in fin. Idem tenet do. Ab. hîc in iij. col. in uer. iiij. ubi perit instantia. Idem tenet do. Card. in d. clem. ij. in iiij. q. Et ista est communis opi. à quà in iudicando non est recedendum. Adde tamē, quòd do. Alex. in cons. suo lxj. in iiij. uol. uidetur tenere cōtrarium: tamē nō multùm clarè, neque allegat prædictos Doctores. Ideo tene primam opi. quia communis. Et in quantū dico, q̄ do. Card. in d. cle. ij. tenet, quòd in secunda instantia admittuntur testes, hic nō est uerum: sed bene dicit, quòd communiter Scribentes ita tenent. in c. fraternitatis. de testi. et sic probat, quòd sit communis opi. tamen ipse tenet contrariū. Vnde in practica credo, quòd uix poteris obtinere, quòd in secūda instātia admittantur testes post publicationem testium. Tamen probabis: quæ si cōsuetudo erit, obtinebis.

pro

pbandi aliq̄d sup̄ antiquo, secundū Imol. in c. cùm causam. el ij. in ultimo notab. j. eo. ¶ Itē limita, nisi à iudice fuisset qs iniustè repulsus approbādo ante publicationē, secundū Bal. in c. ex parte Adæ. uer. not. §. eo. per illū tex. Et est notabilis limitatio totius materiæ, secundū eum, & do. Ant. in c. tā literis. in prin. j. eo. ¶ Itē † limita,
9 nisi in diuersa instātia, secūdū Ang. in l. si qs in seruitute. ff. de fur. de quo j. eod. c. cùm uenissent. Item, nisi repetanť ut declarēt, nō ad instantiā partis, sed officio iudicis, secundū Ang. ibidē dicentē esse gl. sing. in §. qa uerò, in authen. de testi. de quo dicetur in c. cùm clamor. j. eo. post Bart. in l. repeti. ff. de quæst. ¶ Itē limita, nisi testes partis aduersæ deposuissent sup̄ eo, quod nō cōtinetur in capitulis, nec de quo potuissent cogitare, secundum do. Ant. do. Abb. & Imo. in c. iurauit. §. tit. j. & Ioan. An. in Spec. eo. tit. §. iam de interrogatorijs. circa fin. uer. ílud autem. & do. Abb. post Inno. in c. ex tenore. in iij. lectura. j. eo. Facit, quod no. do. Car. post gl. in d. cle. ij. ubi dicit, quòd si testes deposuerunt super articulo non incluso in articulis, possūt super eo reproduci: quia nihil potest imputari parti, cur super eosdē eos uel alios non produxit. ¶ Item limita, nisi super capitulis non productis aliquid dixerint, secūdum Bal. hîc post Inn. Qđ est notabile, secundū eum, & uidetur esse idem, quod in præcedenti limitatione. ¶ Item limita non procedere in causa matrimoniali, secundū Bal. in authen. nunc si hæres. in j. col. C. de litig. & do. Abb. in c. sicut ex literis. per illum tex. de spon. Facit c. ex tenore. & c. series. per illum tex. j. eo. ¶ Item nec in causa monachatus, ut probat gl. relata ad tex. in c. presens. in uerbo, patrem. xx. q. iij. ¶ Item limita, ut per Bal. in l. ampliorem. quasi in fi. C. de appella. ubi dicit, quòd pro absente potest iudex post didicita testificata nouos testes recipere, per illam l, iuncto c. cùm loānes. j. de fide instru. quia in iudice cessat timor subornationis. Allegat Inn. in c. cùm clamor. j. eodem, inferēs unam cautelam mirabilem, sed ipsam reprobat Ro. in l. iiij. §. hoc autem iudiciū. in ij. col. ff. de damno infect. quia iudex debet supplere intra tempus, quod potuisset pars, secundum glos. in l. filius fa. §. uetera. ni. ff. de procurato. ¶ Item limita in casu mirabili, de quo per Inno. in c. cùm clamor. j. eod. & sequitur do.
10 Abb. hîc, & Bal. ibi: & ibi dicetur. ¶ Item † limita, nisi esset tertius uolens producere testes super eisdēmet capitulis: quia potest, secundum Spec. in tit. de teste. §. satis utiliter. in j. col. uersi. quid si à sententia. ubi tamē cōcludit, hoc esse uerum, si ignorauit causam ad se spectātem agi: secº dicit, si præsens fuit in iudicio, & tacuit, nec sibi fuit negata licentia docendi de iure suo, ut ibi per ipsum: cum quo cōcordat Bart. in l. si perlusorio. §. j. uersic. secundò est uidendū. ff. de appel. Et sic intellige, quæ super hoc latè habentur per do. Anto. in c. quamuis. in xxiiij. col. uersi. quæro sextò. j. de re iudi. ¶ Item limita, nisi ille, qui dicitur ante publicationem didicisse attestationes, probaret se non perfectè legisse, secundum Domi. in c. cùm personæ. in fin. princip. ff. de priuile. in vj. ubi dicit propter glo. in uerbo, integraliter. quòd ex uisione attestationum non præsumitur quis plenè perunctasse: quod expressè tenent Inn. Hostien. do. Ant. & Bal. latè in c. ultra tertiam. j. eod. & ibi dicetur de hoc: & etiam de illo, qui auscultauit post parietem, quādo fiebat examinatio, & de illo q̄ non legit attestationes, uscq̄ in fi uel non legit originale. ¶ Item limita v. modis, ut per Rom. in rub. ff. de arbi. in xiij. col. ¶ Item limita materiam ex dictis Imol. in l. admonendi. in xxxiij. col. uersi. tu autem aduerte. ff. de iureiuran. ubi ponit, quòd post publicatos testes licitè potest deferri iuramētum: de quo ibi, & in c. fi. j. de iureiuran. qa cessat timor subornationis. ¶ Item limita ex ijs, quæ dixi in c. licet causam. super glo. in uerb. opponi. in prima cōclusione super tit. j. & ibi dicit do. Ant. in xiiij. col. q̄ possunt produci testes super articulo partim antiquo, partim nouo: quod nota propter istum tex. in uerbo, duntaxat. ¶ Item limita, ut per Bal. in l. si quis testibus. in fi. C. de testi. ubi dicit, quòd post didicita testificata potest per rei euidentiam probari contrarium. Allegat Spec. in tit. de proba. §. uidendum. uersicu. hoc quoq̄. & exemplificat, quando testes dixerunt quem gladio interfectum, & ostenditur corpus nō esse alicubi uulneratum, ut ibi per eum. Pro quo uide, quod notat Bart. in l. j. §. fin. ff. quēad. test. ape. & Cy. in l. ij. C. quæ sit longa cōsue. & Bal. in l. j. C. de testa. & latè in l. de quibus. in penul. charta. ff. de legi. & facit, quod not. do. Ant. in c. causam. in fin. §. tit. j. ubi dicit, quòd publicatis attestationibus admittitur probatio per inspectionem confinium, uel instrumentorum. ¶ Item limita, ut per Ang. in l. fi. C. de testi. nisi testes inducātur ad solam præsumptionem. Allegat Innoc. qui hoc dicit eleganter in c. cùm dilecti. in fi. glos. quæ incipit, hodie. j. de accus. Idem tenet Bart. dicens, q̄ faciunt indicium, in l. ij. §. fin. ad fi. ff. de appell. recipi. Et hoc nota. ¶ Item limita, nisi in contrarium esset consuetudo, secūdum Io. And. in addi. Spec. in tit. de excep. §. dicto. uersic. sed nunquid publicatis. quem sequitur do. Ant. in c. series. in j. col. j. eod. Tamen contrariū sensit gloss. fi. in fi. in c. per tuas. j. eodem: & fortè melitùs, qa consuetudo caret ratione. ¶ Item limita ex eo, quod no. do. Flor. in l. cūm de indebito. prope fi. ff. de proba. ubi dixit, quòd ille, qui produxit testes ad probādam præscriptionem, potest post publicatas attestationes eos reproducere, ut interrogentur de titulo, uel de cōtinuata bona fide: quia spectabat ad iudicem interrogare eos priùs de hoc. Allegat Inn. in c. per tuas. j. eo. Sed hoc non credo simpliciter uerum, per id quod dicetur paulò j. uersi. item necessarium. ¶ Item limita, ut per Bal. in c. j. §. si uasallus. in j. col. uersic. extra ordinem. de controuersi. inuesti. Cuius tamen dictum non uidetur limitatio, sed probatio super capitulis indirectis. ¶ Itē limita in causa hæresis, secundū Ang. in d. l. per hanc. in viij. col. Allegat c. fin. de hære. in vj. Idē Do. in c. ut officium. §. uero. eodem tit. & lib. & Bal. in l. eos. §. si quid. in fine, C. de ap. ¶ Item limita, ut per do. Ant. in c. attestationes. in iij. col. uersi. quintò obuiat. j. de despon. impub. ubi dicit post Host. per illū tex. q̄ ubi nō uariať articulus in substātia, uariať tamen modus facti. Ad idē cōcludendū possunt produci testes super eisdē articulis. Et dicit, nota: quia nō audiuisti tale uerbū, in tit. de testibus. ubi tantùm clamať de ista publicatione, tñ posteareuocat, q̄a est idē timor. ¶ Itē limita, nisi agať de periculo animarū: qa ista rigorosa subtilitas tūc nō attendiť, secundū. do. Ant. expressè, ubi suprà, p̄ximè, uer. quintò obuiat. ¶ Itē † limita
11 trib. modis, ut p̄ do. Ant. in c. at si clerici. in prin. in viij. col. §. de iudic. ¶ Modò quæriť [a], utrùm sola publicatio sufficiat ad effectū, de quo in regula prædicta, etiāsi pars nō didicit p̄ ipsum testificata? & in hoc uideť, q̄ non: qa ita tenet gl. iij. in c. cōstitutis. lo ultimo, j. eodē: & do. Ant. hîc, & Spe. in d. §. satis utiliter. uer. qd si publicatæ. eodē tit. §. fin. uersic. qd si renunciās. Bal. in c. iurauit. in iij. col. §. tit. p̄ximo, dicēs, Bar. ita cōsuluisse. Mouenť isti, qa cessat timor subornationis. ¶ Contrarium tenet Host. in summa huius tituli, §. utrùm. uersicul. dicas igitur. & Io. And. & do. Ant. in d. c. cōstitutis. & Bal. in d. l. p̄ hanc. in antepenul. col. uer. sed statim quæro. & Imo. & do. Ab. hîc, & do. Card. in cle. ij. in v. q. eodem tit. & Pet.

c. fraternitatis.

a Modò quæritur] Adde tu, an sola publicatio testiū facta de cōmuni cōsensu partiū impediat nouā productionē, quādo ipsa dicta testiū nō sunt uisa, uel didicita: in hoc licet prima cōsideratione uideatur dicendū, quòd sic, eo quia publicatio attestationū uidetur esse terminus exclusiuus productionis testium, c. cùm uenissent. j. eo. cle. men. ij. eo. ti. Imo. in isto text. & hic etiam do. Abb. in v. col. in uersi. sed circa prædicta. ubi dicit, q̄ per solā publicationem testiū intelligitur præclusa uia prodducendē

ducendi testes alios: dato etiã, q̃ p talẽ publicationẽ non subsit timor subornationis: ut quia dicta testium nondũ sunt didicita, quoniam ex quo pars acqeuit publicationi testium uidetur tacitè renunciasse productioni aliorum testiũ: arg. eorum quæ in simili not. in c. j. de elect. in vj. et in c. cùm causam de ap. Adhoc etiã põdera illud, quod hic in isto tex. uult Io. And. quòd publicatio nõ præcludit uiã productioni testium ex solo timore subornationis, sed ut aliquis finis sit producendi. Istam eandem opi. tenet in isto tex. Fel. Addo tã, quòd ueritas tamen est in cõtrariũ, uidelicet q̃ sola publicatio testiũ facta de uolunitate partiũ nõ præcludit uiã producẽdi alios testes, nisi quãdo occasione illius publicationis sunt did cita testificata. Ita uoluit gl. in c. cõstitutis. ult. j. eo. per id, qd̃ habetur in §. quia uerò. in auth. de testi. Spec. in ti. de teste. §. satis. ĩ uer. quod aũt dixi. & in uersi. qd si publicata. Ita etiã cõsuluit Bar. consil. su. inci. quæstiũ est. Idẽ tenet Gul. de mõte Lau Zenzelinus Stephan. in d. cle. ij. eo ti. Idem tenet Ant. de Bu. in isto tex. & Ange in d. §. quia uerò. in authẽ. de testi. Idẽ uult Bal. in authen. at q̃ semel. C. de proba. in antepe. col. & ibi Sal. Vbi uolũt, q̃ per publicationẽ nõ præcludatur uia producẽ-

Ancha. plenè consi. ccxix. incip. Visis & diligenter ruminatis. Bart. in d. authen. qui semel. Inn. in c. ultra tertiam. in gl. ij. j. eodem. Mouentur principaliter, quia pars acquiescendo publicationi uidetur renunciare testiũ productioni. Et hanc rationem extendit hic do. Ab. & do. Car. ubi suprã. ¶ Et retenta hac secũda parte, declara eã primò, nisi superuenisset causa uniuersaliter non cogitata tempore consensus præstiti, ut hic per do. Ab. pro quo facit, quod dixi post Imol. in c. in causis. §. eo. Et hoc ideo conceditur: quia nõ sunt nota testificata: aliàs non, ut per Pet. de An. in d. consil. Et istos ita intelige: aliàs essent decisiones contrariæ. Secundò declara, nisi etiam præsente parte esset publicatio facta inciuiliter, uel dolo iudicis: & non sunt didicita testificata, secundũ Bal. in d. l. per hãc. Tertiò, nisi parte cõtradicente fuisset facta publicatio, secundum Ioan. An. & do. Ant. in d. c. constitutis. Et sufficit simplex cõtradictio etiam sine appellatione, per id, quod not. Host. & alij in c. quod ad consultationem. j. de re iud. Et dicit Imol. hic, se uidisse sæpiùs seruari Bononiæ, quòd pars contradicendo publicationi ꝓtestatur, quòd non uult discere testificata, & esse sibi ius saluum producẽdi. Quare autem non timeatur ista subornatio ante publicationem, dic: quia nõ erat tantus timor succũbentis, ut hic per do. Abb. nec sufficeret docere, q̃ testes reuelassent parti examen: quia sæpe mentiũtur testes, ut cõgratulentur partibus, secundum Io. An. j. eo. ultra tertiã. Et idem si testis ante q̃ deponeret, prædixit parti testimoniũ suũ futurũ: quia sæpe aliter postea dicũt, secundũ Bal. in d. authen. qui semel. in pe. col. ¶ Itẽ necessariũ est scire, quę dicanť capitula antiqua, & quæ omnino noua, & noua dependentia à ueteribus, & contraria primis directè, uel indirectè: de quo uide per Ba[1], post alios in d. l. per hanc. in iiij. col. & in d. l. eos. §. si quid autem. & Spec. in d. §. satis utiliter. ad fi. & do. Ant. Bal. & Imo. & do. Ab. hic: & eos nõ refero, quia nihil est addendum. Illud autem nota, quòd non dicitur nouum capitulum, deponẽs ab antiquo illud, quod tacitè includitur sub prioribus, quo ad necessitatẽ facti & probationis. Vnde qui primò articulauit de prescriptione habente cõtra se ius cõmune, & de titulo, non dixit, prout debebat, per c. j. de præscrip. in vj. si postea uelit deducere titulum, dicit̃ antiquũ capitulũ, & non potest. Secus, quando includebat̃ necessitatẽ facti, sed nõ probationis. Vnde qui articulauit primò de mutuo, & nõ dixit tempus, licet in necessitate facti tẽpus includeret̃, non tamen de necessitate probationis: ideo tẽpus deducere potest, secundũ prædictos. ¶ Et in eo, qd̃ dicit̃ de præscriptione, limita, ut hic per Imo. nisi q̃ primò articulasset nõ de præscriptione, sed de possessione xx. annorũ: quia post ea poterit producere testes super titulo: quia nõ necessariò includebatur super articulo possessionis, cùm quædã sit possessio cum titulo, & quędã sine titulo, tamen nõ est omnino nouus articulus: quia est ad adiuuãdã intentionẽ partis, secundũ ipsum. Et scias, q̃ sup articulis omnino nouis ꝓcedit iste tex. Et intellige omnino nouũ, quãdo per ipsum nihil coadiuuat, uel cõcluditur intẽtio primorũ articulorũ, & sententia lata super libello nõ pareret̃ exceptionẽ rei iudicatæ super illo capitulo. Et cognoscit̃ articulus nouus omnino ex mutatione rei, ut si primò petebat agrũ, modò domũ: uel ex mutatione causæ, ut si priùs ex uenditione, ex permutatione, uel ex mutatione pſonæ: ut si priùs à Titio, modò à Sempronio debitũ dicat̃: & super talibus nõ admittit̃ ꝓbatio, q̃a iudex, uel primus, uel secundus, non habet iudicare, nisi sup petitis in libello. Vnde ꝓbationes similes sunt impertinẽtes. Ideo nõ audit̃ uolens ꝓbare, qd̃ ꝓbatum nõ releuat, c. cùm contingat. §. de offi. deleg. Modũ aũt cognoscẽdi articulũ indirectè cõtrariũ, collige ex ijs, quæ dixi in d. c. licet. sup gl. j. in uerb. opponi. Et no. incidẽter, q̃ in hac materia dicũt hic omnes post Io. An. q̃ ille, q̃ succũbit ex eo, q̃a opposita excõmunicatione cõtra executorẽ non dixit, q̃ esset publica, iuxta no. in d. c. ad probandũ. j. de re iud. põt in causa appellatiõis deducere istã qualitatẽ publicæ excõmunicationis. Dicũt tamẽ omnes, q̃ iudex nõ debeat admittere hanc exceptionẽ in principali, ex quo quælibet eius species nõ cõcludebat, ꝑ c. pia. de excep. in vj. & in c. in præsentia. §. ti. j. ¶ In † gl. fi. in fi. no. v. capitula, sup quib. præstat iuramentũ testis, & addit hic vj. Io. And. quẽ omnes sequunť, s. q̃ secretũ teneat dictũ suũ usque ad publicationẽ, ꝑ tex. iiij. q. iiij. §. q̃ falso. ubi aliter faciẽs punit̃. Etiã de isto iuramẽto testis uide latè Spec. eo. ti. §. sequit̃. & glo. in l. iurisiurãdi. C. de testi. & Io. An. in summula hui[9] ti. uer. q̃ testes debeãt iurare. & Bal. in l. presbyteri. circa prin. uer. quartò not. C. de episc. & cle. Et debet testis iurare tactis euãgelijs, ꝑ tex. in c. hortamur. iij. q. ix. Et idẽ de alijs iuramẽtis à iure requisitis, ut ꝑ gl. in cle. j. in uerb. tacta. de hære. secundũ quã ualet cõsuetudo de tãgendo quãlibet scripturã: & eã in hoc sequit̃ do. Ab. hic, & in c. & si Christus. de iureiu. & in c. fi. §. de iura. cal. & Pet. de Anch. in c. ut circa. in iij. col. de elec. in vj. & idẽ tenet Bal. latè in c. j. §. sacramenta. in v. col. C. si aduers. uen. Et ibi dicit cautũ esse, ut super magnis factis deferãt euangelia. Dicas tamẽ, q̃ ꝑ dictã consuetudinẽ nõ derogat̃ legibus dicẽtibus specificè, q̃ tangant̃ euãgelia, secũdũ do. Card. in d. cle. j. §. porro. in fi. q̃a nõ recedit̃ à iure, nisi quaten[9]*

di testes, quãdo ꝑ ea dicta testiũ nõ deuenerunt ad notitiã producentis. Et certè sola publicatio non sufficit ad excludẽdũ ꝓductionẽ, quãdo nõ ostenditur uerè, uel præsumptè didicisse testificata. Et ita secũdũ istã partẽ consuluit immortalis Doctor, do. Alexan. de Imol. in cõsil. suo dlxviij. incip. consideratis his. Istã partẽ tenuit princeps iurisconsultorũ ætatis nostræ do. Frãcisc. de Aret. in isto tex. Et in istis locis do. Alex. et do. Fran. respondent do. Abb. Vide per te: et miror, quòd Feli. hic & in d. c. cõstitutus. nullã faciat mentionem istorũ iuriscõsultorum. Adde, quòd ꝑ ista parte multũ facit: q̃a in duabijs iudex d. bet potius admittere articulos & probatiões, q̃ respuere, secundũ Host. et Inn. in c. ꝑ tuas. j. eo. tit. Sic etiam in dubio iudex debet deferre appellationi, et non respuere, secundum pe. in tit. de app. §. nunc dicamus. uer. j. Archi. in c. cordi. de appella. in vj. Anto. de Bu. in c. ut debitus. de app. Bal. in l. de statu. ff. de testa. & in l. p. operandũ. §. si autem reus. C. de iudi. et in c. pastoralis. in princ. de offi. dele. Præterea dato sine præiudicio ueritatis, q̃ pars isto casu nõ posset testes producere, tamen dico, quòd est fortius, quòd etiam post didicita testificata põt iudex, in quo non timetur suborna-

tio, recipere dictos testes, & uelebit eorũ testimoniũ: ideo cautela est, q̃ ille, qui non potest producere testes sup didicitis testificatis, det nomina testiũ ipsi iudici, & tũc iudex poterit recipere. Ita egregiè dicit Bal. in l. ampliorem. C. de app. Et idem tenet Ro. in consi. cccclxxix. inci. In eo; quod quæritur. Et idem tenet Bart. Cepol. in cautela ccxvj. Facit ad hoc illud, quod uult Specul. in tit. de proba. §. uidentur. uer. sed quid si debitor. ubi tenet, q̃ si debitor iurauit nõ ꝓbare solutionem, nisi ꝑ instrumentum: quo casu iuramentũ seruandum est, c. si uerò. de iureiur. debet tamẽ procurare, ut testes recipiantur officio iudicis. Et hæc not. quia quotidiana.

ei appareat derogatũ, c. fi. §. de cõsue. Et sic intellige gl. & Bal. in l. rem nõ nouam. §. patroni. in uerb. tactis. C. de iudi. q̃ cessante consuetudine non ualet actus, ubi ius pro solẽnitate exigit tactũ euangeliorũ, si omittit̃, secundũ gloss. in d. c. ut circa. in uer. corporali. quã sequitur do. Abb. hic in c. laudabilẽ. j. de frigi. Et oportet scripturã tangere manu, nõ pede, uel cubito, secundum gl. ibidẽ, & Bal. in l. j. C. si aduers. uen. Et ꝑ seipsum, non per aliũ, secundum do. Ant. in c. licet ex quadã. per illum tex. in uerb. proprio. & ibi diceť. Iuramentũ tñ de se est ualidũ, etiã sine tactura, secundũ do. Abb. hic per c. & si Christus. j. de iureiu. & gl. xxij. q. j. in fi. Sed certis casibus exigit̃ tactura ad maiorẽ firmitatẽ: quia maior est transgressio, c. mouet. xxij. q. ij. & no. Io. An. in d. c. & si Christus. & do. Ab. hic, qui etiã ista repetit in c. tuis. j. eo. & ibi reprobat do. Anto, dicentẽ posse dari alia iuramẽta, q̃ euangelia in casu isto. Et si testis iurat nõ tangendo corporalia scripta, sed nuda & simplici uoce, eius dictũ est postea nullũ, ut est solita ria decisio Bal. in rep. l. ij. in xj. char. uer sic. sed nunq̃d si testis. ff. de iureiu. per d. c. hortamur. in rubro & in nigro: & per gl. in d. cle. j. & quia tale iuramentũ capit formã à lege, qua mutata est aliud iuramentũ, l. Iulianus. §. sed & si quis. cũ si. ff. ad exhib. Et quælibet forma à iure introducta intelligitur esse præcisa, l. cõstitutionibus. ff. ad muni. Et lex, quæ dat formã, semper intelligit̃ tacitè ꝓcedere ad nullitatẽ actus forma nõ seruata, ut ibi per ipsum, cuius uerba bene no. Et putarẽ attentari posse, q̃ sicut ualet cõsuetudo de qualibet scriptura, ita ualeret de uerbali iuramento sine scripsura, dũ modò iureť per euangelia, per prædicta, & per ea, quæ no. Bal. in d. authen. sacramenta. ¶ Et si diceretur in actis, quòd testis iurauit præsente iudice & parte, est præsumptio, q̃ tetigerit scripturã, secundũ Io. An. solenniter in addi. Spec. eo. tit. §. sequit̃. uer. & nota. per ea, quæ ipse dixit eo. ti. §. j. ad fi. uer. sed quid in prædictis. & uer. sequẽti: & propter pſonã iudicis, notarij & partis, propter quæ in ipsam partẽ, s. negantẽ transferť onus probãdi, ut ibi pulchrè per eum, quẽ sequunť hic do. Ant. & do. Ab. addens in fin. qd̃ not. Inno. in c. j. §. de cle. peregri. & in c. j. j. de eo, qui fur. or. suscep. & Bald. in l. Theopõpus. ff. de do. prælega. Et ista est decisio notab. iuxta quã expediret uidere, si non apparet testẽ iurasse, an pręsumatur iurasse? & si apparet, an præsumatur præsentẽ fuisse partem? Et quia hæc decreta. est satis omissa, dicam ista requirentia examen, in c. tuis. j. eo. post. do. Anto. & do. Abb. ¶ Et in quantum gl. dicit, q̃ testis iurat deponere pro utraq̃ parte, adde unum casum, in quo ualet testimoniũ pro una parte tantùm, quẽ ponit glo. in c. quoniã frequenter. in prin. in uer. ualeant. §. ut lit. nõ contesta. & aliũ, quẽ iuris fictione ponit gl. in c. cùm causam. el j. in uer. cõpellas. j. eo. & aliũ in c. si hæreticus. ij. q. vij. Et adde, q̃ testis qui deposuit pro una parte, si interrogatus pro alia dicit se nolle respõdere, tollitur fides testimonio suo, secũdum Bal. in l. is, apud quẽ. in j. col. C. de eden. ¶ Item dum §. uersic. iij. in quantũ tractando de testi. in integ. allegauit Inn. in c. corã. de testi. in integ. uide ibi omnino Imo. in ulti. col. ubi dicit post Host. q̃ dicta Inn. sunt intelligẽda de exceptionibus dilatorijs,*

omissis quæ nõ afferunt magnã utilitatẽ, ut excõmunicatio aduersarij, & similes, tendẽtes potiùs in odiũ aduersarij, q̃ ad merita causæ: secus, si essent necessariæ & criminaliter præiudiciales, secundũ ipsos dicentes, hoc consistere in arbitrio iudicis: propter qd̃ etiã imperatoris legibus denegari posset restitutio. Et sic intellige gl. fi. in c. fi. §. de offi. iud. Reliqua, quæ tangũt hic do. Ant. & Io. An: repetentes, dicent̃ in locis suis: & hanc decret. audi repetitã solenniter à do. Maria. & repetitionis copiam propediem habituus, uolentibus dabo.

c. intimauit.

SVMMARIVM.

1 *Testis si promittat parti non testificari, & iurauerit, an nihilo minus posit cogi ad testificandum. & nu. 7.*
2 *Testium dicta si sunt publicata, non possunt amplius testes produci.*
3 *Restituitur pars, ut producat testes etiam publicatis attestationibus, quando dolo partis aduersæ est actum, ut testes reciperentur.*
4 *Dicta laico, uel clerico in figura confessionis pœnitentialis, & præstito iuramento de nunquam reuelando, an possint reuelari. num. 5. 6. & 8.*
9 *Iudex ex officio potest repellere testes inhabiles, licet pars non excipiat. nu. 10.*

CAPITVLVM XVIII.

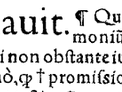

Ntimauit. ¶ Qui iurauit testimoniũ non dicere, cogit̃ testificari non obstante iuramento. H. D.
1 ¶ Not. primò, q̃ † promissio de nõ testificãdo etiã iurata nõ facit ut testis nõ cogatur testificari. Et sentit hic do. Ant. post quosdã antiquos, q̃ tunc solùm istud fit uerum, quando ueritas per alios probari non potest: tunc enim occultare ueritatẽ, est peccatũ mortale, ut in gl. aliàs nõ: & notant ad hoc istũ tex. in authẽ. & si necesse. Sed contrariũ sentit hic do. Abb. in notabilib[9], & in gl. & expressiùs do. meus hic: quia iura simpliciter annullant tale iuramentũ, c. constitutis. el j. j. eo. c. olim. j. de accus. & c. q̃a plerique. de offic. ord. in vj. & quia cùm testificari sit publicũ officium, l. si qũ. cum materia, C. de testi. nõ ualuit iuramentũ, per notata in c. si diligenti. §. de fo. compe. ¶ Itẽ quia tendit in præiudiciũ tertij, ergo nõ est seruandũ, c. quãuis. in fi. de pac. in vj. pulchrè Bar. in l. Titiæ. §. imperator. ff. de leg. ij. & Bal. in l. j. C. de inof. do. Et ad tex. in uer. & si necesse. respõdet do. meus, q̃ non minùs refert ad alios testes, q̃ ad illos, qui iurauerunt. Vnus ergo & idẽ sensus debet esse respectu utriusq̃, l. iam hoc iure. ff. de uulg. & pup. Sicut ergo respectu illorũ testium illud uerbũ, necesse. hoc significat, id est, si plures crediderint sibi expedire, ita etiam importabit respectu istorum: nõ enim capitur, necesse. semper propriè, sed & largè, c. & si Christus. j. de iureiur. secũdũ ipsum. Vel respõde clariùs, qd̃ uerbũ, necesse. nõ referť ad testes, quibus erat delatum iuramentũ, sed ad alios. Vnde uult dicere tex. q̃ antea sunt examinãdi illi, quibus delatũ fuit iuramentũ: q̃a præsumitur pars illis detulisse iuramentũ, qui meliùs sciebant ueritatẽ. Vnde illi præponunť. Quibus examinatis si postea uisum fuerit necesse, alij possunt examinari. Et est responsio multùm consonans literæ. ¶ In † gl. j. in fi. & per tex. apparet, q̃ si dicta aliorũ testiũ fuissent publicata, nec etiam isti possent amplius produci: qd̃ limitant hic Inn. Host. Io. An. Bal. & do. Ant. nisi per uiã restitu. in integ. ex clausula, de qua in l. j. ff. de rest. in integ. quia per ipsam succurretur publicationi, etiam renunciationi, maximè præstito iuramento, quòd hoc malitiosè nõ petatur, ut hic per eos ualde utiliter: cum quibus etiam concordat do. Anton. §. c. prox. & Bal. in c. j. §. si enim. quid sit inuestit. & bene facit, quod no. Specul. in tit. de præscrip. §. j. uersicu. item pone. Ad idem tex. in l. j. in fi. ff. quando actio de pec. est anna. Per quem dicit Bartol. in l. non fa-*

2 *tetur.*

tetur.& in l.fi.ff.de confeſ.q̃ ille, qui per dolũ & perſua-
ſionem partis aduerſæ eſt aliq̃d cõfeſſus ad præiudiciũ
ſui, poteſt petere illũ errorẽ retractari p reſt. in integ. ex
clauſula generali.Nõ obſtat in propoſito timor ſubor-
nationis: q̃a ubi in aduerſario eſt dolus, compenſatur
dolus cum dolo,ſecundũ Inn.& Bal.hîc. Et ſunt iſta di-
cta aurea. ¶ Sed ut bene intelligas,aduerte primò: q̃a
in caſu huius decre. cõceditur beneficium reſtitutionis
poſt publicationẽ,dũ modò ille,cui parabatur talis do
lus,ex ipſo deceptus nõ produxerit teſtes: ut quia cum
eis cõferens de materia, dixerãt ſe nihil ſcire:ſecus eſſet,
ſecundũ do. Abb. quãdo ſciebat teſtes eſſe informatos
de cauſa:uel,q̃ iurauerant nõ teſtificari:q̃a ſi nõ obſtã-
te iuramento ſciebat ſe poſſe ꝓducere illos teſtes, uide-
tur ipſis uoluntariè renunciaſſe,uel ſaltẽ fuit in lata cul
pa. Si uerò credebat obſtante iuramẽto iſtos nõ poſſe
produci,tunc errabat in iure,& erat in lata culpa: & ta-
libus nõ cõcediť reſtitutio ex clauſula generali, etiamſi
ſunt læſi ex dolo partis aduerſæ,uel iudicis, ſecundum
Bart.in l.ſeruo inuito.§.cùm prætor.in ult.q.ff.ad Treb.
quia nõ allegatur ignorãtia iuris in ijs, quæ ſunt indu-
cta ad rigorem iuris cõſeruandum: qualia ſunt hæc,ut
per Bar.in l.j.§.nunciatio.ff.de no.ope.nun. ¶ Secun-
3 dò aduerte:quia † quod dictũ eſt cõcedi reſtitutionem
ex iuſta cauſa,inducitur ad queſtionem,quid ſi renun-
ciatum eſt teſtibus, & allegaret iuſta cauſa, per quã ex-
cuſaret ſe,qui priùs non produxit, uolens nunc produ
cere.Et in hoc ex dictis do.mei conclude, q̃ aut eſt in ca
ſu huius decre.q̃ erit opus reſti.in integ. ſecũdũ Docto.
hîc.Non obſt.l.tres fratres.ff.de pac. per quã uideť reſti
tuendus iure cõmuni: quia reſpondet do. meus in fin.
quòd magis deliquit,q̃ ſubtrahit immediatè rem alte
rius per dolum, quàm qui mediatè ſubtrahendo pro-
bationẽ. Aut nõ eſt in caſu huius decre. ſed habet iuſtã
ignorantiã,cur teſtes nõ produxit: & tunc iure cõmuni
non per uiã reſtitutionis iterũ admittitur,ſecundũ Bar.
in authen.qui ſemel.C.de proba.& dixi poſt Imo. s̃. eo.
in cauſis.Et quãuis domi.meus hîc in uno loco expreſ-
ſè impugnet hoc,dicẽs: opus eſſe reſtitutione: & quòd
non ualeat ratio, dicendo, q̃ renunciatio nõ tendit ad
incognita,quia ſatis poterat cogitare in genere: tamen
poſtea ſatis infrà hoc reuocat:quia uidemus, q̃ poſt cõ
cluſionem in cauſa licitè producunť inſtrumẽta de no-
uo reperta,ſecundũ Bar. in l. admonendi. circa prin. ff.
de iureiur.& approbat Bal.in l.j.C.de cõdi.inde. ¶ Ter-
tiò aduerte: quia per hæc inferť ad impedimentũ pro-
ducere teſtes,qui modò didicit teſtificata:& dic,q̃ audi
tur non ipſo iure,ſed ope reſtitutionis:q̃a ſi ſpeciale eſt,
quòd poſt tertiã productionẽ ante didicita teſtificata
propter impedimentũ probatũ iuramẽto audiť ipſo
iure:ergo eſt in contrariũ ius cõmune. Quòd autẽ com
petat reſtitutio, probatur ex dictis Doc. hîc, & ratione:
quia ſi legitimè impedito conceditur reſtitutio contra
ſententiã,ut patet in c.cùm Bertoldus.j.de re iudi.forti-
ùs ante ſententiam,ut c.licet.s̃.tit. proxi. Imò plus dicit
Inn.in c.ultra tertiã.j.eod. & do. Abb. in c.ſuborta.j. de
re iudi.q̃ ſi aliquis fuit impeditus ante ſententiã produ
cere teſtes, reſtituitur aduerſus ſententiã, ut poſsit eos
producere.Et idẽ dicit ſignanter Imo.hîc,dicens: quòd
ſi pars cõſentit publicationi, debet ſibi imputare, quã-
do ceſſante dolo aduerſarij nõ cõtradixit,niſi fortè ter-
minus inſtantiæ perſonæ laberetur,& propter impedi-
mentũ non potuiſſet in tra terminũ inſtantiæ produce-
re:nam tunc in cauſa appellationis poterit producere,
ſaltem petita reſtitutione ex dicta clauſula generali,ſe-
cundũ ipſum:quod bene no. ¶ Quartò aduerte:quia
eſt dubium, utrùm ignorãtia probabilis ſit iuſtum im-
pedimentũ,ut concedatur reſtitutio, ubi non proceſsit
ex dolo aduerſarij.Exemplũ:hæres ſuccedens creditori
neſciebat ſe habere quoſdam teſtes ad probandũ debi
tum:eſt in probabili ignorantia, l.qui in alterius, ff, de
reg. iur. Quæritur, quid ſi poſtquàm didicit teſtificata,
uelit reſtitui ad illos teſtes priùs incognitos producen-
dos,an audiatur:In quo dicit do.meus,ſe multũ dubi-
tare:quia nullus doctor tãgit.Et ſi quis petit reſtitutio-
nem aduerſus ſententiam propter probationem de no
uo repertam, cõmunis eſt opi. q̃ nõ daretur reſtitutio,
ut plenè traditur in l.j.C.de condi.inde. & in c. ſuborta.
j.de re iudi.licet aliqui contrà:& quia etiã publicatio &
didiciſſe teſtificata,ſunt inducta ad rigorẽ iuris,&c.un-
de uideretur non eſſe locũ reſtitutioni. Sed tamen dicit
ipſe,q̃ propter authoritatẽ rei iudicatæ multa ſpecialiter inducuntur,ut ſit finis litium: ideo poſſet fortè dici,
quòd iuſta ignorãtia eſſet cauſa ſufficiens aduerſus di-
dicita teſtificata,ſicut per eã conceditur in alijs caſibus:
qd̃ patet ex notatis in l. cùm filius. §. in hac. ff. de uerb.
obli.& per Bart.in l.j.§.fi.quis autẽ. ff. de iti. actuq̃ priu.
& in c.uigilanti.j.de præſcrip.Dicit tamen ſe non deter-
minare pro nũc, ſed iſtud ſatis uidetur determinatum
per prædicta,& per tex.& qd̃ ibi Bart.in l.diui fratres.ff.
4 de excep.dum limitat l.imperatores.ff.de re iud. ¶ Gl.†
fi.in fin.Et q̃ iſta lectura ſit uerior,apparet ſecundũ om
nes hîc: quia fruſtra ponderaſſet Papa publicationẽ a-
liorum teſtiũ:quia tunc hæc fraus eſſet nouus caſus,ſe-
cundum primã lecturã gl.cui non obſtat publicatio,ut
s̃.c.proxi.& j.eo. cùm ueniſſent. ut hîc per Doc. quibus
in hac materia adde ante omnia elegans cõſilium do.
Card.xxxviij.quod incipit,Quidã habens unũ filium.
ubi conſuluit pro quodã hærede, cuius pater cum cer-
ta cautela reliquerat alteri filio ſpurio faciendo amplũ
legatũ tertio, & rogans eum in præſentia duorũ teſtiũ,
ut ſpurio reſtitueret, recepto ab ipſo & à teſtibus ſura-
mento de nunq̃ id reuelando: unde quærebatur,an iu
ramentũ ualeret:& uidebatur,q̃ ſic,per id,qd̃ not.Inn.
in c.omnis.j.de poe.& remiſ.ubi tenet, q̃ etiã laicus po-
teſt aſtringi ſub ſigillo confeſsionis, & tenetur occulta-
re,ſicut ſacerdos:quia in hoc eſt miniſter Dei.Poſtea fir-
mat contrariũ,dicens apud omnes clarum eſſe,q̃ iura-
mentum tale temerariũ eſt:non tantùm ſecundum lar-
gam denominationẽ,quatenus omne iuramentũ præ-
ſtitum ſine cauſa eſt temerariũ,c.& ſi Chriſtus.uer.Iaco-
bus.j.de iureiu.& per illum tex.no.gl. ſingu. ſecundum
eum,quæ incipit,Videtur in c. Florentinum.lxxxv.diſt.
ſed etiã eſt temerarius ſtrictus: quia ſeruare nequit ſine
interitu ſalutis æternæ:quia inducit mortale, ſ.taciturnitatem ueritatis,ut hîc in gl.& dicit hoc probari ſpecificè hîc,& in c.cõſtitutis.& c.teſtimoniũ.j.eo.& utrobiq̃ per gl.& per Inn.in c.cõſtitutis.& c.teſtimoniũ. Et denũciandi ſunt tales non teneri iuramento,d.c.conſtitutis.
& c.olim.j.de accuſ. Et ipſo iure nõ tenetur tali iuramẽto,c.quia plericq̃.de offi.ordi.in vj. Quod capitulũ licet
ponat caſum ſpecialem, quãdo prælatus aſtrinxit ſub-
ditum ad non pandendũ ſuperiori inquirenti ſtatum
eccleſiæ,tamen ex eadem æquitate idem eſt & in alio ca
ſu, quãdo deueniť ad taciturnitatẽ ueritatis in alterius
præiudiciũ.Debent ergo & poſſunt taliter iurantes au-
thoritate propria contrauenire,xxij.q.iiij.c.j.ij.& iij.& c.
ſi aliquid. & j. de iureiuran. c.ſi uerò.el j. ubi eſt tex. ex-
preſſus.Et tenet Spec.in ti. de teſte. §.j. uer. quid ſi iura-
mento.ſecundũ ipſum ſubdentẽ,quòd imo etiamſi ſo-
lùm induceret ueniale, quod dicitur diſpendiũ eſſe ſa-
lutis,& nõ interitus, ut no. gl.in præallegato c.ſi aliqd.
& Arch.ibi,& in c.quamuis.de pact.in vj.idem dicendũ
per illum tex.c.quamuis.iunctũ cum d.c.ſi uerò. Et hoc
etiam de ueniali no.do. Ant.in c.cùm dilectus.s̃. quod
metus cau.& Imo.in c.fi.j.de præſcrip.& in c.cùm cõtin-
gat.de iureiu,& Bald.in c.fin.s̃.de pac.Et ſubdit do.Car
dum.ibi,ſcilicet q̃ tale iuramentũ temerariũ non repel-
lit à teſtimonio, maximè in cauſa ſpirituali,quamuis iu
rauit tenere occultũ, ut hîc cum concord. & per hoc di-
cit Inno.in c.teſtimoniũ.j.eod.q̃ nõ eſt periurus uiolan
do,Imò ex quo nõ ſeruat, præſumiť pœnituiſſe de pec-
cato,

cato,quod cõmiſit iurando. Ex quo concluditur,quòd
ualet teſtimonium,etiam non docto quòd pœnituerit.
Et hoc expreſsè tenet Arch.in c.quicunq̃.vij.q.j.dicens,
hanc eſſe cõmunem opi.omnium Doc.Et pro hoc ulti-
mo inducit do.Cardi.ubi s̃. gl. Inno.in d.c.omnis.utri-
uſq̃.ſoluendo id,quod s̃.ad contrarium fuerat allega-
5 tum. Dicit enim ibi Inn.q̃ † quãdo quis reuelat amico
in ſecreto aliquid cauſa cõſilij, uel auxilij, etiamſi dicat
ei,q̃ hoc dicit in pœnitentia,tamen ex quo non facit in
forma confeſsionis ut pœniteat,ſed ut conſiliũ,uel au-
xilium recipiat,nec facit ut Dei miniſtro & in forma cõ-
feſsionis.Et ſic intelligitur,quod ſuprà dictum eſt.Et ita
reſidet do. Car.in d.conſilio, cõcludens,abſolutionem
6 nõ eſſe neceſſariam. ¶ Et iſtud † dictum Inn.in d.c.om
nis.ſequiť etiam do.Abb.in c.qualiter.el j.in fi. j. de ac-
cuſ.& hîc,& in d.c.omnis.quaſi in fi.Et ibi declarat,q̃ di
ciť laicus aſſumi loco ſacerdotis, qñ in neceſsitate fit ei
uera confeſsio,ſicut ſacerdoti,iuxta c.ſanctũ.de conſec.
diſt.iiij. Sed nõ declarat, an idem eſſet,ſi non in tali ne-
8 ceſsitate,ſed aliàs in forma confeſsionis, quærendo ſa-
lutẽ animæ.In quo cogita: q̃a tunc ſatis uideretur aſtri-
ctus ad occultandũ,ſed nõ fortè taliter,q̃ ꝓductus in
teſtẽ poſſet iurare ſe nihil ſcire,ſicut poteſt ille,cui in ne-
ceſsitate fuit factus actus in figura cõfeſsionis.Et adde,
quòd ſi quis dicat aliquid ſacerdoti non in forma con
feſsionis,quamuis dicat ſe dicere in pœnitẽtia, per hoc
non prohibetur ille ſacerdos ſuper eo teſtificari. Ita ex
prædictis infert do.Ab.in c.ſi ſacerdos.in j.col.s̃. de offi.
ordi.dicens,eſſe notabile: quia multi decipiũtur. Et uide
beatum Tho.in iiij.diſt.xxj.q.iij.ar.j.in fi. ubi dicit,q̃
laicus, cui in caſu neceſsitatis aliquis confiteť, tenetur
occultare tantum, quantũ ſacerdos. Idem dic de inter-
prete,qui adhibet in cõfeſsione, niſi fortè peccator ue-
lit,q̃ ipſe ſciat abſolutè & liberè,ſecundũ Tho.ubi s̃.ar-
ti.ij.in fi. Et iſta procedunt, etiamſi epiſcopus excõmu-
nicaret omnes ſcientes, & nõ reuelantes, ſecundũ gl.or
di.in c.ſacerdos.de pœni.diſt.vj.Et uide beatũ Tho.xxij.
q.xx.art.j. ubi ſuper iſto, qui promiſit tenere in ſecreto,
diſtinguit,an pertineat ad corruptionem multitudinis
ſpiritualẽ, uel corporalem, uel graue damnũ proximi:
& tenetur reuelare,aliàs nõ.Et uide Bal.in l.nullũ.uerſi.
ſed hîc incidẽter.C. de teſti.ubi dicit,q̃ ſi in palatio Prio
rum eſt aliquid factum & iuratũ tenere ſecretum,nõ po
teſt probari ab aliquo, niſi ab ipſis: quia talis,qui uult
probare,aut eſt falſus,quia mẽtitur: aut periurus,quia
reuelat.Allegat Ioan.And.in c.literis. j. de præſump. Et
habent aliqui unam gl.in c.meruit.xiij.diſt.quę dicit,q̃
ille, qui iurauit tenere aliquid in credẽtiam amico ſuo,
ſi ex hoc reſultat malum,non tenetur ſeruare iuramen-
tum.Bene facit gl.in c.ego enim.in uerbo,pandam.j.de
iureiur.Et uide do.Ab.in c.dilectus.j.de exceſ.prela.ubi
dicit per illum text. q̃ ſacerdos ꝓductus in teſtem de
ijs,quæ ſcit in pœnitentia,poteſt iurare ſe nihil ſcire: ſe-
10 cus,ſi ſciret,nedũ in pœnitẽtia,ſed extra. Et idẽ no. bea.
Tho.in utroque dicto,diſ.& articulo prę allegatis,ultra
mediũ.Et ſubdit do. Abb. in d.c.dilectus. q̃ qui iurauit
non reuelare ſecretũ, ſi poſtea producetur in teſtem,nõ
poteſt iurare ſe nihil ſcire. Et allegat Inno.in c. qualiter.
el j.j.de accuſ.dicentem, q̃ aut iurando cogitabat iura-
mentum extendere ad hunc caſum, & fuit temerarium,
per iſtum tex.Aut de hoc nõ cogitauit,& iuramentũ ad
hunc caſum non extendit,c.ij.cum ſimili.s̃.de renun.
Et in materia facit tex.in c.ex parte.j. de accuſ. ibi,q̃ ac-
cuſat illũ, qui uouit & iurauit obedientiã. Bonus tex.&
ibi Ang.in l.ſi quis ſeruo.C.de fur.& facit gl.in c.ſicut.s̃.
eo.Et aduerte:quia de licẽtia cõfitentis poteſt ſacerdos,
uel alius teſtificari de auditis in cõfeſsione,& ei credere
tur,licet ſoli,propter naturã confeſsionis,quæ fit ſecre-
tè,ut eſt gl.fi.in c.teſtimoniũ.j.eo. & ibi dicetur poſt do.
7 Abb. ¶ Modò † quæritur,utrùm teſtis,qui præſtitit te-
merarium iuramentũ,admittatur ſimpliciter ad teſtifi-
candũ:In quo dic,ſecundũ do.Abb.hîc,& in c.cõſtitu-
tis.j.eo.q̃ aut,ꝓducitur cõtra eum, qui ſeduxit eum iu-
ramento, ne teſtificaretur,aut contra alium. Primo ca-
ſu in odium participantis fraudẽ admittetur teſtis etiã
perſeuerãs in crimine:& ſecundũ Inn.hîc, aduerſus ex-
ceptionẽ criminis,quã faciet pars,cõpetit,ꝓducenti te-
ſtem replicatio de paritate criminis,iuxta c.pe.& fi.j.de
adul.Et iſta eſt notabilis limitatio ad c.teſtimoniũ.j.eo.
quam tñ intellige,quando quis fuit particeps criminis
in cõmittendo:ſecus,ſi in omittendo: ut quia nõ corri-
puit criminoſum, cùm ad eum ſpectaret,ſed tolerauit:
ut eleganter notant Io.An.& alij in c. cùm l.& A. j. de re
iudi.reprobãtes gl.ibi poſitã, quæ ſentit cõtrariũ. Qui-
nimò in caſu noſtro, etiãſi ſolus teſtis fuiſſet in hoc crí-
mine in alio ſimili cõmiſſo ut euitaret teſtificatum, ad-
huc non obſtante crimine cogeret teſtificari,nec poſſet
repelli,per c.in q̃ſitionis.uer.aut ſi.j. de accuſ.& facit,qd̃
no.Bart.in l.j.§.cùm quis.ff.de quæſtio. cum ſi. ¶ Se-
8 cundo † caſu,qñ dictus teſtis producitur cõtra aliũ, di-
ſtinguit do. Abb.q̃ aut nõ erat emendatus de crimine,
& tunc repelliť.Sic intellige Inn.in d.c.cõſtitutis.Aut e-
rat emendatus:& tunc non repellitur poſt peractã pœ-
nitentiã,ut periurus ſtrictè,ſecundũ Hoſt. & Io. And.in
c.teſtimoniũ.j.eo.Facit gl.in d.c.Florentinum.quę uult
iurantẽ temerè poſſe,ꝓmoueri peracta pœnitẽtia: & eſt
caſus in c.ſicut.j.de iureiur.Et pro iſto dicto Doctorũ in
propoſito,uide gl.fin.in c.j.de iureiur.in vj.& ibi Domi.
in fi.dicentem,q̃ iuramentum nõ repellit quẽ à teſtifica
tione,uel promotione,quãdo egit pœnitentiã. Allegat
etiã gl.fi.in diffinitione,xxij. q.iiij.& facit quod no.Bal.
in l.obſeruare.§.proficiſci.in xxiij.q.ff. de offic. procon.
& leg. ubi dicit, q̃ periurium nunquã incurriť ſine do-
lo:& ideo iudex,qui per imperitiam fert iniquã ſenten-
tiam,nõ eſt periurus, ſecundũ eum:præſtans aũt tema-
rariũ iuramentũ, licet ſit in dolo in eo,q̃ uult offendere
partem,& nõ teſtificari, nõ tamen eſt in dolo ueniendo
contra iuramentũ:fuit aũtin culpa iurando,q̃ non de-
beat iurare:& ideo nõ debet dici ſtrictè periuriũ,licet a-
liud largo modo,d.c.ſicut. Et de hoc iuramento uide e-
tiam per Imo.in c.ij.in fi.s̃.de renun.& gl.pe. & Do.in §.
9 criminis.xxv.diſt.& oẽs in d.c.ſicut. ¶ Vlteriùs † dicit
hîc Inn.q̃ iudex ex officio nullo excipiente poteſt repel
lere teſtes inhabiles,ꝑ l.quos prohibet.ff.de poſtu.& ſe-
quunť ipſum do.Ant.& do. Abb. hîc, & ſequiť Rom.in
rub.ff.de arbi.& idem Bal.in d.l.quos ,phibet.& allegat
glo.in l.j.§.ſi præſes.in uerbo,nominibus.ff.de magiſtr.
con.quæ dicit iudicẽ ex officio poſſe inquirere de cõdi-
tione teſtis:& idem Inn.in c.inquiſitionis.in glo.ex hoc
loco.j.de accuſ.Facit gloſ.magna in fine,in c.alicui.ij.q.
vij.& gl.in c.nulli.j.de accuſa.& ibi do.Abb.& alij uolẽ-
tes idem de accuſatore inhabili:& ibi plura adduxi ſer-
uientia in propoſito:& facit tex.cum gl.in §. item teſtiũ.
iiij.q.iij. ¶ Sed † aduerte bene: q̃a iſtud primò eſt de-
10 clarandũ ex ijs,quæ in terminis notat do. Ant. in c.bo-
næ.el j.s̃.de elec.& in c.cùm dilectus.s̃.de conſue.& ibi Imo. quia iſtud procedit, ubi teſtis eſt omnino inhabilis:putà,infamis,ludæus,hæreticus & ſimiles:& ſic pro-
cedit d.l.quos prohibet.ſecus, ſi nõ eſſet omnino inha-
bilis,qui tacito uel expreſſo conſenſu partis poterat ha
bilitari,ut proxeneta:in authen.de teſti.§. quoniã. Et i-
dem,ſi eſt domeſticus,uel conſanguineus aduerſarij.Et
idem in ſimilibus, q̃ repelluntť nõ odio ipſorũ teſtiũ, ut
primi,ſed fauore partis: q̃a iudex nõ opponit iſtis par-
te nõ opponẽte,ꝑ c.præſentiũ.j.eo. Et iſta ſunt aurea di
cta Io.An.in Spe.eo.ti.§.j.uer.ſed qd ſi uidit.& §. ſæpe. in
prin.Et iſtud de cõſanguineo firmat Imo.expreſsiùs,q̃
do.Ant.in d.c.cùm dilectus.,ꝑ quo uide omnino Bal.in
l.ſi qs teſtibus.in ult.col.C.eo.ti. Et ſubdit do. Ant. in d.
c.cùm dilectus.ſe cõſuluiſſe,q̃ licet ex actis conſtaret iu
dici teſtem productũ fuiſſe proxenetam, uel talem, qui
licet poſſet repelli, tñ tacito uel expreſſo cõſenſu partis
poterit

c. intimauit.

poterit habilitari, non poterit iudex eum repellere, per prædicta, nisi pars opponat: quia licet notoriè constet ex actis, attamen illud notorium non releuat ab onere proponendi: gloss. secundum glos. in cle. appellanti. in uerb. aliàs. de appel. & no. Io. And. in c. ij. §. ut lit. non cõtest. & hoc sequitur Imo. in d. c. cùm dilectus. & est ualde signandum. ¶ Secundò aduerte: ꝙ iudex testem omnino inhabilẽ repellere possit ex officio: est uerũ, quando etiam parte non opponente: sed quid, si etiam parte cõtradicente repelli nõ posset? Vnde in casu huius decreta. ut dixi §. q. præcedẽti, si testis temerè iurauit, producitur cõtra ipsum seductorem, pro quo iurauit: & nõ potest nec à parte, nec à iudice repelli: & hoc est uerum & rationabile in casu isto: quia etiamsi pars, quæ nunc repellit testẽ, nõ fuisset particeps doli & criminis, & adhuc isto casu nõ posset testem repellere, per d. c. in quisitionis. ¶ Itẽ quia pars aduersa læderetur, si testis posset repelli ex officio iudicis, per dolũ partis ad eius cõmodum repelleretur: quod est absurdũ & in cõueniens: sed stat fortè dubiũ, quando sumus in crimine nõ commisso à teste, uel à parte causa occultandi testimoniũ: & in effectu in hoc etiam non uidetur, ꝙ iudex ex officio posit repellere illũ, quem ob participationẽ criminis pars repellere nõ posset, contra gl. in d. c. nulli. de accus. quia est exceptio odiosa, in quam admittitur cõpensatio doli effectualiter, ne criminosus cõsequatur per indirectũ, quod cõsequi nõ potest directè. Ita post multa concludit do. meus hîc, per ea quæ habẽtur per Bar. in l. fi. §. si stipuler. ff. de eo, per quem factum erit. & per Bal. in l. cùm mulier. ff. solu. mat. & Pet. de Anch. in regula, accessorium. de reg. iur. in vj. & Bar. in l. nõ solùm. §. quanquam. ff. de iniur. & Bal. in l. j. in ij. lect. ff. de statu homi. & latè in l. j. in iij. col. C. si à nõ compe. iudi. ubi iudex non supplet pro illo, cui ex statuto denegatur facultas agendi. ¶ Vltimò dicit hîc mirabiliter Imo. ꝙ qui subtrahere uoluit copiã probationis aduersario, debet perdere causam: & allegat iij. q. vij. §. tria. & c. peruenit. cl. j. j. tit. j. & hoc sequitur Ang. in l. j. §. si reus. ff. de eo, per quem factum erit. Sed cõtrarium est uerum, secundũ Bal. hîc: qa si perderet causam, non esset opus examinare testes super ea: quod est contra istum tex. Allegat etiam notata in l. prouidendum. C. de postulã. Est tamen uerũ, ꝙ contra talẽ oritur præsumptio: quia cogatur occultare ueritatem, secundum Bal. hîc. Et ita intellige c. peruenit. & optimè facit, quod no. Bal. in l. prouidendum. ubi exponendo illum tex. in uerb. ostendit. se litem iniquam fouere, dicit semiplena probatione, non autem efficaci præsumptione.

SVMMARIVM.

1 ¶ Iudex, siue delegatus potest concordia controuersiam terminare.
2 Princeps concedendo priuilegium motu proprio, non uidetur tertio præiudicare.
3 Motus proprius an inducat dispensationem inhabilitatis.
4 Motus proprius an extendat gratiam ultra præsumptam intentionem scribentis.
5 Priuilegium concessum motu proprio lite pendente, an noceat aduersario.
6 Valor beneficij licet debeat exprimi in gratijs, hoc tamẽ fallit, si gratia sit concessa motu proprio.
7 Papa præsumitur uti plenitudine potestatis, ubi est clausula, Motu proprio.
8 Literæ secundæ concessæ motu proprio, ualent, licet nõ faciant mentionem de primis.
9 Literæ reuocantes primas, licet non irritent processum factũ uigore primarum ante earum notitiam, fallit tamen, si secundæ sint concessæ motu proprio.
10 Lis quando dicatur pendere, quantum ad nullitatem priuilegij.
11 Priuilegium contrarium rationi, & contra stylum solitum priuilegiorum, est suspectum de falsitate.

CAPITVLVM XIX.

CAusam, quæ. ¶ Renũciatio, uel publicatio facta in quibusdam capitulis, non obstat uolenti producere testes in quibusdam alijs capitulis. H. D. ¶ Collige inter cætera ex tex. ibi, concordia,
1 uel iustitia decidant. ꝙ † iudex potest decidere causam cõcordia, id est, trãsactione, uel iustitia, id est, sententia, secundum Scribentes hîc: quibus adde similem text. in c. querelam. j. de symo. & in l. quædam existimauerunt. ff. si cer. pe. in c. j. j. de mu. peti. & hoc inutile: quia delegatus, q̃ non potest egredi fines mandati, c. cùm dilecta. §. de rescr. si habet determinare causam, satisfacit mandato, inducendo ad cõcordiam: & facit c. fi. §. de transac. Et de uerbo, concordia. uide Bal. in l. de fideicommisso. C. de trãsac. ubi dicit, ꝙ est sedatio discordiæ: & dicit, ꝙ sæpe retinetur concordia, dum discordia & causæ discordiæ amouentur: & de hoc etiã per Bal. in l. filia. C. de inof. testa. & Bal. & Ang. in l. j. in prin. post gl. ff. de pac. Et ibi notanter uolunt, ꝙ aliud sit pax, & aliud concordia: nam pax denotat perpetuã remissionẽ: sed concordia potest esse ad tempus, per not. ibi per gl. iuncta l. cõuentionum. cum gl. fi. eo. tit. Ex quo dicũt, ꝙ si ex forma statuti offendẽti remittitur pars pœnæ, si habebat pacem ab offenso, nõ erit idem in producẽte instrumentũ concordiæ. Sed contrariũ sentit hîc Fulg. dicens sibi uideri, quòd cõcordia sit genus, & pax sit species: & pro hoc facit, quod no. Bal. in cons. schismatis. qd' ponit in rub. C. si quis aliquẽ testari prohib. ubi dicit, ꝙ concordia continet omnem coniunctionẽ amicorum & animorũ. Allegat no. per Archi. in c. indẽnitatibus. de elec. in vj. Attamen pro dicta differentia inter pacem & cõcordiam, facit, qd' no. Spe. in tit. de treug. & pa. §. j. uer. ij. & sequen. ubi dicit, ꝙ si non fiat pax, sed sola cõcordia, tunc nõ fit mentio de osculo, uel de pace. Item de clausula, iustitiã facias. uide Ang. in authen. de hære. & Fal. §. exhæredatos. ubi dicit, ꝙ quando Papa delegat causam alicui, ut audiat & iustitiã faciat, uidetur duo mãdare, s. ꝙ seruet ordinẽ iudiciariũ, & ꝙ comperta ueritate iudicet, quod iuris est. De hoc etiã per Bal. in c. cùm uenissent. j. eod. & in l. iustitia. & in l. pe. ff. de iusti. & iur. & in l. nemo. C. de sen. & in c. ij. de noua for. fide. Et adde, ꝙ ista clausula inducit potestatem decidendi, secũdum Domi. in c. quoniam. per illũ tex. de immu. ecc. in vj. de quo per Imo. in cle. auditor. de rescrip. & Pe. de Ancho. in c. in præsentia. in ulti. no. §. tit. j. Et de clausula libellj, Peto mihi iustitiã ministrari. uide multùm utiliter do. Abb. post Cal. in c. cùm dilectus. §. de ordi. cogni. Alia notabilia expedientur cum gl. uidelicet quãdo priuilegiũ obtentũ lit. pen.
2 ualeat: & quid, si est cõtra communẽ stylũ: ad quæ semper allegatur iste tex. ¶ In † gl. pe. ibi,
4 non ualeat[a]. Istud ampliat Host. hîc, & ualde solenniter, etiamsi priuilegiũ sit concessum motu proprio superioris: & sequunt hîc do. Ant. Imo. & do. Ab. qui ex hoc dicit bene notandũ, quòd princeps cõcedendo priuilegiũ motu proprio, nõ uidetur tertio præiudicare. Facit c. super eo. uer. nõ tamen. §. de offi. dele. & l. ij. §. meritò. & §. si qs à principe. ff. ne quid in loco publi. Adidẽ bona glos. in cle. si Romanus. in uerb. ualidã. de prẽben. quæ dicit, ꝙ motus proprius excludit solam surreptionẽ, nec aliud operatur ultra intẽtionem scribentis: qa uerisimile est, ꝙ si concedens gratiam motu proprio ista sci-

a Non ualeat] Adde tu, an ualeat priuilegium lite pendente impetratum? Ego inuenio Pau. de Cas. et Ang. & expresse do. Alex. in l. q autem. ff. si quis caution. tenere contra Felin. hîc, & alios, uidelicet q̃, si lite pendẽte princeps concedit priuilegium motu proprio, pars potest uti tali

uti tali priuilegio, quamuis ema nauerit lite pendente. Et ita limita text. in c. fin. ut lit. penden. & l. ij. C. eo. & l. tutor petitus. ff. de excus. tu. Tu tamen tene contrarium: qa priuilegiũ cõcessum pendente lite etiam modo proprio, non nocet causæ pendenti, neq; parti aduersæ. Ita tenet latè Io. An. in addi. Spe. in tit. de dolo & cont. §. fi. uer. porro. in additi. magna, quæ incipit, de hoc interesse. Idẽ tenẽt hîc omnes Scribẽtes. Et ista est communis opi. à qua non recedas. Pro ista opi. facio tria fundamenta: primò, quia regula est, ꝙ princeps non uidetur præiudicare iuri tertij, nisi expressè diceret, etiãsi aliquid faciat, uel scribat. cũ clausula, Motu proprio. Ita tenet Bal. inc. ad aures. de rescri. do. Ant. de But. in c. p uenerabilẽ. q fi. sint leg. in xxxiiij. col. do. Abb. in c. j. de iudi. in xiij. col. Gemi. in c. si propter. de rescri. in vj. in ix. col. Hinc est, quòd in beneficialibus motus proprius principis nõ facit secũdum impetrãtem præferri primo, nisi de eius literis mẽtio fiat. Ita do. Ant. de But. et Cal. in c. mãdatũ. de rescrip. Et ibi Imo. in pen. col. Hinc etiam est, ꝙ motus proprio superioris nõ præiudicat unioni factæ p ordinariũ, etiã nondũ sortitæ effectũ. Gemi. in repet. c. postulasti. de rescrip. in uisset, non fuisset gratiã concessurus. Et ideo dicunt Io. An. & Domi. in c. si motu proprio. de præben. in vj. quòd cautus debet esse aduocatus in modo opponẽdi, ut nõ dicat, gratiã esse surreptitiã: qa hoc esset falsum, quando nemo surripuit principi cõcedenti gratiam motu proprio: sed debet dicere, ꝙ intentio concedentis gratiam non extendit ad talem casum. ¶ Et ista conclusio, ꝙ motus proprius non operatur ultra præsumptã intentionẽ cõcedentis, cõfirmari potest ex elegãti cõsi. do. Card. xxxviij. quod incipit, Papa uniuit quandã abbatiã. ubi cõsuluit, nõ tenere literas Papæ, in quib. expressis certis causis mãdabat proprio motu abbatiã uniri episcopatui,
3 ex quo illæ causæ erant falsæ: quia † licet motus proprius excludat surreptionem, d. c. si motu. propter ipsum tamẽ nõ tollitur alia inhabilitas, quę obstabat: qa per ipsum nõ inducitur dispẽsatio. Allegat gl. ij. & pleniùs Io. An. in illo c. si motu. & gl. antep. in d. clemen. si Romanus. Et quo ad hoc, sufficit ꝙ nõ reperitur contrariũ in iure expressum, secundũ eum: qui postea subdit, ꝙ ubi etiam est talis clausula, tũ subintelligit alia, uidelicet si preces ueritate nitantur: de qua in c. ij. §. de rescri. maximè, qñ sunt insertæ aliquæ causæ, super quibus uidet fundari intentio scribentis, adeò ꝙ illis cessantibus non fuisset dispositurus: aliàs frustra fuissent expressæ: & dicit, ꝙ ne cauilletur hæc ratio, saltẽ hoc procedit, quando causæ sunt tales, quibus cessantibus de iure cõmuni dispositio nõ teneret. Nec obs. ꝙ de illis causis nõ uidet posse disputari, ex quo princeps motu proprio eas inseruit, per cle. j. de proba. quia respondet, ꝙ illud est uerum, quando sunt causæ de facto Papæ: secus, si de facto tertij, ut in d. clemen. j. & ibi gl. incipiens, quid si. & latiùs in dicto consi. de quo nunquã sis oblitus. Ad idem uide Pet. de Ancho. consi. clxxxiiij. inci. Visis consilijs famosorum Doc. in pen. col. ubi consuluit, nõ tenere literas, quib. Papa motu proprio mandabat remoueri generalẽ cuiusdã ordinis propter dementiam, si notoriè cõstabat de eius sano intellectu. Ad idem uide do. Abb. in c. quia circa. ante fin. j. de consan. & affi. ubi dicit, se semp tenuisse, quòd in dispensatione, uel gratia concessa motu proprio, si exprimitur falsa causa, nõ tenet: quia motus proprius non ampliat gratiam ultra intentionem concedẽtis. Allegat Io. An. in d. c. si motu. Adde etiam do. Ant. in c. per uenerabilem. j. qui fil. sint legi. ubi sequit do. Host. hîc, quòd motus proprius non nocet tertio, quando non noceret impetratio parte petente: & idem no. do. Abb. in c. j. uer. iij. principalis. §. de iudi. & alleg. Io. Cal. in c. mandatũ. §. de rescri. idem do. Car. in cle. j. §. cæterum. in vij. q. de concess. præben. & Domi. Felini ij. pars. post Ioan. de Lig. in c. si propter. de rescript. in vj. Adde etiam Imo. in c. constitutus. §. de rescript. ubi dicit, ꝙ Papa nunquã uidetur tollere statuta inferiorũ, etiamsi scribat motu proprio, nisi id exprimat, contra do. Ant. ibi. Imò plus reperio, ꝙ etiam si Papa motu proprio scribat derogando omnibus statutis, tamen literæ nõ operantur circa unum statutũ particulare factum in fundatiõe alicuius beneficij. Ita plenè consuluit Pet. de Anch. cõsil. xvj. inci. Dominus noster Papa. & consi. ccclviij. incip. Viso prædicto pũcto. & Rota conclusione iij. in nouissimis: Adde etiam Imo. in c. mãdatũ. in pe. col. §. de rescri. ubi dicit, ꝙ ista clausula nõ extinguit illud, qd' aliàs nõ præsumitur esse de intentione Papæ. Vnde non facit secundũ impetrantẽ preferri primo, nisi de illo faciat mentionẽ. ¶ Modò aduerte pro clariori doctrina: quia in quantũ prædicta probant, ꝙ motus proprius non ampliat gratiam, sed solùm tollit surreptionẽ: adduci potest in cõtrariũ primò text. notabilis in c. si pluribus. de præben. in vj. ubi si Papa conferat beneficium uacans in certa ecclesia, & tunc in eadem plura beneficia uacant, intelligit scriptum de minori propter odiositatẽ huiusmodi literarũ, nisi Papa motu proprio scriberet: quia intelligitur de maiori, ut ibi: & sic motus proprius ampliat. Sed respõde, ut ibi p Do. quòd ampliat gratiã in his, quæ sunt expressa, sed tollit surreptionem, ut ibi p ipsum. Pro quo uide pulchrè do. Abb. in c. ad aures. uer. hæc procedũt. §. de rescri. ubi dicit, ꝙ motus proprius nõ operatur circa extrinsecas qualitates beneficij. Vnde collatio Papæ motu proprio de beneficio curato, non facta mentione de cura, non ualet: nõ ex defectu surreptionis, sed quia non apparet de uoluntate principis. Et idem dicit, si de iure patro. Iaicorũ nõ faceret mentionem. Quod not. ¶ Secundò cõtra prædicta adduci potest elegans decisio do. Abb. in c. dudũ. j. de priui. nam dicũt ibi Inno. & Io. An. ꝙ si Papa dicat in priuilegio, exemptum facimus monasteriũ cum uestris capellis, eas exprimendo nomina tim: per hoc nõ probat, ꝙ capellæ sint monasterij. Hoc limitat do. Abb. nisi priuilegiũ esset concessum motu proprio: quia tũc, ex quo Papa fundat suam intentionem super illa assertione, ꝙ capellę sint monasterij, nisi ostendatur oppositum: qd' non est, quãdo ad instantiam supplicantiũ indulget: quia illa uident uerba narratiua de facto alterius, secundũ ipsum. Cuius dictum tene menti cõtinuò. ¶ Sed ad istud potest dici, ꝙ motus proprius nõ ampliat ibi magis gratiã, q̃ si esset parte petente: sed inducit maiorem probationẽ per rationem prædictã. ¶ Secundò
4 aduerte: quia dum dicit, ꝙ motus proprius nõ extendit gratiã ultra præsumptã intentionẽ scribentis, cõtra hoc subtiliter adduci potest cle. si Romanus. de præben. dũ dicit, ꝙ cùm gratia concedit motu proprio, tollitur surreptio respectu beneficij nõ expressi, qualiacunq; & quęcunq; beneficia qs haberet: modò occurrere posset, ꝙ habens pinguia beneficia consequeret motu proprio unũ pinguius cõpensabile ex dispẽsatione: uel aliter cũ illis, & de iure: & nõ est uerisimile, ꝙ beneficiatũ maximè opulentũ Papa uelit iterũ beneficiare, c. cùm adeo. xxvj. col. eo. quia motus proprius nõ tollit ius quæsitũ alteri in rem, uel ad rem. Allegat glo. iij. in c. si motu proprio. et ibi Imo. de præben. in vj. Secundò moueor: quia motus proprius superioris, licet tollat uitiũ obreptionis, nõ tamen tollit alia impedimenta: gl. in cle. si Romanus. de præben. in uerb. ualidam. & hîc eam allegat Feli. Tertiò moueor uiua ratione: nã leges generales fiũt motu proprio principis, l. humanũ. C. de legi. Bar. in authẽ. quas actiones. C. de sacrosan. ecc. & tamen nõ trahuntur ad lites pendentes, l. leges & constitutiones. C. de legi. §. j. in authen. ut cùm. de ap. congno. & in §. j. in authen. in medio litis ne fiant sacius. Et hoc modo poteris sustinere opi. Feli. hîc, & communem.

c. causam, quę.

& c.si proponente. s̃. de rescri. & c. super ordinata. s̃. de præben.cum similibus.Ergo motus proprius operatur ultra præsumptam intentionẽ scribentis. Et hoc cõtrarium format hîc do.meus,dicẽs propter hoc se semper dubitasse:& non uidetur soluere.Sed respõderi potest ex eo,quod scribit eleganter Bal.in l.fi.in ult. col.C. sen.rescin.non pos.ubi dicit, ꝙ est longa differentia, utrùm dicatur in iure, ꝙ in aliquo casu sit prohibita impetratio,an uerò dicatur,ꝙ non ualeat cõcessio. Primo casu non ualet rescriptũ,nisi princeps dicat, ꝙ facit motu ,pprio,uel assignat aliquod motiuũ rescripti.Secundo casu sufficit dicere, nõ obstante, &c. Quamuis ergo impetratio unius beneficij tacito de illo sit nulla,nõ tamen dicit in iure,ꝙ concessio Papæ motu proprio non ualet.Et cùm dicitur,ꝙ nõ præsumit beneficiare beneficiatum,est uerũ, quando petit. Sed illa præsumptio nõ considerat in suo proprio motu,per d.cle.si Romanus. cùm habeat beneficia in plena reuolutione,cle.ij.ut lit. pen.& c.ij. de præben.in vj. Et præsumit moueri ex meritis personarum,quas decet accumulatè beneficiari,c. de multa.in fi.s̃.de præben.dum tñ omnia sunt cõpassibilia,aliàs nõ,per c.nõ potest.in fi.de præben.in vj.& c.
5 si gratio sè.de rescip.eo.lib. ¶ Tertiò † aduerte:qa dum dicunt hîc omnes,ꝙ priuilegiũ concessum motu ,pprio lite pendente nõ nocet aduersario : uidet in cõtrarium text.cum gl.in uer.nouo.ibi,respondeo.in l.qui autem. si quis cautio . nisi priuilegium cõcessum lite pendente motu proprio trahat ad litis pendentiã:& ita per illum tex.simpliciter not.Bal.ibi,& Bar.in l.j.circa mediũ, uer. sed quid si esset lata.ff.de pœn.& sentit Bal.allegãdo illam l.in l.ij.in fin. C. ut lit. penden. Sed ad istud,omissa quadã responsione do. mei hîc diuinatiua , & cõtra regulam,decet.cum similibus, de reg. iur. in vj.responde quatuor modis,ut per Io.An. quem nõ allegat in addi. quæ incipit,de hoc interesse.& illã sequor, ꝙ priuilegiũ erat ibi cõcessum propter publicã utilitatem, ut ibi per eum. ¶ Quartò generaliter aduerte,ut meliùs intelligat nota huius clausulæ,Motu proprio.& primò nota, ꝙ est fauorabilis & latè ampl ãda. Ita plenè scribit Pet. de Ancha.cõsilio ccxc.quod incipit,Pro clariori euidẽtia.& do. Anto.post Host. in c.cùm in cunctis. de elec.& not.Bart.in l.uniuersis.per illũ text.C.de lega.lib.xj.& ibi dicit,ꝙ dignitas cõcessa motu proprio habet, ꝙ priuilegium cõcessum tali dignitati durat etiã finita administratione:secus,si ad instantiã partis. ¶ Secũdò not.
6 quòd † licet de stylo curiæ Romanę oporteat exprimere ualorẽ beneficij in impetratione,ut per do. Cardi.in cle.j.de præben.& do.Abb.in c.fin.j̃.de præsump. & do. Cardi. consi.xxxiiij. cum concord. tamẽ fallit in gratijs cõcessis motu proprio,secundũ Pet. de Anch.latè consi. cxxxij.qd incipit.De natura & efficacia clausulæ,Motu proprio.ubi uide. Et est hodie regula cãcellariæ sub rubrica de beneficijs uacantibus.quãuis olim esset regula in contrariũ,ut per Pe.de Anch.in addi.consi.ccxc.ubi singulariter ipsam limitabat non ,pcedere in concessionibus factis do. Cardi. ¶ Tertiò not. ꝙ † licet Papa
7 in dubio nõ præsumitur uti plenitudine potestatis , secundum Inn.in c.innotuit.ad fi.s̃. de elec. quẽ sequitur Ang.in l.benè à Zenone.in j.col.C.de quadri.prescri.& Bal.in l.testamentũ.C.de testa. & in proœmio feudorũ, & do.Abb.in c.ad hæc.s̃.de rescrip.cum cõcor.tamẽ fallit,ubi est clausula,Motu proprio.secundũ do. Anto.in c.constitutus.s̃.de rescrip. ¶ Quartò nota,ꝙ proprius motus principis nõ solùm tollit uitiũ obreptionis , sed etiam firmat gratiã : & hoc uerũ in his, in quibus princeps habet plenã notitiã, ut l. idẽ Vlpianus. ff. de excu. tuto.Sed in his,quorũ princeps nõ habet plenã notitiam,proprius motus tollit obreptionẽ: nõ tñ firmat gratiam cõtra obstantia incognita principi. Ita scribit Bal. in l.fi.C. de crimi.sacrilegij. ¶ Quintò no,secũdũ Ang. in l.imperialis.§.similes. C.de nup. ꝙ per clausulã,motu proprio. censetur dispentatũ super omni macula & defectu:& sequitur Ana in c. fraternitatis.j̃. de schisma. Sed hoc non procedit:quia non tollit,nisi uitium surreptionis,ut s̃.dictũ est:& §.similes.intelligitur,quãdo intercessit certa scientia principis , ut etiam intellexit ibi Bal.Et sic apparet plus operari clausulam,ex certa scientia.quàm clausulam,motu proprio.licet ambas æquiparet Bal.s̃.in rubr.de offi.dele. ¶ Sextò nota,quòd licet aliàs quis debeat recipere pro se, quod accipit contra se,c.si Romanorũ.xix.disti.cum similibus:tamen fallit in cõcessis motu proprio,l.iij. in princ. & ibi omnes, ff.quod quisq; iuris.& est gl.ordina. in c.ij. s̃. de mu.pe. quam do.Abb.facit singularem in c.j.s̃.de rest. in integ. de quo tamen per eundem in d.c.ij. ¶ Septimò nota,
8 quòd † secundæ literæ concessæ motu proprio,non facta mentione de primis,ualent,secundum do.Ant.in c. exposuit.s̃.de dila. quia tollitur surreptio, d. clemen. si Rom.licet aliàs secus,per c.cæterùm.s̃.de rescrip. ¶ Octauò nota,ꝙ † licet secundæ literæ reuocantes primas
9 non irritent processum factum uigore primarum ante earum notitiam,ut in c.audita.s̃.de restit.spo.tamen fallit,si secundæ sint concessæ motu proprio, secundum Imo.plenè in c.cæterùm.s̃.de rescrip. Allegat Inno.in c.j. s̃.de concess.præben.in vj.& in c.cùm contingat.s̃.de rescri.& est ualde notandum. ¶ Nonò nota,quòd prohibitus sub pœna exercere, uel impetrare certum officium,nõ incurrit pœnam, si illud consequit motu proprio principis. Ita decidit Io.de Ana. in c. cùm sit.de iudi.Quod intellige,dum modò superior sciat de eius cõditione,ut per eundem in c. quàm perniciosum.j̃.de usur. ¶ Decimò no.quòd illud, quod dicitur in d. c. si motu proprio. in fi. ꝙ non dicitur factũ motu proprio, nisi quando exprimitur in literis.Fallit,ubi notoriè cõstaret de motu proprio : quia forte persona, cui prouidetur,est in loco adeo distanti,ꝙ nullo modo potuisset petere gratiã : uel per alios modos hoc cõstaret. Ita no. latè Rota decisione ccxxvj. quæ incipit,item licet.quòd Romana curia.ubi uide.Sed contrariũ tenet do. Domi. in d.c.si motu ,pprio.in penul.col.dicens se fateri,ꝙ per istas consecturas probat Papam à se motũ fuisse, ut cõferret:sed ꝙ talis cõcessio dicatur habere effectũ, quem habet gratia exprimens motum propriũ , hoc negatur per illum tex. qui sic limitauit illum effectũ . Posset etiã assignari alia ratio,secundũ eũ, quare expressio requiritur:qa possibile est,ꝙ Papa moueatur ad gratiã cõcedendã,etiamsi sit petita ex motu proprio,nõ habito respectu ad instantiam petitoris.Vnde cùm istud dependeat ab animo Papæ, an hoc faciat instinctu alterius, an suo:ideo uoluit hoc in literis caueri,secundũ Domi. ibi:& sunt uerba bene notãda,ex quibus dubito de eo, qd scribit Bal.sing.in l.nec damnosa. in prin. C. de preci.impe.offe.& exclamat Ro. dicẽs esse nouũ, & se nõ legisse alibi,in l.si uerò.§. de uiro. in xxxj. fallentia, ff. sol. ma.uidelicet ꝙ geminatæ literæ principis in eodẽ facto habẽt uim clausulæ,motu ,pprio.Et facit,qd no. Io.An. in c.porrecta.j̃.de confir.util. uel inutili.ubi dicit, ꝙ talis geminatio habet uim clausulæ, ex certa scientia. qd secundũ admitti potest: sed de motu proprio nõ est tutum,nisi dicat,uel ꝙ ista sit magna limitatio ad c.si motu.ut qd loquat solùm in beneficialibus, ut in sequẽti notabili. ¶ Vndecimò not.& considera:qa multi sunt casus,in qbus fit differẽtia,an cõcessio fiat parte petente,an ,pprio motu.Et ideo,ꝙ semper presumat parte petente,nisi literæ dicãt de motu ,pprio,nõ uidet bene expeditũ,nisi fortè in casu d.c. si motu.istud probat: quia priuilegiũ clausum in corpore iuris cõmunis,uel statutorũ,non præsumit concessum ad postulationem:ideo in talibus nõ habet locũ retorquutio, de qua in l. iij. in prin.ff.qd quisq; iuris.Ita uoluit gl.notabilis in authẽ. quas actiones.& ibi clariùs Bart.C. de sacrosan.eccle. & Bart.in l.j.in fi.C.de bo.uac.li.x. de quo in d.c.ij.de mut.

p:ti.

c.personas.

peti.& in d.l.iij.Ad idẽ,qd notat Bal.in d. authen. quas actiones.in j.col.ubi dicit, ꝙ si omnibus ecclesijs concedatur priuilegiũ,censetur concessum motu proprio: qa impossibile,uel difficile esset,ꝙ supplicassent omnes ecclesiæ mundi.Ad idem,qd no.Gul.de Cug.in d.l.iij. §.j. ff.qd quisq; iuris.ubi dicit,ꝙ quãdo procedunt merita illius,cui facta est cõcessio, præsumit in dubio cõcedentem cõcessisse occasione meritorũ, & nõ ad postulationem eius,cui cõcessit:arg.l.si uerò nõ remunerandi.§.idem Papinianus.ff.mandati. ¶ Duodecimò no.quòd
11 cõcessio facta ꝑ principẽ de nouo pedagio in loco grauato pedagijs,non ualet, si hoc taceret per impetrantẽ. Si tñ princeps hoc cõcederet motu ,pprio, nõ posset impingi surreptio,& esset parendũ.Ita dicit Io. An. in Spe. de causa pos.& proprie.§.qa uerò.uer.qd de colligentibus.in uerb.adde.Vide tñ eundẽ in c.tj.j̃.de immu.eccl. & ibi do.Abb.in pe.col.ubi dicit,ꝙ quando motu proprio princeps cõcedit talia , si ex hoc subditi grauãtur, possunt à principe implorare remediũ : & idem no. do. Abb.in c.accedentes.j̃.de præscri.prope fi. Sed re uera istud dictũ Io. An. de pedagijs ui destruí per doctrinam Doc. hîc,attento ꝙ princeps per motũ propriũ non indulget ultra præsumptã intentionẽ. ¶ Decimotertiò no.ꝙ licet rescripta cõtra ius in dubio præsumant concessa per importunitatẽ,ut per gl.in c.j. in uerb. noscat. de consti.in vj.tñ secus in concessis motu ,pprio.Ita no. Bal.in l.qd fauore.C.de legi.& do.Abb.in d.c.accedentes. ¶ Vltimò cõsidera ponderãdo bene illud, qd sæpe dictũ est, ꝙ gratia nõ operat ultra intentionẽ scribẽtis etiã motu ,pprio:qa ex hoc apparet, ꝙ quoties in ea est expressum aliqd,quo existẽte uero,uel falso princeps nõ concessisset gratiam, gratia nõ tenet.Et est mirabile: quia licet in beneficialib satis possit operari d.c.si motu proprio. tñ in alijs uidet solùm operari duo : primò, ꝙ sustentabit gratia,ubi aliqd est tacitũ: qd si fuisset cognitũ,obtentũ fuisset,sed difficiliùs: quæ qualitas aliàs annullaret,c.postulasti.s̃.de rescri.sed nunc nõ. ¶ Secundò operabit, ꝙ gratia , quæ aliàs esset odiosa & restringenda,efficitur fauorabilis. Qd amplia, ut dixi in j.notabili.Et pro hac uice sufficiant ista de hac notabili clausula. ¶ In ea.gl.in prin.ibi,cõmissa.no.iuncto tex.
10 ꝙ † quantũ ad nullitatẽ priuilegij dicit lis pendere à tẽpore cõmissionis:qa intelligit causa delegata secundũ terminos iuris cõpetentis tempore cõmissionis,c.fin.s̃. de rescri. Sed quo ad alios effectus,nõ diceretur ex hoc lis pẽdere. Vnde quo ad perpetuandã iurisdictionẽ,nõ requirit citatio,c.gratũ.& c.licet undiq;.s̃.de offi.dele.& quo ad reuocãda attentata lite pendente reqritur, ꝙ emanauerit citatio in forma cle.ij.ut lit.pẽden.Ita declarat Imo.hîc,& do.Car.latè in d.cle.ij.in iiij.oppositione. Videret tamẽ,ꝙ etiã isto casu requirat citatio : qa d.cle. ij. emanauit ad declarationẽ tituli,s̃.ut lit. pen. Ergo fit mentio in c.fi.de priui. obtẽto lit. pen.Ergo d.cle.debet intelligi de illo , ad hoc ut cõstitutio declarãs intelligat secundũ declarata iuxta gl.in cle.statutũ.in uerbo,consuetudine.de elec.& ita tenẽt hîc Host.do.Ant.do. Abb. & do.meus in d.c.fi.ad fi.&Ang.consi.cxc.qd incipit,In Dei nomine,&c.ordinamentũ factũ.& gl.iij. in d. cle.ij. Sed fortè uerior est prima opinio : qa ex quo p istũ tex. cum gl.est declaratũ,qñ lis dicat pendere,quo ad hunc casum,nõ uidet lex noua istã corrigere alio nõ apparẽte:potissimè,qa hîc ponderat furreptio,cùm Papa non cõcessisset priuilegiũ,si sciuisset de cõmissione aliarũ literarũ.Et hoc sufficit per c.sup literis.s̃.de rescri.Bene facit d.c.si.eo.ti. ¶ Sed istã gl.cum tex.intelligẽ,qñ nõ apparet,ꝙ Papa uelit per suum priuilegiũ nõ faciẽs mentionẽ de cõmissione,tollere ius illius,cũ quo lis est mota:qa si hoc appareret,teneret priuilegiũ:si em tollit totum ius suũ,fortiùs auferet ius concessum ad illius iuris executionẽ, seu declarationẽ : ut hîc latè & pulchrè per do. Abb. An aũt in alia instãtia ualeret hoc priuilegiũ,

uide do.Abb.in d.c.fi. ut lit. pen. & est ordinaria materia ibi, ,ppter qd istud omitto,prout faciũt alij, licet sõlus do.meus hîc latè reassumat, ut uidere possis. Et scias,ꝙ ille,qui impugnauit pendentiã litis, nõ potest opponere de surreptione rescripti, quasi de illa pendentia nõ fecerit mentionẽ.Ita cõsuluit Pet.de Anch.consi.xiij. in ci.Viso ,pcessu.Qd limita,ut per eũ.Et de materia per do.Car.consi.lxvij.ad fi.& consi.xciij.& Bal.in l.ex placito.C.de rer.permu. ¶ In gl.fin.ibi,rationabili cursui.
nota † iuncto text. ꝙ priuilegiũ obuium, seu contrariũ rationi,& cõtra solitũ cursum priuilegiorũ, est suspectũ de falsitate.Et istã gl.facit singularẽ do.Abb.in c.ex parte el j.in fi.s̃.de offi. deleg. & uidet tex. melior de iure in c.ex parte.j̃. de capellis mona. & bonus tex. in c. porrecta.j̃.de confir.utili,uel inutili.ubi utens literis carentibus stylo cancellariæ punit de falso.Et cõtra ista deuiãtia à cõmuni stylo,uide c.ex literis.& c.cùm M.s̃.de consti.& c.ij.C.de rescri.& c.ij. de temp.or.& c.in causis.de reiud.& c.ad nostrã.de confir.utili,uel inutili. & c. ꝙ graue.de cri.falsi.& c.cõtra morẽ.& Cald.in ti.de rescrip.cõsi. viij. & Lap. allegatione xxxiij. quæ incipit , An frater minor.Idem dic in sententia lata contra cõmunem stylũ:qa est nulla,secundũ gl.in l.de quibus.ff.de legi.quã facit sing. Ang.in l.j.ff.de offi.assef.Idẽ dic in instrumentis. Vnde nõ solùm nõ fit cõparatio literarũ, ubi dubitat de falsitate,sed etiã styli, secundũ Bald.in rub. C. de emẽda.Iustini.eo.in fi.Idẽ dic in citatione.Vnde si de stylo pal.tij est,ꝙ iudex citet aliquem,ꝙ cõpareat cotã eo, sub pœna x. lib. & emanat citatio sub pœna corporali, excusat non cõparens propter alteratũ stylum.Ita sing. dixit Angel.in l. fi. quæ incipit,præcipimus. C.de cano. larg.tit.lib.x.Idem dic de clausula insolita:quia inducit præsumptionẽ fraudis,ut est gl.in l.ij. ff. de condi. insti. quã ita allegat Bal.in c.tertio loco.in ulti.col.s̃.de proba.& in l.cùm de consuetudine.ff.de legibus.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Testis laborans simili morbo,repellitur à testimonio.*
2 *Testes deponentes sibi extortas esse usuras, non probant quem esse usurarium.*

CAPITVLVM XX.

1 PErsonas. ¶ A † testimonio repellitur cõsimili morbo laborans. H.D.Et p istũ tex. in uerb.aut legitimè.inferũt Io.An.do.Ant.& alij,ꝙ non omne probabile est certũ, cùm hæc ponũtur, ut diuersa: & exponit Io.An. Certũ, id est,notoriũ, qd nõ indigeat probatione,per c.quoniã. de fil. presby. ꝑbabile uerò, qd probari potest difficulter. Quod dicit do. Abb. esse notandũ pro statutis,subdẽs omne probabile esse certum natura,licet nobis sit incertum,per l. si pater.ff.sol. ma. ¶ In glo.unica.in fi.Potest intelligi iste tex.in habente consimilem causam,i.habente uitiũ,de quo contra alium producitur: quia censetur crimen aut negaturus,aut leuiaturus. Hinc est, quòd socius etiam criminis repellitur,l.quoniam liberi. C. de testi. & c.uenientes. s̃.eo.Potest etiam intelligi de habente consimilem causam,id est,litem.& sentit hîc gloss.allegando c. causam. s̃.de iudi.& hoc plenè ponit Spe.in tit.de teste. §.j. ad fi. uer.item quòd habet consimilem. Vnde si decisio causæ pro ipso alibi pendentis repellit,ut suspectus,secundum Io.An.do.Abb.& Imol.hîc.Et licet Host.&do.Ant. hîc contrarium teneant : quia, secundum eos, dicta testium non habent uim decisionis iuridicæ, sed simplicis narrationis facti, quod non est in iudice iudicaturo de iure:tamen prædicti eos reprehendunt,& bene:quia nec etiam ad dictum iudicis alius iudicabit, cùm non exemplis,sed legibus iudicetur,l.nemo.C.de sen.& per

gloſſ.in c.de quibus.xx.diſt. Vide ſi habens cauſam ſuper probationem certę cõſuetudinis habeat de ipſa teſtificari:pro alio efficitur ſuſpectus, ne ex ſententia lata ſuper illo poſſet poſtea ſe fundare in facto ſuo,tãquàm conſuetudo fuerit obtenta in cõtradictorio iudicio, ſecundum Imo. hîc. Ex quo infert do. Abb. ꝙ ſi agens ut probet quem uſurarium publicũ, ꝓducatur in teſtem in alio iudicio,ubi de eodem ille uexetur,nõ eſt idoneus teſtis:& allegat Fed.conſi.lxij.Vnde intelligitur ſimilitudo cauſæ omnis illa,quæ arguit affectionem,ſecundum ipſos.Quibus adde Bal.in l.dictantibus. C. de te-
2 ſta.ubi dicit, ꝙ † ad probandũ uſurarium nõ ſunt idonei teſtes illi,qui dicunt ab ipſo fuiſſe ſibi extortas uſuras: quia ſentiunt cõmodum, cùm ueriſimile ſit eos repetituros uſuras in alio iudicio:&, quia haberit cõſimilem cauſam cum illo, pro quo producunt, ſecundum ipſum: quem ſequitur Roma.dicens, eſſe caſum hîc, in ſing.cclxiiij.inci. Volo probare.& ita dicit ſe cõſulturũ. Eſt uerum,ꝙ Cald.in iſto ti.conſi.ult.tenuit in hoc contrarium,habẽs reſpectũ ad aliud,quod obſtabat,uidelicet ꝙ tales teſtes allegarent turpitudinẽ ſuam,ſ.dediſſe cauſam fœnori.Sed iſtud ceſſat,ſecundũ eum,in recipiente ab alias fœneraturo. Tamen per dictã rationem Bal.eius deciſio non ꝓcederet, niſi teſtes fortè iuraſſent ſe non prætendere commodum cõſequi ex teſtificatu, quo ſunt idonei,ſecundum Bal.ubi ſ. Et ſic procederet opinio Cal.Cætera dic,ut per do. Abb.& ſeruiunt, quæ diximus in c.inſuper.ſ.eo.in ultimis quæſtionibus.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Iudæus contra Chriſtianum teſtificari non poteſt, ſed bene econuerſo.*
Fallit quibuſdam caſibus,ut nu.2.3.4.5.6.
7 *Iudæus an poſſit opponere Chriſtiano aliquod crimen, ſi producatur contra eum in teſtm.*
8 *Præſumere.uerbum hoc quid ſignificet.*

CAPITVLVM XXI.

Vdæi. ¶ Chriſtianus contra Iudæum admittitur in teſtimonium:nec debet ſibi in teſtificando infidelis præferri. H.D.Et nõ poſſunt Iudæi in contrariũ priuilegiari,cle.j.eo.ti.Et nõ poſſunt ipſi teſtificari cõtra Chriſtianos,licet hîc aliud de facto fuerit,ſecundum gl.& omnes hîc. Nec obſtat, ꝙ in iudicijs debet ſeruari parilitas omiſſa acceptione perſonarum,c.j.& ij. ſ.de mu.peti.quia illud eſt in actore & reo, nõ in teſtibus, ſecundũ gloſ. ſing.in d.cle.j.in uerb.iuri.& ſequitur Imol.hîc:cui adde text.in c.j.ſ.eo.& in c.licet.el j.j.eod.& in c. placuit. iiij.q.iij.& Spec.in tit.de teſte.§.j.uerſi. item quòd eſt Iu-
1 deus.ubi hoc dicitur,ſ.Iudæum † repelli à teſtificando. quod uidetur habere locum etiã in Iudęo nouiter conuerſo,per id,quod dicitur in ſimili,§.j.xlviij.diſt. & ſatis probatur in c.non poteſt.ibi,annunciet.ij.q.vij.Item uidetur habere locum in Iudęo cõuerſo,qui neglexit filios Iudæos ad fidẽ trahere, ut probatur in c.qui crimen.
2 iuncta gloſſ. fin.vj.q.j. ¶ Hoc autem,quòd † Iudæus non poſsit eſſe teſtis, fallit primò,niſi ageretur de cõuincẽdo Chriſtiano olim Iudæo, qui diceretur reuerſus ad Iudaiſmum:quia poterit conuinci etiam per Iudęos teſtes,ut eſt caſus,quem ad hoc ibi not.Domi.in c.contra Chriſtianos.de hære.in vj. ¶ Fallit ſecundò,quando Iudæus producitur in teſtem contra Iudæũ,per c.ſi hæreticus.ij.q.vij.& notat Spec.in d.uer.item,quòd eſt Iudæus.& gloſſ.in l.j.C.de ſum.trini.& in c.multiplex.uer. ſed ſi.in uerſi.fidelium. de pœni. diſtin.j. & ſic Chriſtianus poteſt eum producere contra Iudæum & etiam in-
3 ter ſe teſtificari,l.quoniam.C.de hære. ¶ Fallit tertiò † in teſtamento : quia in eo poteſt Iudæus eſſe teſtis; d.l. quoniam.& ibi Bart.C.de hæreti.& idem in alijs cõtractibus inter uiuos,ut dicitur ibi,& per Bal. in l. cunctos
4 populos.in §.oppoſitionem.C.de ſum.trin. ¶ Fallit † quartò in probanda interruptione præſcriptionis, ſecundum Rom.in l.pactum dotali. C.de colla. Et de hoc dicit eſſe caſum ſing.in d.l.quoniam.circa quam conſideta:quia dum etiam loquitur de hæretico,nõ uidetur habere locum de iure Canonico, ſed quòd ſunt excommunicati omnes,c.excommunicamus.j.de hæreti.& ſic eſt prohibita cum eis communio. Vnde quod dicit d.l. eos poſſe adhiberi teſtes in teſtamento,non uideẽ procedere:quia oportet eos eſſe rogatos,l.hæredes palàm. ff.de teſta.Et ſic ratione peccati non procedit illa l. iuxta notata per gloſſ.in regula,poſſeſſor. de reg. iur. in vj.
5 dixi ſ.in c.in cauſis. ¶ Fallit † quintò,quando Chriſtianus renunciaret huic fauori,ſecundum gloſ. pen.in d.l.quando.& Spe.in d.uer.item quòd eſt Iudæus.per l. ſi quis teſtibus. C.de teſti. Idem tenet do. meus nullum allegans in c.præſentiũ.in ij.char.j.eo.Mouetur per tex. in c.ſi hæretici. ij. q. vij. ubi hæreticus,uel infidelis, licet non poſsit produci contra Chriſtianum, poteſt tamen produci à Chriſtiano contra infidelem. Ex quo dat intelligi,quòd iſta prohibitio eſt facta in fauorẽ eius, contra quem producuntur teſtes. Ergo huic fauori poterit renunciari,c.ad Apoſtolicam.j.de reg.Sed contrarium ſentit Io.An.in Spe.in tit.de teſte.in j.addi.& do. Ant.in c.bonæ.el j.ſ. de elec.& in c.cùm dilectus.ſuprà, de conſuetu. dum ponũt iſtam inhabilitatem inter alias, quæ tacito, uel expreſſo conſenſu partium nõ remittuntur. Et expreſſè firmat Io.An.cõtra Spe.in d.uer. item quòd eſt Iudæus. quia eſſet dare fauorem Iudæo, uel hæretico,contra d.c.excommunicamus.& c. ſi aduerſus. eod. tit.Idem tenet Ioan.de Ana.c. cùm ſit.j.de Iudæ.quia ſiue dicamus, conſtitutionem factam in odium Iudæorum,ut hîc & in cle.j.eo.tit.tunc tali priuilegio Chriſtianus renunciare non poteſt, per id, quod in ſimili dicitur in Macedoniano in l.tametſi.ff. ad Macedoni. Siue dicamus hoc inductum fauore Chriſtianæ fidei: & adhuc idem,per c.ſi diligẽti.cum materia, ſ. de fo. compe.
6 Et hoc uerius puto. ¶ Fallit † ſextò in criminalibus exceptis,ut probatur in d.c. ſi hæreticus. & in c. in fidei fauorẽ.de hęreti.in vj.Nec obſt. quòd illa iura loquantur de hæretico : quia maior prohibitio eſt in hæretico, quàm in Iudæo,ſecundum gl.j.in c.pagani.ij.q.vij. Et licet pro his faciat c.j.de teſti.in vj. tamen contrarium tenet do.Ant.in d.c.j.ſ.eo.pro quo facit gloſſ.in d.c.pagani.æquiparando accuſationem & teſtimonium. ¶ Septimò fallit, niſi Iudæus examinaretur cum cõiunctis,
7 ſecundum Bald.ſing.hîc. ¶ Penultimò † ſcias,quòd Iudæus conuentus à Chriſtiano poteſt opponere contra Chriſtianum in teſtem productum, quòd eſt criminoſus,ſi tale ſit crimen,quod ſit inductum ſecũdum legem ueteris & nouí Teſtamẽti, uel etiam nouí tantùm, cùm hęc faciat ſe defendẽdo,c.cùm inter.in fi.de excep. ſecus,ſi eſſet crimen ſolùm ſecundum legem ueteris Teſtamenti,& non nouí,ut hîc pleniùs per Hoſt. Io.An. &
8 do.Ab. ¶ Vltimò † no.iſtum tex.quòd uerbum Præſumere, denotat aliquid fieri de facto,& non de iure,ut in gloſſ.Ad idem c.precariæ.x.q.ij.& c.ij.ſ.de iudi.& c.ij. cùm laici.j.de iure patrona.& c.j.ix.q.ij.& c.cùm ſingula. de præben.in vj.& c.ſanè.j.de priuileg.& c.licet.j. de reg.& c.ij. iuncto c. xix. quæſtione ij. not. do. Abb. in c. cùm neuiſſent. ſ. de reſti. in integ. do. Card. in cle. j. in xxxix.q.de priuileg. In quibus locis ꝓbatur,quòd ubi quis facit ex ſe, quod debet facere requiſito ſuperiore, dicitur præſumere.Quod not.ad ſtatuta dicentia. Nullus præſumat.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Vxor fulget radijs mariti.*
Vxoris dignitas durat etiam mortuo marito.

2 *Filia nupta an dicatur de familia patris.*
Quibus caſibus filia nupta retinet domicilium patris.
3 *Donatio facta ſponſæ, uel ſponſo, ſpe futuri matrimonij, uel collata in tempus matrimonij,an & quando ualeat.*
4 *Maior altero dicitur quis propter quatuor qualitates: & quæ nam iſtæ qualitates ſint.*
Diuitias bonas & iuſtas appetere poſſumus. Poſt nu. 4.
5 *Nobilitas quibus laudibus effertur.*
6 *Canonici maiores non intelliguntur antiquiores, uel potẽtiores, ſed priùs recepti:uel de Doctoribus.*
7 *Officium iudicis plurimùm uerſari in caſu huius decretal. & quare.*
8 *Filius an poſſit conficere inſtrumentum in fauorem patris.*
9 *Pater pro filio an idem poſſit.*

CAPITVLVM XXII.

Vper eo. ¶ Teſtimonium matris eſt ſuſpectũ, ubi filia petit in uirum aliquem maiorem ſe. H.D. Ad dictum ſolius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium cõtrahendum, ſed non diſſoluit contractum. Et materia primæ partis eſt quotidiana, & ſæpe practicatur, ſecundum Imo. hîc.
¶ No.primò inter cætera ibi, incremẽtum & honorem,
1 quòd † per dignitatẽ mariti uxor illuſtratur. Facit lex, ſi Auguſtæ.& quod ibi Bar.ff.de leg.ij.ubi Auguſta coruſcat ex radijs imperatoris,& l.bene à Zenone.in fi.C. de quadri.præſcri.Fortior tamen eſt dignitas mulieris, ſi quam habet ab origine,quàm iſta,ſecundũ gl. & Bal. in l.fœminæ.ff. de ſena. & non reflectitur coruſcatio uxoris mediante marito in ipſum maritũ. Vnde doctor, uel miles non tenetur uxorem appellare dominam,ſecundum Bar.in l.pe.C.de dona. inter uir. & uxor. & per eundẽ in l.ſi poſt.ff.de contra tab.& do.Abb.in c.ex parte.in fi.ſ.de fo.compe.per tex.ubi etiam de hoc per Bar. in l.ſi iudex circumuẽto.in fi.ff.de míno.ubi priuilegio, quo quis gaudeat propter alium, nõ poteſt uti contra illum. Et durat dignitas quæſita uxori etiam defuncto marito,per c.is,qui.in fi.de ſepul.in vj.ſecũdũ do. Abb. hîc,etiamſi ſit priuilegium exorbitans, ſecundũ Bar. in l.quoties.C.de priui.ſcho.lib.xij.& Bal.in l.cùm te.C.de nup.Et retinet domicilium uiri defuncti,l.filij.§. uidua. ff.de manu. dum modò inferiori nõ nubat, ut per Bal. in d.l.cùm te.per illum tex.optimum, C. de reuo. do. & Ange.in l.cùm quædam.ff.de iuriſd.om. iud. & gl.in authen.ſacramentum. in uerb. mulier. C. quando mulier tute.offi.fungi poſsit. Item dum modò retentio huiuſmodi priuilegij nõ ſit ei damnoſa. Vnde ſtatutũ loquẽs de affinibus,ut debeant cõpromittere, non extenditur ad talem,ſecundũ Bal.in l.affinitas.prope fi.C.communia de ſucceſ.& l.ſi.in prin.C.de uer.ſign.Vnde in materia pœnali appellatione uxoris non uenit uidua, ſecũdũ Bar.in l.Titia.§.uſuras.de leg.ij. & Bal. in l.cùm acutiſsimi.C.de fideicom.An aũt filia nupta dicitur de domo patris? Videtur,ꝙ non,ꝙ id quod no.Bar.in l.quoties.C.de priui. ſcho. lib. xij. ubi dicit per illum tex.quẽ
2 multùm notat,ꝙ † priuilegium conceſſum patri pro ſe & filijs maſculis & fœminis,nõ extenditur ad filias nuptas:& ſequitur ibi Ang. & Io. de Pla. & Ro. in d.l. cùm quædam.& in l.j.ff.ad Syl.& eſt mirabile dictũ, ſi eſt uerum, ad inueſtituras feudorum & ſimilia:tum non uidetur illa deciſio uera : quia ille tex. non probat, quòd non comprehendat filiam nuptam, nec de tali loquitur illa lex. Imò ſi in caſu illo tex. hoc dixiſſet, nõ deberet extendi contra regulas iuris uolentes quòd appellatione deſcendentium, uel filiorum ueniunt ſine dubio ita nuptæ,ſicut non nuptæ.Et dicũtur eſſe de agnatione patris, licet nõ illi, qui naſcuntur ex eis,ut inquit tex.in l.j.ff.de iure immu.& in l.j.in fi.ff.de iniu. Et ibi dicitur,quòd pro iniuria illata filiæ nuptæ,quæ adhuc dicitur eſſe in poteſtate patris, ita competit actio iniuriarum patri,ſicut ſi non eſſet nupta.Et pro hoc bene facit: quia filia nupta retinet domicilium patris,ſeu originis in his,per quæ non ſubtrahit à ſeruitio uiri, ut per Bar. in l.ſi.§.pe.ff.ad municip.Et eſt in poteſtate patris,niſi emancipetur,ſecundum gloſ.& Doc.in l.ſi uxorem. C.de condi.inſer. Et eſt habilis ad ſuccedendum patri ad excluſionem remotiorum,ut latè per do. Car. conſi. xciij. quod incipit,A.uſurarius.Vnde ſtatutum prohibẽs forenſem acquirere bona in loco,non comprehendit mulierem nuptam extra locum originis:.quia non deſinit eſſe ciuis,ſecundum Bar.in l. ſi. §. idem reſcripſerunt.ff. ad municip.& Bar.in rub.ff.ſol. mat. & Pau. de Caſ.in l. rei iudicatæ.§.ſi.ff.de re iud.& do.Anton.conſil.xl. incipiente,Viſa forma.ad ſi. niſi ſtatutum loqueretur de ciue non ſimpliciter,ſed utendo uerbis denotantibus actualitatem facti : putà de ciue,qui faciat factiones, &c. quia tunc nõ procedit dictum Bart.ſecundum do.Car. ſingulariſsimẽ conſi.cxxxv. incip. Titius ciuis Feltrenſis. Et de his ſatis pro iure. ¶ Et per iſtum tex. in præ-
3 dictis uerbis infert hîc eleganter do. Abb.quòd † ualet donatio facta ſponſæ,uel ſpõſo, ſpe futuri matrimonij, uel collata in tempus matrimonij,quando ille, qui donat,eſſet inferior alio coniuge:quia nõ uidetur donaſſe in tuitu libidinis,ſeu cõiugalis affectus, ſed ut acquireret illum honorem & parentelam alterius:putà,ſi plebeius diues acceptiſſet nobiliſsimam non diuitem, uel ſenex adoleſcentulam: quia tunc nõ eſt ſimplex donatio,quæ eſt prohibita inter coniuges,ſed etiam remuneratoria:& ideo ualet:quod allegat Bart. in l.ſi ita ſtipulatus,§.ſi tibi nupſero.& in l.ſi diuortio.ff.de uerb.ob.& in l.j. C. de dona. ante nup. Et ad idẽ uide omnino do. Abb. in c. de illis. j. de condi. appo. & in c. gemma.j.de ſpõſ.& in c.cùm in eccleſia.ubi pulchrè loquitur,j.de ſymo.& Bal.in c.accedens. ſ. de procur. & Angel. conſi.v. & in l.j.ff.ſol.matri.& in d.§. ſi tibi. & Imol.in rub. ff. ſol. mat.& dicit eſſe gl.ſing.in l.ſi uoluntate.C. de dotis prõmiſ.& ibi etiam not. Bart.& dic,ut in dictis locis. ¶ Sed aduerte ſolùm ad unum : quia iſtud eſt clarum, quando alter ex coniugibus facit confeſsionẽ de tanta dote animo donandi,& ad id expreſſè ſe obligat : ſed utrùm in dubio ex tali ſimplici cõfeſsione uideatur ſolùm inferre,quòd non curat de dote,ſed de honore,an uideatur etiam conſtituere dotẽ de ſuo,& ſe obligare donando Bart.in d.§.ſi diuortio. & in d.l. ſi uoluntate. & Bal. in l.j.C.de dona.ante nup.dicunt,quòd uidetur conſtituere de ſuo motu,per gloſſ.in l.ſi uoluntate.Sed cõtrarium tenet Sal.in l.ij.C.de dote cauta non nume. & Cy. & Bal.in l.ſi uoluntate.& Roma.in d.l.ſi diuortio. & do. meus hîc,& meliùs:quia nunquam præſumitur donatio,ubi poteſt eſſe aliqua coniectura, l. ſi quod aurum. ff.de ſolu. Hîc autem eſt alia cõiectura, quàm donationis, id eſt, ne uideatur ſibi ducere uxorem indotatam. Poſſet itaque dici,quòd iſtud ceſſat,ubi eſt ipſe ignobilis : uel,ubi uxor puella eſſet,maritus autem ſenex.Sed ſunt aliæ rationes: quia præſumitur hoc facere : quia ſi maritus non confiteretur ſe habuiſſe dotem, & eſſet ignobilis, non inueniret aliàs nobilem, ſecundum Sal. Item,quia ubi aliquid fit ad euitandum uerecundiam, eſt iniuſta cauſa excuſandi ab eo,quod apparenter cõprehenditur:ſicut ſi fuiſſet error,ſecundum Bart.in l.pecuniæ.in fi.per illum tex.ff.de ali.& cib.le. & idem l. ſi ut certo.§. interdum. & quod ibi Bar. ff. cõmoda. & quod no.Bar.in l.in his.§.j.ff.ſol.ma.Eſt autẽ alia ratio,quam do. meus hîc dicit eſſe naturalem & fortiſsimam : quia ſi ex confeſsione mariti inducereẽ donatio,id eſt,quòd uellet conſtituere dotem uxori, tunc reſultaret ex uno actu duplex donatio.Primò illa, de qua per gloſſ. in d. l. ſi uoluntate. quòd maritus obligaret ſe ad alendam uxorem ſine dote. Secundò,quòd obligaret ſe ad reſti-

c. ſuper eo.

tuendam dotem non habitam. Sed hoc non est uerisimile, quòd duplici præstatione uoluerit se grauare, l. Titia. §. qui inuita. & ibi no. ff. de leg. ij. Et ista
4 bene no. quia plerunque occurrent. ¶ No. † secundò ibi, superior diuitijs, & cætera. quatuor qualitates, quibus aliquis dicitur maior altero, uidelicet diuitias, nobilitatem, potentiam, & honorem: & pondera bene, secundum domi. Anton. & Imo. ibi, uel honore: quia illa alternatiua intelligitur repetita in alijs: arg. c. secundò requiris. infrà de appel. Vnde sufficit, quòd in altero uir præponderet uxori. Ita expressè notat Specul. per istum tex. in titul. de teste. §. j. in prin. uersic. sed nunquid sufficit. Et quantum ad primam qualitatem diuitiarum, not. secundum domi. Abb. quòd diuitiæ exaltant hominem, & sic non sunt reprobatæ: & allegat bonum tex. in c. hæc scribimus. in fi. xxx. distinct. & gloss. in c. habebat dominus loculos. & in c. clericus. xij. q. j. Adde Bal. in c. nam concupiscentiam. uersi. quæro, nunquid suprà. de constitut. ubi dicit, quòd licitum est appetere diuitias bono ordine, & bona conscientia, cessante omni fallacia: sicut faciunt boni Doctores salariati, & boni & laudabiles mercatores. ¶ Fallit, nisi quis sit prohibitus hanc negociationem exercere, per l. sed si adficitur. ff. pro socio. secundum ipsum: pro quo uide text. & Barto. in l. si quis stipulatus fuerit. §. fi. ff. de uerb. ob. ubi diuitiæ sine moribus faciunt uideri aliquem non esse idoneum ad saluandum. Et secundum ista intellige illud, Facilius est camelum, &c. & illud, Diuitiæ dimisit inanes: cum similibus. & dicitur Ecclesiastici xlj. Melius esse habere nomen bonum,
5 quàm mille thesauros. ¶ Secunda † qualitas est nobilitas: ex quo colligit domi. Abb. quòd etiam à canonibus fit distinctio inter nobiles & ignobiles: & cæteris paribus nobiles præhonorantur. Allegat c. de multa. in fi. & c. pe. de præben. & gloss. in c. qui contra pacem. xxiiij. q. j. ubi propter nobilitatem alleuiatur pœna. Et de materia nobilitatis tractat solenniter Barto. in repetitione l. j. C. de dignita. lib. xij. Dicit tamen tex. in c. nunquam. lvj. distinctione, quòd ex natalibus nemo unquam fit nobilior, uel deterior. Facit historia, de qua per glossam in uerbo, inuidia. in c. quoniam uetus. xxiiij. qu. j. & ultra ea, quæ ponit Bartol. in d. l. j. Et adde, quòd nullus potest dici nobilis, qui facit artes mechanicas. Tex. est, & ibi Bald. in l. nobiliores. C. de commer. & merca. Et adde, quòd filij nati ex nobili nupta plebeio non sunt nobiles, secundum Bald. in l. fin. in fi. C. de seruis fugit. & in l. ij. C. de iure emphyteu. & est casus in l. exemplo. C. de decurionibus. per quem dicit ibi Bartol. probari singulariter, quòd nobilitas non trahitur à genere materno, etiamsi statutum, uel consuetudo id disponat. Et adde, quòd illegitimus natus ex nobilibus, non potest dici nobilis, secundum Bald. in l. cùm legitimè. ff. de statu hominum. & Imo. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell. & Bartol. in d. l. j. Et dicit Bald. hîc per istum textum, quòd nobilitas compensatur cum pecunia: & satis est nobilis, qui est diues, secundum ipsum: pro quo facit illud Hieron. ad Cromatium, In patria mea ille sanctior est, qui ditior est. Et subdit Barto. hîc, quòd multo fortiùs est nobilis ille, qui habet famam illustrem. Allegat l. fi. C. de condit. in publi. hort. libro x. ¶ Et scias, quòd nobilis dicitur tribus modis: Primò propter stirpem: & ita uulgaris accipit. Secundò propter uirtutem: & ita philosophus. Tertio propter utrunque: & illa est perfecta nobilitas, scilicet generositas quasi magnitudine decorata. Ita scribit Bal. in d. l. nobiliores. Et quòd boni mores & uirtutes sint species nobilitatis, notat Bartol. in d. l. fi. C. de condit. & cætera. Et no. quòd nobilis uirtuosus præfertur uirtuoso ignobili: sed nobilis non uirtuosus non præfertur ignobili excellenti uirtutibus, secundum omnes, maximè domi. Abb. in c. uenerabilis. infrà de præben. Et per illum tex. dicit ibi domi. Abb. non ualere statuta, quæ uolunt canonicos debere esse nobiles: quia non nocent uirtuosis ignobilibus. Quod no. Rom. singu. ccccc j. qui dicit, episcopum non posse dispensare contra tale statutum, allegando Inno. qui hoc non posse dicitur in c. fin. infrà. de cleri. non resi. Imò dicit idem Rom. in singul. dclvij. quòd nobilitas scientiæ præfertur nobilitati generis. Et dicit Hiero. ad Calantiam: Vera est nobilitas, clarum esse uirtutibus. & Cassiodorus in epistolis: Hæc est indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata. & Iuuenalis: *Nobilitas sola est atque unica uirtus*: & Aristo. iiij. Politicorum: Ingenuitas est uirtus, atque diuitiæ antiquæ: & Seneca ad Lucillum: Animus nobilem facit, cui ex quacunque causa licet supra fortunam surgere. & in libro de Moribus: Nobilitas est generosus animus. & Claudianus, *Exaltat uirtus nobilitate parens*. & Tullius contra Salustium: Ego maioribus meis uirtute mea præluxi, ut si priùs noti non fuerant, à me nomen accipiant. Tamen dicas, quòd ubi fit mentio de nobilibus in statutis, intelligitur de illis, quos communis usus loquendi appellat nobiles, ut per Barto. in d. l. j. C. de digni. libro xij. Et sic puto intelligendas regulas cancellariæ præferentes nobiles ignobilibus. Et adde, quòd si duo sunt æquales in scientia, tamen ille est magis honorandus, qui est de meliori sanguine, secundum Bal. in l. nemini. in fin. C. de aduo. diuer. iud. Et adde, quòd scientia non facit nobilem superbum, sed rusticum bene inflat. Ita sentit Bal. in l. mercalem. C. de condi. ob turpem caus. ¶ Alias maioritates, de quibus in litera, declara, ut hîc per Scribentes. Et potentiam exponit domi. Abb. s. amicorum. Allegat tex. cum gloss. fin. in c. constitutis. el ij. j. de appel. † honorem exemplificant in consiliarijs principum, uel magnis uiris, uel doctoribus: quia doctoratus est dignitas, ut per Barto. in l. fi. C. de Iudæis. & in l. j. C. de nouo Codi. comp. & aliàs dixi in c. quanto. infrà de magistris. Et aduerte bene: quia secundum subiectas materias consideratur iste terminus, Maioritas. Vnde dicit Petr. de Ancho. in repe. c. j. in xlvij. char. uersi. ego habui in facto. suprà de consti. se consuluisse, quòd si testator iussit post mortem quorundam hæredum bona deuolui ad maiorem de domo, non intelligitur de maiori modis prædictis, sed de maiore ratione ætatis: quia uerba tunc debent intelligi naturaliter, & non ciuiliter, l. fin. C. de ijs, qui uení. æta. im-
6 pe. & ita dicit Bal. consuluisse in simili. ¶ Item † si fit mentio de maioribus Canonicis, non intelligitur de antiquioribus, uel potentioribus, sed de priùs receptis, uel doctoribus, secundum domi. Abb. in c. quæsuit. in princ. infrà de his, quæ fi. à præla. Et de diuersis generibus maioritatum, uide omnino per do. Abb. in c. statuimus. in princ. suprà de maio. & obedi. & Arch. in c. quanquam. ij. q. vij. & Ana. in c. ad liberandum. j. de Iudæis. & gloss. in c. si pluribus. in uersi. maioris. de præben. in vj. & gloss. & Domi. in c. lex est. xxj. dist. Et modos cognoscendi quis dicatur maior in una ecclesia, uide semper per Rom. in nouis. conclu. cclxj. incip. Fuit dubitatum & repetitum. in nouis. decis. ccccxxij. & eleganter per Domi. in c. fi. de offi. deleg. Et cognoscitur maioritas ex dignitate superiorum, secundum domi. Abb. in c. solitæ. in vij. notabili, per illum tex. §. de maiori. & ob. Et quando dicitur quem sepeliendum in sepulchro maiorum, iuxta c. is, qui. de sepul. in vj. si pater & auus essent in uno loco, & proauus & tritauus, in alio: de quibus intelligetur, disputat plenè Old. consil. xxv.

quod

quod incipit, Tale est thema. & Domi. in d. c. is, qui. Item cui non apparent signa prædicta, est in arbitrio iudicis, quis dicatur maior, secundum gloss. in c. sedes. in uerb. dignioores. §. de rescri. & istis adde Archi. in c. corripiantur. xxiiij. distinct. j. de symo. & in c. nam & rex. j. de uer. signif. ¶ In gloss. j. ibi, sed quod hîc dicitur. Not. gloss. quam sequuntur hîc Doct. quòd siue agatur de probanda consanguinitate, siue de probando fœdere matrimonij, procedit distinctio istius text. Sed contrarium latissimè tenet hîc do. meus, motus in effectu duplici ratione. Primò: quia in probanda consanguinitate consideratur, quòd melius est notabilibus personis, c. uidet. allegato in gloss. Et iste respectus facit, quòd aliàs suspectus non repellitur ut suspectus, c. ueniens. in fin. j. eod. l. consensu. C. de repudijs. Vnde frustra ponderatur disparitas. Secundò, quia c. uidetur. dicit illud inductum fauore matrimonij: & sic denotat specialitatem. Sed si fieret distinctio ista, nulla esset specialitas: quia per istã distinctionem tollitur suspicio, & postea nos habemus, quòd etiam in alijs causis cõsanguinei & parentes admittuntur, ubi cessat suspicio, ut per gloss. iij. q. v. c. consanguinei. & l. eos. ff. fini. reg. Ergo nihil esset speciale in probanda cõsanguinitate, secundum ipsum: cui addo Innocent. idem formaliter tenentem in rub. j. qui ma. acc. pos. in fin. & sentit Specul. eod. tit. §. j. uer. item quòd est pax. ibi, quartò fallit. & gloss. xxxv. q. vj. in sum.

¶ Sed cum prima oppositione concordant etiam Hostien. & do. Ant. & do. Abb. in c. uidetur. & est op. tutior: quia si ita est, quòd disparitas causat suspicionem, non dabitur differentia inter utrunq; casum: nam, ut ibi dicunt, etiam in genealogia possent falsum dicere ponendo primum gradum pro secundo. Non obs. quòd ibi propter meliorem notitiam nõ attendat suspicio: quia illud est uerum de illa suspicione, per quam semper cõsanguineus est suspectus pro consanguineo: de qua in §. testis idoneus. iiij. q. iij. & in l. parentes. C. de test:. & latè in Spe. eo. tit. §. j. in prin. uer. item quòd est pater. quia illa tollitur, ut ueritas cognoscatur. Sed ubi ultra generalem suspicionem ratione sanguinis adhuc concurrit alia suspicio propter affectionem honoris & incrementi: ista geminata qualitas præponderat probationi cõsanguinitatis, sicut dicimus, quòd duo uincula fortiùs stringunt, c. j. cum si. §. de treu. & pa. Et sic tollitur prima ratio do. mei. Sic etiam tollitur secũda: quòd nihil esset speciale fauore matrimonij: quia re uera est certa ista specialitas, eo ipso quòd mater, uel consanguineus admittitur pro filio, uel consanguineo contra dictas regulas: quod totum est fauore matrimonij. Si autem disparitas eos utroq; casu inhabilitat, nõ restat dicta specialitas fauore matrimonij, quæ postea rationabiliter cessat concurrente disparitate, ut euitetur duplex specialitas, iuxta l. j. C. de dotis promis. Et ista est plena ac pura ueritas, quam bene no. ¶ In ea. gl. in fi. Dic secundum
7 Host. quem oẽs sequuntur, quòd † in casu huius decre. plurimùm uersatur officium iudicis: quia possibile est, quòd sit disparitas: de qua hîc: & adhuc ex coniecturis testimonium matris careat suspicione, putà si apparêret nobilem ualde duxisse puellã plebeiam, quam aliter non petiturus desponsasset: quod exemplum bene not. sic etiam data paritate, potest elici suspicio, si apparet de maxima affectione matris, secundum do. Abb. in d. c. uidetur. in fin. quod est accuratè signandum, ut sis cautus in practica, dicendo quòd mater ostendat magna signa affectionis ad causam, quam ipse repelles etiam cessante disparitate confirmando arbitrium iudicis ex prædictis. Si tamen iudex sine causa moueretur ad repellendum, poterit appellari, secundum domi. Abb. hîc: pro quo facit gloss. in c. super his. in uerbo, arbitrio. j. de accus. & quod ibi scripsi. Et de alijs consanguineis præter matrem non esset tanta suspicio, sed arbitrabitur prudentia iudicis affectionem, secundum do. Abb. hîc: qui etiam post alios subdit, quòd si sponsus & sponsa haberẽt se ut excedentia & excessa, qa respectu diuersæ maioritatis uterque excedit & exceditur, erit locus arbitrio iudicis: & idẽ Spec. ubi s. ¶ Vltimò, in † quantum do. Abb. quærit,
8 utrùm filius [a] conficere possit instrumentum in facto patris, & remittit ad
9 Spe. de instru. edi. §. instrumentum. in ult. col. uer. itẽ quid si filius. addit do. meus Bart. in l. si pater. ff. ad l. Corn. de fals. & in l. qui testamẽto. §. j. ff. de testa. & ubicq; dicit, quòd potest, per notata in l. impuberem. §. fi. ff. de falsis. Adde etiã Flor. in l. testis idoneus. ff. de testi. & Dy. & Bart. in l. quod dicimus. in fi. ff. de autho. tu. & quod not. Bald. in l.
10 instrumẽta. in fi. C. de proba. ¶ Et † an
b econtrà pater pro filio [b], uide Bart. in d. consil. incip. Filiusfamiliãs, d. l. si pater. Et de utroq; Ioan. de Ana. plenè in c. accedens. j. de crimi. falsi. & Bart. in consil. incip. filiusfamiliãs notarius. Et de materia per Imol. in l. sciendum. in princ. ff. de uer. ob. Et quando pater posit esse testis pro filio, dixi in c. uidetur. j. qui mat. accus. pos. Item dum gloss. hîc dicit, quòd pater & filius dicuntur eadem caro, uide quę pulchrè dixi in c. j. j. de magistris. Item dixit hîc Pet. de Anch. quòd ideo mater testificari potest pro filia in casu paritatis, quia mixtum est inseparabiliter commodum cum incommodo: ex quo infert ad unum, de quo dicetur in c. in literis. j. eo.

a *Vtrùm filius*] *Adde tu, quòd uerum est, quod dicit hîc Fel. sed intellige sano modo: dum modò filius sit emancipatus, ut per Dyn. et Bar. in locis præallegatis. Adde, an filius possit cõficere instrumentum pro matre? & uidetur, quòd non: quia pro ea testificari non potest, l. parentes. C. de testi.*

b *Pater pro filio*] *Adde et dic, quòd pater pro filio potest scribere instrumentum, si filius est emancipatus. Item pater potest conficere instrumentum pro filio in potestate existẽte in aduentitijs & castrensibus, Bar. in l. si pater. ff. de falsis. Limita tamen istud, dum modò in istis aduẽtitijs usufructus patri nõ quæratur. ita gloss. in l. impuberem. §. j. ff. de Falc. & ibi Bart. in uer. quæro, utrùm hodie.*

SVMMARIVM.

1 ✠ *Testes debent esse fidelis conuersationis, & probatæ uitæ.*

CAPITVLVM XXIII.

c. licet uniuersis.

Licet uniuersis. ¶ Sicut Christianus non fundat probationes ad decisionem causæ in uno teste, ita nec Iudæus: quia licet aliquando in iure requirantur plures duobus, nunquam tamẽ sufficit unus. H. D. ¶ In tex. ibi, & multo minùs. No. argu. maiori prohibito: quia si nõ licet maiori, multo minus minori. Facit illud, *Quid domini facient, audent cum talia fures*: in Bucolicis. ¶ In text. ibi, probatæ uitæ. No.
1 quòd † testes debent esse probatæ uitæ & fidelis cõuersationis. Facit c. sequens. & ibi do. Abb. in ult. not. unde sumit: quia Bald. hîc, quòd uasallus condemnatus de infidelitate non potest esse testis: & idem dicit de proditore: & subdit, quòd istud, Masculus trium uirorum. de quo in text. non excludit mulieres, licet uideatur uocabulum præcisè masculinæ significationis, l. qui testamẽto. §. mulier. ff. de testa. Sed hoc nõ haberet locum in statutis: ubi fit stricta interpretatio, ut per Dy. & Bart. in l. j. ff. de uerb. signif. secundum ipsum. Cui adde. quòd ista sua dicta de directo destruũt, quod ipse not. in l. scripturas. C. qui po. in pig. ha. per illum text. in uer. trium uirorum, ut etiã retuli ipsum mordendo in c. quoniam. in iij. fallentia, §. eo. ubi hoc etiam adde. Ex eisdem uerbis collige fm d. meũ, q̃ qñ testes nõ sunt oi exceptione maiores, etiãsi sint tres, nõ faciũt plenã ꝓbationem.

Dicit enim text. quòd debent esse duo, uel tres probatę uitę. Et sic patet, quòd etiamsi sint tres, dum modò non sint probatæ uitæ omni exceptione maiores, non perficietur probatio: quod multum facit ad notata in c. fi. ī. de iureiur. Hoc tamē est arbitrarium inspecta qualitate & quantitate defectus, secundū ipsum. Quis autem dicatur testis omni exceptione maior, uide gl. in uerb. maiores. c. j. ī. de consang. & affini. & Bald. & Ang. in l. optimam. per illum text. C. de contrah. & commit. stip. & gl. in §. item uerborū. in uerb. idoneos. Insti. de inutil. stipu. Et ubi requiritur testis integræ opinionis, repellitur infamis infamia facti, secundum Bal. in c. j. quot testes sint necessarij. Et idem, ubi requiruntur testes omni exceptione maiores, secundum Bal. in d. l. optimā. licet aliàs infamia facti non semper repellat, ut per Bart. in l. cunctos. uer. habes ergo. C. de sum. trini. & Bald. in l. pen. C. de sent. quæ sine cert. quant. & Imol. in l. cùm lege. ff. de testa. & Bald. in l. sed & milites. §. ignominiæ. ff. de excus. tut. & aliâs dicetur. ¶ In text. ibi, quædam sint causæ. iuncta gloss. Not. secundum Bald. hîc, quòd censent approbatæ à cano. leges, in quibus disponitur, quòd aliquando requiratur maior numerus testium, quàm duorum, uel trium. Ex quo etiā infert Imol. hîc, non esse correctas leges loquentes de viij. testibus in testamento adhibendis, per c. cùm esses. & c. relatum. ī. de testa. licet aliud dixerit do. Ant. in d. c. cùm esses. & malè, secundū Imol. hîc, & in c. ij. s̄. de probat. ubi etiā tetigi. Et per hoc dicit do. meus istos non referens, quòd contra præcepta moralia affirmatiua, uel saltem iudicialia principes cōdendo legem statuere possunt ex aliqua magna causa: de quo per omnes in c. fi. s̄. de consue. & in c. quæ in ecclesiarum. s̄. de constit. & omnes in l. fin. C. si contra ius, uel util. publ. ¶ Vltimò, dum text. dicit, nulla est causa. limita in casibus, quos posui in c. ueniens. s̄. eod. in quibus creditur uni soli. Et ibi dictis adde Bald. in l. directas. C. de test. manu. & quod no. gloss. in l. Titio fundus. ff. de cond. & demon. cum concor. Et adde Bal. hîc dicentem, quòd clericatus potest probari per unum testem: quia talis actus de se & sui natura, inspecta qualitate, præiudicat arg. huius gloss. hîc: cui dedi concordantes in d. c. ueniens. ad fin. uer. item, in quantū dicūt.

SVMMARIVM.

1 ¶ Domesticus quis dicatur.
2 Domestici familiares & personæ hîc enumeratæ repelluntur à testimonio regulariter.
3 Subditi principis, uel regis, possunt pro ipso testificari ratione iurisdictionis.
4 Familiares si sunt honestæ personæ, sicut familiares episcoporum, possunt pro dominis suis testificari.
5 Integritas, uel sanctimonia personæ tollit omnem suspicionem, quando ex coniecturis dubitatur de mendacio, uel iudicio corrupto.
6 Familiares possunt testificari pro domino super his, quæ melius sciuntur per seipsos, quàm per alios.
7 Vxor an testificatur pro marito.
8 Famulus quem dominus emisit, an testificetur pro domino. & num. 9. 10.
11 Frater regulariter testificatur pro fratre. Fallit in certis casibus.
12 Dominus qualiter possit testificari pro subdito.

CAPITVLVM XXIIII.

IN literis. ¶ Non sunt idonei testes, quos actor de sua familia producit. H. D. ¶ Et per istum text. limitatur lex, consensu. §. sin autem. C. de repudijs. ubi adulterium, & similia, quæ domi aguntur, possunt in defectum probationis probari per seruos & ancillas: quia illud est speciale, cùm agitur inter maritum & uxorem, & de his quæ domi acta dicuntur: & est notabilis casus; secundum do. Abb. hîc: secus, ubi agitur de dirimendo, uel probādo matrimonio. Sic etiam per istum text. cui non est similis, quo ad hoc, probatur, qd̄ not. do. Anto. & Imol. in c. tertio loco. s̄. tit. j. & dixi ibi in iiij. notabili, & in c. de cætero. in j. limitatione, s̄. eod. ad limitationem c. ueniens. in fin. ī. eo. cum gloss. & ibi extensiùs dicetur. Vlteriùs comprehendendo gloss. & omnia dicta Scribentium collige in hac materia breues
1 conclusiones. ¶ Prima conclusio. Ille † dicitur domesticus propriè, qui non solùm subest ratione patriæ, uel dominicę potestatis, sed etiam qui cohabitat, & aliquo modo est inferior, uel subiectus capiti familiæ, ut liberti, mercenarius, & similes. Ita habetur per Bald. in l. ij. C. eod. & Specul. in tit. de teste. §. j. uer. item quòd est domesticus. & Domi. post Ioan. An. in c. fin. de uerb. signif. in vj. & Archid. & Domi. in c. regulæ. xxix. distin. & probatur in l. præsenti. §. sanè. allegata in gloss. & in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœn. Et ideo dicit Bald. hîc, quòd loquendo grosso modo dicuntur domestici omnes, qui uiuunt ad unum panem & ad unum uinum. Allegat §. cogitandum. in authen. de monachis. Potest etiam consanguineus dici domesticus, quamuis non cohabitet; & secundum Specul. ubi s̄. in pluribus uer. allegat multa iura: sed est bonus text. in l. j. C. de emen. ser. & in l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis cau. & facit; quia, ut dicit Domi. in d. c. sicut. nomen familiæ considerat multipliciter, l. pronunciatio. §. familiæ. ff. de uer. signif. nam uel significat gentem, uel cognationem, uel seruos, & filios: uel plures, qui degunt sub uno conuictu & una domo, ut l. iustissimæ. §. familiæ. ff. de ædil. edict. Vnde cùm familiares dicantur â. familia, quilibet, cui aliqua istarum qualitatum competere potest, dicetur familiaris. Sed quicunque est familiaris, dicitur domesticus. Patet in l. ij. ff. de in ius uocan. iuncta d. l. sed & si quis. §. præterea. Ergo non mirum, si isti dici possint domestici. Et per hoc patet, secundum do. meum hîc, quòd familiaris & domesticus uidentur synonyma. Et hoc sentit do. Anton. hîc, & patet ex legibus, quæ dicunt, quòd consanguineus est domesticus: quod non potest esse alia ratione, nisi quia dicitur de familia: licet gloss. & do. Abb. hîc aliud sentiant, secundum ipsum. ¶ Super istis tamen nota tria. Primò, quòd si plures cohabitarent in eadem domo æqualiter, non dicerentur in hac materia adeò domestici, quòd repellerentur. Ita sentiunt prædicti, dum ponderant subiectionem. Pro quibus allegat solenniter do. meus text. in c. j. circa princip. qual. iurare deb. uasalli fidel. & ibi gloss. & Bald. Vbi text. uult, quòd domesticus debet iurare fidelitatem domino, sicut subditus. Et sic datur intelligi, quòd domesticitas simpliciter sumpta, importat quandam subiectionem largo modo. Ad idem allegat c. pen. iij. quæst. v. ubi ista ponuntur, ut diuersa, familiares, uel de domo prodeuntes. Ex quo datur intelligi, quòd non omnes cohabitantes in eadem domo, dicuntur domestici. ¶ Secundò nota, quòd etiamsi aliquis cohabitat in domo alicuius expensis domini domus, dato quòd sit liber homo, & in aliquo non obligatus, dicitur eius domesticus, secundum Ioan. And. in Specul. ubi s̄. per text. optimum in d. c. fin. de uerb. signif. in sexto. Vnde infertur contra Specul. ibi dicentem, quòd famulus seruiens gratis non dicitur propriè domesticus: contra quod etiam facit l. si libertus. ff. de furt. dum clientem appellat domesticum. ¶ Tertiò nota, secundum Bald. hîc, quòd largè dicuntur familiares omnes existentes sub alicuius imperio de iure, uel de facto. Allegat l. j. C. si rector prouinciæ. & l. j. C. si quacunq; prædi. potes. Dicit tamen, quòd strictiùs accipitur in d. l. pronunciatio. §. familiæ.

familiæ. & adhuc magis strictè in l. si familia. ff. de iurisdi. om. iud. in l. j. §. familiæ. ff. de publica. ut hîc per ipsum. In quo tamen prædicti differant in testificando, dicetur in sequentibus. ¶ Secunda conclusio. Perso-
2 næ † prædictæ repelluntur à testificando regulariter, ut hîc, & iiij. q. iij. §. item idonei. & l. etiam. C. de testib. & iij. q. v. quasi per totum, & plenè in Spec. d. uer. item quòd est domesticus. quia, secundum Bald. hîc, familiares cōsueuerunt seruire domino per fas & nefas. Allegat c. cùm ad seden. suprà, de restitut. spo. & l. j. C. de raptu uir ginum. Facit optimè ratio c. uisis. ibi, humani moris,
3 &c. xvj. q. ij. ¶ Fallit † primò ista conclusio in subditis principis, uel regis, ratione iurisdictionis: quia possunt pro ipso testificari, secundum Ioan. An. & Imo. hîc: quia in istis non habet superiorius patriæ, uel dominicæ potestatis, uel saltem aliquid simile, ut etiam dixit Spec. licet ipsi nō allegent, in tit. de statu mona. §. j. uer. xij. Aliàs sequeretur, secundum eos, quòd princeps, uel prælatus, maximè habens magnum regimen, non inueniret testes in proprijs causis. Et idem sentit Bald. in l. idonei. ff. de testi. Sed contra istam fallentiam est gloss. in d. l. idonei. pro qua facit l. libertus. ff. de furt. ubi non solùm ille dicitur domesticus, cui potest imperari modis prædictis, sed etiam ille, qui frequenter conuersatur in domo alicuius sub prætextu alicuius protectionis, & uocatur cliens. Vnde si ratio solius protectionis facit quē domesticum, fortiùs ratio principatus & iurisdictionis. Ad idem c. j. qualiter iurare deb. uasal. fidel. ubi subditus domini & domesticus cognoscuntur, uel coguntur præstare idem iuramentum. Ergo sunt similis qualitatis respectu domini. Sed pro concordantia distingui potest, secundum do. meum hîc, quòd aut persona principis est talis, quæ præsumitur inferre uiolentiam testi, nisi suo modo testificaretur: & tunc non admittatur subditus pro domino: arg. c. fin. ī. de app. & l. de pupillo. §. si quis ipsis. ff. de ope. noui nun. Si uerò non sit talis, & tunc, quamuis subditus, in causa domini sui possit ut suspectus recusari à iudicando, c. accedens. el j. ut lit. non contest. non tamen repelletur ut testis. Et colligitur hæc distinctio ex his, quæ de uasallo, quo ad dominum, scribit Bald. in l. eos. C. de testib. & do. Abb. in c. insuper. in fin. s̄. eod. Et pro hac differentia inter dominum terribilem, & non terribilem, uide Inn. in c. insinuante. ī. qui cle. uel uouen. & Bald. & Imo. in l. fin. ff. de hære. instit. & do. Abb. in c. j. in princip. s̄. de off. deleg. & in c. Abb. cum si. s̄. quod metus causa. Non obs. d. c. qualitas. quia licet æquiparentur domesticus & subditus, quo ad illud iuramentum, nō tamen quo ad omnia, neque quo ad hoc: quia est eadem ratio.
4 ¶ Fallit † secundò d. conclusio, nisi persona familiaris, uel domestica sit persona ualde honesta, ut sunt familiares episcoporum, uel principum, qui admittuntur in testes pro dominis, secundum Innocen. hîc ualde solenniter, quem sequuntur Bald. & Sal. in l. ij. C. eo. & do. Anton. & Imol. hîc. ¶ Sed contrarium tenet hîc solus do. meus, primò per l. j. circa medium, C. si rector prouincię. ubi sicut rector est suspectus, si procurat nuptias pro se, ita si pro domestico: & tamē ratio dignitatis deberet facere, quòd sola qualitas domesticitatis non faceret præsumi in eo aliquid illicitum. Ita dicit ipse, cuius inductio nullum, ut uidetur, habet saporem, ut uides. Præterea dicit ipse, quòd honestas personæ non facit cessare præsumptionem reuerentiæ: quam præsumitur habere ad dominum. Et allegat iura facientia mentionem de metu reuerentiali, de quibus per omnes in c. causam matrimonij. s̄. de offi. dele. Item, quia text. iiij. q. iij. §. idonei. & in l. etiam. C. de testi. loquuntur absolutè. Vnde dicit se credere prædictos fuisse in errore. Sed pu-
5 to eos bene dixisse, quia † reperio in iure plerunq; q̄ ubi ex coniecturis dubitatur de mendacio, uel de iudicio corrupto, integritas, uel sanctimonia personæ tollit omnem suspicionem. Et ad hoc uide Spec. in tit. de leg. §. superest. & do. Abb. in c. nisi essent. in princ. per illum text. ī. de præben. & glo. in c. ad hæc. in uerbo, Archidiaconi. s̄. de offic. archi. & Spec. in tit. de teste. §. j. uer. not. & Bart. in l. quicunq; C. de fundis patrimonial. lib. x. & Bald. in l. sciendum. C. quorum app. non recipi. & gloss. in l. j. §. is autem. ff. de ripa munienda. & do. Abb. in c. j. in uit. col. s̄. de iudi. & Bald. in c. decreuimus. eod. tit. & text. in §. his omnibus. lxj. dist. & do. Anton. in c. postremò. ī. de appel. & Innocent. in c. fin. s̄. de dolo & cont. & gloss. in c. præsentium. xv. q. j. & Spec. tit. de requisitione consilij. uer. item fac eos iurare. & do. Card. in cle. j. in xxxix. q. de priuil. & Innocent. & do. Anton. in c. j. de cleri. peregri. & Innocent. do. Anton. & Anan. in c. super his. ī. de accus. & ibi extensè posui dicta istorum in ultim. col. Ex quibus infero, quòd dato, quòd honestas non faciat cessare rationem reuerentiæ, tamen facit cessare rationes, de quibus in text. notabili in c. accusatores. el iij. iij. q. v. & quas dixi in ista conclusione: & ad hoc est tex. hîc in fine, secundum Imol. hîc, licet re uera posset cauillari. Sed optimè facit pro intellectu suo, quod dicetur
6 in fin. sequentis fallentiæ. ¶ Fallit † tertiò in his, quæ uerisimiliter meliùs sciuntur per domesticos & familiares, quàm per alios: quia admittuntur, secundum Ioan. An. in d. uer. item quòd est domesticus. & Bartol. in l. si quando. in ult. col. C. unde ui. Est casus in l. consensu. C. de repud. & in c. ueniens. in fin. ī. eod. & text. optimus in l. quoties. C. de naufr. lib. x. Plus dicit ibi Bart. quòd nō solùm admittuntur, sed etiam præferuntur alijs. Et est text. optimus in c. super prudentia. xiij. q. ij. Imò etiam serui & ancillæ cum tormentis hoc casu admittuntur, d. l. consensu. Et non intelligitur text. ibi in uerbo, si alia documenta defecerint, quòd ad illos, s. domesticos, nō recurratur, nisi in subsidium: quod esset contra Bar. ubi suprà: quia illud dicitur respectu aliorum domesticorum, qui non sunt serui, qui præferuntur ipsis: putà, liberi homines, mercenarij, clientes, & similes. Et ista fallentia confirmabitur uberiùs in d. c. ueniens. Et quamuis plus credatur domesticis, non tamen prohibetur pars alios producere, per c. super prudentia. in uerbo, potissimè. nisi ageretur de probanda consanguinitate, in qua nō admittuntur extranei, nisi in subsidium, per text. solennem in c. quoties. s̄. eo. & ibi dixi in primo notabili. ¶ Sed hîc aduerte diligēter ad duo. Primò, quia iste text. uidetur repugnare huic fallentiæ, cùm habeat cōformitatem cum casu d. l. consensu. & respondet do. Abb. ut retuli s̄. post summarium: sed illa responsio nimis restringit d. l. consensu, quia, ut dicit subtiliter hîc dominus meus, secundum eum sequeretur, quòd per personas prædictas probari nō posset aliquis actus ad præiudicium penitus extranei: quod est cōtra dicta iura: & ideo dicit ipse, in effectu oportere dici, quòd iste text. loquatur in casu speciali, uidelicet reuocationis, uel retractationis matrimonij: in quo propter leges Canonicas dicitur agi de re importātissima, per c. licet. in fin. ī. eod. Vnde sicut ista fallentia nō procedit in criminali, ut ī. dicetur, ita nec in ista materia ciuili, iuxta istud dictū Bal. in rub. ff. de re. diuis. qd̄ retuli ī c. insuper. quasi in fi. s̄. eo. q̄ sicut in criminali quis de uniuersitate nō testificatur, ita nec in ciuili maximi præiudicij: & si diceres, q̄ imo in separatione ista admittunt cōsanguinei, c. pidet. ī. q matri. accus. poss. istud est, qa in pbanda consanguinitate nō agit de impedimēto causato ex culpa, uel facto petentis dissolutionē matrimonij, sicut in casu nostro. Vnde attenta magnitudine præiudicij, in quo se fundat, non admittent domestici isto casu, fm ipsum. Et nota bene: quia sicut respectu superioritatis causat suspicionē in talibus in probando adulterio: ita in pbanda consanguinitate, in qua intuitu pducentis mentiri possunt, ut notant do. Ant. & do. Abb. in c. uidetur. ī. qui matri. accus. pos. & dixi in c. super eod. s̄. eod. Et ideo

c. in literis.

ideo dico primò ad illud de consanguinitate, quòd aliud est loqui in consanguineis ipsam probantibus, qui etiam in alia materia non semper repelluntur, ut j. in ult. fallentia: & aliud est loqui de famulis, in quibus est longè maior suspicio: & ideo dicas, quòd non admittebantur hîc, quia non erant honesti, eo quòd dicebant se interfuisse facto inhoneste perpetrato per dominum secundum Bald. hîc per l. hæc uerba. ff. de adult. & sic, ut participes repellebantur, secundum eum. Vnde meritò dicit Innocent. hîc, quòd si fuissent honestæ partes, non processisset hæc decret. Et ita intellige d. l. consensu. Et pro hoc considera fortiter: quia mater & similes testificantur in talibus etiam in præiudicium matrimonij cõsummati, d. c. uidetur. & c. super eod. Vnde non est diuersa ratio in familiaribus honestis. Et hunc intellectum sensit gloss. xiiij. q. ij. in summa, in fin. ¶ Secundò aduerte: quia ista fallentia non procedit in causa criminali, secundum do. meum hîc, qui conatur pro hoc inducere tex. in c. super prudentia. xiiij. q. ij. & adduci possunt, quæ dixi in c. insuper. in iij. fallentia, suprà eodem: ut hîc latiùs per eum contra Spec. in tit. de teste. §. j. uer. sed nunquid in causa. Sed pro Spec. multùm facit text. in c. cùm pastoris. ij. q. vij. per quem dicit Spec. in tit. de inquisitione. §. j. uer. sed nunquid eos. & exclamat Floria. in l. testis idoneus. ff. de testi. quòd innocentia accusati potest probari per testes cubicularios: quia extraneis non sunt noti secreti mores, ut dicitur ibi, & bene. Facit gloss. ij. in c. in decima. xix. q. ij. quam allegaui s. eod. de cætero. Et dicit Angel. in l. iiij. ff. de confes. quòd ad excusandum quem, ut non commiserit homicidium, admittuntur parentes & consanguinei fortè probantes illum uiuum. Nec obstaret inductio d. c. super prudẽtia. quia illud argumentum à contrario repugnat d. c. cùm pastoris. ¶ Tertiò responde: necq; negat ille text. quòd etiam in criminali meliùs noti posint examinari. Et quæ dixi in d. c. literis. procedunt, ex eo quia pœna extenderetur ad testes: & ideo, quid uerius putem, dicam

7 aliàs: quia tactum non reperio aliquo loco. ¶ Fallit † quartò in uxore pro marito, secundum Spec. in tit. de teste. §. j. uer. sed nunquid de uxore. quia aliqua lege nõ prohibetur, secundum ipsum: & do. Abb. hîc: quia non est simpliciter uerũ, quòd sit in potestate mariti, ut not. in l. si uxorem. C. de condi. inser. & quia est quodammodo domina rerum uiri in matrimonio. Allegat l. j. ff. rerum amotarum. & l. aduersus. C. de crimi. expil. hære. Hoc intelligunt isti, dum modò sit uxor, quæ nõ timeat maritum, & bonæ famæ: aliàs secus. Sed non declarant quid in dubio, & uidentur sentire, quòd etiam procedat fallentia. Sed contrarium uolunt Bald. & Sali. in l. ij. C. eod. & do. meus hîc: quia negari non possunt, quia cohabitat uiro, & nutritur expensis suis, & uir habet potentiam castigandi eam moderatè, ut per gloss. in c. sicut alterius. vj. q. j. cum si. detur aliqualis superioritas inficians dictum mulieris. Facit c. hæc imago. in uerbo, pœnæ famulam. xxxv. q. ult. secundum prædictos: quibus adde gloss. in l. j. §. uir autem. ff. ad Syl. & in l. sed & si quis. §. præterea. in uerbo, domestica. ff. si quis cau. & in l. præsenti. §. sanè. C. de ijs, qui ad eccles. confug. & Imol. in l. si cùm dotem. §. si maritus. ff. solu. matri. Et quod dictum est de uxore, adapta ad maritũ pro uxore, secun-

8 dum prædictos. ¶ Fallit † quintò in famulo, qui tempore testificatus non est amplius famulus, secundum Spec. tit. de teste. §. j. uer. quid si olim. & do. Abb. hîc, & Bart. in l. j. §. si seruos. per illum text. ff. de quæst. & Cy. & Bald. in l. ij. C. de testi. & Bartol. in l. qui testamento. ff. de testa. & Ioan. de Fantus. in c. consanguinei. iiij. q. v. Et dicit Bald. hîc, quòd postquam famulus est expulsus, nõ seruat amorem, sicut de affinitate sopita sol. mat. dicit gloss. singul. secundum eum in l. sed hoc ita. ff. de re iud. & quia conditio testis inspicitur tempore testificatus, l. iij. §. lege Iulia. ff. de testi. & l. iij. §. duæ causæ. ff. de Carb.

9 edict. ¶ Illud † autem intellige primò uerum, nisi expulsus fuisset famulus post litem motam, uel præparatam, secundum Spec. ibi s. pro quo bene facit text. in l. j. §. si seruus. in uerbo, susceptæ cognitionis. ff. de quæst. & quod ibi Bart. ubi si post accusationem inchoatam aliquis emit seruum alienum, ne torqueretur contra se, ista fraus sibi non prodest. Sed in hoc contrarium teneas secundum Cy. in d. l. ij. & Ioan. An. in addi. Spec. s. uidelicet quòd dum modò famulus non sit dimissus simulatè, id est, ad tempus, etiamsi appareret eum dimissum ut testificetur, ista non dicitur fraus: quia non dicitur esse in dolo, qui parat sibi probationem per aliquid factum, sine qua aliàs succumberet, l. at qui natura. §. cùm autem. in text. & gloss. ff. de neg. gest. Non obs. §. si seruus. quia subtrahere probationem aduersario bene est dolus, qui prodesse non debet hoc procuranti, ut dicetur post Ioan. An. in c. fin. j. eod. Sed parare si-

10 bi probationem, hoc non est illicitum. ¶ Secundò † intellige, ut dixi, dum modò licentia fuerit realis, & nõ simulata, secundum prædictos, dicentes: cognosci simulationem, si incontinenti rediret ad dictum: secus, si ex interuallo, per l. si uentri. §. fi. ff. de priuileg. cred. Et hinc est, quod dicit Bart. in l. fin. ff. de dona. inter uir. & uxor. quòd duo faciunt isto casu cessare suspicionem simulationis, uidelicet interuallum longum, uel quòd antequàm famulus redeat ad dominum, posuerit se cum alio, uel quæsierit se ponere. Oportet tamen, ut iudex in hoc arbitretur: quia de facili fieret fraus. Et oportet intelligere longum interuallum, s. post testificatũ: si enim antè decurrisset interuallum, & facto testificatu reuerteretur ad dominum, non sufficeret: quia actus sequens declarat animum præteriti temporis, l. sed & Iulianus. §. mutui. ff. ad Maced. Et dicit Bart. in d. §. si seruus. quòd qui nunc est famulus, non est idoneus testis de his, quę pro domino uidit ante famulatum. Facit l. ad testium. §. j. cum materia, ff. de testa. & d. §. lege Iulia. Et subdit eleganter Bald. hîc, interrogandum esse diligenter famulum, quare fuit expulsus: & an sit reuersurus, nec ne: & si non est uilis persona & suspecta, potest testificari, arg. l. quicunq;. in fin. & l. mancipia. C. de ser. fugiti. Prędicta extende ad quemlibet domesticum, qui desijt esse domesticus, & diffusè per Sal. in l. seruus. C. de quæst. Et de famulo, quẽ episcopus expulit propter scelera, an possit testificari contra episcopum, uide Ioan. And. dicentem, quòd non, probatis sceleribus: in addi. Spe. super rub. de teste. uer. quartò quærebat. Et ad prædicta uide in simili Rotam in nouis. cõclusione lxv. incipiente, Papa reseruauit. ubi habet de beneficijs familiaris. Et uide dicta in simili in c. j. in viij. fallentia. s. tit. proxi. ¶ Fal-

11 lit † sextò in fratre, qui potest regulariter testificari pro fratre, secundum Bart. in l. qui testamento. in princ. ff. de testa. & gloss. iij. q. v. in summa, & gloss. j. & ibi Imol. & alios in c. insinuante. s. de offic. deleg. & do. Anton. Ioan. de Ana. & do. Maria. in c. cùm oporteat. j. de accus. Non obs. iste text. quia sumitur domesticus pro subiecto alteri, ut dixi in prima conclusione. Et frater non est talis erga fratrem. Ergo, &c. Et istud pro regulari ponunt Bart. & Sali. in l. parentes. C. de testi. ubi uide. ¶ Fallit, nisi sint in eiusdem potestate, secundum gloss. ibi, & Bald. in l. j. uer. quintò operatur. C. de episc. & cleri. Idem si simul habitent, secundum gloss. in c. consanguinei. iij. q. v. & Do. iij. q. j. in summa. Idem in causa iniuriarum, secundum Angel. & Salic. in l. j. C. de raptu uirg. & Bartol. in l. lex Cornelia. in princ. ff. de iniur. Idem in causa criminali, secundum Bald. in l. fin. C. de probat. & do. Abb. in c. literas. ubi uide j. de præsumpt. Idem, si agatur ciuiliter in causa graui & ualde tertio præiudiciali, secundum Bald. in d. l. parentes. post princip. Et super hoc alia dici possent: sed transeo, quia sufficienter dixi in d. c. cùm oporteat. & est materia d. c. literas. Et not. quòd in istis

istis locis idem dicitur de consanguineis, cùm eis imperari non posit, ut per text. in d. c. consanguinei. iuncta gloss. & in d. c. literas. & Instit. de testa. §. testes. ut hîc per do. Abb. & latè Domi. post Archi. iiij. q. v. in summa. Ex quibus multùm sustentatur opi. illorum, qui dicunt, solam amicitiã non repellere testem: quos retuli in c. quo-

12 niam. in ult. not. s. eod. ¶ Vltimò † pro complemento nota primò, quòd dominus potest testificari pro subdito, uel familiari, secundũ Sal. in d. l. ij. C. eod. Pro quo est gloss. j. rectè intuenti in c. insinuante. s. de offi. deleg. nisi esset adeò uilis cõditionis, quòd fortè timeret subditum: sicut de marito pro uxore dicit Spec. quem allegaui in iiij. fallentia: tamen non dicitur esse testis omni exceptione maior, ut sentit Bart. in l. idonei. ff. de testi. allegando c. causam, quæ. s. de offi. dele. ¶ Secundò nota, quòd testis [a], qui repellit à testimonio, quia domesticus, si examinetur, non facit indicium, secundum Bald. in l. in testimonium. in apostillis, ff. de testi. Allegat Spec. in d. uer. quid si testis domesticus. & probatur in §. testes. iiij. q. iij. ibi, interrogari non placuit. per quem ita tenet do. Abb. hîc, quod puto procedere, quando pars contradixit: sed si tacitè consensit, uidetur nedum facere indiciũ, sed probare, secundũ Bald. in l. si quis testibus. in ult. col. C. de testi. & Angel. cons. cxcij. incipiente, porrecta fuit petitio. ¶ Tertiò nota, quòd si est mixtũ commodũ cum incõmodo ipsius domestici, pro quo debet ferri testimoniũ, potest testificari domesticus pro domestico, secundum Pet. de Anch. in c. super eo. s. eo. Et ibi dicit hanc esse rationem, quare ibi mater testificatur pro filia in casu paritatis. ¶ Quartò ultra prædicta de hac materia, in qua quęri posset de compatre, & de socero, & nuru, & de multis alijs, uide latè in Spec. loco sæpe allegato, & Ang. consil. j. & latè do. Flo. in l. testis idoneus. ff. de testi. & Ioan. And. in summula huius tituli, in princ. uer. item domestici prohibẽtur. & Archi. in c. regulæ. xxix. dist. & Bald. de famulo, Insti. de testa. §. pen. & do. Ant. & Imol. in d. c. insinuante. super gloss. j. s. de offic. deleg. & Bald. in l. j. C. de episc. & cler.

a *Testis] Adde tu, & dic, quòd hoc est uerum in teste, qui non debet examinari, propter reuerentiam personarum. Casus est in l. maritus. ff. de quæst. et ibi Bart. in j. col. in uers. ulteriùs op. Et hoc modo intelligas Bald. in l. in testimonium. ff. de testi. & do. Abb. in c. in literis. de testi. secus est in alijs casib⁹: quia si testis non debet examinari, et examinaretur, facit indiciũ. Bar. in d. l. maritus. in uer. ulteriùs opp.*

SVMMARIVM.

1 *Iudex debet in iudicando credere dictis testium, nisi alia causa extrinseca appareat.*
2 *Actus confirmatus an & quando denominetur à confirmante.*
3 *Renunciat quis appellationi per actum contrarium: quod fallit, certis casibus, ut hîc.*
Renunciatio testium non ualet facta per accusatorem. Post num. 3. uer. prima conclusio.
4 *Accusatus non potest renunciare testibus, qui ad suam defensionem produci possunt.*
5 *Renunciatio facta testibus in causa principali non extenditur ad causam appellationis, quo minùs posint alij testes produci:*
6 *Nisi obstaret timor subornationis.*

CAPITVLVM XXV.

CVm uenisset. ¶ Publicatis testibus, uel facta renunciatione productioni testium, super eisdem articulis non possunt noui testes produci: super alijs uerò possunt. H. D. ¶ In text. ibi, canonicè promulgatam. Nota secundum unum intellectum, quòd quando petitur confirmatio sententiæ, quæ transiuit in rem iudicatam, petens confirmationẽ non habet docere de iustitia sententiæ: nec in isto iudicio de iustitia quæritur, sed solùm, utrùm sententia fuerit ritè lata. Hoc enim importat uerbum Canonicè, idẽ significans, quod legitimè, c. lator. iuncto principio cum fine, j. de re iudi. uerbum autem Legitimè, respicit ordinem & solennitatem, c. consanguinei. in text. & gl. eo. tit. Et ita de confirmatione dixit Innoc. in c. j. de confir. utili, uel inutili. subdens singul. quòd quamuis pręsumatur pro solennitate sententiæ, quæ trãsiuit in rem iudicatam, hoc tamen fallit, quando petitur confirmatio ipsius sententię coram superiore. Et ad hæc uide omnino do. Abb. in c. ea, quæ. in ult. col. j. de re iud. ubi etiã dicit, quòd ideo petens confirmationem nõ habet docere de iusticia sententiæ, quia si fuisset iniusta, id est, cõtra ius litigatoris, ex quo non fuit appellatum, fecit ius inter partes, c. cùm inter. eod. tit. Et de istis pulchrè per Innoc. in d. c. j. & do. Card. consil. lxxiij. incipiente, Omnis à me, &c. & dixi quædã utilia in c. qualiter. el j. uersi. fallit quintò. j. de accus. ¶ In textu ibi, secundum te-

1 norem. No. quòd † iudex in dubio debet credere dictis testium, nisi alia causa extrinseca appareat, cur eis non credat: & ideo si ferat sententiam contra dicta testium, alio non apparente, cassabitur eius sententia in causa appellationis, & postea condemnabitur in syndicatu, secundum Bart. in l. Lucius. ff. de his, qui not. infa. Et si diceretur, quòd præsumitur pro iudice, c. in præsentia. de renun. cum similibus: quia non semper applicat animum ad unam speciem probationis, c. causam. j. de re iudi. responde, ut eleganter per do. Abb. in d. c. causam. in penult. col. quòd non creditur tantùm sibi, ut testes dicantur defecisse in uacillando, uel aliter, adeo quòd illud, quod est scriptum, careat fide. Vnde dixit Innoc. in c. quoniam. s. tit. j. & ibi habuimus in uersic. quintò quæro. quòd si iudex uidet testem uacillantem, debet hoc facere scribi in actis. Et ideo dicit Bartol. in d. l. Lucius. & Bald. in l. cùm magistratus. in fin. C. quando prouo. non est necesse. quòd per istam practicam excusabitur iudex in syndicatu: aliàs autem attenditur tenor scripturæ, & non aliud, per text. hîc, & in c. j. de duo. fratri. de nõ. benefi. inuestit. Vbi Bald. dicit, esse tex. egregium, quòd tenor inuestituræ derogat omnium feudorum naturæ & idem dicit Bald. in l. j. in fi. C. de Lati. lib. tol. Vnde dicit Bald. in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. quòd qualè sit regnum Apulię, ostenditur ex tenore Papalis inuestituræ. Allegat l. ad probationẽ. C. de proba. ibi, quem tenor scripturæ designat. & faciunt omnia iura utentia hoc uerbo Tenore, ut c. recipimus. j. de priui. cum si. ¶ Vltimò per illum text. dicit Bald. hîc, quòd ubi sunt diuersæ controuersiæ, quæ hîc uocantur capitula: putà, una super proprietate domus, alia super feudo, alia super emphyteusi aliarum rerum: potest iudex diuidere processum per singula capitula, & in uno pronunciare, & in alio testes publicare, & in alio differre. Ad idem dicit esse text. in l. si quis homicidij. C. de accus. ubi dicit probari, quòd iudex, coram quo intentantur diuersa maleficia, potest uno suspenso pronunciare super alio. Ex quibus limitantur notata per Bartol. in l. fin. ff. de ferijs. & in l. j. ff. de re iudi. uidelicet, quòd licet iudex posit assignare unum terminum ad probandum, quando plures articuli sunt simul compasibiles, hoc tamen non tenetur facere de necesitate: sed potest examinare priùs unum, postea alium, per istum notabilem text. quem ualde not. do. meus, licet Bald. non referat. Sed aduerte: quia subdit postea Bald. quòd ista diuisio processus causæ habet locum in capitulis omnino diuersis, aliàs non, per l. in hoc iudicio. C. fa. herc. nisi de certis capitulis esset facta confessio, uel oblatio: quia de illis iudicari poterit, secundum ipsum, per l. quidã examinauerũt. ff. si cert. pet. & in l. quod solidum.

dum. in princ. ff. de leg. ij. & l. si quidem. C. de transact. & l. post decisionem. C. de furtis. ¶ In gl. j. in fi. No. bene, quòd † actus confirmatus à Papa ex certa scientia, dicitur actus sedis Apostolicæ: quod etiam meliùs probat in c. si cum. & c. si Apostolicæ. de præben. in vj. & allegat do. meus, quod no. do. Ant. in c. nouit. s̄. de iudi. ubi dicit, quòd si delegatus datus ab inferiore confirmatur à sede Apostolica, nō potest reuocari per eum, à quo fuit datus, iuxta l. iudiciū solui. ff. de iudi. & de materia per Bal. in l. ex placito. uersi. & hæc faciunt. C. de re. permu. ubi dicit, nisi Papa confirmaret in genere omnia statuta Spoletana, non dicerentur Papalia: secùs, si particulariter unum confirmaret: quia dicetur Papale, adeò ꝙ populus ipsum reuocare nequibit. Quod bene no. Sed ista pendent à quæstione longiori, an cōfirmare sit denuò dare de quo per gloss. & Doct. in l. ex his uerbis. in uerbo, cui. C. de dona. inter ui. & uxo. & Bart. & Imol. in l. si constat. ff. de appel. & Bald. in l. si donatio. per illum text. C. de dona. & in l. j. C. de testa. manu. & in l. constitutiones. in ulti. col. C. de legi. & in l. si aduersus. in fin. C. si aduersus rem iudi. & in l. legitima. ff. de pac. & text. sing. in l. si donante. §. j. ff. de dona. inter uir. & uxor. & Bal. in l. nominationes. C. de appel. & in c. ex parte. s̄. de constitu. & Angel. in l. à diuo Pio. ij. ff. de appel. & Albert. in prima parte statutorum, q. xx. incip. item quæro. & per omnes in c. examinata. j̄. de confir. util. uel inutili. do. Abb. pulchrè in c. inter dilectos. de fide instru. & omnino Innocent. in c. dudum. in fin. j̄. de deci. Et ex ibi notatis per eum probatur, quòd quando non apparet principem confirmantem uoluisse de nouo inducere, præsumitur in dubio potiùs uoluisse confirmare actum in casu, in quo actus posset ualere, quàm de nouo dare. Et dicit ibi do. Ant. quòd illud dictum de facili non inuenitur alibi, & de illo dicto meminit Bald. in l. bonorum. in j. col. C. qui admit. & in c. j. in j. col. per quos fiat inuest. & uide eundem in c. j. §. item sacramēta. in pen. col. de pa. iur. fir. & Pau. de Cast. consil. cclxxx. incip. In facto præ-
3 senti non intendo. ¶ In gl. ij. in princ. De † hoc, quando per actum contrarium appellationis uidetur quis appellationi renunciare, uide do. Ant. do. Abb. & Imol. in c. gratum. s̄. de offi. dele. Et pro nunc scias certè sex casus, quibus istud fallit: putà, si ille actus fuisset à parte aduersa impugnatus, secundum gloss. singul. in c. cùm uenissent. in uerbo, coram eo. s̄. de eo, qui mit. in posquam sæpe allegant Doct. Idem, si actus tenderet ad exclusionem iurisdictionis iudicis: putà producendo testes super grauamine, ut per gloss. in simili in c. si à iudice. de appell. in vj. Idem, si obediret iudici, ubi appellatio non suspendit, licet deuoluat, putà in excommunicatione, secundum Innocent. in c. olim. el iij. s̄. de restit. spo. ¶ Idem, si appellatio adhuc non esset interposita, sed interponenda. Vnde litigans pendente termino ad appellandum, non renunciat appellationi futuræ, secundum Innocent. in c. significauerunt. j̄. eod. & per Innocent. in c. ad consultationem. j̄. de re iud. & Bald. quem omnino uide in l. ad solutionem. C. de re iud. Et de his aliâs. ¶ In ea. gloss. ibi, contradico personam. Videtur tenere Innocent. hîc, & in c. licet. s̄. de offi. dele. in vj. sed cum ista gloss. concor. Hostien. Ioan. An. Bald. do. Ant. Imol. & do. Abb. hîc, & Imol. in c. cæterùm. & in c. literis. in fin. s̄. de rescript. & Ioan. An. Pau. Io. de Lig. & Domi. in c. à subdelegato. uidelicet, quòd per mortem delegantis ipso iure absq; exceptione expirat ius delegati re existente integra, per c. gratum. s̄. de offic. dele. & in c. fin. §. officium. de offi. deleg. in vj. & per c. cui nulla. in fin. de præben. eod. lib. in uerbo, omnino. quod importat ipso iure, secundum gloss. in l. si pecuniam. ff. de condi. in de. Et ad cōtraria responde, ut sufficienter dodo. Abb. & do. meum hîc, qui tamen sunt contrarij in responsione ad istum text. Sed tandem sol. gloss. uidetur magis placere do. meo, quòd hîc ualuit processus, quando præcesserat citatio. Et si diceretur: ergo appellatio interposita erat frustratoria ex falsa causa non iustificabili, & sic etiam, si non uideretur ipsi renunciatū, pendentia appellationis non redderet processum nullum. Quare ergo ponderat, quòd fuit renunciatum, si etiam ipsa pendente idem esset. Ad hoc respondet ipse, quòd quamuis appellatio esset interposita ex causa falsa; ita quòd processus iudicis & sententia interim lata uerè ualeret, tamen confirmatio sententiæ super appellatione, si appellationi non erat renunciatum, saltem nō poterat fieri tunc, quouisq; non erit pronunciatum super appellatione, ne fieret præiudicium appellationi. Et isto respectu ponderatur renunciatio. ¶ In gloss. fin. Circa materiam renunciationis testiū, quæ est propria huius capituli, not. pulchras conclusiones. ¶ Prima conclusio. Renunciatio facta testibus per accusatorem, non ualet, secundum Bart. sub dubio fortè in authen. at qui semel. C. de proba. per l. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pact. ubi accusatio pacto non tollitur: quia derogaretur iuri publico, ut ibi, & l. si maritus. §. si negauerit. ff. de adult. Facit, quod not. Bart. in l. si maritus. ff. de quæstio. & in l. iij. §. j. ff. de iureiur. ubi accusator non potest deferendo iuramentum præiu-
4 dicare fisco[a], cui ex causa criminali præiudicaretur, per not. in l. agraria. ff. de termino moto. Ergo minus præiudicabit renunciando testibus. Istud intellige sanè in renunciatione facta ante reliquos testes productos: quia arguit manifestè calumniam, uel collusionē: secùs, si post testes productos elapsum tempus futuris renunciat: quia ualent, secūdum illam opi. quæ habet, quòd in criminalibus possit concludi in causa, l. quamuis in dubitati. secundum unum intellectum, C. de adult. Quę conclusio non est aliud, quàm renunciatio obligationum facti, uel iuris, secundum gloss. in c. cùm dilectus. j̄. de fide instru. Posset etiam isto casu iudex ex officio recipere testes in criminali, secundum Bart. in l. j. §. fin. in ij. no. ff. de quæst. & plenè Ioan. de Ana. in c. crimina. j̄. de collu. post Bar. in disputatione incip. Iudex maleficiorum. Quod autem dicitur de collusione in causa, fortè procedere posset respectu accusatoris: sed secus respectu rei, ut statim dicetur. ¶ Secunda conclusio. Renun-
4 ciatio † facta testibus per accusatum, non ualet, secundum Bald. hîc propter gloss. magnam in fi. in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. quæ uult, quòd reus in criminalibus non potest renunciare defensioni: & ibi Bart. in ult. col. Et ideo dicit Bart. in l. custodias. ff. de publ. iudi. quòd malè uidentur facere assessores, qui faciunt, quòd reus renunciat termino & defensionibus suis, contra l. non tantùm. ff. de appell. recip. & l. additos. C. de episc. aud. & ratio potissima est: quia nemo est dominus membrorum suorum, l. liber homo. ff. ad l. Aquil. Vnde nemo potest fideiubere pro alio, ubi agitur de pœna corporali, secundum gloss. singul. in c. cùm homo. xxiij. q. v. quam sequitur Bald. in l. necq;. C. ne filius pro patre. & in c. breui. s̄. de iureiur. in l. ij. C. de constit. pecu. & Pet. de Anch. & Imol. in rub. de fideiuss. & Roma. consilio xv. & in l. si filiofamiliâs. la ij. ff. sol. mat. & Sali. in l. ad commentariensem. ff. de cust. reo. & adduci posset, quod not. Ioan. And. in reg. semel malus. de reg. iur. in vj. quem allegat do. Abb. in c. cùm ecclesijs. s̄. de mario. & obed. & gloss. ij. q. vj. in summa, & Ioan. An. in c. cùm laicus. de foro comp. in sexto, & Bald. & Sali. in l. fin. C. de neg. gest. & gloss. singul. secundum Dy. in summa, & gloss. in c. ipsa pietas. xxiij. q. iiij. & Angel. in l. quicunq;. C. de ser. fugi. & gloss. fin. in authe. imo. C. de act. & obl. Quorum dicta aliâs retuli in c. contingit. el j. j̄. de sent. excom. ¶ Fallit ista conclusio, nisi reus

a *Præiudicare fisco* Adde, quòd si accusator deferat iuramentum reo, & iudex approbauerit, prodest ipsi reo: arg. l. si cui. §. eisdem. ff. de accusat.

reus sit confessus maleficiū sponte: quia renunciando termino postea dato præiudicat sibi, secundum Bal. in l. accusatoribus. in j. col. C. de accusa. Idem, si renunciaret defensionibus, quæ sunt de apicibus iuris statutorum, & non de iure gentium, secundum Bald. in l. j. uersic. super v. C. qui accus. Et hoc idem, si renunciaret tacitè, putà, permittendo labi terminum, secundum Bald. ibidem. Et quòd possit omittendo defensiones, sibi præiudicare, est gloss. quam sic intellige, in l. j. ff. de furibus balnearijs. Idem, si est latro famosus, secundū Rom. in rub. ff. de arbit. Allegat Bald. in l. prouinciarum. C. de ferijs. Idem, si notorium est, nullam defensionem competere, secundum Ang. plenè in d. l. pactum. Idem, si est captus in fragranti crimine, secundum Bal. in l. ut uim. ff. de iusti. & iur. in prin. Idem, si renunciaret exceptionibus declinatorijs fori, secundum Bald. in l. pe. ad fi. C. de pac. & in c. j. in j. col. s̄. de iudi. Idem, si renunciaret per conclusionem in causa, sm Angel. in d. l. pactum. quem tñ reprobat hîc do. meus: tum, quia est eadē ratio: tū, quia non recluditur in criminali, sm Bal. in l. j. uer. quartò quęritur. C. de condi. in de. nisi statutū imponat conclusionem, secundum Bald. quem uide in d. l. si accusatore. quasi in fin. Idem, ubi pœna non esset corporalis, secundum do. meum: quia cessat ratio dictę conclusionis, nisi fortè, secundū eum, ageretur de infamia: quia dicitur esse mutatio status, per no. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. Extra istos nouem casus stat firma conclusio, quæ procedit, etiam si reus in renunciatione iuraret, secundum Bart. in l. j. C. de confes. Et procedit etiam, si renunciaretur exceptionibus dilatorijs: putà, quòd procedat tempore feriato, secundum Bart. in d. l. custodias. per illum text. quod fortè non est indubitatum, per id quod dixit Bal. in d.
5 l. pen. C. de pact. ¶ Tertia conclusio. Renunciatio † facta testibus in causa principali, non extenditur ad causam appellationis, quo minùs possint alij testes produci, siue sit renunciatum in specie quibusdam articulis, siue in genere, secundū do. Ab. & do. meum hîc, contra Inno. Bald. do. Ant. & Imo. hîc, facientes differentiam inter renunciationē specialem, uel generalem. Et cum opi. do. Abb. concordat Spec. in tit. de renunc. & conclus. §. j. uer. hoc etiam scias. & Bart. in authen. at qui semel. uer. quæro, utrùm renunciatio. C. de proba. & do. Ant. in c. pastoralis. de causa posses. & proprie. & in c. cùm dilectus. in fin. j̄. de de fide instru. & Bald. in l. per hanc. in j. col. C. de temp. app. & in c. fraternitatis. in ult. col. s̄. eo. & do. Ant. in c. cùm olim. j̄. de censi. & per Ang. in §. quia uerò. in authen. de testibus. ¶ Et in quantum do. Abb. reprobat prædictos, dicentes: secus esse in renunciatiōe facta certis capitulis, quia in causa appellationis, tanquam diuersæ instantiæ, rescindūtur acta in prima, l. ita demum. C. de proba. maximè, quia conclusio in causa non tollit probationes in causa appellationis, c. cùm Ioannes. j̄. de fi. instru. Et ita hîc, cùm ista renunciatio sit similis conclusiōis. Addit do. meus, quòd ista ratio non est generalis: quia sicut publicatio processus portat effectum in causa appellationis, cle. ij. eo. tit. ita hîc, secundum eum: cui responde, quòd in publicatione durat ratio subornationis: quod non est in renunciatione, sicut nec in conclusione. Pro hoc etiā facit, secundum ipsum: quia sicut fideiussio præstita coram iudice primæ instantiæ, etiam non expresso nomine proprio, finitur in causa appellationis, l. ij. C. de proc. latè Bart. in l. cùm apud. ff. iudi. solui. & tamen ille est actus particularis, qui fit super uno articulo iudicij: ita hîc. Præterea licet renunciatio generalis minus possit, quàm specialis, tamen specialis tantùm potest, quantū generalis indiuidua, l. j. cùm materia, ff. si quis in ius uoc. Facit l. si duo. ff. ad municip. Et renunciatio facta simpliciter testibus, non est omnino generalis, sed super indiuiduo speciali: & tamen illa non extenditur ad causam appellationis, secundum Innocen. & sequaces. Ergo nec ista ad c. constitutus. el ij. j̄. eod. Responde, quòd ibi nō est illud uerbum, In principali. Vnde sumitur arg. à contrario, quòd ubi est renunciatum testibus, non possunt testes produci. Sed non negat de alia instantia. Et hæc applaudet illi literæ: quia in causa principali non potest pars ad iudicē accedere.
6 ¶ Et ita intellige sanè secundum do. Abb. nisi † obstaret timor subornationis: putà, quia super illis capitulis alios testes produxisset in prima causa: quia tunc procedere posset consideratio Innocē. & aliorum hîc: cum quibus concordat do. Card. in cle. ij. in vj. q. eo. tit. & Bald. in l. ij. in apostil. ff. de testi. & Bald. & Ang. in authē. iubemus. C. de iudic. & ibi allegant c. fraternitatis. suprà, eo. qui tex. ut considero, multùm uidetur obstare prędictis, dum probat, quòd in causa appellationis nocet renunciatio facta in principali, ut super eisdē capitulis testes produci non possint, nisi dicat, ut dixi, quòd loquitur, quando testes aliqui producti fuerint super illis capitulis, in quibus durat timor subornationis. Et ista sunt de mente gloss. in c. causam. el ij. in uerbo, capitulis. suprà, eo. Et unum casum, in quo renunciatio non obstat etiam in principali, posui post Imo. in c. in causis. circa medium, suprà eo. ¶ Vltimò, an ualeat renunciatio testium facta extra iudicium: uide omnes in c. ij. suprà, tit. j. & ibi dixi in ultima intelligentia iij. conclusionis: & scias, quòd qui renunciat allegationibus simpliciter, non uidetur renunciare allegationibus facti: & ideo non impeditur producere testes, nisi consuetudo aliter interpretetur, secundū Io. And. sing. in Spec. tit. de renunciat. & conclus. §. j. circa princip. & sequitur do. meus hîc. Sed intellige, quando una pars tantùm renunciat: secus, si ambæ, ut per Spe. ibi, & Bart. in l. consentaneum. in ult. col. per illum tex. C. quomodo & quando iudex.

c. series.

SVMMARIVM.

1 *Libellus ex uerbis improprijs non uitiatur.*
2 *Instrumentum an possit confici super consanguinitate.*
3 *Notarius an debeat esse rogatus de contingentibus à natura.*
4 *Instrumentum quando enunciatiuè probet consanguinitatem.*
5 *Publicatio testium quare non obstat in causa matrimoniali.*

CAPITVLVM XXVI.

Eries. ¶ In causa matrimoniali, ubi agitur de probando impedimentum non subesse, possunt recipi testes publicatis testibus. H. D. Vel sic: & quo minùs publicatis testibus possunt testes produci super eisdem articulis, ubi pars aduersa ante publicationem instrui non potuit. H. D. ¶ Not. ibi, matrimoniū
1 accusabat. secundum do. Abb. quòd † non uitiatur libellus, licet ponant uerba impropria. Hîc enim agebatur ad dissolutionem coniugij, propter consanguinitatem, ubi non cadit propriè accusatio, quæ fit, cùm agitur criminaliter, c. qualiter. el ij. in frà, de accus. & c. per tuas. el j. in frà, de symo. & l. j. in fin. cum l. sequen. in text. & gloss. ff. ad Turpil. Ad idem c. constitutus. j̄. de relig. domi. Et adpositum fuit uerbum Accusatio, quia uersatur crimen incestus stante consanguinitate: & ita accusatio criminalis uel ciuilis non discernitur ex uerbis, sed ex conclusione libelli: in quo pōt uideri Bar. in l. j. C. de usufruct. & in l. scire debemus. in fi. prin. ff. de uerb. obli. & in l. sed & si possessori. §. item si iurauerò. ff. de iureiur. & in l. si merces. §. uis maior. ff. locati. & in l. j. ff. de act. & obl. & in l. si mater. §. eadem. ff. de except. rei iudi. & in l. insulam. ff. de præscript. uerbis & Imol. in l. pro hærede. §. qui tamen. ff. de acqui. hære. & do. Ant. in d. c. constitutus. & in c. examinata. suprà. de iud. & Ioan. And. in Spec. super rubri. de officio omnium iudi. & Bald. in Spec. in tit. de appell. & Paul. de Cast.

in l. monumenta. C. de legat. & do. Anto. post Inn. in c. cùm uenerabilis. j. de relig. domib. & do. Anto. & do. Abb. in c. ad dissoluendum. infrà, de despon. impub. In quibus locis inuenies, quòd quando ex narratis in libello elicitur conclusio & intentio libellantis, licet aliqua uerba repugnent, tamẽ saluatur libellus etiam illis impropriatis. Quod intellige, nisi uerba libelli essent ualde disproportionata ab intentione agentis: ut quia in libello petitur ex locato, & probatur de commodato, ut per Bart. in d. §. eandem. & do. Ant. in c. examinata. & Pet. de Ancha. consil. xxviij. inci. Statutũ. ¶ In gloss. ij. ibi, non potest instrumentum fieri. not. ex
2 gloss. quòd † super consanguinitate non potest confici instrumentum: & ipsam sequuntur omnes hîc: & assignat hîc Bald. rationem: quia notarius hoc non potest scire pro uero. Alleg. l. j. ff. de uent. inspi. Sed dicit hîc no. Hostien. quòd super natalibus potest confici instrumentum: quod est uerum, quo ad matrem: quia de patre sciri non potest pro certo, nisi fortè describendo præsumptiones, quas habuimus in c. per tuas. s. tit. j. secundum do. Abb. hîc. In confectione illius instrumenti non expedit notarium rogatum esse de uisu propter honestatem, sed de coniecturis usitatis, secundum do. Ant. & Imo. hîc, per hoc sentientes, quòd sicut in difficilè probabilibus admittitur probatio coniecturalis facta per testes, ut infrà, c. j. ita per eadem signa potest notarius esse rogatus: quod dicit do. meus semper notandum & non legisse alibi. Sed tamen contra ista ipse prolixè instat per elegantem theoricam Ioan. And. in Spec. de instru. edi. §. postquam. uersic. item, nunquid. quem sequuntur Bald. & Salic. in l. neq; natales. C. de proba. & plenè per do. Ant. & do. Abb. in c. j. j. de fid. instru. & Bald. in rubri. C. de fid. instru. Vbi
3 tractando, de † quibus notarius possit esse rogatus, dicunt inter alia, quòd de actibus contingentibus à natura, uel casu, ut natiuitate, morte, aut ruina, non potest à partibus notarius rogari, quia partium est uti notario in dependentibus à suo uelle, & ab ipsis effectum sumentibus, in authen. de tabel. §. j. & ideo authoritas notarij, quæ est extraordinaria, secundum Innoc. in c. cùm P. infrà, de fide instrumẽ. non debet extendi: sunt enim talia æstimanda per iudicem, l. septimo mense. cum ibi notatis, ff. de statu homi. Et æstimanda per iudicem non competunt notario, l. iij. C. de iure fisci. lib. x. Et per istam doctrinam ueram impugnat prædicta, & bene. Sed tamen dicas, quòd secundum notata in d. locis etiam de istis dependentibus à natura possunt partes notarium rogare: tamen hoc fit non in his, quæ earum consensu non possunt induci, uel tolli per suam rogationem, prout successio ex ultima uoluntate, uel quid simile: sed in alijs, putà quo ad effectum alendi liberos, propter quem ualeret instrumentum natiuitatis, & in casu mortis, putà de morte animalis, ut agatur ad æstimationem: quia tales effectus sunt in potestate partium sine iudicis ministerio. Item instrumentum ualeret etiam extra istos casus, quo ad faciendũ indicium, propter quod quandoq; defertur iuramentũ in supplementum, secundum Bald. in rubric. C. de fide instrumen. Dat exemplum, quando stipendiarij perdunt equum in bello, uel oratores in itinere, & reportant instrumentum de morte equi, sicut quotidie fit: arg. l. hac lege. ff. de pac. cõuen. & l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mil. Bene facit, quod not. gloss. ista paulo infrà, dicens, instrumentum etiam de consanguinitate facere presumptionem. Per quam dicit Bald. hîc, quòd instrumentum ob aliud confectum, in quo dicitur, tales tanquam consanguineos, etc. probatur enunciatiuè consanguinitas, non ad plenum, per l. ex his. C. de testa. mili. sed per uiam adminiculi, per l. non ignorat, C. qui accus. & l. uxorem. ff. de manu. testa. maximè, quando illa uerba conferuntur ad principale contentum in instrumento, per tex. quem dicit sing. in l. epistolam. in princip. ff. de pact. Et operatur satis illud adminiculum, secundum do. Ant. & Imol. hîc: quia tollit suspicionem resultantem aliàs ex iterata productione testium, per istum tex. Et subdit signanter do. Ant. quòd instrumentum super facto excedente memoriam hominum enunciatiuè continens consanguinitatem, ipsam plenè probat: quod est ualde pulchrè ad materiam c. cùm causam. s.
4 tit. j. ut † talia instrumenta antiqua probent etiam id, super quo directè instrumentum confici non potest. ¶ Quomodo autem constabit, quòd habens instrumentum de natiuitate sua, sit ille, de quo instrumentum loquitur, latè instat Bald. & Salic. in d. l. neq; natales. & do. meus hîc: sed dic in effectu, quòd tribus modis. Primo, si post natiuitatem decursum esset exiguũ tempus: quia per testes descriptos in instrumento probabit identitatẽ, cum modico tempore non præsumatur mutata indoles, secundum Nicol. de Mata. in d. l. neq;. Secundo, si factus maior probat filiationẽ his modis, quos diximus in c. per tuas. Tertio, si etiam cessantibus illis modis probaret identitatem suam propter singularitatem nominis, propter quam tolleretur dubium æquiuocationis altero ex istis modis non concurrente, non obtinebit, secundum prædictos. Quibus in simili accedere posset quæstio Bal. in l. si qua per calumniam. C. de epis. & cle. quam alleg. do. Abb. in c. coram. in pe.
5 col. suprà, de offic. deleg. ¶ In † gloss. fin. in fin. Inter x. lecturas, quæ ex gloss. & Doct. dantur ad illum text. illa ultra gloss. est de magis approbatis, quòd speciale sit in causa matrimoniali, ut testes produci possunt etiam testificatis didicitis: & probat in c. sicut. & c. ex tenore. j. eod. siue pars stet pro matrimonio, ut hîc: siue contra, per rationem c. licet. in fin. infrà. eod. & latè fuit dictum post Abb. in c. iurauit. s. tit. j. Et si diceretur, quare non attenditur timor subornationis, & sic falsitas hîc, ubi agitur de maximo præiudicio, prout tenebat Goff. in c. sicut infrà, de spons. Et in summa huius tituli ad fin. respondet Bald. & clariùs do. Abb. hîc, q in alijs causis nõ solùm attenditur prædictus timor, sed etiam tacita conclusio resultans ex publicatione, & ut sit litium finis, qui respectus cessat in causa matrimoniali, per c. lator. & c. consanguinei. allegata in gloss. infrà, eod. Per quæ apparet, quòd plus ponderatur ratio peccati, quàm timor subornationis, cui iudex cautè prouidere potest: & idem Bald. in c. iurauit. suprà, tit. j. de proba. dum modò priùs præstetur iuramentum purgationis à dicta suspicione. Et quamuis do. Abb. dicat, quòd ista lectura uera in se non probatur hîc, ubi non fit mentio de publicatione, tamen contrarium est uerũ, per istum tex. in uerbo, falsum esse dicebat. quod dici non poterat, nisi didicitis testificatis. Et istud sufficit, sicut publicatio, ut dicetur infrà, eod. c. ultra tertiam. Vbi etiam fiet mentio de una lectura Vincentij hîc, per quam uoluit, quòd qui audiuit testium examen, non dicatur didicisse. Est alia lectura do. Ant. & Imol. hîc, quòd hoc fuit: quia non producebantur testes, & etiam instrumentum, quo ad adiuuandam assertionem testium: ex quo uerisimiliter cessabat timor subornationis. Et de hac lectura facit festum Ro. in rubri. ff. de arbitris. ¶ Et si opponeretur d. c. iurauit. suprà, eod. ubi quamuis præsumatur pro testibus, quos aduersarius nixus est subtrahere, tamen publicatio impedit eos produci: responde, quòd præsumptio resultans ex instrumento est fortior: quia immediatè respicit negotium, de quo agitur: quod non est in alia præsumptione. Patet ex notatis per Bart. in l. fin. ff. de quæstio. secundum do. meum, qui per hanc lecturam intrat longam quæstio. utrùm prohibitus probare per

testes ex forma statuti possit probare per testes cum instrumento: de quo solùm remitto ad Bart. Bald. & Pau. de Cast. & Ro. in l. certi condictio. §. quoniam. ff. si cer. pet. & ad alios, quos allegaui in c. ij. in vij. intelligentia tertiæ conclusionis, suprà, tit. j. Est alia lectura Io. And. communiter approbata, quòd pars non potuit ante publicationem instrui super directa, uel indirecta probatione contraria: quia proposita fuit in capitulis consanguinitatis, non distinctis gradibus. Et sic succedit doctrina Innocen. in c. ex tenore. infrà, eo. De alijs lect. dic, ut hîc per Doct.

SVMMARIVM.

1 *Testimonium quando ualeat de auditu, & quando quis dicatur scire.*
2 *Copula carnalis qualiter probatur.*
3 *Copula carnalis per auditum an probari possit.*
4 *Testis qui audiuit tenui pariete intermedio, an probet, uel non?*
5 *Cæcus an & quando possit testificari.*

CAPITVLVM XXVII.

c. præterea.

PRæterea. ¶ Carnalis copia probatur per conueniens testimonium de uisu, uel per testimonium auditus: quod per famam & adminicula coadiuuatur. ¶ In text. ibi, consocios. no. secundũ do.
1 Ant. & Imo. & tene menti, quòd † non uitiatur dictum testis, si dicat, se scire id, quod deponit, non per certam scientiam, sed per auditum & famam. Ad id uide Bal. in l. filium. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. de eo, qui dicit, Scio pro certo talem esse filiũ Titij: quem retuli, in c. per tuas. s. tit. j. & uide Do. in c. de capitulis. x. dist. ubi dicit, q quis dicit pro certo scire, quando est certificatus ab uno fide digno: & de hoc etiam per do. Anto. in c. unico. circa prin. s. de rescrip. & in c. quoties. in ult. col. s. eo. & in c. per inquisitionẽ. s. de elect. & latè in c. si. s. de iura cal. Et dicitur quis scire id, quod uehementer præsumit, sm gloss. & Imo. in l. repudianda. ff. de acqui. hær. & no. Paul. de Cast. in l. si posthumus. §. si. ff. de lib. & posthu. per tex. ibi, in uerb. quẽ scio. & in l. si quis ita. §. pen. ibi, & si quasi certus. ff. de testa. tut. Et dicit quis scire, quòd ab alijs audiuit, sm gl. in c. uidetur. xxij. q. v. & in c. tua nos. in uerbo, constiterit. j. de spons. Et dicit Archi. in c. beati. circa prin. ij. q. vij. q dicitur sciri, & indubitatũ esse, quod cõmuni auditu percipitur de antiquis: & dicit, q de hoc potest assertiuè responderi per iuramentum. Alleg. Inn. & Hostien. in c. cùm causam. s. de iur. cal. Et dicit Innoc. in c. ex literis. j. de iureiur. q quis potest iurare de ueritate etiam in his, quæ non uidit, sed indubitanter nouit, putà Christum crucifixum: & sequit ibi do. Ant. & Archi. & Io. de Fantus. in c. testes. iij. q. ix. & mirabiliter consuluit Petr. de Ancha. consil. cclxxxv. incip. Visis diligenter. q substitutus in testamento cum conditione, si ex uidua prægnante non nascatur masculus, potest adire hæreditatem ante uerificatam conditionem, si ex prægnantis & aliarũ mulierum assertione uerisimiliter opinari poterat fœminam nascituram: & allegat multa, maximè Inn. in d. c. si. de iur. cal. Et de his satis pro nunc. ¶ In gl. magna in si. Io. And. & omnes alij intelligunt generaliter istũ tex.
2 quòd † probatio, de qua in text. sit sufficiens ad dissoluendum matrimonium, & in quocunq; alio casu, in quo agitur de probanda copula: quia litera loquitur indiffinitè: aliàs, secundum ipsos, essent superflua iura loquentia de affinitate: quia de facili pbari non potest copula, nisi modis prædictis. Vnde sufficit probatio possibilis, sicut de filiatione dicitur in d. c. per tuas. Et hinc est, quòd tex. hîc, quo ad uisum, requirit testimonium conueniens: quia non est uerum dicere, q uiderint precisè copulam, etiam uidendo unum suprà alium in actibus Venereis. Forte enim erat uir impotens, uel mulier arcta. Ideo successiuè per unum foramen uidissent aliquos fornicari: quia cum sit actus successiuus, non uidentur deponere super diuersis fornicationibus, sed super una tantũ, sm gl. in c. nihilominus. iij. q. ix. quam sequitur do. Abb. hîc in c. cùm non ab homine. s. de iudi. & Ioan. de Ana. in c. cùm oporteat. j. de accus. & Bald. in l. testium. circa fin. C. de testi. & Ioan. And. in Spe. tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. in antepen. col. uersic. quid si unus. in addi. incip. Idem in quouis actu. Et dicit do. Ab. hîc se adhuc plus dicere, quòd sufficit, si testes uidissent solũ uirum & mulierem in latebris se osculantes & amplexantes: quia isti sunt actus propinqui ad coitum: & alleg. qd' no. Bar. in l. ij. ff. de fur. ubi dixit, quòd si aliquis inuenitur occultatus in domo, in qua est pulchra mulier, ex hoc est probatum adulteriũ præsumptiuè. Et pro isto dicto do. Abb. uide tex. optimum in c. literis. j. de præsumpt. per quẽ probatur, q etiamsi testes non uiderint unum supra alium, tamen sufficit attestari de actibus Venereis: putà uidisse solum cum sola, uel nudũ cum nuda in locis secretis. Et nihil dicitur de fama. Ad idẽ gloss. in l. Caij Cassij. ff. de fideicõ. lib. ubi sufficit, quòd mulier fuerit uisa iacens. Bonus text. in l. quod ait lex. ff. de adul. & sentit Spec. in tit. de præsumpt. §. species. non longè post prin. Secus, si testes ista non uidissent, sed ea audiuissent fieri: quia tunc alia requiruntur, de quibus in uer. seq. Sed in quantum do. Abb. sequitur Bart. in d. l. ij. de reperto in domo potest intelligi, q illud sit uerũ de adulterio, id est, de animo adulterãdi: sed quòd probetur delictum consummatum, uel consumptum ex parte mulieris, est absurdum: quia posset esse, q se ingessisset non uocatus. Et ita per hoc contra Bar. tenet do. Abb. in c. tertio loco. j. de præsump. & in c. tertio loco. in pen. col. s. tit. j. allegando Bart. meliùs loquentem in l. capite quinto. ff. de adul. ¶ Et dicas,
3 quòd † ubi agitur de dissoluendo matrimonio, nisi habeantur testes de uisu conuenienti modis prędictis, oportet q probetur per testes de auditu, scilicet, copulæ, uel mixtionis, non de auditu auditus & famã & alia adminicula, quæ sunt, sm Host. per amorẽ, risum, iocũ, nuncium & similia: & altero istorum deficiente nõ esset probata copula. Et pondera istum tex. ut dixi in c. ueniens. in ij. conclusione, s. eo. Vbi autem non ageretur de tanto præiudicio, putà in casibus positis hîc in glo. uel similibus, indicia latiora sufficerent: & ideo coram episcopo peti potest separatio thori, probando solùm quòd uxor permisit ab aliquo teneri manus ad suum pectus, secundũ Bal. in c. tuæ. s. de procu. per tex. optimum cum gl. in c. j. quib. mod. feu. amit. ubi gl. exponit illum tex. punientem uasallum, qui turpiter ludit cum uxore domini, id est, qui posuit manus ad pectus. Et idem, si probaret uxorem fuisse in balneo cum alio, sm gl. in c. non oportet. lxxxj. dist. & est tex. in l. fi. ibi, cõe lauacrum. ibi, libidinis. C. de repud. Et idem, si pernoctaret extra domum sine causa, sm Ang. in §. minores. in authen. de nuptijs. per d. l. fin. Et idem, si maritus infirmus diu, & impotens, uel absens diu, reuersus inueniat se habere ex uxore natum, & non à se genitum. Et iste est unus casus, in quo ultra Doc. copula probatur sine testibus, per tex. in l. filium. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. Et istis adde tex. optimum in c. dixit. xxxij. q. j. ubi quantum ad dimittendam mulierem à thoro, non solùm sufficit fornicatio, sed uiolenta suspicio fornicationis. Et quòd colloquiũ & oscula sint præludia Veneris, uide gl. iij. quam Ang. facit sing. in l. j. ff. de ua. & extraor. cri. & glo. in d. l. quod ait. & in c. nec aliqua. xxvij. q. j. Et dicit Bald. in l. neq; natales. C. de proba. q coniecturæ probant aliquam esse meretricem: putà, si passim intrant & exeunt scholares de die & de nocte: & dicit, quòd scholaris loquens cum puella non præsumitur dicere, Pater noster. & sequitur Pet. de Anch. in

nota,

regula, semel malus. de reg. iur. in vj. Vnde imprudenter locuta fuit gl. in c. absit. xj q. iij. de clerico amplexãte mulierem: & licet eam sequatur Spec. in d. §. species. in princ. tamen eam do. Abb. reprobat in c. j. de cleri. non resi. Et ideo reprehendi debent isti spirituales, qui sub specie boni sæpe uisitant mulieres, fm Ang. in authen. quomodo oportet episcopos. in prin. & bene facit c. iij. xxviij. q. ij. Et magis creditur testibus dicentibus, puellam esse corruptam, quia uiderunt eam in lecto cum iuuene, cũ hoc negantib, fm Bal. in l. testium. in ult. col. C. de testi. Facit illud, A' iuuene & cupido credat, etc. Oportet tñ, ut testes deponentes super adulterio, reddant causam dicti sui, fm Bal. in l. solã. C. de testi. Et qui uult, pbare adulteriũ, debet priùs, pbare matrimoniũ: aliàs nihil agit, fm Bal. in l. ita demũ. in fi. C. de procu.

4 ¶ Vltimò † pondera, fm Imo. hîc istam glo. in princ. in uerbo, tenui pariete. quia de facili non reperit alibi, fm ipsum, q ubi agit de matrimonio separando testimoniũ de auditu mediante tenui pariete, uel cortina, non ualet per se solum. Idem esset de testibus descriptis in testamento: quia oportet, q uiderint testatorẽ, fm Cy. in l. si non speciali. per illum tex. in uerbo, conspectu. C. de testa. etiali testes consueuerint habere notã uocem testatoris. Et no. Bart. in l. in summa. §. Idem Labeo. ff. de aqua plu. arc. idem in causa criminali, fm Imo. ibi, Extra istos casus cõiter tenetur, q ualet testimonium dicentis se audiuisse per mediũ parietẽ, uel cortinã, fm gl. in d. §. Idem Labeo. quam ita laudat Imo. hîc dicens, esse unicam apud Legistas. Ita etiam declarat Imo. post do. Anto. in c. ij. §. de consue. Et per hoc datur practica, fm ipsum hîc, in agendo cautè, qñ quis uult inducere ad confitendũ aliquem id, quod nunquã uult dicere coram testibus, ut conducat testes post aliquã cortinã, & illi habeant notam uocem confitentis. Sed Ang. in d. l. si non speciali. dicit, q licet testis possit deponere, quamuis non uiderit contrahentes, sed habeat notas uoces contrahentium, non tñ facit plenã, pbationem: quia de facili potuisset decipi in mutatione uocis. Et hoc etiã sequit do. Abb. in c. cùm causam. j. eo. quia, fm ipsum, qua ratione in testamento lex uoluit testes esse in conspectu testatoris, s. ob dubiũ mutatæ uocis, eadẽ erit idem in alijs cõtractibus. Hoc limitat, nisi priùs uidisset contrahentes, & audisset, & modico facto interuallo contraxissent: quia produci poterunt. Gl. in d. l.

5 in summa. cum sequacibus. Et idem puto dicendũ in † cæco, ut extra istũ casum etiã testificari non possit, licet gl. simpliciter dixerit, q sic: c. testes. iij. q. ix. quã tñ ipse secutus fuit hîc, & pcedere posset in his, quæ uidit ante cæcitatẽ, ut per Spec. in tit. de teste. §. j. in xj. col. uer. sed nunquid cæcus. & Ang. in §. si uerò absunt. in authen. de hær. & Fal. & Bar. in peculio. Inno. in uerbo, testes. in xlviij. col. & Ro. in rub. de arbi. in vij. col. & Bart. in l. ad testium. §. conditionem. ff. de testa. & Cy. & Bald. in l. testium. C. de testi. Et de cortina uide Bald. in l. si quaper calumniam. in pen. col. C. de epis. & cle. & Ful. in l. si unus. C. de testa.

SVMMARIVM.

1 ¶ Dicto Papæ utrùm credatur, sicut illius literis fieri solet. & nu. 2. 3. 4.

5 Iudex & arbiter non possunt deponere de ijs, quæ gesta sunt coram ipsis.

Fallit, ut num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

13 Aduocatus non potest esse testis in causa sui clientis.

14 Procurator an possit esse testis in causa, in qua fuit procurator.

15 Solicitator an possit esse testis in causa à se solicitata.

16 Proxeneta an possit esse testis in actu, pro quo fuit proxeneta.

CAPITVLVM XXVIII.

Cùm à nobis. ¶ Vnius iudicis uerbo non creditur, scripturæ uerò eius per testes reprobari possunt: fallit in Papa. H.D. Et est materia ualde solẽnis: pro cuius expeditione, omissis notabilibus, quæ clara sunt, & ordine glo. assumo totam

1 materiam per conclusiones. ¶ Prima conclusio. Ita † statur uerbo Papæ, sicut literis suis. Ita per istũ tex. dicit hîc Host. & sequunt Io. And. Bal. & do. Ant. hîc. Et hoc procedit non solùm super agitatis coram eo in causis spiritualibus, in quibus habet amplam potestatẽ, c. ij. de præben. in vj. cle. j. ut lit. pen. sed etiã in causis prophanis laicorum, ut hîc in uerbo, testamentis & alijs contractibus. nam talia sunt de iure gentiũ: & per hæc facit, quia clausula in fine posita non referet ad primũ dictum testium, si solùm intelligeret de spiritualibus. Ad idem ratio: quia si princeps habens supremã potestatem potest concedere alteri, ut credatur sibi soli in quocunq negotio: patet in c. quicunq. xj. q. iij. ergo fortiùs hoc priuilegiũ habet in se, quia secundũ philosophum, propter quod unumquodq tale, & illud magis: facit c. Daibertí. j. q. vij. Ad idem gl. quæ loquit de contractu in c. ad Apostolicæ. in uerb. permisissent. de re iud. lib. vj. de qua paulo j. uersic. secundò nota. ¶ Est uerum, q do. Abb. hîc dicit se credere, q iste tex. procedat in his, in quibus Papa habet plenam potestatem, ut in spiritualibus: sed in alijs dubitat, q non crederet nudo uerbo suo in præiudicium aliorum: & adducit quædã, quibus nõ obstantibus procedit dicta cõclusio. ¶ Et in quantũ allegat, quod habet ij. q. v. §. j. & in c. in omni. s. eo. ubi Christus uoluit uti iure cõmuni, allegando testimoniũ aliorũ: ergo & Papa deberet ipsum imitari, arg. c. significasti. §. de elect. responde, fm do. meũ, q ludęi non recipiebant eum pro summo pontifice: unde erat iudicandum fm regulas aliorum. Non obst. etiam c. Deus omnipotens. ij. q. j. ubi Deus iudicando usus fuit iure cõmuni: ergo idem deberet facere Papa in testificando: quia respondetur, quòd ille text. magis probat, q sententia debet ferri ante sententiam: & hoc nõ negatur etiam in Papa, per c. j. in causis. de re iudic. sed non probat, quòd non stetur sententiæ Dei. Non obstat, quòd ista sit lex diuina, quæ non reperitur limitata in Papa: quia propter excellentiam personæ inducitur iusta causa credendi sibi soli, sicut est in casu cle. j. de proba. & sicut in casu c. quicunq. xj. q. j. qui tamen text. secundum Imo. hîc, intelligitur de episcopo summo, id est, Papa: & hoc modo probat optimè istam conclusionem. Sed intelligendo de episcopo, est correctus per istum text. in uerbo, quantæcunq, secundum omnes hîc. ¶ Et ut in intelligas, omissis his, quæ dicũt

2 Doct. in d. cle. j. no. primò, q † ista conclusio procedit absq dubio, ubi Papa attestatur de gestis à se, uel coram se. Si autem attestatur de alijs alibi gestis, & tunc st materia non est multùm præiudicialis, idem erit: putà, si per uerba assertiua dicat, cùm constet nobis talem diffamatam, etc. quia hæc uerba probant famam præcessisse, secundum Io. And. in Spec. in tit. de inquisitione. §. nunc tractemus. uersic. hoc autem tractandum. & in c. cùm oporteat. infrà, de accus. & ibi do. Abb. Si uerò esset materia præiudicialis, & adhuc uideretur idem, propter gloss. in uerbo, fecisse. in d. clem. j. dum exemplificat de Papa asserente aliquem esse mortuum. Nec est credibile, quòd intelligatur de mortuo coram Papa. Et hoc uidetur tenere do. Antoni. in c. cùm dilectus. ad fin. infrà, de success. ab intesta. Sed contrariũ tenet Cal. & do. Anto. in c. post cessionem. suprà, tit. j. & do. meus hîc per rationem, quam dicit ualde subtilem: quia si staretur assertioni Papæ de non gestis coram se, non posset esse, nisi quia Papa de actu non gesto coram se recipit

recipit fidem ab alio: & ista fides non uidetur esse sufficiens ad probandum aliquid gestum in præiudiciũ partis: quia probatio ad præiudicium partis non potest recipi contra partem: nec Papa tollere potest hanc exceptionem. Allegat cle. Pastoralis. de re iud. & facit ultra ipsum, c. indicas. iij. q. ix. Nec ostat tex. in c. ad audientiam. j. de præscrip. quia responde, ut ibi per do. Abb. uersic. ex prædictis. in iij. responsione. ¶ Sed aduerte: quia ista ratio do. mei operabitur, quòd non credatur talibus narratis tantum, quantum, si essent gesta corã Papa: nam contra illa non admittetur probatio in contrarium, si meliùs fundat intentionem suam: d. cle. j. iuncta gloss. antepe. sed hîc, licet non sit iste effectus, resultat tamen probatio præsumptiua, per quam onus probandi contrarium transfertur in aduersarium, ut eleganter per Lap. allegatione vij. quæ incipit, disputat, an literæ. ubi consuluit, an per literas Papæ, quibus cõmendat iudici plebanum talis plebis propter occupationem bonorũ ecclesiæ, &c. probatur ipsum esse plebanum, quo ad illum effectum, nisi contrarium probetur: & idem sentit Cal. in tit. de rescript. consil. vj. Quòd autem Papæ credatur plenè de gestis coram se, uide etiam Fed. consil. cxvij. incip. Casus talis est, Ioannes impetrauit. ubi dicit, quòd si Papa narrat in rescripto, q Titius aliquid sibi significauit, & dat sibi iudicem, & negatur Titium fuisse in curia, non admittitur uolens hoc probare: quia licet sit factum alienũ, tamẽ est factum coram Papa: & in eo fundant se literæ, ut in d. cle. j. ¶ Secundò not. quòd creditur Papæ de his, quæ gessit, & concernunt factum suum, etiamsi fuit factum ante Papatum, & de illo attestetur factus Papa, ut est gloss. in c. ad Apostolicæ. in uerbo, permisissent. de re iudic. in vj. Quod est ualde notandum, secundũ Domi. ibi, ad extensionem. d. cle. j. Et ita dicit se cum Imo. pridie consuluisse: & est gloss. similis in c. j. in uerb. statuit. de renunc. in vj. & istas allegat Rota, dicens ex eis ampliari istũ tex. in sing. cxxviij. inci. Sanctissimus. facit c. cùm olim. el ij. infrà, de priuileg. & cle. j. ad fin. uer. intellexímus. de reliq. & ueneran. sanct. & cle. j. in prin. de senten. excom. & c. querelam. in prin. suprà, de elect. & c. cùm ex literis. suprà, de restit. in integ. ¶ Tertiò

3 no. quòd † dispositio huius text. & d. cle. j. non habet locum in inferiore à Papa, ut no. gloss. ij. ibi, & latiùs do. Card. suo eleganti consilio cliiij. quod incipit. redemptoris, etc. in quæstione, quæ uertitur inter Andream. ubi consuluit, quòd literæ communitatis uirtutum, quamuis potentissimi non probabant ullo modo quem cõmisisse crimen læsæ maiestatis. Postea subdit, quòd arg. d. cle. j. posset dici idẽ in imperatore, quod ibi dicitur in Papa. Et idem in alio habente iura imperialia, & non recognoscente superiorem: arg. c. per uenerabilem. infrà, qui fil. sint legit. & eius, quod not. Inno. in c. cùm P. infrà, de fi. instru. Quod dictum reputo inauditum in hac materia: & facit pro excelso duce nostro, qui Dei Apostolicę sedis & imperij gratią non recognoscit amplius superiorem in terris. Et pro hoc facit: quia imperator hoc potest alteri concedere, d. c. quicunq. xj. q. j. Per quem text. dicit Ro. in sing. cclxv. q communitas non recognoscens superiorem, ut Florentia, potest statuere, ut testimonio unius episcopi, uel marchionis quælibet causa decidi possit: & quamuis ille text. intelligatur de Papa, aliàs est correctus per istum text. secundum Innocen. hîc & Spec. in tit. de teste. §. restat de numero. uersic. xxij. per c. si tantum. & c. placuit. vj. q. j. tamen non apparet, quòd sit correctum ex eo, quia imperator non potuerit concedere: & sic istud fortiùs est in eo, uel in habente iura imperij. Sed nihilo minùs poteris cogitare: quia affirmare istud dictum do. Card. non reputo securum: quia d. cle. j. & iste text. habent in se aliquid speciale contra ius diuinum: quod nõ uidetur extendendum. Et licet ad hoc dici posset, quòd etiam imperator disponit in hoc iure diuino alterando numerum testiũ, c. licet. §. eo. tamen non reperit disponere diminuendo. Et multũ facit iste tex. contra prædicta in uerbo, quantumcunq posea. in fi. excipiendo propter quod extra causam exceptionis adhuc magis firmat regula l. nam quod liquidẽ. §. fi. ff. de pen. leg. Et q in talibus Papa legem ponat imperio, satis probatur in cle. pastoralis. ad fi. de re iud. Et ista notat, tanq de alijs nõ declarata. ¶ Quartò not. q si Papa dicat sibi constitisse de certo crimine alicuius, unde mandat eius beneficium, tanq ipso facto uacans Titio; conferri, & ille, contra quem scribitur, uelit probare, & bene, q illud crimen non inducit ipso facto uacationẽ, cũ non sit in iure expeditũ, non audit: quia Papa uidet fundare intentionẽ suam in facto suo, id est, in iure: & ita declarat, q illud uitium inducat priuationẽ. Ita bellissimè cõsuluit Pe. de Anc. cons. ccxxxviij. inci. Vltra alia solẽniter, etc. permulta: sed maximè, quia non potest argui error in Papa isto casu: quia cũ habeat notitiã iurium, c. j. de consti. in vj. scribendo tollit in casu iuris dubio, uidet uelle ipsum decidere, ut in casu illius consilij. Sed non aperit Pe. de Anch. quid, si casus nõ esset in iure dubius, sed decisus in cotrariũ: & tunc putarẽ secus, per id qd scribit Bald. in l. iurisiurandi. C. de testi. & do. Abb. hîc, dicentes: q ubi Papa errat in iure tanquã homo, potest sei dici, uos fallit obliuio, per c. præterea. cum gl. xxiij. dist. Vnde cũ in dubio non presumat iura corrigere, c. ecclesia uestra. §. de elec. tale rescriptũ præsumet obtentũ. per importunitates, iuxta gl. in uerbo, noscat. in d. c. j. sed in casu iuris dubio, pcederet dictũ do. Petri: qd diligenter not.

4 ¶ Cætera † dic, ut per Doc. in d. cle. j. & ibi do. Ab. repetentem eadẽ, quæ dicit hîc, & per Bal. in l. iurisiurandi. C. de testi. & Rota in antiquis, decisione ccij. incip. item no. q ubi, & in nouissimis, conclusione ccccliij. & Domi. in c. si Papa, de priuil. in vj. & Ro. in l. sciendũ. ff. de uerb. obl. & omnino consi. suo ccclj. incipiẽte. In casu propositæ consultationis. in antepe. col. Et illud semper scias, q contra assertionẽ Papæ nunq censet exclusa probatio, per quam stante narratiõe Papæ ostendit indirectè oppositũ, ut exemplificat gl. solennis in d. cle. j. in uerb. fecisse. Vnde Pe. de Anc. cõs. cclxv. inci. In primo dubio. q stante statuto Florentiæ, q bona adiudicata creditoribus mercatorũ qui deficiunt, sint pleno iure sua, nec audiantur ipsa repetentes post certum tempus: tamen audietur ille, qui dicit, q bona adiudicata non erant ipsius deficientis: & uide Do. in c. filij. de hære. in vj. & illam gl. no. do. Ant. & do. Abb. in c. his, qui fidem. j. de spons. do. Anto. in c. ujdua. in fi. j. de reg. & in c. fi. in pe. col. j. de confes. & Domi. in c. fratrũ. circa fi. l. dist. & do. Ant. & Imo. in c. cùm Io. j. de fi. instrũ. & facit, quod not. Bal. & Ang. in l. optimã. C. de cont. & cõmit. stip. Et ista sunt, quantũ ad Papã. De Cardinalibus, qñ eis credat, dicet in c. quod super his. j. de fi. instru. ubi do. Ab. post do. Ant. latè instruit. De episcopis dictũ fuit in c. post cessionem. s. tit. j. ¶ Sequitur uidere de iudicibus, uel arbitris, quando eis credat de gestis à se, uel coram se: in quo resecatis multis altercationibus facias conclu-

5 sionem: & erit regula. ¶ Prima cõclusio. Nec † iudici, nec arbitro in forma testis producto creditur de petitionibus ad causam, in qua iudicauerũt. Istud, tanq regulare, ponũt hîc Inn. Host. & alij, & Cy. Ia. Bu. & Bar. in l. ne in arbitris. C. de arbi. & do. Abb. in c. j. j. ut eccle. benefi. & Bal. in l. iubemus. la ij. §. sanè. C. de sac. sanc. ec. in fi. & do. Ant. & ualde clarè & copiosè consi. xxix. inci. Quęstio hæc dubia habet uulgaria. in pe. col. & probatur in c. statuendũ. ij. q. vj. & in §. quęritur. ea. q. & causa. & alleg. But. in l. ob carmen. §. j. ff. de testib. & multos alios antiquos: quia præsumptio est, q tales uelint factum suũ comprobare, sicut de, pcuratore, aduocato & proxeneta dicit: quia propter affectionẽ ad id, quod fecerunt,

c. cum à nobis.

fecerunt, repelluntur, in authen. de testi. §. si uerò. & §. qm̄. & Bar. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fis. Et est una doctrina Io. An. quam do. Anto. in d. consil. appellat optimam & regularem in tit. de teste. §. opponitur. uer. quid si administrator. uidelicet, nunquam adhibendã fidem testi deponenti de facto suo, quando ex eo laus, aut uituperium potest attestanti ascribi. Et ideo consuluit Pet. de Anch. cons. clxxiiij. quod incipit, Visis & diligenter, etc. ꝙ ubi iudex habet authorizare, ut iudex, non potest facere se describi in testem, ut testificetur. ¶ Et procedit conclusio non solùm, quando produceretur super negotio principali, in quo iudicauit, ut d. c. statuendum, sed etiam, ubi ageretur ad iustificationem sententiæ suæ, secundum do. Ant. hîc: quia est eadem ratio: nam data iniquitate sententiæ tenetur ad interesse parti, l. si filius. cum materia. ff. de iudi. & latè Bart. in disput. quæ incipit, Iudex, qui per imperitiam. & Bal. in c. j. §. iudex. de pa. iur. fir. & in l. obseruare. §. proficisci. in xxviij. q. ff. de offi. procons. & leg. ¶ Item procedit conclusio, etiamsi sententia dicat̃ nulla ex aliqua solennitate processus omissa, putà litis contestat. quia arguitur in iudice dolus, uel lata culpa: & quia tenet̃ parti, ut l. si iudex. cum materia. ff. de ua. & extra. cri. & ita tenet hîc do. Ant. licet aliud dixerit Spec. in tit. de sen. §. iuxta. uer. sed pone. & Bal. in d. l. ne in arbitris. circa prin. de quo latiùs per do. meũ hîc tenentẽ id, qđ
6 do. Ant. ¶ Item procedit indubitanter, qñ † in eadem causa, in qua est iudex, uellet testificari lite pen. ne duplici officio fungatur, ſm omnes hîc, & latè Bal. in d. l. ne in arbitris. qui in hoc dicit, ꝙ etiamsi essent tres arbitri, unus in eadem causa non posset testificari coram duobus: quia ex ea testificatione non posset pronunciari cum collegijs: & sic esset præclusa uia ꝯtra formã compromissi. In quo tñ dicit cogitandum. ¶ Item procedit conclusio, etiamsi sint duo iudices, per rationes prædictas, ſm Bal. in c. qm̄ ꝯtra uer. restant aliqua. s̃. tit. j.
7 ¶ Fallit † tñ primò ista cõclusio, nisi assumptus iudex in prima causa non deuenisset ad sententiã, quia fortè recusatus fuit, uel perijt instantia, uel compromissum expirauit: quia potest testificari, sicut alius, ſm do. Ant. Abb. & Imo. hîc, & Bald. in d. l. ne in arbitris. per c. dilecto. j̃. eo. non tamen creditur sibi plus ꝗ̃ uni testi, c. licet ex quadam. j̃. eo. Et sic intellige l. ob carmen. §. j. ff.
8 de testib. ¶ Fallit † secundò, nisi tales examinarentur, non ut probarent plenè, sed ut aliũ iudicẽ instruerent, ſm gl. fi. & ibi Archi. & domi. in c. de consilijs. xviij. dist. & Ro. in l. j. §. fi. ff. de uer. obl. & pulchrè no. Inn. in c. cùm dilecti. in uerbo, responsionẽ. j̃. de accus. & sequitur ibi Ana. post Car. per illum tex. in uerbo, intimare. idem Imo. post do. Ant. in c. non fine. in antepe. col. s̃. de arbi. & do. Ant. & Imo. in c. olim. s̃. de rescrip. Et per illũ tex. dicunt, quòd ex tali instructione fit qualisqualis præsumptio: non autem probatio, etiam si essent plures numero, per illum tex. licet in hoc ultimo aliter teneat do. Ant. hîc: & no. bene. ¶ Fallit tertiò, nisi producant̃ prædicti, non ut testificentur uiua uoce, sed ad solennizandum instrumentum de gestis coram eis, ſm Imol. post do. Ant. in d. c. non fine. in antepe. col. per ea, quæ ipsi eleganter notant post Inn. in c. ex literis. suprà, de transact. ubi ponunt, quòd licet aduocatus non possit esse testis, ut testificetur ad commodum clientuli: tamẽ etiam tempore aduocationis potest describi testis in his, quæ geruntur in causa, & postea de his testificari in futurum, tempore, quo non erat aduocatus, per illũ tex. cum gloss. ut ibi etiam latiùs per Imo. Et hanc fallentiam intellige, nisi ad illud, in quo iudex fuit descriptus ut testis, statutum requireret certum numerum testium ultra authoritates iudicis: quia in illo numero non possit iudex computari, secundum Pet. de Anch.
9 plenè d. cons. clxij. ¶ Fallit † quartò, nisi ambæ partes consentirent, ꝙ tales testificarentur, ſm do. Ant. & Imo. in d. c. non fine, per tex. in c. dilectorum. j̃. tit. j. & facit, quod habetur in l. Theopompus. ff. de dote præleg. & in l. j. §. fi. ff. de uerb. oblig. ubi etiam de consensu par-
10 tium potest credi dicto unius. ¶ Fallit † quintò, nisi producantur ad declarandum id, quod obscurè dixerunt in sententia, uel laudo, dando sanum & conuenientem intellectum uerbis suis. Ita dicit notanter Bart. hîc, & in d. l. ne in arbitris. Idem do. Ant. hîc allegando Inn. in d. c. non fine. & subdit, ꝙ in declarando dictum suum debent interrogati assignare bonã causam suæ declarationis: & pro hoc facit, quia talem declarationem non potest alius facere, cùm sit quid consistens in animo: ut in simili per Ang. in l. ex facto. in princip. ff. de uul. & pup. Dixi in simili in c. causam. el j. uersic. fallit tertiò. s̃. eod. ¶ Sed istam fallentiam intelligo ueram, uel quando à iudice ex officio isti repetũtur, uel ambæ partes eos producunt: sed si una pars tantùm produceret, non uidetur, ſm do. meum hîc, ꝙ istud procedat, per c. per tuas. & per no. in c. cùm clamor. j̃. eo. ubi testis qui semel deposuit, & locutus est aliquid obscurè, qđ tamen ex iuris præsumptione accipitur in uno sensu, non potest repeti post publicatos testes ad petitionem partis, ut illud declaret propter dubium subornatiõis, propter quod uidet̃ hîc, qñ sententia transiuit in notitiam partis. Facit quod habet̃ in l. si quis decurio. C. de falsis. Et hoc modo procedere posset opi. Spe. in tit. de arbit. §. fin. uer. sed nunquid uerbũ dicentis simpliciter arbitrum nõ posse declarare uerbum ambiguũ laudi. Et ista procedunt, quando isti, qui tulerũt sententiam, producunt̃ ad declarandum dictũ suũ, tanquã testes. Quando aũt tanquam iudices, uel arbitri, nõ ut testes, possunt interpretari suam sententiam, non est materia nostra: sed plenè ponunt Bar. & Imo. in l. ab executiõe: ff. de app. reci. & Bal. in l. ea, quæ. C. cõmi. uel epistolas. & Innoc. & alij in c. j. s̃. de postu. præla. cum si. ¶ Fallit sextò, nisi per eorum testimoniũ nemini fieret præiudicium, ſm Arch. & Do. in c. de concilijs. xviij. dist. Ita procedere potest, quod notat Rota decisione lxxxvj.
11 in antiquis. ¶ Fallit septimò, nisi † deponerent ꝯtra se, ſm Cald. do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc, & do. Ant. Imo. & do. Ab. in d. c. non fine. per illũ tex. per quem inferunt, ꝙ aduocato procuratori in similibus creditur in tali casu. Facit gl. ij. in c. attestationes. j̃. de despon. impub. & ibi Abb. Istud autem intellige uerum, ſm do. Abb. hîc, & in d. c. non fine. ubi deponunt cõtra sententiam, allegando probabilem errorem: sed ubi allegaret turpitudinem suam, & quæ redderet eos criminosos tali crimine, ꝙ aliàs testificari non possent, istud non procederet, per c. nemini. xv. q. iij. & c. pen. s̃. de confes. & c. ueniens. s̃. eod. Et dicit do. Ant. in d. c. non fine. ad fin. quòd si detegitur turpitudo, quæ prima facie sonat in delictum, sed aliquo casu potest esse delictum, tunc non dicetur allegare turpitudinem. Dat exemplum in d. c. non fine, ubi erat data pecunia pro iure spirituali, quod prima facie præsumitur illicitum, c. cùm pridem. s̃. de pac. & c. fin. suprà, de transact. Sed tamen aliquo casu hoc permittit̃, ut in c. nisi essent. j̃. de præb. ſm ipsum. Ex quo dicto habetur una conclusio noua, ſm do. meum hîc, ꝙ quando testis confitetur crimen, quòd prima facie præsumitur esse crimen, aliquo tamẽ casu potest fieri licitè, tunc tale crimen non repellit penitus testem de iure Canonico, sed diminuit eius fidem: quod multùm no. ad materiã c. testimoniũ. j̃. eo. ¶ Sed aduerte ad id, quod dictum est, secundum do. Abb. de eo, qui fatetur crimen, quòd aliàs repelleret testem: quia contra ipsum tenet hîc do. meus, quia socius & particeps criminis admittitur ad testimonium, quo ad plenam probationem in crimine, quod uerisimiliter ex natura sui non potest per alium probari, per tex. quem no. ibi do. Abb. in c. fin. infrà, tit. proxi. Vnde dicit text. in c. peruenit. eod. tit. quòd testis, qui

iurauit

iurauit ad instantiã partis non testificari, põt probare se ita iurasse in præiudiciũ partis, licet sit particeps delicti: quia pro alio, s. sciri non possent talia iuramenta, quæ cõiter præstantur in secreto: & maximè istud est, qñ quis producit̃ contra autorẽ criminis, per c. intimauit. s̃. eo. ut hîc latiùs per ipsum: cuius motiuũ nõ bene capio, quia non probant ista iura de crimine, qđ aliàs repelleret testẽ, sed detegit̃ iuramentũ temerariũ: quod an repellat, dixi in d. c. intimauit. Et si dicta sua essent uera, admitteret̃ semper socius criminis in testem: qm̄ in criminibus, maximè occultè tractatis, uix alij testes inueniunt̃. Et hoc esset ꝯtra notata in c. ueniens. s̃. eo. & plenè per Sal. in l. fi. C. de quæst. & facit, quod dictũ fuit
12 in c. sicut. s̃. eo. Ideo cogita. ¶ Fallit † octauò, ubi ex eo, sup quo prędicti attestant̃, non imminet laus, uel uituperium ex aliquo gesto, uel omisso, ſm do. Ant. hîc per doctrinam Io. And. in d. uer. item ꝙ est administrator. relatum suprà in conclusione: & per ipsam etiã sequit̃ do. Ant. in c. Quintauallis. uersi. sextus casus. j̃. de iureiur. & in c. cùm dilecti. s̃. de elect. Sed in proposito non dat exemplum: & re uera malè potest dari: quia ubi iudex attestat̃ aliquid gestũ corã se præiudiciale, nõ est dare casum, in quo omissio actus non arguat in ipso dolũ, uel latã culpã: cùm omnia acta debeant probari per scripturã, ut dicit Bart. in d. l. ne in arbitris. aliàs tenet̃ parti ipse iudex, c. qm̄. in fi. s̃. tit. j. Et licet do. meus hîc respondeat, ꝙ acta pñt probari per testes, allegãdo Bal. in l. gesta. C. de re iud. tñ per hoc non soluit̃ contrariũ: quia, ut dixi, in d. c. qm̄. in ult. q. cõis opi. est contra Bal. ¶ Fallit nonò, nisi admittant̃ in subsidiũ, i. super his, quæ alijs non pñt esse nota, ſm do. Ant. & alios hîc: & est tex. cũ gl. in uerbo, tres. in fi. in c. cùm dilecti. s̃. de elect. & ibi pulchrẽ do. Ant. Non tñ erũt isto casu testes integri, sed eorũ fides erit in arbitrio iudicis, ſm istos. Et ista fallentia habet pulchrum in se: quia negari non potest, quin parti imputet̃, cur acta, quæ cõiter solent fieri, multis astantibus non probent̃ per testes: unde, ut uides, talis culpa non attenditur, aut dicitur, ꝙ in c. cùm dilecti. loquit̃ propriè de actibus, qui sui natura probari non possunt, nisi per eos, qui producuntur. Et ideo extensio istorũ, quo ad hunc casum, est bene notanda, ſm do. meum hîc. ¶ Reliqua dic, ut hîc per Scribentes: quibus etiã adde latè do. Car. cons. cxliiij. quod incipit, In Christi, etc. factũ tale est, magister Bartholomeus. in ij. char. ubi consuluit, ꝙ in causa reductionis arbitrator potest esse testis: & ponit quædã contra do. Ant. in d. cons. xxviij. qui in eodẽ facto fuit ab alia requisitus. Sed inter cætera dicit do. Card. ꝙ licet arbiter aliàs arbitrator his casibus, quibus potest testificari, non probet plus ꝗ̃ unus testis: tñ pars, pro qua latum est laudum, poterit iurare in supplementũ ꝓbationis, iuxta l. admonendi. ff. de iureiur. & dicit, ꝙ licet hoc uideat̃ dictũ nouũ, tñ tutũ est ipsum tenere, sicut in simili dicit Inn. in c. ueniens. j̃. de præscri. Sufficit eñ, qđ iure probatur: quia arbitrator deponit testimoniũ coram alio, & sic potest deferri parti dictum sacramentũ: quia licet in causa reductionis nõ procedat̃ in forma iudicij ut traditur in d. c. Quintauallis. tamen respectu probationis non uidetur facienda differentia: imò fortiùs succurrendum arbitramento, cùm ei stari debeat nisi sit iniquum, ut ibi per eum. Et in materia uide etiam per Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. ¶ Ex prædictis infert hîc do. Anto. ad plura: & primò,
13 in quantum tractat de aduocato, dic † breuiter ex dictis suis, & Imol. hîc, & eorundem in c. ex literis. suprà, de transact. & Bald. in l. omnibus. C. de testi. & Domi. & Petr. de Anch. in c. Romana. de testi. in vj. quòd non potest esse testis propter affectionem, l. fin. ff. de testi. & d. c. Romana. ¶ Fallit in casu, quem dixi suprà. uer. fallit tertiò. Idem tenet Ioan. And. in regula, cùm quid una uia, de reg. iur. in vj. in Mercur. Idem, si fuisset electus in aduocatum, tñ non præstitisset patrocinium: quia istud ponderat̃ in d. l. fi. Idem, si de consensu partium, ſm do. Ant. & Imo. hîc. Sic de proxeneta traditur in c. j. eo. tit. in vj. Idem, si produceretur contra eum, pro quo fuit aduocatus, ſm gl. pen. in d. c. Romana. Idem in subsidium, si fortè alij nõ fuissent in debito numero in actu gesto coram aduocato, ſm do. Ant. hîc per c. ueniens. in fi. j̃. eo. & l. consensu. C. de repud. Quæ iura nõ faciunt: quia non sumus in casu, qui de sui natura non possit esse notus alijs, iuxta id, quod dixi in c. in literis. in j. notabili, s̃. & ideo imputandũ est partibus, cur nõ adhibuerint idoneos, ſm Imo. hîc: pro qua facit, quod not. do. Abb. in c. insuper. in fin. j. col. s̃. eo. & istud re uera multùm facit, contra quod dixi s̃. uer. fallit. cùm possit tamen produci tunc ad præsumptionẽ, ſm Imo. hîc, arg. gloss. in c. de consilijs. xviij. dist. Idem, etiamsi aduocatus, secundum prædictos hîc, per id quod no.
14 Inn. s̃. eo. insuper. ¶ De † procuratore autem uide gl. pe. & Domi. in d. c. Romana. & do. Ant. & Imo. hîc, & do. Ant. in c. insuper. suprà, eo. & ibi latè do. meum in ult. q. & do. Ant. in c. ex literis. & ibi Imo. & latè do. Flo. in l. fin. ff. de testi. & Bald. in c. inter pares. in pen. col. in tit. de lege Corra. & Bart. in l. deferre. §. idem decreuerunt. ff. de iure fisci, & Ioan. Andr. pulchrè in regula, cùm quid una uia. & Bald. in authen. sed nouo iure. C. si cer. pet. & do. Abb. in c. fraternitatis. in fin. de cler. non resi. Et in effectu de ipso uidetur dicendum, prout dictum est de aduocatis. Imò fortiùs repelluntur, cùm sit pars in iudicio, & habet illud locum etiam in procuratore reuocato lite pen. quia præsumitur in fraudem, secundum Rotam decisione cxxij. incip. Item si procurator. in nouissimis. Et dicit hîc domi. Anto. quòd procurator in causa possessionis potest esse testis in causa proprietatis: quod tene menti, secundum Imol. hîc: pro quo facit, quod not. gloss. do. Anto. & Imol. in c. prox. dicentes, quòd si testis iuratus super possessione producatur super proprietate, non probat. Et in quantum Imol. hîc post Bart. in d. c. idem decreuerunt. ponit de procuratore dato ad soluendum pecuniam: adde in simili Rotam decisione ccxxv. quæ in-
15 cipit, Quidam agebat. in nouissi. ¶ De † solicitatore autem uide Rotam decis. cxlix. quæ incipit, Item quòd solicitator. in nouissi. ubi dicunt, eum repellendum à testimonio: & sequuntur do. Anto. & Imol. hîc: quibus adde Angel. idem tenentem consil. ccxxxj. Istud autem intellige primò in constituto ab ipso principali ad solicitandum: secus, si esset familiaris procura. qui etiam imposuit solicitationem secundum Rotam, ubi suprà: quia socij mei socius, meus socius non est, l. socius. ff. de reg. iur. Ex quo puto idem de consanguineo procuratoris. Secundò intellige, nisi talis solicitator non haberet salarium à principali, secundũ Ro. plenè consil. xlv. Et ita uidentur loqui do. de Rota. Si autem aduersarius dicat eum salariatum, incumbit ei onus probandi, ut per Ro. in d. consil. cuius rationes facilè tolleret̃: & contra ipsum facit, quia non habens salarium uidetur magis affici causæ cùm sola affectio
16 ipsum moueat: salariatum uerò merces. ¶ De † proxeneta autem uide do. Anton. in c. dilectorum. infrà, tit. j. & in c. insuper. suprà, eod. & ibi do. meum, & Spec. & Ioã. And. in tit. de teste. §. j. uersic. quid de proxeneta. & domi. Anto. in c. cùm dilecti. suprà, de ele. & gloss. & omnes in c. j. de testib. in vj. & do. Abb. in d. c. fraternitatis. in fin. & c. ex literis. in princip. suprà, de translat. de quo in effectu dicitur, quòd non est idoneus, maximè ubi percipit salarium, nisi in crimine symoniæ, d. c. j. uel nisi de consensu partium, secundum gloss. ibi, & in c. Romana. eo. tit. uel nisi producatur ab extraneo, secundum glo. in d. c. Romana. Reliqua ad intellectum glo. seq. dic, ut hîc per Scribentes, quibus non est addendũ.

c. cùm à nobis.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Testis quando producitur super dilatoria ante litem contestatã, non potest cogi iurare & deponere super principali: secus, si super peremptoria. Rationem differentiæ subnectit.*
2 *Testis depositio ultra articulata non ualet. num. 3. 4.*
5 *Testis debet iurare se ueritatem dicturum, prius quàm deponat: alias depositio non ualet. & num. 6.*
7 *Testis ãn posit deponere per scripturam suam? et concludit, q̃ non. Quæ regula fallit quinq; modis, ut numero 8. 9. 10. 11. & 12.*
13 *Testis simpliciter iurans, intelligitur iurasse super tota causa.*
14 *Testis rei post exclusionem non debet interrogari super intentione actoris.*

CAPIT. VLVM XXIX.

DE testibus. ¶ Testi super dilatoria inducto non creditur super principali, nec cogitur deponere: secus, si super peremptoria: tunc etiã potest cogi, ut iuret super toto. H. D. ¶ Not. primò, ibi,
1 nec cogi. q̃ † quando testis producitur super dilatoria ante litem contest. non potest cogi iurare & deponere super principali: secus, si super peremptoria. Et ratio differentiæ potest esse duplex, secundũ do. Ab. Primò, quia ante litem contest. super principali non examinant testes, ut tangit hîc gl. ij. quia recipere testes simul & semel super negotio principali & super dilatoria implicat contradictionem: nam dilatoria dicit non esse procedendum in principali negotio: & recipere testes super principali, est in ipso procedere: ergo hoc non est admittendum, c. exhibita. s̃. de iudi. ¶ Not. etiam ex fin. & tene menti, fm do. meum, quòd sicut ille, qui renunciauit testibus, uel fecit productionem, uel fecit publicari processum, non potest altero ex his casibus testes producere: ita non potest uti probatione facta ab aduersario super alio articulo, quàm super quo aduersarius testem produxit. Facit ad notata per Bal. in l. petendæ. C. de temp. in integ. resti. pe. & Spe. in tit. de dila. §. uidendum. uersi. in summa. ubi dicit, quòd quando est exclusus aliquis à facultate probandi, non potest uti dilatione rei, tanquam cõmuni, de quo tamẽ per Bar. in l. j. §. nunciatio. in ult. q. ff. de oper. no. nun. & Bald. in c. præterea. s̃. de dila. & in authen. iubemus. C. de iudi. ubi dixit per illum text. quòd licet dilatio statuta uni ex litigatoribus, intelligatur esse cõmunis utriq;, tñ fallit, nisi ille, qui allegare uellet dilationem esse cõmunẽ, renunciasset priùs oibus probationibus & allegationibus. ¶ Glo. j. ibi, non iurauerunt. Super
2 hoc no. bene iuncto tex. quòd † testis deponens extra articulum, super quo producitur, nulliter deponit: quia non iuratus. Et sequuntur Scribentes hîc, & Bar. post gloss. in l. si quis libertatem, ff. de petit. hær. Facit optimè ad id, quod not. Bart. in authen. at qui semel, in pen. col. uersic. ex prædictis apparet. C. de probat. & do. Ant. in c. fraternitatis. suprà, eod. ubi dicunt, quòd si testis productus super uno articulo, deposuit etiam in alio, quod non continebatur in primo ad necessitatem probationis, non impeditur pars publicatis testibus producere testes super illo, super quo non iuratus deposuit. Ad quod etiã uide Bal. in l. quoniã liberi. in prin. C. de testi. Adde etiã, quod no. do. Maria. in repe. c. qualiter, el ij. q. ix. ar. j. j. de accus. ubi ponit, q̃ ad dictũ testis producti super fama, qui deposuit super ueritate criminis, non potest sequi condemnatio. Alleg. tex. cũ gl. fm unũ intellectũ in c. inquisitionis. §. tertiæ. in uerb. super illis. eo. tit. Et ideo subdit eleganter gl. hîc, q̃ testis inductus super possessione, si deponat super proprietate, non probat: & sequuntur Scribentes hîc: quibus adde omnino Bald. in l. momentaneæ. post gl. fi. C. qui legi. perso. ubi dicit, q̃ etiã ubi proprietas adminiculat possessioni, prout in casu c. licet. suprà, tit. j. testis, qui iurauit super mero articulo possessorij, non potest interrogari de proprietate: quia deponeret non iuratus, nisi iurasset super tota causa, ut ibi per ipsum. Et adde Inn. in c. j. in gl. ar. q̃ licet. s̃. de postu. præla. ubi dicit, q̃ testes non sunt examinãdi super alijs capitulis, quàm
3 super ostensis in quisito, uel accusato. ¶ Sed † prędicta declara primò ex his, quæ eleganter scribit Inn. in c. cũ super. in fi. gl. magnæ, s̃. de confes. & in c. inquisitionis. in glo. ex hoc loco. in fin. j̃. de accus. ubi dicit, quòd licet testis non teneatur de rigore respondere, an sit criminosus, uel non, ut diceturin c. cùm causam. j̃. eo. tamen si respondet, ualet testimonium, tanquã de accessorijs ad testificandum: uel si non ualet dictum eius in hoc tanquam non iurati, ualet tamen, quia in hoc magis ei credendum est, qui de se nouit meliùs ueritatem: & sequitur do. Anto. in c. cùm causa. uer. tertiò est dubium. j̃. eo. dicens, quòd etiã ualere potest ut confessio, quæ nõ exigit formã iuramenti. ¶ Secundò declara ex his, quæ scribit Imo. in c. super hoc. uer. ex hac etiã lectura. s̃. de renun. & ibi do. Anto. ubi dicunt, q̃ licet testis non debeat deponere extra articulum, ut hîc, & l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. tamen istud uidet fallere, si interrogetur de causa facti deducti in articulo quando ipsum factum non est uerisimile, licet causa ipsius facti non sit expressa in articulo. Patet ex illo tex. cum gl. ubi testes producti super articulo renunciationis spontaneæ habent deponere de causa ipsius: quia non est uerisimilis: & ratio esse potest, quia in effectu nõ dicitur deponere extra articulũ deponendo super dicta causa, cùm illa tendat ad certificandũ deductum in articulo. Et illud, quod hîc dicit, procedit, quando id, quod deponit, non concernit id, quod in articulo continet. ¶ Tertiò declara ex his, quæ scribit eleganter Ang. in l. ij. ff. de iurisdi. om. iudi. ubi dicit, q̃ aut dictũ testis non ualeret super principali, super quo deponit, sine accessorio super quo deponit: & tunc ualidè in eo deponit: aut id, quod est probatum super articulo principali, potest habere effectum de se etiam sine accessorio, super quo testis deponeret, licet fortè esset magis iustificatum, uel magis uerisimile: & tunc uidetur, quòd tale dictum non ualeat. Allegat nota. ibi. Et possunt dici dependentia & connexa necessaria, sine quibus iuramentum non operaretur, ut sunt circunstantiæ, de quibus in c. cùm causam. & ibi in gl. magna, j̃. eo. scilicet, quando testis interrogat de causa scientiæ, uel an sit inimicus eius, contra quẽ testificatur. Et hoc modo intellige notabile dictũ do. Iac. But. in l. Lucius. in prin. ff. de infa. ubi dicit, q̃ licet testis interrogetur de his, quæ non congruunt ad effectum, super quo deponit: putà, an attineat producenti: & dixit, q̃ non, ualet eius dictum. Et dicit Bald. in l. testium. C. de testi. quòd illud, quod est de appenditijs, dicitur ad propositum & pertinens ad articulũ: & idem Ang. in l. iam dubitati. ff. de hæredi. insti. & uide notabile dictum do. Innocen. in c. pastoralis. ante medium ibi, omnes antè fatentur. in frà, de excep. ubi dicit, quòd si actor producit testes ad probandum debitum, & illi etiam deponunt, quòd debitum est iudicatum, hoc prodest reo: quia licet ad hoc non fuerint testes inducti, tamen contingit negotium principale: & hoc dictum rememorat pulchrè Bald. in l. peremptorias. circa fin. uersic. quæro, actor. C. sen. rescin. non pos. quia productus super præsente obligatione deponit de eo, de quo est interrogatus, saltẽ tacitè. Bene facit, quod no. do. Ant. in c. cùm olim. in vj. & xvj. col. j̃. de censibus. Ad idem, quod no. Inn. in c. ex parte. post prin. s̃. de arbi. ubi dicit, quòd licet arbiter non possit pronunciare super non deductis, ut ibi, tñ potest super cõtiguis ad deducta: & pulchrè no. do. Ant. in c. Quintauallis. in xxiij. differẽtia, j̃. de iureiur, sic etiam dispensatio extenditur ad contigua, fm gloss.

gloss. in c. quia in tantum. de præbend. & mandatum procur. secundum gloss. in c. licet. viij. q. j. & sententia, l. si cùm tibi. C. de iudic. & ibi Bart. & iuramentum, l. si duo patroni. §. si quis iurauit. ff. de iureiur. & potestas delegati, secundum Inn. o c. & Bald. in c. causam, quæ. in frà, de re iud. Et quamuis Ang. in d. l. ij. sentiat, quòd q̃ñ id, quod principaliter inducitur in articulo, potest habere effectum de se, non ualet dictũ testis in accessorio, licet aliquo modo pertineat ad iustificationem, uel impugnationẽ eius, quod continet in articulo: tamen dicit hîc do. meus, sibi placere, quòd qualitereunq; id, super quo testis deponit, dependeat ab articulo. Probatur per dictũ testis: quia probationũ facultas nõ est angustanda, c. ij. s̃. tit. j. Vnde sicut in materia fauorabili concesso uno uenit omne antecedens, uel accessorium, sine quo principale esse posset, sed non æquè cõmodè, ut latè per Bald. in d. l. ij. ita in proposito, præsertim quia in dispositione hominis commisso uno censetur commissum aliud, sine quo licet actus expediri posset, tamen meliùs expeditur cum ipso, l. cuicunq;. §. sed & si peccuniã. ff. de insti. & no. gl. in l. j. §. quæ deposi. ff. depositi. ¶ Quartò declara, nisi testis diceret aliqua conferentia ad declarationem eorum, quæ super arti. deponit: quia dicuntur esse ex articulo, non extra articulum. Ita dicit Bar. in d. l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. & dicit se dixisse in l. j. ff. si cer. pet. ubi etiam uide Paul. de Cast. facit l. hæredes palàm. §. j. ff. de testa. & quod dixi in c. licet causam. uersi. limita de-
4 cimò. suprà, tit. j. ¶ Vltimò † declara, nisi testis iurasset dicere ueritatem super tota causa: quia si illud, quod dicit esse extra articulum, facit ad causam, ualet eius dictum: quia deponit super eo, super quo iurauit, secũdum Spec. plenè in tit. de teste. §. j. uersi. item quòd deponit. & Bartol. in d. §. idem Iulianus. & Bald. in d. l. momentaneæ. Debet autem iurare super tota causa, quando non producit ad certum articulũ, ut hîc, & do. Abb. Et ratio huius declarationis est: quia pars producendo certos articulos, non uidet propterea renunciasse productioni factæ super tota causa, ut hîc plenè per do. Ant. Et fm prædicta intellige, quod no. etiam Bal. in l. testium. uer. circa tertias. C. de testib. & do. Ant. in c. cùm causam. j̃. eod. ubi dicit post Io. An. quòd licet testis non possit deponere efficaciter super non contentis in libello, potest tamẽ deponere super circũstantijs petitorum in libello. Et uide Bart. in l. si quis legatum. in fin. ff. de falsis. ubi dicit, q̃ licet testis deponat extra articulum, tamen nõ peccat testimoniũ super articulo. Et uide Bal. in l. non nudis. in fi. C. de proba. ubi dicit, quòd iuramentũ testis includit in se ea, per quæ peruenitur ad ipsum directè, uel indirectè: & ideo dicit, quòd si testis productus super articulo de substantia filiationis, putà q̃ sum filius, non dicat hoc, sed quædã accidentia, putà famam & tractatũ parentum, probat: nec est uerum, quòd super eo non sit iuratus. Et ibi etiã ponit id, ad quod allegaui do. Maria. s̃. ante istas declarationes. ¶ Et in quantum Innoc. & alij hîc tangunt,
5 an † ualeat dictum testis, qui iurat postq̃ tulit testimonium: & cõmuniter concluditur, quòd non: quia iuramentum debet præcedere, per tex. hîc, & in c. in primis. ij. q. j. & in c. hortamur. iij. q. ix. ut hîc per do. Abb. Adde Bald. idem tenentem in c. fraternitatis. suprà, eo. & in l. iurisiurandi. in princ. C. de testi. Sed ibi limitat, prout etiam limitat Gaspar Cal. hîc, nisi incontinenti post depositionẽ iurasset: quia tunc est præsumptio, quòd quando deposuit, cogitauit de iuramento prestando: & ideo pręsumitur uerum dixisse propter reuerentiam iuramenti, quod sciebat se præstaturum, sicut si priùs præstitisset. Vnde succedit doctrina, quæ colligitur ex dictis glo. & Bart. in l. iurisiurandi. in princip. ff. de ope. libe. ubi Bart. refert se respondisse, quòd si pater priùs donat filio, postea incõtinenti eum emancipat, ualet donatio: quia propter contiguitatem temporis res reducitur ad ordinem iuris: & sic præposteratio solennitatis substantialis non uitiat, quando ex ipsa præposteratione non cessat causa, propter quam inducitur dispositio: secus, si cessaret. Vnde dicit Bald. in l. non aliter. in primo cõmento, iuxta fin. ff. de adop. quòd si iudex, qui debet interponere decretum in fine post causæ cognitionem, interponit illud à principio, ista pręposteratio uitiat: quia apparet, quòd illud fecit sine causæ cognitione: & faciũt not. pulchrè per Domi. in c. ut circa. §. j. in ult. col. de elect. in vj. ¶ Est uerum, q̃ do. Abb. hîc etiam isto casu tenet idem, quod in alijs: sed do. meus eleganter concordat opiniones, ut prima procedat, quando testis iurauit sponte incontinenti nullo interrogante, uel ipsum petente ut iuret: sed si iurasset etiam incontinenti ex eo, quia de hoc fuit requisitus, procedet secunda opinio: quia non est præsumptio, quòd in dicto cogitauerit de iuramento præstando à se, cùm nesciret, utrùm esset ad hoc cogendus: imò uerisimiliter debuerit cogitare, quòd nõ uidendo omitti in principio iuramentũ consuetum præcedere.
6 ¶ Ratio † autem, propter quam regulariter nõ sufficit, quòd iuramentum sequatur, est, secundum Sal. in d. l. iurisiurandi. & do. Abb. hîc: quia si testis primò iurat, postea deponit, præsumitur quòd timore iuramenti non dicet falsum, nec est aliqua causa impellẽdi ipsum ad falsum dicendum: sed quando testis priùs deposuit & postea dicitur sibi, quòd iuret, suspectum est eius testimonium: quia præsumitur, quòd timore infamiæ & erubescentię nunc non diceret contrariũ eius, quod primò dixit: si autem recusaret iurare, puniretur pœna falsi de eo, quod dixit non iuratus, si conuinceretur de mendacio, ut solenniter per Io. And. in regula, non est sine culpa. de reg. iur. in vj. in Mercur. & Bart. in l. si quis legatum. in uer. iuxta hoc. ff. de falsis. & Paul. de Leaza. in commento c. testimonium. in pen. col. infrà, eod. & Bart. in l. admonendi. uer. quæro, si reperiuntur. ff. de iureiur. & Bald. in d. l. iurisiurandi. in fin. & in l. fin. in fin. C. si ex falsis instrumen. & in l. ex his. C. de testa. mil.
¶ Item in quantum do. Abb. & Imol. hîc concludunt,
7 quòd † si testis scripsit testimonium suum, & tradit illud iudici in scriptis, uel eidem legit, non ualet eius testimonium, per c. relatum. v. q. ij. & c. testes. iij. q. ix. quia non posset cognosci uultus testis, iuxta l. de minore. §. tormenta. de ff. quæstio. quicquid dixerit Bar. in l. Theopompus. ff. de do. præleg. & do. Anton. ut hîc per eos. Adde domi. Abbat. eadem dicentem in c. à nobis. per illum textum infrà, qui matrimo. accus. pos. & idem tenet Pet. de Ancha. in c. fin. de re iudic. in vj. & do. Anto. in c. j. in fin. infrà, tit. proxi. & Bald. in rubric. suprà, eod. plura adducens, & Goffred. in summa huius tituli, §. super quibus. ad fin. uersic. quid si testis scribat. & Specul. in tit. de teste. §. nunc tractandum. uersic. quid de muto. & ibi Ioan. And. Facit c. quem
8 pœnitet. de pœniten. distin. j. ¶ Fallit † primò, quo ad præsumptionem faciendam: quia illam operatur tale testimonium, ut per do. Anto. Imol. post Hostiens. in c. cùm in ecclesijs. suprà, de maio. & obed. Facit d. c. à nobis. & c. ueritatis. ibi, cùm multi prælati. suprà, de do. & contu. & quod notanter dicit domi. Anto. in c. cùm olim. el j. in fin. j. col. infrà, de priuileg. Vbi per
9 illum textũ, dicit idem de teste non iurato. ¶ Fallit † secundò in non ualentibus loqui, secundum do. Ab. hîc, & Spec. d. uersic. quid de muto. & domi. Anto. in c.
10 cùm apud. infrà, de sponf. ¶ Fallit † tertiò, nisi ageretur de probanda fama alicuius extraiudicialiter: quia poterit probari per testes deponentes per scripturam, secundum gloss. in d. c. relatum. in uersicul. testimonium. per c. extraneo. xxj. dist. & facit, quod in simili notant Innocen. & Doct. in c. j. s̃. de postu. præla. & in c. cùm in tua. j̃. de sponf. & dixi in c. ij. suprà, eo.

c. de testibus.

¶ Fallit

11 ¶ Fallit † quartò, nisi essent testes, qui haberent deponere de peritia artis: quia possunt deponere per scripturam, ut probat tex. sing. in l. pe. §. fi. cum l. seq. ff. si mensor. falsum mo. dixe. licet dici posset, q loquitur de agrimensoribus electis à partibus, nõ à iudice: quia tales sunt potius iudices, quàm testes: unde iurare non tenent̃, ut dixit do. Ant. in c. ueniens. s̃. eo. & in c. Quintauallis. uer. quinta differẽtia. j. de iureiu. ¶ Fallit quintò
12 & ultimò, nisi † testes uellent deponere per scripturam legendo ipsam in præsentia iudicis: quia tunc cessaret ratio d. §. tormenta. s̃m Bald. in d. l. iurisiurandi. in fi. & sentit do. Anto. in d. c. cùm apud. qñ dicit, q d. c. testes. loquitur in absente, qui uult ratificari per literas: & potest adduci gl. in uerbo, scripturã. in c. qualis. xxx. q. v. Sed contrariũ tenet Sal. in d. l. iurisiurandi. quẽ sequit̃ do. meus hîc: non per suas rationes, quas dicit esse fragiles, & bene, ut in uoce dicam: sed quia uidetur tunc testis dicere sermonem præmeditatum, contra no. in c. cùm causam. j. eod. Item quia negari non potest, quin meliùs discerneretur color uultus, & constantia testis, si testificaretur non legendo scripturam: quæ duæ non parum faciunt ad detrahendã, uel augendã testiũ fidẽ, l. iij. uer. tu magis. ff. eo. Ideo talẽ iudex potest repellere. Et ideo puto gl. non bene locutã in d. c. qualis. quia si peccator legeret peccata, cessat pars erubescentiæ, ɔ̃tra d. c. quem pœnitet. Subdit tñ do. meus hîc, q posset esse casus, in quo esset iusta causa admittendi talem testem, putà si factum esset ualde implicitũ & inuolutum: quo casu ex inaduertẽtia magis, quàm ex dolo dubitari posset de uariatione sermonis, sicut in tali facto probabilis error excusat, l. fi. & ibi Bar. ff. de confes. Et de materia uide etiam per Bar. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de dam. infect. & Bal. in rub. ff. de iureiur. & in l. bonæ fidei. uer. sequitur uidere. C. de reb. cred. ibi, tamen cõmunem. ¶ Vltimò pro cõplemento materiæ facias quędã notabilia ex dictis Doct. hîc. Et primò no. q non solùm, qñ testis examinat̃ in casu, quo actor est exclusus à productione testiũ, potest ipse actor instare, ut super illomet articulo interrogetur pro se: quia natura testimonij est cõmunis, ut habuimus post gl. in c. fraternitatis. s̃. eo. sed etiam, si ex interuallo hoc peteret. Ita per multa ɔ̃cludit hîc do. meus, dicens: se hoc habuisse in facto, & non inuenisse decisionem in terminis: sed istud probat ex eo, quod no. Inn. & do. Ant. in c. præsentiũ. j. eo. ubi dicunt, q si ad reprobandum testes partis aduersæ sunt ꝓducti & iurati testes in iudicio, & postea pars producens uelit renũciare illis testibus & eorũ ꝓductioni, ut nõ examinent̃, nõ potest altera inuita: quia per productionẽ illi testes sũt effecti cõmunes. Ex quo patet, q etiam si pars producens testes non uelit eos facere examinari, tñ altera pars poterit eos facere examinari ꝓ se. Multò ergo fortiùs dicent̃ effecti communes, qñ pars ultra productionẽ fecit eos examinari. Et non est mirũ in casu nostro, si ex persona rei actor consequit̃, q ex se consequi non posset, per text. notabilem in l. petendæ. C. de temp. in inte. resti. pet. & in l. fi. C. de fru. & lit. expẽ. Ad idem adducit, qđ no. Inn. do. Ant. & do. Ab. in c. ex conquestione. s̃. de resti. spol. ubi dicunt, q qñ rescriptũ delegati est præsentandũ iudici, & pars citata, ipso iure est effectũ cõmune reo, adeò q actor reo inuito illi renunciare non potest: nec in casu nostro imputat̃ parti, quæ tempore examinis non institit, ex quo sciebat testem in ueritate esse cõmunem, & ius suũ saluũ durare, l. sicut. §. non uidet̃. ff. quib. mo. pig. uel hypo. sol. Aliàs sequeret̃, q in casu, de quo in d. c. ex conquestione, non posset ex interuallo post præsentationẽ rescripti reus uti illo: qđ esset ɔ̃tra Doc. ibi. Et istud est bene notãdũ
13 s̃m ipsum. ¶ Secundò no. q † testis simpliciter iuratus, intelligit̃ sup tota causa iurare, s̃m do. Ant. & Imo. hîc: & hoc, qa indefinita æquipollet uniuersali, qñ est eadẽ ratio oĩm indefinitè cõprehensorũ, ut latè per Bar. in l. si pluribus. ff. de leg. ij. Et hæc est interpretatio conueniens iuri, qñ testis debet iurare deponere uerũ super tota causa, s̃m Bar. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiu. & dixi in d. c. fraternitatis. Et hoc est uerũ, s̃m Imo. etiamsi pars produxerit post testes certos articulos: quia per hoc non uidet̃ restringere ꝓductionem testiũ indefinitam, ut dixi post Spe. s̃. in v. declaratiõe: quia per productionem unius iuris non uidetur alteri renunciatũ, nisi qñ sunt incompassibilia, uel electione tollunt̃, l. Lucius. ff. de peti. hær. Et de hoc etiam per do. Ant. in c. per tuas. uer. quæro, an testes. j. eo. Et istud est ualde notandũ pro sustentando dicto testis deponentis extra articulos, ut dixi in v. declaratione. ¶ Tertiò
14 no. s̃m do. meum ultra alios, q † si actor est exclusus à facultate producendi testes, ut hîc in fi. & uelit, q testis simpliciter productus ab altera parte interroget̃ super intentione ipsius exclusi, non audiet̃: quia licet iurauerint simpliciter in tota causa, tñ indefinita ꝓductio debet restringi ad intentionẽ producentis: in quo non est uerisimile, q uoluerit producere testẽ, per quẽ detur facultas actori ꝓbandi intentionẽ suã, cùm hoc sit ad eius prẹiudiciũ: & inducta ad unũ finẽ, non debent operari finẽ ɔ̃trarium, l. qui hoiẽm. §. fi. ff. de sol. & regula, quod ob gratiã. de reg. iur. in vj. Vnde non uidet̃ esse productus, nisi super exceptionib' & defensionib' rei: & nõ ẹquipollet indefinita uniuersali, qñ non est eadẽ ratio oĩum indefinita cõprehensorũ, ut per Bar. in d. l. si pluribus. Et hoc credit uerissimum, qñ actor, qui fuit exclusus à facultate ꝓbandi, non plenè ꝓbauit intentionẽ suã, uel saltem taliter, ut reus probabiliter possit suspicari deferendũ esse iuramentũ in causa, nisi autẽ alter istorũ non interueniret: quia tunc fortè intentio rei potuit esse uelle ꝓducere testes, qui de directo reprobarent intentionẽ actoris: dicemus, q cessat ratio præmissa, ut testis uideat̃ iuratus super tota causa: & consequenter poterit ad instantiã actoris interrogari etiã ex interuallo. Ita dicit ipse ad literam.

SVMMARIVM.

1 Agens possessorio potest allegare titulum coloratum.
2 Tertius non potest petere publicationem testium examinatorum pro partibus principalibus.
3 Acta facta cum collatore non nocent electo.
4 Attestationes aptas habens penes se, præsumitur eas didicisse.

CAPITVLVM XXX.

COnstitutus. ¶ Testes examinati inter alias personas, non possunt peti publicari à tertio: & si testes examinati reperiuntur penes partem, præsumit̃ didicisse testificata: unde excluditur ab alijs ꝓducendis. H. D. ¶ In tex. ibi, Canonicè con-
1 tulissent. No. s̃m Io. An. do. Ant. & Imo. q agens † possessorio non facit ineptè, si dicit se Canonicè institutũ: quia licet sufficeret dicere de possessione, c. in literis. s̃. de rest. spo. tñ per hoc ostendit, q incumbit possessioni, non ut prædo. Simile in c. ex parte B. s̃. de foro comp. & facit ad notata in Spe. eo. tit. §. nunc uidendũ. uer. sed pone, ago. Et sic debet ꝓbare titulũ saltem coloratũ, in tñ q pars aduersa admittat̃ ad probandum per testes super titulo incolorato eius, qui petit se restitui. Patet in uer. alioquin. ¶ In tex. ibi, aperire nolumus. No. singulariter & tene menti, secundũ do. Abb. & do. meum,
2 quòd † si testes sunt examinati inter partes principales in iudicio, tertius etiam pro suo interesse adhærens causæ non potest illos petere aut facere publicari, quasi examinatos inter alios personas: quia, secundum glossam hîc, in uerbo, Eboracensem. testes hîc isti examinati inter alias personas non faciunt fidem
3 pro isto tertio. Ex qua ratione infertur, quòd † iudicium,

iudicium, uel acta facta cum collatore, non nocent electo, uel ei, cui est facta collatio. Et rationem uide hîc per do. Abb. & traditur per gloss. in c. hæc quippe. iij. q. vij. & in c. tantis. lxxxj. dist. & in c. ad petitionem. infrà de accus. & in c. cupientes. §. cæterùm. in uerbo, nullum præiudicium. de elect. in vj. & Imo. in c. dudum. el ij. in gloss. in uerbo, partibus. s̃. de elect. & in c. statuimus. in ult. gloss. eo. tit. & glo. in c. pe. j. de re iudic. & ibi extensè per omnes. Sed pondera diligenter istam rationem gl. s. quòd non faciunt fidem: quia multùm facit contra ea, quæ diximus in c. causam. el j. in prima fallentia tertiæ regulæ, s̃. eo. s. quòd attestationes non prosint alijs habentibus ius cõnexum, etiam quo ad semiplenam fidem: & in hoc uidetur subsistere Bald. hîc in fin. nisi dicas, quòd posito quòd fidem facerent, tamen non operantur tantum, quòd ad præiudicium illius, qui nondum compleuit productionem suam, debeat fieri publicatio petente isto tertio. ¶ In text. ibi, apud eum
4 depositis. Not. iuncta gloss. secundum omnes, quòd † nedum publicatio impedit productionem, sed sola notitia attestationũ, non solùm certa, sed etiam opinata: qualis est ista resultans ex hoc, quòd partes penes se habuerint attestationes: propter quod præsumitur eas percunctatus: & optimè facit secundum Bal. hîc, l. non est ferendus. ff. de transact. nisi recepisset eas clausas, & ita reddidisset, secundum Host. & alios hîc: pro quibus facit l. j. §. sic ista. ff. depositi. & quod not. Bar. ibi, & Inn. & alij in c. fi. s̃. quod metus causa. Et ex his dicit Bal. hîc, quòd licet pendentis litis acta possint committi custodienda parti, tamen cauere debet pars, quid agat, per istum text. & dicit Bald. non esse curandum de his, quæ circa seriem facti tradunt hîc Doct. quia in istis non consistit uis, quæ sapiat ius.

SVMMARIVM.

1 *Publicatis attestationibus, nihil potest opponi contra personas testium.*
Quæ regula fallit aliquot casibus, nu. 2. 3. 4. 5.
6 *Testes si deponant in fauorem eius, qui protestatus est de testibus reprobandis, non credetur eorum depositionibus.*
7 *Producens testem an posit eum reprobare.*
Fallit numero 8. 9. 10.
11 *Testes falsos producens, licet aliàs excusaretur dicendo se eis uti nolle, non tamen excusabitur, si produxit articulum falsum.*
12 *Pars si interrogatur, an uelit uti testibus, uel instrumentis, & respondeat, uolo, in quantum uera sunt, aliàs non: pars aduersa potest petere, ut sibi præfigatur terminus ad deliberandum & respondendum præcisè.*
13 *Falsitas testium si patet ex dictis ipsorum, tunc pars utendo testibus incidit in falsum.*
14 *Testibus deponentibus pro illo, qui protestatus est se uelle obijcere in eorum personas, non creditur.*
Fallit numero 15. 16. 17.

CAPITVLVM XXXI.

PRæsentium. ¶ Publicatis testibus non possunt testes reprobari, nisi in tribus casibus hîc positis: & testibus, contra quos fit protestatio, non facile creditur in fauorem protestantis. Hoc dicit, & est una ex clauibus huius tit. ¶ Not. inter cæ-
1 tera, quòd † quamuis regulariter publicatis testibus non possit opponi in personas eorum, qui testificati fuerunt, quia præsumitur quis prouocatus malitiosè moueri, tamẽ fallit in tribus casibus. ¶ Primò, quando purgat hanc præsumptionẽ proprio iuramento: quia cùm sit consistens in animo, aliter tolli nõ potest. Facit c. nulli. in fi. de elec. in vj. An autem istud sit semper uerum, uide per Doct. in c. significasti, el j. j. de homi. & ibi tractaui. ¶ Secundò fallit, nisi præcesserit protestatio de ipsis reprobandis: quia excludit dolum præsumptum. Et formam huius protestationis ponit Spec. eo. tit. §. sæpe. in prin. Nec requiritur consensus partis aduersæ in ipsa protestatione, cùm sit simplex declaratio animi, de eo quod dependet ex sola uoluntate protestantis, l. Nesennius. in prin. ff. de neg. gest. latè Bar. in l. non solùm. §. morte. in primo art. ff. de no. ope. nuncia. & no. do. Ant. & do. Abb. hîc, quia in isto text. non fit mentio de consensu iudicis, uel partis, licet Innoc. hîc aliud dixerit, cuius dictum saluat do. Abb. uno casu, uidelicet quando pars non protestaretur reprobare testes, sed quòd esset sibi salua facultas reprobandi testes: Et ratio differentiæ: quia primo casu protestatio fit secundum ius ex ijs, quæ pendent ex animo: & hoc permittitur per istum text. sed in secundo casu protestatio fit contra ius. Patet ex isto tex. ubi facultas reprobandi testes non durat publicatis testibus: & sic nõ releuat, nisi pars consentiat, c. inter dilectos. circa mediũ, j. de fide instru. Et licet protestatio, de qua in tex. sufficiat sine iuramento malitiæ, de quo hîc dicitur: tamen hoc est uerum, secundum Inno. & do. Abb. hîc in protestante contra testes productos in negotio principali. Secus, si contra testes productos ad reprobationem testium causæ principalis. Est enim tunc maior præsumptio malitiæ, & ideo ultra protestationẽm opus est iurare, quòd non malitiosè opponit. Et ita intellige text. in c. præsentium. in fin. de testibus. in vj. Et subdit do. Abb. esse aduertendum: quia in hac protestatione nõ oportet specificare crimina, uel defectus: sed postea ante quàm producat testes reprobatorios, bene opus est specificare, per d. c. ij. & in hoc uide pleniùs ibi d. §. testes. in ult. q. & do. Card. in cle. constitutionem. §. j. in iij. q. de elect. ubi idem tenent, dicentes: quòd etiam lapso termino ad opponendum crimina possunt opposita specificari: quia declarans non addit. Et pro his est text. in d. c. ij. ubi crimina fuerunt obiecta sinẽ specificatione: sed postea Papa mandat, ut coram deputato ad receptionem testium fiat specificatio. Et secundum prædicta intelligas Bald. in authen. si dica- c. præsentium.
2 tur. in fin. C. eo. ¶ Tertiò fallit principaliter, nisi † probet̃, quod de nouo didicit ea, quæ opponit nunc post publicationem: & in hoc stabitur iuramento: ut hîc gl. & bonus text. in simili in c. nulli. in fi. & in c. ut circa. de elect. in vj. & in c. innotuit. s̃. de elect. ¶ Quartò fallit ul-
3 tra tex. & Doc. nisi † uolens opponere probaret se per iudicem fuisse impeditum opponere. ut est tex. secũdum intellectum gl. in uerbo, recepta. in c. cùm I. & A. de re iudic. nec est mirum: quia etiam exceptio dilatoria eo casu admittitur post lit. contest. secundum gl. in c. ex conquestione. s̃. de restit. spo. Facit, quod not. do. Ant. in c. tam literis. j. eo. per illum tex. Sed fortè isto casu requireret protestationem contra iudicem præcessisse, arg. c. si iustus metus. j. de app. & eorum, quæ no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nun. & gl. in c. cupientes. in princ. in uerbo, proposita. de elect. in vj. & dixi in c. licet causam. ante gl. in uerbo, opponi. s̃. ti. j.
4 ¶ Quintò fallit, nisi † ageretur de exceptionibus inhabilitantibus testes, quæ nõ possunt ex partium uoluntate tolli: ut, quòd testis sit Iudæus, hæreticus excõmunicatus, & similes: quoniã tales exceptiones etiam publicatis testibus poterunt opponi absq; solennitatẽ iuramenti, de qua hîc: sed iste text. loquitur de exceptionibus, quibus tacitè pars renunciare potest: putà, consanguinitatis, domesticitatis, & similium. Ita declarat Ioan. in add. Spec. in isto tit. §. sæpe. in princip. & Bald. in l. si quis testibus. in ultima. colũ. C. de testibus. quia in secundo casu uidetur pars tacitè remittere exceptionem: quod potest: secus in primo casu, quia non est in uoluntate partis etiam expressè habilitare, quem lex inhabilitat: multò minùs tacitè.

tacitè. Idem dicit ibi Ioan. And. si esset inhabilitas iuris naturalis: putà de impubere, uel furioso: quia ius naturale est immutabile, v. dist. c. ad eius. & §. sed naturalia. Insti. de iure natur. Sed istam fallentiam impugnat Sal. in d. l. si quis testibus. & plenius do. meus hîc, dicès in effectu, quòd ratio excludendi partem à facultate opponendi contra testes, non est tacita remissio, sed presumpta malitia, propter quam exigitur iuramentũ ipsam purgans. Si enim esset tacita remissio, sequereť, quòd iudex non posset repellere testem, qui fatereť ipsi iudici se esse inimicum partis, ex quo pars non oppo- suit: & hoc est falsum, per text. in c. inquisitionis. uer. aut etiam aduersus. & ibi notant omnes, infrà, de accu. & Bald. in authen. si dicatur. C. de testi. & tamen ista est exceptio inducta fauore partis, ut exemplificatur in locis prædictis. Sed tamen aduerte: quia licet ipse nõ dicat, istud est contra ea, quæ diximus in c. intimauit. in fin. suprà. eo. post do. Anton. in c. cùm dilectus. s̃. de consue. uidelicet, quòd testem inhabilem simili inhabilitate non potest iudex repellere parte non petente. Et non uideo aliud responsum, nisi dicamus, quòd ista non procedunt, ubi soli iudici interroganti testem est cognita inhabilitas maximæ inimicitiæ: quo casu non est, quid imputetur parti non instanti pro repulsione. Vnde potest rationabiliter iudex testem repellere: propter quod habes notabilem limitationem ad ibi dicta. Mouetur etiam do. meus: quia pars non contradicens, tacitè uideretur renunciare, tunc non deberet admitti publicatis testibus cum iuramento malitiæ deficientis: quia ex quo per renunciationem est quæsitum ius parti, non potest uariare in præiudicium partis, c. ab eo. de elect. in vj. l. si post mortem. in fin. ff. de contra tabu. cum similibus. Et ideo concludit, quòd etiã in casu huius fallentiæ opus est iuramento,
5 prout hîc in text. huius. ¶ Sextò fallit, nisi † testes fuissent recepti ad iuramenta parte absente: quia non habet locum ista decre. in quantum excludit uolentem reprobare testes post ipsorum publicationem, secundum Bald. & Salic. in d. l. si quis testibus. quia pars absens non potest dici consentire ad sui præiudicium, l. ij. §. uoluntate. ff. solut matri. Sed contrarium tenet hîc do. meus per prædicta, uidelicet quòd non attenditur renunciatio, sed præsumpta malitia: quæ habet locum etiam in absente, non solùm si sunt edita sibi nomina testium: sed etiam, si simpliciter citatus nesciret, qui testes essent producendi, ne melioris sit conditionis contumax, quàm præsens: quia contumax ad sui præiudicium pro præsente habetur, c. j. de eo, qui mit. in pos. lib. vj. Stetit enim per eum, quo minùs posset cognoscere testes. Vnde non est sine suspicione, quasi uideatur se absentasse, ut esset sibi largior facultas reprobandi testes, si dicerent contra eum. Et
6 ita transeo. ¶ Not. ultimò, quòd † in fauorem eius, qui protestatus est de testibus reprobandis, non creditur dicto talium testium. Et ratio potest esse: quia per talem protestationem uidetur asserere non esse credendum dictis eorũ, tanquam falsis. Vnde si testis dicit in eius fauorem, uidetur asserere illud falsum. Et certum est, quòd in præiudicium partis magis statur assertioni partis, quàm dictis testium. Vnde dicit notanter Inn. in c. cùm contingat. s̃. de offic. deleg. & sequitur Bart. in l. ij. ff. si cert. pet. & dixi s̃. eo. cùm tu. quòd dicta testium nunquam reducantur ad concordiam cum dicto partis: quia assertioni partis statur, quicquid dicant testes. ¶ In gl. j. in fi. Pro declaratione glo. & eorum, quæ super ipsa scribuntur, facies conclu-
7 siones. Prima conclusio. Producens † testẽ non potest eum amplius reprobare, ut in glo. etiam in alia causa: quia est approbatio personalis, quæ attenditur, quomodocunq; de persona disputetur, l. si quis testibus. alleg. in gl. sicut uidetur econtrà de qualitate inficiẽte, c. cito turpem. j. q. j. & pro hoc allegãt do. Ant. & do. Ab., quod notat Inn. solenniter in c. cùm uenerabilis. in gl. incipien: Quasi dicat, ante fin. j̃. de except. ubi dicit, quòd si admitto aliquem ad unum officium, non possum eum repellere ab alio officio, ubi consimiles personæ requiruntur: secus autem, si dissimiles: & facit text. melior de iure in c. accepimus. uer. præsertim. s̃. de ætat. & qualit. Ad idem, quod not. Bart. in l. Cassius. in ult. q. ff. de senat. & Bal. notabiliter in c. j. §. si duo. iuxta finem, de pace tenenda. ubi dicunt, quòd reprobatus in uno officio non potest deputari ad aliud simile. Bene facit l. iij. §. quæri autem. ff. de suspect. tut. & cum dicto Inno. concord. latè do. Anto. & do. Abb. in c. dilecto. infrà, eo. & latiùs in d. c. cùm uenerabilis. Et ex eo, quod dicit, secus, si dissimiles: infertur, quòd approbatus in rectorem, non dicitur approbatus in Doctorem, ut per do. Abb. ibi: pro quo uide elegans consiliũ Oldr. xix. quod incipit, Circa primum articulum. cuius dicta usurpat sibi Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de iure patro. ubi concludit, quòd episcopus potest repellere à beneficio curato illum, quem ordinauit ad sacerdotium: quia non omnis sacerdos est aptus ad curam: nec d. c. accepimus. aptat ad curam: ut ibi per eum latè: cum quo satis concordat Domini. in c. ordinarij. §. j. in ult. col. de offic. ordi. lib. vj. Et facit ad quæstionẽ de dispensato ad sacerdotium nõ obstante certo defectu, an censeatur dispensatus ad curatum? De quo per Io. And. in c. ij. s̃. de fi. presby. & do. Ant. in c. j. eo. tit. & Oldr. consil. ccxv. incip. Puncta breuia. Istis etiam adde Bart. in l. mulier. ff. sol. matrimo. & in l. fin. C. de edi. diui Adria. tol. ubi dicit, quòd si facio te citari ut compareas, semper diceris legitimus contradictor: quia citando personam tuam approbaui, nisi dictum
8 fuisset, si tua putaueris interesse. ¶ Et † habet locum ista conclusio, etiam si producens nõ sit usus testibus: uel, quia non potuit: uel, quia testis pro eo non dixit, secundum Spec. & Io. And. in tit. de teste. §. sæpe. uersic. quid si eum. quia approbatio causatur ex sola productione ad iudicium. Et sequuntur Scribentes hîc.
9 ¶ Fallit, ubi † non potuisset uti: quia pars aduersa eos impugnauit, & repulit: tunc enim in alio iudicio possunt testes à producente impugnari, ex quo approbatio sua fuit improbata per iudicem ex facto partis aduersæ, secundum Bald. signanter in d. l. si quis testibus. propter doctrinam Inno. & aliorum in c. mulieri. infrà, de iureiur. cum concor. ¶ Quid autem si semel reprobaui testem in iudicio, & fuit pronunciatus inhabilis, an possim eius personam approbare in alio iudicio? Dic, quòd non, secundum do. Anto. in c. cùm olim. in viij. col. infrà. de censi. Allegat Innoc. in c. cùm uenerabilis. Sed limita, nisi esset inhabilitas pendens à
10 potestate partis, per prædicta: & sentit Dominic. post Archi. in c. si quid ueri. xxxvij. dist. ¶ Fallit † autem ista conclusio, nisi testis fuisset approbatus in iudicio summario: quia posset opponi exceptio in personam in plenario, secundum do. Ant. in c. ueniens. in vij. col. uer. oppono, quòd bona fuerit allegatio. infrà, eo. per illum text. uel nisi opponeretur inhabilitas noua, uel etiam antiqua, occulta, secundum do. Abb. hîc per c. nulli. infrà, de elect. in vj. uel nisi alia causa accidentalis testem inhabilitaret, ut in exemplo, qui olim mihi fuit testis: nam si litigo contra eius filium, potero eum repellere ab eius testimonio, secundum Inno. in d. c. cùm uenerabilis. & do. Anto. & do. Abb. hîc. Et ista procedunt ex parte producentis: sed cessant ex parte eius, contra quem proceditur: quia etiamsi non reprobasset nunc testes, per hoc non impediretur in alia causa eos reprobare, secundũ Spe. & Io. And. in d. §. sæpe. uer. pe. & do. Ant. & do. Abb. hîc, per tex. in l. uoluntariæ. C. de excus. tuto. facit, quod not. in c. dilectus. el j. suprà,
11 de rescrip. ¶ Secunda conclusio. Producens † testes falsos,

falsos, dato q̃ aliàs excusaretur dicendo se nolle eis uti, l. si falsos. C. de fals. non tamen excusabitur, si produxit articulum falsum: quia uidetur induxisse testis ad probandũ falsum. Vnde non est locus pœnitentiæ consumato delicto ex proposito l. qui ea mente. ff. de fur. Ita dicit Bar. in d. l. si falsos. & sequitur do Abb. hîc. Et istud procedit absq; dubio in producente scienter falsum ar-
14 ticulum: quia committitur falsum producendo testem super eo. Et ità propriè loquitur Bart. ibi & sic uidetur se restringere in l. iij. in ult. uerbis, C. de fid. instru. Si autem certum est, uel præsumptio iuris clara, quòd qui fecit falsum articulum, formauit illum ignoranter, uel quia erat de facto alieno, uel de facto proprio, in casu quo in eo præsumitur ignorantia, ut latè per Doct. in c. ab excõicato. de rescrip. & tunc uidetur conclusio non procedere, secundũ do. meum hîc. ¶ Si autẽ est dubiũ, an sciuerit: & tunc dicit ipse, q̃ si unus ex testib. uscq; ad
15 sententiam dicitur cõmisisse falsum: quia non præsumitur errare in facto proprio: si autẽ aduersario protestante de falso statim renunciet usui testium, non procedit conclusio: quia oritur præsumptio pro renunciante, quæ sicut facit præsumi errorem iuris, qui aliàs nõ præsumitur ad euadendam pœnam, ut est casus notabilis, & ibi Bart. in l. si adulterium. §. j. ff. de adul. ita præsumitur in facto proprio eadẽ ratione, dum modò ille, qui renunciat usui testium, allegat errorem, & dicat se errasse in artic. Et hoc modo intelligi poterit, qd̃ scribit Bal. in l. j. in ult. col. C. si ex falsis instr. ubi expressè uidetur tenere, q̃ producens testem super falso articulo, potest euitare falsum renunciando usui testium, secundũ do. meũ hîc. Et adde, quod not. Gandinus in tractatu maleficiorum, in tit. de falsis. ubi dicit, q̃ si uteris cõtra me instrumento cum protestatione, q̃ non intendis eo uti, si est falsum, & ego assignarem tibi causas falsitatis, & non desistis ab eius usu, sed uis desistere in fine causæ, non sufficit ad euitationem pœnæ: quia certioratus statim non desistens non caruit dolo, l. iij. ff. de lib. & posthu. Secus dicit, si instrumentũ probetur suspectum, nõ tamen falsum, per l. eius. ff. de proba. ¶ Tertia conclu-
12 sio. Si † pars interrogatur, utrùm uelit uti testibus, uel instrumentis, dicat, intendo uti in quantum apparẽt uera, aliàs non: potest aduersarius facere sibi statui terminum ad deliberandum & respondendum præcisè, an uelit uti, uel non, secundum Bart. in l. diuus. la ij. ff. de falsis. & plenè instat do. meus hîc, cui adde plenius Lapum allegatione cxix. incipiente. Quæro: pone. ubi disputando idẽ concludit, maximè quia probatio reditur suspecta, ex quo producens dubitat: quia nõ audet asserere uerũ. Et ad incurrendũ falsum nõ est necessarium, q̃ aliquis sciat, p̃ certo probationẽ esse falsam: sed sufficit, q̃ credat uerisimiliter talem esse, si cũ sua opinione concordat ueritas: quia uerũ est, aliquẽ fuisse usum falso instru. & dolosè, ex quo credebat illud esse falsum: unde debuit abstinere, l. iij. C. de fid. instr. & d. l. falsos. Vnde non põt dici, q̃ hic cogatur respondere de ueritate in facto alieno, contra l. Marcellus. §. j. ff. rerum amota. & Bar. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. calum. sed statuitur sibi terminus ad informandum de credulitate. Et no. q̃ ad hoc, ut ille, qui utitur falso instrumento, uel falso teste, possit cõdemnari de falso, non sufficeret, q̃ pars aduersa interrogaret, utrùm uellet uti instrumento, sicut sentit Bar. in d. l. si falsos. sed erit necesse, q̃ adiungat causam interrogationis. Ex hoc oritur præsumptio contra producentem. Ita dicit Bart. in d. l. di-
13 uus. ¶ Item not. quòd † si falsitas testium productorum patet ex dictis ipsorum testium, tunc pars utendo testibus incideret in falsum, etiam si pars aduersa non protestaretur aliquid: quia falsitas est notoria, quæ constat ex actis. Vnde non potest allegari præsumptio ignorantiæ, uel error iuris, capit. j. suprà. de postu. præla. cum similib. Vnde tunc est necessaria cautela, secũdum doctrinam Bar. in locis præalleg. quòd quamprimùm pars legit testes, si uidet aliquem falsum dixisse, protestetur nolle stare eius dicto. Vbi autem falsitas esset probãda extrinsecus, tunc esset distinguendum, ut in præcedenti conclusione. Cætera dic, ut per Bal. in l. iij. C. de fi. instru. & in l. fi. in ulti. col. C. si ex falsis instru. ¶ In glo. fi. in fi. Materiam † huius gl. quotidianam, & à Doctoribus intricatam, expedias clarè, faciendo regulam cum casibus exceptis. Est enim regulare, quod dicit tex. in fi. quòd non creditur de facili, id est, nullo modo, testibus in fauorem eius, qui cõtra eorum personas protestatus est. Et assignatur ratio duplex, nec requiritur concursus utriusq;, sed altera sufficit. Prima est: q̃a dicta testiũ ratione habilitatis personæ uidentur asseri non uera à protestante. Secunda, ne testes ipsi fortè timore impugnationis mentiantur: propter quæ pro ipso non pro-
16 bant. ¶ Fallit primò ista regula, nisi † protestans non processisset ad actum reprobationis, sed protestationi renunciasset ante testium depositionem: quia tunc etiã pro ipso probabunt, secundum Ioan. An. do. Ant. & Imol. hîc: & quamuis do. Abb. ex mente huius glo. dicat, quòd etiam tunc, quantum probent, esse in arbitrio iudicis: quia quantum in se fuit, protestans reprobasset: tamen primos sequitur hîc do. meus: quia ex quo in habentibus causam successiuam admittitur pœnitentia absolutè, ut probant leges allegatæ post prin. glo. hîc, & cessat causa, propter quam testis deponens pro protestante est suspectus, uidetur, quòd sit integrum eius testimonium. Et hoc de instrumento impugnato clarè sentit Bart. in d. l. post legatum. in prin. ff. de his, qui. ut indig. ¶ Sed licet do. Abb. & do. meus non dicant, ista fallentia restringitur solenniter secundũ do. Io. An. do. Ant. & Imo. hîc, dum præsupponunt posse renunciari protestationi, ut habeat locũ re integra ex parte protestantis. nam si aduersarij interesset, putà quia fecisset expensas ratione protestationis alterius, nõ potest eo inuito ab illa recedere, nisi refusis expensis, secundũ eos dicentes notabiliter idẽ, si iam produxisset testes reprobantes: quia si fortè pars, ꝗ̃ quã fuit protestatus, intenderet iuuari aliquo modo ex illis testibus, nõ esset locus pœnitẽtiæ ipsa inuita: & bene facit c. ab eo. de elec. in vj. cũ simi. Et idẽ, si per instrumentũ productũ uellet eos reprobare. Et tale instrumentũ faceret pro utroq;, ut hîc
16 eleganter per eos. ¶ Fallit † secundò, nisi protestatio nõ esset in forma, de qua dixi post do. Ab. in j. notabili: sed simpliciter fuisset dictũ, saluis exceptionibus in dictis & in p̃sonis, prout seruat practica: quia talia uerba nõ declarant uelle impugnare testes, sed reseruant potestatem impugnãdi ante publicationẽ: sed nõ affirmat protestantẽ impugnaturũ. Vnde quoniã probationes nõ sunt angustandæ, l. quoniam. C. de hæret. dicit hîc solus dominus meus, se nõ credere, q̃ derogetur fidei testiũ in fauorẽ protestantis, nisi pars ultrà procederet, dicendo: quòd intendit reprobare, secundum ipsum: pro quo adduci potest, quod not. Bart. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contra tab. cum similib. ¶ Fallit tertiò, nisi etiam nõ reuocata protestatione uellet postea protestans uti dictis testium, nõ quidem in capitulis separatis, sed super eodem capitulo, uel connexo: quia posset, non obstante impugnatione, uel protestatione simplici non reuocata, quæ sola alias impedit. Ita soleniter uoluit hîc dom. Abb. per id, quod not. Inno. in c. cùm olim. j̃. de censi. ubi idẽ dixit de impugnante instrumentum. Possunt enim talia diuidi, quo ad effectũ probationis, l. Publia. in fi. ff. depositi. plenè Bar. in l. Aurelius. §. idẽ quęsijt. ff. de lib. leg. & in l. quædã. §. nummularios. ff. de eden. & Bald. in l. unica. C. de confes. bonus tex. in c. tua nos. j̃. de sponf. ¶ Sed contrarium tenet do. meus hîc, & pro certo bene: quia cùm prædicta regula sit inducta in odium impugnantis, ut patiatur pœnam iniustæ impugnationis, non uidetur iustum, quòd ex-

c. præsentium.

pugnatio iuuetur, per regulam, ex eo.cum ibi allegatis,de reg.iur.in vj.Item, quia hîc concurrit ratio huius gloss.in fi.q̃ timore protestationis sint merititi:propter quod oritur præsumptio contra istum. & ideo succedit magistralis theorica Bar.in d.§. idem quæsijt.& Bald.in d.l.unica. ubi dicunt, q̃ probatio super uno & eodem capitulo non potest diuidi, quando est præsumptio cõtra uolentẽ diuidere, ut in eo, qui fatetur se occidisse ad sui defensionẽ:quia confessio ipsum damnat non probata defensione, ut pleniùs etiam per Imo. & do. Abb. in c.cùm uenissent.j̃. de inst. ubi est gloss.sing.in uerbo, probatam.quasi in medio, & per do.Abb. in c.auditis. j̃. de rescrip.cum si. Non obst. quod not.Inn.in d.c.cùm olim.quia respondet do.meus hîc,quòd illud est cõtra illũ text.ut hîc per ipsum:cui potes addere, q̃ etiã stante dicto Inn. qd̃ cõiter est approbatũ, apparet ratio differentię:quia eo ipso, q̃ impugnans acceptat in capitulis inseparabilibus,uidetur desistere ab impugnatiõe : qa desistentia nõ habet tẽpus præfixũ,prout est hîc depositio.Itẽ,qa subest timor:de quo in glo.¶ Fallit quartò, nisi iudex ex officio in cõnexis, uel separatis capitulis, uelit credere testibus:quia pōt, quando totũ fundamẽtum partis aduersæ pendet in istis testib. Ita colligitur ex doctrina Inn.qui loquitur de instrumẽto impugnato,in d.c.cũ olim,& sequitur Bar.in d.l. post legatum.in prin.& Bald.in l.j.C.ut quæ desunt aduoc.& Rota decisio.clxxv.inci.Item licet quis producat.in nouis.& Pau. de Cast.in l.Publia.in fi.ff.depos. & Bal. in l.nimis grauę.C.de testi.Sed quamuis dictũ sit uerũ in se,tamen diuersa ratio uideẽ esse in casu nostro : quo timor,de quo in fi.gl.nõ subest in instrumento,sed in testibus sic. Vn-
17 de ad ipsos fortè hoc non extenderetur. ¶ Fallit † ultimò,secundum Abb.antiquum hîc,nisi post depositionem pars impugnasset personas testium : & hoc habet pro cautela : quia cessat ratio proximè dicta. Sed istud communiter impugnatur : quia concurrit prima ratio regulæ,s.quòd hanc speciem probationis reputat inhabilem,eo ipso quòd nititur impugnare.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Testes honestiores & uerisimiliora deponentes præferuntur cæteris.*
2 *Testes deponentes in fauorem causæ, pro qua iudicibus discordantibus in prolatione sententiæ præualeret sententia, præferuntur cæteris.*
3 *Testes deponentes uerisimiliora præferuntur alijs.*
4 *Testes affirmantes præferuntur negantibus.& nu.5.& 6.*
7 *Negatiua loco & tempore coarctata probari potest.*
8 *Testes asserentes affirmatiuam, in dubio præferuntur, etiam data paritate in cæteris.*
9 *Testes tabelliones præferuntur non tabellionibus in testificando.*
10 *Testes causam reddentes præferuntur testibus causam non reddentibus,etiam ubi causæ redditio non requiritur.*
11 *Testes pauci nobiles præferuntur multis rusticis.*
12 *Et uicini,non uicinis.*
13 *Testis unus si contradicat alteri, & testis actoris sit melior teste rei sibi contradicente, actor an poterit petere deferri sibi iuramentum in supplementum probationis.*

CAPITVLVM XXXII.

IN nostra. ¶ Si actoris & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed præualent digniores, & uerisimiliora deponentes,& si in cæteris est paritas, præfertur numerus. H. D. notabiliter. Consistit autem tota materia in uidendo solùm, quæ qualitates faciant præferri testes testibus, quando inuicem discordant adeò euidenter, quòd non est locus concordijs : de quibus in c.cum tu.suprà. eod.& omitto, quod tangit glo.j.& do. meus latè hîc, quando testis, qui dixit falsum in uno capitulo, amittat fidem in alio:quia cæteri remittunt ad Inn.& alios in c.fraternitatis.infrà.de hæreti. & ibi aliàs posui. ¶ Præfertur † ergo per istum tex.authoritas & honestas personarum: & ex hoc dicit Host. hîc,quòd ex una parte possent esse duo tales, & tantæ honestatis, quòd potiùs eis staretur, quàm multitudini: quod est notandum,secũdum dom.Abb.pro quo uide Sal.in l.ob carmen.in princ.ff. de testi.& tex.no.in authen.de testi.§.sancimus.ibi, non quosdam ignobiles artifices,nec uilissimos. Et hinc dixit gloss.notabilis in c.monachus.in uerb.compendia. lxxvij. dist. quòd tantum ualet testimonium quatuor clericorum, quantum sex laicorum : & ideo gloss.in c. clerici.lxxxj. disti. de qua fuit dictũ in c.iij. suprà.tit.j. non haberet locum, ubi esset maior numerus clericorum pro actore:quia absq̃ dubio præponderat,secundum dom. Abb. hîc, pro quo facit gloss.in d.c.monachus: & etiam quando essent duo clerici,non dicuntur probationes pares in casu illius gloss. c. quia ipsa persona clerici facit illos secundos laicos, quos producit, digniores, secũdum do.meum in d.c.iij.& hîc:pro quo facit doctrina Hosti. hîc dicentis,quòd ratione producentis testes dicuntur digniores: & non haberet locum illa glo.quando testes rei essent producti post publicationem ad probandum indirectè contrarium, iuxta notata in c.ex tenore. infrà. eo. secundum dom. Abb. hîc,per id quod not.gloss. hîc mag.in fi.uidelicet quòd quando testes contrarij non fuerunt inducti super eodem arti. sed ex pòst ad probandum indirectè, cæteris paribus, credatur potiùs primis, quàm secundis, de quorum subornatione timetur: quod est ualde notan-
2 dum,secundum dom.Abb.hîc. ¶ Præferuntur † etiam *in omni causa illi testes,qui deponunt in fauorem causæ,*pro qua iudicibus discordãtibus in prolatione sententiæ præualeret sententia, ut est text. ualde notabilis in l.lege Iulia Petronia.ff.de manu.quem alleg.Bald.in c.j.§.promotiones.in tit. hîc finitur lex. & in l.cùm magistratus.& in l.fi.C. quando prouo.non est necef.& tenet hîc in effectu glo.nostra,quando allegat c.ult.infrà. de re iudi.& subdit eleganter Bald.in d.l. cùm magistratus.& in l.fi.C. commi.uel epistolas. quòd quando probationes sunt omnino pares, in potestate iudicis est, quibus adhæreat, dum modò causam adhæsionis faciat in actis exprimere, aliàs retractaretur sententia: quia in dubio debet sententiari pro reo : ut hîc in gloss. & in c.ex literis.suprà.ti.j. Et idem, si causa adhæsionis expressa nõ est sufficiens. Sed quantum ad istud de expressione causæ, dicit do.meus in c. cùm tu.in fi.suprà. eo.quòd si uult ferre sententiam pro actore est utilis: secus,si pro reo:quia absq̃ alia expressione id debuit facere per prædicta. Vbi autem discerni non potest, quis esset actor,uel reus, ut in casu c.licet causam.suprà. tit.j. ne uideatur grauasse partem, sequenda esset cautela Bald.in qua etiam uide Bart. & omnino Ange.in l.Lu-
3 cius.ff.de insta.¶ Præferuntur † etiam dicentes uerisimiliora, secundum omnes hîc:facit c.licet causam. suprà. tit.j.& c.præterea.in fi. suprà.eo.Illi autem dicunt uerisimiliora, qui deponunt consonantia iuri communi,ut eleganter uoluit Inno.in c.auditis.in gloss.quæ incipit, hinc colligunt.infrà.de præscri.& ibi dicit, quòd in casu illius c.si testes episcopi dicũt,eum exercuisse episcopalia, & testes abbatis idem dicunt de abbate, cæteris paribus, magis creditur testibus episcopi:quia eorũ dicta consonant iuri cõmuni : & de hac doctrina facit festũ Pe.de Anc.in c.j.de præsc.in vj.consi.cclxxviij. quod incipit,iure statutorum,& Ro.in rubri.ff.de arbi.dicens ipsam approbari à Bal.in c.j. de cõtro.inuesti.idẽ dixit Spe.in tit.de teste.§.postq̃.uer.quid si plures.& do.Ant. in c.quid per nouale. j̃. de uerb.signi.& facit, quod not. Bald.in c.j. post princ. quibus modis feud.amit. quem alle-

allegat Ro.in leg.j.§.fi.ff.de uerb.ob. quòd si medici dicunt contraria, statur uerisimiliora deponentibus. Et pondera: quia in casu Inn.dicentes uerisimiliora erant cõtra reum:ex quo inferri potest,quòd in criminali data partitate testium præualerent testes actoris dicentes uerisimiliora : quod reputo bene notandum. ¶ Præfe-
4 runtur † etiam testes affirmantes negantibus, secundũ do.Abb.hîc,& glo.quæ incipit,in maiori.in l.diem proferre.§.si plures.ff.de arbi.& Imol.in c.super hoc.ad fi.ś. de renun. quem sequitur Bald.in rub. C. si quis aliquẽ testa.prohib.in cõsilio schismatis. & Ro.in rub.de arbi. idem Inno. in c.ueniens. circa medium gl.magnæ,j̃.de uer.sig. & in c.quid per nouale. prope fi.glo. maioris,j̃. de uer.sig.& ibi do.Ant.& Ro. in l.in illa.in fi.ff.de uerb. ob.& Io.And.in regula,sine possessione.in iiij.q.de reg.
5 iur. & Doc. in locis infrà allegãdis. ¶ Fallit † istud primò,nisi plures uel meliores testes negarent,remouendo actum à sensu, id est, non solùm dicentes se nescire, sed se scire,quòd hoc non est : quia æquè bene uidetur probari negatiua,sicut affirmatiua, uel saltem.Ita dicit Bart. in d.§. si plures.& dicit Bald.in c. cùm ecclesia Sutrina. suprà. de cau.possef.& dom.Abb.hîc.quòd gloss. in d.§.si plures.intelligitur, ubi non est æquè probabi-
6 lis negatiua. ¶ Fallit † secundò,nisi etiam data paritate testium, dicentes negatiuam probarent de aliqua qualitate inquisibili per medium alicuius sensati, & signi affirmatiui:quia si per eadem media habet probari affirmatiua, non erit differentia inter affirmatiuam & negatiuam : putà,quòd res sit uitiosa, uel non uitiosa : quòd aliquis sit furiosus, & non sit:uel mortuus,& non sit:uel ægrotus, & non sit.Ita probat tex.in l.j.C.de canon.frumen.urbis Romæ.lib.x.de quo exclamat hîc do.meus. Et ideo dicit Bald.in l.j.in pe.char.C.de testa. quòd si testes ex una parte probant per famam affirmatiuam, maleficium esse commissum, & ex aduerso probetur negatiua, quòd non sit commissum : probatio negatiua non succumbit affirmatiuæ : quia probatio utriusq̃ famæ habet originem à sensatis,id est, coniecturis uerisimilibus. Vnde, quia medium probandi est par,erit effectus similis.Secus,si dicas, si mediũ probandi esset dissimile:putà, quia testes affirmantes probarent aliquid, quod de directo sufficeret sensui, non autem signo : putà, si uolentes probare metum, dixerunt ibi affuisse sponte à signis : quia primis creditur: quia spontanea uoluntas non potest,nisi signis,apprehendi.Ita subtiliter declarat Bald.in l.obseruare.§. proficisci.in xiij.q.ff.de offi.proconf.& leg. Alleg. Inn. in d. c.super hoc. Considera tamen in hoc, quòd etiam metus non potest apprehendi per sensum uidentis, cùm sit passio animæ : quia etiam aliquando arma non timentur : sed isti ideo preualent, quia causa extrinseca, quam allegant,est magis apta probare metum, nisi signa contraria essent adeò euidentia de non metu, q̃
7 iudex posset aliter arbitrari. ¶ Fallit † tertiò,nisi etiam data paritate negantes deponant remouendo actum à sensu,& utendo medio sensati & signi affirmatiui, secundum Bal. in l. cùm hi.§.si integra.ff.de transact.& in d.§.si plures.& dom.Ant.in c.bonæ.el j.suprà.de elec. Et intelligunt,quando negatiua est bene coarctata,id est, ad certum diem & locum, uel cum limitatione subiecti:ut si testis dicat uidisse tali tempore Titium non habere pileum in capite,ut per Bald. in l.actor. C. de proba.Et sic affirmantes isto casu non præferentur negan-
8 tibus,nisi aliud subsit. ¶ Est † tamen uerum,quòd Bal. in l.ij.ad fi. C. de rescin.uendi.clarè tenet,quòd etiã data paritate in cæteris in dubio præferantur asserentes affirmatiuam:quia ẽns meliùs imprimitur & intelligitur,quàm non ens, quantumcunq̃ circumscriptum:& idem sentit Bal.in l.testium.in ult.col.C. de testi.& Imo. sub dubio fortè in l. inter pares. in j. char. ff. de re iud. Sed potest dici,secundum do.meum. hîc, quòd prima opin.procedit, quando testis deponit negatiuam per medium affirmatiuæ:quia deponit affirmationem incompassibilẽ cum eo, quod negat testis,iuxta id quod not. Bald.in c.si quis per xxx.si de feudo fuerit controuer. ubi dicit, quòd licet testis deponens negatiuam ualde coarctatam:putà,quòd aliquis non possedit per unum annum, sit suspectus de falsitate,d.c. cùm eccle. tamen hoc est uerum, nisi deponat negatiuam & affirmatiuam simul,per quam negatio probatur: putà,si dicat, q̃ Titius non possedit per annũ, sed Seius possedit: quia ex ista affirmatione cõcluditur de necessitate negatiua:quia duo non pñt in solidum possidere. Et hoc modo procedit prima opi. Aliquando autem probatio negatiuæ fit per simplicem remotionem actus à sensu:putà, dicit testis tali die non fuisse dicta alia,nec potuissent dici, quin audiuisset:& tunc uera sit opinio Bal. & Imo. quia negari non potest, quòd meliùs imprimitur à teste ens, quàm non ens,secundum ipsum.Subdit tamen do.meus in additione, quam in uoce dedit, q̃ gloss.singu.in authen. de hære. & Fal. §. si uerò absunt. uidetur sentire contrarium,quando testis deponit modo proximè dicto, uidelicet quòd non potuisset fieri, quin uidisset:quia talis æquipollet affirmatiuæ.Et hoc uidetur sentire Bal. in c.j.iuxta fi. de controuer. inuesti. inter me & dominum. Et istud fortè obtineret in practica,secundum eum:quia communis.Et ita reperio tenere dom.Cardi.consi.xxvij.Et istis adde,quòd si testes contradicentes non reddunt causam sui dicti, negatiuæ semper præferuntur affirmantes:quia non creditur testi deponenti negatiuam sine redditione causæ, secundum Bald.in d. §. si integra. nisi propter indubitatam & facilem apprehensionem negationis : ita bene præsumeretur pro negatiua,sicut affirmatiua,secundũ do.meum. Et adde, quòd in deponentibus de peritia artis tantum creditur negantibus,quantum affirmantibus, secundum uerisimiliorẽ rationem.Ita dicit Nico. de Neapoli in l.j.per illum tex.ff.de uen.inspi.& Bart.in d.§. si plures. Item uidetur limitari glo.in d.§. si plures. nisi testes negantes starent pro reo, propter glo.in d.c. clerici. p quã dicunt do.Ab.& do.Maria. in c.cũ P. j̃. de accusa. limitari singulariter istã decre. ut non credatur dignioribus, si stant contra reum.Sed contrà tenet hîc do.meus in fin. per id quod dixi suprà. tangendo de i-
9 psa, & meliùs. ¶ Præferuntur † etiam tabelliones alijs non tabellionibus in testificatu, secundum glo.in uerbo, tabularijs. in §. si uerò absunt.in authen.de hære.& Falci.& Bal.in authen.sed cùm testator.C.ad l.Fal. ¶ Et
10 præferuntur † causam reddentes non reddentibus, etiam ubi causæ redditio non requiritur,secundum Bal. in l.presbyteri. C.de episc.& cleri.& per Inno.c.cùm contingat.ś.de offi.deleg. ¶ Et præferuntur corrigentes nõ corrigentibus, secundum Inn.in c.præterea.j̃.ti.proxi. ¶ Et præferuntur meliùs informati præsumptione legis,ut in casu c.quoties.ś.eo. ¶ Et † preferunt pauci no-
11 biles multis rusticis, l.iij.in princ.ff.de testi. ¶ Et præferuntur dicentes cognita,dicentibus nõ cognita,secundum Bal.in l.testium.C. de testi. ¶ Et præferuntur masculi fœminis, secundum Bal.in l.j.ff.de sena. ¶ Et præferuntur uirgines uiduis, secundum Bal. in c.pe.ś.tit.j. ¶ Et præferuntur dicentes homicidium non commissum scienter & uoluntariè dicentibus contrarium, secundum Bal.hîc: quia rerum natura est cum ipsis:& ad hoc dicit esse glo.ordina.& menti tenendam in l.j.C.de
12 sica.¶ Et † præferuntur testes uicini non uicinis in probanda possessione,secundum Bal.in c.j.§.si res.de pace tenenda.¶ Et præferuntur senes iuuenibus,secundum gl.j.in l.cũ quid.ff.si cer.pe.& plenè Ro. in l.si uerò, §. de uiro in xxiij.fallẽtia,ff.sol.mat.¶ Et præferunt dicentes aptiora etiam factis,secundum gl. pen.in c.ego solis cõditio. ¶ Et præfertur unus testis integer duobus, quorum unus deponit de auditu, & alius non iurat,secun-

c. in nostra.

dum do. Abb. in c. j. in j. notabili, per illum tex. j. de consangui. & affini. ¶ Et nota. q̃ ſi ex forma ſtatuti permittitur probatio priuilegiata actori contra reum: putà, per publicam uocem & famam, reus probando contrariã uocem & famam per teſtes æquales teſtibus actoris, debet uincere, ut ſeruetur æqualitas in iudicijs, per regulam, non licet. cum ibi allegatis, de reg. iur. in vj. ſecundum Bald. ſignanter in l. fi. ff. de ferijs. & uide Bal. in authen. omnes peregrini. in fi. C. cõmunia de ſucceſ. ubi dicit, q̃ dubium facti debet decidi ſecundum ius commune. Vnde ſi ſtatutum dicit, q̃ equus non redhibeatur, niſi ſit bulſus, & duo teſtes dicunt eum eſſe bulſum, alij duo cõtrarium. ſus autem commune dicit de omni uitio occulto redhibendum: in dubio pręſumitur pro dicentibus eum bulſum in caſu redhibitionis: quia dubium facti debet decidi ſecundum naturalem æquitatem. Et adde Archi. in c. omnibus. in ij. col. ij. q. v. ubi dicit, q̃ ſi in probatione famæ teſtes ſunt hinc inde pares, iudex attendet eorum qualitatem, & an uox communis exterior concordet cum fama, uel infamia. Si autem eſſent plures teſtes deponentes ſuper bona fama, & pauciores ſuper infamia, credetur primis, dum modò æquè probent bonam famam, ſicut illi malam: & alleg. Spec. in tit. de inquiſitione. §. omnino tractemus. uer. quid ſi teſtes. & de hoc etiam per Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. & dom. Abb. in c. cùm oporteat. infrà. de accuſ. & Salic. in l. ea quidem. in penul. char. C. de accuſ. ubi dicit, quòd ſi tali caſu teſtes ſunt hinc inde pares, præfertur ueriſimilitudo. Et not. perpetuò, quòd defectum fidei teſtium numerus ſupplet, ſecundum gl. in l. iij. §. eiſdem. ff. de teſtibus. quam ſequitur Bal. in l. ſi quis argentarijs. §. j. ff. de eden. & in c. ſi qui teſtium. in pen. col. s. eod. Et ibi dicit per illam gl. quòd licet teſtes non ſint multùm boni, tamen quod deficit in fide, ſuppletur in numero. Et hoc dicit menti tenendum. ¶ Item ad cognoſcendum, qui præferantur, uide in ſimili gl. fi. in c. eccleſia. el ij. S. de elect. & glo. in §. nunc ergo quæritur. lxij. diſt. & in terminis gl. & Do. in c. ego ſolus. ix. diſtin. & in §. ſi teſtes. circa princ. in uerbo, ueritatis. iiij. q. iij. Et pro numero præferendo, uide tex. in l. maiorem. ff. de pac. & in l. fin. C. qui bo. ced. poſ. & uide glo. in l. nec Tit. §. fi. ff. de adoptio. quæ dicit, quòd ad fidem exhibendã plus ualet grauitas & benignitas morum, quàm facultas. ¶ Vltimò dicit hîc Vincentius,

13 quem ſequuntur dom. Ant. do. Abb. & Imo. q̃ ſi † unus teſtis contradicat uni, & teſtis actoris eſt melior teſte rei ſibi contradicente, poterit actor petere ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis: quia ſicut plures teſtes præferuntur pluribus, quo ad plenam probationem, ita unus uni, quo ad ſemiplenam probationẽ: quod reputat ualde notandum. Sed contrarium tenet hîc do. meus: quia fatendum eſt, q̃ reſultat ſemiplena probatio, quo ad effectus, qui reſultant ex ſemiplena probatione de iure communi, & ſecundum regulas iuris: ſed quo ad dictum iuramentum in defectum probationis, quæ eſt probatio irregularis, q̃ unus teſtificetur pro ſeipſo, non uidetur poſſe procedere: quia propter teſtem rei inducitur aliqualis præſumptio contra actorem, etiamſi eſſet infamis infamia iuris, ut per Bar. in l. qui ultimò. per illum tex. ff. de pœnis. & quælibet præſumptio, quæ eſt contra teſtem ſemiplenè probantem, facit ut non deferatur dictum iuramentum, ſecundum Bar. in l. j. C. qui, & aduerſus quos. & latè Bal. in c. ſacramentum. de conſue. recti feu. Ergo non uidetur deferendum iuramentum. Fortè tamen in practica propter authoritatem Doctorum ſeruaretur eorum opinio, ſecundum ipſum: cui adde, quòd communem ſequitur Ioannes And. in addi. Spec. in tit. de teſte. §. poſtquam. uerſi. quid ſi aliter. & uide, quod not. Ant. in c. fin. in xj. col. infrà de iureiur.

SVMMARIVM.

1 ¶ Teſtes an poſſint produci poſt relationem factam ad ſuperiorẽ. Et qualiter intelligitur id. Poſt nu. 1. uerſi. iſtud autem.
Delegatus poteſt excommunicare tertium impedientem iuriſdictionem ſuam. Poſt nu. 1. uerſi. nota ſecundò.
Concedentes literas capituli ignorante capitulo, qualiter puniri debent. Poſt nu. 1. uerſi. nota quartò.
2 Teſtimonium de auditu an & quando ualeat. 3. & 4.

CAPITVLVM XXXXIII.

TAm literis. ¶ Teſtes laici, & mulieres poſſunt teſtificari contra clericum, quando agitur ciuiliter de crimine, & teſtimonium de auditu & fama non eſt ſufficiens. H. D. ¶ Not. primò ibi, propter appellationis obſtaculum, ſecundum do. Ant. & Imo.

1 q̃ † non ſolùm poſt publicationẽ, ſed etiam poſt relationem ſuperiori factam, uel cõcluſionem in cauſa poſſunt produci teſtes, quando nõ ſtetit per illum, qui noluit producere: ut quia fuit repulſus iniuſtè, ſicut dicimus, q̃ coactus li. conteſt. poteſt opponere exceptionẽ dilatoriam poſt lit. conteſt. ut no. gl. iij. in fi. in c. ex conqueſtione. s. de reſti. ſpo. Et ſentit hîc do. Anto. in duob. locis, q̃ tranſmiſsio actorũ & relatio facta ſuperiori habet uim concluſionis in cauſa: quod eſt ſemper menti tenendum, ſecundum do. meum hîc, & uidetur probari in l. cùm à nobis. & ibi Bald. C. de relatio. ¶ Iſtud autẽ notabile uidetur intelligere do. Ant. niſi partes ſponte renunciaſſent iuribus & probationibus: quia uidetur eis imputandum, & q̃ non poſſent redire finita appel. ad producendum teſtes. Item intellige, ſecundum do. meum, quòd pars fuerit impedita impedimento iuris: quod ſaltem prima facie crederetur eſſe iuſtum, ſicut hîc erat impedita propter appellationem aduerſarij: & idem, ſi fuiſſet impedita: quia iudex detulit appella. fru ſtratoriæ: adhuc enim reſultaret impedimentum iuris, qualiter ſunt ligatę manus iudicis poſt delationem: ſecus, ſi pars non potuit probare, quia iudex ſimpliciter retulit eam: tunc enim, cùm potuit ap. & nõ ap. eſt quid imputetur ſibi, c. cùm dilecti. s. de elec. & l. ab eo. C. quomodo & quando iudex. ¶ No. ſecundò ibi, excommunicantes. quòd delegatus poteſt exercere iuriſdictionẽ, non ſolùm in impedientes iuriſdictionem ſuam, ſed etiam in tertium, excõmunicando ipſum: de quo plenè in c. j. s. de offic. deleg. Ex quo arguit hîc do. Ant. q̃ deputatus ad recipiendos teſtes duntaxat, poteſt excõicare impedientes, ne recipiantur. Allegat etiam c. ex literis. s. de offi. delega. Et iſte eſt unus caſus, in quo talis iudex exerceret iuriſdictionem etiam contra laicos, licet econuerſo iudex ſecularis non poſsit eam exercere in clericos, ut traditur xiiij. q. ij. quanquam. & xj. q. j. c. teſtimoniũ. ubi ſecularis non poteſt cogere clericum teſtificari coram ſe: & ita non poteſt punire clericum impedientem teſtem produci. Faciunt notata per omnes in c. uerum. s. de foro compe. ubi ſecularis non poteſt punire clericum falſum teſtificantem coram eo. ¶ No. tertiò ibi, indicatis. ſecundum do. Abb. q̃ purgatio indici poteſt infamato ſuper irregularitate proueniente non ſolùm ex delicto, ſed etiam ex defectu ſine delicto. Ad idem c. accedens. j. de purg. Cano. nec requiritur in tali purgatione, q̃ purget ſe per homines ſimilis dignitatis, ſed ſufficit, q̃ ſe purget per clericos bonæ famæ, ut probatur hîc & in c. cùm in iuuentute. & c. conſtitutus. j. de purg. Cano. ¶ Not. quartò ibi, denuncietis eſſe ſuſpenſos. quòd ſi principales de capitulo ſcribant literas ſub nomine totius capituli inſcio capitulo, puniuntur tanquam falſarij. An autem ſint ſuſpenſi ipſo iure, uel ſuſpendendi? Dicunt Doc. cõmuniter, q̃ ſunt priùs ſuſpendendi, poſtea denunciandi. Sed contra hoc multùm facit text. ibi, denuncietis eſſe ſuſpenſum per quã man-

mandatur fieri denunciatio, quaſi ſuſpenſio ſit iam facta, non quaſi ſit facienda, & ſupplere ad tex. denuncietis eos eſſe ſuſpenſos, poſtquã ſuſpenderitis, eſt diuina re. Vnde uidetur, ſecundũ Imol. hîc q̃ infligatur pœna ipſo iure. Sed poteſt ſubtiliùs dici, ſecundum do. meũ, q̃ hîc imponitur pœna extraordinaria pro delicto: ſicut imponitur teſti dicenti falſum coram iudice, ut traditur in l. nullum. C. de teſtib. mandando, q̃ ſuſpenſio denuncietur: & ſic, quemadmodũ cõmittendo executionem ſententiæ ſuſpenſionis, tacitè uidetur ſuſpendere per illa uerba. Cùm enim procedatur imponendo hanc pœnam ſine proceſſu & figura iudicij, poteſt iudex incipere ab executione, & committendo executionem uidetur pronunciare: nec habet locum tunc l. j. C. de execu. rei iudi. quæ dicit, q̃ iudex non poteſt incipere ab executione. Ita tradit ſingulariter Bar. in extraua. ad reprimendum in uerbo, figura iudicij. Et ſubdit do. Abb. hîc, q̃ inficiantibus falſas literas nomine capituli erat pœna arbitraria inſpectis perſonis pro quibus falſò ſcribitur, & materia de qua ſcribitur: ſed in literis Papæ ſeruabuntur notata in c. ad audientiam. j. de cri. falſi. ¶ Vltimò nota ibi, donec. q̃ quando ſuſpenſio fertur in aliquem ab homine, non poteſt inferior à ſuſpendente abſoluere. Idem de excõmunicato eſt caſus in c. paſtoralis. §. j. s. de offi. ordi. & notant Io. An. do. Ant. & alij in c. ex frequentibus. j. de inſt. eccle. Arch. xvij. diſt. in ſumma, & dom. Abb. ¶ Vtrùm autem, ſicut excõmunicatus à canone poteſt abſolui ab inferiore, niſi abſolutio ſit ſpecialiter prohibita, ut in c. nuper. j. de ſen. excõmuni. ita etiam ſuſpenſus à canone: Dicit glo. in cle. j. in uerbo, excõmunicamus. de hæretic. q̃ aut aliquis ſuſpẽditur ad certum tempus, & tunc nõ poteſt inferior abſoluere ante illud tẽpus: aut ſimpliciter ſuſpenditur, & poteſt, per d. c. nuper. niſi reperiatur reſeruatu ſuperiori, ut hîc. Sed illam glo. impugnat do. Abb. hîc per rationes gl. in c. cupientes. §. cęterùm. in uerbo, ſuſpenſos. de elec. in vj. propter quam ipſe diſtinguit, q̃ aut à canone imponitur ſuſpenſio pro pœna delicti, aut pro pœna contumaciæ. Si pro pœna delicti, nõ poteſt inferior relaxare, per tex. in c. notandum. ij. q. iij. & habetur in c. at ſi clerici. §. de adul. s. de iudic. Et q̃ poſsit pœna ſuſpenſionis imponi non ſolùm à canone, ſed etiam ab homine, habes text. in c. quã ſit. j. de exceſ. præla. & notat do. Ab. in c. reprehenſibilis. j. de ap. Nec obſt. iſtis c. nuper. quia reſponde, ut per gl. in d. §. cęterùm. Si autẽ ſuſpenſio fit à canone propter cõtumaciã, & tunc inferior poſſit abſoluere, ut eſt caſus in c. ex literis. s. de conſti. Et cũ iſta diſtinctione tranſit etiam do. meus. Sed non capio, quomodo deferantur ab homine, glo. in d. cle. j. quia ſi imponit ſimpliciter ſuſpenſio, non reperiretur caſus, in quo non ſit pro contumacia: uel ſi erit pro delicto, erit ad tẽpus: & ſic utroq̃ caſu glo. erit bene locuta. Poteris tamen cogitare, & uidere etiã do. Car. in hac materia in cle. j. uer. ſi quis. in iiij. q. de reb. ec. non alie. & Do. in c. nõ ſolùm. in v. col. de reg. in vj. & in d. §. cæterũ. in ult. col. & do. Ab. in c. quàm ſit. j. de exceſsi. præla. & in c. j. in j. col. s. de iudic. & glo. in cle. j. in uerbo, donec. de deci. & Inn. & do. Ant. in c. cùm bonæ. s. de æta. & qual. & glo. & do. Ab. in c. ij. de matri. contra. contra interdic. eccl. & Io. de Ana. in c. de ſymoniacè. in fi. j. de ſymo. & in c. excõmunicamus. §. credentes. in fi. j. de hære. & quæ aliàs dixi in d. c. nuper. Et dum ſuprà dubitaui de diſtinctione do. Abb. hîc, in iſto paſſu dic meliùs, q̃ in uno ipſe contrariatur, glo. in d. cle. j. uidelicet quando ſuſpenſio eſſet lata ſimpliciter à lege pro crimine: quia, ſecundum gloſſ. ibi, & dom. Ab. in d. c. quàm ſit, in fi. poterit relaxari ab inferiore, ſi non eſt reſeruata. Cuius contrariũ uult do. Abb. hîc, & meliùs: quia cenſebitur perpetua, ex quo tempore non diffinitur. Facit l. ſeruus. & quod ibi nota. C. de pœnis. & in terminis notant Inno. dom. Anto. Imo. & dom. Abb. in c. ex literis, ſuprà de conſti. ubi uide. Et ideo epiſcopus illam non relaxabit, niſi fortè eſſet ſuper crimine, in quo non eſſet ſibi prohibita diſpẽſatio, ut per dom. Car. in d. cle. j. §. ſi quis. ¶ In glo. j. in fi.

2 Ponunt hîc eleganter dom. Ant. & Imo. an † & quando ualeat teſtimonium de auditu? De quo dic, ut per eos, & per Spec. in tit. de teſte. §. j. uer. item quòd non prohibent. & in §. nunc tractandum. uer. de auditu quoq̃. & Bald. in l. conuenticulam. in pen. col. C. de epiſ. & cle. & Ang. in §. hinc nobis. in authen. de hære. & Fal. & Barto. in tractatu de teſte, in iiij. col. & Imo. in c. ſignificauit. infrà eo. & dom. Ant. in c. cùm cauſam. el j. in xiiij. col. infrà eo. & ibi do. Abb. in vj. col. & gloſſ. Dy. & Bart. in l. ſi arbiter. ff. de proba. & dom. Ant. & dom. Abb. in c. licet. infrà eo. & gloſſ. & ibi Archi. ſolenniter in c. hoc uidetur. xxij. q. v. & Imo. & dom. Abb. in c. ij. ſuprà. de conſue. & in c. præterea. & quod ibi dixi in fi. ſuprà eod. & gloſſ. pe. in c. ſolennitates. el. j. de conſec. diſt. j. & in c. teſtes. in uerbo, uiderint. iij. q. ix. & in c. non ſatis. in uerbo, puniri. xxxiiij. q. ij. & in c. in primis. ij. q. j. Et breuiter dicas ex prædictis, quòd aut teſtis deponit de auditu auditus, & non ualet eius teſtimonium, c. licet. in uerbo, præter communem. j. eo. & c. tua. & ibi dom. Abb. j. de conſan. & affi. & c. ſuper prudẽtia. in uerbo, auditu & uiſu. xiiij. q. ij. & glo. in l. teſtium. in uerbo, præſtò fuerint. C. de teſti. Aut de auditu proprio: & tunc aut eſt quid perceptibile ſenſu auditus tantùm, ut prolatio uerborum: & ualet, ſecundum glo. in l. in ſumma. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arcen. Fallit, ut dixi in d. c. præterea. Aut eſt res perceptibilis duplici ſenſu, & deponit ſolùm de auditu, & non probat, ut in tex. iſto, & in c. cùm cauſam. s. eo. Vnde dicit dom. Ant. in c. quoties. in fi. ſuprà eo. q̃ teſtis de auditu non eſt uerus teſtis. ¶ Aliquando tamen teſtimonium [a] etiam de auditu auditus ualet: putà, in probanda parentela, d. c. licet. Item in probando hæredem fraudaſſe hæreditatem, ut in §. ſi uerò abſunt. in authen. de hære. & Fal. Itẽ in factis multùm antiquis, ſecundum Bar. In d. l. ſi arbiter. & latiſsimè do. meum hîc, de quo fiet mentio in c. licet. infrà eo. ubi de hoc latiùs

3 poſt Doc. ¶ Item † iuxta iſtos caſus operatur etiam præſumptionem, adeo quòd transfert onus probandi in aduerſarium, ſecundũ Archi. in d. c. hoc uidetur. de quo exclamat Ro. ſingu. eccl. inci. teſtimoniũ de auditu. & pondera tex. in §. de his. iij. q. ix. quia uidetur probare, q̃ ſi teſtis dicit ſe audiuiſſe id, ſuper quo à partibus fuit rogatus, de auditu probat. ¶ Item † no. q̃

4 ſi teſtis dicit ſe audiuiſſe, nõ ſequitur, quòd intellexerit: & ideo oportet dicere, audiui & intellexi, ſecundum dom. Anto. & Imo. in c. auditis, & intellectis, per illum textum, ſuprà de proc. & in c. auditis. per illum textũ, ſuprà de ele. & faciunt iura ſimilia illis, & leg. ſi compromiſſum. ff. de arbi. Pendet tamen ab alio dubio, an præſens præſumatur intellexiſſe. per Bar. in leg. j. §. fi. ff. de autho. tut. in tractatu de teſte. & Flo. in l. ob carmẽ. §. fi. ff. de teſti. & Bartolus in leg. coram. ff. de uerb. ſigni. & Domi. in cap. in primis. ij. quæſt. j. cum concord. Item uide dominũ Antoniũ poſt Innocentium in cap. ſignificauit. in penul. col. uerſic. not. hoc dictum. infrà eod. & ibi dominus Abbas, ubi habes, quòd ſi in examinatione teſtis, quę fit ad perpe-

c. tam literis.

a Teſtimonium] Adde ad iſta, q̃ quando agitur de probãdo aliquid, quod hominis uitą capere nõ poteſt, admittitur teſtimoniũ de auditu auditus. Ita do. Ab. in c. cùm cauſam. de probatio. in ſecundo no. & in c. licet ex quadam. j. eo. in iiij. no. Et ſic no. q̃ in antiquis non ſolũ fama probat, ſed etiam teſtis de auditu auditus: & ratio eſt, quia eſt difficilis probationis: & ideo facit plenam probationem. Ita Inno. in ca. ueniens. de uer. ſig. Bald. in l. cùm ſuper. C. de rei uen. & in authen. quas actiones in ult. col. C. de ſa. ſan. eccle. Hinc eſt, q̃ liberi poſſunt eſſe teſtes pro patre, & econtra: et plenè probat Bar. in l. quoties. C. de nauf. et Inn. ibi eſt caſus.

tuam memoriam, interfuerunt alij teſtes, quòd eis creditur ſuper examinatione, & etiam ſuper dicto, licet deponant de auditu. Et dicit ibi Imol. illum eſſe caſum ſingu. & mirabilem, in quo admittitur teſtimonium de auditu, iudicis authoritate interueniente: & illud dictum intelligitur, quando teſtes deponunt ſuper re non perceptibili ſenſu auditus: putà, quòd res eſſet alba: aliàs nihil importaret. Item uide Rot. deciſ. cxiij. in nouiſsimis, ubi dicunt, quòd in poſſeſſorio ſufficit teſtimonium de auditu à parte, quòd poſsidet rem ſpoliatam, putà: quia fuit audita dicere de ſpolio: argu. notatorum, in c. licet. infrà eod. & facit c. quàm ſit. infrà. de exceſ. præla. & quod not. Innoc. in cap. per inquiſitionem. ſuprà de electio. & in cap. at ſi clerici. ſuprà de iudi. ſecundum ipſos. & quando teſtis dicit ſe uidiſſe, & nihil dicit de auditu, in caſu, quem uidere non ſufficit, an probet, dicetur in cap. cùm cauſam. infrà eo. Et pro nunc habes in hac quæſt. regulam cum vij. fallentijs, in quibus teſtimonium de auditu aliquid operatur. ¶ Vltimò not. practicam gloſſ. fin. communiter approbatam ad probandam ignorantiam capituli in actibus attributis eius ſcientię, & pleniùs habetur in c. tertio loco. in ea allegato.

SVMMARIVM.

1 ¶ Teſtes recipiuntur lite non conteſtata contra contumacem in cauſa ſtatus eccleſiæ.
2 Agere quando quiſq; poteſt pro eccleſia abſq; mandato, & quo nomine agat.
3 Agere non poteſt unus regularis ſolus pro eccleſia ſine mandato.
4 Epiſcopus & capitulum quando dicantur eſſe in negligentia.
5 Capitulum & decanus an poſſint agere pro ſingulis beneficiatis.
6 Sententia diffinitiua poteſt proferri in cauſa libertatis abſq; litis conteſtatione.

CAPITVLVM XXXIIII.

1 Vm olim. ¶ In † liberali cauſa, ſiue in cauſa ſtatus eccleſiæ contra contumacem recipiuntur teſtes lite non conteſt. & fertur diffinitiua. H. D. & ſingulariter. ¶ Not. primò ibi, uel procuratoribus earum. quòd ſufficit locum iudicij eſſe tutum procuratori, licet non ſit tutus domino, ut ipſe principaliter citatus arcetur ad comparandum per procuratorē: quod non eſt expreſſum alibi. Et per alternatiuam poſitam in text. dicas, quòd ante omnia debet eligi locus tutus parti, ſi fieri poteſt: aliàs procuratori. Et de materia loci tuti uide in c. accedens. el j. ſuprà ut lit. non conteſ. & in c. ex parte. infrà de appel. & in c. ſtatuimus. de offi. delega. in vj. & in cle. paſtoralis. de re iudi. cum ſimilibus. ¶ Not. ſecundò ibi, & lite. quòd cùm agitur de ſtatu eccleſiæ, eſt lis cōteſtanda, data præſentia utriuſq; partis: ſecùs, ſi altera parte abſente: ut patet in tex. Et pondera in uerbo, uerum. quòd iſta ponuntur tanquam paria, nolle comparēre, & ſic non eſſe præſentem, aut nolle litem conteſtari etiam ſi ſit preſens. ¶ Ex quo colligit domeus duo, quæ dicit eſſe ſingularia & pulchra. Primū, quòd quando reus eſt præſens, & non uult litem conteſtari, poteſt procedi contra ipſum, tanquam contra contumacem, ſicut ſi eſſet citatus, & non comparuiſſet: & ſic probatur concluſio Bart. in l. conſentaneum. C. quomodo & quando iudex. Secundum eſt, quòd iudex non poteſt cogere partem lite conteſtata, uel ſaltem hîc probatur, quòd non poteſt habere litem conte. cùm æquiparet iſta duo nolle litem conteſtari: de quo remittit ad notata in c. quoniam. §. porro. ſuprà ut li. nō conteſta. Sed adde, quòd ſi poteſt actori eſſe conſultum per miſsionem in poſſeſsione contra contumacem, nō poteſt contumax cogi inuitus litem conteſtari, ut eſt gl. reputata ſing. in authen. qui ſemel. C. quomodo & quā do iu. & facit glo. l. non ſatis. ff. de in ius uoc. & not. gl. in l. j. C. ut nemo inuitus agere. Si uerò non poſſet eſſe conſultum actori per miſsionem, poteſt reus præciſè cogi litem conteſtari, ſecundum Ange. & Imol. in l. inter ſtipulantē. §. j. ff. de uerb. obli. & Imo. in l. ſi finita. §. ſi plures. in x. col. ff. de dam. infect. per l. quoties. in princ. & §. prætor. ff. de noxali. & de materia per dom. Ant. in c. j. in pe. col. ſuprà de lit. conte. cum ſi. Procedet autem iſte tex. in caſu ſuo, de quo per gloſſ. fi. ¶ Not. tertiò ibi, ſtatuentes. ſecundum do. Ant. quòd iudex, cui committitur inſtructio, & proceſſus, & non diffinitio, poteſt, cùm remittit proceſſum ad ſuperiorem, citare partes ad audiendam ſententiam coram ſuperiore: & licet hoc non probetur in iſto text. quia ſecundū do. Ab. fuit expreſſè commiſſum iudicibus, tamē pro hoc uidetur text. cum ſua gloſſ. in c. cùm Bertoldus. in uerbo, remiſiſſet. j. de re iud. ¶ Not. ultimò, q; licet pars fuerit citata ad procedendum, & fuerit contumax, tamen debet de nouo citari ad ſententiā diffinitiuam: quod procedit ſine dubio, quando pars fuiſſet citata ad unum actum: putà, ad reſpōdendum in cauſa libello, uel lite conteſt. Sed ſi fuiſſet citata ſimpliciter ad procedendum in cauſa, uel ad omnes & ſingulos actus proceſſus, & maximē ſi diceretur uſq; ad ſententiam incluſiuè, tunc eſſet maior dubitatio, utrùm ſentētia ualeret: de quo uide per Doc. in c. conſuluit. s̄. de offi. deleg. & Spe. in ti. de citatione. §. uiſo. uer. licet ſententiæ. ſecundū do. meum. Adde Rayneru. in poſi Bart. in l. ſtatu libero. §. Stichus annua. ff. de ſtatuliberis. ubi dicit per illum tex. q; contumax in proceſſu eſt iteratò citandus ad ſententiam audiendam: & allegat ad hoc Spe. in ti. de poſitionibus. §. viij. in fin. & Arch. & Io. Mona. in c. ij. de dolo & contu. in vj. Et quòd ualeat ſententia eo nō citato, qui fuit citatus ad omnes actus uſq; ad ſententiam incluſiuè, uide Ange. in l. ſi prætor. ff. de iudi. & Bar. in extrauag. ad reprimendū. in uerbo, ſup dicto crimine. & Ang. in d. l. de unoquoq; ff. de re iud. & Pe. de Anc. in cle. j. in x. not. de fo. cōpe. in vj. Intellige, quando talis citatus nō comparuit in prima citatione. Si enim cōparuiſſet, & ſtetiſſet in iudicio uſq; ad finē cauſę, licet tempore ſententiæ nō adſit, debet citari ſpecialiter ad ſententiā, ſecundū Pet. de Anch. in d. cle. j. & Bar. in d. extrauaganti. Et adde. q; citatus ad proceſſum non eſt citandus ad interlocutoriā, ſecundum Bal. in l. ſancimus: C. de iudi. Et adde Do. in c. ſi capitulo. §. j. In ult. not. in fi. de conceſ. præb. in vj. ubi dicit per illum tex. q; contumax in uno actu non citatur ad aliū actum fiendum, qui habet connexitatē neceſſariam cū actu præcedenti: nam ibi erant contumaces in cōferendo canonicatu, & nō uocantur poſtea in collatione prębendæ, quæ habet neceſſariā connexitatē cū canonicatu, c. relatū. j. de pręben. Ex quo dicit haberi notabilē limitationē ad notata in c. ij. de dolo & cont. in vj. ¶ In † glo. ij. ibi, quilibet alius, etiam minor. Licet Doc. multa dicant in inueſtigando, quo iure iſte Archidiaconus agebat, tamen approbatur ab omnibus oppoſitio Inn. hîc dicentis ualde ſolenniter, q; licet aliàs regulariter quilibet de eccleſia uolens agere pro ea, non audiatur ſine mandato, ut in c. quoniam. s̄. de offic. deleg. & in c. cauſam, quæ. s̄. de iudi. & in l. ſicut. in fi. per locum à ſpeciali, ff. quod cuiuſq; uni. nomin. quamuis ſecus in defendendo, ut per gl. & Do. in c. ex parte Aſten. j. de conceſ. præb. & in c. j. s̄. de proc. nihilo minùs data negligentia epiſcopi & capituli quilibet de eccleſia poteſt agere ſine mandato pro eccleſia: & fuit ita hîc, & idem probatur in c. dilecti. ſuprà de maior. & obe. Et ibi dicit Inno. quòd ſi epiſcopus eſt negligens in aliquo, poteſt cortigere capitulum appellando. Et licet ille text. non loquatur de ſingulis de capitulo. tamen in ipſis idem eſt, per notata in c. bonæ. & in c. quia proptet. ſuprà de ele. ubi ius uniuerſitatis poteſt remanere in uno non negligente. Et pro prædictis allegat do. meus tex. quē dicit

cit meliùs facere in §. ſui autem. in authen. de eccleſ. titulis. ubi probatur, q; ſi epiſcopus eſt negligens petere relicta pauperibus, quilibet de populo poteſt agere in fauorem piæ cauſæ. Et ita illum tex. intelligit notāter Bal. in l. nec quicquam. §. fi. ff. de offic. proconſ. & leg. & Ro. facit eum ſing. in l. ſi cùm dotem. §. ſin autem. in vj. col. ff. ſol. mat. & in authē. ſimiliter. in iiij. char. uer. tertiò, q; quilibet. C. ad l. Fal. & Spec. in tit. de inſtr. edi. §. nunc aliqua. uer. ſed nōne quilibet. Bene facit tex. in l. ciuitatibus. in princ. ff. de leg. j. ubi probatur, q; relicta ad eleemoſynam pauperū uidētur relicta ad ornatū ciuitatis & fauorem publicum. Vnde infert Bal. ibi, q; ſyndicus reipublicæ poteſt illa petere in fauorē publicum. Addē etiam Rot. in antiquis, deciſione clxxiij. ubi ſequuntur dicta Inno. per quæ dicunt, fuiſſe determinatum, q; ubi ſunt aliqui officiales in aliqua eccleſia, nō poteſt unus agere, niſi alijs negligētibus: & iſta dicta Inno. ſequitur euā Domi. in c. ad decimas. in iiij. col. de reſti. ſpol. in vj. & ibi poſt Ioā. Lapum. ¶ Limita non procedere in regu
3 laribus: quia † unus ſolus non poſſet agere, p; eccleſia ſine mandato & licentia abbatis, per c. ex parte. cum ſimilib. s̄. de poſtu. quod intellige, niſi pro abbate carcerato, ut hîc per do. Ant. & do. Abb. Et ex iſtis extenditur c. ſi quis presbyterorū. j. de reb. eccl. non alie. & c. non licet. xij. q. ij. ubi idem dicit de re eccleſię malè alienata: quia p; eius reuocatione cuilibet de clero cōpetit actio. Videtur tamen, q; ille caſus differat à prædictis: quia etiam nō data negligentia præla. poteſt quilibet agere, cùm illa iura ad hoc ſe nō aſtringāt, ſecundū do. Abb. hîc, q; tamē ſubdit, q; ſi ſimul cōcurrerent ad agendum, præfertur prælatus: arg. l. ſi plures. ff. de accuſ. & c. edoceri. s̄. de reſcrip. Differt etiam in alio: quia parochiani etiam laici admittunt in defectū clericorum, ſecundum glo. in uerbo, dilapidatione. in fin. in c. uenerabili. s̄. de offi. deleg. & ibi expreſsiùs do. Abb. in iiij. col. quod nō dicitur in caſu iſto. Et de materia pleniùs p; omnes in d. c. ſi quis. ubi inter alia limitatur, dum modò alienatio dicatur facta in damnum eccleſiæ: ſecus, ſi ſolùm eſſet omiſſa ſolennitas aliàs neceſſaria. ¶ Et ad unum aduerte, in quantùm dicunt do. Ant. Imo. & do. Abb. hîc, q; diſpoſitio d. c. ſi quis. habet locum etiā in re eccle. ab aliquo ablata: qa res inuaſa per alium ſatis dicitur alienata: & allegāt Lapū alleg. lij. & Spec. j. in tit. de reſcrip. præſentatione. §. ratione aūt formæ. uerſi. item quod in reſcripto. quia p; iſto dicto facit, ſecundū do. meū, text. no. ſecundum lecturā cōmuniter approbatam in l. j. C. ſi per uim, uel alio modo. ubi ſingula. p; batur, q; quando abſens fuit ſpoliatus, quilibet poteſt agere pro ſua ſpoliatione ſine mandato. Ergo idem in eccl. quia cùm æquiparetur minori ac pupillo, c. j. & c. accedens. s̄. de reſtit. in integ. nō uidetur deberi minor fauor pupillo, & eccleſiæ, q̄; abſenti, cùm poſſeſsio aufertur. Vnde dicit gl. reputata ſingula. in l. necnon. §. j. ff. ex quibus cauſis maiores. q; iſta regula negatiua eſt uera, in quib. caſibus denegatur reſtitutio minori, multo fortiùs abſenti: & ſic fauorabilior eſt perſona minoris, q̄; abſentis regulariter. Sed tamen iſta æquiparatio minoris & eccleſiæ ad abſentem procederet, quando eccleſia nō haberet rectorem, ſicut abſens ibi carebat legitimo defenſore. Et hoc caſu poſſet eſſe uera cōmunis opi. Sed non uidetur eadem ratio, quando eccle. & pupillus habēt rectorem. Adducitur etiā pro cōmuni ſingulare dictum do. Inno. in c. nec epiſcopi. j. de reb. eccl. non alie. ubi dixit, q; ſi cōmittitur alicui à Papa, q; debeat reuocare malè alienata in præiudiciū eccleſiæ, poteſt talis apponere manū ad alienata per eccleſiam, in quibus eccleſia non habebat niſi ius poſſeſſoris, & etiam ad ea, quę fuerunt uiolenter ablata ab eccleſia: quia largo modo dici poſſunt alienata: & ſequitur Bart. in l. iubemus. la ij. in fin. prin. C. de ſac. ſan. eccl. & in l. j. circa fi. ff. de conſti. princ. & Archi. in c. re uera. iij. q. ix. cum concor. Dicit do. meus hîc, q; iſtud poteſt ſuſtinęri in cōmiſsione & delegatione, in qua agitur de modico præiudicio: ſed in quæſtione noſtra putat cōmunem oppoſ. de ſubtilitate iuris eſſe falſam, quando eccleſia non caret rectore: quia quando res eccle. fuit occupata, de facto ceſſat in ea ratio, propter quā permittitur cuiq̄; agere pro re male alienata, uidelicet quia nō eſt ueriſimile, q; ille, qui alienauit, uelit ipſe cōtra factū ſuum uenire, ut colligitur in tex. & gl. in c. ſi ſacerdotes. xv. q. iij. Sed nō eſt eadem ratio, quā do ſine uoluntate rectoris res eſſet inuaſa. Vnde extenditur d. c. ſi quis. ubi nō eſt eadē ratio, non cōſonat iuri, ſecundum ipſum. Sed certē ad iſtā rationē reſpōderi poteſt, q; operabitur, ut p; re occupata quilibet agere nō poteſt, niſi data negligentia prælati, quod nō eſt in re alienata. Sed ubi daretur negligentia in recuperatione rei occupatæ, nō concludit iſta ratio differentiā inter utrunq; caſum: qa ponderatur etiam ipſa negligētia: & ſic ſuſtinebit cōmunis opi. ſi. n. ipſe fatetur eam p; cedere, ſi eccleſia caret defenſore, idem erit, ſi habet, ſed negligentē: cùm paria ſint, uel inutilem, uel nullū habere, c. ij. s̄. de transla. præla. Et iſta non tradas
4 obliuioni. ¶ Quādo † aūt dicatur epiſcopus, ſiue capitulū eſſe in negligētia, reſpondēt Inno. do. Ant. Imol. & do. Abb. q; eo ipſo, q; nō p; ſequunt ius eccleſiæ, quamprimū poſſunt, appareat de negligētia: nec poſſunt allegare ignorantiā, cùm non præſumat in talibus: uel ſi eſt ignorātia, eſt culpabilis, c. innotuit. s̄. de elec. & traditur in regula, ignorātia, de reg. iur. in vj. & nō uidetur requiri monitio, ut ipſi ſentiunt: cōtra quos inſurgit hîc do. meus, dicēs: in effectu hoc poſſe, p; cedere, qñ ius eccleſiæ eſſet notoriū, p; c. Romana. §. notoria. de cenſib. in vj. & per id qd' habetur in c. j. s̄. de offi. ord. ſed ubi non erat notoriū (& ſic nō datur tanta negligentia) requiritur monitio, ſecundū ipſum, p; pter notabilem doctrinam Inno. in c. extirpādæ. j. de præb. de qua p; Bal. in authen. hoc amplius. C. de fideic. & Bald. & Imol. in l. ſi mora. ff. ſol. mat. cum concor. quas extenſē poſui in c. ij. j. de magiſtr. poſt Ioā. And. ibi: in quib. dicitur, q; delictū negligentiæ regulariter non incurritur, niſi monitione præmiſſa. Nec eſt ualida cōſequētia, q; prælatus & capitulū præſumitur ſcire iura eccleſiæ, ex hoc ſolo, q; tenetur illa ſcire, & ſunt in negligētia: quia ſecundū hoc ſequeretur, q; prælatus, qui ſucceſsit prælato habētī malam fidem, uel illi de capitulo, qui ſucceſſerūt alijs, nunquam haberent bonā fidem, q; præſumerentur ſcire iura, quæ habet eccl. & quæ nō: aut ſaltem deberent ſcire, & eſſe in lata culpa, & ſic nō rehaberēt bonā fidem ad præſcribēdum: & tamē iſta ſunt falſa, ut traditur in c. cura. per gl. & Inno. j. de iurepatr. & per Bal. in l. poteſt quis. ff. de uſucap. Præterea ſecundū hoc nō excuſaretur iudex, qui tenetur inquirere ſuper certo genere maleficiorū, cōtra tex. in l. j. §. magiſtratibus. ff. de magiſt. cōue. per quē dicit ibi Bal. q; licet iudex ex officio teneatur inquirere, l. iubēte. & ſub pœna: nihilo minùs intelligitur, ſi ſibi delictū fuerit denunciatū: aliàs poſſet ignorare. Nec obſt. c. innotuit. s̄. de elec. quia uerū eſt, q; ille, q; gerit actum cum aliquo, præſumitur ſcire cōditionē & qualitatem eius, l. ſi patronus. & ibi Bald. ff. de confir. tu. uel tenetur ſcire, ita q; eſt in culpa, ſi ſe nō informat, l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Sed non eſt ita in eo, qui nullum gerit actum, ſed ex hoc ſolo obligatur, quia ſibi committitur officium inquirendi ſuper certo genere rerum: hîc enim excuſatur ignorantia, ſi procedit ex facto alieno: & licet ſit aliqualis culpa, non tamen tanta, quæ conſideretur in propoſito: & licet iſta confirment opinionem domini mei & Hoſtien. hîc, qui dixit, quòd requiritur monitio trina, per ca. penult. de ſup. neglig. prælat. tamen poſſet dici, quòd doctrina Innoc. in c. extirpandæ. loquitur de impoſitione pœnæ: quod nō eſt hîc. Et conſidera: quia ſecundum Bald. hic epiſcopus iſti' archidiaconi nedū erat in mora, ſed in culpa, exhibendo

c. cùm olim.

bendo seruitia archiepiscopo existenti in possessione primatiæ: unde est quodãmodo uilis prælatus uel suspectus nõ audens audenda, secundũ ipsum: ꝓ quo facit c.j.xxxix.dist. ¶Et quãuis Doc. intelligãt istã decre. ꝙ Arch. hoc fecit data negligentia prælati, tamẽ potest, ꝓcedere lectura gl. ꝙ etiã non data negligentia admittat̃ ad agendũ de statu ecclesiæ: sicut admittitur patronus ad agendũ de statu eius, ꝙ est in seruitute: ꝙ sua interest, l.iij. & seq. ff. de lib. causa. Hic aũt intererat Archidiaconi, ꝓpter putationẽ superioris, quod est interesse considerabile, secundũ Inn. in c. auditis. de præscrip. quem sequitur do. Abb. in c. dilecti. s̃. de maiori. & obedi. in c. cùm deputati. s̃. de iudi. & in c. fi. s̃. de dila. & in c. cùm dilectus. j̃. de relig. dom. Et secundũ hanc lecturã, sentẽtia lata contra ipsum nõ nocet ecclesiæ, ꝓ c. cùm super. cum materia j̃. de re iudi. ¶ Vbi aũt ageret tanquam data negligẽtia episcopi, secus esset, secundũ Host. & alios hic, sicut dicitur in actionib. popularibus, l. eum, q. §. in popularib. ff. de iureiur. & no. gl. notabilis, & ibi do. Ant. & do. Abb. in c. cùm dilecti. in uerbo, iudicatũ. s̃. de elect. secundum ipsos: quib. adde gl. in simili in c. cupientes. §. cæterùm: in uerbo, nullum præiudiciũ. de elec. in vj. & Inno. in c. super his. in gl. j. & etiã in glo. in uerbo, à promotione. j̃. de accus. & in c. causam. el ij. ad fin. j̃. q fil. sint legi. ad fi. gl. magnæ: & Imo. in c. ad audientiã. el ij. in pe. col. s̃. de rescrip. & Archi. in c. illud. xxiij. dist. quia quilibet de populo censetur procurator reipub. & ideo sicut si unus habet plures procuratores cum mãdato, & sententia lata contra unũ, alius agere non potest, l. plurib. ff. de procu. & c. si duo. eo. tit. in vj. ita hic, nisi ostenderetur agentẽ fuisse præuaricatũ, per notata in c. de his. j̃. de accus. uel secũdus uolens agere ignorasset de primo agente, secundum gl. in d. c. cùm dilecti. Et ita notãt prædicti Doc. hic. ¶ Quo aũt nomine debeat talis agere: an suo, an ecclesiæ dic breuiter, secundũ Inno. & alios hic, & Lapũ allegatione lij. & Spec. in tit. de procur. §. ratione quoꝙ constituentis. uer. quid si aliquis. & Archi. in c. nõ liceat. xij. q. ij. & Imol. in cle. j. de rescrip. ꝙ siue agat pro re malè alienata, siue in utilitatem totius ecclesiæ, agere debet nomine ecclesiæ: ꝙ subrogatur loco prælati: & ita agit ipse prælatus, ut traditur in c. fi. s̃. de dila. Ergo, etc. quia subrogatum sapit naturã, etc. c. eccles. el j. s̃. ut lit. pen. cum simi. Et istis adde, quod no. Bar. in l. j. C. de bo. mater. ubi dicit, ꝙ si pater agit pro reb. adueni titijs filij, qui est administrator legitimus, & habet mandatum à lege, debet agere administratorio nomine: sic etiam coniuncta persona habet mandatũ à lege, ut traditur in c. nõ nulli. s̃. de rescrip. & tamen debet agere nomine eius, ad cuius utilitatẽ agit: probatur in l. Põponius. §. fi. ff. de procur. ubi dicitur, ꝙ coniuncta persona nõ debet admitti cõtra uoluntatẽ eorum, pro quibus agit: tantũ enim significat agere pro aliquo, quantum agere nomine ipsius, l. fideicõmissa. §. interdũ. ff. de leg. iij. & Bar. ibi. & in l. j. §. nunciatio. ff. de ope. no. nun. maximè, quia subrogatur loco alterius: ad quod bene facit cle. j. de sup. neg. præla. Non obst. ꝙ in actione populari quis agit nomine suo, ut hic per Inno. quia in illa actione pœna & utilitas pecuniaria applicatur parti, l. si cui. in fin. ff. de accus. & per Bar. in l. agraria. ff. de termino moto. sed hic nõ. Vnde dicit Bal. hic, ꝙ ista erat causa mixta, s. propria & publica ipsius ecclesiæ. Vbi aũt unus de ecclesia ageret pro interesse proprio, procederet opinio illorũ, quorum opiniones cõtra prædicta refert hic Inno. dum tamẽ agant nomine, ꝓpriꝗ dignitatis, ut latiùs diximus in c. iij. s̃. tit. j. Et in quantũ dicũt omnes post Inno, ꝙ talis non teneꝰ satisdare, nec potest reconuenirì: adde Arch. in d. c. non liceat. ubi idem tenet, subdens fuisse obtentũ in curia, ꝙ agens hoc modo poterit cõstituere ꝓcuratorem ante lit. contes. Et ista etiã ponit do. Ant. in c. edoceri. in ij. col. & in cle. j. de rescrip. dicens, ꝙ istud esset mirabile: & loquitur in agẽte pro malè alienatis, ut posit quis constituere procuratorẽ ante lit. contest. quia regulariter secus, l. neꝙ. C. de procur. & latè per glo. in c. quia episcopi. v. q. iij. ¶ An † autẽ decanus & capitulũ posit agere pro singulis beneficiatis in ecclesia, uide per do. Ant. Imol. & Abb. hic cõcludentes post Rotã, ꝙ sic, si est quæstio de bonis præbendæ, uel capellæ: secus, si de titulo ipsius beneficiati, uel obuentionibus suis. ¶ In glo. fi. ibi, nam si Papa uellet. No. ꝙ appel. sententiæ intelligitur de diffinitiua, nõ de interlocutoria: pro quo etiam Bal. hic allegat gl. quã dicit sing. in l. j. §. biduũ. ff. quan. app. sit. quod facit, secũdum ipsum, ad statuta de executionib. sententiarũ: & de hoc etiam ponit in rubrica C. de sententijs & interlo. omn. iud. & additionibus Spec. in rubrica, de sententiæ pro la. & do. Abb. in cle. j. de re iud. cum cõcor. de quibus aliàs. ¶ An autẽ, dictum statutum de executionibus sententiarũ habeat locum in executionib. præceptorum, uide gl. in l. fi. §. necessitatẽ. C. de bon. quæ lib. quã Bal. hic appellat ordinariã & notabilem ualde. ¶ In † ea gl. in fi. Firmant hic omnes opinionem, in qua gl. titubãt, uidelicet an absq̃ lit. contest. potuerit hic deueniri ad diffinitiuã recipiendo omnes testes: & ad contraria respondetur, ꝙ illud est fauore libertatis: & est notabilis lectura, secundum do. Abb. adde Bal. in l. j. ad fin. C. de testi. ubi quærit, an in causa liberali posit procedi ad diffinitiuam lite non contest. & respondet, ꝙ sic, siue agatur de libertate hominis, l. iij. §. fin. ff. de lib. ho. exhi. & l. diffamari. C. de ingenu. ma. siue de libertate ecclesiæ, ut hic: & dicit istum tex. esse notabilem. subdens: dici posse generaliter, ꝙ ubicũq̃ tractatur de statu, & non de re æstimabili, ubi non cadit missio in possessionem, potest procedi lite non contestata ad diffinitiuã: & allegat Iac. Butr. in authen. qui semel. C. quomo. & quando iudex. & est notabilis ampliatio ad c. quoniã. §. j. s̃. ut lite non cõtest. circa quam uide Bar. Imol. & Ro. in l. si finita. §. Iulianus. ff. de dam. infec. & Bal. in authẽ. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & gl. ij. in c. fi. s̃. de offic. iudi. & Bart. qui ipsum allegat, in l. si priùs. ff. de ope. no. nun. & do. Ant. in c. j. s̃. de eo. q mit. in pos. & Domi. in c. j. eod. tit. in vj. & Bal. & Salic. in authẽ. si omnes. C. si ut se ab hær. abstin. & Bal. in l. ait prætor. §. deinde adijcit. ff. ex quib. cau. ma. & in authen. ei, qui. C. de bo. autho. iudi. pos. & in l. ij. in vj. col. ff. si ex nox. cau. aga. & in l. si quis super. C. finium reg. & do. Ant. in c. causam. suprà, de dolo & contu. & do. Ant. do. Abb. & Imol. in c. tuæ. s̃. ut lit. non cõtest. & dic & hic, ut ibi dicitur. ¶ Vltimò de materia, quam tetigi s̃. in ultimo notabili, uide etiam Fed. cõsil. clxxj. quod incipit, Casus talis est: quidam fuit citatus. & consi. lxxxix. quod incipit, Ad petitionẽ actoris. & Ang. & Imol. in l. q̃ ante calendas. ff. de uerb. obl. & Ro. in l. j. in iiij. char. ff. de arbi. in l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. in addi. ff. de dã. infec. & Inn. in c. cùm olim. in fi. j̃. de accus. & in c. ad petitionem. eo. tit. & hic: & Bal. in l. si accusationib. C. de accus. & in l. si quando. uer. iuxta hoc quæro. C. de testi. & in authẽ. qui semel. C. quõ & quãdo iudex. & gl. i c. ij. in uerbo, nõ teneris. de do. & cõtu. in vj. & in authẽ. iubemus. in uerb. expectantes. C. de iudic. & in l. fi. ff. de resti. in integ. & Bar. in l. ij. ff. de appel. reci. & in l. nõ ignorat. C. de fruc. & lit. expẽ. & Bal. in l. cùm nõ eo. C. quãdo ꝓuo. nõ est necesse. & in c. eccle. el ij. s̃. de elec. & Pet. de Anch. in c. si post pristinũ, uer. sextò quæro. de confes. in vj. & Dom. in c. ij. de arbi. eod. lib.

SVMMARIVM.

1 ¶ Reus qualiter debet cautè excipere, ne uideatur confiteri intentionem actoris.
2 Testes qualiter possunt reprobari per indirectum.
3 Testes qualiter debent deponere de loco & tempore.
4 Testium publicatio an impediat partem, quæ pendente examinatione cogitare non potuit super eo, quod testes deponerent.

CA=

CAPITVLVM XXXV.

Extenore ¶ Si pars aduersa ante testes publicatos non potuit esse instructa in reprobatione dictorum testiũ, possunt testes recipi non obstante publicatione. H. D. ¶ No. † primò cautã formã excipiendi: quia non debet reus simpliciter excipere, ne sic uideatur fateri intentionẽ aduersarij: sed debet priùs negare, & in quantum constet, exceptionẽ proponere: tamẽ ista practica non est amplectenda, quando contineret peccatũ ratione mendacij, secundum glo. in regula, exceptionẽ. de reg. iur. in vj. & in c. j. de confes. in vj. secundum Imo. hic: cui adde, ꝙ si conuento cõpeteret exceptio, quam propter inopiã probationũ probare nõ posset, putà quia in secreto soluerat mutuã pecuniam, uidetur ꝙ licita conscientia possit negari mutuũ etiam cum iuramento, ut latè per Pet. de Anch. in regula, possessor. in vj. char. de reg. iur. in vj. de quo per Domi. in c. cupientes. in princ. de elec. in vj. & do. Abb. in c. olim. s̃. de resti. spo. ¶ No. † etiam tex. notabilẽ ad reprobãdos testes de falso per indirectum, ostendendo negatiuam coarctatam loco & tempore. Concordat tex. cum gl. in l. Pãtonius. §. rei. ff. de acqui. hære. & dicit Bal. hic, ꝙ ista decretalis est interpres l. optimã. C. de cõtrah. & cõmit. stipul. nam illa nõ decidit, utrùm post publicationem possint noui testes produci: quod hic decidit ur. Item ibi theorica, hic practica: nam tunc leges sapiunt, quando habent practicam, & tunc fructus ex arbore colligitur, secudum ipsum. Et per istum tex. infert Ioã. And. ad quæstionẽ de accusato de homicidio cõmisso tali die: nam si testes deponũt, ꝙ semper illa die fuerunt cũ eo, nec uiderunt cõmitti homicidiũ, uidetur, ꝙ debeat absolui accusatus. Dicit tamẽ Ioã. And. ꝙ testes debẽt deponere semper fuisse cum accusato: ut extra illud tempus impossibile sit ipsum maleficiũ cõmisisse: aliter nõ probarent: arg. c. in nostra. & quod ibi notant, s̃. eo. Et aduerte: quia do. Ant. referẽs Ioã. And. uidetur uelle, ꝙ isti testes deponentes negatiuã debẽt deponere, ꝙ non potuissẽt cõmitti homicidiũ, quin ipsi uidissent. Alleg. gl. in c. clerici. lxxxj. dist. & in §. si uerò adsunt. in authen. de hære. & Fal. & sequuntur do. Abb. & Imo. quib. adde omnino do. Car. cõsi. xxvij. Et, ꝓpter huiusmodi reprobationes faciendas dixit notanter Bar. in l. is, qui reus. ff. de pub. iudi. ꝙ in accusatione nõ debet apponi dies cõmissi criminis. Si tamen reus uult reprobare testes actoris, uel probare de sua innocentia, potest petere, ut specificetur dies cõmissi criminis, ne auferatur sibi defensio: de quo per eũdem in l. iiij. ff. de eo, quod certo loco. & Bal. in l. j. C. qui accus. non possunt. ¶ No. tertiò ibi, determinantes tempus & locum. ꝙ † testis debet deponere de loco & tẽpore, maximè si interrogatur, c. causam. j̃. eo. & hoc est uerũ, ꝙ de tempore debet deponere necessariò, etiã non interrogatus, quando tempus est de substantia probationis, ut erat hic: ꝙ maritus producebat hic testes, ut ꝓbaret se priùs cõtraxisse cũ alia: quod non poterat ꝓbari: nisi sui testes dicerent de tempore: locus aũt non erat necessarius: sed ex quo fuit deductus, factus est de substantia ex tempore mulieris. Et dixit hic Host. unũ sing. uerbũ, ꝙ si omnes testes interrogati de tempore, dicũt se nõ recordari, testimoniũm eorum redditur totum suspectũ: quia uidentur dicere unũ & eundem præmeditatũ sermonem, cõtra l. iij. §. tu magis. ff. de testib. Postea mutat sentẽtiam, & hoc dicit esse arbitrarium: & hoc est ueriùs, secundum do. Ant. & Imo. propter tex. notabilem in c. cùm Ioannes, j̃. de fid. instr. ubi creditur testibus etiã non recordantib. de anno. De qua materia dicẽ post alios j̃. eod. cùm causam. & in d. c. cùm Ioãnes. ubi omnes ponunt: & eleganter Ioan. And. in Spec. in isto tit. §. iam de interrogatorijs. uer. & no. & Bal. post Cy. in l. si præsidi. in fi. C. de dona, ante nupt. & in l. iij. C. de sen. quæ sine certa quantitate. ¶ In glo. fin. in prin. Cõmunis intellectus ad istum text. est, secundum Inno. & alios, ꝙ † nõ imputetur parti uolenti post publicationẽ testem producere, quãdo non potuit cõgitare mediãtibus capitulis aduersarij illud, super quo testes deposuerunt, si capitula potuerunt eũ instruere: quia tunc procedant cõtraria. Nec est uerum simpliciter, ꝙ indirectè posit probari testium falsitas: quia esset contra clem. ij. de testibus. saltem in ratione, nisi cum falsitate deduceretur corruptio, ut dixi in c. licet. super glo. in uerbo, opponi. s̃. tit. j. uel, nisi in casu isto: in quo aduerte, ꝙ licet timor subornationis nõ cõsideretur, tamen uno respectu aliquid operatur: quia si testes in isto casu producti essent ex toto pares productis ab aduersario, illi præferuntur propter istam scintillam dubitatæ subornationis, secundum glos. uade sing. in c. in nostra. s̃. eod. Et ad prædicta uide semper Ioan. And. in Spec. in tit. de teste. §. sæpe. in prima additione, ubi latè demõstrat, ꝙ ubi articuli fuerunt imperfectè specificati, non solũm publicatis testibus, licet eorum dicta reprobare indirectè, ut hic, sed etiam directè. Vnde si testes, quos produxisti, ad improbandũ instrumentum meum falsum, dixerunt notarium in eo subscriptum tempore confectionis non fuisse uiuũ, quod in capitulis non dixeras, possum eis publicatis producere testes ad probandum eum uixisse. Idem, si homicidium opponens ipsum non specificet, sed testes dicant de Titio occiso: nam ipsis publicatis admittar ad probandum Titium uiuere, secundum ipsum: pro quo bene facit l. inde Neratius. ff. ad l. Aquil. & quod no. Inno. in c. ij. j̃. de purga, uulg. Et ista dicta Ioã. And. approbat do. Ant. in c. fraternitatis. s̃. eod. & in c. series. in ult. col. suprà, eod. & do. Ant. Imo. & do. Abb. hic. ¶ In ea glos. prope fin. Not. sing. gl. approbatam, ꝙ si pars, quæ non potuit instrui, obtinuit facultatem producendi testes, potest alia pars producere reprobatorios istorum reprobatorũ: & est ratio, quia ultima probatio uenit ad confirmationem prioris: & sic non præsumitur subornatio: quia satis potuit considere in priori subornatione: sed quia non deprehendit contrarium, debet admitti ad confirmationem personæ probationis, secundum auream doctrinam Innoc. in c. cùm clamor. ante fin. j̃. eo. Dicit tamen Host. quem omnes sequuntur, ꝙ ipsi primo reprobanti non daretur facultas producendi tertia uice reprobatorios. Et aduerte: quia licet testes mulieris dicerent se semper uidisse, etc. non tamen incongruè deponunt, licet singulis horis non uiderint, secũdum doctrinam do. Abb. in c. cùm causam. s̃. de elec. & Bar. & Ro. in l. j. ff. sol. mat. propter gl. in c. de quibusdam. xxxviij. dist. & in c. hi, qui. xxj. q. j. & in c. nunquam. de consec. dist. v. cum si. ¶ Et si diceretur, ꝙ ista probatio mulieris necessariò non concludebat, quia possibile erat, ꝙ miles nõ exisset prouinciam, & tamen per procuratorem contraxisset matrimonium, iuxta c. fi. de procu. in vj. dic necessariò debere intelligi, ꝙ ipse dixerat personaliter contraxisse matrimoniũ. ¶ Et per istum tex. in uerbo, tunc uiuente. not. Bal. hic, ꝙ licet, ꝓbasset, ꝙ tunc uiuebat, quando secundam decepit: sed in contrarium facit, quia præsumitur qlibet uiuere, nisi probetur mortuus. c. in præsentia. j̃. de sponsa. l. ij. §. si dubitetur. ff. quemad. testa. ape. l. si quidem. C. sol. mat. Et ideo dicit Bal. ꝙ uitam non oportet probare, sed intentare: quia non intentatum ab homine, non præsumitur à iure, l. si adulterium. §. idem Pollioni. ff. de adulter. secundum ipsum. Pro quo facit optimè glos. in cle. appellanti. in uerbo, aliàs. de appel. Ex quo habes singulariter notare, quòd nõ sequit, aliquid præsumitur, nec expedit probare: ergo non est opus allegare: aliàs libellus dicitur ineptus. Et optimè facit d. §. idem Pollioni. circa quod uide omnino dom. Abb. in c. auferre. per illum text. j̃. de appel.

SVM=

c. ex tenore.

SVMMARIVM.

1 Appellatio quando est dubium an debeat admitti, uel non, iudex in dubio debet eam admittere, & ei deferre.
2 Appellationi licet quis renunciare uideatur per actū factum coram iudice: à quo fallit tamen, ut hîc.
3 Iudex an potest esse instructus de causa ante conclusionem factam in ipsa causa.
4 Probatio facta in iudicio summario non facit notorium.
5 Agere uolens possessorio, an debeat renunciare petitorio prius intentato.
6 Fructus debentur ei, qui obtinuit in possessorio à die spoliationis, licet is postea succumbat in petitorio.
7 Litis contestatio an faciat eum malæ fidei possessorem, qui est litem contestatus, si ipse actor cœperit postea reus esse.
8 Fructus præteriti debent restitui uincenti in possessorio.
9 Appellari an posit à futuro grauamine. nu. 10 & 11.
Appellatio an ualeat facta hoc modo: Appello, nisi hoc, aut hoc feceris. Vers. ulterius, in quantum. post nu. 11.
12 Voluntas. hoc uerbum intelligitur de rationabili uoluntate.

CAPITVLVM XXXVI.

Significauerunt. ¶Si quarta productio petita cum solēnitate legali denegatur, licitè potest appellari. H.D. Et est gl. c. pastoralis. s̄. de caus. posses. & propri. secundū Bal. hîc: & facit ad ampliationē cle. j. de cau. posses. & ꝓprie. ut habeat locum, nedū in ordinario, sed etiā in delegato: cuius iurisdictio licet sit stricta, c. P. & G. s̄. de offic. deleg. & habeat in mandatis ꝓcedere sup petitorio & possessorio, tamē potest restringi, ut ꝓcedat super possessorio suspēso petitorio: quia rescripta interpretantur secundū ius cōmune, c. causam. s̄. de rescrip. Item facit ille tex. ad notata in c. quia. s̄. de iudi. ut sicut ibi dicitur, successorē in titulo beneficij dicti uniuersalem, quo ad effectū illius decr. s. ꝙ rescriptū transeat cōtra eum, ita etiā est de successore in ꝓprietate & iure reali. Moniales. n. hîc non habebant hunc prioratū in titulū, sed in ꝓprietatē, iuxta notata in c. de monachis. j̄. de præb. Et hoc reputat do. meus esse dictū solenne. Itē facit singulariter, secūdum eū, ad materiā c. sicut. j̄. de re iud. & l. sciendū. ff. de uerb. obl. ꝙ pro solennitate extrinseca actus gesti in iudicio nō præsumātur, nisi probet̄: qa monachi debent ꝓbare, ꝙ quarta ꝓductio fuit petita, & cum solennitate: ad quod uide in simili gl. in c. ut circa. de elect. in vj. & Bal. in l. gesta. C. de re iud. in illa q. episcopi, dicitur in actis testē iurasse, an præsumat̄ tetigisse scripturā: de quo dicetur j̄. eod. tit. Itē facit ad notata ꝑ Bal. in authē. hodie. in princ. C. de appel. & Spec. in tit. de instr. edi. §. nūc dicamus. uer. sed pone. ubi dicunt, ꝙ licet qs dicat & probet se appellasse, tamen non præsumit̄ appellasse intra decē dies, nisi ꝓbet. Et in hoc bene nota istū tex. in c. Romana. §. si uerò. de ap. in vj. Adde tamē, si orietur dubiū iuris ex facto, an appellatio esset interposita intra tempus, an nō: fortè: quia de scientia sentētiæ refricat̄ quæstio: & inde dubiū iuris debet iudex in dubio præsumere appellationem intra tēpus fuisse interpositā, ut probatur ex eo, quod no. Ioā. And. in c. ut debitus. j̄. de ap. & Spec. in tit. de ap. §. nūc dicamus, qd sit. uer. j. & uer. circa hæc. & Arch. in c. j. in uerbo, delatū. & in c. si à iudice. de app. in vj. & do. Car. in cle. j. de dolo & contu. ubi di-
1 cunt, ꝙ † quando est dubiū, an appellatio debuerit admitti, uel nō, debet in dubio iudex causæ admittere & ei deferre. Facit tex. in l. j. ff. si quis cau. ubi iudex in dubijs debet eligere illam uiā, ꝑ quam utriq; parti consulitur. Et per illum text. dicit ibi Paul. de Cast. se dixisse in facto, cū esset dubiū, an ap. esset deserta, an nō: & essent ratiōes prò & cōtrà, ꝙ iudex ꝓnunciare debet, ꝙ nō sit deserta: qa per hanc uiā ius alicuius nō perit: qđ not. & bene facit, quod no. Bar. in l. j. uer. quæro, qd in ap. ff. nil nouari appel. pen. & quod no. Host. in c. per tuas. j̄. eod. ¶Vltimò facit iste tex. ad limitationē c. interposita. j̄. de app. ubi dicit̄, ꝙ appellās ab interlocutoria tenet̄ ꝓbare causam appellationis esse uerā: qa fallit, nisi causa illa sit approbata à iure, & nō consistat in facto intrinsecè: putà, cùm aliquid est petitū, quod de iure debet concedi: qa tunc nō est opus alia ꝓbatione, sed sufficit ꝓbare illud esse petitū. Ius. n. tunc sine facto hominis ꝓbat
2 iustitiā causæ. ¶In † gl. in uerb. x. dies. ibi, aliàs trāsit. intellige, quo ad partē: qa, quo ad iudicē non transit in rē iudicatā: c. cùm cessante. j̄. de ap. l. qđ iussit. ff. de re iu. & dicunt hîc Host. & Ioā. And. ꝙ licet ꝑ actū [a] factū corā iudice à quo, uideat̄ qs appellationi renunciare, c. cùm uenisset. cū ibi allegatis, s̄. eo. tamē fallit, nisi pen. tēpore ad appellandū ab interlocutoria pars faciat actū nō tēdentē in executionē interlocutoriæ. Vnde licet dicto tēpore assignet mihi dilationē ad aliquē articulū expediendū ꝑ acceptationē, nō uideor acquiescere interlocutorię, cū inuitus uidear facere ex quo sum adhuc sub eius iurisdictiōe ante ap. & sic habeo illi parêre, l. inter stipulantē. §. j. ff. de uerb. ob. qđ dicit hîc Imo. diligēter notandū ꝓ limitatione d. c. cùm uenisset. Adde Inno. idē tenentē in c. solicitudinē. in gl. quæ incipit, cōtra episcopū. j̄. de app. & omnino Dom. in c. fi. de app. in vj. & Inno. in c. qđ ad consultationē. in gl. quasi ꝑ hoc. j̄. de re iud. & ibi elegāter do. Abb. & Ro. in rub. ff. de arb. uer. subsequēter quæro. & do. Ant. in c. gratū. s̄. de offi. deleg. & do. Flor. in l. ad solutionē. C. de re iudi. & Imo. in l. iiij. §. si quis condemnatū. ff. de re iudic. & Rota in antiquis, decis. xxxv. & est aurea limitatio ad d. l. ad solutionē. Esset tamē bona cautela, secundum Imo. hîc, ut pars dicat, recipio terminū saluo iure ap. ab interlocutoria: super quo an mihi expediat, uolo deliberare: & ualebit talis ꝓtestatio, arg. c. presentiū.
3 s̄. eo. secundū ipsum. ¶In † glo. super uer. liquere. ibi, & cōclusum. no. gl. quā Bal. & omnes hîc approbant tanquam singularē, ꝙ non dicitur iudici liquere de causa ante conclusionē in causa, & ita ꝓbationes inductæ in iudicio faciūt notoriū solùm post cōclusionē in causa: & ita etiā per istam gl. & authoritatē Inn. hîc firmat Ro. in l. is, cui bonis. ff. de uerb. obl. & in l. admonendi. in fi. ff. de iureiur. & Ang. & Imo. in l. Pōponius. aliàs incipit, si uim uni. ff. de re iudi. & Rota conclusione xxxvj. & ccclxxxviij. & Ang. in authen. qui semel. in fi. C. quo. & quando iudex. & do. Ant. & do. Abb. in c. laudabile. s̄. ut lit. pen. & do. Ant. in c. prout. in ult. col. s̄. de dolo & contu. Mouentur tenentes cum ista gl. quia ante cōclusionē in causa possunt adhuc produci instrumēta. Item noui articuli & testes super eis, c. fraternitatis. s̄. eo. & c. cùm dilectus. j̄. de fide instr. Vnde dato, ꝙ cessauerit disputatio super testibus, uel reprobationibus, tamen ex quo adhuc pendet tempus disputandi, non dicitur iudici liquere de causa. ¶Sed in contrariū, ꝙ ante conclusionē posit liquere de causa, uide do. Ant. in c. fi. in pri. ꝑ illū tex. s̄. de tēp. ord. & Imo. in c. ex tenore. in fi. s̄. de rescrip. & Inno. in c. ex ratione. j̄. de appel. & in c. pastoralis. in uno loco, s̄. de causa pos. & Ang. in l. fi. C. de temp. ap. & Bart. in l. fi. ff. de publ. iud. & do. Ant. in c. ab excōmunicato. s̄. de rescrip. & in repetitione c. uestra. j̄. de cohabit. cler. in uer. nemo ad exempla. ubi multa allegat in d. c. pastoralis. & Imol. in c. in præsentia. suprà, de renun. & Ioan. de Anan. in c. si constiterit. infrà, de accusat. & do. Ant. in cap. in literis. suprà, de rest. spol. & adducitur tex. in c. cùm olim. infrà, de uerb. sig. ubi æquiparantur confessio, rei euidentia & probatio facta per testes.

a Per actū] Adde, ꝙ fallit hoc, quādo pars cōparet corā iudice, à quo appellauit, ut recipiat terminū ad probandū grauamē: quia non dicitur renunciasse appellationi, glo. in c. si à iudice. de app. in vj. in uerbo, teneris.

testes. Ergo sicut aliquid dicitur notorium ex sola confessione etiam ante cōclusionem in causa, & omnes fatentur, & tamē confessio potest aliquādo reuocari ante sententiam & impugnari, c. fi. s̄. de confes. ita etiam in probatione testium uel instrumentorū. Pro hoc etiam tex hîc, ubi fuit suspensum petitoriū, ut dicitur in prin. literæ. nec apparet, ꝙ in eo postea fuerit processum. Vnde dicere, ꝙ hîc fuit cōclusum in causa, est diuinare. Et tamen tex. præsupponit, ꝙ potuit liquere. Ergo, etc. Ad idem, quod no. Ioā. And. in Spec. de excep. §. dico: uers. sed an reus. ubi dicit, ꝙ si reus ante lit. cōt. producit instrumentū, contra quod pars nihil saltem coloratè opponit exceptio peremptoria, quæ ꝓbatur ꝑ tale instrumentū, repellit actorē à limine iudicij, & dicitur esse in euidenti calumnia: & sic uult, ꝙ sola ꝓductio instrumēti facit notoriū: & sequitur do. Ant. in c. fi. s̄. de libel. obl. & in c. super literis. s̄. de rescrip. & in c. pastoralis. de excep. facit c. licet causam. tit. ꝓxi. in uerbo, euidētissimè. cum his, quæ ibi dixi: ubi illud, quod cōstat ꝑ instrumētum, dicitur cōstare euidentissimè. Facit, quod not. Cy. & alij cōtra gl. in l. ij. C. quando fiscus, uel priuatus. ubi dicunt, paria esse debitorē confiteri debitū, uel esse conuictū ꝑ publicū instrumentū. Et ideo Bar. in l. j. in prin. ff. de ope. no. nun. æquiparat aliquid esse euidens ꝑ instrumentum, uel sententiā: & ideo do. meus hîc dicit se tenere simpliciter, ꝙ illa dicit̄ ꝓbatio liquida, quæ constat ex actis, & nulla suspicione potest impugnari. Et dicit esse tex. notabilē in l. diuus. ff. de offi. præsi. Vnde si iudex inspecto statu præsenti uel instrumentorum, uel testium ꝓductorum in iudicio nihil suspicetur cōtra testes, uel instrumēta, ut pars nihil coloratè opponat, uidetur liquere de causa. Nec est bona ratio tenentiū primam opi. s. ꝙ possunt ꝓduci alia de nouo: quia nō restat, quin ꝓbatio sit liquida, aliàs cōfessio non induceret notoriū: quia pōt reuocari & impugnari: quod esset contra eos. Præterea illa qualitas dicitur notoria, quæ prima facie de iure cōmuni est talis, licet posit subesse causa, propter quā redderetur falsa, l. quoties. & ibi per Bar. ff. si quis cautio. l. ij. & qđ ibi no. ff. si qs in ius uoc. nō ie. & ꝓbatur in c. ad decimas. de resti. spo. in vj. secundum ipsum: ꝓ quo etiā uide, quod no. Bal. in l. ꝓperandū. §. & si quidē. in iiij. op. C. de iudi. ubi dicit, ꝙ eo ipso, ꝙ actor nō ꝓbauit post terminū debet reus absolui: ut ibi, & l. q accusare. C. de eden. qa tunc ius rei dicit̄ liquidum. Adde etiā gl. fi. in l. si rem. §. fi. ff. de euic. quæ ponit tanquā paria, esse renunciatū allegatis, uel testes esse apertos, quantū ad hoc, ut dicatur lapsum tēpus denūciandi uenditori iudiciū: & sic intelligit istū text. in uer. ꝓpriè ipsam cōdemnationē. Sed ꝓ meliori concordia prædictorū uide do. Abb. in d. c. cū olim. ubi uidet̄ tenere idē ꝑ illud, quod est adductū de confessione. Sed dicit, ꝙ ista gl. debet intelligi hoc modo, ꝙ eò ipso, ꝙ probatio est facta, reddit rem notoriā præsumptione iuris. Sed ista notorietas est cōmutabilis usq; ad conclusionem in causa: quod nō est post conclusionē in causa: & ideo dicitur tunc uerius liquere de causa. Et ita transeo omissa alia doctrina do. Ab. ibi, quæ nihil importat. Et
4 istis adde, ꝙ † ꝓbatio in iudicio summario nō inducit notoriū, ut per do. Ant. d. c. uestra. Et no. ꝙ si iudici non liquet de causa, & eū oportet ferre sententiā ex forma statuti, & sic circa finē instantiæ poterit iurare de causa sibi nō liquere & absoluere ab obseruatione iudicij. Ita docet Ang. ꝓpter gl. ibi in l. si uni. ff. de re iudi. & sequit̄ ibi Paul. de Cas. subdens, ꝙ etiā isto casu ꝑ talem ꝓnunciationē euitabit dictus iudex pœnā impositā à statuto iudici non ꝓnunciāti intra tēpus. Et ita dicit sentire Ang. ibi: & idem uoluit Bald. in c. j. §. sancimus. in ij. col. quo tēpore miles. & in l. si de meis. §. fi. ff. de arbit. ¶In
5 gl. † fi. in fi. No. primò ex dictis gl. ꝙ licet de iure ciuili in tentato petitorio nō debeat agi possessorio, ut in l. cùm fundus. §. fi. ff. de ui & ui arma. tamen debet illud intelligi, quo ad hoc, ut renuncietur iudicio, i. instantiæ proprietatis: sed bene poterit in alia instantia noua finito possessorio agi. Quod est menti tenendū, secūdū Imo. hîc, quia solent multi dicere, ꝙ ratione cōtrarietatis est necesse, ꝙ ex toto renunciet nō solùm instantiæ, sed etiam iudicio & iuri proprietatis: & per gl. & Bar. in l. naturaliter. §. nihil cōmune. ff. de acquir. poss. Sed in hoc habes etiā ex ista gl. ꝙ de iure Canonico nō renunciatur etiā instantiæ. Et ideo ad illam potest rediri. Verūtamen obtinēs in possessorio, in quo prius erat actor, cēsebitur in iudicio ꝓprietatis suspenso & renūciato esse reus: de quo in c. pastoralis. s̄. de cau. pos. ¶No. secūdò ex ea gl. ibi, sed fortè inspicit̄: qa sentit clarè, ꝙ si expirat instantia ꝓpter expressam renūciationē partis ex perēptione instantiæ perimitur effectus inductus ex instantia in præteritū: qa nō respicit instantiā, sed ipsam causam: quia tollitur effectus malæ fidei, q fuit inductus ꝑ lit. cont. Et potest esse ratio: qa actor renunciādo instantiæ uidetur quodāmodo pœnituisse interpellationis iam factæ: & fortè dubitaret de iure suo. Et ideo non est mirum, si purgatur mala fides rei cōuenti. Ex quo limitantur notata per Bar. in l. ij. ff. iudi. sol. cū concor. quas dixi in c. causam. el j. in j. fallentia quartæ regulæ, s̄. eo. dum dicūt, ꝙ acta ordinatoria, quæ iam operata sunt effectū, prout est causare malā fidem, nō pereunt perēpta instantia. Fallit. n. nisi instātia pereat ob renunciationē: ut in ista gl. quā ibi etiam cōfirmaui. ¶No. tertiò
6 ex ea glo. ꝙ † quāuis sententia lata in petitorio absorbeat ius possessoris, & illi debeatur possessio, cui est adiudicata ꝓprietas, c. cùm dilectus. cū ibi allegatis, s̄. de causa pos. tamē si prius ꝓ actore fuit iudicatū in possessorio, debet illa sentētia habere executionē respectu fructuū perceptorū per spoliantē à die deiectionis citrà. Et idem no. gl. ij. & in c. cùm super. de causa pos. & gl. pe. in c. pastoralis. eo. tit. quas approbat do. Abb. utrobiq;: & in c. cùm eccl. eo. tit. Et ibi ex hoc ꝓbat non esse inanem sententiā, per quam iudex iudicat ꝓ actore in possessorio: & in eadē sententia cōdemnat eum in petitorio: qa operatur ꝓ eo, quo ad dictos fructus: & hoc est propter dolum & uiolentiā spoliātis, q non debet impunè frau-
7 dasse possessorē fructib. ex uitio suo. ¶No. † quartò ex ea. gl. & tene menti ibi, imputēt sibi. ꝙ si aliquis cōtestetur litem suā super dominio, tanquā actor, & postea pēdente illa lite possessio perueniat ad eū, & efficiatur de actore reus, durat uirtus lit. cōt. quo ad faciēdum eum malæ fidei possessorē, si ꝓceditur ex eadē instantia: qđ est dictum nouū: & sequūtur Bal. do. Ant. & do. Abb. Et ita, sicut lit. cōtest. constituit in mala fide possessorē respectu petentis: ita etiā operatur cōtra petentē respectu possessoris. Contrariū tamen tenet hîc Imo. per l. nō solet. ff. de reg. iur. ubi dicitur, ꝙ lit. contest. nō solet facere deteriorē conditionē litem contestantis, & ideo ab illa regula nō uidetur recedendū, secundū ipsum. Sed tamen ꝓ cōfirmatione huius gl. uide omnino do. de Rota decisione ccclxxxviij. quæ inci. Itē si quis in causa. in nouissimis, ubi dicūt, ꝙ q egit petitorio & possessorio, & petitorio suspenso obtinuit his in possessorio cū restitutione fructuū, & postea succūbit in petitorio, tenetur ad fructus perceptos ab eo tēpore, quo fuit sibi adiudicata possessio, propter istam glo. quia ex quo nullum titulū habuit in beneficio mala fide percipit eos, & salua conscientia retinere nō potest, etiamsi in eis nō fuit condemnatus: quia malæ fidei possessor non facit fructus suos, secundum Inno. in c. in literis. de resti. spo. & in c. consuluit. de iure patro. Et istam decisionē allegant hîc do. Ant. do. Abb. & Imol. qui ex ipsa colligit plus, ꝙ etiā fructus percepti à tempore deiectionis extantes debebunt in casu huius glos. spectare ad monachos: quia licet, quo ad cōsumptos, fiat differētia inter malę & bonę fidei possessorem. c. grauis. de resti. spo. & an fuerint ꝑcepti ante lit. contest. uel post: quia quilibet cense-

cenſetur malæ fidei poſt conteſt. tamen quò ad fructus ſtantes omnes poſſeſſores ſunt pares: qa illi debent reſtitui uincenti in proprietate etiã in cauſa beneficiali, ſecundum ipſum. Item pro iſta gl. facit, ſecundum domeum: quia cui nocet ſententia, nocent acta, ſecũdum Inno. in c. cauſam. & ibi dixi ſ. eo. Sed ſententia lata cõtra actorem, in qua reus fuiſſet declaratus dñs, nocuiſſet ipſi actori, ſi poſſeſsio rei pueniſſet ad ipſum, ut tradit in l. exceptio. ff. de excep. rei iudi. & per Bar. in l. Põponius. §. ſi iuſſu. ff. de acq. poſ. Ergo etiã litis conteſtatio nocebit. Et iſtum modum arguẽdi ſentit Bar. in l. ij. uerſus fi. C. de fruct. & lit. exp. dum dicit, ꝓ ideo lit. conteſt. in una cauſa, uel cõtra unam perſonã, non inducit malam fidem in alia, uel quo ad aliam perſonam: quia ſententia in dictis caſib. non præiudicat: & ſic ſentit, ꝓ effectus litis cõteſtationis, quo ad hoc, regulatur à ſententia. Et per hæc inferri poteſt, ſecundum ipſum in caſu noſtro ampliando hanc gl. ꝓ ſi inſtãtia in petitorio fuiſſet peremptа, ita ꝓ monachi haberent agere de nouo ſuper petitorio, adhuc eſſet uerum, quod dicit gl. noſtra, uidelicet, ꝓ moniales reſtituerent fructus à die litis conteſt. in prima inſtantia. Pro hoc etiam allegat notabile dictum Ioã. And. in Spec. de emp. & uend. §. nunc dicendum. circa princ. ubi refert Frãciſc. Accurſij diſputando tenuiſſe, ꝓ ſi emptor conuentus ad pretiũ à uenditore opponit exceptionẽ, ꝓ res ſibi uendita eſt uitioſa: unde eſt locus redhibitoriæ, & in hoc fuit lis conteſt. ꝓ quãuis ius ſuum deduxerit ꝑ uiam exceptionis, nihilo minùs hoc taliter deductũ perpetuatur per lit. cõt. adeo ꝓ ſi poſtea deducatur per uiam actionis, in iudicio non poterit opponi exceptio præſcriptionis, cùm ſit interrupta: & ita apparet, ꝓ effectus litis cõteſtationis ortus fauore rei non perijt finito iudicio: quod dictum probatur optimè per iſtam glo. quæ ex hoc dicto ampliatur. Non obſt. ꝓ hoc uideatur inductũ in fauorem actoris: quia minus uidetur in ductum in fauorem rei reſpectu iuris ipſius rei, ut econtrà actor uideat conſtitutus in mala fide ad effectũ, qui ſequi poteſt: cũ in fauorem ipſius actoris, cùm ęqualitas ſit ſeruanda in iudicijs, ut eſt dictũ ſecundum do. meum, ꝓ nõ uidit motiuum Imo. hîc ꝑ d. l. non ſolet. cui reſponderi poteſt, ꝓ illa regula limitatur per prædicta: & hoc propter cõnexitatem iuris rei, quod incontinenti reſultat ex facto actoris: & ſic de reconuentione dicitur in c. j. cùm ſi. ſ. de
8 mu. pe. ¶ Et † iſtis adde do. de Rota deciſio. cccvij. inci. Licet iſta ſpoliatio. in nouiſsimis, ubi dicunt elegãter, ꝓ quamuis uincenti in poſſeſſorio debeant adiudicari fructus præteriti, & ſatisfieri debeat de expreſsis, aliàs non auditur aduerſarius in petitorio: ut hîc gl. non tamen ita erit econtrà, quia ſentẽtia abſolutoria fertur in poſſeſſorio ꝑ poſsidente, & aſſerto ſpoliatore cõtra ſpoliatum in expẽſsis condemnatũ: quia ſi uult reaſſumere petitorium, non tenetur ante hanc reaſſumptionem ſatisfacere de expẽſis poſsidenti: quia uigore executoriæ petat illos: quia hoc eſt priuilegium ſpoliati, ꝓ ante ingreſſum petitorij debet plenè & integraliter reſtitui in odium ſpoliationis. Sed hoc in alio caſu nõ reperitur iure cautum, & ceſſat odium: & hoc ſequuntur hîc do. Ant. Abb. & Imo. & eſt deciſio ſolennis, ſi eſt uera. Sed in contrariũ facit elegans dictum Bal. in l. generaliter. §. his de præſentib. C. de reb. cre. ubi dicit, ꝓ qui uincit in uno articulo, poteſt ſtatim petere expenſas factas non expectata diffinitiua. Ad idem, quod no. Spe. in tit. de libel. concep. §. nunc oſtendamus. uer. ſed & ſi. & in tit. de expenſis. §. ſi añ. uer. xxx. ubi dicit, ꝓ ſi oppoſui generalitati libelli, propter quod in caſu pmiſſo declaraſti partim, poſſum poſt declarationẽ ante omnia petere expenſas priùs factas. Ad idem, quod no. Bar. in l. rura. C. de agro deſerto. lib. xj. ubi dicit, ꝓ uolens reuocare confeſsionẽ tanquam erroneam, debet priùs reficere expenſas factas propter hoc. Ad idem, quod ſingulariter tractat Bal. in l. edita. uerſ. poſtremo, de refectione expenſarũ. C. de eden. in repe. Paduana. Ex quibus uidetur in propoſito, ꝓ dato, ꝓ ceſſet ex parte ſpoliantis odium, propter quod aliàs ſpoliator ſibi cõdemnatur ad fructus, tamen nõ ceſſat temeritas ſpoliãtis, quæ apparet eo ipſo, ꝓ eſt condemnatus in expenſis. ¶ Ex
9 tra † gl. dicit hîc Inn. ꝓ ſi pars petit quartã dilationem cum ſolennitate legali à iudice, & ſubiungit, ꝓ ſi iudex denegauerit illam, ex nunc appellat, non ualet ap. tanquam facta à futuro grauamine: & ideo debet expectare, an iudex cõcedat illam, an deneget, ſecundũ ipſum per c. dilecto. & c. cùm ceſſante. infrà, de app. & ſequunt hîc do. Ant. Imo. & alij cõmuniter: quib. adde gl. in cle. ſicut. in uerſ. à futuro. de appel. & do. Ab. in d. c. cùm ceſſante. in j. col. & gl. iij. in c. concertationi. de ap. in vj. & Imo. in c. capitulum. ſ. de reſcr. & Inno. in c. ſacro. ad fi. j. de ſenten. excõ. Fallit tamẽ, niſi præcedat aliquis actus, per quem deſignetur futurum grauamẽ: quia ualebit ap. ut eleganter not. do. Ant. & do. Abb. in c. j. per illum tex. ſ. de dila. & Spec. in tit. de appel. §. in quibus. uer. xxxvij. & §. qualiter. uerſ. eſſe: ſunt primò. & do. Ant. & do. Abb. in d. c. cùm ceſſante. & Imo. in d. cle. ſicut. Facit, quod not. in c. interpoſita. j. de app. quem ſequitur do. Ant. in c. dilecto. eo. tit. ubi dicit, ꝓ ſi iudex oppoſita exceptione eam non reijciat, neq; procedat ad ulteriora, ſed ter monitus & cõgruo tempore expectatus taceat, poteſt appellari: quia arguitur malitia futura: & facit c. ab eo. in fi. de ap. in vj. & tali caſu debet exprimi illa cauſa de præſenti arguens grauamen futurũ, ſecundũ do. Abb. in d. c. j. ſecundum quẽ non eſt neceſſe, ꝓ petat reuocari grauamẽ, ſed ſufficit, ꝓ appellet. Nec obſtat præ
10 dictis c. conſuluit. el ij. j. de app. ubi uidetur appellari à grauamine futuro: qa† reſpondet, ut ibi per do. Ant. Et non procedunt iſta in extraiudicialibus, in quibus ualet ap. à futuro grauamine: cle. ſicut. de ap. & c. cùm nobis olim. cũ ſi. ſ. de elect. quia lex in iudicialib. multum præſumit ꝑ iudice: ideo nõ ita de facili admittit ap. ab eo, ſicut in extraiudicialibus: & facit l. ab ea parte. ff. de proba. Dicunt tamen Inno. Hoſt. & alij hîc, ꝓ ſi poſt denegatam dilationẽ pars appellaret hoc modo, Peto reuocari grauamẽ: & ſi ipſum nõ reuocaueritis, appello. ꝓ ualet appellatio, tanquã facta à grauamine præterito, non futuro. Et hoc dictũ ſolet allegari ab omnib. ꝑ notabili, ſecundum do. Abb. quẽ uide. Solus do. Abb. tenet contra Inno. ¶ Aduerte tamẽ: quia & alios in primo dicto: ꝓ ideo ualeat dicta appellatio, ſi non reuocaueritis, appello: quia non eſt ſimpliciter à futuro grauamine, ſed potius à præterito: quia uidetur referre appellationem ad tempus conditionis impletæ. Vnde ſi denegaueritis, arg. c. ſi pro te. iuncta gl. de reſcrip. in vj. Vnde uidetur magis appellare tunc, cũ nunc, etiamſi diceret, ex nunc appello, neq; trahitur iſta cõditio in ſententia iudicis, per no. in c. præterea requiſiſti. j. de app. & in cle. j. de conceſ. præb. Ergo nec in actu app. ſecundum ipſum. Pro quo facit: quia ille, ꝓ nõ poteſt facere actum ipſo iure de præſenti, facit illum actum ualidè, ſi cõferat in tempus promiſſum. Probatur in l. ſi eum. §. fi. cum l. ſeq. ff. de donat. inter uirum & uxo. & in l. quod ſponſę. C. de donat. ante nup. & in l. in tempus. ff. de hæred. inſti. & in c. de uxore. j. de ſepul. & do. Abb. ibi, & in c. bo-
11 næ. ſ. de elect. ¶ Sed † cõtra iſta dicta do. Abb. tenet hîc do. meus per tex. ubi dicit, eſſe quaſi caſum in c. Romana. §. j. ff. de offic. ord. in vj. ubi archiepiſcopus in diœce ſi ſui ſuffraganei nõ poteſt committere cauſam appel. uel aliquem actum ipſius ſub conditione, ſi contigerit ad eum appellari. Sicut ergo ne aliquo modo lædatur iuriſdictio ſuffraganei, non poteſt cõmitti cauſa appel. ſub cõditione: ita eadem ratione, ne lædatur honor iudicis, de cuius perſona appellãs uidetur diffidere, non admittetur app. conditionalis: & in iurib. allegatis per do. Abb. fit prohibitio ab habẽte poteſtatem faciendi actum.

c. ſignificauerunt.

Vnde non eſt mirum, ſi non annullat ipſo iure. Sed hîc appellans ipſo iure non habet poteſtatẽ appellandi à grauamine futuro. Et pro ſimili differentia uide gl. in cle. j. in uerbo, inhibentes. de iure pat. Nõ obſt. d. l. ſi eum. cum cõcor. quia diſpoſitio facta tempore ꝑhibito collata in tempus permiſſum, tunc ualet, quando ex hac collatione purgatur cauſa ꝓhibitionis: ſed ſi non purgatur, nõ ualet, l. ſi minor. in fi. ff. de ſer. export. & talis eſt caſus noſter: quia ſi ego appellẽ, ſi grauerís: & ſic cõferat app. in caſu permiſſo, tamen nõ ceſſat cauſa prohibitionis, ſ. honor debitus iudicibus. Et adhuc ſubeſt alia ratio: quia poſſet eſſe, ꝓ iudex ante cũ interlocueretur, adeò iuſtificaret interlocutoriã, ꝓ retraheret partem ab appellãdo: putà, ſi ꝓbetur, id quod pars ignorat, uel non credit poſſe probari: quia tunc mutaret propoſitũ. Vnde, ne pars utatur fruſtratoria app. ſãtis ſubeſt cauſa, cur non poſsit hoc modo appellari. Et hæc ratio multum placet do. meo: cum quo tranſeo. Vlteriùs, in quantum dicit hîc Inno. quẽ retuli ſuprà, uer. extra glo. in fi. ꝓ ſi dicitur, & niſi reuocaueris, appello: non eſt appellare à futuro grauamine: quia hoc uerbũ ponitur ſuperfluò ad cautelam, licet aliàs uerbum ſub iunctiui modi, quale iſtud ſit, nõ reuocaueritis. extẽdatur & importet tempus futurũ, l. filij mater. ff. ad Tertullia. Adde do. Card. hîc, qui pro hoc, quod dicit Inno. de ſubiunctiuo, decidit notabiliter, ſi ſtatutũ dicit, ꝓ maritus habens filios ex prima uxore nõ poſsit conſtituere dotem ſecundæ, niſi de his, quæ euidenter receperit: ꝓ ſi conſtituit, & poſtea recepit ex interuallo, iuſtificatur inſtrumentum. Non obſt. ſtatuto propter futurum ſubiunctiui, quod eſt extenſiuũ ad futurum tempus: & allegat ad idem illam doctrinam gl. & Bar. in l. uniuerſas. C. de preci. imp. offe. quam retuli in c. ij. uer. tertiò reſtringe. ſ. eo. & quod not. Ioã. And. in c. quanquã. de uſu. in vj. & Bar. in l. filio. ff. de iniuſ. irrito ꝓ teſta. ubi dicunt, ꝓ non annullatur teſtamentũ uſurarij, ſi ex pòſt præſtat cautionẽ. Vnde dicit do. Card. pridie fuiſſe determinatũ in ciuitate, ꝓ ſi uſurarius condito teſtamento deceſsit nõ præſtita cautione, ſed dimiſſo procuratore ad præſtandum poſt mortem, ꝓ ſi præſtabitur, teſtamentum iuſtificabitur: ꝓ eſt dictũ do. Ant. & ſuſtinetur ex præcedentibus, ſecũdum ipſum, cuius lecturã priùs non habui originaliter. Et hoc ultimũ adde ad plenius not. in d. c. quanquã. ¶ Vltimò circa tex. in uerbo, ꝑ eo, ꝓ uoluerint. Dicit hîc Hoſt. ꝓ ſi iudex denegat quartã productionẽ ꝑ pter refrænandã multitudinẽ teſtium: & coram iudice appellationis poſtea liqueat, ꝓ multitudo teſtiũ non erat refrænata, poteſt interlocutoria re
12 uocare: quia † iſtud uerbum, Voluerint. intelligitur de uoluntate rationabili & iuſta. Vnde ſi malè arbitretur, poterit corrigi per iudicem appellatiõis, iuxta not. per glo. in c. ſuper his. j. de accuſ. Sed in hoc dicit Imol. hîc eſſe diligenter attendendum: quia expreſſè infert, ꝓ ſi aliquid cõmittitur uoluntati alicuius, intelligitur non de mera, ſed de uoluntate ratificabili: quod ipſe putat intelligendum in caſu, in quo loquitur Hoſt. uidelicet quãdo fit cõmiſsio habẽti iuſtitiam miniſtrare: aliàs tale uerbum importat uoluntatem ratione iuris poſitiui nõ regulatam, dum modò ceſſet dolus, l. creditor. §. Lucius. ff. mandati. Ita dicit tenere Bart. in l. ſi ſic. ff. de leg. j. & in extrauag. ad reprimẽdam. in uerbo, uidebit. & idem dicit do. meus hîc, de Imo. mentione non facta: & allegat ad idem Bal. in l. ſi cum ea. C. de do. promiſ. & in l. & ſi poſt tres. ff. ſi quis caut. & glo. quam dicit ſingulariter, in l. pen. ff. de arbit. & do. Ant. latè in c. j. ſ. de cõſt. Nec in caſu decre. noſtræ uidetur hoc cõmitti uoluntati iudicis, ſecundum ipſum: ſed fit mentio de uoluntate iudicis, ſecundũ ipſum, ad reſpondendum, ꝓ iudex uoluerit: ex qua cauſa ſit motus ad ferẽdam ſententiã. Vnde ad alium finẽ ponuntur hîc iſta uerba, cũ ad ponendum hoc in uoluntate iudicis. Nec eſt conueniens, ꝓ arbitrium appelletur uoluntas, ut per Bart. in d. uerbo, uidebitur. ſecundum ipſum. Et pro opi. Imol. & ſua adde do. Ant. in c. ij. ſ. de corpore uiti. & Imol. in cle. ſæpe. in ult. col. de uerb. ſign. & Ang. & Imo. in d. l. ſi ſic. & Imol. & Ro. in l. ſi filius familiàs. ff. de dona. & do. Abb. in cle. j. de exceſ. præla. & in c. abbate. j. de uerb. ſign. & in c. ij. circa princ. ſ. de ſeq. poſſ. & fru. & do. Ant. in c. ex parte. in pen. notabili, ſ. de cõſuet. in c. nimis. el ij. per illum tex. j. de exceſ. præla. & in l. cùm antea. C. de arbit. & Bar. in l. centeſimus. §. fi. ff. de uerb. oblig. & Bald. in l. fi. circa princ. C. de contrah. empt. & in l. j. ff. de leg. ij. & in l. ij. §. uoluntati. ff. ſol mat. & ſæpe notat Dom. ſuper diſt. maximè in c. quod interrogaſti. xxvij. diſt. & in c. uicinia. in ult. notabili, xxxj. diſt. & ibi dicet idem eſſe, ſi dicitur, Facias, ut uis: & facit illud, *Sit pro ratione uoluntas*, iuxta gl. in l. j. in uerbo, prætor reus. ff. de poſtulat. Et iſta ꝓcedere poſſunt, quo ad partes, cum quib. aliquis habet procedere ſecundum uoluntatẽ ſuam: ſed quo ad tertium non procedet ſuo ſenſu, ſed uoluntate regulata iure, ſecundum Imol. in d. c. j. ſ. de conſtit. cui adde Lapum allegatione vj. Item non procedunt iſta, ubi ſubiecta materia aliud ſuadet. Patet in c. j. in uerbo, multis. prima diſt. & in c. cùm nemo. in uerbo, uoluntas eſt mihi. xxiij. q. viij. & in paſsione & oratione Dominica, Fiat uoluntas tua. cum ſi. quibus prædicta darent extraneũ intellectum, ſi ſimpliciter caperentur, prout à multis.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Teſtis ſi interrogatus fuerit de fama, & reſponderit famam exitare, ad quid refertur iſta reſponſio?*
2 *Teſtis non tenetur regulariter reddere cauſam dicti ſui.*
3 *Fallit primò, niſi teſtis fuerit interrogatus à iudice.*
Teſtis deponens de udore, qualiter deponere debeat. Poſt nu. 3. uer. Et per hanc fallentiam.
Teſtis qualiter deponat ſuper fama. Ibidem.
4 *Teſtis deponens ſuper reprobando tabellione non probat ſine reddditione cauſæ.*
5 *Teſtis qui tenetur reddere cauſam dicti, debet eã reddere ex illo ſenſu corporis, ex quo percipit ipſum dictum: hoc eſt, ex altero deſquinq; ſenſibus corporis adaptato materiæ, de qua agitur. Et eſt hæc concluſio ualde notabilis, quam proſequitur uſq; ibi, ultimò in materia, etc.*
Teſtis deponens de morte alicuius, qualiter deponere debeat. Vide poſt nu. 5. uer. ultimò in hac materia.
6 *Teſtis dictum ſufficit, quòd concludat præſumptiuè præſumptione iuris tali, quæ ſufficiat.*
7 *Teſtis ſi deponat, quòd Titius occidit Seiũ, niſi declaret ſe per rationem uiſus, non probat.*
8 *Teſtis non interrogatus de cauſa ſcientiæ poteſt repeti ad inſtãtiam partis ſuper cauſa ſcientiæ, & alijs interrogatorijs, dum modò pars priùs dederit interrogatoria.*
9 *Teſtis cæcus deponens medio pariete, qualiter & quando probet.*
Notarius de quib. ſenſibus poſſit rogari. Poſt nu. 9. uerſ. poſtremo.
10 *Teſtis non tenetur dicere ſe eſſe criminoſum, propter quod ſua depoſitio deſtruatur.*
11 *Teſtes an teneantur cognoſcere perſonas partium, uel illorum, contra quos, uel pro quibus deponunt.*
12 *Teſtis debet medium ſeruare, ut non loquatur nimis repentè, nec nimis lentè.*
13 *Teſtis an de tempore deponere teneatur. nu. 14.*
15 *Teſtis ſi depoſuit dictum deponendo de loco & tempore, & interrogatus de ratione, reddat eam ſine loco & tempore, an ultietur eius dictum.*
16 *Teſtis impeditus habetur pro producto. nu. 17.*
18 *Factũ ab amico, uel propinquo, quãdo præſumatur factũ à principali.*
19 *Atteſtationes quando ſunt publicatæ, bene probant in tali inſtãtia; ſecus, ſi non ſunt publicatæ, niſi ex conſenſu partium.*

Et sic attestationes nullæ possunt approbari de consensu partium.
Hoc tamen fallit dupliciter, ut hic videas. & nu. 20.

21 *Iudex non potest committere examinationem testium alteri in causa criminali.*

22 *Ista conclusio fallit quinque modis, ut per ordinẽ videre licebit. Vide hoc, 23 & 24. addito 25.*

26 *Iudex an possit committere examinationem testium in causa ciuili? Et concludit, quòd non.*

27 *Fallit, ubi testis non potest examinari per iudicem.*

28 *Vel, nisi iudex committeret examinationem testium notario: & adde nu. 29. ubi videntur tenere contrarium: item adde nu. 30.*

31 *Iudex potest committere examinationem testium, quando testes distant multùm à loco iudicij.*

32 *Testis si dicat se aliter dixisse, quàm notarius scripserit, cui magis est credendum, notario, an testi?*

CAPITVLVM XXXVII.

Vm causam.

¶ Diligẽter sunt examinandi testes de singulis circunstantijs: & qui eos impediunt, puniendi sunt: & multitudo testiũ per iudicem refrænanda est. H.D. Et notabilia patebũt ex dicendis in glo. ¶ Sed priùs super text. in uerbo, fama. tene menti, secundum do. meũ. do. Ant. & Abb. hîc elegans dictum Spec. in tit. de noto. crimine. §. fama. in
1 fi. ubi dixit, ꝙ si † testis deponens super certis articulis, dixit se nihil scire, exceptis paucis: & interrogatus super articulo generali de fama, quod cõmuniter solet fieri in fine articulorũ, respondet uerũ esse, ꝙ est fama, ista responsio non est referenda solùm ad ea, super quibus respondit, sed ad omnia in articulis cõtenta, ut responsio cõformetur interrogationi, §. præterea. Insti. de inut. stip. Nec per illud uidetur sibi esse contrarius: quia potest esse, ꝙ aliquid nescit in ueritate: & cũ de illo sit uox & fama. Et ita dixit Spec. fuisse obtentũ coram se: & sequuntur prædicti: quibus adde Bar. idem tenentem in l. de minore. §. tormenta. in pen. col. uer. quæro, quid si testis. ff. de quæstion. & Salic. in l. ea quidem. in pen. col. uer. quæro. C. de accus. Sed uide do. Mar. in rep. c. qualiter. el ij. q. ix. art. xliiij. j. de accus. ubi dicit, ꝙ cõmuniter notarij scribunt, ꝙ de testificatis est publica uox & fama: de nõ testificatis nõ est: sed dicit ipse, se semper præticasse, quod post quẽlibet articulũ, maximè de quo timetur, ꝙ testis nihil sciat, nisi per famã, fiat immediatè articulus, ꝙ de contentis in d. arti. est publica uox & fama: quod sic post singu. articulos multiplicetur articulus famæ, uel fiat interrogatorium: ꝙ si dicat se nescire de contẽtis in tali articulo, interrogetur super singulis separatè: & practicatur, an saltẽ aliquid sciat per famã: & ita dicit se consuluisse plerumq; : ex quo poteris non paruũ honorem reportare, secundum ipsum. Et si diceretur, ꝙ dictũ Spec. non potest procedere ex eo: qa unꝰ testis non reducitur ad concordiã de seipso, ut probet, secundum Bar. in l. eos. ff. de falsis. & iste uidetur sibi cõtrarius: nam, secundũ Bart. subtiliter in l. admonẽdi. ff. de iureiur. ille, qui dicit aliquid se nescire, per illam nescientiã excludit non solùm scientiã, sed fidẽ & opinionem: ergo eadem ratione uideretur excludere famam, quæ est incerta, & quã homines opinantur. Respondet hîc do. meus, ꝙ ideo ad fi. ꝓbandi testis de seipso ad seipsum potest reduci ad concordiã, ut per Bar. in repetitione l. de ætate. ff. de mino. & dixi §. eo. c. & dicit, ꝙ doctrina Bar. in d. l. admonendi. nõ uidetur uera: quia uerbum, Nescio, uel Nihil scio, de sua proprietate nõ excludunt, nisi scientiã: & sic non sequitur, ꝙ excluditur opinio, uel fides: quæ aliud est à scientia, c. quoties. §. eo. Et istis addit do. Ant. hîc, quod no. Ioã. And. in Spec. de teste. §. nunc uidendum. in ult. addi. ubi dicit, ꝙ si simul & semel fuit articulatum de facto principali, & postea in ultimo articulo de fama, sed solùm super articulo principali, poterit ipse idẽ, uel alius testis recipi sup articulo famæ: quia modus probãdi per famã non uidetur deductus sup articulo facti principalis: & de hoc dicto meminit etiam do. Ant. in c. fraternitatis. §. eod. pro quo uide Cy. & Salic. in l. fi. C. de quæstionib. ubi dicũt, ꝙ si testis est examinatus super uno indicio ipsius maleficij: putà, de fuga: quia de illo indicio capitulatũ fuit duntaxat, & non de alio, tunc nõ obstante publicatione poterit idem testis, uel alius super nouo indicio recipi. ¶ In gl. in uerbo, de causis. in prin. Not. istam gl. semper, an & quando ualeat dictum testis, qui non reddit causam dicti sui: in quo multùm solẽniter insistunt hîc omnes Scribentes: sed præcipuè Bal. subtilissimè, & ponunt isti, qualiter & quando debeat assignare causam dicti sui: & est materia utilis, licet uulgata: de qua etiam tangit plenè Bal. in l. solã. & in l. testiũ. C. de testi. & Spec. magistraliter in tit. de teste. §. nunc tractandũ. uersi. debet quoq; iudex. usq; in fi. ubi extendit practicã huius decretalis. In primo respõso habetur etiam de materia per do. Ant. in c. super his. & ibi latè per Inno. & Pau. de Cast. in l. qui testamento. §. fin. ff. de testa. per gl. in l. cùm hi. §. causa. in uerbo, audiat. ff. de trãsa. & per glo. j. in l. j. in prin. ff. de no. opere nun. & Bal. qui refert Inn. hîc in l. iij. in prin. ff. de testibus. in apostil. & Ro. in l. mortis causa. §. qui hominẽ. ff. de donatione causa mortis. & do. Flor. in l. si seruum meum. ff. ad l. Aquil. & Bal. in l. is qui. ff. de tu. & cu. da. ab his. & in l. pen. ad fi. ff. de prob. & in l. j. circa medium. ff. si cert. pet. & in l. j. in penultima col. ff. de testibus. in apostillis, & gloss. & Arch. in c. si habes. in uerbo, idonea. xxxiiij. q. ij. & in alijs locis, in quibus j. Et pro clariori doctrina dic magis ordinatè ꝙ per Doct. faciendo ex omnibus certas conclusiones. ¶ Prima con
a clusio. Testis [a] regulariter † non tene-
2 tur reddere causam dicti sui, secundũ glo. hîc. & in l. solam. C. eo. & glos. ij. in c. sicut. ubi boni tex. j. de re iudi. & glo. in §. item solam. iiij. q. iij. & Inno. & omnes hîc: quia testis non debet esse uerbosus, i. non debet respondere ad ea, de quibus non requiritur, secundum ipsos. Operatur tamen non parum, si ipse eam reddit, quoniam cæteris partibus præponderabit eius dictum, secundum Bal. in l. presbyteri. ante fin. C. de episco. & cler. & ita dicit tenuisse
3 hoc dictum alibi. ¶ Fallit † primò ista conclusio, nisi testis fuisset à iudice interrogatus de causa, ut hîc in glo. Et ita intellige glo. in c. si quando. §. de rescrip. in uerb. rationabilem. secũdum Imo. ibi & hîc. Et adde, secundum Bal. hîc, ꝙ iudex interrogatus hoc modo dicendo, quid scis? uidetur interrogatus etiam de causa: quia indefinita æquipollet uniuersali: ac si iudex diceret, dic omnia, quæ scis: & tunc nõ ualeret dictum eius, si non redderet causam: quia implicitè interrogatur de ipsa: & ita dicit signãter Bal. se putare, si testis iurauit dicere ueritatem, siue fuerit interrogatus de causa, siue nõ: & ita dicit probari eleganter in c. fraternitatis. in ult. glo. §. eod. Et talis testis interrogatus de causa, nõ respondens, non facit præsumptionẽ, secun-

a *Testis] Adde tu, & dic, ꝙ licet testis non teneatur assignare rationem dicti sui, si non est interrogatus, ut hic per Fel. Fallit tamen hoc in causis criminalibus, in quib. non ualet dictũ testis, si non assignat rationem dicti sui etiam non interrogatus: Salic. in l. sciant cuncti. C. de probat. do. Alex. in consi. suo xv. incip. Viso processu in forma per potestatẽ Parme. Est uerũ, ꝙ Lud. Ro. in l. ait prætor. ff. de iureiur. limitat istam communem opin. ut procedat in causis criminalibus, in quibus uenit imponẽda pœna corporalis: secus, si esset causa criminalis, pro qua imponeretur pœna pecuniaria. Et idem tenuit ante eũ Ant. de But. in c. fi. de iureiur. Sed contra Lud. Rom. & Ant. de But. tenuit Imo. in d. c. fin. & do. Alex. in l. ait prætor. per generalitatem d. l. sciant cuncti. Et ideo teneas primam opi. indistinctè: quia communis.*

dum

dum Spec. in tit. de teste. §. j. uer. item ꝙ interrogatus. & Bal. in l. testimonium. ff. de test. in apost. ꝙ tamen uidetur esse arbitrarium, secũdum do. Abb. hîc: quibus adde, ꝙ si pars dedisset interrogatoria, & omitteretur petitio super eis, nõ ualerent attestationes: & hoc, si interrogatoria nõ fuerint reiecta à iudice. Præterea utile est, secundum do. Card. & do. Abb. hîc, ut scribantur in actis, ut post publicationẽ possis opponere attestationibus, si sint interrogatoria omissa: & allegãt Spec. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. uer. itẽ cautè. ¶ Et istis addẽ loã. And. in d. uer. item, ꝙ interrogatus. ubi dixit, ꝙ si per dolum, uel negligentiã iudex nõ quærit de causa, tenetur tamen in foro pœnitẽtiali parti, cõtra quam depõsuit testis, nõ expressa causa: qua expressa dictum eius non nocuisset sibi. Dicit tamen, ꝙ in foro iudiciali petitio ad interesse nõ haberet locũ, nisi fortè ipse reus cõfiteretur: & sequitur do. Ant. hîc, & etiã in effectu do. Abb. dum modò secundum ipsum, cõstet, ꝙ iudex per malitiam non interrogauit, quia sciebat testẽ non rediturum sufficientem causam: uel testis hoc confitetur: quibus casibus credit ẽum teneri, nedum in foro pœnitentiali ratione culpæ, ut probatur ex dicto Inno. c. in c. licũt dignum. cum concor. j. de hom. sed etiam in foro iudiciali, per l. si quando. C. de testi. & in l. si filius familias. ff. de iudi. ut hîc per ipsum: pro quo uide, quæ latè dixi post do. Ant. & Anan. in c. tua nos. j. de homi. & qd̃ not. Rayn. in summa, de teste. prope fin. ubi dicit, ꝙ si testis per suum falsum testimoniũ intulit damnũ parti, tenetur in foro conscientiæ. Quod autẽ dictum est de iudice, intellige sanè, dum modò iudex fuerit requisitus, ut interroget, aliàs non: quia lex, uel statutũ astringens iudicem, & sub pœna, ut aliquid faciat, quod est ad utilitatem priuatam, intelligitur, si est petitus: ut notãt do. Ant. Imo. & do. Abb. in c. uenerabilis. §. de iudi. & Bal. in l. j. §. magistratibus. ff. de magist. cõuen. & do. Abb. in c. auditis. in fin. §. de procura. cum cõcor. quas credo dixisse in c. excommunicamus. in prin. j. de hæret. ¶ Sed hanc fallentiam intellige secundum Inno. Bal. do. Ant. & Imo. hîc, nisi dictũ testis probaret causam annexam: putà, quia dixit se uidisse Titium mutuare Seio x. nam de causa scientiæ nõ est aliter interrogandus: & si interrogatus eam non reddat: non uitiatur dictũ suum: qa iam in dicto est expressa ratio: sed iussus potest tamẽ interrogari, quando uidit, quis erat secum, secũdum Inno. c. quod est nota. dignũ, secundum Bal. hîc: qui addit ꝙ si diceret, Titium fuisse secũ: & Titius dicat, se non interfuisse, remanet dictum testis suspectũ & inualidum. Allegat l. j. in fi. ff. quemad. testa. aper. & addit, ꝙ si interrogatus, quis erat secũ: dicat, non recordor: & ut suspectus non creditur ei: quia istæ interrogationes nõ fiunt frustrà, sed causa intercipiendi testem. Ista tamen suspicio pertinet ad actum, & in dubio non præsumitur, secundũ ipsum: & addit, ꝙ si fuit interrogatus de causa his, & semel reddit bonam rationẽ: putà, de usu: & postea malã, putà de credulitate, uidet, ꝙ talis testis in tricauerit seipsum, & nõ probet. Allegat l. qui falsa, uel uaria. ff. de testibus. ¶ Fallit secũdò dicta conclusio, quando testis non deponit in his, quæ sunt perceptibilia sensu corporeo: in quibus procedunt prædicta: sed in perceptibilibus solùm iudicio intellectus: quia in talibus necesse est, ꝙ reddat causam, etiamsi non fuit interrogatus, secundum Inno. & omnes hîc: quia deponere de his non spectat propriè ad officium testis: exemplum secundum Inno. hîc, si dicit talem esse dominum unius rei: nam dominium solùm non percipitur sensu corporeo: ideo oportet, ꝙ reddat causam, per quam infertur ad uerba iuris per eum prolata: ut quia adiungat, ꝙ emit talem rem, siue lanam, & fecit illud uestimentũ, uel quid simile: nam, secundum Bal. hîc, de dominio non potest reddi directa & immediata ratio per sensum corporis: quia apprehẽditur dictamine alterius rationis; tanquam quoddam abstractum non concretum sensibus: & dicit, ꝙ omnis intellectus Doctorũ est cum isto dicto Inno. quia causa dominij consistit in facto, id est, in contractu & traditione facta à domino: Instit. de re. diuis. §. si quis à non domino: & facta non præsumitur ad supplenda dicta testium, ut no. in l. j. C. de usur. Quare meritò, quod à teste non deponitur, nõ probat, quia iuramentum & depositio testis sunt stricti iuris: & ideo si interrogatus super capitulo, ꝙ res pertinet ad Titiũ, dicit uerum esse: & interrogatus de causa scientię, dicit: quia Titius est dominus: ista ratio non probat, nisi adijciatur ratio rationis, quę cõsistit in causis facti ordinati ad ius: quia dictum testis debet esse ita clarũ, ꝙ non oporteat super eo disputari: & ideo ignotum non probatur per ignotius: ut no. in l. Publia. in fin. ff. depositi. ut hîc latiùs per Bal. qui subdit, ꝙ sufficit testem reddere bonam rationem: & ꝙ bona ratio, quæ exigitur à peritò, uel iurista, per l. si quis uenditor. in princ. ff. de ædi. edic. qui tex. est not. ad multa secũdum ipsum, & bene. ¶ Et per hãc fallentiam habetur una potissima doctrina in hac materia, quam confirma ex his, quæ pulchrè no. Bart. in tractatu de teste, uer. testis dixit fundum. & do. Card. & do. Abb. in c. cùm causam. j. eo. ibi, dicetur. ubi dicunt, ꝙ testis deponens super ualore nõ probat, nisi assignet causam etiam non interrogatus: quia cõsistit in intellectu. Ad idem, quod no. Bal. in l. pen. quasi in fi. C. de sent. quæ sine cer. quan. ubi dicit, ꝙ ualet sententia lata propter testes, etiã qui non reddiderunt causam sui dicti, nisi redditio causæ esset de substantia, ut si testes deponerent de dominio, territorio, districtu iuris decimandi, uel iurisdictionalis, quæ potius ratione intellectus, ꝙ sensu corporis percipiuntur. Ita dicit notare Inno. hîc, & esse dictum notabile, tamẽ multùm uulgare. Ad idẽ, quod no. Bal. in l. solam. in j. col. C. eo. ubi multùm egregiè deducit dicta Inno. hîc, cõcludens, ꝙ in consistentibus in intellectu testis excedit notissimos terminos officij testis, & efficitur altioris inquisitionis, id est, transcendentis rationẽ intellectus: quæ ratio potiùs dicitur iudicium, ꝙ testimoniũ: & ideo opus est, ꝙ in obiectis, in quibus non est aliquid uisibile, nec sensibile, nec tangibile, sed solùm intelligibile, assignentur causæ facti, ex quib. cõstet testem scire. Et postea subdit Bal. ibidem, ꝙ si testis dicit se uidisse præscribi non expresso de possessione, nihil probat: quia deponit de iure, non de facto, iuxta gl. in l. stipulatio. §. hîc quoq;. ff. de uerb. obl. Vnde oportet, ꝙ dicat se uidisse talem longo tempore possidere. Et alia pulchra ponit ibi Bal. in l. conuenticulam. in ult. col. C. de episc. & cler. ubi inter alia dicit, ꝙ ratio testis uult per ordinẽ fundare dictũ, ut quando deponit de dominio, uel præscriptione: ꝓbat, si ex his, quæ requiritur ad esse præscriptionis, uel dominij. format suum argumentũ, inferendo ex causis facti in suo sensu cadentib. conclusionem iuris: qa tunc intellectus adminiculatur sensui, & supplet, quod deficit in sensu: & allegat Inno. hîc. Ad idem uide do. Card. consi. lxxvij. incip. In Dei, etc. in causa & quæstione excellentissimi legum doctoris. ubi dicit, ꝙ testis dicens simpliciter, ꝙ Titius porrexit supplicationem in tenore & forma, de qua in capitulo fit mẽtio, nec dicit se legisse, nec aliquam causam dicti sui reddit, nihil probat: qa regula est, ꝙ quãdo testes deponũt super his, quæ non percipiuntur sine intellectu, tenenẽ reddere causam sui dicti, aliàs non probãt: & allegat Inno. hîc. Et per hanc doctrinam Inno. determinat etiam unã quæstionẽ Romanus in l. sciendum. ff. de uerb. obl. & unã Bal. in l. unica. uers. septimò, qualiter. C. de sentẽ. quæ pro eo, quod interest. & aliã in l. si arbiter. C. de probat. & multas decidit Bal. hîc ual de utiliter: & præsertim, dum infert, ꝙ si testis dicat: uidi, ꝙ talis erat clericus, nõ probat clericatum, sed oportet reddere rationem: & si dicit, quia uidit eũ ordinari, probat plenè: si autẽ dicit, ꝙ uidit eum incede-

c. cùm causam.

incedere publicè cum tonſura & habitu, probat præſumptiuè. Allegat Iac. But. in l. ſi qua per calumniã. C. de epiſc. & cler. ſecùs, ſi non adijcit publicè: qa portare habitũ in domo non facit aliquem præſumi clericum, niſi ꝓbet, ꝙ ſuperior ei impoſuit habitũ, per c. ſi iudex. de ſent. excõ. in vj. ſecundum ipſum. Et allegatur quotidie iſta doctrina Inno. ꝙ teſtis nõ habet deponere per uerba iuris, ſed de ipſo facto, ex quo reſultat præſumptio iuris. & ad idẽ uide Spec. in tit. de ſyndico. §. j. uerſi. ſed huic obſtat. & Ioã. And. in Spe. de teſte. §. nunc uidẽdum. in prima additione. uer. in quantũ tamen de articulo iuris. & do. Ant. in c. cùm ad ſedem. in v. char. s̃. de reſt. ſpol. & in c. licet cauſam. in pen. char. s̃. tit. j. & in c. ſi cut. j̃. de re iud. & Bar. in l. j. ff. ſi cert. pet. & in l. mutuũ. ff. de acquir. hær. & Bal. in c. quanto. in fi. s̃. de iudic. & in l. j. in ult. char. C. de cõfeſ. ¶ Et iſtam fallentiã ampliat hîc eleganter Innoc. etiãſi teſtis inducitur ad probandũ: in quo plurimùm laborat ratio intellectus, quantũcunq; conſiſtat in facto: putà, ſi uolo, ꝓbare aliquem ebrium, uel furioſum: nã ad iſta ſcienda requiritur perſpicax inquiſitio, & nõ offerunt ſe animo, niſi ꝑ multa & diuerſa media. Vnde teſtis poteſt de facili errare: & ideo nõ creditur ſibi, niſi aſsignaſset cauſam: & ſequuntur hîc do. Ant. Bal. & do. Car. & do. Abb. & Spec. in d. §. nunc tractandum. uer. idẽ ſentias. & uer. idem quoq; eſt. Et idem circa illud de furore tenet Bald. in l. furioſum. circa medium, C. q teſt. face. poſſ. Et idem de utroq; dicit Bart. in trac. de teſte. Et idem Bal. in l. ſolam. inferẽs generaliter, ꝙ ubi requiritur prædominiũ intellectus ſupra ſenſum, nõ creditur teſti, niſi applicet rationẽ concludentem ex ſenſu: quod eſt in omnib⁹, quæ ſunt difficilis probationis: putà, qa directè uideri, uel ſentiri nequeunt: unde putat idem eſſe, ſi teſtis, ꝓduceretur ad probandũ adultetium: nã & hoc nõ poteſt uideri plenè, & cõcludenter ſciri per rationes intrinſecas, ſed ꝑ extrinſecas, quæ nõ præſumũtur, niſi exprimantur. ut in c. præterea. s̃. eo. Et idem dicit, quoties, ꝓducitur teſtis ad probandã inuiſibilem qualitatẽ animi: putà, dementiã, fatuitatẽ, uel ꝑfundam amicitiã, uel inimicitiam: qa oportet aſsignare rationes illatiuas, uel motiuas animi ſapientũ, cùm hæc ſint inuiſibilia & intangibilia. Et idem ꝑ alia uerba extẽdit Bal. probãs, ꝙ accidentia animi nõ percipiũtur momento temporis, ſed ex quodã diſcurſu & multitudine actuũ: & dicit, ꝙ furor & dementia ſunt paſsiones cerebri, quas uix cognoſcit uiſus. ¶ Modò hanc fallentiam temperat trib. modis: primo, niſi talia cõſiſtentia in intellectu eſſent talia, quæ poſſent ꝑcipi facili diſcurſu intellectus: qa deponẽs de ipſis ſine redditione cauſæ nõ petita, nõ deponit nulliter. Ita elegãter dicit Bart. in tractatu de teſte, circa iij. col. uer. quædam enim. Dat exemplũ in deponente de numeratione pecuniæ: nam teſtis nõ uidit, niſi colorẽ, ſed mente, corde & ratione ꝑcipit, an fuerit argẽtea, uel aurea de facili: & ideo ualet teſtimoniũ cauſa nõ reddita, ſecundũ ipſum, quem ſequuntur hîc do. Car. & do. Abb. ex quo infert do. Abb. ꝙ teſtis inductus ad ꝓbandum famã, uel notorium, ſi non reddit cauſam dicti ſui, nõ minùs ꝓbat: & ita dicit ſe nunc tenere, quãuis longo tempore tenuerit contrariũ, quaſi iſta eſſent perceptibilia ſolo intellectu: ſed tamen, qa modico diſcurſu percipiunt̃, ualet dictũ teſtis, ſecundũ ipſum: cum quo cõcordat do. Ant. hîc, & in c. ſuper hoc. in vij. col. s̃. de renun. Sed contrarium tenet hîc do. Abb. & in effectu do. meus: qa cognoſcere qualitatẽ famæ, uel notarij, nõ eſt tale, quod capiatur ex cõmuni hominũ intelligẽtia abſq; diſcurſu modico, cùm & apud peritos difficilè cognoſcatur in debitis terminis, iuxta gl. in §. quãdoq; ij. q. j. & allegãt Bar. in l. de minore. §. tormenta. uer. quero, ſtatutũ. & uer. ult. ff. de queſtionib. Adde, quo ad famã, do. Flor. idem tenentẽ in l. ob carmẽ. in prin. ff. de teſti. & Bar. in l. qd ergo. §. ex cõpromiſſo. ff. de his, q notantur infamia. & Imo. poſt. do. Ant. in d. c. ſuper hoc. in xv. col. & Sal. in l. ea quidem. in ij. col. cum duab. ſequẽtib. uer. quæro, an teſtis. C. de acculſ. & do. Flor. in l. ſi arbiter. ff. de, pba. Dom. poſt Archi. in c. ij. in ult. col. de accuſ. in vj. & do. Maria. in repeti. c. qualiter. el ij. q. ix. art. xxix. cũ duob. ſequentib. j̃. de accuſ. & ibi inuenies ad ſaturitatẽ: ubi etiã extendit, qualiter debeat teſtis deponẽs de fama aſsignare cauſam. Item quantũ ad notorium, dicidem, ut etiam ꝑ do. Abb. in c. cùm dilect⁹. in ij. col. j̃. de purga. Cano. & plenè do. Ant. in repe. c. uestra. in pen. char. uer. ad ſecundũ, qualiter. j̃. de cohab. cle. & Bal. in c. ſi. ante fi. s̃. de iur. calum. ¶ Per hoc etiã dicit hîc do. Card. quem do. Abb. nõ refert, ꝙ ſi teſtis deponit ſuper amicitia, uel inimicitia, & non interrogatus non aſsignat cauſam, ualet eius teſtimoniũ: qa percipit modico diſcurſu ꝑ actus extrinſecos, licet Bal. dicat contrariũ tenere in l. data opera. C. q accuſ. ſed eſſet difficile ad ſubſtinendũ propter dictam regulã, ſecundum ipſum: cui adde, ꝙ etiam cõtrarium tenuit Bald. in d. l. ſolam. in ij. col. ut dixi in præcedenti uer. ampliãdo fallentiã: & fortè meliùs ꝑ illas rationes. Opi. tamen do. Car. uidetur poſſe, ꝓcedere, quando teſtes deponerent de inimicitia, ꝓria in alium, ꝑ tex. notabilẽ. in c. inquiſitionis. uer. & an fides. ibi, nullas inimiciciarum cauſas. j̃. de accuſ. ¶ Secũdò tempera hanc fallentiã ex alia ſubtili theorica Inn. hîc: dicit emũ, ꝙ ubi teſtis deponit ſuper his, quæ poſſunt trahi ad iudiciũ rationis, & ad teſtimoniũ ſenſu corporis, debemus intelligere dictũ teſtis, quatenus in ſenſu corporis: & ſi nõ reddit cauſam, ſuſtẽtabitur: exẽplum, ſi teſtis deponit, ꝙ Titius poſsidebat: debet eũ exponi, i. de facto tenebat: nã poſſeſsio põt eſſe iuris, quæ nõ cadit in ſenſum corporis, ſed percipit iudicio intellectus, & poteſt eſſe quid facti: & idem ſentit gl. & Bar. in l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoq;. ff. de uerb. obl. quẽ allegant hîc Doct. quib⁹ adde Bar. idem tenentẽ in trac. de teſte, uer. teſtis deponit aliquẽ poſſediſſe. & do. Abb. in c. licet cauſam. in iij. char. s̃. tit. j. & do. Ant. in proœm. Decret. & Bald. in l. de quib. in antepe. col. ff. de legi. & Bal. in l. j. in prin. C. communia de uſucap. & do. Abb. in c. quoties. ante ſi. s̃. eo. & plenè Roma. in d. §. hoc quoq;. Et ꝙ in materia æquiuoca ad ſenſum corporis, & ad intellectũ ſuſtentetur dictum teſtis, uide etiam do. Ant. in d. c. ueſtra. in pe. char. ¶ Sed nihilo minùs ꝑ talem teſtẽ dicitur, ꝓbari ſufficiẽter poſſeſsio, etiã intelligendo uerbum Poſſeſsio, ab eo prolatũ de poſſeſsione facti: qa ex tali detẽtatione ſeu poſſeſsione, prout eſt facti, probatũ eſt de poſſeſsione, ꝓut eſt iuris: & ſic de poſſeſsione naturali & ciuili: quoriam ꝓbata detentatione præſumitur poſſeſsio iuris, ſecundum glo. fi. & Arch. in c. pontifices. vij. q. j. & Inno. in c. cùm olim. el ij. in fi. glo. quæ incipit, & malè. j̃. de priuileg. & Oldr. conſi. cxcix. incipiente, pro fundamento. & Imo. in c. cùm tu. quaſi in fi. s̃. eo. & ibi retuli in uerbo, dant alium modũ. & no. Pauf. de Leaza. in c. in literis. s̃. de reſtit. ſpol. & Bal. hîc, & in l. j. in ult. col. C. de ſer. fug. & in l. pen. C. de exec. rei iud. & in c. j. in uerbo, recuperauerit. de pa. Conſtan. & in l. unica, in ult. char. C. de confeſ. cum concor. ¶ Tertiò tempera hanc fallentiã, niſi teſtis deponeret in dependentib. à peritia artis, iuxta c. cauſam. s̃. tit. j. qa ſi principalis depoſitio eſt de re ſenſu apprehenſibili, licet in quãtitate apprehenſionis adhibeatur iudiciũ intellectus, ualet dictũ ſine ratione expreſſa, ſecundum do. Ant. hîc. Vnde infert, ꝙ ſi obſtetrix interrogatur, utrùm talis mulier ſit arcta, uel prægnans, uel peritus in arte cantandi interrogatur, an aliquis ſit bonus, uel malus cantator, uterq; iſtorũ bene reſpondet, dicendo, qa audiui, & qa uidi: nec eſt neceſſe, ꝙ aliter ꝑ mediũ peritiæ declarent, quæ ſint ſigna prægnantis, uel bene cantantis: ut hîc ꝑ ipſum. Pro quo facit, quod no. Bar. in l. de ætate. in ij. char. ff. de mino. q uidetur ſentire, ꝙ quando teſtis, q deponit, eſt peritus, ſufficiat deponere ſine cauſa: unde ſufficit, ſi dicat, ſe uidiſſe

uulnus

uulnus abſq; eo, ꝙ dicat, quare credat ipſum mortale, uel nõ. ¶ Sed cõtra iſta dicta uidet̃ facere deciſio Ioan. And. in Spec. tit. de teſte. §. nunc tractandũ. in pen. additione, quæ incipit, hoc ergo intendit. ubi dicit, ꝙ in teſtimonio credulitatis debet addi id, quod eſt cauſa credulitatis: & idẽ ſentit Bal. in l. ſolam. in v. q. C. de teſti. & facit c. quoties. s̃. eo. & c. licet. in fi. j̃. eo. ubi ad perfectionẽ teſtimonij ſuper parentela nõ ſufficit deponere de credulitate, niſi aſsignet̃ cauſa credulitatis. Et ꝑ hoc multùm facit dictũ Inno. hîc: qa cùm iſta cadant in noticiã teſtis primò ex ſenſu, poſtea ex difficili diſcurſu intellectus, uidetur teſtis potiùs uelle iudicare, quã teſtificari: ideo exigi uidet̃ ratio. Sed tamen ex dictis do. mei hîc, & in d. c. quoties. poteſt cõcludi, ꝙ teſtimoniũ periti ualet eo ipſo, ꝙ cõſtat eum peritũ, & aſsignat cauſam ſenſus: qa uidit: quãuis non aſsignet cauſam intellectus, quare ex uiſu ita credat: ſecus, ſi nõ eſſet peritus, ut not. Bar. in d. l. de ætate. Nec obſt. ꝙ etiãſi ſit peritus, requiratur diligẽs examinatio, ſecundũ Bar. in l. ſemel. C. de remil. lib. xij. qa iſtud nõ alterat depoſitionẽ teſtis. Et iſta, quo ad ſecundã fallentiã primæ concluſionis. ¶ Fallit
4 tertiò dicta cõcluſio, niſi † agat̃ de reprobãdo tabellione: qa teſtes cõtra ipſum deponẽtes ſine redditiõe cauſæ non ꝓbant, ſecundũ Bal. in d. l. presbyteri. in ult. col. uer. iuxta prædicta. C. de epiſ. & cler. & allegat Iac. Bu. in diſputatione, quæ incipit, quæſtio talis eſt: quidam petijt. & fatetur, ꝙ aliàs non teneret teſtis nõ interrogatus reddere cauſam dicti in perceptibilib. ſenſu: ſed dicit etiam ualde ſignãter, ꝙ teſtis, q non reddit cauſam non interrogat⁹, nõ ita perfectè ꝓbat; ſicut q reddit: & ideo tabellio præponderat̃ talib. Quod bene not. & uidetur ſequi Ro. in rub. ff. de arbi. ¶ Fallit quartò, niſi conderetur dictũ teſtis, quo ad hoc, ut ꝑ ipſum deferri poſsit iuramentũ in caſu c. fi. j̃. de iureiur. & l. admonẽdi. ff. eo. tit. qa ſi non reddit cauſam, etiam nõ interrogatus, ubi reddere nõ tenebat̃, non ꝓbat ſufficiẽter, quantum ad ad hoc. ſecũdũ Bal. ualde ſolẽniter in c. j. §. ſacramentũ. uer. unũ ſcias. de conſuet. recti ſeu. Vnde dicit̃ idẽ Bal. in l. de quib. ff. de legi. ꝙ teſtis nõ reddens rationẽ dicti ſui nõ debilitat dictũ teſtis reddentis rationẽ: quin ei, qui ꝓduxit illum unicũ teſtem reddentẽ rationẽ poſsit deferri iuramentũ in ſupplementũ probationis: qd̃ not. accuratè ad limitationẽ eorum, quæ dixim⁹ in c. in noſtra. in fi. s̃. eo. ut nõ, ꝓcedant in caſu iſto. ¶ Vltimò nota in hac prima concluſione, ꝙ his caſibus, quibus teſtis debet reddere cauſam, intelligit̃ de cauſa ſcientiæ, quo ſcit: non aũt de cauſa illius actus, quare fuit, licet de illa poſsit interrogari. Ita dixit Ioã. And. in paucis, in addi. Spec. in tit. de teſt. §. j. uer. itẽ ꝙ interrogatus. & idem pulchrè Bal. in d. l. ſolã. in pe. col. dicens, ꝙ teſtis deponens de uenditione, interrogatus, ad quem finẽ fuerit facta, & qd erat uendens de pretio facturus, nõ tenet̃ reſpondere. Idem in deponẽte aliquẽ percuſſum lapide: quia interrogatus, qd eſt lapis, ut ꝑ eum ibi, & in l. data opera. C. q accuſ. nõ poſſunt. Et per hoc infert eleganter do. Maria. in repetitione d. c. qualiter. q. ix. artic. iiij. ꝙ teſtis deponens de fama, & dicẽs, ꝙ populus ita dicit: interrogatus, quare populus hoc dicat, nõ tenet̃ reſpondere. Et ita tenendũ, quicquid in hoc de fama dixerit Sal. in d. l. ea quidẽ. ſecundum ipſum. ¶ Et iſta intelligit do. Ant. hîc, niſi cõtra factũ, ſuper quo quis teſtificatur, ſit præſumptio; ſi non iuſtificetur ex aliqua cauſa: nã tunc ſi interrogetur de cauſa ipſius facti, ſuper quo deponit, ex quo tale factũ non eſt ueriſimile & ſuſpectũ, tenetur allegare cauſam aliquã ipſius facti, per text. in c. ſuper hoc. s̃. de renunc. ubi à teſte uidetur inquirenda ratio, quare quis ſponte renunciauit beneficio, cùm hoc nõ ſit ueriſimile. Sed de iſto dicto dicas, ut ibi per Imo. ubi in iſto exemplo uidet̃ aliter tenere, & ꝙ ſufficiat teſtem dicere, uidi renunciare nõ interueniente aliquo ſigno uiolentiæ: & ad illũ tex. ꝙ licet bonum ſit inquirere cauſam: qa fortè teſtis cauſam ſcit, nõ tamen dicit, ꝙ ſi eam non reddat, non ꝓbat. Item intellige, ut ꝑ Bal. in c. cùm ſuper. s̃. de confeſ. ubi dicit, ꝙ interrogato iũi teſtis debet eſſe de cauſis cauſæ, quãdo cõtractus habet genus & differentias, ut ſtipulatio tanquã genus recipit ſub ſe multas differentiales ſpecies, licet ꝑ cauſa ſit quandoq; ipſa uoluntas, l. ſi diuortio. ff. de uerb. obl. l. Cãpanus. ff. de oper. lib. Si aũt contractus ſit differẽtia, & nõ genus, ut emptio & ſimiles, q ſunt ipſa ſpecificatio, nõ eſt quærendũ de cauſis cauſæ, ſed ſolùm de forma contractus. In maleficijs aũt̃ nõ interrogat̃ teſtis, cur fecerit furtum, uel homicidiũ: ſed bene interrogatur qualitas, an dolo, uel culpa, ſi iudici uidebitur: ut ibi ꝑ eũ. Et iſta ſunt notata ad primã concluſionẽ, uidelicet quãdo teſtis teneatur reddere cauſam. Modò per aliã concluſionem eſt uidendum, qualiter eam debeat reddere.
5 ¶ Secunda cõcluſio. Teſtis † habẽs reddere cauſam dicti ſui, debet eam reddere ex illo ſenſu corporis, ex quo percipit ipſum dictũ: & hoc eſt altero ex quinq; ſenſib. corporis adaptato materiæ, de qua agit: & ſi perceptibile uno ſenſu tantùm, diceret ſe percepiſſe alio, nõ, ꝓbaret̃ tanquã non aſsignans congruã cauſam. Ita dixit hîc ordinatè Innoc. quẽ plenè referunt Bal. do. Ant. do. Car. do. Abb. Imo. & Paul. de Caſt. in l. q teſtamẽto. §. ſi. ff. de teſta. Bal. & Sal. in l. ſolam, C. de teſti. & Bal. ſolenniter in rep. l. de quib. ff. de legib. & Bal. in l. data opera. C. q accuſare. & in repe. l. ij. in pen. char. uer. qualiter autẽ teſtes. C. de reſcind. uend. & Spec. in d. §. nũc tractandũ. uer. de auditu quoq;. & uer. de odoratu. & uer. de tactu. Et quæ ſint obiecta quinq; ſenſuũ, ponit Bal. ſeriatim in l. nõ ignorat. C. q accuſare. & de hoc etiã per Bal. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſt. & in l. Labeo. ff. de ſup. leg. & in tractatu de alluuio, in uerbo, quoquo modo. & Bal. in l. pretia rerũ. ff. ad l. Falci. & gl. & Rom. in l. quod meo. §. fi. ff. de acquir. poſ. & gl. Inſt. de grad. §. fi. & Ioan. And. in c. quorundã. de elec. in vj. & de iſtis ponebat latè Bar. in d. tractatu de teſte, quẽ morte præuẽtus non cõpleuit, ut refert Bal. in d. l. de quib. & in l. iij. C. de teſti. & hîc: ubi pleniſsimè diſcutit, per quẽ ſenſum debeat teſtis deponere, & etiã poſuit ſtupendè in rub. C. ſi ex fal. inſtru. ¶ Et ꝓpter iſtã concluſionẽ refert Bal. in l. Arethuſa. ff. de ſtatu hominum. fuiſſe ratione naturali reprobatũ quendam teſtẽ, q dixit ſe uidiſſe ſtando ad partẽ, ꝙ Titius de nocte occidit Semproniũ: nam interrogatus, ſi ibi erat lumẽ accenſum, propter qd̃ uideret̃, dixit, ꝙ non: & qa ꝓbatum fuit, ꝙ illa nocte luna nõ lucebat, fuit reprobat⁹. Ad quod etiã uide Ang. cõſ. cxcij. & iſtis adde Dom. in c. hinc etenim. in j. col. xlix. diſt. ubi dicit, ꝙ teſtis, q dicit aliquem nõ uidere, reddit ſufficiẽtem cauſam, ſi dicit illum habere pupillã oculi albam: & uide Bal. in d. tractatu de teſte, ubi dicit, ꝙ ſi teſtis deponens de ſapore uini, dicat, fuit dulce; qa bibi; ꝓbat, licet dicat, nõ guſtaui: & uide Dom. in d. c. hinc etenim. in v. notabili, ubi dicit, ꝙ teſtis deponens ſuper odore nõ reddit ſufficientẽ cauſam, niſi reddat ipſam per ſenſum nariũ: & allegat Inno. hîc. ¶ Sed iſtã concluſionem declara primò, ut nõ, ꝓcedat iſta ſtrictè in ſenſu uiſus: qa ille ſeruit generaliter omnib. ſenſib. Vnde quod capitur ſolo auditu, uel alio ſenſu, põt dici uideri: & ideo ſaluabitur teſtis aſsignãs cauſam ex uiſu, ubi fuit auditus, uel alterius ſenſus, ut eſt gl. ordinaria in c. teſtes. in c. quæ uiderint. iij. q. ix. de qua faciũt feſtũ do. Ant. Car. & do. Abb. hîc, & Ro. in l. ſciendũ. ff. de uerb. obl. & in l. admonendi. ff. de iureiur. & do. Flo. in l. ob carmen. §. ſi teſtes. ff. de teſti. & Paul. de Caſt. in d. l. q teſtamento. §. fi. & do. Ant. in c. tam literis. & Ro. & Ang. in authen. de hẽre. & Fal. §. huic nobis. & in l. j. circa princ. ff. de his, quæ in teſta. delen. & ad idem eſt gl. in c. uenſti ad fontẽ. in uerbo, quod uideris. de conſecra. diſt. iiij. Idem Archi. & Ioã. de Fantu. in d. c. teſtes. & Bart. in l. ij. §. Labeo. ultra medium, ff. de aqua plu. arcen. & Spec. in tit. de teſte. §. j. uer.

c. cùm cauſam.

uer. item quod nõ ꝓhibet. & in tit. de teste. §. nũc tractãdum. uers. de auditu quo ꝙ. & Bal. in l. pen. ff. de ꝓba. & Cy. in l. testiũ. C. de testi. & Bal. ibidẽ, uers. secundò quæro. & in l. iij. ff. de testib. in apostillis, & Bar. in d. tractatu de teste, uer. testis dicit, ꝙ uidit. Angel. in l. ij. ff. de bono. poſ. infanti, uel furioſo delata. Et ꝓ hoc facit, ꝙ licet ſenſus uiſus nõ ſit congruus ſuper his, quæ nõ percipiunt̃ ꝑ auditũ: tñ quia ſaluat̃ dictum teſtis, ut, ꝓbet, ut habuimus in c. cùm tu. §. eo. exponit̃ de oculo, uel uiſu mẽtis, non aũt corporis: cùm oculus ſit triplex, ut per gl. ij. in c. quorundã. de elec. in vj. ſicut aliquãdo iuriſconſultus utitur uiſu mẽtali, nõ corporali, l. uidemus. cũ ſi. ff. de in lit. iurãdo. & l. ſi Titio. la ij. ff. de leg. ij. & ibi not. Bar. in ꝓ poſito. Ad idẽ, qd̃ elegãter no. Bar. in l. fi. C. de periculo nominator. li. xj. ubi dicit, ꝙ ſi teſtis deponẽs circa rem perceptibilẽ uiſu, guſtu, uel auditu, dicat: Scio, qa tetigi manibus: licet nõ conueniat tactus, probat: qa reſoluũtur illa uerba in ſenſum cõgruentẽ rei, in qua deponit: & ſequit̃ Bal. in l. nõ oim. ff. de leg. ¶ Sed ꝙ iſta declaratio nõ ſit uera, uide Bal. in terminis in c. præterea. in fi. §. eo. ubi dicit, ꝙ ſi teſtis dicat, Vidi eos cõmiſceri carnaliter, cùm eſſet cortina in medio, nõ ſuſtinet̃ dictum ſuũ, ut ponatur uiſus, ꝑ auditu: qa falſus ſenſus nõ põt poni, ꝑ uero ſenſu: & hîc eſt falſus ſenſus, ꝑpter impedimentũ cortinæ. Idẽ tenet Bal. in rubr. C. ſi ex falſis inſtr. in j. col. dicens, ꝙ ſi teſtis dicit uerũ eſſe, ꝙ uidit illum, ꝑmittere, nõ, ꝓbat ſtipulationem: qa uerbũ eſt quid inuiſibile, & uiſus neſcit, quod faciãt aures: ergo dictũ teſtis incongruũ: & allegat Io. And. in c. fi. j. de ſucceſ. ab inteſta. Idem tenuit Bal. in l. unica. in j. col. C. de confeſ. & Ang. in repe. l. ſciendũ. ff. de uerb. obl. Et ideo dicit Bart. in l. j. C. de nauib. Tyberinis. lib. xj. ꝙ teſtis dicens, talis eſt dñs, quia uidit: non, ꝓbat, tanquã non utens ſenſu congruo. Præterea non uidet̃ conſonũ, ꝙ ubi requirit̃ odoratus, uel guſtus, ſufficiat aſsignare uiſum: & tamẽ Doc. hîc ſimpliciter loquunt̃. ¶ Et ideo ex dictis Bal. in l. ſolam. in vij. q. & in l. teſtium. in ij. q. C. de teſtib. & in d. tub. ſi ex falſis inſtrum. debes cõſiderare, ꝙ aliquando teſtis deponit de uiſu in materia ꝓceptibili uiſu & auditu: putà, ſuper, ꝓtione uerborũ in ſtipulatiõe, in quo actu Titiũ & Semproniũ fuiſſe illos, ꝙ contraxerũt, probatur uiſu, & uerba adaptata ad cõtractũ probant̃ auditu: & ideo deponens de uiſu, includit auditũ: qa non potuit uidere illos cõtrahentes, quin interfuerit cõtractui: prẽſentia aũt arguit intelligentiã, ut dicet̃ in ſequẽti declaratiõe: & ideo ſubtiliter intuẽdo, hæc depoſitio per uiſum includit auditũ, præſertim qa ſufficit teſtem deponere per ſenſum uirtualiter & implicitè, iuxta elegans dictũ Bal. in l. ij. circa mediũ, de temp. app. dum dicit, ꝙ ſi teſtis dicit ſe recordari, quando Titius natus eſt ad, ꝓbandum, cuius ætatis nunc ſit, & hoc aſsignet, ꝙ cauſa ſcientiæ, ꝓbat: qa implicitè aſsignat cauſam concludẽtem. Et facit etiã ratio dicta ſuprà de uiſu intellectuali: propter quã do. meus hîc tenet primã partem, licet fuerit ratio rationis, quã ipſe non allegat, in d. l. ſciẽdum. Aliquãdo uerò teſtis deponit de uiſu in materia, quæ percipit̃ aliter, q̃ꝑ auditu, & tũc tutiùs eſt tenere, ꝙ non, ꝓbat: nã dicit Bal. in d. l. teſtiũ. ꝙ ꝑ uerbum Viſus, nõ reddit̃ ratio guſtus: qa ſunt omnino differentia adinuicẽ ſe non cõplectentia: & ideo dicit Bal. in d. l. ſolã. ꝙ oportet, ꝙ ſenſus, in quo dicit̃ de uiſu, ſit multùm affinis cũ ſenſu ipſius uiſus. ¶ Secundò declara iſtã cõcluſionem ex eo, qd̃ notat hîc do. Card. ultra alios, niſi teſtis diceret ſe ſcire: qa fuit præſens: qa quantũcunq; notitia eius, de quo atteſtat̃, exigit ſenſum corporis: tamẽ ſi interrogatus dicit ſe ſcire, quia fuit præſens, ſaluatur eius dictũ, intelligendo ꝙ percepit ꝑ modum debitum mediãte præſentia, ut habetur in l. teſtiũ. C. eo. ſecundũ ipſum. Pro quo in terminis uide Domi. in c. ut circa. §. j. in pen. col. de elec. in vj. ubi dicit, ꝙ ſi teſtis in reddenda cauſa dicat, Scio, quia corã me actus fuit factus: reddit ſufficientẽ cauſam: qa uerbum, Coram, includit ſcientiam & intelligentiã, ut ibi in gl. Ad idem uide Rom. in l. j. in princ. ff. de uerb. obl. ubi dicit, ꝙ Bar. ibi ſuperfluò ſupplet ad tex. præſente & intelligente: qa illud ſubintelligitur, quia nõ dicitur præſens, q̃ non intelligit. Allegat l. corã. ff. de uerb. ſig. & in l. diem ꝓferre. §. corã. ff. de arb. Sic etiã declarat glo. in l. j. in uerbo, præſentib. C. de erro. aduo. & in c. præſentiũ, in eodem uerbo, de teſti. in vj. Ad idem uide Dom. in c. in primis. in prin. iij. q. j. ubi ſuper gl. in uerbo, præſente. quæ incipit, etiã intelligente. notat, ꝙ nõ dicitur actus fact̃ in præſentia alicuius, niſi ille intellexerit. Ad idem uide Paul. de Caſt. conſil. cxiij. incip. Ad primũ quæſitum uidetur dicendum. ubi dicit, ꝙ quãdo notarius ſcribit actũ præſentibus teſtibus, intelligitur de intelligẽtibus, ob naturã illius uerbi, etiam ſi nõ dicatur. Allegat tex. in d. l. corã. & gl. repugnatam ſing. in l. ſeruus. ff. de bo. poſſ. tit. generali: quam ad hoc allegat do. Card. idem tenẽs in c. fi. §. de maio. & obe. Adde ad Bal. in l. teſtiũ. C. eo. ubi dicit idem, quod do. Card. hîc. ¶ Et ſi diceretur, ꝙ fuit præſens, & non audiuit, reſpondet Bal. ꝙ hoc nõ poteſt eſſe: qa teſtis contrariũ aſſeuerat eo ipſo, ꝙ dicit ſe fuiſſe præſentẽ: quia præſentia arguit intelligentiã, d. l. coram. & cũ iſtis concordant pulchrè Bal. in l. j. ff. de author. tu. & in d. l. corã. & Bal. in l. hæredes. patãm. ff. de teſta. & Bart. Bal. & Sali. in d. l. j. C. de erro. aduo. & Bal. in l. ſi nõ ſpeciali. poſt pri. C. de teſta. ¶ Iſta tamẽ limitãtur primò, niſi quis deponeret nõ de præſentia, ꝓpria, ſed de præſentia alterius: qa tũc dicere, Talis fuit præſens, nõ arguit, ꝙ hoc dicẽs ſciuerit eũ intelligere, ſecundũ Bald. pulchrè in d. l. j. de author. tu. ꝑ illum tex. & in d. tractatu de teſte. quẽ ſequitur do. Flor. in l. ob carmẽ. §. fi. ff. de teſti. & Bal. in l. j. quæ ſi in fi. C. de bon. poſ. ſecundũ ta. niſi in inſtrumento diceretur aliquem fuiſſe præſentẽ. ut in dictis locis, & per Paul. de Caſt. in d. conſ. uel niſi in caſu, de quo ꝑ Bal. in c. unico, in fi. de cõtrou. inter do. & uaſal. & in rubr. C. ſi ex fal. inſtr. uer. ego uidi, ꝙ Titius uidit. ¶ Secũdò limitatur, niſi q̃s uellet, ꝓbare aliquẽ conſenſiſſe: qa nõ ſufficit dicere, ꝙ præſens fuit, ſecundũ Bal in l. ij. §. uoluntate. ff. ſol. mat. & in l. ſi fue. in ij. q. C. ad Velle. & in l. fi. §. neceſsitatẽ. C. de bo. quæ libe. ¶ Tertiò limita, iſta non, ꝓcedere in ſtatutis, ſecundũ Dom. in c. in primis. præallegato: ubi dicit, ꝙ ſi ſtatutũ uult, ꝙ actus fiat in præſentia alicuius, nõ ſufficit, ꝓbare, ꝙ fuit factus eo præſente, niſi, ꝓbetur intellexiſſe: qd̃ non credo uerũ, tum propter prædicta, tum qa uerba ſtatutorũ interpretant̃ ſecundum ius cõmune, l. ſi ſeruí ueſtri. C. de noxal. & c. cũ dilectus. §. de cõſue. ¶ Quartò limita, dum modò teſtis dicat uera eſſe, qa interfuit: & non dicat uera eſſe, ſecundũ Bal. hîc elegãter: qa non ſequit̃, interfuit, ergo audiuit. Allegat notata in l. j. C. de erro. aduo. & eſt dictum bene notandũ: & dicit Bal. in l. j. quaſi, in fi. C. de bo. poſ. ſecũdum Iac. But. ꝙ ex prædictis nõ infertur, ꝙ ſufficiat dicere, Scio, quia ſenſi: non ſpecificãdo ſenſum: quaſi nomen ſenſus aliquãdo ponitur pro intellectu: & ideo talis nõ eſt incerta, ut per ipſum hîc, & in l. teſtiũ. uerſi. tertiò quæritur. C. de teſti. Et iſta ſunt utilia ad iura puniẽtia præſentiã in actu: qa intelligũtur de præſentia & intelligentia ex propoſito, ut per gl. & Doc. in cle. j. in uerbo, præſentiã. de bap. quæ eſt notabilis gl. ad iura in ea allegata, & ad dictum Innoc. in c. cõtinentia. Contrà de clerico percuſ. de eo, qui aſsiſtit maleficio armatus, ut tetigi in c. ſicut. de homicid. ¶ Tertiò declara iſtã concluſionẽ, niſi teſtis in materia perceptibili per ſenſum adduceret rationem, quæ argueret præſumptiuè ſenſum, ut probatur ex dictis, & ex eo, quod ſolet dici de teſte, qui pro ratione dicti dicit, Scio, quia ſum uicinus, uel conſanguineus: quia probat, & tamen non allegat aliquem ſenſum corporis, & ſolenniter declarat Bartol. limitando propriè Innoc. in l. j. ff. ſi cert. pet. ubi omnino uide, & dicit quòd quamuis in tali ratione non

ne nõ exprimatur ſenſus corporeus: tamen exprimitur id, propter quod ad ſenſum corporeũ in præſumptione deuenitur, ut per eũ & omnes alios ibi, & Bal. in l. cõuenticulã. C. de epiſcop. & cler. & do. Flor. in l. iij. ff. de teſti. & do. Ab. in c. literis. de præſump. per illũ tex. & Ang. in authen. de teſti. in fi. principij. & Spec. in tit. de emp. & uend. §. antepen. in fi. & Bald. in l. j. C. de ſeruis fugit. & Imo. in c. poſtquam. §. de elect. & Bald. in l. data opera. & in l. j. C. de colluſio. detegenda. & Bart. in l. de ætate. ff. de minor. & Bald. in l. teſtium. C. de teſtib. & in l. de tutela. C. de in integ. reſtitut. mino. ¶ Vltimò in hac materia pro aggregatione quorundam utilium, quæ reſtant, not. primò ex dictis Bald. hîc, quòd mors poteſt probari per uiſum, dato quòd mors nihil ſit: & quòd nihil eſt, & uideri non poteſt, & ſeparatio animæ uideri non poſsit: quia poteſt uideri ſeparata eſſe, eò quia corpus non ſentit, nec mouetur, ut hîc per ipſum, & in d. l. conuenticulam. quaſi in fi. Idem dicit Bald. ſi teſtis uidit eum ſepeliri: poſtea dicit ſecus, ſi uidit eũ ſemimortuum: quia nõ probat mortem. Idem dicas: ſecus, ſi diceret, non poterat, ſecundum Bal. in l. quod certatũ. per illum text. C. de poſthu. hære. Idem dicit Bal. hîc, ꝙ ſi teſtis dicat, Vidi talem percuti cum ſigno & cicatrice, ꝓbat percuſsionem ſolam: quia cicatrix non conſiſtit in cognitione momenti, ſed in conſideratione tẽporis futuri, quæ ꝓtinet ad medicũ. Itẽ dicit, ꝙ ſi teſtis dicit, Vidi talẽ percuti inter duo confinia, nõ deſignat locũ certum, ſed cõem: & in hoc fundat iuriſdictionem utriuſq; iudicis: ſecus, ſi illa uerba nõ ſupponerent pro loco, ſed pro intermedio: & allegat glo. in c. licet in regulis. xvj. q. iij. ¶ Idem dicit, ꝙ ſi teſtis dicat, Dico omnia eſſe uera: quia omnes ſic dicunt, non probat: quia cauſa eſt ualde diuerſa à dicto, nec habet conſequentiã unũ ab altero. ¶ Secundò † no. ex eo, quod dixi paulo antè, ꝙ ſufficit, ꝙ dictũ teſtis concludat præſumptiuè præſumptione iuris tali, quę ſufficiat: quãuis dicatur, ꝙ aliter debet concludere, c. in præſentia. §. tit. j. Ita formaliter decidit Bart. in d. l. j. ff. ſi cer. pet. pro quo uide elegans dictum Bal. in c. tertio loco. §. tit. j. ubi dicit, ꝙ ſi teſtes producti ad probandam emologationem laudi dixerunt uerum eſſe, & interrogati de cauſa ſcientiæ, dixerunt partes dixiſſe, quòd erant contentæ, probant: quia dato, quòd non reddant rationem per ſenſum corporis, ſcilicet per uiſum & auditum: tamen benigna interpretatione inſpecta ſatis uidetur hoc aſſertum: nec eſt mirum, quòd propter celeritatem locutionis interdum media propoſitio taceatur, ſecundum ipſum: cui adde Cy. ibi dixi, & quod ipſe no. in l. ij. circa mediũ, C. de tẽpo. app. & in authẽ. quas actiones. in fi. C. de ſa. ſan. eccl. ¶ Tertiò no. ꝙ ſi † teſtis dicit ſe tantũ ſcire, ꝙ Titius occidit Seium, niſi declaret ſe per rationem uiſus, nõ probat: quia loquitur æquiuocè & obſcurè, cùm ſciamus etiam, quæ nõ uidimus, ſecundũ Inn. in c. fi. §. de iur. calum: Sed ſi dicit, uerũ eſſe, ꝙ Titius occidit Seiũ, ꝓbat; ſi nõ eſt interrogatus de cauſa ſcientiæ: quia ueritas nõ eſt aliud, niſi res uiſu percepta & in memoria retenta, ut ſing. not. in l. ij. in prin. ff. de aqua plu. arc. Iſta ſunt uerba Bal. in d. c. fi. in fi. de iura. cal. & dicit no. hoc meũ dictum nouũ. ¶ Quartò not. ꝙ ſi ſtatutũ diceret, ꝙ teſtes deponentes cõtra bannitos, probent, licet nõ reddant cauſam dicti ſui, nõ ualet, ſecundũ Bal. in l. ſi nõ ſpecialiter. ad fi. C. de teſta. quia eſt cõtra ius naturale, niſi exponatur, Malam, id eſt, nõ concludentẽ de neceſsitate, ueriſimilẽ tñ, ut ibi per eum: pro quo faciunt, quæ habuimus in c. j. §. tit. j. & hîc adde Bald. in l. ij. C. qñ fiſcus, uel priuatus. ubi dicit, ꝙ non eſt tutum in teſte, ꝙ ironicè deponat. ¶ Quintò not. quòd ſi teſtis dicit ſe recordari de quodam antiquiſsimo facto, eo quòd ita reperit in ſuo memoriali, quod tunc ſcripſit, ſicut faciunt proxenetæ, talis redditio cauſæ eſt bona: quia per ſcripturam memoria perpetuatur: & maximè eius, qui interfuit. Ita dicit Bald. in l. ſubemus. in ult. col. pet. illũ text. C. de testam. ¶ Sextò † not. quòd teſtis qui non fuit interrogatus de cauſa ſcientiæ, poteſt repeti ad partis inſtantiam ſuper cauſa ſcientiæ, & aliis interrogatoriis, dum modò pars priùs dediſſet interrogatoria. Ita not. Imol. in cap. per tuas. in j. col. j. eodem. ¶ Septimò uide Bald. in l. edita. in xxxiij. col. uerſi. ſæpe accidit. C. de edẽ. ubi dicit, ꝙ tunc homo deponit, ut homo, qñ deponit, ut ipſius ratio, quæ eſt hominis forma intellectiua: qui uerò non deponit per rationẽ, interrogatus de ipſa, deponit ut pecus: & qñ depoſitio eſt idẽ, quod quædã ratio intellectus, ut de dñio, de literatura, de habitib. animæ ipſius poſitio interrogat tacitè teſtem de ipſa rõne: & ideo, niſi reddatur ratio, ubi poſitio eſt de inuiſibilibus & inſenſibilibus, teſtis nõ probat: quia talia neſciuntur per unã uiã, ſed per plures: & iudici eſt incertũ, de rõne motiua teſtis: quia quã põt multipliciter cõiecturari, ẽ incertũ, & rõ incerta nõ, ꝓbat, c. in præſentia. §. ti. j. ſecus, ſi poſitio eſſet de re uiſibili, uel ſenſibili: qa ceſſat dicta incertitudo, ex quo eſt unica uia ſciẽtiæ, ſecũdũ ipſum: cuius uerba bene no. pro doctrina. Et adde, ꝙ ſi eſt eadẽ ratio cũ dicto teſtis, nõ probat, ſecundũ Bar. in l. fi. ff. de offi. proc. Cæſ. ¶ Octauò, in † quantũ tãgit hîc do. Ab. de teſte cęco, uel deponente de auditis medio pariete, adde quę dixi in c. pręterea. in fi. §. eo. Et dicit hîc dom. Car. ꝙ in perceptibilib. auditu teſtis habẽs notas uoces cõtrahentiũ, probat: allegat gl. iij. q. ix. teſtes. Etſi opponeret, ꝙ poteſt decipi, reſponde, & bene, ꝙ etiã uiſus põt decipi, c. nec aliqua. xxviij. q. j. ſed non eſt præſumptio: ſimili rñſione uticulã. in pe. col. ¶ Et ſcias, ꝙ in hoc latiũs inſiſtit hîc do. meus: ſed teneo, quæ dixi, ubi §. Ipſe etiam ponit, qũo deponitur ſuper negatiua: de quo tetigi in d. c. tertio loco. & in c. ex tenore. §. eo. & nõ extendo: quia multa dicta ſunt, & dicent̃ hîc pertinẽtiora. ¶ Poſtremò circa iſta tangũt hîc do. Abb. de quib. ſenſib. poſsit notarius eſſe rogatus: de quo uide ſemp Io. An. à quo ipſi non recedunt, in addi. Spe. in ti. de inſt. edi. §. reſtat. in pe. col. uer. quæro in additione, quæ incipit, no. ꝙ nõ ſufficit. de quo etiã ꝑ Bal. in rub. C. de fi. inſtr. uer. ſed nũquid notari?, & Fed. conſ. clxiij. inc. lex. dicit. & dic, ꝙ notario credit̃ de geſtis corã eo, nõ ab eo: & ideo nõ ſolũ de uiſu & auditu põt eſſe rogatus, ſed de guſtu, odoratu & tactu proprio nõ põt cõficere inſtrumentũ: & eſt gl. in uerbo, abſunt. in authen. de fide inſtru. & caut. §. ſi uerò moriatur. & licet habeatur testis, l. Domitius. ff. de teſta. tamẽ eſſet ſolus in dicto ſuo. Vnde põt dicere in inſtrumẽto, ꝙ tales dixerũt uinũ amarum. De ſuo aũt guſtu nõ habet facere inſtrumẽtũ, licet maior eſſet præſumptio, ſi adderet ſe guſtaſſe, & ſic inuenieſſe: de quo etiã ꝑ Pe. de Anc. in cle. j. de magiſt. & Bar. in l. j. §. fi. circa prin. ff. de uerb. ob. & Bal. Inſt. de uer. obl. circa prin. Et poterit facere inſtrumẽtũ ſuper cõſtitutionib. in iure. An uerò circa cõtinẽtia factũ tñ, uide Spe. i ti. de ſyndico. §. fi. uer. ſed hîc obſtat. & Domi. in c. ſi quis iuſto. in prin. de ele. in vj. ¶ In ea. gl. ibi, nõ tenetur reſpondere. De † hoc, an teſtis teneat dicere ſe eſſe criminoſum: dic, ut hîc per omnes Scribentes, maximè per Imo. & Ab. per gl. & Arch. & Dom. in c. quærendũ. ij. q. vij. per Inn. in c. dudũ. §. de ele. & in c. inquiſitionis. de accuſ. per Spec. & Io. An. in tit. de teſte. §. iam de interrogatorijs. uerſus fi. uer. porro. per gloſſ. in uerbo, cofeſs. in c. j. de excep. per Bart. in l. j. ff. de offi. aſſeſ. per gloſſ. in c. iudicantem. xxx. q. v. & Archi. in cap. in primis. ij. q. j. per illum textum. in uerſic. de perſonis. per Bald. poſt Innoc. in c. cùm ſuper. ſuprà de confeſ. per dom. Flo. in l. iij. circa princip. ff. de teſtib. per Domi. plenè in cap. ex pœnitentibus. l. diſt. per Barto. in leg. ſi duo patroni. §. idem Iulianus. in fi. ff. de iureiu. & in l. ſi. quis libertatem. ff. de peti. hæred. & in l. iiij. §. hoc autem. in fin. iij. q. ff. de dam. infe. & Bald. in leg. ij. §. quod obſeruari. C. de iura. calum. & in leg. comparationes. in vij. notabili. C. de

c. cum cauſam.

fide inſtru. In quibus locis cõmuniter tenetur, ꝙ teſtis non tenetur reſpondere ad aliquid, per quod ſua turpitudo detegatur, ut eſt crimen, infamia, excõmunicatio, & ſimilia: ad alia uerò ipſum inhabilitantia à teſtimonio reſpõdere tenet, ut eſt paupertas, cõſanguinitas, ſeruilis cõditio, & ſimilia: de quib. per Bal. in authẽ. ſi dicatur. C. de teſti. Et procedit iſta concluſio, etiamſi interrogetur de crimine, quod dicatur eſſe publicũ, ſeu manifeſtũ, ſecundũ Inn. in c. ij. ſ. de cõſeſ. Cui nõ obſtat, quod ſcribit Bar. in l. Marcellus. §. j. ff. rerũ amotarũ. ubi facit differentiam, an crimen teſtis ſit manifeſtũ, uel nõ. Et ſi turpitudo eſt detecta, nõ dicitur ſe prodere: quia reſpõdet hîc eleganter Imo. ꝙ Bar. loquitur de interrogatione, quæ fit à parte producente teſtem: quia cogitur reſpondere de crimine teſtis, ut firmat Spec. in d. §. iam de interrogatorijs. uer. antepe. propter iuramentum cal. in quo inter cætera iuratur, quòd non grauabit aduerſarium onere probandi: ſed uerum confitebitur, qui reſpectus non procedit in teſte. Nec ad hoc poteſt reſpondere tamen, cùm hoc ſit extra articulum, quo iurauit: & de hoc non agatur inter partes: ſi tamen confiteretur crimẽ, crederetur ſibi, ſecundũ Inn. in d. c. inquiſitioni. & dixi in c. de teſtib. in prima declaratione, ſ. eo. ubi adde Pau. de Leaza. idẽ tenentem in rep. c. teſtimoniũ. j. eo. & Bar. in d. §. idẽ Iulianus. in fi. & Dom. in d. c. ex pœ-
11 nitentibus. ¶ In † eadem gl. ibi, perſonas litigantium. Not. quando teſtis debeat cognoſcere illos, pro quib. teſtificatur: de quo pleniùs hîc per do. Anto. Imo. & do. Abb. & Bart. in l. fin. ad fin. princ. C. de iure delib. & ibi per Bal. uer. ulteriùs not. de tabellione. & in l. ſolã. & per Archid. in §. teſtium. iiij. q. iij. & Bart. in l. non minorem. in fin. C. de tranſac. & eleganter per Ioan. And. quem omnes ſequuntur in add. Spec. in tit. de teſte. §. j. in x. col. uer. item quod prohibet. Et in effectu dicitur, quòd teſtis debet cognoſcere partes, quando deponit de facto ambarum: putà, ille de emptione & uend. Si autem de facto unius, putà quòd poſſedit, ſufficit, quòd illum cognoſcat. Si autem de facto neutrius, putà quantũ ualuit frumentũ, nec expedit ꝙ aliquem cognoſcat. Idem de teſtibus deſcriptis in inſtrumento, niſi eſſet inuentarium, propter tex. in d. l. fi. uel niſi ſtatutũ aliter prouideret, ut Bononiæ, ſecundũ Io. And. ubi ſ. à quo do. Abb. recedit in uno: quia dũ dicit, ꝙ in inſtrumẽto nõ requiritur, ꝙ cognoſcat partes, intelligit hoc, quo ad notitiã præcedentẽ: ſed tẽpore cõtractus dicit ſe nõ uidere, qũõ poſſit teſtis eſſe rogatus, niſi capiat notitiã contrahentium, cùm ita ſit, ꝙ oporteat teſtẽ eſſe rogatũ, l. hæredes. §. in teſtamentis. ff. de teſta. Et adde, ſecundũ Bal. hîc, ꝙ ſi teſtis deponit de furto aſini, uel bouis, uel interrogatus dicit, ꝙ ipſum aſinũ cognoſceret, ſi uideret, debet ſibi oſtendi forma nõ mutata: & qui non uult oſtendere, haberetur pro confeſſo, ſecundũ ipſum. Et idem de alia re, putà libro, uel ſimili: quod bene no. ¶ Et adde, ꝙ nõ eſt neceſſe, ꝙ teſtes, quos maſſarius contra te producit ad probandũ maleficium, cognoſcant interficientẽ, uel interfectorẽ, ſecundũ Bal. in d. l. ſolam. & Flo. in l. ob carmen. §. fi. ff. de teſti. Allegat gl. ſing. ſecundũ eos in c. libellorum. ij. q. viij. Et utrũm iſta habeant locũ in notario, uide Bal. in rub. C. de fid. inſtrum. Et iſtis adde Archi. in c. canonica. iij. q. v. ubi dicit, ꝙ teſtis incognitus nõ admittitur in criminalibus, niſi approbetur: ſecus dicit in ciuilibus: & allegat Inno. in d. c. inquiſitione. ¶ In ea. gl. in fi. ibi, & in eadem forma. Facit text. & ibi Bart. in l. ſi cùm exhibuiſſet. ff. de publica. Et dicit idem, ſi dubitatur de uaſe, ſecũdum Bar. in l. qui uas. in prin. ff. de fur. Et adde gl. iiij. §. teſtibus. in uerbo, ex tempore. quæ dicit, ꝙ ſi teſtis eſt ſuſpectus, poteſt interrogari de qualitate teſtium. Idem Spec. in d. §. iam de interrogatorijs. uer. item quod de tempore. ubi etiam dicit, ꝙ tunc põt petere iudex de fotmis hominũ & alijs circũſtantijs: & uide gl. in l. j. ff. ſi ex noxa cauſa agatur, quæ dicit, ꝙ pars

poteſt petere, ut res de qua litigat, exhibeatur in iudicio, ut teſtes eam cognoſcãt & iſtis adde tex. & Bal. in l.
12 ad recognoſcẽdos. C. de ingenuis & manumiſsis. ¶ In † gl. in uerbo, tempore. in fi. tenenda eſt prima expoſitio gl. ſ. de tempore actus, uel cõtractus, ſecundũ do. Car. & alios hîc per c. nihilo minùs. iij. q. ix. ubi etiã eſt optima gl. Vera eſt tamẽ ſecunda expoſitio gl. item & tertia, exponendo de tempore, uel mora: quod dic, ut no. v. q. v. §. ulti. ubi dixit gl. notabilis, ꝙ teſtis repentinè loquens uidetur mendax: & etiã, ſi multùm cõſiſtat in mora, uidebitur dubius. Et de illa gl. tanquã ſingulari, facit mẽtionẽ do. Ab. in proœmio Grego. in j. col. & Ro. in ſing. cccclvj. do. Ant. do. Car. & dom. Abb. hîc. Vnde ſeruare debet medium, c. ponderet. l. diſtin. Et not. bene ex iſta glo. ꝙ ubi actus non eſt iterabilis, ſi teſtes diuerſificant in tempore, etiam ubi non tenetur dicere de tẽpore, nõ probant. Exemplum habes per glo. quæ idem tenet, in d. c. nihilo minus. Secus, ſi actus eſt iterabilis: quia concordantur per tex. cùm materia in c. cùm tu. ſuprà eod.
13 ¶ Vtrùm † autem teſtis teneatur deponere de tempore, quo geſta fuerunt ea, de quibus deponit: dic, ut hîc per Doct. & per do. Flo. in l. iij. §. idem. ff. de teſti. per Bal. in l. j. in ult. col. ff. eo. in apoſtil. per Bart. in l. non exigitur. §. diui fratres. ff. de iure fiſci. per Bald. in l. data opera. C. qui accuſ. & in c. ij. in fi. ſuprà de confeſ. per Bart. & Ange. in l. in ſumma. §. idem Labeo. ff. de aqua plu. arc. per Bart. in l. non eſt neceſſe. ff. de proba. per dom. Ant. & dom. Abb. in c. cùm Ioannes. infrà de fi. inſtru. per gl. in l. ob carmen. §. fin. ff. de teſti. & dom. Ant. in c. fi. in ar-
tepenul. col. ſuprà de conſue. Et concluſio omnium eſt, quòd non, per d. c. cùm Ioannes. ubi etiam probabitur, quòd ualet dictum teſtis, etiamſi diceret ſe nõ recordari de menſe, uel de anno. Quod eſt menti tenendum, ſecundum Bal. ibi, quia annus faciliùs menti commendatur, quàm dies. Et ꝙ ualeat teſtimoniũ abſq; tempore actus geſti, tenet Arch. in d. c. nihilo minùs. in fin. & Bart. in l. ſi librarius. ante medium, ff. de reg. iur. allegando glo. in l. teſtium. C. de teſti. Imò dicit Barto. in d. §. idem Labeo. quòd ſi teſtis non eſt ſuſpectus, non eſt interrogandus de tempore. Et cum iſtis concor. Bal. in l. j. C. qui accuſa. non poſ. dicens, quòd de die facilis eſt obliuio, niſi ſit inſignis. Et dicit bea. Tho. ij. ij. quæſt. lxx. artic. ij. ultra medium, quòd probatio non uitiatur, ſi unus teſtis aſſeuerat de determinatis de loco & tempore, alius dicit ſe non recordari. Ad quod etiam uide Bald. in cap. ab excommunicato. in penul. col. ſuprà de reſcrip. Et dicit etiam, quòd ſi unus teſtis diceret de menſe, alter de ſeptimana, uel unus de domo, alter de camera, non minùs probant, ſecundum Archid. in d. cap. nihilo minus. Allegat Innocent. in d. c. qualiter. el ij. ¶ Iſta † limitantur, niſi tempus eſſet de ſubſtan-
14 tia probationis, prout in caſu c. ex tenore. ſuprà eod. ubi ita dicunt etiam Doct. uel in caſu cle. fi. de reſcrip. cum ſi. uel in caſu, de quo per gloſſ. in c. duobus. de reſcri. in vj. & in c. ſi à ſede, de præben. eo. lib. & in l. Titius. §. Lucius. in uer. hora vj. albeſcẽte calo. ff. de lib. & poſthu. quoniã tunc teſtis non exprimens tempus, nõ probaret, ſecundũ omnes hîc: & facit tex. in l. ſi quis liberta tẽ. ff. de peti. hære. & in c. abbate. §. pe. & ibi p Dom. de re iud. lib. vj. Ita etiã no. Bart. in l. nõ ſolũ. §. ſed ut p bari. ff. de ope. no. nun. & Bal. in l. matrẽ. circa mediũ. C. de proba. & in l. teſtium. in ult. col. C. de teſti. & Inno. in d. c. qualiter. in fi. j. col. & Spe. in d. §. iam de interrogatorijs. uer. item de tempore. poſt princ. & Arch. in d. c. nihilo minùs. & Ange. conſi. cliij. Et ibi conſuluit, quòd ſi petens mutuum, & deducit mutuum fuiſſe factum certò menſe, ſi nõ probat de illo menſe, ſuccumbit. Et uide Rotam in nouiſ. deciſ. ccxlvj. incip. item procurator. ubi dicit, ꝙ habens probare tempus, non tenetur probare horam: quod tamẽ fallit in caſu, de quo in d. c. duobus. Et uide Bald. in l. ij. circa fi. uer. moueo tale dubium. C. quibus.

res

res iudi. non nocet. ubi dicit, ꝙ ſi unus teſtis dicit factum de nocte, alius dicit intrà diem & noctẽ, non probant: quia ſunt ſingulares. Et idem dicit, quando locus eſt de ſubſtantia, & unus dicit ſe non recordari, & alius ſic, ſecundũ Bal. in d. l. teſtium. in ult. col. ¶ Secundò limita, niſi teſtes interrogati de tẽpore dicerẽt oẽs nõ re-
19 cordari: quia reddunt ſuſpect, ſecundũ Hoſt. in c. ex tenore. ſ. eo. quẽ ſequit do. Ant. ibi. & hic, & Io. in d. §. iã de interrogatorijs. uer. & nõ uidet habere præmeditatũ ſermonẽ: Propter quod teſtes carẽt fide, l. iij. §. fi. ff. de teſti. & iiij. q. ij. §. ſi teſtes. uer. item in teſtibus. no. Bal. in l. j. in prin. C. de emenda. Iuſtinia. codi. & Spe. in tit. de teſte. §. j. uer. itẽ quod dicunt idẽ in omnib. & in §. nunc tractãdum. uer. ſed pone, quod produxi. & bea. Tho. ij. ij. q. & arti. præal. ubi dicit, ꝙ diſcordia in aliquibus minimis non ſubſtantialibus facit teſtimoniũ credibilius: quia concordia omnimoda in omnibus reddit dubium de præmeditatione. Et hæc intellige, niſi de unitate actus cõſtaret, putà per confeſsionẽ partis: quia ſi teſtes dicerent, ſe nõ recordari, tamen producens non ſuccumbe-
ret, ut probatur in d. c. cùm Ioannes. uer. anni uerò. iun-
15 cto uerſi. reſpõſionẽ iſtam proponebas. ¶ Et † iſtis adde, ꝙ ſi teſtis depoſuit dictum deponendo de loco & tẽpore, & interrogatus de ratione reddat eam ſine loco & tempore, nõ uitiatur dictũ: quia uidetur tacitè ſubiungere de eodẽ loco & tempore, ſecundũ Bar. in l. Labeo. in ult. col. ff. de ſup. leg. Et adde, ꝙ teſtes magis tenentur dicere de loco, quàm de tempore: quia unum melius retinent menti altero, ſecundũ Inn. in d. c. qualiter. quem ſequitur Bal. in l. presbyteri. la. j. in fi. C. de epiſ. & cleri. Et ſuper uno cogitabis, uidelicet quid ſi teſtis interrogatus de tẽpore, uel loco, nõ dicat ſe nõ recordari, ſed dicat ſe neſcire: quia uidetur, ꝙ nõ probat, niſi fortè diceret ſe neſcire tunc: quia etiam tradita obliuioni ignoramus. ¶ In gl. in uer. cõpellas. ibi, habere pro producto.
16 Tene menti perpetuò, ꝙ † teſtis habetur pro producto cõtra eum, qui dolo præſtat cauſam, ne producatur: & idem ſentit gl. fi. & ibi clariùs do. Ant. in c. peruenit. el. j. j. tit. j. Bene facit, quod no. Bal. in l. j. C. de fide inſtru. ubi dicit, ꝙ ſtatur iuramento partis de contentis in ipſius inſtrumento per aduerſarium lacerato: & idem no. Bal. in l. ſi de poſſeſsione. per illum text. C. de prob. & dom. Abb. poſt Hoſt. in c. accepimus. j. de fide inſtru. & Spec. in tit. de teſte. §. ſatis utiliter. in fi. Bene facit c. ſi quis. de cleri. xij. q. ij. & c. cũ olim. ſ. de offi. dele. & c. fi. infrà. de iniur. Et talis impediens punitur extraordinariè, ſecundum do. Abb. hîc, & Io. An. & do. Ab. in d. c. accepimus. ſiue impediat per ſe, ſiue per alium, cui mandauit, uel cuius factum poſſet impedire, per c. ſicut nobis. infrà, de ſymo. & per c. conſtitutus. j. eo. ſecus, ſi ab inimico, uel ab amico ipſo ſine fraude reſiſtentis, per c. quia præſulatus. allegatum in glo. Ita prædicta intelligunt Doct.
17 hîc. ¶ Eſt † tamen una differentia, quando impedimentum præſtatur per alium apparente conſenſu principalis, & quando non apparẽret. Sed præſumitur, quantum ad cauſam criminalem & ciuilem: quia primò propter hoc ſolum non habentur teſtes pro productis, per l. ſciant cuncti. C. de probat. & ſic loquatur c. conſtitu-
18 tus. infrà eod. ¶ Secundo † caſu procedunt prædicta. Quando autem factum ab amico, uel propinquo præſumatur factum de conſenſu principalis: dic, ut hîc per do. Ab. diſtinguentem actum momentaneum à ſucceſſiuo: & ipſum retuli, quibuſdã additis, in c. Petrus. uerſi. ſecundò fallit. j. de homi. & fortè dicetur in d. c. conſtitutus. Et iſta dicit do. Abb. hîc eſſe quotidiana, & non diſcuſſa ab alijs: & no. ꝙ talis ſubtrahens copiam teſtiũ. non perdit cauſam, ut dixi poſt Bal. contra Inno. in c. intimauit. in fi. ſ. eo. Imò fortiùs dixit Ioan. And. in c. peruenit. el j. j. tit. j. quòd talis teſtis ex toto non debet haberi pro producto. Vnde ſi unus de ſuis teſtibus impeditur, & alius producitur, non ſufficit ille ſolus ad

obtinendum, ſed fortè defertur ſibi iuramentum, iuxta c. ult. infrà de iureiur. & ſequitur dom. Abb. hîc. Sed fortè non præſumeretur hoc dictum: quia ſi prædicta ſunt uera indiſtinctè, prout indiſtinctè dicitur, non apparet uiua uoce: uel ratio, quare non debeat obtinere,
19 ex quo ille impeditus habetur pro producto. ¶ In † gl. fi. ibi, ſed illud non credo. Vltra ſolutiones gl. quæ diuinant, dic, ſecundum do. Ant. & Imo. hîc, ꝙ ubi atteſtationes ſunt publicatæ, bene probant in alia inſtantia: ſecus, ubi non ſunt publicatæ: quia tunc non probant, niſi partes conſentiant: & ita hîc, ut no. in c. cauſam. el j. in iij. fallentia ſecundæ regulæ, ſuprà eod. Sed tenendo, quòd atteſtationes eſſent nullæ ex aliquo facto, ut uidetur tenere do. Car. & do. Abb. hîc ſupplendo ad uer. publicatæ. maximè colligit Inno. unum, ꝙ atteſtatio-
a nes nullæ a poſſunt haberi ratæ per cõſenſum partium, & nõ ſolùm expreſſum, ſed etiam tacitum. Et hanc deciſionem Inno. pro ſolenni approbant Bald. dom. Anto. dom. Card. do. Ab. & Imol. hîc, & Rota in antiquis, deci. clxij. incip. item not. & in nouis, deciſ. ccxlix. incip. item ſi auditor. & Bart. & Bald. in l. j. ff. de feriis. & Bald. in l. fi. in princi. C. de teſti. & Bald. pulchrè in l. non ignorat. in fin. C. qui accuſ. & ſentit Bald. in l. ad teſtium. §. conditionẽ. ff. de teſti. & Bart. in authen. at qui ſemel. in ult. col. C. de proba. Et iſtud eſt tenendum: quia bene probatur, infrà. c. proxi. & in c. conſtitutus. el ij. & in c. tuis. infrà eo. quamuis Imo. aliud dicat in c. ſignificauit. infrà eo. quem ſequitur dom. Ant. ibi. & Bald. in authen. ſi quis in aliquo. in j. col. C. de eden. Sed Hoſti. & Imo. in d. c. ſignificauit. dicunt Innoc. meliùs loquutum hîc. ¶ Fallit primò iſtud generale dictum Innoc. de approbatione actus nullius, niſi partes uellent approbare concernentia ordinem iudicij, putà defectum litis conteſtationis, & ſimilium: quod non poſſunt: quia talia non ſunt in earum poteſtate, ſicut atteſtationes, ſecundum Inno. & omnes prædictos hîc, & Bar. in d. l. j. de feriis. per ea, quæ habentur per glo. & Doc. in c. de cauſis. ſuprà. de offi. deleg. & in c. fi. in uerb. illuſtrium. de re iud. in vj. & in c. ſtatutis. ij. q. j. cum concor. Dicas tamen, quòd licet partes nequeant ratificare acta nulla, quæ ſunt de ſubſtantia iudicij, ſi tamẽ dubitatur, an talia acta interuenerint, ſtatur aſſertioni partis, per text. ſing. in c. fin. & ibi dixi ſuprà. tit. j. Ita not. dom. Abb. hîc: & eſt dictum domini Cardina. hîc, licet ipſe non dicat. Et idem dicit dom. Card. de confeſsione ipſius rei, qui poteſt ſibi præiudicare in hoc: nam ſtatur confeſsioni, etiamſi proceſſus non teneat, c. Piſanis. de teſti-
20 ſpol. ſecundum ipſum. ¶ Fallit † ſecundò dictum Innoc. hîc, niſi ſit defectus in recipiente teſtes: ut quia ſit iudex incompetens: quia conſenſus partium non ualidat geſta ab eo. Sed dictum Innocentij procedit poſt receptionem factam à uero iudice. Ita determinant do. de Rot. in nouiſsi. conclu. ccxlix. præallegata: quia ubi deficit fundamentum, &c. j. q. j. cùm Paulum. cum ſimi. Et ideo dicunt, quòd ſi auditor datus in Romana curia commiſerit alteri receptionem

teſtium,

c. cùm cauſam.

a *Atteſtationes nullæ] Adde tu, & dic, ꝙ quando in teſtibus adeſt talis defectus, qui nõ poteſt conſenſu partium conualidari, ut quando teſtes ſunt recepti ante li. conteſt. ut per tnn. in c. ſignificauit. de teſti. quem ſequitur Bal. in authẽ. ſi quis in aliquo. in ult. col. C. de eden. tunc etiam ſi partes conſentiunt, ut atteſtationes iſtæ ſic receptæ ualeant, tamẽ non conualidantur. Ita do. Alex. in l. j. ff. de fer. licet Hoſti. in d. c. ſignificauit, tenet contrariũ, et malè. Adde etiam, ꝙ ſi teſtes ſunt corrupti pecunia, nullitas dicti talium teſtium non poteſt cõmuni cõſenſu utriuſq; partis comprobari. Ita Bar. in authẽ. qui ſemel. C. de proba. in pen. col. in fi. & do. Alex. in d. l. j. ff. de fer. Tamen contra Bar. tenuit do. Iaſ. præceptor meus in d. l. j. in uerſic. ego dubito.*

testium,& ille subdelegauit,nõ ualet receptio,licet partes approbent.Et dicit ibi Collector,ꝙ propter dictum Innoc. hîc libenter substituisset illam examinationem propter expensas in ea factas, sed nõ potuit:quia in illo casu dictum fuit non procedere dictũ Innõ.hîc, & licet do.Car.&Imol.hîc non facta mentione de istâ decisi.Rot.teneant de directo contrarium, uolentes etiã tacitum consensum sufficere,licet Bal. tangens hîc requirat expressum : tamẽ forte in practica præualeret opin. Rotæ:& facit,quod not.do.Card.consi.lxxiij.quod incipit,Omnis à me.quem retuli in c.qualiter.el j.uersi.fallit quintò.j. de accus.¶ Extra glo.propter istum text.in princ. tangit hîc solus do.Abb. utiliter & eleganter, an & quando possit iudex committere alteri examinationem testium.in alio loco:uel debeat ad se eos aduocare.Sed ex dictis suis, & aliorũ alibi,no.duas conclusiones magis generales, in quibus expedietur hoc,& etiã quando in eodẽ loco possit examinatio alteri cõmitti.

21 ¶ Prima conclusio. Non † potest iudex in causa criminali examinationẽ testium alteri cõmittere.Ita not.Bal. Cy.& Sal.in authen.apud eloquentissimum.per illum text.C.de fid.instr.& gl.in uerb.ciuili.in cle.j.ubi bonus tex.de offi.dele.& est tex. cum glo. in c.ij.in uerb.prohibente.de iudi.in vj.& in l.iij.§.diuus.ibi, nã ipsos interrogare soleo.ff. de testi.quam l.ad hoc no.Bal.in c.si qui testium.in princ.s.eo.Idem tenet gl.fi.in c.j.j.ti. proxi.& gloss.pen.in c.constitutus.j.de fideiuſ.& glo.iij.in c.at si clerici.s.de iudi.& Inn.in d.c.si qui.Et uidetur ampliari,

22 etiamsi consuetudo esset in contrarium : quia non uaet,ut sentit gloss.ij.in c.testes.iij.q.ix.¶ Fallit † ista conclusio primò, nisi persona examinanda non posset uenire ad iudicem, & iudex sit persona multùm honorata, ut probat tex. singu.in d.c.ij. uer.si autem talis.& ibi

23 gloss.Pet.de Anc.& Domi.in §.j.ad fi. Faciunt not.in d. c.si qui.s.eo. ¶ Fallit † secundò,nisi ageretur de crimine per uiam exceptionis, secundum Pet.de Anc.in c.ij. §.testes.in prin.de testi.in vj. & bene facit ratio c.cùm dilectus. in ii.s.de ord.cog. ¶ Fallit tertiò in causa hæresis,per tex.in c.ut officium.§.uerùm.de hære.in vj.¶ Fallit quartò in Papa, secundum Spe.in ti.de teste.§. nunc tractandum.in princ.& hoc est clarum per c.proposuit.

24 cum si.j.de concess. præben. ¶ Fallit † quintò,nisi testes essent extra prouinciam : quia potest eorum examinatio committi,secundũ Ia.Bu.& Bal. & Inn.in d.authen. apud.& Io.de Ana.in c.in tm.j.de collus.& Io. And. post Io.Mo.in c.Romana.§.cõtrahentes.de fo.cõpet. in prin. in vj.& Bal.in c.si qui testium.in prin.s.eo. ne pereat facultas probandi,& ut parcatur expensis,iuxta l.sed & si quis ex signatoribus.uer.sæpe. cum materia, ff. quẽad. test.ap. præsertim quia uultus qualitas & testium uacillatio possunt transcribi ab examinatore, ut dixi post Inn.in c.quoniã cõtra.uer.quintò quero.s.ti.j.¶ Est uerum †, ꝙ contrarium tenet do.Ab.hic, & in c.constitu-

25 tus.j.de fideiuſ.& Sal.& Cyn. in d.authẽ. apud. & uidetur gl.relata ad tex.in d. c.constitutus. secundum dom. Abb.& facit l.de minore.§.tormenta.in uerb.pallore.ff. de quæstio. & l.iij. uer.tu magis. ff. de testi. & quia iura allegata in cõclusione nõ reperiuntur limitata ad hũc casum:& multi facilẽ tenerent hoc:sed mihi placet præcedens opi.per rationes suas,ex quibus istæ tolluntur, præsertim practicando, prout docet Bald.in d.c.si qui. uidelicet quòd scribat iudici illius loci, ut ex sua iurisdictione eos recipiat:nec tunc dicitur officium cõmitti, sed exigi, iuxta l.cùm unus.§.his, qui.ff.de bo.author.

26 iud.post. ¶ Secunda conclusio. Etiã † in causa ciuili debent testes recipi per iudicem, & non per alium.Ita pro regula tradit Bald.in d.c.si qui. dicens de hoc esse duas gl.una in l.hac consultissima.§.fi.in uerb.depositiones. C.qui test.fa.pos.aliã in l. iubemus.la j. C. de lib. causa. & est tex.in l.solam. secundum unam expositionẽ gl.C. de testi.& gl.in l. curent.ff.de testi.& optimè faciũt, quæ habuimus in c.quoniã contra.uer.primò quæro.s.tit.j. ꝙ productio instrumentorũ facta notario non teneat: quia probatio debet fieri iudici, l. quinquaginta. cũ si. ibi allegatis, ff. de pba.Et plus dicit gl. in d.l.iubemus. quã Bal.dicit multũ notabilẽ in d.c.si qui.ꝙ tabellio absente iudice non põt recipere cõfessionẽ partis in causa criminali,uel status. ¶ Fallit † primò,nisi occurrisset ca

27 sus,ꝙ testis non potuisset examinari per iudicẽ,ut quia erat testis in partibus ualde longinquis à iudicio : uel erat in iudicio mortis, adeò ꝙ si pars, quæ uolebat testem examinari, facere iuisset ad iudicem : testis statim petijsset eius testimonio non habito : nam tunc si fuit examinatus per notarium,ualebit dictum eius ad præsumptionem aliqualem inducendam,secundum Bart. eleganter in l. admonendi. uer. quid si dictum testis.ff. de iureiur.& sequitur do.Ant.in c. fi.j. de iureiu. & Roma.in l.si uerò.§.de uiro.in lv. fallentia,ff.fol.ma.¶ Fal-

28 lit † secundò, nisi iudex committeret hanc examinationem ipsi notario : quia hoc fieri potest, secundũ Bal.in d.l.hac consultissima.§.fin.& Sal. in d.authen. apud.& ibi dicit, ꝙ quicquid sit de iure hodie, hoc est deductũ in consuetudinem regularem propter multitudinem agendorum. Idem Imo.in d.l. sed & si quis ex signatoribus. dum modò,secundum ipsum, hoc fiat ex causa. Idem Bal.& Ang.in l.iudices.C.de fide instr.per tex.optimũ in cle.j.de offi.deleg. Vbi est casus,per quem dicit ipse.Ang. ꝙ etiam sine consensu partiũ põt talis cõmissio fieri. ¶ Est † tamen uerum,ꝙ contrarium tenet gl.&

29 Bal.in d.authen.apud.& Gul.de Cu.& Bal.in auten.sed iudex.C.de episc.& cler.per tex.à speciali, in authen: nec honore.ibi posita.Idem Bal.in c.j.§.sacramenta. de pace iura. fir.& in tit. de pace Constan. in uerb.secundum mores,& leges illius ciuitatis.ubi etiã uidetur in discursu dicere, ꝙ tabellio etiã de consensu partiũ non põt recipere iuramẽtũ testis: sed cõtra hoc multũ facit c. tuis.

30 j.eo.ibi,fortiori.¶ Nihilo † minùs ista fallentia est uera, quia pro ipsa uidetur casus in d.cle.j.& in c.ij.de iudi.in vj.ubi in causa ciuili iudex ordinarius cõmittit examinationem testium cum delatione iuramenti : & hoc uidetur procedere, etiam si nõ concurreret consensus partium, prout exigit Bart.in d.authen. apud. uer. tunc de iure ciuili. propter tex.in §.illud.in d.authen.ut defuncti funera. per quem se mouet gl.in d.authen.apud.Videtur dicendũ,ꝙ talis examinatio nõ sit cõmittẽda,nisi ex cã:& hîc dic,ꝙ in dubio presumit causa,uidelicet,ꝓpter multitudinẽ negotiorũ, secũdũ Sal.in d. authẽ. apud.Est uerũ,ꝙ si uni soli cõmitteret testiũ examinatio, nõ tanꝗ iudici, sed tãꝗ delegato ad hoc deputato, ista nõ,pcederẽt,ppter cõsideratã industriã psonæ, ut rectè declarat gl.j. in cle.j.Et unũ circa hoc dixit do.Ab. multũ eleganter tenendo istã fallentiã in c.quoniã cõtra. s. ti.j.ꝙ cõmissio debet fieri notario, ut nudo ministro,ut quia examinatis articulis an sint admittendi, & examinatis interrogatorijs an sint superflua, & approbatis à iudice personis testiũ, fiat per ipsum iudicem cõmissio notario super receptione testium : non autem posset ipsi notario cõmitti, ꝙ examinaret articulos & interrogatoria,& compelleret testes testificari & similia:quia si ipse habet tanquam notarius actorũ sua manu scribere acta, non posset esse notarius & iudex in eodẽ actu, secundũ nõ. per Bar.in l.iubemus.§.sanè.el j.C.de sacro sanc.eccl.& dixi in c.ij.s.ti.j. Et istud diligentissimè not. Quòd aũt hoc soli notario possit cõmitti, & non requiratur,ꝙ alijs personis, dicit hîc do.Ab. probari in d.c.ij. de iudi.in vj.in quo, quantum ad notarium nihil dici-

31 tur speciale.Host. & Inno.hîc aliter dixerunt. ¶ Fallit † tertiò, nisi testes multùm distarent à loco iudicij: quia potest & debet iudex, ut hîc per do. Abb. & expressius per Spec.in ti.de teste.§.qualiter.uer. scribit.& uersi.potest etiam.§.nunc tractandum. In princ.& Arch.in c.testes,circa prin.ij.q.vij.& dom. Anto.in c.licet causam.s. tit.j.

tit.j.& do.Card.in cle.j.in vj.q. de offi.dele. Et quamuis Io. An.in c.præsentiũ.super gl.j.de testib.in vj.dixerit talem remissionem esse in arbitrio iudicis, per not. in §.& quoniam in authen.de testi.tamen Spe. in ti. de lega. §. iam nunc. uersi. sed secundum præmissa. dicit, ꝙ fieri debet, & quòd ordinarius ille recipiet testes non authoritate remittentis, sed propria & iuris communi: & istud est uerum, secundum Io. An.ibi,quando committẽs erat ordinarius.Secus,si delegatus:quia authori-

14 tatẽ delegati recipientur per ordinariũ. Allegat c.tertio.j. de fideiu.& c.significauit. de rescrip.& c. statutũ.§. pè.de rescri.in vj.& dicit do.Car.in d.cle.j.se habere consilium Lapi, ꝙ ordinarius teneatur indistinctè ad hãc remissionẽ faciendam:& ipsum sequitur respondendo ad c.j.de consang.& affi.ubi testes producuntur coram ordinario:quia procedit, quando cõmodè fieri potest, ut quia sunt in loco. Et ista dicta dom.Car.sequitur Iac. Bu.in d.c.j. de consang.& affi. Et omnia uerba ipsorum sunt Lapi allegatiõe xlvj.inci.an in causa matrimonia-li.ubi uide.Et ista procedunt,siue testes sint in eadẽ prouincia,siue non:cùm hodie ciuitates habeant sua regimina,sicut olim prouinciæ. Vnde satis est,secundũ do. Abb. hîc, ꝙ sint diuersæ ciuitates, ut non possint trahi ad aliam ciuitatem,ut in simili not.glo.sing. secundùm eum in l.fin.in uerbo,in prouincia. C. de præscrip. xxx. anno.de qua uide Bar. multùm eam notantem in l.j.C. de metropoli Beryto.lib.xj.& Imol.in l.hæres.§.uitijs.ff. de leg. j.& plenius Sal. in d.l.fi.& Ro.in l.j.§.siue autẽ.ff.

32 de oper.nouí.nun.& do.Ab.in c.coram.s.de elec.¶ Si † autem testis examinatus à solo notario dicat se dixisse aliter,quàm scripsit notarius,cui sit magis credendum: uide in Spec.eo.tit.§.j.uer.sed pone.ubi dicit,quòd creditur notario, nisi testis accusaretur de falso : quia requirerenẽ probationes clariores: quod est notabile,secundum Ab.hîc:sed de hoc articulo,ne longior sim,remitto ad notata per Ang.& Sali. in l.si quis decurio. C. de falsis. per Inn.& Imo.in c. cũ Ioãnes.de fide instr.per Ro. plenè in l.j.§.fi. ff. de uerb. obli.per dom. Abb. post alios in c. ad audientiam. infrà. de præscrip. per Barto. Ange.& Imol.in l.j.§.si quis neget. ff. quemad. test. ape. per Bald.in c.literas.infrà.dẽ præsump.& Imo.in cle.j.in fi.de hæreti.& ibi per dom. Car.in §. fi.uersi.tertiò quæro.per Pet.de Anch.in c.ab uno.de re iudi.in vj. per do. Flo.in l.cùm de ætate.ff.de proba. per Bald. in l. ob carmen.ff.de testamen.in apost. per dom. Abb. in c. sicut. suprà.eodem. ¶ Vltimò,in quantum glo. fin. in fi. ponit de teste, qui primò dixit unum, deinde iterato examine dicit contrarium, uide quæ dicentur in c. cùm in tua.infrà. eo. ubi fiet mentio de dictis Imol.hîc, qui solus tetigit.

SVMMARIVM.

1 ¶ Sententia pro parte potest mandari executioni.
2 Sententia interlocutoria an mandanda sit executioni appellatione pendente.
3 Partes possunt approbare attestationes productas in alia causa, & ad alium effectum,quæ aliàs non probarent in alio iudicio.
4 Excommunicatus testificari non potest,licet dicat excommunicationem nullam.
5 Tertius an & quando possit impedire executionem sententiæ pro suo interesse.
Tertius potest appellare à sententia lata contra tertium pro suo interesse.Post nu.5.uer.prima conclusio.
6 Tertius potest prosequi appellationem interpositam à tertio pro suo interesse. Et adde num.7.
8 Et declaratur hæc conclusio, dum modò tertius ille, qui opponit se executioni, prius egerit,ita quòd iudicium inter ipsum & reum pendet.
9 Adde aliam declarationem huius conclusionis.

10 Tertius non potest impedire executionem in rem uacantem,quando habet contra se præsumptionem calumniæ.
11 Tertius prætendens interesse, impedit non solùm executionem rei, si est actum petitorio:sed etiam,si est actum possessorio.
12 Et limitatur hæc conclusio,ut nu.hoc.
13 Tertius probaturus suum interesse, ut admittatur ad impediendam executionem,qualiter probare sufficiat.
14 Probationes quales sufficiant in indicio summario, quando iudicium est reparabile in plenario.
15 Probare quando quis dicatur incontinenti,consistit in arbitrio iudicis:non tamen auditur uolens probare ultra montes.
16 Tertius potest ius suum proponere coram delegato,licet non sit aliter iudex suus.
17 Tertius si compareat ad impediendum executionem sententiæ ratione sui interesse,si allegat nullitatem sententiæ,an possit replicari contra eum de tribus sententijs conformibus latis.
18 Item ille tertius poterit producere testes super eisdem articulis etiam attestationibus publicatis.
19 Testium publicatio in summario non impedit productionem eorundem,uel aliorum in plenario:cũ rationem annectit.
20 Testes examinati in summario, quamuis non faciant fidem in ordinario pro producente, faciunt tamen fidem ad probandum dictum suum,si contrarium dicant in iudicio plenario.
21 Testes inhabiles an admittantur in materia ipsis solis cognita.
22 Absolutio ad cautelam in quibus casibus concedatur.
23 Absolutio data non pœnitenti ut testificetur,quando producere põt. Et adde nu.24.25.quia concurrunt ad declarationem dicti prioris.
26 Testis nunquam est absoluendus,ut testificetur, si aliàs ueritas haberi potest.
27 Item completo testificatu reincidunt in excommunicationem.
28 Delegatus an possit absoluere testem causa ferendi testimonij.
29 Excommunicatus licet testificari non possit, tamen si describitur ut testis in instrumento,testimonium ferre poterit.
30 Excommunicatus excommunicatione minori non repellitur à testimonio.

CAPITVLVM XXXVIII.

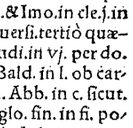

Eniens. ¶ Receptio & publicatio testium facta in iudicio summario nõ impedit productionẽ eorundem, uel aliorũ testiũ in ordinario.H.D.¶ In text.

1 ibi,in parte no.secundum do Abb.ꝙ † sententia potest pro parte executione mandari, ita ꝙ non est actus, qui uno contextu debeat expediri de necessitate, sicut electio testa,& c.similia.c.quia propter.de elect.l.cũ antiquitas.C.de testa. & sic probat,secundũ do.meũ,ꝙ licet iudex delegatus pro parte miserit suã sententiã executioni,nõ impeditur petitio executionis coram superiore delegante. Et hoc probat ista litera, intelligendo ꝙ isti essent iudices delegati & ex parte fuissent sententiã executi.¶ In tex.ibi,post appellation. No.secundũ do.Ab-

2 bat. ꝙ † snia diffinitiua lata post appellationem ab interlocutoria nõ est executioni mandanda ea pendente: & est ratio, quia si postea ,pnunciabit bene appellatũ, retractanda esset snia, tanꝗ lata à iudice, cuius iurisdictio esset suspensa,c.non solùm.& c.si à iudice.de appel. in vj.Sed dicit hîc do.meus,ꝙ contra hoc facit tex.in d. c.non solùm.quia ibi dicitur,ꝙ iudex,à quo fuit appellatum, potest procedere ad ulteriora, quousq; constet de ueriate appellatiõis:& sic uidetur posse exequi pendente appellatione,nec retractatur executio,nisi probata ueritate causæ, ut est casus clarus in c.ex parte Adæ. in fi. suprà. eo. Sed saluando dictam decre. potest dici, secundum eum,quòd aut petitur executio coram iudice à quo : & tunc non obstante appellatione potest fieri executio ; aut petitur coram superiore, coram quo pendet appellatio ab interlocutoria ; & tunc fieri non

poſsit: quia qua ratione tenetur inhibere iudici à quo, ne pcedat ad executionẽ parte hoc petente. c. Romana. §. ſi uerò. de app. in vj. ita debet deferri appellationi, nec aliquid attentare ipſa pendente: & poſſet dici, cp ſi contrarium faciet, actus non erit nullus ipſo iure: quia iuriſdictio non eſt ſuſpenſa, ficut nec iuriſdictio iudicis à quo, cuius loco ſuccedit in hoc actu: ſed tamen poterit appellari, quod eſt nouũ & ſingulare dictũ in hac materia, ſecundum ipſum. Ex hoc etiã colligit, cp exceptio nullitatis, uel falſitatis, quæ põt probari ex actis, ſemper poteſt opponi in executione ſententiæ: de quo in c. de cætero. j. de re iud. & plenè per Bar. Imo. & alios in l. iij. §. condemnatum. ff. de dam. infec. & in l. iudicati. C. ſi ex fal. inſtru. & Bal. in l. j. de iur. & fac. igno. & in l. fi. C. de
3 ordi. cog. ¶ In text. ibi, quæſitũ. not. cp † partes cõi conſenſu poſſunt approbare atteſtationes productas in alia cauſa: & ad alium effectũ, quæ aliàs non probarent in illo iudicio: & iſtum tex. notaui ſ. c. proxi. ſuper gloſſ. c. fin. ubi uide concor. Quibus adde, quod ſingulariter dicit hîc do. Ant. per illũ tex. uidelicet cp requiritur conſenſus utriuſcp partis. Vnde ſi una partiũ produceret teſtes iſtos in iudicio etiã ad finẽ faciẽdi plenã probationem, ſeu ut probaret in cauſa principali, non præiudicaret ſibi: quia eſſet quædam obligatio, ſeu promiſsio facta parte abſente, quæ non ualet, l. certũ. §. ſi quis abſente. ff. de cõfeſ. pro qua cõcluſiõe uide text. in ſimili in authen. de teſtib. §. quia uerò. ubi probatur, ſecundum do. meũ hîc, cp renunciatio facta teſtib. parte abſente nõ impedit productionẽ, niſi alia concurrant. Et hoc tene ſemper menti ad no. ſ. c. prox. ſecundũ ipſum: cui adde, cp iſte tex. in hoc uerſ. nõ exprimit, cp ſubdiaconus produceret teſtes: ſed fecit ſimpliciter interrogari, an ad-
4 uerſarius uellet eis uti. ¶ In text. ibi uolumus. Not. cp † excõicati non admittuntur ad teſtimoniũ, licet dicant excõicationem eſſe nullã: & in hoc reputat do. meus iſtum tex. ſing. quia tex. in c. decernimus. de ſen. excom. in vj. ſimpliciter dicit, cp excõicatus non admittitur ad teſtimoniũ: ſed non loquitur in eo qui dicit excõicationem nullã: in quo text. in c. ſolet. in fi. eo. ti. & lib. dicit, cp talis non debet uitari extra iudicium, ſed in iudicio debet uitari tanquã actor: & ſic quod de uno negat, uidetur de alio concedi, ſ. ut poſſet eſſe iudex, uel teſtis. Et cõ
6 trarium determinatur hîc ſingulariter: & ſi repellitur à teſtimonio, multo fortiùs à iudicando: quia faciliùs repellitur iudex, quàm teſtis, ſecundũ gl. in c. inſinuante. de offi. deleg. & hoc bene no. Et habes ex eodẽ tex. cp ſicut ille, qui dicit excõicationẽ nullã, abſoluitur ad cautelam c. uenerabilibus. ad fi. de ſen. excom. in vj. ut fortè poſsit agere in iudicio: ita abſoluitur, ut poſsit teſtificari, dum tamẽ aliàs factũ ueriſimiliter non poſsit probari per alios, ut in iſto tex. quem bene no. ¶ Vltimò in iſto text. ſunt alia pulchra: ſed de ipſis dicetur in gl. uidelicet. quòd auditur tertius pro ſuo intereſſe ad impediendam executionem ſententiæ etiam inchoatam. Itẽ cp ante omnia debet docere de ſuo intereſſe. Item quòd debet docere incontinẽti. Item cp probationes factæ ut quis admittatur pro ſuo intereſſe, nõ ualent in principali, niſi pars aduerſa approbet: quia minùs exactæ, probationes ſufficiunt in articulo de intereſſe, quantum in principali. Item cp incidens aliquando dicitur præparatorium: ut hic articulus de intereſſe. Et in iſtis omnibus iſte tex. eſt aureus, ut j. patebit. Item per iſtũ tex. no. hîc do. Ant. cp acta facta in iudicio ſummario non proſunt in plenario, quod, ſecundũ ipſum, eſt contra Iac. But. in l. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter. ff. ex quib. cau. maio. Sed dicit hîc Inno. cp hîc non fuit plena probatio ex toto, licet fuerit per teſtes & inſtrumenta: quia non uidebitur pars fuiſſe admiſſa ad reprobationem probationum in ſummario: & ideo tunc non mirum, ſi non facit fidẽ in plenario: ſecus, ubi fuiſſet plenè diſcuſſum de exceptionibus contra teſtes, uel inſtrumenta: quia
7 tunc procederet dictum Iac. But. de quo feci pleniorem mentionem in c. cauſam. el j. in tota j. fallentia, ſ. eo. Et ibi dictis adde Ro. approbantem dictum Iac. pro unico in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. poſ. & Imo. in cle. conſtitutionem. de elec. & do. Ant. in c. per inqui-
5 ſitionem. in ult. col. ſ. de elec. ¶ In † glo. in uerb. audiendus. Tractat hîc ſolenniter Innoc. quem omnes referunt, & ſequitur hîc, an & quãdo tertius cõparens pro intereſſe ſuo audiatur ad impediendã executionem: de quo dic, ut diffuſè per eos, & per Bart. qui refert Inn. hîc in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. per Barto. & Bal. in l. pe. ff. de pet. hære. & in l. ita tamen. §. quoties. ff. ad Trebel. per Bal. in l. conſentaneum. uer. quæro, nunquid ad impediendam. C. quomodo & quando iudi. & in l. ij. in j. q. ff. ſi ex noxa. cau. aga. per Inn. in c. cùm ſuper. j. de re iud. per Imo. in l. à ſententia. ff. de appel. per Bart. & Imo. in l. ſi perluſorio. ff. de app. per dom. Card. in cle. j. uerſi. quartò quæro. de re iud. per Pet. de Anch. conſi. ccvij. incip. de iure communi. per Cal. in tit. de re iud. conſi. xj. incip. An in cauſa. per dom. Ant. in c. ut debitus. in princ. in frà. de app. & in c. fraternitatis. in pen. col. ſ. eo. & per dom. Ant. & Imo. in c. ſuper eo. ſuprà. de offi. dele. Et iſtos referre per omnia, non expedit: ſed ex his not. aliquas concluſiones. ¶ Prima concluſio. Poteſt tertius pro ſuo intereſſe appellare à ſententia lata contra tertiũ, d. c. cùm ſuper. & d. l. à ſententia. Quæ ultra Doct. pulchrè ampliatur, etiamſi eſſet datus iudex, ut procederet appellatione remota: quia iſta clauſula non extendit uires ſuas ad præiudicium tertij, ut eſt caſus multũ ſing. de quo exclamãt ibi omnes Doc. in c. ſuper eo. uer. non tamen. ſuprà. de offic. dele. quia nulla plenitudo uerborum, quæ ponatur in receptis, tollitius tertij, niſi aliud appareat, ut patet ex his dictis, quæ ſcribit Imo. poſt do. Ant. & Compoſt. in c. cauſam, quæ. ſuprà. de reſcrip. in ulti. col. & Ro. in l. ſtipulatio iſta. §. in ſtipulationibus. in ij. col. ff. de uer. ob. & do. Abb. in c. ex tenore. ad fi. ſuprà. de fo. compe. & in c. audita. per illum textum. ſuprà. de reſti. ſpol. & dominus Cardi. conſi. lxvij. ad fi. Quod declara, ut per Imol. in c. quæ in eccleſiarum. ſuprà. de conſti. & Cal. in diſputa. quæ incipit, dominus Papa conceſsit. & Olda. conſil,
6 cclxviij. cum concord. ¶ Secunda concluſio. Poteſt † tertius proſequi appellationem ab alio interpoſitam pro ſuo intereſſe. Caſus eſt hîc notabilis, ſecundum communem lecturam: & probatur in d. l. à ſententia. & not. Bart. in d. l. ſi perluſorio. & Innoc. in c. cùm ſuper. & omnes hîc: quod uidetur eſſe uerum, ſi tertius incipiat illam appellationem proſequi intra tempus, intra quod ipſe potuiſſet appellare: ſecus, ſi uellet adhærere appellationi poſt lapſum tempus ad appellandum: quia tunc uidetur, quòd non poſsit, ut no. glo. in uerb. adhærentes. in c. ut circa. de elec. in vj. quam ſequuntur Docto. hîc, & Rota deci. ccxx. in nouiſ. & Bal. in authen. hodie. prope fi. C. de appel. Sed aduerte: quia iſtud poteſt habere locum in caſu, in quo, ſi appellans obtinuiſſet in appellatione uictoriam, nõ profuiſſet tertio: quia deberet adhærere intra tempus appellandi. ¶ Sed ſi eſſet caſus, in quo uictoria in cauſa appellationis plenè prodeſſet tertio, dicit do. meus ſe non uidere, quare nõ admittatur quandocunq; prætendens intereſſe ad proſequendam appellationem, attento quòd appellatio & proſecutio facta per principalem prodeſſet tertio, cuius intereſt non proſequi, iuxta not. in l. ſi quis ſe paratum. ff. de appella. Et pro hoc dicit facere optimum text. in l. j. C. qui admit. per quem dicit ibi Bart. quòd quando actus, qui debet fieri intra certum tempus, ualet in perſona eius, qui agit nomine proprio, tunc alius
7 potest ratificare extra tempus, nec habet locum l. bonorum. ff. rem rat. hab. ¶ Si † autem uictoria appellantis prodeſſet tertio, quo ad qualem qualem præſumptionem, non tamen, quo ad plenam uictoriam, non admit-

admitteretur, ſi uellet illam proſequi, quo ad plenã uictoriam, ſed bene ad eum finem, ut uictoria ſibi proſit & poſsit aſsiſtere iudicio, ſm ipſum. Pro quo uide ſem per notabile conſilium Old. cclv. quod incipit, Contra prouiſionẽ. ubi latiſsimè conſuluit in tali caſu contra prouiſionẽ factam de beneficio, de qua fuerat appellatum lata ſententia, & cõtra appellantẽ iterùm appellauit modò: quia quidã parochiani nec appellauerunt, nec adhæſerunt in tẽpore, & uolentes admitti tanquã proſequentes intereſſe, an debeant? & conſuluit, quòd ſic: & inter cætera adducit: quia oẽs fatentur, cp omnes, quorum intereſt, durante cauſa uenire poſſunt ad cauſam: & admittuntur in ſtatu, in quo eã inueniunt, arg. c. ij. ut lit. pen. i vj. & expreſsè dicit notari per Cõpoſt. in c. ſtatuimus. in uerbo, appellanti. de elect. in vj. quia ad hoc, ut cauſa dicatur pẽdẽre, nõ refert, an adhuc nulla ſententia ſit lata, uel lata & appellatione ſuſpenſa: ut ſignanter dicit notari per gl. quę incipit, per ſententiã. in l. ij. C. ut lit. pen. ut ibi pleniùs per eũ. ¶ Tertia cõcluſio. Quando tertius opponit ſe executioni ſententiæ, ſi ille pro quo eſt fienda executio, præſtat ſuccumbenti cautionẽ de reſtituendo rem illi tertio in caſu, in quo uincat, non impeditur executio. Caſus eſt in l. iſs, à quo. & in l. ſequenti, ff. de rei uen. Et hoc ſeruatur etiã in beneficialibus, ſm Inno. in c. j. paulò poſt prin. de cõceſ. præb. in vj. & ibi Dom. poſt Io. An. uerſ. quid ſi peto. & Inn. in c. cùm ſuper. ſ. de cau. poſ. & proprie. & do. Abb. hîc, & Inno. in rub. j. de ſpon. duorũ. ubi etiã dicit ſecus in cauſa matrimoniali. Et hoc ultimũ pulchrè reaſſumit do.
8 Abb. ibi. ¶ Declara primò hanc concluſionẽ, dum † modò ille tertius, qui ſe opponit executioni, priùs egerit, ita cp pendet iudiciũ inter ipſum & reũ: ſecus, ſi nõ egiſſet, ſm Innoc. & alios in c. cùm ſuper. j. de re iud. Et ratio eſt, ſm do. meũ hîc, quia qñ ille, qui nũc ſe opponit executioni, priùs egit cõtra reũ, ſi transferatur poſſeſsio in alterum ſine cautione, oportebit eũ inchoare nouũ iudiciũ & nouã inſtãtiã cõtra uictorẽ: & ideo interest eius, qui pro ſe opponit, præſtare hanc cautionẽ, quæ tamẽ præſtatur fauore rei, ut colligit in d. l. iſs, à quo. Et iſta ratio ceſſat qñ opponens ſe executioni nondũ egerat cõtra reũ: omnino enim cõtra poſſeſſorẽ haberet inſtituere nouum iudiciũ. Et hanc rationẽ ponderauit Bart. in l. pe. ff. de peti. hære. ubi optimus caſus in materia. Ceſſat etiã alia ratio: quia ſi reus nõ faceret interponi hanc cautionẽ, poſſet conueniri à ſecũdo agente, quaſi dolo deſiſſet poſsidere, ſm Bart. in d. l. iſs, à quo. & l. ſeq. quæ ratio ceſſat, qñ lis nondũ eſt mota per eũ, qui ſe opponit executioni. Patet ex notatis in l. ſin aũt. §. poſsidere. ff. de re iud. & pondera, quia Bar. in d. l. pe. uult, cp uirtute cautionis præſtitæ poſſeſſori cogatur uincens ſubire iudiciũ contra ſm agentẽ in eadem inſtantia, quæ fue-
9 rat inchoata contra primũ poſſeſſorem. ¶ Declara † ſecundò, dũ modò res, quæ petita eſt, non ſit uacans, ſed poſsideatur ab illo, qui ſuccubuit: quia non poteſt tertius cõtradicere executioni, præſtita per uictorem dicta cautione in fauorẽ tertij, d. l. iſs, à quo. Sed ſi poſſeſsio eſſet uacans, & nõ penes partes, audietur tertius contradicẽs pro ſuo intereſſe ad impediendũ executionẽ. Ita ſolẽniter determinat Inn. hîc, & aſsignat hîc rõnẽ differẽtię inter uacantẽ, & nõ uacantẽ: nã qñ non uacat, nõ fit præiudicium. ¶ Tertiò declara, ſi poſſeſsio tranſeat in alium: quia ita poterit cõſequi ab uno, ſicut ab alio: ſed quãdo res uacat, ſecus eſt: quia faciliùs poterit ſuũ conſequi poſſeſsione uacante, quàm quãdo eſt capta, ut l. ſi. C. de edic. di. Adri. tol. ¶ Et iſta dicta Inn. ſequuntur omnes Doc. hîc, & ſunt ſubtilia & aurea, ſm do. Car. hîc: & de ipſis facit feſtum Bar. in l. à diuo Pio. §. ſi ſuper rebus. ff. de re iud. & in §. ita tamẽ. §. quoties. ff. ad Treb. & iſte tex. loquitur in re uacãte: propter quod multùm limitat d. l. iſs, à quo. & ſequit Bart. in l. pe. ff. de pe. hære. ¶ Sed aduerte: quia iſtud, quod in re poſſeſſa nõ impe-

diat tertius executionem, fallit in duobus caſibus. Primus eſt, qñ petens executionem ratione uictoriæ, cùm poſsit prætendere præiudicium in habẽdo durioremaduerſarium, arg. c. Piſanis. de reſt. ſpo. Ita no. ſolus do. Abb. hîc. Sed tamẽ, ut iſte poſtea dicit, poterit huic præiudicio ſuccurrí per cautionem d. l. iſs, à quo. Secundus caſus eſt, qñ executio fit in rebus adiudicatis præcedẽte actione perſonali, quia bona non fuerant petita, cp in hoc auditur tertius uolens docere de intereſſe. Ita eſt caſus in d. §. ſi ſuper re. quem ita intelligit Inn. hîc: & non eſt, quia fuerat actum de illis rebus. Vnde non eſt ſibi imputandum, ſi non contradixit: ſed nunc capiuntur in cauſa iudicati. Nõ ſatis eſt dicere Nunc. & ſequitur Bart. in d. §. ſi ſuper rebus. Pro quo uide, quòd no. Inn. in c. cùm ſuper in gl. pe. j. de re iud. ubi dicit, quòd in executione ſuper bonis, ſuper quibus eſt ſpecificè iudicatum, non exigitur cauſæ cognitio: ſecus in alijs: & ſequitur Fed. conſil. cxxxix. & do. Abb. in c. fi. ſ. de iudi. & Io. An. in Spe. de lib. cõcep. §. nũc dicendũ. uerſ. xxxv.
10 & eleganter. Domi. in c. ſicut. ij. q. j. ¶ Quod † autem dictum eſt, impediri poſſe executionem in rem uacantẽ: fallit primò, niſi hoc intentans haberet contra ſe præſumptionem calumniæ: quia ſufficiet tunc cautio, de qua ſ. non retardata executione, ſm do. Car. poſt Landi. in cle. j. in iiij. q. de re iud. per tex. optimũ in c. ſuſcitata. ſ. de reſtit. in integ. Hoc ſatis ſentit do. Abb. in illo c. ſuſcitata. & do. Car. hîc in ij. oppo. pro quo adduco interminis gl. pe. idem tenentem in c. ſuper eo. ſ. de offic. dele. per quã idem tenet ibi do. Abb. in fi. & refert. Bald. idem dicentem propter illam gl. quòd à ſummaria cognitione poteſt quis repelli propter præſumptã calumniam: quod dicit menti tenendum. ¶ Sed putat ibi do. Abb. dictũ gl. & Bal. debere limitari, niſi opponens offeriat ſe probaturum incontinenti: quia purgabit præſumptionem malitiæ: & allegat gl. in uerb. ſententiæ. in d. c. ſuſcitata. & ibi do. Abb. ualde notat eam: & eſt pulchrè dictum, ſi eſt uerum. Sed conſidera bene, quòd illa gl. in propoſito noſtro dicit expreſsè totum contrarium: quòd oblatio probationis incontinenti non tollit præſumptionem malitię in executione ſententię. Itẽ conſidera, quòd in caſu noſtro ſemper fieri debet probatio incõtinẽti, ut eſt caſus hîc, & j. dicetur: nec eſt mirum, quòd hîc non proſit incontinenti offerre, quãdo concurrit dicta præſumptio: quia cùm probatio ſit ſemiplena, non purgat præſumptam calumniam: ſi autẽ offeretur plena, fortè procederet dictum do. Abb. propter authoritatem ſuam, cum his quæ ipſe alleg. quib. adde, quod no. Bal. in l. ex prædijs. C. de euic. & gl. in l. j. §. hoc interdictum. ff. de tab. exhi. & Bart. in l. eũ, qui ita. ff. de uerb. oblig. & in l. j. in vj. oppoſ. ff. de opc. no. nun. ¶ Secundò fallit, niſi tertius ſciuiſſet de cauſa, & de ſententia, & nunquam pro ſuo intereſſe comparuiſſet: cp ſi ſe opponit in executione ſententiæ, non audietur data cautiõe, de qua in d. l. iſs, à quo. Ita latè cõſuluit Cal. loquens in beneficialibus in tit. de re. iud. conſil. ix. per c. quamuis. cum materia, j. de re iud. & l. ſæpe. eo. tit. idẽ do. Car. in d. cle. j. i iiij. q. & Bar. in d. l. ſi perluſorio. & do. Anto. & do. Abb. hîc dicens, quod Doc. intelligunt hîc, quòd iſte ignorabat: & eſt neceſſe ſic intelligere, ſi iſte non proſequatur appellationem interpoſitam à capitulo: ſed ſi præſumitur, uel præſupponitur appellatum à capitulo, & ipſum illam appellationem proſequi, nõ eſt neceſſe præſupponere ignorantiam: quia per appellationem rei ſuſpenſa erat executio, & tertius hanc appellationem proſequi poteſt, ut dictum eſt. ¶ Quarta
11 concluſio. Tertius † prætendens intereſſe nõ ſolùm impedit executionem rei, ſi eſt actum petitorio, ut hîc & in iuribus ſ. alleg. ſed etiam, ſi eſſet actum poſſeſſorio. Ita eleganter dicunt do. de Rot. conclu. ccccxix. quæ incip. Item fuit dubitatum. ubi dicunt, quòd ſi A. ſpoliatus per B. egit contra B. interdicto, Vnde ui, & obtinuit, &

c. ueniẽs.

ante restitutionem uenit quidam C. asserens ad se dictum beneficium pertinere intentando petitorium cõtra D. A. debet audiri, & suspendi executio: qa licet ipse spolians non posset opponere de proprietate, c. in literis. cum si. s. de rest. spo. tamẽ potest iste tertius. Et ita dicunt fuisse decisum & obtentum, maximè per c. j. in fi. de rest. spo. in vj. ubi, nisi in criminalibus causis, nõ potest opponi spoliatio facta ab alio, quàm ab actore: & in casu prædicto C. non spoliauit, nec spoliari mandauit, nec ratam habuit spoliationem: ideo delicta debẽt tenere suos authores, c. quæsuit. j. de his, quæ fi. à maior. cap. cum si. & hoc sequitur do. Abb. in d. c. in literis. in ult. col. & Lap. plenè allegatiõe xxvj. & est decisio ual-
12 de not. ¶ Istud † limitatur, ut habeat locum, quãdo ius tertij est separatum cum iure spoliantis: secus, si est ita connexum, quòd non potest opponi, quin inferat cõmodum spolianti. Ita probatur ex eo, quod not. Inn. in c. ueniens. j. de sponf. ubi dicit, quòd contra mulierem possessorio agentem contra maritum non potest tertia mulier se opponere agendo de proprietate ad effectũ impediendi restitutionem, etiam si uellet incontinenti probare: & sequitur do. Ant. in d. c. ueniens. & c. in literis. de rest. spo. Sed utrobiq; cõtrarium tenet Abb. hîc, & in c. item cùm quis. s. de rest. spo. & Mod. f. do. Iac. Zochus in d. c. ueniens. quia odium spoliantis non debet obesse tertio, qui non fuit in culpa. Et ita obtinui in fa-
13 cto. ¶ Quinta conclusio. Tertius † probaturus suum interesse ad finem, ut admittatur ad impediendam executionem, non tenetur ipsum probare plenè: sed nunquam sufficit probatio per iuramentũ, quod exigitur, ubi nullum, uel modicũ est præiudicium, l. thesaurus. ff. ad exhiben. sed alia probatio, putà testiũ, uel instrumentorum, ut hîc: sed nõ requiritur, quòd sit multùm stricta & necessariò concludens, sed apparens tantùm, secundum Inno. quem omnes sequuntur hîc, & Spec. in ti. de offi. iud. §. postremo, & Bar. in d. §. si super rebus. & do. Car. in cle. j. Imò dixerunt hîc Pe. & Abb. quos sequitur Ioã. An. do. Anto. & do. Abb. q̃ in ista summaria cognitione non admittitur reprobatio testium, nec respectu personarum, nec respectu dictorũ: & uidetur eausus hîc, secundum do. Ant. quod intellige sanè, fm do. meum hîc, ubi præiudiciũ est reparabile: sed si nõ esset reparabile, non procederet hoc: quia in causa de sui natura summaria non tolluntur defensiones, cle. sæpe. in uerb. defensiones. de uerb. signifi. & expressè not. Bart. in extraua. ad reprimendum. in uerbo, figura. uer. sed an publicatio. ¶ Et circa hanc conclusionem dixit fortiùs Inn. hîc, & ualde solenniter, quòd isto casu sufficiebat isti, probare se electum, etiamsi nõ doceat, q̃ Canonicè sit electus: licet secus postea in causa principali. Et hoc dictũ dicit hîc do. Card. esse notandũ perpetuò cũ centũ manibus: nã p hoc dicit se obtinuisse in causa arduissima: petebãt enim quidã ecclesiã quãdã cõsecrari in parochia sanctæ Luciæ de Florentia: fratres omniũ Sanctorũ de Florentia opponebant, q̃ ecclesia parochialis, quã dicebant sibi subditam, de cuius præiudicio agebatur, negabatur eorũ interesse: produxerunt unionem ecclesiæ parochialis factam suo interesse monasterio: opponebantur multa, quòd non ualuerat unio, & ipse respondit exceptiones impertinentes: & q̃ sufficiebat, quòd doceretur de sua unione, etiam non docto, q̃ Canonicè fuit facta. Propter hoc dicit Innoc. cum quo dicit se clausisse os allegãtium. Vnde collígit doctrinam, quam dicit facere ad multa, quòd petens se admitti pro suo interesse, doceat ante omnia de iure suo apparenter, nec contra ipsum admittitur replicatio, seu exceptio de nullitate tituli: quia agitur de mo-
14 dico præiudicio, secundum ipsum. ¶ Adde † plenius eundem do. Car. in suis consilijs consil. vij. incip. In causa fratrum omnium Sanctorum. ubi super isto casu est notabile consilium suum: pro quo faciunt notata per Bart. in l. j. §. quòd si sit aliqua. ff. de præto. stip. & in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de lib. agn. ubi tradit regulam, quòd ubicunq; iudiciũ summariũ parat præiudiciũ reparabile in alio iudicio, ibi non requiritur plena probatio, per l. in l. Aquilia. §. si deletum. ff. ad leg. Aquil. & in l. iij. §. causa. ff. de Carb. edi. Et ita in casu nostrõ, ubi in summario iudicio iste non præiudicat irreparabiliter, per istum text. & licet Bald. in d. l. in l. Aquilia. uideatur dubitare de doctrina Bart. propter istum text. ubi probauit per testes & instrumenta, tamen potest rẽsponderi; quòd quamuis iste plenè probauerit per hoc; tamen non sequitur, quòd alia probatio minùs perfecta fuisset sufficiens. Nec hoc negat iste text. & de hoc etiam per Barto. in extrauag. ad reprimendum. in uerbo, summariæ. & in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iureiur. Et quòd in istis summarijs sufficiat probatio semiplena, uide etiam Bart. in l. si constante. in prin. in j. q. ff. sol. mat. & Bart. & Bald. in l. iudices. C. de iudi. & Bald. in l. iij. §. ibidem. ff. ad exhiben. & omnino do. Car. consil. ix. inci. In facto dominæ Gaietæ. & Spec. in tit. de offi. iudi. §. postremo, per totum, & in tit. de primo & secundo decreto. §. restat, uer. sed qualiter. Et hoc limitat notabiliter procedere, præter quàm quo ad legitimationẽ personæ: quia illa est probanda plenariè in summario iudicio. Ita eleganter decidit Bart. & sequitur ibi Salic. in l. ij. in fi. C. de edic. diui Adria. tol. per id, quod no. gl. j. in fi. & per id, quod no. Bart. in l. iij. §. ibidem. ff. ad exhiben. Quod puto restringendum, secundũ prædicta, uidelicet nisi quis compareat pro interesse. Et in quantum Inno. dicit, ut prædixi, quòd sufficit isto casu probare electionem, licet non probetur Canonicè, assignat Bart. hîc rationem: quia probatio præambula est summaria: quia præparatoria & non decisoria. Intellige tamen secundum ipsum, quòd licet electio nõ probetur, quo ad esse iuris, tamen debet habere figurã esse, per l. si quis legatum. ff. de fal. Et cum dicto do. Car. prealligato de unione transit hîc do. Abb. ipsum referens
15 in lect. anti. ¶ Sexta conclusio. Quando † quis dicatur probare interesse incontinenti, consistit in arbitrio iudicis: non tamen audietur uolens aliquid probare ultra montes, per c. literis. de restit. spo. secundum Innoc. do. Car. Imo. & do. Abb. hîc: & Bald. in l. si ex fallis. C. de transac. & in l. ij. C. de edic. diui Adri. tol. & in l. j. C. ut in poss. leg. & in l. fi. C. de ordi. cog. & in l. iij. §. ibidem. ff. ad exhib. & glo. in l. is, à quo. in uerb. hodie. ff. ut in pos. leg. sed do. Ant. hîc fatetur hoc arbitrarium: sed tamen dicit, quòd iudex debet arbitrari illum posse incontinenti probare intra tantum tempus, intra quãtum posset expediri illud iudicium, in quo ista exceptio opponitur, si ista exceptio non esset opposita: & alleg. Bar. in d. l. is, à quo. per illum text. Idem ultra cum tenet etiã Bar. in l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi. & in extrauag. ad reprimendum. in uerb. summariæ. & sequitur do. Card. & Imol. in c. cùm in iure. §. de offic. dele. & Ang. in l. ille, à quo. §. j. ff. ad Treb. & Imol. in cle. j. in antepe. col. de re iudic. Sed tamen Imol. & do. Abb. hîc dicunt Inno. meliùs dixisse: quia non reperitur iure cautum, intra quãtum tempus debeat fieri executio, si ista exceptio non esset opposita. ut no. in c. quærenti. §. de offic. dele. ¶ Itẽ cùm hîc fiat executio sententiæ super repetita, si nõ opponeretur aliqua exceptio, fieret executio incontinenti: Insti. de offic. iud. §. fi. Ergo secundum hoc nullum esset dandum tempus. Et licet do. meus hîc nitatur tollere istas responsiones, tamen subdit opi. Innoc. & communem esse seruandam in practica: & ad materiam dicit esse bonum text. in c. prudentia. §. sexta. s. de offic. deleg. in uerb. statim. uel infra terminum competentẽ: ubi uidetur probari, quòd illa probatio dicatur propriè fieri incontinenti, q̃ fit sine termino: quod tamẽ dicit uideri contra tex. in d. c. literas. Vnde dicit, quòd illa alternatiua non signat, quòd probatio fiat sine termino,

mino, sed quòd dabitur minor terminus illi, qui offert separatũ probare incontinenti: quamuis hoc nõ expediat, quòd quis probet incõtinenti in casu illo: & hoc signat illa alternatiua, ut hîc per ipsum: cui in hac materia adde Bal. in l. ult. C. de iud. ubi dixit, quòd offerens se probaturum incontinenti, potest probare intra tres dies, per illum tex. & aliud, quod uerbũ Incõtinenti, importat diuersa tempora fm subiectam materiã, ut per Bar. in l. j. §. cùm igitur. ff. de ui & ui arma. & in l. si de eo. §. j. de acquir. pos. & in l. j. ff. sol. mat. & Bald. in l. ius eius. C. de proba. & Sali. in l. cùm antiquitas. C. de testa. cum
16 concor. ¶ Vltimò † in hac materia no. primò, q̃ iste tertius potest ius suum proponere corã delegato, fm Inn. in c. ueniens. j. de spon. licet aliter non sit eius iudex: & hoc ratione cõnexitatis iuris sibi cõmissi, arg. ff. de quibus reb. ad eundem iud. ea, per totũ: quod est ualde notandum pro extẽsione c. P. & G. s. de offi. deleg. fm do. Abb. hîc: cui adde Rotã in nouis. deci. ccvij. inci. Item si causa, ubi sequitur hãc not. Inn. dicens eã pulcherrimã. ¶ Secundò no. quòd statutum Paduæ, quo cauetur, q̃ potestas exequatur sententiam latam per curiã Venetorũ remota omni exceptione, nõ operatur, quòd sententia debeat mandari executioni cõtra tertium possessorẽ. Ita dicit do. Car. in suis notis causarũ, no. clxxxiij. per l. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re. iud. & quod tenet Pet. de Anc. consi. ccvij. quod incip. de iure cõmuni.
17 ¶ Tertiò no. q̃ si † tertius compareat ad impediẽdum executionem sententiæ ratione sui interesse, & allegat nullitatem sententiæ, nõ poterit contra eũ replicari, q̃ sint latæ tres sententiæ conformes, iuxta cle. j. de re iud. Ita not. dicit do. Car. post glo. Io. de Lig. & alios in iiij. q. quia dispositio illius cle. est exorbitans, & nõ loquitur in tertio. Ideo non extendenda, iuxta regulam, ea quæ, & regulam, in argumẽtũ. de reg. iur. in vj. ¶ Quartò not.
18 quòd † iste tertius potest producere testes super eisdem articulis etiã publicatis attestationibus. Ita no. Bart. in d. l. si perlusorio. q̃ sicut huic ignoranti nõ præiudicãt acta, ita nec publicatio: & sequit̃ do. Abb. hîc dicẽs. sibi placere, q̃ posit producere testes de nouo, dũtaxat ad sui fauorẽ: & facit, quod no. gl. in l. si suspecta. ff. de in of. test. & de hoc etiã per do. Ant. post Inn. in c. cùm super. de re iud. & in c. fraternitatis. in antepe. col. j. eo. ¶ In gl. in uerbo, uellet. No. bene fm Imol. quòd attestationes minùs ualidæ possunt ualidari consensu partium: de quo fuit dictum s. c. proxi. & est notabile ad limitationẽ l. fi. & quod no. ibi Bal. in prin. C. si cert. pet. & aduerte: quia iste P. licet fuisset usus in plenario, tamen quia fuit usus ad præsumptionem inducendã, nõ ad plenã probationem, quia nõ probauit: ideo nõ cogitur illis insistere, sed potest eosdem testes, uel alios producere, fm Inno. quem alij sequũtur hîc. Ex quibus uerbis no. secundũ do. Abb. quòd attestationes receptę ad unum finem faciunt præsumptionẽ ad alium finem. Ideo aũt attestationes receptę in uno summario nõ faciunt fidẽ in plenario: qa ibi fuit defectus litis cõtes. quæ nõ præcessit has attestatiões: & quia nõ fuerunt plenè examinatæ, cùm agereẽ de modico præiudicio. Et hoc est notabile fm do. Abb. qui ex mente Inno. & aliorum collígit, q̃ ubi fuissent recepti testes, quo ad modum procedendi & substãtiam, probationes plenariæ facerent fidẽ in plenario. Et hoc est, quod uoluit Ia. Bu. in l. ab hostibus. §. si qui simpliciter. ut dixi s. in ulti. not. Vbi etiã adde, quod nõ. hîc do. Abb. in lectura antiqua, ubi dicit, quòd iste tex. non tollit dictum Iac. But. quia loquitur, quãdo probatio fuit plena, nõ solùm, quo ad substantiam probationis, sed etiam, quo ad modum procedendi: ut quia fuit facta lit. contest. aliãs autem probatio facta in summario, quamuis plenaria, operaretur in plenario: & nõ dicatur, quòd ubi probatio & modus procedendi est plenarius, iudicium nõ sit summarium: quia potuisset seruari plenius ordo iudiciarius

à principali, donec receptę fuerint plenæ probationes: & in reliquo processu non fuit seruatus ordo iudiciarius, quod est licitum in istis summarijs, cle. sæpe. in fi. de uerb. signi. no. Inn. in c. Quintauallis. j. de iureiur. & Bal. in l. quod fauore. C. de leg. & in l. iij. per illum tex. ff. de mili. test. & Ro. in rub. de arbi. Et ita salua responsionem do. Abb. quæ fuit do. Ant. in c. cùm causa. el j. in pe. col. s. eod. Et sic probatur plenaria. In isto text. non fuit plenaria, quo ad modum procedendi: quia defuit lit. contest. Meritò itaq; non sumus in casu, in quo loquitur Iac. But. ut etiam tetigit in d. c. causam. Et quòd approbatio attestationum facta à partibus ualidetur, uide Ro. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. ¶ In gl. in uerb. pars. ibi, præiudicium sibi fecit. Not. ex gl. quòd sententia lata cum electoribus præiudicat electo scienti & non contradicenti. Facit c. pen. j. de re iud. quasi electus habeat causam ab electoribus; & ius eorum sit coniunctum & connexum. Et in hoc habes uidere gl. in c. hæc quippe. iij. q. vj. & in c. pen. & c. cùm super. j. de re iud. & in c. cupientes. §. cæterùm. in uerb. nullum præiudicium. de elect. in vj. & Inno. in c. dudum. in gl. in uerb. partibus. de elect. & Bar. in l. ij. C. quib. res iudi. non nocet. & glos. & do. Abb. in c. constitutus. s. eod. & gl. in uerb. profitetur. in c. interrogatum. ij. q. v. & glo. in §. quandoq;. ij. q. vj. & gl. j. & ij. in c. pen. j. de appel. & gl. fi. in c. dilecto. j. de præben. & gl. fi. in c. tãtis. lxxxj. dist. & glos. in uerb. pet. consequentiam. in c. ad petitionem. de accus. & gl. j. in c. ordinationes. lix. dist. & gl. in uerb. opponitur. ad fi. in c. j. de elect. in vj. & glos. in uerbo, cõtra possessorem. in cle. j. de sequest. poss. & fru. & Inno. in c. auditis. post prin. j. de præscrip. & Io. de Ana. post do. Card. in c. dilectus. el ij. uersic. hinc sumpta occasione. j. de symo. Et ualde miratur do. meus hîc, quòd gl. hîc fecerit tantam difficultatem: quia posito, quòd sententia ista non præiudicasset isti scienti, tamen non est incõuenienS, nec contra ius, ut iste subdiaconus produceret testes contra sententiam: siue dicamus; quòd hîc esset appellatum à sententia, ut aliqui tenent: quia etiam tertius, cui sententia non plenè præiudicat, potest appellationem prosequi, & testes producere, d. c. cùm super. & d. l. à sententia. Hoc autem permittitur sibi, ut euitet illud qualequale præiudicium, quod sibi inferri potest à sententia. Idem dicendum, si tenetur alius intellectus, quòd tertius opponebat se executioni sentẽtiæ, à qua nõ erat appellatum: quia intererat sua, ut possessio nõ remaneret uacans, licet sententia sibi non præiudicaret. ¶ In † ea gl. ibi, propter diuersum modũ agẽdi. Notationem: quia publicatio testium in summario nõ impedit productionem eorundem, uel aliorum testium in plenario: quia cùm attestationes receptæ super incidenti fidem non faciant super principali; durum esset dicere, quòd testes ijdem, uel alij non possent induci, cùm non sit causa sine probationibus relinquenda, l. quoniã. C. de hæreti. Et de hoc considerat Bald. hîc magistraliter, quo ad subornationem: quod interdum testes recepti nullo modo ualẽt, & timor subornationis non impedit: quia nulla fingitur facta testium productio interdum ad aliquid, sed non ad id, quod nunc discutitur. Et idem est, si inducerent præsumptionem, ut est hîc tex. no. secundum eum. ¶ Interdũ ad omnia ualent, & tunc si attestationes sunt publicatæ, nõ possunt de nouo produci testes, ut s. c. proxi. §. fi. secũdũ ipsum: & de his etiam per Bar. in l. iubemus. ff. de condi. ind. Et propter istum text. determinant latè do. de Ro. decis. cccxviij. inci. item fuit dubitatum. in nouis, quòd publicatio attestationum facta in possessorio non obstat uolenti producere testes etiam directè super articulis contrarijs in petitorio: quia possessio nihil habet commune cum proprietate, l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poss. & quia testes nunc producũtur ad aliud, quàm primò: recipiebantur enim in possessorio

ad alium effectum, scilicet ad colorandum possessionem duntaxat, & sic semiplenè probandum titulum: nunc uerò recipiuntur ad plenè probandum titulum & uictoriam obtinendam in petitorio, quod trahit ad se possessorium, c. cùm in ecclesia. & c. cùm super. de causa pos. & proprie. & ita dicunt fuisse obtentum per istũ
20 tex. Et hoc bene no. ¶ In † ea glos. ibi, non credo ualere. No. glos. sing. quòd quamuis testes examinati in summario, non faciant fidem in ordinario ad fauorẽ producentis: faciunt tamen fidem ad probãdum dictum suum, si contrariũ dicant in iudicio plenario. Et etiam est ratio, secundum Inno. quia ex primo dicto notoriũ est in isto secundo iudicio ipsos esse periuros, & dixisse falsum: ideo repelluntur à testimonio: & hoc dictũ Inn. semper allegatur, quòd attestationes, quæ aliàs fidem non faciunt in ipso principali, ualent, quo ad reprobãdum personas ipsorũ testium in principali. Circa hoc tamen instat do. Ant. hîc: quia non uidetur, quòd probatio facta in summario inducat notorium in principali. Ideo saluando dictum Inn. dicit, quòd dictum testis contra ipsum recipitur, ut confessio: quia confessio ex summarietate iudicij non lęditur: imò facit fidem in quocunq; iudicio, ut est elegans decis. Inno. in c. ij. s. de ordi. cog. & sequitur etiam Imol. in cle. constitutionem. de elect. & do. Ant. in c. cùm dilectus. & ibi do. Abb. j. de cap. mo. & dixi in c. causam. el j. s. eod. ¶ Sed considera secũdum do Abb. hîc, & pleniùs in lec: antiqua, quòd si testis in utroq; iudicio, tam in summario, quàm plenario, deposuit de facto inter partes, non autem de facto proprio: nihil enim confessus est contra seipsum: ideo non uidetur, quòd dictũ suum debeat recipi, tanquam confessio: sed tamen ipse tenet dictum Inn. quia licet attestationes in summario non probent in plenario, quo ad effectũ consequendi rem, quia fuerunt productæ ad alium finem, tamen respectu eorum, quæ acta sunt in ipso summario, faciũt fidem: quia acta perpetuò ualent, l. fi. C. de re iud. c. quoniam contra. s. tit. j. & c. causam. el j. s. eod. quo ad faciendam fidem, quòd testis sic & sic deposuit: semper probãt, & ex eis elicitur notorium iuris, c. olim. j. de uerb. signi. dixi s. eo. significauerunt super gl. in uerbo, liquere. Vnde si in plenario iudicio testes etiam deponant cõtrarium, illa dicta inducunt notorium: & ideo ex diuersitate dictorũ elicitur manifesta contrarietas testium, & notoriè constat illos esse periuros. Ad hoc est bonus tex. in c. cùm in positionibus. de iureiur. in vj. & facit, quod no. Innoc. in c. qualiter. el ij. ppe fi. j. de accus. ubi dicit, quòd propter sententiam infamantem latam super crimine contra aliquem, repellitur à testimonio in alio iudicio, per c. testimo. j. eod. Ex quo consuluit Fed. consi. xxiij. incip. Titius electus. quòd si conuentus actione depositi negat depositum cum iuramento, uigore actorum probatur periurus in alio iudicio. Sic in proposito, secundum do. Abb. hîc. ¶ Et pro solenni limitatione huius glos. uide notabile dictum Inn. in c. præterea. j. tit. prox. ubi dicit, quòd si testis secundò inductus dicat contrarium eius, quod primò dixit, non solùm non creditur sibi, sed etiam primum dictum debilitatur ex secundo: unde non faciet tantam fidem, quantam fecisset, si non dixisset oppositum. Ex quo infert do. Card. & sequitur do. Abb. in lec. antiqua, eo non nominato, quòd ad dictum illius testis non posset deferri iuramentum: quia non est omni exceptione maior, ut requiritur in c. si uerò. j. de iureiur. & in l. bonæ fidei. C. de iureiur. Et si dicetur, quòd secundum prædicta frustra inducuntur illimet testes in hoc secundo iudicio, si non possunt dicere contrarium eius, quod primò dixerunt, respondet 22
Inn. quòd non inducuntur, ut dicant idem, nec contrà, sed dicant ueritatẽ: & quia ex suo primo testimonio nõ iuuatur pars in hoc iudicio, ut latiùs referunt hîc Scribentes. Generaliter autem de teste, qui unum dixit extra iudicium, & aliud in iudicio, dicetur post do. Anto.
21 in c. cùm in tua. j. eod. ¶ In † gl. fi. in prin. ibi, cùm alij nõ uocẽtur. Ad hoc allegatur semper ista decretalis, quòd ubi ueritas aliter sciri non potest, admittuntur testes aliàs inhabiles, in materia, quæ est nota de sui natura solùm ipsis. Ad idem c. tertio loco. s. de proba. & iura hîc allegata in gl. & text. cum gl. in uerb. tres. in c. cùm dilecti. s. de elec. ubi commissarius in causa electionis testificatur de uocibus eligentium, licet ex eo prætendere possint laudem, uel uituperium: quod aliàs cõsideratur, ut habuimus in c. cùm à nobis. s. eod. Et per illum tex. dicit Bar. in l. quidam relegatus. in fi. prin. ff. de reb. dub. quòd si est electus in potestatem Titius, & plures sunt Titij, possunt electores testificari, de quo senserint: quia hoc nesciunt alij. Et hoc probatur per Fed. consil. cxix. quod incip: nulli dubium. ubi dicit, quòd iura secundum diuersas qualitates negociorũ diuersos modos probandi induxerunt, nec uoluerunt angustare facultates probationum. Alleg. istũ text. & c. licet ex quadam. j. eo. & l. si quando. C. unde ui. cum multis alijs. Ex quibus consuluit, quòd in probando pecuniam acceptam mutuò à prælato fuisse conuersam in utilitatem ecclesiæ, non est opus ad omnes expensas habere testes. Et adde Lap. allegatione xciiij. quæ incipit, Mulier in cõfessione. ubi ponit motiua Fed. in d. c. eo nõ nominato. Ex quib. latè consuluit, q; creditur sacerdoti fide digno, si dicit morientem dedisse sibi licentiã de reuelanda confessione: ex quo aliter hoc probari non potest: tacit, quod not. Cal. consil. xxv. incip. testator habens filios. Et ideo dici solet, quòd ubi materia est de sui natura difficilis probationis, lex est contenta ea, probatione, quæ fieri potest. Ita dicit Bart. quem sequitur Imol. in l. in illa. in fi. ff. de uerb. obl. per tex. in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit. & no. Bart. in l. si quis ex argẽtarijs. §. pen. ff. de eden. & Bal. in authẽ. quas actiones. in ult. col. C. de sacrosanc. eccle. & in l. fi. §. licentia. in ij. notab. ubi alleg. istum tex. C. de iure delib. & in l. obseruare. §. proficisci. in viij. col. s. de offi. procon. Faciũt, quæ dixi de probatione filiationis, in c. per tuas. s. tit. j. & quod etiam no. Bart. & Ang. in l. quoties. C. de naufra. lib. xj. & Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. in v. q. ff. de ope. no. nun. & Domi. in c. j. super gl. in uerb. authoris. de testi. in vj. ¶ Ista limita omnino, ut dixi in c. tertio loco. uer. in tex. ibi, fratres. s. tit. j. & in c. cætero. in j. limitatione, s. eod. ¶ Secundò limita, ut per do. Abb. in c. insuper. s. eo. ubi dixit, quòd quando damnũ, uel lucrum uenit applicandum ipsis de capitulo, non uidetur rationabile, quòd propter inopiam probationum admittantur ad testificandũ, uel damnum euitãdum, & imputetur eis, quare à principio non uocauerunt testes. Nec obst. iura præallegata, quòd in defectum probationis admittuntur testes non omnino integri, ut in illis iuribus: quia nõ probant, quòd debeant admitti illi, de quorum commodo, uel damno tractatur secundum ipsum: & re uera hoc dictum reputatur nouum & multùm notabile, & procederet absq; dubio, ubi materia esset talis, quæ de iure posset expediri secretè, in c. & non secretè. quia imputaretur eis, ut dictũ est. Sed ubi materia expedienda esset secretè, ut electio, uel aliud simile: & ex ipsa reportarẽt cõmodũ, uel incõmodũ, credo q; admitterẽtur: tũ, quia in talib. lex eos simpliciter habilitat, ut hîc: tum, quia in casu dicti §. à barbaris, & quibusdam alijs præallegatis, lex contentatur de talibus testibus, ex quo per alios materia sciri non potest: & ad prædicta uide etiam multa, quæ allegat Ioã. And. in regula, cùm quid una uia. uersi. si enim. de reg. iur. in Mercur. ¶ In † glos. fin. ibi, aliàs nullus. Dicas uerũ esse, quòd absolutio ad cautelam conceditur solùm duobus casibus, de quibus in c. uenerabilibus. §. ult. de senten. excõ. in vj. & plenè de hac materia p Ioã. An. & Dom. in c. solet. in prin. eod. tit. & lib. Tamen dicit Inn. hîc, & expressiùs

c. tuis questionibus.

presiùs Host. & do. Ant. do. Car. & Imo. q; de consuetudine curiæ absoluuntur illi, qui petuntur in testes, donec tulerint testimonium, sicut etiam absoluuntur ambasiatores, donec sunt in curia. Nec est mirum, secundum do. Ant. & Imo. quòd absoluantur etiam non petentes, contra c. legatur. xxiiij. q. ij. quia potest absolui à uinculo excõmunicationis, c. ab excõmunicato. s. de rescrip. sed non à uinculo peccati, à quo non absoluitur, nisi pœniteat regula peccati, de reg. iur. in vj. secũdum ipsos: quibus adde beatum Tho. in iiij. dist. xvij. q. ult. 28
arti. ulti. & do. Abb. post Cal. in c. significauit. de eo, qui duxit in ma. quam pol. per adult. & ibi aliàs examinaui: & no. do. Abb. in d. c. ab excommunicato. in ulti. col.
23 ¶ Sed † aduerte: quia quando quis absoluitur non pœnitens, ut testificetur, procedere potest, secundum do. Abb. hîc, quando excommunicatio dicitur nulla, & de hoc pendet q. quia non constat de uinculo peccati, uel excõmunicationis: quando autem allegatur iniustitia excõmunicationis, de qua potest probabiliter dubitari, & tunc licet, secundum prædicta, possit absolui, do- 29
nec tulerit testimonium, tamen hoc non uidetur faciendum, nisi in defectum aliorum testiũ, ut in casu, de quo hîc per rationes, quæ statim dicentur. Si autem non allegatur iniustitia, uel de ea cõstet, putat do. Abb. cõtra alios, quòd nõ debet fieri absolutio, quicquid habeat consuetudo: & si fieret, non potest testificari: quia dato quòd tollatur uinculum excõmunicationis in nõ pœnitente, tamen remanet peccatũ non modicum: tum, propter perseuerantiã in excõmunicatione, quæ multùm no. ut in c. fi. j. de pœnis. tum, propter contumaciã & inobedientiam, viij. q. j. sciendũ. quæ in teste arguunt 30
peccatum mortale apparens: ideo repellendus, j. eo. testimonium. Et ad hoc non uidentur alij aduertisse, se-
24 cundum ipsum. ¶ Sed † tu in effectu considera duos casus. Primus est, quando pars uolens producere excommunicatum in testem, petit eum absolui ad cautelam. Secundus est, quando ipse testis petit absolui. Primo casu uidetur, quòd tunc demũ debeant absolui testes, quãdo de nullitate excõmunicationis pẽdet quæstio: aliàs non: quia de hoc est gl. singularis hîc, & in c. decernimus. in gl. pe. de sen. excõ. in vj. quæ expresè uolunt, quòd nõ absoluitur testis ad cautelam, ut testificetur, nisi quando dicit excõmunicationem nullam: & si diceres, quòd actus testificãdi nihil speciale induceret isto casu, quia etiã non testificaturus debet absolui ad cautelam, si dicit excõmunicationem nullam, respõdetur, quòd illud est uerum, si petierit, d. c. solet. in uerbo, pe-
25 tierit. & c. per tuas. j. de sent. excõm. ¶ Sed † tamen pars petit eum absolui, licet non petentem absoluit, dũ modò producatur in subsidium: quia alij testes non inueniuntur: & ita est casus hîc, quem rectè intelligunt glos. prædictæ. ¶ Secũdo casu, quãdo uolens testificari petit se absolui, si nõ exprimit ad quẽ finem, si petit, absoluetur per iura prędicta: sed si dicit, uel apparet, eũ uelle testificari, & in illa materia sint etiã alij testes, est suspectus, & non uidetur absoluendus, secũdum do. meum hîc per text. in c. ex literis. de resti. in integ. per quem dicit ibi do. Anto. quòd offerens se ad testificatum repellitur totaliter à teste: & pleniùs dixi in c. ij. in ij. q. s. eo. dicit tamen, quòd si nõ essent alij testes, posset esse, quòd se offerat bono zelo, ne periret ueritas: & esset absoluẽdus in casibus, quos dicit do. Ab. ut retuli s. Et ista no.
26 tanquam subtilia. ¶ Et † pro complemento huius materiæ no. primò, quòd nunquam est absoluendus testis, ut testificetur, nisi quando aliàs ueritas haberi non potest. Hic casus est notabilis cũ gl. quem ualde not. Bal.
27 & do. meus hîc. ¶ Secundò not. quòd † completo testificatu reincidit in excõmunicationem. Ita dicit hîc Host. & sequuntur omnes, sicut dicitur in c. cùm Apostolicæ. j. de except. quòd canonicus excõmunicatus absoluitur, ut possit eligere: quo facto reuiuiscit excõmunicatio, & nõ est sic in excõmunicatione lata ad tempus: quia illo elapso non expirat saltem quo ad ecclesiam, sed requritur formalis absolutio, sm Inno. & do. Ant. in c. cùm bonæ mẽ. §. j. de æta. & quali. & facit in simili gl. in cle. j. in uerbo, donec. de deci. & c. fi. de immu. eccle. in vj. Et propter hoc dicit do. meus hîc, quòd absolutus ad tẽpus non reincidit statim in excõmunicationem, nisi in eã reducatur, licet sit lapsum tempus: quod nullo modo credo uerum, per tex. in c. eos. in uerbo, ipso iure. de sent. excõ. in vj. ¶ Tertiò † no. quòd delegatus nõ potest absoluere testem in casu isto, sm Io. An. in addi. Spe. super rub. de teste. & Io. An. & Domi. plenè in d. c. solet. in uerbo, deinde. contra Arch. & Io. Mo. ubi dicit signãter Io. And. quòd licet in cõmissione delegati ueniant illa, sine quibus causa expediri non potest, c. præterea. s. de offic. dele. non tamen uenit id, propter quod potest cõmodiùs expediri. Et adde Old. consil. cxlij. quod incipit, Quæritur, si testes. ubi tenet, quod dictum est de delegato, prout hîc fecit: & hoc modo respõdetur ad istũ tex. ¶ Quartò no. quòd † quamuis excõmunicatus nõ possit testificari, ut hîc, & d. c. decernimus. etiam cõtra excõicatũ, sm Io. An. ibi, & Spe. in tit. de teste. §. j. uers. itẽq; excõmunicatus. tamen fallit primò, nisi describeret ut testis in instrumẽto, sm Inn. in c. pia. paulò ante fi. de except. in vj. & do. Car. in repet. in c. perpendimus. ad fi. j. de sent. excõm. & do. Ant. & Im. in c. ex literis. s. de trãsac. non tamen posset ipsum instrumentum uiua uoce coadiuuare, sm Dom. in d. c. decernimus. in fi. ¶ Secundò fallit, nisi fuisset adhibitus ut testis, cùm reputaretur non excõmunicatus, sm Bar. in l. j. uers. quæro, quid de infame. C. de testa. ¶ Tertiò † fallit in excõmunicato excõmunicatione minori tantùm: quia illa non repellit, nisi à perceptione sacramentorum, c. si celebrat. j. de cle. excõm. cele. Et dato, quòd excõmunicatus excõmunicatione minori dicatur esse in peccato mortali, c. sacris. s. quod me. cau. tamen peccatum mortale nõ semper repellit testẽ, ut est text. melior de iure, fm. do. Abb. in c. inquisitionis. §. tertiæ. j. de accus. Et hoc in terminis sentit gl. magna in princ. d. c. decernimus. Et nõ dicitur hîc habilitari ad sacramentum ratione iuramẽti: quia c. si sicut celebrat. loquitur de sacramentis, de quibus per gl. in c. ueniens. s. de transact. nõ de iuramento, qd' erat in usu etiam ante Nouũ testamentum: quia legũlatores de ipso tractauerunt, ut ff. de iureiu. per totum. Et in hoc, tanquã nõ tacto, poteris per te meditari. Opus esset uidere, an mortale semper repellat à testimonio: quia d. c. inquisitionis. loquitur in mortali cõmisso ad euitandum onus testificandi: & ideo uide, quod dicetur in c. testimonium. j. eo. Vbi etiã Inn. ponit circa prædicta, utrùm excõmunicatus possit indistinctè testificari pòst absolutionem.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Testis sine iuramento nullam facit fidem.*
2 *Testis qui non iurauit, facit fidem in certo casu.*
3 *Testis potest testificari sine iuramento de consensu partium.*
4 *Et in quo casu possint partes remittere iuramentum testi.*
5 *Testis potest iurare non solùm super scripturis sanctis, sed etiam super cruce, reliquijs sanctorum, & similibus.*
6 *Testis an præsumatur iuratus in dubio.*
7 *Item an præsumatur tetigisse scripturas.*
8 *Notarius causæ an potest deferre iuramentum testi sine iudice.*

CAPITVLVM XXXIX.

Vis quæstiõibus. ¶ Reli- glosus ad testificandum non admittitur sine iuramẽto, nisi à partibus remittatur. H. D. ¶ In tex. ibi, non possunt. No. testem non iuratum recipi nõ posse. Et hinc est, quòd dictũ suum nõ probat, etiamsi iuratus

iuratus esset super quibusdam: quia super illis tãtùm probat, cap. de testibus. & ibi dictum fuit, §. eod. Et hinc est, quod testis, qui nõ uult iurare, tenetur resarcire parti damnum & interesse. secundum Spec. in tit. de teste. §. sequitur. uer. quid ergo si testis. Et hinc est etiam, quòd multis testibus sine iuramento non creditur, secũdum Domi. in c. multis. per illum text. xliiij. dist. Et hinc est, cp habens potestatem procedendi omissa solennitate iuris, non potest pronunciare ad dicta testium non iuratorum, secundum Bal. in l. milites. C. de testa. mili. & in l. presbyter. la ij. in ulti. col. C. de episc. & cle. & Imo. in l. filius familiàs. ff. de dona. licet aliud dixerit Bald. ibi, & in l. j. ff. de mil. test. & Pet. de Anc. in cle. sæpe. de uerb. sig.

1 Et hinc est: quòd † testis deponens sine iuramento, non deponit in forma testis, nec facit aliquam fidem plenã, secundum Bald. in d. l. milites. Et hinc est, quòd etiam si testis iurat, sed de credulitate, non est propriè testis, secundum Bald. in c. proposuisti. §. tit. j. Et hinc est, quòd in causis, quamuis summarijs, testes debent iurare, secundum Imol. in cle. sæpe. de uerb. sig. Et hinc est, quòd etiam Cardinales producti in testes debẽt iurare, aliàs non probant, secundum glos. in uer. quorundam. in c. cùm olim. j. de priui. & ibi multùm not. do. Ab. ¶ In tex. ibi, remittatur. Supple, nõ solùm ab aduersa parte, sed etiam à producente, secundum Ioan. And. do. Card. & do. Abb. hûc: pro quibus facit, quia cùm istud sit inductum fauore producentis, potest producens huic fauori renunciare ex causa, per regulam, quod ob gratiam. de re iudi. in vj. cũ alijs allegatis per Ro. consi. cccxxxj. incip. Visa municipali. ubi consuluit, quòd statutũ annullans contractum pupilli factum sine certa solennitate, non habet locum, si illa annullatio noceret pupillo. Vnde dixit glos. in l. ij. ff. de testi. quòd si aduersarius dicit testes quosdam non esse idoneos contra me, quia sunt sui domestici, possunt huic fauori renunciare. Et ideo consuluit Pet. de Anch. cons. cxxxv. quòd si ex pacto partium contractus est nullus altero contraueniente, potest tamen ille, contra quem est contraueniente, renunciare fauori huius pacti. Et dicit do. Abb. in c. quãdmodum. j. de iureiur. quòd licet maritus possit repellere uxorem notoriè adulteram, tamen, si ipse non uult, non tenetur. Et dicit glos. mag. in fi. in c. fi. j. de conjug. seruo. quòd dato, quòd matrimonium contractũ cum serua non teneat, si liber non uult, quando ignorauit, tamen si uult, non potest alius instare ad dissolutionẽ. Et dicit glo. in c. si quis acceperit. xxxiij. q. j. quòd dato, quòd frigiditas sit iusta causa diuortij, tamen si non frigidus non uult, non fiet diuortium. Et dicit gl. in l. eleganter. ff. de dolo. quòd dato, quòd contractus, ad quẽ fuit dolo inductus, sit nullus, tamen potest me uolẽte ualere. Ita in proposito, licet possit aduersarius testes meos exonerare à iuramento, tamen huic beneficio possum renunciare, fortè dubitans, ne testis, qui habet deponere pro utraq; parte, minus iustè deponat.

a Quòd iuramẽtũ testis] Quòd iuramẽtum testis potsit à parte remitti, habent Iuristæ glos. Ex ista conclusione glos. in d. l. iuristurandi. C. de testi. et in l. ij. C. de iura. cal. & in l. j. ff. de fer. ijs. tu impugna illud, quòd tenet Bald. in tit. de pace Costã. in uersi. secundum. ubi dicit Bald. quòd tabellio sine cõmissione iudicis non pot recipere iuramenta testium de cõmuni cõsensu utriusq; partis. Istud non est uerum: quia si partes possunt remittere iuramentum testibus, ut hic in isto text. & in dictis glos. quanto magis possunt et sentire, ut nõ noceat præstatio iuramenti testium minus solenniter facta à notario, p regulam l. unicæ, C. de rei uxo. act.

¶ Ex eodẽ tex. habes, quòd iuramen-
4 tum testis[a] non est de substantia: quia si esset de substantia, non posset à partibus remitti, iuxta gl. in c. de causis. §. de offi. deleg. cum concor. Dicit tamẽ do Abb. hîc, posse dici contrarium: quia si testimonium sine iuramento non ualet, c. de testibus. §. eo. ergo est de essentia. Vnde putat, quòd sit solẽnitas formalis & substãtialis. Sed qa concernit fauorem partium principaliter, ideo potest à partib. remitti: secus, si concerneret fauorem publicũ, per notata in c. si diligenti. §. de fo. cõpet. secundum ipsum. Sed dici potest, ut dicit Bal. in c. consanguinei. in fi. j. de re iud. quòd iuramentum testis est de ordine, non de substantia: quia si esset de substantia, non posset remitti. Nec obst. c. de testibus. quia non sequitur, actus non ualet sine solennitate: ergo solennitas est de substãtia, ut tradit in c. j. de reb. eccle. nõ alie. in vj. & in l. obligari. §. fin. ff. de autho. tu. & per Bart. in l. uniuersa. C. de preci. impera. offer. Quòd autem iuramẽtum testis possit à parte remitti, habent Iuristæ gl. in l. iureiuran. ff. de testi. & in l. ij. §. sed quia ueremur. C. de iura. calum. & in l. j. ff. de fer. Nota Bart. in l. si quis legatum. in prin. ff. de fal. & in d.
2 l. filius familiàs. in prin. ¶ Ex † eodem tex. habes unum casum, in quo ualet dictum testis nõ iurati. Alius est, quãdo agitur de probanda consuetudine inducta à populo, secundum do. Ant. in repeti. c. fi. in pe. char. §. de consuet. Alius est, si agitur de probanda fama, uel notorio, secundum Inn. do. Anto. & do. Abb. in c. cùm in tua. j. de sponsi. facit tex. cum gl. in c. tua nos. j. de coha. Alius est, quando agitur de informatione famæ promouẽdi, secundum Inn. in c. j. §. de postul. præla. & ibi per do. Ant. & est gl. in c. j. §. si duo. in tit. de pace tenen. per quam dicit ibi generaliter Bal. quòd iudex recipere potest informationes à testibus non iuratis. Alius est, quando sacerdos deponit super pœnitentiam alicuius: de quo per do. Ant. in c. testimonium. in pen. col. j. eo. Alius est in arbitro habente potestatem procedendi de facto, & sententiandi de iure tantùm, secundum Bal. in d. c. consanguinei. De quo tamen posset dubitari, per id quod dixi in prin. post Bar. in d. l. milites. Alius casus est, quãdo statutum uellet, quòd dictum testis non iurati probaret, secundum Roma. consi. cx. quod incip. Viso pũcto. quia si hoc potest pactum, ut hîc: ergo & statutum, iuxta gl. in rubric. C. de decre. decu. lib. x. & in l. non impossibile. ff. de pact. & in l. nec ex prætorio. ff. de re iudi. cum simi. Sed de hoc dubito: quia quando partes faciunt pactum, mouet eos integritas testium, ut cũ causæ cognitione renuncient iuramento. Sed quòd statutum simpliciter disponat, quòd testi non iurato credatur, uidetur contra ius naturale, ut in simili dicit Imol. in d. l. filius familiàs. Faciunt no. in c. ij. §. de prob. & qd ibi dixi in ij. limitatione ij. conclusionis. Et ex hoc apparet manifesta dissimilitudo inter pactum & statutum: quo casu non æquiparantur, secundum doctrinã Domi. in c. ij. de consuet. in vj. ¶ Sed ultra Doct. quæritur, an sufficiat tacita remissio iuramenti? In quo Hosti. & communiter alij dicunt, quòd non, in c. nuper. j. eod. & Ioan. And. allegando istum tex. in ti. de teste. §. sequitur. uer. & not. Non obst. quòd in actibus iudicialibus, qui contrahuntur consensu, tantum ualeat tacitus consensus, quantum expressus, c. gratum. §. de offic. deleg. & c. cùm uenissent. §. eod. Dixi §. eod. fraternitatis. uersi. sed re uera. quia illa procedunt, quando actus ualet ipso iure, si non appelletur: quia tunc patiẽtia inducit consensum fictum post tempus ad appellandum, c. quod ad consultationem. j. de re iudi. no. Bart. in l. Labeo. C. quomodo & quãdo iudex. Sed quia ab actu nullo nõ est necesse appellare, l. j. C. quando prouoc. non est necess. & examinatio testis non iurati est nulla, ut hîc: ergo nihil est, quòd imputetur parti, si non appellat. Et ita cessat causa fingendi consensum, & ita respondet hîc dominus meus, dicens, tenendum menti: quia sæpius
3 iste casus occurrit in practica. ¶ In † glos. ij. ibi, iudicis authoritate. Not. glos. quòd iuramentum testis nõ potest remitti, nisi cum authoritate iudi. facit l. acta. ff. de re iudi. ubi acta destrui non possunt, nisi cum consensu partis

partis & iudicis. Item, quia agitur de interesse iudicis: quia deponens cum iuramento non ita facilè mẽtitur, & non offendet aures iudicis: quod consideratur in l. nullum. C. de testi. & ita etiam tenet Spec. in tit. de teste. §. sequitur. uer. & not. & Bald. in l. j. in princ. ff. de fer. ijs. Sed contrarium tenet in hoc glos. & Bart. in d. l. j. & do. Abb. hîc, & allegat l. si conuenerit. ff. de re iudic. & in l. j. §. unde quæritur. ff. de oper. noui nuncia. In quibus locis dicitur, quòd si partes cõueniunt, ut iudex ferat sententiam certo modo, uel composuerunt inter se litem, debet iudex parẽre conuentioni partium. Item, quia iuramenta non debent præstari, nisi urgente necessitate, c. & si Christus. j. de iureiuran. Vnde frustra iuratur, si pars nõ curat. Ad hoc l. Theopompus. ff. de dote præle. & in l. j. §. fin. ff. de uerb. oblig. ubi partes possunt uelle, quòd stetur dicto unius: & sic renunciant probationi plenæ. Facit authen. l. iubemus. cum materia C. de iudi. & c. de testibus. §. eod. Ad idem l. fin. C. de iudic. & c. de testi. per quam dicit ibi Bald. in princ. quòd dictum testis in ualidum ex pacto partium efficitur ualidum. Ad idem c. cùm causam. §. eodem. ¶ In eadem glos. ibi, ne colluderent. Nota, quòd per istam glos. quæ secũdum Docto. in hoc bene loquitur, infert hîc signãter do. Card. & sequitur do. Abb. eo non allegato, quòd generaliter in nulla causa potest remitti iuramẽtum, in qua iudex potest supplere ex officio: uel quando agitur de præiudicio publico, uel animarum, adeo quòd causa non dependet à libera uoluntate partium: quia non renunciat quis fauori pro se introducto, ut probant istæ
4 rationes glos. ¶ Sed † in quantum glos. dicit, quòd cùm agitur de matrimonio contrahendo, potest à partibus remitti iuramentum: hoc restringit do. Abb. hîc in lectura antiqua, ubi simpliciter quæritur, nunquid sponsalia sint contracta, uel non? secus autem, si ageretur de ualiditate ipsorum sponsaliorum. ut quia opponitur cõsanguinitas, uel affinitas: tunc enim nõ putat, quòd partes possint hoc iuramentum remittere testibus, qa hoc casu contrahere uinculo consanguinitatis, uel affinitatis existente, non dependet à partiũ consensu: ideo cùm imminet peccatum, poterit iudex ex officio iuramentum deferre, per ea, quæ dicta fuerunt in c. iurauit. §. tit. j. Et hoc diligenter nota. ¶ In ea glos. ibi, sed tacitè bene potest. & ista opinio hodie est approbata in c. j. de fura. cal. in vj. uidelicet quòd tacitè potest iuramentum calumniæ omitti, sed non expressè: & unam rationem differentiæ inter iuramentum testis & iuramentum calumniæ ponunt hîc Hostien. & do. Car. & aliam ponit do. Abb. eos impugnans: & aliam ponit Bald. hîc, quia pars de facili committit calumniam, testis non: & assignari potest ratio clarior cæteris: quia remisso iuramento calumniæ inuitatur pars ad calumniandum in facto proprio, cui præsumitur affici: sed quando iuramentum remittitur testi, licet dicatur ad dicendum falsum inuitari, nõ tamen ita præsumitur de fraude, cùm deponat in facto alieno, cui non afficitur, nec ex quo utilitatem consequitur: imo quando ista concurrunt,
5 non est idoneus, l. iij. cum similib. ff. de testi. ¶ Extra † gl. in quantum do. Ant. & Imol. hîc pro-
4 bant per multa, quòd si defertur[a] iuramentum testi, non tactis euãgelijs, sed reliquijs, cruce, uel similibus, uel super animam suam: ualet tale iuramentum, per iura allegata per Inn. in c. & si Christus. j. de iureiuran. & Spe. in ti. de iureiuran. §. j. uer. in summa. & per c. constitutis. el ij. cum glos. ij. j. de appel. & c. fraternitatis. j. de frigi. & c. episcopus in synodo. xxxv. q. vj. Adde tex. in c. presbyter si à plebe. in uer. euangelio coram posito. ij. q. v. iũcto c. quæ de causa. in uerbo, ante corpus sancti Apollinaris. eadem causa & q. ubi probatur, quòd satisfit legi requirenti tactum euangelij, si tanguntur sanctorum reliquiæ. Ad idem text. in l. generaliter. §. penult. C. de reb. cred. in uerb. sacrosanctis scripturis. uel in oratorio, & ibi glos. j. super altari. Per quem text. dicit Bald. ibi, & in c. j. §. sacramenta. de pace tenen. & pleniùs in c. j. circa princ. de noua forma fidelitatis. quòd sufficit iurare super qualibet sacra scriptura, uel reliquijs. Facit c. de parentela. cum se. xxxv. q. vj. Et licet in c. seq. quod loquitur de iuramẽto testis, non repetatur, quod dicitur in c. præcedenti de reliquijs martyrũ, sed uideatur requiri iuramentum uerbale, tamen est supplendus ille text. per c. præcedens, ne strictiùs iuret accusator, quàm testis. Dicas tamen, cp si testes non tangerent scripturam aliquam, non ualeret, secundum Bal. in d. §. sacramenta. & in repet. l. ij. in x. j. chart. ff. de iureiur. quẽ retuli in c. fraternitatis. ad fi. §. eod. Et hoc uidetur uerius per c. hortamur. in uerb. tactis. in q. ix. licet aliud dixerint do. Ant. & Imo. hîc, & maximè hoc est uerũ: quia fortius est iuramentum tactis scripturis, l. fi. C. si minor se maio. dixe. Et pro hoc glo. not. in c. ut circa. in uerbo, corporali. de elect. in vj. quæ dicit, quòd ubi ius pro solennitate iuramenti requirit tactum scripturarum, non ualet iuramentũ ipso omisso. Non obst. d. c. fraternitatis. j. de frigi. ubi matronæ habentes testificari retulerunt in fide sua: quia deponentes de peritia artis, quales erant illæ, non sunt propriè testes, cùm deponant de credulitate, ut dixi post Bal. in c. proposuisti. §. tit. j. ¶ Est uerũ, quòd do. Abb. hîc multùm reprehẽdit do. Ant. in istis, non solùm in eo, quòd non requirit tactum scripturarum: sed etiam, dum dicit sufficere tactum alterius scripturæ, quàm euangeliorum, propter tex. in d. c. hortamur. in uerbo, tactis euangelijs. non cessante consuetudine, dicit se non uidere, quomodo ualeat iuramẽtum aliter præstitum. Fatetur tamen, quòd si iura exigentia iuramentum non exprimunt euãgelia, sufficiet tangere quamlibet scripturam, secundum glo. in uerb. tacta. in cle. j. de hære. de qua dixi in c. fraternitatis. j. eod. ubi etiam retuli, quod no. do. Car. in d. cle. j. cuius dictũ facit pro hac opinione. Sed tamen ista uidentur tolli per iura præallegata, dum probant satisfieri legi exigenti tactum euangelij, si aliqua scriptura tangatur, nisi diceret, ut dicit do. Card. in d. cle. j. quòd iura loquentia de euangelijs non dicuntur correcta à lege, uel à consuetudine, nisi in quãtum appareant correcta: & hoc modo remaneret uerior ista opi. do. Abb. quia c. hortamur. nõ reperitur correctum lege: consuetudine uerò sic: de cu-
6 ius ualiditate dictum fuit in c. fraternitatis. ¶ Item † in quantum do. Ant. & do. Abb. dicunt, cp testis in dubio nõ præsumitur iuratus, nisi appareat, per l. quæcũq; §. fi. ff. de Publicia. etiamsi notarius scripsisset, talis testis iuratus & examinatus deposuit: ut no. Bar. in d. l. Theopõpus. quia licet illa uerba bene probãt præsentiã partis, quæ requiritur, c. ij. §. eo. ut hîc per eos: adde Bar. in l. per hanc. C. de erog. mil. anno. lib. x, ubi in terminis dicit, cp probatur iuramentum fuisse præstitũ, si notarius hoc attestetur: quia est de his, quæ potuerunt interuenire tempore contractus. Adde etiã Bar. in l. ij. C. de statu. & in mag. ubi dicit, per illum tex. cp præsentia iudicis non

a Si defertur, etc. ualet tale iuramẽtum] Adde tu, et dic clarius, quia Feli. hic loquitur ĩ materia ista multùm intricatè & confusè: tamẽ idẽ sentit, quod hic etiã ego sum dictũrus: sed istã apostillam posui pro clariori intelligẽtia studentiũ: quare fac regulam, et dic: quòd ubi solenniter iuratur, putà ex forma iuris, uel statutorũ: nã tunc testis debet præstare iuramentum super sacrosanctis euangelijs ipsis tactis, neq; sufficeret tãgere aliã scripturam: si autem nõ sunt iuramẽta solennia, id est non præstãtur ex forma statuti, uel iuris, cõsuetudo introducit, ut sufficiat tangere aliã scripturã: de quo uide ad plenum per do. Alex. in l. ait prætor. §. fin. ff. de iureiurã. & est glos. de hoc in c. ut circa. de cle. in vj. in uerb. corporali. Et idẽ sentit hic. Feli. & in c. fraternitatis. §. eo. in uer. in glos. fi. quamuis intricatè loquatur.

c. tuis quæstionibus.

non pręſumitur in loco, niſi probetur. Et ſimiliter non præſumitur præſentia partis, niſi quando eſt de ſolennitate intrinſeca, ut declarat Bar. in l. Titia. §. reſpondit. ff. de uerb. obli. Et ideo remanet cõcluſio, quòd atteſtatio ſola iuramenti non eſt ſufficiens. ¶ Item in quãtum ipſi dicunt, quòd ſi notarius ſcripſiſſet de iuramento, & de præſentia notarij partis iudicis inducitur ualiditas teſtimonij: & allegant Bar. in d. l. Theopompus. ad de Bald. in l. geſta. ad fi. C. de re iudi. & plenius in l. iuriſiurandi. in j. col. C. de teſti. ubi dicit, quòd iſtud eſt uerum, quando illa uerba fuerunt ſcripta modo prædicto in loco, uel tempore iuridico: quia atteſtatur tunc notarius de actu geſto tempore confectæ ſcripturæ. Si uerò conſtat ſcripturam fuiſſe factam: & examen die feriata in honorem Dei, in qua etiam de conſenſu partiũ procedi non poteſt, uel in camera & loco non iuridico: & tunc ſecus, quãdo notarius atteſtatur de actu de præterito, non de actu facto tunc: & ſic deficit partis pręſentia: unde non probat, ex quo ad illud non limitat tempus, & ſuccedit aurea doctrina Innoc. in c. quoniam cõtra. §. eo. tit. j. cum concor. & in addi. quas ibi dedi in v. concluſione ſuper gloſ. fin. ¶ Eſt uerùm, quòd Rom. in l. ſciendum. ff. de uerb. oblig. etiam in hoc ſecundo mẽbro ſequitur in diſtinctè Bar. in d. l. Theopompus. quia ſolennitas enunciata in inſtrumento, etiamſi non potuit interuenire tẽpore actus geſti, præſumitur in præiudicium partis præſentis, quando eſt ſolennitas, cui renunciari poteſt, l. optimam. C. de contrah. ſtipul. not. Bart. in d. l. ſciendum. Sed iſta eſt talis, ut hîc. Ergo, &c.

¶ Sed ad hoc reſpõdet hîc do. meus, quòd in inſtrumẽto, in quo enunciatur contractus factus à partibus, & poſitum de uoluntate partium: unde ſtatur inſtrumento, d. l. optimam. & no. Bald. in l. errore. in prin. C. de teſta. Et ideo non eſt mirum, ſi confeſsio partiũ ipſis præiudicat in dependentibus ab eorum uelle: ſed non eſt ſic in caſu noſtro: qa licet notarius dicat teſtes iuratos, iſta non uidentur uerba partium: quia iuramentum & alia redigit notarius ex ſe ratione officij, d. c. quoniam contra. & ideo eſt potiùs aſſertio ſua, quàm partiũ: unde remanet uera conſideratio Bal. ¶ Item in quantum
7 do. Ant. dicit hîc, quòd † ſi perfectè ſcriptum eſt de prædictis omnibus, præſumitur tactura ſcripturarum, allegando ſolennem deciſ. Ioan. And. in ti. de reſte. §. ſequitur. uerſic. & no. ubi requirit præſentiam iudicis notarij & partis. Et ſic limitat gloſ. ſuam in c. ut circa. in uerb. corporali. de elec. in vj. addę, quòd iſtã deciſio. ſequuntur etiam do. Ant. & do. Abb. in c. fraternitatis. ad fin. §. eod. & Bald. in c. j. §. ſi enim. quid ſit in ueſtitu. per l. cùm oſtendimus. §. fi. ff. de fideiuſ. tu. Et ſi diceretur fortiter, quòd iſta eſt ſolennitas extrinſeca, quæ non præſumitur, l. quæcunque. §. fi. ff. de Publicia. reſponderi poteſt, quòd alijs attentis alijs deſcriptis, cùm iſte ſit actus in iudicio factus, præſumitur ſolennitas, ſecũdum no. per Bart. in d. l. ſciendum. & dixi in d. c. quoniam. maximè per l. ab ea parte. ff. de prob. Nec obſtat, quòd ſecundũ hoc etiam in caſibus prædictis ſemper deberet præſumi pro ſolennitate, cùm ſint iudiciales: quia d. l. ab ea parte. cum ſimilibus, intelligitur de actu iudiciali geſto à iudice: & ita hîc propter præſentiã iudicis, de qua notarius atteſtatur. Nihilo minùs de iſta deciſ. probabiliter dubitari poſſet: & non eſt dictũ, prout dicit do. Ant. in d. c. fraternitatis. quòd iſta tactura ſit ſolennitas intrinſeca: quia ſi hoc eſſet uerum, tunc iurans non tactis ſcripturis non obligaretur ex iuramento: quia deficiẽte ſolẽnitate intrinſeca deficit actus omnino, l. j. in prin. ff. de uerb. oblig. & ſequeretur, quòd ſi teſtis deponeret non tactis ſcripturis, non poſſet puniri de periurio: & quòd non ſolùm concurrentibus pręſumeretur tactura, per text. in d. l. ſciendum. ff. de uerb. oblig. Et de prædictis uide etiam aliquid per Bald. in authen. ſi quis in aliquo. C. de eden. per Bart. in l. admonendi. ff. de iure iur. per do. Ab. in c. quid autem. in j. col. j. de iure patro. per Bald. in proœmio ff. uerſic. itẽ no. & in l. iij. in princ. ff. de iureiur. & in l. j. in princ. ff. de ferijs. ¶ Item in quantum do. Ant. & do. Abb. in lectura antiqua dicũt, quòd ſi teſtis obtulit ſe iurare, & pars petijt deferri iuramentum teſti, & iudex non detulit, non ualet dictum teſtis: & allegant Iac. But. & Bart. in l. uideamus. §. deferre. ff. de in lit. iur. adde, quòd licet Bald. loquatur in iuramẽto in litem, tamen dictum Doctorum probari poteſt ratione: quia ſicut quando iudex repellit omnino uolentem probare, probatio propter hoc non habetur pro perfecta, ſed tenetur ad intereſſe parti, l. ſi quãdo. in fin. C. de teſti. & in l. argentarius. §. cùm autem. ff. de eden. ita eſt dicendum, ſi non admittit probantẽ debito modo: quia paria ſunt non facere actum, uel non ſolenniter, c. abbate. de re iud. in vj. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iud. Si enim probatio haberẽt pro perfecta, quando fuit oblata: ergo nihil intereſſet partis: & ſic nõ poſſet agere contra iudicem. Cuius contrarium dicitur in
8 dictis iuribus. ¶ Item in quantum prædicti dicunt, q† notarius ſine iudice non poteſt teſti iuramentum deferre, allegando Bart. in d. §. deferre. adde, quæ dixi poſt do. Abb. in c. cùm cauſam. ad fi. §. eod. & in c. quoniam contra. in j. q. §. tit. j. Sed in quantum do. Anto. hîc expreſsè ſentit, ſufficere iudicem eſſe præſentem, conſidera, ſecundum do. meum hîc, quòd Bart. requirit copulatiuè pręſentiam & mandatum: & non uidetur, quòd præſentia ſola ſufficiat: quia talis interuenit, ut authorit s: præſtatur enim à ſuperiore, ad quẽ nihil intereſt ratione proprij intereſſe, c. cũ conſuetudinis. §. de conſuetu. Sed ille, qui debet authorizare, non debet hoc facere præſens & tacens, l. iij. & ibi Bartol. ff. de autho. tut. Vnde dixit generaliter Bart. in l. quæ dotis. in ult. col. ff. ſol. mat. quòd ſcientia & patiẽtia illius, ad quem actus pertinet cura & ſolicitudine, præiudicium tamen pertinet ad tertium: non inducit conſenſum, per d. l. iij. Sed in quantum Bart. loquendo copulatiuè uidetur ſentire, quòd non ſufficiat mandatum ſine præſentia: adde, quòd illud eſt limitandum non procedere in caſibus, in quibus committi poteſt teſtium receptio: quos dixi in d. c. cùm cauſam. §. eod. ¶ Vltimò dicit do. Abb. in lectura antiqua, quòd ſi contra teſtem præſentem in iudicio, ut deponat opponatur, quòd non fuit citatus, nec ſtimulatus à parte, ualet eius dictum, etiamſi non fuit citatus: & allegat Spec. in tit. de teſte. §. ſequitur. ubi hoc non reperio. Non obſtat, quòd uideatur ſe monere, & ſic eſſe ſuſpectus, per l. quæ omnia. ff. de procu. qa ex quo terminus fuit ſtatutus parti ad producendos teſtes, præſumitur neceſsitatus, uel ſaltem ſtimulatus à parte, & propter hoc ad iudicium ueniſſe. Et hoc eſt cõtra rudes quotidie contrarium aſſerentes, ſecundum ipſum: pro quo uide ſemper Rotam deciſ. cccl vj. incip. item fuit dubitatum. in nouiſsimis, cum ijs, quæ dixi in c. ij. in ij. q. uer. quarto caſu. §. eod.

SVMMARIVM.

1 Collatio beneficiorum an poſsit competere laico ex priuilegio.
2 Appellationis cauſa ſi exprimatur alternatiuè, ſufficit unam ueram eſſe.

CAPITVLVM XL.

Dilecto. ¶ Delegatus neceſſarius in teſtem remouetur à iudicando, & alius ei ſubrogatur. H. D. ¶ Et per iſtũ
1 latione, ſicut in c. ſi. de offi. uica. in vj. habes, q† ius cõferendi prębendas poteſt laico, etiam fœminę, cõpetere: ſed quia hoc eſt cõtra c. ſi quis deinceps. cũ multis ibi poſitis, xvj. q. vij. & c. cũ terra. & c. Meſſana. §. de ele. ideo dicunt hîc Hoſti. Ioã. An. & alij, q habebat hoc iſta commiſſa

mitiſſa ex priuilegio Papę, quod eſſe poteſt, ſecundum eos: quibus adde glo. j. in ſi. in c. imperium. x. diſtin ct. & xv. q. vij. in ſumma, quæ dicit, quòd rex Apuliæ habet ex priuilegio Papæ inueſtituras beneficiorum: quas gloſ. approbat Ioan. And. in Spec. in tit. de delegato. §. nunc tractemus. uer. ſed nunquid legatus. Idem tenet Inno. in c. quod ſicut. in gl. quę incipit, epiſcoporum. §. de elec. & ibi Io. An. do. An. & do. Abb. & Ioan. And. Pet. de Ancha. & Dom. in c. ij. de præben. in vj. & Ioã. And. & do. Ant. in c. nobis. in pen. col. j. de iure patro. & Io. An. in Spec. in rubri. de præben. §. pen. & glo. in c. laicis. xvj. q. vij. & Archi. latè in c. hortamur. lxxj. diſtinct. & Bald. loquens de rege Anglorum in l. reſcripta. in pen. col. C. de preci. impe. offe. & Pet. de Anch. in cle. per literas. de præben. & do. Ant. in c. Meſſana. & in c. in noſtra. §. de reſcrip. & do. Abb. in c. dilectus. §. de offic. lega. & do. Ant. in c. quanto. §. de iudic. & in c. præterea. el j. j. de iure patro. & Imol. in c. quod in dubijs. in j. notabili, & in ulti. col. §. de renuncia. in c. ad ſupplicationem. in iiij. notabili, eo tit. & do. Ant. Imol. & do. Abb. in c. dilectus. el iij. j. de præben. & do. Abb. in rubr. §. de iudi. in iij. col. & eſt tex. in c. Adrianus. el ij. & in c. in ſynodo cõgregatis Romæ. lxiij. diſt. Et iſto caſu non habet locum ille modus arguendi, Tantũ operatur conſuetudo, cuius initij memoria non extat, quantum priuilegiũ: l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æſti. c. ſuper quibuſdã. j. de uerb. ſignif. Ergo cõſuetudo talis poſſet idem inducere, ſi hoc poteſt priuilegium Papæ: quia illud habet locum data capacitate. Sed ubi non eſt capacitas, non procedit huiuſmodi æquiparatio, ut magiſtraliter determinat Io. An. in proprijs terminis in d. c. ij. de præbẽ. in vj. & ſecundum eius dicta conſuluit do. Car. requiſitus à comite Segniæ, conſil. lviij. incip. Propoſita quæſtio. & ſequitur etiã Domi. in c. catholica. circa fi. xj. diſt. & do. Ant. in repet. c. peruenit. in vj. col. j. de cenſi. & do. Abb. in c. nouit. §. de iudic. & in c. quanto. in j. not. §. de conſue. & c. ad aures. in j. no. & in c. cauſam. j. de pręſcri. ¶ Alij exponunt iſtum tex. donatione, i. præſentatione, prout loquitur c. fi. j. de conceſ. præbend. ubi eſt text. de eodem facto cum iſto. Et tũc ex hoc colligit dom. meus hîc ultra Doc. caſum ſingularem, quòd procurator uniuerſalis etiam cum libera, non uidetur habere mandatum ad præſentandum clericum in beneficio: quia ad donandum requiritur ſpeciale mandatũ, d. c. fi. de offi. uica. in vj. l. ſi contra iuris. §. ſi filius. ff. de pac. quod eſt multùm notand. ſecundum ipſum. ¶ Et per iſtum text. in fi. habes caſum mirabilem, in quo remittitur cauſa ad priores iudices, à quibus fuerat appellatum, etiam probata iuſticia appellationis: quod eſt contra regulã traditam in c. ut debitus. & in c. cùm ſpeciali. §. porro. & in c. interpoſita. §. j. j. de appel. ¶ Sed ſoluit hîc Abb. antiquus, quem ſequitur do. Ant. do. Abb. & Inno. facientes de hoc dicto teſtum, quòd ideo cauſa hîc remittitur ad priores iudices: quia dato, quòd ipſi errauerint, fuit ante deciſionẽ huius decret. iſte error probabilis: unde non poſſunt dici primi iudices ſuſpecti, quaſi doloſè, uel per ignorantiam grauauerint partem antè, cùm ceſſet cauſa, propter quam cognitio deuoluitur ad iudicẽ ad quem, ſcilicet ſuſpicio priorum iudicum, ceſſabit etiam iuris diſpoſitio. Et hoc pulchrè limitant iura prædicta, quicquid dixerit hîc do. Car. Sufficit enim, quòd dicta ratio timoris ceſſat, ex quo caſus erat dubitabilis, maximè quia Bar. in l. eius. ff. de app. recip. declarãs d. c. ut debitus. expreſsè uult, quòd diſpoſitio illius c. ſurgat ab iniuria, quam infert iudex parti grauando ipſam: allegat l. ſine procuratiõe, C. de app. ¶ Et ex iſtis habes unam ſolennem limitationem ad iura dicentia, quòd ſi iudex ad quẽ, pronũciat bene appellatum ab interlocutoria; deuoluitur ad eum cognitio ſuper toto principali, ut p gl. in uerbo, alioquin. in d. c. ut debitus. & habetur in c. accepta. eo. ti. quia illud fallit, niſi iudex à quo, malè pronunciaſſet in caſu ualde dubio per Papam non deciſo: quia licet pronuncietur bene appellatum, non tamen deuoluitur cognitio totius cauſæ ad iudicem ad quem, per iſtum tex. ſecundum hunc intellectum. Et hoc bene nota. Alio modo ſoluit etiam do. Ant. hîc dictum contrarium, uidelicet quòd hîc nouus iudex aditur: unde propter mixturam ad primum fit remiſsio. Per quæ uerba datur alia ſingularis limitatio ad dicta iura, uidelicet quòd ſi iudici appellationũ ad datur alius iudex, non deuoluitur tota cauſa ad iudicẽ ad quem: ſed quamuis pronunciet malè iudicatum, reuertitur ad illos duos: & ſic ratione adiuncti ceſſat dicta ratio, propter quam aliàs cognitio non reuertitur ad malè interlocutum. Facit gl. in ſimili in cle. ij. in uerbo, directo. ibi, niſi falſitas. de teſti. & text. in c. ſeries. ſecũdum unum intellectum, §. eo. & quod no. Bar. in l. ij. in princ. ff. de uerb. obl. & Doc. in c. fi. j. de ſymonia. Sed iſtud non placet do. meo hîc, & bene: quia non ceſſat dicta ratio in illo, qui iudicauit, licet alius ei adiungatur, etiamſi plures adderentur: quia poſſet cęteros in ſuam ſententiam trahere, l. ſi in tres. ff. de arb. ſecundũ ipſum.

¶ Sed tu diligenter conſidera, quòd ex dicto do. Ant. aliud reſultat, uidelicet quòd ſi loco iudicis alius ſubrogaretur de nouo, dum pendet appellatio ab interlocutoria, & pronunciatur malè iudicatum, tamen reuertetur cauſa ad iſtum nouum, poſtquam in eo ceſſat dicta ratio: quod reputo nouum & ualde pulchrum. Et eodẽ modo, ubi inuenires caſum, ĩ quo ceſſaret ratio iniquitatis præſumptæ in primo iudice, ceſſarent iura prædicta: quia ita generaliter probant oẽs ſolutiones Doc. hîc. Et iſtud non tradas obliuioni. ¶ Vltimò per iſtum tex. in uerbo, uel ſuperſederetur. no. hîc do. Ant. & Inno.
2 quòd † ubi cauſa appellandi exprimitur alternatiuè, & in una parte eſt iuſta, in alia nõ, ualet appellatio propter partem iuſtam: quia ſi iudices erant hîc dati ſine clauſula, Quod ſi non omnes, iniuſta erat pars appellatiõis: quod procederet iudice excluſo, per c. cauſam. §. de offic. deleg. ¶ In gl. in uerbo, recuſaſti. ad fi. ibi, ſatis honeſtum. Dic, quòd ſi delegatus proceſsit ad aliquẽ actum, adeò ut præſumatur affectus ad cauſam, nõ poterit eſſe teſtis, ubi fuit iudex; d. c. ſtatuendum. Si autem delegatus cõmiſit alteri in principio, ſecus: quia amplius non poteſt cauſam reaſſumere, nec ad ipſum appellatur: c. ſi delegatus. de offi. deleg. ĩ vj. Si uerò ſubdelegauit non in totum, uel erat ordinarius qui delegauit, tunc uidetur, quòd iſti non poſſunt teſtificari: quia cauſa debet ad eos reuerti: & nõ eſt credendum, quòd contra ſuum teſtimonium ſint iudicaturi. Tamen contrarium determinat hîc do. Abb. per multa: quia cauſa reuertetur ad ipſos, non ut iudicent, ſed ut alteri cõmittant, ut in ſimili per glo. in c. querelam. §. de elec. ut hîc pleniùs per ipſum, ſecundum quam expedias alias gl. quia dictis ſuis non eſt addendum.

SVMMARIVM.

1 Iudex laicus cognoſcit de iure patronatus inter beneficiatum & fundatorem eccleſiæ.
2 Ius patronatus qualiter acquiritur ex ſola fundatione.
Confeſsio ad liberandum etiam facta uerbis enunciatiuis, ualet, ſed non ad obligandum: Poſt nu. 2. uerſi nota tertiò.
3 Teſtes quando producuntur etiam quadam uia extraordinaria, debent citari, quorum intereſt. & nu. 4.
5 Reus poteſt uti remedio, ut teſtes examinentur ad æternam rei memoriam.
6 Actor non poteſt regulariter teſtes producere ante litem conteſtatam. & nu. 7.
8 Reus poteſt agere contra actorem, ut faciat ſibi inſtrumentum ſuper iure ſuo: putà, ſuper pacto de non petendo, &c.
9 Debitor, qui ſoluit, poteſt agere contra creditorem, ut reddat hypothecam.

CAPI-

CAPITVLVM XLI.

Significauit. ¶ Ne probationũ copia depereat, citato aduersario, testes recipiuntur ad æternam rei memoriam. H.D. & habet materiã ualde solennem, quam ultra nostros reassumit Bald. in authen. sed si quis. C. de testi. & ultra alios do. Card. hîc. ¶ No. primò iuncta suprascriptione, secundũ do. Car. quòd † iudex laicus potest cognoscere de causa, quæ est inter beneficiatum & fundatorem beneficij super liberatione à iure patronatus: non enim dicitur in suprascriptiõe, quòd fuerit clericus, nec esse præsumitur, nisi probetur, c. ex literis. cum ibi notatis: s̃. de transac. & tradit in c. cùm adeo. s̃. de rescrip. nec apparet, quòd Papa ex speciali commissione sibi causam delegat, sed tantùm ei scribit, tanquam ordinario excitando eius iurisdictionẽ, iuxta c. licet. s̃. de offic. ordi. ¶ Ex quo no. singulariter, fm ipsum, quòd licet causa iuris patronatus sit annexa spiritualibus, c. quanto. s̃. de iudi. non tamen est sic annexa causa prædicta, quando agitur de excludendo patrono à iure patronatus. Et est ratio: qa de patronatu non habet cognosci, secundum ipsum. Pro quo optimè adduci possunt notata per Bart. in l. Titia. ff. solu. mat. & clariùs in l. omni. C. de sac. san. eccle. & in l. quoties. C. de iud. & in l. ij. ff. de iur. om. iud. & per Fed. consi. cxcij. incipiente. Facta est lex. & consi. ccxlvij. incipiente, Domino Andreæ. & Ioan. And. & do. Ant. in c. tuam. de ordi. cog. & in c. cùm sit. s̃. de fo. compet. ubi dicunt, quòd de quæstione spirituali consistente in iure, putà an matrimonium fuerit legitimum, uel nõ, laicus cognoscere non potest: sed de spirituali consistente in facto potest, putà an talis fuerit desponsata, uel nõ. Et ex eo. tex. notat do Card. hîc, quòd ille iudex debet examinare testes ad æternam rei memoriam, ad quem pertinet causæ cognitio ordinaria. Et hoc est, quod dixit no. Bar. in l. cum ij. §. eam transactionem. ff. de trãsac. & do. Ant. in simili in c. fi. j. de fide instru. ¶ No. ibi, fundationis tempore. secũdum do. Car. & do. Abb. quòd † ex sola fundatione ecclesiæ acquiritur ius patronatus, licet fundator hoc ius expressè non reseruauerit: sufficit enim, quòd tempore fundationis istud ius non remiserit: & transit etiam ad hæredes, licet fundator non dixerit: quia non citarentur hîc hęredes, nisi eorum interesse: & facit c. filijs. xvj. q. vj. Et dicit Bald. ibi, quòd si ecclesia tempore ædificationis nascatur libera, nũquã recipit seruitutem, sed serua bene potest liberari. Et ex hoc dicit Bald. in istis terminis in l. unica, in fi. C. de rei uxo. act. quòd qui non apponit pactum in initio, non potest postea apponere in traditione. Et de istis est glo. in uerbo, constitutum. ad fi. in c. cùm dilectus. s̃. de consuet. quam dicit ibi Imol. esse meliorem de corpore iuris, quòd post ecclesiam ædificatam non possunt patroni nouum onus adijcere etiam consentiente episcopo. Et de materia dic, ut ibi per omnes, & per do. Anto. in c. præterea. el j. j. de iure patro. & Inno. in c. in Lateranensi. in fi. j. de præben. per do. Car. consi. xj. incip. quædam societas. per Do. in c. cùm ecclesia. de præbẽ. in vj. per Fed. consi. ccxlvij. cum similibus. ¶ No. tertiò ibi, nihil iuris. secundum do. Car. quòd confessio ad liberandum, & per uerba merè enunciatiua, etiam sine causa, sufficit. Ad id allegat gl. in l. tale pactum. in princ. ff. de pact. Secus ad obligandum, per c. si cautio. j. de fide instru. Hîc tamen omnino non fuit per uerba enunciatiua, ut probant illa uerba, liberam esse uolentes. sed tamen dictum est uerum, secundum ipsum. Pro quo uide Imo. & alios in c. si cautio. Postea subdit do. Card. q̃ per ista uerba, nihil iuris. intelliguntur perdidisse omnia iura fundi, & commoda iuris patronatus, scilicet alimentandi, præsentandi & honoris: sed quo ad incõmoda, nõ sunt absoluti: quia non potuerunt se in hoc liberare. Vnde tenentur instare, ut reuocentur malè alienata, iuxta c. si quis presbyterorum. j. de reb. eccles. non alie. ¶ No. quartò ibi, timens, quòd futuris dispendijs est pręoccurrendum: & dicit Hostien. quem alij sequuntur, quòd licet per eosdem testes, per quos probatur fundatio, per eosdem possit probari liberatio: & sic stante ordinario, non uideretur utendum extraordinario remedio, l. in causæ. ff. de mino. tamen potest esse, q̃ per alios testes probat, quòd fundauit, quàm per eos, qui interfuerunt liberationi, uel fortè de fundatione aliter, quàm à testibus, docebatur. Et si diceretur, quòd superat aliud remedium ordinarium, per l. sicut datã. C. de lib. causa. uidelicet conditio ex illa l. ad faciendã chartam liberationis: respõdet hîc do. Card. quòd hoc remediũ est pinguius, cùm sufficiat ecclesiæ posse probare liberationem, & expediat se exonerare litibus: sed ex conditione illius l. oporteret litigare usq̃ ad sententiã inclusiuẽ: quia hîc sufficit sola exceptio. Ex quo no. bene, quòd ad extraordinarium remedium recurri potest, si ex eo magis prouidetur. Et si diceretur, quòd etiã hîc erat periculum in instrumento, ne antiquitate deleretur, uel in posterum abnegaretur, tanquam factum à non notario, respondet Hostien. & do. Car. quòd non sic faciliter deletur instrumentum, & potest innouari, c. cùm dilecta. j. de consi. uti. uel inuti. Ad aliud de notario dicit, quòd poterit probari eũ fuisse notarium per alia sua instrumenta & comparationem literarum, uel per matriculam, in qua inuenitur descriptus. De qua per Inn. & alios in c. j. j. de fide instru. Ex quo no. singulariter, secundum do. Abb. modum probandi & impugnandi instrumẽta antiqua: & uide Inno. in c. ueniens. j. de uerb. signif. ubi ponit, qualiter probetur, quòd scriptor instrumenti fuit notarius, uel non. ¶ No. ultimò ibi, denunciando. quòd † etiam, quando testes producuntur indirectè quadam uia extraordinaria, debent citari, quorum interest. Ad idem tex. in authen. sed & si quis. C. eo. quòd amplificat c. ij. s̃. eo. Qualis autem debeat esse ista citatio, & an sufficiat ad domũ, uide Bart. in l. iiij. §. prętor. ff. de dam. infe. & ibi Imo. & Ro. & Ioan. And. in regula, præsumitur. in solutione, de reg. iur. in vj. & Bar. & Bald. in d. authen. sed & si quis. & Inno. & alios hîc, & Imo. in c. fi. de eo, qui mit. in pos. Et communiter dicitur, quòd si est receptio testium suspensiua, ut quando receptis testibus sigillantur propter causam futuram, iuxta c. quoniam. in prin. s̃. ut lit. non contest. non requiritur tanta citatio, sed communis ad domũ. Sed si recipiuntur, ut publicentur: ut in casu isto, tunc requiritur uera contumacia præcedente citatione: de qua in c. ex tuæ. j. de cle. non resi. & in d. c. fi. ratione prejudicij, quia talis receptio fundat probatiões precisè. ¶ In gl. ij. ibi, hîc statim publicantur. Contrarium tenet Spec. in tit. de teste. §. nunc tractemus. uer. aliàs autem. scilicet quòd non publicantur, sed consignantur, seu sigillãtur, sicut in d. c. qm̃. quia si publicarẽtur, tolleretur partib. facultas producendi alios testes: & sic retorqueretur in læsionem: quod est inductum ad fauorem, contra l. quod fauore. C. de legi. & exponit istum text. ibi, publica monumenta, i. publicam scripturam manu publica factam, non autem publicatam. Sed Ioan. And. ibi, & Bart. in d. authen. sed & si quis. & do. Anto. & do Abb. & Imol. hîc tenent contrarium, per istum text. non uiolando. Nec obstat ratio Spec. quia imputet sibi pars, quæ non producit testes ultra illos, qui producuntur, siue sit ipse producens, siue aduersarius: ex quo est ei denunciandum, ut hîc per eos. ¶ In † eadem gl. ibi, sed hoc non est uerum. Et hoc cõmuniter tenent Doc. fm Imo. hîc, q̃ etiã i casu isto potest obijci in personas, cùm non reperiatur in iure oppositũ: & satis est, quòd permittatur receptio testium: ideo pœna nõ debet imponi parti, nisi à lege exprimatur. Facit glos. in c. fi. j. de iurepa. & quod not. gl. in c. ij. de dolo & contu. in vj. dicens, quòd contumax in uno articulo non censetur cõ

tumax

tumax in alio. Et dicit do. Abb. quòd est casus, quasi in terminis, in c. accedens. el j. s̃. ut lite nõ contes. & etiamsi fuisset præsens, & non oppositum, non amisit facultatem opponendi, quã sciebat sibi competere. Dicunt tamen do. Abb. & Imol. hîc, quòd opinio contraria, de qua in glos. posset procedere post publicationem, ut tunc nõ possit opponere cõtra testes, nisi in casibus, de quibus in c. præsentium. suprà, eo. ¶ In ea glos. in fi. De materia, quando & à quo peti possit receptio testiũ, de qua hîc, uide magistraliter per Bart. in authen. sed & si quis. C. eo. & ibi per Bal. in pe. col. & per Bart. in l. in lege Aquilia. §. si deletum. ff. ad l. Aquil. & do. Anto. & do. Card. & Imol. hîc. & per Imo. & Ro. in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infe. per do. Ant. in c. causam. el ij. in fi. col. j. qui filij sint legi. & latissimè per Bald. in peculio Innocentij, in uer. silentium. & per Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. in v. col. ff. pro socio. Et substantialiter pone duas
5 conclusiones. ¶ Prima conclusio. Reus † potest hoc remedio uti, ut testes examinẽtur ad æternam rei memoriam, l. pupillus. C. de usuris pupillar. quia non potest ipse cogere actorẽ, ut agat, l. j. C. ut nemo inuitus. Ideo præparat sibi exceptionem, secundum omnes in locis prædictis. Et si diceretur, imò potest alio remedio uti, uidelicet petendo officium iudicis, ut imponatur silentium actori, ut eleganter per gl. Bar. Ang. Pau. de Cas. in l. si contendat. ff. de fideiuss. & Bar. & Sal. in l. si pater. C. qui bonis ce. poss. Bald. in l. ij. C. ne filius pro patre. & Ang. in l. si cut. in iij. col. C. de præscrip. xxx. an. & Bar. in l. Aurelius. §. centum. ff. de lib. leg. & Bar. in l. j. ff. de condictione ex lege. & Bal. in rub. C. eo. respondet do. Ant. & Imol. & do. Abb. hîc, & Imol. in l. ij. in princ. ff. sol. mat. quòd dictum remedium datur ex quadã æquitate potiùs, quàm ex rigore: & ideo non excluditur istud remedium, quod similiter datur ex æquitate. Et ista est una limitatio ad l. in causæ. ff. de min. quia ubi concurrit extraordinarium remedium cum alio extraordinario, unum non cedit alteri, secundum ipsos allegantes glo. in d. l. prætoribus. C. ad l. Aquiliam. & Dy. & Bar. in l. in prouinciali. ff. de oper. noui nun. & Inno. in c. intermissa. j. de præscript. Alias limitationes ad regulam d. l. in causæ. uide per do. Abb. in c. ex parte. in ult. col. s̃. de rescript. & Ro. in d. l. in prouinciali. & unam dixi suprà in quarto notabili, per quam apparet: quia non præualet remediũ faciendi fieri in sententia, iuxta ea, quæ dicentur in glos. sequenti. Et habet locum ista conclusio, etiamsi reus posset esse actor, si uellet, secundum Bart. in locis præalleg. & Hostien. & do. Anto. & alios hîc, & Bald. & Ang. in d. authen. sed & si quis. & Anto. in c. Albericus. j. eo. per istum text. quem dicit Imo. hîc, non reperiri alibi: & esse meliorem de corpore iuris. Poterit enim hîc uterq̃ agere, & uterq̃ conueniri: nam patroni poterant agere confessoria, & petere pronunciari sibi competere ius patronatus, & presbyter poterat agere negatoria, negando ecclesiam seruitutem aliquam habere: & petendo sic pronũciari, secundum no. in c. examinata. s̃. de iudic. & in c. abbate. j. de uerbo. signi. & sic
6 utriq̃ competebat actio. ¶ Secunda conclusio. Actor † regulariter hoc remedio uti non potest: nam propter regulam, quæ habet, quòd lite non contes. testes nõ recipiantur: suprà, ut lite non contes. per totum: tũ, quia ipse potest mouere actionem super eo, quod sibi debitum putat: & nõ solùm, si competit sibi actio, sed etiã si competere potest in tempus futurum eueniente conditiõe, iuxta d. l. in l. Aquilia. Ita pro regula traditur in locis prædictis. ¶ Fallit in casu c. quoniã. in princ. suprà, ut lite non contest. uidelicet quãdo actor timet de morte, uel absentia testium, ut in casibus, de quibus in l. ij. cum seq. ff. de dona. causa mor. Et isto casu nõ seruatur forma, de qua hîc: sed illa, de qua in d. c. quoniam. Qui tex. habet etiam locum, quando in tempus potest actori superuenire facultas agendi: quia si testibus est cariturus, potest actor petere eos recipi, d. l. ij. Aquilia. ubi casus sing. de quo facit festũ Bart. ibi, & Bald. in c. si qui
7 testium. s̃. eo. ¶ Item † fallit hæc conclusio, si haberet potestatem negandi de iure, sed non de facto: putà, si per cauillationes protraheretur libellus actoris, & litis cõtestatio impediretur: quia propter dubiũ recessus, uel mortis testium, recipientur testes lite non contest. sicut si nunquam fuisset oblatus libellus, secundum Bal. in d. authẽ. sed & si quis. Allegat. Inn. in d. c. quoniam. Idẽ, si per tyrannidem non potest lis contest. de facto, licet subsit actio, secundum Bal. ibidem. Allegat Hosti. in d. c. quoniam. Idem, si non potest superuenire facultas agẽdi, nisi examinatis & publicatis testibus: quia debẽt examinari & publicari in forma huiusmodi decre. etiã non decessuri, uel uerisimiliter periturí, secundum Bar. solenniter in locis præallegatis. Dat exemplum in hærede, qui petit testes recipi & publicari, maximè in testamento, in scriptis: quia nisi hoc habeat priùs, nõ potest agere, cùm non sit de testamento certus, nisi publicatis testibus testamenti, l. publicati. C. de testa. & in l. j. & ij. C. de secun. tab. & l. illud. ff. si pars hæred. pet. Et de hoc exemplo latiùs per Bal. in d. authen. sed & si quis.
8 ¶ In † glo. pe. in fi. No. bene gl. quæ quotidie allegatur, secũdum Imo. hîc, quòd potest reus a agere cõtra actorem, ut faciat sibi instrumentũ super iure suo: putà, super pacto de non petẽdo, uel super libertate rei quã tenet, uel super pecunia quã sibi soluit: & facit tex. in l. si quis fundum. §. fi. cũ l. seq. & quod ibi Bar. ff. locati. & tex. in l. à colono. ff. de usufru. lega. De quo etiam uide Bart. in l. si finita. §. elegãter. ff. de dam. infe. ubi idem dicit esse in actore, quando de præsenti agere nõ potest ad idem, qd̃ erat principaliter in obligatione deductum. Ad quod uide tex. in l. ea parte. secundum unam lecturam, quam ibi extra gl. ponit Bart. ff. de uerb. obl. & tex. Sal. & Bald. in l. si data opera. ff. de lib. causa. Et pro hoc, quia illud, quod tibi nõ nocet, mihi autem prodest, facere debes, l. ij. in princ. ff. sol. mat. cum materia. Et si ille, qui denegat mihi facere instrumentum, dicit se nolle, quia faciliùs contra ipsum probarem ius meũ, nõ auditur, cùm dicat turpitudinẽ suam, l. tranſactione finita. C. de trãsa. & ita etiam tenet Bal. in l. instrumenta. C. de fideicom. de quo etiã per Bart. in l. si quis accepto. ff. de cõdi. cau. dat. & in l. dedi tibi pecuniam. & in fi. prin. eod. tit. & in l. q tabulas. in prin. ff. de fur. & do. Ant. in c. sin autem. circa fi. s̃. de rescript. & Bald. in l. j. ad fi. C. de pact. conuent. & in authẽ. si quas ruinas. C. de sac. san. eccl. Et ibi etiam notanter dicit, quòd si uariati sunt confines rei in emphyteusim concessæ post factã concessionem, potest concedens petere ab emphyteuta, ut eandem obligationẽ per instrumentũ renouet adaptatis confinibus, ne cõtingat de idẽtitate rei dubitari in præiudiciũ cõcedentis. Et adde Ang. in l. si pupillus. in princ. ff. de noua. ubi dicit, quòd in istis casibus non tenetur debitor facere instrumentum creditori cũ clausula guarentigię: per quam potest incipi ab executione: quia grauaretur in eo, in quo nõ esset obligatus: sed faciet instrumentum simplex. Et istam glo. allegant Bart. Imol. & Ro. in l. ij. in princ. ff. sol. mat. & est bonus

tex.

c. cùm causam.

a Reus] Adde tu, quid econtrà, an debitor, & sic reus, potest cogi instrumentum fãcere creditori, et sic actori? Vide Bar. in l. si finita. §. eleganter. ff. de dam. infe. & in l. ij. ff. sol. ma. & in l. dedi. in j. col. ff. de condi. ob causam. Bal. in l. nostram. in iiij. col. C. de testa. Et tu adde, & dic, q̃ regulariter non tenetur quis cauere, si de cautione nihil fuit actum, ut per Bar. in d. l. dedi. in j. col. in uer. dic ergo. Et etiam nõ tenetur cauere, quando ille, qui petit cautionem, habet aliud remediũ, ut ibi per Bartol. Et istæ ueniunt ad limitationem l. in omnibus. ff. de iudic. de qua limitatione uide Bar. in l. quibus diebus. in uersi. itẽ quæro. ff. de condi. et demonstra.

a Nunquam] *Adde tu, quare hoc est, quòd nõ possum compellere aliquẽ, ut faciat mihi quitationem generalẽ: Dic, quòd liberatio generalis dicitur captiosa: text. est in l. cùm Aquiliana. ff. de trãsactio. & ideo creditor non tenetur inuitus facere debitori quitationem generalem, sed solùm de datis et receptis, l. plures. C. de fi. instru.* Ita Bar. in *d. l. cùm* Aquiliana. *in uer. ex quo potes. ubi* Ange. *Fulg. &* Paul. de *Cast.* Et *pro opi.* Bart. *& aliorum adde tex. mirabilem in l. iij. §. contrarium. ff. de cõtrario iud. tut. et ibi gl. et idem tenet* Dy. Oldr. *Alber. &* Bal. *ibi, et* Bal. *in l. pactum. in xvj. q. C. de coll.* Sali. *in l. sicut. C. de lib. caus.* Ludo. Ro. *in consili. suo clv. inci. præmissum laudum.*

text. in c. longinquitate. & c. sæpe. xij. q. ij. & uide Pau. de Cas. in l. omnibus. ff. de iudi. ubi ponit, an possit cogere debitorem, ut faciat instrumẽtum de debito conditionali: & allegat gl. in l. chirographis. ff. de admini. tu. Et dicit Imo. in l. huiusmodi. §. si ita legatũ. de leg. j. quòd tenetur creditor facere instrumentum solutionis, sed nõ acceptilatiõis. Pro quo facit, quòd no. Bart. in l. cùm Aquiliana. ff. de trans.
a ubi dicit, quòd nũquam[a] possum cõpellere aliquem, ut faciat mihi quita-
9 tionem generalem. ¶ Et † adde, quòd debitor, qui satisfecit, potest agere cõtra creditorem actione pignoratitia, ut reddat hypothecam, secundũ glos. quam no. ibi Pau. de Cast. in l. si pecuniam. ff. de pig. act. facit l. dissolutæ. & ibi Bald. C. de condi. ex lege. Et adde, quòd si creditor, cui est satisfactum, non uult facere instrumentum quitationis, possum eum compellere, l. epistola. §. Lucius. ff. de pact. & expresius in l. nihil. ff. de adi. legat. ubi dicit, ꝙ quando requiritur aliquid cancellari, non est opus abrasione expressa, sed sufficit cãcellatio per signum, uel etiam ex facto. Et sic in proposito infertur, quòd sufficit cãcellatio debiti signo. Istud tamen generale dictum limita, nisi requireretur cancellatio in pœnam delicti, & in odium facti, ut omnis memoria aboleatur: q̃a oportebit cassare per abrasionem totalem, secundum Bald. in authen. cassa. C. de sacr. san. eccles. & do. Abb. in c. nouerint. j. de sen. excom. Qualiter autem fiat cancellatio signo, uide glo. j. in l. si quis libertatẽ. in prin. in uerbo, adductam. ff. de petitione hæreditatis: & in l. inductum. C. de solut.

SVMMARIVM.

1 *Pretium rei qualiter probatur.*
2 *Deceptio per dolum nullo pacto est licita.*

CAPITVLVM XLII.

Cum causam. ¶ Si materia alicuius antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subijcitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci. H. D. Et non est mirum: quia cùm hîc probato excessu pretij oporteret probare quantitatem excessus: quæ probatio non fuerat prius necessaria: determinatur nunc quantitas, in qua cessat timor subornationis. Et quamuis antiquũ capitulum repetatur, tamẽ istud nouum sustentãt illud, sicut de testibus falsis & corruptis dictum fuit, c. licet. s̃. tit. j. Et dicit hîc eleganter Bal. quòd hîc dicebatur, rem fuisse uenditam pro l. & testes dicebant, quòd res ualebat centũ & ultrà: nam ista dictio ultra, nihil operatur in teste propter suam incertitudinem, ut dixit in d. c. licet. in x. nota. Vnde nõ est saluum emptori ius supplendi pretium: quia non apparet, quantum sit excessus, nec est fundata conditio ex l. ij. C. de rescin. uen. quæ requirit excessum saltem in uno nummo, & propter illud modicum suppleri totum residuum pretij uerum & uisum. Et quia dictio Vltra, nihil signat, ideo cessat remedium d. l. nisi aliud probetur: & hoc reperitur expressum in hoc capitulo melius, quàm alibi, secundum ipsum. Et idem uoluit ipse Bal. in d. l. ij. in pe. col. & expresius Imo. in c. pen. in ult. char. j. de empt. & uen. dicens, non esse locum remedio d. l. quando non probatur excessus dimidiæ, sed solùm dicitur, Et plus. Et hoc est mirabile, si est uerum. Sed Sal. in d. l. ij. in xv. col. tenet contrarium, attento quòd sufficit unus denarius minùs dimidia, ad hoc ut sit locus remedio d. l. ut dicit Bal. hîc: & per plura probat idem Bal. in d. l. ij. Ergo de necessitate in casu prædicto probabit. Et istud multum consonat: quia uidetur, quòd dictum testis de necessitate concludat intentum actoris: quia aliàs dictio Vltra, uel Plus, non operatur in teste, quando materia non cõtentatur de minimo pluri, sed ex quo hîc sufficit unus denarius, uidetur quòd illud, Et plus, saltem hoc importet. Præterea cõsidero, quòd do. Ab. & do. Ant. hîc in positiõe casus expresè dicũt, quòd per ista uerba, Vltra dimidiam iusti pretij, prolata à testib. erat probata deceptio, nec erat necesse aliud probare, si emptores uoluissent rescindi contractũ, restituẽdo rem recuperato pretio: sed quia iuxta electionem emptoribus datam ad l. ij. dicebãt se uelle iustum pretium supplere, retenta re: ideo necessaria fuit probatio ueri pretij, de qua hîc: & istud, ut puto, facilius obtineretur, licet dictum Bald. sit satis uulgatum, cõtra quẽ uidetur casus hîc per prædicta. ¶ In gl. ij. in fi. No. opti-
1 mam † glo. de modis probandi ualorem rei: quod dicit hîc do. Car. esse difficilimum: sed uide pleniùs per glo. ord. in d. l. ij. C. de rescin. uen. & ibi per Bald. in ult. char. & in repet. d. l. in ult. chart. post Bar. & per Bart. in l. pretia. §. j. ff. ad l. Falc. & in l. fi. per illum text. C. de Magi. cõuen. per Bar. & Bal. in l. fi. ubi optimus text. C. de admi. tu. per Bar. in l. domus. ff. de leg. j. per Flo. in l. si seruum. ad l. Aquil. per gl. x. q. ij. c. hoc ius. per Ana. post gl. in c. in ciuitate. j. de usu. per Pet. de Anc. in repet. cle. j. i ij. notab. de conces. præben. per Albe. in prima parte statu. q. cxvij. per Bartol. in l. filiusfamiliâs. §. si quid alicui. de leg. j. per Sali. in l. hac edictali. §. ijs illud. C. de secũ. nup. per Bal. in l. data opera. C. qui accus. per Bar. i l. si quos. C. de rescin. uen. & in l. Casius ait. ff. de solu. per Paul. de Cast. in l. in lege Falcidia. §. corpora. ff. ad l. Fal. & in locis j. allegandis, & per do. Abb. hîc ultra alios concludentem cum Bar. in dictis locis, Iudicem ex multis coniecturis, quas ipse ponit, debere se informare, & quòd testes debent asignare causam concludentem cõmunem æstimationẽ: quæ cùm uarietur ex tempore & loco, d. l. pretia. debent se restringere ad locum & tempus uenditionis. Vnde debent dicere de re fructum faciente, quòd res sita in tali loco tanti reditus solebat uendi tali tempore cõmuniter tanto pretio: & prodest, si dicant, Et nos tãtum dedissemus, si fuissemus emptores. Et idẽ de re mobili, quòd res tali tempore & loco solebat cõmuniter uendi pro tanto, uel cõmuniter reputabatur ualere tantum, & pro tanto uẽdita fuisset, ut hîc per do. Abb. Cuius dictis adde primò, in quantũ dicit, quod testis deponens super ualore, nõ probat, nisi reddat causam dicti sui, allegando Bar. in tractatu de teste, uer. testis dicit fundum ualere. Adde Paul. de Cast. idẽ tenẽtem in d. l. pretia rerum. & Bal. in l. fi. in fi. C. de iure dominij impet. & in. d. l. ij. circa fi. in pe. char. repletiõis, & Bar. in repe. l. j. ad fi. C. de sen. quæ pro eo, qđ interest, & hoc est uerum in re, ad cuius æstimationem requiritur magna, uel diligẽs inquisitio, pùtà domus, uel fundi: secus, si modica cadẽs de facili in c. cuiuslibet grossi. Vnde si super ualore frumenti, uel uictualiũ testis dicit, quòd cõmuniter tantum ualuit, probat: quia sensu percipiebat, fm Bal. in l. solam. C. eo. ¶ Item in quantũ do. Abb. post Cal. hîc dicit, quòd si testes dicunt, quòd ipsi tantũ darent, probant ualorẽ, dum modò nõ censeantur affectione duci, uel ratione uicinitatis: uel quia fuit maiorum suorum. Et quòd in dubio, an afficiãtur, uel nõ, cessante cõiectura nõ præsumũtur affici, & prot
ba-

bat: adde, quod do. Car. hîc dicit, se indistinctè putare contrarium, siue afficiantur, siue non: quia ista ratio de necessitate non concludit: testis daret tantum, ergo tantum ualet. Debet enim probari, quantum communiter uenderetur. Et istud credò uerius, licet contrarium sentiat Bald. in d. l. ij. in repe. ¶ Item in quantum do. Abb. dicit, quòd res tantum ualet, quantum fuit uendita, uel potuit uendi, ut per iura allegata: & gloss. in d. c. in ciuitate, intellige, si uenditio fuisset facta homini scienti cõditionem rei, secundum gloss. pen. in l. mortis causa capimus. ff. de dona. causa mor. quam faciunt sing. Ang. Imol. & Roma. ibi, & Bald. in l. illud. in fin. C. de colla. & Bart. in l. j. §. si hæres. ff. ad Treb. & in d. l. pretia. & in d. l. si seruus. in princ. ff. de condi. furt. & in l. non intelligitur. §. diui fratres. ff. de iure fis. Item intellige, nisi pro illo pretio uendita fuisset ab homine debito implicito, & non bene securo, secundum Bart. in d. §. si hęres. de quo per Alber. in prima parte statu. q. cxx. incipiente, statutum est Bergomi. Item si esset res litigiosa, de qua fuit factum compromissum, secundum Bartol. in l. si quis cùm aliter. ff. de uer. obl. & in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & do. Anton. in c. cùm causam. j. de emp. & uend. & in c. Quintauallis. j. de iureiur. & in c. ueniens. s̃. de transact. & do. Abb. in c. ij. s̃. de alie. iud. mu. causa facta. Item intellige, si potuisset ita uendi, uel fuisset uendita sæpe, non semel tantùm, fm Bar. in d. l. si seruus. in prin. & d. l. pretia. & in l. unica, in penul. col. C. de sent. quæ pro eo, quòd interest. ¶ Item adde, ꝙ ubi concurrunt diuersæ æstimationes, eligenda est uia media, per l. ita ut omnes. ubi bonus tex. ff. mãdati. Et illũ text. no. ibi Sali. & Bal. dicẽs, eũ nõ esse alibi in l. unica, in pe. col. uer. quæro sextò. C. si seruus extero. de quo Bar. in l. diẽ ꝓferre. §. si plures. ff. de arbi. & Imol. in l. inter pares. ff. de re iud. & Sali. in d. l. ij. C. de rescin. uend. Item adde, ꝙ qñ uenit pręstãda æstimatiò partis rei à consocio, res debet æstimari, quantũ ualet tota simul, nõ quantũ ualet pars dimidia eius tantùm: quia frequẽter pretiũ dimidiæ rei erit minus, si tota res simul fuerit æstimata, q̃ si pars illa de per se æstimaret̃. Ita ꝓbat tex. in l. Męuius. §. fi. ff. fa. herc. & not. gl. Bal. & Bart. in l. j. C. cõmuni diuidundo. & Sali. in l. fi. C. de iure dotiũ. & Bal. in l. filiũ, quẽ habentẽ. xvj. col. C. fa. hercis. & facit, quod not. Bart. in l. uxorẽ. §. agri plagã. ff. de leg. iij. ¶ Vltimò adde, ꝙ si testis, qui dixit, ꝙ tantum cõmuniter daretur, interrogatus de causa, dixit, sic mihi uidetur: non probat, fm do. Car. hîc, q dicit, ꝙ in casu isto debet se referre ad aliquã causam, unde sciat, s. quomodo sibi uideat̃ sic. Non obstat lex, ordinata. ff. de liberali causa. & ibi sing. per Bar. quia, secundũ eum, loquitur super re perceptibili per sensum, in qua sufficit dicere, Sic mihi uidetur: & de hoc etiã per Bar. in l. fi. C. de prædijs, & omnib. rebus nauic. lib. xj. & pendet ab his, quæ habuimus in c. quoties. s̃. eo. de teste, qui utitur hoc uerbo, Videtur. ¶ In gl. fin. Quomodo intelligatur istud, quòd liceat contrahentibus inuicẽ se decipere: dic, ut hîc eleganter per do. Abb. Cuius dictis adde do. Ant. in c. quia pleriꝙ. in pe. col. j. de immu. eccl. & Pet. de Anc. in regula, peccatum. in v. q. ante fin. illius quæstionis, de reg. iu. in vj. & omnino Io. de Ana. in c. in ciuitate. j. de usur. & glo. ordi. in l. semper in cõuentionibus. ff. de reg. iur. & Bal. hîc, & in c. proponente. s̃. de rescript. & in c. quanto. j. de iureiuran. & in authen. ad hæc. C. de usur. & Cal. in repet. c. fi. j. de usur. & do. Abb. in d. c. in ciuitate. & Io. de Fan. in c. hoc ius. x. q.
2 ij. Et in effectu inuenies, quòd † ubi interuenit deceptio per dolum, nullo modo est licita etiam citra dimidam: secus, si est dolus re ipsa. Et ita intellige c. cùm causa. & c. cùm dilecti. de emp. & uen. Et hæc dictinctio procedit etiam inter Iuristas, ut subtiliter per Ananiam, ubi s̃. Et in quantum s̃. tenui contra Bald. hîc de teste deponente per dictionem Plus, adde, ꝙ opinionẽ Saliceti apertè firmat dominus Ant. in d. c. cùm causa. in iij. notabili.

c. Albericus.

SVMMARIVM.

1 *Partes an sint citandæ, quando fieri debet publicatio testium.*
2 *Notarius, qui fecit instrumẽtum, si ipsemet fuit rogatus ad exemplandum dictum instrumentum, non requiritur alia solennitas: quia unum uidetur esse, licet sint multa exempla.*
3 *Solennitas extrinseca an præsumatur ratione antiquitatis.*
4 *Locus aliquis si diu fuit in forma ecclesiæ, & ibi per sacerdotes publicè celebratur, præsumitur ædificatus authoritate episcopi, licet de hoc non appareat.*
5 *Longum tempus quid sit in materia huius capituli.*

CAPITVLVM XLIII.

Albericus. ¶ Recipiuntur & publicãtur testes, ubi per scripturam de sententia non apparet. H. D. ¶ Et aduerte: quia in causa matrimoniali sententia debet ferri in scriptis, sicut in alijs summarijs. Patet ex cle. dispendiosam. de iudicijs. iuncta cle. sæpe. de uerb. signifi. Nec aliter sonat iste text. ut hîc per do. Abb. quem retuli in c. quoniam contra. quasi in fin. s̃. tit. j. Sed circa istam publicationẽ attingenda sunt quædam, quæ utiliter ponunt hîc Doct. post Innocent. ad-
1 dendo: & primò, in quantum gloss. & Innocent. hîc † dicunt, in tali publicatione partem esse citãdam, per text. in c. significauit. s̃. eo. & in §. de quibus. in authen. de instru. caut. adde Specul. idem tenentem in tit. de instru. edit. §. ostenso. uersi. qualiter autem fiet. & uersi. quomodo autem fiet. & Bart. & Bal. in authen. si quis in aliquo. C. de edend. & Bald. in l. sancimus. circa princ. C. de diuersis rescript. & in rubrica, C. de fide instru. & Bart. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & do. Anton. & Imo. in c. fin. j. de fide instru. & Bart. in l. ij. C. de testa. & in l. chirographis. ff. de admi. tut. & in l. fin. in ult. col. ff. de tabulis exhi. & Ang. in §. & hoc insuper. in j. col. in authen. ut sponsali. largitas. & Bald. in l. j. in princip. C. de lite contest. & Rota in nouis, conclu. x. Et ratio est propter magnum præiudiciũ partis: quia hæc publicatio, secundũ Innoc. hîc, facit, quòd nõ expedit exhiberi originalia, quæ fortè poterant argui de falsitate: ideo ad euitandas fraudes requiritur citatio. Item est fortior ratio hîc, quàm in casu c. ij. s̃. eo. quia ibi posset pars non citata excipere tempore publicationis contra dicta: sed in istis, qui recipiuntur ad perpetuam rei memoriam, posset perire copia testium reprobatoriorum. Et ita teneas per has rationes, licet Guli. de Cu. tenuerit contrariũ in d. authen. si quis in aliquo. & Archi. in c. contra morem. centesima dist. Et limita communem opinionem, nisi subesset periculum in expectando aduersarium: quia tunc seruabitur c. quoniam. in prin. s̃. ut lite non contest. secundũ Inno. in c. significauit. s̃. eo. & sequitur do. Abb. hîc: pro quo uide, quæ dixi in c. ij. uer. sextò limita. s̃. eod. Si autem non apparet de aliquo aduersario, citabuntur omnes, quorum interest, per publicum interdictum, secundum Inn. hîc, argumẽto c. fi. j. de clande. despons. & c. fi. j. qui matrimoniũ accu. pos. Idem Bal. in d. l. ij. C. de test. & do. Abb. in c. abbate. j. de uerb. sig. & facit c. fi. de elect. in vj. Et per hæc reprobantur insinuationes instrumentorũ, quæ multoties fiunt parte non citata: in quo dicit do. Car. se uidisse multos errare. Et ut intelligas, ista ꝓcedunt, qñ publicantur gesta in iudicio, quæ fuerũt facta sine scriptura, sed fuerũt perdita, supersunt testes: uel qñ extra iudiciũ actus nõ sit scriptus, iuxta c. significauit. s̃. eo. uel qñ interuenit scriptura, & petitur exemplari, uel petitur ut originale authenticet̃, fm Innoc. & alios hîc.
2 ¶ Item † in quantũ dicit Innoc. in hoc
a ultimo, ꝙ si illemet[a] notarius, qui fuit rogatus de instrumẽto, uult ipsum exemplare, nõ requiritur alia solennitas: quia unũ uidetur, licet multa sint

a Si illemet] *Adde, & extende regulã istã, q. si aliquis tertius sumpsit*

pſit exemplũ ab originali, & notarius, qui fuit rogatus, ſubſcribit ſe in iſto exẽplo: tũc exemplum fuit plenam fidem, ſicut originale. De hoc habes gl. in §. in his uerò. in authe. de inſtr. cauſ. et fide. in gl. in uerbo, ſed per aliũ. et uide Ang. in l. ſi quis ex argentarijs. ff. de eden.

exempla, l. unum teſtamentum. ff. de teſtã. licet ſecus, ſi ab alio exemplentur. Adde Bal. idem tenentem poſt Bar. in d. authen. ſi quis in aliquo. & Roma. deciſ. x. & do. Ant. & Imol. in c. fin. ī. de fid. inſtru. ubi idem tenent: & ponunt ipſi quoſdam alios caſus, in quibus ſine citatione poteſt fieri dicta exemplatio: de quibus dic, ut ibi. Solennitas autem eſt talis, ſecundũ do. Card. hîc: quia poſt citationem tranſcribit per deputatũ, & iudex præcipit ſumpto ex originali dandã fidem. An autem iſtud acceptatum poſsit iterũ inſinuari, dicit do. Car. q̃ ſic: licet quotidie procuratores dicant contrarium. Et allegat Bart. in d. authen. ſi quis in aliquo. quia cùm fiat exemplatio parte citata, ſi fuit præſens, uel abſens per cõtumaciam, ualeat actus: quia pars poteſt conſentire, ut deĩ fides, etiamſi erat nullum: & idem do. Ant. in c. P. in ult. char. ī. de fi. inſtr. & allegat gl. in c. pen. ī. de confir. uti. uel inuti. Et quòd iſto caſu, quãdo primum exemplũ gl. fuit ſumptum ſolenniter, ualeat exemplum exemplĩ: eſt tex. ſing. ſecundum Bart. & Bal. in l. ſancimus. C. de diuer. reſcript. Et fortiùs dicit hîc do. Car. ꝓpter hanc rationem conſenſus partis, quòd ſi notarius accipiat de cõſenſu partium, etiam non reſeruata hac ſolennitate, datur perpetua fides inter partes. Vnde dicit ſe in pluribus contractibus feciſſe extẽdi ꝓcuratoria & delegationes de cõſenſu partium approbãtium: & ſubſcribit ſe notarius, q̃ partes rogauerũt, de hoc uolentes perpetuò fidem adhiberi: & tũc ualet ſine ſolennitate iſta: quod eſt utile, ſe-

3 cundũ ipſum. ¶ Item † in quantũ dicit hîc ſolenniter Hoſt. & ſequitur Io. An. Bald. do. Ant. & Imol. hîc, q̃ ſi dubitatur, utrùm in publicatione, de qua hîc, interuenerit

4 ſolennitas[a] debita, nõ præſumitur interueniſſe, niſi ſit lapſum longũ tempus: & tunc bene præſumitur ꝓpter difficultatem ipſam probandi: adde Flo. in l. j. ff. de fid. inſtr. ubi dicit, q̃ ſi ꝓducatur inſtrumentũ longo tempore ſumptũ ab originali: licet nõ appareat de citatione partis, præſumit partẽ fuiſſe citatã: & alleg. Ioan. An. hîc. Adde etiã Ang. in l. ſciendũ. ff. de uerb. ob. ubi dicit, q̃ licet ſolennitas extrinſeca nõ præſumat, l. quæcunq̃. §. fi. ff. de Publicia. fallit, niſi ſit factum ualde antiquũ: & dicit eſſe caſum ſing. in l. ſi filius. C. de petit. hæ. ubi dicit de decennio. ¶ Idem dicunt Bart. Ang. & Imol. & etiã Roma. in l. qui aliena. in prin. per illum text. ff. de acqui. hære. & eſt text. cum gloſſ. communiter approbata in c. peruenit. in gl. fin. ante fin. ī. de emp. & uen. & no. Innoc. in c. illud. ī. de præſumpt. dicens, ex antiquitate temporis præſumi Canonicã inſtitutionem, etiamſi non appa

4 reat. ¶ Idem † Bal. de clerico non habente titulũ, in l. ſi filius. C. de pet. hæred. & in l. ſiue poſsidetis. C. de proba. & Imol. in c. ex frequẽtibus. ī. de inſt. & Pet. de Anch. in rep. regulæ primæ, de reg. iu. in vj. & Domi. in c. ordinarij. de offi. ord. & Io. de Ana. in c. licet. Heli. ī. de ſymonia. Et hinc eſt, quòd ſi locus iam diu eſt in forma eccleſiæ, & ibi per ſacerdotes publicè celebratur, pręſumitur ædificatus authoritate epiſcopi, licet non appareat, ſecundum Arch. in c. nemo. de conſecrat. diſtinct. j. & ſequitur Roma. in l. ſciendum. de uerb. oblig. Et hinc eſt, quòd ſi filius longo tempore uixerit ſeorſum à patre habitando & negotiando per ſe, & dicat ſe fuiſſe emancipatum, præſumitur, licet non appareat, ſecundũ Bal. in l. poſt mortem. ff. de adopt. & in l. j. C. de pat. poteſt. Et hinc eſt, quòd ſi apparet ſententia iam diu lata, & acta ſint deperdita, pręſumuntur omnia ſolenniter facta, ſecundum Bal. in l. emãcipatione. ff. de fi. inſtr. & do. Ant. in c. in præſentia. §. de renun. & alleg. Innoc. hîc. Et hinc eſt, q̃ ſi reperitur inſtrumentũ continens alienationem rei eccleſię, in qua requirebatur decretũ ſuperioris, & laꝑſum ſit longum tempus, præſumitur illud decretũ interueniſſe, ſecundum Pet. de Anch. conſ. cxxx. incipi. Ex conſilijs excellentium uirorum. Hinc eſt etiam, quòd ſi emptor rei eccleſiæ poſſedit diu rem alienatam, licet in inſtrumento ſuo non dicatur de ſolennitate adhibita, tamẽ præſumitur, ſecundum do. Ant. & Imol. in c. ea no ſcitur. de his, quæ fiunt à præla. Et idem in ſimili no. do. Ant. in c. cura. ī. de iurepa. Et iſta diligenter no. ¶ Sed contra Hoſtien. & ſequaces in hoc dubio tenet expreſsè do. Car. hîc, dicens: ſe tenere indiſtinctè, quòd dicta ſolennitas non præſumit, quia eſt intrinſeca, l. quæcunq̃. §. fi. ff. de Publicia. & maximè: quia non poteſt interuenire in publicatione, cùm debeat præcedere: & allegat gl. de qua facit feſtum in l. j. C. de fi. inſtr. & iure haſtæ fiſca. lib. x. Et ideo dicit, q̃ aut in inſtrumento ſuper hanc publicationem confecto non fit mentio de citatione, & non præſumitur: aut fit mentio, q̃ interuenit, & adhuc nõ ſtabitur, per d. gl. cùm non poſsit ſimul interuenire, & inſtrumentum facit fidem ſolùm de actis geſtis tempore inſtrumenti confecti, ut per Innoc. in c. quoniam contra. §. tit. j. Et ſubdit do. Car. quòd quando ſolennitas eſt intrinſeca, bene præſumitur, d. l. ſciendum. Et appellat intrinſecam illam, quæ ſurgit ex ſignificatu uocabuli, ut ſi notarius dicit, publicam, uel authẽticam. Vel ſi dicit, ſe rogatum, præſumitur: quia hæc non fiunt per non rogatum. Secus, ſi dicit, ſcripſi: & non addit, Rogatus: uel ſi dicit, ſcripturam hanc, & nõ addit, Publicam: & hoc dicit ſe adduxiſſe in arduiſsima lite cuiuſdam capti Florentiæ pro aſſaſsinamẽto, qui defendebat ſe pro clerico, & producebat inſtrumentum ordinum ſibi collatorum Bononiæ non per epiſcopum Bononienſem, ſed per alium: & dicebatur in inſtrumento, quòd contulerat de mandato epiſcopi Bononiẽſis: & dicit ſe defendiſſe, quòd per iſtud eſſet probata illa licentia ordinandi, cùm potuerit interuenire in actu ordinum: ſecus, ſi non potuiſſet interuenire, ut quia fuiſſet in alia ciuitate. Et hanc partem contra Hoſtien. & alios hîc, tenet hîc do. Abb. dicens, q̃ non bene dicunt: & mouentur rationibus adductis per do. Car. licet de ipſo mentionẽ non faciãt. Idem tenet do. Abb. hîc in lectura antiqua: & ibi refert do. Car. & in illo facto Florentiæ addit, q̃ etiamſi illa licentia non potuiſſet interuenire, tamen illo caſu præſumi debuiſſet: quia agebatur de re modici præiudicij, maximè ſi ordinans erat bonæ famæ, ut ſingulariter not. Inno. in c. j. in gl. pe. §. de clericis peregri. quem etiam ipſe allegat in c. niſi eſſent. ī. de præb. & in c. fraternitatis. ī. de cle. non reſi. & in c. j. §. de iud. & in c. fraternitatis. in fi. §. eod. Et per illud dictum probatur, ſecundũ eum hîc, quòd ſolennitas extrinſeca præſumitur, ubi agitur de actu modici præiudicij facto à uiro prouido. Et quòd tale præiudicium ſit modicum, probatur per Bald. in c. licet. §. eod. dum dicit quòd clericatus probatur per unum teſtem. Item pro opinione do. Car. in hac quæſtione facit, quod no. Bald. in l. ij. C. de leg. hære. ubi dicitur, quòd ſolennitas intrinſeca nõ præſumitur propter longum tempus. Et ſequitur Roma. in d. l. ſciendũ. Et reſpondetur ad d. l. ſi filius. quòd illud eſt ibi propter permiſcuam poſſeſsionem patris & filij, qui cenſentur eſſe unum corpus, l. fi. cum ſimilib. C. de impub. & alijs ſubſtit. Sed quantum ad propoſitum in hac difficili quæſtione, conſiderandum puto, quòd ſi in inſtrumento publicationis non exprimitur ſolennitas, & factum ſit recens, illa non præſumitur, d. l. quæcunque.

a *Solẽnitas] Adde & limita iſtam communem opin. niſi ſit in caſu, in quo cadit poſſeſſio, uel quaſi: qa non præſumitur ſolennitas extrinſeca etiam curſu longiſsimi temporis, c. ea noſcitur. de his, quæ fiu. à prælatis ſine cõſ. cap. Ioan. An. in iſto text. Et hoc modo intelligas Bart. & Ang. in l. qui aliena. §. j. ff. de acqui. hær. & in l. filius. C. de pe. hær.*

Iſtud

Iſtud eſt clarum, niſi fieret de cõſenſu partium: quia ualet ſaltem tanquam confeſsio, ut eſt dictum §. poſt do. Card. & notat do. Abb. hîc. Si uerò exprimitur ſolennitas, dico, quòd præſumitur interueniſſe etiam in facto recenti, per ea, quæ not. Bald. ſolenniter in l. ex his. C. de teſta. milit. & Ioan. Fab. Inſtit. de inuti. ſtip. §. fin. cum concor. in c. quoniam contra. in ulti. concluſ. uerſic. limita, ſeu declara. §. tit. j. In quibus locis dicitur, quòd præſumitur pro decreto iud. quandò in eo ſunt enunciatæ ſolennitates. Et allegat gloſſ. in d. l. j. C. de iure haſtæ fiſcalis. Et ſi diceretur, potuit non interueniſſe eo tempore: reſpondeo, ſecundum Ang. in l. imperatores. ff. de priuil. cre. quòd doctrina Innoc. in d. c. quoniã. de qua ibi dixi in v. concluſ. non habet locum in enunciatis in inſtrumento decreti, quæ tempore cõfectionis inſtrumenti potuerunt non interuenire. Et idem dicit Bald. in d. l. ex his. & in c. j. §. ſi inſtrumẽtum. de notis feud. Si autem in inſtrumento non ſunt enunciatæ ſolennitates, & factum ſit antiquum, credo contra do. Car. & do. Abb. cõmunem opi. eſſe ueram, q̃ præſumeretur ſolennitas interueniſſe per iura & authoritates: de quibus §. Nec eis obſt. d. l. quæcunq̃. quia fallit ob longitudinem temporis, ut in dictis locis & eſt uera opi. per d. c. peruenit. cum gloſſ. Vnde dicit Bald. in d. l. qui aliena. quòd ex diutunitate temporis præſumitur conſenſum cõſanguineorum neceſſarium in contractu mulieres interueniſſe. Et

¶ dicit Bald. idem in decreto iudicis. ¶ Eſt † autem longum tempus hoc caſu decennium, ſecundũ prædictos, per d. l. ſi filij. Quod limita accuratè, niſi ex iſta præſumptione ageret de graui præiudicio alterius tertij: quia oporteret decurſos eſſe xxx. annos, ut elegãter per Imo. in d. c. peruenit. per illum text. cum gloſſ. Ad quod uide omnino Sali. in d. l. ſi filius. & Imol. in d. l. qui in aliena. Et iſta nõ tradas obliuioni. Reliqua dic, ut hîc per Scribentes, qui etiam tangunt, quando exemplatum probet, & quando non: de quo pertinentiùs dicet poſt omnes alios in c. fin. ī. de fid. inſtru. & omnes ponunt in authe. ſi quis in aliquo. C. de eden. Quomodo autem debeant deponere teſtes de ſententiæ probatione, uide Bald. in l. fin. C. de re iudi. & Innoc. & alios in c. ſicut. ubi optimus text. ī. de re iudi. & Rotam deciſione cccxcij. in nouiſsimis.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Teſtis poteſt ſuper eodem articulo ad alium effectum produci.*
2 *Notarius cauſæ ſi dicat, talis teſtis deponit, prout primus depoſuit, an ea ſcriptura fidem faciat?*
3 *Teſtis qui in eadem depoſitione contraria deponit, non probat.*
4 *Teſtis ſi in uno iudicio dicit unum, & aliud in alio iudicio, ualet primum dictum, & non ſecundum.*
5 *Teſtis qui dicit unum in iudicio, aliud extra iudicium, an & qualiter puniatur.*
6 *Teſtis ſi primò dixit unum extra iudicium, poſtea dixit contrarium in iudicio, an probet: & an puniatur de falſo. Adde num. 7. & 8.*

CAPITVLVM XLIIIJ.

Vm in tua. ¶ Publicatis atteſtationibus poſſunt ſuper eodem articulo, uel directè contrario produci teſtes, qui priùs fuerunt producti *in iudicio ſummario, ſeu extra iudicium. H. D. Vel ponat caſum ſpecialẽ in cauſa matrimoniali. Et de diuerſis intellectibus huiuſmodi c. dic, ut hîc per Scribentes.*

1 ¶ Et † per iſtum text. ibi, illa eadem. notat do. Abb. hîc, quòd teſtis inductus ſecundò ſuper eodem c. ad alium effectum, poteſt dicere, Ego dico illa eadem, quę dixi in prima depoſitione: & refert Bart. in l. eos. ff. de falſis. dicentem, quòd non reperit iſtam quæſtionem tactam, & quòd iudice acquieſcẽte ualebit tale teſtimonium: ſed iudex poteſt non admittere, & audiat teſtimoniũ, & uideat uultum teſtis, iuxta l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtionibus. Si autem dubitat teſtis nõ recordari ita perfectè, prout fecit prima uice, dat ibi Bart. cautelam, quam ſequitur hîc do. Ant. & do. Abb. quòd faciat ſibi oſtendi primam atteſtationem, etiamſi non fuiſſet publicata: quia omnino eſt ſibi nota: & ſi ipſam nõ poteſt habere, proteſtetur, quòd in quantum ſecũdò dicta diſcordarent à primis, intendit diximſſe, ut primò, ut hîc latè per eos: quib. adde Bal. in l. geſta. C. de re iud. & Ang. poſt Bar. in l. legata inutiliter. ff. de leg. j. & Pet. de Anch. in cle. ij. de teſtã. & do. Flor. in l. j. ff. de teſtã. & Salic. in l. iuriſiurandi. C. de teſtã. ubi firmant iſtud, quòd ualeat dictum teſtis dicentis, dico prout aliàs dixi. Et dicit ipſe Sali. quòd non dicitur ſermo incertus, ex quo habet relationem certam, l. ait prætor. in princ. & in d. l. in ſumma. cum ſimili. ff. de re iud. & hoc eſtam ſequitur Pet. de Anch. in cle. ij. in fin. de teſtã. & Ioan. de Fant. & Domi. in c. teſtes. iij. q. ix. & Bald. in c. literis. ī. de præſumpt. Et pro cautela, quòd teſtis referat ſe ad primum dictum, ſi dubitat uariare, uide do. Card. in c. ueniens. el ij. in pe. col. §. eod. & quod not. Bart. in l. iubemus. §. ſed ne aliqua. per illum text. C. de teſta. ¶ Hoc autem limitatur duobus modis. Primo, niſi teſtis fuiſſet receptus coram arbitro: quia ſi repetitur coram ordinario, nõ poterit ſeipſum referre ad priora dicta, ſecundum Sal. in l. fin. per illum tex. C. de teſtã. tum, ne fruſtratoria ſit illa lex: tum, quia coram arbitro faciliùs teſtes mentiuntur: quia nõ poteſt eos punire, nec torquere: ſecus in iudice, l. nullũ. C. de teſtã. not. Innoc. in c. dilectus. ī. de pœnis. cum ſimilib. Et ſic refert ſe ad imperfecta. ¶ Secundò limita, niſi primum dictum eſſet nullum ratione falſitatis: quia dicendo, dico prout aliàs dixi, non probat uitio patefacto, ſecundum Sal. in d. l. iuriſiurandi. Secus, ſi non ualuit primum dictũ ex defectu ſolennitatis: quia ex quo in hac depoſitione concurrit ſolennitas requiſita, conualidatur, ut exnunc, ſecundum ipſum eleganter arg. l. j. §. fi. ff. de leg. iij. & l. quærebatur. ff. de teſta. milit. & l. cum ex liberis. §. teſtibus. ff. de ſecun. tab. Sed aduerte bene: quia quantumcunq̃ nullo caſu talis teſtis probet, firmat latè Bald. in l. fin. in fin. C. de teſtã. & in l. iureiur. in princ. C. eod. quia fruſtra repeterentur teſtes, ſi poſſent ſe referre ad primas atteſtationes. Imò debent iteratò clarè deponere. Fatetur tamen, quòd ſi teſtis dubitatur uariare, ſeruabitur modus, de quo ſuprà, niſi eſſet teſtis ſuſpectus: quia tunc iudex debet conari ipſum capere in uerbis: non autem dare dilationem & directionem ad ſuam malitiam inſtruendam, ſecundum ipſum. Et pro iſta opinione ultra omnes facit ratio multùm me inclinans: quia uidemus, quòd nõ ualet teſtimonium teſtis deponentis per ſcripturam dicentis: Dico, prout in hac ſcriptura continetur: ut per do. Abb. & Imo. in d. c. teſtibus. §. eod. cum concor. quas ibi dedi. & tamen talis relatio eſt multò recentior & propinquior, quàm ſi diceret, dico prout aliàs dixi. Sed quia nõ poteſt diſcerni uultus teſtis, iuxta d. §. tormenta. ideo non probat. Propter quæ uidetur idem utroq̃ caſu, niſi fortè dicas, quòd conſiderato, quòd examinans debet ſcribere uacillationem & uultum, ut dixi in c. quoniam cõtra. poſt Innoc. & in prima depoſitione non apparet eum uacillaſſe, illa relatio eſt ꝓfectior, quàm quæ fit ad ſcripturã, quæ non affert teſtimoniũ integri iudicij, ſicut alia iudicialis examinatio. Et hoc modo ſuſtinet cõmunis opi.

2 ¶ Sed † iuxta hoc ultra alios quæritur: Quid ſi notarius examinato uno teſte & ſcripto eius dicto extenſè dicat de alijs teſtibus: talis depoſuit, prout primus, aliter nõ extendendo dictum ſuum: & de hoc uide Spec. in tit. de teſte. §. nunc tractandum. uer. tantum quoq̃ eſt. & Hoſt. Ioan. An. do. Anton. & do. Abb. in c. nihil eſt. ī. de uerb. ſig. & Bald. in extrauag. de pa. Conſtan. in uerbo, & ſunt duo nomina. in l. teſtium. in fin. princ. ff. de teſta. in apoſtillis,

c. cùm in tua.

ſtillis, & in l. fin. §. in refutatorijs. C. de appel. in l. uerbũ, uolo. in fin. C. de fideicommiſ. & do. Ant. in c. ij. ī. de re. iur. & Ang. in l. ſi quis ex argẽtarijs. §. j. ff. de eden. & Sali. in d. l. iureiur. Et in effectu uidetur eſſe communior opinio, quòd tales depoſitiones non probant: quia notarius ſic ſcribendo uidet uelle, quòd teſtes dixerint præmeditatum ſermonem, contra ea quæ dixi ſ̃. eod. ex tenore. Et quia extenſio uerborũ teſtis multùm cõfert ad iudicis informationem, etiam ſi ſubſtantia uerborum omnium teſtium redundet in idem, tamen opinio con
3 traria eſt æquior, ſm do. Abb. in d. c. nihil. ¶ In † gloſſ. fin. ibi, non ualet dictũ eius. Propter iſtam gloſſ. tractãt hîc do. Ant. Imol. & do. Abb. an & quando ualeat dictũ teſtis in eodem facto diuerſimodè deponẽtis? Et quia materia eſt quotidiana, facias clarè ex dictis ſuis & aliorũ alibi, quatuor cõcluſiones. ¶ Prima cõcluſio. Teſtis, qui in eadem depoſitione dicit cõtraria nõ probat, l. qui falſa, uel uaria. ff. de teſti. c. licet. ſ̃. ti. j. Et punitur de falſo, l. eos. ff. de falſis. ¶ Fallit, niſi dicat ſm dictũ cum tormẽtis, l. ſi poſtulauerit. §. ſed & ſi negauerit. & ibi Bar. ff. de adult. ¶ Itẽ fallit, niſi primùm dixiſſet calore iracundiæ, ſecundũ do. Abb. hîc per l. quicquid calore. ff. de reg. iur. & glo. in uerbo, admonita. in c. ex literis. ī. de diuor. ¶ Item fallit, niſi ſecundũ dictum dixerit animo corrigẽdi primũ, c. præterea. ī. tit. prox. poſt Bar. & Imol. in l. q bona. §. ſi quis ſtipulatus. ff. de dam. infect. Quod limita, ut dicetur in illo c. præterea. ¶ Secunda conclu-
4 ſio. Si † teſtis in uno iudicio dixit unum, in alio iudicio dixit contrarium, ſecundum dictum non ualet, ſed primum ſic. Ita not. hîc do. Abb. & do. Card. in c. ueniens. el ij. in pen. col. ſ̃. eo. allegantes Innoc. in c. præterea. ī. tit. j. Idem do. meus latè in c. ſicut nobis. ſ̃. eo. per illum text. ibi, non enim. ubi patet, quòd teſtis, qui uult contradicere primo dicto in aliquo, non eſt admittendus ut faciat retractari ſententiã latã: quia dicendo ſecundò contrariũ eius, quod primò dixerat, uel q̃ tempore ſecũdi teſtificatus erat periurus, ſi in primo dicto falſum dixerat, uel q̃ fuerat corruptus. Et ſi diceret, ſi non ſtatur ſecundo dicto ſuo, declarat, q̃ in primo falſum dixerat: reſpondetur, q̃ cõuincitur quis de falſo, quo ad ſe, per d. l. eos. in iij. reſponſo, ff. de falſ. ſed non, quo ad præiudicium partis. Et hoc per d. c. ſicut. ubi corruptio poteſt probari per alios teſtes, ſed non per eoſdem. Et iſtud, q̃ primum dictum ualet, eſt bene notandum: quia Bar. in d. l. eos. & do. Ant. hîc, & Pet. de An. in cle. ij. & Bart. in l. ſi. C. de re iud. tenent contrarium, ſed non bene, per prædicta. Fatetur tamen do. Abb. hîc, quòd primum dictum debilitatur: quia ita tenet Innoc. in c. præterea. ī. tit. j. Et hoc eſt uerum in tantum, quòd non poſſet eius uigore deferri iuramentum, ſecundum do. Car. in d. c. ueniens. Quòd autem ſecundum dictum non ualeat, eſt gl. hîc, & gl. pen. in fi. d. c. ueniens. quæ hoc probat, etiamſi primum iudicium fuit ſummariũ: & aſsignat ratione do. Ant. & Imol. hîc: quia quo ad teſtem, talis confeſsio attenditur, ſicut confeſsio in ſummario facit fidem in plenario, ſecundum Imol. in c. cùm dilectus. ſ̃. de ord. cog. & dixi in c. cauſam. ſ̃. eod. el j. Et hac ratione habes, q̃ etiam: ſi primum dictum fuit inter alias perſonas. Et hoc tenet expreſſè Bart. in d. l. eos. & do. Ant. quod eſt notandum, ſecundum Imol. hîc. Et quòd dictum teſtis habeatur pro confeſsione, quatenus ponit contra ſe, uide Domin. in c. accuſatus. §. licet per illum tex. de hæret. in vj.
5 ¶ Fallit † iſta concluſio, niſi primum dictum fuiſſet in iudicio nullo: quia non uidetur nocere in ſecundo iudicio ualido, ſecundum gloſſ. fin. c. cùm cauſam. ſ̃. eod. quam ſequuntur ibi omnes: & Specul. in tit. de teſte. §. j. uer. ſed ſi idem teſtis. quia depoſitio in iudicio nullo habetur pro non facta: ut in regula, non præſtat. de reg. iur. in vj. Et idem dicas, ſi in alio iudicio depoſuit non iuratus, ſecundum Bald. in d. l. fin. de re iud. Aduerte tamen: quia, ſecundum do. Abb. hîc, in caſu iſto dicendũ eſt per omnia, ac ſi primum dictum ſit factum extra iudicium, & ſecundum in iudicio: quia non minus debet operari aſſertio facta in iudicio nullo, q̃ facta extra iudicium, ut not. in c. at ſi clerici. in princ. ſ̃. de iudi. Quid aũt tenendum de facta extra iudicium, dicetur in quarta concluſione. ¶ Item fallit iſta concluſio in cauſa hæ-
6 reſis, d. c. accuſatus. §. licet. ¶ Tertia concluſio. Si † teſtis dixit unum in iudicio, & aliud poſtea dicat extra iudicium, ſecundum dictum non eneruat effectum primi. Text. eſt in c. ſicut nobis. ſ̃. eod. per quem ita tenet Bart. in d. l. eos. & do. Ant. & alij hîc. Et facit c. per tuas. ſ̃. tit. j. Et hoc habet locum, etiamſi teſtis hoc dicat in articulo mortis, ſecundum Bart. in authen. ſi dicatur. C. de teſti. & in l. generaliter. in ult. notab. poſt Bart. C. de non nu. pec. Et procedit concluſio, quando ſententia eſt lata. Si autem eſt ferenda, tunc in tantum detraheretur dicto ſuo, quòd non eſſet ferenda, ſecundum do. Ant. hîc. Allegat Innocent. in d. c. præterea. Et ſatis poſſet tunc teſtis ſubijci torturæ, ſecundum do. Abb. hîc, per notata in l. capite quinto. ff. de adult. Et quia iſtud non noceat parti, etiam quo ad ſententiam ferendam, tenet hîc Imol. ſub dubio fortè: quia ex quo primum dictum eſt iuratum, & coram iudice, præſumẽdum eſt pro illo: & quòd tunc magis dixerit ueritatem, tum propter reuerẽtiam ſacramenti, tum propter iudicis authoritatem: & quia etiam tunc liberiùs loquitur: & quia pars non eſt præſens, quia etiam extra iudicium quandoq̃ teſtis aliter dicit uolens applaudere parti, ut dicit gloſſ. j. c. præſentium. ſ̃. eod. Caueat tamen teſtis à talibus, ſecundum i-
7 pſum, & bene. ¶ Quarta concluſio. Si † teſtis dixit primò unum extra iudicium, poſtea dicit cõtrarium in iudicio, non probat, & punitur de falſo. Ita dixit Bart. in l. eos. ad fin. ff. de falſis dicens, ſe dare cautelam ex hoc, ut qui dubitet de ſtabilitate teſtis, faciat interrogari priùs extra iudicium, quid ſentiat: & de dicto ſuo eſſe rogatos teſtes: quia ſi in iudicio dixerit contrarium, nõ probabit, & punitur de falſo. Et hoc dictum ſequitur do. Ant. hîc, & Pet. de An. in cle. ij. in fin. de teſti. & do. Abb. in c. inquiſitioni. §. iij. ī. de accuſ. & do. Car. in c. per tuas. in prin. ſ̃. ti. j. dicens ibi eſſe caſum rotundum de hoc. Et adduci poteſt, quod no. gloſ. in l. Fulcinius. §. quid ſit latitare. ff. ex quibus cauſis in poſcatur. quæ uult animũ probari ex dictis extra iudiciũ. Ad idem tex. in d. l. eos. in ſecundo reſponſo. Per quem ſe mouet Bar. ubi dicitur, eum, qui contra ſignum ſuum falſum teſtimonium tulit, pœna falſi puniri: quę uerba innuunt, quòd teſtis in ſubſcriptione unius ſcripturæ tenuit unum extra iudicium, cuius contrarium dixit in iudicio. Ad idem c. literas. ī. de præſump. ubi, quia prima aſſertio eſſet ueriſimilior ſecunda, ſtatur potiùs primæ, quàm ſecundæ etiam iuratæ. Quòd autem ibi aſſertio prima non eſſet iurata: patet, dum dicit, ſi primum dictum eſt falſum, dixit meditatum, ſi ſecundum turpiter deſeruit. Præterea adducitur ratio: quia talis conuincitur de mendacio, quod dixit extra iudicium, aut in iudicio: & ſic ratione peccati mortalis repellit, ſecun-
4 dum do. Ant. hîc. ¶ Sed [a] contrariũ, quòd imò talis teſtis nõ puniatur de falſo, ut fatetur do. Ant. hîc: ſed quòd etiam probet, uidetur tenere gloſſ. ordinaria, ſi ponderetur, in c. cùm cauſam. in gloſſ. fin. ſ̃. eo. per quam gloſſ. contra Bartol. tenet Imol. ibi, & hîc, & Bald. & do. Abb. in c. per tuas. ſ̃. tit. j. & Ang. in d. l. eos. & conſil. xxvij. & conſilio clxxxix. & in l. qui tabulas. per illum tex. ff. de fur. & Roma. in l. qui bona. §. ſi quis ſtipulatus. ff. de dam. infect. & Bald. in quodam paruo conſilio, quod incipit, In Chriſti nomine: Amen. Licet aſſeſſores poſt Bart. ſicut cæci, &c. Et idem Bald. in l. nullum. in princip. C. de teſti. & in c. j. §. ſi enim. dicens

a Sed] Adde, quòd contra Bar. tenuit gloſſ. in l. iij. §. Sabino. ff. de teſti. Ang. in l. eos. ff. de fal. Ioan. An. in regula, nõ eſt. de reg. iur. in vj. Flo. in l. qui falſa. ff. de teſti.

dicens ibi eſſe caſum contra Bar. quid ſit inueſtitura. & in c. j. §. non debet. de notis feud. & in c. j. §. cùm autem. in fin. de contro. inueſti. & Ioan. de Ana. in d. §. tertiæ. Et
8 pro † hac parte inter alia adducitur fortiter text. in d. §. ſed & ſi negauerit. ubi ſecundum dictum etiam in iudicio præualet primo, ſi in ſecundo præuenit tortura. Et ita hîc tantum operabitur iuramentum, quantum tortura. Item, quia ſicut aſſertio extraiudicialis non præiudicat primo dicto iudiciali, ſi ſequatur, ut in præcedenti concluſione: ita ſi præcedit, cùm non ſit diuerſa ratio. Item, quia aſſertiones extraiudiciales ſæpe fiunt, ut cõplaceatur partibus, ut dictum eſt ſ̃. Et iſta pars eſt communior, & uerior: cui non obſtat d. l. eos. quia, ſecundũ Imo. in d. c. cùm cauſam. loquitur, quando teſtis deponit contra ſcripturam ſuam ſuo ſigillo ſigillatam, quæ ualebat contra eum, poteſt tunc puniri de falſo: ſecus hîc, ubi uenit contra dictum extra iudicium. Non obſt. d. c. per tuas. quia reſponde, ut ibi per do. Abb. in fin. q̃ loquitur in aſſerente de facto proprio: ſecus hîc, ubi de alieno. Et rationem differentiæ uide ibi. Non obſt. ratio mendacij inducentis mortale: quia, ut dicetur in c. teſtimonium. intelligitur de mortali graui. Et non ſemper omne mortale repellit, d. c. inquiſitioni. §. tertię. Si tamẽ primum dictum extraiudiciale eſſet iuratum, procederet opinio Bar. in d. l. eos. ut eleganter per do. Abb. in d. c. per tuas. Ex quo ſis cautus uolens participare cautelam Bar. ut coneris facere, quòd teſtis iuret ita eſſe: quia ſi in iudicio contrariũ dixerit, non nocebit tibi. ¶ Idem dicas, quòd ſi de primo dicto eſſet magna præſumptio ex pluribus cõiecturis: quia præualebit primum ſecundo, quamuis iurato, ſecundum do. Abb. in d. c. literas. in j. col. per illum tex. quem etiam in hoc facit ibi ſingularem Bald. in l. ij. C. eod. Cætera in hac materia reſeruemus ad c. præterea. ī. tit. j. ¶ Vltimò in quantum ſemper allegatur iſte tex. quòd in cauſa matrimoniali publicatio teſtium non impedit productionẽ, limita multùm ſolenniter. ut per Doct. in c. conſtitutus. el ij. ī. eod. ubi dicetur.

SVMMARIVM.

1 Delictum commiſſum à conſanguineo meo in fauorem meum, præſumitur commiſſum me conſentiente.

CAPITVLVM XLV.

Conſtitutis. ¶ Excommunicari poſſunt, qui partẽ impediunt in teſtibus producendis: & denunciandi ſunt teſtes non teneri iuramento de non dicenda ueritate: & ſi conſanguinei rei impediunt teſtes actoris, punietur reus, de cuius uoluntate hoc fieri præſumitur. Hoc dicit. Et habuimus hanc materia ſ̃. eod. intimauit. ubi etiam dixi, quando iuramentum temerarium repellit à teſtificando: de quo hîc per Doct. maximè do. Abb. ¶ In text. ibi, proteſtatus. Nota ſecundum Bald. & do. Card. hîc cautelam accuſatoris, ut proteſtetur de impedimentis probationum: & eſt utile, ut nõ uideatur in mora probandi & ad euitandam calumniam, ſi defecerit in probando. ¶ In text.
1 ibi, quia ueriſimile. Not. text. meliorem de corpore iuris, ſecundum do. Abb. & Imol. hîc, quòd † delictum commiſſum à conſanguineo meo in fauorem meum, præſumitur me conſentiente commiſſum. Et ita etiam hunc text. not. Bald. in l. j. prope fin. C. ſi quacunq̃ præditus poteſtate. & intellige, ut per do. Abb. in c. cùm cauſam. in ulti. char. ſ̃. eod. & hîc, ſcilicet in delicto ſucceſsiuo. Et in hoc multa dici poſſent, ſed plenè poſui in c. Petrus. ī. de homi. faciendo regulam, quòd delictum momentaneum propinqui, uel famuli, in dubio non præſumitur de conſenſu meo, per tex. in c. quia præſulatus. §. q. iiij. Et limita vij. modis. Et tetigi, an delictũ commiſſum à familia officialis imputetur dominor & poſui regulam, quòd ſic, per l. j. §. familię. ff. de publica. & limita uij. modis: ideo nunc contentus ſum hac breuitate.

c. licet ex quadam.

CAPITVLVM XLVI.

Conſtitutis. ¶ Qui teſtificata non didicit, nec renunciauit teſtibus producendis, etiam ſuper antiquis capitulis, teſtes etiã aliàs producere poteſt. H. D. Et præmitte in facto, quòd in cauſa appellationis producti erant iſti teſtes, ut hîc plenè per Doct. & dixi in c. cùm ueniſſet. ad fin. uer. tertia concluſio. ſ̃. eod. ¶ In gloſſ. j. ibi, ſuper iſto proceſſu. Not. ſingulariter, quòd ſi non eſt quæſtio de uinculo matrimoniali, ſed de proceſſu cauſæ matrimonialis, didiciſſe teſtificata impedit productionem aliorum teſtium. Rationem differentiæ aſsignant hîc do. Ant. do. Car. Imol. & do. Abb. quia diſputatio ſuper proceſſu non concernit factum animarum: quia poſsibile eſt iudicem rectè pronunciaſſe, ſed non rectè proceſsiſſe: & ita ceſſante fauore matrimonij ſurgit obſtaculum regulæ c. fraternitatis. ſuprà, eod. cum concor. Ex quo prædicti dicũt haberi ſingularem limitationem ad c. ſeries. & ad c. cùm in tua. ſ̃. eod. ubi procedunt, quando agitur de matrimonio: & ſic, p̃ductio teſtium fuit facta ſuper eo, quod concernit ueritatem facti: ſecus, ſi ſuper eo, quod cõcernit ſubtilitatem iuris. ¶ In gloſſ. fin. ibi, antè quàm dicerit. No. ſingulariter, ſecundum Imol. qui apertè decidit ſolam publicationem teſtium ceſſante notícia teſtificatorum: & illud pro multùm notabili approbant Doct. hîc, & in alijs locis, de quibus memini latè in d. c. fraternitatis. ante fi. uerſ. modò quæritur. poſt do. Abb. ibi, ſuprà, eod. & limita, ut ibi dixi. ¶ Et no. ex eadem gloſſ. quòd renunciatio teſtium bene excludit probationem, etiam ſi teſtificata non ſint didicita: quia habetur in concluſionis in cauſa. Et idem Spec. in tit. de teſte. §. ult. uerſ. antepe. de quo latiùs hîc per Imol.

SVMMARIVM.

1 Teſtimonij de auditu auditus admittitur, quando agitur de tempore, quod excedit memoriam hominum, ueluti centum annorũ. Teſtis an poſſit iurare per nuncium, uel procuratorem. Vide poſt num. 1. uerſic. in textu. & uerſ. adde Bart.

2 Teſtes ſingulares an & quando probent. Vide tractatum bonum, qui in longam diſputationem extenditur.

CAPITVLVM XLVII.

Licet ex quadam. ¶ Ponit requiſita, ſine quibus ad probandum cõſanguinitatem non ſufficit teſtimonium auditus de auditu. Nec aliter ſummatur. ¶ No. ibi, propter bre-
1 uem uitam hominum. quòd † ubi agitur de probãdo aliquid, quod uita hominis capere nõ poteſt, quia fortè excedit tempus centum annorum, iuxta l. fin. C. de ſac. ſan. eccleſ. admittitur teſtimonium de auditu auditus: & ita tenent hîc Ioan. An. & do. Anton. quia licet iſte text. loquatur in caſu ſuo, tamen eandem rationem retinet in alijs factis antiquis, ubi teſtes haberi non poſſunt, ſicut etiam, ubi agitur de probando memoriam non extare, l. ſi arbiter. ff. de proba. & l. ij. & ibi per Bart. ff. de aqua plu. arg. & in l. in ſumma. §. idem Labeo. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quot. & æſti. Nam lex non fundatur ſuper impoſsibili, l. fin. ff. quæ ſent. ſine ap. reſcin. Sed Io. And. & do. Abb. hîc diſcũt ſignãtet,

hoc eſſe uerũ, dum modò in alijs caſibus ultra teſtimonium de auditu auditus concurrat fama cum alijs adminiculis: & allegant c.præterea, §. eo. & c.cùm cauſam. §.eod.tit.j. quia, ſecundum Imol. cùm iſta probatio ſit contra regulas iuris, non debet extendi extra caſus in iure expreſſos: regula, quæ à iure. de reg.iur.in vj. & adduci poteſt gloſſ.ſing.in c.cùm à nobis.j.de præſcr. quæ uult, quòd ad probandam præſcriptionem centenariam contra eccleſiam Romanam, nõ ſufficit probatio per auditum: & probatur in c.ſi diligenti.eod.ti. ubi Papa dicit, quòd non credit centenariam preſcriptionem contra eccleſiam Roma.poſſe probari ab illo archiepiſcopo, quaſi uideatur ſentire, quòd ſit difficilis probationis. Quod non eſſet, ſi poſſet fieri per auditum: licet ad illum text. dici poſſet, quòd ponebat difficultatem, quia non credebat illud tempus eſſe elapſum. Facit etiam text. optimus in c.tua.j.de conſang. & affin. ubi tex. dicit, quòd per teſtimonium de auditu eſt minus ualidum, talis probatio non eſt relaxanda. Ad idem text. & quod ibi Bart. in l.iij. C. de iure haſtæ fiſcalis. lib. x. ubi probatur, quòd diſpoſitio l. quæ uult aliquo caſu probari aliquid per ſcripturam, non extenditur ad alium caſum, in quo poſſet eſſe alia ratio: ad quod uide etiam Bald. in l. teſtium. in ij. col. C. de teſti. Et illud credo uerum, licet do. meus aliter ſcribat in c. tum literis. in uli. char. §. eod. ¶ In tex. ibi, proprio iuramento. Per iſtum text. dicunt hîc Pet. & Abb. quos omnes ſequuntur, q̃ teſtis nõ poteſt iurare per procuratorem: quod eſt mentí tenẽdum, ſecundum Bald. hîc. Et ex hoc infert hîc do. Abb. quòd licet aliàs quis poſsit iurare per procuratorem habentem ſpeciale mandatum, quia uidetur ipſe iurare, ut not. Ioan. An. in c. fin. de iur. cal. in vj. & ibi bonus tex. & facit c. procurator. de elect. in vj. tamen fallit, ubi requiritur pro forma iuramentum proprium: non ſufficit enim iurare per procuratorem etiam habẽtem ſpeciale mandatum, per iſtum text. pro quo facit, quod not. gloſſ. in c. ut circa. de elect. in vj. ſecundum ipſum.

¶ Adde Bart. in l. qui bona. §. q̃ aliena. ff. de dam. in fect. ubi tenet, quòd teſtis non poſsit iurare per nuncium, uel procuratorem ſpecialiter conſtitutum. Allegat l. iiij. §. idem diuus. cum gloſſ. in uerbo, teſtimonijs. ff. de teſti. Idem tenet Bald. in rub. ff. de iureiur. prope princ. Facit, quod not. idem Roma. allegando iſtum text. in ſingulari viij. & con. Idem Roma. in d. §. qui aliena. ubi dicit, quòd iuramentum propter quod quis probat ſuam ignorantiam, non poteſt præſtari per procuratorem: & dicit eſſe caſum ſingularem in c. ſi uerò aliquis, in uerbo, propria manu. j. de ſent. excom. & bene facit d. c. ut circa. in uerbo, proprium iuramentum. Sed ut intelligas iſta, uide omnino Domi. in d. c. ut circa. §. pe. ubi refert longam contrarietatem inter Archidiaconum, Io. An. & Pau. ibi, in hoc, utrùm ſufficiat legi requirẽti proprium iuramentum, ſi iuratur per procuratorẽ habentem ſpeciale mandatũ: & in effectu ipſe remanet in doctrina, quæ ex eorum dictis notabiliter colligitur, uidelicet quòd aut lex requirit proprium iuramentum illius, qui facit actum: & tunc aut ipſe facit actum per aliũ: & tunc poterit per illum iurare, dum tamen habeat ſpeciale mandatum: & ideo in propoſito, cùm teſtis non poſsit teſtificari per alium, c. teſtes. iij. q. ix. dixi §. eod. de teſtibus. ſtat firma opi. do. Abb. Si autem lex requirit iuramentum alicuius in propria perſona ipſius manu: & tunc non poteſt per alium iurare aliquo caſu: quia ita exigitur ad maiorem terrorem. Et iſtam differentiam, an lex exigat iuramentum propriũ, uel à propria perſona, aut manu, ponit ibi Ioan. An. quia perſona tua & tua manus non eſt mea: ſed iuramẽtum, quòd tu præſtas ex ſpeciali mandato in animam meam, bene eſt meum: quod patet: quia ſi ſit falſum, cenſeor periurus, c. ij. & fin. de iureiur. in vj. facit c. fin. de iur. cal. eod. lib. & gloſſ. quæ incipit, quorum intereſt, in c. j. de elect. in vj. & dicit Ioan. An. in d. c. ut circa. ſe audiuiſſe ab epiſcopo Bononienſi auditore contradictoriarum ita teneri per curiam. Et iſtis adde do. Card. in cle. j. uer. xj. not. de iureiur. ubi dicit, quòd quando exigitur, iuramẽtum per manus alicuius, non ſufficit iurare per alium: & dicit eſſe gloſſ. ſing. in cle. j. in uerbo, publicè & perſonaliter. de uita & ho. cle. & adde gl. ij. in c. fin. §. de iur. cal. per quam iuncto c. j. de iudi. in vj. dicit ibi do. Abb. quòd ubi lex requirit præſentiam alicuius, non poteſt actus fieri per procuratorem: quia ille dicitur præſens, qui exhibet ſe conſpectui: & allegat gloſſ. in cle. dudum. de ſepult. Et addit, quòd ſi ſtatutum punit facientem actum perſonaliter, non includit facientem per alium. Hîc allegat gloſſ. in d. c. j. in uerbo, publicè: ſecus dicit, ſi non eſt appoſitum uerbum Perſonaliter, ut in c. ſi quis ſuadente. xvij. q. iiij. iuncto c. mulieres. j. de ſent. excom. Et ſi diceretur, quòd c. ſi quis. utitur uerbo Manus, dicit, quòd non dicit proprias: uel quòd ille caſus eſt declaratus per alia iura, d. c. mulieres. & ita etiam do. Card. in repe. c. perpendimus. in prin. j. de ſent. excom. & do. Abb. in d. c. mulieres. & Ioan. de Ana. in c. ſicut dignum. j. de homi. & adde Bart. in l. infantes. ff. de fideicomm iſſ. libert. ubi dicit, quòd ſi ſtatutum punit principalem non reſpondentem poſitionibus, non habet locum in procuratore contumace. ¶ Et iſta limita, niſi eſſet actus nõ præiudicialis: quia ubi dicitur Manibus proprijs, poteſt fieri per alium, ſecundum do. Card. in d. cle. j. de iureiur. per illum text. ubi Papa pronunciat manibus ſuis eſſe faciendum: & tamen fecit per alium, quia non fuit quid præiudiciale. Confirmantur etiam prædicta, ſecundum tex. in l. per hanc. in uerbo, manu ſua. C. de erogа. militaris annonæ. lib. xij. per quẽ dicit ibi Bar. quòd adminiſtratores reipub. deputati ad ſolutiones faciendas, non poſſunt ſoluere per ſubſtitutum, nec ſtipendiarius poteſt recipere ſolutionem per procuratorem. Similiter dixit Bald. in l. j. §. ne autem. per illum text. in uerbo. proprijs manibus. C. de cadu. tol. Et hoc dictum Bartol. ſequitur Roma. in l. j. §. ſi quis ita. ff. de uerb. obl. Pro quo uide text. & ibi Do. in c. quicunq̃. in uerbo, proprijs manibus. de hære. in vj. & gloſſ. in uerbo, proprio ſigillo. l. ſingulos. ff. de teſti. quæ dicit per illũ tex. quòd quis non poteſt ſe illo caſu ſubſcribere per alium. Vide etiam Bald. in c. j. §. iniuria. de pace iura. fir. & tex. elegantem in l. ſi duas. ante fi. ff. de excuſa. tut. ibi, ſi modò per ſe piſtrinum exerceat. Et iſtis adde Bald. in authen. habita. C. ne filius pro patre. ubi dixit, quòd ſtatutum puniens ingredientem in loco, non comprehendit mittentem nuncium: & allegat text. ſing. in l. quod ſæpe. §. ſi qs amico. ff. de contrah. emp. Facit optimè l. j. §. ait prætor. ff. de ui & ui ar. & quod no. do. Car. in c. j. in fi. de conuer. infide. per illum text. cum gloſſ. ut refert Ioan. de Ana. in c. ſi cuius. in fin. j. de ſymo. Et ſcias, quòd uerba denotantia propriam perſonam aliquando interpretantur de tertia perſona, ut ſatisfiat alijs iuribus. Ita eſt glo. in uerbo, capere. in c. cùm epiſcopus. de offi. ord. in vj. quã ponderat ibi Domi. ¶ Et ratio prædictorũ eſt: quia plerunq̃ conſideraẽ induſtria perſonæ ex talibus uerbis: ideo non poteſt tũc quis per ſubſtitutũ expedire, ut per Bar. in l. nemo eſt, q̃ neſciat. ff. de duo. re. & in l. j. ff. de uarijs & extraor. cogn. & in l. diem functo. ff. de offic. aſſeſ. & in l. j. C. de præpoſitis agen. in reb. lib. xij. & Spec. in ti. de feu. §. j. uer. xij. ad fin. & in tit. de ſalarijs. §. fin. uerſi. q̃d ſi Doct. cũ ſequent. & Bal. in l. cùm antiquitas. C. de uſufruct. & per do. Ant. Imol. & Bal. in c. fin. per illũ tex. §. de offi. dele. & per Ioan. An. & alios in c. ſi is, cui. eo. tit. in vj. cũ multis ſimilib. Et ſi diceret contra prædicta, compaternitas contrahitur per procuratorem, ſm communem opi. de qua in c. ueniens. j. de cogna. ſpi. & Fed. conſ. xv. cũ concor. & tamẽ iura, quæ requirũt actũ perſonalem, dicũt, q̃ manib. leuaẽ, c. quamuis. de cõſecra. diſt. iiij. cũ ſimilib.: reſponde ex eo, quod dixit do. Car. in d. cle. j. q̃ actus

actus non eſt præiudicialis: & quòd non eſt uerũ, quòd ſit electa induſtria perſonæ in leuando, ſed bene in eruediendo leuatum: quod ultimũ non abdicat à ſe leuans per alium. Quæ omnia bene not. ¶ In tex. ibi, tolerabiliſius, & c. No. perpetuò, quòd quoties agit de impedimẽto à canonibus indicto, iudicatur in dubio pro matrimonio: quia ferè omnes gradus ſunt introducti lege humana, & pauci lege diuina: de quibus per glo. & Doctor. in d. c. literas. in uerbo, diſpenſare. §. de reſt. ſpo. Et ex hoc infert hîc do. Ab. multùm eleganter, quòd ſi aliquo caſu allegaretur impedimentũ iuris diuini, & probationes utriuſq̃ partis eſſent æquales, ferenda eſt ſententia abſolutoria pro reo, ſiue inſtet ut ſeparet matrimonium, ſiue ut non ſeparetur: quia ceſſat fauor matrimonij, ex quo concurrit ſecum impedimentum iuris diuini: & ita ceſſat cauſa, propter quã in iſto tex. præponderat fauor matrimonij: quia ſecum concurrit ius poſitiuum debilius. Et ita limitat c. fi. j. de re. iur. quod ſubtile eſt & ualde ſingulare. ¶ Et ex eodem text. not. perpetuò ſecundum ipſum, quòd ſtatuta Papæ & concilij dicuntur ſtatuta hominũ, & non diuina, licet ſoleat dici, quòd deſcendunt à iure diuino, c. fi. xvj. q. iij. & c. quo iure. viij. diſt. facit c. nimis. j. de iureiur. Et ex hoc infert ad id, quod not. Archi. in c. utinam. lxxvj. diſt. ubi dixit, quòd licet ueniens contra ius diuinum ſemper peccet mortaliter, non tamen ſic ligatur ueniens contra iuſhu manum: nam poteſt euitare mortale, ſi habet aliquam cauſam rationalem, ut hîc per eum: & remittit ſe ad notata in c. nam concupiſcentiam. §. de conſti. tetigi in c. quoniam. in notabilibus, §. tit. j. ¶ Vltimò eſt ſciendũ, quòd † Inn. Hoſt. Io. An. & communiter omnes hîc ponunt notabilem doctrinam ad cognoſcendũ, quando teſtes ſingulares probent: & hoc propter ea, quæ tãgit hîc gl. in uerbo, ab uno. prope fi. & gloſſ. fi. hîc, ut per eos habes: ſed quia materia eſt quotidiana, ingredior ipſam breuiter reſtrictis multis per uiam ſimplicis introductionis. Et eſt regulariter notandum, quòd teſtes ſingulares non probant, ut in c. licet cauſam. §. tit. j. & c. cùm dilecti. ad fi. j. de accuſ. & c. cùm dilecti. & c. bonæ. el j. §. de elec. & l. ob carmen. in fi. ff. de teſti. cum ſi. Et rationem ponit Bal. in l. iureiur. per illum tex. C. de teſti. quia ibi non eſt numerus conteſtium. Vnde tantum probãt mille ſingulares eorum, quantum unus. Et allegat Spe. in tit. de inquiſitione. §. nunc uidendum. uer. item nota. Debent enim teſtes eſſe cõcordes in facto & in iure. Vnde ſi petox. & unus teſtis dicit, q̃ ea mihi debes ex cauſa mutui, quia mutuaui: alius dicit, quòd confeſſus fuiſti: licet iſti concordent in iure, quia dicunt obligationem eſſe, tamen diſcordant in facto, & ſunt ſingulares, ſecundum do. Ant. hîc, & Paul. de Leaza. in diſputatione incip. contra inſtrumentum debiti. in vj. col. & Spec. in tit. de teſte. §. j. uerſi. ſed pone, egi. & Imo. in cle. ſæpe. in xvij. col. de uerb. ſig. & do. Ant. in c. ſi cautio. in fi. j. de fid. inſtru. & in repe. c. fi. in pe. col. ubi multa ponit, ſuprà de conſue. & Bald. in authen. rogati. C. de teſti. Et ideo dicit Bald. in l. ſi ex cautione. ad fi. uer. duodecimò quæritur. C. de nõ nu. pe. actor accumulauit in libello confeſsionem & numerationem, & per unum teſtem probat confeſsionem, per alium numerationem, nõ probant tanquam ſingulares, per c. cùm dilectus. j. de ſuc. ab inteſt. & hęc eſt manifeſta ſingularitas: quia unus deponit de uiſu, alter de auditu: & ſic differunt in ſenſu & in ſenſato: & illud c. dilectus. latiùs ad hoc inducit Bal. in d. authen. rogati. Et adde Bal. in l. cùm antiquitas. ante fi. C. de teſta. ubi dicit, quòd ſi una pars teſtamẽti probatur per viij. teſtes, qui dicunt ſe plus neſcire, & ſimiliter alia pars probatur per alios viij. teſtes, nõ eſt probatum teſtamentum: quia illi, qui minus deponũt, neſciunt totum: quod dicit mirabiliter probari in illo tex. & eſſe cogitandum: quia aliàs teſtes coniunguntur ad aliquid probandum. Allegat gl. in c. de parentela. xxxv. q. vj. ubi approbatur opinio Io. de qua hîc in gl. fi. quam ſaluant Doct. hîc, quando teſtes deponentes de uno latere conſanguinitatis exprimũt de uiſu: & quando eſt capitulatũ in genere de conſanguinitate. Si enim eſſet capitulatum, quòd a. & b. attinent in tali gradu, oportereт quòd teſtes deponerent de utroq̃ latere, ut inferrẽt ueritatem capituli, ſecũdum do. meum & Car. hîc: propter quòd ſit expedita illa gloſſ. Et iſtis etiam adde, Domi. poſt Ioan. And. in c. j. de arbi. in vj. ubi dicit, quòd ſi uolo probare me poſſediſſe per x. annos tribus teſtib., & unus dicit de x. alter de xx. alter de xxx. non probant de x. & eſt deciſio Archi. in c. nihilo minùs. iij. q. ix. quod intelligit Domi. poſt Io. de Fan. in d. c. j. eſſe uerum, quãdo non ſpecificant tempus, ita quòd cõcludant de eodem tempore: ſecus, ſi concluderent: putà, quia primus teſtis diceret à decem annis & citrà, alius à xx. annis & citrà, & ſic alius: quia omnes iſti concordant in iſtis ultimis annis: & ſic probant de x. quia in maiori ſumma ineſt minor, ut ibi. Hoc etiam ponit Bald. ita declarando Archi. in l. j. in pe. col. C. de teſti. dicens, quòd dictum Arch. procedit ſolùm, quando teſtes ſunt ſingulares in initio poſſeſsionis: putà, ſi unus dicit, quòd incepit poſſidere, iam ſunt xx. anni: alius, iam ſunt xxx. anni: quia implicant contradictionem iuris & facti: ſecus, ſi ſimpliciter deponunt, non de initio poſſeſsionis, ſed unus dicit, uidi poſsidere xxx. annis, alius uiginti, alius decẽ: quia in minori tempore ſunt conteſtes. Et iſtud pendet ab alio dubio, utrùm regula, quę habet, quòd in maiori ſumma ineſt minor, l. j. §. ſi ſtipulanti. ff. de uerb. obli. l. cùm quartam. ff. de leg. j. d. c. de arbit. in vj. habeat locum in teſtibus, ut ſi peto x. ex mutuo, & per unum teſtem probo de x. per alium de v. an dicatur probaſſe de v. & dicitur, quòd non: quia diuerſitas ſummarũ inducit præſumptionem diuerſitatis actus, l. j. ff. de proba. l. cùm centũ. ſm intellectũ Bar. ff. de adi. leg. & ita tenet Archi. in d. c. nihilominus. & Pau. de Leaza. in d. diſputatione, & Arch. in d. c. j. & ibi Domi. & Imo. & Ro. in d. §. ſi ſtipulanti. & Bal. & Ang. in l. ex facto. §. item quero. ff. de uulg. & pup. & Imo. in l. inter pares. ff. de reg. iur. Quod intellige, niſi conſtaret, quòd teſtes deponerent de eadem numeratione: quia probarent de minori ſumma. Nã ſi duo ſunt inſtrumenta eodẽ tempore cõfecta, & in uno continetur ſumma maior, q̃ in alio, dicunt ambo cõcordare in minori ſumma: ut eſt text in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. ij. & declarat Bar. in l. imperator. in pe. col. ff. de ſtatu ho. Et facit, qd̃ dictũ eſt de probãda poſſeſsione certi tẽporis: qa ſi unus teſtis diceret de poſſeſſione v. annorũ incœptorũ certo tẽpore, & alius de poſſeſsiõe x. annorũ incœptorũ eodẽ tempore, eſſet probata poſſeſsio v. annorũ, ut p Doc. in locis prædictis. Et ex iſtis dicit Cal. in l. ij. circa fi. C. quib. res iudicata nõ nocet, quòd ſi unus teſtis dicit factũ de die, alius dicit factũ inter diẽ & noctẽ, nõ probãt: qa ſunt ſingulares. Et unũ fortiùs dicit do. Anto. in c. nihil eſt. j. de uer. ſig. q̃ qũ teſtes habẽt probare de uerbis teſtatoris, ſi unus teſtis dicit teſtatorẽ dixiſſe, Semproniũ hæredem facio: alius dicit, q̃ teſtator dixit, Sẽpronius hæres eſto: nõ ꝓbant: qa licet ſint cõcordes in ſubitantia, tñ ſunt diſcordes in forma deponẽdi. Et ita dicit ſe uidiſſe in facto: propter qd̃ apparet, q̃ licet per illum tex. ſaluet uariatio teſtiũ, uel inſtrumentorũ in uerbis, quãdo apparet de ſubſtãtia, tamen fallit, niſi recitentur formalia uerba ab alio formata. Et hoc ſequitur do. Ab. ibi: & idem tenet do. Ant. in c. cùm eccleſia Sutrina. in xx. col. §. de cauſa poſ. & ꝓpri. Ad quæ adduco elegans dictũ Bal. in c. bonę. el j. §. de ele. ubi dicit, q̃ ſi teſtis deponit de xxiiij. quatrinis, aliùs de ij. ſolidis, nõ dicunt ſingulares, niſi fuiſſent interrogati de uerbis formalibus cõtractus, de quo agitur: qa tunc nõ probãt. Et iſta ultima perpetuò not. ¶ Et adde prędictis Ang. conſi. cclix. ubi dicit, q̃ teſtis dicit ſingularis, etiã quãdo allegat, uel cõducit teſtẽ, cuius dictum repellitur.

c. licet ex quadam.

repellitur. Et ista regula habet locum, adeò quòd testes singulares non coniungũtur, ut probent, ut habuimus in c. cùm causam. s. tit. j. ¶ Modò aduerte, quòd ista limitantur primò ex ijs, quæ scribit Bal. in rub. de cõtro. inuest. post prin. ubi dicit, quòd si testes non sunt adeò singulares, quòd nõ discordent in unum rei finem, sed ueniunt in eundem finem per diuersa media, seu per diuersas coniecturas sibi inuicem patrocinantes: putà, unus testificatur de ueritate, alter de confessione actus: tunc quia unum adminiculatur alteri, tunc bene defertur iuramentum in supplemẽtum probationis. Alleg. c. cùm dilectus. j. de succes. ab intestato. Est enim duplex singularitas: quædam obstatiua, & ista infringit testimoniũ: quædam adminiculatiua, ut unus testis deponit de ueritate, & duo de fama, & hæc coadiuuat testimonium. Et hæc etiam eleganter deducit Bal. in c. licet causam. s. tit. j. dicens, quòd singularitas quandoq; est cum contrarietate, ut quia unus testis dicit contra multos: quandoque actuum diuersitate, ut quia unus dicit de uno contractu, alius de alio: quandoque est singularitas, & tamen dictum unius coadiuuat dictum alterius, sicut si unus testis probet confessionem, & alter ueram numerationem, sicut etiam scriptura priuata confessionis, & adminiculum unius testis ueram numerationem probantis: & in hoc tertio casu unus testis non facit uacillare fidem alterius, imò adminiculatur: quia utrunq; potest esse uerum, & uerissimum: sed ubi propter singularitatem testium uacillat depositio, ibi singularitas omnino uitiat. Et ad hoc etiam uide Bal. in c. j. §. si instrumentum. in fi. de notis feud. ubi dicit, quòd unus testis suffragatur alteri, & alter alteri super probanda qualitate adminiculatiua. Alleg. no. in c. quærẽdum. ij. quæst. vij. ¶ Secundò limita prædicta, ut non habeant locum in testibus productis ad probandum aliquid, quod habet continuationem & temporis perseuerationem & actuum diuersitatem, seu multiplicationem, siue sit totum unum, siue habeat actus & partes distantes & separatas: quia singularitas testium nõ nocet. Vnde si respectu eiusdem finis testes concordent, licet tempore & in actibus discordẽt, sufficit: quia uarietas temporis & actuum nõ diuersificant id, de quo substantialiter & probabiliter quæritur. Istam doctrinam ponit Inno. hîc, dicens, quòd in probanda iurisdictione, uel seruitute, si unus testis dicat de uno actu, & alius de alio, probant. Et hoc expressiùs firmat Bald. hîc dicens, quòd licet in probandis specificis actibus iurisdictionis testes sint singulares, tamen si sint cõtestes in uno præambulo, s. in probãdo, quòd iudex sedit pro tribunali, est probata quasi possessio iurisdictionis, quòd illi actus descendunt ex uno fonte. Et hoc sequuntur in effectu do. Ant. do. Abb. & Imo. hîc: & allegant ad idem Inno. in c. qualiter. el ij. in j. col. j. de accus. ubi deducit istam limitationem ualde solenniter, & dat exemplum in probanda iurisdictione, quòd actus singulares inferentes iurisdictionem, sic etiam, secundum eum, si inter testes productos ad probandam possessionem decimandi aliquis dicit uidisse eum colligere granum, alius hordeum, probant: si tamen locus, uel tempus esset de substantia, secus esset, ut ibi per eum: & dixi s. eod. ex tenore. & de hoc uide etiam exempla per Paul. de Leaza. incip. quæstio contra instrumentum, &c. ubi in materia allegat gloss. quæ incipit, ecce. in c. uoluimus. xv. q. iiij. & Spec. in tit. de teste. §. iam de interrogatorijs. uer. item de tempore. & glo. in l. ob carmen. §. fi. ff. de testi. Ad idem uide Bald. in l. j. in viij. q. C. de testi. ubi dicit, quòd testes non dicuntur singulares respectu actuum, sed respectu finis. Et ideo si sunt cõtestes respectu finis, nõ dicuntur singulares: nam sufficit concordari in singularibus, quæ faciunt ad finem. Allegat tex. optimum in l. quæ sententiam. C. de pœnis. dum dicit, in unum cõspirantes concordantesq; rei finem. Ad idem uide Bal. in l. j. C. qui numero tutel. ubi dicit, quòd testes singulares non probant, quando adhibentur ad probationẽ certi actus: sed quando adhibentur ad probationem faciendam in genere: putà, ad probandam hæresim, bene probant, ut si unus testis dicat, eum hæreticum: quia audiuit eum dicentem, Non credo in unum Deum: alius, quia dixit, Non credo in catholicam ecclesiam, probat: quia sunt cõtestes in genere: & allegat not. in d. §. ob carmen. §. fi. Idem dicit Bal. repetens hoc exemplum de hæresi in c. cùm omnes. s. de constit. & in l. actor. C. de proba. & fuit antea dictum Ia. de Are. in l. testium. C. de testi. & Ia. Bu. in d. l. ob carmen. Cuius contrariũ tenet Io. An. in c. ut officium. §. j. super uerbo, testium. de hæreti. in vj. & do. Ant. in c. qualiter. el ij. j. de accus. Sed tamen primum dictum sequitur Imo. in c. cùm oporteat. eo. ti. per prædicta. Et pro cõcordia dici potest, secundum quod notat Bal. in eodem exemplo in d. l. ob carmen. §. fi. q; si inducuntur testes ad probandam hæresim in genere, procedit prima opinio: sed si in specie, procedit secunda. Adde etiam dictis Bal. in l. bonorum. in §. pe. uer. hîc quæro. C. de bo. pos. secũdum tab. ubi dixit, quòd si vij. testes testificãtur, & quilibet dicit se fuisse præsentem, & rogatum, ubi talis fecit testamentum tali modo, & non facit mentionem de alijs testibus, erit probatum testamentũ: quia singularitas testium attenditur penes effectum rei, non penes modũ sciendi. Alleg. l. cùm reis. C. de pœ. Et sunt uerba matura. Adde etiã satis in proposito utile uerbum Bal. in l. ij. in fi. C. de dona. ante nup. ubi dicit, aliqs recepit aliquid, & nulla causa fuit expressa in traditione, & præsumitur liberalitas, saltem attenta qualitate tradentis. Et ad probandum istam negatiuam, quòd nulla causa fuit expressa, producuntur testes, qui dicunt, nos de interuentu uerborum tempore traditionis, nec quis cõtractus fuerit celebratus, sumus inexperti: sed bene recordamur & scimus, quòd nulla causa fuit expressa, & maximè illa, de qua dicit actor: nã isti probant hanc negatiuam, dato q; dicant, se non recordari de actu formaliter: quia satis est, q; recordentur de eo, quod dependet à substãtia quæstionis: quod est notabile & menti tenendũ, secundum ipsum. Vnde sufficit in testibus, q; probent hoc, qd' est substantiale, licet cetera non probent, qa non recordant de illis: secundũ ipsum post Cy. ibi. Adde etiã istis Ang. & Imo. in l. ex facto. §. itẽ quæro. ff. de uul. & pup. ubi dicunt, q; testes inducti ad probandum hoc integrale, s. collectionem fructuum, probant, licet unus testis dicat, q; collegit x. corbes frumenti, alius dicit de viij. & idem dicunt, si agere ẽ de probãdo quem decessisse in pupillari ætate, & unus dicit, q; erat x. anno. alius viij. Adde etiam pro hac doctrina, q; ad probandum unum integrale, sufficiat probare eius partes, per testes singulares. Est gl. in c. nihilo minùs. iij. q. ix. ponens de productis ad probandã celebrationem missæ, uel copulam uisam successiuè per foramen. Idem do. Ab. in c. cum Ioãnes. in no. j. de fi. instr. & Imo. post Ang. in l. j. §. si quis neget. ff. quemad. test. ape. & Ange. cons. ccxxxxj. & in disp. Astensis miles. & Bal. in l. de quibus. ubi semper uide. ff. de legib. & Io. An. in summula, de testibus. uer. quæro, quæ diuersitates nocent testi. & Imol. in l. si pater tuus. ff. de uul. & pu. & Bal. in c. fi. s. de consuet. & do. Abb. in c. præterea. s. eod. Sed pondera: qa ista secunda limitatio licet sit multùm usitata, tamen est restringenda duobus modis: primo, ut habeat locum, quando agitur de probatione actus indiuidui: secus, si ageretur de probãdo actum, qui sui natura non esset indiuiduus, per id, quod scribit Bal. in l. obseruare. in ult. col. C. quorum appell. non recip. ubi dicit, quòd si ex forma statuti punitur transiens ex uno loco ad alium, & duo testes probent, quòd quidã transiuit dimidium, & alter, quòd transiuit ad reliquum dimidium: istæ probationes non sunt sufficientes: quia probant imperfecta ex se, ex quibus perfectis hoc resultare

tare non potest. Non obst. quòd parentela potest probari, si duo testes probent unum gradum, alij alium, ut no. Inn. in c. series. s. eod. quia quilibet gradus est quid perfectum, secundum eum. Et istam restrictionẽ approbat do. me. in c. præterea. s. eo. dicens, quòd licet istud exem plũ Bal. nõ placeat sibi propter gl. in d. c. de parentela. & cõmunem opinionem Doctorum hîc contra gl. fi. dum dicitur, q; testes deponentes de uno latere consanguinitatis, & alij de alio, coniunguntur tamen pro ipso dicto in ratione sui. Allegat Bald. in d. l. j. C. de testi. ubi dixit allegando Vincen. in c. illud, j. de præsum. q; si ad probãdam famam in tota ciuitate unus testis deponit de una parte ciuitatis, & alter de altera, non probatur de fama. Simile in probanda cõsuetudine, ut traditur per Cy. in l. ij. C. quæ sit longa consuetudo. ut ibi per do. me. latiùs, quo ad hoc. Pro quo etiam considera, q; Bal. in d. l. obseruare. loquit', quando illi actus probantur per duos testes: propter quod dictum suum est adhuc magis dubitabile: si enim quilibet actus in exẽplo suo haberet unum testem, posset procedere, ut dicitur in sequenti restrictione, quæ non multùm differt ab ista. ¶ Secundò restringenda est prædicta uulgaris limitatio, ut diffusè & ualde subtiliter scribit Pau. de Leaza. in d. dispu. quæstio contra instrumentum. in pe. col. cuius dicta quasi ad literam reassumit Bald. eodem tacito, in d. l. j. in viij. q. C. de testi. Et idem ponit do. Ant. in alijs terminis in d. c. qualiter. el ij. quem latissimè prosequitur do. Maria. ibi, q. viij. arti. xxxix. Dicit enim Pau. in effectu, quòd quando actus plures habent unam originem & unam causam, illa origo probatur per testes singulares respectu actus: sed ubi actus sunt separati, dicuntur tamẽ iterati propter expressam similitudinem, non identitatẽ, requiruntur tunc in quolibet actu, contestes: aliàs non probant. Et istud deducit ex eo, ubi dicit, quòd si uolo probare cõsanguinitatem in tertio gradu, quilibet gradus ad inueniendum illum debet probari per duos testes: quoniam aliquis gradus per se nõ facit consanguineum, sicut actus iurisdictionis facit me iurisdictionem habere: sed omnes gradus coniuncti faciunt me cõsanguineum: & probando unum gradum per unum testem, nõ potest dici illum gradum esse probatum: quia in ore duorum, &c. sicut etiam de probanda fama non sufficit testem dicere de una parte ciuitatis, & alium de alia: quia de nulla constat perfectè. Et ideo Pau. ibi dicendo quæstionẽ, quam disputauit, concludit, quòd si agitur de probando quem esse usurarium, & producuntur multi testes, quorum quilibet dicit de uno instrumento usurario ab illo confecto, nõ probatur eum esse usurarium: quia nullum de illis instrumentis est probatum, ex quo in quolibet est unicus testis: sed quodlibet instrumẽtum, uel aliquid debet probari per duos testes: aliàs sequeretur, quòd unus actus repetitus, qui cõsistit in dicendo, uel faciendo, possit, probari per unum solum: quod est falsum. Vnde dicit subtiliter, quòd quandoq; est aliquid, quod per se & propter se est probandum: quandoque non propter se, sed propter id, quod ex eo elicitur. ¶ Primo casu procedunt prædicta generalia: quia diuersi actus iurisdictionis probant iurisdictionem per se: sed tamen nullus de ipsis actibus est probatus, sed in probando usurarium: & sic secũdo casu illi testes bene probant infamiam de usura ex illis actibus: sed illum esse usurarium, nõ: quia nullus actus est probatus, ut ibi extensiùs per ipsum: cum quo concordant Bal. & alij in locis primò dictis. Ista etiam declarat do. Ant. idem tenens in d. c. qualiter. el ij. & ibi dicit, quòd ista dicta communia procedunt, quando causæ habent se indiuiduè ad unum totum, & unus testis deponit de uno actu, seu de una causa, alius de alia, ut in probando celebrationẽ missæ, recollectionem fructuum, exercitium iurisdictionis per diuersos actus: secus, si nõ agatur de aliquo toto uniuersali. Sed aliàs dictæ causæ potiùs inferunt multiplicitatem actus alicuius: quia tunc, secundum ipsum, testes singulares non probant: & ideo si unus testis dicit, quòd talis fecit miracula, quia uidit eum sanantem cæcum: alius dicit, quòd liberauit claudum: isti non probant, etiamsi essent mille, quorum quilibet attestaretur de uno miraculo: & allegat Vincent. in c. uenerabili. j. eod. & tex. in c. nec mirũ. xxvj. q. v. quia isti actus multiplicati, de quorum quolibet cõstaret per duos testes, bene probarent quem fecisse miracula: sed ex quo nullus de illis actibus probatur plenè, sed quilibet habet testem unicũ, & non agitur de uniuersali probando, sed ut habeatur certitudo de aliquibus miraculis, non possunt dici cõtestes: secus in actu indiuiduo probando: quia si de illo plura dicta singularium testium inferunt, actus resultat immediatè. Dat etiam do. Ant. exemplum in usurario, & in homicida probando: quia si unus testis dicit eum dedisse ad usuram uni, unus alius alij; uel unus dicit quem occidisse unum, alius alium: non probant usuram, nec homicidium, quia eorum dicta non probant unum totum integrum, secundum eum usurarium, uel homicidam: quia non tendunt ad idem, sed probant multiplicationem eiusdem actus, in qua multiplicatione sunt generales: unde non causant unum integrale, sed bene omnes isti probant infamiam, secundum eum. Cui adde, quæ ibi habentur per do. Mari. q. & arti. præalle. ubi in eo, quod do. Ant. dicit de miraculis, confirmat ipsum, dicens: quòd non obstat, si diceretur, quòd unusquisq; probat semiplenè de miraculo, de quo deponit: ergo si deponunt de xij. miraculis, probant saltem de vj. quia hoc non sequitur, ex quo nullum dictorum miraculorum est bene probatũ, cùm in nullo testis habeat contestem: nec semiplena probatio alterius potest iungi cum semiplena probatione alterius: quia quelibet semiplena probatio tendit ad singula miracula, nec probationes habent respectum ad ipsa miracula, uel numerum miraculorum. Dicit tamẽ in hoc considerandum, quòd tales testes non probant quem fecisse miracula: sed tamen probant eum miraculosum, ita quòd in eo sit qualitas ad miracula: & uult dicere, quòd probatur fama de miraculis, per quam infertur in genere semiplena probatio de miraculis, ratione famæ, sicut est dictum de probando infamiam de usura. Et in hoc prosequere alia, de quibus per eũ, qui in hac materia magis se attenuat, quàm oporteret, & nititur impugnare illud de probatione missæ: quia possibile est, quòd unus dixerit principũ missæ & aliquas alias partes, & tamen non dixerit totam missam: quæ consideratio non urget: quia sufficit, quòd dictum testis concludat à communiter accidentibus, ut dictum fuit s. tit. j. c. in præsentia. Et non est recedendum à prædictis propter authoritates præallegatas, quas ipse nõ uidit, sed insistit in aere super dictis do. Anto. ibi. Et ista sufficiant, quæ ultra solitum extensiùs posui, ut rectiùs intelligas. Cætera perquire in locis prædictis: quibus etiam adde, quæ habentur per domi. Anton. & Imo. in c. quoniam in plerisq; s. de offi. ord. per Sali. in l. ea quidem. C. de accus. per glos. §. de his. iij. quæst. ix. per domi. Anton. in c. ueniens. el j. s. eod. & in c. cùm causam. uersi. quid, si duo attestantur. s. eo. & per Bal. in proœmio C. §. quibus. post prin. per Rom. in l. j. §. pe. ff. de uerb. ob. per Bald. latè in c. bonæ. el j. suprà de elec. per Bartol. in d. l. de minore. §. tormenta. in pe. quæst. ff. de quæstionib. per domi. Card. consil. ix. incip. In facto dominæ Gaietæ. per domi. Abb. in c. cùm non ab homine. suprà de iudic. per Fed. consil. xvij. per domi. Anton. in repe. c. fi. in ulti. chart. suprà de consue. & latè per Bal. & subtiliter in l. de quibus. cum sequentibus. ff. de legibus. & Bald. subtiliter in l. testium. in pe. col. C. de testi. & beatum Tho. ij. ij. quæst. lx. arti. ij. quem allegaui, & in c. ex tenore. s. eod. Et dum s. dixi, quòd iurisdictio

c. licet ex quadam.

dictio probatur per testes singulares causæ, caue propter text.in c.licet causam.§.titul.j. & uide, quod ibi dixi post Bald.in uersi. no. septimò. Et istis iunge Bald.in l.j.C.si unus ex pluribus, ubi dicit, scias, quòd do.Bart. alle.tex.huius in l.j.in fi.ff. quemad. testa. ape. dum dicit, nec diuersitatem factorum. Quòd autem dicta testium diuersitate factorum separationem recipiũt, aut non: primo casu intelliguntur singulares: secundo casu intelliguntur esse contestes: & bene dicit in utroque membro, secundum Bald. qui postea refert Old. dicentem, quòd testes dicuntur contestes, quando concordãt in eundem & in eiusdem rei finem, per tex. aureum per l. qui sententiam. C. de pœnis.

SVMMARIVM.

1 Testes possunt repeti attestationibus adhuc clausis, non solùm ut incontinenti corrigant, sed etiam ut addant.
2 Testes non repetuntur apertis attestationibus super eisdem capitulis. Fallit, ut hîc.
3 Copia interrogatoriorum non est danda parti, ut euitetur occasio malignandi.
4 Nomina testium debent edi parti.
5 Iudex an & qualiter potest interrogare testes post publicationem.
6 Iudex si non facit, quod potest facere ex officio, utrùm possit ab eo appellari.
7 Testes postquam deposuerunt, debet eisdem legi depositio ipsorum.

CAPITVLVM XLVIII.

Ertuas. ¶ Testes interrogari non possunt post publicationem ad petitionem partis, nisi dolo, uel negligentia examinatoris super omnibus capitulis interrogati non fuissent. H. D. Et ut habeas breuiter totam materiã clariùs, quàm per alios, pone conclusiones. ¶ Prima conclusio. Quamdiu † attestationes sunt clausæ, possunt idem testes repeti, non solùm ut in continenti corrigant, c. præterea. infrà tit.j.no. Barto. in l.repeti.ff. de quæstionib. sed etiam, ut addant. Ita no. glos. fi. in c. cùm causam. suprà eod. etiamsi ex interuallo post quàm potuissent cum partibus loqui, secundum Inno. domi. Anton. domi. Card. Imo. & domi. Abb. in c. præterea. & domi. Abb. hîc: quia memoria est labilis, c. præterea. cum simil. xxiij. distin. Dicunt tamen prædicti, quòd quando addunt ex interuallo, minor fides eis adhibetur, quàm si incontinenti: arg. §. quia uerò. in authen. de testibus. Facit, quod no. Barto. in c.j. §. notandum. de notis seu. ubi dicit, quòd testis, qui dicit heri, non credo: potest dicere hodie, se credere. Facit gl. in l. de tutela. & ibi Bal. C. de in integ. rest. mi. & de hoc dicetur in d.c. præterea. Est uerũ, quòd Imo. post do. Anton. hîc tenet testem repeti non posse ad partis instantiam, ut addat, nisi pars aduersa consentiat: & allegat Io. An. in c. fraternitatis. in ult. quæst. suprà eod. Sed hoc dictum fortè procederet, ubi pars peteret, quasi euidentiùs subsit timor subornationis: secus, si ex iudicis officio, uel ad instantiam ipsius testis. Quod satis puto de mente domi. Abb. hîc. Et adhuc eo casu est aliqualis timor, ppter quem eius fides diminuitur, ut prædictum est. Et adde hîc Specul. in tit. de teste. §. satis utiliter. uersiculo, sed nunquid expressè, ubi dicit, quòd ante publicationem non potest idem testis sæpe induci, sed repellitur tanquam suspectus: allegat iiij. quæst. iij. uersic. produci. nisi fortè primò non fuit de omnibus recordatus, ut in §. quoniam multi. in authen. de testi. uel si nõ fuit perfectè examinatus, ut hîc, & in c. cùm clamor. infrà eod. secundum ipsum: & fortè his casibus, in quibus post publicationem repeti posset, de quibus in sequenti conclus. Et adde Bal. in authen. at qui semel. uer. sed dubitatur. C. de proba. ubi ponit, an possit testis repeti, ut addat rationem dicti, de qua non fuit interrogatus, cùm debuit interrogari: & refert gloss. in §. quia uerò. in uerb. illud etiam. in authen. de testi. dicentem, quòd sic: si iudici uidebitur: non tamen ad petitionem partis testis, sed ad petitionem partis, contra quam est inductus bene posset interrogari de causa: quia illa sola pars est fortè læsa propter omissionem causæ: & fortè non producens contestis non teneret assignare causam, l. solam. C. de testi. Postea subdit elegãter Bal. quòd si repetitus reddat causam, quæ destruit dicta, quia est imperfecta, infringitur primum dictum. ¶ Et si diceres, ius erat parti quæsitum: respondet Bald. quòd imo erat in pendenti: quia pendebat à causa, de qua adhuc non erat tractatum. Si enim primo dicto stãdum esset, quasi assignatio causæ, tanquam secundum dictũ contrarium non tolleret primum, superuacuum esset legis consilium, & fatuus esset aduersarius, qui peteret repeti eum, qui non posset repeti, cùm repetitio tendat ad cõfirmationem sui primi dicti: ideo dicendum, quòd primum dictum tollitur, secundum ipsum. Et hoc no. in practica. ¶ Secunda conclusio. Apertis[a] attestationibus † non repetitur testis super eisdem capitulis. Ita casus hîc: & rationem decidendi ponit glo. j. quia sicut propter timorem subornationis noui testes prohibentur produci: ita antiqui repeti. ¶ Fallit in casibus, de quibus per gloss. domi. Ant. & Imo. hîc, uidelicet nisi iudex uelit ex officio testẽ interrogare: qa fortè obscurè deposuit: quia potest, secũdum Barto. in l.iiij. §. hoc autem iudicium. in iij. quæst. ff. de dam. infe. latè per Inno. & alios in c. cùm clamor. j. eod. Item, nisi primæ attestationes essent nullæ, per id quod no. gloss. fi. in c. cùm causam. suprà eod. & per regulam, nõ præstat. de reg. iur. in vj. Item, nisi essent attestationes prædictæ, per c. fi. suprà tit. j. Item, nisi primę fuissent super iudicio summario, per c. ueniẽs. el ij. & c. cùm in tua. suprà eo. Item, nisi inter alias personas fuissent receptæ: quia sicut non obstat sententia, ita nec publicatio, per notata in c. causam. el j. suprà eod. iunctis notatis in c. iurauit. suprà titul. j. ¶ Item fallit, nisi dolo, uel negligentia iudicis omissa fuisset examinatio super capitulis datis à parte, ut hîc in tex. & talis malitia, uel negligentia in dubio præsumitur, secundum Specu. in titul. de teste. §. nunc uidendum. quasi in fi. & domi. Ant. & Imo. hîc, & habet locum iste text. etiam in interrogatorijs, secundum Specul. ubi s. & Doc. hîc, quod dicit do. Abb. esse notandum ad extensionem huius capituli: & probatur in c. ij. eo. tit. in vj. secundum ipsum. ¶ Item habet locum ista fallentia, nõ solùm si iudex omisit interrogare super capitulis datis per partem, sed etiam si omisisset super substantialibus connexis ad ipsa capitula, quamuis simpliciter formata, secundum Inn. ual. de solenniter hîc, quem omnes alij sequuntur: & dat exemplum, si in capitulis deducta esset talis præscriptio, in qua requireretur titulus: quia si omisit iudex interrogare de titulo, repeti poterunt testes post publicationẽ: nec est imputandũ testibus, quorum nõ erat de omnibus, præsertim in iure consistentibus, cogitare. Et si diceretur, quòd in hoc iudex supplet de facto ad utilitatem priuatam, contra l. iij. §. hoc autem. ff. de dam. infec. respondet Inno. egregiè, quòd hoc non est supplere in facto, sed in iure, cùm illa connexa includantur in c. præscriptionis, ad quam probandam pars fuit admissa;

a Apertis] Adde, quòd hic loquitur de teste, qui proprio motu reuertitur: & dic, quòd isto casu apertis attestationibus non possunt testes repeti. Ita gloss. not. in authen. de teste. §. quia uerò. Adde etiam, quid dicendum, si testis repetitur post, an iterum iurabit? Vide Bal. in l. hæredes palàm. §. si quis. in fi. ff. de testa.

admissa: quæ uerba multum ponderant hîc Scribentes, & sunt perpetuò notanda, secundum domi. Card. & pro ipsis allegat Imo. notata per gloss. in l. ubi pactum. C. de transactio. & istud dictum Inno. allegat etiam Bald. in l. gesta. C. de re iudi. dicens, quòd iudex interrogando potest supplere: & si non quærit de necessarijs, est in culpa iudex, non pars. Et ex eo, quod dicit Inno. hîc, testes productos super præscriptione debere interrogari de bona fide, collige, secundum Bal. hîc, quòd non præsumitur bonæ fidei, qui eam allegat ad fundandam præscriptionem: quia tractat de lucro captando cum alterius iniuria, licet præsumatur bonæ fidei, quo ad fructus, qui acquiruntur cum labore & sumptu: & sic tractatur de damno cuitando, l. sed & si lege. §. scire. ff. de peti. hære. §. aliæ. Instit. de actionibus. Secus autem dicit Inno. hîc, quem sequitur domi. Anton. & Imo. si sit omissa examinatio non substantialium ex certa scientia: putà, de circunstantijs positis in c. cùm causam. suprà eod. quia non fiet repetitio, etiamsi de talibus facta fuissent interrogatoria, nisi iudex ex officio repeteret, secundum ipsos: à quibus discrepat do. Car. in c. cùm causam. suprà eod. & hîc, allegando Specul. eod. titul. §. iam de interrogatorijs. ad fi. uersi. item cautè. Vnde dicit, quòd non ualerent attestationes, si omittatur petitio interrogatoriorum, quæ à iudice fuerant admissa: & ideo utile est, secundum ipsum, ut scribatur in actis propter meliorem facultatem opponendi examini: secus, si fuissent resecata, tanquam impertinentia: quod tamen fieri non debet, secundũ ipsum, cum quo in hoc alij concordant, per notata in simili in c. ut debitus. infrà. de appel. Vnde inoleuit consuetudo, quòd iudex admittit saluo iure impertinentium & nõ admittendorum: quæ consuetudo seruanda est in capitulis, non in interrogatorijs: de quibus ante omnia discuti debet, secundum ipsum. Cui adde, quòd ubi cit cumstantiæ positæ in interrogatorijs non sunt de substantia, uerius uidebitur dictum Inno. quod multùm sequitur Bald. hîc subijciens eleganter, quòd eo ipso, quòd iudex recepit articulos, uel interrogatoria, uidetur tacitè admittere non admittenda, etiam si non dicat, uidetur tacitè admisisse captiosa, uel superflua, per not. in l. non uidetur. §. qui iussu. ff. de re iud. Facit gloss. in l. quod seruus. & ibi Rom. ff. de acqui. pos. ¶ Item procedit ista fallẽtia, etiamsi nulla capitula fuissent data, sed super petitione iudex imperfectè examinasset testes, ne dolus, uel negligentia iudicis noceat parti: quia scire debes, quòd usus capitulorum est introductus à consuetudine, non quòd sit de necessitate: quia super ipsa petitione testes induci possunt: arg. c. in nostra. suprà de procu. sed fiunt capitula à producente testes & interrogatoria ab aduersario, ut super istis terminis latè insistunt hîc omnes, præcipuè Bal. post Inn. & habetur per alios in c.ij. de testi. in vj. & per Bal. in l. generalem. §. j. C. de reb. cred. & Barto. in l.j. circa fi. ff. de interrog. act Et de positionibus per gloss. in c.j. de confes. in vj. Et ex prædictis no. unum, secundum Bal. hîc, quòd licet aliquid sit omissum, reliquus tamen processus tenet, nisi quatenus dependet ab omisso. ¶ Considerant tamen domi. Abb. & Imo. hîc duos casus ex mente Inno. in quibus omisso examine certorum articulorum non potest pars imputando iudici intentare repetitionem. Primus est, quando à principio iudex ruminatis capitulis & interrogatorijs iuxta practicam glos. in uersi. interrogatoriam. in c.ij. de testi. in vj. aliqua ex ipsis palàm resecauit partibus intra decendiũ non contradicentibus: quia præclusa est eis uia petendi repetitionem super resecatis ratione resecationis, quæ uelut interlocutoria dicto tempore transiuit in rem iudicatam, c. quo ad consultationem. infrà de iudic. & in c. cessante. infrà de appell. licet per illum tex. in iudicis facultate remaneat resecatio, si malè fecerit quandoque emendare, secundum eos. Secundus, quando non facta resecatiõe expressa iudex per se quædam superflua, captiosa, uel impertinentia omisit: quia cessat negligentia & dolus: sed si iniustè omisit, procedit iste, secũdum ipsos. Quibus potest addi tertius casus; uidelicet quando esset conclusum in causa: quia non potest fieri dicta repetitio, licet iudex omiserit diligenter examinare. Ita reperitur dixisse Bald. in l. certis lecturis. in l. quòd si nolit. §. si uenditori. ff. de ædil. edic. ¶ Vlteriùs, in quantum dicit hîc Inno. c. quòd iudex debet dare parti copiam capitulorum, super quibus testes habent examinari, ut postea de facili non audiatur ipsis opponens, & ut formet sua interrogatoria, & quòd si non fiat copia, ualet tamen testium receptio: not. bene hoc ultimum ad ea, quæ dixi in c.j. uersi. fallit nonò. suprà tit. j. ubi allegando Bald. in l. ij. C. ut lit. pen. dixi, quòd necessariò danda erat parti copia positionum concerneritium factum alienum, ubi super ipsis debet pars respondere: quia non est sic in capitulis, super quibus omissis positionibus deuenitur ad examen testium. Nam eorum copia non est necessaria, ut hîc uides. Et hanc differentiam gustauit solùm Bald. hîc, dicẽs: quòd datur copia ad deliberandum super positionibus, sed non super articulis, ut hîc latiùs per ipsum. ¶ Item in quantum dicit Inno. quem alij sequuntur, quòd † copia interrogatoriorum nõ est danda parti, ut euitetur occasio malignandi: adde gloss. ibi tenentem in d. c. ij. in uerb. interrogatoria. & sentit glos. in c. in primis. in uerb. præsente. ij. quæst. j. quam notauit Bald. in l. data opera. C. qui accus. Idem tenet Specul. in titul. de testi. §. iam de interrogatorijs. in princ. & Angel. allegando Inno. hîc in l. quicquid. ff. de iudic. & Bald. in l. ij. C. ut lit. pend. & uide Rom. sing. cclxxij. quod incipit, Fuit interrogatus. ubi ponderat istud dictum Inn. dum dicit, quòd interrogatoria dantur ad instructionem iudicis: ideo non est opus dare copiam parti. Vnde infert, quòd iudex non debet dare parti copiam allegationum, cùm sint ad eius instructionem. Et ita dicit se istud dictum reuelasse Ioan. de Imo. Dicit tamen Inno. hîc, quòd non peccaret iudex, si daret dictam copiam: sed in hoc ipsum reprobat do. Car. hîc dicens signanter, quòd imo peccat, & quòd propter hoc potest appellari: quia consuetudo causarum repugnat, nisi alia pars consentiret, sed consentiens esset parum cautus, secundum Imo. hîc. Et adde, secundum Bald. hîc, quòd nomina testium bene debent edi. Allegat gloss. in l.j. §. editiones. ff. de eden.

c. per tua as.

4 ¶ Item in quantũ dicit Inno. hîc, quòd † iudex non tenetur recipere testes, nisi iurent dicere ueritatem super tota causa: hoc intelligit Bald. hîc, si partes hoc petant, uel altera earum, & testes sciant ueritatem totius causęi non enim tenentur iurare de ijs, quæ nesciunt, neque de quibus nemo eos produxit, neque super his, super quibus non sunt citati, ut hîc per ipsum. ¶ Item dum dicit Inn. hîc, quòd super impertinentibus non debent testes examinari, addit Bald. hîc, quòd iudex non debet hoc pati, per text. sing. in l. si duo patroni. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. quod uerbum alibi non reperitur, secundum eum. Et si aliter fiat, non ualet examinatio, cùm super illis non sint iurati: & uide Barto. ibi, ante fi. ubi allegat Inn. hîc. An autem admittitur articulus dubius. Vide domi. Anton. quòd sic, in c. dilecti. s. de iudi. per c. accedens. s. de procura. & c. licet causam. s. tit. j. Et de articulo alternatiuo uide Spec. in tit. de teste. §. nunc uidendum. uer. item articuli. Et de materia interrogatoriorum uide semper Specul. ibidem, eod. tit. §. iam de interrrogatorijs. per totum. ¶ Item in quantum dicit hîc gl. in fi. quòd † iudex ex officio potest interrogare, si sibi uidebitur, post publicationem: sed ad partis instantiam, non, etiamsi hoc haberet cõsuetudo: adde gl. idem tenentẽ in §. quia uerò. in auth. de testi. quã Legista reputãt singularem, secundũ Inn. hîc. Vnde colligit do. Car.

do. Car. hîc, utile eſſe habere iudicem fauorabilem: ſed dicit ſe putare, quòd ſi iudex non interrogaret, cùm debet fieri interrogatio, ſi appelletur, iudex adquem, ſuppleat, cùm interſit iuris publici, ne ueritas occultetur: & hoc reſpectu dubitationis ſurgẽtis ex actis, ſecundum Inno. in c. cùm Ioannes. ī. ti. ij. Et iſta uerba reputo mul-
6 tùm notanda: quia ſolet fieri una difficultas, utrũm † poſsit appellari à iudice, qui nõ uult facere illud, quod ex officio poſſet, licet pars inſtare nõ poſsit: de quo remitto ad Barto. in l. j. in antepe. col. ff. de iur. om. iud. & domi. Anton. per Ioan. An. in c. exceptionem. ī. de excep. & Specul. in tit. de officio iudicis. §. impedit. uerſicu. quid ſi iudex non repellit. & Bart. in l. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de of. proconſ. & Pet. de Anch. in c. pia. in antep. col. de excep. in vj. & domi. Abb. in c. prudentiam. §. ſexta. in fi. s̄. de offi. deleg. & domi. Anto. in c. ſuper hoc. s̄. de renun. & aliquid per gloſſ. ij. uel iij. de confeſ. in vj. ¶ Vltimò ultra alios adde primò, quòd ſicut iteratò editur inſtrumentum, quod redarguitur de falſo, l. ſi uteris. C. de fide inſtru. ita iteratò debent uenire teſtes, q̃ falſi dicuntur. Ita dicit Bal. ibi in ult. col. poſt
7 Nicolaum. ¶ Secundò adde, quòd † poſtquam teſtes depoſuerunt, debet iteratò eis legi dictum eorum, ut per lectionem dictum compleatur, & error, ſi quis eſt in ſcribendo, remoueatur, ſecundum Bal. in l. fi. C. plus ualere, quod agitur per illum tex. quem ad hoc dicit eſſe multùm notandum. ¶ Tertiò adde, quòd teſtis, qui repetitur, ut declaret, nõ debet iteratò iurare, ſecundum Barto. in l. hæredes palàm. §. ſi quis poſt. in fi. per illum tex. ff. de teſt. & Bal. in authen. ſed hodie. per illum tex. C. de iur. cal. in l. fi. uerſus fi. C. de teſti. Secus dicit ibi Bald. quando iterum examinaretur ad aliud, quàm ad declarandum dictum ambiguum, dato quòd ſit examinandus ſuper eo, ſuper quo iuratus depoſuerat: putà in caſu illius l. fi. Et ad hoc allegat tex. in l. qui bona. §. ſi quis ſtipulaturus. ff. de dam. infe. pro quo etiam uide gloſſ. fi. in l. per hanc. C. de temp. appell. & ibi Bal. & tex. optimum s̄. eo. fraternitatis. & quod ibi dixi in ij. nota. ¶ Vltimò adde, quòd ubi ex culpa partis imperfectè fuerunt examinati teſtes, nõ habet locum iſta decre. in fi. ſecũdum Bal. in l. ueluti. in lectura antiqua, ff. de eden. & ibi Angel. per illum tex. in uerb. minus plenè. & idem Bal. in c. j. quid ſit in ueſtitura.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Teſtes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, reprobatorios reprobatoriorum non.*
2 *Fallit text. huius decre. ut nu. hoc, & nu. 3.*
Probare prohibitus per teſtes, poteſt probare per inſtrumenta. Poſt num. 3. uerſic. fallit tertiò.
4 *Lex ſæpe abhorret infinitatem.*
5 *Emphyteoſis inſormiter recepta non intelligitur ultra quartam generationem.*

CAPITVLVM XLIX.

Licet. ¶ Teſtes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: reprobatorios reprobatoriorum non. H. D. Et nõ eſt alibi, ſecundum Io. An. & cõputatur iſta triplex ,pductio, ſiue actor & reus fecerint primam probatoriam productionem ſimul: quo caſu ſeruatur æqualitas, ſiue etiam ſolus actor primò pro-
1 bauerit, quòd ſi † reus reprobatorios producit, & actor illos reprobatorios reprobat, & ſic triplicando non quadruplicabit reus. Nec eſt iſta inæqualitas ex eo, quòd ex illis tribus productionibus duæ competant actori: tum, quia reus habet ſibi imputare, cur non actor ſuos probatorios non produxit: tum, quia ſi ipſe reus ſolus in exceptione teſtes produxiſſet, idẽ fieret de actore impugnante teſtes illius exceptionis. Et ita clarè intelligas gloſſ. & Doc. hîc. ¶ Fallit primò iſta decretalis, niſi † ageretur de reprobandis dictis teſtium: quia loquitur iſte tex. de reprobatione perſonarum: ideo non ex-
2 tendendus, ſecundum Io. An. Sub dubio tamen in c. ij. de teſti. in vj. & expreſsiùs Paul. de Leaza. in c. teſtimonium. uerſi. ſed nunquid licet. ī. eo. & do. Anto. & Imol. hîc: quia falſitas nunquam remanere debet in diſcuſſa, l. querela. C. de falſ. c. licet. s̄. titul. j. Criminoſitas uerò non ita inficit, quia quandoq; criminoſus admittitur, c. licet Heli. cum ſi. ī. de ſymo. mendax uerò nunquam, cùm ſit contra Chriſtum dicentem, Ego ſum ueritas: ut latiùs per ipſos intelligentes hoc eſſe uerũ, quando opponitur mera falſitas: ſecus, ſi ad inducẽdam falſitatem opponitur periurium: quia tunc in effectu opponitur contra perſonam: & intelligit Imo. quando allegatur falſitas, ad quam probandam aliud non obſtat, per ea, quæ habentur in cle. ij. eo tit. ¶ Sed contrarium indiſtinctè, quòd iſte tex. procedat in opponente dictis teſtium, tenet Hoſt. in c. ex tenore. s̄. eo. & Pet. de Anch. & Domi. in d. c. ij. §. fin. de teſti. in vj. & Cal. do. Car. & do. Abb. hîc propter finẽ huius decretalis comprehendentem utrunque caſum. Sed ideo dicit de perſonis: quia ſic fuit in facto. Item, quia etiam reprobatio dicti notat perſonam de periurio & mendacio: & ſic eſt quædam reprobatio. ¶ Item perſona criminoſa ideo repellitur: quia præſumitur mentiri, c. teſtimonium. ī. eo. & ſic habetur reſpectus ad dictũ. Vnde ſicut aliquando claudit diſputatio de perſona, ut hîc: ita de dicto, cùm dictum ſit finis diſputationis perſonæ. Nec ſuſtinetur per hoc dictum falſum: quia iſte tex. præſumit, quòd ultimi teſtes uerum dicant: arg. c. fi. ī. de præſum. ita in caſu iſto: aliàs ſequeretur, quòd ius hîc approbaret perſonas criminoſas: quòd eſt falſum. Non obſt. d. l. quærela, quia illud eſt uerum, quando plures probationes non proceſſerunt, ſecundum prædictos. Et tenendo hãc partem, limita eam, ut per Domi. in d. c. j. niſi iſte uellet reprobare dicta teſtium, non per alios teſtes, ſed per inſtrumenta, per tex. cum gloſſ. mag. poſt medium in §. item ſi quis teſtibus. iiij. q. iij. ubi qui non poteſt opponere contra dicta per alios teſtes, poteſt opponere per inſtrumẽta. Facit c. cùm dilectus. ī. ti. ij. & quod dicetur ī. uerſic. fallit tertiò. ¶ Secundò limita, niſi uellet reprobare dicta teſtium ex ipſis dictis, ſecundum Domi. ubi s̄. Alleg. gl. optimam iuncto text. in d. §. ſi quis teſtibus. Sed adduci poſſet, quod not. Bal. & Angel. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. ubi dicunt, quòd ſtatutum prohibens opponi de nullitate, non intelligi
3 tur de nullitate, quæ ſurgit ex contrarietate: & dicunt, quòd Deus etiam non poſſet hanc exceptionem tollere. Procedit ergo communis opi. quãdo per alios teſtes uellet reprobare teſtes reprobatorios reprobatoriorũ circa dicta teſtium. ¶ Fallit ſecundò † iſta decretalis, niſi ageretur de reprobatione inſtrumenti: quia numerus reprobationum non incipiet computari cum ipſo inſtrumento, quaſi ſit prima probatio, licet incipiat à primis reprobatorijs inſtrumenti. Vnde cõtra illos poterit fieri prima & ſecunda reprobatio, ſecundum Io. An. domi. Anton. & domi. Abb. & Imo. hîc: quia iſte tex. loquitur de reprobatione teſtium. Vnde in reprobando inſtrumento conſiderabitur ſolùm, quando incipient reprobationes teſtium contra ipſum inductorum, quaſi iſte caſus omiſſus remaneat in diſpoſitione iuris communis: & ideo ſi probaſti per inſtrumentum talem domum fuiſſe tibi uenditam tali die, & ego per teſtes probo, quòd eo die uenditor erat in alio loco, & iſtos teſtes reprobas, potero reprobatorios reprobare, ſecundum do. Abb. hîc. ¶ Sed iſta dicta limita, ſecundum do. Car. hîc, niſi inſtrumentum fuiſſet productum ad reprobandum teſtes: tunc enim contra inſtrumentum

tum admittetur ſolùm una probatio, ut ſic intelligatur hæc litera generaliter, quòd facta productione in principali, licet fieri ex aduerſo reprobationẽ, & poſtea per primum producẽtem reprobationem reprobationis, & non ultrà. ¶ Fallit tertiò, niſi tertia productio ad reprobandũ eos, qui amplius per teſtes reprobari non poſſunt, fieret per inſtrumentum, non per teſtes, ſecundum Io. An: & prædictos hîc: quia litera oſtendit, quòd uerba generalia præcedentia intelliguntur de tertia reprobatione facienda per teſtes. Et pro hoc facit, ſecundum eos, quia licet publicatis teſtibus non producantur teſtes, tamẽ produci poſſunt inſtrumenta, c. cùm dilectus. ī. de fi. inſtr. & facit, quod habetur s̄. eo. ſeries. Ex quo no. ſecundum do. Ab. quòd licet largo modo appellatione inſtrumentorum ueniant teſtes, c. peruenit, ī. ti. j. tamen in materia odioſa, ,phibita probatione per teſtes, non ueniunt inſtrumenta, ut hîc: & facit l. teſtiũ. C. eo. & iij. q. ix. ſi debitum. ¶ Sed iſtam fallentiam reprobat hîc do. Car. & fortè meliùs, dicens: quòd contra tertios teſtes non poteſt fieri probatio per inſtrumenta: & dicit ſe ponderare iſtum tex. in uer. contra illas ,pbationes admittere. qui loquitur indiſtinctè de qualibet probatione. ¶ Item ſubeſt eadem ratio, ſ. infinitatis uitandæ: & eſt impugnatio colorata. Tamen conſiderando dici poſſet, quod procedat, maximè quando nõ probaret inſtrumentum de nouo perueniſſe ad notitiam partis: aliàs fortè procederet cõmunis opi. tum per rationes ſuas, tum propter gl. in d. §. ſi quis teſtibus. Et iſte tex. reſtringetur ad probationes per teſtes. ¶ Vltimò ſcias allegare iſtum tex. cum iuribus adunatis in gl. quòd lex ſæpe abhorret infinitatem: & hoc dicta ratio Philoſophorum, qui habent pro incõuenienti proceſſum in infinitum, ut in iij. Phyſicorum, tra. de infinito: ad idem. c. ij. de reſcrip. in vj. ¶ Ex quo infert Spe. in ti. de pig. §. j. uer. ſed cùm pignus. quòd licet creditor
4 poſsit pignorare pignus ſibi datum, l. j. C. ſi pignus pi-gnori datum ſit. attamen † non poterit pignorare ultra bis ratione infinitatis euitandæ: de quo tamen Ang. in d. l. j. Et hinc eſt, quòd ſi eſt compromiſſum, quòd toties pœna committatur, quoties cõtrauentum fuerit, nõ committitur, niſi bis, ſecundum Bald. in l. ſi duo patroni. §. qui ſemel. ff. de iureiur. Allegat l. fideicommiſſa. §. ſi quis x. de leg. iij. Et hinc eſt, quòd ſi eſt data poteſtas arbitro prorogandi compromiſſum ſemel & iterum, non intelligitur uſq; in infinitum: ſed pro duabus uicibus, ſecundum Bal. in c. præſentata. ī. eod. & in c. tua nobis. ī. de appell. Et utrobiq; dicit ſe conſuluiſſe, quòd arbiter per poteſtatem non poteſt ſibi prorogare tempus, donec uixerit, uel ad longum tempus. De hoc etiamplenè, per Bal. in rub. apud quem, uel quos contro. dici debeat. & Rom. in l. ij. in penul. chart. ff. de re iudi. & Bal. in c. fi. s̄. de conſue. & Ange. Imo. & Ro. in l. ſi finita. in prin. ff. de dam. infect. & Bal. in l. j. C. ut in poſſeſsio. leg. Et hîc eſt, quòd non ualet pactum, quòd in perpetuum à cõmunione non diſcedatur, l. in hoc iudicio. §. ſi conueniat. ff. communi diuid. Et hinc eſt, quòd licẽtia de extrahendo bladum, uel aliquid de ciuitate, non durat ultra ſeptem dies, ſecundum Bart. in l. ij. C. de tractatorijs. lib. xij. Et hinc eſt, quòd diſpenſatus, ut poſsit duplici officio fungi, intelligitur pro tribus annis tantùm, ſecundũ Bar. in l. fi. C. de exacto. & exec. li. xij. Et hinc eſt, quòd ſi bannito eſt cõceſſa ſecuritas ſimpliciter, ut poſsit uenire, intelligitur ſemel tantùm, ſecundum Bart. in l. dotis. la ij. ff. de iure do. per tex. ibi, & in l. boues. §. hoc ſermone. ff. de uer. ſig. Et hinc eſt, quòd uendens uuas, uel roſas uineæ, uel roſarij fructificantis bis in anno, intelligitur de primis tantùm, ſecundum Bal. in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſol. mat. Et quòd ſimplex ſermo intelligatur de prima uice, dicetur aliàs poſt domi. Ant. pulchrè cõſi. xxxv. Et hinc eſt etiam, quòd ſi fideiuſſor promittit præſentare toties, quoties per binam præſentationem liberabitur, ſecundum Ang. in l. oratione. ff. de ferijs. & in l. ſi finita. in prin. ff. de dam. infe. de quo ibi la
5 tius per Ro. ¶ Et † hinc eſt, quòd emphyteoſis informiter recepta, non intelligitur ultra quartam generationem, ut in §. emphyteoſi. in authen. de non alienandis. Et in hac materia uide alia quædam per Ro. in rub. ff. de arbit. & Ang. in l. ij. §. quod diximus. ff. ſi quis cautio. & Ang. in l. fi. ff. de ferijs. & gloſſ. ij. in d. c. cùm in multis. de reſcri. in vj. Et in aliquibus caſibus toleratur infinitas, quando uerba contrahentium, uel ſubiecta materia hoc requirit, ut magiſtraliter per Bal. in l. j. C. de ſen. quæ pro eo, quod inter. poſt Bart. in l. qui bona. §. fi. de dam. infec. Et ideo dixit Bal. in l. ueluti. §. hæc uxor. ff. de eden. quòd ſtante ſtatuto, quòd cauſæ inter cõiunctos compromittãtur, & factum fuit ſemel compromiſſum & expirauit, debebit iteratò fieri, & quoties opus erit: quia ſemper ſubeſt ratio ſtatuti. Et idẽ ipſe nõ. in l. qui per ſalutem. ff. de iureiu. & in l. fideicommiſſa. §. ſi quis x. ff. de lega. iij. & Ro. in l. prætor. §. hoc autem. ff. de operi. no. nun. & per Raph. in l. ſi cùm dotem. §. j. ff. ſol. ma. & Spec. in ti. de arbi. §. excipitur. uerſicul. ſed quid ſi fuit actum. Iſta tamen ſunt tacta pro quodam diſcurſu.

c. preſentata.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Compromiſſum an expiret morte compromittentis, uel morte eius, in quem compromiſſum eſt.*
2 *Compromiſſum ſicut expirat per mortem unius arbitrorum, ita per abſentiam longæuam & diuturnam expirat compromiſſum.*
3 *Electus in epiſcopum non tenetur expedire cauſam, in qua fuerat electus arbiter.*
4 *Teſtes qui iterum examinantur coram iudice, an iterum debeant iurare.*
5 *Habens electionem an poſsit poſt primam electionem uariare.*
6 *Teſtis ſecundò examinatus ſi dicat aliter, quàm dixit in prima depoſitione, an fidem faciat.*
7 *Acta ordinatoria iudicij facta coram arbitro, an faciant fidem coram iudice. Et concludit, quòd non.*
8 *Fallit ubi partes conſentirent.*
9 *Acta inſtructoria cauſæ, concernentia factum, geſta coram arbitro, probant in iudicio ordinario.*
10 *Limitatur, ut num. hoc, & num. 14.*
11 *Confeſsio facta coram arbitro non ualet coram iudice, niſi tanquam extraiudicialis.*
12 *Teſtes recepti coram arbitratore, non faciunt fidem coram iudice.*
13 *Limita hoc, ut hîc ſecundum Bal.*

CAPITVLVM L.

Præſentata. ¶ Atteſtationes receptæ per arbitrum fidem faciunt in iudicio, dũmodò teſtes mortui ſint: ſi uerò uiuunt, eſt in optione illius, contra quem teſtes producti ſunt, an uelit atteſtationes recipere, an teſtes de nouo recipi. H. D. ¶ In tex. ibi, prædeceſſorem. No. ſecundum do. Car. & do. Abb.
1 quòd † compromiſſum factum per prælatum ſuper iuribus prælaturæ trãſit in ſucceſſorem, niſi aliud expreſsè caueatur in compromiſſo. Et ita limitat c. fi. de arb. Item dum modò ſit factum authoritate ſuperioris, aliàs non: quia eſſet perſonale, c. ueniens. & c. de cætero. s̄. de tranſac. Et ſimile no. Inn. in c. ſignificauit. s̄. de reſcrip. Et procedunt iſta in compromiſſo facto ab habente dignitatem actiuè. Quid autem, ſi paſsiuè, hoc eſt, quòd in habente dignitatẽ ſit compromiſſum non expreſſo nõmine, an tranſeat in ſucceſſorem? Videretur, quòd ſic, per c. quoniam. s̄. de offi. dele. Sed contrarium tenet hîc Imo. allegando Inn. in c. fi. s̄. de offi. dele. & Bart. in l. qui liberis. §. hæc uerba. ff. de uul. & pu. ubi ita limitant d. c.

quoniam ab, quia licet expressa sit dignitas, uideturpo
tiùs contemplata persona ex eo, quòd consueuit com
promissum fieri in amicos communes, & non in alios,
ut docet experientia, secundum ipsum: pro quo uide
omnino Bald. latè idem tenentem de compromisso fa
cto in Regem Franciæ, in c. j. de inuest. in mar. facta. uers.
sed pone, duo magni domini. & in l. fi. in vj. q. C. de hær.
insti. & in l. fi. §. sed & si quis. circa prin. C. communia de
legat. & in auth. si tamen. C. de temp. app. & Imo. & Pau.
de Cast. in d. §. hæc uerba. & do. Abb. & Imol. in d. c. fi. li
cet do. Ant. ibi aliter dixerit. Hoc bene no. ¶ In tex. i-
2 bi, per xij. dietas. Not, secundum Host. & alios quòd †
sicut per mortem unius arbitrorum, ita per absentiam
longæuam & diuturnam expirat compromissum, uel
saltem potest alia pars impunè recurrere ad iudicē or
dinarium, compromisso nō obstante. Sicut enim pars
hîc potuit impetrare delegatum, ita potuisset recurrere
ad ordinarium, arg. l. penul. C. de arbit. Et per istum tex.
collígit hîc domi. Card. talem doctrinam, quòd absens
longo interuallo, & astrictus in illo loco ad residēdum,
habetur pro mortuo, quo ad actus expediendos in a-
lio loco, qui non possunt expediri extra locum. Et hoc
5 per istum tex. qui comparat istos duos casus. ¶ An †
autem iste assumptus in archiepiscopum per hoc so
lùm excusaretur, ut non cogeretur pronunciare? Gloss.
hîc tenet, quòd sic: per l. non distinguemus. §. sacerdo
tio. ff. de arbi. Sed domi. Card. hîc refert in contrarium,
Pe. de Sansonia: quia in §. sacerdotio. mutatum erat fo
rum: quia laicus erat factus sacerdos, & sic per laicum
iudicem non poterit amplius cogi: quę ratio cessat hîc,
cùm iste primò erat clericus. Quod dicit esse notādum
pro intellectu d. §. sacerdotio. Et idem tenet do. Ant. hîc.
¶ Sed opinionem gloss. tenent hîc Bald. Imo. & domi.
Ab. firmantes, quòd dignitas superueniens in clerico,
qui acceptauerat compromissum, liberat eum, ut non
possit cogi finire, per d. §. sacerdotio. quia non ponde
rat ille tex. mutationem fori, sed quia sacerdos nunc ha
bet uacare sacris: & ideo fauore diuinæ maiestatis non
compellitur. Nec minor est ratio, secundum eos, in
transeunte de uita laicali ad clericalem: quàm de cleri
cali simplici ad episcopalem. Et per hoc etiam ponde
rat Imo. multitudinem occupationum in prælato. Vn
de succedit, quod habetur in l. licet. allegata in gloss. Et
dicit Bald. hîc, quòd taliter honoratus dicitur nouus
homo, per l. cùm falsa. §. j. ff. de condi. & demon. ¶ In
tex. ibi, respuentes. Nota, quòd pars, contra quam fue
runt coram arbitro testes producti, si non uult stare at-
testationibus uiuorum testium, non tenetur eos repro
bare: sed satis est dicere, quòd nō uult illis stare. Ex quo
utiliter infertur, quòd si is, qui eos produxit coram ar
bitro, uult iterum eos producere coram iudice, hoc fa
ciet suis expensis, secundum do. Card. hîc: quem sequi
tur domi. Abb. eo tacito: & reprobant in hoc Cal. dicen
tes, eum non considerasse istum text. in quo non dicī-
tur, quòd testes reproducantur ad petitionem partis,
contra quam producti fuerant: imo in dicto uerbo in-
nuit contrarium: sufficit enim illas respuere & consen
tire, quòd iterum admittantur: alia autem pars postu
lat iterum examinationem, & ideo eius sumptibus fiet,
iiij. quæst. iiij. §. uenturis, in uerbo, postulasti. & in c. sta-
4 tutum. §. pen. de rescrip. in vj. An † autem debeant ite-
rum iurare, quando examinantur coram iudice? Dic,
quòd sic: secundum Io. An. Bald. domi. Card. & domi.
Abb. hîc: quia perempta instantia alterius tribuna-
lis, pereunt omnia ista ordinatoria, quæ restringuntur
ad illa, l. cùm apud. ff. iud. sol. Et quòd sublata instantia
iterari debeat iuramentum, dicit domi. Ab. esse bonum
tex. in c. ij. de iur. cal. in vj. Meliùs allegasset tex. in c. fra-
ternitatis. suprà e, ubi fuit dictum in ij. not. & text. in l.
qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de dam. infect. per
quem in terminis idem tenet Bal. in l. fi. ante fi. C. de te-
sti. ubi uide. Tetigi in c. per tuas. quasi in fin. suprà eod.
¶ Quid autem, si iste, contra quem recepti fuerant te-
stes, eligeret stare attestationibus, utrùm posset uariare
& respuere? Dic, quòd non, secundum domi. Card. hîc,
si est persona ecclesiastica, in qua uariatio est prohibi-
ta, c. quod autem. infrà de iurep atr. Bene facit ultra ip-
sum, quod not. Host. & alij in c. continebatur. j. de ijs,
quæ fiunt à prælat. dum dixit, l. quoties. C. de rei uen.
non habere locum in persona ecclesiastica. Sed dicit do
mi. Card. quòd idem erit in laico: quia statim post ele-
ctionem res definit esse integra, & acquiritur ius ipsi
aduersario. Ideo non est locus uariationi, c. si tibi. de
præb. in vj. Et facit ultra ipsum regula, mutare. de reg.
iur. in vj. Et idem de laico firmat Bald. in d. l. fi. ante fin.
5 Generaliter autem, an † habens electionem possit post
primam uariare? distingue, ut hîc per domi. Card. cui
adde, quæ not. Bar. in d. l. de rebus. circa prin. ff. re. amo.
& Pet. de Anchor. consi. ccx. inci. Franciscus. & Rota in
antiquis, conclusione xxxvij. & Bald. in l. post legatum.
in fi. ff. de ijs, qui. ut in di. & Imo. post Dy. in l. pater. §. fin.
ff. de condi. & demon. & Bald. in authen. habita. uersic.
tertiò quæro. C. ne filius pro patre. & in l. fi. §. cùm in ijs,
C. de furt. & Bald. Angel. & Imo. in l. si cùm dotem. §. eo
autem tempore. ff. solut. matr. & Io. And. in d. regula,
6 mutare. cum si. ¶ Quid † autem, si isti secundò exa-
minati aliter dicerent? uide latè domi. Abb. hîc conclu
dentem, quòd si non potest dictum concordari, nō ua-
lebit secundum dictum, nec etiam primum: contra
Cald. hîc. De secundo clarum est, ut per gloss. in c. cùm
causam. & in c. ueniens, el ij. & c. cùm in tua. suprà eod.
De primo uideretur, quòd ualeret, per c. sicut nobis. su-
prà eod. Dixi in d. c. cùm in tua. in ij. conclusione. Con-
trarium est uerius in casu isto: quia opinio, de qua in i-
sto text. denotat, quòd uolente ipso, qui habet optio-
nem, attestatio non ualet: aliàs ista opinio nulla esset,
ut hîc per ipsum. Et per hoc limitatur distinctio secun-
dæ conclusionis. ¶ In gloss. in uerbo, acta. in fi. An &
quando acta facta coram arbitro fidem faciant coram
iudice: collige ex dictis Doct. hîc, & in l. penul. C. de ar-
bit. & in l. final. C. de testibus & ordina. duas conclusio-
7 nes. ¶ Prima cōclusio. Acta † ordinatoria iudicij fa-
cta coram arbitro non faciunt fidem coram iudice, se-
cundum Inno. Ioan. Andr. & omnes hîc: quia non po-
test super ipsis fundari sententia, cùm non sint iudicia-
lia, ex quo arbitri sententiæ non paretur, nisi metu pœ-
næ, l. j. C. de arbit. & propter mutationem tribunalis, l.
cùm apud. & ibi Barto. ff. iud. sol. Ad istum tex. in uerb.
iuxta huiusmodi acta. respondent Doct. quòd uel hoc
processit ex speciali mandato Papæ, uel intelligitur de
actis causæ, & non iudicij: quæ differunt, ut patet in se-
quenti conclusione. Et cum istis concordat Bal. in l. pe.
ad fi. & probantur ex ijs, quæ dixi in c. causam. el j. in
quarta regula, suprà eod. Et per ibi dicta confirmatur
latiùs id, quòd subdunt Doct. hîc, in quantum limi-
tant istam conclu. non procedere, quo ad actus præte-
ritos: putà interruptionis, præscriptionis & litis conte-
stationis. Dic ergo, ut ibi, & est prima limitatio. ¶ Se-
8 cundò limita, nisi † partes cōsentirent, quòd iteratò il-
la acta ordinatoria ualerent corā iudice absq; alia mo-
nitione, secundum Inn. & alios hîc: quorum dicta limi-
tat domi. Abb. dum modò non agatur de actibus sub-
stantialibus non dependentibus à potestate partium:
de quibus per gloss. in c. de causis. suprà de offi. deleg.
cum concor. quia sicut non possunt illis renunciare, ut
ibi: ita ista, quæ aspirant per accessum ad aliud tribu-
nal, non poterunt haberi pro renouatis partium con-
sensu, ut hîc per ipsum: cui prò & cōtrà adduci possent,
quæ in alia difficultate habentur in simili per Bart. in l.
cùm quærebatur. ff. de iudic. per Ange. in authen. si ta-
men. circa prin. C. de temp. appel. per Abb. in c. fi. in ult.
col. suprà ti. j. per Barto. in l. mutari. ff. de proc. per Imol.
in d. c.

in d. c. de causis. per domi. Anto. & Imol. & domi. Abb.
in c. uenerabilis. suprà de iudi. dum tractant, an perem-
pta instantia, & sic actis ordinatorijs, possint partes in
alia instantia habere illa acta communi consensu pro
renouatis: & quia communiter dicitur, quòd ideo su-
stineretur opinio domi. Abb. hîc: sed tenendo opinio-
nem contrariam in illa quæstione, quòd imo possint,
prout multi tenent, remaneret dubia opi. do. Abb. hîc,
nisi saluetur in casu suo, s. in actis factis coram arbitro,
qui non est propriè iudex. Et intellige ista, quòd utra-
que pars cōsentiat, per ea, quę de actibus nullis habui-
mus in c. cùm causam. suprà eod. Sumus enim extra ca
sum huius c. & sic data nullitate requiritur consensus
9 utriusque. ¶ Secunda conclusio. Acta † instructoria
causæ concernentia factum gesta coram arbitro, pro-
bant in iudicio ordinario: ut est casus hîc, & in l. pe. C.
eod. quia graue esset, quòd talia perirent, cùm non pos-
sint de facili iterari, sicut in simili perempta instantia ta
lia non pereunt, ut diximus in d. c. causam. in iiij. regu-
10 la. ¶ Limita † primò, nisi testes producti coram arbi-
tro adhuc uiuerent, & pars non uellet eis stare, ut hîc in
tex. & l. fi. C. eo. Quare autem sit inductum isto casu: &
non est sicin testibus receptis coram alio iudice: quia
faciunt fidem coram alio, c. causam. el j. suprà eod. l. ge-
sta. C. de re iud. uide Bald. in d. l. fi. in j. col. uersi. sed tu
quæris. ubi dicit, quòd testes corā arbitro faciliùs men
tiuntur, quàm coram iudice, qui potest ipsos torquere.
Quia igitur solenniùs examinantur in iudicio, sunt cre
dibiliores. Aliam rationem latè ponit domi. Abb. hîc:
quia de mero & stricto iure non deberent ualere ullo ca
su illæ attestationes factæ coram arbitro, cùm non ha-
beat iurisdictionem, sed quandam notitiam: l. j. C. de
arbi. Sed lex considerat, quàm graue esset, ut attestatio-
nes perirent mortuis testibus: ideo eas ex æquitate su-
stentat. Quæ ratio cessat in testibus uiuentibus, ut hîc
11 per ipsum. ¶ Limita † secundò in confessione facta
coram arbitro: quia, secundum quosdam, illa non ua-
let coram iudice, nisi ut extraiudicialis, secundum Cy.
in l. j. C. de confes. & sequitur Io. An. in Spec. de confes.
§. nunc uidendum. uersi. quantum. de confes. Et licet re-
ferat post Cy. aliquos distinguentes, an laudum sit e-
mologatum, & tunc ualeat ut iudicialis: an non sit e-
mologatum, & tunc ualeat, ut extraiudicialis: & alios
distinguentes inter arbitrum & arbitratorem: tamen ip
se post Cy. tenet indistinctè ualere, ut extraiudicialem:
& sequitur Io. An. & domi. Anton. hîc, & domi. Anton.
in c. Quintauallis. uersi. decimaquarta differentia. j. de
iureiu. ¶ Contrarium tenet hîc Imo. quòd omni ca-
su ualeat, ut iudicialis: quia d. l. pe. simpliciter loquī-
tur, dicens, acta respicientia decisionem causę ualere co
ram alio iudice: nec debet intelligi, quòd confessio ua-
leat, ut extraiudicialis: quia de hoc non erat dubium,
per c. per tuas. cum si. suprà de proba. ¶ Item, quia
litis contestatio ualeat ut iudicialis, quia interrumpit
præscriptionem, & sic acta respicientia decisionem caus-
æ ualebunt ut iudicialia: arg. l. iam hoc iure. ff. de uulg.
& pup. Imò dicit, quòd nisi emanasset hæc decretalis, l. 14
fi. C. de testi. attestationes essent receptæ per illam l. pe.
Et cum hoc etiam concordat domi. Abb. hîc, licet non
uelit dicere, quòd sit iudicialis: sed dicit, quòd potest
allegari tanquam iudicialis: quia quòd esset extraiu-
dicialis, non erat dubium. Item sicut attestationes mor-
tuorum ualent, nō tanquam receptæ in summario, sed
tanquam iudiciales ordinariæ, ut hîc: ita cōfessio, quæ
fortè de facili non poterit iterum haberi. Dicit tamen,
quòd dictum Cy. procedit de stricto iure. Et pro hac
parte faciunt, quę de confessione in summario dicit In-
noc. in c. cùm dilectus. infrà de ordi. cogn. & diximus
in d. c. causam. uersi. secundò restringe. Ex quo dicto e-
licitur in proposito fortissima ratio: quia in secundo iu
dicio faciliùs admittitur cōfessio facta in primo, quàm
examinatio testium. Patet ex c. ueniens. el ij. suprà eod. c. præsen-
iuncto illo dicto Innoc. & tamen hîc attestationes pro- tata.
bant. Ergo fortiùs confessio. Et ista intellige in confes-
sione facta coram arbitro in materia, de qua poterat co
gnoscere: aliàs non, secundum Bald. pulchrè in l. unica.
uersi. ulteriùs quæro. C. de confes. Vnde dicit Bald.
in l. pe. in fi. C. de arbi. quòd confessio facta coram ar-
bitro non per omnia habet uim confessionis factæ in
iudicio: quia non infamat, l. quid ergo. §. ex compro-
misso. ff. de infamibus. Vnde si coram arbitro quis con
fiteatur se fecisse furta, nō est infamis, secundum ipsum.
12 Quod dicit tenendum mentí perpetuó. ¶ Limita †
tertiò, seu declara, non habere locum istam decr. in te-
stibus receptis coram arbitratore: quia non probant
coram iudice, secundum domi. Abb. hîc multùm latè:
quia processus arbitratoris non habet aliquam figu-
ram iudicij. Vnde iudex nō dicitur sibi succedere, cùm
secum nullam habeat similitudinem, per notata in d. c.
Quintauallis. ut hîc per ipsum. Cui adde Bald. idem te-
nentem in l. fi. C. de testi. & ibi allegat Inn. in d. c. Quin-
tauallis. Idem tenet domi. Anton. ibi in xiiij. differen-
tia. Et facit, quod ipse subdit in xvj. differentia, dum al-
legat Spec. in tit. de litis contest. §. effectus. in prin. quòd
litis contest. facta coram arbitratore non interrumpit
præscriptionem. Adde etiam Bald. idem tenentem in
peculio Innoc. in l. factum. & in l. pe. C. de arb. Et istam
limitationem extende ad testes receptos coram hone-
stis personis non suffultis aliqua iurisdictione, secun-
dum Barto. post Nic. in d. l. fi. Vnde infert, quòd testes
recepti per syndicos uillarum super inquisitione male-
ficiorum, nullam fidem faciunt iudici, licet quando-
que excusent syndicum propter iustam ignorantiam.
13 ¶ Videtur † tamen Bald. ibi limitare istud de arbitra-
tore, nisi ex facto partium aliud induceretur: quia po-
test ualere robore pacti, quod non ualet robore iudicij,
per illum tex. & facit, quod dixi post Inno. in secunda li
mitatione præcedentis conclusionis. ¶ Item limita,
secundum Bald. hîc, nisi quis haberet duplicem pote-
statem, scilicet arbitri & arbitratoris: & fuisset secutus
formam arbitri: quia fecit litem contestari & testes iu-
rare: quia tunc licet in pronunciando sequeretur for-
mam arbitratoris, tamen adhuc habet locum hæc de-
cre. & allegat Iac. Bu. in l. pe. C. de arb. Et istud sustine-
retur. quod etiam sentit Barto. in d. l. pe. & domi. Anto.
hîc, licet domi. Abb. hîc contra: sed eius rationes non
tangunt hunc casum. ¶ Item limitat Bald. hîc, non
procedere ista in tali casu, uidelicet si arbitrator con-
tra dicta testium pronunciauit, quos examinauit, & pe
tita fit reductio ad arbitrium boni uiri: nam ex dictis
attestationibus poterit fieri reductio, & sic faciēt fidem
in alio iudicio: & hoc, si iurauerint de consensu parti-
um: quia iuramentum est conuentionale: & omnia dī-
cit intelligenda saluis pactis compromissi. Et istis ad-
de, quòd attestationes receptæ coram iudice ualent co
ram non iudice, id est, coram arbitratore, licet coram
eo propriè non fiat probatio, secundum Bald. hîc. Al-
legat Inno. in c. Quintauallis. ¶ Limita † quartò, seu
declara istam decre. ex dictis Inno. quem omnes ibi se-
quuntur in c. cùm in tua. in prin. suprà eod. ubi dicit,
quòd licet primi testes mortui probent coram iudice,
ut hîc: tamen testes recepti in summario iudicio, & mor
tui, nō probant in plenario: quia nulla est eorum uox.
Ad istum tex. respondet, quòd agebatur de eadem ma
teria: nam ordinarius, seu delegatus succedit loco ar-
bitri: sed in iudicio summario non succedit ordinari-
us primo iudici, nec ad idem agitur: quod dicunt hîc
domi. Anton. & domi. Abb. esse bene notandum ad in-
tellectum huius c. & tamen hîc omittunt. ¶ Extra
gloss. scias quædam dicta Bald. hîc non discutiendo i-
psa. Dicit enim per illum text. in uersiul. iurisdictione.
quòd pro mero & mixto imperio potest compromitti

in uerum arbitrum: quod dicit eſſe notatu dignum & memoria tenendum. ¶ Item dicit, quòd ſi eſt dictum in compromiſſo, quòd arbiter poſsit quocunque loco ſententiam ferre, non poteſt hodie citare partes ad unam ciuitatem, cras ad aliam, nec ad partes remotas; niſi ibi eſſent partes. ¶ Item dicit, quòd ſi eſt dictum, quòd poſsit pronunciare ſemel & pluries, non tamen faciet teſtes publicari pluries coram ſeipſo: quia in hoc non dictat pactum. ¶ Item dicit, quòd ſi ſemel diffiniuit cauſam, non poteſt iterum diffinire, & ſe corrigere: nam etiam de conſenſu partium non corrigitur diffinitiua. Allegat gloſſ. in l. diuerſa. C. de tranſac. Iſta ergo uerba intelliguntur de interlocutoria, uel ut poſsit addere, uel interrogare, uel declarare, uel pronunciare hodie de una parte petitionis, cras de alia: quod aliàs non poſſet, l. quid tamen. ff. de arb. ¶ Item dicit, quòd iſtud uerbum Pluries, in compromiſſo importat tribus uicibus, non in infinitum: arg. c. licet. el iij. ſuprà eod. ¶ Item poteſt, quando eſt dictum, quòd arbitretur intra certum terminum, hoc adiecto, quòd poſsit ipſum ad uoluntatem ſuam prorogare, quotieſpoterit: de quo per eum in locis, quæ allegaui in d. c. licet. ante fi. ¶ Item dicit, quòd ſi in caſu iſto reus non uult optare, quòd uult pœnam ſoluere: hoc poteſt etiam per not. in cle. quandiu. de appell. niſi ſit dictum, rato manente pacto. Ponit etiam quædam alia, de quibus hîc per eum.

SVMMARIVM.

1 *Religioſus non admittitur ad teſtimonium ſine iuramento.*
2 *Nouitius poteſt exire de monaſterio ſine licentia, non facta profeſſione.*
3 *Princeps an poſsit ſtatuere, ut uni ſoli teſti credatur.*

CAPITVLVM LI.

1 NVper. ¶ Non † creditur teſti etiam religioſo ſine iuramento. H.D. Et facit ad no. in c. cùm nuncius. ſuprà eod. ubi tactum fuit, quando religioſus poſsit teſtificari: de quo in Spe. eod. tit. §. j. uerſi. item excipitur, quòd eſt monachus. Item facit ad notata in c. inſuper. ſuprà eo. dum profeſsio probatur per illos de conuentu: quia non eſt cauſa ſingulorum, ſed monaſterij. Ex quo notat etiam do. Abb. quòd profeſsio poteſt probari per teſtes abſque ſcriptura: & dicit ad idem eſſe bonum tex. cum gloſſ. in c. uidua. xx. quæſt. j. & in c. porrectum. j. de regul. ¶ Item facit ad notata in c. edoceri. ſuprà de reſcrip. dum ſolus cuſtos fratrum agit hîc nomine conuentus: de quo per Innoc. in c. fi. ſuprà de maio. & obe. & omnes in c. cauſam. el j. & in c. cùm deputati. ſuprà de iudi. ¶ Item no. quòd prælatus poteſt agere, ut repetat ſubditum. Ad idem c. abbates. xviij. qu. ij. ſicut pater uendicat filium, & dominus ſeruum, l. j. ff. de rei uendi. facit c. multos. liiij. diſt. & c. j. ſuprà quod metus cauſa. & c. præſens. xx. quæſt. iij. ¶ Et pondera
2 iſtum tex. quòd † egrediendo de monaſterio non tenetur nouitius petere licentiam de neceſsitate, ſed poteſt exire ad libitum non facta profeſsione: nec tenetur redire, niſi probetur contra eum profeſsio, per iſtum tex. quem bene no. ſecundum domi. Abb. qui ex hoc dicit ſe credere, quòd monaſteriũ non poſsidet, niſi per profeſsionem: quia liber homo non poſsidetur ſine cauſa, l. cùm hæredes. in fi. de acqui. poſ. & ideo oportet, quòd probetur illa cauſa poſsidendi, ſicut dicitur in marito petente reſtitutionem coniugis, in c. ex parte. & in c. ex tranſmiſſa. ſuprà de reſtit. ſpol. quæ iura poſſunt obſeruari in caſu iſto, ſecundum ipſum. Et iſta no. quia adhuc non legi alibi. ¶ Item per iſtum tex. no. Bald. hîc, quòd profeſsio debet fieri in præſentia partium. Et ſimile dicit in feudo: quia pares curiæ debent eſſe præſentes, per c. j. de feudo guardiæ. ¶ Item per iſtum tex. cum dictis Doct. infert hîc domi. Abb. quòd in dubio non cenſetur quis profeſſus, licet probetur ingreſſus: ſed oportet, quòd monaſteriũ probet, ex quo alter ne-
3 gat. ¶ Extra gloſſ. dicit Inno. hîc, quòd † ſolius epiſcopi teſtimonio creditur in foro ſeculari ex priuilegio, c. quicunque. xj. q. j. qui tex. ſecundum ipſum, non loquitur in cauſis fori eccleſiaſtici, in quo Imperator non potuit ſtatuere: & ſequitur Hoſt. per c. fi. j. de rebus eccle. non alie. & c. ſicut te. j. ne cle. uel mo. Et adde, quòd iſtud priuilegium non poſſet Imperator reuocare: quia concedendo ipſum non ſubdito, tranſiuit in contractum, ſecundum Inno. in c. nouit. ſuper uerb. Theodoſius. ſuprà de iudi. & Archi. in c. quicunque. cum concor. quas dedi in c. j. in j. char. ſuprà tit. j. & ſecundum prædicta aliquid operatur d. c. quicunque. quamuis Specu. in tit. de teſte. §. reſtat. uerſicul. xxij. & gloſſ. in c. cùm deuotiſsimam. xij. qu. ij. & in d. c. nouit. dixerint ipſum eſſe correctum, per c. cùm à nobis. in fi. ſuprà eod. Cuius contrarium expreſſè firmat Inno. hîc, quem ſequitur domi. Anton. domi. Card. & domi. Abb. Et propter iſtud dictum Inn. decidit Rom. in ſingulari ccclxv. quòd communitas non recognoſcens ſuperiorem poteſt ſtatuere inter ſubditos ſuos, ut cauſa decidatur teſtimonio unius digni uiri. Et idem tenet domi. Ab. hîc, colligens: principem ex cauſa poſſe recedere ab illo, In ore duorum, & cætera. licet dicat, d. c. quicunque. hodie non ſeruari. Sed de iſto dicto Ro. & domi. Abb. ſæpe dubitaui, ut etiam tetigi in d. c. cùm à nobis. in iij. no. j. concluſionis: quia ſi ſoli imperatori non creditur, d. c. cùm à nobis. in uerb. quantæcunque. Ergo non poteſt plus alteri concedere, quàm ipſe habeat, l. nemo. ff. de reg. iur. Et licet aliquando augeat numerum teſtium, non reſtringit, quòd uni credatur in præiudicium partis. Secus, ſi pars conſentiat, l. Theopompus. cum ſimilib. ff. de dote prælegata. Attamen deciſio iſta pendet tota ex notatis per Inno. in c. quæ in eccleſiarum. s̃. de conſue. & Cy. Bal. & Sali. poſt gloſſ. in l. fi. C. ſi contra ius, uel uti. publi. in quæſt. illa, utrùm Imperator ex cauſa poſſit ſtatuere contra ius diuinum. ¶ Vltimò intellige, quòd ad hoc, ut ualeat teſtimonium non iuratum, nõ ſufficit, quòd pars non contradicat, ſed requiritur expreſſus conſenſus, ſecundum Hoſt. hîc, per c. de teſtibus. ſuprà eod. & ſequuntur alij. Et dum gloſſ. hîc dicit, quòd creditur uni, ubi alteri non præiudicatur, uide Inn. & domi. Ant. in rubri. j. de conſec. eccl. uel alta. cum pluribus concordantijs, quas dedi in c. ueniens. el j. in ult. char. ſuprà eod.

SVMMARIVM.

1 *Sanctus ante quàm canonizetur, quæ ſint probanda.*
2 *Eccleſia poteſt errare in canonizatione ſanctorum.*
3 *Teſtes ſunt ſecretè examinandi, aliàs non ualet, quod agitur.*

CAPITVLVM LII.

VEnerabili. ¶ Diligenter examinandi ſunt teſtes, etiam cùm imminet canonizatio alicuius ſancti, & agitur de probanda eius uita & mira-
1 culis. H.D. ¶ Et † de iſta canonizatione aliqua ponunt hîc Scribentes, maximè quòd ad ipſam non ſufficit probare miracula, ſed debet etiam probari ſanctimonia uitæ, per iſtum text. in uerbo, uita & miraculis. quia multi non ſancti faciunt miracula, aut ui uerborum: ut conſecratio euchariſtiæ: aut ui parentelæ, ut Rex Franciæ: uel illi de domo ſancti Pauli arte magica: aut

aut ex charitate ſola, ut de conſec. diſ. iiij. ſolet. ut hîc per eos: & eſt gloſſ. optima in c. unico, in uerb. præcipimus. de reli. & uene. ſanc. in vj. Requiruntur autem miracula: non, quia ſunt neceſſaria ad beatitudinem, ſed quia etiam non poteſt aliter ſciri alicuius beatitudo, niſi per miracula. Eſt autem miraculum, ſecundum Bal. quando id, quod non poteſt fieri per hominem uirtute hu-
2 mana, fit hominis miniſterio. ¶ Et † ſolet dubitari, utrùm eccleſia poſsit errare in canonizatione ſanctorum? in quo uide gloſſ. in uerſi. ſedis Apoſtolicæ. in d. c. unico. quæ dicit, quòd hoc accidere poteſt, ſed nõ eſt credendum: ſed beat. Tho. pulchrè in Quodlibetis, Quodlibeto j. arti. ult. prout refert Card. ſancti Sixti in tractatu, de poteſtate Papæ, quæſt. lj. ubi dicit, quòd Papa non poteſt in hoc errare: quia non conſiderantur perſonæ eorum, ſecundum quas dici poſſet errorem poſsibilem & impoſsibilem: ſed diuina prouidentia, quæ eccleſiam ſuam dirigit ſpiritu ſuo ſancto, ut non erret, ſecundum quod promiſit Ioannis xiiij. Spiritus docebit uos omnem ueritatem, & cætera. Et ſi argueretur in contrarium, nullus poteſt eſſe certus ita de ſtatu ſuo, ſicut ipſemet: quia quæ ſunt hominis, nemo nouit, niſi ſpiritus hominis: ad Corinth. j. Sed homo non poteſt certus eſſe de ſeipſo, an ſit in ſtatu ſalutis, Eccleſiaſtici ix. Neſcit homo, utrùm dignus ſit odio, uel amore: Ergo minùs Papa: Reſpondet, quod ipſe Papa informatur teſtibus, ut hîc, concurrente inſpiratione ſpiritusſancti, quia omnia ſcrutatur, etiam profunda. ¶ Similiter ſi diceret, qui nititur medio fallibili, poteſt errare: ſed eccleſia utitur teſtimonio miraculorum, ut hîc: & illud eſt fallibile, ut prædixi: ergo eccleſia poteſt errare: reſpondet, quòd Deus præſeruat eccleſiam, ne in talibus erret: & ita reſidet. Sed facilius ſuſtineretur opinio gloſſ. in d. c. unico. quòd eccleſia in hoc errare poteſt. Et ſi diceretur, eccleſia errare non poteſt, c. à recta. ibi, nunquam erraſſe probatur. xxiiij. qu. j. reſpondeo, quòd illud debet intelligi, quòd non poteſt errare in fide, ſeu articulis fidei: nam pro hoc tantùm orauit Chriſtus ad patrem: Ego pro te oraui Petre, ut non deficiat fides tua. Sed in occultis eccleſia etiam uniuerſalis errare poteſt, ut eleganter declarat domi. Abb. in c. à nobis. el ij. infrà de ſenten. excom. per illum tex. ubi eccleſia poteſt errare ligando non ligandum, & abſoluendo non abſoluendum: quia non poteſt de occultis certitudinaliter iudicare, c. unico, ut eccleſ. benefic. Sed in talibus ſequitur indicia & opinionem, & iſta ſunt fallibilia. Et ſi diceretur, iudicium eccleſiæ confirmat ſe iudicio Dei, d. c. unico: ſed Deus non errat: ergo nec eccleſia: reſpondetur, quòd confirmat ſe, in quantum poteſt: ſed aliquando non poteſt, ut in occultis. Et pro hac parte facit illud, Multa corpora ſanctorum uenerantur in hoc mundo, quorum animæ cruciantur in inferno. Cætera in materia de ſolennitatibus canonizationis, & multis alijs, uide per gloſſ. & Doc. in c. j. infrà de reli. & uenera. ſanct. & pleniſsimè ultra omnes per Archiepiſcopum Florentinum in ij. parte iij. partis ſuæ Summæ, in rubrica, de ſtatu ſummorũ Pontificum, in xiiij. char. Et qualiter debeant deponere teſtes de miraculis, dixi in c. licet ex quadam. ante fi. ſuprà eod. ¶ In gloſſ. fi. in fi. No. teſtes ſeparatim & ſecretè examinãdos: & ad-
3 de, quòd † ſi ſimul examinantur, non ualet examinatio, ut not. gloſſ. ij. in c. cùm cauſam. ſuprà eod. & ibi domi. Abb. & Specul. in tit. de teſte. §. nunc tractandum. in prin. & uer. ſed pone, produxi. & hoc propter rationem gloſſ. Dicas tamen, quòd non eſt improbatum, imo utile, alias perſonas eſſe præſentes, maximè in arduis, ſecundum Bald. in l. nullum. uerſi. quartò not. C. de teſti. & domi. Anton. & do. Abb. in d. c. cùm cauſam. Et hinc eſt, quòd de neceſsitate alij uocantur in cauſa hæreſis, c. ut officium, de hæreti. in vj. tamen in alijs cauſis ſufficit iudex cum ſuo notario, ut per gloſſ. in l. current. ff. de teſti. & in l. ſolam. C. eod. & domi. Anton. poſt alios in c. quoniam contra. ſuprà tit. j. Nec obſtat huic gloſſ. c. ij. in uerbo, pariter, & teſtes admittant. ſuprà de cauſ. poſ. & proprie. quia ibi dictio Pariter, non determinat numerum teſtium, uel pluralitatem cauſarum: quia teſtes ſimul debent deponere de poſſeſsione & proprietate, ut uerbum Pariter, referatur ad uerbum Audiantur, & non ad uerbum Admittant, ut etiam aliquid per do. Anton. ibi.

c. cùm clamor.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis, qui obſcurè depoſuit, iterum examinatur officio iudicis. & nume. 2.*
3 *Iudex poſt publicationem poteſt repetere teſtes, ut declarent dictum ſuum.*
4 *Teſtes an poſsint repeti poſt publicationem ad inſtantiam proſequentis inquiſitionem.*
5 *Teſtium ſubornatio nunquam timetur in iudice.*
6 *Teſtium dicta qualiter interpretantur.*
7 *Teſtium dicta non ſunt interpretanda ſecundum iuris ſubtilitatem.*

CAPITVLVM III.

CVm clamor. ¶ Officio iudicis iterum examinatur teſtis, qui obſcurè depoſuit. ¶ No.
1 quòd † obſcurum dictum teſtis habetur pro non dicto. Ad idem gloſſ. in §. item in criminali. iiij. quæſt. iij. & Angel. in uerb. ſimplicibus. in c. qui epiſcopus. xxiij. diſt. no. Spec. in tit. de teſte. §. j. uerſ. item quòd teſtis obſcurus. & dicit Bald. in l. j. C. de emend. Iuſtini. codi. quòd fides teſtis propter nimiam obſcuritatem dicitur uacillare. Et hinc eſt, quòd uerbum Teſtis, ambiguum, interpretatur contra producentem, c. in præſentia. ſuprà titul. j. & uide Archi. poſt gloſſ. in c. graue. xxxv. quæſt. ix. ubi di-
2 cit, quòd † teſtes,[a] qui dubiè, uel con-
a fuſè dixerunt, poſſunt iteratò produci, ut dicta ſua ualeant declarare: quia obſcurè dictum habetur pro non dicto. Et dicit Barto. in l. repeti. ff. de qu. quòd iudex poteſt repetere teſtem, ut dictum ſuum declaret, uel reddat rationem dicti. Et uide domi. Anton. in c. fi. infrà de iureiur. ubi dicit, quòd teſtes deponentes ſuper mutuo, ſed nõ ſuper quantitate mutui, non probãt: quia nimis obſcurè deponũt, niſi per alios teſtes probaretur aduerſarium antea ex modico interuallo petijſſe x. mutuò. Et dicit Bart. in l. ea, quæ commendandi. ff. de contrah. emp. quòd teſtis, qui loquitur malitioſè & obſcurè, tenetur tanquam falſarius. ¶ In gloſſ. ij. ibi, ſi quis intentione. Soluit Imo. hîc, quòd ibi loquimur in uerbis ambiguis prolatis à parte in iudicio, in quibus fit interpretatio cõtra producentem, ut in c. in præſentia. ſuprà tit. j. & facit, quod no. Bartol. in l. inter ſtipulantem. §. j. ff. de uerb. obli. in contractibus autem uerba ambigua interpretantur cõtra ſtipulantem, ſeu creditorem, l. ueteribus. & ibi de materia, ff. de pac. & eſt bona gloſſ. in regula, contra eum, de reg. iur. in vj. & facit, quod habetur per glo. & omnes in c. cùm ad ſedem. in uerb. pertinentijs. ſuprà de reſti. ſpo. & per Imo. in c. cauſam, quæ. in pe. col. ſuprà de reſcrip. & Roma. plenè in l. ſtipulatio. §. in ſtipulationibus. ff. de uerb. obl. Et dicit Bald. hîc, quòd in caſu c. in preſentia. obſcuritas habet duplicem intellectum. Ideo ſumitur intellectus contra producentem:

a *Teſtes*] *Adde tu, quòd iſtud habet locum non ſolùm ex officio iudicis, ſed etiã parte petente, contra quam teſtes depoſuerunt obſcurè. Ita gloſſ. & Angel. in authen. de teſte. §. quoniam uerò. in uerbo, habebit. Et hoc modo intelligas domi. Abb. hîc in ſummario, & Felin. hîc in uerb. in ea. gloſſ. in fine.*

ducentem: ſed hæc litera loquitur, quando obſcuritas nullum congruũ intellectum recipit. Vnde dicit, quòd hîc nihil fuit probatum: quia teſtes nihil dixerunt, per l. ſi binæ tabulæ. ff. de iniuſto irritoq́ teſtamento. ¶ In
3 ea. gloſſ. in fi. No. bene ex gloſſ. quòd † iudex ex officio ſuo poteſt repetere teſtem etiam poſt publicationem, ut declaret dictum ſuum obſcurum, licet hoc facere nõ teneatur ad partis petitionem. Idem tenet gl. & ibi Scribentes in c. per tuas. ſ. eo. & gloſſ. j. in §. quia uerò. in authen. de teſti. Et procedit hoc nedum in criminalibus, ſed etiam in ciuilibus, ſecundum gloſſ. prædictas, per c. iudicantem. ubi bona gloſſ. xxx. q. v. & c. cùm Ioannes. ſ. ti. ij. & in l. ubicunq́. ff. de interro. acti. Et ita etiam, ubi proceſſum eſt inter partes, poteſt iudex repetere: quod ualde not. Imo. & do. Abb. hîc, dicentes: in hoc multum prodeſſe habere iudicem fauorabilem: nam iſte poteſt ex ſe illud, ad quod parte petente non tenetur: quia in parte timetur ſubornatio. Et conſiderant iſti, dum gloſ. hîc loquitur in criminali, utitur uerbo Præcipuè, uolẽs etiam per hoc in ciuili idem eſſe. ¶ Dicit tamen ſingulariter Inn. hîc, quòd etiam ad petitionẽ partis poſt publicationem teſtes poſſunt de nouo recipi, non ad declarandum dicta primorum teſtium obſcura, ſed ad confirmandum priorem probationem ipſius producentis. Vnde dicit, quòd ſi per duos teſtes probaui me emiſſe tali die in tali loco, & aduerſarius probat me alibi fuiſſe ea die, poſſum etiam poſt publicationem alios producere ad confirmandũ priora dicta, ſ. quòd eadem die fui pręſens & emi: quia non eſt timor ſubornationis propter probationem præcedentẽ, nec mihi imputari poteſt, uel debet; quia priùs eos non produxi: quia poteram cõfidere de mea priori probatione. Vnde cum iuramento purgatorio malitiæ debeo admitti. Et hoc dictum pro multùm ſolenni referunt & ſequuntur domi. Ant. Bal. & domi. Abb. hîc, & Bald. in c. licet dilectus. ſ. eod. & domi. Anto. & do. Abb. in c. cùm in tua. ſ. eod. & domi. Abb. in c. fraternitatis. & in c. ex tenore. & in c. ſeries. ſuprà eod. & Rom. in l. admonendi. ff. de iureiur. Dicit tamen Imo. hîc, iſtud eſſe intelligendum antequàm publicentur teſtes aduerſarij, quos ipſe produxit poſt publicationem meorum, iuxta c. ex tenore. ſuprà eod. Aliàs non eſſet licitum: quia ſuper directè contrarijs articulis non eſt licitum poſt publicationem teſtes producere, niſi allegetur falſitas cum corruptione, ſuprà tit. j. licet. & cle. ij. cum ibi notatis, de teſti. Et iſtam conſiderationem Imo. credo ueram, licet fortè prædicti aliud ſenſerint: quia uidetur propriè Inno. loqui, quando eſt facta publicatio de teſtibus meis, & aduerſarius practicat, c. ex tenore. ſuprà eod. Vbi autem iudex non repetit, tunc ſtabit dictum uulgatum, quòd dubia probatio non releuat probantem, d. c. in præſentia. Sed ſi iudex uult repetere, non procedit illud dictum, ſecundum Imo. hîc. Ex cuius dictis & aliorum apparet, quòd non tenetur iudex hoc facere, adeo quòd pars poſsit appellare. Quod not. ad ea, quæ dixi poſt domi. Card. in c. per tuas. uerſi. ulteriùs, in quantum gloſſ. fi. ſuprà eod. Nec aliter ſentit ibi domi. Card. quia loquitur eo caſu, quo iudex debet interrogare: non eo caſu, quo
4 poteſt. Et iſta differunt, l. nõ quid. ff. de iudicijs. ¶ An † autem ad inſtantiam proſequentis inquiſitionem poſſint repeti teſtes poſt publicationem, latiſsimè inſtant hîc omnes poſt Inno. ſed tandem cõcludunt cum Hoſt. quòd ſi talis proſecutor eſt datus à iudice ad ipſam inquiſitionem proſequendam: & tunc, quia talis non eſt propriè pars, ſed miniſter iudicis, nec habet libellum offerre, nec litem conteſtari, & ad libitum iudicis poteſt remoueri: & tunc ad ipſius inſtantiam poterunt teſtes repeti: quia potiùs iudicis officio repetuntur. Faciunt, quæ habentur in c. olim. infrà de accuſ. Secus, ſi non eſt datus à iudice, ſed à ſocijs, uel ipſe ſe obtulit ad inueſtigandam inquiſitionem: quia fungitur uice partis, & debet libellum offerre, & lis cum eo conteſtatur, c. cùm dilectus. infrà de pur. Cano. & c. exhibita. ſuprà de iudi. Et ideo ad ipſius inſtantiam non repeterentur teſtes, ſecundum omnes hîc. Ex quibus uerbis colligunt accuratè Imo. & domi. Abb. hîc doctrinam, quando in cauſa inquiſitionis ſit lis conteſtanda, ut hîc per eos dĩcentes, ita debere intelligi no. in c. quoniam. §. ſunt & alij. ſuprà ut lite non conteſt. ¶ Ex iſtis igitur haben-
5 tur duæ concluſiones. Prima eſt, quòd † in iudice nunquam timetur de ſubornatione: quia publicatio non addit ſibi nouam notitiam, prout partibus. Vnde & antè & pòſt teſtem obſcurum repetere poteſt. Et iſtud dictum Inno. hîc ſequitur Bald. in l. iij. ff. de teſti. in apoſtill. & in l. eos. §. ſi quid autem. circa fi. C. de appell. & in l. ampliorem. ante fi. prin. C. eod. & in l. presbyteri. la j. in j. col. C. de epiſ. & cle. & in repe. l. fi. in fi. ff. de ferijs. & in l. data opera. C. qui accuſa. & Rota deciſi. vj. incip. Per eadem motiua. in nouiſsimis: aliàs, in formis. Et idem Archi. & Domi. in c. notum. ij. quæſt. j. & in §. item in criminali. iiij. quæſt. iij. & in c. per hoc. §. j. de hære. in vj. & Angel. in l. ſi uacantia. C. de bonis uacan. lib. x. & domi. Maria. in repe. c. qualiter. el ij. quæſt. xj. arti. xciiij. Et habet locum in criminali & in ciuili, ut dictum eſt: quia ceſſat in eo cauſa, per quam alijs obſtat publicatio, ut iam dixi. Et poteſt repetere teſtes, etiam ut addant, ſecundum Lapum in addi. ad conſilium Fed. cclxij. & domi. Anto. hîc: quia poſſunt teſtes nunc recordari de eo, de quo tunc non recordabantur, ut dicit gl. ulti. in c. cùm cauſam. & gloſſ. ij. & in c. cùm cauſam. ſuprà eod. ¶ Item poteſt nouos teſtes recipere, ut hîc in text. & ſic etiam uide, quod not. domi. Abb. in c. fraternitatis. uerſi. xiiij. ſuprà eod. ¶ Et hoc procedit, ſiue in criminali repetantur teſtes ad defenſam, ſiue ad offenſam, ſecundum Bart. in l. ij. §. ſi publico. ultra medium, uerſic. ulteriùs, utrùm teſtes. ff. de adul. ad quod etiam uide ipſum in l. j. §. fi. & in l. repeti. & in l. unius. §. reus. ff. de quæſtio. & in authen. at qui ſemel. C. de proba. & in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. & Bald. in l. edita. C. de eden. & Barto. in l. fi. ff. de ferijs. & in l. diui fratres. ff. de pœnis. & Specu. in ti. de inquiſitione. §. utrùm. uerſi. ſed nunquid. & Barto. & Bald. in d. l. preſbyteri. Et ſcias, quòd eo caſu, quo agitur de defenſa, non ſolùm officio iudicis, ſed etiam ad petitionem partis, non obſtante publicatione, poſſunt teſtes produci, ſecundum Barto. in d. l. unius. §. fi. per tex. ibi, in uerbo, quocunque tempore. & in l. j. in fi. eod. titu. Et hoc eſt, quod uoluit Ioan. An. in c. de teſtibus. ſuprà eod. & domi. Abb. ipſum allegans in d. c. fraternitatis. Et ratio colligitur ex ijs, quæ dixi in c. cùm ueniſſet. in ij. concluſione, ſuprà eod. arguendo de publicatione ad renunciationem, iuxta c. per tuas. in fi. ſuprà eod. Si autem agitur ad offenſam, obſtabit petitioni publicatio, per id, quod dicetur in ſequenti concluſione, licet Bartol. in dictis locis illud non aperiat. ¶ Et in prædictis ſubdit hîc Hoſt. quem ſequitur domi. Anton. & Fed. in d. conſilio, quòd ſi iudex ex puro officio aliquos teſtes poſt publicationem examinat, & reddit ſe ſuſpectum, poſſet ab eo appellari. Quod limita, niſi primi probarent prima facie, ſed propter inopinatas exceptiones annullarentur: quia iudex excuſatur, ſecundum domi. Maria. in capit. qualiter. ¶ Quid autem, ſi iudex repetens ex officio teſtes facit hoc parte, pro qua ſupplet, ſciente, an altera pars poſſit appellare propter timorem ſubornationis? Cogita. ¶ Secunda concluſio. Siue agatur per uiam accuſationis, uel inquiſitionis, exiſtente promotore dato à iudice, non procedit iſta decre. Ita no. Innocent. hîc per Archi. & Domi. in d. c. nedum. & Bal. in d. l. preſbyteri. & communiter omnes prædicti, & latè Fed. conſ. cclxij. quod incipit, Viſis & diligenter recenſitis. & Bald. in l. is autem, quomodo. in j. col. C. de eden. Et quamuis Bart.

Bar. in d. l. unius. & do. Abb. in d. c. fraternitatis. uideantur ſimpliciter ſentire, quòd in criminalibus non obſtet publicatio, tamen iſtud non procedit, ubi petitur noua examinatio ad offenſam, ſecundum Sali. in l. fin. in ult. col. C. de quæſtionib. & do. meum in d. c. fraternitatis. in viij. chart. Et in hac concluſione uide etiam Rotam in nouis, deci. lxxxij. incip. Item qui obtinuit. ubi quidam uolens probare renunciationem beneficij factam certo tempore, ut excluderet fundantem ſe in uacatione per contractum matrimonij, deduxit teſtes, qui dixerunt matrimonium fuiſſe contractum tempore, quo racemi uuarum incipiunt maturari: & nihil dixerunt de menſe Auguſti: deinde publicatis teſtibus actor uult probare de menſe Auguſti, in quo in partibus illis communiter racemi incipiebant maturari: & dicitur ibi, quòd non eſt audiendus, per not. per Innocent. hîc, & in c. fraternitatis. ſ. eod. & etiam: quia iſta probatio non reuelat, cùm ſit res incerta: quia in uno anno in certis territorijs citiùs incipiunt, quàm in alijs. ¶ Vltimò ſcias, quòd tunc demum antiqui teſtes ſunt repetendi ratione obſcuritatis, quando obſcuritas nullum habet intellectum: ſi uerò poteſt habere aliquem intellectum, fiet interpretatio benignior, uel cõtra producentem, niſi conſuetudo det aliquam interpretationem: quia illa præfertur. Ita dicit Innocent. hîc, & ſequitur Fed. in dictis conſilijs, & ſatis Innocent. hîc. Sed Hoſtien. do. Anton. & do. Abb. hîc tenent indiſtinctè, omnem obſcuritatem declarandam: & allegat do. Abb. Bart. in l. ſi quis mentionem. ff. de iudi. ubi dicit, quòd ſi dictum teſtis eſt ambiguum, poteſt iudex, ſi ſibi uidebitur, facere teſtem declarare, per not. in §. quia uerò. in
6 authen. de teſtibus. & hîc. ¶ Si † tamen iudex non deliberat interrogare, præualere debet intellectus, quem habent uerba teſtium à conſuetudine, ſecundum Imo. & do. Abb. hîc, & Bart. in l. Labeo. ff. de ſup. leg. ubi dicitur, quòd dictum teſtis capitur ſecundum communem uſum loquendi contra propriam ſignificationem uocabuli. Et ita etiam dicit Rom. in ſingularibus, allegando Innocent. hîc. Item Innoc. in d. c. cùm cauſam. ſ. eod. & gloſſ. in l. j. C. de uſur. & in §. ſi ſcriptum. Inſtit. de inuti. ſtip. & do. Anton. in repet. c. noſtra. in ult. col. j. de coha. cle. & Bald. in c. quanto. in fin. ſ. de iudic. dicens, quòd uerba laicorum debent intelligi groſſo & uulgari modo. Vnde ſi teſtis dicat ſe uidiſſe talem poſsidere iuſpatronatus, exponitur, id eſt, quaſi poſsidere, ſecundum ipſum. Idem Bald. in l. qui ſe patris. in iij. col. C. unde libe. & in l. j. in vj. col. C. de ſer. fugi. dicens, quòd licet duæ negationes facient unam affirmationem, c. nonnulli. ſ. de reſcript. c. quod ad nos. xlvij. diſt. tamen fallit in ma-
7 caronibus teſtibus. ¶ Idem † Bart. in l. ſi quis filiabus. in fin. ff. de teſta. tut. dicens, dicta teſtiũ non debere intelligi ſecundũ ſubtilitates iuris. Idem Cy. in l. ſi cùm antè. C. de dona. ante nupt. & Bal. in c. j. in prin. de ſucceſ. feu. & Bart. in l. ſi quid earum. in prin. ff. de leg. iij. & in l. liberorum. in ult. col. ff. de uerb. ſignif. & Pau. de Caſt. in l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoq́. ff. de uerb. obli. & Bald. in l. legem. ad fin. C. de legi. hæred. & do. Abb. in c. quoties. ad fin. ſ. eod. & Bald. in c. tertio loco. in iij. col. ſ. tit. j. Si autẽ non habet de communi uſu loquendi, non caperetur benignior interpretatio, prout dicit Innocẽ. ſed fiet interpretatio contra producentem, cuius probatio debet eſſe dilucida, d. c. in præſentia. ſecũdum do. Abb. hîc remittentem ad dicta per ſe in c. cùm ad ſedem. ſ. de reſtit. ſpo. quo ad intellectum d. l. ſi quis intẽtione. Eſt autem in prædictis cõſilium tutum, ut iudex ſuſpendat publicationem, donec per dicta teſtium ſit clarius, ſecũdum Hoſtien. & omnes hîc.

SVMMARIVM.

1 *Teſtis perſeuerans in crimine, repellitur à teſtimonio. num. 2.*
3 *Teſtimonium criminoſi non ualidum eſt, niſi crimen opponatur ab eo, contra quem producitur.*
4 *Crimen licet repellat à teſtimonio, non tamen repellit indiſtinctè à iudicando.*
5 *Teſtis criminoſi depoſitio confirmatur per aliorum proborum teſtium depoſitiones.*
6 *Teſtis an reddatur inhabilis per peccatum mortale.*
7 *Teſtis infidelis* Deo propter *peccatum mortale præſumitur infidelis hominibus.*
8 *Teſtis ut repellatur de iure ciuili, oportet, quòd de crimine ſit condemnatus.*
9 *Perſeuerantia in peccato quot modis poteſt accipi.*
10 *Infamia iuris an indubitanter repellat à teſtimonio.*
11 *Infamia quot modis accipitur, & quotuplex ſit.*
12 *Infamia facti an repellat à teſtimonio. num. 13.*
14 *Infamia facti quid ſit, & qualiter differt ab infamia iuris.*
15 *Infamia iuris quot modis contrahitur.*
Qualiter tollatur infamia iuris.
16 *Infamis, cuius infamia ignoratur, poteſt eſſe teſtis in teſtamento.*
17 *Condemnatus de infamia ſi appellat, & appellatio fiat deſerta, an actus teſtimonij in medio tempore geſtus ualeat.*
18 *Iudex ſi condemnat hoc modo: Condemno, ſi eſt probatum: & reperiatur probatum per duos teſtes infames, an ſententia teneat?*
19 *Periurus repellitur à teſtimonio.*
20 *Periurus an ſit infamis infamia iuris.*
21 *Debitor, qui iurauit ſoluere uſuras, licet non ſoluendo incurrat periurium, tamen non ſoluendo non ſit infamis.*
22 *Papa an poſsit diſpenſare, ut periurus admittatur ad teſtimonium.*
23 *Periurus an habeat aliquam excuſationem de ſuo periurio.*
24 *Conuictus de crimine, præcedente accuſatione, repellitur à teſtimonio in criminali, licet ſit emendatus.*
25 *Abſolutio an probet excommunicationem, uel crimen.*
26 *Excommunicatio non fertur ab homine, niſi propter contumaciam. num. 27.*
28 *Confeſſus crimen in alio iudicio, in quo contra ipſum fuit inſtituta accuſatio, repellitur à teſtificando in criminali.*
29 *Accuſatus de aliquo crimine, ſi ſoluat pœnam condemnationum, licet uideatur quodam modo confiteri crimen, non tamen efficitur infamis ex tali confeſſione.*
30 *Per ſolam confeſſionem an quis infametur.*
31 *Teſtis repellitur à teſtimonio per exceptionem criminis, licet de crimine non ſit condemnatus.*
32 *Teſtis ſuſpectus de crimine, quia grauata eſt eius fama, licet non ſit condemnatus, uel conuictus, an repellatur à teſtimonio.*
33 *Et quid in excommunicato.*
34 *Teſtis emendatus de crimine, licet ſufficiens ſit teſtis in cauſa ciuili, ſecus tamen in criminali.*
35 *Confeſsio facta in pœnitentia an faciat fidem in iudicio.*
36 *Confeſsio ſi ſit prolata per ſacerdotem cum impoſitione pœnitentiæ, an oporteat probare peractam fuiſſe pœnitentiam.*
37 *Infamis non admittitur in teſtem, etiam contra alium infamem.*
38 *Accuſare quare quis poſsit poſt pœnitentiã, & ſibi non poteſt obijci exceptio.*

CAPITVLVM LIIII.

TEſtimonium. ¶ Perſeuerãs in crimine, etiam in ciuili, repellitur à teſtimonio: emendatus uerò, qui non eſt infamis admittitur in ciuili, & etiam in criminali ciuiliter mota. Fallit in periuro: in criminali uerò criminaliter mota, ſecus. H. D. Et habet materiam celebrem ampliatam ab

omnibus Scribentibus, & potissimè per Pau. de Leaza. & nouissimè in quibusdam Modernis, quibus non curabo addere, nec eos referam, nisi in articulis essentialibus, ubi ex se aliquid dixerint, & sequendo stylum do. Abb. instabo in declaratione vij. casuum, quos ponit text. omissis non necessarijs. ¶ Et ut habeas effectum totius literæ, clariùs dicas, quòd ex ipsa determinatur, quando possit testificari criminosus, & quando emendatus. Et primò in causa criminali, uel ciuili ciuiliter mota ponit iij. casus, quibus repellitur. Primus casus, quando in crimine perseuerat. Secundus, quando non perseuerat, sed remansit infamis infamia iuris: secus, si facti tantùm. Tertius, quando est periurus. ¶ Deinde in criminali crimin aliter mota ponit vij. casus, si bene cõsideras, in quibus repellitur. Primus, quando perseuerat in crimine. Secundus, si est infamis infamia iuris, etiam post emendationem. Tertius, quando est periurus. Quartus, si alia instituta accusatione de crimine fuit conuentus. Quintus, si fuit confessus. Sextus, si fuit conuictus aliàs commissse. Septimus, si pro eo crimine aliàs repulsus fuit, remansit infamis infamia facti. Et idem in hoc ultimo, quomodocunq; si famis infamia facti. Et quia tres primi casus repetuntur à fortiori in istis vij. insistendum est in ipsis per vij. conclusiones, in quibus erit tota materia breuiter perstricta. ¶ Prima conclusio. Perseuerans † in crimine repellitur à testificando, tam in ciuili, quàm in criminali. Text. est hîc, & probatur in iuribus accumulatis in gloss. j. Dicitur autem perseuerare, secundum Pau, hîc, ille qui perseuerat solo reatu, licet non actu: quod præsumitur, nisi egerit pœnitentiam: uel egerit, sed simulatam. ¶ Item si redijt ad peccatum: de pœnitentia, dist. iij. in princ. & c. sunt, qui dicunt. Vnde negans perseuerantiam habet probare præsentiam per regulam, semel malus. de reg. iur. in vj. quod dicit uerum in criminali: sed in ciuili distinguit, utrùm crimen sit publicum, uel occultum. Primo casu probari debet correctio: secundo non, ut fiat interpretatio in meliorem partem, nec præsumitur immemor suæ salutis. Et ad hoc alleg. gloss. in c. ipsi Apostoli. ij. q. vj. & Spec. in tit. de teste. §. j. uer. itē quòd est criminosus. Et pro hoc uidetur, quòd † opponens testi, q̃ non seruauit, c. omnis. de pœnitentijs & remis. habeat hoc probare, nisi crimen sit publicum, secundum Paul. & do. Ant. hîc. Sed cõtrariũ tenent hîc Imol. & do. Abb. uidelicet quòd omni casu, quo constat quem commisisse crimẽ, debet probare de emendatione: quia ex hoc fundata est intẽtio uolentis eum repellere per id, quod habetur in c. super eo. §. eo. Et ideo, cùm uolens se iuuare habeat necessariò se fundare ex emendatione, illam probare debet, l. ij. ff. de proba. & l. j. & ij. ff. de excep. Et licet crimen dicat occultũ, tamẽ nõ fuit ita occultũ, quin ꝓbetur per testes. Vnde debet doceri de emendatione, secundũ eos, & bene. Quomodo autẽ hoc doceatur, dicetur in gl. fi. ¶ Debet † autem de crimine per partem opponi, ut hîc in uerbo, opponit. Et ab aduersa parte, non autem à producente, ut hîc, & in l. si quis testibus. C. eo. Et ideo nemine opponente ualet testimonium criminosi, secundum Pet. de Anch. hîc, licet iudex possit ex officio repellere, secundũ ipsum: quem declara omnino ex dictis Bald. in d. l. si quis testibus. in ult. col. quem retuli in c. præsentium. uer. quintò fallit. §. eo. Et de officio iudicis dixi in c. intimauit. ad fi. §. eo. Formam autẽ excipiendi contra personã testis, ponit Bart. in l. j. C. de testa. & in l. ij. C. de sentent. & in l. ad testium. uer. conditionem. & in l. cum lege. ff. de testa. dicens, q̃ non sufficit dicere, est infamis: sed debet exprimi & specificari, q̃ ita cõmuniter reputat. Sed cõtrariũ tenet Bal. in d. l. j. q̃ sufficiat opponere specificè exceptionẽ, quod est infamis ex tali causa absq̃ eo, quòd pro tali reputat, per c. præsentium. §. testes. de testi. in vj. Et præsumitur, q̃ ita erat & reputabatur, nisi cõtrarium probetur. Et idem tenet Fulgo. ibi, quòd ita ponens & probans habet fundatã de iure cõmuni intentionem suam, ex quo probat testẽ criminosum. Vnde si aduersari' uult iuuari, habet ipse probare, quòd non reputetur talis. Et idem tenent Pau. de Cast. & Roma. ibi, & etiam Imol. & Pau. de Cast. post quendam Franciscũ in d. l. ad testium. Et ad d. l. respondet, ut p eos. An aũt in exceptione criminis oppositi cõtra testem oporteat deducere locũ & tempus, uide Bar. in l. j. in iij. col. ff. de except. & Sali. in l. atrocẽ. C. de iniur. & Ang. in l. libellorum. ff. de accus. & do. Card. in cle. cõstitutionem. §. j. in ij. q. de elect. Tetigi in c. præsentium. in ij. notab. §. eo. ¶ Et † in hac conclusione no. tria. Primò, quòd licet crimen repellat à testificando, nõ tamen indistinctè repellit à iudicando, secundũ Imol. Hostien. & alios hîc. Quod declara, ut per Imol. post Innoc. & alios in c. sciscitatus. in vij. col. §. de rescr. & Pau. de Leaza. in commento c. fin. j. de cleri. excommu. & gl. Archi. etiã alios, iij. q. vij. in summa: & Imol. & do. Abb. in c. cùm super. §. de offic. dele. Dicũt etiam Innoc. Hostien. & Paul. hîc, quòd licet criminosus repellatur à testimonio & ab ordinibus, non tamen repellitur ab eligendo: quia suũ officium exequitur, & prosequitur ius suum, à quo criminosus nõ repellitur, iiij. q. ult. c. omnibus. & c. cùm ecclesia. §. de elect. Sed secus, si capitulũ faceret illum electorem, uel scrutatorẽ: quia repelli posset ut indignus, per c. quia propter. §. de elect. & dicit Paul. quòd eligendo nulli paratur præiudicium: & ideo talis actus non prohibetur criminoso, sed testificãdo & accusando sic: ideo ab eis repellitur, ut hîc & in c. j. j. de accus. Et hanc differentiam multùm not. hîc Imol. & do. Abb. ¶ Secundò not. quòd si † simul cum criminoso examinati sunt fide digni, confirmatur dictum suum, per id, quod no. Ang. cons. j. dicens sustentari dictum unius domestici habentis testes idoneos, per l. si quis ex argentarijs. in prin. ff. de eden. Vnde dicit Bal. in l. præscriptione. in xviij. col. C. si contra ius, uel uti. pub. uer. quintò quæritur. quòd exceptio cõtra unum testem, in qua non pendet substantia probationis per alios deductæ, non impedit processum ordinarij, uel delegati: & alleg. Innoc. in c. super eo. el j. §. de offic. deleg. Sed istud intellige, ut per Bal. & Pet. de Anch. in d. l. si quisquã. uidelicet testis non est in toto inhabilis: nam aliàs suppleri nõ potest, quòd nihil probet: & alleg. l. maritus. ff. de quæstionib. & idem not. Sali. in l. bonæ fidei. in x. col. C. de reb. credi. & Bal. in l. j. C. de testa. facit l. sed si manente. ff. de preca. ubi quod nullũ est, prorogari non potest: & dicit Fulg. in l. j. quòd istud notabile procedit, quando alij testes sufficiebant absq̃ illo inhabili: aliter non: quia sequeretur aliàs, quòd si sunt sex testes idonei testamentarij, & septimus non esset idoneus, sufficeret: quod uidetur cõtra l. hac consultissima. in princ. C. de testa. ibi, septem ciuibus Romanis & puberibus. Et istis adde Imo. in l. qui testamento. in j. col. ff. de testa. ubi dicit, quòd licet testes amici propter amicitiam non faciant integram fidem, l. iij. in princ. in uerbo amicus. ff. de testi. tamen si tres testes amici producti sunt, ubi duo integri sufficiebant, supplebitur tunc defectus resultãs ab amicitia ex ipso numero: & est gloss. notabilis in d. l. iij. §. j. in uerbo, numerus. & ibi not. Iac. But. Sed in contrarium, quòd numerus non suppleat, facit c. in literis. §. eod. ubi tres testes domestici non probant, ubi probarent duo testes integri. Et ita expressè sentit Angel, consilio cxxv. incip. In Dei nomine: in facto proponitur, quòd bella flore. Sed dici potest hoc esse in arbitrio inspecta qualitate amicitiæ, ut credo dixisse §. eod. quoties. ¶ Tertiò no. quòd † iste text. non intelligitur de crimine, hoc est, de quolibet mortali, sed de tali crimine, quod repellat à promotione, & cum eo non fuerit dispensatum. Ita dicit hîc do. Abb. antiquus, quem sequitur Pau, Ioan, An. & Imol. hîc, & Imol. in c. super eod. el j. §. eod. & Ang. in l. athletas. §. calumniator. ff. de his, qui no. infa. & allegãt rex,

c. testimonium.

tex. optimum in c. inquisitionis. §. tertiæ. in fi. j. de accus. ubi ualet testimonium eius, qui mentitur, & tamẽ mendacium est mortale, xxij. q. ij. §. item quod dicitur. cum capitulis seq. Item quia hîc loquit de crimine: sed aliud est crimen, aliud peccatum, aliud delictum, c. si peccatũ. & ibi gloss. de pœ. dist. j. & gloss. in reg. peccatum. de reg. iur. in vj. Plus enim est in crimine, quàm in peccato: qa crimen est graue accusatione & damnatione dignissimum, c. j. in fin. lxxxj. dist. Contrà tenet hîc do. Card. dicens se repetendo hanc decre. Bononię tex. hunc tenuisse, & procedere in quolibet mortali, cùm generaliter loquatur. ¶ Item † subest ratio: quia per mortale excludit quis à Deo. Cùm ergo sit infidelis Deo, præsumitur, quòd nec hominib. sit fidelis. Et ad c. inquisitionis. respondet, quòd non omne mendacium est mortale, ut tenet glo. in c. ne quis. xxij. q. ij. facit c. j. ea. causa & q. Vel ibi non repellitur in odiũ se subtrahentis à testimonio, j. tit. j. c. j. Istam partem sequitur do. Abb. hîc, licet in eptè referat do. Card. Et addit rationem: quia mortale, non data pœnitẽtia, æternaliter punitur, in §. criminis. xxv. dist. Et dicit se credere, quòd perseuerantia in quocunque mortali excludit à promotione, arg. c. fin. xxv. dist. quia perseuerãtia in mortali sapit hæresim propter inobedientiam, arg. c. sciendũ. viij. q. j. & lxxxj. dist. si quis presbyter. Si enim ueniale propter perseuerantiã mortale efficitur, d. §. criminis. fortiùs mortale efficitur grauius. Ad idem alleg. text. de quo facit festum in c. forus. in fin. j. de uer. sig. dum dicit, quòd si bona fides defuerit in teste, non probabit. Ad hæc c. non potest. ij. q. vij. ubi nõ potest esse fidelis homini, qui Deo est infidelis. ¶ Item quia de iure Canonico omne peccatum potest dici publicum, ut per gloss. in c. j. j. de collusi. & in §. præuaricator. ij. q. iij. & respõdet ad d. c. inquisitionis. prout respondit do. Car. Et cum istis transeo declarãdo duobus modis, secundum do. Abb. Primo, dum modò peccatum mortale sit continuatum: secus, si transitorium: quia illud non tantum aggrauat: aliàs pauci testes reperirentur, quia septies in die cadit iustus, c. septies, de pœni. dist. iij. & facit illud, si dixerimus: quia peccatum non habuimus, &c. & illud, Nemo sine crimine uiuit. & facit c. quia tua. l. dist. ibi, sine quo pauci inueniuntur. & loquit de crimine fornicationis. Et ita etiã sentit Innoc. hîc. Et per hoc tollitur quædã ratio do. Ant. in c. cùm in tua. §. eo. ubi dixi in ult. conclus. ¶ Secundò † declara, ut prædicta nõ procedãt de iure ciuili, secundum quod oportet testem de delicto esse condemnatum, ut per gl. fin. in c. super eo. el j. §. eo. Sed de iure canonico sufficit, quòd nunc probetur crimen, d. c. super eo. & ita lex ciuilis seruabit in foro ciuili, secundũ ipsum. Cui adde, fm Moder. hîc, quòd de iure ciuili sufficit testem esse conuictum: & allegãt gl. in l. qui iudicio. ff. de accus. & quædã alia ex his, quæ dixi in d. c. super eo. ubi tamen hoc non expediui. Sed tamen pro hoc alleg. Imol. in l. stipulatio. §. habent aũt. ff. de ope. no. nun. & Bal. in l. j. C. de delict. defun. Sed tu declara, ut per Imol. in d. c. super eo. quem ibi nõ retuli: ubi dicit, quòd iura ciuilia, quæ uidentur requirere condemnationem, nõ procedunt in criminibus, quæ inducunt infamiam iuris, etiã ante sententiãt ut quia cum bestijs quis pugnasset: quia tũc repellitur etiam non secuta sententia secundum leges, ut in l. iij. §. lex Iulia. in uerbo, coniunctus. ff. de testi. Vnde patet, secundũ ipsum, quòd leges simpliciter non repellunt testes ratione criminis, sed ratione infamiæ iuris: secus secundum canones, ut ibi: & sic in foro ciuili seruabunt leges: sicut in canonico canones, nisi essem' in terris ecclesiæ: quia in utroq̃ foro seruabuntur canones, iuxta gl. in regula, possessor. de reg. iur. in vj. fm ipsum. Addũt etiam hîc Moderni, qd̃ no. Bar. in l. j. C. de dilat. ubi ponderat consuetudinem in delictis aggrauare. Et ita confirmant opinionem prædictam de perseuerãtia, addendo multa in simili, quæ accumulauit Roma, in l. si uerò §. de uiro. in xxxj. fallentia, ff. sol. ma. quamuis ipsum taceant. Et quòd iste text. possit intelligi de mortali continuato, probatur ex eo, quod not. Arch. in c. infames. vj. q. j. ubi refert Azonem dicentem, quòd quodlibet peccatum mortale dicitur capitale largo modo. Ad idem tex. in §. criminis. xxv. dist. ubi largè omne mortale appellatur crimen. ¶ Et † per hoc habes considerare, q̃ perseuerantia in crimine capi potest dupliciter. Vno modo pro reatu criminis semel commissi, non secuta pœnitentia, de qua constet: & ita uidetur intelligere Pau. hîc, ut retuli in prin. huius conclus. Alio modo, perseuerantia pro cõtinuatione actuali. Et hoc modo uidet sumere do. Abb. Sed potes pro cõcordia dicere, quòd aut crimẽ simpliciter cõmissum, est ualde graue: & tunc ex solo reatu non secuta pœnitentia satis habetur pro perseuerato per respectum ad emendationem. Et ita procedat prima opi. Si uerò nõ est ualde graue, procedit secunda. Et ex istis infert hîc solus do. Abb. quòd clericus concubinarius nõ potest esse testis in ciuili, cùm in eo cõcubinatus sit graue crimẽ: & c. uestra. & per totum, j. de coha. cle. Et idem dicit in laico per uerbum Fortè: & allegat c. nemo. xxxij. q. iiij. Et hoc bene no. Et circa prædicta tangũt hîc Paul. & alij, utrùm in teste attendatur, si sit criminosus tempore iuramenti, & nõ tempore depositionis, & econtrà. Et in primo casu dicunt, quòd nõ refert: quia ex quo in iuramento non fuit appositum, ualebit depositio, & iuramẽtum eum astrinxit. In secundo casu secus: quia debet esse idoneus tempore depositionis, ut per eos hîc, & Ioan. An. in regula, factum legitimè. de reg. iur. in vj. & adde Spec. in tit. de teste. §. opponitur. uer. quid si testis. cum alijs, quæ allegaui in c. licet causam. uer. limita. xvj. §. tit. j. Et per hæc sit expeditus primus casus, & hæc prima cõclusio. ¶ Secunda conclusio. Infamis quantumcunque emendatus, ex quo eum comitatur infamia, repellitur à testimonio. Ita text. hîc ad cuius intellectum omissis multorum uarietatibus dicas, quòd † infamia iuris[a] indubitãter repellit nõ solùm in criminali, sed etiã in ciuili: quia fundamentum testimonij est fides, d. c. forus. Sed iste e. si caret fide, cùm eius status sit diminutus, & maculatus ex criminibus infamantibus quandoq̃ ipso iure, quandoq̃ per sentẽtiam, ut per gl. & text. in §. porro. iij. q. vij. & l. j. & in l. athletas. §. calumniator. ff. de infami. tamen admitteretur in subsidium cum tormentis, secundum Bart. in l. j. C. de sum. tri. per l. ob carmẽ. §. pe. ff. de testi. & in l. qui ultimò. ff. de pœnis. ¶ Et † alia infamia canonica, quæ causatur ex quolibet mortali, ut in c. infames. vij. q. j. & ibi gloss. in summa. Et illa sufficit data perseuerantia in crimine, ut suprà dictum est: sed sublato peccato illa non remanet, ut in iuribus prædictis, & per Innocentium hîc, & gloss. in c. illi, qui. vj. q. j.

a Infamia iuris] Adde tu, et fac regulã, q̃ testis in fãmatus infamia iuris non probat: imò nõ pot esse testis: gl. est in l. j. C. de summ. tri. et fin. de Catho. ibi Bar. et alij in l. Cassius. ff. de senatori. & est text. in c. præterea. de testi. cog. & hîc in isto tex. imo plus: talis infamatus non faceret indicium. Ita Bald. in rubri. de sum. tri. in v. col. Adde, quòd fallit hoc, quando testis infamatus deponeret i causis grãuioribus, utputà in crimine hæresis, sacrilegij, l. læsæ maiestatis, simoniæ. Ita Ioan. And. Anton. de Bu. do. Abb. in c. fin. eod. tit. Spec. in tit. de accus. §. j. in fin. Item fallit, quãdo infamis esset rogãtes ab utraq; parte ex contrahentibus, ut esset testis: quia isto casu confertur eius fides approbata: gloss. fin. in §. & licet. in uerbo, supplicijs. in auth. de teste. quã tenet Bald. in l. parentes. C. de testi. tamẽ in hoc uide Anton. de But. & Imol. in c. ex literis. de transac. Itẽ fallit, quando testis infamis deponit de facto suo proprio, uidelicet de eo, quod ipse facit. Ita Paul. de Cast. in l. ij. §. si absens. ff. si ex no xal. causa ag. & ibi uide do. Alex.

¶ Et

a *Alia infamia] Adde tu, & dic, quòd regulariter testis infamis infamia facti admittitur in causis ciuilibus: sed uerum est, quòd non habet tantam fidē, sicut si esset integer. ita gloss. in l. iij. §. duæ causæ. ff. de Carbo. edi. Bart. in l. j. C. de sum. trin. & fide Catho. et in l. Cassius. ff. de senat. Bald. in rubri. de sum. trin. & fid. Ca. in v. col. do Abb. in isto text. in vj. col. in uerb. tertia infamia. Adde, quòd hoc fallit, quādo quis uellet pbare ingratitudinē: quia talis testis infamia facti non admitteretur, c. j. et ibi Bald. in tit. quot testes sint necessa. ad proban. ing. Lud. Rom. in cōs. suo cccxliiij. incip. Dubitatio est magna. Item fallit, quādo quis uellet probare cōtra Cardinalem, c. præsul. in fin. ij. q. iiij. Adde, quòd licet infamis infamia facti non admittatur in testē in causa criminali, ut hic per Feli. tamen facit indicium. Ita Bald. Sali. & Fulg. in l. j. C. de sum. trin. & Bart. in l. j. §. quæstio. Item admittitur in criminalibus in subsidium, Bart. & alij in d. l. Cassius. & in d. l. j. sicut etiam & fœmina. do. Alexan. in cōsilio suo clxvj. incip. animaduerte. in iiij. col.*

12 ¶ Est † alia infamia [a] facti, in qua dubitatur, an repellat [b] & in criminali est clarum, quòd sic: per istum text. in fin. Et ita Bart. & omnes in d. l. j. nisi in subsidium, secundum Bar. quod intelligunt ibi Bart. & Sal. & sequitur ibi do. Card. hîc, quo ad hoc, ut uenia tur ad torturam, non quo ad ferendā sententiam in principali. Sed in ciuili sunt opiniones: quia Bart. in d. l. j. dicit, quòd infamia facti non repellit in ciuili: sed bene facit, ut minùs credatur testi. Et ita intelligit gloss. ibi, & in l. iij. §. duæ autem. in uerbo, eandem fidem. ff. de Carbo. edi. Et hoc, nisi testis sit multùm uilis: quia in tanta uilitate essent necessaria tormenta, ut in authen. de testi. §. si uerò. secūdum eum. Sed Bald. ibi in v. oppositione relatis multis subtilitatibus concludit in effectu, quòd si causa ciuilis est grauis, requiruntur testes omni exceptione maiores: & sic non infames infamia facti: in alijs admittentur, non ut per eos feratur sententia, sed per uiam adminiculi, ut ibi p ipsum. Sed do. Car. hîc tenet indistinctè, quòd infamia facti repellat in ciuili: quia litera ista loquitur generaliter in uer. si uerò. Et appellatione infamiæ intelligit tam infamis infamia facti, quàm infamis infamia iuris, nec reperitur ius contrarium probans, iuxta nota. per Dy. in regula, infamib⁹. de reg. iur. in vj. Nec obstat iste text. j. in uer. quamuis. quia non loquitur de infamia facti, sed de aggrauatione opinionis, quæ minùs se habet, quàm fama. Item quæ dicit se disputādo fecisse, & facere differentiam. Ad hoc enim, ut quis sit infamis de facto, requiritur, quòd apud tot, quot sufficiant ad probandum infamiam: & requiritur maior pars personarū loci, ut plenè not. in c. cùm oportet. j. de accus. Sed ut graueē opinio, sufficit, quòd apud aliquos sit rumor contra eum. Et pro hoc inducit text. meliorem de corpore iuris in c. super eo. j. de eo, qui cogno. consang. uxo. suæ. Vnde dicit, q̄ grauatio opinionis repellit in criminali, per istum tex. in fin. ibi, grauata sit eius opinio. Et q̄ non loquatur de infamia facti, not. uerbum, grauata opinio. Item eum inducens, ut quia fuit aliàs repulsus, ut dicitur in tex. quæ causa potest esse nota minori parti: & tamen stabit grauata opinio. Sed in ciuili, uel in criminali ciuiliter mota hæc aggrauatio nō repellit, secundum ipsum. Sed do. Anton. & Imol. hîc tenent cum Bar. in d. l. j. dicētes idem tenendū, licet Ioan. An. hoc non firmauerit, secundū eos. Sed do. Abb. hîc dicit, quòd creditur plus & minus secundum qualitatem infamiæ, per c. licet causam. in uerbo, modica, uel nulla fides. ubi dicit esse casum: & per c. fin. j. eod. inducendo, ut ibi dicetur: & per istum text. in uerbo, criminali. ubi ponit speciale in criminali. Ergo in ciuili indistinctè nō repellitur. Nec obstat, quòd loquatur de aggrauatione opinionis: quia non differt ab infamia facti, ut no. Dy. in regula, infamibus. præalleg. & Pet. de Ancha. & Host. & Ioan. An. hîc. Et sentit hîc glos. in uer. aggrauata. in fi. & est bonus text. in c. tantis. lxxxj. dist. Nec obstat d. c. super eo. quia non loquitur in aggrauatione opinionis, sed rumoris. Rumor em̄ bene in se minus habet, quàm infamia, seu fama, ut not. glo. in d. c. super eod. Non obstat, quòd iste text. loquatur in principio indistinctè de infamia, quando loquitur in ciuili: & sic comprehendit utranq̄: quia necessariò oportet intelligere de infamia iuris, non facti. Nam infamia facti tollitur saltem quo ad iuris effectum per emendationem, cùm tollatur per purgationem: quod est minus, ut in c. determinat. xv. q. v. & c. cùm in iuuentute. j. de pur. cano. Cum ergo hîc excipiat infa. ab eo, quod dixerat de emendatione, necessariò sequitur, quòd non loquitur de infamia facti, cùm non debeat plus operari præsumptio infamiæ, q̄ ueritas. Sed si uerè cōmisisset delictum, & fuisset emendatus, non repelleretur in ciuili. Ergo fortiùs, si sit infamatus. Loquitur ergo de emēdato respectu delicti, qui remansit infamis ex sententia, uel ipso facto, quādo tale erat crimen, quod infamabat: putà, quia palām exercebat usuram, l. improbum. C. de infa. secūdum ipsum. Sed Moderni hîc tenent indistinctè opinionē do. Car. q̄ infamia facti repellat in ciuili, per text. in l. Cassius. in uerbo, testimonium. iuncta gloss. ff. de senator. & in l. iij. §. Iulianus. in uerbo, notam uitæ. & in uerbo, suspicione careat. ff. de testi. & in c. licet causam. §. tit. j. uscadeò malæ famæ & leuis opinionis, quòd eorum nulla, uel modica fides adhibetur: quia dum dixit, malæ famæ. intelligitur de infamia facti: aliàs non dixisset s̄. quòd dicta eorum non erant reprobata expressè, si erat infamia iuris. Vnde illa uerba, nulla fides. referēda sunt ad testem malæ famæ: & sic infamia facti: & illa uerba, modica fides. referuntur ad testem modicæ opinionis, qui quotidie mentitur. Et ita intelligunt Scribentes ibi, & pro hac parte allegant ipsi Bald. in d. l. improbum. & istum text. post prin. respondendo ad fin. ut hîc per do. Card. Sed quidam Alberi. Moder. in tractatu de teste. in viij. char. diffusè transcribit Bart. & Bald. in d. l. j. & do. Ant. & Imol. hîc, & cum ipsis simpliciter transit. Et si diceretur, quòd testificari est dignitas, ut in c. præceptū. xxxij. q. v. not. gloss. ij. hîc in fin. & omnis infamis repellitur à dignitate, d. regula, infamibus. & l. unica, C. de infamibus. lib. xij. respondet ipse, quòd c. præceptum. loquitur de dignitate largo modo sumpta, non propriè, ut dicit, quòd ex eo, quòd est dignitas: ideo licet admittatur, tamen minùs creditur. Et ex istis per te ipsum inuestigare poteris, quis meliùs dixerit. Sed licet utraque opinio sit sufficienter sustentabilis, tamen multùm consonat æquitati opinio do. Abb. quam etiam firmat Bald. in d. c. licet causam. in iij. col. in viij. notabili, dicēs: quòd mala fama de teste facit sibi credi, uel nō credi iudicis arbitrio. Et dicit non reperiri meliorē text. eo, per quem dicit sopita esse, quæ habentur in d. l. Cassius. Et adde omninò, quæ dixi in d. c. licet. ubi posui succinctè certos casus, in quibus omnino admittitur, & in quibus nullo modo admittitur: extra quos alij erant arbitrarij. Sed ibi dictis adde Bald. in c. ad nostrā. eod. tit. ubi dixit, quòd in causa ciuili ardua nihil probant testes infames infamia facti. Et dicit omnes text. singul. in d. c. licet. Et sic est alius casus, in quo non probant, scilicet in ciuili ardua: nec mirum, quia æquiparantur criminali, c. j. de restit. spo. in vj. dixi s̄. eod. insuper. in iij. fallentia. Et in criminali non probat, ut s̄. & est bonus text, in c. præsul. in uerbo, sine aliqua infamia. ij. q. iiij. Ergo, &c. Adde † alium casum, uidelicet quando infamis infamia facti habet secum contestem bonæ famæ, secundum Bald. in l. si quis ex argentarijs. in princ. ff. de eden. & dixi s̄. in j. conclusi. Adde post aliū casum, uidelicet qñ infamis infamia facti nō causat immediatè ex crimine: putà, qa fuit carcerat⁹, ex illa carceratione fuit

c. testimonium.

fuit infamis de facto: quia non repellitur à testimonio propter hoc in ciuili, secundum do. Domi. in c. ipsi Apostoli. ij. q. vij. Et ita debet intelligi finis huius capituli, secundum ipsum: pro quo facit. quod not. Bal. in l. literæ mandata. C. manda. ubi dicit, quòd minor est infamia resultans ex contractu, quàm resultans ex maleficio: & alleg. Innocen. in c. qualiter. ij. j. de accus. ¶ Quomodo † autem inducatur infamia facti, & in quo differat ab infamia iuris: dic, ut hîc per Bald. & Imol. discentes, q̄ infamia facti est, cùm quis est notatus apud bonos & graues, l. non debet. ff. de dolo. l. honori. ff. de obsequijs. ubi text. dicit, quòd licet uerbis edicti non habeantur infames, re tamen ipsa & hominum opinione non effugiunt infamiæ notam. Vnde surgit ex ipso facto non secuta sententia. ¶ Contrahitur † autem infamia ciuilis tribus modis, secundum Bald. hîc: nam interdum ipso facto in quibusdam casibus à iure expressis, interdum per sententiam diffinitiuam, scilicet iudicis, non arbitri. Et quia per interlocutoriam non cōtrahitur infamia, ideo sententia banni cùm sit interlocutoria, non infamat, l. quid ergo. §. ex cōpromisso. ff. de infamibus. Item contrahitur tertiò ex genere pœnæ: ut si quis ex mandato iudicis causa cognita fustigatus fuerit, l. ij. §. ignominiæ. ff. de infam. ¶ Tollitur autem infamia iuris per uiam iustitiæ, ut quando maior in integrum restituitur per prætorem, aut per uiam gratiæ, ut quando princeps in integrū restituit, l. j. §. de qua re. ff. de postu. l. imperialis. C. de nup. Sed infamia facti tollitur solo facto contrario, & eam princeps abolere non potest: quia sicut de facto hominum grauium irrepsit opinio, ita de facto tolli eam oportet. Qui autem sint, qui possint infamiam iuris tollere, uide Inno. & alios in c. cùm te. j. de re iud. & Domi. in §. hinc colligitur. ij. q. iiij. cum concor. ¶ Et not. secundū Bald. hîc, quòd infamia facti non potest esse occulta: quia non est aliud, quàm uitæ sordes & utilitas diuulgata: & ideo crimen occultum nō infamat infamia facti, nisi post quàm est publicè detectum: quia infamia iuris de iure bene potest esse occultum, ut not. in l. cùm lege. ff. de testa. secundum eum: & uide ibi glos. ij. in fin. quæ dicit, quòd † infamis, de cuius infamia nescitur, potest esse testis in testamento. Et ita extendit, q̄ de conditione seruili occulta dicit lex j. C. de testa. & illā gl. multum sequitur Bal. in l. j. in j. col. C. de sent. & in l. j. in iiij. col. C. de test. & in l. Cassius. ad fin. ff. de senato. Et per illam glo. dicit Imol. in proposito in d. l. cùm lege. q̄ in actu, uel testimonio extra iudiciali testis non repellitur propter infamiam, nisi de ea notoriè constet: & dicit illam glos. esse notabilem, & fortè singularem. Et istis adde, quòd si † condemnatus de infamia appellat, & pendente appellatione testificatur, licet postea per desertionem appellationis sententia sit confirmata, & sic infamia retrotracta, tamen non utitur illud testimonium. Ita eleganter decidit Bartol. post Guli. de Cu. in l. furti. in prin. in ij. col. ff. de infa. ¶ Item adde, quòd si † iudex dicat, Condemno, si est probatum, & sit probatū per duos testes infames: ualet sententia: quia probatio est certa, licet per exceptionem potuisset elidi. Ita ad literam dicit Bald. in l. pen. in ij. col. C. de sent. quæ sine certa quant. Allegat authen. si dicatur. C. de testi. Et de præmissis uide etiam Bart. in l. ex libero. ff. de quæst. & do. Flo. in l. iij. in prin. ff. de testi. & Archi. in c. ipsi Apostoli. ij. q. vij. & in §. cuius in agendo. iij. q. viij. & uide Pau. hîc latè distinguentem in q. prædicta, quando infamia facti repellat in ciuili: & uidetur tenere idem, quod Bald. in d. l. j. distinguens ulteriùs inter crimina excepta, ut latiùs per ipsum. Et hæc, quo ad secundum casum literæ. Sequitur tertius. ¶ Tertia conclusio. Periurus † quantumcunq̄ emendatus, non admittitur in testem, neque in ciuili, necq̄ in criminali, ut hîc in text. & in c. quicunq̄. vj. q. j. quia talis caret eo, quod est potissimùm in teste, scilicet ueritate: quæ in teste debet esse pura & simplex, c. pura. iij. q. ix. Et ideo uiolato semel iuramento, quod est confirmatorium ueritatis, c. & si Christus. j. de iureiurando. remanet semper suspicio periurij, d. c. quicunq̄. & c. paruuli. xxij. q. j. & uiolato uno officio semper præsumitur defectus in eodem, l. si aliquid. C. de susceptoribus & archarijs. lib. x. ut latius hîc per Doct. intelligentes istud in uiolante furamētum licitum, siue sit de præsenti, siue de præterito, siue de futuro. Idem si est dubium, an sit licitum: quia non erat uiolandum authoritate propria, c. uenerabilem. s̄. de elec. secundum Hostien. & omnes hîc, excepto do. Card. qui dicit se repetendo in hoc tenuisse contrarium: quia in odiosis accipimus in dubio partem mitiorem: regula, in pœnis. de reg. iur. in vj. Sed nō discedo ab alijs, per d. c. uenerabilem. iunctis notatis per glo. in c. iuuenis. j. de sponsi. & in c. illud. j. de cle. excom. mi. ¶ Vbi autem iuramentum est illicitum, eius uiolatio non repellit à testimonio, nec infamat, secundum Hostien. & omnes hîc subdentes, quòd sicut temerarium iuramentum non repellit à dignitate, c. sicut nostris. de iureiur. ita nec à testificando: de quo dic, ut per do. Abb. post alios in c. constitutus. el j. in fi. s̄. eo. dixi s̄. eod. intimauit. ubi adde, quod not. Bald. in c. tua nos. j. de iureiur. ¶ Sed † est difficultas maxima propter istum text. utrùm periurus sit infamis infamia ciuili. Et scias, quòd de infamia Canonica nō est dubium: quia illa cōtrahitur in quolibet mortali, ut dicit Innoc. hîc, & pulchrè Imol. & aboletur pœnitentia, ut s̄. dixi. ¶ Et quòd non sit infamis infamia ciuili, aliàs infamia iuris, uidetur probari hîc, ubi text. primò ponit de infame, postea de periuro: & sic periurus non uidetur infamis: quia exceptio fit de regula l. j. ff. de reg. iur. & idem tenet hîc do. Anton. limitans, nisi esset iuramentum firmans pactum: quia eius uiolatio inducit infamiam iuris: quia iuratum erat Deo & homini: & ita intelligit l. si quis maior. C. de transac. Idem Ioan. de Lig. hîc distinguens, an periurium offendat solum Deum, an Deum & hominem. Primo casu non sit infamis, secundo sic. ¶ Idem Bald. in l. obseruare. §. proficisci. in xxxiij. q. ff. de offic. proconsi. & leg. dicens, periurum non esse infamem, nisi in casu d. l. si quis maior. ¶ Idem Archi. in c. quicunque. circa medium, vj. q. j. dicens, quòd non obseruans sacramentum, quod habet rei obseruationem: putà, quia est de futuro consistens in dando, uel faciendo, est infamis: aliàs non. Idem beatus Tho. ij. ij. q. xcix. art. iij. circa medium, concludens: quòd in iuramento assertiuo periurus non est infamis ipso iure, sed solùm per sententiam diffinitiuam latam contra eum in causa accusationis. Sed dicit, quòd periurus in iuramento promissorio bene est infamis: quia cùm sit de futuro, in eius potestate remanet, postquam iurauit non deierare: quod non contingit in iuramento assertorio, quod statim euolat. ¶ Item quod periurus non sit regulariter infamis, tenet Bald. per text. nostrum in l. si uteris. ante fin. C. de fid. instr. Idem gloss. pen. & Bar. in l. Lucius. ff. de infami. dicentes, quòd sicut de re præterita, siue de futura deieretur, nō est infamis, nisi in casu d. l. si quis maior. Idem Bald. ad literam in d. l. si quis maior. in ult. col. & gloss. in uerbo, interuenit. ad fin. l. quæ sub conditione. in princ. ff. de condi. insti. & gloss. in uerbo, si qua omninò. in authen. scenicas non solùm. §. j. & Cald. in tit. de iureiur. & sentit gloss. in d. c. quicunq̄. ¶ Sed aduerte: quia ista opinio procedit absq̄ dubio de iure ciuili, per d. l. Lucius. iuncta d. l. si quis. sed stat dubium, an idem sit de iure Canonico. Et in hoc prædicti sentiunt, quòd sic. ¶ Sed contrà tenet hîc do. Card. dicens, se repetendo tenuisse, & nunc decidere, quòd uiolans iuramentum licitum etiam non appositum super cōtractu semper est infamis infamia ciuili, per c. infames. iij. q. vij. & quod no. p c. si quis cōiunctus. xxij. q. ij. & c. statuimus. iij. q. v. & alle. gl. in c. querelā. j. de iureiur. Ad istū text. respōdet: quia

quia apposita fuit hîc exceptio, præter quàm pro reatu periurij, non ad inferendum de periurio, secundũ communem opinionem, id est, præsuppósito etiam, quòd sit infamis. Et istã opi. do Card. sequuntur hîc Moderni nullo ex prædictis adducto, sed allegant gloss. quæ appellant periurum infamem, in c. authoritatem. xv. q. vj. in c. uenerabilem. s̃. de elect. in c. fin. de iureiur. in vj. in c. quanto. j̃. de iureiur. Ad quod dic satis esse, quòd sunt text. prædicti. Ponderant etiam magnitudinem periurij. Vnde uidetur, quòd differt ab alio peccato mortali, per quòd oritur infamia Canonica. ¶ Sed dici potest, quòd periurium est graue, quando fallit Deum & hominem, ut in casu d. l. si quis. Addũt etiam quædam facilè solubilia: ex quibus dicũt omnem iuris prudentiã euersam esse. Adde in terminis Archi. idem tenẽtem in c. paruuli. xxij. q. v. & do. Car. in cle. j. in prin. in j. q. de iureiur. & do. Abb. in c. querelam. in iij. col. j̃. de iureiur. & Hostien. in summa de usur. §. penult. uer. quid de notarijs, quem refert Archi. in c. sicut non suo. xlvij. dist. Et de hoc etiam per Pau. de Cast. in l. iusiurandũ, quod ex conuentione. in fin. ff. de iureiur. & do. Car. cons. xxxvij. incip. Quidã habẽs. in fi. & Archi. in c. inter cætera. xxij. q. iiij. & Bal. in d. c. quærelã. Nihilo minùs prima opi. est cõmunior & uerior, secundũ Paul. Imol. & do. Abb. hîc, & sentit hîc gl. in uerbo, periurij. in fin. quia pœna infamiæ iuris imponitur, nisi in casibus à iure expressis, ut traditur in d. l. j. ff. de arbi. Et ideo cùm reperiatur solùm casus d. l. si quis maior. in quo incurrit infamia, ut fiat extensio, arg. c. pe. de pœn. dist. j. & reprobat Imol. gl. in d. c. quicunq;. & alios sentiẽtes, q̃ si iuramentũ est de futuro, incurratur infamia: quia intelligitur de futuro solùm in casu d. l. si quis maior. Et ita declarat gl. licet ipse nõ dicat, in l. Lucius. per iura alleg. per do. Card. quę appellant periurũ infamem, & intelligunt de infamia Canonica: quia cùm numerãt alia minora, de quibus absurdum esset dicere, q̃ induceret infamiã iuris, secundum do. Abb. & ita illa iura dicit intellexisse glos. in d. c. quicunq;. & ad gl. in d. c. querelam. & ad c. constitutus. de fideiussori. dicit, q̃ loquuntur in contraueniente petitioni iuratæ, ut latiùs per prædictos, cum quibus transeo propter authoritates suprà ultra eos allegatas. Et si diceretur, testis iurat, q̃ dicet uerum: igitur, si non dicit uerũ, est falsus in promittendo: ergo infamis, d. l. si quis maior. respondet hîc Bal. tenens latè cõmunem opi. q̃ qui iurat, nihil ꝓmittit: quia ex ordinis necessitate hoc facit, non sponte, etiam si diceret, promitto uerũ dicturum. Vnde testis iurando non contrahit debitum conuentionale, nec quasi contrahit. Aliud est enim contrahere, aliud ex ordine facere, ut dicit text. notabilis in l. cùm unus. in princ. ff. de bo. autho. iu. pos. fm ipsum.

21 ¶ Sed † in quantũ cõmunis opi. habet, q̃ in casu d. l. si quis maior. incurratur infamia, limita nouissimè non procedere in debitore, qui iurauit soluere usuras: quia licet non soluendo incurrat periurium, c. debitores. j̃. de iureiur. tamẽ si nõ soluit, nõ est infamis, quia dolus creditoris excusat eum ab infamia. Ita dixit eleganter Bar:

22 in c. j. in iij. col. j̃. de iureiur. Vnum etiam nota, q̃ † Papa dispensare potest, ut periurus à testimonio non repellatur. Ita dicit Vincentius hîc, & sequitur Io. An. Pau. do. Ant. Imol. & communiter omnes hîc, & Spe. in tit. de teste. §. j. uersic. sed quæritur, utrùm Papa. arg. c. cùm l. & A. j̃. de re iudi. & facit c. accusatus. de hæret. in vj. ¶ Hoc limitant Moderni hîc: primò, nisi produceretur periurus in consistorio principis ad testificandum, per id quod not. Bald. in l. sed & milites. §. ignominię. ff. de excus. tut. ubi dicit, quòd sicut infamis nõ potest ingredi urbem, ita nec potest ingredi consistorium principis. Sed certè per hoc non probatur, quòd Papa nõ possit etiam hoc casu dispensare. Ideo limitatio est impertinens, licet per ipsam inferri posset, quòd dispensatus simpliciter, non intelligitur dispensatus hoc casu. ¶ Secundò limitãt, nisi testis haberet inhabilitatẽ iuris naturalis: ut, quia esset inimicus: arg. c. quia suspecti. iij. q. v. Ideo constitutio habilitans criminosum, non intelligitur de tali. Et allegant c. per tuas. el grande. j̃. de symo. & quod not. Innoc. in c. sciscitatus. s̃. de rescript. de quo facit testum Ang. in l. cùm prætor. ff. de iudi. ubi dixit, quòd processus factus coram iudice habente defectum naturalem: putà furioso, est ipso iure nullus. Potuisset allegare aureum dictum Hostien. in c. j. s̃. de transact. ubi dixit, q̃ clausula, Supplentes defectum, &c. refertur duntaxat ad defectum iuris positiui. Et non dicitur naturalis: ex quo exclamat do. Ant. do. Abb. & Imol. ibi, & do. Ant. in c. illa quotidiana. s̃. de elect. & Imol. in cle. pastoralis. in viij. col. de re iudi. & do. Abb. in c. inter dilectos. in viij. col. j̃. tit. ij. & Imol. in l. filius à patre. §. fin. ff. de liberis & posthu. cum concor. Et est casus rotundus in d. cle. pastoralis. ad fin. ibi, nec prædicta suppletio, &c.

¶ Tertiò limitant, dum modò habilitet criminosum ſtãtibus alijs adminiculis, ex quibus uerisimiliter præsumatur eum non mentiturum, iuxta c. in fidei. & c. licet de hæreti. in vj. Aliàs dicunt non esse uerum dictũ communę Doctorum hîc, & allegant text. quem magni faciunt, in c. alieni. in uerbo, nõ possumus, nec debemus. ij. q. vij. ut hîc uerbosiùs per eos. Quibus adde omninò do. Abb. in c. j. j̃. de fide instru. & quod ibi dicetur. Et uide Archidi. in d. c. alien. ubi post Hugutionem dicit subintelligi. Quia, ante dictionem Nec. Facit c. requiritis. j. q. vij. in uerbo, non possumus. & tamen exponitur, id est, non debemus. Vnde sine hac restrictione transire potest communis opinio: quia huiusmodi probationes potest ex causa lex angustare. Patet in multis capitulis, de hæreti. in vj. Et in dubio præsumitur causa, secundum gloss. & Bartol. in l. relegati. ff. de pœnis. & do. Abb. in c. nisi. s̃. de offi. legati. cum cõcor. Sed ultra alios quærit optimè Pau. de Leaz. testi. opponitur periuriũ,

23 & probatur, quòd † modo soluit debitum in termino, ut iurauit: replicat, quòd remisit pecuniam per nunciũ, qui egit infideliter, uel procuratori negotiorum commisit, qui non expediuit: an incurrerit periurium? Et uidetur, quòd sic, per text. in simili in c. si commissarius. in princ. de elect. in vj. & in c. uenerabilibus. §. idem. de sent. excom. eod. lib. Tandem concludit, quòd si non seruauit iuramentum statim cùm potuit, postquam sciuit non esse satisfactum, est periurus: quia in iuramento continebantur duo, scilicet soluere, & in termino soluere: & licet excusetur ab uno, ab alio non. Facit text. in c. dilecti. s̃. de dolo & contu. & c. perlatum. lxxxviij. dist. & in c. cupientes. in fin. princ. de elec. in vj. & in c. quamuis. ad fin. de offic. ordi. eod. lib. & quod not. Specul. in tit. de citatione. §. sequitur. uer. quid si non præfixeris. Si autem seruauerit iuramentum statim, cum potuerit, postquam sciuit nõ esse satisfactum, euitat periurium, argumento eius, quod not. gloss. ordi. in c. apud miseri cordem. xxxij. q. j. & quod not. Innoc. in c. significante. j̃. de pigno. & Hostien. in c. P. & G. s̃. de offic. dele. ubi dicitur, moram posse purgari, ut euitetur periurium: & per Bald. in l. qui crimen. in xj. col. C. qui accus. Et pro hoc etiam facit, quod solet dici, difficultatem non præuisam excusare à periurio, ut in c. breui. j̃. de iureiur. & ibi per gloss. Doct. & Bartol. in l. continuus. §. cùm ita. ff. de uerb. ob. & l. quod te. ff. si cer. pet. cum concor. ¶ Quar-

24 ta conclusio, Semel † conuictus de crimine, præcedente accusatione, repellitur in criminali, licet emendatus. Ita text. hîc. Ex quo not. quòd attestationes factæ in iudicio criminali, faciunt fidem in alio iudicio, & inter alias personas. Quod procedit, secundum do. Abb. in casu isto, ubi non agitur de magno præiudicio: aliàs autem secus, per notata in c. inquisitionem. s̃. de elect. & in c. inter dilectos. j̃. tit. ij. Ex hoc not. quòd acta in uno iudicio faciunt aliquam fidem etiam in alio, interueniente alia persona. Et hinc sumpta

sumpta occasione tractat hîc solenniter Innoc. quem omnes reassumunt, utrùm repellatur excõmunicatus à testimonio post absolutionem, quasi ex hoc solo sit probatum crimen. Et quia Doct. omnes satis instant,

25 dic ergo breuiter, q̃ † per hoc non repellitur: quia iura repellunt excõicatum solum à testificando in præsenti, ut in c. decernimus. de sen. excõ. in vj. Et nihil dicitur de excõicatione in præteritum. Item, quia excõicatio posset ferri extraiudicialiter, & sine causæ cognitione. Vnde graue est dicere, q̃ probat crimen in ea expressũ. ¶ Itẽ posset esse, q̃ in sententia excõicationis nõ fuisset expressa aliqua causa, uel esset expressa talis, quæ etiã per se immediatè probata non repelleret testem: putà, præsumpta contumacia. ¶ Item petens absolutionem

27 potest petijsse ex bona conscientia, non animo fatendi se in culpa, iuxta c. ad eius. v. dist. & in c. exhibita. j̃. de homi. Nec absolutio præsupponit necessariò uinculũ, c. uenerabilem. s̃. de elect. & ibi no. in proposito do. Ab. in antepen. col. & do. Card. in repe. c. perpendimus. in ult. col. j̃. de senten. excõ. per Bar. in l. decem. ff. de uerb. oblig. & Inn. in c. ij. s̃. de ordi. cogn. & ibi do. Abb. in xxiiij. col. per Inn. in c. cùm contingat. s̃. de offic. deleg. & Io. And. in c. solet. de sen. excõ. in vj. & Cy. & Imo. in l. cùm tale. §. fin. ff. de condi. & demon. Et ita tenent hîc Innoc. Bart. & do. Car. & alij. Considerat Bal. ex mente Inno. q̃ sententia excõicationis non fertur propter crimen, sed propter contumaciã: & ideo per sententiam excõicationis non probat crimen, etiamsi excõicator dicat: quia furtũ fecisti, & monitus ut cõparẽres & satisfaceres, nõ fecisti: excõicamus te. Et dicit Bal. quòd est duplex ratio: una naturalis, quia sępe excõicatur quis iniustè, & tamen infert uinculũ absoluendũ, c. j. xj. q. iij. Alia ratio per punctũ iuris: quia immediata causa excõicationis est contumacia, & nõ crimen: & cõtumacia non infamat, fm Innoc. hîc. Et quòd ab homine non feratur excõicatio, nisi per contumaciam, uide ultra Doct. gloss. ordi. in c. de presbyterorum. xvij. q. iiij. & in c. episcopi. xj. q. iij. per do. Ab. in c. j. in iiij. col. s̃. de iudi. & in c. officij. in j. notab. j̃. de senten. excom. & in rubri. eod. tit. cum concor. Et not. ualde hæc uerba Inn. fm

26 Bald. hîc, q̃ exbanniti & condemnati de crimine. nisi † statutum hoc dictaret, q̃ condemnaretur de crimine, & quòd puniretur, ac si crimen esset probatum, ut hîc per eum respondentem ad d. l. j. ff. de in litem iuran. Et si diceretẽ, q̃ absolutus ab excõicatione adhuc remanet infamis, sicut condemnatus, qui soluit condemnationem suam: nam qui soluit, confiteri uidetur, ut dicit text. notabilis, fm eum in l. locum. §. si quis dolo. ff. de tab. exhi. respondet, q̃ imò non uidetur fateri propriè: quia reddit in inuitum. Allegat l. j. §. si rem. ff. de leg. iij. ¶ Ista tamẽ declara primò, ut hîc subtiliter per do. Ab. no. contra mentem aliorum, uidelicet nisi in sententia excõicationis fuisset expressum tale crimen, quod irrogat infamiam, & talis sententia transiuisset in rem iudicatam: nam in casibus, quibus non sufficit emendatio, repelletur testis indistinctè probata excõicatione: quia non appellando uidetur acquieuisse sententiæ: & licet non transeat in rem iudicatã, quo minùs posset peti absolutio, transit tamen ad cæteros effectus. Et inter alios est unus, ut præsumatur iusta, ut notãter dixit Inno. in c. bonæ. suprà, de elect. & in c. quoniam contra. s̃. tit. j. & Io. An. in c. uenerabilibus. de sen. excom. in vj. & facit c. licet. eod. tit. & lib. Et considera, quòd in casu isto non procederet exemplum Bald. de quo suprà, & credo uerius hoc: maximè, quia iste casus uidetur inducere tantam præsumptionem delicti, quantam cùm aliquis aliàs fuerit solùm conuictus, uel repulsus, qui casus operantur repulsionem testis: ut in tex. ¶ Quomodo autem ultra contumaciam posset excommunicatio hominis descendere ex crimine, uide gloss. in d. c. episcopi. & in c. de presbyterorum. & plenè glo. & Doct. in c. ex parte in Christo. infrà, de uerb. sig. & facit exemplum Bald. de quo suprà. Esset autem secus, ut dixi, in sententia excõmunicationis, si etiam descendens ex crimine infamante non transiuisset in rem iudicatam, sed intra x. dies obtenta fuisset absolutio: quia nisi aliter probaretur uerè crimen, sola excõmunicatio ipsum nõ probat, quia ante decendiũ non præsumitur sententia excõicationis, secundũ Imo. in d. c. quoniam. ¶ Item secus, si talis sententia etiam, quæ transiuit in rem iudicatã, fuisset lata in absentem & ignorantem: quia non uidetur acquiescere, secundũ do. Ab. arg. c. Apostolicæ. j̃. de cle. excom. mi. & meliùs per Innoc. in c. innotuit. de eo, qui fur. ordi. susc. fm ipsum. ¶ Secundò declara,

27 ut hîc per Inno. uidelicet nisi † appareret quem excommunicatum à iure: quia illud apparẽre non potest, nisi appareat crimen, quia à iure immediatè infertur excõmunicatio propter crimẽ, c. si quis suaderit. xvij. q. iiij. Et non debet absolui, nisi satisfaciat, ut est gloss. in d. c. ex parte. de uerb. sig. Ideo probata absolutione repellitur, secundum eum, in casibus, in quibus emendatio non prodest: aliàs non repelletur. Vnde nec in ciuili, nisi esset tale crimen, quod induceret iuris infamiam, ut hîc in tex. fm ipsum. ¶ Sed contrarium tenet hîc do. Card. quem alij non referunt: & dicit sentire Innoc. hîc, quòd probando sententiam iuris non inducitur propter hoc crimen. Quod est perpetuò notandum: quia ualet ad infinita, fm eum: & istud fortè uerius, per l. Celsus. ff. de arbit. ubi mitiùs agit lex, quàm homo tũ etiam, quia concurrunt aliquæ rationes ex prædictis, uidelicet q̃ petendo absolutionem non uidetur fateri se ligatum, & quia non præsumitur acquieuisse, cùm non appelletur à sententia legis, c. quia nos. j̃. de appel. l. si qua pœna. ff. de uerb. signi. Sed duobus casibus fortè procedet opi. Imo. ¶ Primus, quando notorium esset incursam esse excõmunicationem legis: quia tunc apparet certitudinaliter de delicto. ¶ Secundus, q̃ per iudicem fuisset declaratum incurrisse excõmunicationem legis: & ab illa declaratoria non fuisset appellatum, prout fieri potest, fm glo. in c. cupientes. §. quòd si. in uerbo, priuatos. de elect. in vj. quia tuncidem erit, quod in casu præcedenti: tamen super hoc ab alijs non declarato poteris cogitare. ¶ Quinta conclusio. Con-

28 fessus † crimen in alio iudicio, in quo cõtra ipsum fuit instituta accusatio, repellitur à testificãdo in criminali. Ita tex. hîc in c. j. j̃. de except. Ex quo not. do. Ab. quòd confessio facta in uno iudicio etiã criminali, facit fidem in alio contra confitentem, quo ad hæc, ut repellatur à testimonio, quasi suggillat opinionẽ ipsius: secus dicit uideri in alijs: nam confessio cum uno non nocet, quo ad alium. Alleg. Inno. in c. ij. s̃. de ordi. cogni. in quo insiste, ut sufficienter tetigi in c. causam. el j. in ij. fallen-

29 tia tertiæ regulæ, s̃. eo. ¶ Et † aduerte: quia si instituta accusatione aliquis soluerat pœnam ante condemnationem, licet uideatur quodammodo confiteri, tamen

4 non efficitur infamis [a], & ex tali confessione nõ habetur propriè pro confesso, fm Bal. in l. ea, quæ. C. de condi. ob caus. per l. j. §. si reus paratus. ff. de procu. Vnde datur cautela, q̃ quoties ex condemnatione quis efficereẽ infamis, soluat ante condemnationem, & euitabit infamiam, ut per Bar. & Ang. in l. si reus. & do. Ant. & do. Abb. in c. dudum. el ij. s̃. de elect. & Ang. in l. si. ff. si cer. pet. & Bar. & Ant. in l. infamem. ff. de pub. iudi. & l. ictus fustium. ff. de his, qui no. infa. & Bald. in l. eos. C. de execu. rei iudi. & adde Spec. in tit. de confes. & Bar. in l. si seruũ. §. nunc uidemus. in fi. ff. de uerb. obl. & do. Ant. & do. Abb. & Ana. in c. per tuas. el j. j̃. de symo.

a *Non efficitur infamis*] *Adde aliam cautelam, per quam quis euitat infamiam, quando dubitat condemnari in actione famosa: cõsiliũ est ut litiget per procuratorẽ, & euitabit infamiam. Ita Bar. in l. furti. §. si quis. in fi. ff. de infami.*

c. testimonium.

symo. ubi dixi. Ex quo inferunt hîc Moder. ꝙ talis nō repellit à testificando: ex quo non habet pro confesso. ¶ Sed considera, ꝙ istud operari potest, ꝙ nō repellat in ciuili, ac si expectasset condemnationē infamantem: quia euitat infamiam. Sed in criminali fortè hoc non procederet: non, quia habeatur pro confesso: sed quia uidet conuictus, per d.c. per tuas. cū ibi notatis. Et esse conuictum, sufficit, ut in conclu. præcedenti. Et adducí
30 potest iste tex. fm do. Ab. ad quæstionē, nunquid † per solam confessionem quis infametur? de quo per glo. & Bar. in d.l. ictus fustium. & Ang. & Imo. in d.l. infamē. & Bar. in l. non solùm. §. fi. ff. de procu. & Bal. & Sali. in d.l. si tutor. C. de interdicto matrimo. & Bar. in l. si ideo. ff. de euict. & Bald. in l. etiam. C. de furt. & in l. j. in ult. col. C. de hæred. inst. & Io. And. in Spec. de contumacia. §.
31 sequitur. in prin. ¶ Sexta conclusio. Quando † nunc quis fuit de crimine accusatus, sed nunc per exceptionem potest de crimine conuinci, sufficit ad repellendū eum à testimonio. Ita tex. hîc, & intellige, etiamsi nunc esset de crimine emendatus, ut ponat aliquid speciale, cùm agitur criminaliter: nam si perseuerat, repellitur etiam in ciuili, & sic essemus in primo casu. Et no. hoc, quia est ualde durum, ut semel delinquens, quantumcunq; emendatus, remaneat suspectus, & non admittatur in testem in causa criminali, fm do. Abb. dicentem tamen, se putare, ꝙ si intrasset postmodum religionem, sublata esset omnis causa suspicionis, per tex. notabilem in c. pe. xxj. q. ult. ubi dicitur, non licere parentibus filios factos monachos exhæredare, licet existentes in seculo in causam ingratitudinis inciderint. Facit tex. in §. humana. in authen. de monachis. Ad idem facit notabile dictum Guli. de Cu. in l. j. C. de sa. san. ec. quem refert. Bald. ibi, & Roma. in authen. similiter. in vij. priuilegio, C. ad l. Falci. ubi dicit, ꝙ per ingressum religionis filius spurius efficitur legitimus. Quid autem de conuerso ad fidem, uide hîc Pau. de Leaza. dicentem, ꝙ peccatum & omnis sequela tollitur per baptismum, ut in c. deinde. ubi gl. xxvj. dist. & j. q. vij. si quis crimen. Sed de hoc latiùs per Imo. Archi. in c. si quis gentilis. xxviij q. j. & Spec. in tit. de legato. §. iuxta. uersic. pen. & Inn. Hosti. & alios in c. gaudemus. j. de diuor. Et ibi dicitur, ꝙ licet per baptismum tollatur peccatum, quo ad Deum & legem promotionis, c. j. xxvj. dist. tamen remanet ligatus, quo ad pœnas temporales: & ita repelletur in casu nostro. Et idem, si cōmisisset antea periurium, fm Paul. hîc, dum modò iurasset per uerum Deum: secus, si p deos alienos. Et de istis uide omnino Imo. in d. c. de his. in ix. col. j. de accus. ¶ Septima & ul-
32 tima conclusio. Quando † non probatur crimen de presenti, nec aliàs fuit conuictus, uel confessus, sed grauata est testis opinio pro eo, quòd aliàs repulsus est ab actu testificandi, repellitur testis in criminali, licet non in ciuili. Ita tex. hîc. Et hanc aggrauationē opinionis declara ex dictis s̄. in ij. conclusio. & uidet uelle iste tex. quòd si non est grauata opinio sua, licet aliàs fuerit repulsus, non sufficit, ut nunc repellatur, fm do. Abb. & idem clariùs Imo. dicens, ꝙ si non esset infamia exorta ex dicta repulsione, nō repellereť, nisi iteratò probaret. Non obstat, quod habetur hîc in uer. in criminali. ibi, conuictus extitit. quia loquitur, quando fuit cōuictus institutus accusatione contra ipsum, ut hîc, quando fuit conuictus per uiam exceptionis. Vnde quia non directè tunc agitur contra testem, ut hîc in gl. fi. ante fi. attenditur, an exorta fuerit infamia, uel non: secus, qm̄ directè agitur cōtra ipsum instituta accusatione: nam tunc eo ipso, ꝙ est conuictus, uel confessus, efficitur inhabilis ad testificandū in criminali: ut patet hîc: & ideo nocet sibi etiam in alio iudicio. ¶ Et ratio prædictorū est: quia ex illa repulsione orta fuit infamia facti sequens personam, quocunq; uadat, iuxta notata in l. ex ea. ff. de postulando. Et dicit ibi Ang. post Iac. But. ꝙ exul unius ciuitatis ex famoso crimine nullibi potest potestatem patriam in filios exercere. Et ibi etiam dicit Bal. quòd infamia ubicunq; repellitur: & sequit. Vnde licet bannitus de ista ciuitate non sit bannitus de ciuitate Florentiæ, tamen præsumptio est, ꝙ sit infamis, & quòd pro infame habebitur Florentiæ: quia infamia est macula ossibus inhærens, fm ipsum. Et idem dicit
33 Bal. in c. super eo. el j. ante fi. s̄. eo. ¶ Idem † in excōmunicatione: quia excōmunicatus hîc, erit excōmunicatus ubicq;, ut dicit gloss. in d. l. ex ea. & gl. fi. in c. si quis presbyter. vij. q. j. & in c. quisquis. iiij. q. v. & gl. magna in c. pastoralis. §. uerùm. j. de appel. not. do. Ab. in c. per illum tex. s̄. de treuga & pace. & in c. postulasti. in v. col. ubi uide, s̄. de for. comp. & Inn. in c. qualiter. el ij. propè fin. j. de accus. & Fede. consil. xxiij. nisi aliquando quis priuaretur cōmunione cæterorū hoīm, iuxta c. si quis de alterius. lviij. dist. & c. quorundā. cum glo. fi. xxxiiij. dist. & in c. si quis autē. xix. dist. & facit d. l. ex ea. Et istis adde Bald. in l. j. in ult. col. C. de summa tri. ubi dicit, ꝙ in pœnis, quæ sunt intrinsecus, quocunq; accedat persona, eò ipsam sequuntur. Et ideo infert ad quandam mulierem damnatam ad ignem, & raptam à familia potestatis imminente executione: quia quocunq; uadat, est serua pœnæ. Et sunt dicta Bar. ibi in xiij. col. uersic. pen. quæro. Et limita hæc, ut per Bal. in l. ij. §. deinde. ff. de origi. iur. per illum tex. in uersic. postea. nisi quis cōmisisset alibi maleficiū, quod esset ualde utile reipu.
34 hîc: quia non erit hîc infamis. ¶ In † gloss. in uerbo, emendatus. in princip. Facit ista gloss. relata ad tex. ad quæstionem, quando emendatus perdat nomen delicti? de qua diffusè per Moder. hîc. Sed breuiùs & copiosiùs tetigi in c. j. in ix. fallent. s̄. tit. j. & dicunt ibi, & dicit hîc do. Abb. istum text. pulchrum esse, & menti tenendum, quòd emendatus de crimine non remanet omnino integer. Vnde non restituitur pristinæ præsumptioni naturæ, qua quilibet præsumitur bonus, ut in c. fin. j. de præsump. Et quia emendatus licet sit idoneus in ciuili, non tamen in criminali, in qua requiruntur testes integerrimi. Et ita limita allegata in prin. huius gloss. & ultra Moder. uide omnino Pet. de Ancha. in regula, semel malus. de reg. iur. in vj. ubi declarat illam regulam: circa quam uide etiam Bar. in l. si cui. §. ijsdem. uersic. uenio ad secundam partem. ff. de accus. & ideo Bar. in l. si priùs. in v. oppositione tertiæ partis, ff. de ope. no. nun. & in l. Cassius. ff. de sena. ubi intelligit in eodem genere mali. Et idem Bal. in l. fi. ff. de hære. insti. Vide etiam Bald. in l. ex persona. C. de proba. & Sali. in l. si minorē. C. de in integ. restit. mi. & Bald. in l. non ignorat. C. ad exhib. & Bar. in l. ij. C. de bo. pos. infanti delata. & Pau. de Cast. in l. qui iurasset. §. fi. in fi. ff. de iureiur. Aliæ gl. declaratæ sunt in tex. uscq; ad fin. gloss. ibi, per sacerdotem suum. Ad idem uide gl. in c. nuper. in uerbo, iuratus. in fi. s̄. eo. & Spe. in tit. de teste. §. restat. uer. xvj. creditur. & do. Ant. in c. ueniēs. el j. in ij. col. suprà, eod. & Spec. in tit. de teste. §. j. in viij. col. uersic. item quòd est criminosus. & Archi. & Domi. in c. quanto. ij. q. v. & do. Anto. in c. lectæ. s̄. de renun. & Innocen. in c. qualiter. el j. infrà, de accus. & gloss. in c. nemo. in frà, de symonia. & in c. si peccauerit. ij. q. j. & Domi. in c. capite. in j. notabi. l. dist. & Io. And. in c. quanquam. super gloss. ij. de usuris. in vj. & gloss. in c. j. infrà, de excep. & gloss. Archid. & Domi. in c. ipsi Apostoli. ij. q. vij. & Imo. & alios in c. omnis. j. de pœ. & remis.
35 Et intellige, quòd † sacerdos testificetur de consensu confessi, fm Domi. in d. c. ipsi Apostoli. aliàs incurreret pœnā d. c. omnis. Alleg. Io. An. in d. c. lectæ. Et hoc casu procedet dictum Bal. in l. archigerontes. C. de episc. audi. ubi dicit, quòd a confessio facta[a] in præsentia non facit fidem in iudicio: quia ille confitetur tanquā Deo, c. si sacerdos. suprà, de offic. ordi. Quòd autem uolente confesso hoc possit, uide tex. & Doct. in c. significasti. j. de adult. ¶ Sed dicit hîc subtiliter Hostiē. ꝙ licet confessio & pœnitentię impositio probetur per sacerdotem, tamen satisfactio, uel pœnitentia probatur per illos, qui uiderunt: & si crimen sit occultum, sufficit, quòd sit occulta: si publicum, debet esse publica, non tamē solennis, ij. q. j. si peccauerit. & sequit hîc Pau. de Cast. & alij. Vnde infert do. Car. ꝙ dicere emendationē probari per sacerdotē,
36 est dictum ineptum. ¶ Sed † utrùm probata per sacerdotē confessione & impositione pœnitentiæ oporteat probare pœnitentiam peractam, est pulchrum, & Doc. non bene explicant: sed do. Ab. hîc in lectura antiqua colligit ex prædictis, ꝙ sic: postea refert do. Car. dicere hîc ex mente gloss. quòd sufficiet probare confessionē: quia ex quo confessus est, infertur, ꝙ sit emendatus de delicto: & sic, ꝙ in eo non perseueretur: & putat do. Abb. hîc, hoc esse uerum, per gloss. sing. in simili in c. de his. el ij. l. dist. qui notabiliter dixit, quòd sacerdos post confessionem potest celebrare: quia ex quo fuit contritus & confessus, remissum fuit sibi peccatum, licet agere debeat pœnitentiam de peccato cōmisso: & deuotiùs faceret, si agat. Et in proposito, ex quo fuit contritus & confessus, remissum fuit sibi peccatum. Vnde non dicitur amplius in eo perseuerare. Non obstat finis huius c. quod uidetur innuere, quòd debeat egisse pœnitentiā: quia intelligit tex. quo ad pœnitentiā interiorē, iuxta c. si is, qui. xxiij. q. iiij. Et istud mihi placet: quia gloss. prædictæ ad probandam emendationem exigunt tantùm testimoniū sacerdotis, qui non testificabitur solùm de emendatione, quam uidit ex actu coram se facto, non aūt de actuali satisfactione, quæ per solū sacerdotē nō probaret, cū per illos probari possit, ut est dictū: Erit aū necesse, ꝙ sacerdos iuret, fm Host. & alios hîc: quia in testificando non gerit uicē Dei, prout in absoluendo, vt hîc latius per Doc. Pro quibus adduco: quia tenendo aliter concurreret hîc duplex specialitas: primò ꝙ uni crederet: secundò, ꝙ non iurato,
37 cōtra l. j. C. de dotis promis. ¶ In † ea. gl. ibi dico, ꝙ nō. No. diligenter ex gl. fm Imo. ꝙ infamis non admittitur in testem, etiam contra infamem, per rationē quam ponit gl. & reprobat gl. aliter tenentē in l. iij. §. Iulianus. ff. de testi. & alleg. Bal. in l. cùm mulier. circa fi. ff. sol. mat. ubi tenet idem gl. hîc allegando Inn. in c. intelleximus. j. de adul. & non allegat hanc glo. quæ in terminis hoc decidit: ideo tene ipsam singulariter menti, fm Imol. Sed adde gl. idem tenentē in c. significamus tibi. in gl. j. in fi. xxxv. q. v. & gl. ij. in c. fidei. de hæret. in vj. Idē tenet Spe. in tit. de teste. §. j. in vij. col. uer. sed nunquid excōmunicatus. & Bal. pulchrè in repe. l. cunctos populos. in ij. col. C. de sum. tri. & Bal. allegando istā gl. in c. dño guerrā. in tit. hîc finitur lex. & Bal. & Ang. & Imo. in d. l. cùm mulier. & ibi Ro. in ult. col. allegando istam gloss. quā etiā approbant hîc oēs, & facit gl. in cle. j. in uerbo, Christianos. & ibi Imo. de testi. Non obstat d. l. in arenam. C. de inoffi. test. ubi æqualitas inhabilitatis compensatur, quia loquitur de actionibus, quæ fiunt inter ipsos infames: sed hîc testimoniū propriè dirigitur iudici, cui debet fieri fides, l. quinquaginta. ff. de proba. Non obstat l. qm̄. §. itē se. C. de hæret. ubi hæreticus ꝓtra hæreticum non opponit de hæresi: quia, fm Bal. in d. l. j. ibi est speciale, ut patet ex uerbo, Concedimus: & ex uerbo, Permittimus: uel fm Bal. hîc, illud est, quia damnaret in alio, qd approbat in seipso: & sic esset sibiipsi cōrrarius, ut d. l. in arenā. Ratio aū huius gl. est illa, de qua eleganter in ipsa, uidelicet quia dato, ꝙ exceptio obiciat ꝓtra testē, nō opponens causam cū teste, sed cū

a *Cōfessio facta] Adde tu, quòd licet talis confessio facta sacerdoti nō*

probet in foro iudiciali, ut per Bal. in d. l. Archigerontes. tamen facta in causa matrimoniali probaret. Gloss. est in c. tua nos. de sponsi. quam ad hæc reputat sing. Ludo. Ro. in l. si non speciali. C. de testa.

parte nō potest excipere de iure testis: & facit, quod no. Inn. c. uerū. ad fi. s̄. de foro cōpe. ubi dixit, ꝙ ꝓta clericū inductū in testē de crimine coram laico excipi potest: quia propriè excipit cōtra partem, non cōtra testē: qd est notabile, fm Bal. in d. l. j. ¶ Et ex ista ratione gl. inferunt hîc Io. And. do. Abb. & Imo. ꝙ ipsi testi non sunt necessariò danda capitula super exceptione, saluo, nisi fortasse testis uellet se defendere per id, quod habetur per Inn. in c. peruenit. j. de fideiuss. ¶ Item ex ista gl. infert hîc do. Ab. eius dictū Inn. in d. c. uerū. ¶ Item infert, ꝙ probare possum testes meos honestos, quos aduersari? dixit, seu ꝓbauit malę famę. Quòd aūt ipse testis assumere possit defensionē, & ꝓbare se innocentē, adducit: quia fama ipsius grauat, licet directè ꝓtra ipsum non excipiatur: unde aliàs repelli potest, ut hîc in tex. & facit tex. in §. si uerò dicat. in authen. de testi. ubi testis potest ostendere se libertū per chartam manumissionis. Et ꝙ concordant ad istam gl. uide aliā ualde solennem in §. sancimus. in uerbo, ciuitate. in authen. de testi. quæ concludit, ꝙ si hoies unius uillæ, uel loci, omnes sunt infames, non testificabunt inter se. Imo dicit, ꝙ etiam
38 si consentiant, iudex tamen nō patietur. ¶ Extra † gl. quærit hîc Pau. utiliter, quæ est ratio, ꝙ post pœnitentiam quis potest accusari, & per exceptionē non? Et ꝙ possit accusari, est tex. cū gl. iij. in c. admonere. xxxiij. q. ij. & gloss. in c. qui crimen. vj. q. j. & in c. gaudemus. j. de diuor. & in c. de his. j. de accusa. & ibi dixi. Quòd non possit excipi, est tex. hîc, & tamē regula habet, ꝙ cui dat actio, fortiùs exceptio, l. inuitus. §. cui damus. ff. de rediudi. c. qui ad agendum, eod. tit. in vj. Respondet iudex Pa. ꝙ illa, quæ respiciunt bonū conscientiæ restituunt per pœnitentiam, ut uitatio pœnæ perpetuæ, ordinum susceptio, ut c. fi. de temp. or. & testimoniū, ut hîc: sed nō ea, quę respiciunt ius alterius, ut dicit gl. in uerbo, inter peccatū. in fi. in c. Deū. xxvj. dist. Ad §. cū damus. dic, ꝙ ꝓcedit, qñ ad idem agit & excipit, ut no. Inn. in c. inter. in gl. j. in fin. j. de except. præla. ¶ Vltimò, dum tetigi s̄. de excōmunicatione, an probet crimen, uide etiam gl. & omnino Dominicū iiij. q. j. in summa. Et in materia huius decretalis uide etiam, quod no. Archi. in c. parruuli. xxij. q. v. & Albericus in quarta parte statutorum, q. xxj. & gloss. fin. & Arch. in c. qui sine peccato. iij. q. vij. Et ita sunt tacta omnia necessaria.

c. ultra tertiā.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Inspectio testificatorum qualis debet esse, ut quis repellatur à productione testium. num. 2.*
3 *Pars licet non uideret attestationes suas, sed alterius partis, excludi-tur tamen à quarta productione.*
4 *Iudex si aperuit attestationes à parte nondum uisas, prohibetur eas producere.*
5 *Productio quarta testium, quando & qualiter concedi potest.*
6 *Dilatio una tantū an dari debeat in causa ciuili, an uerò plures.*
7 *Dilatio unica dari debet ad probandum exceptiones dilatorias.*

CAPITVLVM LV.

VLtra tertiam. ¶ Quarta productio testium non est concedenda, nisi cum solennitate legali. Hoc dicit, & est pro parte expedita s̄.
1 eodem, in causis. ¶ In † tex. ibi, perconctatus. Not. ꝙ non sufficit quelibet inspectio momentanea actorum, ut quis excludat à productione testium, sed requiritur, quòd fuerit perconctatus: quod idem est, secundum Doct. quod ualde scrutatus: nam dictio Per, auget, l. urbana. §. pernoctare. ff. de uerb. sig. Et hinc est, quòd is, qui uidit testificata, tamen illa non plenè examinauit, non prohibetur à quarta productione, quasi didicerit, fm Io. & oēs hîc: quia cessat ratio finalis, ex qua non uidit illa taliter, ꝙ possit subornare: & consuluit Host. ꝙ quando uidit attestationes esse suas, desistat à lectione.

a Nõ uidit] Ad de tu, nunquid si aliquis dicta testium didicerit ex relatione aduersæ partis, istud habeat impedire, quòd noui testes nõ possint produci sup eisdem articulis? Hoc determinauit expressè Bal. in ij. col. post Imo. hîc. Dicit enim formaliter Bald. quòd, cùm quis didicit dicta testium ab ipsis testibus, uel ab aduersario suo quòd per hoc non impeditur nouos testes producere, cũ non dicatur didicisse testificata, sed nudas uoces. Facit bene, quod uult Bald. & Imo. in l. ij. §. inspectio. ff. quemad. testa. aper. quia oportet, quòd dicta testium sint intellectualiter, & maturè inspecta. alias nõ dicuntur didicita. Multo ergo fortius ex sola aduersariorum relatiõe impeditur productio: & ista est ueritas.

4 Et hinc est, ꝙ si non uidit[a] attestationes, sed audiuit à testib[b] referentibus, 2 quid dixerãt, nõ dicit didicisse, quia † nõ est iure cautũ, nec æquitas suadet, cũ per uiuã uocẽ non potuerit instrui. Facit c. cũ personæ. de priui. in vj. ibi, ad legendũ integraliter exhiberi. cum gl. & posset esse fm Host. ꝙ testis falsũ referret, c. inquisitionis. j. de accus. ut cõplaceret, fm gl. in c. præsentium. s. eo. quod no. fm do. Abb. ad ea, quæ dixi in c. cũ in tua. in ult. conclusi. s. eo. & cũ istis etiam concordat do. Ant. in c. fraternitatis. in xxv. col. s. eo. Et talis testis est periurus, fm Archi. in c. nullã. in fi. ij. q. iiij. Et no. ꝙ si quis subtraxit testificata, & habuit penes se, excludit à quarta productione, fm Inn. & alios hîc per istũ text. in uerbo, subtraxerit. Vel etiam idem, si pars interfuit examinationi testium, & audiuit eos deponentes, fm gl. in c. in primis. in uerbo, præsente. ij. q. j. & eam sequitur do. Abb. hîc, & in c. ij. s. eo. & ibi dixi super gl. in uerbo, audire. & istud approbat Imo. hîc reprehendens, quod ipsemet dixit post Vincent. contrariũ tenentẽ in c. series. s. eo. quia ex quo pars interfuit, & successiuè audiuit testes deponentes, uidetur sufficienter instructa. Dicit tñ Domi. in c. sciendũ. in fin. xxj. dist. ꝙ licet quis audierit legi dicta testium transeundo, nõ præsumit bene instructus de dictis testium. Allegat Inn. in c. sciendũ. Et dicit Bal. in c. constitutis. el ij. in fin. s. eo. ꝙ non dicitur quis didicisse testificata, nisi actis inspectis & lectis, non casu fortuito, sed lectis ad hoc sciendũ, arg. ff. de transa. 3 l. de his controuersijs. ¶ Item † scias, ꝙ si pars non uidit attestationes suas, sed alterius partis, excludet à quarta productione, fm Inno. hîc: quia tex. in §. quia uerò. in authen. de testi. non distinguit, an suas, an aduersarij: & idem glo. ibi, & Bar. in l. si quando. C. de testi. & Bart. in authen. at qui semel. in vj. col. C. de proba. & do. Ant. in c. fraternitatis. in xxvij. col. s. eo. & Spe. in tit. de teste.
4 §. satis utiliter. in ult. col. uer. quod autẽ dixi. ¶ Item † scias, ꝙ si iudex aperuit attestationes, sed pars nondũ uidit, eas impeditur producere, fm Inno. hîc: quod intelligit do. Car. qñ parte non contradicente aperuit: aliàs admittitur, si non didicit testificata, per c. constitutis. el ij. suprà, eod. ¶ Item scias, quòd si didicit dicta testium ab aduersario, nõ debet ei credere: nam posset mentiri, fm Inno. hîc, & cum prædictis concordant hîc do. Ant. do. Card. & Imo. & do. Abb. Quorum dictis adde Domi. in c. cùm personæ. ad fi. princip. super gl. in uerb. integraliter. de priui. in vj. ubi dicit, ꝙ ex inuisiõe attestationũ non præsumitur quis plenè perconctasse dicta testium, ut sic debeat repelli in casu nostro. Et adde Bald. & Imol. in l. ij. §. inspectio. per illum tex. ff. quemad. testa. aper. ubi dicunt, ꝙ non sufficit uidisse dicta testium, nisi quis illa legerit intellectualiter, quo ad hoc, ut dicatur perconctatus. Et adde Bal. in authẽ. at qui semel. in pe. col. C. de proba. ubi dicit, ꝙ qui legit attestationes in aliqua parte, sed non in totum, non dicitur perconctasse. Allegat Io. And. hîc, quia nisi tota attestatione perfecta non potest sciri effectus eius, l. in ciuile. ff. de legib. Idem etiam dicit Bald. in d. l. in ciuile. ponens de parte, quæ incœperat legere, & notarius abstulit ei de manibus, ut non dicat didicisse. Subdit tñ

mina uiarũ, currit ei dilatio, sed dat in integ. restitutio. ¶ Item si ante lapsum petatur prorogatio, iudex potest prorogare, fm ipsum. Faciliùs autẽ poterit iudex dilationẽ suspendere de iure Canonico, si diuturnitas impedimenti aliud nõ suadet: cũ de iure ciuili, propter instantiã, quæ uno iure non perit, alio sic: c. uenerabilis. s. de iudi. iuncta l. properandũ. C. de iudi. Ita singulariter Imol. hîc, qui postea præ cæteris eleganter ponit, quot modis capiat prouincia: & dicit, ꝙ capit in proposito, prout comprehendit sub se alias prouincias: sicut est Italia, quæ sub se habet Lombardiam, Romandiolam, Tusciam, & Marchiam. Et idem Io. An. & alij hîc dicentes nõ intelligi eo casu de prouincia archiepiscopali: quia in multis locis non distat una ab alia tribus dietis. Non etiã capitur prouincia, prout per glo. in l. fi. C. de præscript. longi temporis. quã allegaui post do. Ab. in c. cũ causam. s. eo. Sed de prouincia, ut Italia, Gallia, Hispania, & similes, ut l. notionẽ. §. j. ff. de uer. sig. Postea subdit Imo. ꝙ prouinciæ dicuntur contiguæ in casu d. §. spatiũ. & si distinguant medio mari, ut Sicilia & Italia: secus, si magno: quia tunc dabunt ix. menses, fm eum: de cuius dictis super hoc uerbo, Prouincia. nõ obliuiscaris. ¶ No. secundò, ꝙ si aliquis petit pro testibus existẽtibus in eadẽ prouincia menses tres: postea pro existentibus in continẽti prouincia vj. deinde pro ultramarinis nouẽ, non habebit octo menses, sed pro qualibet addentur tres, & sic nouem in totũ. Ita dicit Inn. hîc, licet Pet. & Cy. aliter dicant in d. l. j. Sed opinio illorũ seruat, fm Io. An. hîc, nisi in prima dilatione non potuisset producere testes de alijs locis, ut hîc per do. Ab. dicentẽ hoc totũ residere in iudicis arbitrio. Et non credas, fm ipsum, ꝙ immediatè credendũ sit parti asserenti se habere testes ultramarinos: quia hoc sæpe proponeretur in fraudẽ ad litem differendã, sed præmittit sũmaria cognitio, ut hîc per eũ: pro quo adde, fm Imo. tex. in c. statutũ. §. pe. de rescri. in vj. per quẽ dat remediũ contra allegantem cauillosè se habere testes in remotis partibus. Et dicit hîc Inn. ꝙ si data est dilatio minor, cũ sint tempora iuris, faciliter prorogabit: ꝓpterea cautũ est parti aduersæ, ut consentiat, ꝙ habeat alius integrũ, tempus, fm do. Car. hîc. Et potest iudex sæpe supplere, dũ modò non excedatur dilatio, quam requirit locus unde trahit probatio. ¶ No. tertiò, ꝙ si ille, cui poterãt dari tres menses, habuit unũ: quo finito transacto etiã certo tempore habuit aliũ: non computabit tempus mediũ à fine primę dilationis usq; ad principiũ secundę, siue petens fuerit impeditus, siue neglexerit, fm Inn. imputet sibi aduersarius, quare sibi non prouidit faciendo citari aduersariũ, ut hîc per Doct. dicẽtes ulteriùs, ꝙ tempus dilationis est continuũ isto casu, non utile, & sic omnes dies currunt. Facit gl. in rub. ff. de diuersis & temp. præscript. dicens, omne tempus esse continuũ, nisi aliud specificè dicatur in iure. Et notant Doct. in cle. j. de resti. in integ. ubi optima gl. in uerbo, cõtinuũ. Et ista sunt ad §. spatium. j. q. iij. sequentia sunt ad finem
6 gloss. fin. hîc, & l. fin. ff. de ferijs. ¶ Not. quartò, quòd † in causis pecuniarijs non debet dari, nisi una dilatio ad probandum, saluo, nisi causa cognita: quia tunc poterit dari secunda. Et idem de alijs. Ita gl. hîc, quam dicit Imo. bene notandã, & est tex. in d. l. fi. secus dicens in crimina li. Et ex hoc infert hîc Imo. ꝙ dilatio data ad probandũ, intelligit peremptoria, etiamsi hoc non exprimatur. Facit l. j. ibi, amplius, quàm semel. C. de dila. No. ibi Bar. in l. mancipiorũ. per illũ tex. ff. de optione leg. & in l. si finita. §. Iulianus. in iiij. col. ff. de dam. infec. & in l. cessante. C. qũo & quando iudex. ubi tractat de alijs dilationibus. de quo etiã per Spe. in tit. de dilatio. §. uidendũ. uer. termini autẽ. & gl. in cle. j. in uerbo, peremptorio. de excep. dicens, terminum datum ad excipiendum intelligi peremptoriũ. Et ita ipsam no. Bal. in l. consentaneum. in iij. col. C. qũo & qñ iudex. Et ista

declara, ut per Bal. in authen. ei, qui. in fi. C. de temp. ap. & Ang. in §. si quis autẽ. in authen. de hære. & Fal. & Bal. in authen. iubemus. C. de iudi. & Imo. hîc in alio loco: ubi dicit, secus in dilatione ad comparendũ, quæ non censetur peremptoria, nisi exprimatur: ut per gl. in c. de illicita. xxiiij. q. iij. & probatur in l. ad peremptorium. ff. de iudi. & per omnes post Inn. in c. ad petitionem. j. de accus. & Bar. in d. §. Iulianus. ¶ No. quintò, ꝙ in concessione primæ dilationis sufficit leuis causæ cognitio: putà, an calumniosè petatur, & moderamẽ ne excedat, d. l. j. & in ij. dilatione requirit maior, uidelicet ꝙ probetur impedimentum personæ, fm Bar. in d. l. fi. & do. Ant. & Imo. hîc subdentem post multa, ꝙ omissio causę cognitionis in secunda dilatione facit eam nullã, per d. l. fin. non distinguendo, prout Bart. facit in d. l. fin. de quo tamen per Bal. in l. pe. in prin. C. de temp. in integ. rest. pet. & dicit Bar. in d. l. fi. ꝙ si prima dilatio non fuit integra, fortè minor trium mensium, hoc solum non inducit iustã causam concedendi secundã dilationem. Et idem tenet Bar. in consil. incip. ex facto proponitur, ꝙ ex causa pecuniaria. licet aliud dicat Inn. hîc & Bart. in l. j. C. de dila. & in l. ij. in iij. col. ff. de re iudi. ¶ Not. sextò, ꝙ impeditus in j. dilatione, in duobus diebus tñ debet habere secundam dilationem, per quam tñ sibi concedantur duo dies: & similiter, si omnes testes iurarẽt, uno excepto, pro illo solo dabitur alia dilatio. Ita dicunt Iac. But. & Bar. in d. l. fi. & do. Ant. & Imo. hîc, & Bal. in l. quo tempore. in j. col. C. de resti. mili. per l. sed & si per prætorẽ. §. sed cùm ferè. & §. quoties. ff. ex quib. caus. ma. & facit cle. j. in fi. de resti. in integ. Istud tñ non procedit in ij. dilatione legis, quæ cõsueuit esse integra, sicut prima, iuxta authen. ei, qui. C. de temp. app. Et ita intellige, quod no. Sali. in l. j. C. de dila. Et pro hac differentia facit gl. fi. in c. si electio. de elect. in vj. quam ita allegant Ang. &. Ro. in l. si ita stipulatus essem à te. ff. de uer. obl. Facit l. Celsus. ff. de arbi. ¶ Secundò limita, nisi illi duo dies absorbuissent totã diligentiam habitam in j. dilatione, ut si acta & iura perierunt. Ita dicit Bart. in d. l. si ita stipulatus. Sequitur ibi Angel. & Ro. per illum tex. & Bald. in l. ij. C. de tempo. ap. & in d. §. sed cùm fere. Non tamen in ista noua dilatione poterit producere alia iura, quàm produxerit in prima, fm Bart. in l. admonendi. in iij. col. ff. de iureiur. nisi de ipsis iuribus nouiter sciuisset, fm Sali. in d. l. j. C. de dila.
7 ¶ No. septimò, ꝙ † quãuis sup principali denẽt prędictę dilationes, tamen ad probandum exceptiones dilatorias nõ dabit secunda dilatio, cùm sint odiosæ: ex quo non perimunt, sed differunt. Ita uoluit Io. An. in addi. Spe. in tt. de teste. §. qualiter. uer. sed cũ sup. secus dicens in peremptorijs propter magnitudinẽ præiudicij sui, & sequuntur do. Ant. & Imo. hîc, per c. prudentiam. §. sexta. s. de offic. deleg. & c. j. de resti. spo. in vj. & c. j. de except. eo. lib. Idem Ang. in d. l. fi. dicens, quòd habens terminũ ad probandum excõmunicationem, si casu perdidit probationes, nõ habebit secundũ terminum. Et ita dicit mirabiliter uelle Inn. in d. c. prudentiã. super uer. probari. Idem Angel. in l. si quis ex argentarijs. §. j. ff. eden. Et posito, quòd hoc esset uerum, tamen in hoc exemplo excõicationis non multùm refert, cùm excõmunicatio habita probatione semper opponi possit, d. c. j. in fi. de excep. in vj. Sed tñ contra prædicta tenet hîc indistinctè do. Ab. dicens, nullibi probari, ꝙ in exceptionibus, qualescũq; sint, debeat dilatio angustari. Et durum esset, ꝙ ius parti periret, quando iniustè fuit impedita, ut hîc per ipsum. Nec obstant iura præalleg. quia non negant posse dari secundã. Nec Inno. in d. c. prudentiam. illud firmat, sed ponit in iudicis arbitrio. Et cum hoc transeo. ¶ Postremò scias, ꝙ non est consulendum parti, ut petat producentem testes dare articulos, fm Inn. hîc, ꝙ ꝓductus testis reddit instructior. Ita Inno. hîc, & alij sequuntur. Sed dicit do. Car. quòd

c. ultra tertiã.

etiam de iure petere nõ posset: licet eam pars possit dare articulos, non tamen tenetur: quia sufficit libellus, ut dixi §. eo. per tuas. Item dicit Inno. hîc, quòd post elapsas omnes dilationes potest pars probari per confessionem aduersarij. Et sequitur Bald. hîc dicens, quòd in quacunq; parte iudicij, & etiam post sententiam, possunt fieri confessiones: & alleg. glo. j. in l. Iulianus. ff. de condi. indebi. Et refert hîc do. Card. se consuluisse in facto, quòd publicatis attestationibus possunt fieri positiones etiam super articulis, super quibus non possunt produci testes ad probandũ, per c. j. de confes. in vj. Et per dictum Inno. c. hîc, & probatur tenendo, q̃ confessio non sit probatio. De quo dixi in rubri. §. tit. j. ante fin. ubi ad hoc allegaui concordantes: quibus adde istas. ¶ Et scias, quòd solennitas huius literæ loquentis de quarta productione testium non extenditur ad quartam productionem instrumentorum; secundum Imo. hîc. Mouetur optimè per id, quod notat Ioan. And. in c. licet. el iij. suprà, eod. & ibi dixi, uersi. fallit tertiò.

SVMMARIVM.

1 Accusatus de crimine non admittitur ad testificandum pendente accusatione: item pendente inquisitione, uel denunciatiõe.
2 Testes quot sunt necessarij ad probandam ingratitudinem.
3 Statutum si dicat, quòd descriptus in matricula notariorum nõ possit esse prior: et aliquis descript° in matricula fecit se deleri, ut possit esse prior, talis cautela non ei prodest.
4 Suspectus recusari potest, qui procurat causam sibi committi.
5 Affectans ignorantiam habetur pro sciente.

CAPITVLVM LVI.

NOn debet. ¶ Accusatus criminaliter non admittitur in testem cõtra aliũ in causa criminali accusatione pendente, nisi in criminibus exceptis. H. D. ¶ Et quid aliàs operet pendentia, uide gl. quæ alleg. istũ tex. in c. ult. in uerbo, pendente. de off. deleg. in vj. Et quæ sint crimina excepta, uide plenè in Spe. in tit. de accusatore. in fi. Et talis admittitur, fm Io And. in exceptis indistinctè: quia non est criminosus. Vnde cessant obiectiones gloss. Dicit tamen hîc Inno. quem sequitur Bald. hîc, q̃ etiã in excepto crimine non admittetur talis contra eum, qui est bonæ famæ. Et per istũ tex. in uerbo, in criminibus. dicit secus esse in ciuili, fm gloss. & omnes hîc: nec attendit emendatio, prout dicit gl. quia non quæritur de emendatione prius quã constet de delicto. ¶ In † tex. ibi, accusatione. Idem si penderet inquisitio, uel denunciatio: quia cùm talis prohibeat promoueri, c. omnipotens. j. de accus. non etiã testificabit, ut hîc latiùs per Doc. & dicit Bal. hîc, q̃ tabellio pendente accusatione conficere potest instrumenta, de quibus est rogatus, argumento l. q̃ si fortè. §. j. ff. de solu. ¶ Et per istũ tex. no. do. Ab. hîc, q̃ in omni actu, in quo requirit integer testis, uel omni exceptiõe maior, talis non admittit. Adde tex. in c. j. quot testes sint necessarij ad proban. in grat. in uerbo, integræ opinionis. per quem Bal. ibi dicit idem per illum tex. Dicit Roma. in l. admonendi. in xxiiij. col. ff. de iureiur. q̃ † ad dictum testis infamis infamia facti non defertur iuramentũ: de quo ibi facit tex. iuncta gl. in l. iij. ff. de pop. actio. ubi tex. requirit intentantẽ actionem popularẽ, esse integrũ: & gl. colligit repelli infamem. Et adde Bal. in l. optimam. in ij. col. C. de contrahen. stipul. ubi dixit infamẽ infamia facti nõ esse omni exceptione maiorẽ. ¶ Et hinc est, q̃ statutum uolens, q̃ credatur damnum passo, intelligit, nisi sit infamis infamia facti, fm Angel. in l. qui iudicio. ff. de accus. Et ista dant intellectũ ad c. j. cum gl. j. de consang. & affi. Et per istum tex. uidetur, q̃ infamis infamia facti non possit accusare. Cuius tamẽ contrariũ tenent gl. & Bar. in l. qui accusare. ff. de accus. nisi dicas, ut per Imo. in c. j. j. de accus. secus esse de iure Canonico. ¶ Et si diceret, q̃ per hanc doctrinã dat uia euitãdi testimoniũ in criminali, ut procuret accusatio testium: respondet Io. An. hîc, q̃ uel præfiget terminus accusanti, ut expediat, iuxta c. j. de rest. spo. in vj. uel testis recipietur reseruata eius fide ab euentu innocentiæ suæ: de qua si apparuerit, probabit sine alio examine, fm omnes hîc, & ualde signãter: habet tamẽ accusator timere talionẽ: ideo fm Imol. hîc raro istud occurreret. Et subdit Bal. hîc, q̃ si tñ detegeret malignitas accusati, qui fecit accusari testes, nõ habebit locũ ista decretalis. ¶ Ex quibus scias allegare doctrinã generalẽ, q̃ priuilegium, seu commoditas data à iure, nihil operat in eo, qui procurauit, seu affectauit habere illud priuilegiũ.

3 ¶ Et † hinc est, q̃ si statutũ dicit, q̃ descriptus in matricula notariorum non possit esse prior, & aliquis descriptus in matricula fecit se cancellari, ut esset prior: ista procuratio nõ prodest sibi, fm Bar. in l. ij. per illum tex. C. de primiceri. lib. xij. Et hinc est, q̃ commoditas data monacho capienti medicinam, non habet locũ in eo, qui per superstitutionẽ ipsam affectauit, fm do. Io. An. in c. ad monasteriũ. sup uerb. medicina. j. de statu mo. Et hinc est, q̃ tutela affectata non inducit aliquã immũnitatem, l. j. & ij. C. de his, qui sponte munera sub. & l. ex sententia. ff. de test. tut. & l. uxori. §. j. ff. de falsis. Et absentia affectata non excusat, l. ij. ff. si qs cautionib. Et legata affectata non dant priuilegiũ concessum legatis, l. q̃ data. ff. ex qui. cau. ma. l. pe. C. qũo & qñ iudex.

4 Et hinc est, q̃ ambasiator[a] derobatus non recuperat à populo damna, si legatione affectauit, fm Bar in l. si seru° cõmunis. §. quod damno. ff. de furtis. ubi ita dicit fuisse in persona Io. And. Similiter, qui affectauit tres tutelas, nõ excusat, prout aliàs habens eas, l. spadonẽ. §. fi. ff. de excus. tut. Et hinc est, q̃ si delinquens procurauit accusari in curia, in qua imponitur minor pœna, talis præuentio non proderit, fm Bal. in l. si seruus pluriũ. §. si quis tamen. per illũ tex. ff. de legat. j. & idem dicit ibi Angel. si procurauit accusari, ut nõ inquiratur contra eum. Et hinc est, q̃ si est facta remissio omniũ commissorum tempore guerræ, non ꝓdest illis, qui sciebãt remissionẽ futurã, fm Bal. pulchrè in l. j. §. hæc actio. ff. si quis testa. liber esse iussus fue. Et subdit Bar. q̃ milites sperantes sibi remitti tẽpore pacis, si probet eos per hanc spẽ deliquisse, non dabit uenia. Et hinc est, q̃ qui contrahit multa debita, ut postea libereꝰ cedendo bonis, non liberabit, si de hoc apparuit, fm Ang. in l. si quis. de ces. bo. Et hinc est, q̃ si seruus percutiat clericũ, ut habeat occasionẽ eundi Romã, non reportabit eã cõmoditatẽ, c. relatũ. j. de sen. excõ. Et hinc est, q̃ nõ prodest habere titulũ procuratum ad finẽ expellẽdi aliquẽ cõtra se, fm Bart. in l. siue autẽ. §. si duob°. ff. de Publicia. Et hinc est, q̃ citatus ad curiã, qui procurauit, ut caperetur à iudice seculari, debet poni in cõtumacia, cle. ij. §. illis. de pœnis. & ibi glo. in uerb. procurauerint. Et hinc est, q̃ licet uocato delegato à superiore negotiũ suspendat, tamen fallit, si pars hoc procurauit, c. pastoralis. §. fi. de offic. deleg. Et hinc est, q̃ si ille, cui superior scripsit, ut eum expectaret, procurauit uocari à generali ordinis, non prodest sibi, fm Fede. cons. iij. & sequit do. Ab. in c. propouisti.

a Ambasiator] Adde quod in simili ponit Bal. in c. j. an agna. uel filius. in fi. ubi dicit, si uasallus uadit ad seruitia domini, & derobatur in itinere, an dominus teneatur sibi ad emendum? & ibi dicit, quòd non: quia in hoc contractu nõ uenient casus fortuiti. Sed discret° dominus tamen faceret cõpatiendo sibi in emendando damnum, iuxta gl. in l. inter causas. §. fi. ff. mãdat. Adde Imo. in c. sicut. de iureiurand. Adde ad ista, quòd si alit quis expulit famulam de domo, ut postea posset pro eo testificari, talis cautela non prodest ei. Ita Bar. in l. j. §. si seruus. el ij. ff. de quæstio. Adde Feli. in c. in literis. suprà, eod. in quinta fallentia.

a Per Fulg.] Adde ta sustinendo Bart. et fac regulam, quæ seruiet ad multa, q̃ causa affectata & malitiosè procurata, quæ aliàs, pdesset, hunc prodesset, etiam quo ad remedia de iure cõmuni cõpetentia. Et ad hoc probandũ facit tex. in l. spadonem. §. fin. ff. de excus. tu. et §. triaonera. Instit. eod. Itẽ facit text. in l. uniuersi. ubi Bar. C. de legatio. ubi officia publica, uel dignitates publicæ, quæ aliàs præstant immunitates ab oneribus, tamẽ si sunt procuratæ, nullam immunitatem præstant. Poteris tamen ad omnia ista respondere, & etiã ad l. stata. ff. ex quibus caus. ma. quòd loquantur, quando immunitates, uel exemptio concedatur propter aliquod onus. Qui autem procurauit tale onus, nõ eximitur. Et ratio est: quia non censetur onus, ex quo illud affectauit. Tamen ut regula procedat, adde bonum tex. in l. si seruus pluriũ. §. si quis. ff. de leg. j. ubi factum, quod aliàs prodesset de iure cõmuni, & liberaret, si sit procuratum, nihil prodest. Et ideo Bald. & Ang. & Mod. ibi dicunt, quòd si delinquẽs procurauit se conueniri corã officiali minoris curiæ, ubi minus pœna imponitur pro delicto, ista procuratio nõ patrocinatur sibi: quia processus factus contra eum corã officiali maioris curiæ ualebit. Item facit, q̃ licet propter negligentiã capituli, actus deuoluatur ad episcopum, c. irrefragabili. §. excessiũ, de offi. or. tamen si episcopus hoc procurat, ad eum non deuoluitur, secundum Inn. & alios ibi. Et per ista defenditur opinio Bar.

proposuisti. in pe. col. §. de foro cõpe. Et hinc est, quòd electio religiosi procurata est nulla, c. si religiosus. de elec. in vj. Et hinc est, q̃ si episcopus procurauit negligentiam Canonicorum, ut supplere iure deuolutiuo, non deuoluetur ad eum potestas, fm Inn. in c. irrefragabili. in medio gl. maioris, §. de off. or. & uideꝰ tex. in c. postulastis. 4 j. de cõces. præben. Et hinc est, q̃ † qui procurat causam sibi cõmitti, recusari potest, ut suspectus, fm Arc. in c. si ꝓtra unum. de off. deleg. in vj. Allegat Inn. ubi proximè. Et hinc est, quòd dans alapam testi, ut eius testimoniũ euitet tanquam inimici, non iuuat ex hoc, fm Bar. in l. j. §. cùm quis. per illum tex. ff. de quęstio. & Bal. in authen. si dicat. in pe. col. C. de testi. & in l. sed & si quis. ff. si quis cau. & in l. ij. §. sed si agant. ubi bonus tex. ff. de iudi. & Ro. in l. facere. in iij. col. per illum tex. ff. sol. ma. Et hinc est, q̃ priuilegia data officialibus non habent locũ in procurantib. officia, fm Bar. in l. uniuersi. C. de legatio. lib. x. & Ro. quem uide in l. fi uerò. §. de uitro. in xxxvj. fal. sol. ma. Et hinc est, q̃ si quis fideiussit pro aliquo, qui aufugit, & fideiussor fecit eũ bannire, ut excusetur ab eo præsentando, non iuuatur, fm Bar. in l. si uerò. in prin. ff. a qui satis. cog. De quo tñ ibi per Fulg.[a] qui subtili ratione in hoc tenet cõtra 5 rium. Et hinc est, q̃ † qui affectauit ignorantiam, habetur pro sciente, fm glo. in uerbo, affectata. in c. ij. de temp. ord. in vj. & gl. j. in c. ad falsariorũ. j. de crimi fal. Et hinc est, quòd procurans nescire citationẽ, habetur pro citato, cle. j. de iud. Et hinc est, quòd si aliqui habent priuilegiũ non soluendi quartam de legatis factis pro emendis equis, & procurant, ut relinquatur pro illa causa, teneatur soluere quartã, per c. in nostra. cũ gl. in uerbo, dolo. j. de sepul. Et ista sunt utilia, & nõ uulgata, contra multos, qui ambitione & affectatione extollunt, ut carere debeant cõmodis affectatis. Et ideo nõ est mirũ, si ea, quę fiunt motu proprio principis, latè interpretant, ut habuimus in c. cãm. el ij. §. eo. Et ita finẽ faciamus pro hoc anno quarto. Sequentes titulos (Deo fauente) cõplebimus anno sequenti, in quo breuior & uobis minùs onerosus esse intendo. De multis aũt imperfectè & immaturè dictis ueniã dabitis, & nõ ocio aut inertiæ attribuat, sed ætati nostræ. Si quid aũt nouũ, aut bene ordinatũ habuistis, Deo in primis attribuat. deinde accẽso fer uori & quotidianæ assiduitati uestræ: quibus me oẽs uobis uniuersis & singulis ꝓpetuò deditissimũ, & uinculo indissolubili obnoxiũ constituistis.

c. in quantum.

De testibus cogendis, uel non,

TITVLVS XXI.

TN quantum. Goffredus & alij antiqui continuantes hanc rubricã, dicunt, quòd officium testis est quasi publicum: adde Innoc. in c. nihil est prope fi. §. de elec. ubi dicit, quòd licet reddere testimonium sit publicum officium, l. j. ff. de testi. notat singulariter gloss. fi. in l. si filium. C. de lib. causa. tamen testis illud officium non reddit ratione publici officij, quod habet. Et hinc est, q̃ ratione criminis repellitur, nec prodest tòleraritia, sicut in alijs officijs publicis, ut c. testimonium. in tit. j. Et ista uerba sequunt do. Anto. & Imo. in d. c. testimonium. in prin. & do. Ant. in c. fraternitatis. in xxx. col. eod. tit. & do. Abb. in d. c. nihil. in ult. col. & hîc, & in c. sciscitatus. iij. col. §. de rescript. & in c. fin. j. eo. & do. Card. in repe. c. perpendimus. in j. col. j. de sen. excom. & Bald. in c. j. §. inter pares. in fin. de l. Corradi. & idem Bald. hîc, adducens: quia si officium testis esset omnino publicum, id est, principaliter & secundariò, mulier non posset esse testis, l. fœminæ. ff. de reg. iur. & tamẽ potest, l. qui teste. §. mulier. ff. de testa. ut hîc latiùs per ipsum ponentem, quòd officiũ testis potest esse aliquando autoritate publicum & utilitate priuatum, & etiam autoritate & utilitate publicum, ut in causis criminalibus. Et quia de iure ciuili faciliùs compellitur testis in criminali, quàm in ciuili, ut dicetur in c. dilectorum. infrà, eod. ideo dicit ipse, quòd de iure Ciuili est magis publicum, quàm de iure Canonico, secundũ quod dicit ipsum esse quasi publicum. ¶ Item in quantum in hac rubrica præsupponunt do. Anto. & do. Abb. & alij, quòd ad officia publica potest quis compelli: declara istud ex his, quæ scribit Cyn. in l. inuitus. C. de procur. quem assumit Pet. de Ancha. in c. licet. ad fin. de procur. in vj. & aliquid per Bart. in l. filius familiâs. §. inuitus. ff. de procur. & Innoc. do. Ant. & Imo. in c. j. de his, quæ fi. à ma. parte c. & Ro. pulchrè post Imo. in l. dotem. quam legit sub lege, liberta. ff. sol. matrim. in pen. & ult. col. & Bald. post gloss. in l. præses. C. de suspe. tut. & glo. in l. ij. ff. quod quisq; iuris. Et in effectu dicitur, quòd si est officium authoritate & utilitate publicum, uel authoritate tantùm publicum, ut tutoris & testis, potest compelli: aliàs non: procurator autem non compellitur, ut l. inuitus. C. de procur. propter utilitatem officij, ut ibi per Bald. Ad officia autem ecclesiastica quando quis possit inuitus assumi, dic, ut per do. Anto. do. Abb. & Imol. in c. fin. suprà, de postula. præla. per gloss. in c. ante omnia. xl. dist. & in c. fi. j. q. vj. & in c. omnis. vij. q. j. & in c. scripturis. viij. q. j. & in c. dispicet. xxiij. q. iiij. & Ioan. And. in c. si electio. de elect. in vj. Et concluditur præcisam coactionẽ pertinere ad solum Papam, & peccare eum, qui dignus est, si non acceptat. Et generaliter, quòd testis compellatur testificari, dic, ut in Specul. tit. de teste. §. de testium compulsione. per totum, & Bald. hîc, Hostiens. & alios Summistas in hoc tit. & dicetur in discursu. Et uidetur Bald. hîc pro constanti finaliter ponere, quòd ubicunque esset magnum damnũ proximi, & lucrum aduersarij, uel ubicunque esset scandali periculum, debent testes compelli. ¶ Item ubicunq; testes sunt rogati: quia iam acceptauerunt officium testificandi: unde ipsum recusare non possunt, ut hîc per ipsum latiùs.

SVMMARIVM.

1 Inducas & moneas: an per hæc uerba datur potestas compellendi.
2 Examinator testium qualiter uocatur.
3 Testis tacens ueritatem punitur ut dicens falsum, nisi deponat non iuratus, uel nisi promiserit tantùm respondere ad interrogata, & num. 4. 5.
6 Accusatus si negat ueritatem, an & quando peccet.
7 Et in eo, qui falsum deponit contra se.
8 Priuilegiati ut non cogantur testificari, non gaudent priuilegio, si ueritas aliter haberi non potest.
9 Testis si recusat testificari, eo ipso præsumitur contra eum.
10 Examinatio testium an possit cõmitti indistinctè in causa ciuili.

CAPITVLVM I.

CAusam. ¶ In causa ciuili monendi & inducendi sunt testes ad testificandũ, & si se subtrahunt gratia & odio, etc. compelluntur.
1 H.D. ¶ In † tex. ibi, moneas & inducas. Nota iuncto si. secundum do. Ant. Imol. & Ab. quòd per hæc uerba non datur potestas compellendi: ad quod uide latissimè Domi. post Ioan. And. in c. si pauper. de præb. in vj. & do. Card. in cle. j. in vj. q. de offic. deleg. ubi idem tenent per multa respondendo contrarijs, quãuis Spe. in tit. de rescri. præsent. §. ratione aũt formæ. ad fin. uersi. item si Papa reget. & Fede. cons. clx. incip. primò quærit̃. aliter dicant. Et de hoc latiùs dixi in quadã mea repe. c. ij. j. de spon. ubi do. Ant. & do. Ab. idem tenent, quod hîc. ¶ In tex. ibi, nuncio. Not. iudicẽ posse cõmittere receptionẽ testium etiam in causa matrimoniali: de quo j. in gl. Et potest appellari nuncius, sm do. Abb. hîc: quando examinatis interrogatorijs & capitulis iudex mittit notarium ad examinandos testes: quia nullam habet iurisdictionem, sed nudum ministerium, iuxta no. in cle. j. de offi. deleg. & uidetur tex in c. ij. de iudi. in vj. etiam per do. Abb. in c. quoniã
2 contra. s. tit. ij. ¶ Quandoq; † etiam iudex simpliciter cõmittit receptionem testium, & tunc ille propriè non appellatur nuncius, sed iudex, seu cognitor, ut d. cle. j. cum ibi no. in uerbo, Iudices. ¶ In gl. j. ibi, committit mortale. Quomodo tacere ueritatem sit mortale, declara, ut pulchrè per do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, dicẽtes in effectu latissimis uerbis, quòd si ueritas aliter haberi posset, non est peccatũ eam occultare. Et idem, si tacet̃ solùm ad cõmodum proximi, putà in criminali: & hoc ante quàm quis sumpserit officium testificandi. Si enĩ assumpsisset, semper debet dicere uerũ, ut hîc per ipsos, & per gl. j. in c. quisquis. xj. q. iij. & in c. ne quis. in uerb. iocositatis. xxij. q. ij. & latè beatus Tho. ij. ij. q. lxx. arti. ij. Imo. & do. Ab. in c. j. j. de crimine falsi. & Bal. in l. presbyteri. la j. in ul. col. C. de epis. & clericis. Et uide do. Ant. & Imo. in c. in notabilibus. s. de proba. ubi dicunt per illum tex. ꝙ tacere ueritatem non est peccatum, ubi quis non arctatur ad illam exprimendam: & sic in contentioso foro non necessitatur quis ex toto sequi iudicium animæ, sm eos: sed intellige, nisi ex occultatione daretur lucrum cum aliena iactura: quia etiam in materia d. c. j. prouideretur, ut aliàs ibi dixi in v. fallentia.
3 ¶ Vtrùm † autem testis tacens uerum, puniatur de falso, sicut si falsum diceret: text. uidetur quòd sic, in c. j. infrà, de crim. fal. & firmat Bald. in c. fraternitatis. in fin. suprà, tit. j. & Bart. in l. præscriptione. per illum tex. in fin. C. si contra ius, uel uti. pub. & Bal. & Ang. in l. argentarius. §. cùm autem, ff. de eden. ¶ Sed istud li-
4 mitatur primò, dũ † modò testis iurauerit dicere plenam & meram ueritatẽ: secus, si iurasset tñ ad interrogata respondere. Ita dicit do. Ant. in c. super literis. s. de rescri. p tex. quẽ dicit esse ualde notabilẽ, in c. cũ dilecti. j. de accus. sed Imo. in d. c. super literis. & Ananias in d. c. j. tenent ↄtrariũ dicentes, ꝙ tex. in d. c. cũ dilecti. loquit̃ in inquisito respondẽte: sed nos loquimur in teste, qui debet dicere ueritatẽ pro utraq; parte, ut dicit glo. fi. in d. c. fraternitatis. Et pro hoc facit: quia forma iuramẽti non est illa, quæ facit testem incidere in falsum magis, quàm si non iurasset, ut solet per Io. An. in regula, non
5 est sine culpa. de reg. iur. in vj. in Mercur. ¶ Secundò † limita, dũ modò testis, qui tacuit uerũ, fuerit iuratus, aliàs non tenetur de falso tacendo uerũ, sm Bal. in c. si qui testiũ. in ij. col. s. tit. j. & c. j. si de inuest. inter do. & uasal. lis ori. & in l. data opera. in x. col. C. qui accus. & in l. presbyteri. la j. in ult. col. præalle. & alleg. gl. in d. c. ne quis arbitretur. Dicit tamen Bal. in d. l. data. & in d. l. presbyteri. ꝙ ratione doli punietur pœna criminis stellionatus, per l. iij. in prin. ff. de crimi. stellio. Sed ista limitatio impugnari potest: quia eo ipso, ꝙ assumpsit officium testificandi, non attenditur, an iurauerit, uel non, quo ad hoc, ut puniatur de falso: ut per Io. An. in d. regula, non est. & Bar. in l. si quis legatum. ff. de falsis. cum si. ¶ Tertiò limita, nisi taceat ueritatem, ex eo quia subtrahit se à testificando: quia licet peccet, non tñ puniet̃, ut falsarius, ut clarè per Bal. in dictis locis, maximè in d. l. presbyteri. quia nondũ uidetur esse testis, ut per gl. in d. c. ne quis. nisi pecuniã accepisset, ut se subtraheret, l. j. §. sed & si quis. ff. de questio. & ibi no. Bar. tradens practicam procedendi contra talẽ testem. Et pro hac limitatione uide gl. plenè in c. notificamus. xxxv. q. vj. quæ dicit, quòd testis non punitur de falso ante quàm dixerit testimoniũ: & eam no. Bal. in l. data. Et adde, ꝙ testis tacens uerũ debet puniri criminaliter, & tenetur ciuiliter ad interesse parti, sm Bal. in l. nullũ. in j. col. C. de testi. Cui autẽ incumbit onus probandi ueritatem non posse aliter haberi, dicetur infrà, eo. super eo. Et in
6 quantum do. Ab. dicit hîc incidenter, ꝙ si † accusatus negat ueritatem, peccat, allegando in simili Bart. in l. relegati. ff. de pœn. & gl. in cle. pastoralis. in uerbo, per uiolentiam. de re iudi. ubi dicitur iustè condemnatum peccare, si fugit. Confirma ex notatis per gloss. in c. iusgentium. in uerbo, seruitutes. j. dist. & Pe. de Ancha. in repe. c. j. in xlj. col. s. de constit. & Inno. in c. quia plerisq;. paulo post prin. j. de immu. eccle. & Pet. de Ancha. in cle. pastoralis. in xiiij. no. & beatus Tho. ij. ij. q. lxix. arti. j. & Ro. in l. stipulationes non diuiduntur. in xliij. col. ff. de uerb. oblig. & Pe. de Anch. in regula, possessor. in vij. chart. uersic. tertiò quæro. & in regula, peccatum.
7 in vij. chart. uersic. ego credo. de reg. iur. in vj. ¶ Item † in quantum ipse dicit, quòd deponens falsum contra seipsum peccat, per c. si non licet. xxij. quæstio. v. uide eundem in c. ex parte. el ij. in j. not. infrà, de sepul. ubi dicit, quòd si confitentes de seipsis falsa crimina, non reuocant confessionem saltem in extremis, non saluantur. Allegat d. c. si non licet. per quod sit cautus sacerdos audiens confessionem morituri, qui fortè propter tormenta de seipso mentitus est & perseue-
8 rauit. ¶ Item † in quantum dicit hîc Hostien. quem omnes multum sequuntur, quòd priuilegiati ut non teneantur testificari, de quibus iiij. quæst. iij. §. item l. Iulia. & per glo. pen. in c. super eod. j. eo. non gaudent priuilegio, quando ueritas aliter haberi non potest. Adde Spec. idem tenentem in tit. de teste. §. de testium compulsione. in princip. & do. Anto. in c. cùm à nobis. in ult. col. s. tit. j. & gl. in uerbo, occultetur. in c. quicquã. xiiij. q. ij. & do. Ant. post. Host. in c. cùm nuncius. in ult. col. s. tit. j. & do. Ant. & do. Abb. in c. dilectorum. j. eo. & Imo. in c. iij. infrà, eod. & Archi. in c. statuendum. ij. q. vj.

Et ita

Et ita credo limitandã l. nec honore. cum materia. C. de episc. & cler. & sic erit differentia inter priuilegiatos solùm, quando ueritas aliter haberi poterit: quia tunc nõn compelluntur priuilegiati, sed alij sic: & intellige, nisi aliqui eximerentur à testimonio: non quia essent priuilegiati, sed aliter inhabiles: quia etiã in auxilium ueritatis non admittentur, quando materia est talis, quæ de sui natura aliter sciri posset, ut per gl. fin. quam sic intelligo in l. inuiti. la j. ff. de test. Et adde, quòd si tales personæ citantur & compellantur uenire ad testificandum, & postea non allegantes priuilegiũ spontè testificantur, ualet testimonium: secus, si in actu testificandi cogantur. Et ita dicit Bal. in l. si quando. in ij. col. C. de testi. & in l. parentes. in j. col. s. eo. dicens se illo mane consuluisse. Ex mente ipsius in dictis locis colligitur ratio, quare dictum metu tormentorũ non obligat, l. maritus. cum si. ff. de quæstionib. & tamen ualet dictum testis coacti: quia si testis diceret, quòd dicto suo fuit illata uiolentia, ut sic diceret, & probaret, dictum esset nullum: sed ex hoc, quòd probet se inductũ ad testificandum ui, non potest dicere dictum fuisse meticulosum: quia diceret se periurum, cùm iurauerit uerum dicere, nisi etiam iuramento fuisset illata uis, ut iuraret sic dicere: ille autem, qui fuit tortus, non iurauit uerum dicere, & ideo allegans metum auditur: & si per uim iurasset aliquid dicere, etiã in eo iuramentum nõ ligaret, c. quamuis. cum si. de pac. in vj. ¶ Erit etiã alia differentia inter istos: quia territus à tormentis non liberat se, nisi confitendo contra se: sed testis, quomodocunq; dicat, liberatur, & ideo non excusatur ex eo solo, ꝙ inuitus ad examẽ uenerit, quia poterat respondere, ut uolebat: sed tortus solùm uno modo exigebat
9 metum, ideo auditur. ¶ In † gl. ij. ibi, præsumitur ↄtra ipsum. No. ꝙ præsumit̃ contra testem eo ipso, ꝙ testificari recusat. Idem gl. in c. super eo. & c. ceterùm. & c. dilectorum. j. eo. Sed Inn. Host. & cõiter oẽs hîc, & do. Ant. & Imo. in d. c. super eo. dicunt hoc esse uerum in causa ciuili: quia nisi appareat aliqua causa, quare se subtrahat, præsumitur contra ipsum: secus in causa criminali, quia tunc non præsumitur contra ipsum, nisi appareat, quòd timore se subtrahit, iuxta d. c. super eo. cũ regulariter in criminali cesset cõpulsio, ut dicetur j. eo. dilectorum. ¶ In glo. fi. ibi, esse in præsentia. Not. ꝙ in causis criminalibus non cõmittitur examinatio testiũ: de quo satis diximus in c. cùm causam. ante fin. s. tit. j.
10 Sed ibi dictis adde Bal. hîc dicentem, ꝙ † in causa ciuili quantumcunq; graui potest committi examinatio testium, sicut hîc est causa matrimonialis, ut etiam per do. Car. in cle. j. de off. deleg. Sed in criminali dicit Bal. ꝙ non possunt recipi testes ab alio, nisi habeat merum & mixtum imperium: putà, per potestatẽ illius fori nõ sunt testes ex cõmissione iudicis causæ: nam in aliena diœcesi, uel territorio, non potest citare eos, ut ueniant coram se, nisi hoc habeat consuetudo, l. iij. in fin. ff. de testi. & est ualde notabile secundum eum, quòd consuetudo potest inducere, quòd quis possit in alienos suam iurisdictionem exercere. Et idem probatur ultra ipsum in c. cùm contingat. suprà, de foro compe.

SVMMARIVM.

1 Excommunicatio non debet ferri, nisi hæc præcedant, culpa, mora & offensa.
2 Iudex an possit mulctam imponere in primo præcepto.
3 Citatus ad certum terminum non expressa hora diei tenetur comparêre tali hora, quòd possit complere negotium ad quod citatus est.
4 Iussus comparêre sub pœna excommunicationis, si impeditus non comparuit, est excommunicatus: tamen faciliter absoluitur.
5 Excommunicatio non dicitur nulla, nisi hoc sit iure expressum. Limitatur hoc tribus modis, ut num. 6. 7.

CAPITVLVM II.

c. cùm super causa.

CVm super causa. ¶ Vbi testimonium est necessariũ, cõpellendi sunt testes etiã per suspensionis, excõicationis & depositionis sententiã. H.D. ¶ In tex. ibi, necessarium. No. testes cõpelli, ubi est eorũ testimoniũ necessariũ: quia ueritas aliter sciri nõ potest. Sed idẽ dic, si esset utile, dato ꝙ aliter sciri posset: quia nõ priuilegiati cõpellunt̃, ut dixit Host. s. c. proxi. & facit gl. fi. in cle. j. de procu. exponens necessariũ, i. utile, sm do. Ant. & Imo. hîc: quibus adde Car. in c. uenerabilẽ. s. de ele. & sequit̃ ibi do. Ab. in pe. col. ubi dixit, ꝙ ubi sicut ratione necessitatis põt ueniri ↄtra iuramentũ, ita ratiõe magnæ utilitatis, qñ non est superior. Et adde do. Ab. in c. & si Christus. in ij. no. j. de iureiu. ubi dicit ita esse oĩno licitũ iurare p magna utilitate, sicut p necessitate, licet ille tex. solũ dicat de necessitate. Adde etiã Domi. in c. j. in fi. j. de iura. cal. in vj. ubi ppter gl. in uerb. utile. dicit, ꝙ utile nõ importat necessariũ: & ista excusant gratias, in quibus plerunq; dicitur necessariũ, qđ est utile: nihilo minùs in isto tex. sumit̃ necessariũ pprie, cũ loquat̃ de clericis, qui nõ cogunt̃ nisi in casu necessitatis, qñ ueritas aliter, etc. ut dicit gl. iij. in c. sup eo. el j. j. eo. ¶ In tex. ibi, si uerò. No. bonã practicã, sm do. Ant. & do. Ab. ut ↄtra absentẽ, maximè in longinquo, in eadẽ schedula citatiõis apponant̃ tres termini cũ tribus pœnis. Et colligit Bal. hîc, ꝙ licet pendente una dilatione nõ possit dari alia, l. siue pars. C. de dila. uerũ est diuerso tẽpore, sed semel pñt dari: qa una pendet ex altera: & dicit esse tex. sing. ubi in uno edicto pñt fieri plures citatiões subiunctiuo modo ppter difficultatẽ citatiõis: & approbat gl. in uerb. una. in c. cõstitutionẽ. de sen. excõ. in vj. de qua p do. Ab. in c. cũ ex literis. s. de rest. in integ. & plenius Imo. & Ro. in l. ↄtumacia. ff. de re iud. ubi examinat, qñ possit fieri una citatio pro oĩbus. Videt̃ tñ, ꝙ in tex. isto fuerit cõminatio, quo ad pœnas, nõ prolatio pœnæ, sm Ab. hîc: cui adde Bal. in rub. C. commina. uel epi. uersic. modò ego quæro, quomodo cognoscam. & Sal. in l. j. C. eo. tit. & pleniùs Spec. in tit. de cita. §. pe. uersic. quid si iudex. & omnes Doc. in c. præterea requisisti. j. de ap. ex quorum dictis uidetur, ꝙ in isto tex. quo ad suspensionem, non esset simplex cõminatio, sed prolatio: quod firmant hîc do. An. & Imo. notantes multũ ordinẽ huius literæ, dũ incipit à suspensione: quia per hoc exclamant ↄtra practicos moderni tẽporis, incipiẽtes præcepta sua statim ab excõicatione: qđ ẽt reprehendit Pe. de Anc. ↄsil. lvj. dicens, nõ esse incipiendũ ab excõicatione, quę nõ debet ferri, nisi pręcedat culpa, mora, uel offensa, c. Romana. §. caueãt. de sen. excõ. in vj. & refert Io. de An. in c. j. in pe.
1 col. j. de sag. Et ideo dixit Ro. in l. si quis accepto. ff. de cõd. ob cau. Quòd si † iudex absoluit à sentẽtia excõicationis, uel banni cũ adiectione, ꝙ si unq; absolutus talia de nouo attentauerit, in easdem pœnas reincidat, talis adiectio nõ ualet, per d. §. caueant. ubi talia præcepta debent sequi culpã, nõ pręcedere: & dicit se mirari, ꝙ Bal. tantus Canonista ibi, & in l. pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pac. & Bar. in l. si unus. §. pactũ. ff. de pac. & in l. non solũ. §. iniuriã. ff. de iniurijs. non allegauerint d. §. caueant. Et refert, ꝙ Bal. dũ habuisset in punctis d. l. si quis. fuit in examine interrogatus de hoc: & tu dicas mirũ esse, ꝙ Ro. dixerit illam adiectionẽ esse nullam: & idem Bal. quem nõ allegat, in l. j. in ij. col. C. quomodo & quando iudex. quia omnes Doc. in d. §. caueant. ut ibi per Do. in prin. & glo. in §. in pręcedenti. in uerbo, iniustas. dicũt illam sententiã esse iniustã, sed non nullam, per c. j. xj. q. iij. Est uerũ, ꝙ do. Ab. hîc reprehendit do. Ant. dũ inuehit ↄtra practicos hodiernos: qa potest iudex incipere ab illa pœna, quæ magis timet̃, c. qm̃. in fi. s. ut lit. nõ ↄtes. & facit c. j. s. de iud. & gl. in c. duo sunt, xcvj. dist. dicens, ꝙ tanto maior est ↄtumacia, quãto ex

minori

minori resurgit, ut hîc per ipsum: sed eius dicta nõ sunt simpliciter uera, ubi nõ præcedunt aliqua de expressis, in d. §. caueant. Vbi aũt illa præcedunt, bene loquit, & eadẽ repetit in d. c. j. de iudi. in j. col. ¶ Item per istũ tex.
2 infert do. Ab. q † iudex potest in primo præcepto apponere mulctã nõ parenti, & sic etiã præcipere aliquid sub certa pœna: qd intelligit, dum modò euidens præcesserit cõtumacia, ut tenet Spe. in tit. de sententiæ prolatione. §. ij. uersi. sed nunquid iudex. ut hîc per ipsum: cuius dictis multa addi possent, sed remitto ad gloss. & Bar. in l. j. C. de usuris fiscalib. lib. x. & Ang. & Imo. in l. ij. ff. de pub. iudi. & Bar. Ang. & Imo. latè in l. filij familiãs. §. diui. ff. de leg. j. & Io. An. in Spe. de sen., platione. uersi. præallegato, & Bart. in l. progrãma. C. cõminationes, uel epistolas. & Bar. in l. qd tamen. §. fi. ff. de arbi. & Inn. in c. cùm in tua. qui matri. accus. pos. & in c. ij. & in c. ex literis. s̃. de resti. in in teg. & in c. pro illorũ. & c. dilecto. j̃. de præben. & Bar. in l. j. in princ. ff. si quis ius dicen. non obtemp. & Imo. post Pe. de Anc. in c. constitutus. in viij. col. j̃. de fideius. & Bar. in addi. Spec. de sen. prola. in iij. col. & Ang. & Imo. in l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de uer. obl. & Bal. post Cy. in l. quoties. C. de fideic. & Bal. in l. cùm allegas. in ult. col. C. de usur. & in authen. offeratur. uersi. sed iuxta hoc quæro. C. de lit. contest. & in l. ij. in xj. col. uer. quartò quæro. C. de seruí. & aqua. In quibus locis inuenies, q si fertur præceptũ pœnale, & cum causæ cognitione, & in spectantibus ad officiũ iudicis, ualeat: aliàs non. An aũt mereatur statim executionem, dicitur, q sic: nisi habeat in se uerba futuri temporis: quia erit necessarius nouus processus, & sententia, per quã nõ obedienti imponet mulcta: & intellige de iudice, qui possit mulctare. ¶ Quis aũt sit ille, uide Ang. Bar. & alios post gloss. in d. l. j. si quis ius dicenti. & Inn. in c. cũ accessissent. & Imo. plenè post do. Ant. in c. de causis. in ult. col. s̃. de off. deleg. & Host. in summa de re iud. in tractatu de mulcta. & Inn. in c. cùm dilectus. j̃. de pœ. Et dicit, q mulctare possunt soli habentes exercitium iurisdictiõis. De delegato aũt dic, ut per Imo. in d. c. de causis. ¶ In gl. j ibi, expedire officiũ suum. Et satis dicit facere ueniendo ea hora, qua pręstari possit iuramentũ, licet tunc nõ deponat dictum suũ, fm Imo. hîc, per id, qd habetur in l. ũ qũ. C. de testi. & in c. in nomine Dñi. s̃. eo. & ualet citatio sine termino, & intelligit, q cõparcat, quàm citiùs potest, fm do. Ab. hîc, remittentem ad dicenda in c. cùm parati. de app. & probat in c. eos. ibi, quàm citò, etc. de sen. excõ. in vj. quem tex. Ang. facit sing. in l. j. §. hæc stipulatio. ff. si cui plus q̃ per l. Fal. de quo latiùs per Ro. in l. j. §. nunciatio. ff. de op. no. nunc. Et Bar. Ang. & alios in l. liber homo. §. x. ff. de uer. obl. facit c. cũ dilecti. s̃. de dol. & cõtu. & c. accedens. s̃. de pcur. & c. quamuis. de off. ord. in vj. & c. prelatũ. lxxxviij. dist.
3 ut dicet in d. c. cùm parati. ¶ Et † ex ista gl. collígit do. Abb. hîc, q citatus ad certũ terminũ, hora diei non expressa, tenetur comparêre tali hora, q posset complere negotium, seu officium, ad quod citatur: & adducit dictum Inno. in c. cùm nobis olim. in uerbo, rẽuocare. post prin. s̃. de elect. ubi dixit, q citatus ut compareat certa die ad electionem faciendam, debet comparêre de mane: quia tali hora fit electio propter missam spiritus sancti, in alijs autem actibus satis est in dubio comparêre ante noctis tenebras: quia totus dies cedit citato, ut hîc per do. Abb. pro quo uide omnino, quod ipse not. in c. consuluit in j. col. s̃. de off. deleg. ubi infert per illum tex. quem dicit se nescire alibi, q citatus pro certo die nõ determinata hora habet comparêre hora qua iudex possit congruè expedire actum. Allegat etiam dictum Inn. in d. c. cùm nobis. propter quod dicit se putare, quòd si iudex est solitus iudicare certa hora diei, citatus simpliciter ad diem debet comparêre illa hora, qua iudex solet sedere, ut ibi per eum: pro quo etiam uide Bald. in c. j. in v. col. de milit. uasal. qui contumax est. ubi dicit, quòd licet in citatione non apponatur hora, tamen intelligit de hora consueta: & alleg. Inn. in c. cùm nobis. Facit, quod scribit Bald. in l. libellorũ. ff. de his, qui not. in fa. ubi dicit, quòd si cõmittitur maleficium in nocte Veneris sancti, quod erat grauius propter signũ campanæ solitum præcedere, quamuis tunc cessauerit, tamen punietur, si præterierat hora consueta pulsari. Ista tamen uidentur limitanda, nisi essemus in casu, in quo cõputaret tempus de momento ad momentũ, p id qd notabiliter uoluit Raph. in l. j. §. dies. ff.
4 qñ ap. sit. ¶ In † gl. fi. in fi. No. gl. optimã, q iussus cõparêre sub pœna excõicatiõis latæ sẽtiæ, si detentus impedimento nõ cõparet, est excõicatus, sed facilè absoluẽd est: & cũ ipsa s̃cordat gl. in c. q̃ quis. in uerb. occurreret. iiij. q. v. & ibi Io. de Fan. & Domi. & Io. An. do. Ant. do. Car. & Imo. hîc, & Inn. in c. P. & G. ante fi. s̃. de offic. dele. & ibi Imo. post do. Ant. in xj. col. & Do. post Io. An. & Lapũ in c. uenerabilib. §. porro. in ij. col. de sen. excõ. in vj. & omnes dicunt esse casum ibi, in uersic. idem est etiam non diuinando. Pro hoc etiã adducit, quia potentior est excõicatio, quàm sententia diffinitiua: unde excõicatio non præmissa monitione tenet, c. sacro. j̃. de sen. excom. sed non tenet diffinitiua, non præmissa citatione, l. j. §. item cũ edicto. ff. quæ sen. sine ap. rescin. Item excõicatio iniusta tenet, c. j. xj. q. iij. etiamsi postea appelletur, c. pastoralis. de app. secus, si appelletur à diffinitiua, c. uenientes. de iureiurã. Modò uidimus, q diffinitiua lata contra non comparentẽ in termino, quamuis impeditum, tenet, si iudex nescit impedimentum, ut per glo. & Doct. in l. quæsitum. ff. de re iud. Ergo fortiùs tenebit excõicatio. Et sicut diffinitiua reuocatur per restitutionem in integrum, ut per glo. in l. quæsitum. & in l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. ita quis absoluitur sine difficultate. Nec obstat, quòd ex mente iudex non agit in omnẽ euentum, sed solùm in casu contumaciæ: ut in simili dicit tex. in l. si seruus x. in fi. ff. de solu. quia agit excõicare cõtumacem uerum, uel præsumptum: ergo opus est deinde absolutione, d. §. idem. Et no. q dicitur error expressus in sententia, licet attento facto successiuè uideatur fuisse uirtualiter expressus: quia hoc non sufficit, ut sing. per Inn. in c. P. & G. quem in hoc cõmendant omnes ibi, & do. Ant. & Imo. in c. translata. de consti. Et do. Abb. in c. pe. j̃. de capel. mo. & Do. in c. j. j. dist. & do. Ant. in c. clericus. j̃. de iureiur. & dixi in c. qñ. uersic. fallit tertiò. s̃. de proba. Ex quo dicto dicit Domi. in c. quisquis. quòd si iudex intendit arctare citatum, etiamsi sit impeditus, tamen iste error iuris inclusus in pectore iudicis, & nõ expressus uerbis non reddit sententiã nullam, licet sit iniusta. ¶ Sed contra prædicta, quòd imò docto de impedimento non sit opus absolutione, tenet Spec. in tit. de contu. §. peñ. ad fin. uersic. quid si non ueniens. & Host. Bald. & domi. Abb. hîc intelligentes de impedimento non causatiuo, sed præciso: quia constito de impedimento ecclesia non iudicat eum excommunicatum: quia non est in dolo, neq; in culpa. Item quia non uidetur uerisimile, quòd iudex uoluerit eum ligare, arg. c. ut nostrum. j̃. ut eccles. benef. facit l. non omnis. ff. si cert. pet. Idem putat do. Abb. in sententia Papæ, contra Hostiens. hîc: quia non infringitur hæc sententia ex defectu potestatis, sed uoluntatis: quæ ita præsumuntur in Papa, sicut in inferiore, c. in causis. infrà, de re iud. Et responde ad §. idem q̃: ut hîc per ipsum: pro quo etiam adduci posset, quia si talis excommunicatio teneret, posset esse magni præiudicij, cui non prodesset absolutio, quamuis de facili concessa, putà si fuisset interim electus: & sic electio esset nulla, per not. in c. cùm dilectus. s̃. de consue. & in c. illas. s̃. de elect. Idem de collatione per c. postulasti. de cler. excõ. mini. quam inconuenientiam considerat do. Abb, in alio proposito in c. j. j̃. de sagit. & in c. post cessionem. s̃. de probat.

probat. Et si diceres, q secundũ hoc excõmunicatio iniusta nunquã debet ligare, respondetur, q imputet sibi, qui non petit absolutionẽ: sed hîc imputari non potest impedito præcisè. ¶ Item adduci potest c. Odoardus. in uerb. relaxatis. j̃. de solu. Non enim dixit, Absoluatis: nam relaxatio adaptatur ad excõicationem, quæ non ligat: sed propter uulgi opi. relaxatur, ut eleganter dixit Io. And. in c. ueniens. el ij. s̃. de testi. Et ad tex. in §. idem q̃, responderi posset, ut hîc per do. Abb. uel dicit, q loquitur de absolutione ad cautelam, qñ excõicatio dicit nulla, ut in c. uenerabilibus. quasi in fi. Et ad id, quod dictum est de diffinitiua, dici posset, ista non æquiparari, ut per Pet. de Anch. in c. j. quod met causa. in vj. ut quia restitutio in integ. reparat damnũ incursum, quod non facit absolutio: & hanc partem
5 publicè conferendo sustinui. ¶ Fateor † tamen, quòd prima opi. est cõmunis: pro qua ultra prædicta facit, quia non dicitur excõicatio nulla, nisi reperatur iure expressum, ut per gloss. in c. præsenti. de sen. excõ. in vj. & plenè per omnes in c. per tuas. j̃. de sen. excom. Et q̃ debeat facilè absolui, facit l. j. §. hoc edictum ibi, quemadmodum facilis est prætor, &c. ff. si mulier uentris onmine. quam facit sing. Bald. in l. si diserta. C. si propter publ. pens. & in rub. C. de success. edict. & in c. j. per quos fiat inuestitura. facit, qd no. Inn. in c. querelã. s̃. de elect. & gl. in l. si minor. ff. de euict. cum concor. & qd in terminis nostris no. Bal. in l. acceptã. in xxiij. q. C. de usur. Et si uelles tenere hanc cõmunem opinionẽ, posses dicere, q in casu c. Odoardus. uerbũ, relaxatis. præsupponat uinculũ, iuxta gl. fi. in c. capitulum. s̃. de rescrip. licet regulariter secus. Et illud de præiudicio poteris cogitare: quia fortè inuenies, quòd ex quo non est in mora petendi absolutionem, cessare debebunt illa inconuenientia: & quia maior pars Doc. tenent hãc partem, nõ consulerem in facto p̃tra ipsam. ¶ Et tenendo hanc gloss. limita eam primò, nisi talis excõicatio esset lata à delegato: quia docto de impedimento eius excõmunicatio dicetur nulla, fm Domi. post Lap. in d. §. porro. alleg. c. fi. j̃. de præben. ubi fm quosdam probat,
a q̃ excõicatio iniusta lata à delegato a est nulla, quasi cõtra formã mandati, sed istud non reputo sustentabile, per ea quæ no. Inn. in c. illud. j̃. de cler. excom. mi. & in c. pro illorũ. j̃. de pręben. & in c. ad aures. s̃. de rescri. & in c. prudentiã. s̃. de off. dele. uel tenet p̃trariũ, & sequit do. Ab. in d. c. fi. in ij. col. Est uerũ, q excõicatio lata propter actũ, quẽ delegatus gessit ultra mandatũ, est nulla, sicut ipse actus, tanq̃ lata à non iudice. Et ita loquit d. c. fi. de quo faciunt testũ oẽs ibi: sed hoc non extendit, ut ibi solẽniter p Imo. in ul. col.
6 ¶ Secundò † limita, nisi iudex sciuis-
b set b de impedimento præciso, & ita præcepisset, quasi uolens oĩno ligare non cõparentem: quia talis sententia est nulla ratiõe erroris intolerabilis, per d. c. per tuas. fm do. Abb. hîc: pro quo adduco optimè gl. in d. l. quæsitũ. ubi sententia lata p̃tra impedimentũ est nulla, si apparet iudicẽ sciuisse de impedimento. Vnde est cautela, ut intimet iudici impedimentũ. Ad idem uide do. Abb. in d. c. Odoardus. in iij. col. ubi contra gl. ibi in uerb. ualentẽ. dicit post do. Ant. q si iudex excõicat non soluentem in termino, & sciat de notoria paupertate illius, sentẽtia est nulla: quod confirma ex notatis per ipsum in c. inter cæteras. in ult. col. s̃.

a A delegato] *Adde tu, & dic, q delegatus principis põt mulctare, gl. in c. pastoralis. in uerbo, puniat. de off. deleg. uide cons. Ang. nu. viij. inci. re ulatores introitus regni.*

b Iudex sciuisset] *Adde tu pro clara intelligentia istius dubij, utrũ ad imponẽdam mulctã requiratur noua citatio: et utrũ iudex in primo præcepto posit apponere mulctã? Inuenio, quòd Bart. in l. j. ff. si quis ius dic. nõ obtẽ. in iij. col. in uersic. sed quæro. tenet, q ad imponendã mulctam requiritur noua citatio: & omnes ibi transeunt cum eo. Adde tamen, quòd Bal. in c. grauis. de restit. spol. dicit, q contumax potest mulctari absquẽ eo, quòd ampliùs ad hoc citetur: & ratio est, quia hoc est connexum cõtumaciæ: et alleg. Innocen. in c. calumnia. de pœnis. Adde, quòd prò ista opi. Bal. facit illud, quod dicitur de contumace, quẽ non debet audiri, nisi resarcitis expensis: tam in talibus expensis potest condemnari contumax absquẽ citatione. Gloss. est in c. cõstitutis. de procur. in glo. pen. Domin. ic. in l. sancimus. C. de iudi. Est uerum, quòd imo. in l. quidam consuleb. ant. ff. de re iudic. respondet ad hoc, & dicit, q aliud est in mulcta, quæ uenit imponenda ratione contumaciæ: quia cùm ueniat extrinsecus, noua citatio requiritur, ut per Bart. in d. l. j. Secus est, dicit ipse, in pœnis condemnationis expensarum litis: quia est pœna intrinseca. Adde tu, quòd potest addi alia ratio, quare aliud sit in mulcta, aliud in condẽnatione expensarum: & dico, q mulcta est mera pœna, et applicatur fisco. Ideo cesset magis odiosa, & ideo in ea requiritur noua citatio.*

7 de re iud. ¶ Tertiò † limita, nisi ex uerbis sententiæ cõprehenderetur, q iudex excõicat solũ in casu contẽptus uel contumaciæ: ut quia dicat, si cõtempseris, uel si distuleris: quia tunc non incurrit excõicatiõ, fm. do. Abb. hîc, cùm non dicat p̃temnere, uel differre, qui nõ potest, ut per gl. in c. quã sit. in uerb. distulerit. de elec. in vj. per quã dicit ibi Domi. q̃ executori testi non currit tempus, in quo nõ potuit exequi. Sed tñ etiã in casu isto posset procedere ista glo. quia etiamsi iudex hoc exprimat, intelligitur uelle ligare solùm contumacẽ, arg. d. l. si seruus x. Ideo expressio eius, quod inest, nihil operatur, l. iij. ff. de leg. j. Cùm ergo ratione præsumptæ contumaciæ incurratur excõicatio egens forma absolutiõis, non est opus ista expressione. ¶ Vltimò dicit hîc Bald. quædam ad materiam c. præterea requisisti. infrà, de appel. quæ ibi referam.

SVMMARIVM.

1 Notarius si scribat actum in palatio prætoris ciuitatis Bononiæ, illud sufficit, licet non exprimat aliter confines: quia notoriũ est.

2 Negatio partis facit rem dubiam in facto notorio.

Hæc regula fallit sex modis, ut nu. 3. 4. 5. 6. 7. & uer. fallit ultimò.

8 Testes si reddant causam dicti sui per actum proximum scientiæ, an sufficiat, licet non reddant per actum mediatum.

9 Testis si sit priuilegiatus, ut non cogatur testificari, & occurrit casus, cui incumbat probare, quòd ueritas aliter haberi non possit.

CAPITVLVM III.

Vper eo. ¶ Testis, qui timore aduersæ partis se subtrahit testificari, compellit etiam in criminali. H. D. ¶ Et sic habet casus, in quo in criminali testis compellit; & hoc est in odiũ partis, ne ex potentia, uel tyrannide reportet cõmodũ: & habet locũ, etiamsi motus esset iniustus, fm Bal. hîc, quia nõ tractat de alicuius præiudicio. Secus dicunt Doct. si amore se subtraheret, uolens nocere reo: quia litera non facit mentionẽ de amore. Quòd intellige, ut dicet j̃. eo. dilectorũ. ¶ In † tex. ibi, nõ eget declarari. Per hoc infert Imo. hîc, q si notarius scribat actũ in palatio prætoris ciuitatis Bononiæ, licet aliter nõ opponat cõfines, illud sufficit: quia sunt notorij: & ad idẽ allegat tex. & ibi Bar. in l.
1 j. in fi. ff. de dot. præle. ubi Bar. hoc non dicit, sed simile. Hoc aũt de præalle. dixit Bar. in l. demõstratio. in prin. in pen. col. ff. de condi. & demon. & in l. libellorũ. uersic. quæro, dixi ff. de accus. & Ang. in simili. in l. hac consultissima. in prin. C. qui testa. fa. pos. & Bal. in l. certum. ff. si cer. pe. & Bal. & Imol. in l. si quis in fundi. ff. de leg. j. & Imol. in l. cùm pater. §. fi. ff. de leg. ij. & in c. ex transmissa. suprà, de renun. & Bald. in l. comparationes. C. de fide instrument. Et istud limita, nisi statutũ requireret tales demonstrationes confiniũ pro forma: quia tunc uidet requirere

c. super eo.

requirere non tm̃ pro probatione, quantũ pro solennitate: ut in simili no. gloss. mag. in fin. in l. ad testiũ. §. conditionem. ff. de testa. Ita dicunt Bal. & Imo. in l. j. ff. de lib. & posthu. & Ro. in d. l. hac consultissima. allegans pro hoc gl. in cle. appellanti. in uerb. aliàs. de ap. Talia enim requisita pro forma non sunt omittenda, l. cum hi. §. si prætor. ff. de transac. c. his, qui. & c. procurator. de elec. in vj. & sequitur hîc Pe. de Anc. in repe. c. j. in xlij. char. uersi. quæro, etiamsi statuto. de constitut. Quomodo aũt cognoscat̃ aliquid requiri pro forma, uide unum modum per Bald. in l. j. C. ne liceat tertiò prouocare. & in l. prolatam. C. de senten. & alium per gloss. in cle. j. in uerbo, inhibemus. concor. de iur. pat. & alium per Bart. in l. fin. in fi. C. de uen. rerum ciui. lib. x. & alium per Bald. in authen. quæ supplicatio. per illũ tex. C. de preci. impe. offe. & aliũ per Bal. in c. j. qui success. teneantur. & alium per Bald. & Bart. in l. uniuersa. C. de preci. impe. offe. & Bar. in l. si ita quis. §. ea l. ff. de uer. obl. & Ioan. And. in c. quanquam. de usur. in vj. & est unus modus inter alios, quando lex, uel statutum annullat actum non factum cum certa solennitate, secundum Bald. signanter in d. l. j. de lib. & posthu. ¶ Nec obstat, quòd sine ista clausula gestum contra legem, uel statutum, est nullũ, l. non dubium. C. de leg. quod in proposito considerant Ang. & Imol. in l. quoties. §. si quis nomen. ff. de hæred. insti. quia illud non procedit, quando requisitum à l. non est magni præiudicij: nam omissum non uitiat actum, l. j. in fin. & ibi Bar. ff. de uent. inspi. no. Bar. in l. fin. C. de iure delib. cum si. Sed si actus annullatur, tunc illud, quod est modici præiudicij, efficitur de forma. Ideo omissum uitiatur per prædicta. Quæ bene no. Et per istum text. in eodem uerbo, decidi potest, quod not. Angel. in l. iij. in princip. ff. de dam. infect. & Bal. in l. j. in j. col. C. ut quæ desunt aduo. ubi dicunt, quòd licet statutũ prohibeat fieri condemnationem super cicatrice non adhibitis medicis, tamen fallit, nisi notoriè de cicatrice appareat. Ad idem uulgatum dictum Azonis in summa C. ad l. Aquil. in v. col. uer. in criminali autem. ubi dicit, quòd si per aspectum oculorum liquet iudici damnum esse datum, uel non esse datum, potest recedere à probatione conquerentis, uel dicto alterius, nõ obstante statuto: & sequitur Bal. in l. j. ante fi. C. si aduer. libert. dicens, ꝙ etiamsi statutũ uellet stari dicto officialis, potest hoc casu ab eo recedi. Sequitur etiam Bald. in l. contra negantem. in fin. C. ad l. Aquil. Et pro intellectu prædictorum dicit hîc Bal. ꝙ licet per istum tex. sing. non uideat̃ differentia inter delictũ notorium & contractũ: tamen est differentia: quia in delictis non requirit̃ ordo iudiciorum fauore reip. sed in contractibus & similibus etiã notorijs requiritur iudiciarius ordo, & libellus, & litis contestatio: ubi etiam aduersarius negans allegat l. fin. C. de edic. diui. & ita dicit sentire Innoc. in c. uestra. aliàs, tua. j̃. de coha. cle. Hinc est, ꝙ testamentũ, qđ fit coram principe, est notorium: & similiter, quod fit apud acta alterius iudicis, & tñ indiget probatione, ut l. omnium. & l. sancimus. C. de testa. in delictis autem odio delinquentium secus est, nisi quo ad ea, de quibus hîc in glo. & adde, quod
2 dicetur proximè in v. fallentia. ¶ In † tex. ibi, factum negauerit. Pro hoc colligit do. Ab. ꝙ in facto non notorio negatio partis facit rem dubiam. Ad idem l. iij. cum ibi alle. in gl. ij. C. quibus ad liber. procla. nõ licet. & c. ueniens. & gl. j. & Imo. in iij. col. s̃. de renun. & gloss. mag. in c. j. de off. dele. in vj. & gl. iij. in l. plures. C. de fid. instru. Et non solùm hoc est uerum, quando quis utit̃ uerbo Nego: sed et̃, si dicit Dubito, fm Bal. in l. iij. dicentem, idem si dicit̃ Non credo: & allegat gl. in c. cùm ad
3 sedem. de resti. spol. ¶ Et istud cõmune dictum fallit † primò in negatione extraiudiciali, per quam non efficit̃ res dubia, fm Bal. in d. l. iij. ad fi. alleg. Doct. & bene, in d. c. uenerabili. de censi. & ibi uide do. Ant. post Inn. in vij. col. & hoc intelligit Bal. ut aliquis non teneatur dimittere uti iure suo: sed ne noua possessio det̃, bene fit res dubia per negationẽ extraiudicialem, fm ipsum.
4 ¶ Fallit † secundò, nisi iam esset aliquid probatũ legitimè: quia negatio non facit tunc rem dubiã, fm Bal. in c. ad nostram. ante fi. per illum tex. suprà, de proba.
5 ¶ Fallit † tertiò, nisi negatio sit improbabilis habens contra se præsumptionẽ iuris cõmunis, fm Inn. in c. ex parte. el j. circa med. gl. j. j̃. de uerb. sig. ubi dicit, quòd si episcopus petit à subdito rem sibi debitam de iure cõmuni, & subditus negat sibi deberi, negatio non facit rem dubiã de iure cõmuni: quia habet præsumptionẽ contra se, & sequitur Archi. & etiã Do. in c. quando aũt. ij. q. j. & idem pulchrè Rota in nouis formis conclusio. cccxxvij. in c. si contra petentẽ. allegando Cyn. in l. j. C. de procu. idem do. Ant. in d. c. ex parte. el j. in iij. col. & idem Ang. in repe. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. allegando bonam glo. in l. si uerò. §. qui rei. in
6 uer. dubitetur. ff. qui. satis. cog. ¶ Fallit † quartò, nisi negatio faceret rem dubiam in preiudicium negantis: quia tunc non facit eam dubiã, fm do. Abb. in c. j. s̃. de procur. per illũ tex. ubi negatio non facit dubium de mandato, quia hoc non noceret neganti, & admitteret̃ procurator cum cautione rati, iuxta l. j. C. de procur. Et idem fuit de mente Bal. in d. l. iij. & in d. l. j. in iij. col. uer. secundò quæro. dum refert Iac. de Are. & idem do.
7 Abb. in c. coram. in iij. col. s̃. de offic. deleg. ¶ Fallit † quintò, nisi quis negaret notorium, fm Inno. in c. tua. j̃. de coha. cle. Pro quo est tex. hîc non solitus allegari, fm do. Abb. hîc: quia in prin. loquens in facto notorio non distinguit, an pars neget, uel confiteatur: & istum tex. no. etiam do. Abb. in d. c. tua. post prin. & in c. si clericus laicum. in tertio notabili, s̃. de fo. comp. ubi uide. Ad idem, qđ no. Bar. post gl. in l. post rem. ff. de transac. ubi dicit, ꝙ si negatur aliquid, de quo apparet sentẽtia, uel aliàs notorium, non efficitur res dubia. Et hinc est, ꝙ licet contra negantẽ producat̃ instrumentũ, si tamẽ nõ habet executionẽ paratam, ut quia non est guarentigiatum, uel confessionatum, adhuc negatio facit rem dubiam, sed secus, si ista concurrant, fm Bal. in l. etiam. in j. col. C. de execu. rei iudi. Et per hoc intellige, quod dixi post Bal. hîc, ꝙ notorium in contractibus eget declaratione, & non in delictis, ut in isto tex. quia etiam in contractibus, si aliquid notorium negatur, res non efficitur dubia. Est tamen uerum, quòd requitur aliqualis ordo, ut per Inno. in d. c. tua. & Pet. de Anc. consil. clxiij. incip. Visis diligenter omnibus. & de materia latè per do. Ant. in repet. c. uestra. de coha. cle. ¶ Fallit ultimò, nisi esset negotium simplex absq; probabili ratione, per id quod not. Angel. & Imol. in l. j. in princip. ff. si cui plus, quàm per l. Fal. ubi per illum text. in uersic. iure. dicunt, ꝙ non sufficit quælibet dubitatio resultans ex assertione partis, ad hoc ut dicatur res esse dubia: sed oportet, quòd ex aliqua probabili ratione adducta appareat esse dubia. Facit, quod not. Bal. in l. ij. ad fin. C. de bo. pos. secundum tab. ubi dicit, quòd probatio non concludens, non facit rem dubiam. Ad idem, qđ not. Bald. in authen. ad hæc. in iij. col. uersic. quæro, nunquid ille. C. de usur. ubi dicit, quòd negatio non facit rem dubiam, si postea contrarium probatur: & ꝙ non negatio habens causam probabilem & uerisi-
8 milem non facit rem dubiam. ¶ In † tex. ibi, qui interfuerunt. No. fm do. Ant. & Imo. hîc, ꝙ uidetur sufficere, si testes reddant causam dicti sui per actum proximũ scientiæ, licet non per actum immediatũ: & sic sufficit dicere, Scio, quia interfui: licet non dicat, Et uidi, uel intellexi. Idem repetunt do. Ant. & Imo. & do. Abb. in c. peruenit. el ij. infrà, eo. quia præsente aliquo dicitur factum, quando est factum eo præsente & intelligente: aliàs non, l. coram. ff. de uerborũ significatio. & ibi allegant

allegant Bar. in l. j. ff. de author. tut. & quod no. Io. And. in c. præsentium. de testi. in vj. Nec obs. d. c. peruenit. ibi, astantibus & uidentib. q̃a non negat, quin satis fuisset docere de præsentia. Et ista adde ad ea, quæ dixi post do. Car. in c. cùm causam. uer. secũdò declara. s̃. tit. ꝓxi. & dicit do. Card. hîc esse tex. expressum in hoc c. pro di-
9 cto suo ibi. ¶ Vltimò † tangũt hîc omnes, si occurrit casus, in quo testis cõpelli nõ potest testificari, nisi in subsidiũ quis habet probare ueritatẽ aliter haberi posse, uel non: & cõcludunt, maximè do. Ant. & Imol. ꝙ onus probandi incumbit dicenti, ueritatẽ aliter haberi posse, uel non: & concludunt, maximè, quia ipsi testes fundant suam executionẽ in iure cõmuni, ideo excipiẽs in certo casu habet exceptionẽ probare: ut in simili per gl. in uerb. creatum. in cle. fin. de rescrip. & ꝓsequere, ut hic per Imo. reprehendentẽ alios, qui in ista q. sentiunt, etiam impriuilegiatos nõ posse compelli, nisi quãdo ueritas, etc. quod est contra dicta in c. j. s̃. eod. per quæ infert, ꝙ nõ priuilegiatus uolens probare ueritatẽ aliter sciri posse, nõ auditur: quia si hoc etiã probat, non releuat ipsum. ¶ Et aduerte: q̃a sic uideretur mirum, ꝙ priuilegiatus cõpellatur, ex quo per alios res sciri potest, & non uideatur quis cogendus iurare, nisi in casu necessitatis: c. & si Christus. j̃. de iureiur. responde, ꝙ cùm officium testis sit quasi publicũ, ut dixi in rub. nõ est locus executioni. Et satis dicitur necessarium, uel utile, ex quo ꝑ hoc euitatur circuitus, iuxta cle. auditor. de rescr. q̃a aliàs alij testes possent se remittere ad primos, & esset protelatio iudicij sine causa, & testis cõtradicens testificari contradicit bene facere: meritò ergo nõ auditur: & abhorrens iuramentũ dicitur superstitiosus, per gl. fi. j̃. eo. cæterùm. ¶ Postremò no. bene gl. ij. hîc, ꝙ clerici sunt de priuilegiatis in materia testificandi: qđ multum no. Imol. hîc, & in c. dilectorum. in pen. col. j̃. eod. & satis probatur in c. quãquam. allegato in gl. & firmant glo. Arch. & Dom. in c. statuendum. ij. q. vj.

SVMMARIVM.

1 *Instrumenta continentur appellatione munimentorum.*
2 *Dilationes ad probandũ nõ sunt arctandæ, nec amarè interpretãdæ.*
3 *Testes an ueniant appellatione munimentorum.*

CAPITVLVM IIII.

PEruenit ad aud. ¶ Compellũtur testes etiã in causa criminali, quos accusatus malitiosè accusatori subtraxit. H.D. se-
1 cundũ do. Abb. ¶ In tex. ibi, testes cõtinentur. No. † appellatione instrumentoꝝ etiã testes cõtineri. Ad idem l. j. ff. de fi. instr. & l. in exercẽdis. C. eo. quod procedit ex lata significatione: sed ubi materia esset stricta, secus. Et hinc est, ꝙ si datur terminus ad ꝓducenda instrumẽta, non possunt ꝓduci testes, secundũ Spe. in tit. de dila. §. uidendũ. uer. item no. ꝙ cùm datur & sequit̃ do. Ant. & do. Abb. & Bal. in d. l. j. & in l. si ex falsis. C. de transac. & in l. j. in ult. col. C. de iut. cal. & Paul. de Leaza. in cõmento c. cùm dilect⁹. j̃. de fi. instr. & facit ille tex. ubi post publicationẽ ꝓduci possunt instrumenta, nõ testes. ¶ Sed istud intellige, quãdo talis terminus datur post publicationem: secus, si ante, ꝑ istum tex. ubi ista æquiparantur, secundũ Imo. hîc. & Do. in c. eos. in prin. de tẽp. ord. in vj. Et licet hoc nõ senserint prædicti, tamen ista declaratio uidetur uera: pro qua facit, qđ scribit Bar. in l. cuiorum. §. affinitatis. ff. de postu. ubi dicit, ꝙ illud, quod cõtinetur appellatione alicuius, dicitur esse de ꝓpria significatione uocabuli, non aũt ex interpretatione. Facit l. rei appellatio. & l. rei appellatione. ff. de uerb. sign. Vnde cùm tex. sic dicat, appellatione instrumentorum cõtineri testes, nõ uidetur esse differẽtia in uerbis, si sta-
2 tuitur terminus, præsertim cũ † dilationes ad ꝓbandũ nõ sint amarè interpretandæ, iuxta l. qm̃. C. de heret. Bene facit, qđ no. Bar. in l. admonendi. in fi. ff. de iureiu. u-

bi dicit, ꝙ ille tex. loquens de instrumẽtis habet locum in testibus, cùm appellatione instrumentorũ cõtineantur testes, dum modò priùs non fuerint eorũ dicta publicata: & sequitur ibi latè Ro. in ult. char. respõdendo motiuis do. Ant. q̃ tenet publicationẽ eo casu non obstare, in c. fi. j̃. de iureiur. Vbi aũt essemus in materia statutorum, appellatione instrumentoꝝ non uenirent testes in materia restringibili, attento maximè cõmuni usu loquendi, ut eleganter ꝑ Imo. in rub. j̃. de fide instr. & ibi dicetur. Et idem ubi materia subiecta aliud suaderet: exemplũ in eo, quod colligit do. Ant. in c. cùm contingit. super gl. in uerb. iudice. j̃. tit. prox. dum dicitur, ꝙ criminalis examinatio falsi instrumẽti potest aliter cõmitti, & tamen secus est in examinatione testis in causa criminali, ut in authen. apud eloquentissimũ. C. de fid. instru. q̃a cessat ratio cognoscendi qualitatẽ sermonis
3 ex uultu. An † aũt appellatione munimentorũ ueniũt testes? Vide gl. ꝙ sic, in c. coram. in uerb. munimenta. s̃. de resti. in integ. & eam no. Do. in c. præsentium. §. testes. in ij. col. de testi. in vj. & est gl. in c. quãuis. in uerbo, munimentis. de elec. eo. lib. & in c. cupientes. §. j. in eo. uer. eod. tit. & lib. & in c. cordi. in eo. uerbo, de appel. eo. lib. ¶ Quod limita primò, nisi fieret mentio de munimentis publicis: q̃a non ueniũt testes, l. census. ff. de proba. & l. iij. §. eiusdem quoque. ff. de testi. & iiij. q. iij. §. si testis. in uerbo, sæpe. ¶ Secundò limita, nisi quis citaretur ad locum maximè remotũ, & compareat cum munimentis: q̃a si testes nõ sunt examinati, nõ tenetur eos secum ducere, secundũ gl. in d. c. cupientes. §. si uerò. in uer. alibi. quæ facit sing. d. & sequitur do. Ant. in c. dilectus. in j. col. s̃. de procur. & in c. in pertractãdis. in ij. col. s̃. de iura. cal. Sed bene tenetur portare attestationes, secundũ Do. in d. §. si uerò. ad fi. propter gl. in d. c. coram. ¶ In tex. ibi, iniquã ostendit. Ex hoc dicebant fortiùs quidã antiqui, ꝙ si quis haberet alium testem per se ultra subtractum obtineret propter fictã depositionem subtracti: arg. l. si de possessione. C. de ꝓba. Sed hoc reprobat hîc Ioan. And. quem alij sequũtur: quia nõ dicitur, ꝙ testis subtractus fingatur deposuisse contra subtrahentẽ: sed ꝙ cogitur detegere fraudẽ. Vnde tunc poterit sibi deferri iuramentũ, si habet unũ testem ꝓ se, iuxta c. fi. j̃. de iureiur. secundum ipsos. Quib. adde gl. in uerb. cõpellas. in c. cùm causam. s̃. tit. j. quæ dicit, ꝙ imo talis testis habetur ꝓ producto: quod est fortè uerius, per ea, quæ dixi, & per d. l. si de possessione. Dicunt etiam prædicti, ꝙ talis non perdit causam, si de iustitia sua aliter doceat; licet sit præsumptio contra eũ. Et est gl. in l. ꝓuidẽdum. C. de postu. ut hîc per ipsos. Quib⁹ adde Innoc. contrarium tenentẽ in c. intimauit. in fi. s̃. tit. j. & ibi dixi sequẽdo istos: & ibi dictis adde omnino do. Abb. in c. cũ causam. in antepe. col. eo. tit. & adde Bal. hîc dicentẽ, ꝙ qui per uim occultat testẽ in domo, ut non testificetur, punitur pœna arbitraria, tanquã contẽptor pretoris: arg. huius tex. ibi, experiri debet, etc. nec incidit in pœnam falsi: quia non reperitur lege cautũ, secundum ipsum. Adde etiã, quod no. do. Ab. in c. accepimus. j̃. tit. ꝓxi. & qđ ibi dicetur in gl. fi. ibi, dicet̃. ¶ In gl. fi. ibi, super principali debent cõpelli: istã lecturã sequitur Inno. s̃. c. ꝓx. & do. Abb. clarius cæteris hîc, maximè ꝑ c. s̃. proximũ. ubi cõpelluntur in criminali, quãdo timore partis aduersæ se subtrahunt. Ergo fortiùs, si aduersarij malitia.

c. peruenit ad aud.

CAPITVLVM V.

PEruenit ad nos. ¶ Si res aliter probari non posset, etiã in causa criminali compellendi sunt testes. H.D. secundum do. Ab. & bene: & per istum tex. in uer. uidentib. inferũt hîc do. Ant. & Imola, & do. Abb. ad id, quod dixi in c. super eo. super uerb. fuerint. ¶ In gl. fi. in fi. Putat hîc do. Ab. & bene, ꝙ iste tex. loquitur, quãdo agit̃ criminaliter, & aliæ

probationes desunt:tũc enim,ne crimina remaneãt impunita,cõpelluntur testes.Et,ꝓ hoc cõsidero istum tex. ibi,si aliter,etc.quod nõ consideratur in causa ciuili, ut dixi in d.c.super eo. ¶Et in quantũ Inn.& alij respõdentes incõgruitati,de qua in glos.dicunt, ꝙ iniuria clerici appellatur res ecclesiastica: qa intelligitur facta ordini clericali.Colligit hîc Bal.& sequit̃ do.Card.eo non allegato,ꝙ ꝓsecutio iniuriæ clericorũ appellatur res ecclesiastica:& alleg.Bart.in l.j.§.quæ onerandæ.ff.quarũ re. act.non datur.& ita do.Card.uerbum Res, est generale comprehendẽs ius agendi:qa ecclesiæ cõpetit actio ratione personæ læsæ,ut in §.ex his.xj.q.j. & in c.super quibusdam.ĩ.de uerb.sig.& ꝑ gl.in c.ij.ĩ. de pœn.Et de hoc uerbo Res,uide etiã per do.Ab. in c.nulli.ĩ.de reb. eccl. non alie.& in c.ij.in notabilib.ĩ.de religio.do. per Bart. in l.Quintus,la ij.§.argumento.ff.de aur.& arg. leg. per Bar.& Bal.in l.j.ff.de sta.homi.per Doc.in l.si legatus. §. si quis bona.ff.ad Treb.per Bal.& Ang. in l. si cõstante. §.fi.ff.sol.mat.per Bar.in l.fi.ff.de usufr.leg.& per Bal. in rubr. C. de uerb. sign. ¶Super c.cæterum. nihil est addendum:ideo sequitur c.præterea.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Capitulũ an possit cognoscere de causa matrimoniali.et nu.2.3.*
4 *Testis an possit corrigere errorem suum.*
5 *Officialis qui semel denunciauit, an compellatur coram alio iudice deponere,uel iurare.*
6 *Actus si fiat cum inhabili per eum, qui potuit dispensare, an uideatur cum ipso dispensatum.nu.7 & 8.*
9 *Princeps quando promouet scienter inhabilem,quid requiritur.*
10 *Incontinenti.hoc uerbum quot modis sumatur.11.*
12 *Testis quando corrigit incontinenti, non statur correctioni simpliciter,sed iudex debet attendere modum correctionis.*
13 *Testis si ante testificatum alloquatur partem, an ex hoc diminuatur eius fides.*

CAPITVLVM VII.

PRæterea. ¶Testis synodalis,q corã ordinario super matrimonio deposuit,non cõpellitur iurare super eo corã delegato. Hoc primò. Et ꝓpter superuenientẽ infamiam à testimonio qs repellit. Hoc secundò.potest testis,si errauit,incõtinenti, nõ ex interuallo dictũ suum corrigere.H.D.& materia expedietur
1 cum gl. ¶In † tex.ibi, uel tuo capitulo. Not.ꝙ capitulũ potest cognoscere de causa matrimoniali: sed intelligunt hîc Doc.si sedes episcopalis uacat,uel ea nõ uacãte,si fortè hoc habet cõsuetudo:aliâs talis cognitio pertinet ad episcopũ,ut est tex.in c.accedentib⁹.ĩ. de exces. præla.& no.Spec.in tit.de rescrip.præsent.§.ratione aũt formæ.uer.nunc ad instructionẽ.& Archi.& Ioã.And.& Dom.in c.statutũ.§.cũ uerò.de rescrip. in vj. & do. Ant. & do.Abb.& Imo.in c.causam matrimonij.s̃. de offi.de leg. ¶Et secundũ hunc intellectũ Doct.istud fallit primò,nisi uacaret sedes,& idẽ tenent do.Ant.& Imo.in c.
2 Alberic⁹.ꝑ illum tex.s̃.tit.ꝓxi.¶Secũdò fallit,nisi † hoc habeat inferior ab episcopo ex consuetudine præscripta,secundũ istos,& do.Abb.in d.c.causam.& gl. j. in c. literis.s̃.de restit.spo.& ibi ꝑ do.Abb.in iij.col. post do. Ant.contra Host.ibi.Facit.c.auditis.ĩ.de præsc. & quod ibi not.& quod latè no.do. Ant.in c. cùm contingat. in
3 viij.col.s̃.de fo.cõpe. ¶Tertiò fallit,nisi † Papa alijs cõmittat,prout facit in c.ueniẽs.de eo,q duxit in matri. & in c.proposuisti.s̃. de ꝓbat.& in c.j.ĩ.de cõsang. & affi.& in c.ex tenore.s̃.tit.j.& in c.ex literis.s̃. de resti. in integ.licet hodie stylus curiæ aliter se habeat,secundũ Arch.in d.§.cùm uerò.¶Quartò fallit,nisi episcop⁹ talẽ causam alteri delegaret,secundũ do.Abb.in d. c. ex literis. in ij. no.ꝑ illum tex.¶In tex.ibi,studiosè. No.ꝙ illud dicitur fieri studiosè,quod fit ex certa scientia & deliberatè. Et istud facit ad statuta,secundũ Bal.hîc dicentem,ꝙ si statutum punit studiosè facientẽ falsam scripturã, intelligitur per certã scientiam,nõ per errorẽ facti: & dicit esse bonam gl.in l.j.in fi.ff. de abigeis.& in l. illud.ff.de libe. caus.Et hoc uerbo utitur etiã tex.in c.qualiter.s̃.de pac.
4 ¶In † tex.ibi, incõtinenti correxerint. No.testẽ nõ posse corrigere dictũ suũ ex interuallo.Et de hoc faciunt se stum Bal.& do.Abb.hîc.Potest aũt incõtinẽti, ut in eo. tex.ꝑ quem infertur, ꝙ ubi pars reuocat confessionem suã incontinenti,nõ cogitur docere de errore, attẽto ꝙ facilius pars reuocat confessionẽ,ꝙ̃ testis dictũ,per d.c. fi.s̃.de cõfes.ubi ex interuallo confessio reuocatur, docto de errore:secus in dicto testis, ut hîc: & ita ꝑ istũ tex. tenet gl.in uerbo,iusta causa.in fi.in c.fi.de iureiu.in vj. & ibi Do.post alios in v.col.& do.Ab.hîc,& in c.cũ causam.in ij.col.ubi hoc sentit.gl.v.ĩ.de app.& do. Abb. in d.c.fi.in ult.col.s̃.de confes.& Host.Ioã.And. & do. Ant. in c.ex literis.ĩ. de diuor.& Ro.consi.ccccxxxij. incip. ut consultatio.& in l.si uerò.§.de uiro.in xxxj. fallentia, ff. sol.ma.& in l.j.§.si qs simpliciter.in v.col.ff.de uerb. ob. & do.Abb.in c.scriptũ.in v. col. s̃. de elec.& Bal.in c.j. s̃. de iudi.Et idem de cõfessione ꝓcuratoris probat glo.j. in d.c.scriptũ.quam facit ibi sing. do.Abb. Debet tamẽ iudex attendere modũ,ꝑ quem pars errorẽ corrigat,se-
5 cundum Inno.hîc,quem ualde no.do.Abb.¶In † gl.in uerb.aliter.in fi. Declara istam gl. cum duab. seq.ut hîc elegantiùs cæteris ꝑ do.Abb.concludentẽ,ꝙ officialis, q semel denunciauit, nõ compellit̃ corã alio iudice nec deponere,nec iurare:sed ubi aliæ ꝓbationes deficerẽt, non solùm cõpellitur deponere,ut dicunt gl.Inn.& cõmuniter alij:sed etiam iurare:qa licet semel testis deposuerit iuratus, tñ iterũ super eodẽ examinatus ab alio debet iurare,ut dixi in c.fraternitatis.in iiij.no. & in c.ꝑ tuas.in fi.in c.præsentata.s̃.tit.j.post alios Doc.nec ꝙ sufficit in istis officialib.iuramentũ à principio officij præstitũ,per tex.in §.in his.in authẽ.de fi. instr. ubi dicitur, ꝙ si dubitatur,an instrumentũ in iudicio ꝓductũ fuerit confectũ per tabellionẽ assertum, debet ille tabellio suo iuramento recognoscere suũ instrumentũ , si sic nõ sufficit primũ iuramentũ.Et per illum tex. quẽ not. hîc do.Abb.dubito de eo,quod signãter dixit Bal. hîc, qui ꝓpter opinionẽ gl.hîc & sequaciũ dixit, ꝙ notarius, q iurat in principio sui officij scribere instrumenta uera, nõ falsa,si ꝓducatur in testẽ super suo instrumento uerificando,nõ cogitur iterũ iurare.Allegat l.si quis decurio.C.de fal.quæ l.probat ꝑ notariũ probari ueritatem instrumenti:sed nõ,ꝙ non teneatur iurare. Subdit etiã Bal.hîc,ꝙ omnes,quib.cõmittuntur scripturæ faciendæ,debent iurare suũ officium legaliter exercere.Et dicit esse gl.solennẽ in l.quædã.§. nũmularios.ff. de eden. & facit c.ad audientiã.ĩ.de prescrip.Et si diceretur,ꝙ depositio facta ꝑ talem synodalem testẽ coram episcopo, deberet ꝓbare super eo corã alio iudice, per c. causam. el j.cum materia,s̃.tit.j.ubi acta decisoria,prout attestationes,faciũt fidem corã alio iudice,respondet hîc dupliciter Imo.primò,ꝙ in prima depositione non deposuerunt ut testes,sed ut denunciatores, ut hîc per Imol. Vnde non iurant parte præsente,iuxta c.ij.s̃. tit. j. Facit, quod no.Inno.in c.bonę.el j.s̃.de elec.& Bar.in l.fi.ff.de quæstio.quos retuli in d.c.causam.in princ.j.fallentiæ. ¶Secundò respondet,secundum Goffr.hîc,ꝙ si ex depositione facta corã ordinario sufficienter instruit̃ causa corã delegato, nõ debent amplius isti cogi deponere: qa esset superfluitas,contra c.ij.& c.ad nostrã.s̃. tit.ij. & licet do.Card.hîc sequatur expressè hoc dictũ Goffr. tamen Imo.dicit primã solutionem meliorẽ:& illam sequor,& idem tenet do.Ab.hîc in notabilibus,dum dicit,ꝙ ad denunciationẽ istorum nõ fertur sententia, ꝑ istum tex.Et scias,ꝙ Imo.& cõmuniter alij tenent opin. gl.ꝙ non cogatur iterũ iurare,si semel iurasset in specie super denunciatione, facta occasione officij. Et fortè istud ꝓcedere posset,ne tertiò iurent,ex quo ultra generale

c. præterea.

rale iuramentũ adhuc iurauerunt coram ordinario.Et, ut latè deducit hîc Imol.licet text. dicat eos deposuisse, nõ dicit,ꝙ tunc iurauerint: & ideo, si etiam tunc iurassent,resultaret ex eo,quod dixit notabilis limitatio ad illud,quod testis secundò iuret in alio iudicio,ut nõ ꝓcedat tertia uice,quando scilicet super eodẽ bis iurasset:& esset ualde pulchrũ.Tamen doctores hoc nõ tangunt:ideo non firmo:qa uidetur eadem ratio in omni alio iudicio,per l.ij.ff.iudicatũ solui.cum alijs,de quib.
6 in d.c.præsentata.¶In † gl.in uer.à ꝓhibẽdo.in fi.Quare aũt isti repellantur propter infamiã sequẽtem; & nõ propter præcedentẽ,respondet hîc in effectu Innoc. qa superior eum promouendo uidetur super infamia tacitè dispensasse:& sequũtur hîc do.Ant.Imo. & do. Ab. ponderantes ex hoc dicto, ꝙ superior assumendo aliqualem inhabilem ad aliquod officiũ,uidetur secũ dispensare.Et idem sentit Inno.in c.diuersis.ĩ. de cle.coniug.ut hîc per ipsum. Sed aduerte:qa super infamia nõ dispẽsat inferior à principe,ut ꝑ Inno. & alios in c. cùm te.ĩ.de re iud.Vnde oportet dicere,secundũ do.Car. hîc ultra alios,ꝙ in testib. synodalib. assumptio in officio facit eos non posse excludi propter infamiã præcedentem:& tunc operatur hoc authoritas istius iuris: quod no.secundũ eum:sed ista sua cõsideratio potest habere locum in infamia incursa ꝓpter crimẽ,in quo episcop⁹ potest dispensare, aliàs non:qa qui potest dispensare, potest infamiã tollere,secundũ gl.pe. in c.ij.q.xv.q.viij. & declarat pulchrè Dom.in §.hinc colligitur.in ult.col. ij.q.j. Quæ aũt sint illa crimina, dic ab adulterio, ĩ.ut ꝑ do.Abb.diffusè in c.at si clerici.§.de adult.s̃.de iud.¶Et ideo cõsiderando solutionẽ Inno. infertur ad id, quod no.do.Abb.hîc.Sed intellige,secundũ Host. procedere dictũ Imo.in infame notorio,uel saltẽ famoso: qa promotio facta de ipso habet uim dispensationis: secus in occulto:qa tunc uidetur imputandũ testi,q hoc tacuit: arg. notatorũ in c. exposuisti.s̃. de corp.uitia. & in c. cũ non ignores.ĩ.de præbẽ.Et hoc multũ no.do.Abb.hîc: & re uera est materia longa, utrùm superior ꝓmouendo inhabilẽ simpliciter,uideatur secũ dispensare:sed in effectu transeo cum hîs,quæ scribit do.Abb.in c.fraternitatis.ĩ. de schismaticis. Et hîc ualet,
7 ꝙ † distinguatur[a] inter principẽ & inferiorẽ:nam si princeps ꝓmouet notoriè inhabilẽ,uidetur tacitè dispensare,per l.quidã consulebãt.ff.de re iud. & in l.idem Vlpianus. ff. de excus. tut. Nec requiritur causę cognitio,cùm in eo sufficiat sola uoluntas,ut no.Inno. in c. cùm ad monasteriũ. post med. ĩ. de statu mo.Ignorans aũt inhabilitatem nõ uidetur dispensare. Hoc est dictum post Host.& no.gl.in uer. literarum.in c.statutũ.in prin. de rescrip. in vj.Et sic intellige c. si eo tẽpore. eo. tit.
8 & lib.¶In † inferiore aũt à principe oportet,ꝙ præcedat causæ cognitio: aliàs iste actus tacitus nõ debet plus operari,ꝙ̃ expressus.Etiam in inferiore dispẽsante requiritur causa, secũdum Inno.in d.c.cùm ad monasteriũ. & gl. j.in fi.in c.si q sine examinatiõe. lxxx. dist.& ita teneas: Et quod dictũ est de principe, posset extensè cõfirmari ex diuersis dictis Doc.sed per te uidebis, quod no.Bal.in l.bonorum.la ij. post princ.C.qui admit.& in l.eam, quam. uers.decimò quæro.C.de fideicõ.& in c.j. per quos fiat inuesti. in l. imperialis.§.similes.post Bar.ibi, C.de nup. & in l.rescripta.C.de precib.impe.offe.& in l.Barbarius.ff.de offi.præto. ubi respondet ad illum tex.Et secũdum prædicta reducas in simul, quæ habentur per gl.in uerbo,cõcubinas.in c.qui in aliquo.l.dist. per gl.in c.ueniens. s̃.de fi.presbyt.& ibi latè ꝑ do. Ant. post Inno.per Ang.& Imo.latè in d.l. quidã. per Domi. post glo.in c.j.in ult. col.de æta. & qual. in vj.& in summa,xliiij.dist.per gl.& Bar.in l.uniuersis.C.de preci.impe.offer.per gl.fin.in c.literas.ĩ.de conces.præbend. per Anan.latè in c.fraternitati.prællegato.per gl.in c.si seruus.el j.liiij.dist.& omnino per Cald.in tit.de rescr.consil.viij.quod incipit, An existens. & in tit. de regularib. consi.xxij.quod incipit,Papa reseruat.& Dom. in d.c.si eo tempore.in j.col. & Rotã in antiquis, conclus. xxxv. incip.Item no.ꝙ episcopus.¶Et nõ omitto tria in proposito. Primò, ꝙ actus principalis, qui est in pati, non inducit dispensationẽ,sed solùm actus,q est in agere.Ita dicit do.Ant.in d. c.ueniens.in ij.col.per id,quod no Inno.ibi,& in c.olim.el j.s̃.de restit. spol. ubi ita limitat c.gratum.cum simil.suprà,de offi. dele. & hoc dicit ibi. do.Ant. esse bene menti tenendũ. Quod tamẽ declara secundum not.per do.Abb.in c.cùm iamdudum.in fi. de præben.& do.Ant.in c.quia circa.de consang.& affi. cum concor. ¶Secũdò dic,ꝙ solus actus promotionis inducit dispensationẽ:alius aũt non consuetus fieri cũ inhabili non inducit dispensationẽ, uel habilitationẽ, ut in cl.si sumus.& ibi glo.in uerb. approbare. de sent. excom. Facit tex.in l.libertus aduersus.ff.de in ius uoc. per quem dicit ibi Ang.ꝙ princeps dando iudicem delegatum supplicanti nõ facit eum habilẽ ad agẽdum,
9 si aliàs est inhabilis. ¶Tertiò † scias, ꝙ ad hoc ut princeps dicatur promouere scienter inhabilem,oportet ꝙ de certa scientia appareat: aliàs non præsumitur, licet apparẽre potest,etiãsi hoc uerbum Ex certa sciẽtia,non apponatur,ut per Rotam conclus.cccxxxij.incip. Licet Romana curia informis.de quo per Bal. in c.j. in ij.col. per quos fiat inuest.& in l.fin.in j.col.C. sen. rescin.non posse.& in l.eos.in prin.C.de app.& glo.in uerb. literarum.in c.statutũ.in prin.de rescri.in vj.& ibi per Domi. & per gl.in cle.ij. de rescrip.cum cõcor. de quibus aliàs dicetur:qa multi tenẽt aliter,sed hoc cõmunius.Et prædicta habeas in promptu. ¶Et ex eo,quod dicit Host. imputari testi,q inhabilitatẽ tacet,colligit hîc do.Abb. ꝙ imputandũ est ei,q assumitur ad officiũ publicum,si non detegit inhabilitatẽ suam:& dicit se reperisse Bart. idem tenentẽ in l.ij.C.si seruus,uel liber.ad decur.aspir. lib.x.Et ibi dicit,ꝙ ex hoc puniri potest per illum tex.& hoc dictum Bar.sequitur etiam do.Abb.in c.fi.ĩ. de cõiug.seruo.& in c.sciscitatus.in pen.col. de rescrip.& in c. consulti.in pen.col.de procur. & adde tex.gl.& Bar.in l. generali. C. de tabul. lib. x. ubi habetur, ꝙ si notarius patitur se rogari de aliquo instrumento , & ipse sciat se habere aliquam qualitatẽ,uel defectũ, propter quẽ instrumẽta ab eo confecta nõ ualent,tenetur parti ad interesse:quod dicit Bar.esse ualde notandũ.Et adde Bal. in l. Cassi⁹.ff.de sena. ubi dicit, ꝙ infamis repellitur ab omni officio publico,& ab omni dignitate ecclesiastica:& subdit,ꝙ si indignus patitur se eligi cõsentiendo electioni,punitur,per text. quem dicit nõ esse alibi in l. qui cum uno.§.insulam. ff. de re mili. ubi dicit esse pœnam capitis bannito acceptanti officiũ authoritate & utilitate publicũ. Vbi aũt superior scit de inhabilitate, ipse electus non punitur,ut hîc per Host. cuius dictum adde notatis per Anan.qui secundum prædicta, consuluit in c.ꝙ̃ pernicio sum.in ult.col.de usur. ¶Et aduerte,ꝙ licet Host.sentiat, ꝙ ubi infamia est occulta,isti nõ possunt fungi officio,tanquã non dispensati super ea: tamen Imol.hîc tenet contrariũ,per istum tex. simpliciter loquentẽ,licet fateatur,ꝙ in eo remouendo ratione præcedentis infamiæ erit differentia,an fuerit publicè, an occultè infamis,per prædicta. Et in prædictis considera,ꝙ opin.do.Card.hîc,de qua s̃.est ualde tuta pro-
10 pter not.in d.c.cùm te.¶In † gl.fi.in fi.Quot modis su-

a *Distinguatur*] *Adde, ꝙ placet distinctio ista,uidelicet ꝙ aut loquimur in Papa, uel Imperatore, & tunc eo ipso,quòd sciẽter inhabili cõferũt dignitatem, intelligitur eũ habilitare.Et istã distinctionẽ tenuit Bal.in l. Barbarius.in sua repet. ff. de offic. præto.& Bartol.in l.ij.C.si seruus,uel lib. lib. x. Ant. in l.quidã consulebant.ff. de re iud. Lud. Ro. in cons.suo ccxvj. incip.Electio domini Capitanei. Adde gl.in c.statutum. in uerb. Canonicis. de rescr. in vj. & gl.in c. à nobis.de deci.*

matur istud incontinenti, & de plurimis similibus dictionibus, uidelicet Mox, Statim, Illico, Quāprimùm, etc. uide copiosissimè per Ro. in l. j. §. j. ff. de uerb. obl. Sumitur aūt in proposito arbitrariè, secundum Host. & cōmuniter alios hîc, & Arch. in §. quia uerò. xxxv. q. viij. & facit gl. in c. an sit. j. de app. Cōmuniter tamen seruatur,
11 secundū Imo. hîc, ꝙ † ante ꝙ̄ testis alloquatur partē dicitur Incontinenti, & glo. in §. qa uerò. in authē. de testi. & Bar. in l. eos. ff. de fal. & idem Ro. in d. §. j. Si autē testis corrigat, si ex interuallo, non ualet correctio propter timorem subornationis, & stabitur primo dicto, secundum omnes hîc, & Rotā deci. ccxciij. in ci. Si testis in formis. & Bal. in l. iij. post prin. C. de adult. & tunc per istud secundum dictū debilitatur primū, secundum Inno. & Ioā. And. hîc: quod ultimū multùm no. Imo. hîc: ꝓ quo uide, quod singulariter scribit do. Card. in c. ueniens. el ij. in pen. col. s̄. tit. j. ubi dicit, ꝙ ad dictū talis testis corrigentis se ex interuallo nō posset deferri iuramentū parti: quia non est omni exceptione maior: & allegat dictū
12 Inno. Et hoc bene no. ad c. fin. j. de iureiur. ¶ Et † subdit Inno. hîc, ꝙ etiam quando testis corrigit incontinēti, non statur correctioni a simpliciter a, sed debet iudex attendere modū correctionis, ꝑ tex. in c. cùm dilecti. de accus. Et istis adde Innoc. in d. c. cùm dilecti. in uerb. ad inquisita. ubi dicit, ꝙ postquā testis allocut' est partes, nō potest dictū suum mutare: sed priùs potest: quia nō præsumitur subornatio, sed recordatio ueritatis, secundum ipsum. Quē ad literam sequit Bald. in l. presbyteri. la j. in iij. no. C. de episc. & cle. Et ꝙ etiā, si iudex uellet, non posset testis se corrigere, quando est allocutus partē, secundum Bal. in c. publicato. in iij. col. de elec. & in authen. at qui semel. in iij. col. uer. sequit nunc uidere. C. de proba. ubi in materia uide quędam alia: & aliquid etiā ꝑ Bal. in l. quicquid astringen-
13 dæ. ff. de uerb. obl. Si † aūt testis ante testificatum allocutus sit partē, an ex hoc diminuatur eius fides, uide ꝑ do. Ant. in c. cùm causam. in iiij. col. s̄. tit. j. & gl. fin. in fi. d. authē. at qui semel. & Spec. in tit. de teste. §. j. uer. item opponitur testi, ꝙ à quocunqꝫ recipiat. & dicit Roff. in suis libellis in tit. de sena. cōsulto Liboniano. ꝙ si testis fuit instructus à parte, ut uerū dicat, non dicitur subornatus: de quo dicto facit festū Bal. in l. iij. in prin. ff. de testi. & in l. fi. s̄. eo. tit. & in l. fi. in ult. col. C. si ex falsis instr. & c. licet causam. in xj. col. de proba. & in l. data opera. in xvij. col. uer. quid si ꝓba. C. qui accusare. & dicit do. Ant. in c. uestra. j. de coha. cler. ꝙ testis dicitur subornatus, si pars primò docuit eū dicere, ꝙ sit notoriū. Quod aūt dicitur hîc, testē ex interuallo posse se corrigere, intellige, quando tractatur de correctione, & secundū dictum suū se non cōpatitur cum primo, ut latē per Imo. & Roma. in l. q bona. §. si quis stipulatus. ff. de dam. infec. per id quod no. ibi Iac. de Are. Bar. & Ang. dicentes, ꝙ si testis interrogatus de loco, & ipse dicit se nō recordari, & iterū alio tempore interrogatus, dixerit id fuisse certo loco: ipse non ex hoc incurrit falsum: qa potest esse, ꝙ ipse secundi dicti de hoc habuit memoriā, & non ipse primi, & sic nō mutat, sed potiùs addit: & idem ꝓbatur in c. j. quid sit inuestit. & ibi Bal. facit illū tex. sing. ad hoc in uerb. reminisci. & Ang. in l. quidam tabularū. ff. de fur. ꝑ illum tex. pro alijs allegatis per Roma. in d. §. si quis. & facit, quod dixi in c. cùm in tua. in fi. s̄. eo. de notis feud. ubi dicit, ꝙ testis, q dixit heri, Nō credo, potest hodie dicere Credo. facit glo. in l. de tutela. C. de in integ. resti. min. & quod ibi not. Bal. & Salic. Sed aduerte: qa si isti intelligūt, ante ꝙ̄ testis alloquatur partem, ista sunt clara: si aūt postquā est locutus parti, sunt magis dubia: qa Ioā. And. do. Abb. & Imo. hîc dicūt, ꝙ ille, qui addit post locutionē factam cum partibus, auditur, sed minus ꝓbat. Et est limitatio notabilis ad istum tex. Et adde secundum Bal. hîc, ꝙ si testis est notæ fidei & authoritatis, potest se corrigere ante ꝙ̄ testimonia sint publicata, nō pōst. Iurabit tamē, ꝙ cum nemine sit locutus, arg. c. ultra tertiā. s̄. tit. prox. Ex quo crederem, ꝙ testi dicenti se nō fuisse cum parte locutū, incumbat probatio. Nec prędictis obst. ꝙ ex interuallo confessio reuocetur ut erronea, C. de iur. & fac. ign. l. error. & c. fin. s̄. de confes. quia loquūtur in parte, quę sæpe uariat, nō in teste, ut l. qui familiæ. ff. famil. ercisc. & l. edita. C. de eden. Sed ueritas de qua testis iurat, non recipit contrarietatē, neqꝫ diuersitatē, secundum Bal. hîc: pro quo etiam facit: qa sicut pars postquā didicit attestationes etiam citra publicationē impeditur producere, ut diximus in d. c. ultra tertiam. ita si testis sit locutus, prohibetur super eo testificari timore subornationis. ¶ Extra gl. reassumit hîc Bal. plenissimè dicta do. Ab. & ea quæ scribit Bar. in d. l. diuus. ff. de custo. reo. de materia officialium, q sunt publici denunciatores maleficiorū ad instar testiū synodalium, de quib. in hoc text. Et eorum dictis plurima addi possent: sed quia opportunè dixi aliâs in c. sicut olim. j. de accus. ideo prætereo. Sed pondera bene, quod dicit hîc do. Ab. ꝙ denunciator solus non potest plenè probare, cōtra Bar. ubi s̄. qa pro Bart. possunt adduci ea, quæ not. do. Abb. & alij in c. proposuisti. s̄. de proba. dum dicitur, ꝙ ex forma statuti stari potest iuramento secundum personarū qualitatē: nec tollitur facultas probandi contrariū, ut ibi, ubi de hoc non esset statutū, adhuc trāsire posset opi. Bar. qa loquitur in leuibus: & facit l. leuia. ff. de accus. In reliquis dic, ut per do. Abb. Et qa duo capitula sequentia expediuntur cum materia c. dilectorum. ideo ad ipsum uenio.

Correctioni simpliciter] *Adde Bar. idē tenentem in l. eos. ff. de fal. in j. col. in uer. itē opp. ubi expreßè dicit, ꝙ testis potest corrigere dictum suum incontinenti, si iustam causam erroris et correctionis alleget: & hoc iudic. uideatur, qd' not. qa sæpius in practica.*

SVMMARIVM.

1 *Testes nominare debet is, qui petit eos compelli ad testimonium ferendum.*
2 *Mediatores & proxenetæ an & quando compellātur ferre testimonium.*
3 *Testes an poßint compelli deponere in causa criminali.*
4 *Testis si inductus pretiosè subtrahit à testificando, iudex potest contra eum procedere, tanquam falsarium.*
5 *Testis, qui non est examinatus, licet latitet, ut ueritas nō inueniatur, non est falsarius, sed dolosus.*

CAPITVLVM X.

DIlectorum. ¶ In criminalib' testes non compelluntur. H.D. secundū cōmunem allegationē.
1 ¶ In † tex. ibi, nominati. No. secundū Bald. hic, ꝙ ille, q petit compelli testes, primò debet monere ipsos: & est ratio: qa non debet cōpelli, nisi monitione præmissa: & si moniti nō se excusant, tunc est præsumpta malitia, secundū gl. hîc in c. peruenit. el j. s̄. eo. quod tamen procedit in ciuili, ut fuit dictum in c. j. s̄. eo. & dicit Bal. hîc, ꝙ habens iustam excusationem, si non comparet, cùm eam posit allegare, cōtumax est. Allegat l. ci-
2 ues. & l. hi, qui ad ciuilia. C. de ap. ¶ In † glo. mag. ibi, ex mediatoribus. & sic uult gl. ꝙ mediatores, seu proxenetæ non cōpellantur ferre testimoniū, nisi ambæ partes consentiant: & sic de consensu utriusqꝫ partis possunt cōpelli: & multò fortiùs poterunt tunc testificari. Si aūt altera pars cōtradicat, tunc clarū est, ꝙ non cōpellitur proxeneta testificari. Sed an tunc posit testificari? glo. tenuit, ꝙ sic, in §. quoniā. in authen. de testi. Cōtrarium uoluit gl. in §. in his. uer. ꝙ si neqꝫ. in authen. de fi. instru. Et in contrariū uidet esse tex. cum gl. pe. in c. j. de testib. in vj. ubi uidetur speciale, ꝙ in casu illo admittatur ꝓxeneta inuita altera parte. Et pro hoc facit, ut tetigit hîc Ioā. And. Ratio gl. in d. §. quoniā. in uolente sponte testificari parte inuita, habet locū hîc: nam, secūdum gl. ibi non cōpellitur altera parte inuita: qa præsumitur, ꝙ habeat affectionē ad actum, ut ille sortiat effectum, ut habeat salariū, si quod percipit, uel si aliâs impugnat, imputetur ei, qa minus cautè se habuerit: quæ ratio etiam uidet militare, ut sicut non cōpellitur ratione dictę affectionis, ita nec uolens testificari admittitur parte inuita, secundū Imol. hîc: cui adde, quæ allegaui in c. cùm à
3 nobis. in fi. s̄. tit. j. ¶ In † ea gl. in fi. Multa scribuntur hîc ultra gl. in quæstione ista, an in causa criminali posit testis compelli? de quib. dic, ut per omnes hîc, & præsertim Imo. & do. Abb. Et quāuis do. Ab. tenuit in effectu, ꝙ sic, quando ueritas aliter sciri nō potest, tamē doctrina Bal. hîc uidetur elegātior: nam post multa dicit pro uera cōclusione tenendū, ꝙ sit arbitrarium, an testes in criminali cōpellantur, an non? nā si testi imminet magnum periculū, non debet eum cogere. Si em̄ non tenetur testificari in præiudiciū coniunctorū, in l. l. Iulia. ff. de testib. multo minùs in præiudiciū suijpsius. Fuit em̄ motiuū Papæ hîc, secūdum eum, ex quadam æquitate Canonica: qa ex testimonio capitali cōtrahitur capitalis inimicitia, c. cùm P. j. de accus. quā inimicitiā unusquisqꝫ sapiens euitat, nec debet se exponere periculo ꝓ causa aliena, l. si quando. C. de testib. l. sed & si quis ex signatorib. ff. quēad. test. aperi. qa ordinata charitas incipit à seipso, l. pręses. C. de seruit. ¶ Si aūt non imminet magnū periculū, tunc debet cōpelli ꝓpter fauorē reip. ne delicta remaneant impunita, ꝑ rationes quas etiā adducit do. Ab. ¶ Et de materia uide Doc. post Arch. in c. ut officiū. §. uerū. de hæret. in vj. ubi dicunt, ꝙ in causa hæresis possunt testes cōpelli. Et ad istud, qd' dicit Bal. de periculo, fortè obuiari posit ex ijs, quæ no. Do. post Host. in c. j. de homi. in vj. uidelicet quod tales testes nō publicētur, & ex hoc remedio tolleretur distinctio Bal. qa imo semper esset locus cōpulsioni. De quo dixi in c. ij. in vj. limitatiōe, s̄. tit. j. ¶ Et de materia uide etiā Dom. in c. j. in prin. ip iij. col. de sent. excō. in vj. & Archi. & Domi. in c. statuendū. ij. q vj. Inno. in c. super his. s̄. eod. ubi dicit, ꝙ quando delictū fuit cōmissum pendente lite, ne illudatur iurisdictioni iudicū, testes cōpelluntur in criminali: quod dicit ibi do. Card. esse ualde notādum ad limitationem opinionis, quæ habet, testes in criminali non esse cōpellandos: & ex ijs quæ dixi s̄. in d. c. ij. non affirmo illud remediū, de quo dixi s̄. propter tex. in c. fi. de hære. in vj. per quē probatur à speciali, ꝙ in alijs causis criminalib. non debent occultari dicta testiū, uel nomina: qa nimiùm tolleretur defensio rei, & ideo sequor simpliciter doctrinā Bal. ¶ Postremò in materia istius tit. no. quædā ultra Scribentes hîc: & primò, ꝙ licet testis non cōpellatur testificari, tamē potest inuitus compelli ut intersit actui tanquā testis, ut ꝓbatur in l. qui testa. in fi. ff. de testa. no. glo. ij. in c. sacris. quod met. cau. & do. Ab. post alios in c. ij. uer. octauus casus. eo. tit. ¶ Adde etiā, ꝙ licet testis posit cōpelli ut testificetur, tamen non potest cōpelli, ut sic testificetur. Vnde licitū est fieri uim personæ, sed nō dicto. Ita dicit Bal. in l. si quādo. in ij. col. C. de testi. ¶ Adde etiā, ꝙ quando testificātur personæ priuilegiatæ, non est necessariū, ꝙ scribatur in actis, ꝙ deposuerunt sponte: qa nō præsumitur coactio, ubi quis cogendus nō est: imò pręsumitur sponte fieri, secundum Bal. in authē. presbyteros. C. de episc. & cler. cōtra Bar. ibi. Et de istis personis priuilegiatis dicit hîc Imo. aduertenter, ꝙ nunquā cōpelluntur, nisi in subsidium, ut hîc sæpe per eū. Vnde tolli posset una ex rationibus Bal. de quib. s̄. cùm in subsidiū cesset priuilegiū: & subdit hîc Imo. ꝙ curia Romana indifferenter nō cogit testes, ubi agitur de crimine, qualitercunqꝫ de illo agatur: unde nec in rescripto tūc apponit clausulam de testibus cōpellendis. Et allegat Goffr. & Hosti. in summa huius tit. & addit Goffr. secundum eum, ꝙ licet nō apponatur dicta clausula, iudex procedere poterit secundum dispositionē iuris ad compulsionem testium:
4 quod dicit Imo. menti tenendū. ¶ Adde etiam, ꝙ † si testis pretio inductus retrahit se à testificando, potest iudex cōtra eum procedere, tanquā falsarium: & sic timēs testificabitur. Ita docet Bar. in l. j. in princ. ff. de falsis. de qua doctrina uide etiam per do. Maria. in repe. c. qualiter. q. xj. art. cv. j. de accus. & Flori. in l. j. ff. de testi. Et ubi non esset corruptus, cessat istud remedium: quia aliter non punitur de falso ante assumptum officium testificandi, ut not. Inno. in c. j. j. de crim. fal. Sed erit tūc illud remediū, ut puniatur crimine stellionatus, uel ciuiliter parti ad interesse actione de dolo, secundum Bart. in l. presbyteri. in ult. col. uer. deinde hîc uidetur. C. de epis. & cler. Et hinc est, quod not. Spec. in tit. de teste. §. sequitur. in fin. & do. Ant. in c. cùm causam. in vj. col. s̄. eod. & Bal. in d. l. presbyteri. in fi. ubi dicunt, ꝙ testis, qui non uult iurare, tenetur parti ad interesse. Imò dicit Bald. in d. l. presbyteri. ꝙ testis tenetur parti, nedum ratione falsitatis cōmissæ, sed etiam ratione erroris, q est lata culpa in teste, secundum eum, dicentē, secus de obliuione: sed hæc tempera ex notatis per bea. Thom. secunda secundæ, q. lxx. artic. ult. ubi dicit, ꝙ testis illud, de quo dubius est, sub dubio debet ꝓferre: illud uerò, de quo certus est, debet pro certo asserere. Si autē aliquis cum debita solicitudine recogitans existimet se certum esse de eo, quod falsum est, non peccat mortaliter, hoc asserens, licet sit in se falsum: quia nō dicit falsum testimonium per se, & ex intētione, sed per accidens contra id, quod intendit, secundum ipsum. Dictum ergo Bal. potest intelligi, quādo testis cum debita solicitudine non recogitasset. Adde etiam in materia, ꝙ si de uoluntatē partium agitatur processus diebus feriatis ob messes, uel uindemias, non possunt his diebus testes compelli; secundum gl. in l. omnes dies. C. de fer. & eam no. Bal.
5 ibi. ¶ Vltimò † uide Bal. in l. data opera. in x. col. C. qui accusa. ubi multa dicit, sed inter alia, ꝙ testis, qui nō est examinatus, licet latitet ut ueritas nō inueniatur, non est falsarius, sed dolosus: & sic non tenetur l. Cornelia, sed crimine stellionatus. Testes enim nō puniuntur de falso ante quàm dicant testimonium, ut est glo. notab. secundum eum in c. notificamus. xxv. q. vj. quam etiam alleg. Bald. in c. si quis. s̄. tit. j.

c. uenerabilis.

SVMMARIVM.

1 *Quondam. hæc dictio quid significet.*
2 *Coniuratio est prohibita, & quando capiatur in bonam partem.*
3 *Particeps criminis an admittatur in testimonium.*
4 *Iuramentum ubi est illicitè præstitum principaliter fauore hominis, compellitur homo ut absoluat.*
5 *Testimonium non uitiatur, si testis priùs dixit in præsentia partis, quod erat dicturus in iudicio.*
6 *Testis si deponit per quædam uerba, quæ si Latinè scribantur, non habet eundem sensum, tunc debet iudex facere scribi, uel uulgarizari.*

CAPITVLVM XI.

VEnerabilis. ¶ Ad detegendam ueritatem coniurationis cōpelluntur etiā socij iurati. H.
1 D. ¶ In † text. ibi, quondam. No. de di-
a ctione a Quondam, quæ remouet significatum uerbi, cui adijcitur, à præsenti tēpore, ut hîc quōdam clericus, s. & non hodie, ut quia erant depositi. Pro hoc facit l. eius, q in prouincia. ff. si cer. pet. & in l. cui eorū. §. affinitatis. ff. de postu. ubi dicit Sal. quendā obtinuisse, q petebat tanquā non existēs in patria potestate; & hoc nō proba-

a *De dictione*] *Adde tu, ꝙ propter illud Bal. in l. cum acu. C. de fideicom. quærit de notabili quæst. pone: statutum est in ciuitate, ꝙ filij rebellium non possint stare in ciuitate: utrū tale statutum habeat locum in his, q sunt quondam rebellium defunctorū*
3 *filijs*

filij? & concludit, q. non. Adde etiam illud, quod not.Ia. But. & Salic. in l. generaliter. C.de instit. & substit. in §. j. ubi dicunt, si statutũ punit pœna capitis, qui rapit filiũ, q. non habebit locum in rapiente, qui rapuit filium, q patre carebat. Adde, quid econtrà: pone, q. in instrumento dictum sit, Titius quondam Sẽpronij: & in ueritate pater uiuebat: an uitietur instrumentũ? Dic, ut per Bar. in l.j.§.j. in j. col.ff. de oper. no.nunc. ubi etiam do. Alex. Adde etiã, q. instrumentum sustinetur propter dictionem istam, Quondam.subauditam.Ita Bart. in l.eius,q.ff.si. cer. pet.in princ.

uerat: quia inuenta fuit positio quædam partis aduersæ, in qua dicebatur Quondam filius: & sequitur do. Car. hîc: cui adde do.Ant.& Imol.in c.cùm contra.de pig.& do.Ant.& do.Abb.& Imo.in c.ex parte.B.s.de for. comp. & Bart.& Imol.& Ro.in l. j. §. j.ff. de ope. no.nun.& Imo.in c.cùm olim.el j.s.de offi.deleg.& in c.præterea.el ij.de trãsact.& Bal.in l.cùm acutissimi.C.de fideic.& Bar.in d.l.eius,q in prouincia. & gl.in l.diuortia.in uer.uxoris.ff.sol. mat.& do.Abb.in c.cũ scimus. de reg. & Bart.in l.insulã.ff. de acquir.rer.do. & Dom.in c.de his.el ij.in vj.no.j. dist. & in c. si quilibet.in ij. not. iiij. dist. & gl.in l.nec emptio.ff.de contrah.emp. In quib. locis inuenies, q dictio Quõdam, Olim, Dudum, & similes, important rem nunc non esse, nisi subiecta materia aliud suadeat. Et de hoc aliàs
2 latiùs. ¶In † text.ibi, præsumpserunt coniuratione facere. Not. coniurationem esse prohibitã. Ad idem iura allegata in gl.& no.Inno.in c.cùm I.& A.j. de re iudi.& in c.exhibita.s.de iudi.Et est idem, quod cõspiratio. Aliquando tamẽ capitur in bonam partẽ, ut in c. sanè.xvj.q.vij.sed prima fronte censetur illicita, secũdum Doct.hîc: quibus adde Inno.idem tenentẽ in c. j. in j. gl. j.de schismatic.& do.Abb. in d.c. exhibita.in c.quãto.j.de præsum. & Dom. in c.constitutionẽ.de uerb.sig. in vj.& Bal.in l.j.C.de monopolijs. & in c. j. §. conuenticulas.de pa.iura.fir.& Archi.in c.si quis sacerdotũ.xj.q.j.& facit tex.in c.cùm dilecti. j. de accus. & quæ ibi not.Pet.de Anch.& Ana.& ita limitatur regula, estote.cum concor.j.de iureiur. Et est conspiratio quædam confœderatio iurata in præiudiciũ tertij: aliàs aũt uerbum Conspirare, importare potest unanimem consensum in bono opere, l.magistros.ibi, optimorum cõspirante consensu.C.de profes.& medicis.lib.x.& uide Domin.in d.c.constitutio debet.ubi latè post Arch. cõcludit licitam esse coniurationem clericorũ, quę est ad utilitatem ecclesiæ: & multa allegant. Et puniuntur conspiratores in malum in una libra auri, ut in d.§.conuenticulas: & facientes seditionem, uel tumultũ popularem pœna capitis, l.j.C.de seditiosis.l.aut facta.§.j.ff. de pœnis.& in l.conuenticulã.C.de episc.& cler.secũdum Ioã. And.do.Ant.& do.Abb.hîc: quibus adde tex.in l. si qs ingenuã.§.in ciuilib. ff. de captiuis. ubi singulariter dicitur, q seditio, uel tumultus eueniens accidẽtaliter ex ciuili dissensione non punitur, per illum tex. Dixit Bal. in l.j.§.fi.ff.de iusti.& iur. q si statutũ punit morte turbãtem statum ciuitatis, procedit, si principaliter hoc agit: non aũt, si uenit in consequentiã alterius delicti. Et est ratio: quia attenditur quod principaliter agitur, l.si qs nec causam ualde remotã.ff.si cer.pet. Sed istud intelligitur, quãdo occasionaliter & per causam ualde remotam contingit turbatio status: secus, si immediatè & ex actibus proximis est deuentum ad concitationẽ & rumorem populi, secũdum Bal.consi.incip.In Christi no-
3 mine, etc.ex insultu, etc. ¶In † tex.ibi, ad testimoniũ. Nota participem criminis admitti ad testimonium in defectum probationis uolente illo, cui actus criminosus nocebat: & ita testes corrupti possunt produci contra corrumpentẽ etiam ad plenam fidem: quod rarò alibi inuenies, secundum Bal.hîc: cui adde, quæ ipse no. in c. j.circa med. si de inuest.inter do.& uasal. lis oria. & dixi in c. j.s.tit.j. Et ratio est: quia cùm istud non possit per alios probari, admittuntur minùs idonei, iuxta c.cùm dilecti.s.de elec.secũdum do.Abb.hîc. Ex quo uidetur, q ubi per alios potuisset sciri de ista conspiratione, isti non fuissent habiles, per id quod not.do. Ant.& Imol. in c.iurauit. s.de proba.& dixi in c.ueniens. el ij. suprà, tit.prox.quod credo falsum. Vnde melior potest esse ratio: quia, secundum Innoc.in d.c. cùm I. & A. & probatur in c.per tuas. el grande. j. de simo. ubi repelluntur, ut inimici. Sed, ut sæpiùs dixi, huic inhabilitati pars renunciare potest, secundum Bald.in d.l. si quis testibus. ad fin.C.de testi. Ideo nimirum, si uolente parte isti ad-
4 mittuntur. ¶In † text.ibi absoluant. No. quòd ubi iuramentum illicitum est præstitũ principaliter fauore hominis, compellitur homo, ut absoluat, & talis absolutio sufficit, per c.ij.j.de spons. & cum isto tex. concordãt c.j.& c.debitores.j.de iureiur.non tamẽ erat hîc necessaria absolutio: sed fit ad cautelam, ut euitetur opinio uulgi, iuxta c.commissum. j. de spons. ut hîc in gloss.ij. quam sequuntur Doct. quia iuramentum de non reuelando non extenditur ad præstationem testimonij, etiamsi exprimatur, ut habuimus in c.intimauit.& c.cõstitutus. suprà, tit.j.& sic certum erat iuramẽtum esse illicitum: quando autem est dubium, requiritur absolutio formalis: & sic loquitur c. uenerabilem. allegatum
5 in glo.secũdum Imol.& do.Abb.hîc. ¶Postremò † antè quàm exeamus materiam testium, nota adhuc quędam, de quibus non fuit dictum, ubi oportuisset. Et primò not. q non uitiatur testimonium alicuius, si priùs in pręsentia partis dixit, quod erat dicturus in iudicio, ut est text.in c.dilectus.j.de capel.mo.quem ibi no. do. Abb.in j.col.dicens, esse cautelam, ut inducatur priùs ad dicẽdum, quid sciat, uel credat, ne habeat materiam uariandi, secundum doctrinam Bart. in l.eos.ff. de falsis.de qua dixi in c.cùm in tua.suprà, tit.j. ¶Not. secundò, quòd quando testis iurat dicere plenam & meram ueritatem deponendo per famam, dictum suum non probat. Ita dicit glo.not. in l.in bonæ fidei. in glo. magna ibi, sed quid si non interfuit.C.de rebus cre. ¶Not. tertiò, quòd corrumpens testem debet puniri eadem pœna, qua ipse testis falsarius, secundum Spec.in tit.de
6 teste.§.j.uer.& no.quòd corruptiones. ¶Not.† quartò, quòd si testis deponit per talia uerba, quæ si scribantur Latinè, non habent eundem sensum, debet iudex facere scribi, uel uulgarizari, secundum Bart. in l. si quis filiabus.in fin.ff.de testa.tut.per l.j.ff.de uerb.obl. ¶Not. ultimò, quòd capitula, super quibus examinantur testes, debent per examinatorem uulgarizari, si testis ignorat Grammaticam, secundum Domin. in c.septuaginta.per illum text.xvj.dist. Allegat etiam Paul. in cle. ne in agro.§.sanè.de statu mona. Et dum suprà tetigi, si per alios ista conspiratio aperiri potuisset, an isti essent idonei unus contra alium? dic uerum esse, quòd non: quia renunciatio archiepiscopi, per quam tales inhabiles admittebantur, non habilitat socium contra socium: sed admittitur, si res aliter sciri non poterat: & est notabile uerbum ad materiam c.ueniens.el j.s.tit. pxi. & duriùs urget in rebus egestas. Et hoc uide latè j.

De fide instrumentorum,
TITVLVS XXII.

1 *Probatio quæ sit dignior, an instrumentorum, an uerò testium.*
2 *Prohibitus aduocare, an possit consulere in camera.*
3 *Testes quando ueniant appellatione instrumentorũ, & quando nõ.*
4 *Alienatio, hoc uerbum an comprehendat emphyteosim.*
5 *Argumentum ab allusione habet locum, quando non est data aliqua diffinitio.*
6 *Scriptura priuata non uenit appellatione instrumentorum in statutis propter communem usum loquendi.*

CIR-

c.rubrica.

CIrca istam Rubricam primò quæri põt cur nõ præcedat titulum de testibus. ¶Secundò, an in statutis appellatione instrumentorum ueniant testes. ¶Tertiò, quid ueniat appellatione instrumenti. de quibus facio tres conclusiones. ¶Prima conclusio.
1 Ideo † præmisit de testibus, quia dignior est probatio uiuæ uocis, quàm mortuæ, secundum Bal.in rub.s.de testib.& ibi assignat nouem rationes: quare uiua uox est dignior, allegãdo Hierony.in prolog.Bibliæ, & Cassiodorum, quem etiam alle.in l.generaliter.post princ. C.de non nume.pe.& in l. tres denuntiationes.C. quomodo & quando iud. Vnde dicit Inn.in c. cùm P.j.eod. q est contra ius & officiũ tabellionis, q chartæ animalis mortui credatur sine aliquo adminiculo: & ea, quæ constant attestationibus uoce prolatis, faciliùs ponderantur, quã prolata scriptis: quia, secundũ Inn. in c.ueniens.j.de uerb.signifi.ad fi.anima organo uocis exprimit suam uoluntatẽ, & cor est imperator linguæ, secundum Bal.in c.mandatũ.s.de rescri.iuxta illud, Ex abundantia cordis os loquitur: & uox est instrumentũ uolũtatis & intellectus rationabilis, ut in c.ex transmissa.s. de renun. & uoces sunt signa passionũ animi, i. uoluntatũ & noluntatũ, secundũ Bal.in l.de quibus.prope fi. ff.de legi.bonus tex.in l. Labeo.§.fi.ff.de supel.leg.ubi nemo existimandus est dixisse, quod mente nõ cogitauerit: & ideo testis nõ deponit per scripturã, ut dixi in c. de testibus.s. tit. ij. Certiores enim efficimur uocibus, quàm literis, ut eleganter probatur in c. de gradibus. xxxv.q.viij.ibi, donec permittẽte domino ore ad os alloquimur. Vnde quædam probãtur per testes, quæ nõ probantur per instrumẽta. Patet ex allegatis per Rom. consi.cccxlix.inci. dum quæritur.& Io.An.in regula, semel malus.de reg.iu.in vj. & per Fede.consi.cclv. incip. Domine Alex.& Oldr. consi. cxcix.incip.In fundamento.Bal.in l. si hanc.C.de proba. cum cõcor. dum dicunt crimina non probari instrumentis: & tamẽ probantur per testes, propter quod dici potest, q habent se ut excedentia & excessa. ¶Cùm etiam quædam probentur instrumentis, & non testibus, de quibus per gl.in c.j.cũ cõcor.de censi.in vj.& quo ad pœnas impositas loquẽtibus non differt scribens à loquente, ut per glo.iij.in c. constitutionem.de sen.excõ.in vj.& in cle.si summus.in uer.literas.eod.tit.& no.Domi.post Archi.in c.ubi periculum.§.nulli. de elec.in vj.& Bal. & Ro. in l.j.in prin.ff. de uerb.obl. & ibi ponunt de scribente bannito: ex qui-
2 bus sapiẽter infert Io.de Ana.in rub.j.de magi.q † prohibitus aduocare non potest consulere in camera: & idem sentit Ro. in d.l.j. & ita expressè decìdit Ang. in l. j. §.postulare.ff.de postu.maximè, ubi prohibetur aduocare, ut attendat lecturæ: quia pariformiter diuertitur à studio lecturæ, siue causam publicè tueatur, siue priuatim: quamuis aliud dixerit Bar.in l.Paulus.§.Paulus.ff. de legatio. & in l.j.§.j.ff.de postu.& do.Abb.in rub.s.de postu. ¶Secunda conclusio. Propter cõmunem usum loquendi, secundũ quẽ differunt testes & instrumenta, statutũ loquens de instrumentis nõ cõprehẽdit testes. Ita eleganter cõcludit Imo.hîc, & allegat Bar.ita tenentẽ in l.notionẽ.§.instrumentorũ.ff.de uerb.sig. ¶Quòd aũt in statutis attendatur cõmunis usus loquendi, di-
3 xi latè in c.per tuas.s.de proba. ¶Nunquid † aũt circũscripto cõi usu loquendi cõprehenderẽtur testes in statutis ex propria significatione instrumentorũ? Bar.dicit, q sic, in d.§.instrumentorũ.& sequitur Imo.hîc, & facit c.peruenit.s.ti.j.iũcto eo, quod no.Bar.in l.cui eorũ. §.affinitatis.ff. de postu.ubi dicit, q illud quod continetur appellatione alicuius, dicitur esse de propria significatione, non aũt ex interpretatione. ¶Contrariũ tenet do. Ab.in d.c.peruenit.& hîc, & Iac.Bu.in l.ij.in fi. C.de eden.& Spe.de instru.edi.§.j.in fi.ibi, & licet appellatione, quia frustra fuissent facti diuersi tituli. Facit l.si idẽ.C.de codicil. Et sequeretur, q dato termino ad producendũ instrumenta, possent produci testes. Cuius cõtrariũ dicit Spe.in tit.de dila.§.uidendũ.uer.itẽ no. q cũ dato.& dixi in d.c.peruenit. Et sequeretur, q statutũ puniens falsantẽ instrumentũ, pcederet in falsante testes. Cuius contrariũ dixit Ia.Bu.& Sali.in l.j.ff. de fide instr. & q quicquid posset probari per unũ, posset probari p aliũ, q prædicta & q ea quæ scribit Bal. in l. in exercendis.C.de fid.instru. Et pro hac parte, quã sequor, multũ facit: quia tex. in l.j.ff.de fi.instru.dicit, q testes loco instrumẽtorũ habẽtur: sed ista uerba, Accipiat p tali, seu loco talis, denotãt fictionẽ & improprietatẽ, l. interdũ. §.qui tutelam.ff.de fur.l.iure ciuili.ff. de condi.& demõ. facit gloss.in l.mercis.la ij.ff.de uerb.signi. Et ita expressè dicit Bart.in l.si is, qui pro emptore.circa fi.iij.q.principalis, ff.de usuca. Sed ita est, quòd statutum loquens in casu uero non extenditur ad casum fictum, quando illa fictio est inducta à iure communi, & non à statuto, l.iij.§.hæc uerba. cum gloss.in uerb. hæredis. & ibi hoc not.Bart.ff.de neg.gest. bene facit l.fin. C. de his, qui ueniam æta.impe. & c. susceptum.de rescrip.in vj. & latẽ Imo.l.j.§. lex Falcidia.ff.ad leg.Fal. Ergo statutum loquens de instrumentis non extenditur ad testes: quia in materia stricta dispositum de aliquo non procedit in eo, qui habetur pro tali, l.fi. C. de interdic.matri. Vnde dicit Ange.in l.in testamento.ff.de mil.testa. & in l.ij. C.de hære.insti.& Imo.in l.cẽturio.ff.de uulga.& pupilla.& in c. cùm tibi.in fin. infrà, de testa. quòd statutum loquens in intestato nõ habet locum in intestabili: putà, furioso: quia habetur pro intestato, l.j. in prin. ff. de suis & legi. Et sic nõ propriè, sed per interpretationem, nisi aliter se haberet communis usus loquendi, ut per Ang.in d.l.ij. ¶Nõ obst.quòd in his, quæ nõ sunt facti, sed iuris, prout hîc, potest lex facere, quòd qui habetur pro tali, sit uerè talis, ut per Bart.in d.l.si is, qui pro emptore. & do.Ant. in c.nuper.s. de biga.cum cõcor. quia illud est ex fictiõe iuris, quæ nõ habet locum in statuto hoc non fingente, ut dictũ est. ¶Nec obst. q illud, quod continetur appellatione alicuius, sit de propria significatione, ut per Bar.in d.§.affinitatis. quia de facili ostenderetur, illud dictum non esse inexpugnabile: quia dici-
4 tur in c.nulli.j.de reb.ecc.nõ alie.† appellatione alienationis cõtineri emphyteosim, & tamen in materia stricta appellatione alienationis intelligitur de ea sola, per quam omne dominiũ transfertur: quia illa est propriè alienatio, ut per gloss.in l.j.C.de fun.dota. & in leg. fin.C.de reb.alie.non alie.& Bald.in leg.uoluntas.C.de fideicommis.& Pau. de Cas. consi. xxvj.cum simi. ¶Similiter dicitur, quòd appellatione filij [a] continetur filia, l.si quis ita. in princ.ff.de testa.tu.l. si ita sit scriptum. de leg. ij.l.filij. ff. de uerb.sig. & tamen in statutis secus est: quia nõ est ex proprio significatu, ut latè per do. Card. consi.cxxxv. incip. Redemptoris, etc. puto filias.etc. & Pe. de Anch.in repe. c.j.in xlv. char. s. de consti. & Domi. post alios in c. generali. de elec. in vj. ¶Sic etiam appellatione armorum continentur fustes & lapides: & tamẽ secus est in statutis, ut per do. Card.in cle.ne in agro.§.pręfatæ.in v.q.de statu mona. ¶Et si diceretur, quòd istud est ex allusione uocabuli, quia dicitur instrumentũ quasi instruens mentem, & hoc faciunt testes, d.l.j. respon-
5 de, quòd † arguitur ex allusione, ubi non est data diffinitio: aliàs non, ut per Barto. in leg.j. post princ.ff.de acquiren. poss. & dominus Abbas in prooemio Gregoriano, §. Gregorius.

a *Appellatione filij] Adde, q. uerum est, q. ubi lex facit mentionẽ de filijs, ueniunt etiã filiæ, ut hîc p Fel. Vtrùm autem ueniant filij spurij? Bar.in l. generaliter.§.cùm autem. C.de instit.et subst. tenet, q. sic. Contrariũ tenuit Bal. in d.l. generaliter.in §. cùm autem. ubi dicit, quòd tacita conditio liberorũ non includit bastardos: quia legis affectio non est ad eos: & idẽ tenet*

tenet ipse Bal. in l. cùm acutissimi. C. de fideicom. in uerbo, quæro, nũquid. Et ratio est, quia filij, qui ueniunt per subaudituũ intellectum legis, debent esse legitimi: & cum ista opinio. Bald. concor. gl. in clẽ. j. de baptis. in uerbo, liberi. & ibi Scribentes, quæ dicit bastardos non includi in dispõne legali, quãtum ad cõmodũ & honores. Et idem tenet Cy. in l. quisquis. C. ad le. iuliam.

nam aliàs codicillus esset testamentũ attenta allusione huius nominis Testamentũ, quæ est mentis testatio: Insti. de testa. in prin. & hoc est falsum, l. j. C. de codic. quia testamentum diffinitur in l. j. ff. de testa. Sic etiam instrumentum: ut in Spe. in isto tit. §. j. Et posito ꝙ esset uera doctrina Bart. in d. l. cui eorum. generaliter tamẽ, ubi est una notoria differentia inter æquiparata, statutum de uno nõ procedit in reliquo: & ita est hîc: quia differunt testes & instrumẽta plurimùm. Patet ex c. cùm dilectus. j. eo. & ex gl. j. in §. si scriptum. Insti. de inuti. stipu. & glo. mag. in fi. in l. ij. C. de fi. instru. Sed in c. peruenit. el j. §. ti. proxi. æquiparantur largè sumendo, secundũ Io. An. in Spe. in isto tit. in princ. sicut in c. nulli. de reb. ecc. non alie. dicitur alienatio multiplex, quo ad illum effectũ. Et licet tex. ibi dicat contineri, non tamen semper: & hoc posset alijs modis deduci, quos tanquam non necessarios omit

6 to. ¶ Tertia conclusio. Appellatione † instrumenti in statutis non uenit scriptura priuata propter communem usum loquendi, secundum Bar. Bal. & Sal. in l. j. C. de iura. cal. & Lud. Ro. pulchrè consi. xxiij. inci. Nescio, quid dubitationis. per quod infertur ad statutum loquens de gabella ratione instrumenti. Ex propria tamen significatione bene comprehenderetur, secundũ prædictos, & dom. Abb. hîc allegantem Bart. qui mihi hoc non dicit in l. si quis legatum. ff. de falsis. & facit c. cùm dilectus. ij. responso. j. eod. & l. instrumenta. C. de prob. & tex. j. c. prox. iuncta hac rubrica, & eo, quod no. glo. iij. in c. si super. de offi. delega. in vj. & gl. ij. in c. nolumus. lxxxix. dist. cum similibus: nisi fieret mentio de instrumento publico, ut per Ang. in §. si quis igitur. in authen. de fide instru. & per Spec. de instru. edi. §. nunc dicendum restat. in prin. Comprehenditur etiam ex communi usu loquendi omnis scriptura publica, secundũ Bar. in l. in fraudem. §. neq; ff. de iure fisci. inferentem latè, ꝙ falsans acta causæ punitur ex statuto loquente de falsante instrumenta. Et per hoc idem uidetur de scripturis archiuj, ut hîc per Innoc. & do. Ant. in c. ij. j. eod. ¶ Quid autem sit instrumentum, & quot modis nominatur, ponit Spe. in isto tit. in prin.

SVMMARIVM.

1 ☞ *Papa non potest contra ius disponere potestate ordinaria, secus potestate absoluta.*
2 *Instrumenta quot & quas solennitates requirant.* Vide numero 3. 4. 8.
5 *Annus pontificatus debet in instrumento scribi in terris Papæ.*
6 *Locus in quo conficitur instrumentum, an debet scribi in instrumento.*
7 *Instrumentum carens loco, uel tempore, facit saltem semiplenam probationem, si notarius esset mortuus.*
8 *Diem in instrumenti confectione requiri.*
9 *Instrumentum an possit confici de nocte*
10 *Mensis an debet apponi in instrumentis.*
11 *Dies an priuilegijs an apponatur.*
12 *Dies in apponatur in libris rationum.*
Hora an sit apponenda in instrumentis. Post nu. 12.
13 *Signum notarij an sit necessarium in instrumentis.*
14 *Testium descriptio requiritur in instrumento.*
15 *Fallit in quibusdam casibus: ut nu. præcedenti, hoc, & 16.*
17 *Instrumentum confectum debet legi partibus.*
18 *Instrumentum confectum ab eo, qui communiter reputabatur ut notarius, an ualeat.*
19 *Creatio notarij an probetur eo, quòd est descriptus in matricula.*
20 *Instrumentum ut ualeat, requiritur quòd notarius sit rogatus de instrumento conficiendo.*
21 A' *quibus notarius debet esse rogatus, ut instrumentum conficiat.*
22 *Notarius quando possit instrumentum facere de his, quæ aliqualiter spectant ad ipsum.*

CAPITVLVM I.

I scripturam. ¶ Exempla non authentica fidem non faciunt. H. D. secundum do. Car. ¶ Operatur tamen productio exempli nõ solennis, ꝙ si post terminum producatur originale, non dicitur probatio facta extra terminum, secundum Bald. hîc, argu. leg. si donante. §. si sponsus. ff. de dona. inter uir. & ux. quod not. ut dixi in

1 c. licet. uersi. limita quintò. s. de proba. ¶ In † tex. ibi, nõ possumus. Hoc uerum in his, in quibus princeps non habet liberam potestatem, per cle. pasto. de re iud. In alijs uerò procedit istud de potestate ordinaria, secus de absoluta: de qua in c. proposuit. infrà de concess. preben. ut hîc per dom. Abb. & per eundem in simili in c. cùm à nobis. suprà tit. ij. & in cle. j. ad fi. de proba. & in c. inter quatuor. in j. col. suprà de maio. & obe. & Ro. in l. sciendum. ff. de uerb. ob. ¶ Nec obst. quòd consuetudo hoc posset, per c. cùm dilectus. infrà eod. quia consuetudo habet principium uoluntarium: secus, ubi Papa hoc indulget in præiudicium tertij. Vnde dicit Innoc. in c. inquisitioni. infrà de sen. excom. quòd si Papa præcepit aliqd laico, qui nõ est de tẽporali iurisdictiõe sua, neq; ratione personæ, neq; ratione causæ, non tenetur sibi obedire. Et idem est in clerico, quo ad bona patrimonialia, secundum dom. Abb. post dom. Ant. in c. constitutus. infrà de relig. domi. Et hinc est, quòd Papa non posset statuere, quòd inter laicos non seruaretur ordo iuris, secundum gloss. in uerb. ecclesiasticus. in cle. dispendiosam. de iudi. ut per dom. Abb. in c. quod clericus. suprà de fo. compe. & Petr. de Anch. consi. xxv. in j. col. & Cal. in dispu. incipiente, statutis. in pe. col. facit c. duo sunt. xcvj. dist. & c. si duobus. in fi. infrà. de appe. ¶ Sed tamen, ut dixi in d. c. cùm à nobis. in prin. posset Papa, uel alius princeps de potestate absoluta ex magna causa statuere, uel dispensare, quòd exemplum, uel scriptura non authentica probaret, sicut habuimus in cap. ij. suprà de proba. in simili: & facit d. c. cùm à nobis. ubi Papa in testamentis & contractibus uult stare sibi soli testimonium ferenti. Sic etiam in c. quicunq; xj. q. j. datur priuilegium, ut credatur soli episcopo. Et pro hoc adduco: quia nec de iure diuino, nec de iure naturali cauetur, ꝙ exemplum nõ probet, sed solo iure positiuo, cui papa non subiacet, d. c. proposuit. ¶ In gloss. j. in fi. dicitur publica scriptura, quæ est facta à notario solenniter: authentica uerò, quæ non est talis, sed tamen per se sine adminiculo fidem facit, ut plenè per Bal. dom. Car. & Abb. hîc: & Inno. dom. Anto. & Imo. in c. ij. j. eo. Et propter hoc enumerat hîc do. Abb. quæ solennitates requirantur ad substantiam instrumenti: de quibus per glo. in l. generali. C. de tabu. lib. x. & Spe. in tit. de instru. edi. in princ. quarum principaliores refe-

2 ro. ¶ Et † inter alia requiritur inuocatio diuini nominis, maximè in arduis & perpetuis, secundum Spe. ubi s. & ibi Io. An. & Ioan. Fab. in prin. Institut. & Domi. post gloss. j. in c. in nomine Domini. xxiij. dis. & Domi. idem dicentem de snia, in c. præter hæc. xxxij. dist. & idẽ Ro. in rub.

rub. ff. de ope. no. nun. & Ful. in procœmio C. & faciunt multa iura, in quibus inuocatur nomen Domini, maximè tex. ubi hoc sentit gl. in authen. ut præponatur nomẽn Imperatoris. ibi, Deo auctore. cum alijs nõ necessarijs, de quibus per Ro. ubi s. ¶ Sed ꝙ non sit de essentia inuocatio, tenet do. Abb hîc, & Bar. in l. si quis ex argentarijs. §. si initium. in repe. ff. de eden. & Bal. in procœmio. C. in prin. & Bal. & Pau. de Cast. in l. iurisgentiũ. §. quod fere. ff. de pact. & Imo. in rub. ff. de oper. no. nun. quia omissio leuis solennitatis non uitiat, ut per Bar. in l. j. §. fi. ff. de uen. inspic. & in l. fi. in prin. C. de iure deli. cum concor. ¶ Sed dic, ꝙ ratione consuetudinis iusta solennitas est effecta de substantia, secundum gloss. in authen. ut præpo. nomen impera. per quam dicit dom. Abb. in procœmio Decretalium in xij. col. quòd omissio solennitatis ex sola consuetudine introducta reddit actum nullum. Ita etiam no. Ro. & Inn. in dicta rub. ¶ Et si diceretur, In nomine, & non sequeretur aliud circa inuocationem, adhuc ualeret, secundum Bar. in d. §. si initiũ. per l. j. §. si ex fundo. ff. de hære. inst. Et idem, si dicitur Domini, ꝑ cundẽ tex. ut ibi latiùs ꝑ ipsum. ¶ Cui non obst. notata. in c. j. j. de bapti. qa ius illius actus cõstitit in omnib. illis uerbis, Ego te baptizo, etc. ¶ Et ista cõsuetudo debet seruari etiã inter Iudæos rogantes Christianũ de de cõfectione instrumenti, secundũ do. Ant. in c. inter dilectos, in ix. col. j. eo. & in d. procœ. in iij. col. & Bar. in d. §. si initiũ. in vj. col. quia sunt subiecti Romano imperio, l. Iudæi. C. de iudæ. Ergo inter eos seruandæ sunt debitæ solẽnitates, per d. authẽ. ut prepõnat. in prin. præsertim cũ tales solennitates cõcernãt ipsum notariũ, ut ꝑ Bal. in l. si post. in j. col. C. de iur. & fac. igno. ¶ Si eñ esset iurandũ à Iudeis, secus, ut per Inn. in c. & si Christus. j. de iureiur. & Ana. in c. fi. j. de Iudæis. & ibi dixi. Si tũ cõsuetudo nõ esset, nõ teneretur notarius ad hoc. Et ita proce dit opin. Bar. in procœ. ff. & Bar. & Ang. ĩ procœ. C. & Bart. & Imo. in rub. ff. de ope. no. nun. & Bal. in rub. ff. de iusti. & iur. ubi utunt̃ uerbo, Põt. Et de his per Ana. aliquid. j.

3 in rub. de Iudæis. ¶ Itẽ † requirũtur anni Dñi, secũdum glo. in c. inter dilectos. j. eo. & in l. iurisgentiũ. §. quod fere. ff. de pact. & Bald. in d. l. si post. & Imol. in l. j. ff. de his, quæ in testa. del. & Spe. in isto tit. §. instrumentum. uersi. item ꝙ non est. & do. Ant. hîc. Sed do. Abb. hîc, & bene, tenet, ꝙ istud nõ sit de necessitate: & ꝙ c. in nomine Domini. cum simi. xxiij. dist. hoc ponit, ut ex cõsue. & pro ipso allego gl. idẽ dicentẽ in §. si qua uerò. in uerbo, Deo authore. in authen. ut præponatur nomẽ Imperatoris. Et hinc est, ꝙ gl. in l. generali. C. de tabu. nõ enumerat istam inter alias solennitates: qa non reperitur lex, quæ hoc dicat: tamen hoc operatur consuetudo, sicut dictũ

4 est in præcedenti requisito. ¶ Et considera bene, ꝙ † ubi aliter nõ apparẽret de tempore confecti instrumenti, pũt incõuenientia euenire, ut in casu l. ij. C. de non numpecu. uel in casu l. bene à Zenone. C. de quadr. præscrip. cũ similibus: ubi lapsus certorũ annorũ firmat instru-

5 mentum priùs irritabile. ¶ Et scias, ꝙ † in instrumentis Papæ nõ apponitur annus Domini, sed Pontificatus, ut per Io. And. in data Sexti, uer. hîc aduertendum est. & Bal. in procœ. Decr. Et aliquando in instrumentis cõputatur annus à natiuitate: aliquando ab incarnatione, aliquando à circumcisione Domini: & attenditur consuetudo loci, secundũ Io. And. in dicta data, in prin. & Barto. in d. §. si initium. & Imol. in d. c. inter dilectos. ¶ Quid autem sit potius de iure, sunt opiniones, ut apparet ex notatis per gloss. magnam in fin. in l. j. in uersi. indictionis. C. de Iustiniano C. confirman. & Rotam in formis, deci. l. & in antiquis, deci. cviij. & Imol. in l. de diuisione. circa med. ff. sol. mat. & gl. in uerb. ex tempore. in cle. j. de summa trini. & Domi. in c. j. de relig. domi. in vj. & in d. c. in nomine Domini. & Ang. in authen. ut prepõnatur nomẽ imperatoris. in princ. ¶ Et adde, quòd utile est apponere annos; quia ex ipsis colligitur indictio, si est omissa, uel si in ea est erratum: ut de ipsa dicetur in c. inter dilectos. super gloss. in uerb. indictionis. j. eo. ¶ Item requiritur nomen Papæ in terris ecclesiæ: & imperatoris in terris imperij, secundum Io. An. in data vj. lib. uer. hîc aduertendum. & dom Ant. & do. Abb. hîc & glo. pen. in c. quoties. j. q. vij. & Domi. in d. c. in nomine. & gl. in c. inter. j. eodem. & dom. Ant. post Ioan. An. s. in procœ. Decreta. Valet tamen consuetudo in contrarium, secundum Barto. in d. §. si initium. & Ange. consi. cxcviij. & facit tex. in c. cùm dilectus. j. eod. Et si teneremus non ualere, corruerent multa instrumenta. ¶ Cessante uerò consuetudine, utrùm dispositio d. authen. ut præponatur nomen imperatoris, necessitet in terris ecclesiæ, quo ad Papam: uide latè do. Abb. in d. procœ. Grego. concludentem, ꝙ sic, arg. c. j. j. de ope. no. nun. ut ibi per eum subdentem, ualere instrumentum, in quo nominatur Antipapa, si de eius electione probabiliter dubitaẽ, ut ibi ꝑ eũ, & aliquid per Ro. in d. tubr. de ope.

6 no. nũ. ¶ Item † requiritur descriptio loci, in quo conficitur instrumentum, secundum do. Ant. & do. Abb. hîc per text. cum glo. in uer. censeretur. in c. abbate. de re iudic. in vj. Et per illũ tex. dicit Rot. in anti. conclu. cccxcv. incip. utrùm ualeat consuetudo. ꝙ non ualet consuetudo in contrarium: quia est contra substãtialia actus: ideo nulla, ut per glo. ordi. in c. non putamus. in glo. iij. de consue. in vj. de quo dicto facit festum Roma. in l. in illa. ff. de uerb. oblig. dicens per hoc notabiliter limitari generalitatem capituli, cùm dilectus. infrà eod. & idem Roma. in l. de pupillo. §. q nunciat. ff. de ope. no. nun. ¶ Sed attentis prædictis, ubi consuetudo semper attenditur, & in proposito no. Domi. post Lap. in d. c. abbate, & dominus Antõ. in d. procœ. istud fortè non procederet. ¶ Nec obst. gloss. in d. c. non putamus. quia istud non est de substantia, sed de solennitate, quæ differunt, ut per Inno. in c. quod sicut. in gloss. mag. suprà de elec. & Bald. in l. etiam, in j. col. C. de execu. rei iudi. & in repe. l. j. C. de sacrosan. eccle. Et quòd istæ sint solennitates, uide Barto. in l. si quis legatum. ff. de fal. & Bald. in l. j. §. j. circa medium, ff. de eden. & in l. si post diuisionem. in j. col. Vnde non posset consuetudo facere, quòd illud, quod non instrueret, esset instrumentum, l. j. ff. de fide instrum. sed bene potest facere, quod instrumentum non solenne habeatur pro solenni, sicut etiam ex pacto potest omitti dies, l. cùm tabernam. §. j. ff. de pigno. inferendo ad consuetudinem iuxta glo. in rubrica C. de decre. decu. cum simi. nec datur materia delinquendi, quia actus non ordinatur ad hoc: & scriptura priuata potest esse sine loco, ut dicetur infrà cap. seq. ¶ Et quòd de iure circumscripta consuetudine requiratur locus, uidetur text. in §. quantum. in authent. quomo. na. effi. legi. & in c. quoniam contra. in uer. loca. s. de proba. Idem tenet Ang. in l. optimam. circa fi. per illum tex. cum glo. in uer. die. C. de contrahen. & cõmit. stip. & ibi Bal. & Archid. in c. cùm redemptor. xij. q. ij. & Domi. idem dicens de loco loci, in d. c. in nomine Dñi. in j. col. & Imo. idem etiam dicens de loco loci, in c. inter dilectos. infrà eod. quod intellige, ut statim dicam, & cum prædictis concordat etiam Spec. in isto tit. §. breuiter. uersi. post nomen. & Spec. & Ioan. And. eod. tit. §. instrumentum. uersi. quid si locus. & Bald. in leg. contractus. uersic. modò quæritur. C. de fide instru. & dom. Card. in procœ. Cle. prope fi. ¶ De modo autem expressionis loci no. primò, ꝙ si materia, de qua notarius rogatur, nõ exigit, ꝙ cõficiatur specificè in certo loco, putà ante tribunal, sufficit exprimere ciuitatẽ: nõ aũt oportet dicere locũ ciuitatis. Ita probatur in glo. §. itẽ uerborũ. Insti. de inuti. stipu. & in l. optimã. præal. ¶ An aũt sufficeret, ꝙ notarius scribẽret actũ esse in certis imperij, uel ecclesiæ, non expressa ciuitate, uideretur, ꝙ sic: quasi cesset ratio gloss. in uerb. censeretur. in fin. d. c. abbate. Sed contrarium teneo; tum quia hoc non reperitur iure

c. si scripturam.

cautum

cautum:*tum, quia* Domi.poſt Io.An.in d.c.abbate.expreſſè firmat contrariũ,dicens nõ ſufficere, etiamſi exprimat diœceſim ,& nõ eſſet ſapiẽter dictũ dicere,ꝙ illa ſola ſit ratio expreſsionis loci,ſ. quia fortè notarius nõ potuit in eo loco cõficere *inſtrumenta:* nec gl.*ibi* poſuit hanc pro unica,ſed text.in d.l.*optimã*. & in d.*§.itẽ* uerborum. aſsignant aliam, uidelicet ut ſit ſalua facultas uolentis ſe defendere ab inſtrumẽto ſimulato,oſtendẽdo ꝙ eo tẽpore nõ fuit in eo loco:quæ defenſio tolleretur,uel ſaltẽ difficultaret per hanc incertitutinẽ ex defectu expreſsionis loci.¶ Not. ſecundò,ꝙ in his,quorũ cõfectio habet determinatũ locũ,nõ ſufficit exprimere ciuitatẽ, ſed ponitur locus ciuitatis: unde nõ ſufficeret dicere, ꝙ Ferrariæ corã iudice actũ ſit,niſi dicatur antè eius tribunal,ſecundũ Bar.*in d.§.*qui nunciat.& probatur *in* d.c.quoniã cõtra.& in d.c.abbate.Actus enim iudicialis ſit iudice ſedente, l. cùm ſententiã. C. de ſentẽ.l. *iiij,in* fi.ff.de interro.actio.Facit,quod de libello accuſationis habetur in l. libellorũ. ff.de accuſa. Et ex hoc reprehenditur, quod no.Bal.*in* l.cõparationes.C.de fide inſt.ubi dicit, ꝙ ſi poteſt apparêre de loco loci,ut quia conſuetũ eſt illum actũ fieri in certo loco, & nõ alibi,nõ eſt opus exprimere locum,per l.*j.* C. de apochis publicis.Idem ſentit do. Ant.hîc per illũ tex.& nõ bene:quia, ut dixi,actus iudiciales fiunt ad tribunal,& tamẽ oportet ipſum exprimere.Bene uerũ eſt,ꝙ *in* ſcriptura priuata nõ requiritur talis expreſsio, ut not.Ant.j̃. c.proxi.& de ipſa loquitur d. l.*j.* Et idẽ in literis Apoſtolicis, cùm locus,in quo Papa reſidet ſit notarius,nec Papa per loca diſcurrit,ut per Ioan.And. & Domini. in d.c.abbate. dicentes,hoc eſſe potiùs de ſtylo, quàm de *iure*,ut patet
7 in data vj.lib.& in d.c.cũ redẽptor.¶Et *iſtis* adde,ꝙ † inſtrumentũ carens loco,uel tempore, facit ſaltẽ ſemiplenam probationẽ, ſi notarius eſſet mortuus, ſecundum Bar.ſingulariter in l.admonendi.uerſi.quid ſi in inſtru-
8 *mento*.ff.de iureiu.& do.Ant.in c.fi.de iureiu.¶ Itẽ † requiritur dies,ſecundũ gl.in d.authen.ut præponatur.& *in* d.c.inter dilectos.& in d.l.generali.& in l.*j.§.editiões*. ff.de eden.Facit l.*ij.§.* diẽ.ff.quẽad.teſta.aper.& tex.in *§.* item ueborũ. cum gl. *in* uerbo,tota.Inſti. de inuti.ſtip. & i d.l.*optimã in* uerbo,die. Et intellige de die,quo notarius rogatur:nõ aũt de eo,quo cõficit inſtrumentũ,ſecundũ Spe.eo.tit.*§.j.*in ult.col.uer. debet etiã inſtrumẽtũ.& Dom.in c.ut officiũ.§. ad cõſcribendas.de hære.in vj.& Bart.in d.*§.*ſi initiũ.uer.iiij.dixi. Et notatur dies, in quo rogatio concludit,ſi fortè plurib.dieb.duraſſet tractatus rei, de qua fiebat rogatio,ſecundũ Bal.in l.cõtractus.uer.quæro de die.C. de fide inſtru. & Bal. & Imo.in l.ſi quis eũ.*§.j.*ff.de uulga.& pupil.Vnde dicit Bal.in l.ſi uoluntate.per illũ tex.ſing.C.de reſcin.uend.ꝙ ex multis uerbis ad contractũ ſola cõcluſio dicitur cõtractus.
9 ¶ Et † adde,ꝙ de nocte nõ ſunt fienda inſtrumenta,niſi ex cauſa urgenti,ſecundũ Hoſt.Bal.& do.Ab.hîc:quibus adde Inno.& do. Ant.in c.cõſuluit. ubi bo.tex.s̃.de offi.deleg.& Bar.in l.nõ minorẽ. circa prin.C.de tranſa. & Ange.in l.more.ff.de feriis.& Imo.in l.qua ætate. ff.de teſta. Vbi etiã dicunt, ꝙ inſtrumentũ factũ ante mediã noctẽ denominatur à die præcedenti, poſtea uerò à ſe-
10 quenti.¶ Et adde,ꝙ † menſis ponitur,ut in locis præal. ut ſciatur.dies: tamẽ ſi eſſet dies notabilis,non requirit menſis,ſecundũ Bar.in d.§. ſi initiũ.uer.quæro,quid de menſe. ¶ Et quando apponitur dies,nõ requiritur nomen diei,ſecundũ ipſum,niſi ſtatutũ aliud diſponat,ſecundũ Alber.in j.parte ſtatu.q.clv.poſt Dy.in conſi.ſtatuto ciuitatis. pro quo facit dictum Bal.in l.j.ff.de lib.& poſthu.cum cõcor.quas dedi in c.ſuper eo.el j. s̃.ti.proxi. ¶ Et iſtis adde,ꝙ etiã in priuilegijs apponitur dies, ut in c.ſi qua.& ibi bona gl.xxv.q.ij.& no.Spec.eo.tit.*§.* inſtrumentũ.uer.item quod nõ eſt.Et idem in libris rationum,ſecundũ Bal.in rub.C. eo.uerſi.reuertor ad pri-
11 mum. ¶ Et † adde, quòd ſi dies reperitur in ꝓtocollo, ſuſtentatur inſtrumentum carens die, ſecundum Spe. *in iſto tit.§.inſtrumentum.uer.*quid ſi.in no.& gl.in *§.*ſi. in uerbo,protocollũ.in authẽ. de tabel. Et dicetur poſt
12 do. Ant.in c.ex literis.j̃.eo. ¶ Item † adde,ꝙ hora nõ eſt de ſubſtantia,ſecundũ Io.An.in addi.Spe.eo.tit.*§.j.* uer. poſt indictionem. niſi in caſu legis, aut qui aliter.*§.j.*ff. quod uí,aut clam. Prodeſſet tamen ponere ipſam horã ad oſtendendam prioritatẽ,ubi oporteret,iuxta glo.in uerbo,appareat.in c.ſi à ſede.de præben.in vj. & in c.*in duob.in* uerbo,à nobis.de reſcrip.eo.lib.& Bal. *in* l.fin. uer.quapropter interdũ. C. de edic.diui Adria.tol.& *in* l.perſcriptione,uerſi. & eſt ſimile in inſtrumẽtis.C.ſi cõtra ius,uel utili.public. & in l. cùm proponas.*in*.fin. C.
13 de interdict.matrimo. ¶ Item † requiritur ſignũ notarij,ſecundum Bar.*in j.*conſti.ff.& Iac.de Are.& Imo.in l. ad teſtium.*§.*ſi quis.ff.de teſta.& glo.in *§.*ſed & ſi inſtrumenta.*in* uerbo,oportet.in authẽ.de fid. inſtru. & gl.*in §. item* lex Corneſia. Inſti.de publi.iudi.& Archi. in d.c. cùm redemptor.Bal.in l.non aliter.ff.de adop.& *in* l.*j.§.* editiones.ff.de eden.& Bar. & Bal.in d.*§.*ſi initiũ. & Spe. eo.tit.*§.* inſtrumẽtũ. uer.*item* ꝙ non eſt ſignatum.& do. Ab.hîc,& probatur *in* l.fi.C. de aſſeſſo.¶ Et idem in protocollo,ſecundũ Bal.in l.Lucius.in princ.ff.de mili.teſt. & ſentit in l.contractus. C.de fide inſtr.& in l.eo,quod à multis.in prin. C.ſi cert.pet.Etiamſi faceret ſcribi inſtrumentũ per aliũ,ſecundũ Bal.in rubric.C.eod.& in l.ſingulos.ff.de teſtamen.Et poteſt ſignũ poni in fine,uel in principio,ut ſe habet cõſuetudo, ſecundũ Bal.in d.l.nõ aliter,& in d.*§.*ſi initiũ. ¶ Et nõ mutat tabellio ſignũ ſolitum,ſecundũ Bal.in proœ.C.niſi ex cauſa & iuſſu ſuperioris,ſecundũ Bald.in diſput.accuſatus.Nec poteſt uti notarius ſigno alterius,ut per Bal.*ibi*,& Bar.in ſimili in tracta. de inſignijs & armis. cum aliis *ibi* allegatis per Ana.in c.accedens.j̃.de cri. falſi. Dicunt tñ do.Ant.& Imo.hîc,ꝙ omiſsio ſigni nõ uitiat inſtrumentũ, tanquã leuis ſolennitas:& allegant Io.An.in Spe.eo.tit.*§.j.*in fi. cuius authoritas notaretur in practica , ſecundum do. Ab.hîc,licet præcedens opi ſit cõmu-
14 nior. ¶ Item † requiritur deſcriptio te
a ſtium [a], ut per Spe.*in iſto tit.§.ij.*ad fi. & glo.in d.l.generali.& do.Ant.& do. Ab.hîc *limitantes*, niſi conſuetudo releuaret ab hac ſolennitate,ſecundum quod no.Inn.hîc,arg.c. cùm dilectus.
15 infrà.eo.¶ Item † niſi eſſent acta iudicij,per not.in c.quoniam contra.s̃. de
16 proba.¶ Item † niſi fieret inſtrumentum in publico parlamento:quia præſumitur,ꝙ *ibi* fuerint multi teſtes , ut ſingulariter per Spec.eod. tit.*§.* reſtat. uerſi. ſed cùm literis. Et idem eſt fortè de inſtrumento facto corã Papa, arg. l.omnium. C. de teſta.iunctis notatis per Pet. de Anch. *in* cle. paſtoralis. in xj.notabili,de re iudic.& do.Ant.poſt Inno,in c.unico,s̃. de lit.conteſta.& in c.examinata.s̃.de iudi.Et in iſtis caſibus non requiritur etiam ſubſcriptio notarij , ſecundum prædictos , qui etiam dicunt, quòd ſubſcriptio partium regulariter non eſt neceſſaria, ut per Ioan.An. in iſto titu.*§.inſtrumentum.in addi.incip.* Dicit Accur.& facit doctrina Innocent. in c.*j.*infrà. de his,quæ fiũt à præla.ubi dicit,ſubſcriptionem proprijs manib. nõ eſſe neceſſariã, niſi in caſib. à iure expreſsis. ¶ Teſtes aũt deſcripti probant, etiãſi confectioni inſtrumenti affuerũt nõ rogati, per l. ad fidem. ff. de teſti. niſi in caſibus, de quibus *ibi* per glo.& in

a *Item requiritur deſcriptio teſtium] Adde tu, ꝙ, ubi notarius eſt rogatus de actu, non requiritur regulariter ſubſcriptio teſtium : ſed ſatis eſt,quòd nomina teſtium inſcribãtur per notarium, l. in donationibus. & ibi gloſſ. & Bald. C.de dona. & gl. in authen. de hæredi. & Fal. §. ſi uerò. in uerſi. ad hoc. & probatur in c. ij. infrà.eod. niſi in caſibus , in quibus requiritur ſubſcriptio expreſsè à lege. Et ita intelligitur , quod not. gloſſ.in l.generaliter.C. de tabul. lib.x.& in c. quoniã cõtra. de proba. in glo. in uer.duos. de quo oĩno uide notata per*

ta per Bald.in l.j. C.ad Velleia. & per Ioannem An. in addi. Spec. in titul. de inſtrum. edi.§.breuiter.in addi. incip. dicit Accur. & per Cano. in cap. cùm Ioannes.infrà eodem.

l.hæredes.*§.*ſi.ff.de teſt. & *in* authẽ.rogati. C. de teſtibus.& plenè per Spec. *in* ti. de teſte.*§.* j.in penul.col.uer. item quòd non fuit. Extra quos caſus non requiritur rogatio , ſecundum gloſſ. in *§.*de his.iij.q. ix. & Bald. *in* rubr.C. eo.uerſi.quæro ergo, quid de inſtrumentarijs. Et ubi requiritur ſubſcriptiò,quot debeant eſſe teſtes , uide gl. in regula, pluralis. de reg. iur. in vj.
17 ¶ Item † requiritur ex ſolennitate extrinſeca,quòd inſtrumentum legatur partibus , ſecundũ Bar.in l.contractus.C.de fi.inſtr.per illum tex.Et hoc intelligit nõ ſolùm de cõtractibus, qui in ſcriptis celebrãtur,ſed etiã de omni alio actu,in quo requiritur ſcriptura,& ſequitur hîc do.Ab.dicens ſecus in alijs , quæ rediguntur in ſcriptis, non ut ſcriptura ſit de ſubſtantia , ſed ad probationẽ cõſeruandam, ut hîc per ipſum,quẽ limita in caſu c.appellationis.de appel. in vj.¶ Et adde, ꝙ in dubio non præſumitur ſcriptura fuiſſe lecta,per l.quæcunq;,*§.*fi.ff. de Publicia niſi eſſent in ſentẽtia illa uerba,Sentẽtialiter,&c.ut ꝙ Bal.& Ange. ibi,& per Bart.in l.ſciendum.in fi.ff.de uerb.obli.& Bal. in l.fideicommiſſa.*§.j.* ff. de lega.iij. & in l.ſi is, qui.ff.de teſta.& in l.j. C. de ſent.ex breuiſ.reci.& in l.j.in ult.char.
18 C.de fide inſtr.¶ Item † requiritur.ꝙ ſit confectum à notario legitimè creato,ut hîc per Doc.in trantes maximũ & perculoſum dubium, uidelicet ſi negat illũ, qui confecit inſtrumẽtum,fuiſſe notariũ, nec poſſit probari de creatione, an ex eo ſuſtentetur inſtrumẽtum,quia communiter putabatur notarius:& multi tenent, ꝙ ſic,per no.in l. Barbarius.ff.de offi. prætoris. Et ita tenent Inn. do.Ant.do.Car.hîc,& Inn.in c.ueniens.ad fi.gl.maioris j̃.de uerb. ſigni.& Spec. *in tit.* de proba.*§.j.*uerſi.uerùm. & in tit.de inſtru.edi.*§.* reſtat.uer.quid ſi is.& in alijs locis allega. per Io.An.in eo.*§.* uer.& ſcias. ubi uide:& idẽ tenet Bal.j̃.c.proxi.in *j.*col. & Bar. in l.ij.& in l.Barbari°. in ult.col.ff.de offi.præto. & Bal.in l.j. C.ad Maced.& in authen.quas actiones.in fi.C.de ſac.ſan.eccl. & do.Ant. poſt Hoſt. in c. ſignificauit. in pen.col.s̃.tit.ij. & Pau. de Leaza. in c. cùm dilectus.uerſic. circa hoc quæro. j̃. eodem.& ſentit Bald. in l.data opera.uerſic.quid de bannito.C.qui accuſ.& in l.ſolennibus. C. de reſ uend.& in l.non ignorat.C.qui accuſ.& do.Car.conſi.lxxvj.incip. Dominus abbas ſancti Benedicti de Mãtua , &c. & adducit rationem, quã dicit in propoſito nouã:quia ſcripturam eſſe publicam & authenticam poteſt facere cõmunis reputatio loci & conſuetudo, c. cùm dilectus. j̃. eod.etiam ſine inſcriptione teſtium , ut *ibi* not.dicit Innocent.alias inhærendo rigori alterius opinionis ruerent multa inſtrumenta : & iſta ratio urget, ſecundum ipſum , qui de dicto conſilio facit etiam mentionem hîc, & iſtam rationem ſentit Pau.licet ipſe non dicat,in d. c. cùm dilectus. dum dicit illum textum habere locũ in ſcripturis priuatis. Et pro hac parte adducitur etiam,quia diuturnitas temporis facit præſumi de creatione,ut per Innocent.in c.illud.j̃.tit.prox.cum concor. quarum aliquas dedi in c. Albericus. s̃. tit. ij. ¶ Et loquuntur iſti in eo, qui multa fecit inſtrumenta, & longo tempore,putà x.annis:ſecus enim,ſi breui tempore, puta tribus annis, ut per Bald.in l.*j.*uerſi.pone, quidã publicè. C. de fideicom. ¶ Item intelligitur in eo, qui non ſolùm putabatur, ſed re uera potuiſſet eſſe tabellio:ſecus,ſi non potuiſſet,ut quia ſeruus,uel aliàs inhabilis, ſecundum Ange. in l. generali. per illum textum. C.de tabula.lib.x.¶ Et ad d.l.Barbarius.reſpõde,ut per ipſum, & per Bartolum in d.l.actuarios. C. denumera. ¶ Sed fortè etiam in eo , qui non potuiſſet eſſe, procedunt prædicta per rationem domini Cardin. & adde Cald.in iſto tit. conſilio ſecundo. ubi ponit de inſtrumento confecto à ſpurio reputato legitimo. ¶ Et cum

4 iſtis transeo [a],quamuis Bal.poſt multa aliter dicat in l.j.in vj.q. C. de teſta. cum quo concordat Petr. de Ancha. conſi.ccix.& Bart. in d.l.Barbarius. in repet. & in leg. Herennius.ff.de eui. & Bald. in l.*j.* C.de manda.princip. & in d.l.actuarios. de quo etiam per Inno. in cle.*j.* de procura.& Bald. in l. fin.ff. de fid.inſtru.in apoſtillis, & in concluſionibus Spec. in iſto tit. & Angel. in authen.de hæred.& Fal.*§.*hinc nobis. & in authen.de tabellionib. in princi. & in l. iij. ubi bonus text. ff.ad Macedo. & conſi. cxxxviij. & Bald.& Imol. in l. ad teſtium.*§.* conditionem. ff. de teſta. Et pro communi opin.facit glo. in *§.*pen. *in* authen. de tabellionibus. cum cõcor. quas dedi poſt Ananiam in c.fraternitatis.infrà de hære.quæ dicit, quòd ualent inſtrumenta confecta à tabellione priuato,ſi eius priuatio eſt occulta. ¶ Et adde,quòd ſi opponeretur inſtrumẽto delato de partibus remotis, quòd non ſit confectũ à tabellione , oportebit probare,ꝙ ſit tabellio , ſi res non eſt leuis præiudicij , ſecundum Io. An. latè in iſto tit.*§.* reſtat.uer.quid ſi producatur.& dom. Ant.hîc,& Bal.j̃.c.proxi.& aliquid per eundem in Spe. eo.ti.& latè per dom. Car.in cle.*j.in iij.*q.de procu.Vnde ſolẽt fieri literæ teſtimoniales prætoris, ut hîc per Imo. & do. Ant.Pro quibus faciunt.nota.in c.poſt ceſsionem.s̃.de proba.& per dom.Abb.in c.coram.in pen.col. s̃. de offic.deleg. quem retuli in c.ſeries. s̃.de teſti.& per do. Card.in
19 d.cle.*j.*¶ An † aũt per matriculam probetur creatio notarij ? Bal.in l.ij.C.de ſenten.& interlo.omnium iudic. & in d.l.Barbarius.& Salic. & Ro. in l. ſcriniarios. C. de teſta.milit. & Ro. in l.in illa.de uerb.obliga.dicunt, quòd ſic, per l. matriculam. C. de agentibus in rebus. libro xij.Sed contrarium tenet Ioan. And. in Spec. *in iſto tit.* §. reſtat. uer.ut ſcias.& do.Ant.hîc:quia matricula non aſſerit tempore deſcriptionis illum fieri notarium, ſed aſſerit cũ de præterito factum eſſe:ergo nõ probat illum actum præteritum,per notata in authen. ſi quis in aliquo. C. de eden.& per Innoc.in c.quoniam contra.ſuprà de proba.ubi dixi in v. conclusione. Et iſtud uerius per hanc rationem:& iura in contrarium præſupponunt, quòd creatio præceſſerit. Si tamen fieret matricula de creatione, quæ tunc agebatur , ſi eſt ſcriptura publica , probat : uel dato , quòd non probet,tamen ſi probetur deſcriptionem eſſe factam præſente notario,& eo,qui poſſet tabellionem creare, ille eſt in quaſi poſſeſsione tabellionatus, ſecundum dominum Antonium hîc: cuius dicta intelligo , dum modò deſcriptus in matricula exerceat officium : aliàs non gaudet eius priuilegio,ſecundũ Bar.in d.l.ſcriniarios.per l.in honorib.*§.j.* ff.de uacatione munet.in quo tñ do.Ant,aliter di-

a *Et cũ iſtis trãſeo] Adde tu pro clariori intelligentia iſtius q. pone, aliquis in ueritate non eſt notarius , neq; habet priuilegium notariatus, tamen cõiopi. reputabatur notarius, et eſt in quaſi poſſeſsione, quia multa inſtrumenta publica fecit:an inſtrumenta per eum facta ualeant ? Multi Doctor. tenuerunt,quòd ſic: cũ quorum opin.hîc tranſit Feli. Adde tu,quòd communis opi. eſt in cõtrarium:& ſic rẽ probata eſt opin. Felin.hîc, & aliorum Doctorum, quos ipſe ſequitur.Ideo communem opin. intrẽpidè teneas,uidelicet quòd ſine tabellia inſtrumenta nihil ualent , & communis error nihil operatur : & hoc, quando creatio notarij nõ habuit ortum ab habente poteſtatem creãdi notarios. Iſtam opin. tenet Ant.de Piſis, Guil.Ray. Old. in l. Barbarius. ff. de offic. præt. & idem tenet Azo in Summa in authẽ. in ti. de fide inſtr. idem tenet Bartolus in leg.actuarios. C.de nu. & actua.lib.xij.Bartolus in l. Heren. ff. de decu. Bald. in repe.d.l. Barbarius. Salic. & domin. Alexan. in leg. j. C. de teſta.& Ange.in d. l.j. & communiter Doct.hîc. Speculator in tit. de inſtrumen. ed. §. reſtat. uerſicul. quid ſi is. ubi expreſsè dicit, quòd ille, qui non eſt notarius , neque priui-*

c.ſi ſcripturam,

priuilegiũ tabellionatus habet, dato quòd exercuerit officium, communis error nihil prodest: quia cõmunis error non potest eũ facere notariũ, c. j. & ij. de cle. non ord. l. priuatorum. C. de iurisd. omniũ iud. Et *teneo, quòd per istx Spec. uelit dicere, quòd communis error non facit ius in hoc, cum populus non possit dispensare cum notario, qui non est creatus ab habente potestatẽ, cũ instud, creare notariũ. sit reseruatũ supremo principi signũ supremæ potestatis, c. cùm P. tabellio. j. eod. ubi Doc. Ideo error priuatorum, imo cõsensus expressus nihil operatur. Idem tenet Io. And. in addit. Spe. in illo §. restat. in addit. in cip. ad intellectũ. ubi dicit, q. licet q̃ exercuerit officiũ tabellionatus longo tẽpore, nõ sufficit ad probandum, q. instrumẽta per eũ facta ualeant, nisi de potestate sibi concessa à superiore apparet. Idem tenet Imol. in l. ad testamentum. §. j. ff. de testi. Idem tenet Spec. & Ioannes And. in tit. de probat. in §. probare. uersi. illud. Host. in Summa in tit. isto. in ij. col. Cyn. in l. comparationes. C. de fid. instrument. Anto. de But. in c. consultatio. de iure pat. in xiiij. col. in uersi. uenio ad secundum. Et ita tene: quia communis opinio est.*

xit in c. maiores. in princ. j. de baptis. Pro quo faciũt, quæ dixi in c. j. in viij. fallen. s. de proba. de desistente ab actu, qui non perdit nomen. Sed dictũ Barto. est uerius: quia sine exercitio perditur nomen, l. j. in princ. ff. de trib. maximè in istis, quæ quis assumit licitè à seipso: si enim dantur ab alio, uel assumuntur à seipso, sed cum delicto, sufficit semel exercuisse, ut in cõtrarijs: quibus ita respondet Bar. in l. legatis. in fi. prin. de leg. iij. ¶ Itẽ oportet, ut sit solenniter scriptum, secundum Doc. dubitantes, an oporteat, ut sit scriptũ in charta pecudina, uel hordina: & concludo, q̃ non, ut per Bart. in l. in cõmodato. §. sicut. ff. commo. & Spe. in isto ti. §. postremo, uer. itẽ q̃ est scriptum. & Bar. in l. j. in prin. ff. de bo. pos. secundum tabu. & do. Ant. hîc, & Bal. pulchrè in l. donatio. per illũ text. C. de donat. & Ang. & Sal. in l. quoniã indignũ. ubi bon' tex. in fi. C. de testa. Et faciunt, quæ habentur in c. cũ causam. s. de proba. de scriptis in marmore: & per gl. in c. postulatus. iij. q. vij. etiamsi essent chartæ rasæ, secũdũ Bar. in l. chartæ. per illum tex. cum gl. ff. de bono. pos. secũdum tab. & Arch. in c. cùm redemptor. xij. q. ij. Tamẽ ex hoc detrahitur de fide, secundũ do. Anto. hîc signanter: & non seruatur de consuetudine, secundũ Bar. in d. l. chartæ. Pro quibus facit, quod not. Bald. in l. contractus. C. eo. ubi dicit, q̃ propter uilissimam & immundã chartã scriptura est suspecta: unde bullis perforatis non datur fides in curia Romana, secundum ipsum. Pro quo facit c. ij. in fi. j. de custodia eucharistiæ. Et qñ rasura uitiet, dicetur j. eod. ex literis.

¶ Item oportet, ut non sit scriptũ per notas, uel signa, secundũ Spec. in isto tit. §. compendiosè. uer. item q̃ est scriptum. & do. Ant. hîc allegantẽ glo. in uer. notarius. in c. monachus. lxxvij. dist. & l. j. ad fi. C. de emendat. Iustini. C. cum concor. de quibus per eum, & per Bar. in l. quoties. §. j. per illum tex. ff. de hære. insti. Vbi hoc limitat, nisi essent notæ, uel zifaræ usitatę, ut c. pro centum, uel x. pro decem: & dum modò ius expressè hoc etiã nõ prohibeat, ut in casu authen. qd' sine. C. de testa. & in d. l. j. ĩ fi. & idẽ dixit Bar. in l. sed cũ patrono. §. fi. ff. de bo. pos. ti. generali. & in d. authen. quod sine. & habet per Ang. in l. Lucius. in prin. ff. de mili. testa. & Bal. in l. uerbũ, Volo. C. de fideic. & in d. authẽ. qd' sine. aliàs uerba obscura uitiant instrumentũ, ut in dictis locis, & per Bart. & Ang. in l. quicquid astringendæ, ff. de uerb. obl. & qd' no. Bart. in simili in l. si quis filiabus. in fi. ff. de test. tut. & abstinendum est à periculosis imbreuiaturis, ut in Spe. de rescrip. pñta. §. j. & de instru. edi. §. postremo, uer. itẽ opponitur, q̃ instrumẽtũ. & in §. ostenso. uer. quid si imbreuiatura. & latè per Archid. xxv. q. ij. in summa: & aliquid per Ang. in l. bene à Zenone. C. de quad.

præscrip. Et in literis Apostolicis dictiones numerales, quæ præcedunt immediatè calendas, nonas & idus, debent scribi per literas & syllabas: aliâs nõ ualerent, ut in
20 regulis cancellariæ. ¶ Itẽ † requiritur, q̃ notarius sit rogatus de confectione instrumẽti, ut in §. nos aũt, in authen. de tabellio. & per Bar. in authen. si quis in aliquo. in pen. col. C. de edẽ. & gl. in uerbo, requisitis, in cle. j. de iureiur. An aũt in dubio notarius præsumat rogatus, si nõ appareat? dicit, q̃ nõ: quia est solennitas extrinseca, quæ nõ præsumitur, l. quæcunq̃. §. fi. ff. de Publicia. & dixi in c. Albericus. s. tit. ij. & ita tenẽt Inn. do. Ant. & dom. Ab. hîc, & Bart. in d. §. si initiũ. in ult. char. sicut diximus, q̃ testis in dubio non præsumitur rogatus: ut per Cy. in l. hac consultissima. C. de test. & Bar. in l. sciendum. ff. de uerb. obli. & in l. Domitius. ff. de testa. & Spec. in tit. de teste. §. j. circa. fi. uer. sed quid, si in prædictis. & dom. Anto. in c. sicut. infrà de re iudic. cũ concor. & reprobatur gloss. quæ de notario dixit contrarium in d. §. nos aũt. in uerb. iniungatur. quamuis cum ipsa concordet Ange. ibi, & Bart. in d. l. Domitius. & Bal. in rubrica C. de fide instru. & in l. j. in prin c. ff. de hæred. insti. & in l. ad fidem. in lectura antiqua, ff. de testibus. & in authen. rogati. circa medium, C. de testi. ¶ Est uerum, quòd si notarius scribat se rogatum, uel etiam utatur hoc uerbo, Publicauit: tunc præsumitur rogatus: quia ista est solennitas intrinseca, surgens ex uiuocabuli, et eleganter per Bart. in d. l. sciendum. quem retuli post dom. Card. in d. c. Albericus. & cum Bart. transit Imol. & Roma. d. l. sciendum. & Ang. in d. l. quæcunq̃. §. fi. & consi. xxvj. incipiente, Reperitur quædam imbreuiatura. & do. Ant. & do. Abb. hîc. & Bal. in l. j. C. de fide instru. lib. xij. & dom. Anto. in dicto c. sicut. & Imol. in l. j. ff. de hæred. instit. & in l. hæredes palàm. §. in testamentis. post Bart. ibi. ff. de test. & dom. Card. in d. clemen. j. §. dudum. in xiiij. notab. de iureiur. Et quo ad hoc, uide, quod tangit Ro. & post eum Scribentes in d. l. sciendum. Et non sufficeret, q̃ diceret Scripsi, omisso hoc uerbo, Rogatus, secundum Car. in d. c. Albericus. quia enam per priuatũ scribi, licet Bar. in d. l. sciendũ. etiã in hoc aliter dicat, quando cõcurrit signum notarij cum alijs solennitatibus: &
21 fortè eius authoritas præualeret. ¶ Et † debet notarius rogari ab his, à quorũ cõsensu actus pendet: & si dependeret à uoluntate unius, sufficit, q̃ sit rogatus ab illo, ut in effectu concludunt hîc do. Ant. & do. Abb. & Imo. j. c. prox. post Ioan. And. in Spe. eo. tit. §. post quam. uer. sed nunquid in cõficiendo. & idem Bal. in rub. C. eod. & Io. And. in regula, semel malus. in Mercuriali hbus. & Bal. in d. authen. rogati. circa prin. & Pau. de Castr. in d. §. in testamentis. & gloss. in d. §. nos autem. & per Imo in d. clemẽ. j. circa prin. & Ang. in l. fi. in fi. ff. pro derelicto. ¶ De quib. aũt actis possit notarius rogari, uide solẽniter Io. An. in d. uer. sed nunquid. quem sufficienter refert do. Abb. hîc, & satis memini in c. series. s. ti. ij. ¶ Et de quibus sensibus corporis possit esse rogatus, dixi in c. cum causam. eo. tit. ¶ Et de pœna notarij recusantis sine causa conficere instrumentum, uide do. Car. in d. cle. dudũ. cum concor. quas dedi in c. quoniam contra. in ij. no. s. de proba. Et dicit hîc Inno. quòd est necesse, quòd notarius rogetur publicè: quia publicum est eius officium: aliàs est suspicio contra eius instrumentũ, arg. c. j. j. ut ec cle. benefi. Et istud bene no. & intellige, secundũ Hostiẽ. & alios, nisi aliud suadeat causa iusti metus, arg. c. fi. j. de appe. & facit ultra eos c. fi. de hære. in vj. Quãdo aũt dicatur fieri non publicè, nõ reperio tactum: sed dixit do. Card. in cle. j. uer. notarij. in ij. notabili, de hæret. quòd secretum dicitur id, quod probari nõ potest: & dicit esse text. sing. ibi, & dicit bea. Tho. ij. ij. q. lxvij. arti. j. in fi. q̃ nõ dicitur omnino secretum, quod per sufficientes testes probari potest: de quo etiam per Bal. in tit. de pace
22 Constan. in uer. in nomine Christi. ¶ Tangunt † præterea do. Ant. & do. Ab. hîc, quãdo notarius possit rogari, uel

ri, uel instrumentum conficere de pertinentibus aliquo modo ad seipsum. Et inter alia dicunt, ualere instrumẽtum, quantum ad hoc, ut ex ipso notarius obligetur, ut per Bar. in l. seruus cõmunis. ff. de stip. ser. cum quo cõcor. Bal. in authen. contrà, qui propriã. C. de nõ nume. pecu. & Bar. & Bald. in l. si consul. ff. de adopt. & Bal. in l. iudices. C. de fide instru. & Bart. in l. pupillus. per illum tex. ff. de autho. tuto. & in l. filiusfamiliâs. §. sequẽs quæstio. ff. de falsis, & in l. impuberẽ. §. fi. eo. tit. & tetigit in l. quanquã. C. de his, qui sibi ascrib. in test. & in l. fistulas. §. j. ff. de contrah. emp. & Bal. j. c. proxi. Sed non ualet instrumentum ad utilitatẽ suam, secundũ prædictos hîc, & Ang. in repe. l. sciendum. ff. de uerb. obli. Vnde dicunt Bar. & Pau. de Cast. in l. seruus. ff. de testa. q̃ licet possit conficere instrumentũ mandati, quando cõstituit pro se procuratorẽ, non tamen instrumentũ probabit, quo ad cautionẽ de rato. Facit. c. per uestras. j. de iure patronatus cum concor. ¶ An autem de cõmissione sibi facta possit esse rogatus, uide Hosti. & alios in d. c. quoniã cõtra. & ibi dixi in j. q. ¶ Et de procuratore meo, qui produxit instrumentum à seipso me rogante confectũ ante causam motam, uide latè Io. An. in regula, eum, qui. de reg. iur. in vj. & do. Ant. & Imo. in c. ex literis. s. de trãsac. ¶ Et de notario cõficiente instrumentũ pro patre suo, uide Bar. in l. si pater. ff. de falsis. cum cõcord. quas dedi in c. super eo. in fi. s. ti. ij. ¶ Et de patre pro filio uide Bar. ibidem, & Sal. in l. quæ de testam. in fi. C. de ijs, qui sibi ascrib. & Ange. in l. quod adhibitis. C. eo. ¶ Et de marito pro uxore uide Bart. q̃ potest. in l. uxori. per illum text. ff. de falsis. & in simili Bal. in l. instrumẽtũ. in fi. C. de proba. & per Bar. in consi. filiusfamiliâs, notarius & presbyter. ¶ Itẽ tangit hîc Inn. an instrumentũ noceat tertio in eius cõfectione nõ intromisso? de quo dic, ut per eũ & alios, & per Bal. in rubri. C. de fide instru. in l. desiderũ. C. depositi. & in authen. si quis in aliquõ. C. de edẽ. Et dicitur, quòd prodest tertio, per d. l. desiderium. quæ est singu. Sed non nocet, quantum ad probationem facti non rogantiũ, sed bene ad probationem facti rogantium. Et an scriptura priuata noceat tertio, dicetur j. c. proxi. ¶ Cęterũ si propter dictas solẽnitates dubitaret, & meritò, utrùm si in uno uolumine instrumẽtorũ, seu protocollorũ, sint oẽs solennitates appositę in prin. uideantur repetitæ in alijs instrumentis eas nõ habentibus, uide Bar. solenniter in d. §. si initiũ. concludentem, q̃ sic, per illũ tex. nisi aliquæ chartæ essent uacuæ in medio, uel in certis casibus, de quibus per eum: & aliquid per Bald. in rubrica. ff. fol. mat. ubi etiam dicit, q̃ si sunt duo uolumina rogituum notarij, & sermo præcedentis uoluminis continuetur alteri, censetur unũ uolumẽ, & præpositio indictionis & anni eadẽ, ut ibi per eum: de hoc etiam per Bal. & Ang. in l. patris & filij. ff. de uulg. & pup. ubi dicunt idem in testibus descriptis in præcedenti testõ, quia intelliguntur repetiti in sequẽti. ¶ Ex quo infertur, q̃ testes, qui debent esse rogati in testamentis, sufficit q̃ sint descripti & rogati in præcedenti testõ, ut intelligantur repetiti & rogati in sequenti, in quo non erant descripti: quod est sing. secũdũ Imo. in d. l. patris. ¶ Et ista locũ habent in subscriptione & signo notarij, secũdũ Bal. & Sal. in l. eo, quod à multis. C. si certũ pe. & Ang. in l. Lucius. ff. de testa. mili. & Bal. in rubric. C. de fide instr. uer. hinc incidit qõ. ubi plus sing. dixit, q̃ solẽnitates appositæ in principio instrumẽti, uel libri, referunt ad omnia, quæ sunt scripta etiã in margine. Et hoc etiã no. Bal. in l. Labeo. §. j. ff. de pact. & in cõsi. suo incip. In libro sententiarũ. Sed tñ in hoc cõtrarium tenent Io. An. latissimè in addi. Spe. eo. ti. §. ostenso. in additione, Dixit Rolandinus. & Bal. Ang. & Pau. de Cast. in l. si unꝰ. C. de testa. & Pau. de Cast. consi. xxvj. inci. In Christi, & c. dubium facit. cõcludentes, scripta in margine non ualere, si notarius nõ declarauit diem, quã illa addita fuerunt. Et põt responderi ad prædicta, q̃ loquunt̃ in scripturis habentibus ordinatã consequentiam: & de hoc etiã per Bal. in l. nostrã. in j. & ij. col. C. de testa. & in l. ea, quæ. C. cõmina. uel episto. & Ang. consi. ccxxiiij. in ci. Titius ut hæres. & Bar. ĩ l. in fraudẽ. §. sicut. ff. de test. milit. & in l. imperator. ĩ fi. ff. de sta. homi. Et prædictis adde Bal. in l. circa. C. loca. ubi dicit per illum tex, q̃ prædicta procedunt, quo ad generales formas: putà, anni & consulis: secus in his, quæ uariantur ad uoluntatem contrahentium, ut sunt renunciationes, & aliæ clausulæ: quia nõ censentur repetitę in alijs instrumentis, secundũ eũ: quem intellige, nisi in sequenti instrumento esset apposita dictio, Et c. quia tunc extendetur secundũ clausulas positas in præcedenti simili cõtractu, sed cũ Bal in l. gallus. §. idẽ credendum. ff. de liber. & postu. ¶ In glo. fi. ibi, lege, gesta. Quando sit adhibẽda fides exemplo instrumenti, dic, ut hîc per Scribentes, & per eosdẽ in c. fi. j. eo. ubi dicetur relatis quinq̃ limitationibus, quas ad istum tex. colligit hîc Imo. ¶ Et tenę menti singulariter istam gl. in fi. q̃ commissio, per quam quis refertur ad literas, de quibus non apparet, est nulla. Simile in responsione, quæ fit positionibus, secundum Bal. in l. ij. C. de erro. aduo. Quod idem in sententia, secundum Bald. in c. cùm causa. circa medium, j. de re iud. ¶ Idem in priuilegio. ut per do. Ab. in c. ex parte. in ultimo no. j. de priui. & in c. inter dilectos. j. eo. ubi dicetur in uer. & iuxta hoc subdit.

c. si scripturam.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentum priuatum corruit, si testes in eo descripti sunt mortui, nisi habeat sigillum authenticum.*
2 *Scriptura priuata ut probet, quæ & quot requirantur.*
3 *Testes an sint scripti in instrumento manu propria: an manu alterius, non refert.*
4 *Testes subscripti in instrumento, an semper debeant esse masculi.*
5 *Scriptura facta à tertia persona partibus mandantibus, non tamen subscribentibus, an probet.*
6 *Comparatio literarum sola quando sufficiat. nu. 7.*
8 *Scriptura liberatoria non solennizata quando probet. nu. 9.*
10 *Scriptura uetus non solennizata an probet.*
11 *Scriptura mercatoris, uel campsoris, an probet.*
12 *Confessio nullo modo nocet tertio in certo casu.*
13 *Scriptura non solennizata an ualeat pacto solenni partium.*
14 *Scriptura priuata quando probet semiplenè.*
15 *Scriptura nuda & priuata an aliqualem fidem faciat. nu. 16.*
17 *Epistolæ, seu literæ missiuæ, quando, aut qualiter probent. Vide numero 18.19.*
20 *Acceptans literas debiti an uideatur fateri debitum.*
21 *Liber rationum regulariter pro scribente non facit fidem. Fallit nu. 22.23.24.25.26.27.*
28 *Liber rationum an & qualiter probet contra scribentem: & concludit, quòd contra scribentem probat. Quæ conclusio restringitur sex fallentijs, ut hîc per ordinẽ uidere licet nu. 29.30. & 31.*
32 *Liber rationum pro tertio contra tertiũ non probat: non enim iure cautum reperitur. Hæc autem conclusio fallit, ut hic nu. 33.*
34 *Sigillare quis potest sigillo alieno, si proprium non habet. & nume. 35. & 36.*
37 *Consuetudo, quòd prælati & principes concedant sigillum suum alijs, ualet.*

CAPITVLVM II.

1 Scripta. ¶ Corruit † instrumentũ, si testes descripti decesserint, nisi adsit sigillum authenticum. Hoc dicit ibi, publicum. ¶ Not. quòd scriptura publica semper dicitur authentica; sed non econtrà: quia scriptura priuata cum testium subscriptione fidem nõ faciet mortuis testibus, nisi notata sit per manũ publicam: quia tunc non dicitur authentica. ¶ Et uertantur

dicta Doctorũ hîc circa materiam scripturæ priuatæ, & epistolæ, & libri rationũ, & sigilli: & quãto breuiùs possibile sit, restringe substantiã dictorum suorum per con
2 clusionẽ. ¶ Prima conclusio. Ad † hoc, ut scriptura priuata probet, requiritur, quòd habeat subscriptionem partiũ & trium testiũ, quorum uoce, uel literarũ comparatione coadiuuetur, ut scilicet una litera sit similis alij, eo ꝙ uideatur scripta ab eodem, l. scripturas. C. qui po. in pigno. & text. hîc: uel, quòd habeat subscriptionem trium testium, & iuuetur simul ex eorum depositione & literarum comparatione, per authen. & si cõtractus. C. de fide instru. Et in hoc secũdo casu, si deficit dicta depositio & comparatio, scriptura non probat etiam semiplenè, sed aliqualiter. Si uerò concurrat alterum ex ipsis probat semiplenè, ut in §. si quis igitur. in authen. de fide instrum. & in dicta authen. & si contractus. & est gloss. in l. in bonæ fidei. C. de rebus credi. Ista breuis cõclusio colligitur ex distinctione, quam ponit Barto. in l. nuda ratio, in j. colum. ff. de donat. & in leg. admonendi. ff. de iureiurand. & in dicta authent. & si contractus. De cuius dictis faciunt multa uerba dominus Antonius, dom. Cardin. dom. Abb. & Imola hîc, & Imol. & Roma. in dicta l. nuda. & Roma. in dicta l. admonendi. Ex quorum dictis & aliorum pro simplici informatione nota circa ista uerba nouem declarationes: demũm
3 undecim limitationes. ¶ Prima declaratio. Non † refert, an testes sint subscripti propria manu, uel ab alio inscripti, dum modò uiua uoce coadiuuent, secundum Bar. in dicta l. scripturas. & Bald. in authen. si quis uult. ibi posita, & facit text. hîc in uerbo, inscripti. & in §. si quis igitur. in authen. de fide instru. ubi probatur idem esse, si non sunt inscripti, dum modò coadiuuent uiua uoce, licet aliud senserit Bal. in authen. & si contractus. C. eod. tit. in antepe. col. uersi. uiso, etc. ¶ Secunda de-
4 claratio. Testes † subscripti debent esse masculi, aliàs non probant eorum subscriptiones, secundum Bald. in d. l. scripturas. per illum text. in uerbo, trium uirorũ. Facit, quod in simili no. Bar. in l. j. ff. de legibus. Sed contrarium tenui in c. quoniã. in iij. fal. s. de testi. & ultra ibi dicta in contrarium facit, quod no. Bald. in c. licet. el j. s. de test. ubi super illo tex. in uerbo, trium uirorũ. dicit, ꝙ masculinũ concipit fœmininũ: quia mulier poterit esse testis, per l. j. ff. de uerb. signifi. licet secus dicat in statutis. ¶ Tertia declaratio. Vbi testes non deponunt de tenore contractus, sed solùm, ꝙ uiderunt scripturam cõfici, debent esse tres, ut in conclusione: sed si deponunt de tenore contractus, uel scripturę, duo sufficient: quia in ore duorũ, &c. & facit l. ubi numerus. ff. de testi. Ita declarat Bart. in d. authen. & si contractus. & do. Card. & do. Abb. hîc. ¶ Quarta declaratio. Etiamsi unus ex testibus subscriptis esset tabellio, non propter hoc plus operatur, quàm alius simplex testis: quia non scribit, ut tabellio, secundũ Bal. hîc, & in d. l. scripturas. ubi reprehendit notarios imperitos abutentes officio suo, ut ibi per ipsum: pro quo facit, quod notat Ro. consi. cv. & dicetur j. in vij. declaratione. ¶ Quinta declaratio. Con-
5 currentibus prædictis in scriptura priuata poterit per ipsam probari & conuinci quis de usuraria prauitate, secundũ Sali. in consi. incip. In nomine Saluatoris nostri. ¶ Sexta declaratio. Scriptura † facta à tertia persona partibus sibi mandantibus & nõ subscribentibus, non probat, licet testes sint scripti, ut latè declarat solus Imo. hîc contra gl. & pro ipso uide eleganter Rom. in d. l. admonendi. ubi pro hoc not. d. l. scripturas. requirentem pro forma subscriptionem partium. Potest tamen saluari glo. hîc, secundum ipsum ibi, & consi. cciij. incipiente, Pro discutienda scriptura tertij. si sit scripta de partium uoluntate, & hoc attestantur testes in sua descriptione, quia dicũt se subscripsisse de uoluntate partium, & fuisse præsentes, & c. ut latiùs per eos, & aliquid per Spec. de instru. edi. §. nunc dicendum. & Bald. in rubri. C. eod. tit. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. & in leg. instrumenta. C. de probat. & in l. inter chartulas. C. de conuen. fisci debitor. lib. x. ¶ Et subdit Ro. in d. l. admonendi. quòd si scriptura nullam habet partium, nec testium subscriptionem, siue à mercatore, siue ab alio sit confecta, nullam probationem inducit: quia fides data mercatori est in rationibus librorum suorum: unde non extenditur ad alia negotia, in quibus non potest facere ipse, quod agit ut mercator: & alse. Ioan. And. in d. §. nunc dicendum. Et ita etiam consuluit ipse soleniter consi. cv. ¶ Septima declaratio. Quamuis † Bart.
6 ubi suprà. & quasi omnes hîc, dicant. quòd ubi est subscriptio partium & testium, sola comparatio literarum sufficit, tamen Imo. hîc tenet contrariũ: quia paria sunt, scripturam esse scriptam manu partium, & subscriptã à testibus: uel scriptam esse manu tertij, & subscriptam à partibus & à testibus, d. l. scripturas. & not. Ioan. An. in addi Spec. in d. §. nunc dicendum. in additione magna, in tertio supplemento. Sed comparatio non facit plenam fidem, quando est scripta manu partiũ, & subscripta à testibus, ut in §. sed & si qs. in authen. eo tit. Ergo nec quando est scriptura à partibus & à testibus. Et istam impugnationẽ facit etiam Imo. in d. l. nuda. & uidetur clara, cùm de necessitate requiratur semper testium coadiuuatio, ut probatur hîc, & in d. l. scripturas. Imò illa sola sufficiat, ut dicetur in vij. limitatione: & de hoc etiam per Bal. in authen. sed nouo iure. uersi. & propleniori. C. si cert. pet. ¶ Octaua declaratio. Paria sunt, aliquem subscribere se scripturæ priuatæ: uel, quòd scribat eam manu propria, & dicat eam esse de manu sua. Ita eleganter dicit Roma. in d. l. admonendi. in xix. col.
7 per tex. in l. cùm antiquitas. §. fi. C. de testa. Et † ibi hoc etiam notat Bald. & expressiùs Pau. de Cast. & idem tenet dom. Anto. hîc, & Bald. in princ. ff. in ultima col. Et econtrà scriptura scripta per alium, & subscripta per Titium, habetur ac si esset in totum scripta per Titium, ut per Bart. in l. emptor. §. Lucius. per illum tex. cum gl. in uerbo, habebatur. ff. de pact. & dixi in c. quoniam contra. s. de proba. Caue tamen: quia licet instrumentum sit scriptũ manu tabellionis, tamen requiritur subscriptio sua, secundum Pau. in d. §. fi. quia ita requiritur pro solennitate, ut dixi s. c. proxi. Bene facit l. ij. C. de cõuenien. fisci debitor. lib. x. quam in proposito allegat Bald. in l. ij. C. quando fiscus, uel priua. ¶ Nona declaratio. Quod dictum est de partium subscriptione, intelligitur in materia concernente præiudicium utriusq; partis: sed si unius partis tantùm, tunc sufficeret illius subscriptio, secundum Imo. hîc. Addunt, quod in simili dictum fuit s. c. proxi. de rogatiõe. ¶ Modò sunt aliqui casus, in quibus omnino procedunt omnia, quæ sunt dicta in conclusione: sed imo illis non concurrentibus
8 scriptura probat: & † ideo limitat primò, nisi scriptura liberatoria creditoris reperiatur penes debitorẽ: quia quamuis non solennizata, ut s. probat, secundũ Sal. in d. l. admonendi. & dicit esse gl. sing. in l. inter chartulas. C. de conue. fisci debitor. lib. x. ubi etiam uide Bar. Bene facit text. in l. tale pactum. in prin. ff. de pac. Sed hoc non est simpliciter uerum, secundum Roma. in d. l. admonendi. sed debet intelligi, quando debitor probat, ꝙ creditor sibi tradidit illã scripturam liberatoriã, per ea quæ not. Bart. in l. Labeo. ff. de pac. & facit, quod not. do. Ant. in c. ecclesia. el ij. s. ut lite pen. & Io. An. in Spe. de instru. edi. §. postquam. uer. instrumentũ. ubi plenè habes, quãdo probetur cancellatio debiti ex eo, ꝙ penes debitorẽ reperitur restitutũ fuisse instrumentũ debiti.
9 ¶ Secundò limita, nisi † sit scriptura deputata ad locũ publicũ: quia talis plenè probat, secundũ do. Ant. hîc quẽ declara, dum modò cõcurrant ea, de quib. per Inn. in c. j. s. de proc. & Io. An. in d. §. nũc dicendũ. in additione magna, & Bal. in l exẽplo. in j. col. C. de proba. cũ aliis allegationibus, quas dedi in c. cũ causam. s. de proba. & dice-

& dicetur in c. ad audientiã. j. de præsc. ubi est locus pro
10 prius ad hoc. ¶ Tertiò † limita in scriptura ueteri: quia facit præsumptionẽ, uel semiplenam probationẽ, secundum Spec. in tit. de instru. edi. §. nunc dicendũ. uer. regulariter. Allegat l. in strumẽta. & l. rationes. & l. exẽplo. C. de proba. & l. iij. C. de rebus creditis, & c. sanè. el j. xxiiij. q. j. & sequitur ibi Io. And. & do. Ant. hîc: & facit l. si arbiter. cum materia, ff. de proba. & quod no. do. Ant. & do. Ab. in c. cùm causam. s. de proba. & quod habuimus in c. ueniens. el j. suprà. de testi. ubi in factis antiquis probatio imperfecta non est semper imperfecta, ut fama,
11 etc. ¶ Quartò † limita in scriptura mercatoris, uel campsoris, quæ continet data & accepta, tam pro se, quàm contra se: quia cum aliis adminiculis semiplenè probabit, secundum Bal. in l. rationes. circa med. C. de proba. & clariùs per eundẽ in l. in bonæ fidei. in iiij. col. C. de rebus cred. de quo per eundẽ in l. instrumenta. C. de proba & per Bar. in l. quædã. §. nũmularios. ff. de eden. & in locis primò allegatis, & dicetur j. tangendo de libris rationum. ¶ Quintò limita, nisi is, cõtra quem producitur scriptura priuata nõ solennizata, confiteretur eam scriptã esse manu sua: quia tunc probat, secundũ Bar. & alios in locis allegatis in cõclusione per l. Publia. ff. depositi. & l. cùm de indebito. ff. de pbatio. Et sic intellige gl. hîc, ut per Bal. in l. fi. C. si cert. pe. dũ declarat l. cùm tabernam. §. idẽ quæsijt. ff. de pig. ¶ Et hoc intellige, nisi cõtra dictam scripturã produceretur solenne instrumen-
12 tum, per d. l. scripturas. ¶ Itẽ intellige, ꝙ † dicta confessio nocet cõfitenti, non aũt tertio, ut no. gl. magna in fi. in d. l. scripturas. & ibi Bar. Et idẽ Bart. in l. repetita. ff. de fid. instr. per l. si superatus. ff. de pigno. aliàs facilè daretur modus fraudi fingendæ scripturæ alteri præiudicialis, ut hîc per do. Ab. Facit, quod in simili no. Spe. tit. de confessis. §. nunc uidendũ. uer. sed nunquid. & do. Ant. in c. Quintauallis. j. de iureiu. de patre confitente tantũ debitum, ꝙ exhausta remanet omnis spes filij, ut non
13 teneat confessio, nisi aliud suadeat personæ qualitas. Item intellige hanc fallentiam, dum modò cõfiteatur expressè: secus, si tacitè tacendo, secundum Bal. s. c. proximo, in penul. col. quia silere est signum mutum, id est, sine uoce, ut per ipsum: pro quo facit doctrina Bar. in l. quæ dotis. ff. sol. matri. & Inn. in c. in genesi. s. de elect. cũ similib. quãuis in proposito aliud dixerit Inn. s. c. proxi. cuius opinio posset esse uera, qñ quis nõ taceret simpliciter, sed acceptaret scripturã, per id quod habet in cle. j. de procur. & dicetur j. de epistola, quæ acceptat.
14 ¶ Fallit † sextò, nisi partium cõuentione solenni promissum esset stare scripturæ priuatæ carenti dictis solennitatibus: quia tale pactum ualet, secundũ do. Ant. hîc alleg. Barto. post Dy. in l. fi. ff. de præto. stipul. & Bar. in l. Theopompus. ff. de dote præleg. & idem do. Ant. in c. finem. in ultima charta, s. de dolo & contuma. & ibi Pet. de Anch. in eodem tit. & in cle. j. in xv. notabili, de foro compet. Simile dicemus de exẽplo, quod probat ex pacto partiũ, secundum Bart. in authen. si quis in aliquo. circa prin. C. de edendo. & in l. in fraudẽ. §. necẽ. ff. de iure fisci. cum concor. ¶ Sic etiã ualet pactum, ꝙ stetur dicto alicuius testis etiam non iurati, ut per Bart. in l. Lucius. in fi. ff. de fideiusso. & ꝑ Bal. in l. bonæ fidei. in pen. col. C. de reb. cred. ¶ Sicut etiam consuetudo ualidat probationẽ inualidam, j. eod. cùm dilectus. Vnde sic & pactum, iuxta glo. in rubri. C. de decre. decurio. cũ si. Et istud nõ est remittere dolum futurũ, contra l. si unus. §. illud. ff. de pact. quia non est dolus certus, sed præsumptus, quem remittere nõ est illicitum, ut per do. Ant. in c. fraternitatis. in vij. charta, s. de testi. & Bald. in l. cùm antea. in ij. col. C. de arbi. Et pro hac differentia doli facit gl. in l. ubi exigitur. in uer. proximã. ff. de eden. ¶ Cõtrariũ tamẽ dixit Inn. in c. cùm P. j. eo. quẽ sequitur Bal. ibi, & in l. Imperator. ff. de statu homi. & in l. de quibus. ff. de legibus Ange. & Pau. de Cast. in l. pactum inter he-

redem. ff. de pactis. & Ro. in d. consil. ccv. & in d. l. nuda. & in d. l. admonendi. & in rubrica. ff. de arbit. in x. col. quasi inuidet hoc pactum ad delinquendum: ergo nullum, c. fin. cum similib. s. de pactis. Cui rationi responsum est s. Et pro Inn. facere uidetur, quia facultas pacisscendi nõ extenditur ad ea, quæ sunt iuris publici: l. ius publicũ. ff. de pac. & c. si diligenti. s. de foro cõpe. Et solennitas scripturæ est ad utilitatẽ publicã, l. fi. circa prin. C. si cert. pet. præsertim cùm sit data certa solẽnitas pro forma, d. l. scripturas. Vnde illi non uidetur posse renũciari, ut per Bar. in d. l. ius publicum. ¶ Quibus non obstantibus faciliùs sustineretur prima pars, per prædicta: quia non uidetur esse minùs consentire, ut stetur dicto unius, quàm nudæ scripturæ: & tamen illud potest pactum. Ergo, &c. Quòd aũt sit data forma, & ꝙ illi renunciari nõ posset, non uidetur semper uerũ: quia etiã dicto testis datur forma, ut iuret, l. iurisiurandi. C. de testi. & tamen illi potest renunciari, c. Titius. s. de testi. not. glo. in c. tertio loco. s. de proba. & in l. j. ff. de ferijs. ¶ Sic etiam est data forma à lege, ut ille, cuius industria est electa, non subdelegetur, c. fi. s. de offi. delega. & tamẽ renunciari potest, ut ibi per do. Abb. in §. is autem. ¶ Sic etiam in c. nulli. s. de rescrip. datur forma de dictis. & tamen illi potest renunciari, secundũ Bar. ibi: & præsertim istud suaderi potest in ꝓposito, cùm uideamus cessante subscriptione ipsam scripturam probare, si pars eam fatetur, ut in præcedenti fallentia. Ergo tantum operabitur expressus consensus non curans subscriptionem, quantũ confessio. ¶ Ex quibus habetur utilis practica in hac materia, ut nolentes aliquid publicè facere præmittant dictũ pactum, per quod solenniter dicant se ratum habituros, quicquid in tali scriptura continebitur in eorũ manu: & tunc si negabitur sola cõparatio, sufficiet, postq; subscriptioni renunciatũ docebitur: & hoc modo multa sustinebũtur, quia multi uellent publicè
14 pacisci, sed nõ publicè negotium gerere. ¶ Septimò † limita, ut est dictum in ipsa conclusione, quo ad semiplenam probationem: quia illam facit talis scriptura, quando habet uel comparationem solam, uel coadiuuationem testium solam: ut per Barto. in dictis locis, contra quem instat hîc Imo. latè in duobus locis, & Imol. & Ro. in d. l. nudã: dicentes, quòd imò testes faciunt eam plenè probare, quando dicunt se fuisse præsentes, qñ ille scripsit, & uidisse illum scribere, considerato ꝙ reddũt causam dicti sui per sensum propriũ & deputatũ actui. de quo quæritur, ut ꝑ Inn. in c. cũ causam. s. de testi. Et uidetur casus in ꝓposito in §. sed & si quis. in authen. de instru. cau. secundũ eos. Et ista uerba habent magnã uim: qa uolunt cõparationẽ semiplenè ꝓbare: de quo in sequenti fallentia. ¶ Item ꝙ uox testiũ
15 coadiuuet plenè scripturã. ¶ Octauò † limita, quo ad aliqualẽ præsumptionem: quia illã operatur nuda scriptura priuata, secundũ Bar. in dictis locis. & Imo. & do. Ab. hîc, ꝓpter præsumptionẽ, quæ est, ꝙ quis nõ faciat de facili unam falsam scripturam. Similiter dicit Bal. in rub. C. eo. in antepe. col. ꝙ scribens potest esse ita bonæ opinionis, ꝙ scriptura priuata facit aliquod adminiculum: quod tamen non est species probationis, l. instrumenta. C. de proba. secundum ipsum. Et subdit hîc do. Abb, ꝙ licet iste tex. dicat, Nullius firmitatis, tamen potest solenniter limitari, nisi iuuẽtur saltem cõparatione, quia faciet semiplenã probationẽ, attento ꝙ Bar. in d. l. scripturas. locutus est fortiùs, quã in l. admonendi. & do. Ant. hîc: ubi uoluerũt hoc, & malè, etiã ubi nõ est comparatio: & sentit gl. in §. si tamen quisquã. in authẽ. de instru. caut. ¶ Sed istorum opinio posset procedere, secundum ipsum, ubi est comparatio: quo casu sequit aliud, ꝙ si ultra comparationem haberet unus testis, qui uiderit scribi scripturam, uel deferatur iuramentũ parti, resultabit una plena probatio: quod ipse multũ firmat, attẽto ꝙ olim sola cõparatio sufficiebat, dicta l.

comparationes. & etiã hodie infra unã libram auri, ut per glo. in d. §. si quis igitur. ¶ Subdit etiam do. Abb. q̃ Bar. & alij, qui dicunt, q̃ ubi est subscriptio partiũ & testium, sufficit testium depositio, nõ bene loquuntur: qa si cum testibus requiritur cõparatio, ubi est sola subscriptio testium, secundũ eos, pariformiter ubi est subscriptio partis: quia ita posset eam contrà facere pars subscribens, sicut ipsam scripturam: unde nõ differunt isti casus, secundũ eũ. Sed dic, ut dixi in vij. fallentia, utroque casu uidentur sufficere testes coadiuuãtes. ¶ Nonò limita, nisi esset subscripta manu duorũ notariorũ, dũ modò subscriberent, in quantũ notarij: secus, si tanquã simplices amici, secundum Bal. in c. cùm à nobis. in fi. s̃.

26 de testi. Quod bene not. ¶ Decimò † limita, nisi tãta es-
a set fides testiũ [a] deponentium, uel uis cõparationis, q̃ iudex alteri soli meritò iudicaret esse credendũ: quia tũc posset adhibere plenam fidem, secundum Bar. in d. l. admonendi. per text. in authẽ. de instru. cautela & fide. §. si uerò. Sed, ut latè ostendit hîc Imo. ille tex. non probat, sed dicit, q̃ aliquando cõparatio tendit ad unũ, & testes dicũt contrariũ, & q̃ tũc magis est credendũ uiuę uoci, nisi ex circũstantijs aliud iudici uideret. & sic credit testib. regulariter: & illũ tex. dicit hîc do. Abling. in hoc. ¶ Vltimò limita, nisi habeat sigillũ authenticũ, per istum tex. qui j̃. declarabitur. ¶ Reliqua dic, ut in locis præallegatis: quib. etiam adde Pet. de Anch. consi. xxiiij. in cip. Rationes inductæ superiùs. ubi cõsuluit, q̃ d. l. scripturas in eo, quod uult non probari anteriorẽ hypothecã per scripturam priuatã aduersus instrumentum publicũ, habet locũ, etiamsi probetur per instrumentũ publicũ, q̃ datus fuit priùs procurator ad factẽdã obligationẽ, & postea ostẽdat scriptura priuata mandãtis: quia quãuis uideat cessare fraudis præsumptio, ex quo priùs datus est, pcurator. quia tũ istud antecedẽs põt esse sine cõsequẽti, quod est cõtingibile nõ necessariũ, nõ propter hoc probatur scripturam priùs cõfectã, ut per ipsum: cuius cõsilio subscripserũt Calderinus & Frãciscus de Rãponib. Adde etiã Bal. in l. fi. C. si cer. pe. ubi est bonus tex. & ibi declarat Bal. q̃ scriptura priuata debet continere causam, aliàs nunquã probat, per l. cũ de indebito. ff. de proba. & idem dicit Bal. in l. instrumẽta. post prin. ubi uide quædã alia, C. de pba. & idẽ Doc. i locis præallegatis. ¶ Quibus non obstat, si diceretur, q̃ ubi nõ est causa, præsumitur donatio inter scientes, l. Cãpanus. ff. de oper. libert. Per quam dicit Bal. in authen. ingressi. in v. q. C. de sac. san. ecc. q̃ qui scit, pfessionẽ non tenere, & dat bona, nõ recuperat: quia uidetur donare: quia respondet Bal. in d. l. fi. q̃ tunc donatio præsumitur, qñ interuenit stipulatio: & est speciale in stipulatione propter eius solennitatẽ: secus in pacto & confessione, l. iure gentiũ. §. sed cũ nulla. ff. de pactis. & d. l. nuda. de quo latiùs j̃. eo. si cautio. Adde etiã Bal. in authẽ. sed nouo iure, in pen. col, C. si. cer. pet. ubi inter alia dicit, q̃ scriptura priuata nõ facit fidem pro hærede mortuo scribente: quia à principio nõ ualuit, etiam si ei succedat fiscus, uel ecclesia. Adde etiam Bal. in rub. de contro. inuest. post princ. ubi dicit, q̃ scripturæ priuatæ tendentes ad idẽ, etiamsi essent nullæ, nõ faciunt plenam probationẽ. Et quibus casibus faciant semiplenam, uide hîc per do. Ant. egregiẽ, & aliquid per eundem in c. fi. j̃. de iureiur. Et de materia ponit etiam Bald. demonstrans multiplex genus scripturarum, in l. instrumenta. C. de proba. ¶ Tangunt † etiam hîc Doc. de e-
17 b pistolis [b], seu literis missiuis, quantũ probent: & ex dictis eorum hîc & alibi, & Bar. Imo. & Ro. in locis præallegatis uidetur in effectu, q̃ si scribens epistolam negat se scripsisse, & scriptura non habeat suũ sigillũ eo modo, quo dicitur j̃. de sigillo, nõ probat. Bene uerum est, q̃ hîc habet locum comparatio literarũ, secundum Bar. in dictis locis: quia dispositio d. l. cõparationes. C. de fi. instr. nõ reperitur mutata, nisi in apodissa, ut patet ex tex. in §. si quis igitur. & §. sed & si quis. in authen. de instr. cau. & fi. & sequitur Bal. ita dicẽs obseruari de uniuersali cõsuetudine, in d. authen. sed nouo iure. & do. Ant. hîc, & cõmuniter Doc. in dictis locis, exceptis do. Car. & do. Ab. hîc: secundũ quos eadẽ ratio cõcurrit in epistola, propter quã est sublatus usus comparationis in apodissa, s. facilitas falsificandi: & esset tollerabilis ista opi. si uerum esset ex toto, q̃ non esset diuersa rõ. Sed Bar. in d. l. nuda. & do. Anto. & Imo. hîc dicunt, q̃ in alio differunt, quia in confectione scripturę, nimirũ si cessat comparatio: quia imputatur parti, quæ non fecit eam fieri solennem, cùm adesset conficiens: quæ ratio cessat in epistola missa absenti. Et istud est diligenter menti tenendum, secundum Imo. hîc. Et q̃ extra casum apodissę sola comparatio etiã hodie sufficiat, uide Imo. in l. si ita scripsero. post Bar. ibi, ff. de condi. de demon. & est de mẽte gl. fi. in c. cũ uenerabilis. j̃. de religio. domi. quia lex correctoria nõ extendit, nisi ex idẽtitate rationis, quod nõ est hîc, cũ nõ possit imputari recipienti epistolã. ut est dictũ: ubi aũt posset imputari, fortè quia scribẽs dat epistolã, nõ differt à scriptura priuata, secũdũ Bar. & alios: & idẽ credere, si probaretur quẽ finxisse sibi missam fuisse epistolã. Sed q̃ de hac fraude diceret, haberet probare, l. dolũ. C. de dolo. ¶ Et eo casu, quo dictũ est epistolã probare, dic esse uerum etiã in uerbis enunciatiuis, secundũ Bar. in l. Publia. §. fi. per illũ tex. ff. depos. & Bal. in rub. C. de cõsti. pec. licet aliud dicat
18 in l. nõ epistolis. C. de proba. ¶ Itẽ † p-
babit ad utilitatẽ tertij eo modo, quo instrumentũ, per l. desideriũ. C. depos. quod tũ nõ est expeditũ: tum, quia illa lex loquitur in instrumento: tum, quia istud non audet affirmare Rota in an-

a *Nisi tanta esset fides testiũ] Credo, q̃, opinio Bar. hîc relata p Pe. sit mala, & q̃ Bart. malè dicat i hoc, dũ dicit, q̃ est in optione iudicis, uel dare fidem testibus, uel cõparationi literarum, quãdo ipsa cõparatio contradicit dicto testium: qa si soli comparationi non datur fides quando ei testes non contradicunt, multò fortiùs, quando ei cõtradicunt. Tamẽ tu cõsidera, quia Bart. in loco præalleg. ault, quãdo est tanta uis cõparationis, q̃, isto casu probet plenè, quamuis comparatio de sui natura nõ solet plenè probare, fallit, secundum Bar. ubi est magna præsumptio. Adde, q̃ uerum est, q̃ tex. in §. si uerò. allegatus per Bar. nõ probat intentionem Bart. sed bene, si non uidetur iudici, credendũ esse testibus, poterit nõ præstare fidẽ eis ut quia cõparatio cõtradicit testib. Et hæc nota pro intellectu Bar. sciens tamen, q̃ ipsemet Bar. in authẽ. cõtractus. in fi. de fi de instru. sentit, q̃ idẽ sit in epistola, quod in apocha. Et ita tenet Ang. in d. l. cõparationes. Et hoc etiam sentit Iac. de Bel. in §. fi. i authẽ. de instru. caut. & fide. Et expressè do. Abb. hîc in v. col. in uer. nũc uenio. Adde, q̃ istis non obstãtib. uidetur uerior opin. Bar. in d. l. admonẽdi. quam etiam tenet Ant. de But. et Io. de Imo. hîc, & Io. de Imo. in l. si ita scripsero. ff. de condi. indeb. post Bar. ibi: et est ratio differẽtiæ inter epistolã & apochã, qa epistola mittitur absenti, et non põt illę, cui mittit, ibi adhibere testes, quã do scribitur, per quos possit pbare. Præterea facilius statur cõparationi. Et ita etiã tenet do. Alex. i d. l. admonendi. in xiiij. col. Adde, q̃ Bal. in fi. C. de edic. diui Adri. tollen. in xiiij. col. & Salic. ibi in v. col. uidentur tenere contrarium.*

b *De epistolis] Adde tu, quod circa fidem epistolę, seu literæ missiuæ, et dic, ut per Bart. in l. admonendi. ff. de iureiur. in vj. col. in uerfic. de tertio genere: cui ius dictis adde, in quantum dicit, quòd comparatio plenam fidem facit, per l. comparationes. C. de fid. instru. quæ non est correcta, nisi in apochis. Adde, quòd idem tenent Moder. in d. l. admonendi. Et idem Bart. in l. nuda. ff. de donat. Et ista opinio Bart. uidetur esse communis.*

in antiquis decisione ecclxxiij. inc. Ego misi, per l. certũ. §. si quis absente. ff. de confes. quãuis pro prima opinione ualde faciat gl. j. in c. quoties. j. q. vij. & quod de libro
19 rationũ dicetur j̃. in ij. cõclusione. ¶ Itẽ † probatur per epistolã donatio, l. si aliquid. C. de donat. Notat Io. An. in Spe. decessione actionis, §. cõsequẽrte in prin. licet aliàs donatio facta absenti nemine recipiente nõ teneat, ut not. gl. fi. & Bar. in l. illud. C. de sac. san. eccle. ¶ Itẽ operatur effectum etiã post mortẽ scribẽtis, secundũ Cy. in l. generaliter. C. de nõ nu. pec. & refert do. Ant. in c. cùm dilectus. j̃. de succes. ab intest. sicut de pacto dicitur in l. si pactũ, & l. epistola. §. j. ff. proba. dũ modò sit pñtata epistola ante mortẽ, secũdũ Ro. in d. l. nuda. & alleg. Inn. de quo exclamat in d. c. cũ dilectus. j̃. de suc. ab intest. Et istud fortè est uerũ per l. si per epistolã. ff. de acqui. hæred. licet do. Ant. in c. fi. s̃. de confes. aliter loquatur, allegando Inn. ineptè in d. c. cùm dilectus. ¶ Et habent ista locũ in literis credentiæ, ut solenniter declarat Bar. in l. Lucius. ff. de fideiuss. quẽ sequitur do. Ant. & do. Abb. & Imo. in c. fraternitatis. j̃. de cle. non resi. & tradit Bal. in l. fi. C. quod cum eo. & in rubri. C. de consti. pecu. in ij. col. & in l. institor. ff. de instito. & in l. si uero. §. cùm quidam. ff. mand. Et dicitur, q̃ obligant secundũ efficaciã uerborum intelligendo semper discreto modo. ¶ Quæ oĩa intellige, dũ modò epistola habeat nomẽ mittentis, aliàs etiamsi haberet sigillũ, non probaret, nisi esset errore omissum nomẽ, secũdũ Bal. post Cy. in proœ. ff. in ix. col. Valeret tũ absq̃ subscriptione, si in ea esset nomẽ, secundũ ipsum dicentẽ uidisse in facto per l. cũ antiquitas. C. de testa. ¶ Itẽ intellige, secundũ ipsum, dũ modò epistola habeat solita cognomina scribẽtis & solitũ nomẽ, nõ tũ requiritur dignitas illius, cui scribit, si cõtemplatur
20 personã, arg. c. qm̃ abbas. s̃. de offi. deleg. secũdũ ipsum. ¶ Et † operari põt epistola, non solùm ex parte scribentis in eius damnũ, sed etiã aliquando in eius utilitatem rõne recipientis: unde acceptans literas debiti uidet fateri debitũ, secundũ Bar. in l. filius familiãs si absente. p illũ tex. ff. ad Maced. & in l. Titius Seio. ff. de cõsti. pec. & in l. cùm tabernã. §. itẽ quæsit. in fi. ff. de pig. & in l. quo enim. & l. procurator. ff. rẽ ra. ha. & Bal. in l. fi. circa med. C. ad Macedo. & in l. si literas. in fi. C. mand. & in rub. C. de fi. instr. in ult. char. & do. Ab. in c. non iniustè. s̃. de pcur. dum modò scienter acceptet, secundũ Pe. de Anch. in cle. j. pter gl. ibi in uerbo, scienter. de pcura. Et ideo dicit, ptestari, secundũ do. Ab. ibi, & Per. de Anch. in cle. j. in uer. notabili. de iureiur. & Bal. in simili in l. si absentis. in ij. col. C. si cer. pet. Et præsumitur sciẽter accepisse, quando eas lectas retinuit, secundũ Guli. in d. cle. j. de proc. uel qñ præsentans aliud dixisset, ut ibi p Imo. & latiùs per do. Car. ibi, q. xvj. ¶ Tangunt etiã hîc do. Anto. do. Car. & Imo. de libris rationũ, quantum probent: de quo etiã per Bar. Imo. & Ro. in d. l. nuda. & Bar. & Ro. in d. l. admonendi. & Bar. in d. authen. & si cõtractus. & in l. quædam. §. nũmularios. ff. de eden. Et omisso eorum ordine dic clarius per tres conclusiones insertis aliorũ
21 dictis. ¶ Prima conclusio. Liber † rationum nõ probat pro scribente, per l. exemplo. cum concor. C. de probat. sicut confessioni scribentis nõ statur pro se, ut in c. fi. s̃. de confes. & ita per omnes in dictis locis: & hoc habet locum etiã in habente conficere librum iure publico, secundũ Bart. in d. §. nummularios. & Imo. i. hîc contra gl. ibi, quia non debet stari dicto alicuius pro se, ut est di-
22 ctum. ¶ Fallit † primò, nisi liber contineret aliquid dependens merè à uoluntate scribentis, ut si scripsit se expendisse animo repetendi: nam si constet de expensa, credetur, q̃ animo repetendi fecerit, ex quo in libro sic continetur: quia illud pendebat à sua uoluntate, ut probatur in l. Nesennius. in fi. ff. de neg. gest. secundum præ-
23 dictos. ¶ Fallit † secundò, nisi ex qualitate & quantitate rei, de qua in scriptura fit mentio, uerisimiliter præsumi posset pro ipsa scriptura, ut si scripsit se expendisse in alimentis & doctrina pueri, quem constat profecisse: nam talia non fiunt sine expensa, l. fi. C. de alimẽ. pupil. præstan. Vnde tam moderata poterit esse quantitas, q̃ iudex stabit dictæ scripturæ, præsertim cum iuramento scribentis, ut hîc do. Ant. do. Abb. & Imo. & Ioan. An. in Spec. de instru. edi. §. nunc dicendum. in addi. magna & solenni: & Bal. in l. j. in ult. col. C. de eden. ubi dicit, q̃ data difficultate probationum statur libro rationũ super uerisimilibus cum iuramento producentis, per l. si quis pro redemptione. §. pen. C. de dona. Allegat etiam glo. in c. qualiter. el ij. in prin. j̃. de accusa. Et hoc pulchrè declarat etiam Bald. in rubric. C. de fide instru. in xviij. col. dicens de uerisimilitudine posse multipliciter constare: putà, ex ædificio, & alijs, quæ non fiunt sine expensa: quia expensa probabitur per librũ, ut ibi per eũ. ¶ Fal-
24 lit † tertiò, secũdum prædictos, nisi fuerit scriptura alicuius defuncti, qui ual de laudabiliter uixisset: quia tũc facit aliqualem præsumptionem cum alijs adminiculis: imò etiã pro uiuente, quando nõ esset immoderata quantitas, secundũ do. Ant. & do. Abb. hîc: quorũ dicta confirmari possent ex his, quæ dixi latè in c. super his. ad fi. j̃. de accus. & in terminis uide Bald. in l. unica, C. de confess. ubi addit, q̃ imò poterit tali libro stari: & idem Imo. hîc. dũ modò talis iuret: & sic sentit, q̃ in defuncto nõ plenè probaret. ¶ Quòd aũt sit secus in magna quãtitate, probari potest ex dicto Bal. in c. iurauit. in iij. col. s̃. de proba. ubi dicit, nihil operari legalitatẽ personæ contra regulas iuris, quando arduitas rei aliud suadet. Quæ autem sit magna quantitas, est in arbitrio iudicis, secundum Bald. in d. l. unica, subdentem nõ esse hîc locum coaceruationi minutarum quantita-
25 tum. ¶ Fallit † quartò, nisi scriptura libri, quæ est pro se, sit connexa ei, quę adducitur cõtra scribentem, & ab illa commodè separari non posset: nam tunc si aduersarius uult stari libro contra scribentem, stabitur etiam pro scribente, per l. etiam. §. j. ff. de mino. Ita not. Bart. in d. §. nummularios. & Inno. & dom. Ab. hîc, & Bal. in d. l. unica, & in l. j. in ult. col. C. de eden. & do. Abb. in c. bonæ. el ij. in ult. col. s̃. de postul. præla. & Pet. de Ancha. in cle. j. §. cæterùm. in iiij. col. de usur. & Ro. in d. l. nuda. in iij. col. & Bal. in rubr. C. eo. tit. in antepe. col. & facit, quod no. gl. do. Ab. & Imo. in c. cùm uenissent. j̃. de insti. & Bar. in l. Aurelius. §. idẽ quæsit. ff. de liberatione legata. Si autẽ sunt capitula separata, possunt ab aduersario acceptari pro parte, & pro parte refutari, ubi esset quantitas magna, ut hîc per do. Abb. Secus autem, si parua: quia nunc licet aliàs ualeat protestatio accepta in parte & in partibus, etc. ut per Inn. & alios in c. cũ olim. j̃. de censib. & Bal. & Pau. de Cast. in l. j. C. ut quæ desunt adnocatis. tamen in talibus libris non erit locus huic, protestationi, secundum Bal. in l. unica: quia uidetur liber approbatus, & quasi mandante aduersario confectus, ut ibi per eum: quem commendat do. Ab. in d. c. bonæ. Ex qua ratione postea subdit Bal. in sequenti col. q̃ sicut etiam aliàs est licitum producenti uti pro se instrumento & non contra se, ut in dictis locis, non tamẽ hoc casu licebit hoc producenti librũ: quia ex quo approbat librum propriũ edendo ipsum simpliciter, non decet, ut eum improbet, nisi diceret à principio, Produco talem codicem, in quantum facit pro me. & ita seruant
26 cauti litigantes, secundum eum. ¶ Fallit † quintò, nisi consuetudo, uel statutum disponeret, q̃ plenè credatur libris mercatorum, uel campsorum: quia ualet, secundum Imo. & alios hîc per c. cùm dilectus. j̃. eo. Idem Bal. in l. cunctos. in lectura, in ult. chart. C. de fum. trini. & in l. comparationes. C. de fid. instru. & Fede. consi. cxix. incipiente, nulli dubiũ. in fi. & Bal. in d. l. j. in ult. col. de eden. & Io. An. in d. §. nunc dicendum. & Salic. in l. exemplo. C. de proba. nisi esset consuetudo indiscreta, q̃ crederetur omni scripturæ mercatoris, ut per Bald. in d. l. unica, & do. Ab. in d. c. bonæ. respondentẽ pulchrè ad c.

c. scripta.

cùm dilectus,j.eo.q̃ cõſuetudo nõ operatur indiſtinctè pro ſcribente. Et per hanc fallentiã refert Sal.in d.l.exẽplo.obtinuiſſe quendã de quadam ſcriptura,quã produxit de manu gabellarij ſuper certa exactione, nõ obſtante, q̃ careret ſubſcriptiõe notarij,iuxta l.fiſco.C.de conuen.fiſci.debit.lib.x.quia probauit cõſuetudinẽ eſſe, q̃ cautiones ſolutionis factæ ab officialib.,p̃babant abſq̃ alia ſubſcriptione:quod bene not,& caue:quia talia ſtatuta, uel cõſuetudines intelliguntur,qñ ſcribunt in factis mercantiæ,uel cambijs:aliàs nõ,ut latè per Ro.cõſil.cciiij.pro quo uide Bald.in l.fi.ante fi.C. ad Macedo. cũ concor.quas dedi in c.poſt ceſsionẽ.in prima cõcluſione,s̃.de proba. Itẽ talia ſtatuta nõ operantur in mercatoribus infamib. infamia publica, ſecũdũ Bal.in l.Caſſius.in ult.col.ff. de ſenatorib.Itẽ operantur ſolùm cõtã cõſulibus mercantiæ,ut per Bal.in c.fi.ad fi.s̃.de confeſ. Quod intellige,ut per ipſum in l.receptitia.C.de conſti. pecu.uidelicet ut intelligat̃,quantũ ad celerẽ modũ,p̃cedẽdi in eorũ cauſis. nõ quantũ ad authoritatẽ, uel fi-
27 dẽ librorũ. ¶ Fallit † ſextò,in lib.executoris teſtamẽtarij:quia probat pro ipſo minutas diſtributiones cũ ſacramẽto executoris: ſecus,ſi eſſet magna quãtitas,& epiſcopus aliter nõ arbitretur, ſecundũ Bal.latè in l.id,qd̃ pauperib.in pen.q.C.de epi.& cle.& Spe.in ti.de inſtru. edi.§.nũc aliqua.uer.ſed nũquid. ¶ Et ſimiliter de certis alijs generib.librorũ uidet̃,q̃ ĩ eis faciliùs aliqñ ,p̃cedatur etiã pro eos cõficiente attenta ueriſimilitudine eorũ,quæ cõtinent,& qualitate p̃ſonarũ, ut colligit̃ ex dictis Bald. in rub.C.eo ti.ubi ponit de lib.tutorũ,de quo etiã in Spe.de inſtru.edi.§.dicto,uer.porro.& Nicola.de Neapo.in l.j.§.officio.circa prin.ff.de tutelis & ratio.diſtrah. Ponit etiã Bal. in d.rubrica de libro ſociorũ mercantiæ.Sic etiam de libris uectigaliũ,de quib.per Bald. in d.§.nummularios.in fi.& in l.ij.C.de cõuen.fiſci debi. lib.x.Sic etiã de libro maſſarij, per Bald.in l.imperator.
28 la j.in ult.col.ff.de ſtatu ho.¶ Secunda cõcluſio.Liber † rationum probat cõtra ſcribentem,ſecundũ Bar.in locis præallegatis,& Doc.hîc.& do.Ant.in c.ſi cautio.j.eo. & ibi per Imo. in vj.fallentia,per tex.in l.fi.C.arbitrium tutelæ.& in cle.j.§.cæterùm.de uſuris.inducendo,ut hîc per do.Abb.¶ Non obſt.q̃ nõ uideatur probare,quaſi ſit cõfeſsio facta parte abſente, iuxta l. certum.§.ſi quis abſente.ff.de confeſ.quia reſpondet Bar.in l.inter chartulas. C. de conueni. fiſci debitor.& Bal. & do.Ant.in c. fi.s̃. de confeſ.& Bart.in d.l.nuda. & Bal.in d.l.unica: q̃ ſcriptura illa fingitur ſcripta mãdante eo , pro quo fuit ſcripta , & habet actum permanentem. Et proceditiſta concluſio, etiamſi in ſcriptura nulla adſit ſolennitas dici, uel conſulis,ut per Bal. in rub.C.eo.poſt Io.An.in
29 d.§.nunc dicendum. ¶ Fallit † primò in ſcriptura facta non in codice rationum, ſed in memoriali: quia non plus probat,quàm confeſsio facta ad obligandum coram teſtibus parte abſente, ſecũdum Bal.in rubrica C. de conſti.pec.in penul.col. uerſi. modò hîc quæritur de libris mercatorum,niſi in caſu dictæ cle.j.de uſur.¶ Fal-
30 lit † ſecundò in libro alterius priuatæ perſonæ non cãpſoris,neq̃ mercatoris , ſed cõficientis penes ſe librum rationum : quia tunc habet locum dictus §. ſi quis abſente.& cenſetur confeſsio nuda,ſecundum Imo.in d.c. ſi cautio. in vj.fal. & in d.l. nuda. niſi talis eſſet conſuetus ſcribere omnia data & accepta, ut ibi latiùs per Rõ. dicentem,q̃ etiam contra non conſuetum facit aliqualem probationem.¶ Fallit tertiò,niſi liber ille contineret unum actum tantùm , & non eſſet facta ſcriptura in forma rationis:quia non prodeſt ad probandum rationem, ſi confecta eſſet parte abſente,ſecundum Bald. in rub.C.eo.uer. item dubitatur,an iſta ſcriptura.Pro quo facit, quod ipſe not.in l. rationes.circa med.C. de pro-
31 ba.¶ Fallit † quartò, ſi ſcriptura non haberet inſertam nullam cauſam,ſecundum Io.An.in d.§.nunc dicendũ. & ſuper rubrica de depoſito in addi Spec. & dom.Ant. hîc, niſi ex præcedentibus præſumatur cauſa, ſecundũ Ioan.An.in d.rub.& dom. Ant.in d.c. ſi cautio. & Bald. in rub.C. eo. ubi dicit, ſufficere cauſam coniecturalem. ¶ Fallit quintò , ſi non poſſet probari , q̃ liber eſſet de manu conuenti, ut per Ro.in d.l.nuda. ſufficiet tamen probare librum fuiſſe repertum penes ipſum:& præſumuntur omnia conſenſu ſcripta , ſecundum Bald.in d. rub.uer. ſed hîc quæro.& Io. And.in d.§. nunc dicendũ. arg.l.fin.C. arbitrium tutelæ.& facere poteſt,quod not. Io.de Fant.in c.ſanè.el ij.xxiiij.q.ij.& Ana.in c.ſi quis epiſcopus. j. de hæretic. nec etiam refert, ſi eſſet ſcriptus liber per alium , ut hîc per dom. Ant.& dom. Abb. niſi ſtatutum aliud diſponeret , ut per Ro. ita ſaluantẽ Bar. ibi in d.l. nuda. Erit etiam hîc locus comparationi etiã ſoli,ſecundum omnes:per id,quod ſuprà dictum eſt de epiſtola. ¶ Fallit ultimò , ſi agens dixiſſet rationes illius libri non eſſe authenticas , & non probare : quia tunc non probabunt pro ipſo cõtra conficientem: putà , ſi primò produco ſimilem libellum, uel baſtardellum in iudicio , & aduerſarius dicat,Ego nolo ſtare tali libro , & poſtea ductus pœnitentia dicat, Sum contentus ſtare libro tuo:ſi producens non uult, ille liber non probabit contra ſe,ex eo q̃ aduerſarius ſemel dixit, ſe nolle ſtare tali libro, ſecundum Roma.in d.l. nuda. allegantem Spec.in tit.de depoſito.§.vj.& Barto.in l.poſt legatum. in princ.ff.de his,quibus ut indignis. ¶ Ter-
32 tia concluſio. Liber † rationum pro tertio,& contra tertium non probat: quia non reperitur iure cautum , & æquipollet ſcripturæ priuatæ. Ita regulariter uidetur per notata per Barto. in locis prædictis. & Docto. hîc.
33 ¶ Fallit † primò in libro rationum confecto ab habente authoritatẽ & officiũ de publico, ut erant olim libri argentariorũ , qui de publico deputabant̃ & iurabant fideliter facere officiũ : quia tunc faciebant plenam fidem,d.§. nummularios.cum materia. Et ideo campſores & mercatores hodierni cùm nõ deputentur de publico , non probant eorum libri in præiudicium tertij, ut hîc per do.Ant.& Imol.& Bal.in rubrica C.eo.uer.ſequitur uidere de ſcriptura mercatorum. Libri autem exigentium gabella uel collectas,probabunt plenè, ex quo ipſi deputant̃ de publico , ſecundũ Bar.in d.§.nũmularios. niſi ultra officialẽ deputatus eſſet etiã notarius,qui haberet ſcribere , uel ſubſcribere,ut per Sal. in l.exẽplo. C. de proba.& Bal. pulchrè in l.ij.C. de conuenẽdis fiſci deb.& in l.imperator.ad fi. ff. de ſtatu homi. ¶ Fallit ſecundò,quo ad ſemiplenã probationẽ:quia illã ſaltẽ operantur libri rationũ prædictarũ perſonarũ, ſecundũ gl.& Bar.in d.§.nummularios. de quo facit ibi feſtum Pau.de Caſt.& hoc approbat conſuetudine, ſecũdum do. Ant. & do. Ab.hîc,& Bal.pulchrè in c.ſi.in ult. col.s̃. de confeſ.& in d.rub. C. eod. & aliquid per dom. Car.in c.fi.infrà de iureiu.¶ Sed ceſſante conſuetudine contra iſtam fallentiam tenet Imol. hîc , & in d.l.nuda. quia non reperitur iure cautum:imo potiùs oppoſitum, cùm iure caueatur, q̃ ſcriptura priuata non facit probationem etiam ſemiplenã, licet aliqualem,l inſtrumenta.C.de proba. Et quia tenentes contrariũ fundãt ſe in iuramento , quod præſtant tales de exercendo artẽ iuſtè:item q̃ crederet̃ uiuæ uoci,quo ad ſemiplenam probationẽ , ſicut uni teſtium,ergo & mortuæ: reſpondet Imo. hîc,q̃ etiam teſti datur ſemel iuramentũ:& tũ, ſi iteratò deponit ſuper eodem in alia inſtantia iterum iurat,ut dictum fuit in c.præterea.s̃.tit.prox. Item ſi deponeret corã iudice , deponeret cum iuramento & ſub forma teſtimonij : ſed ſcriptura priuata fit extra iudicium: ideo non facit ſemiplenam probationẽ,ſicut nec dictũ teſtis depoſitũ extra iudiciũ, præſertim quia text. in §.ſi uerò. in authẽ.de inſtr.cau.& fide.uidet̃ uelle magis credẽdũ eſſe uiuę uoci,q̃ priuatę ſcripturę. Et iſtud etiã ſentit Bald.in d.c. fi. dicens , q̃ perſuaſiuè per iſtos libros reſultat ſemiplena probatio de conſuetudine, non

c. ſcripta.

non de mero iure ſcripto.Et iſtud puto ſuſtentabilius, licet cõmunis opinio ſit in contrariũ:& conſidera,q̃ ubi conficiens talem librũ iuraret in iudicio in ſpecie de cõtentis in eo,fortè ceſſarent rationes Imo. ¶ Cætera in materia librorũ dic,ut per Ioã.And.in d.§. nunc dicendum.& per Bar.in rub.C.de eden.& per Imo.hîc, & aliquid dixi in c.ſi.in vj.fallentia,s̃.de proba. ¶ Tangunt etiam hîc plenè omnes Doc.de ſigillo , in qua materia omittendum eſt, quid probent literæ ſigillatæ tam prælatorũ , q̃ iudicũ:quia omnia habuimus in c. poſt ceſsionem.s̃.de proba.Sed circa principalia dicta Inn. hîc collige certas concluſiones omiſsis alijs. ¶ Prima con-
34 cluſio.Poteſt † quis ſigillare alieno ſigillo,ſi ,p̃prtiũ non habet,ſecũdum Inno. & omnes hîc. Et intellige primò, dum modò exprimat ſe alieno ſigillo ſigillare , ſecundum ipſos,& Dom.poſt alios in c.ſi Canonici. in fi. pri. de offi.ordi.in vj.& Sali.in l.ſi unus.C.de teſta.& gl. magiſtralis.in fi.in c.nobiliſsimus.xcvij. diſt.& Paul. de Elea.in c.iij.loco. s̃.de proba.& in c.cùm dilectus.j.eod.& addit Bal.hîc eſſe cauendum:quia tabellio non poteſt
35 alieno ſigno ſignare,& dixi s̃.c.proxi.¶ Secũdò † intellige concluſionem de contractibus non magnis : quia in priuilegijs & alijs contractib. magnarũ rerum opus eſt proprio ſigillo,ſecundum glo. in c.inter dilectos. in uer.fuerant.j.eo.quam ſummè no.Bal. ibi & hîc, dicẽs, principes & epiſcopos in magnis negotijs debere uti ,p̃prio ſigillo. Nec obſt. q̃ in ſcriptione à diuinis aliud dicatur in d.c.ſi Canonici. quia non cenſetur ille actus magnarum rerũ:maximè,ex quo eſt finiendus ceſſante cauſa,quæ debet eſſe rationabilis, ut ibi in gloſ. Nec etiam contrarium ſentit Inno. in c.innotuit. ſuper uerbo, decreto. s̃. de elect. dum dicit, decretum electionis poſſe alieno ſigillo ſigillari:& tamen electio eſt res ardua,c.quamuis.de elec.in vj. quia ipſemet poſtea ſubdit, q̃ decretum illud nõ eſt authentica ſcriptura , neq̃ ſufficiens probatio , ubi lis eſt ſuper electione eccleſiæ: & ita remanet uera illa glo.cum authoritate.Bald. quæ
36 non exeat mentẽ tuam. ¶ Tertiò † intellige concluſionem , dum modò utatur alieno ſigillo de uoluntate illius,cuius eſt,& hoc exprimat,ſecundum do. Ant. poſt Hoſt.in c.ut noſtrum.circa fi.j.de app.& Bald.hic: aliàs dicitur falſarius,ſecundum gl.in c.memoriam.xix.diſt. cum concor.quas dedi in c.tertio loco.in princ.p illum
37 tex.s̃.de proba.¶ Secunda concluſio. Valet † cõſuetudo,q̃ prælati & principes concedant ſigillum alijs,& q̃ illi poſsint ſigillare literas etiã non uiſas à dñis, ſecundum Inno.hîc,quem ſequũtur omnes.& Bal.in rub.C. eo.uer.quid de eo.& in l.ij.C. de rebus alienis nõ alie. & in authen. ſi quis in aliquo. C. de eden. Et ex quo princeps cõmittit ſigillum ſuum cãcellario, uidetur omnia ei cõmittere, quæ conſueuerunt cõmitti cancellario illius principis,ſecundum Bal.hîc:q̃a dominus uidetur ea cõmittere,quæ ipſe facere conſueuit, arg.l. Titianus. ff.quod cum eo.Et ideo ſub tali ſigillo poterit reuocare feuda:q̃a ſic ſe habet cõſuetudo,ſecundum ipſum. ¶ Secus eſt,quando datur ſchedula uacua impreſſa ſigillo cum poteſtate ſcribendi,q̃dquid alteri placuerit:q̃a nõ tenet actus,niſi ſpecificentur articuli, ſecundũ Inn. hîc, quem ſequũtur alij:& ſequitur Ang. in l. ſi ita ſtipulat̃. §.Chryſogonus.ff.de uerb.ob.& Imo.in c. ſi quorundã. j.de ſol.Vnde ſigillũ dicitur eſſe teſtis mutus,& ſine litis non probat cõmiſsionem, maximè ſpecialẽ, ſecundum Bal.in extraua.de pace Conſtã.in uerbo, muniri. cum alijs allegatis per Ananiã in c.fi.j.de accuſ.quia ſigillum appoſitum ab ignorante materiã non obligat, l.ij.& ibi Bal.C.de rebus alienis non alie.& gl.in uerbo, abſentium.in c.quãto.j.de his,quæ fiunt à præla.ſecus, ſi à ſciente,ut per gl. & Bal.in d.l.ij.& gl.in c. ex literis. in uerbo, teſtamentis. s̃. de tranſac.& in l.Caius . ff. de pigno.Et ideo ſigillantes,uel ſubſcribẽtes debent aduertere,quid cõtineat materia . Pro quo uide omnino, q̃d̃ dixi de ſubſcribente,qui non legit,in c.quoniam cõtra. in iiij.q.s̃.de proba.Et ſubdit ex iſtis Bal.hîc,q̃ ſi mittitur principi per cõmunitatem charta alba cũ notario & ſigillo,poteſt notarius ſcribere uoluntatem dñi. Et de iſtis faciunt feſtum Bal.& do.Abb.hîc,quos uide.¶ Tertiò generaliter circa uirtutem ſigilli ſcire debes, q̃ epiſtola,uel ſcriptura ſigillata nõ nocet tertio , niſi habeat ſigillum authenticũ,ut hîc in text. Et quod dicatur authenticũ,latè proſequitur Spec.in tit.de proba.§.ſi.uer. x.Sed contra ipſum ſcribentẽ priuatum ſigillum ipſius ſigilli iuuabit ſcriptura,uel epiſtola,ſecundum Spec. ibidem per d. l. ij.C.de reb. alienis. de quo meminit Ro. in d.l.admonendi.& Imo.hîc, dicens eſſe diligenter notandum. ¶ Item ſcias, q̃ appoſitio ſigilli denotat cõcluſionem contractus,ſecundum Bal.in l. cõtractus. C. de fid.inſtr.¶ Item per ſigillum delegantis probatur delegatio,ſecundum Dominic.poſt Archi.in c.fin. à ſubdelegato.in princ. de offic.deleg.in vj.& Rotam in formis deciſ.cccxlviij.incip. uoluerunt. & Ang. in l. conſentaneum.in ul.col.C.quomodo & quando iudex. ¶ Item ſcias, q̃ ſigillum nõ probat mandatũ procuratorium, ſecundum do.Ant.& Imo.in c.ſi quorundã. j. de ſol. & Bal.in extrauaganti, de pace Conſtantiæ.in fin. principij,& in l.j. in ult. col. C. de procur. & in l. ſi procuratorem abſentem.ff.de procur.& Paul.in c.tertio loco.s̃.de proba.& Imol.in clem.j.de procur. ¶ Licet Goffredus aliter dixerit in d.c.ſi quorundam.cuius opinio procedere poſſet in tribus caſibus. ¶ Primo,quãdo ſigillum eſt deſtinatum ad talia,& præſentat̃ à fide digno, maximè præſtante cautionem de rato, ut per do. Ant. & do. Abb.in d.c.ſi quorundam.¶ Secundo,quando conſuetudo aliter ſe haberet, ut per Domin. in c.quamuis. de procur.in vj.& latè do. Ant.in c.ſignificauit.j.de appel. ¶ Tertio , quantum ad hoc, ut faciat dubium de mandato , adeò quòd admittatur cum cautione rati probando ſe habuiſſe eum à domino, ut per Domin. in d. c.quamuis.¶ Sed licet duo ultimi caſus poſsint procedere per rationes ſuas , tamen in primo uidetur ſtare communis opin.quia ut ſcriptura priuata probet, requiritur ſigillum authenticum : & ideo ſi mittens procuratorem non haberet ſigillum authenticum , & ex ſigillo daretur omne robur mandato,iſtud non procederet per ſtatim dicenda. ¶ Et adde,quòd etiam ubi ſigillum eſſet authenticum, non ualeret mandatum ſine die: ut latè per do.Card.in c.inter dilectos.infrà,eo.Mouetur maximè,quia tollit defenſionem aduerſario,per quam fortè probaret tempore mandati facti, procuratorem , uel conſtituentem fuiſſe excommunicatum. ¶ Item non eſt neceſſe,quòd ſigillans dicat in ſcriptura ſe ſigillaſſe,ſecundum Innoc. & alios hîc, & Paul. in d. c.tertio loco.& pleniùs in c.cùm dilectus. infrà, eod. ubi tamen dicit aduertendum , quòd ſi ſigillum eſt deputatum ad certum uſum, præſumitur propter ipſum apponi, cap. ſignificante. infrà , de appel. Si autem eſt ſigillum generale, & apponitur ſcripturæ formatæ nomine ſigillantis,nõ requiritur expreſsio uerbalis mentionem faciens de ſigillo:aliàs autem requiritur ſecundum ipſum : & facit l. ſi unus. C. de teſta. ſecundum Imol. hîc. qui etiam dicit, quòd teſtis ſubſcribens teſtamento debet de ſigillo facere mentionem , per l.hac conſultiſsima . C. de teſta . ¶ Et oportet ſigillum eſſe authenticum , quando per ipſum principaliter datur robur ſcripturæ:& non refert, qualis ſit ſcripturam faciens, uel rex,uel infimus homo : ſi autem non principaliter, ut det robur ſcripturæ , tunc ſufficit ſigillum etiam non authenticum , ut cùm teſtis ſuo ſigillo ſignat, l. ad teſtium . §. penult. ff. de teſta. & ſic contrahens obligat ſe proprio ſigillo, l. Publia. ff. depoſiti. nec ſibi nocet,ſi ab alio apponatur,c.tam literis. in fin. ſuprà tit.ij.dicta l.ij.C.de rebus alienis.Ita dicit do.Car. hîc poſt Innoc. & Spec. in dicto uer. x. & latiùs Paul.

in d. c. tertio loco. ¶Dicunt etiam prædicti, ꝙ non refert, an sigillū aliquando appelletur annulus. ¶Item, ꝙ sigillum debet habere sculpturam: nec est necesse, ꝙ habeat literas, sed si habeat, debent posse taliter legi, ꝙ habeatur earum significatio, per c. inter dilectos. ⁊. eod. ¶Quæ autem hîc desunt, quo ad sigillum, dixi in d. c. post cessionem. ubi uide. ¶Tangitur etiam hîc aliquid de comparatione, de qua s̄. dictum est. Et adde, ꝙ pro comparatione fienda potest quis cogi scribere, secundum do. Card. & do. Abb. hîc per tex. in §. j. in authē. de instru. cau. & fide. Idē Bal. in authen. si quis uult. ad fi. C. qui po. in pig. hab. & in l. comparationes. C. de fid. instr. ¶Et nedum fit comparatio literarum, sed etiam styli, secundum Bal. in l. j. in fi. C. de emēda. Iusti. C. facit. c. licet. cum glo. in uerbo, scripturæ. ⁊. de crimine falsi. ¶Et examinatio comparationis non subdelegatur, secundum glo. in uerbo, abscondere. in authē. de instru. cau. §. ij. Reliqua uide per Bal. in d. l. comparationes. ¶Adde, ꝙ ad probandum sigillum esse alicuius, est locus comparationi, ut elegāter per Host. & alios in c. quod super his, ⁊. eo. Et dum s̄. tetigi de libro rationum, adde omnino Pet. de Anch. consi. xxxviij. incip. Primò de uitiibus. ubi ponit, utrùm liber capituli, in quo sunt descripti censuarij & emphyteutæ, probet: & concludit, ꝙ probat contra Canonicos, nō contra tertium, nisi aliud haberet consuetudo, ut ibi per eum. Dic tamē, ꝙ sigillum capituli dicitur authenticum, ut hîc in gl. fi. quam sequitur. Imol. hîc, & Spec. in d. uer. x.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Error in omittendo spectantia ad notarium, per ipsum corrigi potest, ueluti si est omissa dies.*
2 *Error notarij in pertinentibus ad partem & substantiā contractus, non potest ex interuallo corrigi per notarium.*
3 *Error notarij non præsumitur ex dolo, nisi probetur.*
4 *Error in solennitate testamenti an inducat præsumptionem falsi contra notarium.*
5 *Notarius an teneatur de falso, probato dolo contra eum.*
6 *Notarius non potest errorem corrigere, nec defectum supplere, nisi authoritate iudicis, uel officialis ad hoc commissi.*
Et hæc conclusio uera est exceptis quatuor casibus hic enumeratis. num. 7. 8. 9. 10.
11 *Clausula, Cum consilio sapientis, quid operetur.*
12 *Notarius non solùm potest corrigere errorem suum, imò etiam potest addere clausulas consuetas, licet de ipsis nihil sit dictum in rogatione.*
13 *Potestatem habens uendendi bona fiscalia potest dare fideiussorem euictionis, & apponere omnia pacta pœnalia secūdum morem regionis.*
14 *Abrasio quando noceat posita in instrumento.*
15 *Rasura in loco suspecto quando noceat, si agatur possessorio, seu petitorio.*
16 *Rasura an noceat in dispositione fauorabili.*

CAPITVLVM III.

EX literis. ¶Rescriptum Apostolicum propter rasuram in loco non suspecto non præsumitur uitiosum. H. D. ¶In text. ibi, priuilegia. Per hoc infert do. Abb. hîc, quòd rescriptum ad lites non dicitur priuilegium: quia rescriptum est secūdum ius, cùm mandet ius fieri imperranti: priuilegium uerò est contra ius. Et ad hoc uide notata in c. olim. ⁊. de uerb. sign. & per do. Abb. in rub. s̄. de rescrip. & per Bald. in l. j. in j. col. ff. de constit. princ. & in c. j. §. inuestitura. ad fin. de noua forma fidel. & in l. fin. C. de re iud. & glo. in c. j. in uerbo, noscatur. de constit. in vj. ¶Tangit hîc do. Ant. plenè, sed parum in proposito, & aliquid do. Abb. & Imol. an & quando notarius possit errorem suum corrigere: & est materia, quam solenniter ponit Bart. in l. si librarius. ff. de re iudic. & etiam plenè Spec. de instru. edi. §. instrumentum. uer. sed nunquid confecto. & latè Ioan. And. ibi, & in data vj. libri, in ult. col. & Bald. plenè in c. publicato. in j. col. suprà, de elec. & plenius post Bart. in l. imperator. ff. de statu ho. & in extrauag. de pace Const. in uerbo, pacta. & Bald. & Imol. in l. cùm proponeretur. ff. de leg. ij. & in l. j. §. si autem. ff. de hære. inst. & Doct. in locis infrà allegandis. ¶Sed ut rei summam habeamus, tamen intrando extensè no. quatuor conclusiones cum septem declarationibus. ¶Prima

1 conclusio. Error † in omittendo spectantia ad notarium potest per ipsum corrigi. Vnde si est omissa dies, & recordetur de die, creditur sibi, & potest emendare: quia creditur officiali in officio sibi commisso, l. apparitores. C. de exactor. tribut. cum alijs allegatis per Bar. qui hoc tenet in dicta l. si librarius. & in d. l. imperator. ne scribentis error noceat partibus, l. si quis in nomine. & l. errore. C. de testam. Et idem dicit de errore indictionis. ¶Est autem dictum in omittendo: quia secus, si in ponendo. Vnde si ponit unum diem, uel mensem, cùm deberet ponere alium, non potest se corrigere, nisi de errore constet per testes, uel modis, de quibus infrà. tum per l. quicquid astringendæ. ff. de uerb. ob. tum quia functus est officio suo, l. iudex. ff. de re iudi. secundum Bart. in d. l. si librarius. & sequitur do. Anton. hîc. ¶Contra quod dictum, licet alij transeant, adduci potest, quod not. Innoc. in c. in literis. suprà, de offic. deleg. ubi dicit, quòd ille, cui incumbit aliquod factum sine iurisdictione, nunquam fungitur officio suo, donec solenniter perfecerit. Sed officium tabellionatus non est officium iurisdictionale. Ergo non est functus officio: sed dictum Innoc. intelligitur in his, quibus permittitur uariare: non in teste, uel tabellione, quibus est uariatio interdicta, secundum Bald. in proposito. in l. fin. in penult. col. C. de eden. Ex quo uidetur, quòd possit satis incontinenti talis error corrigi, arg. c. præterea. suprà tit. j. quod satis sentit Bart. in dicta l. si librarius. Et in hoc etiam uide, quæ not. Imol. in d. c. in literis. dum alleg. c. si compromissarius. post princ. ibi, suo functus

2 officio. de elect. in vj. ¶Secunda conclusio. Error † notarij in pertinentibus ad partem & substantiam contractus non potest ex interuallo corrigi per notarium, sed incontinenti sic, per proximè dicta æquiparando notarium testi, iuxta l. Domitius. ff. de testa. Ita Bar. in locis præallegatis, & Bald. in l. generaliter. in ultimo notabili, C. de non numera. pecu. nisi aliquo legitimo modo probaretur coram iudice de errore: putà, producendo originale alterius, unde sumpsit exemplum, dicta l. si librarius. & dicta l. errore. Idem, si ex proprio protocollo, non erroneo, ut etiam no. do. Card. in c. inter dilectos. ad fin. infrà, eod. quia ad illud recurritur, ut dixi plenè in c. quoniam. in notabilibus, suprà, de probat. & not. gloss. in §. penult. in authen. de tabellionibus. per quam dicit do. Car. in dicto capitulo, inter. quòd cùm Florentiæ protocollum & instrumentum, quamuis antiquum, discordarent, & unum diceret legatum ecclesiæ sanctæ Mariæ, aliud societati sanctæ Mariæ, fuit consultum standum esse protocollo, per d. glo. quam semper not. secūdum ipsum. Et adde ad ea, quæ dixi in d. c. quoniam. Et remanens apud notarium, in dubio præsumitur originale, arguendo à solitis, l. certi conditio. §. si nummos. ff. si cer. pet. & per Bar. in d. l. si librarius. Item si apparēret error per testes descriptos in instrumento: de quo in c. cùm Ioannes. ⁊. eod. Item per ipsos facientes instrumentum, ut in c. tertio loco. s̄. de prob. uel per mediatores contractus, ut per gl. in §. si uerò. in authē. de instru. cau. & fide. Et quod dixi, Coram iudice, declarabitur in quarta cōclusione. ¶Tertia con

3 clusio. Error † notarij non præsumitur ex dolo, nisi probetur: arg. l. quoties. §. q dolo. ff. de proba. Ita Bar. in d. l. si librarius. Vnde si probatur aliter dictum, cū sit scriptum, præsumitur scriptum per errorē, & non falsò, secundum Bar. & Bal. & Imo. in l. quoties. §. j. ff. de hære. instit. & Bal. in l. j. ff. de legi. & Ang. in l. iurisgentiū. §. quod fere. ff. de pac. & Bart. in l. si quis obrepserit. ff. de fal. & Bal. in l. errore. C. de testa. Vnde dicit Bar. in l. pen. C. de his, q sibi asscrib. ꝙ regulariter, ubicunq error sit tolerabilis, præsumitur magis error, cū malitia, per tex. elegantem ibi, dum dicit, pœna legis Corneliæ tibi remittitur, in qua credo te magis errore, cū malitia incidisse. Et ista confirmantur ex notatis pulchrè per Bal. in l. unica, uer. modò sequit alia quæstio. C. de confes. & Bar. in l. j. §. si quis neget. ff. quemadmo. testa. ape. & in cons. incipiente, Tudertinus quidam. & in l. nec exemplum. C. de falsis. & Bald. in l. captatorias, uer. quintò oppono. C. de testa. milit. & do. Ant. & do. Abb. in c. ad audiētiam. ⁊. de præscri. & Bal. in l. ij. in princ. C. de erro. aduo. & Raph. in l. non fatetur. ff. de confes. & Bal. in l. j. uer. in glo. ibi, omnibus. C. communia de legatis. Ex quibus colligitur, ꝙ talis notarius errans non punietur de falso: quia falsum non cōmittitur sine dolo, d. l. nec exemplum. Et dolus non præsumitur in notario, ut est dictū.

4 Et hoc bene no. ¶Sed † limita aduertenter, nisi esset defectus solennitatis testamenti: quia error in tali solennitate inducit præsumptionē iuris, & de iure contra notarium de falso, l. iubemus. in fi. C. de testa. licet, quo ad alios effectus, testamentū nō habeatur pro falso, ut eleganter per Bal. in l. si post. C. de iuris & fac. ign. Et dicit Inno. in d. l. quoties. ꝙ in solennitatib. aliorū actuum, cū testamentorū, talis error non attribuitur dolo, arg. d. l. iubemus. à contrario, & per regulā, in pœnis. de reg. iur. in. vj. Et idem uidentur tenere Salic. & Fulgosius in d. l. iubemus. dicentes, ꝙ extra casum illius legis, ꝓpter defectū solennitatis nō uidetur præsumendum esse falsum, sed imperitia potiùs, uel error: arg. l. post legatum. §. j. ff. de his, quibus, ut indig. Idem Bal. in l. super chirographarijs. C. si cer. pe. dicens, ꝙ ꝓpter instrumentum nō solenne notarius non punitur de falso, nisi in casib. à iure expressis. Alleg. tex. in §. qa uerò leonis. cum gl. in uerbo, proferre. in authen. de non alie. Dic tamen, ꝙ quantū ad uim probationis, paria sunt, instrumētum non esse solenne, uel esse falsum: sed nō, quo ad uim punitionis. Cum prædictis etiā cōcordat Bar. in l. omnes. C. de petit. bonorum sublat. lib. x. & Pet. de Anch. consi. cclxxx. inci. Tria principaliter. Et ibi etiā dicit, ꝙ si notarius omittat scribere instrumentū secundum ordinem consuetum, nō per hoc est suspectū de falso: & ista pars est sustentabilis, licet sint alij dicentes, ꝙ omissio solennitatis semper inducat præsumptionē doli, ut per Bar. in l. nulli. C. de nume. & actua. lib. xij. & Bal. in l. quoties. & in d. l. iubemus. & ꝓ Paul. de Cast. consi. ccxiij. inci. Ad

5 primū quæsitum. ¶Vbi † aūt probatur de dolo ex cōiecturis, nō tenetur de falso, nisi dolus cōmissus fuerit in solennitatib. substātialibus, secundum Pet. de Anch. in d. consi. Si aūt in substātialibus, punitur & tenetur parti læsæ ex dicto errore ad interesse, secūdum Bar. & Bal. in l. fi. per illum tex. C. de magistra. cōue. & per Bar. in l. fi. ultra medium, ff. de tabulis exhiben. & Bal. post Bart. in d. l. imperator. in pen. col. & Bart. in l. generali. C. de decu. lib. x. & Ioā. And. in Spec. de instrumē. edi. §. ostenso. additione inci. ad materiā. ubi etiam tangit, an notarius, uel eius hæres teneatur, ꝙ nimis abbreuiatè & cōfusè scripsit: & de his etiā per Bal. in l. presbyteri. la j. in fi. C. de episc. & cler. Et ibi subdit idem esse in errore testis: quia error notarij & testis dicitur esse lata culpa, secundum eum, pro quo uide, quod no. Bal. & Ang. in l. ubi exigitur. ff. de eden. ubi dicunt arg. illius tex. ꝙ notarius tenetur solùm de dolo & lata culpa: & sic imputent sibi partes, quæ talem assumpserunt, sicut in mensore dicitur, in l. j. §. hæc actio. cum sequenti. ff. si mensor falsi. mod. dixerit. Et sic intellige, quod dictū est, notariū

6 teneri ad interesse. ¶Quarta cōclusio: Non † potest notarius errorem corrigere, nec defectū supplere, nisi interueniat authoritas iudicis, uel officialis ad hoc deputati, secundum Ioā. And. in data vj. lib. in ult. col. dicentem, ꝙ aliàs caueat, qa posset sibi impingi falsum, per l. eos. ff. de falsis. Est enim functus officio suo. Et sic de facto seruatur, secundum ipsum, & sequitur Imo. hîc, & in c. inter dilectos. ⁊. eo, pro quo uide omnino Ioā. And. in Spec. in d. uer. sed nunquid cōfecto. & Bal. in l. ambiguitates. in fi. C. de testa. & in l. ea, quæ. in prin. C. comminationes, epistolas. Et ibi dicit, ꝙ si post publicatū instrumentū adderet, in fi. Cassaui in tali loco: qa per errorē, etc. ista uerba uitiantur, & non uitiant. Et de hoc etiam per Bal. in rub. C. eo. ubi dicit, ꝙ nō potest cancellare, ꝓ tocollum, nisi diceret cancellatū: quia restitutum parti. Et de hoc etiam per Cald. in isto tit. consi. j. & omnino Dom. in c. abbate. in ult. col. de re iud. in vj. & Card. in proœmio Cle. §. fi. ¶Et uidetur ista conclusio cōmuniter teneri, nisi in quatuor casibus, in quib. nō requi-

7 ritur iuris authoritas. ¶Primus casus est, quando † esset error non uitians instrumentū, ut falsa Latinitas, secundum Bar. in d. l. si librarius. per d. l. imperator. & l. actorum uerba. ff. de re iud. de quo in sequēti casu. ¶Se-

8 cundus casus est, quando † instrumentū nondū est ꝓductum in iudicio, & sic nō est deductū in cōtrouersia; nec ꝙ copia data est parti aduersæ: nā tunc bene potest etiā sine iudice corrigi, secundū Ioā. And. in data vj. lib. & Dom. ubi s̄. & Imo. hîc, & Bal. in rub. C. eo. uer. sed pone, tabellio. Et ex his dicit Bal. hîc, ꝙ restituto instrumēto tabellio est adeò functus officio suo, ꝙ nec pūctum, nec syllabā intellectualiter mutare posset, nisi iudicis mandato. Alleg. d. l. imperator. Ex quo dubito de præcedenti casu, ne sub prætextu Latinitatis fieret fraus.

9 ¶Tertius casus est, quando † error est notorius: qa iudicis authoritas non requirit: uel si requirit, non est necessaria partis citatio, secundum Bal. in d. l. imperator. Alle. Cy. in l. j. C. de II. Secus dicit in errore latenti: qa exigitur & iudex & pars. ¶Quartus casus est, quādo uult corrigere eo modo, quo corrigit lex, ut errorē indictionis: qa potest propria authoritate, cū habeat iuris præsumptionē, ꝓ se: qa nō nocet alicui, cùm & sine hoc ius sic præsumeret, & ita esset, secūdum Bal. latè in l. unica, in fi. C. de iust. C. compo. licet in hoc de indictione referat alios contrariū tenere, cum quib. concor. Ioā. And. in d. data vj. & Imo. in d. c. inter dilectos. Sed eorū opinio posset fortè saluari, quando de tempore cōfecti instrumenti apparēret solùm de indictione: aliàs aūt, ubi anni exprimuntur, teneo cum Bal. quia ipsis calculatis habetur indictio, secundū do. Card. in d. c. inter. ¶Modò recipiunt ista vij. declarationes. Prima declaratio.

10 Non † potest notarius corrigere errorē etiam cum licētia iudicis, quando cōtractus est celebratus in scriptis, secundum Bar. in l. contractus. in prin. per illum tex. C. de fide instr. Vnde infert, ꝙ si notarius fuit rogatus de appellatione, uel de sententia, quæ debent emanare in scriptis, nō potest aliquid addere, uel detrahere: qa ante omnia debet esse dictata, & postea lecta, & contrafacientes errant, ut ibi per ipsum, & Bar. & Bal. in d. l. imperator. & Bar. in l. gallus. §. idem credendum. ff. de libe. & posth. & Sal. in d. l. contractus. Vnde dicūt Ang. & Imo. in l. quicquid astringendæ. ff. de uerb. obl. ꝙ illa uerba, ꝙ instrumentū extendatur ad consiliū sapientis, nihil operantur in actibus de sui substantia requirentib. scripturam: & sentit Bal. in d. l. contractus. ¶Secūda declaratio. Licet possit notarius emendare errorem surgentem ex inaduertētia, non tamen surgentem ex falsitate: quia ex hoc priuandus est authoritate scribendi, l. si aliquid. C. de suscep. & arca. lib. x. Ita Bal. in rub. C. de fide instru. uer. tu scias unum. ¶Tertia declaratio. Ad hoc, ut dicatur constare de errore, requiruntur tot testes, quot exigit cōtractus, in quo dicitur commissus error.

Vnde

t. ex literis.

Vnde in errore testamenti exiguntur vij. & codicilli v. & sic de similibus. Ita est glo. ualde singularis in l. cùm proponeretur. in glo. ij. ff. de leg. ij. & eam summè not. Bal. in c. si quis feudum. in princ. si de inuestit. inter do. & uasal. lis ori. & in l. fi. in pen. col. C. de eden. & in l. ij. C. de bon. poss. secundum tab. & in l. j. §. pro secundo. C. de cad. tol. & in l. j. in ult. col. C. de fideicõmissis. & in d. l. imperator. Et ibi etiam concludit, q̃ non poterit deferri hoc casu iuramentum in supplementum probationis. Sed tamẽ illam glo. declara, ut latè & subtiliter per Bal. in l. errore. C. de testam. ubi in effectu dicit, q̃ habet locum, quando probationes erroris cõcernunt errorem ipsius testamenti, ut quia dicatur erratũ in omittendo mutuam substitutionem in fideicõmisso, ut l. cùm proponeretur. præalle. uel simili: secus, si sint probationes extrinsecæ non ueniẽtes ex testamento, ut q̃ institutus sit incapax, uel spurius, uel inimicus, uel q̃ tabellio in solennitate instrumenti errauit, quia talia possunt examinari seorsum à principali: unde nõ sunt eiusdem naturæ, ut ibi latiùs per eum. ¶ Quarta declaratio. Si error non corrigatur, & cõcernat aliquam de solennitatibus necessarijs omissam errore, uel imperitia, ut qa nõ fuisset adhibitus numerus debitus testiũ, talis imperitia nocebit, & actus uitiabitur, secũdum Cyn. Bal. Ang. & Salic. in l. ambiguitates. propter gl. ibi. C. de testa. Vnde dicunt, q̃ si ex forma statuti bãna debent exemplari per tabellionem in libro cõmunis, aliàs nõ ualeant: & si contingat, q̃ per errorẽ tabellionis bannũ fuit omissum exemplari, uitiabitur bannũ, postquam exemplatio erat de substantia. Et idem dicit Bal. in l. fi. in fi. prin. C. de temp. ap. & in d. l. imperator. in fi. & Ang. & Imo. in l. j. §. fin aũt. ff. de hæred. instit. Non obst. l. errore. C. de testa. ubi error scribentis non nocet ueritati; qa procedit, quando illẽ, qui disponebat, seu conficiebat actũ: putà testator coram testib. expressit uoluntatẽ suam, & de ea rogauit notarium, ut scriberet: nam si omisit scribere p errorẽ, quamuis scriptura esset de substantia, tamen ualet testamentũ: sed in casu prædicto est actus, in quo nõ cõueniebat rogitus, seu expressio deponẽtis, ut in exẽplatione banni. Et istud reputatur dictũ solenne, pro quo faciunt etiam no. per Bal. Sali. & Ro. in l. iuris. C. q̃ admit. ubi dicunt, q̃ in his, quæ cõcernunt formam actus, uel rigorẽ iudiciarium, nemo excusatur propter ignorantiã iuris. Vnde inferunt, q̃ testamentũ rusticì factum non seruata forma erit nullum, per l. fi. C. de testa. ut ibi latiùs per eos, & aliquid p gl. in §. j. xxxvij. dist. & credo dixisse in c. qm̃. j. de symo. Sic in proposito ignorantia, uel error tabellionis nõ excusat in his, quæ sunt de forma: & sic intelligitur gl. fi. in l. fi. C. de fideiuſ. Et ideo dixit Bal. hîc, q̃ ubi per errorẽ substantialia sunt omissa, uel neglecta, etiã cessante dolo nõ ualet, q̃d scriptum est: qa imperfectum: alle. gl. Cyn. & seipsum in d. l. ambiguitates. & tex. in l. ita stipulatus. la grande, ff. de uerb. obl. ¶ Quinta declaratio. Vbi notarius facit aliquam interlineaturam, uel abrasionẽ, si uult ut omnis cesset suspicio, attestetur in fine instrumẽti, q̃ ipse illam interlineaturã, uel abrasionẽ fecit. Ita dicit Bar. in l. j. per illũ text. ff. de his, quæ in testa. dele. & Arch. in §. j. xxxv. q. ix. & sequitur do. Ant. & do. Abb. hîc: &, licet ipsi non exprimant, istud est necessariũ, ut latè per Imol. in d. l. j. per illum tex. quem dicit nõ esse alibi: & hãc practicam cõmendat Bar. in l. si unus. in fi. C. de testa. & in l. edicto. §. fin aũt. in j. col. C. de edicto diui Adri. tol. & in l. diuus. §. item senatus. ff. de falsis. & in l. j. §. fi. ff. de bo. pos. secundum tab. & do. Abb. in c. cùm uenerabilis. in fi. j. de religio. do. nisi ex præcedentibus, uel sequẽtibus posset elici ueritas eorũ, quæ sunt cancellata, secundum ipsum propter gl. ibi: & dicit Bar. in d. §. fin. q̃ creditur notario ita subscribẽti. ¶ Vbi aũt attestaretur hoc in margine, nõ aũt in subscriptione, uel corpore instrumenti, nõ adhiberetur fides tali apostillæ, etiãsi uideretur eadẽ manu scripta, ut latè p Ioã. And. in Spe. de instr. edi. §. ostenso. addi. inci. dixit Rolandinus. maximè, qa apostilla non habet requisita, ex quib. mereat fidem, uidelicet diẽ & alias solennitates: & qa de facili daretur uia fraudibus dissimulatis literis: & idẽ tenet eleganter Bal. in l. si unº. C. de testa. & ibi Ang. & Paul. de Cast. q̃ dicit ita de facto fuisse obtentũ: & ita consuluit Paul. de Cast. cõsi. xxxvj. inci. In Christi nomine: dubiũ facit. & idem no. Bal. in l. nostrã. in j & ij. col. C. de testa. & in l. ea, quæ in prin. C. cõmi. epistolas. & Bar. in d. l. imperator. in fi. & do. Ab. si bene legatur, in d. c. cùm uenerabilis. in fi. quãquam contrariũ dixerit Bal. in rub. C. eo. & in l. Labeo. ff. de pac. & in consi. inci. In libro sententiarũ. motus per authoritatem Bar. q̃ non loquit̃ in his terminis, in l. in fraudẽ. §. si cut. ff. de test. mili. & per l. si quis ex argẽtarijs. §. si initiũ. ff. de eden. Sed illa lex loquitur in scripturis habentib. ordinatã consequentiã, secundum Bal. ibi. Vnde secus in filcis, & alijs quinternis, uel scartafacijs nõ ligatis: in quib. scribitur ad placitũ non seruato ordine tẽporis. Et ita potest esse in his, quæ scribũtur in margine: qa cõmodè scribi potest quãdocunq̃, nõ seruato tẽporis ordine. Et ideo decisio Io. And. remanet uerior, ut etiã dixi, sed nõ ita clarè, in c. j. in fi. s̃. eo. ¶ Et istis adde, q̃ si dubitaretur, utrùm notarius emẽdasset ex interuallo, uel incõtinenti, staretur iuramẽto suo, arg. c. ad audiẽtiam. cum materia, j. de præscr. & eorũ, quæ no. Spec. in tit. de teste. §. j. uer. sed pone. cũ cõcor. quas dedi in c. cùm causam. in fi. s̃. de testi. in questione, quãdo testis dicit se nõ dixisse, ut notarius scripsit: qa non præsumitur in officio delinquere: & est imputandũ parti, quæ tẽpore publicationis instrumẽti non inspexit diligenter, an esset abrasum, uel cancellatum: & si dicit factum ex interuallo, habet hoc probare, per no. per gl. in cle. fi. de rescri. & Bar. in l. nõ solùm. §. sed ut probari. ff. de oper. no. nũ. & Ro. plenè in l. in illa. ff. de uerb. obl. ubi fundans se ex prioritate, uel posterioritate tẽporis, habet, p bare tempus, præsertim quãdo opponit delictũ, ut in d. §. sed ut probari. Et istud bene nota, & in eo cogita, qa tactũ nõ reperio. ¶ Sexta declaratio. Error commissus à notario propter consilium sapiẽtis, cui notarius submissus fuerat, nõ imputatur notario, etiamsi falsum cõmiserit, secundum Bal. in l. captatorias. C. de testa. mili. Vnde debet ad cautelã subscribere, q̃ sic fecit consilio sapientis, secundum ipsum ibi: cuius dictũ intellige in cõsistentibus in iure: sed scientia facti debet esse plena penes notariũ, secundum eundẽ in l. cõtractus. C. de fide instru. ¶ Quid aũt operetur ista clausula, q̃ instrumentũ extẽ datur ad consiliũ sapientis, uide solẽniter & meliùs, cũ alibi, p Io. And. in d. uer. qd si à contrahentib. & per do. Ant. & aliquid per Imo. hîc, & Ioã. And. in data vj. lib. & Bar. in l. illa institutio. ff. de hæres. instit. & Bal. in d. l. imperator. in ult. col. & Sal. in d. l. captatorias. & Bal. in l. humanitatis. in iiij. opposit. C. de impube. & alijs subst. & do. Ant. in c. clericus. de iureiu. & Bal. in l. sancimº. C. de uerb. sign. & in l. pen. C. de execu. rei iudic. & in rubrica, de reuoc. his, quæ in frau. credit. in ult. col. & Ang. consi.
11 ccix. ¶ Et † pro nunc dicas, q̃ operatur in testamẽtis, q̃ uoluntas testatoris & id quod sentit, describatur ordinatori & clariori modo, & magis, pprio, & in dubio opinionũ tutiori: & hoc fortiùs in contractibus, q̃ magis conferti possunt in alterius arbitrio, cũ ultimæ uoluntates, ut not. glo. j. in fi. in l. iij. ff. de testa. In illis ergo sapiens supplere potest de consuetis, licet non dictis, etiam apponendo pœnam extraneando, uel accidentialia, quæ bonus uir non arbitraretur: uel substantialia contractus supplere non potest, neq; aliquid in facto, sed solùm in iure, ut in dictis locis, in quibus est longa contentio, si testator simpliciter dixit, Relinquo: an notarius de consilio sapientis possit addere iure institutionis? & in effectu conclusio est, q̃ sic, ut latè per Imo. in l. j. §. si ex fundo. ff. de hære. instit. & per Oldrad. consi.

consi. cclxxvj. & facit, quod dicetur in sequenti declara
12 tione. ¶ Septima & ultima declaratio. Non † solùm potest ex se notarius corrigere errorem modis prædictis, sed etiam potest addere clausulas consuetas, licet de ipsis non fuerit dictum in rogatione, secundũ do. Ant. hîc. Allegat Ioã. And. de instru. edi. §. instrumentũ. uer. quid si à contrahentibus. ubi dixit ualde solenniter, q̃ ubi contractui uẽditionis, uel donationis notarius potest addere precariũ, quia illud cõsueuit fieri: efficaciùs peruenitur ad mentem contrahentiũ: & allegat quædã, de quibus hîc per do. Ant. Pro quo licet plurima adduci possint, tamen potissimè facit tex. elegans in l. fin. in fi. §. de fideiuſ. per quem dicit ibi Bal. q̃ notarius simpliciter rogatus, intelligitur rogatus cum clausulis cõsuetis. Et per illum tex. dicit Bal. in l. j. ad fi. ff. sol. mat. q̃ notarius in instrumento dotis debet apponere obligationem hypothecariã, etiamsi sibi non fuerit dictum: quia
3 consueta est apponi. Et per illum text. dicit Bal. in Rub. de fi. instru. q̃ si partes dicunt se rogasse notarium, ut amicum, & notarius dicat se rogatũ, ut notarium: creditur sibi: quia ita consueuit fieri. Et per illũ tex. dicit Bal. in l. fideicõmissa. §. si seruo. ff. de leg. iij. q̃ si clericus secularis impetrat beneficium nõ consuetũ dari clerico seculari, non ualet impetratio: quia Papa etiã motu proprio non præsumitur uelle aliter, quàm sit consuetũ rescribere. Et per illum tex. dicit Bal. in l. ita demum. §. j. ff. de procur. q̃ notarij possunt apponere clausulas cõsuetudinarias, quando sunt plenè rogati: quod ultimum no. & intelligitur fortè, ut ipse dixit in rubr. C. de reuoc. his, quæ in fraud. cred. ubi dicit, q̃ tunc potest hoc facere, quando habet facere cum consilio sapientis. Et hoc modo uidetur loqui Ioã. And. in d. additione. ¶ Sed tamen istud nõ uidetur necessariò sic intelligendum, sed q̃ imo simpliciter rogatus, intelligatur rogatus de consuetis, per d. l. fi. attenta etiam una magistrali doctrina Inno. in c. olim. post princ. j. de uerb. sign. ubi dicit, q̃ omnis dispositio, siue legalis, siue ultimarum uoluntatum, siue contractuum, recipit interpretationem à consuetudine. Facit c. cùm dilectus. suprà, de consue. & sequitur do. Abb. in c. certificari. in princ. j. de sepul. ¶ Et hinc est, q̃ si tecum contraho, uel te procuratorem constituo, uideor tibi expressè mandare, q̃ facias ea, quæ sunt de consuetudine, l. si pignore. §. fin. in uerbo, usu. & ibi no. Doct. ff. de pignor. act. facit. c. cæterùm. cum similibus. j. de dona. & no. Bar. pulchrè in l. si procurator. in princ. ff. de iure fisci. & in l. fin. in princ. ff. de his, quæ in frau. cre. & plenè Angel. in l. bene à Zenone. C. de quadru. præscri. & eleganter Ro. consil. cxiiij. incip. Visis suprà consultis. Et q̃ notarius rogatus, intelligatur rogatus de consuetis, tenet Bart. in l. si priùs. §. rectè. ff. de aqua plu. arc. per l. q̃ si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. e-
13 dic. ¶ Et † hinc uidemus, q̃ habens potestatem uendendi bona fiscalia, potest dare fideiussorem euictionis, & apponere omnia pacta pœnalia secundum morem regionis, secundũ Ang. in l. ij. ff. de iurisdi. om. iu. p. d. l. bene à Zenone. ¶ Et promissio prælati de renouãda emphyteusi intelligitur secundum quod est cõsuetum, ut per Ang. in §. emphyteusim. in authen. de non alienãd. ¶ Et præceptum iudicis de cogendis debitoribus fisci pro arbitrio exactoris intelligitur de coactione inducta de consuetudine, secundum Bal. in l. j. C. si propter publicas pensitationes. ¶ Et conducens simpliciter domum, uel fundum, intelligitur pro pensione consueta, secundum Salic. in l. excepto. §. locati. quæ est lex in hoc singularis, secundum eum. ¶ Et conducens operarios tenetur eis ministrare uictum & ferramenta, si sic est cõsuetum, pro domo conficienda, secundum Bal. in l. liberti. de ope. libe. ¶ Et si habẽtes uẽdere bona alicuius cõmunitatis faciunt pacta cõtra id, quod est consuetũ, non tenent, secundum Bar. in l. j. C. de pascuis publicis, uel priuatis. lib. xij. ¶ Et colonus ultra pensionẽ tenetur soluere illud, quod est consuetũ ultra pensionem soluere hoc nõ fuerit dictũ, secundum Bar. in l. dñi prædio. C. de agrico. & censi. lib. x. ¶ Et si episcopus citat nõ expresso loco, intelligitur ut cõpareat in consueto; secundum Pet. de Anch. in c. cùm episcopus. de offic. or. in vj. Et multa dicta in simili extendere potes uidendo quod no. Bar. in l. cùm hæres. §. cùm ita. ff. ad Treb. & qd̃ not. Bar. in l. ut iurisiur. §. si liberi. ff. de ope. libe. & quod no. Bal. in addi. Spec. tit. de locato. & in l. j. C. de fruc. & liti. expen. & in l. quicunq̃. C. de ser. fug. & in l. fi. C. de fideicõmis. & Imo. in c. potuit. in ult. col. j. de loca. cum multis alijs. ¶ Sed ad hæc & similia adhibenda est duplex consideratio: prima est, q̃ ea, quæ sunt consueta, aliquãdo concernunt substantiã actus, aliquando solennitatem: si substantiã, & tunc si pars non exprimit, licet sint consueta exprimi, nõ potest notarius ea exprimere: nã
3 sine illis cõtractus uitiat̃. Ita declarat Ioã. And. in d. uer. quid si à contrahentib. per l. testm̃. C. de testa. & c. tuæ. cũ seq. j. de spon. ¶ Et q̃ omissio substantialiũ consuetorũ in rescriptis uitiet, bene, pbatur in c. ad nostram. & in c. porrecta. j. de cõfirma. utili, uel inutili. Si aũt concernũt solennitatẽ, & si non exprimant, habentur pro expressis: ut est tex. in c. cùm M. Ferrariensis. ibi, sicut cõsueuit expressum. s̃. de constitu. & illum solenniter no. ibi do. Ant. do. Abb. & Imo. & dicit ibi Bal. non esse meliorem tex. in iure: q̃ illud, quod solet apponi in contractu, habetur pro apposito, etiamsi nõ fuerit scriptũ. Ad idem tex. in c. ij. ibi, & si non apponatur. s̃. de rescri. quem ibi no. do. Card. & Imo. Ad idem tex. in c. quo ad trãslationem. ibi, sæpe fuere. & ibi, iam licere. s̃. de offic. leg. & ibi solenniter do. Abb: & ad hoc tendunt multa ex prædictis. Et ad hanc differentiam inter substantialia & solennia uide Arch. in §. nunc aũt. xvj. q. vij. & pendent multùm ab alia quæstione. ¶ An & quado tacitum habeatur p expresso: de quo distingue, ut subtiliter per Bart. in l. quicquid. ad stringendæ. ff. de uerb. ob. ¶ Et ideo cõgitabam, q̃ attenta hac cõsideratione nõ uidetur multùm importare, q̃ notarius censeatur rogatus de consuetis: & pondero uerba Ioã. And. in d. uer. quid si à cõtrahentibus. dum dicit, q̃ exprimũtur consueta ad dubitationem tollendã, per l. q̃ mutuã. ff. mãda. sentiens: per hoc consueta subintelligi: facit cle. j. in fi. de pœnis. Et cogitabam, an dici posset, q̃ ista consideratio in eo, quod dixi de omissione substantialium, intelligatur de substantialibus ipsius contractus, s. q̃ exigant expressionem, sed substãtialia instrumenti, licet omissa à notario uitiẽt instrumentũ, ut habuimus in c. j. s̃. eo. tamen omissa à partibus non uitiant, & censetur notarius rogatus, putà de indictione & similibus, per prædicta. Et ista nota: quia non reperi per alios opportunè tacta: ¶ Secunda consideratio est, q̃ ubi in aliqua dispositione uidentur mandata ea, quæ cõsueta erant fieri, intelligitur de consuetis cõmuniter & utplurimùm: secùs, si raro, ut singulariter probatur in l. Seio. §. medico. ff. de annuis legatis. & ibi no. Bar. ita limitans, q̃ cõsueuit dici, procuratorẽ posse consueta: & alleg. in simili, l. fistulas. §. frumenta. ff. de cõtrah. empt. & bene facit d. c. quo ad trãslationẽ. in uerbo, sæpe. ¶ Et in hac materia not. ultimò incidẽter, q̃ si notarius ob multitudinẽ eorum, quæ dicta fuerunt in cõtractu, uel alia iusta causa, oblitus est de aliquo substantiali: potest instare coram iudice, ut examinentur testes, qui interfuerunt, secundum Bar. signanter in l. fi. ante finẽ, ff. de tab. exhiben. ¶ Item dum tetigi s̃. in fi. vj. declarationis, quis habeat probare, cùm dubitabatur, quo tempore sit facta emẽdatio: adde, q̃ si uera est opinio Imo. in d. l. j. de his, quæ in testamento delentur. q̃ in subscriptione requiratur mentio abrasionis, illa dubitatio nõ poterit occurrere: Sed tenendo, q̃ non sit necessaria mentio, prout expressè omnes sentiunt, & ipse Imo. hîc, dubium procedit: & cõsidera, quia non sine causa Bar. in d. l. si quis obtempserit: noluit

c. ex literis.

noluit affirmare, ꝙ talis mentio sit necessaria, ne fortè multa instrumenta corruerent. Et ad tex. in d. l. §. in quo se fundat Imol. dici potest, ꝙ narrat ita fuisse, sed nõ disponit, uel specialiter loquitur in testamẽto, in quo in hac materia specialiùs proceditur, arg. l. iubemus. in fi.
14 C. de testa. ¶ In gl. ij. in fi. Quando † abrasio noceat, distingue, ut hîc per Imo. concludentẽ in effectu, ꝙ rasura non uitiat, quando literæ emanant clausæ, ut est gl. hîc, & in c. licet in uerbo, tenuẽ. j. de crimine falsi. Et hoc bene no. & sequitur Imo. in l. proximè. ff. de his, quæ in testa. delen. & Bal. hîc, dicens esse optimũ tex. in l. tribun°. §. fin. ff. de testamento mili. ¶ Idem, si est rasura in non substantialibus, ut in isto tex. ¶ Idem, si in subscriptione dicitur de rasura, ut s̃. in vj. declaratiõe. ¶ Idem, si ex præcedentibus & sequentibus potest colligi, ꝙ ita debet stare, prout in rasura, ut etiã per do. Ab. in d. c. cùm uenerabilis. ¶ Idem, si per aliam scripturã publicam appareat rasuram fuisse bene factam. ¶ Idem, si ex cõparatione literarum apparet rasurã de eadem manu, secundum Gof. do. Ant. Card. Bald. & Imo. hîc, licet do. Abb. contrà propter gl. in d. c. cùm uenerabilis. dicentem, locum esse cõparationi, solùm, quando rasura est in loco non suspecto. Sed certè uidetur, ꝙ ubi non est locus suspectus, non sit locus cõparationi: quia, ut in alio loco dicit hîc do. Abb. potest pars radere instrumentũ continens superfluitatem extra circũstantias negotij, allegando Inno. in c. fraternitatis. j. de hære. & est de mente istius tex. Propter quod si locus est hîc cõparationi, nõ uidetur esse, nisi circa locum suspectũ rasum. Vnde pendet istud à quæstione, utrùm sit locus cõparationi extra apodissam: de quo s̃. c. prox. Et attẽto, ꝙ pauca uerba facilè fieri possent dissimulatis literis abrasis, istud non transit sine dubio. ¶ Et circa prædicta not. primò, ꝙ abrasio in loco nõ substãtiali, neq; periculoso, nunquam nocet, ut etiam per Bal. in l. edicto in iiij. oppositione. C. de edicto diui Adr. & ibi clariùs Bar. in §. fin autem. in j. col. sentit glo. in d. l. licet. Secus, si in loco suspecto etiam in uno uerbo, ut ibi, & facit c. inter. infrà, eod. ¶ No. secundò, ꝙ rasura dicitur fuisse in continenti: si enim notarius emendat in senio, quod scripsit in iuuentute, instrumẽtum est suspectũ, secundum Bal. hîc, arg. c. præterea. s̃. tit. proxi. nisi intellectus, quem sonat scriptura in loco abraso, surgeret necessariò ex præmissis, ubi non est uitium, secundum ipsum: cuius dictum declara, secundum ea quæ s̃. dicta sunt.
a ¶ Not. tertiò, ꝙ † si rasura [a] est in loco
15 suspecto, & agatur possessorio, reijcitur scriptura absq; alia inquisitiõe ueritatis, l. edicto. C. de edicto diui Adriani. ¶ Si uerò agitur petitorio, scriptura censetur suspecta, & propter hoc, proceditur ad inquisitionem ueritatis, secundum Bal. in l. si unus. C. de testam. Cui adde Pet. de Anch. consi. cccxxij. incip. Præmissa sine allegationib°. ubi declarat hoc procedere solùm in possessione adipiscendæ. ¶ Not. quartò, ꝙ si instrumentum meum, quod non solebat esse rasum, reperitur penes aduersariũ, & coactus ipsum reddidit, sed rasum in aliquo loco etiã substantiali, istud non nocet mihi, secundum Bal. in l. j. ante fi. C. de fid. instru. Allegat Ioã. And. j. c. proximo, qui hoc dicit, & sequũtur ibi omnes. ¶ No. quintò, ꝙ illud, quod est rasum, potest per uiuã uocẽ corroborari: & uidetur sufficere unus bonus testis. Ita uideť dicere Bald. licet habeatur corruptus in hoc, in l. si ueritas. in j. col. C. de fideicõmis. Sed ꝙ per duos possit probari tenor scripturæ uituperatæ, tenet Bald. quẽ uide, in l. fin. de fideicõmis. ad qd̃ uide eũdem in l. iubemus. quasi in fi. C. de proba. & reincidit in illam quæstionẽ, quomodo probetur tenor instrumenti perditi: de qua per Bar. in l. sicut iniquũ. C. de fide instru. & Bal. in c. j. quot testes sint necess. ad proba. nouæ inuest. per gl. fi. do. Ant. & do. Ab. in c. cùm olim. el j. j. de priuil. & dom. Card. consi. xxvij. & Bald. in l. gesta. C. de re iudi. cum concor. ¶ No. sextò iuxta hoc, ꝙ ubi sufficit summaria cognitio, debet instrumentum esse sine macula & abrasione, & non sufficit, ꝙ iuuetur testibus: aliàs aũt procedit notabile præcedens. Ita dixit Iac. Butr. in authen. si quis in aliquo. C. de eden. quẽ allegat & sequitur Bar. in l. j. post prin. C. ut in pos. legat. & in d. l. fi. C. de fideicommis. Et ideo ubicunq; statutum dicit, uisò instrumento fiat sic, dicitur esse scripturam sine uitio uisibili, secundum Bal. in d. l. fi. ¶ No. septimò, ꝙ rasura in uno loco suspecto non uitiat totum instrumentum in capitulis separatis, secundum Bal. do. Card. & do. Abb. hîc, dicentes: secus in dicto testis propter periurium amplectens totum testimonium, ut per Bal. in l. fi. in iiij. oppositione, C. de edicto diui Adrian. de quo satis dixi aliàs in c. fraternitatis. j. de hæret. ubi posui de utroq;. Et de rescripto uide bonum text. in c. si eo tempore. de rescript. in vj. ut latè do. Ant. & Imo. in c. constitutus. s̃. de rescrip. & ibi aliquãdo dicetur. ¶ Not.
16 octauò, ꝙ † in dispositione fauorabili, ut in legato libertatis, nulla cãcellatio uitiat, l. proximè. in fi. ff. de his quæ in testa. del. & hoc, quando dubitatur, an testator uoluerit debere, an incõsultè hoc processerit. Si autem apparet de uolũtate, tunc in dubio tolleretur legatum, l. cãcellauerat. eod. tit. Et quod dictũ est de legato libertatis extendit̃ ad legatũ pro anima, secundũ Bar. elegãter. in d. l. si un°. & in d. l. proximè. in fi. & sequit̃ do. Ab. hîc, & Ro. in authẽ. similiter. in primo priuilegio ultima rum uoluntatũ, C. ad l. Fal. æquiparando utrunq; legatum, ut per Bart. & Bal. in l. j. C. de sac. san. eccl. & Bald. & Ang. in l. captatorias. C. de test. milit. ¶ Not. nonò, ꝙ si instrumentum fuit productũ sine macula, & postea reperitur maculatum, non perit fides instrumenti, secundum Bal. in d. l. si unus. in fi. per l. j. ff. si tabulæ testamenti extabunt. ¶ No. decimò & ultimò, ꝙ in proposito dicitur locus suspectus, quando quis releuaretur per scripturam in loco abraso ab onere probandi. Et est locus non suspectus, quando quis habet docere de ueritate, secundũ Bal. hîc, ꝙ ponit quædã alia nõ multùm utilia.

a Si rasura] Ad de tu, & dic, ꝙ Felin. hoc malè dicit: nam iudi, ꝙ in possessorio indistinctè propter cãcellationẽ semper reijciatur scriptura et malè dic, aut cancellatio est in parte substantiali, aut in c. de quo erat quæstio: & tunc non proceditur ad inquisitionem ueritatis, per d. l. fi. C. de edic. diui Adrian. tollen. quæ loquitur in istis terminis. Aut cancellatio nõ est in parte substantiali, seu c. de quo erat quæstio: & tunc etiam in possessorio iudicio non nocet cancellatio, per gloss. in d. l. fin. in. uer. utiatur. quam omnes Docto. ibi sequuntur hoc modo: & debes intelligere Bart. in l. si unus. C. de testa. q̃ tenet opin. istam, quã tenuit hîc Feli. sed omnes Scribentes reprehendunt Bar. in d. l. si unus. & per conseqẽs sublata est ista opin. Feli. quã habuit à Bar. quã uis de eo nullã faciat mentionẽ.

SVMMARIVM.

1 Citatus de remotis partibus ut deferat munimenta, an teneatur deferre instrumenta.
2 Appellari an possit à præcepto periculoso, uel difficili.
3 Difficultas excusans à præcepto inferioris, an excuset à præcepto Papæ.
4 Papa si præcipit aliquid religioso, quod est cõtra regulam suam, an teneatur obedire.
5 Tantum iudicetur de eo, quod potest fieri absq; magna difficultate, quantum de impossibili.
6 Sententia diffinitiua põt ferri lite non contestata in casu hîc posito. Et hoc ampliùs declarat infrà nu. 7. 8 & 9.
10 Sententiæ si opponitur, quòd sit lata per falsos testes, uel falsa instrumenta, statur ei, quandiu cognitio pendet. nu. 11.
12 Lacerans instrumentum in præsentia iudicis, quod intendit arguere de falso, qualiter puniatur.

13 Et

13 Et quid de lacerante iura aduersarij.
14 Et quid de subtrahente instrumentum aduersarij, & proijciente in ignem proprium instrumentum.
15 Subtrahens aduersario facultatem probandi, debet perdere causam.

CAPITVLVM IIII.

Ccepimus. ¶ Redarguẽti priuilegium de falso iudex facit illud exhiberi coram iudice, & paucis personis in loco congruo & securo:
1 & interim stabitur sententiæ latæ per illud. H. D. ¶ In † tex. ibi, difficile & periculosum. Per hoc declarari debet glos. in c. cupientes. §. si uerò. in uerb. alibi. de elec. in vj. dum requirit, quòd citatus ex remotis partibus ut deferat munimenta, teneatur deferre instrumenta: & dixi in c. peruenit. el j. s̃. tit. j. ut nõ procedat in originalibus. Sed sufficit portare exempla facta solenniter, secũdum formam c. fi. j. eod. ut hîc per do. Abb. pro quo facit lex, unum testamẽtum. ff. de testa. ubi nauigaturus potest de testamento suo facere fieri exemplum: & facit, quod dixi post alios ĩ c. Albericus. s̃. de testib. ¶ Et per hoc in-
2 fert. Host. hîc, posse. † appellari à præcepto periculoso, uel difficili, quod cognoscetur superioris arbitrio, secundum ipsum: pro quo uide Bald. in l. si decesserit. in lectura antiqua, & ibi etiam Ange. ff. qui satisdare cog. ubi dicunt, quòd præceptum iudicis continens quid impossibile non tenet non facta distinctione, an iudex sciuerit, an ignoraueritut ibi & l. pen. & fi. ff. quæ sentẽtiæ sine appel. rescin. Si autem præceptũ contineret aliquid multùm difficile, adeò quòd ratione difficultatis excusationem habebat ille, cui præcipiebatur, tunc bene distinguitur aut præcepit scienter, & est nullum: aut ignoranter, & ualet, sed habet locum restitutio in iritegrum, l. quæsitum. cum glo. in uerbo, iudicata. & ibi per Bar. ff. de re iud. & de hoc per Domi. in c. nerui. xiij. dist.
3 & gl. & Arch. xj. q. iij. in summa. ¶ Et † addit hîc do. Abb. quòd non omnis difficultas excusans à præcepto inferioris à Papa excusaret à præcepto ipsius Papæ: nam iugum ab eo impositum, etiamsi esset durum, ferendum est, per c. in memoriã. xix. dist. licet gl. j. ibi aliud dicat, ut hîc per do. Abb. pro quo licet multa adduci possent, tamen simpliciter remitto ad Petrum de Monte in sua monarchia, ubi exclamat de tex. in d. c. in memoriam. dicens per ipsum multum temperari tritum dictũ Inn. in c. inquisitioni. j. de sen. excom. dum dicit, laicum, qui non est de temporali iurisd. ecclesiæ, non teneri ad obediendum Papæ in non concernentibus animam: licet ad illum text. posset dici, quòd non probat indistinctè quem teneri, dato quòd ille patientiam propriam cõmendet: & illud dictum Inn. approbat do. Abb. in c. ij. j. de uot o. & in c. cõstitutus. j. de reli. domi. & in c. si quãdo. s̃. de rescrip. & uide Host. quem omnes sibi sequuntur, in c. significauit. s̃. de offi. ord. dicit, non esse obediẽdum Papæ, ubi imminet peccatum per ipsum non remissibile. ¶ Et idẽ dicas, si scribat pro notoriè indigno, secundum Io. An. in c. cùm adeò. s̃. de rescri. de quo per omnes ibi, & in c. si quando. eo. tit. & de istis uide, quod no. In n. in c. quãto. prope fi. ibi, Ei enim in omnibus. s̃. de consue. & Imo. in c. quæ in ecclesiarum. s̃. de consti. & latè per Car. sancti Sixti in tractatu de potestate Papæ, q. xiiij. xv. & xlix. post beatũ Tho. in quarto contra gentiles, c. lxxvj. & secũda secũdæ, q. ij. arti. iij. ubi inuenies, an sit hæreticus recusans obedire Papæ, quasi nõ sit uerus successor Petri, & uide Domin. in §. hinc etiam. xvij. dist. ubi dicit, quòd Cardinales discedentes à uoluntate Papæ ante depositionẽ sunt schismatici, & infert ad Cardinales, qui decesserũt à Gregorio undecimo, & de Luca iuerunt Pisas ante depositionem, contra c. nõne. viij. q. iiij. & uide Inn. in c. nec Dei. in gl. ij. j. de symo. ubi
4 dicit, quòd si † Papa præcipit aliquid religioso cõtra regulam suam, nõ tenetur obedire: & uide gl. Deuteron. xviij. super illis uerbis, Prophetam suscitabo de fratribus uestris: quicunq; illum non audierit, illius ego ultor existam: & glos. dicit, quòd resistentes Pontifici sunt graui pœna puniendi. ¶ Et nota, quòd Papa non potest facere, quòd illud, quod est peccatum ueniale, sit mortale: posset tamẽ per præceptum obligare, ne illud fiat, & cõtraueniens peccabit mortaliter: ratione, quia contra præceptum, non quia ueniale sit effectum mortale, ut subtiliter per Franciscum de Marone in iiij. dist. xix. q. j. arti. j. & adde Petr. de Anch. consi. ccxxxv. incip. Per prædicta subtiliter. ubi eleganter consuluit, excommunicationem latam per executores uigore rescripti Apostolici ipso facto excõmunicatũ suspendi per appellationem præcedentẽ appositis legitimis exceptionibus: ad quod uide do. Card. Imol. & do. Abb. in d. c. si quando. Et ista no. de quib. aliàs diffusiùs. ¶ Et per istũ
5 tex. uidetur, quòd † tãtum iudicetur de eo, quod potest fieri absq; magna difficultate, quantum de impossibili: & ad hoc etiã adduci posset elegans decisio Domi. in c. ab exordio. in fi. xxxv. dist. & in c. in Canonicis. circa medium, xix. dist. ubi dicit, quòd sicut inferior à Papa potest conuertere in alium usum illud, quod est relictũ pro pio usu, si est impossibile, c. nos quidem. j. de testa. ita si est multùm difficile. Et est decisio Bar. licet non dicat, in l. apud Iulianũ. §. fi. in princ. ff. de leg. j. Et hinc est etiã, quòd sicut de iure ciuili potest appellari ab interlocutoria habente grauamen irreparabile, aliàs secus, ut per Bar. in l. ij. ff. de appe. recip. ita etiam, si est reparabile, sed cum magna difficultate, secundum Bar. in l. j. §. quæsitum. ff. de app. & in l. ij. C. de app. recip. Ad idem, quod no. Bar. in l. pe. in prin. ff. si cer. pe. ubi dixit, quòd sicut potest omitti principalis, & grauari fideiussor, qñ impossibile est, quòd principalis soluat, ut per Bart. in l. decem. ff. de uerb. obl. ita etiam, si sit ualde difficile, fortè propter eius impotentiam: tamen ista recipiunt instantiam, ex dicto Host. hîc, dum dicit à præcepto difficili posse appellari: & tamẽ si esset impossibile, nõ oporteret appellare, d. l. fi. ff. quæ sententiæ sine appel. rescin.
6 ¶ In † tex. ibi, si uerò nõ uenerit. Nota, quòd impugnãti priuilegia potest statui terminus, quo elapso silẽtium sibi imponatur: & sic fertur diffinitiua lite nõ contestata, cùm uideatur agi condictione ex l. diffamari. C. de ingenuis manumissis. quod intelligit hîc do. Ant. quãdo in assignatione terminí fit cõminatio de silentio imponẽdo. Et de huiusmodi edictis, quibus post tempus silentium inducitur, uide Inn. do. Ant. & alios in c. cùm in tua. j. qui matrimo. accu. pos. ubi bonus tex. & Ang. & Salic. in l. si ea. C. qui accus. non pos. & Bald. in authẽ. ad hæc. in pe. col. C. de usuris. & in d. l. diffamari. & in l. j. C. ut nemo inuitus. & omnes in c. fi. per illum text. de elec. in vj. & Imol. plenè post alios in l. quãdiu. ff. de acqui. hære. & Bartol. in l. Titia. ff. de accus. cum concor. Et quamuis Ang. in §. si quis autem nõ implens. in authẽ. de hære. & Falci. & in §. si quis autem pro redemptione. in authen. de ecclesiasticis tit. dicat, requiri binam monitionem ante impositionem talis silentij, tamen hoc nõ uidetur necessarium, ubi præcessit comminatio, ut dixi post do. Ant. & sentit Bart. in l. mancipiorum. in fi. ff. de optione legata. ¶ Et non solùm uidetur imponi silentium prælato, de quo hîc, sed etiam successoribus
suis, secundum Hostien. & alios hîc, per c. j. j. de sol. & sic
nedum sententia descendens ex discussis iuribus ecclesiæ nocet ecclesiæ, sed etiam descendens ex negligentia extendendi iura. Ex quo exclamat hîc do. Abb. & facit, quod no. Inno. in c. fraternitatem. j. de dona. & gl. in c. si episcopum. xvj. q. vj. & in regula, delictum. de reg. iu. in vj. ubi delictum in omittendo, uel in actibus iudicialibus, nocet ecclesiæ, ut latiùs per do. Ant. & do. Abb. in
7 c. j. s̃. de dolo & cont. ¶ Sed † istud declara primò, ut nõ procedat, quando ex impositione dicti silentij ecclesia patere

c. accepimus.

pateretur graue præiudicium: quia delictũ prælati non
nocet ecclesiæ, ut per do. Ant. in c. j. de dolo & cont. & fa
cit, quod ipse no. in c. fi. j. de dona. inter uir. & ux. & do.
Abb. in c. uerùm. j. de condi. appo. dum dicunt, negligẽ
tiam in omittendo non nocere ecclesiæ in legato sibi fa
cto, nisi delinqueretur cum cõuentu, iuxta gl. in c. cùm
dilectus. in uerbo, dolum. s. de ord. cogni. Sed fortè ista
declaratio procedit in extraiudicialibus, nõ autem in
iudicialibus, sicut hîc per notata in locis primò allega-
tis. ¶ Secũdò declara, ut nõ procedat ullo modo, quan
do prælatus cum conuentu dolosè distulisset compa-
rêre, fm Hosti. & alios hîc: & dic, quòd tunc etiam post
quadriennium ecclesia poterit petere restitutionem in
integrum, per c. j. de rest. in integ. in vj. Et idem cessante
dolo, quando de banno constaret euidentissimè, fm
gl. fi. in d. c. j. quam multùm no. do. Abb. in c. j. in j. col. s.
de resti. in integ. Et ita per hoc remedium saluari posset
8 præcedens declaratio. ¶ Et† idem, si esset grauamẽ suc-
cessiuũ: arg. eius, quod no. do. An. in c. ex parte. s. de re-
sti. spol. ubi dicit, quòd super continua læsione semper
potest peti restitutio in integrum: utputà, in causa ma-
trimoniali, in qua semper subest periculum animæ, si-
cut etiã dicitur, quòd à grauamine continuò consisten
te in facto, non in uerbo, putà carceratione, semper po-
test appellari, fm Bal. in l. j. circa fi. C. sententiam rescin.
non poss. & do. An. in c. cùm cessante. j. de appel. & Imo.
9 post Pau. in cle. causam. de elec. cum concor. ¶ Tertiò†
declara: quia contra prælatum negligentẽ in omittẽdo
potest ecclesia agere, ut de suo soluat, fm gl. in §. potest.
in uer. peruenianT. xvj. q. iij. quam facit sing. do. Abb. in
c. si de terra. j. de priuil. no. Arch. in c. quicunq; xij. q. iiij.
& potest agere cõtra omnes hæredes prælati, ut per do.
Abb. in c. j. s. de resti. in in teg. etiamsi esset damnũ lucri
cessantis, ut per gl. in uerbo, neglecta. in d. c. quicũq;. &
sentit gl. fi. in c. placuit. vij. q. j. Et de his per do. Ab. in d.
c. j. uer. nota bene. de dolo & contu. & in c. constitutus.
in pe. col. j. de religiosis domibus. ¶ In tex. ibi, sententiã
10 quę eorum obtentu. No.† bene, quòd si opponitur sen
tentiæ, quòd sit lata per falsos testes, uel falsa instrumẽ
ta, statur ei, donec pendet cognitio: quod inducit do.
Car. hîc ad quæstionem, quam habuit in facto: nam Iu
ristæ habebant sententiã latam super iuribus præemi-
nentiæ in uniuersitatem Medicorum & Artistarũ: & il-
li Artistę, s. opponebant nullitatem ex defectu procur.
quia dicebatur mãdatum falsum, quòd interim debet
11 seruari sententia. Quod bene no. ¶ Sit autẽ uigore isto-
rum priuilegiorum non fuisset lata sententia, an lite pẽ
dente esset locus exemptioni: uide Inn. in c. ex parte di-
lectæ in Christo. j. de uerb. sign. & do. Ant. & do. Abb. in
c. uenerabili. in ult. col. j. de cẽsi. post Inn. ibi: de quo me
minit Domi. in c. cùm personæ. §. fi. in ult. col. de priuil.
in vj. concludens, quòd sic, si prius abbas fuisset in pos
sessione exemptionis: aliàs non, per illum text. Et si de
possessione nõ apparet, præsumitur pro episcopo: arg.
d. c. cùm personæ. in fi. & c. cùm uenerabilis. j. de excep.
¶ Et si de paritate possessionis contenditur, recurritur
ad notata in c. licet. s. de prob. & uide Bal. in l. fi. uer. ult.
scias. C. si ex falsis instru. ubi dicit, quòd instrumentũ, li
cet pendeat quæstio falsi, non efficitur suspectũ per so-
lam litis pendentiam: sed si aliter esset suspectum, non
12 dareT ei fides. Alle. Inn. hîc. ¶ Vltimò† omissis his, quæ
super glossis clarè scribuntur, tene mente, quod dicit
Hosti. hîc, q; si archiepiscopus iste præsente iudice lace-
rasset ista priuilegia, fuisset punitus acriter & extra or-
dinariè. argu. c. peruenit. el j. s. tit. j. Et per hoc refert hîc
do. Car. se dixisse in quæstiõe facti, quòd reus, qui lace-
rauit libellum actoris in præsentia iudicis, debet puni-
ri ex officio iudicis, qui uidetur fuisse clusus: ex qua ra-
tione refert etiã se dixisse in alia q. quòd episcopus, qui
est præsens, qfi ds doctoratur, uel eius uicarius, si alius,
quàm qui solet, uult exigere iuramentum à doctoran-
do, potest & debet ex officio prohibere: nã ubicq; in sua
diœcesi habet sedẽ, c. cùm episcopus. de offi. ordi. in vj.
& sic tenetur ex officio impedire scãdala in actib. eccle-
siasticis: qualis est ille, cùm uniuersitas scholariũ pro-
pter mixturam clericorum dicitur ecclesiastica: ut per
ipsum & alios, ut in c. ex literis. s. de consti. Et isto lace-
rante uide etiam Bal. in l. j. C. eo tit. ubi allegando Host.
13 hîc, dicit, standum† esse iuramento aduersarij de cõten
tis in instrumento lacerato, per l. si de possessione. & ibi
etiam hoc dicit Bal. C. de prob. & uide eundem in l. qui
accusare. circa medium, C. de eden. & Spec. in ti. de teste.
§. satis utiliter. in fi. ubi dicunt, q; statur iuramento par-
tis, quæ perdidit probationẽ dolo aduersarij: & exem-
plificat Bal. in eo, qui deleuit instrumentum. Et de com
burente publicas scripturas, ut pridie in creatione ex-
celsi ducis nostri D. D. Herculis Astensis factũ fuit, qui
principatũ obtinuit die xx. August. Anno M. ccccl xxj.
uide tex. cũ gl. in l. Paulus. in uer. furripuerit. ff. de falsis.
& in l. j. §. qui in ratiõibus. ff. de falsis. & Sali. in l. eũ, qui.
C. de falsis. & Bal. in c. peruenit. el j. s. ti. j. ubi dicitur, q; si
hoc fit, ut ueritas nulli appareat, imminet pœna falsi:
aliàs autẽ extraordinaria, per l. iij. §. si quis dolo. ff. de ta
bulis exhibẽ. & cõuenirì potest Aquilia, l. in lege Aqui-
lia. si deletum, ff. ad l. Aquil. & l. qui tabulas. in fin. ff. de
14 fur. ¶ Et† de subtrahente instrumentũ aduersario, uide
Bal. & Sali. in d. l. eum, qui. per illũ text. cũ gl. ¶ Et de oc-
cultante testẽ dixi post Bald. in d. c. peruenit. el j. ¶ Et de
proijciẽte in ignem propriũ instrumentũ, qũ argueba-
tur de falso, uide pulchrè Pet. de Ancha. cõsi. clxix. inci.
Circa primũ. ubi cõsuluit ualde eleganter eũ teneri de
falso: quia non potuit pœnitere in præiudicium aduer
sarij: cui ex productione erat quæsitũ ius redarguendi,
& per consequens obtinendi, q; ille caderet à causa: &
loquitur in eo, qui dicebat fabricasse falsum: in eo au-
tẽ, qui simpliciter uteretur, uidetur distinguere, an post
protestationem aduersarij adhuc dixerit se uelle uti: &
tunc idem, quod in præcedenti propter ius aduersario
quæsitũ, argu. c. ab eo. de elec. in vj. Aut redargutus sta-
tim combussit, & excusatur: quia re integra potuit pœ-
nitere, fortè ignarus uitij, per l. qui falsos. ff. de falsis. ut
15 ibi latiùs per eum. ¶ Et† subdit hîc do. Abb. q; de istis
instrumẽtis laceratis corã iudice ita iudicatur, ac si ple-
nè probassent, per d. l. si de possessione. Et facit ad quę-
stionẽ, an subtrahens aduersario facultatem probandi
perdat causam, de quo dixi in d. c. peruenit. el j. Et dicit
hîc do. Ab. q; laceratio istius archiepiscopi, licet in alio
operaretur, quòd illa probatio destructa haberetur, p
facta, tamen in ipso hoc nõ operabitur: quia sua teme-
ritas noceret ecclesię: & licet in iudicialib. prelatus pre-
iudicet ecclesiæ, ut per gl. in d. regula, delictum. tamẽ ta
lis actus nõ attinet ad ordinẽ iudicij, & dicit esse bonũ
tex. i c. cùm uenerabilis. j. de exce. sed punieT ad interes-
se partis, per c. si quis de clericis. xij. q. ij. Et istud intelli-
gitur, qũ illud, quod cõtinetur in instrumentis lacera-
tis, põt etiã aliter probari. Sed si ex hoc perijsset eorum
uirtus, putat do. Abb. ultra alios, ita posse procedi, ac si
plenè continerẽt, quod pars allegabat: ex quo eorum
probatio est facta impossibilis ex facto archiepiscopi,
ut hîc per ipsum: cuius dictum nõ procedit sine dubio
propter rationẽ d. c. cùm uenerabilis. & quia delictum
cõsistit in omittendo, ideo stat regula, q; non nocet ec-
clesię dicta regula, delictũ. & nõ sumus in iudicialibus,
16 ut dictum est. ¶ Et† ista possunt induci ad notariũ, qui
negat se fuisse rogatũ, & conuincit de mẽdacio: de quo
per Bar. in l. eũ, qui. C. de falsis. & in l. fi. uer. sextò quæri-
tur. C. de eden. & in rub. C. de fi. instru. & Ang. & Imo. in
l. j. ff. de publi. iud. & Io. An. solenniter in Spe. in isto tit.
§. instrumentũ. in prin. Et est conclusio, q; si cõuincitur,
& factũ non sit antiquum, præsumitur negasse, & puni
tur de falso. Si aũt factum est antiquum, secus, nisi esset
factum notabile, ut per do. Ant. in c. ab excõmunicato.
s. de

s. de rescrip. per tex. in c. cùm illorum. ad fi. ibi, nisi gra-
ue. j. de sen. excom. & uide Fed. consil. cxiij. incip. legiti-
mus constituit. ubi dicit, quòd si notarius dicit se cõfe-
cisse instrumentum, tamen dicit, quòd amisit imbreuia
turam, non creditur iuramento suo, sed debet casum a-
missionis probare: & dicit esse gl. no. in l. si quis ex argẽ
tarijs. §. fin. ff. de eden. quia est in culpa, si non retinuit
penes se cũ diligenti custodia, & agitur de magno præ-
iudicio. Facit glos. in cle. j. §. cæterùm. de usuris. & quod
not. Ang. in l. ij. C. de testa. ¶ Non obst. l. fi. C. de fi. instru.
quia ibi pars, quæ produxit instrumentum suum, po-
steaquam fuit illi adhibita fides, non fuit in culpa, si di
ligenter ulterius non custodiuerit, cùm instrumentum
ad alium non pertineret, nec ipse ratione alicuius offi-
cij tenebatur ad custodiendũ, ut alteri exhiberet: me-
ritò statur iuramento suo. Tamen dicit Bal. in l. fi. C. de
eden. & in l. fi. in fi. C. de fi. instru. quòd si notarius perdi
disset originale propter incendium, audiretur hoc iu-
rans concurrente uerisimilitudine. Et intellige, dũ mo-
dò casus fuerit præter eius culpam, ut per Bal. in l. si cre
ditor. circa fi. C. de pig. ac. & Sal. in l. quæ fortuitis. C. eo.
& Imo. in c. j. j. de commodato. & Bar. in l. quod Nerua.
ff. deposi. ¶ Vltimò reprehendi potest, quod dicit do.
Abb. quòd stante periculo potuisset hîc fieri exempla-
tio parte non uocata: quia istud non fuisset sufficiens,
cùm falsitas originalium consistere possit & in rasura,
& in sigillo: ut s. c. proxi. & j. eod. inter dilectos. Et ita te-
net Dominicus in c. ut ueterum. in fi. ix. dist.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Instrumentum originale si sit productum in iudicio, an debeat dimitti apud acta iudicij.*
2 *Statutum allegans, an teneatur producere totum statutum.*
3 *Solummodò, Tantummodò, Tantùm: hæ dictiones quid significent.*
4 *Priuilegium & indulgentia qualiter differunt.*

CAPITVLVM V.

Contingit. ¶ Instrumentum, uel priuilegiũ, quo quis
utitur aduersario, ab eorum iudice legi de
bet, & i eo solo capitulo, de quo agitur, edi.
H. D. ¶ Et per istum tex. maximè iuncta glos. j. dicit do.
1 Abb. esse bene notandum, quòd† utens priuilegio, uel
alio instrumento in iudicio, non tenetur originale di-
mittere apud acta, sed satis est præsentare i iudicio pre-
sente parte, & copiam capituli, in quo est quæstio ede-
re: & facit c. cùm personæ. in prin. de priui. in vj. & uide-
tur tex. iuncta glo. in l. fin. & ibi Bart. C. de fide instru. Et
quamuis per istum text. sufficiat legere audiente parte
contraria, tamen hodie secus, per d. c. cùm personæ. ubi
traditur ad legendum: & integraliter aduersario. Et ita
tenent Inn. do. Car. & do. Ant. hîc, dicentes: istum tex. in
hoc esse correctũ: & idem gl. in d. c. cùm personæ. in uer.
integraliter. propter quod uerũ uidetur etiã procœmiũ
esse legẽdũ, cùm ex eo plurimùm arguaT intẽtio dispo-
sitiõis, l. regula. §. j. ff. de iuris & facti igno. & l. fi. ff. de hæ
re. insti. & no. do. Ab. in c. ex. multa. j. de uoto. & in c. exa
minata. s. de iud. & Lapus allegatiõe cj. & do. Car. i c. pe.
j. de clericis cõiug. & Bal. in c. secũdò requiris. j. de ap. &
Ang. in l. item quia. §. idem Iulianus. ff. de pact. & Dom.
in c. quoniã. de immu. eccle. in vj. cum fi. ¶ Et fit ista tra-
ditio expensis priuilegiati, ut per Domin. in c. cùm per-
sonæ. post prin. ¶ Quid autẽ de alijs instrumentis, dixi
in c. j. in ix. fallentia, s. de prob. ¶ Et prædicta limita, nisi
in priuilegio, uel instrumento ultimo capitulũ, de quo
esset quæstio, esset aliquod aliud capitulum, sine quo
non posset bene intelligi capitulum, de quo est quæ-
stio: quia tunc etiã illud editur, fm do. Card. hîc: allegat
l. qui filiabus. in prin. & ibi etiam hoc tenent Bar. Bald.
& Ang. ff. de leg. j. & sentit Bar. in l. gallus. §. idem creden
dum. ff. de libe. & posthu. dum allegat l. si quis ex argẽ-

tarijs. §. si initiũ. ff. de eden. quia una oratio sæpe decla-
ratur per aliam positam in eodem instrumento, d. c. se-
cundò requiris. ¶ Et adde, quòd si iudici, uel istis depu
tatis uideretur ista electio nõ necessaria, potest omitti,
fm Host. & Bal. hîc. tum, quia non interest: tum, ut euitẽ
tur iurgia. ¶ Item per istum tex. tractant hîc do. Ant. do.
2 Abb. & aliquid Imol. utrùm† allegans statutum tenea-
tur producere totum uolumẽ, an statutum tantùm, an
particulam statuti? & simpliciter referunt Bar. in rub. ff.
de oper. no. nun. Sed quia ipsi etiam posuerun t in c. j.
prope fi. s. de proba. & ibi opportunè scripsi ad finem,
ideo non repeto. Sed adde unum, quòd ubi allegatur
statutũ continens idẽ, quod ius cõe habet, nõ est opus
statutũ edere. Ita signanter no. do. Abb. in c. pastoralis.
j. eo. ¶ Itẽ per istũ tex. dicit Bal. in l. eo, q; à multis. in fi. C.
fi. cer. pet. quòd aliud est ostẽdere instrumẽtũ, aliud uti
instrumento: ex quo infert elegãter, quòd si statutũ di-
cat, quòd utens instrumento, in quo filiusfamiliâs ob-
ligatus sit absq; consensu patris, incidat in pœnam: &
in eodem instrumẽto unus habeat obligatum filium-
familiâs, & alium correum, certè si utitur instrumento
cõtra correum, non incurrit pœnam. ¶ Nec obst. quòd
utatur instrumẽto, in quo est obligatus filiusfamiliâs:
quia non dicitur uti contra eũ, quem non producitur.
Aliud est enim ostendere, aliud uti, ut hîc fm ipsum.
¶ Item per istum tex. probantem, quòd ex sola lectione
alicuius rei nõ præsumitur tanta instructio, sicut ex cõ
modiori uisione, infert do. Ab. ad eum, qui uidit simpli
citer attestationes, an uideatur eas perconctatus? & re-
mittit ad dicta per se in c. ultra tertiam. s. de test. & ibi e-
tiam satis dixi. ¶ Item per istum tex. in uerbo, Tantum,
modò. dicit hîc do. Car. quòd dictio Tantummodò, est
3 dictio taxatiua, & sic cõcludit negationẽ in alijs. ¶ Et†
idem dicit de dictione Solummodò: & alle. l. Lucius. §.
quę habebat. ff. ad Treb. & c. cùm ecclesia. s. de cau. pos.
de quibus remittit ad Bar. & bene, in l. j. ff. si quis ius di
centi non obtem. ¶ Et de dictione Tantũmodò, idem
dicit Domi. in c. mos est. in j. col. j. dist. de quo etiam per
gl. fi. in c. cùm ad uerum. xcvj. dist. ¶ Et de dictione Tan
tùm, uide etiã Bart. in d. l. j. & Bal. in repe. l. cùm mulier.
in pe. char. ff. sol. mat. & Ang. cons. cclxxxviij. & do. Ant.
in d. c. cùm ecclesia. §. j. in j. col. & Domi. in c. quãuis. circa
prin. de procur. in vj. & Bart. in l. mutus. §. pœnam. ff.
de procur. & in l. seruũ quoq;. §. ait prætor. eo. tit. & Imo.
in cle. nõ potest. de procu. & Bar. in l. ratiões. C. de pro
ba. & in l. iij. §. cùm Titio. ff. de adimẽ. lega. & in l. cùm ita
legatum. ff. de cond. & demon. & Bal. in l. si quis ex con
sensu. circa princ. C. de episcopali aud. & in c. j. §. similis.
de l. Conradi. & glos. in uerbo, immobilium. in c. is, cui.
de elect. in vj. ¶ Et dic, quòd dictio taxatiua non ita ex
cludit, quin includat cuncta ad se pertinẽtia, ut est tex.
in cle. exiui. §. cùm autem natura. de uerb. sig. quem Ro
ma. facit ualde sing. in d. l. j. in prin. si quis ius dicenti. &
in l. stipulatio ista. in prin. ff. de uerb. obl. & consi. cxiiij.
ante fi. & facit, quod no. Bart. in d. §. pœna. & Imol. in d.
cle. non potest. & Rota in antiquis decisione ccclxij. in-
cip. an procurator. ubi dicitur, quòd procurator da-
tus ad audiendam sententiam duntaxat, potest etiam
appellare, licet non possit appellationẽ prosequi. ¶ Itẽ
4 facit iste tex. ad† differentiam inter priuilegiũ & indul-
gentiam: de quo per Arch. & Domi. in §. fi. ij. q. j. ubi ma-
ximè de uerbo Indulgentia. de quo etiam per Bald. &
Sal. in l. fi. C. de sententiam passis. & Bal. in c. j. s. de iud.
& in c. at si clerici. eo. tit. & gl. in uerbo, indulgentia. in c.
ex insinuatione. j. de symonia. & Ana. in c. uergentis. in
ij. notabili, j. de hære. & ibi tetigi. ¶ Vltimò istum text.
alleg. no. Bald. in l. fi. C. de precib. impera. offer. quòd li-
cet totum instrumentum edatur iudici, tamen sufficit
edere parti, quod ad eam spectat: & idem dicit Ang. in
l. fi. ff. de bo. author. iud. pos. & Bar. in l. argẽtarius. §. edi.
per illum text. ff. de eden. Et similiter non tenetur tutor

c. contingit.

edere totum inuentarium, ut per Bar. & Bal. in l. fi. C. de ali. pupillo præstãd. & Bal. in §. nouissimè. in fi. Inst. de suspec. tut. nisi accusaretur ut suspectus propter non cõfectum inuentarium, ut per Bal. in d. l. fi. Et adde, quòd uolens redarguere instrumentum de falso, nõ cogitur tãtùm editionem dicere, in qua parte uelit opponere, fm Bal. in l. fi. uer. tertiò notat. per illũ text. C. de fi. instr. ¶ Quid autem, si diceret eum simulatum? an teneatur exprimere speciem simulationis? dic, quòd sic, fm Bar. in consi. Petrus Nicol. & Pau. de Cast. in l. iurisgentiũ. §. pactorum. ff. de pact. & Bal. in l. ab Anastasio. in fi. C. mãdati. Et debet redarguturus de falso se inscribere, secundum Bar. in d. l. fi. & Bart. & Ang. in l. j. §. editiones. ff. de eden. etiamsi exciperet, ut per Bal. in l. fi. C. si ex falsis instru. Nec obst. c. super his. j. de accus. ubi excipiens non inscribit: qa fallit hoc casu, per d. l. fi. C. de fi. instru. simpliciter loquentem. Et est ratio: quia fit talis editio cum die & consule contra edictum prætoris, de quo in l. j. §. editiones. ff. de edend. & dixi in c. j. prope fi. §. de proba. Ideo talis grauatur necessitate inscriptionis, fm Bal. in d. l. fi. C. si ex falsis instru. quod no. ad d. c. super his. ¶ In gl. super uerbo, iudice. in prin. & tenendo, q̃ hîc ageretur criminaliter, colligit hîc do. Ant. quòd illud, quod de testibus dicitur in authen. apud eloquentissimũ. C. eod. non habet locũ in instrumentis, licet aliàs æquiparentur, ut in c. peruenit. el j. §. tit. proximo, & ibi hoc dictum retuli: pro quo facit, quia d. authẽ. apud. corrigit legem, iudices. C. eo. ti. quæ etiam loquitur in instrumẽtis, & tamen nihil dicitur in ipsa authen. de instrumentis. Et hoc admitterem saluo eo, quod de examinatiõe cõparationis dixi in c. ij. in fi. §. eo. ¶ Et per hanc gl. relatam ad tex. potest tangi, an sufficiat producere iura notario, an uerò oporteat producere iudici? de quo satis dixi in c. quoniã contra. in j. q. §. de proba. ¶ Et per eandem gl. inferri potest, utrùm in productione instrumẽtorũ requiratur citatio partis, sicut in productione testium: de quo dixi in c. ij. in iiij. q. principali, §. de testib. ¶ Vltimò ponit hîc Bal. quædã pulchra in materia editionis, de quibus aliquid dixi in c. j. ad fin. §. de proba. Plura non cadunt hîc necessaria.

SVMMARIVM.

1 Libellus, uel petitio si continet petitorium, siue rei uendicationẽ, an debeat peti restitutio, uel reum primò condemnari.
2 Restituere, uerbum designat possessorium.
Et ibi de uerbis Pertinere & competere.
3 Miles, uel eques factus episcopus, an amittat primam dignitatem.
4 Episcopus, uel alius prælatus, an posit esse delegatus principis.
5 Instrumenti fides per quæ diminuatur.
6 Confirmatio non tenet, si confirmatum est nullum.
7 Priuilegium confirmatorium cõtinens seriem priuilegij cõfirmati, utrùm probet, ita ut non sit necesse producere confirmatum.
8 Locatio an probet dominium.
9 Clausula, Saluo iure addendi, minuendi, &c. quæ solet poni in libellis, quare nihil operetur, rationem reddit.
10 Vasallus an posit legare feudum pro anima sua.
11 Indictio an sit necessaria in instrumentis.
12 Chronicæ, uel historiæ an faciant fidem in iudicio.
13 Confirmans quando uideatur de nouo dare & concedere.
Et ponit regulam: quòd confirmare non est de nouo dare.
14 Fallit, nisi actus confirmatus non tenuisset.
Alias duas fallentias uide nu. 15. & 16.
17 Meum ex una causa non potest fieri meum ex alia causa.
Fallit tribus modis, ut num. hoc, 18. & 19. per ordinem.
20 Conductor non potest exceptionem dominij opponere locatori.
Et qualiter hoc intelligatur: num. 21. & 22.
23 Conductor an posit opponere locatori exceptionẽ præscriptionis.
Et quid in emphyteuta.
24 Conductor an posit domum conductam locare alteri, & cui.
25 Notarius an posit instrumentum scribere per alium.
26 Ponit autem de hoc opiniones, ut num. hoc & 27.
28 Notarius an posit protocollum per alium scribere, uel dictare.

CAPITVLVM VI.

Nter dilectos. ¶ Instrumẽtũ manu publica non confectum, habens sigillum, cuius literæ non sunt legibiles, uel sculpturæ deletæ, uel enormẽ fracturam, non probat. H. D. ¶ Et ut dicam j. in uers. ultimò, ad plura colligi possent multa notabilia in diuersis materijs: sed quia aliquæ sunt aliàs tactæ, & aliquæ in suis locis tangentur, ideo noto textum solùm in his, quæ hîc naturaliter cadunt, quanto breuiùs possibile sit. ¶ In tex. ibi, restitui monasterio. per istum tex. dicit. Archid. in c. redintegranda. iij. q. j. & in §. sunt, quorũ. uers. de possessione. ij. q. vj. quòd † ubi agitur petitorio, uel rei uendicatione, sufficienter concludit libellus, si petit rem restitui: dato, quòd nõ dicatur priùs reum condemnari: quia istud subintelligitur. Et idem not. Bar. in l. ex diuerso. §. ubi autẽ. ff. de rei uen. ubi dixit, quòd eo ipso, quòd agens petitione hæreditatis, uel rei uendicatione petit restitutionem rei, uidetur petere, quòd iudex pronunciet ipsum heredem uel dominũ: quia petito consequenti uidetur peti antecedens, l. illud. ff. de acquir. hære. quod multum not. do. Abb. in c. accedens. el j. §. ut lite non contest. Bene facit glo. no. ualde in c. constitutus. in uerbo, iuxta ratã. j. de relig. do. quæ non probat, quòd ubi quis petit rem sibi restitui, & ad restitutionem illius rei obtinendam erat ne cesse primò rescindi contractũ, cuius occasione reus rem tenebat, satis uidetur actor petendo restitutionem rei, petere primò cõtractus rescissionem, quæ erat præambula. ¶ Et infert ibi do. Ant. quòd si minor tanquã læsus, uel ecclesia in contractu uenditionis petat rem, quam uendidit & tradidit, sibi restitui, satis uidetur petere per restitutionem in integrum rescindi cõtractum. Ad idem, quod no. Bal. in addi. Spec. tit. de sentẽ. & do. Ant. in c. examinata. §. de iudi. & latè do. Abb. in c. unico, §. de lit. contesta. ubi dicunt, quòd si in conclusione libelli dico, quare peto Titium cogi ad danda mihi dicta x. quamuis in eodem libello non petierim eum primò condemnari ad dandum x. quàm cogi: tamen, qa primò debet condemnari, quàm cogi, per l. j. C. de execu. rei iud. l. si cùm nulla. ff. de re iudi. uideor primò petijsse eum condemnari, postea cogi: arg. d. l. illud. licet alij dixerint aliter, ut per do. Abb. in d. c. unico. Et pro istis facit: quia sufficit libellum præsumptiuè concludere, l. omnes. §. Lucius. ff. de his, quæ in frau. cred. Vnde dixit gl. not. in c. quia præsulatus. j. q. iiij. quòd satis est spoliato in libello conqueri se spoliatũ: quia satis præsumitur cõclusisse, quòd restituatur: & aliquid dicetur j. eo. si cautio. Et per istum tex. dicit Bal. hîc, quòd in reali libello sufficit cõcludere rem ad se ex causa dominij pertinere: quia idẽ est, ac si peteret se dominum declarari: quia uerba enunciatiua causæ proferuntur principaliter propter se, & ideo conclusionẽ inducunt: quod est notandum, secundum ipsum. Et per istum tex. in eisdem uerbis colligit hîc do. Card. quòd ualet libellus, etiamsi conclusio præponatur narrationi, ut si dico, peto Titium cõdemnari ad x. quæ debet ex causa mutui, sicut hîc petijt abbas restitui in monasterio hæc iura, quę dixit pertinere ad monasterium: tamen regulariter ex ordine debito narratio debet præcedere, secundum ipsum. ¶ Et istis etiã adde Io. An. in Spec. de actione & petitione. §. j. uer. sed quem uocat. ubi dicit, quòd † uerbum Restituere, pertinet ad possessorium, & etiam ad petitorium: & refert do. An. in c. cùm ad sedem. §. de resti. spo. ¶ In text. ibi, ad monasteriũ omnia pertinere. Per

Per hoc uerbum Pertinere, intentari potest petitorium & possessoriũ, fm Rotam in formis decisione cccxcv. incip. si cõmittatur. per l. uerbum Pertinere. ff. de uerb. signi. & ad hoc istum tex. allegat Rota, licet ista allegatio sit omissa ab impressoribus: & idẽ tenet do. Abb. post do. Ant. in c. j. de sequestra. poss. & fru. quia istud uerbũ est ualde plenũ, d. l. uerbum. & facit d. c. cùm ad sedem. & c. cùm uenerabilis. j. de excep. & c. cùm uenerabilis. j. de relig. domibus. & c. cùm dilectus. §. de ord. cog. Et de hoc uerbo Pertinere, uide etiam do. Abb. in c. cùm contingat. in prin. j. de deci. ubi dicit per illum tex. quòd cõprehẽdit etiam id, quod pertinet per prescriptionem: quod est utile ad libellum, ut ibi per eũ: & de hoc etiam per do. Anto. in c. cùm ecclesia. §. de cau. pos. Et q̃ istud uerbum sufficiat ad petitoriũ & possessoriũ, alleg. Bal. hîc not. in l. si quis intẽtione. ff. de iudi. ¶ Et limitat, nisi ordo agẽdi esset datus à iure, primò possessorio, deinde petitorio. Nam tunc actor ad instantiã rei tenetur distinguere libellum, & non procedit libellus complexiuus, ubi requiritur ordo, fm ipsum. ¶ De uerbo autem Cõpetere, uide Dom. in c. omnes leges. in ult. col. j. dist. ubi colligit ex glos. in uerbo, Fas. quòd illud dicitur de iure competere, pro quo ius dat actionẽ: & non dicitur uerè de iure competere, qd̃ est in mea facultate, si actionem non habeam. Per quod dicit not. inferri, q̃ si testato relinqueret omnia, quæ sibi de iure competebant in tali loco, nõ uenirent nisi illa, in quibus habebat actionem ad petendum. ¶ In tex. ibi, cum omnib. fructibus. No. fm. do. Abb. q̃ ualet libellus incertus super accessorijs, dum modò sit certus super principali. Et de modo libellandi in petitione fructuum, dic, ut solenniter per do. Abb. in c. grauis. in ult. char. §. de resti. spo. post Bar. in l. ex diuerso. §. j. ff. de rei uen. cum concor. de quibus cõgruẽtiùs in d. c. grauis. ¶ Et adde, q̃ sufficit, si in libello petantur fructus perceptí. Nec est necesse, q̃ petãtur percipiẽdi, fm Host. do. Ant. & do. Abb. hîc: quia illi uenium officio iudicis, l. ædiles. §. item sciendũ. ff. de edil. edic. illi autem, qui potuissent percipi ante litẽ contest. debent peti: quia super accessorijs non impertitur iudex officium suum, nisi super occurrẽtibus post litem contest. ut per Bal. in l. ampliorem. in j. col. C. de appel. & Io. An. in Spe. de dispu. & alle. §. satis. uer. quid de fructibus. & Ang. in l. Paulus. ff. de re iud. & do. Ant. in d. c. grauis. in antep. col. & in c. cùm M. §. de const. & in c. ij. §. de proc. ¶ Et hodie est in practica utilis causula, uidelicet Peto rem cùm fructibus perceptis & percipiẽdis ex omni causa: quod uerbum Ex omni causa, importat restitutionem eius totius, quod actor consecutus fuisset ex re, uel propter rem, si tẽpore litis contestatæ res fuisset restituta, fm Ang. in l. ait prætor. §. per hanc. ff. de his, quæ in frau. cred. per l. præterea restituere. ff. de rei uẽdi. facit tex. in l. cùm fundus. in prin. ff. si cer. pet. ubi de isto uerbo Ex omni causa, est text. melior de iure, fm Ang. ibi, & in l. si de possessione. C. Vnde ui. & uide text. in l. sed & partus. ff. quod met. cau. & ibi gl. j. quæ fm Ang. non reperitur alibi, q̃ sub istis uerbis, Cum omni causa, uenit partus partuum & fructus fructuum, qui non uenirent sub appellatione fructuũ, nisi essent adiecta illa uerba. Et omni causa, ut patet ibi iuncto tex. Et dicit ibi Ang. q̃ prægnantiùs declaratur interpretatio horũ uerborũ in d. l. cùm fundus. facit l. uti, frui. §. Põponius. aliàs incipit, fructuario. ff. si usufr. peta. & l. si nulla. & ibi etiam Ang. C. de acquir. pos. ¶ In tex. ibi, Luitardi cõ
3 mitis. Nota, quem † posse esse comitem & episcopũ. Et ita tenent hîc omnes, & sentit Io. And. in c. fin. per illum tex. ne cleri. uel mona. in vj. & gl. in c. eos. in uerbo, seculares. xx. q. iij. quia una dignitas non tollitur per aliam cõpatibilem, l. si longiùs. in fi. ff. de iud. & l. fi. & ibi Bar. C. de præpo. agen. in rebus. lib. xij. l. pe. ff. de sena. no. gl. in uerbo, Andegauensis. in c. ex parte B. §. de foro cõpe. & gl. in uerbo, iurisdictionem. in c. fi. j. de paro. Vnde dicunt Bal. & Imol. in l. falsa demonstratio. ff. de condi. & demon. q̃ tabellio creatus doctor nõ desinit esse tabellio. Et subdit Bal. hîc, q̃ etiamsi haberet quis comitatũ in feudũ ab imperatore, nõ perditur per adeptionẽ episcopatus. ¶ Et ista limita, nisi quis efficeret pfessus: qa perdit comitatũ & oẽm nobilitatẽ, ut p̃ gl. in c. scripsit. per illum text. xxvij. q. ij. & in c. j. j. de purg. Cano. & Spe. de statu mona. §. j. uer. xj. cum concor. Et ita intelligitur c. præsens. xx. q. iij. licet gl. ibi colligat aliud generaliter. Sic etiam intelligitur c. j. de mil. uasal. qui arma bel. de pos. ubi miles Dei desinit esse miles seculi, ut intelligatur de professo: qa tales omnia abdicant, c. cùm ad monasteriũ. in fi. j. de sta. mo. Sed factus episcopus bene retinet patrimonialia, c. j. in fi. j. de testa. c. episcopi. xij. q. j. ¶ In tex. ibi, ex delegatione Ludouici imperatoris. No.
4 fm. do. Ab. q̃ † episcopus, uel alius prælatus potest esse delegatus principis. Et idem tenet latè Cal. in tit. de legat. consil. vj. & allegat istum tex. & multa alia. Et idem sentit Io. An. in Spe. tit. de assel. §. debet. uer. sed nũquid. dum dicit, non dicit in causa ciuili est uerum, q̃ clerici debent à talibus abstinere, per c. te quidem. xj. q. j. & c. de præsentiũ. xvj. q. j. & facit l. repetita. C. de episc. & cle. nisi materia concernat animã, ut per do. Abb. & Ioã. de Ana. in c. in archiepiscopatu. j. de rap. tamen iudicium non est nullũ, cùm iurisdictio sit habita penes ecclesiã, ut latiùs no. do. Anto. & do. Abb. in c. decernimus. §. de iud. & facit, quod no. Inn. in c. j. §. de obli. ad ratioci. ubi pro una causa potest clericus esse procurator laici, licet nõ in pluribus. No. do. Abb. in c. per uenerabilem. per illum text. j. qui fil. sint legi. & in c. in nostra. in prin. §. de procur. cum concor. quas aliàs dedi in c. cùm essent. in prin. j. de symo. ¶ In tex. ibi, sed contra priuilegium. iuncto uersi. sed & ipsum Henri. in uersi. instrumẽtũ quoq̃ sententiæ. not. plura de trahentia fidei instrumenti, uel priuilegij, uidelicet caducatio, uel abrasio super indictione. ¶ Itẽ recentia scripturæ in charta ueteri: quod tamen, fm Inno. & alios, inducit præsumptionem, sed nõ cõcludit. ¶ Item diuersitas literarum inter scripturam & subscriptionem: quę dicit omnia esse de eadẽ manu.
5 ¶ Itẽ † corruptio sigilli appositi in priuilegio, uel in instrumento nõ confecto manu publica: quę corruptio potest esse multiplex, ut in tex. & multùm uersabitur in hoc arbitrium iudicis, fm do. Abb. Et ista inducunt tantam præsumptionem contra instrumentum, uel priuilegium, q̃ nisi ille, qui ipsum producit, probet de eius ueritate, pronunciatur contra ipsum, fm Inno. & alios hîc, qui non negant, q̃ istę præsumptiones sufficiant: sed sentiunt, q̃ non sunt iuris & de iure, adeò q̃ nõ admittatur probatio in contrarium. Vbi autem probatio contraria nõ tollit ipsas, poterit ex his sequi condemnatio etiã in criminalibus, ut dicetur in c. quia uerissimile. j. tit. proxi. ¶ Et aduerte: quia quamuis corruptio sigilli sit magna præsumptio in priuilegijs & alijs, tamen secus in instrumento publico confecto manu notarij: quia illa solennitas nõ est in eo necessaria: ideo si in ea est defectus, nõ nocet, secundũ Inn. & alios hîc, & est singulare dictum, fm do. Abb. pro quo uide semper multa in simili, quæ allegat Ioã. An. in regula, accessoriũ. in primis argumentis, de reg. iur. in vj. probando, q̃ qui nõ tenetur ad actum, si ipsum attentat minùs solenniter, defectùs solennitatis non nocet, maximè per glo. ij. in c. cùm non deceat. & gl. ij. in c. si postquam. ij. respon. de elec. in vj. Ad idẽ not. per Cal. in disputa. Bononiensi statuto. dum tractat, quòd solennitas requisita in testamentis registrandis, si omittitur per institutum, qui aliàs ueniebat ab intestato, non nocet. Ad idẽ, quod habetur per do. Flo. in l. in sulam. ff. de præscri. uerb. ubi dicit, quòd ex quo quis non tenetur apponere diem cõmissi criminis in libello, l. libellorum. ff. de accus. si apponit, & non probat, sustinetur libellus: & refert Ioã. de Ana. in c. qualiter. el ij. §. debet. in ult. col. j. de accus. Ad idem,

c. inter dilectos.

idē, quod no. Pe. de Anch. consi. ccxx. inci. iste D. executor. in j. col. ubi dicit, quòd ex quo merus executor nō tenetur citare, ut per Doc. in cle. j. de off. dele. si citat, nō efficitur mixtus: quia iste error in actu non necessario non uitiat: alle. bonum tex. in c. bonæ. el j. s̄. de elec. quē etiā nō. ibi do. Abb. & est text. optimus in l. j. C. de rei uxor. act. dicens, quòd in dote competit actio ex stipulatu: & fingitur stipulatio intercessisse, etiāsi omittatur: si tamen interponitur ineptè, non uitiat: & dicit ibi tex. si omissa non uitiat, multo minùs inualidè interposita. Et multa alia adduci possent, sed quia istud examinaui prò & cōtrà in c. qualiter. el j. in j. char. j. de accus. ideo dic, ut ibi. ¶ In tex. ibi, sed cùm propriū nomen h: per istū tex. dicūt hîc do. Ant. & do. Ab. ꝙ ex qualitate & quātitate extremorū præsumit̄ de medijs: qa si ratio, quæ est in aliquo uerbo, nō est tāta, ꝙ inter extrema non rasa, uel non consumpta, nō possit cadere, nisi una litera, nō est præsumēdū, quòd duæ adessent literæ. Et quòd extrema probent medium, est gl. in c. accedens. in uerbo, temporis. j. de conuer. coniug. & in c. quia sunt culpæ. xxviij. dist. & in c. in die resurrectionis. in uerbo, Romani. de cons̄e. dist. v. & in c. legē. in gl. j. liij. dist. & in c. per tuas. j. de condi. appo. & in c. ex parte decani. in uerbo, mandato. s̄. de rescrip. Et per ipsum dicit ibi Imo, quòd si probetur aliquem dedisse mandatū procuratori ad impetrandū, & probet se recepisse ab eo literas, de quibus mandauerat, satis uidet̄ probatū, quòd per ipsum procuratorē fuerunt impetratæ: quia illa extrema probant hoc mediū. Facit text. in l. talis scriptura. ff. de leg. j. uers. si in annos. ibi, initium. coniuncta gl. ex qua colligit Bal. ibi, quòd illud dicitur esse tempus certū, cuius finis & principium est declaratū: & dicit, quòd in probatione temporis debet probari initium & finis: aliter non probaretur processus temporis: & ita dicit tenere Iac. de Are. in l. testium. C. de testi. ¶ Ex quibus inferri solet, quòd uolens probare se possedisse tempore requisito ad præscriptionem complendam, dicitur probasse continuam possessionem totius temporis, si probat, ꝙ in initio & fine totius tēporis possedit, licet de medio tempore nihil probauerit, iuxta gl. ord. in c. uolumus. in uerbo, inconcussam. xvj. q. iiij. quæ licet fortè aliter loquatur, tamen ita allegatur per Pet. de Anc. consi. v. & do. Ant. & Imol. s̄. in prooemio Decretalium, & Ro. in l. sciendum. de uerb. obli. & do. Abb. in c. cùm ecclesia. de causa pos. & ,pprie. & Mathes̄. notabili cxv. & do. Anto. & do. Abb. in accedētibus. j. de priuil. & Pet. de Ancha. in c. i. de præscrip. in vj. cum concordan. de quibus per Ro. in l. Celsus. ff. de usucap. Et declara, ut eleganter per Bal. in l. fi. in xv. opposi. C. de edic. diui. Adri. tol. ubi dicit, quòd testes deponentes de tali tempore debent deponere de uisu, non de opinione. Idem debent deponere de tempore eodem, & in specie, & non in genere. Vnde si dicāt possedisse decē annis, & non dicunt, de quibus, nō probant: quia ita possunt esse singulares, sicut contestes: quia nescimus, an uoluerint deponere de eisdem x. annis, an de alijs. Alleg. c. nihilo minus. jij. q. ix. Item debent asserere tempus esse completū, & nō adijcere aliquam diminutiuam dictionem, ut Quasi, Vix, Ferè, &c. Et pro prædictis etiā facit l. cuicūq̄. C. de apo. pu. lib. x. per quā mouetur glo. in d. c. uolumus. ubi, qui soluit trib. annis proximè præteritis, præsumitur semper in præteritum soluisse: & notant omnes in c. literæ. cum concor. s̄. de dila. ¶ In tex. ibi, ex forma petitionis. Not. pro intellectu priuilegij concessi recurrendū esse semper ad formam petitionis, secundū Bald. hîc. Vnde dicit do. Abb. in c. ij. s̄. de treu. & pace. quòd si bannitus impetrat saluum cōductum pro x. diebus, & simpliciter concedatur, intelligitur pro x. diebus nomine petitionis. Et idem dicit in alijs materijs. Et istud de bannito ponit etiā Bar. in l. j. uer. quartò quæro. ff. ad l. Iul. maiest. allegando §. præterea. cū sim. Insti. de inuti. stip. ubi responsio refertur ad interrogata: sic etiam sententia refertur ad libellum, c. licet Heli. j. de symo. etiam impropriando, ut ibi dixi allegando gl. in l. & puto. ff. fami. her. cum concor. Et quòd simplex concessio referatur ad uerba narrationis, uel petitionis, consuluit do. Ant. consi. xxiij. incip, quia hîc agitur. Et ista limitat do. Abb. hîc, & in d. c. ij. nisi ex confessione excederetur clarè forma petitionis, per istum tex. Et istis adde omnino do. Abb. in c. cùm pro causæ. j. de sent. excom. ubi dicit, quòd licet excommunicatus pluribus excommunicationibus petendo generaliter absolutionem, uideatur eam consequi ab omnibus, tamē si petit ab una, & absoluitur generaliter, absolutio restringitur ad causam expressam tantùm: quia species præcedēs restringit genus sequēs, c. sedes. s̄. de rescri. & cle. non potest. de procur. sicut transactio generalis sequens restringitur ad specialem petitionem præcedentem, l. age. & l. si de certa. C. de transac. secundū ipsum. Et adde, quòd si de intellectu petitionis sit dubium, attenditur ipsius cōclusio, non narratio, secundum Ludo. Ro. cōsi. suo cxxxij. incip. Vt retulit s̄. & Ant. alleg. Inn. in c. super literis. de rescrip. & Bald. in l. j. C. de peti. hære. ¶ In text. ibi, cùm
6 igitur. Nota, quòd † confirmatio non ualet, ubi confirmatum est nullum. Ad idem c. quia diuersitatem. j. de conces. præben. & c. pen. j. de confirm. uti. uel inut. & consuluit Pe. de Anch. consil. cccl xxxij. incip. Visis diligenter. ¶ Nec obst. c. quoties. s̄. de pac. & c. j. s̄. de translat. ubi confirmatio operatur supplemētum defectus existentis in confirmato: quia intelligitur, quando superior intelligit supplere, & aliqd agere ultra cōfirmatum: sed ubi simpliciter innititur primæ concessioni, & illa reperitur falsa, nihil prodest confirmatio, nisi uteretur uerbis nouum ius conferentibus: putà, talia & talia tibi cōcedimus & cōfirmamus: uel, si tenuit, uel non tenuit, de nouo damus: ut eleganter declarāt hîc Inn. Io. An. do. Car. & do. Ant. quibus addit do. Ab. multùm solenniter, quòd ubi priuilegia reperirētur falsa, confirmatio qualitercunq̄ clausulata etiam ex certa scientia non prodest: & facit l. Lucius. ff. ad Turp. & quod per ipsam not. Bart. ibi, & Ang. in disput. exorta guerra. & Pet. de Anch. in repe. c. j. in xxxix. char. uersic. unde si statuto. s̄. de consti. ubi dicunt, in generali sermone remissionis delictorum nunquam comprehendi crimen falsi: nec mirum: quia uidemus, quòd sublata omni exceptione non intelligitur de illa, per quam negatur actum esse ullo modò uerum, ut per Bar. in l. j. §. & parui. ff. quod ui, aut clām. & do. Ant. & do. Abb. in c. ex parte. el ij. s̄. de offi. dele. cum cōcor. Nec obst. quòd confirmatio ualidet sententiam latam ab incompetēti, ut per Inn. in c. j. j. de confir. uti. cum concor. quia aliud est confirmare sententiam: nam ibi incompetentia nō est causa confirmationis, sed ipsa sententia: ideo nō deficit ueritas in cōfirmatione, quæ innititur processui, l. illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præsid. Sed hoc priuilegiū falsum est causa cōfirmationis. Ideo in eo non habēte aliquod esse, non firmatur confirmatio. Est uerū, quòd si superior diceret se confirmare nō obstante falsitate, secus esset, per tex. cum gl. in uerbo, sopitum. in l. si docueris. C. de fal. & in d. l. Lucius. licet non specificaretur qualitas falsitatis, ut probant illæ gl. dum dicunt, siue generalis, siue specialis. Et inquātum do. Abb. hîc subdit de clausula, Supplentes, confirmat, ut dixi in c. testimonium. s̄. tit. ij. & est dicēdum in c. j. s̄. de transact. ¶ Et iuxta hæc subdit hîc magistraliter Inn. quē alij sequun-
7 tur latè, quòd † ubi priuilegium confirmatorium non narrat simpliciter primā concessionem, dicendo, habita & habenda confirmamus, sed continet tenorem cōfirmati narrando seriosè primam concessionē, si negatur tenorem confirmati ita se habuisse, non tenetur priuilegiatus ipsum producere: & sequitur multū dò. Car. consi. cxix. inci. monasterium sancti Iuliani. in ij. char. & allegat

allegat etiam glo. quā dicit sing. in c. si Romanorum. in uerbo, quæ desint. xix. dist. de quo etiā per gl. in c. ut uerum. ix. dist. & in c. pe. j. de confir. util. & in c. abbate. j. de uerb. sig. & in c. cùm in iure. s̄. de offi. deleg. & in c. cōtra morem. c. dist. & Archi. in c. præsentiū. vij. q. j. & in c. in synodo. lxiij. dist. & do. Ant. in c. ex insinuatione. s̄. de rescri. & gl. & Ang. in l. si donatio. C. de dona. & Dom. in c. j. in prin. de sen. excom. in vj. Spe. de instru. edi. §. nunc autē. in j. col. Pro hoc etiam facit: quia si statutum facit mentionem de alio statuto, dato ꝙ illud nō appareat, si tamen constat per hanc mentionem de eius tenore, nō est necessaria eius copia, ut per Bart. in l. admonēdi. ff. de iureiur. & Bal. in d. l. si donatio. & in l. j. in fin. C. de episc. & cleri. & in c. j. §. fin. qualiter olim feud. alie. pot. & in l. in ciuile. ff. de legi. & in l. unica, uer. in omnibus. C. de cadu. tol. ¶ Secus dicit hîc Inn. si priuilegiū primum non esset confirmatū eo modo, quo fm: sed diceretur, ad instar talis, &c. quia oportet, ut exhibeatur illud, ad quod fit relatio, ut hîc per ipsum & alios: quib. etiā in prædictis adde text. & ibi Bar. in l. in testamēto. la j. ff. de condi. & demon. & in l. si testamentū. C. de instit. & substit. sub cōdi. fac. & gl. ul. & quod ibi dixi in c. j. s̄. eo. Et de istis priuilegijs ad instar, uide utiles quæstiōes per do. Abb. in c. super specula. j. ne cle. uel mona. post Bal. in l. omnia. C. de episc. & cle. Et ad istud adde, ꝙ ubi exprimitur tenor rei confirmatę alio nō expresso, uidetur princeps confirmare certa scientia, etiamsi in literis confirmationis sit apposita clausula, Si sine prauitate, &c. cōsueta apponi in forma cōmuni. Ita probatur in c. pe. j. de cōfir. uti. & ibi no. do. Ab. in j. no. Et adde tex. i c. cùm uenissent. s̄. de restit. spo. in uer. dedisset, & per rescriptū proprium cōfirmasset. Et ibi collígit do. Abb. ꝙ ab eodem potest aliquid priùs concedi, & ab eodem confirmari scripturā faciēdo: & dicit ꝙ iste tex. debet intelligi, qñ quis uidetur idem donare & confirmare. Et illū tex. allegat etiā do. Car. in d. cōsi. exponendo, Cōfirmauit, id est per rescriptū firmiorem reddidit. ¶ In text. ibi, nō
8 sufficiebat facta locatio. No. per † locationem non probari dñium. Ad idē l. ad probationem. allegata in glos. etiamsi in locatione diceretur Rem meā, ut per Bal. ibi ad fi. Nec etiam probatur possessio ad plenum, ut hîc, cùm locatio fieri possit & de re aliena & ab alio possessa, l. nemo. C. loca. Quæ procedunt, quo ad extraneos. Sed inter ipsos cōtrahentes ex locatione probatur possessio, fm Rotam in antiquis, deci. cij. inci. Itē no. quòd instrumentū. arg. l. prædia. ff. de acqui. pos. Item secus, si ultra instrumentū locationis alia concurrent: putà, ꝙ nedum locauí fundum Titio, sed ꝙ tanquā colonus laborauit longo tēpore, ut per Bar. in d. l. ad probationē. ¶ Et non solùm locatio, sed etiā perceptio pēsionis nō
10 probat possessionē, dū modò alius sit in possessione, ut per Bar. in l. quāuis. la j. §. si conductor. per illum tex. ff. de acqui. pos. & Spe. in tit. de loc. §. nunc aliqua. uersi. liij. & Bal. in l. j. uer. pone, aliquis soluit censum. C. de fideicō. & hîc, & in l. indicia. uer. fm exemplum, C. de rei uen. & Bart. in l. litibus. in j. col. C. de agri. & cēsi. lib. xj. & Ang. in l. si quis cōductionis. C. loca. & Bal. in l. ad probationem. C. loca. & do. Ant. in c. cùm uenissent. s̄. de restit. spo. & gl. in c. cùm Bertoldus. in uerbo, pro quodam iure. de re iud. & in c. bonæ. in uerbo, procurationē. j. de appel. ¶ Vltimò ad plura alia facit iste tex. in quib. non insisto: qa facit ad materiā c. edoceri. s̄. de rescri. de qua tetigi in c. ex literis. super glo. j. s̄. de proba. uidelicet an prælatus possit agere sine capitulo, & an agat nomine suo, uel ecclesiæ: de quo ibi. ¶ Itē facit ad illa uerba, honor, districtus & iurisdictio: de quibus dixi in c. licet. in j. notabili. s̄. de probatio. ¶ Item facit in uerbo, quinquaginta annis. & j. ad ea, quæ dixi in d. c. licet. in x. no. ¶ Item facit ibi, fama publica. ad ea, quæ dixi in c. uenien. el j. s̄. de testi. ¶ Item facit ibi, attestationes. ad ea, quæ dixi in c. causam. el j. s̄. de testi. quòd cui nō nocet sententia, non nocent acta. ¶ Item facit in uerbo, nulla est habita mentio. quòd omissio eius, quod consueuit memorari, inducit præsumptionē falsitatis: ex quo dicit Bal. hîc, fuisse pridie allegatū hoc capitulum in causa cuiusdā testamenti, cùm codicilli ultimi fuissent facti ad primum testamentum, & de secundo prætenso non faciebat mentionem, quòd secundum dicebatur factum in partibus extraneis & coram testibus ignotis: ideo erat ualde suspectum, secundum eum. ¶ Item facit in fi. quòd pro reo iudicatur: de quo dixi in c. ex literis. in ulti. not. s̄. de probat. & ista meliùs stant in dictis locis, quàm hîc: & facit ad alia, de quibus super glos.
9 ¶ In gl. in uerbo, addendi, uel minuendi. No. ꝙ † clausula, Saluo iure addēdi, &c. nihil operatur: qa hoc nō pendet à potestate protestantis, l. edita. C. de eden. Ideo protestatio super hoc nō iuuat, l. alimenta. cū materia, C. de neg. gest. ¶ Itē quia, fm do. Card. hîc, induceret in certitudinē: qa est, ac si diceret plus, uel minus, &c. contra j. & ij. s̄. c. de lib. obla. & cū ista gl. concordāt oēs hîc, & Bar. in d. l. edita. & i l. nō solùm. §. morte. ff. de ope. no. nun. & in l. cùm procurator. §. dño. circa mediū, eo. ti. & in l. Nesennius. & ibi Bal. ff. de neg. gest. do. Anto. & do. Ab. in c. ij. in ult. char. s̄. de lib. obla. Ang. in §. oēm. in authen. de litig. & Dom. post alios in c. ab eo. de elec. in vj. licet aliud senserit Spe. de libel. concep. §. nunc ostendamus. in fi. quē improbant Doct. in d. c. ij. ¶ Et procedit hæc gl. etiamsi aduersarius consentiret, fm Bald. in d. l. edita. in pe. char. Itē, procedit in exceptiōe, quæ saperet actionem, ut illa, quæ fit electo, fm Domi. in d. c. ab eo. d. licet secus in exceptiōe exclusiua actionis, ut ibi per eū ponentē aliam rationē prædictorum: quia mutatio libelli facit censeri nouum libellum: & sic uideretur procedi super eo, in quo nō esset lis contestata: propter qd fortè motus Bal. in d. l. edita. dixit, consensum aduersarij nō operari, per no. per gl. in c. de causis. cū simi. s̄. de offi. deleg. operatur tñ ista clausula, ꝙ propositio eorū, quæ debentur in libello, non uidetur facta cōiunctim, nec uidetur cōnexè agere, nec se astringere: quia astringere se stat in eo, fm Bal. in d. l. Nesennius. & i d. l. edita. in iij. col. & ibidē in repet. Perusina in xxxiij. col. uer. de sexta. quod est mirabile ad materiā c. licet causam. cum gl. in uerbo, astrinxit. s̄. de prob. Sed habet æquitatē & rationem: quia etiamsi proponeret qualificatiuè, quo casu ad utrunq̄ astringitur, ut ibi dixi, tñ hîc nō astringetur per illud uerbū Minuendi: quia ab ipso dependet, nō insistere super expressis: & sic poterit tollere illā qualitatē: quia cessant rationes prædictæ. Et hoc bene not. quia est pulcher effectus istius clausulæ. ¶ In gl. in uerbo, conferebat. in princ. Per hāc gl. uidetur decisum, quòd † etiam de iure Canonico uasallus non possit legare, uel donare feudum pro anima sua: & uidetur tex. in c. j. §. donare. ibi, aut pro anima. qualiter olim feud. alie. pot. per quem ita tenet Bald. in c. clerici. in ij. col. s̄. de iudi. & Rot. in authen. similiter. in xv. priuilegio, circa contractus. C. ad l. Fal. quod procedit in dispositione facta in ecclesiam, quoniam est nimis præiudiciale domino feudi, ut contractus teneat post mortem uasalli, c. si clientibus. de feud. ali. Sed in uita tenere potest, ut declarat Bald. hîc, & idem dicunt do. Abba. & Imol. in c quæ in ecclesiarum. suprà de constit. Et dicit ibi Imol. quòd alicui pauperi bene posset legari feudum pro anima, sed non ecclesiæ, per rationem prædictam. ¶ Sed in hoc de directo contrarium tenet Bal. in d. §. donare. quia ille text. non potuit nocere ecclesiæ, sed bene alteri pauperi: & allegat quendam Theologum. ¶ Sed Hostien. in Sum. de immut. eccles. §. in quantum, uersic. nec illa. per multa tenet, quòd feudū potest legari, uel donari ecclesiæ pro anima, quando seruitium est præstabile per ecclesiam. Et hanc opinionem approbat Ro. in sing. ccccxl. inci. tu scis, quòd uasallus & reprehendit dicta sua in d. authen. similiter. & hoc

c. inter dilectos.

hoc ſequitur etiã Ro.conſil. cxcix.incip. præſens ſtatuti
particula.in fi.Et idẽ conſuluit Cal.in tit.de feu.conſi.x.
inci.an feudatarius.& faciunt optimè, quę dicta fuerũt
in c.in præſentia. in v.q.s.de prob.in q. an monaſteriũ
ſuccedat in feudo ? & illa quæſtio dependet ab iſta, ſm
do.Ab.in c.fi.in fi.j.de immu.eccle.& opinionẽ Hoſt.te-
net etiam Spec.in tit.de feu.§.j.uer.xix.& do.Ant.in d.c.
fi.ante fin.quia d.§.donare. cum ſimili.nõ potuit diſpo
nere cõtra eccleſiam, ex qua ratione fortè ſtaret, quod
dixit Bal.in d.§.donare.cp alteri pauperi nõ poterit do
nari, per d.§.donare.licet de illo tex.pluribus modis ui
deatur mirari Bal.ibi in j.col.& non malè. ¶ In gl.in uer
bo, indictionis.in fin.De hac indictione ponit etiã glo.
magna in l.j.C.de Iuſtinia. C. confir.& omnes Doc.hîc,
11 & meliùs Spe.in iſto tit.in j.col.uer.poſt annos.Et† cp ſit
de ſubſtantia inſtrumenti, tenent omnes hîc,& Bart.in
l.ſi librarius.ff.de reg.iur. ¶ Valet tamen conſuetudo, cp
omittat, ſm Spe.ubi s.& Ioã.An.in data vj.libri: de qua
conſuetudine poterit conſtare uiſis multis inſtrumẽtis
in loco cõfectis ea omiſſa, ut in ſimili per Bal.in l.j.ante
fi.C.ad Velleia.& ſi erratur in ea cõputanda, non uitia-
tur inſtrumentum, ſi ex alijs apparet de indictione, pu
tà ex annis, ſm Dy. in quodam conſi. quẽ ſequitur Bal.
& do.Car.hîc: & idem Bar.& Imo. in l.nominatim.ff.de
hære.inſt.& Ang.in authen. ut præpo.nomen imper. &
Bald.in l.imperator.la j.in iiij.col.ff.de ſtat.homi.& in l.
cùm proponeretur.ff.de leg.ij. & in d.l.j.in ult.col. C.de
Iuſti.C.confir. Et ibi dicit poſt Dy. cp data diſcordia in-
ſtrumenti in annis & in indictione potiùs præſumitur
error indictionis: quia in ea faciliùs erratur. Et ſubdit
Bal.hîc, nõ uitiari inſtrumentũ, ſi notarius dimiſit ſpa-
ciũ pro indictione. Vbi autẽ nõ conſtat de annis, error
indictionis uitiat, ut per Io. An.in d.data,& do.Ant.in
c.cùm uenerabilis.j.de reli.domi. & hîc. Vnde dicit Im.
in l.j.ff.de his, quæ in teſt.del.cp ſi eſt erronea & conſum
pta ex toto indictio, & de annis non apparet, inſtrumẽ
tum non probat: & ſic intelligit Bal.ibi. ¶ Et modũ in-
ueniendi indictionẽ ponit Spe.ubi s. & Imol.hîc: & dic
breuiter, cp anno dñi M. cccclxx. fuerũt anni diuiſi per
xv. multiplicatos à tempore natiuitatis Dñi: unde iſtis
duobus adduntur tres, qui pręterierant ante ipſam na
tiuitatẽ, & ſic iſto anno M.cccclxxij. ſumus in indictiõe
quinta, & ſequenti erimus in vj. Et ſic in poſterum fini-
tis quindecim annis computando illos tres inuenies
per te in indictionẽ per hæc pauca uerba. ¶ In glo.in uer-
bo, magis.ibi, per chronicam. Per iſtã gl. dicunt hîc Bal.
12 & do.Ant.& alij, cp † chronicis creditur etiã in iudicio.
Ad idem gl.in uerbo, tranſtulit. in c.uenerabilem.s.de
elec.& gl.j.circa mèdiũ, & in c.cùm ex literis.s.de reſt.in
inte.not.Bar.in l.j.ff.ſi cer.pet.& gl. & Dom.in c.placuit.
xvj.diſt.& gl.ij.& Dom. in c.in nomine Dñi. xxiij.diſt.&
gl.iij.& Domi.in c.j.xxvij.diſt.& gl.& Domi.in c. abſit.l.
diſt.& gl.in prologo ff.§.hęc autem tria.in uerbo, urbi-
bus. ¶ Et idẽ de libris hiſtoriarũ, quo ad facta antiqua,
dicit Domi. in c. quamuis . ante fin.xxj.diſt. & faciunt,
quæ dixi in c. cùm cauſam. s. de proba. & ibi uide do.
Abb.intelligentẽ prædicta, quando ab antiquo eſt ad-
hibita fides talibus: aliàs non, ut etiam per Bar.in d.l.j.
& ibi latiùs per Roma. ¶ In gl.ſuper uerbo, inter alios.
Quare autem ſententia nõ nocuit huic archiepiſcopo,
cùm ſciuerit cauſam agi, modò eſſet iudex, contra l.ſæ-
pe.ff.de re iudic.Dic, quòd ignorabat ius eccleſiæ, uel ſi
ſciebat, nõ potuit nocere eccleſiæ in quæſitis, ut per gl.
in regula, delictũ.de reg.iu.in vj. ut hîc latiùs per Doc.
maximè do.Abb. Et per hanc gl.iuncto text.infert Ioã.
And.utile eſſe, quòd in inſtrumento ſentẽtiæ epilogen
tur acta: de quo dixi in c.quoniam contra.in v.conclu-
ſione, s.de proba. ¶ In gl.in uerbo, nocumentum. Not.
quòd tertius poteſt approbare atteſtatiões inter alios
factas: & confirma, ut dixi in c.cùm cauſam. s. de teſti.
ubi eſt gloſ.ſi, quòd de conſenſu partium atteſtationes
inualidæ efficiũtur ualidæ: & intelligẽ iſtam gl.quo ad
præiudicium approbantis, non autem aduerſarij, niſi
eſſet ille, qui feciſſet fieri atteſtationes. Et de materia gl.
quando atteſtationes in una cauſa noceant in alia, dic-
tũ fuit in c.cauſam, el j.s.de teſtibus. ¶ In gl. in uerbo,
nequiuiſſet. No.gl. quia eſt ſingularis, ſm do. Car. hîc,
quòd talia ſunt ſubiecta, qualia prædicata demõſtrãt:
quia à quo remouetur prædicatum, remouetur & ſub-
iectum: quia prædicatum, id eſt, quòd dicitur de alio,
qualificat illud, ut ſic ſubiectum intelligatur ſm natu-
ram prædicati: & in propoſito facit ad tex. quia eadem
res non poteſt donari & confirmari: quia reſpectu eiuſ-
dem donantis & confirmantis ſunt qualitates contra-
riæ: modò donare & confirmare ſunt prædicata, ſeu
qualitates. ¶ In gl.in uerbo, confirmari.in fi. Quando
13 cõfirmans† uideatur dare, diſtingue, ut plenè per Bar.
in l.& quia.ff.de iuriſd.om.iud. quem ad literam ſequi-
tur hîc Imol. & plenius diſtinguit Bal.in l.ex placito.in
iij. col.C.de rerum permu. & aliquid etiã per ipſum in
l.j.C.de manumiſ.teſt.& in l.nominationes. in princ.C.
de appel.& in l.ſi donatio. C. de donat.& in c.ex parte.
s.de conſti.& in l.aduerſus.C.ſi aduer. rem iudic. & per
gl. & Doc.in l.ex his uerbis.C.de dona. & Bal.in l.leges
& conſtitutiones.in ulti. col. C. de legi.Ang.in l.à diuo
Pio.la ij.ff.de appel.& Albe.in j.parte ſtatu. q.xx.uerſic.
item quæro, ſi ſtatuta confirmentur. Et dic, quòd regu-
lariter confirmare non eſt de nouo dare, ut hîc in text.
14 cum concor. ¶ Fallit† primò, niſi actus confirmatus nõ
tenuiſſet, l.adoptio.ff.de adop. & confirmatio fieret ex
certa ſcientia, iuxta c.j.& ij.j.de confir.uti.& facit c.j.s.de
tranſac.& licet ſit dare reſpectu iuris, quod non erat col
latum, tamen poteſt appellari confirmatio reſpectu fa-
cti, quod pręceſſit, ſm Imo.hîc: pro quo facit optimè l.
ſi donante.§.j.ff.de dona.inter uirum & uxo. & l.j. C. de
manumiſ.teſt. Per quam dicit ibi Bal.quòd quando tẽ-
pus confirmationis eſt inualidum, & tempus rei confir
matæ eſt ualidum, trahitur ultimum ad primum. Facit
etiam, quia confirmatio præſupponit ſemper aliquid
eſſe, licet minùs perfectum, ſecundum Bal.in d.l.nomi
nationes.in prin. Et hîc adde, qd no.Inn.in c.dudũ.ad
fi.j.de deci.& ex ibi nota. per eum iũcto text.probatur,
quòd quando non apparet principem confirmantem
uoluiſſe de nouo inducere, & actus cõfirmatus erat pro
parte ualidus, & pro parte nõ, præſumitur uoluiſſe po-
tiùs cõfirmare actum in caſu, quo ualere poſſet, quàm
de nouo dare: & dicit ibi do. Ant. quòd illud dictum de
facili non inuenitur alibi, & de ipſo etiã meminit Bald.
in l.bonorũ.in j.col.C.qui admit. & in c.j. per quos fiat
15 inueſti.ubi uide. ¶ Fallit† ſecundò, niſi actus tenuiſſet,
ſed eſſet imperfectus: & tũc licet confirmare nõ ſit pro-
priè dare, eſt tamen perficere, ſicut confirmatio electio-
nis, ſm Bar.ubi s.& Imo.hîc: quibus etiam adde Bal.in
l.j.C.de teſt.manu.ubi dicit, cp quando id, quod confir
matur, eſt principiatũ, ſed non perfectũ, nec conſuma-
tum reſpectu finis, ad quẽ ordinatur, ut electio, quæ cõ
firmationem deſiderat, tunc confirmator dicitur cõfir-
mare, id eſt, cum alio firmare, nec pro ſe diſponere: al-
16 leg.d.l.& quia. ¶ Fallit tertiò, quãdo † confirmans eſt ta
lis, qui poſſet actum perfectum reuocare: quia tunc cõ-
firmando poteſt dici etiam dare, ſm Imo.hîc, qui ſic in-
telligit c.in ſynodo. allegatũ in gl. ubi Papa confirmat
& concedit priuilegia imperialia ſuper electione Põtifi
cis: & quia poterat: reuocare, dicitur dare ſecũdum eũ,
qui ita etiam reſpondet ad c. in nomine. allegatum in
gl.& in hoc malè, ut in ſequẽti fallẽtia. Sed adde, quòd
Bar.in d.l.& quia.dicit, quòd iſto caſu intelligitur dare,
qñ hoc intendit: aliàs intelligitur confirmare. Et idem
clarè Bal.in l.j.C.de manu.teſt. allegãdo gl.j.in l.manu
miſsiões.ff.de iuſti.& iure.per quã dicit, cp in actu perfe
cto ex toto cõfirmãs nõ inducit de nouo. ¶ Fallit quar-
to in eo, qui põt cõfirmãdo dare, & dãdo cõfirmare: qa
simpliciter

ſimpliciter prouidendo facit utrunq, ut not.gloſ.in c.j.
& gl.ij.in c.ut circa.de elec. in vj.& eleganter do.Abb.in
c.cauſam.de elec.& aliquid per Ana. in c.accedens.in j.
col.j.de accuſ.per gl.j.in c.in ſynodo.lxiij.diſt.& per do.
Ant.in c.ſignificaſti. ad fi.de iure patro.& Domi.in c.u-
no.§.uerum.de iure patro.in vj.& Inn.in c.cùm olim.in
princ.de cauſa poſ.& proprie.& eleganter do. Car.cõſi.
lxiij.incip.in eccleſia Bellunenſi.in tertio dubio, dũ mo
dò dare & confirmare competat eidem perſonæ eodẽ
iure: ſecus, ſi diuerſo: putà, ſi tanquam arbiter quis eli-
geret, & poſtea haberet, ut ſuperior, confirmare: quia
actus debent eſſe diſtincti, ut per gloſ.in uerbo, confir-
mauit. in c.cùm inter. allegato in gloſ. & clarè Domi.
poſt Pau.in d.c.ut circa.in j.col. ¶ In glo.in uerbo, quod
17 meum. Iſtud† quod meum ex una cauſa, &c. ¶ Fallit pri
mò, niſi plures cauſæ eodem tempore concurrerent, ut
l.in numerationibus. in prin.ff.de ſolu.& not.do.Abb.
hîc,& gl. magna in l.iij.§.ex pluribus. putà, ſi uenderes
mihi librum: quia tunc liber fit meus ex ſtipulatione,
quæ præcedit: & etiam fit meus ex ſolutione tibi facta,
18 ubi ſemper uide Bar.ff.de acquir.poſ. ¶ Secundò † fal-
lit, niſi pinguius ſubueniretur per ſecundam cauſam,
quàm per primam, uel ſecunda eſſet reſolutiua prime:
putà, ſi teſtator dixerit, relinquo uxori meæ talem do-
mũ, ſi poſt mortem meã filios fecerit, & interim hæres
teſtatoris moriens reliquit illam domũ illi mulieri tu
re legati: & tunc addit mulier domũ, tunc ſi hæres ſecũ-
di teſtatoris uult detrahere Falcidiam dicti legati, non
poteſt: quia ex ſecunda cauſa, ſi filios fecerit, domus ef-
ficitur mulieris, ſecundum Imo.hîc, & Do.poſt Io.And.
in c.cùm perſonæ.§. quòd ſi tales.in ult. col.de priuil.in
vj.ubi etiam dicit, quòd illud, quod eſt meũ, poteſt con
firmari meũ ex approbatione ſuperioris, ut in toto tit.
19 j.de confir.uti. ¶ Fallit† tertiò, niſi eſſet dubium de pri-
ma cauſa, per c.poſt electionem.j.de conceſ. præb.facit
c.cùm dilectus.s. de conſue.ſm Dom.in d.§.quòd ſi ta-
les. Et hîc nota, quòd ille, qui petit poſſeſsionem bene-
ficij, poteſt uti duplici titulo. Ita latiſsimè cõſuluit Cal.
in tit.de elec.conſi.vij.incip. An capitulũ, ut quis duas.
& ibi dat differentiam inter petentẽ confirmationẽ ele
ctionis, qui hoc non poteſt, c.ut quis duas.de elec.in vj.
& inter petentẽ poſſeſsionem. Et aliam rationẽ differẽ-
tiæ ponit etiã Dom.in d.cõſi. in certis apoſtillis, & in d.
c.ut quis duas.in ult.col. Et idem conſuluit Lapus alle-
gatione ult.motus per tex.in d.c. poſt electionẽ. Et licet
multa dicãt, eorum deciſio eſt mirabilis: quia collatio
acceptata facit beneficium dici meũ, c.ſi tibi abſenti.de
præb.in.vj. Vnde ſi eſt meum ex una cauſa, non poteſt
eſſe meum ex alia: maximè agendo, ut in iſto tex. Et ad
c.poſt elect. dici poſſet, ut ibi per do. Abb. quòd loquí-
tur in eo, qui ſe defendebat, qui poteſt uti pluribus de-
fenſionibus, dicendo, ſi iſtud non iuuat, adduco iſtud,
ut in regula, nullus pluribus. de reg. iur. in vj. Et ad hoc
dicit illum tex. non eſſe alibi: & hoc ſentit gl. in dicta re-
gula, nullus. dum dicit, quòd licet ex titulo duplicato
non agatur, ut hîc, tamen bene excipitur per d. c. poſt
electionem. Vnde de dicto conſilio poſſet dubitari, niſi
dicatur, quòd iſte tex. non loquitur, qñ eſt dubium de
prima cauſa: quia poteſt allegari etiam ſecunda, ſm Io.
And. in d.c.cùm perſonæ. Sed tamen non dicit ipſe, cp
agendo utraq; cauſa deduci poſsit: & ideo cogitabis.
Et dicit hîc do. Car. & etiam do. Abb. in d.c. poſt electio-
nem. quòd utile eſt beneficiato, ut quando dubitatur,
ad quem pertineat collatio, obtineat collationẽ à plu-
ribus, per d.c.poſt electionem. licet agendo non poſſet
deducere plures titulos, d.c.ut quis duas. Quando au
tẽ poſsit quis uti exceptionibus contrarijs, de quo ali-
quid in iſta gloſ. dicetur in c.auditis.j.de præſcrip. ¶ In
20 glo.in uerbo, locatio. Nota, quòd † conductor non po
teſt excipere de dñio contra locatorem: & facit in ſimili
c.illud.j.de exceſ. prælat. Et hoc habet locum nõ ſolùm
in conductore, ſed in alijs tenentibus alieno nomine,
ut ſentit hęc gl.in iuribus, quæ primò allegat, & firmat
Imo.hîc, & Pau.de Caſ.in l.qui rem ſuã.ff.depo.& Bald.
in l.ſi quis, uel pecunias.C.depoſi.& Bar.& Pau.de Caſ.
21 in l.cõmodare.ff.cõmo. ¶ Item† habet locum in hære-
de conductoris, ut per Pet. de Anch.conſil.ccx.incip.in
quęſtiõe uertente.uer.his itacp premiſsis. ¶ Et intellige
22 de quæſtione dominij, ſcilicet tertij: ſed† quæſtio domi-
nij conducentis, uel recipientis in pignus, uel cõmoda
tũ, rem, quã dicit eſſe ſuam, quam fortè ignorauit ſuã
tempore cõtractus, bene poteſt opponi: quia reddit cõ
tractum retrò nullum, cùm in re propria non cadat cõ
ductio, uel pignꝰ, uel aliud, l.necp pignus.ff.de reg. iur.
& l.ei, à quo.ff.de uſuca.ſm Imol. hîc. De dominio autẽ
tertij opponi non poteſt, ut in iuribus alleg.in glo.niſi
tertius aſsiſteret, l.bona fides.ff.depoſi. uel niſi eſſet du
bium de locatione, l.litibus.C.de agri.& cenſi.libr.x. Et
hoc, ubi agitur actione locati. ¶ Vbi autem locator age
ret conditione ex l.ſi quis conductionis.C.loca.nõ ex-
cipitur de dominio proprio, nec alieno: ſed oportet, cp
res priùs reſtituatur, & hoc in odium illorum, qui per
uarias exceptiones uolebant illudere locatoribus, ut
per Bar.in d.l.ſi quis conductionis, cum quo tranſeunt
do. Ant. & Abb. hîc. ¶ Quibus adde Bal.in l.plures apo
23 chis.C. de fide inſtru. ubi dicit, quòd † cõductor poteſt
obijcere exceptionem præſcriptionis locatori, non ex
eo quòd ceſſauit à ſolutione, per illum textũ: ſed ex eo,
quia interuerſa poſſeſsione locatoris proprio nomine
poſſedit, iuxta l.ſicut.& l.ſi quis emptiõis.C. de præſcri.
xxx.anno.& not.gl.fin.in l.cùm notiſsimi. eodem tt.de
quo aliquid per Bald.in c.j.§.rurſus. de contro. inue.&
do. Ant.in c.ad audientiam.j.de præſcript. ¶ Et an em-
phyteota poſsit referre quæſtionem dominij, uide om
nino Spec.in tit. de loca.§.nunc aliqua.uer.lij. ¶ Et ad-
de, quòd conductor recuſans reſtituere rem conductã,
ſi expectat ſententiam, nedum condemnatur in re, ſed
in eius æſtimationem, l.conductores.C.loca. ¶ Et idem
de hærede, ut ibi in uerbo, ſeu eorum hæredes. Si tamẽ
ſucceſſori prælati locantis refricaret dubium dominij
conductor, maximè non finita locatione, non incurre-
ret dictam pœnam, ſecundum Rotam in formis, deci-
ſione ccxxxiij.incip.ex præmiſsis. quia poterat habere
iuſtam contradictionis cauſam, licet in ſummario dic-
tæ deciſionis per errorem, ut puto, cõtrarium dicatur.
¶ Et iſtis adde, quod not. Innoc.& do.Anto. in rubri.s.
quod met.cau.& do.Anto.& Imol.in c.ad audientiam.
eod.tit.ubi dicunt, quòd licet habens cauſam, id eſt ius
ab aliquo, uoluntariè non poſsit eidem refricare quæ-
ſtionem dominij, ut eſt dictum: tamen ſecus, ſi non ha-
bet ab eo cauſam uoluntariam: putà, quia per uim ſibi
abſtulit: quia poteſt eidem, ſcilicet qui dedit cauſam al
teri per uim agenti, quod metus cauſa, obijcere exce-
ptionem dominij: ſed ſuper uiolentia aliter illi ſuccur-
reretur, ut ibi per eos. ¶ In eadem gloſ. in fi. Intellige,
24 quòd † conductor poteſt locare alteri æquè idoneo, &
ad eundem uſum, ut l.nemo.allegata in gloſ. Secus ta-
men in ſocio recedente, qui non poteſt inuito altero ſo
cio pro iure, quod habet in domo conducta, alteri lo-
care: quia uidetur electa induſtria perſonæ, iuxta l. qui
admittitur. & l.de illo.ff. pro ſoc.& ita gl. in §. fin. Inſtit.
loca.& Spec.in tit.de iudic.§.ij.uerſic.circa hoc.& ſequi-
tur hîc do. Anto. Imol. & do. Abb. latiùs, quàm opor-
teret. Et declara, ut per Bald. in d.l.nemo. niſi poneret
æquè idoneum non ad conuiuendum, ſed ad habitan
dum. Et quòd ſocius non poſsit locare alteri non ho-
neſto, uide Bald. in l.j.in penultima colum.uerſic.ulti-
mò quæro. C. qui teſta. fac. poſſ. ¶ Et ex iſtis infertur,
quòd ſocij ſimul habitantes in eadem domo, non ſunt
propriè ſocij, ut hîc per do. Abba. ita dicentem ſe re-
ſpondiſſe in facto. Et de iſtis, tanquam parum utilibus
& claris, dic, ut hîc per ipſum & alios extendentes
dicta

c.inter di lectos.

dicta Spec. in d. uers. circa hoc. ¶ In glos. pen. dic, ut per Doct. in d. c. querelam. maximè per do. Abb. & gl. & do. Abb. in c. suscitata. s. de resti. in integ. & per Bal. in l. j. C. de senten. ubi dicit inter alia, quòd sicut sententia condemnatoria lata contra dñm, qui non fuit in iudicio, omisso procuratore, non ualet, ut ibi, ita absolutoria: & dicit esse gl. sing. in l. si remunerãdi. §. si Maurus. ff. mãd. Sed ex text. hîc, quem Rom. facit sing. in suo singulari cccclviij. dicẽs se mirari, ꝙ Bal. istũ tex. nesciuerit. ¶ Extra† gl. plenè tangitur hîc per oẽs, utrùm notarius possit scribere instrumentũ per alium: & reperitur triplex opinio. Prima est, ꝙ non: quasi sit electa industria personæ, per text. cũ gl. in §. nos autẽ. in uerbo, per se. in authen. de tabel. & ibi hoc tenet Ang. & Io. An. in Spec. de instru. edit. §. instrumentũ. uer. itẽ opponitur, ꝙ non est confectum. & gl. fi. c. cùm P. j. eo. & Ang. in authen. de instru. cau. §. is uerò. & gl. in l. generali. C. de tabu. libr. x. & Imo. in c. fin. s. de offi. deleg. & do. Ant. post Hostiẽ. in c. quoniam contra. s. de prob. & do. An. & Imo. hîc, nisi esset magister stationis, & discipulus, & unus scribat, & alius subscribat, ut hîc per eos post Io. An. in d. additione. Vel nisi esset mortuus notarius rogatus ante leuatũ instrumentum, ut dicetur in c. cùm P. j. eo. ¶ Secũda est opinio, quòd si† notarius sit impeditus legitimo impedimento, potest scribere per alium: aliàs non. Et hãc tenet Bar. in d. l. generali. & in l. j. ultra mediũ, ff. de offic. consu. & in l. quædam. §. nihil. ff. de eden. & in l. diuus. Ia j. §. item senatus. ff. de fal. & do. Ant. post Car. in c. fi. in fin. s. de offi. deleg. & Ang. in authen. de tabel. in prin. in ij. col. & in d. §. nihil. & Bal. in c. cùm P. j. eo. & in rubr. C. eo: in xj. col. uer. & dubitatur. & in l. j. §. ne autẽ. C. de cad. tol. in iij. col. & in authen. si quis in aliquo. in iiij. col. C. de eden. Et quòd cessante impedimento non possit, allegatur c. cùm P. j. eod. & quia uidetur electa industria personæ. Et intelligunt isti, dum modò se subscribat & attestetur de impedimento, & quòd perlegit totũ illud instrumentum, quod de tali materia loquitur, fm Bar. in d. §. item senatus. & do. Anto. in d. c. fi. & quasi omnes prædictos. ¶ Tertia† est opinio, quòd etiam cessante impedimento possit per alium conficere instrumentũ se subscribendo: quia industria tabellionis non intelligitur in scribẽdo, sed ut det fidem gestis: quam satis præstat dictando & subscribendo. Et hanc tenet do. Car. dicens se ita cõsuluisse, in c. pe. j. eo. & Bart. in l. argẽtarius. in prin. ff. de eden. & do. Abb. post Inn. in d. c. quoniam contra. & hîc, dicens esse tex. sing. hîc à contrario sensu: & facit c. cùm redemptor. xij. q. ij. ibi, scribendum dictauimus & manu propria subscripsimus, prout allegat do. Car. sed ruditer, in d. c. pen. Et cum ista opinio. transeo, & est approbata à consuetudine, nec differt, siue alius, qui scripserit, sit tabellio, siue non: quia tota uirtus consistit in persona subscribẽte, ut per Inn. in d. c. quoniam contra. & ibi dixi. & not. Imo. referendo Car. in d. c. fi. in fi. neq; puto oportere, quòd notarius dictauerit: quia non præsumitur subscripsisse, nisi uiderit bene dictatũ, nec requiritur subscriptio adeò specialis, ut exigit Bar. in d. §. item senatus. quia contra ipsum consuluit Pet. de Anch. cons. ccxxxvij. incip. Priùs de iuribus. allegando Bal. & bene, in d. authen. si quis in aliquo. & est satis specialis, ex quo se refert ad præcedentia, l. ait prætor. §. j. ff. de re iudic. & de hoc etiam dixi in d. c. qm̃ contra. in q. iiij. uer. limita sextò. ¶ Et ista non intelligas habere locum in protocollo: quia† illud semper debet esse de manu notarij rogati, ut per Ang. in d. authen. de tabel. in princ. & ita propriè loquitur ille text. & ita no. Bal. in d. rubr. C. de fid. instru. ¶ Cæterùm ubi non esset subscriptio notarij in instrumento, per quod alius extendit rogationem notarij, prædicta non procederent, nisi in tribus casibus. ¶ Primus, ubi consuetudo aliud disponeret, per c. cùm dilectus. j. eo. ¶ Secundus, nisi cõmissio fiat de licentia iudicis, ut per Hostiẽ. in d. c. quoniam contra. & facit d. c. cùm. P. ¶ Tertius, nisi partes cõsentiant, per nota. in d. c. fin. de offi. deleg. ¶ Vlterius dicit hîc Inn. inter cætera, quòd confirmatio dominij circa donationes, quas facit uasallus, operatur solùm respectu utilis dominij, quod transfert uasallus non respectu directi existenti penes dominũ: & sequitur Bal. hîc, & in c. j. §. præterea. circa princ. quibus. mod. feud. amit. Facit, quod not. glo. j. in c. pastoralis. j. de dona. & Dominicus i c. j. in fi. prin. de iure patro. in vj. & do. Ant. post Cal. in c. illud. j. de iure patro. ubi dicunt, quòd cõfirmatio episcopi, quã de iure patronatus facit laicus monasterio, non operatur circa ius instituendi competens episcopo: quod limitat do. Abb. in d. c. de monachis. j. de præben. nisi patronus præsente episcopo diceret, Donamus, referendo illud plurale etiam ad episcopum. ¶ Vltimò facit iste text. secundum Hosti. quando possit princeps donare iura principatus: de quo aliqd dixi. in c. j. in j. not. s. de probat. sed plenius dicetur in c. intellecto. j. tit. ij. ubi omnes ponunt. Dicit etiã hîc Bald. unum ad materiam c. fi. j. de re iud. de quo ibi dicetur. Et ista sufficiant dicta breuiter, nec sequentes decretales careant dote sua.

25

26

27

28

SVMMARIVM.

1 ¶ *Episcopus an possit dispensare super uoto peregrinationis.*
2 *Dispensatio an uitietur per falsam causam.*
3 *Legitimatio utrùm uitietur per falsam causam.*
4 *Falsa causa an uitiet unionem ecclesiarum, reseruationem Papæ, & appellationem. nu. 5. 6.*
7 *Sigillum ignotum an faciat aliquam fidem.*
8 *Cardinalis si dicat, se esse legatum, an credatur eidem solo uerbo. & nume. 9.*
10 *Delegatus nemo esse creditur, nisi literis id doceat. nu. 11.*
12 *Cardinalis existens in curia, si dicit se esse legatum, an ei credi debeat, cùm faciliter possit haberi recursus ad Pap. an.*
13 *Excommunicatio lata ex falsa causa, aut absolutio data ex causa falsa, an teneant.*
14 *Cardinalis an sit maior episcopo in officio.*

CAPITVLVM VII.

Vod super his. ¶ Nõ ualent literæ, quas super absolutione uoti cruce signatus obtinuit per falsitatem tacitam, uel ueritatẽ non expressam. ¶ No. † primò ibi, Cardinalium. supple, qui hoc faciunt de mandato Papę, secũdum Car. hîc: nam talis dispensatio spectat ad Papam, ut in c. ex multa. j. de uot. & in Spe. de lega. §. nũc ostendẽdum. uer. lxxxv. & in §. nunc de episcoporum. uersic. cxxxiiij. & per gl. in c. quo ad trãslationem s. de offi. leg. dum modò sit uotum pro succursu Terrę sanctę: quia si esset aliter, quàm pro ipsius succursu, episcopus posset dispensare, ut per gl. in uerbo, incumbit. & ibi do. Ant. & do. Ab. in d. c. ex multa. & do. Ant. hîc, dicẽtem idem de omni alio uoto peregrinationis, dum modò episcopus dispenset per uiam commutationis, ut per Spec. in d. §. nunc ostendẽdum. uer. xxiiij. & per do. Ant. in c. quãto. in pe. col. j. de iureiu. nisi ex iusta causa in totũ tolleret omissa cõmutatione, ut ibi per do Abb. & de his per beatum Tho. in quarto sententiarũ, dist. xxxvij. q. j. arti. iij. & secũda sedæ, q. lxxxviij. art. ult. ¶ In tex. ibi, falsitatis expressionẽ. Per istum tex. infert hîc Inn. & do. Ant. & alij, quòd falsa causa uitiat absolutionem à uoto. Ad idem alle. l. j. ff. de nata. restit. ¶ Et idem de absolutione à iuramento dicit Pe. de Ancha. cõs. cxcvij. inci. prædictis subtiliter. ¶ Itẽ† de dispẽsatiõe dicit Bal. hîc, dicẽs, nõ tenere indulgẽtiã obtentam à religioso, qui ficta infirmitate petijt posse transferri ad laxiorem uitam: & idem in hoc dicit do. Ant. in c. nõ est. j. de uoto. propter gl. singularẽ ibi. Et ꝙ falsa causa uitiet dispensationem, uide tex. cum gl. fi. in c. quia

1

2

c. quia circa. & ibi omnes, j. de consan. & affini. & Bart. in d. l. j. & do. Ant. in c. ex parte. s. de offi. ord. & Io. An. in Spec. in rub. de clandesti. despon. circa medium, siue uerum taceatur, siue falsum exprimatur, secũdum ipsum, & Oldra. plenè cons. cclvj. incip. Clemens episcopus. & per eundem cons. ccxv. incip. puncta breuia. ¶ An† autẽ falsa causa uitiet legitimationẽ, uide Pet. de Anc. cõs. ccxlvj. incip. ex tenore. ubi consuluit, quòd legitimatio facta infanti propter mores & qualitates, quæ adhuc in ipso esse non poterant, non ualet. ¶ Et de legitimatione uide etiam latè Old. cons. ccxlvij. inci. factum tale est: quidã rex. ¶ Et an falsa causa uitiet priuilegiũ. uide Inn. in c. cùm dilecta. s. de rescri. ¶ Et an uitiet inuestituram feudi, uide Bal. in c. j. post princ. de feudo guardiæ. ¶ Et an uitiet decretum, uide Bar. Imo. & Ro. in l. iustè possidet. ff. de acqui. pos. & do. Ab. in c. j. j. de re iudi. & ibi dicetur. ¶ Et an uitiet sententiã, dixi in c. licet causam. super gl. in uerbo, apponi. s. de proba. ¶ Et† an uitiet unionem ecclesiarum, uide Rotam in antiquis decis. clxxxij. incip. Item no. quòd falsitas causæ. & in eisdem decis. ccclxxviij. inci. utrùm unio de quodam beneficio. & eleganter do. Car. cons. xcvij. inci. Papa uniuit quandam abbatiam. ¶ Et an uitiet professionem, uide do. Abb. in c. ex parte. el ij. post glos. j. de conuer. cõiug. ¶ Et an uitiet stipulationem, uide text. & Doc. in l. si diuortiũ. ff. de uerb. obli. ¶ Et † an uitiet reseruationem Papæ, uide Rotam in antiquis decis. ccv. inci. Item no. quòd ubi Papa. ¶ Et an uitiet prouisionem Papę in præiudicium expectantium, uide Rotam in antiquis decis. liiij. inci. Item no. quòd ubi Papa prouidet. ¶ Et an uitiet laudum, uide Pe. de Anch. cõsi. j. ¶ Et an uitiet inuestituram feudi, uel emphyteusis, uide do. Car. cõsi. xciiij. inci. nobiles uiri, domini de Vuinciguerra. & ibi notanter uult, quòd si exprimitur una causa falsa, & re uera suberat una alia uera, quæ non fuit expressa, actus non sustentatur. ¶ Et an falsa causa, uel falsa demõstratio uitiet appellationem, uide Bal. in l. etiam. C. de falsa causa adiecta legato. ¶ Et† an uitiet gratiam Papæ concessam motu proprio, uide Pe. de Ancha. cõsi. clxxxiij. inci. Visis consilijs. & Car. d. consil. xcvij. & do. Abb. in c. quia circa. j. de consan. & affi. ¶ Et an uitiet laudũ collationem beneficij, aditionem hæreditatis, hæredis institutiones, uide Pe. de Anc. consil. cciij. inci. iudex, id est de iure iudicaturus. ¶ Et an uitiet excõmunicationem & absolutionem, dicetur j. super gl. pen. ¶ Et pro doctrina in hac materia uide, quod dicit Bal. in l. demonstratio falsa. ff. de cond. & demon. ubi dicit, quòd falsa causa non uitiat, nisi requiratur ad substantiam. Allegat l. ij. §. circa. ff. de doli excep. & uide Bar. in d. l. demonstratio. & in l. cùm te. ff. de pac. & in l. damus. ff. de condi. & demon. & Bart. & Bal. in l. si sic. ff. de leg. j. & do. Car. in d. c. quia circa. Et ista no. quia sæpissimè inseruient. ¶ In gl. in uerb. ignot. Dic in fi. quòd† aut sigilla, & illi, quorum nomine sigillatur, sunt penitus ignota, & non creditur, etiam si essent mille: quia eadem ratio in mille penitus ignotis, quæ in uno, ut dicit glos. notabilis in c. j. lxxxix. dist. Aut habetur aliqualis cognitio sigillorum, uel sigillantium, & tunc si non agitur de alterius præiudicio speciali, credatur, si sunt quinq; & sic intellige iura gl. & sentit Inn. in c. j. de cle. peregri. Aut tractatur de præiudicio alterius, & non creditur: & sic intellige dicta Ioã. An. hîc: quia ubi agitur de præiudicio alterius, debent probationes necessariò concludere, c. in præsentia. s. de probatio. & facit tex. s. c. prox. in fi. & facit regula, cùm sint. de reg. iur. in vj. Nec obst. tex. iste, ubi agitur de præiudicio Terræ sanctæ: & tamen si sigilla fuissent nota, probassent: quia procedit, quando literæ impetrantur in forma iusticiæ, licet contineant aliquam gratiam, ut probatur in uerbo, ad quod. ut hîc latiùs per do. Abb. ¶ Ex quibus tractant hîc do. Ant. Imol. & do. Abb. an & quando credatur Cardinalibus: de quo nõ fuit dictũ in c. cùm à nobis. s. de testi. neq; in c. post cessionem. de prob. Sed ex dictis suis & aliorum alibi collige tres conclusiones. ¶ Prima conclusio. Solo† uerbo Cardinalis dicentis se legatũ Papæ creditur in his, quę ueniunt generaliter in legatione. Ita concludunt hîc prædicti, & Spe. in tit. de lega. §. superest. uer. quid si legati, per c. nobilissimus. xcvij. dist. & ibi per gl. in uerbo, nihilo minùs. & per gl. in c. cùm olim. el j. in uerbo, fratrũ. de priuil. & in c. ad Apostolicæ. in uerbo, proponi. de reiud. in vj. & quia raro exeunt Cardinales curiam absq; legatione: & pro hac ratione facit optimè tex. in l. fi. ff. quod cum eo. Per quem dicit not. Bar. in l. si mei causa. §. fi. ff. cõmodati. quòd si ego credidi alicui asserenti se esse nuncium, qui cõmuniter cõsueuerat mitti pro nũcio à dño, præsumitur mandatum, & iusta causa credẽdi: & hanc conclusionẽ tenet do. An. in c. cùm literis, de resti. in inte. & Lap. allegatione xv. inci. Idem est dicere, & allegatione xxx. incipiẽte, an si frater minor. & Rota in antiquis decis. cxc. incip. Item nota, quòd legatus, & Cal. in tit. de officio lega. consil. ij. Bal. in l. iurisiur. C. de testi. Et idem dicit hîc Abb. de alia persona, quàm de illustri, arg. d. c. nobilissimus. dicens, de stylo curiæ nulli credatur sine literis, nisi sit Cardinalis, secundũ ipsum. Et quòd alibi credat̃ personę ualde notabili, uide glo. magnam in d. c. cùm olim. el j. & Spec. in tit. de legato. §. superest. uers. quid de legati iurisdictione. & in §. excipi. uer. item excipitur, quod non ostendit. & gl. pe. in c. ego enim. de iureiur. & Pau. de Cast. consil. cccvij. inci. in decem, &c. prius quàm iura fierent. & in simili Spec. in tit. de cita. §. sequitur. uer. utrùm autẽ citatus. nisi ageretur de magno præiudicio, ut per Bart. in l. Palatinos. C. de colla. fisc. lib. x. per tex. in l. missi opinatores. de exactionib. tributorum, lib. x. & in l. facultas. C. de iure fisci. eo. libr. Quòd autem ignoto non credatur, facit, quod de nuncio scribit Bar. in l. j. §. cura carnis. ff. de offi. præfec. urb. & in l. neminẽ. ff. de exhibẽ. reis. & do. Ant. in c. cùm parati. j. de ap. cum similibus. Et adde, quòd nõ solùm creditur Cardinali, si dicat esse legatum in prouincia, sed etiam super his, quæ exponit alicui, ad quem dicit se missum: patet in tex. & gl. in d. c. ad Apostolicæ. in uerbo, proponi. ¶ Et† habet locum ista conclusio, ut in ea dictum est, in his, quæ ueniunt in generali cõmissione: secus in alijs, secundum Bal. Imo. & do. Ab. hîc, & Dom. post Host. in c. j. de offi. leg. in vj. & Bal. in l. si qua per calumniam. in ult. col. C. de epis. & cle. & do. Ant. in c. cùm in iure. & ibi do. Abb. de offic. deleg. & in c. causa. de off. uicar. & do. Abb. in c. quo ad translationem. de offi. deleg. & Io. An. & do. Abb. in c. ad audientiam. j. de fen. excom. & Domi. in c. eos. §. j. circa fi. de sen. excom. in vj. & Ro. in l. sciendum. ff. de uer. obli. & Pet. de Anch. latè in cle. j. de prob. & ibi reprehendit Ang. qui consuluit debere credi dicto Cardinalium super potestate dispensandi, ubi nõ agitur de damno alterius: quia, secundũ Pet. de Anch. dictum c. nobilissimus. non loquitur in reseruatis, in quibus stat regula legis primæ, C. de mandatis princip. Dicit tamen Bal. in l. exemplo. in fi. C. de proba. quem alleg. hîc do. Abb. quòd etiam creditur in talibus, quando pluries ea exercuisset, tum propter cõmunem opinionem, tum propter assertionem tanti uiri. Et ex prædictis est cautela in his, quæ gerit ex speciali potestate is, cum quo actus geritur, ut habeat copiã literarum, in quib. appareat de mãdato, & faciat literas insinuari, fm Spe. in d. uer. quid si delegati. Imò cõiuncti in talib. ponunt in gratia totam literã cõmissionis eis factę de illis, fm Ioan. And. ibi in additionibus. ¶ Secunda conclusio. Sicut † dicenti se delegatũ nõ creditur, nisi ostensis literis, ut in c. cùm in iure. de offi. deleg. ita nec Cardinalibus: & si literis attestatur, tantum eis creditur, quantũ de aliorum literis dicitur in c. post cessionem. s. de prob. secundũ do. Ant. & Imol. hîc, arg. eorum, quæ habentur in c. sicut. j. de sen. exc. & facit lex unica

c. quod sup his.

8

3

9

10

unica ibi, nec ullius dignitate terreri. C. de mãda. prin. & lex, prohibitum. ibi, cùm literis nostris, non ex arbitrio suo Cesarianos, &c. C. de iure fisc. lib. x. facit etiam lex, prohibitorias. C. de diuer. off. lib. xij. ibi, nõ passim, nec latenter solis eorum authoritatibus, nec sacrarum literarum exemplaribus, sed authenticis tantum modò nostra manu subscriptis. Et idem rectè sentit Inn. in c. cùm olim. el j. in gl. fi. de priuile. dum dicit, quòd legato creditur, si est persona nobilis: postea subdẽs de delegato, dicit, quòd opus est literis: & non limitat, prout dixi de legato. Idem firmat do. Abb. in c. præterea. de dila. dicens, quòd non est credendum asserenti se delegatum, quantumcunq; sit persona authorizabilis, nisi cõstet priùs de mãdato plenè: & ideo nec ordinarius debet exequi sententiam suam, uel mãdatum alteri præiudicabile, nec pars respondere debet coram eo, nisi priùs fiat plena fides de mandato, nec sufficit simplex copia: & ita dicit intelligi text. in d. c. cùm in iure. & hoc, ubi agitur de grauissimo præiudicio. Si uerò de graui, oportebit saltem exhiberi copiam rescripti, ut ibi per eum: & idem ipse sentit in d. c. cùm olim. el j. quasi in fidum allegat. d. c. cùm in iure. ¶ Sed do. Abb. hîc dicit se
11 credere, quòd † sicut Cardinali creduntur maiora, scilicet cùm asserit se legatum, ita credi debeant minora, scilicet delegatum. Ad idem conatur inducere istum text. & ita dicit quotidie seruari in curia: quia Cardinalib. cõmittuntur causæ uiua uoce Papæ, nec de delegatione requiritur probatio ultra dictum Cardinalis. Dicit tamen se non putare, quòd credatur ei dicenti aliquid præiudiciale ultra generalem cõmissionẽ, propter glo. in c. sicut. j. de sen. excom. In inferiori autem procedit opinio cõtraria, ut hîc per eum: pro quo adduci potest, quod no. Io. Mo. in c. j. de schisma. in vj. etiam refert ibi Io. An. & Domi. ubi dixit, quòd sub uerbis generalibus legum, uel Canonum pœnalium non comprehendun tur Cardinales, nisi exprimantur, prout fit in illo c. j. Ex quo dicto latè & eleganter consuluit Pet. de Anch. cõsi. ccxc. incip. Pro clariori euidentia. quòd regulæ cancellariæ pœnales nunquam comprehẽdunt Cardinales, nisi exprimantur: sicut non comprehendunt Papam, cum quo ipsi faciunt unum corpus, ut ibi per eum: & idem Host. & do. Ant. in c. ij. j. de cleri. non resi. dicentes, c. quia periculosum. de sen. excom. in vj. habere locum in Cardinalibus: & idem do. Abb. in cle. j. circa prin. de excess. præla. & sentit Ioã. An. in Spe. de legat. §. sequitur.
12 in fin. dum alleg. d. c. quia periculosum. ¶ Sed † quod dixi in conclusione, uerius puto limitando, ut hîc per Imo. uidelicet ut non procedat, quando Cardinalis est in curia, ita quòd de facili potest haberi recursus ad Papam pro ueritate, aliàs non: & alleg. Spe. in tit. de prob. §. uidendum. uer. quid de auditoribus. & seipsum in cle j. de proba. & plus dicit Spe. ibi, quòd nõ solùm Cardinalibus, sed auditorib. sacri palatij & alijs creditur de delegatione commissa sibi aliquando per cursores, aliquando per ostiarios Papæ, aliquando per Cardinales, etiamsi non appareant: quia de facili potest recurri ad Papam præsentem. Imò dicit, idem esse de quolibet auditore dato à quolibet ordinario præsente. Et dicit, quòd lex prima C. de mand. princ. & d. c. cùm in iure. loquuntur, quando delegans est absens & remotus. Et istud bene no. quia sic saluatur opi. do. Abb. qui fortè idem sentit, dum dicit de stylo curiæ. ¶ Quòd autem dispositio d. c. cùm in iure. generaliter cesset in Cardinali, non habeo pro indubitato: imò cõtrarium dicitur in locis alle. in conclus. præsertim cùm agitur de præiudicio partis. Vnde dicit do. Ab. post alios ibi, quòd ideo non præsumitur quis bonus, & sic non mentiens in casu illo: quia est materia preiudicialis: tum, quia iudiciũ redditur in uitum, l. inter stipulantem. §. j. ff. de uerb. oblig. tum propter periculum litigandi corã iudice incompetenti: unde succedit regula c. cùm à nobis. s̃. de testi. quòd uni quantęcunq; authoritatis non creditur in præiudicialibus. Patet in c. licet ex quadã. in uerbo, præsidiali. eod. tit. no. gl. in d. c. sicut. & ibi do. Ant. & do. Abb. ¶ Et quando dicitur, quòd in lege debet fieri mẽtio de Cardinalibus, ut comprehendantur, istud tollitur multipliciter. ¶ Primò: quia Archi. Ioã. An. & Domi. in c. nemo deinceps. de elec. in vj. dicunt, quod ille text. in uerb. nemo. comprehendat Cardinales: de quibus non oportet fieri mentionem, cùm indefinita æquipol leat uniuersali, ut ibi per eos: & dicit ibi Domi. quòd dictum Io. Mo. in d. c. j. potest procedere in re, quæ de sui natura non est mala, sed per legem efficitur mala: quia oportet exprimere Cardinalem, ut ibi factum fuit: uel dicit ipse, & meliùs, Io. Mo. non creditur in hoc, cùm esset Cardinalis: & idem dicit Dom. in d. c. j. ¶ Secundò: quia dicit Io. de Ana. & bene, in rub. j. de cleri. excom. in ult. col. quod c. quia periculosum. de sent. excom. in vj. non habet locum in Cardinali non episcopo: quia in eo cessat ratio illius c. scilicet impediendi officium episcopale: & licet Dominicus aliter dicat in d. c. quia. tamen istud fortè uerius: quia, ut patet ex glos. ibi in uerbo, suspensione. illa decretalis non extenditur. ¶ Tertiò: quia sequeretur, quòd ferè nulla lex Canonica ligaret Cardinales: quia rarissimè de ipsis fit mentio: & ita in casu c. si quis suadente. xvij. q. iiij. cum simili. non comprehenderentur, quod non est dicendum. ¶ Quartò: quia sequeretur, quòd etiam in episcopo non haberet locum, c. cùm in iure. per c. inquisitores. de hæret. in vj. & d. c. quia periculosum. cũ simili. quia de ipsis oportet fieri mentionem: & hoc non est dicendum: quia legalitas personę, uel dignitas nihil operatur, ubi agitur de præiudicio alterius, ut dicit Bal. in c. iurauit. s̃. de, p̃ba. Et contrarium in proposito tenet hîc do. Abb. Nec est uerum, quòd constitutio simpliciter loquens nõ includat episcopus: patet ex gl. in uerbo, suspensione. in d. c. quia periculosum. sed habet locum in casibus à iure expressis, ut in d. c. inquisitores. & c. fi. de priuil. eod. lib. & c. fi. de reiud. eo. lib. quæ probant regulam esse in contrarium per locum à speciali: si enim talia eis de iure competerent, superfluæ essent illæ constitutiones. ¶ Item facit: quia credere alicui propter eius dignitatẽ, est stare præsumptiõi: sed tex. in c. cùm in iure. dicit, certus extiteris: & sic requirit certitudinem: ergo non sufficit iuris præsumptio, ut no. Bar. in l. j. C. de fi. instru. & iure hastæ fisc. lib. x. Et quando dicitur, quòd dum creditur Cardinali in legatione, respondet do. Car. in cle. ne Romani. §. eo tamen. de elec. quòd illud est de stylo, nõ de iure: & maximè, quia legatio non est alteri præiudicialis in his, quæ non indigent speciali cõmissione: in illis enim, quæ indigent, non creditur, ut s̃. dictum est. ¶ Et ideo dicit eleganter Archi. ut refert ibi Domini. in d. c. nobilissimus. quòd licet legatus notus & honestus recipiendus sit sine literis, & ei credi debeat, ut ibi, non tamen audent tanquam tales iudicare. Dicit ibi tamen Domi. quòd si iudicaret, & postea disputaretur de eius gestis, sufficit, quòd habeatur tunc pro legato: & ista omnia sint dicta pro ueritate, salua semper consuetudine stylo inuiolabili curiæ Romanæ. ¶ Tertia cõclusio. Testimoniũ solius Cardinalis etiam iurati nõ probat plenè contra aliquem, secundũ do. Ant. & do. Abb. hîc per c. cùm à nobis in uerbo. quãtęcunq; dignitatis. s̃. de testi. & est gl. no. in d. c. sicut. quam etiam multùm no. do. Ant. & do. Abb. ibi, & do. Abb. in c. cùm in ecclesijs. de maio. & obed. & in d. c. cùm olim. el j. & ibi bona gl. in uerbo, quorundam. facit l. iureiur. in fi. C. de testi. cum si. Et ideo consuluit do. Car. cons. cliiij. incip. Redẽptoris, &c. in quæstione, quæ uertitur. Quòd dispositio cle. j. de appel. habet locum in inferiore à Papa. ¶ Sed limitatur ista cõclusio, nisi attestaretur de actis factis coram eo, sm Inn. in c. cùm dilecti. super uerbo, respõsionem, de accus. & Bal. in d. l. si qua per calumniam. in ult. col.

col. C. de episc. & cle. & Spec. in tit. de lega. §. sequitur. circa fin. uer. item quòd eis creditur super actis. & do. Ant. in c. quoniam contra. s̃. de proba. & ibi dixi in v. conclusione: sed tamen istud non procedit de iuris rigore, sm Spec. in tit. de testi. §. j. uer. quid si aduocatus. ubi refert ita dixisse Clementẽ iiii. & sequitur do. Ant. & do. Car. in c. constitutus. el ij. j. de app. Et hoc tenendo potest responderi ad illũ tex. quòd sit speciale in Cardinale attestante de actis etiã coram alio, super quibus adhibuit cognitionem, quando uertitur causa electionis, cui in hoc fauetur ob celeriorem expeditionem, arg. c. quàm
13 sit. de elect. in vj. ¶ In gl. pen. in fin. Et † quare excommunicatio lata ex falsa causa noceat, & absolutio facta ex falsa causa non prosit, remittit hîc Imol. ad gloss. ultimam in c. ex parte. de off. ord. quia, secundũ eum, quando fertur excõmunicatio, licet ex falsa causa, iudex agit excommunicare, & reputatur excommunicatio medicinalis potiùs, quàm mortalis, c. j. de sent. excom. in vj. Ideo tenet. Sed ubi fit absolutio ex falsa causa, nõ prodest ex quo nõ est facta à uera causa: nã etiamsi quis esset excommunicatus ex duplici causa, si fieret absolutio de una, nihilo minùs remaneret excommunicatus in alia, c. cùm pro causa. j. de sent. excom. ¶ Item, secundum Bald. hîc, ualiditas excõmunicationis est propter rigorem censuræ, sicut propter rigorem diffinitiuæ uaet sententia erronea, ut not. in l. si is, ad quẽ. ff. de acqui. hære. in l. seruo inuito. §. cùm prætor. ff. ad Treb. Secus, si non est diffinitiua, ut l. tutor petitus. ff. de tuto. & cura. & l. qui testamẽtum. ff. de excus. tuto. secundum ipsum. ¶ Item in excommunicatione defectus surgit à iudice: in absolutione uerò defectus surgit à parte, cuius subreptio uitiat, secundum do. Ant. & Imol. in d. c. ex parte. ¶ Sed do. Card. in repe. c. perpendimus. uer. quæro circa hoc. j. de sent. excom. dicit, quòd licet omnes teneãt gloss. in d. c. ex parte. tamen nõ procedit, secundũ eum: quia imo excommunicatio lata ex falsa causa, quam si excommunicans sciuisset non esse ueram, non erat excommunicaturus, nõ tenet: & dicit se dixisse in c. ab excommunicato. de rescript. quia omnis dispẽsatio ex falsa causa uitiatur, quando causa est adæquata effectui. Item, quando disponens cessante causa non erat dispositurus. Ita dicit esse casum not. in l. j. C. de fal. causa adiec. leg. & idem probaui expressè in d. c. quia circa. secundum intellectum, quem dicit se posuisse ibi, scilicet ꝙ causa intelligitur ibi apposita conditionaliter: quia clausula, Si ita est, adiecta in rescripto, quæ etiam omissa subintelligitur, c. ij. de rescript. facit rescriptum conditionale: cùm autem causa apponitur conditionaliter, habetur p̃ finali, adeò quòd si est falsa, uitiat, l. demonstratio. §. fin. ff. de condi. & demon. Et ita saluatur intellectus illius c. quia circa. per quem concludit do. Car. contra gloss. in d. c. ex parte. sed non exprimit, an absolutio ex falsa causa teneat, licet in sequenti q. dicat, quòd absolutio etiam iniusta teneat, per text. allegatum in c. uenerabilibus. §. ubi autem. de sent. excom. in vj. ¶ Sed dicit do. Card. hîc, quòd inter absolutionem & excommunicationem non est differẽtia in proposito: & ita dicit se dixisse in c. ab excommunicato. de rescript. & in d. c. ex parte. Et quòd excõmunicatio & absolutio ex falsa causa non teneat, sentit Ang. in l. ij. §. ignominiæ. ff. de infa. iuncta gloss. ij. q. j. in Summa: & not. per Domi. in c. ij. de sent. excom. in vj. & idem sentit Cald. in tit. de sent. excom. consil. xj. ¶ Sed do. Abb. in d. c. ex parte. dicit se credere, quantum ad excommunicationem, quòd si excommunicator ignorauit causam esse falsam, non tenet excommunicatio, licet cautum sit petere absolutionem, iuxta not. in c. j. s̃. tit. j. Sed si excommunicator intenderet omnino excommunicare, tunc excommunicatio tenet, licet sit iniusta. Idem dicit in absolutione: quia si absoluẽs intendebat omnino absoluere, etiamsi causa expressa omnino esset falsa, uel iniusta, tenebit absolutio, per d. §. ubi autem. Et nõ declarat, quid si absoluens nõ absoluisset, si sciuisset causam falsam, an absolutio teneat: nam text. indistinctè loquens in d. §. ubi autem. probat, quòd teneat. ¶ Quapropter quando constat de falsitate causæ, & non apparet de intentione superioris, remanet dubium, an falsa causa uitiet absolutionem: & in hoc do. Iac. in d. c. quia circa. dicit se repetẽdo c. ab excommunicato. tenuisse, quòd absolutio non teneat, quando est falsa causa: & faciunt illæ rationes, propter quas excommunicatio etiã nõ tenet. Item quia ista duo æquiparantur, excommunicatio & absolutio, cùm utrunq; tendat ad salutẽ. Nec obst. §. ubi aũt. quia, secũdum eum, intellligitur de alia iniustitia, quàm de iustitia ex expressione falsæ causæ, ut de iniustitia ordinis absolutionis, ut quia non uocata parte, ad cuius instantiam lata fuit excõmunicatio, c. Romana. §. si aũt. de app. in vj. secundum ipsum. ¶ Sed domini de Rota deci. cccxcix. incip. si pronuncietur. in formis, tenent, ꝙ excõmunicatio ex falsa causa & sine ordine iuris ualet & tenet, p̃ c. sacro. j. de sent. excom. & c. j. eo. tit. in vj. & ita absolutio: quia pari passu procedũt, c. uerbũ. de pœnit. dist. j. & pulchrè no. Innoc. secundũ eos in c. ab excõmunicato. super uerbo, obtentis. de rescr. & gl. pe. in fi. in c. inferior. xxj. dist. Et ex hoc decîdũt, ꝙ licet malè absolutus à censura legis reincidat statim, si non parcat, c. eos. de sent. excom. in vj. tamẽ absolutus malè à sentẽtia hominis non reincidit, nisi solenniter reintroducatur: qa ita tenuit absolutio, sicut tenuit excõmunicatio. Et pro hoc etiã uide Innoc. in d. c. sacro. in uerbo, aliò quin. ubi sentit, ꝙ absolutio ex falsa causa teneat: & ideo dicit gl. in c. de manifesta. in uerbo, absens. ij. q. j. quòd sicut uaet excommunicatio lata non seruata debita forma, ita absolutio: ideo dicit, ꝙ licet absens nõ debeat absolui, tamẽ si absoluit, erit absolutus. Et idem Archi. in c. cùm aliquis. xj. q. iij. & gloss. in cle. j. in uerbo, nullatenus. de sequest. pos. & fru. & no. do. Abb. in c. cùm pro causa. de sent. excom. & est tex. in d. §. ubi autem. maximè, cùm superior petitus debeat absoluere, c. qua fronte. ij. respon. de appella. & c. cùm contingat. ad fin. de offic. deleg. nec probatur in d. c. ex parte. quòd absolutio ex falsa causa non teneat, sed quòd taliter absolutus remittendus est ad dominum Papam. ¶ Ex quibus omnibus deuenitur ad hoc, ꝙ si excommunicatio ex falsa causa tenet, tenet absolutio. Si autem excommunicatio non tenet, ut uoluit do. Card. tunc ista probant, quòd non tenet absolutio. ¶ Sed cogitabam, an dici posset, quòd ista quæstio non differt ab illa, de qua per gloss. in c. ij. s̃. de test. cogen. Et sicut dicit ibi do. Abb. cui satis adhæsi, ꝙ subsistente impedimento excommunicatio illa non tenet propter intentionem proferentis, ita hîc nõ teneat excommunicatio, ut dicit do. Card. & per consequens nec absolutio, etiamsi constet de intentione superioris: quia uideretur subesse error intolerabilis in excommunicatione, ubi fundaretur in causa falsa: quãdo autem excommunicatio est iniusta, tenet, c. j. xj. q. iij. & sic etiam absolutio, d. §. ubi autem. ¶ Et adde, quòd ubi uelles dare instantiam inter absolutionem & absolutionem, potes uidere, quod not. gloss. in uerbo, uacuamus. in c. j. quod met. cau. lib. vj. de qua facit festum do. Abb. in c. abbas. in pen. col. quod met. cau. Item facit, quod not. Spec. in tit. de fer. §. sequitur. in j. col. uer. & in his, quæ dilationem. & do. Ant. & do. Abb. in c. fin. de ferijs. ¶ Vltimò dicit hîc do. Abb. quòd † Cardinalis est maior epi
14 scopo in officio. Allegat Hosti. in c. ecclesia. el ij. de elect. & quod not. Ioan. Mo. in c. super eod. de hæret. in vj. & text. notab. in c. per uenerabilem. §. rationibus. j. qui filij sint legi. & text. cum gloss. in c. quanquam. ij. q. vij. & idem dicit do. Abb. in d. c. ecclesia. el ij. & sentit Dom. in c. j. de offi. deleg. in vj. post Ioan. An. & facit in simili not. gloss. in c. j. de offic. archiepiscopo. & quod not. Bart. in l. j. §. si quis in appellatione. circa princ. ff. de app. Secus est

c. quod super his.

est ratione ordinis. Et sic ꝓcedit c. quanquam. & quod not. gloss. ibi, & in c. cleros. xxj. distinct. Et idem de canonicis respectu sacerdotum, ut hîc per do. Abb. in lectura antiqua. Vnde difficiliùs dispensatur cum illegitimo ad canonicatum, quàm ad sacerdotium, ut latissimè per Domi. in c. j. de fil. presby. in vj. cum concord.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Extrauagans disponens idem, quod ius commune, an dicatur ius commune.*
2 *Statutum disponens idem, quod ius commune, an ius commune dicatur.*
3 *Superior est consulendus super dubio intellectu iuris.*
4 *Extrauagans si discrepat à iure communi, cadit super ea probabilis dubitatio. 5.*
6 *Sententia contra extrauagantem lata, non est nulla.*
Hoc dictum declarat quatuor modis, num. 7. 8. 9. 10.
11 *Et quid in regulis cancellariæ.*

CAPITVLVM VIII.

Astoralis. ¶ Si de extrauaganti dubitatur, an sit decretalis, si est iuri consona, iudicatur secundum illam: si uerò est dissona iuri, consulitur Papa. H. D. ¶ In text. ibi, iuris communis. Nota,
1 quòd † extrauagans disponens idem, quod ius commune, non censetur differre à iure communi, quòd inducunt do. Ant. & Imol. hîc ad notata per gloss. maiorē
2 in c. j. de constit. in vj. ¶ An † ita tutum disponens idem, quod ius commune, censeatur ius commune? & dicit Imol. se consuetum dicere plenè in d. c. j. & in l. j. post Bartol. ibi, ff. ad l. Falcid. & per Ioan. de Lig. & do. Ant. in c. j. s. de rescript. & ibi etiam uide Innocen. in ult. char. & plenè Domi. in d. c. j. de constit. in vj. Et per hoc infert hic do. Abb. quòd licet statuta, quæ allegantur in alieno foro, debeant produci, ut per Bart. in rub. ff. de oper. no. nun. & tetigi s. eod. contingit tamen, si continent id, quod ius commune, non est opus producere: & istud credo notabile & clarum, nec pendet à ueritate quæstionis præcedētis: quia dato, quòd esset dubium, an tale statutum sit merè ius commune, an debeat interpretari, ut addat iuri communi, ut per Bart. in l. j. ff. de leg. iij. & in l. iiij. §. prætor. ff. de dam. infe. cum concor. uel an sublato iure communi sit sublatum tale statutū, quod fortè habet aliam rationem urgentem in loco, quàm habeat ius commune, de quibus dubijs aliàs dicetur: tamen quantum ad euictionem, non uideo, in quo possit esse necessaria, quando dicitur, quòd non continet aliud, quàm ius commune. ¶ In text. ibi,
3 consulat. Nota † superiorem consulendum super dubio intellectu iuris. Ad idem c. ij. s. de off. deleg. & c. cùm uenissent. s. de iudi. & l. fin. C. de legi. quia eius est interpretari, & c. c. inter alia, j. de sent. excom. in §. ex his. xj. q. j. & not. Innocen. in c. cùm speciali. in fi. gloss. quæ incip. iste recusans. j. de app. dicens se tamen fateri, quòd in causis, quas coram se habent inferiores iudices, bene possunt, quantum ad ius litigatoris pertinent superiu tibus & interrogationibus & inter ius & æquitatem interpretari, ut dicit no. in c. j. s. de postu. præla. quæ uerba tanquam multùm notanda refert & sequitur do. Abb. in d. c. cùm uenissent. & in c. j. in j. not. s. de iura. cal. & in c. capellanus. in j. col. s. de fer. & in c. inter alia. j. de immu. & Pet. de Ancha. in c. j. in v. char. s. de constit. & ibi Imol. & in c. ueniens. s. de renun. & uide omnino do. Abb. post do. Ant. in c. licet ex suscepto. s. de foro compet. ubi dicit, quòd interpretatio dubiorum legalium spectat ad imperatorem, & Canonum ad Papam, iuxta l. j. C. de legibus. Et sic debent intelligi, quæ not. do. Ant. in c. per uenerabilem. in pen. col. j. qui filij sint legi. & in c. super literis. in iiij. not. s. de rescript. cum simi. ubi per illa iura dicit, quòd si aliquid est decisum per Papam, debent Legistæ stare illi decisioni, licet antea dubitauerint: & dixi in c. fraternitatis. s. de testi. quia licet illi decisioni factæ sit standum, tamen stante dubio interpretatio spectat in legibus ad imperatorem, ut est dictum. De interpretatione autem statutorum, ad quos pertineat, dic, ut per Bart. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. facien. & do. Abb. in c. ex parte. el iij. j. de uerb. signif. & in c. cùm olim. s. de arbi. cum concor. de quibus aliàs.

4 ¶ Vltimò per istum text. dum probat, quòd † super extrauaganti discrepante à iure communi cadit probabilis dubitatio, infertur ad id, quod not. Bartol. in l. cùm prolatis. ff. de re iud. ubi dixit, quòd licet sententia lata contra ius expresso iuris errore in sententia sit nulla, c. j. j. de re iud. l. ij. C. quando prouoc. non est necess. illud est uerum, quando est lata contra ius commune: secus, si sit lata contra extrauagantem: quia de illa potest probabiliter dubitari, & superior non fuit consultus: & sequitur hîc do. Anton. do. Card. & Imol. & Roma. in d. l. cùm prolatis. & do. Anton. in c. j. in ult. col. j. de re iud. & in c. per tuas. j. de sent. excom. & in c. ab excommunicato. s. de rescript. & Domi. in c. in tantum. in pen. col. xxj. dist. & in prooemio Sexti. §. sanè. & Bald. in l. ij. circa prin. C. quando prouo. & Bart. & Bald. in l. ij. C. eo. tit. & Bald. in l. j. C. quot testes sint necess. ad prob. ingrat. & ratio est, ut dixi, quia de ipsa est probabilis ignorantia, ut in isto text. qui optimè facit, quemadmodū etiam dicit Imol. hîc post Bart. in d. l. cum prolatis. de sententia lata contra legem obscuram, ut non sit statim nulla: ut per Domi. in c. in tantum. præalleg. cum concor. de quibus dicetur in c. j. j. de re iudi. ¶ Et ista est communis opi. licet contra ipsam do. Abb. hîc opponat, & non soluat de notatis in c. ij. de constit. ubi constitutio ligat post duos menses à die publicationis: sed ad hoc sufficienter respondent do. Anton. & Imol. hîc, quòd illud est uerum, quando constat de publicatione: secus est, si de illa non constat, & ita erat hîc: & non dicat, quòd secundum istam solutionem ista decretalis nihil operaretur, cùm sit in dubitatum, quòd iudex non tenetur sequi l. allegatam per partem, nisi de ea plenè doceatur: quia, ut dicit do. Card. in prima oppositione, potest esse,
5 quòd † extrauagans producebatur in forma publica, ut sub bulla, & tamē dubitabatur, ut quia reperitur diuersa litera in diuersis extrauagantibus in eadē dispositione, iuxta gloss. pen. in c. nemo deinceps. de elect. in vj. Non ergo est standum in continenti, l. ij. C. de legi. Et quòd ita oporteat dicere, patet, secundum eum: quia aut extrauagans producebatur in forma publica, ut publica, ut sub bulla: & non uidebatur de ea posse dubitari: aut nō est in forma publica, & non est standum, sicut nec scripturæ priuatæ, c. ij. s. eod. Ideo responde, ut
6 est dictum. ¶ Retenta ergo opi. communi, quòd † sententia contra extrauagātem non sit nulla, declara eam primò, nisi pars petijsset, ut iudex dubitans de extrauaganti consuleret superiorem: quia si petitus hoc non fecit, sententia non tenet, secundum Bald. hîc: allegat l. uerum. §. ex facto. ff. de mino. Sed in hoc contrarium sentiunt hîc do. Anton. & Imol. dicentes, quòd si iudici nō uidetur, potest omittere istam consultationem, iuxta l. cùm de nouo. C. de legi. Et istud admittit do. Abb. quando de extrauaganti allegata non habetur aliqua notitia: aliàs si iudex omittit dictam consultationem, uidetur puniendus, per istum text. in uerbo, consulat. non tamen sententia est nulla, tanquam lata solùm contra ius litigatoris, arg. c. uenerabilem. de elect. & ita sentit hîc gloss. fin. secundum ipsum. ¶ Secundò declara,
7 ut † non habeat locum in extrauaganti ualde nota, ut extrauagans, execrabilis, & similes; quia in ipsis non cadit

cadit probabilis ignorantia, arg. c. quod dicitis. xvj. distinct. & c. j. de post. præla. secundum do. Abb. hîc, & Bal. in l. leges sacratissimæ. in ij. q. C. de legi. & Pet. de Anch: in repet. c. canonum. in xxx. char. de constit. & do. Abb. in c. j. j. de re iud. & do. Ant. & Imol. in prooemio Decret: ubi idem dicunt, si de extrauaganti est facta fides in iudicio: quia satis dicitur notoria, ex quo Pet. acta constat de ipsa: arg. c. fin. j. de coha. cle. & mul. & per not. in c. cùm olim. de uer. sig. Et non dicas, quòd probatio nō noceat sententię, & quòd ipsi loquantur, quando fides fit post sententiam: quia nullo modo istud senserunt: imo apertè loquuntur, quando ante sententiam fit fides de extrauaganti: quia causatur notorietas ipsius, & habet locum ista declaratio: si autem fieret fides de extrauaganti in causa appellationis nō diceretur sententiam esse nullam, sed retractaretur, tanquam de eius iniustitia ex nouiter deductis constaret, ut per Domi. in prooemio vj. §. sanè. ¶ Tertiò declara prædicta exten-
8 dendo, ut † habeant locum etiam in statutis: quia licet sententia lata contra statutum sit nulla, sicut quando contra legem, ut per Ioan. An. in Spec. de execu. sentent. §. iusta. v. item nulla ratione litigatoris. & Bal. in disput. statuto cauetur. & in l. scire oportet. §. cùm sequens. ff. de excu. tut. & in l. cùm lege. ff. de testa. & in l. non dubium. ad fin. C. de legi. & in l. j. in ult. col. C. de hære. instit. cum concor. tamen si est lata contra prouisionem, uel reformationem non insertam in uolumine statutorum, ualebit ipso iure, ut hîc per do. Abb. & Bart. & Ang. in d. l. cùm prolatis. dum modò non sit notata per prædicta, & dicit Bald. in authen. habita. in fin. C. ne fil. pro pa. ꝓ statutum extrauagans registratum in uolu. statu. non dicitur amplius extrauagās, ex quo est incorporatum. Et differentiam inter extrauagantem & statutum, uide per Bald. in l. ij. ante fin. C. de prob. ¶ Quartò declara extendendo, ut habeant locum etiam in sententia prin-
9 cipis, secundum Car. hîc: quia licet habeamus, ꝓ † sententia principis facit ius, ut habetur, licet nihil alleget, in c. in causis. de re iud. tamen habetur pro lege extrauagans: unde sententia lata contra illam non est ipso iure
10 nulla. ¶ Et † idem est de decisionibus Rotæ, secundū ipsum, cum quo in hoc ultimo concordat Dominic. dicens, auditores non habere authoritatem legis cōden-
11 dæ, in c. duobus. de rescript. in vj. ¶ Et † idem credo de regulis cancellariæ Apostolicæ: quia non sunt constitutiones generales, ut dicit Pet. de Ancha. consilio ccxcij. incip. Efficacibus. Vnde non ligant gratias factas à successore Pontificis, qui eas condit, ut per eundem in c. j. de constit. in vj. ¶ Et idem credo de epistolis principis: & sic limito, quod dicit Angel. in l. j. in penult. col. ff. de ferijs. & in l. item ueniūt. §. cæterùm. ff. de peti. hæred. quia istæ uidentur extrauagantes, ut infertur ex dictis do. Card. hîc, qui non exprimit, an sententia ualde nota liget: si enim æquiparat extrauaganti, uidetur, quòd sic, per prædicta. ¶ Et idem fortè secus, cùm non sint leges generales, ut est dictum: & not. quia sæpe interrogaberis, utrùm extrauagantes Apostolicæ, præsertim aliqualiter notæ, licet non uniuersaliter ligent propter censuras in eis appositas: & uidetur, quòd non, quando non apparet, quòd nunquam fuerit moribus utentium approbata, propter gloss. in c. j. s. de treug. & pace. cum his, quæ eleganter tradidit hîc do. Abb. & latiùs Dominic. in §. hæc & si legibus. iiij. distinct. & sic sententia contra tales lata etiam notas teneret, sicut in simili dicit Pet. de Anch. in clemen. j. de reb. eccl. nō alie. quòd ualet sententia contra statutum antiquum non usitatum. Et totam hanc declarationem accuratè & bene nota: quia continet noua & non parum importantia. ¶ Demum in hac materia quærit Bald. hîc, quando sit probabile dubium de extrauaganti, de quo dixi aliquid s. uer. & ista est communis. & refert hîc Innocent. dicentem, quòd si aduocati allegēt quotidie eam, præsumitur pro ipsa: quod dicit esse menti tenendum. c. pastoralis. ¶ Et adde, quòd non dicitur constare de extrauaganti, licet in aliquibus libris sit inserta, sed non in omnibus, secundum Hostien. do. Anton. & do. Abb. hîc, & Domi. xix. distinct. in summa. ¶ Item scias, quòd si dubitatur, an extrauagans faciat ius, cùm ista sit quæstio facti, non iuris, & factum non præsumitur, allegans habebit probare, quòd faciat ius, secundum Archi. xix. distinct. in Summa: quòd dicit Domi. ibi ualde notandum, & ex hoc limitari gloss. in c. j. de confes. in vj. uolentem, ꝓ positio continens id, quod ius commune, non est admittenda: quia non est necesse, quòd probetur dispositio iuris communis. Sed si sit positio de extrauaganti, debet admitti. Et idem in hoc ultimo tenet Bart. in l. ornamentorum. ff. de aur. & arg. leg. & do. Ant. & Imol. in prooemio Decretalium, §. sanè. & do. Ant. in c. sæpe. de appel. & Domi. in c. ij. in pen. col. de confes. in vj. Item dicit hîc not. Bald. quòd aliud est iudicare secundum aliquod statutum, & aliud per aliquod statutum: quia quando concordat iuri, dicitur iudicari secundum ipsum, & non per ipsum, secundum istum text. ¶ In gloss. j. ibi. §. diuus. ibi ius prævalet consuetudini contra c. fin. de consue. sed dicit hîc do. Card. quòd in repe. sua c. quæ in ecclesiarum. s. de const. reprobauit omnes solutiones, quæ dantur ad illum §. & dedit intellectum, uidelicet quòd ibi tollitur consuetudo per constitutionem iuris communis non faciētem mentionem de ea: quia ex ratione infertur consuetudinem, uel statutum municipale non ualuisse: sic enim fuit in illo §. disponebat constitutio municipij corpora tumulari in ciuitatibus. §. diuus. dicit cōtrarium: ratio eius est, ne deformetur ciuitas, l. mortuorum. C. de reli. & sumpt. fune. & hoc est de iuribus regalibus pertinentibus ad solum principem, x. Coll. quæ sint rega. & sic infertur statutum non ualuisse, tanquam de non pertinentibus ad magistratum, secundum ipsum ultra alios. ¶ Extra gloss. dicit hîc Hostien. ut refert Bald. hîc, quòd tabellio laicus cōficere potest instrumēta super spiritualibus, de quo dicetur in c. seq. ¶ Item incidenter dicit Bald. hîc, quòd cassatis priuilegijs tanquam irrationabilibus, intelliguntur etiam cassata cōcedenda: alleg. cle. dudum. §. uerùm. de sepul. & l. talis scriptura. de leg. j. & c. quia sæpe. de elect. in vj. & c. unicum, de cleri. non resi. eo. lib. & cle. ut hi, qui. de æta. & quali. ubi est omnino uidendum, secundum ipsum: & facit ad quæstionem, an damnata consuetudine intelligatur etiam de futura: de quo aliquid dixi in c. ij. de proba.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Conclusio in causa excludit omnes probationes, & producit alios effectus. num. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.*
13 *Conclusio si facta sit in causa, possunt fieri probationes, quando iudex procedit ex officio suo, si uiderit expedire.*
14 *Item ubi uertitur periculum animæ.*
15 *Item in causa criminali.*
16 *Item, quando instrumenta sunt de nouo reperta. num. 18.*
17 *Item, nisi instrumenta recipiantur post conclusionem de consensu partium.*
18 *Item quid in causa pupilli, uel ecclesiæ, si essent instrumenta de nouo reperta, an possint produci.*
19 *Item in causis summarijs.*
20 *Item, nisi subesset aliqua euidens ratio, propter quam instrumenta essent accipienda post conclusionem.*
21 *Item, nisi agatur de probanda excommunicatione, & tunc non obstabit conclusio.*
22 *Item, nisi uolens aliquid probare ante conclusionem, fuisset à iudice iniustè repulsus.*

23 *Item, nisi per beneficium restitutionis in integrum subueniretur ecclesiæ, uel minori.*

24 *In renunciatione probationum si fiat mentio de causa appellationis, quid iuris.*

25 *Item fallit iste text. in productionibus iuris: quia tales possunt produci post conclusionem. Et adde num. 26.*

27 *Conclusio in causa quot modis fieri dicatur. 28. 29. 30. 32.*

31 *Conclusio quando fit in causa, an requiratur de necessitate consensus iudicis.*

33 *Conclusio in causa est de substantia iudicij.*

34 *Textus huius intellectus, si quando ante conclusionem fuit datus terminus ad producenda instrumenta, uel datus non fuit.*

35 *Consuetudo potest facere probationē ualidā, quæ aliàs est inualida.*

36 *Consuetudo ut faciat scripturam simplicem haberi pro ualida, requiritur, quòd sit introducta à tanto tempore, cuius initij non sit memoria.*

37 *Et talis scriptura non haberetur pro authentica extra locum, ubi talis consuetudo niget.*

38 *Si res, de qua in text. non fuisset tantæ honestatis & authoritatis, sed infamis, ista consuetudo non ualeret.*

39 *Instrumenta confecta ab infame ualent in certis casibus, quos habes 40. 41.*

42 *Consuetudo, de qua hic, an nedum inter laicos, sed etiam inter ecclesiasticos possit operari.*

43 *Notarius laicus an possit rogari de negotijs spiritualibus.*

CAPITVLVM IX.

Vm dilectus. ¶ Publicatis attestationib. uscq; ad conclusionem in causa possunt instrumenta produci. H. D. primò. Consuetudo facit instrumentum authenticum. Hoc dicit secun-
1 dò. ¶ In text. ibi, conclusum. Nota † terminum exclusum omnium probationum: uidelicet cōclusionem in causa: quæ quomodo fiat, dicitur infrà: & ratio est, quia facta conclusione dicitur omnino liquere de causa, ut per gloss. in c. significarunt. in uerbo, liquere. & ibi dixi, §. de testi. & multoties eosdem effectus producit cōclusio in causa, quos producit sententia, ut per Ioan. Mona. Ioan. An. & Domi. in c. ij. de rest. in integ. in vj. & Bald. in l. error. C. de iur. & fac. ignor. & in l. incerti. C. de interdict. & est bonus text. in c. auditis. de procur. & in c. auditis. de resti. in integ. & c. pastoralis. de cau. posses. & proprie. ¶ Et hinc est, quòd post conclusionem in causa non est cognoscēdum, sed cognitum esse, secundum Bald. in authen. at qui semel. in fin. C. de prob. ¶ Sed post conclusionē in causa non prodest emptori denunciare litem uenditori, secundum gloss. in l. si rem. §. quo-
2 libet tempore. ff. de euict. Et † post conclusionem in causa potest quis cōparēre per procuratorem in causa criminali, secundum gloss. in l. quamuis in dubitari. C. de
3 adulter. Et † post cōclusionem in causa non admittitur exceptio, quòd accusator se non inscripserit, secundum Bart. in l. is, qui reus. ff. de pub. iud. Et post cōclusionem in causa non tenetur reus respondere positionibus, se-
4 cundum Dom. in c. j. in pen. col. de confes. in vj. Et † post conclusionem in causa non potest opponi exceptio excommunicationis, secundū do. Car. in cle. j. in j. opposi.
5 de excep. Et † post cōclusionēm in causa nō potest peti deferri iuramentum, secundum Bald. in l. in bonę fidei. C. de iureiur. Et consuetudo noua disponens de descendentibus non extenditur ad ea, in quibus est cōclusum in causa, secundum Imol. in c. fi. §. de consti. Et post conclusionem in causa nō iuratur de calumnia, secundum
6 gloss. in c. ex literis. de iureiur. Et † non dicitur iudex suspectus, ut plenè per omnes post Lapum in c. iudex. de
7 off. dele. in vj. Sed † nō emendat libellus in repe. l. edita.

8 C. de eden. Et † non fit reconuentio, ut per gloss. mag. in c. j. de mut. peti. Et exceptio superueniens post cōclusionem in causa potest opponi, secundū Ioan. An. do. Ant. & alios in c. cùm dilectus. §. de or. cog. & in c. pastoralis. de except. cum concor. Et non dicitur uenisse, qui uenit post conclusionem in causa, secundū Bart. in l. si mater. §. eandem. in fin. ff. de excep. rei iudi. Et potest fideiussor petere liberari post conclusionem in causa, secundum Bald. in l. si pro ea. in vj. q. C. man. Et post conclu. in causa non potest peti compromissum inter cōsanguineos, secundum Bald. in l. j. ff. de transact. Et non potest attentari remedium attentatorum lite pendente, secundum
9 do. Ant. in c. j. in ult. col. ut lite pen. Et † non potest reuocari cōfessio, secundum Domi. in c. ij. in ult. col. de restit. in inte. in vj. & do. Ant. in c. fi. de cōfes. Et nō potest opponi exceptio peremptoria, secūdum gl. & Innoc. in c. exceptione. de except. Et nō fit aliqua productio probationum, secundum do. Ant. in c. auditis. uer. not. nonò. de
10 resti. in inte. & in c. fraternitatis. §. de testi. Et † si litigans super beneficio, pbat Canonicā institutionem, & post conclusionem in causa probat de literis ordinum, succumbit: quia non probauit, cp probare oportebat tempore debito, scilicet ordines, qui nō præsumuntur, c. ex literis. de transact. secundum do. Card. in cle. cōstitutionem. in prin. in vj. q. de elect. ita dicentem in facto obti-
11 nuisse Arch. cōtra Ia. de Are. ¶ Et † amplia primò istū text. prohibentem productionem instrumētorum post cōclusionem in causa, ut habeat locum etiam coram arbitro, uel arbitratore, secundum Rom. in l. j. ff. de arbitr. ¶ Secundò amplia, etiamsi producātur nō ad probandum, sed ad declarandum priores probationes, secundum Roma. in l. admonendi. ff. de iureiur. dicentem esse text. singularē in c. auditis. de resti. in inte. Sed ibi hoc non probatur. Ideo fortè contrarium est uerius, sicut uidemus, quòd prohibitus probare nō prohibetur prohibitionem factam declarare, secundū Domi. in proœ. vj. in fi. prin. & in c. si quis uiduam. xxxiiij. dist. cum concor. quas dedi in c. licet causam. in x. limitatione, §. de proba. & intelige, ut ibi dixi. ¶ Tertiò amplia, etiamsi statim posi sentētiam quis uellet producere, secundum Bald. hic: mouetur, quia cùm est quæstio momenti, ea quæ fiunt pòst, licet in cōtinenti, non uidentur inesse. l. Thais. §. intra certa. ff. de fideic. liber. Secus dicit, si iudice incipiente loqui antè quàm profert uerbū Absoluo, uel Condemno, producta sint instrumēta. Sed aduerte: quia si intelligitur hoc dictū Bald. de productione, quæ fit in actu sententiæ post cōclusionem in causa, est cōtra istum tex. Vnde potest intelligi dupliciter: uel de productione facta in sentētia, quam cōclusio nō præcesset fortè ex natura causæ, uel de productione facta in interlocutoria, per quam iudex facit cōclusionem in causa eo modo, quo aliquādo potest, ut dicetur in gl. ¶ Quartò notabiliter amplia, etiamsi sit talis, pbatio facti, quæ potest opponi post sentētiam: quia nō sequitur, quòd posit opponi post cōclusionem in causa, ut singulariter per do. Car. in c. licet causam. in prin. in pe. quæst. de prob. ubi dicit, se uidisse obtineri in facto, quòd post cōclusionem in causa non potest opponi exceptio falsitatis, per istū text. Nec obstat, quòd posit post sentētiam:
12 quia † tunc est noua instantia, & nouus modus procedendi. Sed quòd post conclusionem possint produci consistentia in facto, repugnat iuri, secundum ipsum: & pro hoc facit: quia, secundum ipsum hic, & dicetur in c. sequenti, conclusio in principali non nocet in appellatione, in qua non deductum deducitur, &c. Ex quibus uerbis tolli potest una ratio in contrarium, uidelicet quòd cui non nocet sententia, non nocent acta, c. inter dilectos. §. eod. ut non procedat in conclusione in causa: aliàs sequeretur, quòd sicut omnia non deducta in principali possent produci in appellatione nō obstante sententia, ita post conclusionem: quod est inconueniens.

13 niens. Et istud bene no. ¶ Modò † istum text. limitat primò do. Abb. hîc, nō procedere in casibus, in quibus iudex procedit ex officio, si uiderit expedire, per text. in d. c. Pastoralis. de causa pos. & proprie. ibi, nisi iudex. & notat Rota decis. v. in formis incip. Si post cōclusionē. & do. Ant. in c. auditis. §. de procur. & do. Abb. in c. cùm clamor. §. de testi. & Spec. de renunc. & concl. §. j. uer. & scias. & Bald. in l. j. circa fi. C. sent. rescin. non pos. & Rom. in l. j. ff. de arbitr. & in suo eleganti cons. clxxv. incip. Istæ sunt responsiones. ad fi. & in l. admonendi. ff. de iureiur. facit text. j. c. proxi. & quod ibi dicetur. In quibus locis habes, quòd conclusio in causa non ligat iudicem. Et dicit do. Card. consil. lxxiiij. incip. Titius: nunc sunt de-
14 cem & nouem anni. &c. quòd † in causis, in quibus uertitur periculum animæ, potest iudex ex officio recipere probationes post conclusionem in causa. Alle. Hostien. & Ioan. An. in c. ad petitionem. j. de caus. pos. ad quod uide omnino Rotam d. decl. v. in add. nouis, ubi dicitur, quòd in causa beneficij curati iudex etiam inuita parte potest recipere probationes post conclusionem in causa. Et istis adde do. Anton. in c. j. circa fi. ut lit. pen-den. ubi dicit, quòd in remedio attentatorum lite pendente iudex supplere potest post conclusionem in causa. Et adde Bald. in l. cùm propria. in fi. C. si quis alt. uel sibi. ubi dicit, quòd fructus percepti post cōclusionem in causa debentur, sicut alij, cùm debeantur iudicis officio. Et adde Pet. de Anch. post Ioan. An. in c. j. de iur. cal. in vj. ubi dicit, quòd iudex ex officio post cōclusionem in causa potest exigere iuramentum calumniæ. Et ista
15 confirma ex dicendis j. c. proxi. ¶ Secundò † limitat do. Abb. istum text. non procedere in causa criminali. Alleg. Bart. in l. diui fratres. ff. de pœnis. & in l. j. §. si quis ultimò. ff. de quæstio. & idem Bal. in l. j. uer. quartò quærit. C. de cond. inde. & Roma. in d. l. j. ff. de arbi. & in locis allegatis in limitatione præcedenti, dicēs, quòd in causa criminali non concluditur, quin semper uscq; ad sententiam possit deduci innocentia rei, per d. §. fi. quis ultimò. licet Ang. aliud dicat, & nō bene, secundum eum in l. pactum inter hæredem. ff. de pact. & reprobat gl. in d. l. quamuis indubitati. C. de adult. de quo etiam per Bald. in authen. iubemus. in ult. col. C. de iudi. & in l. si accusatoribus. circa fin. ubi uide, C. de accus. & in c. pastoralis. de cau. poss. & uide Rot. in formis deci. xxx. inc. fuit dubitatum. ubi post prin. uidentur expressè tenere contra istam limitationem, sed in additionibus nouis approbatur dictum Bart. in d. l. j. & dicitur perpetuò tenendum menti: & pendet hoc ab alio dubio, utrùm in criminalibus liceat renunciare defensionibus, quæ renunciatio est cōclusio, ut j. dicetur: & in hoc regulariter dicitur, quòd non, per rationem l. ita uulneratus. ff. ad l. Aquil. cum concor. quas dedi in c. cùm uenissent. in ij. concl. de testib. §. ubi etiam dixi circa nouem fallētias: & secundum illas adaptanda est hæc limitatio. ¶ Ter-
16 tiò † limitat do. Abb. non procedere hoc in instrumentis de nouo repertis post cōclusionem in causa: & idem dicunt do. Ant. & Imol. hîc: allegant omnes Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. & idem Bald. in l. j. C. de cond. indeb. Roma. in d. l. admonendi. & in d. consil. clxxv. & do. Card. d. consil. lxxiiij. facit, quod not. Bald. in l. inuitus. in ult. col. C. de proc. ubi dicit, quòd statutum prohibens in causa nullitatis nouas probationes recipi, non intelligitur de emergentibus de nouo: & ita dicit notabiliter consuluisse Dy. ¶ Sed contra istam limitationem uidetur tenere Pau. de Cast. in d. l. admonendi. dicens, eam non probari in isto text. Sed post multa adducunt opi. Bart. quādo causa esset talis, in qua post sententiam non posset appellari. Et pro hac parte facit, quod not. do. Ant. & do. Abb. in c. pastoralis. de except. ubi allegantes Rotam decis. xxix. dicunt, quòd post cōclusionem in causa non admittitur exceptio etiam nō-uiter superueniens, per c. auditis. de rest. in inte. & idem sentit Ioan. An. in d. c. cùm dilectus. de causa pos. & propri. secundum eos. ¶ Sed potest saluari ista limitatio, ubi quis nullam negligentiam commisit in perquisitione instrumentorum nunc nouiter repertorum post conclusionem in causa, ut quia probabiliter ea ignorauit: nam possunt produci post conclusionem mediante restitutione in integ. talis enim producere potest instrumenta nouiter reperta, ne dum post conclusionem in causa, sed etiam post sententiam, ex clausula generali, Si qua mihi, &c. ut not. Io. An. post Spec. in tit. de exec. sent. §. fin. uers. illud. & Bart. in l. j. C. de sent. aduer. fis. latis: & facit, quod not. Imol. in l. imperatores. ff. de re iud. Et hoc potest procedere, etiamsi essemus in casu, in quo si fertur sentētia, potest appellari: quia pinguiùs subuenitur per restit. in integ. quàm per remedium ordinariū appellationis. Vnde unum non tollit aliud, ut not. in l. fi. C. si aduer. rem iudic. & tanto magis: quia utilius est intacta iura seruare, quàm post causam uulneratam remedium exhibere, l. fi. C. in quib. cau. in integ. restit. non est necē. Ergo utilius est prouidere, ne feratur sentētia, contra quam appellatur aduersus eam latā. ¶ Quar-
17 tò limitat do. Abb. nisi † instrumenta recipiantur post conclusionem in causa præsentibus partibus, & nō contradicentibus, quòd ualeat receptio: & uidetur iudex reuocare tacitè interlocutoriā. Idem Pau. de Cast. in d. l. admonendi. & do. Abb. eleganter in c. quoniam cōtra. de prob. & ibi dixi super glos. in uerbo, productionis. & iudex sciens esse conclusum in causa, si admittit probationes, uidetur reuocare conclusionem, & pro reuocata habere, concurrentibus his, quę necessaria sunt in reuocatione interlocutoriæ, secundum Rotam in d. conclusione, arg. l. illud ff. de acq. hær. & sequitur Io. de Imol. post do. Ant. in c. auditis. in fi. de procu. & Bal. in l. peremptorias. C. sent. rescin. non pos. & do. Card. in clem. ij. de testib. & do. Abb. in d. c. quoniam contra. licet aliud dixerit Pau. de Cast. in d. l. admonendi. ¶ Quintò limitat
18 Roma. in d. l. admonēdi. nisi † in causa pupilli, uel ecclesiæ, & essent instrumenta de nouo reperta: quia in talibus causis etiā non obstaret sentētia, quin possint produci instrumenta de nouo reperta, l. imperatores. cum gl. ff. de re iud. & no. gl. fi. in c. inter monasterium. j. de re iud. Vnde multo minùs cōclusio, secundum ipsum: cuius dictum intelligi potest etiam data negligētia in perquirendis ipsis instrumētis, ad hoc ut sit differētia inter tales personas & alias, per id quod dictū est in iij. limi. Quòd autem etiā tales personæ sint sub regula huius literæ in instrumentis nō de nouo repertis, probatur in c. auditis. de resti. in integ. ubi est opus remedio restitutionis in integ. ¶ Sextò limitat Roma. in d. l. admonendi. nisi producātur instrumēta de nouo celebrata, propter quæ nō expectata sentētia intendūt partes à lite recedere: quoniā etiam illa poterūt produci post cōclusionem in causa, & iudex tenetur ea admittere, secundum ipsum dicentem ita expressè probari in l. j. §. unde queritur. ff. de ope. no. nun. & idem latiùs dixit in d. cōs. clxxv. Sed si hoc dictum intelligitur, quādo utraq; pars producitur, parum importat attēta quarta, de qua §. Si autē loquitur, quādo una pars producit, & alia opponitur de cōclusione facta in causa, tūc est dictum ualde
19 pulchrū. ¶ Septimò limitat Roma. ubi §. istum † text. nō procedere in causis summarijs, per id, quod in simili not. gl. in uerbo, interrogauit. in cle. sæpe. de uer. sig. dicēs, in talibus iudicem posse interrogare post cōclusionem in causa, etiam ad instātiam partis: & idem in proposito dicit Roma. per illam gl. d. cons. clxxv. & Rota in antiq. deci. x. incip. Item, quòd postquam. & in formis, deci. xxx. præallegata: licet secus dicant in causis profanis, in quibus etiam de æquitate seruatur iste text. per multas rationes, quas ipsi adducunt, licet aliud dicant incidenter decisione clxv. incip. Iatis tribus. in fin. & nō bene; quia nimiùm eneruaretur hæc decretalis.

c. cùm dilectus.

¶ Octauò

¶ Octauò limitat Bald. in l. j. in fin. C. senten. rescin. non
20 poss. nisi † subesset aliqua euidens ratio, propter quam admittenda essent instrumēta: quia eorum productioni non obstabit conclusio in causa. Allegat Spec. de renun. & conclu. §. j. uer. & scias. Idem Rom. in l. j. ff. de arb. per c. ad nostram. el iij. ī. de iureiu. & sentit Bald. in l. j. C. ut quæ desunt aduo. Simile not. do. Ant. in c. dudum. el j. in iiij. not. de elect. dicens, exceptionem notoriam superuenientem post conclusionem in causa posse opponi. Sed quòd ista limitatio nihil importat, ostenditur hoc modo: quia Spec. in d. uers. & scias. & Bal. in d. l. j. loquuntur in iudice mouente se ex officio. Et hoc dictum est post do. Abb. in prima limitatione text. in d. c. ad nostram. qui loquitur in probatione notoria: & ita Bar. in d. l. j. Sed attento, quòd probatio resultās ex instrumento, est notoria, c. licet. in uerbo, euidentissimè. & ibi dixi in vj. not. de proba. si istud esset uerum, semper possent produci instrumenta contra istum text. Vbi autem superuenirent de nouo, secus, ut s̄. dictum est. Et hîc adde,
21 quæ dixi in c. quoniā contra. uer. fallit secundò, nisi apparet. ¶ Nonò limitat Spe. in d. uer. & scias. nisi † agatur de probanda excommunicatione: quia non obstabit cōclusio in causa: & sequitur do. Abb. in c. exceptionem. de except. & facit text. in c. pia. de except. in vj. & in cle. unica, cum gloss. fin. de except. & quod not. Spec. in tit. de except. §. nunc uidendum. uersic. porro exceptio. quia semper imminet periculum animæ propter communionē, ut dicit text. in d. c. exceptionē. ¶ Sed quòd ista limitatio sit falsa, uide expressè Car. in d. cle. j. in prima opposi. ubi ad literam dicit, quòd licet dicat, quòd excommunicatio opponi potest usq; ad sententiam, ut in dictis iuribus, non tamē per hoc sequitur, quòd post conclusionem proponi possit, cùm post eam statim debeat ferri sententia: & ita dicit sentire Innoc. in c. pastoralis. ad fi. de except. dum loquitur de termino dato ad peremptorias proponendas: quo lapso dicit non posse opponi excommunicationem: quia, secundum do.
Card. ille terminus uidetur habere uim conclusionis, post quàm nihil potest proponi consistens in facto, per istum text. & non admittit ipse illam differētiam, quam in hoc sensit do. Ant. in d. c. pastoralis. in penult. col. an proponatur in uim dilatoriæ, uel peremptoriæ: quia utroque casu stat regula huius decretalis: sed bene dicit, ubi nō est terminus ad peremptorias, sed terminus ad dilatorias, illo elapso adhuc posset opponi, non ex eo, quia differant ista eo modo, quo dixit do. Ant. sed quia terminus ad dilatorias non habet uim conclusionis in causa, prout alius: & ad periculum communionis prouidetur: tum, quia expectantes sententiam amplius in iudicio non communicant de necessitate facta conclusione: tum, quia iudex ex officio prouidere potest, d. c. pia. in fin. & ita not. quia sic debent intelligi, & sunt singularia, secundum do. Bart. in d. cle. j. ¶ Decimò uidetur limitari, ut non procedat, ubicunq; obstat sentētia, ut ibi etiam nō obstet conclusio, per regulam c. inter. s̄. eo. & dixi in c. causam. el j. s̄. de testi. Sed istud non credo uerum, quo ad cōclusionem in causa, per ea quæ dicta
22 sunt s̄. in iiij. amplia. ¶ Vndecimò † limitat do. Ant. in c. tam literis. in j. col. de testib. nisi uolēs aliud probare ante cōclusionē in causa fuisset à iudice iniustè repulsus, per illum text. & per gl. in uerbo, & post. in c. ex conquestione. de rest. spol. Idem, si propter negligentiam iudicis, secundū Spec. de renunc. & conclu. §. j. uer. & scias. per c. per tuas. s̄. de testi. Sed aduerte: quia si intelligitur ista limitatio de conclusione, quæ fit per renunciationē probationum factam sponte à partibus, non credo, q̄ sit uera: quia imputatur parti, quæ sponte cōduxit sciēs se non probasse: unde uidetur renunciasse beneficio, p̄bationis omissæ. Facit regula, damnum. de regul. iur. in vj. & c. cùm uenissent. cum ibi alleg. in j. gloss. s̄. de testi. Vbi autem cogeretur concludere, uel à iudice, uel à statuto, procedere posset hæc limitatio, circa quam dubitatur, utrùm in eo tempore, in quo taliter exclusus probat post conclusionem, possit etiam alia pars probare: & uidetur, quòd sic, arg. l. petendæ. C. de temp. in integ. resti. petenda. etiamsi ipse, qui posset producere, nollet producere, per id, quod dicit Spec. in tit. de dila. §. uidendum. uer. quid si reus petita. dum dicit, partē non posse renunciare dilationi in præiudiciū alterius, cui est quæsitum ius beneficio d. l. petēdæ. Sed utrunq; dictū indubitanter est falsum. Primum: quia beneficiū l. petendæ. nō habet locum in parte, quæ iam renunciasset probationibus, secundū Iac. But. & Bald. in authen. iubemus. per illum text. C. de iud. & ita est hic: quia renunciatum est mediante conclusione. Secundum dictum non procedit per eandem rationem: & etiam, quia Spec. loquitur, quando est acceptata dilatio: sed hîc non dicitur, q̄ sit acceptata, sed quòd nō curat de ista facultate producendi: & etiamsi curaret, stat dictum Bald. in d. authent.
23 in contrariam, &c. ¶ Duodecimò † limitat Specul. de instru. edit. §. nunc uidendum. in princ. nisi ex beneficio restitutionis in integrum subueniretur ecclesiæ, uel minori: & probatur in c. auditis. ubi omnes ponunt de restit. in integ. Et idem posset dici de maiore, cui cōpetere posset beneficium restitutionis ex clausula, Si qua mihi iusta causa, ut dixi s̄. in iij. limitatione. Et not. pulchrè do. Card. in proposito consil. xxv. incip. In causa Amareti. & in simili habetur in c. intimauit. s̄. de testib. ubi uide, quæ dixi super gloss. j. Idem etiam dicit Spec. ubi s̄. si capitula noua orirentur ex ueteribus: quod intellige, ut dixi in secunda ampliatione. ¶ Tertiodecimò limitant hîc Ioan. And. do. Ant. & alij, nisi essemus in causa appellationis: quia ea, quibus in principali obstabat conclusio, poterunt nunc produci, per l. per hanc. C. de temp. appel. Et idem tenet do. Anton.
& do. Abb. in c. cùm uenissent. s̄. de testi. & alij, quos ibi allegaui in tertia
24 conclusione, nisi † in [a] renunciatione
a probationum fieret mentio etiam de causa appellationis, secundum do.
25 Card. hic. ¶ Vltimò † limitat do. Card. d. consil. lxxiiij. nisi post conclusionem producant probationes iuris: putà, allegationes, uel consilia Doctorum: quia iste text. cum similib. loquitur de probationibus consistentibus in facto: & idem consuluit Roma. consil. clxxv. in v. col. & nihil allegant, sed addo Bald. idem tenentem in c. fin. in ult. col. de probat. & ibi per hoc notanter decīdit, quòd post conclusionem in causa reus potest dicere, quòd non fuit lis contestata: quia hæc allegatio constat ex actis: nam quòd in corpore actorum non continetur, non uidetur factum: & talis allegatio est potiùs iuris, quàm facti: quia probatur per rationem disputandi, & acta loquuntur: & ubi non loquuntur acta, nec nos loquimur, ut ibi per ipsum: cuius dictum est notabile in materia huius capituli. ¶ Sed contra istam limitationem tenet Specul. in titul. de renunc. & conclus. uer. & not. & Innocent. in d. c.
26 pastoralis. quòd † post conclusionem in causa, nec in iure, nec in facto aliquid proponi potest. Idem gloss. in capit. quoniam contra. in uerbo, renunciationes. ibi, uel allegatio. de prob. & gloss. hîc in uerbo, conclusum. ibi, allegationibus. Idem Baldus in d. capit. pastoralis. dicens, quòd si post conclusionem producantur consilia sapientum & magnorum Doctorum, iudex non debet ea facere poni in

a Nisi in] Adde & dic, quòd idem est, quando est facta generalis renunciatio in principali causa, ut putà conclusum est in causa cum generali renunciatione probationum: quia tunc talis renunciatio in principali causa, nocet, etiā in causa appellationis. Vide Angel. in authent. de testib. §. quia. Bald. in authent. iubemus. in ij. col. C. de iudic. & Angel. in authent. ut cùm de appel. cognosc. §. sed hoc.

ni in actis. ¶ Item dicit, quòd licet possit ex forma statuti peti consilium sapientis, tamen postquam est conclusum in causa, non potest peti. ¶ Item nec debet dari aliqua dilatio ad allegandum: quia conclusio est ultimum uerbum scriptum, uel probatū, arg. l. fi. C. de fid. instrumentorum. Et illud est ultimum, post quod nihil sequitur, l. qui duos. ff. de reb. dub. Et hanc partem tenet etiam Bald. in l. ne causis. C. de appell.
¶ Sed posset distingui, ut per Bald. in d. c. pastoralis. q̄ aut partes renunciant probationibus, & intelligitur de consistentibus in facto, nō in iure: sed si concludunt in causa, comprehenditur utrunq;, secundū eum: uel posset dici, ut per Bal. in authē. iubemus. in ult. col. de iudi. quòd non pōt fieri allegatio in iure, quæ amplius producatur inter acta, sed tamen nō potest claudi os, quin possint allegari leges: uel, secundum do. Car. in d. c. pastoralis. dictum Inn. ibi intelligitur super producendis: quia super productis bene potest allegari etiam in ipsa prolatione sententiæ: quia nihil repugnat, secundum ipsum: uel meliùs dici potest, ut per do. Card. in d. cons. utrùm uidelicet ad allegationes iuris petatur dilatio, & procedant cōtraria: quia nulla dilatio amplius danda est, l. cùm à nobis. C. de dil. aut non petit dilatio, & procedit ista limitatio. Et ista bene not. ¶ In gl. in uerbo,
27 conclusum. Concludit † aut in causa uno modo, s. cùm partes renunciant allegationibus, secundū Inn. Io. An. & alios in c. pastoralis. de causa pos. & propr. & Io. And. & alios in c. ij. de resti. in integ. in vj. & Archi. in c. iudicātem. xxx. q. v. & Bald. in l. si super delictis. C. de rela. & in
32 authen. iubemus. in ult. col. de iudi. Et non omnis renunciatio habet uim conclusionis: quia si esset renunciatum testibus, possent produci instrumenta, ut hîc secundum domi. Cardi. in d. c. pastoralis. Vnde oportet, quòd sit renūciatum omnibus probationibus, ad hoc ut renunciatio habeat uim conclusionis, secundum i-
28 psum, & Spe. in ti. de renun. & conclu. in prin. ¶ Alio † modo fit conclusio in causa à lege, ut l. properandum. in prin. in uerbo, conclusit. C. de iudi. uel à statuto, per quod datur terminus conclusionis in causa post certa tempora: & uult eam haberi pro facta. Et istum modū ponit Bald. in l. si accusatoribus. in fi. C. de accus. Et dicit Bald. in d. c. pastoralis. quòd quando statutum dicit usq; ad talem terminū debet esse probatum, lapsus termini habetur pro conclusione. Alleg. l. si de meis. §. fin. ff. de arbi. Similiter dicit Inn. in c. super eo. el ij. super uerbo, certum. in prin. de appe. quòd quando præfixus est certus terminus partibus ad probandum, peremptorius ille habetur pro conclusione in causa: & idem do. Car. in cle. unica, de excep. ut retuli s̄. in ix. limitatione.
¶ Alio modo fit conclusio in causa, ut per gl. in cle. sæpe. in uerbo, conclusione. de uerb. sig. quæ extendendo
29 authen. iubemus. dicit, quòd † sicut quādo una partiū 34
renūciauit allegationibus, iudex quo ad alteram, quæ non uult renunciare post certas dilationes, potest pronunciare conclusum esse in causa, ita quòd si nulla partiū renunciauit post sufficientes dilationes, iudex possit pnunciare conclusum esse in causa inuitis partibus.
¶ Alio modo concluditur etiam tacitè, putà si de con-
30 sensu partiū cōmittitur causa consilio sapientis: quia † coram eo possunt fieri allegationes solùm super productis: & nihil potest de nouo produci, secundum do. 35
mi. Card. in d. c. pastoralis. per l. cùm à nobis. C. de dila. & ibi etiam uide Bar. & Bal. in l. ne causas. circa prin. C. de app. Et quòd consultor [a] nō possit nouas probationes recipere, sed solùm super actis consulere, tenet Bar. in l. j. §. j. ff. de app. & in l. j. C. de rela. & in l. j. in fi. ff. de fer. & latè habetur per do. Car. consi. xxv. incip. In causa Amareti. ¶ Et in hac materia scias primò, quòd licet iura utantur

a Cōsultor] Adde tu, quòd istud est uerum, q. consultor non potest nouas probationes admittere: & ratio est, secundū Bal. in l. final. ff.

uerbo Renunciatum, uel Conclusum, d. c. pastoralis. & c. quoniam. de prob. tamen conclusio importat renunciationē, sed ponitur Et, pro id est, secundum do. Cardi. in d. c. pastoralis. Sed Ro. in d. consil. clxxv. intelligit dictos tex. q̄ innuant conclusionē posse fieri etiam aliter, quàm renūciatione: & in hoc facit magnū fundamentū ad intellectum statuti uolentis, q̄ post certum tēpus nulla fiat, p̄batio: quia dicit per hoc induci tacitè conclusionē absq; renunciatione: & per hoc facit, qd' dixi s̄. de consul. & ita etiā no. do. Ab. in c. pastoralis. dicēs cōclusionem fieri posse etiā absq; renūciatione inuitis partibus, ut per gl. in d. cle. sæpe.
31 quā facit sing. ¶ Secundò scias, q̄ † in conclusione in causa nō requiritur de necessitate cōsensus iudicis: & hoc est, quod latè probat Ro. consi. præallegato, maximè per regulam l. si cōuenerit. ff. de re iudi. & per rationem l. j. §. unde quærit. ibi, qd enim aliud prætor, &c. ff. de oper. noui nun. & dicit uideri casum in l. duobus. §. fi. ff. de iure iur. ubi ualet cōsensus partiū absq; iudice, inducens probationē iuramenti
32 litis decisiuam. ¶ Tertiò † scias, q̄ si partes uolunt, possunt concludere in causa super uno articulo, & nō super alio, secundum Bal. in l. si accusatoribus. in ult. col. C. de accus. & dicit esse gl. ord. in §. quia uerò sæpe. in authen.
33 de testi. ¶ Quartò scias, q̄ † conclusio in causa est de substantia iudicij in foro ecclesiastico in causis plenarijs, secundum gl. do. Car. & do. Abb. in d. cle. sæpe. in uerbo, conclusione. & Rotam concl. v. in formis: ubi maximè in additionibus dicitur, q̄ eius omissio reddit sentētiam nullam: & allegat ibi Bal. in suo Repertorio Inn. in uerbo, renunciatio. in vij. q. Sed in summarijs non est necessaria, ut in d. cle. sæpe. nec in foro ciuili, ut ibi per gl. & do. Abb. & per eū in d. c. pastoralis. & Bald. in d. l. ne causas. Et sm hæc intellige Bal. in c. j. circa medīū, si de inuestit. inter do. & uas. lis ori. dum dicit, partem posse cōpelere aliam partē, ut cōcludat in causa, quando est plenè probatum: & iuxta hoc tangit hîc solus do. Abb. utrùm publicatio attestationum sit de substātia: de quo erit dicendum in c. cùm I. & A. de re iudi. ubi omnes ponunt per illū tex. cum gl. probantē, q̄ non. ¶ Vltimò † scias, q̄ iste tex. intelligit, qñ ante cōclusionē nō fuit datus terminus ad producēda instrumēta. Si aūt fuit datus & elapsus, an possint amplius p̄ducī dic, ut hîc per Bal. do. Ant. do. Car. & do. Abb. quib. nihil addo, cùm satis scripserim alio anno post eos in c. licet causam. de prob. tenēdo, q̄ etiam re integra, i. dato q̄ ius aduersarij sit integrū, nō ualebit, p̄batio post terminū regulariter: & limitaui pluribus modis. Et p hæc sit expedita prima pars huius capituli. ¶ In † secūdo respōso ibi, si cōsuetudo illius patriæ. no. tex. meliorē de iure, & singularē, secundum omnes, q̄ cōsuetudo potest facere, p̄bationem inualidā ualidā: & istum tex. in hoc sufficienter declaraui in c. ij. in secūda cōclus. post do. Abb. ibi de prob. ubi uide: & inuenies per illum tex. examinatū, quid ecōtrà utrùm probationē ualidā possit facere inualidāt & de isto text. fuit facta mētio sæpe in c. j. s̄. eo. dicendo, q̄ consuetudo pōt disponere sup solēnitatibus instrumētorū ibi enumeratis. Itē memini in c. ij. s̄. eo. in prima conclusiōe, uer. fallit quintò. tangēdo de cōsuetudine, quæ dat

c. cùm dilectus.

de fer. in vij. col. quòd cōmittendo consultari uidentur partes renunciare probationibus. Et idem tenet Bart. in l. in offerrēdis. C. de appellat. Bald. in l. j. C. de dilatio. Adde, quòd nedum ipse consultor nō potest nouas probationes admittere, imò nec ordinarium. Text. est singu. in l. ex illo. & ibi ad hoc not. Bart. C. de appella. Adde Bald. in c. cæterum. de rescript. ubi dicit, q̄ consultor, cui cōmissus est unus articulus ad consulendum, de partium uoluntate, nullum aliū articulū debet admittere. Item adde, q. talis consultor nō potest cognoscere de errore, si aliquā partiū allegaret, & diceret, se erraſſe. Ita Bal. in c. final. in ult. col. de confes.

fidem libris mercatorum. Et repetere habita in dictis locis, esset solùm implere folium. Sed circa istum tex. col-
36 lige quatuor declarationes. Prima † declaratio est ad hoc, ut ex cõsuetudine scriptura simplex habeatur pro instrumento, requiritur quòd sit introducta à tanto tẽpore, cuius initij memoria non existat. Ad istud moueor, licet alij non tangant: quia domi. Abb. no. istum tex. quòd consuetudo potest esse reseruata principi: nam potest dare alicui potestatem tabellionatus, ut hîc. Probatur autem ista declaratio ex text. in c. super quibus-
43 dam. j. de uerb. sig. ubi probatur, quòd cõsuetudo non disponit circa reseruata principi, nisi sit talis, qualẽ suprà dixi: & ita per illum tex. no. domi. Abb. ibi, & in c. quo ad translationem. in j. col. de offic. leg. & in c. cùm à nobis. in j. col. de præscrip. & Doct. in locis, de quibus aliàs reprobantes gloss. in c. j. de cler. ægro. in vj. Et per hanc declarationem apparet, quòd non sufficeret id, quod dicit Bald. in simili, in l. j. C. ad Velle. quòd sufficiat pluries in loco datam fuisse fidem talibus scripturis.
37 ¶ Secunda declaratio. Extra † locum, in quo uiget talis consuetudo, non haberetur pro authentica scriptura, de qua hîc, secundum Io. And. in Specu. in tit. de instru. edi. §. nunc dicendum. in addit. mag. uersi. sextum est, temporis obseruatio. & Bald. hîc, & Pet. in repe. c. canonum. in xxvij. char. uer. sequitur alia quęstio. de consti. & Bal. in l. exemplo. in j. col. de proba. ubi hoc limitat, nisi extra territorium uerteretur quæstio inter homines loci, ubi est consuetudo. Et idem fortè dici posset, ubi essent ciuitates confœderatæ, per id, quod in simili not. Bald. in rub. C. eod. in fi. per l. non dubito. in fi. ff. de capti. Et ad hanc declarationem uide no. per Bart.
38 in l. cunctos. C. de sum. tri. ¶ Tertia declaratio. Si † res, de qua in tex. non fuisset tantę authoritatis & honestatis, sed infamis, consuetudo ista non ualuisset, secundum Hosti. & domi. Anto. & alios hîc: ex quorum dictis infertur, quòd tabellio infamis non potest conficere instrumenta, sicut de teste dicitur in l. iij. ff. de testi. Et ita de tabellione tenet gloss. in l. j. §. miles. ff. de his, qui no. infa. quod procedit maximè, si esset tabellio principis, qui habet dignitatem, l. j. & ibi hoc no. Barto. C. de mand. prin. & idem de notario ad banchum iuris, secundum Barto. in l. eadem. ff. ad leg. Iul. repe. ubi uide: & Cald. in isto text. consil. ij. & domi. Abb. hîc. ¶ Sed tamen in certis casibus ualerent instrumenta facta ab infame. Primus, quando eius infamia esset occulta, secundum Bal. in l. cunctos. in lectu. in v. opposi. de sum. tri. & gloss. in §. pen. in authen. de tabell. cum concord. quas ad eas dedi in c. fraternitatis. infrà de hæret.
39 ¶ Secundus casus est, quando † infamia non descendit ex delicto, sed ex aliqua actionum ciuilium infamantium, de quibus in §. porro. iij. quæst. vij. & per gloss. in §. ex quibusdam. Inst. de pœna teme. litig. & in l. furti. §. pen. ff. de infa. Ita declarat Bald. in l. qui depositum. C. depo. quia, secundum Inno. in c. qualiter. el ij. in ult. col. de accus. minor est infamia surgens ex contractibus, quàm ex maleficio: & sequitur Bald. in l. re
40 manda. C. manda. ¶ Tertius casus est, quando † est infamis infamia facti, non iuris: quia creditur sibi, licet minùs, quàm si non esset infamis, secundum domi. Abb. hîc signanter per ea, quæ ipse dixit in c. testimonium. de testi. & in c. sciscitatus. de rescript. ¶ Quartus
41 casus, quando † infamis etiam ex delicto & notorius rogatur à partibus, ut conficiat instrumenta: quia ex quo partes eum habilitãt, ualebit instrumentum: quia possunt partes communi consensu sibi præiudicare, sicut testis inhabilis de consensu partium potest effici habilis, iuxta gloss. in §. & licet. in uerbo, supplicijs. in authen. de testi. Ita not. Bar. in d. l. eadem. & Cald. in d. consi. & domi. Card. hîc. Et intellige, nisi esset priuatus propter delictum, & sciretur, ut per Bald. in d. l. qui depositum. & l. Cassius. ff. de sena. Item intellige, quòd constet, quòd partes scienter rogauerunt eum inhabilem, ut hîc per do. Abb. qui non intelligit simpliciter, quòd constare debeat de rogatione: quia etiam sine infamia, si de rogatione non constat, instrumentum non tener, ut dixi in c. j. suprà eod. sed dicit, quòd constet de rogatione facta de eo, tanquam inhabili. ¶ Quarta declaratio. Nedum † inter seculares, sed etiam inter ecclesiasticos poterat operari consuetudo: de qua hîc, secun
42 dum Host. domi. Card. domi. Ant. & domi. Ab. hîc contra quosdam antiquos. Vnde † inferunt isti, notarium laicum posse rogari de negotijs spiritualibus: pro quo
43 etiam facit c. j. de procurat. in vj. Et quia tabellio dicitur testis, l. Domitius. ff. de testa. Et ita etiã not. Io. And. Bald. & domi. Anto. in c. Massana. suprà de elec. & Bald. in c. decernimus. in ult. col. suprà de iudi. & in c. pastoralis. in j. col. suprà eod. in proœmio Gregoriano, & domi. Abb. in c. quia propter. suprà de elec. & in c. sicut. in pe. col. infrà ne clc. uel mona. Et ex eo, quod dictum est tabellionem esse testem, uideri posset, quòd sicut laicus non potest esse testis in criminali contra clericum, c. de cætero. suprà de testibus. ita nec tabellio: quod tamen non concedo: tum, quia non reperitur iure cautum: tum, quia crimen probatur testibus. Ideo lex uult testem non suspectum contra clericum: sed per instrumentum, uel acta, non probatur delictum, sed refertur probatio facta. ¶ Vltimò, dum dixi suprà in prima declaratione, quòd in casu huius decretalis requiritur tempus, cuius initij, &c. si diceretur, quòd non poterat decursum etiam tantum tempus in uita huius regis: posset dici, quòd ista prærogatiua erat data, non tam personæ, quàm regiæ maiestati. Sed si instares, quòd text. notat honestatem hominis tunc uiuentis, oportet tollere dictam declarationem, & dicere, quòd notata in d. c. super quibusdam. non procedant in casu isto. Et ideo cogitabis.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Compensatio potest opponi per reum, etiam de non liquido.*
2 *Modus largè loquendo potest sumi pro conditione.*
3 *Verba sententiæ ponentis abusiuè conditionem pro modo, possunt saluari impropriando.*
4 *Onus annexum in contractu minuit pretium rei, de qua agitur: est enim pretij pars.*
5 *Res tantum ualet, quantum uendi potest.*
6 *Cautela ad probandum unitatem actus ponitur.*
7 *Pluralitas actuum non præsumitur in dubio, nisi probetur.*
Fallit duobus modis, ut num. 8. 9.
10 *Probatio unius partis dubia dilucidatur, & clarificatur per confessionem alterius partis.*
11 *Iudex potest usq; ad diffinitiuam sententiam, & post litem contestatam interrogare partes. Adde num. 12.*
13 *Iudex appellationis potest primam sententiam non solùm simpliciter, sed expressè reformare.*
14 *Iudex appellationis tenetur pronunciare sententiam iustam, uel iniustam.*
15 *Iudex appellationis si inueniat primam sententiam, qualiter debeat pronunciare.*
16 *Iudex appellationis debet exprimere causam in sua sententia.*
17 *Causa appellationis est huiusmodi, quòd non deductum, uel nõ probatum in prima causa, potest deduci, uel probari in causa appellationis: & num. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25.*
26 *Appellatio si fiat ab interlocutoria, illa iustificatur tantùm ex actis primò factis.*

27 Non

27 *Non probatum in causa principali potest probari in causa appellationis, nisi id quod deducitur, fuisset scienter omissum, & dolosè. nu. 28. 29.*
30 *Iudex appellationis potest sententiam primi iudicis pro parte infirmare, & pro parte confirmare.*
31 *Possessio non dicitur uacua, si alius eam detineat, posito quòd non possideat: quia fortè sit in possessione causa rei seruandæ.*
32 *Et si tradatur res, quæ alteri debet aliquam seruitutem realem, adhuc dicitur possessio uacua.*
33 *Venditor si dixit rem nemini obligatam, cùm esset obligata, tenetur crimine falsi.*
34 *Venditor si habet rem, tenetur eam tradere præcisè: & si uenditor est dominus, tenetur emptorem facere dominum rei uenditæ.*
35 *Testes duo non descripti in instrumento, possunt ipsum reprobare: num. 36. 41. 42. 43. 44. 45.*
37 *Probatio potest fieri contra instrumentum in certis casibus, licet instrumentum non recipiat impugnationem: 38. 39.*
40 *Simulatio ubi potest opponi, an etiam possit opponi exceptio falsitatis: & econtrà.*
46 *Instrumentum potest reprobari per testes descriptos in instrumento. num. 47. 48. 49.*
50 *Testis unus solus contradicens instrumento, an & qualiter uitiet instrumentum.*
51 *Notarius an examinari possit pro supplenda solennitate instrumenti, quando dicta testium annullantur.*
52 *Compensatio si non fuit opposita ante sententiam, an possit opponi post sententiam in executione.*

CAPITVLVM X.

Vm Ioannes. ¶ Falsitas instrumẽti, uel id, quod deest in instrumento, potest probari per testes. H. D. & habet aliqua multùm utilia, quorum maior pars secundum stylum domi. Ab. & Imo. expedietur cum gloss. ¶ In tex. ibi, compensa-
1 re. No. secundum domi. Ab. quòd † quando debitum est liquidum ex parte actoris per confessionem rei, admittitur compensatio apposita per ipsum reum, licet debitum suum non sit liquidum. Hîc enim debitum ex mutuo constabat per confessionem rei, debitum uerò ipsi reo uigore uenditionis trahebatur in litigium, & tamen admittitur compẽsatio. Et quamuis ad istum tex. posset dici, quòd hîc non est contentio super pretio domus uenditæ, sed solùm dilata traditione rei differebatur traditio pretij, l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. tamen istud uoluit Cy. in l. fi. C. de compen. secundum domi. Abb. hîc: quia subuenitur reo, ex quo per confessionem suam subleuauit actorem ab onere probandi. Vnde conceditur, quòd opponat compensationem de non liquido, sed liquidando. Et idem dicit gloss. in d. l. fi. in uerbo, conuicta est. & in l. nemo ex his. ff. de reg. iur. & clarè not. domi. Abb. in c. bona fides. j. de depo. Et ibi etiam ponit alium casum, in quo de nõ liquido fit compensatio. uidelicet quando non liquidum liquidatur intra tantum tempus, quantum daretur pro ipsius executione, si super eo emanasset condemnatio. Et idem not. Bar. in l. auferetur. §. qui cõpensationem. ff. de compens. & Pet. de Anch. & Imo. in d. c. bona fides. Sed dicit Bal. in d. l. fi. quòd siue creditum actoris cõstet per probationes, siue per confessionem rei, in arbitrio iudicis est, intra quantum tempus sit liquidandum. ¶ Item facit iste tex. ad dictum Bar. in l. in rebus. §. fi. ff. commo. & gloss. ij. in l. cùm Papinianus. C. de sen. & interlo. om. iud. & Bald. in l. si tutores. C. de compens. ubi dicitur, quòd si quantitas, quam deducit reus in compensatione, est maior quantitate, cum qua uult compensare, licet iudex approbet compensationem, non tamen cõdemnat actorem in illo pluri, quod excedit compensa-
2 tionem. ¶ In † tex. ibi, tali adiecta conditione, ut tu, &c. No. primò ex istis uerbis, secundum domi. Abb. hîc, quòd modus largè sumendo potest appellari conditio: quia hîc non interuenit uera conditio, quæ de sui natura habet suspendere effectum actus, ut plenè habetur in c. uerùm. j. de cond. appo. & in l. j. C. de cond. inser. sed propriè fuit modus, qui non suspendit, sed qualificat actum gestum, prout erat hîc: quia emptio habebat certum modum, quo non obstante pretium statim debebatur. Et ideo dicit Bal. hîc, quòd modus non facit contractum conditionalem: quia cõditio est præ, adiacens rei determinatæ, ita quòd se habent ut extrema opposita tempore. Item modus inducit obligationem, per quam potest peti modi impletio: sed conditionis impletio peti non potest. Et ideo dicit gloss. in l. si quis cum debitore. ff. de iureiur. quòd modus est obligare ualens, scilicet de se implendo, & de obligãdo: sed conditio non est obligare ualens de se implenda, ut hîc latiùs per Bald. ¶ Secundò no. ex eisdẽ uerbis, quòd etiam si dictio Vt, quid importet, sequitur post ista uerba, adiecta conditione, tamen importat modum. Et idem no. Bald. in l. cùm res. per illum text. C. de dona. & Ang. in l. ij. per illum text. ff. de dona. & Bart. in l. quibus diebus. la ij. ff. de condi. & demonst. Et ibi latè ponit de natura huius dictionis Vt, de qua etiam per Domi. in c. sæpe. circa medium, l. dist. & gloss. & Doc. in c. uerùm. infrà de condi. appo. cum concor. ¶ Tertiò no. ex eisdem uerbis iuncto fine ibi, conditionaliter celebratam.
3 quòd † uerba sententiæ ponentis abusiuè cõditionem pro modo, possunt saluari etiam impropriando: quod tenuit etiam glo. in l. & puto. §. Iulianus. in uerbo, communicari. ff. fami. hercis. quam sequitur Bald. in c. contingit. suprà de dolo & contu. & in c. fin. suprà de transl. a. præla. & idem dicit domi. Anto. in c. cùm Bertoldus. uersi. ultimò dicunt. infrà de re iudi. & in c. cùm ad sedem. suprà de resti. spoli. facit l. si uno. ff. loca. & quod no. Barto. in l. si olei. C. eod. & domi. Cardi. consil. xvij.
4 cum multis alijs similibus. ¶ In † textu ibi, cuius conditionis intuitu, &c. No. secundum domi. Abb. & Imol. quòd ratione oneris annexi res ualet minus iusto pretio. Et idem probatur in l. fundi partem. ff. de contrah. empt. not. gloss. & Barto. in l. mortis causa capimus. §. fi. ff. de dona. causa mor. Et propter hoc dicit Bald. in d. l. fundi. quòd si prohibitus uendere frumentum pro maiori pretio, uẽdat cum pacto, quòd alia res ematur pro certo pretio, incurrit pœnam: quia illud onus est pars pretij frumenti, ut hîc. Vnde dicitur ipsum uẽdere plus, quàm statutum uelit. Et idem dixit Bald. in l. non dubium. C. de legibus & in l. ab Anastasio. C. mand. & Pet. de Anch. in repe. c. j. suprà de constit. Facit regula, cùm quid una uia, cum ibi allegatis in gloss. de reg. iur. in vj. ¶ In tex. ibi, potuit habere, & cætera. No. secundum do-
5 mi. Anton. & domi. Abba. & Imol. quòd † res tantum ualet, quantum uendi potest: quod tamen non probatur hîc, secundum eos: quibus adde, quæ diximus in c. cùm causa. suprà de testi. ubi hoc declaratum fuit: de quo ultra ibi dicta uide etiam Barto. Pau. de Cast. & Imo. in l. pretia rerum. ff. ad l. Fal. Barto. Angel. & Rom. latè in d. l. mortis causa capimus. & latè Pet. de Ancho: in repe. clem. j. in ij. nota. de concef. præben. & Albe. in prima parte statu. quæst. cxvij. & Sal. in l. hac edictali. §. his illud. C. de secun. nupt. Bartol. & Bald. in l. fin. C. de mag. conue. & Bald. in repetit. l. data opera. C. qui accus. & Salic. in l. ij. C. de rescin. uend. & Flor. latè in l. si seruum. ff. ad l. Aquil. & latè Pau. de Cast. in l. in lege Falcidia. §. corpora. ff. ad l. Fal. ¶ In text. ibi, anni uerò, uel mensis. Nota, quòd non solùm ualet dictum

c. cùm Ioannes.

testis

testis dicentis se non recordari de die, sed etiam, si dicit se nõ recordari de mense, uel anno: de quo facit festum Bald. hîc, & in c. cùm causam. s̃. de testib. Et non insisto hîc, quia sufficienter dixi ibi post omnes Scribentes.

¶ In text. ibi, unica tantùm uenditio. No. perpetuò cau
6 telam optimam, quòd † ad hoc, ut constet de unitate
actus, fiat positio, quòd plura deducta fuerũt facta eo-
dem tempore. Vnde per istum tex. docet Specu. in ti. de
teste. §. iam de interrogatorijs. uersicul. quid. si unus te-
stis. quòd ad euitandum, ne testes discordantes concor
dẽtur per multiplicationem actuum fiat interrogatio
de unitate actus: & retuli in c. cùm tu. uersi. modò istis
decursis. s̃. de testi. Sic etiam per istum text. dicit Barto.
in l. j. §. si quis neget. circa fi. ff. quemad. testa. ape. quòd
quando est discordia inter instrumentum & testes in
eo nõ descriptos, fieri debet articulus de unitate actus.
Sic etiam Barto. & Bald. in l. ij. C. de bon. pos. secundum
tab. latè no. istum text. quòd ex confessione aduersarij
potest probari unicum fuisse testamẽtum, etiamsi pro-
bationes uiderentur innuere de diuersis testamentis.

¶ Dicunt tamen hîc Inn. domi. Ant. & Imo. quòd in ca-
su huius decretalis interrogatio de unitate non fuit ne-
cessaria: quia licet in instrumento diceretur domũ uen-
ditam, non negabatur, quin potuisset interuenire con-
ditio: & ex quo instrumentum simpliciter loquitur, &
testes addunt illum contractum fuisse conditionalem,
licet nõ recordentur de tempore, debet præsumi, quòd
de eodem deponant: quia potuit esse contractus con-
ditionalis, & tamen notarius non fuit rogatus de con-
ditione, uel per obliuionẽ notarius omisit: & ideo cùm
inter instrumentum & testes nõ sit contrarietas, sed ha-
beant se tanquam supplens & suppletum, admittenda
erat probatio instrumento nõ contraria: nec erat opus
præsumere multiplicitatem contractus, quæ aliàs præ-
sumitur, ubi est contrarietas, ut statim dicetur, secun-
dum eos, cum quibus transit hîc domi. Abb. addens,
quòd si fuisset contrarietas aperta, quia instrumentum
dixisset contractum purum, & testes conditionalem,
tunc debuisset presumi actus multiplicatus, ex quo nõ
recordabatur de tempore, ne aut testis, aut instrumen-
tum reprobentur, arg. c. cùm tu. suprà de testi. ¶ Sed
domi. Cardi. hîc, & fortè meliùs, dicit se omnino tenere
contra prædictos: quia probatio instrumenti erat sim-
plex & sufficiens ad inferendum intentionem Ioannis:
& probatio Petri de directo nõ interrupisset hanc pro-
bationem sine interrogatione iudicis, de qua hîc: & sic
succubuisset per c. in præsentia. suprà de proba. Et se-
cundum hunc intellectum tex. probat expressè, quòd
oportet probari identitatem contractus: & sic licet non
presumatur pluralitas, l. idem Pomponius scribit, si fru
mentum. in fi. ff. de rei uendi. nec etiam præsumitur i-
dentitas, seu unitas: nisi enim confessus fuisset aduer-
sarius, quòd uenditio erat unita, testes excipientes non
concludebãt: & in hoc dicit istum text. esse singularem,
& dicit se putare, quòd imò ad saluandum utramque
probationem fuisset præsumendum de pluralitate con
tractuum, per d. c. cùm tu. postea signanter dicit per i-
stum tex. quòd cùm in difficillima lite producta esset
instrumentum testamenti, & pars aduersa ad ipsum re-
probandũ produxisset aliquos testes nominatos, pro-
ut nominabantur aliqui inscripti in testamento, qui di
cebant se non interfuisse, ipse dixit, testamentum nõ re-
probari: quia nõ erat probatum, quòd essent illi idem
descripti, cùm multi reperirentur, qui uocabantur eo-
dem nomine, & per istum text. non præsumitur identi-
tas. Itẽ dicit se dixisse, quòd fuisset opus probari, quòd
inducti ad probandum uocarentur illis uocabulis: ali-
às non staretur assertioni partis nihil inducentis, sed
simpliciter asserentis, quòd sic uocarentur, cùm potuis-
sent falsò mutare sibi nomina, l. j. C. de fal. nomi. muta.
quod etsi non presumatur, non tamen, quòd sic uocen
tur, potest præsumi in præiudicium aduersarij, & in ca-
su tam arduo, in quo ad reprobationem instrumenti
tenditur, & maximè testamenti, quod fit cum multa so
lennitate, secundum ipsum, qui aliud non dicit. Et sunt
ista dicta ualde signanda, & non usitata. ¶ Sed pri-
7 mò, in quantum ipse dicit, quòd † nõ præsumitur plu-
ralitas actuum, adde Bald. latè idem tenentem per plu
res leges in l. ij. C. de erro. aduo. post la. But. & gloss. or-
di. in l. eum, qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. & Bald.
in l. j. C. quando prouo. non est nec. & in l. neque nata-
les. uersicul. circa hoc tamen. C. de proba. & domi. Ant.
in c. in præsentia. suprà de proba. per illum tex. in uersi.
uerùm cùm constet bis. & Bald. in l. conuenticulam. C.
de epis. & cle. & Imol. & Ro. pulchrè in l. scire debemus.
in fin. princ. ff. de uerb. obli. & Iac. But. in l. optimam. C.
8 de contrah. stip. ¶ Fallit † primò, nisi actus appareat
factus sub duplici forma: quia præsumitur fuisse itera-
tus, secundum Bald. hîc per istum tex. in uer. ad hoc au-
tem. & iste tex. non habet comparem iure, secundum i-
psum: & ad hoc non aduertit domi. Cardi. qui licet sa-
pienter notet istum tex. quòd non præsumitur unitas
contractus, nisi probetur, non tamen no. quòd præsu-
mitur pluralitas, ubi apparet de duplici actu per istum
tex. considerando, quid si interrogatio non fuisset fa-
cta. Et pro hac fallentia facit, quod no. Bald. & Ange. in
d. l. scire debemus. ubi dicunt contra Bart. quòd si petij
quinquaginta, tanquam mihi promissa, & probaui cẽ-
tum fuisse promissa, non obtinebo: quia de diuersita-
te & pluralitate stipulationum constat ex diuersitate
summarum, ut per Barto. & Bald. in d. l. ij. C. de bo. pos.
Vnde debet actor facere positionem, quòd non inter-
uenit duplex stipulatio, ut docet iste text. Facit etiam
pro prædictis, quod not. Bart. in l. edita. C. de eden. ubi
dicit, egi contra te, dicens, quòd tu promisisti mihi pu-
rẽ, & probo sub conditione quæ extitit, uel sub die quæ
præteriit, an sit probatus libellus? & dicit, quòd non:
quia non constat, quòd sit idem actus: & allegat istum
tex. licet in hoc aliud dixerit Ang. cons. xx. in cip. Viso li-
bello. Et aduerte: quia contra hunc tex. potest subtili-
ter opponi, quòd ratio Papæ non concludat: quia pos-
sibile est, quòd fuisset unica uenditio, & tamen ex inter-
uallo post, uel ante ipsam fuisset opposita cõditio. Sed
respondet hîc Bald. quòd testes probauerũt, quòd in-
terfuerunt eidem contractui, & postea constat unicum
fuisse contractum: ergo in contractu fuit apposita con-
9 ditio. ¶ Fallit † secundò, quod est dictum non præ-
sumi in dubio pluralitatem actuũ, nisi ageretur de con
cordandis dictis testium contrarijs, per c. cùm tu. suprà
de testi. qui tex. secundum domi. Card. ibi in prin. & ante
fin. ponit casum singularem, in quo præsumitur plu-
ralitas actuum: & hoc, quia ita suffragantur atque sua-
dent coniecturæ stantibus dictis contrarijs testium, qui
non præsumuntur falsum dicere. Vnde una præsump-
tio tollit aliam. Et illum modum saluandi testes de-
clara secundum ibi dicta: quibus adde Bald. in l. in ex-
ercendis. uersicul. adde in ista materia. C. de fide instru.
ubi dicit, quòd per distinctionem temporum, uel loco-
rum in actu iterabili saluantur probationes, nisi per
confessionem partium, uel testium constet de unico ac-
tu: nam tunc interdum facit probationem concluden
tem trahendo dictum ad dictum, ut in isto text. inter-
dum facit eam contrariantem, ut in testibus Susannæ,
secundum ipsum. ¶ Secundò in quantum do. Car-
di. hîc dicit, quòd oportet probare, quòd testes, qui
sic uocantur, prout descripti in instrumento, sunt il-
li, qui sunt descripti: adde optimè, quod no. Bartol.
in l. j. C. si unus ex plu. ubi dixit, se docuisse aliàs u-
nam practicam: quòd si producitur instrumentum, su-
per quo iam fuit facta condemnatio, ego possum ti-
bi facere articulum, quòd instrumentum illud, de quo
fit mentio in sentẽtia. & id instrumentũ, qd' hodie pro-
ducit.

ducit, est unum & idem: & idem de cõfinibus, ut ibi per
eum. Vnde docet ipse Bar. aliam cautelam in l. demon-
stratio. in pe. col. ff. de cond. & demon. & in l. inter stipu-
lantem. §. si Stichum. de uerb. oblig. & in l. diuus. circa
prin. ff. de custo. reo. & Ang. in l. fi. C. de sen. quæ sine cer.
quan. & Bal. in c. j. de feu. sine cul. non amit. & Bal. & An-
gel. in l. hac consultissima. C. qui testa. fac. pos. & Ang. &
Imo. in l. nominatim. ff. de lib. & posthu. quòd quando
captus est Titius bannitus, debet ante omnia iudex fa-
cere, quòd confiteatur se esse illum Titium, de quo lo-
quitur bannum. ¶ Sed dictum do. Cardi. hîc & præ-
dicta procedunt, quando constat plures esse eiusdem
nominis: secus, si non cõstat, secundum Bal. in suo bre-
ui consilio in c. cùm apparet de cõdemnatione Petri. u-
bi dicit, q̃ si apparet de condemnatione Petri Gulielmi
de tali loco, quamuis nõ sit articulatũ de corporis uni-
tate, si nõ constat plures esse eiusdem nominis, nõ præ-
sumitur pluralitas: aliàs semper sequeretur, sententiam
tanquam obscuram nõ ualere: quod est ridiculũ: & ubi
est nominis conformitas, præsumit̃ corporis identitas,
secundũ ipsum, per l. qui habebat. ff. de manu. test. Et di
cit, q̃ Bart. in dictis locis loquit̃ de cautela: & si aliter in-
tellexisset, malè considerasset, secundũ eum: & ita in ca-
su do. Car. hîc, ubi non essẽt alij eorundẽ nominũ, nõ
requireretur alia probatio. Quòd aũt nõ stetur simpli-
ci dicto producentis, q̃ testes illis nominibus uocẽtur,
nisi aliter cõstet, credo esse uerum, & bene notandum.

10 ¶ In † tex. ibi, in iure confessa. No. secundũ do. Abb. q̃
probatio unius partis dubia clarificat̃ & certificatur ex
confessione alterius partis: ex quo sumit ipse limitatio-
nem ad dictum Inn. in c. cùm cõtingat. s̃. de of. deleg. u-
bi dicit, q̃ dicta testium obscura non reuelant̃ per con-
fessionem, seu articulũ per partẽ formatũ: debet enim
intelligi in confessione propria, quæ nõ prodest confi-
tenti, xiij. q. j. in prin. & probatur clarè dictum Inn. in c.
in præsentia. s̃. de prob. secus in cõfessione alterius par-
tis, quæ ualet contra eam, ut hîc, per quam dicta testiũ
alterius partis possunt declarari. Etiam ponit do. Abb.
in c. causa. s̃. de testi. & ibi latè instetit in v. conclu. Ideo
transeo. ¶ Et ex hoc, & ex. tex. not. q̃ ubi ad probandũ
unum totum, uel quid certũ, inducuntur testes, non est
necesse, q̃ deponant super toto, sed satis est, q̃ ex dictis
omnium testium & partiũ confessione eliciatur id, qd'
erat necessariò probandum, ut hîc not. probatur secun
dũ do. Abb. cui in hoc adde, quæ dixi latè in c. cùm cau
sam. s̃. de prob. ¶ In tex. ibi, quoties aliquid dubita-
11 tionis occurrit. Nota † accuratè, secũdũ omnes, tex. qui
quotidie allegatur, q̃ iudex potest uscq̃ ad sententiã, &
sic post conclusionẽ in causa, partes interrogare ad cla-
rificãda dubia circa merita causæ, etiamsi procedat ad
utilitatẽ priuatã: quod tamen limitat hîc solẽniter Inn.
in quadã additione, dum modò interroget circa dubia
eorum, quæ acta sunt ante conclusionem: de alijs uerò
quærere nõ posset, licet alij cõtrà, secundũ eum. Et dicit
hîc do. Card. q̃ hoc dictũ est ignotum, & q̃ sæpe uidi e-
tiam inter eos, qui reputabant̃ in iure peritissimi, hoc
ignorari: & non est alibi, & est signandũ singulariter, se-
cundũ ipsum: & cum hoc dicto Inn. concordat Spec. in
tit. de posit. §. iiij. uer. sed si ante. & Bal. in l. per hanc. circa
prin. C. de temp. app. & Pet. de Anch. dicens se ita cõsu-
luisse in c. j. in j. col. de cõfes. in vj. & Ro. in l. iiij. §. hoc aũt
iudiciũ. in ult. col. ff. de dam. infec. & sentit Domi. in c. ij.
in ult. col. de testi. in integ. lib. vj. & Spe. in ti. de teste. §. sa
tis utiliter. uersic. quid ergo si peto. Et ita consuluit do-
mi. Card. consil. lxxiij. inci. Titius: nunc sunt. ad idem al
legans glos. mag. circa medium, in §. illud. in authen. de
testi. quæ dicit, iudicem posse interrogare, nõ ut addat,
sed ut rationem dictorum habeat. Et ista intelliguntur
in iudicijs ordinarijs: quoniam in summarijs iudex in-
terrogat quandocunq̃ etiam ad partis instantiam, se-
cundum glos. no. in cle. sæpe. in uerbo, interrogabit. de
uer. sig. & facit tex. ibi per locum à speciali, & nõt. Ro. in
l. admonẽdi. ff. de iureiuran. & Domi. in c. j. in pe. col. de
confes. in vj. & in c. ij. in ult. col. de restit. in integ. eod. lib.
& Imo. in l. hactenus. §. fi. ff. de aqua plu. arc. & do. Abb.
s̃. c. proxi. & hîc. ¶ Sed etiam in plenarijs dicunt hîc
Io. An. do. Abb. & do. Ant. in c. j. s̃. de iudi. & ibi Imol. &
do. Anto. & Imo. in c. cùm causam. s̃. de iura. cal. & Rom.
12 in d. l. admonendi. quòd † etiã ad fundandam nouam
intentionem potest iudex interrogare post conclusio-
nem in causa, per d. l. ubi cunq̃. cum si. & facit optimè c.
pastoralis. s̃. de causa pos. & propri. & quod dixi suprà
c. proxi. in prima limitatione, s. quòd iudici non cõclu-
ditur, sed partibus tantùm. Et ista pars est æquior, se-
cundum Imo. hîc: sed propter authoritatem Inn. hîc, &
gloss. in d. §. illud. prima opinio esset in practica susten-
tabilior, quàm confirma, ut per Ro. in d. §. hoc autem iu
dicium. Et in materia uide do. Car. in c. ad petitionem. j̃.
de accus. ubi dicit, secundum quod refert ibi Ana. quòd
ipse obtinuit in quadã causa usuraria, ut staretur pro-
bationibus factis post conclusionem in causa: quia cõ-
clusio intelligitur facta, quo ad partes, non quo ad iu-
dicem: & dicit, quòd conclusio est quædam interlocu-
toria, quæ potest per iudicem reuocari tacitè & expres-
sè: & ideo dicit, quòd etiam in alia materia, in qua non
exuberat officium iudicis, si post conclusionem in cau-
sa recipiantur probationes, intelligitur recessum à con
clusione, & ualent probationes, nisi appelletur, secun-
dum ipsum, qui hæc eadem posuit consil. xxv. incip. in
causa Amareti. ex quibus prædicta confirmantur. ¶ In
tex. ibi, pronunciauimus uendictionem. No. secundum
13 do. Ant. & Abb. & Imo. quòd † iudex appellationis po-
test pronunciare non solùm simpliciter dicendo bene,
uel malè appellatum, ut l. eos. C. de ap. sed etiam potest
primam sententiam reformare declarando meliùs iura
partiũ: & hoc, quando ex nouiter deductis in causa ap-
pellationis apparet primam sententiam mutandã, se-
cũdum Imol. hîc, & Bal. in d. l. eos. Et istum tex. not. etiã
Imo. in c. in præsentia. in ij. no. s̃. de renun. & do. Abb. in
c. cùm inter. in ult. col. s̃. de cõsue. Idem Bald. in c. frater-
nitatis. s̃. de testibus allegando c. Raynaldus. j̃. de testa.
ubi idem tenet domi. Anto. Sed dic, quòd potest etiam
condemnare, uel absoluere ex primis actis, ut conclu-
dit gloss. in l. in summa. ff. de re iud. & probatur in l. cùm
apud. ff. iudi. sol. & in l. creditor. §. j. ff. de solu. & in c.
Raynutius. infrà de testa. per quem tex. ita dicit ibi do-
mi. Abb. latè, & allegat etiam c. cùm causam. infrà de re
iudi. addens, quòd iudex appellationis potest refor-
mare sententiam, ubi perpendit eam de iure reforman-
dam, etiamsi non allegaretur per partem. Et idem sentit
hîc domi. Ab. in fi. Et sunt hæc notanda ad intellectum
d. l. eos. in uerbo, tantum. quod non excludit ea, quæ
sunt de natura sententiæ, ut est condemnatio, uel ab so-
lutio, ut dixi in c. contingit. super uerbo, tantummo-
14 do. suprà eod. ¶ Quòd † autem dictum est sufficere
regulariter pronũciare appellationem esse iustam, uel
iniustam, habet locum, etiamsi præcesserit absolutoria
& iniusta: quia sufficeret dicere bene appellatum, per
d. l. eos. in prin. in uerbo, omni causa. & ibi glo. Cy. Bar-
to. & Bald. & Imol. in d. l. in summa. & in l. ex consensu. §.
j. ff. de appell. quamuis gloss. reputata singularis dicat
contrarium in l. Offidius. in uerbo, appellare. ff. de leg.
iij. quam sequitur Bar. in l. cùm apud. in prin. ff. iud. sol.
& in l. j. §. libelli. in ulti. col. ff. de appel. & Io. And. in Spe-
cul. de senten. §. j. uersicul. in iudice. ubi etiam per Spe-
cul. in uersicul. sed pone, ecce. & idem tenet domi. Anto.
in c. cùm causam. j̃. de re iud. Sed do. Abb. ibi eleganter
tenet primam opin. per d. l. eos. & per rationes ibi alle-
gatas p Bar. Et ad d. l. cùm apud. & d. c. cùm causam. re-
spondetur, q̃ licet dicant iudicẽ appellationis posse cõ-
dẽnare, nõ dicãt, q̃ nõ sit æquipollens pronũciare iustè
appellatũ: rectiùs tñ facit iudex addẽdo uerbũ Condẽ-
no: &

c. cùm Ioannes.

no: & maximè, ubi ueniret, p parte cõdemnãdus, & pro parte absoluendus: tunc enim specificare debet iudex,
15 ut sua sentẽtia sit iusta, ut per d.c. Rainutius. ¶ Quid † autem, si iudex appellationis inueniat primam sententiam nullam, qualiter debeat pronunciare, uide per gl. & Doc. in l.j. C. quando prouo. & pleniùs Bar. in l.si expressim. ff. de appell. & Ioan. And. in d. §. ut autem. & Imo. in d.l. ex consensu. §.j. Et istis adde, quòd si ille, pro quo est lata sententia, appellat, potest iudex appellationis pronunciare, si ei uidebitur, malè appellatum & bene iudicatum in præiudicium appellantis, ut est tex. in l. Titiæ amicæ. ff. de aur. & argen. leg. de quo facit festum Bald. in l. præses. C. de sen. & bene faciunt no. per
16 Bald. in l.j. C. de erro. aduoc. ¶ In † tex. ibi, cùm huius exceptio. Not. secundum domi. Anto. quòd quando in causa appellationis fertur sententia, in ea est exprimenda causa: & ita per istum tex. tenet gloss. in c. sicut. infrà de re iud. & ibi Bald. domi. Anto. & alij, & Domi. in c. in tantum. xxj. dist. & Imo. in clem. sepe. de uerb. sign. & Specu. in tit. de sen. §. qualiter. uer. uerùm. & eod. tit. §. ut autem. uersi. sed pone, ego opposui. & idem probatur in c. cùm Bertoldus. circa fi. infrà de re iud. & in d. c. Raynaldus. Et hoc propter honorem primi iudicis conseruandum, ut hîc, & in c. cùm olim. el ij. in fi. infrà de priuil. secundum prædictos. Istud tamen fit ad cautelam, secundum Imo. hîc, & domi. Abb. in c. sicut. infrà de re iudi. quæ cautela non uidetur necessaria, quando uel prima sententia confirmatur, uel ex primis actis infirmatur, cùm tunc cessat ratio de honore iudicis, ut expressè declarat domi. Card. in d.c. sicut. in j. col. uersic. ut
17 concludas. ¶ In † tex. ibi, nec probata fuerit, nec obiecta. No. quòd coram iudice appellationis potest deduci & probari, quod non fuit deductum, neque probatum in causa principali. Et ad hanc regulam quotidie allegatur tex. hîc, & in l. per hanc. C. de temp. appell. & in l. Seio. ff. de appell. & in c. fraternitatis. suprà de testi. Et ideo dicit Bald. ibi, quòd si in prima causa recepti sunt testes & reprobati, quia infames, in causa appellationis poterit probari, quòd fuerunt famæ restituti. Itẽ, si in causa principali non fuit probata existentia conditionis, poterit suppleri in causa appellationis, ut hîc. Item, si in prima causa non fuit probatum mandatum sufficiens, poterit probari in causa appellationis, ut dicit esse casum, l. Titianus. ff. quod cum eo. Et dicit breuiter concludendum, quòd omne faciens ad causam omissum examinari potest in causa appellationis suppleri: super ueteribus autem actis testes non producuntur, si præcesserit publicatio in principali, ut ibi per eum ponentem de eo qui in prima causa dixit rem ad se pertinere iure dominij, quod intelligitur de naturali, l.j. ff. si ager uectig. uel emphy. pet. & in appellatione allegauit præscriptionem, per quam non inducitur dominium naturale, sed ciuile: & dicit, quòd potest, allegando gl. quam dicit ualde nota. in d.l. per hanc. quia prescriptio non minus operatur, quàm ueritas, ut sing. not. in l.j. C. de serui. & aqua. secundum ipsum ponentem etiam quædam alia, de quibus ibi latiùs per eum.
18 ¶ Amplia primò illa regulam, non deductum, &c. ut † procedat nedum in appellante, sed etiam in appellato, secundum Rot. in formis decis. ccclxv. incip. si à diffinitiua. & sequitur hîc domi. Anto. Imol. & do. Abb. & etiam do. Abb. in c. significauerunt, j. de excep. quia cùm per appellationem sententia suspendatur, c. uenientes. j. de iureiuran. ipse, qui non appellauit, consequitur cõmodum ex facto partis, iuxta l. petendæ. C. de temp. in integ. restit. pet. & facit d.l. per hanc. in uerb. tam appellatori, quàm parti aduersę. & in l. ampliorem. in prin. C. de appell. ubi est casus: & idem no. Arch. Io. de Fantu. & Domi. in §. biduum. uer. quandoq; ij. q. vj. & Ioan. An. & Spec. in tit. de appell. §. j. uers. sed pone. dicentes, appellatum posse uti nouis probationibus: quod est clarum per dictas leges. Sed fortiùs dicunt do. de Rota in d. deci. quòd potest instare, ut reformetur sentẽtia in aliquibus sibi iniustè nocentibus, uel omissis, à quibus dato quòd non appellauerit, tamen propter generalem appellationem aduersarij impeditus fuit transitus in rem iudicatam, ut ibi per eos multùm singulariter loquentes: & adduci potest gloss. j. in §. si uerò neutrum. in authen. de his, qui ingred. ad appell. quæ dicit, quòd uictor potest petere aliqua alia plura in causa appellationis, dum modò sint accessoria principalis. Quod
19 nota. ¶ Hanc † ampliationem restringe primò, nisi appellans renunciasset appellationi ante quàm incipiat eam prosequi, cùm sibi liceat renunciare, c. si quis libellos. ij. q. vj. Ita no. Io. An. in d. uersi. sed pone. & Domi. in d. §. quandoq; sentiẽtes, quòd si cœpit prosequi appellationem, nequeat renunciare in præiudicium appellati: quod confirmari potest ex dicto Spec. in tit. de dilat. §. uidendum. uer. quid si reus petita. & Bal. in d.l. petendæ. in ult. col. & in l. postquam liti. in ult. col. de pac. & in l. amicissimos. §. Lucius. ff. de excus. tu. cum si. In quibus dicitur acceptantem dilationẽ non posse ei renunciare in præiudicium aduersarij, cui est quæsitum ius beneficio d.l. petendæ. ¶ Secundò † restringe dictam ampliationem, nisi esset sententia continens duos articulos: unum cõdemnatorium, & alium absolutorium: & condemnatus nõ appellet, nisi ab articulo condemnatorio: nam tunc appellatus non potest petere reuocationem illius absolutionis: quia ex quo nõ appellauit, sententia respectu illius articuli transiuit in rem iudicatam, c. quo ad cõsultationem, j. de re iud. Et d.l. ampliorem. intelligitur, quando simpliciter appellauit à sententia. Ita dicit ad literam Domi. in d. §. quandoq; pro quo facit optimè sequens restrictio, parum differrẽs ab
21 ista. ¶ Tertiò restringe, nisi † appellans restrinxisset se in appellando ad ea, quæ faciunt contra se tantùm, ut hîc pulchrè per Imol. & do. Abb. & Bal. in conclus. Spe. in ti. de appel. Ex quibus datur practica, ut dicatur, Appello in parte & partibus contra me faciente & facientibus: propter quod tollitur appellatio remedium appellationis cessante suspensione sententiæ in facientibus contra ipsum, secundum do. Abb. hîc, & Imol. in c. ex parte S. s̃. de rescrip. & in c. Rainutius. j. de testa. licet cõtra illam cautelam sit alia, ut idem dicat appellatus, ut hîc per do. Abb. ¶ Amplia secundò dictam regu-
22 lam, nõ deductum, &c. ut † habeat locum etiam coram iudice recursus, qui habet reuidere arbitramẽtum, tanquam bonus uir, secundum Fede. plenè cons. cclxxxvj. inci. Petrus rector ecclesiæ. in pen. & ult. col. & do. Anto. in c. Quintauallis. uersic. uenio ad sextum. & ibi Imo. in xxxiij. char. in eo. uer. de iureiu. ¶ Hanc ampliationẽ
23 restringe primò, nisi † ageretur de probando dolo arbitratoris: quia nõ probabitur ex nouis actis, ut per Bar. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. & do. Anto. & Imol. in d.c. Quintauallis. nisi facto arbitratoris occurrisset, quòd non fierent probationes: quia illæ poterũt modò fieri ad probandũ eius dolum, secundũ ipsos: pro quibus facit, quòd solenniter no. Arch. Io. And. & Domi. in c. uenerabilibus. §. secus. de sent. excom. in vj. limitantes. cle. appellanti. de appel. ut non procedat in probationibus priùs non adductis ex facto iudicis, sicut in simili dicit gl. in c. ex conquestione. s̃. de rest. spol. Exceptionem dilatoriam posse opponi post litẽ cont. quando facto iudicis, uel partis fuit quis impeditus antè. Et similiter no. do. Ant. in c. tam literis. per illum tex. s̃. de testi. quòd post terminum fieri potest probatio nõ admissa iniustè per iudicem in termino. Et hæc not.
24 ¶ Secundò restringe, nisi † pars scienter & dolosè omisisset producere probationẽ corã arbitratore: quia non deducet coram iudice recursus, secundum Bar. in d. §. si societatem. & do. Anto. in d.c. Quintauallis. & Fed. in d. consil. Vbi secus dicunt, si ex quadam negligentia, uel simplicitate

simplicitate omisisset. Et huic restrictiõi adde, quod statim dicetur in secunda limi. ad regulam. ¶ Amplia tertiò dictam regulam ex eo, quod scribit Bart. in l. inui-
25 tus. in ult. col. C. de proc. dum dicit, quòd † licet statutum, uel ius commune dictet, quòd in causa nullitatis, uel appellationis nõ debent recipi nouæ probationes, tamen debent recipi, si emergãt de nouo: quia cùm non potuerint claudi in præcedenti iudicio, ne frustra oriantur, possunt de nouo allegari: arg. l. si fullo. ff. de condi. sine cau. Ita dicit consuluisse Dy. & esse dictũ ualde notandum. ¶ Amplia quartò, ut procedat, etiam
30 si sit dictum de nullitate sententiæ: quia potest non deductũ deduci, secundũ Bal. in l.j. in antepe. col. C. quando prouo. nõ est neces. ¶ Modò dictam regulam, nõ
26 deductum, &c. limita primò, nisi † sit appellatum ab interlocutoria: quia illa iustificatur solùm ex actis primo factis, cle. appellanti. de appel. Et dicit Bald. in l. eos. §. si quid autem. ad fi. C. de app. quòd appellatio ab interlocutoria, etsi aliquando est tolerabilis, semper tamen est odiosa, quia derogat ordinariæ iurisdictioni: sed appellatio à diffinitiua est magis fauorabilis: ideo magis adiuuanda per quascunq; probationes. Et istam dicit esse rationem d. cle. appellãti. Item appellatio ab interlocutoria trahit oculos retrò deducẽs dedecus iudicis, ut traditur in c. ut debitus. j. de ap. Sed appellatio à diffinitiua habet oculos in supremum finem, ut ibi per ipsum. ¶ Hanc limitationem intellige, nisi ipse iudex impediuisset uolentem probare, ut per Domi. in d. §. secus. Itẽ intellige, ut per Bal. in l. generaliter. §. j. in pe. col. C. de reb. credi. nisi grauamen illatum ab interlocutoria discutiatur cum appellatiõe à diffinitiua, per illum tex. quem dicit procedere in terris imperij: sed in terris ecclesię adhuc tenet illud, quod est dictum per d. cle. ap-
27 pellanti. ¶ Secundò limita dictam regulam, non deductum, &c. nisi † id, quod deducitur, fuisset scienter & dolosè omissum in causa principali: quia non deducitur in appellatione, secundũ glo. maiorem circa med. & ibi do. Ant. in c. ad audientiam. el ij. s̃. de rescri. & gloss. & do. Ant. in c. inter monasterium. j. de re iudi. & do. Anto. & do. Abb. in c. exceptionem. j. de excep. & domi. Ab. in c. j. eod. tit. & Ro. in l. admonendi. ff. de iureiur. & domi. Ant. in d.c. Quintauallis. & facit glo. fin. in c. pastoralis. j. de excep. ¶ Sed contrarium tenet Imo. in d.c. ad au-
28 dientiã. & in d.c. Quintauallis. quia † regula huius tex. & aliorum simpliciter loquitur, & quantum ad hoc, nõ reperitur per alia iura declarata: poterit tamen talis cõdemnari in expẽsis, iuxta c. exceptionem. j. de excep. &
29 istud est fortè uerius. ¶ Sed posito, quòd † ista limitatio esset uera, procedit, ubi de dolo constat: secus, si ex negligẽtia, uel simplicitate probationes essent omissæ, secundum Fede. in d. consi. & domi. Anto. & Imo. in d.c. Quintauallis. licet aliud sentiat Ro. in d.l. admonendi. Item non procedit in prælato omittente probationes dolosè, secundũ eosdem sentientes per hoc non esse ueram gloss. in regula, delictũ. lib. vj. quòd in iudicialibus illa regula non procedat. Et contra illam gloss. sentit etiam gloss. quam ad hoc ibi no. domi. Abb. in c. cùm uenerabilis. infrà de excep. dixi aliquid s̃. eo. accepimus. Tertiò limita dictam regulam, ut non procedat in exceptionibus dilatorijs, per tex. in l. ita demum. C. de procu. ubi exceptio dilatoria, quæ nõ fuit opposita in causa principali, nõ potest opponi in causa appellationis, & nõ est alibi, secundum Bald. ibi, & rationem ponit ibi Bard. quia appellatio non restituit ad eũ casum, in quo causa erat ante litẽ contest. sed ad eum, in quo erat post litem contest. ut ibi. Hoc tamen limitabat domi. Ant. in c. pastoralis. j. de except. non habere locum in termino præfixo ab homine, id est, à iudice statuente terminum ad opponendas dilatorias: nam si non opposuit pars in causa principali, poterit proponere in causa appellationis, per d.l. per hanc. sed in termino legali procedit, d.l. ita demum. Sed domi. Abb. ibi in ult. col. tenet contrarium, & meliùs: quia terminus hominis succedit loco termini legalis: & allegata per domi. Ant. loquuntur in exceptionibus peremptorijs. Et per hoc facit: quia dato, quòd iste nõ sit exclusus uigore termini præfixi à iudice, saltem erit exclusus propter litis contestationem factam in causa principali, per d.l. ita demum. Item facit l. Celsus. ff. de arb. Crederẽ tamen, quòd his casibus, quibus dilatoria posset opponi post litem contest. de quibus in d.c. pastoralis. eisdẽm posset in causa appel-
30 lationis. ¶ In † tex. ibi, infirmantes. No. secundum Imol. & domi. Ab. quòd iudex potest sententiam primi iudicis pro parte infirmare, & pro parte confirmare. Idem probat in c. Rainutius. & c. Raynaldus. j. de testa. & in l. Carmelia Pia. ff. de iure pa. & in l. quædam mulier. ff. fa. herci. dum modò sententia habeat plura capitula separata: secus, si connexa, iuxta l. ordinariam in l. hoc iudicio. ff. fa. her. & in c. cum tempore. s̃. de arbit. & in c. placet. j. de conuers. coniug. & Barto. in l. fi. ff. de iur. om. iud. facit in materia tex. & gloss. in l. etiam. §. ex causa. ff. de min. & in §. si quis ex pluribus. ij. quæst. vj. & latè per Bald. in l. ij. C. de re iud. & domi. Ant. post Inno. in c. dilecti. el ij. j. de appel. & Bal. in c. breui. uersic. quid si in sententia. j. de iureiur. Et quomodo cognoscatur, quòd sententia, uel actus contineat unũ, uel plura capitula connexa, uel separata, declarat Barto. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. ff. de lib. lega. & gloss. in d.l. etiam. §. ex causa. & Bald. in l. ampliorem. in prin. uersic. quæro, quæ dicantur. C. de appel. & in l. ij. uersic. sed hîc dubitatur. C. de re
31 iudic. ¶ In † gloss. ij. ibi, quod fieri debuit. Et dicit hîc Imo. quòd possessio non diceretur uacua, si alius detineat eã, dato quòd non possideat: quia fortè sit in possessione causa rei seruandæ, per l. ij. §. j. alleg. in gloss. & idem domi. Ant. & domi. Abb. hîc: quibus adde Bart. in l. ratio. §. j. ff. de act. emp. ubi dicit, quòd si promittẽs restituere quoddam castrum uult postea ibi erigere fortilicium, etiam tanquam simplex detentator non potest: & dicit esse expressum in c. Pisanis. s̃. de resti. spo. & idem latè Angel. in l. in conuentionalibus. §. si quis uacuam. ff. de uerb. obl. Et per hoc de fortilicio intulit generaliter Bald. in l. fi. C. de pac. inter emp. & uend. quòd nõ sufficit rem plenè tradere, sed tutè. Vnde dicit, quòd qui in uenditione reseruat sibi certum locum, non potest in eo facere fortilicium prædominans loco uendito. ¶ Subdit † etiam Imol. hîc, quòd si tradatur res,
32 quæ alteri debet aliquam seruitutem realem, adhuc dicitur possessio uacua. Allegat Iac. Butr. & Bar. in l. Mæuius. §. fundum. de leg. iij. & quæ habentur per Bar. in d. l. ij. §. j. alleg. in gloss. iuncta l. quod ad seruitutes. ff. de euic. Sed non dicetur libera possessio, & ideo practici notarij apponunt in instrumento, quòd uenditor promittit dare rem uacuam liberam & expeditam: aliàs non committeretur stipulatio de euictione, si alius euinceret seruitutem, secundum ipsum.

33 ¶ Et † istis adde, quòd si uẽditor[a] di-
a xit rem nemini obligatam, cùm esset obligata, tenetur crimine falsi, secundum Bar. in l. qui duobus. & expressiùs in l. si à debitore. ff. de fal. & ibi limitat, nisi uenditor luat, id est, satisfaciat, ante sententiam: quia tunc fidem implet: & sequitur Bald. hîc allegando l.j. C. de dol. ¶ Et adde, quòd si quis promisit plenam possessionem tradere, intelligit cum fructibus. Idẽ, si uacuam: secus, si simpliciter. Ita dicit Bald. in l. si plures. C. de condi. inser. per tex. in l. si stipulatus sis. ff. de usur. ¶ Et adde, quòd si fit mentio de possessione pacifica, intelligitur, ubi cessat controuersia iudicialis, uel ex-

a Quòd si uenditor] Adde, q; qui uẽdit rẽ duobus, punitur pœna falsi, l. q duobus. ff. de fals. Adde, et intellige legem illã, nisi emptor cessasset in pretij solutione: quia tũc si cessat, impune res potest uendi alteri emptori: Bal. in l. quoties. C. de rei uend. in j. col. in uersic.

c. cùm Ioannes.

uerſic. aut reſpectu delicti. item limita, ſi facta eſt prima uenditio p̃ executione ſentẽtiæ non præſenti pecunia: quia ex quo pretium non eſt ſolutum, poteſt iterum uendi. Ita Imol. in l. à diuo Pio. §. ſed ſtem ptor. ff. de re iud. in ij. col. in uerſic. item not. & ibi etiam Angel. Adde d. l. qui duobus. utrim habeat locum in pignorãte eandem rem duobus? & Bart. in l. ſi quis. §. ſed & ſi quis. tenet, q̃ non: quia iure non eſt cautum, quòd in alijs contractibus committatur pœna falſi, niſi in uẽdẽte duobus. Item adde An. in d. l. qui duobus. an habeat locum in petente iterũ debitũ ſolutum? Et Bald. in l. j. C. de cõdict. indeb. in ij. col. in uerſi. ſecundò reuoco in dubium. tenet, quòd non, niſi ipſe petens uſus fuiſſet falſis, p̃ationibus.

traiũ dicialis iuris, uel facti, ſecundum Paul. in cle. gratia. de reſcrip. & ibi per domi. Card. aliquid in xiij. q. ¶ Et adde, quòd locus interdũ dicitur plenus, ut quando fundus poſsidetur: interdũ ſemiplenus, ut cùm quis poſſidet cauſa legatorũ, uel cauſa rei ſeruandæ: interdum uacuus, ut propter abſentiam, uel negligentiam domini, uel quia deceſsit ſine ſucceſſore. Ita dicit gloſſ. in uerbo, uacantis. in §. quod autem. Inſt. de uſuc. de qua facit teſtũ Ang. in l. ſi me in uacuam. ff. de acqu. poſſ. Et adde Sal. in l. ſi pro fundo. C. de tranſac. ubi dicit per illũ tex. quòd fundus dicitur dari liber, quando nõ eſt alteri obligatus, nec eſt alienus in totum, uel in partem. Et adde, quòd ubi ſimpliciter promittitur dari fundus, tamen ſubintelligitur liber, l. ex prædijs. & ibi per Bald. C. de euict. & l. j. §. j. ff. de act. em. & l. quoties. la ultima, ff. de ædil. edi. & l. cùm uenderes. cum ibi no. ff. de contrah. emp. ¶ Et per prædicta tangunt hîc domi. Ant. Ab. & domi. Imo, utrùm uenditor cogatur præciſè rem tradere, an uerò liberetur præſtando intereſſe: de quo per gloſſ. ordi. in §. pretium. in uerbo, tradatur. Inſt. de emp. & uend. & Ioan. An. in Spec. de emp. & uen. §. in anterioribus. circa prin. & Archi. in c. qui ſtudet. j. quæſt. j. & Bart. & alios in l. ſtipulationes non diuiduntur. ff. de uer. obl. & pulchrè Bar. in l. j. in prin. in pe. col. ff. de actio. emp. & in l. certi condictio. in prin. ff. ſi cer. pet. & Bal. in l. contractus. C. de fide inſtru. & in l. traditio. in j. col. C. de act. emp. & in l. unica, C. de ſen. quæ pro eo, quod intereſt. & Innoc. in c. olim. circa prin. j. de cenſi. Et magis communis opinio eſt, ſecũdum Imol. hîc, quòd ſi † uenditor habet rem, præciſè compellitur ad eam

34

tradendam, per iſtum tex. cum glo. & ſi uenditor eſt dominus, nõ ſufficit ſimpliciter tradere, ſed dare, id eſt, dominum facere, ſecũdum Bar. in d. l. certi condictio. & in l. j. & in l. ex empto. ff. de act. empti. Si uerò non habet eam, ſed dolo, uel culpa deſijt habere, tenetur ad intereſſe. Si autem ſine dolo, uel culpa deſijt habere, ad nihilum tenetur. Vtrùm autem debeat priùs tradi res, an pretium, uide gloſ. in uer. priùs. in c. in tantum. j. de ſim. & quod ibi dixi. ¶ Subdunt etiam hîc domi. Ant. & Imo. quòd emptor condemnatus ad ſoluendum uenditori, poteſt in executione ſentẽtiæ obijcere exceptionem rei ſibi non traditæ: & hoc, quando nihil fuit diſceptatum in iudicio de hac exceptione, & illa non impugnat ſententiam: quia fatetur emptor ſe debere prætium, ſed dicit rem ſibi tradi: ideo tunc poterit opponi. Facit, quod habetur in l. Neſennius. ff. de re iudi. ſecùs, ſi fuiſſet deducta in iudicio dicta exceptio, & illa nõ obſtante ſententia lata: quia tunc uideẽr reiecta. Vnde non opponetur in executione, ſed ſalua remanet actio emptori, ut poſsit petere rem ſibi tradi, ut per Spec. de execut. ſen. §. fi. uer. item pone. Cuius dictum ſic debet intelligi, ſecundum prædictos. ¶ Quibus adde no. altiùs per Bald. in l. peremptorias. C. ſen. reſcin. nõ poſ. & in c. cùm inter. in pen. col. j. de excep. & in l. j. C. de iur. & fac. igno. & in l. j. §. non tantùm. ff. de tute. & rat. diſtrahen. & in conclu. Spec. de excep. circa fin. & in l. per hanc. C. de temp. appell. & in l. ſi pater. in fi. C. de act. empt. & Paul. de Caſt. poſt Bart. in l. eum, qui. §. qui ita. de uerb. oblig. & in l. ſi duo patroni. §. ſi qs iurauerit. el j. ff. de iureiur. & conſil. cxlj. ubi de hac materia fiunt multa uerba. Sed uidetur indiſtinctè dici, quòd imo talis exceptio dilatoria non opposita tempore debito, nõ impediat executionem ſententiæ, quæ tranſiuit in rem iudicatam. Et ita etiam dicitur, ſi uenditor condemnatus tradere, opponat in executione pretium non ſolum. ¶ In gloſſ. in uerbo, ad audientiam. in fi. Et ſic, ubi non eſſemus in terris eccleſiæ, non teneret appellatio ad Papam, per d. c. ſi duobus. quod limitant Hoſt. & alij hîc, niſi ſuperior illius loci non recognoſceret ſuperiorem: quia appellabitur ad Papam, per c. per uenerabilem. §. rationibus. j. qui filij ſint legi. cum concor. quas dedi in c. j. in ij. no. ſ̃. de prob. Alias limitationes ad d. c. ſi duobus. ponam ibi in gloſſ. in uerſi. pendebat. in fi. ¶ Et ſi diceretur, q̃ hoc c. erat directò contrarium capitulo antiquo, cùm Ioannes aſſeruiſſet domum uenditam purè, & ſic erat pronunciatum, & ſuper directò contrarijs non admittũtur teſtes in appellatione, cle. teſtibus. de teſtibus. reſpondet Inno. quòd non debet ponderari, quid includat petitio, ſicut hîc petitio Ioannis includebat uenditionem fuiſſe puram, ſed debet ponderari, quid capitulatur. Ex quo dicto ualde not. do. Card. hîc maximam differentiam, an aliquid ſurgat ex petitione, an ex capitulis: unde dicit, quòd ſi in petitione narrauit Ioannes uenditionem fuiſſe puram, poſſet dici arg. huius literę, quòd ſi produxiſſet teſtes ſuper petitione, qui probauerunt, quòd fuit pura, admittetur capitulans de conditionalitate. Et d. cle. non obſtat: quia ſolùm prohibet ſuper capitulis directò cõtrarijs: & ſic ratio differentiæ, ſecundum eum: quia quando ſpecificè aliquid capitulatur, faciliùs poteſt fieri ſubornatio: ideo magis timetur, ſi admitterentur teſtes ſuper capitulis contrarijs, q̃ ſi admitterentur ſuper contrario, quod eſt in petitione. Et ex hoc dicit iuſtificari intellectum c. ex tenore. ſ̃. de teſti. Et iſtud dictum fuiſſet optimum alio anno in c. fraternitatis. ſ̃. de teſti. ubi hoc adde. ¶ In gloſſ. in uerbo, *inſtrumentum*. in fi. Tractant hîc omnes difficilem materiam huius capituli, quando per teſtes reprobentur inſtrumenta: &, ut habeas potiora dicta Doctorum hîc, & alibi, omiſſo labyrintho opinionum, facias duas plenas concluſiones, quarũ prima demonſtrabit, quãdo producuntur teſtes nõ deſcripti in inſtrumento: ſecunda, quãdo producuntur deſcripti. ¶ Prima con-

35

cluſio. Duo † teſtes nõ deſcripti in inſtrumẽto poſſunt ipſum reprobare, ſecundum Inno. Cald. do. Ant. domi. Card. Imo. & do. Abb. hîc, & Pau. de Leaza. domi. Ant. & do. Abb. in c. tertio loco. ſ̃. de prob. & Specu. & Io. And. de inſtr. edi. §. reſtat. uer. ſed quæro, quot teſtes. & Cy. & Sal. in l. in exercendis. C. de fi. inſtru. & Imo. latè in l. j. §. ſi quis neget. ff. quemad. teſt. ape. & do. Ant. in c. cùm à nobis. in vj. col. ſ̃. de teſti. & Bartol. in l. hæredes palàm. in prin. ff. de teſta. non diſtinguendo, ut quidam, inter factum recens, & antiquum: & inter probationem directam, uel indirectam: quia inſtrumentum habet authoritatem ab authoritate tabellionis, cui authoritati æquum & iuſtum eſt præferri dictum duorũ teſtium, per quos inducitur probatio uera & naturalis meritò excedens probationẽ inſtrumenti, quàm Inn. dicit miraculoſam in c. cùm P. j. eo. & eius uirtus ſtat in præſumptione, quæ eſt pro notario, c. ad audientiam. j. de præſcri. q̃ præſumptionẽ tollit fortior præſumptio teſtiũ, c. ꝓpoſuiſti. ſ̃. de proba. ut hîc latiùs per prædictos reſpõdentes ad iſtum tex. & hanc concluſionẽ perſuaſiuè confirmantes, licet alij ponant hîc in arbitrio iudicis, ut per Bar. Bal. & Ang. in d. §. ſi quis neget. & Ang. in §. ſi quis igitur. in authen. de inſtr. cau. & fide. & Bal. in d. l. in exercendis. & hîc: de quo etiam per Arch. in §. ſi teſtes. iiij. quæſt. iij. & Bald. & Ang. in l. optimam. C. de contrah. ſtipu. & Bal. in l. ob carmen. in apoſtil. ff. de teſti. & Flor. in

l. cùm

l. cùm de ætate. ff. de proba. & Bal. in l. ij. C. de bo. poſ. ſecundum tab. & Bal. Sali. & Flor. in l. cenſus. ff. de proba. Et habet locum iſta concluſio, etiamſi teſtes deponant per probationes diuerſi generis adductas ad conclu- 39
dendum unum totum, ut latè per Pet. de Anch. conſi. lxxiij. in ci. Viſa limitata commiſsione. ¶ Declara pri-
36 mò iſtam concluſionem, ut † non procedat, quando eſſet caſus, in quo ex diſpoſitione legis inſtrumentum nõ admittit probationem in contrariũ, ut in caſu legis antiquæ. C. ad Velleia. & l. fin. C. arbitriũ tute. Vult enim lex in dictis caſibus eſſe præſumptionem iuris & de iure, contra quàm non admittitur probatio in contrarium, ſaltem per teſtes, per ea, quæ habentur in c. is, qui fidem. de ſponſa. & in cle. j. de proba. licet per confeſsionem partis poſsit interdum admitti, ut per gloſſ. in authen. iam neceſſe. & in corpore, unde ſumitur, C. de dona. inter uir. & ux. & Inn. in c. quia plerique. j. de immu. eccleſ. cum concor. Et iſtud extendit do. Ãto. hîc parí ratione ad ſtatuta diſponentia, quòd contra inſtrumentum guarentigiatum non admittatur probatio in con-
37 trarium. ¶ Sed enumerat † hîc eleganter do. Ant. certos caſus, in quibus contra inſtrumentum non recipiens impugnationem poteſt fieri probatio. Primus eſt de mente Inn. hîc, quando quis non uult probare contra contenta in ipſo inſtrumento, fatendo inſtrumentũ uerum eſſe: ſed uult dicere inſtrumentum eſſe falſum & falſò fabricatum: quia talis probatio per teſtes non reiciturà dictis legibus, ſecundum ipſum, quem ſequitur hîc Imo. & not. Bart. & Bald. in l. diuus. ff. de mili. teſta. & Barto. in l. ij. §. prætor. in fi. ff. qui ſatiſda. cog. quia nulla uis uerborum tollit exceptionem, quæ funditùs negat eſſentiam actus, ut per Bart. in l. j. §. & parui. ff. quod ui, aut clàm. & gl. in cle. j. in uerb. nullatenus. de ſequeſtra. poſſ. & fruc. & domi. Abb. & Imo. in c. ex parte. el ij. ſ̃. de
38 off. dele. cum concor. ¶ Secundus caſus eſt, quãdo † quis non uult reprobare factum directè, ſed dicit ſolennitatem facti, uel aliud non interceſsiſſe, per quod annihilatur factum in iuris effectu ſtante facto. Talis enim auditur contra inſtrumentum, nõ recipiens de iure, uel ſtatuto probationem in contrarium, ſecundum domi. Ant. & Imo. hîc, per ea, quæ no. gloſſ. ord. in cle. j. in uerſ. feciſſe. ibi, quod intellige. de proba. Per quã glo. limitat̃ etiã regula c. is, qui fidem. de ſpon. ut ibi per domi. Ant. & do. Abb. & do. Ant. in c. uidua. j. de reg. & in c. fi. in pe. col. ſ̃. de confeſſ. & Domi. in c. ferrum. circa fi. l. diſt. ¶ Et hinc eſt, quòd quando lex, uel ſtatutum dicit, non ad- 40
mitti probationem in contrarium, intelligitur de probatione directò cõtraria: non autem de illa, per quam remanet eliſa intentio aduerſarij, ſecundum Domi. in c. filij. de hære. in vj. dicentem hoc ſingulariter notandum: quia quotidie occurrit. ¶ Sic etiam conſuluit Pet. de Anc. conſi. cclxv. in c. in primo dubio. quòd ſtante ſtatuto, quòd bona adiudicata creditoribus mercatorum deficientium ſint poſt tempus pleno iure ſua, & non audiantur ipſa repetentes, tamẽ audiretur ille, qui diceret, quòd bona adiudicata non erant deficientis. ¶ Similiter dicit Domi. in c. cupientes. §. quòd ſi per xx. de elec. in vj. quòd ſtante ſtatuto, quòd qui non ſeruat talem ſolennitatem certo tempore, nõ audiatur, tamen ſi tempore elapſo uis probare, quòd caſus tuus non erat ille, cui ſtatutum dat legem, audieris, propter gl. ibi in uerbo, comparẽre. quod dicit eſſe practicabile. ¶ Similiter dixit Bar. in l. quicunq̃. per illum tex. C. de apochis publi. & in l. ſciendum. ff. de uerb. ob. & ibi Ro. & gl. in uer. uidebantur. & clariùs ibi Ang. & Imo. in l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duob. reis. & Bal. in l. generaliter. in ij. oppoſitione, C. de non nu. pec. quòd quando contra inſtrumentum non poteſt fieri probatio per teſtes, poterit tamen reprobari præſumptio reſultans ex inſtrumento. Vnde dicit Bar. in l. iuriſgentium. §. quod ferè. ff. de pac. quòd ſtatutum uolens, quòd contra inſtrumentum non admittatur probatio per teſtes, intelligitur de probatione, quæ fieret contra tenorẽ ipſius inſtrumenti: ſed contra ſolennitatem inſtrumenti bene poterit fieri probatio per teſtes. ¶ Tertius caſus eſt, quando † 39
præcluſio facultatis probãdi eſſet nutritiua peccati: q̃a audiretur uolens probare cõtra inſtrumentum ſaltem per uiam denunciationis Euãgelicæ, ſecundum domi. Ant. hîc ualde ſingulariter per no. in c. nouit. ſ̃. de iudi. & hoc dictum retuli in c. ij. in iij. cõcluſi. uerſ. quartò intellige. ſ̃. de proba. ubi etiam latè habes, quãdo ille, qui non poteſt probare, niſi per inſtrumentum, poſsit ſeiuuare alia probatione. ¶ Quartus caſus eſt, quando excluſus à facultate probandi cõtra inſtrumentũ fatetur inſtrumentum proceſsiſſe in forma, prout eſt conditum, ſed uult probare per teſtes ſimulationem: quia non detrahitur probationi, ex quo non cõcluditur inſtrumentum ſine forma deſcriptum. Ita dicit do. Ãto. hîc, & etiam Bald. dicentes eſſe gl. ſingularẽ in d. §. quod ferè. & ſentit gloſ. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de offi. præſi. & no. Bal. in l. j. uer. ſubſequenter. C. plus ualere, quod agitur. & Iac. Bu. & Bald. latè in l. generaliter. in iij. oppoſitione, C. de nõ nu. pec. idem dicentes, etiamſi ſtatutum dicat, quòd contra tale inſtrumentum non poſsit fieri probatio, niſi per aliam ſcripturam: quod etiam ſenſit Bar. in d. l. j. C. plus ualere. licet gloſſ. & Bar. in hoc de ſimulatione aliter ſentiant in d. l. generaliter. per illũ text. quorum opi. dicit hîc Imo. in fi. eſſe ueriorem, ſed iſtam procedere de æquitate. ¶ Sed iſta procedunt, quando ſtatutum ſimpliciter diſponeret, quòd infra tale inſtrumentum non admittatur probatio: uel ſi dicat, non admittatur, niſi per aliam ſcripturã: aliàs uerò, ſi ſtatutum diſponeret, ut contra inſtrumentum non admittatur aliqua exceptio, niſi falſitatis, uel ſolutionis, tunc non poterit opponi exceptio ſimulationis, cùm & ipſa uideatur reiecta, ſicut & aliæ, ex quo non eſt permiſſa. Ita in terminis no. Bar. in d. l. j. §. j. ff. quod uí, aut clàm. & Bald. in l. ita pudor. C. de adul. & in d. l. j. C. plus ualere. quod eſt uerũ, quando allegatur ſimulatio contractus: aliàs ſi allegaretur ſimulatio rogitus, ut quia diceretur, quòd partes ſimulauerunt rogare notarium, ut conficeret inſtrumentũ, quem tamen non rogarunt, talis exceptio bene admitteret̃, cùm in effectu concludat illud non eſſe inſtrumentum, ex quo in ueritate non fuit rogatus, ſecundum Bald. in d. l. j. quem ſequitur Imo. hîc dicens, eſſe bene notandum ad intellectum Bart. in d. §. & parui. ¶ Et † licet cum iſtis tranſiri poſſet, tñ Bald. in l. fi. §. in computatione. ad fi. C. de iure deli. apertiſsimè ſentit, quòd ubi poteſt opponi exceptio falſitatis, ibi etiam poſsit opponi ſimulatio: & dicit, quòd talia ſtatuta debent intelligi de inſtrumentis efficacibus, non de nullis. Et quòd inſtrumentum ſimulatum nõ eſt inſtrumentum, cùm non faciat fidem ſimulatione probata: quinimò dicit, quòd ſi ſtatutum expreſsè remoueret exceptionem ſimulationis propter iniquitatem ſtatuti, recurreretur ad ſubſidium eccleſiæ. Ex quibus uerbis non dubito eum ſenſiſſe contra Bart. in d. §. & parui. Et hoc ultimum de ſubſidio eccleſiæ no. contra Ang. in l. j. §. pueritiam. ff. de poſtu. quẽ allegaui in d. c. ij. in iij. conclu. de proba. Item contra Bart. in d. §. & parui. expreſsè tenet Bald. in l. ſi nõ uerum. C. de do. inter uir. & uxo. dicens, quòd contractus ſimulatus eſt non uerus: & q̃ ſtante ſtatuto, quòd non poſsit opponi, niſi exceptio ſolutionis, uel falſi, poterit opponi ſimulatio, quæ largo modo eſt falſitas. Et iſta bene no. tanquã alibi nõ reducta. ¶ Et iſti quatuor caſus habent locum, ſecundũ do. Ant. hîc, etiam quando contra inſtrumentum non admittitur probatio, niſi per aliud inſtrumentum. Sed hoc caſu adde, quòd etiam tunc per quinq̃ teſtes poterit inſtrumentum reprobari, ſecundum do. Ab. in c. ij. ſ̃. de proba. per l. teſtiũ. C. de teſti. Idem, ſi aduerſario præſente & tacente admitterent teſtes, ſecundũ Bal. in l. cer-

c. cùm Ioannes.

ti contradictio. §. quoniam. ff. si cer. pet. Idem, si esset instrumentum assumens partem iurium à depositionibus testium: quia ad illud poterũt produci testes in cõtrarium, secundum Bald. in l. generaliter. in pe. col. C. de non nu. pec. Idem, si instrumentum impugnaretur per scripturam priuatam coadiutam uiua uoce testium, secundum Bald. in d. l. certi condictio. Idem, si fieret probatio per testes & instrumenta simul, secundum Angel. in d. §. quoniam. pro quo facit c. series. & quod ibi dixi, s̃. de testi. Et istis adde, quæ dixi in d. c. ij. de proba. & qd̃ no. Bal. in l. iij. in apostil. ff. de usufru. & in l. quoties. §. fi. in lec. antiqua, C. de proba. & glo. in c. j. de sen. excom. in vj. & glos. & Bald. in §. idem uerborum. Inst. de inut. stip. & gloss. & Domi. in c. Romana. §. postquã. de censi. in vj. & gloss. in l. pactum, quod bona fide. C. de pact. & Bald. in l. gesta. C. de re iud. & Bart. in l. emancipatione. in fi. & in l. sicut iniquum. C. de fide instru. & Host. in isto tit. §. quid sit instrumentum. & §. sequenti. Et hęc ad primam declarationem. ¶ Secundò declara dictã conclusio-

41 nem primam, ut † habeat locum, quãdo ex parte actoris est instrumentum, ex parte uerò rei producunt duo testes illi contradicentes: sed si econtrà ex parte actoris producerentur testes, ex parte uerò rei instrumentum, dixit Goffre. in c. cùm à nobis. s̃. de testi. quòd standum est instrumento, nisi plures, quàm duo, contra ipsum producantur: quia parem uim habent testes & instrumenta, ut hîc dicitur: & licet testes præponderent, ut est dictum in conclusione, tamen attento fauore dato reis uidetur instrumentum præponderatum, per id, quod in simili dixit glo. uulgata in c. clerici. lxxxj. dist. de qua dixi in c. ex literis. s̃. de proba. Et licet hoc dictum sit coloratum, tamen ipsum nõ admittit do. Abb. in c. tertio loco. s̃. de proba. nec ꝑ Bal. in d. l. in exercendis. quia uirtus testium prædominatur ultra fauorẽ datum reo, per rationes dictas in conclusione. ¶ Tertiò declara di-

42 ctam conclusionẽ, dum † modò testes deponentes contra instrumentum, assignẽt rationem dicti sui etiam nõ interrogati: aliàs enim nõ reprobarent instrumentum, etiamsi deponant super tabibus, super quibus aliàs nõ tenerentur reddere rationem dicti, secundum Bal. in l. presbyteri. la j. in ult. col. C. de epi. & cle. allegando Ia. Bu. in quadam disputatione: & idem sensit Imo. hîc sæpe, & Bald. in c. ad audientiam. el j. circa medium, de rescri. Quod limita non procedere, ubi reprobaretur scriptura authentica, nõ tamen publica, per tex. in c. tertio loco. de prob. secundum unam ponderationem, quam facit ibi dominus meus in ij. char. nã illi testes non assignabant cõcludentem causam dicti sui, dicendo quòd capitulum nunquam fuit congregatum, quin ipsi non

43 interfuerint. ¶ Quartò declara, ut † habeat locum, quando pro instrumento non est, pbatio coadiuuans: aliàs si aliquis testis descriptus, uel nõ descriptus coadiuuaret instrumentũ, requirerentur plures ad probandum instrumentum, secundum qualitatem & numerũ adiuuantium. Ita declarat do. Ab. & Imo. hîc per istum tex. & dicit Imo. secus, si solus tabellio deponeret uiua uoce pro instrumento à se confecto: quia omnis uirtus instrumenti dependet ab authoritate tabellionis: ideo eius testimonium nõ geminat eandem probationem, & sic duo testes contrarij sufficient. ¶ Quintò decla-

44 ra, dum † modò testes reprobantes instrumentum sint undiq; idonei, & omni exceptione maiores: non enim sufficeret, quòd essent aliàs simpliciter idonei, secundũ Cal. do. Ab. Imo. & alios hîc allegantes tex. in l. optimã. C. de contrah. stip. facit tex. cum glo. in uerbo, idoneos. in §. item uerborum. Insti. de inut. stip. & sentit glos. magna in c. tertio loco. s̃. de proba. & firmat Sal. in d. l. in exercendis. & Bal. hîc, qui declarãs istud uerbum, Omni exceptione maior, dicit, quòd exceptionum quædam omnino perimunt testimonium, quædam debilitant, & neutri istarum debet hîc esse locus: unde modicus defectus uitiat tales testes, secundum ipsum: cui pro intellectu huius uerbi adde gl. in c. j. in uerb. maiores. j̃. de consan. & affi. & in d. §. item uerborum. in uerb. idoneos. & do. Ab. in c. at si clerici. §. de adulterijs. s̃. de iudi. Et dicit Bal. in d. l. optimam. quòd ille est omni exceptione maior, qui superat omnem friuolam exceptionem, adeò quòd nulla exceptio uera, uel legitima opponi potest. Et in hoc multùm uersabitur arbitrium iudicis, secundum do. Abb. hîc signanter. ¶ An autem oporteat articulare & probare, quòd testes producti in tali casu sint tales? Ang. dixit, quòd sic, in d. §. si quis neget. dicẽs esse optimã cautelam: sed in contrariũ facit, quia quilibet præsumitur idoneus & sine defectu, c. fi. j̃. tit. proxi. Ergo frustra probatur: & ita fert tenere Francis. de Ram po. in authen. sed cùm testator. C. ad l. Fal. ¶ Sextò & ultimò declara ex eo, quod no. Sali. in d. l. in exercen-

45 dis. ubi dicit, quòd † quamuis duo testes sufficiant ad reprobandum instrumentũ, non tamẽ sufficient, adeò quòd per hoc notarius possit condẽnari de falso: quia in criminalibus exigũtur probationes ualde claræ, l. fi. C. de proba. sed sufficient, ut fiat acerrima indagatio de falso, secundum ipsum sentientẽ per hoc, ꝓ operabuntur torturam: & faciũt not. per Bart. in l. fi. ff. de quæstio. & Sal. in l. fi. C. eo. ¶ Postea subdit Sali. in d. l. in exercẽdis. ꝓ si essent tres, uel plures testes omni exceptione maiores deponentes contra instrumentum aliter non coadiutum, bene sufficient ad puniendum notarium de falso: quod est notandum, si est uerum. ¶ Sed fortè pendet à lõgiori dubio, uidelicet utrùm acta, uel sententia super falsitate instrumenti noceant notario non conuento? qd̃ decidi potest ex notatis per Bar. in l. denunciasse. §. quæritur. ff. de adul. & Bar. & Bal. in l. si uteris. C. de fid. instru. & Bal. & Ang. in l. Lucius. ff. de infa. ubi tractat, an sententia lata cõtra aliquem, quòd produxit falsos testes, noceat testibus? & dicitur, quòd nõ. Similiter dicit Spec. in isto tit. §. restat. uer. quid si unus. & in tit. de teste. §. j. uer. sed pone, ecce. quem sequitur domi. Ant. in c. ad audientiam. j̃. de præscri. & idem Sal. in l. si quis decurio. C. de fal. quòd his casibus, quibus statur dicto testis dicentis se aliter deposuisse, quàm scripserit notarius, uel econtrà, hoc nõ sufficiet ad puniendum alterum de falso: & etiam dicetur in d. c. ad audientiam. Ex quibus uidetur, ꝓ de dicto Sali. in d. l. in exercendis. non sit multùm clamandum. ¶ Secunda cõ-

46 clusio. Sicut † per testes non descriptos potest reprobari instrumẽtum, ut est dictum, ita, & fortiùs, per ipsos testes descriptos, secundũ Inn. & omnes alios hîc per tex. in c. tam literis. in fi. s̃. de testi. & in d. c. tertio loco. ꝓ statim quòd testes impugnant instrumentum, remanet sine solennitate testiũ. Ergo non probat, ut per Bar. & alios in d. §. si qs neget. & Doc. hîc in uerbo, abundantes. Sed superflua relecãdo collige dicta eorum primò ampliando conclu. postea limitando. ¶ Amplia primò

47 istam conclusionẽ: siue † testes in instrumento descripti reprobãtes ipsum, sint de testibus necessarijs instrumẽti, siue de nõ necessarijs: quia fortè ultra cõpetentem numerum alij fuerũt descripti: licet ista distinctio aliter fiat, quando unus solus cõtradicit, ut j̃. dicetur. Ita sentit Bal. in d. l. in exercendis. in ult. col. uer. uenio ad secun-

48 dum membrũ. ¶ Amplia secundò, ut † procedat nõ solùm, si reprobent aliter narrando, quàm sit scriptum: sed etiam, si simpliciter dicat se non interfuisse: quia instrumentũ corruit, non quia contractus nõ probet per testes, qui remanent, ex quo sunt tot, quot sufficiunt ad instrumentũ: sed quia scriptũ est in eo fuisse præsentes, qui fuerunt absentes, quæ pars falsa totũ ipsum uitiat, c. quãto. de his, quæ fiunt à præla. & c. si ad sacras. ix. dist. dixi post Inn. in c. fraternitatis. j̃. de hære. Ita dicunt Inn. & alij hîc. ¶ Hanc ampliationem limita primò, nisi alij testes descripti, uel nõ descripti, iuuando instrumentum dicant, imò illos fuisse præsentes: quia staretur instrumento,

strumento, secundum do. Ant. hîc, nisi ex altera parte essent probationes luce meridiana clariores, per d. l. opti-

49 mam. ¶ Secundò limita, dum † modò testes dicẽtes se non interfuisse, probent hoc per aliòs testes: si enim hoc ipsi soli dicerent, non probant tanquam singulares, secũdum Inn. & do. Ant. hîc: quia licet aliàs testes dicantur contestes, quando affirmant se uidisse, uel audiuisse: quia respectu sensati, licet nõ respectu sensus, sunt concordes: & illa appropinquatio sensati attrahat sensus plurium in unum: tamen hæc abstractio, scilicet nõ interfuisse, non potest abstrahere, nisi singulariter: quia illud, de quo agitur, non fuit appropinquatum sensui meo, nec tuo, nec etiã omnibus in simul, nisi, secũdum ipsos, dicerent se fuisse omnes in certo loco. Et istam opi. sequitur do. Abb. hîc, ubi testes non sunt de necessarijs. Si autem sunt de necessarijs, tunc procedit opinio, de qua statim dicetur: nam contradictio etiã unius necessarij facit uacillare, ut j̃. dicetur. ¶ Sed quòd isti nõ dicãtur singulares, & per ipsos indirectè reprobetur instrumentum, firmat Bar. in d. §. si quis neget. & Cal. & Imo. hîc, & Imo. in l. cùm ab initio. ff. quemad. testa. aperi. quia testes describuntur in instrumento, ut per eos illi imponatur fides: & ideo non imponitur: quia si negant se interfuisse, remanet instrumentũ sine debita solennitate. Ad rationem de singularitate respondet hîc multipliciter Imol. sed maximè, quòd dicti testes non censentur singulares: quia concordant in dicto: quia q̃ iliber dicit instrumentum falsum, & ideo non curatur, licet sint singulares, per id, quod no. Inno. in c. qualiter. el ij. j̃. de accus. & dixi in c. licet ex quadam. s̃. de testi. quia coniunguntur eorum dicta ad unum integrale, ut hîc per ipsum: pro quo facit, quod no. Bald. in l. ij. uer. hîc quæro. C. de secundum tabulas. & in l. j. ad fi. C. si unus ex pluri. & idem tenet do. Car. hîc dicens, quòd nõ omnis singularitas uitiat, & quòd dicta istorum inferunt, quòd si interfuissent, seu uidissent, & sic sunt contestes de eadem interessentia, ut hîc per ipsum. ¶ Amplia tertiò conclusionem, etiamsi † esset unus solus

50 testis de descriptis in instrumento contradicens instrumento: quia si probat per alios se non interfuisse, siue sit de necessarijs, siue non: uitiat instrumentum, secundum omnes hîc: quia ratione partis falsæ, s. quòd falsò sit descriptus, uitiatur totum instrumentum, ut s̃. dixi. ¶ Hanc ampliationẽ intellige primò, ut dixi, dum modò per alios probet se non interfuisse. Si autem diceret solus hoc, uel solus impugnat, concludunt Cald. domi. Ant. & domi. Abb. quòd si non est de descriptis, uel est ultra numerum necessarium, nõ uitiat instrumentum: si autem est de necessarijs, eius contradictio facit uacillare instrumentum, l. j. §. fi. ff. quemadmo. test. aper. Ideo instrumentum non probabit, nisi aliter adiuuetur, l. iubemus. C. de proba. Et idem Spe. in isto ti. §. instrumentum. uer. item quòd testis inscriptus. & Ang. in §. si quis igitur. authen. de instrumen. cau. & Bart. in l. j. ff. quemad. testa. aper. & domi. Abb. & Imo. hîc, dicentes, hanc esse communem, quæ procedit, secundum Imol. non ex ea ratione, quòd semiplena probatio confundat plenam, sed quia instrumẽtum remanet sine debita solennitate: & hoc, siue impugnet dicendo nõ interfuisse, uel rem aliter se habuisse: sed tunc dicunt Cald. & domi. Card. hîc, quòd utile esset facere examinari alios testes, si uiuunt. ¶ Secundò intellige, quòd unus impugnare potest, quando est scriptura, quæ non innititur proprijs uiribus: sed eget coadiuuatione testium, ut scriptura priuata: quia illa non faciebat fidem sine testibus: ergo data repugnãtia unius necessarij cessat eius uirtus: sed si scriptura innititur uiribus suis ex authoritate scribentis, ut instrumentum publicum cum suis solennitatibus: & illud non eneruatur per unum testem etiam descriptum & necessariũ: quia remanet authoritas notarij, qui posset, ut testis, examinari ad cõfirmationem

instrumenti. Ita ad literam dicit Imo. in d. §. si quis neget. in iij. & penul. col. dicens, hanc opinionem fortè esse ueriorem & notabiliorem de iure. ¶ Sed contrarium, & meliùs, tenent hîc Cal. domi. Ant. & domi. Abb. & Sal. in d. l. in exercendis. & Bart. Bald. & Ang. in d. §. si quis neget. Et ibi fatetur Imo. hanc esse communem: &

51 hanc ipse uidetur tenere hîc, quia † deficientibus testibus necessarijs deficit solennitas instrumenti, & fides: & non est uerum, quòd notarius possit examinari, ut ipse dicit: quia contrarium ipse tenet hîc, ut retuli suprà in iij. declaratione. ¶ Tertiò intellige dictam ampliationem in materia præiudiciali, in qua unus testis impediet uictoriam, ut si ageretur petitorio: secus in his, quæ sunt leuis præiudicij, ut in possessorio: quia propter unum testem instrumentum non uacillabit, secundum Bald. & Angel. singulariter in d. §. si quis neget. Pro quibus facit, quod no. Bart. in l. admonendi. in pe. col. ff. de iureiu. dicens, iuramentum semper posse deferri in supplementum, quando agitur possessorio: sed contra eos tenet Imo. ibi, dicẽs, quòd præsuppositа cõmuni opinione non uidetur uerũ, quod dicunt de possessorio, per tex. in §. cõmodum. Insti. de interdi. & istud est uerius. Secus sentit, ubi esset omnino leue præiudicium. ¶ Ex prædictis ampliationibus limita primò dictam conclusionem, nisi testes descripti producti ad impugnandum non dicerent aliud, nisi quòd non recordantur se interfuisse, uel de his quæ dicuntur in instrumento fuisse gesta: quia dubitatio, uel suspicio extrinseca non facit uacillare instrumentum: pro quo in dubio fit interpretatio, ut ualeat, arg. c. abbate. de uerb. sig. Ita no. Inn. domi. Ant. & Imol. hîc, & Bald. & Imo. in d. §. si quis neget. & Sal. in d. l. in exercendis. C. de fid. instr. Et dicit Bald. in l. j. in princip. C. de sen. quæ sine cer. quant. quòd si testes dicerent, notarius errauit, quia nõ audiuimus hæc uerba, sed quædam alia, de quibus nõ recordamur, probant negatiuam, sed non affirmatiuam, dum modò sint in numero sufficienti. ¶ Sed hanc limitationem intellige, quando testes sunt descripti in scriptura publica, quæ ex se facit fidem: si autem esset priuata, secus esset: quia oportet, quòd coadiuuetur testibus, secundum Bal. in d. §. si quis neget. de mente gloss. ibi, & sequitur ibi Imo. dicens, hoc esse bene notandum: & licet nõ aperiant, intelligo, quando isti non recordantur de confectione scripturæ: secus, si non recordantur de tenore, sed bene de cõfectione: quia tunc non uidentur deficere in coadiuuatione sufficienti, per no. in c. ij. s̃. eod. Frustra enim exigeretur scriptura, si de tenore oporteret eos recordari. Posset etiam dici, quòd eo casu, quo non recordantur de confectione, illa scriptura tantum probat, quantum alia mortuis testibus in ea descriptis, iuxta no. in d. c. ij. Sed hoc non admitterem: quia ubi sunt mortui, est aliqualis præsumptio, ex quo non discrepant: sed ex quo dicunt non recordari, statim scriptura spoliatur eorum auxilio. ¶ Limita secundò, nisi pro instrumento essent duo testes: quia eis stabitur & probabitur saltem eius tenor: ut hîc per Cald. domi. Ant. & Bar. in d. l. si quis neget. etiamsi illi iuuantes non sint de descriptis, neque fuerint aliàs in contractu rogati, secundum Cy. Bal. & Sali. in d. l. in exercendis. quia nõ adhibentur ad originalem essentiam probationis testamenti, sed ad illius coadiuuationem: quia facilius admittitur coadiuuatio, quàm fundatio, l. fi. C. de eden. ¶ Sed hanc limitationem intellige primò secundum Ang. in d. §. si quis neget. dum modò impugnantes non excedant numerum coadiuuantium: quia tunc reiecta authoritate notarij staretur impugnantibus: sed si coadiuuantes sunt plures, uel numerus hincinde æqualis, stabitur instrumento propter authoritatem notarij, secundum ipsum: cùm quo transit ibi Imo. intelligens, nisi stantes pro instrumento etiam pauciores essent maioris meriti: quia præferuntur per

c. cùm Ioannes.

c. in nostra. suprà de testi. ut ibi per eum, post Ang. Quibus adde, quòd dicta eorũ procedunt, ubi impugnantes narrando seriem facti, dicunt rem aliter fuisse, uel non interfuisse: sed ubi uterentur uerbis merè negatiuis, etiamsi essent plurimi, non præualerent duobus affirmantibus & sustentantibus instrumentum, secundum Inno. & domi. Anto. hîc: quia plus creditur duobus affirmantibus, quàm pluribus negantibus, secundum gloss. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbit. & Innocen. in c. super hoc. suprà de renun. & in c. quid per nouale. infrà de uerb. signifi. Quod intellige & declara, ut dixi in d. c. in nostra. ¶ Secundò intellige hanc limitationem, dum modò testes coadiuuantes deponãt de directo contra impugnãtes: quia si illi dicant se non interfuisse, isti dicent interfuisse: & si dixerunt rem se aliter habuisse, isti dicent sic se habuisse tempore confecti instrumenti, ut est in eo descriptum: aliàs enim, si coadiuuantes simpliciter attestarentur rem ita fuisse, & non dicerent tempore scripturæ, non probarent pro instrumento: quia ista stant simul, factum à principio sic se habuisse, & tamen tempore confecti instrumenti non sic fuisse dictum à partibus, uel non sic à notario lectum, secundum Salic. in d. l. in exercendis. in pe. col. Quod no. pro formandis capitulis. ¶ Tertiò intellige, dum modò coadiuuantes deponant in numero sufficienti: nam si esset instrumentum, in quo requirerentur quinque testes, ut codicillus, nõ sufficeret ad ipsum coadiuuandum producere duos, sed debent esse quinque, secundum Innoc. & alios hîc: quod uidetur procedere, quo ad hoc, ut tenor instrumenti & eius continentia probetur, adeò quòd ex illa probatione obtineat: sed quo ad hoc, ut ipsum instrumentum adiuuetur in rãtum, quòd probet, satis uidetur sufficere, quòd duo deponãt super præsentia ipsorum contradicentiũ & negãtium se interfuisse, etiamsi sit talis actus, in quo requirantur plures, quàm duo testes: quia talis solennitas, uidelicet quòd duo testes fuerunt præsentes, potest per duos testes probari, l. ij. C. de secundum tabu.

¶ Limita tertiò dictam conclusionem, nisi factum sic se habendo, prout dicunt testes impugnantes, posset stare cum instrumento, & non contradiceret sibi, sed potiùs in scriptura probetur omissio: quia tunc statur instrumento & testibus, secundum Innoc. & Doc. hîc, & Sal. in d. l. in exercendis. dicentem esse casum hîc, dum instrumentum stat cum testibus supplentibus. ¶ Limita quartò & ultimò, dum modò probetur, quòd reprobatorij sint illi, qui sunt descripti in instrumento, & quòd uocentur eisdem nominibus: nec sufficit, quòd pars hoc dicat, nisi probet, secundum domi. Car. hîc, quem retuli super tex. & sequitur simpliciter domi. Ab. hîc: ex quibus remanet ista materia restricta longè clariùs, quàm antea consuetum fuerit. ¶ In † gloss. si. ibi, quod in diem. §. j. No. istam gloss. secundum Imo. hîc, quæ uidetur uelle, quòd quando non fuit opposita compensatio ante sententiam, poterit opponi etiam post sententiam, quæ transiuit in rem iudicatam ad impediendum executionem sententiæ: quia cui datur actio, multo fortiùs exceptio, l. inuitus. §. cui damus. ff. de reg. iur. Et est casus de hoc in l. ij. C. de compens. Et rationem assignat ibi Bald. quia ille, qui compensat, uidetur exequi, cùm compensatio sit quædam solutio, l. si debitor. in fi. ibi, nihil interest, soluerit, an compensauerit. ff. qui pot. in pig. hab. & idem dicit Bald. in l. peremptorias. C. senten. rescin. non posse. Item, quia talis exceptio non est impugnatiua sententiæ, ideo potest opponi, ut per Angel. consil. xix. incip. Iudæi, &c. uisis dictis dubijs. Et dicit Bald. in l. filium. C. famil. ercis. quòd satis restituit, qui compensat. Et dicit Bald. in l. fi. C. de eden. quòd objiciens compensationem, non dicitur propriè excipere. Et secundum prædicta dicit hîc Imol. se iudicasse in facto, & etiam dixisse partem astringi posse ad respondendum positionibus factis super compensatione: quia si potest probare, potest etiam facere positiones, per not. in c. j. de confes. in vj. dixi suprà. in rub. de prob. Et si negetur positio, debet intra breue tempus probari: quia in executione sententiæ non admittuntur requirentia altiorem indaginem, ut per Barto. in l. facta. §. condemnationes. aliàs in l. si is, à quo. ff. ut in posses. lega. & maximè compensatio, quæ uult de facili posse liquidari, l. fi. C. de compen. Quòd autem actio competat, & remaneat salua, ut hîc in gloss. probatur in l. si cùm dos. in princip. ff. rerum amo. & in l. quod dicitur. la j. §. si dos data. ff. de impens. no. Pet. de Ancho. in c. j. in ult. col. de resti. spol. in vj. allegando Innoc. in c. fi. s̃. de resti. spo. Idem Arch. in c. Osius. circa fi. vj. q. iiij.

Finita est die XXII. *Februarij hæc decretalis.*

SVMMARIVM.

1 ✠ *Rescriptum non uitiatur propter defectum literæ, per quem sensus non mutatur.*

2 *Latinitas falsa an uitiet instrumentum.*

CAPITVLVM XI.

1 EXparte. ¶ Defectus † literæ, per quem sensus non mutatur, non uitiat rescriptum. H.D. Et sic secus, si mutatur. Quod no. ¶ Not. summarium, & ueciara generaliter in omni defectu, siue syllabæ, siue dictionis, dum modò sensus scribentis non mutetur: quia literæ sortiuntur effectum ex ipsa bulla, per cuius solennitatem, constito de consensu, tales defectus non sunt in consideratione. Vnde consuluit domi. Cardi. consil. xcv. inc. Nobilis & præstans amice. quòd non uitiantur literæ dicentes præsentibus & futuris temporibus duraturis: cùm deberet dicere, duraturas: quia per alia uerba constabat de sensu literarum: & sic procedit iste text. nedum si litera omittatur, sed etiam si una ponitur pro alia. Vnde restringitur c. ad audientiam. el j. suprà de rescrip. ut procedat, quando falsa Latinitas procedit ex alio defectu, quàm unius literæ: quia talis exiguus defectus potest contingere etiamsi sæpe inspiciatur unum rescriptum, nisi uariatio unius literæ induceret uariationem sensus, ut faciebat in c. inter dilectos. suprà eod. scilicet an esset Loitardus, an Lotardus: & subdit domi. Cardi. in eodem consil. quòd curia Romana hodie non admittit tales exceptiones, maximè Latinitatis: sed de rigore iuris, quòd plures in illo casu consulerent contrarium: ad quod euitandum suadet, ut reficiantur literæ: quod ultimum uerbum non refert domi. Abba. hîc, facta implicitè mentione de dicto consil. ¶ Sed tamen hanc declarationem expressè firmant hîc domi. Cardi. & domi. Abb. dantes etiam exemplum de literis, in quibus dicebatur, ecclesiam sancti Pancratij. & de illis, in quibus dicebatur, inducas incorporalem & deficiebat possessionem: ut hîc per eos post Innoc. reprobantes Host. hîc, qui distinxit inter literas gratiæ & iustitiæ: & cum eo transit hîc Ioan. Anto. Bald. domi. Anton. & Imola. sed opinionem Innoc. sequitur Archid. in c. Apostolicæ. xxxv. quæst. ix. & Domi. in c. in memoriam. xix. distinct. & pro ipso allegat domi. Abb. notata in c. cùm uenerabilis. infrà de relig. domi. & in l. j. & ij. ff. de his, quæ in test. delen. concludens, quòd d. c. ad audiẽtiam loquitur,

loquitur, quando cõtingit falsa Latinitas apparenter, non autem ex transcursu pennæ, seu mutatione unius
2 literæ loco alterius: quod faciliùs contingit. ¶ Et † ista habent locum etiam in instrumentis: imò falsa Latinitas non uitiat ipsa & eo casu, quo uitiarent rescriptum: quia non transeunt per tot manus, ut per Guil. de Cu. & Angel. in l. qui habebat. in princ. per illum text. ff. de manumis. testa. per Bald. in l. cùm ante. C. de dona. ante nup. & hîc per Specul. de rescript. præsent. §. primò igitur. uer. item quòd litera. per Bald. in l. j. C. de formulis. & in proœ. C. in fin. principij, per Bart. in l. demonstratio. in fin. in princ. ff. de condi. & demon. per Bald. in l. j. imperator. la j. in j. col. ff. de statu homi. & in l. cõtractus. uersic. quæro circa istam regulam. C. de fide instrum. & gloss. in uerb. si cognouisses. in c. & hæc diximus. xvj. q. vij. & gloss. & Bald. in d. c. ad audientiam. el j. ¶ Sed contra id, quod dicit hîc do. Card. se obtinuisse defectũ illius uerbi, Possessionem non uitiare, adduci potest, quod scribit Bart. in l. præses. C. de sentent. & Roma. in repet. l. j. ff. de re iud. & Bald. & Angel. in l. j. §. fin. ff. de hered. instit. ubi per multa dicunt, quòd dispositio l. Verbum, uolo. C. de fideicom. & d. §. fin. & l. Titia. §. qui Marco. ff. de annuis leg. cum simi. ubi dicitur, defectũ unius uerbi non uitiare ultimam uoluntatem, procedit fauore ultimæ uoluntatis, præsertim quia testatores affecti debilitate non semper proferunt omnia uerba. Sed in alijs materijs secus est, secundũ eos: nam dispositiones, quæ aliàs solenniter fiunt, nõ recipiunt subauditiones, sed truncatus sermo uitiat eas, per l. ij. C. de constit. pecu. Vnde dicunt, quòd si in sententia sunt omnia uerba excepto uerbo Condemnamus, erit nullam: nec subintelligitur: propter quod non uidetur dictum do. Card. procedere, nisi quando scriberetur in materia merè fauorabili, sicut dicitur de ultimis uoluntatibus. ¶ Nihilo minùs ubi ex alijs uerbis clarè constat de mente scribentis, uidetur in rescripto, quamuis odioso, posse subaudiri unum uerbum omissum, per rationes do. Card. hîc. Quibus non obstãt proximè adducta: quia non sunt uera, uel saltem absq; dubio: quoniam Bart. Raph. Cuma. & Paul. de Cast. in d. §. fin. & Nic. de Matarellis, Bald. & Paul. de Cast. in l. errore. C. de testa. tenent contrarium, quòd ualeat sententia carens uerbo Condemnamus, si per alia uerba comprehenditur, per id quod dicitur de ultima uoluntate: quod est ex duplici ratione, tum fauore testamenti, & ista cessat in sententia: tum propter reliqua uerba testamenti denotantia mentem testatoris: & ista ratio nõ cessat in casu nostro: ergo nec lex, ut in §. affinitatis. Instit. de nupt. & per glo. in uersic. malignantium. aliàs in uerb. periculosis. in c. cupientes. in princ. de elect. in vj. Et sicut potest sententia per impropriationem saluari, ut dixi s̃. c. proxi. super text. ita per subauditionem. ¶ De falsa autem Latinitate, an indistinctè uitiet, non est locus hîc, sed in d. c. ad audientiam. el j. ubi uide.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Vicarius perpetuus ordinari potest in ecclesia habente rectorẽ.*

2 *Vicarij perpetui sunt alij temporales.*

3 *Vicarius an possit dare uicarium.*

4 *Vicarius potest agere pro iuribus concernentibus suam uicariam absq; alio mandato.*

Hæc conclusio declaratur quatuor modis, ut num. 5. 6. 7. & uer. declara quartò.

8 *Vsufructuarius an debeat facere expensas necessarias in re, qua fruitur.*

9 *Debita hæreditatis quis soluere teneatur, hæres, an proprietarius.*

10 *Appellatus iussus à iudice ut sententiam exhibeat, & ipse negat sententiam latam, qualiter pronunciare debeat.*

11 *Appellatio si est interiecta à sententia, sufficit, quòd contineat tenorem sententiæ. num. 12. 13. 14.*

c. G. perpetuus.

CAPITVLVM XII.

C. Perpetuus. ¶ Licitè appellatur à iudice, q parti petenti non facit edi cõmunia instrumenta. H.D. ¶ Et de materia editionis dicunt Doct. hîc, ie oportunè dixisse in c. j. s̃. de proba. ideo ex toto omittũt: & ibi etiam alio anno dictum fuit per regulam cum fallentijs rememoratis dictis quibusdam Bald. & Imol. hîc. ¶ In text. ibi, perpetuus uicarius.
1 not. † quòd in ecclesia, quæ habeat rectorem, potest esse uicarius perpetuus: & de hoc loquitur c. primũ, secundum, & fin. s̃. de off. uic. & c. extirpandæ. §. qui uerò. j. de præben. & uide gloss. in cle. unica, in uer. sacerdotium. de off. uicarij. quæ dicit, quòd ius permittens dispensari cum obtinẽtibus ecclesias secundum formam c. cùm ex eod. de elect. in vj. habet locum in uicarijs perpetuis: & eam facit sing. do. Card. hîc, dicens per hoc haberi, q uicarij perpetui obtinent ecclesias, & per consequens possunt pro ipsis agere. Et quòd isti æquiparentur uero rectori, facit c. constitutus. & c. Michael. s̃. de fil. presby. & c. postulasti. s̃. de rescript. Vnde potest quis ordinari ad titulum uicariæ perpetuæ, secundum do. Card. in d. cle. unica, in viij. q. Et talibus debetur quarta Canonica, secundum do. Card. in cle. dudum. §. uerùm. in xxij. q. de sepul. & Pet. de Perusio. in iiij. c. Canonicæ parochialis. ad fin. ¶ Alij † sunt uicarij non perpetui, sed
2 temporales, ut substituti loco rectorum legitimè absentium: de quibus in c. peruenit. j. de appell. & in d. c. cùm ex eod. & in c. nemo deinceps. de elect. in vj. Et isti non sunt propriè uicarij, secundum Vinc. do. Anton. & do. Abb. hîc. Vnde appellatio uicariorum non intelligitur de talibus, sed de his, qui authoritate superioris ponuntur ut perpetui, iuxta d. §. qui uerò. & facit c. ad hæc. s̃. de offic. uic. Vnde uidetur, quòd appellatione uicarij non ueniat uicarius episcopi, cùm non sit perpetuus. Sed potest dici contrarium: quia tantum est, quod aliquid sit aptum esse perpetuum, quantum quod dicatur perpetuum, l. iuris peritos. in princip. & ibi Bartol. ff. de excusat. tut. & gloss. in uerbo, perpetuas. in fin. in c. fin. de rescript. in vj. & ibi Domi. & per do. Abb. in c. unico, j. de cogna. lega. & do. Card. in cle. j. in x. q. de elec. cum simi. Sed ubi poneretur expressè ad tempus, adhuc fortè idem ex alia ratione, scilicet propter communem usum loquendi: qui etiam in statutis præualet, ut per Bartol. & alios in rub. ff. de oper. no. nun. & dom. Anton. & do. Abb. in proœmio Decretal. dixi in capit. per tuas. s̃. de proba. ¶ Et in quantum dicit hîc domi. Anton.
3 quòd † uicarius non potest dare uicarium: adde, quod not. Bald. in c. fin. in j. colum. s̃. de offic. deleg. & in l. aliquando. ff. de offic. proconf. & leg. & gloss. in uerb. ipsius. & ibi Domi. & alios in c. Romana. de offic. uic. in sexto, & latè domi. Card. in cle. j. in xj. xiiij. & xix. q. de offi. uicar. & in cle. & si principalis. in ij. q. de rescript. & dom. Anton. in c. clericos. ubi est text. s̃. de offic. uic. Et dicitur, quòd absentaturus se ex magna causa non sæpe, & pro modico tempore, potest alium uicarium dare, ut per gloss. & Doct. in cle. j. in uer. uel loco aliorum. de regula. & Domi. post Ioan. An. in d. c. cùm ex eod. §. porrò. ¶ In gloss. j. ibi, sicut usufructuarius. Ista non est mala solutio, secundum Imol. hîc: imò talis uicarius perpetuus habet tantum ius, quantum emphyteuta, uel feudatarius: & isti omnes possunt conuenirj, ut not. in c. quoniam. allegato in gloss. Et similiter potuit iste uicarius agere propter utile ius, quod habet etiam sine mandato: nam censetur habere mandatum à prin-

cipali rectore, quatenus est sibi expediens pro iure suo consequendo, cùm & fructuarius censeatur habere mandatum à domino etiam deducendi ius proprietatis in iudicio, quatenus est sibi expediens pro iure suo cõsequendo, l.j. in fi. cum ibi notatis, ff. usufru. quemad. caueat. no. Bart. in l. quamuis. ff. de dam. infe. Nec sententia contra ipsum lata nocet domino, nisi sciat causam agi, & non contradicat, per not. in l. sæpe. ff. de re iudi.

¶ Et cp isti æquiparentur emphyteutæ, uide do. Card.
4 in cle. j. in princ. in j. opp. de off. uic. ¶ Ex † quibus nascitur conclusio, quam firmant hîc do. Card. do. Ant. & do. Abb. quòd uicarius potest agere pro iuribus cõcernentibus uicariam suam absq; alio mandato: quia habet titulum d. cle. unicæ, & d. §. qui uerò. Sicut Canonicus agit nomine præbendæ suæ, licet præbenda sit capituli, ut in c. iij. & ibi dixi, s̃. de proba. Et ideo per istum text. dicit Rota in antiquis, decisione cccxlv. incip. item not. quòd cùm uicarius. quòd talis uicarius habet fundatam intentionem suam pro decimis sibi ad sustentatio-
5 nem deputatis, & pro ipsis agere potest. ¶ Quam † conclusionem declara primò, nisi esset uicarius temporalis, & non perpetuus: quia sine mandato non potest agere: quia non habet titulum in ecclesia, uel administrationem, licet aliquid detur sibi pro sua sustentatione. Facit per locum à speciali, d. cle. unica. ut hîc per do.
6 Abb. ¶ Declara † secundò, nisi uelit agere, non pro iuribus uicariæ, sed pro alijs iuribus ecclesiæ, quæ remanserunt apud rectorem: quia in illis nullum titulum habet:
7 & ita procedit ista glos. ¶ Declara tertiò, nisi † rector ecclesiæ uellet sibi asistere in lite ratione præiudicij, qd̃ sibi ex cõtrario litis euentu irrogari posset: nam perditis bonis uicario deputatis habet de alijs prouidere iudex, c. de monachis. cum materia, j̃. de præben. facit l. à sententia. ff. de appell. secundum do. Abb. in c. ij. in fin. de procur. in vj. Si tamen ignoraret causam agi, acta sibi non obessent, ut s̃. post Imol. ¶ Declara quatò ampliando, ut etiam tales agendo pro iuribus suis præferantur uero rectori: quia satis dicũtur domini ratione utilis iuris, quod habent, ut singulariter per Imo.
in d. cle. unica, sicut de procuratore in rem suam dicit
text. & ibi Bart. in l. procuratore. ff. de procur. & Bart. in
8 l. iij. C. de noua. ¶ In † ea. gloss. ibi, ad refectionem. Hoc est uerum, secundum Imol. hîc, quando expensa est modica: sed si esset magna, non teneretur reficere suis expensis, ut l. hactenus. allegata in gloss. not. Bart. in l. cotem. §. qui maximos. ff. de publicanis. Si autem domus totaliter destrueretur, extinctus esset usus fructus, ut traditur in l. quid tamen. ff. qui. mo. usus fruc. amit. Et de materia per Bart. in l. quæro. per illum text. ff. de
9 usufruct. lega. ¶ Et † quis soluere debeat debita hæreditatis, an hæres, an usufructuarius, uide Bar. in l. fin. circa fin. ff. de usufruct. leg. & Paul. de Cast. in l. fin. §. sin autem æs alienum. per illum text. C. de iur. deli. & consilio ccclxxxv. ¶ Et an prædicta de refectione & impensa procedant in colono, uel inquilino, uide latè Bart. in l. pen. ff. de impens. & in l. prædia. §. pen. ff. de fund. instr. & Bart. ponentem de purgatione uiæ publicæ, in l. ædiles. ff. de uia publi. cum simi. Et uidetur in effectu, quòd non tenetur, nisi ad impensas momentaneas & modi-
10 cas, nisi aliud habeat consuetudo. ¶ Extra. † gloss. dicit hîc Innocent. quòd si appellatus iussus à iudice, ut exhibeat sentẽtiam, negat eam fuisse latam, iudex pronunciabit, quòd si qua sententia unquam apparuerit pro ipso in ea re lata, nullas uires habeat: argument. l. non alienum. ff. de interrog. actio. Et hoc dictum sequuntur latè omnes Doct. hîc, & sequitur Lap. alleg. x. in fin. & Bald. in repet. l. ij. in vj. char. ff. de iureiur. & in Repertorio Innocent. in uerbo, appellatio. in xxxvij. q. & Specul. de instrum. edi. §. nunc dicamus. uer. sed pone, coram iudice. & Ioan. An. & Domi. in c. Romana. §. si uerò. de appell. in vj. & Angel. consilio cxcij. circa fin. & Pet. de Anch. in c. j. de appell. in vj. & Bart. in l. j. §. edenda. ff. de eden. & in l. si appellationem. in fin. C. de appel. Et si diceretur, prout dicebat Feder. consilio ccij. incip. Audiui sæpe uos. quòd non uidetur iudex appellationis esse competens, nisi constet sibi de appellatione, & quòd appellans debet exprimere sententiam & iustificare appellationem, d. §. si uerò. quæ non uidentur fieri
11 posse non habita sententia: responde, secundum Bald. in l. ij. C. ut lit. pen. quòd † sufficit in appellatione ponere substantiam sententiæ, licet non ponatur tenor: alle. l. ij. & fin. C. de preci. impe. offe. ¶ Et istud uulgatum dictum Innocent. amplia primò non solùm, si appellatus dicit sententiam non fuisset latam, sed etiam, si fateretur eam latam: sed dicit se non habere. Ita dicit Bart. in l. ij. C. de eden. & alleg. Innocent. hîc, qui hoc non uidetur dicere secundũ Pau. de Cas. ibi. Sed mihi uidetur, quòd Inn. idem dicat in prin. Et pro hac ampliatione facit text. cum gloss. in l. sed & si per prætorem. §. sed si dum decreto. ff. ex quibus. cau. maio. & quod no. Lap. alle. lix. inci. Iudæi, &c. prælatus ecclesiæ. ubi dicit, quòd quando actor confitetur de debito confectum instrumentum, & iudex iubet, ut ipsum exhibeat: si non exhibet, potest iurisdictionem ei denegare & licentiare reũ. Ad idem, quod no. Bart. in l. Aristo. post princ. ff. de acquir. hær. ubi dicit, quòd iudex potest præcipere, quòd habens instrumẽtum de certa materia, utatur eo: aliàs non prosit sibi in posterum: & idem no. in c. cùm in tua. j̃. qui mat. acc. pos. & per Cy. & alios in l. si ea. C. qui accus. non pos. & Bart. & alios in l. si finita. §. si de uectigalibus. ff. de dam. infect. ¶ Amplia † secundo, etiã quando petens reductionem ad arbitrium boni uiri peteret
12 per aduersarium exhiberi laudum cõtra se latum: cùm ista sit species appellationis, l. nõ distinguemus. §. cùm quidam. ff. de arbitr. Ita ampliat Bart. in d. l. ij. C. ut lit. pend. ¶ Amplia tertiò, etiam quando iudicium processit sine aduersario, ut quia iudex ex officio processit per uiam inquisitionis: quia tunc, si iudex appellationis sentit pro appellante, pronũciabit: quòd si qua sententia apparuerit in tali forma, sit nulla. Si autem sentit contra appellantem, pronunciabit, quòd ualeat. Ita docet Bald. in d. l. ij. C. ut li. pen. dicens hoc purè colligi ex dicto Innocent. hîc. Bene facit, quod not. idem Bald. in l. nostram. in ult. col. C. de testa. ubi dicit, quòd si bannũ debet cancellari, & non reperitur, practica est, ut pronuncietur, quòd si aliquod bannum de tali homine reperietur, non habeat uires: & alleg. Innoc. hîc. ¶ Am-
13 plia † quartò in omnibus casibus, in quibus non dico, quòd negaretur, sed esset quis cõtumax in edendo, ubi tenetur: quia poterit iudex pronunciare, quòd editio habeatur pro facta, ac si probasset per omnia contra contumacẽ. Ita ampliat Pet. de Anch. in cle. j. §. cæterùm. in fin. de usur. dicens, uidendum esse Bar. in l. si priùs. ff. de no. ope. nun. & facit gloss. in c. cùm causam. in uerb. compellens. ff. de testi. & quod ibi dixi. ¶ Sed tamen istud dictum Innoc. limitatur primò, nisi appellatus diceret sententiam fuisse latam, sed quòd non recordatur qualiter: & iurat penes se eam nõ habere, nec dolo desijsse habere: quia non imponetur ei istud silentium, secundum Bald. in l. ij, qui ad ciuilia. in iij. col. C. de appel. per l. fin. C. de fid. instrum. ¶ Secundò limita, nisi quis probabiliter deceptus, falsum respondisset: quia succurritur sibi, satisfacto tamen aduersario de interesse suo. Ita dicit ipsemet Innoc. hîc, cùm quo alij transeunt,
14 per l. de ætate. §. ex causa. ff. de interro. act. ¶ Limita † tertiò, & fortiter, nisi appellans potuisset aliàs habere copiam sententiæ, & non curasset: quia fuisset in culpa, & sibi imputabitur: & stabit regula, Actore non probante reus absoluitur. Ita dicunt hîc Ioan. An. do. Card. do. Abb. & Imol. quia debet appellans ire cum instrumentis sententiæ, iuxta d. §. si uerò. Et ideo dicit hîc do. Card. se putare, quòd in omnibus exemplis similibus

similibus tunc demum competat remedium prædictũ, quando non subest alius modus habendi instrumentum, cùm sit remedium non ordinarium. ¶ Ex quibus uerbis infero, quòd oportebit appellantem probare se usum fuisse omni remedio ad cogendum notarium primi iudicis super editione, & non potuisse eam consequi: nec in hoc staretur soli assertioni suæ, cùm nõ præsumatur notarius denegasse, per c. quoniam. §. de proba. iuncto c. ad audientiam. j̃. de præscript. nec pars tenetur edere acta à se redempta, quandiu originalia extant, ut hîc per Imol.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Contrarietas sicut uitiat, ita & incertitudo.*
2 *Contrarietas literarum & signi notarij, quẽ recepit duo instrumenta, facit uacillare fidem utriusq;.*
3 *Contrarietas si est inter scripturam publicam & priuatã, uitiatur.*
4 *Scripturæ contrariæ ab eodem productæ fidem non faciunt in omnibus scripturis, quarum contrarietas præuideri potest.*
5 *Reus licet possit uti exceptionibus & allegationibus contrarijs, non tamen auditur uolens probare contraria circa idem.*
6 *Scriptura una sibijpsi contraria non ualet. & num. 7.*
8 *Scripturæ contrariæ quando producuntur à diuersis, in dubio fertur sententia absolutoria.*
9 *Contrarietas scripturarum tollenda est per aliquam interpretationem, aut commodam diuisionem sententiarum, locorum, & temporum. num. 10.*
11 *Producere in iudicio saccum instrumentorum, licitum est, nec erit probatio incerta.*
12 *Comparitio procuratoris dicẽtis, Compareo pro omnibus meis causis coram uobis pendentibus, ualet.*
13 *Protestatio talis, Produco in parte & partibus pro me facientibus, an ualeat.*

CAPITVLVM XIII.

Mputari. ¶ Scripturæ contrariæ ab eodem productæ fidem non faciunt. H.D. Et ideo dicit Spec. in isto tit. §. uidendum restat. circa princ. quòd habens producere instrumenta, debet ea accuratè perlegere. ¶ Et hanc decretalem expedies per declaratio-
1 nes, quarum prima sit hæc: Sicut † uitiat cõtrarietas, ita incertitudo. Vnde si dati sunt duo procuratores ab eadem persona per duo instrumenta diuisim, nec apparet, quod sit confectum priùs, nullum ex ipsis fidem facit, secundum gloss. in uer. nominatus. in c. si quis iusto. de elect. in vj. & Ioan. An. in Spec. de proc. §. ratione autem formæ. uer. item quòd licet plures. & Domi. in c. si duo. in princ. in iij. col. de proc. in vj. & Old. cons. j. in iij. col. & Rom. in singul. cclxj. incip. tu habes. & facit, quod not. Bart. in l. j. circa med. ff. de procu. allegando l. duo sunt Titij. ff. de test. tut. & hoc procedit, nisi in uno instrumento daretur minor potestas, quàm in alio, secũdum Bald. in l. falsus. in xiij. col. uer. scias etiam. C. de furt. per l. Sempronius Proculo. de leg. ij. nam in minori ambo concordant, l. diem. §. si plures. ff. de arbitr. ut ibi per eũ. Item procedit, nisi in aliquo illorum instrumentorum esset clausula de non per hoc reuocando aliquem aliũ suum procuratorem, secundum Ioan. An. in d. uer. item quòd licet plures. quem sequitur Domi. in d. c. si duo.
2 ¶ Secunda declaratio. Sicut † contrarietas contentorum in instrumentis uitiat, ita contrarietas identitatis instrumentorum: putà, si sub nomine eiusdem notarij producuntur duo instrumenta nullam cõformitatem literarum habentia, & in signo notarij diuersa: nam ista dissimilitudo tollit fidem utriusque, secundum Bald. & Sali. in l. scripturæ. in ult. col. C. de fin. instru. ¶ Tertia
3 declaratio. Etiamsi † esset contrarietas inter scripturas priuatas, & unam publicam & aliam priuatam, habet locum iste text. secundum Ioan. An. & alios hîc contra gl. in l. scripturas. C. qui po. in pig. hab. quæ dixit, standum publicæ scripturæ: nam text. hîc, & in d. l. scripturę. utuntur hoc uerbo Scripturæ: quod uerificatur in omnibus prædictis: & idem Sali. in d. l. scripturæ. ¶ Quar-
4 ta declaratio. In † omnibus scripturis, quarum contrarietas præuideri potest, habet locum iste text. Ita dicit Bald. hîc. Vnde etiam in testibus contrarijs aliquando potest habere locum: putà, quando actor fecit capitula sibijpsis contraria, secundum ipsum dicentem glos. hîc procedere, quando testes primo motu deponunt contraria. Ex qua declaratione sequitur, quòd iste tex. procedit in producente attestationes alias publicatas contrarias: quia potuit præuidere: quod not. & facit præcedens declaratio notando uerbũ Scripturas. ¶ Quin-
5 ta declaratio. Quamuis † reo liceat uti exceptionibus & allegationibus contrarijs, regula, nullus pluribus. de reg. iur. in vj. tamen in eo procedit hæc decret. quia non auditur uolens probare cõtraria circa idem, secundum omnes hîc contra Goffr. & Hostien. & idem Bald. & Salic. in d. l. scripturæ. ad fin. quod limitat do. Card. nisi in eodem instanti uellet producere contrarias scripturas conditionales: putà, unam ut probet se nõ obligatum: & in quantum esset, producit aliam, per quam dicit se fuisse absolutum per acceptilationem. Allegat not. per Dy. in d. regula, nullus. & Bald. in l. j. C. de fur. &
6 idem sentit Imol. hîc. ¶ Sexta declaratio. Etiamsi † esset una tantùm scriptura sibijpsi contraria, habet locũ iste text. secundum Bart. & Bald. in d. l. scripturæ. & Doc. hîc: nam licet iste tex. loquatur de pluribus, tamen eius ratio, quòd potuit præuidere, habet locum etiã in una: & facit c. inter dilectos. s̃. eo. ubi reprobatur instrumentum, quod dicebatur confirmatorium & noui iuris cõcessorium: quia respectu eiusdem rei repugnabat.
7 ¶ Septima & ultima declaratio. Etiamsi † quis uellet reuocare talem productionem, quasi erroneam, nõ potest: quia imputatur sibi, cùm potuerit præuidere, & est acquisitum ius aduersario, cui præiudicaretur, ut latè per Specul. & Ioan. And. de instrum. edict. §. uidendum. uersi. quid si aliquid. & do. Anton. hîc, & Imol. s̃. c. prox. & Innocent. in c. cùm olim. j̃. de censi. & ibi do. Anton. in ult. col. licet aliud sentiat Bald. in l. alia. in j. col. C. de ijs, qui. ut in dig. & in c. præsentium. in ij. col. s̃. de testi. Est uerum, quòd ubi quis produxit unum instrumentum tantùm, & non uult directè ipsum improbare, sed per aliud ostendere primum malè productum, potest, ut per do. Anton. in d. c. cùm olim. & Bal. in d. l. alia. & do. Anton. in c. fin. in penult. charta, s̃. de confes. ubi etiam dicit, quòd post productionem instrumẽti potest quis dare intellectum dubiæ confessioni resultanti ex productione, per c. cùm dilecti. j̃. de accus. Directè autem reprobare non posset: quia uidetur confessus, quæ sunt in instrumento, secundum Innocent. in c. cùm uenerabilis. j̃. de except. & confessio scripta non reuocatur, ut per do. Abb. post alios in c. fin. ad fin. s̃. de confes. nisi pars aduersa impugnasset talem productionẽ, per id, quod singulariter not. Innocent. in c. mulieri. j̃. de iureiuran. cum concor. quas ibi dicam: & in specie hoc not. Bald. in d. c. fin. in vij. col. uer. quæro, produxi. ¶ Mo-
8 dò istam decretalem limita primò, nisi † scripturæ contrariæ producantur à diuersis personis: quia tunc non procedit simpliciter dispositio huius capit. sed cæteris paribus fertur absolutoria, quòd habens probare non probauerit, cùm inuicem se elidant probationes, ut latè per Specul. in isto titul. §. postremo, uersic. sed pone, produco. & Bart. & Bald. & Salic. in d. l. scripturæ. & do. Anton. & do. Abb. hîc. Est autem dictum, cæteris paribus:

c. imputari.

paribus: quia si una esset scriptura priuata, alia esset publica, præferretur publica, per d. l. scripturas. C. qui potio. & l. optimam. C. de contrah. stipu. secundum prædictos, nisi illa priuata pluribus testibus coadiuuaretur, secundum Sali. in d. l. scripturæ. in pen. col. Item ubi ex una parte cõcurrerent aliqui casus fauorabiles, de quibus in c. fin. ī. de re iudi. non dicerentur omnia paria, & pro illa parte iudicabitur. Item si possent scripturæ aliquo modo concordari, ut etiam in sequenti limitatione: & de alijs etiam aliquid per Bart. in l. Sempronius Proculo. de leg. ij. & Bald. in l. imperator. la j. ff. de statuho. & Bald. & Imo. in l. cùm proponeretur. de leg. ij. & in l. à iudice. & in l. iudices. C. de iudi. & in l. fin. C. commi-
9 nationes, epistolas. ¶ Limita secundò, nisi † contrarietas scripturarum posset tolli per aliquam diuisionẽ, uel sanam considerationem: putà, per distinctionẽ temporum & locorum: quia tunc utrique scripturæ creditur in suo casu & tempore, secundum Bald. in l. in exercendis. in iiij. col. C. de fin. instrum. Alleg. l. item uidendum. & l. illud. ff. de peti. here. & quædam alia: & sequitur Sal. in d. l. scripturæ. in ult. col. pro quibus est text. not. in c. inter dilectos. ad fin. ibi, eo modo, quo magis. s̄. eo. per quem notant ibi Doct. quòd instrumentum habens in se repugnantiam in uerbis sub diuisione, ad cõcordantiam reducitur: & not. Bart. in l. fin. §. idem quæsijt. ff. de condi. inde. & do. Anton. in c. cùm tu. in vj. col. s̄. de testi. per d. c. inter. facit c. periculosè. de pœni. distinct. j. & c. cùm dilectus. cum gloss. in uer. iuri communi. s̄. de consue. Et hoc siue ab uno, siue à diuersis producantur, ut
10 per do. Anton. in d. c. cùm tut. Et hæc not. ¶ Limita † tertiò, nisi producẽs scripturas contrarias esset mulier, uel rusticus, & non potuerit consulere peritiores: quia parcitur eorum simplicitati, secundum Bald. in d. l. scripturæ. uersus fin. arg. l. cùm de indebito. circa medium, ff. de proba. Per quam l. dicit Bald. idem de rustico non reuocante confessionem aduocati, in c. fin. in vij. col. s̄. de confess. & similem dixit Bald. per illam l. j. c. proxi. in ij. col. Sed quia difficile esset probare, quòd non potuit consulere peritiores, præcipuè in hoc casu, in quo accessit ad iudicium plenum peritis, ideo fortè melius dicit Sal. in d. l. scripturæ. tenens contra hanc limitationem. Et generaliter, quando rusticitati parcatur, uide etiam per gloss. & Bart. in l. j. C. de interdict. matri. & gloss. in l. athletæ. §. fin. ff. de excus. tut. & do. Anton. & Imol. in c. ij. de constit. cum multis alijs. ¶ Limita quartò & ultimò, nisi contrarietas notata in unica scriptura esset inter millesimum & indictionem: quia talis nõ nocet, sed præsumitur error in indictione, tanquam minùs nota, secundum Sal. in d. l. scripturæ. in ult. col. Alleg. Dy. & Ioan. An. in data Sexti: & facit, quod not. Bart. in l. si librarius. ff. de reg. iur. & quod dixi s̄. eod. inter dilectos. & in c. ex literis. s̄. eod. Ex quibus idem uidetur generaliùs dici posse in omni contrarietate procedente ab errore tolerabili. ¶ Vltimò dicit hîc do. Anton. & sequitur hîc do. Abb. in lectura antiqua, & Imol. s̄. c. proxi.
11 quòd † licitum est producere in iudicio saccum instrumentorum, ut latè notauit Ioan. An. post Specul. in isto tit. §. uidendum. uer. item not. exhibens. Et non dicitur probatio incerta, ex quo est restricta ad contenta in sacco, iuxta l. pen. C. de sent. quæ sine cer. quan. facit, quod not. Bart. in l. accepimus. ff. de autho. tut. & in l. si finita.
12 §. Iulianus. ff. de dam. infec. dicens, ualere † comparitionem procuratoris dicentis, Compareo generaliter pro omnibus meis causis coram uobis pendentibus. Ad idem, quod dicebat Bart. de reproductione omnium scripturarum coram nouo iudice, in l. ij. C. de eden.
¶ Et subdunt prædicti, quòd si talis producens dicat se producere solùm facientia ad causam, admittitur talis protestatio, si eam excusat iusta causa, putà difficultas in eis præuidendis ob termini angustiam, & loci distantiam: aliàs talis protestatio non ualeret, quin in aliquo ex illis instrumentis posset alius se fundare. Quæ dicta
13 pendent ab alia quæstione: ¶ Vtrùm ualeat † protestatio, Produco in parte & partibus pro me faciẽtibus. Quam quia Doct. hîc non examinant, ideo de ipsa dic, ut per Rotam in formis, decisio. cclxxxij. incipiente, Licet quis producat. per do. Anton. in c. cùm uenerabilis. ī. de except. & in c. cùm olim. ī. de censi. per Bal. in c. præsentium. in ij. col. s̄. de testi. per Bald. & Paul. de Cast. in l. j. C. ut quæ desunt aduoc. per Iacob. But. in l. nimis graue. C. de testibus. per Bald. in c. cùm dilectus. in ult. col. s̄. de consue. & in l. unica, in v. col. C. de confes. per Imol. in c. cùm uenerabilis. ī. de except. Et communis opi. est illa, quam ponit Imol. s̄. c. prox. quòd protestatio iuuet producentem instrumentum etiam proprium in certis capitulis omnino separatis. Et ita sentit Bar. in l. Publia. §. fin. ff. depositi. remittendo ad dicta sua in l. Aurelius. §. idem quæsijt. ff. de lib. leg.

Die xxvij, Februarij, Mccccl xxij.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Cautio sine causa est omnino inefficax. & num. 2. 3.*
4 *Cautio sine causa est inefficax, nisi quis diceret, Promitto tibi donare decem: nam tunc liberalitas donatoris est causa promissionis.*
5 *Donatio quando colligitur ex coniecturis.*
6 *Cautio sine causa non uitiatur, quando quis promisit dare alicui pio loco: uidetur enim se obligasse fauore pij loci.*
7 *Item fallit in confessione liberatoria.*
8 *Item in reali: nam si confiteor rem meam esse tuam, non adiecta causa, præiudico mihi confitendo.*
9 *Confessio facta in ultima uoluntate etiam sine causa, ualet.*
10 *Confessio facta in iudicio sine causa, an ualeat: & num. 11. & 12.*
13 *De confessione scripta habente causam coniecturalem, quid iuris? Confessionis non scriptæ probanda est ueritas.*
14 *Confessio facta sine causa, & geminata, an ualeat.*
15 *Confessio facta in instrumento guarentigiato, ualet etiam sine causa.*
16 *Idem in stipulatione conditionali: quia talis ualet facta sine causa.*
17 *Confessio facta sine causa ualet, si stipulationem præcesserit aliqua causa, ad quam possit stipulatio referri. & num. 18. 19. 20. 21.*
22 *Confessio facta etiam cum causa absente parte non probat. num. 23.*
24 *Confessio facta in ultima uoluntate, an & quando noceat.*
25 *Confessio facta absente parte extra iudicium, regulariter non ualet. Fallit, nisi confessio talis sit iurata. & numero 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39.*
40 *Geminatio uerborum quid operetur. num. 41. 42. 43. 44.*
45 *Confessus se pecuniam mutuam recepisse, potest nihilo minùs intra biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ. & num. 46. 47. 48. 49. 50. 51.*
52 *Exceptio non nu. pecu. non habet locum, quando ex tenore instrumenti constaret de actuali numeratione, & recipiens non simpliciter confiteretur, sed notarius hoc assereret.*
53 *Exceptio non numeratæ pecuniæ potest opponi, si ex priuata scriptura non constet de uera numeratione.*
54 *Exceptio non numeratæ pecuniæ cessat in confessione facta in extremis.*
55 *Exceptio nõ nu. pec. non potest opponi, si in loco sit statutum, quòd non possit opponi exceptio non nu. pec. intra biennium.*
56 *Exceptio non nu. pec. an cesset in confessione geminata. Exceptio non nu. pec. cesset, quando ex interuallo præteritæ confessionis confitens soluit partem debiti. Post nu. 56. uer. fallit sextò. Exceptio non nu. pec. cessat in confessione debiti facta ex aliqua causa, putà uenditionis, uel similis. Post num. 56. uer. fallit septimò.*
57 *Exceptio non nu. pecu. non potest opponi post biennium.*
58 *Ecclesia potest leges accipere pro se, & recusare contra se.*

59 Exceptio

59 *Exceptio non nu. pecu. an competat clerico in patrimonialibus post biennium.*
60 *Exceptio non nu. pec. non competit post biennium, si debitor ualt probare pecuniam non fuisse numeratam.*
61 *Fallit hæc regula de æquitate Canonica.*
62 *Item in foro conscientiæ.*
63 *Item fallit in confessione mutui facta, de qua constat per testes, & non per scripturam: quia potest opponi etiam post biennium. Adde num. 64.*
65 *Item fallit, quando debitor molestatus post biennium à creditore, implorat officium iudicis: nam succurreretur eidem.*
66 *Item fallit, si constat creditorem confessum fuisse non numerasse pecuniam: nam hoc dicto non obstat confitenti lapsus biennij.*
67 *Instrumentum qualiter probatur esse simulatum. Vide hic remissiuè.*
68 *Venditio simulata qualiter probetur.*
69 *Notarius si hodie conficit instrumentum mutui, & asserit, quòd heri fuit numerata pecunia, an probet.*
70 *Dicens contractum à seipso celebratum, esse fictum, an sit audiendus.*
71 *Maritus si constante matrimonio confiteatur se dotem recepisse, quam non recepit, non præsumitur confiteri animo donandi. nu. 72. & 73.*
74 *Maritus confitens dotem sibi numeratam, non sibi præiudicat, quando eam non recepit. Fallit, nisi coniuges inter quos sit talis confessio, sint inæquales genere, uel aliter.*
75 *Fallit etiam, nisi simplex confessio fieret in ultima uoluntate.*
76 *Maritus confitens in ultima uoluntate sibi dotem numeratam, si superuixerit, an possit confessionem reuocare.*
77 *Maritus confitendo dotem sibi fuisse numeratã, sibi præiudicat, quando euidenter constat, quòd confessus est animo donandi.*
78 *Maritus cõfitens dotem sibi fuisse numeratam, quam non recepit, potest intra decem annos opponere exceptionem non numeratæ dotis.*
79 *Fallit hæc conclusio aliquot casibus. Vt num. hoc & aliquot sequentibus.*
80 *Exceptio non numeratæ dotis non potest opponi, quando statutum loci disponit, quòd instrumenta confessionis dotis habeant uim rei iudicatæ.*
81 *Exceptio non numeratæ dotis non competit marito, si confessio eius sit per coniecturas confirmata.*
82 *Exceptio non numeratæ dotis non competit marito, quando confessionem suam de accepta dote præcessit instrumentum dotale, uel alia legitima probatio.*
83 *Exceptio non nu. pec. non competit marito, quando post confessionem receptæ dotis interuenit aliud, scilicet quòd tertius promisit istam dotem, & eius promissionem maritus acceptauit.*
84 *Item si interuenit iuramentum.*
85 *Agens ex causa mutui si non probat de numeratione, sed de confessione recepti mutui, an obtinere debeat.*
86 *Actio an oriatur contra dominum, qui constituit procuratorem ad accipiendum mutuum, si de mutuo constat per cõfessionem procuratoris. Adde ad hoc num. 87.*
88 *Confessio procuratoris habentis speciale mandatum, præiudicat domino.*
89 *Creditor si confiteatur fideiussori se recepisse pecuniam, pro qua fideiussit, an fideiussor possit agere contra debitorem principalem non aliter edocto de numeratione.*

CAPITVLVM XIIII.

I cautio. ¶ Si in instrumento debiti exprimatur causa, cõdemnabitur debitor, nisi probet indebitũ: sed si non exprimat, necesse est, ut creditor
1 probet debitum. ¶ Not. regulam, quòd † cautio omnino nuda est inefficax de iure Canonico: & idem de iure ciuili, per l. cùm de indebito. in fin. ff. de proba. & ex quo not. limitationem ad c. j. s̄. de pact. & c. iuramenti. xxij. q. v. ut pactum nudum obliget, scilicet quando exprimitur causa: aliàs præsumitur per errorem promissse; & sic non potest allegari consensus naturalis, cùm nihil sit tam contrarium consensui, quàm error, xxix. q. j. §. j. l. si quis per errorem. ff. de iurisd. om. iud. secundum
2 do. Abb. hîc. ¶ Et ampliatur primò dicta regula, ut † procedat non solùm, si sit confessio, uel promissio simplex redacta in publico instrumento, sed etiam si esset per simplicem confessionem, uel scripturam priuatam, ut hîc per do. Ant. Imol. & do. Abb. post gloss. in d. l. cùm de indebito. & respondent ad rationes Hostien. tenentis hîc contrarium, ut hîc per eos; tamen ad alium finẽ, an obligatio sit scripta, uel non: quia si est scripta, & habeat causam, non probatur contra illã causam, nisi per aliud instrumentum, d. l. cùm de indebito. in fi. Et hoc, quando scriptura fuit de substantia ex pacto, ut in casu l. contractus. C. de fid. instrum. aliàs etiam per testes cõtra instrumentum probari poterit, per istum text. in fin. non exigentem scripturam, ut est de mente Bart. in l. generaliter. C. de non nu. pec. secundum do. Abb. hîc.
3 ¶ Ampliatur secundò non solùm, quãdo est nuda promissio, sed etiã si interuenisset stipulatio: uidelicet, promittis, promitto: quia si non expressa est causa, non oritur obligatio, ut solenniter per Ioan. An. in Spe. de confes. §. nunc uidendum. uer. sed quæ est ratio. & ultra omnes amplissimè per Roma. in l. generaliter. ff. de uerb. obl. cum pluribus cõcor. allegatis per eum: & idem do. Ant. do. Abb. & Imol. hîc, nec; præsumitur donatio, secundum prædictos hîc: & Bald. in l. generaliter. in vj. q. C. de non nu. pecu. & gloss. in l. nunquam nuda. ff. de acqui. rer. do. & in l. j. in fin. ff. de interro. act. & in l. j. ff. de pollici. in l. ij. §. circa. ff. de doli except. Et est opinio communis, de qua disputatur per Roma. in d. l. generaliter. & Imol. in l. à Titio. ff. de uerb. oblig. Et declara ex statim dicendis. ¶ Regula autem istius decretalis fallit pri-
4 mò, nisi † quis diceret, promitto tibi donare x. nam tunc liberalitas donandi est causa promissionis, c. j. ī. de dona. secundum do. Abb. hîc: cui adde, quòd si per uiam stipulationis aliquid promittitur, & utraq; pars scit nullam causam subesse, ualet actus, & præsumitur donatio, secundum Imol. hîc, & in d. l. à Titio. & gloss. in l. qui cum alio. in glos. mag. ff. de reg. iur. & in l. ij. §. j. & in l. hactenus. §. fin. ff. de const. pec. & probatur in l. Campanus. ff. de ope. lib. & in l. j. & in l. si is, qui perpetua. ff. de condit. inde. & l. cuius per errorem. ff. de reg. iur. iuncta l. final. C. ad l. Falc. ubi solutio & promissio à pari procedunt. Si autem stipulator putaret causam subesse, & promissor sciret non subesse, ad hoc ut ex promissione scienter facta agi posset, tanquam facta ex causa donationis, necesse est, quòd stipulator postea certificatus, quòd nulla suberat causa, ratificet promissionem, per l. si ego. ff. si cert. pet. Donatio enim non potest censeri facta non consentienti, l. absenti. ff. de dona. & in proposito not. Bartol. in l. j. eod. titul. & Bald. in l. falsus. uer. quartò quæritur, nunquid solutum. C. de furt. ¶ Cognosceretur † etiam
5 donatio ex coniecturis non expresso hoc uerbo Dono, putà si diceretur, Tolle hanc pecuniam, & recipiens esset pauper, uel coniuncta persona: uel est aliquid modicum, uel præcesserunt merita recipientis, secundum Bart. latè in l. cùm quid. ff. si cert. pet. & gloss. in l. si ego. ff. ad Velleian. & in l. si filij. C. de dona. inter uir. & uxo. & in l. uxori. §. fi. de leg. iij. & per do. Abb. & Ioan. de Ana. in c. & si quæstiones. ī. de iymo. & Bald. in l. ij. in j. q. C. de iure dot. & in l. etiam. C. de fideicommis. Et pro coniectura cõsanguinitatis uide Bal. in l. j. C. ad Velleia.

c. si cautio.

Et idem,

Et idem, ſi diceret, Concedo tibi hanc rem: quia etiam nulla expreſſa cauſa præſumitur donatio, ſecundum Bart. in d. l. uxori. §. fin. per illum text. cum gloſſ. & Bald. in l. cùm uirum. C. de fideicommiſ. & do. Abb. latè in c. cùm uenerabilis. ī. de except. niſi alia coniectura aliud ſuaderet, ut ſi petenti equum commodato dico, Concedo tibi ipſum, ut ibi per ipſum. Item ſi pecunia daretur ſimpliciter ad refectionem domus, quam quis aliàs nō fuiſſet refecturus, præſumitur donatio, ſecundum Pau. de Caſt. in d. l. cùm quid. per text. not. in l. ſed ſi mors. §. fin. ff. de dona. inter uir. & uxor. ¶ Conſtantibus autem talibus coniecturis per illa uerba, Tolle, &c. nunquam præſumitur donatio, ut per Bart. & omnes alios in d. l. cùm quid. & do. Ant. hîc, etiamſi diceretur Do tibi: quia licet Dare importet dominiū tradere, §. licitaq; Inſtit. de act. tamen intelligitur cauſa cōcurrente, ſecundum Imol. in l. ſi fundum certo die. ff. de uer. obl. Et de præſumenda & non præſumenda donatione uide etiā not. per Bart. in l. j. §. nec caſtrenſe. ff. de collat. bono. per Bart. & Bald. in l. filiq. C. famil. erciſc. & Bald. in l. ſi donationi. in fin. C. de colla. & Pet. de Ancha. conſil. xix. cum ſimilibus. ¶ Si autem non eſt donatio, quia dicitur Tolle, &c. an ſit mutuum, uel depoſitum, uariant Legiſtæ in d. l. cùm quid. & unus non dicit, prout alius. Ponit etiam Cy. & Bal. in l. incendium. C. ſi cer. pet. & Ioan. de Ana. in d. c. & ſi quæſtiones. & do. Ant. hîc, qui etiam non pertinenter reaſſumit alia dicta Bartol. in d. l. cùm quid. maximè dum dicit, quòd non ſufficit libellum præſumptiuè concludere, niſi præſumptio allegetur, quando ſurgit ex facto libellantis: in quo uide, quod not. do. Abb. in c. afferte. ī. tit. j. & ibi aptiùs dicetur.

6 ¶ Fallit ſecundò regula huius text. ubi † quis promiſit dare alicui loco pio: nam uidetur ſe obligaſſe fauore piæ cauſæ: non enim præſumitur ibi error, ſecundū do. Abb. hîc, arg. c. fin. ī. de ſucceſ. ab inteſt. non diſtinguendo, an fiat hoc in ultima uoluntate, uel non, prout hîc facit do. Ant. quia aliàs non eſſet aliquid ſpeciale in pia cauſa, per id, quod dicetur in v. fallentia. Et pro his faciunt notata per Roma. in repet. authen. ſimiliter. C. ad leg. Fal. in ſpecialibus circa contractus: ubi tamen iſtud non reperies: & facit c. ſunt, qui opes. xvij. q. iiij. ubi obligatio cōtracta cum pio loco nō regulatur, prout aliæ: quia non uitiatur calore iracundiæ, ſicut de alijs dicitur in l. quicquid calore. ff. de reg. iuris. ¶ Fallit tertio in confeſsione [a] liberatoria: quia † illa ualet ſine cauſæ adiectione, l. tale pactum. in princ. & ibi gloſſ. & Bart. ff. de pact. & firmant hîc Bald. do. Ant. Imol. & do. Abb. & Spec. in tit. de confeſ. §. nunc uidendū. uerſic. hoc autem certum eſt. & Bald. in conclu. Spec. in tit. de confeſ. & in c. ij. §. eodem. facit gloſſ. in l. inter chartulas. C. de conuenien. fiſci debi. lib. x. quam allegaui in c. ij. uer. fallit primò. §. eod. & ita etiam not. Feder. conſil. cxxviij. incip. creditor præſente. dicēs, quòd imò plus dicit gloſſ. in l. non ſolùm. ff. de liber. lega. quòd confeſsio emiſſa ad liberandum prodeſt abſenti, & parat contra emittentem doli exceptionem: ſed dicit, quòd audiretur uolens probare, quòd per locum ita dixit, ſed in dubio præſumitur diſpoſitiuè dixiſſe, ſecundum eum. ¶ Fallit quartò in realibus quia † ſi rem meam confiteor tuam, non adiecta cauſa, præiudicat mihi confeſsio: quia ex hoc ſurgit habitus pro derelicto, ff. pro derelicto. per tot. & l. ſi quis ui. §. differentia. ff. de acqui. poſſeſ. & de hoc per Cy. in d. l. generaliter. & in Speculi. de confeſ. §. nunc uidendum. uerſic. in ſumma. & uerſic. quid ſi confiteor rem meam. & ita tranſeunt do. Anton. & do. Abb. hîc: ſed Specul. in locis per eos allegatis, & Imol. hîc, tenent contrarium: ideo uide, quod repetam de hoc ī. ſuper gloſſ. in una fal. ad illud, quòd confeſsio abſente parte non nocet.

9 ¶ Fallit quintò in ultima uoluntate. nam † tunc confeſsio ſine cauſa ualet, quia inducit ſaltem legatum, l. Lucius. §. quiſquis. de leg. ij. & l. j. & ij. C. de fal. cau. adiecta leg. Et hoc ampliant do. Anton. & do. Abb. hîc, qualitercunq; proferatur ab exiſtente in extremis: ſufficit enim in talibus uoluntas qualitercunque patefacta: argum. c. cùm tibi. cum gloſſ. ī. de teſtam. Et idem tenet do. Flor. in l. cùm de ætate. ff. de prob. Et generaliter de confeſsione facta in extremis, uide omnes in c. fin. ī. de ſucceſ. ab inteſt. & aliquid dicetur ī. ſuper gloſſa. Sed dicit hîc Imol. quòd talis confeſsio non probat, niſi eſſet iurata, per l. cùm quis decedens. §. codicillis. de leg. iij. & l. rationes. & authent. ibi poſita, C. de proba. & l. Aurelius. §. penul. & fin. ff. de liber. leg. uel niſi eſſet in præſentia partis, ut l. j. C. de falſa cauſa ad leg. Sed ubi fit in abſentia, & non iuratur, illa non probat debitum, ſed habet uim legati, ut patet in dictis iuribus, & in d. c. cùm dilectus. ſecundum ipſum: neq; aliud ſenſerunt Doct. hîc. ¶ Fallit ſextò † in confeſsione facta in iudicio: illa enim præſumitur deliberatè facta, & in iudicio quaſi contrahitur, l. iij. §. idem ſcribit. ff. de peculio. Ideo non exigitur cauſa ad ſui ualiditatem, ſecundum do. Ant. do. Abb. & Imol. hîc ita dicentes ſentire gloſſ. in c. ij. in fin. ſ. de confeſ. & in l. certum. ff. eod. & Cy. in d. l. generaliter. Ita etiam firmat Bald. in l. ſicut. per illum text. C. de repud. hæred. & do. Ant. & do. Abb. in d. c. fin. & Roma. in l. nuda. in j. col. ff. de dona. & gloſſ. in l. j. §. fin. in uerbo, iudicem. in fin. ff. de interrog. act. & Dynus in regula, quod ſemel. & Bald. in Specul. tit. de confeſ. Et idem de confeſsione emanante coram arbitro, dixit gloſſ. in d. §. fin. in uerbo, iudicem. ¶ Sed contra iſtam fallentiam eſt deciſio Ioan. An. in Specul. in d. §. nunc uidendum. in additione incipiente, Rofredus. ubi ſ. ubi refert & ſequitur Rofredum tenentem, quòd confeſsio ſine cauſa non noceat in iudicio. Et pro hoc facit: quia non reperitur iure cautum. Nec obſtat ratio, quòd præſumatur fieri deliberatè in iudicio: quia non eſt uerum. Et per hoc adduco, quæ habentur per gloſſ. in c. ex literis. in uerbo, admonita. in fine, ī. de diuor. per Bald. in l. ſi quis. C. de except. & in l. cùm precum. C. de liber. cau. & in l. unica, C. de confeſ. & per Archid. & Domi. in c. fin. de iureiuran. in vj. cum ſimilibus. In quibus in confeſsione iudiciali fit differentia inter confeſsionem factam deliberatè, & non factam deliberatè, ut prima non poſſet reuocari, ſecunda ſic. Per quod apparet non eſſe uerum, quòd confeſsio in iudicio dicatur deliberata: putà, quia ita inconſideratè reſpondit. Item ſequeretur, quòd † confeſsio ſine cauſa ſcripta ualeret, quia illa cenſeretur deliberata: & ſi fit in iudicio, non poteſt reuocari, ut per Doct. in c. fin. ſ. de confeſ. quod eſſet contra iſtum textum. Non obſt. quòd in iudicijs quaſi contrahatur: quia non debet plus operari ille quaſi contractus, quàm uerus: ſed uerus ſine cauſa non operatur, ut hîc: ergo nec fictus. Tamen non recedo à communi opinione propter authoritatem Doctorum. ¶ Fallit ſeptimò, quo † ad ſemiplenam probationem: quia ſi aliqua cauſa allegatur per agentem, probat ſemiplenè, ſecundum Speculi. in tit. de confeſsis. §. nunc uidendum. uerſic. ſed nunquid ſemiplenam. & do. Anton. Imol. & do. Abb. hîc: & gloſſ. in l. cùm de indebito. §. fin. in uerbo, ſtati. ff. de probationibus & Roma. in d. l. nuda ratio. & in l. admonendi. ff. de iureiuran. & Matthæum notabili xiiij. dicentem eſſe gloſſam in dicta l. inter chartulas. C. de conuen. fiſci debit.

a In confeſsione] Adde, quòd hoc uerum eſt, quando confeſsio fit ab eo, qui iure proprio ſuo facit: ſecus, ſi nomine alieno, ut in procuratore & adminiſtratore: quia eorū confeſsio ad liberādū ſine cauſa non ualet, l. nō abſtulit. C. de nouat. Adde, quòd ſi principalis, & q̄ proprio ſuo iure facit, ſi dicit, Confiteor te non debere, dicitur pactū. Ita Bar. in l. idem in duobus. ff. de pactis. Limita tamen, ut per Bart. & alios in l. tres fratres. ff. de pactis.

lib. x. & in l. iij. §. eiuſdē. in uerbo, ſpecies. ff. de teſtib. & tex. in l. inſtrumenta. C. de proba. Sed contrarium, & fortè meliùs tenet Floria. in l. in bonæfidei. C. de rebus creditis. quia non debet plus operari uox mortua, quàm uiua confeſsio ſine cauſa, quæ nō probat, ut hîc: tamen communis opinio præualeret. ¶ Fallit octauò, 13 niſi † confeſsio ſcripta haberet cauſam coniecturalem: ſed ſi non eſſet ſcripta, oporteret, quòd probaretur uera ſecundum Bald. ſolenniter in rubric. C. de fide inſtrument. uerſic. ſed quæro, ſi in libro. quod dicit notandum: & facit, quod not. Ioan. And. in Spec. ſuper rubrica, de depoſito. quem ſequūtur do. Ant. & do. Abbhîc, ubi dixit, q̄ ſi in libro nummularij reperiē ſcriptū, debeo Titio centū, nec exprimiē cauſa, non intelligitur depoſitum, uel alia cauſa: & ita dicit diſputaſſe quendam antiquum: quod limitat, niſi ex præcedentibus 21 præſumatur cauſa, arg. l. ſi quis ex argentarijs. §. ſi initium. ff. de eden. & l. Titia. §. item reſpondit. ff. de uerb. oblig. & facit quod dicetur in xij. fallentia. ¶ Fallit 14 nonò, niſi † confeſsio ſine cauſa ſit geminata: quia præſumitur cauſa, ſecundum Roman. in d. l. nuda. per id, quod ſingulariter dicit Bart. in l. cùm ſcimus. C. de agricolis & cenſitis. lib. xj. cum concor. quas ponam infrà, 15 in fallentijs dandis ſuper alia materia. ¶ Fallit † decimò in confeſsione facta in inſtrumento guarentigiato: quia non requiritur cauſa, ſecundum Bald. in l. ſicut. poſt princip. C. de repud. hæred. cùm ſit ibi præceptum iudicis chartularij factum in confeſſum, quod uidetur factum in iudicio. Allegat l. j. C. de confeſ. & ibi Cyn. quæ fallen. pendet ex dictis in ſexta fallentia.

6 ¶ Fallit † undecimò in ſtipulatione conditionali: quia illa ualet abſq; alia cauſa, quaſi conditio ſuccedat loco cauſæ. Ita textus in d. l. à Titio. & in l. cùm ad præſens. & ibi hoc not. Bart. ff. ſi cert. pet. & ibi probatur hoc eſſe uerum, etiamſi conditio eſſet impropria: puta, de præſenti, uel præterito. Et per hæc refert Paul. de Caſt. in d. l. à Titio. uidiſſe declarari Florentiæ ualere cautionem, qua ſæpe utuntur Florentini, uidelicet promitto decem, ſi imperator hoc anno morietur: & ſi non morietur, promittis mihi centum: nam ſi morietur, agi poteſt ad decem: ſi non morietur, ad centum: faciebat dubium, ſecundum eum: quia nulla iuſta cauſa uideē ſubeſſe, ſed potius turpitudo: ſicut dicimus de ludo taxillorum: tamen fuit iudicatum, ſecundum eum, quòd ualeret: quia ſufficit conditio. Et ad illud de taxillis reſpondet, quòd eſt prohibitum propter blaſphemias, quæ ſæpe fiunt in ludo, iuxta notata in c. pen. infrà, de uita & honeſt. & adde text. in l. in nauem Saupheij. ff. locati. & ibi glo. in uerbo, oneris. per quem text. dicit ibi Paul. de Caſt. ualere talem conuentionem: promitto decem, ſi nauis mea mercibus onerata ad talem locum ſalua appulerit: ſin autem promittis reddere mercium ualorem: nam talis contractus ualet ratione prædicta, & per illum textum, de quo non perpendunt gl. & Doctores: & non reperitur improbatum de iure Canonico, ſecundum ipſum, & idem tenet Lau 17 rent. in tract. uſurarum in iij. part. q. iij. ¶ Fallit † duodecimò, niſi ſtipulationem præceſſiſſet aliqua cauſa, ad quam poſſet ſtipulatio referri, per tex. iuncta gloſſ. in uerbo, cogitauit. in l. triticum. ff. de uerb. oblig. per quem dicunt ibi Bart. & alij, quòd ſtipulatio ſequens non expreſſa quantitate, in dubio intelligitur facta de quantitate, in qua præceſſerat contractus: putà, mutuum à ſtipulante datum: & idem, ſi in ſtipulatione ſequenti fuit facta mentio de quantitate, ſed non de cauſa: nam intelligitur facta ex cauſa, quæ præceſſit, per illum textum, & notat Bartol. in d. l. cùm quid. & dicit Angel. in l. petens. C. de pact. quòd licet ſtipulatio facta ſine cauſa non ualeat, tamen ſi pactum nudum præceſſerit ſtipulationem ſine cauſa, ualebit ſtipulatio uigore illius præcedentis pacti. ¶ Fallit de-

18 cimotertiò, niſi † concurreret coniunctio perſonarum, & paruitas rei ſine cauſa promiſſæ: quia tunc præſumitur donatio, ſecundum Iac. Butri. & Bald. in d. l. generaliter. arg. l. ſi ſeruus communis. ff. de donat. inter uir. & uxo. & facit, quod dixi in prima fallentia poſt 19 Bart. in d. l. cùm quid. ¶ Fallit decimoquartò, niſi † aliqua liberalitas ſtipulantis antea præceſſiſſet: quia tunc promiſſio intelligitur facta cauſa remunerandi, l. ſi uerò non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. mandati. ſecundum Bald. in rubric. C. de confeſſ. & Imol. in l. ſi fundum certo die. ff. de uer. obl. & facit quod dixi 20 in xij. fallen. ¶ Fallit decimoquintò, niſi † notarius, in inſtrumento ſtipulationis diceret, quòd promiſſor ſtipulanti promiſit ex certa ſcientia: quia tunc præſumitur donatio, ſecundum Paul. de Caſt. in l. hoc iure. ff. de donat. ¶ Fallit ultimò, niſi † ſtipulatio haberet 21 cauſam ſatis perſuaſiuam, uel impulſiuam, licet non ſit obligatoria, ſeu finalis, ſecundum Bald. in l. generaliter. in iiij. q. C. de non nu. pec. & in l. pactum, quod dotali. in xvij. q. C. de colla. per l. creditor. §. j. ff. mandati. & d. l. à Titio. Imò dicit Bald. in l. ij. C. communia. quòd ſufficiens cauſa eſt obligatio naturalis, uel naturale motiuum ad obligandum: & ideo ſufficit obligatio remuneratiua etiam ad antidora: dicit etiam Bald. in d. l. generaliter. in v. & vij. quæſtione, quòd agens ex ſtipulatione, licet non exprimat cauſam, obtinebit, ſi poſtea in proceſſu probet cauſam. 22 ¶ In glo. in uerbo, cauſam. in fi. Nota regulam, quòd † confeſsio etiam cum cauſa facta abſente parte non nocet confitenti: & eſt text. in l. certum, §. ſi quis abſente. ff. de confeſſ. & gloſſ. in c. fin. de confeſſ. & in l. unica, C. de confeſ. ¶ Et iſtam regulam declara primò ſic: etiamſi confeſsio cū cauſa fieret in iudicio abſente parte, non nocet, per d. §. ſi quis abſente. Ideo dicit Bart. ibi, & do. Card. hîc, facias ſemper poni in actis præſente parte: & hoc etiam no. gloſſ. magna in d. c. fi. & ibi hæc ampliatio latè declaratur per Paul. de Caſt. do. Ant. & do. Abb. & per Ioan. And. in Spec. tit. de confeſ. §. ſequitur. uerſic. ſuper vij. & per Cy. Bald. & Sal. in d. l. generaliter. & Sali. in l. unica, in xv. opp. C. de confeſ. & Bal. in authen. generaliter. in pen. col. C. de epiſ. & cle. ¶ In 23 quibus locis iſtud in effectu reſtringitur primò, niſi † fiat confeſsio iudici per uiam uoluntariæ iuriſdictionis: putà, ſi nulla mota cauſa quis dicit iudici ſe teneri Titio, per d. l. generaliter. ¶ Secundò, niſi pars eſſet citata, & eſſemus in caſibus, in quibus poteſt procedi contra abſentem, per l. properandū. §. j. & ij. C. de iudi. ¶ Tertiò, niſi quis confiteretur in libello, uel poſitionibus, uel exceptionibus, per c. fin. de iureiuran. in vj. ¶ Quartò, niſi confiteretur in criminali abſente accuſatore: quia iudex ſupplet, ſecundum Bal. in l. ea, quæ. in ult. col. C. quomodo & quando iudex. & in d. l. generaliter. in penult. col. Vnde dicit Bald. in d. authen. generaliter. de epiſcop. & cleric. quòd d. §. ſi quis abſente. loquitur de confeſſione, cuius receptio non pertinet ad officium iudicis, ſed partis. Secus autem, ſi ageretur de crimine ciuiliter, ſecundum domi. Abb. poſt do. Anto. in c. olim. ad fin. ſuprà, de reſcrip. & ibi eſt caſus ſecundum intellectum, quem ibi ponit Imol. Et iſti quatuor caſus probantur diuerſis modis, ut in dictis locis uideri poteſt. ¶ Sed not. quòd in iſtis & ſimilibus caſibus præſentia iudicis nunquam ſupplet defectum partis abſentis, niſi expreſſè appareat, iudicem uelle ſupplere abſentiam, & acquirere abſenti, ſecundum Bart. in l. poſtquam liti. ad fin. ibi, quæro, utrùm iſta renunciatio. C. de pact. & Cyn. in authent. ſacramenta. x. q. C. ſi aduerſus uendit. ¶ Secunda declaratio. Si pars eſſet præſens in iudicio, confeſsio alterius partis tunc demum noceret confitenti, quando per partem non impugnatur: ſecus, ſi impugnatur. Ita probatur in c. mulieri. de iureiur. & ibi clariùs Inn. & alij.

c. ſi cauſatio.

& alij. & ibi dicetur: & bene facit gloss. in c. cùm uenissent. in uerbo, coram eo. ibi dicas, ex quo de eo, qui mittitur in poss. ¶ Fortiùs dixit Salic. post Cyn. in l. unica, in xv. oppositione, C. de confes. quòd non sufficit, quòd confessio non sit impugnata per partem præsentem: sed oportet, quòd fiat parte instante & petente, uel saltem acceptante: quia aliàs non posset dici confessio, quia non esset simul fassio: quia propriè confiteri idem est, quod simul fari: & idem uult Salic. in l. iubemus, in fin. C. de liberali causa. & expressiùs in d. l. generaliter. in vj. q. C. de non num. pec. referens ita tenuisse patruum suum do. Ricard. de Salic. Vnde communiter scribitur, parte præsente & acceptante. ¶ Fortiùs etiam dixit Salic. in d. l. generaliter. in vij. quæst. quòd etiam si confessio fieret in ultima uoluntate parte præsente, non ualeret, nisi esset acceptata à parte, uel ab eius nuncio, uel à notario publico, uel alia persona nomine absentis. Vide tamen do. Abb. in c. fin. in notabilibus, infrà, de succes. ab intest. ubi per illum text. in uerbo, abbatis præsentia. dicit, quòd in casu isto sufficit præsentia partis etiam accidentalis, id est, fortuitæ, nisi dicas, quòd ultra præsentiam requiritur dicta acceptatio, sicut in l. j. ff. de autho. tut. præsentia suppleturintelligentia, sicut etiam do. Abb. ibi per illum text. ad ampliationem huius materiæ, quòd confessio etiam declaratoria actus præteriti requirit præsentiam partis ad sui ualiditatem. ¶ Tertia
24 declaratio. Etiamsi † in ultima uoluntate quis confiteatur, confessio non probat id, super quo emanat, secundum do. Anton. & Imol. hîc. & Bartol. in l. non solùm. §. si liberationis. ff. de lib. leg. & in l. Lucius. §. quisquis. el ij. per illum text. de legat. ij. & in l. cùm quis decedens. §. codicillis. de leg. iij. & Bald. in l. rationes. C. de probat. & do. Anto. & Abb. in c. fin. per text. de succes. ab intest. & Bald. in l. generaliter. in x. q. C. de non numer. pecun. & ibi Salic. in xiij. q. Et ideo, si talis superueniret, non probaret confessio contra eum, secundum Bart. in d. §. quisquis. nisi in quinq; casibus. ¶ Primus, quando nomine absentis interuenisset nuncius, uel epistola, ut per Bar. in d. §. quisquis. & nuncius, seu alius acceptasset nomine absentis, ut per Salic. in l. generaliter. ¶ Secundus, quando iurasset: quia probatur illud, quod confitetur, d. §. codicillis. & ibi Bart. & dicetur j. in j. fallentia. ¶ Tertius casus est, quem ponit Cal. in tit. de testa. consil. xxv. incip. Testator. de eo, qui in testamento detexit hæredi se rogatum ab alio testatore de restituendo bona filio spurio: nam talis confessio prodest fisco, licet facta sit in absentia procuratoris fisci: de qua etiam per Sal. in d. l. generaliter. in vj. quæst. Sed quia nituntur rationibus parum urgentibus, fortè ueriùs, quòd probet semiplenè, per id quod dicetur in iij. fallentia. ¶ Quartus casus est, quando testator confitetur in foro pœnitentiali etiam absente parte, secundum Salic. in d. quæst. xiij. per c. quanquam. de usuris. in vj. ¶ Quintus casus est, ubi non attenditur rigor, sed æquitas: quia tunc debet stare hæres confessioni testatoris fauore animæ, secundum Bald. sapienter in d. l. generaliter. in x. q. per l. si ego. §. j. ff. de iure dot. & quod not. in c. quoties. j. q. vij. & in c. parochiano. de sepul. ubi debet hæres exonerare animam defuncti. Et hoc dictum ualde mihi consonat per rationes suas. Est uerum, quòd potest difficultari ex his, quæ dicuntur in ij. fallen. sed ex alio capite exoneratur defunctus: quia dato, quòd confessio nôn probet debitum, tamen illud debet non ut debitum ex ea causa, sed ut debitũ ex testamento iure legati, uel fideicõ. d. §. quisquis. ¶ Quarta declaratio. Sicut confessio extraiudicialis facta cum causa præsente parte probat in ciuilibus, ita in criminalibus, si 26
fiat specialiter & parte præsente. Ita dicunt do. Anto. Imol. & clariùs domi. Abb. in c. olim. de rescript. alleg. & domi. Abb. in d. l. generaliter. & c. per tuas. de proba. Secus dicunt ipsi, si fiat parte absente: quia tunc in criminalibus facit indicium ad torturam. Allegant Bar. in l. capite quinto. ff. de adult. & istud etiam latiùs firmat domi. Abb. in c. at si clerici. in princip. uersic. quæro, quem effectum. de re iudic. & idem tenuit ibi domi. Antoni. Tamen Imol. ibi dicit, communem opinionem esse, quòd in criminalibus confessio extraiudicialis nullo casu operetur aliud, quàm indicium ad torturam. Et ita dicit simpliciter intelligi gloss. & Bart. in d. l. capite. & Bartol. in l. ictus fustium. ff. de infa. & hoc etiam sentit Rot. maximè in additionibus decisio. clxxx. incip. licet confessio. in formis: pro qua parte facit, quia in criminalibus non habet semper eundem effectum confessio, quem habet in ciuilibus. Vnde in ciuilibus parte absente probat semiplenè, ut infrà dicetur, solùm ad torturam, ut est dictum: sicut etiam in ciuilibus confessus non appellat, c. quodcunque. vj. quæst. j. sed in criminalibus sic, ut §. sunt, quorum. ij. quæst. vj. & c. cum speciali. §. porrò de appel. Et in ciuilibus confessus habetur pro condemnato, l. unica. C. de confess. secus in criminalibus, ut per Bartol. in l. j.
25 ff. de confess. ¶ Modò † prædicta regula fallit primò, nisi confessio facta absente parte sit iurata: quia probat, secundum Bart. in d. §. codicillis. ad fin. & domi. Anto. in c. cùm dilectus. in antepenult. col. infrà, de succes. ab intest. & Bald. in l. rationes. circa fin. C. de probat. & in l. si creditores. C. de fideicommis. & sentit Bartol. in l. ex hac scriptura, in ult. col. ff. de don. & Bald. in authen. quod obtinet. C. de probat. per illum text. & not. Imol. in repet. c. cùm contingat. in xxxj. chart. de iureiur. & sentit gloss. Bart. & Bald. in authen. sacramenta. C. si aduersus uendit. etiamsi in uenditione quis usus fuisset uerbo, In ueritate, secundum Bald. in rubric. C. res inter alios acta. in ult. col. & facit c. & si Christus. de iureiur. & non solùm, si iuraret, sed diceret se iurasse, per d. §. codicillis. ibi patruo suo iurauit. & sentit Salic. in d. l. generaliter. in xij. quæst. Tantum enim operatur confessio de præstito iuramento, quantum etiam ipsa præstatio, ut probatur in l. ne in arbitris. & ibi multùm notat Bald. C. de arbit. & not. Bart. in l. ex hac scriptura. in ult. col. de probat. Et ratio prædictorum est multiplex: sed maximè, quia obligatio acquirit Deo, c. debitores. de iureiur. & Deus ipse ubiq; est præsens, etiamsi iuret quis, ut complaceat parti, quia Deus recipit uices partis: sm quod eleganter not. domi. Abb. in c. sicut. de elect. de iureiur. licet pars possit remittere, c. ij. de sponsalib. ¶ Item, quia iuramentum potest saluari sine interitu salutis æternæ: & istud procedit, nisi confessio etiam iurata emanaret in fauorem incapacis, secundum Bald. in d. l. rationes. & Salic. in d. l. generaliter. in xvj. quæst. & in l. hac edictali. in vj. q. in fin. C. de secund. nupt. ¶ Et cum prædictis concordat etiam Bald. in authen. sacramenta. in ult. col. C. si aduer. uendi. & in l. pactum. in ix. quæst. C. de colla. & Pet. de Ancha. in clemen. j. de iureiur. in c. licet. in pen. col. de iureiur. in vi. in cle. j. in princip. de usuris. ubi pro hoc allegat notata per Spec. in tit. de legato. §. nunc ostendendum. uersic. hoc quoque. & idem Ro. in l. stipulatio ista. §. si stipuler. in ult. col. ff. de uerb. obl. ¶ Non obstat text. in d. §. si quis absente. ibi, nec qui iurat. quia, secundum Imol. in d. c. cùm contingat. loquitur de iure ciuili, quo non oritur obligatio ex iuramento, ut per Bartol. in l. si quis pro eo. circa prin. ff. de fideiuss. Secus de iure Canonico, ut notatur in illo c. cùm contingat. & dicit, quòd cùm quæstio iuramenti sit spiritualis, etiam in foro ciuili seruabitur hęc opinio Canonica, ut est gloss. licet non dicat, in regula,
26 possessor. de reg. iur. in vj. ¶ Non † obstat l. iij. §. j. ff. de iureiur. ubi iuramentum litis decisiuum non tenet absente parte: quia est ad commodum iurantis, sed hîc ad in-

ad incommodum. Nec obstat c. sicut. el iij. ibi, assensu utriusq; partis. infrà, tit. ij. quia loquitur, ubi agitur de iuramento prestito, ut alius ad certum finem reciprocè obligetur: quia si alius non consentit, non obligat iuramentum, ut ibi per domi. Abb. Et ita sustinetur hęc notabilis fallentia contra Angel. in authen. de iureiur.
27 à moriente præst. circa fin. ¶ Fallit † secundò dicta regula de æquitate Canonica, secundum quam posset dici, quòd ualet confessio etiam absente parte: quia secundum æquitatem Canonicam sola mens uidetur sufficere: & hoc uidetur uoluisse gloss. singularis in c. quoties. in uerbo, promitto. in fi. j. q. vij. Ita ad literam dicit do. Anto. hîc sub dubio fortè, de quo facit festum hîc Imol. dicens, esse dictum multùm singulariter notandum: & uerè ita est. Et hanc partem expressè firmat do. Card. hîc, dicens de iure Canonico ualere confessionem parte absente: & alleg. gloss. in d. c. quoties. & idem per illam gloss. tenet Domi. in §. de his. ad fin. iij. quæst. ix. & facit, quod not. Bald. in c. in notuit. in j. col. suprà, de elect. ubi dicit, quòd in causis ecclesiasticis & spiritualibus ualet confessio absente aduersario. Ad idem, quod not. Bald. in l. rationes. C. de proba. ubi dicit, quòd confessio facta in foro pœnitentiali, uel spirituali, non requirit præsentiam partis, & ideo non potest reuocari. Allegat not. in c. quanquam. de usur. in vj. & gloss. in d. c. quoties. Ad idem, quod not. Bald. in authen. similiter. in j. col. C. ad l. Falci. ubi dicit, quòd confessio in piam causam non requirit præsentiã partis. Ad idem, quod not. Bald. in l. illud. in j. col. C. de sacrosanct. ecclesi. ubi dicit, quòd in pijs causis ualet stipulatio facta pro absente etiam uerbis directis in ipsos absentes. Ad idem, quod no. Bald. in l. generaliter. in x. q. C. de non nu. pec. ubi dicit, quòd confessio in testamento absente parte ualet de æquitate fauore animæ. Ad idem, quod not. Archi. in c. sunt nonnulli. j. q. j. ubi dicit, quòd licet incertitudo uitiet promissionem, quia liberatur dando muscam, l. senatus. §. legatus. de legat. j. tamen de equitate Canonica non uitiat, sed taxatur aliquid arbitrio boni uiri: de quo exclamat dom. Abb. in c. j. infrà, de decimis. & in c. ex parte. post domi. Anto. ibi, infrà, de censiis. & Bald. in l. qui 28
mutuam. §. salarium. in lectura antiqua, ff. mandati. & Io. de Ana. in c. cùm in iuramento. infrà, de homici. Et limita, ut ibi dixi allegando c. cùm uenissent. infrà, de institut. Ad idem, quod notat dom. Card. in clem. j. in xxviij. quæst. de testa. cum similib. ¶ Et est uerum, quòd dom. Abb. hîc, & in c. fin. suprà, de confess. impugnat hanc differentiam inter ius Canonicum & ciuile per rationes satis euitabiles: & tandem concludit, quòd gloss. in d. c. quoties. non procedit, quando quis dicit corã tertio, se uelle dare, uel debere alteri decem: quia non oritur obligatio etiam naturalis, cùm non fit, cui quæratur per illa uerba: & hoc etiam latiùs per ipsum in procemio Decretalium, §. Gregorius. in ult. col. Sed quando diceretur Titio, promitto tibi, quòd dabo Sempronio decem: potero cogi ad soluendum per uiam denunciationis, non autem uia directa, cùm nec absenti quæratur actio, nec præsens pro alio stipulari potuerit, §. alteri. Insti. de inut. stip. Et quòd nullo modo ex isto actu quæratur actio, probatur à speciali in c. quanquam. de usuris. in vj. ibi, actio acquiratur. & facit c. si tibi, ibi, ut tuum dici ualeat. de præben. in vj. ut hîc per dom. Abb. ¶ Et re uera negari non potest, quòd utraq; pars non sit sustentabilis: tamen sustentabiliorem pro nunc puto opinionem communem, propter authoritates primò allegatas: quia si nullo modo esset uerum, quòd confitens absente parte intenderet se obligare, quando assignat causam, frustrarentur multæ limitationes sequentes, & dicta allegata in hac fallentia, quæ denotant legem Canonicam iudicare de intentione ex uerbis cuicunq; prolatis: & facit c. j. suprà, de pact. Item sicut iuramentum facit, quòd non procedit dicta regula, ut in præcedenti fallentia: ita etiam de æquitate simplex & seriosus sermo, iuxta c. iuramenti. xxij. q. v. dum modò non prolatus causa complacentiæ. Item quia ita posset quis confiteri præsente parte ex abrupto, & ad se alteri excusandum, sicut absente, iuxta c. cùm uenissent. infrà, de insti. Et indubitanter admitto hanc fallentiã saltem in confessione facta in extremis, in qua statim, quod confitetur quis debitum, præsumit non mentiri: & sicut dicit in c. parochiano. j. de sepult. quòd non obstante rigore iuris ciuilis hæres tenetur ex delicto defuncti ad exonerandum eius animam, ita hîc, ubi satis clarè constat de debito ex testamento, sicut si in libro rationum testatoris esset scriptum eum esse debitorem, certè hæres teneretur de æquitate, ut sentit Bald. in d. l. rationes. ¶ Et pro pleniori intellectu gloss. in d. c. quoties. uide Roman. & Imol. in l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uerb. oblig. & do. Anto. & do. Abb. in d. procemio Decretalium, & Bald. in l. illud. in j. col. C. de sacrosan. & Pet. de Ancha. in cle. j. ad fin. de usu. & in c. licet. in pen col. de iureiur. in vj. & Ang. in l. j. ff. de pact. & Bal. in authen. ad hoc. uersic. sed hîc dubitatur. C. de usur. & do. Anto. in c. nouit. suprà, de iudi. & do. Abb. in c. constitutus. s. de procur. & Imo. in c. cùm contingat. in vj. chart. infrà, tit. ij. & dom. Abb. in c. dilecti. in pen. col. s. de arbit. & Bald. in l. cùm procurator. ff. de procur. & dicetur aliàs in alio loco minùs onerato: soleo enim tenere contra Ro. in authen. similiter. in v. priuilegio contractuum, C. ad l. Fal. & in d. §. alteri. ubi dicit, se solùm reprobare gl. in d. c. quoties. per d. c. quanq̃. à speciali: nã cũ fauor animę fuerit causa illius specialitatis, idem dicam, ubicunq; est promissio alteri facta: quia agitur de peccato ex eius uiolatione, d. c. iuramenti. & constitutio etiam exorbitans ex tali respectu semper extenditur, ut per Ioan. And. & alios in c. ex tenore. j. qui filij sint legiti. cum concor. Sed posito, quòd glo. in d. c. quoties. non esset uera, adhuc stant prædicta: quia non dicitur, q̃ quæratur actio absenti, prout dixit glo. sed erit uia denunciationis, ut hîc per dom. Abb. & dom. Anto. in d. procemio. ¶ Fallit † tertiò dicta regula, nisi confessio fieret, non quidem rectè ad obligandum confitentem ei, cui fit confessio, uel cui prodest: sed fieret aliàs ad probandum aliquid, ex qua probatione absenti quæritur obligatio: nam tunc illa præiudicat, secundum Ang. in authen. de hære. & Falci. §. si uerò expressum. per illum text. quem facit Ang. singul. Vnde infert, q̃ si quis approbat instrumentum, tanquam uerum, uigore huius approbationis omnes, quorum interest, agere poterunt contra approbantem, licet nõ fuerunt præsentes. Sed in hoc aliter sentit Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. & dom. Ant. in c. fin. infrà, de iureiur. ubi dicunt, quòd si fratres in instrumento diuisionis apponunt, quòd unus debeat satisfacere de certo mutuo recepto à tali, & posito in domo: illud instrumentum non probat pro illo tali, nisi semiplenè. Et ita uideretur hîc. Vnde pro Angelo multum facit l. desiderium. C. depositi. ubi per instrumentum factum inter te & Titiũ, in quo dicis mutuasse ei centum, quæ tibi deposueram, probatur depositum inter te & me: & multùm no.
ibi Bald. ¶ Fallit † quartò in his, quæ dependent ex 29
uoluntate unius, non duorum: quia ualet confessio, putà super ratihabitione, uel hæreditatis aditione & similibus, in quibus non requiritur præsentia partis, cui ex tali declaratione uoluntatis quæritur ius aliquod, secundum Bart. in d. §. si quis absente. & domi. Anto. & Imol. hîc per nota. in l. fin. ff. de interro. actio. & in l. Pomponius scribit, si negotiũ. & in l. Nesennius. ff. de nego. gest. & ita etiam not. Bart. in d. §. codicillis. & dom. Anto. in c. fin. in antepe. col. j. de suc. ab intesta. & in c. fin. suprà, de confes. & ibi dom. Abb. allegantes

c. si cautio

Bart. in d. l. nuda. & in l. non solùm. §. si liberationis.
ff. de libe. legat. & not. Bald. in rubric. C. res inter alios
acta. & Salic. in l. unica, in xv. opposi. C. de confess. &
30 in d. l. generaliter. in vj. quæst. ¶ Fallit † quintò, quo
ad semiplenam probationem, ut no. uoluit Bart. in d. l.
admonendi. & sequitur Imol. & domi. Abb. hîc. & do.
Abb. in c. fin. de succes. ab intesta. & dom. Anto. in d. c.
fin. j. de iureiur. per not. in l. capite quinto. ff. de adult.
Sed contrarium, & fortè meliùs, tenet Bal. in l. in bonæ
fidei. uersic. modò quæro de uiua uoce. C. de reb. credi.
& dicit, quòd in casu legis, capite quinto. illa confessio
erat adiuncta alij uerisimilitudini ratione loci & tem-
poris: & sic etiā respondet ad l. quæro. in fi. de ędil. edic.
31 ¶ Fallit † sextò in confessione facta in epistola, per l.
Publia. ff. deposi. nam per epistolam uidetur quis al-
loqui absentem: arg. l. Arriani. C. de hæret. dum modò
præsentetur absenti, secundum dom. Anto. & Imol. hîc,
& Bart. in d. §. codicillis. & do. Ant. in c. fi. de confes. &
ibi do. Abb. & Bart. in l. cùm tabernam. §. idem quæsijt.
ff. de pign. nisi mittens reuocet epistolam, secundum
Bald. in l. unica, in ij. col. C. de confes. ubi hoc limitat,
nisi alteri resultaret iniuria, uel illusio iudicij. Alleg. l.
si prohibuerit. ff. de Publicia. & l. si mandasset. ff. man-
dat. & bene loquitur: quia siue epistola, siue nuncius
reuocetur, postquam alteri resultaret iniuria, id est, con
tractum esset perfectum, actus non rescinditur, si priùs
fuit ignorata reuocatio, ut in dictis iuribus, nisi in casu
c. fin. de procurat. in vj. ut ibi per Domi. in §. fin. & per
gloss. in clem. j. de renunc. & omnes Docto. in l. eius, qui
32 in prouincia. ff. si cert. pet. cum concord. ¶ Fallit †
septimò, secundum aliquos, in confessione, quæ fit ad
liberandum: quia non requirit præsentiam partis:
& ita not. gloss. in l. non solùm. §. si liberationis. el ij.
de libe. leg. sed Bartol. ibi solenniter disputando con-
cludit contrarium, & fuit opinio gloss. in l. idem in
duobus. ff. de pact. & idem Imol. hîc, & Bartol. in d. §.
si quis absente. & in d. l. in duobus. §. fin. & Salic. in l.
unica, in xv. opposi. C. de confes. & Paul. de Cast. cons.
lxxxiij. incip. In Christi, etc. ad id, quod quæritur. de
quo etiam per Bald. in l. generaliter. in xij. quæst. C.
de non nume. pec. & l. & hæredi. §. nos autem. de pact.
& in l. rationes. in ij. col. C. de proba. & in rubric. C. res
inter alios acta. in ult. col. & Ro. in l. naturaliter. §. nihil
commune. ff. de acqui. pos. & Ang. in d. l. in duobus.
& Fede. consil. ccxxx. incip. in l. postquam liti. & Salic.
33 in l. actionem. C. de pact. ¶ Fallit † octauò in reali:
quia potest quis habere rem pro derelicta in pręsentia
partis, l. j. & per totum, ff. pro derelicto. secundū Imo.
hî, & Domi. post Io. de Fant. in §. de his. iij. q. ix. & facit,
quod not. Inn. in c. ueniens. suprà, de renun. & Io. And.
in c. cùm pridem. s. de pact. & sentit Bart. in d. §. si libe-
rationis. & not. dom. Anto. & dom. Abb. in c. fin. s. de
confes. sed Imo. in d. c. ueniens. in xxxj. col. uersic. circa
tertium. Et hîc intelligit istud, quando propriè quis
renunciat iuri in reali: quia uidetur posse fieri in ab-
sentia partis, & uidetur haberi pro derelicta, ut etiam
sentit gloss. in l. postquam liti. C. de pact. Sed quando
quis confitetur rem esse alterius, secus est: quia per hoc
non uidetur habere rem pro derelicta, sed uidetur po-
tiùs uelle in alium transferre: ideo tunc non perdit
dominium, si non transfertur, l. sciendum. & l. conuen-
tiones. ff. ex qui. cau. maio. & est de mente Bart. in l. cùm
testamentum. aliàs in l. cùm falsa. C. de iuris & facti
igno. & absq; traditione non transfertur dominium,
l. traditionibus. C. de pac. ut latiùs per Imol. in dictis
locis, & in l. si rem aliquam. post Bart. ff. de acqui. pos.
& in d. c. cùm pridem. post do. Ant. & Archi. in c. quàm
periculosum. vij. quæst. j. & Bald. in c. accepta. suprà, de
restitut. spol. & in repertorio Innocen. in uerbo, renun-
ciatio. in vj. quæst. & omnes in d. l. postquam liti. cum
34 concord. ibi allegatis. ¶ Fallit † nonò in confessione
facta in scriptura libelli, uel exceptionis producta per
partem, l. cùm precum. C. de liberali causa. & not. Bart.
in d. §. si quis absente. cùm talis scriptura offeratur iu-
dici, ut detur parti, ut in authen. offeratur. C. de lite
contesta. ut hîc per Imol. & Bald. in l. unica, in penult.
col. C. de confes. & in d. l. postquam liti. in fin. C. de pac.
& Bart. in l. ij. in fin. ff. de iure fisci. & Imol. in d. l. nuda.
& Salic. in l. unica, in xv. oppos. C. de confes. & do. Ant.
& dom. Abb. in c. fin. s. de confes. ubi idem dicunt de
positionibus. Et idem generaliter dicas de omni alia
scriptura, quæ producitur, ut parti aduersæ tradatur,
secundum Imol. hîc. ¶ Illud autem de libello intellige
primò, quando in ipso comprehenditur tale quid,
quod inducere pendet à potestate libellantis: quia
aliàs omnino est standum uerbis narratiuis libelli, ut
l. non epistolis. & ibi Bart. C. de proba. Ita not. domi.
Anto. in d. c. fin. & Bald. in l. prædia. s. de prædijs mino.
allegando l. qui familiæ. ff. famil. hercis. & dicit Bald. in
c. cùm uenerabilis. in penult. col. infrà, de except. quòd
producens instrumentum uidetur confiteri illud esse
uerum in uerbis dispositiuis, non in uerbis enuncia-
35 tiuis. ¶ Intellige † secundò, dum modò libello sit scri-
ptus manu confitentis: secus, si manu alterius, secun-
dum Bart. in l. nuda. C. de donat. quem tamen impu-
gnat hîc Imol. quia nimis eneruaretur, d. l. cùm pre-
cum. cùm pauci hodie scribant talia proprijs mani-
bus: & dicta l. cùm precum. loquitur indistinctè: & at-
tenditur productio, quæ fit, ut deueniat ad alium, ut
36 hîc per eum, & bene. ¶ Fallit † decimò in confessione
facta in libro rationum: quia si peruenit ad partem
scriptura, uidetur loqui uice partis: & ideo præiudicat,
secundum Bart. & Paul. de Cast. in d. l. nuda. & Bald. in
l. unica, C. de confes. de quo etiam per Bald. in rubric.
C. de consti. pec. in ult. col. & Pau. de Cast. in d. l. Publia.
Sed intellige, ut hîc per Imol. dum modò talis liber sit
confectus parte mandante tacitè, uel expressè, ut sunt
cōmuniter libri mercatorum, quibus ex consuetudine
tacitè mandatur ut scribant: sed si esset liber cōfectus à
mercatore pro sui memoria, secus, ut hîc per eū: de quo
satis memini declarando hoc. Idem in c. ij. suprà, eo. in
37 materia libri mercatorum, in ij. conclusione. ¶ Fallit †
undecimò, quando confiteor me debere aliquid Titio
ex aliqua causa in præsentia alicuius recipientis no-
mine & uice ipsius Titij: nam etiamsi ille non habeat
mandatum, & etiamsi non sit tabellio, si tamen Titius
postea ratum habet, prodest talis confessio. Ita ad li-
teram dicit hîc Imol. per id, quod habetur in tex. & gl.
in l. huiusmodi. in princip. ff. de leg. j. & in §. alteri. Insti.
de inut. stip. & not. Bart. in d. §. si liberationis. & facit,
quod not. Ioan. And. in Spec. de confes. §. nunc uiden-
dum. uersic. quid si confiteor. secundum ipsum. Sed
istud puto intelligendum solùm, quando acceptatur
confessio: ubi autem quis uellet stipulari pro alio, ad
hoc ut absenti quæratur actio, non sufficit quilibet, sed
debet esse persona publica, ut expressè not. Bart. in l. ij.
C. ut in pos. leg. & dom. Abb. in c. fin. suprà, de confess.
& bene probatur in d. c. quanquam. & per Bart. in l. iij.
ff. rem pupil. sal. fore. & Innocen. in c. dudum. infrà, de
conuer. coniug. nisi esset persona, cuius interest: quia
potest alteri stipulari, l. stipulatio ista. §. si stipuler. ff. de
38 uerb. oblig. & ibi latè per omnes. ¶ Fallit † duode-
cimò, nisi confessio fieret præsente fideiussore, secundū
Bald. consilio incipiente, In Christi, etc. In primis ui-
dendum est, an confessio facta per fideiussorem possit
acquiri parti exceptione doli, ut l. idem in duobus. §.
si. ff. de pact. Idem, si confessio fiat præsente negocio-
rum gestore, secundum Franciscum Tigrini in consilio
incipiente, Titius confessus fuit. & Salic. in l. unica, in
xv. oppos. C. de confess. dicentem, hoc uerum, etiamsi
negociorum gestor acceptans absente parte sit priuata
persona, per regulam legis, soluendo. ff. de neg. gest.
¶ Fallit

39 ¶ Fallit † ultimò in confessione facta absente parte, si
fuit geminata, per id, quod not. Bart. in l. cùm scimus.
per illum textum, C. de agric. & censi. lib. xj. ubi colligit
singularem theoricam, quòd ubi non pręiudicat con-
fessio ex defectu præsumptæ uoluntatis, si fuerit gemi-
nata, ualet. Et idem dicit Bald. de uerbis enunciatiuis,
& sequitur Paul. de Cast. in d. l. Publia. & Ro. in d. l. nu-
da. & ita in proposito, cum non ualeat talis confessio:
quia quis non præsumitur uelle se obligare absenti,
iste defectus uoluntatis tollitur ratione geminationis:
& pro hoc facit, quia aliquando uidemus tantum
operari geminatum consensum, quantum iuratum.
Patet ex c. cùm contingat. & ibi latè per do. Abb. infrà,
tit. ij. iuncta authen. siue à me. C. ad Velle. ubi in alie-
natione fundi dotalis tantum operatur geminatus
consensus mulieris, qui aliàs solus nō sufficeret, quan-
tum si esset iuratus. Item probatur ex gloss. pen. in iij.
resolutione, in c. ex rescripto. infrà, tit. ij. iuncta l. si mu-
lier. C. ad Velleia. ubi sicut cessat exceptio Vellei. ubi
est iuramentum, ita ubi est consensus geminatus. Mo-
dò suprà, in j. fallen. dictum est, talem confessionem
iuratam ualere. Ergo, etc. Istud tamen de actu gemi-
nato & iurato non est semper uerum, per id quod di-
cetur super gloss. sequenti in prima ampliatione pri-
mæ regulæ, iuncto dicto domi. Abb. hîc, quòd statim
dicam propter diuersam rationem. ¶ Et propter di-
ctam doctrinam Bart. infert hîc do. Abb. in fin. quòd
qui bis ex interuallo confitetur pecuniam, uel dotem
sibi numeratam, non potest opponere exceptionem
non numeratæ pecuniæ, nisi uelit in se assumere onus
probandi. Et idem in dote dixit Io. An. ultra ipsum in
addi. Spec. in tit. de dona. inter uir. & uxo. Vnde uide-
mus, quòd uerba enunciatiua geminata probant, se-
cundum Angel. in l. j. per illum text. C. de plus peti. &
do. Abb. in repet. c. per tuas. suprà, de arbi. aliàs non,
l. ex hac. ff. de donat. quoniam tales geminationes ar-
guunt magnam firmitatem propositi. ¶ Et hinc est,
quòd licet hæreticus paratus corrigi, non tradatur cu-
riæ seculari, c. pen. §. si qui. infrà, de hæreti. tamen si ge-
minata uice cecidit, nō auditur de correctione, c. super
eo. & c. accusatus. de hæret. in vj. ¶ Et hinc est, quòd
licet nullo iure caueatur decretum bis interponendū,
tamen est optima cautela, quòd bis interponatur, se-
cundum Bald. in l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb.
eorum. ¶ Et hinc est, quòd si in uenditione bis dica-
tur, & si plus ualet, donat: cessat remedium l. ij. C. de
rescind. uendit. secundum Bald. ibi, secus dicentem,
si semel dicatur. ¶ Et hinc est, quòd licet sufficiat obij-
cere crimina testi in genere, ut habuimus in c. præsen-
tium. suprà, de testi. tamē si lex dicit, Omnia & singula,
propter hanc geminationem requiritur specificatio
indiuidua, secundum glo. in c. ut circa. in uerbo, omnia
& singula. de elect. in vj. ¶ Et propterea dicit Bald. in
tract. schismatis, in xviij. col. quem ponit in rubric. C.
si quis aliq. testa. prohib. quòd qui bis aliquid facit,
non potest contra id opponere: quia ubi interuenit
geminatio, ibi præsumitur plena deliberatio. Alleg.
text. in authen. ut nulli iudic. §. & hoc uerè iubemus.
facit gloss. elegans in uerbo, reiterato. in c. si quis ira-
tus. ij. quæst. iij. dicens, quòd reiteratio præsupponit
deliberationem. Allegat d. l. si mulier. la ij. Et dice-
bat Bald. in procœmio ff. in fin. princip. quòd licet ista
uerba, Quem haberi pro ciue, importent fictionem, ut
per Bart. in l. si is, qui pro emptore. ff. de usucap. fallit,
nisi dicatur, Sit & habeatur: quia illa geminatio im-
portat ueritatem: facit text. in l. ij. §. furiosum. ff. de iure
codicil. in uerbo, per omnia & in omnibus. quem An-
40 gel. facit singularem in l. negotijs. ff. de reg. iur. ¶ Et †
hinc est, quòd licet uidua nubens nō perdat legatum,
etiamsi testator dicat, si castè uixerit, ut per Bart. in l.
mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebel. per c. Nicena. c. si cau-tio
xxxj. dist. tamen fallit, nisi bis nubat, secundum Ang.
in §. hoc ideo. in authen. quomodo oport. episcopos.
¶ Et hinc est, quòd si Papa committit causam uni di-
cendo, Tu, tu: illa geminatio facit electā esse industriā
personæ: secundum Bald. in c. fin. suprà, de offic. deleg.
¶ Et hinc est, quòd geminata obligatio naturalis pa-
rit actionem, secundum Ang. in l. fi. C. ad l. Fal. Et idem
de pacto nudo geminato probatur in l. j. §. debitum. ff.
de consti. pec. & per Bald. in d. l. fin. C. ad l. Fal. not. Ang.
41 & Salic. in l. petens. C. de pact. ¶ Et † hinc est, quòd
geminatio rescripti habet uim clausulæ non obstante
lege & clausula, Ex certa scientia, secundum domi. Ant.
in c. quæ in ecclesiarum. in pen. col. suprà, de constitut.
42 ¶ Et † hinc est, quòd uerbum futuri temporis gemi-
natum importat latam sententiam, ut si dicitur, Irrite-
tur, irritetur: secundum Bald. in tit. de pace Constant.
43 in uerbo, omnia priuilegia. ¶ Et † hinc est, quòd in-
terlocutoria bis confirmata effecta est irreuocabilis,
secundum gl. in uerbo, super ea. in fin. in cle. si. de app.
¶ Et hinc est, quòd bis carceratus pro eodem delicto
amplius non relaxatur, secundū Bar. & Bal. in l. iij. C.
44 de episcopa. audi. ¶ Et † hinc est, quòd impetratio le-
gitimationis, in qua dictum est quem natum ex adul-
terio, non prodest, si fuisset natus ex adulterio gemina-
to, id est, ex duobus coniugatis, secundū Oldra. consil.
viij. & Ioan. And. in Spec. in rub. qui filij sint legi. & Bal.
in l. eam, quam. C. de fideicō. Et licet multa ex istis sint
uulgata, tamen sunt omnia utilia ualde: & aliqua po-
nit Ro. in l. si uerò. §. de uiro. in xxxj. fol. ff. sol. mat. Sed
unum nouissimè not. quàm uirtutes geminationis
procedunt, quando actus geminatus est ex interuallo:
sed si actus esset geminatus incontinenti, talis gemina-
tio nihil operatur: imò dicitur actus unicus, seu simul-
taneus, ut not. glo. fin. in l. iij. ff. de pigno. act. & in c. ab
eo. in uerbo, instantis. de app. in vj. & Bal. in l. cùm fidē.
C. de non nu. pe. quod procedit in actibus factis uiua
uoce tantùm: sed ubi uerba scribuntur geminata, cū
uideantur seriosè replicari, non ex transcursu linguæ,
procedent dictæ uirtutes geminationis. Quas etiam
declara secundum notata in l. fi. ff. de quæstio. ubi con-
fessio quantumcunq; geminata non præcedentibus
indicijs nō nocet: quia una nō potest aliā iuuare, cùm
in qualibet subsit timor iniustæ torturę: & idem in simi
libus. ¶ In gl. pe. ibi, in contractibus. Propter istam gl.
tractant hîc Host. do. Ant. do. Abb. & Imo. qn̄ opponi
possit exceptio pecuniæ non numeratæ, & quando nō:
de quo etiam satis per eos in c. fin. infrà, de sol. Et iun-
ctis in simul dictis principalibus suis, & aliorum, not.
duas regulas cum opportunis declarationibus & fal-
45 lentijs. ¶ Prima regula est, quòd † quantumcunque
quis sit confessus se mutuò recepisse pecuniam, nihilo
minùs potest intra biennium opponere exceptionem
non numeratæ pecuniæ, d. l. in contractibus. Et non
est inducta ista præscriptio biennalis in odium debi-
toris, imò inducit priuilegium limitatum in eius fa-
uorem, ut liceat uenire cōtra propriam confessionem,
contra c. per tuas. suprà, de probat. & grauare credito-
rem onere probandi numerationem pecuniæ: & ratio
fuit, quia de facili quis confitetur mutuum spe futuræ
numerationis: ideo huic facilitati succurritur. ¶ Am-
46 plia † primò dictam regulam, etiamsi recipiens mutuū
iurasset se recepisse, per tex. not. in l. fi. C. de non nu. pec.
& non est necessaria absolutio à tali iuramento, ad hoc
ut possit excipi, secundum Bald. ibi: quia iuramen-
tum habet conditionem tacitam, Si mihi fidem serua-
ueris, l. quęro. §. inter locatorem. ff. loca. & creditor non
numerans non seruat fidem debitori, l. si uoluntate.
C. de dotis promis. ut ibi per ipsum, & allegatur illa l.
fin. quòd iuramentum intelligit secundum naturam
materiæ,

materiæ, super qua prestatur, ut etiã dicetur in c. ad nostram. el. j. j. tit. ij. ¶ Sed hanc ampliationẽ intellige, nisi iurasset pecuniam uerè numeratã, fm Sal. post Bal. in d. l. fi. circa princ. & do. Ant. in c. fin. j. de solu. ubi tamen subdit hoc uerũ, nisi peteretur absolutio à iuramento. Et ita dicit tenere Dyn. in regula, locupletari. Et hîc adde, quod dicetur j. ante quintã ampliationẽ sequentẽ.

47 ¶ Amplia † secundò, etiamsi confessio & receptio mutui fieret in iudicio apud acta: quia adhuc cõtra ipsam potest debitor uenire: quia eadem est ratio, ac si extra iudicium fieret, secundum Bald. Insti. de liter. oblig. in ultima col. & in d. l. in contractibus. in fin. principij, & ibi Salic. nisi confessio in iudicio fieret per uiam contentiosæ iurisdictionis: quia in iudicio debitor facit, quicquid potest, ne confiteat. Sed tandem iuramento astrictus cõfitetur: quia tunc cessat præsumptio, quòd gratificetur creditori: & ideo cessat dicta exceptio, fm prædictos. Hanc fallentiam not. quia aliter non replicabitur cum alijs. ¶ Amplia tertiò, etiamsi esset campsor, qui promisisset soluere pro cõfitente: quia potest opponere exceptionem, cp pecunia non fuit numerata illi, pro quo promisit, fm Salic. de mente gl. in l. frustra. C. de non num. pec. per tex. in l. tam mandatori. C. eo. Secus, si campsor uellet opponere exceptionẽ ex persona sui, cp sibi non fuisset numeratum, per tex. in d. l. frustra. ubi qui pro alio constituit se debitorẽ, non põt opponere exceptionem pecuniæ sibi constituenti non

48 numeratæ. ¶ Amplia † quartò, etiamsi renunciatum esset tali exceptioni: quia qua facilitate quis inducitur ad confitendum, eadem inducitur ad renunciandum l. dol. uers. diuersum. ff. de except. doli. secundũ Cy. Bar. Bal. & Sal. in l. si ex cautione. C. de non num. pec. & do. Ab. hîc: & quia uidetur remitti dolus futurus contra l. si unus. §. illud. & §. ante omnia. ff. de pact. Et ista opi. de rigore iuris est uerior, secundum Imo. hîc, licet aliter dixerit gloss. in d. l. si ex cautione. & do. Card. in c. fin.

49 j. de solu. ¶ Hoc † intellige primò esse uerum, quando renunciatio fit eodem tempore: secus, si ex interuallo: quia ualet, fm Bar. in d. l. si ex cautione. arg. l. Titius. ff. de pig. act. & sequitur do. Ant. in c. fi. j. de solu. dicens facere, quod ipse dixit de renunciatione Velleiani in c. si diligenti. §. de fo. comp. & sequit do. Ab. hîc. Effectus autẽ huius renunciationis non est alius, nisi quia grauat debitorẽ onere probandi non numeratã pecuniã, ad quod aliàs non tenebatur: sed nõ tollit, quin possit intra bienniũ opponere. Talis enim renunciatio plus non debet operari, quàm ipsum bienniũ, quod operat solam omissionẽ oneris probandi, fm Imo. in c. fi. in ul. char. j. de sol. & Sal. in d. l. si ex cautione. in j. & iij. quæst. addentẽ, cp si renunciatio fieret post bienniũ, bene noceret ex toto, nedum in onere probandi, sed in opponendo ipsam exceptionem, ad hoc ut pactum aliquid operetur: & de ista consideratione seipsum extollit Sal. in d. l. si ex cautione. & idem dicit in l. cùm fidem. C. de non nu. pec. Sed dic in hoc ultimo, cp non obstante renunciatione posset officium iudicis post bienniũ misericorditer implorare, fm Bal. post Odoff. in l. illicitas. ff. de offi. præsi. De eo autem, quod est dictũ, post biennium quem audiri assumpto onere probandi, uide qd dicetur in sequenti regula in tertia ampliat. & in prima

50 fallen. ¶ Secundò † intellige, nisi in renunciatiõe etiã facta incontinenti interuenisset iuramentum, fm Bart. in l. fin. C. de non nume. pec. Sed si soluit, bene poterit repetere, per c. debitores. j. tit. ij. Non obstat illa l. fin. quia non loquitur, ubi quis iurat non excipere, sed ubi iurat se habuisse mutuum: quia potest excipere, ut in prima ampliatione: & ratio potest esse: quia ubi iurat se recepisse, iurat de eo, cuius ueritas non est in potestate sua: sed ubi iurat non excipere, iurat de eo, quod est in potestate sua. Et, ut dixi in præcedenti articulo in ultima fallen. per hoc apparet, cp non semper geminatio operatur tantum, quantum iuramentum. Sed cogitabam, si attentari posset, quòd etiã confessio iurata de receptione ualeat, per d. c. debitores, sicut confessio iurata absente parte ualet de iure Canonico, ut §. in prima fallentia, non obstante lege ciuili, de qua in d. §. si quis absente. in uerbo, iurat. Et ita etiam dicendum hîc, quòd iuramentum ualidet confessionem de iure Canonico non obstante d. l. fi. quia eadẽ facilitate non uidetur quis iurare, qua confitetur, sed magis consultè: sicut ipsa geminatio ualidat confessionem: & ideo iuramentum operetur, cp sibi incumbat onus probandi. Item quia, ut dixi in prima ampliatione, Doctores fatentur, quòd si dicat, Verè recepi, non procedat d. l. fin. quæ differentia non uidetur importare: quia etiamsi solùm dicat Recepi, intelligitur cũ effectu, c. relatum. cum uulgaribus, j. de cleri. nõ resi. & ista esset opi. noua: & ideo iuxta morem meũ eam non affirmo. Sed si teneretur, posset peti absolutio à iuramẽto, sicut dictum est §. de eo, qui dixit: Verè recepi: & uide, quod dicetur j. in v. fallen. ¶ Et istis adde Bal. & Sal. in d. l. fi. ubi dicunt, quòd si minor iurasset spe futuræ numerationis, posset etiam post biennium opponere exceptionem, quia ei non currit biennium, l. fi. C. in quib. causis in integ. rest. non est necessa. nec iuramentũ facit eum haberi pro maiori, quia in eo deest consensus, fm eos. Pro quibus facit, quod no gl. & do. Ant. in c. cùm causam. de empt. & uendi. ¶ Amplia † quintò & ultimò,

51 non solùm, si quis simpliciter confiteatur habuisse & recepisse, sed etiam si addat, nec cp confiteor spe futuræ numerationis, fm Bart. in d. l. si ex cautione. contra Iac. But. in l. generaliter. C. de non nume. pec. per rationem, de qua suprà, scilicet cp eadem facilitate hoc diceret: &

52 sequitur hîc Imo. ¶ Modò † dicta regula fallit primò, nisi ex tenore instrumenti de actuali numeratione constaret, & recipiens non simpliciter confiteretur recepisse, sed notarius hoc assereret, secundum Innoc. & do. Ant. hîc ita intelligentes l. fin. C. de dote cauta non numer. Modum autem uerborum ponit plenè Bal. in d. l. si ex cautione. dicens, cp debent taliter cõcludere, cp probẽt numerationem tunc interuenisse: putà, quæ decem habuit in ueritate in præsentia mei notarij & testium infrà scriptorum: & non sufficeret dicere, quæ habuit & recepit, & non aliud: quia potuissent partes hoc dixisse, & eorum confessionem scripsisset notarius, nisi diceret, confessus fuit habuisse, & habuit & recepit: quia tunc ad confessionẽ referri non potest. Diceret enim, & dixit se habuisse & recepisse. Item illud Recepit, non refertur ad participium Confessus, secundum ipsum, quem sequitur Bald. ibi in iij. quæst. cum duabus sequen. & ibi Salic. in penult. col. & Bald. in l. si ex pretio. C. si cer. pet. & Insti. de literar. obligat. in princip. & Ro. in l. prædia. in ult. col. ff. de acqui. pos. & dom. Anto. & Imo. hîc: qui tamen in uno impugnant Bart. dum dicit, quòd illa uerba, Quæ habuit & recepit, non probant numerationem: quia imò probant, secundum eos: nam intelligendo, quòd sint uerba partis, requiritur una subauditio, scilicet, id est, dixit se habuisse: uel, ut dixit: Vnde dicunt probari numerationem cessante tali supplemento. ¶ Sed † circa hanc fallentiam nota primò,

53 quòd non procedit in scriptura priuata, in qua diceretur, habui & recepi decem mutuò à Caio: quia non probatur uera numeratio, sed solùm confessio, cùm sint uerba partis, secundum Imol. hîc, & Ro. in d. l. prædia. ubi alleg. gloss. in l. ex pluribus. in uerbo, proponeretur. ff. de sol. & in l. si non singuli. C. si cer. pet. Idem Bart. Instit. de literar. obligat. circa princip. & Salic. in d. l. si ex cautione. in antepen. col. quia debitor attestatur solùm de facto suo antecedente confessionem emissam. Vnde dicit se inferre, quòd etiamsi dicat illa scriptura,

scriptura, habui & recepi in præsentia testium infrà scriptorum, non sequitur necessariò, quòd numeratio fuerit facta in præsentia testium, sed confessio. Sic etiam, si testes attestentur in subscriptionibus prædicta uera esse non facta speciali mentione de numeratione. Secus, si ipse debitor dicat, habui & recepi, quæ mihi numerata fuerunt in præsentia testium infrà scriptorum: quia probatur numeratio, secundum ipsum. Sed certè quando dicit, recepi in præsentia testium infrà scriptorum, non uidentur illa uerba salua ratione

54 recti sermonis posse intelligi, quòd in actu confessionis non interuenerit traditio in præsentia testium, per id, quod not. Bart. in l. singularia. ff. si cert. pet. de quo dicam infrà, uers. nota tertiò. ¶ Not. secundò, quòd si instrumentum dicat, Fuit confessus habuisse & recepisse à Titio dante & numerante decem, per hoc non probatur numeratio: quia isti ablatiui positi in consequentiam confessionis, non sunt nisi confessio, eo quòd notarius asserat numerationem, quam fieri non uidit. Ita not. Bald. in l. unica, C. de confess. allegando Iaco. But. in quadam disputat. & idem tenet Bald. in l. si ex cautione. in iiij. quæst. C. de non numer. pec. & ibi Salic. in penult. col. uersic. quæro, quid si notarius. ¶ Subdit tamen ibi Bal. in uersic. quintò quæro. secus esse, quando notarius attestatur de numeratione, non per participium, sed per gerundium: quia dicat, à Titio dando & numerando, etc. quia gerundia sonant in actu, qui oculo subijcitur, l. uim facit. ff. de ui & ui arma. & not. in rubric. C. de eden. ¶ Not. tertiò, quòd si notarius scripsit, pecuniam fuisse mutuatam, & testes probant, quòd tempore contractus nulla pecunia interuenit, & hoc instrumentum non reprobatur, secundum Bart. in l. singularia. in pen. col. ff. si cert. pet. Et sequitur Bald. in l. si ex pretio. C. de non numer. pec. & in rubric. C. de fide instrument. & Imo. hîc, & Ro. in d. l. prædia. contra Ang. ibi: quia quomodocunq; possunt uerba tolerari, ut euitetur falsum, illud debet fieri, ut est glo. quam ponderat Bald. in l. iuris gentium. §. quod fere. in uerbo, probetur. ff. de pact. ¶ Similiter dicit Bar. & fortiùs, in d. l. singularia. quòd si instrumentum dicit, habuit & recepit in mei notarij præsentia & testium infrà scriptorum: postea testes dicunt, quòd non uiderunt Titium recipientem, licet ibi esset pecunia, non redditur instrumentum falsum: nam si pecunia fuit præsens, & potest dici, & habita & recepta: allegat l. si pecunia. ff. de sol. etiamsi alteri pecunia fuit numerata in præsentia confitentis: arg. l. falsus. §. sed si is. ff. de furt. & sequuntur alij in d. l. singularia. de quo etiam per Bartol. in consilio incip. In quæstione proposita solùm ad hoc allegare & consulere intendo, etc. ¶ Et adde, quòd si notarius diceret numeratam, & non esset uerum, non excusaretur à falso, secundum Bartol. in d. l. singularia. & Bald. in d. rubric. C. de fide instrument. Imò uidetur, quòd instrumentum utens uerbo Recepit, non possit iuuari ex eo, quòd interuenit sola ostensio pecuniæ, quæ potuit esse ficta, ut per Pet. de Ancha. consil. ix. incipien. plurimæ coniecturæ. & Bal. in d. l. si ex pretio. ante fin. ¶ Subdit etiam Bar. in d. l. singularia. quòd si testes dicunt, quòd Titius habuit pecuniam, sed incontinenti reddidit, per hoc instrumentum non est falsum, nec; inefficax, nisi probetur, quòd ita actum fuit de reddendo: quia potuit aliàs reddere ex liberalitate, ut ibi per eum solenniter, & per Angel. in l. si tibi pecuniam. eod. tit. & Bald. in l. per diuersas. in ultima quæst. C. mandati. Vbi limitat hoc ultimum dictum non procedere in actu, in quo non sufficit confessio de recepto, sed requiritur uera

55 traditio: quia non erit necesse probare, quòd fuerit actum de reddendo, per l. ab Anastasio. eo. tit. ibi, nec occultè, nec per artes clandestinas. Consulitur tamen notario, ut cautè scribat, nec dicat interuenisse pecuniam, licet uiderit sacculum, nisi ipsum aperuerit & uiderit pecuniam, nec dicat numeratam, licet uiderit partem numerari, ut in dictis locis, & per Imol. hîc, & Ioan. Andre. in Spec. super rubric. de instrumẽ. edi. in fin. Sentit tamen Bald. in rubric. C. eod. & Roman. in d. l. prædia. ualere consuetudinem, quòd scribatur, Habuit & recepit, etiam quando nihil numeratur, dum modò interueniat pecunia: & facit c.

54 cùm dilectus. suprà, eod. ¶ Fallit † secundò prædicta regula in confessione mutui emanante in ultima uoluntate: quia contra ipsam non opponitur exceptio pecuniæ non numeratæ etiam intra biennium, secundum glo. & Bal. in l. j. C. de falsa cau. adiecta leg. & Bal. in tit. de pace Constan. in uerbo, ua salli. in fin. & in l. fi. in ult. col. C. de non numer. pec. & Instit. de liter. oblig. in princip. & Cyn. & Salic. in l. in contractibus. in prin. eod. tit. quia tunc in confitente non præsumitur fuisse spes futuræ numerationis, cùm speret non indigere mutuo propter dubium uitæ, secundum prædictos non habentes cõtradictorem. ¶ Sed considera, quòd non omnis infirmus, etiam grauiter, dubitat de morte: & ideo rectè possibile esset, quòd etiam infirmus necessitate astrictus faceret confessionem de mutuo spe recipiendi, etiam iacendo, & satisfaciendi creditoribus, nisi saluetur ista fallentia in confitente in ultima uoluntate facta per existentem in extremis. ¶ Fallit tertiò in alijs contractibus, quàm in contractu mutui: nam in illis confessio statim præiudicat, l. Publia. §. fin. ff. deposit. & l. generaliter. C. de non numer. pecun. Et ita not. gloss. in d. l. si ex cautione. & in l. in contractibus. in princip. C. de non numer. pecun. Specialitas autem in mutuo est: quia homines sunt faciles ad cõfitendum propter necessitates, ut per Bal. in dictis locis. ¶ Et subdit ipse in d. l. in contractibus. quòd in alijs contractibus, uel rebus, confessio præiudicat, nisi probetur negatiua: putà, error, uel simulatio. ¶ Dicit etiam, quòd similis est ratio in dote, quæ in mutuo. Ideo etiam ibi habet locum exceptio intra sua tempora, ut dicetur infrà. Ista etiam ponit Bald. in l. pecuniæ. in princip. C. de solu. ubi dicit, quòd in nullo contractu habet locum exceptio ista, nisi in mutuo & in dote. Quod intelligit, quantum ad transferendum onus probandi in creditorem: sed si excipiens uult probare, bene auditur, ut ibi per ipsum: & est text. hîc. ¶ Et in tantum est uera ista fallentia, quòd etiamsi sit depositum, quòd egrediatur notissimos terminos depositi, licet in tali uideatur eadem ratio, quæ est in mutuo, arg. l. Lucius. & l. dies sponsaliorum. ff. deposi. tamen in tali deposito non poterit opponi exceptio pecuniæ non numeratæ, nisi probetur factum in fraudem de contractu ad contractum, secundum Bald. in d. l. in contractibus. §. j. in ij.

55 quæst. & sequitur ibi Sali. ¶ Fallit † quartò, nisi in loco esset statutum, quòd non possit opponi dicta exceptio intra biennium: quia ualet inter laicos, secundũ Bald. in d. l. si ex cautione. in ult. quæst. per l. ij. in fin. C. de consti. pecu. Nec obstat, quòd potentia pacti & statuti æquiparentur, ut per gloss. in rubric. C. de decretis decur. cum similib. & pactum hoc non potest, ut in quarta ampliatione: quia respondet Bald. quòd illud dicitur ex similitudine, non proprietate: licet eũ statutum sit consensus ciuium, tamen est consensus non simplex, sed lege munitus: secus dicit in foro episcopali, in quo nõ operabit tale statutũ: & multo min in foro conscientiæ, ut ibi per ipsum. ¶ Fallit quintò,

56 nisi † confessio sit geminata, fm do. Abb. hîc sing. licet in contrarium fortiter faciat, quod ipse not. in c. cùm contingat. j. tit. ij. dum dicit, quòd tantum operatur iuramentum, quantum geminatio: & tamen hîc iura-

c. si cautio.

mentum non operatur, ut s̄. in prima ampliatione: ergo nec geminatio. Vnde ſaluando ipſum oporteret dicere, ut dixi in quarta ampliatione: uel quòd iuramentum ideo non ualidat, quia eadem facilitate extorquetur, qua confeſſio: ſed ſecunda confeſſio uidet̃ tollere illam promptitudinem, per quam præſumitur quis moueri ſola ſpe numerationis: ſed quicquid ſit propter illam ſpem, eadem facilitate quis indũceretur ad ſæpe confitendum, ſicut ſemel. Nec obſtat dictum Bart. in l. cùm ſcimus. hîc allegata per dom. Abb. quia loquitur in confeſſione habẽte defectum ex conſenſu, qui ſuppletur per geminationem: ſed defectus confeſſionis hîc cauſatur in dicta ſpe. Vnde de hac fallentia non curo, niſi quantum ualet authoritas do. Abb. quę adiuuari poteſt ex dictis in ult. fallen. præcedentis materiæ. ¶ Fallit ſextò, niſi ex interuallo præteritæ confeſſionis confitens ſoluat partẽ debiti confeſſati: quia uidetur agnoſcere fidem cautionis, & non auditur opponens dictam exceptionem. Caſus eſt in l. cùm fidem. C. de non nu. pecu. niſi expreſſiſſet ſe non ſoluere animo recognoſcendi, ſecundum Bald. ibi per l. ij. ff. de condi. inde. & dicit, ꝙ in dubio præſumitur agnoſcere bonam fidem, & præiudicat ſibi, per text. ibi, & l. ij. C. quod met. cau. Poſtea ſubdit ſignanter Bal. quòd ſi ex pacto actum eſt in inſtrumento de recognitiõe fienda ex interuallo, ut ſæpe faciunt fœneratores, non prodeſt: quia apparet quædam colluſio, ſeu fraus: & ideo ſoluens coactus ex tali pacto ſibi non præiudicat: & dicit facere, quod not. Innoc. in c. grauis. infrà, depoſiti. quod not. ¶ Fallit ſeptimò & ultimò in caſu l. aduerſus. C. de non num. pec. quando debes mihi x. ex uenditione, & confeſſus fuiſti ſolenniter illa x. te debere ex cauſa mutui: nam ſi ago contra te ex confeſſione non opponens exceptionem non numeratę pecunię: quia illa habet locum, ubi origo petitionis fundatur in numeratione: ſed ubi fundatur in cauſa præcedentis debiti, oportet probare, an illa cauſa ſit iuſta, uel non, ut ibi. Et aliæ fallentiæ fortè colligerentur ex dictis Doctorum in illo tit. ſed iſtæ ſufficiant. ¶ Secunda
57 regula eſt: quòd † poſt biennium non poteſt opponi exceptio non nu. pec. l. in contractibus. allegata in gl. quia non eſt uериſimile, quòd qui indebitè fuiſſet confeſſus, tanto tempore tacuiſſet. ¶ Amplia primò iſtam regulam, ut habeat locum etiam in clericis nomine eccleſiæ contrahentibus: nam poſt biennium non poſſent opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, ſecundum dom. Anto. do. Card. do. Abb. & Imol. in c. fin. j. de ſolu. & idem tenet do. Abb. hîc: quia lex, in contractibus. non inducit præſumptionem biennalem in odium debitoris: imò inducit priuilegium in fauorẽ ipſius: cùm enim aliàs non audiatur contra propriam confeſſionem, ut hîc, & in c. per tuas. ſuprà, de probat. illa lex induxit, ut debitor poſſit intra biennium inducere exceptionem prędictam, ita quòd onus probandi pecuniam numeratam incumbat creditori. Si ergo eccleſia uult uti beneficio illius legis, oportet ꝙ utatur cum præfinitione temporis ibi præfixi. ¶ Eſt uerum, ꝙ Hoſt. in d. c. fi. & Hoſt. & do. Ant. & Imo. hîc, & Bal. in authen. hoc ius porrectum. C. de ſac. ſan. eccle. & Ro. in authen. ſimiliter. in vij. priuilegio iudiciali, C. ad l. Fal. & Bald. in l. ij. §. fin. ff. ſi cert. pet. & Angel. conſil. ccxlij. incip. quia omne datum optimum, etc. tenent contrarium: primò, quia tunc demum eccleſia tenetur ad mutuum, quando probatur, ꝙ ſit uerſum in eius utilitatẽ, d. authen. hoc ius porrectũ. Ergo illud onus pro-
58 bandi ſemper incumbet creditori. ¶ Secundò, quia † eccleſia poteſt leges accipere pro ſe, & recuſare cõtra ſe, ut dixit Hoſt. in c. nouit. de iudi. & ibi do. Ab. & do. Ant. in c. ex parte decani. in ult. col. s̄. de reſcriptis. & facit gl. in uerbo, modo. in fi. in c. ij. de mutuis pet. & ibi do. Ab. Ergo in quantum lex priuilegiat debitorẽ in biennio, poteſt pro ſe recipere: & in quantum priuilegiat creditorem, non recipere. ¶ Tertiò, quia olim tempus iſtius exceptionis erat quinquennium, d. l. in contractibus. in princ. & mutatio temporis non nocuit eccleſiæ, cui erat ius quæſitum, iuxta doctrinam Inno. in c. nouit. in uerb. Theodoſius. s̄. de iudi. ¶ Nihilo minùs procedit ampliatio prædicta: quia poſtꝙ prælatus confeſſus eſt mutuũ, non reperit̃ decretalis indulgens ſibi: ꝙ, ſi opponit exceptionem non nu. pecuniæ, ipſe non habeat hoc probare: imò reperitur, ꝙ cõtra confeſſionem ſuam uenire nõ poteſt, niſi probet eã indebitã, ut in iſto tex. Item ꝙ allegans aliquid debet illud probare, vj. q. ult. c. actor. cum ſimilibus, modò ꝙ utatur auxilio legis in grauando creditorem onere probandi, non eſt, niſi propter fauorem d. l. in contractibus. qui fauor ſolùm durat biennio. Cùm autem biennium eſt elapſum, quomodo dici poteſt, quòd eccleſia non uult recipere contra ſe illam legem: quia poſito, quòd lex non emanaſſet, ſtat ex Canonica prædicta, ſimpliciter dicens onus probandi incumbere impugnanti propriã confeſſionem: & in hac l. remanet ſtatim prælatus lapſo biennio: & hęc eſt illa, quam cogitur recipere contra ſe: oporteret enim ad hoc, ut diceremus, quòd non uult legem contra ſe, quòd poſita illa l. ad partem remaneret in priuilegio ex l. Canonica, uel alia: ſed hoc nõ eſt: imò ſtatim reincidit in regulis utriuſque iuris. Vnde flecti non poſſum, ut recedam à prima opi. Et iſta tollunt rationes prædictas. ¶ Bene fateor, ꝙ aliquando, ſed non ſemper, oportet quòd creditor probet mutuũ fuiſſe conuerſum in utilitatem eccleſiæ: putà, quia non mutuauit ſolenniter prælato, iuxta c. quod quibuſdã. infrà, de fideiuſ. & diffuſiſſimè per dom. Maria. conſil. lx. incip. Viſis prædictis. & tunc ſi ſit lapſum bienniũ, oportebit, quòd hoc probet: ſed iſtud non eſt, quòd biennium illud nõ excludat eccleſiam: ſed ex eo, quia mutuus grauatur iſto caſu à lege beneficiante eccleſiam: in alijs autem caſibus, quibus non eſt opus hoc probare, ſtabit dicta ampliatio, ſecundum dom. Abb. hîc. Et iſtis adde Bal. in c. in præſentia. ſuprà, de proba. ubi dicit, quòd quando confeſſus ſpe futuræ numerationis tranſiuiſſet ad religionem, ex illa confeſſione monaſterium non tenetur: & etiam poſt biennium poteſt opponere dictam exceptionẽ, quia tenetur ſolùm ex mutuo uero, nõ chirographario: ut ibi per ipſum,
59 cuius dictum pendet à ueritate prædictorum. ¶ Et † per hæc apparet, quòd multo minùs etiam clerico in patrimonialibus competeret dicta exceptio poſt biennium: quod tenent hîc Hoſt. dom. Anto. & do. Abb. & do. Ant. Imo. & do. Abb. in d. c. fi. & Spec. in tit. de reſti. in integ. §. quis autem. uerſic. ſed nunquid procurator. ubi dicit, ꝙ Papa Clemens tulit ſententiam contra Treuerenſem electum, ꝙ poſt biennium nõ poſſet contra mercatores opponere dictam exceptionẽ: & illos mercatores nõ debere cogi ad reſpondendũ poſitionibus electi cauſam illã tangentibus: de qua ſententia Clementis meminit Bal. in l. cũ quis. in ult. char. C. de iuris & fac. igno. ¶ Amplia ſecundò, ut curſus biennij non ſolùm noceat debitori tacenti, ſed etiã eius ſucceſſori, etiam ſi eſſet pupillus, & etiã contra hæreditatẽ iacentem, ſecundum Bal. in l. ſi intra. C. de non nu. pec. reſtituitur tamẽ pupillus aduerſus illam præſcriptionem,
60 ſecundum ipſum. ¶ Amplia † tertiò, etiamſi debitor uellet poſt biennium aſſumere in ſe onus probandi pecuniam non fuiſſe numeratam: quia non auditur. Ita firmat hîc Imol. & in c. fin. in penult. chart. j. de ſolut. & facit d. l. in contractibus. in uerbo, nullo modo. & l. ſi intra. in uer. omnimodo. & l. aſſeueratio. in uerb. penitꝰ euaneſcat. C. de non nu. pec. Et idem dicit Bald. in l. ſi ſub ſpecie. circa med. C. de poſtu. & Bal. & Sal. in l. ſi non ſinguli.

c. ſi cautio.

ſinguli. C. ſi cer. pet. Imò dicit textus in d. l. in contractibus. §. de illo. quòd creditor poſt biennium non tenetur reſpondere poſitionibus debitoris, an deceſſit, uel non: & ſic uidetur ſublata omnis facultas probandi: & per hoc facit, quod ſi poſt bienniũ audiretur uolens probare, fruſtrà fuiſſet datum priuilegiũ minoribus, de quo in l. fin. C. in quibus cauſis in integ. reſtit. etc. Et ſi diceretur, quòd priuilegium eorum operatur, quòd ſemper poſſint opponere grauando creditorem onere probandi, hoc non uidetur de mente iuris. Eſt ergo priuilegium in hoc, quòd ipſi opponendo quandocunq; & uolendo probare audiuntur non obſtante
61 biennio. Ergo ſecus in alijs. ¶ Modò † fallit primò d. regula de æquitate ſaltem Canonica, ſecundũ quam auditur poſt biennium uolens probare pecuniam nõ numeratam: ut fuit uulgatum dictum Dyni in regula, locupletari. de reg. iur. in vj. de quo meminit Ro. in l. ſi diuortio. ff. de uerb. oblig. & Angel. conſil. cliiij. incip. Iudæi. etc. uidetur prima fronte. & not. dom. Anto. & Imol. in c. fin. in penult. chart. infrà, de ſol. & Bald. in d. l. ſi ex cautione. in ix. quæſt. & ibi ampliſſimè Salic. in ij. quæſt. & Bald. in d. l. in contractibus. in princip. & in repet. in l. ij. in xxiij. char. uerſic. quintò quæritur. ff. de iureiur. dicens exceptionem non numera. pecu. ſemper poſſe opponi de iure Canonico: ſed debet intelligi, quo ad hoc, ut onus probandi incumbat opponenti. Et hanc dicit Imol. eſſe communem opinio. in d. c. fin. & idem dicit Salic. in d. l. in contractibus. in princip. quanquam. Spec. in d. tit. de reſtitu. in integ. & do. Ant. in c. quia pleriq;. infrà, de immuni. eccleſi. & Bald. in d. l. cùm quis. in ult. chart. ſimpliciter uelint, quòd lapſus biennij inducit totale ſilentium etiam de iure Canonico. Sed pro communi opinio. facit: quia hoc modo reſiſtitur peccato, ne creditor ditetur cũ aliena iactura contra dictam regulam, locupletari. quia tale lucrum eſt iniuſtum, ut in ſequenti fallentia. Item pro communi facit: quia iſta non eſt præſumptio iuris & de iure, ſed iuris tantùm, contra quam admittitur probatio. Patet in l. ſiue poſſidetis. C. de proba. ſecundum Imol. hîc. Sed hanc rationem non firmo, per text. in d. §. de illo. dum prohibet fieri poſitiones, & ſic prohibet probationem: unde uidetur præſumptio iuris & de
62 iure, in quo aliter non cogitaui. ¶ Fallit † ſecundò in foro conſcientiæ: quia ſi fortè in contentioſo non potuit debitor probare pecuniam non numeratam, eſt tamẽ tutus in conſcientia, nec tenetur per hoc aliquid ſoluere: imò poteſt ſuum totum dare in eleemoſynis, & nihil dare illi creditori ciuili: & ſi aliquid ſolueret, ille tenetur reſtituere, quantumcunq; lex ciuilis uideatur fingere & diſponere ſuper tali debito, tanquam uero, ex ſola taciturnitate biennali debitoris. Ita dicit Innocen. in c. quia pleriq;. prope princip. de immuni. eccleſ. & ſequitur ibi do. Anto. & do. Abb. Idem dicit Bald. in l. ſi ex cautione. in ult. q. C. de non nu. pec. & in l. cùm quis. in ult. col. C. de iur. & fac. ign. & in diſpu. ſtatuto cauetur. in l. unica, C. de confeſ. Et eſt ratio: quia lex ciuilis fundat ſe hîc ſuper pręſumptione, quia præſumit datum mutuum: & lex fundans ſe ſuper præſumptione non habet locum in foro conſcientiæ, ſecundum uulgatam theoricam Bald. in d. l. cùm quis. uerſic. poſt hoc ſciatis, quòd Bononiæ in ſcholis Prædicatorum, etc. & in l. ea, quæ. C. de condi. indeb. & ſequitur Pet. de Ancha. in regula, poſſeſſor. in xiij. chart. & Ioan. de Ana. in c. in literis. in xj. q. infrà, de rapt. & in c. in ciuitate. infrà, de uſur. Bene facit c. inquiſitioni. infrà, de ſenten. excom. Et idem ſoleo dicere de lege Canonica propter ſingulare dictum Ioan. And. in c. is,
63 qui fidem. infrà, de ſponſa. ¶ Fallit † tertiò in confeſſione mutui non facta per literas, ſed de qua conſtat per teſtes: quia in iſta non nocet confitenti lapſus biennij, qui fundatur in præſumptione, quæ eſt pro ſcriptura, & ſemper poterit opponi exceptio nõ nu. pec. ut eſt gloſſ. reputata ſing. in l. ſi non ſinguli. in uerbo, rei geſtæ. C. ſi cer. pe. quam approbant Iac. But. & Cyn. ibi, & Cy. in l. generaliter. in xv. q. C. de non nume. pec. & Bald. in l. ſi ex cautione. in x. q. eo. tit. & Imol. hîc, & in l. j. §. ſi quis ita. & in l. ſi ſtipulatus. §. Chryſogonus. ff. de uerb. oblig. & Gul. de Cu. & Bal. in l. qui pecuniam. ff. ſi cert. pet. & Bald. Inſtit. de literar. obligat. in ult. quæſt. & in repeti. l. ij. in xxvij. char. ff. de iureiur. & Imo. in c. ſi. infrà, de ſolut. & Roma. in l. ſi mandato. ff. de fideiuſ. & idem uoluit gloſſ. in l. non figura. ff. de actio. & obli. ſecundum Imol. hîc: facit text. Inſti. de literar. oblig. in rubro & nigro, ubi apertè innuitur, quòd ſint literæ neceſſariæ ad hoc, ut biennium pariat actionem: aliàs fruſtra ille titulus requireret ſcripturam; & appellaret obligationem literarum, ſi ſine literis confeſſio poſt biennium noceret. Nec obſtat quòd teſtes & inſtrumentum æquiparentur: quia reſpondetur per iſtos, quòd contrarium procedit, quo ad probationem,
64 non quo ad obligationẽ. ¶ Contrarium † tenet Bart. in l. ſi ex cautione. C. de non nu. pec. & ibi Bald. in x. q. & ſenſit Spec. in tit. de teſte. §. iiij. uerſ. ſed pone, egi. & alleg. Bart. gloſſ. in authen. rogati. C. de teſti. quam dicit eſſe contrariam gloſſ. in d. l. ſi non ſinguli. Et hanc partem putat de iuris rigore do. Abb. hîc: quia ex quo confeſſio emanauit cum debitis ſolennitatibus, ei ſtandum eſt, donec contrarium probetur, ut hîc, & in l. cùm de indebito. in fin. de proba. Exceptio uerò non numeratæ pecuniæ indulgetur intra biennium ex quadam æquitate: quia debitores anxietate conſequendi mutuum ſunt faciles ad confeſſionem ante habitam pecuniam: Vnde confitens uiua uoce debet aut ſtare confeſſioni, aut probare contrarium, aut capere indulgentiam legis cum ſua limitatione, ſecundum ipſum: cum quo tranſeo per rationem iſtam. Sed quamuis do. Abb. dicat, onus probandi incumbere poſt biennium confitenti uiua uoce, non bene aperit, utrùm intra biennium gaudeat beneficio dictæ legis in contractibus, quòd onus probandi incumbat creditori, ſicut ſi fuiſſet facta ſcriptura: & uideretur, quòd non: quia illud beneficium contra regulam c. per tuas. cum ſimi. ſuprà, de probat. eſt datum confeſſioni ſcriptæ: ut in iuribus ſuprà allegatis. Ergo extra caſum illum non uidetur fienda extenſio. Sed contrarium eſt uerius: primò, quia omnis ratio, per quam indulgetur iſta exceptio contra confeſſionem ſcriptam, habet locum in non ſcripta. Imò multo fortiùs, quia maiori facilitate quis confitetur uoce, quàm ſcriptis, & tamen uenit contra ſcripturam: ergo & contra uocem. Secundò, quia ita apertè firmat Bart. in d. l. ſi ex cautione. dicens, quòd quocunq; modo quis confiteatur, ſiue in ſcriptis, ſiue ſine ſcriptis, habet locum iſta exceptio. Tertiò per text. in l. cùm ultra. in uerbo, ſtipulatione interpoſita. C. de non numer. pecu. ubi apparet idem eſſe in confeſſione non ſcripta. Et illum textum not. Bart. in d. l. ſi ex cautione. dicens ita debere intelligi l. in contractibus. in princip. eod. tit. Quartò, quia illud latè firmat Salic. in d. l. ſi ex cautione. in x. oppoſi. dicens, quòd etiam quando ſola confeſſio mutui interuenit coram teſtibus ſine ſtipulatione & ſine ſcriptura, & creditor agit non ex confeſſione, ſed ad pecuniam tanquam creditam & mutuatam, & ad eius probationem inducit probationem factam coram teſtibus ſine ſcriptura, obſtabit intra biennium exceptio non nu. pecu. per l. aduerſus. in uerbo, quaſi creditam. C. de non numer. pecu. Et cum iſtis tranſeo, licet in locis prædictis
65 plura ſint inculcata ¶ Fallit † quartò, niſi debitor moleſtatus poſt biẽnium à creditore imploraret officium iudicis: quia ſuccurreretur ſibi, ſm̃ Bald. in l. illicitas. in prin. ff. de offi. præſi. quia prohibitus agere, non prohibetur officium iudicis implorare: ut dicit Bar. in l. j. §. & parui.

parui. ff. quod ui, aut clàm. & Bald. in l. iij. §. nouissimè. ff. nau. cau. sta. & Bal. Insti. de act. in prin. & Pet. de Anc. in cle. j. de sequestra. pos. & fru. & do. Abb. in c. ex parte. el ij. in ult. col. suprà, de offic. delegat. cum concord. ¶ Sed est aduertendũ: quia si iste posset probare exceptionem, non potest implorare officium iudicis, per l. planè. & l. si. ff. de petit. hære. Sed ubi non potest probare, uideretur hoc dictum importare, quòd posset implorare officium iudicis, ut non permitteret eum molestari, nisi creditor probaret pecuniam numeratam: ad quod non tenetur ad instantiam partis. Et hoc sentit Salic. in dicta l. si ex cautione. in secunda col. & procedit de æquitate, per ea, quæ dixi in secunda fallentia.

66 ¶ Fallit † quintò, nisi doceretur creditorem confessum fuisse non numerasse pecuniam: quia hoc dicto lapsus biennij non nocet debitori, secundum Hosti. & domi. Abb. hîc, & gloss. in d. l. in contractibus. in princ. & sequitur ibi Bald. in iij. quæst. quia sicut debitor sibi præiudicat agnoscendo bonam fidem, l. cùm fidem. eodẽ tit. ita & creditor. Item quia propter confessionem partis receditur ab omni præsumptione iuris, ut per gloss. in authen. de æqualitate dotis. §. j. & in authen. sed iam necesse. C. de donat. ante nupt. cum similibus. quæ posui in c. quoniam. uersic. fallit quintò, nisi per confessionem, suprà, de probatio. Et hoc etiam in proposito notat dom. Anto. in c. quia plerique. in viij. col. infrà, de immunitat. ecclesi. amplians, etiamsi iurasset soluere. Et de his latè ponit Salic. in authen. quod locum. C. de dote cauta non numer. ubi etiam ponit, nisi post terminum ad proponendam exceptionem non numeratæ dotis uxor per publicũ instrumentum confessa est se non dedisse, nec numerasse marito illam dotem confessatam, ista confessio præiudicet mulieri, maximè si iurasset: & refert Bal. consuluisse, quòd non, quin saltem possit petere absolutionem à iuramento, quod tamen non affirmat Sal. ¶ Fallit sextò & ultimò in casu, quem ponit hîc Hostiens. dicens, quòd licet post biennium non admittatur dicta exceptio, poterit tamen de dolo & fraude creditoris excipi, scilicet quòd repetit pecuniam non numeratam, & poterit hoc probari per confessionem creditoris, ut est dictum, uel saltem proposita exceptione doli cum aliquibus probabilibus coniecturis, adeò quòd onus probandi transferetur in creditorem, secundum eum. Et hoc dictum est ualde notandum & menti commendandum,

67 secundũ do. Ab. hîc. ¶ Vltimò † in hac materia opportunè annecti posset de modo & practica probandi instrumentum simulatum: quia multipliciter doceri potest de simulatione ultra exceptionem non numeratæ pec. in alijs contractibus, quàm mutui: & conueniret, ante quàm exeamus hunc titulum: sed quia cæteri nõ tangunt, ideo habeantur bonæ remissiones. Et signa simulationis collige per not. per Bart. in l. post contractum. ff. de dona. ubi ponit coniecturas cognoscendi uenditionem fraudulentam. Ad idem uide Bar. plenè in consilio inci. Petrus Nicolæ. ubi inter alia signanter dicit, quòd nisi allegetur, uel probetur species simulationis, nõ sufficit, quòd probatio concludat in genere contractum simulatum: & sequitur Paul. de Cast. in l. iurisgentium. §. pactorum. ff. de pact. & idem not. Bald. in l. ab Anastasio. in ult. col. C. mandati. Et de materia uide etiam Bart. in l. sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pig. uel hypo. soluí. & ibi dicit, quòd ex quo emptor nunquam accepit possessionem, est coniectura simulationis. De materia etiam per Bar. in l. si ex pretio. C. si certum pet. & in l. sub specie. C. de postul. & in l. emptor. ff. de aqua plu. arc. & in l. Lucius. la ij. ff. depositi. & in l. multum. in princip. & ibi latè Bal. C. si quis alteri, uel sibi. & Bald. in l. j. in x. q. C. si seruus extero. & in l. si cùm pater. C. ad Velleia. & in l. si ex cautione. in j. q. C. de non nume. pecu. & per Imol. latè in c.

68 illo uos. infrà, de pigno. ¶ Et † modum cognoscendi, quòd uenditio fuit potiùs pignus super mutuo, & sic in fraudem usurarum, ne fructus computentur in sortem, uide per Bart. & alios in l. pacta nouissima. C. de pactis. ubi dicunt, quòd si probetur statim præcessisse pactum, quòd esset pignus instrumentum uenditionis, censetur simulatum: secus, si ex interuallo: de quo etiam per Bald. in d. l. multum. in j. & ij. col. & Bal. Ang. & Imol. in l. si quis cùm aliter. ff. de uerb. oblig. & Bart. & Ang. & Imol. in l. item quia. §. fin. ff. de pactis. & Ang. & Imol. in l. quoties. §. sed si cùm primum. ff. de hæred. instit. & Bald. in l. cùm allegas. C. de usur. & in l. illud. in penult. & ultim. col. C. de sacrosanct. eccles. ¶ Et de uenditione facta cum pacto de retrouendendo certo tempore, an censeri debeat potiùs mutuum & traditio pignoris, uide gloss. ij. in c. conquestus. infrà, de usuris. & domi. Ant. & Imol. in c. ad nostram. infrà, de empt. & uendit. & Bald. in c. j. de feudo dato in uic. legis commiss. & Pet. de Anch. in regula, possessor. de regul. iur. in vj. & consil. xxviij. incip. Dubitari solet. & elegantissimè Cal. in dis. incip. Vsurarius emit. & dicitur attendi debere quantitatem pretij, & personarum qualitatem. Vide etiam Bald. in c. quoniam. suprà, de probat. ubi tenet, quod dixi suprà, in ij. notab. de ablatiuo dante

69 & numerante. ¶ Et † unum perpetuò not. ad ea quæ dixi in ij. notab. quòd si notarius hodie conficit instrumentum mutui, & asserit, quòd hæri in sua præsentia fuit numerata pecunia, nihil probat de numeratione: quia tempore numerationis non fuit rogatus, sed hodie: & non potest attestari in instrumento, nisi de uisis tempore rogationis, ut dixi post Innocent. in d. c. quoniam. uersic. quinta conclusio. Et ideo licet falsum dicat, non punitur de falso: quia loquitur ut priuata persona, non tanquam iurata. Ita ad literam dicit Bald. in l. ex his. C. de testa. milita. quòd nunquã exeat mentem tuam ad ea, quæ dixi in prima fallent. primæ regulæ, ut non semper uerba notarij probent

70 numerationem. ¶ De † materia etiam uide Pet. de Ancha. consilio, ccxxiij. incipiente, ad corroborationem prædictorum. ubi ponit, utrùm dicens contractum à seipso celebratum fictum debeat audiri? & dicit, quòd non. Et utrùm per testes singulares probetur simulatio, & utrùm ad eorum testimonium sit deferendum iuramentũ in supplementum? & in utroq; dicit, quòd non, & uide eundem consil. cclij. incip. ex ordine contractuum, quos baptista. ubi ponit plures notabiles coniecturas ad conuincendum instrumentum usurarium, uel simulatum, de quo per eundem consilio ix. incip. Plurimæ coniecturæ. & uide Laurentium in tractatu de usuris, in secunda parte, quæstio. lx. ubi dicit, quòd hodie est difficillimum cognoscere contractus simulatos. Vnde non sufficiunt coniecturæ iuris, quæ iam sunt notæ, & per callidos contrahentes fraudatæ: sed sufficiunt aliæ coniecturæ illis similes: & ita dicit se obtinuisse. Et de materia uide etiam Paul. de Cast. consil. xciiij. incip. Visis his, quæ superiùs. & consil. cccxxvj. incip. In causa mota per dominam Dorotheam. & consil. cccxxix. incip. Visa petitione. & ibi dixit: quidam egebat pecunia mutuata, & fuit probatum, quòd requisierat illum, cui postea uendidit rem pro paruo pretio, & decidit quòd est contractus pignoris, non uenditionis. Idem Pet. de Anch. in regula pactum. in xj. char. concludens, quòd qui emit uili pretio ab indigente pecunia, non est tutus in conscientia: & idem Salic. in authen. ad hæc. in xxj. quæst. C. de usur. Et istis adde Bald. in l. iij. C. plus ualere, quod agitur. ubi dicit, cp̃ si in instrumento dicit, uendidit & tradidit non in fraudẽ usurarũ, præsumit instrumentũ simulatũ. Idẽ dicas, si diceret, nihil intendens simulatè agere: quia per hoc probatur simulatio d. consi. incip. Ex ordine contractuum. Bene facit nota-

bile

bile dictum Bald. in l. j. C. de collusi. deteg. ubi dicit, cp̃ si quis confitetur coram episcopo instante creditore, cp̃ instrumentum est de uero & mero capitali, præsumitur esse de usuris receptis: & præsumptio iuris præualebit illi confessioni. Et propterea dixit Bald. in c. j. de feud. dato in uic. legis commiss. quòd pacta insolita & alteratio naturæ contractus, & quòd quis sit solitus fœnerari, statim concludunt contractum usurarium. Vnde dixit glo. ordi. in l. vij. ff. de condi. insti. quòd ex renunciationibus insolitis instrumentum est suspectum: & sequitur multùm Bald. in c. tertio loco. in ult. col. 5. de proba. Quinimò dicit eleganter Bart. in l. nemo potest. ff. de lega. j. quòd etiamsi in instrumento renunciatur exceptioni simulationis, tamen poterunt dici omnia simulata, & ipsam renunciationem. Quod amplia, etiamsi esset iuratum non dicere secundum gloss. quã Ang. facit sing. in l. iij. C. plus ualere, quod agitur. ualeret tñ d. renunciatio facta ex interuallo, secundum Bart. in d. l. nemo. De iuramento autem dicetur in c. cùm contingat. j. tit. ij. Et adde, cp̃ si principalis actus est factus in fraudem, omnis clausula censetur etiam in fraudem, secundum glo. in l. si patronus. §. patronũ. ff. si quid in fraud. patro. not. do. Abb. in c. significantibus. in fin. de offic. deleg. Ista sunt notanda, tanquam alibi non restricta, & dabunt facilimam uiam consulendi & lucrandi. ¶ In eadem glo. ibi, C. de dote cauta non numer. Circa confessionem de dote recepta, quæ non fuit numerata, conueniunt multa ex prædictis, sed tamen pro speciali informatione notarij possunt opponi duæ conclusiones plenæ & quotidianæ. ¶ Prima

71 conclusio. Si † maritus constante matrimonio confitetur se recepisse dotem, quam non habuit, non præsumitur confiteri animo donandi, sed spe futuræ numerationis, secundum Dy. in consil. incip. quæritur, utrùm instrumentum dotis. & Bald. in consil. incip. 74 Constante matrimonio uir confitetur. & Ang. consil. v. incip. Andreas Ioannis. & Pet. de Anch. consil. cccij. incip. nulli dubium. & Sali. in l. ij. C. de dote cauta non numer. & Imol. & Ro. in l. si diuortio. ff. de uerb. oblig. & Ro. latè consil. ccccxxx. incip. consultatio præsens. & sentit Bar. in l. assiduis. C. qui po. in pig. hab. & rationes

72 statim dicentur. ¶ Alij dicunt, quòd † in dubio præsumitur animo donandi, & in fraudẽ donationis prohibitæ inter uirum & uxorem: & ita tenet Ioã. And. in Spec. super rubrica de dona. inter uir. & uxo. & Bal. in l. j. C. de do. ante nup. & Ang. in l. si ita stipulatus fuero. §. si tibi nupsero. ff. de uerb. oblig. & latè Paul. de Cast. consil. cxx. incip. Visis & consideratis omnibus. & Cald. in titul. de donat. inter uir. & uxor. consil. iij. & domi. Maria. consil. cxxv. incip. Circa primam q. qua quæritur. ubi ad hoc facit xxx. motiua: & sentit Bar. in l. cùm quis decedens. §. Titia. de leg. iij. & Bald. 75 in l. ij. §. creditum. ff. si cert. pet. & not. Bar. in l. si fortè. ff. de castrensi pec. & Bart. & Bal. in authen. si qua mulier. C. ad Velleia. & Ang. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuſ. & Bart. in l. Papinianus. ff. de dona. inter uir. & uxo. & Imol. in l. si constante. ff. sol. mat. & Ioã. And. pulchrè in addit. Spec. in dicta rubr. de donat. inter uir. & uxo. additione incipiente, Scias, quòd Lambertus. & dom. Abb. in c. & si necesse. infrà, de donat. inter uir. & uxo.

73 ¶ Et utraque opinio est diuersi & magni effectus. Si † enim præsumitur spe futuræ numerationis, non confirmabitur morte mariti: sed potest opponi exceptio dotis non numeratæ usque ad tempora præfixa in l. fin. & authen. ibi posita allegatis in gloss. & onus probandi dotem datam incumbit mulieri, l. j. C. de dote cau. Post illa tempora cessat exceptio dotis non datæ, & necessaria est restitutio in casu restituendæ dotis, omni exceptione remota. Si autem est donatio, potest maritus eam quandocunq; reuocare, sed morte ipsius confirmatur, iuxta c. fin. infrà, de dona. inter uir. & uxo.

¶ Et pro hac secunda opin. quòd præsumatur animo donandi, adducitur potissimè l. qui testamentum, ff. de proba. & l. cùm quis decedens. §. Titia. ff. de leg. iij. ubi inter personas, inter quas est prohibita donatio, confessio debiti censetur in fraudem donationis. Et quamuis dicta iura loquantur in confessione, quæ fit in ultima uoluntate, propter quod gloss. in d. l. qui testamentum. dicit, secus, si inter uiuos: tamen laco. de Belui. disputando tenuit cõtrarium, uidelicet quòd non minùs præsumatur fraus in contractibus inter uiuos, quàm in ultima uoluntate: quam opinionem sequitur Bartol. in d. l. qui testamentum. & in l. si is, qui. in fin. ff. de iureiur. & Angel. in l. si donatione. C. de collat. & Paul. de Cast. in d. consil. ¶ Nihilo minùs sustineri potest conclusio, quòd præsumatur in dubio spe futuræ numerationis: quia, secundum Pet. de Ancha. in d. consilio, tex. in d. l. fin. & authen. ibi posita allegatis in glo. dicit, quòd si decennium transiret à die constitutæ dotis, omnino querela denegatur: & gloss. intelligit, siue id tempus effluxerit constante matrimonio, siue soluto: ex quo patet, quòd ista confessio non habet uim donationis inter uirum & uxorem: quia tunc omnino diceret text. quòd non possit post decennium de hoc conqueri, cùm talis donatio non firmetur cursu temporis, sed morte, si traditio uenit: aliàs nec etiam morte, l. Papinianus. ff. de don. inter uir. & uxo. Oportet ergo inferre, quòd dicta confessio non habet uim donationis, quia frustra esset limitatum dictũ tempus. ¶ Item quia, ut dicit Ro. in d. consi. sequeretur, quòd nunquam, uel raro esset locus exceptioni nõ nume. dotis: respondet ipse ad d. l. qui testamentum. & §. Titia. quòd loquuntur in confessione facta in ultima uoluntate, in qua nõ potest cadere præsumptio spei futuræ numerationis, ut dixit gloss. sing. in l. j. C. de falsa cau. adiect. lega. Vel † potest dici, quòd non procedit, ubi per alia iura confessio simpliciter facta habet aliam naturam, quàm donationis, ut est in casu isto per prædicta: pro quibus etiam facit, quia ubi est alia coniectura, quàm donationis, illa nunquã præsumitur, l. si cùm aurum. ff. de sol. & in l. cùm de indebito. ff. de proba. Et hanc partem in puncto iuris crederem ueriorem, licet tuum sit tenere, quam uis. ¶ Fallit tamen primò dicta conclusio, nisi coniuges, inter quos emanat dicta confessio, sint inæquales genere, uel aliter: quia, quamuis sit simplex, præsumitur facta animo donandi, & ualet remuneratoria: arg. l. si uerò non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. manda. ut per Bart. in l. si diuortio. ff. de uer. oblig. cum concor. quas dedi in c. super eo. el j. suprà, de testi. Vbi etiam tetigi, an tunc confessio operetur solùm, quòd maritus non curat de dote, sed de honore: an uerò uideatur

75 constituere dotem de suo. ¶ Fallit † secundò, nisi simplex confessio fieret in ultima uoluntate: quia tunc non præsumitur facta spe futuræ numerationis, sed animo donandi, propter gloss. in d. l. j. C. de falsa causa. & dixi in ij. fallen. primæ regulæ præcedentis: & ita no. Ro. in d. consil. & in d. l. si diuortio. dicens, ita esse casum in d. l. qui testamentum. & in d. §. Titia. & tunc mors mariti confirmat talem donationem, ut in sequenti conclusione. ¶ Sed est aduertendum in modo petendi: quia per hanc confessionem non probatur, cp̃ receperit, sed illud debetur, ut legatum, uel ut donatio morte confirmata, per l. Lucius. §. quisquis. el ij. ff. de leg. ij. & dixi in princip. huius c. uersic. fallit quintò. & in proposito not. Ro. d. consil. ccccxxx. nisi testator iuraret recepisse: quia tunc præsumitur pro ueritate illius causæ, per l. cùm quis decedens. §. codicillis. de leg. iij. & dixi, ubi suprà, dum tamen non iuret de eo, ad quod mulier est incapax, ut in casu l. hac edictali. C. de secun. nup. quia tunc confessio inter incapaces, quãuis iurata, nihil operatur, necq; ut confessio, necq; ut legatũ,

per

c. si cautio.

per l. qui testamentum. ff. de proba. & d. §. Titia. & ibi
in proposito hoc eleganter not. Bart. & idem Bart. in l.
Aurelius. §. fin. ff. de libe. leg. & Bald. in l. j. C. de inoffic.
dona. licet in hoc Imol. se inuoluat in repe. c. cùm con-
76 tingat. in xxxix. charta, j. tit. ij. ¶ Et adde, quòd si †
maritus confessus in ultima uoluntate superuiueret
post confessionem, & sic donationem reuocaret: quia
sola morte confirmabitur, secundum Bart. in d. §. Titia.
Si autem iurasset, uidetur pendere ab alio dubio, an
iuramentum ualideret donationem coniugum: de quo
aliquid in fin. huius materiæ. Sed tamen Bar. in d. §.
Titia. & Bal. in d. l. j. dicunt, quòd etiam illa potest re-
uocari: & est uerum, licet Ang. in l. penul. §. mulier. ff.
sol. matri. dicat, non posse reuocari, ubi est iuratum, per
not. per Bartol. in l. si quis pro eo. in x. membro, ff. de
fideiuss. Sed illa opinio Bart. cum concord. procedit
in iuramento assertorio, id est, interposito sup expressa
donatione de ea non reuocanda: sed nos loquimur
in iuramento interposito super confessione respiciente
77 actum de præterito, ut fiat fraus legi. ¶ Fallit † tertiò,
nisi appareat euidenter, quòd confessus est animo do-
nandi: & tunc dic, quòd si uxor præmoritur, eius hęres
nihil potest petere, quia infirmata est donatio: nec spē
aliquam habet confirmationis, ex quo mortua est do-
nataria: ut est casus secundum unum intellectum in
l. j. C. de dona. ante nup. & de hoc latè per do. Maria.
d. consil. cxxv. Si autem moritur maritus ante uxo-
rem non reuocata donatione, & talis donatio est ua-
lida: quia sicut confirmatur donatio morte donan-
tis, quando præcessit uera traditio, c. fin. de dona. inter
uir. & uxo. sic etiam, si præcessit ficta traditio, ut not.
gloss. & Bart. in l. ij. C. de dote cau. non nume. & Bart.
in d. l. Papinianus. Et eo ipso, quòd uir confitetur se
recepisse animo donandi, quod non recepit, fingitur
tempore ipsius confessionis tradidisse, l. iij. §. sciendū.
uersic. sed si debitorem. ff. de dona. in uir. & uxo. l. sin-
gularia. ff. si cert. pet. Ita not. Bald. in l. j. C. de dona. ante
nup. & Bart. in d. l. Papinianus. & Ro. in d. l. si diuortio.
78 & in d. consil. ¶ Secunda conclusio. Sicut † confessus
se recepisse mutuò potest opponere exceptionem non
numer. pecuniæ, ita & maritus confessus se recepisse
dotem ab uxore potest excipere de nō numerata dote:
dum modò excipiat intra tempora, de quibus in l. fin.
& authen. ibi posita, C. de non numer. pec. & si ponitur
intra illa tempora, onus probandi eam numeratam
incumbit mulieri, uel hæredi, l. j. C. de do. caut. non
numer. Et ratio, quare ista æquiparantur, est facilitas
in confitendo, per quam ita facilè confitetur maritus
super dote nō habita, sicut recepturus mutuum super
mutuo non recepto, uel ut habeatur uxor, uel habitæ
complaceatur, cùm mulier erubescat dici indotata, &
79 talem confessionē magnificat. ¶ Fallit † primò dicta
conclusio in illis casibus, in quibus nō potest opponi
exceptio non numeratæ pec. & etiam fallit post lapsa
tempora in illis, in quibus potest opponi: de quibus
s. per tex. in d. l. in contractibus. §. fi. in fi. ubi Sali. dicit
esse casum notabilem, quòd omnia, quæ sunt statuta
in exceptione non numeratæ pec. habent locum in ex-
ceptione non numeratæ dotis, in his quæ sunt utriusq;
proportionabilia. Et pro hoc ultimo uerbo facit text.
in simili in c. ea, quæ. in fin. de testa. mona. & gloss. ij.
in clem. j. de elect. & quod not. Domi. in c. non solùm,
de sta. mona. in vj. do. Ab. in c. postulasti. de foro cōp.
& tex. in c. indemnitatibus. ad fin. ibi, eò quòd. de elec-
tio. in vj. cum alijs alleg. per Ana. in c. ij. infrà, de male-
dicis. Et ideo Salic. in l. quod de suo. in fin. C. de non
numer. pec. dicit, quòd tantum operatur renunciatio
exceptionis dotis non numeratæ, quantum renun-
ciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ, licet Bald.
distinxerit in rub. C. de fun. dot. & aliquid Bart. in l. j.
C. de dote cau. non nume. & Spec. in tit. de confessis. §.
80 sequitur. uersi. xv. ¶ Fallit † secundò, nisi statutum loci
disponeret, quòd instrumenta confessionis dotium
habeant uim rei iudicatæ: nam tunc sequitur, quòd
ab initio habentur pro ueritate, l. res iudicata. ff. de re
iudi. & ideo tunc non poterit opponi exceptio dotis
non numeratæ, secundum Bal. in d. rubrica, de priui-
legio dotis: & Ang. consi. v. & Bald. in l. pecuniæ. C. de
solu. ubi uult, cp quando statutum dat tali instrumēto
robur rei iudicatæ, probat ueram numerationem. Sed
aduerte: quia ex dictis Bart. in l. si ex cautione. in ult. q.
C. de numer. pec. relatis in prima regula, s. uersi. fallit
quartò. posset tale statutum per uiam fori ecclesiastici
euitari: & hoc not. Imò reperio do. Maria. d. consil.
cxxv. consuluisse, quòd non obstante tali statuto, & in
foro seculari, ex quo principalis contractus prætendi-
tur simulatus, clausula guarentigiæ & omnes aliæ præ-
sumuntur simulatæ. Alleg. not. per Bart. & Salic. in l. si
donationis. C. de contrahen. empt. & singula. per Bal.
in rubric. C. qui admit. & in l. ab Anastasio. C. mandati.
Faciunt, quæ dixi in c. cùm Ioannes. uer. quartus casus.
s. eod. Dicit etiā, quòd fortè ista fallentia non est uera,
per not. per Bart. l. Titia. ff. de uerb. oblig. & do. Ant. &
do. Abb. in c. gemma. j. de sponsalib. Sed tutiùs esset
81 adhærere Bald. in d. l. si ex cautione. ¶ Fallit † tertiò,
nisi confessio dotis sit indiciata per aliquas coniectu-
ras, ut quia post cōfessionem de dote recepta maritus
exhibuit uxori alimenta: nam tunc coniecturas, seu
indicium concurrens cum confessione facit dotem cen
seri numeratam: imò tunc confessio taliter indiciata
habet priuilegia dotis. Ita formaliter limitat Bald. in
d. rubric. de priuileg. dot. & facit, quod dixi suprà, in
vj. fallen. primæ regulæ, de eo qui post confessionem
mutui non recepti partem soluit. Sed ista fallentia
posset procedere in confessione facta ante traductam
uxorem ad domum: sed si fieret pòst accedentibus ali-
mentis, putarem secus: quia non arguitur præsum-
ptio habitæ dotis, ex eo quòd etiam priùs fiebat: arg.
l. j. cum materia, C. quod met. cau. ubi dicitur, quòd
actus sequens metum, quamuis spontaneus, non pur-
gat metum, quando actus habet aliam coniecturam,
& quando etiam fieret ante traductionem, ista indicia
operabuntur solùm, quòd onus probandi incumbet
opponenti intra tempora, & audietur de æquitate,
per dictum Dy. in reg. locupletari. quod etiam in dote
82 applicat Ro. in d. l. si diuortio. ¶ Fallit † quartò, nisi
confessionem non receptæ dotis præcessissent dotalia
instrumenta, uel aliæ probationes, ex quibus efficaci-
ter probaretur dotem fuisse commissam: quia tunc
aduersus uxorem agentem pro restitutione dotis non
obstabit exceptio dotis non numera. Ita latissimè con
suluit Ro. d. consil. cccxl. quod consilium in hac parte
reassumpsit in l. si constante. uersic. item in quantum.
ff. sol. ma. & ibi dicit, hoc membrum esse addendum ad
dicta per se in d. l. si diuortio. & hanc dicit fuisse opinio
nem Cyn. in l. in contractibus. C. de non nume. pe. per
illum tex. dum dicit, illis securitatibus, quæ post con-
fectionem dotalium instrumentorum de soluta dote
exponuntur, nullam exceptionem non nu. pe. opponi
posse: & assignat Ro. rationem: quia iste talis non præ-
sumitur confiteri, ut uxorem faciliùs reperiat, postquā
ea habet, & habet promissionem de dote. Vnde uerisi-
mile est, quòd quando confitetur, sit sibi solutum: &
ideo cessat beneficium excipiendi de dote nō numera.
¶ Sed contra istam rationem instari non potest: quia
si esset uerum, quòd cessante desiderio reperiendæ
uxoris cesset causa dictæ exceptionis, destruerentur
dicta suprà, in j. conclusione, & per ipsum Ro. in d. con-
sil. quòd etiam constante matrimonio confessio præ-
sumatur in dubio spe futuræ numerationis. Vnde dici
potest, quòd ubi præcedunt dotalia instrumenta, &
postea confessio, uideat geminata cōfessio, prout dicit
gloss.

gloss. in d. l. in contractibus. sic intelligens illum text. &
ita etiam in dote no. hic do. Abb. in fi. uel quòd ista fal-
lentia procedat per d. l. in contractib. potiùs, quàm per
dictam rationē Romani: quem tamē uide, quia multa
in hoc dicit. ¶ Fallit quintò, nisi ultra confessionē rece-
83 ptæ dotis interuenisset alius, uidelicet † cp tertius pro-
misit istam dotē, & eius promissionē maritus accepta-
uit: quia tunc uxori, uel eius hæredib. nō obstabit am-
plius in repetitione dotis dicta exceptio. Ita latè no.
Bar. in l. pe. §. si uir. ff. sol. matri. & Bal. in l. legem. in j. col.
C. de pac. & in l. j. in j. col. C. ad Vellcia. & in l. pollicitatio
ne. C. de don. ante nup. Mouentur: quia licet ex pro-
misione sequenti appareat dotē non fuisse numeratā,
tamē uidetur confessus non spe numerationis, sed pro
missionis: & ideo secuta promissione, & ea acceptata,
ita habetur dos pro soluta, ac si mulier aliunde promi-
sisset animo delegādi, l. dotem. l. á ij. & l. uir ab eo. ff. de iu
re do. Qui enim delegat, soluit, l. quamuis. §. interdum.
ff. ad Vel. & nō opponitur de non nu. pecu. ubi aliquid
acceptaē loco numerationis, l. pretij. C. de rescin. uend.
& licet quis nō delegetur, ut debitor, sufficit cp tanquā
expromissor, l. inter casus. §. abesse. ff. mand. Et istud in-
telligitur in extraneo promittente nomine mulieris: se-
cus in patre: quia cùm actio de dote sit cōmunis patri
& filiæ, reputatur pater & filia una & eadem persona. Et
sic non potest peti dos, arg. l. si extraneus. ff. de iure dot.
Et hac ratione Bald. in d. l. pollicitatione. idem putat in
eo, qui sit curator, uel negotiorū gestor mulieris: quia
ille reputatur eadem persona ratione officij, l. fi. C. do-
84 tis promissione. ¶ Fallit † sextò, nisi interuenisset iura-
mentum: quia tunc, si constat, quòd fuit spe futuræ nu-
merationis, idem per omnia reperio, prout de excep-
tione non nume. pec. dictum est s. in j. & iiij. ampliatio
ne primæ regulę: & de hoc etiam in specie per Petr. de
Anc. d. consi. ccc. & Imol. in d. c. cùm contingat. in xxxix.
char. Si autem animo donandi, & fiat confessio inter
uiuos, pendet ab alio dubio, utrùm iuramentum con-
firmet donationē inter uirum & uxorem: de quo sunt
opiniones, ut latè per Imol. in d. c. cùm contingat. ubi
tandem tenet, quòd sic: & fuit opi. posita latè per Fed.
consi. cxl. incip. Punctus quæstionis. & Barr. in l. si quis
pro eo. ad fi. ff. de fideiusso. & in l. Seius & Augerius. in
fi. ff. ad l. Falcid. quia potest seruari sine interitu salutis
æternæ, nec est contra bonos mores iuris naturalis, li-
cet contra bonos mores iuris ciuilis, ut pleniùs dicetur
in d. c. cùm contingat. ¶ Fallit septimò dicta conclusio
in eo, quod dictum est, exceptionem istam lapsis iuri-
dicis temporibus expirasse, ut non habeat locum, quā-
do post confessionem certæ quātitatis apparet, quòd
recipit quinquaginta tantùm post ipsam confessionē:
quia præcedens confessio simulata præsumitur: unde
repeti non potest, nisi illud, quod apparet solutum. Ita
eleganter dicit Bartò. in leg. ab Anastasio. prope fin. C.
mand. per illum text. limitans, nisi dictum fuisset pro re
siduo: quia tunc præsumitur totum solutum. Et idem
Ange. de hoc uerbo Residuum, in l. si ex pluribus. ff. de
sol. propter gloss. ibi in uerbo, reliquum. de quo etiam
per Bart. in l. ij. per illum textum. C. de hære. inst. & in l.
fin. §. j. in pen. col. C. de rei uxo. ac. & Domi. in c. quan-
quam. §. cæterùm. in fin. de usur. in vj. ubi de hoc uerbo,
Residuum. ¶ Fallit ultimò istud idem, quod est dictū,
certa tempora obstare, ut non habeat locum, quando
uxor, uel eius hæres ageret hypothecaria contra possi-
dentem bona mariti ex beneficio legis, assiduis. C. qui
potio. in pig. hab. quia quamuis contra maritum, uel
eius hæredem decursa essent dicta tempora, tamen ad-
uersus illum tertium non sunt decursa: imò ipsa uxor
cogitur probare numerationem dotis, cuius uigore ad
bona mariti regressum habet, secundum Roma. plenè
d. consi. ccccxxx. dicente, se semper ita indubitanter re-
nuisse per text. in leg. si cui. C. de non num. pec. & in l. si
quis posthac. C. de bonis proscript. & in leg. assiduis. in
uer. datæ. quæ iura bene hæc probant. Et idem tenet I-
mol. in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de uerb. ob.
reprehendens Iac. But. & Bart. in d. l. assiduis. qui dixe-
runt beneficium illius legis habere locum in dote con-
85 fessata. ¶ Extra † gloss. quærunt hic Doc. primò, utrùm
debeat obtinere ille, qui agit ex causa: putà, mutui: &
non probauit de numeratione, sed de confessione re-
cepti mutui: in quo aliqui tenent, quòd non. & fuit o-
pin. Spec. in tit. de teste. §. j. uersi. sed pone, egi. quem se-
quitur Imol. & dominus Abb. hic, & Bald. in leg. fin. in
pen. col. C. communia utriusq; iudicij. & Ange. in l. ita
stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de uerb. ob. & consil. clij.
incip. in q. uertente inter dom. Micheletum. & in l. certi
condictio. §. j. ff. si cer. pe. & Paul. de Cast. in leg. ij. §. fin. &
ibi sentit Bart. ff. si cer. pe. & Imol. in clem. sæpe. de uerb.
signi. & Bald. in conclusionibus Spec. in tit. de teste. &
dominus Anto. & Imo. in cap. si sacerdos. suprà de offi.
ordi. quia non dicitur probata intentio agentis: quia
deponunt testes extra articulum: ergo non probant,
c. de testibus. & ibi dixi suprà. de testi. Non enim depo-
nunt super uera numeratione, nec dicunt se uidisse nu-
merari. Et ideo si iudex condemnaret reum, non iudi-
caret secundum probata, nec; conformaret se libello
contra iura uulgaria. In hoc tamen uidentur distingue-
re certos casus dominus Ant. & Imo. hic, & omnia quæ
dicit hic Imol. posuit etiam in d. §. Chrysogonus. ¶ Sed
quòd talis debeat obtinere, uidetur tenere Bart. in d. l.
certi conditio. §. si nummos. in ij. col. ff. si cer. pet. & Bald.
in l. ij. §. fi. eod. tit. & Bald. & Imol. in l. j. §. si quis ita. ff. de
uerb. obli. & Bald. in leg. si ex cautione. in x. q. C. de non
nume. pe. & ibi Sali. multùm animosè in ult. col. & Bal.
in l. j. in princip. C. de rei uxo. actio. & in l. pecuniæ. C. de
sol. & in leg. Publia. §. fin. ff. deposi. & Ro. in leg. prędia.
in ult. col. ff. de acquir. possess. quia si est elapsum tem-
pus opponendi exceptionem non num. pec. uel est illi
exceptioni solenniter renunciatum, ex tali confessio-
ne orta est obligatio, & actio tanquam ex mutuo ciui-
li, leg. ij. §. fin. & ibi not. ff. si cer. pe. Item per confessionē
probatur numeratio, d. §. Chrysogonus. & ibi Bart. & d.
l. pecuniæ. & ibi Bald. & intelligitur libellus de nume-
ratione facta, quæ resultat ex tali confessione, secun-
dum Bald. in d. l. j. de rei uxo. act. & impropriantur uer-
ba libelli, secundum Bar. in l. si olei. C. loca. cum si. & uer
ba ambigua interpretantur secundum intentionē li-
bellantis, l. si quis intentione. ff. de iudic. & dicit tex. in
§. si debitum. iij. q. ix. quòd si asserui solutionem factā,
sufficit probare cōfessionem de solutione: & ipsum al-
legat Fed. consi. liij. incip. Titius fecit procuratorem. e-
tiam si in libello dictum esset, numerauí: quia, secun-
dum Sali. in d. l. si ex cautione. uerba, quæ sunt in con-
fessione, habuisse & recepisse, probant præsumptiuè nu
merationem etiam intra biennium, si non opponatur
exceptio non num. pecu. d. l. si ex cautione. & sufficit li-
bellum præsumptiuè concludere, l. omnes. §. Lucius. ff.
de his, quæ in frau. cre. & multo fortiùs probabit post
biennium, secundum eos, qui dicunt, quòd tunc dicta
exceptio non potest opponi: & multo fortiùs, secundū
eos qui dicunt, quòd potest opponi, sed reus tenetur
probare pecuniam non numeratam. Ad quid enim
teneretur probare pecuniam non esse numeratam;
si oppositum eius non esset probatum uerè, uel præ-
sumptiuè per confessionem cum lapsu biennij. Postea
subdit Sal. sileāt, qui scripta tantùm discurrunt, & pro-
pter frigiditatem stomachi in eis contenta non dige-
runt. Et cum istis transeo, licet in locis prædictis plura
effundantur, quorum relatio nimiam scripturam exi-
geret. ¶ Et iuxta hoc tangit lo. An. in d. uer. sed pone, e-
gi. & do. Ant. do. Ab. & Imol. hic, utrùm debeat obtine-
re ille, qui fundat se solùm in cōfessione, & eā probat: &
uidetur, cp nō: quia petitio debet continere causam ta-

c. si caution.

lem, quæ pariat obligationẽ, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. & causa uicẽ actionis repræsentat, secundũ glo. in l. j. ff. de eden. & si causa non est talis, nõ sequitur condemnatio, l. siue apud acta. C. de transac. hîc aũt petens nõ asserit, q̃ reus receperit depositũ, sed q̃ confessus est se recepisse: ex tali autẽ confessione extra iudiciũ facta etiã cum causa, nõ nascitur obligatio: quia cõfessio nõ obligat, sed obligationẽ, p̃bat l. Publia. ff. depo. & ideò post multa concludit, tale nõ obtinere. Fatetur tamen, q̃ sententia absolutoria nõ nocebit postea sibi agenti meliùs ex cõtractu, quem probat cõfessio. ¶ Et cũ istis dictis transeũt hîc prædicti, sed limitãt primò, nisi confessio esset nõ quidẽ probatoria obligationis tantùm, sed etiã inductiua obligationis, ut in confessione facta in testamento & probata, per l. j. C. de falsa causa adiecta leg. ¶ Secũdò, nisi loqueremur in æquitate quadã: quia allegans confessionẽ allegat probationẽ obligationis, & per cõsequens tacitè allegat ipsam obligationem, & libellus latè interpretatur, ut in præcedenti quæstione, ut hic per do. Ab. ¶ Tertiò, nisi esset in libello illa clausula, Omni meliori modo, etc. quia per illa sustentatur dictus libellus, secundum Imo. hîc. ¶ Quartò, nisi esset alia clausula petens in prædictis & eorũ quolibet sibi ius & iusticiã ministrari, secundũ Imol. hîc, per not. per Cal. in c. ij. §. de ordine cogni. quas limitationes aliter non cõfirmo, ne longior sim. ¶ Et adde, q̃ ad hoc, ut probatio testiũ sit efficax in probando mutuo. nũ sufficeret unus testis de numeratione, & alter de cõfessione tanquã singulares secundũ Bal. in d. l. si ex cautione. in xij. q. & ibi Sal. in ult. q. qui idẽ dicit, si libellatũ est de numeratione, & unus testis asserat numerationẽ de uisu, alter solùm de confessione. Et cum istis concordat Bal. in alijs locis, de quib. memini in c. cùm causam. §. de proba. & in c. licet ex quadã. uer. ult. mò est sciendũ. §. de testi. tamen tales testes faciunt indiciũ, secundum Bal. in d. l. si ex cautione. per c. fi. j. de success. ab intest. & idem Bald. in c. fi. §. de consuet. & in authen. rogati. C. de testi. & potest deferri iuramentũ, secundum Bald. in c. j. circa princ. de contro. inuesti. Nec obst. q̃ ad dicta testium singularũ non deferatur iuramentũ, ut per Bal. in l. de quibus. ff. de legi. quia non procedit in singularitate, quæ tamen tendit ad eundem finem, licet per diuersa media, ut per eundem Bal. in d. c. j. sed in illa, quæ
86 nõ tendit ad eundem rei finem. ¶ Secundò † quærunt hic do. Ant. Imo. & do. Ab. Titius fecit procuratorem ad accipiẽdum pecuniam mutuò, & procurator fortè accepit pecuniam mutuò, tamen in instrumento non dicitur, q̃ acceperit, sed q̃ cõfessus fuit se recepisse, utrùm poterit agi contra dominum ex tali instrumento, si nõ probetur de receptione pecuniæ & tenent, q̃ nõ, ut hîc per eos, cum quibus cõcordãt Bart. Bal. & Pau. de Cast. in l. ij. §. fi. ff. si cert. pet. & Io. An. in Spec. d. uer. sed pone, egi. & Fed. dicto consi. liij. & Bart. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iudi. & in l. non abstulit. per illum text. C. de nouatio. & Ange. in l. ij. §. fi. C. de quadr. præscrip. & Imol. in d. §. Chrysogonus. & Paul. de Cast. consi. ult. & Pet. de Ancha. & Domi. in c. qui generaliter. §. fi. de proc. in vj. & dom. Abb. pulchrè in c. cùm olim. el j. suprà de offic. deleg. & Bart in l. si debitorem. ff. de noua. & Ang. & Imol. in d. §. sed si emptor. & Roma. in l. prædia. ff. de acqui. poss. quia aliud est numeratio, & aliud confessio, l. j. & fin. C. de dote cau. non nume. & d. l. si ex cautione. cum glo. & l. assiduis. cum gloss. parua, C. qui potio. Et sic mandatum ad primum nõ comprehendit secundum, l. diligenter. ff. manda. ¶ Item confessio procuratoris sponte facta non nocet domino, l. si defensor. in princ. cum gloss. ff. de interrog. act. l. certum. §. sed an & ipsos. ff. de confessis. ¶ Item per ista uerba. Ad mutuum recipiendum, uidetur dominus consensisse de mutuo naturali, arg. l. fi. C. de his, qui ueni. ætatis impe. confessio uerò de recepto probat solùm mutuum ciuile, cui natura non cooperatur, l. ij. §. fin. ff. si cert. pet. Ergo confessio est ultra mandatum. ¶ Et cum istis transeo, licet contrarium teneat Imol. hîc, & in d. l. si debitorem. & in d. §. sed si emptor. & Sal. in d. l. ij. §. fin. quia confessio probat numerationem, ut dixi in j. quæ. Sed istud tollitur: quia illa loquuntur in confessione domini probante contra ipsum met dominum: nos de confessione procuratoris, ut probet contra dominum, à quo non habuit speciale mandatũ confitendi. Et ista tolluht quædam alias persuasiuas rationes ipsorum, quarum conflictus transcribere non expedit. Et satis instat Ro. in d.
87 l. prædia. ¶ Et † ista habent locum in procuratore constituto ad recipiendas solutiones à debitoribus, & ad eos quitandum & liberandum: quia non præiudicat domino confitendo, nisi apparea. de solutione, ut propriè loquitur Ioan. And. dicens sic fuisse iudicatum in d. uersi. sed pone, egi. maximè quando in mandato esset uerbum De receptis, ut per dom. Abb. in d. c. cùm olim. Vbi autem non esset, fit dubitatio, de hoc, ut per Ange. & Imo. in d. §. sed si emptor. ¶ Plus dixit Barto. in d. l. ij. §. fi. ff. si cert. pet. quòd si dixero, facio te procuratorem ad recipiendum pecuniam mutuò, & ad confitendum te recepisse, adhuc non sufficeret dicta confessio: quia illa uerba, Ad confitendum, debent intelligi de receptis uerè: & hoc non probat confessio, nisi attestetur de numeratione: aliàs uideretur procuratori data potestas donandi: & hoc non uenit in mandato, nisi exprimatur: & cum opinione Bar. transit dominus Antonius hîc, & Ange. in d. l. non abstulit. & in l. omnes. §. fin. C. de quad. præscrip. ¶ Sed contrarium in hoc tenent, quasi oẽs, in d. leg. ij. & Ang. Imo. & Paul. de Cast. in d. l. si debitorẽ. & Ange. & Imol. in d. §. si emptor. & Paul. de Cast. in d. consi. ult. & Roma. in d. l. prædia. & Salic. in d. l. nõ abstulit. & Ang. in l. si cõsensi. ff. quib. mod. pig. uel hypo. sol. quia aliàs illa uerba posita in mandato, uidelicet. Et ad cõfitendũ, essent superflua intelli-
88 gendo modo prædicto. ¶ Item † cõfessio procuratoris habentis speciale mandatum ad confitendum, præiudicat domino, ac si ipse cõfessus esset, l. proinde. la ij. §. j. & ibi glo. in uerbo, absentem. ff. ad l. Aquil. & d. §. sed an ipsos. Et non est uerum, quòd esset donatio, prout dicit Barto. in d. l. ij. quia, secundum prædictos, non fit præiudicium domino, quin si intra biennium producatur illa confessio procuratoris contra dominũ, possit dominus opponere exceptionem non nu. pec. Sed post biennium habebit recursum contra procuratorem, arg. l. Lucius. §. tutelæ. ff. de administ. tut. & l. uir ab eo. ff. de do. inter uir. & uxor. & ibi hoc in specie not. Bal. in lectura antiqua, dicens, quòd non poterit nunc procurator opponere contra dictam exceptionem nõ num. pec. per leg. generaliter. C. de non num. pec. & in subsidium procuratore non existente soluendo putat Rom. in d. l. ij. & in d. l. prædia. quòd restitueretur actio domino contra debitorem, à quo procurator confessus est recepisse debitum, arg. l. fin. in prin. ff. de eo, per quem factum erit. & l. fisco. C. de conueni. fisci deb. lib. x. & facit gloss. in d. l. in contractibus. in uerbo, penitus. Dicit tamen Inno. hîc, quòd ad opiniones euitandas aliàs usus est cautela, quòd dicatur in instrumento procurationis ad confitendum se recepisse, etiam si aliter de receptione non constet: quia tunc indubitan-
89 ter simplex confessio nocebit domino. ¶ Et † ista faciunt ad quæstionem, utrùm ex instrumento confessionis facto per creditorem fideiussori de recepto possit fideiussor agere contra debitorem, aliter non docto de numerationem in quo Barto. post gloss. in l. duobus. §. à fideiussore. ff. de iureiur. & Ro. in d. leg. prædia. tenent, quòd non, per l. idem q̃. §. fin. cum l. seq. ff. mandati. & idem Bart. in l. cùm filius. in fin. in prin. de uerb. oblig. ¶ Sed contrarium tenet Pau. de Cast. in d. §. à fideiussore. & consi. lxxxvij. incipi. Quòd præfata sententia.

tentia. & Bart. in consi. inci. Titius promisit Sempronio eum indemnem: quia istud instrumentum prodesset debitori: ergo similiter fideiussori, arg. l. desiderium. C. deposi. & allegat Pau. in d. consi. c. ij. infrà de fideiusso. Et istud est uerius, quando est solenniter renunciatum exceptioni non nume. pec. uel sunt lapsa tempora, de quibus suprà. Aliàs staret prima opinio: quia illa confessio non est irrefragabilis, ut in dictis locis.

Die xvj. Martij, M.cccclxxij.

SVMMARIVM.

1 *Protocollum an per se probet.*
2 *Protocollo non existente, an instrumentum perdat uires suas.*
3 *Citari an debeant omnes, quorum interest, quando aliquod instrumentum reassumitur notario mortuo.*
4 *Notarius, cui relicta sunt in testamento instrumenta leuanda, an poterit ipsa leuare sine licentia iudicis, & absque partium rogatione.*
5 *Notarius an debeat ponere signum suum in protocollo.*
6 *Imbreuiatura quando fuit facta super contractu celebrato in scriptis, id est, in quo requiritur instrumentum de necessitate, tunc nullo modo potest extendi per alium notarium, nec per ipsummet tabellionem.*
Certis tamen casibus potest extendi imbreuiatura, ut num. 7. 8. & 9. 10. 11.
12 *Notarius prohibitus conficere instrumenta, an possit proprias rogationes & imbreuiaturas non leuatas extendere.*
13 *Notarius commissus ad leuandum imbreuiaturas notarij mortui, & si eas leuauerit, cui debeatur salarium, an notario leuanti, an heredi notarij mortui.*
14 *Tabelliones à quibus possunt creari.*
15 *Tabelliones creandi is, qui habet potestatem à principe, an possit eam alteri delegare.*
16 *Instrumenta facta in loco subiecto creanti tabellionem, an probent ubique.*
17 *Tabellio imperialis an possit conficere instrumenta in terris ecclesiæ, & econuerso.*
18 *Tabellio creatus à cõsuetudine, uel statuto uniuersitatis, uel rectoris, an possit conficere instrumenta inter subditos illius loci extra territorium.*

CAPITVLVM XV.

VM P. tabellio. ¶ Authoritate ordinarij potest notarius exẽplare & in publicam formam redigere notas alterius notarij defuncti. H. D. Et omissis superfluis reassumo materiam per xv. q. ¶ Primò quæritur, utrùm protocollum, seu imbreuiatura per se probet? & uidetur, q̃ sic: quia ex protocollo extrahitur ipsum instrumentum, quod probat: ergo fortiùs probabit ipsum protocollum, iuxta illud, Propter quòd unumquodq̃ tale, & illud magis
1 tale. ¶ Item, quia † quando dubitatur de fide instrumẽti, semper recurritur ad protocollum, c. quoniam contra. & ibi latè dixi, §. de proba. Ad idem tex. hîc, ubi facit fidem, ut alius possit publicare: Et ita tenet gl. in l. argentarius. in prin. ff. de eden. & Spe. in ti. de instru. edi. §. uidendum, uer. & not. quòd tabellio. ¶ In contrarium facit: quia protocollum est principium instrumenti nõdum cõpleti. Vnde, nisi compleatur, pro nihilo habet. Ad idẽ l. contractus. C. de fid. instru. ubi ante completã scripturã contractus non probatur. Ad idem text. hîc in uer. defunctus non perficit. per quem apparet, q̃ ante publicationẽ uidetur scriptura imperfecta, quo ad præiudicandum tertio. Ad idem text. hîc in fi. in uerbo, fidẽ perpetuam. quæ uerba innuunt, q̃ priùs non faciebat fidem in iudicio. Et hanc partem tenent Bal. & do. Ant. hîc, & Io. An. in d. uer. & not. q̃ tabellio. ¶ Sed ex dictis do. Ab. & Imo. hîc, & Bal. in l. cõtractus. C. eo. ti. & in rub. C. eod. tit. uer. sed tertiò quæritur. & Inst. de emp. & uendi. §. j. in ult. col. & in l. Lucius. fi. ff. de militari testa. & do. Ant. in c. ex literis. §. eo. & Bart. in l. si is, qui testamẽtum. circa med. ff. de testa. cõsiderantur duo casus. ¶ Primus est, quando protocollum est adeò imperfectum, q̃ non habet cõsonantiã efficacem: putà, si in eo dicitur, Titius uendidit his pactis, uidelicet & nõ est aliud. & tunc nihil probat, per d. l. contractus. & l. in ciuile. ff. de legib. & d. l. si is, qui. ¶ Secundus casus est, quando apparet, q̃ notarius nõ intendebat ibi aliud scribere, tamen quædam erant truncata per dictionem, Etc. & tunc, ut j. dicetur, si contractus erat per alia uerba totaliter perfectus, probat: secus, si nõ erat perfectus. Et iuxta hoc tangit hîc do. Abb. an protocollum debeat legi partibus de necessitate? & concludit, q̃ non, nisi in casu l. contractus. C. de fid. instru. quia iura exigunt solã rogationẽ: & quia in protocollo sunt multa abbreuiata, adeò q̃ malè potest partibus legi, ut hîc per ipsum, & tetigi in
2 c. j. §. eo. ¶ Secundò † quæritur, si protocollum non apparet, an instrumẽtum perderet uires? & dic, q̃ non, secundum Bald. in rubr. C. eo. uer. secundò quæro. nisi in casu. §. fi in authen. de tabellio. uel nisi contractus sit celebratus in scriptis: quia primò scriptura est de substantia: & nisi probaretur casu fortuito perdita, nõ staretur sumpto, per l. contractus. C. de fid. instr. & l. publicati. C. de testamen. Imminet tamen periculũ notario non curanti de protocollo, ad cuius conseruationem ex consuetudine tenetur, adeò q̃ potest puniri pœna arbitraria. Et si de instrumento dubitatur, potest ipse torqueri, secundum Bald. plenè in rub. C. eo. Imò incurrit periũrium, quia cõtrauenerit uni ex capitulis iuratis in creatione, ut per Hosti. & alios in c. sicut. j. ne cleri. uel mo. Sed tamen docto de amissione protocolli competit ei notario actio contra habentem instrumentum, ut edatur. Et ex eo reassumere potest ipsum, secundum Bald. in l. fin. C. de eden. & Ange. in leg. ueluti. in prin. ff. de eden. & Pau. de Cas. in leg. si quis ex argentarijs. §. prætor. eod. tit. uel possunt examinari testes, qui interfuerunt contractui, secundum Bar. in l. fi. uersus fi. ff. de tabul. exhiben. & Ange. in l. edicto. C. de edicto diui. ¶ Et adde, q̃ si imbreuiatura reperitur cancellata, nõ nocet instrumento, secundum Bar. & Imol. in leg. fi. ff. de his, quæ in test. del. Imò potest cancellari imbreuiatura, quando ex ea non est amplius faciendum instrumentum, & ibi tunc est dicendum, Cancellatum, quia restitutum partis: secundum Bald. in rubrica C. eod. uersi. iuxta hoc quæro. sed nullo casu debet abradi, secundum
3 eum. ¶ Tertiò † quæritur, utrũ in hac publicatione debeant de necessitate citari omnes, quorum interest? & uidetur, quòd sic, per istum text. in uerbo, ad quos pertinet. & per notata in c. significauit. & c. Albericus. suprà de testi. ubi fit mentio de citatione, ut dixi in d. c. Albericus. in princ. & ita tenet Rota in formis, deci. x. in c. fuit dubitatum. & Ange. in l. quædam. §. nihil. ff. de eden. & Spec. de instru. ed. §. ostenso. uer. qualiter. & Bald. dom. Anto. & Imo. hîc. ¶ Contrarium, & melius, tenent hîc do. Car. & Ab. & do. Car. consi. lxxiiij. incip. Titius: nunc sum in tertio dubio. quia illa citatio est necessaria, quãdo unum publicum instrumentum, quod cõsumitur, exemplatur, ut in dictis iuribus, & dicitur j. c. proximo: secus in hac publicatione: sicut si ipse uiuens exemplaret, non requireretur dicta citatio, ut per Bal. in l. fi. ad fi. C. de eden. quem sequitur do. Car. in d. consi. Ratio diuersitatis in utroq̃ casu est: quia in primo casu statur exẽplato, sicut originali, nec potest amplius detegi falsitas, sed in casu nostro, cùm semper possit recurri ad protocollum, d. c. quoniam contra. non subest dicta ratio: & maximè ista opinio procedit, loquendo de omni exem-

e. cum P. tabellio.

exemplatione successiuè fienda in casu huius capituli: sed ubi iudex generaliter committit, satis potest fieri una generalis citatio eorum, quorum interesset, secundum do. Abb. hîc. Nec prædictis obst. iste tex. quia bene uerum est, quòd imbreuiatura nō potest leuari, nisi petentibus, quorum interest: sed quòd ultra hoc alij sint citandi, non dicitur hîc: & ita sentit Rota in addit. d. de-
4 cis. x. ¶ Quartò † quæritur, utrùm habeat locum iste tex. in notario, cui ex testamento relictæ sunt rogationes defuncti: & in hoc Barto. & Ange. in l. si quis ex argentarijs. §. nihil. ff. de eden. & do. Ab. hîc, dicunt, ꝙ nō: sed ꝙ iste text. loquit̃ in eo, ad cuius manus alio modo peruenerunt notæ. Mouentur per d. §. nihil. cum cōcor. ubi hæres, uel legatarius ita tenetur edere rationes, sicut argentarius defunctus. ¶ Contrarium, & melius, tenent Ioan. An. dom. Ant. & Imo. hîc, & Host. in summa huius tit. §. ult. uer. quid si tabellio. & Spec. & Io. An. in tit. de instru. edi. §. ostenso. uersi. quid si aliquis tabellio legat. & Bald. & Paul. de Cast. in d. §. nihil. & Pau. de Cas. in j. §. eiusdem legis. quia iste text. simpliciter loquitur: iura autem in contrarium adducta loquuntur in casu diuerso, uidelicet in editione rationum, quæ potest fieri per quemcunq;, non autem in publicatione instrumenti, quæ non potest fieri, nisi per tabellionem, ut hîc. Et secundum illa iura sequeretur, quòd hæres, qui non esset tabellio, posset authenticare instrumentum. Dicit tamen Imol. hîc, quòd practicatur, quòd notarius, cui legatæ sunt rogationes, uel cui hæres eas concedit, petit generaliter licentiam à iudice redigendi eas, & habita licentia ad requisitionem, quorum interest, leuat eas in formam publicam: & dicit dom. Abb. quòd cautum est, sed non necessarium, in hac generali commis-
5 sione citare, quorū interest. ¶ Quintò † quæritur, nunquid in protocollo requiratur signum notarij? & Ang. dixit, quòd sic, consi. ccxcviij. dicens, quòd etiamsi deficit indictio, uel locus generalis castri, uel uillæ, non potest ex eo leuari publicum instrumentum. ¶ Sed do. Car. hîc dicit se consuluisse, quòd ualet instrumentum releuatum, licet in protocollo non sit signum notarij: quia etiam in instrumento nō est de necessitate, ut per Ioan. And. in Spec. de instr. edi. in fin. & Barto. in l. ad testium. §. si quis. ff. de testa. Et hoc tenet indistinctè, quando mandatum erat à iudice, ut protocollum leuaretur, aliàs autem dicit standum consuetudini, quæ etiā in protocollo potest facere tale signum de substantia, sicut in instrumento: & pro hac oppositione signi dicit esse unum tex. in mundo, uidelicet in l. fi. C. de assesso. ibi, consiliarijs, signumq; solitum est chartis imponi. ¶ De alijs solennitatibus instrumenti, ut est indictio, locus, & similia, non aperit: sed in illis Ang. bene loquitur, per ea, quæ allegaui in c. j. quasi in fin. suprà eod. & ita expressè not. Ioan. And. in Spec. de instru. edit. §. ostenso. uersic. quid si imbreuiatura: & omnes Doctores hîc, dicentes, quòd per istum notarium suppleri non potest defectus solennitatis: de quibus in authen. ut præponatur nomen imper. ¶ Sextò quæritur, utrùm ista decretalis habeat locum, quando istæ notæ sunt ualde imbreuiaturę, maximè per dictionem, Etc. ut fit
6 communiter. Et in hoc cōsidera tres casus. ¶ Primus † est, quando imbreuiatura fuit facta super contractu celebrato in scriptis, id est, in quo exigitur instrumentum de necessitate, uel ex natura contractus, uel partium conuentione: & tunc nullo modo potest extendi per alium notarium: quia etiam per ipsummet tabellionem non potest extendi, nisi à principio fuisset perfectè scriptum, per text. in l. contractus. C. eod. tit. Ita concludunt Host. dom. Ant. Imol. Abb. & Bald. in d. l. contractus. & Ioan. And. in d. uersi. quid si imbreuiatura. & Imo. in l. quicquid astringendæ. ff. de uer. obl. licet Ang. aliter dixerit in l. gallus. §. idem credendum. ff. de lib. & posthu. quem impugnat Imol. ibi. Et propter hoc Bart. ibi, & in d. l. contractus. reprehendit notarios, qui scribunt appellationes, uel sententias cum abbreuiaturis: quia tales sunt actus, qui in prima forma debēt esse integraliter scripti. Tamen isti possent saluari, ubi hoc facerent ex consuetudine, per c. cùm dilecti. s. eo. secundū Imo. hîc. Nec obst. licet nō dicat, ꝙ talis consuetudo uideatur cōtra substantialia actus. Ergò nulla, iuxta gl. in c. non putamus. de consuet. in vj. quia ꝙ appellatio scribatur primò integra, est potius de solēnitate, quàm de substantia, ut per Bart. in l. si quis legatum. ff. de falsis. & Bal. in l. j. §. j. ff. de eden. circa princ. & in l. si post. C. de iur. & fac. igno. Et aliud est solennitas, aliud substantia, ut not. Inn. in c. quod sicut. in glo. mag. s. de elect. & declarat Bald. in l. etiam. in j. col. C. de exec. rei iud. & in repet. C. de sac. sanct. eccles. Vnde consuetudo non potest facere, quòd sententia, quæ neq; absoluit, neq; condemnat, sit sententia: quia illud est contra naturam & substantiā sententiæ: nec potest facere, ꝙ appellatio de pari ad parem ualeat, sed ꝙ scriptura, quæ in istis habet interuenire, possit per notariū extendi, est contra solennitatem: & hoc potest cōsuetudo, d. c. cùm dilectus. ¶ Se-
7 cundus † casus est, qñ imbreuiatura fuit facta imperfectè, adeò ꝙ de mente scribentis dubitatur, ut quia dixit renunciauit, etc. & est materia, in qua bene potest diuinari, attento iure cōmuni, uel consuetudine loci, uel notarij in similibus contractibus: & illo modo potest extendi, secundū prædictos, & Bar. in l. ij. ad fi. prin. ff. sol. ma. & aliquid per Imo. in c. fi. in fi. j. eo. ¶ Et si extensio fit secundū clausulas cōsuetas, pōt fieri nō habita secundo loco authoritate iudicis: qa de ipsis censetur tacitè fuisse rogatus abbreuians, ut dixi in c. ex literis. in vij. decla
8 ratione, s. eo. ¶ Si † autem de diuersitate styli, uel clausularum, erit necessaria secundo loco authoritas iudicis, secundū Host. hîc, & Bal. Ange. & Imo. in d. §. idē credendū. & Bal. in rub. C. eod. uersi. quartò quæro. ¶ Et si notarius uno modo solebat interpretari abbreuiaturas suas, & alio modo interpretatur consuetudo, præponitur interpretatio notarij, secundū Bal. in l. fi. in ult. col. C. de eden. & dom. Ant. in repet. c. fin. s. de consuet. ¶ Et si notarius ipse non habebat firmum stylum, attenditur stylus consuetus per ipsum in materia, de qua agitur per alia instrumenta leuata ab eo, fm Bal. Instit. de emp. & uendit. §. j. ad fi. per l. reos. §. cùm in tabulis. ff. de duob. reis. ¶ Et si uariabit in eadē materia, attendit̃ ultimus stylus suus, secundum Bal. & Ange. in d. §. idem credendum. per l. si mater. & ibi uide Bald. C. ne de statu defunct. ¶ Et si de ultimo stylo non apparet, recurritur ad stylum communem, secundum Bald. in d. l. ij. in fi. principij, ff. sol mat. ¶ Et in istis casibus dubijs requiritur etiam authoritas iudicis, ut dictum est. ¶ Sed si de stylo est certitudo, sufficiet iudicem semel requisitum fuisse, secundum do. Ant. & Imo. hîc, & Bar. in l. argentarius. in prin. ff. de eden. Et ubi contractus est totaliter perfectus, licet aliæ clausulæ sint inchoatæ etiam sine dictione, Etc. potest instrumentum leuari apponendo solita, secnndū do. Car. hîc dicentē, se consuluisse, ꝙ ualeret leuatio unius protocolli, in quo dicebatur, Petrus dedit tale prædium pro centum, & promisit: & nō erat ibi aliud, nec dictio, Etc. quia intelligitur promisisse cōsueta. Secus, si contractus non fuisset totaliter scriptus, secundum ipsum, qui per hoc tentat Bar. in l. si is, qui. ff.
9 de testa. ¶ Tertius † casus est, quando imbreuiatura nullo modo est interpretabilis, nisi absq; mera diuinatione: & tunc debet transcribi ad literam, prout iacet, secundum Io. An. & alios hîc, & Bald. in rub. s. eo. uer. & hoc apparet, ꝙ in protocollo. & Archi. in c. iudicet. iij. q. vij. & Bar. in l. si is, qui. uer. quæro, quando dicatur. ff. de test. & Arc. in c. iudicet. iij. q. vij. ¶ Et si notarius adderet de capite suo, uitiaretur instrumentum in illo addito solùm, secundum Bald. in d. rub. per l. si ex falsis. C. de transact. Si autem de interpretatione iudicis extenderetur,

deretur, ualeret actus, secundum Bart. in d. §. idem credendum. nisi appellaretur, secundum do. Ant. hîc. ¶ Et ubi propter magnam obscuritatem nihil elici potest ex imbreuiatura, habebit ille, cuius interest, regressum cōtra hæredes notarij, ut latè per Io. An. in d. uersi. quid si imbreuiatura. Quibus non existentibus soluendo cōpellet testes, qui de cōtractu sciunt, ut dicant de contractu, & fiat instrumentum secundū formam c. significauit. s. de testi. Item, si in imbreuiatura diceretur Cassum & cancellatū de uoluntate partium, hoc non nocet parti instanti ad publicationem, ut diffusè per Ioan. An. in
10 d. uer. quid si. ¶ Septimò † quæritur, quæ[a] possunt subintelligi per dictionem Etc. positam in protocollo: & in hoc dicas, ꝙ si alijs protocollis & instrumentis apparere posset, quid esset consuetus ponere ille abbreuians, ubi posuit, Etc. tunc illa omnia poterunt apponi: quo nō apparēte extendi possunt solùm substantialia cōtractus, non autē accidentalia. Ita docuit Dy. in d. §. idem credendū, & sequitur ibi Bar. & Imo. & ideo in cōtractu mutui, uel depositi sub dictione Etc. non cōprehendet̃ receptū guarentigiæ habēs à statuto executionē paratā: quia est accidentale, nō essentiale, fm Imo. ibi, qui etiam infert, ꝙ si notarius scripsit testamentū, & dixit hanc suā ultimam uoluntatē, &c. nō poterunt excedi uerba derogatoria præcedentis testamēti: quia nō sunt de essentia, sed de derogatione debet clarè cōstare, l. si qs in principio testamenti. ff. de leg. iij. Bal. tamē ibi dixit in hoc tacendū: quia quæstio erat in facto, & fortè cōsiderauit, ꝙ imo clausula derogatoria erat de essentia: quia sine ipsa testamentū nō tenebat. Valeret etiā cōsuetudo, ꝙ sub dictione Etc. intelligant̃ aliqua accidentalia cōsueta apponi, ut eleganter per Io. An. de instru. ed. §. instrumentū. uer. quid si à cōtrahentibus. quē retuli in d. c. ex literis. in vij. declaratione. Et ita not. Bal. in authē. si quis in aliquo. in fi. C. de eden. Et istis adde Bal. in l. hac cōsultissima. in princ. C. de testa. ubi dicit, ꝙ natura huius dictionis, Etc. est ampliare, uel roborare. Vnde si diceretur in instrumento, præsentibus talibus testibus, etc. ex interpretatione huius breuiloquæ locutionis præsumerentur testes esse rogati. Et uide do. Ant. & Imo. in c. significante. in notabilibus, s. de resc. ubi dicunt per illum tex. ꝙ sub ista dictione comprehenduntur uirtualiter ea, quæ sunt de natura subiectæ materiæ: & idē dicit do. Ant. in c. ex multa. in j. col. j. de uoto. Et ubi refert̃ alia dispositio prò parte, & postea dicitur, Etc. cōprehendūtur sequentia in illo relato, ut per gl. & do. Ab. in c. estote. j. de reg. iur. & do. Ant. in c. j. in ult. col. s. de prob. ¶ Si
11 aūt † esset dictio, Etc. extensè, dic, ꝙ importat idē, quod dictio Et alia, uel Reliqua, ut per gl. j. & Dom. in c. dein-
12 de. xxvij. dist. & gl. ij. in c. & si illa. j. q. vij. ¶ Octauò † quęritur, utrùm prohibitus cōficere instrumenta possit ꝓprias rogationes & imbreuiaturas nō leuatas extēdere? & in hoc dic, ꝙ sic, fm gl. in c. accusatus. §. ad cōscribēdas. in ũbo, ad præmissa. de heret. in vj. & Spe. ti. de stamo. §. j. uer. xxvij. & Bar. in l. j. §. si penes. ff. de tab. exhib.

a *Quæ] Adde, ꝙ ista opinio Felini non est uera, ff. de edend. quā etiam antea tenuit Bar. in l. argētarius. in j. col. in uers. itē no. ubi dixit, ꝙ si tabellio ponit ĩ abbreuiaturis dictionē Etc. ꝙ intelligitur, ꝙ in charta debet, uel solet apponi. Adde. quòd cōmuniter tenetur contra Bart. quia nullus tabellio potest supplere, quāuis posita sit dictio Etc. qa præsumitur, ꝙ alius notarius, tanquam non informatus, nō potest talem abbreuiaturam extēdere, sed spectat ad iudicem, uel ex cōmissione, uel mādato iudicis: quia nemo, etiā hæres, pōt declarare mētē defuncti: gl. ĩ l. Pomponius scribit, si frumētū. in pric. ff. de rei uēd. Not. Bar. et alij in l. inter stipulantē. ĩ prin. ff. de uerb. oblig. Ita tenent Bar. Bal. et Ange. & Mod. in l. Gallus. §. idem credēdum. ff. de lib. & posthu. do. Ant. et alij in isto tex.*

c. cum P. tabellio.

& Bal. in l. ij. in fi. C. de sen. & interl. om. iud. & in l. neque. C. de oper. lib. & Ange. in l. prætor. §. is etiam. ff. de edē. & Bal. in l. j. C. de test. & Floria. in l. ij. circa fi. ff. de fide instr. & Bal. in l. ad testiū. §. conditionē. ff. de testa. & Cal. in tit. de magistris. cons. ij. & Sal. in l. si quis decurio. in j. col. C. de falsis. Sed nō dicūt isti, an in casu huius decr. ubi requirit̃ notarius ad leuandas istas notas, possit rogari notarius priuatus officio tabellionatus, sed loquūtur de extendēte propriā rogationē: & in hoc nō cogitaui,
13 sed fortè est idē. ¶ Nonò † quæritur, cui debet̃ salariū, an hæredi defuncti notarij, an isti leuanti? & respondet Bal. hîc, ꝙ ꝓ prima scriptura habebit hæres, pro secūda uerò notarius transcribēs. Allegat l. argētarius. in prin. ff. de eden. & c. j. & ibi Inn. j. de symo. & quia labor & pecunia recipiūt diuisionē, Seio amico. ff. de annuis leg. Et iuxta hoc dicunt Bar. & Ang. in d. l. argentarius. in prin. ꝙ si idē tabellio, qui fuit rogatus, leuat instrumentū, debet̃ ei duplex salariū, per l. fi. C. de præp. agē. in reb. lib. xij. Qua autē actione agat notarius pro salario, & qūo sibi taxetur, uide Inno. & quod ibi dixi in d. c. j. An autē, quod percipit̃ ex protocollo, dicatur fructus, uide Bar. & oēs in l. diuortio. §. si uir. ff. sol ma. & Bald. in l. j. C. de fruc. & litiū expen. & dicitur, ꝙ nō: quia nō dicitur fructus ille, qui nō renascitur, d. §. si uir. ubi latiùs per eos.
14 ¶ Decimò † quęritur in trando gl. Inn. quis possit creare tabelliones? & omissis uarietatib. Doctorū dic, ꝙ de Papa, imperatore, uel de habētibus potestatem ab eis, & de alijs non recognoscentibus superiorem, clarū est, ꝙ possunt, secundum Inn. & omnes hîc. Item dic de cōsuetudine, per c. cùm dilectus. s. eod. Sed de statuto an possit quem facere tabellionem, dicit hîc Inno. ꝙ non: quia, quòd credatur pelli mortuæ, est probatio miraculosa, & supra ius naturale. Vnde concedere hanc exorbitantem potestatē non est permissum inferiori. Nec mirum, si consuetudo potest: quia in ea interuenit consensus principis, secundum eum dicentem, neq; ex pacto partium dari posse hanc potestatem, sicut restituere famæ, legitimare & similia non competunt inferiori: & istud de pacto partiū tactū fuit in c. ij. s. eo. ¶ Sed Host. Io. An. Ant. & Imo. hîc tenent contrariū in statuto: quia nō est uerum, ꝙ in consuetudine debeat interuenire cōsensus principis, ut no. gloss. in c. leges. iiij. distinc. & ibi Domi. dicens post alios, sufficere tacitum consensum, qui concurrit ex eo, quòd lex approbat consuetudinem rationabilem cōtra ius: quod etiam potest dici in statuto, per l. omnes populi. ff. de iust. & iur. Et dicit Hostien. ꝙ hoc potest consuetudo: quia concurrit consensus plurium, quæ non habet locū in statuto uniuersitatis: & ideo ita poterit tale statutum, sicut cōsuetudo. Secus dicit in statuto unius personę. Negant etiā prædicti potestatem tabellionis esse cōtra ius: imò secundū iura uolentia instrumento tabellionis fidē adhiberi. Et cum istis dictis distinguendo inter statutū ciuitatis & unius personæ transit Spec. in tit. de instr. edi. §. restat. uersi. sed quis potest facere. & do. Ant. dicens, hanc esse communem in c. per uenerabilem. in ult. char. j. qui filij sint legit. Sed ꝙ statutum possit, tenet Bald. in c. cùm dilectus. s. eo. & l. rescripta. C. de preci. imper. offer. & in l. instrumenta. in ult. col. C. de probat. & in tractatu suo de tabellionibus in j. & ij. q. & in rubrica s. de consue. & in l. cunctos. in lectura, uer. ulteriùs quæritur circa statuta. C. de sum. trinit. & Barto. in l. j. ff. de offic. procons. & leg. & tamen non exprimitur in istis locis de statuto singularis personę, sed uniuersitatis. ¶ Sed dom. Card. hîc solenniter loquens, dicit nullam esse differentiam in hoc inter statutum & consuetudinem: quia in secularibus utrunq; ualet, d. l. omnes populi. Vnde dicit se putare, quòd rector uniuersitatis laicorum possit facere statutum de tabellionibus pro se creandis. Sufficit enim, quòd non reperitur prohibitum: & negat rationem Inno. ꝙ sit contra iura: quia non repugnat iuri

naturali, sed solũ iuri positiuo, cùm probationes, quãtum ad efficaciam & formã, sint de iure positiuo, ut in duob. titulis præcedentibus, & in isto. Sed cõtra ius positiuũ ualent statuta inferioris magistratus secũdũ ius ciuile, d. l. omnes populi. Et si repugnarẽt ista iuri naturali, nõ essent permissa principi, p no. in c. quæ in ecclesiarũ. s. de const. & in l. fi. C. si ꝗ ius, uel uti. publ. sed sunt
17 præter ius naturale: & qui nõ põt statuere cõtrà, potest statuere præter, secundũ do. Car. & Inn. in c. ex tuæ. j. de cle. nõ resi. & facit gl. in uerbo, tolli. in cle. ne Romani. de elec. & pro hoc c. cùm dilectus. s. eo. ubi consuetudo operatur, ꝙ persona priuata faciat scripturam authenticam: & nulla subest ratio, quare nõ sit idẽ in statuto, ſm eum: & dicit facere no. in c. Romana. §. ne clericos. de foro comp. in vj. Idem tenet hîc do. Abb. dicens hoc posse magistratus, seu dominos iurisdictionẽ habentes: imò refert Spe. in d. uersi. sed quis potest sentire, ꝙ prælati in eorum iurisdictione, seu spiritualibus pertinẽtibus ad eos, possunt tabelliones creare: & facit, secundũ ipsum, c. quoniã. s. de probatio. & c. abbate. & quod ibi not. de re iudi. in vj. Et idem de statuto inferioris, etiã non uniuersitatis, firmat Pet. de Anch. in cle. j. in x. not. de excess. præl. allegando Hosti. in summa huius tit. §. quæ sunt sub. §. clericis. uer. cũ igitur. Idẽ tenet Bar. in l. nec ei. §. j. ff. de adop. qa eius est creatio, cuius est remotio, §. j. in authẽ. de armis. & §. pẽ. in authẽ. de tabel. Sed inferior magistratꝰ põt priuare tabellionatu ex causa, l. iubemus. §. his tabellio. C. de sac. san. eccl. Ergo, etc. Imò faciliùs permittit creatio, quã exauthoratio. Patet ex c. Felix. & c. si aũt. xv. q. vij. Et ex quo princeps sibi nõ reseruat, tacitè concessit inferiori, arg. c. nuper. j. de sen. exc. Et multas alias rationes adducit Io. And. idẽ tenens in d. uer. sed quis possit. & istud uerius. Et istis adde, quòd qui potest creare tabellionem, potest creare hominem etiam sibi non subditum, secundum Bald. in l. cùm quædam. in prin. propter glo. ibi, ff. de iurisd. omniũ iud. & latiùs do. Ant. in d. c. per uenerabilẽ. in pe. char. Et similiter sibi subiectos potest creare tabelliones extra suũ territoriũ, per ea quæ de actibus uoluntariæ iurisdictiõis latè ponit Bald. in l. ij ff. de offi. procõs. & leg. & in l. emancipari. ff. de adop. ubi idem dicit de legitimatione. ¶ Vndeci-
15 mò † quæritur, utrùm habentes à principe potestatem creandi tabelliones possint eam alteri committere? & dicitur, ꝙ non: quia ea, quæ sunt uoluntariæ iurisdictionis, nõ possunt alteri delegari, ut est gl. in l. ab ea parte. ff. de proba. per quã ita tenet Bal. in l. gesta. in j. col. C. de re iud. & in l. iij. post medium, C. quando prouoc. nõ est ne. & s. in rubr. de offi. deleg. & facit, quod ipse no. in c. fi. in fi. s. de offi. deleg. ubi dicit, quòd facultas non potest alij alteri delegari: facit etiam, quod no. Bar. in l. & quia. ff. de iurisd. omnium iud. & latiùs Pet. de Anc. in cle. j. in iij. opp. de offi. dele. ubi dicunt, ꝙ habens nudum articulum non iurisdictionalẽ expedire, non potest hoc alteri delegare: & est tex. in d. c. ult. §. fi. de offi. dele. ¶ Duo
16 decimò † quæritur, utrũ instrumenta facta in loco subiecto creanti tabellionem probent ubiq; & dicendum est, ꝙ sic, secundũ omnes Doc. hîc: & hoc à quocunq; sit creatus tabellio. Idem Rota in formis, deci. ccxcj. incip. instrumẽta cõfecta. & Bar. in l. j. C. de emanci. lib. & Bal. in c. cùm dilectus. circa prin. s. eo. & in d. l. cũctos. in pe. cha. uer. nunc quæro circa hoc. & do. Ant. in c. per uenerabilem. in pe. char. j. qui filij sint legiti. & Domi. in cap. Romana. §. fin. de fo. compe. in vj. & Pet. de Ancha. in re. pe. c. j. in xxv. char. uersi. uenio ad tertium. ff. de consti. & Bart. in l. nec ei. §. j. ff. de adop. ¶ Et non dicitur in dictis locis, quòd probent solùm inter homines loci, in quo sunt confecta, si alibi agant: sed loquuntur simpliciter, & sentiunt, ꝙ probent contra quoscunq;, ex quo eorũ origo est iuridica, & habet authoritatẽ & principiũ cũ omni necessaria solennitate approbata à iure cõmuni: Vnde ius probationis ortum à principio, non tollitur mutatione loci, secundũ Bal. in d. l. cunctos. & ita credo. Bene uerum est, ꝙ ubi aliqua scriptura fortitur uirtutẽ solùm à specialí consuetudine unius loci, licet illa scriptura, pbet inter subditos illius loci, ubicunq; sint, non tamen inter alios non subditos: quia consuetudo non extenditur ad alios, ut per Bart. quem sic intelligo in l.
17 exemplo. ¶ Decimotertiò † quæritur, utrũ tabellio imperialis conficere possit instrumenta in terris ecclesiæ, & ecõtrà Apostolicus in terris imperij? & in hoc dom. Anto. dom. Abb. & Hostien. & dom. Anto. in c. sicut. j. ne cleri. uel monachi. tenent, ꝙ non, per notata in c. per uenerabilem. j. qui filij sint legi. ubi sic dicitur de legitimatione. Sed contrarium tenet hîc Imol. & dom. Anto. in d. c. per uenerabilem. & Bald. in tractatu suo de tabellionibus, in vj. q. & Bart. in l. apud proconsulem. ff. de manumiss. uindic. & Domi. in d. §. fi. & Bal. in conclusionibus Spec. in isto tit. in iiij. col. & dom. Abb. latè in d. c. sicut. Ita refert tenere ibi Gasparem Cald. Pet. de Anch. & do. Car. Et idẽ satis uult do. Abb. hîc, dum dicit, ꝙ isti non possunt, nisi cõsentientibus partibus. Et ita etiam sentiunt prædicti. Mouentur: quia isti sunt actus uoluntariæ iurisdictionis, & potestas notarijs est prorogabilis, & agitur solùm de præiudicio ipsorũ rogantiũ, ut in §. j. in authen. de tabellio. & ita se habet cõsuetudo, quæ in talib. multa sustentat, c. cùm dilectus. s. eo d. Secus est autem in legitimatione: quia interdum fit sine consensu eorum, quos tangit, ut per Bart. in l. gallus. §. & quid si tantùm. ff. de lib. & posthu. & uide, quod dicetur in-
18 frà. q. ult. ¶ Quartodecimò † quæritur, utrùm tabellio creatus à consuetudine, uel statuto uniuersitatis, uel rectoris certi territorij, possit conficere instrumenta inter subditos illius loci extra territorium? & dic, quòd sic, secundum Bald. in. c. cùm dilectus. circa princip. s. eo. & in d. l. cunctos. & do. Abb. in d. c. sicut, & Pet. de Anch. in d. repet. c. j. quia hoc est officium, cui non est annexa iurisdictio, nec est eius potestas inter subditos limitata territorio, per l. quæro. ff. de sol. Et dicit Bar. in d. l. cunctos. hoc tenendum, salua substantia ueritatis: licet dom. Ab. hîc aliter dicat: quia, secundũ ipsum alibi non est publica persona, sed potest, quo ad istos, censeri publica. Et idem, si stando in territorio cõficeret instrumentum inter non subditos creanti: quia efficiuntur subditi saltem ratione cõtractus, c. fi. suprà, de foro compe. secundum do. Ant. in d. c. per uenerabilem. & do. Ab. hîc. ¶ Quintodecimò & ultimò quæritur, utrùm tabellio, de quo proximè dictũ est, possit conficere instrumentum inter nõ subditos extra territorium? & uideretur, quòd sic: quia de consensu partium potest prorogari potestas tabellionis, ut suprà, q. xiij. & notat dom. Abb. in d. c. sicut. in antepe. col. & Bald. in lege repetita. ad fi. C. de episc. & cle. & gl. in §. pe. in authen. de tabellio. & Bal. in l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. eccl. & ita etiam no. Spec. in d. §. restat. uer. quid de his. ¶ Cõtrarium tenet Ioan. And. ibi, & Imol. hîc. & Domi. in d. c. Romana. & Bald. in Spec. in isto tit. in iiij. col. & Bart. in l. apud proconsulẽ. ff. de manumiss. uindic. & dominus Anto. in d. c. per uenerabilem. & Bar. in d. l. nec ei. §. j. Et fuit opi. Guil. de Cug. in leg. repetita. C. de episc. & cler. Et quòd potestas istorum ideo sit prorogabilis, tenet Bald. in leg. j. in fi. ff. de iudi. & dominus Abb. hîc per d. c. Romana. §. pe. Et quia talis innititur authoritate creantis, & nõ põt plus, quàm ille, extra metas sibi cõcessas exercere officiũ, & ad iura loquentia de prorogatione, loquuntur de habente iurisdictionẽ, quæ prorogari potest: istud uerò est nudum officium, d. c. sicut. Imò dixit Bal. in l. j. in iij. col. C. ne filius pro patre. quòd si statutum dicit, ꝙ contra instrumentũ nulla exceptio, quamuis peremptoria, possit opponi, tamẽ potest opponi, ꝙ notarius confecit extra territorium, in quo fuit creatus. ¶ Et per hæc passus est dubius: sed ista secunda pars est uerior. Prima aũt saluari potest, ubi cõsuetudo

aliud

aliud dictaret, d. c. cùm dilectus. Item potest saluari in notarijs, qui sunt iudices chartularij, qui sunt maioris prærogatiuæ, ꝗ alij, ut per do. Ant. in c. j. in pen. char. s. eo. & glo. & Bar. in l. fi. C. ubi & apud quẽ. & do Abb. in c. sicut. & potestas talium potest protogari, secundum gl. & Bar. in l. j. ff. de iudi. & Ang. in l. Seius. C. de do. Nõ obst. dicta in xiij. q. qa ratio specialitatis est fortè in notarijs Papalibus & imperialib. propter maiorẽ dignitatem: & ita expressè sentit Rota d. deci. incip. Instrumenta. & Dominic. in d. c. Romana. Vel dici potest, ꝙ illa nõ procedunt, nisi ex cõsuetudine, si teneremus, ꝙ officiũ tabellionis nõ sit prorogabile: in quo sunt opiniones, ut est dictũ. ¶ Vltimò not. duo. Primò, ꝙ pars potest dictare instrumentũ conficiendũ à notario, secundũ do. Card. & do. Abb. hîc per c. cùm redemptor. in uerbo, dictauimus. xij. q. ij. Secundò no. ꝙ quãdo protocollum seu originale est suspectum, licet sumptum ex eo sit clarum & legibile, non potest peti missio in possessionem ex beneficio legis, edicto. C. de edic. diui. quæ requirit instrumentũ purum & in nullo suspectum. Ita Bald. in consil. incip. In quæstione, Meneti, Laurentij. Crederem tamen, ꝙ si probarent, caducitatem, uel corruptionem originalis superuenisse post exemplationem, sustentaretur instrumentum.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Scriptura quælibet faciens ad instructionem alicuius causæ potest peti exemplari.*

2 *Delegatus ad causam non potest interponere authoritatem instrumento exemplando, nisi specialiter ad hoc sit delegatus, licet tale instrumentum spectet ad causam.*

3 *Exemplatio instrumentorum coram quibus iudicibus fieri potest. Adde nu. 4.*

4 *Exemplatio instrumentorum debet fieri authoritate iudicis, aliàs non ualet.*

Fallit primò, nisi partes consentiant, quòd notarius publicet. Post nu. 4. uersi. regula autem istius tex.

5 *Exemplum sumptum per eundem notariũ ab instrumẽto, quod ipse confecit, facit fidem, sicut instrumentum originale.*

6 *Iudex, cuius authoritate instrumentum exemplatur, debet citare partem, cuius interest.*

Ista regula patitur fallentias, ut nu. 7. 8. 9. 10. 11.

12 *Exemplans instrumentum debet esse notarius.*

13 *Exemplum instrumenti solenniter sumptum eandem uim habet; sicut originale.*

Hæc regula limitatur, ut hîc, & habet fallentias. Et de hac regula tractat usq; ad finem c.

CAPITVLVM XVI.

1 Si instrumenta. ¶ Instrumentum exemplatum per notariũ authoritate ordinarij eandem uim habet cum originali. ¶ Not. † primò ibi, instrumenta. secundũ Inno. & do. Abb. iuncta l. j. ff. de fide instr. ubi instrumentũ dicitur, quod instruit causam, ꝙ omnis scriptura faciens ad instructionem alicuius causæ potest peti exemplari: & idem est secundum Host. de omni probatione porrigente sufficiens documentũ, & ubi est timor amittendæ probationis: & sic, etiam si sint dicta testium, per c. Albericus. s. de testi. facit l. in l. Aquilia si deletum. ff. ad l. Aquiliam. ¶ Et iuxta hoc tangunt etiam latissimè Innoc. do. Card. do. Ant. & alij hîc, de publicatione testamẽti, quãdo sit necessaria? & ueritas est, ꝙ si est testamentũ nuncupatiuũ, id est, prolatum à testatore in præsentia notarij & testiũ, iuxta l. hac consultissima. C. q test. face. pos. & istud non indiget publicatione, si postea scribitur per tabellionem cum solẽnitatibus debitis: aliàs indiget publicatione, adeò ꝙ si ante publicationem testes moreretur, nõ probaret, l. si unus. C. de testa. nisi de ipsa scriptura fuisset facta mentio per testatorem notario faciendo eum rogatum, ꝙ illa erat sua ultima uoluntas, ut hîc ꝙ do. Abb. post alios, & per Bart. in l. j. §. si quis neget. in j. col. ff. quemad. testa. aper. & latiùs in l. ij. in prin. eo. tit. & aliquid in l. conficiuntur. ad fi. prin. ff. de iure codi. & in l. ij. per illum tex. C. quemad. testa. aper. & in l. publicati. & ibi Bal. & Paul. de Cast. C. de testa. & plenè Bal. in authen. si quis in aliquo. in antepen. col. C. de eden. & in rubr. C. de fid. instrum. in penult. col. & Host. in isto tit. §. fi. uersi. & si testamentũ. & latissimè, quo ad practicã, in Spec. de instru. edi. §. ostenso. uer. & no. ꝙ testamentũ.
2 usq; ad fin. §. ¶ Not. † secundò ibi, ordinario, uel delegato ab eo specialiter. qa ex hoc uerbo Specialiter, infertur, secundum Ioã. And. & alios hîc, ꝙ delegatus deputatus ad causam nõ præstat authoritatẽ huic exemplationi, etiamsi instrumentum faciat ad causam illã, sed oportet ut specialiter ad hoc deputetur: quod dicit do. Abb. esse notandũ. Sed dicit do. Card. ꝙ istud cõmuniter non seruatur, & ꝙ imò delegati faciunt scribi delegationẽ, & mandat adhiberi perpetuã fidem, ut per gl. & Doc. in c. cùm in iure. s. de offic. dele. sed dicit, ꝙ illud ualet propter authoritatẽ iudiciariam: item, quia acta faciunt fidem, d. c. cùm in iure. ubi glo. & c. quoniã. s. de proba. & c. causam. s. de testi. & per Inno. in c. fi. s. de pro
3 ba. ¶ Potest † aũt exemplatio fieri coram ecclesiastico, nedum inter clericos, sed inter laicos, nõ solùm pro rebus ecclesiasticis, sed etiam merè temporalibus, si sumꝰ in terris ecclesiæ: si aũt in terris imperij, merè temporalia exemplabuntur coram seculari: alia aũt pia corã ecclesiastico, etiamsi esset testamentũ nõ in piam causam: qa interest ecclesiastici, ꝙ testamenta adimpleantur, secundum Inno. Host. & expressiùs do. Ant. & Imo. hîc: ꝙ quibus in eo, quod dicunt de testamẽto, facit quod habetur per Host. & alios in c. Ioannes. j. de testa. ubi dicitur, ecclesiasticũ esse cõpetentem pro executione quorumcunq; testamentorũ: & dicit Imol. in c. relatum. el j. in ij. col. eo. tit. se consuluisse, ꝙ contra laicum potest agi coram ecclesiastico, p relicto ad pias causas. Et istud de testamento communiter tenetur, licet aliud dixerit do. Abb. hîc, & gl. ij. Host. do. Ant. & Imol. in c. si hæredes. j.
4 de testa. ¶ Et † appellatione ordinarij ecclesiastici intelligi potest etiam de uicario episcopi, cùm habeat ordinariam, ut no. glo. in c. ij. de offic. ord. in vj. & Inno. in c. Romana. de offic. ord. eod. lib. & glo. & Domin. qui hoc limitat in c. perfectis. xxv. dist. cum concord. Secus in uicario foraneo, secundum do. Abb. hîc propter glo. in clem. ij. in uerb. foraneo. de rescr. ¶ Regula autem istius text. quòd requiratur authoritas iudicis, fallit primò, nisi ipsæ partes consentiãt, quòd notarius publicet, secundum Ioan. And. do. Ant. & expressiùs Imol. hîc, & Bar. in authen. si quis in aliquo. in ij. col. C. de eden. & do. Ant. & Imol. in c. j. in ult. char. s. eod. & Bald. in l. ij. ff. de fide instru. & do. Abb. in c. Albericus. in penult. col. uer. aduerte tamen. suprà, de testi. ubi ita dicit limitari istum tex. quia, ut dicit hîc Imol. ex quo per notarium exemplatur, & de hoc rogatur coram testibus, tale instrumentum habens solennitates debitas, etiã sine authoritate iudicis debet ualere. Et ista decretalis intelligatur, quando de uoluntate unius partis tantùm scriptura exemplatur p tabellionẽ. Et idem firmat do. Car. in d. c. Albericus. in fi. dicens, se in pluribus contractib. fecisse extendi procuratoria & delegationes de consensu partiũ scribendo, ꝙ partes rogauerũt de hoc uolentes perpetuò credi: & tunc ualet etiã sinẽ hac solennitate: qd dicit esse utile. ¶ Et si diceret, talis notarius non fuit rogatus de cõtentis in instrumẽto, ergo de hoc nõ potest facere tale instrumentũ, ꝙ ualeat, p doctrinã Inno. in c. qm̃. cõtra. s. de proba. respondetur de mente Imol. hîc, & p Inno. ꝙ si partes confitentur uera esse, quæ continẽtur in illo instrumẽto, tunc illud exemplatũ faciat

fidem

c. si instrumenta.

fidem,tanquam confessio & pactũ plenè probans inter ipsas partes,per l.optimam.C.de contrah.stip.¶Fal
5 lit † secundò, nisi exemplum sumatur ab eo, q scripsit originale:quia probat sine authoritate iudicis, secundum Bar.Bal.& Salic.in authen.si quis in aliquo. C. de eden.q ad hoc inducunt l.si quis.§.prohibet. ff.de edendo.& est bonus tex.in l.unũ testamentũ. & ibi gl. & Bal. ff.de testa.& tex.in c.dudum.j.de conuer.cõiug.& idem tenet Spec.de instr.edi.§.postquã. uers.j.& Bal.in l.ij. in ix.q.C.de testa.& in l.nostram.eod.tit.ubi pro hoc allegat no.per Bar.in l.Sempronius.ff.de leg.ij.Et idem no. Bar.in l.in fraudem.§.neq.ff.de iure fisci. & in l. si quis. §.prætor.& ibi etiã Ang.ff.de eden.& do.Ant.in c.j. in ultima char.s.eod.& do.Card.& do.Abb.in d.c.Alberic⁹. & Bal.in l.ij.ff.de fide instr. nisi cõtractus requireret scripturam, quia tunc in prima scriptura stat substantia: & nisi probaretur illam esse deperditã,exemplum manu eiusdem notarij non faciet fidem, secundum Bal. in rub.C.eod.tit.& sequitur Ro. in l. sciendum. ff. de uerb. obl. dicens ita posse intelligi tex.& Bar.in l.j.§.si quis in duobus.ff.de bon.poss.secũdum tab. & pro hoc etiam inducit tex.in §.illud.in authen. de tabellio. ¶Fallit etiam dicta regula in alijs casibus,in quibus exemplum absq; illa solennitate probat:de quibus j.in ult. notab.
6 ¶Debet † autem iudex authoritatem interpositurus huic exemplationi facere partem citari, secundum Innoc.& omnes hîc,& Bart.in d.authen.si quis in aliquo. cum multis alijs,quos pertinenter allegaui in d. c. Albericus.& dicit ibi do. Card. q per hoc reprobãtur insinuationes instrumentorum, quæ quotidie fiunt parte non citata:& dicit se uidisse multos in hoc errare: & dicit do.Card.hîc,tu redargues multa exemplaria diebus tuis:quia generaliter siue instrumentum sit exemplandum,siue scriptura sit sumẽda de archiuo,& quomodocunq; fiat exemplatio scripturæ, semper sunt uocandi,quorum interest,aliàs nullam fidem facit,secundum ipsum.Et adde,q si per secularem citandus est clericus, iudex hortari eum faciet ut cõpareat, & per hoc inducet scientiam exemplationis, secundũ Bal hîc, uel fiet citatio monitoria, sed non artatoria:putà, si sua putauerit interesse,secundum Bal.in l.testamenta.C.de testa.& Pet.de Anch.in regula,ea quæ.in xvj.q.de reg.iur. in vj. & Ang.in l.j.§.hæc stipulatio.ff.si cui plus quàm p l.Fal.& Sal.in l.consulta diualia. C. de testa. Et quando persona,quam exemplatio tangit,est certa,illa citatur, ut per Bal.in l.ij.C.de testa.& do.Abb.in c. abbate. j. de uerb.sign.& sufficit citatio ad domum in proposito, secundum Ang.in §.& hoc insuper.in authen. ut sponsalitia largitas.de quo in simili per do.Ant.in c.fin. in ult. char.s.de eo,qui mit.in poss.& Imol.in clem.causam.de
7 elect. ¶Istud † autẽ de citatione fallit in certis casibus, quos non dixi in d.c. Albericus. quia fallit primò, nisi exemplatio fiat per illum, & tabellionem, qui confecit originale instrumentum,secundum Rotam decis.x.incip. Fuit dubitatum. in formis.& do. Ant. & Imol. hîc, & do.Abb. post Inno.in d.c.Albericus.& Bart.& Bal.in d.authen.si quis in aliquo.& facit d.l.unum testamentum.& quod dictum est suprà,in una fallen. ¶Fallit secundò,nisi pars,quam tangit exemplatio, fuerit citata ad contradicendum ipsi exemplato, & non contradicit,secundum Rotam in formis, decis. cclxiij. incip. Li
8 cet.secundum do.Ant.& Imol.hîc. ¶Fallit † tertiò,quando ageretur de innouandis priuilegijs, uel indultis in curia Romana, cùm transeant per multas manus, secundum do.Ant.post Host.in c.uenerabilis.j. de cõfir. utili,uel inut.& do.Abb.in c.ex parte.el j.circa prin.j.de priuil.& Arch.in c.contra morẽ. centesima dist.& Spec. de instr.edi.§.ostenso.uer.porrò.& do.Ant.& Imol. hîc: secus,si extra curiã,ut per do.Ant.& do. Abb. in c. cùm dilecta.j.de de confirma. util. ubi pleniùs uide. ¶Fallit
9 quarto,nisi † exemplatio instrumenti fiat de mandato Papæ & authoritate ordinarij: quia non requiritur citatio secundum Host.in c. peruenit. j. de fideius. quem
10 sequitur ibi Imol.in ult.col. ¶Fallit † quintò, quando imminet periculum in expectando partem: quia fiat exemplatio saluo iure absentium, secũdum Inno. & alios hîc,quos multùm sequitur Ang.in d.authẽ. si quis in aliquo.& Bal.s.in rub.de offi.deleg. & faciũt multa, quæ scripsi in c.ij.uersi.sextò limita.s.de testib. & adueniente illo,cuius interest,debet sibi intimatio fieri, arg. c.quoniam.in prin.s.ut lite non contesta. & eo comparente debet sibi exhiberi originale, propter uitia intrinseca & inuisibilia:aliàs non esset sibi consultũ, per præ
11 dicta secundum do.Abb.hîc. ¶Fallit † sextò,nisi aduersarius sit præsens & sciens,secundum Ioan.And.in simili in c.fi.de elec.in vj.& Bar.in l.j.ff.de in ius uoc. & Doc. in c.j.s.de re iudi.Secus,si esset sciens, licet nõ præsens: quia adhuc requiritur citatio,secundum Host.do.Ant. & Imo.hîc.Pro quib. facit doctrina Dyni in regula, eũ, qui certus.de reg.iu.in vj.q ubi fit citatio ad alium finem,q simpliciter certificandi, nõ habet locum illa regula:& idem Bar.in l.denunciasse.in princ. ff. de adult. do.Ant.in c.fi.j.de emptio.& uendi.cum concor. ¶No. tertiò ibi,diligenter inspecta. quia per hunc tex.reprehenditur hodierna practica., per quam ipsi notarij dicunt se inspexisse,etc. nam hoc eis commissum non est, sed iudici,quãuis ultra inspectionem iudicis laudabile sit,ut ipsi inquirant,iuxta ea, quæ dixi in c. quoniam contra,in v.q.s.de prob.post Inno.ibi, quem ad hoc allegant do.Ant.& Imol.hîc:& non sufficit, q iudex mandat exemplum fieri,sed requiritur, ut priùs de rei iustitia cognoscat, ut hîc:& ex quo iudex, uel deputat⁹ ab eo habet inspicere,nõ posset hoc alteri cõmittere,secundum Bal.in authen.sed nouo iure. uersic. dubitatur tamen.C.si cert. pet. quia sensus uisus est inseparabilis à proprio subiecto. Allegat glo.in §.is autem. in authen. de instru. cau. & fide. & non est opus examinare testes descriptos in instrumento, secundum Bal. hîc: & uitia uisibilia, ut abrasio in loco suspecto, & similia, impediunt exemplationem: secus, si inuisibilia, ut confectũ ab excõmunicato,secundum Host.Ioã.And.do.Ant.& Imo.hîc:qa in primo casu tolleretur remedium impugnandi,nõ in secundo.secundũ do. Abb.ibi: & ad hoc uide,quæ habentur maximè p Bal.in l.fi.C. de edic.di
12 ui Adri.toll.¶No.† quartò ibi,publicam.q oportet,ut persona exemplans sit tabellio:& p hunc tex. in singulari loquentẽ reprehendunt dicentes,plures requiri,ut p Ioã.And.in isto tit.§.ostenso.uer.sed nũquid.Imò sufficeret persona nõ publica,sed aliàs honesta, secũdum gl.hîc:quã sing.signa,secundũ do.Car.hîc:sed tamẽ dicit se putare eã falsam,qa exemplatio,de qua hîc, nõ fit in forma actorũ:& solùm de actis loquitur c.quoniam. in ea allegatũ.Tamen ubi non esset tabellio in loco, ne probatio periret,fortè procederet gl. attento cõcursu authoritatis iudicis:& facit c.ut officiũ.§.uerùm.de hæret.in vj. tex.& in §.potest.xvj.q.iij.& l.ut perfectiùs.in fi
13 ne,C.de annali except.¶Nota † quintò regulã,q exemplum solenniter sumptũ eandem uim habet cum originalibus:& hoc ampliat hîc Inno. quem alij sequuntur, etiãsi materia,uel charta,in qua primũ scriptũ fuit, consumetur,nõ tamen plus probat, q originale probaret, per c.cùm dilecta.j.de confirma.util. & facit, quod dixi s.c.prox.in fi.¶Hanc regulam limita primò, nisi statutum dicat,q instrumentum per manũ principalis notarij de contractu rogati faciat fidem,& executioni mãdetur:quia tunc exemplatum etiam authoritate iudicis non habebit hoc priuilegiũ executionis: qa non est scriptũ manu notarij rogati,secundum Bar.in l.probatorias.per gl.ibi in uerb.authenticis.C.de diuersis officijs.lib.xij. pro quo.facit, qa ubi statutũ requirit aliqd pro forma,non sufficit æquipollens,secundũ Bal.in l.j. ff. de libe.& posthu.dixi in c.super eo. s. de testi.cogen.

¶Secun-

¶Secundò limita, dum modò totus tenor transcribatur,aliàs assertio notarij dicentis se uidisse instrumentum,esset potiùs testimoniũ reddere, q uetustũ exemplare. Vnde si diceret sententiã latam,sicut p publicum instrumentũ manu talis cõtinetur, per hanc mentionẽ non probatur illa sentẽtia,secundũ Inno.hîc,quem sequuntur oẽs,sed potissimè do.Card.dicẽs se pridie habuisse in facto:qa procurator dedit substitutũ, & in instrumento substitutionis dicebat notarius talis,procurator talis,ut cõstat tali instrumento manu talis notarij à me uiso & lecto:unde dicit se dixisse,q per hoc non est probatũ de mandato procuratoris, qa esset testimonium reddere,non aũt authenticare.Et hoc nota, qa sæpe uidebis in facto,secundũ ipsum. Et hoc dictũ Innoc. sequitur etiam Rota in antiquis,decisi.cxiij.incip. Item nota,q in actibus.& idem Lap.allegat.lxxvij.incip. Tabellio.in pen.col.& faciunt optimè,quæ dixi in c. quoniam cõtra.in v.cõclusione, s. de probat. & idem tenet Ang.in repet.l.sciendum.ff.de uerb.obl. & in authen. si quis in aliquo. C. de eden. ¶In contrariũ allegatur dictum Spe.eo.tit.§.restat.uer.pen.ubi dicit,q si in instrumento,per quod quis pmittit soluere x.uigore uenditionis,fit mẽtio de instrumẽto uenditionis modo prædicto, probat uenditionem:sed dicit Paul.de Cast.in d. authẽ.si qs in aliquo.q semper fuit miratus de hoc dicto Spec.qa est cõtra illã authẽ. generaliter loquentẽ,& contra rationẽ ibi allegatã in gl. dum gl.dicit, & potest esse,q in originali erant aliæ literæ, uel cancellationes: & subdit,q ipse nunquã credidit dictũ Spec. esse uerũ: &,q non reperit,q aliquis faciat mentionẽ de hoc,nisi Albericus de Rosate,q hoc reprehendit, referens se ita obtinuisse in practica:& licet uniuersalis practica notariorum seruet practicã Spec. tamen illa nõ procederet, si quis opponeret:sed si nõ opponitur,procedit,secundum do.Paul.¶Sed dicit hîc do.Card. q dictum Spec. nunquã fuit bene intellectũ per eos,quos uidit:loquitur enim inter partes, inter quas conficitur secundum instrumentũ:quia dicit notarius, talis fuit confessus se debitorẽ Titij præsentis & recipientis ratione uenditionis,de qua in tali instrumento à me uiso & lecto,modò non expedit unquã producere instrumentũ uenditionis:qa etiamsi illa causa esset falsa,tenet obligatio. Potuit enim pars sibi in hoc præiudicare, l. optimã. C.de contrahen.& cõmit.stip.& dixi s.uers.quod aũt dictum est.Sed quæstio nostra formatur de instrumento notarij facto in absentia aduersarij : propter quod cõcludit, q si in casu,de quo s.in præsentia aduersarij procurator substituit aduersario sciente,non expedit producere primũ originale:& sic intelligit dictum Spec.& re uera ita etiã tenet Ang.in locis præallegatis. ¶Tertiò limita secũdum do.Abb.hîc:qa licet instrumentũ sit exemplatum iudicis authoritate,nihilo minùs ille, q exemplationi nõ consentit,nec fuit præsens,uolẽs postea dicere cõtra originale, potest petere ut illud exhibeatur: & tenetur pars exhibere,nisi iuret se non habere facultatẽ exhibendi sine sua malitia,iuxta l.fi.C.eod. tit. Et idem putat dicendum in eo,q fuit præsens exemplationi,dum modò expressè originale non approbauit : ex quo iurat,q malitiosè nõ petit originale exhiberi, arg. d.l.fi.& sentit in simili Bar.in l. ij. in j.responso,in fin.ff. quemad.test.ape.secundum ipsum:pro quo uide Ang. idem tenentẽ in §.& hoc insuper.in authen.ut spon.largitas.& est de mente Inno. hîc.¶Vltimò ex prædictis & ex isto tex.habetur prima fal.ad regulam, quæ dicit, q exemplum nõ probat,nisi appareat originale, c.j. s.eo. authẽ.si quis in aliquo.C. de eden. quia nõ procedit in exemplo facto authoritate iudicis. ¶Duas alias fallentias posui s.in ij.no.uidelicet,nisi de consensu partium fiat exemplatio:item,nisi fiat ab illomet,qui cõfecit instrumentum.Modò sequũtur aliæ.¶Fallit quartò,quo ad aliqualem præsumptionẽ:quia illa non facit exemplum:quia saltem facit exemplum non factum cum solennitate: de qua hîc ait no.gl. in l. ij.ff.de fide instr.quã uidetur sequi Bar.in dicta authẽ.si quis in aliquo. Sed illam reprehendit Bar.in l.bonæ fidei.in antepe. col. C. de rebus credi.quia sicut testis probans de auditu alterius, nihil probat,l.testium. & ibi glo.C.de testi. ita nec exemplum.Sed saluatur d.glo.quando probarem originale esse deperditum:nam tunc exemplum faceret semiplenam probationẽ,secundum Bar.in l. admonẽdi. uersi.sed quæro.quid de exemplo.ff. de iureiur. & dicit esse gl.not.in l.sicut iniquũ.C.de fide instru.& illam facit singul.Ang.in d.authen.si quis in aliquo.Et adde,q producens tale exemplum excusatur à dolo, secũdum Bal.in d.l.ij.in lectura antiqua:quia quælibet iusta causa,ut si putaui per errorẽ iuris exemplum probare, excusat à dolo,l.igitur.§.j.ff.de liberali cau.not.gl. in l.plagij.la ij.C.ad l. Flauiam de plagiarijs. ¶Fallit quintò, quando quis habuit exemplũ instrumẽti à parte,contra quam producit exemplum, secundum do.Ant.& Imol.in c.j.s.eo.per l.in fraudem. §. neq instrumenta. ff. de iure fisci.& omnes in d. authẽ.si quis in aliquo. Et dicit ibi Bar.sis cautus, ut quando producitur unũ exemplum,notarius det tibi de uoluntate producẽtis & authoritate iudicis:qa pbabit p te, sicut originale. ¶Fallit sextò & penultimò,ubi exemplũ reperitur in archiuo publico:qa probat,secundũ Inno.in c.j.s.de procurat.q ad hoc allegat c.ad audientiã.j.de præscr. & ibi dicetur de probatione archiui.Et idem uidetur uelle Bal. in authen.& si cõtractus.post princ. C. de fide instr. qđ intellige,quantũ ad locum,in quo est ipse archiuus.Alibi enim non faceret fidem, secundũ Ioan. And. de instru.edit.§.nũc dicendum.in additione magna, & Bal. in rub.C.eod.tit.¶Fallit septimò & ultimò in exemplo facto per modum registri in actis notarij, si totus tenor fuit registratus,& aduersario præsente,uel citato,ut per Inno.& alios in d.c.quoniam.s.de proba.& ibi latè dixi in sexta q.Ibi dictis adde Pet.de Anch.cons.xlvj.incip. Prima facie.¶Et per ista sit expeditus totus iste tit.quia nunc capio rubricam sequentem.

De præsumptionibus,
TIT. XXIII.

¶CONTINVATVR, ut hîc per Scribentes,& ponit hîc Bald.de multiplici præsumptione: de quo dicetur post do.Abb.in c.quanto.j.eod.& ponit do. Card. in c. literas.j.eod. & quædam hîc applicabilia dixi s. in rubrica de probatio.tractando, utrùm probatio per præsumptiones sit propriè probatio.Et quamuis istud uerbum Præsumere,capiatur hîc pro coniecturari, & pro eo,ex quo elicitur indicium ueritatis: tamen aliquandò Præsumere, importat actum,qui fit præsumptuosè, & ex temeritate sine authoritate superioris, ut in c. decernimus.cum glo.ij.& ibi do.Abb.s.de iudi.& do.Ab. in c.cùm uenissent.s.de restit.in integ.& facit c. Iudæi.& ibi dixi,s.de testibus.& text.in c.illud.in uerbo, his præsumptionibus.xiij.q.ij. Et hinc est, quòd ubicunq; lex utitur hoc uerbo Præsumpserit,non habet locum in eo qui non in contemptum,sed per ignorantiam contrauenit,sed solùm notat dolum,uel temeritatem.Ita sing. notat do.Card.in cle.j.in prin.xxxix.q.de priuile. ita dicens se cõsuluisse in casu illius cle.j.quæ utitur hoc uerbo. Et idem uidetur uelle expressè Calde.in tit. de sent. excõ.cons.iiij.incip. Sacerdos parochialis.ubi eleganter scribit ad excusationem cuiusdam simplicis sacerdotis,q erat in casu c.episcoporum. de priuil. in vj. De peccato præsumptionis uide latè per beatum Thomam in secunda secundæ, q. xxj.arti.j.& sequentibus.

SVM.

SVMMARIVM.

1 Salomon an sit saluatus, uel damnatus, sunt opiniones diuersæ.
2 Habens animũ nocendi, si peruenit ad actum exteriorem, tenetur.
3 Conatus quòd puniatur.
4 Hæc regula patitur fallentias multas, quas uide hoc nu. 4 & 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14 & 15. nec opus est eas summare, quia de hoc conatu do. Fel. fecit proprium tractatum.
16 Animus malus præsumitur prima fronte in maleficijs.
17 Et hoc etiamsi in maleficio facinoroso secutus esset causaliter bonus effectus.
18 Passus iniuriam si fateatur excusationẽ delinquentis esse ueram, scilicet quòd iocosè fecit, an iuuet delinquentem. & nu. 19.

CAPITVLVM I.

Sicut noxius.

¶Sicut manifestè nocẽs est pœnæ obnoxius, ita & occultè, licet postea dicat, se iocosè fecisse. H. D. ¶No. primò ex supra scriptione, secundum do. Abb. hîc, ꝙ dicta Salomonis inserta per Papã inter Canones habent uim Canonis. Facit etiã c. j. ĩ. de homi. c. ij. s̃. de ma. & obe. & c. j. ĩ. de fur. & c. ne innitaris. s̃. de consti. Ea enim nostra facimus, quib. authoritatẽ impertimur, l. j. C. de ue. iure enucle. & c. si Apostolicæ. de præben. in vj. & quod no. Bal. de statutis Spoletanis in l. ex placito. in iij. col. C. de re. perm. sicut etiã lex Canonizata mutat nomẽ, & dicitur Canõ. iuxta gl. in uerbo, lex. in c. in primis. ij. q. j. quã sequit̃ do. Abb. hîc, & in c. nouit. s̃. de iudic. & Imol. in c. j. s̃. de constit. & in c. ij. ad fi. de rescrip. An aũt alia dicta Salomonis sint approbata, sicut dicta aliorũ, quos ecclesia approbat, uide gl. & not. in c. j. in uerb. & inter apocrypha. xvj. dist. & idẽ Hieron. in prooemio Prouerbiorũ Salomonis. Et dicit hîc
1 do. Abb. esse † notandũ, ꝙ de saluatiõe, uel dãnatione Salomonis sunt opiniones, quarũ nulla pertinet ad fidem, nec causat peccatũ, secundũ Inn. in c. ne innitaris. s̃. de cõstit. Aliqui dicunt, ꝙ egit pœnitentiã, & fuit saluatus, ut refert gl. in c. Salomõ. xxxij. q. iiij. Sed hoc nõ reperitur in loco authẽtico, secundũ Arch. ibi, & Imol. in d. c. ne innitaris. sed audio, ꝙ Hierõ. in sua apologia appel-
a let eũ sanctũ [a]: ita dicens fuisse reuela-
2 tum à Dño. ¶No. † secũdò ibi, mittit. iuncta gl. j. secundũ do. Abb. hîc, ꝙ habens animũ nocẽdi, si peruenit ad actum exteriorẽ, tenet̃, licet effectus nõ
b fuerit secut⁹ [b], nec p eũ defecerit: & idẽ expressè dicitur in l. is, q cũ telo. C. de sica. & in l. si quis, nõ dicã, rapere. C. de episc. & cler. quæ sunt, de pœnit. dist. j. Et an ex hac inchoatiõe debeat puniri, ac si pfecisset, remittit do. Ab. hîc ad dicta per se in c. j. s̃. de eo, q mit. in pos. Sed ibi etiã se exonerat positis solùm duob. dictis. Vnde, qa iste tex. optimè facit, & tangunt hîc do. Ant. & Imo. potest materiã extẽdere per regulã cum
3 certis fallentijs. ¶Regula est, ꝙ † conatus punitur, ut in dictis iuribus, & in c. illud. in uerbo, molitus. xiij. q. ij. & in c. quoniã multi. in uerbo, conatus fuerit. xiiij. q. iiij. & p gl. in c. super eo. & in c. fin. ĩ. de eo, q duxit in matr. & in c. in his. ĩ. de uerb. sig. per gl. ij. in c. j. ĩ. de diuor. & glo. fi. in c. j. ĩ. de cõuer. infidel. & glo fi. in l. fi. ff. de rer. diuis. & gl. in c. fi. ĩ. de spons. impub. & glo. ij. in l. generaliter. §. j. ff. de calum. & glo. pen. in c. pe. s̃. de renũ. Nec obst. c. omnis aũt lex. in uerbo, cædem fecerit. iij. dist. qa nõ probat, nisi à cõtrario sensũ. Et licet cõtra hãc regulã posset argui, tamẽ cõtraria adaptant̃ per sequentes fallen-
4 tias. ¶Fallit † primò, quãdo conatus cũ actu ꝓpinquo nõ deuenit ad consummationẽ: qa agens nõ impeditus impedimẽto facti destitit agere, quia pœnituit incepti: talis. n. nõ punitur, l. q ea mente. & ibi gl. ff. de furt. & l. qui falsum. ff. de falsis. & no. Dom. in c. gratia. j. q. j. Itẽ, si esset impeditus facto extrinseco, quod potest esse iuris, ut in casu l. inter oẽs. §. pe. ff. de furtis. putà, quidã uolebat tibi furari librũ, & tu donasti sibi, nõn punitur. Habet ergo locũ regula, quãdo est impedimentum facti, propter qđ nõ potest conatus habere locũ: & facit optimè, quod no. in c. in audiẽtia. ĩ. de sent. excõ. Ita ad literã dicit do. Car. in c. j. in ult. col. s̃. de eo, qui mit. in pos. Et quod dictũ est, Posse pœnitere, intellige ante consummatũ delictũ: aliàs nõ est loc⁹ pœnitentiæ, d. l. q eã mẽte. & ibi latissimè per Bar. respondentẽ plurib. oppositionibus, ut loquant̃ in casib. specialibus, ut etiã dicit Bar. & Ang. in l. j. ff. de
5 in ius uoc. ¶Fallit † secũdò, ubi conatus alicuius rei ꝓhibitæ, etiãsi habuisset effectũ, nemini nocuisset. Probatur ex eo, quod no. gl. pe. in c. quanto. ĩ. de iureiu. Ex qua colligũt Doc. ꝙ quãdo falsitas cõmittit̃ circa id, qđ de se non ꝓbat, non nocet: qđ dicit ibi Imo. esse mẽti tenendũ. Et ideo Io. de Ana. in c. j. ĩ. de cri. fal. reprobat glo. ibi simpliciter dicentẽ, ꝙ in crimine falsi punitur conatus sine effectu: quia dicit ipse, ꝙ ideo solet dari doctrina, qua aduocati quotidie utunt̃, ꝙ qs nunquã incidit in pœnam falsi, nisi falsitas alicui
c preiudicet [c]. Allegat tex. gl. Bal. & Sal. in l. damus. C. de fal. & in l. q ueluti. C. eo. tit. & in rub. C. de fi. instru. uer. sed quæro, si qs scripsit. & tex. & gl. in l. fun-
6 dum. in fi. ff. de euict. ¶Fallit † tertiò, quãdo conatus nõ habuit actũ exteriorẽ, sed stetit in sola uolũtate etiam deliberata: qa illa cogitatio nõ punit̃, l. cogitationis. ff. de pœ. quæ est in c. cogitationis. de pœn. dist. j. & hoc elegãter ponit do. Card. post Mat. in cle. j. in prin. in iij. q. de usur. dicẽs, ꝙ q errat in corde in casu illius cle. nõ tamen ꝓcedit ad exteriora, non est excõmunicatus, quo ad ecclesiã, sed quo ad Deum sic. & allegat multa. Et dicit do. Card. post Mat. in cle. j. in iij. q. de pœnis. ꝙ si quis uenit animo frangẽdi ostia ecclesiæ, & nõ fregit, qa fortè inuenit ab alio fracta, nõ incidit in canonẽ, nisi p se frangat, p c. cõquesti. ĩ. de sen. excõ. Quinimò dicit elegãter Bal. in l. non ideo minùs. uersi. quæritur. C. de accus. ꝙ solus tractatus & sola ordinatio non punitur de iure etiã in atrocissimis, nisi sit processum ad aliquẽ actum ordinatum
de per

a Sanctum] Adde, q idem tenuit Dantes in Comœdia sua Paradisi, cxiiij. q. iij. incip. de centro. Et quis fuerit, & quo tẽpore, & de eius uita, uide Iosephum, qui refert fuisse regem & filium Dauid anno quarto regni: & cœpit tẽplum cõstruere, uidelicet ab Adã annis tribus millibus centum duobus, à diluuio uerò anno millesimo quadrĩgentesimo. Itẽ refert, q habuit octingentas uxores & trecentas cõcubinas. Itẽ uide Host. in Summa de pœn. §. cui. uers. cui pueri. q refert habuisse. filium xj. anno. ætatis suæ. De eo uide etiam plenè Regũ lib. iij.

b Secutus] Ad quã materiã adde Archid. xvij. q. ij. si ergo. per Hostien. in Sum. de pœnis. §. in quib. Ioã. And. in reg. in pœnis. in Mercurialibus, & in c. perpetuæ. de elec. in vj. ĩ No uel. & uide Bart. in l. j. ff. de extraord. crimi. & Bal. in d. l. si quis, non dicã. alleg. in tex. & in l. si fugitiui. C. de ser. fugit. & in l. arborib. §. Iulianus. ff. de usufr. & in l. data. in iij. col. C. q accus. non pos. et in l. qui aũt operas. ff. de infami. & uide dom. Ant. in c. j. de eo, q mit. in posses. cau. rei seruand. & uide Spec. in tit. de accusat. uers. quid si prinò. & uide Bal. in c. j. in § iniuria in ult. col. de pac. iur. firmã. Et adde, qđ pulchrè habetur per Ang. in suo consil. ciiij. & an & quando affectus puniatur sine effectu, uide text. in l. j. & ibi Doc. qđ quisq; iur. et Doc. ĩ l. genero. ff. de infami. & Bal. in c. uol lerit. uers. not. q motus animi. de capita. q curi. uendi. in usi. feud. & omnino Al eric. de Ros. in tractatu statutor. q. clxv. ubi ponit de eo, qui uolens delinquere uenit ad actũ proximũ, quo puniatur.

c Præiudicet] Ad quod uide etiam, quæ habentur per Phil. in c. ex tenore. s̃. de rescrip. in uersi. cæterùm. & quod ibi in apostil. dixi.

7 de per se, sed ad ipsum factum. ¶Sunt † tamẽ quatuor casus, in quib. uoluntas sola habetur ꝓ facto. Primus, ut in matrimonio: ut si qs dicat, uolo te in uxorẽ ducere, ut latè per do. Card. in cle. j. in xx. q. de consang. & affin. ubi dicit, ꝙ ex hoc solo incurritur pœna: de qua ibi nota. in c. ex literis. ĩ. de sponsal. Secundus casus est in foro conscientiæ, in quo si uoluntas progreditur ad leuem consensum, habetur pro ueniali: si aũt ad consensum plenè deliberatũ, tenetur de mortali, sicut si perfecisset, ut in palea, sed pensandum. vj. dist. & c. nunquid. & c. præterea. & c. super trib. de pœnit. dist. j. & pulchrè Dom. in d. c. gratia. Tertius casus est, quo ad pœnã, quæ imponitur in genere, sicut est, quando casus nõ suspendit ꝓ mortali, c. fi. s̃. de temp. ord. Quartus casus est, secundum etiã aliquos, in hæresi: quia sola uoluntas, seu credulitas nõ constituit quem hæreticũ, per c. excõmunicamus. §. credentes. ĩ. de hæret. Sed licet sit hæreticus, ex quo non cõstat, habetur ꝓ hæretico ab ecclesia militante, secundũ do. Card. q ponit istos quatuor casus in d. c. j. de eo, qui mit. in pos. Pro quo in hoc ultimo de hæresi uide Bal. in l. si quis, nõ dicã. in j. col. de episc. & cler. ubi idem dicit: & addit, ꝙ inquisitori poterit liquere de uoluntate ista per confessionẽ hæretici: quia aliter non posset probari cogitatio mẽtis: & sequitur Ioã. de Ana. in c. si quis episcopus, ĩ. de hære. & in c. consuluit. ĩ. de usuris. Et ꝙ hæreticus occultus sit excõmunicatus, quò ad Deum, est gl. ij. in c. j. xxiiij. q. j. quã sequitur do. Card. in cle. j. de usur. ¶Vtrùm aũt uolũtas, quo ad opera bona, habeatur pro facto, quo ad Deum, est quæstio separata à materia nostra: ideo dic, ut per do. Card. in d. c. j. & per Archi. profundissimè in §. si ergo. xvij. q. iiij. & gl.
8 mag. in c. pietas. de pœnit. dist. j. ¶Fallit † quartò dicta regula, ubi à lege imponitur pœna ipso facto: qa ad eã incurrendam non sufficit conatus, qualiscunq; fuerit, ut probatur in c. cùm in cunctis. §. pen. de elec. iuncto c. perpetuæ. de elec. in vj. p quę iura ita tenet Io. And. in d. c. perpetuę. & in regula, in pœnis. de reg. iur. in vj. & sequitur Dom. in d. c. perpetuæ. dicens, ꝙ est dictũ ualde notabile, secundum Bal. & nõ curauit allegare Bal. sed potuisset ipsum allegare in d. l. si quis, nõ dicã. & idem Ioã. de Ana. in d. c. j. in iiij. notabili, ĩ. de adult. & Dom. dicẽs hoc esse notabilissimũ, in c. ij. §. j. de iudi. in vj. & hoc etiã multum no. do. Abb. in d. c. cùm in cunctis. §. clerici. in j. col. & in c. j. in ult. col. s̃. de eo, qui mit. in pos. & do. Card. ibi: & in cle. j. uer. si quis. in ij. q. de rebus eccl. non alie. per hoc inferens, pœnã illius cle. nõ habere locum in prælato faciente omnẽ conatum, ut alienet cõtra formam, de qua ibi: qa imponitur pœna ipso facto. Et hoc modo est clarum id, quod ponit do. Card. in cle. j. in vj. notabili, de regula. s. ꝙ illa cle. non habeat locũ in transeunte sine effectu, quia imponit pœnã ipso facto. Et ad idem do. Card. in cle. ne in agro. §. qa uerò. in pen. q. &
9 ibi glo. in uerbo, ipso facto. de sta. mo. ¶Fallit † quintò in delictis non atrocioribus: qa conatus tunc nõ est ꝓ effectu, secũdum Bal. in d. l. si quis, nõ dicã. in prima solutione, quam dat ad l. j. in fi. ff. quod quisq; iu. dum dicit: quid enim conatus obfuit, si iniuria nullum habuit effectum: quia intelligitur de crimine non atroci. Idem tenet do. Card. in c. j. de eo, qui mit. in poss. dicẽs, ꝙ iura punientia conatũ loquuntur in atrocib. Et idem Do. in d. c. gratia. & istud sentit gl. peregrina in c. nullus episcop⁹. el j. in glo. ij. j. q. j. dicens, ꝙ in symonia punit̃ conatus in detestationẽ criminis. Simile dixit Bart. in l. j. ff. de parri. dicens, ꝙ monachi, qui conati fuerũt dare uenenũ abbati S. Petri, debebãt plenè puniri, licet conatus nõ habue-
d rit effectum [a], per illum tex. Et idem in læsa maiestate, & similibus, ut eleganter per Do. in c. ꝓ humani. §. fi. in pen. col. per Host. ibi, de homi. in vj. & aliquid p gl. ibi in uerbo, mãdauerit. & p do. Card. in cle. pastoralis, in prin. xv.
10 q. de re iud. ¶Fallit † sextò in excõmunicatione & alijs pœnis ecclesiæ: quia ad eas incurrẽdas requirit̃ factum, sm do. Car. in c. præterea. el ij. ĩ. de ap. in illa q. quãdo excõmunicatur qs, si appellauerit: & dicit, an incurrat excommunicationẽ, quando se parat ad appellãdũ ante ꝙ appellauerit: & dicit, ꝙ si iudex dicit, si appellauerit, quia istud est præteritũ, denotat actũ cõsummatũ, l. Stichus. ff. de ma. testa. Et ideo excõmunicatio ex solo conatu nõ incurrit̃, ut ibi per eũ. Et hinc est, ꝙ si qs conaret̃ percutere clericũ, & tamẽ nõ posset, licet per ipsum nõ deficeret, nõ esset excõmunicat⁹, ut p gl. iij. & Doc. in c. in audientia. ĩ. de sen. exc. & gl. j. in c. si uerò. de sent. exc. Et ita hanc fallentiã tenet do. Car. in cle. j. §. si qs. in ua. q. p illũ tex. in uerb. fecerit. de re. eccl. nõ
11 alie. ¶Fallit † septimò, nisi agat̃ ciuiliter: qa in factis ciuilib. conatus nõ punitur ꝓ effectu, ut p Bar. & ibi sentit gl. parua. in l. si cõstiterit. C. fin. reg. & ibi no. Bal. in l. si qs, nõ dicã. in ij. col. ita etiã intelligens d. l. j. qđ quisq; iuris, &
12 facit c. j. de spõ. ¶Fallit † octauò, & ultimò in statutis punientib. delicta: qa semp intelligunt̃ de delictis cõsummatis [b], sm Bar. in l. j. ff. ad l. Corn. de sic. & Imo. hîc: qa statuta requirũt casum uerũ, nõ fictũ, l. iij. §. hæc uerba. & ibi Bar. ff. de neg. gest. Et ideo cũ attẽtare non sit uerè facere, sed ius habeat ꝓ facto, ex fictione nõ satisfit statuto. Vnde dicit Bar. in d. l. j. ꝙ ista est ratio, quare p Italiã nõ punit̃ conatus: qa quasi oĩa delicta puniuntur sm statuta, & ita reprehẽdit generalia uerba Spec. in tit. de accus. §. j. uer. qđ si. in fi. q dixit legibus puniẽtib. conatũ hodie esse derogatũ p contrariã consuetudinẽ: quæ uerba multũ no. Ang. & Paul. de Cast. in l. j. ff. qđ quisq; iuris, sed debẽt intelligi, ut est dictũ: & idẽ dicit Imol. in l. j. ff. de pub. iud. & do. Ab. in c. mulieres. ĩ. de sent. exc. in c. inter solicitudines. ĩ. de purg. cau. & Bal. in §. itẽ lex Cornelia. Instit. de pub. iud. Et ideo dicit Bal. in l. fugitiui. C. de seruis fug. ꝙ statutũ puniẽs eũ, q portauerit extra territoriũ, nõ habet locũ in eo, q fuit repert⁹ ante ꝙ exiret, nisi cõfiteat̃, ꝙ portabat extrà: uel nisi capiat̃ in uia, uel in limite districtus, ut p eũ ibi, & in l. cùm proponas. ubi etiã p Sal. C. de nautico fœnore. & p Ana. in c. significauit. ĩ. de Iudæ. & ibi dixi. Et ista faciũt ad notata p Bar. in l. eũ, q. ff. de iure patro. & Bal. in l. si quis in suo. C. de inof. test. ubi dicunt, ꝙ si statuto cauet̃, ꝙ si inueniat̃ quẽ declinasse iurisdictionẽ potestatis, possit impunè offendi, & reperiat̃, ꝙ aliquis opposuit exceptionẽ declinatoriã iurisdictionis, nõ poterit impunè offendi, si nõdum fuit super declinatoria pronunciatum. Et istis ad-
de Dom.

a Effectum] Ad materiã adde do. Alex. de Imo. in l. j. ff. de parric. ubi etiam uide Bar. in sing. in fi. & Bar. in l. eiusdem. §. ad iectio. ff. de sica. & Sal. in l. j. C. de man. Math. q sequitur Bar. ubi etiam uide Ang. q format q. in dante uenenũ causa occidendi, nunquid puniatur? Et adde Ioan. Fab. Inst. de pub. iudi. §. alia. Vide tamen Ang. aliter loquentẽ in l. j. §. fit iniuria. de ua. cri. & tenet Ang. Are. in trac. malefici. uer. mortu⁹. in ult. col. Bal. uerò in suo consi. incip. Stepha. etc. consuluit eum puniri pœna extraordinaria: sed nõ allegat dictã l. j. nec ad eam respõdet, nisi ad statutum loquẽtem de occidẽti ferro, uel ueneno: quia act⁹ consummatus requiritur. Bar. in l. j. §. diuus. de sicar. & p Phil. in viij. fal. Sed quia hodie generalis consuetudo Italiæ est, quòd text. in l. is, qui cũ telo. C. de sica. locum non habet etiam nullo stante statuto, et ideo nõ tenetur de sica. ꝓ attentatione ueneni, uel homicidij, secundum Spec. in tit. de accus. §. j. uer. sed pone pri. & Sal. in l. j. C. de sic. tenentem contra Bar. in d. l. j. et Sali. in l. fi. de pac. q fil. dist. & Ang. in l. j. §. hæc autẽ uerba. quod quisque iur. & do. Alex. loco s̃. alleg. Vide per Phil. in viij. fallen.

b Consummatis] Adde Flo. in l. arbori. §. idẽ tracta. ff. de usufr. & in l. in leg. Aquilia. ff. ad l. Aquil. & do. Alex. de Imol. in l. ea mẽte. de fur. & Ang. in l. & si certus. §. si unus. ff. ad Silla. & Bald. in suo consi. inci. Franci cõfecit uenenũ, etc. aliàs incipit, Scire oportet, quis sit titulus criminis.

de Domin. in c. auaritiæ. in ult. col. de elec. in vj. ubi dicit propter glo. ibi, q̃ si statutũ punit portantẗ uestem certi generis, ut quis faciat eas fieri, & teneat domi nõ portando, nõ incurrit pœnam, qa uerè nõ contrauenit statuto. Et de materia uide etiã Bal. in l. arboribus. §. Iulianus. ff. de usufruc. & in l. si certus sit percussor. §. fi. ad Syl la. & in l. data opera. C. qui accus. Et istas fallentias not.
13 quia non inuenies alibi reductas. ¶ No. † tertiò ex prædictis, & ex tex. arg. optimũ, & quasi expressum pro decisione quæstionis, quam ponit Ioã. And. in regula, in obscuris. de reg. iur. in vj. q̃ si existens in uno territorio percussit per iactum existẗtem in alio territorio, potest ratione huius delicti conueniri in utroq̃ loco: quia ex hoc, q̃ mittit, dicitur nocens, ut hic: & sic etiam in loco, ubi stetit, faciendo potest puniri: & idem in loco, ubi delictum consummauit. Et de hoc non est dubiũ, per c. fi. s̃. de for. compe. Est ergo locus præoccupationi, secundum do. Abb. hic remittentem plenius ad notata in d. regula: & idẗ dicit do. Abb. in d. c. fi. uer. circa hoc quæritur. s̃. de for. comp. Et de hoc uide subtiliter Bal. in l. si quis, non dicam, ubi dicit, q̃ si in una uilla unus fuit ligatus, & in alia derobatus, dicitur robaria facta in prima uilla quantum ad delictum, in secunda quantũ ad executionẽ delicti: quia incontinenti, q̃ capio aliquem & ligo eum, derobo: quia priuo eum possessione, si eo animo eum capio & ligo: & dicit esse tex. & glo. ordi. in l. j. & idem Iulianus. ff. de uí & uí ar. Item dicit, q̃ si puella fuit capta in uno territorio, & cognita in alio, unusquisq̃ iudex potest procedere: & non erit eadem bursa fiscal. s. Faciũt illa crudelia dicta Bart. in l. si dominiũ. ff. de furt. de quibus plenè per Bald. in c. j. §. iniuria. de pa. iur. fir. & per omnes in l. si abducta. C. de fur. cum multis alijs, de quibus per Anan. in c. fi. in ult. char. j. de fur. de fure, qui rem contrectauit. Et ad prædictam quæstionem de iacente in alio territorio, uide Dom. in c. j. §. fi. de statu mo. in vj. & Ana. in c. j. j. de rapt. & do. Mari. in c. qualiter. q. x. artic. x. & Pet. de Anch. in c. postulasti. in fi. q. de for. comp. & Io. an. And. & alios in c. j. de priuil. in vj. & Pau. in disput. monuit. & do. Abb. in c. fi. de immu. eccle. & Bar. in l. i. bellorum. ff. de accus. & Cyn. & Bal. in l. ij. C. ubi de crimine agi oportet. & Bald. in simili in l. ij. C. de eunuch. & Inno. in pastoralis. j. de priuil. in quib.

a De mandante delictum] Ex istis uerbis apparet, q̃ ex mandato turpi non oriatur actio: & sic ille qui mãdat, nõ uidetur propriè facere: quod tenuit Bar. expressè in l. iij. ff. quod quisq̃ iuris. & in §. si procurator. in princ. & do. Abb. in c. bonæ. el ij. de postulat. præl. Adde tu, q̃ opin. Bar. & aliorum est reprobata. Vide do. Alex. in d. l. iij. in §. si procurator. facit tex. contra Bart. in c. mulieres. de sent. excom.

b Ex mãdato solo quis non punitur] Adde tu: po-

quã ualde facilis dilationis pleniùs
16 dicetur alias. ¶ No. † quartò, q̃ in ma leficijs præsumitur prima fronte malus animus & dolus: facit l. j. C. de sica. & generaliter dicit hic Imo. q̃ malum & damnũ illatum semper prẗsumitur malo animo, nisi contrariũ probetur: nam ex alijs præsumptionib. fortioribus hæc præsumptio purgatur, secũdum omnes hic per l. itẗ si obstẗtrix. §. fi. cũ l. seq. & l. item Mela. §. j. ff. ad l. Aquil. & dicunt hic do. Ant. & Imol. q̃ quãuis in dependẗtibus ab animo stetur dicto alicuius, ut p̃ gl. in c. significasti. el j. j. de homi. & ibi dixi, tamen fallit, quãdo habet præsumptionem contra se, per istum tex. Et hinc est, q̃ si fur dicit, q̃ credebat dñm consensurũ, non creditur sibi: qa hoc non præsumitur, secundum Bar. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. cum cõcor. quas dixi in c. significasti. Et ista procedũt, ubi delictũ sonat propriè in delictũ: ubi aũt aliquis actus potest indifferẗr esse ita bonus, sicut malus, præsumitur bonus, ut magistraliter p̃ Bart. in l. non solùm. §. sed ut probari. ff. de no. oper. nun. & dixi in c. cùm dilecti. j. de accus. ubi Pet. de Anch. & Ioan. de Ana. ista notãt istum tex. & illum. ¶ Et
17 istum † tex. amplia, etiamsi ex actu facinoroso secutus esset causaliter bonꝰ effectus, ut per Pet. de Anch. in repe. c. j. in xxxix. char. uer. ponit Seneca. de consti. ubi dicit, q̃ si ingressus domũ alicuius de nocte surripuit scrinium, in quo erant literæ proditionis ciuitatis, hoc patefacto, non euitat pœnam furti, qa habuit animũ subtrahẗdi, sive fraudandi: unde fortuna, quæ fuit felix ciuitati, nõ debet attendi, sed attenditur animus, l. diuus. ff. de sica. & l. si quis seruo. C. de fur. quãuis in contrarium facit l. ij. §. postea. ff. de ori. iur. ubi ille, q̃ subtraxit librũ legum, & tradidit populo Romano, factus est tribunus plebis: propter quod dicit Pet. de Anch. esse cogitãdum: sed fortè dici posset, q̃ intentio illius erat furari, ut prodesset reipublicæ, & ad hoc intendebat: sed in quæstione prædicta animus extat ex toto ad damnũ, qa non putabat se ea
18 inuenturũ. ¶ Quid † aũt, si passus iniuriã in casu huius c. fateaẽ uerã esse excusationẽ delinquentis, s. q̃ iocosè gerit, an istud iuuet ipsum? Videretur, q̃ sic, per id, qd̃ no. gl. in l. pen. C. de fideiuss. quæ dicit, q̃ si reperti in fornicatione dicant se cõiuges, est eis credendum: & dicit Bal. eam esse ordinariã, & non esse alibi, in l. quicũq̃. in ult. col. de ser. fug. & illam gl. sequũtur etiã Bal. & Sal. in d. l. pen. & facit tex. in l. si q̃ adulterij. C. de adul. Ad idem quod no. Inn. in c. ad audientiã. j. de homi. ubi dicit, q̃ si aliquis est coniuctus, q̃ cõsuluit & mandauit homicidium fieri, & homicida iuret, q̃ omnino erat facturus, excusat aliũ, nisi mandatũ uel consiliũ esset famosum, ut ibi etiã per Ana. in vij. q. Ad idem, quod no. Bal. in l. j. in ult. col. cõmunia de leg. ubi dicit, q̃ si testator exculpauit reum, q̃ dicebat sibi damnũ dedisse, non poterit ex indicijs torqueri, qa habet indiciũ innocẽtiæ pro se,
19 nisi liquidò cõstaret de crimine, secundũ eum. ¶ In † cõtrariũ adduci potest notabilis decisio Bart. in l. inter omnes. §. rectè. ff. de fur. ubi dicit, q̃ si passus furtum excusset furem, dicendo, non fecit me inuito, nõ prodest reo,

ne, q̃ aliquis mandauit maleficium fieri, quod non est tamẽ secutum, an teneatur? & dic, q̃, nõ, l. item apud Labeonẽ. §. si procuauerit. ff. de iniur. Bart. in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. in j. col. in uer. quid si aliquis. Adde, q̃ istud fallit in aliquibus casibus, ubi nõ prodest pœnitẗtia: primò in casu hæresis: de hæret. c. ad abolẽdam. Item in crimine læsæ maiestatis, C. ad l. Iuli. maiest. l. quisquis. Item in conscisente sibi mortem, ff. de bo. eorum, qui mor. sibi consci. l. ij. §. j. Item in extraheente de ecclesia fugiente ad illam, C. de ijs, qui ad eccles. confu. l. fi. §. si ubi. Item in casu c. j. de homi. in vj. In istis castibus quis punitur, etiam quando maleficium non sit secutum: & sic non est locus pœnitentiæ: de quo uide Archi. in §. si ergo. xvij. q. j. Host. in d. c. j. de homi. in v. & ibi do de sancto Gemin. in ult. col.

nisi sit amicus uel consanguineus, ut ibi per eum, & per Bal. in l. falsus. C. de fur. & in l. si sine. in iij. q. C. ad Vellei. & in l. trãsigere. C. de transac. & Salic. in l. si non cõutij. C. de iniurijs. ¶ Sed dic, inspiciendas esse cõiecturas, & secundum illas sustinebitur, uel nõ sustinebitur excusatio, ut eleganter per Bal. in c. j. §. iniuria. de pace iur. firman. ubi dicit de illo, qui dicit, eram facturus: & in illis, qui dicunt, se coniuges, attendendas esse coniecturas: & dicit, q̃ prætensio ficti matrimonij non excusat, arg. l. donatione in concubinã. ff. de dona. Et idẗ de assertione eius, q̃ passus est furtum, dicit Bal. in d. l. si sine. Imò dicit elegãter Bal. in d. l. falsas. q̃ aliqua causa etiã frangibilis & leuis amicitiæ potest assignari. Si aũt nõ assignat causam, dicit, q̃ fortè starẽt suo sacramẽto, ex quo dependet ab animo: & subdit, q̃ licẽt tunc credatur sibi contra se, non tamen contra rempublicã. Et per hoc idem dico in proposito nostro. ¶ Vltimò ponit hic Bal. unum notabile dictum, quod latè retuli & refirmaui in c. significasti. el ij. uer. no. ibi, ratione instrumenti. j. de homi. & dixi in uoce. Item ad ea, quæ dixi s̃. de conatu, adde Paul. de Cast. consilio cxcij. incip. In causa carceratorum Mantuæ.

SVMMARIVM.

1 Sententia fertur ex uiolenta præsumptione.
2 Vasallus non tenetur iuuare dominum contra proprium filium.
3 Iudex potest procedere ex præsumptione uiolenta, etiamsi per partem non probetur.
4 Præsumptio quando elicitur aliunde, quàm ex facto ipsius, de cuius fauore agitur, nõ autem ex facto partis, tunc ex illa præsumptione potest se iudex fundare, etiamsi par partem non allegetur.
5 Præsumptio quando oritur ex facto partis emanante in iudicio, si per acta statim oriatur præsumptio, potest iudex se fundare in ea etiam non allegata.
6 Sententia diffinitiua si fertur ex præsumptione, iudex debet sententiam multùm temperare.
7 Iudex si mouetur ex præsumptione, quam lex expreßè approbat in criminibus, potest ex illa præsumptione cõdemnare in omni causa etiam capitali.
8 Præsumptio uehemens sufficit ad condemnationem, quando agitur de imponenda pœna pecuniaria, uel corporali usq̃ ad fustigationem. Adde nu. 9.
10 Præsumptio uiolentißima facit, ut quis condemnari poßit.
11 Minus an probent maleficium.
Adde nu. 12. ubi arguit ad partẽ contrariã. Facit, quod dicit nu. 13.

CAPITVLVM II.

a Afferte] Ad materiam huius tex. adde, quæ habẽtur per Math. Mathe. in nota. suis notab. cxvj.

b Iudicandum] Vide Bal. in l. quẽ. C. quæ sit long. cõsue. & omnino Spec. de ser. §. v. uersi. debet. & in tit. de disputa. §. iiij. ante uer. iuribus. & uide not. in l. dedi. §. si liber. de condi. ob caus.

a ¶ Ex uiolẽta præsumptione ferẗ diffinitiua. H. D. ¶ Et † quando sit exemplis iudicandum b, uide gl. in c. fi. xx. dis. & ibi longã distinctionẽ per Dom. & aliquid per Bal. in l. nemo. s̃. de sen. & Pet. de Anch. in repe. c. j. s̃. de consti. & hic per do. Abb. Et de isto exemplo pulchrè meminit in materia schismatis Pet. de Anch. consi. cclxxxij. in ci. In auxilium ueritatis exhortãs Antipapam, ut quantò magis se credit uerũ Papã, tantò libentiùs cedat, ne mater ecclesia diuisionẽ patiatur: & dicit nõ esse semper rigoroso certamini insistẗdum, & per istum tex. dicit Bal. hic, q̃ malam litem fouere censetur, qui nõ cupit uincere, sed rem, de qua quæritur, diuidi, uel perire. Ad idem allegat l. in ratione. §. cùm q̃dam. ff. ad l. Fal. Victoriã enim desiderat bona cõscientia, secundum eum: & idem dicit, si cõtenderetur de tur

c Caro] Adde de filio in c. super eo. in fi. s̃. de testi. & quod ibi dixi in apost. & in c. fin. s̃. de offi. deleg.

c Afferte.

ri, uel alia re indiuisibili, uel de statu ciuitatis: qa intentans diuisionẽ non censetur ciuis. ¶ No. primò ex principio esse iudici aliquid simulare causa ueritatis indagandæ: erat enim ista quædam tentatio, non sententia, ut dicunt hic omnes: pro quibus uide in simili notabilem tex. in c. nõ enim uolebat Deus. xxij. q. ij. ubi dicitur, q̃ Dñs erga Abrahã usus est simulatione, tentando quid esset facturus de filio: & istũ tex. inducit hic do. Abb. pro iudicib. fingentib. uelle torquere reum, & potuisset allegare elegans dictũ Archi. in c. utilem. xxij. q. ubi dicit, q̃ cùm Alexan. Papa III. haberet præ manib. episcopũ symoniacum, promisit ei in secreto, q̃ si publicè fateretur delictũ suum, dispensaret cum eo: & statim cùm ille confessus fuit corã Cardinalibus, deposuit eũ. Ad idem, quod no. Dom. post Hugũ. & Arch. in c. nos in quenquã. ad fi. ij. q. j. ubi dicunt, q̃ iudex promittẗs delinquẽti remittere sibi delictũ, si confitetur, ex tali cõfessione potest eum damnare, & excusatur iudex ex tali simulatione, per d. c. utilem. Vidi tamen aliquos iudices, q̃ execrantur talem simulationẽ. ¶ No. secundò ibi, date illi, iuncto fi. q̃ sicut cõfessio, seu litis renunciatio facta metu tormentorũ non nocet, l. j. ff. de quæstio. ita confessio facta ob metũ torquendi filium: & ideo dicit Bal. hic, q̃ qui cedit liti causa pietatis, nõ nocet sibi, per istum tex. & maximè, quando aduersarius cõtradicit, & non acceptat cessionẽ, ut hic. Et adde, q̃ parẽtes quãdoq̃ magis terrentur in filijs, q̃ in seipsis, l. istũ quidem. in fi. ff. quod metus causa. facit tex. in §. fi. ibi, quis enim patiatur filiũ suum. In sti. de noxa. act. & dicit Alberi. de Ros. in l. eum, q̃ probabilem disciplinã. per illum tex. C. de episc. & cler. q̃ si filius uerberat patrem, & si pater stuprat filiam, nec ille filius, nec ille pater præsumitur. Et
2 hinc est, q̃ † uasallus nõ tenetur iuuare dñm contra proprium filiũ, secundum Bal. in c. j. de noua forma inuest. & in l. j. in xxiij. q. ff. de re. diuis. & in l. j. §. ne aũt. C. de caduc. tol. qa pater & filius censentur ea
c dem caro c, ut in §. hac authoritate. xxxv. q. iij. & est tex. elegãs in l. cùm scimus. ad fi. C. de agri. & cens. lib. xj. & p Old. consi. ccxxiiij. inc. Istæ sunt allegationes. ad fi. & ideo sæpe dicebat Bal. q̃ æstimũ patris est æstimũ filij, ut ipse no. in l. prætor. §. & si filius. in lect. anti. ff. de edẗ. & in l. ij. in fi. C. de libertis, & eorũ lib. & in l. j. §. istud. C. cõmunia de manu. & in c. filius. de capit. q̃ cur. uend. & in l. fin. C. de impuber. & alijs subst. & l. non plures. in fi. C. de sac. san. eccl. & in l. sciendum. in prin. ff. q̃ satisd. cog. & in l. diximus. §. si pater. cum l. seq. ff. de excus. tut. & in l. ij. in fi. C. de legi. hære. & in l. etiã. C. de exec. rei iudi. & in addi. Spec. in tit. de censib. ad fi. & allegat semper gl. quã non habeo, in l. ij. C. qui ætate. lib. x. facit, quod no. Bar. in d. l. cũ scimus. uersi. in tex. ibi, patres. Et ideo consuluit do. Maria. consi. liiij. incip. Magnifice capitanee. q̃ nõ dicitur quis liber relaxatus de carcere, quãdo cogit filium relinquere in carcere, p obside: & ideo dicit Ro. in l. j. ff. in ius uo. ut eant. q̃ etiam, ubi est electa industria personæ, potest qs seruire per filiũ, & dicit esse casum notabilem in l. sciẽdum. §. legati. ff. de leg. quẽ tex. nõ credo ita extendendũ. Et dicit Bal. in l. ea lege. C. de condi. ob causam. q̃ prohibitus alienare in potentiorẽ, potest alienare in filium quãuis potentiorẽ. Allegat glo. in l. si ita qs. §. ea lege. ff. de uerb. obl. Et dicit Bar. in l. inficiãdo. in fi. ff. de fur. q̃ si statutũ prohibet inuitari ad nuptias ultra xij. fœminas, & pater & filius faciant nuptias eodẽ die, non poterunt inuitari ultra xij. qa censentur unicæ nuptiæ: de quo tamen ibi p̃ Ang. Et aliqui habent gl. in c. iij. de pœnit. dist. iiij. q̃ filiũ filij liberat patrẽ obligatum ad illud. Et istis adde Inno. in c. cùm locũ. in princ. j. de spons. ubi dicit, q̃ si patri fit uiolẽtia corporalis, & filius aliquid fecit, ut liberet patrẽ, actus dicitur factus per metũ, ac si illata fuisset filio. Ista tamen non sunt generali

neraliter uera, sed per quandam fictionem, ut dicit do. Abb. in c. cõsuluit. j. de iurepa. Et hinc est, ꝙ licet patronus nõ possit præsentare seipsum, c. p literas. j. eo. tit. tñ potest præsentare filiũ, ut per gl. in d. c. cõsuluit. cum cõ
3 cor. uers. & sic etiã aliæ instãtiæ. ¶ No. † tertiò, iudicem posse ꝓcedere ex præsumptione uiolenta, etiãsi per partem nõ ꝓbetur, nec allegatur: qa præsumptio filiationis surgens ex dicto matris, de quo hîc, nõ fuit per eam allegata. Sed cõtra hoc facit: qa licet esset notoria, tamẽ debebat allegari, iuxta gl. uulgatã in c. appellãti. in uerbo, aliàs. de ap. & no. Ioã. And. in c. accedẽs. el j. s. ut lite nõ contest. & Imo. c. super literis. & in c. cùm ordinẽ. in ult. col. s. de rescri. & do. Card. in d. cle. appellanti. in vj. opp. & Bar. & Ang. in l. j. ff. de excep. & allegat̃ text. optimus in l. si adulteriũ cum incestu. §. pe. uer. idem Pollioni. ibi, utiq; si error allegetur. ff. de adult. Et p illum text. dicit Bar. ibi, & Bar. in l. uenia. ad fi. C. de in ius uoc. & in l. alia. C. de his, quib. ut ind. ꝙ non sufficit, ꝙ appareat præsumptionẽ sufficientem ad ꝓbationem erroris, nisi error allegetur. Et per illum tex. dicit Bal. in c. ex tenore. s. de testi. ꝙ in casu illius decre. nõ sine ministerio dicitur, Tunc uiuentẽ: qa licet præsumat̃ uiuere, nisi aliud appareat, l. ij. §. si dubitetur. ff. quẽ ad. testa. ape. tamẽ uitam nõ oportet, ꝓbare, sed debet in tentari: qa non intentatum ab homine nõ præsumit̃ à iure. Et per illum tex. dicit Bal. in l. si super longi. C. de præscrip. long. tẽp. (illud aũt tene fixum menti) ꝙ ubicũq; diximus præsumi bonã fidem, intelligitur, si alleget, per d. §. idẽ Pollioni. Vnde sit cautus aduocatus, ut de bona fide semper articuletur, secundũ eum. Et ideo dixit eleganter gl. reputata sing. in l. certũ. in prin. in uerbo, cõfessus. & ibi p Bar. ff. de confes. ꝙ licet olim dñs præsumatur nũc dñs, l. siue possidetis. C. de prob. tamẽ requiritur, ꝙ ille, qui fuit olim dñs, alleget in libello se de præsenti esse dñm, etiã si reus hoc cõfiteretur: & sequitur Bal. in l. edita, in repe. Paduana, C. de eden. & Doc. in c. j. s. de libel. ob. & Bal. in l. j. C. de cõfes. licet ibi insistat contra d. gl. tamen cõmuniter approbatur intelligendo eũ, ut est dictũ per §. idem Pollioni. Et ideo per illũ tex. dicit magistraliter Bar. in l. cùm quid. in ult. col. ff. si cer. pe. ꝙ licet dicatur, ꝙ sufficit libellũ præsumptiuè cõcludere, l. oẽs. §. Luci°. ff. de his, quę in frau. cre. tamẽ illud est uerũ, quando factum, ex quo aliquid ꝓponitur, nõ est factũ actoris ꝓponentis libellum, ut rei excipiẽtis, sed est factũ alteri°. Nam quãdo ex facto tu uis, ꝙ aliquid præsumat̃, illud debes dicere & allegare, per d. §. idem Pollioni. Vnde licet ex dicto testis dicentis, Vidi talem dicentẽ, Tolle hãc pecuniã, præsumatur fuisse mutuũ, tamen hoc narrando in libello mutui nõ præsumitur mutuũ, nisi alleget̃, secundũ eum ualde notanter per d. §. idem Pollioni. & assignat hîc do. Abb. rationẽ: qa cùm præsumptio oriatur ex facto partis, si eam nõ allegat, præsumitur nõ uera: nã præsumptio iuris tollitur per aliã ꝓsumptionẽ, ut per gl. in uerbo, præsumitur. in c. requisisti. j. de testa. ¶ Sed istis uidetur obuiare iste tex. ubi pars nõ probauit, nec allegauit præsumptionẽ: ꝓ qua tamen fuit iudicatũ. Sed ꝓ solutione dici potest, ꝙ iste tex. cõprehendatur in aliquo ex casibus, in quib. nõ procedit regula d. §. idem Pollioni. cũ suis cõcor. & sunt duo casus. ¶ Pri-
4 mus † est, quãdo præsumptio elicitur aliunde, cũ ex facto ipsius, de cuius fauore agit̃, non aũt ex facto partis, qa tunc ex illa præsumptione potest iudex se fundare, etiãsi per partẽ non allegetur. Ita intelligit hîc istũ text. do. Ab. & ꝓ hoc dicit facere c. Raynutius. j. de testa. ubi in eodẽ casu iudex motus fuit ex iure non allegato per partẽ: meliùs allegasset Bar. in d. l. cùm quid. Sed considera: qa secundũ istum intellectũ oportet, ꝙ præsumptio orta fuerit hîc nõ tam ex uerbis matris, dicẽtis, Date, etc. cũ ex uerbis alterius mulieris dicentis, Nec mihi, nec tibi: qa si intelligeremus, ꝙ esset ex uerbis matris, negari non posset, quin esset præsumptio ex facto, uel dicto partis: & dato, ꝙ esset præsumptio nõ solùm consistens in animo matris, sed orta ex iure naturali, tamen ita oporteret eam allegare, sicut oportet allegare, ꝙ in dñio ex præterito præsumatur in præsens, quę præsumptio surgit à iure. Et ex istis habet̃ unus casus, secundũ do. Abb. hîc latè, in quo ualet sententia sine ꝓbationibus, quãdo sunt præsumptiones uiolentę: per quod dicit ipse multùm limitari notata in c. ecclesia. s. de cõstit. de qua materia tanquã separata à nostra, remitto ad ea quæ tetigi in c. qm̃ contra. in quarta cõclusione, s. de, ꝓba. Et dum do. Abb. dat cautelã, ut iudex pro securitate sua in syndicatu faciat scribi in actis, tales præsumptio
5 nes confirma, ut dixi in c. qm̃. in vj. q. ¶ Secundus † casus est, quando præsumptio surgit ex facto partis emanante in iudicio: qa si per acta statim oriatur præsumptio, põt iudex se fundare in ea etiã non allegata, ut eleganter decidit do. Ant. ita formaliter limitãs prædicta in c. uestra. in ult. char. uer p hoc dicebã. j. de coha. cleri. & mul. in c. peruenit. in ult. col. j. de emp. & uen. & in cle. appellanti. de ap. & ibi refert Imo. Et etiã ita illud, qd̃ dicitur notoriũ, deberet ꝓponi. Fallit in notorio, qd̃ cõstat ex actis: acta. n. in-
4 ducunt notoriũ [a], ut in c. cùm illud olim. j. de uerb. sig. dixi in c. significauerunt. super gl. in uerbo, liquere. s. de testi. Et pro istis bene facit glo. elegans in l. ubi pactũ. C. de transac. quæ dicit, ꝙ si ex dictis constaret agentẽ ipso iure actione carere, iudex eum repellet ex officio, licet pars hoc nõ alleget. Ita & in ꝓposito no. do. Ant. in c. bonæ. el j. s. de elec. & Ang. in l. j. in lec. antiqua, ff. de excep. Et sub isto casu potest etiã intelligi iste tex. qa ex cõfessione, quę est de actis, oriebatur dicta præsumptio. Prędicta aũt ꝓcedunt, ubi ex actis nõ oritur præsumptio. Et cõsidera: qa libellus est de actis, d. c. qm̃ cõtra. & tamen dicit Bar. in d. l. cùm quid. ꝙ etiã si præsumptio oritur ex libello ex facto partis, debet allegari: qd̃ facit, nisi restringas istum casum, ut ꝓcedat in actis ꝓbatorijs, ut sunt testes, instrumenta, & similia, nõ aũt in libello, q simpliciter narrat, sed non ꝓbat saltem cõtra aduersariũ. Et ista nõ tradas oblitioni. ¶ No.
6 quartò † tex. notabilẽ, ꝙ quãdo diffinitiua ferẽ ex præsumptione uiolenta, debet iudex multùm tẽperare sententiã, & maximè ut nõ condemnet ad pœnã corporalem. Hanc doctrinã per istũ tex. posuit solenniter Inno. in c. qa uerisimile. j. eo. qa licet Salomõ hîc mot° ex præsumptionib. adiudicauerit uni mulieri filiũ, non tamẽ uoluit condẽnare ad mortẽ aliã, quæ iustissimè erat cõdemnanda, si legitimè fuisset ꝓbatum cõtra eã, ꝙ filiũ alterius surripuisset, iuxta l. j. C. ad l. Flaui. de plag. secũdum Inno. ibi, & sequit̃ multùm do. Card. hîc, dicens, ꝙ nõ ponitur ꝓ aliquẽ alium doctorẽ, & ꝙ est singulariter dictũ, & sequũtur do. Ant. do. Abb. & Imo. hîc, & do. Abb. in c. cõstitutus. s. de testi. & do. Ant. in c. quanto. j. eo. & Old. cons. cxcij. inci. Viso diligẽter. & Pet. de Anch. in regula, semel malus. de reg. iur. in vj. & Spe. in isto tit. §. species. uer. in summa. & do. Abb. in c. ij. s. de coha. cle. & mu. in c. at si clerici. ff. de adult. s. de iudi. & Bald. s. in rub. de offi. deleg. & in l. fi. C. de, pba. & sentit optimè gl. fi. in c. inter solicitudines. j. de purg. Cano. & facit l. absentẽ. ff. de pœn. Et dicit Bald. in l. presbyteri. la j. C. de episc. & cler. ꝙ quãdo iudici nõ plenè liquet de falsitate testis, sed suspicatur de eo, tunc debet sententiã tẽperare: qa procedit ex sola suspicione. Et ꝙ sola suspicio nõ sufficiat ad condemnationẽ, tenet Dom. in c. habuisse. in primo notab. xxxiij. dist. & Bal. in d. l. fi. ad fi. C. de, ꝓba. Et ibi etiã dicit, ꝙ ubi, ꝓceditur ex ꝓsumptionib°, ista est iusta causa minuendi pœnã, iuxta l. qd ergo. §. pœna grauior. ff. de infami. Et de hoc est text. notab. in d. c. inter solicitudines. Et, ꝓ istis facit: qa sententia lata ex præsumptione nõ transit in rem iudicatã, ut l. si qui adulterij. secundũ communẽ intellectũ, C. de adul. & di

a Notoriũ] Adde Phil. in c. causam, quæ s. de testib. et quod ibi in apostil. dixi.

xi in c. ꝓposuisti. s. de, ꝓbat. ¶ Sed ista limita primò, ni-
7 si † iudex mouerẽt ex præsumptione, quã lex expressè approbaret in criminibus: qa ex illa potest condemnare in omni causa etiã capitali, secundũ do. Ab. pulchrẽ in c. accedens. uer. nec obst. j. de accus. p tex. in c. de hoc. j. de symo. ubi ex præsumptione iuris qs cõdemnatur de crimine grauissimo: & dicitur ille deficiẽs condẽnari ex præsumptione uiolenta, secundũ gl. quã do. Abb. facit singularẽ in d. c. in sinuatũ. Idem etiã tenet Bald. in d. l. fi. post prin. & in d. l. si q adulterij. facit l. j. in princ. ff. ad Turpil. ubi accusator, q non ꝓbat ex præsumpta calumnia, puniẽ, sicut si esset in euidenti. Et hoc modo ꝓcedit etiã tex. in c. rursus. & in c. quicũq; xj. q. iij. & ꝓ illa iura notãt Doc. in c. j. s. de iudi. maximè do. Ab. Sic etiã intelligit̃ c. cùm cõtumacia. de hære. in vj. & c. excõmunicamus. §. j. j. de hęreti. Sic etiã l. cõsiliarios. C. de assess. quę allegabitur j. eo. nullus. Sic etiã l. fi. C. de repud. ibi, cõmune lauacrũ libidinis. & c. constitutus. el j. ibi, uerisimile nõ uidetur. s. de testi. & c. Petrus. j. de homi. cũ similibus. ¶ Secundò limita, nisi † agatur de imponẽda pœ-
8 na pecuniaria, uel corporali non graui, putà uscq; ad fustigationẽ: qa tunc præsumptio uehemẽs sufficit ad cõdemnationẽ: maximè, si est approbata à iure generaliter, licet nõ in criminalib. Ita ꝓbatur in l. iij. uer. & quia plerũq; ff. de offi. præse. uigi. ubi ex culpa præsumpta, qa incendiũ præsumitur culpa in habitantiũ, potest aliquis fustigari. Et ad idem facit, qa condẽnatus de dolo est infamis, l. j. §. j. & l. athletas. ff. de infa. Et infamia sequtur personã, quocunq; uadat, l. ex ea. cũ glo. ff. de postu. Et dolus dicitur maleficiũ etiã in statutis, secundũ Bal. in l. j. §. nũc tractemus. in fi. ff. de tutc. & rationi. distra. & tamen de dolo quis cõuincitur ex cõiecturis, c. ij. de re-
9 nun. in vj. ¶ Tertiò † limita, nõ procedere in casu c. pro humani. de homici. in vj. p tex. ibi in fi. dum dicit, ꝓbabilibus cõstiterit argumẽtis. q tex. de facili posset adduci cõtra prædictã doctrinã: sed oportet dicere, ꝙ sit speciale in odiũ illius criminis, sicut etiã est speciale in crimine falsi, ut suspicio ꝓ falsitate habeat̃, ut dicit Archi. in c. in memoriã. xix. dist. & sequit̃ ibi Dom. ad fi. & Bal. multùm notans in l. si ueritas. C. de fideicõ. Allegant l. iubemus. C. de, pb. Posset etiã dici, ꝙ Inno. non dicit, ꝙ nõ sit condẽnatus qs, sed dicit, ꝙ nõ de facili. Vel posset dici, ꝙ uerbũ Probabilibus, intelligitur, i. in dubitatis, ꝓ ut in sequẽti limitatione. Et istud melius. ¶ Quartò li-
10 mita, nisi † iudex mouerẽt ex præsumptione uiolentissima, ut solenniter p Ioã. And. in Spec. de, pba. §. fin. uer. xiij. de quo meminit Imo. hîc, & do. Ant. & do. Ab. in c. tertio loco. s. de proba. Et hoc modo intelligitur l. sciãt cuncti, in uerbo, indubitatis indicijs. C. de proba. & l. ij. in uerbo, argumẽtis conuictus. C. quor. appellationes. & l. iij. uer. quę argumẽta. ff. de testi. & l. j. §. idẽ Cornelio. ff. de quæst. & l. quæro. §. fi. ff. de edi. edic. & d. c. excõmunicamus. in fi. ibi, certis indicijs. Imò dicit Bal. in l. excipiũtur. ff. ad Sylla. ibi, esse tex. meliorẽ de iure. iuncta gl. in uerbo, participes. ꝙ ex multis indicijs simul iunctis resultat plena ꝓbatio etiã ad quẽ criminaliter cõdemnandum: sed hoc intelligit ibi Ro. de indicijs indubitatis, p d. l. sciant cuncti. & in d. l. si q adulterij, ut ibi latiùs p eum. Et, ꝓ istis faciũt dicta Bar. in l. ab sentẽ. ff. de pœnis. dum ponit de statutis habẽtib. contumacẽ, ꝓ confesso in criminalibus: & plenè p Bal. in c. j. §. furtũ. de pariur. fir. Et dicit Bal. in in d. l. si q. ꝙ suspicio stans in suis finibus nunquã est causa cõdemnationis, sed præsumptio sic aliquãdo, ut ibi. ¶ Et, ꝓ intellectu huius limitationis dantur quædã exempla: & primũ est, quãdo reperitur aliquis mortu°: & ab eo loco aliùs fugit cũ gladio euaginato: qa illa fuga arguit homicidiũ manifestũ & punibile absq; alia, ꝓbatione, secundũ Bar. in l. furẽ [a]. in prin. ff. de fur. quẽ sequitur do. Ab. in d. c. ter-

a In l. furem] Et ibidẽ uide ad hoc do. Alex. de Imol. & Ang. Aret. in tract. malefi. uer. quod fama.

tio loco. Idem dicit Bar. ibi, in probatione adulterij: qa sufficit quem reperiri in domo pulchrę mulieris: quod secundũ sequitur do. Ab. in d. c. tertio loco. & bene per rationes suas, de quib. dicetur j. eo. literis. & do. Abb. in c. cùm non ab homine. de iudi. Sed in illo, q fugit cum gladio, strictiùs loquitur Ioan. And. in dicto uer. xiij. & Bald. in l. nec ꝙ natales. & in l. fin. C. de proba. & in l. fin. ff. de offic. proconf. & leg. & Ang. in d. l. furem. Ex quorum dictis uidetur in effectu, ꝙ ad hoc ut probetur homicidiũ, oportet ꝙ appareat ipsum nõ potuisse committi ab alio, ut latiùs p eos, quorũ dicta morderi possent: qa probatio de necessitate nõ concludit, eo quia possibile est, ꝙ occisus insultauerat fugientẽ: quæ ratio habet locum, etiam quando ex una camera habente unicum exitũ solus fugeret pallidus gladio cruentato, relicto ibi mortuo: & ideo si talis captus diceret, feci defendendo, nõ uideo, quare nõ esset priùs incipiendum à tortura: tamen cogitabis. Quòd aũt sit sufficiens indicium ad torturã, firmat Spec. in isto tit. §. fi. uer. sed pone. in fi. & facit, quod in fortiori casu uoluit Bar. in l. ij. ff. de uia publica. dum dicit, ꝙ si ante domum alicuius reperitur aliqs mortuus, præsumitur alio nõ apparente cõtra ipsum, cùm teneatur ad purgandã uiam, p illum tex. de quo tamẽ per Ro. in l. j. §. hoc rescriptũ. ff. ad Sylla. ubi hoc limitat non ꝓcedere in homine nõ consueto talia facere: & per Bar. in l. j. §. cognosci. ff. de offic. præse. uig. Et dum dixi, ꝓximè de eo, q dicit, feci defendendo, potest dicere, ꝙ confessio sua damnat eum, nisi probet defensionẽ, ut dixi in c. significasti. el ij. ante fi. j. de ho. allegando singulare dictũ Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. ff. de lib. lega. & respõderi potest ex eo, quod scribit do. Abb. singularissimè in c. auditis. in pen. col. j. de pręscri. ubi dixit, ꝙ si de homicidio nõ constat aliter, cũ per confessionẽ rei dicentis, feci me defendendo, etiãsi nõ probat defensionẽ, non punitur pœna mortis, nisi dicas, ꝙ hoc cõstat aliter, cũ per confessionẽ, s. propter indicia dubitata: & ideo transire potest cõmunis opinio.
11 ¶ Datur † aliud exemplũ, uidelicet quando aliquis est alteri minatus mortẽ, & nõ longo tempore pòst ille, cui minatus est, reperitur mortuus: qa ubi minans est homo potens & cõsuetus exequi minas, potest ex hoc solo cõdemnari de homicidio, ut per Ioã. And. in d. uersi. xiij. & Ioã. de Ana. in c. insinuatum. j. de symo. & in c. Petrus. j. de homicid. & in c. consuluit. j. de usur. & in c. j. j. de maleledi. Et similis distinctio fit inter consuetũ exequi & nõ exequi minas, in quæstione, quãdo ex minis inducatur iustus metus, ut per Bart. & alios in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nun. & do. Abb. in c. j. in prin. & in c. causam. s. de offic. deleg. & in c. abbas. in j. col. & in c. cùm dilectus. s. quod metus causa. & Dom. in c. fuerunt. ij. dist. cũ multis alijs. Et intellige, qd̃ dictum est, præsumi homicidiũ in consueto exequi minas, scilicet homicidij: si enim alias minas soleret exequi, & nunquã minas homicidij consueuerit exequi, secus esset, secundũ Bal. in l. fi. ff. de hære. instit. quia regula, semel malus, intelligitur in eodẽ genere mali, secundum ipsum. Sed ꝙ istud exemplũ nullo modo ꝓcedet, uidetur probari fortiter ex eleganti doctrina Bart. in l. j. §. si quis tamẽ imbecillitate. ff. quod ui, aut clàm. ubi dixit, ꝙ licet ad excusandũ illum, q allegat metum, præsumatur uis, siue metus ex consuetudine inferẽdi iniuriam, tamẽ ad faciendum cõdemnari illum, qui est sic cõsuetus facere, hoc nõ sufficit, etiamsi agatur ciuiliter. Et de hoc est casus notabilis ibi. Ad idem, quod not. Bal. in l. fi. ff. de offi. proconf. & leg. ubi dicit, ꝙ si aliquis interficit aliquem, nõ præsumitur in me ratificatio delicti ex hoc solo, ꝙ aliquis familiaris meus receperit occisorẽ in domo, & gauisus fuerit maleficium esse cõmissum: & sicut tot coniecturæ simul non arguunt mandatũ, uel ratificationẽ: multo fortiùs minæ præcedentes solæ & cõsuetudo exequendi minas nõ probant maleficiũ,

12 Et hanc partem, ¶ † maleficiũ non probetur, tenet Spe. in isto tit. §. species. uer. sed pone, ꝙ minatus est. & Imol. in d. l. fi. ff. de hære. insti. & do. Abb. in c. scribã. in fi. j. eo. & Bal. in l. literas. j. eo. & Dom. in c. secundum. in notabilibus, xviij. dist. & sentit Bal. in l. j. uer. item oppono delictum. C. de ser. fugiti. & istud uerius ꝑ prædicta: operantur tamen minæ indicia ad torturã, ut per Spec. & Imo. in locis proximè allegatis: & probatur sic: qa præsumitur de homicidio cõtra illum, q̃ erat inimicus occisi, secundũ Bar. in l. fi. ff. de quæst. & ex minis inducitur inimicitia capitalis, secundũ gl. in l. licet. ff. de arbi. facit etiam tex. in l. j. §. hoc rescriptũ. ff. ad Sylla. ubi probatur, secundũ Ro. ꝙ suspectus de occisione potest torqueri: quod dicit esse uerũ, quando est inimicus capitalis, ut in maiori parte bonorũ, ut ibi per eũ: & potest torqueri etiam nõ consuetus minas exequi, ut sentiunt prædicti, & expressè Spec. in d. uer. sed pone. propter qd̃ apparet, ꝙ ista distinctio de consueto, uel nõ consueto exeq; quantũ ad hoc, nihil operatur, nisi qa auget indicium ad torturã: sed bene operat in alia materia, quo ad excusandũ quem ratione metus, ut s̃. dictũ est: & aliàs de
13 hoc ultimo plenius dicetur. ¶ Datur † etiã exemplũ in eo, q̃ dixit aliquid alicui in aure, & postea ille auscultãs perpetrauit homicidiũ: qa potest loquens cõdemnari de consilio, uel mandato præstito, secundũ Bar. expressè in l. si uentri. §. fi. ff. de priuil. cre. & uidetur sequi Bal. in c. ueritatis. s̃. de dolo & cõtu. Sed istud est intelligendum, dum modò præcesserit inimicitia capitalis, uel aliæ coniecturæ urgentes, secundũ Bal. in l. j. C. de ser. fu. Et istis adde Bar. in l. si quis mihi bona. §. pater. ff. de acqui. hære. ubi dixit. ꝙ si qs dixit famulo, non redeas ad domũ, quin audiã noua: & postea interficiatur unus, à quo dñs sic dicẽs receperat iniuriam,

a Occisus] Ade de Lud. ponentem in d. l. si quis bona. §. si quis mandauerit. ubi etiam ꝑ Ros. & in xxj. uer. sin tu scis, ꝙ Bar. etc. & Paul. de Cast. in l. j. ubi per do. Alexã. de Imol. C. de ijs, qui ut indig. & do. Alexand. in l. j. ff. manda. & Angel. Ar. in trac. malefi. uers. mandatore. xxj. q. & Paul. de Cast. in consil. cclv. & do. Alex. in consi. cvj. iiij. parte. incip. Quoniam abundè, etc. & Vincen. Pal. in consi. uisa quadã. quod est ante consi. secundum Alexand. de Imol. in iiij. parte.

4 præsumitur ex illis uerbis occisus[a]: & ex hoc dicit fuisse decapitatũ quendã nobilem: & sequitur Pet. de Anch. in c. ex literis. j. de excess. præl. ꝑ illum text. ubi per ista uerba, Malè est, ꝙ tale qd transeat impunitũ: uidetur mandari uindicta, secundũ Ro. in sing. ccxxiij. inci. Scias, ꝙ Bar. in addi. Vnde infert Bart. in l. multũ. C. si quis. alteri, uel sibi. ꝙ si inter Titiũ & Martinũ fuit tractatum de occidendo Seiũ per ipsum Martinũ, & postea Martinus occidit, præsumitur, ꝙ secutus fuerit illum tractatum, & ꝙ ita fuerit ordinatũ inter ipsos, licet testes de finali ordinatione dicãt se nescire. Et in istis exemplis aliter me nõ extẽdo, sed uide do. Inn. in d. c. qa uerisimile. Per hæc est declarata meliùs hîc, q̃ꝑ alibi: & eam sequit etiã do. Abb. in d. c. auditis. ¶ Vltimò dicit hîc signãter Bal. ꝙ id, quod partus suppositus cõtulit monasterio, idem filius reuocat: alleg. Arch. in c. an tepen. liiij. dist. Item dum dixit s̃. ꝙ oportet allegare præsumptionẽ, per d. §. idem Pollioni. adde omnino Paul. de Cast. consi. clxxvij. incip. Contra superius consulta. ¶ Super c. ex studijs. non scribo: quia nihil habet.

CAPITVLVM III.

X studijs. ¶ In dubio pręsumitur bonus, qui se tradit uirtutũ exercitio. H.D. Vel aliter, secundũ Bal. da picolo se cognosse la spinase in sua uechieza debbe punzere. H.D.

SVMMARIVM.

1 ✠ Fuga an probet maleficium? & concludit, quòd non.

2 Fallit in officiali notato de barataria, & pendente causa fugiente: nã habetur pro confesso.

3 Item fallit in eo, qui aufugit effractis carceribus: quia habetur pro confesso. Item de hoc nu. 4.

Reliquas fallentias uide per ordinẽ in sequentib. nu. 5. 6. 7. 8 & 9.

10 Iudex suspicans dilationem peti ex improbitate, potest à petẽte eam exigere iuramentum, quòd non petat malitiosè.

CAPITVLVM IIII.

Vllus. ¶ Præsumitur † cõtra illum, q̃ dilationibus iudicium subterfugit. H.D. Et conueniunt uerba Bal. in c. in præsentia. in pen. col. s̃. de proba. ubi dicit, ꝙ qui de innocentia confidit, non uadit per mẽdicata suffragia, sed festinat, ut ueritas inquiratur. Allegat l. si fideiussor. §. quædam. ff. manda. quod est allegabile in consilijs. ¶ In tex. ibi, subterfugit. Inferunt hîc omnes, sed præsertim Imo. utrùm fuga probet delictũ? & dicit hîc do. Card. uideri, ꝙ sic, per istum tex. in uerbo, confitetur. & dicit, ꝙ ad hoc iste text. est sing. & fortè unicus in iure. Sed tamen dicit contrariũ communiter teneri: & remittit ad dicta per se, in c. fi. in ij. q. j. tit. j. & do. Abb. remittit ad dicta per se, in c. ueritatis. s̃. de dol. & contu. in quibus locis nihil boni dicũt: & do. Ant. remittit ad Bart. in l. lege Cornelia. ff. ad Sylla. & ipsum refert hîc Imol. cuius dicta & aliorũ reassumatis per regulã cum fallentijs. ¶ Regula est, ꝙ fuga non ꝑ-
b bat delictũ[b], secundum omnes in dictis locis per tex. in d. l. lege Cornelia. & in l. j. §. sin autẽ post cõmissum. C. de rap. uirg. & in §. suscepto. in authen. de exhib. reis. & in l. raptores. C. de episc. & cler. facit l. j. & ꝑ totum. C. de requir. re. & l. diuus. §. j. ibi, nõ quasi pro dãnatis. ff. de custo. reo. & §. necessitatẽ. in authen. ut iud. sine quoquo suffragio. ibi, fugiens capiatur. iuncto text. ibi, reddat, quod furatus ostenditur examinante, etc. &
2 idem probatur in §. sequenti. ¶ Fallit † primò in officiali notato de barataria, & pendente causa fugiẽte: quia habetur pro confesso. Casus est in l. consiliarios. C. de assess. de quo facit festum Bar. ibi, & do. Abb. hoc solùm ponens in materia in q̃. c. ueritatis. & Bald. in l. in bonæ fidei. C. de reb. creditis. & Bar. in d. l. in lege. & Imol. hîc: & intelligitur, nisi reductus esset, quãuis inuitus, ad locum, unde aufugit: qa tunc, ut cõdemnetur, debet legitimè probari, d. §. necessitatẽ. & latè ponit Salic. in l. ad-
3 monendi. ff. de iureiur. prout refert ibi Ro. ¶ Fallit † in eo, qui aufugit fractis carceribus: qa habetur pro confesso, secundũ gl. & Bar. in l. eos. ꝑ illum tex. ff. de custo. reo. Sed cõtra hoc facit: qa intelligendo illam l. dum dicit, puniendi, s̃. pœna delicti, ꝑ quo detinebatur, sequitur, ꝙ etiamsi de innocentia appareat, punietur: qa dicit ibi text. Hoc aũt est inconueniens, ꝙ ficta confessio plus operetur, q̃ꝑ uera: sed si uerè esset confessus, probata innocẽtia nõ puniretur, ut l. inde Neratius. in fi. ff. ad l. Aquil. c. ij. & ibi Inno. de pur. uul. not. Bal. in l. unica, in ult. col. C. de confes. cum si. Ergo, etc. Vnde nõ cauillando d. l. eos. uidetur exprimenda, ꝙ sunt puniendi, s̃. de carcere fracto, seu de fuga, non aũt pœna delicti. Quia tamen nõ reperio hoc motiuũ ab alio factum, transeo cum Bar. & oportet dicere, ꝙ isto casu plus operetur ficta confessio, q̃ꝑ aliâs uera: uel dic, ꝙ si intelligit de alia pœna, illa est omnino pœna mortis, l. j. ff. de effracto. & ideo punitur ipsa effractio, non aũt delictum, pro quo est carceratus: sed ubi pœna delicti nõ esset pœna mortis, & teneretur intellectus gl. in d. l. eos. est maius du-
4 bium. Sed † ista fallentia, posito ꝙ sit uera, nõ habet locum, ubi quis fugit de carcere apto, secundum Guli. de de Cu. & Bal. in l. succutritur. ff. ex quib. caus. ma. Et idẽ dicunt, si non fugeret de carcere, sed de palatio prætoris: & sequitur Ro. in d. l. admonendi. Et idem de ostio aper-

b Delictum] Ade Bar. in l. si quis in graui. §. utrum. ad Sylla.

aperto dixit Ang. in l. uerum. la ij. ꝑ illum text. ff. de fur. & in l. j. ff. de effracto. & facit text. ibi, dum dicit, ꝙ si per negligentiam custodum euaserint, leuiùs puniendos. Item non habet locum in eo, q̃ erat in carcere pro generali inquisitiõe, secundũ Bal. in consi. incipiẽte, In Christi nomine: punctus quæstionis est, an fugiens. & ibi dicit, ꝙ ubi est pro speciali inquisitione, requiritur, ut habeatur pro confesso, ut aufugiat confractione, uel conspiratione, ut d. l. eos. aliàs non habetur, ꝑ confesso: alle
5 gat Guli. de Cu. in d. l. succurritur. ¶ Fallit † tertiò, quando famulus fugit, & reperiuntur amissæ aliquæ res domini, ꝙ ex hoc uidetur famulus illas res subtraxisse, secundum gl. notabilẽ in §. si uerò. el iij. in uerbo, factũ. in
6 authen. de exhib. re. ¶ Fallit † quartò, quantũ ad faciẽdum indiciũ ad torturam: qa fuga sufficit, secundum Doc. in locis s̃. allegatis, & sentit Bart. in l. fi. ff. de quæst. & expressè firmat Imo. hîc. Sed illud intellígitur de fugiẽte ante q̃ꝑ accusetur: sed si postquã est accusatus, fugit, uel stetit cautus non eundo per terrã, tunc nulla est suspicio contra eum: qa iustè fecit, si timet. Ita ad literã dicit Bar. in l. j. ff. de bonis eorũ, qui sibi mor. consci. per illam legem, quæ permittit corrũpere aduersariũ. Et casus: qa istud dictum uidetur prima facie cõtra dicta. s̃. de frangente carceres, in quo præsupponitur, ꝙ accusa
7 tio potuerit præcessisse: & ideo intelligo de accusato nõdum capto, licet reperirentur, q̃ fortè dixerunt hoc dictum Bar. nõ esse uerũ, per d. l. eos. ¶ Item † hanc fallentiam intellige, nisi quis fugisset de manibus familiæ, & postea citatus cõparuisset: qa tunc non uidetur talis fuga, quæ contra eũ præsumptionẽ inducat. Ita dicit Bar. in l. quis sit fugitiuus. §. j. per illum tex. ff. de ædi. edic. & sequitur Bal. in l. in bonæ fidei. uersi. modò sequitur. C. de reb. cred. ¶ Item intellige, nisi qs fugeret ratione partialitatis, seu inimicitiæ: qa si inculpatur de homicidio, non præsumitur cõtra eum: qa nõ est locus ei tutus. Ita dicit Bald. in d. l. in bonæ fidei. post Pet. ibi alleg. no. in cle. pastoralis. de re iudi. & in c. statutũ. de rescript. in vj. & quia interpretamur in partẽ benigniorẽ, l. non oẽs. §.
8 à barbaris. ff. de re mil. ¶ Fallit † quintò, quando lex punit ipsam fugam tanquã specificum delictũ, nõ autem tanquam signũ delicti: putà, militem fugientẽ, ut l. desertores. C. de desert. & l. desertorẽ. ff. de re mil. Et ita etiã potest intelligi §. necessitatẽ. in authen. ut iud. sine quoquo suf. secundũ Bar. in d. l. lege Cornelia. & Bar. in d. l. in bonæ fidei. & Imo. hîc: & facit c. fi. j. de reg. ubi punitur monachus fugitiuus non ꝑ alio delicto principaliter, q̃ꝑ pro ipsa fuga. ¶ Fallit † sextò & ultimò, quando
9 agitur de probando crimine solius suspicionis, uidelicet an aliquis sit suspectus, uel nõ, & ex ista suspicione sola sequatur aliquis effectus: qa fuga probata, est statim probata suspicio, ut in l. j. in prin. & l. impuberibus. §. fi. ff. de suspe. tut. & ita notãt Doc. in locis proximè allegatis: & est notabile. ¶ Vltimò dicit hîc Host. unũ no-
10 tabile, ꝙ † quoties iudex dubitat, ꝙ dilatio petatur ex quadã improbitate, potest à petente exigere sacramentum, ꝙ non petit malitiosè: & facit c. ij. de iu. cal. in vj. Sed addit hîc do. Abb. ꝙ si iudex uehemẽter præsumit, ne pars aliquid proponat ꝑ calumniam, potest proponentem nõ admittere, nec de app. curare. Allegat Inno. in c. post elec. j. de concess. præben. in c. super eo. j. de ap. & j. de hoc aliud non tango: qa multa accumulaui in c. licet causam, in quarto notab. s̃. de proba. Sed ibi dictis adde Bal. in l. non epistolis. C. de proba. ubi dicit, præsumpta calumnia rei non remouet ordinẽ datum à iure in procedẽdo: & dicit esse tex. notabilem in d. c. licet. Item exponit hîc Inno. tex. Cõfitetur, i. præsumitur, contra eum: non tamen condemnatur, sed punitur in expensis, & aliquando grauius. Ex quo nota, secundum Bal. hîc, ꝙ statuta, quæ dicunt, ꝙ contumax condemnetur tanquam confessus, sunt contra ius, & ideo strictè interpretanda: quod tene menti perpetuò, secundum eum. Et multa ad intellectum d. statuti dicẽtur apertiùs in c. ueritatis. s̃. de dolo & contu.

SVMMARIVM.

1 ✠ Negans unum ex illatis alterum affirmare præsumitur.

Hæc est regula huius capituli, quæ patitur septẽ fallentias, ut hîc per ordinem potest uideri. nu. 2. 3. 4 & 5.

5 Taciturnitas non habetur propriè pro consensu.

6 Taciturnitas ubi non inuenit effectum dicti medij, applicatur consensui, uel dissensui, secundum uarias coniecturas.

7 Hæc regula fallit fauore pupilli in fideiussore tutoris, qui patitur nomen suum describi.

Iunge aliam fallentiam nu. 8.

9 Contumax in non respondendo hæc pro consentiente, uel negante, quatenus uertitur magis in suum præiudicium.

10 Tacens habetur pro consentiente, quãdo ultra taciturnitatem intercuenit aliquis actus positiuus.

11 Tacens nunquam præsumitur consentire, ubi agitur de suo præiudicio, licet præsens taceat. & nu. 12.

13 Tacens in fraudem uidetur consentire.

14 Tacens, qui præsens est, quando uideatur consentire ratione sanguinis. & nu. 15. 16. 17. 18.

19 Tacens præsumitur consentire, ubi agitur de commodo & de re appetibili.

20 Hæc quarta regula fallit, nisi ostẽderet cõtradictionẽ nutu, uel gestu.

21 Tacens non habetur pro consentiente, quando lex ex forma requirit loquelam.

22 Tacens ob reuerentiam alicuius, an uideatur consentire.

CAPITVLVM V.

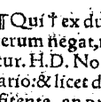

Onne. ¶ Qui † ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur. H.D. Nota, quod est dictum in summario: & licet disputetur, an tacens debeat haberi pro cõfitẽte, an pro negante, ut j. dicetur, tamen putat hîc do. Abb. ꝙ, ubi duo impugnãtur, seu præponuntur alicui, uno negato alterũ affirmatur, per istum tex. quẽ aliter nõ declarat: sed adduci potest ad elegantẽ quæstionem Rotæ in antiquis, decisi. l. in tit. de rescriptis. licet impressio habeat desuper signatum numerũ ccccclxj. incipiente. Cancellaria non consueuit, ubi dicunt, ꝙ stãte stylo, ꝙ per simplex fiat, non ueniat dignitas cũ Canonicatu, nisi exprimatur de dignitate: & aliquis petit canõ. & dignitatẽ electiuam, & Papa cancellauit illud Electiuam, postea posuit Fiat, ꝙ tacitè uidetur cõcedere de dignitate: quod bene no. Et huic regulæ nõ obst. ꝙ casus tacitus, seu omissus remaneat in dispositione iuris cõmunis, ut l. si extraneus. ff. de condi. ob causam. & l. cõmodissimè. ff. de lib. & post. c. susceptũ. de rescrip. in vj. quia procedit, quãdo casus omissus nõ fuit nominatus, nec propositus. Et hîc adde Bal. in l. ij. circa mediũ, C. de sacrosanc. eccl. ubi dicit, ꝙ uno reprobato reliqua cõfirmantur, & dicit esse tex. in l. tribunus. §. fi. ff. de testa. mili. per quem infert, ꝙ hoc ipso, ꝙ reformatores statutorum cassant quædam, uidentur tacitè reliqua cõfirmare. Et de illo tex. meminit etiam Rota decis. præallegata, & per istũ tex. dicit Bald. in l. siue possidetis. C. de proba. ꝙ qui arguitur de pluribus peccatis, & in examinatione aliqua præteimittit, quicquid tacet, ex præsumptione uiolenta præsumitur confiteri: quod dicit esse notabile. Ad hoc aũt generale dictum, ꝙ negatio unius inducat affirmationẽ alterius ꝑ positi, dantur per Dom. tres fallentiæ in c. qua-
2 lis. xxv. dist. ¶ Primò † enim fallit, quãdo fieret expressio in altero ex cõnexis: quia si exprimitur affirmatiuè unum ex cõnexis, non intelligitur dictum negatiuè de alio cõnexo, sed etiã affirmatiuè, ut est casus in c. translato. s̃. de constit. & ibi etiam hoc notãt do. Ant. & Imo.

3 ¶Fallit † secundò, quãdo unum principaliter ueniret in dispositione, aliud cõsecutiuè, uel additiuè: qa tunc si ipsum principale negaretur, intelligitur etiã negatũ accessoriũ, uel additiuũ. Allegat gl. fi. in c. postulasti, s. de rescript. & idem dicit do. Ant. in c. j. in quarto notabili, s. de pact. & ibi do. Ab. ante fi. & do. Ant. in d. c. postu-
4 lasti. ¶Fallit † tertiò, quãdo interrogatio fieret per uerba cõparatiua: sed tex. procedit, quando ꝑ uerba positiua. Vnde si dico, qs istorũ est bonus? si respondeatur iste, intelligitur, ꝙ alius sit malus: sed si dico, qs istorum est melior? si respondet, iste, nõ sequitur, ergo alius est malus. Ita dicit ipse esse tex. in c. nisi cùm pridẽ. §. nec pu-
5 tes. s. de renunciatione. ¶Fallit † quartò ultra Dñic. nisi esset eadẽ ratio responsionis in utroq; qa utrumq; uidetur affirmatũ, secundũ Bar. & Bal. in l. j. C. de diuer. rescri. & ibi Bal. dicit hanc doctrinã esse menti tenendã: & idẽ tenet Ro. istos nõ allegans in l. quę dotis. ff. sol. mat. & dicit esse glo. ordinariã in l. si res. C. fami. herci. & in l. consilio. §. quæsitũ. in uerbo, solui. ff. de cura. furio. & ibi bona gl. idẽ dicens de respondente positionibus: & dicit Ro. se solitũ ad hoc notare tex. in l. eius, q in prouincia. ff. si cer. pe. ¶Fallit quintò, nisi disponeretur specialiter de uno ratione maioris frequentiæ: qa nõ negatur tunc de alio simili, secundũ Imo. in cle. j. de rescrip. propter gl. ibi in uerbo, præsidentes. in fi. ¶Fallit sextò, nisi sermo propositus esset affirmatiuus: qa si ex duob. propositis qs unũ confitetur, nõ uidetur aliud negare, secundũ do. Abb. in cle. nolentes. de hæret. propter gl. ibi in uerbo, ipsorũ. in fi. quæ tamen hoc nõ necessariò probat. Et in contrariũ est gl. hîc, & in d. c. qualis. & in l. cùm lex. ff. de legi. ¶Fallit septimò & ultimò, nisi interrogatio fieret cũ uerbis qualificatis: qa responsio facta simpliciter, & nõ ad qualitatẽ, non negat qualitatẽ, secundum qđ no. Imo. & Paul. de Cast. in l. si cui. §. j. ff. de leg. j. & Benedic. de Plumb. in l. fi. ff. de fideicõ. & Bar. in cõsi. incipiente, Statuto ciuitatis Florẽtię cauetur, ꝙ forẽsis. & sentit Bald. in l. pen. C. de ædili. ubi dicunt, ꝙ si Seius fuisset accusatus, ꝙ Bertã uxorem Titij adulterauerit, & Seius accusatus respondit, cognoui Bertã carnaliter, uidetur cõfiteri Bertam uxorẽ Titij: qa uerba respondentis debẽt referri ad oẽs qualitates in interrogatione positas, §. præterea. Insti. de inuti. stip. l. si defensor. §. q interrogatus. & ibi etiã hoc tenet Fulg. ff. de interro. act. Et licet contrariũ teneant Bar. & Bal. j. d. §. j. & Spec. in tit. de positionib. §. sequitur. uer. xj. quẽ simpliciter sequit do. Ant. in c. j. s. de plus peti. & sentit Bal. in c. series. s. de testi. tamẽ istud cõmuniter tenetur: qđ tenẽdo inducitur limitatio ad istum tex. ꝑ neminẽ considerata. ¶In gl. fi. in fi. De materia huius gl. uidelicet quãdo tacẽs uideatur, uel præsumatur cõsentire, & quãdo non, multa intricari possent, & difficilè posset dari solida & certa doctrina: qa, ut fatetur hîc do. Abb. est materia brocardica, tamen ipse ponit certã doctrinam longã: & ideo seruato pricipaliter ordine suo accumulaui breuiter hinc inde multa sparsa per certas regulas cum aliquib. fallentijs. ¶Prima regula. Tacens ꝓpriè
a non consentit, nec cõtradicit[a], ut regula, is, qui tacet. de reg. iur. in vj. Vnde quãdocunq; hoc mediũ potest consequi aliquẽ effectũ, ab extremis separatum illũ consequit, nec accedit ad aliquẽ extremorũ. Potest poni exemplũ in l. j. §. scientiã. ff. de tribu. ubi aliud disponitur, cùm expressè dñs consentit contractib. serui sui, & aliud cũ contradicit, aliud uerò cùm tacet: cuius diuersitatẽ uide ꝑ glo. in d. regula, is, q tacet. in qua ponunt etiã exẽpla, in quib. taciturnitas aliquãdo nihil operat: & dicit hîc Inno. ꝙ tacere est pręsumptio, non ꝓbatio: & sequit Bal. in l. ij. §. ꝙ si actor. C. de iura cal. ¶Per istam regulã inferri potest, ꝙ in statutis requirẽtib. consensum certo actu, nõ sufficit taciturnitas: qđ uidet expressè de mẽte Bal. & aliorũ in l. ij. §. si uoluntate[b]. ff. sol. ma. dũ dicũt, ꝙ stãte statuto, ꝙ mulier non possit sine cõsensu duorũ ꝓpinquorũ alienare, non sufficit illos esse præsentes & nõ contradicentes, ꝑ illũ tex. in uerbo, uideri. & in uerbo, quasi. quæ denotãt fictionẽ, secundũ Bar. in l. is, q ꝓ emptore. in vj. q. ff. de usuca. & fictio nõ ꝓcedit in statutis, secundum Bar. in l. iij. §. hæc uerba. ff. de neg. gest. & facit etiã ad hoc l. j. in fi. ff. de autho. tut. & no. Bal. in l. si sine. in ij. q. C. ad Velle. & in l. fi. §. necessitatẽ. uer. quæro, an sufficiat. C. de bo. quæ lib. Quod exemplũ intellige, nisi interuenisset sciẽtia & patiẽtia diuturna propinquorũ: qa ęquipollet uero consensui, sm Bal. in l. si filius. ꝑ illum tex. C. de pet. hæred. & Ang. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acq. hære. ¶Item secus, ubi statutũ requireret conscientiã ꝓpinquorũ: qa sufficit cõscientia sine contradictione, secundũ Ang. in §. emphyteosim. in authẽ.
6 de ali. & emphy. ¶Secũda regula. Vbi † taciturnitas nõ inuenit effectũ dicti medij, applicat consensui, uel dissensui sm uarias cõiecturas. Et hinc est, ꝙ si agit de obligatione personali, taciturnitas habet ꝓ contradictiõe, l. filius. §. inuitus. ff. de procur. ubi si is, q constituit procurator, est præsens & tacet, nõ uidetur cõsentire. ¶Per istam regulã infertur ad notata ꝑ Io. And. in Spe. in tit. de arbi. §. sequitur. uer. sed nũquid arbitrator. ubi dicit reprehẽdendo Spec. ibi, ꝙ si præsens & tacens eligitur in arbitrum, non uidetur cõsentire: & inter alia allegat etiam l. si de meis. §. recepisse. ff. de arbi. ibi in fi. controuersiæ interpositurũ pollicetur. Et ꝑ istam regulã deciditur, qđ no. Io. And. in c. Ioãnes. j. de testa. ubi dicit, ꝙ si præsens eligit in executorẽ testamenti, & tacet, nõ uidet consentire. Et ꝑ illam regulã dicit Bal. in l. inuitus. C. de ꝓcu. ꝙ si instrumentũ dicit, Titius cõstituit talem ꝓcuratorem præsentẽ, & nõ dicit, Acceptantẽ, talis nõ est ꝓ-
7 curator. ꝑ d. §. inuitus. ¶Fallit † primò ista regula fauore pupillorũ in fideiussore tutoris, q patitur nomẽ suũ describi, ꝑ l. cùm ostendimus. §. fi. ff. de fideius. tut. & uide Dy. Bar. & Bal. ibi, ubi ita intelligũt illũ tex. ꝙ sit speciale fauore pupilli. Sed tamẽ solus fauor pupilli uidet sufficere ad hoc, ut patientia inducat consensum, ut est tex. sm uerũ intellectum, quẽ ibi approbat Bal. in l. si filius. ff. de tute. sed intelligitur illa lex, cùm ostendimus, ut hoc operetur calor iudicij: & ita sæpiùs allegatur ille text. ut per Bart. in multis locis, quæ allegaui in c. quoniam contra. super glo. in uerb. uiros.
8 s. de ꝓba. ¶Fallit † secundò in casu c. unici. de despon. impub. lib. vj. ubi filius tacẽs & præsens obligat[c] ex matrimonio contracto per parentes: & hoc inducit ibi fauor matrimonij & fauor parentũ. Hoc enim non procederet in alijs consanguineis, secundũ Ioan. And. ibi. in nouella. & do. Abb. hîc. Et idem in hoc ultimo no. do. Ab. in c. j. in ult. no. j. de matr. contrah. contra interdic. eccles. & Moder. in repe. c. tuæ. j. de spons. Sed ista fallentia limitatur, secũdum do. Abb. hîc paulo infrà, nisi causa cognita constaret filium, uel filiam ob reuerentiam tacuisse: de quo dicto nunquam sis oblitus: quia non legi alibi, & est aptum infringere mille spon-
9 salia. ¶Fallit † tertiò in contumace in respondendo: habetur enim talis pro consentiente, uel negante, quatenus uertitur magis in suum præiudiciũ, secũdum Bar. in l. quæ dotis. ff. sol. matr. & do. Ant. & do. Abb. hîc per c. si post præstitum. de confes. in vj. & l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interro. act. & no. Bal. in l. iij. C. quando fiscus, uel

a Cõtradicit] Adde idem tenentem do. Soc. in cõs. clxvij. incl. Nõ inutilis, sed necessaria uers. secũdò ꝓbatur hoc. in fi. in ij. part. char. xxxij.

b §. si uolũtate] Et ibidẽ omnino uide do. Alex. de Imol. & quæ per cum habentur in l. apud Iul. §. fi. ex qui. caus. in pos. ea & Pet. de Suzã in l. si absentis. C. si cer. pet.

c Obligatur] Adde do. Alex. de Imo. in d. l. quæ dotis. sæpiùs in tex. alle. sol. mat. pen. char. contra Ant. de But. hîc, & uide cũ post Ioã. de Imo. Paul. de Cast. & Lu. in l. Luci⁹. sol. mat. ubi cõtra oẽs dicit, ꝙ uerũ, etiãsi filio inferretur aliquod præiudicium extrinsecum.

uel priua. ¶Per istam fallentiam infero ad notata per Host. & alios in c. interposita. j. de app. ubi dicunt, ꝙ si iudex ter requisitus ut admittat appellatiõnẽ, semper tacet, habetur pro nõ admittente: & sic uidetur hoc esse rõne contumaciæ in respondendo: no. do. Ant. in c. dilecto. eo. tit. & Doc. in cle. ij. de app. Bene facit gl. ua'de solẽnis in cle. dudũ. in uerbo, recusaret. de sepul. quæ probat, ꝙ ubicunq; in actu requirit alicuius licentia, si post trinam requisitionẽ non rñdet, habetur pro recusante: & optimè facit, quod no. Inn. c. licet. super uerbo, postulare. j. de regu. & tex. in l. nulla differẽtia. ff. de autho. tut. ¶Et per istã fallentiã infero ad id, quod eleganter scribit Inn. in c. j. j. de his, quæ fiunt à ma. par. cap. ubi dicit, ꝙ licet minor pars capituli nõ possit appellare, qñ aliquid fit à maiori parte in præiudiciũ tertij, quia eorum nõ interest, ij. q. vj. non solent. tñ bene pñt contradicere: imò ad hoc tenent: aliàs tacendo illaqueant peccato, quia uident cõsentire in iustè gestis. Qui enim tenetur loqui, & tacet, habet pro consentiente, ut in hac fallentia: de quo dicto Inn. exclamat do. Ab. in d. c. j. & in c. cõtinebatur. in ult. col. j. de his, quę fiunt à prælat. & in c. in causis. s. de ele. ¶Et ad istã fallentiã adde, quod dicitur in ultima fallẽtia sequẽtis regulę. Et intellige, dũ modò ad respondendũ detur aliquãtula deliberatio: quia taciturnitas post interrogationẽ nõ statim habetur pro rñsione. Ita pulchrè dixit Inn. in c. cũ in cunctis. in prin. s. de ele. & sequitur. Bald. in l. ij. §. ꝙ si actor. C. de iur. cal.
10 ¶Fallit † quartò, quãdo ultra taciturnitatẽ interuenit aliquis actus positiuus, utputà recepit scienter literas, in quibus cõstituebatur procurator, ut in cle. j. de ꝓcu. uel exhibuit reuerẽtiã aduersario tanquã prælatò; c. ex ore. j. de his, quæ fiũt à maio. parte cap. secundũ do. Ab. hîc: pro quo uide omnino Imo. idẽ tenentẽ in c. cũ M. s. de consti. ubi dixit, ꝙ quoties iungitur patientia, uel taciturnitas cũ aliquo actu præambulo, uel sequenti, uidetur inducere cõsensum etiã in actu principali. Alleg. tex. notabilẽ in l. filiusfamiliâs, si absente. iũcta gl. ff. ad Mace. ¶Per hanc fallentiã infertur ad scribentem: quia ille actus scribendi inducit cõsensum in tacente, ut per Inn. in c. quoniã cõtra. s. de proba. cum cõcor. quas ibi dedi. Infertur etiã ad sigillantẽ, de quo dixi in c. ij. s. tit. proxi. & facit optimè. c. cũ dilecti. s. de arbi. ponderando, ut dicã in fi. huius articuli. Et per hãc fallentiã infertur ad decisionem Io. An. regula, qui tacet. de reg. iur. in vj. ubi concludit, ꝙ si cõstitutio episcopi ꝓhibet alienationem fieri per prælatũ inferiorẽ sine sua licẽtia, si fiat alienatio in episcopũ, uidetur cõsentire & licentiã dare: & sequit hîc do. Ab. quẽ allegaui in c. cũ nuncius. in fi. s. de testi. ubi uide. Et ista, quo ad hanc regulã de obligatione: reliquæ fallentię cõueniunt gñaliter & sequenti
11 regulæ. ¶Tertia regula. Vbi † agit non de obligatione ꝑsonali, sed de alio præiudicio, & quis nõ est cõtumax: quia nõ arctatur alio iure ad loquendũ; & tunc tacens habet pro ꝯdicente: & maximè, ubi non põt cõtradicẽdo impedire, quod agit. Probatur in l. qui uas. §. uetare. ff. de fur. & facit, qđ no. in l. Caius. ff. de pig. act. & gl. in c. postulasti. i uerb. electo. circa mediũ, j. de iure pa. & hîc: & hanc regulã ponit Inn. qui semper allegat in c. in genesi. s. de elec. & gl. in c. sicut. in uerbo, per unũ. de elec. in vj. & in regula, is, qui tacet. de reg. iur. in vj. & Bar. Imo. &
12 Ro. in l. quæ dotis. ff. sol ma. & Bal. hîc. ¶Et † habet locũ ista regula, etiã ubi quis poterat cõtradicere: qa dato, ꝙ taceat, non præsumitur consensus; cũ in dubio non præsumatur quis uelle præiudicare iuri suo, & iactare suum, l. cùm de indebito. ff. de prob. & c. super hoc. s. de renunc. & dictum fuit in c. si cautio. s. tit. prox. ubi ad obligandum quem etiam ex uerbis non sufficit omnis simplex sermo; multo minùs silentium. Ita not. hîc dominus Abb. sic intelligens l. sicut. §. non uidetur. ff. qui. mo. pig. uel hypo. sol. licet alij teneant contrariũ, ut hîc per ipsum, & per Bar. in l. quæ dotis. & eorũ opi. ꝓcedit, ut diceretur in prima fallentia huius regulæ. ¶Et per istã regulam infertur, ꝙ si post actũ gestum me absente superuenit ex post facto scientia cum taciturnitate, istud nõ est approbare, quando actus est pręiudicialis, secũdum Bar. in l. quo enim. ff. rem rat. hab. & dom. Abb. hîc in fi. ¶Et per istam regulam infertur ad id, quod no. Io. And. in addi. Spe. in rub. de deposito. & Bal. in authen. habita. uersus fi. C. ne filius pro patre. ubi dicunt, ꝙ qui tollerat, ut alius ponat rem in domo sua, non uidetur se obligare ad rei custodiam: facit per locum à speciali, l. j. §. recipit. ff. nau. cau. stab. ¶Et per istam regulam infertur ad aliam quæstionẽ longissimã, utrùm si quis agit in iudicio me sciente & patiente, uideat sibi tacitè dare mandatum? in qua Innoc. dicit, quòd sic, in c. ex parte decani. suprà, de rescrip. & sequuntur multi, quos referã in c. quamuis. j. de re iudic. Sed Domi. in c. qui ad agendum. de proc. in vj. limitat, nisi talis ageret aliquid in præiudicium meum, per istam regulã. ¶Et per istam regulã infertur, ꝙ si uasallus alienat feudũ dño sciente & tacente, non uidetur consentire: ut est gl. & ibi clarius Bal. in c. j. in uerbo, absq; ipsorũ permissu. de prohi. feu. alie. per Lothar. quã glo. Ro. facit sing. dccxxiiij. Ad hoc uide omnino consiliũ Pe. de Anc. lxij. quod incipit, Motiua iudicis. Et per istam regulam dixit gl. in c. si contra unum. in uerbo, probari. de off. deleg. in vj. ꝙ tacens nõ uidetur acceptare officiũ iudicandi: quia est onus, licet habeat etiã in se aliquid honoris, ut in ea: pro qua uide, quod no. do. Abb. in c. cæterùm. s. de iudi. Et ad alia infinita inferri posset considerando quatuor quæstiones disputatas per Io. An. in d. regula, is qui tacet. ¶Fal-
13 lit † primò ista regula, nisi ille, qui poterat contradicere, simularet, seu taceret in fraudem: quia facit sibi præiudicium, ac si expressè consentiret, per leg. ij. C. si res alie. pig. da. fue. ubi dicitur, quòd si te fraudenter tacente alius rem tuam tanquam suam pignorauit, fit tibi præiudicium. An autem præsumatur fraus in eo, qui potest prohibere, & non prohibet? & concludit hîc do. Abb. quòd sic, ex quo quis est præsens & tacet: & sic intelligit gl. hîc, & l. si sine. C. ad Vellei. ut hîc per ipsum, cum quo concor. Roma. in d. l. quæ dotis. in pe. char. & resultat effectus maximus: quia si præsumitur fraus, sequitur, quòd ubicunq; quis potest contradicere, & non contradicit, habetur pro consentiente: & hæc in reali obligatione: secus in personali, per dicta suprà in ij. regula: & facit l. sæpe. ad fi. ff. de re iudic. & quod not. plenè in l. Caius. ff. de pig. act. Et intellige, ut est dictum, quòd quis sit præsens & tacens, iuxta leg. qui patitur. ff. mand. aliàs sola notitia & patientia eius, qui potest impedire, non nocet. Et istam differentiam ponit Io. And. in c. j. per illum textum de despon. impu. lib. vj. & Bar. in leg. quo enim. in prin. per iura ibi allegata, ff. rem ra. ha. & Bald. in l. j. ff. de neg. ges. Sed adhuc non admitterem, quòd talis habeatur pro consentiente, tum per ea, quæ dixi in prima ampliatione huius regulæ: tum, quia Io. And. in d. reg. is qui tacet. expressè dicit, quòd in præiudicialibus tacere non est consentire, etiam ubi quis potest prohibere. Nec obst. d. l. sæpe. quia respondendum est, ut latè per Baldum in l. si sine. ad fin. uer. item fallit, cùm ego, qui taceo. C. ad Velle. Tamẽ communis opi. gl. hîc, & aliorũ, de quibus suprà, seruaretur. ¶Fal-
14 lit † secundò ratione coniunctionis sanguinis, propter quã tacens habetur pro consentiente etiã in præiudicialibus, per l. si seruus cõis. ff. de don. inter uir. & uxo. ubi dicit, ꝙ tres erant fratres, qui habebant seruum cõmunem, quorum unus eundem seruum alijs præsentibus & tacentibus donauit uxori suæ, & cõcluditur ualere donationem respectu tacentium, qui ratione proximitatis uidentur in eorum præiudicium consensisse: & est casus ualde notabilis, secundum do. Abb. hîc per quem limitari possunt omnes casus, in quibus s. dictũ est, tacentẽ non obligari: & facit, quod no. Bar. in l. inter

omnes. §. rectè. ff. de fur. & Bal. in d. l. si sine. in iij. q. ut retuli. in c. j. quæst. in fi. s. eo, An autem ratione reuerentiæ, quam haberet aliquis ad personam coniunctam, posset talis consensus dici meticulosus, dicetur infrà uersi.
15 ultimò sciás. ¶ Fallit † tertiò, nisi ex contradictione expressa uerisimiliter timeretur de aliquo damno saltem de facto contradicenti infligendo: quia tunc tacens nõ habetur pro consentiente, sed pro contradicẽte, etiãsi daret uerba generalia, sm do. Ab. hîc, dicentem esse bonũ tex. in c. cùm uenisset. uer. ipse uerò timens. j. de insti. & quod dicetur j. de tacente, coram eo quẽ habet in reuerentia. ¶ Fallit quartò fauore diuini cultus, seu religionis, secũdũ do. Ab. hîc dicentẽ, sub hoc optimè cõprehendi casum c. si seruus sciẽte. liiij. dist. ubi dicitur, ꝙ si seruus ordinatur sciente dño & non contradicente, uidetur consentire: nam in hoc casu subest illa ratio coniunctionis, de qua s. cũ ecclesia sit mater nostra, c. qui abstulerit. xij. q. ij. Et idem dicit Ro. in d. l. quæ dotis. in ult. col. facit c. non solùm. in uerbo, professus tacitè. de reg. iur. in vj. & adde Bal. in terminis in authen. si seruus. C. de episc. & cleri. ubi idem tenet per illum tex.
16 qui est canonizatus in d. c. si seru[a]. ¶ Fallit † quintò fauore reip. secundum Ioan. And. in regula, qui tacet. in prin. de reg. iur. in vj. alleg. l. ij. ff. ad munic. & l. honores. §. fin. ff. de decu. & l. j. C. de filio fami. lib. x. & c. ij. de accu-
17 sa. in vj. ubi onus. ¶ Fallit † sextò in protestatione: quia facto tacenti semper sibi præiudicat, ut est glo. notabilis in l. fideiussor. in prin. in uerbo, recusare. ff. qui satisd. cog. quæ signanter uoluit, quòd si tu apud me fideiubes pro Sempronio de sistendo in iudicio coram tali iudice, & protestor tibi, quòd non intendo, quòd uta-tis priuilegio declinandi fori tibi competenti, & tu taces, ꝙ uideris cõsentire & priuilegio renunciare. Et pro hac fallentia uide etiã gl. iuncto tex. in l. fi. §. item si prædixerit. in uerbo, consenserit. ff. nau. cau. sta. & tex. in c. j. xvij. dist. & in l. j. §. pœna. cum glo. in uerbo, denuncia-uerit. ff. de lib. agnos. & Bart. in l. non solùm. §. morte. in fi. ff. de ope. no. nun. & Imo. post dom. Ant. in c. cùm M. s. de const. Et adde, quòd ista fallentia non procedit in matrimonio, ut per do. Ab. post Inno. in c. fin. de condi.
18 app. ubi omnino uide. ¶ Fallit † septimò & ultimo uel de singulariter, ubicunq; aliquis uocatur, ut cõsentiat, uel contra dicat: quia si est postea in actu præsens, & tacet, habetur pro consentiente, secundum Innoc. in cap. uestra. j. de loca. & eius dictũ ita ponderat ibi do. Abb. in fi. quem uide: & illud dictum Inno. approbat Fede. consi. xvij. & Archid. in c. pronunciandũ. in fi. de consecra. dist. iij. & dom. Ab. in fi. s. de ferijs. & A'b. in ij. parte statutorũ, q. cclx. & do. Ant. in c. cùm omnes. s. de cõsti. & in c. quæ in ecclesiarũ. in ult. col. eo. ti. quãuis Io. And. & do. Ant. in d. c. uestra. dicant in contrariũ per doctrinam Inno. in d. c. in genesi. Sed intelligendo, ut facit ibi dom. Abb. procedit fallentia. & est dictum aureum: pro quo optimè facit, quod dixi s. in iij. fallen. secundæ regulæ allegando Innoc. in c. j. de his, quæ fiunt à maio.
parte cap. Et ex hoc sequitur effectus generalis & magnus, quòd ubi collegium, uel uniuersitas congregatur, ut singuli consentiant, uel dissentiant, si tacent, habentur pro consentientibus: quod bene nota, & limita non procedere in alienatione rei ecclesiæ perpetua, in qua requiritur expressus consensus capituli, secundum Arch. in c. sacerdotes. xvj. q. iij. & in c. sine exceptiõe. xij. q. ij. & Io. An. in d. regula, is qui tacet. secus, si esset alienatio temporalis: quia sufficeret tacitus cõsensus, secũdũ gl. in c. continebatur. j. de his, quæ fiunt à præla. & in c. j.
19 de rebus ec. non alie. in vj. ¶ Quarta regula. Vbi † agitur de commodo & de re appetibili, tacens præsumitur consentire, secundũ Inn. in d. c. in genesi. & gl. in c. sicut. de elec. in vj. & in d. regula, is qui tacet. & Bart. & omnes in d. l. quæ dotis. & do. Car. & do. Ant. & do. Ab. & Imol. hîc per l. qui patitur. ff. mand. Et per istã regulã infertur, ꝙ tacens postquã scit rem pro se utiliter gestã, præsumitur ratũ habere, ut per Bar. in l. quo enim. ff. rẽ ra. hab. & do. Abb. hîc. Et per istam regulã dicit Bal. in l. si sine. in j. q. C. ad Velle. ꝙ siue loquatur de utilitate uera, siue de utilitate præsumpta, tacens præsumitur cõsentire. Hinc est, ꝙ filia præsumitur consentire patri: quia præsumit mouerí ad eius utilitatem propter affectũ paternũ, secundũ ipsum. per l. ij. §. uoluntas. ff. fol. mat. Et per istam regulam infertur, ꝙ filius tacens, quàndo legitimatur, præsumitur consentire, ut est glo. in l. in adoptionibus. in uerbo, nõ contradicendo. ff. de adop. dum allegat. §. generaliter. in authẽ. quibus mo. na. effician. leg. & eam no. Ro. in sing. dcj. dicens, quòd ante ipsum nunquã fuit notata: & licet certo respectu legitimatio sit dam-
a nosa[a] filio, quia perdit libertatem, & non est amplius sui iuris, tamen attenta utilitate, quæ resultat ex recuperatione iuris natalium, præsumitur potiùs consentire, quã dissentire, sm Ro. qui hoc latè tangit in d. l. quæ dotis.
20 ¶ Fallit † primò d. regula, nisi tacens ostenderet cõtradictionẽ nutu, uel gestu, sm Ro. in d. l. quæ dotis. Alleg. glo. lxx. dist. in c. j. Et hanc allegationẽ credo esse corruptã: sed confirmatur ratione, quia etiã gestu datur uoluntas intelligi, l. Paulus respõdet. ff. rem ra. hab. & l. reprehẽdẽda. C. de inst. & substi. & l. si tamen. §. ei, qui. ff. de ædil. edi. facit glos. ij. circa med. in c. cùm tibi. j. de testa. & text. in c. nec. solo. xxxij. q. v. & glo. in l. item quia. ff. de pac. & in l. j. §. si quis. ff. de
21 uerb. obli. cum si. ¶ Fallit † secundò, ubicunq; lex pro forma requireret loquelam, ut probatur in c. cùm pro paruulis. de consecra. dist. iiij. ubi in actu etiam meritorio taciturnitas non habetur pro consensu: & ita communiter allegatur ille text. & malè: quia non dicit, quòd ille non consentiat, scilicet quando actus non ualet ex defectu formæ: & pro hoc facit, quod not. Domi. post Ioan. And. in c. si Abb. de elec. in vj. in prin. ubi dicit, quòd quando in actu requiritur licentia pro forma, non sufficit tacitus consensus: & idem Ioan. An. in d. reg. is, qui tacet. ante fin. Et hoc limita secundum dicta s. in iij. fal. secundæ regulæ. Et idem, ubi requiritur consensus per uiam authoritatis: quia oportet, ꝙ interponatur uerbis, ut est gloss. ord. in l. iij. ff. de auth. tu. & probatur in. l. j. §. mutus. ff. de tutel. quam ad hoc allegat Bal. in l. si sine. in ij. q. & no. Imo. hîc, nisi ille, qui habet authorizare, interponeret actui præsentiam, & consuleret actum fiendum: quia hoc modo est perinde, ac si authoritatẽ interposuisset, secundũ Ro. in d. l. quæ dotis. dicẽtẽ de hoc esse tex. Legistis in cognitiũ in c. dilecti. in uerbo, præsentia, s. de arbi. sm unum intellectũ. Et ꝙ ibi esset necessaria authoritas episcopi in cõpromisso, patet ex capitulo, peruenit. & c. cũ tẽpore. s. de arb. & ita
22 etiã tenet do. Ab. in d. c. dilecti. ubi uide. ¶ Vltimò † scias in materia, ꝙ his casibus, quibus taciturnitas nocet, intelligitur, nisi quis taceat ex quadam reuerentia, quã habet ad superiorem: quia tunc non præsumitur consentire, secundum Bart. in d. l. quæ do-
b tis[b]. per l. j. §. quæ onerandæ. ff. quarũ rerum act. non datur. & sequitur do. Ant. hîc: pro quo adduco glo. pe. in c. unusquisq; xxij. q. iiij. & gl. i c. plerisq; in uerbo, tacet. ij. q. vij. & quod not. Ia. de Are. in l. pe. ff. de fur. ubi dicit, ꝙ ta-
23 cens uidetur cõsentire propter uerecundiã, per illũ tex. in uerbo, magna uerecundia. & l. j. §. si quis imbecillitate. ibi, te offenderet, uel eum, qui te magnifaciebat. ff. quod ui. aut clàm. idem dicit Iac. de Are. si per timorem quis tacet, per d. §. quæ onerandæ. ibi, metu solo, uel nimia patroni reuerentia. Bene facit doctrina Barto. in l. pecu-

a *Damnosa] Amplius incommodi, quã cõmodi spurius filius per legitimationẽ consequitur, uide no. per do. Soci. in cõsil. ccxcv. incip. in causa filiorũ. uer. postremo, cum uers. seq. in ij. parte, char. ccxvij.*

b *L. quæ dotis] Vbi uide ad hoc omnino do. Alexan. & in l. si. cũ dotem. §. eo autẽ. eo. tit. pe. col.*

in l. pecuniæ sortem. in fin. ff. de ali. & cib. leg. ubi dicit, quòd quando aliquid fit, uel non fit propter uerecundiam, est iusta causa excusandi aliquem, sicut error. Bene facit c. cùm uenissent. infrà, de insti. & quod no. glo. fin. in l. obseruandum. ff. de offi. præf. & Ioan. de Ana. in c. consuluit. super gloss. j. infrà, de usu. & Inn. in c. consulti. in fi. infrà, de regu. & quod pulchrè scribit Domi. post Hug. & Arch. in c. de eo. uersi. quæro, pone. l. distinct. dicens, quòd si Canonicis tacentibus episcopus contulit præbendam in eorũ præiudicium, possunt eo mortuo agere contra institutum: nec nocet taciturnitas, quia de facili episcopo uiuente contradicere non poterant: & facit c. nihil cum scandalo. infrà, de præscrip. & c. j. suprà, quod met. causa. Et de dicto metu reuerentiali plenius ponunt Inno. dom. Ant. & Imol. in c. causam matrimonij. suprà, de offi. dele. & Bald. & Sal. & omnes in l. interpositas. C. de transa. & Ro. in l. si cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. fol ma. Ex quibus uidetur, quòd licet aliàs præsens & tacens facto à coniuncto suo uideatur illi consentire, d. leg. si seruus communis. tamen fallit, nisi ille coniunctus sit persona, cui reuerentia deberetur: & idem Bal. in l. j. C. de bonis ma. & glo. in uerbo, probatur. & ibi Bald. in l. filius. §. iniutus. ff. de proc. Sed intellige aduertenter, dum modò causa cognita constet, quòd reuerentia fecerit quem tacere, ut sentit text. in d. §. quæ onerãdæ. in uerbo, causa cognita. aliàs sola præsentia non inducit sufficientem effectum reuerentiæ, secundum dom. Abb. hîc latè & sing. per text. in cap. unico, §. porro. de despõ. impu. lib. vj. & facit l. in adop. ff. de adop. & l. fi. & ibi no. Bal. C. de adop. quæ iura intellige modò sm prædicta, uidelicet nisi pater esset talis persona, de cuius reuerentia meticulosa causa cognita constaret, sm do. Abb. hîc dicentem per hoc solenniter limitari. d. §. porro. Et istam credo ueritatem, omissa dictinctione, an actus sit euidens præiudicialis, an non: quia in casu matrimonij, de quo in d. §. porro. requiritur consensus omnino liber. c. cùm locum. j. de spon. & tamen illa reuerentia non tollit illam libertatem, d. §. porro. Et ideo apparet, quòd consensus ex sola reuerentia nihil intimidatur, nisi causa cognita. Et pro hoc facit: quia sicut metus reuerentialis non impedit expressum consensum, l. si patre cogente. ff. de ritu nupt. no. Bart. in d. §. quæ onerandæ. eadem ratione non impedict præsumptum consensum, argu. l. cùm quid. ff. si certũ pet. Et ista sufficiant in hac materia, in qua poteris indagare omnia loca, ut inuenias, si per aliũ est ita reducta. Sequitur c. mandata. Vide.

SVMMARIVM.

1 ¶ Præsumptio est de præsentibus ad præterita.
2 Respectus quando uideatur haberi dignitatis, an personæ.
3 Priuilegium quando transeat ad successorem.

CAPITVLVM VI.

Mandata. ¶ Ex præteritis præsumitur circa futura. H. D. & concordat l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. Item præsumitur contra seipsum, leg. cùm de in rem uerso. ff. de usu. Item ex præteritis dudum præsumuntur recentia, leg. quicunque. C. de apoc. pu. lib. xij. facit l. siue possidetis. C. de proba. ¶ Item † ex præsentibus præsumitur de
a præteritis[a], l. Plotiana. ff. de iure codi. Et ex præsenti præsumitur de futuro, c. plurimos. in fin. lxxxij. dist. & sic præsumptiones trahuntur de tempore ad tempus. Ad idẽ c. uolumus. xvj. q. iiij. & ista sunt dicta Bald. hîc, pro quo uide gloss. ordi. & quod ibi dicetur in c. scribã. j. eo. ¶ In tex. ibi, dices. No. ꝙ legatus Papę dicetur gerere uices Papæ, & alleg. do. Abb. gl. in c. quæ de causa. ij. q. v. quæ dicit, ꝙ debet honorari ut Papa: & bene facit c. fi. xcij. dist. Sic etiã delegatus honoratur ob reuerentiã delegantis. c. cùm olim. s. de offi. deleg. & dicit ibi do. Abb. ꝙ nõ exhibens reuerentiam uicerectori, uidetur inferre iniuriam illi, cùius uices gerit: & dicit Ro. in sing. cclxxij. inci. Bart. in l. si filius. ꝙ omnis prerogatiua debita rectori, per d. c. fi. de quo facit festũ. Istud de uicerectore, intelligitur de facto ab uniuersitate: secùs, si ab ipso rectore, secundũ Bar. in l. decurso. ff. de decu. & sequitur Bal. in l. aliquando. ff. de offi. proconf. & facit l. pen. in fin. C. de aquæductu. lib. xj. Et idem de quolibet uicegerente. Est distinguendum, an deputetur à principali habente creare, an ab ipso creato, ut latè per do. Car. in cle. j. in ix. op. de off. uic. & ibi dicit, ꝙ de facto seruatur, ꝙ etiã uicerector factus à rectore, honoratur ut rector. Et pro prædictis facit text. in l. ossa. §. fi. de relig. ubi prohibens habentẽ â me mandatum, dicitur me prohibere. Et per illũ tex. dicit Bal. in c. j. s. de offi. deleg. ꝙ interficiens ambasiatorem, dicitur incurrere crimen læsæ maiestatis. Et per illum tex. dicit Bal. in c. ex literis. in gl. iiij. s. de off. deleg. ꝙ qui non permittit præsentari literas iudicis, dicit ei inferre iniuriã, & non dicitur fieri iniuria ipsis literis, sed ipsi, qui clau-
2 sus est in eis, per d. l. ossa. secundũ ipsum. ¶ In † tex. ibi, sed personæ. etiamsi non fuisset ista expressa cõmissio, de qua hîc, nõ erat realis, sed personalis: quia Papa scribebat expresso nomine personæ, secundũ Io. An. dom. Ant. Imo. & do. Ab. hîc, & remittunt ad Spec. de instr. ed. §. nunc autẽ. uersi. quid si Papa. ubi idem tenet, licet do. Car. hîc aliter dicat: & pro communi opin. adducit hîc do. Ab. elegantem rationẽ: quia ad uidendum, an sit cõsiderata dignitas, an persona, ante omnia recurritur ad coniecturas, non autem ad expressionem nominis proprij, uel appellatiui: & hoc dicit probari in c. requisisti. j. de test. & no. Io. An. in regula, priuilegiũ. de reg. iu. in vj. Vnde si ex coniecturis uidetur contemplata persona, præsumitur dispositio personalis, etiamsi solùm fuisset appellatiuũ expressum, ut no. in d. c. requisisti. Et idẽ econuerso, ꝙ ex uerbis huius cõmissionis apparet personã & nõ dignitatẽ fuisse contemplatã, ut ibi, transacta in tẽuita. Ergo, &c. Ex quo infert hîc do. Ab. ꝙ etiamsi solùm nomẽ appellatiuũ fuisset hîc expressum, nihilo minùs cõmissio fuisset personalis. Et posito, ꝙ oẽs coniecturæ cessarent, considerat supra scriptionẽ, iuncta l. si cõmunis seruus. ff. de stip. ser. & l. qui habebat. ff. de tutel. ubi qñ priùs ponitur nomen propriũ, quàm appellatiuũ, censetur contẽplata persona, & nõ dignitas. ¶ Sed pro intelligentia istius materiæ uide omnino in c. quoniã Ab. s. de offi. dele. sed maximè do. Ab. ibi, in uer. sed aggrediendo. ubi ista deducit multũ copiosè. Et ille est lo-
3 cus deputatus huic materiæ, uidelicet † quando priuilegiũ concessum personæ, in dubio censeatur transitorium ad successorem, an uerò expiret mortuo priuile-
b giato[b]. Vnde ꝙ nunc remitto ad dicta ibi, & ad Io. And. & Pe. de Anc. latè in d. regula, priuilegiũ. & solẽnissimè Pau. de Leaza. in dispu. Papa scribit c. piscopo. Et in salutatione, & in gl. in l. in sordidorũ. C. de excu. mu. li. x. & gl. & Doc. in c. cũ uenissent. j. de inst. & gl. xxv. q. ij. in Sum. & Bart. in l. qa tale. ff. fol. ma. & ibi celeberrimè Ro. ꝙ xv. cõclusiones: & Bart. in l. pater. ff. de seruit. lega. & in l. j. ff. de const. prin. & Bald. in l. fi. eo. tit. & in l. si non speciali. C. de testa. & in l. liberti libertæq; uersic. denuò quæro. C. de oper. lib. aliquid pet Bar. in l. si sub una. in. fi. ff. de uerb.

sequitur de præsumptiõe. & uer. sequitur enim unum. & in l. j. C. qui admitti. uersic. si uis saluare. vij. q.

c. mandata.

b *Priuilegiato] Adde quid uide no. p do. Soci. in cõsil. cliij. inci. pulchra. & subtilis ẽ præsens consultatio. uer. tertia rõ Sal. ibi, confirmo hãc rationẽ. in ij. part. cha. iij. et i cõs. 93. inci. Circa primã præsentis uer. ad quintã rationẽ. in j. part. cha. clviij. & in*

& in consi. cxvj. incip. non potest negari. circa fin. vij. col. in d. parte, chart. clxxxv.

ob. & consilio incipiente, quæritur
iurisdictio. & dominus Anto. in cap.
quia ubi. suprà, de iudicijs. & solen-
niter Pet. de Ancha. consi. cccxxviij.
incipiente, In Christi, &c. discurrit
materiam dubij, per Bart. in leg. gal-
lus. ff. de lib. & posthu. in l. iurisgen-
tium. §. pactorũ. ff. de pact. & in c. j. s̃. de iudi. cum multis
alijs ibi. ¶ In gl. iij. ibi, reseruata. Dic, ꝙ etiam nõ reserua
ta, si sint ardua, non potest legatus attentare, secundum
Spec. latè in tit. de legato. §. nunc ostendendum. uer. le-
gatus igitur. ubi uide: & sequitur do. Abb. hîc, licet gl. in
c. ꝙ translationem. s̃. de offi. deleg. & hîc, aliter sentiat.
Et hinc est, ꝙ non potest dare literas ad beneficia uaca-
tura, ut in c. dilectus. el j. j̃. de præben. Nec potest supple-
re defectum omissum in contractibus, uel iudicijs, se-
cundum Spe. in d. §. uer. xliij. nec potest cõmittere cau-
sam tractãdam simpliciter & de plano sine strepitu, etc.
ut no. glo. mag. ad fi. in c. fi. de hære. in vj. quã sequit̃ do.
Abb. hîc, remittens ad seipsum in c. fi. j̃. de confir. uti. uel
inuti. Et de his etiã per Do. in c. quæ de causa. ij. q. v. ¶ Ve
rùm, quia ista sunt deputata ad dictũ c. ꝙ translationẽ.
ideo remitto nunc ad ibi notata, ubi etiã ponitur de in
tellectu gl. in d. c. fi. circa quã uide etiã Ro. in rub. de ar-
bi. & Imo. in c. j. in prin. s̃. de rescrip. & in d. c. fi. in j. nota-
bil. & in c. nisi specialis. in prin. s̃. de offi. leg. & do. Card.
in cle. dispendiosam. in ult. q. de iudi. & dom. Abb. in c.
uenerabilis. s̃. de iudi. & in c. cæterùm. s̃. de iura. cal. &
in c. super quæstionum. in prin. s̃. de offi. delega. & in c.
dilecti. s̃. de iudi. & Imol. in l. nemo potest. ff. de legat. j.
& Sali. in l. fi. C. de sentẽ. & interlo. omnium iudi. & Do-
mi. in d. c. fin. de hære. in vj. & Ana. in c. cùm diœcesi. in-
frà de usur. & gloss. fin. in fi. in cle. & si principalis. de re-
script. & Spec. in tit. de leg. §. fin. uersic. nunquid ergo
monacho.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Vicinus dicitur ille, qui alta uoce clamando potest audiri.*
2 *Vicinus an dicatur, cuius ostium non est in eadem contrata.*
3 *Iuxtà, quid dicatur esse.*
4 *Terminus an debeat dari interrogato de credulitate.*
5 *Ignorantiam allegans quando audiatur, uel non.*
6 *Iura loquentia ignorantiam probari per iuramentum, qualiter debeant intelligi.*
7 *Scire quando quis tenetur, non potest se excusare de ignorantia.*

CAPITVLVM VII.

QVosdam. ¶ Ex uicinitate præsu-
mit̃ notitia facti loci ui-
cini H.D. & facit, secũdũ do. Ab. hîc, ꝓ dicto
testis, qui interrogatus de causa scientiæ re-
spondet: quia sum uicinus. & remittit ad Bar. in l. j. ff. si
cert. pet. sed pleniùs dicetur in c. literis. j̃. eo. post glo. do.
Ant. & Imo. ibi: & per istũ tex. limitat hîc dom. Ab. Bart.
1 in l. si tertius. ff. de aqua plu. arcen. ubi dicit, ꝙ † ille dici
tur uicinus, qui alta uoce clamando potest audiri: nam
debet intelligi, quando tractatur de uicinis eiusdem lo-
ci. Et potest dici uicinus amico: quia sunt eiusdem loci,
seu stratę. Secus, ubi tractatur de ciuitate respectu loco-
rum: nam tunc possunt dici uicini, si eorũ loca adinui-
cem nõ multùm distant, ut hîc, & in c. sed continuò. de
pœnit. dist. j. secundum ipsum. Sed de hac materia uide
per do. Ant. in c. super spe. j̃. de priuile. ubi dicit, ꝙ quæ
dicantur terræ uicinæ, statur consuetudini: qua deficiẽ-
te erit in arbitrio iudicis. Et idem dicit glo. in c. felicis. in
uerbo, uicinarum, de pœnis. in vj. Inno. in c. calumniã.
circa medium, j̃. de pœ. & Archi. in c. quicunq̀, xvj. q. iij.
& Bald. in l. si uicinis. C. de nup. & hoc dicit esse, quo ad
loca. Sed quo ad personas, dicit, quòd uicini dicuntur
illi, qui ex loci propinquitate præsumuntur scire ueri-
tatem rei, de qua agitur: & uide semper Bart. in d. l. si ter
2 tius. ubi † ponit, an ille dicatur uicinus, cuius ostium
non est in eadem contrata, licet domus sint contiguę:
& dicit attendendam subiectam materiam: quia certo
respectu potest dici uicinus, & certo non: quia quantũ
ad ius domorũ, sunt uicini, non quantũ ad ius persona
rum, & omnia dicta Bar. ibi sequitur Pet. de Anch. in re-
repe. c. canonũ. in xlvij. char. s̃. de consti. & de hoc etiã ꝑ
Bart. in l. iiij. §. si tam uicinũ. ff. de dã. infec. & Bal. in rub.
ff. de re. diuis. in xv. q. & Pau. de Cast. in fin. C. de his, qui
ut indi. & Bar. in l. si quis in graui. §. surdus. ff. ad Sylla. &
3 Ro. latè in d. l. si tertius. ¶ Et † quid dicat̃ esse iuxta: dic,
illud, quod est proximum per xj. pedes, secundum Bar.
in leg. decernimus. C. de aquæ ductu. lib. x. Et de uer-
a bo Prope[a], uide Old. consi. xlviij. in fi.
& de uerbo, Procul. uide Doct. in c. sa-
cris. j̃. de sepul. ubi dicunt, ꝙ importat
locũ, ex quo uoces audiri nequeunt.
Et quid dicatur Remotũ, statur arbi-
trio superioris, secundũ glo. in c. cùm
nullus. in uerbo, remota. de tẽp. ord.
in vj. Host. in c. relatum. j̃. de sen. excõ.
& Arch. in c. ij. de testi. in vj. & glo. in c.
cùm inter uniuersas. s̃. de elec. & gl. ij.
c. nõnulli. s̃. de rescri. & pondera, secũ-
dum Do. in d. c. cùm nullus. quia glo.
ibi facit differentiã inter locum remo
tum simpliciter, & remotũ ualde. ¶ Itẽ
per istũ tex. infert hîc Bal. cõtra syndicos, seu massarios,
ut ratione uicinitatis præsumantur scire, cũ ad eos per-
tineat inuestigare, l. si ideo. C. de his, quib. ut indi. nisi
maleficium sit nocturnum, uel confusa multitudine ho
minum perpetratum, ut per gl. quam dicit singularem
in l. si cum exceptione. §. hæc autẽ actio. ff. quod metus
4 causa. ¶ In † glo. ij. in fi. no. ꝙ interrogato de credulita-
te non datur terminus ad deliberandum: & eam facit
singularem Ro. notabili dec. incipiente, Parti responde
re debenti: & hoc intelligit Bal. super facto notario, uel
super proprio recenti nõ intricato: si enim esset factum
alienum, uel propriũ antiquũ, uel intricatũ, datur spa-
tiũ: qa posset credere unũ nũc, & deliberatione habita
credere contrarium. Alle. l. ij. §. fi. ff. quis ordo in bo. pos.
serue. iuranti tamẽ, ꝙ non petit dilationẽ animo differẽ
di litem, secundũ ipsum alleg. l. iusiurandũ, quod ad pe
cunias. ff. de iureiu. & in l. qui interrogat⁹. ff. de interro.
act. Et de materia huius gl. pleniùs ponit̃ in c. cũ cãm. s̃.
5 de iur. cal. maximè per do. Car. ¶ In † gl. j. in fi. qñ audia
tur allegans ignorantiã: dic, ut hîc per do. Ab. cuius di-
cta not. sed maximè, dum dicit, ꝙ quamuis super facto
noto in loco nõ audiatur quis ratione ignorantię, ut in
iuribus allegatis in gl. & c. qui diuinis & humanis. xij.
q. ij. tamen si non agitur de magno præiudicio, pro-
batur ignorantia per iuramentum. Et ad idem facit no
tabile consilium dominus Cardi. xxxiij. incipiens, lite
in Roma. curia, ubi consuluit clericum probare posse i-
gnorantiam edicti facti per episcopum super generali
ostensione tituli beneficiorum, si tamen dilucidè pro-
bat, & dicit esse sing. dictum Inno. in c. ij. suprà de con-
sti. & dicit se ad hoc ponderare c. j. su
prà de post. præla. dum dicit, non
facilè. Et ꝙ ignorantia probetur per
6 iuramentũ[b], uide glo. quæ in materia
est ordinaria in regula, præsumit̃, de
reg. iur. in vj. & text. cũ ibi allegatis in
c. cum in tua. in uerbo, iuramento. j̃.
qui matri. accus. possunt. & gloss. in c.
innotuit. in uerbo, iuramento. suprà,
de elec. & in §. proposuisti. in uerbo,
probabitur. lxxxij. dist. & in c. statu-
tum. in uerbo, proprium. de resc. in vj.

a *Prope] Vide etiam de hoc uerbo Prope, per Bal. in l. qui sortuitis. in iiij. col. de pign. actio. & per Nic. de Neapol. in l. non tantũ. in §. j. in prin. ff. de excusat. tutor. in lectur. Bartoli.*

b *Per iuramentum] Adde dominũ Alex. de Imo. in l. si cui. de accus. quòd limita etiam, ut per eum in l. inter omnes. §. rectè. de furt. & in consil. suo lxxj. in j. part.*

& in

c. quanto.

& in d. c. qui diuinis & humanis. & in c. ij. in uerbo, sci-
enter. de tem. ordi. in vj. & Arc. in cap. in primis. ij. q. j. &
text. in l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mili. & in d.
c. proposuisti. & in c. si uerò. de senten. excom. & in c. pa-
storalis. j̃. de excep. & in c. ut circa. & in c. nulli. de elec. in
vj. & in l. si tutor. C. de peric. tuto. & in l. sed & si pupillus.
§. pręscribere. ff. de instito. ¶ Sed tamen in hoc est aduer
tendum vij. modis: & primò, quia licet ignorantia pro-
betur per sacramentũ, tamen secus, ubi tractatur de iu-
sticia ignorantiæ, secundũ Bal. sing. in l. j. uersi. itẽ appa-
ret. C. ad Macedo. ¶ Secundò est aduertendũ, quia tũc
demonstratur iuramento super ignorantia, qñ non po
test alio modo probari, secundũ do. Car. in cle. j. in viij.
q. de cõsan. & affi. Alleg. c. præsentia. s̃. de testi. & ibi re-
fert etiã Landinũ dicentem ibi, ꝙ pręsumitur ignoran-
tia non affectata, ex quo iurat: quia nõ præsumitur uel-
le deierare, c. literis. j̃. eo quod procedit eo casu, quo iu-
6 ramentũ sufficit, secundũ ipsum. ¶ Tertiò † est aduertẽ
dum, & diligẽter: quia omnes text. dicentes ignorantiã
probari per iuramentũ, non loquuntur, qñ ignorantia
a esset uerisimilis[a]: qđ est, quando cau-
satur ex probabilibus argumẽtis, uel
coniecturis, ut quia excusatur à dolo
& lata culpa, l. fi. ff. de decre. ab ord. fa.
& facit, quod no. Arch. in c. ut anima-
rum. de cõstit. in vj. & Cal. in ti. de sen.
excom. consi. xl. sed ubi aliquid est pu
b blicè notũ[b] in loco, in quo quis fuit
tempore publicatiõis, ignorantia nõ
probatur per iuramentum, ut not. in
dicta regula, præsumitur. & regula,
ignorantia. & ita solenniter consuluit
Bal. quem referunt & sequũtur do. de
Ro. in formis, deci. ccccxlij. incip. extra
Rotã petebatur consiliũ, assignabat rationẽ, ut ibi dici-
tur: quia allegans talẽ ignorantiã, allegat turpitudinẽ
suã, id est, dolũ præsumptũ, id est latã culpã: unde non
debet audiri ad excusationẽ delicti, cùm debuerit scire.
Esto, ꝙ re uera fuisset ignorãs, nec potest allegare igno-
rantiam in facto tam publico, quod non est singulorũ
auribus intimandum, d. c. j. de postu. præla. Itẽ quia iu-
ramentũ non ualet, nisi sibi deferatur à iudice, c. fi. j̃. de
iure. Sed iudex nõ debet deferre iuramentũ in defectũ
probationis, contra quẽ est uehemens præsumptio, ut
no. in l. j. C. qui & aduer. quos. Iura aũt s̃. allegata loquũ
tur, ut est dictũ, quando ignorantia est uerisimilis: ideo
consuluit Bal. & sequitur Ro. ubi s̃. non audiri clericum
excusantem se ratione ignorantiæ ab excõicatione lata
per episcopum suo edicto synodali eo existẽte in loco.
Et ista decisio est multũ singularis, & eam puto intelli-
gendã secundũ præallegatũ consiliũ do. Car. uidelicet
nisi aliter, quã per iuramẽtũ probaretur. Et pro hac de
cisione Bal. fortiter facit: quia incipientib. ab animo nõ
statur iuramẽto alicuius, qñ est præsumptio ꝯ eũ, ut di-
cit Bar. in l. inter oẽs. §. rectè. ff. de fur. & Bar. in authẽ. cui
relictũ. C. de indi. uidui. & do. Ab. in c. j. in fi. s̃. eo. cũ con
cor. quas dedi in c. significasti. el j. de homi. Sed ꝯ ipsum
pręsumitur per dicta iura, & probat ignorantiã, quę est
passio animi solo dicto: ergo non creditur sibi. Et hanc
oppositionẽ tenet etiã do. Car. in cle. cõstitutionẽ. §. cæ-
terùm. in vij. q. s̃. de elec. Tamẽ hęc opi. pendet ab alijs,
quæ scribunt omnes Docto. in c. ij. s̃. de consti. in q. utrũ
ignorantia legis probetur iuramento: in qua est con-
trarietas magna, sed cõiter tenetur esse in arbitrio supe
rioris, utrũ sit admittendũ iuramentũ, uel non, diuersis
respectibus consideratis. ¶ Quartò est aduertendũ iu-
xta prædicta: qa si lex præsumit ignorantiã, & determi-
nat sup tali ignorantia, nõ sufficeret solũ iuramentũ, se
cundũ Domi. post Pau. in c. eos. super gl. in uerbo, scien
ter. de tẽp. ord. in vj. Allegant c. uidua. j̃. de regula. Item
dicunt, ꝙ etiã ubi ignorantia est præsumpta, licet super
ea ius nõ determinet, tñ si ageret̃ de pręiudicio alterius,
nõ probaretur per iuramentũ: alleg. c. ex insinuatiõe. s̃.
de proc. quod fallit primò, nisi præiudiciũ esset modi-
cũ, secundũ do. Ab. hîc: secundò, nisi iuramentũ iuuare
tur aliqua præsumptione, secundũ Dom. post Pau. in d.
c. eos. remittẽtes ad gl. mag. in cle. cõstitutionẽ. de elec. ꝑ
qua secũda fallẽtia adduci põt elegãs dec. Rotę cxxviij.
inci. itẽ no. ꝙ ubi aliquis. in antiquis, ubi dicit̃ excusari
à pœna, c. licet. canõ. de elec. in vj. eũ, qui ex cã permuta-
tionis habuit beneficiũ nõ curatũ, quod tñ constitutio-
ne fundatoris reqrebat sacerdotiũ: quia pręsumit̃ igno
7 rantia. Quod bñ no. ¶ Quintò † est aduertendũ, quia
licet nõ audiat̃ allegãs ignorantiã eius, quod inuestiga
re tenet̃, ut dicit hîc do. Ab. tamẽ prælatus ex probabili
bus cõiecturis posset probare se ignorasse, ꝙ in sua diœ
cesi beneficiũ uacasset qnq; mensibus, ut latissimè po-
nit Rota decis. cclxiij. inci. si propter negligentiã. in for-
mis. ¶ Sextò est aduertendũ, quia eo casu, quo põt pro
bari ignorãtia per iuramentũ, nihilo minùs poterit ad
uersarius probare contrariũ per legitimas ꝓbationes:
secundũ Bar. in l. si cui. §. ijsdẽ. ff. de accus. Et ibi etiã dicit
Bar. ꝙ uicinitas facit ꝙ ignorãtia nõ præsumat̃: & alle-
gat istũ tex. & hîc adde, quæ dixi in c. ꝓposuisti. in prin.
s̃. de proba. ¶ Septimò & ultimò est aduertendũ: quia
ista non procedunt, ubi statutũ prohiberet ignorantiã
allegari: quia ualet, secundũ Bart. in l. diuus. in prin. ff.
de falsis. & Bal. in l. j. ff. de legi. nisi allegaretur ignoran-
tia iusta, secundum Sali. in l. senatus. C. de his, qui sibi
ascribunt. Vel nisi offerretur probatio incontinenti, se-
cundum Io. de Ana. in c. ad falsariorum. in prin. per il-
lum tex. cum glo. j̃. de cri. falsi. Sed quòd tale statutum
non ualeat, uide Roma. in d. l. de pupillo. §. nunciatio-
nem. ff. de ope. no. nun. & in l. j. §. occisorum. ff. ad Syl-
la. Et ista omnia nota, quia non displicebunt detra-
ctoribus meis.

a *Verisimilis] Adde Ioan. de Imol. in l. qui bona. §. quidam. de damno infe. & Io. de Perus. in l. si procuratorem. §. si quis omiserit. de nego. gest.*

b *Notum] Adde Bar. in l. at qui. §. cùm me absente. de negot. gest.*

SVMMARIVM.

1 ¶ *Potest, hoc uerbum an semper importet necessitatem.*
2 *Præsumptio sæpe concordat cum ueritate, fictio uerò nunquam.*
3 *Præsumptio iuris & de iure, fuit sic appellata à magistris, & qualiter cognosci potest.*
4 *Probatio indirecta admittitur, ubi directa non admittitur.*

CAPITVLVM VIII.

QVanto. ¶ Præsumitur factũ tunc no-
tum in uicino loco, quod est
1 notum in remoto. ¶ No. † ex tex. iũcta gl. in
uerbo, potuit. ꝙ uerbum Potest, nõ semper
importat necessitatem, licet præcedat negatiua: cuius
contrarium dicit glo. in regula j. de reg. iu. in vj. & Bald.
in l. j. ff. de iniust. testa. dom. Abb. in cap. j. in quarto no.
de causa pos. & propri. & in c. j. in secundo notabili, su-
prà de fide instrumen. Sed dic illud procedere, nisi re-
sultaret absonus intellectus: tunc enim importat præ-
sumptionem, ut hîc: quod dicit dominus Abb. esse di-
ligenter notandum: quia facit ad communem usum
loquendi, & ad dictum testis. Et adde Ro. in leg. stipula-
tio ista. §. alteri. ff. de uerb. ob. ubi dicit, ꝙ dictum glo. in
d. regula prima, non est semper uerum: quia dicitur in
l. obligari. ff. de autho. tuto. quòd pupillus obligari nõ
potest sine authoritate tutoris, & tamen proximus pu-
bertati sine ea obligatur naturaliter, leg. j. ff. de noua.
& leg. si pupillus, ff. ad l. Fal. secundum ipsum. Et de hoc
uerbo Potest, remitto pro nunc ad Bart. Bald. & Imol.
in leg. gallus. in prin. ff. de lib. & posth. & gloss. & Bart.
in d. leg. j. de iniust. testa. & Barto. subtiliter in leg. si ita.
ff. de auro & argent. leg. & gloss. Innoc. & Imol. in cap.
sciscitatus. suprà de rescript. & gloss. in l. si quis apud. §.
si reus. ff. iudi. sol. & in l. quod seruus. ff. de condi. ob cau
sam. & Barto. in leg. statuliberis. §. si quis. ff. de sta. lib. &
Bart.

Bart. in l. creditores. in j. col. C. de pig. & Do. in c. statutū. in prin. de rescip. in vj. & c. quantum. l. distinct. ubi plenè ponit in glo. j in fi. De multiplici præsumptione dic, ut hîc per do. Ant. & Imo. sed elegantiùs per dom. Abb. ponentem conclusionem nouam, ꝓ nō est curandum, qualiter appelletur præsumptio, an suehemens, uel probabilis, an uiolēta, uel necessaria: quia hæc sunt potiùs uocabula magistralia, quàm iuris. Assumunt enim sibi nomen secundum ipsarum potentiam. Et facit, quod not. Inno. in c. quia uerisimile. j. eod. ubi in proposito dicit, ꝓ ista disputatio de uocabulis est pertinacibus relinquenda. Quodcunq; enim nomen imponatur, attenditur qualitas, potentia & circumstantia coniectularum, & secundum illas inducitur effectus, ut hîc latiùs per eum. Adde Bal. in rub. s. eod. ubi latissimè ponit de multiplici præsumptione: & inter alia dicit,

2 quòd † præsumptio sæpe cum ueritate concordat, fictio nunquam. Item dicit, quòd præsumptio legis facit propriam probationem, ut per glo. in l. si tutor. C. de periculo tut. & illis standum est, nisi contrarium probetur: sed præsumptio iudicis non facit, nisi semiplenam, cui non est standum, nisi coadiuuetur. Allegat hadmonendi. ff. de iureiur. Item dicit, ꝓ præsumptiones iuris sunt scriptæ in legibus, sed præsumptiones iudicum non possunt describi: quia dependent ex diuersis animi motibus, ut ibi latiùs per eum. Adde etiam Domi. in c. ferrum. in j. col. l. dist. ubi ponit de præsumptione legis, & de fictione inter alia contra glo. ubi dicit, ꝓ fictio propriè est contra ueritatem[a]. Allegat c. iij. j. de reg. & gl. in uerbo, fictione. in c. accusatus. in princ. de hære. in vj. sicut lex fingit monachum mortuum, xij. q. j. non dicatis. & tamen certum est, ꝓ non est mortuus. Item fingit arbitrum absentem esse præsentē, c. ij. de arbi. in vj. Præsumptio autem fundatur super dubio. Et hanc differentiam inter fictionē & præsumptionem ponit[b] etiam Io. An. in c. in literis. de tempo. ordi. & sequitur ibi do. Anto. in fi. Item de fictione uide plenè Bar. in l. is, qui pro emptore. ff. de usuca. & diffusè & magistraliter per dom. Car. in cle. quod circa. de elec. & aliqd tangit Imo. hîc: adde etiam Bald. in c. quia uerisimile. j. eod. ubi enumerat loco exempli xv. præsumptiones iuris ualde notabiles. Adde etiam Bal. in rubr. C. de proba. ubi diffinit præsumptionem iuris & hominis: & quid sit indicium, & quid fama, & quid suspicio. Adde etiam omnino Bald. in l. ea quidem. in j. & ij. col. C. de accu. ubi diffinit suspicionem, præsumptionē, fictionem, indicium, adminiculum & coniecturam. De indicio ponit etiam Bald. in l. fi. in pe. col. in fin. C. fa. her. & pulchrè in c. ueniens. el j. in fi. s. de testi. & in l. ij. C. quorum ap. non reci. Et differentiam inter indicium & præsumptionem ponit Bald. in l. excusationem. in princ. ff. de excus. tu. & in l. non hoc. ad fi. C. unde cognati. Et de suspicione ponit Domi. in c. habuisse. in prin. xxxiij. dist. & gl. plenè in c. dixit. in uer. suspicio. xxxij. q. j. Et de multiplici præsumptione uidè etiam gl. in c. oues. alleg. in gl. & ibi Domi. ponentem latè de uiolenta & uiolentissima, allegando c. cùm contumacia. de hære. in vj. & uide etiam glo. fin. in c. inquisitioni. j. de sent. excom. in c. semper. ij. q. j. & eleganter per Bald. in l. sive possidetis. in pe. col. usq; ad fi. C. de proba. & Bald. in l. non ignorat. C. qui accus.

a *Veritatē] Adde do. Soci. consi. cxvj. inci. non potest negari. uersi. ad quartum et ultimum. circa medium in j. parte, char. clxxxiij. q. fictio semper est cōtra ueritatem, & ad casum, ad quem ueritas non extenditur, nec fictio unquam ueu dicat sibi locum.*

b *Ponit] Tu uide Pau. de Cast. in repeti. authen. sacramenta. C. si ad uer. uend. et Ant. de Ros. in c. tuæ. de sponsa. & Io. Bapt. de S. Seueri. in consil. Cor mūdum crea, etc. Et Ab. Sicu. in cōsil. lxxij. incip. In hac causa, etc. & in sua disputa. stā te statuto communiter.*

non pos. & in c. j. §. similiter. de contro. inuesti. & gloss. in l. non est uerisimile. ff. quod met. causa. & Pe. de Anch. in regula, semel malus. in v. q. de reg. iur. in vj. & do. Anto. in c. fi. j. de iureiur. & Bald. in l. neq; natales. C. de proba.

3 ¶ Et † ad cognoscendam præsumptionem iuris & de iure, dic, ꝓ sic fuit appellata à magistris: & est, quando ius in aliquo facti certū quid præsumit, an ultra illud præsumere firmat & statuit illud teneri, ut in casu c. is, qui fidem. j. de spon. Vbi autem ius præsumit aliquid, sed super præsumptione non firmat pedes in tantum, ꝓ aliquid statuat, & illa appellatur præsumptio iuris, ut hîc per do. Abb. & per Domi. in d. c. ferrum. ubi bona gloss. & per glo. in c. fraternitatem. liij. dist. & ibi aliquid per eum in fi. & Bald. in d. l. siue possidetis. Et ibi dicit, quòd appellatur præsumptio iuris, quia est à iure inducta. Et dicitur de iure: quia de ea factum est ius, & non oportet, ꝓ lex dicat, quòd non admittatur probatio in contrarium: sed sufficit, quòd statuat super præsumptione, secundum dom. Abb. hîc, & Bald. in l. antiquæ. C. ad Velle. & in c. quoniam frequenter. in prin. s. ut lite non contest. licet aliqui contrà, ut Imo. hîc. Si tamen contra præsumptionem, super qua lex statuit, admitteretur probatio per alia iura, illa non diceretur iuris & de iure: probatur ex c. continebatur. j. de despon. impu. iuncto c. proposuisti. s. de prob. Regulariter autē dicitur, quòd contra præsumptionem iuris & de iure non admittitur probatio in contrariū, d. c. is, qui. l. fin. C. arb. tut. l. antiquæ. C. ad Velle. cle. j. de prob. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud. iuncta glo. ibi in uerb. contemptus. & per glo. & Doct. in l. fi. in prin. ff. quod metus causa. & in d. l. siue possidetis. & in d. c. quoniam frequēter. in prin. in uerb. in fraudē. ¶ Sed fallit primò in probatione, quæ fieret per confessionem

c partis: [c] quia talis probatio admitti-
tur cōtra præsumptionem iuris & de
iure, secundum gloss. reputatam sing.
in authen. de æqualit. dot. §. aliud. &
not. Azo in Summa, C. de dona. ante
nup. & Cy. Bart. & omnes in authen.
sed iam necesse. C. de dona. ante nup.
& ibi Sali. Allegat ad idem glo. in l. in
contractibus. in uerb. nullo modo. in
prin. C. de non nume. pec. & ibi etiam
uide Bal. & no. Inn. in c. quia plerq;
j. de immu. eccle. in certo proposito:
ad quod multos alios allegaui in c.
quoniam contra. s. de proba. & not.
do. Abb. in proposito nostro in c. nouit. s. de iudi. & Imo. in c. cùm dilecta. s. de rescrip. & Imo. & dom. Abb. hîc. & Ro. in l. stipulatio ista. §. si quis fortè. ff. de uerb. obli. & Domi. in d. c. ferrum. & do. Ant. & dom Abb. & alij in d. c. is, qui fidem. & Roma. pulchrè, consi. cccl. incip. In casu propositæ consultationis. in antepe. col. & Bald. in l. nō ignorat. C. qui accusare. Et hinc est, ꝓ licet lex præsumat hæredem non conficientem inuentarium surripuisse de bonis hæreditatis, & propter hoc statuat eum teneri creditoribus etiam ultra uires hæreditatis, §. sancimus. & §. si uerò. in authen. de hæred. & Fal. tamen si legatarij confitentur uires hæreditatis non sufficere, euanescit dicta præsumptio, & non tenetur, secundū Bal. in l. fin. in pen. col. uer. ego breuiter. C. fami. herc. & Pau. de Cast. in l. in ratione. §. quod uulgo. ff. ad l. Falci. & dom. Flo. in l. cùm putarem. ff. fami. her. Et pro his facit: quia prohibitus probare non prohibetur uti cōfessione aduersarij, ut dixi in rub. s. de proba. Et habet locum ista fallentia etiam in confessione ficta, secundum Bar. in pulchra q. in l. absentē, in uer. quartò quæro. ff. de pœn. ad quod etiam uide Bal. in l. non ignorat. C. qui accus. & Pe. de Anch. in c. ij. de confess. in vj. & Bar. in consi. in tip. à domino Cyno de Boho. tex. & ibi Bal. in l. pe. C. de interdi.

c *Per confessionem partis] Adde do. Alexan. de Imol. in l. non est uerisimile. ff. qd' met. causa. et quæ ad materiam hāc habentur per eū, limitando dictam regulam in l. inter stipul. §. j. de uerbo. ob. & per Paul. de Cast. in consi. clvij. incip. Visis & ponderatis.*

c. scribā.

interdi. matri. ubi tantum operatur ista ficta confessio, quantum uera. ¶ Sed hanc fallentiam intellige in materia, in qua statur confessioni partium: aliàs non. Vnde nihil operaretur in causa matrimoniali, per c. super eo. j. de eo, qui cogno. consan. uxo. suæ. secundum do. Anto. & do. Abb. in c. is, qui. & Domi. in d. c. ferrum. Et

4 per hoc declara tertiam fallentiam de qua j. ¶ Fallit †
secundò, nisi probatio fieret per indirectum, ut est glos.
no. & aurea in cle. j. in uerb. fecisse narrauimus. de probat. de qua multa dixi in c. cùm Ioannes. uer. secundus casus. s. tit. proxi. & ideo in casu d. c. is, qui fidem. admitteretur probatio, quòd ante copulam sponsalia de futuro fuissent mutuo consensu dissoluta, iuxta c. ij. eod. tit. & talis indirecta probatio tolleret præsumptionem iuris orientis ex copula, secundum omnes ibi. ¶ Fallit tertiò, nisi probatio, quæ non debuisset admitti, fuisset admissa parte non opponente, secundum Innoc. in c. fraternitatis. in glos. non sententiam. j. de frigi. & in c. cùm Bertoldus. in glos. not. quòd diffinitiua. j. de re iudic. & in c. cùm dilecta. s. de rescript. & ibi do. Anto. & Imol. & do. Ant. & Imol. hîc, & do. Anto. in c. quia plerq;. in ult. chart. j. de immu. eccles. & Ro. in l. si duo. ff. de acqui. hære. & probatur in c. cùm inter monasterium. ibi, quia ostensa nobis non fuit. de re iudic. & idem uidetur uelle Bart. in l. inter stipulantem. §. j. in j. col. ff. de uerb. obli. quod dictum ad hoc summè no. ibi Io. de Imo. & idem tenet do. Abb. in c. cùm contingat. s. de offic. deleg. propter glos. ibi in uerb. nihilo minùs. Et dicit hanc esse notabilem theoricam & semper menti tenendā. ¶ Fallit quartò, quādo res est integra, id est, ante quàm proferatur sententia prætextu præsumptionis iuris, & de iure: quia tunc potest probari contrariū, secundum Domi. in c. ordinarij. §. j. ante fi. de offic. ordi. lib. vj. per illam glos. in uer. liberè. iuncto text. nam lapso termino, de quo ibi, ex præsumptione iuris & de iure, de qua ibi, præsumitur beneficiatum non habere ius in beneficio, & tamen re integra, hoc est, ante quàm proferatur sentētia, prætextu illius præsumptionis admittitur, ꝓbatio tituli, ut ibi in gl. Et dicit ibi Domi. istā magnam limitationem ad hanc materiā. Et super ipsa dicit esse cogitandum. Et hîc infero, quod not. Bald. in c. quoniam frequenter. in prin. s. ut lit. non contest. ubi dicit, quòd quando ex tempore surgit dispositio legis, uel præsumptio iuris, & de iure, mora non potest purgari: tamen bene admittitur exculpatio moræ: quod alibi non reperitur meliùs, quàm ibi, secūdum ipsum, licet non uideā, quòd hoc probetur ibi. ¶ Fallit quintò, & ultimò, nisi contra ipsam præsumptionem iuris & de iure sit notorium, secundum Ro. latè in d. c. consil. cccl. & ita dicit eleganter terminare Innoc. in c. fraternitatis. in glos. no. sententiam. j. de frigi. & in d. c. cùm dilectus. s. de rescript. & in c. cùm Bertoldus. s. de re iudic. quia ex quo per notoriū liquet de falsitate ipsius præsumptionis, tollitur præsumptio, sicut dicitur s. quando de facto est admissa probatio, uel quando contra ipsam est confessio partis. Et idem dicit do. Anto. hîc. Et ideo consuluit Roma. in d. consi. quòd licet gratia Papæ fundatur in quadam signatura prædecessoris sui, tamen si notoriè constat illam signaturam non loqui eo modo, quo refertur, uolens hoc probare audietur: quamuis aliàs ita deberet stari sibi fundanti se in dicto prædecessoris, sicut fundanti se in suo, ut in extrauag. Clementis, quæ incipit, Prouida. quam refert do. Car. in cle. j. ad fi. de proba. Et hanc fallentiam in confirma, ut dixi in c. quoniam contra. uer. fallit, nisi appareat notoriè. s. de proba. ¶ Vltimò dic, quòd ubi lex non præsumit, sed fingit, non admittitur probatio in contrariū: qa licet ueritas aliter se habeat, tñ lex uult fictionē haberi pro ueritate, ut per Bal. in authen. sed iā necesse. & do. Car. in cle. unica, §. fi. in j. q. de cōcef. preb. & Bal. in addi. Spe. in tit. de concef. in iij. col.

SVMMARIVM.

1 ✠ *Superior non tenetur assiduè admonere peruersum, ex quo uerisimiliter præsumit se non profuturum.*
2 *Præsumi quando debeat, uel possit ex tempore.*
3 *Quòd olim fuit, an hodie præsumatur.*
4 *Probans rem ad se pertinuisse, an dicatur probare rem nunc ad se pertinere.*

CAPITVLVM IX.

1 Scribam. ¶ Ex præteritis præsumitur circa futura. H. D. & no. secundum do. Abb. quòd † non tenetur superior assiduè monere peruersum & negligentem, ex quo uerisimiliter præsumit se non profuturum: quia esset spargere margaritas inter porcos, ut dicitur in c. quādo. xj. q. iij. & in c. Ephesijs. xxxiij. distin. ut hîc per ipsum: pro quo facit, quia uidemus, ꝓ ecclesia desistit à remedijs, uel censuris medicinalibus, quando uidet se nullatenus proficere: & istud probatur per text. in c. prodest. circa fin. xxiij. q. v. ibi, quòd si tanta est peruersitas, &c. Ad idē, quod no. do. Abb. post alios in c. j. j. de diuor. dicens, quòd si uxor uehemēter insidiatur uitæ mariti, nec ullo cautionis remedio prouideri potest, maritus potest eam repellere: & mulieri repetenti cohabitationem obstabit exceptio seuitiæ. Ad idem c. allegant xxvj. q. vij. ibi, scandalizatus amplius peccat. ubi non imponitur grauis pœnitentia ei, qui facturus est peius. Ad idem c. pœnitentes. l. dis. ubi non imponitur iuueni pœnitētia publica: quia dubitatur, quòd non seruabit. Ad idem c. cleticos. j. de coha. cler. & mulie. & l. ij.[a] C. de indicta uidui. tol. & in c. ille. qui. & c. qui exigit. xxij. q. v. ubi nō datur iuramētū suspecto de periurio. Et ideo dicit eleganter bea. Tho. in iiij. senten. dist. xviij. quòd sicut quis potest excōmunicari inuitus, ita potest absolui inuitus, quando dubitatur de maiori periculo. Nec obstat, quòd non pœnitens non potest absolui: quia uerū est à culpa, propter quam est ligatus: sed bene à pœna, id est ab ipso uinculo. Et ideo dicit Io. And. in c. j. de sen. excom. in vj. quòd si excōmunicatus ex diuturno tempore efficeretur deterior, debet iudex illam sententiam ex officio relaxare: & sequitur do. Ab. in c. ad reprimendam. s. de off. ord. & c. nouit. s. de iudi. & in c. ab excōmunicato. in pe. col. s. de rescrip. ubi etiā pleniùs per alios, & aliquid per Ana. in c. j. j. de male. & facit c. inter hoc. in fi. ibi, quo non occidit. xxxiiij. q. ij. Vnde dicunt do. Ant. & Imo. in c. j. s. de offi. dele. quòd si tantum timetur crudelitas alicuius impedientis delegatū, quòd nulla cautione, uel censura potest prouideri, debet delegatus supersedere & non excōmunicare, donec Deus, uel eius uicarius prouideant. Ad idem, quod not. Host. in c. solet. de sen. excom. in vj. ubi dicit, non esse præcipiendum armatis, ut sub. pœna excommunicationis lata desistant à rixa, quando uerisimile est, quòd non curabunt. Et de hoc etiam per do. Ant. & alios in c. significasti. j. de eo, qui duxit in mat. & ibi etiā credo dixisse. ¶ In gl. ij. in fi. No. gl. ord. quando præsu-

2 mitur † ex tempore: & eam simpliciter sequuntur Doc.
hîc: imò ipsam ad literā, quod peius est, transcribit hîc
do. Ab. Sed uide solēniter Bal. in l. ex persona. in ij. col.
usq; ad fi. C. de ꝓb. ubi hāc materiā extendit post Nico.
de Mate. per x. prædicamēta. Et in effectu ex dictis suis
no. per uiam summarij, per id, quod olim fuit in essentia,
seu substantia, hodie præsumit esse: & allegans peremptionem debet probare idem in quātitate: quia in
quantitate res, quæ fuit in aliqua obligatione, hodie
præsumit inesse, l. diminutiōe. ff. de act. & obli. & oportet,

a *Et l. ij.] Et ibidem ad hoc uide Bal. & adde ✠. & Phi. in c. quæstioni. in fi. de ap. & do. Soci. in cōsil. clv. inci. præstantissime doct. §. iiij. & vlt. in ij. parte, char. vij.*

tet, quòd diminutio, uel augmentum probetur, l. iurisgentium. §. adeò. ff. de pac. Idem † in relatione, ut si constat quē fuisse patrem relatione facta ad filium, hodie
3 præsumitur esse, & econuerso: & qui dicit desijsse esse patrem, habet hoc probare, l. matrem. C. de proba. Item in situ: quia si constat rē immobilem olim stam intra certos terminos, præsumitur hodie ibi esse. Alleg. c. ex literis. s̄. de proba. nisi probetur desijsse ibi esse, nō quidē mutatiōe rei, quæ immobilis est, l. ij. C. qñ & quib. deb. quar. pars. lib. x. sed per mutationē terminorum: putà, quia fundus augetur, uel minuitur, l. si quis duas. ff. cōmunia prædi. uel quia olim fuit iuxta uiā, nunc est iuxta flumen, l. si locus. ff. quemad. seruí. amit. Itē in passionib. intrinsecis & mentalibus, quæ præsumuntur cōtinuæ: unde amicitia, uel inimicitia, quæ olim fuit, hodiè præsumit esse, nisi aliud probetur, l. in ipsius. C. fa. her. Secus in passionib. procedentibus ab actu extrinseco. Vnde semel percussus nunc non præsumitur pati. Nec semel febricitans hodie præsumitur febricitare, l. martus. ff. loca. Idē in loco: quia in loco, quo quis fuit, nunc præsumitur, l. si quis ex argentarijs. §. pen. ff. de eden. & intellige largo modo de ciuitate, uel uilla, nō de angulo. Item nisi esset fugitiuus: quia non presumitur esse in eodē loco, l. Cæsar. ff. de pub. Idem in prædicamēto Habere. quia qui semel habuit, semper præsumitur habere: & qui dicit priuatum, uel perditum, probet, l. utrùm, ff. de eden. De ætate autē dicit, ꝙ est ætas immobilis & ætas mobilis. Immobilis est præterita: quia qui semel fuit perfectæ ætatis, semper est mobilis, quæ cursu tēporis mutatur: quia qui fuit iuuenis, nō præsumitur nūc esse: quia tēpore mutatur, l. spadonem. §. iā autem. ff. de excus. tut. Et ista est breuis summa multorum, quæ ponit Bald. ibi s̄. Adde etiam Pet. de Anc. consi. v. inci. Pro parte nobilis uiri. ubi dicit, ꝙ qui aliàs fuit pauper, nō præsumitur nunc pauper: quia unusquisq; præsumitur acquirere, l. si defunctus. C. arbi. tut. Vnde fundans se in inopia, debet eam limitatè probare. Alleg. Bart. in l. in illa. ff. de uerb. obl. Adde etiā Pet. de Anc. cōsil. lxij. incip. motiua iudicis. ubi dicit, ꝙ qui diu se gessit pro castaldiōe alicuius, præsumitur hodie esse castaldio. Et dicit, ꝙ in ijs, quæ cursu solo nō mutantur, licitè arguitur de præterito in præsens. Et dicit, ꝙ semel excōmunicatus, hodie præsumitur excōmunicatus. Adde etiā Bal. in l. si qui adulterij. C. de adul. ubi per illum tex. tractat, qñ ex præsenti præsumatur in præteritū. Et dicit, ꝙ aliqua sunt, quæ de præsenti in præterito habent necessariā conformitatē, ut talis est natus: ergo fuit conceptus: & in istis, si constat de præsenti, cōstat de præterito uerè & necessariò: secus in ijs, quæ non habent cōformitatē, ut ætas. In his autē, quę possunt habere utrumq;, distinguit per illā l. an resultet iusta causa præsumēdi in preteritū: & præsumitur: exemplum ibi: aut nō resultat aliqua iusta causa præsumendi in præteritū, & non præsumitur. Vnde hodie dñs præsumit hactenus fuisse dñs. Adde etiā Bar. in l. in cōfirmādo. ff. de cōfir. tuto. ubi dicit, ꝙ semel probatus diues, uel pauper, nō præsumitur hodie talis: quia mutatio talium qualitatū de facili occurrit. Adde etiā Bal. in l. ij. ad fi. C. qñ prouo. nō est nec. ubi tractat, an quod semel fuit, tale semper presumatur tale: & dicit, ꝙ id, quod est uariabile necessitate naturæ, ut ætas, uel possibilitate contingentiæ, ut mors, non præsumitur semper tale. In iurib. autē præsumitur duratio, nisi superueniat interitus, uel trāslatio, ut ibi per eū, qui in eo, quod dicit de moribus, uidetur discrepare ab alijs, quæ statim dicentur, & nō bene. Itē ꝙ ex presenti præsumatur in præteritū, faciūt no. per Bar. in l. post contractū. ff. de donat. & in l. si uentri. ff. de priuil. cred. cum si. ubi alienans & fugiens præsumitur alienasse in fraudem. Et ista induculntur ad intellectū reg. semel malus. circa quā uide omnino Bart. ī l. si priùs. in v. oppos. tertiæ partis. ff. de ope. no. nū. & ī l. si cui. §. ijs dē. ff. de accus. & in l. Cassius. ff. de sena. & Bal. in l. non ignorabit. ad fi. C. ad exhibē. & ibi dicit, ꝙ semel bonus semp presumitur bonus: quia ista qualitas proprie & naturaliter inest, l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re mil. Et dicit, ꝙ qui est malus nunc, non præsumitur antea fuisse malus. Vnde nunc hæreticus, nō præsumitur antea fuisse hæreticus. Sed ex præterito bene præsumit in præsens. Vnde semel hæreticus, semper præsumit hæreticus. Et idē de eo, qui semel fuit inimicus, nisi cōtrariū pbetur. Et uide Bal. in l. j. ff. de hære. inst. ubi dicit, ꝙ dicta regula, Semel. intelligitur in eodem genere mali: & uide etiā
4 ibi Pet. de Anch. in repe. in vj. q. ubi plenè. ¶ Itē † faciunt ista ad q. difficilem & utilem, utrùm dicens & probans rem ad se pertinuisse, dicatur præsumptiuè probare, ꝙ nūc pertinet ad eū: in quo uidetur, ꝙ non, per id, quod no. gl. in l. certū. §. j. in uerb. cōfessus sis. & ibi Bar. & Ang. ff. de confes. ubi dicitur, ꝙ probans dñium de preterito per confessionē aduersarij nō dicitur probare dñium de presenti. No. Bal. post Cy. in l. edita. ff. de edē. & Ang. ibi, & in l. si rem. per illum tex. ff. de rei uen. & do. Car. in c. præterea. el ij. s̄. de transac. & Pau. de Cas. in l. si minorē. C. de in integ. resti. mino. & Ang. in l. j. in princ. in pe. char. ff. de eden. Nec obstat l. siue possidetis. C. de pba. ubi olim dñs hodie præsumitur dñs: & no. Bal. in c. j. s̄. de caus. posses. & Ang. in l. ij. C. de acqui. pos. & do. Ant. in c. cùm eccle. de cau. pos. & propri. gl. in l. si quis ex argentarijs. §. fi. ff. de eden. Etiā in rebus mobilibus: & per Ang. & Pau. de Cas. in l. ij. C. de testa. quia oportet illud allegare, l. si adulteriū cum incestu. §. idē Pollioni. ff. de adul. & dixi in c. afferte. s̄. eo. ubi cum istis transiui. Sed contrariū tenet do. Ant. & Imol. in d. c. præterea. el ij. ut sentit ibi do. Ab. per illū tex. optimū, ubi probato dñio de præterito etiā ex confessione aduersarij, infertur dominiū de presenti. Et hanc partem tenet etiam do. Ant. in c. ij. s̄. de libel. obla. & ibi Imol. & do. Card. in viij. q. & Spe. in tit. de actio. & peti. §. sequitur. uer. quid si dico. & Bal. in l. unica, C. de confes. & Fulg. in d. l. j. ff. de eden. & eleganter Rota in formis, decis. cccxxv. inci. ſi in libello. Et pro hoc facit, quod not. Bar. in l. j. in prin. ff. de eden. ubi dicit, quod si peto centū à monasterio, quę sibi mutuaui, nō habeo necesse dicere, ꝙ fuit cōuersum in utilitatem ecclesiæ: quia dicēdo mutuū, intelligitur de uālido. Allegat no. per Inn. in c. fi. s̄. de iud. & sequuntur cōmuniter Doc. in d. l. j. & Imo. quē semper uide in c. super hoc. s̄. de renū. Ad prædicta etiam facit c. cùm uenerabilis. in prin. j. de excep. & ibi hoc no. Pe. de Anch. & hanc partē credo sustentabiliorem. Nec obstat d. §. idem Pollioni. cū ijs, quæ dixi in d. c. afferte. quia illa loquuntur, ubi presumptio surgit ex facto hominis, & maximè ex animo alicuius, ut dixit do. Abb. in d. c. afferte. in prin. Sed hîc oritur præsumptio non ab animo, sed à iure, d. l. siue possidetis. Ideo nō oportet allegare. Vnum tamē fatetur Rota, ubi s̄. & do. Ant. & Imo. in d. §. c. ij. quòd si de dominio de præterito non cōstat, nisi per confessionem aduersarij, tunc non probatur dñium presens. Sic intelligunt glo. in d. l. certum. quia confessio nō recipit uerborum extensionem: quia præiudicaret confitenti. Quod ideo est uerisimile procedere ex eius mēte: secus in libello, per l. si quis intentione ambigua. ff. de iudic. quod est mirabile & sing. sed non affirmo propter d. c. præterea. Et ista tene menti: quia sunt substantialia.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Permutatio facta de beneficio tenui cum pingui, an præsumatur fraudulenta. & nu. 3.*
2 *Infirmitas facit permutationem censeri fraudulentam: de qua renūciatione extat regula cancellariæ, de qua hîc dicitur nu. 3.*
4 *Depositiones testium si repugnant uerisimili, non probant.*
5 *Testis si reddit causam præsumptiuam: putà, scio, quia sum uicinus, an probet: & nu. 6.*

CAP.

CAPITVLVM X.

Via uerisimile. ¶ Efficacior pbatio existit ab eo, qui probare uult, quod non est uerisimile. H. D. Et dicit hîc do. Car. istū text. esse notabilem & singularē, quòd non admittitur quis ad probandum contra uerisimile, nisi aliqua præsum-
1 ptio sit pro eo. Et † per istum tex. inferunt hîc Imo. & do. Ab. contra permutantes beneficium tenue cū pingui, ut talis permutatio præsumenda sit fraudulenta, uel symoniaca, cùm non sit uerisimile, quòd sine causa renūciet quis beneficium pingue pro tenui, ut hîc & in c. super hoc. s̄. de renun. & faciūt not. in c. ij. de renun. in vj. Putat tamen do. Abb. quòd hæc sola præsumptio non sufficit ad sententiam proferendam, nisi adessent alia adminicula: putà, si quis permutaret cū nepote: quia ultra tenuitatem beneficij cōcurrit suspicio sanguinis. Et istud tenet ipse hîc contra Io. de Ligna. in c. j. j. de cle. nō resi. nisi alia præsumptio excludat istam: ut, quia securè morari non poterat in beneficio pingui, ut hîc per ipsum. Adde Pet. de Anch. cōsi. cclxxx. inci. quæstio proponitur in themate. ubi consuluit, quòd si senex & debilis uult permutare beneficiū suum opulentū, sed curatum cum beneficio tenui habente paruam curam, licitè potest episcopus in hac permutatione authorizare. Et subdit signanter, quòd cessante pacto posset ex officio episcopus ordinare, quòd senex perciperet ex beneficio, quod dimittit, totam summā. Adde etiam notabile consil. Pet. de An. ccclxxxix. quod incip. In casu præmisso esset ante omnia. in quo habes multa ad cognoscendū, quando tales renunciationes fiant in fraudem, & quādo non: & maximè in materia c. ij. de renū. in vj. quem tex. inter cætera limitat solenniter de mēte gl. ij. ibi, ut non habeat locum, quando gratia expectantis ex dicta renunciatione totaliter non perimitur: putà, quia poterat acceptare aliam præbendam propter clausulam, quam duxerit acceptandam, positam in literis: sed c. ij. procedit, quādo expectabat solùm primā uacaturam: & idem dicebat Imo. in d. c. ij. dicēs, se semel ita allegasse in facto, licet Domi. ibi aliter teneat. ¶ Po-
2 nit † etiam Pet. de Anch. in d. cōsi. quòd non omnis infirmitas inducit fraudulentam renūciationem, sed solùm grauis, per d. c. ij. & oportet, quod fuerit grauis, & quòd sit allegatum, per l. si adulterium cum incestu. §. idē Pollioni. ff. de adul. nec sufficeret, quòd appareret,
3 ut ibi per eum, ad quem in hoc semper recurre. ¶ Et † de ista renunciatione facta per infirmū, est regula cancellariæ xviij. quòd si renuncians, uel permutans in infirmitate non uiuit post renunciationem per xx. dies, dicitur beneficium uacare per mortem eius, non per renunciationem: & refert Io. de Ana. in c. audiuimus. j. de colluſ. Et ibi etiam tenet idē, quod do. Abb. hîc, scilicet quòd permutatio in senem & nepotem, uel alium consanguineum, præsumatur fraudulenta: & reprobat Io. de Lig. in d. c. j. de cle. non resi. & uide do. Abb. in d. c. j. ubi ponit eadem, quæ ponit hîc de renūciatione facta nepoti. Et quòd præsumatur fraus, ualde notat illum text. Et re uera per illū text. dubitari potest de eo, quod scribit Rot. in antiquis, decis. cxl. inci. item no. quòd nō uitiatur. ubi dicitur permutatio, nec præsumitur fraudulosa, licet unum beneficiū sit minoris ualoris, quàm aliud: quia in spiritualibus attenditur solus profectus animarū, nō lucri cupiditas, ut ibi latiùs: cōtra qd̄ etiā facit iste tex. ¶ Et per istū tex. infertur, quòd licet argue-
a re à uerisimili[a], & faciunt not. per Bar. & alios in l. cùm quid. ff. si cer. pet. dū dicunt, quòd qui dicit, Tolle hanc pecuniam, nō præsumitur donare: quia
4 nō est uerisimile. Et hinc est, quòd si † dicta testiū repugnant uerisimili, non probant, ut hîc per do. Abb. nisi alia præsumptio concurrat, ut in text. Et Adde Bald. in l. j. C. de ser. fug. ubi refert, cassatam fuisse quandam inquisitionem, in qua cōtinebatur, quòd familiaris mandauerat domino: & idē dicit, si diceretur, quòd filius mandauerit patri: quia ista nō sunt uerisimilia, & quod est ualde longe à uerisimili, est quædam falsitatis imago, secundum ipsum. Et istis adde, quòd si statutum, uel lex disponeret, quòd non admittātur, nisi exceptiones uerisimiles, nihilo minùs admittentur illæ, quæ sunt uerisimiles de iure, licet de facto habeant præsumptionem contrariam. Ita est glo. not. in c. cupientes. §. j. in uerific. uerisimilia. de elec. in vj. quā multùm ibi Domi. in fi. notat. ¶ Et per istum text. in uerbo, loci fama. uidetur decidi, quòd fama excusat quem à præsumpta calumnia: quia facit uerisimile, qd̄ aliàs nō est uerisimile: & de hoc dic, ut per Bar. in l. athletas. §. calumniator. ff. de infa. & in l. j. §. j. ff. ad Turp. & in l. ij. C. si ser. uel liber. ad dec. aspi. lib. x. & Io. de Ana. in c. ij. j. de calum. cum concor. quas ibi dedi. ¶ Et per istū tex. limitatur c. ij. s̄. de probat. ubi quis non grauatur onere probandi ultra probationem plenam, ut nō habeat locum, quando contra excipientem esset præsumptio, ꝙ exceptio non esset uerisimilis: quia tunc grauatur maiori onere probandi. Et ita per hunc tex. no. do. Ant. in c. super hoc. de renun. ¶ Et per istum tex. limitari possunt notata per Inno. in c. post electionē in fi. j. de concess. præb. & per do. Abb. in c. nullus. s̄. eo. & quod dixi in c. licet. in iiij. no. s̄. de proba. ubi præsumpta calumnia repellit excipientem, ut intelligatur, nisi probationes superabundantes aliud suaderent. Vnde dicit do. Ant. in d. c. super hoc. quòd est arbitrariū: & sentit do. Ant. hîc, & expressiùs Imol. ī d. c. super hoc. dicēs, quòd quando subest uehemens præsumptio contra excipiēt, potest purgare hanc præsumptionem dupliciter. Vno modo euitando causam, per quam uerisimiliter inducitur hæc præsumptio, ut hîc. Alio modo offerendo separatum incontinēti probare, per id, quod habe-
5 tur in c. interposita. j. de ap. ¶ Et † per istum tex. in uerb. uel tales personæ. habes diligenter notare limitationē ad id, quod dixi s̄. de dicto testium nō uerisimili, ut nō procedat in testibus ualde fide dignis: quia tantū probant, quātum testes aliàs idonei cum fama, ut hîc: qd̄ singulariter no. ¶ Et per istum text. dicit Pe. de Peru. in tracta. permutationis, quòd beneficium tenue, uel simplex, potest permutari cum dignitate, uel pingui: & dicit hoc non esse alibi. Ex dictis suis declara, quod dixi s̄. post Rotam in anti. decis. cxliij. quia si cōcurrunt alia solennia, & per probationem efficaciorē probetur permutatio, procederet opinio Rotæ. Et aduerte in eo, qd̄ dixi s̄. post Pe. de Anch. consi. ccclxxxix. limitando c. ij. de renū. in vj. quia pro opi. Domi. ibi contrarium tenētis fortiter facit: quia satis constat de fraude, ubi constat de infirmitate grauí. Ergo permutatio non nocet expectāti, c. unico, de re. permu. in vj. ¶ Vltimò per istū tex. inferri potest, utrùm sufficiat, ꝙ probatio præsumptiuè concludat de quo per Bar. in l. j. ff. si cer. pe. & in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. & in l. fur est manifestus. ff. de fur. & in l. certum. §. si fundū. ff. de confes. per Bal. in l. neq; natales. & in l. fi. C. de proba. & in l. ij. C. de sen. quæ sine certa quanti. & in l. fi. ff. de hæred. insti. & in l. metū. ff. quod met. cau. & in l. de tutela. C. de in integ. resti. mino. & in l. j. C. de colluſ. detegenda. & in l. data opera. C. qui accus. & in c. j. §. si tres, uel plures. de pace tenē. & in l. conuenticulam. C. de epis. & cle. in illo articu-
6 lo, an † sufficiat testi reddere præsumptiuā causam: putà, scio, quia uicinus[b]: & in l. unica, C. de confes. in illo arti. an ad probandum dominiū sufficiat probare do-

c. quia uerisimile.

l. ob carmen. §. fi. de test. & do. Soci. in cōsi. lxxxvj. incipiē. in causa communitatis castri. uersi. quinta conclusio. statim post medium, in j. parte, charta cxliiij.

Verisimili] *Adde tex. in l. nō est uerisimile. ff. quod met. cau. et in l. cùm de ætate. de prob. & in Felini ij. pars.*

b *Scio, quia uicinus*] *Bar. in l.*

minium

j. ff. si cert. pet. in iij. col. in uersic. tertiò quæro, dicit, quòd præsumptio probat: quia rō cōcludit. Adde, quòd do. Alexā. in d. l. j. in vj. col. ualde dubitat de hoc: quia est satis dubitabilis passus: tu eum uide.

minium de præterito: de quo in c. scribam. s. eo. Et ex dictis istorum colligit Ro. sing. consi. xcj. inci. Visis ac percunctatis. ꝙ aliquādo ipsa probatio cōcludit præsumptionē iuris & de iure: & iste casus est clarus ꝙ sufficit ipsam probationē sm hanc præsumptionē cōcludere. Sunt enim tales loco præsumptionis liquidissimæ, ut per glos. in l. si tutor. C. de peri. tuto. & in l. licet imperator. ff. de leg. j. Aliquando concludit probatio per præsumptiones iuris tantùm, ut quia testis dicēs adulterium fore cōmissum, reddit rationē dicti: quia uidit solum cū sola: & ponit similes actus, ex quib. lex præsumit copulam: & tunc sufficit probationē concludere per has legū præsumptiones & similes, ut in c. literis. & c. tertio loco. j. eo. & l. ij. ad fi. ff. de adult. Aliquādo uerò probatio cōcludit per præsumptionē aliquā inductam ex actuū frequētatione & reiteratione, ut quia frequenter de facili sic accidit: putà, si uolo probare contractū usurarium: quia uidi contrahentē similes contractus frequenter facere: uel probare rē penes te esse furto cōmisso, quia frequenter uideo penes te ex tali delicto res esse: & tūc sufficit sm hanc præsumptionē probationē concludere, ut per gl. ord. in l. neq; natales. C. de proba. & in l. cùm allegas. C. de usur. & in l. inciuile. C. de fur. aliquādo uerò probatio concludit sm aliquā præsumptionē, quæ pōt actui, de quo quæritur, adesse & non adesse, neq; de facili, neq; frequēter illi actui inest: & tunc nō sufficit, ꝙ sm illam probationem concludat. Ita probatur in l. matrē. C. de proba. & in l. non hoc. C. unde cogna. Ideo tali casu dubia probatio nō releuat probantē, c. in præsentia. s. de proba. Ita ad literam dicit Ro. in d. consi. quem retuli, quia pauci habēt. Sed adde, quæ dixi latè in d. c. in præsentia. uer. in tex. ibi, uerbum dubium.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Maritus potest uendicare uxorem, & num. 2.*
2 *Prælatus an habeat rei uendicationem pro rebus ecclesiæ.*
3 *Matrimoniū an probetur per instrumentum dotis. nu. 4. & 5.*
6 *Titulus præsumitur iustus peracto triennio.*
7 *Prælatus potest semper compellere eum, qui tenet beneficia incompatibilia, ut ostendat dispensationem. num. 8. & 9.*
10 *Matrimoniū an probetur ꝑ tractatū uiri & mulieris. & nu. 11. 12.*
13 *Legitimus qualiter quis esse probetur.*

CAPITVLVM XI.

Illud. ¶ Per cohabitationem diutinam, famam de matrimonio, & tractatus matrimoniales, & alia adminicula probatur matrimonium. H. D. sm do. Abb. Et licet multa scribantur, tamen utiliora restringam in notabilibus super text. ¶ No. primò ibi, uendi-
1 cans uxorem, ꝙ † maritus potest uendicare uxorem: & sic uidetur, quòd maritus habeat dominiū in uxorē, cùm rei uendicatio nō cōpetat, nisi ratione dominij, l. j.[a] & l. in rem. ff. de rei uendi. In cōtrarium facit, quia mulier est in potestate patris, & nō mariti, nisi quo ad debitum, ut no. gl. in l. si uxorē. C. de condi. in ser. & Bar. in l. j. §. fi. ff. de iureiu. & gl. Insti. ad Tertul. §. j. & in l. quia parētis. ff. sol. mat. & Bar. dicēs secus de iure Lombardorū in c. j. prope fi. an maritus succedat uxori in beneficio. Et plenè do Abb. in c. literas. s. de rest. spo. Præterea libera persona uendicari nō potest, l. j. §. per hanc. ff. de rei uē. Et uxor est libera persona, c. prælatū. xix. q. ij. Ergo, &c.

a *L. j.] Et ibidē ad hoc uide omnino Pet. de Sun. & adde Cyn. in l. si inuita. C. de nupt. & tex. in c. ex literis. de sponsal.*

2 ¶ Sed † ad ista responde, ut eleganter & latè per do. Ab. hîc concludentē contra Inn. maritum posse uendicare uxorē adiecta causa de iure diuino & Canonico, sicut ciuitas ratione seruitiorum uendicat suū ciuē, adiecta causa de iure ciuili, l. de iure. ff. ad munici. nā per adiectionē alicuius causæ restringit uendicatio, non ut denotet simpliciter dominiū, sed potestatem competentē iure expresso: & licet mulier de iure ciuili, uel Canonico non reperiatur in potestate mariti, sicut filius in potestate patris: imò quo ad copulam, nō iudicantur ad imparia, c. gaudemus. de diuor. & potest uxor petere maritum sibi adiudicari, c. j. s. de ord. cog. & est inter cōiuges possessio reciproca, c. literas. s. de resti. spol. tamē ratiōe seruitij uxor est in potestate mariti iure diuino & Canonico, ut Genesis j.[b] Paries ī dolore, & in potestate uiri eris. & in c. hęc imago. xxxiij. q. v. dicitur penè famula uiri. Similiter concludit do. Abb. uxorē posse uendicare maritū: quia tenetur maritus assistere uxori, & eam alimētare, ut illud, Propter hoc homo relinquet, &c. & adhærebit uxori suæ[c]. Vnde dimittendo eā non adhęret iuxta præceptū Dñi, ut hîc latius per eū sic nouissimè declarantē Ioan. An. in Spe. super rub. qui filij sint leg. Ex cuius dictis etiā colligit esse notandū, ꝙ de re spirituali, ut est matrimoniū, potest agi iudicio possessorio corā iudice seculari, & remittit ad no. in c. cùm sit generale. s. de for. compe. & in l. literas. s. de iur. cal. Et adde do. Ab. in c. non est. j. de spons. & in c. attestationes. in j. no. de despon. impu. ubi tenet in materia idem, quod hîc: & subdit hîc Imo. per istum tex. sustineri posse libellum, in quo uir simpliciter uendicat uxorē: & pro hoc dicit facere: quia æquitas & simplicitas Canonica nō curat de subtilitatibus, neq; de nomine actionū. ut in c. dilecti. cum materia, s. de iudi. & in c. cùm uenerabilis. j. de relig. dom. ubi dicunt, ꝙ licet Inn. ibi latè insistat, an detur rei uēdicatio prælato agenti pro ti. eccles. cùm nō sit dñs, tamen illud scire plus habet in se subtilitatis, quàm necessitatis: qa lex Cano. nō curat de nomine actiōis, sed sufficit libellū simpliciter proponere. Allegat d. c. dilecti. Et istis adde do. Car. post Inn. in c. ex parte. in vj. op. s. de rest. spo. ubi etiā tenet, ꝙ uxor potest uēdicari adiecta causa de iure Quiritum, l. j. ff. de rei uend. & per gl. ord. in c. ij. j. de conuers. in fi. Et practicā procedendi in huiusmodi uēdicatiōe uide per Ray. in summa de matri. in ti. quomodo & qualiter mulier possit petere quem in uirum. Et istis adde Bal. in l. non ignorat. C. qui accus. ubi dicit, ꝙ par non uendicat parem. Vnde frater non potest uēdicare fratrē petitorio, uel possessorio iudicio: quia inter fratres nulla est potestas. Et in materia pari nulla superioritas est, ut ibi per eū, & idem in proposito uidetur, cùm sint pares. Nec posset dici, quòd mulier potestatē aliquam haberet in marito, si ipsa esset in eius potestate, per l. sic eueniet. ff. de adul. ubi qui est in potestate alterius, non potest habere alium in potestate sua. Subdit etiam hîc do. Ab. ꝙ propter rei uendicationem nō cessant alia remedia, ut interdictum de uxore exhibenda, qñ ab alio detinetur, ut hîc per ipsum. Et adde etiā Bal. in l. neq; natales. C. de prob. ubi dicit, quòd si puella nondū xij. annorum est adducta ad domū sponsi, & per uim ei raperetur, uel clàm ab eo auferetur, habet officiū iudicis ad eā recuperādā: sed in uxore post carnalē copulā habet interdictū Vnde ui. Allegat Inn. ī c. ex parte. s. de rest. spol. ¶ Not. secundò tex. ibi, publicū instrumentū, iuncto fi. per quē dicit hîc do. Ab. apertissi-
3 mè probari, ꝙ † instrumentū donationis propter nuptias, licet in eo enūcietur matrimoniū, non tñ per hoc probat matrimoniū sine alijs adminiculis. Et ꝙ instrumentū dotis, uel tale nō probet matrimoniū, tenet hîc Hostien.

b *Genesis j.] Vide ibi in c. iij. & adde j. Cor. xiiij.*

c *Suæ] Adde Genes. in c. ij. in fi. & j. Cor. xj. & Marc. x. & Mat. xix. & Ephes. v. & j. Cor. vj.*

Hostiē. Io. An. Bal. do. Ant. Imo. & do. Ab. per istum tex. qui non fundat se ex nominatis principaliter, sed ex fama loci cum tractatibus. Idem Bal. in d. l. neq; dicens, quòd quasi possessio matrimonialis nō probatur per uerba narratiua, uel assertiua matrimonij, si non constat, quòd per interrogationem & responsionem fuit contractum matrimonium per uerba de præsenti. Alleg. Inn. in c. ex parte. s. de resti. spo. Idem Bart. in dispu. sua, habens filiū naturalem. & Lud. Ro. in sing. ccccluij. aliàs ccccxxxviij. inci. nunquid per instrumentum dotis. Non obst. tex. in l. optimā. C. de contrahē. & cōmit. stip. ubi si in instrumēto dicitur, talis seruus Titij stipulatus est ab eo x. probari uidetur ex nominatione facta in dicto instrumento, quòd sit seruus Titij, respondet do. Ant. hîc, quòd illud, quod denūciatur in instrumento, probatur per instrumentum ad finem ualiditatis eius, quod principaliter disputatur de isto enunciato, tunc non probabit, ut hîc, sm istum intellectum. Et dicit hanc esse solennem limitationem ad illam l. & sequitur hîc do. Ab. dicens, ꝙ pro hoc est gl. ibi in uer. & seruum. quæ idem tenet per l. cùm aliquis. C. de iur. de. libe. Pro hoc etiam adducit hîc Imo. nota. per Bart. in l. quidam in suo. ff. de condi. insti. ubi possessio, seu quasi possessio probat dñium, qñ de illo incidēter quæritur. Facit, quod habetur in l. j. ff. fa. her. & in l. sicuti. §. si quæratur. ff. si seruus uē. Secus, si dñium principaliter in iudicium deducatur: quia tunc sola possessio nō sufficit. Facit, quod habetur in l. in rem. ff. de rei uen. & in l. circa. ff. de proba. Bar. tamen in l. sciendum. ff. de uerb. ob. simpliciter dixit, ꝙ enunciata in instrumēto probātur etiā ad præiudicium partium per ipsum instrumentū, & præcipuè qñ sunt talia, quæ possunt per partes induci, per d. l. optimā. Et plus uoluit, ꝙ etiā probentur, licet non possent induci: sed dictum eius esset limitādū per superiùs dicta tenendo intellectum gl. sm Imo. hîc dicētem, hoc esse diligenter menti tenendū: & ultra istos uide Bal. in l. ad probationē. uers. quæro, instrumentū. C. loca. ubi dicit, ꝙ si instrumentū dicat, Conduxi à te talē rem tuā, per hoc nō probatur te dñm: quia sunt uerba narratiua, & nō inducentia probationē, nisi quatenus oportet ad ipsum principale. Allegat d. l. optimā. & ista no. cùm quæritur de efficacia uerborū enunciatiuorū, in quo de alijs effectib. remitto ad Bart. in l. ex hac scriptura. ff. de do. & Bald. in l. ex his. C. de testa. mil. & do. Anto. & Imol. in c. cùm dilectus. j. de succes. ab intest. & Pet. de Anch. in cle. j. de prob. cum simi. & ad hoc nō est locus hîc. Sed quantum ad propositum, adducitur cōtra prædicta text. in §. illud quoq;. in authen. ut fratrum
4 filij. ubi † per instrumentum donationis propter nuptias insinuatū probatur matrimoniū: & ita per illum tex. firmat Bald. in l. ij. C. de nupt. & in authen. si quis in aliquo. uer. iuxta hoc quæro. C. de eden. & in c. ex transmissa. s. de rest. spo. Idē etiam tenet Bald. in c. series. s. de testi. dicens, quòd non solùm per instrumentum dotis probatᵉ promissio dotis, sed etiā ipsa affinitas, seu matrimonium[a], licet non fuerit cōtractū tūc: quia si per instrumentū probatur consanguinitas, ut ibi in gl. ergo & affinitas: & sic non est necesse, quòd matrimonium probetur aliter. ¶ Et posita ista opi. pro uera, intellige primò, quantum ad ipsas partes, inter quas conficitur instrumentū, per d. l. optimā. secus, quo ad tertium: & sic fortè in præiudicium alterius matrimonij, sm Bal. in l. ij. ad fi. C. de execu. rei iud. & in d. authen. si quis in aliquo. ¶ Se-
5 cundò intellige, dum † modò instrumētū dotis dicat de matrimonio contracto, uel contrahendo: secus, si nihil diceret de matrimonio, secūdū Bal. in rub. C. de priui. dotis. & in l. ab executione. C. quorū appel. non recip. Sed nihilo minùs prima opi. est uerior, ꝑ istum tex. & per l. neq; sine nuptijs. C. de proba. Et ad §. illud quoq;. respondet Ro. sing. inci. nunquid instrumentū dotis, ꝙ probatur matrimonium, quo ad dotem, uel donationem propter nuptias: & sic respectu eius, qđ principaliter continetur in instrumēto. Et quòd ita loquitur ille tex. demōstrat hîc multipliciter do. Ab. quæ per te uideas. Et dicit Ro. in d. singulari, ꝙ instrumentū probat dotem plenè, sed matrimonium semiplenè. ¶ Not. primò ibi, per x. annos, & ultrà, quòd ad probandum matrimonium carnale multùm operatur diuturna cohabitatio cū fama. An autē hoc solum sufficiat, dicetur j. Sed per istū tex. infertur pulchrè ad matrimoniū spirituale, scilicet an sufficiat beneficiato ad probationē tituli, siue agat possessorio, siue petitorio, quòd lōgo tempore tenuerit ecclesiā, & habitus fuerit in cōmuni pro uero rectore: in quo Inn. hîc uariauit, sed Host. do. Card. do. Ant. Imo. & do. Ab. hîc firmant, quòd sic. Nō obst. ratio, per quam Inn. noluit hoc firmare, scilicet quia sequeretur, quòd infami sufficeret se probare certo tēpore possedisse cum fama: quod est inconueniens per l. in rem. ff. de rei uen. quia respōdent prædicti, quòd in beneficialibus una ratio tollit contrariū: sed quia superiores sæpe uisitant ecclesias, inde præsumitur, quòd uiderint titulum. Item quia non est uerisimile, quòd subditi tolerassent intrusum. Et non intelligas, quòd tempus inducat titulum propter regulā primā, de reg. iur. in. vj. sed inducit præsumptionē tituli, ut hîc latius per Doc. quibus adde in proprijs terminis do. Ant. & Imo. idē tenētes in c. ex insinuatione. s. de procur. & Dom. in c. ordinarij. §. j. de offi. ord. in vj. & Pet. de Ancha. in regula j. de reg. iur. in vj. & Io. de Ana. post do. Abb. in c. licet Heli. j. de symo. & Imo. in c. ex frequētibus. j. de insti. & Domi. post Io. An. in c. si iudex laicus. §. fi. de sen. excom. in vj. & Bal. in l. siue possidetis. in j. col. C. de proba. & Bal. & Ang. in l. qui in aliena. in prin. ff. de acqui. hære. ꝑ illū tex. & Bal. in l. si filius. ubi optimus text. C. de peti. hære. in l. etiā. C. de prob. ¶ Et ꝓ istis latè adduci possent plurima, quæ dixi in c. Albericus. s. de testi. ubi habes, ꝙ ex diuturnitate tēporis præsumitur pro solēnitate[b]: & ultra ibi dicta uide omnino, quę latè ponit Bal. in l. pe. C. cōmuni diuidū. ubi post gl. quòd si fratres possederunt bona pro diuiso æquis portionibus per x. annos, præsumitur, quòd inter eos fuerit facta secretè diuisio. Et declara, ut per eū ibi, & in l. licet. C. de iur. deli. & in cōsi. suo inci. quædam puella. & Bar. in dispu. mulier quædam habens amplum patrimoniū. & Ang. in l. fi. ff. ꝓ dote. & Bald. in l. j. C. de fideicōmis. Adde etiā Archi. in c. nemo. de conse. dis. j. ubi dicit, quòd quādo dubiū est, an interuenerit authoritas episcopi ī fundatiōe ecclesiæ, necne, & locus est in forma ecclesiæ, & diu pro ecclesia cultus est, præsumitur, ꝙ authoritas episcopi interuenerit, & sequitur Fed. consil. cxxx. incip. Factū tale est, quædam domus. & Ro. in l. sciendum. ff. de uer. obli. & Pet. de Peru. in q. episcopali, c. iiij. fo. x. uer. secundò incidenter quæritur. Adde etiam Inn. in c. super his. j. de accus. ubi dicit, quòd qui multo tempore seruiuit in ordine subdiaconatus, pręsumitur subdiaconus, nisi contrarium probetur: & sequitur do. Anto. in c. inter quatuor. s. de cle. pere. & in c. j. s. de eo, qui furtiuè ordi. suscep. & in c. peruenit. j. de emp. & ueri. & tangit Bal. in c. dudum. el j. s. de elect. & Host. & do. Car. in c. ij. j. de cle. percus. Adde etiam Bal. in repe. l. cùm de in rem uerso.

a *Seu matrimonium] Ad quam materiam tu uide do. Alex. de Imo. plenè ī l. si uxor. §. Sed si ea. ff. de adult. & in l. j. in prin. de oper. no. nūc. Flor. in l. horum. §. si quæratur. ff. si seru. uē. & Bar. in q. quidam habens filiū naturalē. et Bald. ī Margar. in uerbo, matrimoniū. uersi. j. & in addit. ad Spec. in ti. de restit. in integ. uers. per instrumētum. & Lud. ponit in singul. in uer. matrimonium. uersi. quæro, nunquid.*

b *Pro solennitate] Adde, quæ ꝑ Phil. etiam habētur ī c. j. ut lit. nō contest. & remissiones nonnullas, quas ibi ad hoc posui.*

ff. de uſur. & Bart. in l. litibus. C. de agri. & cenſ. libr. xj. & in l. iiij. §. ex contrario. ff. de acqui. poſ. & Bal. in l. j. circa iiij. col. de fideicõmiſ. & in l. j. ff. de rerum diuiſi. & Ange. in l. malè agitur. C. de præſcrip. xxx. anno. & in l. prætor. §. ij. ff. de edẽ. & Spe. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uerſ. xiiij. & text. in c. j. de cõſue. recti feudi. & in c. qualiter feudum olim alie. pot. In quib. locis dicetur, quòd qui diu tenuit rem ut uaſallus, uel ut emphyteota, præſumitur fuiſſe inueſtitus legitimo titulo. Eſt tamen circa prædicta aduertẽdũ quinq; modis: & primò, quòd longum tempus in propoſito dicitur decennium, ſm do. Ant. & Imol. hîc per gl. in d. l. ſi filius. & idẽ tenet Bal. in d. l. qui aliena. & quod no. Inn. in c. ij. in gl. quæ incipit, per monachos. ſ. de reſti. in integ. Imò dicebat ſing. Io. de Ana. in d. c. licet Heli. quòd triennium completũ dicebatur longum tempus: arg. cle. unicæ, de ſequeſ. poſ. & fruct. ubi minus tempus dicitur recens: & facit uulgata regula cancellarię Apoſt. xxxiij. incipiens, Item ſtatuit. ubi† per triennũ inducitur præſumptio iuſti tituli. Facit tamẽ Io. de Ana. ubi ſ. unam nouã differentiam, dicens, quòd ubi eſt triennium, requiritur ſaltẽ iuramentũ de titulo, ſecus, ubi eſt decenniũ: ſed tũ utroq; caſu requiritur iuramentum, ut per Pet. de Anc. in regula j. ubi refert Gaſpar. cla. dicentem, q̃ non uidetur bene dictum, q̃ ubi tempus eſt antiquũ, non debeat fieri fides de titulo ſaltem per iuramentum, arg. c. fi. ſ. de conſue. & in c. ij. de teſt. ¶ Secundò eſt aduertendum: quia ubi ageretur de magno præiudicio alterius, non præſumitur ſolennitas interueniſſe, niſi decurſi ſint xxx. anni, ſm Imo. ſingulariter in c. peruenit. j. de emp. & uen. per glo. notabilem ibi, iuncto text. ubi ſpacium xxx. annorũ, & non minus, in alienatione facta per maritũ in re dotali facit præſumi ſolennitatem authẽ. ſiue à me. C. ad Velle. Nec obſt. quòd in caſu d. l. qui ĩ aliena. & d. l. ſi filius. agebatur de præiudicio temporis: quia erat modicum præiudicium, ſm Bar. in diſp. mulier habens magnum patrimoniũ. ¶ Tertiò† eſt aduertẽdũ, q̃ quamuis præſumatur pro illo, qui diu eccleſiam poſſedit, ſi tamẽ cõſtaret de intruſione, uel alio uitioſo ingreſſu, omnino poterit remoueri, ſm Hoſt. & do. Abb. hîc per no. in d. c. dilecto. j. de præbẽ. & idem Dom. poſt Cal. & Lap. in d. c. ordinarij. dicens, quòd ſi agens uellet probare non Canonicã inſtitutionem, etiam in facto antiquo audiretur. Allegat notata in d. c. dilecto. & ibi eſt bonus tex. per quem colligit ibi do. Abb. poſt alios, q̃ licet prælatus, qui diu tolerauit ſubditũ in beneficio ſuo, nõ poſſit eum compellere ad oſtendendum titulum beneficij ſui, ut in locis præalle. non poteſt in ſe aſſumere onus probandi defectũ tituli, per illum tex. & ita puto intrelligẽdam d. regulam cancellariæ: uidelicet ut triennium excuſet non docentẽ de titulo, ſed non impediat uolentem probare nullitatẽ tituli. Et idẽ, ſi fortẽ probaretur collationem factam in tali loco, in quo ſemper regiſtrarentur collationes, & oſtenderetur illam, de qua aſſeritur, non eſſe regiſtratam: quod bene no. ¶ Quartò† eſt aduertendũ: quia ſi eſſet beneficiũ, quod probaretur longo tempore nunquam fuiſſe uiſitatum à ſuperiore fortè ab infidelibus capto, uel aliter negligente, & eſſet ſine cura, dictum Hoſt. & aliorum hîc non procederet: quia ceſſaret ratio, per quam ipſi faciunt differentiam inter profana & beneficialia, ſcilicet uiſitatio ſuperioris & tolerantia ſubditorũ, & remanerent rationes Inn. contra eos tenentis. Ita ſentit hîc do. Ab. & puto ueriſimũ, attento quòd hodie prælati negligenter uiſitant. ¶ Quintò eſt aduertendum, quòd† prædicta non habent locum in eo, qui tenet plura beneficia incompatibilia: quia ſemper poteſt ſuperior ab eo petere, ut oſtẽdat diſpenſationem, ſecundum do. Ab. & Io. de Ana. in d. c. licet Heli. p d. c. ordinarij. quod indiſtinctè loquitur nõ limitando ſe ad tempus recens, uel antiquum. ¶ Not.† quartò tex. ibi, in lecto & in mẽſa. quia probat duo ſigna ad præſumendũ matrimonium[a] inter uirum & mulierẽ: & ideo ſi maritus tenet uxorem extra lectum & menſam, & non tractat eam ut uxorem, poteſt uxor eum aſtringere, ut in his & alijs tractet eam ut uxorem, ſecũdũ do. Ant. & Imo. hîc: pro quib allegat hîc do. Abb. tex. in c. ex parte. j. de ſponſ. & quod not. in c. ij. j. de coniug. leproſ. & gl. in c. manifeſtum. xxxiij. q. v. quæ uult uxorem nõ poſſe inuito marito uouere, ut faceat cum camiſia: quod non eſſet, ſi uxor teneretur ſecum iacere: & ſi teneretur uxor, ergo & maritus, cum quo ad carnale debitum non iudicentur ad imparia: c. gaudemus. j. de diuor. & facit deſcriptio matrimonij, quæ ſequitur in textu, ſm ipſum. Et ad iſtud de uoto uide eum latiùs in c. chariſsimus. j. de conuer. coniug. ¶ Addẽ† iſtis Bal. in c. ego enim. j. de iureiur. ubi dicit, quòd ad probandum aliquam eſſe tractatam ut uxorem, non eſt neceſſe probare, quòd fuerit honorificè tractata, ſed qualitercunq; putà, quia faciebat eam lactare, uel portare ligna, uel texere. Adde etiam Bal. in c. ex tranſmiſſa. ſ. de reſtit. ſpo. ubi dicit, quòd eſt periculum diuinare de matrimonio per ſigna, etiam ſi quis teneat mulierem in lecto & in menſa, & eam tractet honorificè: quia iſti actus etiam ſine matrimonio conſueuerunt exercerĩ: allegat l. item in legato. §. parui. ff. de legat. iij. Adde etiam do. Abb. in c. literas. ſ. de reſti. ſpo. ubi refert Io. An. dicẽtem, quòd uxor tenetur marito lauare pedes, & caput, & parare comeſtionem: ſed do. Ab. limitat, niſi eſſet nobilis, cui eſſet dedecori facere iſta: arg. l. interdum. ff. de ope. lib. Et facit ultra ipſum notabile dictũ Azo. ĩ Summa C. de patri. poteſt. ubi dicit, quòd licet mater teneatur intra triennũ lactare filium, l. nec filium. C. de pat. poteſt. l. ij. C. de infa. tamen fallit in nobili[b]: & ſequitur do. Abb. in c. ij. de cõuer. infid. & Ro. in l. ſi cũ dotem. §. ſin autem. ff. ſolu. matri. ¶ An autẽ liceat uxorem ex cauſa uerberare[c], uide do. Abb. & quod ibi dicetur, in c. quemadmodum. j. de iureiur. & do. Car. in cle. cùm ex eo. in j. oppo. de ſent. excõ. ¶ Vltimò†, quo ad principalem materiam huius decret. uidelicet qualiter probetur matrimonium, & de intellectu huius text. dic, ut hîc per do. Abb. qui loquitur clariùs cæteris, & aliter non refero: quia uidere potes. Sed adde in materia, quod no. Bal. in l. non ignorat. C. qui accuſ. ubi dicit, quòd plus operatur tractatus, quàm uocabula in probatiõe matrimonij. Et adde, q̃ cõmunis opi. de matrimonio trãsfert onus probandi in aduerſarium, ſm Inno. in c. ueniens. in fi. iij. col. j. de uerb. ſig. & Bart. in l. filium. ff. de ijs, qui ſunt ſui, uel alie. iur. & Bart. ĩ l. ſi uxor. §. ſed ſi ca. ff. de adul. Et quomodo probetur dicta opi. dic, ut per Inno. in c. ueniens. Adde etiam Bald. in l. ij. in xix: col. C. de ſerui. & aqua. ubi dicit, quòd nemo præſumatur maritus, niſi probetur. Et adde Inno. in c. ex parte, ante fi. ſ. de reſt. ſpo. ubi dicit, quòd ſola nominatio nihil operatur. Et adde Bal. in c. ex tranſmiſſa. ſ. de reſti. ſpo. ubi dicit, quòd de iure ciuili ex notabili præſumptiõe præſumitur matrimonium inter perſonas honeſtas pares, & bonæ famæ: quæ præſumptio ſufficit filijs ad ſuccedendum. Allegat tex. & Cy. in l. ſi uicinis. C. de nup. Sed iſta de iure Canonico non ſufficiunt ad fœdus matrimonij, ſecundum ipſum, quem uide: & adde Bal. in l. & ſi contra. C. de nupt. ubi ponit latè, utrùm ad probandum, uel præſumẽdum matrimonium ſtetur iuri ciuili,

a *Matrimoniũ] Adde do. Alexã. plenè ĩ l. ſi uxor. §. ſed ſi ca. de adulter.*

b *In nobili] Adde Azo. in Summa de patria poteſt. in fi. & Bal. in l. alimenta. C. de neg. geſt. & Bar. in ſuo tract. alimẽtorũ. uerſi. quæro, an mater. in ſuo conſt. inci. Omnes filij minores, &c.*

c *Verberare] Vide Ray. in l. Caio. §. imperator. de adimẽ. leg. & per Phi. in c. cùm contingat. ſ. de for. comp. circa fi. iij. col. & remiſſiões, quas ad hoc in apoſtil. poſui.*

li, uel Canonico: & adde do. Abb. in c. lator. j. qui fil. ſint leg. ubi dicit, quòd† ad probãdum, quem eſſe legitimũ, eſt facilis modus, ut probetur, quòd ſit natus ex maſculo & fœmina ſimul cohabitantibus: quia fauore legitimationis præſumitur inter illos matrimonium: arg. l. in liberæ. ff. de ritu nupt. Sed reſpectu ipſorum uiuentium canon præſumit potiùs ſtuprum, ut in c. alit. xxx. q. v. & hoc, ut inducantur ad palàm contrahendum. Ita colligit do. Ab. ibi ex gl. quam dicit ualde notabilẽ, & procedere ſaltem, quando illi uocabant ſe coniuges. ¶ Et in materia tangit hîc ſolenniter do. Ab. de anulo, quid ſignificet, & perfectè loquitur: de quo etiam uide eundem latè in c. fi. j. de deſpon. impub. & per gl. in c. ſi quis uxore. xxvij. q. ij. per Archi. in c. æſtimant. in. fi. xj. q. iij. per glo. in uer. moriatur. in c. ſit rector. xliij. diſt. per Ang. conſi. xvj. per Hoſt. in Summa de ſpon. in rubricella de matrimonijs. §. qualiter. per Bald. in l. cùm te. C. de do. ante nup. per Lap. alleg. lvij. per gloſ. in c. ſi quis deſpõſauerit. xxvij. q. ij. per Moder. in rub. de clandeſt. deſpon. per gl. in c. fœminæ. & in c. noſtrates. xxx. q. v. & in c. lator. j. de re iudi.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Delicta duo quando ſurgunt ex eodem facto, quæ habent ſe ut ſpecies diuerſæ, poteſt quis de utroq; puniri.*

2 *Teſtis ſi deponit de actu propinquo per ſenſum appropriato, an & quando ſufficiat. & adde num. 3. & 4.*

5 *Vicinus præſumitur ſcire ſecreta uicini, uel facta ipſius. numero. 6. 7. & 8.*

CAPITVLVM XII.

Literis. ¶ Per uiolentã præſumptionẽ probatur carnis copula. H. D. cum c. ſeq. Et probatio, de qua hîc, nedum ſufficit ad ſeparationẽ thori, prout hîc agebatur: ſed etiam, ſi ageretur de adulterio & inceſtu criminaliter, ſecundum do. Abb. ultra alios hîc: quòd bene no. De iſtis autem modis probandi copulam, nihil tango: quia pleniùs tangunt Doc. & ibi dixi alio anno in c. præterea. ſ. de teſti. ¶ Et† per iſtum notant hîc Doc. inter alia ex fi. quòd ubi ex eodem facto inſurgũt duo delicta, quæ habent ſe, ut ſpecies ſeparatæ, poteſt quis de utroq; puniri: nam propter adulterium ſeparatur hîc matrimonium, quo ad thorum: & propter crimen inceſtus, priuatur mulier facultate contrahendi matrimonium. Ad hoc l. ſi adulterium cũ inceſtu. ff. de adult. & uide plenè Bart. in l. ſenatus. ff. de accuſ. & Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de homi. poſt princ. Et ſic limita gl. in c. uirginibus. xxvij. q. j. ſecundum do. Abb. cui adde, quæ dixi in c. ſicut. in iiij. nota. ſ. de teſti. ¶ In gloſ. ij. in fi. No. diligenter ex hac gl. ſecundum Imol. hîc, quòd† in ijs, quæ regulariter non poſſunt plenè cadere in ſenſum immediatum appropriatum illi actui, ex quo reſultat iuris præſumptio ad actũ, de quo principaliter quæritur, ſicut contingit in actu copulæ, quæ plenè nõ cadit in ſenſum immediatum teſtis: unde tunc ſufficit deponere de actu propinquo per ſenſum appropriatum illi actui: ſed in alijs, in quibus poteſt haberi plena ſcientia de eo, ſuper quo deponitur, nõ uidetur ſufficere teſtimonium de credulitate: ſed de uera ſcientia, & per ſenſum corporeũ appropriatũ illi actui, ut uidemus plenè poſt Innoc. in c. cùm cauſam. ſ. de teſti. ¶ Ex quibus infert hîc do. Anto. ad nota. per Bart. in l. j. ff. ſi cer. pe. ubi tangit, an ſi teſtis dicat aliquem eſſe ſanum, uel diuitẽ, & interrogatus de cauſa ſcientiæ, dicat, Scio, quia ſum uicinus: & uicinus præſumitur ſcire facta uicini, c. quanto. & c. quoſdam. ſ. eo. & de conſanguineo probatur in l. octaui. ff. unde cog. & in l. de tutela. C. de in integ. reſt. mino. Nec obſt. o. in præſentia. ſ. de proba. ubi patet, quòd dictum teſtis debet neceſſariò concludere: quia reſpondet do. Ant. quòd uerum eſt uerè, uel

c. literis.

præſumptiuè, ſi ſit talis præſumptio, quæ ſurgat ex ſuris diſpoſitione, ut in caſu propoſito. Item non obſt. quòd teſtis debet deponere cauſam dicti ſui, ut d. l. teſtium. quia, ſecundum eum, licet hoc caſu nõ exprimatur ſenſus corporis, tamen ſubintelligitur per id, quod depoſui: nam uicini præſumuntur uidere & ſcire facta uicinorum[a]. ¶ Et iſtam opi. quòd ſufficit in talibus iſta ratio: Scio, quia uicinus, uel cõſanguineus, tenet etiam Bart. in l. de ætate. in ij. q. principali, ff. de mino. & in trac. ſuo de teſte: & in d. l. de tutela. & Bald. in l. teſtium. C. de teſti: & in authen. quas actiones. in fi. C. de ſacroſan. eccleſi. & in l. j. C. de ſerfugi. & in l. non omnium. ff. de legi. & in l. data opera. C. qui accuſ. Et ibi dicit, talem probationem eſſe per rationem, quæ non eſt neceſſaria, ſed præſumptiua. Allegat gloſ. in c. paratus. xxiij. q. j. Et iſtam opi. tenet etiam Bal. in l. conuenticulam. C. de epiſ. & cle. & Ang. in authen. de hære. & Fal. §. hinc nobis. & authen. de teſti. in fi. principij, & do. Abb. in c. quoſdam. ſ. eodẽ. poſt gloſ. in l. ij. uerſ. denuo quæritur. C. quando fiſcus, uel priua. ¶ Cõtrà† tenet Bald. in l. j. ff. ſi cer. pe. quia teſtis debet reddere bonam rationem dicti ſui, id eſt, per ſenſum corporeum, & immediatum: quia nõ dicitur quis ſcire ea, quæ indubitanter credit, ſi per immediatũ ſenſum corporis neſciat. Alleg. l. qui teſtamento. §. fi. ff. de teſta. & l. teſtiũ. C. de teſti. & quod no. gl. in l. patronus. ff. de acqui. hær. Idem tenet Bal. in repe. l. ij. in princ. ultimæ char. C. de reſcin. uen. & dicit, quòd non facit plenũ teſtimonium, ſed in dicium. arg. l. quoties. §. fi. ff. de ędil. edi. quia ſecundum eum, iſta uidetur præſumptio hominis, ut patet ex no. per gl. in l. fi. in princ. ff. quod me. cauſa. cum ſi. Idẽ tenet Imo. hîc: quia ubi ſumus in materia, quæ poteſt plenè cadere ĩ ſenſum teſtis, debet deponere de illa per ſenſum appropriatũ actui, de quo queritur: & ſic debet dictum neceſſariò cõcludere: & ita cõtingit in caſu propoſito: nam poteſt uidere, quomodo talis, de quo deponit, eſt ſanus: quia uidet ambulantem & facientem talia, quæ ſani faciunt: & ſimiliter poteſt uidere, an ille, de quo deponit, ſit diues: quia uidet domum eius plenam multis ſuppellectilibus magni ualoris: & ideo uidetur, quòd non ſufficit dictum eius concludere præſumptiuè, & deponere dictum, non aſſignando cauſam per ſenſum corporeum. Nec obſt. q̃ uicinus præſumitur ſcire facta uicini: quia in materia teſtis, qui habet deponere per ſenſum corporeum, & taliter quòd dictũ eius neceſſariò concludat, nõ uidetur hoc habere locum, ſed in illa materia, quãdo quis per ignorantiam ſe excuſat ab aliquo, quod ſibi impingitur: nam tunc nõ creditur ſibi per præſumptionẽ iuris, quæ habet, quòd uicinus præſumitur ſcire facta uicini. Et ſimiliter conſanguineus. Dicit tamẽ Imo. quòd fortè in practica propter authoritatẽ Bart. ſeruaretur eius dictum. ¶ Sed† his nõ obſtantibus tenetur prima opi. tanquam cõmunior: quia in dictis exemplis Bar. nõ uidetur, quòd ueritas plenè & concludenter cadere poſſit in immediatum ſenſum corporis, ſed mediante aliquo actu, ex quo præſumptiuè cõcludit illud, de quo probãdo quæritur: quia diuitiæ non poſſunt euidẽter probari, ſm Bar. in l. paupertas. ff. de excuſ. tut. & Ia. Bu. in l. actor. in fi. C. de proba. & ideo probantur per coniecturas, ſm Ang. in l. ſi uerò. §. qui pro rei qualitate. ff. qui ſatiſda. cog. & facit l. in fraudẽ. la j. ff. qui, & à quib. Vnde apparet plerunq; in patrimonio alicuius multa eſſe bona, & tũ latet grande ęs alienũ, l. fi. C. de ali. pup. præſt. & l. fi. in prin. C. de iure delib. Similiter quem eſſe ſanum,

a *Vicinorum] Quod limita tamen, ut per do. Soci. in conſilio clxxxvij. inci. in cõtrouerſia, quæ uertitur. uerſi. ſecunda uia eſt. circa med. in ij. parte, char. lix. quòd licet uicini præſumantur ſcire, quæ agũtur in uicinia, tamen non habitantes & parum conuerſantes non arguũt in loco ſcientiã habuiſſe.*

ſanũ, uel non, pendet utplurimùm à peritia artis. unde cõmittitur ueritas peritis in arte, ſm Bar. in l. quæſitũ. ad ſi. ff. de re iud. Similiter an quis ſit bonæ cõditionis: nam iſtud ſolo uiſu, uel alio ſenſu corporis immediatè nõ poteſt concludenter deprehẽdi, ſed ex præſumptione: nã ex bonis moríb. præſumitur quẽ eſſe bonæ opinionis, ſm gl. in uer. oppo. §. ſi uerò abſunt. in authẽ. de hære. & Fal. & facit c. ex ſtudijs. s̃. eo. Et non uidetur bona reſponſio Imol. hîc ad iura dicẽtia, uicinũ præſumi ſcire facta uicini, ut non procedat in teſtificando, ꝓpter tex. in l. j. in princ. in uer. exiſtimatione circũcolentiũ. ff.
5 de flu. ¶ Eſt† uerũ, ꝙ dicta opi. cõmunis limitat† quinq; modis: & primo, ut habeat locũ in ijs, quæ habent cauſam ſucceſsiuã: & ſic de facili trãſire poſſunt in notitiã uicinorũ: ſecus in ijs, quæ habent cauſam momẽtaneã, ſm Sal. & Fulg. ĩ d. l. j. ff. ſi cer. pe. Quid enim, ſm eos, ſcire poteſt uicinus, ſi ego in domo feci unum contractũ, qui momento expeditur. Vnde ſi uicinus uult teſtificari, ꝙ ego nõ feci talem contractũ, oportet, ꝙ ipſe dicat, ꝙ ego nõ potuiſſem facere, quin ipſe uidiſſet, ut no. gl. ſing. in l. j. in fi. gl. mag. ff. de itine. actuq; priua. Pro hac limitatiõe facere poteſt, qd' no. do. Ab. in c. cùm cauſam. & in c. conſtitutus. in ult. no. s̃. de teſti. ubi in q. an factũ à cõſanguineo mei uicini intuitu imputetur mihi, diſtinguit, an ſit factũ momentaneũ, uel ſucceſsiuũ: Et ſimilem diſtinctionẽ facit do. Ab. in c. fi. s̃. de cõſuet. in q. an unus actus inducat cõſuetudinẽ: qua ſi eſt ſucceſsiuus, inducit: ſecus, ſi momentaneus. ¶ Secundò limitatur ex eo, quod ſcribit Bal. in l. de tutela. C. de ĩteg. reſti. mino. ubi dicit, ꝙ ſi coniunctus deponit de ætate coniuncti, nõ eſt ſufficiens ratio dicere, Scio, quia ſum cõiunctus: qñ minor teſtificatur de ætate maioris, uel paris: quia iſta teſtificatio nõ eſt bona: quia non poteſt cadere ueritas in eũ per ſenſum corporeũ. Cùm ergo ratio probationis ſit incerta, ſcientia probationis dicitur dubia. Ideo in ſubſtantia, uel ratione nõ eſt probatio, c. in præſentia. s̃. de probat. Nec obſt. d. l. de tutela. quia ibi tutor erat longè maioris ætatis, & quia cõiunctus: ideo erat ueriſimile eũ ſcire tã innatũ, quàm proceſſum ætatis. Et ita debet intelligi, qd' in iſto teſtimonio ætatis reddito per coniunctum ſimpliciter, dixit Bart. in l. de ætate. in ſecunda quæſt. ff. de minor. & Bald. in l. teſtiũ. C. de teſti. & Sal. in l. ſi minorẽ. C. de ĩteg. reſti. mino. Et hanc limitationẽ ſequitur Salic. & Pau. de Caſ. in d. l. de tutela. & etiã Pau. de Caſt. in d. l. j. ff. ſi cer. pe. ¶ Ter
6 tiò† limitatur. ut habeat locum in ijs, quæ publico aſpectu ſeu conuerſatione cõcernuntur: non autẽ in ſecretè geſtis in domo, ſm Bal. in c. quanto. s̃. eo. Vnde dicit idẽ Bal. in l. j. in fi. C. de colluſ. deteg. ꝙ ſi teſtis deponens de ſtupro, dicit, Scio, quia ſum uicinus: nõ probat: quia uicini talia ſecreta per ueritatẽ ignorant: ſecus, ſi deponeret aliquã eſſe meretricẽ publicã, ut ibi per eũ. Similiter dicunt Bal. & Ang. in l. Lucius teſtamento. §. j. per illum tex. ff. de lib. & poſth. ꝙ licet coniunctus præſumatur ſcire facta cõiuncti, l. octauí. ff. unde cogna. tñ non habet locũ in factis à cõiuncto exiſtente in longinquo. Ideo dicit Bal. in l. qm̃. C. de iure delib. ꝙ coniunctus præſumitur ſcire facta cõiũcti circa iura ſan
a guinis[a] & proceſſum naturę, ſed factũ
7 hominis non. ¶ Quartò† limitatur ex eo, quod ſcribit Bal. in l. cõuenticulã. C. de epiſ. & cle. & in l. j. C. de colluſ. deteg. & Roma. in d. l. j. ſi cer. pe. ubi tranſeunt cum Bart. in exemplis ſuis, ſcilicet ubi agitur de probando actum in genere: putà, quòd quis ſit pauper, uel malæ famæ, aut quid ſimile, ut faciat dicta ratio, quia ſum uicinus: qa concludit à cõmuniter accidentibus: & ſufficit probationẽ concludere à cõmuniter accidentibus, ut eſt glo. no. & Bal. in l. neq; natales. C. de prob. Et idẽ ſi deponit de actu in ſpecie, qui conſueuit eſſe notus uicinis, ſeu conſanguineis, ut mores & ætas, d. l. octaui. & d. l. de tutela. Secus ſi eſt talis actus, qui à cõmuniter accidentib. non cõſueuit eſſe notus uicino, uel habet pariter ſe ad notum & ignotũ, ut homicidiũ Petri, uel furtum de re Martini: nã tunc non probat: quia non concludit, ut in dictis locis. ¶ Sed aduertendũ eſt: quia etiã in illis, quæ poſſunt à cõmuniter accidentib. concludenter percipi & probari, non uidetur, ꝙ teſtis probet reddendo cauſam, ſcilicet. Scio, quia ſum uicinus: quia licet uicinus præſumatur ſcire facta uicini, tñ ſcire dicit' quis diuerſimodè: quandoq; per ueritatẽ, & ex proprio & immediato ſenſu corporeo: quandoq; per uehementem opinionẽ, l. cùm falſum. & l. Pantonius. §. rei perduellionis. cũ gl. not. in gl. in uer. quærere. ff. de acq. hære. & probatur in l. ſi quis cùm ignoraret. in uerb. quaſi certus. & ibi Bar. ff. de teſta. tute. Vnde licet uicinus præſumatur ſcire ex uehemẽti opinione, regulariter non probat, ut dixi poſt do. Ant. in c. quoties. s̃. de teſt. Vnde ſi teſtis dicit ſe ſcire de homicidio, non probat: quia poteſt intelligi, ſcilicet per uehementẽ opi. ſm. Bal. in c. fi. s̃. de iura. cal. ltẽ pro hoc facit: quia teſtis diuerſimodè & per uarios ſenſus poteſt ſcire facta uicini: putà, ſi per uiſum, auditum, famam, & ſimilia: ſed teſtis, qui interrogatus de cauſa ſciẽtiæ reſpõdit, Scio, quia percepi per ſenſum corporis: non probat, tanquam ratio ſit nimis generalis & obſcura, ſm Bal. in l. teſtiũ. in ij. q. C. de teſti. & ſentit in l. j. in fi. C. de bo. poſ. ſm tab. Nihilo minùs ſtandũ eſt cũ cõmuni, ꝙ in ijs, quæ à cõmuniter accidentibus ſciuntur per uicinos, talis teſtis nõ probat: quia qñ dicitur quẽ ſcire, non intelligitur, niſi de uera ſcientia: qa ubi uehemens opinio, ibi non eſt propriè ſcientia, ſm gl. in l. ij. §. pe. in uer. ſciãt. ff. de aqua plu. ar. & in l. ſi duo. §. pe. in uer. ſcire. ff. uti poſſidet. & ſentit gl. in l. ſi liberi. ff. de peculio. & gl. in l. ſi paterfamiliàs. ĩ uer. ſcit. ff. de hęr. inſti. & illam notant ibi Bal. & Imo. ſingulariter: & propriè ſcientia eſt tantùm earũ rerum, quæ uerè ſunt. Vnde inferunt, ꝙ ſi teſtis dicat de contentis in capitulo, ſe ſcire quod ſcit, uidetur dicere, quòd uerũ ſic ſe habet: per quod expreſsè deſtruitur dictũ Bal. in d. c. fi. de iur. cal. Et hinc eſt, quòd ſcire eſt rem per cauſam cognoſcere, ut inquit Philoſophus, & refert Arch. in c. in domo. de pœnit. diſt. iiij. Vnde dicit Bart. in l. qui bona. §. qui alieno. ff. de dã. infe. ꝙ in teſte uerum ſcire, nõ intelligit per uehementem opinionem, ſed per ueritatem. Et quando dicebatur, ꝙ poſſunt diuerſimodè ſcire: reſpõdetur, ꝙ ex quo Scire in propoſito intelligitur per ueritatẽ perceptibilem uiſu & perceptibilem auditu: & ſic de ſimilibus uerbis intelliguntur ſecũdum ſubiectam materiam[b], per l. ſi uno. ff. locati. quẽ.
b admodũ dicimus de teſte, qui dicit, Scio, quia pręſens fui: qa probat, ut dixi in c. cùm cauſam. s̃. de teſt. & tamen præſentia poteſt in genere ſe habere ad uiſum tantùm & auditũ tantùm. Et pro hac benigna interpretatione teſtium faciunt multa, quæ dixi
8 in c. cùm tu. s̃. de teſti. ¶ Quintò† limitãtur, ſeu declarantur prædicta, quia probatio facta per teſtes deponentes modo, de quo s̃. dicitur probatio præſumptiua, nõ autem uera, ſeu concludens neceſsariò, ut per Bar. & alios in locis s̃. allegatis, & maximè per Bald. in d. l. conuenticulam. & in d. l. j. C. de ſer. fugi. & Baldus in c. quanto. ſuprà, eod. & do. Abba. in c. quoſdam. ſuprà, eodem. Et ex hoc ſequitur duplex effectus magnus. Primus eſt, qa minor pœna imponitur ei, qui cõuincitur ex tali probatione, per ea quæ dixi in c. afferte. s̃. eo. Secũdus eſt: quia ſentẽtia lata ea pręſumptione, quãdocunq; ex cõtrarijs meliorib. præſumptionibus, nõ debet retractari, per l. ſi qui adulterij. C. de adult. ſecũdũ intellectum

a *Iura ſanguinis] Adde idem tenẽtem do. Soc. in cõſil. cliij. inci. Pulchra & ſubtilis eſt præſens, uerſic. p oſtremo, circa medium, in ij. parte.*

b *Materiam] Adde idem tenentem dom. Soci. in conſil. cclviij. inci. Viſis inueſtituris. uerſic. ſed ulteriùs. circa medi. in ij. part. chart. cl vj.*

Bart.

Bar. & Ang. ibi: de quo tamẽ dic, ut dixi in c. propoſuiſti. s̃. de proba.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Statutum dictans, quòd uxore mortua uir lucretur mediam dotem, an habeat locum in ſponſa.*
Adde num. 2. ubi arguit ad partem contrariam.
3 *Iura licet appellent plerunq; matrimonium, ubi interuenit deſponſatio de præſentia tantùm, intelliguntur tamen fecundum principium matrimonij.*
4 *Sponſalia non ueniunt appellatione matrimonij, quando agitur de materia odioſa mariti & uxoris.*
5 *Fama uiciniæ poteſt probari per duos teſtes.*
6 *Allegans turpitudinem ſuam non eſt audiendus.*
Iſta eſt regula, quæ fallit ſex modis, ut hîc per ordinem, num. hoc, 7. 8. 9. & 10.
11 *Suſpectus an quis poſſit allegari, quãdo actus non redundat ad utilitatem ſuam.*
12 *Dicta plura quãdo poſſunt ſimul iungi, ut faciant unã probationẽ.*

CAPITVLVM XIII.

1 Ertio loco. ¶ Primò per iſtũ tex. poſuit hîc do. Abb. extenſè unam q. in qua quotidie recurritur in practica: uidelicet ſtante† ſtatuto quòd uxore mortua ſine filijs maritus lucretur partem dotis, utrum mortua ſponſa de præſenti non traducta ad domũ, nec aliter cognita carnaliter, lucretur
a maritus partem dotis[a]? In qua q. inſiſto, non ſequendo ſimpliciter do. Ab. & in primis uideretur, quòd ſic: quia ſi uerum eſt, quòd ubi ceſſat promiſſio de contrahendo, non rectè dicantur ſponſi, ſed ideo coniuges, ex quo matrimonium dicitur habere perfectum uinculum, ergo dicetur mortua uxor, non autẽ ſponſa, ne reſiſtat etymologia uocabuli. Facit, quod not. Bar. in l. cùm pater. ff. de parricid. ubi dicit, quòd appellatiõe uxoris uenit ſponſa de præſenti, non ex interpretatione, ſed ex propria ſignificatiõe uocabuli. Vide gl. in uer. electorum. in c. ij. s̃. de transla. præla. & gl. iij. in c. Canonica. j. de ſen. excõ. facit text. in l. cui fuerit. ff. de cond. & demonſt. ubi ſi legatur aliquid Titio, ſi contraxerit matrimonii cũ Berta, debetur ilico ſibi legatum, ſi contraxerit per uerba de præſenti, licet matrimoniũ non conſummauerit. Ad idem glo. in c. diſcretionẽ. j. de eo, qui cogn. conſang. uxo. ſuæ. ubi adulteriũ cõmittitur cũ ſponſa de præſenti: & no. gl. in uerb. uxore. in c. ſi uerò. j. de ſen. excõ. & probatur in l. propter uiola tam. C. de adul. Facit gl. j. in l. eũ, qui duas. C. de adul. & gl. in § patitur. in uer. per uxorẽ. Inſti. de iniur. facit tex. in l. Iulia. ff. de fund. dot. ubi ſpõſus prohibetur alienare, ſicut maritus. Facit gl. in l. ea, quæ la ij. ff. ad municip. quæ dicit, quòd ſponſa de præſenti efficitur ciuis loci mariti, ſicut de uxore dicitur ĩ l. fi. eo. tit. Facit tex. in l. pe. ff. de do. int. ui. & uxo. ubi ſicut prohibetur maritus donare uxori, ita ſponſæ nondũ traductæ. Et hanc partem in terminis firmat Bar. in l. nihil intereſt. per illum tex. ff. rerũ amota. ubi, quò ad illum titulum, nõ refert, an mulier fuerit traducta, uel non: & ꝙ illa dicatur nupta, & ille maritus, tenet glo. & Bar. in d. l. ſi cui fuerit. Et multa iura noſtra appellant matrimoniũ uinculum, quod eſt inter ſponſos de præſenti. Patet in c. fi. j. de ſpõſa duorũ. & in c. ſufficiat. & c; cùm renunciatur. cũ mul-

a *Dotis] Ad quã materiã uide plenè, & no. per do. Soc. ĩ cõſ. ccxxiij. incip. circa præſentem conſultationem. uerſ. ſed ad omnia præmiſſa. ibi, nam quid. in ij. parte, chart. xcviij. ubi etiam, quòd ſi ſtatutum diſponat, q, dos per maritum nõ lucretur, niſi uxore ducta in matrimonio cõſummato, qualiter procedat, & an & quando matrimonium cõſummatũ intelligatur, ut illa per eum lucretur.*

c. tertio loco.

tis ibi ſequen. xxvij. q. ij. Et hanc partem tenet etiã Bal. in l. Deo nobis. uer. ſed iuxta hoc pone. C. de epi. & cle: per illum tex. optimè facientẽ, dum probat, ꝙ id, quod maritus habet lucrari per mortẽ uxoris, lucratur, etiãſi ingrediatur monaſteriũ, & ſic carnalis copula nõ præceſsit. Vnde dicit ibi eſſe caſum, ꝙ ad lucrandum dotẽ non requiritur copula. Et pro iſta parte facit, quod no. Bar. in conſi. inc. quæritur, an ſtatuto cauetur. & in l. iubemus. §. ſanè. C. de ſacroſan. eccleſ. & Bal. in l. fin. C. de dot. promiſ. & Ang. conſi. clxxx. incip. præmitto ad euidentiam. & Pau. de Caſ. in l. ſed hoc ita. ff. de re iud. & in l. ſi donare. ff. de cond. ob cauſam. ubi dicunt, ꝙ ſtatutũ de lucranda dote habet locum in dote nondũ tradita,
b ſed promiſſa[b]. Et pro iſta parte addu-
ci poteſt, quod no. Bal. in l. j. in ij. q. C. b
unde uir & uxor. ubi quæritur, an illa lex uolens, quòd deficientib. coniunctis uir & uxor ab inteſtato uocentur, habeat locum in ſponſa de præſenti: & concludit, quòd ſic, per d. l. Deo nobis. & d. l. nihil intereſt. Secus dicit in ea, quæ eſt mera ſponſa de futuro. Et in hãc partem uidetur inclinare Bal. in c. capellanus. in fi. s̃. de ferijs. dũ dicit ſe reſpondiſſe, ꝙ ſtatutũ conferens lucrum marito mortua uxore in matrimonio copulato nõ habet locũ in nõdum traducta, quia fruſtra, ſm eũ, põderaretur copula: & ſic ſentit ſecus eſſe, ubi ſtatutũ non ponderat copulam. ¶ Adde, quod no. do. Car. conſil. xiiij. incip. ſtatuto Trigeſti. ubi conſuluit, ꝙ ſtãte ſtatuto, ꝙ debita cõtracta per uirũ ſint cõmunia, adeò ꝙ uxor teneatur pro medietate, habet locum in debitis contractis poſt ſponſalia de præſenti nondum traducta uxore, maximè per l.
2 pen. ff. de dona. inter ui. & uxo. ¶ Contrariã† partem tenet Bal. in l. non ſine. in prin. C. de bo. quæ lib. dicens, ꝙ ſtante ſtatuto, ꝙ pręmortua uxore uir lucretur dotem, non erit idem mortua ſponſa: quia ille ablatiuus Præmortua uxore, facit conditionem, l. ſi uxor ſit præmortua. Sed iſta non eſt uxor. Ergo conditio deficit. Allegl. falſus. §. an in patrem. ff. quod fal. tu. autho. Idẽ firmauit apertè Bald. in authen. dos data. C. de do. ante nup. ubi dicit eſſe optimũ argumentũ, ꝙ ſicut mulier nihil lucratur, ſi non ſuſtinet onus dotis datę, ita uir nihil lucrari debet, ſi onera matrimonij non ſuſtinet, ut in l. ab hoſtibus. §. ſi uir. ff. ſol. matri. ſiue loquamur in lucro ſtatutorũ, ſiue in lucro pacti, ſm ipſum. Idem tenet Pet. de An. in repe. c. j. in xlvij. chart. uer. quæro de quæſtione, quæ mihi occurrit de facto. s̃. de conſti. dicens, ꝙ ſtatutum, quod loquitur de nupta, nõ intelligitur de de ſpõſata tãtùm: & ibi dicit ſe unà cùm do. Ant. conſuluiſſe, quòd ſtante ſtatuto, ꝙ filia nupta ſiue maritata nõ ueniat ad ſucceſsionem, filia deſponſata de præſenti non excludetur: quia non dicitur nupta. Allegat etiam Bal. in d. l. non ſine. Et hanc partem tenet etiam do. Ab. hîc, dicens ſe ita conſuluiſſe Senis. Idem ipſe tenet in c. ex publico. j. de conuerſ. coniug. Idem tenet Sali. multùm latè & ſubtiliter loquẽs in l. cùm te. cũ quatuor ſequẽt. C. de do. ante nup. Mouetur maximè, quia uerba ſtatu
c ti ſumi debẽt in potiori ſignificato[c],
l. j. §. quæ in perpetuũ. ff. ſi ager uectig. uel emphyt. pet. & c. ſi quẽ. de ſenten. excommu. Et matrimonium per uerba de præſenti non dicitur matrimonium, quo ad plenũ ſignificatum, ut eſt gl. licet ipſe non dicat, in d. c. ex publico. & bonus text. in c. cùm initiatur. & ibi, §. ecce. & in §. iuxta. uer. unde Ambroſius. xxvij. q. ij. & in c. debitum. s̃. de big. Et dicit

b *Sed promiſſa] Adde Bar. in cõſ. incip. ſtatuto ciuitatis Sartiani cauetur. & Bal. in cõſil. inci. In Chriſti nomine: amen. Viſo dicto puncto. & Angel. in cõſ. incip. ſtatutũ loquẽs de dote data, &c. & Paul. de Caſ. in conſil. cxxiiij. incip. ſuper primo quæſito. & do. Alex. de Imo. in conſil. lij. in fi. iiij partis.*

c *Significato] Adde do. Soci. in conſil. xiiij. inci. Viſa prædicta facti. uerſi. no. non moueor, in fi. ĩ ſ. parte, char. cxlj. ubi idem tenet.*

Theolo-

Theologos tenere, quòd in beata Virgine desponsata Ioseph fuit perfectum matrimonium, quantũ ad sanctificationẽ, sed non quantum ad significationem: de quo in §. ergo. xxvij. q. ij. Et subdit pro hoc, quod est in proposito: quia cessat ratio statuti, quæ fuit ad succurrẽdum expensis factis per maritum in traductione ad domum: quam rationem dicit expressam esse in statuto Ferrariensi: & instant alijs rationibus, de quibus ibi per eum. Idem tenet. Sali. in cõsi. inci. Iacobus promisit Stephano. Idem est de mente Pet. de Anc. consi. xx. inci. pro solutione dubiorum. uer. tertiò ponderandũ. ubi dicit, quòd statutum puniens contrahentem matrimoniũ in certo casu, intelligitur de matrimonio consummato: nã antè dicuntur sponsalia, fm cõmunem usum loquendi: & statutum loquens de uxorẽ, non habet locũ in spõsa, cùm tractamus de odio: secus, si de fauore. Allegat Cy. in d. l. non sine. & bene facit ultra ipsum gl. in uer. contrahere. in cle. j. de consang. & affi. Et hãc partẽ tenet etiã Pet. de Anch. in c. j. in ult. col. de spon. in vj. per tex. in d. c. publico. Idem tenet do. Abb. in c. si inter. j. de spon. maximè propter cõmunem usum loquẽdi: per quem sponsa etiã de præsenti nõ appellatur uxor. Et quòd in statutis prẽualeat cõmunis usus loquendi, tetigit in d. c. per tuas. s. de proba. & ista est sufficiens ratio. Dicit tamẽ Dom. in c. Valentino. xxxiiij. dist. quòd sponsa de præsenti, largè dicitur sponsa, non propriè. Item hanc partem tenet do. Ab. in c. ij. per illum tex. j. de spons. duo. Idem Moderni in arbore affinitatis in pe. char. & in rub. j. de spons. Mouẽtur solùm: quia tale statutum duplici ratione uenit restringendum: tùm, quia contra ius cõmune: tũ, quia pœnale, c. statutũ. de elec. in vj. Vnde quamuis dicatur, quòd sponsa de præsenti sit uera uxor, hîc intellige largo modo, & in materia fauorabili: secus in materia stricta. Bene facit, fm eos, tex. Insti. de nup. §. sed si uxor. in fi. ubi sponsa patris mei nõ cognita, nõ dicitur mihi nouerca: & sponsa filij mei nõ cognita, non dicitur mihi nurus. Et pro hac parte uide Domi. in d. c. Valentino. ubi per illum tex. probantẽ, ꝙ spõsa de præsenti, non dicitur nupta ante copulam, infert, ꝙ si testator relinquit puellæ centũ, cùm fuerit nupta, non habebit legatum, licet contraxerit matrimonium de præsenti, donec fuerit secuta copula. Sed dubito, ꝙ Dom. uehemẽter errauerit propter tex. in d. l. cùm fuerit. ff. de condi. & demon. ubi in hoc suo dicto est casus in contrarium. Ex quib. omnibus apparet, utramq; partem facillimè sustentabilem. Sed sustentabilior uidetur ista secunda pars: quia ubi uerba statuti nõ adaptantur ad casum occurrẽtem, cessat ipsius dispositio, c. indẽnitatibus. Ad fi. de elec. in vj. & in c. ea, quæ. §. fi. & ibi do. Ant. j. de sta. mo. l. iij. §. prætor. & ibi Bar. ff. de dã. infec. cũ concor. Sed uerba statutorũ in materia ista cõmuniter requirunt, quòd uxor decesserit in matrimonio. Et ista non dicitur decessisse in matrimonio, ꝓpter dictionem In, quæ denotat intrinsecitatem[a] & perfectionem actus, l. j. §. ne quid in flumine publico. ff. ne quid in flumi. publi. ubi factum in ripa, nõ dicitur factum in flumine. Vnde dicit Bald. in rub. ff. so. ma. in j. col. ꝙ dictio In, iuncta ablatiuo denotat intrinsecitatẽ. Vnde insultans in porticu non punietur pœna statuti punientis insultãtem in domo, fm eum. Alle. Cy. in l. meminisse. ff. de offi. proconsul. & lega. not. Bal. in l. gallus. §. ille casus. ff. de libe. & posthu. est gl. unica in §. hęc, quæ de charitate. in uerb. Ezechiele. de pœnit. dist. ij. Item facit, quia qualitas adiecta uerbo intelligitur fm tempus uerbi, cui adijcitur, l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. Ergo si statutum diceret de uxore mortua in matrimonio, requiritur, ꝙ tẽpore mortis sit in matrimonio: & tamen non est sic: quia nõ est mortua in matrimonio propriè sumendo, scilicet cõsummato, d. c. ex publico. & d. c. debitũ. & bonus tex. in l. si qua mihi uxor. ff. de ritu nup. Ire etiã, qñ statutũ non uteretur hoc uerbo In matrimonio, idem esset per prædicta, & per eà, quæ statim dicẽtur. ¶ Et† per allegata in contrarium patet responsio ex prædictis: quia licet multa iura appellent matrimonium, ubi interuenit simplex desponsatio de præsenti tantùm, tamen intelliguntur fm matrimonij principiũ. Facit optimè gl. ij. cõiũcto tex. in c. j. de cogna. spirituali, in vj. Præterea quoties materia subiecta repugnat, nunquã illa iura loquẽtia de uxore procedunt in spõsa de præsenti, ut probat gl. approbata in d. cle. j. facit, quod no. Bar. contra gl. in l. ij. §. fi. ff. de prin. cre. uolẽs, quòd lex asiduis. C. qui poti. in pig. ha. non habeat locum in sponsa de præsenti, per d. l. asiduis. ibi, quis enim non misereatur, &c. Ad idem facit, quòd habetur in tex. & gl. & ibi per Ange. in l. solet. §. quæ uirum. ff. de infa. ubi pœna apposita fm leges contrahenti matrimoniũ tempore ludus, nõ extẽditur ad contrahentẽ sponsalia de præsenti. Facit optimè gl. in cle. ij. in uerbo, matrimonijs. de iudi. dũ põderat uerbum, Tangentibus. Ad illud autem, quod not. Bar. in d. l. cùm pater. posset dici, quòd imò ex propria significatione sponsa non dicatur uxor, sed ex interpretatione: & hoc satis probatur in c. consultationi. j. de frigi. & malefi. & in d. c. debitũ. & in c. si quis desponsatã. in uer. ritẽ. xxvij. q. ij. Vnde in statuto debet attẽdi potior significatio & proprietas uerborũ, l. iij. §. hæc uerba. & ibi Bar. ff. de neg. gest. ¶ Ad tex. in d. l. Deo nobis. respõdet Sali. in d. l. cùm te. quòd ibi nihil statuitur super lucro de nouo conferendo, sed determinatur, utrùm debitum ex pacto sub conditione mortis extendatur ad mortẽ ciuilem? & dicitur, quòd sic. Vnde innuit, quòd in alio casu, si simpliciter despõsata efficitur monacha, stante dicto statuto nihil lucrabitur: quia in casu mortis nihil habuisset. Respõdet etiã Ab. in d. c. ex publico. ꝙ q. nostra non loquitur, ubi lucrũ deferẽ marito: ideo propter affectũ coniugalem, qui extinguitur, sed ratione sumptus adhibiti, inducẽdo mulierẽ, sed ubi lucrũ esset par utrinq; : quia propter affectũ coniugalem tũc procedit illa l. quã nimis latè intelligit Bal. fm do. Ab. Ad illud, ꝙ statutũ de dote habeat locũ in dote promissa: dic, quòd loquitur in dote non data constante matrimonio: sed nõ dicũt, ꝙ si non est data ante cõsummatũ matrimoniũ, habeat locũ statutũ: quia hoc est falsum, ut in terminis no. Sali. in d. l. si constante. uer. sed à contrario. C. de dona. ante nup. dicẽs, quòd statutũ, de quo s. intellẽgitur de dote data, non autẽ de dote promissa. Ad alia colligitur responsio ex prædictis. ¶ Et retenta hac parte, scias etiam circa eã primò, ꝙ si mulier ducta esset, ut uiro coniungeretur, & ante coniunctionẽ decesserit, tunc uir lucrabitur partẽ dotis debitã uigore statuti: quia pro coniuncta & copulata habetur, quæ de proximo copulanda est: arg. l. pe. ff. de testa. mili. & l. itẽ legatis. ff. de leg. iij. & Insti. de dona. §. fi. Ita uoluit Salic. multùm singulariter i d. l. cùm te. in fi. Et est æquissimũ attenta impensa nuptiarũ, cuius respectu talia statuta uigent. Vbi autẽ de plano & sine impẽsa ducta esset, dubitarẽ. Nec obst. quòd de proximo est copulãda: quia dici non potest copulata uerè: & pulchrum esset cogitare, quid si ducta esset & cognita abſq; alia expensa, an cessaret statutum. ¶ Secundò† scias fm do. Abb. quòd ubi agitur de materia odiosa, appellatione uxoris, uel mariti, seu matrimonij, non ueniunt sponsalia contracta de præsenti, nec ipsi contrahentes. Si autẽ agitur de materia fauorabili, ueniũt sponsi, qui contraxerũt per uerba de futuro, ut l. non sine. C. de bo. quæ lib. ubi pulcher casus. Si uerò materia est indifferens, ueniũt, etiãsi contraxerũt per uerba de præsenti, licet carnalis copula nondũ interuenit: & fortiùs, si interuenit, ut hîc per ipsum. ¶ Tertiò† principaliter per istum tex. in uer. testimoniũ uiciniæ. no. hîc do. Ab. quòd si duo testes deponunt

a *Intrinsecitatem*] *Adde Phil. in c. ecclesia. s. de cõstit. in col. xxij. in fi. & quod in apostil. dixi.*

nunt testimonium uiciniæ: etiam sumitur hîc testimonium pro asseueratione extrajudicali sine iuramento, sicut in c. tua. j. de coha. cle. & mu. Ex quo colligit, quòd per duos testes potest probari fama totius uiciniæ: & sic nõ requirũtur, quòd maior pars uiciniæ deponat, sicut existimant quidam minùs intelligentes, secundum eũ multùm notantem hunc tex. secundũ quem dicit intelligendũ c. inquisitionis. in fi. j. de accus. & de hoc alleg. gl. in §. fi. ij. q. j. & in §. item sæpe. iiij. q. iij. & in l. ij. §. quę argumẽta. ff. de testi. & per Doc. in c. inquisitionis. & Bart. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. facit c. tàm literis. de testi: & in l. ij. de bo. pos. secũdũ tab. ubi per duos testes probatur inscriptio septem testium: & cùm istis concordat. Sal. in l. ea quidẽ. uers. item per quot testes. C. de accus. & Bal. in l. data opera. C. qui accus. & do. Ab. in d. c. inquisitionis. §. fi. & Arch. & Domi. in §. fi. ij. q. j. Et non sufficeret unus testis cũ iuramento partis ad probandam famam, secũdum Bal. in l. in bonæ fidei. C. de reb. cred. Et adde, quòd etiam notorium probatur per duos testes, ut per gl. Arch. & Dom. in d. §. fi. & gl. & Arc. in §. item sæpe. iiij. q. iij. & Bart. in l. hæredes palàm. ff. de testa. & Spe. in ti. de notorio crimine[a]. §. qualiter: & Bald. in d. l. data. Et istis adde tex. in c. cùm in tua. de spons. per quem dicunt ibi Mod. in vj. no. confusum fuisse quendam doctorem repetentem Paduæ, qui dicebat, quòd infamia, uel bona fama non poterat probari, nisi per maiorem partem uiciniæ, quando ex aduerso laborat infamia, uel bona fama: quia si una fama tollit aliam in eadem uicinia, impossibile est, quòd utraq; fit à maiori parte uiciniæ. Et de istis dixi aliàs in c. cùm oporteat. de accus. ¶ In† glo. ij. ibi, propter periculum animæ auditur. Ex istis habes unam fallẽtiam ad regulam, quòd non auditur allegans turpitudinem suam[b]: & cum ista gl. concordat gl. fi. in c. cõstitutus. de transac. & gl. in uers. uiuentem. in c. ex tenore. de testi. in c. lator. de re iud. & in c. inter dilectos. in uerb. turpitudinem. de dona. Bene facit gl. mag. in fi. & c. ex pœnitẽtibus. l. dist. dicens, quòd promouendus ad ordines, & ille qui producit in testẽ, potest dicere, Sum inhabilis: & ista fallentia comprehendit sub se multos casus do. Ab. in d. c. inter dilectos. ¶ Secundò fallit, quando quis cõfitetur contra se: & ex confessione sua est puniendus: quia nõ habetur respectus, quòd allegat turpitudinem suam, l. Neratius. §. fi. cum l. seq. ff. ad l. Aqui. & l. si confessus. ff. de custo. reo. & in c. ex tenore. j. de confes. præben. ¶ Tertiò† fallit, quando quis allegat turpitudinem suã, non quidem fundando intẽtionem suam principaliter, sed coadiuuando fundatam contra eũ, qui fuit particeps turpitudinis, l. de tutela. & ibi hoc no. Bartol. C. de in integ. rest. mino. Et hoc intellige, quãdo ille particeps certat de lucro: & allegans turpitudinem certat de dãno: aliàs secus, fm Bar. in l. iusiurandum, quod ex conuentiõe. §. procura. in pe. col. ff. de iureiu. ubi latè loquitur. Adl. ad hoc l. uiro atque uxore. ff. sol. ma. & l. apud Celsum. §. Marcellus. ff. de do. excep. ubi alleganti turpitudinem contra participem ad fi. lucri potest replicari de eodem crimine & compẽsari, & tradit in c. fi. j. de adul. Si autem non per modum replicationis, sed principalis petitionis fundaret se actor ex dolo suo, tunc indistinctè non auditur, etiamsi aduersarius participasset, d. l. de tutela. Et de hac fallẽtia uide, quæ latè ponit Bal. in repe. l. cùm mulier. ff. sol. ma. & in l. si creditoribus. C. de ser. pig. da. manumis. Et per hanc fallentiã dicit Bal. in d. l. iusiurandum. se respondisse, quòd si mihi agenti rei uendicatione pro re mea opponis, ꝙ fuit tibi uẽdita, possum replicare, quòd illa uẽditio fuit simulata & imaginaria: quia allego turpitudinem meam, coadiuuando intentionem meam, & cõtra te, qui participasti de ea, & certo de dãno uitando, tu de lucro captando: ad qd' uide Bal. in l. cùm profitearis. C. de reuo. dona. & Bar. in l. filios. C. de ijs, quæ in frau. cre. & Io. An. in Spe. de dona. §. j. uer. item pone, aliquis. additione inci. quia non uidetur. ubi inuenies non esse prohibitum allegare propriam uenditionem fuisse simulatam, uel imaginariam, nisi de eius fraude constat: quia tunc solùm licet replicando, ut est dictum. ¶ Quartò† fallit, nisi turpitudo fuisset priùs detecta. fm Bar. plenè in d. l. iusiurandum. per illum tex. fm intellectum Pe. de Bella perti. de quo Bar. facit festum, & sequitur Ro. in l. si Stichus. ff. de uerb. obl. & do. Ab. & in c. cùm super. j. de concess. præb. Bene facit, quod no. Bar. & Sal. in l. fi. C. de non nu. pec. ubi dicũt, quòd licet, ubi iuratum est omnia esse uera, non possint partes uenire contra iuramentum, allegãdo simulationẽ, ut latè per Imo. post do. Ant. in c. cùm contingat. in vj. mẽbro, j. tit. proxi. Imol. in c. ad nostrã. ad fi. j. de emptio. & uen. tamen si probationes allegantis simulationem fuerint receptæ & admissæ, tunc post detectam turpitudinem licitum est allegare eam. Similiter dicit Bal. in c. intelleximus. de iudi. ꝙ excõmunicato licitum est allegare excõmunicationem suã: quia est detecta per ipsam sententiã excõmunicationis. Et ideo dicit Bal. in d. l. si creditoribus. in fi. C. de ser. pig. da. manumis. ꝙ quis potest allegare sententiã, quæ continet turpitudinem suã: quia est detecta. Et dicit Bar. in l. ij. C. si ser. uel liber. ad decurio. aspi. lib. x. ꝙ si quis est condẽnatus de delicto, potest hoc allegare, ut se excuset à iudicando. Ad idẽ l. pe. ff. de suspec. tut. ubi ille, qui est remotus ut suspectus, potest allegare ad defendendũ se ab actione tutelæ. ¶ Quintò† fallit, ubi turpitudo esset talis, quòd elideret ex toto ius actoris, fm Io. An. in d. c. inter dilectos. quod reputabat ibi singulare dictũ do. Ab. & adducit pro hoc: quia ubi exceptio elidit ius agẽdi, non debet iudex audire actorem, ex quo notoriè fouet iniusticiam, per no. per Inn. in c. j. de offi. uic. facit gl. in l. ubi pactũ. C. de transac. cum concor. Et si diceretur, quomodo potest iudex audire allegantem turpitudinem: respondet Abb. dici posse, ꝙ illud nõ procedit in notorijs. Et hoc dicit notandũ bene. ¶ Vltimò† fallit in casu c. si quis Papa. & ibi gl. lxxxix. dist. & in casu authẽ. sed nouo iure. C. in qui. cau. ma. & in casu l. si quis. C. ad l. Iul. maie. & in quolibet, in quo apparet ratio specialitatis: & de materia uide etiã aliqd per Bal. in l. post mortem. ff. de adop. & in c. cùm M. de consti. & Imol. in l. qui superstitis. ff. de acqui. hære. ¶ In gl. in uerb. ad ea. no. gl. iuncto text. quòd† quis non potest allegari suspectus, quando dictum suum non redundet ad utilitatẽ eius: & pro hoc tex. ualde nota. in c. Nicena. ibi, licet esset nuptiarũ inexpertus. xxj. dist. Ad idẽ facit, quia mendax nunquã præsumitur esse in dolo, nisi mendaciũ redundet ad utilitatẽ suam. Tex. est, de quo facit festũ Bar. ibi in l. eleganter. §. fi. cum l. seq. ff. de dolo. ¶ In† gl. in uerb. quæ dicta. in fi. Quãdo plura possint simul iungi, ut faciant unã integram probationẽ, dixi latè in c. cùm causam. de ꝓb. Sed ibi dictis potes addere alia ex ijs, quæ scribit Pet. de Anc. consi. cclxxvij. incip. Visa diligenter. do. Ant. in c. ueniens. el j. quasi in fi. de testi. & do. Card. consil. cxviij. incip. monasterium sancti Iuliani. & sequitur do. Abb. in c. cùm Ioannes. de fid. instru. & Bal. in authen. rogati. C. de testi. & in l. obseruare. C. quorum appel. & do. Anto. in c. fi. j. titul. j. & ibi inuenies. Et pondera istam glos. quòd in casu huius decre. omnes coniecturæ & probationes fuerunt necessariæ: & dicit ibi do. Card. se hoc allegasse pridie in q. facti, in qua nõ erant probatæ omnes istæ coniecturæ, sed solùm aliquæ: quia per hoc dicit non esse probatã copulã: quòd idem

c. tertio loco.

a *In tit. de not. crimin.*] *Et ibi in addit. uide Bald. in uers. testis. ubi idem: sed in Mar gar. uerb. notorium. uers. tertiò dic per x. & adde eũ in l. de quibus. de legi. xxij. col.*

b *Turpitudinẽ suam*] *Adde hic, quæ in Apostil. dixi i c. scisciatus. s. de rescript. in uersic. non se excusat.*

idem dicunt hîc do. Anto. & do. Abb. & cõmuniter oẽs, quos uide: & addũt, quòd ubi eſſent urgentia ſigna copulæ, ut ſ. c. proxi. ſecus eſſet: & uide, quæ dixi in c. præterea. de teſti. ¶ In gl. ſi. Per iſtã gl. iuncto tex. colligi poteſt, quòd etiam id, quod de iure non tenet, poteſt peti diſſolui, uel infirmari: quod no. pro ſaluando libello. Intelligitur enim irritari petitum, quatenus eſt de facto proceſſum: ad hoc gl. in l. in uerb. infirmabitur. ff. de ferijs. & gl. pe. in c. accedens. el j. ſ. ut lit. non conteſt. & gl. pe. in c. auditis. de elect. no. Bal. ſaluãdo libellum in l. ij, qui ad ciuilia. uerſ. ex prædictis apparet. C. de appel.

SVMMARIVM.

1 Epiſcopus licet poſsit punire hæreticos, ut iudex ordinarius, fallit tamen, quando tractatur de proprio quæſtu bonorum.
2 Iudex an poteſt eſſe arbiter inter partes, ſi in eum compromittunt. Adde num. 3.
4 Frater an poſsit teſtificari pro fratre? regulariter dicitur, quòd ſic. Quæ regula limitatur ſex modis, ut nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
Caſus autem in quibus prædictæ limitationes non procedunt, ſunt quinq;. Vide num. 11. 12. 13. 14. 15.
16 Frater nolens, aut inuitus, an admittatur contra fratrem.
17 In quibus criminibus non admittitur frater contra fratrem.
18 Agens pœnitentiam præſumitur confiteri delictum.
19 Petens ueniam non præſumitur deliquiſſe, ſed eſt ſignũ humilitatis.
20 Aſſeſſor moriens ſi dicat ſe tuliſſe ſententiam propter pecuniam, an noceat uictori in cauſa.
21 Præſumptio uehemens non ſufficit ad condemnandum, licet ſufficiat ad indicendam purgationem.
22 Hæreſis poteſt oriri ex leuibus ſignis, tamẽ illa ſigna debẽt probari.

CAPITVLVM XIIII.

Iteras. ¶ Propter preſumptionẽ etiã uehementem nõ debet quis de graui crimine condemnari. H. D. Et ſic licet ſit dubium, an ex ſuſpicione ſit ferenda ſententia, de quo in c. urſerte. ſ. eo. tamen uirum probatur hîc: quòd quantò crimẽ eſt grauius, tantò præſumptiones debent eſſe uehementiores. ¶ In tex. ibi, delegata fuiſſet. No. q; licet epiſcopus poſsit ex officio procedere contra hæreticos, c. ad abolendam. in fin. j. de hære. & facit c. j. ſ. de offi. ord. in cle. j. & ij. eo. tit. ubi hoc dicitur in exemplis, ſecundum do. Abb. hîc: tamen etiam aliquando cõmittitur delegatis. Et dicunt hîc cõmuniter Doc. quòd fortè fuerunt impetrati ab iſtis notatis
1 de hæreſi. ¶ Sed dicit Bal. hîc ſignanter, quòd † licet epiſcopus poſsit eos punire tanquam iudex ordinarius, tamen hoc eſt uerum, niſi tractet de proprio quæſtu bonorum, ut dicit notari in l. de iure. ff. ad munici. ubi dicit eſſe optimã glo. Dicitur enim in ea, quòd ubi agitur de commodo iudicis, non poteſt cognoſcere de cauſa, neq; an ſua ſit iuriſdictio. Ad quod pro nunc uide etiã gl. in c. ſtatutum. in prin. in uer. copia. & ibi omnino Domi. in fi. prin. de reſcrip. in vj. & gl. in uerb. cognitionem. & ibi do. Ant. & do. Abb. in c. ad audientiam. de appel. & Bal. in c. j. in tit. an apud iudicem, uel curiã. & in c. imperialẽ. in fi. de prohi. feu. alien. p Fed. Bart. Bal. & Ang. in l. quidam conſulebant. ff. de re iud. & Ang. in l. j. C. ne quis in ſua cauſa. & Abb. in c. cùm ueniſſent. de iudi. Et licet aliter dixerit Imo. in d. l. quidam. propter commodum ſportularum, tamen Bal. dicit hîc, quòd ſolæ ſportulæ non faciunt iudicem ſuſpectum, quia dantur pro labore: & eſt modicum lucrum, ſecundum eum. Allegat ſ. ne autem labor. in authen. de iudi. Si tamen ibi eſſent magnæ ſportulæ & qualitas iudicis aliud ſuaderet, non poſſet cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio, ut per Imol. poſt do. Ant. in c. ſuper literis. in princ. in iij. & ult. col. de reſcri. ubi latiùs uide de hac materia. Poteſt etiã dici, ſecundum Bald. quòd cauſa ſuſpicionis uitandæ Papa dedit delegatos, arg. l. ſolet. ff. de iuriſd. om. iudic. ¶ In text. ibi, ueriſimilius. Not. quòd ut iduæ præſumptiones oriuntur contra aliquem, ſtãdum eſt ualidio-
4 ri: & quotidie allegatur, q; una præſumptio uehemẽtior tollit aliã[a]: quia q; primo dicto, in quo inculpauit fratrem etiã non iurando, erat preſumptio ueritatis ratione nouæ conuerſionis: pro ſecundo erat præſumptio iuramenti: quia purgando iurauerat de fratris innocentia, in qua ueritate Papa iudicat pro primo dicto ratione conuerſionis. Per quod no. infertur, licet cõmunis opi. ſit, q; potiùs ſtatur dicto teſtis iurato, quàm dicto ſuo extraiudiciali non iurato, ut dixi in c. cùm in tua. ubi uide, de teſti. tamẽ fallit, niſi pro primo dicto, quamuis nõ iurato, eſſent multæ coniecturæ, per ipſum tex. quem Bald. hîc facit ualde ſing. & ipſum retuli, ubi ſ. Et p; iſtum text. dicit Bart. in l. ſi. poſt princ. ff. de quæſtio. quòd ſi quis reperitur in mẽdacio, eſt maxima præſumptio cõtra ipſum ad torturam. Et no. bene hunc tex. ſecundum Bal. hîc, quòd non creditur ei, qui negat ſe dixiſſe illud, q; in actis plublicis reperitur ſcriptum, cùm teſtificabatur. ¶ In glo. j. ibi, bene
2 poſſunt. Hoc eſt clarum, ſi uolunt cõpromittere tanquam in arbitratorẽ, ſm gl. in l. ſed & ſi in ſeruum. ſ. j. ff. de arbi. Si autem uolunt compromittere in iudicem tanquam in arbitrum, gl. hîc ſentit idem. Et idẽ glo. in c. cùm tempore. de arbi. & ibi latè do. Ant. Imo. & do. Abb. & gl. & Dom. in ſ. q; in arbi. iij. q. vij. & Ang. Imo. & Ro. in l. j. ſ. poſt operis. ff. de oper. no. nun. & glo. in ſ. tria. uer. ſi quis uerò iudex. iij. q. vij. & Spec. in tit. de arbi. ſ. poſtquam. uer. ſed nunquid in ordinarium. & Ang. in l. j. ff. de iudi. & do. Ant. & Imo. in c. Quintauallis. in x. differentia, j. tit. j. De iure autem ciuili ſecus eſt, per d. l. ſed & ſi in ſeruũ. ut latiùs in dictis locis: & idem do. Car. & Imo. hîc contra Hoſt.
3 Et † etiam, ſi poteſtas iſtorum delegatorum non fuiſſet reſeruata, non expiraſſet delegatio, ſecundum Inn. Io. And. & alios hîc. Pro quib. allegat do. Abb. not. in cle. quandiu. de appel. & authen. ſi tamen. C. de temp. appel. & quod no. gl. & Io. An. in c. ſignificantibus. de offi. dele. Secus econtrà: quia ſi de arbitris itur ad delegatũ, uel ordinarium, expirat compromiſſum, ſed pœna cõmittitur. Et idem, ſi itur ad alios arbitros, d. l. ſed & ſi in ſeruum. in fi. cũ duabus ſeq. Et rationem ponit do. Abb. hîc remittens ad dicta ſua in. c. ad petitionẽ. j. de accuſ. ubi de hoc nihil dicit: & ad Spec. in tit. de arbi. ſ. finitur. in fi. Poſſent etiam dicti arbitri pronunciare contrariũ eius, quod pronunciauerũt, ſi finito compromiſſo adhuc inſtaretur coram eis, tanquã delegatis, iuxta proximè dicta: & hoc, quãdo mouerentur ex nouis rationibus, ſecundũ omnes cõmuniter hîc: quia ſicut ex nouis rationibus retractari poteſt ſentẽtia ab alio, c. cùm Ioannes. de fid. inſtru. ita etiam ab ipſimet, iuxta c. ab excõmunicato de reſcript. ſicut aliquando quis audit cauſam appe. interpoſitæ à ſententia ipſius, ut per glo. ij. in c. multis. xvij. diſt. & in c. à collatione. in uer. potuiſti. de app. in vj. & in c. cùm inter Canonicos. in uer. confirmauit. de ele. facit l. j. ſ. ſi preſes. ff. quando app. ſit. gl. fi. in c. ſicut. ij. j. tit. j. & quod no. gl. in c. querelam. in uer. cõmiſit. de elec. & do. Abb. in c. ſi quis contra. de foro cõpet. & Ro. in l. ij. uer. xx. ff. de uerb. obli. facit, quod not. Io. An. in addi. Spec. de ſen. prolat. ſ. quoniam. & Bal. in l. eos. C. de appel. ubi ponunt, quid ſi iudex, à quo inſtituatur hæres ab appellante, an poſsit proſequi ap. Et dicunt,

a *Aliam] Adde idem tenentẽ do. Soc. in conſi. xxſ. incip. Viſis & diligẽter lectis. uer ſic. prædictis nõ. ibi, itẽ recedere. in prima parte, chart. xxxvij. & in conſil. cxxviij. inci. Iuſtiſsime iudex. uer. quarta concluſio. circa prin. in d. parte, chart. cxcviij. Et adde Ang. et Sal. in l. mater. C. de calum. & Bal. in l. ſi. ff. de hæred. inſtit. & Cy. & Doc. in l. ſi. cum dote. ſ. tranſgrediantur. ſol. matr. & Bart. in l. diuus. de reſti. in integ. in ij. col.*

dicunt, quòd ſic, niſi fuerit lata ab eo interlocutoria: quia illa magnam detegit iniquitatem iudicantis, ut not. in cle. appellanti. de appell. Et iſtis adde do. Ant. in c. ab excommunicato. de reſcript. ubi dicit, quòd ſi ordinarius, qui fuit arbitrator, uideat peti reductionem ad arbitrium boni uiri, poteſt ipſe reuocare, dum modò ex actis nouis, non antiquis. Et ad prędicta facit longa quæſtio Rot. deciſ. ccccxv. incip. Si ſecundus. in formis, de illo, qui fuit procurator alicuius expectantis, & obtinuit ſententiam pro ipſo contra certos obiectus: an poſsit deinde agere uigore ſuæ gratiæ cõtra ipſum, & pro quo fuit procurator? & uide in ſimili do. Ant. in c. j. in fin. de re iudi. & in c. irrefragabilis. in prin. ſ. de off. ord. & Domi. in c. diſciplina. in pen. col. xlv. diſt. & Spec. in tit. de aſſeſſore. ſ. fin. in fi. & in tit. de appel. ſ. nunc tractemus. uer. quid ſi ſit appellatum. In quibus locis habes, quando eadem perſona mutat conditionem, an poſsit uenire contra ea, quæ aliàs approbauit? ¶ In
4 gloſſ. in uer. de fratre ſuo. Cùm † quæritur, an frater ſit idoneus teſtis pro fratre? dicas regulariter, quòd ſic[a]: quia, ſecundũ Abb. hîc, nullo iure in totum repelletur. Ita tenet gloſſ. j. in c. inſinuante. de offic. deleg. & gl. fin. in fi. ibi, Arch. & Domi. in c. conſanguinei. iij. q. v. & gloſſ. ij. in c. cùm R. de offi. deleg. & communiter omnes poſt gloſſ. in l. parentes. C. de teſti. & do. Ant. in c. cùm oporteat. j. de accuſ. & alij in locis j. notandis. Nec obſt. quod habetur in l. etiam. C. de teſti. & in c. in literis. de teſti. ubi domeſticus nõ eſt idoneus teſtis pro domeſtico: quia ſumitur domeſticus pro ſubiecto poteſtati alicuius, ut dixi in d. c. in literis. in j. concluſ. ubi de hac materia tetigi aliquid in uer. fallit ſextò. & dixi latiùs ĩ d. c. cùm oporteat. ſed tamẽ repeto hîc, quia clariùs
5 tangetur. ¶ Prædicta † limita primò ex dicto Spec. in tit. de teſte. ſ. j. uer. ſed nunquid frater. & Bar. in l. qui teſtamẽto. ff. de teſta. ubi dicit, quòd licet frater ſit idoneus teſtis, tamen minor fides ei adhibetur, quàm alteri idoneo, per l. iij. j. reſponſo, ff. de teſti. Et per hoc infero, quòd ubi requirũtur teſtes omni exceptione maiores, talis non eſſet idoneus: pro quo expreſsè uidetur ponere Bal. in l. fin. C. de pro-
6 ba. ¶ Secundò limita, niſi † frater haberet bona communia cum fratre: quia uiderẽtur tunc teſtificari in eadem cauſa, ſecundum Spec. ubi ſ. & Domi. in c. conſanguinei. iij. q. v. & do. Anton. & Ana. in d. c. cùm oporteat. Sed ex eorum ratione non uidetur hoc procedere, ubi quæſtio non concernit ipſa bona communia. ¶ Tertiò
7 limita, niſi † ſint ambo in eiuſdem poteſtate, ſecundum proximè allegatos: & dicit Bald. in l. j. uer. quintò operatur. C. de epiſc. & cle. quòd licet frater non repellatur à teſtimonio ratione fraternitatis, tamen ſi ſimul habitant, bene repellitur ratione ſolius fra-
8 ternitatis. ¶ Quartò limita: niſi † agaretur cauſa de iniuria facta fratri: quia iniuria facta uni de domo cenſe-
b tur facta omnibus[b], per ea quæ habentur in l. lege Cornelia. ff. de iniu. & ibi hoc not. Bar. poſt prin. dicens, conſanguineos in tali cauſa non eſſe idoneos teſtes pro conſanguineo. Dicit tamen, quòd pro iniuria facta uni nõ competit alijs actio ciuilis iniuriarũ, ut ibi per eum: ad quod uide Bald. in l. unica, C. de rap. uirg. ubi dicit, quòd ſi fit iniuria uni de domo, intelligitur facta toti caſatæ: & ideo nullus de ea poterit teſtificari. Et idem tenẽt ibi Cyn. Ang. & Sali. & ad hoc uide etiam Bald. in l. unica, C. ſi quacunq; præditus poteſtate. & Bart. in l. cùm ſcimus. C. de agri. & cenſi. lib. xj. & in l. ita ſtipulat[a]. ſ. Chryſogonus. in fin. ff. de uerb. oblig. & in l. iij. ſ. ſi tutor. ff. de
9 ſtip. tuto. ¶ Quintò limita, niſi † agatur de crimine[c]: quia tunc non eſt fratter idoneus teſtis pro fratre accuſante, ſecundum Abb. hîc: quia agitur de maiori præiudicio, in quo teſtes debent omnino eſſe integri. Et idem uidetur de alijs conſanguineis & domeſticis: & ſic loquitur c. j. iij. q. v. & facit c. ſuper prudentiam. xiiij. q. ij. ſecũdum ipſum. Ad quod uide Bald. in l. fin. C. de proba. ubi idem tenet, allegando gloſ. in d. l. lege Cornelia. Putat tamen do. Abb. hîc, quòd in defectum aliorũ admittatur ſaltem ad faciendum indicium ad torturam: arg. c. fin. de teſti. cog. & c. cùm dilecti. & quod ibi no. de elect. An autem frater in criminali teſtificetur pro fratre, dicetur j. uer. quin
10 tus caſus. ¶ Sextò limita, ubicunq; † ageretur etiam ciuiliter in cauſa grauí & ualde tertiò præiudiciali: quo caſu non eſt integer teſtis, nec facit ſemiplenam probationem, licet faciat aliquando indicium. Ita not. Bald. expreſsè in l. parentes. in prin. C. de teſti. pro quo facere poteſt: quia maxima cauſa ciuilis, id eſt, multorum bonorũ, æquiparatur
d criminali[d], ut per gloſſ. & Bald. in l. ad uocati. C. de aduoca. diuerſ. iudi. & gl. in authen. ſi dicatur. C. de teſti. & per do. Abb. in c. j. in illo notabili, quod metus cauſa. & Ana. in c. cùm oporteat. de accuſ. facit c. j. de reſti. ſpo. in vj. & quod per ipſum not. Abb. in c. accedens. ij. in iij. coſ. ut lite non conteſt. Idem Sali. in d. l. parentes. & latè do. Mari. conſil. xlj. incip. quidam iuuenis. ¶ Modò pro intelligentia prædictorum eſt aduertendum: quia ſunt aliqui caſus, in quibus dictæ limitationes non ſemper procedunt, & indubitanter frater eſt teſtis idoneus pro
11 fratre. ¶ Primus eſt, quando † teſtis eſt adeò deuotæ & probatæ uitæ, putà religioſus de obſeruãtia, uel aliàs etiam laicus religioſæ uitæ, ut de mendacio non ſit ſuſpectus: nam tunc ei creditur, ſicut alij idoneo teſti. Ita decidit Innoc. in c. cùm R. canonicus. in pen. col. de offi. deleg. Pro quo etiam gloſſ. formalis in ſumma, ij. q. v. in fin. Et pro hoc adduci poſſent illa multa & noua dicta, quæ accumulaui in c. ſuper his. ad fi. de accuſa. per quæ apparet, quòd propter ſummam bonitatem uiri recedi tur à diſpoſitione iuris cõmunis: & ultra illa uide, q; ſcribit Bal. in c. præterea. de teſti. cog. & in c. fi. in pen. col. ſ. de confeſ. & in rub. C. de fide inſtru. in antepe. col. & in l. unica, uerſic. item eſto. de proba. ubi dicit, quòd quando cauſa eſt maximæ importantiæ, ſanctitas uiri nihil operatur in præiudicium alterius. ¶ Secundus caſus
12 eſt, quando † frater eſſet teſtis inſtrumentarius etiã pro facto fratris: quia eſt idoneus indubitanter, ſecundum Bal. in l. parentes. C. de teſti. quem allegat Ioan. de Ana. in d. c. cùm oporteat. licet in libro meo Bald. non dicat ſed idem dicit Imol. in c. literis. de tranſac. dicens, quòd ſi frater, uel alius cõſanguineus eſt deſcriptus in inſtrumento ad ſolennizandum & adminiculandum inſtrumentum, eius tacita uox facit fidem: de quo tamen dic, ut ibi latiùs per eum: & eſſet diſtinguendum de inhabilitate, prout j. uerſic. quartus caſus. ¶ Tertius caſus eſt,
13 quando † teſtis eſſet pariter coniunctus utriq; parti: putà, ſi frater teſtificaretur in cauſa uertente inter duos fratres ſuos: quia par cauſa affectionis ſuſpicionem tollit,

a *Quòd ſic] An & quando frater carnalis ſit idoneus teſtis, uide plenè, & not. per do. Soci. in conſ. ccxxxv. incip. Viſa cõtingentia facti. uerſi. nec obſt. ſi quarto & ulti moloco. cum uer. ſequ. in ij. parte, chart. cxiiij. & adde, quæ ad hoc habẽtur per Phi. in d. c. in literis. de teſti. & quod etiam ibi dixi in apoſtil.*

b *Omnibus] Adde do. Alexan. de Imol. in l. j. ſ. fin. de iniur. et omnino per eum in l. ſi finita. ſ. ſi de uectig. lib. iiij. char. de dam. infect. & Bal. in c. j. ſ. ſimiliter. quibus mo. feud. amitta. & plenè per do. Soci. in cõſ. ccxxviij. incip. In cauſa Gabrielis. cõtra uer. præterea inimicitiæ. in ij. parte, char. xv.*

c *De crimine] Ad qd' adde, quæ per Bart. habentur in l. qui teſtamento. ſ. per contrarium. de teſtamili. per text. in l. nõ ſolùm. de ritu nupt. & Lanfran. in c. quoniam cõtra. uer. teſtes. de probat. & Elor. in l. idoneus. eod. tit. & quod per Bald. in l. inſtrumenta. C. de proba.*

d *Criminali] Adde Phi. in c. teſtimonium. ſ. de teſti. & quod ibi in apoſtil. dixi.*

l. non solùm. ff. de ritu nupt. Ita Bar. in d. l. qui testamen
10. & sequitur Maria. in d. c. cùm oporteat. dicens, se ita
consuluisse: sed est glos. in terminis, licet ipse non dicat,
in c. consanguinei. iij. q. v. ¶ Quartus casus est, quan-
14 do † non opponitur per partem contra fratrem produ
ctum in testem: quia tunc valebit testimonium fratris
& cuiuscunq;, qui aliàs propter affectionē posset repel-
li, secundum Bal. elegāter in l. si quis testib. in ult. col. C.
de testib. ubi ita dicit de omnibus exceptionib. fauore
partis introductis: secus dicit de introductis odio te-
stis, ut excommunicationis, uel banni. Dicit tamen, q;
aduocati protestātur in principio saluas fore exceptio-
nes contra personas & dicta testiū: quia per talem pro-
testationē reseruatur ius opponendi, ne excludatur ta-
citus consensus: arg. l. si filius. ff. ad Mace. quæ procedūt
in testib. productis contra præsentes: sed quando con-
tra absentes, nō est necessaria protestatio, quia absens
non intelligitur cōsentire, ut ibi per eum. ¶ Quintus
15 casus est, quando † frater producitur ad defensionem
fratris etiā in causa criminali, secundū Bal. ualde solen-
niter in d. l. parentes. in princ. ubi dicit, q; si dictū fratris
prodest fratri, & nemini nocet, ut cùm purgat fratrem
de hæresi, tenet eius testimoniū. Ita dicit esse tex. notabi-
lem hîc, per quem infert, q; frater potest inducere fratrē
contra fiscū ad probandū, q; fecit homicidiū ad sui de-
fensam. Nec per hoc dicitur nocere fisco, qui tractat de
pœnali & odioso lucro cum alterius iactura: argu. eius,
quod no. in l. si quis uxori. §. fi. ff. de fur. ubi dicitur, q; in
interesse non habet ratio lucri, quod perciperetur cum
alterius iniuria ut ibi est gl. quæ nō est alibi, secundum
ipsum: cum quo etiā concordat Sal. in d. l. parētes. & est
dictum aureū, sed forte non procederet, ubi in causa cri
minali esset accusator: quia tūc nedū ageret ut ad præiu
dicium fisci, sed etiā partis: & est præiu
dicium maximū. ¶ Vltimò, an † fra
ter inuitus[a], uel nolens admittat con-
tra fratrem: dic, ut hîc per Abb. qui be
ne loquitur: & de hoc etiā per Bar. in l.
lege Iulia. & in l. legib. ff. de testi. & latè
per quendam Albericū Moder. in tra-
ctatu de teste, in xxij. charta, uer. nunc uidendū est prin-
17 cipaliter. ¶ In † ea. glo. ibi, in magnis criminib. putà,
quādo ueniret imponēda pœna capitalis, aut mortis,
uel deportationis, l. si magnū. allegata in gl. & sic secus
uideretur, si pœna relegationis tantùm, uel minor, esset
imponenda, secundū Imol. hîc: & addit Abb. q; ubi fra-
ter insidiaretur fratri, non habet locum d. l. si magnū. Et
adde, q; id, quod dicitur de fratre in d. l. si magnū. uide-
tur habere locū in quocunq; affine, per tex. sing. in c. si-
militer. iij. q. v. & ibi expressè Arch. & Domi. & uide Bart.
in l. minimè. ff. de relig. & sumpt. fun. Et quod in hac gl.
dicitur de fratre, procedit etiā in socio, secundū Ang. in
d. l. si magnū. per l. uerùm. in uerbo, uim fraternitatis. ff.
pro socio. de quo per Sali. in d. l. si magnū. ¶ In gl. par-
ua in uerbo, confessus. No. bene, secundū Bal. hîc, ex gl.
18 q; † ille, qui agit pœnitentiā, præsumitur confiteri deli-
ctum: & concor. l. locū. §. si quis dolo. ff. de tab. exhiben.
secundum ipsum, qui per hoc infert, q; qui stat ad confi
19 nia, præsumitur relegatus. ¶ Adde tamē, q; † petens ue
niam nō uidetur confiteri se deliquisse, sed est signū hu
manitatis, secundū gl. in uerbo, postulauit. in c. exhibi-
ta. de homi. Et ad hæc faciūt notata per Bar. in l. dotem.
ff. de uer. ob. & Car. in c. perpendimus. ad fi. j. de senten-
tia excom. in q. an petēs se absolui uidet fateri se excom
municatū: & dicitur, q; non: quia potest esse, q; petat ad
cautelā. Et de hoc, quādo priuatio præsupponat habi-
tum, uide gl. ij. in c. significauit. de censi. quæ probat, q; si
quis iubetur relaxare præceptū, ex hoc probatur illi fu-
isse paritū: & uide Pet. de Anc. cons. lj. incip. Pro clariori
decisione. in ult. col. ubi ponit, an liber banni, uel con-
demnationis probet homicidiū: & uide Bal. in l. fi. C. de
sententiā passis. ubi ponit, an per instrumentū emanci
pationis probetur patriā potestatē præcessisse: & uide
Bal. in l. moueor. C. de seruis expor. ubi dicit, q; proban
do monachū petiisse licentiā transeundi ad arctiorē uita
tam probatur, q; fuerit monachus: & uide Bal. in l. ij. per
illū tex. C. de iure aur. annul. ubi ponit, an per instrumē
tum legitimationis probet quē fuisse illegitimū. ¶ In
gl. in uerbo, graue. ibi, in ultimo articulo. De effectu con
fessionis factæ in ultima uoluntate tangit hîc aliquid
Imol. sed satis dixi in c. si cautio. uer. tertia declaratio. s.
de fide instr. Et no. hanc gl. Bal. q; non semper moriens
præsumitur uerū dicere. Ad quod uide Bar. & Ro. in l. si
quis moriēs. ff. ad Sylla. ubi ponūt, q; † si assessor moriēs
20 dixit, se tulisse sententiā per pecuniā, tale dictū non no-
cet uictori, per tex. in l. j. §. si quis filiū. ff. de Carb. edicto,
& in c. sicut. de testi. Adde etiā Bal. in authen. si dicatur.
C. de testi. ubi dicit, q; si testis dicit in articulo mortis, se
falsum dixisse, hoc non nocet parti. Allegat Bart. ubi s.
Adde etiā Pet. de Anc. in c. fi. j. de success. ab intest. ubi di-
cit, q; si moriēs dicat se mori culpa medici, nō iuuat per-
cussorē, si aliter hoc nō appareat. Adde etiā gl. & Ang. in
l. ij. C. de calum. ubi non statur dicto moriētis, qui dicit,
talis me percussit, licet hæres illū accusans propter hoc
excuset à calūnia. Adde etiā Bal. in l. j. in ult. col. uer. sed
pone, testator. C. cōmunia de leg. ubi ponit de testatore,
qui dicit, remitto oēs iniurias inimicis meis: quia cen-
setur ex hoc habere pacē. Adde etiā Bald. in tit. de pace
Constan. in uerbo, uasalli. ubi dicit, q; non omnis mo-
riens est Ioānes euangelista: allegat l. uerba. C. de testa.
¶ In gl. in uerbo, fratrem. in fine. No. q; ratione consan-
guinitatis, uel affinitatis aliquid præsumitur: & etiā, se-
cundum Bal. hîc, q; dicta ratione præsumitur donatio.
Alleg. l. Procula. cum si. ff. de proba. & refert Dy. dicentē,
q; cessio actionū inter coniunctas psonas uale t sine ex-
pressione tituli, q; inest titulus donationis. Alleg. Dyn.
in l. patrē. ff. de ijs, quæ in frau. cre. & adde text. in c. non
æstimemus. xiiij. q. ij. ubi dicit, q; ne-
b mo unquā carnem suā odio habuit[b].
Ex quo infert Angel. in l. j. ff. de in ius
uocan. q; statuta cōtra cōsanguineos
clericorum indirectè præcipientia ali
quid clericis, non tenent: quia ne con
sanguinei grauentur, clerici efficiuntur timidiores. Fa-
cit tex. elegās in c. sciant cuncti. de elect. in vj. ubi ita pu-
nitur offendēs cōsanguineos clerici propter ipsum cle-
ricū, sicut offendēs clericū. No tat Car. in cle. j. in prin. in
xiij. no. de excess. præla. & gl. in cle. ij. in uerbo, quomodo
libet. de sent. excom. & Bart. in l. j. in fi. ff. de his, quæ pœ-
næ nomine. & Ang. consil. xcviij. incipiente, Visa narra-
tione facti consilij. facit tex. in l. ij. ff. de receptato. ubi ex-
cusatur coniunctus receptans bannitum coniunctum,
& alleuiatur pœna: notat Domi. post gl. in uerbo, rece-
ptatoris. in c. felicis. de pœnis. in vj. in fi. principij. Facit,
quod notat Bal. in l. j. ff. de in ius uoc. ubi dicit, q; ratio-
ne coniunctionis sanguinis præsumitur obedientia. Fa
cit tex. in l. j. §. largiùs. in uerbo, honore, sanguinis. ff. de
successo. edict. Facit, quod no. Bal. & Sali. in l. final. C. de
sponsa. & quod notat Bal. in l. j. C. de indic. uid. tol. facit
c. Petrus. de homi. & c. quia præsulatus. j. q. iiij. & l. Aure-
21 lius. §. Titius testa. ff. de liber. legat. ¶ In † gl. in uerbo,
uehementem. ibi, sed non, ut condemnetur. Sufficit ta-
men suspicio ad indicendam purgationem etiam sine
infamia, secundum Innoc. in c. ex parte. in fin. de offic.
ordi. & glos. in c. quanto. s. eod. & do. Ant. in c. tua. per il-
lum text. de cohab. cle. & Arch. in §. fin. vij. q. ij. & Innoc.
in c. pen. super uerbo, incestus. j. de purg. Cano. & Inno.
& Ana. in c. sicut. de symonia. & Archi. latè in c. omni-
bus. iij. q. v. per text. in c. sollicitudines. in uerbo, uehe-
mentem suspicionem. de pur. Cano. Et etiam Ana. post
Car. in c. excommunicamus. §. adijcimus. de hæret. ubi
dicunt per illum text. sing. quòd ex hoc, quòd quis di-
scedat

a *Inuitus] Vide latè per Spec. in ti. de testr. §. j. ante uer. sed nūquid frater.*

b *Habuit] Adde Spec. in tit. de aduo. §. j. uer. item quod postulat.*

scedat à communi conuersatione, inquiritur contra i-
psum, tanquam contra hæreticum, etiā non precedente
22 infamia. ¶ Et adde, quòd † suspicio de hæresi oriti po
test etiam ex leuibus signis: sed illa signa debent plenè
probari, secundum Innoc. in d. c. sicut. de symonia. & Io.
And. in c. ut officium. §. j. de hæret. in vj. Et quòd ex sola
suspicione non possit condemnari, facit c. excommuni
camus. j. §. fin. in uerbo, certis indicijs. j. de hære. Et istis
adde omnino solenne consilium Oldr. ccx. quod inci-
pit, regularis habet traditio. ubi ponit, quæ dicatur uio
lenta præsumptio, ad hoc ut quis possit cōdemnari de
hæresi: de quo etiam per Domi. in c. ut officium. in prin.
& in c. ut filij. de hære. in vj. ubi etiam dicit, quòd etiam
ad suspicionem probandam sufficit leuis probatio, per
l. ij. hîc allegatam in glo. secus ad condemnandum, per
hanc gl. De istis per Hostien. in Summa de hære. §. qua-
liter deprehendatur. uersic. sed quos uocas. cum seq. &
adde text. & Doct. in c. cùm cōtumacia. de hær. in vj. ubi
habetur de una uiolenta præsumptione in proposito.
¶ In glos. fin. ibi, non debet admitti. Et sic uult glos. q;
hoc casu non præstetur iuratoria cautio, & quòd dictio
Præter, stet exclusiuè: & illud etiam tenet Inno. Hostien.
& Goffre. Sed contrarium tenent do. Cardi. do. Anto. &
Abb. Nec obstat, quòd periurus non debet admitti ad
iuramentum: quia uerum est ad iuramentum honoris,
sed admittitur ad iuramentum oneris & grauaminis,
quale erat istud: & idem glos. in c. paruuli. allegato in
glo. & Abb. in c. intelleximus. in pen. col. de iudi. & pro-
batur in c. cùm in ecclesijs. de maio. & obe. Sed Imol. &
fortè meliùs, tenet opi. glos. quia dictio Præter, exclu-
dit, quando id, quod sequitur post eam, poterit inclu-
di sub præcedenti oratione, uel dictione: secus, quando
non includebatur, ut per Legistas, maximè Bar. in l. j. in
fin. ff. de pigno. actio. & ita erat. Item facit c. clericos. alle-
gatum in glos. ubi etiam agitur de iuramento onero-
so, & tamen propter timorem periurij non præstatur. Et
ita hîc, secundum eum. Nec obst. licet non dicat, quod
dicitur de iuramento calumniæ: quia procedit in iura-
mento inducto legis necessitate, ut latè per Gas. Cald.
& Modernos in c. ij. j. qui cler. uel uouentes. ubi semper
uide: & per Imol. & alios in d. c. cùm in
eccles. Et ultra hæc de dictione Præ-
a ter[a], uide plenè p Archidi. in c. Ebron.
xiij. q. ij. & Ang. in l. qui bona. §. si quis.
ff. de damno in fecto. & Bal. in authen.
hoc amplius. C. de fideicōmis. & Bald.
hîc, & alios in l. actione. C. de transact.
& Pet. de Anchar. in regula, peccati. in
v. col. de regul. iur. in vj. & latè do. Car.
in clem. j. in j. col. de summ. trini. Et copiosè per Alberi,
de Rosa. in suo Dictionario, in uerbo, Præter.

a *Præter] De qua dictione uide etiam Bald. in c. j. §. sed et res. per quos fi. inuest. & Oldr. omnino in consil. xlix.*

CAPITVLVM XV.

Vm in iuuentute. ¶ Nō præsu
mitur incontinens in senectute, qui in iu-
uentute continuit. H. D. & nihil habet, sed
insistunt Doct. in Moralibus, de quibus per eos. Vnum
tene menti, propter quod omnes Doctores notant istū
text. uidelicet quòd propter infamiā ortam à maleuo-
lis, licet nō debeat committi solennis inquisitio, c. qua-
liter. el ij. & c. inquisitionis. in fin. de accus. tamen occul-
ta indagatio committi potest. ¶ Item per istum text.
in uerbo, detulisset. No. Bald. hîc, quòd denunciatio cri
minum potest fieri & prosequi per nuncium, nec est spe
ciale in rege, sed commune, secūdum ipsum, qui ex hoc
infert, quòd syndici infirmi tenentur denunciare ma-
leficia per procuratorem: quod dicit menti tenendum.
¶ Item per istum text. cum gl. fin. infert Bald. hîc, quòd

c. cùm in iuuentute.

literis executoris asserentis se fecisse aliquid creditur:
ad quod etiam allegat Archi. in c. Cathanensis. lxj. dist.
& ita etiam ibi Domi.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Impetrator non tenetur probare omnia contenta in rescripto, li cet expressa uideantur in forma conditionis.*
2 *Idoneitas est duplex: intrinseca, & extrinseca.*
3 *Impetrator narrans in impetratione beneficij, quòd reditus non excedunt certam summam, si mentitur, an gratia sit nulla.*
4 *Impetrator an teneatur exprimere uerum ualorem beneficij.*
Et ponit pro regula, quòd quis tenetur exprimere ualorem non tantùm beneficij impetrandi, sed etiam obtentorum.
Limita, ut num. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
11 *Bonus quilibet præsumitur, nisi contrarium probetur.*
Hæc est regula, quæ fallit, ut num. 12. 13. 14. 15.
16 *Executor datus ad beneficia, potest assumere partes iudicis, si uult, citando quorum interest, uel iudicialiter inquirendo de idoneitate impetrantis. & num. 17 18. 19. 20. 21.*
22 *Executor datus ad beneficia, non tenetur assumere partes iudicis, si non uult.*
23 *Hæc conclusio fallit, nisi in literis esset clausula, Vocatis uocandis: quia tunc tenetur citare & procedere iudicialiter.*
24 *Item, nisi uellet dare possessionem, quam alius tenet.*
25 *Item, nisi executor sit datus cum clausula, quæ uenit purificanda ex facto tertij, de cuius præiudicio agitur.*
Quartam & quintā fallentiam, uide num. 26. & 27. Item aliam, eamq; ultimam, num. 28.
29 *Executor ad beneficia, licet non purificet conditionem sonantem in monitionem, uel instructionem, ut si est idoneus, tenet tamen collatio ab ipso facta.*
30 *Collatio si fiat scienter indigno, est ipso iure nulla. Ad hoc adde numer. 31.*
32 *Papa si committit uices suas simpliciter alteri, an uideatur id facere supererogatiuè & cum plenitudine potestatis.*
33 *Clausula literarum ubi non sonat in monitionem, seu instructionem, sed in conditionem: putà, si est doctor, uel natus de tali uico, nunquam tenet collatio, nisi priùs purificetur dicta conditio.*
34 *Executor datus ad beneficia in casu, in quo assumit partes iudicis, debet procedere iudicialiter secūdum formam cle. sæpe. de uerb. signi.*
35 *Executor quotuplex sit.*
36 *Executor quando examinationem facit, an teneatur citare aliquem, qui uelit opponere, quòd prouisus non sit idoneus.*
37 *Executor an possit exequi, ante quàm literæ sint sibi præsentatæ, ut teneat executio.*
38 *Papa concessit beneficium, & dedit executores propter absentiam executoriū, iste iuit ad ordinarium, ut exequeretur, utrùm possit?*
39 *Executor si processit uigore literarum surreptitiarum, processus est nullus.*
40 *Executor si processit nulliter, adeo quòd gesta ab eo nō tenēt, utrùm collatio redeat ad Papam, uel ad ordinarium.*

CAPITVLVM XVI.

Vdum. ¶ Is, pro quo benefician
do scribitur cum clausula,
Si idoneus fuerit, non tenetur probare se
idoneum, cùm idoneus præsumatur. H. D.
¶ In text. ibi, scholarem. Credit hîc do. Abb. quòd uitia
retur rescriptum, si impetrans, qui dicit se esse scholarē,
non esset: quia faciliùs obtinetur gratia hac qualitate
expressa, ut per Innoc. in c. cùm in cunctis. in glos. incip.
est autē scientia. de electio. Et omne id, quo nō existente

uero, nō *ita faciliter* gratia cōceditur, uitiat rescriptum, si nō est uerum: c. postulasti. & ibi Hostien. & omnes, de rescript. & de hoc per Spec. & Ioan. An. in tit. de rescript. præsenta. §. ratione autem impetrantis. uer. sed ubi scribitur pro scholari. & subdit hîc Card. q̃ nō sufficit, q̃ dicat quem esse scholarem, nisi sit clericus, per c. ex literis. de transact. Vbi autem nondū est clericus, ponitur clausula, Cupiēs militiæ clericali ascribi: & tunc bene ualet, secundum ipsum: & per hoc credo non esse uerum, q̃d scribit do. Ant. in c. literę. de dilatio. ubi allegando certā decisionem Rotæ, quam non reperio, dicit, quòd si impetrans dicat se dotasse beneficiū, quod impetrat, & nō sit uerum, non uitiatur gratia, quasi sit superfluè narratum: quia profectò istud est tale, quo nō existente uero non ita facilè Papa cōcessisset, argu. nota. in c. dilectus.

1 de iure patro. ¶ In † text. ibi, nulla necessitas. Not. & tene menti hoc dictum, quasi nouum, secundum Abb. quòd impetrator non tenetur probare & uerificare omnia contenta in rescripto, etiamsi uideantur expressa in forma cōditionis, si pro illis habet fundatam intentionem iuris præsumptione, sed onus probādi cōtrarium incumbit neganti, ut hîc sing. probatur: & sic limita no. per Ioan. An. in c. j. de litis contest. in vj. ¶ In text. ibi, præsumatur idoneus. Not. quòd etiam ad beneficium quilibet præsumitur idoneus, nisi cōtrarium probetur: & intellige, dum modò sit clericus, per ea, quæ dixi s̄. quia clericatus & alia extrinseca non præsumuntur, ut statim diceť, sed respectu bonitatis intrinsecæ pro quo-

2 libet præsumitur, etiam quòd sit laicus. ¶ Est † autem multiplex idoneitas, nedū intrinseca, ut castitas, sobrietas, &c. sed etiam extrinseca, ut sciētia literarum, cantus, & similia: & hoc non præsumitur, ut per gloss. ord. in c. si fortè. in uerbo, scientiæ. de elect. in vj. Quapropter restringitur decretalis ista, ut intelligatur solùm de idoneitate intrinseca: si autem disputatur de extrinseca, & sit tertius, qui opponat, ipse habebit probare, ut in c. j. & in c. ut circa. de elect. in vj. quia excipiendo efficitur actor, l. j. ff. de except. Sed si nemo se opponit, superior *inquirit, ut hic eleganter per do. Abb. resistentem do. Anto. quo ad interpretationem huius idoneitatis.* Sed non taceo, quod mihi occurrit, uidelicet quòd imo iste text. possit etiam intelligi de idoneitate extrinseca, non dico de omni, sed de ea, quæ requiritur ad beneficium: quia cùm scribitur pro clerico, iam præsupponiť qualitas clericatus, quæ est extrinseca: & idoneus ad clericatum, præsumitur idoneus ad beneficiū, nisi aliud probetur, c. accepimus. de æta. & qual. Bene fateor, q̃ per solam impetrationem, in qua appellatur clericus, non p̃ habit in ōmni materia se clericū, ut per Ioan. And. in regula, cui licet. in Mercurialibus: sed quantum ad factū, super quo impetratur, præsumiť clericus, per singulare dictū do. Ant. in c. illud. s̄. eod. dum respondet ad l. optimam. C. de contrahen. stip. Et in hoc poteris cogitare. Et de ista præsumptione bonitatis adhuc dicetur super gloss. fin. Et per hoc examinant hîc do. Card. & do. Abb.

3 utile dubiū, uidelicet † utrùm narrans in impetratione beneficij, quòd reditus beneficij non excedunt certam summam, si in hoc mentitur, utrùm gratia sit nulla: & uidetur, quòd non: quia falsa causa non uitiat, cùm de corpore constat, ut per Bart. in l. demonstratio. §. j. ff. de condi. & demon. & Bald. in l. j. C. de falsa causa adiecta legato. Nec obst. c. cui de nō. de præben. in vj. quia loquitur in generali impetratione ad beneficium: quia tunc incertitudo summæ bene uitiat: secus in speciali, quando specialiter constat de corpore. Contrariū tenēt prædicti: quia causa habet uim conditionis in gratijs apostolicis, cùm subintelligatur clausula, si est ita, uel, si preces, c. ij. de rescript. Sed causa adiecta in uim cōditionis, si est falsa, uitiat, d. l. demonstratio. §. j. & c. quia circa. fm intellectū do. Card. de consan. & affin. & dixi in c. quod

4 super his [a]. s̄. de fid. instr. Et subdit Card. hîc, quòd onus probandi incumbit dicenti, non plus ualere. Nec obst. l. cùm de l. Falcidia. ff. de probat. ubi si dico patrimoniū nō ualere, nisi tantùm eo ipso probo, qa probo non probari cōtrarium: quia, secundum ipsum, est propter præsumptionem iuris: nihil enim præsumitur soluendo, nisi probetur: sed hæc præsumptio cessat in beneficijs, in quibus præsumitur in beneficio esse aliquid, per superiùs dicta, & expressè probať in c. ut quisq̃. de uita & ho. cle. Sublata ergo illa præsumptione remanet regula iuris, quòd impetrans probet, quod asseruit: quia est causa suæ assertionis: & dicit do. Card. sic in utroq̃ puncto consuluisse Gaspar. Cal. & Ioan. de Fan. & allegat etiā notata per Ioan. An. in c. j. de lit. contest. in vj. & in regula, infamibus. de reg. iur. in vj. & seipsum in c. cùm nobis olim. de elect. & ita dicit tenere Rot. licet non dicat, ubi & ita refert se consuluisse Florentiæ in causa multùm ardua: & sequitur hîc

4 Abb. ¶ Adde † gloss. quintam post prin. ibi, sicut nec habet. in cle. j. de præb. per quam dicit ibi Card. in j. col. not. quòd quis non tenetur facere mentionē de ualore beneficij, quòd impetrat, sed dicit, q̃ hodie de stylo curiæ oportet exprimere uerū ualorem: & adde Ro. in antiquis, decis. cclxxvj. incip. item no. q̃ ubi Papa confert. ubi etiam dicitur, q̃ excessus ualoris expressi uitiat gratiam: & adde Rot. in eiusdem decis. cccxxxv. incip. item not. secundum opi. ubi dicitur, q̃ etiā sit uerum de iure, q̃ non teneatur quis exprimere ualorem, tamē si exprimit falsum, gratia uitiatur. Et adde Rot. in formis, decis. ccxcij. incip. sed impetrans. ubi dicitur, q̃ nedum ualor certi beneficij impetrandi, sed etiā obtinendi debet per impetrantē exprimi secundū communē æstimationē, cùm sit pars gratiæ, per regulā Vrbani vi. & sequiť hîc do. Abb. Car. consl. xxxj. q̃d incipit, millesimo cccl xxxij. die x. mensis Iulij. ubi ponit eadē, quæ hîc: & est consiliū factū Florentiæ, de quo s̄. & ista repetunť in locis statim

5 allegandis. ¶ Sed † ultra omnes alios debetis primò limitare ista, nisi Papa cōferat beneficiū motu proprio: quia expressio falsi ualoris nō nocet, secundum Rot. in formis, decis. ccxcj. præallegata, & est regula cancellariæ lxj. quæ incipit. Item uoluit, q̃ in gratijs. ubi etiā dicitur illud, quod est dictū de beneficijs obtētis. Et hanc limitationē plenè ponit Pet. de An. consl. cxxxvij. incip. natura & efficacia. Est uerū, q̃ olim erat regula in contrariū etiā in gratijs factis motu proprio: & illā antiquā regulam latè cōmentat Pet. de Anch. consl. cccxcvj. incip. Pro clariori: sed nō expedit hodie per prædicta. ¶ Secun-

6 dò † limita, nisi de ualore fieret mentio per uerbum, Vt asseritur. quia tunc sufficit probare, q̃ sic asseratur: nec noceret, si ex aduerso probaret, non sic esse, dum modò appareat, q̃ sic asserať, licet alijs casibus, quādo dicit, Vt asseris, oporteat probare ita esse, fm Rotā in antiquis, latè decis. dxcvj. incip. Papa cōfert. & idem tenet do. Abb. hîc nihil allegās. Est uerū, q̃ Card. aliter sentit consl. lxix. incip. uacante quadam eccl. in fi. & hîc. Sed eius opinio posset ꝓcedere, quādo priora uerba nō essent cōcepta in personā impetrātis, ut quia nō est dictū, pro parte talis fuerit narratū tale beneficiū uacasse, cuius ualor, ut asseriť, &c. Sed simpliciter uerba rescripti loquunť uniformiter, & dicitur, Vt asseritur: *quia intelligiť*, s. ab impetrante: & ideo probet ipse, qui asseruit: sed in primo casu, ubi uerba cōcipiunt per ipsum impetrantē, sufficit alios ita asseruisse: quia nō cōprehendiť persona loquens, quæ dixit, Vt asseritur, ut hîc per do. Abb. Et de uerbo, Vt asseris, uide etiā Bal. in c. studuisti. de offi. leg.

7 ¶ Tertiò limita, nisi † ualor falsus esset expressus à Cardinali impetrāte: quia nō ligatur dicta regula cancellariæ, fm Pet. de Anc. latissimè dicto cōs. ccxcvj. quia sicut nō ligat Papā, ita nec Cardinales, cùm sint pars corporis. Et adducit multa generalia ad probandum, q̃ excellentia taliū dominorū requirat specialē mentionē. Sed

c. quod super his] Et ibidem uide, quæ dixi in apostil.

aduertet

aduerte: quia ipse loquitur de regula Vrbani, quæ inhabilitat gratias concessas motu ꝓprio, si falsus ualor exprimebať. Ideo cùm in hoc sit odiosa, & gratia, de qua loquitur do. Pet. esset motu proprio, transire potest illa opi. Sed q̃ aliàs non includerenť Cardinales, non affirmarem, per ea quæ dixi in c. quod super his. uer. q̃ autē

8 dispositio. de fide instru. ¶ Quartò limita, nisi † ex diuersis clausulis gratiæ manifestę colligeretur, q̃ etiamsi beneficiū fuisset multo maioris ualoris, omnino Papa cōtulisset: putà, si dicat se intēdere ad remunerādos magnos labores toleratos pro ecclesia ab impetrante, pro quibus ad maiora dicat obligatā sibi sedē Apostolicā, & q̃ pro similib. onerib. sibi incumbentib. nititur Papa ꝓuidere, quantū potest, &c. quia tunc cognoscit, q̃ etiā pinguiùs beneficium omnino dareť. Ita decidit Pet. de

9 An. dicto consl. ccxvj. incip. Pro clariori. ¶ Et † hoc inducit me ad cogitandum super uno nō tacto, uidelicet quid, si beneficium minus ualeret, q̃ sit expressum: omnes enim prædicti loquunť, quādo plus ualet: & uideť, q̃ gratia teneat, ex quo omnino Papa erat cōcessurus: & maximè, quia do. Abb. hîc ponderat solùm hoc, q̃ si Papa sciuisset de maiori ualore, nō ita cōcessisset. Et ad c. cui de nō. responsum est s̄. Sed in contrariū fortiter facit decisio Rotæ in antiquis, ccccxlj. incip. Papæ supplicat. ubi dicitur, q̃ si ad petitionē impetrantis cōceditur beneficiū, quod ipse dixit esse curatū, & nō erat, non tenet gratia, per dictū c. cui de nō. Ad idem uideť gl. in terminis in c. quamuis. in uerbo, uscq̃. de prēben. in vj. quę dicit, q̃ si mandať prouideri de beneficio certi ualoris, nō potest prouideri de minori. Et illam, quo ad hoc, sequuntur Doct. ibi, & Car. latè in cle. j. in vj. q. de concess. præben. Et si teneamus istam partem, ista limitatio non procedet. Et aliter nunc non expedio: quia non habui

10 satis de tempore. ¶ Quintò limita, nisi † Papa conferret beneficiū dicendo, cuius fructus ualorem non excedunt secundum taxationem decimæ: quia tunc inspicitur taxa beneficij, & ita ueniret in gratia, posito quòd beneficium plus ualeret secundum ualorem communem. Ita decidit Ro. in antiquis, decis. cclxxvij. incip. ubi Papa. Et de ista taxatione decimæ uide gloss. in cle. si beneficium, in uerbo, taxationem. de decimis. Et ista nota: quia difficilè inuenies alibi reducta. ¶ In glo. j. in fi. Conclude, secundū Ioan. And. do. Abb. & Imo. q̃ si apparet status ecclesiæ præcedens, & sic, q̃ soliti sint in ecclesia tot sustentari, si impetrās impetrat intra numerum consuetū, & petit intra illum se recipi, debet audiri, nisi opponatur facultates nō sufficere, & probetur per opponentem. Si autem ultra numerum consuetum petit se recipi, dicens facultates ecclesiæ sufficere, tunc ipse debet probare: quia enim propter præcedentem statū surgit præsumptio contra ipsum, ideo grauatur onere probandi. Facit, quod habet in c. ex parte. in fin. de concess. præben. & in l. ex persona. allegata in gl. Si autē præcedens status ecclesiæ non apparet, tunc intra numerū duorum præsumendum est pro impetrante, cùm ecclesia nō debeat fundari, nisi cum dote, quæ ad minus sufficit duobus, c. ut quisq̃. de uita & honest. cleri. & c. nemo. de consecra. dist. j. & c. proposuit. de filijs presbyt. Si uerò impetretur ultra dictum numerum, debet impetrans probare facultates ecclesiæ sufficere: quod intelligit uerum do. Ant. in ecclesia non collegiata: sed si esset collegiata, cùm saltem debuerint esse ibi tres à principio, quia pauciores non constituunt collegium, l. Neratius. de uerb. sig. c. j. cum materia, de elect. si impetretur intra numerum trium, dicens, facultates non sufficere, debet id probare. Sed ubi ultrà quis peteret se recipi, debet probare facultates sufficere, arg. l. ex persona. allegata in gloss. ¶ Ex quibus colligit do. Abb. hîc, quòd nō solùm rector ecclesiæ debet habere clericum, sed potest compelli, ut ipsum habeat intitulatum in ecclesia sua: & sic Papa hîc compellit. Ita putat de episco-

po, arg. c. extirpandæ. & quod ipse notat ibi, de præben. Si autem intelligitur de ecclesia collegiata, ut sonat text. ibi, in clericum & in fratrem: tunc colligit, quòd prælatus ecclesiæ non tenetur aliquem recipere in canonicū, uel in fratrem, si facultates non sufficiunt. Et istis adde, quòd ubi rector non haberet facultates pro se & socio, excusabitur tenendo seruitorem, secundum glos. notabilem in cle. ne in agro. §. ad hæc. in uerbo, seruitutis, de statu mo. quam sic intellígit do. Abb. hîc, licet repugnet prædictis. Et ista not. ad materiam d. c. ut quisq̃. ¶ In gloss. in uerbo, idoneus. in princ. No.

11 ex text. & glo. regulariter, quòd † quilibet præsumitur bonus [a], & concordantiæ sunt in glos. & ratio j. in iiij. fallen. & amplia, ut per Innoc. in c. dudū. el ij. in tj. & pen. col. de elect. ubi dixit, quòd si probatur electum esse uenatorem, interpretatur, quòd causa licitæ recreationis hoc faciat. Et si probatur irascibilis uel indignabilis naturæ, interpretatur, quòd ex iusta causa hoc faciat, ut ibi per eum, & per do. Abb. ibidem in antepen. col. Vnde dixit Pet. de Anch. consil. cclliij. incip. In quæstione presbyteri Caroli. quòd ubi est uarietas inter testes, cæteris pa-

a Bonus] Ad qd uide plenè Iacob. de Bel. i l. Amon. de inofficio. test. & Specul. in tit. de test. §. j. uersic. sed quid si dicatur. & in titul. de probat. §. j. uers. sequitur. & adde glo. in l. cùm quidam. la ij. in uerb. offenderit. in fine, ff. de leg. iij.

ribus, creditur deponētibus de bonitate alicuius: quia habent præsumptionem iuris communis pro se, per istum tex. Et pulchros modos interpretandi probationes sonantes in delictum, posui in c. his, ad fi. uer. quarta conclusio. de accusa. ubi semper uide, & declara ex text. cùm materia, & in c. cùm dilectæ. de accus. uidelicet nisi ex communi interpretatione aliquid sonaret in

12 delictum. ¶ Fallit † primò dicta regula, secundum quòdam, nisi agatur de præiudicio tertij ex ista præsumptione bonitatis: & allegať do. Abb. post Hostien. in c. cùm in iure. in j. notab. de offic. dele. ubi dixit, quòd licet quilibet præsumatur bonus, & sic non sit credendum, quòd mentiatur se delegatum, tamē sibi non creditur, nisi ostendat literas delegationis, ut ibi. Sed ista fallentia non probatur ibi: quia qualitas bonitatis nō erat sola, quæ allegareť: sed potestas delegationis, quæ est qualitas extrinseca. Vnde non præsumitur, ut dictū est. Et ideo ubi de sola bonitate fieret mentio etiam in præiudicium tertij, si ipse eam negaret, haberet onus probandi, nisi aliqua coniectura aliud suaderet. Sic uidemus iudicem recusari posse propter affinitatem, uel respectu alterius causæ, per quam dubitatur de iniustitia, ut habetur respectus ad præsumptam bonitatem. Facit gloss. in uer. ab aliquo. in c. statutum. §. quia uerò. de rescript. in vj. & dicit beatus Thomas secunda secundæ, q. lxx. arti. iij. circa fin. quòd non facilè præsumitur pro alicuius bonitate in dubio, quando talis præsumptio uergit in præiudicium tertij: & faciunt notata per Abb. in c. j. de cle. non resi. & dicit gloss. fin. in c. si quis præposte. l. dist. quòd non semper credēdum est bono.

13 ¶ Fallit secundò, nisi † præsumere istā qualitatem bonitatis esset in præiudicium illius, pro quo præsumitur, secundum gloss. Bart. & Paul. de Cast. in l. qui iurasse. §. si pater. ff. de iureiur. nam dicit ibi gloss. quòd illa præsumptio, quòd quis non præsumatur delinquere, l. merito. ff. pro socio. non potest allegari cōtra aliquem, quando sua interest, ut ipse presumatur deliquisse, sicut occurrit in casu illius legis. Nam si præsumeretur non deierasse, esset fundata intentio aduersarij, quòd illud peculium fuisset postea augmentatum post interpositum iuramentum: & quia inducta ut prosint, non debent taliter operari ut habeant obesse, l. legata inutiliter. ff. de leg. j. Ideo est, quòd præsumptio legis meritò in casu non potest allegari: & ad hoc quotidie allegat illam gloss. quam soleo inducere contra Ioan. de Ana. in

c.in ciuitate.de usur.dum dixit,fiendam positionem de
bonitate,ut succurratur decepto circa dimidiam, pro-
pter gloss.in l.semper in conuentionibus. ff. de reg. iur.
quia non tenetur pars respondere, ut per gloss. in d.l.
14 qui iurasse. ¶ Fallit tertiò, nisi † agatur de utilitate
animæ:quia etiam in casu dubio melius est præsumere
delictum,quàm non delictum,secundum Pet.de Anch.
latè consil.clxxix.incip.Prima facie uidetur. ubi consu-
luit, aliquis in testamēto cōfessus est usurarium, utrùm
ista confessio referatur ad totum tempus præteritæ ui-
tæ,uel ad quantum,adeò quòd agi possit contra hære-
dem ut restituat:& concludit,quòd refertur ad totum
tempus,cùm agatur de salute animarum. Vnde cessat
l.merito.ff.pro socio. quia ibi timenda est culpa etiam,
ubi culpa non est, c.consilium. de obser. ieiun. facit,
quod not.Innocent. in c. ad audientiā. j. de homi. ubi
dicit,quòd in foro animæ debet quis in dubio præsu-
mere se irregularem : facit c. illud. de cle. excom. mi. &
gloss.in c.consulti.j.de regula.cum simil. ¶ Fallit quar
15 tò, & ultimò, nisi † ex actibus præcedentibus oriatur
coniectura doli: quia illa præponderat huic præsum-
ptioni bonitatis, secundum Bald. in l.j. ante fin. C. si
quis omissa cau.testa. ubi dicit, quòd non præsumitur
dolus,quia naturali præsumptione quilibet præsumi-
tur esse bonus,& ex bonis & naturalibus principijs : &
qualia sunt principia, talia præsumuntur esse princi-
piata:sed natura est bona : ideo præsumitur homo bo-
nus,nisi offendisse probetur,l.quoties.§.qui dolo. ff.de
prob.Tamen interdum præsumitur dolus ex præceden
tibus cōiecturis,ut ex doloso tractatu, l. apud Celsum.
in princ. ff. de doli except. Idem ex actus qualitate : ut
quia lucratur quis indebitè mutata sibi causa posses-
sionis, ut ibi per eum, quem ad hoc propositum alle-
gat Ioan.de Ana.in c.ad falsariorum.de crimine falsi.
¶ Demum pro intellectu prædictorum posset quis in-
stare,quòd quilibet non præsumatur bonus:quia sunt
procliui ad malum,c.omnis ætas.xij.q.j. & c.procliuis.
xx. q. iij. ubi imitatrix est natura uitiorum : pro cuius
solutione,licet hîc non tangatur,uide Car.in proœmio
Cle. in iiij. oppositione, ubi dicit, quòd imo stat præ-
sumptio, de qua hîc, cùm ab initio non sit homo ma-
lus:imo creatur bonus,c.j.de sum.trini.nec præsumitur
superinduci alia qualitas,nisi probetur: sed postquam
est superinducta,semper præsumitur inesse, nisi docea-
tur sublata:& ideo licet natura sit procliuis ad malum,
potest tamen se retrahere ex libero arbitrio, ad quod
suadetur per iura præmiantia bonos,& punientia ma-
los,secundum ipsum. Et pro hoc, quòd uitia nō insint
nobis à natura,allegat beatum Tho.in prima ij. q. lxij.
& Richar.in iiij.distinct.xxxiij.artic.ij.in responsione ad
primum arg.& latissimè do.Card.in c.j.de scruti.ubi la-
tè ponit,utrùm uirtutes insint nobis à natura. De quo
etiam per Theologos in locis proximè allegatis, & ali-
quid per Card.in c.cùm in iure peritus.de officio deleg.
& tenent Theologi opi. Philosophi in ij. Ethicorum,
qui dicit,quòd uirtutes secūdum aptitudinem insunt
nobis à natura, non secundum perfectionem : & hoc
modo intelligitur, quod scribit Seneca ad Lucillum:
Non dat natura uirtutem:ars est bonum fieri : & quod
scribit Aristotel.primo Ethicorum, c.iiij. boni, uel mali
naturâ non sumus.Et pro hoc: quia ex his, quæ insunt
à natura, nec laudamur, nec uituperamur, ut ibidem:
sed propter uirtutes laudamur,l.ut uirtutum.C.de sta-
tuis & imagi. & propter uitia reprehendimur, c. tantis.
lxxxj.distinct.c.ubi ista.lxxiiij. distinct. Ergo nec uirtu-
tes, nec uitia insunt à natura : sed intelligitur ut est di-
ctum, & ita plenè exponit quidam Gerardus de Odo-
ne super secundo Ethicorum. Et istis adde omnino do-
Card.in cle.unica,in secundo notabili, de conces. præ-
ben.ubi arguit, quòd de uita promouendi non expe-
diat inquirere,ex quo quilibet præsumitur uitæ lauda-
bilis,ut hîc,sed respondet post Lau.quòd ubi agitur de
aliquo promouendo, hoc non omnino præsumitur : si
autem sit iam promotus, præsumitur de habilitate, ut
hîc per eum,& aliquid per Pet.de Anch. ibi in tertia op-
positio.& in regula,semel malus.in iij.opposit.de regul.
iur. in sexto, & Archid. in c. actor.vj.q.j. ¶ In ea gloss.
ibi, uel regularitas. Not. secundum Imol. quòd qui al-
legat aliquem esse illegitimum, uel criminosum ad fi-
nem repellendi eum, debet hoc probare : quia impe-
trans prima facie habet fundatam intentionem suam
uirtute rescripti,sicut in simili dicitur in c. in præsentia.
de proba. Ideo ille, qui uult eum repellere, tanquam
criminosum, uel illegitimum, uel propter alium defe-
ctum,cùm fundet intentionem suam ex eo, quod alle-
gat, debet illud probare, iuxta gloss. magnam in cle.li-
teras. de rescript. & quod not. Bart. in l. non solùm. §.
sed ut probari. ff. de ope. no. nun. nam reus in exce-
ptionibus fit actor,l.exceptionibus.ff.de probat. & ista
uidetur uera ratio,secundum Imol. non autem simpli-
citer illa,quam uoluit sentire gloss. quòd affirmanti &
non neganti incumbat onus probandi : nam etiam
neganti incumberet onus probandi,si fundaret inten-
tionem suam ex negatiua:& si non posset illam proba-
re, potiùs debet tacere, ut uoluit Innocent. in c. super
his. de accusat. & Ioan.An.in regula,sine possessione.&
Bart.in l.in illa.& in l.hoc iure.ff. de uerb. obl. Posset ta-
men probari per confessionem partis, c. j. de confessis.
in vj. ¶ Fundans ergo se in negatiua qualitatis ex-
trinsecæ habet eam probare. Si autem non probat,con
demnatur in expensis, c.j. & c. ut circa. & c. si fortè. de
elect.in vj.Tamen iudex adhuc poterit ex officio inqui-
rere, si sumus in beneficialibus & alijs,in quibus potest
officium suum interponere, c.cupientes. §. denique. de
elect.in vj.Secus in alijs actibus, in quibus nō supplet.
Vnde si petenti mihi hæreditatem ex testamento Titij,
alius dicat Titium non potuisse testari, & non probet,
obtinebo,secundum Imol. hîc, quem latiùs uide, dum
reprehendit quædam dicta domi. Anto. hîc: sed aliter
non refero, quia maiora imminent ex gloss. Innocent.
hîc, ad quam uenio. ¶ Extra gloss. Tractant hîc so-
lenniter omnes Doctores post Innocent. de potestate
& modo procedendi per executores ad beneficia, & lo-
quuntur omnes adeo plenè, maximè Imol. in repetit.
quòd fortè tutius esset aliter non instare : sed tamen ut
reportetur simpliciter ueritas in qualibet quæstione,
feci aliquas conclusiones ordinando in breuibus mul
ta sparsa absque discussione. ¶ Prima conclusio. Po-
16 test † executor ad beneficia, si uult, assumere partes iu-
dicis, citando eos, quorum interest, uel iudicialiter in-
quirendo de idoneitate impetrantis,secundum Innoc.
hîc,quem omnes sequuntur : quia cùm fungatur uice
committentis, l.j.ff.de offi.eius,cui man.&c.potest,quæ
17 ipse potest. ¶ Item † potest omnia, sine quibus & in-
tegrè principale expedire non potest,c.præterea. de of-
ficio deleg. nec dicitur merus, ex quo negotium sibi
commissum non est plenè discussum, ut per Bartol. in
l. à diuo Pio. in princip. ff. de regul. iur. & omnes in c.
de cætero. j. de regul. iur. Et quòd non sit discussum,
patet ex clausula, si est idoneus: quæ etiam non expres-
sa subintelligitur, ut in gloss. Nec est uerisimile meram
executionem commissam : quia posset alteri fieri præ-
iudicium, si indigno prouideretur. Ex quibus ratio-
nibus reprobant hîc do. Anton. Abb. & Imol. opi. In-
nocent. contrarium tenentis in c. ad dissoluendum. j.
de despons. impub. & in c. de cætero. de regul. iur. Et
quòd iste dicatur mixtus in dubio, tenet Cad. in c.de
cætero. in j. q. de re iud. & gloss. in c. pastoralis. §.
quia uerò. in gloss. magna, de offic. dele. & eam not. ibi
Imo. & assignat aliquas ex rationibus præmissis: & po
stea

stea plenè ponit de alio executore non ad beneficia,de
quo dicendum,ut ibi,& in d.c.de cætero. & per Archid.
& Domi. in c. sicut. ij. quæst. j. & omnes in d. l. à diuo
18 Pio. ¶ Et † procedit ista conclusio,siue in rescripto sit
apposita clausula sonans in monitionem, ut sunt illæ,
quæ tacitè insunt, si est idoneus, si est ita, & similes, si-
ue sonent in conditione, ut si est doctor, &c. secundum
omnes hîc: & primæ non reddunt propriè actum con-
ditionalem, l. conditiones, quæ extrinsecus. ff. de con-
di. & demonstr. & l. muto. §. j. ff. de tutelis. Solue sic. I-
tem potest procedere conclusio, siue iudicialiter, siue
extraiudicialiter : quia cùm actus sit de sui natura ex-
traiudicialis, potest eligere quam uiam uelit, ut in si-
mili not. in c. Quintauallis. de iureiur. & in c. ut si quis
duas. de elec. in vj. secundum Abb. hîc, qui hoc signan-
ter ampliat, etiamsi sit apposita clausula in conditione
per uerbum, Tibi constiterit : quia cùm hæc uerba pos-
sint referri ad extraiudicialem informationem, c. cùm
contingat. de rescrip. non debet per hæc uerba alterari
natura negotij, nisi in casibus, de quibus in seq. con-
19 clus. ¶ Fallit tamen primò ista conclusio, nisi † scri-
bens non haberet iurisdictionem : non enim potuit
committere, quod non habebat, secundum Inno. hîc.
Ex quo infert domi. Abb. quòd isti inferiores habentes
de iure speciali collationem sine iurisdictione, non pos-
sunt, nec per se, nec per suos commissarios, partes iu-
dicis assumere, sed poterunt uti informatione extra-
iudiciali, etiamsi diceretur, si tibi constiterit, per tex.
quem ualde no. in d. c. cùm contingat. ¶ Fallit se-
20 cundò, nisi † scribens priùs cognouisset plenè de iuri-
bus partium etiam respectu executionis fiendæ, & si
simpliciter mandet, ut conferat & inducat in possessio-
nem: talis enim est merus executor, & nullam exceptio-
nem debet admittere, ut l. si ut proponis. C. de exec. rei
iud. no. in d. l. à diuo Pio. & in d. c. de cætero. & ita fir-
mant Host. & Ioan. And. in c. accepimus. de æta. & qua. l.
& domi. Anto. & domi. Abb. & Imol. hîc: quibus ad-
de Pet. de Anch. consil. ccxxv. incip. dominus execu-
tor. ubi consuluit, quòd si legatus contulit beneficium,
& dat executorem collationis, ille non potest cogno-
scere de aliqua exceptione ad finem rescindēdi factum
superioris : & hoc maximè, quando præsens est in loco
ille superior, qui contulit : & dicit, quòd temerè faceret
executor tunc, si comparente tertio se intromitteret, sed
debet ipsum remittere : & sentit secus, si superior non es-
21 set præsens. ¶ Fallit tertiò, quando † superior nō pro-
uidit, sed prouideri mandat alicui ex certa scientia re-
mouendo apertè omnes exceptiones & reseruando si-
bi cognitionem. Ita dicit Host. in d. c. de cætero. & Host.
& Ioan. And. in d. c. accepimus. & domi. Anto. & Imol.
hîc. Et in hoc est diligenter attendenda forma manda-
ti, secundum domi. Abb. hîc. Dicunt tamen prædicti,
quòd istud non de facili, imo rarissimè Papa concedit.
Et hîc addo Bald. in c. j. si de inuesti. inter dominum &
uasal. lis ori. ubi dicit, quòd solus princeps habet po-
testatem mandandi, Facias sic, sed alij inferiores à prin
cipe hoc non possent mandare. Alleg. Inn. in c. signi. de
22 offi. deleg. ¶ Secunda conclusio. Non † tenetur di-
ctus executor assumere partes iudicis, si non uult, per l.
non quicquid. ff. de iudi. quia mandans poterit statim
prouidere, uel compellere absque alio processu. Et hoc
pro regulari sentiunt hîc Doct. in discursu, maximè In-
no. in uersicu. Item super huiusmodi mandatis. & gloss.
mag. in cle. j. de offi. del. Et ideo dicit Rot. in formis de-
cis. ccclviij. incipiente, Si in forma communi. quòd ille,
cui committitur nudum ministerium, purà prouisio, &
inductio in possessionem corporalem, potest expedire
sine quacunque causæ cognitione : & ideo dicitur ibi
hoc etiam committi posse notario. Et ita limitatur c. sta
tutum. in prin. de rescri. in vj. Et istam conclusionem po-
nit etiam Card. allegando Inn. hîc consi. lxxvj. inci. Re-
uerende pater & domine. ¶ Et amplia istam cōclusio-
nem, etiamsi executor ex abundanti citet, & quædam
agat, quæ ad iustificandum eius executionem tendāt:
quia per hoc nō facit se mixtum, secundum Pe. de Anc.
in d. consil. ccxxj. arg. c. bonæ. de elec. Imo fortiùs di-
xit Bald. in terminis in l. neque natales. in ult. col. C. de
proba. quòd si citauit, ubi non tenebatur, non tenetur
expectare: quia licet assumpserit partes iudicis in citā-
do, tamen potest ab hac uia recedere reassumendo par
tes executoris : ad quod tamen uide Inn. in c. cùm inter
uniuersas. in fi. de elec. cum concor. & domi. Anto. in c.
cùm contingat. in ult. col. de rescrip. ubi ponit de execu
tore, qui cœpit assumere partes iudicis, postea omisit,
& est executus. ¶ Item amplia istam conclusionem,
etiamsi Papa diceret, uel scriberet, dicendo, si constite-
rit de collatione & reseruatione, moneas, inhibeas, de-
clares, ut petitur, & iustitiam facias : quia per hoc nō
tenetur iudicialiter procedere, secundum Pe. de An. ual
de solenniter consil. cccxcviij. inc. Efficacibus, & quasi
inconuincibilibus. quia dicitur forma potestatis limi-
tata : & illud uerbum Constiterit, non includit citatio-
nem partis, quando committitur executio de re uacan-
te, ut per Inno. in c. ueniens. de testi. & Bart. in d. l. à di-
uo Pio. Secus, si non de re non uacante, ut l. fi. C. si per
uim, uel alio modo. Et illud tamen de uerbo Constite-
rit, latiùs dicetur infrà. ¶ Fallit primò ista conclusio,
23 nisi † in literis esset clausula, Vocatis uocandis : quia
tenetur citare & procedere iudicialiter, secundum Doc.
hîc, per c. exhibita. de iudi. & idem consuluit in termi-
nis domi. Card. consil. lxiij. incip. Dominus noster Pa-
a pa, & domi. Ab. in c. exhibita [a]. in ulti-
mo no. de iudi. & Rot. decis. ccclxviij.
præalleg. & hoc reputat sing. domi.
Gardi. consil. xcij. incip. Nobiles uiri
domini Vinciguerra. in j. chart. di-
cens, quòd ista clausula est tanti ui-
goris, quòd etiamsi adijciatur exe-
cutor, qui aliàs esset mer⁹, facit, quòd
tenetur assumere partes iudicis: & dicit sing. probari in
d.c. exhibita. iuncto eo, quod ibi habetur super gloss.
iij. Et plus uoluit Card. in dicto consilio, quòd etiamsi
per partem dicatur, quòd rescriptum non fuerat impe-
tratum, si fuisset expressum aliquid : sed tamen, ex quo
habet iudicialiter procedere : & istud potest opponi,
non poterit de surreptione cognoscere, quod est ma-
24 gnæ importantiæ. ¶ Fallit secundò, nisi † uellet da-
re possessionem, quam alius tenet : debet enim illum
uocare, quantumcunque simpliciter scribatur : quia
non est de intentione principis, ut quis remoueatur à
possessione sine causæ cognitione, l. fi. C. si per uim, uel
alio modo. Ita eleganter decidit Inno. in c. j. in ij. gloss.
de conces. præben. in vj. & in c. cùm olim. el j. gloss. iste
portari uis. de priuil. & Angel. in l. ordo. C. de execu.
rei iud. & Bald. in l. ij. C. ubi in rem actio. & Ro. in l. iu-
stè possidet. ff. de acqui. pos. & est tex. multùm notabi-
lis cum gloss. in uerbo, Vocato. in c. licet episcopus. de
præben. in vj. Per quem dicit Pe. de Anch. consi. cclxxv.
incipiente, Ad declarationem. quòd etiam iniustus de-
tentator beneficij non remouetur iuris ordine non ser-
uato : & pulchrè scribit Cald. in ti. de dilatio. consil. iiij.
quòd si Papa scribit, quòd quis se informet, an ali-
quis iustè teneat beneficium : & sic constat, quòd in-
iustè, ipsum amoueat summariè, & de plano, tamen
ille est citandus personaliter, uel saltem per edictum
publicum. Et quòd intrusus ante quàm amoueatur,
primò sit citandus, alleg. c. quia diuersitatem. de con-
ces. præben. Postea limitat hoc ualde eleganter, nisi
haberet se informare, non ut amoueat, sed ut referat
Papæ : quia omitti pōt citatio, cùm sit uerisimile, quòd
Papa in eo postea amouēdo iubebit partē citari: quod
no. Et ꝙ iniustus detentator beneficij sit citandus, uide

[a] In c. exhibita] Et ibidem uide etiā Phil. & quod ibi dixi in apostil.

Cardi. in consil. liiij. incip. Lite in causarum Apostolico palatio. & in d. consil. lxij. & ibi dicit, quòd etiam priuatus ipso iure est citandus ad cognoscendum de causa. Idem tenet in d. consil. lxxxvj. incipiẽte, Reuerende pater. ubi consuluit in terminis, quòd etiam merus executor non remouet possessorem eo non citato & audito: & dicit, quòd si expulsus appellat, statim obtinebit in curia reuocari traditionem possessionis. Idem domi. Card. consil. x. incipiente, Iacobus executor. Et ista reddunt dubium unum dictum Abb. in c. quia clerici. post princ. j. de iure pat. ubi singulariter dicit, quòd si quis notoriè tenet ecclesiam iniustè, non est necesse, quòd episcopus eum uocet in iudiciũ, sed potest eum spoliare de facto, sicut de facto se intrusit: Et de prædictis, utrùm executor possit conferre beneficium uacãs possessore non uocato, uide latissimè Lapum alleg. ciij. quæ incipit, sæpe inducendo occurrit. post Cal. in commento c. cùm nostris. in xiij. quæst. de concess. præben.

25 ¶ Fallit tertiò, nisi † executor sit datus cum clausula, quæ uenit purificanda ex facto tertij, de cuius præiudicio agitur: tunc enim tacitè uidetur mandata cognitio, quia causarum merita, &c. c. cùm literis. de restitut. Et in inte. ideo dicit eleganter Ioan. An. in addi. Specul. in ti. de peti. & poss. in additione magna, quòd si Papa mandat executori, quòd si constaret A. tenuisse duo curata contra extrauagantem, Execrabilis. conferat B. impetranti, quod non potest conferre illo non uocato, cùm de suo præiudicio agatur: & quòd si cõtrà fieret, & spoliatus appellaret, ante omnia restitueretur: & faciunt, quæ dixi in præcedenti fallen. Quibus adde Bald. in l. si maritus. la j. C. de dona. inter uir. & uxor. ubi dicit, quòd licet aliquis clericus committat àn quod delictũ, propter quod sit depositus ipso iure, tamen non debet spoliari beneficio, nisi causa cognita. Idem Arig. ibi dicens, quòd licet alicui possit auferri beneficium, tanquam abindigno, non tamen potest quis eum propria authoritate amouere. Et ad hoc multa allegat Bald. idẽ tenens in l. si deserta. C. si propter pub. pensita. & Bal. in l. fi. C. de edicto diui Adri. toll. & Doc. in c. inter quatu-

26 or. de maio. & obedi. ¶ Fallit quartò, quando † executor datur ad cõpellendum ordinarium collatorem, ut conferat: debet enim eum monere & citare, ut conferat: & si ille opponit exceptiones legitimas, audiendus est, ut est casus cum ibi notatis in c. accepimus. de ætat. & qualit. & in c. capitulum. & c. cõstitutus. de rescriptis.

27 & no. Dõ. hîc. ¶ Fallit quintò generaliter, ubi † comparet is, qui prætendit aliquod præiudicium: quia debet iudicialiter audiri, per dictum c. accepimus. in fi. & c. cùm adeò. & c. si quando. de rescrip. cum si. not. Inn. & Host. in c. proposuit. de concess. præben. & Host. in c. de cætero. de re iudi. & in d. c. accepimus. & ibi Ioan. An. & Pe. de Ancha. in cle. j. de offi. deleg. & domi. Ant. Ab. & Imo. hîc reprobando Inno. in c. ad dissoluendum. infrà, de despon. impub. & in d. c. de cætero. quia ex quo superior non cognouit de iure executionis, uidetur hoc mandasse suo commissario, d. l. à diuo Pio. & probatur hîc in fi. ubi potest presbyter iste assumere in se onus p̃bandi impetrantem non esse idoneum, & debet audiri: & habet locum ista fallentia, etiamsi non pro priuato interesse, sed pro publico quis comparet, dicẽdo impetrantem nõ esse idoneum: quia, secundum Abb. hîc, sicut in confirmatione admittitur excipiens pro interesse publico, ita in ꝓuisionis actu, cùm illa habeat uim electionis & cõfirmationis, ut notat Inn. in c. cùm olim. de causa posses. & propriet. An autem sit lis contestanda, concludit hîc domi. Ab. quòd sic, ubi executor processit cum contradictoribus: quia talis cõtradictio habet uim cuiusdam petitionis, ut no. in c. super eo. de elect. & hoc dicit, saluo eo quod hodie habetur in cle. dispendiosam. de iudi. secus, ubi processit sine contradi-

28 ctore. ¶ Fallit † sextò & ultimò, quo ad aliqualem cognitionem: quia licet ubi non agitur de præiudicio tertij, non teneatur uocare partes, nec cognitionem iudiciariam adhibere, tamen si nulla cognitione præmissa etiam extraiudicialiter procedat executor ad prouisionem, prouisio erit nulla propter defectum formæ mandati, per quam uidetur delegans uoluisse aliquam cognitionem præcedere ante prouisionem: & ideo si nulla præcessit, uitiatur ipso iure, quod agitur, uel forma mandati non seruata, per c. cùm dilecta. de rescrip. & ita dixit Pau. de Leaza. in cle. j. de concess. præben. quod intelligit hîc Imo. & bene, quando est opposita clausula, Si tibi constiterit, uel, Si repertus fuerit idoneus, ut dicet in seq. cõclusione, uers. tertiò aduerte. Et subdit Imo. quòd isto casu sufficit testes esse receptos, licet non sint publicati: & allegat Ro. decis. ccxij. Dixit tamen hîc singulariter Inn. quòd ubi conditio est notoria, non est ordo seruandus: & pro hoc allegat domi. Abb. c. quoniã. de filijs presby. & c. ad nostram. el iij. j. ti. j. & l. j. cum glo. C. qui & aduer. quos. Adde, quod no. domi. Card. post Zenzelinum in cle. ij. in iiij. q. de magistris. domi. Card. in cle. j. uersicul. decimononò not. de iureiur. & Imol. in c. ab excommunicato. in j. col. de rescrip. & domi. Abb. in c. constitutus. ultimò, per illum tex. infrà de appel. ubi dicit, quòd notoriè doctus potest promoueri sine examine. Facit c. ad Apostolicam. de regul. ibi, præsertim cùm ab utroq; &c. exponendo pro tantum. Ro. in proposito in l. si uerò. §. de uiro. in xxx. fallentia, ff. sol. matri. & ibi etiam allegat c. nullus. xxiiij. dist. ubi testimonium notorium populi est loco examinationis: ex quibus reprobat gloss. in l. j. ff. de libe. & posthu. dicentem, quòd notorium non tollit solennitates requisitas à iure. Et quòd ordinandus non examinetur si notoriè est idoneus, uide gloss. in c. de peti. xlvij. dist. & gloss. ij. in c. qui episcopus. xxiij. distin. & intellige, dum modò notorietas sit plena: secus, si aliqualis: quia tunc fit examinatio, licet facilior, secundum Domi. in d. c. nullus. propter gloss. in uerbo, aliqualem. in d. cle. j. Subdit etiam Domi. ibi, quòd fama inducit plenam probationem, quando agitur de idoneitate ordinandi, per illum tex. quem dicit esse no. Consuluit tamen Inn. hîc, quòd executor hoc ipsum de notorio exprimat, uel in relatione, uel in interlocutoria, ut sciatur, quare examinationem non fecit: quod non putat necessarium domi. Ab. hîc, per ea, quæ notat Inno. in c. tua. in fi. de coha. cle. & muli. ubi dicit, quòd si iudici non sit factum notorium, licet iudex peccet, si profert sententiam, ante quàm probet factum sibi notorium, tamen sententia irreuocabiliter tenet. Sed tamen consilium Innoc. approbat Card. post Pau. in cle. j. in ij. quæst. de concess. præben. Bene facit, quod no. Bar. in l. Lucius. in fi. ff. de infa. & Bald. in l. cùm magistratus. C. quando prouoc. nõ est necess. cum concor. quas dedi in c. cùm uenissent. in ij. nota. de testi.

29 ¶ Tertia conclusio. Etiamsi † ab executore non sit uerificata conditio sonans in monitionem, uel instructionem, ut si est idoneus, tenet collatio ab eo facta: & si excommunicaret, teneret excommunicatio: quia iurisdictionem habet, secundum Inn. & omnes hîc, & domi. Card. post Pau. in d. cle. j. in ij. q. de concess. præb. & Arch. in c. dudum. xviij. quæst. ij. & Bald. in l. ij. in ult. col. C. quando ꝓuo. non est necess. quia cùm illa clausula subintelligatur à iure, eius expressio non dat nouam formam mandato, ut probatur ex c. significasti. de elec. & in l. iij. ff. de leg. j. ubi expressio eorum, quæ à iure inerãt, non facit actum conditionalem: & sic non potest dici, quòd non sit seruata forma iudicij mandati: quia nulla forma censetur data. Et ad hoc facit una celebrata theorica Innoc. in c. prudentiam. de offi. deleg. ubi dicit, quòd si in commissione, quæ fit delegato, apponitur cõditio, quę omnino inerat, & pronunciet illa nõ uerificata, non dicitur, pnunciasse contra formã mãdati, nec sentẽtia est ipso iure nulla. Vnde si dicat, Cõdem-

nes

nes talem, si Titius probauerit eum debitorem suum: & postea Titio non probante cõdemnet, ualet sententia, quia istud omnino inerat de iure communi: & hoc dictum sequũtur Doct. in plurimis locis: tamen quia Bar. habuit aliam opinionem in l. diem proferre. §. stari. ff. de arb. ideo uide, quæ dicentur in c. Quintauallis. infrà ti. j. post do. Ant. Abb. & Imo. Item quòd per istam clausulam, si est idoneus, non sit data forma, expressè sentit Inn. in c. inter dilectos. uer. sed quid dices. de excess. præla. dum ponit, ut diuersa, quòd aliquis prouideat indigno, uel faciat contra formam mandati. ¶ Cæterùm pro intellectu huius conclusionis est aduertendum primò ad unum incidens: quia si uerum est, quòd conditio, quæ subintelligitur, non faciat actum conditionalem, uidetur destructa una subtilis ponderatio Pet. de Anch. consi. ccxlj. quod incipit, Per prædicta. ad fi. ubi dicit, quòd si Papa mandat fieri certum quid sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, & non fiat, non incurritur excommunicatio non obediendo, si narrata non sunt uera: quia, secundũ ipsum, ista conditio, si pces ueritate nitantur, quæ subintelligitur, suspendit excommunicationẽ ante eius uerificationem, iuxta nota. in c. præterea. de app. ut ibi per ipsum. Et simile motiuũ facit hîc Card. in quæstione, de illo qui exprimit falsum ualorem, ut s̃. retuli in notabilibus: sed, ut dixi per prædicta, iste modus arguendi non uidetur procedere, ex

30 quo istæ clausulæ subintellectæ non faciunt rescriptum conditionale. ¶ Secundò † aduerte: qa ista conclusio non procedit, ubi collatio fieret scienter indigno: quia est ipso iure nulla, ut singulariter sentit Inn. hîc, & clariùs in c. inter dilectos. de excess. præla. in loco præallegato: ubi expressè loquens in commissario Papæ dicit collationem factam scienter notoriè indigno esse nullam. Hîc tamen non facit mentionem de notorietate, prout ibi. Subdit etiam Inn. ibi, quòd si prouidetur manifestè contra tenorem mandati, prouisio est nulla, nec impedit aliam prouisionem fiendam: & post pauca non restringẽs se ad causam manifestæ iniustitię subdit, quòd si Papa mandat prouideri alicui sub conditione: putà, si est de tali uico, executor non habet potestatem, nisi sit conditio uera. Idem dicit, si potestas non est conditionalis, sed certũ est, quòd Papa nũquam scripsisset prælato, si sciuisset ueritatẽ, ut si scripsit pro aliquo permanente in crimine: quod est ualde no. licet Abb. hoc non referat. ¶ In contrarium tamen, quòd imò collatio facta scienter indigno non sit nulla, allegat hîc do. Ab. Io. And. in c. capitulum. s̃. de rescrip. ubi dicit post Compostellanũ, quòd collatio facta criminoso non est ipso iure nulla, sed annullanda: allegat bonum tex. in d. c. inter dilectos. uers. cùm igitur. ad quod etiam uide Cal. in ti. de præb. consi. xx. inci. Pendente in siquisitione. in tit. de accus. consi. iiij. incipiente, Fuit formata. cũ alijs, quæ dicentur in c. querelam. j. tit. proximo. Sed secundum do. Abb. consideranda est duplex indignitas promoti. Vna, ratione capacitatis, ut laicus, fœmina, infans: & ista reddit collationem nullam, ut per Inn. in c. cùm nostris. in prin. de concess. præb. etiam in commissario Papæ: quia non pręsumitur Papa uelle cum tali dispensare, ut no. in c. ij. de schisma. Alia est indignitas, quæ de iure reddit collationem nullam: & tũc, quamuis collatio ordinariorum esset nulla, non tamen collatio facta per commissarium Papæ: quia iura loquẽtia de ordinarijs irritando eorum collationes, non sunt extendenda ad Papam, nec ad eius commissarium, cùm hoc iure non caueatur: & facit gloss. in uerbo, episcopi. in cle. si de beneficio. de præben. Fatetur tamẽ talem collationẽ posse cassari, per d. c. inter dilectos. Nec obstat, quòd intelligatur clausula, si est idoneus: quia sonat in monitionẽ, per prædicta: & ita residet domi. Ab. reputans ista dicta

31 noua. ¶ Probabiliter † tamen impugnari possunt & teneri, quòd imo his casibus, quibus collatio ordinarij facta non idoneo est nulla, eisdem sit nulla collatio executoris Apostolici: & hoc duplici ratione. Primò, quia si non præsumitur Papa uti dispensatione cum incapace, cui executor prouidet, ut dicit hîc domi. Ab. eo modo cum aliàs indigno, præsertim quia non omnis promotio de inhabili facta etiam ab ipso

4 Papa nõ obtinet uim[a] dispensationis & habilitationis: sed inter cætera requritur, quòd sciat inhabilitatem. Not. gloss. in c. statutum impu. in uerbo, literarum. de rescri. in vj. Probatur in c. si eo tempore. de rescrip. lib. vj. Dixi in c. præterea. de testi. cog. Sed quando executor confert, non dicitur, quòd Papa sciat de defectu promouẽdi. Ergo nulla est dispensatio, Imò dicit Io. And. in c. cùm adeo. de rescrip. quòd si Papa scribit nõ ex certa scientia pro notoriè indigno, non est ei obediendum: & ideo dicit Cald. in tit. de præben. consilio xx. & tit. de accusat. consil. iiij. prælegatis: quòd licet collatio facta criminoso teneat ipso iure, non tamẽ tenet impetratio literarum super collatione, non facta mentione de crimine, uel etiam de infamia orta ex pendentia inquisitionis, iuxta c. omnipotens. de accusa. Imò etiamsi Papa scriberet ex certa scientia pro indigno tanta indignitate & inhabilitate, quòd imminęret peccatum, non est ei obediendum, secundum omnes, in d. c. cùm adeo. & plenius in c. si quando. de rescrip. Ecce ergo, quòd etiam collatio Papæ facta de indigno, ad hoc ut ualeat, requirit eius scientiam: & sic executor Papę, cui nihil dicitur in literis de indignitate promouendi, non uidetur posse plus, quàm alij: & facit optimè dictum Inn. in d. c. inter dilectos. quod non refert hîc Ab. dum dicit de eo, pro quo Papa nunquam scripsisset, si sciuisset. ¶ Secunda ratio contra Abb. est,

32 quia † si Papa committit simpliciter uices suas alteri, non uidetur committere supererogatiuè, & cum plenitudine potestatis, quam ipse habet: licet ergo ipse possit indigno scienter prouidere, quia non dicitur ei, cur ita facis, §. qui autem. xvij. quæst. iiij. non tamen sequitur, quòd simplex commissarius possit cum eadem plenitudine. Ista ratio probatur in text. cum ibi notatis, in c. quod translationem. de offi. lega. & meliùs ex una solida doctrina Inn. in c. dudum. el ij. in gloss. hoc intellige. ad fi. de elec. ubi dicit, quòd si Papa mandet alicui, quòd dispenset cum aliquo, non ualet dispensatio, nisi sit sublimis & literata persona: quia mandatum Papæ & potestas data referri debet ad huiusmodi personam, c. de multa. de præben. Secus, si Papa dispenset: qa de factis eius non licet iudicare. Ita ad literam dicit In. & idem dixit Inn. in c. cùm ad monasterium. in glos. inc. nisi ex causa. in fi. de statu mona. & in c. ueniens. ad fi. j. gloss. de filijs presby. Ex quo dicto rectè intuendo euertitur doctrina domi. Abb. hîc: quia Inno. loquitur etiam, quando scribit, ut cum aliquo dispensetur, & tamen si non concurrit causa dispensandi, ille non potest dispensare, prout potest ipse Papa: ergo executor in exequendo non repræsentat Papam in ijs, quibus est superius, nisi literarum tenor illa importet: & licet aliæ rationes fieri possent, tamen istis duabus sum contentus. Et postquam ista notaui, reperi domi. Abb. in c. j. de reg. iur. ubi uidetur retractare dicta sua hîc, licet non per prædicta: & dicit, quòd si notoriè constat conditionem requisitam à Papa non existere, uel illum pro quo scripsit, esse notoriè indi-

gnum,

a Non obtinet uim] Ad quod uide omnino Pator. hic in ult. col. in princ. in uers. nemo nunc ad ultimum. & Bar. in l. eum qui. §. filius. ad fin. ff. de acq. qui. hære. per tex. cle. j. de offi. deleg. & omnino p̃ domi. Iason. May. in l. Barbarius. in vj. no. cum cõcordibidem per eum signatis, ubi etiam per Bartol. in uersic. sed quid si Papa. ff. de offi. præt. & per do. Alex. de Imo. Ange. & Imol. in l. quidam consulebat. ff. de re iud. et Bal. in l. imperialis. §. si miles. C. de nupt.

c. dudũ.

gnum, ita quòd si Papa sciuisset, nunquam scripsisset: & tunc prouisio est nulla: quia cessat præsumptio, quæ est pro facto executionis: putà, si inueneris uitæ laudabilis. Quædam ueniunt extrinsecus, putà, si nullum possidet beneficium, uel si capitulum consenserit. Primo casu tenet prouisio, si executor aliqualiter cognouit: quia præsumitur pro eo: ut per Bald. in l. j. C. quando prouoc. non est necesse. quem j̃. referam. ¶ Secundo casu non tenet prouisio: quia non præsumitur pro eo, ex quo nõ pendebat à sua cognitione. Adducit in simili Bar. in l. is, cui. ff. de uerb. obli. qui idem in quæstione, de iudice, qui dedit tutorem adulto, uel prodigo, tenet: quia præsumitur pro iudice, in cuius arbitrio hoc consistebat: sed datio facta adulto, non tenet: quia maiorẽ, uel minorem natura declarat, sed prodigum arbitrium iudicis, secũdum ipsum. Cuius dicta bene nota in hac materia. ¶ Tertiò aduerte in hac tertia conclusione:

33 quia † ubi clausula literarum non sonat in monitionem, uel instructione, sed conditionem: putà, si est doctor, uel natus ex tali uico, nunquam tenet processus, nisi uerificata priùs conditione: quia tunc, cùm detur noua forma mandato, non licet egredi formam rescripti: quod si fecerit, actus est ipso iure nullus, neq; tenet excommunicatio ab eo lata, c. cùm dilecta. de rescri. c. uenerabilis. de offi. dele. Non enim habet potestatem, ante quàm uerificetur cõditio l. cedere diem. ff. de uerb. sig. Ita concludunt omnes post Inn. hîc, & gloss. magna in cle. j. de offi. deleg & ibi Pet. de Anch. domi. Card. & Imo. Et istud habet locum, etiam quando esset clausula, quæ de iure subintelligitur, sed ad eius uerificationem exprimitur limitatus modus scientiæ: putà, quia nõ dicitur, si est idoneus: sed dicitur, si per inquisitionem solertem constiterit eum esse idoneum, ut dicitur in cle. j. de offi. deleg. Et de hoc uidetur esse casus in cle. j. de concess. præben. ubi oportet dictam conditionem extare: & ante quàm existat, nihil operatur decreti interpositio in literis executorijs. Et ita not. ibi Card. post Pau. in ij. quæst. & pro tanto cõsuluit Old. consil. cxxv. incip. Thema tale est: Titius. quòd si pendente inquisitione super idoneitate impetrantis taliter expressa uacet præbenda, potest ordinarius alteri conferre, quia non dicitur adhuc uerificata: quod not. & uide omnino Old. consil. xlj. inci. breuiter uidetur. ubi latè declarat differentiam inter ista uerba, Si repereris eum uitæ laudabilis, uel, Si est uitæ laudabilis: quia prima importat conditionẽ, quæ uerificari debet cum examine, secunda non, sed sufficit rem sic esse, uel putari ita esse: & ita præsumitur esse, nisi contrarium doceatur, ut hîc: & idem plenè declarat Lap. alle. lxj. quæ incipit, Visis literis directis. & Bald. multùm eleganter in l. neq; natales [a]. C. de proba. Dicit tamen ibi unũ, quòd si scribitur hoc modo, Prouideas tali, si est idoneus: licet idoneitas intrinseca & naturalis, sicut ipsa natura, præsumatur, tamen propter adiunctam conditionem cognitione quiritur: & non sufficit constare perfunctoriè ex generali præsumptione naturæ, sed requiritur, quòd specificè sit cognitũ, ut ibi per ipsum. Cuius uerba in hoc repugnãt prędictis. Sed credo, quòd in eo uerbo, in quo dicit, Si est idoneus, liber meus debeat dicere, Si est repertus idoneus: & tunc concordabit cum prædictis. Postea subdit bellissimè Bald. prædicta procedere in his, quæ ponuntur conditionaliter: secus, si narratiuè. Vnde si Papa dicat, prouideas tali nato de nobili genere, uel tali legum Doctori, ibi non requiritur alia inquisitio: quia hoc non est positum in forma mandati, sed est quædam qualitas nunciata narratiuè, quæ falsa non uitiat, nisi dedisset causam rescripto, per l. demõstratio falsa. ff. de condi. & demon. Subdit etiam Bald. quòd si natales ponuntur instructiuè, uerbi gratia, mandat Papa alicui prouideri de episcopatu, si sit legitimæ ætatis, uel si sit legitimè natus, ista non faciunt conditionem, quia tacitè insunt, c. innotuit. de elec. Et hoc casu sufficit ita esse. Sed licet executori non constiterit esse, nisi in rescripto, requiratur non solùm esse, sed probatio, ut l. eum, qui duobus. §. si filius. ff. de acqui. hære. Et ista dicit Bald. esse Canonistis utilia, & subtilia. Et dum suprà dixi, quòd ante uerificatam conditionem, si repertus fuerit idoneus, uallet collatio alteri facta, adde Ro. idem tenentem in antiquis, decisi. cccvj. alleg. Io. in c. præsenti. de offi. ord. in vj. Adde etiam prædictis Arch. in c. iiij. xij. q. ij. ubi dicit, q; si Papa mandat executori dicendo hoc modo, Conferas, uel assignes beneficiũ tali clerico, si repereris eum idoneum, potest ei conferre nullo uocato, neq; aliqua informatione habita: secus dicit, si Papa mandasset per uerba, Prouideas, uel Prouideri facias. Et subdit, quòd eo casu, quo proceditur nullo uocato, si ille, cuius ius tangitur, postea compareat, audietur etiã ad cassationem processus: sed in eo, quod dicit Archi. non esse habendam informationem, quãdo dicitur, si repereris eum idoneum, non uidetur dictum eius procedere, per cle. j. de concess. præben. & ideo dicit domi. Card. in cle. j. in pe. col. de offi. dele. quòd non differunt ista uerba, Si constiterit, uel, Si repertus fuerit. Adde etiam istis Arc. in c. dudum. xviij. quæst. ij. ubi dicit, quòd ista clausula, Si uoluerit residere. sonat in monitionem & instructionem, & omitti potest cognitio: sed si læditur ius litigatoris, appellandum est. Allegat Vincent. in c. mandatum. de rescri. Adde etiam Bald. in l. ij. C. quando prouo. non est necesse. ubi quærit, quid si ista conditio, Si inueneris sufficientem in lectura, constructione & cantu, fuit examinata per executorẽ, qui cùm putaret ipsum idoneum, & non esset, assignauit sibi beneficium, an ualeat assignatio? & dicit, quòd est purificata conditio per obseruantiam solius formæ. Et quamuis non sit sufficiens, tamen non est rebellis actui, cùm discere possit. Item dicit, quòd si est dictum, si inueneris eum uitæ laudabilis & conuersationis honestę, sufficit inquisitio talis qualis: quia executor ad nullam formam certam arctatur, nisi ad formam mandati. Alleg. Inno. in c. ex ratione. de appell. Et ista dicta Bald. reassumit & declarat domi. Abb. in d. c. j. in frà, de re iud. Adde etiam Arch. in c. j. xxj. quæst. j. ubi dicit, quòd si scribitur, Recipias talem in tali ecclesia, si est idoneus, & ille habeat sufficiens beneficium, nõ dicitur idoneus. Adde etiam Bald. in l. non dubium. uerficul. iuxta hoc quæro. C. de legi. ubi ponit de uerbo, si tibi constiterit. Concordat cum Doc. hîc. Et adde Abb. in c. sacro. de senten. excom. ubi dicit, quàm importat parte citata [b]: & pondera, quod dicit domi. Abb. hîc, quòd dicitur constare etiam id, quod extraiudicialiter constat, per c. cùm cõtingat. de rescri. Et de ista clausula dixi pleniùs in c. si constiterit. de accus. ubi Ioan. de Ana. refert Bald. in l. bonæ fidei. in pe. col. C. de re. cre. dicentem, quòd ubi ista clausula est, non potest deferri iuramentum in supplementum probationis. Adde etiam Bald. in l. præscriptione. uer. uenio ad secundum. C. si contra ius, uel utilit. publ. ubi dicit, q; conditiones, quæ nõ insunt, faciũt actum cõditionalem: secus, si omnino inerant: & refert Inn. hîc. De materia posuit etiam Bart. & Imol. in l. eum, qui duobus. §. j. ff. de acq. hære. & Bal. in Spe. Inn. in uerbo, prouisor. & plenè Old. consil. ccxxiij. quod incipit, Factum tale est. declarãs plenè, quomodo illa, quæ insunt, non faciunt actum conditionalem: de quo per Pe. de Anch. latè in cle. j. in iiij. opp. principali, de concess. præben. ¶ Et no. diligenter, quòd est differẽtia, an dicatur, si constiterit, uel dicatur, si est de tali uico: quia primo modo loquendo nõ sufficit illum esse de tali uico, nisi

a *Neque natales*] *Vide per eum Bal. in ult. colum. uersic. & idem dico, si scribitur sub ista cõditione.*

b *Citata*] *Ad de Rot. in decis. delxxxiiij. & dic, quòd si in aliqua. in authen.*

co, nisi constiterit. Secundo modo sufficit, secundũ Inn. hîc, & gl. in d. cle. j. & sentit Lap. alleg. xv. inc. idem est dicere. licet do. Ant. hîc dicat, se non uidere differentiã: sed imo est, secundum Imo. hîc in hoc insudantẽ: quia, fm ipsum, uerbũ. Si constiterit, sonat in iudicialem indagínem & scientiã limitatam de conditione: sed aliàs, si est, sonat in simplicẽ ueritatem facti: & sic sufficit id esse uerum, etiamsi executori nõ constet: & si diceretur, q; non sufficit cõditionem esse ueram, nisi executor sciat, per c. 34 prudentiam. in prin. de off. deleg. ubi qui potest procedere tertio impedito, debet scire de eius impedimento: aliàs processus non tenet, etiãsi re uera esset impeditus: quia respondet hîc Imo. ex dictis Io. An. in regula, eum, qui certus est. de reg. iur. in vj. quòd potest qs ad executionem mandati procedere, si putet conditionẽ uerã, licet aliter nesciat. Nec obstat c. prudentiã. quia nõ habet locum, qñ impedimentũ est necessariũ, & sic non consistens in uoluntate impediti, sed in alijs impedimẽtis, ut eleganter per Ioan. An. in dicta regula, in solutione: & ideo cùm illa conditio, Si est de tali loco, non pendeat à potestate alicuius, sed à mera facti ueritate, uideť, q; sufficiat illam in ueritate subsistere: & hoc putet mandatarius, licet aliter nesciat ueritatem, ut hîc clariùs per Imo. respondentem certis alijs obiectis. Intellige ergo, quòd illa conditio, Si est de tali loco, operať, quòd si non est, processus erit nullus: sed si est, ualet dato q; de hoc non constiterit. ¶ Quartò aduerte in hac conclusione: qa potest appellari à grauamine inferendo per executorẽ, etiam quando nõ assumit partes iudicis, & excommunicatio postea lata per eum nõ tenet, ut hîc per do. Ant. sed cauea appellans, secundum Imo. ut nõ appellet, ex eo q; executor non uerificat conditionẽ, quæ subintelligitur: quia appellatio nõ erit legitima, per prædicta: sed bene potest appellare, ex eo q; procedit cõtra intentionem scribentis prouidendo indigno etiã non notoriè: quia docto de illius insufficientia, licet qd' gessit executor, nõ sit nullũ cessante notorietate, fm prædicta, iñ potest irritari etiam, fm opin. do. Ab. de quo s̃. Et si non appellaretur, processus executoris teneret, qñ non fit contra formã mandati: & sic mandatũ non erat cõditionale. An aũt sit aliquod remediũ, dic ex mente Io. An. & aliorum, q; potest peti cassatio prouisionis implorando officiũ iudicis, per id, qd' habetur in c. cõstitutus. el ij. de appel. & in c. cùm olim. de causa posses. & propri. & dic, ut ibi per Abb. cum concor. quas alleg. Si aũt processit cõtra formã mandati, nõ est opus appellare, quia ,pcessus est nullus, [a] sed semp potest dici de nullitate: qd' intelligit Imo. ubi processit extraiudicialiter: sed si iudicialiter, dicit secus, ,pter authoritatẽ iudiciariã: nam etiã in beneficialibus transit sententia in rẽ iudi. c. cùm dilect. in fi. de elec. & ita dicit tenendo do. Ant. in cle. j. de offi. deleg. per nota. per Io. And. in c. ad audientiam. el ij. de rescri. Et cum hoc transeo, sed non sine scrupulo: qa non capio istud, q; ,pcessus cõtra formã mandati efficiat ualidus propter taciturnitatẽ partis. Si enim est nullus, quæstio fieret differentia, an sit processum iudicialiter, uel extraiudicialiter: & re uera Ab. sentit cõtrà in d. c. ad audientiã. in pe. col. uer. mihi tñ nõ placet. de rescri. dũ tenet cõtra alios ibi, q; si executor ad beneficia ,pcessit iudicialiter per literas surreptitias, ,pcessus est nullus, dato q; non sit appellatũ: & sic, ut ipse considerat surreptionẽ, ita considero excessum formæ mandati. Sed posito, q; opin. do. Ant. & Imol. sit uera, an sit remediũ, putà denunciationis, uel alius: dic, ut per Docto. in d. c. ad audientiã. Et istis adde Car. consi. cxl. quod incipit, In Christi, &c. factũ tale est: magister Bartholo. ubi dicit, q; executor beneficialis potest procedere tanq̃ iudex. Item etiã potest procedere extra iudiciũ & parte non citata. Sed si procedit primo modo, fit præiudiciũ parti, nisi appellet intra x. dies: secus, si processit secundo modo: qa tunc auditur etiã sine app. etiam post x. dies. Allegat Inno. hîc.

¶ Quarta & ultima conclusio. Eo † casu, quo executor assumit partes iudicis, debet iudicialiter ,pcedere secundum formã cle. sæpe. de uer. signi. non tñ tenebitur pronunciare sup ueritate exceptionũ, uel conditionis, sed sufficit tacita pronũciatio procedendo ad prouisionẽ, uel executionẽ mandati. Ita not. Io. An. in c. capitulũ. de rescrip. & sequunť do. Ant. & Imo. hîc: & dicit pronũciate, quantũ ad effectũ, ne obstet l. de qua re. ff. de iudi. & ita sentit Inn. in c. ,pposuit. circa fi. de concess. præben. Si aũt non tenebať assumere partes iudicis, & expressit se uelle assumere, & iudicialiter procedere, debet ,pcedere secundum formã dictæ cle. sæpe. Nec uidetur posse uariare, cùm non deceat ecclesiasticos, c. cùm autẽ. de iure pa. Si aũt nihil dixit, sed processit in aliquo actu iudiciali, non tenetur in alijs ,pcedere, ex quo isti actus sunt separati, per id quod no. gl. in d. cle. sæpe. in uerbo, partibus. & Hosti. d. c. Quintauallis. Ita cõcludit hîc Innoc. Adde in hoc ultimo Bal. in d. l. neq; natales. in ult. col. & Pe. de Ancha. consi. ccxx. quos retuli §. in prin. secundæ conclus. ¶ Et ibi dicta declara per ista, ut non ,pcedant, quando expressit se uelle procedere iudicialiter. Quod diligenter no. propter authoritatẽ Imol. quia ratio sua posset tolli, uidelicet de narratione, cùm etiã laicus possit esse executor merus, ut Ro. decis. ccclxix. & etiã, quia ex causa licet uariare, & hîc esset causa præiudiciũ partis. Pro ipso tamen facit illud uulgatũ dictum Hosti. in c. continebatur. de his, quæ fi. à prælatis. q; lex, quoties. C. de rei uendi. non procedit in ecclesiasticis. Adde etiam Bal. hîc, qui tenet, quòd ubi executor incipit cognoscere tanquam iudex, posset omissa uia iudicij transire ad aliam uiam, arg. c. pastoralis. de causa pos. & propri. Potiùs enim uidetur citasse ad cautelam, quàm ut præcludat sibi uiã potestatis: arg. l. iij. de mili. testa. Sed non aperit, quando expressè dixit sic, uolo procedere iudicialiter. Adde etiam istis Bal. in l. fi. ff. de consti. princip. ubi ponit, an coram executore requiratur libellus, referendo Io. An. in d. c. accepimus. Adde etiam do. Anto. in c. cùm contingat. in xviij. col. uersi. ex his patet. de rescrip. ubi latè ponit, an executor ad beneficia, teneatur admittere exceptiones de quo & per Archi. in §. offeratur. iij. q. iiij. & Imo. in cle. j. in viij. col. de reg. iur. ¶ Reliqua in hac materia dic, ut hîc per Doct. quorũ substãtialia dicta sunt relata: sed adhuc ultra ipsos quæro primò, quotuplex † est executor ad beneficia? SOL. Dic, 35 ut per Fede. consi. ccxcj. incip. quia in præsenti. in ij. col. ubi ponit, quòd aliqui sunt ad prouidẽdum, aliqui ad compellendum. Et ibi, quando literæ executoriæ incipiant sortiri effectum, ut ibi latiùs per eum. ¶ Secundò quæro, utrùm † in examinatione, quam executor fa 36 cit sup idoneitate alicuius, teneať citare aliquẽ, qui uelit opponere illum nõ esse idoneum. SOL. Dicit Inno. quòd nõ, in c. fi. in fi. de transla. præla. Et p illud dictum Inn. dicit Domi. in c. si fortè. in fi. de elec. in vj. q; si examinatio obiectorũ, quæ fit cõtra personã electi, fit in contradictorio iudicio, debet esse præsens electus: si autem superior ex officio examinat, an quis sit dignus, potest recipere testes eo absente. Alleg. Inn. ubi suprà: & per illud dictum Inn. dicit do. Flo. in disputatione, Baro quidam. in xj. chart. quòd in legitimatione, cùm sit actus extraiudicialis, non requiritur citatio: de quo per Modernos in c. per uenerabilem. in xvj. colum. infrà qui filij. sint legiti. Et illud dictum Innocent. sequitur Card. in cle. j. in iij. notab. de offi. deleg. dicens in ter-

a *Nullus*] *Et sic not. quòd executores, qui potestatem habent exequendi & etiã cognoscendi, nõ habent mutare, nec impugnare in aliquo dispositionẽ mandãtis, siue superioris: sed potiùs, si non cognouerint expedire remittere negotium ad superiorẽ, ut per do. Socin. in consi. lx. incip. Viso elegantissimo. uersi. quartò ex defectu. in j. parte. chart. ciij.*

in terminis nostris, quòd executor potest inquirere de uita promouendi eo non citato: & limitat, nisi diceretur Citatis citandis, per d. c. exhibita. Et adde Car. consil. cxxxij. qd incipit, T. archipresbyter. ubi dicit, quòd in actu, q expeditur extraiudicialiter, non expedit partem citari. Alleg. Inno. in d. c. fi. & hoc dicit esse singulare in eo, quod probatur ibi, quòd etiamsi examinatio fiat per commissarium, non expedit partem requiri: & dicit esse sing. dictũ Inn. ubi suprà. Nec obst. quod not. Hosti. in c. ex ratione. j. de app. ubi dicit, quòd in extraiudicialibus debet fieri citatio eorũ, quorum interest: quia respondet, quòd hoc est uerum ad effectum, ut actus teneat in eorum præiudicium, quí aliàs non teneret, l. per fundum. ff. de serui. rust. præ. quam responsionẽ multipliciter no. Et adde Rot. in formis, decis. cclxx. inci. si mandetur. ubi dicitur, quòd si mandatur auditori, quòd si per aduentum litis constiterit neutri litigantium ius competere, prouideat sufficientiori: de huiusmodi sufficientia poterit se informare per testes, etiam absentibus quorum interest: & alleg. Inno. in d. c. fi. Sed hoc intelligunt, ubi actus committitur extraiudicialiter: secus, si iudicialiter, ut in casu illo, ubi prouisio facienda in iudicio habet uim iudicationis, nisi de literatura posset probari per testes, putà unum graduatum, & alium non: quia ad hoc frustra interfunt: secus, si aliter de eorum literatura disputaretur, ut ibi. ¶ Quæro
37 tertiò, utrùm † executor, ante quàm sint ei præsentatæ literæ, possit exequi, ut executio teneat. SOL. Dic, ut amplissimè per Rot. in formis decis. cccclvij. inci. circa ij. ubi solenniter disputant cõcludentes, quòd, quo ad translationem iurisdictionis in iudicem, non requiritur præsentatio literarum, seu scientia iudicis, uel executoris: quia ex sola principis uoluntate in ipsum iurisdictio transfunditur etiam in inuitum & ignorantem: sed quo ad acquirendum exercitium iurisdictionis, necessaria est præsentatio literarum, maximè per c. super eo.
38 in fi. de ap. ¶ Quæro quartò, Papa † cõcessit alicui beneficium, & dedit executores: propter absentiam executorum iste fuit ad ordinariũ, ut exequeretur, utrùm possit? Videtur, quòd nõ: quia Papa cõmittendo executionem uni, uidetur ad se negotium aduocare, ut nullus alius possit se intromittere, & sic episcopus uidetur incompetens. In contrarium uidetur l. si longiùs. ff. de iudi. SOL. Bal. format quæstionem in feudo, eo modo quo dixi de beneficio in c. j. §. si de feu. facta fuer. contro. inter do. & agna. & dicit, quòd si executori est commissa mera collatio, & tunc sine dubio ordinarius se intromittere non potest, quia literę non diriguntur sibi, iuxta no. in c. cam. de rescr. aut est commissa mera facti executio, & tunc si quæris, an possit ex uí mandati? & dicit, quòd nõ: aut ex uí ordinariæ iurisdictionis, & tunc potest suaderi, quòd sic: quia cùm gratia sit perfecta, non debet impediri eius effectus propter absentiam executoris, cuius dilatio non debet esse impetranti damnosa. Postea dicit Bald. sibi indistinctè uideri, quia ordinarius se intromittere non debeat: quia non potest expirare officium executoris, quod certè expirat re executa: & ideo impossibile est executorem præuenire, l. qui absenti. ff. de acqui. pos. quando executor est datus loco formæ obseruandæ, l. quidam testamẽto. §. scriptus.
39 de leg. j. Ita residet Bal. ibi. ¶ Quæro † quintò, quid si executor processit uigore literarum, quæ erant surreptitiæ? dic, quòd processus est nullus, per text. in c. cùm nostris. de concess. præben. quæ dicit ibi domi. Abb. esse semper menti tenenda: nec distinguit, utrùm executor processerit in figura iudicij, an non, sed simpliciter iudicatur processus irritus: & illum tex. no. etiam domi. An-
40 to. & Imo. ibi. ¶ Quæro ultimò: executor † nulliter processit, adeò quòd gesta ab eo nõ tenent, utrùm collatio redeat ad Papam, an ad ordinarium? SOL. Conclude, secundum do. Ant. & Abb. in c. inter dilectos. de excess. præla. quòd si Papa mandat conferri beneficium sibi reseruatum, & tunc licet collatio non habeat effectum, nõ potest inferior se intromittere, c. si eo tempore. de elec. in vj. aut nõ est usus uerbo Reseruationis, & tũc aut Papa mandauit illud beneficiũ conferri nõ expressa certa persona: & idem, quia uidetur sibi reseruasse & uoluisse prouidere: aut mandauit conferri certæ personæ, & tunc si collatio non ualuit, reuertitur ad ordinarium: quia Papa intendebat tantùm illi personæ prouidere. Ex quo ergo illa persona nõ potest habere, uel per surreptionem literarum, uel per indignitatem eius, potestas redit ad ordinariũ: quia cessante causa cessat effectus, ut ibi per eos: quibus adde omnino Pe. de Anc. cõsil. lvij. inc. Circumscriptis regulis cãcellariæ. ubi refert in hoc scripta Inn. & Io. An. in d. c. inter dilectos. & dicit esse regulam cancellariæ, quòd si de beneficio uacante, uel quocunq; modo uacaturo prouideri mandatur, & prouisio ex aliqua causa non potest effectum sortiri, ab eo die remanet beneficiũ reseruatum, etiamsi postea nõ eo modo uacet: tamen regulam in hodiernis non reperio. Et ista omnia nota, qa de ipsis sæpe eris requisitus.

De iureiurando,

TIT. XXIIII.

Onit hîc Bal. De multiplici genere iuramẽti, dicẽs, quòd aliud est decisiuum: & huius tres sunt species, l. j. ff. eo. aliud solidatiuum contractus, ut in authen. sacramẽta puberum. C. si aduersus uendi. per quam dicit unum, qd referam, examinando materiam illius authen. in c. cùm cõtingat. j. eo. aliud est enunciatiuum, qd nõ interponitur animo obligandi: alleg. l. sciendũ. §. dictũ. ff. de ædil. edic. & dicit esse uidendã unam gl. multùm singularẽ in l. Lucius. in uer. debeãt. ff. de his, q no. in fa. ubi gl. ponit de iuramẽto assertorio, uel promissorio: sed de istis uide plenissimè Bal. in repe. l. ij. in xj. char. uers. de secũda quæstione. ff. eo. & do. Car. & do. Ab. in c. fi. in j. col. j. eo. post gl. ibi, & p gl. in l. j. C. de reb. cre. & in l. j. & ibi Bar. ff. de iureiur. ¶ Et de iuramẽto assertorio, uel ꝓmissorio, uide etiam per Arch. in c. authoritatẽ. xv. q. vj. & uide Archi. in c. omne. xxij. q. j. ubi ponit multos casus, in quibus licitè iuratur, uel non: de quo etiã per gl. ordinariã xxij. q. iiij. in summa: & Bald. in l. si ad excludẽdam. C. de reb. ubi ponit sex modos, uel sex regulas, in quibus cognoscit iuramentũ illicitũ. Et de diuersis modis iurandi, uide Archi. in c. cõsidera. xxij. q. j. ¶ Itẽ de multiplici diffinitione iuramenti dic, ut hîc p do. Ab. & adde tex. in c. quantumlibet. xlvij. dist. ubi Domi. dicit esse casum, p diffinitione gl. xxij. q. j. in summa: quæ dicit, q̃ iurare est aliq̃d Deo teste affirmare: & iuramentũ est uox ipsius iurãtis, uel actus ipse, uel ipsum qd iuratur. Adde etiam Bal. in repe. l. ij. in xj. char. uer. ego de primo quæsito. ff. de iureiur. ubi ponit tres diffinitiones iuramenti, & eas subtiliter impugnat: & ex impugnatione tertiæ diffinitionis potest impugnari diffinitio, quã retuli. ¶ Nam dum aliq̃ dicunt, q̃ est confirmatio ueritatis, dicit Bal. q̃ ista diffinitio nõ uidetur perfecta: qa nõ omne iuramẽtum est de ueritate, sed quoddãest de credulitate, l. ij. §. quòd obseruari, ibi, qd quisq̃ credit, aut existimat. C. de iurac. alum. Sic etiã posset impugnari dicta diffinitio, dũ dicit Affirmare. Sed ultimatè diffinit Bal. ibi, q̃ iuramentum est actus in uocationis, seu assumptionis diuini numinis ad confirmationẽ, seu testimoniũ ueritatis. Nec obst. q̃ nedũ per creatorẽ, sed & per creaturã iurari põt: quia respondet, q̃ quando q̃s iurat p creaturã, respectu diuini numinis iurat: quia tanq̃ causa efficiẽs reputat̃ in qualibet re creata: & tunc ualet tale iuramentũ, quia

præstatur

præstatur respectu diuini numinis. Alleg. l. qui per salutem. ff. de iureiur. ¶ Aliquando iuratur per creaturam in contumeliam diuini nominis, attribuendo creatu- i
ræ, quod est creatoris: & tunc nõ est iuramentum, quia ibi non est religio. Vnde si quis iurat per diabolum, ibi non est iuramentum, ut ibi per ipsum. ¶ Et de materia huius rubri. habetur in xxij. causa, per totum: repetitur in vj. & in cle. & latè per beatum Tho. ij. ij. q. lxxviij. per totum: ubi tractat, quot comites debeat habere iuramentum, & quando liceat iurare, & an iuramentum sit petendum, uel frequẽtandum. De quibus etiam per gloss. & Archi. xxiij. q. j. in Summa. De materia etiam in Spe. in tit. de iuramenti dilat. & in tit. de iureiur. & in alijs multis locis extendendis p hunc tit. in quo fiet mẽtio de multis consilijs, & decisionibus hinc inde sparsis, adeo quòd certitudinaliter sperare possumus maiora & utiliora in hoc celebri titulo, quàm unquam habuerim.

SVMMARIVM.

1 Actio oritur ex iuramento extraiudiciali promissorio.
2 Pars, cui iuratur, potest remittere obligationẽ, super qua iuratũ est.
3 Et intellige, nisi pars, quæ iurauit, iam incurrisset periuriũ: quia remissio non prodesset.
4 Creditor dando dilationem maiorem, quàm prima iurata fuerat, an uideatur tollere iuramentum.
5 Fideiussor an uideatur liberatus prorogato tempore reo.
6 Collegium non incurrit periurium, deliberans uiuere contra statutũ iuratum, quod factum est in eorum utilitatem.
7 Debitor quot modis iurat usurario.
Et de remedijs, quibus debitor uti potest, nu. 8. 9. 10. 11. 12.
13 Debitori, quando iurat soluere, & nullam quæstionem mouere, quæ & quot competant remedia. num. 14.
15 Episcopus an possit absoluere à iuramento. Adde nu. 16. 17. & 18.
19 Capitulum an possit absoluere à iuramento sede uacante.
Arguit ad partem contrariam. num. 20.
21 Iudex secularis an possit absoluere à iuramento. Adde nu. 22.
23 Citatio partis an requiratur in absolutione iuramenti. nu. 24. 25.
Episcopus quando possit relaxare iuramentum non uocata parte.
Post. nu. 25. uersic. adde elegans consilium.
26 Contractus an rescindatur data absolutione à iuramento.
27 Absolutus à iuramento præstito super contractu simulato, an possit agere de simulatione contractus in alia curia: uel, an cogatur agere in curia episcopi, à quo fuit absolutus à iuramento.
28 Absolutio à iuramento an possit peti post periurium incursum.
29 Absolutus à iuramẽto ad hoc, ut possit docere de usura, uel alia qualitate, per quam mereatur absolui à iuramento, an si probat de illa qualitate, debeat secundò absolui, an uerò sufficiat prima, ut possit uenire contra contractum.
30 Absolutio iuramenti an possit peti per procuratorem.
31 Absoluere à iuramento an possit episcopus Florentinus, si Florentinus contrahens Bononiæ, ibi iurauit super contractu.
32 Absolutio à iuramento an possit peti tempore feriarum.

CAPITVLVM I.

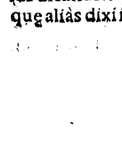

Xadministrationis. ¶ Agi potest ad relaxationem iuramenti, cuius implementum turpitudinem cõtinet ex parte suscipientis. H. D. Supplet Bal. & si non remittit ipse episcopus, potest remittere uel eius uicarius: & hoc dicit patẽre in antiqua. Et quędam, quę aliàs dixi in c. ij. j. de sponsa. repetam hîc, tanquam

in loco ordinario & multò magis usitato. ¶ Primò p istum tex. dicit hîc domi. Card. se dixisse repetendo c. testimonium. §. de testib. quòd † ex iuramento extraiudiciali promissorio de iure Canonico oritur actio, arguendo sic: iuramentum præstitum homini potest ab homine relaxari: quia iurans parti intendit illi promittere, licet ad confirmationem adducat religionem iuramenti, & directè inducit obligationẽ homini: aliàs non posset ab eo relaxari: & si inducit obligationem, per cõsequẽs actionem. Tenet hæc ratio: quia par est potestas tollendi & inducẽdi, c. j. j. de reg. iur. & idem dicit hîc do. Abb. non nominato domi. Cardi. De qua materia dic, ut latè per omnes in c. cùm uenissent. j. de insti. per Bart. in l. si quis pro eo. in ij. col. ff. de fideiuf. per Bald. in l. j. C. de ope. li. & in l. fi. in iij. col. C. de fideicommissis. ¶ Secundò colligitur ex hoc, quod est dictum, & ex text. q̃ † 2
licet iuramentum principaliter obliget Deo, c. debitores. j. eod. l. iurisiurandi. C. de reb. cre. tamen si ille, in cuius fauorem iuratur, obligationem remittit, nõ indiget iurãs alia absolutione: quia Deus uidetur etiam remittere, & ad utilitatem alterius iuramentum receperit. Ad idem c. ij. §. de renun. & c. significauit. j. de censi. c. ij. j. de spon. & l. fi. ff. qui & à quibus. ibi, nisi id patronus remittat, & illam l. no. Bald. in authen. quod ei. C. de nup. ¶ Istud declarat eleganter Spe. in tit. de legat. §. nunc ostendum. uer. hoc quoq;. ubi tale iuramentum pertineret ad religionem, uel pietatem: putà, si iurant duo ire in subsidium Terræ sanctæ, uel religionem ingredi, uel ecclesiam leuare: quia ipsi sibi hoc iuramentum remittere non possunt. ¶ Possunt tamen habentes itinerare remittere, quòd non uadant simul: sed non, quòd nõ uadant. Item intelligit Spec. hoc non procedere, quando aliqui sibi iurant pro temporali commodo promittendo aliquid, quod tenebantur, putà si mercatores sibi iurant carius iusto non uendere: quia uidetur iuratum in animarum salutem. Item intellige non procedere, ubi aliqui simpliciter iurãt se facturos, uel nõ facturos aliquid, quod non concernit commodum, uel incõmodum iurantium: quia nequeunt se mutuo absoluere, secundum ipsum. ¶ Procedit ergo iste tex. cum si. solùm, quãdo iuramentum tendit ad commodum, uel incommodum partium super re, ad quam, quo ad Deum, non tenebantur, nec concernit cultum diuinum: & ista dicta Spec. sequitur ad literam Guli. de monte Lauduno in cle. j. eo. ti. non facta mentione Spec. de quo reprehendit eum domi. Car. ibi in xij. q. & tangit aliquid Imol. & habentur etiam in dicta in Summa Pisana, in uerb. iuramentum. el ij. & per Ioan. And. & domi. Anto. in c. ij. j. de sponsi. & idem tenet in effectu beatus Tho. ij. ij. q. lxxxix. arti. vj. in responsione ad secundum argu-
3 mentum. ¶ Item † intellige prædicta, nisi pars, quæ iurauit, iam incurrisset periurium: quia amplius nõ prodest remissio partis, per ea, quæ j. dicẽtur: & not. Bar. loquens de hac prorogatione in l. pe. in fi. ff. eod. & in l. j. §. sed & post operis. ff. de op. no. nun. & Bal. in authen. qd ei. C. de nup. Adde tamen, quòd si lapsum esset tantum de termino, quòd certum esset intra terminum expediri non posse id, quod fuit iuratum, tamẽ prodest remissio, uel prorogatio, secundum Bar. notanter in l. cùm stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de uerb. obl. quia periurium est pœna legalis: ergo non cõmittitur ante diem,
4 c. cõmissa. in princ. de elec. lib. vj. ¶ Vtrùm † autem creditor dando maiorẽ dilationẽ, quàm sit prima iurata, uideatur tollere iuramentũ? Do. Car. dixit sing. q̃ sic, in cle. j. §. nos itaq;. in v. q. de iureiu. & allegando Matthæũ ibi, & Raymundũ in Summa, & Spec. eo. ti. uer. item pone. & non dicunt simpliciter, q̃ non soluendo in primo termino prorogato non sit periurus, sed q̃ est totaliter absolutus, & q̃ hæc facit, l. quia iuramẽtũ extẽdi debet, quãto minùs fieri potest, propter periculum periurij, c. cùm clerici. j. de uerb. sig. Vnde nõ trahit̃ ad incogitata,

c. ex administrationis.

c.ij.s̃.de renun.c.ueniens.j̃.eo.&l.fi.C. de non num.pecun.
5 ¶ Secundò † facit,quod dicitur de fideiussore:ꝙ si interuenit in obligatione facta ad tempus, prorogato illo tempore non censetur prorogata eius obligatio, ut latè no.Io.An.in Spe.de fideius.§.j.uers. illud autem. & do.Abb.in c.constitutus.de fideius.& domi.Car.in d. cle.j.uer.viij.Bonus tex.in l.item quæritur.§. qui impleto.ff.locati.& in l.si merces.§.j.eo.ti. Ita hîc iuramentum interueniens quasi loco fideiussoris,non extenditur ad hanc obligationem prorogatam. ¶ Tertiò facit c.clericus.j̃.eo. ubi qui iurat seruare statuta,nõn tenetur ad futura,nisi super illis iterum de nouo iuret.Ita hîc iurãs soluere in certo termino,non intelligitur iurasse in alio
6 termino,nisi reiteret iuramentum. ¶ Sed † contrariam partem,quòd etiam in secundo termino duret uinculũ iuramenti,tenet Bar.in l.j.§.& post operis.cir.med. ff.de ope.no.nun.&Bal.in c.uenerabilem.in antep.col. s̃.de elec. concludens post argumenta, quòd prorogans terminum,in quo quis iurauerat,uidetur prorogare cum eisdem qualitatibus,prout est de natura prorogationis:secundum quod singulariter no.gl.fi.in c.ij, qui.de præben.lib.vj.dicens,tempus prorogatum censeri eiusdem naturę cum prorogato:& uidetur tex.in d. l.cùm stipulat⁹ sim mihi à Proculo.& gl.j.in c.fi.j̃.de precario.& not.Bal.allegando semper pro ordinaria gl. in d.c.ij,qui.in c.fi.in viij.col.s̃.de consue.& in c. de causis. in v.col.s̃.de offi.deleg.& in c.j.in ult.col.s̃.de iudi.& in l.si cùm dies.in princ.ff.de arb.& in c.j.§.fi.in tit. an ille, qui interf. frat. domini sui. & in l. si à te. C. de pac. inter emp.& uen.& l.Aemilius.ubi bona gl. ff. de mino. & in l.si constante.C.de dona.an nup.& in l.Titij.ff.de excus. tut.& in l.obseruare.§.proficisci.in xviij.q.ff.de off.procons.& in l.nõ dubium.in iij.oppos. C. de leg. & in l. qđ dicit̃.§.miles.ff.de mili.test.& in l.meminisse. ad fi. ff. de off.pro cons.&Bar.in l.episcopale.C.de episcopali aud. & in l.iiij.ff.de dam.infec.& Ang.in d.§.miles.cum si.

¶ Ad idem fortiter facit notabilis decisio Inn.in c.præterea requisisti.super uerbo,medio tempore.j̃. de appe. ubi dicit,quòd si præceptum est Titio, ut sub pœna excõmunicationis soluat Sempronio intra x.dies, si Sempronius prorogat terminũ, nõ incidit in excõmunicationem latã,quia non est cõtumax:& si adueniente termino ꝓrogato non soluit,incidit in excõmunicationẽ, argumen.l.sed si manẽte. ff. de precar. & quia terminus uidetur prorogatus cum suis accessorijs:& sequitur ibi Hosti.Io.An.& alij,& Bart.in d.§.& post operis.& facit l. Labeo.aliàs incipit,si arbiter.§.j.ff.de arbi.Ad idem,qđ no.Bal.in l.j.in x.q.C.de his,quæ pœnæ nomine.ubi dicit,quòd si testator iussit cõstrui capellã intra annum à die mortis sub certa pœna,& episcopus prorogauit istũ terminum simpliciter,ꝙ lapso termino hæres incidit in pœnã: quia nõ dicitur aliqd improbari,licet dies prorogetur:& ideo pœna prorogatur,sed nõ absorbet̃. Alleg.Inn.in d.c. præterea.Ad idẽ, quod no. Bal.in l.acceptam.in vij.q. C.de usu.ubi dicit, ꝙ si obligatio pœnalis simpliciter prorogatur,euitatur pœna:sed si in nouo termino nõ soluit,reincidit in pœnã.Ad idẽ, quod not. Lapus in cle.statutum.de elec.& refert ibi do.Car.in iiij. col.ubi dicit,quòd si alicui statuto fit aliqua additio, idem ius intelligit̃ repetitũ in addi. qđ erat in statuto: & ideo contentũ in illa additione intelligitur, & quo ad pœnã,& quo ad alia in statuto cõtenta:& hoc dicit ꝓbari ibi ex gl.in uer. cõsuetudine. & quod dicit do.Car.ibi esse singulariter no. & assignat rationẽ: qa id,quod uenit per modũ addendi,fit pars illius, cui additur, ꝑ d.l. sed si manẽte.ff.de precario. Bonus tex.in l.cùm ꝓponebatur.ff.de iudi. ¶ Et tenendo hãc partẽ respõderi potest ad cõtraria. Et ad illud,quod dictũ est de iuramẽto strictè interpretando,respõdet Hosti.in d.c.præterea.ꝙ in dubio tenẽda est ista pars, tanꝗ̃ tutior. Et nõ dicitur ampliari iuramentũ,ex quo tacitè includit̃ in eo, ut trahatur ad prorogationẽ. Non obst. qđ dicebat̃ de fideiussore:quia respõdet idẽ Host.notãter, ꝙ ista cõclusio, ꝙ terminus uideat̃ prorogatus cum suis accessorijs,intelligit̃ de accessorijs dependentibus ex partiũ potestate,sicut est iuramentũ,pignora,pœna promissa,& similia:secus in his,quę nõ pendent ab eis,sed ab alijs,sicut sunt fideiussores dati,& res alienæ obligatæ.Illa em̃ nũquã obligãtur,nisi ijdẽ fideiussores,& domini pignorũ iterum de nouo consentiant.Probatur,ſm eum,in l.Labeo.§.penult.& fin.ff.de arb.& l.itẽ quæritur. §. qui impleto.& l.si merces.§.j.ff.loca.ſm eum,& l.si mãdato Titij.§.Paulus.ff.man.& in l.fi.C.de dona.
6 ¶ Vnum † etiam relatione dignũ putaui pro intellectu eius,qđ per istum tex.s̃.dictũ est, iuramentũ respiciẽs cõmodũ partis principaliter posse ꝑ partẽ remitti:qm̃ illud habet locum nedũ in remissione expressa,sed etiã tacita. Quod elegãter ꝓbatur ex uerbis Bal.in l.fi.in iij.col. C.de pac. ubi dicit,ꝙ si pater instituit hæredẽ filiam,quę dum tradebat̃ nuptui,iurauit nõ habere regressum ad bona patris,poterit petere, qđ sibi debet̃ ex testamento : qđ firmat Ro.in l.stipulatio hoc modo concepta.in xj.col.de uer.ob.qa pater ex hoc uidet̃ sibi tacitè iuramẽtũ remittere.Ex quo incidẽter habes unã limitationẽ ad c.quãuis.de pac.lib.vj.Reliquas multas & nõ usitatas dicam in c.cùm contingat.j̃.eo.Et ꝙ istud de tacita remissione sit uerũ,ꝓbatur ex eo, qđ signãter scribit do.Ant.in c.j. in x.col.uer.omnia prædicta uera.j̃.de his, quæ fi. à ma. part.cap.c.j.ubi dicit,ꝙ quãdo statutũ collegij cõcernit solùm utilitatẽ priuatã ipsorum de collegio,tunc omni distinctione omissa eo ipso, ꝙ uniuersitas, uel collegiũ deliberat uenire cõtra statutũ,uidentur remittere iuramentũ,qđ possunt per istũ tex.Vnde non incurrũt periuriũ nõ ex sublatis statuti,sed ex remissione & absolutione iuramẽti.Vnde nõ negabitur,ſm eum,ꝙ si duo iurarunt cõtrahere matrimoniũ, & de cõmuni cõcordia quilibet cõtrahit cum alio,in illo instãti uident̃ se absoluere.Facit,qa cùm possint,uerisimile est,ꝙ uelint,ne aliàs incurrãt delictũ periurij. Et istud bene no.
7 ¶ In † gl.j.in fi.No.ex gl. ꝙ interdum debitor simpliciter iurat soluere usuras,interdũ iurat soluere & nõ repetere:& de utroq; casu uidendũ est de remedijs cõpetentibus debitori,cõiungendo dicta do.Ant.& do.Ab. & Imo. hîc q-busdã additis. ¶ Aliquãdo debitor iurat soluere usuras:& est primũ remediũ,ut soluat,deinde repetat,ut in c.debitores.j̃.eo.Nam sic seruabit iuramentũ : & etiã finaliter habebit intentũ,qa licet iurauerit soluere,nõ tñ iurauit nõ repetere:ideo repetere poterit:arg.eorũ,quæ habent̃ in c.ij.s̃.de renun.& qđ no.j̃.de usur.in c.ꝑ tuas. Quõ aũt istud procedat,dicet̃ in d.c.debitores.
8 ¶ Secundũ † remediũ est,ut ante ꝗ̃ soluat, petat à iudice,ut faciat sibi relaxari iuramentũ,ꝓut dicit̃ hîc in tex.qa licet iurauit soluere,nõ iurauit nõ petere relaxationẽ,uel absolutionẽ iuramẽti: & istud remediũ & sequẽs intelligẽ ante incursum periuriũ,per ea,quæ j̃.dicent̃.
9 ¶ Tertium † est remediũ,ut si creditor nõ uult relaxare,petat̃ absolutio ab episcopo, qui põt absoluere à iuramento turpiter suscepto,c.si uerò.j̃.eo.& dicet̃ j̃. in j.q. & nõ est istud remediũ subsidiariũ solùm deficiẽte præcedẽti, ut dicit Inn.in c.debitores.j̃. eo. & Bal. hîc,& sentit Lau.de Rodul.in tract.de usu. q. cxxiij. imo & ordinariũ, à quo incipi põt,ſm do.Ant.& do.Ab.& Imo.hîc,& do.Ant.& do.Ab.in c.ad aures.qđ metus causa. & Imo.ibi,& in c. debitores.in v.col.j̃.eo.quia qñ reperiunt̃ duo remedia à iure ꝓdita, uident̃ æquè principaliter ꝓdita, nec unũ est subsidiariũ ad reliquũ,l. quoties. ff. de actio. & obli. Et ꝓ hoc adducit do.Abb.hîc:quia episcopus absoluit principaliter à iuramento metu præstito,nec est necesse recurrere ad Papã,c.si uerò.j̃.eo.no.Inn.in d.c.ad aures. fortiùs in casu isto.Nã in gestis per metũ obligatio primaria acquirit̃ parti,ſm no.in c.abba.s̃.quod met.causa. hîc autem ex promissione nihil acquirit̃ parti, & iuramentum

c. ex administrationis.

ramentũ principaliter dirigit̃ in Deum, c. debitores.j̃. eo.ſm eum:quę ratio cõtinet in se unũ falsum.Etiam in iuramento isto de usuris soluẽdis acquiritur obligatio parti directè & principaliter,ut no.ipsemet do.Abb.hîc in j.notab. & in cons.c. per istũ tex. reprehendendo do. Ant.in d.c.debitores.Et istis adde,quod tutius est,& sicut practicatur, ꝙ petatur primò creditorẽ cogi ad relaxandum,& ꝙ in contumaciã ipsum absoluat,ſm Imol. hîc & in d.c.debitores.in v.col.pro quo uide Old.idem sentientẽ consi.xviij.quod incipit,Ex ordine uideatur.
10 ¶ Quartum est remediũ,ut † debitor cõuentus ratione iuramenti excipiat cõtra agentẽ,ut desistat ab exactione,ex eo quia sibi cõpeteret repetitio,si solueret:& quia petere potest,ut ipse creditor relaxet sibi iuramẽtum,& sic illud petit sibi relaxari:& ꝙ hoc fieri posset,firmat Fe de.cõsil.cclxxij.in pe.col.in fi.& in c.pastoralis.j̃.de causa.posses.& propri.sicut etiã per uiã exceptionis põt peti restitutio in integrũ,l.nam & postea.§.si minor. ff.eo.l. necnõ.§.exemplo.ff.ex quibus cau.maior.& bene facit, qđ not.in l.Papinianus.§.si filius.ff.de inoffic.testa.ubi etiã interdum per uiã exceptionis proponitur querela inofficiosi testamenti:& facit etiã gl.in l.Aurelius.§. centum.ff.de lib.leg.& qđ not.Bar.in l.si finita.§. eleganter. ff.de dam.infec. ¶ Sed hoc remediũ intelligit hîc do. Abb.habere locũ, dum modò terminus, de quo est iuratũ,nõ sit lapsus, uel dum modò cessante termino debitor nõ sit constitutus in mora ex sola interpellatione: quia in istis casibus, quib⁹ est incursum periuriũ , ne in eo perseueret,debet solui,postea repeti, d. c. debitores.
11 per ea, quæ j̃.dicent̃. ¶ Quintũ † est remediũ,ut iudex ex officio cõpellat creditorẽ paratum ad exactionẽ, ut desistat,per c.tuas.j̃.de usur.ut hîc per do.Ant. & domi. Ab.Sed cõtrarium tenet hîc Imol. qa pars habet remedium,qđ potest soluere,& postea repetere : & ideo succedunt nõ.in l.iiij.§.hoc autẽ.ff.de dam.infec.& in c.bonæ.cũ si.s̃.de elec.uidelicet ꝙ quandiu potest aliter parti esse succursum , nõ debet iudex per ipsius partẽ utilitatis officium suum nõ repetitum interponere. Bene fatetur Imo. ꝙ ubi pars nõ haberet remediũ, putà qa iurasset soluere,& nõ repetere,istud ꝓcederet: & sic loquitur d.c.tuas.& expressè no.Inn.in c.ad nostrã.el ij.j̃.eod. Nec obst. quòd etiã tunc cõpetit aliud remediũ,s.ut petat creditorẽ cogi ad relaxandũ : quia procedit hoc ex quadã æquitate potiùs,quàm ex rigore : & ideo nõ excludit officiũ iudicis,quod etiã super æquitate fundat̃, iuxta not.per gl.in l.de pecoribus. C. ad l. Aquil. & per
12 Inno.in c.ex transmissa.j̃.de præscrip. ¶ Adde † Lauren.de Rodulp.in d.tract. q.cxxiij. ubi ponit, si creditor est absens,uel non potest induci ad relaxandum, an iudex ex officio possit relaxare:& distinguit,an sit absens contumaciter,& an de cõtractu usurario possit constare:Et adde,quòd opinio do.Ant.& do.Abb.potest saluari ex eo,quod alibi singulariter dicitur,iudicem posse supplere ex officio,ut obuiet peccato euidẽter imminenti, non distinguendo, an parti cõpetat remediũ, an non,ut dicit gl.in c.cupientes.§.centum.uersic.cõtuma. de elect.lib.vj.cum cõcor. quas dicã in c.ad nostrã.el iij. j̃.eo.Item nihil alleg.Inn.pro eo, qđ dicit remedium huius c.procedere ex æquitate. ¶ Adde etiã aliud remedium,uidelicet per uiam denunciationis euãgelicæ:nã licet creditor nõ dũ receperit usuras, tñ peccare uidetur retinẽdo debitorẽ obligatũ:ideo potest per dictã uiam peti, ut desistat à peccato, & quòd relaxet obligationẽ, secundũ Imol.hîc.Cui adde incidenter unum,ut quòd si exceptio usuraria deducitur coram episcopo, postꝗ̃ in curia seculari lata est sentẽtia,quæ transiuit in rem iudicatam, non dicit episcopus inhibere, ne executio fiat,sed post executionem cognoscat de exceptione usuraria. Ita latè consuluit Anch. consil.ccxxix.inci. Casus talis est:præceptũ.& ita per plura pridie cõsului. ¶ Ali-
13 quando † debitor iurauit soluere,& nullam quęstionẽ mouere, uel absolutionem aliquã nõ petere: & quæritur de remedio, ut soluat, postea petat, ut est dictum s̃. quia non iurauit non repetere. ¶ Secundũ remedium
14 est,ut † denunciet ecclesię:quia nullum iuramentũ impedit,quòd quis non denunciet criminosum,ut traditur in c.quemadmodum.j̃.eo.& no.gl.in c. ad nostram. el ij.j̃.eo. & in c.ueniens.j̃.de regu. & in c. authoritatem. xv.q.vj. & Innoc.in c. ad aures. prope fin. s̃. quod met. caus.& Lau.in d.tracta.q.cxxvj. Debet tamen denuncians fundare se super salute proximi, & non principaliter super interesse suo:quia tunc obstaret ei iuramentũ, secũdum Host.in d.c.quemadmodũ.& do.Ant.Imo.& do.Abb.hîc,subdentes,ꝙ potest etiam per uiam cuiusdam intimationis resisti creditori, ut iudex certificatus instet circa correctionẽ peccati,& in hac non requiritur alia monitio,secundum ipsos:& alleg.do. Abb.c.præterea.el ij.j̃.de spons.ubi est casus de hac intimatione,quę fit iudici ad peccatum obuiandũ sine aliqua monitione:& facit c.tertio loco.s̃.tit.j.nec haberet locum hîc denunciatio iudicialis:quia illa tẽdit ad proprium interesse,ut hîc per do.Abb.ad quod uide eundẽ in c. nouit. in pe.col.s̃.de iudi.& Calde.in tit. de accus. consil.v. incip.denunciat ecclesiæ. ¶ Tertium remediũ est, ut petat debitor absolutionem à iuramento absq; eo , quòd citari faciat creditorem.Et hoc remedium sentit Io. An. in Spe. super rub.de iureiur.in fi.dicens, quòd per eam non detrahitur multùm iuri aduersarij,sicut in liberto, qui petit ueniam à iudice,ut possit agere contra patronum,ut l.iij.ff.de in ius uo. ¶ Sed hoc non placet do. Abb.ex duplici capite : primò,quia satis exponit quærelam de aduersario,proponendo ꝙ eum illicitè astringit iuramento,& sic uenit contra iuramentũ.Secundò, quia non potest negari,quin ex relaxatione iuramenti fiat præiudicium creditori : arg.c. fi. de foro compe.lib. vj.Ergo non debet fieri absolutio eo non uocato.Et uocari non potest,quin aduersarius incidat in periurium, exponendo querelã contra illum:& sic do.Abb. impugnat hoc remedium. Idem repetit inferiùs in alio loco, dicens,ꝙ si iurauit non denunciare,tamen potest:quia nullum iuramentum astringit respectu denũciationis.

¶ Sed in quantum reprehẽdit Io.An. dicentẽ,quòd nõ requirit̃ citatio, ne contraueniat iuramento de non uocando in ius,dic,secundum Imol. hîc, ꝙ transire potest dictum Io.An.uidelicet quòd procedat,quãdo petitur absolutio ab isto iuramento,in quantũ iurauit non petere absolutionem,nec in ius uocare creditorem:& hoc casu non requiritur citatio, sed post quàm fuerit absolutus à tali iuramento præstito super usuris soluendis, uel non repetẽdis,bene debet pars citari, seu ipse creditor,per ea,quæ j̃.dicẽtur : & hoc modo soluatur hoc remedium,ad quod tamen uide,quod dicetur j̃.in j.limi. iiij.q.& prędicta remedia etiam competunt,quando usuræ sunt solutæ, & iuratum est non repetere . Si autem est iuratum,nec repetere, nec querelare, nec denũciare, adhuc potest denunciari,per prædicta: & est locus officio iudicis,per c.tuas.j̃.de usu.& istis adde Ricar. in iiij. dist.xxxviij.q.cum arti.iij.ubi concludit,non ualere uotum de non petendo dispensationem à Papa super certo uoto:& rationes suæ faciunt in proposito, ut non ualeat iuramentum de non petendo absolutionem à iuramento, & etiam tangunt do.Ant.& Imo.in c. Quinta
15 uallis.j̃.eo.& ibi dicetur. ¶ Extra † gloss. circa quotidianam materiam absolutionis à iuramẽto quæro primò, utrùm episcopus possit absoluere à iuramento? & dic,quòd sic,quando iuramentum non est manifestè licitum & utile:sed est dubium,utrùm sit licitum, uel illicitum:proficuũ,uel nociuum simpliciter ab aliquo casu:quia potest episcopus dispensare, uel absoluere à iuramento,secundum omnes Doct.hîc,& Inno.in c. debitores.j̃.eo.& latè Lau.de Rodul.in tracta.de usur.quęst. cxxij.& beatum Tho.ij.ij.q.lxxxviij.arti.viij.& Inno.do.

Ant. do. Abb. & Imol. in c. ad aures. §. quod metus cau. & Doct. in locis j. allegandis, & facit c. cõstitutis §. §. de rest. & tex. hîc, & in c. si uerò. el j. & in c. significauit. cum similib. j. de cens. Ad idem c. cùm quidam. §. fi. j. eo. ubi dicitur, quòd absoluendi sunt ij, à quibus illicita iuramẽta extorta sunt: & tamen non dicit, per quem fiat absolutio: ergo innuit, quòd episcopo reseruatur: arg. c. nuper. j. de sent. excom. & ita etiam not. Io. An. in d. c. cùm quidam. Et istud habet locum etiam, quãdo iuramentum: quia tunc non est necesse, ut iudex adimpleat prius iuramentum, uel faciat compelli recipientem ad relaxationem, sed potest directè petere absolutionem, secundum Inno. in d. c. ad aures. quasi in fi. quem sequitur do. Abb. ibi, & hîc, & Lau. in d. tracta. q. cxxv. ¶ Item † procedunt ista etiam in iuramento, quod seruari potest sine interitu salutis æternæ: sed est perniciosum exemplo: quia potest & debet per ipsum relaxari, prout Ancha. in c. uenerabilem. ad fi. §. de elec. ¶ Item procedunt, si episcopus uellet commutare iuramentum, ut dicet in c. peruenit. el ij. j. eo. ¶ Sed aduerte † diligenter, quia ista nõ procedunt, ubi est probabile dubium, an sit concedenda absolutio, uel non: quia tunc illam concedere non potest inferior à Papa etiam legatus, ut est de mente Inn. in c. uenerabilem. in glo. incip. tali modo. §. de elec. & expressè not. Imo. j. eo. cùm contingat. in xxviij. char. uersi. not. diligenter. allegans ad idem Ray. in Summa de dispensatione, in nouis: & multum diligenter est hoc notandum, secundum eum, & bene: quia cùm plerisq; casibus sit expressa contrarietas inter Doctores, an danda sit absolutio, uel non, non poterit eam ordinarius concedere: sed ubi probabiliter certum est debere dari absolutionem, ut si est præstitum per metũ, uel uim, uel in casibus prædictis, potest absoluere, ut in locis præallegatis. ¶ Attamen † Spec. tenet contrariũ in tit. de legato. §. nunc ostendendum. uersi. xxiij. uidelicet quòd episcopus potest interpretari, an iuramentũ indigeat absolutione, uel non: & ipsum ualde sequitur do. Abb. in d. c. uenerabilem. in viij. col. & in c. cùm uenissent. in iij. col. §. de iudi. & in disputatione sua incip. stante statuto. in xviij. col. & do. Ant. in c. quanto. in pe. col. j. eo. & sentit expressè Domi. in c. fi. in ult. col. uersic. si tamen uertatur. de foro compe. lib. vj. Respõdet Spe. ad c. uenerabilẽ. dupliciter, uel quòd procedit in negotio arduo & inter magnas personas, uel quando agitur de danda licentia contraueniendi sine permutatione, uel aliqua commutatione in melius. Et ista opinio est approbata de consuetudine: quia etiam ubi est magna diuersitas inter scribentes, an danda sit absolutio, uel non, episcopus censetur iudex competens: & ita transeo, quicquid aliàs scripserim in d. c. ij. de spons. ¶ Secundò quæro, utrùm † capitulum sede uacante possit absoluere à iuramento, prout episcopus: & arguitur, q̃ non: quia hæc est quædam dispensatio, s. per eam fit iuris relaxatio: & dispensatio nihil aliud est, quàm iuris communis relaxatio, ut no. in c. ut constituerentur. l. dist. & in §. nisi rigor. j. q. vij. & p Inn. in c. dilectus. §. de temp. ordi. in addi. Sed capitulum succedit in iurisdictione episcopali, c. unico, de maio. & obed. in vj. ut scilicet procedat de iure, non autem ut ius relaxet. ¶ Præterea uidetur pro hoc expressa decisio Inn. in c. ij. j. de eo, q̃ fur. ordi. sus. ubi dicit, quòd prælati inferiores ab episcopis non dispensant, nisi in casib. à iure expresis: & iste non est expressus: & dictum Inno. sequitur Arch. in c. ecclesia habet senatum. xvj. q. j. & do. Abb. in c. j. in fi. col. j. de uoto. & in c. cùm ad monasterium. in pe. col. j. de sta. mo. & in c. j. j. de priuile. & Domi. in c. cùm ex eo. in ij. col. de elect. in vj. & in c. cùm nullus. in ult. col. de tempo. ordi. eo. lib. Et istud de dispensatione extenditur ad absolutionem ab excommunicatione, ut non competat inferioribus ab episcopo, nisi iure exprimatur, secundum do. Abbat. in c. ij. j. de sen. excom. propter quod magis firmatur ista pars de absolutione à iuramento, ut non competat inferiori. ¶ In † contrarium facit: quia sede uacante succedit capitulum in spiritualibus cum tẽporalibus, c. pe. & fi. de sup. negli. præla. lib. vj. In capitulum ergo transeunt omnia, quæ pertinent ad episcopũ iure suo. Vnde etiã potest iudicare de hæresi, c. ad abolendam. j. de hære. & dat coadiutorem episcopo dementi, qui non resipiscit, c. unico, §. si uerò. de elec. lib. vj. & multa alia, quæ colligunt Ioan. And. in c. unico, de maio. & obed. in vj. & ibi Domi. ¶ Item dispensat super septennio in casu dicti c. cùm ex eo. ut ibi no. Io. An. super gloss. quæ incipit, licet igitur. & ibi Domi. in ij. col. & latè Fede. consil. xxx. inci. an capitulum sede uacante. Pro hoc allego gloss. notabilem in d. c. ecclesia habet senatum. quę dicit, quòd capitulum eligendo indignũ dispensat cum eo, sicut episcopus, nisi ei sit iure prohibitum. Item negari non potest, quin hoc sit iurisdictionale, quod tenet Io. An. in Spec. de legato. §. nunc de episcoporum. uersi. sed nunquid legatus. Ergo succedit capitulum, c. his, quæ. & c. cùm olim. §. de maio. & obed. & cùm non inueniatur prohibitum. Item ista non est propriè dispensatio, sed potiùs absolutio, uel denunciatio, quòd tali iuramento non teneatur. ¶ Et ita per hæc consuluit in terminis do. Card. consi. xxxviij. inci. quædam habens unum filium. in ij. dubio. Ad rationem in contrarium respondet, & ad primam negat, quòd sit dispensatio: & si etiam est, adhuc permittitur capitulo, per §. dicta. Ad secundum de dicto Inno. in c. ij. de eo, qui facit, respondet, quòd capitulum, quatenus succedit episcopo, non est inferior episcopo, sed par: quia gerit uices episcopi. Vnde quãuis iure capituli dispensare non posset, ut per gloss. in uers. elegerunt. in c. ex insinuatione. j. de symo. tamen iure episcopi potest: uel, ut est dictum, non est dispensatio, sed absolutio, quę ad iurisdictionem episcopi pertinet: & utraque responsio fuit Fede. in d. consi. xxx. Posset etiam dici ultra do. Car. quòd potestas dispẽsandi competit inferiori ab episcopo habenti iurisdictionẽ quasi episcopalem in omnibus casibus, in quibus episcopus potest dispensare, ut eleganter decidit Fede. consil. xiiij. inci. monachus Perusinus. in iiij. col. quem sequitur dom. Abb. in c. at si clerici. §. de adulteriis. in x. col. §. de iudi. & bene facit, quod no. Inn. in c. ij. in fi. de transac. & gloss. in cle. si una. in uersic. proprij. de rebus eccle. non alie. cum concor. ¶ Tertiò † quæro, utrùm iudex secularis possit absoluere à iuramento? & dic, quòd non, ratione spiritualitatis, quam in se habet iuramentum. Patet ex notatis in d. c. uenerabilem. & per gloss. fi. in c. cùm sit generale. §. de fo. compe. & per domi. Abb. in c. significante. in j. nota. j. de pigno. & Hosti. in c. tuam. super gloss. §. de ordi. cogni. & per omnes in c. fi. de foro compe. lib. vj. ¶ Posset † tamen iudex secularis in casu huius decre. & simili cõpellere recipientem turpe iuramentum, ut ipsum relaxet, ut expressè sentit Fede. consil. cclxxij. incip. In nomine Domini: amen. Statutum ciuitatis. prope fin. De ipso festum facit Rom. in sing. dviij. incip. ubi iuramentum loquens propriè in casu huius capituli. & dicit, quòd à quibusdam uariè in hoc consultum fuit: tamen ita iudicauit, quia iudex secularis est competens ad cogendum partem super obseruantia iuramenti, c. licet. eodem tit. in vj. Ergo eadem ratione potest compellere ad relaxandum. ¶ Posset etiam iudex secularis declarare quem incurrisse periurium, casu quo de hoc non esset dubium, secundum Ro. in sing. ccccxxx. inci. Ego coram magnis Doctoribus. quia lex secularis punit periurium, l. j. ff. ad Turpil. l. si quis maior. C. de transac. Ergo & iudex potest hoc declarare: & adducit, quod not. domi. Ant. in c. cùm sit generale. §. de foro compe. ubi dicit, quòd quando secularis potest punire, quod est consequens, poterit etiam cognoscere, quod est antecedẽs. Sed intellige, quando de hoc non est quæstio iuris, sed facti,

facti, per nota. in l. Titia. ff. sol. ma. per Bar. & alios, & do. Ant. & domi. Abb. in c. tuam. §. de ordi. cogni. ¶ Posset etiam secularis cognoscere de nullitate absolutionis à iuramento factæ per ecclesiasticum, secundum Pet. de Ancha. multùm solenniter consi. cccl xxxij. inci. retento ordine dubiorum. in iiij. col. Mouetur per plura, maximè per notata per Ioan. And. in c. cùm in iure. suprà de offi. deleg. & in c. j. de offi. ord. ubi dicit, quòd iudex secularis non tenetur exequi præceptum ecclesiasticum, si scit, uel suspicatur de eius iniustitia: & probatur per locum à speciali, in c. ut inquisitionis. §. prohibemus. de hære. lib. vj. & ex eo quod not. Bar.[a] in l. diuus. ff. de cust. reo. paulo post prin. non in exemplo, sed in ratione sui ipsius: & in specie not. domi. Abb. in c. j. in v. col. §. de offic. ord. ubi uide. Respondet do. Pet. ad c. fi. de excep. lib. vj. ubi iudex secularis debet sequi sentiam iudicis ecclesiastici. Nam hoc uerum, secundum eum, ubi euidenter non apparet nulla, uel iniqua: qd̃ bene not. ¶ Et istis modis accepta ri possunt animosa & insolentia uerba Bald. in l. j. in j. col. uers. modò solet dubitari. C. de oper. liber. ubi dicit, q̃ si est interpositum iuramentũ in contractu simulato, cognoscere de nullitate huius iuramenti, & relaxare, non est propriè relaxatio, sed declaratio, non tenere, licet ad episcopum pertineat, secundũ iura Canonica, & secundum ciuilia pertinet ad iudicem causæ: quia non habet super iuramento disponere, sed declarare: & dicit se nescire, quare Canonistæ reuocent hoc ad suum imperium, in c. fi. de fo. compe. lib. vj. persuadendo sibimet, quòd causa sit spiritualis: sed hoc non est uerum, secundum eum, quia iuramentum, quod non habet consensum, non habet spiritũ, & iudex secularis potest cognoscere super consensu: ergo est necessaria consequẽtia super iuramento: & dicit, quòd domini sui Canonistæ dicunt, quòd in dubijs spiritualibus ecclesia cognoscit, & quicquid dubium, trahunt ad suum molendinum, & de facto communiter ecclesiæ defertur, & est pars mitior, secundum eum. Ad idem uide Bal. in l. nec patronis. ad fi. C. de ope. liber. ubi dicit, quòd quando lex præsumit simulationem in contractu, nec est necessaria probatio hominis, iuramentum nihil operatur, nec est necesse adire episcopum pro relaxatione eius, per iura, de quibus ibi per eum: quod uerbum bene not. quod declara, ut Cald. in isto tit. consi. j. ¶ Quartò quæro, utrùm † in absolutione à iuramẽto requiratur citatio partis, cuius interest? & breuiter conclude, ut hîc per domi. Abb. dicentem, quòd ubicunq; iuramentum est obligatorium ex parte iurantis, & aliquam utilitatem continet ex parte recipientis, nunquam debet relaxari, nisi uocata parte: quia per absolutionem præiudicatur parti in eo, quòd sibi utilitas adimitur. Vnde debet pars uocari: quia nihil debet fieri in præiudicium absentis, ut in c. j. §. de caus. pos. cum si. & uidetur quasi semper interesse partis recipientis, secundum eum: quia utile est habere partem uinculatam iuramento, & multum operatur iuramentum, & saltem accumulat ferrum ferro, c. fi. de fo. compe. lib. vj. & facit l. cùm pater. §. filius matrẽ. ff. de leg. ij. ¶ Item absolutio non debet fieri, nisi causa cognita, ut not. Inno. in c. ad aures. §. quod met. causa. & Spe. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. uer. xxxiiij. & seq. Non enim fit absolutio, nisi causa subsistente, ut traditur in c. quanto. j. eo. Causæ autem cognitio adhiberi non potest, nisi parte uocata, l. in causæ. §. causa cognita. ff. de mino. quia causarum merita, & c. c. cùm ex literis. §. de resti. in integ. Et idem tanquam pro regula tenent omnes in locis j. allegandis in hac quæstione. ¶ Et ista sunt amodò uera, quòd absolutio facta non uocata parte est nulla: quia, secundum domi. Abb. hæc absolutio non tenet, nisi subsit causa, etiamsi fiat apud Papam, secundum Inno. in c. ij. in fi. §. de renuncia. Antecẽs ergo sibi constet causam subesse, nõ habet potestatem absoluẽdi, præsupposito quòd subsit: quia ignorat id, quod est fundamentum intentionis suę, ut in simili per Bar. in l. multùm. ff. de condi. & demonst. & traditur in c. ex parte Astensis. j. de concess. præben. nec potest sibi constare de causa, nisi uocata parte, ut est dubium. Aliud est in absolutione ab excommunicatione: quia illa semper pendent à uoluntate excommunicantiũ. Valet enim semper, siue iusta, siue iniusta, c. uenerabilis. §. ubi autem. de sententia excommuni. lib. vj. Et ista dicit do. Abb. esse uerissima, & sæpe accidere. ¶ Cæterùm † istud de citatione adhibenda, limita primò esse uerum, quando per absolutionẽ tollitur ex toto obligatio: putà, quia absoluitur à iuramento super usuris, uel à iuramento ualidante contractum, qui sine iuramento non esset ualidus: secus, quando per absolutionẽ solùm habilitatur persona, quæ iurauit nullo modo conuenire, ut possit dicere de prauitate usuraria, uel de enormi læsione, uel simili, quod obstante iuramento non potest dicere: quia in tali habilitate non requiritur ordo citationis, ut eleganter consuluit Old. consi. cxx. quod inc. ad duplicem finem: quia non agitur de grandi præiudicio creditoris: remanet enim omne ius sibi saluũ ad obligationem principalem iuratam defendendam, ut ibi latiùs per eum: de quo facit festũ Pe. de Anch. consi. xviij. quod inci. In quæstione, quæ uertitur inter Nicolaum Benedicti. ubi consuluit de quodam, qui iurauerat communicare in societate certa lucra, & non querelare, nec dicere de iniustitia contractus: quia quantum ad hoc, quòd possit dicere, non debet fieri per episcopum difficultas in eo absoluendo. Idem eleganter consuluit Paul. de Cas. consil. xvij. incip. Circa primũ quæsitum. dicens, q̃ quantum ad habilitandũ partẽ, ut possit docere de dolo arbitratoris, nõ obstante iuramento, non requiritur citatio partis: q̃a talis absolutio non facit, quò minùs in probatione postea fienda per partẽ non sit necessaria partis citatio. Nec obstat, q̃ interest partis: q̃a cessante absolutione, cessat sibi molestia: quia respondet, q̃ contradictio partis etiam citatæ nõ potuisset impedire absolutionẽ, quia petebat ex causa, ex qua ius permittit, q̃ fiat: aliàs esset in potestate partis beneficium iuris alteri parti auferre contra regulam, indultũ, de reg. iu. li. vj. Ille autẽ citandus est, qui cõparendo põt actũ impedire, l. recusare. in prin. ff. ad Treb. ut ibi latiùs per eum. Idẽ tenent Lau. in tracta. de usur. q. cxxvj. in fi. & Imo. in c. debitores. in ix. col. j. eo. q̃ hæc practica hodie multùm inoleuit in curia episcopali Bononiæ. Et hanc partẽ uidetur firmare Imol. hîc in eo, qd̃ dicit non citandam partem, qñ petitur absolutio ex eo capite, ex quo iuratũ erat non petere. ¶ Contrariũ † latissimè consuluit Anch. cõsi. cxix. inci. Prædictis subtiliter, & ad plenum adductis. Nec obstat, q̃ agatur de modico præiudicio: quia nõ perit ius creditoris in causa principali: quia imò multipliciter damnũ incurrit propter moras iudicij & dilatã solutionẽ. Vnde tardiùs recipiendo minus recipere uidet, c. j. §. de plus peti. Item nec in modico permissum est iudici offendere partẽ per suã sententiam, & propter minimã læsionem eius sententia retractatur, l. & maioribus. C. de app. c. j. de appe. lib. vj. & idẽ consuluit Ancha. consi. cccl xxxiij. inc. Retẽto ordine dubiorum. Per eas dẽ rationes plenius deductas idẽ sentit Fede. consil. ccc. inci. Factum tale est: debitor, p̃misit. in quantum dicit, q̃ ad hoc, ut obtineat absolutio à iuramento, necesse est, q̃ fiat fides, q̃ instrumentum sit usurariũ saltẽ semiplenè: & ea absolutio admittitur contra instrumentum, & iteratò habebit plenè pro parte, q̃ instrumentũ sit usurariũ, & p̃bationes primò factæ super incidentẽ

a Ex eo, quod not. Bart.] Adde tu, quòd illa opinio Barto. est reprobata. Vide Angel. in l. j. C. de exhib. reis. Innoc. in c. pastoralis. de offic. deleg. & in c. cùm in iure. eod. titu. & Anton. de But. in c. j. de offic. ordin. & ibi Innoc.

c. ex administrationis.

incidenti nõ faciunt fidẽ super causa usuraria, per c.ueniens.el ij.in fi.s̃.de testi.& per gl.quæ inci.hîc patet.ibi, sed pone.in c.ij.de ordi.cog.Et sic sentit,ꝙ etiam absolutio præparatoria per uiam habilitationis requirat causæ cognitionẽ: & ꝑ cõsequens partis citationẽ.Idem tenet Imol.in c.j.in ix.col.j̃.eo.quia si pars citaret̃, fortè ostenderet euidentẽ calumniã petentis talẽ absolutionẽ: & ꝙ id faceret gratia dilatandi,quo casu nõ debet audiri,l.satis apertè.C.de fal. Et ideo uidetur magis iuri consonum, ꝙ pars debeat citari etiã in tali absolutione, ut sic summatim cognoscat̃,an calumniosè petatur, ſm ipsum. Et iñ hac uarietate considera, ꝙ pro prima opi. Old.& sequaciũ multùm facit,qa talis absolutio habet in se tacitã conditionẽ,si sic est:& si non docebit̃ de fraude,reincidit absolutus in iuramentũ,ut no.Bal.in l.hæc scriptura. ff. de condi.& demonst. & si ex mora creditor est damna passus,nõ deficiunt sibi remedia iuris in recuperatione damni.Sed responderi potest ꝑ l.fi.in quibus cau.in inte.resti.non est necess. ꝙ melius est intacta iura seruare,ꝙ̃ post uulneratam causam remediũ quærere:& ideo ista secũda pars est tutior, quam etiã tenuit Abb.ij.uol.cõsi.xij.inci.& sic copiosior.in ult.col. ¶ Limita prædicta,nisi notoriè cõstaret turpitudinẽ ex parte recipientis,ita ꝙ certũ sit parti absenti in hoc nullam defensionem cõpetere.Nam tunc putat do.Abb.hîc ualere absolutionẽ parte non uocata:quia si hoc casu ualeret sententia super principali,ubi agit̃ de maiori præiudicio:fortiùs ualebit absolutio,ubi non agitur de tãto præiudicio.Et ꝙ ualeret sententia,alleg.c.bonæ. uer. contra legati.s̃.de elec.in c.quãto.& ibi Inn.s̃. de transla.præla.& c.cùm olim.j̃.de re iudi.& Bar.in l.ij.§.ꝙ frumentaria.ff.de admini.rerum ad ciui.perti.ubi Bart.posuit singulare dictum,qđ etiã refert do.Abb.in c.ad nostram.el iij.j̃.eo.& ibi dicetur. Alle.etiã do. Abb. c.tuas. j̃.de usur.& infert ad intellectũ c.debitores.j̃.eo. ut intelligatur,quando non constat, ꝙ iurauit soluere usuras, ut quia contractus erat sub certa forma licitè cõceptus. Quod bene not.& dicet̃ ibi, ubi do. Car. gloriat̃ se ante alios ita intellexisse illum text.licet hũc intellectum do. Abb.sibi usurpet: sed ante ambos fuit intellectus Bald. hîc,ut referã paulò j̃. ¶ Adde elegans consiliũ Cal.in isto c.consi.vij.inc.An episcopus posit ꝓcedere. ubi in proposito consuluit, ꝙ quoties certum est absenti nullam defensionẽ cõpetere, potest episcopus relaxare iuramentum, uel declarare ad cautelã iuramenti eum nõ teneri,non uocato illo,cui est iuratũ: quia frustra debet id fieri,cuius nullus est effectus,arg.c.cùm contingat.s̃. de offi.deleg.c.quanto.s̃.de consue.ꝓut est in casu,quo præstitũ est iuramentũ expressè de soluendis usuris, ubi iudices ab illo absoluunt parte ad hoc nõ citata. Ad idem bene facit doctrina do.Abb.post do.Ant. in c.uestra.prope fi.j̃.de coha. cleri. ubi dicit,ꝙ quãdo certum est parti nullam defensionẽ competere,non est necessaria citatio. Et sic dicunt limitanda iura loquentia de citatione:& sic declara no.in c.licet.de præb.lib.vj.ut eleganter per do.Abb.in c.accepta.in ij.col.s̃.de resti.spol. & dicetur fortè in d.c.ad nostrã.Ad idẽ do.Ant.in c.debitores.in pe.col.j̃.eod. ubi dicit,ꝙ quando iuramentũ continet illicitum ex parte recipientis , ut quia debitor iurauit soluere usuras,uel non repetere, non erit necessaria citatio in absolutione. Quinimò dicit Bald.hîc,ꝙ si uitium est expressum in contractu,ut quia iurauit tãtum soluere nomine usurarum,non credit,ꝙ aliqua obligatio oriatur propter uitium formæ promissionis, nec quòd sit necessaria absolutio:quia notoriũ non indiget absolutione: secus,si non sit uitium formæ:qa expressa nocent,nõ expressa non nocent:arg.l.conuenire. cum seq.de pactis dotalib.& l.expressa.ff.de reg.iur.cuius regulæ nulla ratio est uitiũ formæ,secũdum ipsum. ¶ Sed contra istã limitationẽ est decisio Io.An. in addi. Spe.super rub.de iureiur.ubi expressè dicit, ꝙ in absolutione à iuramento de usuris soluendis, uel de usuris nõ repetendis,requiritur citatio partis: & idem Imo.in d.c.debitores.in viij.col.Mouetur optimè:quia interest creditoris, ut citet̃ etiam in dicto casu, ex eo fortè, quia poterit opponere exceptionẽ,& probare, ꝙ ipse petens absolutionem est usurarius.Et sic nõ debet audiri, c.qa frustra.j̃.de usur. Et etiam quando iuratũ est de non repetendis usuris,fortè posset opponere exceptionem,ꝙ sponte illas remisit & donauit: & propter hoc iurauit non repetere.Facit,qđ habetur in regula,peccatum. de reg.iur.lib.vj.Ista tamẽ cessaret,qñ à principio tempore contractæ obligationis super usuris iurasset soluere , & nõ repetere:sed tunc posset habere locũ responsio præcedẽs, per d.c.quia frustra. ſm ipsum: cum quo transeo non tenendo istã limitationem præter ꝙ̃ in uno casu,uidelicet ubi extra materiã usurarum iuramentũ esset interpositũ turpiter ex parte recipientis, & notoriè cõstaret,ꝙ nemini competeret actio,uel aliqđ ius, aut defensionem parti nõ competere,per suprà dicta. ¶ Tertiò limita,nisi constaret,ꝙ nemini competeret actio,uel aliquod ius ex iuramento,ſm do.Card.consi.xxxvij. inci. quædã habens.in ij.char.ubi cõsuluit, ꝙ si defunctus esset is,cui iuramentũ erat præstitũ, qui erat persona priuata, nec receperat pro se & successoribus, ualuit absolutio nullo citato; quia ad eos nõ extendebatur. Alleg. c.imperialem.§.præterea.de prohi.feu.alie. & no.in c.ueritatis.j̃.eod.& dicit, ꝙ ad hoc solùm ordinat̃ citatio,ut euitet̃ alterius præiudiciũ. Cùm ergo de nullius præiudicio agit̃,non expedit quenquã citari. Et hîc adde,qđ dicit Io.An.in rub.de iureiu.ubi dicit,ꝙ si iuramentum est temerarium,etiã ex parte iurantis nõ requirit̃ partis uocatio,per c.cõstitutis.s̃.de testi.quia tunc potius requiritur denũciatio,ꝙ non sit legatus, quàm relaxatio. Et hoc intellige,secundum do.Abb. hîc,quãdo manifestè constat iuramentũ non ligare: nã in notorijs non est opus uenire ad iudicẽ,ut in c.quoniam.s̃.de fi.presby. ¶ Quartò & ultimò limita, nisi taliter iurasset debitor, ꝙ uocari nõ posset creditor,quin incideret in periuriũ: putà, si iurauit illũ in iudicio nõ uocare, uel denunciare:tunc enim poterit absolui creditore nõ uocato . Hoc enim casu non detrahitur iuri partis,sicut cùm libertus petit ueniam,ut posit uocare dominũ in ius, l.iij. ff. de in ius uo.Ita dicit Io.An.in d.addi.ad Spe. quem plenè refert Imo.in cle.dispendiosam.super gl.in uer.tangentibus.de iudi. Sed hoc dictum reprehendit hîc do. Ab. quem uide.Et adde, ꝙ dictum Io.An. quo ad citationẽ, posset saluari,intelligendo de eo, qui uult solùm absolutionem, per quã habilitetur ad agẽdum, ut hîc per Imo.quem retuli s̃.in uer. tertiũ remediũ est,ut petat debitor. Sed tunc etiam, an sit necessaria citatio, pẽdet ab his,quæ dixi in j.limitatiõe huius quæstionis. ¶ Quin/
26 tò † quæro , utrùm facta absolutione à iuramento firmante contractũ,rescindatur ipse contractus?& in hoc Pau.de Leaza.& Cald.uidentur uelle,ꝙ sic,prout refert do.Ant.in c.debitores.j̃.eo.dum dicit,quòd si petit̃ absolutio à iuramento firmante contractũ, debet pars citari:& ex hoc cõtingat rescissio contractus. ¶ Sed cõtrarium tenet Ang.in dispu.inc. Domina Catharina.dicens, magnã esse differentiã, an contractus conualidet̃ iuramento,an uerò iurãs sit tantùm astrictus ad obseruantiã iuramenti.Vbi eñ actus iuramento firmat̃,licet qs absoluat̃ à iuramento , nõ ꝓpterea põt uenire cõtra contractũ,q de se est ualidus ꝓpter interpositionẽ iuramẽti:& absolutio hæc solùm operat̃, ut cõtraueniẽs nõ incidat in periuriũ,nõ aũt annullat cõtractũ. Vnde nullus dicat, ſm eũ, ꝙ minor q iurauit sup ꝯctu, uel maior q iurauit & est decept⁹ ultra dimidiã iusti pretij,si absoluit̃ à iuramẽto ꝑ superiorẽ, posit ꝓpterea uenire cõtra iuramentũ:qa cõtractus est ualidus & irreuocabilis. Si aũt iuramẽtũ nõ ualidat cõtractũ,sed solùm obligat ꝑsonaliter ad nõ ꝯueniẽdũ,tũc dicit,ꝙ si est absolut⁹,põt

uenire

uenire cõtra cõtractũ. Non eñ obstat iuramentũ:qa est ab illo absolutus,non actus:quia est nullus. Vnde qui iurauit se soluturum usuras,aut non uenire contra contractum pignoratitium cõceptum in forma uenditionis immediatè, cùm est absolutus, prosequi potest ius suum:quia tale iuramentum non firmauit promissionem,sed solùm obligauit eum ad non cõtraueniendũ, secundũ ipsum:quod multum not.do.Abb.hîc. ¶ Concluditur ergo,ꝙ ubi iuramentum ualidat contractum, sublato iuramento, non propterea rescindit̃ cõtractus. Et pro hoc facit:quia cùm ex interpositione iuramenti habuerit contractus suam firmitatem,non debet rescindi,licet nunc cesset causa cõfirmans:quia non superuenit causa annullans,ut probatur in regula,factũ legitimè.de reg.iur.lib.vj.& ex eo,quod no.Bar.in l. ex facto. ff.de uulg.& pup.dicens, ꝙ superuenientia legitimorũ non rumpit legitimationem legitimatorũ:item per interpositionem iuramenti rescindi per absolutionem iuramenti:quia cõtractus assumpsit uires ex cõsensu partium iuramento uallato:unde non cessat nunc ex toto causa confirmans argumentum,quando liceat ab emptione discèdere,per totum,& in l.nihil.ff. de reg. iur. & ideo dicit tex.in authen.sacramenta.C.si aduersus uendi. inuiolabiliter obseruetur:& c.ij.de pact.lib.vj.dicit,omnino seruetur,quasi de cætero debeat ualere cõtractus. Et ista sunt subtilia & noua. ¶ Sed cogitãti mihi de intellectu prædictorũ,ante omnia occurrit una ambiguitas,uidelicet quid ꝓderit absolutio à iuramento,si contractus remanet ualidus? & uidetur,ꝙ parùm. Aut absolutio à iuramento resoluit obligationem, quæ aliàs erat nulla propter metum,nisi fuisset iuramentũ.Et per hanc rationem postea comperi do.Abb.j̃.eo.c. cùm cõtingat.in xiiij.col.ubi tenet contra Ang. ꝙ imò contractus rescindetur:& addit,quia agens ex eo cõtractu nullo,si replicabitur de nullitate,non poterit allegare uim iuramenti iam sublati:& sic contractus ex causa ualidè remanebit nudatus,& inualidè cessante illa causa. Bene fatetur do.Abb.ꝙ si ultra iuramentum cõtractus sustentabatur alio iure, & ad illud cõpetebat remedium, sed erat legatum propter iuramentũ,sublato iuramento intẽtari poterit illud remedium,l.ij. C. de rescin.uen. modò relaxato iuramento uti poterit illo remedio. Et ita faciliùs sustineretur prędicta opi.Ang.licet de ista fe
27 stum fecerit do.Abb.hîc. ¶ Sextò quæro:aliquis † dicturus contractum simulatũ,uel usurarium, petit absolutionẽ à iuramento ab episcopo,& absolutus est acturus postea de simulatione, uel de usuris : utrùm de hoc poterit agere in alia curia, an uerò habebit experiri in eadem curia eiusdem episcopi? Respõdet Bal.in l.quoties.in j.col.C.de rei uen.ꝙ in eadem curia erit agendũ: quia idem esset iudex iudicij præparãtis & iudicij præparati, ut ibi: quod dicit esse bene notandum. Et facit quod no.do.Ant.in c.cùm sit.in iiij.col. s̃. de fo.compe. & in c.examinata.s̃.de iudi. & Bald. in l.edicta.in repet. Paduana,C.de eden.& optimè facit tex.in l.minor xxv. annis,cui fideicommissum.in fi.prin.ff.de mino. & in l. cùm uendente.& quod ibi Bald.C.ubi causæ fiscales. ¶ Pau.de Cast.cons.lxxiij.incip.&c. Visis & ponderatis omnibus,de quibus s̃.approbat istud dictum, sed limitat tribus modis.Primo,ut non habeat locum, quãdo absolutus à iuramento uult se fundare in aliquo remedio,quod non competit sibi ex iure Canonico, uel ciuili,uel ex statutis laicorum:quia de hoc aget coram seculari.Secundo limitat,nisi absolutio esset super iuramento omnino nullo:quia est potiùs facti,quàm iuris:& sic nec perpetuat,nec extendit iurisdictionem, ut per gl.in l.si pater.ne de statu defunct.& in c.cùm plures. de offi.dele.li.vj.in ualida actiõe. Tertio limitat,nisi esset priùs remissum iuramentum per partem : quia tunc absolutio iudicis non est propriè absolutio. ¶ Septimò quæ/
28 ro:aliquis † incurrit periurium, uel quia lapsus est terminus,in quo iurauit soluere: uel quia propter interpellationem,stante obligatione, putà iurata, constitutus est in mora,utrùm posit petere absolutionem à iuramento? & uidetur dicendum,quòd non,ut originaliter decidit Fed.cons.cccj.in fin.sic dicens intelligendũ istum tex.& alleg.Ioan.An.in c.debitores.super gl. pen. in fin.j̃.eod.& rationem c.quia frustra.j̃.de usu. & idem consuluit Anch.consil.cxciiij.incip.Prædictis subtiliter, &c.in fin.& dicit,quòd ex lapsu termini constat de periurio,secundum Innoc.in c.super his.j̃.de accus.& dicit, quòd si obtenta est absolutio, & hoc non sit expressum iudici,est nulla,per l.si prætor.ff.de iudi. ¶ Si autem fuit expressum,& tamen concessa est absolutio, est iniusta : & est contra non citatum, si nulla. Idem etiam consuluit Ancha.cons.cccxxvij.quod incip.In pręsenti consultatione,quia quæritur.& do. Abb.hîc,& do. Card.in c.debitores.j̃.eo.in pen.q.& ibi Imol. & Lau. in tract.de usu.q.cxxij.Cõtrarium putat do. Ant.in d.c. debitores. in ult. col. quia ad duo erat obligatus debitor, ad soluendum intra terminum,& ad soluendum simpliciter, l. Celsus. ff. de arbi. c. cùm dilecti. s̃. de do.& contu.& si non soluit in termino,in hoc peccauit,& est periurus.In quantum uerò soluere obligatur post terminum, non peccauit,& sic poterit petere absolutionem, uel saltem poterit soluere post terminum,& non peccat postea repetendo,per d.c.debitores. ¶ Sed ista ratio potiùs facit pro communi opi.secundũ do.Abb.hîc.Nam si post terminum remanet obligatus, & sic perseuerat in periurio,ergo debet compelli,ut ab illo peccato se absoluat, & iuramentum adimpleat, ut hîc. Si enim compellitur instante termino ut soluat,fortiùs debet compelli post terminũ,tum in odium sui, tum ut à peccato liberetur, ne perseueret in peccato. ¶ Præterea dicit Imol. in d.c. debitores.licet sit obligatus post diem,non sequitur, ꝙ posit petere absolutionem ab illa obligatione,ex quo iam incidit in periuriũ,per d.c.quia frustra. nec erit debitor sine remedio:quia potest soluere,postea repetere, ut ibi. ¶ Retenta ergo communi opi.secundum quam uidi sæpe iudicari, ꝙ post periuriũ non posit peti absolutio à iuramento,not.tres casus,in quibus non procedit. ¶ Primus est, quando petens absolutionem non perseueraret in peccato:quia licet incideret in periuriũ semel conueniendo, tamen potest petere absolutionẽ, secundũ do.Abb.hîc,q dat exemplũ in eo, qui per metum rem uendidit, & iurauit nõ cõtrauenire: licet enim de facto conuenerit, & inciderit in periuriũ, nihilo minùs poterit petere absolutionẽ postea, ut sic licitũ sit sibi uenire contra uenditionẽ.Hoc enim casu cessat perseuerantia in peccato. Imponi tamẽ sibi debet pœnitentia de periurio,secundũ eùm.Quod not. ¶ Sed considera:quia uideretur, ꝙ adhuc non posset petere absolutionem : quia periurus repellit̃ ab agendo, secundũ Spec.in tit.de actore.§.j.uer.item ꝙ est periurus. per l. si qs maior.C.de trãsact.& not. gl.in c.paruuli.xxv.q.v.Et ideo bona cautela esset, ꝙ faceret sibi ante omnia imponi pœnitentiã de periurio,& post peractam pœnitentiam admittit̃ præter ꝙ̃ ad iurandũ, c.testimoniũ. s̃. de testi.Sed tamen absq; hoc transire potest istud dictum do.Abb.quod est not.quia tunc demũ periurus repellitur ab agendo,quando uenit contra contractũ iuratum celebratum super actione,quam intentat,per d.l.si quis maior.aliàs non reperit̃,ꝙ periurus repellatur ab agendo,ut no.gl.& Doct.in c.dilecti.j̃.de except.& Doc. maximè do.Ant.in c.intelleximus.in fi.s̃.de iud.& ideo in ꝓposito sing.dixi.Et si diceres,ꝙ hîc uenit cõtra contractũ iuratũ,hoc non uidetur uerũ:quia petere absolutionem non est uenire cõtra contractũ. Et ista tene menti,quia rectè intuendo limitant prædicta,ut nõ procedant, nisi quando actus periurij durat etiam post terminũ ratione moræ. ¶ Secundus casus est,quando intra terminũ iudex præcepisset iuranti, ne solueret : quia

c. ex administrationis.

per euentum termini non incurrit periurium propter tale præceptum,secundum Arch.in c.authoritatem.xv. q.vj.cum concor.quas dicam in c.uenientes.j̄.eo.Vnde esset cautela,ꝙ ante aduentũ termini facta aliquali fide de turpitudine iuramenti obtineretur tale præceptum. ¶ Tertius casus est,quãdo periuriũ esset incursum absque dolo: putà, si non soluit in termino ex culpa,non autem ex dolo:uel si aliter excusatur à periurio, uel ratione necessitatis,uel difficultatis:quia pœna apposita periuro non habet locum cessante dolo,ut per Bal. singularissimè in l.obseruare.§.proficisci.in cclxxij. col. ff. de offi.procons.& probatur ex gl.j.in c.breui.j̄. eo. cum

29 concor.de quibus ibi. ¶ Octauò quæro:aliquis † est absolutus à iuramento,quantum ad hoc, ut possit docere de usura,uel alia qualitate,per quam mereatur absolui à iuramento,utrùm si probat de illa qualitate, indigeat secũda absolutione,an uerò sufficiat prima, ad hoc ut possit uenire postea contra cõtractum? & uidetur,ꝙ non sufficeret:quia prima nõ fuit relaxatio plena,sed solùm quo ad effectum agendi, ut habilitaretur ad aliud.Vnde uidetur necessaria alia, scilicet ad effectum obtinendi retractationẽ contractus,arg.c.ueniẽs. el ij.s̄.de testi.& quod not.Bar.in l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiu. ¶ Contrariũ tenet singulariter Pau.de Cast.consil.ccxix.incip.In Christi,&c. circa primũ quæsitum.in vj.col.dicens,ꝙ si per relaxationem iuramenti fuit sibi data licẽtia,ut agat,uidetur etiã data, arg.l.qui procuratorem dat.ff.de procur. ¶ Item adducit,quia licet à principio relaxatio non fuisset plena,tamẽ repletur ex post facto probationibus factis,sicut in simili dicitur in bonorũ possessione secundũ tab.petita per hęredem scriptũ sub cõditione:quia licet nunc nõ tribuat ius,sed nudã tantùm facti administrationẽ,l.si quis instituatur.ff.de hære.instit.Existente tamen,uel deficiente conditione tribuitur plenius ius,nec est necesse iterũ bonorũ possessionẽ petere,l.iij.§. sed & si sub conditione.& ibi no.ff.de bo.pos.secundũ tab.ita hîc prima habilitatio ad si.agendi prodest ad finem obtinẽdi & per agendi necesse,c.j.de nouo superfluo petere. Nec obst. d.c.ueniens.quia loquitur in ꝓbatione ad effectũ agendi facta summariè,in qua bene requiritur plenior ad finem obtinendi,secundũ ipsum. ¶ Sed certè tutius esset tenere cõtrariũ,ꝙ requirat̃ secunda solutio: quia actus limitatus parit effectum limitatũ,l.in agris.cum si.ff.de acqui.re.do. Cùm ergo remaneat iste absolutus solùm ab isto capite,scilicet in quo iuramentum obstabat, ne ageret,uidetur adhuc ligatus ex alio capite,scilicet obseruantię cõtractus.Vnde actus absolutionis nõ debet operari ultra intentionem absoluentis,l.nõ omnis.ff.si cer. pe.Et ita sentit Bald.in l.hæc scriptura.ff.de condi.& demonst.Et istud cõfirma per ea,quæ sunt in c.debitores.in iiij.q.j̄.& ibi omnino uide cõcordantes.Et unum circa prædicta dicta dicit Bald.hîc, ꝙ in absolutione apponitur cõditio,ut nõ intelligatur absolutus,si nõ probauerit.Alleg.l.prætor controuersia.ff.de dam.infe.& l. uulgo.ff.de admini.tut.Et ita aliàs iudicando practicaui.Sed tamen,etiam si istud nõ dicatur,subintelligitur,

30 ut per Bal.in d.l.hac scriptura. ¶ Nonò quæro,utrùm † absolutio à iuramẽto possit obtineri per procuratorẽ. & respondet do.Car.ꝙ sic,cons.xxxviij.incip. quædam habens unum filiũ.Priuilegiũ potest cõferri absenti,c.j. §.adijciebat.& §.ex parte.de exces.præla.in vj.Sic etiam donatur absenti,l.absenti.ff.de dona.l. non ambigitur. l.si aliquid.C.de dona.Et sic absens de beneficio inuestitur,c.accedens.j̄.de præben.c.sicut.de præben. lib.vj.Et sic etiam à sententia suspensionis, uel interdicti potest absens absolui:alleg.Innoc.in c.cõsideres. sicut nõ absolutus,j̄.de sent.excõmuni.Idem tenet Bal. hîc dicens etiam,ꝙ remissio iuramenti potest fieri domino absenti & ignorãti:& dicit esse tex.no.in l.Labeo.ff.eo.tit.Item dicit,ꝙ si creditor petit usuras propter iuramentum, & debitor præsens nõ audet cõtradicere,ꝓpter iuramentum,potest defensor interuenire pro præsente,sicut pro absente satisdando idoneè.Alleg.text.in l.fi.§. fin.uer.si actore.ff.eo. quem dicit esse singularem, & non reperiri alibi meliorem.Nec istis obst.ꝙ absolutio ab excõmunicatione nõ obtinetur per procuratorẽ, ut per Innoc. & alios in d.c.consideres.& ibi dixi, quia illud etiã propter actum personalem necessariũ in illa absolutione, scilicet cõtentionem & iuramentũ.Dicitur tamen ibi,ꝙ facta procuratori ualeret,per c.uenerabilib.§.ubi autẽ. de sent.excom.li.vj. ¶ Decimò quæro:aliquis petit absolutionẽ à iuramento,ut possit agere:& constat,ꝙ absolutio concessa nullum operabitur effectum, quia nõ competit sibi actio, utrùm ista sit iusta causa denegandi absolutionem? & dic,ꝙ sic,secundũ Ro.cons.xlvj.incip. In causa dominæ Camillæ.per l.ad probationem. C.de proba.& c.per tuas.ad fi.de sy. ibi, quam cùm probata esset,&c.& c.cùm cõtingat.s̄.de offi.dele.cum si. ¶ Vn-

31 decimò † quæro:Florentinus iurauit Bononiæ soluere usuras,nunquid episcopus Florẽtinus poterit eum absoluere? Hanc q.dicit hîc do.Car.fuisse in facto, & fuisse consultum,ꝙ non:quia Florentinus non est iudex Bononiensis,nisi fortè cõtractus fuisset initus Florentię,& tunc non est iudex,quando ibi inuenitur,per c.Romana.§.cõtrahentes.de fo.compe.lib.vj. ¶ Adde in contrarium Cal.in ti.de offi.ordi.cons.j.quod incip.An episcopus.& in isto tit.cons.vj.quod incip.Quis episcopus debet absoluere. ubi tenet, ꝙ iudex illius, qui iurauit, potest eum absoluere,quamuis is,cui est iuratum,sit de aliena diœcesi:quia ad illũ spectat cõpellere ad obseruantiam iuramenti casu,quo esset obseruandũ,c.experientiæ.xj.q.j.ut ibi latiùs.Idem tenet do. Ant. in addit. ad Lapum allega.x.qui disputat hîc plura:quia talis iurans suppositus est iudici suo,& agitur de tollẽdo ligamen sibi subiecti,& de liberando animam eius, nec aliquid disponit circa personã absentis, & dicit esse bonũ tex.in c.postulasti.de fo.compe.Idem tenet Ro.in singulari cccclxxxv.quod incip.Florentinus cõtrahit. ¶ Sed pro prima opi. facit: quia citandus est ille, cui est iuratum,ut s̄.in iiij.q.& citari nõ potest nõ subditus, l.extra territoriũ.ff.de iurisd.om.iu.Et per hanc rationem Lap. dixit cogitandum in d.allega.& est ratio fortis,per quã puto distinguendũ,an simus in casu,in quo non sit necessaria citatio,& sit uera opi.do.Car.hîc. ¶ In quantũ tamẽ ipse subdit,ꝙ in loco,in quo est initus cõtractus, potest fieri absolutio,dum modò forensis, qui contraxit,ibi inueniatur,aliàs non,per d.§.cõtrahentes.adde, ꝙ idem uideretur,si non inueniatur:quia c.contrahentes.non habet locum in contractu iurato,ut in §.si uerò etiã quædam.in authen.de exhiben.reis. sed responde, ꝙ illud habet locum, quando ipse trahendus ad locũ contractus est ille,qui iurauit,qđ non est hîc: quia ipse

32 est, cui est iuratum. ¶ Duodecimò † & ultimò quæro, utrùm possit peti absolutio durantibus ferijs ob necessitates hominũ? Et uide Cal.dicentem,ꝙ sic,in tit.de ferijs.cons.l.licet Gaspar Cal.dicat ibi,ꝙ noluit se subscribere consilio patris.Et adde,ꝙ in tali causa potest procedi summariè,ut per do.Car.post gl.in cle.dispendiosam.in xxxvj.q.de iudi. ¶ Postremò,dum dixit s̄.in j. q. secularem iudicem compellere posse in casu huius decr.Adde do.Abb.plenè idem tenentẽ in c.cùm sit generale.in xiiij.col.s̄.de foro compe.& idẽ tenet j̄. proxi. Et quæ in hoc c.diximus,habeas domestica.Quotidiana enim sunt,& hactenus non reducta,&c.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Iuramentum præstitum à prælato super rebus ecclesiæ non repetendis,an ualeat.num.4.5.6.*

2 *Iuramentum metu extortum,an sit obligatorium.& num.3.*

7 *Absolutio à iuramento à seipso præstito,an possit dari.*

CA-

CAPITVLVM II.

Peruenit. ¶ Non ualet iuramentũ præstitũ à prælato de nõ repetendis rebus ecclesiæ. Vel sic: A' iuramento meticuloso fit absolutio per ecclesia

1 sticam.H.D. ¶ In † tex.ibi,rebus suis.Ponitur impropriè,secundũ omnes hîc,id est, super rebus ecclesiæ sic: & iustiùs dicitur,iste campus meus est,& non dicit̃ mentiri,sed abusiuè loqui,secundum gl.in l. ij. ff. de ori.iur. quam facit singularẽ Bal.hîc,dicens ꝙ tamen istæ abusiones nõ sunt tolerabiles,& alterius iacturæ. Et ꝙ pronomen Suus,non semper denotet dominium,uide do. Abb.in c.nullus.j̄.eod.de quo per gl.j. in uer. regi. s̄. de postu. præla. & omnino do. Abb.in c.pro illorum.in j. no.j̄.de præben.& Bar.in l.quintus.ff. de auro & argen. leg.& in l.j.ff.de sta.ho.& in rub.ff.de ope.no.nun.& Domi.in c.fi.per illũ text.de uerb.sig.lib.vj.& gl.in uer.mea est.in c.quo iure.viij.dist.& Imol.post Card. in c.abbatem.in iij.col.de sum.tri.lib.vj. ¶ In tex.ibi,compulsum. Intelligit hîc Bal.ꝙ fuerit uiolenta manuum iniectio: & sic comes fuit excommunicatus.Vnde non tenuit iuramentum sibi præstitum,ut in c.domino guerram.in tit. hîc finitur lex.præsertim cùm durante peccato nõ posset absolui ab excommunicatione. Sed respondet Bal. ꝙ iuramentum tenuit ab ista obligatione,licet nõ competat actio:& dicit esse casum hîc ualde notabilem.

¶ Pro intellectu gl.tangitur hîc primò,utrùm iuramentum extortum metu super rebus priuatis sit obligatorium.Secundò,quid de iuramẽto præstito super rebus

2 ecclesiæ in damnum ipsius. ¶ Ad † primum contrariũ tenetur,ꝙ iuramentum sit obligatorium,ꝙ metus non excluditur consensu,c.meritò.xv.q.j.l.si mulier.ff.quod metus causa.& plenè per gl. in c. abbas.s̄. quod metus causa.& in c.authoritatẽ.xv.q.vj.& idem ibi Archi. Potest tamen peti absolutio à iuramẽto,ut hîc,& in c.si uerò.j̄.eod.& d.c.aduerte.& ita do. Ant.do. Card. Imol. & do.Abb. ¶ Sed ultra ipsos declara singulariter habere locum,quando iuramentum emanat super cõtractu à lege non prohibito:tunc enim non obligat ipso iure, quia propter legis resistentiam oportet, quòd sit sponte præstitum.Ita est casus in c.cùm contingat. in uerbo, sine.iij.j̄.eod.& in c.ij.in uersi.iij.de pac.in vj.& in c.licet. in eodem uerbo, de iureiuran. lib. vj. Ita dixit quidam Vinc.Mediol.de quo exclamat,& festum facit do. Abb. in d.c.cùm cõtingat.in ij.col.dicens optimè facere text. in authen.sacramenta puberum. C. si aduersus uendi. ubi dicitur,quòd nullius est momenti iuramentum minoris,si interuenit metus.Et ista est sing.limitatio ad dicta Doctorum hîc,secundũ do.Abb.ibi. Etsi hoc est uerum,non procederet,quod dicit Bald. hîc, quòd in casu d.c.ij.si interuenit metus,est opus absolutione. Idem dicit,si propter nimiam reuerentiam impressiuam, ut singulariter dicit notari in l.j. §. quæ onerandæ. ff. qua.

3 rerum actio non datur. ¶ Adde † aliud singulare, ꝙ non auditur quis cõtra iuramentum metu præstitum, nisi fuisset metus,qui debuisset cadere in cõstantem uirum.Ita dicit dom.Abb.in c.cùm dilecti.in ult.col.s̄.qđ met.causa. dicens de hoc esse casum singularem ibi secundum unum intellectum.Ad idem allegat c. si uerò. j̄.eod.ubi text. ponderat grauissimum metum in relaxatione iuramenti. Dicas tamen, ꝙ in casu, quo agitur de iuramento mulieris,minùs metus sufficiet,quàm in iuramento uiri,ut per gl.j.de elect.in c. cùm locum. j̄.de spons.& do.Ant.de But.in c.cùm dilecti.in ult. col.s̄.qđ met.causa.& in c.consultationi.j̄.de spons.cum cõcord.

4 ¶ Ad † secundum de iuramento præstito super rebus ecclesiæ in damnum ecclesiæ, conclude cum do. Abb. quòd nullum iuramentum potest ligare prælatum in damnum ipsius ecclesiæ:quia iuramentum non debet esse uinculum iniquitatis,j̄.c.quanto. Sed si istud ligaret,tale esset, quod illaquearet ad rem illicitã obseruandam,c.cùm quædam.c.sicut.j̄.eod. Item per iuramentũ non potest quis se subtrahere ab onere publico,c.si diligenti.s̄.de fo.compe.Sed hoc est onus publicũ incumbens prælato,scilicet defensio & conseruatio rerum ecclesiæ,& sit rectus,xliij.dist.Ad idem ponderat c. si quis presbyterorum.j̄.de rebus eccles.non alie. ubi punitur alienator,nisi per repetitionem ecclesiæ prospectum erit.Quomodo ergo per iuramentum suum potest se liberare à præcepto iuris? Facit l.legatus.& quod ibi no.

5 ff.de offic.præsi. ¶ Hanc † cõclusionem limita primò, dum modò res ecclesiæ per alium recuperari non possint:quia tunc uerum est dicere,ꝙ iuramentum non potest seruari sine peccato: aliàs autẽ dandus est curator bonis,uel prouidendum aliter,ut ecclesia res suas recuperet,& iurans non ueniat directè contra iuramentum, arg.l.at qui natura.§.cùm me absente.ff. de neg. gest. secundũ Innoc.hîc,quem sequũtur Bal.do. Ant. do. Car. & Imol.Sed cõtrariũ tenet hîc do.Abb. motus ꝓpter gl. in uer.contractũ.in c.j.de restit.in inte.lib.vj. quæ nõ distinguit,an possit ecclesiæ cõsuli per aliũ. Vnde nõ posset seruari iuramentũ prælati sine peccato.Et limita,nisi ageretur de præiudicio solius prælati:quia est separabile à præiudicio ecclesiæ,per c.cùm uenissent. j̄. de instit.

6 & ibi glos.in uer.abiurasse.& do.Ant.hîc.Sed † hîc dicit Imol.se nõ uidere,quomodo sit præiudiciũ separabile à præiudicio ecclesiæ: quia si aliquando utitur libertatibus spectantibus ad prælatũ,& utit̃ nomine suo, non nomine prælati,nec dignitatis,seu ecclesiæ prælati,non uidetur,ꝙ nõ agatur etiã de præiudicio ecclesiæ. ¶ Sed certè Imol. nõ cõsiderauit opportunè tex.cum materia in d.c.cùm uenissent.& tex.in c.j.de capi.Corradi.ubi dicit tex.ꝙ si prælatus habebat feudũ pertinẽs ad mẽsam suã,& cõmisit feloniã,i.delictũ contra dominũ, tunc aufertur sibi feudũ in uita sua,sed præiudiciũ nõ fit dignitati:quia post mortẽ suã redibit ad ecclesiã, & idem notatur in c.ueniẽs.extrà,de renun. & ideo dicit do. Abb. in d.c.cùm uenissent.in v.col.post multa, ꝙ ubicunque præiudiciũ prælati est separabile à præiudicio ecclesiæ, iuramentũ per eũ præstitũ sibi nocebit, sed nõ ecclesiæ: secus,si nõ sit separabile,ut ibi per eũ. Et ista uerba tollunt motiuũ Ioan.de Imol.hîc. ¶ Extra gl.dicit hîc Inn.

7 ꝙ † cõtra iuramentũ à seipso præstitũ dari potest absolutio in casibus permissis: sed nunꝙ datur restitutio in integ.&c.si quis dicat se læsum,& minorẽ:tamen aduersus iuramentũ ab alio prẽstitũ bene petitur restitutio,l. nam & postea.§.si minor.ff.de minori. ſm ipsum. Istud uerbũ reputã: tamẽ no.omnes hîc, maximè do.Abb.& Imol.quib.adde Bar.& Bal.idem tenẽtes in §.si minor. & allegãt Innoc.hîc. ¶ Vltimò in quantũ do. Abb. hîc tangit,an secularis iudex possit se intromittere in iuramento? adde,quæ dixi s̄.c.prox.in j.q.& in fin.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Votum,uel iuramentum,quando licitum sit commutare,num.2.*

3 *Salarium si non soluatur doctori legenti,an licitè desistat à lectura.*

4 *Pax si facta sit inter me & Sempronium,si ipse Sempronius banniatur,an possim ipsum offendere impunè.*

5 *Fides debet seruari rumpenti fidem in certis casibus.*

CAPITVLVM III.

Peruenit. ¶ Non dicitur deierare, qui implementum iuramenti commutat in melius, nec astringitur quis iuramẽto ad implendum id, quod iurauit,si ab alia parte nõ adimplet illud, cuius respectu

1 fuit præscitũ iuramẽtũ.H.D. ¶ Quantũ † ad primũ dictũ literæ reassumũt hîc do.Ant. do.Abb.& aliqd Imol.

quando

quando liceat commutare uotum, uel iuramentũ propria authoritate: & licet ex dictis suis possit dici, ꝙ quasi nunq̃, nisi pro ingressu religionis, tamen referri possunt certi casus, quos ipsi ponunt: aliquãdo uotum est illicitum, & tunc licitè propria authoritate cõmutatur, fm Gof. & Ioan. An. per c. mulier. & per totũ, xvij. q. iiij. Sed istud non est mutare, fm do. Abb. quia cõparatiuũ præsupponit positiuum, ut l. ubi autem. ff. de uerb. obl. Vbi aũt primum uotum fiat illicitè, uel nociuum, non dicitur cõmutari in melius, sed potiùs deseri: & hoc nõ solùm est licitum, sed etiam necessarium, per c. in malis. xxij. q. iiij. Aliquando nõ est emissum uotũ expressum, sed facta deliberatio, iuxta c. qui bona. xvij. q. j. & tunc cùm ex hoc quis nõ obligetur ecclesiæ, sed solùm Deo, ut ibi putat do. Abb. tale propositũ esse in melius cõmutabile authoritate propria, iuxta no. in c. literaturã. j. de uoto. Et ita intelligi potest iste text. in uer. ꝓpositũ obliget. Vide Host. in summa de uoto, sed quis uouere possit. & gl. & Doct. in c. sed pensandũ. vj. dist. & Bar. in l. pro hæred. in prin. ff. de acqui. hære. Aliquãdo propositum est expressum, uel iuratum à modò, ꝙ obligat ecclesiæ: & de hoc loquitur iste text. in uer. ꝓmissum. iuncta rub. Et tunc si illud, in quo uellet cõmutare, non est bonum maiùs, sed dubitatur, & requiritur authoritas superioris, secundũ Innoc. & omnes hîc. Si autem est euidenter melius & cõpassibile à primo: quia etiã posset utrunq̃ adimplere: & idem, quia sic est de omni mutatione uoluntaria. per c. j. j. de uoto, secũdum do. Ant. & do. Abb. hîc: sed Imol. aliter sentit, per c. scripturæ. j. de uoto, & per id, qd̃ dicit hîc do. Ant. ꝙ qui uoluit ire ad sanctum Iacobum, si ingreditur religionem, liberatur uoto, & tamen potuisset utrunque adimplere, priùs ire, & postea ingredi: sed dic speciale esse fauore religiõis, ut j. in seq. casu. Erit autem authoritas episcopi in hoc sufficiens, etiam ubi est iuratum, secundum Innoc. in c. debitores. j. eod. & multùm sequitur do. Abb. hîc confirmans per istum text. & pro ipso facit ponderatio Ioan. And. in simili in c. cùm quædam. j. eod. ubi dicit, ꝙ quando dicitur de relaxatione cõcedenda, & legislator sibi non reseruat, uidetur cõcedere episcopis: & facit, quod dixi s.

2 c. proxi. in primis quæstionib. ¶ Aliquando † non potest seruari iuramentũ sine turbatione maioris boni: & tunc licet sit tutũ requirere superiorẽ, tamen propria authoritate cõueniri potest, fm do. Ant. hîc per c. commissum. j. de spon. & c. licet. j. de reg. Sed contrariũ tenet hîc Imo. quia ista iura nõ probãt. Et ꝙ nõ probẽt, tenet etiã do. Abb. hîc, & impugnat do. Ant. qa per hoc sequeret, ꝙ si iurãs seruire uni hospitali, uellet seruire alteri hospitali magis indigẽti seruitoribus, ꝙ posset irrequisito superiore. Hoc autem nimiùm restringeret c. j. de uoto. fm eum, ubi simpliciter dicitur, ꝙ etiã in melius uotũ commutari non debet sine authoritate superioris. ¶ Posset autem procedere dictum do. Ant. ubi quis uellet profiteri religionẽ: quia authoritate propria hoc poterit relicto omni uoto, per d. c. scripturæ. fm do. Abb. hîc tum fauore religionis: tum, quia cõmutat tẽporale obsequiũ perpetuũ non cõputabile cum aliquo uoto. Imò gl. in c. monach. xx. q. iiij. ꝙ ingressus religionis resoluit omne uotũ. Facit c. & uoluit. & gl. xxxiij. q. v. & qd̃ no. Rom. in sing. dxiiij. incip. capias tria. ¶ Adde do. Abb. ã c. scripturæ. in j. col. j. de uoto, latè, ubi reassumit ista ultima dicta, quæ ponit hîc, uidelicet ꝙ c. j. de uoto. non procedat in ingrediente religionẽ. Idem tenet beatus Tho. ij. ij. q. lxxxviij. art. ult. & Tho. & Ric. in iiij. distin. xxxviij. q. viij. arti. ij. & habetur in Sum. Pisana, in uer. uotum, el vj. Limita, an, si esset rex, uel imperator, qui uouisset ire cũ exercitu in subsidiũ Terræ sanctæ: quia tale uotũ nõ cõmutaret in religionẽ propria authoritate, fm Ric. ubi s. Sed tutius est omni casu petere dispensationem à superiori, fm Innoc. in d. c. scripturæ. in princ. licet do. Abb. hîc aliter eum referat. Et intellige hæc oia, ut habeãt lo-

cum in obligatione cõcernente Deum. Vbi autẽ quis iurasset ad utilitatẽ priuatã, non posset etiã in melius illo nolente commutare, fm do. Abb. in d. c. scripturæ. ut hîc per l. ij. §. fi. ff. si cer. pet. & Instit. quib. mo. tol. ob. in prin. nec authoritas superioris sufficeret, ꝑ notata in c. quanto. j. eod. & per Innoc. in c. cùm inter P. §. de renun. & sentit Ioan. An. in regula, in malis. lib. vj. ¶ Quantũ ad fm dictũ huius decret. propter quod semper allegatur, uidelicet ꝙ frangenti fidem licitè fides non seruatur, concordant iura alleg. in gl. & text. ubi omnino uide glo. in regula, frustra. lib. vj. & ideo iurans seruire domino feudi, non tenetur seruire ablato feudo, arg. c. j. j. de feu. & c. potuit. j. de loc. & promittens non expellere emphyteotam, intelligitur, si seruauerit promissa ex parte sua, l. quæro. §. inter locatorẽ. ff. loca. Et no. bene hunc tex. ꝙ d. reg. procedit, etiã quãdo est iuratũ. ¶ Et per istã regulã infert hîc do. Anto. & latiùs do. Abb. unum, quod ego

3 deberẽ facere, uidelicet ꝙ † doctor obligatus ad lecturam, licitè desistet, si sibi non satisfit secundũ promissa. Oportet enim, ꝙ conducens adimpleat contractũ pro parte sua, l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. empt. l. ædiles. in fin. ff. de ædil. edict. Non tamen habebit salariũ pro tempore, quo destitit: quia non adimpleuit contractũ pro parte sua, ut dicebat Albe. de Rosa. per d. l. ædiles. in fi. quod intelligit do. Abb. hîc, quando potuit perseuerare in lectura: quia non indigebat pecunijs. Sed si propter defectum pecuniatũ oportuit, ꝙ desisteret, non imputatur sibi: & si per eum non steterit, poterit agere ad interesse, per l. si in lege. §. colonus. & l. qui operas. ff. loca. Et per istã regulã infertur, ꝙ si in instrumento pacis promisi te non offendere sub pœna, & postea tu offendas me, si ego te offendo, non inculpabor de pace fracta, nec cõmittitur pœna. Et ita tenet Ioan. An. in dicta regula, frustra. & in addi. Spe. super rub. de treu. & pace. & Bald. & alij in c. cùm proponas. C. de pact. & Bart. in l. cùm pater. §. libertus. ff. de leg. ij. & do. Abb. in c. quemadmodum. in iij. nota. j. eod. & Bald. Imol. & Roma. in l. semel mora. ff. sol. mat. & Bal. in l. qui fidẽ. ff. de transact. & in l. ut uim. ad fin. ff. de iusti. & iu. & in l. cùm mulier. in vj. opp. ff. sol. matri. & ibi per Roma. in xxxiij. col. & Ang. in l. qui insulam. ff. de uer. obl. & Bal. in l. fi. ff. de eo, per quem factũ erit. Bene facit l. qui cùm mater. §. libertus. ff. de bo. li. ibi, ignoscendũ est ei, si uoluit ulcisci prouocatus. Et non dicitur fractor pacis, qui ex causa noua offendit, prout fecit iste, secundũ Bart. eleganter in l. aut facta. §. causa. per illum text. ff. de pœn. & sequuntur do. Ant. & Imol. in c. ij. s. de renun. & Bald. in c. j. in princ. de pace tenenda. Et in dubio præsumitur ex causa noua, secundũ Bald. solenniter in l. si prædiũ. in pen. col. C. de ædil. act. Et hinc est, ꝙ si facta pace cum Sempronio ipse bannitur, possum eum offendere non obstante pace, quam cum eo inieram, secundũ Bart. Bald. & Ang. in

4 l. quid ergo. §. si hæres. † per illũ text. ff. de leg. j. & in l. j. §. non aũt fuit. per illũ text. ff. de dolo. & Ioan. An. in d. regula iur. frustra. & Bart. & alios in d. l. qui insulã. Et cum istis concordat Bald. in l. cùm proponas. in princ. C. de nautico fœnore, dicens, quòd in quacunq̃ ꝓmissione, quam quis facit alteri, semper intelligitur conditio, nisi ex culpa alterius partis aliud euenerit. Et de istis ꝑ Ro. consi. clxxxij. incip. In proposito casu dicendum est, pacem non esse factam, & consil. cclviij. incip. in proposito casu dicendũ est pacem non esse factã. ¶ Quinimo ipse prouocatus secundò offendens poterit petere pœnam à primo, secundũ Bart. Bald. & Imol. in d. l. cùm pater. §. libertis. de leg. ij. per illum tex. in uer. cæterum. & Bar. in l. j. §. cùm arietes. ff. si quadr. pau. fe. dic. & Pau. de Cast. in d. l. semel. quia seruus offendens non dicitur fecisse contra conuentionem, postquam eam seruare non tenebatur, per istum text. Est uerũ, quòd ubi ambæ partes contrauenissent, & non appareret de prioritate, secus esset: quia exactio pœnarũ tunc cõpensatur, per tex. sing. in c. constitutus.

constitutus. j. de pœnis. qui sic intelligitur per do. Ant. ibi, licet per ipsum aliqui simpliciter dicãt, secũdò contrauenientem non posse petere pœnã, ut per Bal. Imol. & Ro. in d. l. semel. & in d. l. cùm mulier. Et per istã regulã cõsuluit latè Anch. consil. cliiij. incip. ex serie facti. Patet enim, ꝙ si ex duobus cõtrahentibus unus deposuit pecuniam penes tertium, ut daret alteri cõtrahenti secum omni cõtradictione remota, si ille cõtrahens uenit contra cõtractum, potest depositarius ex tali cõtrauentione se tueri, & non tenetẽ soluere depositũ: quia sicut principalis nõ tenebatur, ut hîc, ita nec ipse, cùm sit eius minister. Nec obst. ꝙ erat cõtractus depositi, in quo exuberat bona fides plus, q̃ in alijs cõtractibus: quia non denegabatur depositum illi, qui depositauerat, sed alteri. Vnde illi potius, q̃ alteri frangenti fidem erat tenendũ, arg. l. bona fides. §. depositi. & quod no. Bar. in l. qui Ro

5 mæ. §. Flauius. ff. de uer. ob. ¶ Modò sunt† aliqui casus, in quib. prædicta nõ procedũt, & imò rumpenti fidem, uel iuramentũ, debet fides seruari. ¶ Primus casus est, quando obligationes non sunt respectiuæ adinuicem, id est, non reflectunt ad idem factũ, sed ad diuersum: ut putà, promisi tibi simpliciter dare certũ librũ, & iurauí, tu etiam postea iurasti aliquid facere: certè licet ego nõ adimpleã promissionẽ meam, tamẽ tu nõ euitas periurium, si differs adimplere promissionẽ tuã: quia tu nõ promisisti ratione ꝓmissionis meæ, sed simpliciter. Habet ergo locũ regula in obligationib. adinuicem respectiuis, & circa idem capitulũ, uel connexũ, non circa separatum, ut latè per do. Ant. & do. Abb. hîc, & Ang. in l. qui seruum. ff. de uerb. obl. & Sal. in d. l. cùm proponas. Sentit gl. in l. si duo. ff. de dolo. & sic potest intelligi c. qd̃ Deo. allegatũ in gl. ut hîc per do. Abb. ¶ Sed ista intellige, secundũ do. Car. hîc, ubi omnia ista capitula cõglutinarentur in unam obligationẽ: quia tunc habent uim unius capituli. Alleg. quę ipse ponit in c. secundò requiris. j. de app. dum ponit, ꝙ clausula posita in principio, uel in fine, refertur ad alia principaliter in eadem obligatione cõglutinata. Et quæ sit ratio, quare circa idem, uel connexũ liceat fidem frangere, non circa separata, uide Sal. in d. l. cùm proponas. ubi dicitur, ꝙ primũ sapit propriè defensionem, secundũ offensionem, sicut in simili Bald. & Angel. in l. ut uim. ff. de iusti. & iu. quod ad defensionẽ licitum est offendere, non ad offensionẽ. Et ideo dicit Bar. in l. quæ omnia. ff. de procur. ꝙ im properanti mihi delictũ possum dicere, mentiris, sed nõ possum aliud delictũ improperare: quia primum est defendere, fm offendere. Quomodo autẽ cognoscant̃ capitula separata, uide Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. in fi. ff. lib. leg. & meliùs, quã alibi, ꝑ Anch. consil. cciij. incip. Iudex, i. de iure iudicaturus. ¶ Secundus casus est in cõuentione facta super treuga: qa nõ possum frangere fidem frangenti mihi eandẽ, donec durat tempus treugæ, fm Innoc. do. Ant. Ioan. An. & do. Card. hîc alleg. in arg. l. actione. §. diximus. ff. pro socio. ubi tamen non uidetur probari. Idem Ioan. An. in Spec. in rub. de treuga & pa. alle. Vinc. in c. j. s. de treuga & pa. & Arch. in c. illi, qui. xxiij. q. iij. Et ita dicit seruari in Hispania. Et secus dicit in frangente pacem, per prædicta. Et cum istis transeunt Ang. & Imol. in l. si ex legati. de uerb. ob. & Angel. Raph. & Paul. de Cast. in l. qui seruũ. eod. tit. Faciũt not. in l. eum, qui ita. §. qui ita. el ij. ff. de uer. obl. ubi pactũ de nõ petendo ad certũ tempus est fortioris uinculi, q̃ pactum de nõ petendo. ¶ Sed Imo. hîc, & in d. l. qui seruũ. dicit, ꝙ istud potiùs, ꝓcedit de consuetudine, q̃ de iure, per regulam huius tex. cum si. quia iura allegata in contrariũ non probãt. Nec ad hoc, fm eum, obstat tex. in c. inter uerba. ad fin. xj. q. iij. alleg. per Ioan. An. quia ibi loquitur, quo ad forum cõscientiæ. ¶ Item ultra Imol. dici posset, ꝙ si haberẽt respectus ad illũ tex. idem esset in pace: quia dicit, si illi pacem nobiscũ nõ habẽt, nos sine dubio cum illis habemus: quia loquitur de debito superabundati, non necessario. ¶ Tertius casus est, quãdo cõtractus nominatus iam est executus. Vnde si uendidi tibi librũ, & eum tradidi, ut tu mihi decem dares, nõ potero post traditionẽ libri repetere librũ, si nõ das decẽ, sed agendũ est ad pretiũ, l. inciuile. C. de rei uen. per quã l. dicit ibi Bal. in prin. limitari omnia prædicta ante uerã traditionẽ & executionẽ factã: & ita procedit hæc decre. ꝓ prædicta. ¶ Quartus casus est, quãdo ille, qui fidem nõ seruauit, soluit mihi pœnã ex cõuentione incursam. Nam postea teneor sibi seruare fidẽ: quia solutio pœnæ habetur pro obseruantia contractus: & pœna succedat loco præstationis rei principaliter debitæ, l. prædia. ff. de act. emp. l. apud Celsum. §. Labeo. el j. ff. de doli except. Ita notanter uoluit Cy. in l. petens. in ij. C. de pact. & Bald. ibidẽ in xvj. col. & Bal. & alij in d. l. cùm proponas. & Bal. in l. iurisgentiũ. §. quinimò. in vij. col. ff. de pact. Bal. in d. l. semel mora. ¶ Quintus casus est, quando in pacto esset apposita clausula, ꝙ etiã secuta cõuentione ratũ maneret pactũ, quia tibi frangenti fidem adhuc fides seruabit, fm gl. in uer. ex cõsensu. circa mediũ in c. cùm inter R. seniorẽ. s. de elect. & do. Ant. in c. cõstitutus. j. de pœ. ¶ Sed contrariũ tenet Ro. in d. l. semel. in v. col. quia dicta clausula, Rato manẽte pacto, nihil operatur ad commodũ ipsius primi nõ obseruantis cõtractũ, ut est gl. in l. qui fidem. ff. de transact. & not. Bal. in d. l. cùm proponas. & Imol. in c. potuit. j. de loca. & do. Ant. in c. dilecti. s. de arbi. & ibi Imol. in ult. col. & Bal. & Sali. in l. ij. C. de iure emphy. & do. Ab. in d. c. cùm inter R. in j. col. & ibi Imol. in iij. col. & hîc adde Sali. in l. quoties. in fin. C. de fideicõmis. ¶ Et adde istis do. Ant. & do. Abb. in c. sicut. el iij. j. eo. ubi dixit cõtra Hostien. ꝙ etiam si unus frangit fidẽ ex necessitate, tamen alius nõ tenetur sibi seruare promissa: quia cessat respectus, per quem promisit. ¶ Vltimò per istum tex. dicit Bal. hîc, ꝙ in feudis præstitis cum iuramento fidelitatis nõ debet dominus, etiam si sit imperator, uel rex Francorum, reuocare concessionem feudi, si uasallus seruat fidelitatem: quod dicit tenendum menti.

SVMMARIVM.

1 Perditio uitæ non sequitur ad perditionem membri. Membri appellatione quid ueniat.
2 Voluntas alicuius quibus modis declaratur alteri.
3 Consensus alicuius si requiratur in iudicio, potest ipsum præstare per nuncium.
4 Regulæ sanctorum sunt canones summorum Pontificum, et aliorum sanctorum patrum per ecclesiam Romanam approbati.
5 Hæreticus est, qui negat Papam habere potestatẽ condendi canones.
6 Transgressor canonis qua pœna puniatur, & quantum peccet.
7 Prælati, qui timore principum non adiuuant Papam, quam pœnam pati debent.
8 Securitas si cui data est ueniendi, uidetur etiam data redeundi.
9 Limina Apostolorum an dicantur esse, ubi est Papa.
10 Dicens alicui secretum suum, & subiungens, Hæc dico tibi in confessione, an possit reuelare.

CAPITVLVM IIII.

GoN. ¶ Ponitur forma iuramenti septem capitula continentis, fm quam iurant Papæ episcopi, qui sunt exempti. Nam alij nõ exempti iurant suis archiepiscopis, ut in c. dilecti. s. de maio. & obe. ¶ Hodie uerò omnes recipientes dignitatem à Papa, sibi iurant. Vnde etiã abbates ita iurant in benedictione, sicut episcopi. De iuramẽto, qd̃ præstãt inferiores clerici, habes in c. quanq̃. xxiij. dist. & fm Host. & Io. An. c. tua. j. eo. De iuramẽto uasalli in dõm, habes in c. de forma. xxij. q. v. De plurimis alijs iuramẽtis uide in Spe. in isto ti. §. j. uer. illud

c. ego N.

illud autem. & Bald. in repet. l. ij. in xliij. char. ff. eo. & do. Abb. in c. dilecti. §. de ma. & obe. in tex. ibi, ab hac hora. Ista dictio Ab, secum principium includit, secundũ Bal. hîc, & non excludit. Aliquando autem ponitur exclusiuè, l. Iuliánus. §. fin. de act. emp. & per Cy. in l. à caligato. C. de nup. Et licet teneatur exclusiuè, quandoq; fit computatio de momento ad momentum. Vnde adijcitur momentis temporum, quando de die ad diem. Quandoq; adijcitur diebus: & idem de alijs temporibus, ut in mẽse & anno: quia excludit extremitatem, & reliquũ tẽpus includit. ¶ Dicitur ergo, Ex hac hora, id est, sine dilatione. Alleg. Arch. in c. lxiij. dist. Sed de ista dictione A, uel Ab, uide latissimè Bald. in d. l. à caligato. & in Dictionario Alber. in j. col. Et in effectu attenditur ratio & intentio disponentis, arg. secundum Bald. hîc, quòd im pub. ¶ In text. ibi, hora. Litis instrumentis debet apponi hora: quod dicit esse uerum, si expedit scire horam, ut glo. sing. in l. si ex plurib. §. fi. ff. de sol. Aliàs sufficit apponere diem: & idẽ dicit de loco loci, & pondera diuersi modè, gl. in d. l. si ex plurib. ut per Bal. in l. fi. uer. quapropter interdum. C. de edi. di. Adr. tol. & in l. si præscriptione. C. si contra ius, uel uti. pub. & in l. cùm proponas. in fi. de interdi. matri. & in l. imperator. ff. de stat. ho. & in c. licet causam. & in c. quoniam contra. §. de proba. & in c. ij. §. de cõsec. & in c. pastoralis & c. capitulum. §. de præsci. & in c. consuluit. §. de off. del. g. ¶ Et subdit nõ pertinenter, sed eleganter Bald. hîc, q; qui iurauit soluere in die Dominica, nõ incidit in periuriũ, si soluat media nocte sequenti. Alle. Arch. in c. quod à patrib. lxxv. dist. ubi fortè cõmitti posset aliqua fraus: quod relinquitur arbitrio boni uiri: & sic saluatur gl. in l. more Romano. ff. de fer. Et dicit, q; nox est facta propter diem, nõ dies propter noctẽ. Alle. Magistrũ sententiarũ in Psalmis. Et pro dicto Arch. in d. c. quæ à patrib. uide gl. sing. in c. pronunciandã. de consec. dist. iij. quæ uoluit, q; clericus obligatus ad solutionem certo die, potest soluere in media nocte, quæ sequitur illã diem. ¶ In tex. ibi, Petro, sanctæq; Romanæ ecclesiæ. Dicitur seruari fides beato Petro seruando fidẽ, quã ipse seruauit & docuit: & sic intellige de fide catholica. Seruat autẽ fidelitatẽ Romanæ ecclesiæ, tenendo eam matrem magistrã, & præ omnib. alijs excellentem, secundũ Innoc. hîc. Et per uerbũ Romanæ ecclesię, dixit Cardinalis, secundum Ioan. An. q; hoc iuramentũ ad eos extendit, & ipsi constituant ecclesiam Romanã, & sint pars corporis Papæ, c. per uenerabiliũ. §. rationib. j. qui fi. sint leg. cle. j. ad fin. de pœnis. c. nouit. j. de his, quæ fiunt à præ. Sed dicit Ioan. An. quòd litera sequens cõtradicit: quia secundũ id fuerat proponẽda: uult dicere, q; cùm statim fiat mentio de Papa, nõ uidetur, q; includat in hoc uocabulo Romanę ecclesię: nam si litera uoluisset per hoc uerbũ intelligere Papã & Cardinales, fecisset prius saltẽ mentionẽ de Papa, sicut facit postea: si ergo per illud uerbũ non cõprehendebat Papa, nec Cardinales: & istud sequitur do. Car. & do. Ant. hîc. ¶ Sed pro Cardinalibus tenet hîc do. Abb. per c. cùm clerici. j. de uer. sig. & dicit, q; iste text. priùs uoluit includere totũ collegiũ Romanũ tanq; dignius, & in eo Papa includat, & postea, ne uideat neglectus, uel trãsire sub generalitate, fit specifica mentio de Papa: & per hoc dicit, q; sic iurans nõ astringit cuilibet Cardinali in spẽ, sed collegio Cardinalium, sicut in simili dicitur de obligato capitulo, ut non sit astrictus cuilibet Canonico, ut in c. qui manumittitur. cum si. xij. q. ij. Secus in Papa: & specialiter hîc exprimit, quod credit do. Abb. fuisse factum seriosè propter causas præmissas: & subdit ex hoc per istum tex. quatenus specialiter exprimit nomẽ proprium Papæ, q; uasallus ecclesiæ tenet iurare episcopo etiã in factis proprijs, arg. c. scire. vij. q. j. Sed canonicus non tenet iurare, d. c. quæ manumittit. Et pro prædictis facit iste tex. in uer. ad eorũ damnũ. quẽ exponũt Inno. & Hostien. fm Car. in tex. ibi, Canonicè intrantib. expo

nit Bal. i. secundũ regulas sanctorũ Patrũ & conciliorũ: aliàs non est Papa, sed intrusus & Antipapa: & dicit, q; Cardinales nõ plus possunt, q̃ si teis cõcessum à canone, ut in cle. ne Romani. de elect. & hoc in substantialib. De ceremonialibus, dicit, non est curandũ: & inter ceremonialia ponit in tronizationẽ & coronationẽ: quia nihil cõferunt, si electio nõ ualeret: quia nihil operat possessio intruso, nisi ad damnũ suũ & ignominiã, l. Herennius. ff. de decu. Et ideo dixit alibi Bal. q; Papa Canonicè electus, est Deus in terris: nõ Canonicè electus, est diabolus nõ habens claues regni cælorũ, sed inferni. Ita dicit in l. si post principium C. sent. rescin. nõ pos. Alle. c. si quis pecunia. lxxviij. dist. ibi, nõ Apostolicus, sed diabolicus habeat. Et not. istũ tex. q; iuramentũ præstitũ prædecessori nõ transit ad intrusos. Similiter dicit signãter Bal. hîc, q; iuramentũ præstitũ intruso, nõ transit ad intrantes Canonicè: alleg. l. si urbana. ff. de condi. inde. Faciunt alleg. per gl. in regula, non firmat. de reg. iu. in vj.

1 ¶ In † tex. ibi, uitã, aut membrũ. Not.

a ad perditionem[a] membri non sequitur perditio uitæ. Quid autem ueniat appellatione membri, uide Bart. Ang. & Imol. in l. ij. ff. de pub. iu. & Domi. in c. j. xij. dist. & Bald. in l. reos. in ij. col. C. de accus. & in l. data opera. in xxij. col. C. qui accus. nõ pos. & Ang. in §. pen. in authent. ut indices sine quoquo suffragio. Et istorum dicta posui in c. cùm illorum. j. de sent. excom. Et strictè dicitur membrum corporis id, quod habet officium distinctum & separatũ, ut pes, manus, oculus & similia: & bene facit c. sing. lxxxix. dist. Et q; manus etiam arida sit membrum, alleg. hîc do. Abb. c. sicut urgeri j. q. j. & uide Bald. in authen. sed nouo iure. C. de ser. fug. & quæ dixi post Ant. in c. j. j. de calum. Digitus aũt non est membrũ, sed pars membri, scilicet manus, ut in locis prædictis, præter q̃ in sex casibus, quos posui nouissimè in d. c. & illorum. ubi etiam retuli Bal. hîc. Sed dũ ibi dixi, q; in præcioso artifice utente principaliter certo digito, satis dicitur abscindi membrum, si ille digitus deputatus in spem officio abscindi-

a Perditionem] *Adde tu, an abscissio membri sit pœna capitalis? uidetur, quòd non: quia illa tantùm dicuntur capitalia, ex quib. mors naturalis, uel ciuilis infertur. Item per abscißionem membri quis non amittit testamenti factionẽ, l. qui manus. ff. de testa. Et ideo si per abscissionẽ membri nõ perdũtur ea, quæ sunt iuris ciuilis: ergo pœna capitalis nõ est. Adde Bart. in l. ij. ff. de public. iud. in ij. col. in uerf. secundò quæro.*

tur: ad de do. Maria. latè idem tenentẽ in repetit. c. qualiter. q. ix. art. lvij. Et aduerte: quia si pretioso, j. de accus.

2 ¶ In † text. ibi, per se literas, aut nuncium. Nota tres modos, quibus declarat alteri uoluntatem suã, scilicet uoce, nuncio & literis, secundum do. Abb. Adde gloss. in c. institutionem. in uer. participationem. de sent. excom. libro vj. & in clem. si sumus. in uer. per literas. de senten. ex. & ubique Scribentes, ubi dicitur excommunicationem incurri mittendo nuncium, uel literam, sicut loquẽdo. Idem Domi. in c. ubi periculum. §. nulli. de elect. libro sexto. Et ideo dixit Bald. & Roma. in l. j. in princip. ff. de uerb. oblig. quòd statutum puniens loquentem cum bannito, habet locum in mittente nuncium, uel literas. Facit c. quæ in aliquo. ibi, literis, uel magna authoritate. lj. distinct. Et ibi dicit Domi. nota, quòd ille dicitur præsens actui qui per suas literas consentit illi. Ex quo infert, quòd patronus potest præsentare rectorem per literas: de quo per gloss. & Doct. in c. ea noscitur. j. de ijs, quæ fiunt à præla. Et generaliter dixit gloss. ij. in l. si

3 cùm dotem. §. si patri. ff. sol. ma. quòd † ubi requiritur cõsensus alicuius in iudicio, potest ipsum præstare per nuncium, uel epistolam: & alleg. ibi Ang. tex. in l. honores. §. fin. de decu. Idem dicit Bartol. in l. j. C. de decu. lib. duodecimo, & in l. filius fam. in fin. ff. de dona. & in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. hære. &

Bald.

Bald. plenè in authen. causas. C. de epis. & cle. facit l. fi. C. de iure emphy. & l. si aliquid. C. de dona. & c. non debet. & c. episcopus. lxv. dist. Et ista sunt regularia, tamen sæpe reperiuntur casus, in quibus lex requirit propriam personam: nec sufficit nuncius uel epistola, ut in casu c. si quis iusto. circa fi. de elect. lib. vj. & l. obligari. §. tutor. ff. de autho. tut. & c. cùm proponas. de consec. dist. iiij. & in alijs casibus, quos allegaui in c. licet ex quadam. super uerf. proprio iuramento. §. de testi. cũ si. ¶ In tex. ibi, regulas sanctorum patrum. Exponit Inn. id est, canones summorũ Pontificũ & aliorũ sanctorũ patrũ per ecclesiã Ro. approbatos. ut xvij. dist. per totũ,

4 & † appellantur episcopi custodes & magistri canonũ, & in c. cũ quib⁹. xxiij. q. iij. & alibi dicunt ministri sacrorum canonũ & decretorũ Pontificũ, in §. j. xxj. dist. & ita dicit hîc do. Ab. nihil allegans. Et per istũ tex. uidetur, q; episcopus nõ seruans, uel seruari nõ faciẽs canones, incidit in periuriũ: quia non dicit defendere, neq; retinere, quod non seruat, prout iurauit hîc: quod dictum est satis acerbum, fm do. Ab. hîc, & facit gl. j. in c. sacerdotes. ij. q. vij. quę dicit, q; à prælato non seruante canones potest recedi, sicut recedit ab excõmunicato, & ab alio præciso ab ecclesia: & illã gl. sequitur Roma. in

5 singul. dx. † incipiente, Curialis. Sed ista intellige de non seruante ex contemptu, fm do. Ab. latè in c. & non liceat. in j. col. de præscrip. & in c. sciscitatus. in iij. col. §. de rescript. Et hoc etiam facit c. alieni. ij. q. vij. Esset aũt hæreticus, si crederet Papam non habere potestatẽ condendi canones, ut in c. nulli fas. & ibi gl. xix. dist. & per gl. in c. generali. in uer. inhibemus. de elect. lib. vj. Dicitur autẽ contemnere, quando contrauenit sine causa, fm gl. in c. Metropolitanũ. ij. q. vij. Quando aũt episcopus dispensare possit cõtra canones, dicendũ est, ut per Inn. in c. dilectus. §. de offi. or. & per omnes in c. at si clerici. §. de adulteriis. §. de iud. Et qñ statuat contra canones, dicitur c. quod super his. §. de maio. ubi dicit, q; si intelligitur illa gl. de nõ seruante canones, quia credit Papã eos nõ posse condere: quod declara: quia est hæreticus, ut §. & propter hæresim recedit ab obedientia: ut per gl. in d. c. & non liceat. Si aũt intelligerẽ de non seruante canones ex malitia, uel simplicitate, est falsa, fm ipsum. Alleg. do. suũ do. Ant. in c. nostra. j. de cohab. cler. fm intellectũ do. Ab. qui melior uidetur. ¶ Gene-

6 raliter † aũt, qua pœna puniatur transgressor canonis, & quantũ peccet, prosequere, ut eleganter per Do. in d. c. generali. in viij. col. per Imo. in cle. j. super gl. fi. de æta. & qualit. per Domi. in c. fi Papa. in pen. col. dist. lx. & in c. nec licuit. circa med. xvij. dist. per Inn. in c. per tuas. el ij. in fi. de symo. per bea. Tho. in iiij. sent. dist. xv. q. iij. art. j. circa fin. & in suis Quodlibetis, quodlibeto xxxix. per do. Ab. in c. illud. in iij. nota. §. de maio. & obe. per Arc. & Domi. in §. leges. iiij. dist. per Domi. in c. perpetuæ. in v. not. de elec. lib. vj. per do. Ab. in c. quod aũt. j. de pœ. & remis. & in c. ij. in pe. col. §. de for. comp. & Imo. & do. Ab. in c. j. j. de uita & hone. cle. per Ana. in c. j. in j. col. j. de male. per do. Card. in cle. j. in xv. col. de uita & hone. cler. per Imo. in c. j. in fi. §. de consti. per Bal. in l. legis uirtus. ff. de legi. per Domi. in c. ij. in antepe. col. de constit. lib. vj. per Archi. in c. uiolatores. xxv. q. j. & in c. utinam. lxxvj. dist. & in c. quod præcipitur. xiiij. q. j. per Imo. latè j. eo. cùm contingat. per do. Abb. in c. quoniam. §. de proba. & ibi aliquid dixi per eundẽ in c. clerici. el grande. j. de uita & honest. per do. Ant. & Imol. in c. ij. §. de maio. & obe. per Ro. in l. is, cui bonis. in pen. chart. ff. de uerb. oblig. per Card. in cle. ne in agro. §. si quis. in iiij. q. de sta. mo. & in cle. j. in ix. q. aliàs iiij. de ętate & qualitat.

7 ¶ In † tex. ibi, contra oẽs hoĩes. No. tex. fm do. Ab. ẽtra prælatos, qui timore principũ secularium non adiuuant Papã: quia incurrũt periuriũ. Quod intellige, qñ absq; metu principũ posset adiuuare: aliàs difficultas excusat eos à periurio, c. breui. j. eo. & ibi dicet. Et intellige

c. ego N.

uerbũ Omnes homines, præter quàm contra filios, uel proprios parentes, fm glo. in c. de feriis. xxij. q. v. & do. Ab. hîc. Quod intelligerẽ, nisi tales paterentur bellũ à Papa, ppter hęresim, per c. legi Syromastẽ. xxiij. q. viij. & gloss. pen. in c. j. j. de conuersio. in fi. ¶ Item intellige contra omnes, non tamen contra seipsum, secundum domi. Card. in suis notab. causarum, nota. xxix. ubi singulariter dicit, q; si dominus offendit uasallum, eo ipso priuatur proprietate, per c. unicũ, qualiter domi. feudi propri. priua. & sic uasallus potest eũ offendere. An autem promittens defendere, intelligat obligatus defendere cũ armis, si est laicus, & an teneat defendere de iure & de facto, an de iure tantùm, est quæstio lõga: de qua per do. Ab. in c. petito. j. eo. & ibi fortè dicetur: & credo me aliàs dixisse in c. olim. j. de accus. ubi Ana. ponit in fin. ¶ In tex. ibi uocatus. Not. quia non dicit peremptoriè. Ex quo infert Io. An. quem alij sequuntur, q; una uocatio sufficit: & hoc est regulare in omni actu extraiudicali, fm eos, ut est ẽt gl. in cle. j. in uerf. requisierit. de hæreti. & in c. si episcopus. & ibi latè Domi. xviij. dist. & in c. cupientes. §. quòd si per uiginti. in uerbo, proposita. de elect. lib. vj. no. Inn. in c. cum nobis olim. §. de elect. Bar. in l. qui Romæ. §. Seia. ff. de uerb. oblig. & do. Card. & do. Ab. & Imo. in c. cùm causa. §. de off. dele. & do. Ant. & do. Abb. & Imo. in c. ex literis. §. de consti. Bar. & Imo. & Ro. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. nou. nũ. Bal. in l. qui crimen. in viij. q. C. qui accus. & in l. nam ita diuus. ff. de adop. & in l. ad peremptorium. ff. de iudi. & in authen. item nulla. C. de epi. & cle. & in l. fin. in iiij. q. G. de edi. diui. Adria. & in c. j. in ij. & iij. & iiij. col. de milite uasallo, qui cõtu. & Imo. in l. ex cõsensu. §. in antepe. col. ff. de ap. & in l. si finita. §. si pluries. in viij. col. ff. de dam. infec. In quibus locis plura inuenies circa hoc, quod uerissimũ est, nisi in casibus extraiudicialibus, in quibus lex expressè requirit ulteriorẽ uacationẽ, ut in casu c. j. §. de sup. neg. præla. cũ sim. licet de materia fiant multa uerba in locis prędictis. Et aduerte: quia licet synodus propriè sit episcoporũ, c. episcopus in synodo. xxxv. q. vj. & consiliũ Papę, tñ etiam quandoq; consilium appellat synodus, ut in c. Nicena synodus. xxxj. dist. & in c. in synodo congregata Romę.

8 lxiij. dist. cum si. ¶ In † tex. ibi, in eundo & redeundo. No. arg. fm do. Ab. q; cui data est secu-

a ritas[a] ueniendi, uidet data securitas redeundi: nõ enim securè uenit, qui tutè redire non potest. Et ita tenet Bar. in l. utimur. ff. de sepulc. uiol. facit, qd' ipse not. in l. cui. ff. ex qui. cau. ma. & in l. j. ff. ad l. Iul. maiest. fm do. Ab. hîc. Adde Domi. in c. disciplina. in notabilibus, lxxv. dist. ubi per illũ tex. colligit, q; securitas pro eundo ad locũ, non uidet se extendere ad reditũ, nisi exprimat. Dicit tñ uidendũ c. ij. §. de treu. & pace. ubi dicit, euntes & redeuntes. & sic sentit cum cõmuni, quã etiã sequit Imol. in illo c. inferens, q; si detur alicui securitas, ut possit uenire ad ciuitatẽ, & nõ possit uenire, nisi cũ equis, uidebitur securitas data etiam equis. ¶ Item infert, q; si est data securitas conducendi mercantias, censetur etiam data reconducendi. Et cum istis concordat etiam do. Abb. in d. c. ij. allegans c. magnę. in fin. j. de uoto. & d. l. si cui. Vnde expediet securitas simpliciter data. De quo dic, ut ibi: & cũ istis concordat Ang. in d. l. utimur. dicens, quòd habens saluum conductum pro se & socijs, dicitur habere etiam pro socijs, qui essent Iudæi: nam cũ eis licitè contrahitur, l. quicunq; C. de Iudæis. secus de Saracenis, per notata per Innoc. in c. quod super his. j. de uoto. Bene facit ad hoc, quod not. Bart. in l. j. ff. de acquiren. re. do. ubi dicit, quòd si iudex secularis rela-

a Securitas] *Adde tu, et dic, quòd istud intelligendũ est sano modo, uidelicet q; si securitas est data ueniendi, intelligitur etiam redeundi: et hoc pro prima uice tantùm. Ita Bart. in l. j. ff. ad l. Iul. ma. in j. col. in uer. tertiò quæro. & Bar. in l. dotis. ff. de iure dot.*

xat liberè, quem ceperat in ecclesia, & in redeũdo facit eum capi, non dicitur relaxasse. No. Archi. in c. minor. xvij. q. iiij. Sentit Bar. in l. præsenti. C. de his, qui ad eccl. confu. & cũ prædictis concor. plenè idem Bar. in l. j. per illũ tex. C. de nauicularijs. lib. xj. in uer. uenio ad uersiculũ, uenientes. dicens, q̃ concessa securitate ueniendi uideť concessa securitas recedendi & redeundi: & licet possit adduci ille tex. in p̃rium, quia non expressisset, si necesse non fuisset, cũ ipse tenet, quod est dictũ: quia nõ dicit securè uenire, qui securè ire nõ potest, l. sciendũ. ff. de legatio. l. de ętate. ff. ad Treb. & d. l. utimur. & frangẽs talẽ saluũ conductũ, teneť crimine læsę maiestatis, fm ipsum ibi, & latiùs in l. j. ff. ad l. Iul. maiest. Et istis adde oĩno do. Ab. in c. accedens. in prin. per illũ tex. s̃. de, pcu. ubi dicit, q̃ qui teneť hoĩem restituere, non liberať ab obligatione illũ simpliciter relaxãdo in suo territorio, sed debet illũ, facere securè conduci extra suũ territoriũ ad locũ, ubi possit securè morari. Et reprehendit certã practicã, quæ adhibeť in contractib. faciendis per carceratos, ut extrahanť de carceribus & assistentibus custodibus & remotis cõtrahat: nã talis nõ potest dici liberatus, arg. c. fi. s̃. de resti. spo. & per tex. notabilẽ in l. libe rationes. & l. seq. ff. de uer. sig. ubi nõ dicit liberatus, qui relaxať à uinculis, si in publico seruať. No. Bar. in l. qui carcerẽ. ff. quod met. cau. & facit optimè d. c. accedens.

9 ¶ In tex. ibi, Apostolorũ limina. Intelligunt † Doc. de curia Ro. Nam ubi est Papa, ibi intelligunť esse limina Apostolorũ: ipse eñ fungiť authoritate ipsorũ Apostolorũ. Nec potest iste tex. intelligi de Apostolis mortuis, per id, quod sequiť ibi, nisi de eorũ absoluat licentia: ex quib. no. do. Ab. q̃ ibi censeť Roma, ubi est Papa: non tũ deberet sine causa transferre sedẽ de ciuitate Roma. Alle. c. fundamenta. & ibi Io. An. de elec. lib. vj. & c. quãuis. xj. dist. Adde Inn. in c. exposuit. s̃. de dila. & Bal. in l. rescripta C. de preci. Impe. offe. & Domi. in c. ubi periculũ. de elec. li. vj. & do. Ab. in c. dura. in ij. no. de cri. fal. ubi diciť istud, q̃ ubi est Papa, ibi est Roma. Et adde gl. in uer. alibi. in c. j. de schisma. li. vj. per quã dicit ibi Domi. in ij. col. not. bene gl. q̃ strictè sumendo appellatio ecclesiæ Ro. intelligiť de ipsa Romana, non de alijs: qd' dicit notãdũ pro statutis & dispositionib' alijs strictis, ubi de illa fit mentio. Et adde, q̃ ubi est Papa, siue audientia sua, ibi est curia, ut in cle. ne Romana. uer. ea tamẽ adiectio. de elect. & ibi per scribentes. ¶ In gl. in uerbo, pandã. in fi. No. singulariter, fm do. Ab. q̃ malũ cõsiliũ non teneť prælatus, seu uasallus celare, nec iuramentũ de nõ reuelando extendiť ad hũc casum. Facit c. j. & vj. & debet reuelari ei, qui põt prodesse, & nõ obesse, ut hic in gl. quã no. Et per ipsam infert do. Ab. hîc, q̃ si iurauĩ nõ reuelare secretũ mihi per te dicendũ, debet intelligi de honesto, & non de alteri nociuo. Et q̃ tunc possum reuelare, nõ tũ oĩbus, sed, ut est dictũ. Quod dicit bene notandũ, & cõfirmat ex tex. iuncta gl. sing. in c. nerui. in

10 uersi. cogitatione. xiij. dist. ¶ De † illis aũt, qui dicunt, Dico tibi in confessione. uide do. Ab. in c. qualiter. el j. in fi. j. de accus. & Inn. in c. omnis. in fi. j. de pœ. & remis. & do. Car. in cõs. xxxviij. & credo dixisse in c. intimauit. s̃. de testi. ¶ In gl. in uerb. saluo. in fi. No. q̃ prælatus nõ debet iuuare etiã Papã cũ armis: quod est uerũ in propria persona, ut in §. j. cũ seq. xxiij. q. ix. & c. ex multa. §. de clericis. j. de uoto. Potest tũ mittere, uel ducere exercitũ, c. fi. & ibi Doc. s̃. de dilat. & etiã hortari præliantes, c. igitur. & c. hortamur. xxiij. q. viij. Et dicit gl. in c. scisciatis. vij. q. j. quòd nullo casu licet clericis pugnare, si possunt euadere. Ista procedunt, nisi interueniat licentia Papæ, quæ sufficit, cùm militia sit prohibita clericis ex constitutionibus eccle. cui ipse non subest, fm dom. Abb. hîc. Allegat Cal. in c. petitio. j. de homi. Intellige etiam, ut dixi in c. petitio. dum modò per laicos expediri non possit, & dum modò fiat consultis Cardinalibus, ut ibi copiosè scripsi.

¶ Hîc ueniret c. nullus. sed dominus meus nihil scripsit: ideo hoc dicit: Clerici episcopo iurare non tenentur ratione ordinis, sed tantùm ratione assumptæ administrationis: & not. ex eodem text. quòd domini temporales & spirituales non possunt cogere sibi subditos ad præstandum iuramenta, nisi fortè, quando committunt ipsis aliquam administrationem.

SVMMARIVM.

1 ¶ Promißio de usuris soluendis non obligat, nisi sit iurata.
2 Vsurarius an poßit directè agere contra debitorem ratione iuramenti, quando contractus apparet manifestè usurarius.
3 Accessorium quandoq; tenet, licet non teneat principale.
4 Regula, Cui damus actionem, &c. fallit quandoq;. num. 5.
6 Recipiens mutuum ab usurario an peccet. num. 7.
8 Iuramentum præstitum super statuto de usuris, an ualeat.
9 Iurans non petere absolutionem à iuramento, an poßit petere absolutionem ab hoc iuramento.
10 Libellus ita compositus, Peto contra usurarium me absolui à iuramento, & me absoluto contra eum procedi, & eundem ad restitutionem usurarum condemnari, an procedat?
11 Iurans contractum esse de pura & uera sorte, & ipsum obseruare, an poßit petere absolutionem à iuramento.
12 Recipiens mutuum si detulit in contractu, uel postea iuramentum danti in fraudem canonis creditor iurauit contractum esse de uera sorte, & sic sibi deberi, an poßit reus allegare, quòd contractus sit fœneratitius.
13 Iurans non se recepturum restitutionem usurarum, an hoc non obstante poterit recipere.
14 Papa licet solus dispenset super iuramento licito, episcopus tamen potest commutare.

CAPITVLVM VI.

DEbitores. ¶ Dicit hîc do. Car. q̃ hoc c. est ualde allegabile, & q̃ habet difficillima p̃ria, in quorum sol. multa singularia & priùs nõ tacta dicturum se offert: & summať sic: Promissio de usuris soluendis non obligat, nisi sit iurata: tunc enim obligat, sed post solutionẽ repeti possunt. H.D. ¶ In tex. ibi, cogẽdi

1 sunt. Potest † autẽ practicari diuersimodè, & primò, si iudex uidens hunc debitorem in pręcipitio deierandi, uult ex officio suo eum cõpellere ad soluendũ, nec põt ille excipere, nec absolutionẽ petere, nisi intra terminũ solutionis faciendæ possit constare contractũ esse fœneratitiũ, ut sentit hîc Inn. & latiùs fuit dictũ s̃. c. proxi. & hoc casu clarè procedit dispositio huius c. Secundo modo potest practicari, ut creditor denunciet peccatũ debitoris non obseruantis iuramentũ, & utať denunciatione Euangelica, fundando se super salute debitoris: & hoc potest, si contractus non apparet usurarius: sed si apparêret, denunciare nõ posset, cùm sit infamis, l. improbũ. C. de infami. ut hîc per do. Ab. Tertio modo practicari potest, agendo directè cõtra debitorẽ: & hoc erit clarum, quando contractus non apparet usurarius, nec debet tunc debitor admitti ad excipiendum, ne incidat in periurium: debuit enim per prius esse uigilans, ante quàm instaret terminus, & impetrare relaxationem iuramenti: nec habet locum officiũ iudicis: tum, quia nõ constat de turpitudine contractus: tum, quia interim debitor incideret in periuriũ: & sic non habet locum regula cui damus. d. regula, dolo facit. de

2 quibus in gl. ¶ Sed † est difficultas magna, quando contractus apparet expressè usurarius, an possit creditor directè agere contra debitorem ratione iuramenti? & uidetur, q̃ non: quia non agit uigore promissionis, quæ nulla est, ut in prin. c. non uigore iuramenti. quia, secundum do. Ant. actio, uel obligatio non acquiritur parti propter suam turpitudinem, & sine actiõe nemo experitur, l. si pupilli. §. fi. ff. de neg. gest. hîc autẽ deficit obligatio,

obligatio, quæ est mater actionis. l. licet. §. ea obligatio ff. de pecu. Sed contrariũ tenet do. Ab. hîc propter gl. hîc, quæ innuit, creditorem posse agere pro usuris soluendis, ubi interuenit iuramentum. Quare saltem secunda obligatio ex iuramento acquiratur parti, ut diximus in c. j. s̃. eo. iste poterit agere: & ex quò ius præcipit aliquid fieri, datur saltem actio ex illa l. unica, ff. de condi. ex l. Idem dicit do. Abb. si creditor comparet instante termino: potiùs enim admittet istũ cum peccato, quàm eum repellendo patiatur. ¶ Sed do. Card. hîc primò dicit, q̃ iste tex dum loquitur de iuramento præstito de usuris soluendis, intelligitur non expressis usuris, ut quia creditor mutuauit centum, & exegit iuramentũ de soluendis ducentis, non adiecto de usuris: & ex hoc tolleretur contrarium de regula, dolo facit. allegata in gloss. nam procedit, quando tempore, quo petitur, constat id, quod petitur, esse subiectum restitutioni: at hîc non constat, secundũ prædicta. Nec obst. iste tex. in uerbo, usuras. & in uerbo, ipsarum, s. usurarũ: quia erat iuratum super usuris in effectu, non autẽ expressè: & hoc nunquam audiuisti, nec aliquis doctor tetigit, fm eum. Idem Bald. in c. j. in ij. col. dicens, q̃ ubi est expressum uitium usurarũ, nulla oritur obligatio. Idem do. Abb. ibi, dicens hoc. non procedere, ubi est expressè dictũ de usuris soluendis. ¶ Postea do. Car. hîc dicit, q̃ si iste tex. non intelligereť de usurario contractu apparenti, posset creditor audiri, etiam qñ esset simplex promissio: sed respondet, q̃ ubi obligatio non est iurata, admittur exceptio usurarũ: secus, si sit iurata. Tamen dicit fortiùs se dicere, q̃ etiã præsupponendo, q̃ expressè iurasset soluere pro usuris: quia tũ non est peccatũ ex parte iurantis, cogiť soluere, ne sit periurus. Et hoc singulariter probat hęc litera. Ad idẽ c. sequens, fm lecturã, quã ipse tenet ibi, ubi cogiť debitor ratione iuramenti soluere sortem, etiamsi constet eam exrentia tam ex parte à perceptione fructuũ facta per creditorẽ in pignore: & fm hoc nota casum mirabilẽ, fm eum, in quo libellus cõtinens expressam iniquitatem agentis nõ reijciť incontinenti: quod tũ aliàs fieri debet per id, qd' singulariter no. in c. j. s̃. de offi. iudi. & hoc fit fauore rei, ne incurrat periuriũ: & hoc dicit perpetuò not. Etsi diceretur, q̃ iste tex. non uidetur hoc omnino probare, quia nõ dicit aliquid de petitione creditoris, sed q̃ debitores sunt cogendi dño reddere iuramentũ: respondet, q̃ referendo uersiculũ, si uerò ad primũ, prout fieri debet. l. j. C. de filiofa. & principium sit necessariò intelligendũ, qñ creditor petij t: quia ad utilitatẽ priuatam iudex non cogeret, c. bonæ. el j. s̃. de elec. ita etiã uersiculus, si uerò. debet intelligi creditoribus petentibus: & tunc necessariò probat, quod est dictũ. quod ualet ad multa, fm eum: & tunc apparet ratio, quare poterit repetere, quia non sponte soluit: & ita residet. ¶ Et ista sunt sustentabilia, & ita, licet nõ sine scrupulo, propter c. tuas. j. de usu. usurarios cõpellens ante usurarũ solutionem ab exactione desistere, uel exactas restituere: & loquitur etiam, qñ est iuratum: & licet ad hoc non aduertant, tũ potest dupliciter responderi: primò, exponendo tex. uel pro, i. uel q̃ ibi iuratũ erat, nõ repetere, non erat iuratũ soluere: & ideo exactio erat super simplici promissione, quo casu procedit principiũ huius c. Et ista notabis nõ discurrendo, sed decies perlegendo. Et tene menti limitationem prædictam ad uulgatum dictum Inn. in c. j. s̃. de offic. iudi. ¶ In gloss. j. in fin.

3 Quomodo † teneat hoc accessoriũ, & non principale? dic, fm Imol. hîc, q̃ ubi est eadem ratio uitiandi principale & accessorium, habet locum contrarium: secus, ubi est diuersa ratio, ut hîc. Et diuersitas rationis ponitur per c. Imol. in j. not. scilicet q̃ ideo ualet iuramentum, quod est accessoriũ, & non ualet promissio, quod est principale: quia iuramentũ uidetur principaliter dirigi Deo, qui turpiter non recipit: & hoc sonat litera ibi, cogendi sunt domino. & c. & si Christus. j. eo. Sed promissio simplex agit principaliter obligare parti: & ideo si ex parte recipientis inficitur obligatio: & illa habeat subsistere in personã creditoris actiuè, & in personam debitoris passiuè, & neutrũ hoc casu fieri potest: ideo inficitur obligatio: & sic infertur, q̃ ubi casus annullans principale non concurrit in accessorio, annullato principali non annullatur accessoriũ: quod no. ad regulam, accessoriũ. de reg. iur. lib. vj. ubi etiã gl. sentit hanc solutionem, & in c. fi. in uer. annexa. de præben. ¶ Et si diceretur, qũo ualet iuramentum super re turpi cõtra regulã, nõ est obligatoriũ. de reg. iur. lib. vj. rñdet Ab. in c. fi. in fi. s̃. de pac. q̃ si iuramentũ cõtinet turpitudinem ex parte iurantis, nõ potest quis se obligare per pactũ, ut in d. regula. Sed si solùm ex parte recipientis, nõ aũt ex parte iurantis sit turpitudo, procedit iste tex. quia iuramẽtum principaliter dirigiť in Deum, in quo nulla reperiť turpitudo. Ergo iurans tenetur ad obseruantiã: & seruando non peccat, sed solutũ uigore iuramenti potest repeti, ut hîc. ¶ Et si dicereť cõtra prædicta, & contra text. iuramentũ obligat: ergo & simplex promissio: quia inter simplicem loquelã & iuramentũ non facit Deus differentiam, rñdet do. Ab. hîc, refectis dictis aliorũ, q̃ illud procedit, qñ datur ualiditas iuramenti & simplicis promissionis: sed in casu nostro simplex promissio est nulla, ꝓpter turpitudinẽ recipientis, iuramentũ uerò ualet: quia Deus turpiter non recipit, nec iurãs peccauit, ut dictũ est. Et hæc est breuis solutio & notanda fm eũ. Eandẽ sol. sentit hîc Imol. dicens, q̃ p̃rium procedit, ubi est eadẽ ratio: ubi uerò est diuersa ratio inter simplicẽ loquelã & iuramẽtũ, secus. Sed hîc p̃ iuramentũ obligať Deo, q̃ illicitè nõ recipit. Ergo, etc. ¶ Et licet istæ solutiones sufficiant ad d. c. iuramenti. tũ ad eius intellectũ dicit hîc Io. An. quem alij sequunť, q̃ licet Deus nõ faciat differentiã, tũ ecclesia facit, ubi plus peccat transgrediens iuramentũ: qd' patet ex maiori pœnitẽtia, xxiiij. q. j. c. nõ offeramus. & q̃ magis puniať tenet gl. licet isti n. dicãt, in d. c. iuramẽti. & gl. fi. in fi. & in c. clericº. j. eo. Videmus ẽt longã differentiã inter uotũ simplex & uotũ solenne, ut in c. j. de uoto. lib. vj. per qd' nõ oĩs loquela est eiusdẽ effectus, quo ad ecclesiã. Et q̃ ista differãt, quo ad ecclesiã, probať, ut in c. notificamº. xxxv. q. vj. ¶ Et istis adde do. Ab. in proœ. Gregoriano, in uer. Gregorius. in x. col. ubi dicit, q̃ d. c. iuramenti. loquiť, qñ simplex loquela cõtinet perfidiã seu mendaciũ, ut quia uenit ad decipiendũ, seu fallendũ, ut patet ex illo tex. Secus aũt, ubi ista cessant: quia tunc simplex loquela nõ obligat, ex quo nõ affuit persona, cui quæreret obligatio. Sed si intuitu Dei promisit tibi, q̃ darẽ puellę maritandę absenti decẽ, bene obligor: quia promissio est facta Deo ubiq̃ præsenti: & sic loquiť d. c. iuramenti. Et hoc dicit do. Ab. esse bene notandũ. Vide etiã ad intellectũ d. c. iuramenti. quod no. do. Ab. post do. Ant. in c. per tuas. in pen. col. s̃. de arbi. & do. Iac. in c. ij. x. col. j. de spos. ¶ Et si diceret prędictis obstare peccatũ, responde, quòd imò ex parte iurantis continebat

4 turpitudinem, per c. inolita. xj. q. j. ¶ In † gloss. ij. ibi, multo fortiùs exceptionem. quia gloss. clarè non respondet, dic, quòd regula illa, cui damus. procedit regulariter. Fallit, quando subest aliqua causa, quæ suadet denegari exceptionem, & tñ non suadet denegari actionem: & ita est hîc. Nam ideo denegatur exceptio, quia ueniret cõtra iuramentũ, ex quo nondũ soluisset: sed nõ uenit cõtra iuramentũ, repetendo usuras solutas, si solùm iurauit soluere: quia impleuit iuramentũ soluendo. Ideo postea poterit repetere, & ad hoc actionem habere: quia non iurauit non repetere, ut dictum fuit in c. j. s̃. eo. Istud autem, q̃ denegetur exceptio, intelligunt hîc do. Ant. & Imo. qñ simpliciter excipitur, q̃ non tenetur soluere ratione repetitionis sibi postea competentis: quia ista exceptio non est legitima, cùm inducat

c. debitores.

inducat ad conuentionem iuramenti: secus, si exciperet, dicendo se non teneri, & petendo absolutionem, uel relaxationem: quia hoc bene potest. Alleg. Fede. consil. cclxxij. quod incipit, In nomine Domini: statutum, etc.
5 ¶ Sed † hoc intellige, ut p do. Ab. hîc, & in c. j. s̃. eo. & ibi dixi in quarto remedio, dũ modò debitor adhuc non sit constitutus in mora: aliàs istud c. esset quasi sine effectu, cũ quilibet exciperet petendo absolutionẽ. ¶ Ex his aũt habet una limitatio ad d. regulã, quæ ad agendũ. uidelicet ut procedat, qñ nihil subest magis repellens exceptionẽ, quàm actionem, aliàs non: & dicit do. Abb. uidendã aliam notabilẽ limitationẽ per Inn. in c. inter dilectos. j̃. de exces. prę la. ubi Inn. dicit, ꝙ illa regula procedit, qñ actio & exceptio tendunt ad rẽ familiarem: secus, si cõpetunt ad uindictã: quia tunc cõpetit accusatio, non exceptio: quod dictũ sequit etiã do. Ab. in c. si diligenti. in viij. col. s̃. de fo. comp. & Pau. de Leaza. in commento c. testimoniũ. in v. col. ff. de test. & Ana. in c. accedens. in j. col. j̃. de accus. & de materia per gl. fi. in c. constitutis. el iij. j̃. de app. & ibi per do. Ab. in ult. col. ¶ Sed ultra alios hîc pulchrè dubitat, quare est, ꝙ hîc conceditur repetitio post solutionem, & tamẽ in casu c. cùm contingat. j̃. eo. & authen. sacramenta. C. si aduer. uen. iuramentũ firmat contractum à iure ciuili improbatũ irreuocabiliter, & non indulget hoc beneficio repetitionis? Respondet eleganter Anch. in repe. regulæ, accessoriũ. in vij. col. de reg. iur. lib. vj. ꝙ in casu, in quo contractus prohibetur odio creditoris, si in tali contractu superuenit iuramentũ, debitor propter uinculum iuramenti cogitur soluere, & sic iuramentũ suũ adimplere, si soluerit, repetere poterit. Ita loquitur iste tex. per quem ipse notanter infert, ꝙ si filiusfa. recipiẽs mutuũ obligaret se ad solutionem, propter uitandum periuriũ debet soluere, sed potest postea repetere, quia propter odium creditoris contractus est prohibitus à iure, arg. l. j. ff. ad Mace. & idem in pacto l. cõmissoriæ: de quo in c. significante. de pig. & in omni contractu prohibito odio alterius contrahentis tantùm, ut si metu periurij quis soluat, possit postea repetere. Et hoc not. Bar. sm eũ in l. si quis pro eo. in iiij. arti. ff. de fideius. ubi Bar. hoc expressè dicit, & est solennis ampliatio ad hãc decre. Quę aũt sit ratio, ꝙ isti cõtractus prohibiti à lege non ita firmant iuramento irreuocabiliter, sicut contractus initus cum minore, & alij, de quibus suprà, respondet Anch. ꝙ isti contractus prohibent fauore mulieris minoris, uel filiorum familiàs: cui fauori uidetur posse renunciari propter iuramentũ, quod semper est seruandũ, ubi nõ nutrit peccatũ. Remanet ergo in istis casibus contractus firmus uigore iuramenti: quod nõ est in casibus prohibitis odio creditoris, ut ibi per eũ. ¶ Et istam ampliationem puto uerissimam, & ualde notabilem: & sequitur do. Ant. in c. cùm contingat. in quarto membro, infrà, eod. & ibi Imol. Est uerum, ꝙ in illo exemplo de filiofamiliàs Imol. ibi dubitat, & multùm se inuoluit: quia mutuans non recipit turpiter. Patet ex l. j. ff. ad Maced. iuncta l. sed si pater. §. fin. eod. tit. & l. qui exceptionem. ff. de condi. inde. ubi si sponte soluitur, nõ repetitur: & licet ad hoc respondeat, quòd tunc uidetur donare: secus, si metu iuramenti soluat, tamen ipse cõcludit, quòd ubi essemus in loco, in quo ex mutuo tali non sequeretur mors parentum, soluens uigore iuramenti non repeteret. Et cum hoc transeo. ¶ In ea. gl. ibi, dolo petis. Clarè non reprehendit: dic, quòd exceptio resultans ex regula, dolo petis. quod statim restituere debes: de qua in iuribus allegatis in glo. & in regula, dolo facit. procedit regulariter. Fallit, quando subest causa suadens denegari exceptionem prædictam, quæ tamen non suadet denegari restitutionem: & ita contingit hîc, ut satis colligitur ex prædictis. ¶ Posset etiam dici, quòd illa regula procedit, ubi quis petit ex obligatione quæsita illi, qui debet restituere: secus quando petit ex obligatione quæsita, per id, quod habetur in l. socer. §. Lucius. ff. sol. matri. & ita hîc: nam quando agitur ex iuramento, petitur uirtute obligatiõis quæsitæ Deo: sed restitutio fit alio respectu, quia indebitè reperitur creditor recepisse: ideo non obstat dicta exceptio. ¶ In ead. gloss. ibi, quæ sic soluit. Contrarium procedit, quando creditor licitè reciperet solutionem. Secus, quando solutio non improbatur à iure respectu recipientis. Et sic illicitè recipit, & peccat recipiendo: quia tunc non habet locum dicta regula, per istum text. ¶ Item in casu illius legis soluit apposito pacto expressè, quòd possit repetere: hîc autem simpliciter soluit, & uno iure soluit, scilicet ratione euitandi peccati, & alio iure repetit, scilicet condictione indebiti, uel ob turpem causam, secundum Hostien. Imo. & do. Abb. hîc. Sic etiam aliquando soluens liberatur, si dominium fuit translatum, licet statim alio iure consequatur, per l. si quis duos. ff. de solut. secundũ do. Card. hîc. ¶ Adde hîc Bald. in repe. l. ij. in xvij. char. uersic. quo ad octauam. ff. de iureiur. ubi istud contrariũ latè fortificat, postea respondens unico uerbo, quòd iste modus repetendi est quidam modus irregularis: & est ratio, quia modus soluendi fuit irregularis propter iuramentũ. Vnde ex quo regulæ iuris corrumpuntur in antecedenti, necessariò etiã in cõsequẽti: & cũ exactio excedat suos terminos, exceditur à non suis terminis, l. j. in fin. C. de edi. diui Adr. tol. Et ratio specialitatis soluit oẽs contrarietates, & est talis, secundũ ipsum: quia hîc fuit indebitum ex necessitate, non ex liberalitate solutũ est, de indebito isto non potuit disputari ante sententiam: ideo disputat pòst: quia illud ius disputandi est postea ortum: & licet una manu soluat, alia repetere potest: quia actus soluendi continet factũ momentaneũ, qui in instanti cõpletur: secus in facto successorio, ut no. in l. corruptionẽ. C. de usufru. Et sic nõ obstat l. inter Castellianũ. ff. de arbi. quia in iudicio finiũ imponit turbantu fines silentiũ, & loquitur de perpetua, l. si priùs. ff. de ope. no. nun. l. Aurelius. §. centum. ff. de lib. leg. Et idem dicit Bald. hîc, dicens, quòd solutio debet esse perpetua, quando habet perpetuam causam: & dicit notari in l. Neratius. ff. de condi. inde. ¶ Adde etiam Archi. in regula, accessoriũ. in viij. col. ubi respondet ad dictũ contrariũ, quòd momentanea solutio liberat ab obligatione, & tñ solutũ ex alio capite quandoq; repetitur, ut contingit in possessorio retinendæ, contra qd' non admittitur aliqua exceptio, l. si quis fundũ. C. ad l. Iul. de ui. & tñ potest ad eandem rem agere, sicut etiam cõtingit in multis casibus, in quibus reijcitur, ex quo ei est saluũ ius agendi, ut per Io. And. in c. fi. s̃. de ord. cog. & facit cle. j. de re iud. ubi permittit agere cõtra sententias executas, & nõ excipere, sm eũ. ¶ Adde etiã Bald. in authen. ei, qui. C. de bo. autho. iudi. pos. ubi contra istũ tex. opponit de d. l. quæ sit. & respondet tribus modis. Primo, ꝙ ibi soluit eo pacto ut statim crederet, hîc soluit sine pacto. Secundò, ꝙ illa lex loquitur, quando numeratio nullũ habet effectum, sed hîc affert effectũ, quia debitor liberatur à periurio, uel nõ sit periurus: & ista solutio probatur per l. si tibi. ff. si cer. pet. & l. seruus dotali. ff. sol. ma. Vel aliter soluit, ꝙ lex contraria procedit, ubi ex eodẽ fonte fieri debet restitutio: sed hoc fit ex nouatione, i. ex quasi contractu, ex quo in ipsa solutione oritur condictio indebiti. ¶ Postea Bald. etiã opponit contra istũ tex. ꝙ creditor nõ sit audiendus, quia agit per calumniã: & respõdet, ꝙ nõ est calumnia, ex quo ius permittit. Nõ obst. ꝙ sit turpitudo ex parte solius stipulatoris: quia iuramentũ nõ patit de ista turpitudine quæri. ¶ In ea. gl. ibi, metu iuramenti. Hoc uerbũ reprehendit hîc ab oĩbus: quia sequeret, ꝙ ubi soluit non pręcedente iuramento, non possit repetere, ex quo cessat metus iuramenti: & tñ potest repetere,

sm

c. debitores.

sm Host. & alios hîc: pro quibus alleg. do. Ab. c. ad nostram. j̃. de emp. & uen. & c. illo uos. j̃. de pig. & clarius c. quia frustra. & c. Michael. j̃. de usur. Et si diceret, ꝙ soluendo scienter indebitũ uidet donare, l. Campanus. ff. de ope. lib. respondet Imo. & post eũ do. Ab. ꝙ ubi alia coniectura, quàm donationis, capi potest, nõ pręsumit donatio, l. si cùm aurũ. ff. de sol. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. act. Sed hîc est alia coniectura: quia si soluit in principio, mutui annullatio, & cupiditas mutui, non animus donãdi, per l. cũ de indebito. ff. de proba. Si soluit durante mutuo, fecit ut creditor nõ molestaret eũ super sorte, & sic ut plurimũ contingit. Si soluit post sortem solutam, potest dici, ꝙ soluit, uel ut habeat alia uice creditorem æquè facilem ad mutuũ, uel ne apud uulgus notaretur de fractione promissionis. Cessante ergo semper & coniectura donationis, competeret repetitio condictione indebiti. Nec obst. ꝙ scienter soluendo possit repetere: quia illud fallit, qñ recipiens solutionẽ illicitè recipit, & cũ peccato, prout hîc: & cessat coniectura donationis in soluente. Vbi autẽ creditor licitè & sine peccato reciperet, si sciẽter soluat indebitũ, non repetit, sm prædictos, per l. j. ff. de condi. inde. & dictum est s̃. uer. in ea. gl. ibi, quæ sic. ¶ In ea. gl. in fi. Si ita esset, ꝙ semper posset agi contra creditorem, ut liberet, facile esset semper euitare coactionẽ, de qua hîc: & ideo intellige istam coactionẽ habere locũ, ubicunq; absolutio amplius peti non potest: putà, quia est incursum periuriũ, uel instat tẽpus, sm ea, quæ diximus in c. j. s̃. eo.
6 ¶ In † gl. fi. ibi, non est peccatũ. Not. ꝙ recipere ad usuras non est peccatũ, sed dare. Idem gl. in c. j. s̃. eo. Et de hoc multa dicunt, ut hîc per Imo. & per eundem in cle. j. de usur. & ibi per Anch. in princ. iij. q. & per do. Car. in xxvj. q. per Inn. do. Ant. & oẽs in c. super eo. j̃. de usur. per Arch. latè in c. si quis usuram. xiiij. q. ij. & in c. mouet te. circa prin. xxij. q. j. per bea. Tho. ij. ij. q. lxxviij. art. ult. per do. Ab. in c. cùm in ecclesiæ. circa fi. de symonia. per Lau. in tract. de usur. q. ix. & in effectu uerum est, quod dicit hîc in gl. Non obst. ꝙ dans & recipiens habent se ut correlatiua. Ergo dispositũ de uno, debet disponi de reliquo, l. fi. & ibi Bar. ff. de acceptil. cũ omnibus similibus: quia non est semper uerũ, ubi datur diuersitas rationis. Patet instantia ex gl. hîc, si in adulterio, in quo ambo nõ peccant. Facit gl. in c. j. j̃. de locato. ubi pœna apposita locatori, non habet locũ in conductore: & ibi eleganter do. Ab. allegando gl. in cle. j. de consan. & affi. facit, quod no. Bar. in l. multum. ff. de condi. & demon. ubi Iudæi sunt prohibiti emere, sed non uendere. Et alijs modis dari posset instantia. Bene uerum est, ꝙ, ut dicitur in dictis locis, aliquando est peccatum, nedum dare, sed etiam recipere: putà, quando quis inducit mutuantem, qui aliàs nõ mutuasset: uel quando quis causa lasciuiæ, uel ludi, uel inhonestatis accipit ad usuram: & si hoc facit, & cùm omnino aliàs in fœneratitio,
7 ut hîc per Imo. ¶ In † ea. gl. ibi, aliàs non compellent. Pondera bene istam gl. ultra Doc. quæ uult, quòd ubi esset peccatum recipere ad usuram, iurans non compelleretur: & hoc esset in casu proximè dicto: & sic esset singularis limitatio ad hanc decret. quia uideretur cessare eius ratio, quæ est, quòd cessat turpitudo ex parte recipientis: quia imò non cessat. Sed Imo. solus hîc tenet contrarium, licet ad istam gl. non aduertat: quia, secundum eum, etiam ubi quis recipit ad usuram per lasciuiam, & iurat soluere, obligatur ad soluendũ: tum, quia iste tex. indistinctè loquitur: tum, quia actus solutionis sit sine peccato. Ergo iuramentum ligat, c. si
8 uerò. j̃. eo. ¶ Extra † gloss. quæro primò, si quis iurat seruare statutũ super usuris, utrùm ualeat iuramentũ? Aliqui dixerunt, ꝙ sic, per istum tex. Contrariũ decidit Bal. in l. cos. §. sup usurariũ. C. de usu. quia multũ refert, utrùm iuramentũ ueniat ad corroborationẽ statuti: & tunc, si statutũ nõ tenet, nõ tenet iuramentũ: an ueniat ad aliquod dandũ, uel soluendũ, & tunc procedat iste text. Alleg. not. in c. dilecto. j̃. de præben. Adde glo. in terminis in cle. j. in uer. iuramento. pone, mutuaui tibi centum Ferrariæ, quæ promisisti mihi remittere de partibus tuis in Paschate: adueniente termino non mittis: ego nolens te effici infamem, fui protestatus, ꝙ nolebã te esse periurum: & hoc te absente, an eris infamis? respondet Bald. in l. ꝙ non: quia remissum est tibi iuramentum. Allegat l. Labeo. ff. de iureiur. etiamsi certum sit, ꝙ in termino nõ poteris soluere: quia pœna legalis est. Alleg. Bar. in l. cũ stipulatus sim mihi à Proculo. ff. de uer. sig. ¶ Secundò quæro: soluens usuras uult eas repetere, an indigeat absolutiõe à iuramento? respondet Bal. in c. j. in pen. col. s̃. eo. aut iurauit soluere, & non indiget absolutione à iuramento: aut iurauit non repetere, & tunc refert, an uelit directò repetere, & non potest, nisi absoluatur à iuramento: aut indirectè denunciando crimẽ ecclesiæ: & poterit, nisi sit de illis, qui denunciare non possunt, sm no. in c. nouit. s̃. de iudic.
9 ¶ Tertiò † quæro, utrùm iurans non petere absolutionem à iuramento, possit petere absolutionẽ ab hoc iuramento? Lu. Ro. dixit, ꝙ nõ, cons. cccxxvij. inci. In pręsenti consultatione. in princ. Alleg. gl. in c. tuas. in. uer. desistere. j̃. de usu. quæ dixit, sm ipsum, ꝙ iurans non petere absolutionem, cogitur tale iuramentũ seruare: sibi tamen succurritur: quia denunciare potest ecclesię, se iurasse absolutionẽ non petere, & qualiter is, cui iurauit, perseuerat, ut in c. quemadmodũ. j̃. eo. Quo constito poterit iudex partẽ cõpellere, ut iuramẽtũ relaxet, c. j. s̃. eo. & c. ad nostrã. el ij. j̃. eo. Vbi aũt materia, super quã principaliter est iuratũ, seruari posset sine peccato, prædicta nõ procederent, sm eũ. ¶ Bal. aũt in repetitione l. ij. in xv. char. uersi. quo ad primã. format istã quæstionem, & tenet, posse peti absolutionẽ: quia id iuramentum inducit creditorẽ ad delinquendũ: ergo relaxandum, l. si unus. §. illud. ff. de pac. ¶ Item ex parte creditoris uersatur turpitudo: ergo sibi non quæritur ius ex tali sacramento, l. fi. ff. de acti. & oblig. & per alias rationes, de quibus ibi. Dicit tñ Bal. ꝙ relaxato hoc iuramento petetur absolutio alterius iuramenti. Vnde tot erunt necessariæ petitiones & relaxationes, quot sunt iuramenta: & unius relaxatio alterius origo proficiscitur, ut ibi per eum: quod ultimum tenuit etiam Bald. & Imo. in l. licet hæc scriptura. ff. de condi. & demõ. quod no. contra Pau. de Cast. consi. ccxix. quem retuli in c. j. in viij. q. Et hanc partem, ꝙ dicta absolutio peti possit, tenet Imo. in c j. in iij. col. s̃. eo. & ibi incidenter retuli in tertio remedio: & adduci potest, quod disputãdo concludit Richardus in quarto sententiarum, dist. xxxiiij. quem sequit Astesanus in sua solenni Summa, lib. x. q. xx. arti. xj. ubi dicunt, quòd si quis foueret non petere dispensationem in aliquo uoto à Papa, non tenet hoc uotum seruare imminente necessitate, ubi non posset
10 consuli saluti nõ petendo. ¶ Quartò quęro, an † procedat iste libellus: peto contra usurariũ me absolui à sacramento, & me absoluto cõtra eum procedi, & eundem ad restitutionem usurarum condemnari? Respondet Bald. quòd non, in repetitione l. edita. in xxx. col. uersi. dubitatur de isto libello. C. de eden. dicens, quòd talis cumulatio non procedit, & ita fuisse pronunciatum: quia non sum habilis, nisi prius sim absolutus: & priùs persona est habilitanda, quàm actio cumulanda: & ego non habeo potentiã proponendi: ergo malè ago. Ad hoc l. qm̃ Alexandrũ. C. de adul. & l. quidã referunt. ff. de iure codi. & l. liber, nẽ enc. ff. de pet. hære. sm ipsum.
11 ¶ Quintò quęro: aliquis † iurat contractũ esse de pura & uera sorte, & ipsum obseruare, an possit petere absolutionẽ à iuramento? Videt, ꝙ non: quia allegat turpitudinẽ suã. Ergo non est audiendus, c. inter dilectos. j̃. de dona. ¶ Item aut est uerũ, ꝙ iurauit, & iuramentum relaxandũ non est: aut est falsum, & tunc per relaxatio-

nem

nem euitari non poteſt periuriũ, l. cùm ſtipulatus ſim mihi à Proculo. ff. de uer. obl. SOL. Bal. format iſtam quæſtionẽ eleganter & multùm diffuſè in d. repe. l. ij. in xv. char. eo. tit. & pro euidentia diſcutit quinq; caſus, in quibus dubitari poteſt, an audiat allegans turpitudinem ſuã: & tertius caſus eſt, qñ quis allegat turpitudinem ſuã, ad hoc ut reſcindat illa turpitudo: & tunc dicitur, q; etiamſi iſta agens certat de damno inferendo alteri, qui participauit dolũ, uel quærit lucrum illicitũ, audit actor: quia magis eſt fauendũ actori, quàm aduentitio lucro rei: & per hoc in queſtione ppoſita uidetur audiendus. Alleg. no. in c. j. ſ. eo. ¶ Sextò quæro:
12 recipiens † mutuũ detulit in contractu, uel poſtea iuramentũ danti in fraudẽ canonis, & creditor iurauit contractum eſſe de uera ſorte & ſibi deberi, an poſſit reus allegare, q; contractus ſit fœneratitius? Reſpondet Bal. d. repe. in xvj. char. q; ſi illud iuramentũ emanauit de plano extra iudiciũ, non ualet: quia eccleſia de his fraudibus & cautelis non debet curare: aliàs eſſet aperire uiam fraudibus fœneratorũ. Si aũt illud iuramentũ delatum fuit actori iudice deferente, uel approbante, ualet, & imponit ſilentiũ, quia iudicis authoritas præſumptionem fraudis excludit, arg. l. & generaliter. ff. de noxa. & quia deferens alteri iuramentũ cogit illi ſtare, l. non erit. §. dato. & l. iuſiurandũ, quod ex cõuentione. ff. eo. aliàs ſequit, q; cauſa uſurarũ iudiciali uel neceſſario iuramento terminari non poſſet: quod eſt falſum, ſm ipſum. ¶ Similiter cõcludit ibi Bal. poſſe peti abſolutionẽ à iuramẽto, qñ debitor per pactũ remiſit creditori officiũ iudicis, & omne remediũ iuris competens pro relaxatione iuramenti. Similiter diſputando concludit Bald. ibi, q; ſi ille, qui iurauit ſoluere uſuras ſub nomine ſortis, fecit procuratorẽ ad confitendũ debitũ, & procurator confeſſus eſt in iudicio, & ideo emanauit præceptũ de ſoluendo, nihilo minùs poteſt peti relaxatio iuramenti, & illud præceptũ erit nullũ: concludit, q; ſi creditor fingit ſe habere litem cũ debitore, & ideo extorquet ab eo nomine tranſactionis aliquam promiſſionem in fraudem uſurarum, non erit ſtandũ huic tranſactioni etiam iuratæ, ſed competeret abſolutio.
13 ¶ Septimò & ultimò quæro: aliquis † iurat no recipere reſtitutionem uſurarum, an poterit hoc non obſtante recipere? Hoſt. dicit, q; non: ſed fiet reſtitutio pauperibus, ut ipſe no. in ſumma huius tituli, §. quæ cenſeant. uer. quamuis ſoluã. ¶ Contrariũ credit Bal. in d. repet. l. ij. in xvij. char. uer. quo ad nouã. quia licet iurans non poſſit recipere, tñ eius hæres poterit, & certum eſt debitum, l. nam ad ea. ff. de condi. & demon. Ergo nõ poteſt alteri ſoluere, quod certũ eſt alteri deberi, nec facienda eſt eleemoſyna de alieno, j. q. j. non eſt putanda. Imò ſpecies eſt furti de alieno largiri, ſalua reuerentia debita do. Hoſt. ſm ipſum. Non tñ declarat, penes quem interim ſtabunt dictæ uſuræ: ſed fortè penes epiſcopũ, ar. notatorum in c. cùm ſit. j. de Iudæ. ¶ Poſtremò tene
14 menti dictũ Inn. hîc, q; † licet ad ſolũ Papam pertineat diſpenſatio liciti iuramenti, ut dicet j. eo. quando tamẽ epiſcopus tale iuramentũ poteſt cõmutare, ut ſi quis iurauit ire ad ſanctũ Iac. poteſt cõmutare, ut uadat ad ſepulchrũ, arg. c. j. & ij. j. de uoto. Et hoc retuli poſt do. Abb. in c. peruenit. el ij. ſuprà, eod. ¶ Et dicit hîc do. Card. quòd ſemper putauit hoc dictum notabile, ut dicamus differentiã inter diſpenſationem, & cõmutationem: & per hoc habetur caſus, quo epiſcopus abſoluit à iuramẽto licito. ¶ Item habens, quòd poteſt diſpoſitionem non iuratam commutare in aliam. ¶ Item poteſt, ſi ſit iurata: & ſic propter uim acceſſorij epiſcopus abſoluit à iuramento licito, ſecundũ ipſum. Item ad intellectum huius c. uide ſubtilia uerba Bald. in l. non dubium. xxij. opp. uer. ſed contra hoc uidetur tex. C. de legi. & etiam aliquid tangit in xij. opp. & per Fede. conſi. eccj. & do. Ant. in c. fi. ſ. de pac.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Pignus conſiſtere poteſt in poſſeſſionibus & reditibus.*

2 *Abſolutus ab excõicatione cum ſolennitate debita de parendo mandato iudicis, non reincidit ipſo facto in excõicationem, quamuis mandato non pareat.*

3 *Fructus intelliguntur deductis expenſis. & num. 4.*

5 *Cautio, hoc nomine intelligitur ſimplex promiſſio.*

6 *Fallit hæc regula in cautione prætoria & aliis caſibus hîc poſitis.*

7 *Et quid, ſi dicatur ſufficienter caueat. num. 8.*

9 *Cautio ſi ſufficiat in aliquo caſu, an requiratur hypotheca bonorũ.*

10 *Statutum ſi requirat cauere cum fideiuſſore, & euidenter quis appareat idoneus, an ſufficiat nuda cautio.*

CAPITVLVM VII.

AD noſtram. ¶ Debitor, qui iurauit creditori nullum grauamen ſuper re pſignorata inferre, donec ſoluerit, non auditur petens pignus uolendo compenſare fructus, ſed debet priùs debitum integraliter ſoluere, & demum rem cum fructibus inde perceptis expoſcere. H. D. ſecundum do. Car. quem ſe-
1 quitur do. Abb. ¶ In † tex. ibi, poſſeſſores. No. q; uerbum Poſſeſſio, quandoq; capit pro proprietate rei, non pro nuda poſſeſſione. Facit c. qm̃. §. ut ſi ſuper. ſ̃. ut lit. nõ conteſt. ſm do. Ab. hîc. Adde q; ſi teſtator dicit, lego poſſeſſionẽ quam habeo in tali loco, non intelligitur de ſimplici poſſeſſione, ſed de dominio directo & utili, ſm do. Ant. in c. ad ſedem. in fi. j. col. ſ̃. de reſti. ſpo. & do. Ab. in c. qui cum fure. j. de fur. per l. interdùm. ff. de uer. obl. & bene facit l. Titia. §. Lucius. ff. de leg. ij. ibi, [illegible] causati & omnibus poſſeſſionibus ſuis. Et q; [illegible] inibio uerbum Poſſeſſio, intelligatur de naturali, [illegible]uli, non autẽ de nuda detentatione, colligitur ex [illegible]is per Bal. in l. j. C. cõmunia de uſuc. & in l. ſcien[illegible]m. §. j. & ij. ff. qui ſatiſ. cog. per Bart. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. in viij. col. ff. de acqui. poſ. & Imol. in l. iij. §. ex contrario. in j. col. & ibi Rom. in §. ex pluribus. eo. tit. & Ang. in l. prohiberi. in fi. ff. de pet. hære. niſi ratio ſubiectæ materiæ aliud inducat, ut in l. cõmuni diuidundo. §. neq; cũ gl. ff. cõi diui. & in l. quod ſerui. in uer. poſſidet. ff. de acqui. poſ. & l. ſtipulatio iſta. §. hoc quoq;. & ibi Ro. in fi. ff. de uer. ob. ¶ In tex. ibi, reducatis eundẽ.
2 Not. q; † abſolutus ab excõicatione cũ ſolennitate debita de parendo mandato iudicis, non reincidit ipſo facto in excõicationẽ, quãuis mandato, ut promiſerat, non pareat: ſed opus eſt, ut de nouo in illũ reducatur. Fallit in caſibus cõtentis in c. eos. de ſen. excõ. lib. vj. ſm do. Ab. hîc. Et idẽ ipſe ponit in c. queſtioni, qñ. ubi bonus tex. j. de ap. Adde Rotã in formis, deci. ccccl. xxxvij. incip. Si excõicatus. ubi dicit, q; ſi excõicatus corã iudice, ut abſolueret, promiſit parere iuri & mandatis eccleſiæ, ſi non adimpler quod promiſit, ipſo iure reincidit in excõicationẽ ſi fuerat excõicatus à canone, uel à iure, per d. c. eos. Vbi aũt fuit excõicatus ab hoſte, & eſt abſolutus cũ cauſa, ut ſ̃. ſi non fecerit, quod promiſit, nõ eſt ipſo iure excõicatus, ſed per eundẽ iudicem in eandẽ ſnĩam eſt reinducendus. Ira Io. de Ana. in d. c. eos. Nec eſt mirũ, q; per eundẽ iudicẽ, qui abſoluit, poſſit reduci in primã ſnĩam: quia ſub cõditione uidet abſoluto, quę cõditio ſi deficit, nõ uidet abſolutus, & maximè ſi intra annũ à tempore abſolutionis primus iudex uelit eũ reinducere, quia per tantũ tempus uidet eius iuriſdictio durare, ut in c. inquirenti. ſ̃. de offi. dele. uel, ſm eos, etiã in illo caſu poſt annũ: quia ſub cõditione uidet eũ abſoluiſſe: & ſic nõ uidet functus officio, niſi eſſet cõditio, per l. licet. in fi. de iure. dot. Adde etiã Rotã in for. deciſ. eccxcix. incí, ſi pronunciet, ubi latiſſimè diſputat, an in hac

hac reinductiõe requirat cauſæ cognitio, citatio & Canonica monitio? & cõcludunt, q; ſic: ſed dicunt, q; citatio ſufficit pro Canonica monitiõe. ¶ In † gl. j. in prin.
3 No. gl. cũ iuribus ſuis, q; uerbũ Fructibus, intelligitur deductis expenſis. Ad idem l. fructus. cum ibi not. per Bar. ff. ſol. ma. & l. ſed ſi hoc. §. quædam. & ibi Bald. ff. de cond. & demõ. Et idem de uerbo Reditus, l. fundi Trebatiani. uer. ex locatione fundi reddi. ff. de uſufru. leg. quẽ tex. ita allegat Bald. in l. neq; in fi. C. de cõmpenſ. & in l. cohæredibus. ff. fa. erci. Et dixit Ang. Imo. & Roma. in d. l. fructus. q; ſi de fructibus debet ſolui gabella, intelligit deductis expenſis. Idem Bal. in l. j. C. de fruct. & lit. expenſ. Et licet Bal. Pau. de Caſt. & Rapha. in d. l. fructus. teneant contrariũ æquiparando gabellã, quæ eſt iuris diuini, iuxta l. fi. C. de ſac. ſan. eccl. tamen primum eſt uerius: quia non ſemper eſt eadem ratio, cũ anima reſpiciat ius diuinũ, & ius publicũ corpus, ut per gl. in c. cũ cõtingat. j. eo. & uide gl. in l. per diuerſas. C. mãda. quæ dicit, q; quoties eſtimatur actio, intelligere deductis expenſis: & eam dicit ibi Ang. eſſe meliorem de corpore iuris. Et de materia per Ancha. in c. ſi propter tua debita. de reſcri. li. vj. & per Imo. in c. propter ſterilitatẽ. j. de loca. & Ang. l. j. C. de fruc. & lit. expen. & ibi ſolenniter per Bal. Et ibi dicit Ang. q; fructus intelliguntur deductis impenſis & opera & labore. Dicit etiã ibi Bal. quòd detrahuntur expenſæ, quę fiunt cauſa cuſtodiæ. Alleg. Spec. de dolo & contu. §. fin. ¶ Ex his infertur:
4 aliquis † impetrauit beneficium uſq; ad ualorem centum aureorũ ſingulo anno, demũ uacauit beneficium reditus ducentorũ aureorum, tñ computatis expenſis non ualebat ultra centũ, q; iſtud beneficium cenſetur rectè impetratũ. Et ita not. Bar. in l. ſed ſi hoc §. quædã. ff. de condi. & demõ. & in l. j. uer. pone impetraui. C. de fruc. & lit. expen. & Paul. de Caſt. in l. non amplius. in prin. ff. de leg. j. ¶ Dicit tamen, q; curia Romana hoc non admitteret: quia tales gratiæ ſunt odioſæ. Alleg. c. quamuis. el j. de præben. lib. vj. Nec obſtat illa l. non amplius. quia loquitur in legatis, quæ ſunt fauorabilia, ſm eum. Sed tamen pro dicto Bald. facit text. in d. cle. ſtatutum. in fin. prin. de elec. ibi, rationabiles deducantur expenſæ. & in c. præſenti. §. porro. de offi. ordi. li. vj. Et iſtis adde Bar. in l. quoties. ff. ad l. Fal. ubi dicit, q; ſi donaſti mihi rem ualentẽ ultra quingentos aureos, tamen ſi deducta gabella, quæ debebat ſolui per donatarium, non remanent quingenti aurei, ualebit donatio ſine inſinuatione, per illũ tex. Et de materia latiùs per Ro. in d. l. fructus. ¶ In gl. ij. ibi, ſimplex promiſſio.
5 Not. q; † nomine cautionis ſimplex promiſſio intelligitur. Ad idem glo. iij. in c. de Benedicto. xxxij. q. j. & in l. habere. §. cautum. ff. de uerb. ſigni. & gloſſ. Bart. & Bal. in l. ſancimus. C. de uerb ſig. & Bal. in l. j. in princip. C. de procur. & in l. uniuerſa. C. de preci. imper. offe. & in l. executione. in v. col. C. de exc. rei iudi. & Bart. in l.
6 ſi priùs. in. ij. opp. ff. de ope. no. nũ. ¶ Iſtud † aũt eſt regulare, ſed fallit in pleriſq; caſib°, putà in cautione prætoria: quia intelligit de ſufficienti, hoc eſt pignoratitia fideiuſſoria, non aũt de iuratoria, ſm Imo. hîc: allegat l. prætoriæ. la ij. ff. de præto. ſtip. ¶ Idem dicas, ubi lex mandat caueri cauſa cognita, l. in omnibus. ſm uerum intellectũ, ff. de iudic. ¶ Idem, ubi nuda cautio nihil operaret, ut d. l. in oĩbus. ¶ Idem, ubi perſona aſtricta ad cautionẽ eſſet ſuſpecta, ſm Bald. in d. l. ſancimus. & Bar. in d. l. ſi priùs. ¶ Idem, qñ dicitur, plenè caueat? quia non ſufficit ſimplex cautio, ſm gl. in l. ſi in mandato
7 Titij. alleg. in glo. ¶ Idem, qñ † diceretur, ſufficienter caueat: quia non ſufficit ſimplex. ut in gl. noſtra, & no. glo. in c. qm̃. §. in alijs. ſ̃. ut lite non conteſt. & in c. fi. j. de pig. & in c. j. ſ̃. de ſequeſt. poſ. & fruct. & in c. qua fronte. j. de appel. & in c. ex tranſmiſſa. de reſti. ſpo. & in c. j. ſ̃. de dolo & contu. & glo. ij. ibi do. Abb. in c. ex publico. j. de conuer. coniug. & gl. pen. in c. ex parte, el ij. j. de uer. ſig.
8 & gloſſ. j. in c. Piſanis. ſ̃. de reſti. ſpol. ¶ Idem, ſi † lex requireret cautionẽ competentem, ut l. ſi debitori. & ibi gl. & Bal. ff. de iud. & no. Bal. in d. l. executorem. in v. col. & Old. conſil. lxviij. incip. nomine cautionis. quod no. ad intellectum c. ſolet. de ſen. excõ. lib. vj. Idem, ubi requiritur cautio idonea, l. ſi mandato Titij. ff. manda. & gloſſ. in c. felicis. in uerb. idonea. de poe. lib. vj. & in c. quanquã. de uſu. eod. lib. & in c. fi. ff. de ſen. excõ. eo. lib. no. Paul. de Elea. in diſputatione incip. is, qui fideiuſſit. in iij. col. & Oldra. d. conſ. lxviij. & ibi dicit, q; nõ ſufficit hypotheca. Nec obſt. l. quicunq;. C. de omni agro deſer. lib. xj. quia dicit Oldr. q; Papa reſpondet ad illam l. in conſiſtorio, q; non faciebat, quia eſt ibi ſpeciale: & ibi dicit tex. obligatis fundis idoneè caueat: ſed non dicit, q; obligare fundos ſit idonea cautio. ¶ Quid autem, ſi dicat ſatiſdet, uel caueat? dic, quòd ſi non eſt perſona ſuſpecta, ſufficit nuda cautio: ſi eſt ſuſpecta, debet ſatiſdare, ut no. gl. pe. in l. pe. ff. de pet. hę. ¶ Quid autem de inſtrumento requirente cautionẽ? uide Bal. in authen. generaliter. in j. col. C. de epiſco. & cler. & in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. & in d. l. uniuerſa. & in d. l. executione. & in d. l. ſan. ¶ Quid autem, ſi dicatur, caueat mediocriter? Dic, q; ſufficit cautio cum obligatione bonorũ, l. filio. ff. ut legato. nomine caueatur. quam facit ſingularem Lud. Ro. d. §. interdum. Tamen illa l. non probat, & imò uidetur requiri pignus, uel fideiuſſor, ſm quod requiritur in cau. cõpetenti, uel ſufficienti cum meliori. Idem uideatur importare, quod competens, uel ſufficiens: maximè, quia cautio cum hypotheca dicitur nuda, ſecundum Bart. d. l. prætoriæ. la ij. ¶ Quid autem, ſi ſtatutum facit mentionem de cautione idonea? dic, quòd intelligitur arbitrio iudicis, ſecundũ Bar. in d. l.
9 uniuerſa. in ij. col. ¶ Quid † autem, ſi in aliquo caſu ſufficit nuda cautio, an requiratur ſaltem hypotheca bonorum? Bar. dixit, q; ſic, in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. & Bar. & Ang. in d. l. prætoriæ. & Bar. & Ro. in d. l. ſi priùs. & in d. §. interdũ. per tex. in d. l. filio. & in d. l. omnes. §. in hac autem urbe. C. de epiſcop. & cleric. & in §. ſi quis autem pro pecuniaria. in authen. de ſanctiſſimis epiſcop. Contrarium tenet Imol. in d. l. prætoriæ. & in d. §. interdum. quia hoc iure non probatur, & iura prædicta loquuntur, quando lex contra generalem diſpoſitionem habentem, quòd debet caueri cum fideiuſſore, prouidet in aliquo caſu, quòd ſufficiat ſine fideiuſſore: quia tunc promiſſor releuatur à fideiuſſione, & grauatur in alio, ſcilicet, ut obliget
10 bona: & iſtud uerius. Quid † autem, ſi à lege[a], uel ſtatuto requiritur aliquem cum fideiuſſore cauere, & euidenter appareat idoneus, an ſufficiat nuda cautio? Dicit Bart. quòd ſic, in l. quicunq;. per illum text. C. de fundis patrimonial. lib. xj. facit l. de creationibus. C. de epiſc. au. & quod not. Bartol. in l. abſtinendum. C. quorum appellat. & gloſſ. ſingul. in l. j. §. is autem. ff. de rit. nupt. & Bald. in c. decetnimus. ſuprà, de iudic. cum ſimilibus. ¶ Quid autem, ſi lex dicat, præſtat cautionem, quam poteſt? Dic, quòd intelligatur de iuratoria per text. in c. per noſtras. infrà, de donat. inter uir. & uxór. Et ita dicit domi. Abb. ibi in notabilibus, dicens illum tex. ſemper allegari. Sed ipſemet ibi in ult. col. tenet contrarium, & melius: quia ſi intelligeretur de iuratoria, nihil importarent illa uerba: quia quilibet poteſt præſtare illam. Et hoc no. quia faciet honorem. ¶ Quid autem, ſi obligatus ſatiſdare non ſimpliciter, ſed

a *Si à lege] Adde tu, q; ſi quis eſt ibi manifeſtè idoneus facultatibus, q; iſto caſu ad nullam ſatiſdatiõem tenetur, nec ex diſpoſitiõe legis, nec ſtatuto, niſi ſubeſſet uerisimilis caſus ſuſpicionis. Ita Pau. de Caſ. in l. j. ff. qui ſatiſd. cog. et in l. diuortio. §. interdum. ff. ſol. ma. quamuis. in d. l. j. do. Alex. dicat contrariũ, et malè: aliter tenet in conſil. ſuo clxxix. incip. Viſo & opportunè diſcuſſo, pceſſu. in vj. col.*

modis prædictis, non habet pignora, nec fideiussores? Non est quęstio nostra, sed uide Do. in c. j. q. j. in fi. post gl. ibi, de dolo & contu. lib. vj. & Bal. in l. j. §. j. C. de asser. tol. & glo. in l. iiij. C. de usufru. & do. Ab. in c. qua fronte. j. de appel. & Bal. in authen. cui relictũ. C. de indic. uidu. & Pau. de Cast. in l. j. & in l. fideiussor. §. j. ff. qui satis. cog. & Bal. in l. ij. C. de usufr. leg. & Imo. in l. non facilè. ff. si cui plus, quàm per l. Fal. & Pau. de Cast. in l. si constante. §. quoties. fol. ma. & Bald. in authen. l. j. in prin. C. de bo. author. iudi. pos. & in l. fi. in iij. not. C. de ordi. cog. & in l. iij. in prin. C. de condi ob causam. Ex quibus locis potest elici regula, q̃ propter impotentiã satisdandi statur iuratoriæ cautioni. Fallit in multis casibus notabilibus, de quibus in dictis locis: putà, si quis esset impotens propter malos mores, uel in causis criminalibus, uel in eo, qui semel deierauit, & in alijs, de quibus ibi. ¶ In ea. glo. in fin. Instant hîc Doc. quare grauatur iste onere cautionis? quia quando excõicatio est iniusta, fit absolutio absq̃ cautione, c. sacro. §. caueat. j. de sen. excõ. in uer. absq̃ grauamine. & c. j. & ibi gl. in uer. difficultatem. eo. tit. in vj. Et satis probatur in c. uenerabilibus. §. sanè. eo. tit. & lib. no. do. Ant. in c. Odoardus. in ij. col. j. de solu. & do. Ab. in c. olim. in i. col. j. de accus. Et pro responsione ad contrariũ multa dixerunt hîc Doc. maximè do. Abb. qui postea dolet, tot uerba dixisse: quia unico uerbo dici potest cum Inn. hîc, q̃ iste fuerat excõicatus propter contumaciã in non comparendo coram iudice: quo casu non debet absoluí sine sufficiente cautione, nec sufficit iuratoria, fm ipsum: pro quo allegat hîc do. Car. gl. in uer. cautiõe. in d. c. qua fronte. & facit iste tex. in c. j. de dolo & contu. lib. vj. fm do. Ab. licet Hostiens. hîc contrà, & non bene, fm eos. Et circa ista ponderabis tex. in d. c. sacro. post princ. in uerbo, sufficit cau. ¶ In glo. pe. ibi, propterea, quia iurauerũt. Gl. ista habuit bonũ intellectum, sed non habuit bonũ exemplum. Nam, fm Io. And. & alios, & bene, si iurasset creditor, est decisio literæ: quia ex quo satisfactum esset de fructibus, non dicerentur uenire contra iuramentũ, imò iustè repeterent pignus. ¶ Dicit ergo Io. An. q̃ ex forma iuramenti requirebatur numeratio & solutio: quasi dicat, non sufficere, quòd ex fructibus non satisfaciat: & sequuntur hîc Scribentes, pro quibus optimè adduco elegans dictum Bar. in l. item liberatur. §. j. ff. qui. mo. pig. uel hypo. solui. ubi dicit, q̃ si statutũ dicat, quòd si condemnatus pro homicidio intra x. dies nõ satisfecerit, amputetur ei caput: q̃ dando fideiussores, uel pignora dicitur satisfecisse: secus, si statutũ diceret, si non soluerit. Et ad idem uide Bar. in l. solutionis. ff. de solut. & Bal. in l. j. ff. qui satis. cog. & in l. fi. C. ad l. Fal. & text. in l. iiij. §. ait prætor. ff. de re iud. & in l. solutam pecuniã. ff. de sol. & in l. acceptilatũ. §. j. ff. de acceptilat. ¶ Quare autem non compensantur hîc fructus cum sorte? Dicunt aliqui, quòd non erat liquidũ, quantum de fructibus fuisset perceptum: ideo liquidi ad non liquidum non fit compensatio, l. fi. C. de compens. Secus, si essent consumpti, l. j. & ij. ff. de pig. act. Alij dixerunt, quòd hîc etiam fructus erant pignorati: secus, si fructus non fuissent pignorati. ¶ Alij dixerunt, quòd hîc debitor agebat, ideo non poterat compensare: secus, si conueniretur: quod reprobat hîc Imo. quia non uidet, quòd repugnet, quòd debitor non possit repetere pignus, & dicere creditori satisfactum ex fructibus perceptis, d. l. j. & ij. Vnde transire possunt alij intellectus, qui in se ueri sunt, licet ad literam diuinatiui: & eos retuli: quia, secundum Imo. ex ipsis habentur notabiles limitationes, in quibus fructus non deducuntur in sortem. Sed communior intellectus ad istum tex. est ille, quem ponit ista gl. secundũ Imol. & do. Ab. quòd hîc non potest obijci compensatio, quia nõ esset satisfactum iuramẽto, quod debet formaliter impleri, ut hîc. ¶ Ex quo intellectu decisa uidetur illa quæstio difficillima, utrùm sufficiat, quòd iuramentum impleatur per æquipollentia? an uerò oporteat, quòd impleatur in forma specifica? Nam hîc est casus nota. & singularis, quòd sic, secundum Imol. hîc, ubi iurans creditorẽ super pignore non molestare, donec soluerit, intelligitur, etiamsi sit satisfactum recipienti ex fructibus pignoris: quia omnino est opus solutione. Et pro hac parte dico esse gloss. ordinariam in l. si pecuniam. in principio, quæ incipit, & finit, ut quia iurasti. ff. de condi. ob caus. quæ uoluit, quòd licet regulariter ad perficiendum factum in obligationem deductum nõ possit quis præcisè compelli, l. stipulationes non diuiduntur. ff. de uerb. oblig. sed sufficiat præstare interesse, ut ibi: tamen, ubi iuramentum interponitur, præcisè compellitur ad factum: & sic iuramentum debet seruari in forma specifica. Et illam gl. sequitur Bal. ibi, & in l. j. in viij. col. C. de senten. quæ pro eo, quod interest. & in proœmio feudorũ in vij. col. & in l. sed & hæc prętor. ff. de procur. & in c. ex rescripto. infrà, eod. & idem in terminis illius glo. latissimè tenet do. Ab. post do. Ant. & Imol. in c. uenients. in pen. & ult. col. infrà, eo. Et hanc partem tenet Imol. in c. per tuas. in xvij. col. uersic. & not. diligenter hoc dictum suprà, de arbit. allegando istum text. & gloss. in d. l. si pecuniam. Idem tenet do. Abb. ibi in penult. col. per istum text. & allegat etiam l. si quis maior. C. de transact. de ipsa exclamans, ubi quando in contractu interuenit iuramentum, licet pœna sit apposita in contractu, non sufficit soluere pœnam: sed si pars contrauenit, tenetur soluere pœnam, & seruat contractum: & refert Bald. ibi dicentem, quòd iuramentũ habet uim clausulæ, Rato manente pacto. Idem tenet Ancha. consil. clxxxviij. quod incipit, In auxilium ueritatis. in iij. col. dicens, quòd lex, si conuenerit. ff. de iurisdict. om. iudi. non habet locum, ubi promissio de non suo iudice adeundo, est firmata iuramento: quia potest seruari sine interitu salutis æternæ, & præcisè obligat quem, per prædicta. Idem tenet Imol. in c. j. suprà, de iudi. Et hanc partem tenet etiam Roma. d. l. stipulationes non diuiduntur. in xxxviij. col. maximè per c. ex literis. el ij. j. de sponsa. & idem Imol. hîc post Ioan. And. Ad idem tex. in c. querelam. j. ne prælati uices suas. ubi in obligatione consistente in facto compellitur quis ad obseruantiam facti, & sic non uidetur satis præstare interesse: & dicit ibi do. Ant. esse casum de hoc, & sic per gloss. in d. l. si pecuniam. ¶ Et licet ista pars habeat pro se multos, tamen responderi posset eorum fundamentis, quo ad istum text. ultra omnia stringentem: quia secundum domi. Abb. hîc, si iste text. diceret, quòd non posset compensari, bene probaret opinionem istam: sed dictum erat de non molestando ante solutionem sortis, & uidetur tacitè actum, ut fructus non compensentur ante solutionem, aliàs nihil operaretur iuramentum. Vnde obijcere compensationem non erat dare unum, quod æquipolleret actui non molestationis, sicut compensare est dare actum æquipollentem solutioni. ¶ Ad gloss. in d. l. si pecuniam. Respondet ibi Fulgo. quòd gloss. fortè consideraui, quòd propter iuramentum necessitatur ad obseruandum, si uult euadere periurium & infamiam, d. l. si quis maior. non autem, quòd ex iuramentuo oriatur actio, per quam cogatur ipsum obseruare: quia iuramentum non est modus inducendæ obligationis de iure ciuili, sed de iure Canonico. Bene dicit, quòd cogeretur. Allegat c. fin. & cap. ex literis. el ij. j. de sponsalib. Tamen considera, quòd si iste sentit de iure ciuili, sufficiat æquipollens, non incurretur periurium, prout ipse dicit: & ideo staret authoritas gloss. ¶ Ad text. in d. l. si quis maior. potest dici, q̃ illud est, quia iuramentum habet uim clausulæ, Rato manente pacto: ideo conueniens nõ liberaretur præstando pœnã, uel interesse. Ad tex. in d. c. querelã. respon-

respondet ibi do. Maria. quòd non negat, quando si locator uellet prestare interesse, sufficeret. Et bene dicit, quia etiã condemnandus ad rem tradendã, uel factũ, liberatur offerendo interesse, fm Bar. Imol. & Ro. in d. uersi. Celsus. ¶ Cęterũ ad partẽ contrariã, q̃ iuramentũ nõ sit seruandũ in forma specifica de necessitate, sed sufficiat in æquipollenti, est ordinaria decisio Bar. in l. amplius non peti. ff. rem ra. ha. ubi dicit, q̃ iurans soluere potest cõpensare. Mouetur, quia etiã conditio debet impleri in forma specifica, l. Męui°. & l. qui hæredi. ff. de condi. & demõ. & tñ sufficit cõpensare, qñ solutio ponitur in cõditione, l. ij. §. j. & l. si peculiũ. ff. de statu lib. Ergo eodẽ modo dicendũ de iuramento. ¶ Præterea dicit ipse, qñ ipse, p̃ quem uolo obijcere cõpensationẽ, non soluit me interpellante, nõ uidetur præstare impedimentũ, quo minùs cõditio impleat: & p̃ consequens, iuramentũ: quia si solueret, posset postea impleri conditio & iuramentũ. Et ideo cùm per eũ uideat̃ prestari impedimentũ, debet haberi conditio pro impleta: & similiter iuramentũ. Allegat, quod habet in l. ij. §. j. ff. de statulib. & facit, quod habet in l. iure ciuili. ff. de cond. & demõ. Et istud dictũ Bar. sequit̃ do. Ab hîc, & in c. cũ dilectus. in xij. col. s̃. de ord. cog. & Ang. & Raph. in d. l. amplius. & Imo. in l. Iulianus. la j. ff. de condi. & demõ. & Io. Fab. in §. in bonæ fidei. Insti. de actio. dicens, non incurrí periuriũ, uel excõicationem: quia quo ad pœnę cõmissionẽ euitandã, cõpensatio fit ipso iure absq̃ eo, q̃ opponat̃, l. si ambo. ff. de cõpens. facit l. si debitor. in fin. ff. qui po. in pig. ha. ibi, nihil interest, soluerit, an cõpensauerit. No. Bal. in l. ij. in prin. C. de cõpens. Et cũ isto dicto Bar. cõcordat latè Bal. hîc, dicens, q̃ iste non est periurus: quia aduersarius facit, quo minus soluere possit: & dicit esse tex. unicũ in iure, in l. Iulianus, ait la pcola, ff. de condi. & demõ. Nec obst. q̃ iuramentum debet seruari in formã: quia illud est uerũ, qñ de nudo facto, & nõ de effectu est cogitatũ. Allegat l. Mæuius. ff. de condi. & demõ. ¶ Sed ad istud dictũ Bar. respondet hîc Imol. q̃ non procedit, per istũ tex. Nec obst. quod dicit Bar. de conditione: quia, fm ipsum, iuramentum magis debet seruari in forma specifica, quàm cõditio, ut paret, licet secus in cõditione, ut in iuribus prealleg. Secus, si non esset tale impedimentũ, quod oĩno impediret impedimentũ iuramenti, per c. querelã. & c. breui. j. eo. Potest etiã dici, fm Imo. q̃ iura, quæ dicũt sufficere cõpensari ad implendã conditionẽ, loquunt̃ in eo, cui relicta est libertas sub conditione: & ideo fauore libertatis potest dici illud fui. Te statutũ. Facit §. fi. Instit. de dona. fm ipsum. Ad illud de impedimento, quòd iuramentũ principaliter dirigitur in Deũ, qui non præstitit aliquod impedimentũ. ¶ Et pro ista parte adducitur tex. in l. fin. C. de non nu. pec. ubi iuramentũ additum confessioni, pecunia recepta, non aufert potestatẽ excipiendi tempore debito de nõ nu. pec. Ergo apparet, q̃ iuramentũ interpretat̃ fm naturã præambulæ obligationis: & sic ubi natura obligationis, super qua iuratur haberet, quòd æquipollens sufficeret, ut in solutione interesse, uel in cõpensatione, iuramentum super ipsa additum non mutat naturã illius obligationis. Vnde sufficit seruari in forma æquipollenti. Sed ad hoc respondet Imo. in c. j. s̃. de iudi. & in d. c. per tuas. quòd illud contingit ex eo, quia est non uerisimile, q̃ quis uelit effectualiter se obligare, si non recipit pecuniam, sed sperat postea recipere, nisi sequatur numeratio. Vnde non mirum, si tunc iuramentũ simpliciter præstitum limitatur fm limitatã obligationem: quia non debet præsumi, quòd quis uelit iactare suũ, arg. l. cùm de indebito. ff. de proba. quæ ratio cessat, qñ quis se obligat ad aliquid faciendũ, & si iurat: quia tunc uidet̃ mens eius obligari ad id, quod iurat: & si non seruat, quod promisit, uidetur, q̃ possit cogi ad obseruantiã iuramenti. ¶ Tertiò pro ista parte adducitur singulare dictũ Inn. in c. per tuas. in j. col. s̃. de arbi. ubi dicit, q̃ licet sit iuratũ de stando dicto arbitri, nihilo minùs liberatur iurans soluendo pœnã, & sic sufficit implere iuramentũ in æquipollenti, cũ paria sint obedire laudo, uel soluere pœnam, uel interesse, qñ pœna non est promissa. Succedit enim pœna loco principalis obligationis, l. prædia. ff. de actio. emp. dixi in c. peruenit. el ij. s̃. eo. Et per hoc dictũ dixit do. Ant. in d. c. per tuas: q̃ si quis obligat sed ad factũ, ex quo ius interpretat̃, q̃ sufficiat facere factũ, uel præstare interesse, l. stipulationes non diuiduntur. uersi. Celsus. ff. de uer. obli. & l. si quis ab alio. §. fi. ff. de re iudi. etiamsi quis iurauit se adimplere dictã obligationẽ facti, nõ potest cogi præcisè ad ipsum factũ, sed sufficit præstare interesse, etiãsi conueniat̃ in foro Canonico. Et de hoc dicit do. Ant. se aliàs dubitasse, tñ istud sibi placeret per illud dictũ Inn. & sic tenet cõtra gl. in d. l. si pecuniã. & cõtra id, qd̃ ipse dixit in d. c. querelã. Et per hoc dictũ Inn. dicit do. Ab. in c. j. in xv. col. s̃. de iudi. q̃ ratione iuramenti quis nõ potest cõpelli respondere corã non suo iudice: quia iuramentũ recipit naturã materiæ, super qua interponit. Et hoc dictũ Inn. sequitur etiã do. Ab. in c. sicut ex literis. circa mediũ, j. de sponf. & in disputatiõe incipiente, Stante statuto. in xviij. col. & Roma. in l. hæreditatẽ. ff. de dona. Sed licet ad istud dictum Inn. non oporteret disputando respondere, tamen ubi allegaretur in practica, dic, quòd ipsum impugnant latè do. Ab. & Imol. in d. c. per tuas. per id, quod dixi in alia parte. Et cõtra ipsum est casus in l. si quis maior. C. de transactio. ubi singulariter probatur, secundum Bald. ibi, quòd iuramentum habet uim clausulæ, Rato manente pacto. Ergo soluere pœnã non sufficit. Item contra dictũ do. Ab. in d. c. j. de iudi. est decisio Pe. de Anc. consi. clxxxviij°. & concordat Imo. in d. c. j. & Ang. & Paul. de Cast. in l. si conuenerit. ff. de iurisdi. omn. iudi. ¶ Quantò pro ista parte adducitur text. in c. ex parte. el ij. j. de cler. non resid. ubi iuramentum uerificatur in casu ficto. Nam ille iurauit residere in ecclesia, & dicitur, quòd non minùs seruat iuramentum se absentando pro negotijs ecclesiæ: quia censeri debet residens: & sic est ibi casus, quòd iuramentum non seruatur in forma specifica. Similis casus in c. ad audientiam. eod. tit. Sed dicit do. Abb. in d. c. ex parte. quòd licet contrarium sit difficile, tamen potest dici, quòd ubi obseruantia iuramenti in casu ficto non tendit in aliquam læsionẽ illius, cui fuit præstitum, prout erat ibi, tunc iuramentũ uerificatur in casu ficto. Vbi autem esset contra intentionem recipientis iuramentũ, habet locum contrariũ de isto tex. cum similib. secundum ipsum. ¶ Quintò adducitur tex. in c. fin. infrà, de eccles. ædi. ubi iuramentum recipit limitationes secundum materiam, super qua interponitur: nam si simpliciter est iuratum de rebus ecclesi. non alie. non intelligitur de omni alienatione, sed solùm de non necessaria & utili: & tamen uidetur, quòd iuramentum deberet aliquid operari. Vnde solet dici, quòd si actus non ualet, ualet ut ualere potest, l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. Ad hoc respondet do. Abb. ibi, quòd istud esset uerum, quando iuramentum parum, uel nihil operaret̃: sed ubi potest aliquid operari, purà, quia magis astrinxit comminando contrauenienti periuriũ, & quandoq̃ accumulãdo forum foro, iuxta c. fi. de fo. cõpe. lib. vj. tunc non habet locum d. §. filius. ¶ Item hanc partẽ firmant Ana. & do. Maria. in d. c. querelã. allegantes solùm gl. in d. l. si pecuniam. Idem Bald. in c. quæ in ecclesiarum. in ult. col. suprà, de consti. allegando d. l. fin. C. de non nu. pec. Et per hoc apparẽre existimo utranq̃ partem absq̃ magno periculo sustineri posse: sed tñ sustentabiliorẽ puto primã opinion. quòd iuramentum sit seruandum in forma specifica, per ea, quæ primò adducta sunt, per quæ apparet istam esse cõmunem opinionem, & pro ipsa facit

c. ad nostram.

facit optimè tex. in c. debitores. suprà, eo. in quantum
uult, quòd reddat domino iuramentum in ea forma,
in qua est iuratum, etiamsi contineat turpitudinem
ex parte recipientis, & in tantũ uidetur requirere præ-
cisam obseruantiã, ꝙ etiam si postea eius uirtus non
duret, tñ satisfacere oportet. Ad idem tex. in c. ex literis.
el ij. & in c. sicut ex literis. j. de spons. ubi ille, qui iurauit
se contracturum matrimoniũ cum aliqua, compellitur
præcisè ad obseruantiã matrimonij iurati. Facit opti-
mè c. cõmissum. eo. tit. ubi iuramentũ de desponsando
aliquam nõ implet per ingressum religionis, sed debet
primò desponsari, & postea fieri professio. Ad idẽ tex.
in c. breui. j. eo. ubi difficultas excusat à periurio, ut iu-
rans non compellatur. Ergo à contrario cessante diffi-
cultate compellitur. ¶ Præterea considero, quòd uelle
obseruare iuramentum in alia forma, quàm in ea, in
qua est iuratum, est cõmutare iuramentum de uno in
aliud: & tamen habuimus in c. peruenit. el ij. & in c. de-
bitores. s. eo. post Inno. ibi, quòd nemo potest autho-
ritate propria commutare iuramentum etiam in me-
lius. Ergo apparet, quòd, ut satisfiat Deo, oportet ser-
uare præcisè, quod est iuratum, non autem per aliud
æquipollens etiam melius: & ista ratio clara multùm
in c. inclinat. &, ut puto, hactenus eam non audiuisset.
¶ In fin. gloss. Doc. approbant hanc solutionem, pro
qua facit c. causam. j. qui fil. sint legi. Cętera in materia
illius l. extat. ff. quod met. causa. uide per Doct. in l. si
quis in tantam. C. unde ui. & aliquid per nostros in c.
j. s. de dolo & contu. & ibi aliquando dicetur.

SVMMARIVM.

1 *Renunciatio beneficij facta metu, tenet.*
2 *Actio, quod metus causa, restituit omnia in pristinum statum, ita quòd renuncians beneficio per metum, non indiget noua collatione.*
3 *Iuramentumm, quod uergit in damnum salutis corporalis, qualiter sit seruandum, uel non.*
4 *Iuramentum, quod obligat ad peccatum ueniale, non est seruandũ.*
5 *Iuramentum, quod uergit in peiorem exitum, an & qualiter sit seruandum.*
6 *Et quot modis uergat iuramentum in peiorem exitum.*
7 *Ecclesia si habet pecuniam superfluam, illam rectè mutuò dat.*
8 *Iuramentum meticulosum an obliget iurantem.*

CAPITVLVM VIII.

Si uerò. ¶ Si iuramentum per me-
tum extortũ seruari potest
sine interitu salutis æternæ, seruandum est:
ecclesia tamen consueuit à tali iuramento
1 absoluere. H. D. ¶ No. ex fine literæ, ꝙ † ualet renun-
ciatio beneficij metu facta. Idem tenet glo. mag. prope
medium in c. super hoc. s. de renun. & latè Rota in for-
mis, deci. ccclxxiiij. in c. fuit dubitatũ. Allegant c. abba-
tem. & c. ad audientiã. s. quod me. causa. & ponderant
per locum à speciali cle. multorum. §. sanè. de pœnis.
quia si specialiter illa renunciatio facta ad capturã se-
culariũ potestatũ est ipso iure nulla: ergo secus in alijs.
Et quia iste casus nõ enumerat inter illos, quos metus
irritat ipso iure, de quibus per gl. & Doc. in c. abb. s. qđ
met. causa. Et hanc decre. Rota refert, & sequit Imo. in
c. ad aures. in pe. col. s. quod met. cau. & do. Ab. ante fi.
eo. tit. & in c. ij. s. de resti. spo. & sentit gl. ij. in c. super hoc.
& ibi do. Ant. uers. sed aduerte. quia in gl. seq. s. de renũ.
& dicit ibi esse casum, & glo. quòd ad recuperationem
beneficij per metum renunciati competit actio, quod
met. causa, & utilis actio in rem. Et idem tenet hîc do.
Abb. quia per resignationem metu factam solùm per-
ditur directa actio, l. metũ. §. uolenti. & l. si mulier. in fi.
ff. quod met. causa. Et istis adde Rotam decis. cccclxj.
in formis. ubi dicunt, quòd rescinditur renunciatio
facta, ut frater liberetur à carceribus: quia contumelia
facta fratri, censetur facta ipsi. Allegant l. præterea. ff. de
liberali cau. & cle. unica, de homi. Et idem dixit in re-
nunciatione etiã iurata facta à timente amissionẽ patri
monij. Idem dixi de facta propter metũ illatũ consan-
2 guineis, per c. sciant cuncti. de cle. lib. vj. ¶ In † eo. tex.
in fi. Not. optimè, sm do. Abb. ꝙ per actionem, quod
met. causa, omnia restituunt in statũ pristinũ, adeo ꝙ
renuncians beneficio per metũ non indiget noua col-
latione. Et pro hoc adduco, qđ no. Domi. in c. fin. lvj.
dist. ubi dicit, ꝙ si dispensatur cum non habente cano-
nicum titulũ, sufficit, ꝙ cõtinuet suã primã collationẽ,
per text. ibi, & in c. ex parte Astensis. in fin. j. de conces.
præben. & per no. in c. cura. j. de iurepa. Et ita dicit te-
nere Rotam. Ad idem uide do. Abb. in c. ex parte. s. de
resti. spol. ubi dicit, ꝙ eo casu, quo est faciẽda restitutio
beneficij resignati, non requirit noua collatio: licet ali-
ter sentiat ibi Ioã. de Ligna. quia ex restitutione surgit
aliqñ ius extrinsecum ipso iure, ut patet in utili resti. in
integ. Allegant c. cùm ex literis. de resti. in integ. & text.
& gl. in c. quamuis. de rescrip. lib. vj. & quia restituens
in integrũ intendit pristinum ius reuocare. Et ista no.
ad intellectum l. si res. §. aream. ff. de solu. ubi titulus
semel extinctus nõ reuiuiscit: quia procedit, nisi aliud
interueniat, per qđ sequatur integra restitutio. Facit
c. ab exordio. xxxv. dist. & l. si unus. §. pactus, ne peteret.
ibi, in pristinã naturam redijt. ff. de pac. ubi res de facili
reuertitur ad naturam suam. ¶ In gl. ij. ibi, corporalis.
3 Not. ꝙ † iuramentũ in damnũ salutis corporalis non
est seruandum, ut §. fi. allegato in glo. & idem glo. in c.
dilectus. s. quod met. cau. & in c. ueniens. j. eo. & expone
id est, de morte corporali: & dum gloss. limitat, nisi oc-
casionaliter, etc. intelligit Io. And. nisi imminente in-
firmitate, uel complexione iudicaretur sic iurans mo-
riturus ex tali morte: quia tunc iuramentum nõ ligat:
quod multùm no. hîc do. Abb. & bene, pro Cartusien-
sibus, ut ad euitandam mortem, si oua & alia non pro-
sint, possint sumere carnes: & sic limitat dictum Ioan.
Andr. in c. ij. infrà, de obserua. ieiu. referentis magi-
strum Arnaldum de Villa noua: de quo etiã per Ana.
in c. sicut ex literarum. infrà, de homi. Quare autem
non prohibetur uinum, quod est maioris nutrimenti,
quàm carnes, uide beat. Tho. secunda secundæ, quæst.
cxlvij. artic. ult. ubi dicit, quòd eius uirtus non est du-
ratiua & augmentatiua spirituum, sicut carnium: & si-
militer aliquid beatus Thom. in quarto sententiarum
dist. xv. quæst. ij. art. j. quòd licet uinum faciliùs incitet,
quàm carnes, tamen eius incitatio non durat, sicut in-
citatio carnium: & dat simile in leguminibus. ¶ Item
dum glo. hîc dicit, de Roma, ipsam declara, ut per glo.
in c. qualiter. vij. q. j. quæ simpliciter no. quòd sanũ est
4 stare Romæ. ¶ In † ea. glo. ibi, in deteriorem exitum.
Idem, si in dispendium salutis: putà, si obligat ad ue-
niale: per quod licet quis non priuetur uita æterna,
tamen differtur eius assecutio, donec sit purgatum in
purgatorio: ideo tale iuramentum non obligat, secun
dum do. Anto. Abb. & alios hîc. Allegant Archid. &
Ioan. And. in c. quamuis. de pac. lib. vj. & text. & gloss.
in c. si aliquid. xxij. quæst. iiij. quod est præcipuè no-
tandum, secundum Imol. hîc, & in c. dilectus. suprà,
quod metus causa. ubi idem tenet domi. Ant. & idem
tenet Bald. in c. j. §. sacramenta. de pa. iura. fir. & Imol.
in c. fin. infrà, de rescript. & in c. cùm contingat. infrà,
eodem. Et ideo dicit Bald. in fin. suprà, de pact. quòd
pactum includens peccatum ueniale non tenet. Et ista
re uera sunt notanda ad irritanda mille iuramenta,
licet uenialia sint plurima, ut in §. criminis. xxv. dist.
& mouentur isti per d. c. quamuis. in uerbo, dispendio.
ut etiam ibi per Domi. idem tenentem in iij. col. Aliud
est enim interitus. Et hunc inducit mortale ob dispen-
dium,

dium, quod denotat damnum etiam paruũ, secundũ
ipsum, post Ioan. And. ibi, qui dicit, quòd Archid.
ibi in isto dicto exaltauit uocem suã, sed quod habuit
5 à Lauren. & Io. An. in d. c. si aliquid. ¶ Idem † dic de iu-
ramento uergente in peiorem exitũ, ut in glo. hoc autẽ
contingit sex modis, ut per Archi. in c. si aliquid. alle-
gato in gl. quem latè referunt do. Ant. & do. Abb. hîc, &
elegantiùs ponit Bal. in l. si ad excludendã. C. de re. cre.
Et tangunt isti unũ modum, s. qñ excludit ab eo, quod
est de genere bonorũ: putà, de non acceptanda promo
tione. Et licet aliqui dicant tale iuramentum tenere, ut
sentit gl. incip. argumentũ est hîc. in c. innocens. xxij. q.
iiij. & Gratianus in §. fi. ea. q. & causa. Tamen Archi. in
d. c. si aliquid. & in c. innocens. tenet tale iuramentũ esse
inductiuũ peccati. Et probat, ut hîc refert & sequitur
do. Ab. admittens hoc, quando uult contrauenire iura
mento propter bonũ publicum: secus, si propter bonũ
priuatum, non ut prosit, sed ut præsit, iuxta c. qui epi-
scopatum. viij. q. j. Bene facit, quo no. Io. And. in c. si ele-
ctio. de elec. lib. vj. ubi dicit, ꝙ peccat mortaliter, qui est
idoneus, si non acceptat prælaturã: & aliquid per do.
Car. in cle. j. in prin. de conces. præben. cũ concor. quas
credo scripsisse in rub. de testi. cog. ante fi. Vbi autẽ est
alius idoneus, iuramentũ est seruandũ, sm Domi. latè
post Archi. in c. Florentinũ. lxxxv. dist. ¶ Item † uergit
6 in peiorem exitum, qñ excludit opus indifferens pia
intentione pro Deo, aut proximo, faciendum: ut putà,
loqui cum proximo intrare domum, & similia, quæ
imminente necessitate fieri possunt non obstante iu-
ramento, ut not. in c. cùm quidam. infrà, eod. Ex quo
infertur, ꝙ iurans non fideiubere, potest fideiubere, ut
latè per Io. An. in Spe. in ista rub. Vbi tñ hoc intelligit,
qñ salus proximi corporalis, uel spiritualis periclitaret
ex denegatione fideiussionis: & fuit cõclusio Old. licet
ipse non dicat, cons. xc. inci. Quidam iurauit. ubi etiam
facit differentiã inter clericũ & laicũ, dicens, clericũ ad
hoc minus obligatũ, per c. j. j. de fideiusso. Et refert do.
Ant. in c. cùm quidã. j. eo. se respondisse, ꝙ tale iuramen
tum non obligat, sed ꝙ ad cautelam facit quendã ab-
solui. Sed adde, ꝙ etiã, ubi non immineret periclitatio,
de qua dictũ est, adhuc nõ obstante iuramento fideiu-
beri potest: quia licet fideiussio nõ sit hoc casu in præ-
cepto, sicut in alio casu, est tñ de consilio & opus ex pie-
tate faciendũ propter Deũ & amorem proximi. Et ut
prædictũ est, potest quis se obligare, ut declinet à talib.
nec à Deo acceptat talis obligatio, sm do. Ab. in dispu.
incip. stante statuto. & hoc etiã per Ro. in l. non solùm.
§. morte. ff. de ope. no. nun. & Archi. in c. sicut. xj. q. j. & in
c. non est. & in c. animaduertendũ. xxij. q. v. Et adde, ꝙ
differentia facta per Old. inter clericum & laicum non
procedit in clerico in patrimonialibus: imò magis est
officium clerici uti his operibus, quàm laici, sm Domi.
quem uide in c. laicus. de fo. cõp. lib. vj. Est uerum, ꝙ ad
opera charitatis, putà ad eleemosynã, quis nõ tenetur,
nisi concurrat, ꝙ sibi supersit respectu sui & suorum, ꝙ
indigens aliter nequeat sustentari, per bea. Tho. ij. ij. q.
xxij. arti. v. quẽ latè refert Domi. post Arch. in c. sicut ij.
xlvij. dist. & do. Ab. hîc. Tamen istud nõ obst. quia non
negatur, quin extra talem casum quis non teneat fide-
iubere: & probat in §. fi. xxij. q. iiij. sed dicit, ꝙ potest, si
uult non obstante iuramento. Et istis adde Io. And. in
7 c. ij. j. de solu. ubi dicit, ꝙ si † ecclesia habet pecuniã su-
perfluam, illam rectè mutuat: cùm eñ teneatur de su-
perfluo facere eleemosynam, c. aurũ. xij. q. ij. c. fi. xvj. q. j.
fortiùs tenetur mutuare indigentibus. ¶ Et per hoc ap
paret non esse sumendum argumentum à contrario
ex isto tex. ꝙ omne id, quod potest seruari sine interitu
salutis æternæ, debeat seruari, si est iuratum: imò etiãsi
esset contra bonos mores naturales, nõ ligaret: regula,
non est obligatorium. de reg. iur. in vj. Secus, si contra
bonos mores ciuiles. Et qui sint, dicetur in c. cùm con-
tingat. maximè examinando materiam authẽ. sa-
cramenta puberum. C. si aduer. uen. & c. ij. de pac. li. vj.
Idem, si esset prestitum per iracundiam, quæ fuerit tan-
ta, quòd illud ea durante deliberatè non fecisset, ut per
Ioan. And. & do. Anto. in c. sicut ex literis. j. eod. & do.
Abb. hîc. Bene facit, quod de professione facta per
iracundiam dicit do. Ant. in d. c. sicut. & quod de uoto
dicit gloss. in c. dudum. in uerbo, iracundiæ. j. de con-
uer. qui & de confessione gloss. in c. ex literis. in uer.
admonita. infrà, de diuor. cum alijs allegatis per Ro. in
singula. cccccxxiij. quod incip. Volo commentari. l.
quicquid calore. cum similibus. Et iuxta hoc subdit
hîc domi. Abb. de iurante redire ad carcerem, de quo
dicetur post eundem in c. sicut. el iij. j. eo. ¶ In glo. in
8 uer. iuramentum. in fin. Not. † gloss. ordinariam, an
meticulosum iuramentum obliget: & de hoc per glo.
& Archi. plenè in c. authoritatem. xv. q. vj. per Doct. c.
ij. s. eod. & ibi dixi ponendo conclusionem, ꝙ obligat.
Et idem tenet Ioan. And. in c. uerùm. j. eod. & in c. ad
audientiam. s. quod met. causa. & Inno. in c. ueniens.
j. eod. & Arch. in c. qui sacramento. xxij. q. iiij. & Spec.
in tit. de legato. §. nunc ostendendum. uersic. xxiiij. &
beatus Tho. ij. ij. q. lxxix. artic. vij. ¶ Hanc conclusio-
nem declara primò, nisi iuramentum interponeretur
super contractu improbato à lege, ut per domi. Abb.
ualdè solenniter in c. cùm contingat. in j. col. j. eod. &
retuli in c. ij. suprà, eod. ¶ Et declara secundò, quòd
non habeat locum, quantũ ad Deum: & hoc, quando
iurans non intendit se obligare, de quo statur dicto
suo, c. significasti. el j. infrà, de homi. cum similibus. Et
ita tenent hîc Ioan. And. dom. Card. & do. Abb. Si au-
tem intenderet se obligare, ligaretur, secundum Tho.
in loco præallegato: & contraueniendo peccat mor-
taliter, sed ratione metus non punitur ita acriter, sicut
si uenisset contra iuramentum liberè præstitum. ¶ Ter-
tiò declara, ut ualeat & obliget efficaciter, adeo quòd
requiritur absolutio: tamen contraueniens non pu-
nitur ab ecclesia militante pro mortali, sicut aliàs con
traueniens spontaneo iuramento licito. Ita probatur
expressè in c. uerùm. infrà, eod. Ratio est: quia ecclesia
nõ præsumitur, quòd habuerit animum se obligandi,
arg. c. quia super hoc. suprà, de renun. Not. Ioan. And.
post Hostiens. in d. c. uerùm. Vult autem, quòd obliget:
quia nõ est cognitrix secretorum cordis, c. erubescant.
xxxij. dist. & posset esse, ꝙ habuisset animum se obli-
gandi. Sed si contrauenerit respectu pœnæ, quæ est
restringenda, eligat ecclesia mitiorem partem: quia
punit pro ueniali, secundum communem opinio. Si
autem pro certo constaret, quòd habuit animum se
obligandi, puniretur pro mortali, secundum do. Abb.
hîc ita singulariter restringentem dictum c. uerùm. &
ita posset procedere opinio Calde. & do. Card. in d. c.
uerùm. ¶ Quartò declara, ut habeat locum, quando
sumus in dubio, an uoluit se obligare, an non: sed si
constat ecclesiæ, quòd nullo modo intendebat con-
sentire, tale iuramentum sequens non obligat, secun-
dum Imo. per id, quod habetur in c. j. suprà, quod met.
causa. & in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acquir. hæred.
¶ Quintò declara, ut non procedat in casibus, in qui-
bus metus irritat ipso iure: de quibus in c. abb. suprà,
quod met. causa. nam si interponitur iuramentum,
non obligat. Ita alleg. Pet. de Ancha. consil. cclxxv. qđ
incip. retento ordine dubiorum. in j. col. ubi clarè hoc
non sentit: sed solùm dicit, quòd à iuramento per me-
tum extorto peti debet absolutio: quia tenet, ut hîc, &
in c. uerùm. infrà, eod. & quia gesta per metum non
sunt nulla ipso iure, sed rescinduntur, nisi in certis
casibus iuramentum sit nullum: tamen hoc fortè ex
uerbis suis infertur: & pro hoc adduco glossam j. in
c. ij. infrà, de eo, qui duxit in matri. quæ dicit, quòd
sicut matrimonium contractum metu, est ipso iure nul
lum, c.

ium, c. cùm locum. j. de sponsa. ita etiam iuramentum extortum super tali metu. Et illam facit ibi singularem do. Abb. dicens, esse casum, in quo iuramentum metu extortum non obligat fortè secundum ipsum: quia est contra bonos mores. Item cōtra substantialia matrimonij: nam iuramentum metu extortum non tribuit libertatem consensus: non minùs ergo consensus est coactus intercedente iuramento. Ex quibus uerbis procedere posset ista declaratio noua. ¶ Vltimò declara, ut habeat locum in coactione conditionali: secus, si præcisa, ut per Goffr. & alios in d. c. uerùm. licet dicant, ꝙ difficile hoc esse posset, ꝙ quis præcisè cogeretur loqui, ut ibi per eos, maximè do. Abb.

SVMMARIVM.

1 ✠ Actio an detur ex sola obligatione naturali.
2 Terra tota potest subijci interdicto, si dominus non seruat conuentionem iuratam, &c.
3 Abbas an possit adire hæreditatem monachi sine consensu ipsius monachi.
4 Abbas an possit deputare monachum, ut perpetuò possit stare extra claustrum.
5 Homo liber non potest regulariter dari pro obside.
6 Fallit hæc regula quinque modis, ut hîc per ordinem, & numerum 7. 8. 9. 10.
11 Debitor an possit renunciare cessioni bonorum, promittendo quòd non cedet bonis. Vide nu. 12.
13 Iuramentum, quo se debitor obligat ad carcerem, an ualeat.
14 Pactum quòd liceat creditori capere debitorē authoritate propria, si non soluat in termino, an ualeat.
15 Mulier licet non renunciet Velleiano, quo principaliter iuuatur in fauorem sui merito, contractus tamen in contrarium, firmatus iuramento, ualet.
16 Iuramentum an excludat minorem, uel mulierem, restitutione in integrum.
17 Promittens factum, an & qualiter teneatur adimplere promissa.
18 Promittens factum alienum, qualiter teneatur.
19 Iuramentum ubi est præstitum, an requiratur excussio.
20 Debitor potest se obligare sine iuramento ad standum in certa ciuitate, & inde non discedere sine licentia creditoris.

CAPITVLVM IX.

X rescripto. ¶ Monachi, qui pro debito monasterij iurant stare in obstagio, & fideiussores, qui iurauerunt creditorem indemnē seruare, iuramentum seruare coguntur. H. D. ¶ Notabilia plura j. colligentur in gloss. maxi. & inter cætera
1 colligitur ex tex. fm Host. ꝙ † ex sola naturali obligatione actio datur: nam monachi non poterant obligari ciuiliter, per notata in c. placuit. xvj. quæst. j. & in c. ex parte. j. de accusa. ubi monachus dicitur ciuiliter mortuus: & sequuntur hîc do. Ant. & Imo. & est singulariter notandum, secundum do. Car. ad materiam c. j. s̄. de pac. & credit do. Abb. hoc esse uerum, per notata ibi, sed non per istum tex. quia ex quo interuenit consensus abbatis, putat eos obligatos ciuiliter, cùm eorū uelle depēdeat ab abbate, c. si religiosus. de elec. lib. vj. Vbi aūt non interuenisset talis consensus, nedum non obligaretur ciuiliter, sed nec naturaliter: quia ius resistit huic obligationi, c. non dicatis. xij. qu. j. & c. ij. de testa. lib. vj. Et ideo non posset accedere fideiussor, l. j. & ij. ff. de fideiuss. secundum do. Ab. hîc: qui secus dicit in seruo. Ille enim naturaliter obligatur, l. naturaliter. ff. de condi. inde. quia lex ciuilis non resistit, sed nec assistit, & nō renunciat propriæ uoluntati, sicut monachus, d. c. nō dicatis. Cætera de contractib. monachorū uide per Inn. in c. cùm olim. el ij. j. de priui. & in c. quod quibusdā. de fideiuss. & Bar. in l. si seruus cōmunis. ff. de
2 stipu. ser. ¶ In fi. tex. Nota † totam terram posse subijci interdicto, ex eo ꝙ dns non seruat conuentionē iuratam, etiamsi conuentio concernit cōmodū pecuniariū & priuatū interesse. Hodie uerò ipso iure est nullū interdictum latū in aliquem locū pro pecuniario debito, ut in extrauag. Bonifacij VIII. incip. Prouidè. de quo per Arch. in c. sicut domini uestimentū. xvj. q. vij. & Cal. in trac. de ecclesiastico interdicto, in secundo membro.
3 q. xvj. & Domi. in c. si sentētia. de sen. excō. lib. vj. ¶ In † gl. j. ibi, uoluntate illorū. Idem tenet solus Bal. hîc, sicut abbas nō potest adire hereditatē delata monacho, nisi de consensu monachi, l. acquiritur. §. j. de acqui. re. do. quia ius adeundi est inseparabile à persona, l. Paulus. ff. de acqui. hære. Etsi dicatur, ꝙ monachus non habet uelle, nec nolle, uerū est ad faciendū, sed ad non faciendū sic, fm ipsum alleg. l. cū proponas. C. de hære. insti. & l. fi. C. de acqui. pos. ¶ Sed Host. & alij hîc tenēt, monachū ēt inuitū posse dari obsidē pro utilitate monasterij. Et hoc tolerat ad tempus, sicut aliqñ manet in alicuius prælati, uel magnatis seruitio non sine utilitate monasterij, ut per illū negotia ipsius promoueant, ut in tex. & gl. not. in c. cū pastoris. vij. q. j. nec potest monachus abbati resistere, cū uoluntas sua pendeat à uoluntate abb. non sint excōicati, arg. c. ut famæ. j. de sen. excō. lib.
4 vj. secus, si inuito abbate, ut hîc per eū. An † aūt posset deputare monachū, ut perpetuò posset stare extra claustrum? Dicit hîc Host. ꝙ non: & facit c. monachi. xx. q. iiij. Et propter necessitatē infirmitatis nō concedit monacho cella extra claustrū: quia stabilitas loci, seu claustri est de regula, c. sicut ex literis. j. eo. & c. placuit. xvj. q. j. Si tñ subest causa urgēs, uel rationabilis, posset abbas concedere monacho, ut stet extra monasteriū in certo loco, ut probat ex gl. in d. c. pastoralis. quæ loquit sine prefinitione tēporis: & expressè no. Inn. in c. insinuāte. qui cleri. uel uouē. licet dicat, ꝙ abbas nō potest se obligare, ut nunqs cū reuocet, per c. & ad monasteriū. & in c. tales nec alicui. j. de stat. mo. Non tñ potest reuocare sine causa, ut per do. Car. in cle. j. §. præmissa. de sup. neg. præla. Et pro his facit, quia ubicunq; monachus fuerit, dū modò de mandato abbatis, semp est sub obediētia abbatis, ut dicebat Ab. antiquus in c. cū illorū. de sen. excō. An aūt possit totū conuentū subtrahere à monasterio pro ipsius necessitate? Dicit Host. hîc, ꝙ non, licet limitet do. Abb. nisi aliud suaderet magna necessitas & utilitas, arg. c. si Canonici. de offi. or. lib. vj. & c. ex parte. de uer. sig. & c. ij. j. de iure pa. ¶ In ea. glo. in fi. Vltra gl. dantur aliæ solutiones per Doct. hîc multa dicentes. Sed uera & bo. est una sol. Bald. hîc, quod est speciale propter debitum ecclesiæ: quia sicut pater potest dare pro obside filium in casu necessitatis, l. ij. allegata in gl. ita abbas monachum. Casus est hîc notabilis, fm eum: & hoc tenendū, quia cùm monachus æquiparet filio familiâs, ut per gl. in l. si filius. in fi. iuncto tex. ff. de iudi. & Archi. in c. statutum. xviij. q. j. & Spec. in tit. de sta. mo. uer. xviij. & Bart. in l. j. in iij. q. ff. de uul. & pupil. cū similibus: & filiusfamiliâs possit dari pro obside, ut s̄. ergo & monachus. ¶ Si aūt tenemus, ꝙ æquiparetur seruo, ut per gl o. j. in c. parochianos. j. de sen. excō. & glo. in l. cùm hæredes. §. fin. ff. de acqui. pos. & in l. Pedius. ff. de arbit. & Inn. in c. cū olim. el ij. j. de priui. cum similibus: & idem erit, quia etiam seruus potest dari pro obside, l. si seruus. ff. de pig. ac. & iura allegata in gl. loquuntur de homine libero: & ita hîc non ualuit obligatio, ut de homine libero, sed ut de seruo: & ita quiescere possunt multiloquia Doctorum. Hîc tamen tutiùs esset tenere,
5 quod dicam proximè uer. fallit. ¶ Regulariter † itaꝙ liber homo dari nō potest pro obside, nec poni in ob-
6 stagio, ut in iuribus allegatis in gl. ¶ Fallit † primò, ut est dictū in filio cōcurrente magna necessitate. ¶ Fallit secūdò in imperatore: quia dare pōt hostib. obsides, &

eidem dari possunt, & hoc casu sunt quasi serui. Vnde non possunt sine licentia principis testari, l. obsides. cum ibi not. ff. de testa. ut hîc per do. Abb. qui idem putat in Papa, quo ad personas sibi subiectas, arg. c. cuncta per mundum. ix. q. iij. Et sic intellige c. ut pridem. & glo. xxij. q. viij. Idem putat in principe habente iura imperij, seu ius indicendi bellū, iuxta notata in simili per Bald. in l. infamem. ff. de pub. iudi. & in l. acta. §. de ampliand. ff. de re iudi. & in l. j. §. de qua re. ff. de postu. cū similib. ¶ Fallit † tertiò, nisi darentur obsides, qui non
7 mutant statū, nec seruire cōpelluntur, sed solum modò retinentur, ut propter hoc meliùs obseruentur cōuentiones, propter quas dati sunt, secundum Bald. plenè in l. ij. in ult. col. C. de patribus, qui fil. distr. & ibi dicit, quòd nedum inter principes, sed etiam inter priuatos tales dari possunt propter obseruantiam eorum, qui fieri consueuerunt, non ut sint pignori creditoris, ita quòd habeat ius in eis, sicut haberet in pignore, nec ut possit cogere ad seruiendum, aut possit eos locare alij, seu pignorare: talia enim fieri prohibitum est, & pœnam merentur, c. ij. j. de pig. & §. si uerò. alleg. in glo. sed solum modò pro obseruatione conuentionum licitè possunt retineri. Alleg. istum tex. & c. exposita. s̄. de arbit. Et habebit talis datio obsidum talem effectum, secundum eum, quòd ille, qui retinet, non potest dici facere iniuriam, neque dolum committere in retinendo. Nec obst. hoc, quòd potest ab ipso detento, uel ab ipso dante, uel ab alio conueniri, qui non habet ius in eo, l. iij. §. fi quis uolente. ff. de lib. ho. exhi. secus, si alius habens ius in eo, & qui non consensit dationi, cum repe-
8 teret. ¶ Sed † contra hanc fallentiam tenet hîc Imol. & do. Abb. non tamen alleg. Bald. & dicit, quòd per conuentionem non iuratam non potest in homine libero ius obligationis constitui, ut detineatur inuitus, per iura allegata in glo. licet de facto quandoq; aliter seruetur. & malè: ut dixit glo. in l. ij. Videtur enim carcer priuatus, quem lex ciuilis execratur, l. j. C. de priua. carce. & est species seruitutis, ad quam quis nō compellitur, sicut dicitur, quòd quis non compellitur præcisè ad factum, l. stipulationes non diuiduntur. uer. Celsus. de uerb. obl. & iura aliud probantia narrāt factum, secundum do. Abb. ¶ Et quamuis pro hoc etiam faciat, quia nemo est dominus membrorū suorum, l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & quia omnis conuentio inducens seruitutem est reprobata, l. Titio centum. §. ij. ff. de condi. & demon. facit l. ij. ff. de lib. homi. exhib. & l. & si uolens. & l. interrogatam. C. de lib. cau. tamen substentabilius puto dictū Bald. in d. l. ij. Et idem saltem de consuetudine tenet Spec. de renunc. & conclusio. §. j. uer. item est beneficium, quod dicit. & ita etiam tenuit gloss. in d. c. exposita. in uerb. obsidum. & ibi expressè Imol. & Imo. in l. obsides. ff. de testa. & glo. hîc in j. fol. quam pro uera firmat hîc do. Card. Neque dicitur carcer priuatus: quia fit lege tolerante, sicut ualet pactum cum scriptore, quòd completo libro de stando in compedibus, ut per Spec. alleg. s̄. & est gl. nota. in l. stipulatio. §. fundi. ff. de oper. nō. nun. & ibi hoc notant Doct. & Bar. in d. l. stipulationes, in viij. q. Et si istud esset contra bonos mores naturales, ut sentit do. Abb. non conualidaretur iuramento, prout in sequenti fallentia, regula, non est. lib. vj. Nec obst. d. l. liber homo. quia istud non est damnificare corpus perpetuò: neque talis seruitus est reprobata, quia non est duratiua. Item non est propriè seruitus, ut probant uerba Bal. & ista confirmantur optimè ex infrà dicendis in quæstione, de pacto de
9 non cedendo bonis. ¶ Fallit † quartò, nisi interueniret iuramentum: quia putat do. Abb. hîc, quòd tuncis, qui iurauit, potest compelli ad obseruationem iuramenti, ut stet in loco, donec obseruet, quod conuenit: non tamen aliter debet detineri inuitus, quia esset contra bonos mores, secundum ipsum. Sed certè per proximè dicta uidetur, quòd imò talis possit compelli inuitus stare in loco, maximè quia iuramentum debet seruari in forma specifica, s̄. eod. ad nostram. & ibi dixi. Vnde si iurat non recedere, cogeretur præcisè stare, uel cogetur soluere, prout fuit factum hîc. Et istud sentit hîc Imol. ¶ Præterea licentia abbatis facit, quòd monachus possit inuitus detineri: quia non potest resistere Abbati, ut dicit do. Abb. in sequenti fallentia. Ergo idem facit iuramentum: quia non potest resisti Deo, cui est iuratum. ¶ Fallit quintò & ultimò in abbate, qui uellet deputare monachum non propriè ut obsidem, sed simpliciter ad standum in certo loco, donec essent seruatæ, etc. quia etiam eo inuito potest secundum do.
10 Abb. ¶ Fallit † etiam in clericis secularibus, quos inuitos non posset episcopus modo prædicto obligare, & non sint ita astricti, nec poterunt inuiti teneri, licet à principio consenserint: arg. c. contingit. j. de sent. excō. nec episcopus in hoc poterit dispensare, arg. c. si diligenti. s̄. de for. compet. secundum ipsum. Et per ista uerba uult expressè do. Abb. monachum non posse dari, ut uerum obsidem: quod credo uerum, licet Bald. ut supra retuli, æquiparādo eum filio aliter sentiat. Si enim ex toto æquiparetur filio, uel seruo in casu isto, sequeretur inconueniens, quòd teneretur seruire creditori, quod esset in opprobrium religionis, contra c. studeat. in fi. l. dist. & concurreret duplex seruitus in eadem persona: una ratione professionis, alia ratione obligationis: quod repugnat in re sacra, per regulam, semel Deo. lib. vj. Et ideo dicere oportet, quòd isti non essent propriè obsides, ut expressè uult glo. & Imol. hîc. Considera etiam, dum do. Abb. dicit, quòd clericus, qui à principio cōsensit episcopo dari in obsidem, potest postea inuitus detineri apud creditorem etiam non consentiente episcopo: quia fortè idem est in eo, quod in monacho. Ex quo enim clericus à principio consensit, uariare non potest, c. cùm autem. de iure pat. c. oriundus. xxxij. q. v. Et sicut pro utilitate publica, id est, ut crimen puniatur, aliquando licet clerico seruire laico iussu episcopi, d. c. ut famæ. ita quando esset clericus in obsidem datus pro utilitate ecclesiæ, uidetur tutus, cùm detinentur de licentia episcopi. Bene admitto differentiam inter monachum & clericum in uno, s. quòd monachus possit à principio inuitus obligari, sed cleri-
11 cus non. ¶ Et † ista inducuntur hîc eleganter per do. Ant. & Imol. ad quæstionem, quam non uidentur decidere, utrùm quis possit renunciare beneficio cessionis, promittendo non cedere bonis? & uidetur, quòd non: quia per cessionem bonorum euitantur carceres, l. j. C. qui bon. ced. poss. & sic renunciando cessioni obligat se ad carceres: & per consequens, ad speciem seruitutis, l. ij. ff. de lib. hom. exhib. Et ideo non ualet, d. l. Titio centum. §. j. ff. de condi. & demon. Et ita tenuit Bart. & Imol. in l. alia. §. eleganter. ff. sol. mat. alleg. glos. in authen. imò. C. de act. & ob. Idem Ang. in repe. l. nemo carcerem. C. de exact. trib. lib. x. & Cyn. latè in d. l. j. qui bon. ced. poss. & do. Ant. in c. cùm contingat. j. eod. & facit opin. do. Abb. hîc in alia materia, de qua s̄. ¶ In
12 contrarium † facit: quia fauori pro se introducto quilibet renunciare potest, l. si quis in conscribendo. C. de pac. Item, quia per acceptationem quinquennialem iudiciorum debitor uidetur renunciare beneficio cessionis, l. fin. & glo. fin. C. qui bon. ced. poss. quantò magis expressè renunciari potest l. cùm quid. ff. si cer. pet. Et secundum hanc partem consuluit Feder. consil. lx. incip. Quòd pactum seu renunciatio. Idem tenet latissimè Imol. in c. cùm contingat. xij. char. uer. item aduerte: quia per prædicta. j. eod. & Ang. & Roma. in d. §. eleganter. & sentit Imol. hîc. Non obstat, quod de seruitute dictum est: quia non est uerum, ut dicit glo. in d. l. j. post-

c. ex rescripto.

quam carceratur debitor lege permittente: nec est uerum, quòd sit contra bonos mores: quia, ut dicit Bart. in dicto §. Titio centum, si carceratio esset contra bonos mores, non fuisset à lege inducta: & latiùs respondet istis Imol. in d. §. cùm contingat. Et hoc tenendo limita, secundum Feder. in d. consil. nisi esset manifesta & notoria mendicitas: quo casu pactum etiam iuramento firmatum non tenet: quia uideretur esse contra ius alimentorum. Et per pactum non possit deduci, ne egeat, sed teneatur in solidum: alleg. c. cùm quidam. §. eod. & notata per Spec. in tit. qui filij sint legi. §. §. uer. pone. ubi habetur, quòd pactum iuratum contra ius alimen-
13 torum non tenet. ¶Ista † etiam faciunt ad quæstionem dubiam, u-
a *Vtrùm] Adde tu: posito q. pactum ualeat, an transeat ad hæredes? Bart. in l. si decesserit. ff. q. satisda. cog. in princ. in uers. & sic per hanc l. tenet, q. non transit ad hæredes. Adde ad ista, q. secus est in statuto: quia si statutum disponit, q. debitor non soluens posit incarcerari, eo mortuo, tunc similiter eius hæres poterit incarcerari. Et sic statutum loquens de incarcerãdo debitore, habet locum in eius hærede. Ita tenuit Bart. in l. postulante. ff. ad Trebel. in princ. ubi do. Alexand. limitat tribus modis post Bal. in l. per diuersas. in x. q. C. mandati. & post Salic. in l. fin. §. in computatione. C. de iur. delib. Idem tenet Ang. in l. j. C. qui bon. ced. possunt. Roma. in l. alia. §. elegãter. ff. sol. mat. Pau. de Cas. & do. Alexand. in d. l. si decesserit. quicquid teneat Angel. sibi contrarius in repet. l. nemo carcerem. in penult. colum. C. de exactor. tribut. lib. x. Et puto, quòd sit triplex ratio diuersitatis inter pactum & statutum. Primò, quia statutũ semper loquitur, l. Arriani. C. de hæret. & sic statutum loquitur ita in hærede, sicut in debitore, cùm tunc hæres sit debitor. Secũda ratio est, quia plus potest statutum, quàm pactum, ut declarat Bart. in l. omnes populi. ff. de iusti. et iur. in iij. q. tertiæ q. principalis. Tertia ratio est, quia in pacto, quando uerba pacti sunt dubia, debent interpretari contra eum, qui ex pacto se fundat, cum debuerit legem apertiùs dicere, & sic de hærede facere mentionem: l. ueteribus. ff. de pact.*

utrùm [a] ualeat pactum, per quod debitor in instrumẽto obligat se ad carcerem: de quo per Ang. in authen. ut non fiant pignorationes. in fi. & per Angel. Imo. & Roma. in d. §. eleganter. & Imol. in d. c. cùm contingat. & Bald. in l. Titio centum. §. Titio. ff. de condi. & demon. & Angel. in l. nemo potest. ff. de leg. j. & communis opinio est, quòd non: tum, quia debitor non est dominus membrorum suorum: tum, quia non possunt partes facere, quin debeat solẽnitas & ordo iudiciorum seruari, ut per glo. in c. de causis. §. de offic. delega. cum similibus. Sed de iure non potest inchoari processus ab executione, sed requiritur libellus, litis contest. & sententia, l. j. C. de execu. rei iudic. & ad capturam in ciuilibus procedere debet libellus, l. consentaneum. & ibi Bart. & Doct. C. quomodo & quando iud. not. Bart. in l. ex eo. C. ad l. Iul. pecul. Facit solẽne dictum Innoc. & Hostien. in c. P. & G. suprà, de offic. deleg. ubi dixit non ualere conuentionem, per quã debitor conuenit, quòd si in termino non soluit, possit excommunicari non data alia citatione & contumacia, & sic non seruata forma c. sacro. infrà, de sent. ex-
14 com. ¶Similiter † non ualet pactum, quòd liceat creditori authoritate propria capere debitorem nõ soluentem in termino, secundum Bald. in d. authen. imò propter glo. ibi, C. de act. & obli. & Angel. in l. si unus. §. pacta, quę turpem. ff. de pact. & Bart. in d. §. eleganter. & Bart. & Bald. in d. l. Titia. & Angel. in d. l. nemo carcerem. & Imol. in d. c. cùm contingat. Bal. in authen. sacramenta puberum. in j. colum. Vbi hoc ampliat, etiamsi sit iuratum. Et Spec. de renun. & conclu. §. j. uer. item est beneficium. qui dicit, quòd fallit in scriptore: nam ualebit pactum, quòd possit teneri in compedibus. Item fallit in obside propter generalem consuetudinem: alleg. istum text. Item fallit in eo, qui pecunia redemptus fuit ab hostibus: quia pro tali pecunia non restituta potest à redimente inuitus retineri, secundum An gel. in dicta l. nemo. per l. fin. C. de capti. Item fallit in debitore fugitiuo, secundum Bal. hîc: nam hoc fit lege permittente, l. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. cre. Et subdit Bald. hîc, quòd à contrario ualet pactum, quod debitor non possit personaliter distringi, per l. si conuenerit. ff. de re iudic. & c. Odoardus. §. de solu.
15 ¶In † glo. pen. in fi. Ista tertia solutio tenetur, ex qua not. diligenter, & semper tene menti, secundum Imol. & do. Abb. hîc: quòd licet mulier non renunciet Velleiano, principaliter iuuatur in fauorem sui merito, & contractus in contrarium firmatur iuramento, arg. c. ij. de pac. lib. vj. & sic multo minùs non iuuaretur dicto beneficio, si renũciasset cum iuramento. An autem possit sine iuramento renunciare: gloss. communiter tenet, quòd sic, si mulier priùs fuit certificata de beneficio Velleia. aliàs secus: & sic seruatur, secundum Imol. hîc. An autem de iure procedat, communiter tenetur, secundum ipsum, quòd si fiat in iudicio, tenet renunciatio, l. fin. §. pen. ff. ad Velleia. Sed si extra iudicium, regulariter nõ tenet: quia ex eadem fragilitate uidetur renunciare, ex qua se obligauit pro alio, l. doli clausula. §. diuersum. ff. de noua. & remittit ad Cyn. & Bart. in l. fin. C. ad Vellei. ¶Ad-
16 de Lud. Ro. in l. sciendum. ff. de uerb. oblig. ubi examinat, an † ad excludendum minorem, uel mulierem ab auxilio restitutionis in integrum, iuramentum tantum operetur, quantum si interuenisset certificatio de qualitate beneficij ætatis, uel Velleiani sibi competentis: & latissimè concludit, quòd sic: quia iurans censetur cogitasse se nullo beneficio, si quod sibi competeret, uti posse. Et quamuis non cogitauit in specie, sufficit cogitasse in genere, & refert dicta Bald. in l. ij. C. de rescin. uend. & pro hoc dicit esse casum rotundum hîc non destruendo literam: quia hîc nulla fit mentio de certificatione beneficij Velleiani, & tamen compellitur mulier seruare iuramentum. Nec obstat, quòd fideiussit pro ecclesia, & sic pro pia causa: quo casu non habet locum beneficium Velleiani, l. fin. C. ad Velleia. quia de hoc text. nihil præsupponit, secundum ipsum dicentem se mirari istum text. non fuisse priùs à Doctoribus notatum, & dolet se inaduertenter aliquando consuluisse in contrarium. Sed adde dom. Ant. in c. si diligenti. suprà, de for. compet. ubi idem tenet, & alleg. istum tex. & quædam alia: præsertim l. cùm pater. §. filius matrem. de leg. ij. Idem tenet Archi. & Ioan. And. in c. ij. de pac. lib. vj. per illum text. indistinctè loquentem: & idem tenet Bald. in authen. & dom. Abb. hîc, & do. Abb. in d. c. si diligenti. & Paul. de Cast. in l. fin. circa fin. ff. ad Velleia. per tex. in authen. sacramenta puberum. C. si aduer. uen. ubi per iuramentum excluditur minor à beneficio restit. in integ. absque alia certioratione illius beneficij. Istud etiam uidetur de mente Bart. in l. si quis pro eo. in v. membro, ff. de fideiuf. & est notabile dictum, licet fortè non probatur ita bene hîc, sicut dicit Ro. quia non potest ista mulier se obligare pro abbate, nisi in facto monasterij, cùm abbas nihil habeat proprium, c. abbati. liiij. dist. Reliqua, quo ad istam renunciationem Velleiani, dic, ut
17 per Doct. in dicto c. si diligenti. ¶In † glo. fin. ibi, hoc solùm uidetur iurasse. Si intelligitur iste tex. quòd conuiuges promiserunt tanquam fideiussores principales debiti, cessat motiuum glo. & possunt conueniri, secundum ea, quæ habentur in authen. de fid. in princ. Sed glo.

glo. uidetur sentire istos fuisse fideiussores obligationis facti, uidelicet ut conuentio de obsidibus & alijs obseruetur: quo casu promittentes factum alienum tenentur solùm præstare operam, quam possunt, & non aliud. Et secundum hunc intellectum collige unum singulare, secundum do. Abb. quòd licet aliàs promittens factum alienum, ad nihilum obligetur, nisi specificè promiserit se facturum & curaturum, l. stipulatio ista. in prin. de uerb. ob. tamẽ si simpliciter promisit factum alienum cum iuramento, obligatur ad operam præstandam, ut fiat, sicut si se specificè obligasset, ut sic ua-
19 leat iuramentum eo modo quo ualere potest, d. l. cùm pater. §. filius matrem. de leg. ij. & ad hoc facit text. & glo. in c. sicut ex literis. & in c. ex literis. el ij. de sponf. secundum ipsum. ¶Adde in terminis pro hac not. glos. fin. relatam ad tex. in c. tibi domino. lxiij. dist. & glo. ij. in c. ubi non est. xxx. quæst. ij. & glo. in c. de forma. in uer. consilium. in fin. xxij. quæst. v. & glo. mag. in c. unico, xxxj. quæst. ult. & Ang. & Imol. in l. inter stipulantem. in princ. ff. de uerb. oblig. & Bart. in l. si quis pro eo. in vj. membro, ff. de fideiuf. & Bald. in §. si quis alij. Insti. de inut. stipul. & in l. fin. C. de non nu. pecu. & do. Ant. in c. cùm contingat. in vj. char. §. eod. & Bald. in l. pactum. in ix. q. C. de colla. & Anch. in regula, accessorium. de reg. iur. lib. vj. & Roma. & Raph. in l. fin. §. fi. ff. si cert. pet. Et do. Abb. post alios in c. gemma. §. de sponf. ubi uide: & dicit, quòd de iure Canonico est casus de hoc ualde not. in c. ex literis. el ij. & in c. sicut ex literis. §. de sponf. in quibus ualet illa iurata promissio, Promitto, quòd talis tibi nubet: & rationem assignat ibi glos. quia iuramentum supplet ad illam promissionem, s. me facturum & curaturum. Vnde dicit ibi esse casum pro Canonistis ad illud commune dictum, quòd iuramentum habet uim regulæ, Si non ualet, quod ago, ut ago, ualet ut ualere potest. Ad quod Legistæ semper allegant d. §. filius matrẽ. & cum prædictis concordat etiã Bald. hîc per istum tex. iuncta gl.
18 ¶Et † ista essent utilia in utroque foro: sed in foro Canonico dicendum est fortiùs, quòd promittẽs factum alienum, etiamsi non iuret, semper obligatur ad faciendum & curandum, quantum in se est, ut id fiat. Ita eleganter dicit do. Ant. in c. ex literis. el ij. in c. sicut ex literis. & in c. gemma. infrà, de sponf. Et est uerum, quod do. Abb. in c. ex literis. dicit, quòd hoc est æquissimũ, sed nõ probatur, quia interuenit iuramentum: & pro ipso facit, quia loquitur in matrimonio, in quo etiam simplex promissio facti alieni tenet de iure ciuili: & subintelligitur clausula, Facturum & curaturum, l. Titia. in princ. iuncta glo. j. ff. de uerb. obl. Tamen pro opin. do. Ant. est glo. multùm sing. in c. Eleutherius. in glo. ij. xcj. dist. quæ loquitur indistinctè, & mouet se ex æquitate iuris Ciuilis, per quã in stipulationibus prætorijs simpliciter promittens factum alienum intelligitur promisisse facturum & iuraturum, l. quoties quis. ff. de uerb. obl. Et adde hîc unum, quòd quando promittitur factum alienum, & adijcitur pœna, si tale factum est contra legem, non tenet etiam pœna: gloss. est in l. stipulatio ista. in princ. ff. de uerb. oblig. propter quam consuluit latè do. Card. consilio lxxxvj. incip. Do. Nicol. marchio Astensis. quòd nõ tenuit promissio pœnalis facta per dom. Mantuæ, & dom. Paduæ: in qua promiserunt facere, quòd marchio Nicolaus daret Bononiensibus Nouantulam & Bazanum: quia sunt terræ ecclesiæ. Ergo hoc promittere nõ potuerunt. Et no. quòd promittens factum alienum, etiam apposita pœna, si probat se fecisse & curasse, licet secutum non fuerit, euitat pœnam, secundum dom. Abb. latè post do. Ant. in dicto c. gemma. quia difficultas excusat à pœna, ut per Bart. in l. continuus. §. illud. ff. de uerb. oblig. & in terminis consuluit Feder. consi. cxxij. incip. Maritus promisit. ¶Item not. perpetuò, quòd mihi obligatus facere & curare, quòd Titius faciet aliquid, non oportet, quòd à me interpelletur ad faciendum, uel curandum, nec excusatur dicendo, non fui interpellatus, ut curarem, secundum Bald. in c. domino guerram. in arg. l. j. C. de priua. carce. & in l. locationis. ff. locati. & l. non impossibile. ff. de pact. ¶Extra glo. dicit hîc Bald. per istum tex. quòd hîc non fit mentio de executione debitoris: quia promissores promiserunt facere & curare. ¶Item, quia iurauerunt: & est bene notandum, secundum ipsum, quòd † ubi est iuratum, non requiritur excussio, quæ interdum requiritur ex dispositione legis, interdum ex figura conuentionis, l. fin. §. sed si cum Seio. ff. si cert. pet. & differunt: quia ubi beneficio legis, debet opponi ante litem contest. sed ubi ex tenore pacti, potest opponi quandocunque: & alleg. Bart. in l. j. C. de conueni. fisci debi. lib. x. ubi dicit, quòd aliud est fideiubere, aliud promittere quem indemnẽ conseruare: quia intelligitur in subsidium, si principalis non est soluendo: & sic sentit Bald. hîc, quòd in quocunque iurante sit uerum dicere, quòd nulla præcedente executione posit inuitus conuenirí. ¶Sed contrarium est apertè de mente Bar. in l. si quis pro eo. in viij. membro, ff. de fideiusso. circa quod concordat Angel. in l. quæ accessionis. eod. tit. do. Ant. & Imol. in c. cùm contingat. §. eod. & ipsemet Bald. ibi uult expressè competere exceptionem executionis. Non obst. iuramento: regulari enim debet iuramentum secundum naturam contractus, super quo interponitur, l. fin. C. de non num. pecu. l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. & quia iuramentum recipit conditiones à iure subintellectas, c. quemadmodum. §. eod. & hîc est una, scilicet in casu, quo principalis non sit soluendo, authen. præs. nte. C. de fideiuf. & istud uerius. ¶Subdit etiam Bald. hîc, quòd monachus potest agere contra abbatem, ut liberet eum ab obsidione: quia inter dominum & seruum potest esse iudicium pro persona & libertate, licet pro rebus, si non competeret actio mandati, tamen competit officium iudicis, l. Mæuia. ff. de manu. test. l. seruos ad custodiam templi. ff. de alimen. & cib. leg. Et hoc procedit, etiamsi monachus non stetit diu in obsidione. Nec obst. l. Lucius. in fin. ff. manda. quia dicit signanter Bald. quòd non habet locum, quando fideiussor est in carcere, etiamsi latissimus sit carcer, ut ciuitas alicui assignata pro carcere: nam licet damnum pecuniarium possit reparari, carcer tamen irreparabilis est, & interim possit carceratus mori, quando non est expectandum, arg. l. ij.
20 & iij. ff. de ferijs. secundum ipsum. ¶Subdit † etiam Bald. hîc, quòd debitor potest se obligare absque iuramento ad standum in certa ciuitate, & inde non discedendum sine licentia creditoris: alleg. Innoc. hîc. Ex quo infert, quòd idem poterit iudex, licet non possit committere creditori, quòd eum detineat captum: alleg. l. missi opinatores. C. de exacto. tribu. lib. x. ¶Vltimò tangit hîc Ioã. And. quis faciet expensas pro obsidibus? & uidetur dicere, quòd debitor: & ita firmat hîc do. Card. ¶Sed distinguit Imol. aut ipse obses non facit seruitia ei, cui est datus, & debet ipsemet sibi facere expensas: & si alius faciat, poterit repetere in l. si necessarias. in princ. ff. de pig. act. Secus tamen, si seruus commodatur: quia commodatarius, cui seruiet, faciet sibi expensas, l. in rebus. §. possunt. ff. commo. Et sic dicit Imol. obseruari in obsidibus. Et istis adde glos. in c. diffiniuit. xvij. q. iiij. quæ dicit, quòd ecclesia debet pascere fugientes ad eam. Et adde glo. fin. in c. fin. §. de regula. & dicit Angel. in l. minimè. ff. de appel. q. faciens quem carcerari, debet eum pascere, si ille non habet, unde se alat. Alleg. gl. in l. fi. C. de eroga. mili. anno. lib. xij.

c. ex rescripto.

SVMMARIVM.

1 ¶ *Periurus non est ipso facto remotus à beneficio, sed per sententiam priuandus.*

2 *Criminosus non perdit ipso facto beneficium acquisitum per prius, etiamsi esset homicida.*

3 *Infamis licet nõ priuetur ipso facto beneficio ecclesiastico, secus tamen est in alijs dignitatibus & honoribus non beneficialibus: quia illis ipso facto priuatur.*

4 *Collatio beneficij facta periuro, an sit nulla, uel annullanda. Adde nu. 5. & 6.*

7 *Clericus an possit priuari beneficio ratione fidei uiolatæ.*

8 *Infamis licet non possit habere dignitatem, potest tamen esse antiquus, uel decurio ciuitatis.*

9 *Querela an tantùm importet actionem ciuilem, an etiam criminalem. Vide nu. 10.*

11 *Statutum si disponit, ne quis in consilio proponat de collecta imponenda, an habeat locum, quando imminet magna necessitas.*

12 *Imperator an possit congregare consilium data negligentia ecclesiæ.*

CAPITVLVM X.

Verelam. ¶ Periurus est ab ecclesia remouendus, quando non ex necessitate, sed ex uoluntate uenit contra licitum iuramentum. H. D. ¶ In text. ibi, non necessitate. No. secundum Bald. hîc, ꝙ qui non soluit in termino, non præsumitur periurus, nisi primò inquiratur, an uoluntate non soluerit, an necessitate coactus: quod dicit esse not. dignum ad notata per Innoc. in c. super his. infrà, de accus. ubi dicit, quòd quando creditor opponit debitori periurium, habet fundatam intentionem suam, eo ipso ꝙ probat se mutuasse & lapsum esse terminum, etiamsi non probet *illum non soluisse: secus in tertio opponente periurium*: quia debet probare illum non soluisse, ut ibi per eum: & alias ibi dixi: nam illa dicta singulariter declarantur per prædicta. Vel non sufficiat probare non soluisse eo casu, quo probandum est, nisi etiam probetur eum non soluisse non ex necessitate, sed ex uoluntate, per istum text. iuncto dicto Bald. de quo nunquam sis oblitus. ¶ In text. ibi remouentes.

1 Not. periurium † non ipso facto remotum à beneficio, sed esse per sententiam remouendum: & sentit expressè glo. iij. hîc in fin. quæ dicit, quòd iste meritò debet priuari. Et sic not. uerbum Priuari. Et ita tenent hîc omnes Doct. Ad idem est decisio Innoc. in c. inter dilectos. post princ. infrà, de excess. præla. ubi dicit, quòd petenti beneficium suum non potest opponi exceptio periurij, uel adulterij, uel alterius criminis non inducentis ipso iure priuationem beneficij. Et illa dicta Innocen. reassumpsit Dominic. in c. quo iure. in pen. col. viij. distin. & in c. studeat. l. dist. & do. Abb. in c. si constiterit. infrà, de accus. & hîc in c. item cùm quis. in penult. col. suprà, de resti. spol. Et istud etiam probatur in c. ij. in uersic. remoueretur. suprà, de rescript. & in c. fin. in uer. debebit. de iureiur. lib. vj. & facit, quod not. Dominic. in c. quo iure. in ult. col. viij. distinc. ubi dicit, quòd nullum crimen inducit priuationem ipso iure, nisi sit iure cautum. Allegat Innoc. in c. cùm nostris. infrà, de excess. præl. Tamen dicit Dominic. de hoc se dicturum in c. studeat. l. dist. sed ibi non dicit aliud, nisi quòd concludit homicidam non esse ipso iure priuatum. Et ad istud de homicida, uide do. Card. & Anan. in c. inquisitionis. in princ. de accus. cum concord. & additio. quas ibi multùm utiliter extendit. Et pro doctrina Dominic. in dicto cap. quo iure faciunt, quæ proximè dicentur. Quòd aũt dicit, in iurib. prædictis periurium esse priuandum beneficio, procedit, quãdo principaliter agitur ad puniendum delictum periurij: aliàs punitur pœna extraordinaria suspensionis, uel simili. Ita tex. in c. ij. in fin. infrà, de fideiuss. ut ibi declarat do. Abb. in ult. not. Et istis adde, quòd ratione periurij etiam commissi respectu certi beneficij priuatur quis non solùm ipso beneficio, sed etiam omnibus alijs, & inhabilitatur perpetuò ad beneficia suscipienda. Ita text. ẖ. c. proxim. quem multùm not. ibi dom.

2 Abb. in ij. not. ¶ Similiter † de eo, quòd quantumcunque quis sit criminosus, non perdit ipso facto beneficium acquisitum per prius, etiamsi esset homicida, ut probatur in c. clericus. ibi, priuetur. infrà, ne cleric. uel mona. & in c. ex literis. iuxta episcopatum cedat, & in uerb. amouentes. infrà, de excess. præla. & tamen homicida est detestabilior canonibus, ut hîc per ipsum: & idem tenuit hîc do. Card. & adducit do. Abb. glos. in princ. in c. fin. infrà, de iure pa. quæ dicit, quòd pœna priuationis non imponitur, nisi caueatur lege. Idem Imol. hîc in alia quæst. dicens, quòd nullum crimen inducit priuationem beneficij, nisi exprimatur in iure. Alleg. gloss. xv. quæst. viij. in summa: de qua multùm exclamat: sed ultra ipsum est similis in c. Apostolis. in glo. fin. lxxx. dist. & facit c. ij. in fin. in c. cùm uos. suprà, de offic. ord. licet in suis terminis do. Abb. ibi eam impugnet. Et quòd pœna priuationis non imponatur, nisi ubi iure cauetur, tenet etiam do. Abb. in c. fin. in fin. suprà, de præsumpt. & in c. cùm uenerabilis. infrà, de excep. Facit tex. in authen. de non eligendo secundo nubem. §. cùm igitur. ibi, non est lex tale quid dicens. Per quem tex. dedit theoricam Bald. in authen. ex testimonio. suprà, de secun. nup. dicens, quòd in materia priuatiua id, quod nõ est lege cautum, nunquam inducit priuationem. Facit tex. cum gloss. in l. sed & si quis. §. diuus. ibi, pœnam in eum statutam non esse. ff. de relig. & sum. fu. Et ideo dicit Innoc. in c. bonæ. el ij. in gloss. post mortem. circa med. suprà, de elect. quòd pœna priuandi quem ipso iure potestate eligendi nunquam imposita dicitur, nisi iure exprimatur. ¶ Limi-

3 tatur † autem, quod de infami dictum est, eum non esse statim priuatum, ut non procedat in alijs dignitatibus & honoribus non beneficialibus, quoniam illis priuatur ipso iure infamia, secundum do. Abb. hîc per tex. no. in l. ij. §. miles. ff. de his, qui no. infam. ubi text. innuit, quòd infamia priuat quem militia ipso iure: & licet glo. ibi extendat ad militem cælestis militiæ, & sic contra prædicta, tamen propter diuersitatem rationis dicta æquiparatio non procedit ex doctrina do. Abb. in c. episcopus. infrà, de præben. & in c. j. de cle. ægro. ubi sic declarat glo. uulgata in l. miles ita. ff. de re iudi. Et diuersitas rationis est hîc, quia maior est conuentio inter prælatum & ecclesiam, quàm inter militem & militiam, per c. inter monachos. suprà, de elec. & c. inter cor-

4 poralia. suprà, de transla. præla. ¶ Sed † imminet hîc grauis dubitatio, utrùm collatio beneficij facta periuro sit nulla, an uerò annullanda? Et quòd sit nulla, tenet Feder. consilio 50. incip. Quæritur, an collatio. quia crimẽ periurij etiam post peractam pœnitentiam infamat, c. testimonium. suprà, de testibus. xvj. quæst. j. c. j. sed infamibus portæ dignitatis, etc. ut hîc in gloss. Ad idem alleg. c. cùm in cunctis. & c. nihil est. & c. congregato. suprà, de elec. & alleg. Hostien. in c. inter dilectos. infrà, de excess. præla. ubi exponit irritandam, id est, irritam nunciandam. Idem expressè sentit do. Abb. hîc, qui dicit, quòd licet infamis non sit ipso iure priuatus, ut est dictum, tamen collatio facta infami non tenet, per dictam regulam, infamibus. Et sic not. quia ipse uult, quòd idem crimen potest inducere nullitatem collationis ipso iure, & tamen non inducit priuationem tituli ipso iure, quando sequitur titulum: & fa-

cit c.

5 cit c. super his. ẖ. de accus. ¶ Contrariam † partem tenet hîc Card. dicens se tenere, quòd periurus non est omnino incapax tituli beneficialis: si enim sic esset, statim quòd incurreret periurium, esset priuatus titulo: & sic do. Card. sentit contrarium eius, quod sentit hîc dom. Abb. in alio, uidelicet quòd crimen non inducens priuationem ipso iure non inducat etiam nullitatem collationis. Et pro hac parte alleg. do. Card. gloss. Innocen. in c. cùm nostris. in princ. infrà, de consec. præben. ubi dicit, quòd homicidæ & alij irregulares sine dispensatione iustè tenent dignitates suas, quousq; denuncientur, uel deponantur, etiamsi tales sint tempore collationis, uel electionis, & sic in hoc uerbo faciat ad propositum: secus dicit, si tempore collationis, uel electionis beneficij non essent capaces, ut illiteratæ mulieres, uel infantes. Ex quo exemplo incidenter not. & non obliuiscaris, quòd collatio facta illiterato est statim nulla, & sic illiteratus est magis exosus canoni, ꝗ homicida. Pro istis etiam adducit do. Card. text. in dicto c. inter dilectos. intellígendo uerbum Irritandum, propriè. Item quia ibi collatio secunda sequens collationem infamis est nulla, per c. consideraúimus. suprà, de elect. Ergo prima tenuit: aliàs non præstaret impedimentum regula, non præstat. de reg. iur. in vj. Et ad illud, quòd infamibus portæ, etc. dicit, quòd possunt excludi, sed non probat, quòd sint ipso iure incapaces, dicto c. inter dilectos. Item quòd periurus sit infamis, non est expeditum, & recipit distinctionẽ, ut traditur in c. testimonium. suprà, de testi. & ibi latè dixi:

6 & ita resider do. Card. ¶ Et † pro ista parte, quam sequor, est unum nota. dictum do. Compos. in c. capitulum. in glo quia q. uer. sed nunquid collatio. suprà, de rescri. ubi dicit, quòd non inuenit, quòd electio, uel collatio facta de constituto in crimine non inducente irregularitatem sit nulla: & ideo dicit, quòd talis electio non est nulla, sed annullanda. Allegat d. c. inter dilectos. ibi, propter indignitatem meruerit reprobari. & confirma: quia usurarius est infamis, l. improbum. & ibi Bald. C. de infami. & tamen electio usurarij ibi non fuit nulla. Allegat etiam Compos. c. si celebrat. infrà, de cler. excom. mi. & c. consideraúimus. suprà, de elect. & hoc dictum Compos. ponit Ioan. And. in c. auditis. super gloss. ult. uer. sed quid si eligitur criminosus. suprà, de elec. & sequitur Archi. & Dominic. in c. in scripturis. viij. quæst. j. & in c. studeat. l. dist. Ioan. And. in c. dudum. el ij. super uersi. electionis tempore. suprà, de elect. & in c. inter dilectos. super uer. usurarium. Et quòd collatio facta infami non sit ipso iure nulla, tenet Cald. in tit. de præb. consilio xx. quod incip. Pendente. & in tit. de accus. consi. iiij. incip. Formata. allegando Innocen. in locis præalleg. & adde elegantẽ doctrinam dom. Abb. in c. graue. in penult. col. infrà, de præben. ¶ Et aduerte: quia licet Compos. in loco præallegato sentiat crimen inducens irregularitatem causare nullitatem collationis, tamen Innocen. aliter loquitur, & meliùs in dicto c. cùm nostris. Et ista latissimè ampliari possent ex his, quæ posui in c. inquisitionis. in princ. infrà, de accus. ¶ Dubitant etiam do. Abb.

7 & Imol. utrùm † ratione fidei uiolatæ possit clericus priuari beneficio? & uidetur, quòd non: quia cùm pœnæ sint restringendæ, regula, odia. de reg. iur. lib. vj. dispositum de uiolante iuramentum non debet extendi ad minus, iuxta l. iij. C. si minor se maio. dixerit. Et hanc partem tenet Gasp. Cald. & do. Card. in c. ij. infrà, de sponsi. & Rot. in anti. decis. clij. incip. Item no. quòd posito. & decisi. ccccxxxv. incip. Vtrùm uiolator fidei, in eisdem. Et ibi respondet ad c. peruenit. infrà, de fideiuss. quod loquitur copulatiuè in uiolante fidem & iuramentum: secus, si solam fidem. Idem tenet do. Ant. & Imol. hîc: quia licet fidei præstatio æquiparetur iu-

ramento, c. ad aures. suprà, quod met. causa. & d. c. peruenit. tamen differunt in impositione pœnæ, per not. in c. clericus. infrà, eod. & facit doctrina glos. xv. quæst. viij. in summa, quòd pro nullo crimine clericus priuatur, nisi lege sit cautum. Idem per eandem tenet Anan. in c. querela. infrà, ne præla. & Dominic. latè in c. fin. in penult. col. de iureiur. lib. vj. & do. Card. in c. ad aures. & sentit Imol. in c. cùm tempore. in j. col. suprà, de arb. dicens, l. si quis maior. allegatam in glo. non procedere in uiolatore fidei, contra Ioan. And. & do. Ant. ibi, & Spec. in tit. de arb. §. fin. uer. sed pone. Contrariam partem, quòd uiolator fidei priuari possit beneficio, sentit glo. infrà, & ibi Hostien. & do. Abb. in c. querelam. infrà, ne præla. & glo. j. & do. Abb. in c. constiturus est. de transac. & Archi. & Ioan. And. plenè in c. j. de sepul. lib. vj. & do. Abb. hîc, & in c. ad aures. suprà, quod met. causa. quia cui competit disputatio iuramẽti, competit diffinitio iuramẽti: sed cui competit diffinitio, competit diffinitum: & iurare est aliquid Deo teste affirmare: & iurans per fidem, ita affertur Deo teste, sicut si per Euangelia, quibus non debetur maior reuerentia, quàm ipsi Deo, seu fidei suæ: nec oportet, quòd iuramentum sit super re tecta, per c. & si Christus. infrà, eod. nec est opus uerbo Iuro, ut ibi, & in c. ego enim. suprà, eod. nec minus peccat uiolator fidei: imo aliquando plus, putà, si est iuratum per creaturam: nec ponderatur maioritas delicti, quia quomodocunque peccet, succedunt iura loquentia de periurio simpliciter non expresso magis uno, quàm alio: & dicit Archi. in dicto c. j. de sepul. lib. vj. ista æquiparari, Iuro per fidem meam, uel per euãgelia. Et quòd uiolator fidei sit periurus, tenet Archi. xxij. quæst. j. in Summa, & Innocen. in c. & si Christus. circa med. infrà, eod. & do. Ant. clarè in c. tuis. suprà, de testi. Et istam partem sequar: quia rationibus suis malè posset responderi, licet prima sit benignior. ¶ In glos. in uerb. irretiti. Dicit hîc mirabi-

8 liter Bald. quòd † *infamis non potest habere dignitatem*, tamen potest esse antianus, siue decurio ciuitatis suæ. Alleg. Bar. in l. j. C. de mune. & hono. non continuan. lib. xj. sed errauit Bald. quia Bart. non loquitur de infame, sed infante: prout loquitur text. ibi: tamen ignosci debet uilibus oculis Bald. subdit etiam Bald. hîc, quod tantum est cessare à solutione per annum, quando est iuratum, quantũ est cessare biennio, quando non est iuratum: quod est aureum ad materiam l. ij. C. de iure emphy. ¶ Item dicit Bald. hîc, quòd conductor, qui non obseruat pactum, potest repelli à moderno usu illius anni, sed non à perpetuo usu aliorum annorum, pro quibus uult soluere pensionem. Fallit, si est periurus: nam tunc potest in totum remoueri, ubi paupertas eum excuset, per istum tex, quem dicit se nescire alibi. ¶ In gloss. in uerbo, remouentes. ibi, in modum quasi denunciationis fuit hæc querela. not. glos.

9 quòd † querela propriè non concernit actionem ciuilem: & in hoc est singularis: & facit ad multa, maximè ad statuta. secundum do. Card. & do. Abb. hîc: & adduco istam glo. ad intellectum eius, quod pulchrè dixit Imol. in c. j. suprà, de postu. ubi dicit, quòd in casu c. prælatis. de homi. lib. vj. non poterat ullo modo sequi pœna criminalis, quia agebatur ciuiliter: nam istud dictum probatur ex illo tex. in uerbo, querelam. quem

10 tex. ipse no. iuncta ista glo. Sed † quòd imò querela imporet illam actionem criminalem, est glos. peregrina in c. Maximianus. in glo. j. lxxxxj. dist. nisi dicas, quòd ista procedit propriè sumendo. Et adde, quòd etsi uerbum, querela. largè importat etiam appellationem, uel petitionem restit. in integ. ut per glo. in l. iij. C. quomodo & quando iudi. tamen propriè illa dicitur querela, quæ refertur ad eum, qui requiritur circa appellationem. Ita est gl. in c. querelam. in gl. j. suprà, de procu.

c. querelam.

quam do.Card. facit ibi sing.& unicam: & eam no. do. Abb. hîc, & ibi, dicens hoc notandum propter statuta loquentia de querelantibus in certis causis, ut non extendant ad legitimè appellantes, cùm statuta sint stricti iuris. Et quòd ista differant, probatur ex doctrina do.Ant.in c. significasti.el j.infrà, de homi. ubi concordando glos. in c. statutum. §. assessorium. in uer. relinquatur.de rescri. lib. vj. circa alia contraria in clem.j.in uer. oneramus. de iure pat. dicit, quòd prima loquitur per uiam appellationis, secunda per uiam querelæ: facit tex.in c.j. suprà, de offic. leg. ubi querimonia & appellatio ponuntur, ut diuersa: & sic uno prohibito aliud non prohibetur, nisi lex expresè utrumque prohibeat, ut de archiepiscopo dicitur in c. Romana. de appel. lib. vj. & in c. uenerabilibus. §. j. de senten. excom. eod. lib. Et pro dicta differentia inter appellationem & querelam facit c. concertationi. de appel. lib. vj. & tex. optimus.in l. fin. §. illud.C.de temp. appel.ibi, nostram maiestatem adire, & querelam deducere. Vbi est casus, quem Bald.not. ꝙ à tarditate iudicis non potest appellari, sed potest querelari: quia tardare non est grauare propriè, arg.l.quoniam in prioribus. C. de inoffi.

11 testa. ¶In † glo.in uer. necessitate. No. iura allegata in gloss. ad excusandum propter necessitatem: & hinc etiam nos uidemus, quòd si statutum prohibet sub pœna, ne quis in consilio proponat de imponenda collecta, non habet locum, quando imminet magna necessitas, secundum Bart. in l.diuus. ff. de peti.hær. ubi dicit, quòd propter necessitatem statutum efficitur non statutum. Et hinc est, quòd propter necessitatem licitum est uenire contra iura ciuilia, quæ dicunt appellandum gradatim, putà quando unus iudex deficit, secundum Bart. in l. j. §. si quis. ff. de appel. facit c. si is, cui.& c.si à subdelegato. de offic. deleg.lib.vj. ubi occurrente excommunicatione delegati non appellatur à subdelegato non in totum ad ipsum subdelegantem, sed ad primum. Et hinc est, quòd si iudex statutus ad appellationes audiendas est absens, licitè appellatur ad decuriones, secundum Bar.in l.ubi absunt.ff.de tut. & cu.da. ab his. Et hinc est, quòd si iudex causarum ciuilium est absens, potest iudex maleficiorum cognoscere de causis ciuilibus, & si statutũ annullat instrumenta non scripta per notarium matriculatum, & si nullus matriculatus reperiatur, poterit alius non matriculatus rogari. Ista tria ponit Ang.in repe.l.si uacantia.ij.q. C.de bo.uac.lib. x. Et in casu necessitatis possunt milites incastellari in ecclesia, secundum Inno.in c. cùm ecclesia.ĩ.de immu.eccles.refert Bal.in l.nullus.C. de sum. trinit. Et peregrini possunt in ecclesia hospitari, c.nulli. xlij. dist. Et licitum est laico baptizare, c. sanctum. de conse.dist. iiij. glo. fin.in cle.j. de baptis. Et potest tolerari super re non consecrata, c. sicut.de consec. dist. j. Et potest sacerdos chrismare, q. iiij. & licet confiteri laico, c.quem pœnitet.de pœnit.dist. j. & excusatur non ieiunans, c.ij. infrà, de obser. ieiu. & conducentes lacus piscium tenentur dare plus solito in casu necessitatis, secundum Bald.in l. & ad præsens.in fin.C.de murile.lib. xij. & nauis ui uentorum adducta ad certum portum non soluit gabellam de mercibus aliàs debitam, Bart. in l.j.C.de naufrag. statuta facta per adunantiam generalem possunt infringi propter necessitatem non obstante statuto, secundum Bart. in l. cùm nauarchorum. C. de nauicu. lib. xj. & potest episcopus alienare non obstante iuramento de consulendo Papam, secundum do. Ant. in c.fin.de eccles. ædi. & clericus potest se absentare non obstante iuramento de consulendo episcopum, secundum do.Ant.in c. inter quatuor. ĩ. de cleri.non resi.& stipendiarij impunè deprædantur pro uictu in bello licito, secundũ Ang.in l. ij. §. cùm in eadem.ff.ad l.Rhodi.de iac.& licitum est domino imponere charitatiuum subsidium, secundum Bal.in l.ij.per illum tex.C.de oper.liber.& licitũ est uenire contra proprium iuramentum licitum, si superior habens absoluere, nõ est in loco, secundum Innoc.in c.uenerabilem.

12 de elec.Et † in casu necessitatis etiam licitum est imperatori congregare consilium data negligentia ecclesiæ, secundum do.Card.in repe.c.licet de uitanda.s.de elec. & Pet.de Monte in sua monarchia. Et licitum est consilio intromittere se de spectantibus ad Papam, si in expectanda successione noui Pontificis imminet magna necessitas, secundum Pet.in d.monarchia. Elicitum est prælato alienare bona etiam prohibita alienari à testatore, secũdum Ioan.And.in c.uerùm.ĩ. de condi. appo. Et licitum est committere in alio loco testamentum, C. de fi.instr. Et licitum est in casu necessitatis tangere eucharistiam à constituto in peccato, secundum Innoc. c. quod in te.ĩ.de pœnit. & remis. Alij effectus necessitatis referri possent, sed isti sunt utiliores: quos non retulissem, nisi esset hæc ultima lectio. ¶Et ita ad metam huius anni, Deo duce, applicabimus, in quo si breuior fuerim, attribuatur aduersæ ualetudini: sed adepta, ut spero, capitis conualescentia ad pristinũ feruorem, & quotidianum reuertemur anno sequenti, & continuabo omnino in hoc tit.in seq. decre. Offeruntur enim semper nobis in hoc tit. plurima quotidiana, & mirum in modum grata omnibus, quos ad cõtinuationem suauium laborum humiliter inuito.

SVMMARIVM.

1 *Clerici seculares & religiosi, ponuntur ut diuersa.*

2 *Religiosus continetur etiam appellatione religiosi præfecti ecclesiæ seculari.*

3 *Habere pro se legem, & rationem legis, paria sunt.*

4 *Pœna apposita facienti aliquem actum, an committatur, si actus ille sit nullus. nu. 5.6.7.*

8 *Periurus circa certum beneficium priuatur non solùm illo beneficio, sed etiam alijs, quæ habet.*

9 *Iuramentum temerarium an sit tantæ efficaciæ, ut quis possit priuari beneficio.*

CAPITVLVM XI.

TVanos. ¶Si præsentatus iurat præsentanti de antiquo censu augmentando, & postea contrarium iurat instituenti, ualet secundum iuramentum, & non primũ: tamen ab ecclesia remouebitur. H.

1 D. ¶In † tex.ibi, clerici religiosi, etc. Not. ultra alios, ꝙ clerici seculares & religiosi ponuntur, ut diuersa: & sic appellatione unius non uenit alterum, iuxta l.si idem. C.de condi.& ista multis iuribus ponuntur ut diuersa, ut in c.in quibusdam.in fi.ĩ.de pœnis.& c. licet.in prin. s.de offi.ordi.& in c.ad Apostolicam. de reg.iur.in vj.& in cle.ij.ad fi.de uita & hone.cle.& in c. ad abolendam. in prin.ĩ.de hære. & in cle. cupientes. §. sanè.de pœn. & in c.inter quatuor.ĩ.de relig. do.& in c. ad audientiam. el ij.ĩ.de eccle.ædi.& in c.tua nos,ĩ.de testa.& in c.j.de sepul.lib.vj.& in c.accusatus.§.fin.& in c.ut officium.§.ad conscribendas.de hæret.lib.vj.Et no.glo.fi.in c.ad hoc. s.de offic.iud.& gl.ij.in c.religiosus.de testi. lib. vj.& gl. in uer.religiosi.in cle.j.de deci.& in cle.j.in uer.regulariter.de sup.neg.præla.& in cle.j.in uer.religiosus.de reb. eccle. non alie. Et hinc est, quòd dispositio c. licet. ĩ. de reg.non procedit in clericis secularibus, ut no.glo.ij.in c.admonet.s.de renun.quia sine petitione licentię possunt profiteri, ut ibi latiùs per Imol.in j. & penult. col. ¶In contrarium, quòd appellatione religiosorum ueniant clerici seculares, est gl. in c. præsens in religiosos. xx.q.iij.& tex.cum gl.in uer.religiosis.in c. nullus itaque per ambitum.j.q.j.& gl.in c. ex multa. in uer.religiosi.ĩ. de uo-

c.tua nos:

de uoto.& glo.in cle.j.in uer. præsidentis. de rescript. & glo ij.& iij.in c.obeuntibus. lxiij. dist. & in c. in nomine Domini.in uer.religiosissimi. xxiij. dist.& ibi Dominic. & probat tex.& ibi Domin.in c.fin.xlviij.dist.& in c. sacerdotes. xvij. distin.& in c.ex antiquis. liiij.dist. & in c. generalis. & in c. si quælibet. eadem distinc. & ubique Dominic. Sed concordia prædictorum sumitur ex notatis per Ioan.And.& do.Ant. & do. Abb. in rubr.ff. de regu. & aliquid per do. Abb.in c.dilecti. in j. col. suprà, de maio. & obe. & in c. causam. el j. suprà, de iudi. & in clem.j.de sup.ne. præla.& Dominic.in dicto c. in nomine Domini. & Imol.hîc præ cæteris.& in c.ecclesia. s. de consti.& Ioan.And.& Domin.in d.c.officium.§.uerùm. de hære.lib. vj.& do.Abb.in rub.infrà, de uita & ho.cle. In quibus locis dicitur aliquos dici religiosos largè, & sic etiam dicũtur laici deuoti, ut in c.fin. infrà, de rebus eccles.non alie.& in d. ecclesia. aliqui magis strictè, & isti sunt clerici seculares: aliqui propriè, & isti sunt solum profitentes tria substantialia professionis. Vnde in materia odiosa & pœnali, in qua uerba sumuntur propriè, c. statutum.de elec.uerbum Religiosi intelligitur de talibus, ut latiùs in dictis locis. Quibus adde unum, quod no. dicit Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de rescrip.præsent. §.ratione autem causæ. in j.col.uersi.dicit, quòd stylus curiæ habet, quòd enumeratis clericis, seu specificatis, per clausulam generalem comprehenditur religiosus: quia licet sit qualitatis diuersæ, tamen non multùm differt: quia cõprehenditur sub eodem genere, per c. duo. xij. q. j. Et hoc signanter refert Imol. post do. Ant.in c.sedes. s. de rescript. & faciunt not. per

2 Pet.de Anch.in cle.j.in ult.col.de elec. ¶An † autem appellatione religiosorum ueniat religiosus prefectus ecclesiæ seculari? Glo. sentit, quòd sic, in cle. j. in uer. regulares.in fin. de deci. & ipsum sequitur do. Ant. consilio xxxviij. incip.ut suprà, solenniter. & idem glo.j. in cle. religiosus. de procur. quam sequitur ibi do. Card. in j.oppos.c.quorundam. in princ. in uerb. mendicantium.de elec.lib. vj. ¶Contrarium dixit glos. in cle. religiosus.de procur.quam sequitur ibi do.Card.in j.op. & idem gl.ij.in prin.c.religiosus.de testa.in vj.Sed contra ut eleganter per Dominic.in d.c.quorundam.§.fin. ubi dicit, attendendam esse subiectã materiam, an causa statuti, uel legis ita militet in translato, sicut in alio, an non? & ita est locus alleg.Si tamen lex utitur termino uniuersali, putà, quicunque religiosi, etc. tunc indistinctè tales comprehenduntur, ut not.glo.j.in fin.in d.

3 cle.ij.de deci. ¶In † tex.ibi, ratione & Lateranensis concilij authoritate. Nota, quòd paria sunt habere pro se rationem, uel authoritatem: & ideo dicit glo. in c. consuetudo.in uer.ratione.j.dist. quòd deficiente lege potest allegari ratio: & sequitur Dominic. ibi, & do. Abb. in c.fin.suprà, quod met.cau.& in c.pastoralis.s.de fide instru.facit tex.in c.ratio nulla.infrà, de præbend.& ibi colligit do. Abb. quòd licitũ est arguere per rationem naturalem, etiam absque allegatione iurium. Ad idem alleg.c.secundò requiritur.ĩ.de appel.& l. scire. §. sufficit.in uer.ex ipsa naturali iustitia.ff.de excus. tut. & glo. in d.c.consuetudo. facit tex.in cle. cùm rationi. de elec. & ibi idem colligit do.Card. post Paul. allegando glos. in dicto c. consuetudo. facit tex.in c.ex eo.ibi, tam iuris, quàm rationis.de elec.in vj. & ibi glo. colligit idem, & alleg.ibi Ioan.And.tex. in c.uides. in uer. disputatione agendum, ratione innuẽdum.xxiij.quæst.v.facit l.munerum.§.mixta. ibi, disputando optima ratione diffiniuit.ff.de muner.& ho.Et hinc est, quòd in consideranda legis intentione semper attenditur eius ratio: quia, secundum Dy.in reg.certum.de reg.iur. lib. vj. ratio legis est anima legis. Et istud uulgatum dictum sequitur Bal.in l.si quis seruo.C.de furt.& in l.j.C.de interdi.& in l.j. C. quæ sit lon. consue. Propter quod dictum dicit do.Abb.in c.j. suprà, de iura. calum. quòd quando ratio exprimitur in lege, illa restringit & ampliat dispositionem legis etiam in odiosis. Alleg.l.cùm pater.§.dulcissimis.de leg.ij.& idem Imo.in c. ij. suprà, de cõsti.per l.& mulier. ff. sol. mat. Et pro tanto singulariter scribit Dominic.in c.ut litigantes. de offic. ord. in vj. quòd sicut ad inducendum consuetudinem contra ius requiritur spatium xx. annorum, ut traditur in c. fi. suprà, de consue. eodem modo ad inducendam cõsuetudinem, quæ esset contrà generalem rationem legis. Et ad hoc no.glo.ibi in uer. statuimus. Et ideo dixit do.Ant.post Inno.in c.cùm speciali.ĩ.de appel. quòd sicut sententia lata contra legẽ expressam, est nulla, c.j.infrà.de re iudi. cum simili, ita etiam lata contra rationem legis. Hinc est, quod dixit Bald.in authen.quas actiones.uer.sed ego dico.C.de sac.san.eccles.quòd licet ad inducendam legum correctionem requiratur lex expressa, l.præcipimus.C.de appel.nec sufficiat subauditio, ut per glo. in c.cupientes.§. quòd si per xx. in uer. petere. de elec. lib. vj.tamen si ratio posita in l.noua, est apta corrigere legem antiquam, illam corriget, etiamsi tenor legis nouæ hoc non dicat. Similiter uidemus, quòd quando corrigitur ratio legis, dicitur esse correcta ipsa lex, ut per Bart.post glo.in l. j. ff. de legi.tuto.& latè Imol. in c. post translationem.suprà, de renun. ubi respondet ad rationem Ioan.And.ibi aliter tenentis, scilicet, quòd licet cesset ratio, remanet tamen authoritas: quia dicit ipse, ꝙ authoritas regulatur secundum mentem disponentis: & mens & ratio legis uidentur esse idem, l. cùm mulier.ff.sol.mat.ut ibi latè per eum, & Sali.in l.fi. C.de legi.hære.Ex quibus patet, quid operetur ratio in lege: propter quod est acta illa profunda materia, quando liceat extendere legem ab identitate rationis, de qua est plenum utrunque ius, ut patet ex notatis, & per Imol. in l.si uerò.§.de uiro.ff.sol.mat.& do.Matthe.Mathesilanus in tractatu de extensione, & Imol.in cle.j. de elec. & Dom.in c.j.de temp. ord. lib. vj. cum multis alijs. ¶Et ad ista adduci potest, quod not.Bald. in l.j.§.j.in princ. C.de cad.tol.ubi dicit, quòd ratio naturalis est optimus legis clypeus. Et dicit Bal. in l.cõmissoriæ.C.de pac.inter emp.& uidetur, quòd litera occidit, spiritus autem eius & ratio uiuificat: & dicit tex.in §.j.xx.dist.quòd eò, quò quisque magis ratione utitur, eò maioris authoritatis eius uerba esse uidentur: & dicit Bal.in l.solam.C.de testi.circa fi.ꝙ homo, qui non uult se fundare in ratione dicti, dicitur temerarius & carere arbitrio boni uiri: & dicit Bal.in l.actor.C.de proba. ꝙ suspecta ratio non reddit dictum suspectum. Imò est dignum admiratione, secundum eum, ꝙ credatur dicto alicuius, & non causæ siue rationi dicti: & idem dicit in l. ius eius.eo.tit. Et dicit Bal.in l.quoties.C. de suis & legi. ꝙ uirtus legis consistit in naturali ratione: quia lex speculatur in natura, ut in §.adoptio. Instit. de adopt. Et dicit Bald.in l. conuenticulam.C.de episc.& cler. & in l. data opera. C. qui accus. ꝙ ratio est illa, quæ ampliat & restringit dictum testis: & dicit tex.in c.illa.xj. q. iij. ꝙ illa cautela est laudabilis, in qua tota ratio agit, & fauor nihil sibi usurpat. Et dicit Tullius in iij. Tusculanarũ quęstionum, ꝙ munus animi est ratione bene uti: & ibidem in viij. bene, inquit, adhibita: ideo, ꝙ optimum sic: neglecta uerò multis multiplicabitur erroribus, nihil sine ratione fieri: & Tullius in lib. de Legibus: quid est, non dicam, in homine, sed neque in cælo atque in terra ratione diuinius? & Sene.in iiij.lib.de Beneficijs, Nihil sine ratione faciendum est: & idem in epistola ad Lucillum, Vis omnia tibi subijcere, subijce te rationi: & Aristo. ij. Magnorum Moralium, quæ fiunt absque ratione iudicante, directiones à fortuna sunt: & dicit Arch.in c.ex eo.de elec.in vj.ꝙ ratio est quidam motus alicui uisum mentis acuens, ueraque à falsis distinguens: & dicit Sene.epi-

stola lxvj. ratio est naturæ imitatio: & per hoc non miror de eo, quod scripsit do. Car. in cons. lxxxviij. ubi dicit, ꝙ licet sit magna authoritas Ioan. And. tamen proposuit nemini cedere, nisi urgente ratione, præterq̃ in his, in quibus ratio dari nõ potest. Et in quo differt ratio à causa, uide do. Card. post Paul. in cle. dudum. uer. ab olim. in iij. oppos. de sepul. ¶ In tex. ibi, pro periurio.
4 No. secundum Bal. hîc, ꝙ † ex inualido iuramento contrahitur reatus periurij, licet nõ contrahatur obligatio iuramẽti: & sic uidetur hîc tex. ꝙ pœna opposita gerenti certum actũ, habeat locum actio, quãdo ille actus ex alio capite non tenet: & adduci potest tex. in l. quid ergo. §. cùm aũt factũ. ff. de infami. ubi puniẽ contrahens matrimoniũ, etiamsi matrimoniũ nõ teneat. Ad idem, quod no. Bar. in l. si quis legatum. ff. de fal. & Cy. & Sali. in l. j. C. de sepul. uio. & Albe. in ij. parte stat. q. xlix. ubi
5 dicunt, ꝙ † notarius faciens instrumentũ falsum, punitur, etiãsi aliàs instrumentũ esset nullum ratione subiectæ materiæ, uel deficiẽtis solennitatis. Ad idem, quod not. do. Ant. & do. Abb. in c. olim. s̃. de rescrip. ubi dicũt per illum tex. ꝙ si quis falsat literas, quæ aliàs sunt nullæ, uel iniustæ: tamẽ in curret pœnã falsi, licet ex hoc mitiùs puniatur, secundũ eos, qd̃ no. Ad idem, quod not. do. Card. in cle. j. in viij. oppos. de consang. & affi. ubi dicunt, ꝙ constitutus in sacris, si contrahit matrimoniũ, punitur, licet matrimoniũ non teneat. Ad idem, quod no. Ioan. And. in regula, nõ est sine culpa. de reg. iur. lib. vj. & do. Ant. in c. cùm causam. el j. in ult. col. s̃. de testi. & Bar. in d. l. si quis legatũ. ubi dicunt, ꝙ licet testis deponat falsum in iudicio nullo, & sic dictũ eius ex alio capite nõ ualeat, tamẽ punitur de falso. Et pro his facit text. in c. dispendia. de rescri. lib. vj. & in cle. j. eo. tit. ubi puni-
6 tur impetrãs rescriptũ nullum. ¶ Sed † contrariũ uidetur, ꝙ imò pœna apposita gerenti certũ actum non habeat locum, quãdo ille actus sit aliàs nullus, per regulam, nõ præstat. de reg. iur. in vj. & qa uerba debent intelligi cum effectu, c. relatum. cum si. j. de cle. nõ resi. Ad idem, quod no. Bal. in l. j. §. hæc uerba. p illum tex. ff. qd̃ quisq; iuris. ubi dicit, ꝙ statutũ puniens opponentẽ aliquã exceptionem cõprehendit opponentẽ illã ineptè: & ibi dicit singulariter Ang. ꝙ ,ppter sententiã nullam iudex nõ facit litem suã: & est gl. not. & ibi Bar. in l. fi. in gl. j. ff. de uarijs & extraor. cog. nisi eã executus fuisset, ut per Bal. in l. obseruare. §. proficisci. in xxj. q. ff. de offi. ,pcons. Facit etiã, quod dicit Bal. multùm elegãter in l. iij. C. de episc. audien. ubi dicit, ꝙ si emphyteota uendit rẽ ecclesiæ irrequisito dño, nõ incurrit pœnã, l. ij. C. de iure emphy. si cõtractus non fuit aliàs solenniter factus: putà, qa minor alienasset sine consensu ,ppinquorum requisito pro forma statuto. Ad idẽ, quod not. Bar. in l. fi. C. cõmunia de leg. ubi dicit, ꝙ si punit cõtrahens non soluta gabella ex forma statuti, nõ incurrit pœnã, quæ facit contractũ nullũ: & latè ponit Ro. cons. ccccxxxiiij. incip. cùm dilucidè. Ad idẽ, quod not. Bar. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de cõtra tab. ubi dicit, ꝙ statutũ puniens cedentẽ actionẽ suam nobili, non habet locũ in cessione, quæ nõ fieret ritè. Ad idem tex. in l. ea quidem. C. si mancipiũ ita alie. fuit, ne manumi. p quem dicit Bal. ibi, ꝙ per frustratoriũ factũ pœna efficaciter nõ cõmittitur: qa ex nihilo nihil fit. Et alleg. Philosophum. Ad idem, quod no. gl. ualde singulariter in c. significantib. in gl. fi. s̃. de off. dele. quæ dicit, ꝙ ubi cõtractus principalis non tenet, non tenet etiã pœna. Vnde infert ibi do. Abb. ꝙ cõpromissum factũ p partes in materia nõ cõpromissibili, non ligat partes, etiãsi apponat pœna. Et dicunt ibi Bal. & do. Car. illam gl. esse unicã, ꝙ si partes sub pœna dant iurisdi. priuato, non tenet pœna, ex quo nec principale: & est alia gl. in l. sed si patronus. §. fi. in gl. quæ incipit, Ac si ratione. ff. si quid. in frau. patro. Ex quib̃ uidet, ꝙ ista dicta pulchra & quotidiana sint adinuicem repugnantia. Et uide s̃. eo. ex scripto. ubi &
7 ista essent ponenda. ¶ Sed † ex dictis do. Car. in cle. j. in viij. opp. de consang. & affi. & Bal. in d. l. ea quidẽ. & Bar. in d. §. cùm aũt factũ. potest dici, ꝙ aliquando lex considerat solum factũ & animũ facientis, non aũt effectũ: & tunc etiã de actu nullo imponitur pœna. Ita tex. in l. eũ, q̃ duas. C. de adul. & in d. §. cùm aũt factũ. & in c. nuper. de biga. & tex. hîc. Vnde punitur cõtrahens bis matrimoniũ non solutè, quãuis actus nõ teneat, sed sufficit, ꝙ habeat formã debitã: qa l. habet nudum factũ p delicto. Et hoc modo procedunt primò allegata. Aliquãdo lex nõ cõsiderat factũ, nec affectum animi, sed principaliter effectũ, q̃ sequi potest: putà, qa loquitur p uerba nõ denotantia nudũ factum, sed effectũ: & tunc data nullitate actus pœna nõ cõmittitur, facit l. j. in fi. ff. de abigeis. ubi lex reputat illud nõ esse delictũ, dato iusto errore, etc. Idẽ, ubi l. loquitur sub cõditione, quæ est iuris, nõ facti: qa tunc, si cõditio nõ existat de iure, non cõmittitur pœna: & ꝙ de iure esset cogitatum, apparet ex uerbis, quæ habent iuris significatũ, ut est casus elegãs
8 in d. l. ea quidem. Et ista nõ tradas obliuioni. ¶ In † tex. ibi, perpetuò excludant. No. ꝙ ratione periurij etiã cõmissi respectu certi beneficij priuat qs non solùm ipso beneficio, sed etiã omnib. alijs: & est inhabilis ppetuò ad beneficiũ suscipiendũ. De quo facit festũ hîc do. Ab. ad hoc, de quo istud uerbũ Perpetuò, operatur, ꝙ si episcopus taliter priuato uellet beneficiũ de nouo conferre, nõ posset, ut est gl. reputata sing. in c. cupiẽtes. §. cæterùm. in uer. perpetua. de elec. in vj. & illã sequit ibi do. Card. in cle. ij. uer. si uerò. in j. q. de ui. & hon. cle. Et idem dicimus, ubi esset in lege uerbum Irrecuperabiliter, fm Io. And. in c. super eo. j. de rap. & sequit ibi Io. de Ana. Et idẽ, si diceret Nullo modo, de æta. & qualit. Et idẽ, si diceretur omnino priuet, fm do. Abb. in c. qualiter. el ij. in prin. j. de accus. & sequit ibi Ana. Vbi aũt nõ sunt similia uerba, & dubitat, an episcopus posset dispensare, recurritur ad plenè no. in c. at si clerici. §. de adult. s̃. de iudi. Et adde, ꝙ hanc pœnã inhabilitatis potest infligere legatus, & episcopus, secundũ gl. in d. cle. ij. in uer. inhabilis. quã Imo. ibi in eo, quod dicit de episcopo, facit singularẽ: & fuit dictũ Spe. in tit. de leg. §. superest. uer. sed nunquid potest. ibi allegatũ in glo. Sed no. ꝙ taliter in abdicatis beneficiati, secundum do. Abb. post do. Ant. in c. per inquisitionẽ. de elec. & do. Abb. in c. postulasti. s̃. de for. comp. & Ioã. And. in d. uer. sed nũquid. tex. opt. in c. si cõpromissari. in fi. de elec. in vj. & in l. ex ea. ff. de postu. quod si est generaliter uerũ, multum importat: sed fortè ,pcedit solùm, quando inhabilitas fit ex delicto cõmisso in damnum certi loci, cuius respectu pœna imponitur, iuxta c. presbyteri. j. de pœ. & gl. fi. in c. quia clerici. j. de iure pa. & tex. in c. si canonici. §. fin aũt. de offic. ord. lib. vj. cum si. & tũc consonũ est, qa in alijs locis non fit inhabilis, ut ,pbatur rectè in cle. j. §. ipsius filij. & ibi allegatis in gl. in uer. ciuitatib. de pœn. & in d. c. si cõpromissarius. Sed ubi aliquis inhabilitaretur etiam habita ratione certi delicti nõ concernentis magis unum locum, cũ aliũ, non credo, ꝙ inhabilis hîc esset habilis alibi: tum, per d. c. postulasti. ubi ratione delicti hîc cõmissi perditur beneficiũ alibi: tũ, tamẽ p id, qd̃ expressè no. Inno. in c. qualiter. el ij. in fi. gl. maio. j. de accu. ubi dicit, ꝙ quælibet sententia lata cõtra clericũ de crimine, facit, ꝙ ubicũq; sit, licitè denegant sibi beneficia, p c. pastoralis. in fi. j. de app. Et hanc cõsiderationẽ credo sentire do. Ab. in d. c. postulasti. Et in ipsa poteris cogitare. Ex qua infertur ad q. de qua aliàs habui respõdere, nũquid cõstitutio synodalis episcopi nostri priuãs habentem capellã in episcopatu, si acceptat cura tũ, & si postmensem retinet utrũq;, priuatur utroq;, habeat locum in capellano acceptãte curatũ extra diœcesim & dico, ꝙ nõ, licet capellã perdat. Sed tamen in eo, quod dixi proxi-

proximè de inhabilitate, teneri potest, ꝙ inhabilitatio facta ab homine etiam pro delicto, non operetur extra territorium, per prædicta, & per d. cle. j. à specialiter: secus, si ab homine declararet de inhabilitate facta à iu-
9 re. ¶ In † glo. ij. in prin. Si iste intellectus gloss. esset uerus, sequeretur, quòd pro temerario iuramento clericus posset deponi, quod est falsum, ut probatur in c. significauit, & cap. grauius. infrà, de censi. ubi reatus talis iuramenti, quale fuit hîc, aboletur pœnitentia, & dicetur in cap. sicuti nostris. ¶ Et ideo pro intellectu text. dantur duo intellectus. Primus est, ꝙ dato, ꝙ pro temerario iuramento quis nõ possit deponi, ut iuribus cõtrarijs, tamen hoc nõ fuit temerarium, nec omnino illicitũ, nec inducẽs salutis æternæ interitũ, uel dispendiũ in omnẽ casum. Nã posset tale iuramentũ esse licitum, si causa subesset, ut pensio augeat̃, & authoritate superioris, ut in cap. prohibemus. & ibi not. j. de censi. ¶ Itẽ soluere pensionẽ maiorẽ præiudicat soli iuranti: tũ ex hoc nõ præiudicetur ecclesiæ, quo ad successores, c. ueniens. suprà, de transac. Vnde tale iuramentum non est propriè temerarium, imo tenet, & expedit, quòd super eo fiat absolutio, ut possit contrauenire, d. c. significauit. Et hæc solutio uera est, secundũ do. Car. ¶ Secundus intellectus est, quòd etiamsi primum iuramentum non ualuisset, tamen non debuit iurare secundò, quando declararet & panderet de primo: quod si non facit, & ꝛtium iurat, uidetur uelle contrauenire primo, & uiolasse primũ, ac si fuisset licitum, & sic primũ censetur licitum in eius præiudicium propter affectionem cum opore subsecuto, dato quòd actus sit nullus, ut in simili dicitur in c. debitum. s̃. de biga. Nec obst. ꝙ iste non sit periurus: quia quo ad se, & quo ad uulgi opi. non potest euadere periurium: & hoc sentit Inn. hîc, qui dixit, quòd iste erat perplexus inter duo iuramenta contraria, ut si unum seruabat, aliud seruare non poterat. Sentit etiam Io. An. dum exponit text. quòd iste non poterat uitare periurium secundum fatuam opinionẽ quorundam, uel propter suam erroneam conscientiã. ¶ Et ex his habes casum sing. fm do. Ab. in quo quis priuat̃ beneficijs propter iuramentum temerariũ, & putat, ꝙ tale periurium non sit sufficiens ad depositionem ab ordine, iuxta not. in c. cùm non ab homine. de iudi. per Imol. idem tenentem. Et pro ipsis adduci potest, quod pulchrè legimus alibi, clericum posse ut irregularem puniri, solùm ad euitandam sinistram opi. uulgi reputantis eum irregularem, licet ne sic scandalũ occurrat, ut eleganter probatur in c. ex literis. el j. & ibi glo. pe. infrà. de homi. & consequenter Hosti. Io. An. & alij intellígentes de graui scandalo. Et hinc est, ꝙ propter scandalum euitãdum quis efficitur incligibilis, licet aliquem defectum non patiatur, ut in c. cùm olim. j. de cle. coniug. & propter scandalum repellitur ab illa promotione, ut in c. cùm teneatur. j. de præben. & propter scandalum imminens remouetur episcopus inuitus, quamuis innocens, dato sibi cambio, secundum Inn. in c. nisi cùm pridem. de renun. & Archi. in §. ecce. vij. q. j. cum cõcor. Et propter imminens scandalum in populo Christiano Papa potest deponi, secundum gloss. uulgatam in c. si Papa. xj. dist. & latè do. Abb. in dispu. episcopus, & quidã rector, & latè per Petrum de Monte in sua monarchia in viij. char. cum si. Et sic in promotionibus ecclesiasticis habetur respectus ad sinistram opi. uulgi. Et de scandalo plura dicam in c. nihil. j. de præscrip. ¶ Sed contra istum intellectum facit text. in l. decurionum fiij. C. de pœnis. ubi uanæ populi uoces non sufficiunt ad alicuius cõdemnationem. Ad idem c. si ergo. viij. q. j. & quod in simili dicitur in c. Osius. de elec. s̃. fortiùs facit, quod no. do. Ant. & do. Ab. in c. per inquisitionem. s̃. de elec. & do. Ant. do. Abb. & Imo. in c. super eo. eod. ti. ubi dicunt, quòd infamia facti nunquam deijcit iam promotum, nisi dicamus, ꝙ ista limitantur, nisi immineret graue scandalum, uel ꝙ in tex. nostro nondum iste erat promotus, sed promouendus, quo casu opinuulgi bene impedit, per c. omnipotens. cum concor. j. de accus. notant Doc. in d. c. super eo. Vel possumus tenere intellectum præcedentem. ¶ Vltimò tanguntur hîc duo: primũ, de quo in glo. qualiter peccet transgrediens licitum iuramentum, uel temerè iurans: secundum, quale iuramentum præstant clerici beneficiati episcopo. Et de utroq; dic, ut hîc per do. Abb. qui præ alijs bene loquitur: & non refero, quia nihil adderem.

c. cùm quidã.

SVMMARIVM.

1 ¶ Dignitas personæ regulariter auget delictũ, & sic etiã pœnam.
2 Religiosus licet sit dignior laico, non tamen plus peccat in eodem genere delicti, quàm alij.
3 Religiosus in tribus casibus plus peccat in eodẽ genere delicti, quàm alij: quos uide.
Et hæc intelliguntur de perseuerantibus in monasterijs: & c. nu 4.
5 Priuatus grauius punitur pœna corporali, quã existẽs in dignitate.
6 Qualitas personæ non consideratur in conscientia, sed peccata considerantur ex contemptu.
7 Contemptus qualiter cognoscatur in peccante.
8 Delinquens pdiùm plus peccat cæteris paribus, quã occultè peccans.
9 Clandestinitas est maxima coniectura contractus simulati.
10 Actus quando dicatur fieri clàm.
11 Pœna apposita receptanti bannitum in domo, alleuiatur receptanti consanguineum.

CAPITVLVM XII.

Vm quidam. ¶ Episcopi de piurio grauiùs, quàm alij, sunt puniendi. Hoc primò. Illicitũ est iuramentum de non præstando subsidiũ patri, uel matri, & alijs cõsanguineis. ¶ Et ad intellectũ huius prin. & eorum, quæ scribuntur hîc per gl. & Doc. quia omnes sequũtur eandẽ uiam, potest fieri una conclusio, subijciendo certas declarationes, per quas includantur dicta sua & aliorũ alibi, & deinceps referã, ubi oportebit scripta celeberrimi & antiqui Canonistæ cuiusdã Gallici Henrici Boich, quæ ad manus meas nouiter peruenerunt, licet ab alijs nõ referantur. ¶ Conclu-
1 sio. Dignitas † personæ delinquentis regulariter auget delictũ, & per cõsequẽs pœnã. Ita tex. hîc, & in cõcor. primò alle. in glo. & in cle. ij. de ui. & ho. cle. & ibi do. Car. in uerb. dignitatẽ. in v. q. ubi dicit post Pau. & Zẽzelinũ, ꝙ ibi exigitur maior honestas, ubi est maior status & prorogatiua: & ideo uidet maior cõtẽptus, & per cõsequẽs maior pœna: quia debet correspõdere delicto, c. nõ afferamus. xxiiij. q. j. & bene probatur in c. magna. post prin. de uoto. ubi gesta prælatorũ sunt exẽpla subditorũ dicentiũ, ubi est Deus istorũ? & ibi do. Ant. & alij. Vnde dicitur in c. præcipuè. xj. q. iij. tot mortib. digni sunt, quot exẽplo eorũ ad inferos mittunt: & ideo clericatus aggrauat crimẽ falsi, l. presbyteri. C. de epis. & cle. canonizata in c. presbyteri. v. q. vj. ubi dicitur, maiori pœna digni sunt, qui ex nostris iusionib. honorãtur. Ad idẽ l. Pedius. ff. de incẽ. rui. & nau. ibi, ex personarũ cõditione & rerũ qualitate. & habet̃ per gl. in uer. exercent. in c. excõmunicamus. §. credentes. j. de hæreti. & in l. locis j.
2 discurrẽdis. ¶ Prima declaratio cõclusionis est, ꝙ † licet religiosus sit dignior laico, tũ non plus peccat in eodẽ genere delicti, quàm alij, fm Io. An. latè in c. accusatus. de hære. lib. vj. quia ex multis bonis, quæ facit, absorbetur peccatum ipsius, si sit leue: & faciliùs resurget ab illo propter intentionẽ, quã habet ductam ad Deũ, quæ licet ad oia intercipiat̃ de facili recuperat̃, sicut Petrus, qui statim post culpã amarissimè fleuit, Mat. xxvj. in fi. & hoc seqt̃ Dom. in c. homo Christian. in fi. xl. dist. & in d. c. accusatus. & etiã sequitur do. Ab. hîc per illud Psal-

mistæ: *Si ceciderit iustus, non collidetur: quia Dominus supponit* manum suam. & dicitur in c. septies. de pœnit. dist. iij. Septies in die cadit iustus, & resurgit: & *sic licet iustus cadat, nõ perdit nomen iusti, ex quo per bona opera illico resurgit: & ista sequitur dom. Abb. in* c. nisi specialis. suprà, de offi. leg. & in c. ex literis. suprà, de dolo & contu. & per Bald. in l. j. C. si seruus extero. Et *ista procedunt etiam in religioso nobili: quia per professionem factam in religionem non censetur amplius* nobilis, uel potens, sed æqualis cum cæteris, secundum gloss. j. in c. ea, quæ. in v. quæst. de statu mona. & in c. præsens. xx. q. iij. & in c. scripsit. xxvij. q. ij. & Bal. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. Et ista de religioso inducit hîc solus dom. Abb. ad episcopum, ut leuiùs dicatur delinquere, quàm inferior, cùm dicatur religiosissimus, nisi peccet contra uotum emissum in receptione ordinis, uel ex contemptu reipublicę in scandalum aliorum, ut hîc per ipsum: cui nec obstaret tex. in c. si quis homicidiũ. & ibi Domi. l. dist. ubi episcopo homicidæ imponitur pœnitentia xv. annorum, & depositio: inferioribus autem pœnitentia minoris temporis, nisi dicatur illud es-
3 se ratione scãdali: & sic etiã intelligitur iste tex. ¶ Sunt † autem tres casus, in quibus magis peccat religiosus in eodẽ genere peccati, quàm alius, de quibus per beatũ Tho. ij. ij. q. clxxxvj. ar. fin. & Io. An. & Domini. in d. c. accusatus. §. fi. & Domi. in d. c. homo Christianus. & dom. Abb. hîc. ¶ Primus, cùm peccat contra uotum religionis, putà fornicando contra uotum continentiæ, uel furtum faciendo contra uotum paupertatis, uel inobediendo contra uotum obedientiæ. ¶ Secundus, quando peccat ex contemptu: & tunc est ingratus diuini beneficij, quo sublimatus est ad statũ perfectionis, & Dei filium conculcat per contemptum. Vnde Hieremiæ xj. ultra medium, Quid est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? ¶ Tertius casus est, cùm peccat scandalosè, ꝗ multi ad eius uitã respiciunt: unde Hieremiæ xxiij. In prophetis Hierusalem uidi similitudinem adulterij, & iter mendacij, & confortauerunt ma-
4 nus pessimorum, etc. ¶ Et † *ista intelliguntur de perseuerantibus in monasterio*: aliàs eorum delicta semper sunt grauiora: quia de ipsis dicit August. in c. quantum libet. xlvij. dist. non sum deteriores expertus, quàm *qui in monasterio defecerũt*: & dicit beatus Tho. ubi suprà, quòd tales efficiuntur pessimi: & inducit illud Hieremiæ secundo circa medium, Confregisti iugum, rupisti uincula mea: & de talibus dicit gloss. in cle. in plerisq; de elec. quòd discurrendo curias principum cantant illud Psalmistæ: Laqueus contritus est, etc. An autem religiosus magis mereatur in eodem genere meriti, quàm alius, uide beatum Tho. ij. ij. q. lxxxvij. art. vj. cuius uerba ad literam ponit gloss. eo non allegato in cle. j. in uersi. seipsum. de reli. & ue. sanc. & dicitur, quòd sic, maximè propter uirtutẽ latrij orientẽ ex uoto, professionis, quæ latrij est cultus & seruitus soli Deo debita, ut ibi, & ꝑ Dom. in c. si Canonici. §. cæterũ. in ult. col. de off. ord. lib. vj. & beatum Tho. ij. ij. q. xciij. ar. j. in responsione ad secundum artic. & arti. ij. in determi. quæstionis: & per rationes adductas in dictis locis tollitur opinio glo. in uer. uoluerint. in c. ij. infrà. de obseruan. iciu. ¶ Se-
5 cunda declaratio † in imponẽda pœna corporali grauiùs punitur priuatus, quàm existens in dignitate, l. ij. C. ut nemo priuatus. & d. l. Pedius. ff. de incẽ. rui. naufr. & facit gloss. in c. cùm beatus. lxv. dist. & idem gloss. in c. non cogantur. xj. dist. & glo. j. hîc, & Io. An. & dom. Ant. in c. ea, quæ. infrà, de sta. mo. & Ana. in c. j. in ult. col. infrà, de cleri. uena. Et ibi dixit glo. solennis, quòd non dicitur *inferri maiori pœna minor: quia aliqua censetur maior in eo, quæ esset minor in minore*: & pro hac declaratione uide glo. in c. qui contra pacem. xxiij. q. j. & tex. & glo. in uer. nobilitati. in c. fi. infrà, de pœ. & text. in l. properandum. §. fin autem. C. de iudi. & Bar. in l. quædam. ff. de pœ. Et in dictis locis dicitur, secus in pœna pecuniaria, uel spirituali: & ideo dicit in l. fi. circa me. C. de sum. tri. quòd statuta terrarum duplicantia pœnas contra nobiles intelliguntur de pœna pecuniaria, non corporali, per l. illicitas. in fi. ff. de off. præsi. Nec obst. ꝗ deferendo maioribus personis in pœnis, uideatur lex uti acceptione personarum: quia respondet Io. An. in c. ij. ff. de off. deleg. in vj. quòd cõsideratur acceptio, quo ad iustitiam ministrandam: sed in coactionibus & pœnis dignitati defertur, ut in iuribus ibi alleg. in j. glo. & per glo. in c. contumaces. l. dist. potest iudex gratificari in aliquibus considerando not. per glo. in c. fi. suprà, de transac. Et ꝗ in iustitia deferenda non plus deferatur maiori, quàm minori, latè probat hîc Henricus Boich allegãdo, quod habetur Prouerbiorum xviij. accipere personam in iudicio, non est bonum: & regulam, in iudicijs. de reg. iur. in vj. & tex. in l. sacris. circa fi. C. de proximi. sacrorum scrini. lib. xij. Et amplia, siue in cognoscendo, siue in diffiniendo, secundum Io. de Imol. in d. regula, in iudicijs. ¶ Fallit in generali clausula. Et quidam alij, contenta in rescripto ad lites, quæ ad maiores personas expressiùs non extenditur, in c. sedes. suprà, de rescrip. *tum in odium impetrãtis, qui potuit eas exprimere, tum propter odiositatem rescriptorum*, c. fi. s. de resc. & c. P. & G. de offi. deleg. ¶ Et subdit, ꝗ in reuerentia exhibenda bene defertur maiori, per c. sanè. el ij. *in primo responso, de offic. deleg.* & per c. ij. eo. tit. in vj. & c. uolentes. & c. antiquæ. infrà, de priui. nam honor est quædam reuerentia in uirtutis testimonium alicui exhibita, ut in primo Ethicorum: & ideo uirtus sola est honoris debita causa: & dicit, quòd honoratur etiam aliquis propter uirtutẽ alterius, sicut principes, & prælati, etiamsi sint mali, honorantur propter dignitatem eorum. ¶ Item aduerte: si diceretur, quòd secundũ hæc pœna non respondet delicto: quia si delictum est maius ratione dignitatis, ergo maior debet esse pœna: respondet dom. Card. post Laudi. & Zenze. in cle. multorum. in prin. in prima oppos. & in xij. q. de pœnis. quòd minor pœna reputatur maior in maiore. Allegat gloss. in d. l. j. cum qua cõcordat glo. fi. in c. ij. de offi. deleg. lib. vj. & subdit do. Card. quòd quamuis deferatur dignitati, tamen cum hoc stat, quòd augetur delictum ratione dignitatis. Et adde Domi. in c. presbyter. xxviij. dist. ubi dicit per illum text. quòd aliquando plus peccanti minor pœna imponitur, quando ex aliqua iusta causa credebat sibi licere, quod fecit: facit gl. in c. cũ uenerabilis. in uer. migrasse, suprà, de consue. & quod ibi do. Ab. & Imo. & gloss. in l. fi. ff. de abigeis. & in l. igitur. ff. de lib. causa. cum similibus. ¶ Sunt tamen sex casus, in quibus non diminuitur pœna ratione dignitatis. ¶ Primus est, ubi aliquis delinqnit in derogationem officij sui, secundum Bart. in d. l. quædam. per illum tex. ¶ Secundus est, quando agitur de puniendo transgredientem mandatum superioris, secundum Bal. signanter in c. j. §. si quis uerò temerario. de pa. iu. fir. per illum tex. ¶ Tertius est in ꝓditore, ut in seq. declaratione. ¶ Quartus est, ubi est nimia contumacia, per c. sanè. el ij. suprà, de offi. dele. Notant Ioan. An. & dõ. Ant. in d. c. ea, quę. & Henricus hîc. ¶ Quintus est in errante in fide: quia siue sit Papa, siue Imperator, siue clericus, siue laicus, punitur nullo respectu habito ad eius gradum, secundũ Archi. in c. qui contra pacem. xxiij. q. j. ¶ Sextus casus est ille, de quo per gl. ij. q. iiij. in summa, quæ dicit, Papã posse deponi cũ duobus testibus, licet in cardinali requirãtur plures, ut ibi. ¶ Tertia declaratio: Propter quã litatẽ pœnæ defertur magis nobili, quàm ignobili, secũdum Bat. in l. desertorẽ. in prin. per illũ tex. ff. de re milit. & Bald. in c. j. §. rusticus. de pa. te. Et ideo nobiles nõ suspenduntur in furca, sed uiles, secundum ipsos: & sequitur

quitur dominus Abb. hîc. Quòd amplia etiam ad plebeium diuitem & honestum, secundum Barto. in l. j. §. seruì. ff. de pœnis. ¶ Et ad huiusmodi dilationes facit text. & gloss. in uer. inferiores. in cle. multorum. de pœnis. & text. in c. pastoralis. in prin. suprà, de offi. dele. & ibi dominus Abb. allegat Bald. in d. §. seruì. facit l. quoties. C. de dignitatibus. lib. xij. ubi constitutus in dignitate debet citari in scriptis. Facit l. medicos. C. de profess. & me. lib. xij. & cap. quàm periculosum. de sen. excom. lib. j. & cap. inquisitores. de hære. lib. vj. & gloss. in uer. pontificalem. in c. felicis. de pœnis. in vj. ¶ Quod autem dictum est de furca, non procedit in proditore, secundum Bald. hîc. arg. huius text. *qui dicit*, quòd in regno Franciæ nobiles committentes proditionem suspendũtur in altioribus furcis. ¶ Quarta declaratio. Nulla distinctio personarum fit ad imponendas pœnas relatiuas, sed prædicta habent locum in pœnis similiter impositis. Vbi autem eadem pœna imponitur uni, quę alij, habita relatione ad aliam, nunquam augetur, uel minuitur ex qualitate personarum, secundum Bal. latè in leg. athletas. §. item calumniator. ad fin. ff. de infa. ubi dicit, quòd si nobilis accusat diuitem, & deficit in probatione, punitur eadem pœna, & non maiori: quia lege cauetur, quòd puniatur eadem pœna, & ubi sunt talia uerba, non fit distinctio personarum, ut est gloss. ord. in l. ad Commentariensem. C. de cust. reorum. Nec obst. leg. ab imperatore. ff. de præuaricatoribus. ubi in pœna talionis habetur distinctio personarum, quia ibi punitur eadem l. ¶ Et aliud est dicere eadem pœna. Pœna enim talionis est eadem qualitate, & non sufficit plus, uel minus, quàm si pœna ueniret imponenda accusatori ex eodem crimine: & ita dicit tenere Gui. de Cu. ibi. & in l. ij. C. de fi. instru. ¶ Ex quo apparet conuersio, secundum Bald. quòd licet ex statuto magnus debeat puniri in quadruplo, quàm popularis, si magnus facit falsam accusationem contra popularem, ita quòd debeat puniri popularis crimine probato contra eum, & hoc facit pœnæ identitas. Vnde statutum de pœna quadrupli loquens debet intelligi, ubi pœna imponitur non habito aliquo respectu, sed simpliciter: non autem in pœnis relatiuis: quod est no. dignum & menti tenendum, secundum eum. Et sic declaro prædicta, & cum hoc concordat etiam Bald. in d. l. ij. in fi. C. de fid. instru. allegando gloss. in d. l. ad Commentariensem. super qua etiam Bald. meminit de Guil. de
6 Cu. in d. l. ij. ¶ Quinta declaratio. In † foro conscientiæ non attenditur qualitas personarum, sed peccata considerantur ex contemptu, secundum gloss. hîc, & in d. c. homo Christianus. Et in dubio existens in dignitate uidetur plus contemnere, quia plura à Deo recepit: & sic est magis Deo obligatus, & in eo maior uidetur esse ingratitudo, ideo magis uidetur peccare, & maximè ratione exempli, secundum Inno. post alios hîc, & Inn. in c. inter corporalia. §. sanè. suprà, de translatio. & l. om-
7 ne delictum. §. j. ibi, augetur autẽ. ff. de re milita. ¶ Sed † non declarant isti, quomodo cognoscatur contemptus in peccante: de quo est gloss. trita in c. Metropolitanum. in gloss. j. ij. q. vij. dicens, ex contemptu fieri, quando fit aliquid sine causa: & dicit ibi Domi. post Hugo. quòd contemnere est aspernari, & non curare. Alle. c. qui humanis. xij. q. ij. & c. excellentissimus. in fi. xj. q. iij. Sed uide omnino eleganter Domi. quem Fulg. non allegat, in c. nullus. xv. dist. post Archi. in cap. quicunq; lvj. dist. ubi dicit, quòd *quis dicitur ex contemptu facere*, quando uoluntas eius renuit subijci ordinationi legis, uel regulæ, & ex hoc procedit ad faciendum contra legem, uel regulam. ¶ Quando autem ex conuerso propter particularem causam aliquam, putà ex concupiscentia, uel ira inducitur ad faciendum contra statuta legis, uel regulæ, non peccat ex contemptu, ut ibi latiùs: ad quod etiam uide dom. Card. post Stephanum in cle. j. in iij. not. de sepul. & aliquid per Cal. in tit. de sen. excom. consi. iiij. ¶ Et not. quòd in dubio faciens scienter contra ius, dicitur contemnere, ut est gloss. not. in c. cùm illorum. infrà, de sen. excom. in. uer. in contemptis. & dic, quòd aliud est contemnere, aliud non parêre, ut est gloss. & ibi Do. in c. quis autem. x. dist. ¶ Item not. quòd faciens actum prohibitum sine deliberatione non dicitur contemnere, ut est gloss. in §. aliàs ea demum. in uersic. plus accipit. xxv. dist. & ibi Domi. Et adde, quòd licet faciens actum contra legem consilij non peccet, ut latè per dom. Anto. & Imo. in c. nam concupiscentiam. suprà, de consti. tamen fallit, nisi faciat ex contemptu, ut est gloss. in d. c. quis autem. x. dist. Et sub ista declaratione inferri potest ad id, quòd not. & non dedicit gloss. in c. fin. xiiij. q. ult. & dom. Abb. hîc, *qui dicit*, quòd si non apparet, quis magis contemnat, in dubio plus excusatur delinquens cum pulchra, quã cum deformi: quia præsumitur magis tentatus. Facit c. sciendum. de pœnit. dist. iij. ¶ Sed tamen attentis prędictis uidetur in dubio præsumi maior contemptus in cognoscente turpem: quia quasi sine causa uidetur delinquere: & idem sentit Archi. in d. c. fi. ¶ Sexta declara-
8 tio. Cæteris † paribus delinquens palàm magis delinquit, quàm delinquens occultè, ratione exempli & scandali, l. iij. C. de sum. tri. & c. præcipuè. xj. q. iij. & bo. tex. in cap. j. ad fi. de uoto. lib. vj. & facit illud Psal. Beati, quorum tecta sunt peccata. Tamen non semper dicitur in maiori culpa: quia in materia prohibita, quomodocunq; facit, semper præsumit dolus, l. j. C. de sica. c. j. suprà, de præsumpt. Si autem materia esset permissa regulariter, sed certo casu prohibita, tunc attentans casum prohibitum dicitur magis culposus, si facit clàm, quàm palàm: imo faciens palàm potiùs præsumitur errore, quàm dolo ductus, ut l. fin. ff. de ritu nup. ubi ita *dicitur de desponsante consanguineam*: & illam not. Do. in c. presbyter. xxviij. dist. & Bart. post Dy. in l. ij. §. & generaliter. ff. ui bo. rap. Et per illam l. infert notanter Bal. post Ia. But. in l. iij. C. de sum. tri. & dom. Abb. in c. de hoc. j. de cele. mis. & hîc, ꝗ professus, qui relicto claustro contraxit clàm matrimonium, est suspectus de hæresi. Si autem palàm hoc fecit, præsumitur potiùs error, quàm malitia, ut latiùs in *dictis locis*, in quibus ita reducuntur no. per gloss. & Archi. in c. nemo. xxxij. q. iiij. & in c. clericus solus. lxxxj. dist. Et per hæc infert Bar. in l. pupillus. §. fi. ff. de autho. tuto. quòd si tutor emit rem pupilli palàm, præsumitur bona fide, per l. non existimo. ubi text. not. ff. de admi. tut. secùs, si emit clàm, ut illo §. fi. in prin. & dicit Imo. in l. post contractum. de do-
9 na. quòd † clandestinitas est maxima coniectura contractus simulati, per l. fin. de ritu nupt. & est text. in l. ab Anastasio. uer. si quis autem occultè. C. man. & ibidem no. Bal. & ideo per extrauagantem Io. XXII. quæ incipit, & si deceat. excommunicati sunt ipso facto prælati uisitantes curiam Romanam occultè, & in statu non cognoscibili, & collatio beneficij est suspecta: imo, secundum quosdam, nulla: ut latè per Imol. post glo. in uersic. occultè. in c. unico, infrà, ut eccle. benefi. & ignorantia iuris nunquam excusat illum, qui facit actum clàm, etiamsi esset persona aliàs excusabilis, ut est gloss. in l. j. C. de interdi. matri. quam multũ sequitur Bal. in l. quicunq; in pe. col. C. de seruis fugi. & Ana. in c. cùm ex iniuncto. j. de hæret. & est optimus text. in c. cùm inhibitio. infrà, de clan. despon. ubi illud, quod aliàs gestum ex ignorantia excusatur, si fiat clàm, & q. ix. in cap. est protestatio clandestina. non releuat protestantem, nec uitiat actum expresso consensu partium celebratum, secundum Barto. in l. qui in aliena. §. Celsus. ff. de acqui. hære. nisi fieret ex iusta causa, ut per metum, secundum Bal. in l. si repetendi. C. de cõdi. ob. caus. per cap. j. suprà, quòd

c. cùm quidã.

a *Dicitur autem actus*] *Adde tu, quòd multis modis dicitur fieri clàm. Et primò, quando fit aliquid non seruata solennitate requisita, Bart. in l. fin. ff. de ritu nup. Dicitur etiam actus fieri clàm. quando non est seruata consuetudo: Bart. in l. ij. C. de his, qui ex publicis ratio. lib. x. Item dicitur fieri clàm, quando fit actus adeo occultè, quòd non potest uenire ad notitiam aduersarij: Bart. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iur. fisc. Item dicitur fieri clàm, quando fit actus non citato eo, qui posset cõtradicere: Bart. in l. alio. in v. col. ff. de alimen. & cib. leg. in uersic. sed ille. Item dicitur fieri clàm, quod fit per scripturã priuatam: non autem, quod fit per publicum instrumentum. Ita Bart. in l. in tantis. ff. de leg. j.*

b Pœna] *Adde, quòd ubi pœna est apposita receptanti bannitum, quòd non habet locum ista pœna, quãdo bannitus infert uiolentiam receptatori, ut ipsum acceptaret. Ita Bal. in l. dilectis. ff. de noxal. in j. col. & ibi Ludo. Roma. & etiam idem tenet Lud. Ro. in l. j. §. in eod. ff. ad Sylla. Et adde, q̃ idem est in recipiente patronũ, uel dominum bannitum: quia minor pœna est ei imponenda: Cyn. et Bal. in l. j. C. de his, qui latrones.*

quòd metus cau. & c. si iustus. infrà, de appe. ¶ Dicitur † autem actus [a] fieri clàm, quando deficit præsentia iudicis, uel alterius, cuius præsentia, uel decretũ requireretur. Et idem, si fit actus taliter, q̃ non potest deuenire ad notitiam, cuius interest, secundum Bart. in l. ij. C. de his, quæ ex publicis rationibus. lib. x. per illum text. & glo. in uer. occultè. & aliquid per eundem in l. j. ad fi. C. ubi de prædijs curia. lib. xj. & illud de decreto probatur in d. c. cùm inhibitio. cum glo. in uer. clandestinum. Idem, si aliquid fit de nocte, secundum Bald. in l. cùm fratrem. in princ. C. de his, qui. ut indig. alle. in simili not. per glo. in l. si exceptione. §. sed in hac. in uer. ignorantia. ff. quod me. causa. & idem not. Ange. in l. j. §. occisorum. ff. ad Syllania. Idem, quando aliquis facit actum per interpositam personam, secundum Bart. in l. pupillus. per illum text. ff. de autho. tuto. Et de alijs modis per gloss. in d. c. cùm inhibitio. & per Angel. in l. ut tacitis. ff. de leg. j. & Barto. in l. non intelligitur. §. tacita. ff. de iure fisci. ¶ Vlteriùs nota ex illo text. in uersi. illi uerò. quòd iuramentum de non loquẽdo cum personis coniunctis, de quibus in textu, est illicitum: & adde, q̃ si iurassem non loqui cum persona non coniuncta, non importat meritum, uel demeritum: tamen si uideo te errare, & non corripio, pecco saltem uenialiter, secundum Bald. in l. si ad excludendam. prope fin. Est ergo meritum loqui, secundũ ipsum: quia officium bonorum debet obstare erroribus: & paulo pòst sentit, quòd non est necessaria absolutio à tali iuramento, de quo dubitari potest, per istum text. & gloss. à fortiori, de quo super gloss. pen. Sed considera rationem huius text. loquentis coniunctis sanguine, quàm cum alijs: & per hanc specialitatem intuitus sanguinis introductum adduci potest ad id, quod habetur in text. gloss. & Bald. in l. eos. ff. de recepta. ubi † pœna [b] apposita receptanti bannitum in domo, alleuiatur in receptante coniunctum sanguine: quia non delinquit, prout alij. Idem de uxore receptante maritum, dicit Spec. de dona. inter uir. & uxo. §. fin. Et ad istud de coniunctis sanguine, per quam præsumitur, quod aliàs non præsumeretur facit textus in l. Procula. ff. de proba. & in leg. j. §. largiùs. in uer. in honorem sanguinis. ff. de successo. edicto. & in l. Aurelius. §. Titius testamento. ibi, propter naturalem affectum. ff. de li. leg. & in l. si seruus communis. ff. de donat. inter uir. & uxo. & in l. si seruus plurium. §. fi. de leg. j. & in l. aliena. C. de leg. & in l. qui cum uno. §. fin. de re mili. & in l. si tutor aliquo. ff. de suspe. tu. & in c. sciant cuncti. de elect. lib. vj. & in cap. non æstimemus. xiij. q. ij. & in cap. Petrus. infrà, de homi. & in cap. constitutis. suprà, de testi. & in c. quia præsulatus. j. q. iiij. Et hinc est, quòd ita consideratur pœna apposita consanguineo meo propter me, si qua apponeretur, in d. c. sciant. & not. Baldus in leg. j. C. de indicta uidu. Baldus & Sali. pulchrè in leg. fin. C. de sponsa. & Bartolus in leg. Titia. ff. de uerbo. ob. & in leg. hæres meus. §. fi. ff. de condi. & demon. & in l. de pupillo. §. si qs ipsi. in x. q. de ope. noui nun. facit c. afferte. & ibi dixi, suprà, de præsump. Et similiter inimicitia contracta cum uno de attinentibus, transit ad omnes propinquos in gradu, secundum do. Abb. in c. cùm P. in secundo notabili, per illum textum in fi. rà, de app. Et iniuria facta uni de familia, censetur facta toti familiæ, l. j. & ibi Barto. C. si quacunq; prædius potestate. Et declara, ut per Bald. ibi, uer. reuoco in dubium. & probatur in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. in fi. ff. de uer. ob. & Bald. in l. unica. C. de raptu uir. & Bart. in l. cùm scimus. C. de agrico. & censi. lib. vj. & Bald. in l. raptores. C. de episc. & cle. in cap. j. de eo, qui interfe. frat. domini sui, & Ioan. And. in regula, frustra. in Mercu. & Imol. & Ro. l. si finita. §. si de uectigalibus. ff. de dam. infec. Et dicit hîc Bald. esse expressum in isto c. quòd pater etiam cum iuramento non potest priuare filium alimentis, nec maritus uxorem. Et not. quòd coniuncti inter se debent præstare subsidia uitæ: & facit cap. ij. suprà, de arb. Per quam dicunt domi. Abb. & Imol. quòd clericus potest sororem pauperem dotare ex beneficijs: facit c. studeat. in fin. l. dist. ubi prouidetur clerico deposito non solùm pro sustentatione sua, sed etiam filiorum. Bonus text. & gloss. & ibi Domi. in cap. omnino. xxxj. dist. Et hinc est, quòd tamẽ fauetur persequenti iniuriam suorum, quantum suam, c. omnibus. iiij. q. v. & in c. de cætero. in uersi. suam, uel suorum. suprà, de testi. cum similibus. ¶ In † gloss. penul. ibi, ad cautelam, & sic non de necessitate fit ista absolutio, sed ad cautelam, secundum gloss. & idem dicunt dom. Abb. & Imo. hîc, quia text. assertiuè dicit, hoc iuramentum illicitum: & ratio est, quia repugnat legi diuinæ: Honora patrem & matrem, etc. & idem de fratre & sorore ratione coniunctionis: uel, secundum dom. Abb. fit absolutio facti, ne quis notetur de periurio. Et quòd non teneat, facit c. quæ sacramento. xxij. q. iiij. & c. prox. de pœ. dist. iij. Sed contra gloss. tenet Innoc. hîc, dicens, quòd est opus uera absolutione: & sequitur hîc expressè dom. Car. reiecta dist. iurium, an quis iuret non loqui, uel non præbere subsidium: quia etiam possibile est, quòd iuramentum de non præbendo præsidium, non uergat in dispendium salutis æternæ: ut quia pater non indiget: & sufficit, quòd aliquo casu tale iuramentum potest esse licitum, ut quia pater est hæreticus, cui filius non uult cohabitare: & hoc sufficit, ut nõ possit cõtraueniri sine licentia, c. si uerò. suprà, eod. Ideo litera hîc exigens absolutionem, nõ est impropriandа: sed dicit: q̃ prima opinio posset procedere, ubi imminеret casus, q̃ tale iuramentũ produceret peccatũ: aliàs procederet secũda: & in dubio fortè, antequã hoc apparêret, uerior uidet opi. Inn. quia si tale iuramentũ diceretur nullũ, ꝓpter resistentiã legis diuinæ, non esset differentia, etiã ad illũ, qui iurauit non loqui non coniunctis: quia de ipso dictum est, Dilige proximum tuum, sicut teipsum: & subdit hîc Ioan. And. talem absolutionem posse concedi ab episcopo, ex quo non reseruatur superiori, per cap. nuper. de sen. excom. Et addidit hîc do. Ant. quòd ubi iuramentum, de quo in text. esset factum de persona non coniuncta, & esset talis, cuius conuersatio esset inductiua peccati, ualeret: aliàs autem tale iuramentum uidetur mittere odium, & non ualere. Sed dicit Imol. hîc, q̃ etiam tunc fortè est idẽ: quia uidetur posse seruari sine peccato: sic ualeret iuramentum de non intrando domum Martini, nisi eueniat casus, in quo non loqui,

loqui, uel non intrare sit inductiuum peccati, secundum Archi. in cap. inter cætera. xxij. quæst. iiij.

SVMMARIVM.

1 Ius monachatus retinetur per abbatiam, uel prioratum.
2 Factum calore iracundiæ, an obliget.
3 Iuramentum emanans calore iracundiæ, an obliget. Adde nu. 4.

CAPITVLVM XIII.

SIcut ex literis. ¶ Non ualet iuramentum monachi claustrum abiurantis, & sibi de hoc grauis pœnitentia imponitur. H. D. ¶ In text. ibi, prior. iuncto uersic. monacho. not. quòd monachus, licet efficiatur prior, non tamen perdit nomen monachi. Facit c. fin. infrà, de symo. ubi appellatione monachorum uenit abbas. Ad idem c. ex eodẽ. infrà, de priuil. & ibi dicit dominus Ant. in ij. notabili, quòd etiam in priuilegijs appellatione fratrum uenit abbas: & cum istis concor. dominus Abb. in cap. causam. el ij. suprà, de iudi. & declarantur per dom. Ant. in cap. uniuersitati. in ult. col. infrà, de sen. excom. & domi. Cardi. in cle. j. in vj. opposit. de regula. & dom. Abb. & Ana. in d. c. fi. de symo. & ibi examinaui. Et ex isto text.
1 infert hîc do. Abb. quòd † cùm per prioratum, uel abbatiam retineatur ius monachatus, licet prior, uel abbas renunciet, uel deponatur, remanet monachus illius monasterij: & idem dicit se tenuisse post dom. Ant. in c. cùm ad monasterium. infrà, de sta. mona. licet Ioan. And. aliter ibi sentiat, & Fede. latissimè consi. xix. incip. quidam monachus. quorum opi. procedit de iuris rigore: sed ista de æquitate, secundum ipsum: de quo etiam per Imol. in cap. ex transmissa. in ult. col. de statu mona. & in cle. ij. in ult. col. de reg. & ibi dominus Card. in fi. & Domi. in cap. accedens. in not. l. dist. & Bald. in l. si quis de togatis. C. de aduo. diuer. iudi. & dom. Anto. in cap. cùm causam. suprà, de elec. & dominus Card.
2 consil. lxxvij. & Anch. in c. nullus. de elect. lib. vj. ¶ In † text. ibi, iracundiæ calore. Nota iuncto fi. literæ, quòd calor iracundiæ non excusat à peccato, imò temerè iuranti imponitur pœnitentia. Et colligit hîc Baldus, quòd calor iracundiæ non excusat, maximè monachos, qui debent uiuere in humanitate & mansuetudine. Putat tamen dominus Abb. hîc, quòd est iusta causa minuendi pœnam, licet non totaliter eam excludat, per tex. in §. notandum. ad fi. ij. q. iij. in l. unica, C. si quis impe. maledix. & in l. omne delictum. ff. de re mili. Et
3 subdit hîc Io. And. quòd † etiamsi iuramentum emanat calore iræ, obligat: quod eleganter temperat dom. Ant. nisi calor iracundiæ fuisset tantus, quòd illud deliberatè non fecisset: quia tunc, cùm hæc uoluntas sit indiscreta, non est obligatoria, uel saltem per episcopum de facili relaxanda: & remittit ad not. per Ray. in sum. in tit. de iuramento. circa princ. Subdit hîc simpliciter Imol. quòd gloss. ibi super text. Ray. tenet simpliciter tale iuramentum obligare, quia uidetur in culpa taliter iurans: & ideo sibi imputandum, iuxta regulam, damnum. de reg. iur. in vj. & per consideration em domini Anto. an sit tanta iracundia, etc. facit, quod no. Ioan. And. & dominus Ant. in c. dudum. infrà, de conuer. coniug. ubi dicunt, quòd c. sunt, qui. xvij. q. iiij. non procedit in tali iracundia: & sic dicunt intelligendam gloss. in illo c. dudum. in uer. iracundiæ. dum dicit, uotum per iracundiam factum non tenere: secus, si iracundia non sit in tali gradu: quia talia cùm sint in se bona, ut uotum, donatio ad pias causas, & similia, non egent deliberatione. Et sequitur hoc dictum dominus Abb. hîc, & in d. c. dudum. & ibi subdit, quòd quia difficile probari posset de isto tanto furore, in dubio stare tur opi. Ioan. And. ibi uolentis, uotum calore iracundiæ factum regulariter tenere. Et ista consideratio difficultatis probationis militat etiam isto casu. Idem pro opi. Ioan. And. quòd iracundia regulariter non uitiet iuramentum aliàs licitum, facit, quod not. gloss. pe. in c. ij. infrà, de uoto. quæ uult, quòd uotum emissum ex facilitate, est ualidum, sed dispensabile. Ad idem, quod not. Host. in Summa, de maledicis, ubi dicit, quòd blasphemandi per iracundiam non remittitur pœna, per cap. ij. uersi. & præsumpserit. De facili enim quis nõ blasphemat, nisi iratus. Sed dominus Ab. & Ioan. de Ana. in cap. ij. limitant hoc, nisi esset tanta iracundia, quòd induceret alienationem mentis, sicut dicitur, quòd ebrio remittitur pœna, l. omne delictum. ff. de re mili. & censetur alienus mente, c. à crapula. infrà, de uí. & ho. & maximè, quando procederet iracundia ex iusto furore: secus, si daret operam rei illicitæ, putà post amissionem in ludo, ut ibi per eos. Et ad hæc induco optimè, quod not. Innoc. in cap. cùm dilectus. ante fin. suprà, quod metus cau. & refert & sequitur Imo. post alios ibi in ult. col. ubi dicit, quòd licet professio, cùm sit opus optimum, non uitietur ex dolo dante causam professioni, ut d. c. dudum. & ibi concordant: tamen ubi esset dolus tantus, qui deciperet prudentem, secus esset: quia ubi est tantus dolus, & circumuentio, non uidetur esse ullus consensus in profitente: & ideo dicitur uitiari professio ex dolo, sicut uitiaretur ex metu, qui caderet in constantem uirum, cap. j. cum materia, suprà, quod me. causam. Et ex ista decisione Inno. formaliter infertur in proposito, quòd habentia alterare mentem ex toto, uitiant consensum, & uidetur fieri ex errore. Vnde dicitur in l. non fatetur. ff. de confes. quòd qui errat, non consentit: & ideo professio alienata mente facta non tenet, c. sicut. el j. infrà, de regu. Ita in proposito iuramentum emissum calore tantæ iracundiæ, quòd inducat cæcitatem mentis, non obligat tanquam carens consensu: secus, si non est tanta iracundia: quia obligat, sicut leuis dolus uel leuis iracundia non impediunt requirentia liberum consensum, ut in exemplis
4 prænotatis. ¶ Est † uerum, quòd dominus Abb. hîc recedit ab ista opi. & firmat indistinctè, quòd iuramentum præstitum per iracundiam, uel ex abrupto, careat consensu: & per consequens, non obliget, licet ad cautelam peti possit absolutio: & mouetur per notata in c. literaturã. infrà, de uoto. ubi Ioan. And. post beatum Tho. ponit requisita de essentia in uoto, uidelicet deliberationem, propositum & expressionem: quorum altero deficiente uotum non obligat. Vnde idem putat dominus Abb. in iuramento æquiparando ipsum uoto. ¶ Sed nihilo minùs stare possunt prædicta, cum quibus expressè concordat dominus Abb. in c. si uerò. suprà, eod. & in d. c. dudum. & facit, quod not. Ar. in c. proclíuus. xx. q. iij. ubi dicit loquens de uoto, quòd licet calor iracundiæ ipsum uitiet, quo ad Deum, tamẽ quo ad ecclesiam non: quia ex quo exprimitur, semper cogitur uouens illud perficere. Et præsumit ecclesia deliberationem & propositum in dubio, secundum ipsum: & sic etiam puto in iuramento. Vbi autem appareret consensus, haberet locum consideratio domini Abb. Ecclesia enim militans incerta de gradu furoris & de passione iurantis, an ex ira efficiatur alienus mente, uel non, eligit tutiorem partem, sicut declarat in simili dominus Abb. in d. c. si uerò. in fi. loquens de iuramento extorto per metum. Et eius dicta ibi multùm faciunt ad hanc materiam. ¶ De alijs actibus gestis per iracundiam, quando ualeant, uide aliqua per Ro. sing. ccccxiij. incip. Volo commentare. ubi etiam uidetur tenere, quòd iuramentum per iracundiam non obligat, per textum. in leg. ij. C. ad leg. Iuli. maie. Et hoc idem

c. sicut ex literis.

idem dicit de confeſsione facta calore iracundiæ, & allegat gloſſ. uulga. in cap. ex literis. in uerſi. admonita. infrà, de diuort. circa quam uide etiam do. Abb. ibi, & hîc, & in c. fin. ſuprà, de conſe. & in c. afferte. ſuprà, de præſump. & in c. at ſi clerici. in prin. ſuprà, de iudi. & do. Anto. & Imo. in c. olim, §. de rep. & do. Abb. in c, cùm uenerabilis. propter gloſſ. ij. ibi, §. de excep. & do. Abb. in c. cùm olim. el ij. de priuil. & dn. Ant. in c. atteſtationes. infrà, de deſpon. impu. & de materia per Abb. in c. j. in ij. no. ℣. de his, qui filios occi. ubi dicit, quòd iracundia nõ excuſat à peccato, niſi inducat alienationem mentis. Item uide do. Ab. poſt alios in c. de multa. de præbend. ubi ponit, an acceptatio ſecundi beneficij curati facta per iracundiam, facit primum curatum uacare: de quo etiam per Card. in cle. j. in j. opp. de offi. iud. ubi tenet, quòd non: ex quo habet fieri cauſa cognita & conſentiente ſuperiore: & ſic uult, quòd actus non momentaneus non dicatur excuſare ab iracundia: quod not. & bene facit gloſſ. in c. ſi quis iratus. iij. q. iij. dicens, quòd reiteratio inducit ſignum deliberationis, nec poteſt allegari iracundia: & ſequitur Bald. ni fallor, in l. j. C. de erro. calcu. & de materia uide omnino Domi. in d. c. ſi quis iratus. ubi ad intellectum l. ſi non conuicij. C. de iniurijs. diſtinguit, quòd aut quæritur, an iniuria dicta per iracundiam puniatur, quantum ad ſimplicem iniuriam: & punitur, quia iniuriari dicitur, d. l. ſi non conuitij. & optimè probatur in d. c. ſi quis. ubi text. uult, quòd licet ſit exira, ſit conuitium. Si autem quæritur, an puniatur, non tanquam pro iniuria, ſed tanquam pro delicto, uel calumnia: & tunc non punitur, quantum ad hunc finem, per illum tex. ſecundum ipſum: & uide etiam Spec. in tit. de accuſa. §. j. uerſi. quid ſi uocauite. ubi dicit, quòd ſi dixi tibi iniuriam prouocatus à te dicto, uel facto, ſum excuſatus, nec ſum tibi ex hoc cõdemnandus: argu. l. j. §. cùm arietes. ff. ſi quadru. paup. feciſſe dic. & ſequitur Archi. in c. neganda. el ij. in ſi. iij. q. xj. ſed do. Abb. in c. dilecti. in fi. ℣. de except. & pleniùs in c. j. in j. col. ℣. de iniur. non credit hoc ex toto uerum, q̃ d. l. ſi non conuitij. omnino tollat pœnam iniuriæ: & facit l. ſi ex plagijs. §. tabernarius. ad l. Aquil. Credit tamẽ, quòd iſta ſit iuſta cauſa minuendi pœnam: quia iuſto calore excitatus intuli tibi iniuriam, per l. ſi adulteriũ. §. imperatores. ibi, difficillimũ eſt, &c. ff. de adul. Et pro hoc optimè adduco text. in c. ſignificauit. in frà, de pœ. & remiſ. & quod ibi not. Io. An. & Doct. in c. ſignificaſti. el ij. infrà. de homi. cum concor. quas aliàs ibi dedi: ubi, licet defenſio ſine moderamine inculpatæ tutelæ nõ excuſet à delicto, tamen eſt iuſta cauſa minuendi pœnam ratione præcedentis prouocationis. Itẽ quòd calor iracundiæ ſit iuſta cauſa minuendi pœnam, probatur ex l. j. C. ſi quis impe. maled. & in l. famoſi. ibi, lubricum linguæ, &c. ff. ad leg. Iul. maieſt. & in c. ſi quis iraſcitur. xiij. q. ij. & in c. inebriauerunt. xv. q. j. & in c. cùm apud Theſſalonicam. xj. q. iij. Et an ualeat excommunicatio lata per iracundiam? Videtur tex. quòd ſic, in c. epiſcopus ſi fortè. xj. q. iij.

FINIS.

SERIES CHARTARVM,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd
Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt Vu Xx Yy Zz
AA BB CC: Omnes terniones, præter CC quaternionem.